

ZVON

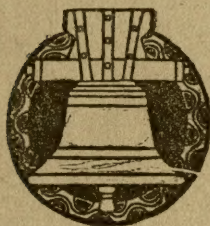
ZVON

TÝDENÍK BELETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

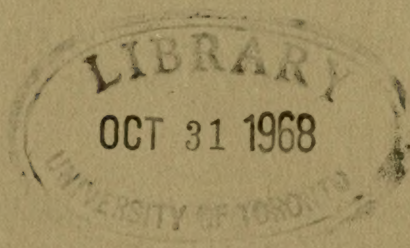
ROČNÍK XVIII.

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA

VYDAVATEL A ODP. REDAKTOR FR. S. PROCHÁZKA

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI „UNIE"
1918.

Tiskem České grafické akciové spol. »UNIE« v Praze.

OBSAH.

BÁSNĚ.

ROMÁNY, NOVELY, POVÍDKY, ČRTY, ARABESKY ATD.

VZPOMÍNKY, STUDIE A STATI POUČNÉ.

REJSTŘÍK JMENNÝ I VĚCNÝ.

Z RUBRIK LITERATURA, DIVADLO, VÝTVARNÉ UMĚNÍ a TÝDEN.*)

*) Hvězdička před názvem knihy nebo divadelní hry znamená referát.

Jos. V. Sládek:

V NOCI.

V svých bolestech jak v noci ležím sám,
k hodinkám na stěně zrak upírám.

A nad nimi se strhanými rysy
tvůj, Myslbeku, mrtvý Kristus visí.

Od něho k hodinám a k Němu zpět
se oči vtápějí v to moře běd.

A zdá se, On jak tich už na vše shlídá,
že vtělena v Něm všechna lidská bída.

Tak zmučená se strhanými rysy,
však tichá už a mrtvá s kříže visí!

Jak pomalu se vleče hodin čas,
minuta za minutou, nová zas.

Píď za pídí, ta času mrtvá řeka
a za každou zas nová muka čeká.

A stále není dovršena míra,
a jen ten mrtvý Kristus na vše zírá.

Což není konce minut těžké chůzi?
Jdou neodvratně, každá plna hrůzy.

A mrtvý Kristus jak by šeptal s kříže:
„A každá neodvratně konci blíže.

Den rozbřekne se, času první ráno,
jež není časem; — budeť — dokonáno.“

12./2. 1910.

✱

Alois Jirásek:

MEČ A KALICH.

Úryvek z historického obrazu „Husitský král“.*)

1.

Tři zemané blížili se koncem téhož července (l. 1460) dopoledne k Dušníkům, městečku v hrabství Kladském. Jeli z Čech, každý na hnědém koni; za nimi jejich průvod čtyř jízdných pacholků, ze kterých každý měl ke svému koni připoutaného soumara, nesoucího vaky, nabité pytle i zemanská kopí na délku přivázaná.

Slunce v širém pálilo, ale tu na nevalné, rozježděné silnici mezi vrchy, mezi hustými lesy stín a prochlad. Jen místem prosekl zářivý paprslek s výše mezi vrcholky kosmatých smrkův a pokropil v protějším boku neširoké doliny mohutné kmeny vousaté dlouhým, sivým mechem a pokropil chvějícími se světly zemany vedle sebe jedoucí a jejich průvod.

V tom přelétavém, kmitavém světle zahořela pokaždé nejjasněji červená sukně nevelkého zemana vyholeného, jedoucího na kraji v pravo, jenž měl ohnutý nos, šedá očka a čapku k pravému uchu. Také dlouhá, prokvetlá brada prostředního jezdce v šeré sukni, jenž byl veliký a statný a měl na hlavě čepičku z hubky, zaleskla se, kdykoliv zářivý prosvit překmitl; a

*) Vyjde tiskem v „Národní Politice“.

zalesklo se i lysé čelo třetího v zelenavé sukni, jenž měl smeknuto. Jeho tvář s kníry, bez ruměnce, byla po neštovicích rochličkovatá. Prostřední jezdec asi padesátiletý, druhové jeho okolo třicíti let.

Jeli mlčky. A lesy mlčely, nikde hlasu. Až pak rachot kol zalehl do hlubokého ticha. Nějaký vůz jel proti nim. Neviděli ho pro skalnatý, zarostlý ostroh, vybíhající do cesty. Když jej ohebem objeli, spatřili průvod k nim se blížící. Zemané jakoby si řekli, zarazili, a jejich pacholci uhýbali na levo pod stromy, aby uvolnili nešírokou cestu.

Napřed jel, sám, mladý, třicítiletý jezdec v koženém kabátě, meč po boku, šalíř zavěšený vpředu u sedla, jezdec nápadný velkou, urostlou postavou. Byl opálený, mužně sličného obličeje s hnědými kníry pod rovným nosem. Na hlavě, na tmavých vlasech do čela a v týle rovně přistřižených, zelenala se mu aksamitová čepička pod šalíř.

Za ním dva jízdní pacholci, za pacholky velký vůz pod plachtou, tažený čtyřmi vozníky. Vozatajové seděli na podsedních; na vozu v předu osmahlá žena ve vyrudlém čepci ne stará, ale sešlá, a s ní dvě děvčátka chudě oblečená, osmi, devíti let. Za vozem trubač a houfec jízdních žoldnéřů, z nichž každý si vedl jednoho nebo dva koně různých barev, různé velikosti, s nákladem i holé.

Mladý jezdec dojížděje zavolal bodře, vesele na zemany:

„Krajané? Češi?“

„Češi!“ zkřikl ten v červené sukni.

„Kam jedete.“ Dojev k zemanům, zarazil koně.

„Do Polska.“

„Za službou. A já z Polska, ze služby.“

‚Kdo jsi.“

„Vlček z Čenova.“

„Já Kaban z Dědibab,“ hlásil červený.

„Já Straka z Nedabilic,“ volal rochličkovatý.

A že prostřední, bradatý, vážně, s hrdou důstojností sedící v sedle hned se nejmenoval, ukázal naň vrtivý Kaban očima a hlásil:

„A tu Bůh z Popipeš.“

Slyše to divné jméno, upřel mladý Vlček na bradatého zrak a zasmál se, když Kaban žertovně dodal:

„Náš otec, ne bůh otec, ale otec Bůh.“

Otec Bůh se zamračil, zkrátka zafrkl, ale neřekl nic.

„Dlouho-lis v Polsku sloužil,“ ptal se Kaban mladého rotmistra.

„Pět let. Před tím tři léta v Uhrách u Jiskry.“

„Že se vracíš —“

„Zachtělo se mně jinam. Teď jedu domů a pak hodlám do Rakous, k bratřím.“

„Tam teď leží, slyšel jsem, Tetour, Hořešovec, Šmikouský —“

„Snad i oba Podmaničtí,“ doplnil Vlček.

„Také, a Švehla. V Uhrách je zase mela. Jiskra válčí s mladým králem.“

„Jak je v Polsku s platem,“ vpadl Straka.

„Dobře by platili, na každý kůň každého čtvrt léta po čtrnácti zlatých uherských,*) a stojí za slušné škody v službě a za vězení osob v porážkách, to se ví. Ale někdy nemají a zadrží žold. Bituňky**) však hojné.“

„Co Zákon —“***)

„Ten neplatí. Nemá, již rozbíjí stříbrné svícny a schrány na ostatky svatých a kostelní nádobí, aby alespoň něco poplatil. Už i od svých služebníků beře.“

„Ho, ho, to tak!“ Kaban se zasmál, vrtě se v sedle. „Kdo by mu slouže, ještě dával! Kdo byl tak pošetilý!“

„Pan Bernard z Cimburka, snad jste slyšeli, nebožtíka Mikše Divůčka†) syn, ten řádu sloužil a slouží zadarmo a ještě mu půjčoval. I své statky na Moravě prodal, a všecko nic. Již je jako žebrák, již ani na pořádného klusáka nemá.“

„Blázen!“ pojednou zabručel Bůh z Popipeš nevrle. „A Němcům!“

„Jak, prosím tebe,“ vyptával se Kaban, „jak je dál, jaká cesta, bezpečná-li.“

„Ve Slezsku bezpečná jako tady, dále však, v Polsku, tam leckde neprojedete bez znamenité půtky a bitvy, obzvláště v lesích. A jsou tam lesy, oh!“ Vlček mávl rukou. „Konce jim není. Zvěře v nich dost a dost, a vzácné, losi, zubři, ale také loupežníci. A bahna!“ Vzpomněl pojednou.

„V lesích?“

„V lesích a mimo lesy, v rovinách, a jaká bahna! Místy pojedete přepekelnou ne cestou, ale samými blaty, ošidnými močály. Štěstí, že nemáte vozu. S takovým, hle,“ ukázal na svůj těžký vůz, „není místem možná jeti. Ten jsme musili i rozebrat a plavit se.“

„Plavit se!“ žasl Straka.

„Plavili jsme se po Visle řece. Někdy se až stýskalo živu být, aneb,“ dodal vesele, s úsměvem, „spíše někam pryč utéci.“

„Vedle čí roty jsi sloužil,“ ptal se Straka.

---

*) Dukátů.

**) Podíly z kořisti.

***) Řád německých rytířů v Prusích.

†) Mikeš Divůček z Jemnišť.

„Se svou vlastní. To mně zbylo." Vlček ohlédl se po žoldnéřích vzadu. „A tohle." Ukázal na ženu a děti na voze. „Vojačka. Chlap jí sešel u Malborku. *) Žebrala, abych ji vzal do Čech."

„Ale vojna tam ještě je," ptal se Kaban jakoby s obavou, že přijedou po ní.

„Oh, vojny dost! Poláci a německý Zákon nepřestanou. Bijí se, ale teď více po zámcích než v širém. Práce dost. Kam vy, máte-li už rotu jistou."

„To ne. Slyšíme o panu Skalském."

„Ah, Janovi z Valdštejna, vím, ve Varmii, té zemi u Královce, v Brunsberku, z jara mu Němci zbili staršího bratra, Mikuláše. Tam v těch stranách je mnoho našich v polské službě. Také Puškař má silnou rotu, a Sýkora a Jiřík Šlechta z Vysoké má také silnou rotu, a Václav z Tvorkova —"

„Co Kolda," vpadl mu do výpočtu Straka z Nedabilic. „Je-li živ."

„Jak by nebyl!" Vlček se zasmál. „Toho ani neubijí. Je také ve Varmii, slyšel jsem, snad ve Vormditu, starý ďábel."

„A dostane-li se tam člověk k moři," ozval se z nenadání vážně a důstojně Bůh z Popipeš.

„Dostane, dostane," Vlček se usmíval. „Vždyť je to u moře, Varmie v Prusích. Ty-li chceš k moři."

„Můj strýc se v něm koupal a svého koně v něm brodil." Znělo to velmi vážně a skoro s pochlubou. „Mořskou vodu si přinesl, tenkráte, když Sirotci s Čapkem tam dorazili."

„Ah, ah," Vlček jakoby se divil, „tak jsi moře již viděl, moře v láhvičce." Byl v tom úsměšek.

„Neviděl, strýc jí nedonesl, ostal u Lipan," úsečně, zostra odpověděl Bůh z Popipeš, mrače se, neboť jej popichl ton mladého Vlčka. Ten proto hned a chlácholivě obracel:

„Však ty se také v moři vykoupeš a koně si v něm vybrodíš."

Otci Bohu se vyjasňovalo v tváři; pojednou však po čele zase chmura.

„Jak je tam s přijímáním," optal se zasmušile. „Tam nikde nepodávají pod obojí."

„O to jsem se, pane bratře, nestaral. Jsemť ‚jednuška'. Ale abych tě potěšil, věz, že ta, ona rota má kališného kněze. Kolda jistě, o tom jsem slyšel, tenť skrze kněze svého dává veřejně podávati pod obojí."

Bůh mile překvapen, nadzvedl svou čapku z hubky, pouklonil hlavu a hned se zeptal, je-li to u moře, tam, co je Koldova posádka s knězem.

„Jistě nedaleko moře, slyšel jsem, sám jsem tam nebyl."

„Byl-lis také u moře."

„O také," Vlček se usmál, „a nejednou, také až tam, kde pohané zabili svatého Vojtěcha." A ne bez úštěpku dodal: „V moři jsem se také koupal." A náhle se Boha optal: „Jsi-li ženat."

„Proč se ptáš," utrhl se bradatý zeman.

„Jsi-li ženat, budeš tam u moře želet, žes se kdy sženil."

„Proč!"

„Protože jsou tam v moři koupele —" Mladý rotmistr stiskl mlsně rty, přimhouřil oči ale s veselým, čtveráckým úsměvem. „Nejednou jsme se v nich myli s pěknými měštkami, pannami i paními, všichni spolu."

Přísný Bůh z Popipeš se za toto poškádlení na něj káravě podíval a hned ostře uhodil:

„A snad se tam také vikář biskupův a jiné to kněžstvo římské a mniši myjí s velmi pěknými jeptiškami tak jako se myli v Konstancii."

Vlček nenadálým sekem překvapen, hned neodrazil a jen se nuceně usmál; Kaban se zachechtal, Straka však, aby zamluvil, začal se znovu dotazovat; a pak i Kaban. Vlček jakoby Boha ani nebylo, ochotně radil, a když se měli k odjezdu, přál jim srdečně:

„Pán bůh s vámi a svatý Václav. Šťastnou cestu, bratři."

Rozloučili se s ním. Bůh z Popipeš mlčky, jen ruku mu vážně podal, ne však už zamračen.

Zemané míjeli vůz i rotu. Žoldnéři je pozdravovali a hlučně jim přáli šťastnou cestu. Trubač strhl s plecí troubu, přitiskl ji ke rtům, nabral dechu a zatroubil, až se po lesích rozehrálo.

Zemané zajížděli. Byli zase sami na úzké cestě v hustém hvozdu. Jen veselá fanfara ještě je vyprovázela, slábnouc ve svém letu, doznívajíc v lesích, krajanů poslední pozdrav na dalekou cestu do těžké, krvavé služby. —

(Pokračování.)

*) Marienburg.

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY PRAŽSKÉ.

(Část druhá.)

Nemýlím-li se, byl jsem hned na počátku r. 1873 přijat za člena Umělecké Besedy, která měla tenkráte své útulné a dosti vkusně zařízené místnosti v Jungmannově ulici pražské, a to v prvním patře průchodního domu, k němuž přiléhá nazad Měšťanská beseda Pražská. Jak se samo sebou rozumí, vstoupil jsem do odboru literárního, v jehož čele stál Vítězslav Hálek. Odbor ten měl tenkráte znamenitou reputaci a já nepřistoupil za člena proto, že bych byl považoval svou skromnou literární práci r. 1872 ve Světozoru otištěnou za dokument, který by mne byl pasoval na čistokrevného spisovatele, nýbrž právě pro to, že odbor literární se těšil ve společnostech o literaturu se zajímajících tak dobrému jménu.

Byl jsem již během roku 1872 jednou o nedělní nějaké přednášce v Umělecké Besedě, kam mne August Nevšímal, jenž tenkráte již členem Besedy byl, jakožto hosta uvedl. Připomínám si návštěvu tu proto, že jsem viděl tenkráte v besedních místnostech po prvé a naposled Karla Sabinu. Neveliká, kostnatá postava muže tohoto vtiskla se mně trvale v paměť. Energický výraz v obličeji, orličí nos a silný knír tvořily nezapomenutelný karakteristický obraz. Nevšímal mně vypravoval, že Sabina rád se pohybuje v kruhu mladých lidí, a že mne s ním také jednou při vhodné příležitosti seznámí.

Zdali vyhledával Sabina společnost mladých lidí hlavně proto, aby je sváděl k nepředloženým kouskům, ovšem nevím. Ale tvrdilo se tak později; ač to zůstalo nerozřešenou hádankou, čím vším se Sabina na společnosti české prohřešil. Jest známo, že udavačská činnost jeho roku 1872 byla prozrazena a tu — jak už tak bývá — mnozí tvrdili, že Sabina jim byl dávno podezřelým. Jest dále rovněž známo, že Sabina byl pohnán před sbor důvěrníků národních, který mu uložil, aby se z Čech vystěhoval. Sabina tak učinil, ale velmi záhy se z vyhnanství svého vrátil. Fama tenkráte vyprávěla, že Sabinovi nezbylo nic jiného, než se zase do Prahy vrátiti. Dostal prý na pouť do vyhnanství viaticum v obnosu pouze jednoho sta zlatých. To ovšem k přepychu nesvádělo.

Jak jsem již pravil, stál roku 1873 v čele literárního odboru Umělecké Besedy Vítězslav Hálek, jehož osobnosti v prvé řadě děkoval odbor ten za svůj rušný a zajímavý život.

Hálek byl tenkráte v plné své životní síle. Byl ještě mlád (čítalť teprve třicet osm roků), byl černovlasý, černovousý, nosil se elegantně a celé jeho vystoupení ukazovalo k nemalé energii. Energii tuto ukazuje nejlépe historka, již Hálek jednou v U. B. po ukončené schůzi vypravoval. V letech šedesátých setkal se Hálek ve Vídni s J. E. Sojkou, který byl druhdy literátem českým, později však přestěhoval se do Vídně, kde pracoval pro tiskovou kancelář a zejména o českých věcech zprávy podával. V Čechách platil za renegáta, který národnímu snažení českému mnohou škodu učinil, podobně jako nejeden jiný novinářský janičár vídeňský. V tomto období setkal se Sojka ve Vídni s Hálkem a podával mu ruku. Hálek však podané ruky se nedotknul a pravil Sojkovi: „Co s tou rukou chcete? Mám vám do ní plivnout?“ Podobnou energií ve věcech národních nejednou se Hálek prokázal. Oblíbenou jeho průpovídkou bylo: „Kéž bych aspoň hodinu mohl býti hromem.“

V pátek bývaly večer schůze literárního odboru. Ve schůzích těch bývali pravidelnými, anebo aspoň častými hosty Václav Vlček, František Zákrejs, Josef Durdík, Ant. Zeman (Antal Stašek), Jaroslav Goll, Otokar Hostinský a last not least František Dvorský, který po schůzi odboru zpravidla stentorským hlasem láteřil na české poměry a karakter českého lidu. Nevím, kolikráte sliboval, že tyto své názory uloží do zvláštního spisu — kterého ovšem nenapsal. Snad zcela pravidelným účastníkem ve schůzích těch býval Josef Barák, který však literárních a aesthetických rozprav byl jen passivním posluchačem. Rád si po schůzi zašel do tehdejší Národní kavárny na rohu Vodičkovy a Školské ulice a sedával zde zpravidla v kruhu studentů.

Kromě toho účastnili se schůzí literárního odboru U. B. mnozí lidé, neznámého jinak jména, kteří namnoze v mládí svém provozovali neplodný flirt s ošemetnou musou básnickou.

Neruda se schůzí v U. B. neúčastnil nikdy. Jak jsem povahu jeho později naučil se znáti, chápu to úplně. Temperament Nerudův nenesl se k poslouchání přednášek z oboru literárního.

Pro mne však nezkušeného mladíka byla nejedna schůze besední nejvýš zajímavou a na mnohou drobnost i dnes si ještě vzpomínám.

Tak na příklad Durdík při nějaké rozpravě prohlásil, že co není rýmováno, není v očích jeho žádnou básní.

Na to se Hálek velmi energicky nerýmovaných básní ujal. Doznal, že ovšem mnoho bezcenného ve formě nerýmované se vidí, a že mnohá „báseň v prose“ jest pouhé vlastní doznání básnické impotence, ale že jsou nerýmované básně, které patří k nejlepším, jež se kdy v poesii objevily. Citoval pak jakožto příklad Hiawathu od Longfellowa, jejíž překlad r. 1872 z pera Sládkova vyšel. Zde že je pásmo básnické tak pevně ukuto a každé slovo tak na svém místě, že se z řádky ani slůvko vypustiti nedá, aniž by byl smysl porušen. Takováhle nerýmovaná báseň, jako Hiawatha, že je mnohem větším uměním, než mnohé verše s dobře znějícími rýmy. Bohužel nezakotvila se hlouběji tato zásada Hálkova, že nerýmovaná báseň musí býti co nejpečlivěji pracována a máme v české literatuře nejednu nerýmovanou „báseň“, která není ničím jiným, než nehezkou, ba nevkusnou prosou.

Jindy — po schůzi odborové — Hálek obrátil se proti kritice, kterouž Durdík napsal tenkráte do Světozora o Hálkových básních „V přírodě“, jichž vyšly r. 1872 až 1874 tři svazečky. V kritice té posoudil Durdík dosti přísně jmenované básně. Mimo jiné nebyl spokojen s veršem: „Vyběhla bříza běličká, jak ze stáda ta kozička“. Zejména touto poslední výtkou byl Hálek velice pohněván. Pamatuji se, že řekl o verši tom, že když mu napadnul, byl by po pokoji skákal radostí. Posluchači Hálkovy apologie ovšem mu dávali za pravdu, ale třeba přec jen chladně uvážiti, na čí straně byla pravda. Hálek se Durdíkovi vymstil zv[illegible] básní, v níž vypisuje, jak slavík zpívá a jak jej špaček kritisuje.

První dvě sloky básně té znějí takto:

CLXVI.

Pěl slavík z nejhlubší své hloubky,
zpěv, perla s perlou, prýštěl do noci,
na nebi rozechvíval hvězdy
a na zemi chorým dones' pomoci.

A lítlo tudy estheticky
pár špačků s kritickými mozečky:
„Konečně musíme mu říci,
že jsou to přec jen liché zvonečky!“

Tenkráte ovšem každý, kdo se o krásné písemnictví naše zajímal, věděl, koho Hálek těmi špačky s kritickými mozečky myslí.

O Durdíkově kritice se ovšem v Besedě nejednou mluvilo a zejména Zákrejs se jí rozhořčoval.

Zajímavo jest, že po čas regulárního zasedání literárního odboru nikdo nekouřil. Dálo se tak hlavně k vůli Václavu Vlčkovi, jenž nesnesl tabákového dýmu. Ostatně také v požívání alkoholu byl Vlček velice střídmý a vedl vůbec vzorně spořádaný život. Nicméně dlouhá léta trpěl zkornatěním tepen, jemuž posléze podlehnul; tedy nemocí, která aspoň z části zneužívání alkoholu a tabáku se připisuje. Ostatně také Zeyer podlehl po dlouhém utrpení zkornatění tepen, ačkoliv byl ve příčině alkoholu abstinentem a také masa — jehož požívání někteří lidé při nejmenším urychlení zkornatění tepen přisuzují — velmi málo požíval. Chodil nejednou na večeři — k cukráři. Ovšem silnějším kuřákem cigaret byl. Je viděti, že názory o zkornatění tepen, jež vyrostlo v naší době v obávanou příšeru, potřebují mnohého doplnění a mnohé opravy.

Vedle pravidelných schůzí zejména literárního a výtvarného odboru pořádány v Umělecké Besedě dosti často zábavné večery, jejichž úroveň často nebyla vyšší, než podobné večírky různých tehdejších zábavných spolků a jichž se opravdoví literáti a umělci jen v řídkých případech účastnili. Zmiňuji se o zábavách těch proto, že tu a tam v nich přednesl Nevšímal velmi dobrou humoristickou věc, která pak otištěna byla v různých časopisech. Pohříchu četné tyto humoristické své práce Nevšímal nesebral vjedno zavčas ale částečně teprve až r. 1908. Kdyby tak byl učinil dříve, jistě by bylo mínění o jeho talentu jiné, nežli dnes, kdy patří k auktorům téměř nadobro zapomenutým.

Jednu takovouto otištěnou věc pochválil Neruda Nevšímalovi jadrnými slovy: „Chlapíku! Vy máte humor!“ Načež Nevšímal v rozpacích nad pochvalou z tak autoritativní strany odpověděl: „To mne těší.“

Po několika letech vzkřísili výtvarníci zábavné večery k novému životu a tu mnohý dobrý nápad diváky nemálo rozveselil. Tak na příklad dávány živé obrazy travestující rozmanitá česká umělecká díla, obrazy i skulptury s nemalým humorem. Pamatuji se na příklad na travestii Liškova obrazu Hagar a Ismael. Ismaelovi udělali ohromně dlouhé nohy tím, že boty s velikými holinkami nastrčili jen po kotníky. Myslbekovu „Oddanost“ — tuším k návrhu tvůrce samého — travestovali tak, že dali osobě jako Myslbekova Oddanost oblečené do jedné ruky lahvičku s kořalkou a do druhé skleničku.

Ztrávili jsme takovým způsobem v Umělecké Besedě na počátku let osmdesátých mnohou opravdově veselou chvíli.

*

Velikou událostí bylo pro všecky lidi, kteří se o naši literaturu živě zajímali a tudíž také v nemalé míře pro mne, objevení prvého čísla Lumíra za redakce Nerudy a Hálka. Prvá čísla nového listu tohoto prozrazovala v každém ohledu vytříbený vkus Nerudův. Každý, kdo si na spisovatele hrál, anebo aspoň hráti chtěl, toužil po tom, aby uveden byl do literatury právě Nerudou, jehož spisovatelská velikost a vytříbený vkus snad všem mladým adeptům spisovatelským nesmírně imponovaly. Také není pochyby, že r. 1873, kdy Lumír vycházeti počal, v listě tom debutovalo tolik nových literárních jmen, že od těch dob něco podobného se u žádného českého listu neopětovalo. Při tom nová jména nebyla pouhými krátkodobými jepicemi, nýbrž spisovatelé v novém ročníku zastoupení z valné části v literatuře naší si pojistili čestná, ba nejčestnější místa.

Také já patřil k těm, kteří toužiti po tom, aby je Neruda uvedl na kolbiště literární. Roku 1871 po odbyté maturitě o prázdninách mnoho jsem chodil, nemaje žádných povinností, po okolí Trhanovském a stopoval život v přírodě, zejména ptáky, ryby, motýly a pokud bylo lze, i čtvernožce. Jednoho dne mne napadlo napsati některá pozorování, učiněná u tak zvaných šnajberských a babylonských rybníků, do čehož jsem vpletl nějakou drobnost, vyprávěnou mně vášnivým lovcem místním, jehož honebních vycházek jsem se jako host — ovšem nečinný — rád účastnil. Článek ten měl jsem brzy napsaný a dal jsem mu titul: „Život na našich rybnících“. Ale nevěděl jsem, co s ním. Nečetl jsem v tehdejší naší literatuře nic ani z dáli podobného a boje se proto výsměchu, netroufal jsem si poslati práci do žádného tehdejšího listu. Teprve, když počal vycházeti Lumír a rázem vyšinul se mezi listy českými na přední místo, dostal jsem i já laskominy a poslal tento článek do Lumíra s prosbou o odpověď v listárně redakční. Článek jsem podepsal pseudonymem, jehož jsem r. 1872 použil při článku otištěném ve Světozoru (R. E. Jamot). Neruda odpověděl ihned v čísle třetím. Ale odpověď zněla neurčitě: „V příštím čísle dáme odpověď.“ Bylo mně nemilo, že s novým dychtivým očekáváním ztráviti jest mi další týden. Leč ani v následujícím čísle odpovědi nebylo, až teprve v čísle šestém — článek až na několik málo řádků — v plném znění byl otištěn. Servác Heller mně pak po čase vypravoval, že jednoho, dne přišel Neruda do redakce Národních Listů, kamž pravidelně chodíval v poledne, a pravil: „Buď si ze mne někdo dělá blázny, anebo jsem udělal pajt.“ Pajt je pražská zkomolenina německého slova „beute“. Takových pražských zkomolenin Neruda i ve feuilletonech svých tu a tam užíval. Tenkrát pajtem mínil můj článek. Ale jak naznačeno, nedůvěřoval ani on, ani teprve Hálek. Hálkovi, když jsem se s ním velmi brzy po otištění své práce seznámil, bylo mně přímo dáti ruku na to, že článek není plagiátem. Měltě Hálek s plagiáty již tenkráte svou trpkou zkušenost.

V letech šedesátých uveřejňoval v českých listech různé povídky jakýsi J. Nosek. Psal také pod různými pseudonymy, zejména pod jménem Vysocký, též se podpisoval Nosek Vysocký. Jednoho dne na počátku let sedmdesátých přinesl Hálkovi, jenž tehdy redigoval illustrované Květy, práci, která ve Květech otištěna s titulem „Starořímský román“. Jakožto spisovatel uveden Josephus Nasica — tedy latinisované jméno Noskovo. Hálek román s tímto podpisem skutečně počal uveřejňovati. Hned po prvém čísle byl však upozorněn, že román ten jest plagiatem z maďarského Jokaie, a Hálkovi nezbylo, než při prvním pokračování poznamenati, že se Květům přihodil omyl, starořímský román že jest od Jokaie, a Nasica že jest pouhým překladatelem. Ale že byl román ten před tím poslán jako originál, redakce Květů šetrně zamlčela. Nicméně jsem později o věci té slyšel Hálka podrobně vyprávěti.

Neruda ovšem byl delikátnější nežli Hálek. Jemu jsem nepotřeboval podati ruky jako tomuto. Ale při prvém setkání vyptával se mne, mám-li ještě nějaké podobné látky na mysli. Když jsem mu pak některá themata jmenoval, pochválil látky jmenované, ale pravil, že by sobě přál, abych mu napsal článek, který by se jmenoval: „Jarní hlasy“ a ve kterém by se vylíčilo, jak po jaře jeden pták po druhém dá se do zpěvu, až korunu zpěvu tomu nasadí slavík svým zpěvem nádherným. Namítnul jsem, že slavíka dosti neznám, že jsem jej slyšel zpívati po prvé v Praze. Tenkráte totiž v Praze nebyl slavík ještě žádnou vzácností. V Kinského zahradě jich zpívalo množství. Nebylať zahrada tato širšímu obecenstvu přístupna a ptačí svět v ní tudíž nebyl rušen. Avšak také na Letné a v královské Oboře po jaře zpravidla slavík zpívával. V mém domově však byl slavík ohromnou vzácností. Přislíbil jsem Nerudovi článek s nadpisem, jak si přál, a odebrav se záhy na to na velikonoční prázdniny nasbíral jsem materiál, z něhož sestavil jsem článek s nadpisem: Jarní hlasy. Dostalo se mi od Nerudy za něj pochvaly. Ale teprve po čase přišel jsem k poznání, že Neruda daným thematem chtěl se přesvědčiti — ovšem způsobem delikátním, ba lichotivým — nejsem-li přec

jen plagiátor. Po čase však mně Neruda pravil, že po prvé rozpravě se mnou všecky pochyby o mém plagiátorství ztratil.

Nemohu si odepříti jednu zajímavou drobnost ze života prvních čísel Lumíra. Slouží po mém soudu ke karakteristice důvtipu Nerudova.

Na stránce 96. nacházíme v listárně redakční tento passus: „A. C. v P. Vaše písmo dokazuje, že máte výborného učitele krasopisu. Pozdravujte ho od nás.“ Každý zajisté tuší za odpovědí takovou nějaký žert. Po čase mně pan H. V. Tarantík vyložil odpověď tuto docela prostě:

V prvém čísle Lumíra měl A. Heyduk dvě básně z cyklu „Ze Slovenska“. Básně ty uveřejněny jsou na stránce šesté. Ve třetím čísle otištěna jest báseň Ladislava Quisa: Ballada o nebohém ďáblu; ale uveřejněna jest na místě prvém. V pátém čísle jsou Hálkovy básně taktéž na místě prvém. Heyduk se díval na to nelibě, že básně jiných otištěny jsou na místě prvním, a proto kterýsi z jeho žáků, mezi nimiž p. Tarantík se nalézal, aby se Heydukovi zavděčil, pozeptal se redakce Lumíra, jsou-li básně Heydukovy méně cenné nežli ony, které otištěny na první stránce. Na tento dotaz dal Neruda odpověď, jak shůry otištěna. Snad nebude na škodu poznamenati, že Heyduk byl na reálce písecké učitelem krasopisu. Vším způsobem jest však zjevno, že Neruda dotaz písecký prohlédnul a na něj vtipně odpověděl.

(Pokračování.)

Ant. Sova:

NEUSPI MNE...

Neuspi mne, živote, chci žíti ještě,
bouřné větry slýchat, jarní řádit deště.

Milosrdný budeš-li, chci vděčen býti:
beránkem chci za pastýřskou flétnou jíti.

Teple pohlaď mne, jak na klín když mne brala
matka, vískala mne v sadu, líbávala.

Časem tkni se prstem, bílý jenž a tenký,
žhavější měj polibek, jak od milenky.

Jenom nechtějž se vším smiřovat mne podle, slyš:
s nepřáteli blesk mi zkřížit dovolíš.

Chytrákům se vkousnout zištné ve svědomí,
idioty poznačit si, k pádu stromy,

rozkošníky pouhých hesel, lesklých lácí
svol mi přehnout přes koleno k vážné práci.

Pokorný chci býti, spravedliv-li ke mně
drsně promluvíš i mravy rodné země.

Smělým však se postavím ti rváčem,
tkneš-li se mne násilníků karabáčem.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz.

(Památce MUDra. JANA MÍŠKA.)

I.

Na počátku srpna r. 1886, v neděli před polednem vyšlo z obstarožní horské boudy na krkonošské pláni pět mužů: dva čtyřicátníci, dvěma uletělo teprve dvacet, pátý byl o nějaký rok starší. Na cestě před šedou budovou se zastavili a pozorovali nebe i zemi.

Nahoře nebylo po blankytu ani památky, plovaly a válely se tam rozedrané kusy mraků, tmavé, skoro černé, šedivé i bělavé, jeden výš, druhý níže a každý zmítal se jinak — podle větru, v té poloze vanoucího. Když se na jednom místě projasnilo a paprsková houšť skrytého slunce bíle zasvitla, byla z toho po Krakonošově říši velká podívaná: hned tu, hned onde zastřely plovoucí mraky obří hřbet, hnědý kamenný hřeben, kus zelené stráně, při čemž jinde, třeba hned v sousedství, starý hvozd zazářil jasnou zelení, a úžlabí po jarních proudech bělala se jako zasněžená.

Rozdivené oči pozorujících mužů těkaly po obrovitém, divukrásném horském divadlu.

Dva nejstarší byli kupec a obchodník s plátnem Kubánek z podhorského města a kloboučník Durdis z Prahy, nedávný švakr Kubánkův; dva nejmladší právník Gustav Pejrek a bývalý absolvent pražské akademie obchodní Karel Slavík, nyní zánovní praktikant v hrádecké tkalcovně pana Václava Kalenského v severovýchodních Čechách, pátý byl podučitel Kaván, působící už několik let též v podhoří, v sídle Kubánkově.

Slavík, Kubánkův synovec, chtěje se za dovolené své s přítelem Pejrkem podívati ‚na horá‘, dopsal strýci, nešel-li by s nimi. Když došla příznivá odpověď s návrhem cesty, vypravili se do podkrkonošského města, a Durdis, jenž dlel tam právě na návštěvě, i Kaván, horský tulák, se přidali.

Kubánek byl skrovný, štíhlý muž s kaštanovým plnovousem, Durdis nevysoký, tlustý, krátkokrký, visících, našedlých tváří, s černým, převislým knírem pod širokým nosem, kratince ostříhaných vlasů; břicho viselo mu, jakoby je měl na řemínkách. Měl cestovní placatou čepici, černý kabát, lodenový pláštík, velmi široké nohavice a mocné, rozpláclé boty. V Praze měl krásný závod a byl desátníkem u městských ostrostřelců. Pejrek i Slavík šli v slamáčcích a ve svrchnících, Pejrek, dost vysoký, štíhlý, temných vlasů, bezvousý, Slavík menší, zavalitější, světlovlasý, kroutil si už pěkný rusý knírek. Učitel Kaván měl mocná ramena i hruď, bleďoučké vlásky, trochu temnější knír a bradičku, a vyšel si oděn lehce jako na procházku.

Předevčírem popoledni za letního parna vyšli, a nejmladší dvojice brzy zle broukala, že tahala s sebou svrchníky. Putovali na Žalý. Na širokých jeho bocích byly žitné žně, a strejčkové i tetky bosi, zaprášené košile majíce potem promočeny, na rohačkách sváželi snopy dolů k vozovce. Nebe bylo jako zrcadlo a slunce pražilo jako za plat. Za to blaho nahoře pod verandou! Ke všemu byl tam právě vrchlabský výlet, mužů málo, mnoho však bytostí ženských, a když spustila harmonika, dalo se do kola všecko. Oba mladíci i pan učitel proháněli milé Němkyňky plnou parou a ty rozradostněny div z nich duší nevymluvily, německy i česky, jak to lámaly, tak to lámaly. Podivánkou zlákán octl se v kole i pražský kloboučník. Kubánek, sedě za stolem u sklenice, jen si bradu potahoval a usmíval se, jak se hochům povedlo. Šlo to tak až do večera, až se proďubaly prvé hvězdy, a milý ‚výlet‘ vracel se domů teprve, když se veselý měsíček vybatolil z protějších hvozdů.

V chládku večerním, v tichu, ve výši nad kopčitou dálí, bledě ozářenou, pod klenbou nebeskou, hvězdami zrosenou, sedělo se potom a povídalo tuze krásně . . .

Spali všickni jako buci, ale ráno o páté kráčeli zase svěží stezkou vedle lesa, ozlaceného září východu.

Cestou na Kozí hřbety zpotili se zas, ale odpoledne za Luční boudou začaly mlžné přeháňky a při výstupu na Sněžku šlehaly jim do tváří ledové jehličky; límce kabátu byly vyhrnuty, ruce v kapsách. Jen Kaván stoupal jaře jako včera na Žalý. Nocovali v podstřeší Obří boudy a ráno pustili se zpět.

Mlhy se honily, kouřily nad lesy, kousky se jich utrhávaly a odlétaly lehynce jako jednotlivé měkké pápeří z celého vysypaného chumle; několikráte se rozmrholilo,

ale jemně, takže krůpějí bylo sice na kabátech hustě, ale byly menší než špendlíkové špičky. Mezi tmavou, rozlezlou klečí zamodrala se celá pole hořce, plně rozkvetlého; zvonky jeho octly se na kabátech, za klobouky a dýchaly medovou vůní lipového květu...

Teď pokochavše se před starou, nízkou boudou pohledem po vznešené, hrůzné velebě hor zšedlých, rozrytých, zadumaných, mlčících, vykročili v novou dál.

Slunce vyrazivši z mraků, prudce zapražilo... Kubánek zastaviv se uprostřed cesty velmi strmé, rozhlédl se a pravil: „Jak to dopadne?" a zkoumal nebe.

Učitel se zasmál: „Jak by to dopadlo — dobře to dopadne!" a potíce se, mlčky vystupovali.

Slunce se zase schovalo, mračné hrady létaly oblohou, a zas i mlhy počaly se koulet kolem dokola.

Za horským hřebenem nenadále zabublalo.

„V Prajzsku bouří!" usmál se Kubánek.

Přešli vedle mladého lesa, jehož skloněné snítky leskly se vlhkem a do spadaného jehličí chvílemi pleskla s nich krůpěj, a zas po obou stranách cesty ležela spousta bílých valounů jako stáda ležícího bravu, dál hrbolaté balvany, zdobené zeleným mechem i zářivě žlutým lišejníkem, a mezi nimi plazila se kleč, zdvíhající celé kytice z chumáčů dlouhých, tmavozelených jehel. Osamělý smrček stál schoulen jako pastýř, do tmavé plachty všecek zakublaný. V tom před samými chodci kolmo švihl modřežhavý blesk a třeskla rána, jak by se všecko to skalí kolem rázem bylo rozprasklo.

Leknutím nejprve prohnuli hřbet, potom ohněm i ranou omámeni rázem se zastavili. Vyjevené oči zíraly do cesty, není-li tam jáma, v níž ten ohnivec zmizel.

Učitel vykročil však hned, ostatní se nehnuli.

„Panenko Maria!" vydechl kloboučník.

„Co budeme dělat? Dál nemůžeme!" volal Pejrek.

Kubánek se obrátil: „Do boudy máme už víc než půl hodiny, je to tedy jedno, sem nebo tam."

„Já dál nejdu!" sténal kloboučník a bylo zřejmo, jak se chvěje.

„Jen dál — jen dál!" zvučně zazpíval Kaván.

Ozvěna ještě nedozněla a tryskl nový blesk, ještě ohnivější; nový rachotivý praskot ho provázel.

Vichřice se vzdula a spustil liják jako ze džberu. Meluzina přeletěla hřeben a zoufale hýkajíc i hvízdajíc syčela se stráně. Rozpjaté deštníky rázem byly dráty vzhůru.

Kloboučník se rozkvílel: „Kdyby mě viděla moje Leokádie."

„Strejčku, vraťme se!" volal Slavík.

„Jen dál a nepopustit!" statně vykračuje, pobízel učitel.

„Vždyť nemám ani poslední vůli —" sténalo vzadu.

Kamenitou stezkou šli jeden za druhým. Proudy se lily, hrom vytrvale bublal, vichr hvízdal, protější hvozdy syčely i hlučely, ale blesky šlehaly již jen v mracích vlevo, vpravo.

Došedše na hřeben, viděli, jak mračna mlh divě létají přes něj od severu k jihu. Neočekávaně vpravo zasvitlo — — šedé chumle se rázem rozstoupily. Liják ustával. Ve vzdáleném mezilesním výseku ukázalo se staveníčko, ale v minutce byli zas v nových mlhách. Blesk opět švihl, hrom práskl a ještě nad údolím nedorachotil, nový oheň šlehl, nová rána třískla. „Káděnko — Káděnko — —"

„Tady nahoře hrom bouchá, ale nebije," volal učitel, „leda budete-li se tuze bát, bude ve vás víc elektřiny!"

Ještě dvě bouřky tak přeletěly. Schouleni, na kůži mokří, nedbajíce stružek, stékajících za krk, kráčeli s kopce...

Byla druhá hodina s poledne, když vešli do staré boudy. V hostinské místnosti, plné par a čoudu, ozval se řeholivý smích a německé výkřiky: „Krásné občerstvení! Zdravá lázeň! Krakonošův pozdrav! Lék proti rýmě!" Hojné společnosti u četných stolů, napořád nemladé, vrchní kusy oděvu scházely; ženské měly jenom trepky nebo soukenné střevíce, na hrudi šátky přes noční kabátky, nebo jinačí haleny. U stolu před kamny počalo se z příchozích kouřiti jako z pejřavky, když v ní pasáčkové rozžehnou.

Vpravo od nich seděla hudebnická družina: dvě panny, již nemladé, s houslemi v rukou, šedivý, oholený vrásčitý muž s kytarou a proti němu dívčina, před níž na stole talíř s ubrouskem čekal na peníze.

Německá společnost ‚s druhé strany' občerstvovala se již jídlem, pivem, vínem, likéry, svými maitranky, ovocnými kašemi a ovocem nakládaným; nešetřila hlasem a chutnalo všem náramně.

Hudebníci spustili sladkou skladbu, a dívčina povstavši, jasným, ale pronikavým hlasem začala pěti píseň a kráse hor. Refrain spustili všickni čtyři, a také ostatní hosté se kvičivými a vypitými hlasy přidávali.

„A to vám, pane učiteli, bylo opravdu jedno, když ten blesk tak třískal?“ při jídle otázal se kloboučník.

Kaván se usmál: „Co bylo dělat — byli byste utíkali zpátky!“

„Tak vidíte a člověku se jen směje! Já myslil, že mě mrtvice raní, že padnu —“

„Na hřebeně jsem takové bouře ještě nezažil. Byla to podívánka, že na ni nezapomenu nikdy, ale přestáli jsme ji a to za něco stojí.“

Venku se vyjasňovalo a když náhle za okny všecka zeleň ostře zasvítila, zahýkla německá společnost radostným úžasem.

Hudebníci spustili veselou a dívčina šla vybírat.

„Odkud jste slečinko?“ tázal se jí učitel.

„Pšíšešnyce,“ zašeplala a dala se do smíchu.

„Kde domov můj neumíte?“

„Ná, oba wir wan schon ľana, wr sán do erstemol.“

Po hodince klidu šli se podívat na přírodu.

Sluníčko svítilo vesele, nebe bylo čisté a prozářené. Hvozdy na protějších horách, travnaté stráně vykoupané smály se jasnou svěžestí; na rozčechrané kleči třpytily se krůpěje, bílé kamení lesklo se stříbrem, okna chaloupky v lesní mýtině planula duhově. Čisto a krásno všude, jakoby to nebyla ta země, kde před nedávnem šlehali žhaví hadi a třískaly rány hromové.

„Všecko je suché,“ opět u kamen pochvaloval si Slavík, „jenom slamáčky zkameněly.“

„Než dojdeme dolů, budou jako nové,“ těšil ho Kubánek.

Před východem Kaván poručil sklenky encianu — — „encianšnaps,“ smál se, „hořcová likérka, jsme přeci v jeho domovině.“

„Báječné — to je báječné!“ liboval si ji kloboučník. „Až já o tom budu vypravovat Káděnce!“

Po chvilce opět kráčeli s mírného svahu.

Svěží vzduch dýchal se lahodně, tělo bylo lehké, jen se vznášet. Vše se při sluníčku smálo, jak by to dnes bylo z ruky boží vyšlo krásné a mladé. Smrčky byly bez kukel a jak by na ně pozlátka nasypal, traviny se zdvihly, lesy okřávše šepotaly si horskou pohádku, v roklích bylo viděti každou třpytnou stružku i skupiny světlého kvítí . . . níže, na širé stráni, sluncem polévané, bylo až mrtvé ticho. Kráčeli mlčky. A tu nenadále do hojivého ticha věkovitých hor pronikl dívčí hlásek jako stříbrný zvonek. Zastavili se bez dechu.

„Tážete se, proč jsem Slovan,
proč mi bratrem každý Čech,
proč duch plesá česky chován
jako v lůně rájů všech?
Český otec, česká máti
učili mne vlast mou znáti.“

Nejvyšší tón slova ‚máti‘ rozlehl se jásavě, zvonivě, jiskrně, projel širem, dálnem a ozval se v lesích.

Okouzleni šli za čarovným hláskem.

Na balvaně, při zátočině horské cesty, před tmavou skalkou seděla dívčina asi patnáctiletá.

Prostovlasá byla, tmavé proudy, volně s čela přes týl splývající, byly jen málo spojeny blankytnou stuhou, temné šaty měla až ke krku zapjaty, nožky bosy — — střevíčky ležely na trávníku vedle kamene. Ulekána honem se schoulila.

Pleti byla snědé, ale snědosti podivuhodné — jako by jí mléčné bělo prozařovalo. Oblé líčko bylo spanilé, ústa, zavřená růže; čelo, jemně zahnědlou sloň, vroubil eben vlasů, trošku po něm rozplynulých. Nejkouzelnější byly však oči dívčiny, oči velké, podlouhlé, v černých brvách, oči třpytné, modravě jiskřivé; na prvý pohled zdálo se, že ty oči nemají duhovky, že celý kruh jejich září jiskrnatou černí, a přec měly duhovku krásnou, tmavěmodrou, světélkující. Jak na příchozí s rozpačitým úsměvem zírala, byl pohled jejich tak líbezně měkký, že všichni stáli chvilku němi.

„Krásně jste zazpívala, přišli jsme poděkovat,“ prvý ozval se učitel. Zapálila se ještě víc a stále snažila se nožky úplně schovati.

„Sem chodíte zpívat?“

„Je odtud pěkně vidět,“ usmála se jako když tmavěrůžové poupě pod sluncem rozpukává.

„Máte hlásek jako zvoneček,“ zavelebil sám kloboučník.

„Všecko vás poslouchalo, nic se ani nehýbalo,“ přidal Slavík. „Taková písnička právě zde!“

„Ze školy ji umím.“ V růžičce ukázalo se sněhové nitro.

„Jste odtud?“ tázal se Kubánek.

„Ne, ale na léto jsem tu vždycky u tetičky,“ a pokynula hlavou směrem k boudě.

„Každodenně zde zpíváte?“

Perlivě se zasmála. „Jen někdy, když slunce svítí.“

„Mohla byste ještě zazpívat —“

(Pokračování.)

✱

F. X. Svoboda:

TATÍK Z KOZLAN.

Obrázek.

Pokladník městské spořitelny přepočítával peníze, ranní zálohu z hlavní pokladny k výplatám. Malé černé oči jeho upřeny byly na růžky bankovek, jež sesunoval palcem s úžasnou rychlostí. Sluha srovnával stříbro a zlato na sloupečky po desíti. Před mříží u výplatního stolu nakupilo se již značné množství lidí. Bylo prvního listopadu, přišli vybrati si na činži. Nahlíželi netrpělivě do okénka kontrolního oddělení, objeví-li se již první knížka s poukázkou. Úředník, sedící u žurnálu, klidně očekával práci, dívaje se na množství lidí. Bílé prsty jeho pohrávaly si s perem; vzpomínal na cosi příjemného, prozrazovaly to veselé oči, plné jasného svitu. Netrpělivost lidí ho nevyrušovala. Co mu bylo po jejich chvatu, viděl Letnou, tenis, Lidku Švarcovou.

Mezi obecenstvem vyvinul se neočekávaný neklid. Pokladník odloživ bankovky popošel k výplatnímu stolku. Skupina čekajících se rychle změnila. Před ním opřen o sukovici stál venkovan, vrásčitý šedesátník, zababčilé postavy, s očkama bystrýma, v tlustých víčkách téměř skrytýma, s čepicí v ruce, v krátkém zimním kabátě, nesnesitelně páchnoucí ztuchlinou. Všichni citlivější zapuzeni byli až do dvorany.

Venkovan, zdálo se, nic nepozoroval a nechápal. Necítil ztuchliny a nevěřil by ani, že kabát jeho, vytažený včera z vlhké komory, nepříjemně páchne. Stál klidně, jaksi sebevědomě, s úsměvem na rtech, s radostí v očích, stále zaslzených. Šišatá, šedivá hlava jeho plna byla dobromyslnosti, div ne pýchy.

Pokladník, pohladiv si oholenou tvář a ucítiv ztuchlinu, pochopil ihned, proč se obecenstvo ke stolu netlačí jako jindy. Usmál se, ale okamžitě odešel k pokladně, aby unik čpavému zápachu.

„Pane pokladníku, všiml jste si toho dědka?“ zašeptal k němu sluha, kostnatý černý muž se zploštělým nosem a udivenýma, daleko od sebe položenýma očima.

„Všiml. Co je?“

„Vykuřuje to kolem sebe... děkuju pěkně. Takhle ho schválně zdržet, to by bylo!“ zasmál se sluha. „Jaké pak má číslo?“

Pokladník přistoupil ke stolku, rozhlédl se po lidech a spočinuv pohledem na venkovanovi otázal se ho přívětivě:

„Jaké pak máte číslo?“

Venkovan se pohnul, rozevřel poněkud zaslzené, pomněnkové oči, jako by se otázce podivil, a řekl:

„Sto sedm, prosím!“

„To není možná!“ prohodil pokladník. „Tolik lidí tu nečeká, podívejte se.“

Venkoven ohlédl se po čekajících. Nechápal. Zasmál se. Měl jen tři žluté zuby.

„Ukažte mi kupon!“ promluvil pokladník, všechen již zarudlý od zatajování dechu, a pohodiv hlavou na zelený lístek, jejž tatík držel v ruce, opakoval: „Kupon mi ukažte!“

„To?“ řekl venkovan pozvedaje ruku s kuponem.

„Ano!“ odvětil pokladník. Nahlížeje na kupon prohodil: „Dvacet tři! Zde! To je vaše číslo. Až zavolám dvacet tři, přistoupíte ke stolku pro peníze!“

„A — tak!“ s úžasem v očích přisvědčil tatík. Obrátil se pak a se zvláštní důvěrností promluvil k vysokému muži se sametovou vestou, stojícímu za ním na tři kroky: „Já myslil naše číslo, v Kozlanech! Checheche!“

Pán přikrčil nos a přimhouřiv oči mlčky se smál.

Panička s taškou, naplněnou mrkví, rudá v široké tváři úkosem pohlédla na tatíka.

„Než na vás dojde, můžete si tamhle sednout. Dvaadvacet je jich před vámi, překážíte!“

„I chraň bůh, nepřekážím,“ usmívaje se mluvil venkovan dobromyslně, „místa dost! Komu bych překážel? Řeklo se mi: Až zavolám dvacet tři. Počkám rád, přijel jsem vlakem.“ Podíval se na kupon. „Checheche! Já myslil číslo v Kozlanech. Povídali mi na železnici: Podivíte se, co je tam lidu a peněz! Myslil jsem si: Dobře dobře, však i já jich hodně vyberu, hlupáci! Ani jste jich tolik neviděli!“ Obrátil se k pánovi se sametovou vestou: „Já už sešel světa!“

Pán opět přimhouřil oči a opět se mlčky usmál.

Okénkem z kontrolního oddělení přiletěly dvě knížky. Pleskly o stoleček. Úředník sáhl po nich, zapsal čísla a odevzdal knížky pokladníkovi. Obecenstvo oživlo. Pokladník pohlížeje na poukázky a odpočítávaje si peníze šeptal si: „Zatracený dědek, příšerně páchne! Brr! Až sem to táhne! Zdržovat ho — to bych si dal!“ Nachýlil se k sluhovi: „Jděte do kontroly,

ať tu třiadvacítku udělají, je té ztuchliny plná dvorana, dusí mne to."

Sluha odešel do kontroly a do účtárny. Pokladník vyplácel na první knížky. Venkovan se zalíbením přihlížel. Na stolku objevilo se deset tisícovek. V pomněnkových očích tatíkových svítilo radostné účastenství. Pohleděl hned na tisícovky, hned na pána se sametovou vestou, jenž je sbíral a srovnával, a hned na pokladníka. „Takových bych chtěl mít na trakař!" poliboval si, a vida, že pán s tisícovkami odešel, rozhlédl se kolem a zasmál se.

Pokladník vyplácel dále. Mračil se. Zápach byl nesnesitelný.

Sluha přinesl knížku venkovanovu, úředník zapsal čísla do žurnálu, a poněvadž bylo vše vybráno, napsal saldo dnešní na lístek. Pokladník bera pak knížku do ruky obrátil se k obecenstvu a zavolal: „Dvacet tři!"

Jindy by se byli čekající pohoršili, že volá číslo tak velké dříve, ale v tomto případě snahu pokladníkovu pochopili a vděčně uznali. Pohledli na venkovana a všichni zvolali:

„Vy! — No — teď vy! Dvacet tři!"

Venkovan se zakýval a přistoupil ke stolku. Opřel se. Hůl a čepici položil vedle.

Pokladník se podepsal do knížky, a poněvadž byl celý vklad vybrán, protloukl ji strojem a odhodil. S účtem odešel k pokladně. „To stojí za tu vůni!" pomyslil si. „Vypadá, jako by čekal tisíce a přijde si pro 65 haléřů." Penízky zazvonily. Nesl je na účtu ke stolku před venkovana, který se v tu chvíli narovnával jako před nějakou neobyčejnou událostí nějakou.

„Šedesát pět haléřů!" zvolal pokladník a rozhodil je na stolek.

Vrátil se pak k pokladně, aby vyplácel další vklady. Přistoupiv za chvilku ke stolku shledal, že páchnoucí tatík stojí dosud jako přimražen, že peníze užasle prohlíží, ale neschovává. Neřekl nic znaje loudavost venkovanů, ale když se ani po několika minutách nehýbal, promluvil na něj:

„Co pak? Proč si to neberete?"

Zababčilý tatík se povytáhl a pohleděv na penízky i na pokladníka řekl pevně a důrazně:

„Já dostanu ještě osmnáct set!"

„Co že?"

„Že dostanu ještě osmnáct set!"

Přestoupil několikráte s nohy na nohu a všechen ve tváři zčervenal.

Pokladník prohlédl jeho účet.

„Poukázáno máte šedesát pět haléřů, více vám vyplatit nemohu!" řekl. „Seberte si to a nepřekážejte!"

„Já dostanu ještě osmnáct set!" zvolal ještě důrazněji venkovan zamračiv se.

„Ale, člověče, jak je dostanete, když jste je tady neměl?"

„Měl!"

„Podíváme se tedy do knížky, snad jste vzal náhodou jinou!"

„Svou, žádnou jinou, měl jsem jen tu, osmnáct set dostanu, a bude dobře!" horlil tatík.

Pokladník nahlížel do protlučené knížky. Dvě stě korun bylo vloženo a asi po měsíci rovněž dvě stě korun vybráno. V knížce zůstalo pouze 65 haléřů úroků. „Co chce ten bláhovec?" hučel pro sebe.

„Dobře je to, víc nedostanete!" řekl úsečně.

„Jen se pořádně podívejte!" postaviv se co možná zpříma a sebevědomě naproti pokladníkovi volal podrážděný tatík. „Jen svoje, víc nechci. Dostanu ještě osmnáct set a basta, to si vzít nedám! Jen se dobře podívejte, však se to ukáže!"

Obecenstvo začalo reptati, proč že tu stále stojí, proč výplady zdržuje a pokladníka obtěžuje.

„A — há! Však se to tam objeví!" bránil se venkovan a vida, že pokladník pozoruje bedlivě zničenou knížku, zamrkal na nejbližšího mladíka, usmál se, hlavou pohodil a celá tvář jeho se rozzářila. „Ukáže se, marně nemluvím! Jen svoje žádám, ani o chlup víc! No? Co pak? Vidíme už?"

Pokladník už pochopil. Usmíval se. U vkladu dvou set korun, zapsaného černým inkoustem, přidělána byla zrzavým inkoustem nevypsanou rukou kulatá nula v rubrice haléřové, zřejmě neohrabaný padělek, čímž mělo býti číslo změněno na dva tisíce. Poněvadž bylo pak dvě stě vybráno, zůstalo zdánlivě v knížce osmnáct set. Přistoupil s knížkou k venkovanovi.

„Člověče," oslovil ho vážně, „vždyť máte padělanou knížku. Někdo tam připsal zrzavým inkoustem nulu. Z dvou set udělal rázem dva tisíce. Podívejte se a všimněte si, jak je to nápadné. Slovy tu je správně napsáno dvě stě, a to rozhoduje. Neumíte asi číst . . . viďte?"

Venkovan pohlížel naň ztrnule, bledý, všechen zaražen a překvapen. Do knížky ani nenahlédl, modrá očka jeho se zkalila.

„Dvě stě bylo vloženo, dvě stě vybráno," mluvil pokladník, „zůstalo tu jen něco úroků a ty zde máte. Tak — milý příteli, ne osmnáct set. Divím se, že jste si toho lépe nevšiml, tak neohrabaně je to provedeno. Pachatel nalil vody do skleničky od inkoustu, nebo snad dokonce plival na staré péro — a provedl to — no — jako tesař . . . Podívejte se!"

Červená panička a dva páni nahlédli do knížky. Kývali hlavami a smáli se.

Ztuchlinou páchnoucí tatík pozvolna vydechl, sebral haléře, nasadil si čepici, vzal do ruky hůl a zrudnuv ve tváři rozhlédl se kolem sebe. Pomněnkové oči jeho dobrácky se ptaly. Vrtěl hlavou, jako by cosi nemohl pochopiti. Tenké rty, oprýskané, promodralé, se zachvívaly. Náhle se povytáhl, oči jeho se rozevřely, tvář vzplanula hněvem. Udeřil holí na podlahu a pohlížeje na pokladníka zvolal s vášnivým rozhorlením:

„A já si ji, mrchu zatracenou na to vzal! Vdova byla — považte si!"

Odcházel pak rychle pozvedaje chvílemi hrozebně sukovici.

„No — ta se bude mít!" prohodila červená panička.

FEUILLETON.

Jména a věci.

Začněme trochu z prostředka — a zajděme poněkud do podrobností; budou snad zajímavé, ač si jich všimneme jen jako ukázek, jak se člověk zmýlit může . . .

R. 1860 počal slavný — a nejlepší po Dobrovském — slavista Fr. Miklosich vydávati v publikacích vídeňské Akademie své znamenité studie o vlastních jmenech slovanských. Co bylo později u ostatních Slovanů — a ovšem i u nás — o té látce napsáno, zakládá se na těchto studiích, v každém směru dokonalých. Mezi kořeny osobních jmen 1. svazku vypočítává kořen „ben" (zabíjeti; podle řeckého atd.) k jménu „Beneš", „Beneda"; kořen „div" (zářiti, podle sanskrtu atd.) k jménu „Diviš", kořen „šim" (prý temného významu) ke jménům „Šíma", „Šimák" atd. Neodborník, literární historik V. B. Nebeský, ukázal nejznamenitějšímu slovanskému filologu, že se mýlí — a tuším čtenář sám poznává, že ona česká jména nemají nic společného s kořeny řeckými nebo sanskrtskými, nýbrž, že to jsou zkrácená latinská jména světců „Benedictus", „Dionysius", „Simon" atd., že není na nich nic záhadného, jakož i že nejsou a nemohou býti praslovanská, třebas že vnikla stejně (ale značně později) do několika nářečí slovanských. Nejsou to však jen 3 případy; Nebeský jich uvádí 24 a lze jich uvésti ještě více. Nicméně ceny znamenitým pracím Miklosichovým tyto výtky neubraly — a třeba dnes nikdo již nehledá v „Beneda" atd. kořen „ben" (= zabíjeti), přece ještě svorně filologové čeští, polští . . . zakládají své studie o jménech vlastních na práci Miklosichově, arci vedouce si nyní ostražitěji při hledání původních kořenů a při výkladech o praslovanském rozšíření.

Mnohem blíže leží — a jest ještě zajímavější — příklad historický. Jakás listina, dochovaná v opise XIV. stol., zvěstuje, že mladý králevic Přemysl byl někdy kolem r. 1250 na hradě Mühlensteině sevřen vojsky nepřátel s jediným hrdinným stoupencem Heřmanem, jenž v bojích za něho život nasadil. Palacký ovšem — kdož by o tom pochyboval — této vzácné zprávy užil ve svých Dějinách a za ním, přes to, že s ním polemisovali a kritický svůj um na jeho výkladu brousili, svorně šli učenci němečtí, Lorenzem počínaje a posledním moravským jeho protinožcem, B. Bretholzem, r. 1912 konče. Ale předloni ukázal v krásném článku profesor Šusta, ač ovšem není odborným historikem českým, že domnělá ona listina je pouhé cvičení písařské na základě pravé, pozdní listiny uherské. Nebylo hradu Mühlensteinu, nebylo věrného Heřmana, nebylo hrdinských bojů králevicových pod Mühlensteinem; věrný Heřman byli stateční hrabata Dimitr a Michal, Mühlenstein se jmenoval Feketehalom, králevic byl Štěpán uherský, jenž r. 1267 se ubránil s pomocí oněch hrabat vojskům Belovým . . . Pozdější písař si jména přeložil do němčiny a lokalisoval do Čech — a zmýlil tak historiky všechny, naše i cizí. Čtenář vidí, že poznati tento nezpůsob pozdního opisovače není tak snadno a že mistrovství Palackého neutrpí krásnou prací Šustovou — ale že ovšem příště historikové pečlivěji prozkoumají, možno-li pozdním opisům věřiti tak jako originálům . . .

Končím, abych čtenáře neunavil, nejzajímavějším a nejmakavějším příkladem archeologickým. Na výstavě národopisné, kterou roku 1895 pořádali v příslušných odborech přední naši učenci, byl nejlepším — nejenom naším, ale i slovanským — archeologem, profesorem L. Niederlem, do popředí postaven jako typ původní staročeské (a staroslovanské) vsi krásný model „starodávné vsi Vápenska na Poděbradsku". Je to překrásná „okrouhlice", ves sdružená kolem přesně kruhovité návsi — a odborně o ní pojednal v monumentálním díle výstavním architekt B. Dvořák. Model ovšem, jako vzor původního českého osídlení, přešel pak do Národopisného Musea československého — ale netěšil se dlouho vzácné své slávě. Již r. 1898 ukázal neodborník V. Hejnický, že domnělá prastará ves staroslovanského založení jest původu moderního, že ji založil někdy kolem roku

1710 hrabě Špork přesně podle kružítka a pravítka — a hned potom jiný neodborník, F. Otruba, ukázal, že týž hrabě Špork založil roku 1717 týmž způsobem na témž panství jinou podobnou ves, Byšičky, kterou ovšem zase jiní učenci taktéž pokládali za pradávnou osadu slovanskou. Dnes profesor Niederle, autorita evropská, se jenom sám usměje, když si vzpomene na praslovanskou „okrouhlici“ Vápensko — mýlku to hned o tisíc let...

Rozumí se, že tyto tři (historický, filologický a archeologický) omyly nejsou jediné v pracích slavných učenců; že s nimi (a s podobnými) musí každý počítati, kdo sám podobně pracuje. Právě proto, že každý na jejich místě byl by se jich zrovna tak dopustil — a ještě příště dopustí — nemůžeme jich vytýkati snad pro zlehčení celé obrovité práce ostatní — ale přece rádi bychom věděli, jak vůbec k takovým, i neodborníkům patrným, chybám může dojíti?

Velmi snadno — a vždy je to v podstatě omyl týž. Přílišná důvěra k cizím pracím a nedokonalá znalost vlastního předmětu. Příklad apoštola Tomáše, jenž neuvěřil, až vložil prst do ran Kristových, jest sice v Novém zákoně položen na výstrahu — přesvědčením vlastním ztrácíme totiž zásluhu víry — ale moderní věda děkuje za veškeren svůj pokrok právě jenom postupu Tomášovu: skepsi a experimentu, pochybnostem o cizí zkušenosti a vlastnímu přezkoumání předmětu.

Vezměme ještě znovu tři shora uvedené příklady. Kdyby byl Miklosich, zkoumaje slovo Beneš (atp.), se nespokojil pouhým opisem tohoto jednoho slova z rejstříku listin, nýbrž všiml si té neb oné osoby, jež jméno Beneš nesla, zevrubněji, byl by zajisté snadno — zrovna tak lehce jako Nebeský — zjistil, že ta osoba jindy se nazývá Benedou, jindy Benediktem, byl by, hledaje dále, nalezl ovšem ve všech českých slovnících (Jungmannem počínaje), že Beneš = Benedictus — a byl by ovšem srovnání s kmeny řeckými (atd.) nechal. To všechno by byl ovšem Miklosich také učinil, kdyby byl měl právě před sebou jen jediné „Beneš“. Ale maje před sebou desítitisíce jmen jiných, z největší části hojně doložených a jasných, nemohl každému jménu věnovati práce samostatné, nemohl osob stopovati ve všem jejich listinném doložení — a tak došlo k úsudku povrchnímu, jenž ovšem ostatní práce se netýká. — Kdyby byl Palacký, užívaje onoho opisu listiny, si všiml, že hradu Mühlensteinu nikdy nebylo, že onoho věrného sluhy Heřmana rovněž nebylo... byl by asi přišel taktéž jako Šusta k mínění, že ani té listiny původně nebylo. Ale Palacký neměl jen té jediné zprávy o těchto třech faktech, měl jiných opět desítitisíce; spolehl a uvěřil zprávě staré, nemoha každého jména kontrolovati věcmi skutečnými — a tak došlo k omylu, jenž ovšem zase ostatních správně a přesně zjištěných fakt se netýká. — Kdyby byl Niederle, upozorněn na domněle starou okrouhlici Vápensko, si všiml jejího moderního jména, kdyby se byl „podíval do knih“, jako Hejnický, a na ves samu, byl by snadno zjistil její zcela novodobý původ; ale maje opět před sebou desítitisíce fakt jiných, spolehl v té věci na zprávy cizí a na zdánlivě starý plán — a pokládal za prastaré to, co vzniklo v minulém věku; ten omyl netýká se ovšem opět spousty fakt a dat jiných, pečlivě jím snesených a vyšetřených... Všude tu vidíme, jak omyl v těchto třech vědách, zabývajících se starou naší minulostí, vznikl i u největších mistrů tím, že se spokojili pouhým jménem — a nepřihlédli zevrubně k předmětům, jejichž značkou pouhou jméno právě jest: „A co jest jméno? Pouhý zvuk a dým,“ varuje již Shakespeare.

(Dokončení.)

LITERATURA.

Jaroslav Maria: *Spravedlnost.* Román. Vilímkovy knihovny sv. 142.

Kněz Karel Košnář, zabředlý v zištnost, podlehne okamžitému nápadu, upře svému dlužníku, sešlému sedlákovi, splátku; soud dá mu za pravdu. Ale touto vinou se probouzí svědomí, touží zpět v koleje poctivosti, ohroženo trestem; mechanika světské „spravedlnosti“ však postupuje se silou lavinovitě stupňovanou, dobrá vůle vinníkova jest příliš slába, aby ji zadržela — vina neúprosně vynutí si pokání, které přináší smír. Tento námět jest v Mariově románě zpracován s prostou věcností, železnou logikou a jest vystupňován k napínavosti. Hlavní osobou zvolen právě kněz, příslušník stavu, kterému každý krok zpět je dvojnásob těžký. Po výborné a stručné exposici rozvinuje se děj z nepatrných, přímo hravých počátků šíře a šíře; světel i stínů rozděleno spravedlivě na obě strany — a v této umělecké rovnováze za protiklad knězův volen typ sedláka drsný a nedobrý. Přiléhavé nálady děje jdou těsně se životem, jak obraz v zrcadle, a přiléhavou formou jest prostá, věcná řeč — (v níž opětovné „měl“ místo „prý“ jest pokleskem, který nás dráždí). Mezi četnými postavami z maloměstského a soudního ovzduší, mezi výborně vypozorovanými typy soudců a advokátů, s jejich slabostmi i koníčky, kterým podřizují spravedlnost, vyniká jediná postava ženská: Lenka, knězova společnice. Jest choulostivo vylíčiti a vyřešiti postavu takovou, v dvojsmyslném postavení, bez nadsázky na té či oné straně. Ale ruka autorova byla zde stejně jista a zdar jeho úplný; nepříznivé i dobré vlastnosti jsou tu spojeny ženstvím, pochopeným v jeho vratkosti a různorodosti. Poetické stránky má román ve svém závěru, v knězově zpovědi, v jeho poslední mši, a v líčení dojmu a moci kostela

(str. 114—115), správně vyanalysovaném. Zvýšenou zajímavost má pro toho, kdo poznal ovzduší soudní, jak tu povaha jednotlivců, nálada, schopnost vnímací, nepochopení psychologických momentů a j. padají na váhu na úkor věci, takže spravedlnost světská stává se neštěstím, které Hamlet slovy „práv průtahy a řádu svévole!“ připočítává ve slavné samomluvě k příšerám, znehodnocujícím život. Kniha upoutává do poslední řádky, nezanechává však vysílení, jako jiné napínavé čtení, ale zůstavuje dojem hluboký a trvalý. *Kaz.*

DIVADLO.

Národní divadlo dne 7. září t. r. znova vypravilo drama Gabriely Preissové „*Gazdinu robu*“, které při své premiéře r. 1889 vyvolalo sice námitky proti přípustnosti nářečí na jevišti a rovněž svým realismem podnítilo protesty, přišedši do prvé doby půtek romantiky s realismem — ale pak pevně zakotvilo v oblibě obecenstva, jak pro svůj životný a ethicky obsažný námět, tak také pro obě vlastnosti prve uvedené, když námitky objevily se nemístními. Drama snoubí poesii a malebnost slováckého prostředí s realistickou věrností, dotýká se řady vážných otázek a jest zajímavé i námětem, obratně využitým; pronikajíc k prvkům povahy vesnického lidu zasluhuje stejné pozornosti a obliby jako Mrštíkových „Maryša“. Při svém novém uvedení mělo opět hlučný a srdečný úspěch, platící autorce i účinkujícím, za režie p. Zelenského vesměs pečlivě úloh se ujímajícím. Uznávajíce jejich snahu, nezatajujeme, že bychom si představovali hlavní úlohy přiléhavěji obsazeny. Sl. Odstrčilova jako Eva podala výkon vypracovaný všestranně a se skutečnou oddaností úloze tak krásné; jevil však více péče než vytrysklé bezprostřednosti, nevyhnutelné takovéto realistické postavě. Jako příklad takovéto přirozené divadelní síly, temperamentně tryskající a pevně spínající celou souhru, uvádíme výkon pí. Benoniové v „Maryše“, kterou v Národním divadle si zahrála dne 29. srpna t. r.

Vinohradské divadlo. Nejoblíbenějšími představiteli francouzské veselohry v posledním desetiletí jsou pánové R. de Flers a G. A. Caillavet, jejichž práce, zachovávajíce v ústrojí hry osvědčenou francouzskou techniku a v hovoru pestrou vtipnost, jako zvláštní ráz přisvojily si jistou sentimentální zálibnost. Toho druhu jest též „*Pan Brotonneau*“, komedie, uvedená na jeviště vinohradské dne 11. září t. r. Jde o počestného dobráka středních vrstev, který k stáří okusí zapovězeného štěstí volné lásky, aniž by klamal neb zapuzoval svou od let nevěrnou choť. Ale svět dává za právo všem všudy nepočestným, jenom jeho optimistickou přímost odsuzuje. Morálka, filosofie, satira, které se ve hře spojují, jsou velmi mírné, podřízené především líbivosti, celek přece však má dosti životného jádra, povznášejícího jej na literární úroveň. Hru přeložil Fran Jelínek, scenoval Fr. Hlavatý, v hlavní úloze vystoupil p. K. Jičínský, jehož prostředky předepsanému karakteru vyhovovaly; úloha arciť vyžaduje jevištního virtuosa, který by „přinesl“ — jak divadelní řeč praví — všecky podrobnosti, aniž by dal znáti úmyslnosti, a tím doplnil teprve práci spisovatelů.

*

„*Česká činohra.*“ Po léta toužíme po novém činoherním divadle v Praze. Letos, kdy znova zdůrazňována byla tato nutnost, ironie osudu obdařila nás — čtvrtým divadlem operetním, v Karlínském divadle rozmanitostí. Ale v zápětí, dosti nenadále, stal se skutkem záměr, jehož uskutečnění v době válečné byli bychom se nejméně nadáli: ohlásila se veřejnosti společnost pod názvem „Česká činohra“, jejímž cílem jest „poskytovati větším venkovským městům všech tří korunních zemí českých a české menšině vídeňské v podobě pravidelných zájezdů řadu divadelních představení, která by výběrem repertoaru, hereckou i režijní reprodukcí a kostumní i scénickou výpravou usilovala o nejvyšší uměleckou úroveň, k jaké lze v daných poměrech dospěti“. Premiéry a prvé reprisy budou v Praze, po té s nastudovanými hrami budou systematicky podnikány zájezdy. Společnost, jak vidno, vytyčila si cíl umělecky důstojný a vysoký, ovšem také přiměřeně těžký. Neboť „nejvyšší umělecká úroveň, k jaké lze v daných poměrech dospěti“, znamená vyrovnati se nejlepším činoherním výkonům divadel Národního a Vinohradského. Výprava a zájezdy, nehledě ani k zajištění výborných sil, znamenají náklad mimořádně velký. A právě tato stránka, v Čechách zpravidla nejobtížnější, byla šťastně rozřešena zajištěnou účastí peněžní representace a poskytuje příznivé záruky a základ. Neméně obtížno a důležito bude sestaviti soubor, slibující splnění uměleckých požadavků, vyloučení vší prostřednosti, v následcích svých tak zhoubné; neboť víme ze skutečnosti, jakým zatížením jsou divadlu existence, jejichž rozhodnutí pro dráhu divadelní bylo omylem. A tu, jmenovitě pokud jde o mužský dorost herecký, chováme jisté obavy. Mezi členy družstva, s veřejností sdělenými, jsou z uměleckých kruhů: spisovatel Jan Bor, jenž zde patrně jako režisér přejde od theorie k praxi a jenž svými dramaturgickými studiemi jest doporučen, dále manželé Benoniovi, spisovatel MUDr. Arnošt Dvořák a bývalé členky opery Národního divadla Otilie Dvořáková a Karla Pudlačová (Spannerová). Podnik, splňující jeden z dávných požadavků uměleckých, bude zajisté provázen přízní veřejnosti.

TÝDEN.

* Do družstva „Zvonu“ přistoupili spisovatelé Antal Stašek a dr. Jos. Štolba.

*

* Dne 16. září před sto lety nalezl Václav Hanka v Králové Dvoře v kostelním sklepem domněle staré pergameny, které rozluštěny byly tenkrát jako dávná staročeská lyrika a epika a nazvány „Rukopisem královédvorským“. Netřeba opakovati při této jubilejní vzpomínce celou historii těchto podivuhodných blánek, o nichž naprosto definitivní soud dodnes není ještě vysloven, historie ta je známa. Na jedné straně šik učenců s Palackým, Jungmannem, Šafaříkem, Tomkem v čele, na druhé Dobrovský, Fejfalík, Gebauer, Masaryk, Vlček, Máchal, Hanuš a j. dokazujíce opak průkaznými doklady. V Českém museu dodnes uložen značný peníz jako cena tomu, kdo vyvrátí všecky námitky a pravost Rukopisu dokáže. Je-li Rukopis padělán a pochází-li z druhé desítky minulého věku, jedno jest jisto a bezpečno, že básnická jeho forma a hodnotační vysoko nade vše, co literární období let dvacátých minulého věku nám vytvořilo. Který básník to byl, jenž zapřev se nenapsal více ani slova podobného, neboť by bylo příbuzenství poznáno? Dlužno se podiviti jeho vlasteneckému nadšení, jemuž sám sebou vzdal oběť zápalnou. A dlužno si vzpomenouti na ohromný vliv, jaký Rukopis měl na všecky básníky doby předbřeznové, ať jmenuji jen nejčelnějšího Máchu! Podnítil nejen básníky, ale i učence i výtvarníky i hudebníky, zúrodnil hluboce českou lichu. Za falešnou tu zlatku mnoho krásných statků bylo koupeno. Rukopis královédvorský patří do literatury a jest nepochybně nejskvělejší ukázkou básnictví probuzenského.

—pa—

*

☞ „Vídeňský Denník“ ze dne 8. t. m. obrací se v odmítavé, protesta rovné kritice proti tomu, co českému obecenstvu ve Vídni přinesli z Prahy místo uměleckých požitků někteří členové Národního divadla pražského (jmenují se zejména p. Steimar a sl. Kronbauerová) pro představení pořádaná vídeňským „Májem“. Zaměnilo-li se tu umění s pochybným vkusem kabaretních kupletů a trivialit ve snaze dohoniti ubohou slávu hašleriád a různých rokokových tingltanglů, nestalo se tak bohužel ponejprv. Měli jsme již příležitost ozvati se proti profanaci uměleckých sil Národního divadla při různých varietních a cirkusových produkcích, a nemají-li někteří členové Nár. divadla sami v sobě dosti umělecké hrdosti a povýšenosti, jest povinností ředitelstva, aby pro příště zamezilo opakování ostud podobného druhu. —

*

* O Lvu N. Tolstém vydány různé anekdoty z jeho životních příhod. V. Veličkinová, která s ním r. 1902 pomáhala za hladové epochy ubohým trpitelům, vypravuje několik takových příběhů.

Kdysi před L. N. Tolstým vrhl se na kolena jakýsi mužík a prosil, volal, aby mu pomohl. Tolstoj, požádal ho, aby vstal, ale mužík nevstával. „Dobře, pověz tedy kleče, co si přeješ,“ pronesl Tolstoj. A tu mužík váhal, upadl do rozpaků a vstal. Poté přednesl tiše své přání.

Jindy přiběhla k němu starší žena a klekla před ním a prosila ho za smilování boží. Dlouho potrvalo, než porozuměl, co si přeje. Prosila, aby propustil její dceru, která sloužila v kuchyni. „Nemáme sice doma co jíst, ale ať spasí se aspoň její duše,“ volala žena. Tehdy totiž kláštery prohlásily L. N. Tolstého za bezbožníka.

Tolstoj vyprávěl kdysi pohádku. Zněla takto:

Byl jednou jeden král a ten měl dceru. Princezna přes to, že hlásili se nápadníci, nikoho nechtěla. Král ptal se po příčině. Ona, že chce míti jen muže, jenž nemá žádného přání. Král rozeslal lid, aby vyhledán byl takový muž. Poslové přivedli tři. První byl drvoštěp v roztrhané haleně, slova nedovedl řádně pronésti, když stanul před princeznou. Druhým byl osmiletý hoch v hadrech a třetí byl —“ Tolstoj zadumal se. „A třetí, kdo byl třetí?“ tázala se po chvíli Veličkinová. „Nebyl žádostiv jako vy dověděti se, proč ho obeslali,“ usmál se L. N. Tolstoj. A to byl konec jeho pohádky.

K. V. H.

*

Maso. Nemohouce magistrat milostivé poručení překročit následující taxu na maso ještě dnešního dne do krámů zavěsí a to:

maso hovězí 1 Clasis s uherských též z dobrých krmných českých volův 1 libra	5	krejcarů
z tučných krav 2 Clasis	4	„
maso telecí	5	„
maso vepřové	6	„

Těm odporníkům kteří masa telecí v krámích po 5 krejcařích sekati nechtěli a telata domů odnášely, aby se jim skrz právo rychtářské pobralo, sprodalo, peníze stržené magistratu zanechaly a čtyry neděle řemesla zbaveni byly. Ty ale kteří by jej doma prodali aby 6 zlatých pokuty složiti přidrženi byli a k tomu též zbavení řemesla. 4 neděle, na vůkolní místa aby se řezníkům vědomost dala, že směle sem masa donášeti mohou . . . (Protokolum Curiale Alto-Mautensis 1758.) *V. V. Š.*

V Praze dne 20. září 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

El. Krásnohorská:

SNY PO DIVADLE.

PO „ZLATĚ RÝNA“.

Sen spustil roušku přes lakotný svár
těch božstev barbarských. Jest noc, a v stínu,
jenž nesečtená století je stár,
tmou bezhvězdnou se valí vlny v Rýnu.

V šum temné řeky hudba divoká
trub dálnou vřavu s vírem bubnů mísí;
sluch ucpává si noc, ta bezoká,
chce spát, a nevhod ji ten jekot křísí.

Tož přehodila těžký, černý plášť
přes proudu tok a ryčný zvuk v něm tlumí;
syk chraplavý jen, jako hadí zášť,
tmě prozrazuje, hroznýš Rýn kde šumí.

A sen mě vodí po břehu těch vod;
stín v stínu jsem, zřím v stíny vln a věků.—
Hle! v hloubce řeky svítí žhoucí bod
a dlouhá stopa zlátne v jeho vleku.

Zdaž luny záře do vln vylitá,
zdaž ohon vlasatice v luzném lesku
neb odsvit hvězdný temnem prokmitá?
Ne, žádných světel není na nebesku.

Nic nezrcadlí proud, — a přece tam
jak rozpuštěná kadeř cherubína
se zlatě vlní jas, — to není klam!
Či v báji jsem — a plá tam zlato Rýna?

Jest to ten poklad, o nějž surově
se rvali chtiví bozi kraje toho,
a vzejde oň zas v děsné obnově
ten hrabivců boj násilný, kdo s koho?

A záře roste! Slunné hvězdice
jak jiskry srší velkým světlem ze dna...
hle! Z tmy se noří věže — — Kostnice!! —
Ó záře mocná, v lidstvu všem jen jedna!

Tys ohně největšího popelem,
žár jehož proudem věků nezhasíná!
Ty božstev krásnějších jsi údělem,
tys vyšší poklad, dražší zlato Rýna!

Tví katané tě vmetli v řeky klín,
vždy zázračně tam plá tvůj popel žhavý,
a žádná spousta dob a žádný Rýn
ho nezhasí a v moře neodplaví.

Ten žhavý popel v žárů tisících
vždy zas nám vírou v lidstva spásu ožij —
a syp se na témě všech křivdících,
kdo šlapou právo svaté — pravdu boží!!

Tak zvolat chci, jak duší dojatou
té záři převelebné blahořečím, —
v tom vzrušena — zřím s paží vzepiatou,
že bdím a pod paprskem v temnu klečím.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Znova se zarděla, sklopila hlavu a mlčela.

„Nebudeme vás sužovat; ještě jednou děkujeme, bylo to tuze krásné!“ a učitel podával jí ruku. Také ostatní přistupovali, aby hezkou ručkou potřásli. Seděla skloněna, ale z hluboka zírala za nimi.

„Holčička jako zakletá princezna!“ pravil učitel.

Ohlédnuvše se, viděli, že vypiata stojí na balvaně a nehnutě za nimi zírá. A náhle spustila zas:

„Tážete se, proč své Čechy
víc než sebe miluji,
a proč upřímné své vzdechy
jim, ach, jim jen věnuji?
Český otec, česká máti
učili mne národ znáti.“

Jásavě, jako hlaholící zvonek rozléhal se stříbrný hlásek mezi snícími kamennými obry v dál i výš.

Stáli opět očarováni.

Když dozpívala, radostně zamávali klobouky.

Ani se nehnula.

Zvolna kráčeli mírným svahem k lesům...

„Tamhle se kouří,“ do zeleného hvozdu na vysoké stráni ukazoval Durdis.

„Dřevaři si tam topí.“

Lesní tiché hlubiny jich pojaly. —

Bylo již k osmé hodině večerní, když na konci lesa zastavili se na zvýšenině nad bílou silnicí.

Slunce bylo již zmizelo v západních hvozdech, západ vyhořel a jenom stříbřitě jiskřil.

Prvý jemničký soumrak skláněl se v prostrannou kotlinu před nimi. V klíně mohutné, táhlé hory bělal se tu shluk velkých továrních budov. Dva rudé komíny pialy se z něho pod bledou oblohu. Vzadu, na úpatí hory, v lesním výseku černala se okna zánovní vily s červenou střechou a třpytnou vížkou.

„Kalenskébo bělidlo!“ zvolal Slavík.

„Ano, dobře je poznáváš,“ usmál se Kubánek.

Středem lučinatého údolí ploužila se černavá stuha obezděné strouhy, a za ní prostírala se oplotěná louka, zježená řadami stejných bílých kolů. Dále vzadu stála tmavá hranolovitá budova sušárny pod černou, nízkou, lepenkovou střechou; jen přízemek měla kamenný, obě patra prkenná, časem, dešti a větry do tmava ošlehaná. Dále vlevo byla kamenná kotelna s komínem, potom patrová továrna s hojnými velkými okny, a kousek za ní vzadu dlouhá, bílá, přízemní mandlovna s vlastní zas kotelnou a komínem. Vpravo továrních budov bílými stěnami svítil dvoupatrový dům obytný.

Kubánek ukazoval, vysvětloval: „V té továrně se plátno pere a chemicky bělí, ze struhy jde do ní zvláštní náhon; vzadu se mandluje, rovná a skládá. V pravé dvoukřídlé budově jsou kanceláře, byty, dole hostinec; tam dnes budeme spát. V přízemku sušárny jsou také byty a světnice dělnická.

„Budeš-li tady, hošíčku, také sloužit!“ na Slavíka usmál se Pejrek.

„Dost možná, ale hned to nebude, zatím ještě ničím nejsem!“

„U správce Holejše by se ti špatně nesloužilo, je starý našinec!“ pravil Kubánek. „Ale pojďme ještě drobet výš!“

Vystoupivše, spatřili směrem západním dlouhé údolí. Lesnaté, nebetyčné stráně vroubily je po obou stranách a zvyšovalo se mírně od bystřiny v levém podlesí, až zase vpravo k lesnatým bokům. Světlá silnice údolí přetínala.

Asi v třetině, na povýšenině stál bílý kostel s cibulovitou věží, lesklým plechem obitou, s dlouhou, ale nevysokou lodí, románských oken. Přehlížel celé údolí. Za ním šířil se obezděný hřbitov, a vlevo od chrámu vypínaly se dvě kamenné budovy patrové — na prvý pohled fara a škola.

Před prostranstvím kostelním dolů k silnici bělaly se nejvýstavnější budovy patrové i přízemní a kolem nich schýlená stavení menší. Hojné chalupy, baráčky i živnosti rozběhly se v lučinách celým dolem: šedaly se při silnici, v stráních, u samého lesa — jak by je rozhodil. Ostatně bylo údolí plno širokých, tmavých luk a kousků polí.

„Městečko Korytná — Koretnay!“ vztyčiv paži hlásil Kubánek. Před světlým západem, mezi lesy stálo tiché, mlčící — jen světlý kouř vinul se tutam od střechy...

Černou oškvárovanou cestou, vedle ježaté louky vešli do domu, jehož přízemek byl již osvětlen. Všedše do síně, slyšeli z prava i z leva směsici hlasů; protože však nad levými dveřmi byl nápis ‚Restaurace‘,

vešli tam. Prostorná místnost s pěti okny, s pásavou klenbou, malovaná, byla jasně osvětlena. Uprostřed stál veliký, kulatý stůl, bíle prostřený; obsazena byla asi polovina stolů podél stěn, vpravo, při prvém nejdelším, seděla společnost dámská.

Kaván vstupuje, zvučně pozdravil a zamířil hned k prázdnému stolu vlevo. Restaurace příchodem nových hostí ztichla; všecky oči obráceny byly k nim. Příchozí pověsili své zboží, usedli a mlčky se rozhlíželi.

Z kuchyně přichvátala úhledná, ještě mladá hostinská; objednali si večeři i pivo, a Kaván pověděl, že chtějí zůstati přes noc.

„Dva pokoje pánům stačí? V prvém jsou jen dvě postele, ve druhém i pohovka.“ Byli spokojeni.

U stolu nahoře v rohu povstal vysoký, štíhlý muž v mysliveckém oděvu a zamířil k nim. Měl velké, bledé oči, hladké, hubené tváře, bledě rezavý vlnivý knírek a vlasy, téže barvy, hladce přičesané. Přistoupiv ke Kavánovi, podával mu osmahlou ruku. Učitel se překvapen ohlédl, ale již vyskočil a radostně potřásl: „Hleďme, pan lesní Pozdník z Bradla!“

„Sednete si k nám?“

„Když dovolíte, na chvíli,“ a přistavil si židli.

„Pan lesní býval u nás adjunktem.“

„Kde jsou ty časy,“ usmíval se lesní, „tenkrát jste ještě býval studentský pacholík — což, vy jste dosud mladík!“

„A vy snad ne! Dosud svoboden?“

„Ba dosud, hospodaříme tamhle s panem starolesním Chvojkou.“ Všickni pohlédli ke stolu, od něhož lesní prve přišel. Seděl tam v čele starý ramenáč v hnědém kabátě se zelenými výložky. Velkou hlavu s chundelatými šedinami měl notně sraženou do ramen, bílé kníry visely přes rty a ostatní líce bylo porostlé plesnivými vousy jako horský pařízek huňatým lišejníkem. Oči měl ještě jiskrné, ale utápěly se v zardělých víčkách.

Sedě skrčen, levicí přidržoval si velkou porcelánku a bánil zvolna sice, ale náramně; hlava mu chvílemi mizela v oblacích.

„To je tedy pan Chvojka!“ pokývl si Kaván.

„Léta letoucí jsem ho neviděl, sotva bych ho poznal,“ usmíval se Kubánek.

„Je mu pětaosmdesát, zůstal na pensi v mé myslivně — nepřekáží mi, naopak; má šedesátiletou sestru a ta nám hospodaří oběma.“

Hostinská přinesla večeři; poutníci dali se do jídla.

„Povídává se o něm u nás, jaký býval ještě na Studynce,“ v hovoru pokračoval Kubánek, „klít prý uměl, až se hory zelenaly.“

Pozdník zapaluje si viržinku, přisvědčoval: „To uměl, jen to břinčelo. Báby na klestí se třásly, když spustil, ale bývalo to jen rachocení, neudeřilo. Čerti, ďábli jen lítali, ani jiných slov nevybíral, sloužil však spravedlivě, proto ho starý hrabě míval rád.“

„I s ním prý tak hovoříval. Vypravovávala naše maminka, jak jednou, když se hrabě — tenkrát mladý — oženil, přijeli také na Studynku do dvora. Hrabě ukazoval mladé paní hospodářství a Chvojka je vodil. Do stodol šli, do chlévů, do maštalí, do ovčince. Bylo po dešti, bláta až hrůza. Hraběnka cupkala napřed, hrabě za ní, Chvojka, pušku na rameni, poslední; a pořád prej povrčíval. Hrabě se několikrát ohlédl, ale mlčel. Až před ovčincem se zastavil a povídá: Co pak, Chvojko, bručíš? Chvojka zatahal si vousy a brumlal: I že to ještě rozumu nemá. Snad by si taky mohla tu kytlici trochu zdvihnout, už je urousaná až hanba!“

Všichni se smáli. Lesní Pozdník zakroutil si knírek, několikráte s chutí zabafal a vypravoval také: „Jednou při návštěvě Studynky povídal hrabě lesnímu: ‚Chvojko, zejtra jedu do lázní.‘ ‚I čerta,‘ ušklíbl se Chvojka. ‚Do Gastýnu jedu.‘ ‚Kam tam až do horoucích pekel! Jsou to nápady: kachny tu jsou, bažantů dost, koroptve, zajíci, vysoká, a najednou se musí do lázní!‘ ‚Co je dělat, brachu, mamá je už tam a slíbil jsem jí to!‘ ‚A to jo, to jo,‘ vrčel si Chvojka, ‚tak prosím, že její milost paní hraběnku pěkně pozdravuju a dobrého zdraví přeju!‘ ‚Vyřídím, vyřídím!‘ smál se hrabě.“

„Ještě střílí?“

„Zřídka, ale po lesích chodí rád; rozumí jim, každý strom zná, pamatuje, jak to rostlo, i s ptáky umí. Ví, kdy se který přistěhuje a kdy zas odletí, kterou hodinu noční i denní spustí a kdy zas přestane, lišku, jezevce, tetřeva vyslídí. Jednou k němu přijelo na tetřevy panstvo zdaleka, a když hrabě dal znamenitou ránu, Chvojka se nezdržel a někde vzadu broukl: Mordsetsakramentskej kluk, ten to vzal! Někdo to hraběti pověděl a když se vraceli, hrabě zle zamračen o tom začal: ‚Víš, Chvojko, teď už přestává všecko, na takovou hrubost musí už být pokuta!‘ ‚Když pokuta, tak pokuta,‘ také škaredivě odvětil Chvojka. A byla pokuta: hrabě z radosti nad podařeným lovem dal mu o dva sudy piva ročně víc.“

„Pokouření mu chutná posud,“ obdivoval kloboučník.

„Pokouření, popití, jídlo a říkává: Ze zvěře já nejraději uzené se zelím a s knedlíkem. Máme vepříka každou zimu, to bývá jeho starost. Když mu před lety umřela žena, sebralo ho to tuze, a přátelé myslili, že pojede také, ale lesy ho přec jen zase spravily.“

„Dětí nemá?“ tázal se Pejrek.

„Jedinou dceru, má v jižních Čechách nadlesního, jsou už také staří. I několik vnuků má, všecky zaopatřeny. Chtěli by ho tam, ale nechce, říkává: Tady maminka čeká, kde by mě po všech čertech hledala!“

V tom ozval se za dveřmi pronikavý ňafavý štěkot a kňučení. Když hostinská pootevřela, vběhl do místnosti psík jako kulička, černobílý, nízký, chundelatý, s přistřiženými oušky i ohonkem. Rozhlédl se, zaňafl a již ťapkal k dlouhému stolu, u něhož seděly i dámy; podběhl rovnou k nejstarší, jež společnosti královala. Byla široká, obličeje nakypělého, s několika podbradky, nikoli však nehezká. Veliké tmavé oči, bílé čelo, vroubené hojnými, vlnovitě načesanými černými vlasy, i malá ústa mluvila dosud o bývalé krasavici. Velmi vysoké poprsí bylo ve světlé atlasové bluze, na krku leskl se zlatý řetízek s křížkem, zářícím kameny. Oblé ruce měla složeny pod poprsím a trůnila dosud nehybně. Když však psík přiběhl, sehnula se, hladila ho, popleskávala a lahodně mazlila: „Ach, unser Čokrle, also komm, komm, mach' Pukrle, ja, ja, du bist a schönes, braves Hunderle — na, setz' dich hier, so, schön, schön — und ruhig liegen!“

Lesní Pozdník pověděl své společnosti, to že je paní správcová Holejšová s dvěma dcerami, ta starší, bujná, tmavovlasá krasavice že je Klára, mladší, blondyna, Sofi, mladá dáma vedle paní správcové že je paní lesní Makovcová ze Stavů, pán sedí se starolesním, stará dáma vpravo choť zdejšího účetního Kühnla, jenž je u boku stolu zády ke kamnům.

„No, mladíci, díváte se!“ skloniv se, na Slavíka a na Pejrka mrkal Kubánek.

„Díváme,“ usmál se Pejrek.

„Jenom že naproti slečně Kláře sedí pan pokladník Halwinger a to je už silná známost,“ usmál se lesní.

„Ať,“ odvětil Kubánek, „byla by pro tyto hošky už trochu odrostlá, za to druhá!“

„To spíš, třebaže do ní mluví Hanzelín, praktikant, ale ten je tu nedávno!“

„Češi?“ tázal se Pejrek.

„Účetní je úplný Němec.“

„Kdo všecko sedí s panem starolesním?“ zeptal se i Slavík.

„Naproti němu Makovec, za stolem je zdejší disponent —“

„A — Kubišta!“

„Ano, vedle něho je vrchní z bělidla Zikmund, naproti němu vrchní z mandlovny Koráb, a pan otec z dolního mlejna, Fiala. U stolu vedle je tovární skladník Belšán, ten bezvousý, načesaný s viržinkou mistr z mandlu Jodas, vedle něho s věnečkem vousů kolem tváří truhlář Zaplatil, potom je tam řezník Erben, kupec Sparpohl a povozník Pech — teď to víte!“

„Samí Češi?“

„Většinou — Pohl a Pech jsou Němci, ale česky mluví všichni. Ono se to tady v Korytné na vážky nebere — továrna je česká, Holejš je Čech a jaký, o panu Kalenském ani nemluvě, toho znají všude.“

Všichni svědčili.

„Správec jistě doma polyká Národní Listy — za chvíli tu bude taky. A co vy, kantore, pořád děláte?“ lesní obrátil se na Pozdníka. „Povídejte přec, co je u vás nového!“

Slavík a Pejrek pokuřujíce doutník, pozorovali dámský stůl. Hovořilo se tam skoro napořád německy, jenom paní lesní šveholila po česku.

„My teď na zimu už nepojedeme nikam,“ sedíc stále jako ztrnulá, vyprávěla správcová a jen ústka a laloušek se jí pohybovaly. „Klárinka ona si zajede do Liberce k mému bratrovi, bývalému staatsanwaltovi, teď radovi, švakrová jí o to píše pořád; až se vrátí, možná, že se tam i Sofinka podívá. Ostatní si necháme zas na masopust.“

„To věřím — to věřím!“ nadšeně velebila paní lesní, drobná, baculatá, červená panička s hojnými rusými kudrnkami nad čelem.

„Ať užijí, dokud jsou mladé a svobodné. Na jeden bál se snad v zimě podíváme dolů do Vrchlabí, na jeden možná až do Trutnova. Proč by nejely, když tam mám sestru a Klárinka tolik přítelkyň ještě ze školy. To je nějakých psaní, která dostává, a všecky jenom Liebes Klärchen! Theuerstes Fräulein!“

Paní lesní zas tak obdivně kývala hlavičkou na Klárku. „Ale to pan pokladník také pojede, že ano?“

(Pokračování.)

✱

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY PRAŽSKÉ.

(Pokračování.)

Ještě o jedné věci z prvého ročníku Lumíra! Četl jsem, že není povědomo, kdo byl J. Brandejs, jenž má v prvním ročníku Lumíra uveřejněnou zajímavou povídku „Zrzavý Jirka". Někteří se domnívají, že je to pseudonym některého známého literáta. Tomu však není tak. J. Brandejs byl filosof, který se obíral horlivě studiem orientálních jazyků a platil v tomto oboru za talent nevšední. Bohužel však dosti brzy po uveřejnění jmenované povídky souchotinami zemřel.

Jest známo, že Nerudův a Hálkův Lumír nedodělal se hmotného úspěchu a že Neruda nad tím byl zvláště rozmrzelý. Po půlletém redigování Neruda i Hálek se redakce vzdali, a list přešel do rukou Svatopluka Čecha, Serváce Hellera, Otokara Hostinského a J. V. Sládka.

Není pochyby, že za Nerudy a Hálka byl Lumír výborným listem. Jest tedy otázkou, proč také po stránce hmotné neprospíval? Myslím, že otázku tu správně zodpovídám tím, že vkus Nerudův byl tenkráte vhod ještě jen malému počtu čtenářů, řekněme čtenářů intelligentních a vzdělaných a těch ještě roku 1873 tak veliký počet v Čechách nebyl.

Tou dobou, když počal vycházeti Lumír, měl vynikající herec Frankovský ten neblahý nápad — otevříti veliký hostinec v Portheimově domu ve Ferdinandově třídě, a to v traktu nádvorním. Do tohoto hostince Neruda pravidelně chodil a sedával v čele veliké společnosti spisovatelů, žurnalistů, umělců atd. S hostincem tím chudák Frankovský nepochodil, ale já mám hostinec ten v dobré vzpomínce, poněvadž někdy jsem ve společnosti Nerudově sedával a zde mnoho zajímavých osobností blíže poznal.

Z rozprav, které Neruda dílem s jinými, dílem se mnou vedl, pamatuji si všelicos, co stojí za zaznamenání.

Tak mně jednou vypravoval Neruda, že v letech šedesátých mnoho psával do mnichovských Fliegende Blätter, kterýžto humoristický časopis tenkráte platil všeobecně za nejlepší v Německu. Prý tam psal Neruda ukryt jsa za nějakým mně neznámým pseudonymem. Ke konci jednoho ročníku prý jej redakce v textové části listu vyzývala, aby svou škrabošku odložil. Myslím, že by to byla velmi zajímavá práce pro některého literárního historika pokusiti se o to, zdali by se práce Nerudovy ve jmenovaném časopise daly vynalézti.

Jindy vypravoval Neruda, že sedával kdysi podvečer v hostinci s nějakým gymnasijním profesorem. Jednoho večera oznamoval profesor Nerudovi, že objevil mezi svými žáky patrný básnický talent. Prý dal za úkol přeložiti Goethovu baladu: „Erlkönig" a jeden ze žáků přeložil prý baladu veršem. Počátek tohoto mnohoslibného veršovaného překladu zněl dle slov Nerudových takto:

„Kdo jede tak pozdě ve tmavou noc?
Otec a dítě, ach to je moc."

Ostatně Nerudův objevitel básnického talentu žákova není zjev ojedinělý. Za Šimáčkovy redakce poslal do Zvonu nějaký moravský gymnasista tlustou knihu plnou tak zvaných básní. Prý mu professor češtiny důtklivě radil, aby básně ty do Zvonu poslal. Šimáček mně s úsměvem kdysi knížku tu ukázal, ale bohužel jedna báseň byla větším nesmyslem než druhá. Myslím, že redaktoři různých listů také podobnou zkušenost s objevenými novými talenty učinili.

Také jsem naslouchal jednou vypravování Smetanovu, provokovanému Nerudou. Smetana vyprávěl, jak si představuje ouverturu k opeře. Prý to má býti jako zákusek před hostinou. Vzbuditi chuť, ale nenasytit! Neruda byl se Smetanou přátelsky sblížen. Pravil mu jednou žertovně, že už ho dávno učí a tu se nelze diviti, když píše znamenité opery.

Zajímavý výrok učinil jednou známý herec Šamberk o Nerudovi. Pravil mu: „Víš, Hanzi! Ty jsi geniální, ale ty to víš a to je veliká chyba." Něco pravdy v tomto aforismu jistě bylo.

V Nerudově společnosti viděl jsem také po prvé Arbesa. Mluvil po celý večer nesmírně málo. Ale když už byla půlnoc a někteří ze společnosti chystali se domů, tu kdosi láteřil, aby se ještě sedělo a ptal se, kdo zůstane. Načež Arbes prvý řekl: „Já." Pak jsem ovšem znenáhla poznával podivuhodnou vlastnost Arbesovu — choditi v pozdních hodinách nočních, mnohdy až do samého rána, po Praze a předměstích. Patrně při takových nočních pochůzkách, šel-li o samotě, spřádával sobě látku, mnohdy velice složitou, ke svým povídkám a romanettům. Arbes nebyl pijákem, ale dlouho v hostincích sedával a pak te-

prve ještě chodil. Když Svatopluk Čech objevil prvou vikárku, t. j. hostinec v bezprostřední blízkosti chrámu svatého Víta, chodíval Arbes s námi z Hradčan na Vinohrady, rozumí se za pozdního večera, a z Vinohradů šel větší neb menší oklikou na Smíchov, kde bydlil. Co se tkne první vikárky, dlužno poznamenati, že bývala ve starém domku, který stával v místech nynější proboštské budovy, a byla mnohem zajímavější, než vikárka druhá, do dnes trvající, kteréž — i s jejím hostinským Würflem dopomohl Svatopluk Čech svými Výlety pana Broučka k veliké popularitě a tím panu Würflovi k nemalému příjmu. Prvá vikárka však byla mnohem zajímavější druhé, neboť okna hostinské místnosti ústila do Jeleního příkopu a poskytovala tak po jaře krásnou vyhlídku.

Jeden čas někteří literární adepti domnívali se, že noční sezení v hostinci a nápotomní toulky ulicemi pražskými jsou nezbytnou průpravnou školou pro nastávající spisovatele a chodívali s Arbesem až do rána. Leč nejeden z nich to v literatuře přes noční toulky nepřivedl dále. Ladislav Stroupežnický pronesl jednou o adeptech tohoto druhu vtip, že si Arbes mladíky ty připravuje na romanetta.

V téže společnosti u Frankovského poznal jsem také Svatopluka Čecha, když se byl přestěhoval ze Slaného do Prahy, aby účastnil se redakce Lumíra. Čech již tenkráte se těšil u svých vrstevníků nemalému jménu. Jeho některé básně, jako Husita na Baltu, byly každému příteli české poesie již tenkráte dobře známy.

Vlídné přijetí, jehož se mně při prvém setkání s Čechem dostalo, mne velice mile překvapilo. Podobně i k jiným začátečníkům literárním choval se Čech s okouzlující přívětivostí. Myslím, že se nemýlím, dím-li, že Čech nemohl za celý život svůj míti jediného nepřítele. Kdo jej znal, ten jej také miloval. Za redakce Čechovy a Hellerovy při Lumíru jsem se s oběma často stýkal. Zejména mám ve vzpomínce společný jejich byt ve větší Karlově ulici na Starém městě Pražském. V pokoji, v němž Čech s Hellerem bydlili, stál veliký kulatý stůl s obrovským množstvím různých knih, novin a rukopisů. Servác Heller v jedné své vzpomínce poznamenal, že jsem na tuto kupu literární zrobil nejeden vtip, což bylo s pravdou. Ale jeden detail mně ve příčině této utkvěl zvláště na paměti. Když jsem jednoho dne učinil nějakou všetečnou poznámku o jejich stole, pravil Servác Heller, že je nepořádek jen zdánlivý, oni že všecko najdou, co potřebují nalézti. K tomu připomenul Svatopluk Čech suše: „Jenže půl života svého ztrávíme hledáním.“

Napsal jsem svého času několik vzpomínek z pozdějších dob na Svatopluka Čecha. Byly uveřejněny ve Zvonu r. 1909 a nelze je tedy znova otiskovati. Přidal bych jen, že doktor Heindl z Kobylis, který byl lékařem Čechovým, když bydlil v Troji, poslal jednou na mou kliniku část útvaru pathologického s prosbou, abychom útvar vyšetřili a výsledek pak jemu ohlásili. Při mikroskopickém rozboru útvaru toho ukázalo se, že je to částice rakoviny, dle sdělení ze střeva pocházející. Po čase ptal jsem se Heindla, od koho pocházel rakovitý útvar nám na kliniku zaslaný a týž mně sdělil, že od Svatopluka Čecha. Zemřel tedy Svatopluk Čech — jako Neruda — rakovinou střevní a na štěstí mu zůstaly veliké útrapy, jež zákeřná nemoc tato způsobuje, z valné části ušetřeny. Čech jednoho dne usnul a již neprocitnul.

*

Roku 1873 i dále ještě kruh známostí mých se rozšířil. Především setkal jsem se roku tohoto po prvé s Aloisem Jiráskem, který už tenkráte měl několik menších povídek za sebou a mně dle jména dobře byl znám. Pamatuji se, že nás někdo seznámil v hovorně tehdejšího akademického čtenářského spolku. Také vím jako dnes, že měl Jirásek na sobě veliký kabát — raglán, o němž se na jednom místě ve svých pracích zmiňuje a o němž praví, že v něm nosil proviant. Neboť také Jirásek — zrovna tak jako já — vynikal poklady, za které si člověk v krámě nic nekoupí. — Tato situace přiostřila se kdys Jiráskovi v době studia gymnasijního ve hrot, jemuž nelze odepříti jistou komiku.

V dobách našeho studia gymnasijního bylo ve venkovských městech zvykem, že studující sedmé a osmé třídy gymnasijní pořádali o masopustě ples, který v nejednom takovémto městě patřil k elitním. Také v Hradci Králové, kde Jirásek, jak známo, studoval vyšší gymnasium, v době, kdy Jirásek byl ve třídě osmé, se studenti k podobnému plesu chystali a Jirásek sám byl mezi horlivými pořadateli plesu. Avšak když již byl ples za dveřmi, vyskytla se Jiráskovi překážka, již nebylo možno odstraniti. Překážkou tou byl nedostatek černých kalhot, který Jiráska postihl a který nedal se nijak napraviti. Nezbylo tedy Jiráskovi, než z pořadatelského výboru vystoupiti a plesu se nezúčastniti. Jakožto důvod prohlásil —

rodinné příčiny. Nu konečně rodinné příčiny to také byly!

Také já byl před svým prvým rigorosem v podobné kalamitě, jak to už Jirásek ve svých „Pamětech" vypsal. Ale dopadlo to o něco málo lépe. K rigorosu se chodilo tenkráte v černých šatech, kterých jsem neměl. Šťastnou náhodou dorozuměl jsem se v té příčině s domovníkem, u něhož jsem ve Školské ulici bydlil, a ten mi nabídnul své svatební černé šaty půjčkou, kteroužto nabídku jsem milerád přijal. Ale abych vyhověl kronikářské zevrubnosti, zaznamenávám, že střih svatebních šatů domovníkových nebyl nijak švihácký.

Známost s Jiráskem změnila se záhy v přátelství, které od těch dob, tedy déle jak čtyřicet roků, nebylo nikdy zkaleno ani sebe menší differencí. Ovšem Jirásek už v Praze dlouho nezůstal. Již r. 1874 na podzim odešel jako mladý profesor do Litomyšle, kde čtrnácte roků pobyl. Po všechen ten čas dílem jsme si dopisovali, dílem přijel Jirásek čas občas do Prahy, při kteréžto příležitosti jsme si zpravidla měli mnoho co povídati. Kromě toho jsme o prázdninách nejednu cestičku vykonali. Zejména mám v dobré upomínce, jak jsme na počátku let osmdesátých putovali z Chocně přes Brandýs nad Orlicí, Ústí do Potštýna, který byl tenkráte po stránce turistické panenskou zemí. Noclehovali jsme zde v hostinci, na jehož postelích byla prostěradla krajkami lemovaná — patrně svatební přínos paní hostinské. Z Potštýna jsme pak šli na Litici, která obklopená Divokou Orlicí mne hluboce dojala. Z Litice vedl nás do příkré stráně na Vamberk stařec osmdesátiletý, který do stráně vykračoval tak, že jsme mu stačiti nemohli. Mám starce proto v tak živé upomínce, že dle slov svých celý rok nejedl masa a hlavně brambory se živil. Z Vamberka dali jsme se přes Rychnov, Solnici, Dobrušku, Opočno, Nové Město, Dobenín do Náchoda a konečně do divuplných skal Teplických. Vykonal jsem před tím i po tom mnoho cest po světě, ale málo která cesta tak mně utkvěla v milé upomínce, jako pěší cesta tato roztomilým krajem českým vykonaná. Nepočítané veselé chvíle jsme na cestě této zažili. Vzpomínám si, že jsme na příklad v Rychnově několik lidí oslovili a trefili po každé na hluchého.

Když se r. 1888 dostal Jirásek za profesora do Prahy, oživili jsme náklonnost k pěším cestám měrou ještě větší a počínaje rokem 1889 téměř každé neděle dílem pěšky po Pražském okolí chodili, dílem nepočítané výlety do různých přírodně nebo historicky zajímavých míst vykonali. Zejména jsme navštívili veliké množství zřícenin hradních, tak na příklad v temnu křivoklátských lesů ukryté Jivno, v němž odehrává se Jiráskova historická veselohra „Kolébka". Společníků jsme na těchto vycházkách mívali z počátku dosti. Zejména chodíval s námi nějaký čas Vrchlický, avšak týž rozuměl takovým vycházkám trochu jinak, nežli my. My totiž při vycházkách do okolí Pražského zásadně nestavěli se v žádném hostinci, kdežto Vrchlický s pojmem výletu spojoval obligátní posezení v některé hostinské zahradě. Věrnými účastníky těchto nedělních vycházek a výletů byli profesor Stupecký a Zikmund Winter, kterého jsem tuším ve společnosti Jiráskově teprve po prvé blíže seznal a ke kterému jsem — podobně jako Jirásek — přilnul tak, jako k málo komu na tom božím světě. Bylť Zikmund Winter křišťálově čistým karakterem a milým, vtipným společníkem. Mohl-li komu v jakékoliv potřebě vypomoci, učinil tak s nebývalou ochotou. Nejednou čítával ochotně moje rukopisy a zejména po stránce jazykové mnohou dobrou radou mně posloužil. Jeho obsáhlé historické vědomosti, zejména znalost různých neznámých detailů činily jej neocenitelným společníkem. Za deštivých dnů ukazoval nám všelicos málo známého v Praze, na příklad kapli, v níž kázával Hus, za kostelem Marie Vítězné na Malé straně, dům s mazhausem v Melantrichově ulici a jiné a jiné. Winter si také v mladších letech rád zazpíval, byltě dobrým, v přednesu pevným barytonistou. Než se oddal archivním studiím v Rakovníku — jež se staly základem celého jeho pozdějšího snažení, byl horlivým sběratelem motýlů a přivezl s sebou r. 1884, když se z Rakovníka do Prahy na akademické gymnasium dostal, neobyčejně bohatou sbírku, jím vlastnoručně nasbíranou. Věděl pak Winter nadmíru mnoho z biologie motýlů. Zejména věděl nejvýš poučně vypráveti o tom, jaký vliv má zmrzačení kukly na vývoj pozdějšího motýla.

(Pokračování.)

✱

Alois Jirásek:

MEČ A KALICH.

(Pokračování.)

2.

Václav Vlček z Čenova jel dále se svým průvodem starodávnou cestou k zemské bráně u Náchoda. Potkali kupecký vůz pod plachtou s dvouspřežním, dva jezdce při něm, potkali pěší poutníky, a zase těžný vůz velký, také čtyřmi tažený, čtyřmi velkými, silnými koňmi v chomoutech, v dobrém řemení, široké šle přes zadky. Podsední v zadním spřežení měl také sedlo, Forman v něm neseděl, nýbrž kráčel, bič v ruce, vedle koně. Na voze samé sudy od spodu až do vrchu.

Vlček vykřikl na formana, co veze, pivo-li. Forman v slaměném klobouku, v konopné sukni řemenem přepásané, zarazil koně a pánovi ochotně odpověděl, že veze víno, samé víno. Na řeči bylo znáti, že je Němec.

„Odkud," ptal se rotmistr.

„Já jsem z Hořic."*)

„Na to se, kmochu, neptám, ale na to, odkud to víno."

„Z Rakous, ale já je vezu z Krumlova."

„Kam."

„Do Naisy,**) knězi biskupu."

„Ah, ah, vratislavskému. Tak se pán z Rožmberka na Krumlově stará, aby pan bratr nelekl žízní. A dobré-li vezeš. Dobré, to se ví. Kdo ti zaplatí od vozby."

„Pan biskup."

„Dej si od něho dobře zaplatit, dobře." Pobídl koně a nedbal, že forman za ním volá, že se páni nepředají, že má smluveno sedmnáct ztatých uherských.

Mladý rotmistr jel se svým průvodem ztichlou cestou v stínech hustého hvozdu. Až pojednou prosvitlo. Les vpravo jakoby uskočil. Kuželový vrch tu vyvstal před nimi nad silnicí, vrch bez porostu, holý; na něm hrad, ne valně rozlehlý, dobře však hrazený, s vysokou, kulatou věží, silný strážce při hranicích, s něhož posádka viděla daleko do Kladské země i do Čech, na půlnoc k Hronovu a vyšinám kolem něho, na západ k Náchodu, na silnici náchodskou, na hrad náchodský, na Trubiovské lesy a dále, až do kraje, i na poledne k vysokému Vrchmezí a po kopcích, po tmavých širokširých lesích a na doliny pod nimi, na jejich bílé vsi a samoty.

*) U Krumlova (Höritz).

**) Nisa, tenkráte letní sídlo Jošta biskupa Vratislavského.

Vlček a všichni dívali se vzhůru po Homoli hradě,*) jenž byl majetkem Jiříka krále, dívali se a ohlíželi, až les, jako tmavá stěna náhle nastrčená, jej zaslonil. Vpravo lesy, nad nimi vysoký kopec Račov, a vlevo lesy ve stráních a svazích; pod nimi oupad, v němž hrčel potůček. Pak už palouk místy prosvitl jasnou zelení vyzářenou; zlaté pruhy pošlehovaly už i do lesního šera šíře a plněji. Za nedlouho vyjel průvod na horké slunce do volnější, širší doliny.

Před nimi mezi chlumy městečko Levín.**) Pole a políčka nad ním ve svazích i na dole. Městečko malé s náměstím do svahu, spíše návsi podobným. Stavení kolem všecka roubená pod šindelem a došky. Jen bílý kostel nad nimi od kamene a z části také kovárna na kraji městečka. Nevysoká, ale dlouhá hospoda vedle ní všecka dřevěná. Za ní prostorné nádvoří obklopené plotem, kolnami, stodolou i stáji.

Nějaký menší povoz pod bělavou plachtou stál před hospodou; koně v něm chroupali obrok ze žlábku k voji přistavenému. V nádvoří, kdež pobíhalo hojně drůbeže, kupka lidí u velkého vozu s nákladem, všickni kolem formana, jenž hospodskému v kožené čepičce a v plátěné sukni vypravoval svou nejnovější novinu, že v kraji teď mnoho ohňů, že i mnoho lesů vyhořelo, že tam panují veliká horka a z toho že i lesové zapalovali, a když v některých místech je chtěli uhašovati, že nic nesvedli, že když jsou v rokli hluboko zakopávali dříví, že se po malé chvíli jiné roznítilo, opodál od tohoto, tak že se horkem země provalovala a někde i s kořenem pod zemí hořelo a břehy že se zapálily a hořely, to že on, forman, sám viděl a jaký dým a smrad z takového ohně, to že —

Hospodský dále neposlouchal, uskočil a spěchal ze dvora, neboť otevřenými vraty zahlédl dojíždějící nové hosti. Uvítal rotmistra Vlčka, doprovázel jej do jizby, zatím co rotmistrova družina starala se o koně. Hospodský hned cestou do světnice o tom, že urozený pán jede jistě z Polska, že není dnes první, není, ale že má štěstí, no, takový vůz důkladně stavěný —

„O kom mluvíš," zeptal se Vlček, sedaje

*) Dnes v rozvalinách; na německých mapách Hummelberg.

**) Tenkráte s českým obyvatelstvem

za hrubý stůl v prostorné jizbě s dřevěným sloupem prostřed.

Hospodský hned hovorně, že po ránu se tu zastavil urozený vladyka, zastavil se tu, musil, z Polska že jede, ale tady u samého městečka že se mu rozsypal vůz, že má kolo i voj porouchány, vůz že zatáhli do městečka na správu, urozený rytíř že se nemůže dočkat, že se již zlobí.

Vlček si vzpomněl, že ti tři zemané se ani slovem nezmínili a že přece tudy jeli. Zeptal se, kdy se stalo, kdy ten vůz —

„Dnes po ránu, záhy po ránu. Urozený pán přijel, z Dušníků, tam nocoval.“

„Viděl-lis tři zemany jeti kolem, dnes dopoledne tudy jeli.“

„Jak bych neviděl, viděl, nestavili se však, rovnou dál, od Náchoda jeli.“

„To s tím vozem již bylo.“

„A bylo, pravda, to již byl u koláře.“

„Kde je ten vladyka.“

„U mne, urozený pane, vzadu, v čisté komoře, vladyka z Výrova, jak mně jeho pacholek pověděl.“

„Z Výrova? Snad Litvín z Výrova?“

„Tak, tak, Litvín z Výrova.“

„To mne k němu zavedeš.“

Byl by tak požádal, kdyby byl toho jména ani nezaslechl. Ale Litvín z Výrova, Ambrož Litvín — Nikdy s ním nemluvil, neznal ho, slyšel však o něm, v poli, v Polsku, když kdysi tábořili na kraji velikého lesa večer u ohňův a vypravovali si o Čechách.

Došlo také na minulé vojny, při jejichž konci on, Vlček, se narodil, čtyři léta před lipanskou bitvou. Povídali si také, jak bylo za Žižky a po něm. Seděloť mezi nimi několik starých „bratří,“ kteří v těch válkách polem pracovali, ten s Táborskými, ten se Sirotky.

Toho večera uslyšel Vlček také o Litvínovi. Starý, táborský desátník*) o něm vypravoval, o tom, jak byl Litvín udatný, jak mužsky se bil tenkráte doma i pak tu, vždy vpředu a první, a jezdec znamenitý, ač vlastně že ani válečník není, nýbrž učený muž, kněz, někdy v Sirotčím vojsku kněz, jenž nechal služby boží a chytil se meče, kněz Ambrož, rodem Litvín z Výrova; horlivě že přijímal pod obojí, sám však už nerozdával, že již nevzal kalicha do ruky, protože prolévaI lidskou krev, a mnoho lidí rozšavloval.

Než kněžství se v něm přece pamatovalo, jak vypravoval starý desátník; bratr Ambrož i pak u válečném běhu rád vykládal třeba bez bible, ale jako by z ní četl, a jak krásně mluvil, zbožně a jadrně, kolikrát že u ohně vstal a kázal nebo před bojem že promluvil a hlasem za všecky se modlil. A také se ten kněz-hejtman sženil, vypravovali tenkráte u ohně, sličnou dívku že pojal za manželku.

*) Správce desíti válečných vozů.

Ten starý válečník mluvil o knězi-bojovníku s chválou; Vlček však, katolík, jenž Husitů neměl hrubě v lásce, jinak soudil o sběhlém knězi, třeba že husitském. Ale teď, kdy se ocitl s ním pod jednou střechou, zatoužil jej uvidět; a byl ten Litvín v nehodě.

Hospodský zavedl Vlčka přes prostornou síň hliněné půdy do nízké komory, do jejíhož šera zářil za otevřeným okénkem zelený trávník na plném slunci. Mladý rotmistr, stanuv u dveří, zadíval se k protější stěně na prostou postel bez nebes, na jejíž pelesti seděl starší muž bez sukně, jen v modré košili, v kožených nohavicích a v škorních s ostruhami. Ruce měl na klínu sepiaty, hlavu dlouhých, prokvetlých vlasův a husté brady pochýlenu jako v těžkém zamyšlení. Ale jak vrzly dveře, kvapně se obrátil a tázal se nedočkavě, prudce:

„Vůz již je? Již ho —“

Nedomluvil, spatřiv neznámého člověka.

Vlček byl překvapen jeho hubenou tváří orlího nosu, a památkou strašlivé rány hrubě znešvařenou. Nad pravým okem po čele rudá jizva, pod okem po tváři její pokračování a mezi oběma jizvami důlek po vyteklém oku. Bylo vyťato.

Vlček řekl, kdo je, odkud jede, co slyšel o jeho nehodě a že by ochotně pomohl, kdyby bylo potřeba. Kněz-bojovník vstal. Byl vysoký jako mladý rotmistr, ale hubený a velmi osmahlý. Poděkoval zkrátka, úsečně, že nebude potřeba, že nemá da eko, jen na Výrov, tady kus za Náchod. A pojednou se optal, kam Vlček jede.

„Zatím na Prahu. Dnes bych rád přes Náchod do Jaroměře. Je Výrov na cestě?“

„Není, je opodál. To bys si zajel.“

„Byls dlouho v Polsku?“

„Pět let.“ Litvín potřásl hlavou, jakoby nerad o tom slyšel.

„Nu drahnou chvíli, tak jako já. Je čas domů se podívat, těším se.“ A Vlček maně dodal: „Ty také.“

Litvín se zaškaredil a drsně odpověděl:

„Vyjížděli jsme dva a vracím se sám.“

Obrátil se k truhle u dveří a jal se přehrabávati šatstvo i zbroj tam složené.

Vstoupil hospodský a hlásil, že vůz je spraven, že jej už táhnou. Litvín nechav všeho, podal Vlčkovi ruku.

„Pozdrav tě bůh,“ řekl chvatně a chvatně vyšel ven tak jak byl, bez čapky a bez sukně.

Mladý rotmistr nepospíchal. Vrátiv se do jizby, zasedl za stůl a dal se do jídla. Pozoroval však také ruch a shon kolem spraveného vozu, jejž přitáhli před hospodu a na nějž nakládali vaky, pytle a kovanou truhlici. Pozoroval to a myslil na Litvína, jaký je podivný. Uviděl jej, když zapřáhli do vozu. Přijel z nádvoří na vraném koni, v koženém kabátě, na cestu přichystán.

Vlček maně vstal a postavil se k oknu. Čekal, že se Litvín ohlédne, pozdraví. Než ten jako by o něm nevěděl, pokynul vozataji a jízdnému pacholku, pak pobídnuv ostruhou svého vraníka, vyjel napřed.

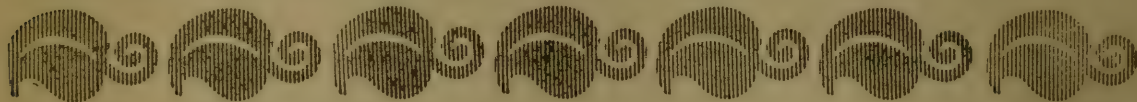
Mladý rotmistr rozmrzele odstoupil od okna a zasedl za stůl. Ale myslil dále na „sršatého husáka", cože tak pospíchá, nezdvořilý, a kdo byl, jenž s ním vyjel z Čech do Polska a nevrací se s ním. Zůstal tam, jistě mrtev. A teď se ten zběhlý kněz ježí —

Vlček z Čenova odpočíval se svou rotou v Levíně drahnou dobu. Když pozdě odpoledne dojížděl k Náchodu, obrátil svého koně k rotě a zvolal vesele:

„Teď jsme opravdu doma, v Čechách. A tak zatrub, Sopišku!"

Mladý trubač chutě poslechl, strhl splecí troubu. Jako dopoledne troubil na rozloučenou, tak spustil teď na uvítanou, a vesele, radostně, až se daleko rozléhalo.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Jména a věci.

(Dokončení.)

A o nejstarších dějinách našich poučují nás právě jenom jména, prázdná slova... Odtud tolik sporův a hádek o ně. Ačkoli zase nesmíme jich podceňovati. Těch nějakých deset — dvacet tisíc místních jmen, když se jich dobře tážeme, dává nám často výrazné a zřetelné odpovědi. Ale nesmíme zapomínati, že jsou právě jen jména, názvy předmětů — a že jim nerozumíme, neznáme-li těch předmětů samých, těch vrchů, řek, lesů, míst, měst, zemí...

Tu zbývá právě ještě mnoho práce, dosud takřka netknuté. Jest potřebí sbírati ta jména místní — z úst lidu, pokud nejsou zapsána (jako jednotlivých tratí atp.), a ze zápisů starých, co možná nejstarších a nejhojnějších, pokud zapsána jsou. Takovou práci podnikají naši sousedé Němci se znamenitým úspěchem — někdy s větším výtěžkem pro nás nežli pro sebe. Tak sebral dr. Klimesch jména jihočeská, profesor Wisnar jména znojemská — spíše pro nás nežli pro Němce; u nás v poslední době sebral prof. Profous velmi pracně z listin jména plzeňská, řed. Spalová roztřídila rakovnická, pan Velc sebral slánská, dr. Vydra vyložil jména prachatická atd.; ve velikých rozměrech pokusili se před 10 lety Černý a Váša dobrou knihou sebrati a vyložiti „Moravská jména místní", tak jako stejnou asi dobou A. Sedláček „Místopisným slovníkem historickým království Českého" pokusil se sebrati historická jména českých osad a před tím již V. Prasek „Historickou topografií Opavska" (bohužel nedokončenou) stará jména osad slezských. Práce Praskovy, Sedláčkovy a Černého, z novějších zejména sbírka Profousova (vyšla r. 1914 ve sborníku měst. musea v Plzni) mohou býti vzorem pracovníkům ostatním: ale i tyto, tak pracné a cenné sbírky (vyjímaje některé práce Praskovy), hledí si pravidelně jenom jmen, zřídka také míst a osad samých.

Teprve v nejnovější době i tu počíná věda všímati si vedle jmen také věcí — těch samot, rybníků, skal, potoků, polí atd., jež jména označují. Jsou to na př. články Tillovy, jeden v předloňském Časopise historickém o Kosmově hoře „Oseka", druhý v loňském Národopisném Věstníku o jméně Vráž. Badatel nespokojil se, hledaje horu Osek, jako přečetní jeho předchůdci (a byla to dobrá jména, dobrých historiků, Tadry, Tomka, Vacka a j.), aby hledal u zeleného stolku, které asi místo měl starý otec naší historie na mysli. Nýbrž vyšel si do kraje a šel tak docela, jako šla kdysi před 500 lety staročeská komise ochozní, zjišťující hranice zbraslavského majetku; a nalezl ovšem Osek (a nejenom Osek), ale také ukázal, že starý Kosmas dobře věděl, co píše, že je v údáních místopisných úplně hodnověrný. A zkoumaje zase význam jména Vráž nespokojil se, jako jeho četní předchůdci (a byla mezi nimi dobrá jména filologická i historická, Černého, Sedláčka, Palackého i j.), hledáním v slovnících nebo mluvnicích, nýbrž nalezl si ty Vráže na mapách, obešel si je v krajině — a přišel nejenom k výsledkům zcela novým (pěknými mapičkami je demonstroval takřka i pro analfabety), nýbrž i k vzácným výtěžkům pro slovanskou mythologii. Ukázal, že to byla osamělá místa, na nichž konávaly se v čas letního slunovratu pohanské bujné slavnosti — a že nepochybně ještě v jiných jménech tají se takové staré nepoznané a netušené dosud stopy prvotní naší mythologie... A touto cestou jediné, studiem jmen a věcí, jest možno dodělati se výsledků určitých a bezpečných. Jest ovšem záslužno sbírati

napřed materiál jazykový a historický: ale tyto sbírky, za něž jsme jejich pilným autorům tak vděčni, nejsou přece ještě všechno; jest potřebí vždy ukázati, jak jméno se hodí k věci, může-li skutečně osada nebo místo míti jméno takové od počátku, jaké dnes má — neboť nic se tak snadno a tak rychle neměnilo, jako jména osad, byla-li uměle utvořena a dána majiteli nebo pány, nikoli prvními osadníky...

Arci, vedle jmen takřka od včerejška pocházejících (to jsou na př. všelijaké ty Amaliendorfy, Adolfshütten atd., která dávala galanterie XVIII. věku místo starých domácích), máme jména prastará, která vzdorují věkům, jako osady samy. Jména Praha, Paříž, Řím, Athény, Memfis... trvají již tisíciletí, národové často zmizeli — a jejich jména ještě tu zůstala. Nepochybně, až náš jazykozpyt pokročí tak jako naše archeologie a dějepis, také on vyhrabe s úžasem ve spoustě nynějších slov výrazy a v hromadách našich místních jmen názvy, které nám zůstaly jako němé, ale přece výmluvné svědectví po těch, kteří tu byli před námi a jejichž kosti leží svorně s kostmi našich slovanských, germánských nebo keltských předchůdců v téže zemi. Rozeznáváme dobře v jazyce, co k nám přinesli misionáři římské církve; slova jako na př. oltář, mše, půst, pop atd. jsou takové dědictví oněch bradatých kněží německých, z nichž mnozí spí na hřbitůvcích opevněných starých kostelů mezi nově obrácenými ovečkami z pohanských Slovanů; rozeznáváme, co k nám přinesli od východu učeníci slovanských věrozvěstů, nežli ovšem je dal Svatopluk z říše vymrskati nebo do otroctví prodati; rozeznáváme i některá jména keltská, jako Jizera atp. Ale to, co nám zůstalo po oněch prabydlitelích Čech nearijského původu, po onom plemeni skrčků, jak je nazývají archeologové, s nímž se setkal národ hrobů žárových původu slovanského — to zjistiti se dosud u nás nepokusil nikdo. Teprve nedávno znamenitý francouzský filolog Meillet ukázal na několik takových jmen zvířat, rostlin a nerostů (jako „beran“, „osika“, „železo“), pro něž marně hledáme výkladu v jazycích příbuzných — ale nepochybně mnohem více takových výrazů nalezneme v našich starých jménech místních i osobních, mnohdy tam, kde bychom toho ani nečekali. Na stránkách Sedláčkova Slovníku je takových záhadných jmen rozseto — a u Černého nalezneme víc než jednu etymologii, o níž můžeme říci, že vykládá právě jen své slovo tak jako ono slovo drží zase onu etymologii... I tu všude studium věcí na místě samém ukáže bezpečně, zdali se etymologie hodí anebo zdali zde zůstala poslední památka po těch, kteří první mýtili naše lesy a mezi trním a hložím, mezi pelechy dravé zvěře stavěli první stan člověka. *V. F.*

*

TÝDEN.

* Ve čtvrtek dne 20. září pochovali jsme do vyšehradského „Slavína“ za veliké účasti kruhů vědeckých a literárních univ. profesora dvorního radu J o s e f a K r á l e, jednoho z předních representantů naší vědy jazykozpytné, Kvíčalova nástupce na stolici klasické filologie české university. Umřel ve věku necelých 64 let v pondělí 17. m. m. a zanechává po sobě v dějinách českého snažení filologického pověst borce stejně energického jako vyzbrojeného přebohatou erudicí vědeckou a podivuhodnou sčetlostí. Ač ráz i jádro všeho klasického badání Královal má podklad nejpřísnější a ryzí vědy, souvisí přece jen úzce s literaturou krásnou jednak překrásnými překlady ze starořeckého básnictví dramatického, jednak věhlasem v řešení metrických theorií, jichž byly zmíněné překlady vlastně jen praktickým důsledkem. Prof. Král vedle jiných odborných studií zajímal se zejména o otázky p r o s o d i e a m e t r i k y k l a s i c k é v e v z t a h u k p r o s o d i i a m e t r i c e n a š í. On to byl, který již v letech 1893 až 1896 klasickou velikou prací „O prosodii české“ (v Listech Filologických, později zkráceně ve „Světové knihovně“) povalil zastaralý názor předchozí školy, že by nebylo lze v češtině napodobiti rytmicky věrně a s důsledným zachováním prosodie p ř í z v u č n é veškerých starých rozměrů antických, a on to byl, jenž na vzorných ukázkách nám i dokázal, že má pravdu také po stránce vědecké prakse. Přeloživ mezi jiným zejména Sofokleovu „Antigonu“ a „Elektru“ i Aischylovu „Oresteiu“, položil prof. Král základ k novému chápání této význačné theorie, na níž vybudoval veškeru svoji úspěšnou praksi další. Dvorní rada Král, který s Gebauerem byl (po odstupu Kvíčalově za sporů rukopisných) i po dvacet let spoluredaktorem „Filologických Listů“, mocně zasáhl i do otázky Rukopisů potíráním jejich pravosti, kriticky oceňoval prosodický význam Jungmannův, psal krásnou studii o Erbenově metrice v „Kytici“, všímal si i význačných našich slovesných produktů starších i moderních, hromadě vůbec bohatý materiál pro rozbor českých theorií prosodických i jejich praktického užití od středověku až na naše časy. Jeho stěžejní prací životní jest veliký spis o „Ř e c k é a ř í m s k é r h y t m i c e a m e t r i c e“ (3 svazky), psal však i cestopisy a nejednu studii archeologickou rázu populárního. Vychovav mnoho žáků, založil výbornou školu klasické filologie, jsoucí ke cti moderním snahám badatelským a naší vědě vůbec. —*n*—

*

D r o b n á v z p o m í n k a n a J o s e f a K r á l e. Roku 1882 povolán jsem byl o prázdninách jakožto zeměbranecký nadlékař na cvi-

čení. Služba mně vykázána u pražského zeměbraneckého praporu umístěného ve starých, dnes již více nestojících kasárnách na Pohořelci. Když jsem prvého dne nastoupil svou službu, spatřil jsem k nemalému svému potěšení Josefa Krále, tehdy již docenta na universitě, na dvoře kasáren v komisní kaprálské uniformě zeměbranecké. Jelikož s Králem ze studentských dob jsem byl dobře znám, mělo setkání naše na tomto novém poli v zápětí mnohou veselou chvilku. Jednoho dne stál jsem na dvoře kasárenském s komandantem praporu, plukovníkem Habermannem. V tom se kolem nás mihnul Král s vojenským pozdravem. „To je universitní docent Král," pravil mně plukovník. „Znám jej dávno, tykáme si," odpověděl jsem. „S tím se mně přihodila historka," pokračoval plukovník, „která se také s jiných stran jako dobrá anekdota vypravuje. Jednoho dne jsem Krále v nějaké služební záležitosti oslovil a on mně rozpačitě odpověděl. Osopil jsem se na něj (habe ihn angeschnauzt) a on odpovídal v rozpacích ještě větších. Pravím mu tedy: Umíte číst a psát? Umím, odpověděl Král. Čím jste v civilu? pokračoval jsem ve svých otázkách. — Docent na universitě, odpověděl Král."

J. Thomayer.

*

* Dnes (4. října) dosáhl abrahamovin redaktor „Práva Lidu" F. V. K r e j č í, rodák českotřebovský, známý zejména svou žurnalistickou činností, kterou propůjčil se zanícením zájmům sociální demokracie, kolem výše jmenovaného časopisu seskupené. Literárně dlužno uvésti jeho práce románové „Zlatá hvězda", „Červenec", „Vlákna ve vichru", divadelní hry „Povodeň" a historické drama „Půlnoc". Významnější jest jeho žeň literárněhistorická a kritická, obsáhlé studie o Smetanovi, Vrchlickém, Nerudovi, Máchovi, Husovi, Ibsenovi; sociálním otázkám věnovány úvahy „Dnešní otázka mravní", zejména pak „Doba", nedávno knižně vydaná a negativní odezvu vzbudivší se stanoviska českonárodního. Z francouzských beletristů přeložil Flaubertovu „Salambô", Barbeye d'Aureville „Rudou záclonu" a j. F. V. Krejčí byl redaktorem „Rudých Květů", pořádá dělnické kalendáře, obstarává literární a hudební kritiku. Nové proudy, jež uchvacují veškerý náš národní život sociální, nebudou zajisté bez vlivu na další jeho činnost, jak ji národ náš očekává od svých příslušníků v dobách osudové důležitosti.

*

* I v o K n e z V o j n o v i ć, přední básník chorvatský, dovršuje 9. října t. r. šedesátý rok života; dovršuje jej krátce po tom, kdy zakusiv důsledků podezíravé persekuce politické, která počátkem války uvrhla ho do vězení, nabyl opětně svobody. Vojnović byl činný jako veršovec, novelista a dramatik. Prací jeho, vzhledem k dlouhému již věku, není mnoho na počet, ale všechny jsou ryzími výtvory básnickými. Nám Čechům znám jest především jako dramatik. V roce 1897 byl na Národní divadlo uveden dílem živelné síly, tragedií „Ekvinokce", váženou z pobřežního života dalmatského; nejširších sympatií získala jeho náladová „Dubrovnická trilogie" (u nás provedena 1911), dosud v dobré paměti, později pak nádherná tragedie „Matka Jugovičů", sepsaná na podkladě národních epických zpěvů jihoslovanských. Nejlepší jeho dílo z doby poslední, které všude docílilo velkého úspěchu, „Dáma se slunečnicí", dosud se nám pouze slibuje. — Vojnović jest Dubrovničan, vychovaný plně v historickém podání této svérázné oblasti, která jeho osobě i jeho dílu dodává zvláštního, podmanivého rázu, obdobného dojmu, kterým působí v Dubrovníku klasická architektura italská oživená malebnými postavami k krojích dalmatských. Studoval práva a byl po léta činný jako úředník politický; opustiv tuto dráhu, byl po krátkou dobu dramaturgem záhřebského zemského divadla. Cestuje mnoho přijímal v sebe všecku bohatou kulturu světovou, neztratil však svého domácího slovanského cítění a také jeho tvorba tím nepozbyla osobitého rázu, ale nabyla schopnosti s tím větší silou obrážeti podstatu života své vlasti. — Z vězení vyšel Vojnović značně ohrožen na zdraví; jmenovitě zrak utrpěl, jednoho oka vůbec pozbyl. Kéž mu budoucnost vynahradí nejlepšími léky toto utrpení, a kéž při brzké některé premiéře jeho hry opětně ho pozdravíme v Praze, kde byl častěji vítaným hostem.

ħ

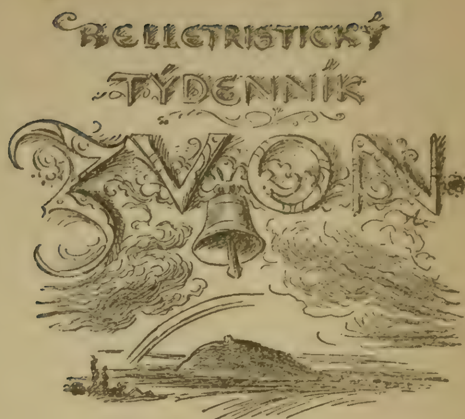
*

* Anglický měsíčník „Strand" zavdal popud k hlasování, kterému evropskému autoru má přiznati se výlučné právo k epitetu: „Autor smíchu". Nejvíce hlasů dostalo se autoru „Klubu Pickwicků", ale hned za ním, takořka polovinou autoru „Don Quijote de la Mancha", přes to, že toto dílo Cervantesovo nazváno bylo světem „veselým sice, ale spolu nejsmutnějším". Dickens byl vítězem. Redakce provázela výsledek hlasování zajímavým článkem o smíchu. V Anglii byli prý dva lidé, kteří nedovedli se ani zasmáti: Karel II. a královna Mary. Dickens ve svých povídkách nakreslil také člověka, jenž nikdy se nezasmál, nazval ho „Scrooge". Bratří Grimmové mají pohádku o princezně, která nikdy nezasmála se, až vyléčila ji láska. Naše české pohádky mají takových princezen několik. O

V Praze, dne 4. října 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

M. Rázus:

ODKAZ NENARODENÝCH.

Hlas vábny doznieva, tak vábny z vašej zeme
a my ho slúchame, však chápať — nechápeme.

Nás chcete vyvolať — a žalôb na stá kvíli,
rty kľajú chvilke tej, keď svet náš opustily,

sŕdc vašich hlbiny jak morá vaše stonú...
Ó recte, máme-li prijsť vskutku: k vôli čomu?

Hľa, stavba vašich rúk, jak z karát — prevrátená,
kde veľké dedictvo? v čom jeho večná cena??

Piť z vášho kalicha a horieť vášňou vašou?
— My môžme načierať mier pravý zl'atou čiašou!

Hry vaše hrozné sú, sme nevinní — nuž známe,
— nám v tichom kochaní sú duše zamestnané!

Svet váš je väzbou ver' a hneď od povojníka,
— nás žiaden otrokár sa vôbec nedotýka!

Zrak váš? — my zakladať si máme skorej na čom,
kto hne k vám — zabúda, čo videl, s prvým plačom,

za rajom ztrateným mu oči v žiali tonú...!
Ó recte, máme-li prijsť vskutku: k vôli čomu??

Svet nový čaká nás? hry hrozné prešly v báje?
a nikto — nikto z nás svoj príchod nepreklaje?

Pre hriech var' na novo už vysvätené chrámy??
Ak áno, škoda zvať — my prijdeme i sami!!

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY PRAŽSKÉ.

(Pokračování.)

Velmi rád si Winter napsal štiplavou polemiku. Když jsme roku 1900 k podnětu M. A. Šimáčka založili Zvon, měl list tento mimo jiné také za účel netrpěti útoky, nejednou uličnické, podnikané tenkráte literárními mladíky, nejednou pouhými nedochůdčaty na starší literáty. Na mnohý takovýto útok Zvon ostře odpověděl, zpravidla na základě redakční úrady, ale koncept v prvých dobách takovýchto odpovědí skorem vždy vyhotovil Winter. Nejedna taková odpověď ťala do živého a měla blahodárný účinek. Útoky na starší literáty sice nepřestaly, ale přestaly býti modou. Mnozí lidé přec jen přišli k poznání, že je-li někdo starším, nemusí nezbytně také býti hlupákem.

Pichlavé epigrammy, které v prvých letech Zvon na konci listu přinášíval, však Winter nepsal. Počal s nimi Vrchlický, později je psali a opravovali někteří jiní. Také já jich několik napsal a k jiným podnět dal.

Winter byl horlivým účastníkem našich nedělních vycházek. Sám se o nich velmi sympaticky vyslovil na konci svých vzpomínek na Stupeckého. Chybíval jen, když mu nemoc později nedovolovala účastniti se procházky.

Každý náš výlet ovšem kýženým výsledkem korunován nebyl. Před mnohými roky podnikli jsme výlet na Přiběnice, které tenkráte ještě nebyly tak populárními jako dnes. Vyjeli jsme ranním rychlíkem do Tábora za překrásného svátku velikonočního. V Táboře nás lidé poznali a nabízeli se, že nás na Přiběnice povedou. Ale my nechtěli býti v rozhovorech svých cizí osobou vyrušováni a proto zdvořile jsme všeliký doprovod odmítli. Nadto zdála se býti cesta ukrutně jednoduchá. Věděli jsme — už i z historie — že Přiběnické zříceniny jsou na břehu Lužnice a tu připadal nám průvodčí dočista zbytečným. Cesta byla s počátku velmi animovaná. Zvěděli jsme, že nutno se dáti od jistého mlýna na levý břeh Lužnice a pak že se dostaneme k Přiběnicům. Tak jsme se také dali u mlýna přes Lužnici převézti a kráčei lesem dále. V lese kvetly nadmíru hojně mezi žlutými spadlými listy modré podlésky a Vrchlický poznamenal, že modrý květ ten zpívá v přírodě, kteréžto porovnání bylo velmi trefné v uvážení, že nic se ještě v přírodě nezezelenalo. V lese tom jsme dále požili polního oběda a — Přiběnic jsme nenašli. V místech, kde jsme se převézti dali, je břeh Lužnice velmi vysoký a my šli stále po břehu nevšimnuvše si, že nejdeme již po břehu Lužnice, ale po stejně strmém břehu jakéhos potoka do Lužnice se vlévajícího. A tak jsme po nemalém bloudění dostali se zas nazpět do Tábora. Sklidili jsme tenkrát dosti posměchu za tuto svou cestu. Avšak když jsem do Přiběnic po letech přece jen se dostal a to přes Malšice, byla již tenkrát po levém břehu Lužnice pěkná cesta turistická. Tu pak jsem shledal, že bychom se tak, jak jsme po prvé na Přiběnice šli, k cíli nebyli nikdy — leda po veliké oklice dostali. Před samými Přiběnicemi je břeh neschůdný a dlužno z turistické cesty k zříceninám pramicí se převézti. Po leta mi známí lidé posílávali z Příběnic pohlednice — nejednou se satirickými poznámkami.

Hluboko mně utkvěla v paměti rozprava s mlynářským chasníkem, který nás u mlýna přes Lužnici převážel. Mluvil tak správnou češtinou, že to až překvapovalo. Člověk zvyklý na pražskou hatmatilku v rozpravě s ním zrovna pookřál.

Winter sám však pořádal několik výletů, které se vydařily nad pomyšlení dobře. Tak jsme jednou putovali z Nové Huti křivoklátskými lesy k zříceninám hradu Tejřova. Na této cestě viděl jsem v lese, ve volné přírodě po prvé a naposled ve svém životě modře kvetoucí orlíky. Pod Tejřovem čekala nás objednaná loď, se kterou jsme pluli po Berounce na Křivoklát. Jiný podobný výlet jsme pořádali do Třeboně, kde Winter za příčinou studií svých meškal a památnosti třeboňské nám zevrubně ukázal. Rozumí se samo sebou, že jsme navštívili pověstný rožmberský rybník, o kterém jsem již jako malý hoch slýchával. Starobylé duby na hrázi, namnoze bleskem rozeklané, spolu se spoustou vod v rybníce umístily se v paměti mé velice pevně.

Jednu komickou příhodu z našich nedělních vycházek si ještě neodpustím. Kdysi jsme kráčeli k Troji, když tu před zahradou pomologického ústavu potkáme Svatopluka Čecha, který již tenkráte bydlil na Havrance trojské, kam se z Obřiství přestěhoval. Jest pak všeobecně známo, že Čech na těchto svých samotách nemiloval návštěv, zejména zvědavých turistů. Zde v Troji se Čech

s námi zastavil a dali jsme se do veselého hovoru. Za řeči Zikmund Winter pravil Čechovi, že se k němu naše nedělní vycházková společnost chystá na kávu. Přes žertovný úmysl Wintrův Čech byl poznámkou tou uveden do rozpaků. Načež já pravil k Čechovi, že mu svou návštěvu v čas listem ohlásíme, aby mohl — z domova utéci. Což Čech při nevítaných návštěvách často dělával.

V posledních letech svého života Winter mnoho stonal. Nejprve zánětem průdušek, který snad si ulovil vdechováním prachu archivního. Za příčinou tohoto onemocnění jsme mu v prvé době nemoci doporučili návštěvu bavorského Reichenhallu. Avšak zneenáhla se vyvíjely u Wintra známky arteriosklerosy a dechové obtíže, šálivou touto nemocí přivoděné, připisoval Winter — v lepší naději — stále jen katarrhu průdušnému a proti mé radě i na dále jezdil do Reichenhallu, kde ovšem už více úlevy nenalezl. Roku 1912 jsem mu na jaře důtklivě radil, aby již do Reichenhallu nejezdil. Načež mi před odjezdem psal, že letos ještě do Reichenhallu pojede, avšak nedojde-li úlevy, že vícekráte místa toho nenavštíví.

A chuďas v Reichenhallu zastižen byl zánětem plic, jemuž za krátko v měsíci červnu podlehl. Byl převezen do Prahy a pochován na Vinohradském hřbitově. Prostý, hrubě tesaný kámen, jenž označuje jeho hrob, pořízen dle vůle Wintrovy, který o věcech po své smrti učinil velmi podrobné pořízení. Mimo jiné ustanovil, aby tělo jeho uloženo bylo do prosté dřevěné rakve s velikým papírovým křížem na víku. Tomuto ustanovení však choť zvěčnělého nevyhověla. Sama za krátko následovala šlechetného svého manžela.

Takovým způsobem naše nedělní procházky dostávaly ránu za ranou. Vymřeli tři věrní účastníci: Stupecký, Vrchlický, Winter. Na štěstí připojil se k nám r. 1901 K. V. Rais a ještě později Karel Kruis, tak že vycházková skupina zase čítá čtyři členy. Ale zestárli jsme a dlouhé dřívější procházky změnily se v kratší. Jak dlouho as potrvají?

*

Ve společnosti Jiráskově sblížil jsem se s dvěma spolužáky Jiráskovými z gymnasia hradeckého, a to s právníkem Josefem Bašem a s bývalým spolužákem z mediciny Bohdanem Jelínkem.

Josef Baše byl rovněž literárně činným a v dobách našeho seznámení měl již otištěno několik básní v tehdejších předních listech českých. Baše nebyl bez nadání básnického. Kromě básní vážných psal mnohou věc humoristickou, kterou označenou pseudonymem „Al. Terego (t. j. alter ego) mimo jiné mu tehdejší humoristický list Paleček otiskoval. Baše měl dále dobrý úsudek literární a mnohá jeho poznámka byla uvážení hodna. Tak na příklad vykládal jednou, že by Chocholouškova humoreska „Pane Pešku, víš co nového?“ dala výbornou látku k veselohře. Mne nabádal, abych vylíčil poledne v letní přírodě. Myšlenka se mně zalíbila a na její podkladě napsal jsem práci nadepsanou: „Pod jilmem“ a otištěnou v mé knize „Příroda a lidé“. Jiráska škádlil Baše, že nesmí domů, jakmile napíše nějakou povídku. Jirásek totiž v některé své povídce z venkovského života použil za látku příběhu, jenž se udál v jeho hronovském rodišti, nebo blízkém okolí. a to způsobilo v kraji jakýsi rozruch. Jirásek sám o věci té rozmarně vypravuje, jak jistý soused, kterému namluvili, že Jirásek jej „dá“ do povídky, za tohoto pivo platil — aby jej do Světozora nedával.

Jelikož Baše jakožto právník déle v Praze prodlel než Jirásek, stýkali jsme se také déle pospolu. Avšak jedva složil doktorské zkoušky, stal se koncipientem ve Valašském Meziříčí a odtud po letech přestěhoval se jakožto advokát do Hradce Králové, kde předčasně život svůj dokonal. Jest jistě podivuhodné, že od těch dob, co Baše Prahu po doktorátě opustil, nikdy již jsem jej neviděl. Literatuře zůstal i na venkově věren, ale psával náboženské písně v duchu evangelické víry, jejímž byl vyznavačem. Slyšel jsem, že vydal knížku takovýchto básní pod pseudonymem Antonovič. Avšak nikdy jsem knihy té neviděl. Myslím, že také Jirásek jí v rukou neměl.

Také Bohdana Jelínka jsem na krátkou dobu blíže poznal. Bývali jsme u něho leckdys návštěvou. Nejprve bydlil v zadním traktu paláce Kinského na Staroměstském náměstí, později se přestěhoval na Širokou, nyní Jungmannovu ulici na Novém městě. Ale zde již vážně postonával a po některé době odejel domů — do Choltic, kde 1874 zemřel — tuberkulosou plic. Jelínek byl krásný hoch. Nejedno dívčí oko na něm se zálibou spočinulo. Nad to byl milým, příjemným soudruhem. Také Vrchlický jej nemálo miloval a nadání jeho vysoko cenil. Vůbec jsme všichni viděli v Jelínkovi talent, jemuž se dala předpovídat skvělá budoucnost. Neměl ve světových literaturách tak rozsáhlý rozhled jako Vrchlický, ale byl citu něžného. Předčasná smrt, která

se všech jeho přátel opravdu bolestně dotkla, však tyto naděje zničila.

A na konci tohoto odstavce zaznamenávám ještě jednu — dle mínění mého pozoruhodnou drobnost.

Ignát Herrmann mně zapůjčil opis dopisu, který jsem psal Nevšímalovi tuším v měsíci září 1876. Tenkráte byl Nevšímal v Klatovech koncipientem. Na konci tohoto dopisu sděluji Nevšímalovi, že Jirásek nabídnul J. Ottovi knihu svých drobných povídek, a že Otto odmítnul vydání povídek těch. Pozastavil jsem se nad odmítnutím tím a psal jsem, že dle mého mínění Otto by nebyl s Jiráskem špatně pochodil. Každý vidí, že jsem byl prozíravější než J. Otto. Třeba jen podívati se na četná vydání jednotlivých svazků Jiráskových sebraných spisů, právě později u Ottů vydávaných, aby se každý přesvědčil, jak týž nakladatel později s odmítnutým Jiráskem pochodil. Neboť když pohlédneme na seznam jednotlivých dílů sebraných spisů Jiráskových a všechna četná vydání knih těch, nabudeme přesvědčení, že nakladatel vydělal na Jiráskovi nemalé jmění.

Ostatně i já zažil později s vydáním jedné své knihy zajímavou zkušenost nakladatelskou. Když jsem se stal docentem na české universitě, napsal jsem knihu nadepsanou „Úvod do drobné prakse lékařské“. Jelikož před několika roky J. Otto odmítl vydati mou knihu „Příroda a lidé“, ani jsem nehledal pro tuto medicinskou knihu nakladatele, bylť na lékařské věci tenkrát r. 1885 trh velmi chatrný. Uzavřel jsem proto s knihkupectvím Bursík & Kohout smlouvu, že knihu mou vydají a nebude-li do tří roků náklad kryt, že deficit zaplatím z vlastní kapsy. Kdyby však mimo očekávání byl při knize čistý výnos, že se budeme s nakladateli děliti na půl. Na tuto poslední podmínku přistoupili moji vydavatelé se smíchem. Já pak nikdy tak skvělý literární honorář za svou práci literární neobdržel, jako za tuto čistě odbornou knihu, která ani neměla tu přednost, že se jí mohlo použíti k studiu ke zkouškám, nýbrž měla na zřeteli výlučně praxi lékařskou. Kniha dožila se druhého vydání a i to jest již rozebráno. Pohříchu jsem se s nakladatelem již o zisk nedělil. — Dá prý to mnoho psaní.

*

(Pokračování.)

Alois Jirásek:

MEČ A KALICH.

(Dokončení.)

3.

Tou dobou Ambrož Litvín z Výrova se vytočil nad Náchod na Dobenínskou výšinu. Jel sám, pořád kus před vozem.

S rozlehlé vysočiny daleký rozhled, vzad na půlnoc ke krkonošským horám, na poledne ke Krčínu, k bílému jeho kostelu nad řekou a lukami; ještě větší rozhled na západ do roviny k České Skalici, k Jaroměři a dále do kraje. Všude kol kolem, na výšině ve svazích i dole rovinou, všude do šíra daleka, po obzor, žluto a plavo požehnanými lány uzrávajícího obilí. Dole v rovině místem už posečeno, místem už v snopy svázáno. V té zátopě plavé barvy různých odstínů jako zelené ostrovy háje, doubravy, ovocné sady. V jejich stínu bílé vesnice, tu tam opodál dvoru stará tvrz roubená, vše v žáru červencového slunce.

Pět dlouhých let meškal Ambrož Litvín v cizině. Po pěti letech jel opět rodným krajem, ale neotáčel se v sedle, nerozhlížel se v radostném pohnutí. Jako mladý, ohnivý kněz sirotčí dal se strhnouti v hrozné chvíli zoufalé seče u Lipan, kdy Pražané s pány vskočili jim do vozů.

V největší tísni, v krvavém zmatku, kdy hrnula se zkáza a potření, vedl houfec, sám bez zbraně, jen kalich v pravici vysoko nad hlavou. Nabádal, volal, povzbuzoval, křičel — Kolem něho padali silní bojovníci, kus před ním klesl s rozťatou hlavou kněz Jan Buřič — V ten okamžik vyletěl jemu, Ambrožovi, kalich prudkou ranou vyražen z pravice, a padl do krve mezi padlé.

Shýbl se pro něj a nahmátl meč, krvavý meč. Neodhodil ho. Zapomněl na kalich, pro který do té chvíle musil krotit a přemáhat svou bojovnou mysl, zapomněl na své kněžství a bil a sekal kolem sebe. Síla dlouho poutaná vyrazila ve chvíli slepého zabíjení. Z kněze stal se zuřivý bojovník, jenž porážel vše před sebou a vysekal se z přívalu nepřátel. Kalich jeho zalil se krví; místo něho vynesl si ostrý meč. Kněz tam zůstal a bojovník vyšel.

Tím pak i zůstal. Už se nepřemáhal, nebránil své náklonnosti. A zabil lidi; rukama jejich krví potřísněnýma nemohl

sloužit bohu. Zůstati však tu, kde jej znali jako kněze, nechtěl, a také ne na Výrov, rodnou tvrz. S houfcem válečných „bratří“ vydal se do Polska a sloužil tam vojensky.

Až po šesti letech se vrátil a ne sám, nýbrž s mladou ženou, zemanskou dcerou, jež přijela s matkou z Čech za svým otcem do místa jeho posádky. Tam se Ambrož s ní seznámil, odtud si ji přivezl na Výrov, který právě zdědil po bratrovi. Třetího roku, co meškal na rodném hrádku, narodil se mu syn.

Dítě i žena držely jej v tichém zákoutí. Staral se jen o rodinu a své panství, jež bylo nevelké. Patřilyť k Výrovu toliko tři vesnice a dvůr při Bradlech, nejmenší z těch tří a hrádku nejbližší. Ale nevydržel. Po nějakém roce začalo se mu stýskat po vojně a jejím dobrodružném životě. Myslil na něj, na vojenskou službu; pak už začal o ní mluvit. Žena, poslední dobou stále stonavá, lekala se jeho řečí; vymlouvala mu, prosila.

Neoslyšel jí; těžko však to učinil. Když pak zemřela, neměl doma stání, nevydržel. Chystal se do světa; bez svého však synka, jediného, nemohl být, nemohl ho nechat doma. Namlouval si, že Jeníkovi, jemuž docházel dvanáctý rok, bude líp za jeho péče, třeba i v poli, nežli doma u starého strýce. Nedbal strýcova varování, proseb jeho, a vyjel si do světa i se svým synkem.

Teď po pěti letech se vracel a sám. Chlapec za tu dobu urostl v posádkovém městě a v táboře v statného mládence, chtivého vojenství a seče, tak jako byl otec. Ten mu bránil, nepustil ho do bojův; až letos na jaře povolil jeho žadonění a vzal jej, sedmnáctiletého, s sebou, když vypadli z hradu Světce v Červenkově rotě, vedené rotmistrem Puškařem proti posádce německých rytířů v Kvidzině.*) Jeník jel s ním poprvé a naposledy. V poli u Kvidziny padl.

Ambrož se vrátil z boje zdráv, ale na duši těžko raněn. Těžko, krutě jej udeřilo pomyšlení, že to na něj trest boží, poněvadž zapomenuv svého kněžství, nejen proléval krev, ale i svého syna před časem, nedočkavě k tomu pustil. Rázem zošklivil se mu život, po kterém doma, na klidném hrádku tak toužil. Vytrhl se z krvavého řemesla, jak teď jmenoval vojenskou službu.

Vracel se sám bez syna. Poslední týdny jel touže cestou, kterou se ubíral před pěti lety do Polska se svým synkem. Tato cesta byla samé vzpomínky a ustavičné žalu probouzení. Zůstával na noc na těchže noclehách jako před pěti lety, připomínal si, jak tenkráte bylo; a připomínala mu všecka dlouhá cesta, kde odpočívali, co Jeník tenkráte, jak jel vedle něho na koni, jak se divil, těšil, co mluvil. Syna měl všude na očích, všude, ustavičně. I v těžkých snech jej vídal a matku jeho, nebožku ženu, bledou, stonavou, lkající, vyčítající mu.

A bylo tíž, kdy přejel přes hranice, když vytočil na horu nad Náchod a spatřil před sebou dobenínskou výšinu, z níž neměl už daleko domu. Neotáčel se v sedle, nerozhlížel se v radostném pohnutí, ani se nezastavil. Jen když kostelík sv. Václava se mu zabělal mezi lipami níže vpravo od cesty, zadržel koně. Hleděl na starobylý chrámek a myslil na Slavoňovskou dřevěnou církvičku za Výrovem, kdež odpočívala jeho žena. Jak se k ní vrátí — Jeníčka utratil, nechal daleko v cizí zemi, v Prusích, na kraji borového lesa na břehu tmavého jezera —

Zatrnulo, zabolelo. Bodl koně, jel dále, zamračený jel. Na levo od cesty, výše nad ní pruh lesů. Stály jako tmavá hradba, tiše, vyzářeny sluncem nachylujícím se k západu. Minuli je, projeli Vrchovinami vsí, spouštěli se zvolna dolů. Ambrož napřed. Až sjeli se zářivé záplavy proudící vysočinou dolů do stínů staré doubravy na rozlehlém ostrohu,*) jejž obtékala řeka Medhuje.

Koruny dubův i kmeny v plném, zlatém světle; při spodu však, měkkou, suchou půdou řídkého podrostu všude už stín. Nikde hlasu, nikde člověka, ani na úzké, vozové cestě, kterou i vůz Litvínův tiše jel, vyzářeným sloupením mohutných dubů. Pak zahnuli nalevo, jak vedlejší cesta stáčela ke svahu pod doubravou.

Nový kout, odlehlý a tichý, se před nimi otevřel, zelená dolina, jejíž lukami šumně proudila Medhuje pod bělošedou, skalnatou stěnou. Na jižním konci té strmé stěny, na ostrohu mezi řekou a potokem od východu do ní tekoucím, čněl hrádek Výrov, vysoké, čtyřhranné stavení s přístavky většinou roubenými, hražený zdí a dvěma baštami. Pod ním, k řece i k potoku příkré, neschůdné srázy.

Ambrož Litvín zarazil na pokraji doubravy nad svahem, kterým měli sjeti dolů k řece, k brodu výše nad hradem. Zadíval se na rodný svůj hrádek všechen západem vyzářený, ale jako opuštěný, zakletý. Nikde tam člověka, ani na hradbě, ani

*) Marienwerder.

*) Dnes na něm Nové Město nad Medhují; tenkráte ho neby o.

v některém, nevelkém okně, jichž bylo ne mnoho a různo jako rozhozených.

Tam v tom nejnižším vídával nebožku ženu, když na něj čekala, když jej vyhlížela, sama nebo s malým, kadeřavým Jeníkem. A ten pak přibíhal naproti a nádvoří bylo plno jeho hlasu.

Sjeli dolů k brodu. Tu již stinné šero vysokých, košatých olší a příjemný chlad vanoucí z horské, hrčící vody. Hlasněji zašuměla, když do ní vjeli a bíle se pěníc stříkala kolem, jak ji nohy koňů rozrážely. Z druhého břehu vedla nevalná cesta zpod olší a vrb lučinou a pak do svahu na protější výšinu nad údolím, na pláň spadající k řece tou bělošedou, skalní stěnou. Na té mírně zvlněné pláni vroubené na půlnoc lesy, lány obilí, a v nich dále k východu víska Bradle s dvorem.*)

Ambrož poručil vozataji a pacholkovi, aby zajeli do dvora; i svého koně jim dal. Sám šel pěšky na jih k nedalekému hrádku, v těchto stranách souvislému s pláni a hraženému tu hlubokým příkopem. Svoditý most byl spuštěn, brána zavřena, bránka vedle však ne. Nádvoří za ní, nevelké, mezi zděným stavením a hradební zdí se starým, sešlým podsebitím, jako opuštěno. Také na pavlačích přístavků dřevěných nikdo. Všecko dřevo věkem, od dešťův a bouří ztemnělé, i šindelové střechy a přístřešky, na kterých se i mech místem prozelenával. Na všem zřejmá malá péče o stavby a zřejmo také, že panuje poklidný čas a bezpečnost, že není strachu před škůdci a nepřítelem.

Ambrož stanuv v bránce, rozhlížel se svým scházejícím hrádkem. Oko jeho utkvělo na kamenném stavení, na schodech vedoucích k jeho dveřím. Viděl, co bývalo. Tady pod schody vsedal před pěti lety na koně a Jeník na svého hnědáčka polského, všechen rozradostněn, těšící se, dychtivý daleké cesty —

Z přístavku u bašty vystoupil starý vrátný. Chtěl zavolat, vykřiknout, ale úžasem nemohl vyrazit hlas. A pán už zahoukl:

„Co děláš! Jak hlídáš! Kde je strýc, je-li doma —“

„Je doma, je, je u něho kněz.“

„Jaký kněz.“

„Kněz Martin, tady z Krčína.“

„Nový plebán?“

„Ne, na faře není, jen tak se v Krčíně zdržuje, v Hradci byl a z Hradce ho vypudili.“

*) Dnes není ani dvora ani té vesnice.

Ambrož rychle vykročil do schodů. Vstoupil do klenuté síně, ne valně světlé, ale příjemného chládku. Chtěl do dveří vpravo, ale v těch stanul v ten okamžik strýc Tobiáš, malý mužík šedých vlasů, nevyholený a přece bez vousů; nerostlyť na jeho vrásčité tváři jakoby uvadlé, visutých lící pletivem rudých žilek prokvetlých. Byl v prosté, šeré sukni, v úzkých nohavicích, ve střevících. Tmavá jeho očka zamžikala překvapením. Pojednou vztáhl ruce (byly nápadně malé, zakrslé jako on všecek) a zvolal:

„Ambroži!“

Synovec mu podal ruku a zeptal se:

„Jaký kněz tu u tebe —“

V odpověď stanul za starým vladykou ten, o němž mluvili, mladý kněz Martin, urostlé postavy v tmavé, dlouhé sukni, černovlasý, černé, nedlouhé, měkké brady.

„Proč tě vypudili z Hradce,“ zeptal se zkrátka Ambrož, upíraje naň zasmušilé oko.

Kněz Martin překvapen, ale nezmaten, vážně odpověděl:

„Ne pro hříchy smrtelné, ne pro neřádný život, nýbrž protože se pohoršili nad pravdou.“

A starý vladyka doložil, domnívaje se, že tak nejlépe osvětlí smýšlení Martinovo:

„Jest jako táborského učení —“

„Ale abys věděl,“ rychle doplňoval kněz Martin, „ne toho mečového, ne s těmi, kteří prolévají krev a pak u oltáře s velkými šavlemi klekají.“

Jednookému, osmahlému knězi-bojovníku škublo v ramenou. Chmurně lesklým okem hleděl na mladého kněze, jehož slova byla jako bodnutí do bolavé jeho duše, ale vyslovila to, co v ní zápasilo.

Nepromluvil, pojednou však jal se odpínati své opásání, nevšímaje si, že starý strýc hledí na něj v úzkostném úžasu a napětí. Jak uvolnil pás, chytl svůj pádný meč, mrštil jím do kouta a zkřikl:

„Prokletý!“

Starý vladyka prudce přistoupil k Ambrožovi, popadl jej za ruku a zvolal v bolestném tušení:

„To Jeníček —“

„Již se nevrátí,“ temně přisvědčil Ambrož.

Okamžik smutné ticho. Až mladý kněz promluvil k Ambrožovi smírně a srdečně mužným a přece těšivě měkkým hlasem:

„Ale tys se vrátil k bohu svému. Měj k němu dobrou naději a víru celou, že tě neopustí a utěší tě v tvém zkormoucení.“

✱

Karel Chytil:

O ZVONECH.

„En ego campana, nunquam pronuncio vana,
ignem vel festum, bellum aut funus honestum."
Z legend zvonů mistra Bartoloměje z Nového
města pražského (poč. XVI. stol.).

V Umělecko-průmyslovém museu jest právě za ímavá, časová výstava, která zasluhovala pozornosti větší měrou, než jí byla věnována. Výstava zvonů, to jest fotografií a odlitků zvonů, které většinou byly odevzdány válečným účelům. Fotografie, odlitky, otisky, jest to, co vedle popisů zbude po památkách onoho odvětví, jež bylo naší pýchou, jen malá část originálův ostane zachována. Oběť, která se přinesla, bude teprve v budoucnosti oceněna a v celém rozsahu poznána. Kdo přinesl a přináší tuto oběť? Hned zpočátku zaráželo stanovisko některých hodnostářů církevních, že věnovali by na oltář vlasti veškeré zvony, a již tehdáž namanula se otázka, zda mají osobně skutečně takové disposiční právo.

Komu patří zvon kostelní? To je složitá otázka, jež budiž přenechána právníkům. Historik však dovede dáti určitou odpověď na otázku, kdo pořídil zvon. Tu zvony samy mluví. Nebyla to církev jako taká, nebyly to episkopáty, a nebyl to ani místní duchovní, třeba že v mnohém případě dal k tomu podnět. Byla to osada a osadníci, záduší, dárce soukromý, donátor, jednotlivý neb kolektivní, a v posledních stoletích patron, ať jest jím město neb majetník panství. Tož tím víže se na zvon mnoho upomínek, jež od generace ke generaci rostly. Ideálně měli podíl na zvonu všichni místní věřící, a fakticky sloužil zvon celé obci a nikoliv pouze liturgii, určitému výkonu církevnímu, jako na př. paramenty kostelní. Sloužil jako majetek obecní při požáru i ve válce, a slavnost, při které se rozezvučel, nebývala výhradně slavnost církevní. A jako umělecký objekt patří kultuře národa a země. Co se obětavosti týče, bylo podobné velké slovo dočasného člena hierarchie dosti dubiosním projevem, když nebylo spojeno s obětmi osobními. Kde není určitého poměru a ani interesu domněle obětujícího k obětovanému, není oběti. I když neznáme plně právní podstaty otázky, víme, na čí straně je oběť.

Jestliže vojenské úřady, ministerstvo vyučování, centrální komise pro péči o památky a konservátoráty jednaly ve věcech rekvisice zvonů toliko s duchovními správami a nikoliv s městy, obcemi, patronáty, zádušími, byl tento postup odůvodněn okolnostmi mimořádnými, které vyžadovaly zjednodušení a rychlost celého pochodu. Ale při tom kladly se na duchovní správce požadavky, jimž někde nedovedli a nemohli vyhověti. Měliť se postarati o popis, ofotografování, odlitky neb otisky odevzdaného zvonu. Tak jim ukládala centrální komise. Pořízené reprodukce měly se ukládati na farách.

Popis, třeba že nevyhovoval vždy požadavkům odborným, obsažen jest v pamětních knihách farních, avšak kde v osadě na př. ležící v horách neb vzdálené od většího města vzíti fotografa nebo dokonce štukatéra? V podobných místech, ba ani v některých větších venkovských městech k vyplnění tohoto požadavku vůbec nedošlo. V kruzích přátel památek vládlo přesvědčení, že o vše jest dobře ex offo postaráno, ale v praxi dopadala věc jinak. Bylo štěstím, že se jí ujali mnozí místní badatelé a venkovská i pražská musea. Velký kus práce proveden byl ještě v poslední hodině v nádražních sběrnách, kam zvony k další dopravě byly koncentrovány. Vrchní velitelství a vojenské správy poskytly k tomu své svolení a vyšly snahám těmto s ochotou vstříc, ba v některých případech bylo jimi postaráno i o pořízení odlitků ze zvonů.

Archaeologická komise při České Akademii za předsednictví prof. Maudra ustavila zvláštní komisi, která starala se o evidenci toho, co kde vykonáno, a o další povzbuzení k soupisné práci, která má sloužiti za doplněk k „soupisům památek historických a uměleckých", jež vydává. Výsledek dosavadní činnosti uložen v referátech, popisech a reprodukcích, jež vycházejí v „Památkách archaeologických". A z této činnosti museí, odborných korporací i jednotlivců vznikla i výstava v Umělecko-průmyslovém museu, která obsahuje část dosavadních výsledků. Nelze zde zmiňovati se o podrobnostech a pracích jednotlivých museí, ale příkladem píle přímo vzorné, který každému návštěvníku padne do očí, jest kolekce Musea pro Západní Čechy v Plzni.

Důležitou otázkou bylo a jest ustanovení výběru zvonů, jež se mají zachovati. Vím, že mnozí historikové umění, pohybující se na výšinách světového umění, nepřikládají po umělecké stránce těmto vý-

tvorům té váhy, jako my; ale pro nás mají tyto památky týž význam, jako pro vlašské umění bronzové předměty umělecko-průmyslové. To platí nejen pro periodu renaissance, dobu Tomáše Jaroše a Brikcího z Cimperka, ale i pro periody další, baroka i rokoka, v nichž uměleckou hodnotou vynikají na př. práce Víta Dietricha, i dobu klassicismu a XIX. stol. Ač při stanovení výběru moment umělecký v zásadě neměl býti puštěn se zřetele, v hlavní podstatě stala se direktivou hodnota stáří. Nejprve stanoven termín na rok 1700 a co po něm následovalo, bylo až na malé výjimky obětováno, při čemž v mnohých případech v nedostatku jiného materiálu sáhnuto i na práce XVI. věku; nyní posunuta hranice níže k r. 1600, takže rekvisice zasáhne až do části doby Rudolfínské, vrcholné periody zvonařského umění. Kdežto velká část bohatě dekorovaných zvonů by padla, ostaly by celé řady zvonů starších, nedekorovaných, opatřených toliko stereotypní legendou a letopočtem, ušetřeny. Tak na příklad zvony mistra Bartoloměje, které neposkytují značné rozmanitosti tvarové. Zvony nedatované, sebe starší, propadly již při prvém odebírání. Jisté odvažování a vyrovnávání v nynějším rozhodném, posledním momentu, stává se nutným úkolem, který ovšem není snadný.

V Německu, kde teprve nyní přistupuje se k rekvisici zvonů, nebyly stanoveny dobové hranice, a výběr se děje na základě osobního, komisionelního šetření na místě, které provádějí odborníci, ponejvíce z kruhů musejních, již od zimy. U nás rozhodování dělo se namnoze na základě dat, často pochybné ceny, dodaných duchovními správami, a písemných referátů, podepřených v nejpříznivějším případě literaturou. Soupisy vydané Archaeologickou komisí, v nichž zvonům věnována větší pozornost než v mnohých jiných topografiích, konaly zde dobrou službu.

Hlavní tíha úkolu třídění a hájení zvonů spočívala na konservátorátech. Pokud bylo lze záležitost tu sledovati, nutno doznati, že zemský konservátorát (česká sekce) počínal si obezřele a s odbornou znalostí a bylo by k politování, kdyby právě v nynějším stadiu, kdy pro druhou rekvisici se rozhoduje o posledních zbytcích našeho zvonařského umění, neměl s dostatek vlivu a vytrvalosti. Také zde nutno vydržeti usque ad finem a neoddati se únavě, poklidu a fatalismu. I druhý „zemský" konservátorát jest znám svou odbornou zdatností. Ale toto osudné rozdělení, které způsobeno ohledy politickými, vrhá i v odbornou činnost své neblahé stíny. Všecky památky Čech tvoří přece historický a umělecký celek, na němž nějaké vlivy na periferii neb několik zavátých věcí odjinud v podstatě ničeho nemění. A tento celek byl důkladně rozdělen. Když šlo tajuplně o tuto mysteriosní organisaci, ujišťováno z jistých stran, že v Praze bude společný orgán, as po způsobu školní neb zemědělské rady. Ani to se nestalo. A tak máme zde „zemské" konservátoráty dva, koordinované bez pravého vzájemného kontaktu, dvě úplné paralely, které se stýkají teprve v nekonečnu nějakého centrálního bodu.

Řízení celého jednání a rozhodování o výběru zůstavuje si centrální úřad pro péči o památky v dohodě s vojenskými úřady. Je-li v druhé fási rekvisice největší péče třeba vzhledem ke vzácnosti památek, jež přicházejí na řadu, jest tím větší povinností postarati se o pořízení jich fotografií a odlitků. Když konservátoráty a centrální komise postrádají vlastních prostředků, mělo by ministerstvo vyučování poskytnouti alespoň pro tuto poslední fási přiměřenou dotaci. Státu se přináší oběť a v oboru, v kterém se přináší, jest ministerstvo vyučování dvojnásob zúčastněno jako ministerstvo kultu kostelních záležitostí a jako instance, jíž péče o památky jest podřízena. Zachování předmětů uměleckých a historických, jež před našima očima zmizejí nadobro, alespoň in effigie a v plastickém odlitku jest nejnaléhavější povinností péče o památky.

Mnohý se táže, jaký osud stihl a stihne originály? Jsme přesvědčeni, že toliko a výhradně užije se jich k účelům vojenským. Doby, kdy zvonoviny mohlo se užíti k lití děl a kdy zvonaři byli zároveň i puškaři, dělolijci, jako královský puškař Tomáš Jaroš z Brna a jeho pomocník Vavřinec Křičko z Bytišky, minuly. Nová doba vyžaduje jiných procedur. Ty neobstarává vojenská správa sama, ale vede nad nimi dozor. Opus igne conflatum podrobuje se novému rozkladu v továrnách zvláště na to zařízených. Jen díl projde arsenálem vídeňským, mnoho jde za hranice říše, a značná část zpracuje se ve velké továrně v Csepelu u Pešti. O firmě Manfred Weiss prošly poslední dobou zprávy denními listy.

V Praze, 1. října 1917.

✱

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Pokladník, vyspělý už muž s černými vousy i vlasy, krátce přistřiženými, nad čelem silně prořídlými, jenom rameny pokrčíval.

„Proč by pan pokladník nejel?" suchým hláskem ozvala se také stará paní účetní. Zapadlá ústa přejela šátečkem, a zvadlé tváře byly plny úsměvu. „Čeho tady pan pokladník užije, jaké zábavy, pořád a pořád jen kancelář."

„Pan pokladník si ty starosti tuze připouští, je hrozně svědomitý, sám mannerle to říká," vážně pokyvovala paní správcová a hleděla také velmi starostlivě.

„A slečnu samu pustit se pan pokladník nebojí?" a paní lesní se zasmála jako hrdlička.

Pokladník zkoumavě pohleděl na Kláru; ta se všecka nepokojně zavrtěla, přisnědlá líce zbrunátněla, ale černé, žhavé oči se naň stranou potměšile zasmály.

„A pan praktikant taky musí do světa, poděkoval by se, aby už od teďka měl jen běhat továrnou."

„Jsou tam krásné plesy!" vydechla Klára. „To víte, milostpaní, v Trutnově nebo dokonce v Liberci! Továrníků co tam je, úřednictva a měšťanstvo bohaté. Člověk vidí všecko nejnovější a nejnóblejší, říkává naše Elinka, to že se v Praze neuvidí."

„Právě, právě," svědčila lesní, „a člověk by tu zarostl jako ty stromy — no, řekněte, že ne, pomalu by se z jednoho stala tetka, jako jsou ty zdejší. My s mužem taky se snad vypravíme k nám do Paky."

Pohled správcové zůstal nepohnut, až po chvilce kulatá ústka zaklokotala: „Moje dcery musí do velkých měst, když už jsme tu tak zaraženi. Elinka zas v Praze pozná, je sic v kursu, ale přijde do velkých společností. Dcery z takovýchto poměrů musí do světa, já vím, co mne to stálo, abych se udržela a mohla všude jít."

„Právě, právě," kývala lesní, až se jí kudrnky roztřásly. „Co tu máme, leda nějaký ten výlet časem a to je pořád jen na hora!"

„Ale když se to pěkně sejde a roztočí, je na horách veselo!" slečně Sofi pravil praktikant a rovnal si skřipec.

Slyšeli to všickni a zasmáli se. Správcové rozvlnily se lalůčky a usmívajíc se pravila mateřsky lahodně: „Ještě mladá krev — jen když se to roztočí!"

„Ach, to já taky ráda, mami," dětinně ozvala se Sofinka a zamnula ručkama.

„No bodejť — ty! Ale konečně je to dobře, pořád v kuchyni a u šicího stroj tu nemůžete být, někdy ani taková zábava neškodí."

Účetní Kühnel, malý, šedovlasý, s ojíněnými císařskými vousy, s brejlemi uprostřed nosu, kouře doutník z dlouhé špičky, do černa začouzené, mezi hovorem také přisvědčoval: „Das versteht sich — na freilich!" a vždycky se po té řeči své trošku napil.

„Když já si vzpomenu na své mládí v Hradci!" volně pokračovala správcová. „Jaký tam byl život! Zvláště ty slavné důstojnické plesy a jiné jejich zábavy! Můj fatrle byl rada, velkou vážnost jsme měli. Výlety byly, diletanti hráli, když v zimě přišla společnost, i opery se dávaly, akademie se pořádaly, na těch jsem zpívala. Když jsem se seznámila s mým, chodili jsme na ples spolu, až do rána jsme bývali, z ruky do ruky jsem šla, s důstojníky jsem se nachodila, všelijaké hry jsme prováděli, zpívali —"

„A co pan správce?" dychtivě usmála se lesní.

„Někdy chodil s námi, někdy ne — ach, to on věděl — —" a velké oči paní správcové byly plny měkké slasti z dávné touhy. „Zvláště jeden obrlajtnant — Chorvát byl a fon — tuze si dával záležet —"

„Ale pan správce přece jen vyhrál!"

Líce paní správcové se slastně rozvlnilo. „No Holejš — bodejť! On bejval už tenkrát takový ultra a to se mi na něm líbilo, třebaže se to fatrlovi kolikrát nezdálo. Ale měla jsem se tlouct po světě v důstojnickém životě?"

„A ty kauce veliké," vyklouzlo paní lesní.

Správcová pohnula baculatou rukou. „I tu on měl a u nás taky bylo, ale Holejš byl člověk moudrý a — hezký —"

V tom otevřely se dveře a vešel vysoký, starý už pán, plnovousý, šedivý, s mocným, táhlým knírem, pronikavých očí s velkou bělinou, malou duhovkou. V levici držel zapálenou viržinku, v pravici nesl si noviny.

„O kom se povídá, nedaleko bývá!" usmívajíc se, zvučně volala paní lesní. Uslyšel to a zadívav se ke stolu, pohrozil: „Mně se zdá, že nějaká čertovina!"

„Nic, nic, pane správče, jenom samé krásné věci, samá chvála!“ Správce ještě jednou zahrozil. V tom však obrátiv se, zahleděl se na cizí společnost. „I bože, pan Kubánek!“ zvolal jadrně a již podával ruku a srdečně potřásl. Ostatní povstali a kupec je představoval.

„Tak to je pan Slavík z hrádecké — vida, vida, švarný chlapec — inu, drahoušku, je možno, že se jednou sejdeme! Já k vám nepřijdu, ale vy byste mohl!“

„Také jsem mu to povídal.“

„Zle tu není, ale u vás je snad veseleji — jiný svět!“ a trochu se zasmušil. Slavík se jen rozpačitě usmíval.

„Tedy na hora jste si vyšli!“

„Dva dni jsme se toulali, dnes i pěkné bouře jsme užili,“ odpovídal Kubánek.

„Také to zde bouřilo. Dovolíte, abych si k vám přisedl?“ a přistavil si židli vedle Kubánkovy. „U nás někdy při takovém hromobití vídám, jak si blesk sjede se stráně, proletí se po silnici a skočí do lesa — jen se zaklikatí!“ zapáliv si, pokračoval v hovoru. „Když tu moje paní byla při takové bouři po prvé, myslil jsem, že mi odtud uteče, v kraji jaktěživa nic takového neviděla.“

„A hrom nebije?“ dychtivě otázal se kloboučník.

„Zde málo, výš po stráních spíš, ale víc do stromů než do stavení. Je tu nejeden smrk nebo buk v stráni, některý stařec v lese, a má vrchol sražený, kmen nahoře roztřepený, kůru potrhanou, ale roste dál léta a léta. Pravda, asi před pěti lety byla v červenci bouře, jaké jsme ani tady nepamatovali — sedm ohňů bylo v okolí, všecky na samotách.“ Správce vypravoval klidně, ale jadrně, příjemným hlubokým hlasem, takže všickni napjatě poslouchali; kloboučník měl oči na stopkách.

„To aby se hasiči roztrhali!“ pravil.

„Vyjelo se tenkrát na to první místo — potom i na druhé — co bylo dál dělat, muselo se to nechat. Lidičky byli rádi, když si své zboží vynesli a dobytek zahnali do lesa. Čekali, až to Pánbůh uleje — bývají při tom lijáky, že vydají za několik stříkaček.“

„Chudáci!“ vydechl kloboučník.

„Oni tu lidé nejsou sentimentální a neztrácejí hlavy. Dřeva je dost, začne se stavět a pomáhá, kdo může. Všecka čest, mnoho řečí tu nenadělají, ale v takovém pádu pomáhají si náramně.“

„Pojištěni nejsou?“

„Teď už jsou snad napořád, ale škoda je vždycky, u dřevěných chalup pojištění nestačívá.“

„U nás v Praze o ohni, třeba byl dost blízko, často ani nevíme. Hasiči vniknou do domu, do krámu a je konec za chvíli.“

„I měli jste tam také ohně pořádné, kdy snad i kámen hořel. Vzpomeňme jen na Národní divadlo — — železo a kvádr a hořelo to. Tenkrát jsem se tuze zlobil. O národní věci se nikdo pořádně nestará — to je to u nás! My na venkově sháníme, díváme se na všecko ideálně a tak to potom dopadne!“

„Neštěstí! Každá radost se nám obyčejně zkazí!“ pronesl Kaván.

Správce sede skloněn, podíval se naň zpod víček a vážně zakýval.

„Však jsme se potom činili!“

„Činili — národ je nadšený — ale v Praze by ledaco mělo být jináč. Stálosti, vytrvalosti není — jde to pořád k ničemu. Kolikrát se ve mně všecko třese a s chutí bych zahromoval. Ale zas si pomyslím: Mlč, jsi porád ten starý blázen a mladí mají jiné hlavy.“

„Jojo,“ zamyšlen přisvědčil kloboučník a z hluboka se napil.

„My, staří Podkrkokonošáci jsme ještě z jiných let, viďte, příteli,“ správce obrátil se ke Kubánkovi, „ačkoli vy jste taky proti mně mladík. My jsme ještě prožili léta šedesátá! Já prodělal tábory, na Zvičině jsem byl, na Gothardě u Hořic, na Levíně, u Vysokého. Co lidí bylo pozavíraných — — kolikrát jsem taky byl u soudu, ale nestydím se za to. A těch radostí tenkrát! Hlahol, Sokol, základní kámen k Národnímu divadlu, slavnost Husova, Havlíčkova, Žižkův pomník u Hořic, u Přibyslavě — a ty naděje v politice! To byly jiné programy, jiné nadšení a věrnost. No — je to pryč — mladí měli mnoho rozumu, starým se smáli, nadávali jim a co je ze všeho! Ve Vídni to jde od desíti k pěti a tak všecko!“ a mávnuv rukou, vydechl mocný proud kouře.

„Ale sílíme přec — škol nám přibývá, literatura, umění kvetou, průmysl a obchod rostou,“ s mírným úsměvem pravil Kaván.

Správce zamyšlen přisvědčoval. „Pánbůh dej, ale s politikou je to porád na makotinu. Ne sem žádný zpátečník, vidíte, co čítám, ale nelíbí se mi to, nelíbí!“

Chvilku bylo ticho. Lesní odešel, aby se zas podíval na starého druha.

„Už tu ráčíte být dlouho?“ otázal se Slavík.

„Dlouho, příteli, dlouho, kolik přes dvacet roků, ještě s nebožtíkem pánem jsem hospodařil a teď už léta s mladým.“

„Hodně to tu vyrostlo!“ usmál se Kubánek.

„Pravda, vy toho dost pamatujete. Práce a starostí je v tom mnoho, my byli dřív než tkalcovna, krcálek tu byl, ale podařilo se — — však je málo příkladů u našinců. U sousedů víc! Malou faktoraci začali, některý ještě sám na trakaři nebo na vozejčku zboží rozvážel, potom dával vozit a teď jsou z nich fabrikanti. V Trutnově, v Hostinném, ve Vrchlabí, v Roketnici, v Tannwaldě, v Jablonci, v Liberci a v menších hnízdech z malých začátků to vyrostlo. Staří hospodařili dobře, náš pán taky, celý život zůstali skromni — — synové již to vedou jináč, ale — konečně — snad mohou. Staří si taky svých pomocníků vážili, ačkoli já si ani teď naříkat nemohu, to dokonce ne! Často vzpomínávám, často, jak se poměry změnily. Kdež pak na začátku! Železnici jsme měli až ve Staré Pace, jen se formanilo, ale všecko bylo nějak veselejší!"

„A zůstali jste tu Češi!" pochválil Kaván.

„Prosím vás," skoro pohrdlivě odvětil správce, „to byste mne špatně znal. Každý si tu zachováváme svoje. To bych se podíval, aby mne někdo chtěl převracet! Buď si, čím jsi se narodil, ale já taky. Máme pokoj, nikdo nám nic nedělá. Kolem se sic už ledaco ozývá — začalo to hlavně od té doby, co jsou naši na říšské radě — ale zde to jde. Ostatně — náš pán je přece znám — kdyby takových bylo!"

„Se školou tu, myslím, je potíž!"

„Pan správce měl dcerušky u nás," pravil Kubánek.

Správce se usmál. „Nejdřív jsem je trochu učil sám, potom je měl zdejší učitel ve škole, pak byly dole u sestry a do vyšších tříd dal jsem je vzdělat do Trutnova a do Liberce, u příbuzných zůstávaly. Čeští zazobanci z kraje posílají dcery do německých klášterů na vzdělání, ale na to nás nechytí. Maminky jejich se bojí, že by holky jinak nebyly slečnami a že by musely zas jen do hospodářství. Vidíte — nemusí, ale jsou to našinci! A vaši vlastenci v Praze? Dobře víme, že blahobytníci berou k dětem německé bony nebo služky, aby se hned od malička učily, a později posílají je do Drážďan nebo do Curychu. To jsou ti praví — v ústech vlastenectví, v srdcích prospěch."

„Ale pro chudé Čechy je to zde zlé —"

Správce pokrčil rameny: „Musí se každý doma starat — je nás málo. Knihovnu mám ne ledajakou, hlavně cestopisy, to je má radost. Po světě nelítám, hledím si závodu a těším se u knih. My Podkrkonošáci vydržíme, to žádnou starost, jen aby se u vás v Praze tak drželi."

Lesní Pozdník se opět vrátil.

„Snad nechce pan starolesní domů?" tázal se Kubánek.

„I kdež! Dnes týden jsme tu pro hrozný nečas nebyli, dnes si to nahradíme. Říkává nám: Všecky vás, kluci, ještě přeskočím!"

Správce se usmál. „Mně říkává: Snad bys neutíkal, chlapečku! O loňském našem bále nás pustit nechtěl a pořád jen: Vždyť víš, že jsem tvou křehotinku ještě neproved!"

Všickni se smáli.

Správce poodešel k rodině. Vrátiv se, pravil: „Nač máme sedět tady zvlášť, přistavme stůl k našim."

„Snad bychom vyrušovali — společnost se baví —" rozpačit pravil Kubánek.

„To by bylo! My se slezeme k sobě a mladí ať se baví spolu. Chytněte to, mladíci!"

Přenesli stůl a správce obě společnosti navzájem seznámil. „Also, Herr Kollege!" podávaje Slavíkovi ruku pravil pokladník Halwinger.

Paní správcová oživěla: „Podívejme se, pan Slavík je také u našeho pána — jak se lidé scházejí! Arci, tam je všecko větší a slavnější, ale zle byste se tu také neměl, mého všude znají, já vím, že jste slyšel!"

„Mnohokrát, milostpaní," uklonil se Slavík.

Stará paní účetní sedla si vedle muže, Kubánek a kloboučník po stranách pana správce, Pejrek a Slavík za stůl do sousedství Sofina, Kaván proti nim.

„Že nám váš pan ředitel nebo známí páni nic nevzkázali!"

„Nevěděli, milostpaní, že sem půjdu, tuhle kolega mne teprve o dovolené vypáčil," odpověděl Slavík.

„Pánové byli na horách! Po práci chutná takový výlet, my s dceruškami také každoročně třeba několikráte vyletíme, jenom že se mnou to jde zvolna, mannerle má kříž!" a laločky se rozklepaly.

„Říkávám, že bych pro ni měl mít vozejček," usmál se správce.

„On je Toni náramný čtverák!"

„Slečna ráda chodí na hory?" Sofi tázal se Kaván.

„Ó ráda, to pan praktikant může říct!"

„Jistě," kývl snědý, krátkovlasý, bezvousý jinoch a narovnal si skřipec.

„Zpíváte tam, tančíte?"

„Ó to dost, na nic se nehledí, tráva, netráva, jen když je tanec. Také rádi tančíte? Já vím, že jste se v Praze natančili dost a dost!" šveholila hezká rusovláska a pohrávala si vějířem.

„Ach v Praze! Tam jsme byli na tanec tuze malí páni —“

„Oni se, slečno, ještě trochu stydí,“ skromnince napodobil Kaván.

Šveholivě se rozesmála. „Opravdu? Toť jste jako náš pan praktikant!“

Ten se zapálil a zabručel: „Vždyť já se nestydím, tancuju o sto šest!“ a zase si urovnával skřipec.

Pokladník a slečna Klára si mladších nevšímali a tlumeně po německu jen spolu rozmlouvali.

„Jsou ti Pražáci hrdinové, nahoře jsme je poznali!“ a Kaván vyprávěl, co se po prvém úderu hromu dělo.

Poslouchal celý stůl.

„Jen vy se, pane učiteli, nestavte,“ odbýval ho Durdis, „dělal hrdinu, ale měl taky dušičku v pérkách!“

„Přemýšlel jsem, co s vámi budeme dělat, až nám padnete!“

„Inu, byli jsme naskrz všickni, jen se z nás kouřilo. Až já budu doma Káděnce vypravovat!“

„Ale všecko to dobře dopadlo, a ta zpěvačka zas pozdvihla hlavy,“ a Kaván pověděl o dívčí písni v horském tichu vysoko pod nebem.

„Však byste mohli zazpívat,“ jaře vybídl správce, „kdy se zas tak sejdeme. Či už i neradi zpíváte?“

„Mannerle, pánové jsou unaveni, nesmíš je nutit!“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Kterak soudil francouzský učenec před osmdesáti lety o českém národě.

Podává *Dr. Karel Hikl.*

V bohaté, pro dnešní doby neobyčejně významné korespondenci Josefa Jungmanna nalezl jsem obšírný francouzský list bibliotekáře francouzského „Institut royal“, Gustava Fallota, poslaný 15. srpna 1835 našemu buditeli. O dopise zmiňuje se V. Zelený v jednom z dodatků připojených na konci k proslulému Životu Josefa Jungmanna; dopisu však necituje, ani stručného obsahu nepodává. A přece je dopis zajímavý víc než po jedné stránce. Ukazuje vzácnou ochotu a starostlivost našeho národního bojovníka, který dověděv se, že neznámý mu francouzský učenec v Paříži zajímá se o české písemnictví a shání se po obraně Bohuslava Balbína (Dissertatio apologetica pro lingua slavonica, praecipue bohemica), dal mu poslati vlastní exemplář. Fallot děkuje s pravou francouzskou zdvořilostí našemu učenci za jeho ochotu; slova, která připisuje o nezištnosti, bratrství a kolegialitě všech badatelů světových, čteme obzvláště v dnešních dnech vlády nacionalistických, chauvinisticky politisujících profesorů v sousední říši s velikým zájmem. Oznamuje pak Jungmannovi, že již několik roků zabývá se studiem jazyků slovanských a zvláště jazyka českého; chce brzy vytisknouti knihu o čeledi jazyků slovanských a o jejich příbuznosti vzájemné, jakož i o vztahu jejich k jazyku řeckému a latinskému. Byla to ovšem práce, na niž síly mladého badatele nestačily; také nic z těchto studií nevyšlo tiskem, zvláště když mladý Francouz rok po napsání tohoto listu — již r. 1836 — v Paříži ve věku sedmadvaceti let zemřel. V tomto dopise nabízí vzácně ochotnému našemu buditeli všechny své služby pro případ, kdyby potřeboval některých knih nebo literárních zpráv z Paříže. Těší se, že brzy na delší dovolené zajede do Prahy, aby mezi obrozující se českou literaturou nasbíral hojně materiálu pro své práce a posílil své sympatie k našemu národu. Škoda, že předčasná smrt připravila nás o nadaného a zaníceného přítele za hranicemi.

Nejzajímavější je v dopise passus o jazycích slovanských a českém zvláště. Myslím, že z vroucích slov Fallotových mluví na této stránce více než vybroušená zdvořilost cizincova. Věty, v nichž se rozpisuje o bohatství krásných našich jazyků, o geniu národů, kteří vytvořili velkolepou hojnost krásných tvarů a slov, jsou velmi pozoruhodné. Nepochybuje, že slovanské jazyky zastíní brzy i kulturní litaratury románské, a věří, že v moderní svobodné Evropě přijde brzo čas, kdy rozvité a vyzrálé slovanské plody literární postaví se důstojně po bok klasickým památkám řeckým, latinským, anglickým i francouzským. Snad můžeme viděti v těchto nadšených slovech domyšlení ideí Rousseauových a francouzských romantiků, snad je tu vliv myšlenek Herderových, snad i jakási nechut k Němcům, kterou můžeme z listu vyčísti, přispěla k zvroucnění těchto řádků. Jistě musíme litovat, že k dalšímu dopisování, cestě Fallotově do Prahy a studiím jeho o Slovanech a Češích nedošlo. Na konec omlouvá se pisatel, že píše francouzsky a prosí Jungmanna, aby odpověděl, je-li mu libo, v jazyku, jímž se vyjadřuje nejpohodlněji. Celý dopis je zajímavým dokumentem z let třicátých minulého století, psán vybranou elegantní francouzštinou a mohl by býti velmi vhodně

otiskován v našich školních francouzských chrestomatiích, které vybírají někdy dosti násilně články francouzských auktorů jakýmikoli způsobem související s českým životem. Francouzské znění listu Fallotova i originál latinské odpovědi Jungmannovy otištěny budou v některém odborném listě.

O pisateli listu několik biografických poznámek. Joseph Frédéric Gustave Fallot, filolog francouzský, narodil se v Montbéliardu r. 1809, vystudoval École des chartes a stal se sekretářem komitétu prací historických, na konec podbibliotekářem Institutu královského v Paříži. Zemřel v Paříži 1836. Všímal si francouzských dialektů, psal o gramatických formách starofrancouzských a na konec, jak z našeho dopisu vysvítá, obrátil pozornost k jazykům slovanským. R. 1828 vyšel jeho spis: Recherches sur le patois de Franche-Comté, de Lorraine et d'Alsace. Posmrtně — až r. 1839 — vyšel druhý spis Fallotův: Recherches sur les formes grammaticales de la langue française et de ses dialectes au XIII. siècle. Ze studií slavistických nebylo, pokud mi známo, vydáno nic. Otiskuje tento dopis i s českým překladem, děkuji za některá upozornění panu kolegovi Dru F. Krčmovi.

Jungmann na dopis Fallotův patrně odpověděl. Nalezl jsem v jeho korespondenci koncept latinské odpovědi, málo čitelně a s hojnými škrty napsaný na čtvrtce papíru. Zelený o něm se nezmiňuje. Překvapuje stručnost Jungmannovy odpovědi. Byla snad příčinou její nezvyklost v latinském vyjadřování (je to jediný mně známý latinský list Jungmannův), či opatrnost státního úředníka v době metternichovské při listu za hranice, či konečně přesvědčení, že plán Fallotův je svou rozlehlostí neproveditelný a poněkud naivní? Ať tak či onak, divíme se přece stručnosti odpovědi Jungmannovy a také tón jeho listu zdá se mi proti nadšeným větám francouzského mladíka střízlivý a chladný, ovšem jinak velmi zdvořilý a uhlazený. Jungmann vyslovuje podivení, že v Paříži, sídle nejvyspělejší literární kultury, jest učenec, který se zajímá o slovanské literatury a raduje se z toho. Netají se, že srovnávání slovanských jazyků navzájem a zvláště s jazyky románskými jest dílo nejvýš obtížné, přeje mladému badateli mnoho zdaru a na konec poznamenává díla, z nichž by se mohl poučiti o slovanských jazycích a literaturách: Lindeův Slownik języka polskiego, svůj Slovník česko-německý (jehož první díl byl právě v tisku) a Šafaříkovo „slavné" dílo: Geschichte der slavischen Sprache und Literatur.

(Dokončení.)

*

LITERATURA.

M i s t r a J a n a H u s i *Veškeré listy*. Podle původních pramenů české vydal, latinské přeložil, úvodem a vysvětlivkami opatřil prof. dr. V. F l a j š h a n s. Nákl. J. Otty v Praze. — A n t. M a c e k: *Listy k srdci*. Essaye z r. 1916. Nákl. F. Topiče v Praze. — F. V. K r e j č í: *Branka do literatury*. Nákl. Ústř. děln. knihkup. v Praze. —

Vydavatel a překladatel listů Husových vydal již loni ve Světové knihovně tři svazky těchto textů, které obsaženy jsou ve „Veškerých listech", a byla o nich v tomto listě zpráva. Poněvadž z Husových listů „ozývá se po prvé, krásně a jasně, probouzející se vědomí nového, lepšího lidstva a mluví jimi česká duše v nejryzejší čistotě", bylo snahou nového vydání zdůrazniti význam listů i vnější úpravou. Proto vydány v jednom svazku, v úpravě velmi vkusné, antikující, vhodně vysazeny a reprodukcemi starých dřevorytů doloženy péčí O. Štáfla. Třeba opakovati při jich vydání, co napsal Jan Hus dne 24. června 1415 z Kostnice „věrným Čechům": „Tyto věci majíce před očima, nedajte sebe uhroziti, aby co sem psal nečtli — aneb aby jim své knihy dali k upálení," a seznámiti se dokonale s tímto pokladem literatury světové a odkazem nejlepšího syna českého národa. — Své feuilletony ze „Světa", jehož je redaktorem, shrnul p. Ant. Macek v nevelký ale obsahově těžký svazek. Podnětem k úvahám byly různé příležitosti, jubileum Nerudovo, úvahy o redukci zasvěcených svátků a nedělí, tlak internacionalismu, starost o budoucnost, hledání duše války, otázky práce a klidu, objevení zla, úvahy o lidském štěstí. Je pro p. A. Macka venkoncem příznačný jeho akcent ryzího češství, jakoby únik z mlzin a poušti internacionály. Tak chápe Nerudu, jenž mu je básníkem proletariátu, pravdy a svobody, zachovatelem vnitřních hodnot národa. V úvaze o „Dnu Páně" jest pozoruhodný postřeh, že člověk pozbývá stále více schopnosti prožívati svátky, ony zázračné, výjimečné, radostné stavy svého nitra. Jen bylo sondovati ještě hloub a bylo by se zjistilo, že tato ztráta je souběžná s úpadkem zájmu o poesii, a únikem idealismu z lidského života. Šedý realismus lopoty nebo poživačnosti nemůže ji nikdy nahraditi... Aby se dostalo duši svátkem hygieny, jak to nazývá autor, nutno v materialistickém věku změniti hned výchovu mládeže. Návrat ke kráse, k radosti života vede jedině touto cestou. Pak zmizí i ono „lidičkovství", proti němuž posílá autor další kapitolu. Lidičkovství miluje pro chvilku, pro pohodlí, pro výhodu, pro obdiv, jest tedy výkvětem nejhnusnějšího egoismu. A či byla nedávná hesla individualismu, od něhož je krůček k onomu? Hlásané

výchovy XX. věku. Je hodno zaznamenati, že ozvala se žaloba právě s té strany. V kapitole „Tajemství českého ducha" obrací se autor ostře proti sportovním rubrikám, rozvalujícím se do délky i šíře v denících, jako by pro ně neexistovala nouze o papír a příkazy úspor. Domnívá se, že toto tajemství bylo v pokoře. Pryč od internacionalismu k přísné, tvrdé kráse i lyrice české půdy! A poslyšme, čeho je třeba světu: vnitřní kultury, vnitřní rosy a úsměvu ranní zoře. Mír od člověka k člověku. To je ohlas evangelií, českých bratří a Tolstého. A řekne-li autor: odvrátili jsme se od přírody a nazvali to přírodovědou, jak frapantní pravdou udeřil náš racionalismus ve tvář! — „Branka do literatury" F. V. Krejčího jest vlastně literárním slabikářem pro velké děti, které sice do školy chodily, něčemu se učily, ale špatně, a rády by měly dospěvše přece jen užitek z toho, co čtou, a trochu tomu rozuměly. Tomuto poučnému úkolu knížka velmi dobře vyhoví. Je psána srozumitelně, přehledně a může neinteligenty učiti inteligenci. Jenže čím stručnější a zhuštěnější je její slovo, tím více mělo býti toho dbáno, aby vše, co vysloveno, bylo pravdivé a správné. Nebylo úkolem básníka jen dle starších názorů, aby vycíťoval krásu přírody a lidských osudů, to jest jedním z jeho úkolů i dle dnešních názorů. Epos neplatí za útvar přežilý, ale jsou jiné příčiny, proč epická tvorba u nás i jinde nedrží kroku s lyrickou. Že by si byl Neruda hleděl osvojit čistou lyričnost l i d o v é h o popěvku, je novum. To dosud známo nebylo. Odpor proti rýmu je prý u většiny básníků z posledních let. A přece by nemohl autor jmenovat jediného básníka českého, který dal rýmu zcela výhost. Neméně nesprávný jest výrok, že prý umělá forma básně připomíná příliš školská pravidla, dle nichž je skládána. Snad si F. V. Krejčí nemyslí, že na př. veškerá klasická literatura básnická s přerozmanitými svými metry a stilistickými pravidly byla skládána dle školských učebnic, a že kuře vysedělo slepici. Tak aspoň jeho výrok vypadá. A prý nemluvíme o škole Nerudově, protože tento spisovatel má v sobě něco tak svérázného, že se napodobiti nedá(!). Nemluví-li se o škole Nerudově, neznamená, že by neexistovala. Bude se o ní mluvit. A záleží škola opravdu jen v napodobení? Jaká povrchnost názoru! Jinak poslouží a vyhoví „Branka" dobře svému účelu. Některé partie, na př. o literatuře jako umění, o poesii a próse, poučení o básnických formách, o tradici mohou platiti za vzory populárních výkladů. —och—

DIVADLO.

J a r o s l a v H i l b e r t: *Hnízdo v bouři.* Hra o čtyřech dějstvích. Po prvé v Národním divadle dne 30. září t. r., režisér G. Schmoranz.

Jaroslav Hilbert má šťastný los, mezi českými spisovateli sám jediný. Všeobecně se mu věří, že co činí, dobře činí. Ostatní spisovatelé zpravidla zakoušejí stanovisko opačné, či aspoň ne tak plně důvěřivé. A kdo uchýlí se v úsudku o díle Hilbertově, jest bezohledně obviněn z osobní zaujatosti. Tak stalo se pisateli těchto řádků po posudku „Jejich štěstí", do té míry, že dnes jest nucen ujistiti, že poctivě přeje si souhlasiti s příznivým úsudkem většiny o díle Hilbertově. Ale naopak jest plně přesvědčen, že špatnou službu koná ten, kdo autoru „Viny", „Pěsti", „Záviše", a konečně i „Psanců" schvaluje malé aspirace a na jeho dílo klade měřítko jako na práci slibného začátečníka, spokojuje se pouhými náznaky a sliby, aby mohl kladně hodnotiti. Také při „Hnízdě v bouři" padlo na váhu více jméno autorovo než výsledek jeho práce. Všeobecně přijato bylo jeho stanovisko, že jeho nová hra jest dramatem válečným. V podstatě své jím není. Jest opětně jen dramatem obyčejné manželské nevěry, a to velmi pohodlně sestrojeným. Žena, zatím co muž jest vzdálen a vysazen stálému nebezpečenství — (což může býti na cestách, v obtížném povolání, ve vězení i z jiných příčin) — odcizí se mu a zpronevěří se s jeho zástupcem. Psychologický postup nové vášně je tu naznačen jenom v počátcích a pak již — do třetího dějství — nahrazen skokem. Také není v dramatě řečeno, co se stalo bezprostředně po tom, kdy vrátivší se manžel zastihl ženu při nevěře a byl zdrcen její neschopností prositi za odpuštění. A místo toho zase jen dějový i psychologický skok. Zatím nastaly v okolí rodinného hnízda jiné smutné případy, zemřel manželův bratr, i jeho zástupce, milenec ženin. V teskném tom ovzduší odpouští muž, definitivně se vracející, své choti — zachraňuje hnízdo, snad pro blaho dětí, své příští generace, což můžeme přijmouti jako klad práce. Nebezpečenství, které nad hnízdem po tři roky visí, jest v tomto případě válka, ale s podstatou věci nutně nesouvisí a jest jen vnější dekorací, která ovšem působí časovostí. Této časovosti učinil auktor velké ústupky; ona spíše práci jeho zevšednila, než by ji prohloubila, neboť dikce, poutajíc se k ní, neplyne hutně, není myšlenkově obsažná, ani podrobena dramatické nutnosti. Také erotika, která tu propuká, jsou pouhá slova, nikoli vyvření opravdové milosti, jako tomu bylo ve „Vině". Ale hlavně namítáme, že drama není tím, zač jest vydáváno i přijímáno: dramatem válečným. Není to zcela vinou akutorovou; jest prostě dosud nemožno uveřejniti dílo, které by svobodně promluviti mohlo o podstatě války a jejím vlivu. Tento vliv však jeví se v konfliktech celků neb jednotlivců s celkem, v problemech, které dávají poměry sociální, národohospodářské, politické i jiné; jen stanovisko zaujaté přímo k právu

války dá kdysi umělci možnost vyvážiti drama válečné, třebas obrážející se též jen v jediném hnízdě. Konflikty zmíněné dnes už jeví se ve větší míře jinde než ve společnosti buržoastické. Hilberta toto ovzduší svedlo k výsledkům nejméně vítaným. Co po celou dobu války potíráme, z čeho se zachraňujeme, jest vražedné sobectví, ať už se jeví v malém, v opatřování denních potřeb životních, či ve velkém, v zápase politickém. A tu se nám podává první válečné dílo umělecké, vrcholící zase glorifikací sobectví, bezohledného k celku: zapomeňme na útrapy okolí, odpusťme si, co bychom si neodpustili v době neozářené světodějnými událostmi, jen když nám bude dobře!

Pisatel těchto řádků znova čestně zdůrazňuje, že jest prost osobního zaujetí a doufá, že věcnost důvodů jeho úsudku jest dosti patrna. Milerád uvádí přednosti, jimiž „Hnízdo v bouři" vyniká nad „Jejich štěstí": výstižné zachycení měšťanského ovzduší, intimitu, kterou mikrokosmos jeho kontrastuje s velkými událostmi venku. Pochybuje však, zda časovost hry promění se prodlením let v dějinné zabarvení ceny trvalé — v tom směru právě poměry doby zapověděly auktoru promluvit.

Hráno bylo s láskou, příslušející původní novince, pro niž veřejností jest reklamován zvláštní význam. Vkus ředitele Schmoranze uplatnil se ve výpravě dvorany rodinného domu v Bubenči s vyhlídkou na místodržitelův letohrádek ve čtveru ročních období, i v řízení dobře článkované a barvitě odstíněné souhry. V této vynikli paní Sedláčková v úloze hlavní svým přirozeným půvabem a jímavým citem, p. Steimar mužnými tóny, pí. Nasková distingovaným ztělesněním ušlechtilé přítelkyně, p. Hurt kresbou kmetného učence, pokrytého i vnějšími hodnostmi, a pan Nový, jako sobecký, ale bodrý odvokát, událostmi nejméně z míry přivedený. Též ostatní úlohy byly svědomitě sehrány. Časovost, jeviště dosud nevyužitkovaná a drásavá scéna loučení v prvním dějství patrně udrží pro hru zájem.

*

Alfred de Musset: *Se srdcem divno hrát.* Komedie o třech dějstvích. Přeložil a pro české divadlo upravil Gustav Schmoranz. Po prvé v Národním divadle dne 19. září t. r.

Velmi pozdě objevuje se Musset na jevišti Národního divadla. Když před třemi roky — tedy více než půl století po tom, kdy pochopení jeho dramatických prací proniklo v jeho vlasti, ovšem též značně pozdě — odhodlalo se Národní divadlo provésti jeho luznou komedii „Se srdcem divno hrát", zakročila válečná censura a seškrtala hru tak, že stala se nezpůsobilou k provozování. České obecenstvo znalo ji tedy i nadále jen z překladu Miloše Jiránka (ve „Světové knihovně"), jenž ji jakož i „Dívčí sny" (pro „Poesii světovou") přeložil s oddaností a láskou, svědčící o splynutí překladatele s auktorem a mající výsledkem lahodnou plynulost, přesvědčující o tom, že vystižen jest slohový dojem originálu. Pro Národní divadlo znova ji s pečlivou láskou přeložil G. Schmoranz prováděje při tom jako zkušený praktik úpravu pro potřebu velkého divadla. Originál předpisuje osmnáct proměn — zachování jich bylo by rozhodně na újmu dojmu díla, neb nutnost technických úprav drtila by jemné předivo hry, ryzí čáru prostého děje. Upravovatel přemístěním výjevů a škrtnutím scén nejpodřadnějších docílil možnosti provedení při třech dekoracích ve třech dějstvích, opíraje se o divadelní praxi vlastní a o tradici „Comédie française"; úspěch u obecenstva dal mu za pravdu. Zbožňovatel poesie Mussetovy a tudíž zevrubný znatel hry bude míti ovšem své námitky; ani ne tak proti přemístění scen v časovém pořadu, jako proti sloučení jich příliš smělému. Především bude rozhodně žádati, aby scenerie se studánkou zůstala vyhrazena pouze oběma výjevům milostným a aby nesloužila za pozadí též výstupům komickým, z nichž dokonce jednomu auktorem předepsána jídelna, v níž se prostírá, k čemuž monolog Bridainův se vztahuje; neméně bude shledávati nutnou příznačnou rozptýlenost, nahodilost scén milenců, tudíž přerušení prvé scény Perdicana s Kamilou po slovech o květině a ponechání scény, kdy Kamila odpírá Perdicanovi podati ruku, o čemž se později děje zmínka; nevyhnutelným bude mu spadnutí opony po velkém výjevu milenců u studánky, rovněž pak změna dekorace pro scenu závěrečnou, aby se odehrála v náladovém rámci kaple a nikoli v prostředí rozptýleného budoaru; a konečně bude protestovati proti tomu, aby sloučení scén bylo napomáháno novým textem, jehož auktor nenapsal. To vše vadí znateli díla Mussetova, nikoli širšímu obecenstvu, jemuž úprava usnadnila přiblížiti se k dílu a učinila mu je drahým. Přispělo k tomu i provedení; obě dámy — Dostalová jako Kamila a Vrchlická jako Rosetta — překrásně mluvily, ač prostě a přirozeně, přece nedávajíce uniknouti jediné finesse; obě vynikaly rozkošnými zjevy, a paní Vrchlická, odsouzená více k mlčení, zejména též přirozeným půvabem pós. Pan Tesař učinil velký pokrok a byl z nynějšího souboru jistě nejpovolanějším pro úlohu Perdicana; první dějství nejlépe se mu dařilo. Ostatní úlohy, rázu klasicky komického, měly dobré zastánce ve sl. Kratinové (Pluche), pp. Želenském (baron), Čepelovi (Bridain), Merhautovi (Blazius), Třebovském (mluvčí choru). Jich pomocí zapsala se v srdce našeho obecenstva okouzlující posie Mussetova, milostný příběh, který tak lehce plyne se rtů a přece skrývá horoucí zpovědi všelidských citů, chvějících se nad hloubkou tragiky.

K a r e l J o n á š: *„Filištínská komedie“*. Veselohra o čtyřech dějstvích. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 20. září t. r. Režisér V. Vydra.

Po delší přestávce přihlásil se opětně auktor, jehož dřívější četné práce pro divadlo, třebas neměly vždy trvalého úspěchu, přece vždycky zajímaly osobitostí, ať v námětu, ať v provedení. Ovzduší, z něhož čerpaly, bylo velmi rozmanité, město i vesnice, přítomnost i dějiny. Nové dílo jest zase naprosto odlišné; jest komedií, která pro svou satiru vypůjčila si pláštík až z r. 1010 před Kristem. Starý filištínský sochař Marnou touží po hodnostech veřejných, jichž nemůže dosíci, nejsa otcem. Ale když přece dostaví se „radostná událost“, ví zcela bezpečně, že byla mu žena nevěrna. Nicméně brána ke kariéře je otevřena, hodnosti a s nimi příjmy se jen hrnou — takže je mu líto se jich zříci, i když bezpečně zjistí vinu ženinu i spoluvinníka. Případ se rozřeší filištínskou morálkou: každý si potichu nechá svůj prospěch, na venek je situace chatrná a průhledná, ale dekorum je zachráněno. Vše na základě kněžského dobrozdání. Komedie rozvedena jest přímočarně, prostě, hovory jsou aforisticky vyšperkovány, většinou s paradoxní působivostí. Jen om větš stručnost byla by žádoucí; dějství třetí a jmenovitě čtvrté nesmírně se vlekou a pozbývají zajímavosti, neboť jest již vše obecenstvu jasno a rozřešeno. Bylo by třeba dáti látce hry formu mnohem stručnější. Dlouhá scéna třetího dějství byla zachraňována výbornou hrou. Úlohy neskýtají hereckých problémů, ale dají se hráti s chutí a temperamentem, čehož využil zejména pan Z a k o p a l v úloze hlavní, značně obsáhlé a výmluvné; rozhlaholil všecky stupnice svého cvičeného orgánu, jenž se tak dobře poslouchá. Rovněž paní I b l o v á - B o l e š k o v á jako jeho žena naplnila postavu svou ryzí hereckou krví a dala jí krásný zjev. —

TÝDEN.

„Topičův sborník“ (v č. 11. r. IV.) a po něm „Zvon“ (v č. 50. m. r.) zmiňují, že se dály pokusy vytvořiti novou národní hymnu českou. „Zvon“ uvádí Konráda Pospíšila, který chtěl hymnu složiti a měl prý již k ní i text. „Topičův sborník“ byl by si přál hymnu od Smetany, text od Čecha nebo Sládka. K tomu podotýkám, že Smetana skutečně byl vyzván, aby složil českou hymnu, aspoň máme o tom zprávu v „P a m ě t e c h s t a r é h o v l a s t e n c e“ od J. L. Turnovského na str. 37: „Kdys v letech sedmdesátých vyhlášen byl konkurs na text „české hymny“ a mistr Bedřich Smetana byl již předem požádán, aby složil nápěv. Některé texty skutečně byly dodány a Smetanovi předloženy, avšak ve schůzi některých umělců a literátů, jimž předsedal Jan Neruda, prohlásil Smetana, že nápěv na žádný z došlých textů skládati nebude, poněvadž by to byla práce marná. „Pravá hymna národní musí vytrysknout sama ze srdce lidu,“ pravil Smetana; „kterou píseň lid sám na svou hymnu povznesl, ta hymnou jeho také zůstane. Až dosud píseň Kde domov můj jest hymnou českého lidu — nechmež ji zpívati tak dlouho, pokud našemu lidu jiná do srdce nevnikne.“

Stalo se v přízemní místnosti hostince Viktorie na Jungmannově třídě v Praze, kde Smetana svůj výrok o národní hymně učinil, literáti přisvědčili a pokus o udělání nové hymny pro národ český tenkráte padl. *Str.*

*

B r u s j a z y k a č e s k é h o. V radniční knize vysokomýtské z roku 1761 nazývá se taneční síň d u p a l k o u, špatná nálada (mrzutost) m r z l i v o s t í, žena hloupá ženou n e s t a t e č n o u, schovati se u s t r a ň o v a t, servati se v y t a š k o v a t, něco odvésti jinam u s t r a n i t i, rozepře z l o b i l o s t, do rady zvolený v o l e n e c, jmenovaná p r a v e n á, svrchujmenovaný n a d o p á č e n ý, stáčení vína t a ž e n í, deserteři o d b ě h l í c í neb u t í k a n c i, u t e č e n c i, prozatímně p r o z a t m i, žena lehkomyslná n e v y v e d e n á, slovo nedodržel n e z d r ž e l, rekurs z á p o r, dovážet d í l o t a ž e n é z cizích zemí, zaplacení z á p l a t a, pohrabačky, hrábě p o h r a b y, rozcestí d r a ž k a, nespadne n e z h r k n e, hokynář š m e j d í ř, důležitá p o h n u t e d l n á, střetnutí p o t k á n í, povolanej p o t a ž e n e j, určiti p o s t a v i t i, větve zkáceného stromu v o s t a v k y, sleviti u p u s t i t i, krupobití p o t l u č e n i n a, sundati s v u n d a t i, roztrhaná chalupa c h a l u p a d r n o v á, zaplaceny p o r a ž e n y, zaprodat s p r o d a t.

V. V. Š.

*

R e k r u t i. Pan direktor dává zprávu, když do Chotěšin drába hospodářskyho k braní tam některých synkův spolu zdejšíma podruhy poslal, že u Václava Čapka děvky a jeho žena s cepama na ně ze stodoly vyběhli a je bili, mezi tím ale z Vysoké dráb sam napotom na nich satisfakci učinil a syna za rekrutu vzal. Na Brči ale, když tam napodobně vyslán byl u vdovy Plačkovy, že velmi ubitej byl a z těch třech její synů doma se nacházejících žádného nedostal ...

(Protocolum Curiale Alto-Mautensis 1757.)

V. V. Š.

V Praze, dne 11. října 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Sova:

ZKOUŠKA BÁSNÍKOVY DUŠE.

Průvany jara vydýchly teple na mou líc,
ovívaly mne vějíři hedvábného blaha.
Tanec svitů. Čistota všeho nahá.
Naslouchal jsem. Ó nelze rozumět víc?

Zhasíná jemnost, zeleň ubledá.
Unylý šepot mne dráždí. Chtěl bych rozumět všemu
pomíjejícímu a smrtelnému . . .
Ach, co to vzdychla pelem svým jehněda?

Co to tak temně voní z fialek,
z bystřiny co to žvatlá, z písku potoka svítí,
modrá a hloupoučká boží ta děcka, kvítí?
Ještěrčin chlad čím se na žáru kamene pek'?

Od rána do noci budu a musím bdít,
od slunce, měsíce, od hvězd, od stromů, zvířat se učit,
budu se radovat, více však trápit se, mučit,
abych moh' jemně jak jaro svou zeleň povědít.

Porozumět pak všemu, ptákům a jarních bříz
hovoru s prvními fialkami u vod.
Družiček Božího těla radostný průvod
smíchem zda duše moje naplnit mohla bys,

údivem nemluvněte se zasmát, modrý zrak
ze klína matky když upře na třpytivé věci,
v trávě jak pramenu hádě téci,
světlem být, schovaným za oblak?

Od rána do noci budu a musím jak učeň tu stát
na křižovatkách zvuků a v barevných spekter změnách,
vykoupat se v snu bílých pěnách
a tím vším vzkypět, hřát a zrát.

Dříve než usnu k ránu, zkoušce se podrobím:
tenkým sluchem se zavěsím na vše, jemně, jasně,
naučím duši svou dýchat jako země
věčnem, životem, záhrobím . . .

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

1.

Hurrá! Vojna! Budem dodávat!“ Tak zajásal pan Goldberg, když, jsa návštěvou u přítele Tomara, na počátku srpna r. 1914 četl noviny, že vypukla a počala již válka světová. Byltˇ obilníkem ve velkém městě polabském, jež slynulo svým bohatstvím. Jeho přítel Tomar obchodoval s úroky.

Oba byli muži čtyrycátníci.

Říká se, že obličeje ukazují, čím kdo, v skutečnosti je, a že v nich leží osud člověčí; řeč pak že jen praví to, zač kdo chce být lidmi pokládán. Obličeje obou byly dravčí; zato mluva byla příjemná a hladká, jak srst sametu, a měla zakrýt pravdu, napsanou jim na tvářích. Jen když byli mezi sebou, nečinili obličejům lživého násilí.

„Vy budete dodávat a já žnout,“ větil Tomar a usmál se.

„Ano, měsíc srpen je čas žní . . . Myslíte, že vaše obilí již také dozrálo?“

„Dozraje co nevidět, neboť válka bývá kosou, která doráží, co nemůže na svých vlastních nohou stát.“

Ten, kdo měl dozrát ke žním, byl statkář Tomáš Rouban, majetník velikého dvora Přívorského v úrodné labské planině.

Byl s Richardem Tomarem příbuzný. Oba spolu chodili v městě do školy; oba studovali potom v Praze techniku.

Bratránek Richard rozuměl Tomášovi a pronikl ho do hlubin. Mělť sílu zbádat lidské slabosti a na ty hnával útokem.

Ale Tomáš nerozuměl Richardu. Jeho zrak byl málo k lidem obrácen. Místo co dle běžných světa zákonů měl rvát se s lidmi, bojoval i rval se s přírodou a často i sám se sebou. V tom byl hluboký, a proto že jen přes mělčinu lze se brodit kupředu, tonul někdy ve svých vlastních hlubinách.

Byl filosofem myslitelem; chtěl odhrnovat zevnějšího světa záslonu; zbádat, co se za ní ukrývá; nahlédnout do šerých tajů vesmíru; proniknout jeho dějů zázraky. Ležel v knihách; nořil do své vlastní duše pátradla, ba honil taje ty i po hvězdách. Zapomínal při tom na denní jasno očí svých a tázaje se věčnosti, jež mlčela, ztrácel dočasnost a tápal v temnotách.

I boj s přírodou byl nešťastný.

Zdědil dvůr: veliký a bohatý. Nebyl spokojen, co půda otcům dobrovolně dávala. Chytil se s ní do křížku a chtěl ji přinutit, by trojnásobně sypala. I v tom ležel v knihách a dle knižních rad měnil, zavodňoval, odvodňoval, stavěl, pral se s Labem nebo se suchem a stále něco podnikal. Lidé mínili, že chce průmysl. Nešlo mu však o to spoutat svatou půdu za otroka hamižného průmyslu; šlo mu o boj proti přírodě. Chtěl, by poslouchala bez reptání jeho rozkazů. Ale půda pod železnou jeho rukou stenala: „Jsem pomalá; nemiluju náhlých skoků, náhlých převratů; mé těžkopádné kroky nepostačí tvému střemhlavému pádění.“

Tak hospodařil v Polabí.

Vyrostl v rovinách. Ale z hor byl jeho duch. Těkal po výšinách; odbočoval nalevo, odbočoval napravo; slézal vrcholy; dral se vzhůru po srázech i po stráních a hledal poklady, jež neleží v prachu vyježděných cest, po nichž hourají se s nákladními vozy těžkopádní formani. Což div, že se často potkl, často padal s výšin do nížin a do strží.

Vyrovnaní lidé vyrovnaných plání neznají nebezpečí takových krkolomných drah; neznají v tmavých roklích vzhůru k jasným horám roztoužených bolestí; neznají však ani radosti, když po bojích, byť jen nakrátko, noha stane na temeni hor a duch i srdce koupají se v jasu slunečném.

Takový byl Tomáš, a tak ho Richard měl i rád. Díval se naň s radostí. S radostí se díval také na všechno, co podnikal. Věděl, že odvážný ten lezec spadne jednou se skály a srazí vaz.

Krásný jeho dvorec patřil před půl stoletím na nějakou dobu Tomarovu předkovi, jenž ho ve při prosoudil a musil nazpět vydat Tomášovu dědovi jako potomku a mužů dědici, již tam vladařili od věků. Od dětství bylo Richardovým tajným přáním a snem, získat zas, co ztratil praděděk. Ta myšlenka ho ve dne v noci bodala a útkvěla mu v duši jako snah všech vytoužený cíl.

„Počkej, milý bratránku, budeme se na život a na smrt potýkat.“

Tak si záhy řekl, když byl ještě jinochem. Úmysl ten zakopal do skrýše svých útrob jako poklad, jenž měl zůstat utajen. Ale každý krok, jejž podnikal, byl vypočten, by ho k vyhlídnuté metě přiblížil. Vůči Tomášovi přioděl se příbuzenskou škraboškou, usmívající se přátelstvím.

Záhy vystihl, že peníze jsou silou; zbraní; zdravím; radostí; štěstím; pákou, která

zdvíhá břemena a odstraňuje překážky; vozidlem, na němž jezdívají lidské osudy. Poznal, že peníze jsou světa vladařem. Měl v sobě mnoho živočišné síly, po praotcích zděděné.

Nechal studií, jež by vedly k pouhé službě jeho mozku, spoutaného na oprati mocných velmožů, a chtě sám pánem být, ne kapitálu otrokem, vrhl se na kolbiště života, kde bojuje se o zlato a moc. Moc mu byla víc než myšlenkou, byla mu ideou: dočetl se o ní, že je rozházená po světě, a to porůznu buď rozptýleně v nepatrných, nikým nepoznaných, malých zrnéčkách, nebo skrytá v tvrdých balvanech. Chytře, pilně, pomaličku sbíral zrnéčka; nebo bušil do balvanů železnými kladivy. Byl buď bezohledným silákem nebo lstivým pátralem. Hledal moc tu všude po cestách; slídil po ní v lidských chybách, v lidských slabostech. Lidské chyby byly jeho zlatodolem; jeho silou byly lidské slabosti. Ba i lidská bahna byla jeho skalou, na níž stavěl budovu. Měl sukovitou tvrdost i veverčí ohybnost.

Bylo mnoho protiv v jeho skutcích i v jeho jednáních. Dovedl být šlechetný i podlý; pokorný i hrdý; zdvořilý i hrubý; úlisný i drsný; příjemný i odporný; lstivě záludný i otevřený zároveň; a vždy, jak okolnosti toho žádaly. Něco démonicky silného a odvážného, potměšile ďábelského leželo mu v povaze. Držel vždy svou duši na uzdě; všechny vášně, všechny myšlenky, ba i city řídil pevnou rukou tam, kam neoblomná vůle kázala. Ten, kdo mu chtěl odolat, musil, jak je kdesi psáno, nadán být hanebně zdravým rozumem.

Aby se stal mocným boháčem, musil lovit v cizích kapsách a šlapat lidem na rozum i na srdce. To vše se lépe daří ve spolku. Spojil se proto s různými Goldbergy, jimž byl život lovem lidské zvěře a její kožichů dle pravidel honebního zákona. Tak ustavena tichá společnost, přiklížená k sobě svazkem tajných šmejdů, podvodů, ošemetných záludů a jiných neřestí, skrytých pod nátěrem šetrnosti k zákonům. Zločiny byly osidlem, jež členy spolku k sobě rdousilo. Druh druhem opovrhoval. Ale pevně k sobě drželi; pád jednoho byl by pádem všech. Proto nerozborné souručenství, v němž, jak jejich právní přítel, pokoutník Trauman, po právnicku říkával, zavázáni byli rukou společnou a nerozdílnou všichni za jednoho, jeden za všechny.

Tak Tomar bohatl a podporoval po přátelsku Roubana. Ten, zabrán do svých myšlenek, neměl ani tušení, kam míří muž, jejž pokládal za druha nejvěrnějšího.

Tomáš řekl na příklad:

„Chci stavět proti Labi hráz, ale nemám peněz dost."

„Stav, bratránku, stav; já ti půjčím, kolik budeš chtít."

A jindy zas:

„Stihlo mne, jak víš, velké neštěstí. Obytné stavení lehlo popelem a zbudovat je znova nemám čím."

„Stav, bratránku, stav. Ale když už stavíš, postav pěkný zámeček, jak se sluší na tvůj bohatý a velký dvůr. Vždyť i tvoje žena chce tak mít. Kapsa má je kapsou tvou."

A tak to šlo.

Přítel Richard stále půjčoval, stále lákal, stále sliboval. Přitom mnul si ruce tajnou radostí a opakoval si: „Stav, bratránku, stav a podnikej, vždyť pro mne pracuješ a všechno bude mé."

A přítel Tomáš natahoval půdu k prasknutí. Házel do podniků peníze; dělal dluhy, jež jako hlíza bobtěly stále rostoucími úroky, až nabubřely k prasknutí.

Tak Tomar byl u své mety blíž a blíž.

Ale měl ještě jiný zálusk, jinou metu před sebou.

(Pokračování.)

✱

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY PRAŽSKÉ.

(Pokračování.)

V dosavadních pamětích pražských mluvil jsem téměř výlučně o svých četných stycích s literáty a umělci. Zdálo by se proto, že pro styky tyto zanedbával jsem studium, jež mne mělo k vlastnímu povolání mému připraviti. Než tomu nebylo tak. Styky s literáty a výtvarnými umělci vyhledával jsem jen ve volných chvílích. Se soudruhy universitními, tedy s posluchači lékařskými, společensky málo jsem obcoval. Dával jsem přednost společnosti rytířů ducha a měl jsem to štěstí, že značná většina literátů a umělců, kteří se mi stali blízkými, později vyrostla v přední muže svého národa.

Po prvním rigorosu, které jsem složil na počátku roku 1874, navštěvoval jsem bedlivě přednášky universitní. Nepamatuji se, že bych svévolně byl kdy jedinou hodinu přednášek vynechal. Většinou pak

jsem slyšené výklady si psal. Nabyl jsem znenáhla i v obyčejném písmě takové sběhlosti, že dovedl jsem si vše podstatné z výkladů zaznamenati. Jen místy, kde nebylo výhodné učebnice, jsem stenografoval a doma pak spolužáku Mudrovi, s nímž jsem v posledních letech bydlil, stenogramm k opisu diktoval. Takovým způsobem, zejména ze soudní mediciny, pořídili jsme sobě přednášky, které se těšily takové pověsti, že nám po dosažení doktorátu celá řada spolužáků chtěla je odkoupiti.

Fakulta lékařská i nadále zůstávala převážnou většinou německá. Z důležitých předmětů přednášel se česky jen jeden — a to byla vnitřní medicina ve formě kliniky, jíž řídil Eiselt. Klinika ta byla vedle současných dvou německých pravou popelkou. Německé kliniky přijímaly nemocné vždy dva dny za sebou a teprve pátého dne připadl příjem klinice Eiseltově. Takovýto příjem má pro kliniku životní zájem. Klinický výklad opírá se o demonstrování nemocných, a je tedy obyčejně snahou klinikovou demonstrovati co možná mnohé a rozmanité případy. Je-li tak zvaný příjem chudý, trpí tím rozmanitost demonstrovaných obrazů chorobných, a posluchači málo vidí. Proto také byly doby, kdy Eiseltova klinika byla ve příčině té nadmíru chudá. Mělať o polovičku méně nemocných, než kliniky německé. Nad to pak Eiselt léčení ambulantních nemocných na klinice nezařídil, čímž ovšem chudoba kliniky tím více trpěla. Teprve když jsem se stal r. 1880 na klinice Eiseltově asistentem, zavedl jsem léčení ambulantů, a mnohá poučná věc takto pro kliniku získána. Avšak za mých studijních dob trpěla klinika Eiseltova často nedostatkem nemocných, kteří by se byli k demonstracím hodili. Zato však zase Eiselt probíral své nemocné neobyčejně zevrubně a rozvinul ve výkladu svém obraz nemoci demonstrované v každém směru tak důkladně, že na klinice jeho více jsme z oboru vnitřního lékařství pochytili než na klinikách jiných. Od těch dob se ovšem poměry značně změnily. Praha za čtyřicet posledních roků vyrostla v obrovské město a počet nemocných ve všeobecné nemocnici pražské ročně ošetřovaných se za ten čas asi ztrojnásobil. Také nastalo jiné rozdělení jak příjmu, tak místností, a zmizely doby, kdy klinik, jako Eiselt, mnohdy několik dnů za sebou nemohl nic jiného demonstrovati, než ztracené případy souchotin, pro které jest pražská nemocnice zpravidla jen poslední stanicí.

Já sám, jenž působím dílem v místech, v nichž druhdy Eiselt přednášel, mnohdy za jediný semestr ukážu posluchačům více než sedmdesát rozmanitých nemocí a málo kdy tutéž nemoc ve stejném obraze ukazuji za semestr dvakráte. Jest jasno, že za našich dnů posluchači lékařští nepoměrně více vidí, nežli v mých dobách studijních, a mají-li lásku k studiu svému, se ve škole mnohem více naučí nežli moji vrstevníci a já s nimi.

Na německých klinikách pro nemoci vnitřní působili roku 1873, kdy jsem praktickou medicinu poslouchati počal, profesoři Halla a Jaksch. Prvý se těšil u českých posluchačů mnohem větší oblibě než druhý. Mělo se za to, že není takovým odpůrcem našeho národního snažení jako Jaksch. Také míval Halla za asistenty Čechy. Eiselt byl druhdy jeho asistentem, rovněž Funda, který v letech osmdesátých minulého století byl velice oblíbeným lékařem pražským a jako asistent od posluchačů nemálo býval chválen. Halla měl kromě toho u posluchačů reputaci většího učence než Jaksch, ač nikoliv právem. Posluchači ve příčině té často neocení správně svého učitele.

Nesporně však byl Halla velice originální postavou. Celé řady anekdot vypravovaly se o jeho roztržitosti. Chodil vždy černě oděn a zejména oděn byl vždy v dlouhý šosatý kabát. Jednou během přednášky pocítil potřebu utříti si nos i sáhl do šosatého kabátu a vytáhl z jeho kapsy — k nemalému gaudiu posluchačů — bílou vestu, kterouž byl omylem místo kapesníku do šosatého kabátu zastrčil. Při přednášce neměl nikdy svůj vlastní plessimetr (plochý nástrojek sloužící k poklepu). Obyčejně si jej od některého posluchače vypůjčil, avšak nevrátil. Teprve ke konci semestru přinesl do nemocnice plnou kapsu plessimetrů a rozhodil je po stole. Vypravovalo se dále o něm, že jednoho času vydal se na cestu se svým synem a vrátil se bez něho. Někde jej zapomněl. Kdysi pozval všecky své lékaře z nemocnice na jistý den k večeři. Lékaři se dostavili v ustanovený den a hodinu do bytu Hallova. Halla však na večeři zapomněl a domů nepřišel. Kdysi jel k nemocnému do Mladé Boleslavi přes Nymburk. V Nymburce z vlaku vystoupil a vsedl, nevšímaje si, kam sedá, do vlaku, který jej odvezl zase zpět do Prahy. Dal si ukázati, kde leží nemocný, o němž hodlal uspořádati klinický svůj výklad, ale když přišlo k přednášce, šel k lůžku jinému a tam chvíli přednášel, až jej asistent na omyl upozornil.

Při tom byl Halla téměř každodenně naladěn k vtipu a žertu. Jednou zpozoroval na kabátě jistého svého sekundárního lékaře malého tvora, který s neúprosnou příchylností k člověku lne, avšak v poslední době stal se nebezpečně pověstným tím, že přenáší na člověka různé zhoubné infekční nemoci. Halla spatřiv příživníka požádal opatrovnici za špendlík a příživníka šťastně na špendlík nabodnul. Na to jej ukázal sekundárnímu lékaři se slovy: „Laus tibi domine". Podobných žertů natropil nepočítané množství. Přednášku, jejíž počátek hlášen byl na osmou hodinu ranní, započal zpravidla několik minut před devátou. Řečníkem nebyl. Zejména často koktal. Což mělo, jak se samo sebou rozumí za následek, že jeho přednášku nejeden posluchač mnohdy výborně napodobil. I do přednášky svou roztržitost zavlekl. Vykládal nejednou na nemocném a zapomněl jakou má nemoc.

Jeho vrstevník Jaksch byl pravým opakem. Jezdil do nemocnice v soukromé ekypáži. Přednášel plynně a nejvýš poutavě. Z jeho výkladu mně obyčejně ani slovo neušlo. Byl však samolibý a rád o svých zásluhách promlouval. Měl také tu vlastnost, že rád ve svých přednáškách citoval případy pozorované na hrabatech a knížatech. Tuto vlastnost sdílel Jaksch s nejedním klinikem. Vzpomínám si, jak pařížský klinik Germain Sée — týž, jenž po prvé svého času vyslovil podezření, že Napoleon III. trpí kamenem — když jsem jej poslouchal, vyznačoval se zcela podobnou vlastností. I jeho případy týkaly se ministrů, kavalírů, anebo aspoň milionářů. Nicméně měl Jaksch mnohou dobrou původní myšlenku ve svém oboru. On snad první mluvil o možnosti, že se chlopenní vada srdeční — považovaná obecně za nezhojitelnou — přece jen někdy vyhojiti může. Otázka tato ani dnes, po mnohých letech, netěší se obecnému souhlasu. Když však Jaksch ve svých výkladech o thematu tom mluvil, tu mu zpravidla posluchači jeho nevěřili. Hlavně pro způsob, jak zhojitelnost nemocí těch líčil. Vyprávěl, že přišel k němu páter Kolenatý, stižený tak obrovskou vadou srdeční, že pod kutnou bylo vidět mohutnou akci srdeční. To byl prvý úraz. Farář — jímž dotyčný pater Kolenatý prý byl — jak nepotřebuji vykládati, na výlety kutny nenosí. Po čase pak přijde pán, úplně zdravý, Jaksch ho nepozná, a pán se sám hlásí, že je páter Kolenatý. Je dodnes živ, vykládal Jaksch ve své přednášce, jíž jsem byl svědkem. „Snad je mezi pány někdo, kdo pátera Kolenatého znal!" Také byl Jaksch z prvních, kteří poznali, že existuje příjice mozková. Dále snad první v Praze demonstroval jisté současné choroby jaterní. Také toto poslední se mu nevěřilo, a Hamerník ve svých výkladech prý nejednou řekl, že jaterní nemoci vyskytují se jen v druhém patře — kde Jaksch svou kliniku měl. Nejsou totiž počasné záněty jaterní v našem kraji žádným častým zjevem. Jinde — na příklad ve Francii a Anglii — jest případů tohoto druhu mnohem více. V dobách, kdy Hamerník byl na universitě pražské profesorem a vrstevníkem Jakschovým, byla Praha mnohem menší, a nad to lidé se nepoměrně více zdráhali jíti do nemocnice než dnes. Mohlo se tedy snadno státi, že na jedné klinice nějaký případ počasného zánětu jaterního byl ošetřován a druhá o podobného cos ani nezavadila. Takovým způsobem mohl Hamerník zdánlivě právem pronésti svou satirickou větu, jak shůry uvedena.

Ale tak jako Hamerník Jakschovi nevěřil, tak i na jiných místech pozorování Jakschova přijímána s nedůvěrou. Proslulý kdys profesor porodnictví Seifert, dle vypravování starších lékařů, i ve svých přednáškách někdy o Jakschovi s posměchem se zmiňoval. Neméně proslulý svého času profesor Treitz, Čech rodilý z Hostomic, ostře s Jakschem o některých názorech tohoto polemisoval. Tato nedůvěra v Jakschovo učení přecházela obyčejně na české mediky. Patrně také proto, že Jaksch se někdy nepříznivě o našich národních snahách vyjadřoval.

Také chirurgické kliniky byly r. 1873 již dvě. Do té doby byla jen jediná a v letech šedesátých a na počátku sedmdesátých ji řídil profesor Blažina, taktéž rodilý Čech — tuším z Rožmitálu. Pak mu, tuším v letě 1873, kliniku rozdělili a k řízení nové kliniky povolán profesor Heine z Inšpruku.

Blažina se nikdy svým českým původem netajil. Nejednou měl z toho gaudium, když praktikující český medik němčinu hodně komolil, a říkal, že nás na Němce nikdo nepředělá.

Avšak když já jako mladý medik kliniku Blažinovu navštěvovati počal, bylo vyučování v ústavě tom velmi chatrné. Celou řadu chorobných procesů Blažina nikdy nedemonstroval.

(Dokončení.)

✱

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Správce počal s Kubánkem hovor o starých časech, kdy celé daleké podhoří tkalcovalo, a bělidlo bylo živo hlavně z práce těchto drobných lidí, kdy strejčkové přinášeli si sem utkané dílo buď sami, nebo je odevzdávali sběrnám bělidla, jež byly v každé větší osadě; paní vyptávala se Slavíka na rodinu hrádeckého ředitele i po jiných známých.

Starý účetní s paničkou poroučeli se nejdřív. Pokladník brzy po nich začal, že také, bohužel, musí odejít, že ještě nějaká práce doma čeká.

„Všeho mnoho škodí," kárala ho paní lesní, „zítra je taky den!" Po chvíli však i správcová povstala: „Na, Kinder, wir müszen auch geh'n!"

Povstali všickni.

„Also, komm, Čokrle, komm — — mlčíš! ty se pánům pěkně poroučíš!" Dámy rozloučily se velmi roztomile.

Paní lesní, smějíc se jako hrdlička, zašla ke stolu mužovu.

V celé restauraci bylo chvilku úplné ticho.

„Tak jak s tím zpěvem?" na Kavána spustil správce.

Kaván začal zpívat: „Tážete se, proč jsem Slovan —"

Ostatní se přidávali. Společnost od ostatních stolů šourala se blíž a spouštěli také. Zpívali dlouho a mezi zpěvem zvonily sklenice kolem dokola.

I starolesní se přihrabal a velebil: „Vidíte, kluci, jak to umíte — tak na zdar!"

„Měli byste přijít častěji," a starý skladník poklepával Kavánovi po rameni.

„Budeme vzpomínat," chválil si i statný, červený mlynář, „člověk ledaže si doma trochu zabzučí."

„Podkrkonošáci, sláva jim!" na rozchodnou povznesl sklenici správce.

Poutníci, ještě když nahoře v druhém patře ulehli, hovořili. To už starý tovární ponocný Pulec hvízdal dvanáctou . . .

Kaván byl ráno s lůžka prvý a hned přistoupil k oknu. Vida, jak se dělníci dole na lučině mezi plátny činí, volal na druhy: „Vstávejte, lenoši!"

Na cestě u louky stál vůz, mokrými bílými, kouřícími plátny vysoce naložený. Dělníci, majíce tlusté plátěné nebo lýkové rukávce přes rukáv kabátu, laciné širé slamáky ohnutých střech na hlavách, přistupovali, a jiní, na voze, nakládali jim na ramena kusy, z nichž se cedilo. Mokří rozcházeli se do uliček mezi koly a plátna věšeli. Byli všickni už starší.

Nocleháři dlouho stáli u oken a pozorovali, jak bílých stěn přibývalo.

„Teď je jim hej," pravil Kubánek, „plátna jsou teplá, ale v zimě mrzne jim to v rukou na koráb."

Posnídavše dole, šli se podívat do závodu. Skladník už čekal a zavedl je do dělnické světnice. Byla prostranná, zle začmoudlá, oken až neprůhledných. Na plotně velikých kamen stálo množství prázdných hliňáků i plecháků, na bidlech i po stěnách visely kusy oděvu. Staré trnožové stoly a lavice byly krom povrchu desek a sedadel tlustě natřeny černým, lesklým dehtem.

„Proč je to natřeno?" tázal se Slavík.

Skladník pohladil si prosivělou bradu a koutek úst se mu zkřivil.

„Proti štěnicím," odvětil, „hoši tu celý týden spějí po zemi, po lavicích, ned[illegible]te se. Dnes také jeden stůl a lavice str[illegible] přes den do nádrže žhavé vody u kotelny — ale té čeládky se přece nezbaví."

Před okny stály dělnické dýmky všech podob, ale všecky hodně umazané; ležely tam váčky s tabákem, nože, lžíce, vidličky, talíře, misky i uzlíky, jež si dělníci ráno z domova přinesli, a neměli času jich uložiti. V předsíni byly celé stěny zakryty nebarvenými skříněmi s řadami vrátek na jednotlivých odděleních.

„Večer byste tu měli být," pravil skladník, „když se všichni sejdou, bývá veselo, natropí se žertů všelijakých."

„Zpívají?" tázal se Kaván.

„To nikdy."

„Jsou Češi?"

„Až na dvě, na tři výjimky samí. Němci jsou hlavně v mandlu a v appretuře."

„Tam je lepší práce?"

„Lepší a lehčí. Češi jsou na louce, v sušárně, v továrně. V mandlu se dělá celý den jen s polední přestávkou, tihle mívají i kromě toho volné chvíle na to kuchtění a v sobotu mohou dřív domů."

Na odchodu pravil Slavík Pejrkovi: „U nás jsou dělníci lépe opatřeni, tohle je smutné."

Prošli továrnou, kde zmáčení lidé činili se kolem kádí, žlabů i v nich a obsluhovali stroje.

„To by pro mne nebylo," povzdychl si kloboučník, „mokro, horko, zima, průvan — že to ti lidé vydrží!"

V mandlovně dva obrovské mandly, podobné dlouhanským komediantským vozům, s hlubokým rachotem a duněním pohybovaly se na válcích s natočenými plátny. Mandlíři je obsluhovali, muži i ženské hladká plána prohlíželi, rovnali, sešívali, skládali. Všickni byli švarně ustrojeni, muži v bílých nebo v modrých, čistých zástěrách, načesaní, vymydlení, ženské v nažehlených kartonkách, bluzách nebo halenkách. Byli to všecko lidé mladší, pohybovali se jaře i pružně a veselé pokřiky i hovor mísily se do jednotvárného hukotu.

Když se diváci venku se skladníkem loučili, z domu přicházel správce. Kráčel vážně a viržinku měl zapálenou.

„Tak jste se podívali?“ usmíval se, po ránu zardělý, a podával ruce. „Včera jsme to natáhli, my ještě po vás, starolesnímu se nechtělo domů. Moje paní si nahoře dává obklady, není zvyklá kouři a včera jsme jí notně začudili. Ještě vás do vršku vyprovodím!“

Bylo lahodno, obloha jediná, hladká zvonková modř. Zvolna stoupali do lesní prudké stráně.

„Kdybyste někdy potřeboval přímluvy,“ cestou pravil správce Slavíkovi, „pište mi nebo strejček ať píše, něco u šéfa zmohu a s ředitelem se také dobře známe. Pozdravujte ho od nás srdečně.“

U mohutného starého buku, krásného hladkého kmene a širé koruny, se zastavili.

„Jděte s Bohem tam k nám — já už zůstanu tady!“ loučil se správce.

Stiskli mu ruku.

Kouře, opatrně kráčel dolů, pět poutníků zdlouha, mlčky k výši. Kloboučník jen supěl.

Na pokraji hvozdu se zastavili a zírali ještě zpět. Tovární budovy stály v plném slunci, okna jim svítila. Na stráni zvonce rozběhlého dobytka zvučely do čistého vzduchu. A tam v pozadí lesy, jen lesy, ozářené lesy . . .

II.

Z hlubokého horského údolí, kolem dokola zachumeleného, zdvíhá se širokoboký rozvalený kopec, ze dvou třetin zarostlý lesem. Nahoře na planině a ve výseku na stráních roztroušeny jsou baráky a chalupy vesnice Lhotky. Jako dřevěné, omalované hračky jsou tu v bílé půdě rozsypány, kam který padl, tam padl. Střechy jejich chýlí se pod měkkou, kyprou vrstvou sněhovou, jak by je novou vatou tlustě pošil. Kostry stromů na zahradách i tu, tam v polích ostře trčí před bělošedým pozadím oblohy, a ptačí budky jsou na nich vysazeny nejdivějším foukanicím; ani vrabci v nich nejsou.

Nejníže, v boku stráně sedí baráček, všecek obložený stlaním a chvojí. Dvě tmavá, zapadlá okénka vyhlížejí do lesů na protější stráni. Všecko je tam bíle zapadáno, jen krajní vějíře snětí se černají. Polnaté stráně jsou jako křída a leží na nich stín západu; jen v dlouhém úžlabí, kde celé léto proudila shora do údolí stružka, černá se křivolaký pruh.

Obloha visí nízko nad lesy a je těžká sněhem; po vzdálených horách památky není.

Je leden roku 1870.

Z baráku vyběhl kluk jako souček, širší než delší. Bez kabátu byl, jen v lámasové kazajce a na černé, ostříhané hlavě seděla mu odřená beranička šítkem nad uchem. Rychle se rozhlédl, zahvizdl si a klusal před barák. Byl krátkonohý, nosíka trochu ploského a širokých úst. Nad černou klouhačkou sedl na bobek a již sjížděl jako po mejdle. Níže sebou pleskl, dojel po hřbetě, ale povstav, zacenil se, jak výborně to šlo. Když na zavalitých nohách vystoupil opět před barák, usedl zas a sjel, jen to kmitlo.

Po chvilce přiletěly k němu ještě dvě děti, hoch a holčina, oba tuze na lehko. To byli Tonek a Marjánka Janouchovi z velké sednice.

„Lojzo, jde to?“ volal Tonek.

„Jako po mejdle“ zašklíbil se oslovený.

Teď to šlo v trojici; tváře i uši rychle se zardívaly. Když se někdo natáhl, strčili ho před sebou, nebo jich byla hned celá hromada, ale jen se chechtali a šlo to nanovo. Nohy sice počali zábst, do rukou si chvílemi dýchali, ale jináč bylo teplo lepší než u kamen. Až když přiletěly ostré výkřiky: „Tonku! Marijánko!“ sebrali se všichni tři a hnali se domů, Tonek a Marijánka ze síně v pravo, do sednice velké, Lojzík do temna v levo, kdež nahmatal provázek obecpaných dveří. Bělavá pára vyvalila se do síně; zápach bramborové šlichty začpěl.

V sedničce bylo šero; víc než polovinu její vyplňovaly dva stavy, mezi nimiž okénko sotva již prosvitalo. Za jedním stavem činil se tatík Hejkrlík, že jen to svištělo a klepalo, za druhým matka. Hoch usedl na špalíček v koutku před dvířky u plotny hliněných kamen. Duchem byl ještě na klouzačce a ústa se mu ještě teď šklíbila. Hej, jak to jelo! Jeden za druhým sedli na bobek, chytili se kolem těl a již jeli ječíce: Do Prahy! Do Verchlábe! Do Liberce! Dolů již dojížděli po hřbetech

a klouzačka byla hladká i čistá jako sklo. Jeden druhému čepicí otloukal a otřepával sníh se hřbetu.

„Lojzíku, zatop a přistav bandory!" v práci neustávajíc volala matka.

Honem se dal do práce. Zatopil, přichystaný hrnec s omytými bandorami postavil na plotnu, a když dříví zapraštělo a zavonělo, sedl opět na špalíček k prsku a pozoroval, co po stěnách kolem kamen i po stropě vyvádějí žluté, zářné pruhy světelné, šlehající dvířky i otvory v plotně. Až k smíchu mu bylo, jak po stropě skákaly, natahovaly se a potýkaly.

Asi po čtvrt hodině matka ustala v práci, vyškrábala se s lavičky za stavem, rozsvítila nevelkou baňatou lampičku olejovou a postavila ji na stůl u lavičky před kamny.

Když byly bandory dovařeny, scedila je do škopíčka a vysypala na misku. Tatík taky přestal, vyhoupl se na podlahu a protáhl se, až mu v zádech zachroupalo.

Byl dost vysoký, hojných vlasů šedivých, ostrých lopatek a vůbec kostnatý; oděn byl jenom prádlem, rukávy košile měl vyhrnuty, límeček svázán tkanicí a přepásán byl vysokou modrou zástěrou. Žena byla drobnější, bledá, řídkých vlasů, také již plesnivých.

Sedli na židle, hoch vlezl si na lavičku, každý nasypal si hromádku soli na stůl, pokřižovali se, loupali a jedli. Na starých hodinách u dveří drobné kyvadélko před tmavým ciferníkem do ticha jednotvárně tikalo.

„No, Lojzíku, byl jsi dnes vyvolanej?" při jídle tázal se otec.

„Byl!" kývl hoch.

„A uměl's?"

Hoch šklíbě se, jen přisvědčoval.

„Tervám!"

„Nelžeš?" hrozila maminka.

Lojzík směje se vrtěl hlavou.

„Však já se tam jednou půjdu pozeptat!"

Po večeři rodiče vlezli ještě za stavy, hoch z brašny vyndal čítanku a zadíval se hned na prvý článek: „Cesta do školy. Ze pěti chalup chodily děti do školy přes dva vrchy. V létě bývala jim cesta veselá, ale hůře bylo v zimě —"

Přestal čísti; do řádků sice hleděl, ale viděl vlastní dnešní cestu ze školy. Šel celý chumel Lhoťáčků: kluci, šály kolem krků neb i přes uši, brašny na boku, nebo učení, řemínkem stažené, pod paží, lahvičku s inkoustem na knoflíku, holky v loktuškách s kabelkami na pažích, drobná chamraď s čepicemi na uších, slabikáře v kapsách, tabulky na knoflíkách burnusků. Skrčeni šlapali po cestě, řeči bylo dost a dost, smíchu teprve, ale pod lesem začala strkanice, válenice ve sněhu i začali se hrudovat. A Jozka Holubců si zamanul zrovna na něj, na Aloisa Hejkrlíka — ten mu jich nabančil! Ostatní, když to viděli, sesypali se taky jako vosy a jen jen se chechtali. On, Lojzík, se zprvu taky šklíbil, ale potom se rozbrečel a volal: „Počkej, já to řeknu našemu tatínkovi, on si na tě přijde!"

„To víš, já se leknu až třetí den!" smál se mu Jozka a nový chumáč sněhu nasypal mu zrovna za krk. Ale potom už dal pokoj a když se rozcházeli, podal mu Jozka ruku a povídal: „Co jsme si, odpusťme si!" A Lojzík potřásl kamarádsky.

„Lojzo, pomodli se a jdi na kutě, ať se vyspíš!" volala matka.

Uložil čítanku, svlékl se, poklekl u postele a po chvilce zalezl pod modrou svrchnici.

Rodiče ještě asi hodinku dělali, ale potom šli také, máma na pec, otec k hochovi.

V sedničce byla černá tma, jejíž ticho rozrýval jen několikerý chrůpot a rychlý tikot starých hodin . . .

* * *

Je podzimní den s rozhledem dalekým a vysokým. Zardělé slunce stojí již hodně vysoko nad východem. V šíru leží strniště, deštěm zrezavělá, i červené měkkoty, svěže zelená se ozim; málo jen kousků zkrabaceno jest posud řádky bandor, ale již bez zelí.

Na paloucích popásají se kravky a kozy, pasáčkové s režnými loktuškami na hřbetě ohřívají se při ohníčkách, z nichž vleče se nad stráně šedavý čmoud, vonící smolnatým roštím a suchou pejřavkou. Sněžněbílé babí léto pluje vzduchem; při zemi stříbrné nitky jeho třpytí se mezi stvoly.

Po silnici houpavě kráčí lhotecký mistr Bezinka a s ním učeň Lojzík Hejkrlík. Oba jsou ohnuti pod plnými nůšemi, přikrytými a ovázanými rezavými plachtami. Obuvnického zboží je v nůších napěchováno, i nad okrajem jeho ještě celý kopec. V podpaží nese každý několik bidélek na krámek. Jdou do města na výroční trh. Potkávají lidičky, vracející se již z trhu s dobytkem; tatík vede kravku za provaz a klučík nebo holčina proutkem popohání, máma nebo stařenka kozičku za sebou táhne.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Kterak soudil francouzský učenec před osmdesáti lety o českém národě.

Podává *Dr. Karel Hikl.*

(Dokončení.)

Otiskuji tuto napřed dopis Fallotův Jungmannovi v českém překladě. Následuje pak koncept Jungmannovy odpovědi rovněž v překladě českém.

1. Gustav Fallot Josefu Jungmannovi dne 15. srpna 1835.

V záhlaví dopisu vytištěno:

Bibliothèque
de l'Institut Royal de France.

Oznamuje, že mu knihkupec poslal knihu Balbínovu a že se dověděl o ochotě Jungmannově, jehož prostřednictvím kniha byla poslána. — Děkuje a nabízí vzájemné služby v Paříži. — Zmiňuje se, že se zabývá studiem jazyků slovanských a že chce na několik měsíců přijeti do Čech. — Vyjadřuje svůj obdiv k jazykům slovanským i naději jejich budoucího vývoje. — Omlouvá se, že píše francouzsky a prosí Jungmanna, aby v případné odpovědi psal jazykem, jímž se vyjadřuje nejpohodlněji.

Knihovna
královského ústavu francouzského.

Paříž, dne 15. srpna 1835.

Vážený pane,

můj knihkupec právě mi zaslal svazek, o němž jsem žádal, aby mně jej vyhledal v Německu, a jehož snadno nemohl opatřiti: Bohuslava Balbína Dissert. apologet. pro lingua slavonica praecipue Bohemica. A vidím, ne bez překvapení smíšeného s živým pocitem vděčnosti, že děkuji za tuto knihu Vaší vzácné štědrosti a lásce, již chováte k jazyku českému i k těm, kteří jej studují v zemích cizích.

Tento čin, pane, že dodáváte vzdálenému učenci, jehož jména ani neznáte, knihu, o níž jste náhodou zvěděl, že jí potřebuje, a že mu ji takto posíláte darem, jest šlechetný a dojímavý; toť jsou krásné příklady nezištnosti, lásky k literatuře a vědám, vzájemného bratrství mezi učenci všech zemí, jakých i mezi spisovateli jsou schopni jen někteří duchové a některé povahy vybrané.

Jsem šťasten, že jsem mohl býti pokládán Vámi hodným takové ušlechtilé služby; lituji, že nyní jsem odkázán na plané díky pro nynější nemožnost ji oplatiti. Přijměte prosím, pane, velmi živé a velmi upřímné díky. Bude jen záležeti na Vás, aby styky, k jichž navázání dal jste mi tak krásnou a spravedlivou příležitost, se tímto neukončily. Bydlím v Paříži a nevycházím z ní často; mohu-li Vám tu v čemkoli prospěti, potřebujete-li tu nějakých knih, nějakých zpráv, nějakých služeb: mluvte, an e obraťte se na mne! Vroucně toužím, abych splatil službu, kterou jste mi prokázal tak ušlechtilou ochotností.

Jest pravda, pane, že se zabývám po několik let studiem jazyků slovanských, zvláště jazyka českého, a že hodlám pojednati o nich v některých pracích, které uveřejním.

Jakmile budu moci, vytisknu knihu o čeledi jazyků slovanských, v níž proberu otázku prvenství těchto jazyků navzájem i jejich vztahy k naší čeledi idiomů řeckolatinských. Pro tuto práci potřebuji viděti skoro všechny grammatické knihy o jazycích slovanských, které existují. Některé však nemohl jsem si opatřiti. Jestliže úřad, jejž zastávám zde, mně dovolí, abych po několika letech vzal si několik měsíců prázdnin, užiji jich k cestě do Vašich krajů, dříve než vytisknu výsledky, k nimž jsem z knih došel. Ať jest tomu jakkoli, pane, jsem šťasten, že Vám mohu říci, že aspoň v jednom ohledu velkolepý dar, který jste mně ráčil uděliti, padl na správné místo: neboť nikdo není upřímnějším nežli já obdivovatelem bohatosti Vašich krásných jazyků, nikdo neoceňuje lépe než já jejich bohatství i genia národů, kteří je vytvořili, nikdo není ochotnější vzdáti jim po celém světě spravedlnost i skvělé svědectví, jakého zasluhují. Nelze dnes příliš pochybovati, pane, v Evropě moderní, že přijde den, který snad není příliš vzdálen, kdy Vaše jazyky zastíní naše, ovládnou též mezi vzdělaným lidstvem a kdy genius slovanský, vyzrávaje a se rozvíjeje, vyvede ve Vašich jazycích literární památky hodné, aby stály po boku děl řeckých, italských, anglických a francouzských.

Musím se Vám, pane, tisíckráte omluviti — a činím tak zardívaje se téměř rozpaky — že jsem si dovolil psáti Vám francouzsky. My Pařížané a Francouzi jsme již takoví; jazyk naší matky jest jediný, jímž bychom chtěli mluviti a zvláště psáti. Naše ješitnost působí, že se neodvažujeme příliš mluviti a psáti jiným jazykem, poněvadž chceme býti bezpečni, že se nedopouštíme barbarismů a že naše řeč nebude podnětem k výsměchu. Myslil jsem ostatně, že budete čísti francouzštinu aspoň tak pohodlně, jako byste četl mou barbarskou latinu, v níž by mi to dalo mnoho práce, abych byl jasný a srozumitelný, a v čem bych snad ani neměl zdaru; pokud se týče němčiny, neodvážil bych se napsati ani dopis poněkud delší, abych byl aspoň poněkud jist, že jest řeč správná. Konečně čeština jest z jazyků, jichž slovník a mluvnici znám dostatečně, ale v nichž bych nedovedl složiti nejjednodušší větu s dobrým svědomím. Konečně, pane, dovedl-li jste čísti mou škrábaninu a pokládáte-li za vhodné na ni odpověděti, nechávám Vás neobmezeným pánem, abyste tak učinil také v tom jazyku, jímž se vyjádříte nejpohodlněji.

Račte prosím přijmouti, pane, s opětovaným ujištěním mé vděčnosti a úcty i výraz mé nejvybranější vážnosti.

Gustav Fallot,
bibliotekář Královského
ústavu francouzského.

2. Koncept Jungmannovy odpovědi G. Fallotovi (bez data).

Těší se, že mohl Balbínovou knížkou posloužiti a vyslovuje radost, že v Paříži se učenec zajímá literaturami slovanskými. — Netají se, že práce Fallotova jest velmi obtížná, přeje zdaru a nabízí další služby. — Vypočítává knihy, jichž by francouzský badatel s prospěchem mohl užíti.

Slovutný a vysoce učený pane!

Nevím, jaké šťastné náhodě mám přičísti, že tak nepatrnou věcí, jako byla ona knížečka Balbínova, zasloužil jsem si u Vás tolik přízně a vděčnosti. Velice mne těší, že toto dílko dostalo se do rukou Vašich a nemohu se dosti nadiviti, že jest v Paříži muž — uprostřed a v nadbytku všeliké literatury domácí — jenž duchem sleduje literatury cizí a zvláště slovanské, jichž studium jest dnes zajisté tím chvalitebnější, čím je vzácnější. Srovnávání nářečí slovanských navzájem a s jazyky původu latinského jest dílo velmi obtížné; aby se Vám co nejlépe zdařilo, přeji a žádám v zájmu Vašem i nás všech. Chtěl-li byste v něčem užíti k dílu svému pomoci buď mé, buď některého jiného Čecha, velmi rád ji poskytnu, nebo se postarám mezi našimi, kdo by jí přispěl.

Lindeův Slownik języka polskiego zajisté Vám bude velmi prospěšný, můj slovník (Slovník česko-německý), jenž jest v tisku, srovnává pouze slova slovanská a cizí, pokud se zdálo vhodné k objasnění původu slov českých. Výborné dílo Šafaříkovo (Geschichte der slavischen Sprache und Literatur, Pešť 1826), jehož nové dokonalejší vydání po česku zamýšlí, bude Vám též jistě k velikému užitku. V Pražských Novinách z 13. října 1829 četl jsem, že Konstantin (správce řeckého patriarchy cařihradského) napsal na rozkaz Alexandrův srovnání jazyka ruského s řeckým a za to byl od cara Mikuláše odměněn řádem svaté Anny. Knihy té dosud jsem neviděl, ale nepochybuji, že Vám prospěje.

Nač bych však učil rybu plavati? Raději projevím výraz přátelské úcty, s nímž jsem Vám, slovutný a vysoce učený pane, zcela oddaný.

LITERATURA.

JUDr. Em. Zítek: *Trojlístek novel milostných.* (Pestrých květů sv. 2.) Týž: *Šlechticové. — Láska vítězí.* Romány. Illustroval Karel Šimůnek. — Vybraných spisů dobrých autorů sv. I. — Fr. Flos: *Šlechetná srdce. — Ohně na horách.* Maloměstské romány. Illustroval Karel Šimůnek. — Vybr. spisů dobrých autorů sv. II. — Všechny tři knihy nákladem zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze.

O výborném, ba mimořádném odbytu knih v nynějších poměrech svědčí ta okolnost, že — kdežto dříve mnohý dobrý spis nemohl nalézti nakladatele — nyní vydávají se práce, které po desetiletí byly zapomenuty po svém uveřejnění v časopisech. Připomínáme to při knihách dra Em. Zítka, který jako romanopisec debutoval právě před třiceti lety, po té ustal, oddav se s nevšedním úspěchem dráze advokátní, a nyní teprve práce svého mládí vydává knižně. Třebas nevyhovují dnešnímu požadavku, mají přece více práva na knižní existenci než mnohé jiné publikace spisovatelů, ať „lidových,“ ať „vypjatě uměleckých“, které ocitají se někdy na redakčním stole. — Práce Zítkovy mají karakter doby svého vzniku, poloviny let osmdesátých, kdy auktor jejich jako jiní sateliti větších světel podléhal vkusu obecenstva jednak ve volbě látek — zpravidla milostných se šťastným zakončením po četných překážkách —, jednak v hledané „květnatosti“ líčení a ve snaze po duchaplnosti hovorů, podnes poutavé mnohou jiskrou, svědčící o bystrém routinéru společenském. Působily tu vlivy cizí (Carlénová), jejíž vliv tušíme na reku v „Šlechticích“, i domácí (Šmilovský), jehož stopu nalézáme v „Inserátu“. Někteří z debutantů oné doby (Jedlička, Polykarp Starý a j.) zanechali knížky drobných prací, které byly oceněny, když smrtí byla jména jejich definitivně zapsána v dějiny písemnictví; Em. Zítek skromně ustoupil — a teprve po třech desetiletích vydává své dílo knižně jako doklad snah svého mládí. Líbivost obsahu, děj pohybující se vždy ve skvělém ovzduší, získá knihám i dnes množství čtenářek. — Romány Flosovy mají hlavní dobrou vlastnost, že nevydávají se za více, než vskutku jsou. Nikde nevtírá se v nich trapná snaha jíti za meze své schopnosti, staběti se do pósy, kterou nebylo by lze udržeti; jsou vypravováním pro nejširší kruh lidového čtenářstva se snahou zachytiti jejich zájem dějem v zajímavém a přece ne cizím prostředí, a pak působiti na ně výkladem života, směřujícím k ušlechtilé tendenci. V prvém z obou románů uplatnil auktor jmenovitě šťastné názory o vlastenectví, v rozmluvě chemika Rejholce s učitelem Rorejsem, jenž jest nejzajímavější, dobře tvořenou postavou celé práce. Líčení venkovského života společenského a spolkařské nevraživosti nejsou právě nová, a vzdělávací tendence jde příliš daleko ve výkladu o umělých hnojivech. Více než „Šlechetná srdce“, kde spisovatel zašel i na pole společensky cizí a neznámé, zamlouvají se nám „Ohně na horách“; jsou úvodem a doslovem sevřeny v pěkný rámec, trochu Dickensovský, mají dobré podružné figury, tak lékárenského ma-

gistra Fouska a zdařile vystiženého elegánasamce Rajchla, a dobře vypozorovaný kroužek vinárenský. V přímé řeči dialogů je Flos verbalistní, místo osob řeční, vždy týmž slovem, auktorova tendence; ale v ostatku líčení jest prosté, bezprostřední, mluva čistá a sloh snaží se navázati na prostý, ale dobrý způsob Rubšův a Němcové. *Kaz.*

DIVADLO.

Anatole France: *Tatík Crainquebille.* Episoda o třech obrazech. Přeložil Arnošt Procházka. Po prvé v měst. divadle Král. Vinohradů 6. října t. r. Rež. Fr. Hlavatý.

„Tatík Crainquebille", původně psaný jako novela, ani v této prvotní formě není nejpříznačnější prací svého velkého auktora, nejslavnějšího romanciera soudobé Francie; neboť i tu příliš vyniká tendence, ukazující zde na nepatrné episodě k tomu, že státní řády jsou povrchní a úřední spravedlnost bezmyšlenkovitá, čehož následkem jest zkáza jednotlivce — v líčeném případě člověka v počestnosti zestárlého. Ve formě dialogisované — (neboť o „dramatisování" při práci vně i uvnitř nedramatické, čistě povídkové, nelze mluviti) — ustupují v pozadí přednosti, kterými proslul France romanopisec, jsou drceny jevištní technikou, dokonce na našem jevišti, kde jednotlivcům je neznámým a zůstává nevystihlým původní ovzduší. Přes to uvedení „Tatíka Crainquebilla" na jeviště má svůj význam jako projev úcty auktoru, jehož síla, není-li přímo patrna v jiných složkách díla, objevuje svou schopnost v kresbě hlavní postavy, poskytující vděčný úkol výkonnému umělci pravé divadelní krve. Na jevišti vinohradském byl jím p. B. Zakopal, vyspělý svými dřívějšími výkony již na takový stupeň, že úlohu tuto jistě, snadno a dobře řešil a nejmocněji působil tichou pokorou, projevem bezelstného vědomí neviny v dějství druhém. Význam auktorův zdůrazněn byl obecenstvu případným článkem dra Hanuše Jelínka na programu divadelním.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Víta Skály. (Rubešova galerie, září-říjen 1917.) —

Víta Skálu nelze odděliti od prostředí, jež je představováno krajní pravicí našeho uměleckého tábora. Neplatí jako originální ojedinělec; je z těch, kteří dovedou jen následovati. Z jeho díla, v němž není vedlejších proudů, odboček nebo svéhlavosti — vše stojí na stejném podkladu a v témž obzoru — poznáváme, že je to Škola, jež zformovala talent Skálův v určité rysy: tradice Školy uzavírá malíře v okruh svých výtvarných názorů, schemat a tvarů. Odtud má vnější působivost staršího umění, přísnost kresby, pevnou formu, klidnou hotovost, rozvážné, pevné a jisté vypracování. Jeho akty jsou rázu zcela akademického. Malovány bez úsilí po posledních podrobnostech, jež lze postřehnouti, záchvěvech a zakmitnuvších se barevných odstínech, jež dovede oko, moderním malířstvím poučené, zachytiti, nemají také sugesci vibrujícího, krví protékaného, teple dýchajícího těla. Vít Skála není malířem moderní tělesnosti, malířem křehkých, zjemnělých a nervosních žen; na to je v jeho lidské i malířské povaze málo subjektivní účastnosti, rozechvěle rozehrané citovosti, jeho pohledu chybí nerv a poslední zbystření oka. Maluje těla klidně, nečinně uložená, známý akt akademického rázu v známých polohách a maluje je beze všech rafinovaných úmyslností, formou a barvou střízlivou, věcnou, vpravdě vytrvalou prací vnitřně nepohnutého, málo živě zaujatého figuralisty starého směru. „Parné odpoledne", jinak trochu tvrdé a suché barvy, je z této řady obrazů skoro jediným, vylučujícím obvyklé modelové postavení, proto také nejpoutavějším. Podobizny Skálovy neliší se v podstatných momentech nazírání od jeho aktů; jsouce zpola podobiznami, zpola akty, mají také stejnou povahu formy a malby.

I jeho krajinářství (je dosti uskromnělé) nejde za akademické vzory. Až na krajinku „Rybná v zimě" není tu jediný obrázek třesavé a splývavé malby. Zase je to klidně, nevzrušeně, v zásadě objektivně líčená příroda a malířská práce podrobná, dosti střízlivá a suchá. „Říjen" dokládá, že čím větší je krajinářský úkol, do něhož se Skála pouští, tím zjevněji vystupují slabosti jeho malířské povahy. Před „Lípou" nelze nepomysliti, co by z tohoto monumentálního námětu dovedlo vytěžiti silné, prudké chtění malířské, schopné grandiosnější linie. V duchu žádáme od malíře více soustředění a více duše než trpělivý zrak, který maluje vše, co v krajině vidí, ne však to, co v krajině nejvíce vyniká. Proti thematicky zvyklému a malování čistě popisnému nestaví krajinu osobitě pojatou, látka není překonána individualitou, prosycena osobností.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* V čís. 27. „Národa" uvažuje Arne Novák o tom, proč nastalo prý všeobecné ticho kolem Jaroslava Vrchlického, „které se u nás až děsivě rozkládá kolem jeho jedinečného zjevu", které nebylo ani za příležitosti prvního lustra od smrti básníkovy „přerušeno živým projevem lásky"; úvaha vybízí přímo k poznámkám zasvěcených a nezapomínajících. Jest přece známo, že „živý projev lásky", jíž národ svého básníka v letech devadesátých zahrnoval, do-

znal tak mohutných brzd právě se strany Arne Novákovi blízké, že by stačilo jen citovat a citovat tehdejší výroky a kritiky, které nezastavily se ani nad rakví onoho „jedinečného zjevu"; již tehdy vočkovávalo se ono „ticho" do národa a jest jen přirozeným důsledkem setrvačnosti z oněch dob. Nicméně není tak chmurno, jak A. Novák líčí, a kdyby nebylo války již čtvrtý rok, to jest čtyři léta z onoho lustra, nebylo by snad ani podnětu k těmto úvahám. Jest nepochybno, že naše čelná divadla mají povinnosti ještě nesplněné k dramatickému odkazu Jar. Vrchlického a že jim dostojí, jakmile vrátí se na svět opětně kulturní život. V té době zajisté odemkne i Česká akademie velkolepou knihovnu básníka-učence a učiní ji pro studium přístupnou. Avšak na informaci nedostatečné zakládá se, co A. Novák píše o „Společnosti Jaroslava Vrchlického", která prý nemohla zříditi slibovaného musea a jejímž samozřejmým úkolem jest, aby vydávala soustavně listy Vrchlického. A přece již v tomto časopise i také na valné schůzi Společnosti bylo oznámeno, že Museum je zřízeno, a to v budově Měst. musea pražského. Nemohlo však nabýti tvaru definitivního, poněvadž závažný činitel při tom zaměstnán je dosud službou vojenskou a poněvadž stavební a instalační prostředky jsou dnes nedostupny. Všude válka a válka! Společnost snažila se svůj „samozřejmý" úkol splnit, pokud se týká listů a pozůstalostních inedit, ale tu nerozhoduje pouze ona, nýbrž dědicové a jejich práva. Zápisy Společnosti by A. Nováka o mnohém poučily. Může jemu také býti známo, že Společnost získala r. 1916 obšírnou korespondenci J. V., v níž jsou listy literátů francouzských, italských, anglických, německých i českých namnoze značné literární důležitosti a které postupem času uveřejněny budou. A nemýlí-li se A. Novák i v tom, že by se zmocnil Jar. Vrchlického bolestný úžas nad dnešní spoustou humanity a civilisace a nad zraženými ideály optimisty málo prozíravého? Jar. Vrchlický byl příliš český a národní básník, aby nebyl viděl, že ideály naše nejen nejsou zraženy, ale že musily projít lázní krvavou a plamenným mořem, aby se ztělesnily a uskutečnily. Ostatně že Vrchlický je básníkem vůně kmenové, pěvcem národně-politických úzkostí a prorockých tuch o našem a slovanském příští, demonstruje autor II. kapitolou své úvahy právě sám pěknými, přesvědčivými slovy a doklady soudě, že „jinde by básník takových tónů požíval obecné popularnosti jako posvěcený pěvec národního cítění; u nás — pokračuje upřímně — i ti, kdož nechtěli ublížiti úzkoprsou animositou, váhali mu přisouditi tohoto čestného názvu." A táže se: „Odkud to bolestné nedorozumění?" To bychom také rádi věděli, ač odpověď je prajednoduchá pamětníkům . . .

—*pa*—

*

☞ Divným zjevem může býti nazván katalog jistého knihkupectví, v němž čtenář marně hledá záhlaví spisů básnických. Pro toto knihkupectví básně neexistují, jeho odběratelé o nich nemusí vědět a je kupovat. A přece to byli právě naši básníci, kteří ještě před 30. květnem napsali nejsmělejší slova osvobozující, vyslovili naděje národa v rouše symbolů tehdy jedině možném, vytiskli básně, jimž národ rozuměl a při nichž se ohříval v ledovém ovzduší. K čemu se píší břitké feuilletony a úvahy o ubíjení práce spisovatelů, když hodnocena jest obchodními odborníky takovým způsobem v praksi?

*

* V čís. 8. „Naší Řeči" vytýká Václav Flajšhans nesprávně některé věci mluvnické i stilistické Ant. Klášterskému z básně „Český bál" ve „Zvoně" uveřejněné a činí za ony domnělé chyby odpovědnými také redaktora i redakční radu „Zvonu". Ant. Klášterský odpoví Václ. Flajšhansovi v „Naší Řeči", my jen podotýkáme, že jest zvykem každého vážného časopisu ukládati odpovědnost za formálnosti textů podepsaným autorům samým, a že je nepřípustno, aby redaktor a redakční rada upravovali dle školského lineálu autorům jejich stil a syntaktické i mluvnické zvláštnosti. —

*

* V jednom deníku nabízí jakýsi prý spisovatel zámožné dámě román, aby si jej vydala pod svým jménem, když dobře zaplatí. Nad tímto rekordem cynismu a duševní pustoty užasl by i Ben Akiba. Jest příznačný v dnešních dobách úplné demoralisace, kdy „za dobré zaplacení" získáš nejen sádlo a slaninu, ale i lidskou čest, důstojnost, duši i tělo. —

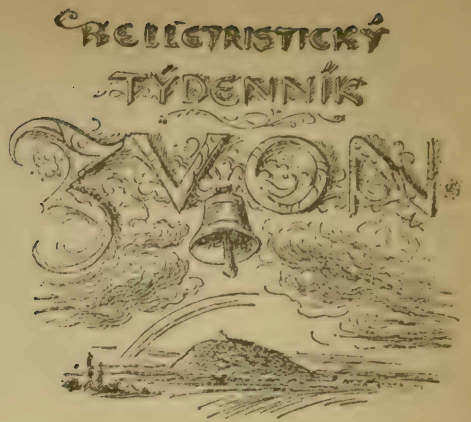
*

Rada král. hlav. města Prahy oznamuje, že z nadace Aloisa Turka za vynikající díla českých spisovatelů, malířů a sochařů rozdělí se úroky vzešlé za rok 1917. O odměny ucházeti se mohou spisovatelé, malíři a sochaři všech oborů, kteří jsou české národnosti, předloží-li aneb označí ve lhůtě konkursní vynikající díla výtvarná neb literární, která byla v předchozích dvou letech provedena a posud ceny nedosáhla. — Žádosti podány buďtež do 12. ledna 1918 do 12. hod. polední v podacím protokole referátu humanitního v Praze I. čp. 267, Betlémská ulice „U Dobřanských" čís. 11 v I. patře.

V Praze, dne 18. října 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Karel Červinka:

KRAJINA U SULOVIC.

V kvetoucího vřesu ulehl jsem trsy
na vrcholu kopce — jaký výhled v dáli!
Zas to volně šumí stísněnými prsy,
krev to v hlavu žene, ve spáncích to pálí,
zářijové slunce s modré klenby prýští,
bílé dálky svítí, až to oči bolí,
čiřikavky ještě někde v brambořišti,
sytá vůně táhne sklizenými poli,
a na svahu stará hrušeň teskně chví se,
kam se dívám shůry, všechno kraj můj známý,
jeřabiny hrozen nad skalisky rdí se,
o tom, co kdys bylo, vítr povídá mi!

Střecha Kačiny se lesklá z šíra mihla
z modra obzoru, v němž bílých mračen vory
protínala v dálce věž čáslavská štíhlá,
starý Kaňk se zdvíhal vedle Kutné Hory,
hřeben kopců svítil sluncem ozářený,
na nich zdivo hradu starého se drolí,
dole za pluhem jde stařec zamyšlený,
brázda černá se za vychrtlými voly,
ale Doubravky pás břehy skvěle spíná,
v slunci svítící šperk na barevné ploše,
horké svahy jižní, kdysi plné vína,
na zemáky jen tu čekají teď koše.

Tak tě zase vidím, z dálky mě sem pudí
vnitřní touhy tlukot teď v té strašné době,
nedá se už zapřít, co teď bije v hrudi,
musím, kdybych nechtěl, navrátit se k tobě,
teď, kdy rozpoutal se svět v krvavé řeže,
v hřmění děl, jež arci k tobě nedoléhá,
musím spatřit vsi tvé, tvojich dálek věže,
bělost vesnic tvých, v nichž sirota tvá lehá,
a tak se mně jevíš, mezi kopci schován,
v bolestech, jež tobě bílé hrdlo škrtí,
němě čekající, lačně vyrabován,
— drahý kraji, cítím, že tě rád mám k smrti!

PES.

Je v říjnu v poledne, a slunce zářící
se všade rozlévá, jak jdeme ulicí,
hluk města, kočáry, zvonící tramvaje,
a s hlavou sklopenou, očima těkaje,
se za mnou pomalu pes vleče honicí!

Jde města zajatec, on, volných lesů syn,
mdle za mnou klopýtá, jak můj by hlídal stín,
na dlažbě šedivé chvílemi posedá,
ó, jistě v slunečnu se nyní jemu zdá
o mlází vzdáleném a plném ostružin!

O slunných pasekách, což vše mu v mysli tkví,
do města velkého jenž uvězněn je zdí,
o polích vzdálených, schystaných pro příště,
o vůni oranic a žáru strniště,
o letu frkavém podzimních koroptví!

Jak dral se houštinou, jež táhla po léči
za žáru, v poledne, když bývá největší,
u Labe, lukami jež spělo lenivě,
kde, v borcích písčitých vřes pách' mu dráždivě,
jak hnal se po stopě tam zbylé zaječí!

Jak pušky zahřměly, ó, jak to uchvátí,
když viděl bažanta z brázd těžce vzlétati!...
— Je v říjnu v poledne, a on už nevěří,
že někdy hodina zas naše udeří,
že zase do pasek se se mnou navrátí!

Že staří myslivci v toužení bezděčném
po dnešku otrockém a žití netečném
zas půjdem' travami, jak vždy jsme chodili,
po vřesu kvetoucím, v nějž včely zbloudily,
tou touhou opilí a žhavým slunečnem!

Že vesel poběhne on za mnou, přítelem,
až slunce zapadne na nebi zardělém,
až večer chladnoucí nám tváře políbí,
než puška poslouží i jemu bez chyby,
jenž srdce zasáhne mu, mojím výstřelem!

V POZDNÍM ŘÍJNU.

V pozdním říjnu kdys, šedé mlhy z niv už táhly,
za pošmourných dnů — jaký byl to přechod náhlý! —
žloutlo listí bříz, žloutlo listí na kaštanech,
kam se nyní hnu? — Ó, ty těžké smutky viz,
nadějí všech marných zanech!

Peří zkropené, koroptve teď v lesa kraji,
chlad když zavěje, postrašené utíkají —
— Bože, ještě ne! Z mračen slunce vzplane zase,
ale v kročeje šumí listí smetené,
na větru jež rozlétá se!

Šumí do snů mých křídla ptáků odletělých,
plaché tíkání zní jen z lesů odmlčelých,
ptáků zpožděných, pod rudými šípky zbylých,
však, hle, pod strání ještě drobný pták se zdvih,
jenž se v hlohu z jara vylíh!

Bože, ještě ne! Plnými chci ještě doušky
lokat slunce jas, prodere-li se z mlh roušky,
jaro ztracené přikovat chci ke svým dveřím,
znovu, zas a zas v duši umdlené
v nové jaro lidstva věřím! —

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Na maloměstském náměstí je šumno a hlučno, před hospodami nejvíc. Koupě se dokončují; plecháče nebo sklenice svítí strejcům v rukou, jinde dlaň do dlaně plácá, až se to rozléhá. V pravo, na povýšené části náměstí rozpjaty jsou široké režné plachty nad krámy pernikářskými a nad stánky s rozličným zbožím drobným, jmenovitě ženským; za nimi mistři ševci staví rohatiny své. Do řady přidal se i mistr Bezinka s Lojzíkem. Jsou tu ševci domácí, vůkolní, ale také z dálky, jmenovitě packých je tu celá družina. Vítají se, pozdravují a hovoří velmi ryčně.

Vykládati počínají teprve v poledne, a nůše rychle se prázdní. Také Bezinka a Lojzík se činí. Mistr je v kalmuku, ulehlý, ramenatý, s kulatou huňačkou na plesnivé hlavě, s šedivými vousy po stranách tváří a níže s notným huňatým podbradkem; pod dlouhým, rovným nosem, nad zapadlými, skoro bezzubými ústy se černá — známka, že pan mistr šňupe.

Mistr podává a komanduje, Lojzík v rezavých botách s holínkami, v plátěnkách, rezavém burnusu, s beraničkou na kulaté hlavě, rozvěšuje, kam stačí; na nejvyšší příčli je krátký i když se na nůši a na špičky svých krátkých, zavalitých nohou sebe lépe staví.

Je tomu právě rok, co ho suchý tatík k mistru Bezinkovi přivedl. Starali se s mámou, aby z hocha bylo přece něco trochu lepšího, aby měl snazší živobytí než seděti za stavem, na nějž měl beztoho krátké nohy. A na které řemeslo s hochem, leda ještě na krejčovinu, ale z vůkolních mistrů nikdo zrovna učedníka nepotřeboval.

Dost si kolikrát v baráku u Hejkrlíků povídávali, že je to skoro divné: táta vyčouhlý, máma ne právě maličká a tu máš,

hoch jako ouborek. Pravda, byl poslední a opožděný v řádce, ale ti dva před ním rozloučili se zas tuze brzy se světem . . .

Odpoledne přiškrábotí se z vesnic na jarmark omladina a děti s tátou nebo s mámou opatřit obuj na zejmu.

Od prvého jara až zas do mrazů chodila skoro celá ves bosa, jenom do kostela nebo za jinou vážnou cestou se obouvali; dovedla si však chudší máma vykračovati i v botách tátových a ďúče natáhlo třeba boty bratrovy.

Mistr Bezinka během roku doma mnoho nové práce na hotovo neměl, ledaže dával podšití nebo obálky, podrážky a příštipky — tyto nejčastěji; nového robíval více jenom na jarmarky. Jen ve vážnějších případech sedával s ním i Lojzík ú stolečku v pravo a ‚učil se‘, v ostatní době štípal dříví, nosil vodu, sekal slámu, čistil chlév, zatápěl, sekal bandory dobytku, dělal pití, vodil krávu na pastvu, chodil na trávu do bandor, nadělat jí na mezi, doběhl, kam bylo potřeba, i soukat musel, protože mistrová tkalcovala. Spat chodil domů, přicházeje i odcházeje za tmy . . .

O jarmarce pověsili na rohatinu nejníže velké boty s vysokými blýsknavými holínkami, boty z tvrdé kůže kravské, u nichž nezáleželo na kráse, na parádě, ale aby v žádné cachtanici nepromokaly, aby se v nich kloudně chodilo a hlavně, aby vydržely. Podrážky měly vycvokované a na širokých podpatcích dobré podkovy. Výše řadily se boty klukovské, jimž byly boty dospělých vzorem. Kluci budou si ukazovati, kdo má podrážky vycvokovanější a podkůvky ostřejší, což je důležito, aby hošiště dovedlo do ledu vyrýti žlábek nejširší a nejhlubší.

Ještě výše dali šněrovací boty ženské i dívčí, botky bez podpatků nebo s jedinou tenkou vrstvou, a nejvýše střevíce. Též několikero bačkor s prošitými tlapkami tu bylo.

Lojzík dokonav práce, odstrčil nůši, sedl si na ni a mžoural na všecky strany. Pozoroval, co vyvěšují jinde, poslouchal mistry, všímal si učedníků jejich.

Z protější strany náměstí přilétaly sem výkřiky hráčů o fíky, o červené krabičky s bonbony a s cukrovaným puškvorcem, výkřiky prodavačů zboží nejlacinějšího: jehel, jehlic, tužek, brousků, tkanic, stužek, knoflíků.

„Za krejcar pět, za dva deset, za tři patnáct, za čtyry dvacet!“

„Za šesták věnec fíků, za dva šestáky dva věnce!“

„Pánové a paničky, kraj světa tak laciného zboží nedostanete! Pojďte, kupujte, nežli to všecko ze zlosti rozházím!“

I písnička chraplavého a ječivého hlasu sem dolétala a prut zpěvákův třískal do vyvěšeného plátna, na němž všecko bylo vymalováno.

Byl by měl Lojzík tisíc chutí . . .

Přicházeli kupci. Nejprve krámek obcházeli nic neříkajíce, jen očka bystře mžourala.

„Tak jen pojďte a vyberte si! Boty potřebujete, botičky, střevíčky — mám, mám, dobré, laciné, nerozterháte, vzpomenete si a zas přijdete!“ velmi bystře žvatlal mistr.

Kluk, dívčina ukazovali, pošťuchovali, tohle že jsou pěkné botičky, ale tatík nic, jen ruce s holí maje za zády, přecházel, zkoumal.

Konečně se zastavil, prohlížel, vybíral. Kluk musel usednouti na nůši, starou obuj stáhnouti, při čemž Lojzík pomáhal, novou obouti. Mistr ohmatával, bystře švadroně: „Jako ulitá, jako v peřinách budeš v nich chodiť! Třábrejchat se v nich můžeš, nic se nestane, to se poďváš!“

Ohmatával i tatík. „Tak se postav a přejdi, hošiště zatrápený, ať cejtíš, jestli to neskřípe!“

Kluk se postavil, přecházel, dupal a jen se šklíbil. Holínka měla nahoře červený pásek, podkůvky byly vysoké a ostré, podrážka samý cvok a celá bota se krásně blejskala!

„Musíš je šetřit', ne aby za malej drobek bylo po nich!“ napomínal tatík.

„I kde pak to — kde pak to!“ díla svého bránil mistr a do nosu nabíjel ránu za ranou.

„A tak co — co že mají stáť?!“

„Štyry jednušky, ale to bez slevuňku!“

„To jo, ale co když dám jen tři!“ a tatíkovy koutky se protáhly.

Mistr spoutal boty a hodil je na bidlo.

„Tak nebudou?“

„Borejť by byly, když člověka chcete takhle škertiť'!“

„A zač teda, do vopraudy?“

„No teda, abyste neřekl, za tři a vosumdesát, ale dál ani krejcar.“

Tatík, ruku maje v kapse, stál hluboce zamyšlen. Náhle obrátil se k hoškovi a řekl: „Pojď, půjdeme ještě jinam, za podívání se neplatí!“

„Prosím vás, kde budete co sháněť, — to se podívejte na botu, žádná hadrovina to není!“ a boty zas byly s bidélka.

„Když je to hřích tolik peněz za hošenskou botičku!“

„A co teda?“

„Jak jsem povídal!“

„Ale to mi nekřátouně uterhujete, aspoň těch pět šestáčků přidejte!“

„No, aby nebylo o nic, přidám teda dva!“

Mistr se zamračil, přemýšlel, ale potom hodil boty hoškovi.

„Že je to pro počinek, ze známosti a že se mi to hošiště líbí, moudro mu z očí kouká!“

„No, dost je průmyslnej, dost,“ přisvědčoval tatík, ale jedinou myšlenku měl teď v hlavě zaraženu; zda se přece jen neošidil!

Prodávalo se až do nejprvnějšího šera. Když se západ zarděl a ohnivé prouhy šlehaly z něho nahoru do oblohy, skládali zas obuj do nůší.

Že se toho trochu prodalo, koupil mistr sobě i učedníkovi housku a za dva sklenčku pro zahřátí. Lojzík jen lízl a projelo mu to celým tělem.

Potom zas nůše na zádech, bidélka pod paží, šerem putovali k domovu. Po silnici vraceli se i tatíkové, mámy s chasou; aspoň někdo nesl si novou obuj na paži nebo přes rameno. Nové boty! Té slávy doma! V celé vesnici staří, mladí o tom zvědí.

Lojzík i pod tou nůší pyšněji si vykračoval, vždyť bylo nové dílo i od nich, od Bezinků, a pan mistr nesl domů pěkné peníze!

A bývaly tyto cesty hochovy nejradostnější . . .

* * *

Chumelí se. Nepadá sníh jako pápeří, ale kusy jako květy. Sypou se hustě, takže lesy, kopce, nebe zastřeny jsou nadobro. Před Janouchovým barákem ve stráni stojí několik skupinek mužů i žen, všickni nedělní, všickni šály i salupy obaleni. Na dvorku stojí dvoje velké selské sáně, pokryté jen prkny, bez košatin, a u každé voje čeká schlíplý kůň s huňatou přikrývkou na hřbetě.

Teď ozval se ze síně pláč kvílivý a zas houkavý; cosi zarachotilo, zadrnčelo a kladivo duněvě bouchá.

Čtyři muži vynášejí černou měkkou rakev, s papírovým křížkem na víku, pokládají ji na saně a přikrývají režnými plachtami. Ze síně vycházejí muži i ženy, trochu dětí a stařen, oděných jen po domácku, někteří jen v dřevácích nebo v křampetlích, za nimi tatík Hejkrlík, hubenější a bledší než jindy, s ním Lojzík v tlustém burnusu a tetka Tarantice, tátova sestra, dlouhá jako on a nad čelem, pod černou loktuší hodně šedivá. Otec i syn mají nohavice v holínkách, mrazovky naraženy a ‚uši‘ podvázány pod bradou. Lojzíkovi jest již osmnáct, vyrostl, zešířil, ale velký vejpada porád není.

Máma Hejkrlice jim umřela; tratila se za tím stavem víc a víc, až toho musela nechat, a polehávala už od podzimku . . . Sáně, ty s rakví napřed, prázdné za nimi, vyjely a zástup lidí brodí se sněhem.

Barácký Janouch se ženou jdou také; doma zůstane Tonek, jenž už také tkalcuje, a Mařče, ale i oni na kousek vyprovázejí, Tonek v dřevácích, Mařče v máminých bačkorách. Strejc Doutlík, nevysoký, ramenatý padesátník, s černým, ale již oplesnivělým vousem pod bradou, s hojnou parukou, trochu breptavý, předříkává otčenáše i zdrávasy, a ostatní pohřebníci odpovídají.

Na konci vsi se sáně zastavily, muži i ženy obsedli rakev a zaplnili sáně. Vozkové usedli nad samou oj, pošvihli biči a již zvolna, kodrcavě jedou do vršku, potom vedle lesa. Bílí jsou všickni a v chumelenici jen se choulí.

Vesničané, dospělí i chasa, kteří se s pohřbem nevydali, a vyprovázeli zemřelou tetku, která tu od mladosti žila, jen smutnými pohledy, utíkají teď k domovům.

Pohřeb hrká vedle zapadaného lesa, do něhož viděti není a v němž je ticho hluboké. Doutlík předříkává růženec, ostatní modlí se za ním.

Po malé půlhodince přejeli přes silnici císařskou na okresní, jež běží k farní obci Olešnici. Chvilku šlo to dost mírně ke kopci, potom prudčeji do údolí, ale ves se žlutým kostelem s černou nevysokou věží objevily se, až už byli u prvých stavení, a s věže ozval se klinkot. Lidé dívali se okny, vybíhali na záspě, k brankám, křižovali se a pohledem pohřeb vyprovázeli. Několik ženských pustilo se za ním.

U hřbitovních vrat se sáně zastavily. Tu už čekaly černé máry a při nich hrobař, nevelký, bělovlasý staroch. Lhotečtí sestoupili, čtyři strejcové odkryli rakev, postavili ji na máry a vzavše je na ramena, opatrně stoupali na schůdky. Sníh sypal se stále hustě, měli ho plné oči.

Hrob byl uprostřed hřbitova; vyházená hlína tvořila po stranách pahrbky zcela bílé. Čekal tam farář v komži, v klerice, vysoký, silný, snědý, ostrých rysů, s dlouhými vlasy jako uhel černými na skráních.

Postavili máry, rakev sundali na trámce přes provazy nad hrobem, kněz počal říkati modlitby, hrobař odpovídal. Zvonek klinkal do vzduchu, stále plného padajícího sněhu.

„Odpočinutí lehké dejž jí, ó Pane!“ hlubokým hlasem modlil se kněz.

„A světlo věčné ať jí svítí!“ odpovídali přítomní.

„Ať odpočívá v svatém pokoji!“

„Amen.“

„Pomodleme se za v Pánu zesnulou Annu Hejkrlíkovou, aby jí Pánbůh radost věčnou dáti ráčil. Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno Tvé . . .“

Modlitba dozněla, kněz pokropil, hrobař odtáhl trámce a strejčkové uchopivše provazy spouštěli rakev do hrobu.

„Maminko naše!“ divě vykřikl Lojzík a padl na hrudy. Otci Hejkrlíkovi stékaly slzy po vrásčitých tvářích.

Kněz opět kropáčem střikl do hrobu, rukou požehnal, řekl „Potěš vás Pánbůh!“ a hodil na rakev tři hrudy.

„Zaplať vám všem Kristus Ježíš, kdo jste naši mámu ke hrobu doprovodili,“ zahoukalo z hrdla otcova.

Kněz odcházel, a pohřebníci také házeli hroudy na rakev.

Lojzík leže na hrudách, hleděl do hloubi a jektal: „Maminko naše — maminko naše!“

Tetka vzala ho za ramena a plačíc konejšila: „No, melč, melč, hochu, vždyť my tě neopustíme!“

Hrobař začal lopatou hrob zasypávat; velké zmrzlé hrudy těžce dole dopadaly a duněly. Zvonek na vížce ztichl.

Vesničané nehnuti stáli hledíce, jak hrobu ubývá; až když byl v rovnosti, loudali se k východu. Tatík se synem a s tetkou šli poslední.

Na kraji vesnice zastavili se všickni v hospůdce, aby pookřáli. Hejkrlík dal nalejt půlčík sobě a hochovi, půlčík tetce, po půlčíku oběma vozkům; ze šosu vyndal notný krajíc a rozdělil se oň s tetkou i se synem.

(Pokračování.)

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY PRAŽSKÉ.

(Dokončení.)

Nepamatuji se, že bych byl slyšel od něho něco o nemocech kloubů. Také nemoci kostní odbyl macešsky. Mikroskopickému rozboru chorobných útvarů se posmíval. Chirurgie dutiny břišní byla mu věcí neznámou, ač již tenkráte v Londýně Spencer Wells hojně nádory břišní pomocí operace odstraňoval. O tomto operatérovi kdysi Blažina mluvil a nazýval jej Wenzel Spells. Prý rozparuje ženám břicha, vy však — obrátil se k nám — tak nečiňte. Se svými podřízenými lékaři nejraději mluvil o hospodářství svém ve Starých Strašnicích. Jestliže chtěli lékaři jej na klinice pozdržeti, zapředli s ním rozhovor o holubech. To byla bezpečná cesta k dalšímu vypravování. Sám říkal, že chirurga po padesátém roce mají odstřeliti. Před operací nejednou si stýskal, že už dvacet pět roků čichá chloroform, že už toho má dost. Před operací rakoviny prsní pravil kdysi, že se mu ošklivi, poněvadž trvalého výsledku nikdy nedocílil. Také ovšem tuto operaci nevykonal téměř nikdy radikálně a obmezil se na vynětí nádoru. To ovšem byl výkon nedostatečný.

Jest patrno, že odchovanci Blažinovi za takových okolností málo znali z chirurgie. Mnozí za celý svůj život nevzali nože do rukou. Za takových okolností nebylo divu, že na četných místech laikové výkony chirurgickými se zabývali. U samé Prahy ve vísce Lipanech, v blízkém sousedství Zbraslavi žil za mé paměti jakýsi Vejvoda, který měl rozsáhlou praxi v oboru zlomenin a vymknutí kostí, jakož i různých zánětlivých procesů na kostech. V Praze samotné měl rozsáhlou klientelu. V jednom smíchovském hostinci dvakrát týdně ordinoval. Jeho spoluobčané říkali o něm, že jezdí do Prahy učit doktory.

Když jsem jako mladý lékař na klinice Heineově jako operační chovanec byl zaměstnán, dopravili k nám kdysi těžce potlučeného sladovnického. Mimo jiné měl obě kosti stehenní zlámané. Převaz tohoto muže byl velmi obtížný. Bylo třeba nemocného držeti při tom ve vzduchu a kde který lékař kliniky byl při této příležitosti nucen přiložiti ruku. Konečně však jsme zvítězili a nemocný se bezvadně zhojil. Když pak jsme jej z nemocnice propustili, byla první jeho cesta k Vejvodovi do Lipan. Šel se tohoto matadora zeptat, zdali jsme jej dobře zhojili. Tuším, že tato anekdotovitá příhoda nejlépe ukazuje, jakému jménu se dotčený Vejvoda těšil. A podobných kumstýřů bylo po Čechách více.

Nechť si však nikdo nemyslí, že Vejvoda jednal ve všem reelně! Asi před třiceti roky požádal mne známý pán, abych dojel na venek do jeho vily a poskytl pomoci zahradníkovi, který spadl s třešně. Uposlechl jsem vyzvání a k zahradníkovi zajel, avšak při vyšetření svém kromě nějaké nepatrné modřiny jsem žádné větší škody

u něho nezjistil. Ale s tím nebyl dobrý ten muž spokojen. Druhého dne poslal si pro Vejvodu, který mu namluvil, že se mu vymknula lebka ze svého místa. Tomuto horrendnímu nápadu ovšem zahradník a jeho žena ochotně uvěřili. Vejvoda byl v jejich očích chlapík, já pak ignorant. Podobných příhod zažil jsem ve svém životě řadu nepřehlednou. Proto jsem pravil ve své knize „Z lidské biologie" na straně 136: Ve svém pokročilém věku jsem naprosto přesvědčen, že římský aforismus — mundus vult decipi (svět chce býti šizen) bych byl vynalezl sám, kdyby nebyl původu tak prastarého a jiným vynalezen.

Druhou kliniku chirurgickou počal říditi, jak jsem již pravil, r. 1873 profesor Heine, povolaný z Inšpruku. Za něho chirurgie v Praze nesmírně se změnila. Heine byl energický muž a neúnavně pilný. Učil žáky všem částem chirurgie s nezměněnou horlivostí. U něho se žák konečně naučil, jak pozorně musí býti zlomenina kosti nejprve napravena a pak teprve pečlivým obvazem opatřena. Stejně horlivě učil zacházeti s nemocemi kloubů a jinými chorobami Byl na svou dobu odvážným operatérem. V odporu s Blažinovými názory prováděl operace v dutině břišní, na něž v Praze dávno již nikdo se neodvážil, a docílil nejednoho šťastného výsledku. Když ujal se vedení kliniky, byly jeho operativní výkony provázeny nad míru často nezdarem. Nejednou po zcela nepatrném výkonu operativním, na příklad po vykloubení jednoho článku prstu, nastala smrt rozmísením krve. To byla pro energii Heineovu trpká zkouška. Avšak nepodlehl v ní. Tenkrát počala se šířit celým vzdělaným světem zpráva o neobyčejně příznivých výsledcích, jichž docílil edinburský profesor Lister svým novým způsobem obvazu při operativních, mnohdy rozsáhlých zákrocích. Heine vyslal svého asistenta do Edinburku, aby se obvazu Listrově a Listrovu celému počínání při operaci zevrubně naučil. Když pak se asistent, dostatečně zasvěcený v četné detaily Listrova způsobu, do Prahy vrátil, zmizely nešťastné příhody z Heineovy kliniky pod vlivem Listrovy metody téměř nadobro.

Ale jednu stránku zvláštní měl ještě Heine. Byl nepoměrně přísnějším examinátorem nežli Blažina. U Blažiny sice nikdo nepadl, ale on sám mluvil o svých rigorosantech s pohrdáním. Heine zkoušel mnohem větší materii, a nejeden kandidát u něho v prvých dobách propadl. Ale jako obyčejně tak i u Heineho jsme vykoukali, co s oblibou při rigorosu zkouší, a jelikož rigorosa byla veřejná, pochytil každý, kdo školu pilně navštěvoval, během času všecko, čeho k rigorosu bylo třeba.

Mne Blažinovo pohrdání rigorosanty mrzelo. Myslil jsem si, že umím-li něco, nepotřebuji žádné milosti, a Heine dobře zevrubnější vědomosti kandidátovy znal oceniti. Nicméně přemnozí kandidáti rigorosa u Heineho smrtelně se báli a mnohdy více měsíců čekali, než se na ně štěstí usmálo a Blažinu k rigorosu dostali. Když jsem už byl před chirurgickým rigorosem, odhodlal jsem se, že děkana přímo požádám, aby mně dal k rigorosu Heineho.

Když jsem přišel k děkanovi — byl jím tenkráte Weber z Ebenhofu — v listopadu r. 1876 žádat za termin k rigorosu z chirurgie, pravil mně tento velmi rozhodným tónem: „Ale já vám mohu dáti jen Heineho."

„Spectabilis," odvětil jsem, „a já právě chtěl jsem vás poprositi, abyste dal mně za examinátora Heineho."

Weber po mých slovech udeřil rukou o stůl, u něhož seděl a pravil: „Jakže? Vy sám žádáte, aby vám byl Heine přidělen za examinátora? To se mně ještě nestalo!"

„Spectabilis!" pravil jsem, „profesor Blažina tváří se vždy, jako by každého rigorosanta pustil z pouhé milosti. Já žádných milostí se nedožaduji. Profesor Heine uzná spravedlivě, jestliže kandidát něco umí. Já jsem se něčemu učil a proto prosím o Heineho."

Po rigorosu povídal Weber Heinemu o mně: „To by byl pro vás asistent, ten skládá všecky zkoušky s vyznamenáním." Načež Heine pravil: „Znám jej, avšak musí býti nejdříve operačním chovancem." Operatérskou zkoušku jsem také u Heineho v letě roku 1877 složil, a po jejím složení bylo ustanoveno, že prvním říjnem téhož roku nastoupím službu. Dostalo se mi k tomu zemského stipendia v obnosu tří set zlatých, určeného pro operační chovance na klinikách chirurgických. Byl to ovšem peníz, se kterým člověk si nemůže vydržovati ekypáž, nicméně já byl svrchovaně spokojen, poněvadž peníz stačil, aby dotěrná nouze neměla ke mně přístupu.

Leč o prázdninách roku 1877 Heine v cizině po krátké nemoci — prý diftherii — zemřel, a moje růžové plány do budoucnosti rozplynuly se v niveč. Těšil jsem se, že dle slov Heineových jednou stanu se klinickým asistentem, byl jsem si dobře toho vědom, že dráhu do budoucnosti proklestil jsem si sám, bez protekce, bez přímluvy, a nyní se všecko shroutilo v nic.

Ale po letech bylo mně přec jen doznati, že osud jednal se mnou prozřetelněji, než jsem tušil. Kdyby nakrásně Heine byl zůstal na živě a já pomocí jeho se byl stal asistentem a v příznivém případě i docentem, byl bych dnes s pravděpodobností neplaceným mimořádným profesorem na německé fakultě lékařské. Na českou fakultu jakožto profesor sotva kdy bych se byl dostal. Dráha, na niž jsem se později dostal, byla v materielním ohledu nepoměrně příznivější.

Tím opouštím fakultu lékařskou, na níž jsem r. 1876 svá studia dokončil. Samo sebou se rozumí, že bylo profesorů na fakultě více, nežli jsem se jimi v předchozích řádkách obíral. Avšak pro širší kruh čtenářstva, pro něž řádky tyto více méně jsou určeny, sotva by se dalo v paměti mé najíti něco, co by kruh takový zajímalo.

Po absolvování studia, v říjnu r. 1876, nastoupil jsem vojenskou službu dobrovolnickou, která v těch dobách nepoměrně byla příjemnější nežli dnes. Medik sloužil tenkráte ve vojenských nemocnicích, nějakého výcviku ve zbrani se mu nedostalo. Mohl dále pokračovati ve studiu svém, poněvadž mu k návštěvě koleje vybývalo dosti času. Toho dnes již není. Obvzláště my, kteří jsme měli studium absolvované, těšili jsme se postavení výjimečnému. Dostali jsme rozsáhlou dovolenou k udělání rigoros, jen v inspekční službě jsme se střídali. Byloť tehkráte ve vojště rakouském poměrně málo lékařů tak, že k inspekční službě v nemocnicích se jich nedostávalo. Následkem toho přibíráni ke službě inspekční v Praze absolventi, čili jak se jim libozvučně říkalo — doktorandi. Tato naše služba byla však pozdějšímu jednomu ze chefů nemocničních, jakémusi vrchnímu štábnímu lékaři Hirschlovi, solí v očích. Byl by rád k službě té přinutil chefy jednotlivých oddělení nemocničních. Neboť pořád se domníval, že my absolventi ničemu nerozumíme. Poněvadž však byl figurkou nejvýše komickou, stropili jsme si z něho při každé příležitosti nemalé žerty.

Jednoho dne přišel znenadání v pozdním večeru do vojenské nemocnice a dal si předvolati službu konajícího absolventa, Němce Grasseho, později praktického lékaře v Liberci. Oslovil pak jej slovy: „Vy jednoroční dobrovolníku, co byste dělal, kdyby vám přivedli těžce raněného?“ Na to Grasse: „Pane vrchní štábní lékaři poslušně hlásím, že nevím, co bych dělal.“

Po těch slovech se Hirschl velice rozčilil: „Tak tedy! Co pořád říkám! Absolventi nesmějí více službu inspekční zastávati. Vždyť vy ani nevíte nejmenšího, co byste v daném případě zaříditi měl.“

Načež zase Grasse: „Pane vrchní štábní lékaři, poslušně hlásím, já bych se na toho raněného vojáka nejdříve podíval!“

„A pak?“

„Pak bych udělal, co by bylo třeba. Podvázal bych po případě krvácející cévy, šil bych ránu, přiložil obvaz. Slovem udělal bych vše, co by se mně zdálo nezbytným.“

Po těch slovech zůstalo při starém. Neboť Hirschl zaznamenal druhého dne v denním rozkaze, že včera natrefil absolventa, který náhodou mu správně odpovídal.

Takových scen jsme Hirschlovi natropili celé množství.

Když pak jsme někteří složili doktorát a stali se rychle nato asistenčními lékaři, byla příhoda absolventů nadobro odklizena.

V ostatek byla služba ve vojenské nemocnici velmi příjemná. Kdo plnil své povinnosti, měl klidný život. Starý štábní lékař Blaschko říkával mně: „Jenom nedělejte na vojně víc, než jest nařízeno.“ Byla to moudrá zásada, a my se jí také přidrželi. Než dosáhli jsme i tak spokojenosti u svých představených. Tomu nasvědčuje ta okolnost, že dvěma kolegům a mně uspořádali chefové nemocničních oddělení při odchodu našem do civilu skvělou hostinu v proslaveném tehdy obchodu Švertáskově. To byla příhoda, jíž vojenská nemocnice před tím a snad ani po tom nezažila. Pil jsem tenkráte po prvé v životě šampaňské víno a shledal jsem na ráz — tomu že se člověk rychleji naučí než jísti vodovou polévku s trhanými krupkami, o jejíž kvalitách jsem v prvním dílu svých pamětí se byl vyslovil.

Intensivnější zaměstnávání vědami lékařskými vzbudilo záhy u mne nápad, psáti o látkách lékařských pro publikum nelékařské. Neměl jsem na mysli popularisovati lékařství, jak se o mně při různých příležitostech pravilo. Ale potkal jsem se při čtení přerozmanitých knih o lékařství s různými zajímavými detaily, které přímo vybízely k feuilletonistickému zpracování. Měl jsem tedy na zřeteli zajímavost a ne poučování. Beletristická krev ve mně nikdy nevymizela a připomíná mně svůj život do dneška. Do dnes se pletu mezi beletristy.

*

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

Před desíti lety se Tomáš oženil. Svět říkal jeho ženitbě, že je bláhová, jako vše, co podniká. Poznal několik let před tím Ludmilu, mladičkou a chudou dívku z chaloupky. Říkal o ní, že je půvabná jak jarní květ, jenž roste na horské stráni někde v úkrytu, a krásná jako ranní zora, dřív než slunce vychází. Zamiloval se a usmyslil si, že ji pojme za ženu. Dal ji cvičit ve školách; poslal ji i do ústavů švýcarských, kde nabyla vzdělání, jak mít je chtěl, a vesele pak slavil svatbu, k níž za svědka si pozval bratránka. Ale v bratránkovi vězela vždy šelma, jež se na vše lačně dívala, co bylo cizím majetkem. Ludmila padla mu do očí a z očí do duše.

„S dvorem budu mít i Ludmilu," chytilo ho a zůstalo v něm jako žuly kus, když padne do vody.

Jako jeho srdce, byly železné i jeho myšlenky. Čas, jenž vteřin pomalými kapkami i lidských vášní chtíče rozkládá, byl proti mozku jeho bezmocný. Času drobné crkoty po plných deset let nezchladily jeho chtivých plamenů. Kochával se představou, že krásnou ženu stiskne jednou do své náruče. Sníval o ní ve spaní; vidíval v obraznosti její postavu, jež byla jako bělolotká Juno ztepilá a jako Afrodita půvabná. Její velké modré oči bodaly ho do srdce. Byla vytouženým ideálem jeho života, jeho láskou jedinou.

Sám byl již tehdy ženat. Ale jeho Tekla pomátla se na smyslech, když povila mu první robátko, jež brzy po porodu zemřelo. Je mírná, tichá, neublíží kuřeti. Proto ji do blázince nechtějí. Z ústavu, kam ji dával k opatrování, každou chvíli utekla. Utíká i od něho a toulá se teď po světě, chodíc od přítele k příteli. Někdy přichází i k němu, ne však na dlouho. Hledá svobodu. Neštěstí to tvrdé jeho povaze není bolestí, jen trochu hanbou mrzutou a častou starostí.

Dvůr a Ludmila!

*

„Hurrá! Vojna! Budem dodávat!"

Tak opětoval Goldberg několikrát po sobě a doložil:

„Válka rozpoutává nejen k velkým činům síly národů, ale otevírá zámky ke skrytým pokladům ... Chcete se mnou do spolku?"

„Budu mít dost na svých žních a na tom, co s tím spojeno."

„Budete dvůr prodávat?"

„O prodej mně nejde, ale o koupi..."

„Povedete exekuci proti svému nejlepšímu příteli?" jízlil se obilník.

Tomar se k jízlivému vtipu trochu zamračil a děl:

„Potřeba to jednou skoncovat."

„Ano, ano, všechno má své konečky," zařehonil soudruh a lusknuv prsty ve vzduchu, zasmál se:

„Ubohý váš bratránek!"

„Kdyby ho bylo na nějakou dobu odstranit, pokud se všechno neprodá."

„Rád byste mu tu krásnou podívanou ušetřil?"

„Jen sobě, jemu ne."

„Rozumím ... Co mně dáte, když vám poradím?"

„Radu za radu, až budete chtít."

Motali, snovali, a když byli hotovi, Goldberg odešel.

Sotva se vzdálil, přišel schvální posel od Tomáše s dopisem. Tomar přečetl a zabručel si do sebe: „Chce zas peníze a píše, hlupák, pěkné věci o vojně. Mám prý psaní spálit hned, jak je obdržím."

Nahlas děl:

„Počkejte v městě a přijďte asi za čtvrt hodiny. Dám vám pro vašeho pána list."

Zůstal sám a četl ještě jednou; četl opětně. Zajiskřilo se mu v očích; dravec v obličeji napial spár; cosi radostného škublo kolem úst.

„Jako na zavolání," řekl polohlasitě, a schovávaje dopis do pokladny, pomyslil si u sebe;

„Nespálím ... a uschovám ... v dopise tom leží smrt ... budu-li jí potřebovat, zavolám ji na něho ... Prozatím jen to, co Goldberg poradil."

*

„Kam se chystáš, Tomáši?" ptala se druhého dne po obědě Ludmila.

„Mám s Richardem jakousi peněžitou záležitost vyřídit, a volá mne proto do města. Sejdeme se v hostinci u „českého lva". V jeho domácnosti se prý uklízí a nemůže u sebe nikoho přijímat."

„Prosím tě, buď opatrný a nemluv moc. Jsi jako dítě důvěřivý a říkáš věci, o nichž nyní v době války není radno hovořit."

„Vy ženy jste vždy bázlivé. Znám přece svého bratránka. Na něho mohu ve všem, pravím, ve všem spolehnout a promluvit s ním od srdce. Ach, vždyť víš, jak mně válka svírá útroby."

Odjel v kočáře.

Slunce zapadlo, haslo již i na západě zlato červánků, a Ludmila marně ždála jeho návratu. Nebyl pijan, nebyl karbaník a vracíval se z města v pravý čas. Počíná mít strach. Již nevyhlíží z okna, ale jde mu ve večerním šeru vstříc. Chvěje se, napíná zrak i sluch. Slyší z dáli vůz, ale jede pomalu, ač jindy cválá domů úprkem.

„Kde je pán?" volá na kočího zděšená, když nevidí muže v kočáře.

„Neštěstí," šeptá čeledín a stane s povozem.

Hrozná otázka:

„Jaké neštěstí?"

Starý Jaroš mlčí a dusí v sobě pláč.

„Po pána boha, pověz, co se stalo, a nemuč mne."

„Sebrali ho četníci."

„Pane Kriste na nebesích! . . . Proč?"

„Seděl s panem Tomarem u jednoho stolu v hostinci. Mluvili prý o vojně a nevšimli si, že vedle za sloupem sedí cizí muž. Milostpán prý něco o té vojně prohodil, co se nemá říct. Jakmile to ten člověk uslyšel, hned vyskočil, běžel k četníkům a udal to. Přišli . . . pána odvedli . . . Já ubožák se na to musil dívat z formanky."

Starému Jarošovi vyvalil se po vrásčitých tvářích slzí proud, když uslyšel, jak paní bolem vykřikla.

Přivezl ji domů poloomdlelou. Když se vzpamatovala, objala svou dceru Boženku a plakala:

„Zavřeli nám tatíčka!"

Po dlouhých letech ucítila, že jí srdce bije jako zvon, jenž zvoní k pokání a ke kající modlitbě, by odpustil, že ho nemilovala, jak po její lásce toužil on.

2.

Tomáš sedí v samovazbě kobky žalářní. Je od světa odloučen. Přemítá o svém soudném dnu. Richard, slyšen jako svědek, vypověděl, že se na tehdejší jeho slova nepamatuje; ale muž, jejž dříve neznal, určitě je potvrdil. Byla to jen čtyři slova, v kterých číhal na něj potměšilý osud sám.

Bratránek? . . . Sivá, lehká mlha podezření ovanula chladem duše žár.

Ne . . . ne . . . Toť nemožné . . . Vždyť byl věrným přítelem a půjčoval mu peníze.

Leč co to? Za nějaký čas dostal žalobu, by mu nepříročnou částku dluhu zaplatil. Odkud by je vzal? Toť snad Tomar hledá jenom jistotu, aby v době hrůzy byl nejpřednější na řadě.

Ale ne. Exekuce pokračuje; všechny věci zabavil a dvůr prodává.

Hrom udeřil. Koupil sám a lacino. Koupil všechno, co zval Rouban svým.

Půda, do níž vložil tolik myšlenek, je ztracena. Její život srostl s jeho předků životem, kteří rozuměli její dýchání. On však, Tomáš, nerozuměl půdě té. Natahoval, mrskal ji, až přerváno je pásmo posvátné. Na stolec posadil se darebák, jenž sklízí žeň trudů oněch pradědů, již ji potem znojné práce skrápěli.

Zdálo se mu, že tam od Labe volá na něj do žaláře širokých lánů dálná prostora:

„Ztratil jsi duši, kterou žili tvoji otcové i dědové. Proto padáš v nalécená osidla. Toť vina tvá."

„Toť vina má," vzdychl Tomáš a prohrabával sežehnuté minulosti šedé popely. Našel v nich i jiné viny své: lehkověrnost, s jakou důvěřoval proradnému bratrancovi, ač ho mnohý soused varoval.

Zamrazila ho nová bázeň před tím člověkem. Vzpomněl si, že v posledním dopise, jejž mu poslal po věrném starém čeledínovi, psal ještě něco horšího, než byla ona čtyři slovíčka. Vždyť ďábelský ten muž sám rád o takových věcech hovořil.

Ve vězňově mozku se rozbřesklo. Vidí, jak byl oklamán. Tak ztratil nejen všechen majetek, ale i víru v lidi, víru v přátelství.

Ztratil ještě víc.

Přišla zpráva, že mu mladší bratr, sourozenec jeho jediný, padl na východním bojišti. Zaslzel. Slzy nebyly mu úlevou, jen rozjitřily vzpomínku lásky vzájemné.

Padla horší zvěst. Jeho radost, jeho osmiletá Boženka se roznemohla vleklou nemocí. A co bylo horšího: připoutána chorobou, musila zůstat s matkou u Tomara ve dvoře.

„Almužna! Almužna!"

Již plný rok je v žaláři. Druhá jeseň shodila svých listů pestrý háv; druhá zima tluče na dveře. Dceruška po dlouhém utrpení skonala. Nesměl slzou skropit zvadlý její květ. Jen hořce zaplakal.

A nyní z chmury jeho osudu udeřil blesk poslední. I v jeho mozku zahřmělo; otřásla se duše, srdce pukalo. Již neplakal.

Jeho žena, jeho krásná Ludmila, kterou z šerých nížin přiblížit chtěl k jasu vlastních myšlenek a spojit radost života s její radostí k jedinému veselí, zůstala i po smrti své Boženky u Tomara ve dvoře a bydlí s ním tam, když se nastěhoval jako nový pán.

Ach ano: byla sice vždycky věrná, ale chladná; a marně plných deset let ladil

struny její duše, aby spojila se s duší jeho k harmonii souzvuku.

Ach ano: žila ve svém nitru jiným životem než on.

Což by bylo s pravdou, že se tomu zrádci, jenž ho po celý věk obmotával s vypočtenou chladností, zachtělo i jeho Ludmily?

Věrná nevěrná!

Vyšlehl v něm hněv a žárlivost. Do její plamenů házel vše, co ho k sličné ženě dosud poutalo, aby shořelo. Ale neshořelo, jen žhavě do mozku ho pálilo.

Snad již v těchto okamžicích vypráví si o tom celý svět; a on, vždy hrdý samotář, jenž měl mnoho nepřátel, stává se k všemu svému neštěstí terčem jejich pošklebků.

Tak čas mu kape s každou minutou bolest za bolestí, jed za jedem, a mění duši ve vyprahlou poušť. Oloupen jest o všechno: i o svou víru i o svou naději i lásku svou.

Myšlenky pálí, bolest bolí; a ten čas, jenž přec ve svém lůně bohatství má celé věčnosti, sype vězni drobná zrnéčka svých vteřin tak pomalu, jako by tou zdlouhavostí chtěl ho k mukám natahovat na skřipec.

Tam za zdmi žaláře hučí nejhroznější tragedie dosavadních dějin světových; a on tu sám. Jen řídké zvěsti o strašném tom boji docházejí k jeho vědomí. Novin nesmí číst. Tak všechny smysly, všechny myšlenky, nemajíce zevnějšího světa potravy, obracejí se lačně do vlastního nitra a tam hlodají. Ohlodávají v něm pevné stavby dosavadních názorů. Duch se děsí, že se řítí do trosek.

*

Je před vánoci roku 1915.

Rouban pořád účtuje sám se sebou, se svým svědomím a hledí na svůj život zpět.

Hledal vezdejší náš chléb; ale dával hmotné zájmy do služeb jakýms široširým rozhledům, vysokým i velkým ideám, jimž chtěl sebe a svůj národ podřídit. Proto i o řádech společenských přemýšlel a v duchu nové budoval, založené na všelidské lásce, na všelidském milosrdenství. Budoval i schody, na nichž stoupat měli lidé z nížin k jeho výšinám, nepátraje, zdali schody pro dav schůdny jsou.

Při tom nořival se v neproniknutelných záhad temné hlubiny. Hledal boha ve svých útrobách i v dění vesmíru; hledal jeho zákony; měl touhu splynout s nimi k jednotě a v jich harmonii nechat rozplynout své vlastní „já“. Hledal jiskru boží v člověků.

Tak žil dvojí bytostí, dvojím životem: jednou pro vnější svět a jeho pachtění, druhou pro své nitro a jeho skryté touhy, jeho sny. Kdo ho viděl stavět elektrárny, odvodňovat bažiny, potýkat se se suchem i vodou a různá družstva zakládat, neměl ani tušení o jeho útrob široširých dálavách, z nichž hleděl k nebesům.

Hledal, hledal; ale místo jiskry boží našel zvíře, našel dravce v člověku; našel zvíře, našel dravce v národech; našel divou bestii v světa dějinách, jež se topí v krve potocích. Místo harmonie veškerenstva a její božských zákonů našel věčný chaos vesmíru a v něm jiný zákon, zákon jediný: zákon odvěkého boje, zákon vzájemného rdousení. Všechna příroda a v ní život lidstva je jen nekonečnou šelmou obrovskou, která nezná slitování ani milosrdenství. Není práva, není spravedlnosti; je jen síla, je jen moc. Není ani pravdy, a pološílenou je bláhovostí za hmotou a za vším tím, co nám zevnějšími dojmy tluče do smyslů a do mozků, hledat něco skrytého, něco vyššího. Nic tam za tím není, holé nic; jen černá tma.

Či by tam byla jakás bezrozumná, slepá vůle železná, jež se válí od věčnosti minula do věčnosti budoucna a v zoufalosti sama nad sebou hledá kdesi svého konce v tajemné propasti té věčnosti?

I v něm vzplanula jiskra vůle té a naplnila divým chtěním jeho „já“.

Tak zabíjel v sobě boha a posil duši ranami.

Sama jeho minulost zdá se mu být pouhým snem. A přec z její popela šlehají probuzené plameny. Z nich mu srší jiskry do mozku, a v mozku se mění v náplň černých jako peklo myšlenek. Hřmí tam, střílejí. On sám se stává myšlenek těch rozvířeným chaosem; on sám se stává dravou bestií v kobce žalářní. Kam se kolem sebe otáčí, vidí samou krev. Zurčí, stříká, valí se, hrne se mu rudě do zraku a ze zraku mu hučí do duše.

Zamřížovanými okny padá šero stínů večerních. Upírá k nim zrak a zlostí se třesa, volá zuřivě, jako by chtěl, aby to tam za zdmi slyšel celý svět:

„Všechny svazky strhány! . . . Až se vrátím, zničím, zabiju!“

A zdá se mu v horečném tom napětí, že venku ozývá se táhlou ozvěnou:

„Zničí, zabije!“ (Pokračování.)

K. Emingerová:

K 130. VÝROČÍ PREMIÉRY MOZARTOVA „DONA JUANA“ V PRAZE.

(Výňatek z přednášky.)

Den 29. října letošního r. má pro hudební Prahu zvláštní význam. Bude tomu právě 130 let, když u večer onoho podzimního dne*) zavzněly v stavovském divadle na Ovocném trhu po prvé velebné akkordy předehry k Mozartovu dramatickému veledílu, k „Donu Juanu“, specielně pro Prahu složenému.

Po skvělém úspěchu zpěvohry „Figarova svatba“, v lednu 1787**) osobním řízením skladatelovým provedené, neznalo nadšení Pražanů pro Mozarta žádných mezí, všecko tonulo v obdivu pro našeho geniálního hostě. Jen ředitel divadla Pasquale Bondini, vychytralý Vlach, pojal situaci z praktického stanoviska: vyjednal s Mozartem, by jemu napsal pro příští sezonu novou operu, o níž předpokládal, že bude míti možno-li ještě větších kasovních úspěchů, nežli jich docílil „Figaro“. Mozart přistoupil na jeho návrh za obvyklý tehdáž honorář 100 dukátů a volný byt pro sebe a svého básníka po dobu nastudování nového tohoto díla. Volba textu přenechána skladatelovi. — Sotva že Mozart opustil pražské ovzduší, sympatií a blahovůlí prosycené, dorazila na něho znovu ve Vídni zloba jeho nepřátel, tam usazených italských hudebníků. V březnu pak stižen bolestnou ztrátou, zemřelť jeho otec, k němuž lnul hlubokou příchylností a vděčností. Umění, jako vždy mírnilo i jeho zármutek. V květnu obdržel od svého libretisty, abbého Da Ponte, text ke zpěvohře „Don Juan“. Jal se ihned jej hudebniti, a zdá se nám, že první mollové temné zvuky úvodu této opery vytryskly z hlubin duše žalem zraněné, z mysli zírající do záhadné nám věčnosti ....

Jak daleko Mozart ve Vídni pokročil v skládání této partitury, není přesně známo. Většina domněnek jest, že „Don Juan“ dokončen v Praze, ba možno, že celé druhé jednání povstalo na české půdě, ježto Mozart ve svém deníku zaznamenal, že dne 28. října 1787 dokončil toto své mistrovství.

---

*) Mozartův dopis ze dne 4. prosince 1787.

**) Tamtéž ze dne 15. ledna t. r.: „— neb zde (v Praze) se o ničem jiném nemluví nežli — o Figaru, nic jiného se nehraje, nepíští, nezpívá a nehvízdá — než Figaro, žádná jiná opera se nenavštěvuje než — Figaro a věčné jen Figaro.“

Koncem srpna, den příjezdu není zjištěn, zavítal Mozart se svou manželkou Konstancií a se svým libretistou v kruh svých zdejších ctitelů. V prvních dnech byl ubytován v domě „U dvou modrých lvíčků“ na Uhelném trhu, abbé Da Ponte bydlil v protějším hostinci, v Platýze. Vbrzku se však Mozart uchýlil k svým věrným Duškovým, na jejich majetek „Bertramku“ v Košířích. Miloval přírodu a veselou společnost. Domácnost Duškových byla shromáždiště pražské inteligence, a proto se tam Mozart cítil tak šťastným. Buď skládal v stinných zákoutích rozsáhlé zahrady, nebo jat jsa bleskurychlou inspirací, vzdálil se z bujarého besedování, na př. při hře v kuželky, by si zaznamenal ten onen hudební nápad. Podobně dělo se za pochůzek Prahou. Praví se, že duetto mezi Zerlinou a Masettem se sborem (začátek II. jednání), načrtnuto u kulečníku v kavárně „U Šturmů“ na Uhelném trhu, tenkráte z nejelegantnějších místností pražských. Nyní je to útulek našich bodrých žen z lidu.

Dlužno poukázati na množství dosud kolujících anekdot, kterými obestřen onen Mozartův pobyt u nás. Musíme tu býti velmi opatrni, bychom rozeznali pravdu od výmyslu, někdy i nesmyslu. Tak na př. že Mozart, jsa stižen okamžitou neschopností hudebních myšlenek, zaslechl na blízku „Bertramky“ selskou dívku, jak při kosení trávy si zpívala písničku, kterou věhlasný skladatel upotřebil v „Donu Juanu“, neb že u vchodu nynější Kinského zahrady sedával starý harfeník, který Mozartovi předehrával tak dlouho jakýs motiv, až z něho Mozart vytvořil známé menuetto věčné krásy — všecky tyto a podobně jiné povídačky patří do říše bajek. Žel, že mezi rozšiřovateli oněch fantastických zvěstí jsou dva známí spisovatelé: Edvard Möricke*) a náš krajan Alfred Meissner.**) Napsali novely, jejichž hodnotu odmítáme jak se stanoviska historického, tak i pro zlehčování skladatelovy povahy. Meissner ovšem tvrdil, že svou povídku napsal na základě záznamů svého děda, vrstevníka Mozartova, ale věc má svůj háček. Koncem minulého století měl

*) Mozart na cestě do Prahy.

**) Večer ve vile Duškově.

zmíněný spisovatel proces se svým švagrem stran dědictví po obapolném tchánovi. Vyhrál svou při, a tu jeho švagr, patrně ze msty, uveřejnil, že jemu Meissner kdysi v intimní chvíli se svěřil, že onen dědův zápisník vůbec neexistoval. Psal prý o tom, by jemu nakladatel — lépe platil. Kolik jest na věci pravdy, těžko rozsouditi, jednání obou těchto mužů asi málokdo schválí. —

O poněkud tajuplné komposici předehry k „Donu Juanu" chci se podrobněji zmíniti. Vypráví se, že byla složena v noci před premiérou a členy orkestru sehrána beze zkoušky, z vlhkých takřka opisů. Ačkoliv měl tehdejší divadelní orkestr znamenitou uměleckou pověst, zdá se býti onen příběh každému, kdo zná výkonnost před veřejností, přímo nemožným. V Nissenově biografii, částečně diktované vdovou Mozartovou, která se provdala za onoho švédského legačního radu, jest tato událost vylíčena dosti nejasně. Pí. Konstancie prý vyprávěla svému choti za noci, v které psal řečenou skladbu, pohádky, vařila jemu punč, nechala jej trochu dřímati — všecky tyto detaily starostí družky umělcovy jsou tu přesně naznačeny, která noc to však byla, zdali ona z 28. na 29. října neb noc předchozí, není udáno. A tu míníme, že to byla noc před generální zkouškou, dne 28. října, kdy složena za uvedených okolností tato ouvertura. Jiná, zaručenější zpráva nám sděluje, že Mozart krátko po svém příjezdu zahrál z paměti pí. Duškové a zpěváku Bassimu tři předehry určené pro „Dona Juana". Jedna byla z c-moll s fugou podobná oné ke „Kouzelné flétně", druhá z Es-dur a třetí se začátkem z d-moll, jak ji slycháme. Pí. Dušková se rozhodla pro tuto předehru. Jest tedy zřejmo, že Mozart měl v myšlenkách již tři ouvertury, tak že v oné osudné noci jemu bylo jen zvěčniti na papír jednu z nich, skladbu úplně promyšlenou. — Mám pro tuto událost vzácnou rodinnou upomínku. Dle vypravování mé babičky (z matčiny strany) spoluúčinkoval z ochoty v orkestru můj prastrýc, p. Václav Mašek. Bylť právníkem a při tom dovedným houslistou. Jakožto „panu doktorovi" přikázáno jemu čestné místo primisty, tedy vedle dirigenta. Během poslední zkoušky opravil Mozart tužkou cosi v partituře. Za chvíli zavrtěl hlavou, vytrhl korigovaný list a odhodil jej. Můj strýc onen list zvedl a uschoval. Ježto však zemřel jako bezdětný vdovec, ztracen onen Mozartův autograf, kterého bych si byla nejvýš vážila.

Konečně nadešel den slavné premiéry „Dona Juana", 29. říjen, 1887. Průběh onoho hudebně-historického festivalu popsán již častokráte, zejména Aloisem Jiráskem v jeho románě „F. L. Věk". Zbývá mně jen naznačiti technickou stránku provedení. Jest na snadě, že nás zajímá, kdo byli první představitelé této „koruny všech zpěvoher".

Titulní úlohu zpíval 22letý baryton Luigi Bassi. Žasneme, že tak mladistvý zpěvák mohl dokonale vytvořiti partii, o které zkušení divadelníci tvrdí, že jest z nejchoulostivějších. Je to důkaz, že velké nadání a možno i inspirující přítomnost auktorů vykonává pravé divadelní divy. Bassi pocházel z Pesara, ve zpěvu se vycvičil ve Florencii. Pražskému divadlu přináležel od r. 1784. Jeho vynikající úloha byl hrabě Almaviva ve „Figaru". Zdá se, že jemu byla Mozartova tvorba sympatická. R. 1806 odešel do Roudnice do služeb knížete Lobkovice, kde byl tak silný hudební sbor, že provozovány zpěvohry a oratoře. Po osmiletém tamním působení navrátil se do Prahy. O rok později se odebral do Drážďan, kde zemřel r. 1825, jakožto režisér král. divadla. Nezaručená anekdota o něm vypráví, že zazlíval Mozartovi, proč jemu nenapsal v „Donu Juanu" podobně efektní, vděčnou arii, jakou má hrabě ve „Figarově svatbě". Na udobřenou jemu prý Mozart přepracoval pětkráte duetto se Zerlinou („La ci darem"). „Donnu Annu" zpívala Teresa Saporiti, o jejíž kráse svědčí zachovaná rytina. Jako pěvkyně měla skvělou pověst. Zemřela u vysokém věku 106 let v Miláně. Druhou vynikající ženskou úlohu „Donnu Elvíru" provedla Caterina Micelli. O ní víme, že byla rovněž okrasou pražské opery. „Zerlinu" podala choť ředitelova, krásná, nadaná Caterina Bondini, miláček obecenstva, na níž psány i vzletné básně. Ostatní mužské partie: „Don Ottavio", „Leporello", komtur a „Masetto" byly v rukou pp. Baglioniho, Ponzianiho a Lolliho. Posledně uvedený provedl dvě úlohy (Komtura a „Masetta").

Přípravy a zkoušky neodehrány hladce, nahodilo se, jak tomu vždy a všude bývá, různých nedorozumnění. Na př. prvotně určené provedení na 24. října odloženo atd. Se signorou Saporiti došlo k nějaké šrůtce. Mozart byl totiž malého, drobného vzrůstu a bylo jemu prý nepříjemno, kdykoli o tom slyšel poznámku. Signora se v důvěrném kroužku zmínila, že „by nikdo v tak nepatrném človíčku netušil tak velkého skladatele". Výrok ten byl donesen

Mozartovi, který potom svou další blahosklonnost věnoval ostatním pěvkyním.

Podivuhodným způsobem nezachován ni jediný exemplář návěští nebo program onoho pamětního představení. Ve strahovské knihovně jest nejstarší výtisk programu „Dona Juana", ale z představení konaného o rok později. Původní partituru (i tu jest rozepře o existenci dvou sešitů) zakoupila pí. Viardot-Garciniová — jakou cestou, nevím — v Paříži a darovala ji tamější konservatoři. Neprávem, neboť tato hudební relikvie náležela v první řadě pražské konservatoři a nikoliv pařížské.

Dny po premiéře „Dona Juana", který téměř denně hrán, byly pro Mozarta nepřetržitou řadou triumfů. Kladný toho důkaz jest výňatek z dopisu nestora tehdejších hudebníků, Josefa Haydna, který Mozarta miloval s náklonností přímo otcovskou. Psalť jakémusi zdejšímu úředníkovi jménem Roth, „by Pražané ze všemožně vynasnažili, upoutati onoho drahého muže navždy ku Praze". Jakou formou, jakým způsobem se ono upoutání mělo státi, není dosud vypátráno. Známo jen, že Mozart se zmínil vůči svému příteli stran objednávky nové, druhé zpěvohry pro Prahu.

K této skladbě došlo později, za okolností již valně změněných.

LITERATURA.

Quido Maria Vyskočil: *Anděl.* Milostný román. S akvarely J. Gotha. Sbírky „V dámském budoáru" dílo V. Nákladem Jana Kotíka na Smíchově. — Eduard Kučera: *Pokušení a jiné humoresky.* Ilustroval Jos. Kočí. — Vilímkova humoristická knihovna.

V předmluvě „Anděla" naznačuje auktor, že vložil v knihu nejdražší děj svého života. „Dávám svou krev, odhaluji-li rány vlastního srdce a dotkávám-li sen, jehož nikdy nedopředla skutečnost," píše fingovaný přítel. Jest choulostivo dotýkati se takovýchto knih chladným úsudkem. Spisovateli vše, co líčí, bylo opředeno dojmem vzpomínky, ale čtenáři chybí tento důležitý činitel a poznává nedostatky, které jeho vlivem vznikly v uměleckém zpracování. Tak objemný román „Anděl" jest řetězem vzpomínkových záznamů, zachycením vnějších jevů nejjednoduššího příběhu, majících význam pro soukromý život, obsahujících více intimností, než auktor dovedl umělecky zpracovati; není tu — jmenovitě v zápiskách a dopisech — zhuštěných myšlenek, není duše. Hloubku její pod tímto povrchem doplňuje auktorovi vzpomínka, která čtenáři chybí. Nápadně jeví se tento příznak v tom, že spisovatel nikdy neopomene vylíčiti, jaké hrdinka jeho románu měla šaty — ale o její duši nedostává se nám přesvědčivého obrazu, leč pouhá pochvalná ujištění. Jedno nutno však říci: „Anděl" jest čtyrycátouprvou knihou svého auktora — a tu věru bychom předpokládali více slohové ukázněnosti, více výraznosti než pouhou pohotovost slovní — právě vlastní životní souvislost s obsahem díla měla spisovatele ctižádostně podnítiti k uměleckému zápasu s látkou. A také v nadměrném zaznamenání vnějšností jsou hrubé omyly; v románě na př. několikráte se cestuje přímým rychlíkem mezi Prahou a Terstem přes Linec; toto rychlíkové spojení je našemu obecenstvu z dřívějších přímo hromadných cest na jih tak dobře známo, že jistě mnoho čtenářů se pohorší opětovným tvrzením auktorovým, jenž vždy dává zastaviti tomuto rychlíku též v Solnohradě.

Eduard Kučera náleží k humoristům, kteří své kratičké, kratochvilné historky budují na podstatném, životu blízkém základě. Jmenovitě tato nová kniha, „Pokušení", jest toho dokladem. Většina jejích článků je vyvinována z psychologických postupů, čímž docíleno jest satirického osvětlení ne právě zvláštních typů, ale povšechných lidských slabostí. Figury, kterých k tomu autor používá, mimo tuto povšechnost slabůstek nesouvisí valně se životem; nemají tepla a krve, jsou to pouze papírové figurky, vyrobené pro okamžitou potřebu humoristovu, nemají rázu určité vlasti, osvěžujícího prostředí. Některé práce však přece svědčí o tom, že obrodná síla velkých příkladů, jmenovitě novodobých humoristů ruských nezůstala na autora bez vlivu, a ta snad mu ukáže cestu k samostatnému prohloubení práce a k sledování vyšších cílů i v drobné beletrii — jakž ostatně o pokroku svědčí již značné vystoupení této knihy nad úroveň knihy předcházející. *Kaz.*

*

V posledních nedělích došla nás řada knih pro mládež vydaných, o nichž je milo promluviti. Je to především knižní vydání loutkové hry Al. Jiráska „*Pan Johanes*", kterou vzorně vypravil Dr. Jindřich Veselý. O roztomilém provedení této hry měli jsme zde příležitost již se zmíniti, proto dodávám jen, že vydání toto může platiti za vzor, jak třeba vybaviti loutkové hry, aby vyhověly plně svému účelu: hra sama vynikajícího obsahu, z péra

národního autora, doplněná životopisem jeho od Jana Voborníka, uvedená básnickým proslovem Karla Maška, uzavřená doslovem Jaromíra Boreckého, který alegorii hry vysvětluje, rozšířená obšírným popisem loutek, ve hře vystupujících, i jejich vyobrazeními, a důkladně zevrubnými poznámkami režisérskými i hudebními vložkami písní, ve hře zpívaných a hraných — tedy vše, čeho třeba, aby hra byla vysoko povznesena nad pimprláckou kratochvíli a dala požitek i posluchačstvu dospělému. Dle přístupných dnes zpráv ze zahraničí význam loutkového divadla neobyčejně vzrůstá, jeho úkoly se stupňují a jeho rozvoj je na postupu. „Pan Johanes" přišel zrovna včas, aby českému loutkářství, jež od časů Kopeckého se vlastně nehnulo vpřed, dodal nové vzpruhy. — Pěkná knížečka V. Říhy *„Božena Němcová maličkým"* s hojným průvodem perokreseb A. Scheinera je malým vydáním téže knihy u B. Kočího, která se mi nedostala do rukou. Přináší několik pohádek a úryvků z Němcové a novum její tkví hlavně v ilustracích, které jsou pěkné a originelní. Nemožno schváliti, že ke knížečce přidána celá čtvrtina insertů, což jí ceny ubírá a činí ji vlastně reklamním seznamem nakladatelským. — Ottovo nakladatelství ve svých „Zlatých klasech" vydalo dva dobré výbory: *„Frant. Ladislav Čelakovský"* a *„Zikmund Winter"*, oba vypravil Jos. Horčička. Zamlouvá se mi zejména sešitek Čelakovského ve své úplnosti, neopomíjeje ani překladů, ani vědeckých prací Čelakovského ani mudrosloví, takže má mládež o literární práci Čelakovského obraz úplný. Z Wintra jsou tu ukázky z jeho kulturně historických statí, z jeho beletrie a úryvek z „Mistra Kampana". K oběma knížkám psal životopisy F. V. Krejčí. Chybí jim to, čím měly vynikati nad články ve schválených učebnicích, totiž vřele psaným poukazem k svérázné českosti obou autorů a v čem ona záleží. Nelze se diviti, známe-li okruh, v jehož službách dnes pero F. V. Krejčího se pohybuje, že na to zapomněl při těchto jinak věcně správných životopisech, ale dnes knihy pro mládež musí dávati mládeži to, čeho v učebnicích nenalezne a co z nich úzkostlivě vymýceno. — To jiné dvě knihy téhož rázu a určení z Topičova „Osení", totiž svazeček Jos. Holečka *„Franěk a Barton, chlapci ze Stožic"* a životopis *„Bedřicha Smetany"* od Jar. Hlouška v tomto směru vynikají. V prvé knize čteme úvod z pera Arne Nováka, jehož cítění v posledních letech vrátilo se do českého podsvětí a vychází z něho s pozměněným názorem. I Jar. Hloušek líčí život a dílo velkého našeho národního mistra rysy sice stručnými a povšechnými, ale nepouští se zřetele jeho národního významu a jeho českosti. — U Přemysla Plačka v Pacově vyšel právě *„Výbor z básní Fr. S. Procházky"*, který uspořádal Jar. Petrbok. Všímá si hlavně básníkovy písničkové lyriky a vyčerpává ji dosti šťastně. Úvod z pera pořadatelova omezuje se jen na bibliografii vedle nejstručnějších dat životopisných. Portretní zdařilou perokresbu nakreslil sem A. Jelínek. Mládež nabude ze svazečku dobrého názoru o Procházkovi písničkáři, což bylo asi pořadatelovým úkolem, a výbor poslouží dobře i školní četbě.

DIVADLO.

Ivo conte Vojnović: *Dubrovnická trilogie.* („Allons enfants". — „Soumrak." — „Na terase".) Přel. Jan Hudec. Nově vypraveno v Národním divadle dne 14. října t. r. za režie G. Schmoranze.

Vojnovičovy šedesáté narozeniny, jichž dožívá se v době, která k básnické jeho slávě připojila význam národního trpitele, byly popudem k oživení jeho díla na jevišti Národního divadla. Poměry práce divadelní patrně nedovolily sáhnouti k dílu novému, a proto byla zvolena opětně „Dubrovnická trilogie", která již před šesti lety za výborné režie Schmoranzovy se těšila zaslouženému pochopení se strany obecenstva. V nastudování týmž režisérem zdokonaleném působila i tentokráte hlubokým dojmem, a přeplněný dům bouřemi potlesku slavil básníka, dílo, výbornou úroveň celkového provedení, znamenité výkony jednotlivců; zaznamenáváme jmenovitě tyto, ježto o díle bylo v tomto listě referováno po jeho provedení prvém. Z tohoto zůstali v obsazení předních úloh především p. Vojan, jako výmluvný, ale idealismem marně na pokleslou šlechtu působící Orsat, p. Vávra jako Gospar Lukša, spojující mistrnou karakteristikou různorodé povahové prvky, které v této zajímavé postavě se slučují; pí. Dostalová jako citově probudilá, ale obětující se Pavla; pí. Hübnerová jako drsná služka Lucie, srdcem ušlechtilá slepá Mare, k nimž rysy silné odlišnosti přikreslila ještě pyšnou i v bídě Nikišnu; pí. Nasková jako dokonale krásná, vznešeným klidem rozechvívající Deša — k níž v třetím díle postavila ostrý kontrast jako dekadentní záletnice paní Sláva, ve světácké scéně, jejíž rozpustilý ruch působí jako bolestný skřek v umírání starého života v gružském zátiší. K nim přidružily se pí. Vrchlická (Kristina), svěží, jako půvab jara sám, sl. Suchánková (Ida) jako lepý zjev, hlásící se na dráhy nové generace; dámy Kratinová a Rydlová (Made a Ore) a paní Červená, rovněž ve dvou znamenitě odlišných zjevech, hraběnky Anny a služky Vícy. Mladý Konavljan Marko jest jedním z nejlepších výkonů pana Matějovského, typickým zjevem teplého života byl též p. Steimar jako Lujo; množství ostrých typů jmenovitě maskami odlišili pp. Hurt (kníže), Nový (Dživo), Váňa (Šiško

a Prokulo), Matys (Niko), Třebovský (Volzo), Merhaut (Dum Marin) a vůbec všichni pánové činohry, podporovaní neméně snaživou péčí dám, jimž připadly úlohy nepatrné. — A máme-li na mysli — jakž jinak ani není možno — soudobé převraty a z nich vyplývající osud básníkův, máme zcela nový dojem z tohoto Vojnovičova básnického díla, které jest známo jako labutí zpěv starobylé slávy dubrovnické, oslava zevně skvělých dějin samostatné republiky námořské, ale v odlesku dneška jeví se malbou přímo tendenční, objevující zkázu tam, kde svobodu státní ovládal výsadní stav, úplně přezírající prvky lidové, zatlačené v nevolnictví na malý, chudý územní prostor krásného města, jehož blahobyt kotvil v kupčení a jeho samostatnost v obojaké politice.

*

Václav Štech: *Žena.* Činohra o čtyřech dějstvích. V „Lidovém divadle Uranii" dne 4. října t. r. za režie auktorovy.

Třicet let po svém vzniku ožila na pražském jevišti jedna z prvních prací Štechových a soustředila k sobě tolik pozoruhodných vzpomínek, že vznikla z nich přímo kapitola z dějin českého divadla. Na práci vidíme, jak na mladého auktora v letech osmdesátých působilo tehdejší módní drama francouzské, brillantní techniky, takže bylo mu snahou docíliti hry složitého ústrojí dějového, napínavých výjevů a s vládnoucí úlohou pro znamenitou herečku skvělých zevních prostředků; šlo mu stejně o lesklou formu slovní a složku okázalého prostředí, jako o projednání hospodářských a politických zájmů, s částečným aspoň promítnutím v ovzduší české. Podivujeme se technické vyspělosti mladého spisovatele, jeho jistotě, obratnosti v osnování děje, kresbě postav, rozpřádání hovorů — a vzpomínajíce na tehdejší tvorbu dramatickou, divíme se, že nedostala se svého času na jeviště Národního divadla tato činohra, požadavku doby vyhovující a vysoko předčící jiné hry ze současného života, nejen Ruthovy ale i Šubertovy, které se hrály. Tato skutečnost jest jedním z nemilých příznaků, svědčících o pochybném vedení dramaturgickém Národního divadla v prvých letech a příspěvkem k dějinám, jimž pramenem budou vzpomínky současníků, mezi jinými též zkušenosti Štechovy.

Hra, poněkud modernisovaná, silně si napínavým dějem podmanila obecenstvo „Uranie", které následkem rychlého střídání repertoaru, nutného v menším divadle, a tudíž následkem časté výpomoci zevně působivých her starších, jest bližší a přístupnější dramatu sardouovskému, a právem cenic stránky dobré, promíjí slabším. Soubor Uranie účinkoval se snahou, hodnou uznání; příležitost vyniknouti měly dámy Gräfová a Pačová a pan Rozsíval.

Gerhart Hauptmann: *A Pippa tančí!* Sklářská báchorka o čtyřech dějstvích. Přeložil Fr. S. Procházka. Ve Švandově divadle na Smíchově dne 13. října t. r. Scénoval Vojta Novák.*)

V druhém období své činnosti, zahájeném úspěchem „Potopeného zvonu", odvracel se Gerhart Haptmann vždy více od realismu, dříve v jeho prácech převládajícího, k báchorkové symbolice. Jest pochopitelno, že pokračuje v tomto směru v postupu svých ideí stával se vždy méně přístupným bezprostřednímu chápání obecenstvem. Báchorka „A Pippa tančí" z r. 1906 dává tušiti, že jest novým rouchem staré paraboly o zachycování radostné a šťastné poesie života, jež v zasmušilém ovzduší sklářském jest ztělesněna vlašským dítětem, Pippou; ale úplné pochopení klopýtá přes množství nápovědí více méně jasných, přes výstřelky lehce psané, ale těžko na jevišti představitelné. Úkol režiséra a výkonných umělců není proto snadný; s tím větším uznáním lze zaznamenati provedení ve smíchovském divadle, vskutku překvapující vypracovanou úrovní v každém směru. Poetický výtvor pí. Švandové (Pippa), dobře kreslené postavy pánů Rolanda (Wann), Nedošínského (Huhn), Pražského (Tagliazoni), Kadlce (Michal), byly panem Novákem, jenž hrál ředitele sklárny a přednesl objasňující úvod, řízeny velmi trefně, vypracovány v ruchu i tichých náladách a spjaty v celek jednoduchých rysů.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Církevní slavnosti připomenuly, že obnova chrámu sv. Jiří na hradě Pražském, vlekoucí se s přestávkami od r. 1888, byla dokončena. Starověký chrám byl obnoven tak, jak to pojímalo XIX. stol., jež tolik restaurovalo. Obnova staré stavby znamenala jim uvedení poškozené nebo — dle soudu restaurátorů — přístavky a obměnami znetvořené nebo pozdějšími přídatky porušené stavby do „původního stavu", t. j. jak v době vzniku svého vypadala, nebo — nedá-li se to bez pečně zjistiti — jak asi byla původcem svým před sty a sty lety zamýšlena. Restaurovalo se „slohově". „Slohová ryzost", jednolitá slohovost staré památky — byť o ní pracovaly třeba všechny věky, sloužíce svým nejlepším způsobem Bohu — to byl nejpřednější požadavek restaurátorů.

Také obnova chrámu sv. Jiří nezachovala dopodrobna celkový stav památky před opravou. Staroslavný chrám jeví se dnes jako stará basilika, zpustlá a vyrabovaná a poté důkladně vysmýčená a obnovená, se zdivem do běla oklepaným, namnoze nově nahrazeným. Byla dokonale zbavena detailů, pozdější výpravy, zdivo své pokožky, barvy a patiny. Přes to působí chrám sv. Jiří podnes mohutně vážným dojmem

*) Překlad vyjde nákladem B. Kočího v Praze.

opuštěné starokřesťanské svatyně, velkého díla primitivů, budujících v době, kdy kolem dokola stavělo se ještě ze dřeva, trochu rozpačitě a neodvážně těžce podepřený, dřevěným krovem krytý důstojný kamenný stánek boží. Představuje také nejranější typ většího kostela v Čechách. Chrám stává se zde mnohem rozlehlejším i členitějším než prosté rotundy. Kněžiště je zvětšeno a vybudováno, k němu předložena trojlodní síň, nesoucí na těžkých pilířích empory, otevřené do vnitřku chrámu sdruženými okny. Po prvé objevuje se tu nový motiv věžní vysokého jehlance, provázeného čtyrmi nárožními jehlanci, Violet le Ducem tolik opěvovaný.

Chrám svatojirský je také jednou ze záhad nejranějšího vývoje stavitelství u nás, o níž byl a trvá dosud spor. Už jen o to, z které doby je. Prozkoumání těchto otázek zaměstnávalo již tři generace odborníků; o původu, stáří a historii tohoto starověkého chrámu psali všichni, kdož se románskými stavbami v Čechách podrobněji zabývali. Známe jen tři, čtyry základní data. Nejstarší údaj praví, že na počátku X. století kníže Vratislav založil zde malý kostelík. Roku 973 založen Mladin klášter pro ženskou řeholi sv. Benedikta; přistavěn ke kostelu, o němž se praví k roku 994, že byl obehnán pevnými zdmi. Roku 1142 za obléhání Prahy Konrádem Znojemským klášter i kostel vyhořel a za krátko kameníkem Wernherem a jeho pomocníky znovu zbudován. Na základě těchto zpráv, poznatků slohových a drobných známek, jež lze ještě dnes vyčísti, dá se souditi, že kostel svatojirský zachovává podnes v podstatě půdorys chrámu Mladina, místy snad i více než základní zdivo. Tak ve spodku jižní věže, tvořícím samostatnou kapli, v níž chtí někteří odborníci spatřovati prvotní kostelík Vratislavův; spíše však lze míti, že je zbytkem starého chrámu Mladina, neboť zdivo ostatních apsid mluví stejnou řečí architektonickou. Věže představují už románský sloh v domácí dorostlosti XII. století. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Feuilleton Ant. Sovy v čís. 7. „Neodvislosti“, který hovoří o tom, aby uspíšeno bylo řešení některých materielních otázek spisovatelských, zejména úpravy honorářů, vzbuzuje jisté reminiscence. O takové spisovatelské organisaci stavovské, v níž by byli působili zástupcové v š e c h dosavadních spisovatelských středisk, jednalo se již úsilně před válkou r. 1914 a poradní schůze, do níž se dostavili delegáti „Svatobora“, „Máje“, „Klubu čes. dramaiků“, „Kruhu“, „Uměl. Besedy“, „Kola morav. spisovatelů“, obírala se důkladně touto věcí. Měl býti utvořen syndikát všech spisovatelů českých, který by se staral o ryze stavovské a hmotné otázky a zavázal solidaritou všecko spisovatelstvo. V takové organisaci arci byla by závažnost a síla, jako jest na př. v organisaci typografů. Poněvadž jeden z výše uvedených spolků nechtěl k organisaci této se přidružit z důvodů neznámých, sešlo s toho, po čem se dnes úsilně volá a co mohlo již dávno zdárně působiti. Že tyto úkoly budou vyžadovati zcela zvláštní úzce stavovské organisace a že nemůže jimi býti zatěžována stávající rada spisovatelů, jest na bíle dni. — Jak se dovídáme, jest již tato záležitost v proudu, snad tentokráte nenarazí na překážky.

*

* Evropské listy přinesly druhdy zprávu o tom, jak Japonci přijali a scénovali Shakespeara, kdy v Tokiu sehrán byl „Hamlet“ a herec vystoupil jako dánský princ v cylindru a ve fraku. Vyslovoval se i podiv nad tím, že Japonsko, přijavší kulturu evropskou, zapovědělo dramata Molièrova. Teprve později dověděla se Evropa o důvodech Japonců, jež japonský tisk uváděl prodlením let ne najednou, ale „po krůpějích“. Hamlet sehrán v evropském salonním obleku proto, aby obecenstvo vědělo, že to je drama evropské a nepokládalo výroky prince japonského za pokyny moudrosti domácí. Molière jest nemorální, neboť ve svých komediích zesměšňuje otce před synem. Japonka je muži poddána, a Molière nabádá ženu, aby protivila se muži. Molière líčí důvěrné poměry mezi pánem a sluhou, jenž moudřejší bývá onoho a zdánlivý hlupák bývá šibalem. Situacemi Molière nebudí smích, ale hnus a odpor, protože názory, jaké tu pronášejí, a z nich odvoděné situace ukazují zkažené duše. „A vůbec,“ dokládal japonský tisk, „co v Evropě pokládá se za mravnost, není ničím jiným, než přetvářkou, a té nechceme učiti lid v divadle, které u nás musí zůstati školou čisté duše, krásy a vkusu.“ O

*

P ů s t. L. P. 1757 dne 22 Dezembris vysokomýtský purgkmistr přednáší magistrátu že od velebnyho pana děkana správu toho dostal, že Matěj Pytra z Vratslave v čas kající totiž v předešlé suché dni ve středu maso strojil a takové že by byl jedl, kdyby řezník z Janoviček by ho byl z toho nezrazil; před svatým Tomášem ale maso že jedl a děvečce že 17 krejcarů chtěl dáti, aby nic neříkala.

Matěj Pytra byvše povolaný a nato tázaný zná se k tomu, že ale myslel že svatyho Tomáše teprv ve čtvrtek bude. Podle toho snešeno: aby vězením šatlavním se stížil, by v nastávající svaty dni více pohoršení nečinil . . . (Protocolum Cur. Alto-Mautensis 1757 fol. 142.) V. V. Š.

O p r a v a. Ve 4. čísle str. 52., sloupec druhý, na konci třetího odstavce z d o l a čti: „ale již bez natí“ místo „bez zelí“.

V Praze, dne 25. října 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

M. Jahn:

ROZSEVAČI.

Žeň srdcí svých jsme větru rozhodili,
neb čas byl oset lány staletí
zas novou setbou. Jako rolník pílí,
kdy lícha čeká na své početí

a široké své prstě rozevírá,
by dobyl z nich své setí: s nadějí
my rozmetli své símě v pole širá
a zříme k nim den ze dne vroucněji,

jak setba naše raší z půdy této,
jež bolestí je pluhy zkypřena,
jak metá klas a čeká na své léto,
kdy utuží je výheň plamenná,

by úrodu nám dala ze svých plání.
Snad přijde bouř a blesků žhavý kříž
zle řádit bude v klasech znenadání —
my nechvějem se o svou setbu již,

neb známe svoji nivu. Tolikráte
ji šlapal ran a blesků žhavý prut
a k zemi smetl její klasy zlaté,
leč kořen její nikdy nedotknut

zas v plné síle vstal. Snad naposledy
nás děsit bude nebes chladný štít
a šlapat svými sutkami a ledy
a hrozit zkázou lánům našich žit —

jsme zoceleni dosti. V poli režném
jak ženci s kosou stanem, stůj co stůj,
a co nám dala naše půda, sežnem'
a s písní na rtech svezem ve stoh svůj.

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

3.

Hod vánoční roku 1915.

Slunce zapadalo do boru nad zimní krajinou a bylo tak krvavě zbarvené, jak krvavý byl osud evropského lidstva, válčícího v hrozných bojích o vládu světovou. Rudé paprsky jako krůpěje krve prolité padaly do sněhu Labské planiny a odrážely se od oken výstavných domů bohaté dědiny, na jejímž konci stál velký dvůr, dvůr ondy Roubanův.

V ratejně seděl Jaroš, starý čeledín, se ženou Apolenou, starou jak on. Jich těžkou prací sedřené hnáty a jich vždy k zemské hroudě nachýlené duše srostly s dvorcem tím jako dva vedle sebe stojící stromy, jež se vkořenily do půdy. Celým světem byl jim Přívorský ten statek s jeho lány, zahradami, lukami. V nich zakopána leží i síla mládí i potu krůpěje těžkých, starých let. Proto mají tak rádi učazené stěny v ratejně, na stájích větrem i deštěm ošlehané zdi a kolem do kola žírné rozlohy. Co jiným zdá se mrtvé, nehybné, žije v jejich představách. Vždyť na každém kousku uvázlo kus práce, kus životního tepla; na všem visí vzpomínky; na

všem ulpěl jejich pot. Plahočí se tu od svých dětských let. Srostli, dýchají tím ovzduším. I výpar mrvy, kolem které chodí každý den, smyslům jejich lahodí.

Nelahodí jim jen dvoru majetník. Pamatují čtyři pány: děda, syna, vnuka, všechny Roubany, a nynějšího Tomara.

Jsou sami v ratejně, zasypané zášerem.

Muž se otáčí ke dveřím, jestliže někdo nenaslouchá, a skoro šeptem povídá:

„Tak toho vydřiduch ten přece docílil?“

„Čeho?“

„No, připravil Škarpu o chalupu a včera na štědrý den dopoledne ji koupil v exekuci u soudu. Chtělo se mu sousedových hraničících pozemků, a tak ho dlouho lichvou podváděl, až ho dostal do pasti... Chalupa je fuč... jako ten náš dvůr.“

„Ubohý pan Rouban, toho čeká pěkné překvapení, až si chudák odsedí ten trest... Božínku, jaké proměny!...“

„A paní?... Škoda povídat,“ zaláteřil čeledín a zahrozil proti úhlednému stavení, jež vyhlíželo jako panský zámeček.

Z osvětlených jeho oken padalo řadou světlo k ratejně, stojící venku přes dvůr naproti.

Zahrozil zaťatou pěstí ještě jedenkrát a pohrdavě odplivl.

Hrozba i pohrdání namířeno bylo proti paní Ludmile, jež tam hospodaří s Tomarem.

Apolena zavrtěla hlavou, řkouc:

„Nemohla si ve své bídě pomoci. Nekřivdi jí, vždyť nic na ní nevíš, co by byla zlého spáchala.“

„Já nevím, ale ví to celý svět... To máš tak, když se nouze dohrabe, kde je plný žlab... Pamatuješ přece její mámu a nebožtíka tatíka... Kam jen dal rozum učený náš pán, když si bral jejich dceru za ženu!“

„Máš, Josefe, hubu zlou, jako celý svět, a zapomínáš, jak byla vždycky dobrá k chudině.“

Muž se suše ušklíbl:

„Ale při tom pyšná jako páv, protože byla krásná jako malovaný obrázek.“

„Nerouhej se... Krásná je jen panna Maria.“

„Což o to, hezká je... A kde má svou vlastní ženu ten vydřiduch?“

„Ta se toulá po světě. V hlavě není všechno v pořádku.“

„Čím se pomátla?“

„Zemřelo jí po porodu malé robátko. Když slyšela, že spiritisti volají zpět zemřelé, šla mezi ně a četla prý při tom mnoho svatých knih. Tak se jí to chytilo, že prý mluví v samých podobenstvích jako evangelium, ale neublíží nikomu. Nemá prý nikde pokoje, jako by ji pořád něco vyhánělo do světa. I u svého muže někdy pobývá, a může být, že ji brzy uvidíme tady na dvoře.“

„Darebák,“ zabručel staroch a zhluboka si odkašlav, doložil:

„Rozsviť... Dělá se již tma... No, no, dá pán bůh, budou delší dny; přijde boží jaro, práce na polích, a bude zas veselo... Zima pro nás staré je to nejhorší.“

Rozžehla světlo ve visací lampě nad stolem, přiložila v kamnech, z nichž sálalo teplo do klenuté, učazené ratejny, a ptala se:

„Kde pak jsou ti ostatní?“

„To víš, vydřiduch nenechá zahálet, a podle sebe si taky vybral šafáře... To je pěkný kos!... Třeba byl dnes boží hod, musili pacholci s forou do města a před půlnocí se asi nevrátí... To je dost, že mým hnátům popřál trochu oddechu.“

Sotvy dořekl, ozvaly se v síni kročeje, a vstoupil ve vysokých botách malý mužíček se smeknutou čepicí. Ve mdlém světle, přitlumeném lampy stinítkem, zaleskla se lysá leb a klátila se šedá, rozcuchaná vousiska, valící se mu až na prsa. Na pohled se zdál být sestrojen jen z dlouhých valousů a z velkých bot. Když přistoupil blíž, bylo vidět ošumělý šat a na zádech pouzdro kožené, z něhož čouhal konec housliček.

„Pochválen pán Ježíš Kristus,“ pozdravoval příchozí.

Jarošovi poděkovali a divili se pozdní návštěvě.

„Co pak mne již neznáš, Josefe?“ ptal se host.

„I pro pána krále, totě bratr Jan...— Pozdrav nás bůh oba dva.“

Vítali se rukou vřelým stisknutím.

„Jáť myslil, že tě ve světě snad našla ruka Páně, když o tobě nebylo ani slechu víc než rok... Kde jsi byl tak dlouhý čas?... Sedni, sedni a vypravuj... A ty, Apoleno, sežeň honem něco k večeři.“

Odložil housle, posadil se ke stolu.

„Inu,“ řekl, „pravdu povědět, kousek chleba přijmu rád. Nejedl jsem od rána.“

Tváře se mu hnuly umíleným úsměvem, jako by chtěl povědět, že to bývá v těch zlých časech obyčejným jeho údělem, ale že to nese lehce, jako lehce nese břímě života. Měkká, skoro něžná lahoda zazářila z obličeje, na němž ku podivu nebylo ani útrap znát, s nimiž plahočil se po světě. Byltʼ obličej ten usmívavý, smírný, jako smírná byla jeho duše, jež ze sivých, pohyblivých očí zírala.

Byl napolo umělec, napolo toulavý muzikant.

Apolena přinesla zbytky oběda, a když se najedl, počal vyprávět, jak se od počátku války po dalekých krajích s housličkami potloukal.

„Je zle . . . a lidé jsou taky zlí,“ vzdychl bratr Josef, když stařeček domluvil.

„Nejsou zlí . . . zlí jsou jenom ti, kdo jsou pány jejich životů,“ mínil dědouš hovora, a pohladiv si šedých vousů dlouhé vrncochy, ptal se navzájem:

„A co vy tu máte nového?. . . Co dělá Rouban, váš hodný pán? . . . Často jsem si na něj vzpomínal, jak býval dobrý k chudině . . . Ani mnou nezhrdl a dával si hrát ode mne, jako bych byl velký umělec . . . Inu, snad jsem mohl být . . . Ano, ano, mohl jsem jím být. Vždyť přece víš, že jsem býval v konservatoři a i vznešenému světu že jsem hrával po městech. Ale pánbůh jinak usoudil, a já nelituju ničeho . . . Tak, tak, bratříčku . . . Ten váš dobrý pán mne vždycky odměňoval štědrým dárečkem, ne almužnou, a přidal pěkná, dobrá slovíčka, jež člověka někdy více potěší, než penízky . . . Snad mne tu nechá ve dvoře, dokud se vlaštovičky nepřistěhujou . . . Ptáčci přiletí, já odletím . . .“

„Ne, nenechá.“

„Proč?“

„Není tu již vladařem . . . Sedí v kriminále, a dvůr je fuč.“

„Pán bůh s námi a zlý pryč . . . Co pak, chudák, udělal?“

„Ach, to by byly dlouhé povídky.“

„Jen to dopověz,“ vmísila se Apolena do řeči.

„Vypravuj, bratře, vypravuj,“ prosil stařeček, „vždyť je to hrozná věc.“

Čeledín si nacpal dýmku, zapálil, a bafče, vykládal:

„Víš přec, jak to s naším pánem bývalo: samá kniha, samá učenost; v hospodářství samé opravy a náklady . . . Tam odvodnění bažinaté půdy, jinde zavodnění suchopárů, tu zas drahý nákup dobytka, stavba velké sýrárny a jiné podniky . . . To všechno selhalo . . . Nedával si pokoje; pral se pořád s Labskou vodou nebo se suchem a myslil, že překoná samo nebíčko . . . Nebyl nikdy spokojen, co dal pánbíček; ani s tím, co mu zanechali otcové. Vyhořelo mu i staré stavení; jeho ženě zachtělo se nádherného zámečku, jak mívají baroni a hrabata. To všechno stálo hrozné peníze. A nebohý pán pořád v knihách, pořád zamyšlen. Sám nebeský tatíček ví, o čem neustále přemýšlel. Snad předělat chtěl svět.“

Vypravoval, jak byl Rouban odsouzen. Když ukončil, odplivl a zaklel si:

„Zatracený vydřiduch! I o tom se povídá, že prý tenkrát staré stavení sám zapálil, aby pána přived' do dluhů, a že na něj narafičil sám ten kriminiál. Ba i ženu jeho koupil za jidášský groš. A tak ubohému nezůstala ani naděje, že se vrátí k někomu, kdo ho potěší.“

„Na tu paní mně neklevetˇ, ty hubo zlá,“ ozvala se Apolena a hrozila mu prstem u hlavy.

„Chudáček!“ vzdychl stařeček a zalomil smutně rukama.

„Neboráček . . . neborák,“ povzdychla i žena, jež byla z Moravy a dosud někdy utrousila slůvka z rodné dědiny.

V okamžiku, když si utírala slzy zástěrou, vstoupil do ratejny šafář Šimonek. Jaroš vyndal fajfku z úst, vstal z lavice a čekal rozkazů.

„Topíte tu,“ spustil zhurta příchozí, „jako v sušírně . . . Vždyť tu máte horko, že by se moh' člověk zadusit.“

„Staré hnáty . . . staré hnáty . . . a venku mráz.“

„Pro staré hnáty nebude milostpán ani dříví ani uhlí kupovat a vzkazuje, že vašich služeb nepotřebuje.“

„Dává výpověď?“ zajíkal se čeledín a leknutím upustil dýmku z pravice.

„Ano . . . vám i vaší ženě na čtrnáct dnů . . . Tak se podle toho zařiďte.“

„Zařídíme . . . zařídíme,“ koktal staroch, a hlas se mu třásl lítostí.

„A co tu máte za cizího člověka?“

Vstal z lavice i Jan, a hrábnuv si rukou do vousů, větil dobrácky:

„Jsem bratr tadyhle vašeho Josefa a chodím s muzikou . . . Přišel jsem k němu na nocleh.“

„U nás není žádná noclehárna, kde by se moh vyspat každý pobuda.“

„Inu ano, pobuda . . . Ale nechte mě tu jedinou jen noc . . . Jakmile se boží ráno rozbřeskne, půjdu dál.“

„Ani hodinu . . . Kliďte se . . . Vám, Jaroši, zakazuju, abyste tu přechovával cizí lid . . . A vy, muzikante, za čtvrt hodinky ať jste ze dvora, sic vás vyštvu psy.“

„Inu půjdu, půjdu . . . snad se dobrý člověk jinde smiluje.“

Řekl to tak klidně, jako by přijímal almužnu. Ani utkvělý úsměv z obličeje nezmizel. Jen se zdálo, že se rty trochu zachvěly.

(Pokračování.)

✱

Jos. Kuchař:

ZA SYNEM BŘETISLAVEM.

Ticho po pěšinách,
smutna alej cest —
park je v mlhách zasněn,
zašlých dob v něm zvěst.

Chodili jsme tudy
spolu, dítě mé;
srdce šťastných chvil těch
bolně vzpomene.

Slunce tehdy hřálo,
máj tu vonný kvet,
ptactvo sladce pělo —
nás tak těšil svět.

Chodím ve vzpomínkách
teď tu opuštěn,
mojí hlavou táhne
minulých dob sen...

Slunce v mlhách zhaslo,
podzimu kol tiš,
ptactvo dávno zmlklo —
a ty v hrobě spíš. — —

Ferdinand Pátek:

DOPISY JANA NERUDY.

Otiskl jsem v letošním ročníku Vlčkovy „Osvěty" vzpomínky na Nerudu a připojil několik listů Nerudových. V úvodu zmínil jsem se, že dopisy byly psány rodině p. ředitele Alojsa Tichého ve Vlachově Březí, jenž byl bratrancem Nerudovým. Navštíviv v letošních prázdninách paní Terézu Stiebrovou, dceru zemřelého p. řed. Tichého, dostal jsem od ní další Nerudovy listy, jež tuto předkládám. Dopisy ty adresovány byly choti p. ředitele, paní Gabriele Tiché, jen dopis 16. je psán dceři Anně, a 21. a 42. panu Tichému.

Připojuje nutné poznámky k jednotlivým dopisům, nemám, co bych zvlášť poznamenal v úvodě svého článku. Křestní jména v listech se vyskytující jsou jmény dcer a syna zesnulého p. Tichého.

O Nerudovi je známo, že nebyl nikdy příliš sdílným, naopak, že byl povahy uzavřené. Tento rys povahový značí se i v listech jeho. Jsou stručné, obmezujíce se většinou na pouhé díky za posílané mu dary, nicméně čteme v nich místa, jež svědčí, v jakých skromných poměrech žil náš básník a ukazují chorobu Nerudovu, jež po léta pomalu, ale jistě ho zdolávala, působíc mu nejen mnoho bolu, ale i strachu a duševní trýzně.

* * *

1.

Theuere Gabriele! *)

Endlich also eine officielle meldung, dass Ihr um ein soehnchen bereichert seid! Hat lange gedauert. Dafuer jetzt auch meine verspaeteten glueckwuensche — s'ist nur Deine schuld, dass sie verspaetet sind. Nein, auch nicht ein woertchen zu schreiben! Ich trage also den buben in mein verwandschaftshauptbuch ein — wohl bekomm' es ihm in unserem kreise! —

Besten dank fuer die sendung. Sie ist zur rechten zeit gekommen.

Gruss an Alois und alle kinder von Deinem aufrichtigen

(bez data) *J. Neruda.*

2.

Drahá Gabrielo!

Píšu Ti jen krátce. Jen abych se Ti upřímně poděkoval za skvělé Tvé pohostinství a laskavou ve všem péči.**) — Však já se Ti pomstím, jen až příjdeš do Prahy!

Maxova oči odvírajícího a zavírajícího Krista asi už máš. Byl bych rád Ti poslal

*) Neruda po dobu, než se naučila paní ředitelová česky psát, dopisoval jí německy.

**) V červenci r. 1880 byl Neruda ve Vlachově Březí hostem p. řed. Aloise Tichého.

rámec hned s sebou, když ale teď nemohu ven.*) Proto podotýkám jen, že rámec nehodí se jiný než černý, nebo tmavohnědý, avšak bez lesku. A pak trochu hluboký.

Jsem se srdečným Tobě i Alojsovi pozdravem

Tvůj

7./8. 80. *J. Neruda.*

3.

Milá Gabrielo!

Zde exemplář překladu „Kosmických písní", abys mohla někdy v něm číst.**) Jak jste viděli, tedy už pracuju. Ale nerád, stojí mne to ještě namáhání. Ukrutně pomalu se věc ***) mění.

Rudolfka, bude-li se zase smát, pořádně potrestej. To není hezké, když tak mladí lidé si dovolují ve společnosti se chechtat a být veselými.†)

Rezince dej o její svátek za mne hubičku.

Alojsovi a všem upřímné pozdravení od Tvého

oddaného

13./10. 80. *J. Nerudy.*

4.

Milá Gabrielo!

Teprv teď přicházím s díky za zásilku; došla a „shledána před očima páně dobra". Ale budu Tě, milá Gabrielo, obtěžovat výroční svou prosbou. O výroční dárek potravin pro toho mého chudáka.††) Víš, jako vloni a předloním a bůhví kolikráte už.

Od Anny neobdržel jsem už asi 14 dní dopisu. Snad nestůně? Dnes jí píšu zase a tedy toho zvím.

Srdečný pozdrav Alojsovi, všem dětem a Tobě, sestřenko milá!

Tvůj

3./12. 80. *J. Neruda.*

Ano tak — na sebe bych byl zapomněl! Zdraví se pomaličku lepší. Vycházím denně jednou, na dvě hodiny. Lékař sice říká, že jsem „příliš opatrný", ale já osudu už nevěřím — když jsem byl tak dlouho poután, je dobře poutat se dobrovolně ještě trochu dál a nemusit sobě výčitek pak činit — je-li pravda?

5.

Milá Gabrielo!

To jsi mne zarmoutila zprávou svou. Doufám sice, že věc nebude konečně zlá, ale jen opatrnost — opatrnost! Pozdrav srdečně Alojsa a dej mi laskavě hodně brzy novou zas zprávu. Potřebuje-li Alojs něčeho v Praze, ať řekne. —

Za to jsem se srdečně a nahlas zasmál, když jsem četl, že posíláš kapouna. Přišel, byl výborný, ale za to cestou od něho načichlo máslo. Čím dál do léta, tím spíše by zásilky drůbeže dělaly obtíže. Neposílej mně nic z toho, mohu to koupit v Praze. Co ale nemohu koupit v Praze v stejné dobrotě, je Vaše máslo, Váš sýr, Váš med. A snad jednou, dvakrát do roka kousek uzeniny, po venkovském způsobě uzené.

Posílám Ti kočičku, „nejnovější novinku" pražských krámů. Praha je plna koček teď. A Teréze a Vilmě taneční pořádky.*) Teréze prosím, řekni, aby mne zpravila, kdyby „Lumír" předce nebyl již přišel. Zařídil jsem zásilku sice, ale přihlásili jsme se trochu pozdě.

Srdečný pozdrav všem a Tobě zvlášť.

Tvůj

14./2. 81. *J. Neruda.*

6.

Milá Gabrielo!

Dovídám se, že Alojs zase churaví nebo churavěl. Pozdrav ho srdečně — ať se šetří. Nejsou žerty s nohami. Nejmenší zanedbání škodí a předčasná horlivost úřadní mohla by ublížit dosti trvale. Dejte mi někdo zprávu.

Upřímné díky za med a máslo. Máslo výtečné, pochutnávám si na něm denně s pravým gustem.

Tvůj upřímný a vždy ochotný

13./3. 81. *J. Neruda.*

7.

Milá Gabrielo!

Ještě jsem Ti pro nával prací svých neodpověděl. Jsem velice zaměstnán a mám tím méně času volného, že k vůli šetření

*) Z Vlachova Březí vrátil se Neruda churavý do Prahy.

**) Adresátka, rodem Němkyně, uměla sice česky, ale lépe se jí četlo německy, proto jí Neruda poslal tento německý překlad.

***) t. j. nemoc.

†) Nerudův vtip: Rudolfek té doby byl sotva několik měsíců stár a šťastná matka asi sdělila s Nerudou, že její miláček se už „umí zasmát".

††) Neruda vždy k vánočním svátkům sháněl takto dar ve viktuáliích pro sluhu redakce „Národních Listů", Františka.

*) Bývalo zvykem, že páni posílali z velkých plesů dámám, jež se plesu nezúčastnily, dámské taneční pořádky.

sil svých nemohu se oddat práci nepřetržité.

Takto žiju ještě dosti klidně. Vzdal jsem se na př. nadobro a všeho spojení s divadlem a tím jsem se dostal do zátiší. V Praze letos ovšem už zůstanu, při nynějším běhu věcí nemohu mít ani pomyšlení na nějakou změnu.

Anna, doufám, vežije se do nového svého poměru brzy a dobře; pak bude také spokojena. Snad se toho dosud bojí a nedivím se jí při její nezkušenosti a při tom, že dosud žila vždy jen v kruhu domácím.

Místo není skvělé, není ale také zlé. Anna tam ve vůkolí bude mít celou řadu dobrých lidí, a do Prahy také nebude pro ni daleko.

Pozdravuju Vás všechny co nejsrdečněji. Váš

23./9. 81. *J. Neruda.*

Sděl Anně co novinku z kruhu jí známého, že slečna Jos. Š. je zasnoubena s p. dr. Vejdovským.

8.

Moji milí!

Jsem v Eichwaldu (pošta taktéž: Eichwald, „Theresienbad"). Hanebné počasí! Mlhy, déšť, zima, nepokoj v noze. Trpím od rána do večera.

Máš-li kus skutečně dobrého, okatého sýra, prosím, zašli mně sem. A nějakou čtvrtku pošli dru. Juliovi Grégrovi („Národní Listy", Marianská ulice). Připiš k tomu, že posíláš jako „k mému příkazu", víš? Ale dobrý! *)

Tak se nehněvej, že Tě o něco zas žádám. Srdečný pozdrav Gabriele a všem také dětem. Rudolf už zdráv?

Tvůj

5./6. 82. *Neruda.*

9.

Milá Gabrielo!

Moje nejupřímnější přání! Buď zdráva a vzpomeň si často na mne. —

Posílám Vám zcela droboulinká velikonoční vajíčka. Jsou až ze Skotska a Tuček **) je má v Praze jediný. Uvnitř to dřívko se také ještě odevírá a jsou tam špendlíčky nebo co — pozor tedy na Rudolfa!

Teď ani věru nevím: děkoval jsem Ti už za Tvou poslední zásilku? Myslím, že ne. Děkuju sice tedy teď, ale očekávám od Tebe přísné pokárání.

Mnoho štěstí k svátkům!

Nejsrdečnější pozdrav Alojsovi a dětem.

Cele Tvůj

23./3. 83. *Neruda.*

10.

Milá Gabrielo!

Odpusť, že Ti tak dlouho neodpovídám, a především, že jsem se Ti nepoděkoval ještě za Tvou laskavou zásilku. Příčina je trochu bolestná, totiž pro mne: boláček, který mne už moří několik neděl a pro nějž nemohu sedět. Tedy milostivě odpusť.

Co se mého stěhování týče, ani ještě sám nevím, kdy a jak to udělám. Snad se postěhuju za 3, snad za 4 neděle, snad za 8; platím tohle čtvrtletí dva byty, jen abych to měl pohodlné, a budu se stěhovat po kouscích.*) Prosím Tě, co pak by mi při tom byla Teréza platna! To by bylo skutečně prazbytečné trmácení sem a tam, neboť já mám pomocných sil zde, mnoho-li jen chci. Děkuju tedy za Vaši přátelskou laskavost. Až změním byt, udám Vám ovšem adressu.

Přiloženou knížečku dej laskavě Anně. Ať neodkládá se sňatkem svým ani týden zbytečně. Psal bych jí proto zvláštní list, ale psaní mne namáhá.

Tvá zpráva o Rudolfovi mne potěšila. Dej mu za mne hubičku, klukovi. Kolik pak coulů už měří?

Srdečný pozdrav Tobě, Alojsovi a dětem! Váš

19./8. 83. *Neruda.*

11.

Milá Gabrielo!

Sedím u stolu a píšu první list Vám. Zaplať pánbůh, že už zase sedím a trochu na procházky chodím; ale obé pomalu. Zkusil jsem mnoho, ale nyní snad bude pokoj — vím, že mně toho přejete z plné duše. Srdečný pozdrav tedy Vám všem.

Dostáváte všechny noviny? Které ne? Anna si vymínila „Světozor" a „Lumír" a dostáváte je také už. Pište, co Vám schází nebo nedochází.

A pošlete mně kus čerstvého, dobrého másla. Toužím po něm.

Otázka k Alojsovi: Jsou tam někde srnci? Lze tam dostat b e z o b t í ž e vydělanou (bílou) srnčí kůži na polštář?

Zatím Váš

22./1. 84. *Neruda.*

---

*) Na panství Vlachobřezském vyráběn byl výborný sýr v podobě malých bochníků ementálských.

**) V té době renomovaná pražská firma s galanterním zbožím.

*) Neruda se stěhoval z Konviktské do Vladislavovy ulice. (Viz Dr. L. Quis: Kniha vzpomínek 375.)

(Pokračování.)

J. Jahoda:

ČAROVNÝ KVĚT.

Prý kdysi rostl v Čechách. Mátoživě v pohádkách jen žije
a nedovedou ani vypravovat, kdy se navždy ztratil.
Zní o něm pohádka, jak prvních bledul čistá poesie,
a oko vypravěčů jeho odlesk nadpozemský zlatil,
jak ze zázračné studánečky když se živá voda pije — — —

A v pohádce se praví, že jej lidé měli k smrti rádi,
že za čarovným květem v strázni putovali i kraj světa.
Jak uvidí jej, všechno v myšlenkách se smírným štěstím zladí,
a velké odpuštění v uklidněné duši čistě vzkvétá,
a v srdce vkročí neposkvrněné a důvěřivé mládí.

Vzdor ihned rozplyne se v zažehnutí bratrského oka,
a nenávist se brzy ve stisknutí ruky proměnila,
po zlatě žízeň padla pod zem, odkud přišla, do hluboka,
a ruka z ostří mečů bleskot slunce na radlici roznítila, —
s úsměvem políbení bratrské vzal člověk od otroka.

Kdo k čarovnému květu s žízní po pravdě se zbožně blížil,
ten srdce oproti lži světa navždycky měl obrněno,
a cestou pravdy poznané šel, byť svět násilím ji ztížil,
byť v peklo proklel jeho duši, špínou ztřísnil jeho jméno!
Však Bůh se k němu v milosrdenství svém s vysokostí snížil.

A čarovný květ zářil, měkce svítil nebeskou svou bělí
v zapadlých úvalech a pod úbočím zapomněných strání,
jak z říše nadzemské se v lidskou duši jeho svity chvěly
a ruce zvedaly se všeho stvořeného k požehnání!
Však oči falešné a tupé květu toho neviděly.

A potom z Čech prý zmizel. Nikdy nevykvete prý již znova,
už nikdy více pod došky, ni v lesinách se nezatřpytí.
Prý zaklela jej navždy naše stará kletba satanova,
a navždy vyhynulo v Čechách ono čaruplné kvítí...
A říká se, že rostlo u Kunvaldu, kdesi u Rychnova — —

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

„Víme, berzo budeme míť funousek zas," ve společnosti před průčelním oknem breptal strejc Doutlík, „Holubče dlouho nebude, už se tuze bernoží!"

„Co tak na ďúče herklo najednou," podivila se Janouchka.

„Usatonilo se, dycky to pondělní lítání do Korytnej do bělidla a v sobotu v noci domů ji sterhlo a pak ty muziky, u každýho šejdouce kolem dokola bylo jako zteklý, rozumu to nemělo!"

„Bylo přeci dobrýho outora!"

„Je to platný — máma měla míť rozum."

„Kdyby se to dalo držeť!"

Strejc obrátil se k Hejkrlíkovi: „Co jste dal?"

„Jako od funusu? Panu faláři padesát krejcarů, hrobníkoj osm šestáčků, zvoníkoj tři.“

„No, dost hezky s vámi jednali,“ pochvaloval Doutlík a ostatní přitakovali.

Seděli, upíjeli, nemluvili. Strejčkové vytáhli fajfky, Doutlík klepl na kulatou pikslu a podával šňupec.

„A co — jak teď Lojzíček — zůstane u ševce?“ opět Hejkrlíka se tázal.

„To, pane, sotva, už je na to trochu velkej, deržel se, jen aby byl při mámě. Porád se poptáváme kolem dokola, kde by mister potřeboval chasníka, aby to byl přeci chasník, a nikděž nic. Tak nezbude, než aby šel sloužiť.“

„To by bylo škoda, řemeslo je řemeslo, ale jaká pomoc, poohlídnu se, kdyby něco bylo — tuhle taky Pařezskej mlynář něco povídal —“ a blýsknavou tabatěrkou točil v dlani.

„Když budete tak dobrej —“

Dopivše, vysázeli krejcárky a vstávali.

„Tak hochu, teď budem hospodařit spolu,“ uvazuje si uši, pravil otec.

Lojzík skrčen mlčel.

„Dyť já taky přiběhnu, třebaže moc nemůžu, když taky porád za tím stavem sedím, a v sedničce u našich Koberů přec taky člověka čekají,“ pravila tetka a podívala se kolem, co ostatní tomu říkají.

„Musíte si už nějak pomoct, co dělať, jináč to nejde!“ ozval se Janouch a přihladil si vlasy s temene k uším.

„Batože — hůř je, když zůstanou malí!“ jiný odpověděl.

A vyšli.

Opět usadili se na saně a jeli ke Lhotce. Chumelice hrob staré tkalčice vytrvale zasypávala . . .

* * *

Pod jemnědmodrou, místy beránčím načechranou jitřní oblohou otevřel se právě den. Slunce bylo ještě za horami a ani východ dosud nehořel. Země syře dýchala, listí buků a břez na stráni, po níž lesem províjela se bílá písčitá cesta, viselo mokré, splihlé a všecko drobné býlí ověšeno bylo těžkou rosou. Pod dolní strání hrčel horský potok; prudce sklouzal přes ohlazené balvany a proudy jeho s hrkotem prodíraly se mezi vyčnívajícími kameny. Lehký klepot pařezského mlýna, ukrytého v nevelké zelené dolině, mdle a jednotvárně ozýval se v lesích.

Za dvorem, v jehož předu byly kůlny, hranice i šišáky dříví, a na němž stály tři vozy, fasuňkový, žebřinový a malý, kolem dokola obedněný, byly hlavní budovy: v pravo pila, ve středu starodávný patrový mlýn s příbytkem mlynářovým, s konírnou i s chlévem a v levo zvlášť mohutná, rozkleslá už stodola s omšenou střechou. Pila teď časně z jitra ještě mlčela, ale lesklé čepele a nařízنuté klády čekaly.

Hlavní budova měla přízemek kamenný, patro dřevěné, s okny mnohem menšími a kryta byla černou lepenkou. Mlýnice byla od hlavních dveří v pravo, příbytek v levo.

Za chvilku potom, když se denní světlo okénkem vlinulo do maštele, v pravo ode dveří, v lůžku na prkenném bednění pohnul se spáč a promnul si oči. Pohleděv do světla, honem je zase zavřel. Pohověv si ještě několik minut, slezl a oblékal nohavice.

Byl to Alois Hejkrlík.

Čeledín Tonda, světlovlasý, červený, u druhé stěny ještě hlasitě chrápal.

Hejkrlík vyběhnuv, v jasném proudu bystré vody, ženoucí se žlábkem se stráně do kamenné nádrže, ošpláchl si obličej i vlasy. Vrátiv se do konírny, oblékl kazajku, narazil čepici, koním přinesl koš trávy, nasypal ovsa, přinesl putynku vody. Koně zatím povstali. Byli tři, dva velcí, statní bělouši vedle sebe, malý, baculatý poláček za přihrádkou.

Maštel a po něm chlév dav do pořádku, Lojzík chvátal do dveří hlavních. Ač mu docházel pětadvacátý rok, byl pořád nevelký hrdina, krátkonohý, tmavohlavý. Po matčině smrti sloužil ještě asi dva roky na selském doma a ve dvorci Zabilém, kus od Lhotky na samotě, když pak umřel i otec, složil všecky zděděné krámy u tetky na půdě a uchytil se tady ve mlýně. Byl tu již kolik roků. —

U mlynářů bylo živo již od půlnoci, panímáma pekla se dvěma holkami chléb pro vůkolní překupníky. Zaděláno bylo již včera; teď řady krásných, lesklých bochánků čekaly a voněly na čisté podlaze i na stojanech podél stěn.

„Dobrytro přeju,“ pozdravil Lojzík a na všecky se zacenil.

„Může se nakládať.“ pravila mu panímáma, už ne mladá, nevysoká, širokých ramen a boků, „do Olešnice dvacet, do města dvakrát po třiceti, do Jesenu taky dvacet; taky jáhly, krupici a kroupy.“ Lojzík pokývl a hnal se na dvůr. Zapřáhl se do ojky obedněného vozu, mladšinka mu zatlačila a zatáhli vůz až před dveře. Lojzík vyšvihl se nahoru a ďůčata nosila po pěti bochníkách. Když byl chléb krásně vyrovnán a také ostatní naloženo, panímáma Lojzíkovi odevzdala knížku. Vybatolil se i pan otec, ještě rozespalý, nevysoký, tlusťoučký, malých hnědých oček,

líce kulatého a červeného jako měsíček na východě, světlehnědých, řídkých vlásků hlaďounce učísnutých. „Tak, tak, Lojzíku,“ usmíval se, „pěkně se ti pojede. Ale heleme, jaká je červinka na východě a chceme brát žito; musíš si pospíšit, abysme to dostali domů.“

Lojzík pohleděl na východ, jehož beránčí krvavě i řeřavě planulo, přikývl i zamrkal na souhlas, a pan otec kolébal se k snídani.

Protože panímáma i na Lojzíka volala, seskočil a v síni usedl na prvý stupeň schůdků, jež ode dveří mlýnice zdvíhaly se do prvého patra. Mladšinka přinesla mu hliňák kávy a krajíc chleba. Nadrobil a chutnalo mu, až v skráních lupalo a v ústech mlaštělo.

Drobný stárek, už šedivý, bezvousý, usmívavý, v bílé kazajce s vyhrnutými rukávy, v zástěře, postavil se mezi dveře mlýnice a Lojzíka s úsměvem pozoroval.

„Tak jsem si, hochu, už kolikrát myslil,“ povídal zvolna, „že jsi u nás už tolik roků, že bys tu taky mohl být vyučen.“

Lojzík jenom naň mrkl a maje ústa plna, mutlal: „Vždyť jsem švec.“

„Švec — je to platno, když neděláš!“

„Tetka taky hubuje!“ broukl Lojzík.

„Mohl jsi bejt už mlynářem, je to čisté řemeslo.“

„Jsem mrákota, neodnosil bych to.“

„I čmerta, dobytku a na půdu taky musíš nosit. Já taky žádnej zvláštní vejpada nebyl a jednou jsme měli mládka, že když jsem ho poprvé viděl, pomyslil jsem si: Co pak ty zámorko tady chceš! a vidíš, byl ho malej oudělek, ale nosil pytle větší, než byl sám.“

Lojzík poslouchal, ale dál nic.

„Kdy pak se, prosím tě, takhle oženíš?“ špulil se stárek.

Lojzík nabíral tím horlivěji.

„Mařče a Anče ti dají pokoj?“

Odpověď se neozvala.

„Nebo někam brousíš, aby žádnej nevěděl!“

„Že vy, stárku, porád musíte zlobiť!“

„I to Pánbůh chraň, kdež pak zlobit, dobře to myslím.“

„Tetka se porád stará, abych šel dělať, pan otec taky povídal, ale co mám hledať, nic lepšího nenajdu.“

„Máš se dobře, viď!“ pokyvoval stárek.

Lojzík dopiv zbytek, olízl ret o ret a donesl hrnek do kuchyně.

Po chvilce, sedě na voze v předu v košatince, vyjížděl s poláčkem ze dvora.

Pro tyto jízdy se mu ve mlýně zvláště líbilo. Sám a sám jel, vozík mírně hrkal, trochu se houpal, poláček poskakoval, a Lojzík leda že si bičem pošvihoval. I písničku si někdy zabzučel nebo vzpomínal, jak by se maminka s tatínkem usmívali, kdyby ho tak viděli.

Ostatní služba v chlévě, ve stodole, na dvoře, na půdě, v poli nebyla tak milá a nalítal se od rána do noci. Panímáma obě holky držela víc jen k své práci, čeledín dělal s koňmi, a Lojzík si proto nejednou pobručel, že s dobytkem a pro dobytek má všecko odedřít sám, koním sloužit za Tondu.

Za to jídla bylo dost a — mmm! — dobré! Kaše vždycky se syrobem a se skořicí, na knedlíkách másla dost, jahelník se slivami a s křížalami, dolky dobře mazané, krajíce pořádné, když bývá maso, je ho hezký kus a všeho k tomu.

Vyjev dnes na planinu a vida všecko kolem, i lhotecká stavení mezi lesy, všecek se rozjařil. Sluníčko bylo už venku, radostí se třáslo, lesy se smály, louky jiskřily rosou, a v polích činili se již lidé. Sekáči přispíšili si, aby ještě dnes, v sobotu, žita položili a zítra aby mohli protáhnouti hřbet.

V Olešnici u krupaře složil, co přivezl, hospodyně potvrdila mu příjem, přinesla namazaný krajíc, odvedla prázdné pytle, a Lojzík s poláčkem obrátili.

U hřbitova se zastavili, Lojzík zaskočil k tátovu i k mámině hrobu, pokřižoval, přeříkal otčenáš, a vozík zas hrčel k městu.

Cestou synek vzpomínal, jak tudy s mistrem Bezinkou chvátávali na jarmark, a že starý mistr také už před časem nadobro složil krám a šel si navždy odpočinout . . .

V městě byla zastávka delší, protože bylo také třeba poláčka přikrmit; na zpáteční cestě zajeli stranou do Jesenu a bylo už po jedenácté, když vozík hrkal s návrší ke mlýnu. Poláček měl co držet.

Lojzík koníčka odpřáhl, popleskal, pustil ho sama napřed do maštele, nachystal mu, přinesl čerstvé vody.

Když potom zardělý, zpocen, bez kazajky, s košilí rozhalenou kráčel k síni, panímáma nesla mu v ústrety hrnec studeného mléka a tři placky. Odevzdal knížku, vyřídil vzkazy a šel zase na schod.

„Všickni jsou na žitě,“ pravila mu, „od rána nahrabujou a snad už vážou, máš s poláčkem přijet!“

„Pojedu,“ kýval ceně se a usednuv začal drobit. Studené mléko s plackou — ach, to pojede!

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Tanec smrti. Povídky. Uspořádal a úvod napsal Arnošt Procházka, původními dřevoryty ozdobil a úpravu navrhl Frant. Kobliha. Nákladem Karla Říhovského na Král. Vinohradech.

Hrůzná přítomnost vnutila myšlenku na smrt i těm, kdo nejvíce se jí vyhýbali. Tisícové přestali se jí báti, a nuceni smiřovati se s ní hledají útěchy v přemýšlení o ní. A tu kniha, která „chce, možno-li, zjasniti zakalený hled, rozpláti trochu zklidněného jasu v slzných krůpějích a mlžných dnech" byla myšlenkou šťastnou a včasnou. Pořadatel, sestaviv výbor povídek třiceti tří autorů, praví, že neběží mu ani o úplnost forem (to jest různost tvářností smrti), ani o vyčerpání jmen a dob. Úplnost taková jest arciť těžko dosažitelna, jmenovitě nemá-li kniha nabýti přílišných rozměrů; přes to však přáli bychom si v souboru takovém více systému a méně nahodilosti, než jaká tu patrna. Převahu mají auktoři západní — kdežto spisovatelé východní, kteří mnohem pronikavěji dovedou se zahloubati v záhadu smrti, jsou zastoupeni slabě, počtem i obsažností i vahou. Naproti tomu na příklad „Maska červené smrti" E. A. Poea, často přeložená a všeobecně známá, zařaděna nadbytečně. Většina prací nedotýká se přímo problému smrti, obmezujíc se na líčení způsobu umírání, více méně neobvyklého; jednostrannost tato vyplývá právě z převahy živlu západnického, jemuž pořadatel se přiklonil, výslovně právě v předmluvě, že kniha chce několika rysy zachytiti různost tvářnosti smrti. Po těchto námitkách však nutno konstatovati, že jednotlivé články knihy, a to většina seřaděných prací, uchvacují krásou, podmaňují silným dojmem; vedle mistrných prací cizích prvé dvě z původních jsou ceny značně podprůměrné. Na knize pracoval větší počet překladatelů; jazykový ráz — nehledě k nutné snaze po zachování rázu originálu — je proto pestrý. Nejkrásnější práce (na př. Maeterlinckovo „Vraždění neviňátek", tato vypravovaná staroflámská malba), jsou přeloženy nejkostrbatěji. Typografická úprava knihy vyhovuje přesným požadavkům. *Kaz.*

HUDBA.

Opera. Vinohradské divadlo provedlo Auberovu komickou zpěvohru „*Zedník a zámečník*". Ostrčil uskutečňuje tak soustavně program seznamovati obecenstvo se starší komickou operou francouzskou, nastudovav nebo přestudovav postupně Boildieuovu „Bílou paní", Halévyho „Blesk", Berliozovu „Beatrici" a Auberova „Fra Diavola". „Zedník a zámečník" je první dílo, v němž se objevuje Auberův svéráz plně a vyhraněně: okouzlující melodika, lehká rytmika, zajímavá harmonie a jiskřivá instrumentace, to vše spojeno s neobyčejným smyslem pro charakteristiku postav a rušný spád dramatický. Příkladem možno uvésti půvabnou ouverturu díla, veselé zpěvy obou řemeslníků v I. i II. jednání a zvláště ženské duetto v III. jednání (slovní souboj zedníkovy ženy s pomlouvačnou sousedkou), jež přímo srší vtipem. Provedení díla pod vedením Ostrčilovým bylo v orchestru dokonalé, a také solisté podali výkony velmi krásné. Auber představuje spolu s Boildienem umělecké ztělesnění francouzského ducha v tomto oboru hudebním; jejich díla možno po té stránce nazvati v pravdě národní (t. j. francouzská). V repertoiru Vinohradského divadla mají díla taková býti zřejmě protivahou „moderních" operet. Jest tedy zajisté zajímava otázka, jak je přijímá obecenstvo? Bohužel — nejeví pro ně příliš vřelé účasti. A přece duch, jenž v nich vládne, je v podstatě týž jako v starých operetách Offenbachových, třeba že tyto znamenají krok po kluzké dráze, vedoucí od umění až k nynějším, tak hýčkaným výrobkům vídeňským a berlínským, jež značí již negaci umění. Vkus tohoto našeho obecenstva jest zřejmě daleko horší, než byl vkus generace starší. Které jsou toho příčiny? Soudím, že především sociální. Premiéry operet na Vinohradech staly se událostmi společenskými a tím vzbudily klamné zdání, že jsou též událostmi uměleckými. Dřívější návštěvníci považovali operetu za zábavu, nynější jsou přesvědčeni, že se účastní umění... Opereta tedy subjektivně, t. j. v hodnocení obecenstva (a také leckteré části kritiky) stoupla; poněvadž pak současně klesla objektivně, t. j. neštítí se teď již používati nejhrubších a zcela neuměleckých prostředků k docílení dojmu, pochopíme, že se vedle takového „umění" zdá našemu obecenstvu pravé umění — slabé a nudné.

Tu je kořen zla a zároveň možnost zase je vypleniti. Obecenstvo je přístupno suggesci; odstraní-li se *nimbus* operety a vrátí skutečnému umění, bude obecenstvo následovati. Ovšem že zvolna; ale tak již jest v povaze lidské, že se rychleji pokazí nežli napraví. A divadlo má přece býti činitelem výchovným?

Dr. *Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Ve Vídni vzpomněli si, že na věžích visí ohromné množství kovu (dobré staré zvony obsahují až dvě třetiny mědi), i nařídili „rekvisici" zvonů k účelům válečným. Co je v Čechách věží, žádná snad nezůstala neprohlédnuta. Na-

mnoze ne bez pohnutí. V ruchu velkoměsta zanikal hlahol zvonů skoro za rohem sousední ulice; za to v tišinách venkova, kde daleko pronikal vážným, plným hlasem, bylo asi mnohým srdcím těžko, když se loučili se „svými" zvony, s touto podstatnou částí dramatického křesťanství, jak je skládá soumračně oživený vnitřek kostelů se svými oltáři, varhanami atd. Na těchto zvonech bylo reliefem vyraženo mnohé bohabojné, pokorné i pyšné slovo, legendy, lecjaké svědectví místní a dobové, pěkné vyvedení plastické ozdoby — a z toho všeho zůstal nám jen památkový materiál obrazový či odlitek detailu a zevrubný popis, jestliže odborník zavčas přispěchal, než byl starý zvon odevzdán k účelům časným a proměněn v zkázonosný nástroj války.

Takovou exposicí fotografií a odlitků, „posmrtnou" výstavou zvonů k účelům válečným odvedených, je výstava pražského Uměleckoprůmyslového musea, jež mohla soustřediti památkový materiál jen z několika krajů českých, nejbohatěji ze západních Čech (zásluhou Městského historického musea v Plzni) a z Prahy. Časově jsou to skoro napořád zvony z XVIII. století a doby pozdější; z nejstarší a nejslavnější periody českého zvonařství (XV. a XVI. století) je zde jen několik prostých kusů. „Rekvisice" zvonů našla dosti kusů všedních, jichž hodnota hmotná je někdy větší než hodnota umělecká, pobrala však také leccos zajímavého i výtvarně cenného. Tím vděčněji přijímáme snímky nebo odlitky ztracených zvonů, jež vynikaly nad míru obyčejnou. Jsouť to cenné dokumenty tak zv. uměleckého řemesla, hlavně drobné plastiky dekorativní v českém zvonařství, jež ještě v XVIII. století ve svých hutích dovedlo zvony vtipně a půvabně zdobit, dovedlo důstojně zacházet s erbíky a písmem a vkomponovat třeba celé drobné výjevy biblické v plastický pokryv zvonu, jemně a živě modelovaný. I ohromný dekor je vždy vzhledný. Takovým znamenitým kusem byl na př. zvon z Nepomuku z r. 1756. Jako jemný modelér a dekoratér mezi pražskými zvonaři XVIII. století přední místo drží zvonař Mikuláš Löw (1688—1724) svým vzácně krásným zvonem Strahovským s elegantní bordurou na koruně. V tomto zvonu pojilo se umění s řemeslem co nejúže.

Čím blíže k dnešku, tím více opakují se a leckdy už necítěně a neshodně všechny ty běžné modelky, jež tvořily inventář dílen zvonařských; zacházení s přízdobou stává se ponenáhlu nejistým, zvonařství chudne a upadá. Na technických zásadách zvonařství se podnes mnoho nezměnilo, ale co ztratilo umělecky! Zvony z druhé polovice XIX. století, to jsou věci docela střízlivé, vypadající jako fabrický výrobek; mají pedantsky „čistý sloh", ornament je schematický, studený, zachází se s ním školácky a plošný relief ozdob a písma je příliš ostrý. To se dá zde pozorněji a přesněji sledovati než v krkolomné, těžko dostupné výši zvonic. Zde můžeme sledovati takřka modelující ruku, jež zvon utvářela a slila, můžeme si roztříditi zvonařské rodiny atd., to však je už odbornictví pro odbornictví.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 14. listopadu vzpomínáme sedmdesátin spisovatele J o s e f a K u c h a ř e, lyrika neširokého sice rozpětí, ale osobité ryzosti a jemnosti citové, snivé, melancholické hudebnosti. Narodil se v Cháborách u Dobrušky a celé jeho životní dílo se svými vesnickými, pohorskými náměty, resignovanými, tichými náladami, prostotou forem, pravdivostí a jasnotou horských perspektiv jest krajem tím a jeho životem inspirováno. J. Kuchařovy životní osudy snují se dosti pestře; byl zaměstnán u okres. soudu v Rychnově, u pražského magistrátu, v bance „Slavii", stává se žurnalistou a redaktorem, korektorem knihtiskárny, až posléze vrací se r. 1880 opět do služeb „Slavie", kdež setrvává. Z knih jeho uvádíme básnické svazky „Básně" (1869), „Za soumraku", „Chýžka", „Ze zašlých dob", „Cestou životem", prósy „Národní píseň" (1894), horskou povídku „Pašerova Anežka". J. Kuchař psával také literární úvahy do „Světozora", „Lumíru", „Nár. Listů". Léta válečná stihla ho osudnou ranou — ztrátou milovaného syna, kterážto bolest rozechvěla lyrickou jeho psychu k dojemným básnickým projevům, z nichž i náš list přinesl ukázky. Nechť dočká se lepších časů vlastí našich!

*

* Pan Arne Novák povšiml si mých poznámek v čís. 4. tohoto listu a prohlašuje v „Národě", že „lituje některých drsných ukvapeností, jež v kritických bojích 90. let se udály". Toto doznání rád zaznamenávám, neboť ‚drsné ukvapenosti' dály se nejen proti Vrchlickému; musili jsme tolikrát slyšet, že v dramatické literatuře pranic nemáme, že píšeme bachraté romány, že vlastenecká poesie je zpátečnická atd., prazbytečné žlučení — jak nyní sám p. Arne Novák doznává. Účelem mých řádek bylo uslyšeti toho doznání „od syna soumraku, dítěte skepse, oběti relativismu", abych užil slov p. A. Nováka. Musila přijíti hrozná pohroma, aby mladší generace přestala „záviděti pokolení Nerudovu a Čechovu pevné hodnoty absolutní, vědomí pevného cíle a správných cest k němu", aby přestal jí býti národ problémem, aby přidružila se k jeho tradici a ke společné práci. Musilo přijít hrozné utrpení, aby se shledalo,

že generace Čechova měla pravdu, aby zaznělo heslo: vše pro národ! Znamená-li to opravdové potření onoho ducha despektismu, který nesmí býti přenášen do budoucna, béřeme z osudných chvil vedle hrozných ztrát i velké mravní zisky. Je tedy úplně jasno a třeba jen čekati, jak tato společná a svorná práce, která je žádoucí všude, nejen v politice, bude vypadati v praksi. *—pa—*

*

* Josefa Baše náboženské verše, o nichž se J. Thomayer ve svých pražských vzpomínkách zmiňuje, vyšly s titulem: Kytice z básní a písní E. Antonowicze, ve Valašském Meziříčí 1889 nákladem vlastním. Z básní těch mnohá zhudebněna, n. p. Blažený dům, Pod ochranou Nejvyššího a celý počet jich se v evangelických chrámech mnoho zpívá.

*

* V posledních dobách uváděno v politickém tisku opětovně, že se různých schůzí a jednání účastnila t. zv. Rada českých spisovatelů. Na základě svých informací jsme nuceni prohlásiti, že od projevu ve prospěch Severočeské jednoty jmenovaná Rada nijak ve veřejnosti nevystupovala.

*

* Na rozdíl mezi národním cítěním našeho obecenstva v teorii a praxi poukazuje pádně R. Weiner ve „Venkově" (21. října); přes všecku oposiční náladu, nadšeně projevovanou, neobejde se obecenstvo bez nejhorších německých operet, umělecky přímo ničemných — a takořka si jich vynucuje na divadle, které si chce udržeti jeho přízeň. W. vyzývá české herce, kteří přihlásili se souhlasem svým k známému projevu spisovatelů, aby odpírali hráti v takových slátaninách, pokořujících všechen vkus.

*

Dne 25. října t. r. pořádala sl. Marie Nechlebová svůj jedenáctý recitační večer, věnovaný mladému básníku Petru Křičkovi. Referent náš pro chorobu nemohl býti přítomen; zaznamenáváme proto jen slečnino úsilí, vděku a uznání hodné, býti prostřednicí mezi básníky a obecenstvem a sjednati pochopení mimodivadelní recitaci poesie. Lze očekávati, že časem bude i všestrannější.

*

Česká činohra, jejíž ustavení jsme zde svého času zaznamenali, zahájila činnost dne 26. října t. r. v divadle „Uranii" provedením Dykova „Posla". V původním jejím programu nastala potud změna, že na ten čas obmezila se na „podporování a subvencování divadelního souboru řed. A. Fencla". Spisovatel J. Bor není v ní nadále činným.

*

* Theorie Mulfordova v díle: „Proti smrti" a v „Nevyzískaných silách života" vynesla mu slávu a velké důchody. Theoretické úvahy o štěstí v životě staly se módou. K dílům anglickým přibylo Finotovo „Science du Bonheur". O štěstí pěli básníci všech věků a všech národů, jako učenci o něm vyslovovali se. Alexander von Humboldt napsal: „Všecek život jest velké nedorozumění. Když po 80 let badalo se, na konci života poznává se, že všecka práce byla nadarmo." Ibsen napsal svému příteli Collinovi: „Býti znám a vážen po širém kraji jest milé velmi, ale nedává se tím štěstí." Podle výmarského archivu Goethe „měl talent pro štěstí", a Eckermann uvádí, co řekl: „Všickni jsme vázáni k sobě jen tím, že trpíme. Trpíme životem. Kdybych sečetl všecky chvíle svého 75letého života — bylo to r. 1824 před oslavou 50. ročnice literární činnosti — sotva bych napočetl čtyři týdny dohromady, v nichž byl jsem šťasten. Ostatek bylo hoře a útrapy."

Schiller vyslovil se o štěstí veršem:

„Kdo slzou nesolil svůj chléb
na loži bdě, a štkaním v noci
netišil srdce svého tep,
ten nepoznal vás, božské moci!"

Martin Townsard ve svém díle „The passing or the idle Rich" dokazuje, že „jenom člověk strádající může poznávati štěstí života, protože mu chybí".

Shakespeare praví v „Králi Janu": „Když lidem přeje Štěstěna co nejvíc, hledí na ně hrozivě."

Když Victoru Hugovi vypískána trilogie „Les Burgraves", a přítel ho litoval, odvětil mistr: „Není třeba mne litovati, vždyť jen ti dovedou býti šťastni, kteří dovedou přestáti klidně své neštěstí."

Ostatně praví i naše staré české přísloví: „Štěstí když chřestí, třeští, boj se neštěstí."

Avšak kdyby měl někdo říci, co štěstí jest, nedovedl by toho, přes to, že o něm tolik zpívalo se a psalo, zpívá a píše podnes a touží po něm. *K. V. H.*

*

Nadbytek a nouze.

Tolik poesie o hetérách
řeckých, pražských, čínských, andaluzských!
Tolik beletrie o aférách
fantastických, dobrodružných, kluzkých!
Tolik nauk o životě psaném,
o jediném stylu svrchovaném!
Je tu přepych kouzel, krás a nahot,
vkusu škol a doktrin luzných lahod,
velká sháňka po athénských sovách!
Braši, nám však nejvíc třeba — povah!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 1. listopadu 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

R. Bojko:

NEZRALÍ.

Zase tak bude — —? Sotva nám řetěz se šíje spad,
sotva od těla na kus ustoupil posupný kat,
již všichni se proti všem ženou v divokém útoku.

Ovšem, strany jsou všady a nutny. Zápas byl vždycky.
Vytříbí pojmy. Hybnou je pákou pokroku.
Není jedné jen pravdy. Nemá jí v nájmu jen jeden.

Ale zde často ne pro věc a zásady zápas je veden,
avšak již z vrozené rvavosti jakés, pro rozkoš z boje,
z vyjící vřavy. Zde strany a ve straně každý
za svaté dogma prohlásí ubohé pravdičky svoje.
Zde každý již pro svoji modlu postaví chrám.
Ty do něho choď a modlu mou uznej za boha krátce.
Zde každý je geniem — odpůrci zbytečné nicky,
každý vlastencem velkým, a protivník zrádce,
každý vlasti a národa spasitelem jen sám.

Zde každý „svornost" sic křičí, však žádný jí nedbá.

Zde takovým záštím již zaplane každý,
že po vzoru Přemyslovců zřízence vlády
si na pomoc volá, že z piklů a zrady
bez výtek svědomí udá, že schopen je vraždy.

Ó, dračích zubů setba! — Ó, zděděná kletba!

Ó, doposud jsme se ničemu nenaučili
z bolestných dějin. Dosud nás málo zmučily.

Ó, veliký, všemocný Pane, jenž vládneš nad všemi
zářnými slunci, tichými hvězdami a zeměmi
s jejich velikými i malými říšemi,
nepopřej bezpečného, svatého klidu
tomuto divoce, nesmyslně rvavému lidu.

Je přičinlivý. — Je vědy a poznání chtivý.
Je hrdý a tvrdý a dovede muka bez nářku nést.

Je pracovit, nadán. Je ctižádostivý.
Chtěl by svou slávou sahat až ke branám hvězd.
Je nadšený lehce. Miluje horoucně, vřele svobodu.
Miluje bolestně, horce zděděnou půdu,
každičkou její krví a slzami nasáklou hrudu.
Však z vrozených, anarchistických pudů
je neschopen stranický prospěch a osobní slávu
přinésti v obět zmučené zemi a národu,
před svatým pořádkem sklonit pokorně hlavu.

Ó, Pane, muže mu dej, jak Židům jsi před věky dal,
velkého, hrozného Mojžíše, jenž v jeho by vyrůstal středu,
jenž by ho se všemi vadami a přednostmi znal;
jenž by šel jako před stádem divokým vpředu
a po hlavách prudce, hněvivě bil; jenž by čtyřicet let
ho po poušti vodil a ubíjel, týral a mučil;
jenž by ho smyslu pro řád a státní pořádek učil,
do zaslíbené země cestami kázně pomalu veď'.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Stárek přišoural se zase z mlýnice, nacpal si malou dřevěnku a o stěnu opřen, bafaje, s úsměvem Lojzíka pozoroval.

„Horko, viď?"

„Horko."

„Začíná se mračit, mouchy tuze štípou, něco asi přijde."

„Snad až k večeru."

„Zejtra je nahoře muzika, půjdeš?"

Lojzík jen se ošil, zavrčel a dál nic.

„Měl bys jít a některou pořádně prohnat!"

Lojzík utřel si rukávem ústa, na stárka se ani nepodíval a šel k poláčkovi. O hodině s poledne vyjížděli; tři otepi povřísel, kosu, hrábě, zavázanou mísu s plackami a láhev kořalky vezl s sebou.

Pole bylo jen malou čtvrthodinu daleko, ale než dojeli, byl zpocen vozka i valášek.

Na širém žitništi po mírném svahu byly už řady nahrabány a několik jich i svázáno. Všickni: pan otec, čeledín Tonda, mládek, Mařče i Anče byli žhavě rozpáleni, tváře i hrdla jim rudě hořely, ač kromě pana otce byli všickni bosi a tuze na lehko. Před velkým žebřiňákem čekal pár běloušů, chroustali čerstvý jetel s růžovými paličkami a oháněli se proti ovádům.

Když Lojzík dojel, a Mařče odebralo, co přivezl, všickni usedli na kraj příkré meze a dali se do jídla.

„Lojzo, jdi pro vodu," žádalo Mařče a přineslo konev. „Jsem celá upečená."

„Však jen slejvá," broukl a šel. Vrátiv se, počal také vázat. Ostatní brzy se přidali; snopy jen jen se jim od rukou koulely. Slunce přísně pálilo a že na západě stály tmavé boudy, pražilo jako zjednané.

Když bylo přes třetinu pole svázáno, čeledín vyhoupl se do žebřin a obě holky podávaly. Chechtaly se a škvičely přes tu chvíli. Pan otec s úsměvem přihlížel, Lojzík s mládkem vázali dál.

„Lojzo, zejtra muzika, to se neptej, jak Mařče roztočím!" při práci povídal mládek.

„Tak jen roztoč, ať se porád necení!"

„Proč by se necenila, je ráda na světě. Měl bys taky jednou rozhodit šosy."

„I, motá se mi hlava."

„To přejde, já, když Ťoupalík spustí, už se necejtím."

„Jsi ještě třasopejr, však tě to přejde!"

„Jako bys to byl dřív proháněl!"

„Nejsem k tomu, darmo by se pošklebovali."

„To by se mohl některý opovážit! A holky? Leckterá by tě chtěla, jen kdybys začal; jsi pořádnej chasník, žádnej outrata, peníze máš zašetřeny!"

„Já toho mám!"

„Nic neutratíš."

„Musím kupovat boty, mundúr a jináč se vydává."

Žebřiňák, mandely vysoko naložený, zvolnička sjížděl, čeledín vedl koně, pan otec, mládek i obě holky přidržovali snopy hráběmi, aby se cestou po strništi vršek nesesypal, nebo dokonce celá fůra se nezvrátila. Když byli dole na vozovce, přejal oprati hospodář; ostatní šli vázat dál. Všickni chvílemi pohlíželi, šťastně-li pan otec do údolí sjede.

Řad snopů přibývalo, jen se každý od rukou odkulil.

Jednu chvíli byli čeledín, Mařče, Anče maličko za Lojzíkem a schválně se pořád žihlili. Lojzík jen odprskával.

Tonda, přitáhnuv si řemen, mrkl na holky a položil několik hrstí na svázaná povřísla. Nenadále skočil, chytil Lojzu oběma pařáty, až zavřeštěl, položil ho do přichystaných hrstí, zabalil a již ho svazovali. Křičel, ječel, žaloval, o pomoc volal, ale Tonda vázal pevně a děvčata jen se chechtala. Náramný snop ještě s vřískotem kulili se stráně.

Lojzík zápasil všemi silami. Když povřísla přece povolila, vyhrabal se pln stébel, oštin a jen plival.

„Klazani — z člověka mají jen pošklebek a nic jim nedělám!“ a zakrabil.

„Co s tebou, jen tě svázať a hodiť na patro,“ ohrnulo se Anče.

„Řeknu to — řeknu — takyže řeknu — a na tebe, až budeš v mašteli chrápať, putynku vody vyleju!“ a pěstí zahrozil na Tondu.

Vázali, jakoby se nic nebylo stalo, ale Lojzík odešel od nich na druhý konec.

„Ty jsi mi pěkně pomohl,“ pravil mládkovi.

„I je mi tak dost horko.“

Čeledín s holkami šli nakládat na vozík s poláčkem.

„Jen to rozboř,“ křičel Lojzík, „seš na to jako hrom!“

Když čeledín s fůrkou odjížděl, Lojzík ještě huboval: „Teď se budeš, poláčku, míť, počkej, vzpomeneš si, až tě bude třískať!“

Mařče přišouralo se k němu a spustilo oulisně: „Nezlob se, Lojzíčku, směj se, vždyť to bylo jen tak, proč bysme se nezasmáli!“

„Směj se, kdo tí brání, ale dej člověku pokoj!“ a tváře se mu zlostně nadýmaly.

„No, mlč, mlč, viď že to nepovíš?“ a Mařče kroutilo se jako kolčava.

„Jdi, nebo tě tím hrabištěm přetáhnu!“

„Jé, ty jsi, Lojzíčku, zlej, to jsem já si pomysliť neuměla!“

„To by ses teperva podívala!“

„Jé, to já jsem nevěděla, to kdybych si tě vzala, byla bych pořád bita!“

„Ani bych tě nechtěl!“

„Ne? A já myslila, že budu míť v masopustě voddauky.“

„Dobře tak, Lojzíku,“ ozval se teď mládek, „jen s ní nic neměj, je to ďúče falešný!“

„I mlč ty a važ!“ odsekla mu.

„Počkej já ti zejtra povím, v koutě budeš po celou muziku!“

„Já se tě prosím — takovejch na každym prstě — však on mě tuhle Lojzíček provede!“

„Leda bych rozumu neměl!“

Pan otec, teď s poláčkem, a Tonda s bělouši ještě dvakráte přijeli. Než ty poslední dvě fůry nakládali, svačili, ale velmi rychle. Mračné boudy rozlezly se již přes půl oblohy, a na západě stála černá stěna. Lojzík s mládkem honem pohrabovali.

Šťastně naložilo se všecko a dostalo domů.

Když tam však složili, Lojzík s poláčkem museli ještě pro jetel.

To již na západě tuze bublalo.

Když k jetelišti dojel a počal séci, zaklikatil se na obloze modravě obnivý had a sjel s půle nebes až někam do hlubin.

Ochladilo se a den ztemnél.

„Musíme si, brachu, pospíšiť,“ povídal Lojzík a sekl, až se z něho cedilo.

Blesky šlehaly častěji a hrom rozrachotil se velmi zlostně.

Lojzík honem nakládal. Nic však platno — ještě neměl shrabáno a již počaly pleskati veliké krůpěje.

Vraceli se za velkého hromobití a lilo se, jako když konev obrátí. Přijeli mokří na myš.

„Fi, to nám to dalo,“ povídal odpřáhaje. Poláček utíkal do maštale, ale Lojzík ještě ve stodole jetel shazoval.

Když však brzy potom usedl s hrncem kávy na schod, byl opět zcela svůj a při šumotu a šplychotu lijavce krásně se mu večeřelo . . .

Ještě nařezal řezanky a obsloužil dobytek. Když už za tmy šel na kutě, Mařče s mládkem škrtili se na záspi. „Tak je vidíme!“ broukl a zalezl do stáje. — —

V neděli dopoledne přišla do mlýna tetka Tarantice a Lojzíčkovi zvěstovala, že mu strejc Doutlík našel místo u mistra Elefanta v Korytné; pan mistr že už je starý, syn že dělá v Liberci a potom musí na vojnu, doma že je také hospodářství a proto že se jim Lojzík zvláště hodí. Začít má po císařském posvícení.

Pověděli o tom panu otci a ten přikývl. „Lojzík je hodný, ale bude pro něj dobře, když se zas chytí řemesla. Mistra Elefanta

znám, je to starosvětský člověk, sic Němec, ale česky taky láme.“

Následující neděle ráno šli s tetou na obhlídku.

Šli po silnici a zas kus hrbolatou pěšinou lesem, po bujné stráni, úžlabím, opět příkrým úbočím vzhůru, oupadem a zas po pláni. Přešli i vedle dvou stavení, jež osamělá stála v lučinách pod lesem. Při obou visely na plotech zahrádek sošky, pestře nabarvené, u prvého sv. Anna s Pannou Marií, u druhého Kristus na kříži a pod tím stálo: Mache Kreuz hier, wer du bist, sag': Gelobt sei Jesu Christ.

Prošedše zas černým lesem, přišli na kraj rozsáhlé paseky, jež bujela malinovými keři s hojným voňavým ovocem, vysokou zahnědlou travou a vztyčenou metlicí, mezi nimiž rděly se veliká okvětí vrbovky, skvěle rozvité.

Tu v pozadí, za nevelkým černavým lesem objevilo se pod čistým blankytem dlouhé údolí, plné slunce, po obou stranách s dlouhými, vysokými, rozvalenými horami, lesy až černými.

Dole, na dně temně zeleném, bílou silnicí přeťatém, seděla horská schýlená stavení, jako když je rozhodí: v levo nahoře u samého lesa, na mírném svahu, na úbočí při silnici, v pravo dole na podlesí, ale všecka v brčálových paloucích, všecka šedivoučkých střech.

V pozadí na návrší slunil se bílý chrám s nevysokou věží, vzadu se zdí hřbitovní; před chrámem bělal se shluk domů kamenných, vysokých, nízkých a kolem nich zas dřevěné chalupy v loukách ažk samému lesu.

„Vidíš — Korytná!“ ukazovala tetka.

Lojzík nehnutě hleděl v dál.

„Polí málo,“ usmál se, očí maje přimhouřeny.

„Málo, mnoho luk, ale oni tomu všemu říkají pole. Nahoře u kostela pan mistr zůstává.“

„S maminkou jsem tam jednou byl na poutě — tuze dávno,“ pravil zamyšlen.

„Německy jsi se tam nenaučil,“ zasmála se tetka, „ale to nic nedělá, nějaké slovo jsi mezi lidmi už pochytil, v Korytné jsou taky Češi a všude se smluvíš. Já se taky tak na službě naučila.“

Na nové místo přinesli ceduličku od pana otce, starý mistr i mistrová se jim líbili,Lojzík se jim taky zdál a tak všecko dopadlo dobře. —

Přece však Lojzík plakal, když se toho podzimku 1886 se všemi domácími a s poláčkem loučil.

Pan otec, vypláceje mu zašetřenou stovku, povídal: „To si v Korytnej ulož. Měli jsme tě rádi, přijď se k nám podívat, víš, že tady i z Korytnej melou, já se taky někdy přihlásím a to ti povídám, ať se tam z tebe neudělá Němec, jsi přeci ze Lhotky.“

Lojzík, maje hrdlo staženo, neodpověděl, ale políbil ruku. Slzeli nad ním všickni, kdo s ním v Pařezském mlýně žili . . .

III.

U Elefantů byli v pilné sobotní robotě. Mistr Elefant, vrásčitých tváří, týdenním strništěm ojíněných, dlouhonosý, vpadlých úst, čela třikráte přerytého, přísných očí, měkkých, šedivých vlasů, seděl na trínožce před stolkem, Lojzík po boku. Oba byli v plátěných pomazaných zástěrách, s modrými kapesníky za náprsím; rukávy košile měli vyhrnuty. Mistr dodělával pérka panu správci z bělidla, Lojzík podrážky na boty vysokých, tlustých holínek baráčníka Kriegela.

Mistr, chvilkami v šití ustávaje, obracel si nové dílo, prohlížel je se všech stran a vzav se stolku podlouhlou, lesklou tabatěrku, hluboce zadumán občerstvil si nos, aby myšlenek posílil. Lojzl horlivě zatloukal cvoky — podrážka byla jimi již skoro úplně posázena.

Paní mistrová, široká, šedivá, bosa myla podlahu; byla již na podlážce před velkými plechovými kamny, ostatní světnice byla již posypána bílým pískem. V putýnce namočila ‚handru‘, opláchla kámen a věchtem s pískem drhla, jen to šustilo.

Venku svítilo odpolední slunce, ale ve světnici byl stín, bylať okny obrácena k východu a k jihu.

Elefantův dlouhý, žlutý domek stál prvý v pravo před bílým, oprýskaným chrámem. Naproti, na čerstvém trávníčku, usadily se dnes tři nevelké obedněné vozíky pod režnými plachtami — to už kramáři přijeli, budeť zejtra zdejší filipojakubská pout.

Dospělí členové jejich rodin seděli na vozech, na kostelních schodech, na trávě, mužští s fajfkami v zubech, tetky a dcery, všelijak oblečené, líně se protahovaly. Děti jejich i domácí pobíhaly kolem, dováděly, obhlížely.

Stará, černá máma udělala za vozem ohýnek a vařila na něm hrnec bandor. Pod plachtou vozu každou chvíli objevila se rozcuchaná, osmahlá hlava starší i mladší; rozhlédla se, zívla a zmizela zas.

Před Elefantovým oknem kmitl se drobný staroch v beranici se štítkem, v rozhaleném kalmuku, podvázaných praskačkách

a v pantoflích, z bot uříznutých. Klepaly, až je bylo do světnice slyšet.

„A — Ternowanzel jde," pravil mistr.

Strejc pootevřev jednodílné dveře, pozdravil Guten Tag! a čepici nechav na hlavě, mžoural kolem. Bezvousý byl, zježený, drobného, rozbrázděného líce, strništěm ztmavělého.

Mistr naň pokýval a povstav, ze řady bot za černou velkou almarou vybral pár s rezavými, nízkými holínkami, a podal je strejcovi.

„Also — — fünfundzwanzig Kreuzer!"

Strejc prohlédl notné příštipky na podrážkách i na podpatcích, zaťukal do nich a strčiv boty v podpaží, z kapsy vybíral krejcary. Vysázev je do mistrovy dlaně, zabroukl „Danke — ei Gutts Nom!" a již byl venku.

Mistr usednuv, nasytil nos a hledě zamyšlen pravil: „Siehts du, Lojzl, tenhle člověk měl pěknou chalupu, tu za Dukatenandresovým statkem, táta mu ji nechal bez dluhů a ještě naženil. Jednou v Roketnici o jarmarce vsadil si strejc do loterie — máma prej se mu ve snách zjevila a pověděla numera. Vyhrál a dostali snad asi tři stovky. Od té doby sázeli, až prosázeli. Žena držela s ním, byli sny celí zjevení. Teď jsou v baráčku, ale snad sázejí ještě. Od těch dob mu říkají Ternowanzel. Ještě že nemají dětí!"

Lojzík poslouchal vážnou řeč, na konci zamrkal, usmál se a přibíjel zas.

Když byli s prací hotovi, mistr drže pérka v ruce, zkoumavě, zálibně si je otáčel a pochvaloval: „Párek jako z cukru — tak teď vyblejskat!"

Lojzl vzav pérka i svoje ‚kanony', sebral krabici s kartáči a šel do síně. Mistr sáhl po ženských botkách chalupnice Wiesenmüllerové a odměřoval nové podrážky; dílo muselo být ještě dnes hotovo. Přikrajuje kůži pobručoval si chrámovou píseň: „Hier liegt vor Seiner Majestät —"

V tom zvenčí ozval se chraplavý, breptavý hlas: „Also, wie geht's, Schusterlojzl, wie geht's? Vidíš, jak ti v Korytné svědčí, jen se čiň, ať je z tebe mistr!"

„Kriegelhannes!" nad podlážkou pronesla mistrová.

Dveře se prudce otevřely a nový host vešel. Huňačku také nechal na hlavě a pozdraviv sedl si na stoličku za kamny.

„Abych podlahu nezatlapal!" zasmál se na mistrovou. „Boty jsou hotovy, počkám si na ně!" a vyklepav dýmku do koutka, roztáhl váček a nacpával

„Fertig — fertig —" vážně přisvědčoval mistr, ale očí od práce nepovznesl.

„Na prodej nic? Ta jalovice nebude?" bafaje tázal se host. Měl notnou černou paruku, obličej hluboce rozrytý, divoké oči; pod nosem visely mu přes ústa silné kňoury.

„Nebude — necháme si ji, je pěkná!" klidně odpovídala mistrová.

„Ale teď to platí — padesátku dám hned!" a bafnuv vykulil oči.

„Neprodáme, leda až na zimu."

„Pak tomu spadne. Byl jsem ve Vysokém, v Jilemnici, v Nové Pace, všude dobytka málo a bídné je to. Kdybyste teda chtěli —"

Nikdo mu neodpověděl.

„Pauselwenzel koupil bulíka, ale za nic to nestojí, nohy jako hůlky, boku to nemá; povídal jsem mu, že vím o pěkném kuse v Horním Vrchlabí, ale kdež pak Pauselwenzel! Domácímu člověku nevěří a přivede si zmetka, hanba povídat. To jako Bauerfritz koně — ani už nevím, kde až pro to byl — a janek je to! Zapřáhne ho a valach ne a ne jít; práskali, křičeli, ale ne a ne zabrat. Až najednou z ničeho nic začne tancovat, až jim oj zlámal. Kolena to má jako hroudy, hlavu až hanba. Kupovat taky nebudete?" a strýcův kňour se při tom švadronění jenjen házel.

„Nebudeme, máme ty tři krávy, jalovici, telátko, to je na Lojzla zatím dost!" a mistr se usmál.

„Ale věděl bych, pane" — a strejcovy oči jenjen vyletět — „kráva jako obraz, červená straka, zrovna tancuje a jak dojí! U forta jsem ji našel, prodal by, třebaže by ji teď lehce uživil, ale má toho dost!"

„Nebudeme."

Lojzl vcházel nesa vyblejskanou obuv. Ouška strejcových bot, až nahoru vyleštěných, svázal provázkem a postavil je před něj. Strejc, dýmku v koutku úst, zkoumavě je prohlížel. „Co jsem dlužen?"

„Osmdesát krejcarů — jsou silné, naběháte se v nich!"

Kriegel zaplativ odcházel. „Rozmyslete si to s tou jalovicí, ještě bych přidal!" švadronil už za dveřmi.

„Špráchmaistr — nadrmolí toho!" vstávajíc s umyté podlahy, pravila mistrová.

„Lojzl, abys perka hned donesl do bělidla, s botkami můžeš skočit večír, nepřijdou-li si sami."

Lojzl odběhl do své šeré komory vedle sklepních dveří. Zakrátko vrátil se obut, v burnusu, čepici na hlavě. Mistr ještě na podrážku napsal 5 fl. a pomocník chvátal.

(Pokračování.)

★

Stanislav Cyliak:

CESTY.

Pralesem žití nesčetně vysekáno cest.
Nemožno zbloudit; značeny turisticky.
Jsou tu i průvodčí, hotovi tebe vést. —
Záruka, k cíli že dojde se vždycky.

Vyšlapané to cesty, ražené v dál. —
City jdou jimi stroji jak by hnány.
Srdce tu pracuje jako pouhý sval;
funkce mu hybné jsou jen přikázány.

Slepému možno cestou takou jít;
po výmolech, stržích není zdání. —
Opravdu: Srdce tu i může přestat bít,
a člověk nezví o tom ani.

Ferdinand Pátek:

DOPISY JANA NERUDY.

(Pokračování.)

12.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

Děkuji Ti za laskavou a vskutku výbornou zásilku.

Nepsali jste mně, které časopisy správně dostáváte dál a které ne. Učiňte tak včas.

Srdečný pozdrav!

30./1. 84. *Neruda.*

13.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

Obdržuješ dva lístky najednou. Jednoduchá historie! — Obsah Tvého listu, v němž mi oznamuješ odeslání másla a medu, mně byl trochu nápadný; vyrozumělť jsem, že Jsi neobdržela děkovací lístek můj. Vyhuboval jsem služku, že jej nedala na poštu. Vyhuboval jsem v duchu i poště. A ejhle — dnes beru k vůli dešti jiný kabát a lístek v něm — jak jsem jej tam sám byl vstrčil. Tedy jsem vyhuboval zase sobě.

Ještě jednou upřímné díky!

20./8. 84. *Neruda.*

14.

Milá Gabrielo!

Jako vždycky přicházím také tentokráte se svými díky o týden později. Inu — je to se mnou kříž! Já ale vím, že mne chorobného spíše lituješ, než abys se zlobila. Tedy Ti zde děkuju za Tvou vzpomínku a zásilku.

Pozdravuj Alojsa a všechny děti. Že máš z Rudolfka radost, těší mne upřímně. Jen ať je hodný, ať se učí dobře, strýček mu něco pošle!

Jsem se srdečným pozdravem
cele Tvůj

5./10. 84. *Neruda.*

15.

Milá Gabrielo!

Upřímné díky za vánočku a máslo. Vánočku jsme snídali po celý týden, a máslo včera hospodyně převařila, pokud totiž zbylo.

Dnes posílám několik štědrovečerních dárků do Tvých rukou. Kousek stříbra Teréze a několik kněh dívkám ostatním. Rudolfek ještě obdrží něco, jen až to vyberu. Je už zcela zdráv?

Přijměte srdečné mé přání na blížící se svátky a vřelý pozdrav Tobě, Alojsovi a dětem.

Tvůj

15./12. 84. *Neruda.*

16.

Aničko milá!

Přeju Ti šťastné a veselé svátky. Je to první Svatvečer Tvého života, jejž trávíš skutečně v kruhu „své" rodiny. Jak se asi díváš na synka svého! Jaké asi děláte u jeho postýlky s manželem Tvým plány! Přeju Vám, aby se Vám radost Vaše nad ním množila rok od roku.

Kdyby byl Emilek jen trochu větší, poslal by mu strýc z Prahy už nějaký dárek. — Nu, snad se toho dočkáme spo-

lečně ještě — dá-li pánbůh! Jsem napořád zmořeného zdraví, s velkou obtíží pracuju, a pracuju velmi málo. Mohu jen chvilkově sedět, několik minut, proto také nemůže o korrespondenci u mne být ani řeči. Mám proto už setninu nepřátel a nepřítelkyň, kteří jsou všichni přesvědčeni, že je zanedbávám. Tebe k nim nepočítám, to víš.

O Emilkovi dostávám z Vl. B.*) zprávy v každém listu.

Máš — nebo máte nějaké přání? Schází Ti některé sešity „Z našeho atd.“? a které? Teď kolem nového roku dá se to nahradit, ale dej zprávu hned, třeba na korrespondenčním lístku. „Světozor“ je snad už v pořádku? Kdyby někdy nedošlo číslo, ihned přímo u administrace „Světozoru“ reklamuj (nefrankovaně, avšak nezapečetěně); vždyť jsi tam abonována a máš tedy všechna svoje práva.

Přijmi pro sebe a svého Vojtěcha nejsrdečnější pozdravy a vzpomeň si často na mne. Tvůj

24./12. 84. *Neruda.*

Díky za med!

17.

Milá Gabrielo!

Děkuju pěkně za uzené maso. Už jsem ochutnal — a pochutnal si skutečně. Výtečné!

Ale prosím, dej mi laskavou, krátkou zprávu. Nečetl jsem poštovního dodacího lístku, jen zběžně jsem naň pohlédl, a pamatuju se, že tam stálo „Diverses“ —? Teprv když jsem balík odevřel, napadlo mě to. Bylo v balíku j e š t ě n ě c o m i m o t e n k u s u z e n é h o m a s a? Nebo — proč „Diverses“? Či četl jsem v tom spěchu špatně?

Srdečný pozdrav Tvého

12./2. 86. *Nerudy.*

18.

Milá Gabrielo!

Snad Jsi z Moravy už doma a příjmeš tedy sama tento lístek, v němž Ti posílám upřímné přání k svátkům a srdečné pozdravy pro Vás všechny.

Dnes odejde také zásilka velkonočních vajíček. Pozorně to odevřte — sklo! Je těžko něco v tom genru nového vybrat, alespoň letos; vynalezavost pánů obchodníků je chuda. Příjměte tedy dárek chudý!

Ještě jednou srdečný pozdrav
cele Tvého

22./4. 86. *Nerudy.*

*) Z Vlachova Březí.

19.

Milý Alojsi!

Tedy moje nejupřímnější přání! Měj hodně radosti ze života!

Potěšil's mne zprávou o svém letošním štěstí. Pamatuju se, že's byl vždycky přesvědčen, že Ti přijde vydatná výhra; prozatím tedy považuj posavádní za předzvěst doby. Čekám taky; ale nemohu se dočkat. Měli byste se mnou radost.

Gabriele ještě moje upřímné díky za milé zásilky její. Pořád čekám, že přijde už zpráva o jejím příchodu dávno oznáměném, a zatím pořád ještě nic. Snad čeká, až bude mít Rudolf prázdno. Je-li zdráv, bude ho snad cesta těšit, ač se musí vše zařídit tak, aby ho nenamáhalo, mladé nervy nerozehrálo. Však to je maminčina starost. Rád Vás uvidím. Rudolf je asi už dosti veliký, Hilda vzrostlá, Gába a Mařenka — ani si je nedovedu myslit dobře.

Přijmi pro Sebe, Gabrielu a děti srdečný pozdrav!

20./6. 86. *J. Neruda.*

20.

Milá Gabrielo!

Děkuji Ti pěkně za zásilku laskavou. Myslíte stále na mne; děkuju Vám. —

Bylo mi v poslední době napořád tak bídně, že jsem si musil vzít už zase dovolenou. Ovšem zůstanu v Praze a jsem tu vždy k Tvým službám.

Příležitě mi sdělte, došel-li můj lístek k Alojsovým jmeninám. Neptám se nadarmo; jeť možno, že jel jinam.

Příjmi srdečný pozdrav pro Sebe i Své.
Cele Tvůj

7./7. 86. *Neruda.*

21.

Můj milý!

Kdyby některá expedice v zasílání navyklých Ti časopisů nedopatřením teď ustála, dej mi laskavě hned zprávu.
Tvůj

1./1. 87. *Neruda.*

Prosím, podej mi h n e d na kor. lístku vědít: jmenuje se Vilmin manžel Matoušek nebo Macourek.

22.

Milá Gabrielo!

Poněvadž Ti má hospodyně píše, objednal já zase na zítřejšek ráno telegram — každý něco jiného.

Příjmeš zajisté obé s onou laskavostí, kterou chováš k nám všem.

Tento lístek dojde zrovna na zakončení svátku — tedy ještě jednou s l á v a!

Tvůj

23./3. 87. *Neruda.*

23.

Milá Gabrielo!

Bojím se, že se Vám někomu něco stalo a domýšlím se ovšem nejrůznějšího. Buď tak hodna a napiš nebo dej mi napsat několik slov.

Nepsal jsem Vám, protože jsem očekával denně Váš příjezd nebo alespoň vysvětlující dopis.

Srdečný pozdrav všem!

Cele Tvůj

7./6. 87. *Neruda.*

24.

(Korespondenční lístek.)

Můj milý!

Děkuji Ti prozatím za laskavou ochotu Tvoji. Možno, že jí dámy Čelakovského skutečně použijí. Jsou již na cestě, myslím, že teď na Špičáku.

Srdečný pozdrav všem!

Tvůj

22./7. 87. *Neruda.*

25.

Milá Gabrielo!

Chtěl jsem Ti psát něco definitivního, ale pořád nic nevím. Osobně P . . . . e neznám, bohužel, musím tedy jiného k němu vyslat s prosbou. Ale neslibuji si mnoho. Do Prahy chce ovšem každá a každý, o jedno místo je žádostí na sto, a Pražané rodilí mají přednost. Uvidíme, přičiním se. —

Za máslo a výtečný med srdečný, taktéž opozděný dík!

S potěšením jsem četl o Rudolfově a Hildině zdaru a předně o tom, že Ti zapevňuje se zdárně zdraví. Jen užij toho léta, pokud je, v Čechách bývají podzimy pěkné, pěknější než jara — snad bude i letos a poslouží Tobě. —

Srdečný pozdrav Vám všem!

Tvůj

24./8. 87. *Neruda.*

Uctivý dík Annin Márince za vzpomínku!

26.

Milá Gabrielo!

Děkuji Ti srdečně za zásilku i za pěkný Tvůj lístek. Vidíš, jaké činíš pokroky! Jsem Tebou pyšen. —

Mé dárky v obvyklé své dobrotě přeceňujete. Přál bych si, abych Vám mohl činit častěji a vydatněji radost. Mámť potěšení z Vašeho potěšení.

Jsem velice zaměstnán, věcmi soukromými až přetížen. Psal bych sice častěji.

Srdečný pozdrav Vám všem, zvláště Tobě.

Tvůj

3./10. 87. *Neruda.*

(Pokračování.)

B. L. Raýman:

SMRT.

Zpěv slyšíš? —
Neodvažuj se ohlédnouti!
Jsem zde! — Nečekána, pravíš?
Neklam se a nelži před tváří Věčnosti.
Zahalena v závoj, stojím v hlavách Tvého lože;
zahalena v závoj setkaný z tvé vlastní bezstarostnosti.
Tak chodila jsem s tebou celý tvůj život.

Neviděl-lis mne, jistě jsi mne cítil. —
Necítil-lis mne, jistě jsi mne tušil.
Jsem tvá vlastní paní, vládkyně — tvůj stín.

Jsem smrt — netřes se, ani nevzlykej.
Nic neztratíš, co už jsi neztratil.
Půjdeš se mnou dále, tak, jak jsi. —
Jen že teď půjdeš t y s e m n o u,
kdežto dosud já šla s tebou.
Hle, toť vše. —
Věnuj vzpomínku Asklepiovi!
Dělal, co mohl. —
Leč on jest jenom bohem.
Kdežto Já jsem Smrt.
Přede mnou se neklečí. —
Nežádám si nedůstojných věcí.
Jsem Thanatos!
Pojď!

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

4.

Naproti v patře obytného stavení, jemuž čeládka říká zámek, bylo veselo. Tomar slaví hody vánoční. Pozval si k nim z okresního města, kde měl dříve bydliště, několik bývalých svých společníků: mezi nimi pokoutníka Traumana, jenž mu býval právním přítelem, a Goldberga, nyní dodavatele všech potřeb válečných. Byl i Šaran mezi nimi, jako cikán osmahlý s vatou v uších, se stříbrnou naušnicí v pravém laloušku.

Tomar jimi nejen opovrhoval, ale nenáviděl jich. Nenávisť svou skrýval pod škraboškou licoměrnosti, jíž pokryl obličej i řeč. Bývali často jeho nástroji. Teď by byl je rád odhodil, jako odhazujeme hůl rád by je zprovodil třeba se světa, aby neměl svědků minulých svých tajemství. Prohrabal se spoustou skrytých skutků k velikému majetku; přebředl rmutnou řeku, plnou špíny a kalu, plnou dravých ještěrů; ocitl se na pevném břehu bohatství a chtěl by zahladit svou minulost; počít novým životem; být pánem budoucnosti své. Hýbe se v něm ctižádost, aby řekl svět: „Hle, toť každou buňkou, každým coulem celý muž, jenž v boji zvítězil a z malých počátků se dostal na vrchol.“

Ale nelze mu. Nepřáteli jsou mu jeho přátelé. Jejich vědění jest jeho strachem, jeho svědomím. Táhnou ho dál do svých vod. Nemůže se otevřeně vzpouzet, jen tajně přemítá, jak je překonat. Zatím je krmí a častuje. Žádají to od něho.

Je hlučno v zámečku. Hosté se veselí při plných mísách, při plných pohárech, pouštějíce uzdu rozpustilým jazykům. Pokoutník se smíchem na rtech vzpomíná, kde koho napálil; Goldberg prská, brebentí, překřikuje společnost, chlubí se; ostatní vedou také svou. Každý staví na špičky své „já“.

Je to pestrá směsice, v níž pod dojmem alkoholu poodhaluje se mumraj života. Vidět do duší: jsou zvířecí, svrchu potáhnuty lidskou kůžičkou. Každá břede v jinou stranu. Pouze v tom jsou všichni za jedno, že stejně jedí, stejně pijí, stejně řehoní.

Jen domácí pán sedí zaražen. Víno působí naň opačně: stahuje mu myšlenky i jazyk do uzlu, v němž se dusí hněv a zlostná zarytost. Žvasty hostů jsou mu protivny. Mluví mezi sebou o svých zločinech, jako staří hrdinové o svých vítězstvích. Tomarovi připadá, jako by nebyl ve svém domově, ale v doupěti lupičů, shromážděných k hostině. Necítí se jejich vůdcem ale zajatcem. Natahuje svaly v obličeji, aby pravdu skryl. Daří se mu to: vždyť celý život byl mu dlouhou lží.

Tak v nitru úpí pod své minulosti břemenem.

V stejné náladě je Ludmila. Černý šat, jejž smutkem nosí po dceři, lne k ztepilému tělu jako přirostlý. A to tělo i při unylém žalu je krásné, rozkošné. Jeho ohebnost a bujnost smutek přitlumil a zušlechtil. Je jako socha, která právě vyšla z ruky umělcovy a obživla.

Koná povinnosti hospodyně; ale visí nad ní mrak a kape do jejího nitra pomalými krůpějemi jed. Otráveny jsou v ní myšlenky; otráveny jsou i krátké okamžiky nuceného úsměvu, jímž chce skrývat strachu černé podšepty. Je jí tak, jako by všechno, co kolem sebe vidí, co kolem sebe slyší, obaleno bylo v sivou mlhu, z níž se na ni dívá budoucnosti strašidelná záhada.

„Milostpaní, posaďte se mezi nás a buďte veselá,“ volají hosté, a zdvihše sklenice, připíjejí zdravici.

Přiťukla si s nimi a když se posadila, smál se Šaran, snědý jako cikán, řka:

„Ani nevíte, komu máte děkovat, že tu místo šeredné a staré budovy stojí krásný zámeček, v němž se dnes tak pěkně bavíme . . . Mně, mně, mně.“

Vycenil zpod hustých knírů řadu bílých, lesklých zubů; prohrabával se v černých pačesích; obrátil k Tomarovi oči, jejichž bělma se zatřpytila v světle jak dvě pod hustá obočí zasazená skla, a z plna hrdla se zařehtal.

Tomar odvrátil stranou obličej, aby nebylo vidět, jak se zamračil.

Ludmila pokrčila rameny. Nerozuměla.

„Víte, kdo vás zbavil muže, kterého jste snad ani ráda neměla? . . .“

Tak, dívaje se na ni vyboulenýmzrakem, chystal se zařehonit Kmoch, člověk s tlustým břichem, naduřelým obličejem odulými rty.

Tomar vystihl z posunků jeho úmysl, zlostným zrakem se veň vbodával, dávaje mu znamení, aby držel jazyk za zuby. Nevěděla ť dosud ničeho a nesměla se o tom ani dovědět.

Kmoch se zarazil a sklopiv nazdviženou hlavu k talíři, krájel dál svou zvěřinu.

„Připíjím vaší kráse, jež nám svítí k dnešní radosti. Je dosud svěží, jako bývala za dívčích let. Bezmocný proti ní je čas, a pověstný jeho zub se marně o ni pokouší.“

Tak volal pokoutník.

Všichni zatleskavše a zahřmotivše hlučnou pochvalu, opětnou pili zdravici.

Tomar zrudnul hněvem, studem Ludmila. Oba mlčeli.

Teklo pivo, teklo víno, řinul žhavých řečí šum; proudila rozpustilá zábava.

V tom se ozval přede dveřmi ženský zpěv:

„Narodil se Kristus pán, veselme se!“

„Výborně, výborně,“ křičel Šuran, „toť hostitelův nápad výtečný, že nám uprostřed bujarého veselí připomíná boží hod.“

Venku pokračoval zpěv:

„Z růže kvítek vykvet nám, radujme se!“

„Radujme se,“ volali obžerové svornou ozvěnou a zařinčeli sklenicemi, vespolek si přiťukše.

„Z života čistého, z rodu královského nám, nám narodil se,“ znělo zvenčí hlasem polounylým, polo jásavým.

Uvnitř se rozřehtali, sborem opakujíce: „Z života čistého nám, nám narodil se.“

To vše proběhlo okamžikem, než se Tomar probral z údivu. Podíval se na Ludmilu, Ludmila na něho, a nerozuměli.

V tom přiběhla služka a zašeptala pánovi cosi do ucha.

Rychle vstal a odcházel.

Dřív než učinil několik kroků vpřed, zjevila se jeho žena Tekla na prahu.

Neomalení kvasani se dali do smíchu.

„Hastroš, hastroš,“ křičel Kmoch a ukazoval ke dveřím.

Neznali ženy té a myslili, že hostitel připravil nenadálým zjevem kratochvilnou zábavu.

Tekla, přikryta tmavou plachetkou, zpod níž jí čouhaly pramínky hnědých vlasů, hrnoucích se do čela a do tváří, přistoupila pomalým krokem k mužovi.

Padlo jí světlo do obličeje. Byly na něm sledy bývalé krásy a ležel tam stín myšlenek, jež kdesi daleko od těla mávaly prchavou perutí. I ze zářivých očí mihotaly mlhavé dálavy duše neklidné, toulající se kdesi za vzdálenou vidinou.

Pravila:

„Nebesa se otevřela a jsou plna radosti... Dej mně jíst... Nesluší se, aby žebráci měli hlad, když jiní hodují.“

Tomar byl studem zaražen. Besedníci porozuměli jeho rozpakům a odmlčeli se.

Pojal ženu za rámě a děl:

„Tady není místa pro tebe.“

„Pro božího tvora všude místa dost.“

„Co tu chceš?“

„Hledám na zemi věci dvě: chléb náš vezdejší a lásku... lásku ztracenou... Oh, kdyby měli lidé chleba dost, lásky dost, byl by tady ráj... a ten hledám na světě... Dej mně jíst.“

„Pojď do kuchyně a tam se najíš do syta.“

„Nestyď se za mne a nech mne chvilku tu, než se při chladu tvém ohřeju.“

Ohledla se dokola a ptala se:

„Kdo je tahle ženština?“

„Do toho ti nic není... pojď.“

Uchopil ji za ruku a chtěl ji odvádět.

Vytrhla se mu a přistoupila k Ludmile.

„Povězte mně sama, kdo vy jste.“

„Jsem Roubanová, dřívější paní toʾoto zámečku.“

„A víte, kdo jsem já?“

Dřív než mohla odvěti , zavolal Tomar sloužící a rozkázal:

„Vezměte ji ven a nasyťte.“

Ludmila jim zastoupila cestu, řkouc:

„Ne, nesahejte na ni a přineste jí jídlo sem... A vy si, paní, sedněte.“

Chtěla jí sundat s hlavy plachetku a posadit.

Zamračil se, řka:

„S blázny nebudu sedět u stolu...“

„Mějte slitování; vždyť je zimou zkřehlá, chůzí znavená a hladová.“

Bez odpovědi kynul sloužícím, aby konali, co jim nařídil.

Tekla ucouvla, opřela se o zeď mezi dvěma okny a zdvihla ramena, chystajíc se k obraně. Oči se jí zaleskly.

„Hohoho... ten hastroš nám tu všechnu radost pokazí,“ křičeli od stolu vínem a pivem opojení kvasani, vstávali a blížili se k ní.

Ludmila se postavila proti nim.

„Nechte ji s pokojem a nedrážděte jí. Vždyť přece vidíte, že je, chudák, šílená. Nedám jí ublížit.“

Obrátivši se pak k Tomarovi, šeptala:

„Co chcete počít s ubohou?“

„Nemohu ji před hosty mít na očích. Ať ji opatruje klíčnice; ať ji nakrmí a k spaní uloží.“

„Pojďte,“ vybídla ji Ludmila a podávala ruku k odchodu.

„Ne,“ bránila se Tekla, „půjdu sama, vy se mnou, paní, nechoďte, vy zůstaňte... Běda člověku, z něhož pohoršení přichází, a já vám pohoršením nechci být.“

Obrátila k hostům obličej a zdvihši zpod plachetky pravici, vykřikla:

„Nebesa jsou plna radosti, ale ne nad vámi... Vaše duše jsou prohnilé a stě-

hovat se budou po smrti jako červi nazpět do pozemské hlíny, odkud z temnot vyhemzaly k světlu božímu. Ale slunce boží marně na vás svítilo; před světlem jste zavírali srdce své; otevírali jste jen kapsy k mamonu a břicha k obžerství. Miliony mrtvol vztyčují z hrobů bojišť pěsti zaťaté, a hrozíce vám, volají: „Žráči jste a pijani, an hladový je celý svět a žízní po lásce."

Na rtech zmrzly pošklebky.

„Pojďte, paní, pojďte již," prosila ji Ludmila.

„Pojď," pobízel i muž a podával jí ruku, chtě ji doprovodit sám.

„Ruky tobě nepodám, ale proklínat tě nebudu... Ne... ne... ne. Býval jsi mým manželem a otcem dítěte, které, chudinku, jsme zakopali do země... Tam spí sladkým spánkem jako v zimě sladké zrnéčko... Až rozpučí jaro duším veškerého světa, vyroste nám naše děťátko v nádherný květ z hlíny té, a vůně květu jeho bude modlitbou, jež povane vzhůru k nebesům a vyprosí tam odpuštění pro tebe... ano, odpuštění tvému srdci, které zbloudilo... Ne, tobě klnout nebudu, vždyť je utrpení na tom dost, být člověkem, jak jsi ty."

Odcházela, a nikdo za ní nehodil ani smíchem ani jízlením.

Ludmila šla s ní.

Sotvy vyšly ven, chytlo Tomara cos u srdce, co se podobalo lítosti. Byla to snad vzpomínka na syna jenž mu zemřel v kolébce. Byla to snad smírná slova jimiž se s ním loučila. Snad padla do zlosti jak sprcha na kov, když je rozžhaven. Chtělo se mu zavolat ji zpět. Ale umíněnost se studem obalila rozjihlé to hnutí zarputilou skořápkou.

Zvolal k hostům ze vzdoru:

„Ty ženštiny nám pokazily zábavu... Dohánějme, co jsme zmeškali."

Otevřev pak dveře, volal na služky:

„Hej, holky, ze sklepa ty velké láhve, co jsou v koutě na pravo."

Kvasani se dali neomaleně zas do pití a do hluku.

Ale Tomar marně stavěl na odiv své veselí; marně nastrkoval škrabošku, skrývaje pod ní duše stud a hnusení. Sám nepil, jenom k pití pobízel, aby rozuzděným křikem pijanů ohlušoval stony svého svědomí.

5.

Ženy odcházely dolů po schodech. Když přišly do přízemní velké síně, dlážděné a klenuté, v níž rozléhal se každý kročej ozvěnou, Ludmila zavolala Anežku, starou klíčnici, nahrbenou, vrásčitou, a odevzdala šílenou, by ji nakrmila a pak uložila ke spánku. Sama odcházela do své komnaty. Anežka hladila ubohou, jako by stírala s ní žal.

„Pojďte," pravila, „dám vám večeři a dovedu vás do pokoje, kde se v teple vyspíte."

(Pokračování.)

Adolf Veselý:

VZPOURA UVOLNĚNÝCH SIL.

Trojice uvolněných příček
spiknutí kula zrádných vrahů:
Porušit v letu rovnováhu
soustavy šroubů, nýtů, tyček!

Vykloubit sebe, zniknout lehce
napětí, kruté otročině!
Pro klid, jejž kdysi měly v hlíně,
rozbíti stroj, pohřbíti letce!

Monteuři přišli, vyztužili
zvolněné příčky, benzin vlili,
utáhli šrouby. Ukázněná

soustava sil procitá v stroji.
S odporem vzduchu, s tíží v boji
stroj vzlétá, hmota zduševněná.

Z knihy „Letec".

FEUILLETON.

Dr. *Čeněk Zíbrt:*

Protičeské satiry spálené v Praze 1622.

Roku 1622 sbíhal se lid pražský na divnou podívanou. Z rozkazu královských místodržících, na popud knížete Karla z Liechtensteina, byl předčítán patent, kterým se zabavují všecky výtisky knihy, vydané pod názvem „Petri Ribaldi Peruani Satyrarum liber prior et Reinoldi Gvisco de Goa Americani Elegiarum et epigramatum cum miscellaneis liber posterior, Indiarum occidentalium poëtarum cum rubeo ense, Impressum Utopiae apud Raphaelem Atabalida, cum licentia Moschovitarum, anno MM. DD. XL. IoI.“ Tedy byla tajně vydána tato spalovaná knížka v Utopii (v Praze) a obsahovala satiry a epigramy, složené prý od básníků indianských, západoindických, s červeným mečem, Peruance Petra Ribalda (rybalt tulák, nezbeda) a Amerikana Reinolda Gviska de Goa. Přichystali hromadu dříví, naházeli tam knížky, sebrané po krámech knihařských i po domácnostech, zapálili... Komu se podařilo knížku zachytiti z plamenů nebo jinak jí získati, nedůvěřivě hlavou pokyvoval, proč byla odsouzena od místodržících vládnoucích. Nebyla to kniha protikatolická, nebyla prosycena odbojným duchem proti změnám tehdejším. Naopak, rozplývala se oslavou knížete Liechtensteina, Pavla Michny z Vacínova, Viléma Slavaty a jiných. Tupila památku Jesenského, Budovcovu, Harantovu a jiných. Bodavými úštěpky a kousavými vtipy sršel tento zlomyslný hanopis proti minulosti české, proti Čechům, „jedovatým bestiím, drakům, kancům, škorpionům, hadům, zmijím, divokým nezkroceným lvům, medvědům, rohatému skotu, rakům“ atd. Celá literatura stará i nová nemůže se vykázati horšími tištěnými, surovými urážkami, jedovatými klepy a hnusným osočováním národa českého, se zájmem až příliš jasně prozíravým. Jméno pravé skladatele této nestoudné pohany jména českého bylo tajeno a zamlčováno. Znalci ovšem hned uhodli, soudíce podle shody některých lichotivých podpisů a urážlivých satir na letácích, vydávaných v dobách posledních (rytiny G. Doomse) se začátečnými písmeny M(ichal) P(ěčka) S(mržický) z R(adostic), jakož i proto, že tyto hanopisy a letáky v malém formátě byly jako přílohy obrázkové připojeny do knížky Ribaldovy, že pod obojím smyšleným jménem skrývá se dosti neprozřetelně jmenovaný zámožný měšťan Pěček (Pěčka), jehož Skála ve své Historii české podle tehdejšího názviska jmenuje „pochlebník veliký jesuitský a knížete z Liechtensteina“. Muž neobyčejně vzdělaný, sečtělý, neodolatelný prokurator (řečník), bystrý znalec a vtipkář vad a nedostatků mezi jednotlivými stavy, obratný básník latinský. Všech těchto vlastností využil nečestně proti české vlasti, proti Čechům, v této knize ohyzdné, jejíž obsah vyvolal takovou bouři v Praze i po Čechách, že se snažil kníže Liechtenstein s královskými místodržícími utišiti nevoli rostoucí i při tehdejších stísněných poměrech aspoň veřejným upálením známých a sebraných výtisků knihy Pěčkovy. Zní to jako hořká ironie, kdy v době visitací a přehlídání všechněch knihařských krámů, sklepů, skladů, přísně zinventovaných, se zákazem, cokoli odtud prodávati, upalují veřejně knížku člena této visitační komise, vydanou pod pseudonymem, pod smyšlenými názvy Peruance Ribalda a Amerikana Gviska de Goa, jejichž vyobrazení v některých výtiscích (mědirytiny) jsou připojena, s odporným výsměchem, kterým si oba karatelé českého národa, Ribaldus i Gvisko, tropí nemilosrdně s neslýchanou odvahou z národa českého kruté smíšky, škodolibé úšklebky.

Autorství Pěčkovo zaručeno jest bezpečným svědectvím šlechetného jesuity Bohuslava Balbína. Pátral prý dlouho, kdo se mohl dopustiti tak ohavného provinění proti Čechům. Doktor Wencelius, kterýž prý znal Pěčku osobně, dosvědčil Balbínovi, že to byl muž svrchovaně nestálý, vychytralý, který uměl podle prospěchu svého pouštěti plášť podle příznivého větru a složil a vydal, řídě se touto nečestnou zásadou, aby se zalichotil, ony satiry. Poctivý Balbín, ač jesuita, neváhal zvěčniti smutnou postavu udavače a pomlouvače Pěčky zdařilým epigramem (volný překlad z latiny): Když, Petře Čechu, všecky Čechy rozsápáváš, na hlavu spisovatelovu všecky urážky padají. Jméno Ribalda se na tebe hodí i Peruana, protože barbarská mysl spatřuje se na každé stránce! A jiný epigram používá básnických obrazů Pěčkových ku výsměchu, napodobenému ve slohu Ribaldových satir: Pěčka smývá svoje viny v pekle, zaviněné skladbou svých satir. Co doporučuješ, sám jsi hoden, kousavý básníku, totiž sám zasloužíš si meče a provazu a nejhorší pekelné louže. Pověz, zlosynu, trápený v pekelných mukách, jak se ti líbí tvůj pobyt u satanáše? Radují se v nebesích po zemské pouti duše zbožných, ale tvoje hříšná duše škvaří se v pekelném plameni. Tak ať zhynou všichni, jako zhynul zlosyn ten, kteří rvou vlasť a znamenité muže! —

Kdo byl Michal Pěčka? Syn chrudimského rychtáře Jana Pěčky, povýšeného r. 1571 do šlechtictví. Studoval v Praze a záhy skládal latinské básně (viz jejich výčet u Jirečka v Rukověti). Byly to doby, kdy Pěčka lísal se nedůstojně k mužům, jichž potřeboval k dosažení svých záměrů, kdy dral se v přetvářené poníženosti mezi kruhy básnické a vědecké. Muže ty pak po roce 1620 tupil a k jejich přátelství a stykům s nimi znáti se nechtěl, aby mu to neuškodilo v nových proudech politických událostí. Roku 1609 velebí s patolízalskou vtí-

ravostí lékařské vzácné umění Jesenského, prý šlechetného, bedlivého učence. V knížce r. 1622 vedle nejapných poznámek o prostořekém jazyku Jesenského přímo ve zvláštní básni posmívá se bývalému příteli svému Jesenskému, jak byl právem odsouzen, aby byl před usmrcením katovou rukou přibit za zloradný jazyk na šibenici. Roku 1609 skládá na znak Martina Fruveina z Podolí verše lichometné: jako prý drahokam ve zlatém prstenu září nad zlato, tak Fruvein vyniká dokonalostí nad slavné muže. Uplynulo 11 let a Pěčka na několika místech a ve zvláštních skladbách v satirách, překypujících hnusnou radostí, vysmívá se neblahému osudu tragickému, jak Fruvein ze strachu před popravou vyšplhal se z Bílé věže na Hradě Pražském komínem na střechu a v zoufalosti se vrhl do příkopu. Mrtvola roztřískaná byla v pytli odvlečena za bránu a tam rozčtvrcena; hlava vystrčena na postrach a výstrahu v železném koši na Koňském trhu. Tomu všemu s neurvalostí více než zvířecí posmívá se posupně Pěčka v několika básních . . .

Není divu, že zvrhlá povaha Pěčkova, odstrašující zjev podlého nevděku k mužům, jejichž přízni a podpoře nedávno ještě se těšil, se sobeckým zapřením bývalé horující lásky k vlasti, s odporným, hanebným poslintáním veškeré minulosti české, kterou třísní jedovatým kalem prodejné vypočítavosti, — hodila se Zikmundovi Wintrovi do knihy o Mistru Kampanovi. Líčí úžas Kampanův na pavlači Týnského kostela, kdy vinu a ortel odsouzencům čte „červená vyprejštěná tvář", Peček (tak píše Winter, užívaje tohoto jména místo Pěčka). Nazývají ho v pásmu Wintrova líčení vrstevníci: „osutý, narudlý lotr a šelma", jak vztekle „hází rukama, tvář maje zsinalou", jak jemu „z vyprejštělé, nechutné tváře svítily dvě chytrácké oči pod huňatým obočím našedivělým". Winter popisuje poradu u Michny, kde velikomocný příznivec Pěčkův opatrně radí, aby Ribaldovy satiry nebyly tiskem vydány, „aby se nerozdmychoval oheň utuchlý". Patrně s plným vědomím pozměnil si Winter v povídkovém rámci, jak potřeboval, skladatelovu osobu a onen Balbínův pozdější epigram proti Pěčkovi dává skládati rozechvěnému Kampanovi. „Onomu Indianovi čili Peruanu, onomu rybaltovi, čili tulákovi, nemravovi, jejž v kleté chvíli zrodila česká matka, musí Kampanus kárný epigram napsati a dáti vytisknouti odvetou". Uvádí pak Balbínův epigram.

Kde měla zdroj zapřisáhlá zášť Pěčkova? Místo jiných výkladů stačí uvésti doslova ze Skálovy Historie české, jak Pěčka, obávaje se pro své chování a přesvědčení roku 1618 o své hrdlo, uprchl do ciziny: „Direktoři (15. a 21. února 1619), dostavše toho konečnou zprávu, že by někteří měšťané a obyvatelé Měst Pražských, kteříž jsou se beze vší jim od stavův k tomu dané příčiny nad povinnostmi a závazky svými zapomenuli, z Měst Pražských, od statečkův a jmění, též manželek a dětí svých zběhli, a dokonce ven ze země království českého jinam do cizích zemí se odebrali a tam proti stavům se rotili a puntovali, všecko zlé o království českém a stavích pod obojí obmýšlejíce, nyní zase tajně a skrze divné praktiky do Měst Pražských se navracovati měli, z nichžto jeden Staroměstský obyvatel Michal Peček . . . . že by se i s jinými mnohými, jim rovnými, nepochybně tolikéž tajně v Praze zdržovali: i nechtěli ze slušných, hodných a dobře uvážených příčin takových již jednou nad povinností měšťanskou se zapomenulých a ven z království českého zběhlých lidí netoliko v Městech Pražských, ale ani také v celém království na ten čas trpěti. A aby to všem vůbec bylo známé, učinili o ně zvláštní dekret, nařídivše, aby (Pražané, úřad Starého a Nového Města) dotčených Michala Pečka . . . a jiných všech jim rovných a v té věci podobných (an by se jich, že jsou se zase v tom do Měst Pražských jakýmkoli způsobem navrátili a v nich se buď tajně neb zjevně přechovávají a zdržují, uptati mohli) před sebe povolajíc, při nich i při jiných to skutečně nařídili a opatřili, aby ihned ven z Měst Pražských, ano i dokonce z království českého se odebrali, s tím při tom doložením dalším, aby takových lidí, vlasti zpronevěřelých, žádný tajně neb zjevně v království českém přechovávati ani žádným jiným způsobem fedrovati nemohl a nesměl."

(Pokračování.)

LITERATURA.

Karel Horký: *Má úcta!* Humoresky a satiry. Topičových dobrých knih původních sv. 5. — F. V. Krejčí: *Vlákna ve vichru.* Román. Devátý svazek knih Topičova sborníku.

Po delší době objevuje se s knihou opět Karel Horký, spisovatel, jenž svého času překvapujícím temperamentem a lesklou novostí ostrých postřehů rázem si dobyl sympatií. Objevuje se, klaní se — zajisté ironicky — obecenstvu, a říká „Má úcta!" Tímto konvenčním pozdravem nadepsal svou knihu, zcela po svém způsobu, víc bezprostředně než originálně, jím označuje ji za pozdrav, který sestavil, jen aby o sobě dal věděti. V knihu spojeno jest několik zábavných kapitol, jichž četba upoutává především způsobem vypravování, hutným, vypracovaným, obšírným slohem, připomínajícím způsob Gottfrieda Kellera. Věty nejsou prázdné, marné, v tom může Horký sloužiti vzorem, a jsou kořeněny překvapujícími obraty. Při některých číslech jsme na konec zklamáni a pomyslíme si, že celý příběh nestál za vypravování, dokonce tak důkladné — tak „Prales", „Triumf Gottlieba

Hahna", hlavně pak „Úvěr" a „Obchodní korrespondence". Ale nesmíme čísti tyto humoresky a satiry k vůli pointám, jak jsme odjinud zvyklí, ale k vůli vláknům, spojujícím vypravování s hloubkami života. A ta zde jsou, ztajena třebas pod groteskní pošklebek.

Vlákny ve vichru jsou jemné a prosté osudy jednotlivců, mizejících pod velkým povrchem všeobecnosti, unášenými a rvanými vírem, který tuto zachvacuje. Vírem tím jest nyní válka. Jest přirozeno, že F. V. Krejčí, neustávající dokazovati nutnost, aby v dnešní tvorbě patrně zrcadlila se doba, svůj požadavek uskutečňuje v praxi, a dlužno uznati, že jeho „Vlákna ve vichru" jsou dílem, kde úsilí o zachycení vlivu válečného na život soukromý jde konečně aspoň částečně do hloubky. Úsilí k tomuto výsledku učinilo nový román Krejčího zároveň nejzdařilejším z jeho dosavadních prací uměleckých, třebas i tu má převahu suchost líčení, chtěný realism, více úmyslnosti než poesie. Zasažení válečných vlivů do děje — vyhlášení války, mobilisace atd. — jest do práce přenášeno ze života bez uměleckého těžení, stručným a střízlivým zaznamenáním. Ale důsledky z vlivů těch vyvozované přes všechnu zjevnou, úmyslnou nastrojenost, mocně upoutávají zájem. Samotář a tři lidské dvojice jsou tu provázeny vichrem války, na cestě za cílem životním, trojí způsob lásky jest jím zasažen; ženy dvojic vystupují výrazněji než muži. Zdence vzdaluje válka manžela; přecitlivěle milující žena domnívá se, že nemožnost stálého soužití nutně zničila ideální svazek, muž zdá se jí změněným, cizím; ale nová perspektiva svítá zrozením syna. Běta je válkou poučena, že pro veřejný zájem zanedbala něhu, kterou byla povinna svému snoubenci; Anděla, obdařená krásou, shledává v jejím uměleckém uplatnění poslání života pro obrodnou dobu míru. Mimo to jako smělý zjev episodně vystupuje Emma, obětující se jako „dívka poslední milosti", dávajíc místo prodejné nezištnou lásku vojínům trpícím — avšak jen sličným, jak jednou poznámkou naznačeno, čímž příliš směle vykombinovaná postava se ocitá za choulostivým ostřím. Poněkud zbytečně vsunuta v děj služka Fanča, pokorná, bezduchá milenka samotářova. Rozhodnutí Anděly, věnovati se umění rytmického tance, jsouc současně hlavním vyřešením duševního rozporu samotáře Budila, vyznívá poněkud banálně, snad proto, že nevyvinuje se organicky z děje, ale jest o něm nepřímo, zpravodajsky stručně referováno; květnatá slova dojmu nezachrání. Ale nejzajímavější, milou postavou jest samotář Budil; také jeho usnesení pro budoucnost jest strojené a nepřesvědčivé; ale rozpory jeho nitra jsou vroucně přelity ze života, s přesvědčující schopností. Nejlepší jest kapitola šestá, pitvající poměr kulturní duše k projevu velkoměsta v celku i jednotlivých zjevech, správně odhadující panující falešný názor, opřený o povrch kulturních středisk. A mocný ozvuk vyvolává v závěru knihy ideální touha po spasiteli, „jenž přemůže v nás surovou, velmocnou a přece jen žalostnou, nesmyslnou a bídnou skutečnost", t. j. přítomnost. — Román vypravován jest prostě realisticky, vkusně; jen v přímých řečech zúmyslný realismus zabíhá až v trivialitu. Přes prohlubující vliv doby válečné, který knize přiznáváme, a v němž nejvýše si ceníme citové katastrofy v manželství Zdenky Hejmarové, trváme na svém názoru, že skutečným uměleckým dílem, válkou zrozeným, bude teprve ono, které bude se zabývati kolisí válečné povinnosti s přesvědčením, věrou, filosofií, názorem na nutnost války pro světový pořádek, rozporem povinností občana a člověka, kritikou spravedlnosti, která rozděluje válečná břemena stavům i jednotlivcům; dílo, které psychologii davů bude řešiti na základě tíže, jíž snášely, které přinese nám třebas duševzpytný román člověka v důsledcích války uvězněného, internovaného nebo na pobyt v cizině odkázaného. O zevních dějích války bude tu snad mluveno co nejméně, ale příčinná souvislost bude jistě nejintensivnější.

Kaz.

HUDBA.

Národní divadlo provedlo původní českou zpěvohru „*Hipolytu*" od Jar. K ř i č k y. Autor, až dosud známý jako skladatel instrumentální, pokusil se tu o dílo dramatické a to veseloherní. Jeho sklon k drastickému humoru hudebnímu (projevený na př. v „Idylickém scherzu") byl mu v tom valně pomocen, takže scény s tím se srovnávající (na př. vypravování o zabitém židu) jsou nejpůsobivější a nejosobitější. Za to scény jiného rázu, především scény lyrické, jsou valnou měrou eklektické, upomínajíce na př. na Smetanu, Dvořáka a Nováka (abych uvedl jen české autory) a trpí leckdy překvapující u Křičky líbivostí. Dramaticky je opera — jejíž libreto je divadelně, ba přímo „operně" uděláno s velikou obratností — jako prvý pokus rozhodně uspokojivá; tu a tam se vyskytující délky nebo mrtvá místa třeba zajisté přičísti na vrub divadelní nezkušenosti. Také instrumentačně svědčí dílo o smyslu pro hudební nástroje; jen přílišné, ba neustálé nanášení příliš křiklavých barev vadí; tak na př. je nápadná autorova záliba pro sordinovanou trubku, jejíž řezavý zvuk nás neopustí od začátku do konce opery. E k o n o m i e p r o s t ř e d k ů jest princip umělecký, vždy závažný a v dílech velkých přímo nutný. Provedení zpěvohry, již řídil Kovařovic, bylo po všech stránkách pečlivé a solisté i sbor vynikali živou souhrou.

Dr. Otakar Zich.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava výtvarného odboru Ústředního spolku českých žen. (V Obecním domě.) — Výtvarný odbor Ústředního spolku českých žen není novou skupinou uměleckou. K založení odboru vedly především zajisté zámysly sociální, usilující zlepšiti postavení malířek v životě našem sesdružením výtvarných umělkyň na půdě ženského spolku a pod jeho ochranou k společnému podnikání hospodářskému, hlavně k utvoření občasného společného výstavního tržiště, k němuž by se soustřeďovala veřejná pozornost. Devatenáct malířek sešlo se v nepřívětivých výstavních sálech Obecního domu pražského bez slavnostních formalit, bez hlaholu hlasného zvěstování programového poslání a bez všelikých závazků k psaným, do daleka vytčeným záměrům. Jsou to malířky kvalit a cílů všelikých; odlišují se hlavně rozdíly individuelními a nestejnou pohotovostí a vyspělostí technickou. Formální dokonalost není zde věcí samozřejmou. Umění malířek, jež většinou umění své spíše tají, než aby na ně upozorňovaly, roste soukroměji a nezodpovědněji než tvorba jich mužských kolegů. Náměty jsou často voleny ze zřetelů čistě vnějškových, zkušená, rozená malířka musí se stavěti do řady vedle zajíkavých slabostí, jež nesetřely ještě stop školy, i vedle tvrdých nebo přesládlých líbivostí diletantek. Celku je společna převaha konservativních tendencí, uklidněnost, nevzrušenost, mírnost povahy i práce, jež si nestaví velkých cílů. Naše malířky nevkládají do přírody symbolů, nefilosofují, neprou se o ničem, nehledají nových tvarů, nebičují svého umění na nové dráhy.

V této stručné přehledné stati dotkneme se jen zjevů zvlášť vystupujících, kde vlohy zakmitají jiskrou živější. Je mezi nimi několik talentů střední linie. Nejvíc zájmu a respektu zasluhuje osobitá ráznost A. Roškotové. Skoro bych řekl, že její mozek je strukturou svou mužský. Má své problémové starosti. Maluje velké dekorativní krajiny, a nejlepší z nich mají jistotu obzíravého zachycení celkové linie a pevnou architektoniku, budující, sestavující a rozsazující plochy s výpočtem jistého dekorativního účinu. Nedosáhla vše silou vlastního zoru; za mnohé vděčí cizím podnětům a vzorům, nejvíce však své rozhodnosti, statečnosti, malířské inteligenci a vytrvalé práci. (Vedle těchto krajin vypadají krajinky Hausmannové jako bledničkové vidiny, jen s nechutí země se dotýkající.) V malých dekorativních obrazech A. Roškotové selhává jí cit pro to, kdy je zjednodušení na místě, aby zamýšlený účin zvýšilo nebo posílilo; pak povstávají přestylisované obrázky umělecko-průmyslového rázu, jež nerozlišují dostatečně mezi obrazem a ilustrací. Také J. Trmalová je malířka zkušená, jež dovede načrtati podobiznu velké výraznosti. Obrázky Lukášové mají ráz daný individualitou, jež se nedá ničím potlačiti. Nemají v sobě vždy stejnou měrou vše, co je základem dobrého obrazu, vždy však jsou plny svěžího citu a srdečnosti; radost ze života, jasu a barvy, živé cítění malířské z nich přímo jásá. L. Jenšovská, už dnes zaujatá zřeteli čistě malířskými, jistě se povznese nad studijní ráz své tvorby, až pud malířský zesílí. Také B. Vohánková je ještě individualitou velmi se sebou samou zaměstnanou, přes to, že dovede už vhnísti do barev svého vlastního dechu. Dovede vniknout do námětu, má hutnější postřeh a snaží se poctivě proměnit hmotu v útvar umělecký. Tvorba M. Fialové je nestejná, autorčin výtvarný poměr k námětu kolísá. Podobizna z její ruky je formou nejistá, práce rozpačitá, úzkostlivá; za to její pohledy do dálek pražských, do nichž se zadívala pozorně a s citem, jsou věci jistě dotvořené. Černé silhuetty na zlaté půdě (malba na skle) od A. Suchardové-Brichové nepodávají se právě nejuměleččeji. Co bylo kdysi prostičkým intimním uměníčkem staroměšťanských domácností, zde upraveno dle známých antikvárních sklonů minulých desítiletí, přehání formát a vystupuje s přílišnými a nevážnými nároky. Taková práce nemá pravého významu.

Emil Edgar.

*

Obrazárna „Zvonu“. Čís. 1. Vychází měsíčně. — Pošta bude nyní čtenářům našim doručovati pravidelně také Obrazárnu „Zvonu“, soustavnou sbírku vzorných reprodukcí obrazů a kreseb českých malířů. Bývá-li na těchto stránkách psáno, co umění chce, tu vidíme, jaké je. Výtvarná kritika tkví tu ve výběru obrazů a v poučení, uloženém do slovního doprovodu. Vykonavatelem jejím bude zajisté vždy znalec vynikající, se svou látkou dobře obeznámený, při tom pečlivý odvážce umělecké jakosti a rozený umělecký vykladač, jehož slovo dovede pozorovatele dovésti k hlubšímu nazírání a intimnějšímu porozumění děl českých malířů, nedovede-li je až ke kořenům jejich tvorby a vloh.

Kladouc váhu na domácí původ, Obrazárna „Zvonu“ neuspokojí snad lidi příliš evropských zájmů. Do prvého sešitu, podávajícího čtyry listy výborného tisku, vybráno z domácích zásob po jednom kartonu Alešově, pérokresbě M. Švabinského, oleji Engelmüllerově; Bedřich Havránek zastupuje staré české krajinářství svým známým mikroskopickým viděním. — I o staré umění naše bude pečováno a přijde vhod, až kritické pero pořadatelovo přeřadí po čase obrazový materiál Obrazárny „Zvonu“ v příčinný proud vývojový. Nedá mi, abych jako propagátor zušlechtění a zuměleččtění českého příbytku při této příležitosti nepověděl, že dobrá reprodukce je také umělecky cennou výzdobou bytu a že patří na stěnu spíše

než „ruční malba“, koupená někde u sklenáře, holiče a kupce a podobný bezcenný brak.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* „Není čtení milejšího pro dospělé a užitečnějšího pro mladší věk nad tak zvané ‚Paměti‘, nebo ‚Vzpomínky‘,“ praví polský literát Z. Dębicki, když promlouval o „Pamiętnikach Jordana“ (Julia Wieniawského). „Takové knihy jsou obrazem určitých epoch, které minuly, obrazem zažitků autora a osob, jemu známých a mohou nazývati se historiemi z minulosti pro budoucnost.“ Obecné dějiny nepodávají drobnomaleb, jako „Paměti“, z nichž vyrůstají však učleněné obrazy velké a bývají doplňkem nebo i korrekturou dějin obecných. Z těch důvodů mají vydané „Paměti“ nebo „Vzpomínky“ své místo nejen v literatuře, nýbrž přímo v širokých vrstvách národa. Ve Francii zaujímají „Paměti“ a „Vzpomínky“ přední místo v XVIII. věku, totiž že nejen učenci, literáti a umělci jimi zabývají se, ale všecka inteligence. „Paměti“ a „Vzpomínky“ stávají se majetkem a zájmem vzdělané Francie. V Polsku a v Rusku, nepřihlíží-li se k případům ojedinělým, budí širší zájem počátkem věku XIX. (U nás Čechů širší zájem pro „Paměti“ a „Vzpomínky“ roste na konci věku XIX. Dnes dovedeme již oceňovati důležitost takových „Pamětí“ Quisových, Kaizlových „Vzpomínek“ a „Pamětí“ Jiráskových [„Mé paměti“, „Litomyšl“] Šimáčkových atd. Jsou pro nás pravým pokladem poučení, a bylo by záhodno, aby po své zásluze staly se oblíbeným čtením vrstev co nejširších.) Pokolení nastupuje za pokolením a každé má něco svého, ideály nebo lásky, ale aby nad těmi udrželo se to, co posvátno bylo v národě předkům, co posvátno musí býti potomkům, třeba vaziva. Tradice jest arci předním. Avšak co pokolení přijímalo by jen z tradice, mohlo by poblednouti pod kladivem prožívaných zažitků. Tradice potřebují podpory, osvěžení. (U nás povzdech, že mladší generace česká nedovede pochopiti rozepětí citu generací starších.) A hle, právě takové drobnomalby, ‚Vzpomínky‘ a ‚Paměti‘,“ pokračuje Z. Dębicki, „jsou štětcem, kterým pohasínající barvy tradic osvěžují se znovu. Jsou to ‚kartki‘ paměti.“ Zasloužilí mužové, píšící své „Paměti“ a „Vzpomínky“, vědí, že nepíší historie. Jsou to osobní názory, zažitky nebo přímý doslech, subjektivní posudky a všecko, možná, v rozporu s historií obecnou, která chce býti objektivní. Avšak objektivita není přes vše nikdy ničím jiným, než drobnou subjektivitou, zharmonisovanou v celek. Hodnota „Pamětí“ a „Vzpomínek“ záleží v naprosté pravdě toho, co vypravuje se. V pravdě bez optimismu a bez skepticismu. Vystupují tu lidé se všemi vadami a přednostmi, tak jak žili a působili. Již to budí zájem, že světlo pravdy ozařuje všecek ten život bývalý. Tam znali jsme ono místo, o němž „Paměti“ nebo „Vzpomínky“ rozepisují se; tam osoba, slyšeli jsme o ní mnoho od otce, matky, sestry, bratra, hle toť ona osoba! A výjevy? Dovídáme se, co bouřilo v ňadrech, co hnětlo, co tu bylo vzdoru a síly vůči násilí a jakými prostředky násilí podlamovalo síly a energii té a té doby. Nelze dosti doporučovati čtení a zahloubání se do „Pamětí“ a „Vzpomínek“. Řekne-li se, že upřílišený historicismus je škodlivý, odpovídáme, že to jest relativní. Ale v „Pamětech“ a ve „Vzpomínkách“ není upřílišování. Národové, kteří musejí o své bytí zápasiti, mají docela jinou posici než ti, kteří jsou zabezpečeni, kteří nepotřebují ohlédati se dozadu. A nezapomínejme, že co minulo, zhusta bývá milováno. Vložil-li, autor „Pamětí“ nebo „Vzpomínek“ do svého díla pravdu a krásu, jak nemají takové knihy vábiti? *K. V. H.*

*

* Dovídáme se, že zastavené pokračování „Spisů Karla Legera“ bylo právě censurou uvolněno, takže historický román „Suchý Čert“, čtenářům „Zvonu“ dobře známý, počíná právě dále vycházeti.

*

* Předběžná porada všech spisovatelských spolků a družstev o zřízení spisovatelského syndikátu pro stavovské věci spisovatelské svolána „Májem“ na 15. listopad. Z družstva „Zvonu“ delegováni spisovatelé K. M. Čapek-Chod a Karel V. Rais.

*

* Plzeňský „Český Deník“ rozepisuje soutěž na feuilleton do 30. listopadu 1917. Cena 100 K.

*

Odvedenci. Česká země na rok 1763 rekrutů 14996 zase dáti a postaviti má, pročež aby se časněji takové ráději koupili, dokavád v levnější ceně k dostání jsou. V Hradci Králové stál rekruta 120 zlatých, v Praze 100 zlatých; agentovi do Prahy i Hradce se bude psáti by tam rekruti koupili. Bureš kterej v příčině kacířství v šatlavě jest aby jej za rekrutu pan vikarius odvésti povolil, že sobě magistrát jináč pomoci nemůže, a Rafius pokudž matku ctíti nebude za rekrutu odvedený bude, Václav Hušák z Vrachové zverbuje dva pruské desertéry, jednoho za svého syna a druhého za Pruškova odvésti chce. Vartířům při rekrutech denně po 24, rekrutům po 10 krejcarech platiti se má . . . (Protokoll Curiale Alta Mautensis.)

V. V. Š.

V čís. 6. na str. 84., řádek 22. shora opraveno budiž: Göthe vyslovil se (místo Schiller).

V Praze, dne 8. listopadu 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Fr. S. Procházka:

TĚM, KTEŘÍ TRPĚLI...

V malicherné půtky komáří,
do skřehotu svárů ješitných
poplach udeřil — —

A šílený
jezdec na vraníku, v ruce meč
nahý jako plamen krvavý,
přes vlasti se pustil, přes města,
přes pole a vody, přes lesy —
posel těch, již někde myslili,
čas že zopakovat dějiny.

Bez velikých mužů národy
jsou jak sžaté klasy na mlatě.

Klasy ležely. Ráz cepů zní
pod kopyty koně, bijících
venku, tam kdes v dálce ve frontách
i zde doma.

Smutek hrobový
v stopách jezdce. Nerudovu, hle,
vidím Matku sedmibolestnou,
vyvyhrožovanou Oddanost,
pod křížem třmí něma, bez hlesu,
trpí tiše, zuby zaťaty.

Úsměv zhasl, modrá obloha
jako šedý cár se roztáhla,
černě slunce svítí, nehřejíc.
Bubny bijí, duní pochodem
hory doly, Hlad a Zima to,
Mor a Smrt jdou po párech.
Z věcí, ze slov, z činů vane mráz.
Sázka o život je národů.

Do cel mřížovím ni hvězdička
nesvítí a též ne do srdcí.
Otázku kdos vyťukává zdí,
marně čeká na ni opověď.

Sázka o život je národů,
není slova: milosrdenství.

Pradávná lid hledá proroctví,
kombinuje klamnou útěchu,
ale v sluch mu stále doráží
biče svist, ten strašný biče svist
záhadného vozky, kterak že
přes most pojede prý práskaje...

Zraky hledí do tmy mřížemi,
tam i tu, neb všude mříže jsou,
uvidí-li ve tmě hvězdičku,
jednu, jedinou — jen jedinou!

Ale v krvi, jak ti tepnami
horce bije, hlas se ozývá,
slavný hlas, jímž krev jen hovoří,
že je třeba lázně očistné
v ohni utrpení, bys byl ocelí,
skalou žulovou, v hráz prahorní
ztuhl vůlí, sám tu stoje, sám,
bratří nedbal nespolehlivých,
v sebe opřel se, jak bez podpor
prastarý dub stojí na mýti,
v sebe sám, jen sám, jak sám byl's vždy

Moc, ta nalíčená koketa,
empirová kráska chytrácká,
dostaveníčko má večerní

s mužem, jenž se Právo jmenuje.
Důvěřuj, když byl bys mužem tím,
máš-li srdce čestné, odoláš,
jsi-li k lidství zrozen, odoláš,
je-li člověk v tobě, odoláš,
jsi-li atom předků, odoláš.
Hysterická křeč — a koketa
posledními zuby zaskřípá.

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

Ale Tekla zakroutila odmítavě hlavou, řkouc:

„Ne... ne... ne... tady nezůstanu ani minutu. V celém domě zuří mor a páchnou mrtvoly. Musím utéci, bych neumřela s těmi, kteří jsou již k smrti souzeni.“

„Kam teď v noci půjdete?“

„Pod nebe, kde svítí hvězdičky. Budu jim zpívat ‚narodil se Kristus pán‘, a hvězdičky se budou radovat.“

„Ubohá,“ šeptala si klíčnice, slzy stírajíc, jež jí po vrásčatých tvářích kanuly. Pojala ji za ruku, vedla ze zámku a domlouvala jí útrpně:

„Dovedu vás k svému bratrovi. Dá vám přístřeší a večeři.“

Šílená ucítila z duše stařeniny sílu milosrdné soustrasti a dala se vést.

Když přišli na dvůr, potkali houslistu s bratrem Josefem.

„Kam jdete, Jaroši?“ ptala se jich klíčnice.

Vzájemně si vyprávěli, co se událo.

„Ach, co neštěstí je na světě a co lidí zlých!“ vzdychla Anežka, když dopověděla.

Stařeček muzikant, cupaje drobnými kroky poslední, zaslechl a ozval se:

„Na světě není žádného neštěstí. Všecko, co člověka bolí, řídí pán bůh k jeho dobrému.“

„Co mluvíte, že není neštěstí? ... Sám jste toho v životě dost nezkusil? A co ta hrozná vojna? Co hlad a bída, co stálé soužení a pořád strach, jak bude zejtra a jak pozejtří?“

„Strach a bídu si lidé samy dělají.“

„Až lidé,“ ozvala se Tekla, „budou mít víru, která hory přenáší, a vespolek se budou milovat, pak shodí pozemský ten hřích, jenž nezná nic než žaludek. Pro něj se vraždí a prolévají krev.“

Čeledín nemluvil. Šel těžce, pomalu, nohy sotvy zdvíhaje, jako by na bedrech zdvíhal všechna břemena, která přenášíval po celý svůj věk. Mlčel; poslouchal. Podivně mu připadala slova bratrova. Usmál se sám do sebe a dobrácky si pomyslil: „Muzikant!“

„Kam mne vlastně vedeš, Josefe?“ ptal se Jan.

„Do sousední dědiny ke kmotříkovi Burdovi.“

„Tam je daleko,“ mínila Anežka, „tam je cesty plné dvě hodiny. Pojďte se mnou tuhle do vsi k bratru Ondřeji.“

Šli.

Po straně na konci dědiny stála doškem krytá Ondřejova chaloupka, nejmenší a nejchudší.

Vstoupili.

Hospodář seděl na židli u kamen; žena Kristina šukala po domě; malé děti si hrály na zemi. Nad stolem v koutě mrkala lampička a osvěcovala chudou světničku.

Anežka oznámila bratrovi, proč jdou.

„Zůstaňte si, zůstaňte,“ vítal hosty, a hospodyně, zvouc, aby se posadili, utírala s lavic prach.

„Chléb náš vezdejší dejž nám dnes,“ promluvila šílená a sepiala ruce jako k modlitbě.

Klíčnice pošeptala cosi Ondřejovi do ucha. Odešel do komůrky přes chodbu, vrátil se se skyvou chleba v pravici a položil na stůl před Teklu.

„Poslední,“ vzdychla Kristina a útrpně se podívala na děti.

„Zejtra,“ šeptala jí Anežka, „vám to nahradím; v tom spěchu jsem zapomněla na všechno.“

Děla šílená:

„Nepečujte o zejtřejší den. Dostiť má dnešek na svém trápení.“

Opětujíc pak: „Chléb náš vezdejší dejž nám dnes,“ rozlomila podanou jí skyvu a podávala polovici muzikantu dědouši.

„Mne nakrmil již bratříček,“ odmítal a dodal s úsměvem: „Chudý snadno porozumí chudému.“

„A hladovému hladový,“ doložil hospodář.

„Pochopil by ho i boháč obžera, kdyby chuďas mohl vyměnit s ním mozek svůj a žaludek jen na půl hodinky... Kdyby si lidé porozuměli, a druh s druhem mohl sdílet ne jen slova, ale i city své a bolesti, bylo by království boží na zemi.“

Vyprávěli, mudrovali; čas jim ubíhal.

„A nyní si pěkně zahrajeme, zazpíváme . . . ale nejdřív k chvále boží pobožnou," přetrhl stařeček další řeč.

Vytáhl z pouzdra housličky, naladil a spustil, sám k tomu zpívaje: „Pastevci vstávejte, pospěšte k Betlemu."

Zpívali i ostatní; zpěvu byla plná světnička.

Když skončili, usmál se:

„A teď nějakou veselou. Pánbíček nechce, abychom se pořád modlili a k němu vzdychali."

„Pravda," potakovala Tekla a dodala: „Ne každý, kdo mně říká pane, pane, vejde do království božího; ale ten, kdo plní vůli otce mého, který jest v nebesích."

Odpověděl dědouš hovora:

„Kdo se svým životem je spokojen, raduje se sluněčku a všemu, co krásného je na světě, plní nejpěkněji vůli tu. Radost ze života a se vším tím, co dal pánbíček, je nejkrásnější modlitba."

Podíval se na děti, jež se kolem něho batolily, cítíce, že staroch je jim srdcem svým i duší podoben, a ptal se jich:

„Jakou vám mám zahrát, drobečci?"

Drobečkové vycenili zoubky, ale styděli se odvětit.

Jen nejstarší, Tonička, šeptem prosila: „Pásla ovečky v zeleném háječku"...

„Tož tedy tu."

Zahrál i sám hlasem zanotoval, a děti s ním. V chudé chatě bylo veselo. Do zpěvu se dal i Ondřej se ženou i s Teklou Anežka, a v jizbičce se rozlehala sborem stará písnička: „já na ni dupy, dupy, dup; ona zas cupy, cupy, cup; houfem, ovečky, seberte se."

Mlčel jen čeledín. Bylo již hodně pozdě, když s Anežkou se vracel do dvora.

„Ten váš bratr zdá se být sťastným člověkem," hovořila klíčnice.

„Odjakživa lehká mysl, ale dobrák od kosti," prohodil, a pomalu se k předu šouraje, zdvíhal zvolna těžké hnáty, jako by posunoval centnýře.

6.

Paní Ludmila dlí tou dobou ve své ženské komnatě, jíž pro ni nechal Tomar tak, jak mívala ji, dokud byla paní zámečku. Neví, co si šeptá málem celý svět, že Tomar starou budovu dal podpálit a že jen jeho zradou odsouzen byl její muž. Neví ani to, co svět si o ní samé povídá. Žije v zámečku jak v zakletí, kam nedoráží šumot vln, jimiž se bouří okolí. Cítí Tomášovo ponížení jako hanbu svou a nevychází takměř ani ven.

Krev ji pálí, srdce buší, je jí horko, mozek pracuje. Otevírá okno, jež hledí k zahradě, a dívajíc se ven, chladí těla žár. Zírá do tmy a ptá se na svou budoucnost. Ale budoucnost je jak ta tma. Jen větve stromů, skrytých za oponou noci, větrem se kdesi klátí a haraší. To k ní z šeré tůně šeptá cosi tajemného osud sám. Hrozí se, okno zavírá. Těla žár se mění v duše strach a mráz.

Tomáš v žaláři; dcera pod drnem; jmění ztraceno. Hrůza na ni sahá. Pryč . . . pryč . . . pryč. Kdyby bylo možno, učinila by tak hned. Ale kam? Nemá místečka, kam by hlavu složila.

Otáčí se po své komnatě, a unavena přítomností, sní minulosti sen. Každé místečko, každý kousek nábytku je té minulosti obrazem. Zde pochovala štěstí své. Před zrakem jí vstává z hrobu volajíc: „Deset let jsem tě tu hýčkala a zpívala ti sladké ukolébavky, abys neviděla, neslyšela tvrdé skutečnosti, jež burácela venku za zdmi. Zaskučela vichřice a smetla krásné sny. Tys měla odtud hned. ky utéci. Tím, že jsi zůstala, ranila jsi srdce mužovo i duši svou."

Štěstí jako strašidlo beře na se Tomášovu postavu a vztyčujíc se do výše, opakuje jí: „Tys měla odtud utéci!"

A přece se v hloubi něco ozývá, co omlouvá Tomara. Vždyť se k ní po všechnu tu dobu, s výjimkou dnešního večera, choval přátelsky, ba skoro s nezvyklou něžností. I o lásce jí jednou cosi vykládal. Ano, o lásce!

Při myšlence té se lehce zachvěla; přes obličej letěl tetelivý paprslek.

To v ní s chorou duší bojovala rozbouřená těla krev; s ušlechtilým citem bojovala obraznost.

Duše vítězí a volá: pryč, pryč, pryč!

Vzdychla bolestí.

Hodiny utíkaly k půlnoci; myšlenky pádily, ale údy byly nehybné a těžké jako z olova. Seděla a dumala.

Násilně se vytrhla a rovnala i skládala, co jí tady zbylo majetkem. Přistoupila k psacímu stolu, rodiny Roubanovy starožitné památce z rokokových dob, a vyndávala do krabiček uschované skvosty, které muž jí daroval. Každý náhrdlek, každou sponu, každý prsten, každý náramek, ba každou perličku pokropila slzami. V každé kapce bylo lítosti kus s touhou očisty. Byly žhavé slzy ty; ale kov a kámen byly tvrdé jako skutečnost.

(Pokračování.)

✱

Fr. Sekanina:

GLOSA K ŽIVOTNÍMU VÝZNAMU ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ.

Až se budou kdysi psáti dějiny českého literárního nadšení a vroucího uměleckého idealismu, až bude shromažďován a rovnán materiál k vytyčení pomníku ryzímu srdci básnickému, které stejně oplývalo něhou i milostí jako mužným i hrdým sebevědomím pravého básnického činu — pak v řadách našich velikých slovesných koryfeů nepřestane být vyslovováno jedno z nejdražších ženských jmen novodobého písemnictví: jméno Elišky Krásnohorské.

Nazývali ji své doby — nikoli bez domnělé příhany — „Pannou Orleánskou", ale snad si ani plně neuvědomil ten, kdo slovo razil, co pravdy má v sobě toto uctívající epitheton. Eliška Krásnohorská uměla břitce vystihovati okamžik, uměla se nebát a jíti mužně, vrhati se nezdolně za hlasem svého svědomí, které bylo při tom svrchovaně žensky citlivé, ryzí a čestné. Eliška Krásnohorská uměla se bíti a vést, prohlédat v lepší příští, uměla důvěřovati plně a bez výhrad silou svého průbojného instinktu, který velmi rád hleděl daleko do budoucnosti. Eliška Krásnohorská měla v sobě opravdu cosi podmanivě vůdčího, strhujícího a rytířského, co umělo působiti i skrytým půvabem ženství, tajemstvím lyrické osobnosti.

Byla vážná i přísná už ve svém nejjařejším básnickém mládí. Když ji Rieger a později zejména Karolina Světlá s Hálkem uváděli v oficiální pražský svět, byla sotva dvacítiletá, ale jistě by nebylo bývalo u nich té péče a starostlivosti pro ni, kdyby silný a mladistvě slibný duch dívčin nebyl uchvátil zájmu řečených protektorů. A když — se všech stran podněcována k vydání — publikovala svou první sbírečku veršů na podzim r. 1870, bylo jí právě třiadvacet.

A už touto první sbírečkou vstupovala do světa jako básnířka hotová, podmanivé struny životní a překvapivě vážného dechu. Už tam vyšla mezi jinými i známá a později velmi citovaná báseň:

„Cos vykonal?" to sebe sama ptej se,
kdy poprvé zříš na svůj život zpět;
kdy počítáš dnů zašlých květy, znej se,
zda vypučel ti z nich též činů květ!
Ó, pamět neblahá, kdy dnové jarní
jen rozsudek v ní čtou, že byli marní!
Suď sám a hned, než chladný smrti ret
„cos vykonal?" se zeptá naposled!

Kdo nezřel by už třeba v těchto ojedinělých slokách pevného životního údělu a básnického poslání? Eliška Krásnohorská s nezvyklou mužností zabořila prsty do svých strun, a ač se tu hlavně obírá přírodou a dojmy svého ušlechtilého mladého žití, vrhá už i do vážného života hluboké pohledy vyzrávajícího nitra. Jinde už jsem pověděl, jak zrovna Hálek byl první, který zdůraznil právě tento prvek mužnosti a silně založené životní zodpovědnosti autorčiny — tož prvek, jenž v pozdějším rozvoji Elišky Krásnohorské podržel vrch. A byl tak význačný, že si ho musil povšimnouti přes to, že většina básní libovala si v něžném rozkochání a ve snivé rozvířenosti lyrických strun.

Mohutněl a rostl lety, objímaje kruh básnických zájmů tím horoucněji, čím hlouběji Eliška Krásnohorská sama vnikala v předivo mohutnějících zájmů společenských a národních. Léta šedesátá, v nichž vyrůstala do dívčích let a v nichž počala se i rozvíjeti a ukázňovat její nevšední duše, mnoho k tomu přispěla. Byla to doba národního vzruchu, kdy mocná politická strana počala vyháněti své nejmladší ratolesti; byla to i doba rychlého, nejslibnějšího kvasu literárního, z něhož hned v prvních letech sedmdesátých nová básnická generace Jaroslava Vrchlického, Zeyerova a Sv. Čecha počala růsti k vlastní svérázné výši. Nebylo to ovšem období klidu; politicky jevilo se zápasem dvou stran, odcházející a rodící se. Literárně ohlásily se nárazy živlu t. zv. národního, majícího oporu v nerudovsko-hálkovské generaci starší a obrozeného několika vynikajícími jednotlivci mladými, a živlu t. zv kosmopolitického, jenž bujaře vyvřel počátkem sedmdesátých let pracemi Zeyerovými a Vrchlického. Kdo zvítězí? Kdo pronikne a přehluší svými ideály? Eliška Krásnohorská, svěží a nadšená vlastenka, mocných perutí odhodlanosti a zdravé mízy, bojovnice vyrostší z varu doby a odkojená vlasteneckými tradicemi krásného domácího rodu, přiklonila se k živlu horujícímu pro tužby ryze národní. Quis, J. V. Sládek a Svatopluk Čech byli jejími bratry v zápase. A ačkoliv celkovým sklonem zevním, bohatě vyspělou stránkou prosodickou a formální, operuťěnou fantasií a vůbec vším

svým básnickým vzruchem i náruživou pohotovostí práce blížila se spíše ke kypícímu Vrchlickému než k uvážlivému, plachému Čechovi, přece jen myšlenka a nitro tu rozhodly: naše pozdější „Panna Orleánská", básnická Amazonka českého zrna nejušlechtilejšího, hned v oněch letech svého prvního navázání postavila se do služeb ryzí myšlenky národně-vlastenecké.

A již tehdy stala se básnířkou našeho národního vzletu, vzruchu, boje a odvety, básnířkou velké oživující naděje a důvěry ve spravedlnost dějin. Básnické sbírky „Ze Šumavy", „K slovanskému jihu", „Vlny v proudu" a „Letorosty", nepříliš rychle za sebou vyrůstající, ale důsledně navazující na dané idee prvního básnického mládí, kniha za knihou potvrzovaly staré naděje Hálkovy, že z Elišky Krásnohorské českému národu vyroste veliká věštkyně nezdolné budoucnosti. V nich stále nového a nového zhutnění docházel zejména jadrně vyhraněný prvek životní odvahy, onoho činorodého boje i vznícených vášní nitra mužně odhodlaného. Bylo prosto vší zženštilosti a přecitlivělosti, bylo prosto vší zeslabující erotiky, a zvučně, bujaře bilo na cymbál rozechvěného srdce. Pole vlasteneckého idealismu rozkvetlo tu nejkrásnějšími květy.

A byla to zejména zmíněná už sbírka „Ze Šumavy", která v plné síle a ve zvučném, jadrném echu zmnohonásobila myšlenkové údery předchozí sbírky „Z máje žití". Vlast, národ, nadšení a ušlechtilý zápal pro všecko povznášející a krásné — to byla hesla, která tu určovala směr i výši ideálního básnířčina rozletu. Už jinde jsem naznačil, jak Krásnohorská, opita vůní i velebou šumavských hvozdů, pocítila nejenom unášející a perutnou lásku k sebevědomé i bujné přírodě, ale kterak z ní vycítila i analogickou sílu vtělenou do bytosti českého člověka, do bytosti celého našeho národa. Jen si ji uvědomiti, jen ji vzkřísit, jen založiti na ní všecko své počínání! Z lásky k přírodě vyrostla láska k lidu, z pocitu síly a mohutnosti těch hvozdů i obranných skal vyrůstá i pocit nerozbornosti naší vlastní, budou-li dobré vášně i síly v nás probuzeny v pravý čas a nedáme-li si jich uspat. A proto burcovat je a křísit! Poukazovati na ně, budit k nim důvěru, lásku! A tak zdá se, že sám velebný pathos šumavských velikánů přechází zosobněn v sálavé verše autorčiny, že všecka ta tklivá a jímavě nabádající píseň minulosti vtěluje se v mohutnou prosbu o stejně veliké příští. Básnířka v šumu pohraničných hvozdů slyší hlas nešťastného kmene, který je obýval a dosud obývá, který je chránil, byl však zrazen za všecku tu svou lásku k nim a oddanou bdělost.

Leží mraky vrané, leží nad Čerchovy;
hu! to v lese vstanú všecky noční sovy!
Nad horami chmurno, pod horami mhlivo —
co to naše slunce, co huž není živo?

táže se Krásnohorská ve své úvodní „Chodské". Ale rychle přechází v přítomnost a apostrofujíc všecku viděnou i vyciťovanou bídu, volá do zbraně, vede k útoku, modlí se i zapřisahá, burcuje hrdinný vzdor. Je mnoho rhetorického a patheticky povýšeného v této básni, která s hněvem poukazuje na všecka neštěstí, jež k nám do země z ciziny přišla, která se i boha dovolává a jeho předurčení, a která nepřímo apostrofuje lásku a pomoc českého lidu, vyvolává ji prakticky v život pro chvilku nejkritičtější:

Pokud vy nám chcete řeč i duši bráti,
budem jako vojsko proti vám vždy státi;
místo mečů hněvy, místo štítů vzdory,
seřadíme muže, seřadíme hory:
ha to spíš ty hory strachem zpátky stúpí,
než si vaše hrozby naši vůli kúpí;
ha to spíš ty hory propadnú se v peklo,
než by naše srdce vašich ran se leklo;
ha to spíš ty hory v nebes dálku zmizí,
nežli řeč svú dáme za tu vaši cizí!...

Už zde, v této mohutné apostrofě českého srdce vidíme, co vlastně tvoří nejvlastnější podstatu lyrismu Krásnohorské. Sbírka „Ze Šumavy" má rámec přírodní, zevnější rysy deskriptivní a náladové, ale duši má vlasteneckou a národní. Není možno mluviti o naší básnířce bez tohoto základního poukazu. Vezměme si překrásnou báseň „Prales", vezměme velmi populární „Kříž v lese" nebo „Tiché město" či „Pytláka" — vezměme kteroukoli z většiny těchto mohutně prociťovaných visí, národního podkladu se v nich dobadáme vždy. A byť by to bylo třebas jen letmo hozeným symbolem o ‚boží muce', k níž plachý a neznámý chodec v šero kapradin chodí se modlit; byť by to bylo jen spurným výkřikem pytlákovým, vrženým do tváře myslivcovy, který se zaklíná panstvem; a byť by to bylo jen plachým, nedořeknutým slovem hovorného staříka pod Libínem, který hovoří o smutném, tesklivém dnešku, ale při tom přesilně doufá v budoucnost... Všude slyšíme zníti ten příznačný spodní motiv průvodní, který se vlní přírodní dekorací básnířčiny Šumavy. A jako zde je proň výmluvným rámcem velebná a mohutná česká příroda, její taje a krásy, tak je mu jinde pozadím lidská společnost, žal a trud

jihoslovanských bratří, záhada, láska, radost nebo štěstí lidského života vůbec. Národní, vlastenecká idea bývá tu vždycky povýšena na vrchol zlatého trůnu, u jehož stupňů, nebo v jehož stínu básnířka dává zakořeňovati vlastnímu stromu poematu nebo celé dotyčné sbírky. (Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Po záspi právě přicházela mistrova dcera, žena mandlíře Tiepelta.

„Co si zejtra, Lojzl, koupíš?"

„Nic nepotřebuju."

„Aspoň srdce někomu!"

Zacenil se a vzpřímen, nohy napiaty, kráčel dál.

Vál mírný vítr západní. Bílá oblaka, sluncem prosvícená, po chrpové modři vesele plovala. Hojné, dlouhé jehnědy na větvích osik, jimž i listí se již rozvíjelo, houpaly se jak šedorudé třepení. Alej starých jeřábů podél silnice skvěla se prvou nazlátlou zelení; na vršku prvého z nich seděl statný špaček a hvízdal si z plna hrdla.

Mezi některými domy byly kusy palouků, přes něž Lojzl viděl až k mladnoucím lesům. Z vlhkých luk zářily tam blatouchy; nad svěžím osením jásal skřivan, jenjen se perlivé zvuky rozsýpaly.

Lojzl mrkal vlevo, vpravo. „Gasthaus zum schwarzen Adler" stálo na rozsáhlém patrovém domě, v němž byl i kupecký krám s nápisem Franz Pohl, Kaufmann; „Anton Zaplatil, Tischler", četl na dřevěném domku s přistavenou kamennou dílnou — „Johann Palme, Kaufmann," na starém, dlouhém domě přízemním s kamenným krámem a s křídlem budov hospodářských — „K. k. Postamt" — „Jos. Erben, Fleischer" — „Ig. Perko, Schneider". — Na pěkném kamenném domečku se zahrádkami byly dvě tabulky s nápisy: „Vorschuszcassa" — „Gemeindevorsteher". Domy patrové i přízemní tvořily celou ulici. Níže bylo i hasičské cvičiště a kolna se stříkačkou; obrázek sv. Floriana visel nad vraty. Na trávníku za cvičištěm spatřil novotu: zelený komediantský vůz tam stál a vedle něho vyrostla širá bouda s plátěnou střechou, i dole ještě zastřená, dál skřížené klády s napiatým tlustým provazem a s kruhy, visícími až nahoře.

„Komedie a rajtaraj s koníčky a s korbami!" kmitlo Lojzlovou hlavou.

Z dola od silnice chvátal proti němu štíhlý muž, černě zarostlých tváří pod naraženou beranicí, v krátkém tmavém burnousku; vykračuje tenkýma nohama, chvilkami pohazoval hlavičkou a něco si vykřikoval.

Kvitšanton! a Lojzl se maně usmál.

„Á, Schusterlojzl, wohin, wohin?" dutě volal příchozí.

Lojzl pověděl.

„Na schön, schön — also wie geht's?" zasmál se Kvitšanton a zuby se mu v černi zabělely.

„Danke — gut!"

„Na, das freut mich Lojzl — adieu!" a chvátal dál.

Naproti rozcestí, kde ulice kostelní vybíhala ze silnice hlavní, hrbila se rozsáhlá přízemní budova, zpola kamenná, vším vzhledem starodávná; dlouhá byla, velmi rozsedlá, takže lepenková střecha měla se nad ní a nad přístavky co rozpínat. Podle dřevěných jeslí, před budovou stojících, byla to zájezdní hospoda. Pravou, velkou část se čtyřmi okny měla zánovnější a visela tam tabule s nápisem „Gasthaus zum weiszen Ochs" a s namalovaným formanským vozem se čtverospřežím běloušů, s formanem v bílé plandě, s pytlíkem na hlavě, bičem v ruce. Vlevo nad krámem visel nápis „Johann Pohl, Fleischer und Gastwirt".

V Rokytné říkalo se tomuto Pohlovi Ochsenwirt, hořejšímu bratranci jeho Adlerwirt — dle hospod.

Vedle krámu byl pod touže střechou dřevěný trámový chlév s dvěma zamřežovanými okénky. Se silnice po obou stranách budovy svažovala se uježděná cesta do velkého dvora, jenž byl vzadu ohraničen výstavnou stodolou, dvěma kolnami, pod nimiž stály vozy, žebřinový i s košatinami a vozík řeznický, po stranách obedněný; bylo tam i hojné nářadí hospodářské, hranice prken, dvoje sáně, roháčky a co všecko. Vedle kolny bělal se vysoký ‚ježek' z polínek, i teď, na jaře, ještě nedotknutý.

Lojzl po silnici zabočil k východu. I tu byly ještě domky kamenné i sešlé baráčky, některé s nápisy: Fr. Wowes, Schuhmacher, Petr Eschner, Schlosser, Anton Trü-

benäcker, Glaser, Ferd. Pohnert, gemischte Waare.

Silnice, lemovaná vysokými břehy s osikami, jeřáby, i čepýřnatými modříny, stoupala mezi poli a lukami do mírného vršku, za nímž čouhaly tovární komíny, mírně podymující.

Když došel vrcholu, rozevřel se mu dol s výstavnými budovami Kalenského bělidla, lesy obklíčený; i zabočil v pravo. Sem vždycky rád putovával, mluviloť se tu skoro jen česky. Na širé louce, zpola ještě plné vlajícího plátna, dělníci v uličkách mezi koly sbírali rozvěšené kusy a skládali si je na levou paži i na rámě.

Postál, s úsměvem jich pozoruje.

„Á, Šustrlojzl — kam pak?" volal naň ramenatý, červený Budina.

„S dílem k panu správci!" a povznesl pérka.

„To jo!" a Budina došed blíže, zadíval se na obuv. „Čistej pár bot!"

Lojzlovi jen se tváře nadýmaly.

Okny patrové tovární budovy plynula bílá pára, a ze zadu z mandlu jednotvárně hučelo.

„Grüsz' dich Gott, Lojzl," od kotelny volal topič Bittner a bělina oční i bílé zuby zasvítily mu z kulatého, zarudlého i začuzeného obličeje, lemovaného vlásky už prošedlými. Byl v modré, začmouděné zástěře, nevelký, ale šířku měl dobrou.

Lojzl směje se zakýval.

Před bílým dvoupatrákem bytovým rozkročen, s rukama vzadu složenýma, premovanou čepici na hlavě, stál dlouhovousý, obtloustlý vrátný a malýma, usměvavýma očima zdaleka si Lojzla prohlížel.

„Á Lojzl, nese panu správci nové boty — no, jak jdou časy?" zahučelo z vousů.

Lojzl smekl a odpovídal: „Děkuju, dobře!"

„Těšíš se na pout?"

Lojzl se jen usmál.

„Přec půjdeš taky k muzice?"

„A to nepůjdu!"

„I jdi, snad bys nešel jednou za čas prohnat šosy. Do Pařezského mlejna nechodíš?"

„Byl jsem tam, ale poláčka prodali."

„Podívejme — poláčka — a proč?" z hluboka zasmál se vrátný.

„Byl prej starej — ale myslím, že s ním neuměli!" a utřel si oči.

Z budovy vycházel černovousý, snědý pán v klobouku, krásném svrchníku, a s ním slečna bujně vypiatá, prostovlasá, v červeném kabátě, s našitými ‚husarskými' ozdobami a v temných šatech. Šveholila německy.

Když poodešli, Lojzl s úsměvem zadíval se na vrátného.

„Pan pokladník Halwinger se správcovou slečnou Klárou," tlumeně pravil mu vrátný, „budeme, pane, mít svatbu."

Lojzl pohnul hlavou a olízl horní ret.

„Ten tu, myslím, bude jednou místo našeho starého," zíraje za párkem, z myšlenek bzučel mu vrátný.

„Čech — Němec?"

„I ani nevím."

„Jdou na procházku."

Vrátný neodpověděl, ale stále se upřeně díval. Náhle se však obrátil k Lojzlovi a pravil suše: „Do prvního patra — první dveře — do kuchyně!"

Lojzl odchvátal.

Nahoře u dveří skromně zaklepal a vešel do kuchyně.

Služebná, už nemladá, lezla po podlaze, myjíc. Vidouc, kdo přišel, honem vstala, o sukni utřela si ruce, a tlustá, červená, vzavši ouška do špičky prstů, odnesla je do pokoje. V minutce byla zpátky a pobídla: „Sedněte si tuhle na lajci!"

„Děkuju pěkně, nohy mě nebolí, porád sedím."

„I jen si sedněte, ať mi spaní neodnesete," široce se rozesmála a již zas byla na podlaze.

Lojzl postál. Po chvíli slyšel, jak vedle někdo pochrchlává, dupaje přešlapuje, prochází se; boty mu krásně vrzaly.

Ve dveřích objevil se správce, silně šedivý, v domácím kabátku; vida Lojzla pravil: „Boty jsou dobře, panu mistrovi pěkně děkuju — tu je pětka a to vám od cesty. Vy jste Šusterlojzl?" usmál se a protáhl si kníry.

Lojzl se zašklíbil a přisvědčil.

Správce začal se ho vyptávati, odkud je a kde všude byl.

„Tak taky Podkrkonošák!" zasmál se uslyšev Lojzlovy odpovědi, „a u pana otce v Pařezském mlýně jste byl — inu, to se musíte držet! A pana mistra že pozdravuju."

Lojzl uháněl se schodů rozjařen, jak takový pán umí pojednat; a dva šestáčky mu dal. Venku vrátnému všecko radostně pověděl.

„I co pak náš pán — ale nevidí, neslyší."

Lojzl přidal do kroku, aby honem byl doma a vyhnal dobytek na podlesní palouk. Bylo krásné jaro, pastva začala dříve než jindy. Když odvedl peníze, vypravoval všecko horlivě; mistr i mistrová jen se jeho němčině usmívali.

„Správce je hodný, ona spíš nosí hlavu vysoko, dcery nejvíc," svědčil mistr, „ale

když jsem tam byl pro míru, nějak se mi nelíbil, stárne tuze — býval jako dub!"

Lojzl chvátal si pro kazajku, pro starou čepici a potom uháněl do chléva. —

Brzy za jitra byl před kostelem i dolů v ulici hučivý ruch, halas, buchot i jek. Otvírala se prvá májová neděle, korytenská pout, a slunce ji slavilo, sotvaže přes temněmodré lesy vystrčilo hlavu. Celý dol, stráně i to nebe nad nimi zajásaly v jeho záři. Když se Lojzl uchystal na požehnaní, běžel aspoň ještě vyhlédnout ze síně. V jasu slunečním bělavé, širé plachty rozpínaly se nad krámy pernikářskými i nad budkami kramářův. Někteří ještě si je sbíjeli, jiní již z beden vybírali krabice a vykládali pestré zboží.

Kramářky, jak z pelechu vylezly, vařily snídaně, a ospalé, rozcuchané děti vystrkovaly hlavy z vozíků.

Lojzl rozhlížeje se, maně se zašklíbil. Potom však honem ujížděl do chléva, a za chvíli vyváděl tři krávy i jalovici, společným řetězem spoutané; bleděčervené telátko klusalo za mámou.

Došli na širý palouk v podlesí, hned v levo od hřbitovní zdi. V mírné zeleni ležely též balvany, šedým i žlutým lišejníkem porostlé; rozplihlo se tu i dost jalovčí, teď ještě schlíplého, vřesu, kusy trní.

Omlazená travička leskla se vlhkem, mdlá, ještě téměř suchá mateřídouška slabě dýchala.

Pasáci přicházeli na palouk se všech stran, drobní i odrostlí; halekali na sebe, jásali, zpívali, až se to rozléhalo.

Lojzl blíže se k některému balvanu, natáhl provaz až k němu a usednuv, hověl si ve svěžím ránu.

Pozoroval, jak se krásná, silně modrá klenba nebeská, hladká a bez poskvrny, na všech stranách sklání za lesy, jak by tam už byl konec světa — — a přece je tam také Lhotka, Olešnice a co všecko. Lesy se v slunci rozzelenaly, komíny stavení, roztroušených v zeleni luk, pokuřovaly si do čistého rána. Kohoutci zpívali na všech stranách a jiní jim z lesů odpovídali. Po silnici ještě přijížděly vozy a vozíky, lidé v hloučcích i jednotlivě kráčeli na ranní, jež dnes byla již o sedmé. Zvony rozhlaholily se údolím a zpívaly slavněji i veseleji. Skřivani třepotavě vznášeli se vysoko, vysokánsko, a jenjen ty své písničky rozsejpali.

Hluboký hlas varhan pronikl až sem.

Asi po hodince přiletěl z dáli od lesů i zpěv zástupův. Lojzl postaviv se na balvan, nedočkavě vyhlížel. . .

Poutníci! Časně ráno vyšli z domova a celou cestu prozpěvují. Rudá korouhvička vlaje jim v čele, kněz v bílé komži kráčí mezi nimi. Česky zpívají mariánskou — Lojzl i z té dáli přizvukoval. Odkud jsou?

Vzpomněl si, jak tu dávno a dávno byl jako drobné hošiště s maminkou, také na pouti. Doma se mu před tím smála: „Ale to, Lojzíku, přijdeme mezi Němce, špicuj uši, ať něco pochytíš!"

Mezi boudami slyšel tenkrát česky dost a dost, ale v kostele na kázání nevěděl, co to kněz křičí, a bylo mu tuze divno, že to lidé tak poslouchají.

Maminka mu koupila za dva krejcary bílých perníkových koleček a tantínkovi nesla domů taky za dva; sama si nekoupila nic, ale jen z krajíce v kapse ulupovala.

Zamyšlen hledě dolů k silnici, v duchu se viděl, jak s maminkou klusal k domovu — — ona tmavý salup ovázaný kolem těla, v krátkých šatech, on celý v štruksu, čepičku na hlavě, nohavice vyhrnuty, a boty si oba nesli, zuliť se hned, jak z poutu vyšli na silnici. . .

Před devátou hodinou hnal dobytek domů. Dal do pořádku chlév, nanosil vody i dříví a honem se převlekl, aby nemusil jít paní mistrové ještě na nějakou koupi ve všedním munduru.

Krámy byly už krásně vyloženy: červených, marcipánových srdcí s nápisy, vojáků na koni, panáků i panenek, domečků, hodinek, brejlí, koleček byly tam celé řady, perníkových bobků hromady, jinde zas obrázky zlacené, stříbrné, klihové, s čistými krajkami, též obrázky v rámečkách, růžence, sošky, samý třpyt a zlato, kříže všech velikostí, samá zář — — byly tu i krámy s klobouky, rohatiny s čepicemi, z nichž některé byly ozdobeny růžovými pírky, jiné zlatými prýmky a ‚růžičkami', stojánků s obuví řada, prostřené stolky s písničkami, jež strejcové a tetky předzpěvovaly, a Bože, čeho všeho se tu lidským očím předkládalo!

Lidé, jdoucí z ranní i přicházející již na velkou, stáli v zástupech, všecko načesáno, vystrojeno, jen se pestřilo.

(Pokračování.)

Pokračování „Dopisů Jana Nerudy" odkládá se do čísla příštího.

FEUILLETON.

Dr. *Čeněk Zíbrt:*

Protičeské satiry spálené v Praze 1622.

(Pokračování.)

Pěčka dlouho v cizině nemeškal. Ještě před sklonkem roku 1620 zasedá v Praze ve výnosném úřadě jako perkmistr hor viničných. Roku 1622 byl jmenován s pověstným Mollerem, opatrovníkem a inspektorem koleje veliké Karla IV. Dekret poroučí: „Poněvadž Jeho Milost... ráčil by býti té celé a milostivé vůle, paterovi rektorovi a celé kolleji bratrstva jesuitského u sv. Klimenta v Starém Městě Pražském, akademii Pražskou, jinak kollej velikou císaře Karla IV., jížto oni dosavad v držení a opatrování svém zůstávali, se vším a všelijakým k ní příslušenstvím k mocnému držení, vládnutí a užívání odevzdati: protož aby jmenovaní opatrovníci dotčené akademie ihned beze všech odporův a rozmyslův dalších tak poslušně vedle dekretu tohoto se zachovali a se všelijakými registry svými listovními a summou se všemi statky a grunty, kteříž by koli k akademii Pražské od starodávna přináleželi, výš jmenovanému paterovi rektorovi s popisem a inventářem všech těch věcí a příslušenství k ní hodnověrným a skutečným odvedli a postoupili, z opatrování svého počet náležitý učinili a podtud více akademie a věcí jejích v ničemž nejmenším se neujímali, ale jí prázdni byli na konec." Předtím již v únoru přebírá vedle hejtmana Starého Města Heřmana Černína z Chuděnic Pěčka zakládací zlatou bullu Karla IV., všecka „privilegia, statuta a k tomu jiné všecky věci k vysazení, nadání a fundací učení Pražského na onen čas dané" a odevzdává všecky tyto památné kusy „na kancelář Jeho Milosti Císařské českou". Dojemný tento výjev kreslí podle Tomkových pamětí kollegiatů kolleje Karlovy Winter v Mistru Kampanu, případně charakterisuje při tom činnost úskočného Pěčky, kterýž tímto úřadem nabyl odvahy k tomu, že v Ribaldových satirách dotýká se ve zvláštním epigramu úštěpačným vtipem rozprávek z ovzduší tehdejších krčemních rozprávek i zakladatele vysokého učení pražského Karla IV. Za to zpívali o Pěčkovi po Praze posměšně: „Pěčka z Radostic odpadlec, tento štěbetavý vrabec, bylť jest někdy bakalářem, učiněn poběhlcem, lhářem."

Divíme se s Drem J. Volfem (Čas. Č. Mus., 1909, 148), jak mohl Gebauer ve své studii o českém povstání nazvati spisovatele pamfletů, sebraných potom v Ribaldově knížce, vážným, umírněným katolickým autorem. Jako výsměch zní báseň latinská Kampanova na počest Pěčkovu roku 1612 ve vydání sbírky latinských básní, složených od otčíma Pěčkova, Duchoslava Tugurina, kde Kampanus těší se přátelství Pěčkovu, velebí jeho nadšenou lásku k otčině! V bibliothece Musea království Českého chová se pěkně zachovalý výtisk této knihy, se znakem a nápisem Pěčkovým na přední a zadní desce. Nevěříme očím, čtouce v příležitostných básních na oslavu Pěčkova jména v jeho starších spisech chvalozpěvy, složené od Jiřího Karolida z Karlsperka, Jana Kampana, Jana Kherna Plzeňského, Krištofa Mathebaea, Prokopa Paeonia, a co nejvíce překvapuje, divíme se jeho přátelství s učenou Angličankou, básnířkou Alžbětou Johannou Vestonií.

Nikdo neupře Pěčkovi bystrého vtipu, jakým zejména oplývá ve svém spise, napodobeném podle Beroaldova latinského spisu „Declamationes philosophi, medici et oratoris, qui praestet", pod názvem „Akcí a rozepře mezi filosofem, v lékařství doktorem a orátorem aneb prokurátorem, třemi vlastními bratry, který by z nich obci a vlasti své nejplatnější a nejužitečnější býti a tak vedle kšaftu otcovského dvou dílů statků po něm dostati měl".

Zasluhuje tato kniha Pěčkova aspoň zběžného povšimnutí, abychom poznali způsob, jak Pěčka psal v dobách starších. Filosof hájí svého vědění a umění proti lékaři a právníkovi: „Ačkoli pak těchto časův převrácených to slovo filosof k nemalé potupě přišlo, takže když který neučený laik spatří muže učeného, hned mu filosofů naspílá, byť pak, co to filosof jest, sám nevěděl. Tak se děje s filosofií, z níž všecka jiná umění pocházejí." I lékař i právník čerpá podklad svých vědomostí, základ své činnosti z nauk filosofických. Podobá se tu filosof javoru, pod který lidé v čas pršky se schovávají a když pak slunce svítí, listí z něho trhají, škubají aneb kamením na něj házejí. Dobré jméno filosofů pravých pokazili ti, kdož pyšně a mimo hodnost svou stále jen oděv filosofský na sobě nosí a moudrost svou i umění všecko v dlouhé reverendě a nepřičesané bradě složené mají.

Nejdříve podle Pěčkova líčení vyčítá filosof na svou obranu lékařům tehdejší nedostatky a vady jejich umění, vyčítá ostře a bodavě: A nejprve doktor, čím ten dobrým lidem posluhuje? Léky. Léky? Jakými? Takovými, jichž se sama přirozenost lidská děsí a straší. A z čeho je strojí? Ze zelin, bylin, z ledajakýchs zrostlin, z kvítí, z větví, z kůr a z rozličných koření. Oupravné krmě a velmi chutné vůně, jichž zvířata nejvíce požívají. Z čeho víc? Z nehtů a pazourů kozlat a smrdutých neřezaných kozlů a z oslů, z jeleních a volových rohů, ze svinských kostí, z vlčího tvarohu. Vidím, že sobě ráčíte z toho bráti nechutenství, ale to všecko nic není proti tomu, co víc povím. Přicházejí do apatek jejich i moče a l.... psí, vlčí, slepičí, kobylí, kravská, svinská, koňská a jiné nesčíslné nečistoty, kteréž pohodlní přeměštští lidé ven za město vyvážejí a z ulic vyklizejí, oni to pak k svým potřebám obracejí a tím lidem po-

ctivým a šlechetným, když se roznemohou, posluhují. Aby se tím dříněji nemocní v prach a popel obrátili, prachu a popele užívají. Jakého to? Hadího, žabího, ještěrčího a z jiných jedovatých žížal, o nichž tuto více vypravovati stud brání a bojím se, abych vyčítaje je všecky, pořád, k ošklivosti někoho nepřivedl.

(Pokračování.)

DIVADLO.

Antonius a Kleopatra. Historická hra o pěti jednáních a 23 proměnách. Napsal William Shakespeare. Přeložil J. V. Sládek. Po prvé v Měst. divadle Král. Vinohrad dne 6. listopadu t. r. Scénická úprava a režie: dr. K. H. Hilar, scénická hudba: Karel Nedbal, dekorační a kostymní výprava: A. V. Hrstka.

Vinohradské divadlo podniklo opět jeden z odvážných pokusů, jakými zjednalo si již tolik uznání. Zvolilo k provedení jednu z nejobtížnějších her Shakespearových, zároveň nejnevděčnějších, neboť scénická roztříštěnost není tu ovládána spojovací silou vnitřní, není pevně přimknuta k obsahu do té míry jako na př. v Makbethu; naopak, oslabuje myšlenku vůdčí, střetnutí Říma s Egyptem, jich ovzduší, ve velkých postavách muže a ženy, Antonia a Kleopatry. Při tom obrovské části obecenstva chybí orientace ve zmatcích římské politiky a dějinách jejích bojů, což oslabuje zájem tak, že znamenitým výjevům sebevraždy Antoniovy a smrti Kleopatřiny přihlíží unaveno; jejich krása vychází na zmar, nemajíc základů v napětí předchozího zájmu.

Provedení hry na Vinohradech vyznamenávalo se opět všemi složkami, které pravidelně zajišťují zdar; po celých pět hodin hry dostavovaly se důkazy píle, péče, svědomitosti, všestranného úsilí. Přes to výsledek nebyl příznivý; nikoli vinou činitelů divadelních. Ale k provedení úkolu tak obtížného nestačí píle a dobrá vůle; tu jest třeba geniality, aby výsledek byl vítězný. Jinak je proniknutí podlomeno. Většina účinkujících neměla síly udržeti rysy shakespearovské. Ani v řízení celku neměl dr. Hilar tentokráte šťastnou ruku; po našem soudě mohl spíše odhodlati se ke škrtům v rozmluvách, po případě ke škrtu celé scény na lodi, kde hlavní výjev Pompeja s Menatem beztoho zanikl v neovládnutém ruchu pitky; naproti tomu považujeme ze škrtnutých částí za důležitý výjev, kde Kleopatra prosí Antonia za odpuštění, a přímo za nevyhnutelný onen, kde Antonius odesílá Oktavii; nehledě ani k tomu, že návrat této k Oktaviovi přímo po rozloučení s ním, působil příkře. Výprava hry byla pro Řím i Egypt příliš tvrdě pestrá, po vkusu nynějších proudů v malířství a — jak na Vinohradech často bývá — vyznamenávala se disproporcemi. Za hradbami nízkými, patrně perspektivně zkrácenými, čněly odznaky ve skutečné velikosti. Nepodceňujíce veliké píle a nejsvědomitějšího úsilí, nemůžeme uznati, že výprava vinohradská přiblížila se básnické hodnotě aspoň poměrně na tolik, jako jsme zvykli u výpravy Kvapilovy, dle jehož vzoru bylo tu v základech postupováno, ale bez jeho jemného vkusu pro stylový soulad. Obecenstvo, jistě již s dostatek na Shakespeara zvyklé, a vědomé si při návštěvě divadla, jaké dílo je očekává, zůstávalo při premiéře velice chladným a zřídka ozvalo se potleskem.

Co řečeno bylo o celku, platí též o jednotlivých výkonech: napětí všeho uměleckého úsilí — ale nepřízeň výsledku pro nepoměr těžkého úkolu. Především Antonius neměl rysů imperátora, vojevůdce, milence — měl jen rysy svého představitele, a to patrně indisponovaného tak, že nechal úplně vládnouti manýru; kdo tuto zná z jiných úloh, nemůže jako karakteristiku Antonia uznati zvadlé, jalové pohyby, pozbývající síly hned při svém vzniku, a nevkusné pósy, jmenovitě v osamělém zadumání na trůně egyptském i ve výjevu sebevraždy. — Paní Bolešková jako Kleopatra objevila veliké bohatství svých svrchovaně příznivých prostředků dramatických; chopila se přímo vášnivě úlohy, skýtající příležitost, by jimi hýřila, by ukázala co nejvíce. Ale i mnoho dobrého škodí. Její výkon byl mosaikou detailů, její mluva byla neustále akcentována, v zápalu boje přenášející silné akcenty i na lhostejné věty, a stále provázená pósami, vymyšlenými, zúmyslnými; nebylo spojovacího klidu. Co podala, byl bouřlivý výkon bohatého mládí, které dalším zápasem s uměním jistě dospěje k dokonalosti.

Všeobecná horlivost byla příčinou, že vůbec mluvilo se jen se silnými přízvuky hned od prvé episodní scény, a uplatňovali se tím — ne právě výhodně — jmenovitě účinkující, jimž zřídka se dostává příležitostí k promluvení. Pozornosti se těšil pan Karen jako Octavius, jenž dával si záležeti na přednesu veršů, čemuž přispíval jeho lahodný orgán a pečlivě členěná mluva; mimo něho měl úlohu pozoruhodnější pan Jičínský, jehož herecké prostředky sice nevyhovovaly figuře Domitia Enobarba, jenž však zasluhuje plného uznání, že znamenitě vypracoval vyprávění o první setkané Antonia s Kleopatrou. Na pravý tón, nejvýš prostý, ale hluboce účinný, uhodil p. Charvát jako venkovan s hady.

⁂

Náš slavný dramatický umělec Jakub Seifert jmenován byl čestným členem Národního divadla. Při této příležitosti vystoupil opět na jevišti, kde sklízel tolik triumfů (7. listopadu t. r.) a opětně připomněl nadšenému obecenstvu skvělé svoje umění. Zvolil ke svému vystoupení krále Karla v „Noci na Karlštejně“ od Vrchlického, postavu, kterou vytvořil a

ve které vždy uchvacoval mluvou mistrně vypracovanou, přednesem z hlubokého citu prýštícím. Jeho umění neuvadlo a slavilo i v nové době plný úspěch.

TÝDEN.

„Měsíční čeština.“ Tak nadepsal pan prof. Václ. Flajšhans dle ironické náměsíčné broučkiády Sv. Čecha svou úvahu v „Naší řeči“ o nedostatcích a vadách básnické češtiny. Přidržím se toho nadpisu, třeba by se správně říkalo měsíční plat, měsíční lhůta, ale měsíčná záře, měsíčné světlo, tedy: „měsíčná čeština“. Panu profesorovi neměla tato distinkce ujít.

Lze jen vítati, že běží o zjištění ryzí básnické mluvy, jenže musí se tak díti naprosto kriticky, vědecky, bez postranních lásek a animosit. Potom bude toto šetření zdravé a užitečné.

Tamže v čís. 9. otiskuje p. profesor také své „jazykové desatero“, které napsal pro spisovatele. Je žádoucí promluviti o něm dříve, než se dostanu k „měsíční češtině“.

První přikázání zní: „Jeden jest národ, jedna jeho řeč — té jediné věř, té jediné se drž.“ Proti tomu nemůže být námitek a platí zajisté pro celý československý národ. — 2. „Cizím bohům se neklaněj — neužívej toho, čeho lid se štítí.“ První polovičky nikdo neodmítne, ale povážlivo jest, posílá-li p. profesor druhou polovičkou učit se krásné, básnické řeči k babkám na trhu a k podskalákům. — 3. „Cti starší — nemysli si, žes moudřejší než oni.“ Kdyby byl Mácha myslil, že není moudřejší než staří, nebyl by napsal „Máj“, a Vrchlický item nebyl by zakladatelem literární epochy. Nebezpečné přikázání! Potírá všecku evoluci, pro život každého organismu nutnou, a spoutává ji autoritářstvím. — 4. „Nevěř nikomu na slepo, ani sobě ne.“ Jak to? Tedy ani těm starším, které mám ctíti?! Že p. profesor nemá sobě věřit, pádně sám dokládá. Zavrhuje slovo „ředitel“ a velí užívati slova „řiditel“. Ale na str. 276. dokazuje mu zase pan V. E., že se mýlí, a že „ředitel“ je správno. Vyberte si nyní z těchto dvou autorit. — 5. „Piš, jak mluvíš, — a ovšem mluv, jak myslíš.“ Míněno zajisté pro nebásníky, neboť mluva básnická má svá pravidla, své zákony a liší se čímsi od slova mluveného a od prósy. — 6. „Dvě jsou jen cesty, které vedou k cíli: srovnávací a historická.“ Chce-li prý kdo nějaké záhadě na kloub, musí jíti do daleké minulosti, a prý jen ze starých památek poznává, jak mluviti dobře česky. I tážì se: Je Husem, Chelčickým, Blahoslavem, Bartošem, Gebauerem vývoj jazyka ukončen? Nevyvíjí se jazyk a nerozvětvuje neustále jako strom v míze stále živé a proudící? Jest jazyk zkamenělinou, petrefaktem? — 7. „Jako hada a ohně varuj se pouhých fantasií a lichých diktátů.“ Dobře řečeno, pryč zejména s lichými diktáty! (Viz výše čís. 4.) — 8. „Časové se mění: co bývalo, není. Nekřis mrtvých.“ Zdá se mi, že toto přikázání odporuje třetímu a šestému, v nichž p. profesor k těm mrtvým básníky posílá, neuznávaje, že časy se mění. A proč bych nesměl vzkřísiti dobré, vhodné a pěkné slovo neb úsloví? — 9. „Co neumíš, nech toho — nedávej se do toho.“ Dobře platí jak pro básníky, tak i pro filology a historiky. — 10. „Já jest první osoba: buď svůj!“ Ano: tvoř ze sebe, ze své bytosti a nechoď se radit s Blahoslavem. Hřeš tedy proti šestému. Jsi-li dobré rasy, nemáš-li pomíšené krve, máš-li v předcích řadu otců i matek ryzí krve, poradí ti tvůj jazykový cit, který máš v sobě, nezkazily-li ti ho špatná „Pravidla“, „Brusy“ a „Oprávcové“ a různé odporující sobě gramatiky.

Řekli jsme v čís. 5., že p. prof. Flajšhans vytkl některé věci nesprávně, jako chyby v básni ve „Zvoně“ uveřejněné. Básník brání se v „Naší řeči“, a p. profesor mu odpovídá. Jsem povinen stručně rekapitulovat. Běží o o s m bodů, kterých básník hájí, a jež p. profesor potírá.

1. „Už je nás tolik tu,“ tak prý nikdo nemluví. Napsal-li to básník, dopustil se základní chyby. Má prý se jedině říci: už je nás tu tolik. Ale, bohudík, naše krásná mateřština, jediná na světě, je tak zázračná, že větu výše uvedenou mohu bezpočtukrát permutovati dle větného důrazu, a vždy bude správna: tolik už je nás tu, je nás tu už tolik, nás je tu tolik už atd. Tak se mluví, to nejsou přestavy libovolné a násilné. Výtka p. profesorova tedy není správna.

2. P. profesor zavrhuje plurál slova „tucha“ = „tuchy“, gen. „tuch“ a nemůže si pomoci. Jest nepochybno, že p. profesor má nějakou „tuchu“, na př. že si o štědrém večeru pochutná na kaprovi. Já mám „tuchu“ jinou, opačnou, to jsou tedy „t u c h y“ dvě; milion lidí má milion různých — „t u c h“, ejhle onen zavržený plurál, který napsal básník. Tedy v tomto bodě nemá p. profesor opět pravdu, leda s hříchem proti vlastnímu sedmému přikázání. Ani Kotta netřeba se dovolávati.

3. P. profesor zavrhuje naprosto a rázně slovo „z d r a v i t i“ ve smyslu „pozdraviti“. Kott prý je sice zná, ale potírá je, rovněž i mrzáka odsuzuje „Brus Matiční“, Bartoš a j. Sv. Čech užil ho dvakrát ze sedmi případů. Chybuje jím Krásnohorská, Machar a j., i poukazuje p. profesor k analogii u Slováků, Poláků atd. Každý prý řekne „pozdraviti“, a mrzák utvořen byl z němčiny dle begrüssen — grüssen v letech šedesátých. Nuže, co namítneme? Lid říká dnes vskutku „zdraviti“, „ten mne nezdraví“, „s tím se nezdravím“. A hle: Rus má sloveso „zdorovaťsja“ = „zdraviti někoho“, „zdraviti se s někým“; nebyl-li vytvořen u nás duchem jazyka

tento tvar slovesa trvacího ke staršímu tvaru jednodobému „pozdraviti“ sám sebou, sua sponte? Němčina má „strafen“ a „bestrafen“, nikdo neřekne, že „trestati“ a „potrestati“ je tvořeno dle toho. Že ho nezná Hus?! (u Husa a starých nenalezneme také spoustu slov jiných, hranol, hráň, bérce, běžný, blahobyt, blizna atd. atd.). Je tvořeno špatně, proti duchu jazyka? O to tu toliko smí běžet, o nic jiného. Nenapsala-li „Naše řeč“ na str. 287. sama, že jazyk se mění a o významu že rozhoduje zvyklost!

4. Zavrhováno jest slovo „zabýti“ (zapomenouti). Proč? Básníci slovenští užívají ho krásně stále a napořád. Užívají ho Srbové (viz Karadžič, Srb. slovník), Hornolužičané „zabyć“, Rusové „zabyť, zabyvať“ všeobecně. Ten tvar není tedy „zcela mrtev“, jak myslí p. profesor. Užije-li ho básník, má právo ho užíti, ale p. profesor nemá právo to vytýkat.

5., 6. Odmítány jsou rázně dvě slova: „trud“ (práce) ve smyslu smutek, žalost, truchlivost, a „hnět“ vůbec. Jungmann a Kott znají přenesený smysl „trudu“ = truchlivost, ale doklady prý nejsou staré. Dovolává-li se p. profesor na jiném místě Jungmanna jako autority proti básníkovi, proč nemá nyní býti Jungmann autoritou proti p. profesorovi? A sloveso „truditi“, „truditi se“ není-li živé všeobecně v ústech i podskaláků? Konečně nemůže-li „trud“ míti u básníka metaforický, přenesený význam! Pak je to básnická figura, kterou p. profesor jistě zná. A také v chorvatštině a polštině má „trud“ vedle labor význam „těžkost“, „nesnáz“, „bolest“ (viz: Erben, Sto prostonár. pohádek), (ruské „trudъ“ = srbskému „trud“, „muka“ (viz Valečkovu Ruskou chrestomatii). — Slovo „hnět“ je prý taktéž „nové, neznámé, chybné a zbytečné“. Má je sice Jungmann, ale jenom prý z Palkoviče (tedy Slováka!!), není dosti uležené od nějakého sta let! A což „květ — kvísti, sčet — sčísti, slet — sletěti, splet, spleť — splísti, posvět — posvítiti, také jsou tvary neznámé a chybné? Není-li slovo „hnět“ — „hnísti“ tvořeno v d u c h u j a z y k a stejně jako břísti — brod, dařiti — dar, uhoditi — úhoz, vznésti — vznos atd.? Filologům a jazykozpytcům náleží zpytovati, ocitají-li se před „novým“ slovem, zdali slovo srovnává se s duchem jazyka, zda je správně tvořeno, zda není obludou a mrzákem. To je „nové, neznámé, zbytečné“, nesmějí nikdy vysloviti, jestliže milují jazyk, kterému mají sloužiti. Nic není zbytečné. Pro ně smí platiti pouze důkaz: to je špatné, nesprávné, nikoli libovůle, osobní chut.

7. Básník napsav „zapomněn“, vyrobil prý něco, co není ze živého jazyka. Ale tvar prý je správný, úplně a docela správný. Je-li tvar správný, nenáleželo jej vytýkati. Stalo-li se tak, je to libovolnost a filologická diktatura. Proti té budeme zuby nehty se bránit, neboť znamená útok na svobodu a volnost básnického tvoření.

8. Vytýká se konečně „vdral“ místo „vedral“, Nehájím nelibozvučného tvaru, ale je to chyba? Což nemluví se: vdrhl, vtrhl a nikdy vedrhl, vetrhl? A neříká-li se: trn se vdírá do nohy, nikoli vedírá? Stálo to za výtku?

Tím jsme s „měsíční češtinou“ hotovi. Pan profesor mi napsal, že v básni najde ještě deset jiných chyb; budiž, ale změní-li to něco na tom, o čem jsme právě uvažovali? Jest nesporno, že ubírati se v mycení „nových“ slov, tvarů a vazeb touto cestou znamenalo by osekávati a oklešťovati živý strom jazyka, vtěsnávati jej v úzké meze minulosti, do slovního thesauru určitých historických hranic a nedbati úžasného rozvoje jeho právě ve století XIX., zahájeného Máchou a Vrchlickým vyvrcholeného. Toho nedorozumění jistě dále nebude. *-pa-*

*

* Dne 8. t. m. bylo vzpomenuto abrahamovin p. J i n d ř i c h a V o d á k a, profesora žižkovské reálky a literárního i divadelního kritika brněnských „Lidových Novin“, druhdy „Nivy“, „Rozhledů“, „Literárních listů“ a „Času“, jenž náleží k čelným zástupcům realistické kritiky a kritického revisionismu v naší literatuře. Literární boje o Jar. Vrchlického v letech devadesátých byly silně oživovány jeho osobností, jíž nedala se nikdy upříti znalost věci, důkladná obeznámenost i v literaturách cizojazyčných a zvláštní kritická důslednost, zabíhající však častěji až v zaujatost, na př. proti národní škole básnické a škole Vrchlického. P. Jindřich Vodák náleží k zakladatelům zašlého čtrnáctideníku „Novina“ (1908), zabýval se studiem zejména literatury francouzské, z níž podal několik dobrých překladů (Rod, Mravní názory naší doby, Flammarion, Stendhal a j.).

Náhrada za trest. Zábřeskému a Ondráčkovi že při ohni o zdraví přišli má se dáti každému po jednom věrteli žita, jednom ječmene a po dvou čtvrtcích hrachů. Matěj Jirásek pro své při ohni provedené zlodějství má v sobotu ráno 30 ran a po polední zase 30 od biřiče karabáčem kleče z kabátu svlečený vydržeti a v pondělí ráno zase 30 a nadvodvečér zase 30 a matka naposledy 20 ran a potom na rukojmy propuštěn býti . . . (Radniční protokol vysokomýtský z r. 1700.) *V. V. Š.*

V Praze, dne 15. listopadu 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Jan Rokyta:

KROKY ČASU.

Těžké kroky Času do světa dálky duní...
Zem se otřásá pod nimi jako bezpočtem kopyt,
jak by oř tisícerý divým šílenstvím opit
pod mrakem, na výsluní,
rovinou, horami, v údolí,
cestou i necestou, po poli
rozlét se, zvlněném bohatým klasem,
po lukách se zlatým květem,
po hájích, po lesích šíleným letem,
tichými vískami, třídami měst,
stínem i jasem,
přes květy, plody, mlází i klest,
od hory k hoře
pohádkovými, stomílovými skoky,
od lidu k lidu, od země k zemi,
na břehy širého, siného moře,
přes jeho dálku, vlny a hlubiny
bez konce dále a dále a roky a roky...
Kopyta drtí osení, kvítek na lukách nevinný,
čistý a němý,
hebký po lesích mech
i haluze keřů, i větve na stromech,
potom i staré stromy lámou a drtí,
jako slámu zdupávají staleté hvozdy,
plaší a bijí laně i jeleny,
doupnáky, drozdy —
doškové drtí střechy i paláce, města,
kudy jich cesta,
naseto zřícenin, země jsou v pouště zničeny —
úderem kopyt sta, tisíce lidí umírá smrtí,
kopyta buší do lebek, hrudí a oudů,
tisíce mrtvých množí se v miliony,
krev teče v potoků proudu,
vzduch plní nářky a stony —
kopyta buší
do srdcí, duší,
zůstavují v nich krvácející rány,
smutek a zoufalství, kletbu a hněv...
Černý jen havran kráče a vrány,
kde se dřív ozýval skřivánčí zpěv...

Těžké kroky Času duní do světa dálky,
tíhou nesmírnou drtí, hubí a ničí;
kamkoli stoupnou, zdvíhá se divoký pokřik války,
pod kopyt úderem tisíce nářků křičí —
ale tím duněním hlubokým, jako je dunění hromu,
ale tím pokřikem divokým z tisíců hrdel a hrudí
cosi se budí.
Co bylo ztraceno jako za mrazů míza stromů,
co bylo zapomenuto jak snění zemřelých lidí,
co bylo pohřbeno jako pravěké lesy
vrstvami hlíny, tvrdého kamení vrstvami,
co bylo uspáno, aby se neprobudilo —
povstává náhle, aby zas plným životem žilo;
co bylo v dálce přešlosti ztraceno kdesi,
vrací se v přítomnost, kterou překotné děje řídí...
Pod kůrou stromů zas míza stoupá,
do listí raší a vyhání v květ,
příroda za zimy předlouhé skoupá
navrací zpět,
co byla chladem a za vichrů vzala —
pravěké hvozdy, zčernalé v uhlí,
které po věky země ukrývala,
stlačila ve tvar nehybný, ztuhlý,

pojednou žárem se nítí,
vzplanuly ohněm a do příštích dálek svítí —
a mrtvých praotců sen,
který jim zářil jak mudrcům betlémská hvězda,
ale zdál s nimi se pokosen,
snem se již náhle být nezdá...
Hromové dunění kročejů velké Doby
jako by zotvíralo i hroby:
vstávají velcí minulých časů,
vstávají pohřbívaní národové,
tisíce hlasů
z minula, přítomna volá po době nové...
Na polské pláně se navrátil Kościuszkův duch,
rozčtvrcená si Polska protírá oči —
a v tiché zemi, kol níž se hory do kruhu točí,
v níž už jen píseň much
do ticha zněla, kde jindy se ozýval lev,
povstává z pradávna zjev:
hranice tichého proroka svítí,
zástupy lidu táhnou, sudlice na ramenou a cepy,
zpívají chorál velkolepý,
za nimi páni, kteří své složili hlavy
nad hrobem pokleslé slávy,
a kam oko po vlastech sahá, všude vstávají z hrobu,
aby uzřeli žádoucí dobu,
velicí, malí, vznešení, prostí, v dlani své knihu,
a k nim z dálky šedivé, s půlnoci k jihu
duchové vyhnanců míří,
které zhltila studená cizina,
rozvála jako chmýří,
až je teď volá návratu hodina,
na kterou marně do smrti čekali;
na konci zástupu, s pomezných hor se vhlížeje do dáli
zaslíbené země,
velebný kmet si povzdychá jemně,
na zemi svatou postaviv svou nohu:
„Živ buď, národe, posvěcený v Bohu!...“

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

Otevřevši tajnou zásuvku, sáhla k nejpěknější památce: k Tomášovým listům, jež jí jako dívce v nejkrásnějším rozpuku do Ženevy psal, když tam byla v ústavě, aby dovršila opožděné vzdělání. Jme se pročítat. Tolik něhy, tolik lásky, tolik oddanosti, tolik vroucnosti, tolik sladké naděje. Nemůže číst dál. Rozbalené na stůl odkládá.

Zrak jí padl na lůžko, na němž zemřela jí Boženka, kterou pochovala teprv nedávno.

To již není černý smutek, jenž jí sahá do srdce, ale ostré dýky, bodající do mozku. Položivši obě ruce na vlnivých ňader záchvěvy, zavírá zrak před bolem a hnusem života. Tělo bylo nehybné; ale útroby se zmítaly.

Zmítala se též i Tomarova duše touhou rozuzděných plamenů. Pijani již dávno odjeli... Hněv, lítost, stud v něm křičely, ale nejvíce křičela v něm láska k Ludmile. Vášeň divoké té lásky brala různé podoby: tu přitulit se chtěla smírnou něžností, tu vyla do noci jak vlk; tu blížila se lichocením, o němž kdesi čtla, že k otevření srdce nejlepším je paklíčem. Ale dosud marné bylo každé pokušení, marný byl i každý svod.

Posílá za kvasany zlostná prokletí a jako šelma v kleci chodí v pokojích. Nemá pomyšlení na spaní; varem klokotá mu v žilách krev. Vychází ven na mráz, ochladit svůj žár. Ale vidí světlo v Ludmilině komnatě. Dívá se tam do oken, a to v něm oheň ještě více podžíhá. Bouří se a plane obraznost; bouří a planou představy.

Chce se rozběhnout. Zaráží se, rozpomíná, tane mu cos na mysli. Jde a bere psaní z pokladny, strká do kapsy a šeptá si: „Poslední a nejostřejší zbraň!“

Šel.

Vyrušil ji z bolestí. Zdvihla hlavu a spatřila ho před sebou.

„Čeho si ode mne přejete?“ zděsila se polo smutně, polo hněvivě.

„Spatřil jsem světlo z vaší komnaty, a přicházím vás odprosit, že jsem s vámi a se svou ženou špatně zacházel.“

„Zejtra odjedu. Jste člověk zlý.“

„Byl jsem zlý.“

„Jenom byl?“

„Ano, byl.“

„Nechcete snad říci, že jím nejste již?“

Záhadným se usmál úsměvem a děl:
„Kdo na spletitých cestách života v noci zabloudil, často otáčí se tam, kde mu kyne světlo v temnotách.“

„Ve vašem věku se lidé nemění, a není síly v přírodě, jež by z šelmy učinila beránka.“

„Ale já vám pravím, že ta síla je. Leží ve mně živelná jako vláda železného osudu, o níž mluví básníci.“

„Síla proměnit vás v beránka?“ prohodila s trpkým úsměškem.

„Ne v beránka, ale v člověka nových nadějí... Vždyť víte, jakou sílu já mám na mysli...“

„Ano vím... Mluvil jste mně jednou o lásce, čemu jsem však nerozuměla.“

„Řekněte raději, že rozumět jste nechtěla.“

„Vaši lásku nelze pochopit. Či z lásky jste dnes pustil do zimy svou manželku?“

„O jiné lásce chci vám povědět. Buďte zpovědníkem mým a vyslyšte.“

„Chcete mně vyprávět, jak připravil jste mého muže o jmění?“ ptala se a mlčky dodala:

„Já nešťastná! ... Kéž bych byla hned odešla, když jste se sem stěhoval!.“

„Jste čista přede mnou i před sebou. Ležela tu vaše chorá dcera na lůžku. Smrt jí stála u hlavy, ale zahrávala si jen s dítětem, a dlouho trvalo, než přišel skon. Dříve nemohla jste odejít. A když jste před kratičkou dobou pochovala ubohé to děvčátko, prosil jsem vás, byste vedla mou domácnost. Myslil jsem, že dávám almužnu. Ale dárce proměnil se v žebráka.“

„Rozumějíc nerozumím, čeho žádáte.“

„Zůstaňte a učiňte ze mne člověka, jenž se dívá na svůj dosavadní život jako na veliký blud... Když vidím ty lidi kolem sebe, jako dnes, a hledím při tom na váš milý zjev, vzpomínaje, jak hrdě, ušlechtile nesete své neštěstí, jež vaší kráse neujalo ničeho a jen ji více oduševnilo, připadám si jako otrok, který, svázán tíhou činů, rve se se sebou a touží od své minulosti odpoutat svou budoucnost.“

„Každý musí činů svých nést důsledky. V tom, tuším, zahrnuto tajemství všech lidských osudů. Jste mužem natolik, byste hříchy minulosti překonával sám,“

„Podejte mně k tomu ruku pomocnou. Neučiníte-li tak, budu horším, než jsem byl. Budu šlapat po lidech; budu deptat po srdcích; budu vraždit jejich nejkrásnější naděje; celý život mstít se budu vám i mužovi. Zkroťte ve mně šelmu divokou. Když vidím vaši něhu, vaši krásu, vaše půvaby, stuluje se dravec ten a hledí na vás jako k světci... Ach, ano, podejte mně ruku pomocnou.“

„Má ruka není volná; mně nelze jinému ji podávat... Ale mluvme bez obrazů jasně, určitě... Kdybych u vás zůstala, čím bych měla být?“

„Mou láskou jedinou, mým zachráncem.“

„Tož nový hřích má staré umývat? Ne, ne... můj muž a svět...“

„Svět je skořápka, za jejíž tvrdou slupkou není nic, než holá prázdnota. Jeho řeči netřeba se bát, ani na ně dbát. Dnes křičí tak, zejtra jináče a vždycky na plano. Snadno zakoupit tu jeho prázdnotu, když jí trochu vycpeš penězi, jako vycpáváme zastřelenou zvěř, když ji v sbírkách chceme světu ukázat, aby sebe viděl v zrcadle... A váš muž? ... Byl pouhým snílkem v životě. Nikdo není vinen tím, že spánkem prospal světlo dne a snad si teprv promnul zrak, až přikvačila noc. ... Ale pro svou lásku k vám mu pomohu... Až se vrátí, bude jiným člověkem. Žaláře jsou lidem někdy pravým očistcem: snílkové se probudí; příliš tvrdí měknou; příliš měkcí tvrdnou; příliš horcí chladnou; křiklavý se odmlčí; mlčochům se trochu ústa otevrou; hrdí stávají se pokornější; ba i hlupcí vracejí se chytřejší. Jeť kriminál jak velké pravítko, jež rovná lidi pod jediné míry úroveň... I váš muž se vrátí proměněn. Probuzený ze svých snů, změkne na duši. A víte sama, že byl tvrdý jako balvan žulový i ve svých snech. Dám mu tolik peněz, co jich bude potřebí, aby zařídil si něco nového. Smíří se i se mnou a se vším tím, čím skutečnost mu přijde vstříc. Chudoba bývá jako měkký vosk, do něhož lidé bohatí vtisknou každou podobu, jak jí chtějí mít. Dobrodiním mu bude pomoc má; bez ní by zůstal vyděděncem s holí žebráckou a neuživil by ani sebe ani vás... Chudoba je hrozná věc. Nemáte z ní strach?“

Mlčela. Klopíc hlavu, upírala na podlahu víčky zastíněný zrak. Se zálibou zíral na ni; slyšel jak jí srdce buší; viděl, jak se ňadra dmou; čekal až se k odpovědi probudí.

Zdvihla hlavu, zdvihla dlouhé, temné řasy, nevětila ničeho, ale tázala se sama hlubokými, k němu upřenými pohledy.

„Ano,“ pravil, „slyším vaše utajené myšlenky, že chudoba je černým příkrovem, pod nímž se k smrti dusí všechen život a všechny jeho radosti. A hrozná-li je chudoba, děsnější je hlad. Válka zuří jako lítice; Evropa se strachy před ním otřásá. Co bude z vás, co z muže vašeho bez mé pomoci?“

Vykřikla hlasitě:

„Ubohý můj muž!“

„Bude spokojen, že v podpoře mé najde útulek... Před bídou ho zachráním a spasím zároveň i vás... Spaste také i vy mne...“

„Ubohý můj muž!“

„Chci s ním v srdci vašem bojovat a zašlapat svou minulost... Ne zašlapat, spálit na popel... Učiňte tak i vy.“

„Pamět nelze zahladit.“

„Ó ano, lze.“

Zrak mu padl na stůl, kde ležely Tomášovy rozbalené dopisy. Znal jeho rukopis a tušil, co v nich je.

Děl:

„Před vámi vidím vaší minulosti kus. Spalte ji a bolesti v sobě spálíte. Zapomenete. Zapomenutí je spásou vám, ctností mně. Hoďte listy do ohně.“

Položila na ně ruce beze slov.

Rozuměl a děl:

„Básníci říkají, že v člověku i nejhorším je na dně duše perla ukryta. Vyneste z mých hlubin perlu tu. Celý svět se podiví a bude vyprávět: ‚Hleďte na tu paní, jak velikou má moc. Ze zlého člověka udělala dobrodince chudiny; muži skrbloni otevřela dlaně k štědrosti; tvrdé srdce naklonila k milosrdenství. Jsouť její ruce jako světice: kam je položí, tam je zázrak, tam je div, tam nového života jarní květ!‘ Tak si budou lidé povídat a obrátí k vám vděčný zrak, jenž se zarosí i slzou obdivu.“

Oči mu planuly, tváře hořely.

„Bojím se vás, když tak pěkně mluvíte,“ měla na mysli, ale nevyřkla. Srdce se v ní svíralo.

Ale jemu sypala se od úst slova vášnivá a v nich plameny. Plameny sálaly i z každého jeho pohybu. Přistoupil a pojal ji za ruku.

Krev v ní zakolotala; zakolotala v ní šíleně; závrať se jí položila na mozek; rozechvíval se každý úd; zarděly se tváře ruměncem... Sedíc, zdvihla k němu zrak. Zrak zabloudil. Zabloudil k lůžku, na němž před nedávnem Boženka jí zemřela. Slyší její sten, vidí bledou její tvář. Zamhuřuje oči před hrůzou. Ale marně víčka zavírá; do tmy jejích záclon vstává dceruška: němá, tichá jako tajemství; poloprůsvitná, jako luny paprsky.

Zjev mihnul vteřinou a zmizel do hrobu. Duše zvítězila nad krví.

Vstala, děsem zavrávorala.

Ptal se jí:

„Co vám je?“

A zas vykřikla:

„Ubohá má dcera, ubohý můj muž!“

„Chtěl jsem proti němu v nitru vašem smírem bojovat, ale marně jsem se pokoušel, v srdci vašem okna otevřít... Nuže, otevru si okna do vašeho rozumu, neboť vězte: necouvnu! Má duše s tělem šílí po vás a neustane, pokud se vás nezmocní...“

Strachem se zachvěla.

Ptal se po krátkém pomlku:

„Milujete svého manžela...? Byla byste s to, abyste přinesla každou oběť, abyste ho vyprostila od muk, které by ho postihly, až vyjde z žaláře?“

„Můj bože, snad mu něco nehrozí?“

Na místě odpovědi sáhl do kapsy, a vyňav psaní, ukazoval Ludmile.

„Znáte rukopis?“

„Toť rukopis je Tomášův.“

„Víte, co v sobě obsahuje tento list, jejž mně odeslal, když vypukla vojna světová?“

„Ne.“

„Nejhroznější zločiny.“

„Jaké zločiny?“

„Takové, na něž v době války nynější trestem bývá smrt!“

„Smrt?!“ vykřikla zděšeně.

„Suďte sama,“ odvětil a četl hlasitě, co Rouban psal.

Poslouchala napiatě, a když skončil, zhrozila se řkouc:

„Můj Kriste Ježíši, jak jen mohl něco takového psát!“

„Ano, sám se tážu, jak to mohl psát! Ale víte, že, ač k jedné straně tvrdý jako žula, byl k druhé straně jako dítě zpozdilý.“

„Důvěřoval vám jako nejlepšímu příteli... Měl srdce jako zlato a zároveň jak vosk... Ale proč mně povídáte o tom dopise?“

„Vy nechápete můj o vás boj?“

„Nechápu,“ zalkala a otřásla se tušením.

„Buďto zůstanete u mne a dáte mně svou lásku almužnou, za niž zahrnu vás vším a dám vám sama sebe odměnou, nebo stane se...“

Zachvěla se hrůzou, volajíc:

„Snad byste nebyl tak ukrutný!“

„Ukrutná k svému muži byste byla jenom vy... Kdybyste setrvala při své krutosti, musil bych učinit, co mně kážou zákony a co bylo vlastně dávno povinností mou: musil bych list ten vojenskému soudu předložit.. Pravím: musil bych.“

„Smrt!“ zalkala a zalomila rukama.

„Ano, snad i smrt... nuže volte jeho smrt a nebo mne.“

Hněv, lítost, zoufalost zmítaly se v útrobách. Vrhla sebou do křesla, skryla v dlaních obličej, zaštkala a úpěnlivě prosila: „Mějte slitování se mnou, slitování s ním.“

„Mějte slitování vy.“

Při pohledu na ni změkl hlas a stal se prosebným. Přiblíživ se, chtěl ji pojmout za ruku a prosil s pohnutím.

„Ludmilo, držíte tři osudy: svůj, můj a Tomášův. Všechny visí na jediném vašem slovíčku.“

Zmítala se v bolestech. Nastalo napiaté mlčení a očekávání. Vstala za chvíli, slzy otřela, postavila se mu vstřic a řekla s výronem všech sil:

„Spasím Tomáše, ale s podmínkou.“

„S podmínkou?“

„Ano . . . s tou, když na místě mně vydáte ten list, bych jej mohla hodit do ohně . . . Hle v krbu jsou dosud plameny.“

„Ano, plameny.“

Děl, uchopil Tomášova psaní se stolu a všechny vmetl do ohně.

„Pálím vaši minulost a s ní i všechny její bolesti.“

Papíry se v ohni svíjely. Odvrátila zrak, a sepiavši ruce, prosila:

„Vrzte tam i dopis váš!“

„Nemohu . . . Je mým talismanem, jenž vás ke mně připoutá, je mně zárukou, že mne neopustíte.“

Při slovech těch chystal se jí obejmout. Vytřeštila oči na dceřino lůžko, ucouvla a vykřikla:

„Ne . . . ne . . . ne . . . Pryč . . . pryč . . . pryč!“

Oči mluvily. Byly řečí, které rozumí jen ten, jenž nahlédl do nejtajnějších hlubin lidských bolestí.

„Ano pryč!“ zavolal i on.

Odešli.

Krev v ní bouřila; duše plakala.

7.

Tomáš téže noci v samovazbě kobky žalářní. Žalář je mu jako klášterem; on sám si připadá jak mnich. Nespí. Přemítá. Čte z knihy svého života. Pamětí se noří do hlubin a prohrabává popel sežehnuté minulosti své i všeho toho, co v ní promyslil a procítil.

Vybledl v něm hněv. Jen ještě v nitra temném podsvětí ozývá se ozvěna jakéhosi v nedozírnu vzdáleného hučení: „Zabiju!“ Ale ozvěna je temná, nejasná, sotvy slyšitelná a rozplývá se v smutku roztoužené tesknoty.

Ztratil vše. Zbyl si jenom sám.

Vzpomíná, co kdesi četl a o čem často přemýšlel, že jedinec je vyvrcholením, v němž vesmír ve vlnění okeánu svých dvou věčností našel hranici a mez, našel vytoužený cíl a metu tvůrčí síly své, metu svého tvoření.

Ale jeho jedinečnost, jeho „já“ utápí se v hrozném zmítání. Necítí ho jako vrchol vědomí, ale jako tíhu, jež ho tlačí do hlubin a poutá se světem, z něhož se chtěl vymanit, z jehož kolejí chtěl vybočit. Tisíceré vlny na něj z něho dorážejí; sta a sta hlasů mu šeptá cosi do uší: hlasů divných, změtených, známých i neznámých. I bratrův hlas ho razí do sluchu, hlas mrtvolný, tajemný, hrobový.

Šepty ty se množí, víří, stávají se hlukem, třeskotem. Slyší dunění a lidský řev, z něhož vyšlehují jednotlivé výzvuky, plné nářku, plné bolesti.

To válka dere se mu z dálných bojišť do duše. Dere se i do zraku. Vidí zase krve potoky, vidí hrůzu, jež chce všechno lidstvo, ba samu zeměkouli ze své dráhy vyšinout.

Táhne ho to dolů do víru, a je mu tak, jako by se jeho bytost v moři nářku, v moři krve měla utopit. To není s veškerenstvem splynutí, o němž věděl, že je rozkoší; ale strachem, děsem, propastí. Zoufale se drží svého „já“, jež mu uniká.

Chodí rozčileně pospěšnými kroky v úzké jizbě žalářní, a zavalen noční temnotou, chytá se za hlavu, volaje:

„Šílím snad?“

„To černá noc a samovazba,“ chlácholí svůj strach, a zaháněje mátohy, křičí hlasitě: „Já . . . já . . . já!“

Tak válčí se světem, jenž v jeho mozku vírem vře. Sbírá všechny síly, ale podléhá a ztrácí sama sebe v změti dorážejícího na něj chaosu.

Je si vědom, že jen krok a že se sřítí v černou propasť šílenství.

Tu mráz, tu žár mu údy probíhá. Chtěl by se k někomu přitulit, kdo by ho přikryl smírným teplem duše své.

Ludmila!

Upírá k ní myšlenky. Veškerou zbylou silou se k ní utíká. Letí k ní. Slyší její hlas, jenž proniká ozvěnou: ne do sluchu, ale do nitra hlubin nejhlubších a sahá do strun v duši napiatých.

Něco se v ní děje, něco smutného. Necítí to; ví, s určitostí ví. Vždyť slyší její vzlykot, její pláč a volání:

„Nekřivdi mně . . . jsem nevinna . . . Ten hrozný muž mne drží v zajetí . . . Stala jsem se jeho otrokyní, bych tě zachránila, bych tě spasila . . .“

Nechodí, ale běhá jako zběsilý. Je slepý, jako slepá je tam černá tma. Probuzená žárlivost se stává hněvem; hněvem šíleným, jenž křičí: „Zabiju!“

(Pokračování.)

Fr. Sekanina:

GLOSA K ŽIVOTNÍMU VÝZNAMU
ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ.

(Dokončení.)

Už výše jsme se zmínili o básni „Prales" jakožto o význačném čísle mohutné sbírky „Z e Š u m a v y". Je to náhodou skladba, která nám může zároveň posloužiti jako typická ukázka vrcholné básnířčiny poesie popisně-reflexivní a kterou můžeme vším právem pokládati za jednu z nejvzácnějších representantek naší přírodně-deskriptivní lyriky vůbec.

„Prales" je vlastně drobný lyrický cyklus, nevelká řada strof lehce spojovaných vnitřním základním vztahem k mohutné české přírodě. Vzrušená óda na podmaňující samotu lesních hlubin, nadšená apostrofa skalních i stromových velikánů, hluboká, jímavá meditace o lidském životě ve vztahu k těm zčernalým klenbám zastíněného věčna. Báseň ta je plna vroucných postřehů, vynikajíc i malebností a suggestivnou mocí vyvolaných obrazů; je plna sytého koloritu, plastiky, mohutnosti. Prostě překvapuje formou, už tenkráte neobyčejně vyspělou, ale ještě více překvapuje myšlenkami na mladistvou básnířku neobyčejně vážnými, podmanivými. Je to opravdu vrchol básnířčiny poesie popisně-rozjímavé a čím nás dnes zajímá nejvíc, je už také i jistý bojovný akcent, jistý hrdý a mužně vyzývající postoj, tolik příznačný v Eliščině poesii další.

Ten mužný, bojovný postoj vynikl ovšem nejvíce ve třech básnických sbírkách Elišky Krásnohorské, jež vesměs vyšly v letech osmdesátých. Jsou to plamenné vlastenecké básně nazvané „K s l o v a n s k é m u j i h u", dále „V l n y v p r o u d u" a „L e t o r o s t y". Prostřední z nich, „Vlny v proudu", pokládal bych mimo to za nejdokonalejší ukázku básnířčiny poesie vůbec ve věci tvůrčí síly myšlenkové a formální geniality.

Formově vynikala vždycky Eliška Krásnohorská nad veškeren pomysl tehdejší naší poesie dívčí. Pocházejíc z rodiny hudební, už z mládí vedena citem i výchovou k tomuto ušlechtilému umění, již v nejprvnějších sbírkách překvapila opravdovou virtuositou a vzácnou melodičností verše. Jako by všecka její vloha hudební byla se přenesla v zevní veršové roucho, v rytmus, melodii, pružnost a hyb, ve zvučnou melodičnost rýmů. Neníť vedle Jaroslava Vrchlického nikdo z těchto let, který by se byl presentoval krásnější mluvou veršů a mohutnějšími, výmluvnějšími obrazy. Verš Elišky Krásnohorské zpívá v těchto sbírkách, sám jsa ztělesněnou hudbou a jímavou melodií. A přistupovala-li k těmto zevním přednostem i zmíněná už hloubka citová, jímavá něha dívčí kontrastující namnoze s nejvýmluvnější přesvědčivostí a silou myšlenek, pak jistojistě se nepodivíme, dovedly-li zvláště některé sbírky naší drahé jubilantky uchvacovati dojmy opravdu plamennými!

Ve zmíněné trojici sbírek pluje Eliška Krásnohorská na samých vrcholcích své ušlechtilé patriotické vášně, sníc tu zároveň i vroucí a svrchovaný svůj sen o národní dokonalosti a ideálně krásném poslání člověka-Čecha. I dvojice sbírek z let devadesátých — tož „N a ž i v é s t r u n ě" a „R o z p o m í n k y" — spadají v tento společný rámec bojovné lyriky vlastenecké, ale zde přece jen jádro zájmu nespadá na tento vrub. Tu i tam zazelená se nám tu jímavé místečko erotické — ač vyslovená a v obvyklém rámci nesená erotika je Elišce Krásnohorské skoro úplně cizí — sem tam přečteme si i některou překrásnou stať popisnou, obdivnou, rozumující. Pathos, tak velebně zaznívající v některých číslech „Ze Šumavy", mizí tu značně, či spíše a pravdivěji řečeno: je tu překonán vznosností pravého citu a velikým autorčiným uměním formálním, které se ještě víc pročišťuje a nabývá prostších linií. Nejkrásnějšími čísly jsou tu zcela prostičké, skoro až na dojem národní písně hraničící piećy, kterých je tu rovněž nemálo. Poslyšme jen na příklad jednu z „Vln v proudu":

Jak sličná je ta rodná země má!
Hle, na rtech růže, v loktech nebe má
a líce kryté květem sedmikrás
jak letní soumrak v stínu řas.
Jak slunko mysl, darem od Sudic
a písní jako roj svých holubic.

Ten její úsměv — ranní červánky,
a její slzy — lesní studánky,
a její tužby — hory ztepilé,
a její láska — popel v mohyle . . .

A tak stává se vlast východiskem všeho, co s ní souvisí a čeho je vlastně ústředním zdrojem. Národ a lid, útrapy, žal i radosti tohoto lidu, jeho zájem i snažení společenské — to všechno vlastně je rovněž po-

všechným zájmem národním. Povšechným zájmem národním jest i mládež. Jí také věnovala Eliška Krásnohorská velikou část svého činorodého úsilí — a ačkoliv — jak jsem už jinde psal — nedodělala se na tomto poli úspěchů tak bezprostředně působivých jako ve sbírkách předešlých, přece jen i zde nutno se pokloniti ideálnímu roztoužení, vysoce ušlechtilé tendenci a především zase jen té zpěvné, čisté, ryzí a jímavé stránce formální, kterou Eliška Krásnohorská vyšperkovala ty svoje „Besedky", Mateří doušky", „Tajemné říše," „Naše luhy", Mladá srdéčka", „Pohádky" a jiné a jiné roztomilé knížečky — z nichž mnohé („Hojička z lesa", „Kukačka", „Medvěd a víla") uměly se dobývati k citům naší drobotiny i působivou formou dramatickou.

A mládež to také byla — především naše mládež dívčí — k níž se připoutalo později zlaté srdce naší jubilantky i velkými činy organisačními. Eliška Krásnohorská výborně rozpoznala, že není nám třeba jen rozplameňovati nadšení, ale že nutno se i starati o praktický výchovný čin. A proto mužně, s neskonalou odvahou a odhodlaností zasáhla i do těchto panenských strun. Její pracné a svrchované úsilí, jež rozvinula jako předsedkyně „Ženského českého výrobního spolku" (od r. 1891) a jímž se zasloužila jako prozíravá, přesně programově pracující starostka komitétu pro založení prvního českého dívčího gymnasia, jež jejím úsilím povstalo r. 1890 v Praze jakožto první ústav tohoto druhu v celé střední Evropě — toto úsilí jistě že mluví dnes řečí nejvýše výmluvnou i pro tuto nedoceněnou stránku jubilantčiny činnosti. Není tu místa rozebírati čin po činu, zásluhu po zásluze — ale stačí tu znovu upozorniti na ono svrchované, činorodé nadšení jejího poslání básnického, abychom si učinili dobrý pojem o zásluhách i na tomto poli. Toto i ono podnikání se vlastně navzájem doplňuje, jedno druhé proniká, vzájemně ze sebe vyrůstajíc. Tvoří dohromady slavný a homogenní čin životní, tím mohutnější a vzácnější, že podnícen i proveden byl na ideových zásadách nejmodernějších a veskrze pokrokových.

* * *

A jsme u třetí vynikající životní role básnířčiny — u její neskonalé zásluhy překladatelské. Eliška Krásnohorská byla nadšenou tlumočnicí cizí klasické literatury básnické, vidouc v ní jeden z nejvlivnějších zdrojů poetického pokroku vlastního i literárních pokroků celonárodních. A dodělala se i na tomto poli tolika skvělých a takových mimořádných úspěchů, že ani jejich zásluha nikdy od ní nebude vzata.

Není divu ostatně: jistě že nemohla podati věcí prostředních básnířka tak virtuosních předností formálních, toliką jemného, delikátního pochopení bratrského a tak nadšeného úsilí práce. Je viděti i na tomto podnikání, jak je vyvolávala jen a jen láska. Básnířka nesahala k autorům, kteří by nebyli v ní samé vznítili prudkých literárních vášní a kteří by v ní nebyli zapálili radostných tvůrčích tužeb. Všichni ti klasičtí representanti, ať již ze světové literatury ruské neb polské, ať z anglické nebo německé — všichni jsou její duševní blíženci, tu jsouce příbuzní svým bojovným zápalem, tu vlasteneckou horlivostí, tu zanícením a vroucností pro všecko krásné. Hle, patheticky vznícený Robert Hamerling stojí tu skoro jako rodný bratr překladatelčin se svým „Králem Sionským", skládaným v klasické časomíře! Hle, Byron, hrdý bard Albionu se svými věčně neukojenými plameny nitra ustavičně pronásledovaného a věčně žíznivého krás! Jeho „Childe Haroldova pout", vybíjející se nejvzrušenějšími city a zbásňující mohutné vise grandiosní přírody, Alp i moří — co sesterských ohlasů vzbudila asi ve vlastním nitru básnířčině! A je tu dále ohnivý patriota Mickiewicz, pěvec i apoštol svobody národa bratrského se svým plamenným „Panem Tadeuszem", je tu úchvatný, formálně klasicky dokonalý Puškin se svým „Borisem Godunovem" a „Výborem z menších básní"... A vše, nač naše básnířka v tomto oboru sáhla, vše nese pečeť nejdokonalejšího umění, básnické pečlivosti opravdu podivuhodné. I zde tedy uplatnila se její nadšená péče, její vzrušená láska, její oddanost k předmětu, který ji zaujal a k němuž přilnula srdcem. I zde jeví se tedy tato vzácná bytost jubilantčina cele a poctivě, jevíc se všecka nejvroucněji zaujatá, nazírající na svůj úkol co nejopravdověji a vážně...

V těchto dnech Eliška Krásnohorská v tichu a smírném klidu prostičkého domova vzpomíná svojí práce. Vzpomíná jí v nadšené práci nové. Neboť je z těch, jež léty nestárnou, jimž pocit nové povinnosti vyrůstá z ovoce povinnosti právě odbyté a o nichž se dá nejplnějším právem říci, že nepromarnili chvilky. Je doba, kdy těžko se na venek pracuje

básníkům rázu naší veliké spisovatelky, Jsou doby, že ukládají po této stránce jisté reservy. Kéž dobrá víla národa vnese nás už co nejdříve v možnost, aby plná a neztenčená lyra Elišky Krásnohorské zazněla akkordem nejslavnostnějším, radostným hymnem národního rozjásání a štěstí!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Tetky, v krátkých, řasných sukních, dole s bílými punčochami, nesly si uzlíky nakoupených kornoutů; jedna si koupila kříž na stěnu, druhá obrázek své patronky, tamta sošku samé zlato. Píšťaly, frkačky, trumpety, harmoniky zvučely do hluku, jímž pronikaly i výkřiky kramářův.

Lojzl v nedělních nohavicích, s černou půlkou pod čistým límečkem, v krátkém šosáčku, v čepici s blýsknavým štítkem, prodíral se mezi krámy, prohlížeje, obdivuje a při tom i pátraje, nespatří-li někoho ze Lhotky.

Dole v ulici zarachotily i zaduněly komediantské bubny a hned pádila tam všecka chasa. Jeky, pištění, výskot zněly z toho živého proudu...

Vlevo ode dveří chrámových měla bílý krámek s cukrovým zbožím Minutka, a Schwarzblattel jí stranou pilný pozor dával. Oba byli v Korytné známi jako ten sloup dole u rozcestí.

Minutka nebyla už mladá, ale pořád stejná. Postavy jsouc prostřední, měla tenký krček, štíhlou ploskou hruď, ale kyčle nápadně vyvinuté. Hlavičku měla zcela hezkou, veliké oči, nápadně světlemodré, hojné světlé vlasy, po stranách lesklého čela hladce přičísnuté. Horní a dolní půle těla jejího k sobě vlastně nepatřily; kdo se na ni podíval, usoudil, že dolní část patřila bytosti znamenitější, vzrostlejší, vzkypělejší a že se snad stala nějaká mýlka. Nohy měla krátké, přiměřené horní půli těla a chodila drobnými, ťapkavými krůčky, jak by těch boků unésti nemohla nebo jako by se bála, že se hornímu útlému tělu něco stane; při tom měla tělo v kříži prohnuté a hlavu stále o kousek napřed, jak by po něčem před sebou již tuze dychtila. Snad pro ťapkavou chůzi říkali jí Minutka.

Zůstávala v malinké sedničce Ternowanzlova baráku, dělala v polích, posloužila, kde ji chtěli, pásla Ochsenwirtův dobytek, a na poutech, na posvíceních, o muzikách vykládala svůj malý cukrářský krámek.

Schwarzblattel byl hrdina drobounký, capavý, umouněný; tloukl se tu od malička, kde se vzal, tu se vzal, a jak dávno tomu je, sám nevěděl. Vlasy měl na hranaté hlavičce jako černé bodliny, hubené snědé tváře bez vousku, očka tmavá a mrkavá. Nad horním rtem sedělo mu začernalé ‚mateřské znamínko' — odtud jeho přezdívka. Nosil spravované štruksky, rozhalený tmavý kalmuk a na hlavě do týla i na uši naraženo, co kdo daroval. Pobýval hlavně u Adlerwirtův, pásl, jezdil s trakařem, zametal, štípal dříví, všude doběhl a snědl, co dali.

Minutka ani Schwarzblattel mnoho nemluvili; rozumy jim nestačily na velkou rozprávku. Minutka měla hlásek kuřecí, pípavý a stále se tupě usmívala; Schwarzblattel mluvil na podiv hluboce a stále se mračil.

Dnes byli oba nastrojeni v nejlepším, oba vymyti, a z očí hleděla jim slavnostní nálada.

Lojzl u nich postál a potom v kostele na hrubé poslouchal veselou muziku i zpěv na kůru. ‚Pouti' koupil si také za dva krejcary čtyři marcipánová kolečka, ale nechal si je až na odpolední pastvu.

Když v poledne paní mistrová nalila do talířů husté nudlové polévky a všickni tři k ní usedli, hrála jim vřískavá hudba velikého flašinetu u kolotoče.

Hrála celé odpoledne, a po požehnání zabřinčela do toho i hudba pořádná. U ‚bílého vola' byla muzika.

Lojzl, sedě v palouku na balvanu, poslouchal, jak se ty zvuky pletly, a z perníkových koleček ulupoval kousek za kouskem...

* * *

V masopustě 1888 byly v Korytné dvoje ohlášky s intrádami: Rézi Richtrovy s krejčím Vincim Schweiferem a slečny Kláry Holejšovy s pokladníkem Halwingrem. První měli je hned na začátku masopustu, druzí až na konci. Rézi objednal to u starého řídicího a regenschoriho místní družba Kvitšanton, Kláře dal tu slávu dělat řídicí Schier sám z úcty k prvé rodině korytenské. Slavny byly

stejně, Anton Trübenäcker, sklenář, muzikant trumpetista, nafoukl to, až okna břinčela, a na kotlech rachotil Kvitšanton sám. Lidé v kostele a farář na kazatelně jen se při tom usmívali.

Rézi byla dcera krejčího Richtra v baráku za můstkem uprostřed městečka. Tatík měl dobré řemeslo a hleděl si ho; byl z toho druhu starých usedlých řemeslníků jako mistr Elefant. Rézi byla čisté děvče, švarná jako karafiát, vysoká, statná snědá, okatá, temnobrvá, černovlasá; rulíky měla silné a dlouhé jako žádná jiná korytenská. Richtrovi měli ji a syna zámečníka v přádelně ve Vrchlabí. U muziky byla vždy nejhezčí a měli se k ní i synkové nejzámožnější. Uměla se ustrojit a všecky dívky měly ji rády. Ale stala se divná věc.

U povozníka Pecha v sedničce zůstávala podruhyně Schweiferka, vdova po továrním ponocném ‚Nachtschweiferovi'. Jediného syna měla, Vinciho; zaučil se doma u Richtra, doučil se v Rokytnici a teď už kolik let dělal v Trutnově. Domů přicházíval zřídka, vždy jako pán a pouze na skok. Přišed nastrojen, mezi chasou se naparovával, že do Korytné si chodí umýt jen městskou špínu. Loni na jaře přišel také, máma stonala už od vánoc. Byl hezký hoch, silný, přímý, rusovlasý, trochu kudrnáč, modrooký a pod nosem vinul se mu nakroucený knírek jako hedvábí. Přišel zas v parádě, nákrčník mu na bílé, tvrdé náprsence jen svítil barvami a po Korytné nosil pletené rukavičky. Chodil z hospody do hospody a korytenské svrabařině se posmíval.

A tu mu máma pravila, že starý mistr Richter už hodný časek marodí, práce že tam leží pořád dost a že by ji nerad ztratil; byla prý u ní mistrová, zda-li by tu Vinci nějakou dobu nezůstal a mistra nezastal.

„I to by se mi chtělo dělat praskačky a brucleky!" zasmál se a zakroutil knírkem.

Máma chvíli mlčela a jen vzdychala.

„Hochu, přeci se podívej taky na mne — to bys mne tu nechal samotnou?"

Seděla na lavičce u kamen drobná, hubená a slova jí z hrdla jen sípěla.

Odešel k Ochsenwirtovi a popíjeje, se smíchem vykládal, čeho se na něm žádá.

„No, west du, Winci, dos wär ne schlacht, sie laben gut und Rezi is a fesches, gsundes Madl!" povídal mu Ochsenwirt.

„Vždyť to znám," usmál se Vinci, „vím, jaká tam byla práce, proto mě dal táta do Rokytnice." Na Rézi se pamatoval jako na drobnou školačku. I šel se tam podívat.

Starý Richter, kost a kůže, ležel, Richtová byla nemluva, jako bývala, učedník pracoval u stolu sám. Jistá pravda bylo, že Rézi byla holka jako kytka.

Vinci nakrucuje knírky vypravoval o Trutnově, že pracuje tam v dílně, ve které sedí šest pomocníků, že sám hlavně jen stříhá a pán si ho tuze váží. Chlubil se, do jakých hostinců chodí, ve zpěváckém spolku že je a jak se jináč krásně baví.

Rézi, stojíc za plotnou, poslouchala to upřímněji než v kostele slovo boží. Starý mistr jen pohekával. Konec konců Vinci pravil, že by tedy aspoň nějaký časek zůstal, až jak to s mámou dopadne.

Ta měla radost velikou; v staré hlavě ležela jí od počátku myšlenka, že by se tu hoch mohl nadobro pěkně zachytit, nemusel se tlouct světem a že by to vůbec nebylo špatné. Myslila při tom i na Rézi. Toho si ani u Richtrů neuvědomili, že celou tu věc prvá nadhodila Rézi. Ten vystrojený mládenec se jí tuze líbil.

Vinci tedy zůstal. U Richtrů přejal hlavní komando a že si hleděl práce, byli tam spokojeni. Držela ho tak Rézi...

Starý Richter před novým rokem umřel, ale Vinci neodešel. S mámou to šlo pořád s kopce, ale byla spokojena a synovi říkávala: „Drž se, hochu, drž, máš to hezké!"

A teď byla svatba.

Povídali si sice v Korytné, že Vinci je nestálá nádoba, i Rézi se to nadhodilo, ale jen zářila.

Družičkou byla sama Toni představených, Rézina kamarádka, mládencem nápadník její Jodas, mistr v mandlu. Pozvána byla všecka známost a Kvitšanton, všecek v černém, s velikou kytkou a červenou pentlí na kabátě, družboval.

Den měli o svatbě pěkný, zmrzlo bylo, vše pod sněhem, ale slunce svítilo na čisté obloze, silnice byla uhlazena, skřivani vrzali pod nohama a širá pole i zapadané hvozdy třpytily se modravě.

Oběd byl u Ochsenwirta, pilo se i víno a při hudbě ostrostřeleckého kapelníka Bradlera tancovalo se až do rána...

U Elefantů provedli svatební boty oběma ženichům, Vincimu i Halwingrovi, obojí kozinkové s lakovanými špičkami.

Svatba u správců byla v poslední sobotě masopustní. Byl to den pro sňatky neobvyklý, odbývalyť se zde obyčejně v úterý, ale to byla svatba panská.

Mistr Elefant sám tam nové boty odnesl a vrátiv se vážný, chodil ještě ustrojen chvilku po světnici, a boty mu krásně vrzaly.

„Halwinger ist ein tüchtiger deutscher Mann,“ vypravoval šňupaje, „hned v tom jeho bytě je to vidět, věcí krásných! Ta slečna udělá štěstí, jmění ono u správců velké není, mnoho se při těch dcerách spotřebuje, a matka vedla všecko vysoko, proto takový muž stojí za to. Porozpráví s člověkem dokonale a bude-li tady jednou správcem, bude všecko dobře. Správce je sic také řádný muž, ale teď už je přec jen starý; zetě si váží jako správného úředníka. Na svatbu je v domě chystání veliké, holka roznáší po městečku talířky s koláči.“

Sám jich také několik přinesl na ochutnanou a smáli se, jaké jsou malinké. „Jednou do huby!“ pravila mistrová a jenom po drobtech ukusovala....

Chumelilo od rána. ‚Sedláci‘ hustě padali, všechen vzduch byl jich pořád plný a viděti nebylo nikam.

Se silnice přilétal jen cinkot rolniček — hosté přijížděli.

Před továrnou, kde se všecky sáně shromažďovaly, zněl celý chumel chřestivých a crnkavých zvuků.

O půldvanácté rozhlaholila se jimi silnice ke kostelu. V chumelici ujíždělo sedmero saní — hosté v nich měli deštníky roztaženy. A sníh se vytrvale sypal.

„Padá jim štěstí,“ u okna povídal si mistr Elefant a z tabatěrky nabral špetku bohatou.

Mistrová i Lojzl byli v kostele; kdo chtěl něco vidět, musel tam každý. Kvintšaton, ač nedružboval, byl přece v plné parádě, dělal pořádek a jenjen černou hlavičkou pohazoval.

Minutka a Schwarzblattel před kostelními vraty svatbě ‚zatáhli‘; šňůru měli samou pentli.

Farář Šturm, krátký, široký, šedivý, v pluviálu se zlatými květy, stál již nahoře před oltářem. Plný obličej měl zardělý, velké oči hleděly svatebčanům vstříc. Napřed kráčel správce v tmavém zimníku, cylindr v levici; pravou paží vedl nevěstu všecku bílou, v závojích kolem dokola až na zem. Ani nosíčku jí viděti nebylo.

Za ním šel mládenec, správcův synovec z Liberce, s Elinkou, jež přijela z Prahy, potom praktikant Hanzelín se Sofi; obě družičky měly na kudrnkách — Elinka na tmavých, Sofi na světlých — drobné věnečky z umělých pomněnek a na ramenou bílé atlasové pláštíky s hermelínovým lemem.

Vrchní rada — bývalý Staatsanwalt — z Liberce, s probělenou bradou krásně rozčísnutou, ve fraku se zlatými řády, maje vestu silně vykrojenou, sněhově bílou kravatku, ačkoli podpíral sestru svoji správcovou, načesanou, všecku v černém těžkém hedvábu, kráčel vznešeně vzpřímen; za nimi šli rodiče ženichovi, otec, strojmistr továrny v Hostinném, a žena jeho, rodilá z Pecky, potom starý účetní, s brejlemi uprostřed nosu, malý, suchý, vedl svoji choť i ústrojem obstarožní. V řadě byl i starosta Wanka, vysoký, prošedlý, starosvětský, lesníci Pozdník a Makovec, dva bratranci správcovi, obchodníci v Hradci, a nějaké venkovské přátelstvo také z kraje, ženské sice v hedvábí a se zlatými řetězy, ale selky.

Varhany spustily slavnostní arii a farář, k snoubencům skloněn, hlubokým hlasem po německu je oddával.

Správce, vyjednávaje na faře svatbu, žádal sice za oddavky české, ale farář Sturm jen rameny krčil: „Unmöglich — ganz unmöglich!“

„Ale v Hradci, v Hořicích, v Jičíně slyšel jsem i německé oddavky —“

„Nemožno, zcela nemožno, zde jest německá kolatura!“ a třebaže česky uměl, nepovolil.

Po oddavkách měl k snoubencům řeč, a dutý hlas jeho jen se chrámem rozléhal. Paní správcová, trutnovská švagrová i paní účetní se při tom rozplakaly.

Uličkou diváků se zase celý průvod vracel k saním.

Rolničky se rozhlaholily, a sníh se sypal — sypal...

Když se svatebníci doma přestrojili, prohlíželi dary: rozličné stolní příbory porculánové, skleněné, stříbrné, lampy, vázy, podnosy, a největší obdiv vzbudil dar pana Kalenského, Maxův obraz Vera ikon v nádherném tmavém rámu.

„Něco vznešeného,“ hlásal vrchní rada, „odstoupíte-li, má Kristus oči otevřené, jdete-li blíž, zavřené!“ Sám odstoupiv, prvý se zas k obrazu blížil. Činili tak po něm a údiv zněl na všech stranách. Venkovští přátelé jen hlavou vrtěli podivem, trutnovský obchodník velebil: „Přeslavné dílo!“

Oběd byl připraven dole v restauraci a bylo při něm živo i veselo. Slavnostní přípitek pronesl německy vrchní rada.

Zvučným prsním hlasem mluvil vážně i důstojně o svatém stavu manželském, o věrnosti od oltáře až do hrobu, o pilné, korektní práci mužově, o útěše, kterou mu, věrnou povinností znavenému, poskytovati má úsměv ženin a útulná domácnost. „Dá-li vám Bůh dítky, veďte je dobrým příkladem, vyučte je bázni boží, věrnosti k zeměpánu a lásce k vlasti. Vám, vážení a starostliví rodičové, děkuji jmé-

nem zdárných dětí Vašich za jejich vychování, za všecky starosti ve dne i v noci, a přeji vám, abyste se dlouho a dlouho s nimi radovali. Das alles gebe unser lieber Gott! Seid glücklich, Kinder — Heil!"

Paničky se při řeči opět rozplakaly, správcová až usedavě, ale potom přece také povznesla číši a přiťukávala si jako ostatní.

„Švagr to stakrajentsky po radovsku nabral!" Pozdníkovi zabzučel do ucha správce.

Chvíli bylo ticho; v mysli přítomných stále ještě zvučely důstojná slova prokvetlého pána v široké krásné náprsence, s řády na prsou. Ten za chvíli povstav ještě jedenkráte, počal přečítati došlé telegramy a dopisy gratulační. Podívav se vždy nejdříve na podpis, četl zvolna, zase tak důstojně a důrazně. Po každém projevu se zamlčel, aby si panstvo mohlo vzájemně sděliti, odkud blahopřání přišlo, kdo je posílá a čím na tom božím světě je. Ozývaly se projevy chvály a obdivu.

Přání byla česká i německá, ta prvá činila vznešenému čtenáři již trochu obtíž.

Jeden telegram položil si rada zvlášť a sáhl po něm až naposled. Četl slovo za slovem: „Velmi potěšen radostnou zprávou o sňatku váženého pana pokladníka Halwingera se spanilomyslnou slečnou Klárou, milou dcerou našeho ctěného správce, spěchám, abych snoubencům i váženým rodičům vyslovil nejsrdečnější blahopřání. Dobrý Bůh provázej je životem, vzdaluj od nich každý žal a dej jim hojně radostí. Kalenský, továrník."

Kolem stolu zazněl bouřlivý potlesk.

„Unserem hochgeehrten Chef — hoch!" zvolal ženich a pozvedl číši. Všickni přiťukli.

Hovor točil se i potom kolem osob, jež poslaly blahopřání; paní správcová vzala je k sobě, ještě jednou si je přečítala a každou chvilku povznášela šáteček k očím.

Přerušeného veselí přibývalo vypitými sklenkami. Jen venkovští přátelé správcovi seděli téměř pořád zamklí, ruce v klíně, s rozpačitými úsměvy na rtech. Malinko rozpráveli jen mezi sebou a s matkou ženichovou, jež však češtinu už tuze lámala.

(Pokračování.)

Pokračování „Dopisů Jana Nerudy" odkládá se do čísla příštího.

FEUILLETON.

Dr. *Čeněk Zíbrt:*

Protičeské satiry spálené v Praze 1622.

(Pokračování.)

Hrozně vyčítá Pěčka anatomům jejich vědecké snažení. Co pak dále dím o té pekelné těl lidských katovce, anatomii, kterouž se doktoři nad nebohými mrtvými katany dělají? Vlk vlka nežere, ani pes psa, lev se lvem se nepotýká, ani drak s drakem, had s hadem se dobře srovná, ano i ta zvířata mršinám odpouštějí, koňové, divocí vepřové, nedvědi těl bezdušných netrhají. Medikové tehdejší směli pitvati toliko popravence. Proto Pěčka vyčítá necitům doktorům tehdejším: Co v rukou katané měli, to oni po nich do svých rukou berou a což jsou oni provazem, mečem, kolem a jinými instrumenty odpravovali, takže ti ubozí hříšníci, vezmouce za své skutky spravedlivé odplaty, již aspoň po smrti odpočinutí měli, to tito na své práce berou, jinšími instrumeny kunstu svého dokazují, až s nimi tak zacházejí, že těla jejich na drobné kousky zdrobí, všecky žíly z nich vysoukají, žádných kostí ani žeber, ani kloubů v nich nenechají, dvě stě a devatenácte kostí v člověku nacházejí a tři sta a padesáte žil počítají. Ani zubů s pokojem nenechají, než tlukouce je z nich ven i s kořenem, aby se na ně podívali, je dobývají a třicet dva zuby z člověka vytahují. Potom pak když to všecko porůznu rozkladou a rozdvojí, teprv zase v hromadu je spojují, na struny strkají a jako na háky zavěšují.

Zle se osopuje Pěčka na zdravotní předpisy doktorů, na dietu předepsanou lidem zdravým. Víno jest od Pána Boha dar nejdražší, zahání smutek, starost. Kde se pije, radost nastává; kde nepije, tu přestává. Ale co praví doktoři? Vína prý nepij. Proč? Červené zatvrzuje, draslavé hrdlo činí a hlasu škodí. Bílé nehrubě, jen málo obživuje. Nové vzbuzuje v životě koliku, plodí nemoc v játrách a uvodí bouřlivý sen. Staré víno prý zklíčí oudy a spíše člověka usuší, nežli jaké živnosti jemu přidá. Čisté překáží mozku, s vodou smíchané škodí žaludku. Co pak pivo? Doktoři praví, že některé parami hustými hlavu naplňuje, některé v člověku život zacpává, některé prašivinu vydává, některé ledvinám a nervům překáží, některé žaludek tíží, některé nerado pronikuje.

Přistupuje dále Pěčka k doktorským předpisům o pokrmech. Těžce se prý zažívají ryby, nerady ven vynikají a když v člověku shnijí, žízeň plodí a činí lidi melancholické. Raci se též těžce v žaludku proměňují. Ptactvo domácí není dobré. Pávi rozmáhají kalokrevnost. Křepelky skrčují žíly. Holuby kdo často jídá, málomocný bývá. Kačerové jsou žaludku obtížní. Husy dávají tvrdou, hustou a zlou potravu. Kapouni uvozují podagru. Zaječina, která lidi pěknější činí, když jim bledost odnímá a vlhkosti vysušuje, podle doktorů vzbuzuje melancholii, urodí smutnou krev, škodí játrám a plícem. Doktoři ani jeleniny nechválí, že se po ní lidé třesou, že zacpává játry, plodí hustou vlhkost; že neprospívá zdraví lidskému, když jeleni jedí hady, ještěrky a jedovaté žížaly. Divokou vepřovinu prý žaludek těžce zažívá. Hovězí maso prý rodí smutnou krev v člověku a plodí vodnatelnost. Telecí jest vozhřivé. Kravské má zlou vlhkost. Vepřové jest flusovité a nezáživné.

Zelí v hlávkách, drobně rozsekané a opepřené, podle mediků jest zlé vůně, parami hlavu nadýmá, činí sen nepokojný a zraku škodí. Šošovice prý uvozuje padúcí nemoc. Hrách bouří v břiše. Řepa těží život. Cibule překáží hlavě, česnek smrdí a řetkev očím škodí. Sýr prý žaludku ubližuje a kámen vzbuzuje. Kaštany jsou nezáživné. Jablka překážejí nervům. Hrušky činí zlou krev, působí bolesti v břiše, buďto že jsou muškatelky, pergametky aneb jakékoli jiné. Ořechy že jsou hořké a suché, proto škodí hlavě a žaludku. Víno v hrozních působí syrovou vlhkost. Nyšpule dávají suchý pokrm. Břeskve se hnedky v člověku kazí. Švestky příliš prý chladí. Vždycky jest doktorům něco trpko a neslano. Hodni by byli, aby za to borové šišky nebo žaludy jedli. Kdo po doktorsku živ jest, živ jest po žebrácku a po otrocku!

Oratorům neb prokuratorům (advokátům) vyčítá Pěčka, že zakládají výmluvnost svou toliko na vrtkavém jazyku, mnoho slov šperkovných, lahodných a šlehovaných z úst vypouštějí a když toliko některou notuli napsati, v soudě a při právě nestydatě křičeti a celým tělem co kejklíři hýbati, škaredě hleděti a jináče se přetvářeti umějí, že hned na tom dosti jest, se domnívají. Čím řeč prokuratorův bývá ozdobnější a lahodnější, tím také od pravdy vzdálenější.... Šťastná prý jest naše země česká, ježto ona ne jednoho, ani dva, výmluvné prokuratory má, ale všudy v každém městyse a skoro ve všech koutech více řečníků (advokátů) počítá nežli řemeslníků aneb skotáků. Mnozí prokuratoři takového fortele a práva užívají, že všecko samou lží a šibalstvím přikrývají, mezi lidmi různice tropí, práva a nálezy, divně je natahujíce, ruší, pře zedrané zastávají, proti spravedlnosti a zápovědi radí, rady dobré převracují, soudy zdravé zatemňují, úlisnými řečmi soudcům více, nežli ti, kteří je dary a penězy porušiti, usilují škodí, obce, města, chudé lidi k záhubě přivozují. Když se prokuratoři spolu svadí a do radní aneb soudné světnice uvalí, hlediž, anť na sebe tak pěkně vrčí, jako by se hned v okamžení, nevím kam, pod sebou propadnouti a po sobě všecko zbouřiti měli; po malé pak chvíli uzříš, anť na sebe tak libě fochrují, jako by se s paní Favorinou po nitce do nebe vsoukati chtěli, mozek svůj ne v hlavě, ale na jazyku nosí. Žádného není skřivánka, aby na jeho hlavě nebyla chocholka, to jest: žádný prokurator není tak příznivý, aby při tom nebyl i závistivý. Jest prokurator jako onen Protheus obmyslný a chytrý, ve všecko všudy se promění, ve všecky hambalky tepe, v holuby střílí a pod každé, jak říkáme, sedlo se trefí. Jednak se do rady vplete, jednak po rathouzích sebou vleče a jako ta housenka po stromích, tak on po lidech se zavěšuje. Pochlebováním, řečmi oulisnými, dobré, poctivé lidi přetřepáváním, slovy ulíčenými z prostých lidí rozumy i peníze, a jako rybáři na udice ryby, čihaři na lep ptáky, lovci do tenat zvěř táhne, tak on pěknými a lahodnými řečmi lidi lapá, po své vůli má, a mezi tím chtěje za nejpokojnějšího držán býti, jako by doma seděl, vždycky po rathouzích běží, z jednoho místa na druhé sebou přenáší, v legátství, komisi, ve smlouvách atd., všudy vládnouti chce, všecky nakažuje a pohoršuje, jazykem svým co fochrem z malé jiskřičky veliký oheň rozfouká, sváry, roztržitosti a různice tropí a pozdvižení mezi sousedy i domácí války vzbuzuje a všeckno zlé kuje. Nijakž to býti nemůže, aby ten, kdož se o pěkná a ozdobná slova toliko stará, měl se též o podstatné a platné věci starati...

V knize hájí Pěčka domácích krojů, mravů, práv, svobod, zvyklostí a všelikých dobrých, starých způsobů českých. Brojí proti nesvárům v „naší milé vlasti“, kde druh druha svými řečmi katu vydává. „Sebe sami škubáme, sedláme, dřeme, kazíme a hubíme.“ Uvozuje Pěčka pohrůžkou ve vlastenecké rozhorlenosti proroka Isaiáše: „Protož země vaše zpustne, města spálena budou ohněm, krajinou vaší cizozemci vládnouti a zžíhati budou před očima vašima a zpustošena bude jako pohubením nepřátelským.“

Opak všech těchto projevů o lásce k vlasti, o úctě ku předkům, starým Čechům a jejich řádům, hlásá pak Pěčka ve svém hanopisu na Čechy. Přes to, že byla kniha zakázána a veřejně na potupu spálena, zachovalo se několik výtisků. Měl jsem v rukou tři výtisky, odchylné mezi sebou, jeden toliko s obrázky Ribalda a Gviska. O knize často se u nás psalo, ale podrobného obsahu nikdo neuvedl, snad proto, že výtisk v rukou neměl. Zdá se, že ani Jireček, řídě se Balbínovou zprávou, při popisu činnosti Pěčkovy v Rukověti neviděl knihy, když rozlišuje od knihy této deklamací Pěčkovu, která

od předu jsouc čtena, vynášela Čechy a na obrat od konce přednášena, oplývala na ně úštěpky a útržkami. Jak seznáme, tato skladba jest připojena ve druhé části hanopisu pode jménem Reinolda Gviska de Goa a samostatně nebyla vydána.

V úvodních básních surově vykládá Pěčka s bezpříkladnou sveřepostí o vlastnostech věrolomných Čechů, Moravanů, Slezanů a Lužičanů, vzývaje rouhačně Krista, aby je zdrtil trestem. Ptá se Pěčka: Co jest horšího nad nepřítele? Vítěz. Nad vítěze? Tyran. Nad něho? Šibenice atd. až ve stupnici zhoršované přijde Čech. Nad Čecha? Tresty. Jaké? Meč a provaz.

Porozumíme, dnes čtouce sprosté urážky a neslýchaně hrubé potupy všech Čechů v minulosti i přítomnosti tehdejší, proč světské i církevní úřady tenkráte snažily se potlačiti strašný dojem hnusné knihy veřejným spálením a zápovědí její na věčné časy. Nynější Čech s lítostí a rozhořčením obrací její listy a diví se, kde se mohlo nabrati tolik zvrhlosti mravní, tolik jízlivosti a škodolibosti, tolik ničemnosti, že by se byl ani úhlavní nepřítel (neřku-li rozený Čech) nikdy neodvážil ještě před třemi lety tisknouti podobné výlevy podlého odrodilce, jehož lichometné lísavosti odkopli i ti, kterým svoje jedovaté lichotky věnoval. Bouří se dnes ještě hněvem čtoucí Čech, kdy místo věcných námitek a odůvodněného nesouhlasu spílá Pěčka Bohuchvalovi Berkovi sprostě jmen: vlašťovičí pískle, medvěd, kanec, vlk, posmívaje se neurvale jeho šedinám. Viléma staršího Popela z Lobkovic nazývá: líný vepř, piják, břichopásek, který umí divnými ranami udatně bouchati. Pavlovi z Říčan hrozí šibenicí, výpraskem, vypálením znaku hanby a výhostu. U Petra ze Švamberka vtipkuje o labuti, jeho rodinném znaku, jásá radostí, jak z velmože boháče stal by se žebrák, jak šťastně unikl zasloužené popravě smrtí, ale neunikl proklaté pověsti. Václav Vilém z Roupova zasloužil, aby byl rozčtvrcen, roztrhán na čtyři kusy od koní, když před tím jeho zpupnou šíji zkrotil učený mistr ostrého meče (kat). S nelidskou krvežíznivostí libuje si Pěčka v radosti, jak Joachim Ondřej Šlik nenašel náhrobku v zemi, jak mu krkavec vykloval mozek. Z řídké kštice Budovcovy tropí si úsklebky Pěčka: Budovec ztratil vlasy na čele, na temeni, což mu zbývá, než aby ztratil také hlavu docela. Jízlivě ho chválí pro jeho svatost, spravedlivost, nábožnost, pro jeho činnost spisovatelskou (Antialkoran). Albert Jan Smiřický jest hoden, aby buď upečen nebo za živa byl předhozen k snědku lidožroutům. Z šedin a požehnaného věku Kaplíře ze Sulevic, z Prokopa Dvořeckého a jiných tropí si šašky s pohrůžkami o provazu, o šibenici, o vztyčení lebek na věži. Mansfelda jmenuje lotrem, zlodějem, pankhartem, sebrancem, tatrmanem. Sova v noci houká: Tu, tu, tu, Turne, zločinecjsi. Tu, tu, Turne zhyň! Osopuje se Pěčka dále na „štěkající“ prokuratory direktorské. Primatorům a konšelům Měst Pražských vyčítá selský původ, z hnojiště venkovského. Dlouhá jest řada básniček na Čechy, kteří uvykli v jednom roce přisahati věrnost dvakráte i třikráte. Mezi čtvernožci náleží první chvála Čechům, mezi dvojnožci vyniká prvním útěkem zaječí povaha. Asi Haranta (narážka na jméno Krištof) týká se náhrobní nápis o věrolomném, tlustém vepři, úskočném závistníku, nestálém hrubantovi. V básni zvláštní omlouvá se Ribald Pěčka, že si Čechové vyvolali svou činností zlořečenou sami tyto kousavé satiry a že jistě jim dobře prospějí, aby zlepšili svoje mravy a zařídili slušné řády. (Dokončení.)

LITERATURA.

Richard Weiner: *Netečný divák* a jiné prósy. — VI. kniha „Žatvy“. Nákl. Fr. Borového.

Literární zpravodaj, zaplavovaný nejrůznorodějšími novinkami knižního trhu, má zřídka příležitost, čísti knihu s požitkem; a v množství knih jest pak málo těch, k nimž se rád vrací. Takovýmto výjimečným zjevem je kniha Weinerova. Nesouhlasíš s ní někdy, zaprotestuješ proti násilné formě, cele přece jsi spoután zájmem. Na spisovatelské dráze Weinerově byla intermezzem kniha válečných prós „Litice“; „Netečný divák“ jest původem starší, ale klademe ji nad onu, pro větší bystrost vyjadřovací. Auktor sám nazývá ji „obrazem přechodu z podivínské pochybovačnosti do víry“. Dvě základní noty má tento — dle auktora neucelený — soubor povídek: jednak krutost k citu, který by netečného diváka života kdekoli poutal a tím oslaboval („Netečný divák“, „Smrt Jakuba Ondřicha“, „Matka nad kočárkem“, v kteréž črtě hájena jest předem samostatnost sobeckého citu mládí proti síle svazku rodinného) — jednak poznání sama sebe, upevnění krásy v samém sobě, aby jedinec byl silným a schopným vyzařovati — třebas mimoděk — prospěch ostatním („Lesklé náčiní“, „Rovnováha“ a „Jdu s oslíkem do údolí“, překrásně vystihující subjektivnost svátečních dojmů). Z ostatních prací, výslovně zde neuvedených, v nichž tušíme jemné sklony v ten či onen směr, jsou mostem mezi oběma. „Let vrány“, přesycený pochmurnou, vzdornou silou bolestné touhy, a „Loučení s včerejškem“, originality příliš vyzývavé, ale vroucně cítěné. — Kniha je četbou pro vážné a pozorné čtenáře; i těm zůstane místy nejasnou, pro způsob vyjádření, druhdy příliš málo napovídající, i z důvodů věcných, tak práce první, předpokládající mimořádnou, trochu světácky a trochu vědecky

odbornou znalost nejzazších výstřelků velkoměstského života. V rozsahu, který na tomto místě lze věnovati zprávě o knize, není možno rozepsati se o „Netečném diváku" způsobem vyčerpávajícím, k němuž by lákal každým svým článkem. Ale stručně bychom řekli, že třebas není to soubor prací organicky ucelený, přece jeho součástky spojují se ve variaci na „labyrint srdce a ráj světa" v novém, ostrém, až bizarním osvětlení. *Kaz.*

* Ant. Nečásek: *Zlaté topoly.* Nákl. A. Neuberta v Praze.

Ve válečném roce sborník 36 kratších i delších prací různé hodnoty. Co vyzírává z dílny autorovy vůbec, vyzírá i z této jeho knihy: Nezastíraná, upřímná láska k uhněteným, uráženým, ponižovaným nebo k přehlíženým. Postavy jsou vybrány ze života, a tím práce působí dojmem pravdivosti, aspoň velkou většinou. Přes to, že mnohá práce nese pečeť chvatu, všecky práce jsou napsány hbitě, švižně, místy vtipně a účelně, protože mnohé slouží vrstvám širokým a těmito budou jistě čteny. Ant. Nečásek jest kreslič, konturista. Několika rysy dovede zachycenou náladu, ať duševní nebo krajinnou, nakresliti výstižně a šťastně. Právě tak kreslí postavy tam, kde s postavou je spojena nálada (správce Mikan, soudní rada Bureš, Stoklaska, sedláček Pelikán, Sychrava, Podulšák atd.). Kresba krajiny, několik vět jako výkřiků a přece objevuje se zdařilý obrázek, ať zalétá do staré Prahy mizející nebo zmizelé, či do nynější, nebo do krajiny horské, patrně jemu nejmilejší. (Zlaté topoly, Láska umírá poznáním, Po saisoně, Kořeny, Buřič a j.) Náměty děje jsou čerpány ze života a obrázky z toho, co den dává a bere. Autor není Flaubertovým stoupencem, vystupuje někde sám do popředí, aby promluvil k čtenáři. Ve sbírce jsou také jen žertíky se zdánlivým humorem lehoučkým jako dým z cigarety, ale v humoru postřehuje se vždy cosi jako zatajený smích nahořklý. Četba některých prací zůstavuje dojem trvalý a neprchavý. Zajímavostí jest vložka autobiografie autorovy. Vypravuje o dojmu, kdy spatřil po prvé tištěnou povídku svoji v listě rozšířeném, „všecko, jak to napsal i své jméno", co zvrtlo jeho „úřednickou kariéru" a působilo, že stal se spisovatelem. Vložka jest v povídce „Žebrák" a podává spolu obrázek pražské [illegible] velmi jasnými barvami.

K. V. H.

Jos. Holeček, „*Národní epika bosenských mohamedánů*". Díl I. Sborník svět. poesie 126. Nákl. J. Otty v Praze. — Émile Varhaeren, „*Mnohonásobný lesk*". Přel. Fr. Tichý. Nákl. B. Kočího v Praze. — Týž autor, „*Obdiv světa*" a básně prosou. Přel. Fr. Tichý. Nákl. „Přerodu" na Kr. Vinohradech. — Henri de Régnier, „*Muž a sirena*". Přel. A. P. Nákl. Fr. Borového v Praze.

V Holečkově básnickém díle překladatelském jeví se zřejmě systém a metoda. A nic není účelnějšího nad takovou práci. Holeček rozhlíží se po prostonárodní poesii a z ní vybírá stěžejní pilíře. Vždyť právě prostonárodní poesie podává nejbezpečnější charakteristiku národů. Tak hned r. 1874 tlumočí nám junácké písně národa bulharského a písně z Hercegoviny, pak je to prostonárodní epika a lyrika finská, z níž vzorně přebásňuje „Kalevalu" a „Kantelatar", dále dva svazky „Srbské národní epiky", k nimž druží se právě epika bosenských mohamedánů jako doplněk. — Psychologie nacionalismu nikdy neprojevila se jasněji a intensivněji než u národa srbského. V době největšího jeho útisku vydala prostonárodní poesie junácká nejkrásnější plody, to jest po bitvě kosovské, první i druhé, kde také čeští bojovníci hrdinně padli ve službách Janka Hunyadiho. A tato poesie porobeného národa, srbské gusle, dobývá pak samých dobyvatelů rozšiřujíc se až do Cařihradu. Tehdy teprve vzniká také poesie srbských mohamenánů věrně dle předloh původních, srbských i v jejich duchu a to především co do formy, ideová oblast jejich je však jiná. Nehárá v nich onen posvátný oheň idealismu, jenž nedal zahynouti srbskému národu, zapaluje mu v srdcích junácké ctnosti, vlastní jen mučedníkům a bojovníkům za „krst časni i slobodu zlatnu". Ten rozdíl postřehne čtenář i v tomto Holečkově výboru, básnicky sice stejně lepém a bohatém, ale gusle ty jsou vypůjčeny, jejich zpěvy o junáckých dobrodružstvích, lepých ženách, begách, mejdanech a koních pohřešují toho, co je duší prostonárodních guslí pravověrných: vznešených ideálů národních a lidských. Překlad Holečkův je svěží, výrazný, zrnatý, jeho pětistopý epický trochej plynule se vine a zpívá; lze si přáti, aby i druhý naznačený svazek tohoto díla co nejdříve následoval. —

S Verhaerenem seznámil nás po prvé Jaroslav Vrchlický ve svých „Moderních básnících francouzských", přeloživ z prvých jeho básnických sbírek („Les Flamandes", „Les moins" a „Les soirs") osm ukázek; v „Moderní lyrice francouzské" Em. šl. z Lešehradu nalezneme dvě ukázky, drama „Svítání" („Les aubes"), přeložil St. K. Neumann, „Lumír" (1915) přinesl překlad St. Hanuše básně „Dav" ze sbírky „Les visages de la vie", v „Pestré Knihovně" vydán essay o Rembrantovi překladem St. Diviše, toť vše, co jsme z tohoto velikého otce flámského dosud znali. Jsou proto oba svazečky Fr. Tichého nejvýš včasné, třeba přispěly jen velmi nepatrně k vykreslení básnického reliefu belgického básníka, jehož nedávná tragická smrt pod koly vlaku byla krutou daní, placenou válce. Vliv Verhaerenův na mladší poesii českou

byl přechodně velmi značný, i dalo se očekávati, že nám bude magnus perens představen právě takovým výborem. Byly by to ukázky z jeho sbírek „Les campagnes hallucinées“, „Les villages illusoires“ a „Les villes tentaculaires“, v nichž „bije rytmus průmyslu rodné země“, a kde Verhaeren „objevil poesii města a strojů“, poesii pokroku a budoucnosti, třeba mu bylo děliti se o původnost idee s jeho předchůdcem. „Mnohonásobný lesk“ (dr. Šalda překládá „Znásobená záře“) je z posledních zpěvů básníkových, znamenajících „vrchol uzrálého Verhaerena“. Vyšel-li prvou svou knihou od živočišné hmoty lidské, od běsnícího žaludku, břicha a chtíčů smyslných, končí poesií slunce, radosti, naděje a vítězství nad hmotou. Téhož rázu jsou i prosou psané básně „Obdiv světa“, altruistická poesie evangelické morálky: milujte bližního jako sebe sama, obdivujte se vzájemně, divte se zemi, která vše stvořila lidmi. Hodnota vydání „Mnohonásobného lesku“ zvýšena úvodním rozborem F. X. Šaldy, jenž objasňuje smysl básníkova díla nacházeje syntesi titanské morálky Verhaerenovy: „chtíti nemožnost, jíti za nemožností v nekonečno, v bezcílí, hleděti stále nad sebe, jíti stále před sebe, nestanouti, nespočinouti“. — Také Henriho de Régniera uvedl do naší poesie Jar. Vrchlický, svými překlady charakterisovav ho stručně jako stoupence theorií Mallarmého a Verlaina. Volba „Muže a sireny“ pro české vydání diktována byla jen ryze uměleckým sklonem překladatelovým, nechce více než zmoci formálně obtíže rafinované rytmiky francouzského symbolika. Régnier vyšel z V. Huga, Banvillea, Leconta de Lisle a M. Heredie, aby zakrátko podlehl vlivu obou výše jmenovaných symboliků. Však evoluce jeho záhy se láme, znamenajíc návrat k parnassismu. Idealistika „Muže a sireny“ v obrazných svých malbách, mnohomluvná, sama se slovy opíjející, mlhavá, působí dnes, kdy móda pominula, dojmem mrtvé retrospektivy. Čtenář odejde bez zisku jako s flakonem vyčichlého pačuli. — *—pa—*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava originálů B. Nevolové. (Rubešova galerie, listopad 1917.) — B. Nevolová je malířka zajímavá a velmi moderní, jež nechce sloužiti nikomu jinému než umění. Svým prvním souborným výstavním vystoupením dobyla si jistě pozornosti všech znatelů svého mučivého díla; mezi námi nebude sporu o tom, že některé starší práce její patří k nejvybranějším pochoutkám kultivovaného zraku. Podobizna dámy v přírodě (T. Š.), tento sladký dekorativní obraz bledějasných barev, víc lehká ornamentální krajka než podobizna, vyjadřuje nervosní barevné cítění autorčino s plachostí a zostřenou, zjemnělou citlivostí rekonvalescentky. V Zátiší (čís. k. 22) mají věci pravou hodnotu hmatovou a jsou uspořádány v jemnou barvitou harmonii s takovou malířskou měkkostí, s jakou se u B. Nevolové už nesetkáme. To je obraz malovaný tak, jako jiní dýchají. Tato pokojnost pohledu a malířské práce počíná se znatelně ztrácet (perspektiva není v pořádku) už v druhém Zátiší (č. k. 43), z něhož mluví stále ještě malířka, cítící s nejjemnější gourmandisou rozkoš malby. Pak už přicházejí díla, v nichž laik pobřeší svědomité práce, spolehlivého řemesla a uvidí úmyslné chybování. Přišly změny směrové a cílové. Autorčin pracovní poměr a způsob se mění, výtvarné písmo její je náhle nejisté, malá mistryně se zajíká a kolísá: stává se radikální modernistkou, chovající se s mladou zhrdající nedbalostí a mužností.

Jsme svědky zápasů a muk mladé malířky, jež zavrhla starý ideál obrazu a usiluje o cosi, co jí uniká: o obraz jako jednotu plošnou, přetvářející přírodu v nový samostatný útvar. Od té doby nedoveďe nic udělati prostě. Obraz lije se z nepokojného pramene jejího zraku, nevolnou rukou utvářen; autorka neodpouští si nic ze zmatků, pochyb a muk boje o svou formu; a co z toho vychází, jsou formální studie, zpola mozkové konstrukce, zpola čistě malířské vyjádřování, v němž cítíme trhavé zmítání perutí, svázaných neradostnou, krutou kázní. Je v tom hodně energie i bezmoci, prozrazující se vášnivostí, bezradností i závislostí. Proto působí tyto obrazy B. Nevolové jaksi „duševně“. Snaží se převésti viděné v rozhodující základní hodnoty, leč při tom z ocelově tuhé tvarové a lineární určitosti vyráží jako nepodřazené detaily, co vystupuje jako teplá hodnota barvy; ve svých podobiznách nepřemáhá také nejistoty v redukci i ve volbě a výkroji předmětů. Figurálním obrazům chybí pevná, hmotná kostra a klidný komplex forem; nervosní macha zneklidňuje plochu obrazu, trpící jakousi tvrdostí, leckdy i dutostí. Takové obrazy jsou v nejlepším případě jen mocné skizzy. V pánské podobizně (tvrdé jako loutka) jsou plochy obrazu proborceny, poměrně nejucelenější obraz tohoto druhu, „Akt“, má jen krásný a malířsky jemný detail těla v ploše komposičně a malířsky rozrušené.

Než: rozumíme těmto mukám malířky svému umění žijící a nechceme je vážiti lehce. I v těch zábězích krásného talentu je opravdovost, pracovní a tvořivé napětí. Chceme čekati, až odejdou tyto trýzně, jimiž se omotala. Pak — a věříme, že předpověď našeho očekávání se splní — až bude tkvít více sama v sobě, zahloubí se také více v předmět, ustálí v sobě vše, co se dnes zmateně rozbíhá a divoce žhne; a větší soustředění a zhuštění tvůrčí intensity

dopracuje se pak také k harmonisující síle, překonávající a stkávající všechny divokosti a dissonance. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* V nedělní schůzi spisovatelstva (18. t. m.), velmi četně navštívené, ustavila se definitivně šestičlenná spisovatelská rada dosavadní, která jednomyslnou shodou po schválení všech předchozích projevů svých obdržela plnou moc vystupovati jménem československého spisovatelstva, tohoto svědomí národního, v závažných a osudných chvílích a otázkách politicko-národních.

*

* Dne 17. t. m. zemřel v Paříži zánětem plic u věku 77 let slavný sochař Aug. Rodin i u nás velmi dobře známý, jehož proslulý „Kovový věk", socha mužského aktu, nalézá se v uměleckém pokladě města Prahy. Konečných úspěchů svých dobyl si mistr cestou vskutku trnitou po nepřetržitém odmítání oficielní kritikou, jeho skulptury a návrhy odstraňovány a násilně rozbíjeny. Teprve po r. 1892 i po triumfálním uvítání v Čechách obrací se k němu i domácí uznání, a za ním rychle dostavují se i zasloužené vavříny. Stát daroval mu k pobytu velkolepý palác, a města se předbíhají u něho o zakázky veřejných pomníků a sochařských prací. Proslulými skulpturami jeho mimo „Kovový věk" jsou „Občané Calaisští", pomník Viktora Huga, Balzaca, Lepagea, Franceska a Pavel de Rimini, „Pekelná brána"' návrh „Věže Práce" a j. U nás vešel ve známost výstavou r. 1892, kterou uspořádal „Mánes" ve svém pavilonu pod Kinského zahradou. Tehdy Rodin zavítal z Prahy i na Slovensko. R. 1908 vystavoval „Mánes" jeho kresby, rok na to studie z „Občanů Calaiských" a posléze r. 1911.

*

* Jedním z největších proletářů umělců byl nazván belgický mistr historické malby Antonín Josef Wiertz (nar. se r. 1806 v Dinantu, žák Akademie v Antverpách, zemř. r. 1865). Po jeho smrti zřízena byla v Bruselu galerie jeho obrazů, Wiertzovo museum, o něm psalo se velmi mnoho s velkým uznáním ve Francii a v Anglii, kdežto jinde zůstal nepovšimnut. Byl demokratického smýšlení a svými myšlenkami v jistém vztahu blízek našemu českému Chelčickému tím, co napsal ve svém „Vyznání": „Umělec nesmí nikdy pracovati za peníze. Nesmí pracovati zakázky. Ješitnost, rozkošnictví, móda jsou červi, rozhlodávající umění, hubící nadšení i tvořivost a sílu. Ni zisku, ni slávy nesmí umělec vyhledávati. Jestliže umělec prodává svou práci za účelem zisku, pracuje-li jen pro obecenstvo, jest obchodníkem, řemeslníkem, živnostníkem, ale nikdy svobodným umělcem. Jestliže pracuje pro zisk, nevyhnutelně bude sebe opakovati nebo napodobiti, pokud neubil v sobě všecko nadšení. Přátelé, necítíte-li v sobě vroucí lásky k umění, opusťte náš kruh! Sdílíte-li s námi všecku vášeň k umění čistému a ušlechtilému, uvažte dobře, jak málo třeba, aby člověk udržel se na živu, uvažte, že lze odříkati se zbytečností pro život člověka, jehož duše je syta a přeplněna snahou vzletu k vyšším ideálům. Nezapomínejte nikdy, že vám žíti nutno tak, abyste svým životem nebudili závisti u druhů a hlavně, aby za krásnou myšlenkou šel krásný čin — skromnosti. Vzorem jejím jest božský Kristus . . ." Wiertz skutečně žil tak, jak smýšlel, nikdy nepracoval za peníze, nedbal pochvaly ani hany, šel životem tiše jako dělník nadšený krásou a půvabem vyšších vznětů. Byl poněkud i mystikem, ale nezpronevěřoval se tomu, co bylo jeho přesvědčením. A slavný mistr, jehož samotná „peinture mate" zabezpečovala mu slávu, o jehož dílech vydávány knihy — po jeho smrti (Oeuvres de peintures), spisovatel děl o umění, zemřel bez hluku jako prostý a chudý proletář. *K. V. H.*

*

* „Divadelní město" Vídeň oslaví snad prvé představení Schillerových „Loupežníků" ve Vídni, arci censurou seškrtaných, které bylo událostí v červenci r. 1808, tedy před 110 lety! Představení pořádáno v nejstarším divadle vídeňském „Na Vídeňce", jehož ředitelem byl hrabě Palffy. Skutečné první představení „Loupežníků" bylo však v Mannheimském „Národním divadle" 13. ledna r. 1782 o páté hodině odpolední. Vídeň s prvým představením o nějakou desítku let se opozdila. Schiller, jenž byl gardovým lékařem ve Virtemberku, byl prvému představení svého kusu tajně přítomen, a dostalo se mu za přestupek 14 dní vězení, kromě nemilosti vévody, že takový nepěkný kus sepsal. Censura arci seškrtala vše, co by pobuřovalo, a tehdejší ředitel divadla mannheimského Dahlberg dal prostě děj přeložiti do století šestnáctého, vynechal osoby příliš „svobodomyslné" a změnil, co se „nehodilo pro divadelní obecenstvo". O

V Praze, dne 22. listopadu 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Ad. Heyduk:

PÍSEŇ.

Jen hnutí vlastní duše zpíváš,
proč k činům bratry nevyzveš?
Když písní lidu neprospíváš,
nám lhostejno je, co s ní chceš!

Vždyť píseň pouhý vzdech je růže,
jen motýl, jara ladná zvěst,
zda orlu rovnati se může?
zda na křídlech můž' břímě nést?

Zda druhdy méně oko láká
než smělý ostříž, letší v les,
kam lapeného pěvce ptáka
svým mladým v skalní hnízdo nes'?

Proč píseň účelnou mít chcete,
kdož chtěl by krásou býti syt?
což není dosti na tom, rcete,
když zvučně zjeví ňader cit?

STESK V LESE.

Ve staré lípě pláče severák
a kolem lesa těžké bloudí mraky,
na hnízdě skryl se osamělý pták
a deště krůpějemi vlhnou zraky.

Mlh netvor vlhký ovívá mi tvář
a vřes mi brání v podvečerní chůzi,
jen v oknech myslivny je posud zář
a z houští sova volá hlasem hrůzy.

Slyš, z temné dálky slyšet těžký vzdech,
pak plaché kroky; někdo v dálku pádí
a jedle teskně šumí, stená mech — —
to mimo letí s pláčem moje mládí.

VEČER V SENOSEČI.

Z modravé samoty hvozdů
snáší se na sirou zem
poslední volání drozdů
tlumeným pozdravem.

Mateřídouška blíž meze
voní a v zalesní ves
rolník vůz sena si veze,
v ústrety dětí jde směs.

Stromy své sklánějí hlavy,
v nich zvučí čmeláků zpěv,
v strništích cvrčků zní davy,
v plod ronil šípek svou krev.

Potok si zpíval stříbrnou píseň,
kol míru se hostila říš,
mé touhy palčivá tíseň
nesla mne v rodnou mou skrýš.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Již pozdě večer také správce povstav zaťukal na sklenici. Líce měl tmavě zardělá, pot na čele, oči svítily.

„Vážení a milí přátelé!“ pravil a na obě strany protáhl svůj dlouhý, šedý knír. „Náš vzácný host, můj milý švakr, promluvil tu ze srdcí všech, krásně a důstojně, jak v úřadě svém je zvyklý. Děkuji mu za to srdečně. Také děkuji našemu vzácnému šéfovi, že si ještě jednou tak slavně vzpomněl, ačkoli poslal už překrásný dar. Je z toho vidět, že si váží práce věrných spolupracovníků.“ Správce mluvil trhaně, zamlčoval se a bylo na něm patrno, jak se snaží udržeti nit promyšlené řeči.

„Inu, musím říct, že jsme se hodně na tom světě napracovali, nastarali se. Moje věrná manželka byla mi vždycky dobrou pomocnicí. (Paní správcová se rozplakala.) Děti jsme vždycky vedli k dobrému a ty, Klárinko, buď vždycky jako maminka. Velkých pokladů jsme nenaskládali, protože jsme dětem přáli, aby užili mladosti. Tloukli jsme se světem a teď jsme čtvrt století tady. Z české chalupy u Miletína jsem vyšel, ale přičinil jsem se a snad jsem to dost daleko přivedl. Pracoval jsem, zachoval jsem si mladou mysl a zůstal jsem tím, čím jsem se narodil. My Krkonošáci se už nepředěláme, to ať se děje, co chce, my máme své hlavy. (Venkovští příbuzní pokyvovali). Každému svoje! A tak buďte taky takoví a až my tu nebudem — tak si na nás vzpomeňte. Na zdar!“

Zase se připíjelo — pan vrchní rada velmi důstojně. Správce vypil sklenici naráz; paní plačíc padla mu kolem krku.

„Podívej, jak jsi mě rozplakal, Tóni —“ vzlykala.

Za stolem potom pravila: „On můj byl vždycky ultra jako za mlada a to se mi na něm tak líbilo.“

Byla už hodina s půlnoci, když se společnost rozcházela. Nejprve zmizel starosta Wanka a oba lesníci. Chřestivé zvonění rolniček jejich koní zaznělo pod okny, ale rychle se ztratilo.

Stará paní účetní vzala na noc do svého bytu správcovo přátelstvo vesnické, rodiče ženichovi šli spat do bytu jeho, hradečtí a trutnovští do pokojů restaurатérových, vrchní rada se synem zůstali u správců. —

Tu tam do černé tmy zaplanulo okno, ale zhaslo brzy. U správců v kuchyni zářilo nejdéle, ale než starý ponocný Pulec hvízdal druhou, stálo celé bělidlo zahaleno tmou a jen okénko z kotelny pomrkávalo.

Sníh už nepadal, ale po hvězdičce nebylo památky.

Hluboký, stejný šum táhl tmou — to jakby se čas zvolna valil v dál.

Ponocný odhvízdal třetí a šel si také nadobro lehnout. Až po páté hodině opět tu tam zasvitla okna — u vrátného, z bytů obou vrchních, ze světnice dělnické. Před šestou kmitaly se již v šeru temné postavy, komíny dýmaly, okna továrních budov zazářila...

U správců byla tma ještě notnou chvíli, ale konečně zabliklo i tam. Služebná Barča vyhrabala se z lůžka a hodivši na sebe sukni, potácela se kuchyní nedospalá. Ústa měla skoro stále dokořán. Posluhovačka, přinášející mléko, se dnes za dveřmi načekala.

Paní správcová, všecka bílá, přišla do kuchyně až po sedmé.

„Všecko to ještě spí,“ pravila, „ale necháme je s pokojem.“

Sofinka zhroucená, bledá, s kyselým pohledem tichounce objevila se po osmé, sedla za stůl a podepřevši si rozcuchanou, kudrnatou hlavičku oběma rukama, čekala na snídani.

Konečně správcová zpozorovala, že v pokojích hostí je živo. I vešla do pokoje k manželovi. Po špičkách šla, zvolninka a nahnula se k spící hlavě. Ruku lehynce, s úsměvem položila mu na čelo. Měkkounce se dotkla. V tom se ruka roztřásla a přitiskla se pevněji. Druhá ruka uchopila mužovu promodralou pravici — — peřinu s prsou odhodila — — Teď obě ruce vzaly muže za spánky a povznesly mu hlavu...

Celým bytem projel divý skřek: „Ježíš Maria — — pomoc!“

Trojí dvéře se otevřely — dcery i hosté vrazili do ložnice. Správcová stála nad mužovým ložem obě ruce majíc vzhůru, prsty křečovitě zkřiveny.

„Tóni — Tóni — pro Krista, on je snad mrtvej!“

„Mami — pamatuj se, mami — tatínku!“ a dcery chytily matku do náručí.

Vrchní rada klonil se nad spáčem. Rozhrnuv košili, poslouchal srdce. Hlava správcova ležela pokleslá.

„Vodu — nějaké kapky — obklada — honem pro doktora!“

Barča zjevena uháněla pro lidi.

Rada stříkal vodu do spáčova líce, omýval čelo, obkládal srdce. Podložil ruku a povznášel hlavu i hruď. Hlava klesla k rameni...

„Ježíši, on je mrtvej, on je mrtvej — můj Tóni —“ a paní zoufale svírala si spánky.

„Maminko, pamatuj se, mdloba je to —“

Rada prudce mykal správcovou paží — opět poslouchal srdce — zas čelo pohladil — —

„Přátelé, nelekejte se, ale myslím, že je konec. Srdce je tiché, ruce, nohy jako led!“ a jak stál nad lůžkem, proud slz vyhrnul se mu do tváří.

„Tóni — Tóni — naše hlavo — pro Krista Pána!“

Přiletěl i pokladník, Klára, od důchodních a shora všichni.

„Teplé na nohy!“ volal Halwinger.

Rada jen mávl rukou.

Výkřiky, kvil, hlasitý pláč naplnily pokoj.

Dole pod okny nastavili se lidé a vyjevené obličeje hleděly vzhůru...

Okno v prvém patře se otevřelo a rada duse se pláčem, zvolal: „Pan správec je mrtev!“ a hlava se mu rozklepala.

Doktor ze Studeného Dolu přijel až po dvou hodinách. To se již zpráva roznášela Korytnou.

Před polednem vylétal z věžního okénka křaplavý hlásek umíráčku.

Mistr Elefant, povstav od práce a upřeně hledě na bílé spousty sněhové, pravil: „Říkal jsem, že se mi nelíbí — scházel — včerejšek ho zabil — snad se i víc napil. Musím říct, že to byl hodný člověk!“

— — — — — — — — — — — —

Zamračeno bylo, sychravo. Na nebi velmi nízko visely mlžné spousty, šedé jako popel. Hořejší lesy zmizely v nich nadobro, níže plazily se rozedrané cáry. Údolí bylo pod bílými spoustami. Do ticha jednotvárně volal velký věžní zvon.

Na prostranství u bělidla bylo lidmi černo. Všecky spolky korytenské: Leseverein, Gesangverein, hasiči, střelci, veteráni vyrukovali ven se zahalenými prapory. Vyleštěné plechy Bradlerovy ostrostřelecké hudby i hřebeny hasičských přílbic svítily z černa.

Na panských saních přijeli dva cizí kněží v komžích a domácí farář v černém pluvialu. Starý, čistě oholený řídicí pozvnesl ruku, a smíšený sbor kostelních pěvců zahlaholil v dál.

Průvod počal se rovnati: starý, mrzutý policajt Schmollersepl v piklhaubně, v dlouhém kabátě, mrače se a vrče seřadil za křížkem školní děti, za nimi lid tovární; komanda zazněla a seřazovali se i spolky. Hasičský sluha Kvitšanton pobíhal pohazuje hlavičkou a občasně z myšlenek vykřikuje.

Když po zpěvu a modlitbách vynášeli rakev k marám, ze síně budovy vylétal hlasitý pláč; venku všecko smeklo, uniformované spolky salutovaly a sklonily prapory.

Při smutečním pochodu hudebním, do něhož buben tlumeně duněl, při hlaholu zvonů úředníci a mistři odnášeli starého správce z bělidla. Minutka a Schwarzblattel kráčeli po stranách.

Za rakví liberecký vrchní rada vedl zhroucenou sestru, všecku v černém, se závoji kolem hlavy, za ním kráčel pokladník Halwinger s chotí Klárou, Sofi a Elinka, obě v hlubokém smutku, s bratrancem, ostatní přátelstvo a hned potom továrník Kalenský, maje po levici šedivého ředitele hrádecké tkalcovny, po pravici starostu Wanku, s prokvetlým věnečkem vousů kolem hubených tváří, v starosvětském černém šosáku.

Továrník byl velmi elegantní pán v krásném cylindru, mužný, maličko obtloustlý, v hezkém obličeji sivě popelavý; oči pod těžkými víčky hleděly mu mdle, pod nosem vinul se kaštanový nakroucený knírek, pod dolním rtem seděla ‚muška‘.

Následovalo úřednictvo z přádelny ve Studeném Dole i z jiných závodů vzdálenějších, úředníci vrchnostenští, lesníci a vzadu zástupy obojího pohlaví.

Lidé vybíhali ze stavení, stavěli se u oken a pohledem celý průvod doprovázeli.

V chrámu měl starý farář Sturm s kazatelny řeč, ve které jadrně chválil dobrotu i spravedlnost zesnulého, jenž tu dlouhá léta řídil slavný závod a byť jiné národnosti, vždy přátelsky a pokojně žil s celým městem. Doporučil ho modlitbám a dobré vzpomínce.

Když se po requiích všecek zástup vyhrnul na zapadaný hřbitov a po zpěvu i modlitbách spouštěli rakev do hrobu, paní správcová skulila se na žluté, zmrzlé hroudy. Trvalo chvilku, než ji mohli odvésti. Prapory byly skloněny, pláče mnoho, Sofi a Ella bědovaly usedavě; i dělníci slzeli a tlačili se, aby hodili hroudu na pánovu rakev. Hodil ji i pan Kalenský.

Pohovořiv ještě s farářem, odcházel s Wankou a s hrádeckým ředitelem.

„Velmi truchlivá událost!" pravil cestou a vážně pokýval hlavou.

Před chrámem postál ještě se starostou v živém hovoru a rozloučili se velmi přátelsky.

Rolničky panských běloušů zazvonily, pohřebníci honem se uhýbali, a již sáně ujížděly zas k bělidlu. —

Před samým polednem chvátal pokladník Halwinger k továrníkově ville; byl požádán za rozmluvu.

Továrník sedě v salonku u číše vína a pokuřuje, ukázal na protější lenošku.

„Jak se daří milostpaní?" tázal se po česku, hlasem zastřeným.

„Děkuji, lépe —" stoje uklonil se Halwinger a děkoval za všecku čest o svatbě i o pohřbu prokázanou.

„Sedněte, prosím," opět pobídl Kalenský. „Pane pokladníku, povedete zatím všecku správu závodu za svého pana tchána."

Pokladník uklonil se s uctivým úsměvem.

Šéf počal se potom vyptávati na poměry obchodní, na úřednictvo i na dělný lid. Halwinger klidně odpovídal.

„Vy jste, pane pokladníku, pokud mi známo, Němec, já jsem Čech, ale to dobrému poměru našemu zajisté ani nyní vaditi nebude. Víte, že dbal jsem, aby styky mého úřednictva ať té či oné národnosti byly vždy přátelské. Přál bych si, aby tak bylo vždy!" a mdlé oči šéfovy přímo se na pokladníka zahleděly.

„Přičiním se, aby příčiny k steskům s mé strany nebylo."

(Pokračování.)

Teréza Dubrovská:

Z NOVÝCH PÍSNÍ.

SVÉ PÍSNI.

U zdroje své písně sedám v zamyšlení,
lekníny tam kvetou, tichá tůň se pění,
zřím jak vlnky pospíchají kolem břehů,
jakby napadala do vod rouška sněhu.

Kapradí tam roste, řeřáb rudě plane,
rákosí se chvěje vánkem zkolébané,
modré vážky stojí tiše nad vodami,
milenci jdou kolem, ruku v ruce, sami.

Na pokraji tůně šípek dumá bílý,
pěnice si hnízdo v keři vystavily,
čmeláků rej snes' se graciosní, hravý,
tam kde skabiosy bledé vstaly z trávy.

Slunce na západ jde, proplétá se listy,
líbá něžné růže, leknínu květ čistý,
drahokamy třpytné do vod temných hází,
řeřáb žhavě plane, paprsk hasne v mlází . . .

Pěnice tak sladce v šeru vonném zpívá,
motýl used' na list, nad tůní se kývá,
vážky pohnuly se, rozletěly hravé . . .
a do ticha noci zvučí zvonů „Ave".

PÍSEŇ.

Má duše do ticha se halí
jak ubledlý květ podzimní,
ocúny kvetou, slzy pálí
romance intimní.

Na strunách ruka moje hraje,
v zrak kouzlí kraje zapadlé . . .
vzpomínky čarovného máje,
jich vůně uvadlé.

Zní tklivá píseň nocí snicíí
nástroj se v touze zachvívá,
V sad luna vchází bledolící
tak luzná, zářivá . . .

Ferdinand Pátek:

DOPISY JANA NERUDY.

(Pokračování.)

27.

Milá Gabrielo!

Vzdávám Ti opětně díky za Tvoji pozorlivost! Jsi neúnavna.

Za to prosím, abyste mým skrovným dárkům nepřikládali více váhy, než vskutku mají. Vždyť vím, že děti Vaše těší každá maličkost, a v tom už je pro mne dík. Nejsem bohat; kdybych byl bohat, potěšil bych je věcmi lepšími.

Těší mne, že Jste všichni zdrávi. Za to mne zase pořád pokoušejí obtíže a obavy. Pánbůh mne chraň před poléháním zase!

Jsem Váš všech upřímný,
zvláště Tobě cele oddaný

3./11. 87. *Neruda.*

28.

19./12. 87.

Milá Gabrielo!

Musím Ti nakvap psát, protože Brandejs zaslal Rudolfkovi „Národní divadlo", které mu měl teprvé zítra zaslat. Bojím se, aby se něco na tom nestalo. Je to „atrapa", skrýš; divadlo se opatrně vzdvihne a objeví se hračka vnitřní.

Zítra odjede z Prahy také bednička s cukrovím na vánoční stromek. Doufám, že letos pochodím líp, než vloni, totiž — alespoň doufám. Poslal bych cos jiného, ale když je to tak těžké při dětech již dorostlých!

Děkuji Ti pěkně za posléz mi zaslané máslo, výtečné jako vždy. Noviny budou, doufám, docházet pravidelně dále; když ne, dejte zprávu. Jenom „Paleček" nevím přijdeli; má nového nakladatele, kterého neznám.

Srdečný pozdrav všem, Tobě a Alojsovi zvláště a upřímné přání k svátkům a Novému roku.

Tvůj

Neruda.

29.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

Zdali pak přicházejí časopisy řádně? Dejte mi příležitě včasnou zprávu. — Vánočky vydržely až do dnešní snídaně a byly pořád výtečny. Díky!

Tvůj

5./1. 88. *Neruda.*

30.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

V sobotu uzenina, včera bažant, dnes zase uzenina — Ty vidíš, že se z Tvých darů činím! Upřímné díky za výtečné „zboží"!

Cele Tvůj

9./1. 88. *Neruda.*

31.

Milá Gabrielo!

Děkuji Ti srdečně za zásilku; obé, máslo i sýr, znamenité.

Tvá velice laskavá nabídka stran svrchnice mne potěšila; skutečně jí právě potřebuji, mámť sice dvě, ale jsou obě přestárly, tvrdy jako kámen, snad už půlstoletí stary. Budu Ti vděčen.

Nejsrdečnější pozdrav Tobě, Alojsovi a dětem.

Cele Tvůj

22./10. 88. *Neruda.*

32.

Milá Gabrielo!

Upřímné a srdečné díky za krásnou, měkkou, lehkou svrchnici; doufám, že mi poslouží, dá-li pánbůh, ještě léta. I povlak jste daly! Přemýšlím, čím zase Tobě prokázat službu. Také za to výborné máslo díky. Odpusť, že se s poděkováním vždycky opozďuju; když ale mám napořád starostí tolik! Stále abych jen myslel na nebohé své tělo. Musím se dát vodit, nohy dříve už nemocemi zeslabené ovšem teď už nesesílí. Průvodce stojí denně zlatku, a ty ostatní výdaje hospodářské! Můžeš si pomyslit!

Příjmi ještě jednou moje upřímné díky a pro Sebe a Vás všechny můj nejsrdečnější pozdrav!

Cele Tvůj

9./12. 88. *Neruda.*

33.

Milá Gabrielo!

Přicházím s gratulací raději už dnes. Později v témdni bych se už při nejlepší vůli ku psaní nedostal, a Ty bys naposledy se domnívala, že na Tebe nemyslím.

Přeju Ti z plného srdce, abys byla šťastna v Sobě i ve své rodině. Zdráva. Spokojena. Bys se dočkala až i Tvůj Rudolfek bude už dědečkem. Uvidíš — stane se to! —

Jsem Ti ještě v dluhu se svým poděkováním za výtečné máslo. Pochutnal jsem si zase jednou. Teď za zimy je s takovými věcmi v Praze kříž.

Zimu jsme snad už přečkali? — Byla sucha, hodila se mi, mohl jsem se procházet denně dvakrát. Ale teď se mi to nějak hatí. Ta zlá vánice — nevím, byla-li u Vás v týž den minulého téhodne jako zde — zase mne chytila náhle jako loni na ulici. To jsem vystál strachu, než jsem došel domů! Vždyť tomu zrovna rok, co se mi to neštěstí moje stalo.*) — A po vánici je tu déšť, který zas mi hrozí jinak: upoutaností, domácím vězením.

Jste zdrávi? Přijedeš s Hildou? Jen abych byl trochu zdráv, bych se s Vámi potěšil! Co dělá Alojs, Rezinka, Rudolfek?

Příjmi srdečný můj pozdrav!

Cele Tvůj

21./3. 89. *Neruda.*

34.

Milá Gabrielo!

Dovoluju sobě na adressu Tvoji zaslati škatuli českých sušenek pro Rudolfa k svátku. A prosím, dej mu hubičku za mne — ano?

Zároveň přikládám velkonoční „vajíčka“. Laskavě je rozdej. Jsou jen z papíru, k postavení někam na stolek, a mají proto nožičku v zadu. Když není nic „nového“!

Doufám, že Jste všichni zdrávi. Mne to skákavé počasí zas moří. Na slabé tělo má i pouhý mráček vliv. Zvláště ale dnes se cítím sláb. Měl jsem dvě návštěvy dlouhé, neodbytné, a když mne někdo přes $^1/_4$ hodiny moří, jsem už znaven. Ale jsou lidé, kteří takového něco ani nepozorují.

Příjmi nejsrdečnější pozdrav pro Sebe, Alojsa a všechny děti! Šťastné a veselé svátky!

Cele Tvůj

15./4. 89. *Neruda.*

35.

Milá Gabrielo!

Ani nevíš, jaké služby Jsi mi prokázala Svým lahodným máslem! Právě byla a jest skoro všude dosud tu veliká nouze o máslo dobré, a nevím ani, kde bych byl jaké sebral. Tvoje mi vypomohlo, a vypomáhá nyní ještě co šmolc. Snad jsi četla v novinách o té máslové nouzi v Praze?

Také bochánky konají mi dosud znamenité služby. Ráno do kávy není lze sobě ničeho lepšího myslit. Děkuju Ti náramně za oboje.

Těším se na Váš příchod. Jen abych byl dosti zdráv a mohl Vás alespoň trošičku užít. Hilda ať si vezme pro mne nejhezčí hubičky s sebou!

Srdečný pozdrav Alojsovi, Rezince, Gabriele, Rudolfovi — Tobě ovšem na nejprvnějším místě!

Přijeďte zdrávy!

Tvůj

29./4. 89. *Neruda.*

36.

Milá Gabrielo!

Nemohu již odkládat a musím Ti vzdor své ukrutné rýmě předce již psát, abys Sobě nečinila nepravý výklad.

Že se hněvám, tedy již víš. A také Ti již Alojs řekl důvody, alespoň některé. Považujuť, co s Rudolfem se učinilo, za rozhodnou chybu: mladá dušička je brzy zkažena, nesmí se s ní jen tak hrát! Budete musit na něho tím více si dát pozor, až bude na prázdninách!

Rozumí se samo sebou, že mně ani nenapadne mluvit Vám do Vašich práv rodičovských, jsou mi nedotknutelny, ale mluvím co Váš přítel — upřímnějšího Jste neměli, to smím říci. —

Vzdor mému nepsaní, litoval jsem Tě ovšem srdečně, slyše, že trochu churavíš. Doufám, že vše je a zůstane již dobře. Buď mi zdráva a šťastna!

Pozdrav mi Alojsa a celou rodinu.

Jsem Váš vždy věrný

26./11. 89. *J. Neruda.*

37.

Milá Gabrielo!

Přicházím se svým srdečným přáním k svátkům a Novému roku a skládám do Tvých rukou také přání Alojsovi a dětem. Ať jmenovitě Teréze přinese nový rok, čeho ona sobě teď nejvřeleji přeje. Také jejímu ženichu srdečný pozdrav!

A teď hezké zas, velice hezké díky! Za vzpomínku onehdejší, za zásilku dnešní. Myslíš na mne jako na „Svého“ — viď? I vždyť jím jsem!

Kontrolovat poštu, jak Teréza píše, ovšem už nemohu. V malé bedně vše v pořádku — velkou odnesl si už František.*) Dopisy přišly později než bedny.

*) Na konci zimy r. 1888 zlomil si Neruda nohu.

*) Redakční sluha „Národních Listů“.

Posílám Ti bedničku jížního ovoce. Vybral jsem je ovšem včera sám, ale bude-li v bedně to, co jsem vybral, nemohu také kontrolovat. Doufám ale, protože firma je solídní.

Tedy — cele vždy Tvůj

22./12. 89. *Neruda.*

38.

Milá Gabrielo!

Děkuji Ti za laskavě mi zaslaný sýr. Těším se vždycky na něj, a ihned po obdržení rozděluju se o něj s drem. Juliem Grégrem, jemuž chutná. Jsem Ti ovšem ještě více díků dlužen, za různé zásilky; ale když byla tak těžká, mrzutá, zlá doba — výslovných díků, ač zasloužených, jsem Ti v té době nečinil. Však víš, že mi každá vzpomínka Tvoje je obzvláště milá! —

Zpráv od Vás nemám již po 4 neděle asi. Soudím z toho, že vše je u Vás již bohudíky dobře. Dle posledního listu Terézina Alojs se hezky pozdravoval; dnes je asi již zase statný. Gabriela dle téhož listu ještě churavěla; byla to nejspíš také ta ukrutná chřipka, po níž následky někdy táhnou se po měsíce.

Až budeš moci, potěš mě zase několika Svými řádky. Nebo ať mi zatím Teréza zase — alespoň krátce — píše, jak že se máte.

Ty jsi teď pořád statná, bohudíky! Také je toho věru potřebí!

Příjmi můj srdečný pozdrav pro Sebe, Alojsa a děti, a vzpomínej v lásce na Svého, Vám všem upřímně oddaného

18./2. 90. *Nerudu.*

39.

Milá Gabrielo!

Srdečné moje přání! Buď mi zdráva a spokojena! Měj brzy za sebou další radosti, jakou teď s Terézou! A hlavně, pak ať se Ti Rudolfek zdaří a je Tvojí pýchou! —

Děkuji Ti za Tvoji zásilku upřímně. Já s jara spotřebuju vždycky sílu vajec čerstvých, jím je denně, a zásilka byla tedy velice včasna. Díky! —

Jsem tak nějak sláb, snad tím náhle nastalým počasím jarním. Stíží a nejistě chodím, se strachem při každém kroku. Chraň mne pánbůh!

Čtu v listu Terézině, že Jste zdrávi. Máš tedy dosti síly, abys za mne zobjímala celou rodinu. Jen to učiň!

Oddaný Tvůj

19./3. 90. *Neruda.*

(Pokračování.)

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

8.

Děsná noc!

Tak zastenala Ludmila, když druhého dne ráno v pokoji svém otevřela okna do kořán. Ssála vzduch, jenž na ni z venčí dýchal; ssála vycházejícího slunka světlé paprsky. Vzduch i světlo zdály se být svěží lázní, v které omývala duše bolesti po té noční tmě, v jejíž černé tůni ztratila své hrdé vědomí, poslední svůj skvost.

Hnus života ji ovanul. Utíká před ním; utíká z toho obydlí, kde je otrokyní, a jde za dvůr do polí. Nemůže se svěžího vzduchu a božího světla ani nasytit. Obé je jí hudbou dne, jejíž zvuky zdvíhají ji z hlubin k jasu myšlenky.

„Co teď?" ptá se sama sebe a dívá se k slunéčku, jež vyšlo z černých borů v konci širošíré roviny a krášlí sněžnou pláň, třpytící se leskem tancujících po ní paprsků. Polyká očima ty paprsky; i ústa k nim otvírá, jako by jimi chtěla očistit všechen hnus a všechny skvrny, které cítí na duši i na těle.

„Co teď?" ptá se zas a místo vlastní odpovědi slyší krákot vran, jež černým hejnem kloužou po blankytu nebeském, hledajíce ranní žír.

Jde dál a dál. Před sebou vidí člověka. Za sebou táhne ruční saňky po sněhu; na nich kupu haraburdí s kupou ranečků. Cesta uhýbá se trochu do kopce. Muž supá, vleka břemeno. Ale i mezi supotem bafčí z dýmčičky.

Nyní odpočívá, dívaje se za sebe.

„Pánbů rač dát dobré jitro," pozdravuje z daleka.

„Kam pak, Škarpo, kam?"

„Odvážím si všechno, co mně zbylo od štědrého dne, když mně prodal chalupu."

Zlostně odplivnul, a drže v ruce fajfku, kterou vyndal z úst, hrozil ke dvoru.

„Vím všechno, vím," pravila a vzdychla si.

„Ach, drahá milostpaničko, vy nevíte ničeho . . ."

Nerozuměla a pronikavě se naň dívala. Staroch byl ošumělý, plný vrásek na čele i na tvářích, neholených, drsných jako strnisko. Pozoroval, že si ho prohlíží. Svraštil čelo s hustým, dohromady srostlým obočím a děl.

„Starý dědek . . . zchátralý, sedřený . . . a teď jako v plotě kůl . . . sám a sám . . . Žena dávno pod drnem . . . Jeden syn mně padl v Haliči a druhý leží dosud ve špitále bez nohy . . . Tak tak, milostpaničko . . ."

„Každý neseme své břemeno, a máme toho, milý Škarpo, všichni dost . . . Vím o vašem neštěstí."

„O mém ano, ale o svém ne, sice byste odtud utekla."

Chtěla cestou dále jít, ale zvědavost jí nedala.

Ptala se:

„Víte o nějakém tajemství?!"

„Celičký svět o něm rozpráví, jen snad vám to dosud nikdo neřekl . . . Víte, kdo založil oheň v starém stavení?"

„Kdo?"

S dýmkou v ruce ukazoval ke dvoru a zasípěl:

„Ten tam dal to jakýms darebákem podpálit, aby potom lacino moh koupit nový zámeček. Již tenkrát věděl, jak to všechno smutně pro vás dopadne."

Zachvěla se. Mlčela.

Staroch pokračoval dál:

„A víte, kdo dobrého vašeho pána přived do kriminálu?"

„Snad jeho řeči neopatrnost."

„I to to . . . zas ten vydřiduch . . ."

Vyprávěl, jak si do hospody pozval Roubana a jak ho zradil nastrčeným náhončím.

„Tak jsem vám to pěkně vyložil a půjdu dál . . . Jedu k sestře do sousední vesnice."

Vyhaslou fajfku nacpal novým tabákem, znova zabafčil a přehodiv si popruh přes rameno, s nahrbeným tělem táhl na saňkách své bohatství.

V mozku mu rachotí: „Kdybych darebákovi ztracenou tu chalupu mou také mohl podpálit."

Od včerejška nemá pokoje. Nespal celou noc; i ve snách se mu zdálo o ohni. Spadlo mu to z mozku do krve a teď celým tělem lomcuje. Paličské myšlenky se klubí do vzduchu jak ten jeho tabákový kouř.

Ludmila stála jako zmámená. Když se vzpamatovala, skládala drobty paměti a připomínala si minulost. Ano, hned v hospodě ho zatkli, odvezli, tajně soudili. Neměla od něho žádných zpráv. Nesměl ani psát a nemohla mít tušení, kdo byl původa. Myslila, že nahodilí svědkové, kteří, podslyševše, okamžitě donesli.

Vše v ní víří; každá myšlenka je bolestí a hněvu jedním kamenem. Kameny ty rostou a celá duše je jich černou budovou.

Vykřikla:

„Pomstím se!"

9.

Tomar, zahalen do kotoučů dýmu z doutníků, přecházel pomalými kroky v přízemní své pracovné. Vzpomínal. Prožitá noc tančila a zpívala mu v paměti. Nemohl se zbavit rozkošné tě písničky. Má plnou hlavu melodie té; její zvuky padají mu z mozku jako jiskry do srdce. Otrokem své otrokyně stal se za jedinou noc. Bylo to jak za parného dne, když letní bouře náhle přikvačí. Tvrdé, nelítostné, lačné pohlaví prošlo žárem plamenů a roztaveno bylo v lávu lásky, jež zaplavila útroby. Hořel, a zdálo se mu, že od včerejška vystoupil sám nad sebe.

Je teď na vrcholku životního snažení. Hledí nazpět bez lítosti, bez měkkosti; vždyť vše, co činil, musilo tak být. Mlčí svědomí. Mluví jen dvě myšlenky: jak zatarasit k sobě přístup dotěrných těch náhončích, a jak připoutat si na vždy ženu tu, jejíž obraz se mu vrývá v mozek každou vteřinou.

Zničit všechny muže ty? Zničit také Tomáše? Vždyť nyní ve válce životy moc neplatí.

Kde je Ludmila?

Šel ji vyhledat. Vrátila se z procházky a hledí otevřeným oknem svého pokoje. Venku zimní klid; v její duši bouř.

„Nastudíte se," slyší hlas.

Otočila se na rtech s úsměvem, s mrakem na čele. Úsměv lhal, pravdu mluvil mrak

„Nastudíte se," opakoval, pozavíral okna a doložil: „Jedu odpoledne do města a koupím pro vás nový kožich, jehož máte nyní v zimě potřebí. Pojeďte se mnou, abyste si po svém vkusu vybrala . . . Vaší kráse bude sobol slušet nejlépe."

„Pojedu. Ale zaobalme dlouhou zimu nejen do kožichu, ale i do trochu zábavy."

Přisvědčil.

„Je dnes klidnější a milejší," liboval si v duchu, vida její úsměv kolem rtů, úsměv záhadný a ztrnulý.

Nerozuměl mu a na hlas děl:

„A teď nejdůležitější věc . . . Nevím jak bych počal, zda-li z konce nebo z počátku . . . Včera jsem se překvapil, když jsem pustil šílenou. Je dosud v dědině a rád bych chybu napravil . . . Mám s ní kříž . . . Peněz jsem jí dával dost a dost; ale vždycky všechno rozdala. Opatroval jsem ji v různých útulnách a ústavech; ale pokaždé z nich utekla a přidružovala se k žebrákům, s nimiž nejraději chodí po světě. Poraďte, co mám počít s ubohou?“

„Ponechte ji u sebe.“

„Toť nemožné,“ zvolal udiven a překvapen.

„Jen prozatím, aby nebyla tu lidem na odiv a vám k pomluvě. Později se najde jiný prostředek.“

„Myslíte?“

„Ovšem že.“

„Poslechnu a prosím, abyste mně pomohla ji uklidnit.“

„Pomohu.“

Prohlížel si komnatu a děl:

„Máte málo místa, a to lůžko, na němž dceruška vám zemřela, tady překáží. Odstraňte bolestnou tu vzpomínku, a bude vaší duši lehčeji.“

„Ne, nechte mně je zde.“

„Tož se přestěhujte do jiného pokoje.“

„Tady zůstanu. Mám z oken pěknou vyhlídku.“

Když ještě chvilku pohovořili, rozloučil se, řka:

„Jste se mnou spokojena dnes?“

„Úplně.“

Odešel.

Blesky z očí za ním sršely, a hned po nich vyvalil se slzí proud. Vrhla sebou na kolena vedle dceruščiny postele a zabořila hlavu do peřin, dusíc v sobě štkavý pláč. Dlouho trvalo, než se zdvihla se země. Stanula a šeptala si do duše:

„Držím ho . . . držím ho pevněji než on mne . . . A nyní především se zmocnit osudného dopisu.“

*

Překotem se valily v ní síly duše na opačný pol, a v přívalu tom každá vlna volala: „Ubohý Tomáši!“

Povznesl ji z chudoby, ale manželství jí bylo dlouhým, chladným, každodenním chodem bez jásavé barvy, bez ohně. Nebyla to láska, byl to zvyk: někdy nudný, někdy posypaný sladkostmi a vždycky šedivý. Ani jeho něžnosti jí nešly do hlubin a rozčeřovaly stojaté její vody jenom z povrchu. Ale měla jednu silnou, neochvějnou vlastnost, tvrdou jako žuly kus: byla věrná samička. Věrnost muži byla ctností i povinností zároveň. Říká se, že povinnost bývá někdy trestem osudu; a utrpením že často bývá ctnost. Ale nesla i svou ctnost i povinnost ne jako břemeno ale jako štít své ženské bytosti. Byla jako socha z nejtvrdšího mramoru. Jen černá noc a v černé noci hrozný úder kladivem mohl vynutit jiskry ze srdce té chladné ženštiny. Hrdost ta, v níž bylo trochu pýchy, byla vyvrcholením její ženské důstojnosti, její ženské hodnoty. Cítila ji v nitru jako svého srdce nejkrásnější skvost. Trhávala všechny nástrahy; odmítala všechna pokušení, všechna lakadla. Při její kráse bylo mnoho pokušení těch; ale duše vítězila vždycky nad krví. Opakovala si často obměnou zlatá slova evangelia: „Každá žena, jež by pohleděla na muže ku požádání, již s ním v srdci cizoložila.“

Vedle chladu k muži hořela v ní láska k dcerušce. Milovala ji jak život svůj, a když ji ztratila, nestala se láska pouhou vzpomínkou, ale dále hárala jako pomníkové světlo nad hrobem.

Nyní, když se dověděla vše, rostla lítost nad bolest a volala:

„Hřešila jsem, hřešila!“

Dosud muži svému nerozuměla Teď se otevřely oči jako zázrakem. Vidí mu do duše i do srdce.

Srdce bylo hluboké i nad roviny ploských lidí vznešené. Chtělo dávat, rozdat se; ale chtělo také brát, lásku brát. Prahnul, aby sestoupila do těch hlubin a těšila se jeho pokladům; toužil, aby vystoupila na ty hory a dýchala tam vůni květů, svěžest vzduchu, kochala se vyhlídkami širošírých rozhledů. A ona neuměla, nemohla mu více dát než chlad své věrnosti.

Pozdní láska vzplanula teď vedle lítosti.

Sedí na pohovce svého pokoje. Maně otáčí se k oknu, odkud se táhne do komnaty slunečního prášku dlouhý sloup, světlem slunka pozlacen. Utkvěl na něm zrak i myšlenka: prach, pouhý, šedý prach se zdvihl ze země a je teď jasem ozářen. V duchu klečí před Tomášem a prosí ho: „Odpusť mně můj chladný hřích!“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Dr. *Čeněk Zíbrt:*

Protičeské satiry spálené v Praze 1622.

(Dokončení.)

Druhý oddíl knížky obsahuje skladby Gviska de Goa. Pod tímto jménem Pěčka otiskuje báseň lichotivou, podanou v Římě 4. července 1618 papeži Pavlovi V. Radí ku potrestání a vyhostění odbojných Čechů rohatých po zkrocení lvů českých. Zlomyslným výsměchem oslovuje Pěčka malomocnou Prahu, tuto stoku nečistot, Sodomu, Gomorru, chátru, která ho vypudila do vyhnanství. Otiskuje slátaniny, jak ho trápila podagra v cizině, jak vzpomínal na své přátele v nevděčné Praze. Země, připojené k Čechám, přirovnává k nevěstinci. Oslavuje Pavla Michnu a jeho rodinu v několika básních. Podkuřuje s dotěravou úslužností znaky pánů Slavatů, Martiniců, Waldštýnů, Michnů a neopomíjí velebiti také znak svůj. Čechům se vysmívá: Magnetická jehla přitahuje železo. Přidáš-li k ní rozetřený česnek, pozbude své síly a moci. Dej česnek, setřený s železem, Čechům. Uvidíš, že ustanou ve svých snahách. Takovouto protidávkou vzbudíš Čechům pročištění (purgací) a usedneš nad nimi bezpečně. Třemi básněmi raduje se, jak vánkové snesli písaře Fabricia z okna do příkopu. Stejně lichotí Vilémovi Slavatovi a jeho rodině. Na obrázku s veršíky Pěčkovými naznačena míra, kterou když změříš podle předpisu udaného, dostaneš výšku, s jaké sletěl, zázračně zachráněn, Slavata. Rovněž obšírně chválí a lichotí se Pěčka knížeti Karlovi z Liechtensteina a jeho rodině. Mezi tyto básně vplétá verše na sebe a o sobě. Smíchem prý pláče a pláčem se směje. Čeho prý by se obával? Nenávisti? Pro smích! Nestydí se, že jest krutý, bodavý básník. Štítí se krokodilských slzí českých. Sestavuje pak hříčky, jak proti oslavě kalichu husitského obdobně postupuje obrana katolíků. Těší Bořitu z Martinic pochlebným věnováním. Vedle jiných básní otiskuje na závěr Pěčka prosu, chválu Čechů, Encomium Bohemorum. Na několika stranách rozplývá se s přetvářeným nadšením, jaké dobré vlastnosti měli a mají Čechové, jak se jim daří poctivé jejich snahy a vlastenecké záměry, jakou věrnost vždy osvědčili, slova nezrušili, aby jim žehnal Bůh v jejich tužbách a chránil jich od zkázy atd. Na konci této chvály vyobrazen jest rak ve věnci, na označenou, že dlužno čísti tuto chválu račím krokem, nazpátek. Čtoucí pak vyrozumí, že se tomu všemu Pěčka posmívá a tak skládá chválu na počesť Čechův, aby čtena pozpátku chrlila na Čechy potupu nejhanebnější, jakou nikdo a nikdy si netroufal uveřejniti, ani v dobách nejvášnivějších půtek letákových v časech tehdejších a nikdy potom až do nové doby. Na př. začátek: Bohemi semper fideles in facto et re suis regibus fuerunt... (Čechové vždy věrní skutkem a věcí svým králům byli...). Překládá-li se latina nazpátek, zní tato chvála: Byli králům svým věcí a skutkem nevěrní vždy Čechové. Konec: Dii vos salvent non perdant recte fecistis non erravistis Bohemi. Překlad: Bohové ať vás zachrání, ne zničí, dobře jste učinili, ne chybili jste, Čechové! Laskavý čtoucí přečte chválu račím směrem a chvála obrátí se v pravý opak. Po tomto prosaickém račím chvalozpěvu Čechů připojil Pěčka také račí verše na oslavu národa českého, kde s podobnými hříčkami tupí svoje krajany a zahrnuje jako onen nehodný pták v bájce svoje rodné hnízdo mrzkými urážkami a malomocným vzdorem i pošetilým vztekem mstivého, až nepříčetného odrodilce, jenž svou knížkou pojistil si v českých dějinách žalostnou památku. Škoda, že se nepodařilo tehdejším úřadům zničiti všecky výtisky, aby aspoň byla zahlazena tato neblahá památka i se jménem Pěčkovým, úplně pak zapadlým a vymazaným z činnosti veřejné, posavad mu svěřované. O událostech, jichž se Pěčka dotýká, psali tenkráte v polemikách také jiní a důrazněji postupovali proti Čechům, hájíce svého stanoviska důstojně, nebo vtipnými paskvily a karikaturami, ale k tak nízké úrovni nesnížil se ani jediný, aby souhlasně s vládnoucím knížetem z Liechtensteina všichni upřímní Čechové se zhrozili, za jaké meze může zablouditi bezpříkladná zloba zrádného zbabělce, který v domnělém bezpečí odhalil všechen hnus a kal svojí ubohé duše!

DIVADLO.

Alois Jirásek: *Otec.* Drama o třech dějstvích. Nově studováno a scénováno po prvé dne 19. listopadu t. r., režisér Gustav Schmoranz.

Do nejlepší doby vítězícího realismu a bouřících se proti němu směrů volnějších, dokládajících své oprávnění přeceněnými uměleckými zjevy ciziny a vzdorně podceňujícími samostatnost domácí, přišel r. 1894 Jirásek s třetí svou dramatickou prací, „Otcem". V jeho přímočárné prostotě, v jeho české přiléhavosti spatřován byl příznivými i nepříznivými posuzovači literárními především realistický, až naturalistický, výsek života. Dnes, kdy pominuly bludné mlhy názorů, vidíme především, že Jirásek hned svými prvními pracemi pro divadlo, selskými dramaty, „Vojnarkou" a „Otcem", více než vyrovnal se cizím soupeřům v dramatě realistickém, jsa stejně dovedným v stavbě celku i kresbě figur a nad to předče je samostatností díla, vroucností pojetí a proniknutím životních základů umělecké práce; a dále, že jmenovitě v „Otci" vytvořil více než realistický

obraz ze života dvou rodin ve vesnickém zátiší. V rámec rodinného příběhu, ve kterém vyniká zápasící, vítězící a posléze zdrcená postava otce Diviška, soustředěny jsou všecky rudimentární prvky českého venkova: především přilnutí k půdě jakýmsi ideálně-prospěchářským názorem; láska k dětem, neodlučitelná od hmotných zájmů, tu lehkomyslně shovívavá, tu zarputile svéhlavá ve svém názoru na štěstí; plahočivá chamtivost, nevidoucí za svou hmotnou mez; řešení poměru k Bohu bezduchým pobožnůstkářstvím — vše podloženo citem, který je hranicí nejtvrdšího sobectví a absolutního odříkání se osobního štěstí. Tyto prvky ožívají v ději a postavách prostých jako kresby Alšovy, ale stejně výmluvných, jímavých, nezapomenutelných; je to splynutí rysů a barev založených na jednotné, tvůrčí síle vyzrálého češství — onoho „českého milování", jaké je vlastním srdcím Němcové, Alšovu a nejvyspěleji Jiráskovu, když umění jejich obírá se těžením z pravd, které jsou jádrem českého člověka. Pravda Jiráskem v „Otci" umělecky vytěžená vyznívá hořce, proto však není vypitvána s menší láskou.

V novém nastudování, které naplněným domem bylo nadšeně přijato a jímž vhodně bylo zahájeno nové období, působila hra dojmem mohutnějším než kdykoli dříve. Pečlivá, chápající režie řed. Schmoranze, vedle vnější případnosti výpravy v dekoracích i figurální komposici, měla na zřeteli jednotnost rysů celkového obrazu a dbala vystupňovaného účinu prosté kresby. Hlavní úloha, kterou svého času znamenitě vytvořil Šmaha, a po něm zcela odlišně a neméně zdařile Mošna, připadla panu Hurtovi, jenž s vítězným výsledkem vynaložil svou bohatou tvůrčí schopnost na výkon zcela samostatný a nový. Pojal Diviška jako předčasně zestárlého, scvrklého chamtivostí, zarputilostí; kreslil důsledně, pevně; podrobnosti byly logickými výsledky celkových rysů. Nejpůvodněji a zároveň nejsilněji vyzněl jeho výkon v rozčileném závěru prvého dějství. — Po svých předchůdcích Mošnovi a Váňovi ujal se pan Čepela s láskou vděčné úlohy „doktora" Smetany; přesvědčujícím citem dojali obecenstvo k slzám pí. Rýdlová a p. Kohout, jako nešťastní milenci. Také v ostatních úlohách vynaložena byla bedlivá píle a dobrá vůle, takže bylo dosaženo výkonu pro divadlo velmi čestného.

Městské divadlo Král. Vinohrad dnem 24. listopadu t. r. dovršilo prvé desetiletí svého trvání. Rychle přešlá, poměrně krátká doba jeho deseti let jest bohatě vyplněna, obsahuje pestré dějiny, znamená silnou, prvořadou složku v dějinách českého umění dramatického. Zaznamenávajíce toto jubileum práce, nebudeme za této radostné příležitosti vyčítati záplavu operet, kterými divadlo udržuje ve stálém oběhu chybný kruh zálib obecenstva, jímž hoví pro svůj kasovní prospěch; ani uvažovati otázku, pro nás rozřešenou, je-li nutným a uměleckým potřebám a požadavkům města s výbornou operetní scénou vyhovujícím provozování zpěvoher, třeba s vynikajícím dirigentem, přece s nedostatečným souborem výkonným — a budeme se zabývati jedině činohrou. A ta vykazuje bilanci v každém směru potěšitelnou, zdar stále vzestupný. Její pole široce se prostírá od nejbujnější frašky, které dobře sehraný, vzájemně na sebe zvyklý personál vyhovuje temperamentní souhrou, až po vážné drama, druhdy hraničící na experiment, s nímž se vyrovnává režisér i výkonný umělec vypiatým úsilím uměleckým; v hranicích těch nalézáme i sensační hru moderní i tragedii a komedii klasickou. Již v prvém období, za vedení Šubrtova a Kamprova vykazoval repertoár články, při nichž rozhodoval zřetel umělecký v řadě prvé, ohled na zvyklost obecenstva v řadě poslední; nesjednaly si třebas úspěchu, tím méně přízně, ale v retrospektivě vzbuzují úctu a uznání. Druhý ředitel divadla, Štech věnoval péči finančnímu zabezpečení divadla a napomáhal mu rovněž okázalostí repertoáru. V nové éře, za ředitelství dra Fuxy a dra Hilara živel vážný a čistě umělecký nabývá v činohře převahy, a to jmenovitě v posledních letech, válečných. Domácím auktorům skýtá se s dostatek příležitosti představiti se, i když zisk je pochybný; a každé nastudované práci opětovně jest přáno místa v pořadu her. — Soubor umělecký, v prvém roce divadla bohatě sestavený, doznal četných změn; zmizely talenty, od nichž mnoho bylo čekáno, vynořily se jiné, neznámé, a překvapily svým rozvojem. Čtenáři naši z jednotlivých posudků znají ráz hlavních členů činohry a jejich vynikající výkony. Ze členů od počátku divadlu věrných na nejvyšší stupeň vyšinul se pan Bedřich Zakopal, jehož umění již dnes rovná se uměleckému stupni nejlepších českých herců, které vůbec pamatujeme, stojíc nejblíže karakterům Fr. Kolára, Frankovského a Mošny, majíc však svůj osobitý ráz v moderním rozmachu. Vedle utěšeného rozvoje dám: Májové, Baldové, Machové, Ptáčkové rychle jako nový člen vyzrála paní Bolešková, umělkyně nejslibnějších schopností; pánové Charvát, Hlavatý, Vydra, Pražský, Karen, Faltys, Tůma, Sedláček s úspěšnou inteligencí vyhovují svým úlohám na kothurnu i pod fraškou škraboškou. Zůstáváme při pouhém vyjmenování jednotlivců, nechtíce srovnáváním neb nahodilým opomenutím vzbuditi nemístné podezření stranictví; na dva zjevy však přece jest nám zvlášť upozorniti. Jest to zajímavý,

u nás ojedinělý rozvoj herecký pí. B. Dúrasové, která z oboru operetního se zdarem přechází k tlumočení moderních zjevů ženských, psychologicky složitých; a jest to skromná, umělecky vkusná osobnost pí. Friedlové-Štěpničkové, jež po celé desetiletí svědomitě při divadle působí v nejrůznějších, zpravidla nevalně vděčných úlohách, aniž by její skutečné dramatické schopnosti bylo náležitě využito. Vzpomínám jen jejích výkonů v „Mlýnících" (Gertruda) a „Peer Gyntovi" (Solveig), které jsou dokladem tvořivé vyspělosti skromné umělkyně. — Celkové výkony zcela mimořádného rozpětí — „Peer Gynt", „Opojení", „Tanec smrti", Molièrův „Don Juan", „Antonius a Kleopatra" a j. jsou úspěchem jak režiséra dra Hilara, tak uměleckého úsilí souboru a jeho jednotlivců, i lze divadlu k dovršenému desetiletí blahopřáti a hleděti s nadějí jeho budoucnosti vstříc. — Jubileum divadla zdůrazněno bylo týdnem her vesměs domácího původu, zahájeným prací, napsanou k otevření divadla Jaroslavem Vrchlickým, jeho dramatickou legendou „*Lady Godiva*".

Byl značný rozdíl v provedení hry před deseti lety a dnes, nejen následkem úplně nového obsazení, ale proto, že dnes ujal se ho soubor scelený, sdružený víceletou prací, kdežto svého času vynikaly toliko jednotlivé výkony, nedosahující vzájemného splynutí následkem přílišné novosti svého seskupení. Dojmu legendy bylo nové provedení velice na prospěch; slovu dostálo se slohového podání, legendární rysy kresby vynikaly prostě a mohutně. Panu Hlavatému, jenž převzal režii na základech, položených Šubertem, náleží upřímné uznání. Hlavní úlohy s náležitou pietou provedli: pí. Májová (Godiva), pp. Vydra (Leofric), Karen (Steno), Jičínský (Beno) a Tůma (Peeping Tom), jehož umění sice není pro složitou tuto úlohu ještě dosti pevně zralé, takže v posunu a přízvuku nevyhne se šablonovitosti, ale působí svěže snahou a nadšením. Všecko provedení snažilo se dáti krásnému dílu Vrchlického, což jeho jest, a lze doufati, že toto po zásluze bude milováno též obecenstvem. Oslava jubilea byla důstojná a dlužno zaznamenati i další její články: přednes Foerstrovy slavnostní předehry za řízení O. Ostrčila, a pamětní proslov, ve kterém ředitel dr. Fuxa vzpomněl doby, ve které divadlo svého jubilea se dožívá, uvedl statistická data z jeho minulosti a promluvil o nových cílech umění dramatického.

—

TÝDEN.

Pan prof. Arnošt Kraus uveřejnil v „Union" zprávu o Jiráskově „Otci". V úvodě napsal: „— — „Vojnarka", toto nedramatické zdramatisování látky jedné ze selských novell, které Jirásek tenkráte psal —". Tomu není tak. „Vojnarka" není zpracováním nějaké selské Jiráskovy novelly, nemůže jím být, poněvadž Jirásek novelly nebo povídky podobné látky vůbec nenapsal. Látku k „Vojnarce" poskytla mu skutečná událost. P. prof. Kraus napsal v témže referátě o „Otci", že Jirásek ve své „Kolébce" zpracoval na veselo motivy z I. dílu svého epického cyklu „Mezi proudy". A zase není tomu tak. První kapitoly I. dílu „Mezi proudy" mají, pravda, dějiště v křivoklátských lesích a na Jivně tak jako „Kolébka". Ale „Kolébka" neobsahuje ani jediného motivu ani jediné postavy z I. dílu „Mezi proudy", kromě krále Václava, a ten je v každém tom díle jiného věku. A tak se p. prof. Kraus podruhé zmýlil a notně.

*

* Sbírka musea Lermontovova byla rozmnožena zajímavým rukopisem. Jest to opis básně „Demon" od Lermontova, pořízený slavným literárním kritikem Bělinským. Tento opis Bělinský poslal Marji Vasiljevně Orlové, své nevěstě. K opisu připojil ještě dva varianty, tehdy (r. 1846) v literárních kruzích známé. Kromě opisu toho darovala dcera Bělinského museu ještě knihu Bělinského, velmi málo známou. Její název zní: „Základy ruské mluvnice pro začátečníky. Sestavil Vissarion Bělinský. Část prvá, analytická." Na titulním listě připsáno je věnování: „Marji Vasiljevně Orlové od vydavatele." Kniha je tištěna v Moskvě r. 1837.

*

(Zasláno.)

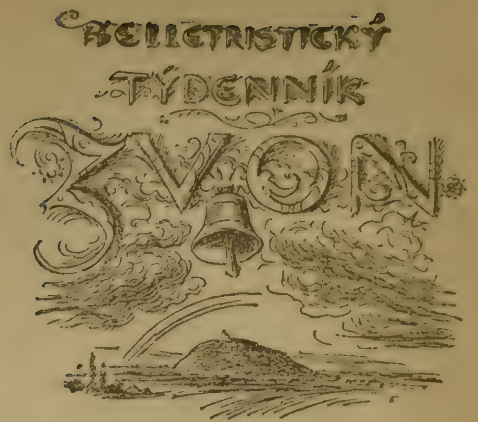
To, co na úkor mé básně „Ze zápisníku mrtvévo" napsal p. kritik „Národních Listů", je asi stejně pravda, jako ten jím tvrzený „jednotvárný tok trochejů" v mé básni, kde střídá se rytmus trochejský s jambickým a daktylským a převládá rozměr jambický.

Ant. Klášterský.

V Praze, dne 29. listopadu 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

František Kvapil:

ŽALMY PŘÍTOMNOSTI.

I. DIES IRAE.

Den přišel hněvu Tvého, ó Bože hromovládný,
den soudu, v němž Ty vážíš zlob lidských úskok zrádný,
a před Tvým soudem hrozným hřích neostojí žádný.

Shluk andělů jsi vyslal, by duli v lesklé trouby,
v jich zvučném třesku hrůza a zděšení se snoubí,
a světem letí s nimi dech zničení a zhouby.

I vstali vládci pekla v své hrdé pýše mračné,
již z tůně tmy se valí běd smečky krvelačné,
Ty rceš, a dílo Zkázy rej strašlivý již začne.

Požáry šlehly k nebi, vsi, města troskou leží,
třesk pušek a děl rachot zem ryje střel svých spěží,
a ze zřícenin pustých se v nivě chlumy věží.

Krev proudí — stále proudí — řev, pláč se mísí kolem,
krev proudí — rudá řeka se valí v láně holém,
krev proudí — vzduch se chvěje úzkostí, nářkem, bolem.

Krev proudí — roste řeka v příšerné moře rudé,
noc Smrti nad ním — světlo v ní jedno plá jen chudé,
děs — nad zemí on širou svá křídla prostřel všude.

A z milionu hlasů vzkřik lkavý k nebi spěje:
— Kde Ty jsi, Bože, zůstal, že tak se v lidstvu děje,
kde lásky Tvé blesk žhavý v tu propast beznaděje?

— Kde dobrota Tvá, lidí když zástup sterý úpí
a z obětí když zhouby se hekatomba kupí,
a v jejich pláč jen výsměch zní sveřepý a tupý?

— Kde Tvá je spravedlnost, když hyne spravedlivý,
když s křivdou zloba, zpita již vítězstvím, v let divý
o závod s vichrem pouští svých ořů černé hřívy?

— Jed pochybnosti stéká teď v duše, ne již víra,
odlétla naděj z hrudi, již zoufalost jen svírá,
a na kříži ne Kristus, však lidstvo celé zmírá!...

A z mračen, temným pásem jež spiala celou zemi,
hlas děsný ozývá se, hřmí vichrů peřejemi,
a kol jej vesmír slyší a v hrůze trne němý:

— Den přišel, neřest lidstva v němž trestá Moje ruka,
dnes ničím na Mé váze váš nářek, vaše muka,
nechť šílí vaše srdce, hruď zoufalstvím ať puká.

— Játť pýchu Satana jsem kdys v propast pekla srazil,
Sodomu, Gomorhu já svým ohněm sírným zkazil,
v prach Judy rod jsem strh', by u stop Mých se plazil.

— Když Jerusalém zpupně se příkazů Mých spustil,
já Titova zdvih' vojska, je zesílil a zhustil,
meč, oheň zhubil město i lid — játť neodpustil.

— Kde Babel, Ninive a kde Memfis? Poušť jen holá —
skovičí vítr v troskách, jež písek ukryl zpola,
tam šakal má dnes pelech, v šeř noci sýček volá.

— Zlo, zrající již ke žni, já zřím a já je zhnětu,
barbarů v kořist dal jsem Řím, který vládl světu,
statisíc hvězd, když kynu, se v zhoubu kácí v letu.

— A teď zlo rozbujelo v té lidstva pláni šeré,
v něm pyšně hlavu zdvihly zlovůle hydry steré,
a zbujnělý hřích směle až k stopě mé se dere.

— Z národů volných kdysi dnes helotů dav zbývá,
jho plec jich sklání k zemi, zrak němý vzdor jen skrývá,
štír užírá jim srdce, páž bezmocně však splývá.

— Vstal syn již proti otci, dceř matce laje v zlosti,
neřesti v náruč bratr vrh' sestru bez lítosti,
druh druha mrzce prodá, jen zradu hruď jich hostí.

— Závistí planou zraky, když k jiným zdar se chýlí,
před právem jde vždy útisk své zpupné vědom síly,
nevěstek v loži nectném dav hýří zdivočilý.

— Otroků ruce zdrané a skráně zkrvavělé
o skývu lkají chleba, však posměch se k nim stele,
neb Mamon ujal vládu kol v šíré zemi ztmělé.

— Ve strži číhá lupič, by almužnu vzal vdově,
hrabivě lichvář hledá groš v mošně žebrákově,
na prosby, nářek boháč jed potupy dá v slově.

— Z vyschlého prsu matky ret marně ssaje děcka
a hladem kvílí v slzách — jsou kámen srdce všecka
a tvrdost duší kryje tvář zbožná, pokrytecká.

— Mé oltáře již zpustly, prach zářný lesk jich halí,
z Mých zákonů štít zvůle si lidé zbudovali,
studnici živé pravdy smeť lži a bludu kalí.

— Když kůň pad' stržen prací, bič pána ran mu přidá,
od prahu vyhnal člověk psa, jenž mu domu hlídá,
však stár již, bez užitku — teď v plen jej mrazu vydá.

— Zašlápne člověk brouka, jen aby život ničil,
vytrhne z půdy stromek, když nejslibněji vzklíčil,
však zlobě rozkypělé já hráz již pevnou vztyčil.

— Neb já jsem Jahvé mstící, já Bůh jsem hromovládný,
den soudu přišel, vážím zlob lidských úskok zrádný,
a před Mým soudem hrozným tvor neostojí žádný.

— Já kruším lidstvo zvrhlé a ničemné a bídné,
nechť v tuhých jeho žilách krev hrůzou mře a stydne,
jen ve svých ono strastech svých míru hříchů zhlídne.

— Zlo v jeho prsou množím, ať vlastní jed ho tráví,
kdo špatný jen byl dříve, dnes zlotřilec je pravý,
jenž bičem křivdy mrská brav tupý, lidské davy.

— Jak žernov na šíj otců znoj mrtvých padne dětí,
lkát budou v bázni starci, dech zhasne v nemluvněti,
co živo, s děsem v oku se v křeči bude chvěti.

— A bude volat: ‚Zřiť se a na nás padni!' k hoře,
a bude ždát: ‚V svých vlnách nás ukryj, dravé moře!'
A k zemi: ‚Otevři se, zhlť nás i naše hoře!' . . .

Tak pravil Bůh, jenž v mračno a v blesky tvář svou halil.
Hlas jeho plný hněvu dál světem Zkázu valil
a dole — mrtvé ticho. Zem soumrak černý zalil.

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

10.

Šla do chaloupky k Ondřejovi pro Teklu. Zastihla tam muzikanta starocha. Znávala ho z dřívějších již dob a dala se s ním do řeči. Dědouš hovora vyprávěl svou příhodu a usmívavě doložil:

„Jiný vládce jiný zvyk. Dokud tam pan Rouban panoval, měl jsem jistý útulek a vždy pohotově dáreček, jenž byl víc než almužnou."

Ptala se.

„Chtěl byste přes zimu zůstat ve dvoře?"

„Již mám s Ondřejem smluveno, že mne nechá v chaloupce.“

„U nás budete mít lepší pohodlí. Budeme spolu hrávat: já na piano, vy na housle. Můžete nám také o svých cestách vyprávět.“

Hrát, mudrovat a hovořit o svých světobludných poutích bylo starochovým životem, po včerejší příhodě i útěchou. Přislíbil.

I Teklu přemluvila mírnou přímluvou, že šla nazpět do dvora.

Když se Tomar o dědouši Jarošovi dověděl, řekl, Ludmile:

„Znám ho, znám . . . Toho podivína zná snad celá naše krajina. Bude pěkná podívaná, vidět vaši krásu vedle šedivého vousáče, až budete spolu hrát. Přebrousil prý mnoho světa; býval v Rusku, v Polsku, v Uhrách a je prý dosti zábavný. Necháme si ho tu přes zimu.“

Šelma v Tomarovi bývala často hudbou krocena. Bylať hudba jediným uměním, pod jehož silou rozchvíval se člověk ten. Boží jiskry naň z ní padaly; a co nedovedl řečí žádný lidský tvor, to zmohly hudby sladké zázraky.

Mluvě o starochu, doložil:

„V hudbě bude naše zimní zábava.“

„Nikoliv jen v ní . . . Víte přec, že oba chceme pálit minulost. K tomu potřebujeme plamenů, ba požárů.“

„Požárů?“ ulekl se udiven.

„Míním duše požárů, by v nich pamět shořela . . . Na Evropy dálných prostorách zuří boj . . . Nemysleme naň a čiňme tak, jak středověcí lidé někdy v dobách moru činili: vrhali se do vírů, pili, jedli, hodovali, bavili se, kvasili, zapomněli na všechno . . . Zábavy, šílené zábavy, pokud nezapomenem . . .“

Oči se mu zajiskřily, v duchu zajásal a děl:

„Ano . . . hoďme do ohně svá stará břemena . . . Zahánějme smutek svůj i smutek, jenž se na nás valí z dálky světové . . . U vašich nohou leží vše, co zovu svým.“

„Vrhneme se tedy do víru?“

„Ano . . . Pořádat budeme zábavy . . . A koho pozveme?“

„Zas ty včerejší.“

Tušila, jak jejich přítomnost ho řeže nožem do duše.

Zarazil se, zamračil.

„Náhle s nimi přervat neradno. Doplníme hosty vůkolními sousedy, a jen pozvolna se zbavujme těch neomalenců.“

Nerad přisvědčil.

Cítil, že Ludmila ho spoutává. Ale pouta ta mu byla slaďounká a líbezná, tak slaďounká a líbezná, jako její ramen objetí.

Když odešel přichystat se k jízdě do města, otevřela okno a naklonila hlavu ven. Bylo jí dusno; chladila svých tváří a své duše žár.

Co mluvila se starouškem v Ondřejově chalupě a nyní s Tomarem, byly zoufalé, nahodilé, okamžité nápady. Když o nich přemýšlela, nevěděla, co si s nimi počne, kam ji povedou.

Náhody bývají lodičkou, po nichž někdy i sám osud pluje po proudu.

11.

Cítila svou hanbu touž a touž. Ale skrývala svou duši a jen tajně plakala.

Před zničením osudného listu nemůže jít pryč. Zmocnit se ho, spálit a pak utéci? Ne, bez pomsty nepřekročí odtud práh.

Pod úsměvem rtů, jímž lže Tomarovi klidnou pohodu, převaluje v sobě hněv a zášť. Vše, co v ní zlého leželo, prodírá se k vědomí a vře.

Vzpomínka na Tomáše vhání jí krev studu do tváří. Ne, nemůže ho objetím přivítat. Život za něj položí, ale žít s ním nemůže. Hrozný bol, že právě v okamžicích kdy její k němu láska jasným světlem prozřela, musí zapřít nově zrozenou a ji k smrti odsoudit. Chce být před ním čistá i svým tělem, nejen svou duší.

Přemítá, ale marně nervy napíná.

Mezi tím přicházívá on. Každé ráno dává zprávu, že klade náplast na svou minulost. Tu starému čeledínu Josefovi dává hojnou výslužbu; tu chce Škarpu nazpět zavolat a koupenou chalupu dát v levný pacht; tu zas napravuje jiný hřích.

Ludmila jen kyne, jen přání vysloví, a již jde vykonat.

Je dobrodincem chudině. Při obecné světa bídě obci podporou. Dostatek je mouky, chleba jeho zásluhou. Jeho dvůr je zásobárnou dědině, ač jinde zuří nebo pláče hlad.

A pokaždé se ptá: „Jste teď se mnou spokojena, Ludmilo?“

A pokaždé slyší stejnou úsměvnou odpověď: Úplně.“

Krása má sílu zázračnou, jako každé dílo vznešeného umění. A dokonalá krása ženy je uměleckým dílem boží přírody, jež do ní vtěluje svých vidin nejjemnější půvaby. Ludmila byla krásná, jako někde v skrytu nádherný a pyšný květ, jenž nechce světa obdiv a svou cenu nosí v nitru svém i ve své hrdosti.

Před Tomarem poprv od mládí, kdy junná krev je samá naděje a bujarost, svit se mihnul krásy té a radosti. Žena mu

smysly spoutala; ale otřes smyslův padl do srdce a stal se láskou v něm.

I lidská duše proměňuje hrubý pohyb síly smyslné a smyslného chtění v světlo odhmotněných paprsků; nezkrotný pud pohlaví, který jako dravec v těle zuřívá a útrobami lomcuje, obrací se někdy v něhy sladké dychtění. Vichřice již nebouří, ale stená jenom z aiolovy harfy touhou strun jimiž spiat v svém žaláři je každý lidský duch.

Tomarovi se teď zdá, že nad krásou i nad životem zvítězil. Byl by vesel, jásal by, kdyby nebylo Tomášova návratu a soudruhů, již pamatují minulost. To jsou jeho strachy dva. Kdykoliv naň padají, utíká se k Ludmile jako záchraně a mluvívá s ní plné hodiny, klada k jejím nohoum zkrocenou svou duši, zkrocené své myšlenky, zkrocený svůj cit i živočišnou sílu svou.

Říkával jí: „Do ohně bych pro vás skočil a snad bych se ani nespálil: vždyť všecek hořím sám." Při tom si v duchu liboval, že ji podmanil, že hrdost její pokořil a setřel smutek se tváří. Je na to pyšný, že vlil ohně do jejího mramoru. Zdá se mu být jinou ženou nežli bývala. Viděl jen úsměv jejích rtů; chmurných mraků její duše neviděl.

Ale osudný list střeží jako oka zornici. Má jej v pokladně a klíče nosí u sebe.

Bývaly i chvíle, kdy v podvědomých hlubinách skrytý čert se vynořil a šeptal mu: „Co se ti zdá tvé staré pouště novou nadějí a radostí, je pouhá fata morgana, jež za okamžik rozplyne se v pouhé nic a zbude zas jen tvá prázdná poušť."

Zakřikuje svého ďábla, strká ho zpět do pekel. Je i jinak všecek proměněn. Rýhy dvě, jež se táhly od obočí vzhůru na čelo a byly jako šrámu křivý tah v souměrném a pěkném obličeji, ladily se k souzvuku. Ba i ten orlí nos zdál se ztrácet dravčí podobu, a očí svit a lesk tak nebodal jak dřív.

S Teklou mírně zacházel. Muzikanta ošatil a chtěl, by si ostříhal dlouhé valousy.

Liboval si dědouš, řka:

„Děkuju vám za boty a za šaty, ale vousy nechám, tak jak jsou."

„Vždyť s nimi vypadáte jako polodivý poustevník. Paní Roubanová se vás bude bát."

„Nebude."

A měl pravdu: nebála se ho. Často spolu hrávali, A Tomar poslouchal. Líbila se hudba šelmě zkrocené. Zvuky její padaly naň jako jarní dech a voněly mu jako v máji modrý šeříkový květ. Někdy zněly vesele; někdy smutně, zádumčivě, bolestně; byly jako život sám. Dobře stařík říkával, že tajemnou je hudbou celý svět i lidský život v něm; že hvězdy samy tančí k vlastní hudbě své; jen že málo kdo ji slyší, málo kdo jí rozumí. A láska v mladých srdcích je prý hudbou nejkrásnější, nejsladší.

Divili se, že dosud vyluzuje houslím tolik síly, tolik lahody. Když ho proto chválili, usmíval se, řka:

„Má síla leží v dlouhých vousech, jako síla Samsonova byla ve vlasech. Jenže Samson prohloupil; já jsem býval moudřejší."

I u společného stolu s nimi sedával, a bylo vidět z jeho chování, že znal vznešeného světa způsoby. Utekl však z něho k prosťáčkům a nelitoval toho. aniž o tom mluvíval.

Tekla byla klidnější. Zpívala si jen, když byla samotna neb s klíčnicí.

Jednou přišla k Ludmile a dala se s ní do řeči:

„Paní, jste krásná ... I já jsem byla krásná ve své mladosti ... Ach tenkráte jsem byla ještě hloupičká."

„Je na vás dosud vidět sledy krásy té."

„Ach ne, ne, o tom nemluvme ... Povídejme o tom raději, že jsem zmoudřela ... Každá, i vaše krása musí zmoudřeti."

Udiveně a beze slov se na ni podívala Ludmila.

Šílená ji pohladila po vlasech, černých jako mrak, a pravila:

„Nebojte se ... Všichni budem spaseni ... Všichni jsme byli bohem stvořeni; všechny nás poslal ze svých tvůrčích rukou na ten svět ... A co z boha vyšlo, božskou jiskru v sobě nosí, k bohu se zas musí navrátit a nemůže být zatraceno na věky; nemůže být věčně zlým a nešťastným ... Proto budou spaseni i se satanem ďáblové ... Peklo je jen očistcem ... nebojte se, nelekejte se."

Řeč ta zamrazila Ludmilu. Ptala se:

„Čeho bych se měla lekat, čeho bych se měla bát?"

„Člověk musí na všechno být připraven a překonávat v sobě každý strach i zármutek."

Odmlčela se a děla za chvíli, dívajíc se do prázdného vzduchu, jako by tam něco viděla.

„Umřela vám dceruška."

„Ano," odvětila Ludmila, a oči se jí orosily vzpomínkou.

„Vidím ji ... Šeptá sladká slova, kterým rozumím jen já ... Oděna je bílou řízou, září nadpozemským světlem, vypadá jak andílek a vzkazuje vám po mně: Neplačte."

„Pro bůh, paní, ustaňte a srdce nerozdírejte.“

Zesmutněla šílená. Věšíc hlavu pravila:

„Nikdo mne nechce pochopit... Když jsem byla mladá, hloupičká, rozuměl mně celý svět... A teď, když jsem zmoudřela, marně tluku lidem na rozum a na srdce... Nerozumíte mně, paní, ani vy... Z těch lidí zde rozumí mně jen ten staroušek... Ale nehněvejte se...“

Pohladila ji zas po vlasech. Ruka její byla bílá, jemná; ale Ludmilu projel mráz i teplo zároveň. Bylo cosi kouzelného v pohlazení tom.

*

Rudla pomsty myšlenka; rudla do krvava; pěnila se láskou, hněvem, lítostí; ale dosud nenašla svůj jasný cíl.

Noc honila noc, den honil den. Bála se i dne, když nový usmívá se z ranních mléčných mlh; bála se i noci, když s oblohy tmou na zem padala.

Ach ty noci, ty noci hrozné, ty noci strašlivé!

Do mozku vrážejí se jehly sterých myšlenek. Zmítá se mezi bolestí a hněvem, mezi žárem rozpěněných úmyslů a mezi chladem únavy. Škraboška přetvářky, hladká zevnějškem, na spodu ji pálí a příšerně se na ni šklebí do nitra.

Za krátkou už dobu má se Tomáš vrátit z vězení, a ona dosud neví, co má počít, kam obrátit krok. Co mu řekne?! Jaké bude setkání?! Bojí se ho a přec po něm touhou mře. Vše mu říci, vyzpovídat se a pak u nohou mu duši vypustit? Bez pomsty?... Ne, dřív pomstu vykonat!

Podpálí mu zámek, podpálí mu dvůr a sama pak vrhne se do ohně. Sama uhoří... Shoří také list!

Ne... jinak... Zabije ho, zastřelí... zničí list... a pak?... Hrůza domyslit... Což smrt je to nejhroznější, čím může člověk člověka potrestat?... Ne, ne!

Tak se honí za myšlenkou myšlenka. Tak každodenně po mozku se valí příval černých chmur.

(Pokračování.)

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

BÍDA.

„Slečinko! Slečinko!“

Paní Novická volání toho jako by nepostřehla. Nebo snad nedbala. Když však se naléhavěji opakovalo, rozhlédla se a nevidouc nějaké slečny na blízku, ohlédla se po úpěnlivém hlasu. Nuzně, avšak ne otrhaně oděná žena stála ve dveřích.

Stará Řádková! Není možno! Což nezemřela? Paní Novická vžila se už v tento předpoklad, neboť Řádková nepřišla už několik týdnů na obvyklou porci polévky. Co se jí stalo?

„To jste vy?“ bylo vše, co mohla ze sebe vypraviti.

Žebračka stála také jako zkamenělá. Koktala cos nesrozumitelného, mžikala opuchlými, promodralými víčky a skrývala pohledy.

„Milostpaní — já se zmýlila — myslila jsem — myslila jsem —“

Řádková uvázla, odvrátila se, jako by se chtěla odplížiti, za rohem zmizeti a mumlala zmateně.

Ale paní Novická ji zastavila.

„Jak se vám vede, Řádková? Proč mne nikdy nenavštívíte?“

Řádková se zastavila a obrátila zrak na paní Novickou, zda si jí nedobírá. Do popelavých, vpadlých skrání nalil se jí nach a vyhaslé oči zalily se horkou vláhou. Sklonila se, jako by chtěla padnouti na kolena.

„Milostpaní, milostpaní! Jak bych se mohla opovážit! Po tom, co jsem jim vyvedla!“

Vzlykot přerušil další skuhrání.

„No, no!“ řekla paní Novická konejšivě „nevím o ničem.“

Bába dala se do hlasitého pláče.

„Vždyť já jsem jim, milostpaničko, peníze zpronevěřila — já jsem tu zlatku — co mi dali na prkýnka do postele, utratila — byla jsem dlužna za dva týdny noclehu — spím v podnájmu — s pětiletou holčičkou v jedné posteli — korunu týdně za to platím — a scházely mi ty dvě koruny — nesehnala jsem je — nemohla jsem si pomoci — abych nespala venku nebo na policii — já si to, na mou duši, chtěla od nich jen vypůjčit — že to oplatím — ale nešlo to, kde pak — pořád se nedostávalo — tož jsem se radš ani neukazovala — takové hodné paní — hanba mi bylo a jen k rohu na ulici jsem chodila a do oken jim žehnala —“

„Ale Řádková, na to už dávno nemyslím. Povězte jen, jak jste se měla.“

„Milostpaní — jako člověk, který nemá dobré svědomí — tuze špatně. Ten den v týdnu, co jsem u nich měla vždy polévku — však to bylo za celý oběd, co mi k ní přidali — ten jsem cítila. — Ale jak jsem se mohla opovážit — jen, povídám, jen jsem žehnala — a zas šla o dům dál. Vždyť já pořád myslila, že ta prkýnka přece jen koupím — ale čím dál tím hůř — chudý člověk jako morová rána — kde kdo se vyhne, jako psa mne zahrabou — na truhlu nemám!“

„No, Řádková, když jsme se setkaly, pojďte se mnou — něco se pro vás najde. A můžete zase jednou za týden —“

„Milostpaní zlatá — dnes půjdu — vždyť hladem padám — ale chodit jak bych mohla? — To bych se musela hanbou propadnout — a šetřit budu, abych alespoň korunu splatila — a hřích byl menší —“

„Tak už jen pojďte, Řádková!“

V kuchyni ohřála paní Novická žebračce polévku na plynu, a co jí Řádková kvapně, plaše, ale ne hltavě pojídala, červenajíc se chvílemi a zakašlávajíc se, aby to maskovala, odešla paní Novická z kuchyně, aby Řádkové ukázala, že jí za zlodějku nepovažuje. Služky paní Novická neměla, jen posluhovačku.

Když se paní vrátila do kuchyně, byla Řádková u dveří, chytila vstupující za ruku a klekla líbajíc ruku, prolévala mlčky slzy a chvěla se na celém těle.

Starou hlavou pluly zamžené vzpomínky na dětství v domovině rodičů, u otce zahradníka. Matka s ní, nejstarší dcerou, rozvážela časně zrána zeleninu i květiny do Prahy. Matka ovdověla záhy, ale starala se statečně o pět dětí drobných. Dětem bylo u ní dobře a teple. Pak zemřela i matka, děti se rozprchly a ona vdala. Hodného muže dostala, sklepníka, dobře s ním byla živa, dokud byl zdráv. Vařit se naučila, pronajali si letní restauraci v okolí Prahy, ale mokré léto je nejen o všecky úspory připravilo, nýbrž i zdraví mužovo porušilo. Onemocněl plícemi a postonával několik roků. Už se nemohli vzpamatovat, až ho pochovala. Štěstí, že děti, které měli, pomřely. Zůstala jako kůl osamocená. Kuchařila a dostala kloubní reumatismus a srdeční vadu. Nebyla k práci a chodila jen podělkovat. Když otékaly jí nohy, nebyla už k ničemu. Žebrala, posílkovala, nosila balíčky, žila, jak mohla. Na smrt čekala jako na vykoupení ze světa, jenž nebyl jí nikdy rájem.

Na to vzpomínala Řádková, tisknoucí ústa svá na ruku dobré paní Novické.

Byla mladá, dobrá ta paní, jako slečinka ještě štíhlá, ale z celého zjevu jejího vanulo srdečné teplo a účastná dobrota. A porozumění studu lidskému i v bídě, studu z prvního nepočestného skutku.

A když paní Novická malou, ale mozolnatou rukou pohladila Řádkovou po hlavě, bylo staré ženě, jako by z hrobu vstalá matka pohladila dítě své po vlasech. A pláč její byl usedavější, podobný úlevnému pláči dětskému do klína matky.

Ferdinand Pátek:

DOPISY JANA NERUDY.

(Dokončení.)

40.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

Srdečné díky co ochotnou quitanci na obě laskavé zásilky Tvoje! — Jsem Ti napořád v dluhu.

Domnívám se, že Alojs musí být velice — velice mrzut. To letošní počasí, pravý mor na hospodáře, ba na lidi všechny! Jsem už celý schoulen.

Rudolf je asi již doma? Copak ho nejvíce těší? přírodopis? dějiny? cestopisy? sbírá si něco? kameny? mince? knihy? a jaké?

Příjmi můj srdečný pozdrav, Sobě i všem Svým, a dej zavčas zase nějakou zprávu.

Tvůj

22./7. 90. *Neruda.*

41.

Milá Gabrielo!

Vyjadřuju nejprvé upřímnou svoji radost, že se Ti vede zase dobře. Děti i Alojs potřebují Tvého zdraví ještě velice. Tak mi buď stále a hodně zdráva!

A připojuju hned dík za zásilku Tvou laskavou. Přichází vždycky velice vhod; jsme zde v Praze bědni na takové věci. — Na to dílo nového Švýcara jsem žádostiv!—

Jak také viděti, pracuju už zase. Prázdniny by mně očividně byly posloužily, ale — když trvaly tak krátce! A teď to počasí k tomu! Už se chvěju zas jako moucha.

Z Rudolfa já ještě nedovedu zmoudřit. Proč pak si dává vždycky stylisovat svoje listy? Ať píše předce, jak právě umí:

prostě, třeba naivně, třeba vždy jen pětislovy — to stačí. Rád bych mu viděl trochu do duše.

Příjmi, milá Gabrielo, nejsrdečnější můj pozdrav, pro Sebe i Své.

Cele Tvůj

1./9. 90. *Neruda.*

42.

Milý Alojse!

Poslal jsem Juliovi*) nějaké písecké bažanty. To tě ovšem nezajímá. On ale Julius při té příležitosti, zapomněv, že už se jednou poděkoval, děkuje ještě jednou za ten malý, kolečkový sýr a jeho chvála Tě arci potěší. Proto přikládám zde ten jeho lístek.

Srdečný pozdrav Gabriele a dětem.

Cele Tvůj

25./11. 90. *Neruda.*

43.

Milá Gabrielo!

Máš už Alojza doma — květe jako pivoňka — a vyřídil Ti tedy můj srdečný, upřímný pozdrav! Ale já se Ti předce ještě jen nepoděkoval za Tvé navykle splendídni štědrovečerní dary pořádně! Prosím Tě: jak se to děkuje „pořádně"? Když já to neumím! Objímám Tě v duchu a pravím: „Gabrielko, prosím, řekni mi předce upřímně, čím bych Ti mohl spůsobit radost! Ale upřímně a brzy!" Tuze bych rád!

Hildě a Gabriele díky za pěkné jejich listy. Jen ať není Gabriela divoká, ať poslechne a nepřitáhne si v té nepříznivé zimní pohodě divné zbytečného kašle! A Hildičce pussu za rukavičky! Však já se jí pomstím.

Rudolfek píše už zcela rozumně. Sluší mu to.

Příjmi tedy můj srdečný pozdrav a zůstaň mi nakloněna!

Tvůj

12./1. 91. *Neruda.*

44.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

Děkuju Ti za laskavou zásilku srdečně. Je výborné! Kdežto se někdy musí za 2 nebo za 3 dny už převařit — snad následkem počasí — je dnes právě tak dobré jako před týdnem. Máme v Praze teď mizerná, pramizerná másla, a kus dobrého omastku je skutečně dobrodiním; zvlášť při často nevrlém žaludku, jaký je můj. Tedy srdečné díky!

Předpokládám, že tam v Pošumaví zrovna tak mizerné počasí, jako zde my máme, a že jste zrovna tak mrzuti, jako jsem na př. já — a tu vás ovšem upřímně lituju. Sedím doma tím deštěm jako připlácnutý, a bručím, zaplať pánbůh, že mne neslyšíš, jak bručím!

Buď mi zdráva a stále nakloněna! Vřelé pozdravy Alojsovi a dětem!

Tvůj

4./2. 91. *Neruda.*

45.

Milá Gabrielo!

Už se zrovna stydím, co jsem Ti díků dlužen! Podívej se mi do očí — viď, že se stydím? Ale nejspíš mi to sluší: ruměnec mládenci! Tím spíš mi odpustíš, příjmeš dík a srdečnou pussu!

Všechno bylo a je výborné — toť klassifikace Tvých milých zásilek! —

Z Gáby jsem se potěšil. Nevypadá sice zvlášť tučna; ale je duševně čilá, svěží, veselá. Škoda, že se nepozdržela!

Příjmi můj upřímný pozdrav, pro Sebe, Alojsa a zbyteček Své rodiny. Už Ti to ubývá. Dej pánbůh, aby všechno šťastně!

Tvůj

10./3. 91. *Neruda.*

46.

Milá Gabrielo!

Zde jsem a přeju z plného, přímého srdce ku Tvému dni nejlepšího a všeho zdaru. Objímám Tě v duchu. —

Psal bych to i ono, je toho náhodou v Praze trochu, ale víš, zlato, churavím, moří mne počasí, nemohu se sebrat — příjmi ve Své laskavosti zavděk zase jen několika řádky! Jenom připojuju: nehněvej se, že odesílám 5 čísel „Zl. Pr." najednou. Je tím vinno nemilé přehlédnutí.

Srdečný pozdrav Tobě, Alojsovi — a kolika ještě dětem?

Cele Tvůj

22./3. 91. *Neruda.*

47.

(Korespondenční lístek.)

Milá Gabrielo!

Právě když jsem zasedal, abych Ti tento lístek psal, přišel Tvůj milý list a přinesl mi jistotu, že Jsi bohudík zdráva! —

Tak vidíš, jaký jsem! Píšu Ti včera a skončím, a nenapíšu, co jsem předce také

---

*) Dru. Juliovi Grégrovi.

chtěl: díky za obě zásilky Tvoje. Věříš, že už jsem se na mazanečky těšil? Je to pochoutka výroční, za níž srdečný můj dík!

Cele Tvůj

3./4. 91. *Neruda.*

48.

Milá Gabrielo!

Teď mám pořád nějak strach, že stůněš. Domnívám se, že bys mi jinak už byla psala. Ovšem, také v tom může být zaměstknání sváteční, náhoda, třeba osobní jen moje zdání, nebo cokoli jiného. A Vy Jste as všichni jako řípy zdrávi!

Dnes jsem slyšel od p. Šebora, že holčička jeho byla u Vás. Jsem tomu opravdu rád a vděčen.

Potěšila Jsi se zase jednou s Rudolfem Svým. Pořád ještě nemá žádnou zálibu zvláštní, sběratelskou, na př. ve sbírání nerostů, brouků, peníző, atd.? Kdybys něco takového pozorovala, dej mi laskavou zprávu. Pomáhal bych mu a učinil radost.

Příležitě mi, prosím, předce jen napiš několik řádek, abych věděl, že Jsi v míře dobré.

Tvůj, Alojsův a všech Tvých upřímný

(bez data) *J. Neruda.*

P. S. Vajíček jsem letos neposlal. Nevěděl jsem absolutně, jakých? Nebylo nikde nic, a hledat krám ke krámu, k tomu už nejsem.

49.

(Na navštívence.)

Milá Gabrielo!

Srdečné díky! Vlastně jsem Ti už dlužen zas asi desateré díky, jako vůbec pořád — proč Jsi ale taková!

Dá-li pánbůh, uvidím Vás letos skoro všechny; jenom Terézu ne, která je se svou Hildičkou v 19. nebi a snad Vilmu ne, která chudák churaví. Ty přijedeš s Rudolfem, to už vím a upřímně se těším. Jen abych byl zdráv!

Se srdečným pozdravem

Tvůj a Vás všech

15./6. 91. *Jan Neruda.*

50.

Milá Gabrielo!

Jsem Ti dlužen ještě také dík za Tvůj poslední, milý a tak srdečný list; těšil mne velice.

A musím už zase děkovat dále, za Tvoji laskavou zásilku novou. Jsi věru ve Své pozornosti neúnavna!

Už se těším, že příjde lístek Tvůj „Přijíždíme!“ Budete mi vítáni — však to víš!

Příjmi upřímný pozdrav pro Sebe, pro Alojsa a děti. Mám ferie; nebudeš-li brzy se chystat na cestu, přijedu si naposledy pro Tebe. Nu — jen se neboj!

Tvůj

10./8. 91. *Neruda.*

* * *

Tento dopis je poslední, jejž Neruda psal rodině Tichých. —

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Přeji si také, aby styky závodu s obcí byly vždy co nejlepší.“

„Prosím — jsem zde již léta a vždy jsem všude dobře vyšel. Půjdu cestami svého tchána.“

„Těší mne a přeji vám všeho zdaru!“ Povstav, nalil druhý pohárek, vzal svůj, pobídl a čekal na přiťuknutí. Číše zazvonily, a oba dopili do dna.

Továrník podal ruku a uklonil se.

Odpoledne, provázen hrádeckým ředitelem, odjížděl zase k nádraží.

Všecko dělnictvo, právě nezaměstnané, i s úřednictvem stálo u cesty s odkrytými hlavami.

Byl tu i vrchní rada a obě dcery pohřbeného správce.

Továrník, pohovořiv velmi krásně i lahodně s vrchním radou, usedl do saní.

„S Bohem a na brzkou shledanou!“ volal, kyna rukou na všecky strany. Chřestot racháčů ztrácel se v dáli...

IV.

Podzimní odpolední slunce stálo v bělavé obloze nad západními lesy. Celé dlouhé údolí s městečkem Korytnou bylo plno jeho umdleného světla. Polévalo tmavozelené hvozdy po obřích rozházených hřbetech, ale nestřásalo na ně zátopu jisker, jen je měkkými, jemnými polibky zkonejšovalo.

Městečko, luka i pole, plná velkého mateřilíčka,*) ba i ta bílá silnice stály a ležely ospalé, v tom světle jako jemňoučkým pavučím opředené, dřímající... Širý, hnědošedý palouk pod lesem byl oživen. Dobytek, z hlavní části městečka, popásal se tu na podzimním zbytku lučin. Krávy z jednotlivých domácností byly řetězy spojené a na provaze, kozy i několik oveček volně se rozběhlo.

Alois Hejkrlík, nazývaný Šustrlojzl, také tu pásl. Byl už osmadvacetiletý pařízek, krátkonohý, černých vlásků, osmahlého laločnatého líce, širokých úst. Oděn rezavým bunďákem, širokými režnými plátěnkami, s rozlámanou čepicí v týle, bos, na provaze držel mistrovu červinku, černou, pálenku a strakatou jalovici. Ruce měl rudé; široprsté nohy, ztvrdlé kůže, se nad silnými kotníky také chladem červenaly.

Nahoře pod břehem čoudil sic i praskal ohníček, a vůně suchého roští, trávy i stlaní ploužila se vzduchem, ale tam, mezi pasáky Lojzl netíhl, bylo mu tam tuze živo. Křiky, výskot, jásavé písničky rozletovaly se odtamtud do šíra a ozývaly se v protějších lesích.

Znali ho tam, že řečí s nimi nenadělal, ledaže se pro velkou skotáckou rozbujelost rozbublal, rozkřikl. Stávalo se dříve, že nenadále přiletěla k němu nadávka: bímše copak — bímše Dickschädel — Apenakopf nebo výšklebek o jeho krátkých nohách — že žalud, kamínek, bramborová bobule brnkly mu nenadále do čepice nebo do zad, ale když Lojzl dovedl i pořádně navochlovat, dali pokoj a byl potom už jako jejich.

Ostatně měli tam pro své žerty Minutku a Švarcblatla. Došed s kravami k omšenému balvanu, sedl na něj, zadíval se k lesu, pohvizdoval a na ledaco vzpomínal...

Hledě dolů k silnici, spatřil tam uhánět mladého krejčího Schweifera. „Vida, Maulvinci už zas táhne k Ochsenwirtovi; Sprachmeister a Voves asi čekají na karty!"

Se strany hřbitovní blížily se k němu čtyry farské krávy a s nimi pasačka. To byla Katla, holka nevysoká, při chůzi trochu vrtivá, pihovatá, snědá, velkých, skoro mračivých očí, hojných tmavých vlasů do čela spadajících, už ne mladá. Konec provazu majíc v pravici, pletla při tom modrou punčochu ženskou, jež visela jí mezi pažema.

———

*) istí devětsilu.

Sloužila na faře od vánoc, a Lojzl slýchával, že ji tam mají rádi; od stavení mistra Elefanta vídal ji na farském dvoře, nosící koše trávy na hřbetě, štípající dříví, kydající, metoucí; vídal ji, když v kartounce a v haleně běhávala k ‚černému orlu', na poštu, do domku pana představeného, ke kupci, k pekaři, a vždy, jak s kopečka letěla, silné rulíky se jí jenjen po zádech házely. Vídal ji i na farské záhrobni nebo v zahrádce před okny, kde stávala pletouc nebo s jinou podobnou prací se piplajíc, znal ji i odtud z pastvy.

Teď, jak se k němu blížila, měla přes sebe travnou loktuši jako plášť.

„Dobry odpoledne," pozdravila pěkně a zasmála se jako lesní holubi, ale hodně nahlas.

„Dobry odpoledne," klidně opětoval.

Přiblíživši se však ještě víc, otázala se z ničehož nic: „A poslouchejte, odkad vy jste?"

Lojzl překvapen poobrátil hlavu, rty se mu chvilku nadouvaly a potom odpověděl: „Já — ale až támhle ze Lhotky, jest-li víte!"

„I bodej bych nevěďala, dyť já jsem z Hejlova," a zase se tak smějíc, ukázala obě řady zubů. I všiml si, že se jí při tom smíchu tváře tak nějak pěkně udělají, až se i oči zasmějí, ale zabublal jen: „To jo." Trochu pomlčela a hleděla si punčochy, ale potom tázala se zas: „A poslouchejte, máte vy tam ještě někoho?"

Podíval se na ni déle, bylo mu divno, co se vyptává, jindy leda že pozdravení dala nebo slovo jen tak utrousila. „Tetka je tam v baráku u dcery Koberky, v sedničce, tkalcuje."

Přikyvovala si. „Já mám maminku v baráku na podruží a taky dělá za stavem. A co pak vy tatínka s maminkou nemáte?"

„Nemám, maminka umřela, když jsem byl po vyučení, tatínek dva roky po tom," broukal skoro nevlídně.

„A co oni dělali?"

„I taky za stavem."

„A proč vy netkalcujete?"

Lojzl jen se zachmuřil. Napadlo mu, že se mu to ďůče chce pošklebovat, protože má krátké nohy. Mrknuv však na ni a vida, že se dívá vlídně, broukl: „Dyť jsem snad švec!"

Katla si pokyvla a pravila honem: „I bodejť, vždyť já jsem v tu chvíli zapomněla. Taky jsem tkalcovat nemohla, porád jsem zas kroňhala. Tady už dlouho děláte?"

„Ale už třetím rokem."

„O jé, tak dlouho! Já jsem dřív sloužila v Roketnici, ale tady to mám lepší.“

„No jo, na faře!“ a trochu se ušklíbl.

„Nenadřu se tolik, jsou jen dva lidé, pan farář a Sepla; víte, já umím taky jinou práci, pletu, háčkuju, vyšívám.“

„Já vím.“

Byla již s kravami na kousek od něho a když zmlkla, soudil, že je konec výslechu. Ale ještě jednou se obrátila a volala hlasitěji: „Poslouchejte, běháte vy někdy domů?“

„Domů? Ale málokdy, tetka za čas přiběhne.“

„Dyť snad je stará?“

„Je, ale dost čemesně běhá“

„Kdybyste někdy šel, mohli bysme na kus spolu, bylo by nám veselejc!“ a zasmávši se jadrně, obrátila se již docela ke kravám.

Lojzl seděl skloněn a kloudně nemyslil; tak ho ta její řeč zarazila. Co ženskou tak najednou napadne? Z ničehož nic dá se do dlouhé rozprávky a na všecko se vyptává. Tolikrát tady byla a nikdy nic, leda pár slov. Teď najednou – a hned: spolu, spolu!

Hledě dolů k silnici, v duchu viděl, jak tam s ní kráčí k domovu. Oba jsou nědělní, ona jen se v bocích kroutí, ale jdou daleko od sebe, každý po jedné straně silnice. Vida — má na Hejlově mámu, v uzlíčku jí něco nese — taky se pořád tluče mezi cizími!

Náhle s kamene seskočil a krávy prudce popohnal na hodný kus zpátky. Ale to slovo ‚spolu‘ nechtělo mu z hlavy a šlo s ním toho dne i z pastvy.

Když však přihnal domů, když dobytku chystal na noc, už ani myšlenečky na Katli se mu nepřipletlo. Nevzpomněl ani, když se v noci v komoře zahrabal do peřin. Ale z jitra, jak se stalo, tak se stalo, jda do chléva, zúmysla podíval se kolem fary. Jindy byla tam, nebyla, všecko jedno, dnes sám marně pátral.

A když zas odpoledne bylo polehnaní, napadalo mu: Jestli pak ta Kátle vlasatá zas porozpráví?

Byla na pastvě jako jindy, ale pořád na jiné straně palouku a stále s kamarádkou od Palmů měla si co povídat. Až skoro před hnaním domů přiblížila se zas a povídá: „Není vám zima?“

Lojzl se zacenil.

„Mně už je, až to do hřbeta leze,“ bublala a oči se jí mračily.

„Nejste zvyklá! To já, pane, na službách prodělal zimy!“

„Dyť já taky, kolikrát jako pes. Tady u Elefanta se máte dobře?“

„Dost ještě,“ kývl, „proto se deržím.“

„A kde jste byl před tím?“

„V Pařezskym mlejně jsem pomáhal, ani ne hodinku od nás, víme, u Hamáčků. V stavení se dělalo, v poli, i s koníčkem jsem jezdil, s poláčkem, kolikrát tejdně, chleba, mouku, jáhly jsem rozvážel!“ a jak to pověděl, rty se mu dmuly pýchou i zkoumal, co tomu říká.

„Dlouho?“

„A to dost, kolik roků; žlab tam byl dobrej, ale naše tetka zle hubovala, mynářem že nebudu a svoje řemeslo že nedělám. Strejc Doutlík nám o tomhle pověděl.“

„To je dobře,“ usmála se. „Já vás někdy, když běžím vedle, vídám, jak před okynkem šijete.“

Podíval se na ni, rty se mu zas nadmuly, ale potom se usmál. Zatrachtilá holka! myslil si, když byla zas kousek od něho — že ona si tak člověka všímá! Ale také mu napadlo, nechce-li se přece jen vyšklíbat a jestli se mu potom s tou kupcovou nechechtají.

Když se několikátý den potom zase tak sešli, vypravovala mu, jak sloužívala na selském.

„Já ráda dělám, ale byla bych se sterhala.“

„Taky jsem ve statku sloužil, ale s pasákem všecko nekřátouně dělalo. Jináč jsem se na poli a v chlévě nadělal víc než ševcoviny.“

„A poslouchejte, chodil jste taky k muzikám?“ a jak se naň s úsměvem dívala, oči se jí přivřely.

Lojzl se zamračil. „I taky jsem se díval.“

„A umíte tancovat?“

„I kale ne,“ a ta slova jen zabručel věře, že se mu posmívá.

„Já o to taky nedbám,“ dodala lhostejně a Lojzl se maně usmál.

Chvilku mlčela a hleděla si jen punčochy a krav, ale nenadále se živě otázala: „A poslouchejte, vy se nebudete dělať svým pánem?“

Lojzl se na kameni všecek schoulil. To ďúče vlasaté se mu jistě vysmívá. Proč se ptá?

Nikdy o tom kale nepřemýšlel, zvykl si v takovéto službě, ba ani tetka ho do ničeho nehnala. Byl si sám vědom, že není jako jiní chasníci, kteří neslouží, jen ševcují a brzy do samostatnosti se ženou. Cítil dávno, že schopů jako jiní nemá.

Když povznesl oči a viděl, že Kátle přece čeká na odpověď, zabublal: „Dyť já skoro nic nemám,“ a hleděl do země.

„Nemáte — něco snad přec —“

„Těch pár zlatejch — ani ne půldruhy stouky.“

Kátla se hezky zasmála. „Kdybyste si nějakou našel, snad by taky měla aspoň do začátku.“

Lojzl zčervenal i ve vlasech. Schoulil se ještě víc a oči se mu zalily.

„Kousek živobytí snad byste potom přeci měli.“

Když mlčel, ještě chvilku ho pozorovala, ale potom rychle sbalovala punčochu. „Nono, Bětka tamhle už čeká, poženem domů. Dobrou noc!“

Jen zahuhlal a ani se za ní nepodíval.

Té noci však usnouti nemohl. Celý hovor přeháněl se mu hlavou, a zlobil se, co holku posedlo, že se tak vyšklíbá a rejpá. Ať si hledí svého, co mu bude říkat, aby si nějakou našel!

V následujících navečerech schválně se jí vyhýbal a vodil krávy k ostatní chase. Povídal si s nimi, zadováděl, ale za Katlí přece jen mžoural.

Jednou si na něj schválně počkala.

„Co pak vy se na mne zlobíte?“ tázala se, a všiml si, že hledí nevesele.

„I když já nejsem žádnej mladík,“ mrače se odvětil.

„Dyť já snad taky nejsem žádnej blázen,“ upřímně odvětila, „nic zlého jsem nemyslela, jsem taky jen chudá holka a vím, že jste pořádnej člověk. Tak se už nezlobte!“

Ani nevěděl, jak přihnal domů a chodil potom stavením jako pomaten. Večer dlouho seděl na pelesti, sepjaté ruce v klíně . . .

Potom zase na pastvě spolu hovořívali a konečně pásávali blízko za sebou, aby si mohli povídat pořád. Doma se vyčíhávali, aby hnali současně, a býval Lojzl v tu dobu nepokojný, takže jednou i mistr Elefant broukl: „Co tě čerti berou!“

Také nahoře za mistrovým stavením, hned pod farním dvorem, někdy postáli, a když Kátla někam klusávala, vždycky se do okna aspoň ušklíbla.

I stalo se, že Pauselwenzlův kluk počal jednou na pastvě pokřikovat: „Schusterlojzl si namlouvá Kátlu z fary!“ a ostatní cháska spustila hned také tak.

Lojzl se tuze zječmenil, hrozil a křičel, že kluka půlama rozterhne jako žábu, ale Kátla se smála: „Že byste se s ním křičel, či vás to merzí?“ a podívala se naň, až mu ruce sklesly, a nohy přešlapovaly rozpačitě.

„Co nekalota jedna bude tejrať!“ huboval.

„I nechte kluka!“ a zas se jí všecko kolem očí krásně smálo.

„A vám je to snad jedno!“ vyhrklo mu. „Bodej by nebylo, dyž vás mám ráda!“ a najednou zle zahlížela do země. Lojzl, ústa maje pootevřena, slova nevypravil.

Pásli potom mlčky, ale v Lojzlovi všecky strunky krásně hrály . . .

Jednou ráno v neděli, už za prvých mrazů, když ještě u stolečku dodělával, pan mistr Elefant vrátiv se z ranní, odložil čepici, svlékl teplý šosák, a vysoký, bělovlasý, hubený, ale ještě pružný, zamyšlen přecházel ve svých vrzavých botách světnicí.

Žena jeho, v šedém kalmučku, seděla s dcerou Tiepeltkou na lavičce u kamen a tiše rozprávěly.

Náhle zastavil se pan mistr u Lojzla, poklepal mu na rameno a povídal: „Mně se zdá, že náš Lojzl snáší na hnízdo!“ a štíře se obrátil se k ženským.

„A proč by nesnášel, dobře dělá,“ živě odvětila mistrová.

„No, vždyť já nic,“ usmíval se mistr, „ale aby potutela nemyslil, že člověk nevidí. Holka si tamhhle na záspi může oči vykoukat.“

Lojzl jen se v stoličce krčil a všecek hořel.

„Náš Tonl přijde z vojny, a kde by teda Lojzl co zas hledal,“ hledíc naň pravila mladá.

„Právě, právě,“ kýval mistr, „a Kátla je hodná, to jen co je pravda. Dobře se sešli.“

Lojzl tahal dratve a ani muk.

Potom už nebylo třeba dělat velkých tajností . . .

Jindy zase Sepla, ustaraná, kejklavá, přihrblá sestra farářova, pohovořila o tom s bratrem, a farář Šturm, úlehlý jako sedláček, širokého obličeje, bělošedých vlasů, schválně zašed do kuchyně, tázal se Kátle: „Prej se chceš vdávat— nelíbí se ti u nás?“

Skočila, políbila mu velkou ruku a pravila: „Ó to ne, jemnostpane, vždyť prosím, abych i potom někdy směla pomoct!“

„No, proč ne, proč bys nemohla, ale proč teda utíkáš?“ a upíral na ni velké, tmavé oči.

„Inu, chce taky být ve svém,“ švitorně vykládala za ni hospodyně, „prosím tě, léta utíkají.“

„Mmm — a že si právě toho vybrala — to se ti tak líbí?“

Kátla, tmavě zardělá, obrátila k němu od nádobí oči a vyhrkla: „Dyž on je moc hodnej a nikoho nemá jen starou tetku!“

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

J. Kůrka:

Hořká zrnka.

Před mnohými roky jel jsem z Curychu do Ženevy. V oddělení železničního vozu, v němž jsem byl umístěn, seděli se mnou podplukovník švýcarského vojska a berlínský učenec. Cesta z Curychu do Ženevy trvala celý den a poněvadž oba zmínění páni měli týž cíl cesty jako já, rozpředl se znenáhla mezi námi živý hovor o nejrůznějších otázkách. V jedné stanici německé části Švýcarska vstoupil do našeho oddělení průvodčí vlaku a cosi oznamoval. Avšak nerozuměl jsem naprosto tomu, co povídá. Povídám s úsměvem k svým spolucestujícím: „Byl jsem do dnešního dne toho přesvědčení, že německý jazyk ovládám, řekl bych, dokonale, ale dnešního dne vidím, že jsem se úplně mýlil. Nerozumím ani slova z toho, co zde průvodčí právě hlásil."

„Potěšte se," podotknul Berlíňák, „já jsem rodilý Němec, avšak nerozumím průvodčímu též."

Tedy Němec Němci, mluvícímu svým rodným jazykem, nerozuměl.

Myslím, že příhoda zde uvedená mohla by se udati v několika variacích. Pochybuji na příklad, že by Němec z Korutanského území rozuměl hladce vypravování Němce od břehu Baltického nebo Severního moře. Když Fritz Reuter psal své chválené knihy dialektem, zvaným „plattdeutsch", četl jsem v literárních zprávách jistého německého listu, že Reutrově dialektu, Němec, jenž dialekt tento neovládá, porozumí nejspíše, čte-li si knihy ony nahlas. Tedy plattdeutsch najisto není pro jiného Němce něčím samozřejmým.

Avšak příklad s „plattdeutsch" není ojedinělý. Jeremias Gotthelf, jehož „Vojta, poctivý čeledín" svého času do češtiny přeložen a mnoho byl čten, má ve svých spisech na nejednom místě rozmluvu, vedenou bernským dialektem, a čtenář, i když je v němčině hodně pevný, všemu v rozmluvách těch nerozumí. Je to němčina, o níž jsem se v čele těchto řádků zmínil.

Přejděme nyní na slovanské pole. Slovenské noviny, slovenské knihy může snad každý Čech čísti bez větších obtíží. Tu a tam se sice najde slovo, jemuž český čtenář nerozumí, avšak sotva někdy se stane, aby čtenáři českému obsah celé stati byl nesrozumitelný. V rozmluvě se Slovákem má se věc pro českého člověka zrovna tak. Slovák a Čech mohou klidně používati každý svého dialektu a docela dobře si rozumějí.

Ba můžeme jíti ještě dále. Před lety jsem dlel po nějaký čas ve východní Haliči, nedaleko Kolomyje. Několikráte jsem si sedl ve veliké vesnici — Sadzová se tuším jmenovala — na návsi na haldu klád a byl jsem záhy, jak diviti se nelze, předmětem zvědavosti vesnické mládeže tamní. Hoši mluvili rusínsky a já, ačkoliv rusínskému dialektu jsem se nikdy neučil, dětem jsem celkem dobře rozuměl.

Také s Polákem se za krátkou dobu Čech docela snadno dohovoří. Jistě dříve než Pomořan s obyvatelem alpských krajů.

Ale jak jinak se chová při té různosti jazykové Němec, a jak jinak Slovan.

Žádnému Němci jaktěživo nenapadne, aby se považoval za co jiného než za Němce. I ten, kdo si toho výslovně neuvědomí, cítí, že je to důležito býti příslušníkem velikého národa, jehož veliká literatura a bohaté školství daleko jinak potřebám jednotlivců hoví než literatura národů malých, která v nejednom oboru není taková, aby v ní mohl jednotlivec nabýti nejvyššího vzdělání. Proto Fritz Reuter, byť by i psal jazykem velikému počtu Němců nesrozumitelným, není pro žádného Němce ničím jiným než německým spisovatelem a bernský dialekt, neméně nesrozumitelný, než jazyk Reuterův, zůstává čistou nefalšovanou němčinou.

Co se v obdobné otázce u Slovanů děje, netřeba vykládati. Každý zná ten truchlivý fakt, že se Slováci od spisovné češtiny, kterouž psali největší mužové naši a slovenští Kollár a Šafařík, nadobro odtrhli, ba že se našli lidé, kteří pokrevní příbuzenství češtiny se slovenštinou popírali a popírají. Kam po stránce kulturní tito separatisté svůj národ zavlekli, toho netřeba dokazovat, každý na Slovensku i u nás to zná.

Ale pro mne toto štěpení většího kmene slovanského v drobné větve menší je jen důkazem, jak málo Slované jsou schopni větších kulturních plánů i výkonů, jak málo jsou plemenem státotvorným.

LITERATURA.

Ant. Klášterský: *Ze zápisníku mrtvého.* Psáno r. 1911. Hovory básníků sv. II. Nákl. F. Topiče v Praze.

V letech 1911, kdy vznikla tato báseň vížící se k biblickému výroku „silné jako smrt", pracovalo básníkovo pero na třech jiných knihách: psalo „Ironické siciliány", připravovalo poslední redakci „Českých ballad, legend a jiných básní" a provádělo korektury steskem národním provanutých „Z českých žalmů", vesměs knih hlubokého přemítání a silného zaujetí. Bezděčně musilo proto hledati oasu oddechu, nespoutaného lyrického zahýření, jímž může býti nazván tento „Zápisník", třeba již svým titulem poukazoval k tragickému vyústění. Jsouť v knize kapitoly (na př. VII., X.), které jsou cykly z nejryzejšího milostného lyrismu, skvělé, panenské erotiky, jíž se naše

básnická literatura vůbec může vykázati. Autor sám naznačuje, odkud vzal podnět k výpravné stránce „Zápisníku“, že to byl životní osud nešťastného básníka Lad. Staňka, jenž se roku 1884 zastřelil. Také lokalitu autor uvádí, totiž jiný kout milého Posázaví, než kde L. Staněk dlíval se skutečnou Adriennou. Fabule je stručně tato: hrdina básně znechucen náručemi prodejných žen spatří náhodou na výstavě obrazů dívku, která mocně rozechvěje jeho nitro, ale nemůže se s ní blíže seznámiti. Byv pak přítelem svým pozván k návštěvě, pozná v jeho choti tu, již jako idol světlý choval ve své mysli. Vliv čisté ženy osvobodí jeho duši od rmutu a kalu, vznese ji k výším nikdy nepocítěného zanícení, rajská hudba zazní kolem něho, spirituelní hostina nabízí se jeho lačnosti. A pouto strašného milování, které přátelský styk a soucit utká mezi oběma, stává se i osudem jejich. Adrienna zemře, a básník, nenaleznuv ani v cestování úkoje, přikládá si k čelu smrtící zbraň. Očištěný skutečnou láskou odchází v jiný svět, aby klesl k ženě milované a vložil jí skráň do klína. Autor dovedl nesložitému tomuto ději dáti formu velmi šťastnou. Jeho líčně, ať krajinářské, ať citové, třpytí se a hrají jako kaskády. Rytmus střídá se dle nálady, kterážto nejednotnost, u skladby epické poněkud zvláštní, je však niterně odůvodněna a srovnává se ladně se slovním obsahem. To je právě formální předností této pro svého tvůrce velmi charakteristické skladby, tvořící v řadě jeho lyrických i epických knih číslo zcela osobitého rázu. Básník na vrcholu svého díla jeví se tu vládcem látky i formy, podřizuje obé svěže, hladce, neváhavě a nerozpačitě zákonům své tvorby. „Zápisník mrtvého“ rozechvěje mocně sensitivní duše, jež hledají krásu vnější i niternou. *—pa—*

*

Knihy „Zvonu“. Roč. I. sv. 1. Jan Lier: *Magdalena*. Novella. Nákladem „Unie“.

Dva významné podniky přidružily se letošním ročníkem k našemu časopisu: „Obrazárna Zvonu“, o níž bylo zde již promluveno, a „Knihy Zvonu“, jichž prvé tři svazky právě se octly na trhu knihkupeckém. První kniha obsahuje novelu „Magdalena“ od Jana Liera. Je to nejen oprávněným, ale i šťastným skutkem, že počíná se nový podnik dílem jednoho z nejvýznačnějších představitelů družstva „Zvonu“, že se takto uctívá jeho památka a že konečně dostává se veřejnosti v knižním vydání práce, která tohoto vydání dávno zasluhovala, aby ucelila pásmo prací svého původce a tím jeho uměleckou bytost pro dějiny písemnictví. „Magdalena“ byla psána před třiceti lety, vycházela ve „Květech“ a jest na výsost příznačná pro auktora i svou dobu. Lierův spisovatelský ráz obráží se právě v tomto díle — vedle „Písně míru“ — nejdokonaleji: je tu jeho zralá slohová pohotovost, přímo výmluvnost, jeho bohatě plastické vypracování líčně a postav, které pod jeho pronikavě zaostřeným pozorováním nabývají vždy rysů o stupeň nad realism zdůrazněných. S láskou stejně spravedlivou líčí staropražské zákoutí, pracovnu malířskou, činžovní dům chudiny jako venkovskou pouť se všemi přitažlivostmi a přímo hmotně vystiženou stafáží. V tomto ovzduší, i v ovzduší pražských místností zábavních a Jirušovy domácnosti s obzvláštní psychologickou prozíravostí jsou karakterisovány citové různosti na pozadí triviálního prostředí. Při všem nezapře se v Lierovi nikdy útočný feuilletonista, jenž všude nachází příležitost debatérsky promluviti o aktualitách uměleckých, o povahových zvláštnostech národních i všeobecných; románovému toku jest to druhdy přítěží, ale četbě nikoli na závadu, zásluhou plnosti slovní i myšlenkové — a dnes, v retrospektivě, jest rozvinutí časových názorů zvláštní cenou knihy. V době svého vzniku zdála se práce příliš smělou svým námětem: návratem padlé dívky z nevěstince k řádnému životu, a vyvolala, tuším, trochu pruderního pohoršení. Dnes bude se ovšem zdáti nepochopitelným, že toto umělecké zpracování, všude dýšící nejčistším, nejhlubším citem lidským, mohlo by býti kamenem úrazu. Jak pro svůj ethický základ i pro smysl ryze umělecký, tak pro děj, poutavě ustrojený, a pro silně kreslené postavy hlavní i poboční — prudkou Karlu Šípovou, sangvinického malíře Trojana, neurasthenického Jiruše, starou slečnu Žofii z Rejnburku, mistra Houžvičku, siláckého myslivce Chodima, — bude „Magdalena“ knihou čtenářstvu vítanou a jejím vydáním byl význam Lierův na pravém místě zdůrazněn. *Kaz.*

*

Sebrané spisy Františka Vladislava Heka. I. Práce veršované. Vydal Jan Jakubec. Novočeské knihovny sv. I. Nákladem České akademie, 1917. V komisi Bursíka a Kohouta v Praze.

Vydáním spisů Fr. Vl. Heka, studovaného dobrušského kupce, zvěčnělého F. L. Věkem Aloise Jiráska, prof. Jan Jakubec doufá podati důkaz, že Hekovi náleží místo v obrozenském básnictví českém. Novočeská knihovna, vydávaná Českou akademií, dosahuje tímto vydáním osvědčeného českého literárního historika, svědomitého vydavatele starších českých spisů, zajisté plně svého účelu: osvětlovati mezi českými buditeli zjevy, které se samy neprobojovaly do pozornosti širšího čtenářstva. Mezi takové spisovatele náleží Fr. Vl. Hek, jenž jest svůj, jak rázem své poesie, její tendencí, zejména však význačnou českou řečí a její formou. Užíval v básních svých rozměrů staroklasických, veršů přízvučných, nerýmovaných, nejčastěji šestiměru a přízvučného dvojverší; vedle

toho na několika místech první užil strofy Archilochovy (složené ze šestiměru a polovice pětiměru). Vydavatel ponechává si životopis a rozbor řeči básníkovy do druhého dílu, prací Hekových prosaických, a zde obšírně pojednává o pravopisných nedostatcích a zvláštnostech Hekových, který, jako téměř všichni jeho vrstevníci, trpěl stálými změnami v pravopise. Tato část předmluvy, důkladná a obšírná, jest sama jasným důkazem pilné práce a úzkostlivé svědomitosti vydavatelovy, jaké jsme konečně už uvykli z jiných prací a vydání Jakubcových. Doklady této svědomitosti jsou dále uloženy v Poznámkách, které jsou právě tak filologickým pokladem a neocenitelným materiálem, jako poznámky k vydání Čelakovského od téhož vydavatele. S opravami pravopisnými, poněvadž jsou dobře odůvodňovány, možno úplně souhlasiti. — Obsahem epigramů a rozličných Hekových básní možno upokojiti přání vydavatelovo, aby toto kritické vydání si získalo čtenářstva co nejširšího. Neboť čtenář v nich najde mnoho věcí nejen milých, nýbrž i poučných, množství cenných myšlenkových obratů a mnoho vtipně proslovených myšlenek: Lži, jak kdy se ti chce a tě nuzná potřeba nutí! Podvésti můžeš mne, leč kdyby si povídal pravdu. — Laudon, zkušený rek, dí královně svobodně takto: „Na péči žaludek měj, já zmužile připravím srdce“ (až přitáhnou Prusové). — Příkrovem náboženství hleď vesele zakrýti hříchy; modlení veřejně čiň, bí se v prsy a obrazy líbej, v kajícím rouše si choď, pak schloubné almužny dávej: víc-li se zapomeneš, tím více tě na slovo vezmou atd. Již z těchto několika uvedených věcí jest viděti, že hutná Jakubcova práce nebude pouze potěšením pro filology a literární historiky, nýbrž že může nejširší čtenářstvo pěkně pobaviti. *J. F.*

DIVADLO.

Jiří Živný: *Motýlek.* Komedie o třech dějstvích. — Po prvé v lidovém divadle „Uranii“ dne 28. listopadu t. r. Rež. R. Budil.

Pozoruhodná původní novinka dramatická, jíž neujalo se žádné oficielní divadlo, předvedena byla veřejnosti při dobročinném představení. „Motýlek“ J. Živného jest zajímavý námětem, má nesporné kvality dramatické, jak v poskytnutí vděčných — ovšem nikoli snadných — postav, tak jmenovitě v niterném ději a v obsažném, plynulém dialogu. Hlavní postavou — „motýlkem“ — jest mladý továrník, Vilém Mareš, jenž nedovede upoutati se láskou k jediné ženě; sám touto svou neschopností jest smuten — a když pozná, že před novým pokušením neochrání ho ani cit, který měl za nejčistší a nejvážnější, zoufá si. Jeho náhlá sebevražda velmi překvapuje obecenstvo, které sledovalo celý děj jako veselohru, neboť důvodů sebevraždy okamžitě nechápe, není na ni připraveno. Jinak hra, ač zevně velmi prostá, obmezená na málo osob, dějově nebohatá a jen o důvěrné hovory opřená, poutavě zaujala obecenstvo, na čemž velkou zásluhu mělo arci nejvýš pečlivé provedení. Tomuto nutno vzdáti tím více uznání, že byla výkonem nikoli herců, jimž divadlo jest povoláním, ale uměleckých nadšenců, dobrovolně přejavších nadmíru těžký úkol konversační hry. Výsledek měl vskutku uměleckou úroveň hodnou respektu. Souhra řízena byla panem R. Budilem, jenž zasluhuje pozornosti jako výborný režisér jmenovitě veseloher a dramat moderních; jeho pečlivost je příkladná a má za výsledek vždy hladkou souhru i ucelený dojem. V „Motýlku“ jmenovitě zasloužil se o odstíněné vypracování dialogů; sám výrazně podal hlavní úlohu. S ním vynikly: pí. Budilová jako jemná a humorem povýšená choť Marešova, a sl. Šubrtová jako vážná Ryča. V menších úlohách se stejnou láskou k věci doplnili souhru dámy Urbanová a Čepelová a p. M. Dvořák. Představení vyvolávalo onen hřejivě radostný dojem, který pramení z láskyplné a svědomité práce uměleckých adeptů, stojících mimo pravidelnou činnost divadelní. Auktor zajisté jest vděčen tomu, že bylo mu takto umožněno, poznati své dílo oživené na jevišti a jeho účinek v hledišti; obecenstvu byl tak představen příznivě a nadějně.

HUDBA.

Začátek letošní sezóny přinesl nám několik českých novinek, drobnějších i větších. Na koncertě filantropické družiny, řízeném Otakarem Ostrčilem, provedena byla Janáčkova orchestrální skladba *„Šumařovo dítě“*, jakási malá symfonická báseň, jejímž programem jest známá balada Čechova. Dílo je svrchovaně zajímavé svérázností své hudby, jevící se jak v invenci motivické, tak instrumentační. Také forma je pro Janáčka typická, ba řekl bych, že je obdobná jeho slohu spisovatelskému: úryvkovitá, často přetrhaná, jakoby nedopověděná, náhle jinam zabočující. Hudebně až podivná místa střídají se tu pestře s větami hluboce citovými. Podati tuto skladbu plynule jest úkol nadmíru nesnadný; Ostrčil osvědčil se v tom opětně jako mistrný dirigent. Jinou novinkou večera byla ***druhá symfonie*** mladého našeho skladatele Otakara Jeremiáše. Dílo jest jednověté, ale zřetelně členěné ve čtyři oddíly, srovnávající se s obvyklými větami symfonie. Jeho náplň tvoří dvě myšlenky, zpracované celkem s malými obměnami, ale bohatě polyfonicky. V této polyfonii, pro Otakara Jeremiáše příznačné, a ve smělé výstavbě široce rozložených vět jest kladná stránka díla. Ale omezení

na pouhé dva motivy a častá opakování, z toho vyplývající, působí jednotvárně. Na své veliké rozměry je dílo hudebně chudé. Myslím, že okolnost ta zaviněna je poetickým programem, který byl dílu základem; v té věci nutno býti skladateli vždy velmi opatrným. Nejde snad jen o to, že pro toho, kdo programu nezná, chybí klíč k porozumění zvláštnostem skladby, ale konec konců to, co autor veřejnosti předkládá, jest vždy *dílo*, jež musí býti tak hudebně naplněno, aby stačilo samo o sobě k plnému uměleckému požitku. Invenčně je Jeremiášova symfonie dosud dosti závislá, motivicky na Dvořákovi, instrumentačně a stavbou na Mahlerovi. Ostrčil provedl skladbu neobyčejně skvěle; zvláště nenáhlé gradace, četně v díle se vyskytující, podal způsobem hodným obdivu. Také Foersterova orchestrální fantasie „*Jaro a touha*" byla pro obecenstvo vlastně novinkou, třeba že byla provedena již loni ve filharmonických koncertech (řízením Zemánkovým). Pod taktovkou Ostrčilovou rozvíjelo se teprve nádherné toto dílo v plném svém bohatství melodickém; zvláště střední jeho volná část jest překrásná a znamená zcela nový rys v hudebním profilu tohoto vzácného našeho skladatele.

V komorním spolku provedlo „České kvarteto" smyčcový kvartet Petrželkův. Dílo mladého tohoto skladatele moravského jest velmi sympatické, zvláště ve větě první, v níž podařilo se mu uplatnit i osobní notu. Vlivy Dvořákovy a Sukovy jsou jinak patrny; je na př. variantou úvodu Sukova kvarteta op. 31. Poslední věta však trpí přílišnou rozvleklostí, nijak neučleněnou; je vlastně beztvárná. Jde tu o umělce počínajícího, a úkol, který na se ovšem vzal, napsati smyčcový kvartet, jest zajisté z nejtěžších úkolů hudebních. Štěpánovy klavírní variace, jež autor hrál na jednom z předešlých koncertů komorního spolku, jsou trochu jednotvárné; invence Štěpánova točí se příliš jednostranně kolem harmonické stránky hudby, zanedbávajíc melodickou. Na písňovém koncertě zpívala posléze sl. Letnianská naše i cizí písně dětské, vesměs roztomile. Pohřešovali jsme tu velmi neradi skvostné písně Fibichovy, nejlepší dílka z hudební naší literatury pro děti. Původní novinkou byly Křičkovy písně k dětským pohádkám. Myšlenka sama je zajisté velmi originální; škoda, že její hudební provedení neposkytlo ničeho zajímavého.

Dr. *Otakar Zich.*

TÝDEN.

* Dne 14. t. m. oslaví šedesátiny pilný folkloristický a literární spisovatel prof. F. V. Vykoukal, jehož referentská a redakční činnost, posledně při „České Osvětě", mnoho přispěla k šíření hodnotné četby mezi lidem. F. V. Vykoukal narodil se v Limuzích u Čes. Brodu, oddává se záhy studiu lidopisnému, jehož výsledky tiskne ve „Květech", „Zl. Praze", „Lumíru" a jinde. Od r. 1893—1905 vydává řadu národopisných děl, z nichž jmenujeme nejpopulárnější: „Česká svatba" (1894), „Domácí lékařství našeho lidu" (1894), „O snech a výkladech snů" (1898), „Dary přírody" (1905); zabýval se také studiem antiky s týmž lidopisným sklonem: „O věštění a věštírnách ve starém věku", „O věncích", „Starověké bajky z říše rostlinné" atd.; psal články cestopisné ze svých cest Belgií, Hollandskem a Německem, a také české literatuře věnoval svou úsilnou a oddanou snahu popularisační, liter. úvaha o Al. Jiráskovi, hlídka liter. v „Osvětě", v „České Osvětě" atd.

*

* Dne 17. listop. dožil se 60 let hornolužický spisovatel Jurij Libš, katol. farář baćoňský na odpočinku. Studie v Praze uvedly jej na dráhu studií jazykozpytných a zvláště k badání lužickosrbské skladby. Výsledkem pronikavé jeho práce v tomto oboru byla „Syntax der wendischen Sprache in der Oberlausitz" (1884). Kromě prací jazykozpytných však psal i množství věcí pro běžnou potřebu lužickosrbské literatury, v níž vystoupil po prvé r. 1878 v „Lípě Srbské", orgánu tehdejší mladé hornolužické generace. Od té doby pilně přispíval populárními články do „Lužice", „Srbských Novin", „Katolického Posla" i kalendáře „Krajana". Lidu vítaně slouží zejména povídkami, jež skoro již 30 let každého týdne překládá a zpracovává (z valné části z češtiny) do „Srbských Novin". Při slabém zdraví vykonal mnoho — kéž za zdraví zlepšeného může pracovati ještě vydatněji po mnoho let! *A. Č.*

*

* Vydávání nové literární sbírky „Knihy Zvonu" právě bylo zahájeno třemi svazky, beletrie a cestopisu, a to novelou Jana Liera „Magdalena", cestopisnými obrázky Josefa Štolby „Ze slunných koutů Evropy" a japonským románem Jana Havlasy „Okna do mlhy". „Knihy Zvonu" pořádá redaktor tohoto listu a sleduje v nich týž literární program jako „Zvon": výhradně jen umění původní, české. Čtenářstvo naše povšimne si této sbírky i jejích povýšených úkolů.

*

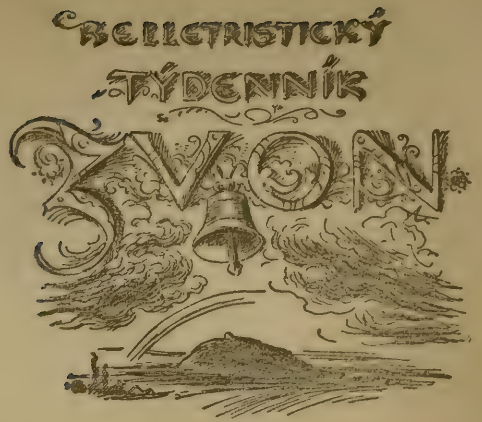
Ó, třeste se, básníci, třeste se,
pan brusič žílu vám zatne,
on pěkně si vás rozdělí
na pěvce dobré i špatné.
Pan Vosáhlo, jenž má „vedral se",
je básník dobrý a platný,
a Neruda, že napsal „vdraly se",*)
je mizerný a špatný.

*) Kosmické písně XXII.

V Praze, dne 6. prosince 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Jan Karník:

MORAVSKÁ SYMFONIE.

ING. JOSEFU ROTNÁGLOVI.

Ó, vítej, blankytná obloho, která nad mojí vlastí
se kleneš jak měkká a štědrá Tvůrcova dlaň!
Buď zdráv, můj lide, jenž sevřen úkladů pastí
jen v mozolné ruce máš jedinou zbraň!
Buď zdráva, má země barvitých rolí a bělostných chrámů,
v modravém Sudet a Karpatí rámu!

Vy Bezkydů vonné, hřibovité, lesnaté chlumy,
kde krásný hodslavský jinoch ve svatojanské kdys noci,
když kapraď kvete, vnik' v bačů-černokněžníků dumy
a tajemství vyzvěděl, kterak jed šarkanův zmoci,
takže z šumících pasek, skot otcův kde pásával plavý,
vítěznou nastoupil pouť přes mohyly k branám vzkříšené Slávy!

U vděčné pokoře tobě se klaním,
ó, Velehrade, buchlovským střežený hradem!
Mé vlasti byl's vlídným slunéčkem ranním,
byl's Kristova semene prvně rozkvetlým sadem.
Po letech tisíci znova's Moranu zdolal,
„Vstaň, vyjdi z hrobu!" — jsi Lazara volal.

Ó, město pochmurné, — v černých jsi závojích vdova,
v tvém rathouzi sta let drak hladový řičí,
jenž oběti živé požírá rok co rok znova
a jemuž mých bratří zbabělý dav nádeničí, —
nad tebou barvou kostí setlelých svítí
zámek, jenž hrobem myšlenek svatých měl býti!

Ó, světe tajemný Macochy a Sloupských slují,
zda vaše v křišťálu klenuté síně
zásvětným krajem až v kobky se snují,
kde v země matičky hostinném klíně
před nových božstev slávou a jasem
ukryl se Perun s Moranou, s Třasem?

Vy zelená jezera řepných, žitných, ječmenných polí,
na vašich úzkých březích vrby jak stařenky stojí
a v široké sukni šedavé zvědavě zří po okolí,
kde koně plecité prsť čokoládovou orají v znoji;
na úzdě krot   syneček ohebných boků,
zdravou se krví tvář rumění, dobrota doutná mu v oku.

Jak v pekárně na dlaždicích husté řádky koláčů
stavení se nízká pekou v červencovém úpalu;
červených to domov gatí, flegmatických oráčů,
stréčků, kteří odjakživa pospíchali pomalu.
Ale zato zůstanou zde přes sám konec světa
kolem zámku Ječmínkova „dýl o štere leta".

Pod jižním se slunkem hřejí plavé hřbety Pálavy,
toť lev k skoku přikrčený v mohutných tlap rozpětí
číhá, patře nevraživě v rozkvetlý luh Moravy,
kde krev hrůzou stydne v žilách vysliděné oběti, —
ne! — to není lev, tvor královský a čestný,
to je mlsný kocour, falešný a lestný!

Úprkovy širé, smaragdové stráně,
na nichž vinný kořen vonný nese plod,
vaše nízké sklípky tajemné jsou báně,
nezbedných kde šotků hospodaří rod.
Jenom pamatujte, beránci vy vláční:
Attilův vlk blízko — a ten krve lační!

Antoníčku svatý na zeleném kopci,
až kolem korouhve barvami máku
rozkvetou nad lidem slováckých obcí,
sejmi mu bělmo z kdys jiskrných zraků,
démónů z něho vymítej smečku,
kteří ho svádějí v záludnou léčku!

Jako kolmo čelem zamodralá žíla
středem země valí Moravy se proud,
a vln píseň dravá děti omámila
kouzlem, jemuž nelze, nelze uniknout,
že jak za krysařem-pištcem v kraj jdou daleky,
mizejí v propast nenasytnou, mizejí na věky . . .

Bujnou chvojí smrčin slunka záře srší
do vln Svratky, písek v ryzí zlato měníc,
nad ní starý Pernštýn stojí na návrší,
pochmurný rek v zbrani, osleplých však zenic,
hluchý k písni, která hvozdem k němu zvučí,
lhostejný k těm, jež měl sevřít do náručí!

Tam, kde začíná se svaté České země
v šíři roztepaný, obrovitý kalich,
pahorků a smrčin kraj hovoří ke mně,
bičovaný metlou větrů neurvalých,
s políčky jak pestré šachovnice vzory —
zdráv buď, kraji rodný, teskné Žďárské hory!

Vítej na pomezí, Horo Zelená!
Z tebe k přibislavským vrchům patře
v roznícení svatém skláním kolena,
dvojí ohnivé se koře vatře:
jedna táborského vůdce hoří nad mohylou,
druhá nad Borovou jarou šlehá silou!

Ó, nechať ty vatry do Moravy planou,
dokud před útoky šelmy krvelačné
nutno nocí stříci zemi milovanou
až k té chvíli slavné, kdy se dníti začne!
Jimi Ten, jenž mluvil hořícím křem k národu,
ozařuje strmou stezku v zlatou Svobodu!

✱

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Tak proto — proto —" a kněz rozesmál se, až se mu bílé zuby v zardělé tváři zabělely — „inu, s Pánembohem, ale velké kusy dělat nebudete, to ti zrovna povídám, Lojzl toho nepotrhá!"

„Živobytí snad přeci budeme mít," očí od škopíčka neodvracejíc pravila Kátla.

„Vždyť oni si, pane, povídají, že by si mohli najmout ten baráček dole po mejtném, je to prázdné," smála se hospodyně.

„Ale, ale, to se podívejme — inu, je to u silnice —"

„Kdyby ses tak mohl na to zeptat představeného —"

„On má na Lhotce po rodičích ještě nějaké věci, ostatní bysme si koupili," zas Kátla pokračovala.

„Máte všecko ujednáno, kdo by toho ve vás hledal! A co maminka?"

„Maminka to ví, psala jsem jí to; vzkázala, že mám už rozum a že je ševcovina dobrý řemeslo."

„Inu, inu — ale budete se muset činit. A kdy pak chcete do toho praštit?"

„To až k jaru, jemnostpane, konec masopustu."

„S Pánembohem, my ti bránit nebudeme, jestli se ještě nerozmyslíš."

Kátla honem utřela si ruce o zástěru a opět políbila ruku. —

Po vánocích putoval Lojzl s Kátlou k tetce na Lhotku a podruhé k mamince na Hejlov. Po zmrzlé silnici vykračovali berěně a rozpráveli, až se to zimním krajem rozléhalo . . .

Z Hejlova vraceli se sychravým podvečerem. S nebe visely šedé mlžné cáry, na stromech houpaly se bílé šňůry, a na zmrzlou zemi tiše padala ledová krupice. Za vsí Studeným Dolem, v poslední smrčině dohonil je korytenský Kvitšanton.

„Á — á — z cesty?" volal za nimi. „Guten Obnd — Obnd — Obnd!"

Prvá dvě slova rozdrtil mezi zuby, třetí vyjekl, až se to rozlehlo, čtvrté následovalo jako ozvěna.

Byl dobrý čtyřicátník, hubený, dost vysoký, v černém, krátkém zimníku, s šálou natočenou kolem tenkého krku. Malá hlava jeho byla všecka huňata a černá; nejen že měl kudrnatou beranici naraženu až na uši, takže jenom krátké vlásky pod nimi vyhlédaly, ale drobný obličej měl smolnými, huňatými vousy zarostlý téměř úplně, hluboké oči jako černý plamen a nad nimi roští obočí také jako uhel. Šel rychle a mrštně.

„Tak kde jste chodili?" po německu zadrmolil.

„U maminky," usmála se.

„Na Hejlově," zaštířil se i Lojzl.

„Nono, ukázat se spolu, to je hezké — hezké! — hezké — měla radost, to si myslím!" Slova, kterých nevyrazil, spěšně rozdrtil; chtěl honem, honem pověděti co nejvíce bez výkřiku, proto s nimi pospíchal. Při výkřiku hlavou prudce mykl, jakoby ji chtěl odhoditi, rameny zaškubal, ba i hrudník se mu křečovitě zkřivil. Vyprávěli v Korytné, že měl tu vadu od dětství. Čtyřletý hrál si jednou v písku před barákem, když nenadále na sousední střeše ostře zasyčelo, zapraštělo a již plamen vyrazil ze hřebene.

„Feuer! Feuer!" zavřísklo z dětských úst a zkroucen zůstal v písku bez sebe. Tak ho našli. Stonal dlouho, a bývaje v bezvědomí, křečí zmítán, to slovo často vyrážel ze zubů. Zůstalo mu to i potom. V dospělejším věku přestal vykřikovat jen to slovo jediné, ale když hrdlo křečovitě se svíralo a dech docházel, vyjekl aspoň slovo poslední. Volával tak i šel-li sám, z pouhých jen myšlenek a poznávali ho dle toho z daleka. V každé době se někde ozýval, kmitalť se městečkem přes tu chvíli. Odtud i jeho přezdívka. Zůstával se ženou ještě v rodném baráčku stranou pod kostelem, jmenoval se Staar, a konal povinnost všelijakou: obecním posílákem byl, dohazoval koupě i svatby, pomáhal dobytku, byl sluhou sboru hasičského, družboval, při zvláštních příležitostech i kostelničil. Rád lidem sháněl, radil, obstarával a znal proto celé okolí. Výkřiky jeho nebyly příjemné, ale lidé si zvykli a protože všecko konal s ohněm, výborně i poctivě a že nikoho nezarmoutil, měli ho rádi.

„Už jsem slyšel, že bude svatba — svatba! — svatba — dobře, tak povídejte, povídejte, co hodláte!"

Kačenka pověděla, jak hodlají živobytí shánět a též o baráčku se zmínila.

Kvitšanton hekaje přisvědčoval, pochvaloval:

„Inu, inu, byli jste hodni jeden i druhý, živte se teda spolu jako dva ptáci. Abyste neřekli: za družbu vám půjdu, nic mi ne

dáte, nic, všecko udělám, protože vás mám rád!“

„Ale my ani nic nebudeme strojiť, jen sami půjdeme, tuhle s ním a snad pan mistr za svědka —“

„Dobře, Katla, dobře, Kvitšanton tě dovede k oltáři a takovouhle dlouhou pentli bude mít na kabátě!“ a bílé zuby zasvítily mu z černého roští.

„Jak my k tomu přijdeme —“

„Už jsem povídal! Jdete pomalu, máte si co povídat a já musím běžet. S Bohem — s Bohem! — s Bohem!“

Podal ruku a již vzpřímen uháněl. Houstnoucím šerem dolétaly k nim jenom jeho výkřiky . . .

A byl den svatební . . . Protože se oddavky měly odbýti při ranní mši, byl Lojzl vymóděn hned za jitra. Měl nový kulatý klobouček, nedělní krátký černý šosáček, k němuž mu mistrová přišpendlila notný kus rozmariny a dlouhou bílou pentli. S botami dal si už večer velikou práci, aby nikde nezůstalo místečka rezavého a aby se třpytily jako zrcadlo. Pohled měl stále plný starostí a stavením chodil jako ve snách.

Mistr Elefant a lhotecká tetka vyšli s ním z domu. Mistr hubený, přihnutý, hlaďounce vyholený, měl dnes černý, tvrdý klobouk, dlouhý šosák, na krku černý šátek s uzounkým bílým proužkem přehrnutého límečku; kráčel dlouhými, vážnými kroky, jakoby do peří tlapal, a horní půlí těla švarně pohupoval. Tetka byla už v kříži notně sražena, vlásky na čele, na pokraji černého, lesklého salupu měla jako řídkou suchou trávu, hubené líce samou drobničkou hnědou vrásku; pod krátkou tmavou sukní se širokým, černým fěrtochem měla bílé punčochy a sametové střevíce.

Všichni z mistrova stavení, tak jak byli po domácku, vyšli za nimi na zásep, nehnutě dívali se, jak svatebníci stoupali k faře, a nehnuli se, dokud nezmizeli ve dveřích.

Byl začátek března, země na kost ztuhlá, snětě stromů v huňatých bílých kožíškách jinovatky, po lučinách bílý poprašek; v úpadech a v úvozech svítily ještě mocné zásoby sněhové. Nebe zachumlalo se do mlh, jež ploužily se i po lesích.

Pan mistr zaťukal na farskou kuchyni a kloně se vcházel prvý. Kátle už byla vystrojená, a Sepla špendlila jí rozmarinu s mašlí na život černých šatů. Vlasy nevěstiny byly hladce rozčísnuty, takže bílá stezka leskla se jí od če a až na temeno, rulíky měla vzadu krásně stočené a kolem celé hlavy umělý věnec zelený s bílými kvítky. Levačkou držela si při těle modlitby, na nichž položen byl bílý šáteček s kouskem rozmariny.

„Morgen — Morgen!“ vážně pozdravoval mistr a pohupuje se na širokých, lesklých, vrzavých botách, ruku v bílé prací rukavici podal staré hospodyni i nevěstě, již popleskal po zádech.

Zakrátko přihnal se i Kvitšanton všecek černý s celou umělou kytkou a s dlouhou rudou pentlí na kabátě.

Přišel i farář již v klerice, širší než delší, s velkou, rozlámanou placatou čepicí na hlavě; pozdravoval a směje se podával ruce.

„No tak, Kátla, je to tady — svatba hotová!“

Políbila mu ruku, až to mlasklo; snědý obličej měla až tmavě zapálený.

Lhotecká tetka ustupovala stranou a jen si šátečkem utírala oči.

Farář postranním otvorem v klerice vytáhl z kapsy kabátku okrouhlou tabatěrku, mužským podával šňupnout a s panem mistrem hovořil o zdraví a o denn práci.

Kvitšanton poučoval ženicha i nevěstu, co a jak mají dělati v kostele.

„Also, meine lieben, wamr gin!“ po chvilce vybídl farář.

Tu tetka poplašená, stydlavá přistoupila k Lojzlovi a pravila:

„I tak, hochu, za mámu a za tátu t i udělám křížek!“

Lojzl se hlasitě rozvzlykal.

Potom tetka i Kátlu požehnala. Vlastní matka nevěstina učinila to již oběma večer v baráčku u silnice, kde všecko bylo již přichystáno a kde také obě ženy nocovaly.

Na svatbu se hejlovská matka ostýchala, protože neuměla německy; tetka přece se smluvila.

Potom vycházeli: farář napřed, za ním Kvitšanton s Katlí, Lojzl s mistrem a s tetkou. Kolébavá, sražená Sepla vyprovodila je až před faru.

U kostela čekala již hromada diváků, drobných i dospělých, všichni jen tak, jak doma běhali, Minutka i Schwarzblattel stáli nejvýš.

Před oltářem odbylo se všecko dobře; ženich odpovídal, až ho bylo po celém kostele slyšet, Kačenka jen vzdychavě.

(Pokračování.)

✱

Boh. Bauše:

HOSTÉ OD SEVERU.

Když Nansen se svým průvodcem Johansenem vnikal do neznámé ledové pustiny, aby dostihl severního pólu, a dlouhá noc polární se blížila, opouštěl kde jaký tvor strašnou mrazivou samotu. Poslední byl párek divokých hus, spějících k jihu. „Jak záviděli jsme jim schopnost letu!“ teskně poznamenává ve svém cestopise.

Moře svým bohatstvím organických látek umožňuje nesčíslnému ptactvu obývati dočasně ony ptačí ostrovy, skaliska, pobřeží, kde po milionech hnízdí buřňáci, alky, alkouni, rackové, kormoráni, kajky. Po době hnízdění rozlétají se namnoze, ovládajíce křídlem prostor vzduchový, neznajíce překážek, jaké řeky, hory, mořské úžiny tvorům pozemským v cestu staví. Zdá se, že původně ptactvo, rozšiřujíc se po šíré zemi, přeletovalo bez cíle z krajiny do krajiny, obmezováno v potulkách jen potřebou hnízditi a vyvésti mláďata. Časem však ustálily se zvyky ptáků přizpůsobením se poměrům oblasti; místy stali se stálými, jinde přinuceni nedostatkem potravy a tepla, v tropech i sucha, k stěhování a přelétání. Na osamělých ostrovech, ve vzdálených končinách polárních neb šíré stepi, kde nebylo původně šelem a jiných pronásledovníků, odvykli i letu: křídla zakrněla, proměnila se v ploutve (tučňáci), neb zmizela pod hebkým peřím (kivi), nebo perutě nahraženy silnými běháky, umožňujícími rychlý běh (pštros). Tito vesměs špatně pochodili od doby, kdy člověk a jeho družina do vlasti jejich vniká.

Veliké kontinenty přestály však zatím veliké změny. Po době ledové měnil se ráz rostlinstva i živočišstva. Ledy ustupovaly k severu, a ptactvo k potulkám nejschopnější následovalo. Když pak v zimě krajiny na čas opět zamrzaly, vraceli se ptáci do původní domoviny. Toť asi byl počátek složitého zjevu stěhování ptactva, které od starodávna upoutalo pozornost badatelů, ale teprve v posledních desítiletích stalo se předmětem soustavného pozorování na řadě pozorovacích stanic, pěstujících styky mezinárodní. Leckterá záhada objasněna, mnoho však zůstává tajemno v cestách a směrech tahu podzimního a jarního. Kdo udává ptákům směr, kdo dobu odletu, kdo nutí je k návratu, čím řídí se při letu, jak si pamatují místo zrození atd.? Řekne se pud vrozený, slovo, které málo vysvětluje; v pudu můžeme leda hledati počínání, které zvolna stalo se neuvědomělé, ale vzniklo z jednání původně uvědomělého. Dva nejmocnější činitelé v životě ptáků jsou potřeba výživy a pud rozmnožování. Pokud tyto na způsob cest ptáků účinkují, snaží se právě různé theorie vysvětliti.

Theorie mnoho neprospívají, nemají-li hojný materiál pozorování. Tato dějí se nyní ve všech kulturních státech; stanice jsou v Anglii, ve Francii, od r. 1875 v Německu; v Dánsku řídí práce Ch. Mortensen, na Řežici (Rositten) na kurském přesypu prof. Thienemann. Zde zavedeno označovati ptáky v tahu polapené aluminiovými kroužky, upevněnými na nožce, na nichž označeno datum a místo přeletu; pěkných dokladů tak získáno. Bohužel válkou přerušeny všechny podobné podniky, vyžadující mezinárodní dohody, výzkumu moře, poměrů rybářských, zpráv stanic meteorologických, a bude dlouho trvati, nežli navážou se opět styky mezi badateli rozvaděných národů.

Ve Vídni založen byl permanentní mezinárodní komitét pro pozorování objevu a odletu ptactva r. 1884; čilá ornithologická centrála jest též v Pešti.

Čechy, položené v srdci Evropy, tvoří též průchodní dráhu četných hostů od severu, východu i jihu, a nechybělo zde nikdy pečlivých pozorovatelů, kteří ornithologii domácí svými pracemi obohatili. Zajímavo jest, jak již před Vídní, r. 1880 dr. Vl. Šír ve spolku pro ochranu ptactva pilně počal sbírati data o tahu ptactva českou zemí a sebrav zprávy ze 4370-ti míst, od učitelů, lesníků, hajných, ptáčníků a jiných milovníků ptactva, sestavil a vydal (u Koppeho na Smíchově 1881) dvě mapy: na první naznačeny jsou cesty bahních a vodních ptáků, čápa, volavky, bukače, chřástala, sluky, lisky, hus, racků; na druhé cesty orla říčného, poštolky, mandelíka, dudka, rorýse, krutihlava, drozda skalního, slavíka, modráčka a černohlávka. Byl to první pokus, v němž se bohužel plánovitě nepokračuje.

Bude jednou z prvních úloh našich, až mír vzejde, chopiti se podobných společných prací ve výzkumu domácí přírody. Který obor může osvěžiti ducha, vésti k vlastnímu pozorování, vyjasniti pojmy a šířiti radost z poznání lépe nežli pěstování věd přírodních na domácí půdě? Ten národ, který dovede nejrozumněji čer-

pati z přírody a užíti jejích sil, bude vždy nejmocněji obrněn v soutěži národů.

Ptactvo nejvíce upoutá pozornost všeobecná, kde dbá se ochrany a péče proti zbytečnému ničení. Jest všeobecný stesk, že každý větší zjev ptactva v zápětí jest vražděn. Stalo se letos v červnu, že nad zvěřincem Hagenbeckovým u Hamburku kroužili dva zabloudilí supové (sup šedý a husí), pronásledováni skřekem vran. Od r. 1839 nebyli zde viděni. Odkud as zabloudili? Snad vřava válečná zahnala je z obvyklých cest, jako se stalo r. 1866, kdy u Jičína též supi byli pozorováni. Na obou místech byli hned odstřeleni; kde by takto zůstala péče o ochranu přírodních památek?

Když počnou podzimní mlhy táhnouti polem a lesem, oživuje krajina tažným ptactvem. Doba pelichání a skrývání minula a probouzí se družnost; čečetky a houfy čížků zapadají do olšin, vybírajíce za stálého švitoření a lákání semínka ze šištiček olšových. Též brhlíci a šoupálkové v rozptýleném houfci šplhají po kmenech lesních stromů pátrajíce ve skulinách kůry po kořisti. Hojně táhnou špačkové a skřivani a objevují se hosté od severu. Vzorem ptáků stěhovavých jsou nám vlaštovky; a přece od starodávna panuje bajka, že prý vlaštovky na zimu zalézají do bahna a zde přezimují. Něco na bajce jest pravdivého v tom, že za mrazu náhle se objevivšího vlaštovky někdy zalezou do různých koutů a zde nalezeny byly zmrzlé; vždycky však všechny nezašly, nýbrž některé ztuhlé přišly opět k sobě a v teple se vzkřísily. Jest to ovšem výjimka, ale doklady vyskytly se i v Americe.

Zima přivádí i jiné hosty ze severu: jikavce, hýly, brkoslava s jeho šedorudou chocholkou a krásně červenými, rohovitými plátky na letkách. Z ťuhýků jest větší excubitor hostem severním, náš masojídek a ťuhýk rudohlavý odlétají na jih; podobně větší hejl s hrudí ruději, nežli má náš obecný, zalétá z Ruska a Norska. Vzácnější zjev jest modřinka sibiřská, strnad sněžní, skřivan podhorní, sova sněžní.

U vod, které hned nezamrzají, objevují se pak vodní a bahní ptáci severu, buď k delšímu přezimování neb jen přelétají dále k jihu: labuť zpěvná, hnědá kajka, divoké husy a kachny, berneška, bílý morčák, zlodějská chaluha, větší rackové. Utkvě mně v paměti zvláště zjev, který jednoho dne v listopadu měli jsme v Táboře. Z rána na hladině Jordánu proháněl se houf severních potaplic, mohlo jich být na 300 kusů. Statní ptáci velikosti husy čile se potápěli, poletovali, až střelci přikvapivší zaplašili neobyčejnou družinu k další cestě na jih.

V které době a kterým směrem počne tah ptactva? Stálými zůstávají u nás ptáci hlavně ti, kteří upoutali se na blízkost člověka; vrabci, strnad, chocholouš, v novější době i kos, jindy velmi plachý pták lesní; pěnkavy opouštějí nás, ale část jich zůstává v teplejších polohách. Nepodléháť pták jen slepému pudu, ani není hříčkou nahodilé pohody, ač obojí působí na dobu odletu. Nejbližší příčina záleží ovšem v nedostatku potravy, ale většina chystá se k výpravě, když ještě panuje teplo i hojnost potravy; známý jest nepokoj, který se zmocní druhů tažných na klec upoutaných, kde ničeho necítí z nedostatku. U některých jest doba odletu tak ustálená, že vešla v pranostiky lidu (vlaštovky, sluky); rorýs prvním květnem se dostavuje, prvním srpnem mizí. Jen na krátko spatřuje se žluva, mořská vlaštovka, mandelík. Doba se nyní pečlivě zaznamenává; malé odchylky působí ovšem chladnější neb teplejší počasí, celkem však zjištěna jistá relativní stálost.

Odlet nedá se vždy pozorovat; táhnouť jiní ptáci ve dne, jiní v noci; větší ptáci, silnější volí dobu od rána do poledne, drobní a pobřežní dobu noční a za dne odpočívají. Jaký vítr jest letu příznivější, protivný či souhlasný se směrem letu? O tom se mínění rozcházela; v Alpách rádi ptáci používají horký vítr foehn; důvod, že by protivný vítr byl příznivější, poněvadž nečechrá letounům peří, jest chabý, neboť pták dělá pohyb také i se vzduchem.

Jak vysoko letí ptáci? Tvrdilo se (i Gaetke), že i drobní ptáci táhnou ve výši až 10.000 m. Vzduchoplavbou věc se nepotvrdila; vždyť panuje již ve výši 3000 *m* teplota —7°, při 10.000 *m* již —54°; řídkost vzduchu by vadila ptáku v dýchání. Též zjištěno vzduchoplavbou, že jen výjimečně pozorovali ve vyšších vrstvách ještě nějakého ptáka: ve výši 3000 *m* jednou orla, při 1900 *m* skřivana, ve výši 900 m dva čápy a káně lesní. Ptáci neradi vzlétají do výše, kde ztrácejí rozhled a orientaci v krajině, jak v balonech často pozorováno.

Let neděje se vždy v houfech; dravci na př. táhnou ve volných houfcích, bez spěchu, kroužíce ob čas nad jistým místem. Tah vran můžeme denně pozorovati, když zalétají ke svým noclehárnám; tu houfek, pak jednotlivci a opět houfek, když první mizí již za obzorem. Pěkný pohled po-

skytují čápi za společného letu několika set kusů; celá společnost ob čas krouží a pomalu teprv postupují směrem přímým. Šikmou čáru jako pluh zachovávají v letu seřadění kormoráni, potáplice, morčáci. Jsou i pěšáci mezi stěhujícími, jako křepelky, chřástalové, slípky. Někdy táhnou samci zvlášť a samičky také zvlášť; u pěnkav samci o celých 14 dní předcházejí samice.

Od starodávna jsou známy jisté stanice odpočinku tažného ptactva. Při stavbách drah a přechodů ve velehorách použil člověk těchto pokynů ptactva, zakládaje tudy i nové cesty.

Směr letu ukazuje mnohé odchylky od směru severojižního. V Čechách naznačené cesty ovšem neodchylují se valně od směru z Jizerských hor přes Jičín, Čáslav, Polnou na Moravu, a podél Krušných hor přes Slavkov, Plzeň, Strakonice, Hlubokou do poříčí Dunaje.

V Bavořích, kde jih a východ jsou Alpami a Šumavou uzavřeny, naproti tomu západ mírně se sklání, převládá směr od východu k západu. Podobné mapy ukazují souhlas směru letu s isothermami, čárami stejné teploty, které v Evropě neprobíhají rovnoběžně se stupnicemi zem. šířky, nýbrž účinkem Golfského proudu na jaře na západě Evropy běží severojižně, na východě západovýchodně. Křivky letu nazvali iseptitesy, a shodují se s čarami stejné průměrné teploty roční.

Tah jarní neděje se přesně toutéž cestou opačnou jako tah zimní. Tažní ptáci z Evropy postupují v Africe na východ a vracejí se směrem severním a severozápadním do staré vlasti.

Záhadou zůstane, jak nalézají ptáci cestu zpět? Označovací kroužky na nožkách připevněné dokázaly, že vlaštovky, čápi a j. přes dalekou cestu, až z nitra Afriky, nalezli své dřívější hnízdo v nepatrné, zapadlé vesničce. Kdo ukazoval jim cestu? Snad zrakem poznávají jistá význačná místa, neb jeví druhdy bezradnost, octnou-li se v mlze a mraku. Ale což v noci a za mračna? Soudí se i na zemský magnetism, smysl orientační, jaký i poštovní holuby vede, i pamět a vedení starých, jenže mladí táhnou obyčejně před starými.

Ve studiu stěhování ptáků jest mnoho půvabného, a součiněním pozorovatelů na rozličných od sebe vzdálených stanovištích dojde se jistě ještě k překvapujícím výsledkům. Příliš mnoho se hřešilo na přírodě; nyní probouzí se svědomí a počíná se práce na záchranu přírodních památek, budování reservátů, kde by ptactvo nevyrušeně mohlo hnízditi a kde místo smrtící pušky jest nejvýše dovoleno fotografickým přístrojem zachytiti obraz nerušeného života rodinného.

Ptakopravci hádali z letu ptáků na osudy lidí, věda čerpala určitější náměty ze studia ptactva; nalezla vzory v křídle ptačím pro umělá letadla, v cestách ptáků nejvýhodnější přechody hor, ptactvo vedlo k objevům cizích břehů, a zůstane dosud nejvděčnějším předmětem studia i budoucím pokolením. Člověk svými umělými letadly předstihl namnoze vzor svůj do výše i dálky; bohužel používá vynálezu svého spíše na zmar a zkázu nežli k obohacení a rozšíření obzoru svého.

✱

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI.

(Pokračování.)

11.

Učazená světnička. V ní šero večerní a zimní chlad. Z malých okének je vidět na západě poslední vzdech umírající zory večerní. Ale Škarpa, sedící tu za stolem, nehledí okny ven, hledí do sebe. Není chleba, není mouky; zbylo jenom trochu tabáku, jejž dokuřuje jako radost poslední. Je tu sám. Sestra vdova došla k příbuzným hladu, zimě, hledat pomoci. Dnes se nevrátí. Dědouš půjde brzy spat; beztoho i tabák dochází, a spaním zažene snad hlad.

„Tak . . . tak . . . tejďka čerti vládnou ve světě,“ zlostně pobručívá, dokouřenou dýmku odkládá, a chystaje se na postel, kde bude teplo pod sestřinou peřinou, převaluje v sobě rouhavé a zlostné myšlenky.

V tom v síni hřmotné kročeje a ve dveřích náhle kolohnát. Vešel bez pozdravení.

„Jste, Škarpo, doma sám.“

„Batože . . . A kdo jste vy?“

„Co pak mne již, strejdo, neznáte?“

„Je tu tma . . . nevidím.“

„Mazač z Benecka.“

„I pro pána krále . . . Ty již, Tondo, nejseš na vojně?“

„Dostal jsem dvě kule do nohou, kulhám na obě, a je po vojně . . . Tak jsem na celé čáře zvítězil.“

„A kde je Franta náš?“

„Leží dosud v špitále.“

„Neseš mně pozdravení od něho.“

„Čerta vám nesu . . . čerta černýho.“

„Čertů mám dost sám . . . A jak ses o mně dověděl?“

„Lidé všechno povědi . . . Vím již, vím . . . Vyčmoudil vás z chalupy.“

„Jako tebe před lety . . . Jenže mou koupil sám a tebe dal jinému na buben.“

„Vyčmoudil nás oba dva . . . Vyčmoudil.“

„Přišels mou sestru, tvou starou známou navštívit?“

„I čerta jsem přišel navštívit . . . Hledám vás.“

„Čeho si přeješ ode mne?“

„Nic dobrého.“

„Mluv přece, Tondo, moudřeji a pověz, co tě přivádí.“

„Chci s vámi pohovořit o tom čmoudění.“

„Co pak jsi se zbláznil na vojně?“

„Nezbláznil . . . Mám rozum jako tvrdé, dobře v suchu vyleželé poleno.“

„Poleno . . . poleno,“ opakoval staroch, nevěda, co jiného odvětit.

„Rozsvěťte . . . je tu tma a já jsem přítel světlosti.“

„Není svítiva, není topiva, není ničeho...“

„Tož rozsvítím si sám.“

Vytáhl z pod kabátu zlodějskou lucernu a rozžehl. V polosvětle bylo vidět čahouna: suchého, dlouhého.

„I pro pána krále,“ podivil se Škarpa, „tyť máš rozedranou celou tvář.“

„To mne pohladil kousek šrapnelu a pasoval na rytíře, abych vypadal jako rek a hrdina,“ škaredě se zařehtal a doložil:

„Teď kady půjdu, všechny děti se mne budou bát a utíkat . . . A což, něco na zub nemáte?“

„Kde bych vzal? . . . Není do sebe, není ani na sebe . . . Právě jsem chtěl bez večeře na pelech.“

„Vždyť jsem si to pomyslil a proto nesu sám.“

Sáhl opět pod kabát a řekl, vybaliv kus pečeně:

„Nate, vezměte.“

„Co to máš?“

„Zajíce.“

„Kdes to sebral, rarachu?“

„Jako pravý kavalír chodívám teď na hony, chytám v lesích do ok zvěř a hrdinsky v nich drátuju . . . Ale pojezte a moc se neptejte.“

Škarpa jedl, mlaskal, liboval si, a když byl v nejlepším, povzdechl:

„Kdyby k tomu bylo kousek chlebíčka.“

„Vy jste, strejdo, neomalenec . . . Hm, chleba mlsat by se vám tak ještě zachtělo! . . . A což tabáku?“

Starochovi se při myšlence na tabák oči zaleskly; huňaté srostlé obočí a vrásky ve tvářích se roztáhly.

„Panečku, kdyby byl! . . . Dokouřil jsem právě poslední.“

„I toho nesu hromádku . . . Ale šetřte s ním a nebafejte celý den, jak to umíte.“

Položil před něj malý pytlík tabáku a děl:

„Tejďka o tom čmoudění.“

„O jakém čmoudění?“

„Co pak jste již zapomněl, že vás z chalupy jako jezevce z díry vykouřil?“

„Lichva. . . sliby . . . darebák . . . Jak bych zapomněl!“

„Nezapomněl jsem ani já,“ větil Mazač, a udeřiv hřmotně pěstí na stůl, zuřivě se rozkřikl:

„Začmuďme mu taky my.“

Dědouš porozuměl hned. V starém mozku něco zarachotilo. Cítil otřes s jiskrou nahozené myšlenky, jež ho samého již pronásledovala a ve dne, v noci trápila.

Kolísaje, má-li přitakovat nebo zamítnout, děl váhavě:

„Byl by to hřích před bohem.“

„Co pak v nějakého boha věříte?“

Škarpa v duchu opakoval otázku, nevěda sám, věří-li čili nic. Nechal boha bohem, hříchem hřích, a vykládal svůj strach.

„A co kdyby nás při tom chytili?“

„Nemudrujte a řekněte ano nebo ne.“

„A co bychom z toho měli mít?“

„Ach, strejdo, strejdo, vy jste starý, pošetilý bloud . . . Radost bychom měli, radost velikou, až by se k nebi valil kouř, a plameny by šlehaly . . . Nemáte svítiva: posvítili bychom si . . . Nemáte topiva: zatopili bychom si a ohřáli se v sychravém tom počasí! . . .“

„Mou chalupu?“

„Ta chajda by sama věru za to nestála . . . dvůr, zámeček a zároveň i chalupu . . . Ať již za to stojí ohýnek.“

„Dvůr, zámeček i chalupu . . . a to všechno my sami dva?“

„I to to . . . Mám jednoho ještě kumpána . . . rozdělíme se.“

„Kterýho?“

„To vám nepovím; ale je to člověk jako my . . . Do naha ho odřel jako nás . . . Přišel z vojny jako já . . . A vy se dlouho nerozmejšlejte . . . Jste jako v plotě kůl . . .

Nemáte co kouřit, nemáte co jíst. Tak jako tak pojdem hlady oba dva... Tož ať alespoň po sobě zanecháme památku... V mozku mně to sutí, v očích mne to pálí; do uší mně pořád šeptá hlas: podpal! I ve snách vidím plameny."

„Ba, ba že ve snách," pomyslil si dědouš, ale nepřiznával se a zabručel:

„Darebák!"

„Je mu teplo v novém pelechu; ať mu je tam ještě tepleji."

„Nejvíc mně je líto té ubohé paničky."

„Nevěřte, že je jí moc zle... Vždyť snad znáte ženské plemeno... Dříve měla pana Tomáše, teď má pana Richarda... Pán jako pán."

Hovořili, radili se, a dřív než byla půlnoc, byli zajedno. (Dokončení.)

LITERATURA.

Dr. Josef Štolba: *Ze slunných koutů Evropy.* Vzpomínky z menších cest. Knihy Zvonu. R. I. kn. 2. Nákladem „Unie".

S upřímnou radostí vítáme novou knihu cestopisných črt Štolbových. Velmi zřídka objevují se soubory jeho prací literárních, ale tím raději jsou pozdravovány, a vždy z nich vane týž svěží duch, týž plný, životem bohatě opřený názor. Štolba jest prvním českým causeurem cestovatelským a — hned od svých rozmilých „Klepů z cest" v letech sedmdesátých — též nejoblíbenějším. Málo kdo umí tak jak on sytě zachytiti dojem z cesty, připoutati čtenáře názorně k líčení, oživiti mu neviděný obraz, vzbuditi v něm dojmy — i bez doprovodu ilustračního, — vyloupnouti mu názor o podstatě a rázu cizího ovzduší a ovšem také vzbuditi chuť k cestování, k němuž jeho líčení beze všeho úmyslu podává mnoho praktických pokynů. A kdo zná kraje jím líčené, ten z četby má požitek dvojnásobný, neboť nalézá tu jako druha cesty. Svazek, který získaly „Knihy Zvonu", obsahuje šestnáct kapitol o Cařihradě, osm o Bukurešti, pět o ostrovech Brionských, vedle menšího článku „Sinaia a Castelul Peles". Práce dotýkají se vesměs míst, jichž dotkly se události válečné, zvyšujíce o ně zájem. Jejich obraz z doby předválečné vzniká z věcného líčení a provázen jest úvahami, které dnes nabývají důraznějšího významu informativního. Štolba přichází na místa svých poutí vždy jako cestovatel dobře připravený, pevnými zkušenostmi obohacený, a tím jeho vypravování nabývá živného zrna, získává čtenáře jak obsahem, tak způsobem svého podání, pravým uměním vypravovatelským, zdánlivě snadným a zábavným, ale přec hutně vyplněným. Je vskutku požitkem čísti novou knihu Nestora našich cestopisů, která svěžestí ani o vlas nestojí za svými předchůdkyněmi. *Kaz.*

*

O mučenících českých knihy patery. Podle prvotisku vydal Václav Flajšhans. Nákladem České Akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. V Praze 1917.

Je to sborník textů, vzniklých v XV. století, obsahující čtvero epištol, dvojí evangelium a dva důležité listy. Flajšhans jej krátce nazývá, poněvadž podkladem celého sborníku jest rozsáhlá *Zpráva*, latinsky psané dílo Petra z Mladenovic, jež obsahuje sebrání všeho, co se vztahuje k veliké tragedii Husově — *evangeliem Petrovým* nebo po vzoru knih Žalanského *Knihami paterými o mučenících českých* (M. Janu Husovi a M. Jeronymovi Pražském). Z ohromného latinského díla Petra z Mladenovic vznikl krátký, český *Život Husův*, k němu byly přidány *čtyři epištoly Husovy* (tři české Husovy listy věrným Čechům a jeden, rovněž český, psaný pánům v Kostnici). Třetí knihu o mučenících českých tvoří *protest české šlechty* dne 2. září 1415, jenž byl poslán šlechtou českou a moravskou s 452 pečeťmi koncilu kostnickému latinsky, ale české znění bylo nepochybně také původní. Čtvrtým dílem jest *Život Jeronymův* (umučení), připisovaný také Petru z Mladenovic, známý z otisku r. 1558, a závěrkem jich jest list Poggiův, k němuž byla v Čechách neomezená sympatie pro jeho úctu k Husovi. — Pečlivý vydavatel V. Flajšhans na konci své předmluvy vyslovuje přání, aby vydání tohoto *Evangelia Petrova* vzbudilo i vzkříšení veliké *Zprávy* Petra z Mladenovic, kterou zvěčnil věrně památku svého mistra Husa. — Vydání Flajšhansovo, které tvoří první svazek *Staročeské knihovny*, nově vydávané Českou Akademií spolu s *Novočeskou knihovnou*, jest velmi pečlivé, poznámkami svými každému srozumitelné, takže četba jeho jest opravdovým požitkem a dobrým poučením. Ke konci jsou připojeny zevrubné doklady o Petrovi z Mladenovic a částech vydávaného sborníku, o jeho rukopisech, překladech, o formě vydání, o odchylkách pramenů a na konec přiložen ukazatel. Na celku vydání jest viděti pietu, pečlivost a zevrubnost. *J. F.*

*

MUDr. et Ph. Dr. Karel Z' *Aesthetika přírody.* Vydal Cyrill M. H v Klatovech.

Obsah: Co jest příroda? Jak vznikla příroda? Jak poznáváme přírodu? Ocenění a vzájemný poměr jednotlivých smyslů vzhledem ku potenci poznávací. O rozvoji duševní individuality a jejím poměru k aesthetickému nazírání vůbec. O způsobu stanovení aesthetických principů přírody. O aesthetických principech přírody.

Výčtem obsahu naznačujeme nejstručněji úmysly autorovy, který se podjímá práce na poli velmi zanedbaném (co nestvořila lidská ruka, tomu nevěnuje aesthetika mnoho pozornosti). Knížka působí dojmem, jako by vzešla z vyučování a pro ně byla také v prvé řadě určena; je rozvržena jako elementární učebnice a také psána slohem těchto knih, jimž je širší čtenářstvo málo nakloněno. Tato část větší zamýšlené práce vytýká především látku její a usiluje o ustavení vědeckého podkladu, o pevnou podstatu aesthetiky přírody; při tom na počátku svém, zasahujíc do nejrůznějších odvětví věd, vleče mnoho odlehlého a poměrně vedlejšího. Nejpoutavější a nejcennější je oddíl knihy, kde vystupuje autor jako lékař, zabraný do svých odborných otázek fysiologických. Nepředjímá nic bez zpytování a bez svých nástrojů, odkrývajících pletiva vláken nervových, jich život a funkce. Lehký pach studovny lékařovy nás ovane, když probírá se svého hlediska známé theorie o zření barev, různé pochody fysiologické při zření barev, při percepci sluchové a pod. a vykládá, jak pracuje na př. oko při vnímání aesthetickém čistě fysiologicky. Takovým způsobem zabývá se všemi smysly, jež umožňují nám stýkati se se světem vnějším. Tu jde víc o rozpoznávání než o poznávání. Methodu autorovu charakterisuje dále, že vyhledává základní jednoduché a známé příklady, jež vykládá srozumitelně a prostě (leckdy přáli bychom si příkladů diferencovanějších a výkladů podrobnějších); souvislosti a vztahy vyjádřuje tak, že je co možná zjednodušuje. *Emil Edgar.*

*

Frant. hrabě Pocci: *Výbor loutkových her.* Úvodem opatřil dr. Jindřich Veselý. Režisérské poznámky sestavil K. Kobrle. Nákladem A. Storcha syna v Praze.

Loutkové divadlo nabylo u nás poslední dobou zvýšené obliby v rodinách, školách i spolcích. Literatura her loutkových však nevyhovovala ani praktické potřebě, tím méně uměleckému vkusu. Neníť snadno nevyvolenému napsati hru loutkami, která se dá dobře provésti, a je dostatečně poutavou. A vyvolených spisovatelů pro tento zvláštní obor není u nás ani jinde s dostatek. Nejznamenitější pověsti ze spisovatelů her loutkových, přímo jako jejich klasik, požívá Fr. hrabě Pocci, jsa mezi nimi cosi jako mezi pohádkáři Andersen, k jehož jednomu německému vydání též kreslil ilustrace. Z přečetných jeho her bylo již osm po různu do češtiny přeloženo; nově vydaný soubor obsahuje her šest. Pocci je romantik onoho německého období, které i na české písemnictví mělo značný vliv, takže po svých dědech a otcích máme stopy tohoto vkusu ještě v krvi a podléháme kouzlu těchto hříček. Lze jim vytknouti, že nejsou snadné k provedení — (ovšem Pocciho ředitel, papa Schmidt, dovedl uskutečniti jejich předpisy), — a že obsahují mnohé narážky, ironické a satirické, dětskému obecenstvu nesrozumitelné. Ale — právě jako u Andersena — tyto ironické kmity, obdoby, úryvky jsou úponky, které hlouběji zachycují v myslích a činí hru trvale milou i do dalších let, v nich je povýšen humor a poetický půvab. Pokud jde o obtíž provedení, tu — po našem názoru — právě řešení takových obtíží jmenovitě v rodině činí divadlo loutkové lákavým více než samo představení. V českém výboru, právě vydaném, jenž k vánocům bude vítán pěstitelům loutkového divadla, jsou obsaženy nejlepší hry Pocciho: „Červená karkulka", „Doktor Zimostráz", „Šípková Růženka", „Král lesů", „Kouzelné housle", „Undina, vodní víla". Není uvedeno, kdo výbor sestavil (patrně čilý dr. Jindř. Veselý) a že překladatelé sami si her nevolili, ale dostali je přiděleny. Kniha doplněna je zevrubným návodem režisérským a reklamou pro tzv. Alšovy loutky a české divadelní dekorace. Trochu zbytečně a nemístně, patrně jen pro soukromé potěšení, připojena slabounká báseň, „Vzpomínka". *Kaz.*

*

Po pracích Josefa Hanuše, Sofie Podlipské, Vincence Vávry, Václ. Tilleho, M. Gebauerové a Jar. Vlčka podává Zdeněk Záhoř velmi vhodně upravený *Výbor z korespondence Boženy Němcové* (u Fr. Borového, v Praze). Pořadatel vybírá z dopisů nejdůležitější vzájemné dopisy Němcové s Bohuslavou Rajskou-Čelakovskou a Fr. L. Čelakovským, s K. Havlíčkem, Janem Konopou, slepým synem rychtáře v Mrákově, Jar. Pospíšilem, Veronikou Vrbíkovou, Drem Janem Helceletem, Karolinou Světlou, Sofií Podlipskou, Hanušem Jurenkou, Václavem Bendlem, Karlem Němcem, Adélou Pankelovou a manželem Josefem Němcem. Vydavatel uvádí v svém výboru hlavně dopisy, významné po stránce duševní, ony, jež zobrazují její život přátelský, rodinný a erotický. Vedle toho takové, které vysvětlují způsob, jímž rovnala naše nejlepší spisovatelka spor svého nitra se společenskou mravností. Proto výbor tento bude míti hlavně důležitost pro poznání povahy Boženy Němcové a jejího vroucího, upřímně lidského poměru k jednotlivým přátelům. Tři dopisy Karla Němce, jeden celý dopis Bendlův, část jiného a úvodní báseň o Němcové, zajisté Bendlova, jsou otištěny v tomto výboru vůbec po prvé. Jednotlivé části korespondence, uspořádané

dle adresátů a zasílatelů, vysvětluje pořadatel přesně vědecky, s nevšední znalostí věci a s vroucí láskou ke všem vlastnostem této hluboké, životem tolik trpěvší ženy, která přes zklamání milovala život a pevně věřila v harmonii, sbratření a sjednocení lidí. Pieta, s kterou výbor byl pořízen, spojena se svědomitostí, činí jej velmi milým a cenným.

J. F.

*

Vánočních knižních dárků bude letos méně než všecka válečná léta předchozí. Je nedostatek ilustračních papírů pro tisk, není barev, není sil sazečských ani tiskařských, není nových řezů písem, poněvadž není kovů, ztrnula úplně výroba prací knihařských — a tak buďme rádi tomu málu, s čímž novým Ježíšek přichází. Lze uvésti především bibliofilské vydání známé balady Fr. L. Čelakovského „*Toman a lesní panna*“, dle psaného rukopisu Kašparova a s barevnými ilustracemi jeho, které, „Unie“ provedla svou nedostižnou neotypií. Na radostném díle nelpí ani zblo válečného rmutu a znalec snadno pozná, že vzniklo ještě před válkou. Dárek „Tomana“ bude znamenat nejlepší z nejlepšího. Zmínky zaslouží i nové, již třetí vydání „*Babičky*“ Bož. Němcové s Kašparovým obrazovým doprovodem, které konečně po dlouhém úsilí a čekání opětně se objevilo ve výkladcích. Tato jediná „Babička“ má již svou historii a bude vítána, kde ji ještě neznají. — Dětskou drobotinu zaujme velmi dobře zredigovaná sbírka „*Pohádek o zvířátkách*“, českých, ruských, polských, francouzských, již provází Jos. Lada pěknými perokresbami. Knížka má jednotnou páteř a pořadatel K. Kučírek vkusně vybíral. Některá pohádka je nám i novinkou. Totéž nelze říci o pohádkové sbírce Marie Majerové „*Sto let české pohádky*“. Pořadatelka ve vznosné předmluvě mluví dětem o zlatém prameni, o prameni živé české řeči, který od pradávna vyvěrá a napájí miliony lidí, ale na str. 13. již čteme dlouhý překlad ze zapomenutého a bezvýznamného německého spisovatele W. A. Gerleho. Pohádka barokové historie i formy, rozvláčná, bez originality. Kazí celý výběr, který postupuje chronologicky a chce kresliti jaksi evoluci české pohádky od primitivních počátků až k dnešním vybroušeným pohádkovým alegoriím a symbolikám. Jest však zjevno, že autorce neběželo o skutečné české pohádkáře, jako spíše o defilé dobrých jmen autorských. Jinak by nebyla mohla vybrati z „Bájí Šošany“ Smrt Evy, která není pohádkou, ale musila by znáti i Kuldu, výborného sběratele národní pohádky, nemohla by pominouti Čelakovského, Tyla, Bartoše, Kubína, Hrušku, z Radostova, Václavka atd. Zlatý její pramen je tedy dosti chudý a jednostranný, což je škoda. Kresby Tusarovy, primitivní zkresleniny zejména v barevných přílohách, připomínající panáky dětmi neumĕle kreslené a barvičkované, neslouží knize k ozdobě. Mimo obě jmenované knihy vydalo „Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství“ rozmarnou obrázkovou knihu Ladovu „*Veselý přírodopis*“, s veršovaným i prosaickým doprovodem Jos. Foltýna. Kdyby tento doprovod, místy ledajaký, málo vtipný, málo estetický, ani ryzosti jazykové někdy nedbající držel krok s výtečnými listy Ladovými, mohla to býti kniha k pohledání. Lada jest jediný náš zvířecí karikaturista. Prostou linií zachytává zvířecí fysiognomie a typy, vizte na př. „Výlet za vodu“, kde zobrazuje kočku s husou ve čtyřech momentech: kočku rozpačitou, strachující se, rozveselenou a spokojenou, jeho psi, krávy, zajíci, opice dovedou hovořiti, jsou přemítaví, poťouchlí, čtveráčtí, veselí jako lidé. Stejně prostě traktuje i barvy. Klade je plošně vedle sebe, dodělávaje se však podivuhodných plastických účinů. Reprodukce jich bohužel není na výši doby. Neobratná, písečná litografie, ne vždy přiléhající, z anno domini. V tom bódě kniha zasluhovala větší péče. — U Pavla Körbra v Praze vydal V. V. Tomek s titulem „*Mezi skřítky - čaroději*“ cyklus romantických pověstí vížících se k některým českým hradům, jejich historii i lidové tradici, zvláště ke hradu Bezdězi a Tolštejnu. Obrázky obstaral Stanislav Hudeček knize přiměřeně. Dobrým nápadem bylo vložiti do textu fotografické, střízlivé pohledy na ona místa, o nichž řeč. Styl autorův je trochu těžkopádný a zbytečně archaisující. — Nakladatelství Vilímkovo ohlašuje tři novinky, z nichž bude právem zajímati zvláště kniha F. X. Svobody, jenž letos ponejprv přichází se svým knižním darem k mládeži, jsa jí jinak z „Malého Čtenáře“ velmi dobře znám, Jeho „*Podivuhodné příběhy*“ líčící různé záhadné a kromobyčejné události i lidi, pozvedají vysoce úroveň této odbývané literatury. Vyžádají si zvláštní pozornosti, a vrátím se k nim příležitostně. Dnes stačiž toto upozornění.

DIVADLO.

Jan Bartoš: *Souboj*. Hra o třech dějstvích. Po prvé v Národním divadle dne 29. listopadu t. r. Režie Jar. Hurta, dekorační výprava Jos. Weniga.

Auktor novinky Národního divadla přihlásil se v písemnictví vážnými pokusy, z nichž půvabná aktovka „Primo vere“ zasluhuje nejvíce pozornosti. Jeho snaze vyšlo Národní divadlo vstříc provedením „Souboje“ a předpokládajíce umělecké cíle spisovatelovy, hledáme v této práci jejich vliv; přicházíme však k výsledku, že skutek zůstal daleko za dobrou vůlí. Dějová výraznost, stručný vývoj v silných obrysech, mohutné zvraty psychologické byly patrně

snahou tvůrcovou; výsledkem jest zkušenost — ovšem nikoli zdrcující — jak těžko jest čin uskutečniti v náležitém poměru k požadavku. Neboť hledíme-li na „Souboj“ jako na dílo spisovatele, o němž vážné předpoklady by nebyly známy, vidíme v něm prostě krvák, jemuž by slušel podtitul „Záhuba rodu Lubeckých“; na tuto úroveň jej snižuje ne děj, ale jeho naivní zosnování, přečetné logické kozelce, které tu metají starý hrabě Lubecki a mladý kníže Zeno; jmenovitě však mluva, složená z banálních frásí, opotřebovaných v propadlé, z módy vyšlé literatuře pseudodekadentní. Nejvíce to patrno z řečí sluhů, v nichž při nejlepší vůli můžeme spatřovati náhradu vysvětlujícího chóru, ale i při tom je trapně směšno, kdy o souboji — aféře nejvýš diskretní a tajené — promlouvají jako o klepu ze sousedstva. — Hra jest variací na velký námět antagonismu mezi mužem a ženou, ale rozvedení její nemá pevných základů. Hlavní osobou jest nenová postava vyhýřeného starce, podezřívavého a nenávistného, jenž má mnoho dokonaleji provedených předchůdců. Udrželo-li provedení hry přese vše vážný ráz, je to zásluhou pevného mistrovství páně **V o j a n o v a** a paní **D o s t a l o v é**, rovněž důstojné režie páně **H u r t o v y** (jenž přemožením tohoto choulostivého úkolu prokázal obzvláštní kvalifikaci), kteréž složky nahražovaly přesvědčivost tam, kde auktor na ni nestačil. *rh*

TÝDEN.

* V pátek dne 30. m. m. zemřel u věku 48 let v dobřanském ústavě choromyslných akad. malíř **J a r o s l a v Š p i l l a r**, rodák plzeňský, známý tlumočník výtvarný chodského Pošumaví a jeho lidu. Široce známy jsou zejména obrazy jeho „Psohlavci“ a „Lešetínský kovář“, vydané „Unií“, dále cyklus „Zima“. V „Moderní galerii“ nalézají se obrazy „Zimní krajina“ a genre „Na zemáky“. Pro umění mrtev byl již řadu let, takže nebylo mu možno stihnouti cíl, který mládí jeho napovídalo. Měl lásku k domovině, k svérázu jejího lidu, který barvami opěval, odtud mohl vysoce vyrůsti jako umělecká individualita. České umění bude želeti jeho ztráty.

*

* Ostrovského museum v Moskvě bylo rozmnoženo sbírkou dopisů jeho jakési paní Myssovské, jinak neznámé. Bylo to k posledku let jeho života, kdy zanášel se zařízením dramatické školy a zdvihnutím úrovně divadla v Moskvě. Zamýšlel, jak z dopisů vysvítá, zaměnit posavadní baletní představení „dramatickými pohádkami“ po způsobu anglických vánočních představení. Měly to býti zvláštní feerie v duchu ruském. Hledal spolupracovníky k uskutečnění těchto snů svých a domníval se patrně, že paní Myssovská byla by dobrou silou a pomocnicí. Nevysvítá z dopisů, sblížil-li se Ostrovský s touto dámou, ale objevuje se z nich jeho nevážnost k představením operetním a názor o ženách, píšících dramata. Skabičevský praví ve svých dějinách literatury, že koncem let šedesátých rozšiřování operety zatlačilo kusy Ostrovského a zhoršilo mu hmotné postavení tak, že nouze, strach o rodinu a dluhy podtínaly jeho zdraví, a Ostrovský znenáviděl si operetu. Z dopisů vyzírá, že příčina nevážnosti nebyla toliko vnější; Ostrovský neviděl v operetě dílo umělecké, jenom věc zábavy a rozptýlení. Po jeho názoru opereta nepatří na jeviště divadla. V těch dopisech vyslovuje se také, že psáti dramata není věcí ženskou, ba příčí se to pravé ženskosti. Příroda vykázala jí sama obory, kam může a kam nemůže. Není v tom příhany. Báseň — ano, ale drama, ač dílo básnické, přece jiné jest, vyžaduje své talenty a to silné, výrazné, mužské. Ženě chybí i pro komedie objektivní smích a její smích je vždy subjektivní. Takový nepůsobí do hlediště.

K. V. H.

*

* Svaz ochrany německých spisovatelů zabýval se soudem, je-li drama „Hans im Schnackenloch“ od R. Schickelesa plagiatem či nic. E. von Santen tvrdil totiž, že toto drama je plagiat francouzské práce „L'Alsace“ od Gastona Lerouxa a Camilla Dreyfusa. Usouzeno, že německá práce je dílem básnickým a nemá s francouzským kusem nic společného kromě látky a ovzduší elsasko-lotrinského. Francouzský kus je prý pouze dílem boulevardní žurnalistiky a nesnese měřítka literárního. O

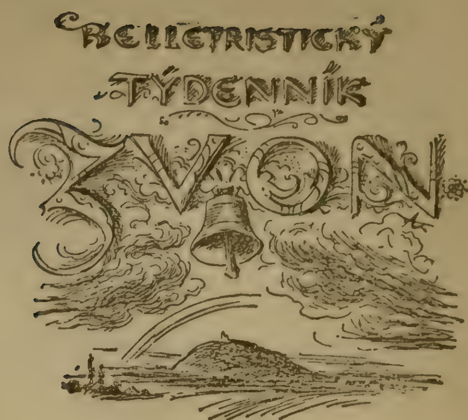
*

* N. N. Filippov získal několik příspěvků k doplnění životopisu Lermontovova. Jsou to dopisy důstojníka Karpova, jenž prodléval jako Lermontov v lázních kavkazských. Dopisy jsou stručny, ale Karpov vypravuje jistému příteli v nich, jak Lermontov setkal se „na odnoj drožkě“ s Martynovem, pohádali se, a jak vznikl souboj. Karpov udává podrobnosti z hádky soků a z jeho vypravování rýsuje se Martynov jako člověk prudký, zlomyslný a ve zlu důsledný. Toto svědectví, které potvrzuje i jiné zprávy o souboji, jest velmi důležité. Karpov praví, že Lermontov nechtěl hnáti věc do krajností a výslovně že nechtěl zabíti Martynova. Vypravuje, že Lermontov při nástupu k souboji váhal, ba v posledním okamžiku držel bambitku hlavní vzhůru, tudíž ne na cíl, na soka. Naproti tomu Martynov chladnokrevně mířil do široka (na břicho) a Lermontova zastřelil. O

V Praze, dne 13. prosince 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Sova:

SLOKY POKORNÉ.

Nám ranami nejdražších rukou krvácet duše bude,
to v den kdy osiříme. Nás zapře kdos, vydědí
již navždycky ze srdce svého.
My půjdem' sami a tíhou vnitřní zpovědi
se napřímíme zase, až krvácet duše bude
a schopnější stanem se chápat velikost pokory.
Ji od můry zvíme, již svíce sežehla tílko chudé,
ji od šelmy, dřímavě k slunci když mřeží zří otvory,
ji od kajicníka, jenž království ztrativ k božímu putuje hrobu,
prach líbá dobrovolně v lidském vzlykotu,
očištěn od msty a krvavých křestů, v nichž koupal svou lidskou zlobu,
svou změří a pochopí nicotu.
Tak pomilovavše více, než hrozný svůj sobecký svět
s douškami v zastávkách rozkoší, se slzami běd,
žít budem s veškerenstvem a věčností, chválou života vzplanem
a určení božích cest učni pozornými se stanem.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

Román.

Panu Prof. Dru. Josefu Thomayerovi.

I.

V neděli před svatým Martinem odhodlal se konečně mladý Podestát k činu. Skoro rok odpočíval již jeho nebožtík tatík na klenečském hřbitově, ale Záhořuc starý pořád ani černé, ani bílé. A přece mohl si na prstech spočítat, že po „pořádku" a odbytí všech sourozenců a po tahání se s úřady jistě není u Podestátů peněz nazbyt. Ženin přínos, třebaže nebyl malý, rozplynul se jako mýdlová bublinka, praskla celá letošní úroda — a mladý hospodář nyní, když měl vyplatiti čeledi celoroční mzdu, ocitl se v úzkých . . . Vezmi chlup z dlaně, když na ní nevyrostl! Marně se proto díval Podestát od rána již po čtvrté do ohmatané kožené tobolky, zděděné po pantátovi, kterou měl pečlivě uloženou v přihrádce malované truhly v přístěnku. Byly v ní pouhopouhé dvě desítky, a takových papírků, aby mohl vyplatiti mzdu děvečce i čeledínu, potřeboval právě patnáct.

Jaký div tedy, že byl od rána nesvůj. Ve středu byl den svatého Martina, a se čtvrtkem se blížil domažlický výroční trh, o němž ode dávna koná chasa své nákupy — a byla by hanba hanboucí, kdyby se rozneslo po vsi, že v Podestátuc statku čeládka neobdržela výplaty. Mohl by si vypůjčiti v domažlické, nebo klenečské

záložně — všude by ho uvítali vlídně, protože má statek čistý — ale to by bylo lidských řečí, že již v prvním roce začal s dluhy . . . A ještě bylo jedno východisko .. Mohl by prodati pár volů a pár krav; stáj měl plnou — ale tu srdce nedovolilo ani pomysliti. Vyženil pár volů a pár krav, kusy, že až srdce se na ně smálo. Když je přivedl do stáje, odprodal tři kusy ze svých, a osm kusů, které zbyly, nezadalo si s nově přibylými. Stáj, dobytek byl proto jeho pýchou, a každá myšlenka na odprodej nezbytně musila býti mrtva již o svém narození.

Chodil proto sencí sem a tam, a v hlavě honilo se mu páté přes deváté. Kloudné myšlenky nemohl se za svět dobrati . . .

A jak tak chodil, pomalu probouzel se mu v srdci hněv . . .

Tenhle starý Záhoř. Slovo kdyby řekl, ale to ne! Pět let je jim už dlužen tři stovky, a o zaplacení pořád ani potuchy. Ještě na smrtelné posteli si tatík vzpomněl na jeho dluh! Jak by také ne; kdyby to byl ledajaký pakatýlek, ale tři stovky jsou peníze, které se nenaleznou jen tak na silnici. A Záhořuc pantáta mohl by také vědět, že po převzetí statku nebývá ve stavení nikdy peněz nazbyt . . .

Chodil tak mladý Podestát sencí a rozhořčoval se v duchu, zatím co selka se otáčela kolem plotny a vařila spěšně nedělní oběd: — vepřovou se zelím. Přišla pozdě z Klenčí, kde byla na hrubé, a doháněla nyní, aby jídlo bylo včas hotovo, než přijde chasa z návsi, kde pod lipami meškala na dopolední nedělní besedě. Časem ohlédla se zvídavě po muži, jako by chtěla uhodnouti, cože ho hryže, ale nezeptala se. Jednak věděla, že sám jí poví, a krom toho věděla také, že není ženě dovoleno pátrati po starostech mužových. Hospodář i hospodyně má svoje starosti, a muž se také neplete do jejích. Vařila tedy a čekala, až se sám ozve.

V srdci mladého Podestáta zatím nerušeně dokvašovalo hněvivé zaujetí. Bylo mu ho na výsost třeba, neboť bez něho nebyl by se odhodlal kráznému činu. Byla by mu bránila jednak úcta k staršímu, jednak i ze sedlácké pýchy pramenící vědomí, že se chce dožadovati peněz na druhém, a tak mu — byť i oprávněně — připraviti vydání v době, kdy v každém statku je nezbytně třeba grošů. Žel však, košile je vždy bližší než kabát — a potom tíseň, ve které se mladý hospodář nacházel, byla neodbytná. Proto konečné rozhodnutí bylo samozřejmé a prosté.

Právě když selka zavařovala knedlíky, obrátil se k ní a pověděl, že odpoledne zajde k Záhořovi, aby ho požádal o zaplacení dluhu.

Selka přikryla hrnec velikou plechovou puklicí, ruku s měchačkou opřela o bok, a horlivě muži přisvědčila. — Že by už bulo vopraudu na čase, haby zaplatil — řekla, a když se ještě byla zmínila o starostech s výplatou chase, o nichž věděla bezpečně, že muže tíží, obrátila se k plotně a vařila dál, nevzrušena, nestarostliva, jako by se jednalo o věc zcela prostou.

Její klid přešel na sedláka. Ulehčilo se mu, a byť nepokládal věc za tak lehkou a snadnou jako jeho žena, přece jenom citelně povolila tíseň nerozhodnosti, která mu ležela na prsou jako balvan. Vyšel si jen tak ve vestě za stodolu na sad a zadíval se nahoru do dálky na modré pásmo Haltravy. Válely se tam mraky těžké, šedé, a táhla se z nich zima, jako by to byly duchny plné sněhu. A jak se spodkem třely o hřeben, zdálo se, že každé chvíle se protrhnou a sněhové vločky jako pápěří rozletí se do kraje, aby do běla posypaly každou louku, stráň i mez. Beztak zima letos nešla prazatrachtile dlouho, a bylo již třeba, aby svatý Martin přijel na bílém koni a přikryl bílým pláštěm ží osetá pole. Nebo nestane-li se tak, a udeří-li mrazy na holo, vymrzne osev, a žita budou z jara jedna ředina . . . Sedlák mudroval o příští úrodě a o počasí, aby přehlušil a zahnal vnitřní pochybnosti, které se ho houževnatě držely.

Jedno však bylo jisté. Couvnouti již nemohl. Pověděl ženě, před níž muž nesmí ukazovati slabost nebo váhavost — a proto nezvratně bylo mu vykonati odpoledne přislíbený čin.

Nechtělo se mu valně do něho. Skličovala a roztrpčovala ho zarytá předtucha nezdaru. Věděl, že starý Záhoř je lišák všemi mastmi mazaný, a bál se proto, aby se mu nevytočil z kličky hladkými slovy a neodbyl ho sliby do budoucna. Bylo mu peněz nutně třeba, držel se této jediné své naděje, jako tonoucí stébla, a při tom, žel, cítil příliš určitě, jak je vratká a nejistá. Odepře-li mu Záhoř vyhověti, bude přece jenom nucen vypůjčiti si, anebo prodati dobytek. Rozezlíval se na sebe, že již dříve ho neupomenul o zaplacení a neustále jenom odkládal, neboť tak bude lze nyní snadno starému sedláku ukázati na krátkost lhůty, aby si zaopatřil tak značnou částku. — Zazlíval v duchu i nebožtíku otci, proč mu vůbec neřekl, kdy co půjčil... A v myšlenkách již uvoloval se přijmouti za vděk i splátkou polovice, nu, snad i třetiny dluhu . . . Spolu uvažoval, zda by švagr, anebo snad hospodský ne-

mohl mu vypomoci na krátko nedostávajícím se potom ještě zbytkem.

Dobrou hodinu tak bezradně bloumal ještě po obědě dvorem, do kůlny zašel, aby důležitě prohlédl si tam na zimu uložené hospodářské nářadí, k vrátnicím stodoly přivalil stranou odhozený kámen, aby jich snad vítr neotevřel — ale potom se vzdorovitě zastyděl. Zazdálo se mu, že se podobá chlapci, který něco vyvedl a proto potlouká se kolem a bojí se vejíti do stavení v tušení jistého výprasku. A přece jeho věc byla spravedlivá, a on v ní práv Záhořovi. Řekl si tvrdě na posílenou oblíbené přísloví nebožtíka otce, že kdo je práv každému dneska i dále, nemusí se bát císaře ani krále — a již otvíral truhlu v přístěnku a oblékal se do svátečního kabátu...

Ale jen vyšel ze vrat statku na náves, poklesla zase jeho odvaha. Rozhlédl se po nebi, jako by se bál, že zmokne, podíval se po střechách, kde který holub sedí, a jal se zapínati kabát, jako by již byla bůhví jaká zima. Potom široce a z pohodlného zvyku klátivě vykročil...

Na návsi stála v hloučcích děvčata s chasníky a smlouvala si s nimi přástky. Bylo na čase, nebo již příští neděli, v neděli po svatém Martině, musily býti po dávném zvyku zahájeny. Byla s nimi nemalá starost, neboť „svobodné" přástky měly letos začíti po řadě u Kadlčáků, kde výměnkářka na smrt stonala, a proto bylo nutno uraditi se, nemá-li býti statek vynechán, aby přástek nepokazil pohřeb a smutek.

Podestát se podíval po chase a usmál se v milé vzpomínce. Inu ba, ještě loni až do masopustu chodil za Dodlou na přástky po chalupách. Rok ještě neuplynul, a on je ženáč... Šel pomalu návsí dolů a usmíval se. Ano, ještě v předposlední den před veselkou, třebaže daleko bylo do rozpřástek, zapálil jí andělíčka na kuželi a uprostřed předení jí přepálil nit... Inu...

A zase mu úsměv vystydl na rtech, a zamračil se. — Dole u mostku přes potok vykoukla do cesty špice střechy Záhořuc srubu a připomenula mu konečný cíl cesty a nevalně příjemnou povinnost.

Posléze zastavil se před vraty Záhořuc statku. Bezradně zaváhal. několikráte přešlápl v blátě silnice, a již zase ho zesílil prudký příliv vzdorovitého studu a utvrdil jeho odhodlání. Zatáhl prudce za provázek petlice a hlučně vešel brankou do dvora...

II.

Z otevřených dvířek řezárny ozýval se úsečný, pravidelný chrupot. Starší syn Vondra řezal tam s děvečkou řezanku, zatím co mladší Matěj vlekl jim ze stodoly dvě mohutné otýpky slámy. Otec obou, starý Záhoř, stál s opálkou v ruce na záspi a sypal zrní holubům. Bylť on náruživý holubář, a jeho bubláci, staváci, sedlatí, kapucíni i paváci byli proslulí široko daleko po kraji. Také daleko široko v kraji nebylo pravého holubáře, který by netoužil po párku ze Záhořova holubníku, třeba věděl, že, jakmile dosáhne splnění své tužby, nebude trampotám konce, neboť Zahořovi holubi milovali svůj holubník nezřízenou láskou, a kdyby je byl kraj světa někdo odnesl, křídla jim přistřihl a na řetízek uvázal, přece ulétli domů. Dvakrát, třikrát, čtyřikrát vrátil se pro ně jejich nový majetník, až na konec zmrzela se mu marná chůze a rozloučil se s nimi na věky. Mezi holubáři se vyprávělo, že starý Záhoř vymazává svůj holubník zvláštní hlinkou, kterou holubi zobají, a ta že je příčinou jejich věrnosti. Bůh suď, ale bylo-li na tom zbla pravdy, bylo jistě stejně pravdivé, že složení podivné hlinky je nesdělitelným tajemstvím starého Záhoře, který byl vedle svého lišáctví i takový lakomec, že by si byl nechal pro groš vrtat koleno...

Když hřmotně cvakla petlice, a otevřela se branka, obrátil se na záspi, a spatřiv příchozího, zamžikal očima, postavil opálku na zem a vyšel mu vstříc.

„Hlele!" — zahovořil široce, podávaje ruku na uvítanou. „Kam pa' to napsát, že teky mladyj Porestát trefíl k nám přijit na hyjtu! A cák nám neseš?" — — —

A nevyčkav ani odpovědi, postrkoval již příchozího před sebou do dveří chalupy, aby po zvyku v kraji pohovořili si o sousedské věci po sousedsku — sedíce v senci za stolem... Starý Záhoř byl vdovcem, a proto, sotvaže vešli do sence, bylo mu vykonati kus ženské práce, kterou by jinak musila vykonati s jistou obřadností hospodyně. Dříve než hostu nabídl židli, utřel ji čile vlhkým lavičníkem, aby si neumazal nedělních koženek — a již chvatně odběhl do komory, aby přinesl a na stůl položil chléb a sůl...

Podestát věděl sice dobře, že tohle všecko je nutné, že tomu se nelze vyhnouti, ale přes to byl jako na trní, a nejraději byl by měl už všecko za sebou, neboť vlídnost starého Záhoře a jeho podivně milý chvat — to všecko bylo velmi podezřelé a nepříjemné. V mladém sedláku ozvala

se stará nedůvěra, která ho mučila již ráno, ale nyní měnila se v jistotu, že všecko dopadne velmi špatně — hůře ještě, než vůbec možno očekávati . . .

Ale Záhoř nedal se zmásti jeho neklidem. Vnutil mu pecen, vnutil mu i nůž, a chtěj nechtěj musil si Podestát ukrojiti a dáti se do jídla místo do řeči. Zatím co jedl, stýskal si vdovec Záhoř do obtíží, jaké jsou v hospodářství bez ženské. Žertem si dobral nedávno ženatého, jakže se mu s mladou selkou hospodaří, zavzpomínal těch časů s nebožkou a zažehral na své stáří i na osud, který mu dal tak záhy syny. Nebýti toho, nikterak by se nerozmýšlel a hned o masopustu by tento . . . Otevřel bezzubá ústa a zasmál se neomaleně a hodně neupřímně vlastnímu žertu . ..

V té chvíli dojedl právě Podestát posolený krajíc, oprášil si ze zvyku modrým šátkem koženky na kolenou a nepokojně poposedl na židli.

Ale i Záhoře opustil humor a bodrost. Úsměv zmizel s tváře a místo něho objevil se jakýsi číhavě chytrácký rys.

Oba sedláci se na sebe podívali pronikavě, jako by chtěl uhodnouti předem druh druha. Odmlčeli se, jako by uvažovali a hledali vhodných slov . . . Potom Záhoř odkašlal . . . A právě toto odkašlání zamrazilo Podestáta, polekalo ho a poučilo, že naprosto jistě je všecko ztraceno, že nadarmo sem přišel a také nadarmo bude nyní mluviti, poněvadž Záhoř již předem — hned na záspi usnesl se na něčem krajně nepřátelském. Hlava se mu zamotala z nenadálého poznání, sklíčil ho protivně ponižující stud, a spolu již začal v něm odkudsi ze spoda vyvěrati tvrdý vzdor. Napadlo ho, že tu sedí, jako by čekal na almužnu — ačkoliv si přišel pro své. A tu pojednou, jaksi bez příčiny a bez důvodu, spustil zhurta . . .

„É, dyk vy dobře víte, vy hale děláte, jako byste nevěděl! Rozum byste míl mít a teky sjedomí. Táta leží rok na břítově, hale vy porád nic!“

„A cák bych míl, chlapče?“ — udivil se a spolu urazil starý Záhoř.

„Ty tři stouky byste míl, co vám táta pučil,“ vykřikl již Podestát, cítě s příšernou jistotou, že mu mizí půda pod nohama. Do hlavy stoupala krev, tváře mu zahořely, a oči se zaleskly. Ostuda, věděl, ostuda z toho bude . . . Bylo mu těžko a hořko — i smutno z ponížení, které neustále zřetelněji cítil, aniž se mohl jeho příčiny dobrati.

Ale již se natřásal hněvivě i starý Záhoř...

„Jakýpa' tři stouky, copa' za tři stouky... Hdypa' já už sem je nebožtíku tátovi zaplatíl — a íčko ty mně s takuvou přídeš . . .“

Podestátovi se zatmělo před očima, a sence se s ním zatočila do kolečka, že až se židle zachytil. Vydechl prudce a zhluboka, vstal, dlaní se opřel o desku stolu, a nahnuv se, podíval se mu zblízka do očí. Nechtělo se mu věřiti sluchu. Byl připraven na vytáčky, na slibování, ale že by mu mohl býti dluh do očí zapřen, toho nečekal. Díval se, díval a všecko si srovnával v hlavě. Až ho zamrazilo znenadání, neboť si uvědomil pojednou těžkou a příšernou skutečnost, a že ne on, ale sám nebožtík tatík je vinen ze lži . . . A tu řekl těžce a rozvážlivě, klada důraz na každé slovo:

„Hupamatuj se dobře, Záhoři, neber si takuvyj hřích na sjedomí! Na smrtelnyj posteli ležíl tatík, když mně to poudal . . .“

„Hdbyby bul zrouna potom humříl, byla myjlka možná. Pamět mušel zpoztrácet, hdyž neveděl, že sem mu vod předlonskýho Vabřince práv.“

Řekl hezky zhurta Záhoř, a chvíli bylo dusné ticho. Navzájem dívali se na sebe tvrdě a upřeně . . . Mlčení trvalo Záhořovi příliš dlouho, bylo mu snad i nepříjemné — a proto dorazil:

„A když jenom pro tuto, Porestáte, to's teky nemušel přijít!“

Podestát se napřímil, jako by byl dostal políček, a uraženě hmátl po čepici. Všecko v něm děsivě ulehlo — urážka, hanba, úzkost — a nade všecko vyrůstala děsivá skutečnost, že jeho umírající tatík byl nazván lhářem . . .

„Hdyž hřích, tak tera hřích — před Pánem Bohem mně to, Zahoři, řekneš eště jednou!“ — vyhrkl posléze důrazně, obrátil se k sousedu zády a již vykročil směrem ke dveřím, naznačuje tak velmi zřetelně, že mezi nimi je po sousedské shodě, neboť odcházel, nepodav ruky . . .

„Třeba tisíckrát!“ vykřikl za ním Záhoř, a v hlase zachvělo se zřetelně cosi spokojeně zveseleného, jako by se mu právě bylo podařilo vykonati kus perné práce . . .

Ale právě to zcela přesvědčilo Podestáta o Záhořově zločinu. Až dosud nebyl si právě dvakrát jist, ještě zůstávala jistá pochybnost, ale jakmile zaslechl toto zveselení, padla i ona. Spolu vzpomněl, že zítra bude mu sháněti peníze. Tomu se nebylo lze vyhnouti. Dobytka byla by věčná škoda. Krev mu stoupala do hlavy při pouhém pomyšlení . . .

Až sem dospěl v myšlenkách, právě když překračoval práh sence. Prudký vztek ho přepadl v té chvíli, v hlavě jako by se mu otočilo kolo — a on, zajat v prudké

touze něčím třísknout, něco zlomit, nebo zkrátka provésti něco siláckého — páskl dveřmi, jejichž kliku držel v ruce, tak silně, až se celá chalupa zatřásla.

Učinil, a již venku před hnojištěm zachrastil řetěz u psí boudy. To pes Vořech ze zkušenosti zalezl do boudy; po každém takovém prásknutí dveřmi dostalo se mu pravidelně kopance, zůstal-li ležeti venku na sluníčku. Pochopil po čase, že není zrovna nutno býti hromosvodem selského vzteku — a že proto neskonale lépe zalézti do boudy před kopnutím, nežli po něm . . .

Ale Podestát přešel rázným krokem mimo psí boudu, jediným trhnutím otevřel branku a práskl jejími dvířky ještě důkladněji, než před chvílí dveřmi sence.

Svatý Vavřinec, který věky stál již v červené dalamatice, v jedné ruce drže rošt a v druhé palmu — ve výklenku vrat Záhořuc statku, lekl se takové prudké rány, až se všecek zatřásl — a ještě neustále klepal hlavou, jako by se tuze divil, když mladý sedlák dávno se již ztratil z dohledu, zmizev za ohybem cesty.

V senci zbyl starý sedlák sám. Sotvaže za Podestátem s prásknutím zapadly dveře, jako by vítr mračna rozehnal, hned nebylo v jeho tváři ani stopy po nějakém rozhorlení. Naopak, všecky svaly kolem lícních kostí napialy se vesele a lišácky, víčka prudce zamrkala, a již Záhoř natáhl krk, aby lépe viděl oknem k brance . . .

Viděl i slyšel. Když práskla vrátka, trhl hlavou jako kůň, když zaslechne prásknutí biče, ale současně zkřivil mu rty úsměv. Zamnul rukama, rozhodil jimi, tleskl vesele dlaněmi, rozkročil se po senci — ale sotva učinil dva kroky, zastavil se a levicí podepřel bradu . . . Vzpomněl si na poslední slova Podestátova a zapřemýšlel o nich. Požene ho asi na přísahu — neboť nic jiného nemohla znamenati . . . Hmátl rukou do týla a poškrábal se v řídkých šedivých vlasech. —

Nemučil se však dlouho přemýšlením. Mávl zase rukou, jako by mouchy rozháněl . . . Soudy sice — Pán Bůh s námi, a zlé pryč — nu, ale nebude-li lze jinak, i tento kořínek možno překousnouti . . . Jeho radost byla příliš veliká, aby se mohl na dlouho zaměstnávati mrzutým háčkem. Hmátl na postel po čepici, posadil si ji na hlavu a vyšel ze sence.

„Hale ten se ňák rozkatil!“ — řekl si pro sebe v síni, a takový smích ho přepadl, že se až zakuckal a rozkašlal . . .

Rozhlédl se, stoje na záprsni, po dvoře a zamilovaně se podíval na střechu srubu, kde capali nahoru a dolů jeho staváci, bubláci, sedlatí i kapucíni. Jindy třeba dvě hodiny dovedl se takto dívat na střechu s úsměvem na rtech, ale dnes jako by mu nalil rtuti do žil. Podmanila si ho úplně podivná družnost — taková nutkavá potřeba sdíleti s někým radost, říci něco veselého, dobrosrdečného; nu ano, třeba i viděti úsměv v tváři jiného . . . Úsečný, pravidelný, ale také vesele jasný chrupot řezací stolice ho zlákal . . . Vzpomněl; Vondra i Matěj jsou v řezárně, děvečka s nimi. He-he, bude možno říci něco veselého, snad i dobrati si někoho . . .

Pošoupl čepici do týla, sešel se záspi a hrnul se k otevřeným vrátkům. Zastavil se před nimi a zadíval se dovnitř. Vondra otáčel kolem řezačky, děvečka nakládala do ní jetel a slámu, a Matěj stál naproti opřen o prkennou stěnu a díval se na pracující, čekaje trpělivě, až se bratr unaví, aby ho vystřídal v práci. Starý Záhoř se podíval dovnitř, ale jen se podíval, už mu škvor zavrtal v mozku. Děvečka Manka, jak tak stála zády proti němu, byla široká v bocích jako klisna, že až v něm starém probudila hříšné pomyšlení; což teprve v mladých! Jeho pohled svezl se nejistě na Matěje i na Vondru . . . Kmitlo mu hlavou, že by potom vlastně to tu bylo hřích za hřích, neboť právě tři stovky vyměřoval soud selským synkům za otcovství, když si staří postavili hlavu — že za nic na světě nedovolí, aby hřích byl napraven manželstvím.

Ale jen ho myšlenka přepadla, už ji zažehnával úsměvem. Zatanula mu na mysli kovářova Nana. — Byla děvče jako lusk, silná, zdravá i statná, a krom toho věděl každý ze vsi, že její přínos nebude malý. Kováři řemeslo vynášelo, polí si také hleděl a ve stavení měl jenom dvě děti. Za takových okolností hospodaří se snadno, snadno se i zahospodaří. Vrabci po střechách zpívali, že kovář Drastil chodívá tuze zhusta do klenečské záložny ukládat na úroky . . . Za takových okolností — chraň Bůh — aby byl starý Záhoř namítal něčeho proti nadcházení synů kovářově dceři. Mrzelo ho sice, že se oba pobláznili do jednoho děvčete, ale diviti se jim valně nemohl. Nebyli sami, kdož nadbíhali Naně . . . Ale ona byla holka vybíravá; s každým se zastavila, s každým se zasmála, žádný však se nemohl pochlubiti, že by mu byla otevřela okénko. Zaklepali na ně chlapci arci často, ale když nebylo jim otevřeno, nehlomozili na ně zhurta a naléhavě, jako činili jinde, spolehajíce na dívčí bázeň před klevetami, neboť dobře věděli, že má kovář Drastil svaly ze železa a pěsti jako kladiva . . .

Tož do Nany zbláznili se oba Záhořuc chlapci, ale ani jeden, ani druhý nemohl nositi hlavu příliš vzhůru. Chovala se k nim stejně jako k ostatním, žádného zvlášť nevyznamenávajíc. Nebylo proto také důvodu k žárlivosti a nebratrskému nepřátelství pro děvče. Přes to přese všechno způsobila společná záliba mezi nimi jakési nedůvěřivé rozladění a učinila z nich zasmušilé mlčelivce.

To všecko kmitlo se hlavou starému Záhoři, když se postavil před dvířka řezárny... Bylo mu veselo, chtělo se mu říci něco... I řekl...

„Poslouchej, Vondro," — povídal — „nebo ty, Matyj, čerchmant haby teky věděl, keryj z vás! Bulo by už na čase poslát na námluvy Drastilom..."

V ten ráz utichla řezačka, jako když utne, a Vondra se vzpřímil od kola. Podíval se nebozízem na tátu a již se utrhl škaredě, jako pes se řetězu.

„Teky ste mohl mlčít, hdyž ste už nevěděl lepšího řect!"

Řekl, pomračil se ještě víc a již pádným krokem vyšel mimo otce do dvora a zaměřil do stavení. Tentokrát odnesl vzkypělý hněv pes Vořech. Nedostalo se mu znamení prásknutím dveří, a proto důvěřivě vyčkal, maje čenich položený na prackách a dívaje se moudře na blížícího se. Vondra neodolal. Jak šel mimo, kopl jej citelně do zadku. Ozvalo se krátké, uleknuté štěknutí, zachrastěl řetěz — a Vořech zmizel v boudě.

Starý Záhoř udiveně zavrtěl hlavou a obrátil se zpátky do řezárny, nemoha nikterak utajiti svého podivu.

„Cák si mu ji už převzel?" — vyhrklo z něho...

Ale Matěj zrudl prudce až po uši, a slova neprones, naklonil se k držadlu a začal ze vší síly točiti kolem. Děvečka Manka se podívala na Matěje — na starého a zasmála se vysoce a hlasitě.

„Fíjůů!" zahvízdl si překvapeně, ale již vševědoucně starý Záhoř a otočil se do dvora. Jaksi předůležitě se podíval po střechách stodoly, srubu i stavení, jako by počítal na nich sedící holuby. Potom přišoupl čepici do čela a zaškrábal se v týle, aby hned poté poněkud zachmuřen pustil se dvorem na sad...

Tři stovky, zapřené Podestátovi, nikterak ho však nemučily — přemýšlel o jiných stovkách — o těch, které dostane Nana od táty. A hryzlo ho při tom, že právě mladšího Matěje si oblíbila, holka nerozvážná, jako by nevěděla, že od starodávna dědí statek vždy nejstarší syn. Tuze ho mrzelo, že tak její stovky nezůstanou na statku, nýbrž poletí kamsi do kraje, aby se staly základem nové větve rodu Záhořů...

„Hm, hm, vídáme!" — řekl si posléze, opíraje se na konci sadu o plaňkový plot — „stakvalenská divčka, ta to zmotála!" — A nespokojeně mávl rukou...

III.

Za to v hospodě bylo toho dne večer hotové vzbouření.

Mladý Podestát nemohl a nedovedl smlčeti odpolední příhody; byl příliš pobouřen urážkou Záhořovou, který zapřením dluhu obvinil ze lži jeho umírajícího otce. Nebylo nikdy slýcháno něco podobného v kraji, kde v srdcích všech tkvěla zarytá víra, že umírající nemůže pronésti nepravého slova — nýbrž naopak, že právě v této chvíli, když otevírá se před ním již průhled do života věčného, stává se jasnovidým a věštcem, jehož slov uposlechnouti je vždy prospěšno...

První o události zvěděl starosta Ziman, který šel návsí dolů k hospodě a srazil se s Podestátem, právě když vycházel ze vrat svého statku. Stejný cíl sdružil oba sedláky — a jakási nutná sdílnost přiměla Podestáta pověděti starostovi o Záhořově činu. V hovoru, který byl započat na návsi, pokračováno bylo v šenkovně, kde záhy upoutal pozornost všech již přítomných i nově přicházejících...

Když se začalo smrákati, stáli již všichni sedláci vesnice, vyjma jediného Záhoře, který se toho dne nedostavil — snad, lišák, tušil — kolem jediného stolu, šermujíce před sebou dýmkami a živě gestikulujíce doprovodem ke svým větám. Rozhorlovali se a přeli, neboť celá vesnice byla rozdělena ve dvě nestejné veliké části. Větší z nich uvěřila v Záhořův hřích, a proto zle horlila do takové neslýchanosti, kdežto menší hrozila se takové špatnosti a z jakéhosi místního a proto nemístného patriotismu zdráhala se uvěřiti, že by se jí mohl někdo z nich dopustiti.. Tito spravedliví spíše byli ochotni přemítati o tom, zdali snad umírající v kalícím se vědomí nepronesl tvrzení, které kdysi bylo pravdivé, ale nemělo již této vlastnosti ve chvíli, kdy naposledy bylo proneseno.

(Pokračování.)

J. Jahoda:

PRAZE.

Dvě jsou Prahy! Já je obě viděl
zcela harmonicky přiléhati
k rozporům a pochybám své duše,
obě zřel jsem volně rozpínat se
v křivolakém toku Vltavině.

V mlhách vstaly hroty štíhlých věží,
na pozadí hrdým suverénem
na oparu slavně rýsoval se
krajkovitý, božský balvan Hradu.
Pod ním spala Praha Václavova,
Praha Husa, Jeronýma, Žižky,
s pěnou táborského pročištění,
na níž v požehnání spínal ruce
drahý Týn, kde v štítu chybí kalich.
V mlhách dřímá Náměstí jak hrobka,
odkud varovnými prsty kývá
dvacet čtyři věrných mučedníků.

Na zdech ulic zkrystalován svítí
úsměv vítězství i rudé slzy,
zkamenělá sláva velkých dějin,
zkamenělé velké ponížení —

V mlhách dřímou střechy starých domů,
v kterých snili věrní Jungmannovci
o klíčení oplodněné Vesny, —
v zmlklých oknech, jak by zraky tkvěly
odhodlané druže vlastenčící,
odkojené Havlíčkovou písní, —
a to všechno v mlhách dřímající,
nevšímané, časem použité
v biografu ku zdráždění nervů
tam té druhé, skvělé, nové Prahy,
která vzrostla jako stoklas stonky
nad žírnou a rozklíčenou setbou,
Praha, plná nejnovějších směrů,
Praha hluchých uší, slepých očí,
mělkých zájmů, nestatečných svalů,
Praha plná rozdvojených duší,
opatrných srdcí, němých retů,
shrblých šíjí, tupé resignace — —

Z mlh nám vstala tato druhá Praha!

A ta první, — Praha zkamenělá, —
už jen žije v tichých, snivých hlavách
ideálních, nepotřebných lidí,
zanícených něčím, co kdys plálo,
co by mělo výmluvnými světly
silně zářit do příšeří dneška.

A sem k této Praze měl by chodit
český člověk, jenž je určen k setbě,
jako chodí měkký, ruský mužík
k matušce své, svaté, bílé Moskvě,
před níž křižuje se, vroucně modlí
a až k zemi pokloní se po pás — — —

Karel Kálal:

KRÁL.

Slovenský obrázek.

Český jeden spisovatel rád vypravuje, jak se na svých cestách po Slovensku setkal s — králem.

Byl v Kremnici, zlaté a stříbrné, někdy v měsíci srpnu. Přivstal si časně, město bylo ještě v šeru, ale vrcholy hor koldokola byly už ve sluneční záři. Kráčel po silnici k severu údolím Kalného potoka (Trübes Wasser) a asi po půlhodince zatočil vpravo podle potoka Černého (Schwarzbach). Stoupaje výš a výše blížil se k železniční trati. Na ní stál muž, mával si červeným praporečkem — patrně podražní hlídač — a s cizince nespustil očí kývaje hlavou, jako by přicházel starý známý. „Morgen!“ zvolal naň a srdečně se usmíval. Když cizinec poděkoval: „Dobré ráno!“ neznámý muž sběhl s trati vstříc běže a stále: „Dobré ránko, dobré ránko!“ opakuje. „V noci spadl pěkný dešťíček, travička pookřála, zazelenala se, to je radost, to je radost.“ Podali si ruce jako staří přátelé.

„Jmenuji se Targo a jsem spisovatel.“

„A já se jmenuji Čajko a jsem král.“

„Cože, král?“

„Ano, celý král.“

„Kde máte království?“

Muž uchopiv cizince za ruku rychle ho vyvedl na trať a ukázav na město v hlu-

boké kotlině a na hory koldokola praví hlasem povýšeným: „Toto je moje království!“

Cizinec hledí dolů na město, nyní už také ve slunečním jasu, rozhlíží se po horách, pokyvuje hlavou... „Máte to krásné království.“

„Ha, však jsem hrdý!“ Poskakoval na nohou tenkých jak suché ratolesti a do O zkřivených, praporečkem mával sem i tam a více se smál, než mluvil.

Cizinec vidí, že podražní hlídač je člověk šťastný, ale ještě nepochopuje proč; obyčejně takoví lidé smutně živoří. „Inu, království je pěkné, ale ono vlastně není vaše...“

„Co? Mé jest,“ tvrdí král do prsou si bouchaje. „Když se tady postavím a rozhlížím, mám větší radost než král. Hleďte, tamto před chvílí vycházelo slunce, čekal jsem na ně; tamto večer zapadává, také na ně hledívám. Takové město mám pod nohama a pod městem mám zlaté a stříbrné doly, hm, gróf Eszterházy nemá tak šťastného života.“

„Máte-li děti?“

„Osm,“ vypukl vesele, „a žádné bych nedal za milion; má-li tolik dětí a tolik radosti gróf Eszterházy?“

„Děti jsou na radost, ale také na starost; v noci k nim vstávat a když stůňou, je hrůza v domě.“

„Vstávat? Hop! vstanu, cup! lehnu a hned zase spím. A nemocí děti moje neznají, běhají venku.“

„Musíte je živit.“

„Jen polovici, druhá polovice živí se sama.“

„Sama? A jak?“

„Po trati a po mezích vyžínají trávu; dvě krávy si uživím, kozu a dva bravy; každý rok je telátko, deset až patnáct prasátek, pěkných, mohl by je vymalovat; chovám deset slepic, dvoje kuřátka se vylíhnou každého léta — to všecko děti opatří, hrají si. Malé sbírají diviznu, pelyněk, zeměžluč, mateřídoušku, jahody a jahodové listí; chlapci trhají lipový květ, na podzim jalovčinky — to všecko dobře prodám...“

Zvonek na střeše strážného domku dal znamení. Cizinec se vzdálil trati, hlídač postavil se s praporkem na své místo a za okamžení vlak hučí a vyjíždí z tunelu, sto kroků nad strážným domkem. Všichni cestující stojí v oknech, nastává jim utěšený pohled na Kremnici. Hledí na ni s výše a mají ji před sebou. Po chvíli se vlak zatáčí v pravém úhlu k východu a mají krásné město za sebou. Najednou vjedou do tunelu, do tmy a když z něho vyjedou, vlak zahýbá k jihu a oni vidí město vpravo, v jiném seskupení a s čarovným pozadím horským. Ale už se vlak zatáčí k západu, blíží se městu, jež mají nyní před sebou a pořád pod nohama a až když je celé objeli, vlak se zastavuje...

Oba sledovali vlak, až ke stanici.

„Nu, takové divadlo mám stále; což to má král? Měl jste přijít v máji, když ptáci zpívají; přilétají mi až na dlaň.“

Cizince zajímá hlídač čím dál víc; vždyť není dojemnějšího zjevu, než je chudé štěstí... Je hubený, oděn modrou, zasmolenou bluzou, vlasy a vousy má rozcuchané, nohy křivé, ale má bílé zuby a v modrých očích jeho by ses utopil vida v nich dobráčka a člověka šťastného — krále. Raduje se ze zelené travičky a i s ptáčky přátelí.

Ví všelicos z dějin Kremnice. Jakýsi gróf zastřelil tam dole koroptev a když ji kuchař kuchal, našel ve voleti ryzí zlatá zrnka. To byl začátek Kremnice. Král Koloman prohlásil ji za královské svobodné město a byla v Uhrách první po Budínu. Tataři ji vyplenili. Jiskra z Brandýsa, když na Slovensku panoval, byl také pánem Kremnice a v archivu je po něm posud česká krasopisně napsaná smlouva, usmiřující Jiskru s Pankrácem. Čajko ji viděl, ukázal mu ji archivář Križko.

„Götz tady táhl,“ pravil, „po této silnici, jež jde od Turč. Sv. Martina. V lednu 1849 hověl si na zámku v Mošovcích — tam se narodil Kollár — maje asi 1400 císařského a dobrovolnického vojska kol sebe. V Kremnici byl s maďarskými povstalci Görgey. Götz ho zahnal, nakořistil kanonů i pušek a brzy byl pánem všech baňských měst...“

„Poslyšte,“ skočil do řeči Targo, „tady, po této silnici, táhli z Turčanské stolice do Kremnice husité...“

„Cože, husité?“

„Ano, husité, ještě před Jiskrou, r. 1433. Kněz a hejtman táborský Bedřich ze Strážnice bral se s velikým vojskem z Čech, z Moravy i Slezska do Polska a odtud průsmyky tatranskými do Spiše, kdež pokořili zvláště Kežmark, potom protáhli Liptov podle Váhu, od Vrútek dali se k Martinu a po této silnici dospěli Kremnice, kdež nabrali plenu hojného a přes hory navrátili se do vlasti.“

„Tak, tak, husité; to teprv budu hrdým králem. A hodně-li jich bylo?“

V tom zvonek volal opět hlídače k povinnosti. Blížil se vlak nákladní hukotem hlubokým a za chvíli vylézal zvolna z tu-

nelu. Čajko pozoroval, co veze, a dívali se on i Targo, jak se k východu zatáčí, jak vjíždí do tunelu, a rozesmáli se, jak se záď vlaku opozdila nedospěvši tunelu, když už rušeň na druhém konci z něho vyjel. „To je uhlí, to je dříví a co hospodářských strojů, inu, to je božího požehnání,“ radoval se Čajko, jako by to kdo svezl na jeho dvůr.

„Optal jste se, kolik tu táhlo husitů.“

„Ano, ano, hodně jich bylo?“

„700 na koních, 8000 pěších a 300 vozů.“

„Hle, hle, 300 vozů za sebou, to byla podívaná, inu, inu, husité, husité.“

Čajko umí německy i maďarsky, ale je Slovák jako řepa. Byl přesazen do Sedmihrad, protože odbíral „Kresťana“.

„I tam jste byl králem?“

„Také,“ odpověděl bez rozpaků.

„Netrápil jste se a nezlobil?“

„Veď som nič zlého něurobil.“

Targo se zamyslil. „Hle, hle, on se trápí, jen když urobí co zlého.“

Čajko se smíchem vypravuje, že nyní odebírá „Národního Hlásníka“, a to tak, že mu jej konduktér nákladního vlaku, pokaždé v sobotu večer, shodí s kouskem uhlí. Potom se vyznává ze šelmovství ještě většího nemoha pro smích vypovědět. Kdož by pomyslil — Čajko byl v Martině na srpnových slavnostech! „Není možno!“ zděsil se Targo. „Byl, byl, hahaha, byl...“, tvrdil Čajko břicho si ve smíchu lokty tiskna. Jediný den v měsíci má prázdný a právě naň hodily se martinské slavnosti. Večer přiskočil ke známému konduktérovi nákladního vlaku, na každém nádraží se přikrčil a v noci dojel do Martina. Ráno si všecko obhlídl, pobyl na schůzi „Živeny“, uviděl Vajanského, Mudroně, Janošku, Hlinku, i v museu byl a s Kmetěm si podal ruku... Oba se smáli na plné kolo nemohouce proudu zastavit. I fotografii Hviezdoslavovu si koupil, „Hlásníka“ si předplatil na tři roky — jak se nesmát?

Čajko ukazoval Targovi všech sedm hor, jež obklopují Kremnici; některá je vysoká přes tisíc metrů. Jmenoval je německy, je Kremnice ze dvou třetin německá a k severu se rozkládá celý německý ostrov. Jsou to Sasíci, přivolaní sem ve XIV. století. Na jihu přiléhají Slováci a v městě je jich třetina.

Čajko odskočil domů a hned se zas vrátil. „Nesu zlatý plíšek, žena si jej schovává.“ Byl to starý kremnický dukát. „Zajděte si do mincovny,“ povzbudil Targa, „já tam také byl,“ a ukázal, kde je, je ji od strážného domku viděti. „Tam dělají korunky i pro mne, z ryzího kremnického stříbra.“

„A kolik jich to pro vás udělají?“

„Moooc, moooc, osm set na rok, osm set!“ odpověděl s opravdovostí.

„Jiní králové mají víc.“

Čajko se rozesmál. „Osm set, to jsou peníze!“

— — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Kolik králů je tak šťastných?

Beneš Grünwald:

K DOBRU.

Samotným dobrem nelze být živu,
nikdo tak posud nevešel v cíl:
hladovíš dřív, než jsi dostal svou skývu,
neb jsi ji jinému odkrojil.

Buďtež jako hadové lstivi...
nejinak, nežli že zdřímne si ctnost,
beztoho kdyby i činila divy,
vždycky ji na muky odsoudí zlost.

Poddá se člověk zlu, jež jej moří,
mlčí a trpí, kde křičet by měl,
červeň studu mu v svědomí hoří,
plíseň rozžírá mužnosti pel.

Hrdost a volnost, krmě to chutno
nejvíc je těm, kdo souzeni k tmám,
ale z nich tomu je nad všecky smutno,
kdo si v svou krmi má naplíti sám.

Často si nevíme ve světě rady:
je ještě nebe a dobro kdes?
A tu pak tušíme, že jest nám tady
blížit se k dobru i bez nebes.

IRONIE.

Říkají, že po všech strastech blaženost nás čeká:
cestou opačnou jde zcela osud u člověka.

On se nejdřív děckem směje v doby zrůžovělé,
teprv později k jeho růžím starost ostny stele.

A již tak smích nedaří se, leda v zapomnění:
veselá tvář si tak leckdy sebou jista není.

Na svém líci nejspíš masky komické zná cenu,
tragickou kdo škrabošku má z vrásek vykrájenu.

A kdo se i žele dobral jako slastí kdysi,
ironií každý doušek žití rád již mísí.

Ironie, neduživých berla, krok jim vznese,
zdravým nápěv pikantní, s nímž lehčej' cestuje se.

Však že, kdybych já byl bohem, nade vší svou prací
zasmál bych se naposledy s trpkou resignací:

nemůže žít člověk přece, kde by boha zbili,
z prachu duše vyrobiti nad lidské jest síly.

Leč nám přes to přese všecko přec i to se daří,
protože nám ironie klí k té práci vaří.

Protože má stejně pravdu, kdo si život chválí,
jako ten, kdo koráby své za sebou již pálí.

Dobro, zlo — vše vedle sebe, tůň jich nerozdělí,
jinak údy zlámané by všichni svatí měli.

Dobré jest, že na té zemi život cos též platí,
ale až ta země zajde, čeho litovati?

Rozkoší jest před sebou cíl věčný míti vždycky,
abys však jej viděl ostře, hleď naň ironicky.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Po mši vrátili se svatebníci do fary, kdež na ně čekala káva s bábovkou, sněhově pocukrovanou. Tu poctu vzdávala Sepla nevěstě. Posnídal s nimi i farář.

Potom se loučili. Kátle plakala i děkovala.

„Komm zu uns, Katla, komm — pšid sem, pšid," hladila ji hospodyně.

Mladí manželé, tak jak svatebně byli, vykročili na cestu do nového domova. Před farou poděkovali i panu mistrovi, jenž potom vážně houpal se do chalupy,

aby z ní k takové slávě tak hned nevykročil.

Hloučkem dětí, Minutkou i Schwarzblattlem a Kvitšantonem doprovázeni, kráčeli s návrší. Před domy i baráčky nebo v oknech stáli diváci. Svatba Lojzlova budila sice úsměv všude, ale přece jen měli radost, že se právě ti dva našli. Se všech stran mladému páru kývali i přátelsky ho pozdravovali.

Drobná panímáma z Hejlova vyšla jim naproti až kus na silnici a s pláčem vrhla se dceři kolem krku.

V.

Dvě okénka baráčku, obydlí Šustrlojzlova a Kátlina, byla jako cejn. Kapraďovité listí bylo na nich vyrýsováno jako do stříbra, kraje mělo ostré, břitké a při ranní záři sluneční krásně se třpytilo. I rudým kytičkám jeřabin, položeným v meziokní na mechu, každé zrnko rozpučelo se v bílé jíňové okvětí.

Manželé chystali se snídat.

Sedničku měli maličkou; v pravo i v levo od průčelního okna stály tmavé postele, dál jarmara, před bočným okénkem Lojzlova dílna, u kamen lavička, v pravo ode dveří police. Několik ztemnělých barevných obrázků na skle viselo po stěnách, kropenka na veřeji a lhotecké hodiny tikaly vedle police.

Lojzl v bačkorách, v teplé kazajce, přepásán režnou, usmolenou zástěrou, drobil do hliněné misky, jež stála na stole uprostřed světničky; dovedně odkrajoval tenká, široká, ploská sousta a když jich bylo dost, z dřevěné slánky hodně je posolil.

Žena nalila na to horké vodovy a lžící polévala ji máslem, v železném kastrolku uškvařeným. Lojzl míchal.

Usedli proti sobě ke stolu a jedli ze společné mlsky.

„To to zas v noci na střeše práskalo, slyšal's?“ tázala se.

„Bodejť bych neslyšal, rány, že jsem dycky myslil, že se barák rozletí.“

„Taky strouha bouchala.“

„A merzne, venku zalknouť to může. V létě si musíme barák dáť ještě do lepšího kožicha, na nohy fouká.“

„To, pane, kožich mnoho nepomůže.“

Když dojedl a položil lžíci, pochválil: „Dobrá vodouka!“ olízl se a šel na svou třínožku. Vzal Pauslvencla, chalupníka, obuj do parády.*) Byly to dvě boty, šedorezavé jako myši, s holínkami tvrdými jako železo. Nárty měly rozpraskané a po stranách velké pukliny. Na ty měl dát příštipky a udělat to, aby vydrželo.

Žena, opláchnuvši nádobí, oblékla jupku, přehodila i uvázala si starý salup po Lojzlově matce a pravila: „Už, Lojzíčku, běžím a přistav potom bandory.“

„Jenom neběž, neběž, holka,“ volal za ní, tahaje dratvemi. Pootevřev vnitřní okno, dýchal do rohu tabulky, aby si udělal vyhlídku a ještě Kačenku spatřil.

Viděl, že se ohlédla, ale jistě netušila, že ji i při těch zamrzlých oknech vidí.

Nevysoká, zakublaná kolébala se jako kachnička, ale volněji než jindy; nechodila sama.

Přivíraje, měl zář v očích a potměšilý úsměv kolem úst. Ten mu ani nad dílem ještě notnou chvíli nezmizel . . .

Byli spolu od začátku masopustu a zlého slova si nikdy neřekli.

Kvitšanton, chvátávaje vedle baráčku a vida je někdy, volával: „No, co vy, kuřata, děláte?“

„I tak všelicos, co právě je,“ smávala se naň.

„A nezlobí Lojzl, nezlobí?“

„Ještě to s ním jde, a stavte se taky u nás!“

„Přijdu — přijdu —“

Kačenka dnes zas pospíchala do fary, kde bývala teď za dne skoro víc než doma, protože stará Sepla postonávala a nová holčina nestačila.

Lojzl tahal dratve, přiklepával, pohvizdoval si, i písničku zabzučel; všecko vážně, jako mistr Elefant činíval.

Hodiny tikajíce zahrčely devátou.

Se silnice někdo šel k baráku a volné kroky zaduněly na záspi, na síňce. Lojzl pohleděl ke dveřím, jež se zvolna otvíraly a host přihnut vcházel.

„Morgen,“ pozdravil.

Lojzl odvětil, ale hleděl si svého.

Příchozí byl velký, štíhlý muž, asi třicátník, všedně, ale slušně oděný. Na světlé, kulaté, kudrnaté hlavičce, hezkých buclatých, zarůžovělých tváří, s nažloutlým knírem pod hezkým nosem, seděla mu placatá čepice se štítkem a nechal ji sedět. Levačkou přidržoval si u úst malou dýmku s porculánovou pomalovanou hlavičkou.

Byl to Schweifer, krejčí, zvaný Maulwinci, z baráku za můstkem.

„To je pořád práce!“ po německu pochválil a sedl na židli. Všechen pohled jeho byl mladistvý, dětinně dobrý, skoro chlapecký.

„Pauslvenclovi spravuju,“ broukl Lojzl

„Tomu šamtovi? To je asi pěkná správka, ten grošíček jen když nemusí dát krejcar, brousí nejraději po vlastní podrážce nebo

*) t. j. do práce.

v dřeváku. Tam je živobytí — ten tak kdyby mohl ženu a děti krmit slamou!“ bafaje hovořil host a modré oči se mu při tom mračily.

„Šetří — hrabe — — ukládá do punčochy,“ usmál se Lojzl, ale pracoval vytrvale.

„Ukládá — běhá to všecko po chalupě jako cikáni, oči pořád vyjevené a jen dřít a dřít. Jestli pak nezůstává dlužen? Já nečekám nikomu.“

„Ó to ne, vždycky hned zaplatí!“

„Ale sází on ty krejcary, jakoby to byly diamanty. Ke mně jednou za čas přinese si na štruksák nebo na satinglák, ostatní všecko musí na ně ušít ona; všecko mu taky ještě obrací a na kluky ušije — stojí jim ty kazajky jako chomouty. Jsou to lidé na světě, ti aby se v blátě váleli a chrochtali.“

„Ale políček přikupuje,“ zasmál se Lojzl.

„Je mu to tady platno — žebrota tu je a zůstane.“

„I mlč, mají tu taky pěkné peníze.“

„Kolik z nich je má — a co z toho tady mají! Kdyby to měli ve Vrchlabí nebo v Trutnově, nikdo by si jich nevšiml; žabaři jsou. Co by tam byl Dukatenandres, Bauerhelm i Fritz, Nixové, Buchbruch a všichni ti kabrňáci dohromady. Tady mezi lesy ono se jim to kolíbá — a cpou do sebe jen placky.“

„Ale Adlerwirt, Sparpohl, Palme, Ochsenwirt —“

„No, ti jsou trochu páni, ale kdyby nebylo lidí z bělidla, víš, těch, co tam dělají, ze zdejších škobrtů by mnoho nenahrabali. Panstvo z bělidla zas všecko zanese do města, tady pro ně řemeslník není. Pan správec, pan pokladník, pan účetní, páni mistři, paničky jejich chtějí mít všecko podle nejnovější módy. Není to pravda? Máš z nich něco? Snad kdybych se před nimi kroutil jako ten kozíbrada Geigepetr — ale to bych radši trávu hryzal. Jojo, milý Lojzl, čert mě zanes' domů! Když jsem se jednou dostal odtud, měl jsem tam zůstat. Pánům jsme dělali — jinačím než jsou tady — a teď píchám takovou hadrovinu.“

„I mlč, Vinci, v baráku pěkně sedíš, řemeslo máš — jen kdybys chtěl! Ó kdybych já měl barák!“

„To by sis pomoh' — děti kolem mne škvičí.“

„Žena ti shání na všech stranách, doma pomáhá a jen ti předkládá.“

Krejčí se vyplil. „Máme toho — na erteple kolikrát není.“

„Nepovídej!“

„Snad nemám pravdu — — čerti mě sem nesli. V Trutnově jsem dělal pána, mohl jsem tam snad už sedět jako mistr, ale to jsem musel domů, protože máma tuze marodila. Uvázl jsem tady!“

„Bodejť bys neuvázl — v pěkném baráčku a s takovou ženskou!“

„Její táta cuckotil to přede mnou —“

„Měli pořád co dělat, tam bylo vždycky dost práce, jen kdybys byl o ni stál!“

„Aspoň jsem měl Rézi sebrat a jít odtud; teď je to už těžko, když jsou děti.“

„Jen si všecko vymlouvej — to má za to, že tě chtěla — taková ženská!“

„Ty ji snad nemáš!“

„Mám a jsem rád!“

„Už taky hrabete do kapes!“

„Bodejť, že to živobytí jen tak tlučeme; nadřených pár grošů se nám tady notně rozprášilo.“

„Budeš povídat!“ Nenadále přistoupiv až k Lojzlovi, pohladil ho po rameni a spustil velmi úlisně: „Poslouchej, přišel jsem tě prosit, abys mi půjčil šestáček!“

Lojzl se nepokojně zachrul, ale neobrátil se.

„Dyť nemám!“ broukl.

„Nemám! Dělá od rána do večera a nemá,“ pitvořil se po něm. „Máma člověku poručí uvařit kaši, ale na peníze zapomněla. Letěla nahoru shánět máslo, vejce; do Studeného Dolu fabrickým zas všecko odnese. Půjč mi, navečír ti ho přinesu.“

„Tak vidíš, jak pro vás lítá, za svobody to dělat nemusela — jediná dcera!“

„Z baráku!“ zlostně odsekl krejčí, ale hned spustil zas úlisně: „Půjč mi ten šestáček na krupici, mlíko máme.“

„Už jsem ti jich půjčil kolik.“

„A snad se o ně u mne nebojíš? Jsem snad řemesník jako ty, třebaže se se vším nešpiním. Poslouchej, Lojzl, půjč mi šestáček!“ a usmíval se jako dítě.

„Nemůžu —“

„Snad se bojíš Kátle —“

„Nebojím!“ a ústa se nadula.

„Tak co budeš dělat komedije — pro šesták!“ a v modrých očích mu šlehlo.

„Nevrátíš!“

„No víš, Lojzl, to mne neznáš, já byl vždycky pořádnej člověk!“ a ruku položil si na prsa.

„Až vrátíš, půjčím zas.“

Krejčí zlostně přešel sedničkou. Chlapecký, měkký pohled jeho ztvrdl, z očí hleděl vztek.

„Půjč mi šestáček, snad musím dětem dát oběd!“ spustil zas lítostně a ruka se mu při tom chvěla.

„Půjdeš k Ochsenwirtovi a propiješ!“

„Tak ty, Lojzl, takhle o mně smejšlíš! Propiješ! Když to dělám, tak jen z velké lítosti. Vždyť snad mne přeci znáš, že jsem dobrej člověk, nikomu neublížím, ale když já jsem tuze nešťastnej!“ a rozkraboval se víc a víc. „Děti čekají a tuhle člověk nepůjčí mizerný šesták, jako by nevěděl, co je zle!“ a rukávem utíral si oči.

Lojzl se rych e obrátil a zkoumavě zahleděl se na Vincu.

„Jsi ty jako ti druzí!“ vzlykal krejčí.

Lojzl sáhl do vesty. „Tu máš, ale to ti povídám, je to ten poslední!“

Vinci rázem přestal plakat. Šestáček klidně strčil do kapsy a pravil: „Tak ti zaplať Pánbůh, zdráv půjčoval. Půjdu k Sparpohlovi pro krupici.“

„Poslouchej, Vinci, jestli ty to zas propiješ!“ a Lojzl zdvihl botu. Krejčí již neodpověděl a zticha vyšel.

Lojzl pustil se zas do práce, ale ustal hned. Několikráte přešel sedničkou. Již ho mrzelo, že půjčoval. Lenoch jeden — lenoch, jen se klátí! Ale co je dělat, když se rozbrečí, člověk div že nespustí s ním. Kdyby to viděla ona —

Vyběhl z baráku, aby se za krejčím podíval.

Vinci kráčel po silnici pěkně vzpřímen, klidně si pobafuje; u Sparpohlů se však nestavil . . .

„Lenoch — lenoch!“ a Lojzl odplivuje vracel se k dílu.

Po jedenácté hodině zatopil, ze sklepa přinesl hrnec bandor, omyl je pěkně a postavil na plotnu.

Žena přiběhla až po poledni a přinesla mu dvě placky maštěné, skořicí posypané. Radostně protáhl koutky a pustil se hned do nich.

Když slévala bandory, pravila mu: „Maulvinci jde od hospody a motá se zle!“

„Lenoch — lenoch!“ zlostně odvětil.

„Ta se v tom člověku zmejlila!“

„Ale duši by pro něj vypustila!“ mutlal, maje sousto v ústech.

„Prosím tě — umí se dívat jako děťátko!“

„Já vím, že jí dělá dluhy,“ pravil muž, ale dál nic.

Když usedli k bramborám, jež loupili a mazali tvarohem, žena vypravovala: „Ale milej Lojzíčku, Sepla je špatná, nevím, nevím . . .“

„Ale, ale —“

„Jak by to tam potom bylo!“ a zamyslila se.

Po obědě Lojzl protáhnuv se, usedl opět na třínožku. Když uložila nádobí, sedla na druhou.

„Máš něco pro mne?“ tázala se s úsměvem.

Začal právě přibíjeti podrážkový příštipek na ženskou botku i podal jí to, pravě: „Vrátnej Marvánkovej.“

Kačenka si botku na kopytě vložila mezi kolena, šídlem navrtávala, floky zatloukala jako vyučený pomocník.

Pozoruje jí, jen se zubil.

„Vidíš, až já umřu, budeš moci řemeslovať dál.“

„Kdybys ty nehřešil!“

Až když byla s ševcovinou hotova, když nic už pro ni neměl, přinesla si háčkování.

„Vrchní mandlířka mi říkala o přikryvku na postel,“ vypravovala, „hospodská Brunilice zas chce vložky a obě tuze pospíchají.“

„Nono, však se dočkají, máš jen dvě ruce.“

„Mandlířka to má v bytě panské, všecko žlutě polityrováno, obrazy ve zlatě.“

„Byla jsi tam?“

Přisvědčivši dodala: „Musela jsem jít dál, nedala jináč.“

„No, vždy jsi taky mistrová,“ a z oček mu zasvítilo.

„Restauratérka mě taky nahoře provedla ve všech pokojích, cestující za obchodem k nim přijíždějí a v létě stavují se lidé z hor na noc.“

„Tak se jim vede!“

„I to dost, ale stejská, že nejsou u nich děti.“

Lojzl povstav, protáhl se, zasmál a vesele zamnul rukama.

Kačenka se také usmála a háčkujíc začala prozpěvovati: „Z nebe posel vychází — —“

Lojzl klepaje přizvukoval . . .

* * *

Nad korytenským údolím rozpínala se hedvábná, pomněnkově modrá obloha a měkce objímala široké, zarostlé obry, po stranách údolí rozvalené. Mezi tmavým kožichem smrčin svítily již na břízách, jež se tu tam sběhly na besedu, zlaté ručeje; starým bukům, vyčouhlým nad své okolí, se koruny zardívaly, javorům oranžověly a na bezlesných stráních na vlajících prutech starých višní chvěly se karmínové lístky jako křídla hojných motýlků. Bylo již v druhé polovině září.

Vlaštovice neštiřikaly na hřebenech lomenic, na měkkotách kráčely a vřískaly šedé vrány i černí, lesklí krkavčíci, z lesů draly se rvavé knikoty kavčí.

Jasným vzduchem, od východu prozářeným, rozletěl se jásavý zvuk zvonku

a pronikal ke všem chalupám. Byla neděle — požehnání na konci mše.

Píseň doznívala, lidé počali vycházeti z chrámu. Dva bělovlasí dědové, nasazujíce si široky, ještě na kostelních schodech šeplavě dozpěvovali.

Vycházely ženské v tmavých salupech, v širokých řasnatých sukních, pod nimiž svítily bílé punčochy; tlusté modlitby nesly si na levici nebo v podpaží, na prostranství před chrámem postály, aby si pohovořily o denních starostech, o týdenních novinách.

Vyšly holčiny z chalup, oděné buď ještě po staru, podobně jako mámy, neb i v nažehlených kartounkách a bluzkách, se třpytnými světlými šátečky nebo i s kloboučky na hlavách, za nimi chasníci v čepicích, v kulatých kloboucích, v krátkých bundách, i několik panštějších, oděných po městsku, asi dva ještě v slamáčcích.

Vyšla i Schusterkatla, všecka tmava, a zamířila rovnou na hřbitov.

Žila již s Lojzlem v baráčku čtvrtý rok. Byla hubenější, života opět širokého.

Před hřbitovní omšenou zdí, vedle mohutného černého bezoví poklekla k nízkému růvku, zarostlému schnoucí travou. Pokřižovala ho, tiše se modlila, oči přes tu chvíli utírajíc šátečkem. Měla tam zahrabány dvě drobounké děti.

První, Kačenka, umřela jim za tři dni po narození, druhé, jež vrány přinesly do baráčku o dvě léta později, Lojzíček, odebralo se za tři neděle.

Kinderpepi, snědá, ne stará, ale mračivá korytenská babička, žena topiče Bittnera, odnesla je sem z baráčku, a Lojzl jí doprovázel.

Obě neštěstí rozklepala ho notně, ale vzpamatoval se zas, v srdci mámině však bolest zůstávala.

Pomodlivši se, poplakavši, hrůbek zas pokřižovala, stavila se u hrobu Seplina, přeříkala otčenášek a potom i na neslehlém ještě rově starého mistra Elefanta udělala křížek.

Na faře se už nestavila – tam teď královala nová hospodyně, vdova po farářovu bratru.

Kolébajíc se k domovu, myslila ještě na hřbitov, ze kterého odcházela, i na jiný, vzdálený, kde v druhém roce svého manželství s Lojzlem pochovala starou mámu.

Když přišla domů do baráčku, bral tam Lojzl děvečce sedláka Nixesefa míru na botky.

„Pěkně vás vítám," Kačenka zvučně pozdravila.

„Děkuju pěkně, taky vás vítám," odvětila holka. Seděla na třínožce a ze sukní měla kolem sebe celé hnízdo.

„Tak jste přišla — něco potřebujete —"

„Botky, zejma bude co nevidět," usmálo se důče.

„A jak se u vás porád máte?"

„Ale tak po vůli boží, to víte, dření porád dost."

„I Bože, kde toho není," usmála se Kátle, „však se taky naděláme."

„Tak do čtrnácti dnů budou?" vstávajíc a rovnajíc si sukně, tázala se holčina.

„Budou, budou," vážně svědčil mistr.

„Půjdete na posvícení, viďte," smála se Kátle.

„Půjdu, k nám na Benecko," a holčině se rozesmál celý široký obličej.

„No, to musí bejť, nemějte starosti, sama vám je přinesu!" a vyprovodili zákaznici až z baráku.

„Tak kozinky!" volala ještě se silnice. Lojzl směje se svědčil.

Když vrátili se do sedničky a žena se odstrojovala, Lojzl popleskal jí po zádech a usmíval se: „Tak jsi se pomodlila, holka?"

„To víš!"

„Jenom jestli taky za mne!"

„Bodejť, já na tebe zapomenu!" smála se, odnášejíc šaty do komůrky.

Po chvíli přiběhl ještě Meckernáclův hoch s tátovou botou, Langehonlova stará máma se střevíci, a kovářka přinesla si veliké klubko modré bavlny na punčochy.

Kačenka vyprovodivši ji chystala se zadělat na placky.

Lojzl, nemaje zrovna co dělat, vyšel si před baráček až na silnici a pohvizduje rozhlížel se údolím. Ticho bylo, ani snítka se nehnula. Řídký kouř kroužil z komínů k vysokému, bledému nebi. Před Maulvincovým barákem objevil se na záspi sám hospodář, ještě jen v štrukskách, v rozhalené umuděné košili a zle rozcuchán. Na slunci kýchl, až si Lojzl poskočil.

„Prospával sobotu," pomyslil si a honem couvl. Ale Maulvinci už ho zahlédl.

„Á — á — pan mistr se protahuje jako chalupník na posvícení — ták, ták, ruce v kapsách, břicho ven, hubu nadmutou —"

Lojzl neodpověděl, ale loudal se krajem silnice, aby byl z obzoru.

Nad loukou pod strání úpěnlivě kvílela čejka. Hned byla nad samou zemí, hned vznesla se vysoko, až se jí peří v slunci zalesklo, kroužila, houpala se, odlétala, aby se opět vrátila a spustila nový nářek. Konečně klidně snesla se na pahrbeček zarostlé krtiny, a Lojzl jasně viděl tenký krček, holou hlavičku s tmavými, tyčinko-

vitými výrůstky. Oči se mu leskly a usmíval se. V mysli objevila se mu stráň pode Lhotkou, kde jako vejrostek pásával a tyto ptáky nad lukami pozorovával. Kluci vždycky říkávali, že čejčí vejce jsou nade všecka, hledávali je, ale nenašli nikdy nic. Čejky se jim jen pošklebovaly.

V tom uslyšel těžké kroky a hlasy — chodci byli však ještě za kopečkem, ne však již hluboko, protože objevily se obláčky kouře.

Již vyčouhly — — staré široky, hlavy, snědé holé krky, hrudníky jen v košilích se širokými rukávy, s kazajkami přehozenými na rameni, pět párů těžkých nohou s nohavicemi v rezavých holínkách.

„Neškudlovi hoši!" zasmál se Lojzl a chvátal jim v ústrety.

Šli po celé šíři silnice, a sloupovité nohy dupaly jim jako hromy. Uprostřed sám starý Neškudla, hlavy mlékově bílé, s tvářemi jako měď, v níž svítila dvojí velká oční běl; na nohách měl shrnovačky do půle stehen, praskavice do nich. S ním ze široka kráčeli tři synové, Tonda, Franta, Jozka, již také ne mladí, až na černohlavého Jozku šediví, a zeť Kaliber. Synové byli menší otce, zvláště Franta o víc než o hlavu, ale za to byl větší ramenáč a hlaváč, Kaliber ještě trochu větší než tchán, přímý a jako kmen. V koutku úst visela každému krátká porculánka.

„Kluci — Lojza!" směje se ukazoval tatík.

„Dobrytro, mistře!" Ze čtyř hrdel zarachotilo, jako když se štěrk sype.

Lojzl radostně podával ruce.

„Vidíš, jdeme za tebou až do těchhle končin!"

„To jste hodni, tak pojďte k nám!"

„Jenom jestli se tam vejdeme!" kráčeje k baráčku pravil starý. „Vidíš, když teda Elefant odešel, povídali jsme si: Co, půjdeme k Lojzovi, dělal tam tolik let, ví, co a jak a je už přeci pan mistr."

„To ví, jak by nevěděl, vždyť se známe!" a Lojzl, nohy maje napjaty, hlavu vzhůru, stál jak voják.

„Ale seš, sakramentskej spratku, porád jako křeček po zejmě, nic ti manželskej stau nesvědčí!" a Kaliber s výše své na Lojzla potměšile mžoural.

Kačenka, slyšíc dunění, jako když stoupy bouchají, udivena pohlédla oknem.

„Hoši z hor!" a zasmála se.

Lojzl vcházeje volal: „Koukej, holka, koho ti vedu!"

„Pěkně vítám!" honem uvazujíc si jinou zástěru, srdečně pozdravovala.

„Pánbůh dobrytro! Na moutě duchu — jako klec pro dva brabčáky!" a rty se starému protáhly do půl tváří.

„Budeme jako houseři v kotci!" chrchlal široký Franta.

„Ty kazajky a klobouky tuhle na postel — a sedněte si u nás!" zčervenalá pobízela Kačenka.

Sednička byla jich plna, a starý se zetěm maně se ohýbali, aby nebouchli hlavami do stropu. Kačenka honem běžela do komory ještě pro jednu židli.

Kaliber usedl na Lojzlovu třínožku a dutě se rozesmál — to že natáhl nohy až doprostřed světničky.

„No, šikovnou maminku máš, Lojzo, jen ti kvete, co jsem jí neviděl," a starý pleskal Kačence po zádech.

„A kde máte děti?" suchým, tahavým, na podiv tenkým hlasem tázal se Tonda a přestav bafati hleděl na ženu.

Lojzl i s ní stáli náhle schlíplí.

„Nemáte! To to pěkně vedete!"

„Holčička a hošíček nám umřeli," vydechla, a zástěra byla u očí. Také líce mužovo se zkrabatilo.

„Nono — nono — však už dlouho sami nebudete!" a zdravé zuby zabělely se starému v osmahlé, drsné tváři.

Kačenka opět do ticha zaštkala.

„Mlčte, mistrová, taky jsme pochovávali, taky," tence řekl Tonda a šel ke kamnům vyklepat popel.

„I bodejť, já čtyry a koukejte, jaké mám teď tři outorky, snědli by jeden druhého!" a starý usednuv, rukávem utíral si čelo.

Všichni byli rudě osmahlí, v tvářích i na čelech vráskami notně rozrytí, velkých rukou se širokými tvrdými prsty; starý měl kůži na krku jako tmavý zkrabacen pergamen, lopatky a boky ostře vysedlé.

Byli drvaři nahoře z lesů. Doma měli v českých vesnicích na podhoří, ale nahoře byli většinu roku. Káceli vykázaný kus lesa, snětě poražených stromů ořezávali a osekávali, kůru olupovali, vše rovnajíce potom do hranic; některé kmeny nechávali ležet, jiné rozřezávali a rozštěpovali na polena, aby v zimě na rohačkách nebo po sněhu, až ho pokryje tvrdá, hladká kůra ledová, stahali to do údolí.

Nahoře žili, stále jen ve svém lese; dřevěné budky byly jim příbytkem, v němž měli lůžko, nástroje i nádobí. Bílý kouř, z hvozdu ploužící se do vzduchu, zvěstovával, kde právě mají své sídlo. Od spánku do spánku krom jídla fajfky nedali ze zubů a řečí tam mnoho nenadělali.

Nahoře není do povídaniny jako dole. Les šumí, zhluboka se rozhučívá, jindy stojí jako zkamenělý; pily svištÍ, sekery a

palice bouchají, až to šerými hlubinami duní. Jídlo si hoši kuchtí na ohníčku a kořalkou zapíjejí. Návštěva z domova jenom časem přicházívá pro vydělaný groš a s potravinami. Je-li potřeba, vydá se některý dolů na koupi. Na prohlídku i na kus besedy přicházívá pan lesní nebo hajný; usednou na kládu, pokuřují, povědí nějakou novinu ze světa.

„Slyšíte, mistrová, jestli pak byste nám uvařila kafe?“ a táta Neškudla zatvářil se, jak jen uměl, srdečně.

Kačenka honem utřela si oči. „Kafe? I bodejť bych neuvařila.“

„Uvař, uvař,“ štířil se Lojzl.

„Ale to víte — kalfas, aby se na každého dostal hrnec, a bochník chleba k tomu. Snad to seženete.“

„I bodejť bych nesehnala, všecko dostanu!“ a již utíkala.

„A ty nám vezmeš míru, ale dobře — v botě dost místa, juchtu na ně, mokro do nich nesmí a mráz taky ne!“

„To já vím, vždyť jsem je dělal tolikrát, všecko bude dobře!“ a Lojzl honem si chystal míry.

„On prej ten mladej Elefant dělá všecko po pansku, co bysme tam teda lezli,“ pobafuje pravil Tonda.

„Pán, pán,“ svědčil Lojzl, „kale s člověkem nepromluví.“

„Starej dělal, jak bylo potřeba, pro nás pérka nejsou.“

Zas bylo ticho, hoši, po cestě zpocení, klidně si hověli.

„A tak polezem' z těch kanonů,“ po chvilce pravil starý a podepřev pravý podpatek o vztyčenou špičku boty levé, vytáhl nohu z holínky.

Lojzl hned přiklekl a bral míru; činil to velmi opatrně a vážně. Druzí přihlíželi a klidně bafali; okénkem proudilo čmoudu, jako když kamna kouří . . .

Kačenka vrátila se nesouc košík s pytlíkem mouky, bochníkem pekařského chleba, s kornouty kávy, cukru i kvasnic. Na ohniště přistavila dva lógráky, ze sklípka přinesla hrnec mléka a počala mlíti; nasypala několikrát. Potom do dvou mis zadělávala na placky.

Když byl Lojzl s veškerou prací hotov, všickni obuti, povídal starý: „Půjdem' trochu na kraj lesa na mech.“

„I počkejte, brynda bude hned!“ bránila mistrová.

„Abyste se neuhnala!“

„Bodejť, snad jsem jaktěživa lidem nevařila, na faře jsme mívali dělníků, mlatců a taky jsem stačila.“

Široký Franta, přisednuv k průčelnímu okénku, počal si popěvovati:

„Když jsem já byl mladej zajíc,
starej čtyry neděle,
tu mě honil slouhů chlapec,
ale nedohonil mě;
a to bylo moje štěstí,
byla tam hromada roští,
a v tom roští starej pařez,
já jsem si do něho vlez!“

„Bodejť bys nevlez', klacku!“ zachrchlal starý.

Sedničkou rozlévala se vůně kávy.

„Kdyby viděla máma, jak já tu budu kafovat!“ protahuje se zavelebil Kaliber. Zapraskala pod ním židle, zapraskalo mu v zádech — zvuk jako zvuk.

„Snad si nahoře nikdy neuvaříte kafe,“ smála se Kačenka počínajíc nalévati do hliňáků.

„I to moc ne, leda kápku černýho, my víc kyselo, poliuky, knedle, o mlíko je u nás zle.“

„Jen když to umíte!“

„Dáuno! To jen když některá máma nebo ďúče přiletí, ukuchtí tu bryndu.“

„Co dělají vaši doma?“

„To víte, tkalcujou, soukají, na selském dělají, dvě běhají do fabriky.“

„A co vy nic nemluvíte?“ na Jozku zasmála se Kačenka.

„Můj nejmladší jaktěživ moc řečí nenadělal,“ ušklíbl se starý.

„Máte taky děti?“

„Tři kluky jako řípy,“ odvětil Jozka sedě skrčen a vybafl velký oblak.

„Teď se do toho dejte a jezte!“ pobídla.

Odložili fajfky, starý skrojil, ostatní krájeli po něm, drobili, jedli, jen to mlaštělo.

Červenali ještě víc a pot vystupoval jim na skráních.

„Dobry kafiště,“ vydechl Jozka.

„Tak vidíte, už mluví,“ maje plná ústa, vyjekl Tonda.

Když lžíce počaly zvoniti, Kačenka jim sběračkou dolévala.

„Shořím, mistrová, shořím!“ zanaříkal Franta.

„I jen jez, zas schladneš!“ smál se mu Lojzl. Uloživ si míry, s třínožky je všecky pozoroval.

„A ty nic?“ tázal se starý.

„Už jsem po snídani.“

„Ty toho, myslím, spořádáš!“

„I dost, ale viděť to na něm není,“ odvětila Kačenka a všecko líce se jí pěkně zasmálo.

(Pokračování)

Antal Stašek:

V PŘÍBOJI

(Dokončení.)

12.

V zamečku chystali hostinu.

Divil se staroušek a zrazoval:

„V době hladu, v době bídy nesmíte sami hodovat a k pohoršení být.“

Rukama lomila šílená:

„Vyzýváte boží trest . . . Přijde přívalem a zkruší vás, že radovánkami se posmíváte bolestem a veselými myšlenkami dupete v smíchu po hrobech milionů umírajících i padlých vojínů.“

A vidouc zaměstnanou Ludmilu, prosila:

„Paní, ustaňte . . . Vidím chmuru na nebi.“

I Tomar domlouval:

„Snad by přece nebylo radno pobuřovat čeládky i lidu všeobecné mínění a strojit hostinu, když je všude hlad.“

„Sám jste řekl onehdy, bychom radovánkami zaháněli smutek svůj i smutek války světové.“

Neposlechla nikoho. Vlny okeánu, jimiž svět byl rozbouřen, k jejímu srdci nedorážely. Bylo přeplněno jen vlastní bolestí.

Hrozná pouta, hrozné otroctví! Ach ty děsné noci, noci strašlivé!

A duše stenala:

„Ach, svobodu, jen svobodu, byť smrtí vykoupenou, smrtí splacenou . . . Smrt, smrt, smrt, ale dříve Tomášovu záchranu!“

Vedla svou. Sama nevěděla proč. Hnal ji k tomu podvědomý pud, jehož účelu neznala. Pud ten bývá na spletitých cestách osudu někdy jeho poslíčkem; vidí do dálky jako ostrovid, a člověk kráčí za ním jako slepec, jejž vede nevidomý vidící. Tak mlhoviny osudu mívají své průvodce.

Přišel den, jehož večer měl být hosty oslaven.

Ráno přinesla pošta zajíce a lístek odkrytý: „Posílá vám dárek k dnešní hostině lesů hrdina a dratař zajíců.“

„Hloupý žert,“ bručel Tomar a poslal si pro Škarpu do sousední vesnice, by mu jeho chalupu dal v levný pacht a dojednal s ním úmluvu.

Posel vyřizoval, že ho nezastihl u sestry a že se dědouš několik dní již toulá kdesi žebrotou.

Přišli hosté a byli, jak Ludmila je radila: Tomarovi soudruzi, jež o vánočním hodě poznala, a noví sousedé.

Bohatství bývá bílým pláštěm, pod kterým je ukryt mnohý černý hřích, že svět ho nevidí. Okolí již zapomínalo, co vše spáchal nový dvora pán, a obcovalo s ním.

Hosté zasedli, mezi nimi starosta. Hrozné doby strach a tíseň sedla s nimi ke stolu. Nedůvěra starých známých k novým, nových k starým podvázala jazyky. Pracovaly více dásně nežli mluvidla. Goldbergovy vtipy mrzly, Šaranovy žerty vázly, stulovaly se i Traumanovy žvasty; ale jásal Kmochův žaludek.

Chladné mezery, rozložené mezi hodovníky, brzy ohříval a vyplňoval svatý alkohol. Mozků lidských, lidské krve mocný pán a vládce ten rozvazoval pomalu, co bylo spoutáno, a neminula ještě hodina, brebentil a vychloubal se Goldberg; tropil žerty Šaran; Trauman stavěl na odiv své moudrosti; i noví známí uzdu pouštěli svým rozumům.

Čas rychle ubíhal. Tmavá noc se rozklenula černé klenby černým smutkem nad zemí. V zámečku však bylo světlo, bylo veselo.

Mezi hosty seděl také Jaroš muzikant. Nechtěl mezi panstvo jít. Ale přiměla ho Ludmila. Nepil, málo jedl a málo se dnes usmíval.

„Opijme toho protivného dědka,“ šeptal Šaran Goldbergovi do ucha.

„Opijme.“

„Pane Jaroši, připijme si na zdraví. Nalejte si vína sklenici.“

Stařík mudroch levicí si sáhl do vousů, a pohladiv je, děl:

„Stálého zdraví přeju všem vám, pánové, pít však nebudu.“

„Proč?“

„Protože nemám žízeň a když ji mám piju vodičku.“

Ušklíbli se a prohodili společně:

„Snad kořalku.“

„Kořalku pijí nerozumní chuďasi, a já jsem bohatý.“

Měšťáci se dali do smíchu. Usmívali se i hosté venkovští. Goldberg se ho tázal, jízle se:

„Kolik máte milionů korunek?“

„Na koruny nepočítám svého bohatství.“

„Na marky, na dolary, do konce snad na libry? Či na franky?“

„Na žádné. A přec jsem bohatší než vy a mnohý jiný z vás. Jsem spokojen se svým osudem; netoužím ani po papírech ani po zlatě a nosím v sobě poklady, o něž nemůže mne nikdo oloupit. A co máte

v sobě vy? Stálý nepokoj, neklid lakotného toužení, radost z cizích nehod, z cizích neštěstí, z nichž těžíte a tyjete. Mnohý vašinec se těší válce světové a má ukrývané přání, aby dlouho, tuze dlouho trvala, protože se mu z ní hrnou velké tisíce, ba i miliony do kapsy. Krve potoky, bída, hlad a nářky národů mění se jim v zisk, jímž cpou svých nenasytných ranců lakotu . . . Tak tak, panové, já jsem bohatý, a proto nemám ve zvyku pít kořalku."

Goldberg se zarazil, že staroch uhodl jeho srdce nejtajnější přání, aby válka dlouho, dlouho trvala. Ale přikryl vniterný svůj stud řehonivým smíchem, řka:

„Kdybyste nebyl potulným muzikantem, byl byste dobře skuhrajícím kazatelem někde anarchistům baráčníkům v horské hospodě."

„Horští baráčníci bývají dobrý lid a mívají tu ctnost, že vám dodavatelům tkalcují za bagatel bavlnu, abyste mohli zbohatnout."

Ludmila se tajně radovala šlehům těm. Tomar se však trochu zamrzel. Aby setřel dojem, zasmál se:

„Nemějte mu za zlé; jeť lepší hudebník než kazatel."

Měšťáky přešla chuť tropit si šašky z dědouše. Seděl klidně, čekaje, až bude vybídnut, by zahrál na housle.

Rozhovor ten neporušil veselí. Hostitel byl rozjařen. Smál se, žertoval a s rozjiskřeným zrakem hleděl k Ludmile. Zdála se mu ještě krásnější, než jak ji jindy vídával. I černý šat, jejž smutkem nosila, slušel její vnadám výborně.

Prosil ji, když byli po jídle a hosté se dali do pití, aby něco se staříkem zahrála.

Otevřeli dveře do vedlejšího pokoje, kde stálo piano, a hráli společně. Hosté tleskali, nejvíc Tomar sám. Alkohol byl jiskrou z pekla, hudba jiskrou z nebe, a obě jiskry rozžíhaly v duších plameny, rozuzdily jazyky, mysli k řečím ladily.

Vstal starosta, by pronesl hostiteli zdravici. Mluvil jadrně a stručně, jak rolníků je zvyk, a řekl na konec:

„Čekali jsme skoro s bázní, jak nový dvora majitel se u nás zachová. A hle, jaké milé překvapení! Chudina má oporu, dobrého chlebodárce čeládka; obec neví, co je při obecné světa bídě nedostatek, co je hlad. Celé okolí nám závidí. Takový je náš nový dvora pán."

Všichni pili na zdraví, i Ludmila.

Šaran šeptal měšťákovi sousedu:

„Zdá se, že chlupatý ten starý vlk se změnil v beránka . . . Či oděl beránčí jen kůži na sebe?"

Taktéž šeptem odvětil mu druh:

„Mně to připadá, jako by stará šelma, číhající na svou kořisť za křovím, zpívala si o růži a slavíčku."

Tomar, zdvihnuv pohár vína, starostovi odvětil:

„Je-li pravda, co náš milý host a hlava obce právě pověděl, toho zásluhu má paní Ludmila. Jeť ona jako strážný duch, jež drží ruku nad vámi i nad námi. Kam položí, tam prostřed širošíré vůkol spousty kráčí život každodenním smírným chodem dál, jak býval před válkou."

Měl na mysli:

„Jeť ona nejen vaším přímluvčím, ale hvězdou černých nocí mých; světlem mého mozku; teplem mého srdce; radostí mých dnů."

Ostýchal se vzdávat další pochvalu a zdát se slabochem, jenž dal sílu mužných let svých ženě v poddanství. Usedl a nepozorován se díval po oku na své městské soudruhy, jakým dojmem působila jeho řeč. Cítil sám, že leží propast mezi tím, čím byl, a mezi tím, čím zdá se nyní být. Jakés nitra ostýchání pudilo ho zvědět jejich náladu. Spatřil na rtech jízlící se posměšky, marně utajované, ba podslechl i to, co šeptal Trauman Goldbergu:

„Aha, ženská zástěra . . . Noha v nohavici, ruka v rukávě . . . Ach, to ženské plemeno . . . Rozdává již parohy . . ."

A Goldberg větil, taktéž pošeptmo:

„Jen aby ho nenapálila."

Krev se v Tomarovi vzbouřila, a s krví hněv. Vše snese spíš než pošklebky. Pálí, dráždí, tlačí ho. Opovržení a strach se proměnují v nenávist. Pod plamínkem dozrává v něm čin, s nímž chodí několik již dní. Býval celý muž. Čím býval v životě, tím chce být i teď. Potřel v sobě ostýchavost; jízlení v něm probudilo k výbuchu, čím duše navřela. A duše, obrácená k Ludmile, byla plná touhy, ji ne strachem, ale silou náklonnosti k sobě připoutat. Je přesvědčen, že zkrocena je její pýcha; že je smírná, přítulná a že dala mu již svoji důvěru. Chce i její lásku mít. Strhne ji k sobě návalem.

Když to v sobě převaluje, vstává Šaran a volá hlasem, na jehož dně cítit jemnou jízlivost:

„Slyšeli jsme chválu dámy, jež je dnešní společnosti ozdobou. Pronáším jí zdravici jako milé naší hostitelce a bývalé tu vládkyni."

Ozvalo se volání; zařinčely sklenice; zajásali se starostem sousedé.

Hněv, obrácený proti městským soudruhům; vzdor, láska, hrdé sebevědomí, nezkrocené síly vznět, opojné závrati ná-

hlé výšlehy, nával šlechetného citu: to vše vřelo v Tomarových útrobách.

Promluvil, obrácen k Ludmile:

„Byla jste nazvána bývalou tu vládkyní.“

A otočiv se k hostům, děl:

„Opravuju Šarana. Paní Ludmila je dosud tady vládkyní a paní neobmezenou. Každé její přání je mně rozkazem . . . Ať je přede všemi hostmi vysloví, hned vysloví, a bude splněno, hned splněno.“

Všichni upřeli zrak k Ludmile.

„List!“ šeptala.

Třásl se jí hlas; tajil se jí dech; hrdlo se jí svíralo.

Hosté nerozumějí, hosté nevědí.

Tomar se zdvíhá beze slov, jde do komnaty, kde má pokladnu, otevírá, beře osudný dopis, vrací se, klade před ní na stůl, ani nehlesnuv.

Hosté nerozumějí, hosté nevědí.

Ludmile se zajiskřilo ve zraku; tváře pokryl rudý ruměnec; duše vzplanula. Před očima se jí míhá papír vytouženým pokladem. Sahá po něm; zmocňuje se ho; křečovitě svírá v pěsti, aby jí ho nikdo nevyrval; běží chvatem ke krbu; vrhá do ohně; a když papír dohořel, oddechuje hluboka jako člověk, jenž se sebe shodil hrozné břemeno; tyčí hlavu; stane hrdým postojem a volá, ukazujíc na Tomara rukou vztaženou:

„Jsem svobodna, jsem volna před tím tyranem . . . A nyní pryč, pryč, pryč!“

Všichni mlčí, zaraženi náhlým obratem.

V Tomarovi zahřmělo. Vstává a chce zahřmět též.

Ale místo jeho zahřmění hučí venku lidské hlasy na dvoře.

„Hoří . . . hoří . . . hoří u Škarpů.“

V oknech zář. Všichni se k nim hrnou, všichni se k nim obracejí, a otevřevše, hledí ven.

V tom nový vřesk jim hučí do sluchu.

„Za dvorem hoří stodoly.“

Vzduchem se valí černý kouř a nad ním žhavě rudá záplava barví oblohu. Příšerné její světlo odráží se v komnatě.

Utíkají hosté. Tomar s výkřikem běží dolů se schodů. Nový úžas poráží ho úderem: nad hlavou mu hoří zámeček.

Chalupa, dvůr, zámeček: všechno v jednom plamenu. Řítí se střechy; řítí se stropy; trámy praskají; rozléhá se bučení a táhlé řevy dobytka, jejž lidé vyvádějí ze stájí. Poplachem znějí trubky probuzených hasičů, a s věže rozléhá se hlahol zvonů kostelních v noční tmu, promísenou zuřícího ohně vířícími kotouči.

*

I Ludmilino srdce prostřed shonu, křiku, vřesku, změteného zmatku zvoní smutným hlaholem. Po návalu krátké radosti zaplavil duši nový stesk. Připadá jí, jako by ona byla vinna rozpoutaným požárem. Zdá se jí, že by bylo štěstím uhořet, uhasit v ohni oheň života a tak skončit jeho zápasy.

„Co teď?“ ptá se svého strachu a před očima vidí Tomáše, vidí jeho stín.

Když se v také hrůze potácí, přistupuje stařík Jaroš, řka:

„Pojďte paní, tady není pro vás místa již.“

„Kam?“

„Nevím, kam mne nebo vás zejtra osud odnese. Ale dnes v tom neštěstí, jemuž nemůžeme pomoci, půjdem do chaloupky k Ondřeji.“

Šli.

Když uprostřed rozuzděných živlů přecházeli po dvoře, zahlédli šílenou. Přebíhala nepokojně sem a tam. Když je zočila, jala se tleskat rukama, ukazovala k plamenům a z plna hrdla volala:

„Hoří hříchy pekla očistou!“

Děda ji pojal za ruku a odcházeli společně.

Uzřel je i Tomar. Vrozenou mu silou řídil hašení a mohutným hlasem dával rozkazy. Zrak se střetnul s Ludmilou. Pohlédli na sebe. Z očí mu jiskry sršely. Ale kolem úst se položila bolest a třásla se na rtech v tetelení záchvěvů. Měl rozpoltěnou duši na dvě polovy: z očí hněv, na rtech bolest visela. Byly vniterní mukou zkřiveny.

Sklopila hlavu, mlčela. Mlčel také on. Rozešli se beze slov.

13.

Únor 1916.

Skončen trest. Tomáš ze žaláře propuštěn. Ovanul ho jiný vzduch. Padlo světlo do duše, světlo rudě červené. Ale vítal i světlo takové. Zahánělo jeho tmu. V kobce samovazby dovídal se jenom drobty toho, co se děje na světě. Nyní prohlédl.

Krev.

Krev na zemi, krev v povětří, krev pod zemí.

Hlad!

Starci skuhrají, ženy pláčou, děti křičí: „Chléb!“

Strach! Zoufalost!

Vroucí modlitby vznášejí se k nebesům. Děsná proklínání řinou se do pekel. Peklo vítězí. Andělé jsou smutní; řehtají se ďáblové; satan na svém trůně hřmí.

Moře bolesti.

Miliony srdcí slzí; miliony vzdychají; nářkem překypují města, dědiny.

Nemoci! Smrt!

Těla v kupách padají; umírající se svíjejí a křičí řevem při posledním dechu, při posledním zápasu. Pánem světa smrt a její panoši.

Na Tomáše padá hrůza; je v pochybách, kam se obrátit. Neví dosud o požáru; ani o Ludmile neví ničeho. Bojí se návratu. Zůstává několik dní v městě, kde odpykal si trest, a otvírá zrak, co se děje v Evropě. A čím déle hledí, čím zvídá víc, tím jímá duši větší hrůza, větší úžas, větší děs. Na bolest jeho vlastní, na b jeho „já" položil se celý svět se svou bolestí. A obě bolesti ty zápasí. Vítězí jeho „já".

Po delším rozmyšlení jede do své dědiny. Pomsta v nitru vře a rozpaluje krev.

Do okresního města přijel pod večer; tam odtud chce jít pěšky k bývalému domovu. Táhne ho tam touha spatřit místa, kde ho všechno zklamalo. Táhne ho i touha, spatřit Ludmilu; též i touha, pomstu vykonat. A přece se bojí toho shledání. Otálí, duše se houpe na vahách.

Vyhýbá se lidem, aby ho nikdo nepoznal, a postranními ulicemi prochází se v myšlenkách. Má přijít na noc tam, kde nemá místečka, kam by hlavu položil? Ne. Přenocuje tady v hostinci.

Když tak přemítá, potkává děda Jaroše.

„Vy zde?"

„Ano, s paní Ludmilou. Bydlíme na předměstí v malé chaloupce."

Srdce zabušilo v Tomáši. Nevěděl, co odvětit. Mlčel, ač sterými dotazy byl mozek přeplněn.

„Vyť se po ničem ani neptáte. Či víte vše?"

„Nevím ničeho."

Staroch se dal do řeči. Vyprávěl, co zažil v zámečku; vyprávěl i o hostině; o požáru; o jakémsi dopise, jež paní spálila; i o tom, co se potom událo a co vykřikla, když list dohořel.

Na konec pak děl:

„Pan Tomar při hašení ohně přišel k úrazu: zlámal nohu a k tomu se připojilo těžké zapálení plic. Leží tady ve špitále těžce nemocen."

Rouban hltal zprávy lačným sluchem; lačným zrakem prohlížel si dědouška.

„Jakže to bylo s tím dopisem?"

Jaroš ještě jednou opakoval dopodrobna, co se tehdy mluvilo i konalo.

Tomáš vzdychl do sebe.

„Chránila a zachránila mne."

Nahlas děl:

„Doveďte mne k Ludmile."

Přišli na předměstí k malé chaloupce o třech jizbičkách: v jedné hospodář, v jedné Jaroš, v jedné Ludmila.

Vešel k ní.

Lekla se. Zjevil se tak náhle, tak z nenadání, jako by spadl s oblaků.

„Ludmilo!" zvolal a rozepial paže k objetí.

Zbledla, couvla, dlaněmi si oči přikryla a vykřikla:

„Ne, ne, ne . . . nesmíš mne obejmout... nesmím tě políbit."

„Byla jsi mou záchranou . . . Jaroš mně vyprávěl . . ."

„Nevíš vše."

„Co mám ještě zvědět, co bych nevěděl?"

Dala se do pláče. Slzy crkůčkem jí tekly po tvářích.

„Upokoj se, drahá. Jsem s tebou usmířen. Usmiř se i ty a odpusť, čím jsem vinen před tebou."

„Nemám ti co odpouštět."

„Způsobil jsem ti mnoho pohrom, mnoho zármutku, že nyní u cizích lidí hledat musíš útulek a bydlet v chudé chaloupce."

„V chaloupce jsem se zrodila; chaloupka je mým pravým domovem."

„Bude domovem i mým. V chaloupce jsem tě vyhledal; ztracenou v chaloupce tě opět nalézám. V ní sepnem zase k jednotě své osudy i srdce svá a nerozlučně půjdem budoucnosti vstříc, neochvějni před jejími bouřemi, pokorní před jejím štěstím, dá-li nám je někdy údělem, a vždy odevzdaní svému osudu . . . Není dosud konec životu; máme jej ještě dlouhý před sebou, a nutno počít boj s ním nanovo. Budem bojovat, budem spolu bojovat. Pojď, bych tě k ňadrům přitiskl a ohřál duši svou."

„Nemohu."

„Hněváš se?"

„Nehněvám . . . avšak slyš."

Slzíc, vyprávěla, co se stalo oné noci osudné, když jí Tomar hrozil neblahým tím dopisem. Zpovídala se, co se stalo pak, a jak byla jeho lože otrokem.

Zesmutněl.

Pravila:

„Teprv nyní víš i to, co Jaroš nevěděl."

„Tělo nehřeší, hřeší jenom duch. Přede mnou jsi čistá, jak jsi ondy bývala . . . Pojď do mé náruče."

Couvla před ním, řkouc:

„Je mně tak, jako bych malomocenstvím byla stižena . . . Též i malomocný je můj duch . . . Nesmíš se mne dotýkat."

„Nejsi vinna ty, je vinen on."

„Jsem vinna také já . . . Neměla jsem dát se zastrašit, neměla jsem před násilím ustoupit . . ."

„A vydat mne snad smrti, nebo nové hrozné vazbě na pospas?“

„Ach, neníť smrt to nejstrašnější na světě.“

„Nechceš se mnou dále žít? Odloučit se chceš?“

Bojovala boj. Cítil, jak v nitru zápasí. Ptal se jí:

„Nemůžeš se rozhodnout?“

„Nemohu.“

„Nemiluješ mne... Ztratil jsem tvou lásku, snad i úctu tvou.“

Pohlédla naň zhluboka. Oči mluvily. Mluvily o hrozné lásce: zoufalé a neúprosné jako smrt.

Porozuměl řeči té.

Rozpačitě mlčeli.

„Co tedy učiníš?“ ptal se za chvíli.

Nemohla se zmoci, aby odpověděla.

Děl:

„Jsi rozčilením unavena; jsi bledá, ač jindy tváře kvetou růžemi; chvěješ se. Nebudu tě mučit dál... Ale rozhodnout se musíš přec.“

„Rozhodnout?“

„Ano, rozhodnout... Venku je již šero večera; šerý je též i tvůj duch a nemůže se dobrat k jasnosti. Opustím teď šero tvé a ráno, až ti den dá světlo myšlenek, přjdu si pro světlo to a řeknu ti: ‚Ludmilo, buď zase mou!...‘ A ty odpovíš: ‚Ano budu s tebou dále putovat tím údolím, jež lidé zovou slzavým, a mezi slzami budu s tebou hledat květy radosti, jež roztroušeny vedle cest.‘“

„A když ti neodpovím tak?“

„Ach, odpovíš; vím, že odpovíš... A nyní, když mně nechceš ani políbení dát, podej mi svou pravici.“

Podala. Přitiskl ji ke rtům, horoucně ji zulíbal a vzdálil se.

Vyšel si kus za město; i po ulicích pochodil. Vzplála novým ohněm láska k Ludmile. S touhou po ní vzplál proti Tomarovi nový hněv.

*

Tomar leží v nemocničním pokoji.

Žena Tekla je mu milosrdnou sestrou, sloužíc mu. Je mu v těžkých chvílích těch i útěchou. Šílení její má dlouhý, světlý okamžik. Je tichá, a co lékař rozkazuje, koná pokorně a poslušně. Chtěli ji od něho vzdálit, bojíce se jí; ale opřela se prosbami.

Nechali, neodloučili.

Sedává u jeho lože celé dny. Mlčky se dívá na chorého manžela, jenž k ní v horečce často oči obrací a ruku podává. Když cítí pravice jeho lehké stisknutí a v stisknutí tom vřelý dík, je jí blaženě, jako by na ni dýchal smíru dech.

Někdy se jí zdá, že v očích jeho vidí strach a děs: strach před smrtí, děs před koncem. I to jí někdy připadá, že v stisknutí jeho rukou je touha, chytit prchající život a zadržet jej všemi silami. Vidívá a slyšívá i prosbu v zraku chorého: „Pomoz mně... vždyť víš, že celá duše má byla pachtěním a bojem života. S jeho ztrátou ztratím též i duši svou.“

A tu Tekla, myšlenkami těmi prodchnuta, šeptává:

„Neboj se, Richarde... duše nezmírá. Obživne ti v novém životě... Neboj se; není hříchu na světě; je jen neštěstí... Není pekla věčného, je jen očista a všichni budem spaseni.“

Tomar nerozumí slovům těm. Nemoc spoutala v něm k mdlobě všechny myšlenky. A když přece v okamžicích některá se k jasu probere, přissává se k životu; a Tekla tuší pravdu, že křečovitě se ho drží, aby neprchl. Jeť smrt mu strašidelnou hrůzou; život pozemský pak náplní i vyčerpáním lidské bytosti, jež má v něm svůj počátek i skončení. Za životem není nic, než tma.

14.

Tomáš prožívá dlouhou noc. Nepokoj a vlnění skupeny jsou do těch nočních chvil, jež ho dělí od světlého dne. Ludmila a Tomar střídají se v něm. S nenávistí láska vedou rej.

Vstal jasný den: krásný, zářivý, plný vzduchu svěžího a zimní pohody, nad níž se rozklenula jasná obloha.

Běžel k ní.

Bojovala celou noc a dobojovala. Smutek položil se kolem úst, ale oči zářily. Slavily odhodlané vítězství.

„Přicházím, bych přijal odpověď. Vím, že jsi se rozhodla.“

„Rozhodla jsem se.“

Víc neřekla. Pohleděl jí do obličeje. Pojalo ho hořké tušení.

„Odmítáš mne, Ludmilo?“

„Neodmítám tebe, sebe odmítám...“

„Již cítím, co mně říci chceš; již cítím chlad... Ztrácím tedy všechno, všecičko, co zval jsem svým?“

„Zbudeš sobě sám, a tím ti zbude dosti bohatství.“

Podíval se na ni s němou výčitkou.

Vycítila ji a pravila:

„Klidně mně vyslyš, Tomáši. Až poznáš mé důvody, uvidíš, že jsem dobře volila.“

„Když cit a vůle hřeší, rozum je vždy omlouvá a bývá bludu jejich zastáncem. Rozum chytrý, spoluviník, všechno odů-

vodní, všechno dokáže . . . Ne, nechci slyšet žádných důvodů . . . Je, Ludmilo, tvé odhodlání nezměnitelné?“

Pokynula hlavou, šeptajíc:

„Ano, je.“

„Mohu tedy odejít, navždy odejít?“

„Poslední má prosba: neodcházej, dokud nevypovím vše.“

„Co chceš ještě říci, dovrší můj bol.“

„Rozžehne však světlo mezi nás . . . Hleď, kdybych zůstala, položil by se na vždy mezi tebe a mezi mne stín tohoto člověka a plašil by nám něhy každé objetí. Viděla bych stále jeho strašidlo; tak bys ho viděl také ty. Hořkla by každá přítulnost a jedem by se stával každý kalich sladkosti.“

„Zapomněl bych já . . . Zapomněla bys i ty.“

„Ani ty ani já . . . Hřích minulosti bývá lavinou, jež na srázných stráních času valí se i roste každým dem . . . Já jinak nemohu.“

„Ale mohla jsi . . . Nebylo třeba mně všechno povědět. Bylo na tom dost, čeho jsem se od Jaroše dověděl.“

„Měla jsem tě klamat, měla jsem ti lhát svým mlčením?“

„Mlčení by bývalo tvou ke mně láskou, tvým ke mně milosrdenstvím. Pravdou jsi i mne i sebe ranila.“

„Ach ano, lásku svou jsem poranila smrtelně,“ ozvala se v duši ozvěnou, ale nevyřkla a šeptala:

„Hleď, Tomáši, nelze jináče, a uvěříš, až ti povím ještě to . . . Kdyby se mně narodilo děťátko ze surového muže toho objetí, směla bych tě klamat, směla bych ti lhát že jest robátko to tvé? . . . Mohl bys pak ještě říci, že mlčení by bylo láskou, bylo by i milosrdenstvím? . . . A bychť i mlčela, ty sám bys tonul v pochybách; ne jen hřích můj, i tvá paměť stala by se lavinou tou, jež by rostla a zavalila doliny, kde by měly naše růže kvést.“

Zamrazilo ho. Nevěděl, co odvětit. Jen v hlubinách se pohnul hněv, a vyvřel v myšlenku:

„Zabiju . . . zabiju ho, až se uzdraví.“

V okamžiku tom se ozval v síni usedavý pláč. Jaroš s Teklou vstoupili.

Hlásila:

„Umřel . . . Ubohý můj muž právě dokonal.“

Zarazil se Tomáš, zarazila se i Ludmila.

Ozval se i Jaroš, řka:

„Když jsem se včera večer s vámi rozloučil, šel jsem ještě do nemocnice, paní Teklu navštívit. Sotvy jsem tam vstoupil, zastihl jsem notáře, jenž mne dožádal, bych byl svědkem, že pan Tomar učinit chce testament. Dvůr odkázal vám, paní Roubanová, a zbytek velikého svého jmění manželce své s tím, že má je pouze užívat a po její smrti že připadne různým národním a dobročinným ústavům . . . Odčinil tak hříchy života.“

„Není hříchu,“ promluvila Tekla, „je jen neštěstí . . . a jeho život byl jediným dlouhým neštěstím.“

Světlé okamžiky její trvaly. Byla vlídná a všecka změněna.

Když odešla s Jarošem, Tomáš zůstal s Ludmilou.

Pravila:

„Dvůr je tvůj, dávám ti jej zpět.“

„Nepřijímám almužen . . . nepřijal bych almužnou ani lásku tvou,“ odvětil a měl se k odchodu.

„Tomáši . . . tak se máme rozejít?“

S výkřikem tím chtěla se mu vrhnout v náručí a položit mu hlavu na prsa. Ale ucouvla. Mezi ní a muže postavil se černý stín.

„Já ubohá,“ zaštkala a zakryla si tváře dlaněma.

„Jsme oba ubozí.“

Odešel.

*

Z roklin smutků svých a z útrap duše vystoupila na vrchol a dívala se do smutku i útrap krvavé té potopy, jíž záplavou byl celý svět. A hle, v děsné noci té, jež pokrývala i ty nejsvětlejší duše tmou, zakmitlo se světélko. Lidé padají a mrou jako zkoseni. Ale neumřela láska, neumřelo milosrdenství. Krev, hlad, bolest i smrt nalézají slitovníky své. Půjde mezi ty, kteří hojí rány, sytí hladové a jsou mroucím útěchou.

Šla a milosrdenství se položilo smírem na srdce.

V Tomášově duši vír. Na bolest jeho vlastní položil se s bolestí svou celý národ, celý svět. A opět obě bolesti ty spolu zápasí. Cítí, že jeho „já“ je nepatrnou kapkou v okeánu rozvířeném příboji, jenž chce zaplavit a překonat, čím se jeho duše bouřila.

Řekl si:

„Boj do krve . . . boj proti neštěstí . . . boj proti světa bolestem . . . bez klidu a smíru nenávist a boj, pokud nepotřeny budou šelmy ty, jež duše lidské i lidská těla drží ve spárech.“

Nesmířen šel bojovat a hledat svého ztraceného boha, hledat v lidech jeho jiskru ztracenou.

*

FEUILLETON.

Jasný pohled.

Oč především zápasíme v době válečné, jest jasný pohled — zachování sebevědomí ve zmatku přítomnosti, vytrvalé naděje do budoucna. Vypuknutí války, a to války tak obrovské a všeobecné, omráčilo nás všechny, kdož jsme věřili ve vzdělanost, ve skutečnou kulturu, která činí lepším nitro člověka — nikoli jen v onen pokrok, který činí mu život pohodlnějším, propůjčuje mu panství fysické, nadvládu hospodářskou. Naše předčasná víra, že kultura, napsaná ve štít všech národů, pronikla všechny vrstvy, jmenovitě vrstvy směrodatné, takže zdálo by se nepřirozeným všechno vyrovnávání prostředky násilnými, byla omráčena, přímo pobořena; cenění statků duchovních zmizelo opovrženo v prach. „Pokrok“, dosažený za osvícené devatenácté století, obrátil se v opačný cíl, než pro který se vyvinul. Pochopení cílů člověka zůstalo jen v duších těch, kteří nemají v dějinách rozhodujícího slova.

Když počali jsme přivykati neuvěřitelnému, přijímati skutečnost, tu ti, kdož i dříve měli malý požadavek na životní cíl, ihned podřídili se nevyhnutelnosti a přizpůsobili své přesvědčení poměrům. Jiní, příliš zdrceni obratem, oddali se pesimismu, resignovali, zoufali, nepřipustili nových nadějí. Kdož zachovali po prvém omráčení jasný pohled, plynoucí především ze sebedůvěry, byli považováni za blouznivce. Avšak vždycky jen blouznivci zachraňovali velké myšlenky, byli jich nositeli a příčinou jejich vítězství.

Věřili jsme v kulturu — válka nás poučila, že v zevní správě světových dějů nemá vlivu, že neznamená nic; zbraně člověka jsou sice dokonalejší, ale jinak vyrovnávání poměrů je totéž jako ve středověku, který má oficielní název „temný“. Je to s kulturou stejné jako s náboženstvím: jest útočištěm slabých — nikoli velkou myšlenkou mocných. Tito mají možnost, nahraditi spravedlnost násilím, za nenávist žádati lásku. Kultura není řešitelkou světových dějů.

Domýšliví Evropané považovali kulturu za svou výsadu; východ, po jejich názoru, nevyrovnal se západu, nemaje jeho technických vymožeností. Ale filosofičtí pracovníci záviseli vždy na pravlasti duchovního badání, Asii, odkud filosofie od věků přicházela ve formách náboženských. V přítomném chaosu událost směrodatného vlivu zase vyvřela v blízkosti tohoto ohniska — převrat v Rusku. Žádné vypovězení války, vítězství ani porážka nemohou míti do budoucna tolik vlivu na převrat v člověčenstvu, jako ruská revoluce, třebas jí stát, kde vznikla, naprosto se oslabuje — či přímo se stává pasivním na poli válečném a snad i do budoucna, než uklidní se domácí poměry, nebude na venek politicky směrodatným. Když převrat nastal, bylo jasno, že nemůže býti prospěšným — v běžném smyslu — domácí vojenské situaci, zajisté bylo to patrno každému, kdo znal Rusko třeba jenom z krásného písemnictví, najmě z Dostojevského. Nejpříkřejší protivy: nejvyšší vzdělání a úplná negramotnost, byrokracie a nihilismus, náboženství a filosofie, konservatismus a příchylnost každému novému, výstřednímu heslu — utkávající se od doby Petra Velikého, nabyly nyní volného pole k úplnému vybití; tento ruský chaos jak by mohl působiti na uklidnění chaosu světového? — Ale jistě vyvolává myšlenky, dává nám opět ideální stanovisko. Zase věříme, že myšlenka jest více než dělo, že pravda jest více než nadvláda, že štěstí je vnitř a ne zevně. A že každý musí býti jeho strůjcem sám, beze spoléhání na cizí pomoc, neboť jen pak je jisté. Jest dosud nesmírně daleko ke konečnému cíli, k vyrovnání duchovému, k úplnému bratrství, na němž jedině může státi pravý, věčný mír — ale přece jsme mu o krok blíže. Blouznivci měli pravdu.

Mnozí z poddajných i resignovaných vracejí se dneska k víře jasného pohledu; objevuje se mnoho hlasitých vyznavačů, o nichž nebylo dříve potuchy, tytýž karatelů, co a jak mělo býti dříve. To není zjev příjemný. Jest pochopitelno, že myšlenku musí nejprve někdo zdůrazniti, aby pod její vůdcovství přihlásili se vyznavači. Ale zcela nepěkným zjevem jest dodatečná kuráž lidí nejprve zalezlých a — když jiní převzali odpovědnost a podstoupili risiko — vystupujících pak v úlohách reformátorů. Je to zase osvobozování sama sebe od povinností, obmezujeme-li svou práci na kritiku, že jiní povinnosti své nekonali, nebo že ji konali špatně. Vlastní nitro je nejspolehlivějším místem pro budování základů všeobecné dokonalosti. Český život jest nyní plný zábavy, kterou jest kritika cizích poklesků a panovačnost pod rouškou hesla svornosti. Jest nutno prohlédnouti — najíti vlastní cestu, nebýti příživníkem. Jest to možno jenom na základě sebevědomí, které zjednává jasný pohled. M.

LITERATURA.

J a n H a v l a s a: *Okna do mlhy*. Japonský román. Knihy Zvonu R. I. Kn. 3. Nákladem Unie. S obálkou a výzdobou básníka S i g i s m u n d a B o u š k y.

Třetí svazek prvého ročníku „Knih Zvonu“ přináší dílo člena mladší generace, Jana Havlasy, román „Okna do mlhy“ a řekneme hned, že — po našem soudě — nejzralejší a nejzajímavější práci tohoto spisovatele. V románech svých vrací se Havlasa novým prožitím v kraje, které poznal jako cestovatel a jichž půvab ve vzpomínce převýšil a zastínil zažitky stinné;

věrnou láskou prohlubuje své studium o nich a čím dále tím dokonaleji dovede čtenáře získati pro tento svůj svět, do kterého se utíká pro čistou útěchu snů — tím spíše, je-li tímto světem krásné Japonsko, říše kulturní povýšenosti a filosofie nám sice zvolna, ale přece vždy úrodněji bližší, a je-li dobou, potřebnou útěchy, doba válečná, pro spisovatele sama doba mimořádné persekuce; bylť román „Okna do mlhy“ psán ve vězení. Snad ovzduší toto mělo vliv na zdůraznění dojmů, které v knize tak zrale jsou podány, a na klidný, vypracovaný sloh, zalévající dílo rovnoměrnou formou — sloh, kterým se tak prospěšně liší od předchozích prací téhož auktora. Román psán jest na námět buddhistické věty: „Život lidský jest vždy jen osamělý dům nad propastí Nirvány, a jeho okna dívají se do mlhy“. Jeho dějem jest smutný příběh dvou milenců nové doby, ale ryze japonského karakteru, dotýkajícího se podobnosti se symbolickým základem pohádky o Urašimovi v Dračím paláci a se starým románem Gompači a Komurasaki. Klidný tok děje vypracován jest s přesvědčivým líčením krajinným a s bohatým těžením jak z poesie mytické, tak z filosofie náboženské i ze zkušeností z vlastního studia, zpestřen jest náběhy metafysickými i utkáním názorů života východního se západním. V tom směru jest pozoruhodným jmenovitě návrat Genširův do vlasti, jakož vůbec v závěru vrcholí dovednost auktorova pojiti přirozenost se záhadou sudby. Vypravování nese se věrně zachovávaným tónem rozvážné melancholie, bez přetížení a bez ukvapení slohového, na sklonu stejně rovnoměrně jako na počátku, čímž kniha nabývá zvláštního, samostatného rázu. Pro bohatství detailů jest knihou poutavou, a čtenář zůstane jí vděčen za chvíle nad ní ztrávené. —

Kaz.

*

J o s e f V e s e l ý: *Zánik pražského ghetta.* Švejdovy Pestré edice sv. XIX. — Nákl. Fr. Švejdy v Praze.

Zaniklá pražská čtvrt židovská nepřestává vábiti spisovatele jak svou romantikou, v níž se proměnila její minulost, tak svou sociální a právní složitostí v době, předcházející její zkáze. Jest, myslím, dnes již málo spisovatelů, i v mužném věku, kteří by z vlastního názoru znali aspoň poněkud věcně život a poměry pražské „čtvrti“, jíž před dvacíti lety se světa sešlé. Z této doby zvolil námět Josef Veselý: osud malého živnostníka, který hyne tím, že pozbývá podmínek svého štěstí: nejprve ženy, poté místa, kde zvykl žíti a pracovati. Vedle tohoto člověka malého světa vystupují tu představitelé triviálních vrstev lidových (posluhovačka Kubešová), klerikalismu, starosvětského i novodobého židovstva, i odpozorované figurky lidové. Avšak spisovatel nestačil ovládnouti komposičně tuto látku; dějový podklad nemá pevnosti, práce na něm nepostupuje rovnoměrně a celek nemá poutavého skladu. Jest zde jediné částečná vyprávěcí schopnost, opřená o lidové vzory, nemající však s dostatek oživovací síly.

Kaz.

*

Fr. T u č n ý: *V boji o národ.* (Myšlenky bludaře.) III. V komisi Al. Srdce v Praze.

Knížka Tučného jest pokračováním jeho brožury „P ř e s r e a l i s m“ a má býti dle auktorovy předmluvy řešením a odpovědí na otázku českou. Jest to spisek plný myšlenek, nesrovnaných, často nesoudržných, neklidně a velmi nepořádně psaných. Spisovatel překypuje náměty, málokdy dovede je provésti a vyvoditi z nich to, čeho potřebuje, aby dokázal premisu. Hned v první části, když uvedl několik vět ze svého dřívějšího dílka „Přes realism“, dokládá malomocnost realismu estetismem a poráží realism tím, co vytýká estetismu, čili poráží, jak sám naznačuje, Masaryka nedostatky Šaldovými, jejž spojuje jako duchového syna s Masarykem. Právě však v první části kypí spisovatel myšlenkami, které jako by chtěl všecky směstnati do této knížky, která by buď měla jinak býti dělena, nebo která by, vylučujíc sama některé dobré myšlenky spisovatelovy, se měla rozpadnouti na několikero knížek. Mnoho dobrého jest v ní, co ukazuje k slabosti pravého života u Čechů; mnoho dobrých postřehů jest v charakteristice jednotlivých národů, jejich života duchového i tělesného, v jejich snahách a cílech, minulých i přítomných. Ale emfase, s jakou spisovatel se vrhá na svou oběť, realism a estetism, zahaluje poněkud tok jeho myšlenek, odvádí jej často na jiné cesty, než které vedou k důkazu. Jsa často v svých názorech subjektivní, dochází spisovatel k záchraně života českého, k jeho spasnému programu, k subjektivismu a k jeho vyšší hodnotě, k individualismu, neboť právě před tím dosti široce pojednal o nehodách české otázky, prýštících z nedostatku této vlastnosti, která utápěla vývoj národní v cizotě. O individualismu promlouvá široce a jím také své dílko zakončuje. Kniha není bez zajímavosti a upoutává varem myšlenek; přece však ji rádi odkládáme, poněvadž jest psána velmi špatnou češtinou. *J. F.*

*

Ve *Švejdových Lidových epištolách* jako sv. 2. vyšla úvaha *Z dějin otrokářství* J o s e f a B. N e ž á r e c k é h o, nadšeného ctitele Armády spásy. Úvaha, určená nejširším vrstvám a mající účel letáku, co nejkratčeji líčí otroctví ve věku starém, středním i novém, otroctví v jižní, západní, východní, střední i severní Africe a konečně v Americe. Přes hrůzy útrap otroků přechází k jich vzpouře, osvobození

a končí se hlavním odpůrcem otrokářství v Americe, Abrahamem Lincolnem. Ač úvaba jest psána velmi zběžně a jazykem nepříliš dbalým, má přece značnou cenu svým dobrým účelem. — V týchž epištolách podává F. S. Frabša jubilejní, kratičké pojednání o *Elišce Krásnohorské*, k 70. narozeninám „básnířky naděje a víry". (Nákladem Frant. Švejdy v Praze.) — Ukázkami z tvorby básnířčiny snaží se spisovatel odůvodniti případný vedlejší titul své knížky. Ač spisek je též vlastně pouze příležitostným letákem, přece bychom rádi na něm viděli aspoň trochu vlivu dobrého pojednání J. K. Doležela, vytištěného při šedesátém výročí narození básnířčina v Archivu für slav. Philologie r. 1907. *J. F.*

DIVADLO.

Viktor Dyk: *Revoluční trilogie*. Režisér Jaroslav Kvapil. Dekoračně vypravil Josef Wenig. I. Ranní ropucha. Hra o jednom dějství. II. Figaro. Drama o dvou dějstvích. Poražení. Hra o jednom dějství. — Po prvé jako celek v Národním divadle 13. prosince 1917.

Dílo Dykovo, které teprve asi za desetiletí po svém vzniku dostává se v celistvosti na jeviště, bylo by lze spíše označiti jako triptychon než jako trilogii. Dva postranní menší obrazy zachycují ostře kreslený svět aristokratický, ostře vyhraněný nad neurčitostí kvasící doby; v obou obrazech estetická sympatie básníkova kloní se k tomuto dokonávajícímu světu soucítěním krasoducha; v prostředním, rozměrnějším obraze dochází výrazu vření pramenů lidových, dosud spodních, a básník jde přímo s jejich spravedlivým požadavkem, hledajícím cesty k vítězství. Tento prostřední a hlavní obraz díla není jeho částí nejsilnější — naopak, chápeme rozpak s jeho samostatným uvedením na scénu, jenž předcházel. Mimo spojitost s ostatními částmi napomáhá mu dnes respekt auktorův, získaný ostatní prací uměleckou i vystupováním v životě veřejném.

Částí nejlepší jest díl první — „Ranní ropucha"; její projev je skvělý svou úsečnou hutností, přesným ohrazením niterné dramatičnosti, stupňováním dojmů. Její dobré vlastnosti v díle třetím — „Poražených" — jsou již přebroušeny do jemností, kterých jeviště nesnese; tato třetí část dá se hráti, jsouc psána v dialogu, ale není dramatem, nýbrž duchaplným disputem, který může náležitě působiti jen z četby, osamělé, pozorné četby.

Část střední — „Figaro" — působí poměrně začátečnicky, jsouc rozptýlena v obsahu i provedení. Hlavní její osobou jest Paul Vest, přezděný Figaro, nalezenec, šlechtou vychovaný, ale pro tuto nízký a pro lid příliš vznešený kolísá mezi těmito dvěma světy, starým a novým, z nichž v prvém vábí ho žena, v druhém lidskost. Rozhodne se pro svět nový — ale ani tam nestane se svobodným mezi svobodnými; má i zde býti zotročen, neboť nově se vzmahající pán místo svobody provádí pomstu. Figaro chce podíl na úspěchu díla — za zradu, kterou přispěl, žádá si ženy a její svobody; je mu to odepřeno jako sobectví, se kterým není v právu. Starý žebrák vznítil vzpouru z pomsty, tudíž také ze sobectví — ale ten je v právu. Byl tento rozpor úmyslem básníkovým? Či máme v žebrákovi, beznohém mrzáku, ale mocném vlivem, viděti symbol lidu, bez výsad, ale přece vítězícího?

Také „Figaro" má Dykovo hutné slovo, ale bez prospěšné hospodárnosti, která zakládá jeho cenu v obou aktovkách. Rozkošné jsou řeči komtesy Jara, výrazná řeč pomocníka zahradnického, plné jest řečňování žebrákovo — ale nepřiléhají dramatu, nepodporují ho, nýbrž zatěžují; hoví zálibě auktorově, nikoli dojmu díla. Ústrojí scén jest neobratné a zejména v závěru se tříští tak, že režiséru jest nemožno sloučiti ruch scény s postranními hovory. Přes to docíleno bylo v chaosu vášní a halasu přirozeného výrazu hromadných scén. Přednost ovšem dáváme nenápadné, ale usilovné snaze režisérské, která vypracovala v dialogu i náladě obě aktovky. Vliv p. Wenigův na dekorační výpravu jevil se jen v rokokovém parku v prvém dějství „Figara" a výsledek nutno si doplniti dobrým úmyslem umělcovým.

Úspěch režie i hry podepřen byl třemi výtečnými výkony páně Hurtovými, jenž jako mírně odbojný šlechtic v prvém, jako vášnivý žebrák v druhém a filosofický kavalír v třetím díle rozvinul velké bohatství vyjadřovacích prostředků. Prvé aktovce vévodil pan Nový, jehož Ludvík XV. byl výkon neobvyklé svěžesti a švižnosti, při tom znamenitý maskou, jako vždy. Ve „Figarovi" okouzlovala paní Vrchlická nejen přirozeným, oduševnělým půvabem, ale také vzorným tvořením slova a přednesem vět, což právě pro práci Dykovu jest nevyhnutelnou podmínkou. Sl. Suchánková případně tvořila folii jako šlechtična, bližší pravdě; ale trochu snad příliš podškrtávala — jmenovitě s počátku — nejen věty a slova, ale i jednotlivé slabiky. Pan Deyl dal Figarovi svou zkušenou jistotu, nemaje v postavě dané auktorem pevného základu pro výraznější tvoření. V „Poražených" byly dámy Dostalová a Nasková s pp. Kohoutem a Hurtem ideálním čtverlístkem dokonalých aristokratů slova i gesta.

Jest příznačno, že při premiéře — přes popularitu, ze které se poslední dobou V. Dyk těší, arciť z důvodů mimo umění ležících — nebylo divadlo zcela vyprodáno; je tím karakterisováno nadšení širších vrstev — vzpomeneme-li,

jakých návštěv na př. vykazuje jinde špatná, obehraná opereta, vystoupí-li v ní líbivý tenorista.

*

Josef Štolba: *Zlatá rybka.* Veselohra o třech jednáních. Po prvé v městském divadle Král. Vinohradů dne 11. prosince t. r. Rež. Fr. Hlavatý.

„Pravý Štolba" jest nejnovějším rozmnožením zábavného repertoáru vinohradského divadla; veselohra „Zlatá rybka" jest opět vybavena šťastným darem bezelstné veselosti, která jest dílům Štolbovým osobitou a činí je tak samostatnými. Jeho veselost nepramení z úmyslných zdrojů satiry, posměchu, hněvu, opovržení; jest to veselí plynoucí z uklidněného nazírání povýšené povahy, optimistického názoru. Není vyjádřeno ani rafinovaností slova, ani intrikou, nýbrž přímostí, překvapující právě nenadáloslí, s jakou přenáší projevy běžného života na jeviště. Stejná přímost jest v ději; hned v prvém dějství odkryje spisovatel úplně karty: takovéto mám figury a takhle s nimi zahraji. O průběhu a výsledku nemůže býti obecenstvo v pochybnosti. Tři nápadníci loví „zlatou rybku" — dostane ji nejhodnější, který svou hrubozrnnou otevřeností nakloní si otce, a to ve chvíli, kdy tento nejvíce se naň kasal. Tento výjev prvého dějství jest velmi originelní a působivý. Dějství druhé a třetí, zabíhající do vážnosti, jsou rázu běžnějšího. Místo ovzduší maloměstského zvolil Štolba tentokráte společnost pražskou, měšťáckou, kterou v povrchovém karakteru výrazně zachycuje. Domácí rozpory podává bez citové zlekanosti, druhdy i ve veselohrách obvyklé, s životní barvou skutečnosti. K úspěchu hry jest třeba, aby herci uhodili na pravý Štolbovský tón, jímž naturalistické věty pozbývají obhroublosti a nabývají bodrosti. Účinkujícím se to zdařilo; čelné úlohy jadrně provedli pp. Zakopal, Hlavatý, Karen, Sedláček, Pražský; dámy Baldová a Machová propůjčily svými postavám půvab, humor i cit.

HUDBA.

Na koncertě Č. Filharmonie provedena byla balada *„Cizí host"* pro tenor a orchestr od Otakara Ostrčila. Zpíval ji velmi pěkně p. Wuršer, řídil skladatel. Ostrčil vybral si prostou ale sugestivní báseň Erbenovu, zlákán její ryze baladickou náladou. Divoký ples svatební, příšerná postava tajemného „cizího hosta", osudný jeho tanec s nevěstou — pro to vše dovedl skladatel nalézti hudební výraz mohutný a strhující. Neobyčejný je překotný proud, s nímž se hudba orchestru žene vpřed; je to vlastně symfonická báseň, hudebně ucelená, do níž zapadá zpěv. Motivicky je však zpěv vůdcem; hudba orchestru vzniká a obnovuje se — jakoby v jakési improvisaci — z jeho hudebních myšlenek. Také instrumentačně jeví se Ostrčil v tomto díle jako mistr, jenž dovede vykouzliti z orchestrální palety nové a svérázné barvy a odstíny. Doufejme, že „Cizí host" brzo vyjde tiskem a že se tak stane přístupným našemu hudebnímu obecenstvu. Bylo dosud tak málo vydáno ze skladeb Ostrčilových a v tom zajisté třeba hledati hlavní příčinu, proč jest dosud Ostrčil jako skladatel — proti Novákovi a Sukovi — u našeho širšího obecenstva méně znám a hrubě nedoceněn,

Dr. Otakar Zich.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Václava Jansy (Rubešova galerie, prosinec 1917). — Lze vždy sáhnouti po „Staré Praze", jež podkládá místečko Jansovo v českém malířství, přesto že malířský význam její není v stejném poměru s ryze předmětným a historickým významem oné souborné publikace. Proto lze pochopiti, že výstava obrazů Jansových nestaví do popředí populárního líčitele Prahy, nýbrž sdružuje spíše jeho krajiny a víc obrazových zbytků. Památce tohoto malíře, dávno odstouplého z řady živých, touto výstavou, sestavenou z děl dost náhodně sebraných, však neposlouženo. Zamýšleno-li, aby bylo jeho dílo zrevidováno v těchto svých hodnotách, znova oceněno a posouzeno zraky svých budoucích diváků, pak by v této zkoušce neobstálo. Délka této kritické zmínky, jež má na zřeteli víc stav celkový než jednotlivosti, budiž proto úměrna významu této výstavy.

Dílo Jansovo patří cele té uzavřené fási předcházející, nikdy nesměřovalo ven z období minulého. Jeho úkol byl uzavřen, neohraničen nijakým zvláště vysloveným výbojem uměleckého úsilí. Byla to reprodukce skutečnosti, reprodukce povšechně realistní, jež si osvojení a podání látky usnadňovala leckdy konvenčním pojetím. Jeho formální obzor byl úzký. Umělecká obsažnost a držnost jeho výtvorů nedá se vždy hájiti; zvláště studie zde vyvěšené mají málo obsažnosti. Obrazům Jansovým chybí osobitá důraznost pojetí, temperamentní vyloupnutí motivu; štětec není čistý a výrazně sytý, barvy jsou bledé, lehké, nezhutnělé, bez pelu a intensity. Krajinaření Jansovo, jak je těmito a náhodnými pozůstatky představenc, jímž disponuje umělecký obchod, je víc prací generační než osobitou. Z děl zde vystavených stojí nejvýše „Dubrovník". Tento obraz velké a rozhodné osnovy, ač trochu přestylisovaný, zachoval si podnes jistou míru působivosti. Leč i před tímto obrazem připomínáme si, jak jinak už pojímáme takové úlohy a uvědomujeme si časovou vzdálenost, jež nás už od

Václ. Jansy dělí. Vymeziti odstup a stupeň pokročivosti dnešní, oč je fysické zření jemnější a živější, oč dovede uměleckou tvořivost a citovost vyjádřiti dokonaleji, plněji a mohutněji, to je úkolem historie umění. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Básník, novelista, satirik a humorista Karel Mašek (Fa Presto) dovršuje dne 29. prosince t. r. svůj padesátý rok. Patří k bohatému počtu literátů, kteří povzbuzeni činností a všestranností Jaroslava Vrchlického pokoušeli se v různých oborech a uspokojovali všestranně literární žádosti, které nejen působením Vrchlického, nýbrž i pokračující znalostí vyspělých literatur u nás v letech devadesátých se vzbuzovaly. Pokusy, kterými básníci na různá literární pole přecházeli, svůj úkol provázeli, nebyly stejného významu a ceny, ale mají všecky pečeť opravdovosti, velikých snah a mnohostranných cílův. Mašek dobyl si čestného místa v literatuře české hned na počátku devadesátých let, našed pravou strunu ve svém nadání, vtipně a řízně satirickou, na které zapěl své literární parodie *„Utíkej, Káčo!“* (Švanda dudák 1890). Satira, odmítavý rozmar a lehce nanesená nálada téměř neopouštějí žádné knihy Maškovy, a i tam, kde spisovatel v prose i v básních má v úmyslu podávati věci vážné, poněkud obestřené sentimentalitou, probleskává často, i proti jeho vůli, satirický tón, dosvědčující podstatu jeho talentu. Tak děje se v *„Pohádkách špatně končících“*, *„Kyselých hroznech“*, *„Studentech“*, *„Královnách bez království“*, *„Nezdařeném románě“*, *„Popěvcích tuláckých“*, *„Bílém lístku“*, *„Pierrotově loutně“*, *„Mlýnu na samotě“* a j. Značných úspěchů došel Mašek také na scéně divadelní jako libretista i tvůrce samostatných dramat: Už r. 1894 napsal drama pro intimní jeviště *„Hrůzu“*; do rámce jeho činnosti ostatní spadá *„Dceruška hostinského“*; veliké obliby došla jeho vánoční, šestiobrazová hra *„Betlém“*. Tragedií *„Král“*, provedenou na Národním divadle r. 1909, jeví se Mašek stoupencem nejlepších divadelních mistrů s nejvyššími ideály lidskými, bojujícím proti plochosti a šedivosti chátry, nevděčné a chvilkově náladové. Jako spoluzakladatel *Volných směrů* vedl tři léta jejich část beletristickou, řídil satirický časopis *Petrklíče* i po tři léta Vilímkův Humoristický kalendář. — Sbírka náladových obrazů *„Mír“* a poslední dosavadní dílo *„Pestrý záhon lásky, hněvu a smíchu“* (1917) jest opět pokračování směru, v němž Mašek získává si obliby i největšího uznání: výjevy ze života, pusté, mnohdy málo význačné svým dějem, zato tragické svými důsledky. A tímto momentem, zvláště když jest dobře zachycen, což se spisovateli daří v plné míře, nabývá jeho povídka onoho šťastného satirického podkladu, na němž se kmitá vtip, jímž i útrpné slzy probleskují.

Karel Mašek náleží také k pilným a vždy pohotovým spolupracovníkům našeho listu i v rubrikách kritických a obstarával delší čas divadelní referát ve „Zl. Praze“ a „Nár. Listech“ nestranně, věcně a spravedlivě. Mnoho zdraví a zdaru do druhé půle života! *J. F.*

*

* Padesátiny F. X. Šaldy (22. t. m.) vybízejí nás, abychom se zamyslili nad zjevem v dějinách posledních tří desítiletí naší literatury nad jiné výrazným a vynikajícím. Vzdělav se na nejvyšších dílech západních i východních kultur, celou svou osobností, stilem a rázem svých prací určen byl za průbojníka, jenž třeba v odporu proti autoritám, třeba osaměle, s odvahou bojoval vždy svůj boj.

Z jeho literárních prací nejvýše se cení kritické studie a essaye. Nebylo mnoho českých lidí v letech devadesátých, kteří by se byli s takové výše rozhlédli po bolestech a nadějích českého kulturního života. Šalda přišel ve svém mládí do teskného adventu před velikou očišťující bouří. Stal se živým svědomím své doby, ukazoval na veliké a nesmrtelné vzory v literatuře, hledaje vnitřní umělecký organismus, zákonnost vývoje a růstu. Jest estétem v nejlepším slova smyslu; jde jedině za krásou, za vypětím a zušlechtěním intelektuálních a citově podvědomých schopností umělce člověka; s náboženskou vroucností a hloubkou hledá kořenů všelikého dění jednotlivcova i kosmického. Volá po umění národním, českém, jež by z rodné prsti, z nejlepší tradice vytyčovalo díla originálně česká, nám pro útěchu, cizině na podiv. Vyzbrojen náležitě vědeckými metodami cítí instinktivně nesmrtelnou cenu plaché krásy romantické; ve svých povídkách a románech spojuje ideál klasické uzavřenosti v konstrukci s romantickým extrémem příběhů a lidí. Látka nekonečná — umění ovládající.

Stal se proslulým, zbožňovaným i nenáviděným svými polemikami. Neshodujeme se všude se stanoviskem vášnivého bojovníka, z chladné distance přehlížíme leckdy ostré a osobní jeho rány, ale nikdy jeho důležitým, temperamentním, skrz naskrz osobitým polemikám neupřeme kypícího varu, bystrosti a jadrnosti. Toť prvek pro Šaldovy všecky práce karakteristický. Šel přímo k nejvyšším bodům, pohrdal prostředností, stál cele za svou věcí, sloužil umění bez výhrady a úplně.

V poslední době*) obrátil se bystrý a proni-

*) Ve „Spisech F. X. Šaldy“, „Unií“ vydávaných, dosud vyšlo: „Život ironický a jiné povídky“. — „Duše a dílo“. Podobizny a medailony. — „Boje o zítřek.“ Meditace a rhapsodie. — „Loutky i dělníci boží.“ Román milostný.

kavý kritik ke kladné práci tvůrčí. Zase v novelách, románech, básních hledí se dobrati nejvyšších spirituelních typů současných, synteticky obejmouti úzkosti, vášně, naděje i práci naší generace. Jako ukazoval v kritikách negativně i kladně dráhu lepšího vývoje, tak stává se v poslední době básníkem rozvitého života harmonického, v němž krása jest určena i dobrem a pravdou.

Jest zbytečno opakovati staré fráze o nestárnoucím umělci a zralých uměleckých plodech druhé půle životní. Jméno Šaldovo je zárukou, že náš jubilant neumdlí a že se můžeme těšiti na nové, vždy vzácné dary jeho tvůrčího ducha.

K. H.

*

Po Jiřím Libšovi dovršuje v Lužici šedesátku Marko Smoleř, redaktor „Srbských Novin“ a majetník první lužickosrbské knihtiskárny v Budyšíně. Narodil se 21. prosince 1857 v Budyšíně a zde, v lužickém středisku zakotvil na celý život jako typ lužickosrbského redaktora a knihtiskaře. „Serbske Noviny“ netoliko rediguje, ale vlastně celé skoro sám píše. Vycházejí každé soboty (nyní již 76. ročník) švabachem, pravopisem evangelickým, ale jsou společným listem hornolužických evangelíkův i katolíků. Přílohou k nim vychází již 27 let evang. náboženský časopis „Pomhaj Bóh“ rovněž nákladem Smoleřovým. Jako nakladatel srbských knih a různých časopisů (řadu let i beletristické „Łužice“, do nedávna „Srbského Hospodáře“) získal si velmi platných zásluh. Po příkladu svého otce byl a je také horlivě činným v národních spolcích lužických, především v „Matici Srbské“, v „Towařstwě Pomocy za studowacych Serbow“ atd. V pomalé jeho postavě, bez níž nedovedu si mysliti bývalý Matiční dům ani nový „Serbski dom“, v němž jest jeho knihtiskárna i knihkupectví, tkví mnoho energie, vytrvalosti a houževnatosti otcovy a jistě stejná láska a oddanost k národu. Buďtež statečnému tomu nárůdku věrné síly Smoleřovy dlouhá léta zachovány!

A. Č.

*

* Již několikráte citovali jsme v tomto listě rozmanité názory o vlivu války na umění slovesné, zejména vzhledem k požadavku, vyslovovanému u nás opětovně F. V. Krejčím, aby válka přímo v soudobé tvorbě vyznívala ohlasem. Zajímavé stanovisko zaujímá k této věci Jan Havlasa v doslovu ke svému japonskému románu „Okna v bouři“, pravě: „K jednomu z potěšitelných úkazů válečného tříletí u nás dějepisec připočte zdrženlivost národa a jeho spisovatelů od válečné literatury. Je to zjev, před nímž se pokloní svět, až jeho zraky se rozhlédnou po zpustošené Evropě; je to zjev, za který národ má býti svým spisovatelům stejně povděčen, jako za památnou jejich výzvu k českému poselstvu na říšské radě. Mlčení bylo nejdůstojnější odpovědí tam, kde mluvit znamenalo buď vydati se v marné utrpení neb se přetvařovat“. Uvažuje o tomto zjevu po stránce všeobecné, uvádí dále, za jakých poměrů psal svůj japonský román, t. j. ve vězení, do kterého byl odsouzen pro svůj spis o vztahu koloniální politiky ke světové válce, ve kterém uvedl mnoho předpovědí, jež se během války splnily, a končí závěrem: „Hned první knížka české válečné literatury byla před vydáním zabavena a na jejím autoru byl proveden důkaz, že u nás po dlouhý čas bylo možno si uchovati čest jenom za cenu mlčení“. — F. V. Krejčí v „Právu Lidu“ 8. prosince t. r. poukazuje na změnu stanoviska F. X. Šaldy, jenž dříve byl proti válečné literatuře, kdežto nyní ji uznává — (Šalda proti tomuto předpokladu protestuje ve „Venkově“ 16. t. m., podávaje výklad svého názoru, z něhož Krejčí mylně dedukoval) — a formuluje svůj požadavek otázkou: „Vyhnouti se peklu válečnému či jím projít?“ Tato formulace po našem soudě je chybná. Nejde o vyhýbání se ani o průchod — nýbrž o to, kdy a jak projít, aby výtvor byl dobrý, aby výsledek byl umělecký a nikoli pouhý válečný výtvor stůj co stůj. Nám aspoň „Hnízdo v bouři“, ba ani „Vlákna ve vichru“, značně hlubší, nenahrazují časovostí nedostatek hlubšího uměleckého posvěcení. —

*

* Znamenitý, šíře neznámý originál Jos. Manesa „Pražanka“ vystaven byl zároveň se svou reprodukcí, která jest prvním listem nové umělecké sbírky obrazové. „Unií“ vydávané, minulou neděli v prodejně „Unie“ na Ferdinandově třídě v Praze. Umělečtí znalci z denních časopisů, kteří si obrazy prohlédli, projevili nejlepší uznání reprodukční technice „Unie“, která překonává vše, čeho dosud v tom oboru bylo u nás docíleno. „Umělecké listy“ Unie, vydávané jen v omezeném počtu, budou nepochybně se zájmem hledány přáteli českých zvláštností obrazových.

Milujme se!

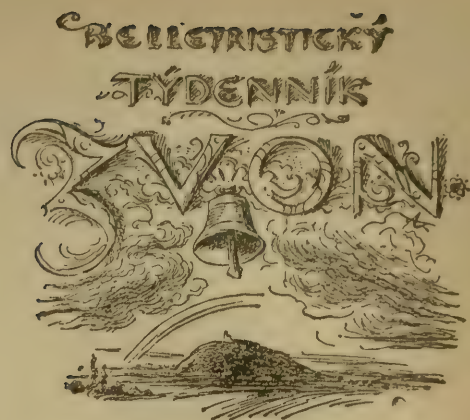
Hlas velký k nám se vážně nese,
ten dí: „Ó Češi, milujte se!“
Nám zaznělo to jako s nebe!
I milujme se, — ale sebe
jen každý sám!
A to je láska jako trám!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 20. prosince 1917.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Fr. S. Procházka:

JINÉ PÍSNIČKY.

ZA HORAMI, ZA DOLY...

Za horami, za doly,
pod břízami, topoli
dřímá hlava vedle hlavy,
co bolelo, nebolí.

Tisíc očí pohaslých
zahrabáno v tisíc rýh,
tisíc mozků nemyslivých,
tisíc rtů, a každý tich.

Křížek travou prosvitá,
jména na něm umyta;
ztratila se, zem ji vpila,
krátká mladost nežitá.

Kvetou hroby, zpívá ptač,
bába houpá kolébač,
v srdci jejím kletba sedí,
skuhrá tiše: proč a nač!

BYL BY ČAS...

Byl by čas něco si říci,
něco si zazpívat,
vy, bledých, svěšených lící
a třesoucích se brad!

Mnohé jsme viděli viny,
spíš bídnost nežli ctnost,
mlčely vůdcovské činy,
jak vzpupná rostla zlost.

V krvavých táhli jsme rosách,
kolkolem plno jam,
šťasten, kdo pěšiny dosáh,
kdo zapad, zůstal tam.

Podlost je nade vším vládce,
hniloba, puch a kal,
zmítá se bezhlavé stádce,
co vlk v něm neporval.

Ale slyš, bratře, a pomni,
vždy stojí za to žít,
lze zhrdnout, kdo byli skromni,
a vztyčit skleslý štít.

Povalit násilí kázní,
negaci kladem zbít,
ve zpustlé, propastné prázdni
důvěru rozsvítit.

Dnešní Nic zítřek ti spraví,
a můžeš Všecko mít,
z hlíny ti mramory ztaví, —
vždy stojí za to žít.

Krev jest jak oživné vody
kouzelné prameny
prolitá pro všecky rody,
pro život vrácený.

FRANTIŠEK — ALEXANDR — BEDŘICH.

Okovy Evropy zlomili,
trápení národů pomstili.
Nápis na pamětní železné minci z r. 1813.

Krátkou pamět má lidstvo,
sotva pár let ji chová,
a tak třeba je časem
lámat okovy znova.

Umrou mstitelé časem,
i kdo trpěli, minou, —
lidstvo pouta zás hryze
sudby otrocké vinou.

Moci přítomnost zvěčnit
v její hrůze a strázni,
stál by člověk vždy před ní
v tiché, pokorné bázni.

A že nelze, je reků
třeba největších pro ni,
chvíli přítomnou chytit
pevně na divém koni.

Možnost, nemožnost zvážit
v definitivní příští,
výhru i prohru změřit
na svém krvavém hřišti.

Vysvobození v srdci
tvém je, uvnitř, tam v tobě,
ne kde burácí vichor
v lidstvem rozlité zlobě,

nevěř v nikoho mimo!
Dáš-li, za sto let pustý
svět by osud svůj soudil
dělovými zas ústy:

prohrál's na věky věků,
zhyň dnes, nebo zhyň zítra,
budeš bez rodu, proklet,
ve tmě, bez bílého jitra.

JABLÍČKO.

Tři sta let jablíčko zrálo,
všecko málo.
Červenobílé to jabko
nedozrálo.

Chránil sis jabloňku mladou,
zestárla ti,
na světě nikdo té práce
nezaplatí.

Zaléval's, housenky sbíral,
plašil kluky,
modlil ses, zlořečil, čekal
plný muky,

Všeho je, sedláčku, jak víš,
do třetice:
již zrá a spadne ti krásně
do čepice.

Střez je jen štičími zraky
a stůj přímo,
by zralé tiše se sneslo,
nepadlo mimo.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Když vyprázdnili hrnky, ukrojili si ještě chleba a zajídali. Potom opět chopili se dýmek.

Starý povstav, sáhl do kapsy a pravil: „Zaplatíme a půjdeme!“

„Bodejť byste platili,“ ozvala se zhurta „a seďte, kam byste chodili!“

„Snad vám barák sboříme! Někde si trochu lehnem', stavíme se v hospodě a zas potáhneme k nám.“

„Budete chodiť do hospody — dělám placky, máte-li na ně chuť, zůstaňte u nás!“

„Abysme vás vyjedli!“

„Placky?“ a ústa Jozkova se protáhla.

„Vidíte ho, jak se hned šklebí?“ zahrčelo z Frantova hrdla.

„Snad ne s povidly?“ zase tak toužebně tázal se Jozka.

„S povidly — rád?“ smála se Kačenka.

Jozka hlasitě, slastně vdechl.

„Bodejť bys nemlaskal! To je on, mistrová,“ chechtal se tatík, „za plackami poletí jako ryba za kybulí.“

„Zůstaňte, jestli je rádi.“

Otec přehlédl si syny i zetě; vida pohledy stejně jasné, pravil:

„Inu, když budete tak dobrá — ale teď se půjdem' do lesa natáhnouť!“

„A ty jdi taky,“ Lojzla pobídla Kačenka.

„Nepřijde někdo?“

„Když přijde, zavolám tě!“ Všichni zardělí, zpocení, bez kazajek žejbrovali se z baráku.

Kačenka vyšla za nimi až přede dveře. Pěšinkou klátili se k lesu. Hned na kraji svalili se do mechu a v minutce spali všichni. Lojzl seděl chvíli u nich, potom vrátil se do baráčku, aby Kačence pomohl mazat povidly. —

Oběd si hoši libovali; každý dostal čtyři placky jako kola.

„Kluci, teď byste některej měl sehnat jaloucouku,“ blažen vybízel tatík a stříbrňáčky sázel na stůl.

„Já poletím,“ nabízel se Lojzl.

„I vždyť já to taky dovedu,“ pravila Kačenka a sebravši peníze, chvátala.

„Ženu máš, Lojzo, že si takovou ani nezasloužíš!“ mutlaje, pravil prostřední Neškudla.

Lojzl pohleděl naň velmi pyšně.

„Snad nemám pravdu? A můžeš bejť rád!“

„Kdy si máme pro novou obuj přijíť?“ zal se starý.

Lojzl se zamyslil. „Za tři neděle času dost?“

„Dost.“

„Přinesl bych vám to nahoru sám.“

„Jak chceš — když nepřineseš, přijdeme.“

Maulvinci, stoje před svým barákem na silnici, spatřil Kačenku, nesoucí láhev. Už dřív měl trhání, teď neodolal a loudal se k baráčku.

„I dej Pánbůh dobry odpoledne, pěkně vás vítám,“ pozdravoval oknem a tvářil se velmi úlisně.

Lojzl zaškaredil se zle. „Bodejť by ten nelezl!“ bzučel Kačence.

„Á — á — pan mistr —“ chrochtal Franta.

„Leze za plackami a za jaloucem,“ i Tonda suše přidal.

„Ó to ne, to ne, pánové, ale když přijdou hoši z hor, chci je uvítat. Ke mně nepřijdete a dávno jsem vás neviděl!“ a tuze se klaněl.

„Krejčího máme doma — tuhle Frantův syn —“ broukl tatík.

„Vždyť já, pánové, vím, a nic neříkám, ale snad byste mohli podat zavdanou.“

Starý nalil a podal. Vinci vytáhl ji rázem a vydechl blaženě.

„To vy, mistrová, ráda strojíte, když přijdou takoví hosté!“ a na Kačenku potměšile pokyvoval.

„Jak kdo zaslouží,“ odvětila.

„Vždyť já nic — já nic —“

„Tu máte placku, jezte a mlčte!“ a oknem mu ji podala.

„Placku — páne — my měli k obědu jen jahelník!“

„Ani ho nezasloužíte!“

„A to bych rád věděl, proč!“ čepejřil se maje ústa plna.

„Mlč a jez, buď rád, že's dostal!“ houkl naň starý.

„Nono — vždyť snad —“

„Když snědl, poděkoval, ukláněl se a táhl zas po svých.

„To je kus lenocha,“ když zmizel, hubovala Kačenka. „Rézi, chudák, mysila jaké s ním bude mít živobytí. Ráda kluka měla a má. Nejdřív dělal dobrotu, ale brzy měl dost, jen lajdať po hospodách, karbaniť, dluhy dělať a tejrať lidi. Nadarmo mu nepřezděli. Naparuje se, jakej z něho mohl bejť pán.“

„Blázen, kdo mu věří,“ svědčil Lojzl.

„Ona byla zvyklá lepšímu životu, ale pro chlapa a pro děti dělala, co mohla. Držela ho, šila za něj, ale ten se nedá držeť — i ruku prej už na ni vztáhl. Rézinka — Bože, kdyby to starý Richter viděl! — chytila se překupnictví, nalítá se do kopců a zas do Studeného Dolu i dál. Ale když se jí chlap někdy vystrojí, je blázen zas. Tři děti mají, největší holka už chodí do školy.“

„Přetrhnouť ho, zmetka!“ zabublal starý. —

Bylo už po čtvrté hodině, když se hoši loučili. Starý chtěl platit, ale mistrová slyšet nechtěla. I položil hrst drobných na stůl. Lojzl je šel vyprovodit.

Na silnici, za Špárpohlovými potkali panstvo z bělidla. Šel velký, snědý, černo-

vousý pán s krásnou, štíhlou paní, druhý menší, narezavělého plnovousu, obtloustlý, v lodenovém turistickém šatě, s nimi stařičký, drobný a ještě k tomu přihnutý pán a stařenka.

Lojzl smekl, panstvo ledabyle děkovalo.

Když poodešli, Lojzl pravil: „Správec, pokladník, důchodní.“

Starý kývl, že je znají.

Franta zavrčel: „Jen německy to švadroní — to tak po starym Holejšovi!“

„O jé, to teď je tam všecko tak — říká Kačenka.“

„Kdyby mohl, naše lidi by pomalu vyházel, jenom že kde nabrat jiných. Pokladník je taky Němec?“

„I snad ne, ale prej bačkora,“ a Lojzl se zachechtal.

„Co stará správcová?“

„Je s dcerou u mladejch, ale ňák to tam prej, povídala Kačenka, nedělá dobrotu.“

Před velkou hospodou čekal Maulvinci. Všecky sladké strunky rozehrál, aby se hoši stavili, ale marně. Hoši po celé šíři silnice hřmotně tlapali dál k lesům. Lojzl sám, vzpřímen vracel se k domovu.

* * *

Srpnový den byl tichý a plný žhavého slunce. Nad lesy po stráních podél údolí byl vzduch prosycen jemně modrými parami, které zeleň víc a více zastíraly. Celá Korytná v suchém popoledním horku seděla schlíplá a jakoby usínala. I tráva na lukách, jindy i v letních teplech brčálově čerstvá, klonila se svadlá, stvoly s květy klesly horkem znaveny.

Dusno bylo, mrtvo, ani ptačí hlásek se neozval; bílý prach na silnici nepohnul se ani nejmenším vánkem. I ty tovární komíny, za vrškem vyčnívající, v zamženém vzduchu tyčily se ospale, bez síly pořádně si zabafat; kouř sotvaže vylezl, slabostí klesal.

Po druhé hodině s poledne začalo se nad divokými hřebeny objevovati silnější podymí a ze severu i na východě vylézaly nevelké bílé ‚babky‘ v tmavých potrhaných loktuších. Líně vylezly, pomaličku plovaly nad údolím, aby za protějšími hřebeny zmizely zas, jak se objevily.

Lojzl, zástěrou opásán, rukávy košile maje vysoukány, na stoličce klidně šil. Ačkoli měl okno otevřeno, každou chvíli paží utíral čelo.

Dvě děti jeho na lůžkách pochrupávaly, tříletý Lojzíček na tátově, menší, Kačenka, na mámině. Táta je chvilkami poslouchal, ale hned zas dělal dál.

Když byl s botou hotov, povstal, přistoupil blíž, podíval se na obě, pozoroval, usmál se a sedl zase k řemeslu.

V tom žena, pod náramnou otepí roští všecka ohnuta, přes silnici přicházela k baráčku. Usmála se naň, přešla a za chvilenku slyšel, jak to venku pod kůlničkou buchlo; to jak se s břemenem pozpátku svezla na zem. Zakrátko tiše vešla do světničky a pravila: „To je ti dusno, že dejchat nemůžu!“ a hned si sedla. Byla jen v zdrhnuté košili a v modračce. Tváře jí za posledních let zvráštěly, vlasů ubylo, žíly na krku velmi vynikly a kůže byla na nich hnědá i zkrabacená. Hojné krůpěje potu stály jí na skráních, v lících i na krku.

„Vidíš, vidíš, taky jsi dnes nemusela chodiť!“

„Je to platno. I v tom lese je dnes jako v peci, člověk se ztěžka ohejbá.“

Děti počaly se v lůžkách chrouti. Lojzíček prvý se posadil a zpocen, zardělý zasmál se na mámu. Černovlasou hlavu měl krátce ostříhanou a jako kuličku.

„To šem špal!“ a znova se položil. Neusnul však, jen se převaloval. Také Kačenka začala mnouti oči a lítostivě zaplakala.

Matka hned byla u ní, vzala ji do náručí a laskala: „Mlč, děvečko, mlč, něco se ti zdálo — neplakej, vždyť jsi u mámy.“

Lojzíček sesmekl se s postele a košilatý mnul rozespalé oči.

Matka s děvčátkem na ruce vyšla, aby z komůrky přinesla mléka. Hoškovi nalila do hrníčku jednoho, Kačence z druhého sama dávala.

Lojzíček prořízen a občerstven batolil se do koutka u jarmary, kde měl své páračky.

Několik uch z rozbitých hrnců a z pekáče stálo tu v řádce; chumáče naškubané trávy ležely u nich.

„Klávy želou!“ povídal a vzav jednu, na šňůrce uvázanou, táhl ji sedničkou. „Poď, malá, poď a paš še!“

„Já či taty pášt!“ volala holčička a již byla na zemi.

„Dyť žádná nemá plovaž!“ broukl na ni, „japak ji budeš pášt!“

„Mámo, dejte jí plovaž!“ prosila, a máma honem sháněla.

„Ty máš štlatu, já čelvintu! Teď se pelou — teď se pelou!“ a Lojzíček červinkou drkal do straky.

„Štlata se taty pele!“

„Dáš potoj — ješli já vemu bič!“

„Vona utytá — utytá!“ a Kačenka s kravou kolébala se ke dveřím.

„Tam nešmíš, tam není paštva!“ křičel.

„Poj, malá, poj —“

Asi za hodinku potom vyšla Lojzlová s dětmi z domu odvádět Kinderpepi spravené střevíce a podpletené punčochy. Červený uzlík s tou prací měla v podpaží, v rukou punčochu a dráty, klubko v kapse zástěry, aby ani cestou nezahálela. Děti šouraly se za ní, Lojzíček jenom v nohavičkách, zavěšených na ostřižkách, Kačenka malinká, ale široká, kolébavá, v červené sukýnce, oba bosí, prostovlasí, červení, klučík jako hříbek, děvčátko s temnými kudrnami kolem uší i v týle. Kravičky táhly s sebou. Po silnici batolily se zvolna jako kvočna s kuřaty.

Lojzl vyběhl si do síně a hleděl za nimi.

Onehdy povídala mu Kačenka, že Zaječčin outorek na ně pokřikoval:

„Zima bylo, bláto bylo,
cikáně se narodilo:
zima je, bláto je,
cikáně už tancuje!“

a Maulvincův nejmenší že se po německu pošklíbal.

Lojzl se tenkrát ječmenil: „Kluk nepodařená, stluču ho, to uvidí!“

Místo kluků stál však dnes u baráku krejčí sám, ustrojen, s fajfčičkou v zubech. Odřen byl, záplatován a líce neměl už jako hošek, červený trud usadil se mu na nose i v lících.

„Á, paní mistrová, kampak, kam?“ a jen se šklebil.

„I odvádět,“ klidně odvětila a hned dodala: „Dej Pánbůh dobry odpoledne!“

Vinci však na pozdrav neodvětil a jen se štířil: „To jo, vy porád jen odvádíte a snášíte penízky!“

„Bodejť bych nesnášela, však víte, co se teď vydělá!“

„Ach Himmelherrgott, is dos a Elend! Máma taky u Buchbrucha dělá!“

„Tak vidíte — nalítá se chuďas!“

„Vždyť to uživit nemůžem! Vy to máte malé, počkejte, až budou větší!“ a hned žvatlavě a oulišně dodával: „Ihna gíts gut, óba Paar Sechserl barha se net!“

Kačenka se při hovoru nezastavila, ale loudala se dál. „Potřebujeme jako vy — a já vím, že jste doma nedodělal!“

„Je to hadrovina a už ani kale sedět nemůžu, jak hřbet bolí!“ a již si jí nevšímaje a zapaluje si přemítal, má-li se svou žádostí jíti na Lojzla.

„Víte, co vaše potom říká — pořád na ni vypůjčovat!“ ještě volala.

„Pro váš šesták, svrabaři,“ a daleko se vyplivnuv, vzpřímen loudal se po silnici.

Kačenka s dětmi zabočila v pravo do polí; Kinderpepi s mužem, Bittnerem, topičem v bělidle, zůstávali v baráčku nahoře u lesa.

Za horami vylézaly boudy větší a pevnější. Lesy nahoře zmizely již v parách. Mdlé slunce nad západem barvilo mlhu, jež se od východu valila, špinavou žlutí. Dusna ještě přibylo . . .

Domů se Kačenka s dětmi vracela zle udýchána; holčičku nesla na ruce. Lojzl už je na silnici vyhlížel. Zešeřilo se.

„To se to, hochu, valí!“ pravila.

„Koukám — Pánbůh rač chránit!“

Tovární truhlář Fink, majitel domku za Maulvincovými, kráčející jindy jako hodiny, chvátal dnes bystře a horní půle těla pravidelně se mu ukláněla.

Zanedlouho špinavá mlha zatopila celé údolí. Nevisela klidně, místy proudila jako řeka, jinde zmítala sebou jako ve varu a tmavěla. V baráčku brzy nastala černá tma, Kačenka musela rozsvítit lampičku. Venku zmizelo všecko. Když zašlehl prvý dlouhý, žhavě modrý had, křižovali se oba manželé a také děti na zemi vrtaly na čelech křížky.

Matka honem přinesla mléka, nalila do misky a když se děti nasytily, odnesla je na lože.

Blesky počaly šlehati častěji, sednička i při světle lampičky vždy modravě zaplanula. Nešlehaly jen s výše, ale i z východu rovnou do údolí. Kdykoli se při jejich světle ukázala věž, stavení, stromy neb i bílá silnice, bylo to jako zjevení ze zakleté země.

Zahučely lesy. Jediný šumivý, stálý hukot naplnil údolí a hvizdot, praskot, úpění vyjíždělo ze strání, jako by tam všecko mělo býti rázem zpřelámáno a roztřískáno.

Lojzl se ženou, ruce v klíně sepiaty, seděli proti sobě na pelestech. Okénka duněla a řinčela; oba s úzkostí dívali se, kdy je vichr vyrazí. Když i hrom zhluboka zabublal, Kačenka šla do police pro hromničku; přilepila ji na stole a rozžala.

Do hukotu chraplavě zarachotilo a hřímání chvíli strašidelně bublalo. V tom ozval se rachot hrozivější — švihl blesk a práskla rána, až se baráček zaklepal. Z leva, z prava zahřímaly a válely se nové rachoty, létaly blesky, padaly rány.

„Dopuštění boží,“ vzdychla žena.

Lojzíček v lůžku zaúpěl. Hned byla u něho, hladila, tišila.

Hromy burácely, až země duněla.

Do oken zapleskaly těžké kapky; v několika vteřinách padalo vody jako z vodopádu. Nepadaly krůpěje, ale jediný šplách. Moře se nahoře provalilo. Několik bouřek

se v tom honilo, štvalo, a vichřice pomáhala. Voda pod lesem zahučela i zabouřila.

V sedničce se ochladilo.

Čas zvolna se vláčel.

Náhle přivalil se nový bouřlivý hukot. Lojzl i Kačenka vyskočili leknutím.

„Voda v naší struze — nic se nestane?"

„Jsme přec na veršku —" tišil ji, sám se klepaje.

„Ale mohla by se podrýť — sterhať —"

Po osmé hodině vjel do baráčku ostrý zvuk. Oba naslouchali.

„Někdo křikl — ne?"

„Snad se nám to zdálo."

V tom zavřískla trubka.

„Hasiči!" zvolala a již byla u okénka.

„Hoří?"

„Nic nikde nevidím."

Trubka ozvala se ostřeji a hned po ní výkřiky: „Voda — velká voda — utíkejte!"

„Pro Krista Ježíše!" zaúpěla. „Běž se podívat do síně, ale nevycházej, utekli bysme oknem!"

Lojzl, nechav dvéře otevřeny, vkročil na síň. Křaplavý hukot a jek divěji vnikl do sedničky. Lojzl pootevřel dveře ze síne, ale hned je zase zavřel. Hukot, rachot, pleskavé rány bouřily černou nocí.

„Už to špláchá pod námi — co budeme dělat?"

„Odneseme děti, honem se ustroj!"

Oblékl kalmuk, narazil si čepici, ona si hlavu ovázala vlňákem.

„Do šátků je zabal a do svrchnice!"

Chytla tak Lojzíčka, muž Kačenku. Děti se rozkvílely.

„Mlčte — mlčte — voda se valí —"

Ve dveřích ze síně hned zase leknutím couvli. Proudy vody, hučící a vířící, i šplàchoty s hora je zalekly.

„Voda — voda — utíkejte —"

Dva mužští přiletěli ke dveřím.

„Sem dejte děti, k Sparpohlovi je dáme — seberte si, co můžete!"

Děti vzali jim z náručí a prchali s nimi. Kačenka nade vším úzkostně zakvílela, ale hned zas byla ve světnici.

„Peřiny svážeme do prostěradla — šaty, prádlo do druhého, všecku obuj a se stolečku všecko tam naházej —"

Zakrátko brodili se k silnici. Vichřice div nezalykala a nebe, každou chvíli otevřené, oslepovalo. Po několika krocích byli mokří na kůži.

U Sparpohlů byla síň otevřena i osvětlena.

„Sem — sem — tuhle do sedničky!" kulatá paní volala jim v ústrety. Hodili tam uzly na zem, a Kačenka svalila se na ně.

„Ježíši!" vyjekl Lojzl a již klečel u ní.

Dýchala těžce a z otevřených úst jí píštělo.

Prudce sevřela mu ruku.

Hospodář, kupec Sparpohl, vlekl s půdy slamník; hodiv ho na zem, pobídl: „Tuhle si ustelte!"

„Děti — kde jsou děti?" zasténala.

„V kuchyni na peci — už chrupou — žádnou starost nemějte!"

„Jestli nám voda baráček odnese!" a Kačenka se rozplakala.

Lojzl seděl u ní, držel ji za ruku a jen tiše pokrabíval.

Hasičská trubka úpěla do hukotu, praskotu, a lidské výkřiky prolétaly tmou...

Po desáté hodině se hromobití a liják zmírnily, ale hvozdy a struhy bouřily dál...

Když se k ránu rozšeřilo, po silnici stály hloučky lidí. Nespali snad celou noc.

Silnice zaplavena byla špinavým bahnem, pískem i štěrkem, příkopy plny kalné vody, jež se místy přelévala.

Strže prorvly břehy, stromy stály olámány, otřískány, v bahně válely se zelené spousty snětí a mačišťat. V dolním podlesí voda domkům pobořila a odnesla chlívky, dřevníky, hranice i ježky polínek, zporážela stromy, servala křoviny. Lučiny byly pod vodou, v polích cele příkopy strhané, plochy ornice splaveny, v paloucích na stráni šklebily se celé hlubiny bílým štěrkem.

Lojzl, jen se zašeřilo, vyletěl na obhlídku. Baráček stál, ale břeh nad struhou byl vysoko servân, hlava krásného padlého jeřábu koupala se ve vlnách a v bílé pěně; trávník kolem dokola byl vysoko zakalen, dřevník hodně zatopen.

U Maulvincův byli také z baráku; voda byla tam až nad záhrobní a po okna, ale dál se nedostala.

Lojzl honem zas utíkal, aby přinesl utěšivou zprávu.

Hasiči dělali odtoky, odstraňovali spousty, kde kdo pomáhal... Kačenka s mužem, ještě zděšení, zmoření, mokří stěhovali se zas domů. Když si přinesli i děti a uložili je na lůžka, vlezli si k nim. Bylo tolik třeba posily...

(Pokračování.)

✱

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

Z OSLOVSKÉ LAVICE.

Milý příteli, vzkázal jsi mi po invalidním vojínu přátelský pozdrav. Až z daleké Hercegoviny.

Co vzpomínek vzbudil Tvůj vzkaz! Více než čtyřicet roků uplynulo od doby, kdy my obadva, malí neposedové, mrzačili školní lavice svými křiváky v hlavní škole v K. počestném a tehdy ještě poněmčilém městě pensistů a kanovníků. A jedna lavice to byla, v níž jsme k sobě lnuli pevnou sympatií — pamatuješ se, Vilíku, na tu významnou lavici? Stála při zdi, zrovna za dveřmi v třídě třetí, osamělá a ze všech nejhůř pořezaná, pokaňkaná, hrany samý rub, deska samá rýha, samá tříska, kalamáře zurážené. Ani hoblík stolařův by ji už nebyl vrátil slušnou podobu.

Lavice oslovská, blahé, minulé paměti.

Nyní už takových pranýřů v učebnách není. Nevím zda už oslů mezi mládeží vůbec není, neb se oslovství znivelovalo, jinak řečeno zevšeobecnělo, a mohlo by se přihoditi, že by zbyla jediná lavice v učebně pro mudrce a ostatní — nechám raději blasfemii tu v peře.

Ostatně, milý Viličku, víš, že vlastní oslové už za našich radostných časů seděli nikoli v oslovské lavici. Pravé oslovství už tehdy se nazývalo eufemisticky zlatou prostředností, a oslové měli vždy nejlepší známky z mravů.

Ve skutečnosti ocítali se v oslovské lavici rozpustové, neposedové a vzpurníci. Ovšem dočasně.

Pamatuješ se na prvního akcesanta Žlunu, jak se octnul hezounký tento syneček v oslovské lavici? Válel heroicky sudy po schodech — byly k tomu účelu neobyčejně vábné svou šíří, nízkostí a vyšlapaností — a v zápalu svého junáckého výkonu přeslechl výstup kočkovitého pátera Webera, piaristy. Žluna plnou váhou řítícího se tělesa podrazil Aristarchovi nohy, takže páter políbil matičku zemi. Za to instalován Žluna v oslovské lavici. A jak Žluna brečky prosil třídního piaristu Rysa, aby ho posadil zase na místo „aufséra" na kraji čtvrté lavice?

Milý Žluna je nyní někde lékárníkem a sličnost jeho zohyzdil v patnácti letech hrb z tuberkulosy obratlů. Bratr Žlunův učil mne na housle a onemocněl jako mladý profesor nemocí míchovou. Vozila prý ho smutná, mladá choť na kočárku. Tak se podobá, že byly v rodině Žlunově chatrné nervy.

Ale odbočuji, žvastám, — inu starý člověk! Vrátím se k naší milé oslovské lavici.

Snad mimo ex offo mravné chovance arcibiskupského konviktu a bezzubého premianta Zlámala, kde kdo ze spolužáků si poseděl (moderněji řečeno hostoval) v oslovské lavici. Pardon, vyjímaje barona Souhradu. Ten tam rovněž nikdy nepobyl, ač snad tam přede všemi patřil. Vždyť i cholerický páter Weber ve čtvrté třídě nazval ho ein Esel in folio.

Byl baron Souhrada takový tichounký oslíček, na němž vyrazil vždy pot úzkosti, kdykoli byl vyvolán. Výhon dekadentní rasy. Stal se (když to se studiemi nešlo) kadetem u zeměbrany a přiženil se později na parní mlýn, který zkrachoval. Z tichoučkého barona stal se hlučný bonvivant, čím není řečeno, že zmoudřel. Mnoho se o něm mluvilo. Na stará kolena je nyní arcibiskupským dvorním radou. Sinekura, almužna. Zda rodina jest u něho, nevím. S počátku nebyla.

Zlámal zemřel už před třiceti roky jako finanční koncipista. Z přílišné horlivosti úřední. Úřad svůj, jak se říká „žral". Na jakési komisi, v zaváté vesnici, kam ani koně nemohli, se nastudil a uhnal si zánět plic. Divím se, že si dopřál času k ženitbě. Zůstala po něm vdova s děckem.

Druhý náš premiant, Spáčil, zhynul v ústavu choromyslných, před deseti roky. Byl redaktorem. To je vysvětlením, že to s ním tak daleko došlo. Bábek konviktista — co vždy falešně napovídal, aby milého spolužáka skoupal — je nyní vysokým hodnostářem kněžským. Ze spoluoslů našich je Bureš vrchním soudním radou, Marek — jenž do kvarty zápasil s der die das, je nyní velkým pánem a ještě větším nepřítelem Čechů, Bakalář zemřel, Adam (nejvytrvalejší host v oslovské lavici), je na Rusi ředitelem cukrovaru. Vystavěl si pod Radhoštěm nádhernou „daču". Stehlík, jehož páter Weber důsledně vyvolával ‚Zdechlik', je ministeriálním radou a zůstal upřímným člověkem, jakým byl vždy. A já jsem bručivým lékařem, jemuž se nevděk pacientů vrazil do žaludku. To je vše, co vím o spolužácích respektive spoluoslech. O ostatních slyšel jsem jen sem tam něco, Višňovský stal se železničním úředníkem, Gaidovský notářem, několik jiných knězi, profesory — M[illegible]ulík jistě je profesorem.

Snad Ti, milý Vilíčku, píšu známé věci, snad ani o mé psaní nestojíš. Nevadí, mně to dělá dobře, když si mohu s někým od srdce pohovořit.

Ale stůj! Něco asi přece vím lépe než ty. O osudech spoluosla Stanglera.

Pamatuješ se přece na něho? Dlouhán s malou, šišatou hlavou. Nám klukům imponoval vždy svou neohrožeností, kterou ovšem naši přirození nepřátelé, profesoři, zvali prostořekostí.

Vzpomeň si, jak se za nás za všecky ohradil proti insinuaci katechety Borůvky, aby nám Zlámal prohledal kapsy ke stížnosti Žlunově, že se mu ztratil kapesní nůž. Všichni jsme byli ochotni podrobiti se, jen Stangler se postavil. A jak! Nejsme zloději! Řekl „nejsme" a nikoli „nejsem"! Za to musil do oslovské lavice pro vzpurnost. Ale dosáhl svého, katecheta od prohlídky upustil. A také se nůž brzy našel. Zapadl Žlunovi za podšívku ve vestě.

Stangler byl z nás nejuvědomělejší Čech v hanáckém městě a zároveň nejlepší německý stylista z celé třídy. Ani židy nevyjímaje. V devíti letech četl Schillera. Pamatuješ se, jak ve čtvrté hlavní třídě při inspekci ušňupaného rektora Athanase, vulgo Satanáše, deklamoval Das verschleierte Bild zu Sais?

Z kvinty — to jsi byl Ty už jinde — byl Stangler vyloučen. Prohlásil se katechetovi za atheistu, aby nemusil k zpovědi. Později jsem zvěděl, že měl už intimní poměr s ženskou a nechtěl to ani ve zpovědi prozraditi. A s jakým aplombem se s katechetou rozloučil! „Mundus vult decipi!" Svět chce býti klamán! Řekl mu to do očí. Katecheta zezelenal vzteky a my pochopili.

Vyloučen ze všech středních ústavů, žil Stangler dobrodružně. Otec, pachtýř pivovaru, mu dávno zemřel. Vyučoval v K. pokoutně tanci, a když mu to koncesovaný taneční mistr překazil, stal se pokladníkem a dozorcem v městských lázních. Dospěv v léta, dal se odvést k vojsku. Byl dobrým vojákem, jen že v konduitě měl poznámku: Loses Maul!

Prodělal bosenské tažení a vyznamenal se udatenstvím tak, že na bojišti povýšen byl za poručíka. Ale jeho sláva netrvala dlouho.

V Oseku pohádal se s maďarskou společností v hostinci pro národnost. Temperamentní a napilý Stangler spěchal do kasárny, zalarmoval hlídku, vrátil se s ní do hostince a zatknuv celou společnost, odvedl ji do kasáren a zavřel přes noc do vězení.

Za to byl degradován a přeložen do Haliče. Znovu se vyšinul na ohněstrůjce (byl při dělostřelbě) a přeložen byl do Prahy. Zde zamilovala se do něho na poddůstojnickém plesu dcera plukovníkova a papínek dopomohl Stanglerovi zase k zlaté hvězdičce. Chystali svatbu. Ale Stangler si zase pokazil vše. A tentokráte důkladně.

Šel v noci ve společnosti důstojníků z hostince. V postranní ulici setkali se s prostitutkou. Potácela se. Počali s ní tropiti surové žerty. Pojednou nalezla ochránce. Stanglera. Tasil šavli a zahnal své kumpány. A pak podal prostitutce rámě a odváděl ji po osvětlené ulici jako nějakou dámu. Měl proto souboj s důstojníkem od kavalerie, šlechticem. Zabil soka.

Byla to dramatická scéna, která se mi přihodila za letní noci.

Byl jsem externím lékařem všeobecné nemocnice a bydlil v přízemí rozlehlého činžáku na Karlově náměstí podle Faustova domu. Okno mého pokoje vedlo na náměstí. Vracím se v noci z hostince domů. U dveří domovních nějaká uniforma. Stangler.

Vídali jsme se někdy v Praze, ale jen letmo. Znal mou adresu.

Přišel ke mně hned po souboji, abych mu přenechal civilní oblek. Chtěl za hranice, aby ušel trestu. Padlý měl mocné příbuzenstvo. Vězení ho jistě očekávalo. Řekl mi též, proč se oné ženštiny zastal. Byla to jeho sestra, o níž už několik roků nic nevěděl. Provdala se za jakéhos alkoholika, sládka, a dala se rozvésti. Muž, ač byl k tomu odsouzen, neplatil jí žádných alimentů, na soudy a advokáty peněz neměla a tak aby s dítětem nezhynula hlady, prodávala se.

Stangler dal mi za oděv peníze, které jsem ovšem daroval jeho sestře, jejíž adresu mi bratr zanechal. Zachytila se jako prodavačka v obchodě střižním zbožím a žila od té doby poctivě.

Stangler zmizel z Prahy. Nikdo se po něm nepídil. Půl roku na to, došel mne anonymní lístek ze Smyrny, písmo Stanglerovo. Vede se prý mu nevalně, ale neztrácí mysli. Pak zase dva tři roky nic. A zase dopis Stanglerův z jižní Ameriky. Že se mu daří lépe. Byl jsem už praktickým lékařem na venkově, list adresován na všeobecnou nemocnici v Praze a portýrem, jenž mne osobně znal, poslán za mnou. Při lékařském sjezdu několik roků na to vyhledala mne dáma. Sotva jsem v ní mohl poznati sestru Stanglerovu. Byla, ovdověvší, po druhé vdána za obchodníka

se střižním zbožím. Vyřizovala pozdravy od bratra. Vyprávěla, že dostal se do Spojených států severoamerických, přijal místo v továrně na střelivo a s jinými montéry a konstruktéry odebral se na nově zakoupené turecké lodi válečné do Cařihradu. Zde zalíbil se tureckému admirálu, jenž ho přemluvil, aby vstoupil do armády sultána Abdula Hamida, Stangler tak učinil, postupoval v hodnostech a je nyní na řadě státi se pašou.

Pak doručila mi paní S. pro mou ženu od bratra skvostné dva perské šály a děkovala mi znovu za účast, již jsem k bratrovi a jí v těžké době projevil.

Stangler stal se skutečným pašou a hrál dokonce při katastrofální abdikaci sultána Abdula Hamida jakousi roli tragickou. Byl mezi těmi, kteří zachovali věrnost deposedovanému sultánu a padl jako oběť vítězného převratu.

A když se tak, milý Viličku, rozpomínám na osudy nás, kteří jsme kdysi v dětském sanguinismu nadáli se od života zázraků, kterým hvězdy nebes nebyly dosti vysoko, abychom nedoufali, že jich jednou dosáhneme, připadá mi na mysl Shakespearovo: Světe, ty veliké bláznů divadlo! Chceme býti autory a jsme jen herci hry životní. A mluvíme, konáme to, co velký napověda osud nám v ústa a nitro vkládá. A opájíme se ilusí, že my jsme pány svého osudu.

A kdo nechce kráčeti obvyklou cestou karavan v poušti, již tvoří nesčíslné banální množství, kdo razí si nové cesty, i ten se brzy vyčerpá a octne se na jalovém břehu velkého chtění a malých sil, stane se na konec terčem pošklebků a nepochopujících hlupců a jeho místo stranou od stáda ostatního stigmatisováno bývá oslovskou lavicí.

Neboť málo komu dáno býti geniem, to jest svým vlastním světem.

Kdyby tak někdo byl nám vše prorokoval! Z tebe, poetického kreslíře a jemnocitné povahy, učinil si osud burlesku. Jsi personifikací tvrdého zákona, kárajícího křivdy, ředitelem c. k. trestnice. A já, tvůj soused, jenž snil o slávě druhého Žižky, dotáhl to ne na lítého válečníka, jenž rány zadává, ale na mírumilovného doktora, jenž rány hojí. Stangler, jenž měl nadání býti svému národu světlem a vůdcem, zahynul v cizích službách beze slávy.

Proč vštípeny jsou nám sklony a vlohy, které život v zápětí zkřiví a zkarikuje? Proč se nezdokonalují, nedospívají k vyvrcholení a zralosti? To není tvůrce, který tak činí, ale pamfletista, příštipkář. A ten patří do oslovské lavice. A basta!

Tvůj Ladislav.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Hlavním zastáncem této myšlenky byl výměnkář Hadlásek, člověk spravedlivý a nábožný, veliký národovec a písmák, který pro tyto své vlastnosti požíval znamenité úcty mezi svými. Dlouhá léta starostoval ve vsi, a ještě dosud, běželo-li o nějaké obecní rozhodnutí, platilo jeho mínění, třebaže již nebyl ani ve výboru, neskonale více, než sebe delší řečnění starosty Zimana, který se domohl po něm vlády nad vesnicí.

Hadlásek krotil i Podestáta, varuje ho příliš určitě obviňovati Záhoře. A když mladý sedlák se roztrpčeně zeptal, věří-li, že by umírající mohl selhati, upokojil ho záporem. Rozhovořil se, nejstarší z přítomných, o poslední hodince, kdy duše lidská již je obrácena tváří a upiata pohledem k slávě věčné, a přece ještě neustále vzpomínkami se vrací na zemi, aby nezanechala zde ničeho neukončeného. A v takové sladké roztržitosti tvrdil, že snadno mohlo se přihoditi nedorozumění. Umírající mohl se zmíniti o dluhu — ale také nedopověděti o jeho vyrovnání . . . Řeč starcova byla tak přesvědčivá, že otřásla i Podestátovou pevnou věrou, třebaže se jí nechtěl nikterak vzdáti . . .

Nastala krátká chvíle nejistého odmlčení, v níž každý velmi bedlivě uvažoval o starcových slovech . . . Ticho přerušil starosta Ziman, který byl lehce podrážděn ve své důstojnosti představeného obce. Věděl, že by nebylo dobře odporovati výměnkáři Hadláskovi, ale přes to zachtělo se mu uplatniti také svoji moudrost a věhlas. I rozhovořil se o tom, zdali by nebylo vhodné dopátrati se pravdy tím, že by byl Záhoř donucen přísahati. Sotva dořekl, již souhlasil s ním nadšeně sedlák Foukalík, který byl nejen prvním výborem v obci, ale také hloubavým nedůvěřivcem a šťourou, pro kteréžto vlastnosti byl jaksi štikou v rybníce . . .

Ku podivu však! I tentokrát ozval se výměnkář Hadlásek, varuje slovy písma

před pokoušením Boha, jehož není třeba dovolávati se za svědka v tak malicherné věci. — Jeho hlas však zůstal nevšimnut. — Podestát vzpomněl posledních slov, která v rozhorlení pronesl u Záhořů v senci, a již přispíšil si pověděti, že k takovému zjištění pravdy rozhodl se v téže chvíli, kdy do očí zapřel mu Záhoř dluh.

Jen dořekl, ozvalo se rázné bouchnutí do desky stolu, až sklenice poposkočily a zadrnčely. Byl to kovář Drastil, kterému právě překypěla krev, a proto hlučně projevil svou nevoli. Patřil mezi pochybovače o vině Záhořově, ale protože byl člověk přímočarý a skoro neurvalý milenec čistých pojmů, zabolela ho podivná myšlenka, že by měl sloužiti člověku, který dopustil se hříchu na cti utrhání zemřelému, a snad mzdou za poctivou svoji práci vzíti něco z nepoctivě nabytých peněz. — Zabolela ho tato myšlenka, zaťala mu spár do lebky a donutila ho prudce vybuchnouti.

„Ne, pantáto!“ — obrátil se proti Hadláskovi — „jenom ajt přisahá, ajt se hukáže, hdo míl praudu!“ — Odkašlal, znovu do stolu udeřil, a otočiv se k Podestátovi, dořekl ještě tvrději: „Ha ty teky nepovol, dožeň ho až ke smrtelnyj přísaze!“

Dořekl, a v šenkovně zavládlo hluboké odmlčení, že až zvonění ticha bylo slyšet mezi začernalými trámy stropu . . .

Výměnkář Hadlásek již neřekl ani slova; zakýval jenom rozvážlivě šedivou hlavou a potom, podepřev dlaní bradu, zadíval se na protější stěnu.

Potom starosta velmi nesměle a nějak přiškrceně přitakal Drastilovi.

Nebylo divu, neboť smrtelná přísaha je pojem po celém Chodsku velmi dobře známý, tak známý, že při pouhém jeho slovném označení přeběhne každému v kraji narozenému po zádech mráz, a hlava mimovolně a s bázní v očích otočí se směrem k památnému vrchu Hrádku, na jehož temeniční socha rebela a mučenníka za práva strážného lidu — Jana Sladkého — Koziny z Oujezda . . .

Nikdo z přítomných již se nevrátil ani slovem k hovoru, který všechny cele zaměstnával, neboť náznakem konečného rozhodnutí svěřen byl těžký spor nebezpečím smrtelného hříchu vševědoucnosti boží, proti níž lidský rozum a soud — co zmohou? — —

Zvolna rozpovídal se sedlák po sedláku. Zprvu jaksi bázlivě a nejistě — o počasí, o úrodě, o čeledi, kterýsi ze sousedů vzpomněl i těžce nemocné výměnkářky Kadlčákové — a již hovořili tak, jak bylo zvykem každé neděle. Jenom Podestát se odmlčel trvale. Ne snad, že by se ještě zaměstnával Záhořem a jeho zapřením, o němž bylo již učiněno pevné a nezvratné rozhodnutí — zcela jiná starost zaklesla se mu na ramena. Bylo nutno pomýšleti na vypůjčení peněz, aby mohl vyplatiti čeledi mzdu . . . Nebylo jiné pomoci, než vydati se za jitra do města — do záložny . . . Bylo mu hořko při takovém pomyšlení, byl nesvůj, zapomínal píti, a pivo před ním kyslo na stole . . .

A ještě hůře mu bylo druhého dne, když se vydal na cestu k Domažlicům. Do klenečské záložny, kde ho znal každý, za svět by si nebyl šel vypůjčiti. Bránila mu selská pýcha. Ve městě bylo již neskonale snáze tak učiniti. Konečně byl i druhý důvod, proč šel raději do města. Bylo třeba podati žalobu, a jemu se zdálo býti po selsku vkusné učiniti tak ihned, jakmile si vypůjčí peněz; neboť bude to, jako by se mstil za své ponížení . . .

Na střechách byly šindele přišedlé, když vyšel s domu, a kalužinky na cestě byly překřižovány ledovou tříští. Uhodil přes noc mráz. Vzduch byl studený, svěží a čistý. Pálil do tváří . . . Za vsí seděla jinovatka na hroudách, na prutech křů i na trsech trávy. V dálce pod horským pásmem trhalo slunce na cáry poslední závoje těžké, zimní již mlhy, a bylo to, jakoby veliké hromady lesů doutnaly ze spoda . . .

Jitro bylo čisté a cudné. Vysoko vzduté, jasně modré nebe klenulo se nad krajem, a ticho leželo nad zemí velebně, jako by ustydlo ve vzduchu. Jak Podestát oddychoval, srážel se mu před ústy dech na bílé, viditelné kotoučky. Stromy podél cesty i můstky přes příkop do polí blížily se poslušně k němu, a jedva že došly, již skromně ustávaly v chůzi a zůstávaly vzadu, daleko za ním. Cesty poznenáhlu sice, ale jistě ubývalo, třeba že šel, jako by měl svázané nohy . . .

Potom, jak stoupal do vršku, vykoukla mu přívětivě vstříc baňatá hláska domažlického kostela, ukázala se i třípatrová věž chodského hradu s českým, po větru se točícím lvem na hrotu. Celá černá vřezávala se ostře trojím kranclovím do modrého pozadí oblohy . . .

Když vyšel až na vršek, rozložila se před ním ve hloubce údolí změť střech staroslavného města, laskajícího ve svém středu starodávný hrad strážného lidu — pyšnou pohádku, sen, který už dávno přestal býti pravdou . . .

Pozdržel se krátkou chvíli v záložně a vyšel rozveselen, neboť se ukázalo, že není

třeba nepříjemných pochůzek. Zapial si kabát a pohladil náprsní kapsu, kde v tobolce měl vypůjčené dvě stovky a dlužní knížku, o níž byl přesvěčen, že velmi brzo bude proměněna na vkladní, neboť záhy třeba pomýšleti na budoucnost, aby nepřekvapoval příchod dětí a jejich růst. Usmál se v takových myšlenkách a rozhlédl se náměstím směrem k hospodě, kam zacházíval před odchodem z města, kdykoli byl trh . . .

Vykročil již, ale v téže chvíli se rozpomenul na druhou svoji povinnost. Úsměv mu zmizel z obličeje, svaly na lících se pohnuly a ztuhly v zamračení. Podíval se na protější stranu náměstí. Stál tam dům, který měl malý štíteček uprostřed průčelí, a po obou jeho stranách zdvíhaly se dva vysoké — ale poloviční, takže to bylo, jako by nestvůrný kamenný pták rozepínal křídla k rozletu . . . Advokátův dům! —

Podestát však neváhal. Rozvážně vykročil, ne rychle, ne pomalu přešel náměstím — a již zmizel v temném průchodu a stoupal po tmavých schodech ke dveřím kanceláře.

Zestárlý advokát vyslechl ho pozorně, zamyslil se a přešel kanceláři. Potom se zaškrábal na temenu hlavy a zeptal se na dvě, na tři podrobnosti. Zase přešel světnicí s rukama založenýma vzadu a posléze mu řekl, že najisto svoji při prohraje, odpřísáhne-li Záhoř svoje zapření.

Podestát zakýval hlavou, řekl mu, že to ví také, ale právě to že chce, aby odpřisáhl. A když obdržel slib, že žaloba bude v nejbližších dnech podána, vyšel z kanceláře a z domu a zaměřil na druhou stranu náměstí do hospody.

Advokát, kývaje hlavou, díval se za ním oknem. Podivný lid, podivný kraj! Žil zde již třicet let, ale dosud nepochopil jeho tajemství. Taková, jako dnešní, byla valná většina jejich žalob a sporů, jichž velmi často nedovedl pochopiti. Zdáli se mu nepraktičtí tito lidé, kteří jako by se přeli jenom teoreticky a soudili se vždycky pro ideu. Tento dnes bude se souditi ne pro svůj prospěch, ale za čest nebožtíka, zítra jiný prosoudí grunt pro pojem svého práva, a třetí přijde pozítří a zahájí proces jenom proto, aby vyšla pravda na jevo . . .

Podivný lid, podivný kraj! Starý advokát žil v něm již třicet let, zestaral tady, nahromadil slušné jmění, ale dosud nedovedl pochopiti. Někdy se smál podivným sedlákům jako vrtošivým dětem, anebo tichým bláznům, někdy odkudsi z podvědoma vyvřel v něm pocit úcty — ale nejčastěji, jako právě dnes byl učinil, postavil se k oknu, a pohlížeje za odcházejícím, kýval anebo vrtěl hlavou . . .

IV.

Ale ještě dříve, než došlo k stání, udály se dvě příhody, které živě zaujaly pozornost vesnice.

Bylo dávným zvykem chasy zahájiti v neděli po svatém Martině přástky muzikou, která byla poslední před adventem, a proto zvláště oblíbená. K ní vystrojili se chlapci, jak dovedli nejlépe, a děvčata přirozeně předčila nad ně v parádě. Byly tu koženky, vesty s blýskavými knoflíky, vyšívané košile, byly tu šerky koukolové, masové, pivové i vikové, přerůzných šněrovaček, hedvábných zástěr a šátků, že až zahořelo barvami, jako když rozkvete záhon máku. Nebylo také možno se diviti. Byla to poslední muzika před masopustem — a v masopustě bývaly již svatby . . .

Byla to muzika míchaná, o níž nebylo stavovských rozdílů. Všechny tři vesnické kasty zmizely, a rovní se veselili s rovnými: chasa služebná, selští synkové i dcerky — i mládež, narodivší se v chalupách. Proto obyčejně skončila pračkou, o níž byli nejvíce biti selští synkové. Čeledíni a domkářští chlapci schlazovali si tak jednou do roka žáhu na selských hřbetech, což jindy bylo nemožno. Přes to však nestalo se nikdy, aby se selští junáci nedostavili. Věděli sice s naprostou určitostí, že budou biti; ale byl to starodávný zvyk, jakési právo ostatní chasy, aby jim o této muzice nadělala modřin . . . A že každé právo, třeba bylo ďáblovo, je na Chodsku uznáváno a ctěno, chodili si vytrvale, a chodí si ještě dodnes selští synkové na svatomartinskou muziku pro bití.

Tentokráte však se strhla řežba ku podivu záhy — ještě dřív, než muzikanti jak se patří spustili.

Chlapci stáli v jednom rohu šenkovny, a děvčata v druhém. Zavřískl klarinet, zatetelil se vzduchem jasný zvuk křídlovky. Bylo to jakoby fanfáry — znamení zahájení. V té chvíli zdvihl každý z chlapců do výšky pravou nohu, tleskl furiantsky plnou dlaní maličko nad kolenem do koženek a již máchnutím pravice kývl do protějšího rohu na své děvče, které na ten pokyn zcela určitě přišlo; neboť odepření poslušnosti v této chvíli bylo odedávna největší urážkou, které se mohlo děvče dopustiti. Urážkou takovou, že byla důvodem, aby byla rozvázána známost sebe delší, a třeba už rodiči schválená.

Na znamení pohnula se skupina děvčat. Vřískly trumpety, zaječel klarinet, zatesknila flétna, a dudy, které odjakživa na Chodsku místo basy tvrdily muziku, začaly počítati taneční kroky... Ale ku podivu! Děvčata šla tentokráte velmi pomalu, jako by se ani nebyla již několik neděl těšila na tento tanec. Jediná Nana Drastiluc vykročila rychleji a jaksi okázale, takže po třech krocích ocitla se přede všemi družkami... Než ani chlapci nebyli udiveni loudavou chůzí svých milých. Jejich pozornost byla obrácena zcela jinam. Oči se jim, stejně jako děvčatům, zvědavě leskly, neboť...

Ano! Vedle sebe stojíce, současně tleskli a kývli do protějšího rohu i oba Záhořuc chlapci. A nyní oba, pobledlí v tváři a rychle dýchajíce, dívali se na Drastiluc Nanu, neboť právě na ni oba gestem zavolali, nutíce ji tak, aby veřejně a přede všemi mezi nimi volila a přiznala se...

Hudba lomozila, až okna drnčela, a vesnická krasavice šla tanečním krokem, okázale se nadnášejíc, z úhlu do úhlu po prknech přes sál. Podala ruku mladšímu Matěji, druhou mu položila na rameno a již se s ním zatočila sálem. Chlapci s děvčaty se rozestoupli na strany, aby noví milenci mohli si volně zatančiti svoje první „sólo". Neboť odedávna taková skutečnost, jaká se nyní byla udála, byla právě tak významná, jako by jejich jména pospolu byl pověděl pan kaplan s kazatelny v klenčském kostele před nedělní hrubou...

Ale nastojte!

Ještě se spolu kloudně neotočili, když se událo cosi daleko více vzrušujícího — ale stejně jako prvé — očekávaného...

Uraženému a poníženému Vondrovi nechtělo se jen tak zlehka prohráti. Zrudl hněvem, několik vteřin postál jako solný sloup, ale potom vykročil, zajiskřil očima a jediným trhnutím ruky vyrval bratra děvčeti a povalil ho na zem. Co se potom dělo, nebo nedělo, ví sám Bůh, neboť bylo to znamení k rvačce, při níž domkářští chlapci a chasa postavili se na stranu mladšího Matěje — z vrozené náklonnosti k němu, neboť neměl zděditi statku, a proto bylo i pochybno, zda bude jednou sedlákem.

Chlapci se shrnuli v jediný chumáč, děvčata zaječela a začala se hrnouti na náves, aby se zvědavě dívala okny, jakže to uvnitř dopadne. Muzikanti ustali ve hře, jako když utne, a kvapně se šourali s podia a ven, nesouce s sebou pro bezpečnost i nástroje. Odstraňovali se proto, aby nemohli býti voláni za svědky, kdyby snad došlo k soudům. Opatrníci! — Potom — uprostřed zmatku a hluku — klepl někdo do lampy. Zařinčelo sklo, lampa začoudila a zhasla...

A když posléze zavládlo ticho, když se vášně úplně vybouřily, a pod záštitou nového cylindru se rozzářilo světlo, bylo viděti, jak hostinský smetá pod lampou střepy. Muzikanti se pomalu vrátili na svá místa. Hostinský jim přinesl nové pivo. Vrátila se i děvčata. Jenom chlapci byli ještě venku, někteří prostě čekajíce před hospodou, až počet jejich bude naplněn — někteří zase — a to byli právě ti, jimiž počet měl býti naplněn — meškajíce u potoka za hospodou a vymývajíce si rány, utržené v junáckém zápolení.

Posléze se vrátili i ti — a muzikanti spustili skočnou.

Z hejna chlapců vykročil hrdina dne — Záhořuc Matěj. Hodil furiantsky muzikantům zlatník a rozhlédl se šenkovnou. Levou tvář měl silně napuchlou a pod pravým okem rděl se důkladný šrám... Ale Drastiluc Nana se za něho nestyděla. Ba naopak, vyšla mu pyšně vstříc — aby s ním zatančila dříve pokažené „sólo"...

Ale tehdy již nebylo Vondry v šenkovně. Bloudil za vsí po mezích, skřípaje silnými zuby a duse se vztekem. Nebyl nikterak spokojen, nevybouřil se o rvačce, třebaže věděl dobře, co ani ostatním nebylo tajno, že to byl právě on, kdo jich v chumlu a ve tmě Matěji nebratrsky na záda naložil...

Událost vzbudila pozornost, byla různě vykládána a živě přetřásána, zejména tetkami, které se za svět nedovedly shodnouti v nejdůležitějším závěru, co že tomu řekne kovář, a nebude-li klásti překážek dceřině lásce. Nebylo také divu, že právě tato otázka nejvíce zaměstnala. Byla velmi těžko řešitelna, neboť mnoho okolností bylo takového rázu, že se selský rozum nad nimi zastavoval. — Drastil měl syna Josefa, a proto nebylo ani pomyšlení, že by se snad mohl Záhořuc Matěj přiženiti do kovárny — a na druhé straně zase Vondrovo prvorozenství bránilo třeba jen pouhé domněnce, že by si šťastný Matěj mohl přivésti děvče na tatíkův grunt. Kromě toho ani kovář, ani Záhoř nebyli tak majetní, aby mohli dětem „přes pole" zakoupiti sebe menší hospodářství; a kdyby i byli majetní, byl kovář dost opatrný — a starý Záhoř dost lakomý, aby se odhodlali k tak nerozumné sázce, která po dávných zkušenostech končila skoro vždy špatně.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

O nespolehlivosti „Paměti“ a „Vzpomínek“.

V 7. čísle let. roč. „Zvonu“ poukázal pan K. V. H. na důležitost a cenu „Pamětí“ a „Vzpomínek“, psaných vynikajícími lidmi. Správně dokládá, že „hodnota „Pamětí“ a „Vzpomínek“ záleží v naprosté pravdě toho, co vypravuje se. Vpravdě, bez optimismu a skepticismu“. Nemusí však dostat se nepravda do pamětí úmyslně. Stačí pouhá šalebnost paměti, a autor vzpomínek napsal něco, co je s pravdou na štíru. Proto by „paměti“ měli psáti lidé, mající poznámky o důležitých věcech, anebo lidé nesporně dobré paměti. Jak dovede pamět oklamati, toho důkaz podávám. Nezáleží snad na tom, že omyl byl už vyvrácen veřejně. Stalo se tak v kratičkém referátě v „Ženských Listech“, bude tedy asi celá záležitost širšímu obecenstvu — a snad i některým odborníkům — neznáma a dnes už téměř zapadlá v zapomenutí. Jaromír Hrubý — muž, který byl dalek jakéhokoliv ublížení pravdě — napsal do „Premie Umělecké Besedy na rok 1908“ článek „Skoro duel“, v němž líčí následky schůze Umělecké Besedy 30. května 1879 pro tehdejšího starostu literár. odboru Fr. Dvorského. Při schůzi přednášela El. Krásnohorská o Vítězslavu Hálkovi, jehož ujala se proti článku prof. Sob. Pinkasa, uveřejněnému ve varšavském měsíčníku „Revue Slave“. Prof. Pinkasa dotklo se jedno místo přednášky, a po schůzi „vyhledal předsedajícího Fr. Dvorského a odevzdal mu svou navštívenku, načež opustil místnosti besední“.

Bylo to formální vyzvání na souboj. Hrubý pak píše:

„Julius Zeyer s drem T. přišli druhého dne v době, kdy p. Dvorského zastali doma v rodinném kruhu, požádali ho, aby s nimi šel do své soukromé pracovny, a tam se mu představili jako důvěrníci prof. Pinkasa, domáhajícího se zadostučinění za urážku, způsobenou mu v přednášce sl. Krásnohorské“.

Naproti tomu čteme v referátě o „Premii“, uveřejněném v „Ženských Listech“ (1908, str. 35), psaném samou Krásnohorskou (chiffra „—K.“): „Také Jaromír Hrubý podává vzpomínkovou stať pozoruhodnou, nadepsanou ‚Skoro duel‘, kde líčí starší doby Umělecké Besedy a hlavně účast, kterou měl literární odbor v boji, vedeném r. 1879 na obranu osočeného Hálka. Z vlastní bezpečné paměti dovolíme si zde opraviti dva omyly spisovatelovy. Příčinou k vyzvání na souboj neuvedena tehdy přednáška o Hálkovi, nýbrž po ní následovavší hlasitý dotaz básníka Rud. Pokorného, co že jest předsednictvu známo o Hálkovi, a odpověď předsedy Fr. Dvorského, žeť veřejným tajemstvím, kdo článek onen psal, a že to S. P. nebyl. Tento pak opíraje se o důvod, že mu autorství jeho článku bylo upřeno, žádal od Fr. Dvorského satisfakci prostřednictvím doktora T. a mladého básníka Lad. Staňka, nikoliv Julia Zeyera, jak Jar. Hrubý udává. Jul. Zeyer byl vážnou svou povahou toho dalek, aby hrál úlohu sekundanta při vyzvání k souboji, o kterém se předem vědělo, že z toho mračna nebude déšť“.

Tolik Krásnohorská. A kdo znal povahu Zeyerovu, uvěří, že by se nebyl býval propůjčil k oné roli, stejně jako by Dvorský nebyl přijal nabízený souboj.

Hle, jak pamět dovede po řadě let události špatně reprodukovati.

Ferd. Pátek.

LITERATURA.

J a n V r b a: *Člověk boží.* — Nákl. B. Stýbla. „Knihovny vybrané četby“ sv. VI.

Vrbovu zajímavou práci znají čtenáři „Zvonu“, jenž uveřejnil ji v ročníku XV. Samostatné vydání, umožňující nepřetržitou četbu této studie, soustředící se k jediné postavě hluchého Jordána Valeše, jest ovšem práci té velice na prospěch. Logická, do všech důsledků promyšlená stavba její tu nerušeně vyniká, od prvních fysiologických postřehů ohluchlého studenta, přes úpornou duševní energii, podstupující zápas se životem, bránící se zatvrzelostí proti neštěstí, a docilující jím zušlechtění až po konečnou jemnost duševního cítění, stýkajícího se s nadsmyslným. Vypravování jest důsledně popisné, ale do té míry úměrné, že nepřechází hranici všednosti; klidná mluva nabývá tím kázně a skladem velmi prospěšně se liší od neurovnaného slohu „Mučenníků“, loni vydaných. „Člověk boží“ jest práce ušlechtilá a zralá; neunáší sice dějově, neoslňuje projevem, ale přináší smír vyrovnaností, kterou ideálně řeší neštěstí. *Kaz.*

*

J. R. H r a d e c k ý: *Rodina špačka Perčivy.* Pohled do manželství dvou špačků, o jejich strastech, radostech i nadějích. Ilustroval Jos. Lada. Nákl. Zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze.

Plodný spisovatel J. R. Hradecký čtvrté své knize, během uplynulého roku vydané — „Rodině špačka Perčivy“ — předesílá místo předmluvy symbolickou povídku o Vůli, jejíž souvislosti s knihou patrně jen sám rozumí. V závěru jejím srovnává své dílo s pramenem čisté horské vody z prosté české doubravy, který by se zkalil, kdyby z něho pil žíznivý, který nemá slovanskou povahu, srdce a cit. Uvádíme tuto vlastní karakteristiku spisovatelovu, jejíž oprávněnost nemohli jsme kontrolovati; neboť i nejtrpělivějšímu zpravodaji — dokonce pak čtenáři s uměleckým požadavkem, třebas dosti

svobodomyslným, jest nemožno přečísti více než několik málo stránek z osmnácti tiskových archů tohoto povídání velmi zběžně odbývaného; kde blyskne trochu svěžesti, hned hlásí se vzpomínka na lepší obdobu, odjinud známou. Životem zvířat a jejich psychologií — po případě i se základem jinotajitelným — zabývali se se skvělým výsledkem čeští spisovatelé Šlejhar, Procházka-Župan, Čapek-Chod i jiní; známe z českých překladů, jak — nejrůznějším způsobem — zabývali se duší zvířete umělci světoví, Andersen, Kippling, London a jiní, a je nám pak trapno z rozvláčného nevkusu o špačku Perčivovi, což přiznáváme otevřeně, čelíce výtce, že nemáme „slovanskou povahu, srdce a cit"; věru přejeme Slovanům více jadrnosti. J. R. Hradecký je talent ubíjející se psavostí; místo aby pěstil svou vlohu uměleckou kázní, dává jí rozplývati se v mnohosti, na úkor své budoucnosti, neboť z tohoto způsobu psaní bude těžké vybřednutí. *Kaz.*

*

Quido Maria Vyskočil: *Hvězdy nad Prahou.* Příběhy a legendy. Nákl. Fr. Švejdy v Praze. Pestré edice sv. XX.

Drobné práce, pojaté v novou knihu Vyskočilovu, jsou z těch, které jsou auktoru nejpříznačnějšími: sentimentální episody se snahou zachytiti je na malebném prostředí. Tentokráte jest jí scenerie staropražská, zůstávající často pouhou dekorací bez nutné souvislosti příčinné s dějem. Postavy milenců, milenek, starců a jmenovitě princezen, jichž má tento spisovatel nevyčerpatelnou zásobu, zpravidla nemají přesvědčivosti, která by jim získala srdce čtenářovo neb aspoň hlubší zájem intelektuální. Předností črt byla by malebná náladovost, kdyby auktor sám jich neznehodnocoval množstvím, v němž tento svůj oblíbený genre vysílá do světa. Z nové sbírky myšlenkově nejcennější jest „Řetěz krásy", líčící zjednodušující postup, kterým od upoutání pouhou krásou zevní dochází se k pochopení krásy, které nabývá i nevzhledný zjev v okolí a formě, jemu vhodných. Ale zajímavý ten námět bylo by třeba zpracovati s plným subjektivním zaujetím, s psychologickou důsledností v podrobnostech; Vyskočil jen zpravodajsky oznamuje čtenáři hlavní stadia a výsledek. *Kaz.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava českých výtvarníků (v Obec. domě, prosinec-leden, 1917—1918).

S obvyklou pravidelností otevřená svépomocná výstava českých výtvarníků snesla do výstavních sálů Obecního domu více než 300 obrazů a soch a pokryla stěny, kde jen možno, nejnovější produkcí uměleckou. Přeplněnost nutí referenta tázati se, kolik zastávek a kolik poznámek možno si o této výstavě dovoliti v rámci místa, jež může výtvarnému umění vyměřiti literární týdeník. Svízelný úkol referentský chceme si po svém přesvědčení usnadniti opomíjením všeho, co je malířsky nezajímavo nebo bez vážných uměleckých nároků.

Nedostatek původnosti a jakostnosti co do bohatosti a rozmanitosti látkové i formálné, jímž trpí vzezření exposice Jednoty výtv. umělců, zaviňuje měrou nemalou množící se počet těch, již, pokládajíce výstavu za pouhou tržnici, myslí víc na potřeby a vkus předpokládaného obecenstva, než aby vydali počet z celé své zkušenosti, svého přesvědčení a víry umělecké. S nejnižším duchovým napětím, lze-li o něm vůbec mluvit, malují obrázky stále stejné, věci nesčíslněkráte malované, spokojujíce se s pouhým popisem střízlivých výseků pohledových, v nichž skutečnost suchá a vnější chce působit líbivostí a nápadnou líbezností.

Jediná osobnost výraznější, jež dovede podati přírodní námět živějším přepisem, zatlačuje tyto malíře do ústraní. Alf. Mucha hraje své známé melodie na jedné struně aspoň s elegantním přednesem. Fr. Holan, jehož prvé vystoupení zůstalo na stupni neklidné skizzy, projevuje už víc pochopení pro tón přírody; dnes patří k nejoddanějším před tváří přírody. „Výhled z okna" od K. Stuchlíka je dobrý obraz, jednotně scelený, jen celkové mase popředí chybí jisté zesílení; také námět „Ze Slavoňova" neztratil na cestě od oka k ruce nic ze své podstatnosti. Jos. Hlaváček nedovedl svůj svéráznější představový svět v „Tomanovi" nad stupeň vlahé skizzy.

Nechci říci, že na druhé straně není konvencionálnosti; nelze však neuznati, že na této straně je víc umění karakterově určeného, víc prožité výtvarnosti a víc výtvarného kladu. Potěšuje zároveň možno-li konstatovati, že přes to, že na všech stranách vře to vnitřním kvasem, vláda rozkladností slábne a zůstávají živé a vášnivé obrazy.

Tento druh krajinářů karakterisuje vážné úsilí nevyhýbat se světu v jeho šíři a plnosti, nepopisovat skutečnost nýbrž podat jí přímo vytvářenou a propracovanou v zesílenou visi výtvarné formy — každý dle svých sil a karakteru zření; a nic mi nevadí že tak nečiní vždy slohem dost vyrovnaným a lahodným, aby se hodili do salonu paní Nováčkové nebo Trubáčkové, jsou-li jen obrazy silné skutečnosti a dávají-li poctivou odpověď na otázku po smyslu umělcovy práce a jeho života, nezůstávajíce při tom jen malovanými programy (jako tentokráte obrazy Jarešovy).

Dílo V. Rabasa není bez horkého vlastního boje. Zrovna dramaticky vyrůstají z půdy stromy „Krušovických sadů"; víc tíhy, víc upevnění barevné vrstvy obrazu stačí, aby učinilo z této studie plný obraz. Víc opravdové zemité

hutnosti má v sobě „Zima v Krušovicích", jež podává tento kus země v celé své přírodní skladbě i s názorem umělcovým o životě tohoto kraje; všechna bída kraje je vhnětena do barev a spoluzvučí silným přízvukem v náladě obrazu. Prudkým, vzrušeným pohledem zmocňuje se kraje také Vlastimil Rada. V obrazech čís. 161, 162, 163 a 166 hýbe se vše mocným životem; příroda je pochopena ve své hmotě, pohybu a stavech atmosférických, barva je pravdivá a výrazná. Pro stejné slohové úsilí přiřazuji k nim jako nové sliby našeho malířství Al. Moravce a Jana Slavíčka, kteří přinášejí ve svých pracích hned na počátek mnoho vážné práce a holé, pádné skutečnosti.

„Praha s Mikulášského kostela" od A. Kohouta je dílo plnozrnné, kus úctyhodné práce, i když mu chybí klid poslední jistoty. Jak neskutečnou je vedle toho „Neděle" Jindř. Hlavína, barva její při vší světlosti malátná a chabá. Stejně: oč víc zrakové pravdy je v skromné „Studii" A. Nekolové než v „Květinách" A. Boudové, jež chtí diváka uvábiti vnější líbezností.

Aspoň jmény buďtež uvedeni Tylda Mainecková, Fr. Líbal a Karel Schadt pro svůj měkký a vlahý cit tónový. Novou známostí výstavní je také Jar. Hněvkovský, druh O. Nejedlého na cestě do Indie. Přes všechnu exotičnost látky je bez originality a hloubky; jeho dekorativním obrazům chybí sytá, šťavnatá přirozenost a sloh, který by látku mocněji a pronikavěji vyčerpával. Oč jej předčí A. V. Hrska výrazovou energií barvy, svými do široka rozloženými, velkorysými a v pravém smyslu representativními obrazy (č. 46—49). Barva, jež má všechnu hmotnou tíhu, hloubku, měkkost i pel, jež je vlhká, sametová i dravá, vyjadřuje všechnu rozkoš z barevného bohatství a materiálné krásy. „Podobizna" od R. Budského jeví mnoho samostatného života už příznačným způsobem, jak zpodobený sedí. Trochu drsná, leč energická. Podobizna od S. Vonáška rozlaďuje svou nepoměrnou rozměrností. Boh. Ullrych podává se ve šťastné jemnosti; „Výlet" je krásnou miniaturou, malovanou s nervní živostí. Také „Vyznání" patří k obrázkům, jež míti, je kouskem pozemského štěstí

Sochaři. Co vystavuje Jar. Wimmer, znamená zesílení a zpřísnění momentů plastických; č. 316 a 317 jsou dokumenty přísné a přece živé plastičnosti. Co hnětou nervosní prsty Jar. Horejce, se svou hmotou neustále experimentující, je formalistická hra s motivem, zábavná, dokud zůstává jakousi drobnou plastickou grafikou; jakmile chce monumentalisovati, je samá nepřirozenost, násilnost a zkroucenost. Školsky úzkostné busty L. F. Gahury neobstojí při přísnějším posuzování; busta č. 296 nevystihuje živě a výrazně tělesné podoby Herbenovy a v ní ducha jeho. *Emil Edgar.*

Fr. Lad. Čelakovský: *Toman a lesní panna.* Nákladem „Unie", 1917. Obrázky kreslil Ad. Kašpar.

Dílko sestává z několika listů, uložených do pevných desek, co však je v nich vyjádřeno dějem výtvarným, je velice milé, mluví přímo k srdci a zapouští své kořeny hluboko do života národního. Ad. Kašpar opsal „Tomana a lesní pannu" na několik listů a nad text rozložil řadu barevně sytých a vzrušených obrázků, vystihujících děj básně dějem výtvarným, přebásněným do své mluvy čar a barev. Výtvarná práce Kašparova počíná od volby pevného, stejnoměrně tónovaného papíru až do desek a dodává knize slohu i jako celku. Nic tu neupomíná na „skvostná vydání" staršího rázu, nikde také žádné krajinky nebo květinky ve vzduchu rostoucí; i v písmu vyhnul se dekorativní cit Kašparův všemu drobně a lehce zdobnému a zachoval co největší prostotu. Smysl pro jednoduchou sjednocenost celku, zdrželivost v používání vnějších prostředků výpravy knižní, nabývá v této knize Kašparově vlády jako nikdy před tím. Obrázky temně modrozelenavého základu jsou podtrženy lehkým kontrastem obrázku na vstupním listě i doslovu obrazovém; lehká světlost stránek s tónováním dodržuje náladu obrázky vyvolanou, podporuje pozornost k nim obrácenou, jím se podřizuje i písmo slabších, leč zřetelných a přísnějších tahů, na stránce rovnoměrně a úhledně srovnané, při tom velikostí svou přiměřené formátu knihy. — Velké plochy listů a celý obrazec knihy stává se tak účinnou podlohou obrázků, při tom s nimi srostlou a monumentalisuje tuto několikalistovou knihu. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 20. t. m. zemřel ve Vinohradské nemocnici po delším bolestném utrpení u věku 37 let spisovatel Dr. Otakar Theer, příslušník mladší generace básnické, závislý hlavně na vzorech západních a inspirovaný jejich estetickými a formovými zákony. Literární jeho debut před dvaciti lety znamenal negaci kritickou i tvůrčí národního směru literárního i jeho tradice („Háje, kde se tančí", „Výpravy k . á"), ale pozdější jeho vývoj („Úzkosti a naděje") znamená již těžký zápas ideový, a nejedno číslo v poslední jeho básnické sbírce „Všemu na vzdory" prozrazuje vážný přerod, uznání povinnosti mluviti k národu v jeho utrpení a sladiti s ním srdce v jeden tluk. Pro tento obrat v ideových oblastech básníkových jest litovati jeho odchodu právě v době, kdy chtěl dosíci vrcholu hory, na niž stoupal úsilně, vytrvale a poctivě životní svou poutí. Mimo význačné knihy lyrické zůstavil sbírku novelistických prós „Pod stromem lásky" a nedávno debu-

toval s literárním úspěchem v Nár. divadle básnickou hrou „Faëthontem". Napsal četně kritik, recensí, úvah a studií (o Jos. Merhautovi, Sv. Čechovi, Zik. Wintrovi, Fr. Kvapilovi a j.) a náležel ke kruhu, dnes kolem „Lumíra" seskupenému. Ot. Theer narodil se v Černovicích v Bukovině z otce důstojníka a matky Češky, pohřben byl v Nymburce. Odkazem pí. Františky Theerové po její smrti vznikne při „Kruhu čes. spisovatelů" k uctění památky zesnulého „Fond Otakara Theera" na podporu mladých spisovatelů české národnosti. —

*

* Z České akademie pro vědy, slovesnost a umění. IV. třída České akademie rozpisuje tímto veřejnou soutěž fondu Roberta Lva Nováka, který k trvalému uctění památky tohoto mladého, nadaného a nadějného básníka, zemřelého 12. října 1916 v Davosu ve Švýcarech, založila ušlechtilým darem 30.000 K jeho matka, paní Augusta Nováková, vdova po univ. profesoru, aby sloužil k podporování rozvoje českého umění slovesného tím způsobem, že z výnosu jeho vydávána bude Bibliotéka fondu Roberta Lva Nováka při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, v níž by uveřejňovány byly knihy mladých básníků českých. O přijetí do knihovny této mohou soutěžiti původní knihy veršované poesie lyrické neb epické českých spisovatelů mladé generace, kteří aspoň jednu knihu básnickou, lyrickou nebo epickou již tiskem vydali, ačkoli nejsou vyloučeni autoři, kteří nevydali dosud žádné knihy. Práce zadati jest k soutěži v rukopise čitelně perem nebo na stroji psané, po případě výstřižky z časopisů. Díla jinde cenou poctěná nejsou k soutěži připustna. Tisk knihy v Bibliotéce fondu Roberta Lva Nováka zaplacen bude z fondu tohoto, a autor odměněn honorářem ve výši v České akademii obvyklé, nejméně však 200 K, při čemž kniha zůstane majetkem autorovým, rovněž pro druhé a další vydání, jakož i pro výbory a překlady. Podpory a stipendia se z výtěžku Fondu Roberta Lva Nováka neudělují. Lhůta podání pro soutěžící práce je do 31. ledna 1918 a přijímá je kancelář České akademie (Museum). Jelikož Česká akademie za rukopisy a vůbec přílohy ručiti nemůže, žádají se páni autoři, by veškeré přílohy předkládali jen v opisech.

*

* Z věnování p. Jos. Šebest. ryt. Daubka a jeho choti pí. Irmy šl. Daubkové rozepisuje se neanonymní literární soutěž o osmi cenách po 1250 K pro české spisovatele na práce z oboru poesie, krásné prósy, dramatu i essaye, mezi 1. lednem 1917 až 15. březnem 1918 knižně vydané, nebo díla rukopisná bez omezení dobového. Výsledek soutěže oznámen bude 1. května 1918 Soutěžící práce buďtež zaslány do 15. března 1918 p. Jar. Hilbertovi v Praze II., Riegrovo nábř. 28 — 234. Porotci jsou pp. F. V. Krejčí, Arne Novák a F. X. Šalda.

*

* Skladatel Leoš Janáček dokončil partituru své dvoudílné satirické opery „Výlety páně Broučkovy", jejíž prvou částí je výlet do měsíce, druhou výlet do XV. století dle známých broučkiád Sv. Čecha. Libreto k prvé části napsal V. Dyk, ke druhé Fr. S. Procházka. Kde a kdy bude premiera tohoto nového díla Janáčkova, není dosud rozhodnuto.

*

* Spolkem „Kollár" v Ml. Boleslavi sehrána byla v prosinci 1917 trojaktová vlastenecká idylka pražská z r. 1816 *„Rytíři blaničtí"* od prof. Ferd. Strejčka. Myšlenka vhodná a časová uvésti na prkna první buditele naše, ukázati, jak jsme vlastně od té doby pokročili, a jak dlužno stále pracovati k rozvoji kulturnímu i politickému, provedena byla autorem s porozuměním pro schopnosti a vnímavost jak účinkujících ochotníků, tak i velmi hojně shromážděného obecenstva. Ve hře vystupují Jan Nep. Štěpánek, Jan Hýbl, Václav Klim. Klicpera, Anna Švamberková, první česká ochotnice. Obecenstvo přijalo hru velmi srdečně, a autoru podány věnce.

*

* Pařížští malíři ve svých sdruženích zabývali se nestálostí nových barev, čím trpí díla nových mistrů při srovnání s obrazy mistrů starších. V Paříži jest na třicet továren barev, a soutěží vyrobí se barvy co nejlevnější. Bylo navrženo, aby malířské akademie věnovaly lučbě více pozornosti než posud, tak aby žáci nabyli potřebných vědomostí o sloučeninách barev. Byl schválen i návrh, aby v L'école des beaux arts byla zařízena zkušební laboratoř chemická, která by měla autoritativní právo zkoušeti barvy továren a vydávati potvrzení o kvalitě prozkoumaných barev. Tehdy bude snahou solidních továren vyráběti barvy trvalé a nepodléhající změnám. O

*

Pro dámy i pány.

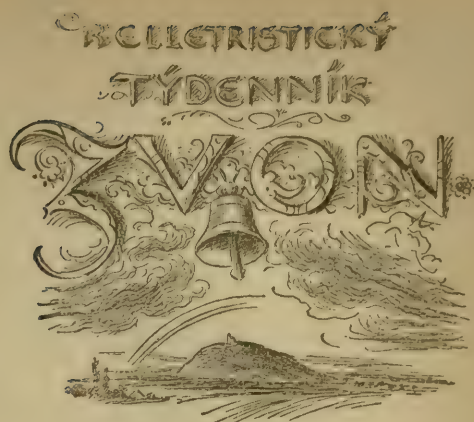
S jakou lhostejností zjevnou,
hrdinností chladnokrevnou
klidně vzdorujete nebezpečí,
křivdám, útokům a hanobám,
nehrozí-li vašim osobám,
než jen vlasti, její cti a řeči!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 3. ledna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Eliška Krásnohorská:

ALPY ZÁŘÍ...

Do nebes až v lepé dáli
v barvách růží Alpy plály,
do průzračna vydechnuty,
kouzlem výšin ovanuty,
vznosné — jako ideály.

Taj se loudí v dálku jasnou;
soumrak dumá, růže hasnou,
blednou, níž a níž co chvíle,
v obláčky se mísí bílé,
v nich se tratí, v šeru zasnou.

V nicotu se vidmo řítí,
a jen bolest v hrudi cítí
holé srázy, skalin skalpy,
hroty z ledu, strmé Alpy
tvrdým ostřím v srdci tkvíti.

Přec — — i v blízku smrti, v stáří —
jak kdy večer Alpy září —
k nebi vzpiaty planou v duši,
dokud srdce nedobuší,
ideály na oltáři.

DO PAMÁTNÍKU.

Až mořem krve projdem v zápolení tuhém,
co chystá nám tam osud na pobřeží druhém?
Zdaž pouta? Neděsme se zlého proroctví,
jen sami nenesme si v srdcích otroctví!
Jen ruka v ruce poutem jediným buď naším,
jen v srdcích svobodu si nesme k dobám krašším!

ŠUSTÍ...

Lokty v loktech, stromy v háji dřímou již,
teplá hnízda spí tam v blahu nevědomém.
Ó, proč marně toužím v takou tiš?
Ó, proč nejsem stromem?

Nic se nehne. Proč se hemží po mlází
matní stínové, jak lidské davy hustí?
Což i sem ten rej mě provází?
Co to za mnou šustí?

Samotinký krok můj, les je něm a hluch,
černé listí ztuhlo zmrtvělostí klamnou;
něco přec — ať živý tvor či duch —
plíživě jde za mnou.

Za mnou?... Nezapomeň, bloude, za tebou
vždy že chrastí řetěz, který vleče člověk,
s ním že, ztajen temnou velebou,
stín jde — osud — po věk.

ZE ZÁPISNÍČKU.

Všem českým srdcím chtěla bych
své srdce po atomech dělit,
svůj zápal v jiskrách nítit v nich,
svou lásku v duše mladé přelít;

zřít české nadšení zas šlehnout
v náš obzor slunně, jitřně, jarně,
pak rodné zemi v lokty lehnout
a snít, že nežila jsem marně.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

To jednak vinou nových poměrů, jiného způsobu hospodaření i jiné půdy v cizím kraji, a na neposledním místě i tím, že mladí lidé, vysazeni sami uprostřed cizoty a pohřešujíce pevné ruky a rad starých, v opojení volnosti si zatřeštili — nu, a když nezabrzděný vůz se spustí s kopce, těžko jej v trysku a v polou cesty zastaviti. Čeká jej příkop a zvrácení . . .

Proto nebylo lze se diviti účastnému zájmu vesnice . . .

Ale ještě dřív, než mohlo dojíti k jakémusi ustálení v názorech, překvapila vesnici druhá událost, která, třebaže nebyla s první v žádné souvislosti, zmátla dokonale všechny. Byla to příhoda zcela prostá, samozřejmá po všem, co předcházelo dosud při vypůjčených peněz, a byla by jistě minula klidně, nevzrušivši nikoho, kdyby se nebyla udála právě před Drastilovou kovárnou, kdyby jí nebyl býval přítomen Drastil i Nana, a kdyby se oba nebyli ujali starého Záhoře proti výtkám a varování výměnkáře Hadláska.

Starému poctivci od nedělní rozprávky v hospodě nedala záhada vypůjčených peněz pokoje. Přemýšlel o ní ve dne v noci, a čím déle přemýšlel, tím žádoucnější a nutnější se mu zdálo zakročiti vážným napomenutím, aby snad nedošlo k smrtelnému hříchu, který by nejen na vinníka, ale i na celou vesnici přivolal spravedlivý trest boží. Dověděl se také, že mladý Podestát byl už v městě u advokáta. Nepochyboval proto, že skutečně dojde k smrtelné přísaze. A tu si uvědomil, že starý Záhoř je lakomec, která nectnost přivádí lidi nejčastěji k hříchu . . .

Od té chvíle neměl klidu, neměl stání a jen vyhledával příležitosti, aby se potkal se Záhořem před lidmi, veřejně ho mohl varovati a před svědky vynutiti na něm doznání — pro pokoj a klid vlastní duše. To proto, že se ho zastal o nedělní rozprávce v hospodě, neboť se mu zdálo, že by tak ulpěla i na něm část možné těžké viny, kdyby se pro své mínění nedovolal jeho svědectví. Oklame-li ho, selže-li mu — ustanovil podle svého rozumu — vezme sám na sebe celou tíhu, neboť lidem jest věřiti — a jenom Bůh jest vševědoucí . . .

Stalo se ve středu po muzice.

Starý Hadlásek brzo po ránu vyhlédl oknem na náves a zaradoval se. Spatřil starého Záhoře, an kulí nové kolo ke kovárně po svahu návsi. Byla již zima, hospodářské práce pomálu — a proto více než jisto, že se starý Záhoř pozdrží u kováře na besedě, až obruč bude nasazena. Toho mu právě bylo třeba. Nacpal si dřevěnku, zapálil, krk omotal šátkem a čepici s ušima si zavázal pod bradou. — A již se hrnul návsí ke kovárně . . .

Před ní byla jakási otevřená kůlna — nic víc než střecha, spočívající na třech dřevěných sloupcích, pod níž kovář za pěkného počasí i nepohody prováděl práce, k nimž nebylo dosti světla, anebo místa v tmavé kovářské dílně. Sloupky měly mimo to ještě jiný účel, než nésti střechu. Byli k nim přivazováni koně o kování . . . Když sem dospěl starý Hadlásek, šlehal sice ještě na výhni vesele oheň rudými jazýčky, ale kovář již byl pod stříškou a hlučnými ranami nabíjel obruč na nové kolo. Přestydlým vzduchem šířil se velmi známý čmoud přismahlého bukového dřeva loukotí . . .

Naproti kováři, opřen o krajní sloupek vzadu, stál starý Záhoř, díval se na pracujícího a z celého jeho nedočkavého zaujetí, které ho naklonilo hořejší půlí těla dopředu, bylo patrno, že hovořili spolu o čemsi velmi zajímavém — a že v tomto hovoru bude pokračováno, jakmile dopadne poslední rána na obruč. Kovář nemohl se zdržovati v práci. Byl mráz, a železo stydlo pod rukou . . . Ale žel, již nedohovořili, ať byl jejich hovor jakkoliv zajímavý. Nedopřál jim toho výměnkář Hadlásek. Přistoupil bez dlouhých okolků k Záhořovi — a již spustil, zdali ví o tom, že na něho podal mladý Podestát žalobu. A když mu přisvědčil, udeřil přímo. Začal široce rozkládati, jakýže by to byl hřích křivě přisahati pro mizerných pár stovek, a hned ve své bohaté paměti sháněl, co kde četl o božích trestech za takový čin. Vzpomněl i skutečných, v kraji každému známých a tradicí pečlivě dochovávaných příběhů . . .

Kovář jeho řeč poslouchal tak na půl ucha, dávaje velké rány do obruče; ale za to Záhořovi — zdálo se — nebyl hovor valně po chuti. Napřímil se zprvu, potom několikráte přešlápl z nohy na nohu a posléze odstoupil od sloupku. Ale právě tímto počínáním vzbudil vážné podezření v Hadláskovi, podezření takové, které nebylo již daleko víry. Proto začal hovořiti tak, jako by již hřích byl na cestě, a jemu

bylo uloženo stůj co stůj zabrániti jeho příchodu.

Záhoř postřehl proměnu tónu. Zamrkal očima po kováři, jehož přítomnost začala býti nepříjemná. A že Hadlásek nepřestával, pochopil, že je nutno se opříti. Zrudl hněvem, a struna trpělivosti mu praskla . . .

„Vídáme,“ — řekl ze široka, jak bylo jeho zvykem, — „hde hdo je, muší dělát Porestátuc mladymu harvokáta, a na jednoho je každyj jako husman. Poudal sem mu, že sem nebožtíku zaplatíl a teký jo. Cák tera porád máte!“ — —

Hadlásek se zarazil a polekal. Na chvíli zaváhal, ale potom začal zprostředkovacím tónem — víc prosebně než výstrahou.

„Hale Tomši,“ — povídal, — „pro spasení boží hupamatuj se dobře, asli si zaplatíl; neber si na sjedomí smrtelnyj hřích!“

„Bujte bez starosti, Hadlásku,“ — opáčil Záhoř, natřásaje se, — „asli žaloval, žaloval — já mu to můžu směle vodpřisáhnout! Ha, hdyby . . .“

Nedořekl, neboť v téže chvíli, kde se vzal, tu se vzal, objevil se na prahu kůlny před kovárnou mladý Podestát. Přišel ze zadu kolem stavení, a bylo nesporně jisto, že zaslechl poslední slova Záhořova. Byl v obličeji zrudlý, a v očích mu svítila prchlivá jiskra. — Záhoř spatřiv ho, zalapal po vzduchu, ale Podestát již mu nedopřál vzpamatovati se.

„Vrdloužeš!“ — rozkřikl se na něho, jako na kluka. — „Groše si nezaplatíl, a asli vodpřisáhneš, vodpřisáhneš na svý sjedomí!“ — —

V tom se ozvalo hlučné břinknutí, a tucet rezavých, o zeď opřených obručí se sesypal na zem. To přemohla Drastila kovářská nátura. Již dávno dokončil práci a poslouchal věty sváru, propuknuvšího pod jeho střechou. Potom se náhle zamračil a mrštil kladivem do kupy starého železa, až hněvivě zařinčelo.

„Hale už, cákra, haby do vás!“ — zahřímal prudce proti svářícím se. — „Hrom ajt vám jazyky pokřiví! Na vádu máte soudy, hin ajt si vás pan sudnyj posloucháí! Ha ty teky, Porestáte,“ — rozsápl se na příchozího, — „bul si při tem, když si vypoučel? Vidíl si? Asli ne, tera nemůžeš chtět, aby platíl!“

Hlukem a prvním vykřiknutím otcovým vylákána, vyběhla z domu a na práh kovárny se postavila Nana. Jsouc žensky bystrozraká, pochopila rázem situaci, a jazyk ji zasvrběl. Smočila si také — a že proti starším nebylo po dávném zvyku dovoleno, tasila proti mladému Podestátovi.

„Šak poudali ve vsi,“ — udeřila rázem doprostřed a v nejcitlivější místo, — „poudali, že ti chybílo vyplatit chase, a že tě Dodla poslála shánět . . .“

Kovář sice hned zakřikl dceru, ale co bylo již z úst venku, nedalo se chytit. Mladý Podestát zrudl rozpaky a ztratil dar jazyka. Věděl sice, že se mu posmívají sousedé pro jeho dosud velmi zamilovaný poměr k ženě a tvrdí, že ona vládne statku i muži, ale že by věděli již i o jeho dočasné peněžní tísni, toho nemohl dosti dobře pochopiti. Odmlčel se proto rozpačitě. Jeho zrudnutí a zmlknutí přišlo však velmi vhod starému Záhoři.

„Íčko se červenáš a mlčíš,“ — spustil pateticky, — „hale tos' míl se červenát a mlčít, než sis' usmyslel přijit. Mohlo tě napadnout, že na včerejšího nepřídeš!“ — —

Ale Podestátovi již nebylo do řeči, ani hádky. Něco studeného ulehlo mu v prsou a přemohla ho podivná hořkost a tesknota. Zadrtil jenom mezi zuby cosi o soudu a o přísaze a nevyčkav ani posměšné Záhořovy odpovědi, obrátil se k odchodu. Docela již se zapomněl zeptati Drastila, jsou-li jeho brány spraveny, ačkoliv pouze proto byl přišel . . .

Za to se rozřečnil před kovárnou Záhoř, který se rozveselil, jako by již bylo neomylně dokázáno, že byl neprávem nařčen ze lži. Nejdříve před kovářem s jakousi blaženou rozhořčeností otevřel srdce dokořán a potom i několik mimojdoucích sousedů počastoval širokým vyprávěním o tom, jak podivně zkrotl mladý Podestát, když mu měl své obvinění říci veřejně a před lidmi do očí.

Zpráva se roznesla vsí, a zároveň s ní letěla od stavení k stavení druhá, neboť ani sousedky nemlčely, a tak se stalo, že do večera každému bylo známo také, jak se choval o příhodě kovář a jak Nana. Večer na přástkách byla ženskými událost na všelijak přetřásána, vysloven mandel dohadů — a tu teprve se nemohl nikdo dobrati kloudného závěru . . .

I čekala celá vesnice netrpělivě na konečné rozhodnutí, jako na boží smilování, neboť ono jediné mohlo zjednati alespoň trochu jasna.

Jediný, kdo stál stranou zájmu vesnice, byl právě Podestát. Jemu byla již pře o dlužné peníze celkem cizí. Vytušil, že Záhoř necouvne ani před přísahou, a že neodvolal žaloby, stalo se pouze proto, aby mu byl Záhořovou křivou přísahou svatosvatě zaručen trest boží, v nějž ne-

zlomně věřil, neboť se nelišil nikterak od svého prostředí. Na Chodsku bylo sice ode dávna přehojně pochybovačů a lidí odlišných názorů ve věcech víry — ale bezvěrci se tu nerodili; což však nikterak nepřekáželo a také nemohlo zabrániti, aby se tu nerodili jedinci, obdaření velmi širokým svědomím.

Podestáta hnětlo cosi zcela jiného. Byl udeřen v mužské hrdosti, uražen v důstojnosti hospodářově — ale co zabolelo nejvíce, byla pošramocena i jeho selská pýcha. Lidé ve vsi věděli o úzkých, v nichž se ocitl před svatým Martinem. Bylo jim zcela jistě známo i to, že si musil vypůjčiti na výplatu čeledi. Taková byla jeho bolest. A byla krutá; neústupná a hlodající, neboť zasáhla sám kořen selské bytosti.

Proseděl celý den za stolem s podepřenou hlavou a pomračoval se. Slovo mu však nevyklouzlo z úst. Na tolik už byl hospodářem, že za nic na světě by si nebyl postýskal ženě. A Dodla zase věděla příliš dobře, že selka musí býti hluchá, slepá i němá, přelítne-li sedláku přes nos něco, do čeho jí nic není. Chodila kolem muže, hleděla si své práce, vyšla i do stáje dohlédnout na krmení a k dojení — pravá selka. Jenom podvečer se maličko udivila, když muž vzal čepici a dýmku a zaměřil do hospody, ačkoliv tak učiniti bylo jeho zvykem pouze v nedělním odpůldnu.

Vrátil se však brzo, ale zase mlčel . . .

Teprve když ulehli, a sencí prostřela se tma, nedalo mu, aby si neposteskl. Jen tak pro sebe zahovořil do stropu, jako by se domníval, že žena spí. A Dodla skutečně pod duchnou ani nedutala, časem i lehýnko zachrápla, aby se nezdálo, že poslouchá; ale uši bystřila jako kočka . . .

Ráno vstala, jako by se nebylo nic událo, ale na poledne zakouřilo na stole mužovo oblíbené jídlo .

A Podestátovi, třebaže byl sedlákem, mužem a hospodářem, se maličko ulevilo . . .

Nadešel den soudu . . .

Po kraji bylo již sněhem bílo, a nebylo daleko do vánoc. Sněhu bylo po kolena, a místy závěj zvýši člověka. Sníh tu byl vždycky doma. Každá břichatá mráka, která se s ním bůh ví odkud vlekla a jenom s velkou námahou vylezla po bavorské straně na Čerchov, zatrhla se na něm pravidelně o vršky špičatých smrků — a již chumelilo, jako když se roztrhne peřina z výbavy. Tentokráte byla zima nejen raná, ale i zvlášť tuhá. Se stromů jinovatka od svatého Martina skoro ani nesešla. Všecko do daleka bylo slitá bílá pláň, až oči přecházely a bolely, šel-li člověk venku.

A toho dne šli silnicí čtyři lidé. Pěkně v páru. Napřed dva, a hon cesty za nimi zase dva. Ti, kteří šli napřed, byli starosta a mladý Podestát, a za nimi stejně ostře si vykračoval po chrupajícím sněhu starý Záhoř se synem Vondrou. Cíl cesty obou dvojic byl stejný: — Domažlice . . .

Šli k okresnímu soudu, v jehož místnostech měla býti skoncována pře vypůjčených peněz. Dělo se tak sice na přání mladého Podestáta, ale ani starý Záhoř nebyl nespokojen s takovým dořešením. Naopak usmíval se cestou a šel krokem tak spěšným, až ho syn napomínal k volnější chůzi, obávaje se, že dostihnou chodců před nimi jdoucích, a že tím i propukne hádka a svár uprostřed polí. Obával se právem, neboť u obou stran dostoupilo napětí v poslední chvíli před rozhodnutím nejvyššího stupně, třebaže u každého se utvářilo naprosto odlišně. Podestáta zmocnilo se rozechvělé rozčilení a neklid, kdežto Záhoře právě naopak ovládl smír a spokojená blaženost. Věděl, že za krátkou chvíli bude mu podstoupiti malou zkoušku, kterou, jakmile ji přestojí, bude úplně očištěn přede všemi sousedy a celou vesnicí. Cítil v sobě dosti síly neochvějně vydržeti do konce, necouvnouti — a toto odvážné odhodlání dodávalo mu podivuhodné lehkosti. Zdálo se mu, že na zádech mezi lopatkami narůstají mu neviditelná křídla. Byl neustále o krok napřed, popouzeje tak Vondru, kterého vedle bázně před dostihnutím předních chodců tyransky sužovala levá bota, tlačící ho nemilosrdně v nártu a pod patou. Nemohl se proto občas zdržeti rázného zaklení . . .

Ale tatík naprosto nechápal synovy těžkosti. Vedle touhy po ukončení poháněl jeho kroky ještě cosi jiného. Od několika dnů pociťoval zvláštní dráždivé nedočkavosti, jakéhosi hráčského rozčilení člověka, který vsadil všecko na jedinou kartu — a zvědavě čeká, jak se mu obrátí... I v tom byl pravým synem kraje, zalidněného tomášsky pochybovačnými lidmi, nedůvěřivci, toužícími vždy o to, aby vše sami vyzkoušeli, a setrvávajícími ve svých pochybách a nedůvěře, i když zkouška dobře dopadla, neboť ani tehdy po jejich názoru není vyloučena náhodnost zdaru . . .

(Pokračování.)

✱

Emil Edgar:

TŘI HŘBITOVY.

Na našich hřbitovech beze stromů, bez krajinné krásy, hřbitovech zkažených byrokracii (hřbitovní správou), křiklavou pompou, nevkusem a ideovou mizerií kamenictví, takže se podobají rozsáhlým skladištím kamenických závodů — vzpomínám na tři hřbitovy daleko za horami, hřbitovy vzácně krásné a ničím neporušené opravdové hřbitovní nálady. Leží v cizích státech a přece jsou naše, představují naši nejkrásnější tradici hřbitovní.

Nikdy mi nevymizí z paměti hřbitov Dětvanců. Není to hřbitov jako umělá součást kraje; jen kus země v krajině sotva vymezený, kopec s rovy a nad nimi prosté křížky dřevěné, stříškou chráněné, jeden jako druhý, ale co tklivé harmonie dýše z tohoto kousku země, mrvené několika generacemi nejrázovitějšího slovenského lidu, jak mohutně promlouvá k vám ničím nerušená přírodovost tohoto hřbitova, ničím nedotčená souvislost s celým obzorem, jehož srostlou součástí je.

Venkovským hřbitovem zcela jiného rázu je „cinter" ve Vrbovcích (Nitranská stolice) nedaleko moravských hranic. Rozsáhlý hřbitov rozprostírá se na rovině, ale přes zídku do něho nevidíš. Hroby jsou odsunuty poněkud od zdi, aby hned za zdí učinily místo vysoké živé stěně hustě vedle sebe řazených topolů, jež monumentalisují hrazení „cintera" vysokou hradbou stromů a činí tak pohřebiště monumentální hřbitovní zahradou.

Třetí je hřbitov našich exulantů v Ochranově, kde si osada bratrská zachovala podnes svůj českobratrský hřbitov v úplné své rozhodnosti a čistotě. Hřbitov Ochranovský, jejž jenom živý plot a dvě aleje oddělují od ostatního kraje, vypadá jako tichá zahrada. Na jedné straně hřbitova pochovávají muže, na druhé ženy, zrovna tak jako se rozdělují v modlitebně bratrské. Jiného rozdělování hrobů není. V českobratrském názoru na ctění mrtvých jsou všichni rovni. Bohatí neodlišují se jako u nás od ostatních hrobkami, jež jsou plny chlouby a přepychu materiálového, lesknou se hlazeným mramorem nebo leštěnou žulou a blýskají zlatem nápisů, mříží a svítilen; každý hrob dostane jedinou a stejnou ozdobu: desku pamětní. Na trávníku leží vedle sebe prosté kamenné desky zdéli 70 až 100 cm, do nichž je vyryto jméno zesnulého, rok narození a smrti a pod ním typické „odešel v radost Pána svého". Loubí stromové a jednoduché dřevěné zahradní lavice jsou jedinou ozdobou tohoto hřbitova, o němž bylo právem řečeno, že náleží „snad k nejpoetičtějším místům světa".

Proč vzpomínám těchto tří hřbitovů: proto, že všechno, co myslí u nás na obrodu a očistu hřbitova, na hřbitov jako umělecké dílo, může se na těchlo příkladech učit prohloubiti myšlenky o významu tohoto místa, může se o tyto tři hřbitovy opřít duchově i výtvarně a přijímat odtud popudy nejcennější.

Učí především, čím a jakým má býti hřbitov venkovský: ničím jiným než kusem krajiny, nenápadně pozměněným, jemuž se vše podrobuje, jeho rázu a náladě hoví. Hřbitov velkoměstský bude u nás snad vždy postrádati krajinné krásy a půvabu přírody, jež se zde nemůže rozvinouti; naprosto však nemusí postrádati souzvuku a shody celkové, bude-li jen harmonicky rozvinutým prostorem, a pochopí-li budovatelé hřbitova a ti, kdož mají nad ním bdíti, čemu nás učí nejvýmluvněji příklad ochranovský: nutnost, zavésti zde vládu jisté kázně, jež podrobuje jednotlivý hrob v zájmu souladného účinu celku rovnajícímu řádu. To je základní jednotící myšlenka, s níž hřbitov jako umělecké dílo stojí a padá.

Naprostá tvarová jednotnost neozdobných pamětních desek (i hroby hraběte Zinzendorfa a jednotlivých členů jeho rodiny uprostřed hřbitova Ochranovského liší se jen velikostí kamenů od ostatních), ráz těchto jediných ozdob rovů — v tomto bodě jest řád Ochranovského hřbitova pro dnešek poněkud úzký, pro dnešní lidi příliš puritánský; může zavazovati vlastní souvěrce, protestanty radikálního směru, stěží však lidi, jíž mu nejsou duševně blízci, jimž se nechce, aby tvář tohoto prospěchářského světa byla po smrti tak prostě jednostejná.

I pro ně však platí, lépe řečeno: bude muset jednou platit, co je v ohledu formálném podstatou krásného dojmu hřbitova ochranovského a zároveň základní myšlenkou architektonického hřbitova vůbec: ukázněná souladná úprava prostoru hřbitovního a jeho povšechného rámce a pohledové sjednocení náhrobků. Jednotu hřbitova lze zachovati jen tehdy, když se náhrobky navzájem neruší, nýbrž když příbuzností materiálovou, příbuzností hlav-

ních tvarů a souhlasným pohledem výškovým sdružují stromy a keři oddělené pole hrobů v jednotnou skupinu pomníkovou, jež stejnou velikostí svých členů a stejným tvarem povšechným vyjadřuje vespolnost mrtvých a rovnost důstojnosti lidské po smrti, dávajíc zároveň jako celek krásný a náladový pohled hřbitovní. V tomto směru bude nutno svobodu jednotlivcovu na hřbitově poněkud omeziti.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

VI.

Za čtrnáct dní po té bouři a povodni — právě v neděli — rozstonal se v baráčku Lojzíček.

Dopoledne byl mrzut, fňukal, pro všecko mračil. I bití od mámy dostal. Venku bylo nevlídno, syrovo, s nebe visely dlouhé, šedé, koudelovité cáry a země, divná přadlena, tahala z nich tisíceré mokré provázky. Okna baráčku byla stále plna velkých krůpějí, do střechy bubnovaly, před záhrobní žblunkaly.

Odpoledne Lojzíček zemdlel, posedával v koutku, hlavičku pokládal. Navečer měl horkost, jíž přibývalo, ústa pootevřena, jazýček vyprahlý. Kačenka běžela ke Kinderpepi a ta poradila studený obkladek na čelo, kolem krku, a vařit lipový květ.

Nespali s ním celou noc. Ráno byl hošek ještě mdlejší, jíst nechtěl, v hrdle mu chrčelo i pištělo, tělo bylo suché a horké, oči hořely.

Kinderpepi přiběhla sama, kloktadlo přinesla, thé a zas jen ty obklady radila.

Bylo však hodinu za hodinou hůře. Poledni Lojzíček hořel, ústa měl pootevřena, nosík zduřelý, oči jako ze skla, nemluvil, dech těžce vyrážel. Navečer Lojzl, všecek ustrašený, nevěda už, co počít, vyletěl do šera, po silnici přebíhal, rukama lomil, k nebi hlasitě křičel o pomoc, vlasy rval si s hlavy.

Kačenka nenaříkala; sedíc na pelesti, očí s dítěte nespouštěla, obklady vyměňovala, hlavičku časem pohladila šeptajíc: „Mý klučiště drahý!" Malá Kačenka sedala po koutcích, hrála si a šeptem rozprávěla.

Před půlnocí Lojzíček po křečovitých záchvatech dokonal . . .

Lojzl vyletěl do černé tmy za stavením a úpěl tam jako zvíře. Žena klečíc u postele, hlavu měla zabořenu do svrchnice, nožky hošíkovy objaty.

Drobná Kačenka chrupala v koutku u svých kraviček . . .

Ve středu, hned po jitru, Lojzl nedělně ustrojený, vykročil z baráčku, Kačenka s černým šalupem přes hlavu, Kačenku nesouc na ruce, za ním. Lojzl nesl pod paží bílou rakvičku s papírovým křížkem a s ‚dušičkami' — s dvěma to papírovými, kudrnatými hlavičkami s křídélky. Nesl Lojzíčka na hřbitov; na záškrt jim umřel.

Klapka dveří za nimi ťukla; vyšli na silnici a kráčeli vedle sebe mlčky. Maulvincova dlouhonohá Kristla a potom i několik jiných drobných dětí, tak jak u domů právě byly, cupalo za nimi.

Kačenka cestou prosila, že také ponese, ale muž nedal.

Sami si Lojzíčka uložili do mělkého hrůbku, starý farář zadarmo vykropil, pomodlil se tři otčenášky a stiskl oběma ruku.

Když odešel, a hrobník začal zasypávat, Lojzl se houkavě rozkřičel a žena svíjela se na zemi. Malá Kačenka klidně dívala se po dětech, jež také přihazovaly hrud. . .

Téhož odpoledne chytila se nemoc i malé Kačenky. Všecko bylo stejně jako u hošíčka, ale rychleji. To už oba rodiče chodili jako vyjevení. Přišla Maulvincová i s ním, přichvátala Kinderpepi, zastavil se Kvitšanton, vzkázali tetce na Lhotku.

Každý radil, ale platno nebylo nic.

V sobotu odnášeli také Kačenku. Pochovali ji vedle hoška, i jeho rakvičku při tom zas viděli.

Teď už tolik nekřičeli, neplakali. Zaslzel však starý farář . . .

Do hlavy rodičů padla druhá těžká rána a hlavy po ní ztuply.

Jeden ani druhý neuvědomovali si plně, co se stalo. Odnesli synáčka, odnesli za ním dcerušku — mají je tam oba. Stonali, ale bylo to krátce, jako ve snu. Teď tam spolu leží — spí . . . Duším rodičů zdálo se, že děti jen poodešly a zase se vrátí . . .

Lojzl s Kačenkou pracovali skoro jako dřív. Nemluvili, téměř nejedli, ale nářků nebylo. Dětí slyšet není, ale to je jen tak — spí, spí — ale až se probudí!

Ale potom dál do času . . .

Kačenka sedíc u stolu a pletouc, nenadále pustila punčochu, oběma rukama chytla se za čelo a rozkřičela se: „Ježíš, Maria, Josef! My nemáme dětí — Lojzíčku, Kačenko!“

Lojžl vyletěl hned při prvém výkřiku, chytil ženu a jen blekotal a úpěl.

Hodili něco na sebe a už k nim uháněli. Každý s jedné strany vrhli se na široký hrob a plakali usedavě.

Jak se těla jejich nad hlinou třásla, zdálo se jim, že se země také pohybuje — to jak ty děti dole také pláčí...

Bylo v baráčku těžké živobytí, hoře ve dne v noci. A byli s ním sami — živá duše nepřišla... Od rána čekali, aby byl večer, od večera, aby bylo jitro. Myslili na děti, ale slova si o tom neřekli.

Uplynul září, uplýval říjen.

V polích bylo pusto, měkkoty zmrzlé, někdy sněhem poprášené, palouky s bílým mrazem, na stromech při silnici ošňořené kožíšky z jinovatky.

Bývala Kačenka vždycky na dech špatná, ale ani teď nedala a na roští chodila. Běhával jí však pro hotovou otep naproti.

Doma nejednou se na ni stranou zadíval, připadaloť mu, že se tratí, ale Kačenka měla všade oči a hned se ozvala: „Co se zas díváš, jako bys mě chtěl uřknouť!“

Spozoroval však, že v noci kale nespí, že v krátkém spánku těžce oddychuje v hrdle že jí píštívá. Jen se potom pod peřinou úzkostně krčíval.

Když se ozval, co ji bolí, odpovídala mrzutě: „Ale, vždy jsem spala, proč mne budíš?“

Vařila si však lipový květ, jitrocelové kořínky a o čem kde slyšela.

Jednou ho sama vzbudila: „Ty, Lojzíčku, slyšíš? Namoč mi hadr a dej tuhle na srdce!“

Vyskočil z lůžka, běžel sem, běžel tam, zmaten sháněl. Zuby cvakaly mu hlasitě.

Namočil hadr, položil na srdce, přikryl a zůstal stát u postele; nohy se pod ním klepaly.

„Lehni si — už to přešlo — ať ještě nestůněš!“ pravila mu klidně.

„I kde pak já, mě se nic nechytí!“

„Jen mlč, co bych si počala bez tebe!“ a s úsměvem pohladila mu ruku.

Ulehaje huboval: „Do toho lesa mi už nesmíš!“

Když se ráno opět chystala na roští, nepustil jí.

„Jdi — děláš se mnou!“ durdila se. Ale náhle se zasmála. „Prosím tě, kdybych umřela, čím bys topil!“

Pod Lojzlem všecko se zaklepalo. Skočil a sevřel ji do náruči.

„Jdi, děláš se mnou — však já ti neumřu, to se neboj a netěš!“

Lojzl se rozplakal.

„Mlč, bloude, já tě neopustím! To jen tak někdy něco zlobí, už nejsme mladí. Vždyť víš, jak jsem ti tenkrát na pastvě řekla, že tě mám ráda!“ A chvíli se škrtili...

Před Všemi svatými navečer Kačenka zatopivši, povstala od kamen, ale náhle se zamotala.

„Ježíši — hlava!“ vykřikla cizím hlasem a chytla se oběma rukama za spánky.

„Co — co se děje!“ vyletěl z třínožky, ale v tom už se mu žena svalila k nohám.

„Pro Krista!“ zařval, až se to rozlehlo, a chytiv Kačenku dovlekl ji na postel.

Otevřela naň oči, až se zamotal. Skočiv namočil hadr v konvi a položil jí ho na čelo.

Žena nic...

Vzal ruku, jež visela jí s lůžka, aby ji dal na peřinu.

Zachvěl se však hrůzou.

Vyletěv z baráčku na silnici, zmateně hleděl v pravo, v levo.

Nevěděl, co počít, ale již se rozletěl k Maulvincovým.

Seděli právě u stolu a loupali bandory.

Maulvincová vidouc ho, vyskočila zděšena.

„Kačenka — Kačenka — ona snad skonává!“ drkotal.

Letěla za ním, jak byla.

Kačenka už byla mrtva...

Maulvincová honem přitiskla jí víčka.

Seděli na pelesti a mlčky dívali se na ni.

„Ne, ne — ne, ne — omdlela jen!“ a pobíhal sedničkou.

„Vždyť vidíte,“ odvětila slzíc a šla pootevřít okno.

„Dejte mi košili a šaty, ustrojím ji,“ pravila potom šeptem, „a máte tu trochu teplé vody?“

„Vody? Jako vody?“ a běhal nevěda, čeho se chytit.

Rézi vidouc, že s ním nic není, starala se sama.

Umyla Kačenku a ustrojila.

Přištrachal se i Maulvinci, přiběhly tři děti.

Lojzl sedě u Kačenky jen se pořád klepal a řeči s ním nebylo.

Konečně Rézi pravila: „Nono, nic platno není — Lojzíček s Kačenkou si pro ni přišli! Musíme domů a vy si lehněte, ráno se všecko udělá — — Nebo pojďte s námi k nám, na zem vám ustelu!“ a přikryla zesnulou prostěradlem.

Když se Lojzl ani nepohnul, zticha odešli.

Seděl dál bez hnutí... Ticho bylo, jen hodiny rychle tikaly.

Náhle se vzpřímil, poodhrnul prostěradlo a sáhl Kačence na čelo.

„Kátle — Kačenko, slyšíš?"

Rychle ji zas přikryl.

Natáhnuv boty, kalmuk, naraziv čepici, sfoukl lampičku a vyběhl z baráčku.

Chvatně pustil se do noci. Na Lhotku letěl, pro tetku...

Ráno vrátili se spolu. —

Měla Kačenka pohřeb. Přišlo mnoho městeckých lidí, páni nepáni.

Čtyři strejčkové nesli ji na marách pod černým příkrovem — Maulvinci byl mezi nimi, Lojzl poklusával vzadu, Minutka a Schvarzblattel po stranách.

Řeči s ním nebylo, pořád byl jako ze dřeva. Ani u hrobu nic — jen se díval a díval. Zahrabali ji vedle dětí, a všecko se zas mlčky rozešlo.

Jináč není...

Tetka zůstala v baráčku ještě dva dni, ale pak, že musí k svým a že zas přijde.

„A ty taky přiběhni..."

„Jojo — jojo —" a vyprovodil ji na silnici.

* * *

Lojzl zůstal v sedničce sám.

Pobízela ho sice tetka, radila mu Koberka, aby se odstěhoval na Lhotku, že tam snad také kousek ševcoviny bude a na jarmarky že může dělat, jako Bezinka dělával, ale Lojzl jen mávl rukou a broukl: „I kdepak to!"

Maulvincová, Kinderpepi, Šparpohlka domlouvaly mu: „Tak sám v tom přece být nemůžete, zahynul byste!" Poslouchal, přisvědčoval, ale na konec pravil: „Nějak to udělám!"

Hlavu měl bez myšlenky; pod temenem něco těžkého leželo.

Skutečností, že mu děti a teď i žena na vždy odešly, se neobíral, a když se něco přece ozvalo, duše toho plně nepocítila. Byl sice v sedničce sám, ale bylo mu, jakoby mu byly někam odešly, jak chodívaly, a každou chvíli že se mohou vrátiti. Kdyby se byly otevřely dvéře, a Kačenka s dětmi vešla, nebyl by býval nijak překvapen.

Když seděl na trínožce a řemesloval, bylo mu, jakoby Kačenka za ním chodila nebo pletla, a děti si hrály jako jindy; když si topil a vařil bandory, dělal to klidně jako dřív, ledaže v prvý čas zapomínával. Jen večer, když chystal se k spánku a kolem stále bylo ticho úplné, úzkostná bolest projela celým tělem; honem uléhal, zakublal se a usínal jako dřevo.

Maulvincová mu časem koupila mléka, vyprala mu, ale jináč obstarával si všecko sám; pro chléb si došel, kávy i cukru koupil, všecko, jakby ho Kačenka pro to byla poslala. Lidé s prací přicházívali málo — cítili hrůzu, jež do baráčku vpadla, víc než on. Tam, kde nebožtík leží nebo odkud ho nedávno vynesli, cizí lidé neradi vcházejí.

Kdo přišel, vedl stejnou: „Člověče, jsi tu jako křeček" — — nebo: „Budeš muset hledět, aby sis udělal zas nějaký pořádek!" Hůř bylo, nebyla-li práce a nastala prázdnota v činnosti... Venku seděla zlá zima. Mrzlo, až zas šindele bouchaly a všemi skoulami dral se ostrý chlad do světničky. I když topil, záblo.

Jednou ozvala se mu zcela živě Kačenčina slova: „Prosím tě, kdybych umřela, čím bys topil!" Rozplakal se tak, že si bušil do čela a vlasy rval žalem.

Nevěděl potom, co úzkostí počít. V noci spát nemohl, rozsvítil, usedl na pelest ženiny postele, chvílemi hmatal tam, kde ležívala její hlava, rukama lomil a zas pláče nořil hlavu do polštáře.

Když v hrůze přečkal noc, letěl na hřbitov, padl tam do sněhu, jenž čerstvý rov s okolím skoro vyrovnal, a ležel jako bez ducha.

Neplakal, nežaloval...

Stavil se v kostele, usedl v koutku při stěně, neviděl, co se děje a vzchopil se teprve, když ho probudil dědeček kostelník pravě:

„Lojzl, musím zavřít!"

„Jojo — jojo — už běžím!" zasmál se a chvátal domů. —

Byly chumelice, sněhu do půl oken, a zas vichřice přišla s vánicemi.

V sedničce bylo šero, venku divá severije, v lesích praštělo, údolím hučelo jako při nepřetržité hluboké bouřce.

Stromům na břehu silnice vyhlížely ze závějí jen koruny těžce ochumelené, lesům čouhaly z běla sotva konce snítek.

Nebylo-li práce, Lojzl polehával nebo zas chytl lopatu, koště, prohazoval kolem baráčku, dělal cestu k silnici.

Přibíhal domů zpocen, prsty maje jako roubíky.

Maulvincová mu jednou povídala: „Člověče, jste teď v té kukani jako ti nahoře v boudách — sám a sám. Kolikrát, když v noci nemůžu spát, myslím si, jak jste tu zůstal!"

Lojzl zakrabil: „Tak mě tu Kačenka nechat neměla!"

„Neměla — neměla — ale poručme si. Myslíte, že to udělala ráda? Kdo pak ví, co si v té chvíli myslila.“

„Ale tak najednou — pryč a pryč za dětmi a mě tu nechala!“

„Je jí líp —“

„Toť že je, jsou tam spolu, mají se rádi.“

„Povídají si o vás.“

„Ale já je neslyším — ať si mě taky vezmou!“

Maulvincová ho chvíli mlčky pozorovala.

„Poslouchejte, vy byste měl jít k někomu do díla, nebo do mlejna zas, jak jste býval.“

Ale Lojzl odbroukl: „I kde pak to — a co by říkala!“

„Co by říkala, jste jako pes a byl byste mezi lidmi!“

„Kde bych co hledal, na nějakého skotáka jsem už starý a je přeci řemeslo!“

„Bylo by vám veseleji!“

„Povídám, ať si pro mne přijdou!“

„Nějakou bábu byste si měl do baráčku vzít, aby vám aspoň uklidila, uvařila.“

„I vždyť já si uvařím!“

Krejčice vidouc, že jsou s ním marné řeči, povstala k odchodu. Stojíc již u dveří a zamyšlena ho pozorujíc, náhle lítostně zvolala: „A zas si myslím, co by náš táta dělal, kdybych já tak odešla!“

Lojzl mlčel.

„Vy si tuhle sám pomůžete, on by snad zahynul.“

„Musel by taky — a má děti — Kristla je už dost velká.“

Mistrová mávla rukou: „Jenom jestli by chtěla.“

„Bodejť by nechtěla — dcera!“

„I děti, když odrostou, mají svoje. A on se ten náš táta o nic nestará!“ Náhle se usedavě rozplakala: „Jen nadává a lajdá, pije a dluhy dělá, už toho budeme mít po lomenici!“

„Vy děláte za kolik!“

Plačíc, mávla paží.

Lojzl díval se na ni, tím usedavým pláčem překvapen; zároveň však pocítoval úlevy v bolesti vlastní.

„Kdyby radši ten můj barák někdo koupil, lidé by tátovi aspoň neuvěřovali, neměl by nač vypůjčovat.“ V tom žalně vybuchla: „A já bych byla člověku nebe snesla! Lítám, aby měli živobytí, a jeho práce pálí, pije a karbaní. Já nevím, jak my to vydržíme!“

„Vy všecko vydržíte!“

„I už taky tak nemůžu. No, dej vám Pánbůh dobrou noc!“ —

Hlavní příčinou, proč Lojzl z baráku nechtěl, i když ho lidé vybízeli, když mu sedničku nabízeli, když pan otec Hamáček mu pravil, že by mohl zas k němu, byly myšlenky, že tady v baráčku je přece s Kačenkou a s dětmi.

Pravé vědomí toho, co se stalo, dostavovalo se však časem mocněji.

U práce vydržeti nemohl a aspoň kolem baráčku pobíhal. Nač se doma podíval, co do ruky vzal, připomínalo mu Kačenku a děti. Každý kus nádobí, šatu, zbytky dětských páraček i to roští v kůlně mu jich připomínalo. Vždy vzpomínal, jak se co do stavení dostalo, jak to s Kačenkou kupovali, snášeli. V duchu viděl, jak se děti sedničkou batolily, jak s mámou chodívaly silnicí. Slyšel je cupat, mluvit, na lůžkách chrupat a nemohl věřit, že zde již tak nikdy nebudou.

Bolestí rozdiven běhal na hřbitov žalovat, že ho tu tak nechali a co si má sám počít. Přál si, aby si ho taky Pánbůh vzal, modlil se, aby si pro něj přišly.

Doma bývalo mu stále ouzko. Chodívaje odpoledne ze hřbitova, zastavoval se ve velké hospodě neb i do tovární kantiny zašel. Sklenku jaloucouky nebo oltvotru si poroučel a potom skrčen, zamyšlen chvilkami usrkával.

„Also wie geht's, Lojzl, wie geht's?“ ptával se ho Ochsenwirt.

„Schlecht — schlecht —“ ledabyle odpovídal.

„Jojo — oba 's giht ne ondršl“ těšíval ho hospodský.

Tovární vrátný Marvánek, široký, s dlouhými prokvetlými vousy, vida ho u vrat opřen přicházet, zdaleka zasmušeně naň hledíval.

„Vítám tě, hochu, běžíš mezi lidi?“

„Běžím.“

„Stejská se ti, soudím, viď?“

„Stejská!“

Topič Bittner, širolící, zardělý, s tichým úsměvem na ústech, kynul mu rukou a volal: „Grüsz' dich Gott, Lojzl!“

U továrny přebíhali dělníci, každý ve vysoké, široké, tlusté a rozmočené zástěře, mandl hučel, starý Kalvach, vozka, jen v brslenkách, ve vysokých shrnovačkách, rozhalené a vyhrnuté košili, se širákem na hlavě, krátkou dýmečkou v koutku úst, nesl koním putynky vody nebo zas nakládal bedny s vébou; vida Lojzla, usmál se, řekl: „A, Lojzl!“ Host však nevida, neslyše chvátal do šenkovny, usedl v koutku a potom zvolna upíjel. Přišel-li známý dělník a usedl k němu, Lojzl sotva odpovídal, poslouchal, svědčil, ale co soused rozpráví, kale nevěděl. (Pokračování.)

✱

LITERATURA.

G a b r i e l a P r e i s s o v á : *Zahrady.* (Gazda z Gomby. — Trio u sv. Romalda. — Zahrada. — Dvě ukolébavky). Nákl. J. Otty.

Ve věnování své knihy vzpomíná G. Preissová vítězného výroku nad válečnou vřavou: „Nám patří zahrady celého světa" — a výroku o „zahradách, které dovedou nejspíše všechno přetrvat". Takovýmito útěšnými zahradami ve víru životním, láskou k přírodě přímou i ve smyslu přeneseném zabývají se čtyry práce její nové knihy. „Gazda z Gomby" sní o trvalé kráse, které nedobuduje; v klášterní idyle „Trio u sv. Romalda" zakládá se zahrada, jako památka věčně živá i jako pokání; v „Zahradě" láska k stromům zburcuje milostného zaslepence, ale místo štěstí rodinného ponechá mu budoucnost jen v rozkvětu rodných lánů; ve „Dvojí ukolébavce", nejméně v rámec zapadající, děti jsou štěpy v zahradě lidského štěstí. Obě poslednější práce dějem jsou rázu běžnějšího; klášterní idyla „Trio" je zasazena do krajiny sugestivně kreslené, typy jsou malebně tvořeny, jmenovitě mladý, bláhový fráteříček Antal. Nejzajímavější figurou knihy je Danyš Horel, gazda z Gomby, jejž gazdina si vzala „pro radost života", a jenž pochopením této radosti světí též svůj další život. Tímto pochopením a ušlechtilou ctižádostí jest krášleno jeho sobectví, kterým láme srdce své chudé milenky, za něž je ztrestán zkázou druhého manželství. Jeho veselé furiantství — „rozvera" — činí postavu nesmírně milou; v jadrné té bytosti je vřelá krev. Kresba postav jest silnější stránkou knihy než komposice dějová; v „Gazdovi" a „Zahradě" vyskytuje se týž motiv, oblouzení muže mimořádně probudilého nastrojenou loutkou; snad jest opřen o výjimečnou skutečnost, ale v podstatě není věrojatný, aspoň ne věrojatně podán. Povídky vypravovány jsou s lichotnou měkkostí, která jest příznačným půvabem prací G. Preissové; mluva obohacena jest krásnými slovy a úslovími z nářečí, některých však až zneužíváno („rozverný"); tím nemileji se dotýkají mluvnické nesprávnosti (pomíjení druhého pádu po záporu, „můj" a p. místo „svůj", „přistávajíc si... napadl jí" atd.), zaviněné spíše ležérností než neznalostí. Také korektura tisku druhé poloviny knihy byla, zdá se, provedena velmi spěšně a zanechala mnoho tiskových omylů. *Kaz.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

N o v ý M á n e s. Je to podobizna s letopočtem 1851. Modelem je bohatá Pražanka oné doby ve svém pokoji, usazená v křesle ozdobně vyřezávaném. Žena připravená, paní nevysoké postavy. Oblékla elegantní šedohnědý sametový úbor a přehodila přes ramena černou mantilu, nezakrývající krásné hrdlo šperky zdobené a jemně pěstěné ruce, vědouc, že tmavý šat sluší nejlépe její svěží tváři. Nejvýhodněji ustrojena povolala k sobě portretistu té doby nejpovolanějšího, od něhož žádá, aby obraz její byl důstojnou rodinnou podobiznou, měšťanskou represen.ací, měl tón salonu. Sotva tušila, že podobizna její bude míti své místo v umělecké historii jako skvělé dílo velké osobnosti umělecké.

Obraz je především podobiznou zažitou jako každý Mánesův obraz ženy. Odtud tolik láskyplné sympatie, již do obrazu vložil. Hlava se mu zatočila, krev zabuchala před touto krasavicí; brzy zkrocena zůstala uctivá důvěrnost pohledu, malířovo očarování, radost z krásné bytosti. Tato nálada malířova, prudké oživení temperamentů, nervů a smyslů, přecházející soustředěně v malířský obdiv a malířské laskání, chvěje se v každé částečce, v každém koutku obrazu, leží i mezi tahy štětce. Model je pozorován a podán citlivě se chvějícími smysly, zcitlivělým viděním a malířským lichocením nejjemnějšího způsobu. Látky mají sametové kvality barev, tvář má hedvábnou a oduševnělou pleť; zvláště ruce jsou cítěny s opravdovou finesou. Podobizna ukazuje Josefa Mánesa na vrcholu jeho umění: je v ní jemnost ducha Mánesova a všechna technická vyspělost, pružnost a hebkost jeho talentu.

Je také pravou, v dobrém smyslu representační podobiznou pražské měšťanky. Malíř hoví přání objednavatelčinu, aniž propadá konvencionálnosti. Co by u slabého malíře převažovalo jako látka, je u Mánesa prolnuto a přetaveno v dokonalou jednotu, má náladu prostředí. Je obrazem svrchovaně kultivované malby i dokonalým celkem. Nejvybranější vkus a krásný celkový tón, to ji zvláště vyznačuje a činí obrazem delikátně noblesním a vznešeným. Světle žlutohnědé, na originálu, neklame-li mne vzpomínka, o jeden odstín víc olivově nadechlé pozadí, šedohnědý a černý úbor, podložený rudou barvou křesla, jež veznívá v obraz stlumenou živostí, dává překrásný soulad, z něhož vystupuje zářivě hlava a ruce jako jediný živý kontrast. Obraz má velkou určitost malby. Sledovat štětcovou práci Mánesovu, jež je citlivá, jemná i volná, zastřený tah sedí pevně na svém místě, je prostě rozkoší.

K podobiznovému umění Mánesovu řadí se kus nad jiné znamenitý, z nejdokonalejších, jež M. namaloval. Visí v obrazové sbírce továrníka O. Kretschmera, vyrůstající v největší soukromou galerii českých obrazů; tam je také — budiž dovoleno prozraditi to — protějšek jeho.

Přišla doba, kdy pobožně sbíráme každou črtu z ruky Mánesovy. Kdo není z toho stále

užšího kruhu šťastných pozemšťanů, jež mohou nabýti velkého originálu Mánesova, těm podává „Unie" v nejsvízelnější době grafického průmyslu obraz náhradný ve výborném technickém provedení. Co lze za dnešních poměrů trojbarvotiskem dáti, je podáno s největší pomyslitelnou věrností. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

K posledním volbám ve IV. třídě České Akademie.

V našem českém životě je všedním zjevem, že jméno vážného a zasloužilého pracovníka vláčí se à pranýřuje v novinách, aniž se jeho nositel čím provinil. Ale snad po prvé se stalo, že dobrý a významný spisovatel byl vydán ulici proto, že jej čtvrtá třída České Akademie řádnou volbou zvolila za dopisujícího člena svého, a dodatkem proto, že tato jeho volba nebyla ve valném shromáždění Č. A. dostatečným počtem hlasů schválena. Tato novinářská prakse byla zavedena teprve po poslední, listopadové volbě ve IV. třídě, a její obětí stal se spisovatel František Procházka, profesor a škol. rada v Kolíně (pseud. Franta Župan).

Příkoří, kterého se František Procházka dožil proto, že byl 26. listopadu IV. třídou Č. A. zvolen za dopisujícího člena, dotýká se beze vší pochyby trapně všech členů řečené třídy, kteří mu dali své hlasy. Nejtrapněji dotýká se arci mne podepsaného, poněvadž podnět k jeho kandidatuře a volbě vyšel ode mne, v úmyslu a přesvědčení nejlepším, a naprosto bez vědomí Procházkova. Bezděky, nemoha se naditi nesnášelivých a mstivých dozvuků volby jeho, stal jsem se původcem toho, že výborný spisovatel, jehož jména se do té chvíle nikdo nesměl nešetrně dotknouti, vydán byl na pospas nepodepsaným a neodpovědným pisatelům znevažujících lokálek. A to mi ukládá přímo povinnost, abych napsal tyto řádky.

Nikdo z oněch, kdož tak nešetrným způsobem psali o zvolení Františka Procházky za dopisujícího člena IV. třídy, nevěděl o jeho tvorbě pověděti více nežli že napsal Pepánka nezdaru, ač i za tuto několikadílnou půvabnou historii z českého života venkovského by nebyla volba za dopisujícího člena Č. A. poctou nezaslouženou. Všemi útočnými a pohrdavými lokálkami byla tu rázem umlčena jeho tvorba předešlá, literární práce celých třiceti, ba bezmála čtyryceti let. A to není jednání slušné a poctivé. Mezi jeho historickými povídkami Miroslava z Lestkova (1881) a Z Přeslavského dvora (1885) a nejnovějším, již třetím vydáním Pepánka nezdary je krom časopiseckých prací (Květy, Osvěta, Zvon) řada knih dobrých a některých výborných, jejichž výčet jsem při svém návrhu podal předsednictvu IV. tř. Č. A. Dotýkám se tuto jen jeho znamenitých obrázků Z přírody (1894), humoristických a satirických knih Talafúsova postel (1898), V pavučině satiry (1905), S průvodem rolniček (1908), dramatické práce (společně s Legrem) V pád (1901). Byla pominuta mlčením i jeho znamenitá sbírka duchaplných bajek Po stopě pravdy (1904), o které se vynikající literární historik český vyjádřil, že od bajek Lessingových v tom oboru nic tak výborného nebylo napsáno. A o tomto spisovateli bylo urážlivě v den valného shromáždění Č. A. vytištěno, že „jeho volba za dopisujícího člena jest Akademii nepříliš ke cti"!

Ovšem, Fr. Procházka překážel prý kandidatuře pp. Viktora Dyka a Fr. X. Šaldy, byl prý kandidován proti nim, a proto prý pak nezvolen žádný kandidát. Taky toto tvrzení není pravdivé. Čtvrtou třídou řádně byl zvolen Procházka, dostav ze šestnácti účastníků volební schůze hlasů čtrnáct. A ježto běželo o volbu dvou dopisujících členů, mohl býti zvolen ještě i druhý kandidát, buď pan Dyk nebo pan Šalda. Ježto však při další volbě dostal pan Dyk toliko dvanáct hlasů a pan Šalda dva, nebyl pan Dyk pravoplatně zvolen. Dva hlasy, odevzdané pro pana Šaldu, byly by mu do Akademie pomohly. To však nezavinil Fr. Procházka. Každý volí po svém přesvědčení, po případě podle svých sympatií. Tak se děje všady. Není a nesmí býti žádného násilí při volbách, ani ve IV. třídě Č. A., ani novinářského nátlaku.

Jest věcí čtvrté třídy Č. A., kterak se zachová v této aféře, k nepotvrzení volby Fr. Procházky valným shromážděním Č. A., do něhož členové ostatních tříd přišli patrně zpracováni, ať řečenými agitačními lokálkami, ať snad soukromým způsobem. Něco však by si měla tato IV. třída Č. A. zapamatovati pro všecky volby budoucí, totiž opovržlivý způsob, jakým o ní a jejích členech bylo psáno v Národu, za týden po valném shromáždění Č. A. Zachovalť se pisatel jeho lokálky v té věci po staré manýře: fedruje své kandidáty do IV. třídy Č. A., arci post festum, uráží šmahem téměř všechny, kdo již řádnými neb mimořádnými členy IV. třídy jsou, jediného Jiráska vyjímaje — a bylo by ovšem velmi odvážlivé a nemoudré, dotknouti se dnes taky Jiráska. Píšeť Národ: „Za to tuctoví spisovatelé, obtížení sice lety a vztahy ke zmíněné koterii, ale nadobro pohřešující literárně uměleckého významu, obsadili přední místa členů řádných neb alespoň mimořádných". Nuže, otevřme Almanach České Akademie na r. 1917 a podívejme se, kdo to „obsadil" (!) přední místa členů řádných. Jsou to Alois Jirásek (Národem tedy vyňatý), Adolf Heyduk, František Herites, Karel V. Rais, Fr. X. Svoboda, Josef

Holeček (autor „Našich"). A členové mimořádní: Dr. Josef Štolba, Ant. Sova, Ant. Klášterský, Jar. Kvapil — a Bůh to naprav! — taky podepsaný. Poslední volbou přibyl k nim ještě Dr. Ant. Zeman (Antal Stašek). A všem těmto „tuctovým" upřen tedy Národem „nadobro literárně umělecký význam". Je dosti nepochopitelno, že pp. Dyk a Šalda chtěli by mezi touto chamradinou seděti.

Jest věcí vyjmenovaných řádných a mimořádných členů Č. A., jak se za tento pronikavý a velmi určitý posudek své literární a umělecké hodnoty poděkují. Nepředpojatý čtenář — tuším — učiní si sám příslušný úsudek o této časopisecké rytířskosti.

Ignát Herrmann.

Koncem prosince 1917.

*

* Dne 31. prosince zemřel v Krakově u vysokém věku literární historik a kritik polský Stanislav hr. Tarnovski (nar. 7. listop. 1837 v Dzikově v Haliči). Účastniv se s hr. Adamem Potockým organisace polského povstání r. 1863, řízeného z pařížského hotelu Lambertova, byl po návratu vězněn přes rok v Olomouci, odkud vyšel znadobro změněn. Z revolucionáře stal se přívrženec a spoluzakladatel haličské strany konservativní, stančikovské — a směru konservativnímu zůstal odtud věren i v celé své činnosti literární. R. 1869 habilitoval se na universitě krakovské pro literaturu polskou a po desíti letech stal se řádným profesorem této stolice. Při tom byl sloupem konservativního měsíčníku „Przegląd Polski" deníku „Czasu" a předákem šlechtické strany, jíž tento list slouží. Rovněž rozhodující vliv měl v „Akademii Umiejętności", jejímž gener. sekretářem byl od počátku let osmdesátých a presidentem od úmrtí Jos. Majera. Byl skvělým stylistou a řečníkem, což mu vyneslo velkou oblibu na universitě, jejímž rektorem byl dvakráte a při jejímž opuštění po 40leté činnosti byl mu vzdán hold takřka královský. Z jeho četných vědeckých prací uvádíme literárně historická díla o Janu Kochanowském (1888), Zyg. Krasińském (1892), H. Sienkiewiczovi (1897), Ad. Mickiewiczovi (1898), čtyry svazky „Rozprav a studií literárních" (1889—91), šestisvazkovou „Historii literatury polské" (1906—1908) a historické dílo „Dzije Polski w ostatnich stu latach" (1893).

A. Č.

*

* O Třech králích oslavilo členstvo Spolku českých spisovatelů belletristů „Máje" v Praze intimní mimořádnou valnou schůzí památné výročí „Máje", který byl založen před třiceti lety jako první samostatné a neodvislé sdružení spisovatelské, aby hájil především stavovské a hmotné zájmy spisovatelstva a dával hlas svůj slyšeti, kdykoli běželo i o jiné literární a umělecké otázky širšího významu. V čele jeho správy vystřídala se řada vynikajících předsedův od Sv. Čecha, Ignáta Herrmanna, Jarosl. Vrchlického, až dnes k Fr. Heritesovi, jehož starostlivá a obezřetná péče vyvrcholuje ideové odkazy předchůdců. Pensijní fond, jubilejní podpůrný fond, ochrana autorských práv, fond pro vdovy a sirotky po spisovatelích, jediné hmotné instituce spisovatelské svépomoci toho druhu u nás, jsou nejvzácnějšími plody na jeho kmeni. Daleko přes čtvrt milionu korun získal spisovatelům ochranou divadelních her, opatřil stálou pensi celé řadě spisovatelů žijících, a to vše z malých prostředků, z drobných sbírek, neboť neměl dosud toho štěstí, aby pravidelněji velkými odkazy a dary bylo naň pamatováno. „Máj" to byl, jenž ozval se rázným slovem na obranu Nerudovu, jenž pomohl nastoliti dnešní správu Nár. divadla, jenž vystoupil v zájmu vynikajících umělců dramatických a přispěl k jejich uplatnění (Hana Kvapilová). Dráha „Máje" poseta je kvítím nejkrásnějších činů, z nichž ne posledním bude akce v zájmu Nobelovy ceny pro českou literaturu, k níž právě dává podnět. Kdyby všecko české spisovatelstvo podalo si v „Máji" přátelské ruce ke svorné, nedělené práci, oč více ještě mohlo by býti vykonáno v zájmu stavu. To však jest jeho budoucnost. Srdečná slavnost korunována byla jednomyslným udělením čestných poct Adolfu Heydukovi, Aloisu Jiráskovi a El. Krásnohorské, velikým tvůrcům a živitelům našich národních ideálů, nadějí a naší víry v lepší příští. Česká veřejnost, jejíž národní citlivost právě v těchto osudových dobách je ušlechtile stupňována, nepřehlédne jubilea „Máje" a přidruží se četněji k šlechetným jeho přátelům, kteří „Máj" znají, naň pamatují dary i odkazy, jakž právě příkladný začátek učinil nakladatel p. F. Topič, připojiv ke gratulaci své jubilejních 1000 K. Nechť plní se dále výstižné přání Sv. Čecha, které „Máji" vepsal před lety do jeho pamětní knihy: Buď „Máji" stálý máj!

—pa—

*

Škola moudrosti.

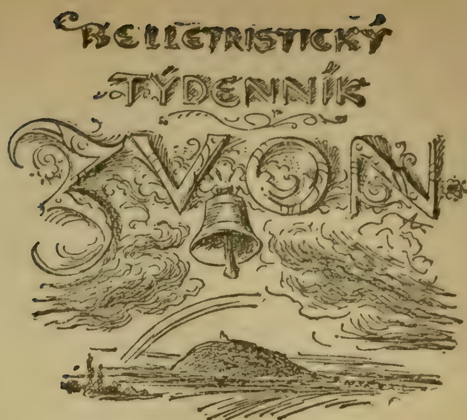
Z chyb vlastních učit se — toť poučení,
že nad takovou školu školy není.
A proto snad tak pilně chybujem,
tak v chybách starých sobě libujem,
z chyb nových vždy si moudrost slibujem.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 10. ledna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

RŮŽENEC.

V sobotu večer v celé rodiny věnci
jsme vždy se modlili na růženci.

Po těžké práci týdne rodina celá
se scházela a tak odpočinek měla.

Kolena otlačená na podlaze
jsme k nebi vznášeli se v zbožné snaze.

To byly prosby znavených pracovníků
a za dar skromný vroucích nebi díků.

A matka polo v snách nám předříkává,
hlas láme se a dřímotou zadrhává.

My spánkem mdlí a břemeny unavení
zdrávasy mumláme v polosnění.

Radostný růženec, bolestný zase,
jak rok jde ve svém určeném čase.

Bolestně, radostně srdce nám chytil,
na našem srdci se k životu vznítil.

Ta žena byla také matkou,
srdce jí trnulo závratí sladkou.

Vždycky jsme cítili, jak hlas se chvěl,
hled její po nás chvílemi zřel.

Kdo ví, co čeká i nás tu v žití,
jen kdyby mohla ona to zříti!

Chtěla by pomoci, potěšiti,
a těžký kříž náš sama vzíti.

Za všecku slávu však, za triumf celý,
nechtěla, aby jí děti tak mřeli!

V duchu se modlila k Němu a Matce,
jímavé modlitby za svoje stádce.

‚Co chceš, to vím, že vždycky se stane,
přece však pokoj rač jim dát, Pane!

Neznámí jak já ať žijí čas boží,
a potom mrtví ke mně se složí!‘

A my pak — každý měl svoje drama.
Na starém hřbitově, matko, spíš sama.

A my se rozprchli jako ti ptenci,
jako ta zrnka tvém na růženci.

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob.

Po šesté hodině z rána, když se venku sotva šeřilo, zaklepal kdosi na okno. Stará Neoralka se polekala. Dávno již byla vzhůru, oheň rozdělávala, klečíc louče nožem štípala. Ve světnici nízké, chudobné bylo tma, jenom z plotny šlehaly rudé záblesky po udupané zemi, po stěnách i po dřevěném stropě, kde na trámě visela otypečka suchého koření. Znova někdo klepe, silněji. Stařenka se pokřižovala, ohlédla se k okénku. Bylo již na zimu mechem obloženo — říjen byl — jedna

tabulka rozbitá, papírem zalepená. Stařenka vidí v šeru za oknem jenom ruku, prsty klepají na sklo. Nic víc. Ale v tom vykřikla: „To je Vojtěch! to je můj Vojtěch!“ vyskočila jako mladice, dveře otevřela, vyběhla do síňky, na dvůr.

Studený déšť jí šlehl do tváří, ale už vidí, kdo klepal, poznává, náruč rozpíná: „Vojtíšku!“

Přiskočil, objal stařenku, zlíbal. „Maminko! Drahá maminko!“ a hlas se mu zachvíval.

„Kde se tu bereš, synáčku?“ maminka jej líbá, na prsou mu visí, pláče. „Rok už jsem tě neviděla!“

Ohlédl se plaše. Nikoho nikde na dvorku ani za plotem, ticho po vsi, v šeru sotva vidí bělat se nejbližší chalupy. Jenom domácí pes Ořech skáče a skučí radostí. Vojtěch stařenku v náručí skorem do světnice donesl.

„Počkej! počkej!“ vzlykala, „ať se na tebe podívám!“ smolnou louč na ohništi zapálila, třaslavou rukou upevnila na železném rezavém skřipci. Kmitavé paprsky ozářily chudou světnici. Zadýchaná nenadálým překvapením a radostí, do které mísila se bez příčiny podivná úzkost, ohlédla se matka.

Tu stál — mladý štíhlý voják v bílém plášti, čapku smekl, vypadla mu z ruky na zem. On, on! synáček jediný! Vojtíšek! Rozpřáhla náruč, aby se mu na hrdlo opět pověsila, ale zarazila se, ruce jí klesly.

„Bože můj! Vojtíšku! Dítě! kterak vyhlížíš! jak jsi vyhublý, bledý a tak — smutný! co se ti stalo? co —? Bože, mluv! jsi nemocen? pustili tě páni z vojny?‘

Vojtěch maličko se usmál — bolestně. Sehnul se, vzal matčiny ruce, vyschlé, tvrdé, upracované, políbil jednu po druhé. „Neptejte se, maminko! neptejte!“ zašeptal.

„A co —? dítě!“ vykřikla. „Co je ti? co se stalo?“ Ne už radost, jenom zoufalá předtucha zněla v jejím třesoucím se hlase.

„Neptejte se, maminko! nemohl jsem jinak, nebylo možno. Tak to na mně leželo, taková tesknota — ach, maminko! maminko! Kdybyste věděla —!“ Přitiskl stařenku k sobě, líbal ji na tváře, které už vlhly slzami. „Musel jsem k vám, domů — nevím, jak to říci —“

„Nebohé dítě!“

„Matičko! Náš pluk táhne do Uher. Včera jsme byli v Brodě dvě míle odtud a — matičko, víte, na trh jsme tam s nebožtíkem otcem jezdívali, cestu znám. Daleko. Ale pomyslil jsem si: odvedou-li mne na turecké hranice, kdy že se vrátím? Taková tesknota na mne padla a touha vidět zase domov, vás, maminko, a —“

„Madlenku!“ přikývla hlavou matička.

„Madlenku! Je zdráva?“

„Zdráva, děvečka. Vzpomíná na tebe každý den, stále se vyptává, vím-li o tobě a přišel-li někdy list od tebe — tak málo kdy jsi psal —“

„Matičko, víte, jak těžko psát na vojně — a po kom poslat?“

„Každý list mi přečetla, ne jednou, desetkrát, a plakávala, hodná děvečka! Spolu jsme nad tebou plakaly, hochu drahý.“

Odvrátil hlavu, aby neviděla maminka, jak mu oči zvlhly. „Utekl jsem!“ pravil úsečně. „Včera mne na stráž postavili za městem ke skladišti nějakému, k magacínům. Stál jsem na cestě, která vede k nám, poznal jsem ji. Byla noc tichá, studená. A tam v té samotě přišlo to na mne, za srdce mě chytlo. Všechna ta tesknota, co se nastřádala za rok, vzbudila se ve mně. Postavil jsem karabinu ke zdi a rozběhl jsem se po cestě. V tom se mi zdálo, že mne někdo volá jménem — vrátil jsem se, vzal jsem karabinu a zase chodil na stráži půl hodiny — hodinu — až zase to přišlo, ta tesknota a touha. Utekl jsem s karabinou, zbraň jsem pak zahodil na cestě do houští. Utekl jsem, abych viděl vás a Madlenku. Zavolejte ji!“ poprosil Vojtěch.

Matka sepjala ruce. „Utekl jsi, a —? dítě, co teď?“ vykřikla.

„Neptejte se — nevím sám, co teď. Vrátit se nemohu, nesmím, odpykal bych životem ať tak nebo tak —“

„Nešťastné dítě! a nevrátíš-li se, hledat tě budou, chytnou tě a ještě hůře s tebou. Cos to učinil!“ naříkala maminka.

Díval se na stařenku ubohou, jak se zachvívá vzlykotem. Hořko mu bylo, ucítil bolestnou výčitku. „A nemohl jsem jinak!“ zašeptal. „Celý rok jsem trpěl, celý rok jsem vzpomínal. Jak mne tehdy na vojnu vzali a odvezli

kde jsem kamaráda neměl, ani s kým bych promluvil, když mně bylo nejvíc smutno a teskno, říkal jsem si: jen na chvilenku se podívat domů! jen oknem pohledět do světničky, jen přes plot na dvůr pohlédnout, uvidět maminku, Madlence podat ruku — Ach, maminko, nevíte, nevíte —! a teď tak, nebo tak, zle je. Vrátit se nemohu. Po cestě jsem o tom přemýšlel. Život je v sázce, já vím, ale nemohl jsem jinak. Teď někde úkryt si musím najít, odejdu daleko, zapomenou pak na mne a třeba i za hranice se pustím —“ Mluvil rychle, snad aby sám sebe přesvědčil.

„Dítě! dítě! a co já, ubohá? mne opustíš? a — Madlenka?“

Tlumeně zavzlykl. „Nevím sám, matičko. Ale Pánbůh nám pomůže!“

Chopila se stařenka té naděje. „Pánbůh!“ a vykřikla: „Pane bože náš, milostiv nám buď!“ Klekla, modlitbičku šeptala.

Louč dohořela, rudý oharek padl na zem. V okně se šeřilo, den se budil.

„A Madlenka?“ po chvíli zeptal se tiše Vojtěch.

„Dojdu pro ni!“ odpověděla matka zástěrou oči utírajíc.

„Dojděte, ale nikomu ani slova, že jsem tu! Nikdo nesmí vědět, nikdo mne nesmí zahlédnout!“

Matka však již pochopila, nebylo třeba výstrahy. Slzy vyschly, jen za hlavu oběma rukama se chytila, přemýšlela. „Dítě, dítě nešťastné, co učiníme?“

„Teď — jenom Madlenku zavolejte a pak se uradíme. Zpátky nemohu, rozumíte, maminko? Jen mi ji přiveďte —“

Přehodila vlněný šátek přes hlavu a vyběhla, jak byla bosa a nedostrojena ze světnice. Vojtěch usedl na stoličku u plotny, opřel hlavu do dlaní a sehnut zadíval se do plápolajícího ohně.

A matka běžela. — Venku fučel studený vítr, půda byla rozmoklá. V sousedství na dvoře mladá, statná dívčina u studny vážila vodu, na železném háku bidlem vytahovala džber z hlubiny.

„Dobré jitro dej ti Pánbůh, Madlenko!“ pozdravila sousedka snažíc se uklidnit rozechvělý hlas.

„Dejž Pánbůh taky vám!“ odpověděla dívka. Přitáhla vyvážený džber na obrubeň studně, voda vyšplíchla. A upřímné hnědé oči tázavě upřely se na stařenku. Cosi to děvče vytušilo z jejího hlasu či z tváří.

Okamžik stály obě mlčky. Pak se zeptala Madlenka: „Tetičko —?“

„Nu, což?“ — „Tetičko, nepřišla zpráva nějaká —?“

Stařenka pomlčela — ohlédla se opatrně. „Přišla, děťátko!“

Džber s obrubně sletěl zpátky do studně.

„Bože můj, tetičko — psal Vojtěch?“

„Nepsal!“ Sousedka pohlédla Madlence do očí a děvče postřehlo v pohledu tom cosi divného, radost či úzkost, hrůzu — či co? „Tetičko, co se stalo?“

Stařenka vzala dívku za ruku. „Pojď se mnou!“ pravila šeptem a ohlédla se opatrně. Nikdo na blízku. „Pojďme!“

„Tetičko —“ — „Mlč, mlč! jenom pojď!“

Když vešly do chalupy, Vojtěch seděl ještě u plotny přikrčen na nízké stoličce — červené záblesky z ohniště padaly na bílý vojenský plášť. Neoralka postrčila Madlenku přes práh. „Tady jest!“ zašeptala.

Děvče polohlasem vykřiklo, zavrávoralo, ruce sepjalo.

„Vojtíšku!“ — Vstal, jaksi ztěžka pokročil. „Madlenko!“

Vletěla mu do náručí. „Vojto! Vojtíšku! ty jsi se k nám vrátil?“

Políbila jej dnes po prvé před matkou.

„A zůstaneš doma? pustili tě?“ Vojtěch mlčel, ani se neusmál, jen se jí do očí zadíval — dlouho. Zpozorovala, že na čele tvoří se mu vrásky, které tam nikdy nemíval. Bezděky rukou jej pohladila, jako by chtěla ty vrásky zažehnat a divno jí bylo, že se neusmál. Byl nějak zestárlý, vyhublý v obličeji a bledý.

„Vojtěchu — co je ti? co se stalo?“

„Neptej se, prosím tě, na nic se neptej, Madlenko, nemohu povědět —“ zašeptal a pak sevřel rty, jako by povzdech násilím utlumil. „Přišel jsem — ale nezůstanu, nemohu zůstat!‘

Užasle otevřela Madlenka oči. Matka se tiše modlila vyrážejíc jen slova jednotlivá: „Matičko boží! Ježíši Kriste, stůj při nás!“ S Madlenkou svět se zatočil, — něco nedobrého vytušila.

„Vojtěchu — ty — tys utekl!“

„Utekl!“ — „Ach, Bože na nebi! chytnou-li tě!“ zalomila rukama. „Zle bude!“

„Nemohl jsem vydržet!“ sklopiv hlavu zamračen vydechl Vojtěch.

„Nemohl —
a mně —“ tu modré oči opět zvedl k děvčeti, zajiskřilo se mu v nich, „zastesklo se tolik po domově, po matce, po tobě — musel jsem vás vidět aspoň na chvíli.“

Matka se přitulila k synovi, položila mu ruce na ramena — ty staré upracované ruce — a zaplakala hlasitě. Madlenka se zachvěla, stála přemýšlejíc, nevědomky prst v zubech hryzla. Cosi jako by na ni padalo, hrůza, neštěstí.

„A co teď? co učiníš?“ zajíkla se. Skorem to znělo až tvrdě a studeně, kdyby při těch slovech nebyly jí slzy vyskočily.

„Nevím, Madlenko — ale vše jedno, vše jedno — vždyť tam

— Všechno vám povím —“
Ale zarazil se a hořce se zasmál. „Pořád jen žaluju, tím si nepomohu. Zpátky — vrátit se nesmím. Snad Pánbůh mi pomůže, snad mne ani stíhat nebudou, snad ztratí moji stopu, snad mne nenajdou, snad —“

(Pokračování.)

✱

Pavel Sula:

ČEKANKA.

Pevně dnes věřím: Má matka šla cestami
do rodných polí, kde plakala prací
— modlitbou zděděnou, útěšlivou —
jedinou praspásou života, rodu.
Při každém kroku, kde „zdrávas“ ztrácí,
myšlenka na syna život vrací.
Prostotou tvojí se modlitba tklivá
v zavřená nebesa rozchvěle dívá —
čekanko modrá!

Pevně ti věřím. Stál otec můj na poli,
posbíral kámen a potloukl hrudy,
osení obhlédl, hladil rukou
každičký klásek i čelo své v potu
v slunečním znoji stál znaven, rudý,
mozolem bohatý, statkem chudý.
Studánku očí jsi nabídla sladkou
jeho rtům vyprahlým za křižovatkou,
čekanko modrá!

Pevně já doufám: Jdu za svojí nadějí,
jedinou láskou, jež nese mé kroky
přes hory doly — jak poutník zbožný
neznaje únavy posvátné cesty.
U tvojich oltářů moje sloky
vyprosí milosti pro otroky.
Domů se vrátíme na volné líchy
pluh vsadit — s důvěrou v úsměv tvůj tichý,
čekanko modrá!

KLAS.

Na rodné líše jsem žitným jen klasem.
V pohledech slunečních zraji
jasem, jejž sklenulo skvělé nebe nad prostorem naším
za zpěvů skřivaních v máji.

Kořeny vyssaji nejčistší mízu
z kolébky teplého klína,
osením zčeřím se v úzkostech tázavých pohledů rodu,
pod rukou otce i syna.

Bože můj, uzrát mi žitným dej klasem,
silnými stébly mne zvedni
z hroudy mé vyhřáté, k vespolné opoře stébel
zrna v žeň pozvedej ke dni!

Ve větrech uzrát dej ve sladká zrna,
pro podar tělu i duchu.
Pro štěstí výživné kamenem rozdrť mne ve žni.
Pro novou setbu a tuchu.

Na rodném stole já vonět chci chlebem
štědře v dny sváteční, všední,
rozšuměn věčnými živnými silami kraje a rodů
od věku k věkům, den ke dni — —

✱

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Pil, aby doma spíš usnul...

Navštívila ho tetka Tarantice, ruce nad ním spínala, zaplakala, zvala, radila, ale Lojzl byl jako beran.

Stavoval se i Kvitšanton a říkával: „Mlč, brachu, všeho do času. Jináč na světě není, jeden dřív, druhý později. Krásně jste žili, hodni jste byli, máš nač vzpomínat!“

Lojzl teprve teď se rozpomínal... Celý život doma na Lhotce, u lidí, ale hlavně život od té chvíle, co se s Kačenkou seznámil, podrobně se vracel. Každodenně nová vzpomínka přišla.

A myslíval si, že není možno, aby to tak v opuštěnosti vydržel, že se něco brzy musí stát a že pro něj ti jeho musí přijít.

Kvitšanton také později nadhodil, že je potřeba, aby něco udělal, člověk že žít musí, takto že by zašel, že je beztoho jako vrabec na jaře. Ale Lojzl toho kale neposlouchal.

Jindy se Anton přihnal a začal i s určitým návrhem — nějakou vdovu že by jako pro Lojzla měl, ale ten jen bublavě vrčel...

S příchodem jara přibylo do baráčku práce, jež musela v čas býti hotova. Lojzl chtěj, nechtěj sedal u ní, a mysl se ztišovala. Nejraději běhal odvádět — tou cestou bývalo mu vždy jasněji, zapomínal, ba připadalo mu, že až se domů vrátí, najde tam všecko, jak bývalo. Očka se mu rozjiskřila, ústa protahovala v úsměv.

Ale potom ta cesta zpáteční!

O nedělích šel se podívat i na Lhotku a do Olešnice, na Hejlov, do horního mlýna; rád všude běžel, nevěda, že chvátá tak vlastně proto, aby byl z domu.

Ve mlýně nebyl už nikdo z čeládky, jež s ním pracovávala: Mařče se vdalo, ale mládka si nevzalo, ten prý odešel až někam dolů do kraje, jiný čeledín si Mařče vzal; jsou spolu ve dvoře, ona tu jednou byla, sedřená je, zuby jí vypadaly a tři děti má. Tonda a Anče slouží každý na jiném konci, ;a stárek umřel v nemocnici, souchotě dostal — není divu, když od mládí jen tu mouku dejchal. Panímáma mlejnská také zestarala, zhubeněla, pan otec byl proti ní jako křemeňáček, pořád kulatý, červený jako měsíček na východě, očka mu svítila a jen se kolébal.

Pěkně s Lojzlem pojednali, panímáma hrnec kafe s plackami podala, těšili ho, zvali, ale Lojzl zvláště zde dobře cítil, že on sám není již ten, který tu sloužíval, onen že se už poděl se světa.

Také doma v dalším čase víc a více poznával, že v baráčku je všemu konec, vše, co tu bývalo, že je navždy pryč, on sám, že už není, co býval, že je jako nalomená snět, která pomalu usychá. A jen se tak tím světem motal...

* * *

O korytenském posvícení vzkázala Lojzlovi tetka Tarantice:

„Přijď sem, Lojzíčku, přijď, u silnice nad Olešnicí, v hospodě ‚na špici‘ je od léta služebná ženská, která by si tě snad vzala, chce řemesníka. Přiběhl s tím strejc Doutlík. Má prej pěknou pomoc a snad bys špatně nepochodil. Ostatně můžeš dělat, jak rozumíš, ale přec bych tě ráda, než natáhnu kosti, viděla v nějakém pořádku, jsem přeci tvého nebožtíka táty vlastní a jediná sestra. Běhat k tobě nemůžu, protože se už taky jen po tom stavení chaterně žejbruju.“

Lojzl ženskou, která s tím přišla a jadrně vyřizovala, poslouchal, poslouchal, chvíli mlčel a potom pověděl: „Že tetičku pěkně pozdravuju a až budu moct, jednou se tam podívám.“

Ale nešel. Dělal řemeslo, kuchtil si, odváděl, chodil k Sparpohlům kupovat, do tovární hospody posedět.

Asi za tři neděle, jednou odpoledne přisypal se Doutlík sám. Lojzl právě u kamen drhl hrnek po krupičné kaši, když strejc vešel. Léta ho sic už hodně srazila, vaz se mu nalomil, vlasy zbělely, lícní kosti vysedly, ale pořád ještě hleděl jako rys.

Hůl postavil u dveří, čepici hodil na postel, přihladil si vlasy a pravil: „Tak pozdrav nás Pánbůh, hochu, jdu se na tebe podívat!“ a podával velikou, hnědou ruku.

Křičel dosud hřmotně jako za mlada, jenom že na řeči bylo patrno, že už zuby scházejí.

„Pěkně vás vítám, strejčku, a sedněte si u nás!“ vítal ho Lojzl a podal židli.

„No, děkuju, děkuju, sednu si, třebaže mi nohy, chvála Bohu, porád ještě dělají dobrotu, běhat můžu dobře.“

Usednuv, vytáhl si krátkou fajfku, váček s tabákem rozestřel na kolenou a nacpával.

„Tak tady porád sám hospodaříš," pravil rozhlížeje se.

Lojzl, stoje proti němu, jen přisvědčoval.

„Stakrahnátsky tě to sebralo, to je co říct, dvě děti a žena skoro najednou! Enu, rozpráveli jsme o tobě kolikrát!"

Lojzlovo líce svraštělo a zakrabil.

„No mlč, poruč to Bohu, co je dělat, proti Němu nic nemohu. A to seš tu porád takhle sám?"

„Sám — sám —" a Lojzl usedl na lavičku u kamen.

Doutlík škrtl o nohavici a zapaloval si.

„Abych ti krátce a dobře řekl, víš, proč jdu, tetka ti dala vědět."

Lojzl přisvědčil.

„Co je už dělat, zůstat přec tak nemůžeš!"

Lojzl skloněn mlčel.

„Zhynul bys tu — nic platno není!"

„A to já někdy bejvám, jako by tu Kačenka byla!" a trochu se zasmál.

Doutlík podíval se naň přimhouřenýma očima.

„Enu, enu, ale nejni, brachu milá, nejni. Povídala tetka, že na tě vzpomíná dnem, nocí. Abych ti zrovna pověďal: Ženská je trochu z mej přízně, jsem jako její druhej strejc. Máma byla z Příchovic z baráku, z kolika dětí a sloužila v Tanvaldě. Tuhle si tam vysloužila, táta se ztratil, ani se po něm nezakoptilo. To víš a rozumíš, že s dítětem flause dělat nemohla, ďoučiště muselo sloužit, jak jen bylo odrostek. Máma dělala ve fabrice."

Strejc, kořenku v koutku, lehce pobafuje, velké, prošedlé obočí maje vzpřímeno, vykládal jako na kazatelně, jen se mu šediny kolem uší klepaly.

Lojzl seděl před ním, ruce v klíně, a strejc, věru, nevěděl, poslouchá-li, či má-li myšlení někde jinde. Když se však zamlčel, Lojzl hned povznesl hlavy a zadíval se mu na ústa.

„Sloužila hned tady, hned tam, ale k mámě běhala, jenom že ta jí odešla dost berzo, hromada let je tomu. Tahle Máry byla potom v Jilemnici a ve Smržouce kolik roků, pak zas někde u Verchlábe a až někde na druhej straně v Hiršberku a kde ještě. Na hospodách se držela, říká, že tam bylo lepší živobytí. Řeknu praudu, že jsem na ni už skoro zapomněl, až se najednou ze ‚špice' ohlásila a nedávno přišla, jestli by tu něco nebylo, že by se chtěla vdávat. Brachu — tisíc jednušek má — a snad víc — to je co říct. Jednu knížku jsem viděl!" a strejcovy oči vykulily se jak jen mohly.

Lojzlova ústa se protáhla divným úsměvem.

„Povídala, že by nejradši řemesníka. Zkoumal jsem to, ono, ale nic mi nenapadlo, až jsme se s tetkou náhodou domluvili. Povídala, jak s tebou porád je, a tak jedno dalo druhy. Enu; mladice už nejni žádná, ba skoro jsem si pomyslil, že by si už mohla dát pokoj, ale je ženská, má toho rachocení u cizích dost a taky by chtěla bejt svou paní!" a strejc se z ničehož nic kašlavě rozchechtal. Také stále pozoroval, co Lojzl, ale ten nešpetl.

„Přes tisíc jednušek — to je co říct — škoda by jich bylo!" a Doutlík povznesl velký, silný ukazovák. „I pomysleli jsme si, že ses takhle dost nacuckoval a dřiu jsi taky žádný nebe neměl — mohlo by ti, pane, bejt jináč. Něco byste si mohli koupit, ty máš dobrý řemeslo —" a strejc obdivně bafnuv, daleko se vyplil.

„No, co říkáš?"

Lojzl se hořce ušklíbl. Strejce to bodlo.

„No víš, aby sis myslel, žádnej mladík a švihák nejseš, abys snad vybíral!"

„Dyť jsem nic nehledal," broukl Lojzl a sklopil hlavu.

„No však proto! A kdybys hledal, tolik peněz bys nenašel. Víš, rozumíš, do ničeho tě nenutím, dělej, jak chceš. Znám tě, vím, že jsi jako kuře, proto jsem si řekl, že se ti zmíním." A čekal.

Lojzl nic.

„Tetka taky tak rozuměla. Doptávala se, ale nic špatnýho neslyšela."

„A ta to ví?" plaše otázal se Lojzl.

„Toť ví, proč by o hodnym člověku neměla vědět!"

„Ale Kačenka —"

„Kačenka je, brachu milá, pryč, to je konec. Seš jako pes!"

„Co říkala?"

„Co by mohla říkat, když tě nezná, musel bys přijít, ona za tebou nepůjde! Myslel jsem jen, že by ti bylo jináč, kdyby ses dostal z tej cuckoty. Či máš tady něco?" a mžouraje, upřeně se na Lojzla zadíval.

„I kde pak to, já tuhle sám dělám!" a Lojzl se zamračil.

Strejc se suše zasmál. „A máš práci, máš?" tázal se úlisně.

„Porád je něco."

„To je dobře — a barák by moh' bejt k tomu. Jestli pak by se tu něco dostalo — peníze jsou pěkny!"

Lojzl poškrábal se za uchem a na strejce se usmál.

„Nebo bys chtěl někam jinam?"

„Kam pak! Kačenka je tu, děti a přeci známost!"

„Však proto, taky bych soudil. Městečko je dobrý, je tu přec bělidlo, hromada lidí, kde jinde co lepšího hledat, a kdyby byl pořádnej barák, peníze, lidé by tepervo jináč koukali. Tak co říkáš?"

„Ale já nevím, když já porád jen na Kačenku myslím a jsme tu jako spolu."

Doutlík povstal, silně bafal, krčil rameny, ale sedl si zas. Obočí měl tuze staženo.

„A poslouchejte, strejčku, kde ona mohla tolik peněz nabrat?"

Strejc se shrbil a přimhouřenýma očima ho pozoroval.

„Co pak — tetka něco vzkázala?" otázal se rychle,

„Nic, jen se tak ptám."

„Prosím tě, tolik roků se hlomouzila, to je co říct. Žádná rozhazovačka nejni, to se slyší a pozná. Ženská ustaraná, udřená, jako ty a povídám, na velkejch hospodách sloužila, na formankách, povídala, že se tam na lecco přijde, někam doběhne, piva, jídla donese, poslouží, to se zas na krejcar tak nekouká jako u sedláka."

Bylo ticho. Strejc pokuřuje, rozhlížel se světničkou.

Lojzl náhle povstal a dvakráte přeběhl ode dveří k oknu.

„No tak — škoda jen tak zahazovat!"

„Ale když já nevím, co mám dělat!"

Strejc u kamen vyklepával dýmku. „Povídám, že tě do ničeho nenutím, ale zas myslím, že za řeč to stojí. Přijď v neděli na Lhotku, pojednej a dělej si, jak budeš rozumět!" a usednuv, důkladně si nacpával.

„Co ona by Káčenka —"

„Kačenka — Kačenka — řekla by: Takhle bejt nemůžeš, zahynul bys!"

Ústa, ba celý obličej Lojzlův protáhly se do šířky.

„Proč se směješ, hochu?" překvapen tázal se strejc.

„To bych já byl, strejčku, rád!"

Doutlík prudce zabafal. „Stejská se ti — enu, enu — — A nešel bys k někomu dělat?"

„I tady ani nic není! Můj mistr umřel, mladej má už zas pomocníka, svého vyučence, a druhej mistr Voves je rád, že nemá sám co dělat. A chci bejt pro sebe!"

„Nač bysme dlouho mluvili: rozmysli si to, přiběhni a když nebudeš chtít, taky dobře. Za řeč to stojí, je tu přeci tisíc jednušek, jináč byste všecko měli a nebyl bys v takový boudě sám. A víš co, pojď mě kousek vyprovodit!"

„Půjdu, půjdu," smál se Lojzl a honem se obouval.

Když po chvilce vyšli na silnici, strejc bafaje ohlédl se na baráček.

„Namoutě, že jsi v tom jako kuře!" a daleko se vyplil.

„Ale hezky se v tom zůstává, strejčku!"

Slunce stálo ještě dost vysoko nad lesem a měkce hřálo. Bílá silnice, jak se rovnou táhla údolím, jiskřila jako porosena. Na paloucích kolem stavení tu tam stály kupky otavy, už několikáté, jinde lidé poslední pokosenou trávu přehrabovali. Bílé ježky z polínek čněly u každého stavení. Drobní kohoutkové, ještě pořádně nevycvičení, nedokonale a chraplavě kokrhali tak často, jakoby se předháněli.

„Tenhle barák, možná, že taky prodají i s paloukem," u Maulvincových povídal Lojzl.

Strejc se zastavil, temnýma očima všecko přeměřil a řekl: „Místo je dobrý a taky u silnice!" a šel dál.

Lojzl natahoval nohy, aby ramenatému horákovi stačil. Náhle se zastavil a pleskl do čela: „Ani chleba jsem vám nepodal, jsem to člověk!"

Doutlík popleskal mu po zádech: „Nono, snad já tě neznám a nevím, jak s tebou je. Až přijdu podruhé, podáš!"

U bílé, dřevěné hospůdky „U zeleného smrku", tam kde se silnice ztáčela vlevo do lesa, strejc, hůl maje zavěšenu na levici, pravil: „Pojď, stavíme se!"

„Jsem to člověk zapomenutá!" ještě pořád mrzel se Lojzl.

„Jen mlč a pojď!" a strejc vkročil prvý.

Nálevna byla jako větší selská světnice, trámová, s pecí a sporákem, ale čisto v ní bylo, stoly prostřeny modrými tkanými ubrusy.

Hospodský, krátký, vrtivý selský člověk bez kabátu, v rozpiaté vestě, s nohavicemi do rezatých holínek, ještě dost mladý, bezvousý, zdvořile jich přivítal.

„Děkujem', pěkně, pane Růžičko, tak dvě sklenice a něco zajíst'!" poroučel Doutlík.

Když hospodský přinesl, čeho žádali, tázal se Lojzla: „Tak jak jdou časy, mistře?" a hrčivě se rozchychtal.

„Děkuju pěkně," Lojzl suše odvětil.

„A ženit nic?"

„Ale nechce, taky mu dost říkám, že takhle zůstat nemůže, je tam jako opuštěnej vrabec," mutlaje sousto s kouskem homolky, brebtal Doutlík.

„Inu bodej , sám zůstat nemůžete, ledaže byste šel k někomu dělat."

„Kam by šel, když už tolik let mistroval!"

„Však proto! Nic to platno není, co je pryč, to je pryč. Mně taky žena umřela

dost mladá a musel jsem se oženit, zvlášť když zůstalo dítě a Němkyni jsem si vzal!“ a zase se chychtal.

„A zle vám není!“

„Inu, jak to jde. Člověku se sic někdy zasteskne, ale co je to všecko platno.“

„Taky já mu to říkám, živí s živými, mrtví s mrtvými. Tady to slyšíš!“

Ale Lojzl ani nemukl.

Snědli každý krajíc, vypili po dvou sklenicích piva, a strejc zaplatil všecko.

Lojzl ho ještě lesem vyprovodil až na vršek. Když se loučili, strejc podržel mu ruku a pravil: „Tak nic zlého, a dělej, jak chceš. Aspoň dej vědět, musel bych se poohlédnout někde jinde, rád bych ženské pomohl, když si to tak přeje. Povídali taky o nějakém krejčím Skrbkovi, až v Rejdicích, jenže má dvě děti. Tak jdi s Pánembohem!“

Vzal hůl s paže a vykročil rázněji. Chumáče kouře vyletovaly nad něj do vzduchu.

Lojzl se chvilku díval za ním, potom zvolna, vzpřímen, nohy v kolenou sotva ohýbaje, vracel se ke Korytné.

Byl tichý, mírný podvečer, lesy ani snítkou nehnuly. Z domků, údolím rozhozených, plynul řídký, bělavý kouř, plnící údolí smolnou vůní. S pastviště přiletěl kravský bukot a ozval se ještě z hlubin lesních. Lojzl potkával lidi z bělidla. Pozdravil, ale dál nic. Doma si už ničeho nevšiml, odstrojil se a vlezl do postele. Spal jako zabitý . . .

(Pokračování.)

Václav Brtník:

VE SKALÁCH.

Uprostřed skalnatých útesů
vůně a ticho a přítmí...
Šel jsem tam samoten, bez hlesu,
duše se rozechvěla rytmy:

Že je tak nádherno umírat,
že však je nádherněj žíti,
odvážně běžeti do zahrad,
zpívat a trhati kvítí!

Minulost mlhavá zasela,
budoucnost přinese plody...
K výšinám cesta je veselá,
třeba jen najít si schody!

DNES JDE SE SMUTNĚ SPAT...

Dnes jde se smutně spat
a smutněj vstane zítra —
co může noc mi dát,
co rosná něha jitra?

A v lásku, v štěstí, v zdar
už věřit dáno není —
Když doufáš v nový žár,
jde nové utrpení.

Když v noci všichni spí,
má hruď je plna krve,
a každý z příštích dní
mne zbodá víc než prvé.

Co den keř jeden zvad
mi na zahradě plané —
Dnes jde se smutně spat
a smutněj zítra vstane!

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Zkrátka — starému Záhoři se zachtělo pokoušeti samotného pána Boha . . .

Se zcela jinými pocity ubíral se před nimi mladý Podestát se starostou. Pudově vytušil již předem pošetilost každé naděje, nebo dokonce víry, že by se starý lakomec odhodlal couvnouti v poslední chvíli. Pochopil, že když již nic jiného, tedy zcela určitě tvrdá selská palice mu zabrání tak učiniti . . . Proto mu bylo hořko při pouhém pomyšlení, že se ještě dnes vrátí do vsi jako lhář, neboť věděl dobře, že pod

hrůznou tíhou přísahy, jaká bude uložena starému Záhořovi, ulehne každá pochybnost a nevíra. Již před několika dny ho napadlo, zda by nebylo lépe vzdáti se pře a nebýti tak příčinou smrtelného zatížení hříchu, který se již udál. Ale pouhá připomínka sousedů a vesnice nedovolila domyslit. To všecko způsobilo, že vyšel ráno z domu s naprostou jistotou nezdaru, o němž ostatně od počátku nepochyboval, ale kterého tehdy nedomyslil do posledních důsledků. Přes to však vykračoval si pevně a šel zpříma, jako člověk, který je si uvnitř jist svou věcí a její spravedlností. — Na rozdíl od Záhoře spolehl úplně na vševědoucnost a spravedlnost boží, neboť věděl, že světskou možno lehko oklamati. Bylo mu třeba takové víry. Peněz již oželel, nedůvěru sousedů a vlastní potupu, věděl, že mu bude již snésti, ale proti čemu se vzpíralo všecko jeho vnitřní cítění: — že by potupení a pojmenování nebožtíka tatíka, který v celém životě se nedopustil nespravedlnosti, lhářem — že by takový čin mohl zůstati nepotrestán — tomu věřiti nechtěl a nemohl. — I šel do města a k soudu, jakoby pro poukázku na spravedlivý trest boží...

V nekrátící se vzdálenosti šli za sebou žalobce i žalovaný, a v dálce za nimi zůstávala vesnice, položená pod prudce stoupajícím pásmem Haltravy a toho dne téměř neznatelná. Její střechy byly zasuty sněhem, kolem hradeb dvorů a plotů zahrad, ba i na návsi bylo plno mohutných závějí, takže splývala, tratila se a propadala do nekonečné sněhové spousty. Jenom kouřící se komíny naznačovaly život.

A přece jak klamné zdání. Třebaže bílý klid krajiny zatlačil do své úrovně vesnici, třebaže náves byla pustě prázdná, a každý se krčil ve světnici, třebaže ani drůbež nerušila bělosti dvorů, choulíc se v hejnech a chomáčích pod kůlnami, na záspích anebo ve stodolách, přes to přese všecko nebylo ve vsi klidu. Naopak, kde koho ovládla vzrušená nedočkavost, každý mřel zvědavostí, jakéže zprávy přinese z města starosta, neboť on byl jediný osobně nezúčastněný, a proto mohl nestranně zpraviti spoluobčany. Že náhodou svědčil ve prospěch Podestátův, nemělo valného významu, poněvadž každý věděl, že k soudnímu řízení byl připleten právě tak, jako Pilát do kréda. Slyšel kdysi o výročním trhu ve městě hovořiti spolu starého Podestáta a Záhoře o půjčce tří stovek jako o nedávné události — a když nyní došlo k neshodě o stejný peníz mezi synem zemřelého a Záhořem, vzpomněl si na příhodu a zmínil se o ní v hospodě. V důsledku toho byl požádán žalobcem, aby vydal svědectví, a pochopitelně neodepřel. Bylo v jeho povaze, a jaksi sama starostenská důstojnost vyžadovala, aby měl přesné znalosti o všem úřadním, pokud se týkalo občanů vesnice, neboť po svém vlastním názoru byl jakýmsi jejím zosobněním, zástupcem i zastáncem vůči celému ostatnímu světu, který o ní věděl velmi málo. Ale to mu nepřekáželo, aby byl na svoji pomíjejícnou důstojnost převelice hrdý, — a také, věda dobře o její závislosti na vůli a svobodné volbě občanů-sousedů, všemožně se snažil si ji udržeti. Ve vsi zase věděl každý o jeho slabosti, a proto třeba sebe více hartusil v neděli na proklaté věčné tahání se po soudech a po úřadech, nevěřil mu nikdo. Hartusil jen tak od plic, kdežto ve skutečnosti si na podobné „ouřední" pochůzky velmi potrpěl, vypráveje podrobně sousedům o večerních besedách jaksi povinně, ale s přídechem patrné honosnosti o každé z nich...

Proto také byl rád cestou malomluvnosti Podestátově. Tonul již v rozkošnických představách, jakže obsáhle a z gruntu podá po svém návratu večer obsah ouředního jednání všem na besedu přišedším sousedům. — —

Bylo také věru o čem vypráveti...

S počátku ovšem byl průběh soudního řízení velmi jednotvárný a naprosto nezajímavý, ale jakmile zaplanuly svíce po stranách krucifixu, byla ihned jiná. Potom ráz na ráz udály se ony dvě příhody, z nichž jedna byla očekávána a předvídána, druhá však dostavila se z nenadání — mimoděk. A právě ona byla příčinou, že tak toužebně vyčkávané přelíčení nepřineslo naprosté jistoty, nýbrž, přes to, že o něm došlo k uskutečnění po celém Chodsku hrůzně slavné smrtelné přísahy, zanechalo v srdcích přece jenom hodně pochybností... Stalo se tak vinou starého Záhoře...

Nejprve byl vyslechnut starosta, který poctivě pověděl, co věděl. Jeho výrok se shodoval se žalobou v tom, že peníze skutečně kdysi byly vypůjčeny. Ale toho ani starý Záhoř nezapíral. Tvrdil však naproti tomu, že vypůjčené peníze už dávno nebožtíku Podestátovi zaplatil. Aby pak dodal svému tvrzení většího důrazu a váhy, vytáhl z kapsy kožichu a vymotal ze šátku předloňský vimperský kalendář, kde v měsíčních poznámkách vedle přerůzných jiných hospodářských důležitostí, jakými nesporně byly záznamy — kdy se běhala Šeka, a kdy měla Straka tele,

kdy bylo co prodáno, a kdy byly eráru zaplaceny daně — četlo se doslova černé na bílém, ke konci měsíce října: „Zaplatil sem Hondzovi Porestátuc dluh 300 fl.“ Tomuto záznamu pak předcházely údaje o příjmu několika set zlatých za prodané obilí a pár bulíků, což nesporně silně ověřovalo věrohodnost následujícího zápisu...

Syn Vondra pak velmi obšírně a rozvláčně potvrdil tatíkovi, že právě tenkrát hovořil doma o zaplacení tří stovek — dej mu Pán Bů' nebe — starému Podestátovi, a dodal, jak si táta tenkrát liboval, že se prazatrachtilého dluhu zbavil.

Konec konců nebyl nikdo moudrý; nejméně soudce. Žalobce tvrdil, že jeho otec kdysi žalovanému půjčil tři sta — a jeho svědek — starosta slavně dosvědčil, že kdysi kdesi slyšel dva mluvit o tom, že jeden z nich druhému půjčil tři stovky. Žalovaný zase svatosvatě se dušoval, že vypůjčené peníze už dávno splatil, a vlastní syn mu dosvědčoval, že tatík jednou doma povídal o zaplacení dluhu. Dokladů nebylo, vyjma starý kalendář, do něhož si mohl starý Záhoř tužkou načmárat kdy chtěl, co chtěl...

Ovšem, starý Záhoř navrhoval velmi důrazně, aby byl vyslechnut řezník, jemuž voly prodal. Učinil tak proto, že starosta, jehož svědectví se dovolával, nemohl se dobře upamatovati, zda skutečně prodal Záhoř ve zmíněný čas nějaký dobytek, háje svoji slabou paměť tvrzením, že má hlavu plnou úředních starostí a proto v ní nemůže nosit, kdy kdo ve vsi prodal vola, nebo krávu...

Než ani soudce nebyl valně nakloněn vyhověti Záhořově žádosti. Jednak nechápal, jak by nebožtíci snědení voli přišli k té cti, aby o jejich prodeji bylo vyslechnuto snad přísežné svědectví — a mimo to znal své. Byl domažlickým rodákem, a proto věděl, že kdyby dnes učinil po vůli jednomu, musil by zítra vyhověti druhému — což znamenalo, že by se ke třetímu stání dostavilo četné, široko daleko rozvětvené příbuzenstvo obou stran, a tím soudní přelíčení se proměnilo v hotový tábor lidu. O něm by se strany důkladně pohádaly, z čehož by vzešlo několik žalob pro urážku na cti. Ale to by ještě daleko nebyl konec. Potom by pře byla přenesena do vesnic, a vzájemné žaloby by jen jen pršely. Do pěti let by nebylo konce soudům, neboť tito lidé byli odjakživa vtělený právní cit a o cizí dovedli se vždycky starati a přiti důrazněji a vášnivěji než o vlastní.

Taková vyhlídka ho nikterak nemohla svésti.

Proto přistoupil s netajenou radostí na návrh žalobcova zástupce, aby žalovaný potvrdil přísahou svoji výpověď o splacení dluhu.

A tehdy se stalo...

Když zaplály svíčky na soudcovském stole, a starý Záhoř již vstal, aby složil přísahu — vykročil náhle Podestát. Položil mu levici na rameno a pravicí ukázal širokým gestem oknem. — Hlavy všech přítomných mimoděk se otočily směrem napřažené ruky, která se třásla, jako u člověka ochořelého zimnicí.

Oknem otvírala se skvělá vyhlídka do zasněženého kraje. Uprostřed něho v dálce — něco přes hodinu cesty — vypínal se významně prudce vypouklý chlum. Na samém temeni ostře se kreslila proti nebi ředina stromů, a uprostřed nich tměla se kamenná skvrna. Stála tam socha. Byl to vrch Hrádek, nad Oujezdem s pomníkem Jana Sladkého, vulgo Koziny, hrdiny za práva a svobodu všeho strážného lidu chodského po celé délce domažlických vrat zemských od Postřekova u Klenčí až k Pocínovicům u Klatov.

„Hindle, vidíš,“ — zahovořil v naprostém tichu Podestát, a hlas se mu tetelil, jak bývá, dotýká-li se člověk jazykem čehosi na výsost svátostného, — „lepčí se podívej, hin se Kozina na tebe koukál Tak tera si pamatuj: do roka a do dne!“ —

Dořekl a oddýchl si, jako by byl čerstvě vyběhl až na temeno Čerchova. Byla jím vyslovena těžká formule, která proměňovala obyčejnou přísahu na smrtelnou.

Všichni přítomní sedláci zůstali tiší a vážní. Záhoř se zastavil uprostřed kroku a znatelně pobledl, neboť až do této chvíle choval kdesi v koutku srdce bláhovou naději, že to snad Podestát přece jenom nepožene k nejhoršímu...

Ale již se stalo...

„Dyk já vím!“ — řekl sice povýšeně, ale hlas mu valně neposloužil. Zazněl drsně a přiškrceně, takže byla příliš patrna jeho rozmrzelost. —

Jenom soudci zahrál v té chvíli po tváři lehký, míjivý úsměv. Znal dobře tuto těžkou a v krajině velmi oblíbenou formu přísahy, užívanou ovšem pietně jen v případech zvlášť pochybných a těžce zjistitelných. Jejím podkladem byla pověrečná víra v moc heroa, vzešlého z jejich krve, který hned napoprvé hřích nepravdivé výpovědi a jí zaviněné soudní nespravedlnosti ztrestal smrtí v ustanovené lhůtě. Trest Lomikarův, ohlášený mu odsouzencem před popravou na plzeňském rynku, stal se pověrečnou pohrůžkou znamenité váhy. Domažličtí soudcové věděli

o ní dobře, ale trpěli ji — neboť obyčejná přísaha neměla desetinu váhy smrtelné. Byla sice — křivá jsouc — také hříchem, ale už jaksi všednějším, který bylo možno vzíti si na svědomí, zejména kynul-li z takové nepravosti značnější osobní prospěch.

Proto soudce se usmál, ale současně také zbystřil pozornost.

Ne nadarmo, neboť hned v následující chvíli se ukázalo, že starý Záhoř se pokouší zvraceti přísahu . . .

Sotva zvedl pravici se třemi nataženými prsty do výše proti krucifixu, již prudce sebou vrtnul mladý Podestát, učinil krok ku předu a otevřel ústa. Dříve však, než mohl pronésti slova, zakřikl Záhoře sám soudce.

„Co pak to děláte levou rukou? — Počkejte! Položte ji pěkně na prsa!“

Mladému Podestátovi vítězně zajiskřily oči, a bez hlesnutí ustoupil zase na své místo. — Soudce se zase klidně lehýnce usmál, a starý Záhoř jaksi dusivě se rozkašlal. Jeho kašel však nebyl upřímný, byl to kašel divadelní, který měl zakrýti rozpaky přistiženého . . .

Panuje v kraji taková pověra, dle níž je možno každou přísahu zvrácením učiniti neplatnou. Přisahající dovolává se při tom vedle svědectví božího i svědectví ďáblova, jemuž hlasitě lže ústy, při čemž v duchu Pánu Bohu povídá nejčistší pravdu, o níž ovšem nemá nikdo z naslouchajících nejmenší potuchy. Ale věc má háček! Stejně jako pravdivá přísaha doprovázena je viditelným znamením zdvižené pravice, musí být viditelně projevena i vůle přísahy záporné, která je činěna ve jméno ďábla. — Dělá se to tak: levice natáhne se těsně při těle přímo k zemi, pod jejíž korou odedávna je peklo, a prsty její uzpůsobí se právě tak jako prsty pravice. A nyní se přisahá na dvojí: v duchu zvrací se v opak slova ústy pronášená, a levicí se zapírá znamení pravice. Sám ďas, který se o takové přísaze dělí s Pánem Bohem na polovic, ví, kde tato pověra vznikla; je však původu prastarého, neboť tak prý skládali již porobení Chodové slib poslušnosti Lomikarovi a všem svým vrchnostem.. Že se udržela do dneška, toho maní příčinou jsou domažličtí soudcové; již po několik generací. Pověra Chodů se brzy prozradila, a tu odedávna u soudu pečlivě dbáno je toho, aby takovým úskokem nebyl obcházen zákon. Úsilím soudců byla pověra utvrzena — a snad jenom čas ji vykoření . . .

K takovému úskoku se tedy hotovil Záhoř o své smrtelné přísaze.

Trochu zrozpačitěl, když byl soudcem napomenut, ale sotvaže, otočiv se maličko v záchvatu dusivého kašle, spatřil vítězoslavnou tvář Podestátovu, zkřemeněl ve svém odhodlání. Pokročil ještě blíže před kříž, zvedl pravici — a levici po příkazu soudcově položil na prsa. — A odpřisáhl! — —

Učinil tak naráz. Tvrdým, zvučným hlasem odříkal přísežnou formuli, a hlas se mu ani sebe nepatrněji nezachvěl, když se živého Boha dovolával za svědka. A nezměněným, stejně zvučným hlasem opakoval znovu, že svůj dluh již přede dvěma léty úplně zaplatil žalobcově zemřelému otci . . .

Potom skončilo vše obvyklým, šablonovitým způsobem. Žaloba Podestátova byla zamítnuta, a všichni přítomní se hnuli ze soudní síně, aby učinili místo jiným znesvářeným. Starosta Ziman šel zachmuřeně, jak slušelo jeho úřední osobě a starostenské důstojnosti, Záhoř zářil radostí, že pernou zkoušku statečně přestál, a jeho syn Vondra pokulhával za ním, nemoha se dočkati, kdy již vejdou do hospody, aby si mohl zouti proklatou botu a aspoň na chvíli si tak pohověti . . .

Jediný Podestát šel jako ve snách. Nechtělo se mu uvěřiti. Zvučný hlas Záhořův ho zmátl do té míry, že na chvíli vetřela se mu myšlenka, zdali snad otec — zesláblý na paměti — se přece jenom nemýlil; zapudil ji však brzo s rozhořčením, neboť pravdomluvnost umírajícího nebyla nikdy brána v pochybnost — a nejméně mohlo se tak státi synem. Byl proto jaksi nesvůj a vzpamatoval se teprve na čtyřhranném náměstíčku před bývalým chodským hradem, v němž byl soud umístěn . . . Zastavili se v té chvíli všichni čtyři, jako by uvažovali, nemají-li nyní, když spor mezi nimi je skoncován, zajíti společně do nejbližší hospody na pivo.

Ale Podestát znenadání se napřímil, přistoupil k Záhořovi a řekl: „Přisahal's si prauda svatá, přisahal's, hale před Pánem Bohem si lhal!“ —

A jako by se nebylo zhola nic událo, otočil se k nim zády a odcházel nahoru ke klášteru, na městském náměstí se zatočil kolem rohu a pustil se na západ — domů . . . (Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Růžena Svobodová: *V odlehlé dědině.* Dojmy a žaloby. Spisů sv. 9. Nákl. „Unie" v Praze.

Mladá spisovatelka, Moravanka, přichází se zostřeným zrakem do severovýchodního cípu moravského na Zábřezsko, do bývalého království Brassova a její dojmy téměř všechny se mění v žaloby na pokaženou povahu, špatně a křivě ovládané vlastnosti a úzký obzor lidí tohoto kraje. Těká s místa na místo, štvána odpověďmi nebo neporozuměním, žalem, soucitem a napomenutím, často na prázdno vyznělým, těká stále, aby nabyla nových dojmů, s nimiž není možno se smířiti a na něž nutno si žalovati. Je pravda, změnilo se od r. 1894, kdy Svobodová psala své žaloby, mnoho, ale přece ne tolik, abychom mohli býti úplně hrdi na tu „naši Moravu" a na moravský lid. Mnoho se změnilo, mnoho nečekaných živlů vniklo, hlavně ve válce, v kolečka přirozeného vývoje lidu moravského; ale přijmeme-li mnoho omluv, zavřeme-li oko nad těmito neorganickými vyloženími z přirozeného postupu, přece nacházíme stále a stále nejen na severní Moravě, nýbrž i na jižní, kde také Slováci přes hranice souvisí s poněmčenými Slováky dolnorakouskými, jakousi tvrdou pýchu toho, kdo umí trochu němčiny. Ale těší nás už toto: co před dvaceti lety bylo všeobecné nebo téměř obecné, jeví se nyní úcty nehodným zbytkem bláhové a úzkoprsé doby, jež nyní se stává sice zajímavým, ale soucit vzbuzujícím genrovým obrázkem, ať městským, ať vesnickým. Před dvaceti lety, kdy poměry moravské byly právě v proudu dosti příkrých změn, lpění na němčině a německoměšťáckých zvycích stávalo se znenáhla jakýmsi znakem tvrdošíjného a neústupného stáří, tělesného nebo duševního. A co zbylo z tohoto zjevu dnes, není ničím jiným, jak v městě tak na venkově. — Poměr mezi mladou pražskou spisovatelkou a lidmi z odlehlé dědiny jest po celé tři týdny jejího pobytu napiatý a plný nedůvěry. Tato věc velice trudila mladé, rozlétlé srdce, ale jest tak obyčejná, že jistě po druhé už by byla neměla takových následků. Nedůvěra vesničanů, tak trpce námi mnohdy cítěná, jest vlastnost velmi prospěšná a snad možno říci, že vesničanům přináší více prospěchu než škody. A že nedůvěra při nejlepší naší vůli zkresluje nám pak všecko ostatní a ztemňuje mnohé dobré vlastnosti, dokazuje nejlépe spisovatelka sama, vidouc kolem sebe tváře téměř jen obyzdné, těla zničená, zmrzačená a nehezká. Ze sociálních poměrů vesnických a styků vesnice s velkoměstem spisovatelka po tři týdny rovněž čerpá dojmy pouze smutné; věci charakterové také nejsou příliš příznivy tomuto vesnickému lidu: charakter jeho utrpěl velice, poněvadž tvoří národnostní hranici, kde boj o duše demoralisuje obě strany. A tak, hlavně po této národnostní stránce. často jsme odešli i dosud, v naší době, nespokojeni z české nebo moravské vesnice z národnostních hranic; zbyla nám také často jen tísnivá nálada a černé zabarvení. A co jsme my sami přinesli do vesnice, bylo znepokojení a nedůvěra, takže zklamání bývá obapolné. Růžena Svobodová zhutnila v této knížce časté a prosté dojmy vesnické; okrášlila je výrazovou mohutností, velmi jemnými postřehy krásy i v nejtmavějším prostředí a nejostřejšími charakteristickými rysy lidu ještě málo sebevědomého, zato však zatvrzelého. Jest to dílo mládí, které vidí buď mnoho jasu nebo samé temno; dojmy mladé Růženy Svobodové nemohly býti jiné, než jsou tyto. *J. F.*

*

Maryša B. Šárecká: *Hlubiny štěstí.* Besedy s dobrými autory sv. IX. Nákladem B. Kočího v Praze. — Růžena Jesenská: *Ivana Javanová.* Román. Nákl. J. Otty v Praze. — Gabriela Zápolská: *Saisonní láska.* Soudobý román. S předmluvou Zdislava Dębického. Přel. dr. Bořivoj Prusík. Knihovna Zlaté Prahy sv. 76. Nákl. J. Otty.

První rozměrnější knize M. Šárecké, „Hlubinám štěstí", jest příznačným rozpětí mladé touhy, hledající vyrovnání se vším, co ve všedním životě k půtkám a reformě vybízí hlásící se tvůrčí sílu. Privilej krásy, nevýhoda nevzhlednosti, prostřednost běžné společnosti, umělecká hesla, ethické nesrovnalosti, náboženství a jiné a jiné zjevy to jsou, k nimž mladá spisovatelka chce zaujmouti stanovisko a názor svůj navazuje na osnovu románu. Jeho formě to není na prospěch, a vyspělejší čtenář sezná, že se tu neshledává s ničím novým, leč s pokusem vždy znova a znova se dostavujícím, mimoděk používajícím opotřebované slovní výpravy, dosti proměnlivé, tu přetížené, tu snažící se po prostotě. Ale přese vše snaha mládí dodává knize krásný pel a vybízí k sympatickému sledování osudů, spisovatelkou třebas bez hlubší znalosti života spřádaných; přes tu chvíli shledáváme v tom či onom hovoru zpověď mladé duše, její touhy a horování, a projev ten, naivně a marně spínaný v umělecký tvar, jest upřímností svou milý a dojímá vzpomínkami na vlastní minulost. V konečném řešení o hlubinách štěstí ztajených pod životem dospívá spisovatelka k vyrovnanému názoru, který jest slibným pro její budoucí činnost. Některé postřehy — na př. o karakteru rodinného života, obrážejícím své zákony v měšťáckém zařízení, neb v plochosti dojmů z tisku — jsou velmi trefně vyjádřeny.

Růžena Jesenská povznesla se již nade tvorbu, ovládanou rozpory se životem, kterým podléhá Maryša B. Šárecká v prvém svém díle románovém, a stala se vyznavačkou nejvyšší bá-

snické útěchy: v „Ivaně Javanové“ nezrcadlí život, jaký jest, neb o jehož změnu by usilovala, ale vytvořila si jej zde tak, jak by si přála jej míti a žíti. Všichni lidé jsou tu podivuhodně krásní, mají též krásná jména, mají vznešené neb aspoň výjimečně zajímavé duše a na výsost šlechetné neb aspoň estetické pohnutky činů; a touto krásou k nerozeznání zakrývají bezmezné sobectví a hovění vášním. Za strast i utrpení jest jim odměnou všestranný požitek. Román jest psán ve stručných, nesložitých větách a tato prostota slohu jest četbě na prospěch vůbec, jmenovitě pak proto, že zhuštěně podává krásná líčení z Ivanina pobytu na Rusi, nad to pak práci zachraňuje před bombastem; neboť bohatší slovní výprava přetížila by choulostivý děj a též ideální karaktery předpojatostí a přiblížila by práci příliš extrému, stýkajícímu se s romány staré, sentimentální ráže, mokvající šlechetností a vznešeností. A tu vkusem mluvy a slohu jest korigováno vyšinutí obrysů, zaviněné snahou příliš nanášenou. — Pravým opakem Ivany Javanové jest Tuška v „Saisonní lásce“ polské spisovatelky Gabriely Zápolské. Tuška je nejvšednější žena měšťácké vrstvy, přímo bídná všedností, beznadějně odsouzená v duševní obmezenost; lázeňské okolí, které ji na čas stahuje v jiné ovzduší myšlenkové, burcuje ji toliko leskem, požitkářstvím, nikoli ušlechtilostí. Spisovatelka líčením, vyvolávajícím dojmy tísnivé, až trapné, zápasí o vykoupení takovýchto povrchních, sobeckých duší, nicotných manželek a matek. Činí tak způsobem v poměru k prostotě příběhu až příliš obšírným, podrobným zaznamenáváním všech článků řetězu všedního života, realistickou mosaikou skládá psychologický obraz. Se zřejmou zálibou líčí skupinu herců s roztomilým sobcem Porzyckim v čele, kterým volnější život poskytuje svobodnější stanovisko nad městskou společností. Ale také ubohý, ustaraný, své bídy neznalý manžel je líčen se sugestivním soucitem. Jak fotografické postřehy ze života, tak lyrické odstavce knihy poutají zájem — nicméně stává se četba únavnou, čtyrycet dva tiskové archy jsou příliš nou tíhou pro příběh tak prostý. *Kaz.*

*

Stefan Žeromski: *Kouzlo života.* Přeložil Václav Kredba. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Velmi příjemným zjevem realisty, promíšeného originálně polským mysticismem národním, jest Stefan Žeromski, známý u nás hlavně románem *Popel.* Théma tohoto románu není čistě polské; jako pozadí jeho, ruské Polsko, kde půda a kraj sám nabývá leckdes nucených přívlastků ruských, tak i věc a osoby představují oba nepřátelské živly slovanské, z nichž ruský svou existencí a svým byrokratismem jest cizí a nenáviděn. Polským sedlákem, milujícím hroudu i památky zvěčnělých bojovníků za myšlenku polskou, se představuje láska, příslušnost a spřízněnost s hroudou polské půdy, jako zase Táňou, dcerou ruského generála, se projevuje nikoliv uvědomělá, spíše instinktivní a zděděná nenávist k Polákům, oživená láskou k ruskému důstojníku Petrovi. Postava jeho je spisovatelem podána ještě zajímavěji: vychován rusky, cítě v sobě však rodovou příbuznost s Poláky, mající v sobě rytířskost z vychování vojenského, která živena neutuchající sympatií k utlačovanému národu tím ostřeji se projevuje za příležitosti, kdy byla uražena polská dívka ruskými důstojníky, uvaluje na sebe hněv své ruské milenky Táni, která mnoho chápe, ale jest příliš rozhýčkána. Táňa jest představitelka povahy ruské, přecházející snadno od horké radosti do hořké tesknoty, od lásky k nenávisti, od bujného života do smrtelné nudy a bolesti. Není sice úplně jasně vykreslena, ztrácí se sama v svých neurovnaných myšlenkách a snahách, ale právě proto jí sluší apotheosa, kterou jí připravuje spisovatel v druhém a třetím díle své nerovně rozdělené knihy. Spisovatel realista jest mistrem popisů: v nich podává zpravidla věci nejzvláštnější, a daří se mu poměrně lehce nastiňovati i věci čtenáři nejodlehlejší i nejjemnější. Popis života gymnasistů polských, styků polských emigrantů, schůzky polských vlastenců v Kongresovce i v Haliči, popis ruské pevnosti — to jsou stránky románové, které nejvíce zaujmou čtenáře, i když jsou druhdy na úkor souměrnosti celku. Při popisech auktor neidealisuje: i tam, kde látka nejblíže doléhá na jeho vlastenecké srdce, klidně poukazuje k vadám a slabým stránkám lidí; stejně nemilosrdně vytrhává z duše Petrovy obraz jeho polského ideálu, dívky, kterou jednou v životě viděl a po druhé se pro ni bil a dal zraniti. Tato rána osudu jest pro něho tím krutější, ježto svým skutkem ztratil svou milenku a přivedl ji k sebevraždě. — Psychologie románu jest bezvadná a velmi jemná; po stránce rozumové není jasna postava Tánina asi úmyslně; slohově román trpí poněkud rozvláčností a nesouměrností; s hlediska uměleckého vynikají drobné postřehy a hlavně výborné popisy. Překlad Kredbův jest pečlivý a jazykově celkem správný. *J. F.*

DIVADLO.

A. S. Gribojedov: *Hoře z rozumu.* Komedie o čtyřech dějstvích. Přeložil F. Vever. Po prvé v Měst. divadle Král. Vinohradů dne 10. ledna t. r. Rež. V. Vydra.

Jest zbytečno o „Hoři z rozumu“, hře, která má takořka již celou svou literaturu, zdůrazňovati zde znova, jaký má význam v písemnictví,

jednak jako satira širokého společenského základu, jednak jako projev realistický, vyvinující se romantickou formou. Spíše nutno uvažovati o tom, proč hra, o jejíž hodnotě tolik se mluvilo, psalo, učilo, teprve dnes dostává se na české jeviště; neboť ani dnes, téměř století po svém vzniku, není zastaralá. Jest svěží formou i výrazem — a svou satirou, právě tak jako Sheridanova „Škola pohoršení" přiléhá společenským poměrům přítomným, jako někdejším, českým stejně jako ruským. A retrospektivou jen získala na zajímavosti.

V Rusku provedení a uveřejnění hry překážel byrokratismus, tato pomalu, ale jistě smrtící sebevražedná zbraň zpátečnických vlád. U nás — myslíme, že se nemýlíme — bránila jevištnímu uvedení nemožnost dokonalého překladu. Trvalo vůbec ku podivu dlouho, než se u nás někdo na překlad tohoto vynikajícího díla odvážil. První uč nil tak idealistický průkopník B. Schnobl-Kalenský, jenž vydal svůj překlad — vlastním nákladem! — as před dvacíti lety. Měl nadšení i svědomitost, neměl ovšem básnické schopnosti. Druhý překlad, ve kterém hra nyní došla provedení, pochází od F. Vevera (vydán ve Světové knihovně, bez data); pro přednes herecký jest příhodnější. Ale také z něho jest patrna nemožnost zachovati formu originálu, aby při tom netrpěla náplň myšlenková — a to jest velice na závadu dojmu díla. Karakter obsahu, výraznost myšlenky trpí, jsou oslabovány, ztrácejí se v ohledech na formu. Aby tomu tak nebylo, bylo by třeba mistrného překladatele, kterého by schopnost básnická opravňovala k volnosti, po případě k volbě odlišné formy — třebas i opuštění verše; převod stručné ruštiny v obšírnější češtinu, zachovávání obdobného metra, zúmyslnost čelící k rýmu mají za následek výjimečnou volbu slov, násilný jejich sled a pod., tak že myšlenka nenabývá příslušného zdůraznění pravým slovem v pravý čas, a přednašeči jest nemožno ji uplatniti. A ještě při tom překlad se neobejde bez přízvuků buď nesprávně položených — (poukazuji na př. na slavný verš: „i domoviny dým je příjemný a sladký", kde slovo „dým", na němž nejvíce záleží, přichází na místo s přízvukem podružným), buď úplně falešných, znesnadňujících přednes vůbec — nehledě ani k příšernostem mluvnickým („b y sklepli j s t e si...", „b y návštěvami zde nemařil j s t e mi chvíli")! Posluchači, jenž díla nezná z četby, aby v pravý čas zbystřil sluch, na jevišti mnoho unikne — tak se stalo na př. s počátkem rozporu Čackého s Famusovem v prvém dějství, kde přece tkví klíč k povaze Čackého a obsahu hry vůbec. — Ale jinak překladu Veverova nepodceňujeme jako práce pilné, svědomité a poměrně značným zdarem odměněné. —

Vinohradské divadlo splatilo již několik starých dluhů kulturních; odvahou svého rozhodnutí i horlivou pílí, věnovanou provedení, překonává překážky a získává sympatie, jichž shovívavost doplní neb odpustí tam, kde nutně zůstanou obtíže nezdolány. Tak jest tomu též při „Hoři z rozumu", jehož nastudování vítáme opětně s radostí a uznáním. Seznali jsme hru ve výpravě slohově pečlivé a vkusné a v provedení svědčícím v celku i jednotlivostech o svorné snaze dostáti obtížným úkolům literárního večera. Karakteru hry nejvíce přiléhal Famusov, vytvořený panem Rolandem; pilný umělec se jím výhodně uvedl na vinohradském jevišti, jemuž bude jistě členem užitečným a oblíbeným. Vedle něho nejvíce slohu měli pí. Baldová (Líza), p. Vydra (Skalozubov), dámy Ptáková (Chlestová), Somrová a Machová (babička a vnučka Chujuminovy), pí. Boleškova a p. Havel (manželé Goričevovi). Paní Štěpničková dokonalá zjevem, sledujíc přirozený směr svého talentu, zdůrazňovala v Sofii moment tragický, osud děvčete probouzejícího se a ztroskotávajícího nepochopením muže; nám zdálo by se vhodným, i tuto postavu podbarviti satiricky, sentimentalitou trochu karikovanou — (úvodní výjev, noc probděná při klavíru a flétně přímo k tomu ukazuje), po případě rozhýčkaným dívčím vzdorem (čímž dává popud, aby Čackij byl považován za blázna), tak že by Čackij sám zůstal jedinou vážnou postavou hry. Představitelem Čackého byl pan Jičínský, jehož přednosti jsou rozmyslný přednes a dobře artikulovaná mluva; s pathosem, ke kterému postava svede ve vzrušených výjevech, jsou v rozporu jeho zevní prostředky. Výkon zasluhuje uznání pro inteligentní proniknutí. — Představitelé „pana N." a „pana D" obmezeni jsou jenom na několik slov, avšak důležitých, prostředkujících přechod ke zprávě o zešílení Čackého; proto by měla režie dbáti, aby právě tyto malé úlohy byly provedeny umělci schopnými jadrného přednesu a aby postavy v masce byly markantními typy společnosti, kterou představují, nikoli mizejícími zjevy. — Úspěch celku s uspokojením zaznamenáváme, i to, že obecenstvo vyšlo hře s pochopením vstříc. *Ah*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V ý s t a v a v U m ě l e c k o - p r ů m y s l o v é m m u s e u. (Prosinec 1917—leden 1918.)

Každá z tří umělkyň zde vystavujících ukazuje jiné tendence. Paní Fischerová-Kvěchová je vlastenecká tradicionalistka, jejíž práce stojí ve znamení dítěte. Ornamentální zvláštnosti lidového kroje jsou na těchto šatečkách zbaveny oné neměnné uniformity, jež, neznajíc různých postav, různých tváří, má pro všechny členy jedné obce týž tvar, barvu i stejnou přízdobu; jsou obměněny a zdrobněny jemnými

prstíky ušlechtilé paní z města, a přeloženy v nové kombinace barev jemných, lomených i tlumených.

Umělecká práce paní M. Novákové má také kvality lehce určitelné. Podstatné a příznačné vlastnosti její poklidné a vážné tvorby nevystupují z širšího okruhu obecnosti. Spokojuje se zumělečtěním oděvu běžné modernosti střihu. Proti módě staví se potud, že nechce dáti „zajímavou novinku", nýbrž šat účelný, ušlechtilý a krásně vypracovaný; proti libovůli její brání se zákony uměleckého slohu, jež mají delší život než krátkodobá móda, hodnotami cennějšími, jistějšími a trvalejšími než ty, jichž se drží denní život. Šťastné zumělečtění se ztrácí, jde-li o drobné předměty užitkové. Přízdoba zástěny (ty věnečky věčně se opakující!) poklesá v malichernou vnějšnost.

Umělectví slečny Teinitzerové je o celý stupeň vyšší i přísnější a jde dále a hlouběji: zasahuje až k samým základům českého textilního uměleckého průmyslu, jež spolutvoří a upevňuje jako svědomitě školená a nejlépe vyzbrojená textilnice a zároveň nejsrdnatější spolubojovnice s novou vnější uměleckou kulturou přítomnosti. Zatím, co jiné ženy spokojují se prací malířskou a harmonisační, Teinitzerová staví práci textilní na základ přísně umělecko-průmyslový. O to je umění její víc kořenné a víc zvládnuté. Zakládá dílny v duchu Morrisově, v nichž dává ručně tkáti látky, jež sama barví a zdobí, zdůrazňujíc při tom ve své práci oproti formálnímu víc věcnost a materiál, takže ornamentika vyvíjí se na podkladě praktického účelu a vyrůstá ze zvláštností látkových a dělných, z materiálu a techniky nebo je s nimi v nejužším styku. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 15. t. m. dovršil šedesátku básník František Táborský, Moravan z podhostýnské Bystřice, jenž náleží k oné nečetné družině básníků moravských, kteří v letech osmdesátých hlásali ve smyslu zásad Bartošových těsný styk s rodnou zemí. Ideově i formálně zůstal mu věren do dneška. Může ho těšiti, že dočkává se jubilea svého ve dnech znovunalézání odstrkávaných, kdy veškeré severní i západní světoobčanství konečně nenávratně dohrálo u nás svou hlučnou frašku. Táborský patří k básníkům národním vzácného svérázu, který bude oceněn, až nadejde opravdové třídění toho, co nám dalo období po Vrchlickém a Čechovi. V této dosavadní prázdnotě ozve se jméno autora „Staré komedie" velmi hlasně, jako lyrika i epika slovanské a národní kultury, jemně ironického a hluboce meditativního, formy prostonárodní, nesložité ale barvité jako malůvky jeho domoviny. Bodře a jadrně zní jeho verš, ať pěje vojenské balady nezapomenutelného zvuku, nebo vypravuje kosmogonické rozmarné historie o staroslovanských obřech. Již jako septimán na olomouckém gymnasiu v l. 1877—78 zkoušel své peruti pod vlasteneckým pseudonymem, r. 1884 vydal svou první lyrickou sbírku v „Salonní bibliotéce" („Básně"), pak následovala epická skladba „Stará komedie" (1892), rok nato lyrika „Melodie", pak mužné písně „Hrdinné touhy" (1906); překládal znamenitě Lermontova, věnoval se výtvarné kritice (Schwaiger, Uprka), horlil pro krásu pražských uměleckých památek, seznamoval nás s malířstvím ruským (Galerie Treťjakovská, Slovo o ruském umění do Rěpina), působil v Československé jednotě o poznání a sblížení větve slovenské a neméně zásluh získal si v pražském školství i jako ředitel Vyšší dívčí školy i jako organisační duch pokračovacích kursů ženských. Činnost jeho je plodná a bohatá všemi kulturními směry, tím záslužnější, oč míň reklamy při ní utržil a vnějšího vděku. Bodře, čile a mladistvě vstupuje do nové desítky, nechť mu v ní práce kvete jako dříve! *—pa—*

*

* Lidová universita česká. V době, kdy nezadržitelným tempem se blíží demokratisace všech společenských zařízení, kdy toužíme všichni po tom, aby zlidovění států bylo podmínkou sebeurčení národů a naopak, není zajisté nevhodno poukázati k tomu, že i osvětové ústavy jsou samy na pokraji naprosté demokratisace, které mají co nejvíce přispívati a z které potom vyrostou samy do netušené výše.

Je těžko si představiti, jaké budou důsledky oné demokratické vlny, která zasáhne po válce celou Evropu: jistě však v nových poměrech, vyžadujících u každého vlastních sil a vlastních zásluh, v poměrech, kdy nejen každý jednotlivec, ale i každý národ bude sám určovati svůj osud a své poslání, osvětová zařízení se stanou prvním základem vzdělanosti i mravnosti i možnosti ušlechtilé osobní soutěže.

A poohlédneme-li se po svých zařízeních osvětových, snadno zpozorujeme, že téměř všecka, ať si vyrostla z péče národní nebo státní, velice se odchylují od svého poslání, že základem i vývojem dospěla soustavy kastovní; ba i národ sám, kde rozhodoval o takovém zřízení sám, jaksi se smiřoval s tímto kastovním vývojem a — nesprávně — je považoval za přirozený dobový zjev.

Špatně bychom v takovém případě chápali upřímnou demokratisaci. A uznáváme-li rozdíly mezi lidmi, nepřipouštějme si je jako nutné. Zvláště pak jich neuznávejme ve výchově a vzdělání.

Proto našemu národu bude ideálem škola pro všechny kulturně potřebné, škola, která by volně poskytovala vzdělání každému, vysoká škola i pro ty, kteří nemohli nabýti kvalifiku-

jícího vzdělání předběžného, škola, kterou na mysli má Svaz Osvětový a kterou připravuje svou dosavadní lidovou školou. Bude to kulturní zařízení, kterým honosí se už mnoho národů, kterou mají již dávno v Paříži, v Londýně a v jiných kulturních střediscích, zařízení, kterým Amerika všecky civilisované státy předstihla.

Nový rok a tucha nové doby měla by nejen mravně roznítiti každého Čecha k lásce k tomuto našemu budoucímu kulturnímu podniku, nýbrž měla by přispěti nejen mravně, ale i peněžně této ušlechtilé snaze Svazu Osvětového.

Touha po znemožnění krvavých válek v budoucnosti důstojně se v národě spojí s touhou po uskutečnění lidové university, která bude důležitou součástí našeho národního i kulturního života a bude patřiti k sloupům, podpírajícím naši dobrou a nás důstojnou budoucnost.

Dr. *J. Folprecht.*

*

Největší pomníkovou soutěží poslední doby byla soutěž „Spolku pro postavení pomníku Žižkova v Žižkově", jež měla dáti tomuto městu velké monumentální znamení na vrchu Vítkově. Návrhy, práce dvou generací našich sochařů a architektů, zaplnily celé křídlo Průmyslového paláce na výstavišti. Co z nich stalo se majetkem „Spolku" a co mu bylo autory věnováno, dáno obci žižkovské, aby zachovala budoucnosti. Jsou mezi nimi i návrhy nejrozsáhlejší, jež stály autory měsíce usilovné výtvarné práce i nemalého nákladu peněžitého, práce opravdové hodnoty umělecké, cenou nebo uznáním odměněné. S těmito dokumenty našeho uměleckého usilování zacházelo se v Žižkově jako se starým haraburdím; putovaly z místa na místo, na konec převezli je vojáci na fůře ze školy, proměněné v lazaret, do obecné školy v samém sousedství radnice, kdež je složili na chodbě před záchodem, ostatek uložili do sklepa školy. Co po měsíce plnilo ateliery našich sochařů horečkou práce a nadějí a po týdny zaměstnávalo naši veřejnost, bylo ve sklepě potlučeno, na chodbě pohozeno, přeházeno a rozbito; úlomky rozebraly děti z mateřské školy jako vhodné hračky: panáčky, rytíře a koně. Návrh Bílkův, jeden z návrhů cenou poctěných, byl zachráněn v podobě celistvější. Správcem sbírky byl syn starostův, inž. Oldřich Žák, zaměstnaný ve službách radnice, je tam referentem pro „věci umělecké"! Na dnešní representaci městské, jež radnicí vládne, jest se postarati co nejrychleji, aby bylo zachráněno, co ještě zachrániti lze.

*

* Nová kulturně historická knihovna, kterou ohlašuje nakladatelství F. Topičovo pod složitým titulem „Doby, postavy a díla", vyplynula bezpochyby z požadavku doby. Neníť literatury chudší na díla z tohoto oboru nad naši. Již před časem bylo vážně jednáno o vydávání velkých kulturních dějin Českého národa, ale věc téměř hotová, bohužel, se neuskutečnila. Mnohoslibný podnik p. Topičův může býti dobrou průpravou ke konečnému velkému dílu, které jednou i u nás musí vzniknouti. K zahájení knihovny získáni na slovo vzatí odborníci Dr. K. Chytil (Česká koruna královská), Dr. F. X. Harlas (Rudolf II.), Al. Jirásek (O M. Janu Husovi), Dr. V. V. Štech (Robert Grund), prof. Jar. Pekař (O sv. Václavovi) atd. Jedna věc však není správna: knihovna nemá jmenované a odpovědné redakce. S touto formou tajného redigování, která u nás přichází do zvyku, nemůžeme souhlasit.

*

Vždy znova a znova jest ve veřejnosti projednávána otázka stavby nové budovy divadelní v Praze. Jest vyvolávána nutností rozděliti a osamostatniti činohru i operu Národního divadla, a řešení čím dále tím více vyznívá na prospěch stavby velké, representační budovy pro zpěvohru. Výsledek tento nezdá se nám shodovati se s praktickou potřebou. Proč jest otázka rozdělení činohry a opery tak naléhava? Protože činohra v Národním divadle je v područí a bez zaměstnání, a protože činohře se Národní divadlo méně hodí než opeře; této vyhovuje nepoměrně lépe, a kdyby se zbavilo soutěže činohry zcela, stačilo a vyhovělo by Národní divadlo opeře na slušnou řadu let. Naproti tomu pořízení nové místnosti pro činohru bylo by mnohem snáze dosažitelno a tudíž i v tomto směru praktičnější, jelikož skýtala by možnost řešení brzkého. Činohra se svým osamostatněním nemůže čekati po léta, až bude dokončena nová, dosud jen sněná budova representační; a divadlo Národní nemůže jí poskytnouti vhodného útulku, ani kdyby bylo adaptováno, čímž by jeho podstata byla ovšem porušena. Pro ideální budoucnost nezbývá jiného řešení, než divadla tři: Národní pro repertoár, jemuž vyhovuje a jenž v určitých večerech žádá si tohoto místa, posvěceného tradicí, pro zpěvohru i činohru; velké divadlo operní a pak moderní činoherní.

*

Předkové a vnuci.

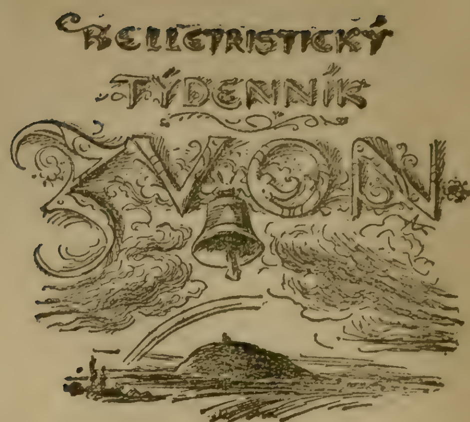
Ze železa na kovadle z žuly
předkové svůj osud vážně kuli;
statní byli kováři!
Vnuci slabounkým jen bzukem sípou,
jako vlásek tenkým bodcem štípou,
neboť — jsou to komáři.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 17. ledna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

VII.

Strejc Doutlík hned následujícího odpoledne tetce Tarantici zvěstoval, jak Lojzla shledal a co pořídil.

„Když jsem já si to nemyslila!“ pravila. „Ale ať hoch dělá, jak rozumí; ráda bych ho viděla v nějakém pořádku, ale abych nutila, to Pánbůh chraň! Ta Máry má sic peníze, ale jeden jí nezná a kdo ví, jakou by to dělalo dobrotu.“

„Taky jsem povídal, má rozum; pro ni by se musel najít jinej, při těch penězích se najde. Mysleli jsme to oba dobře a soudím, že on Lojzík v neděli přiběhne.“ —

Lojzl jda si před polednem pro chléb, potkal Maulvincovou.

Nůši majíc na zádech, zardělá klusala domů z nákupu.

„Mně se zdá, že jste včera měl hosta,“ pravila mu.

„A to měl, strejc Doutlík od nás přišel.“

„Snad ne s nějakou nevěstou?“ a srdečně se naň zasmála.

Lojzl se zazubil: „Ba to!“ a vypravoval, co od strejce slyšel.

Poslouchala ho skloněna. Když dopověděl, podívala se mu vpadlýma, tmavýma očima dlouze do tváře.

„Co budete dělat?“ tázala se zamyšlena.

„I kdepak já vím — hlava se z toho motá.“

„Inu, kdybychom ji znali — pomoc byste měl pěknou — Vidíte, náš barák byste třeba mohli koupit, hospodařit byste mohli a my bysme zas třeba šli místo vás!“ a smutně se usmála.

Lojzlovi rozrojilo se v hlavě. Maulvincovi do baráčku, tam kde s Kačenkou a a dětmi žili! Což ona, ale ten brykač a děti!

„Jenom že bysme se tam nevešli — museli bysme snad přeci hledat něco většího. Musíte si to rozmyslit, pořád takhle být nemůžete, jste jako tříšťka. Za cestu vám to stojí!“ a klusala dál.

Lojzl potom doma přemýšlel . . .

Kdyby ona Kačenka mohla poradit! Přál si, aby aspoň ve snách mu zjevila, co má dělat . . .

Jiná ženská by sem přišla, ale ve svém by žili! Tato myšlenka nejvíc ho upoutala. Řemeslníka chce a sama by přinesla peníze — — on je řemesník, má tuhle svoje a mohl by tak žít i dál, jenže v lepším. Vědomí, že taky něco je, ho povznášelo. Podívat se tam může, proč by se nepodíval, tetka má přece už kus rozumu — vzít si tu Máry přece nemusí!

V neděli zjitra se připravoval. Boty si na cestu vyblejskal, oblekl sváteční nohavice, černý šátek uvázal si na krk, vzal soukenný kabátek, nedělní zánovní čepici nasadil a vykročil pravou nohou . . .

Kvitšanton byl první, jehož potkal.

„Kampak — kampak — snad ne za nevěstou?“ ceně bílé zuby v černých vousech, volal mu Anton v ústrety a rychle dopověděv, hodil hlavou, škubl rameny a vyjekl ještě jednou: „Za nevěstou!“

Lojzl se zachmuřil, nadul ústa a potom broukl: „K tetce — na Lhotku.“

„Jaja — a kdyby za nevěstou — dobře bys udělal!“ a uháněl dál.

Tichým, mrazivým podzimním dnem šlo se pěkně. Palouky byly jako postříbřeny, jeřáby u silnice rděly se hojnými kytkami plodů, tmavěmodré lesy se ani nehnuly, strnadi pískali na silnici . . .

Po Lhotce si Lojzl vykračoval jako nikdy před tím; kus pýchy do něho vjelo. Ba napadlo mu, že v chaloupkách vidouce jej kráčeti, povídají si: „Hele, Alois Hejkrlíků, vdovec.“

Když v Koberově baráku vešel do vejměnické sedničky, tetka si pekla placky. Vidouc ho, spráskla staré, hubené ruce: „I bože, Lojzíček, vítám tě, hochu!“

Byla už velmi sešlá. Dlouhá postava její ještě více zhuběněla, ohnula se, chvěla; hlavičku měla malou, na ní trochu plesnivých vlásků jako mech, líce žlutohnědá s tisícerými drobnými vráskami, ústa skoro bez rtů a zapadlá, očka mdlá a ovlhlá. Sednička její byla větší, než mívali Hejkrlíkovi; stav s rozdělaným dílem v ní dosud stál, v každém okénku zelenala se tlustolistá mečovitá cibule.

Tetka usadila hosta ke stolu, vzadu vroubenému lavicemi, pod křížem, starými papírovými květinami věnčeným.

Dívala se na Lojzla jako do dálky, jakby ho těžko poznávala, ale suchým hláskem radostně šveholila: „Tak jsi přišel, Lojzíčku! Víš, já tě do ničeho nenutím, já vím, jak ti je, ale často jsme s našimi mladými o tobě rozpráběli. Taky strejci Doutlíkovi jsem o tobě kolikrát pověděla, litoval tě a onehda přišel, že by pro tebe snad něco měl. Marjánka se jmenuje a už jsem s ní taky u Doutlíků mluvila. Mladá už není, to ti musím říct'.“

Lojzl mrače se mávl rukou.

„Ona není odtud a tloukla se nejvíc mezi Němci, ale česky rozpráví jako my. Od malička byla na službách, u kupců, ale nejvíc prej po hospodách, uklízela, myla, ale taky dobytku sloužila a všelijakou i hrubší práci dělala. Pane, pěkný peníze si zahospodařila, přes tisíc jednušek má. Ráda by řemesníka, třeba vdouce, ale k dětem se jí, pane, nechce!“ a tetka měla kolem zapadlých úst úsměv.

Lojzl zamrkal, ale mlčel.

„Je ona asi v letech tvých a taky jsem jí pověděla, jakej seš ty, jen samou praudu; nač lháť, když se uvidíte.“

„Nono — nono —“

„Víš, pomyslela jsem si, že bys měl lepší živobytí — barák byste si mohli koupiť, kozu, ne-li krávu a možná, že by vám ještě zůstaly peníze.“

Lojzl poškrabal se v krátkých vlasech. „Tolik peněz má! Dědila — či kde to vzala?“ tázal se rychle.

„Taky jsem se, hochu, ptala. Asi dvě stouky dědila, ale ostatní si ukládala sama. Je to přeci let služby a žádnou marnost prej nesháněla!“

„Ale na hospodách —“

„No, na hospodách — povídala, tam že se přec nějaká diškrece zblízne.“

„A je svobodná?“

„No bodejť!“

„Nějaké děti někde nemá?“ bublavě vyslýchal.

„To víš, že jsem se taky hned ptala, ale povídal strejc, že ne; v Olešnici u představeného všecko vyzvěděl. Víš, hochu, člověk do osoby nevidí a snad mi věříš, že bych tě nechtěla do něčeho přivésť, ale když to tak přišlo, dala jsem ti věděť.“

„Proč se chce vdávať?“

„I má prej taky služby dost, povídám, že mladá už není.“ K poledni tetka Lojzla pohostila plackami a když pojedli, tázala se: „Tak co budeme dělať? Nějakou odpověď přeci dáť musíme, ona jistě bude u Doutlíků čekať, mám pro ni dojíť?“

Lojzl mlčel. Tetka zírala naň soucitně.

„Je ona jako Kačenka?“ polohlasně smeklo se mu se rtů.

„Ach, Bože, Kačenka — milej hochu, taková není druhá!“ a spráskla ruce.

„Není, není —“

„Ale co je ti platno, sám takhle pořád bídačiť nemůžeš, co pak kdybys stonal — já jsem už tuze stará. Nebo bys věďal o něčem jiném?“

„I kde pak to!“

Tetka byla chvíli na rozpacích, jak to vše Lojzl vlastně myslí; i otázala se opět: „Tak co, mám pro ni dojíť?“

Lojzl se zase zadrbal ve vlasech. „A není ona, tetičko, zlá?“

„Povídám ti, hochu, těžko o osobě soudiť, ale nic zlého jsem neslyšela.“

„I tak dojděte, vždyť snad —“

Tetka zvolna vyšla, jak byla. Lojzl osaměv, chodil od okénka k okénku. Neměl stání — ouzko mu bylo.

„Jak přijde? Co bude říkat? Není-li to nějaká hudrmanice kdákavá nebo světačka, která by jen po muzikách lítala? Nebude-li se šklíbit, až ho uvidí? To jen ať si nemyslí, Lojzl žádné almužny nepotřebuje, má svoje. Inu, žeť by v Korytnej koukali, až by se Šustrlojzl stěhoval z té boudy do svého! Táta s mámou, kdyby to viděli, jistě by taky měli radost, že se Lojzík ve světě neztratil.

Kdyby se tak byl mohl stěhovat s Kačenkou a s dětmi . . .“

Doutlíkovi zůstávali v baráku na planince, kde kolem zvonice bylo přece trochu rozběhlé vesnice pohromadě, i trvalo hodnou chvíli, než Lojzl uslyšel hlasy a kroky na dvorku. Stál před okénkem, ruce v kapsách nohavic, a mračivě hleděl na pošité dveře. Neznámá vsunula se nejdřív . . .

Stála nehnutě a ostrýma, tmavýma očima pod černým obočím hleděla na Lojzla — on na ni. Hleděli si proniknout na dno srdcí . . . Lojzlovi při tom ťuklo v hlavě:

„Tahle ženská mi je podobná.“ Nevelká byla, kulaté hlavy, v obličeji laločkatá i vrásčitá jako Lojzl, dolní ret měla stejně položený poněkud přes horní jako on. Na hlavě měla modrobílý polohedvábný šátek, na těle světlou bluzu, tmavou sukni a zástěru s pestrým lemem; bílý šáteček držela si v ruce.

„Dej Pánbůh dobry popoledni,“ pozdravila tvrdým, skoro mužským hlasem.

„Pěkně vás vítám,“ mírně odvětil a ještě se měřili.

„Tak to je on,“ myslila si, „velkej vejpada není.“

„To není Kačenka — ta se jináč dívala!“ projelo jeho hlavou.

„Tak to je Marijánka, Lojzíčku,“ usmívala se tetka, „a mně se skoro zdá, že jste si podobni.“

„To snad ne?“ zasmála se hodně ryčně. „Tak pozdrav nás Pánbůh!“

Lojzl postoupil a podal ruku.

„Posaďte se u nás, posaďte a vemte si s námi placku, ale je to jen tak po sprostu,“ podávajíc židli, pobídla tetka.

„Děkuju pěkně, porád jsem seděla — no, abych vám neodnesla spaní,“ a Máry, vysunuvši si vrchní sukni, usedla.

„Tak vidíš, hochu, už taky nikoho nemá, jen vzdálené přátelstvo — sama je —“ přešlapujíc oznamovala tetka a šeplavý hlas jí lítostně přeskakoval.

Lojzl podíval se na Máry a zabručel: „To jo — to jo —“

„A ona už věděla, že jsi tady, chalupská Hlavačka tě dopoledne zahlídla.“

Lojzl přikyvoval a rty se mu dmuly.

Máry zamyšlena hladila si zástěru. „Vy jste švec?“ náhle otázala se přísně.

„Švec — švec —“

„Ale všecko po domácku on taky umí, nasloužil se za mlada,“ vmísila se tetka.

„Tak jako já,“ zasmála se Máry, a Lojzl viděl, že má už jen několik silných zubů.

„Tady po vsi, v Zabilym, ve mlejně a u nás u mistra jsem všecko dělal,“ pravil pyšně.

„A byl jste dlouho ženatej?“

„Ale pomalu devět roků.“

„A byla ona hodná?“

„Ó to moc hodná, Marjánko,“ vroucně kývala tetka.

„A měli jste kolik dětí —“

„Dvě malé jim umřely hned, potom byly dvě větší. Přišla na ně rána, jak jsem vám povídala.“

„A měla ona peníze?“

„Jen pár grošů, co si na službě zahospodařila. Starou maminku měla, pomáhala jí,“ bublavě vypravoval.

„Tak jste velké kusy dělať nemohli,“ pokyvovala si Máry.

Nikdo neodpověděl, až tetka po minutce začala: „Vidíš, ona má přes tisíc jednušek, mohli byste si koupiť barák!“ a dětinně se zasmála.

„Jenom jestli by tam byl!“ skoro lhostejně pronesla Máry a rozhlížela se sedničkou.

„I to byl — nějaká Maulvincová, krejčice, skoro naproti u nás by prodala,“ živě pravil Lojzl.

„Vy jste se ptal?“

Zavrtěl hlavou: „Rozprávka tak přišla. Bojí se, aby jí ho táta nadobro nerozházel. A Kvitšanton je u nás, ten takový věci shání široko daleko.“

„A máte hodně práce?“ opět důrazně se tázala.

„Jak kdy, někdy víc, někdy míň, ale porád je co dělať. Jsme v Korytnej na to tři: mladej Elefant, to je syn mého mistra, pak Voves —“

„Jenom jste-li hodnej!“ zasmála se a upřela naň pohled.

„Ó, to Lojzíček je, to musím říct, znám ho od malička,“ velebila tetka, „to nikdy nic špatnýho slyšeť nebylo ani za svobody, ani potom. Jako dvě kuřata byli s Kačenkou!“

Lojzl utřel si hřbetem ruky oči.

„A vy jste teď sám?“

„Sám v baráčku — na všecko sám!“ svědčila tetka. „Je mi hocha líto, jak pak je takovýmu člověku bez ženskejch rukou.“

„Pane, já jsem taky zkusila. Tolik roků na takovejch službách! Všecko jsem v domě a v hospodářství dovedla, tamhle v Brannej jsem i v kupectví pomáhala, v Jilemnici s moukou, na každém místě jsem byla kolik roků a vždycky mě neradi pouštěli: ale každej jde za svým lepším. A nejste vy rozhazovač?“

„I kde pak to!“ odvětila tetka.

„A nekarbaníte? Chodili jste k muzikám?“

Lojzl se zamračil ještě víc. „Na to Kačenka nebyla a já taky ne. Jaktěživi jsme nikde nebyli. Ona Kačenka sloužívala u nás na faře a ještě potom tam pomáhala, měli ji rádi. Ona svejma rukama uměla krásný věci, to by v Korytnej mohli povídať!“

„Tak se vám stejská!“

„To stejská a moc — po ní i po dětech.“

„Já taky žádná světačka nejsem, ale přeci jsem se ráda zasmála, potancovala — no, v hospodě člověk někdy musí a nic to nestojí. Kdybych byla rozhazovala, kde bych toho byla nabrala. Vždycky jsem

si myslívala, abych se tak dostala ze služby."

„Ženichů bylo dost, ne?" usmála se tetka.

Máry mávla paží. „Leckoho bych si nevzala, aby si snad myslil za mý peníze dobře se míť a nic nedělat. Proto jsem chtěla pořádného řemesníka. Já se vdávať nemusím, dělať umím a pro starý kolena mám."

„Vždyť on se tuhle Lojzíček taky ženiť nechce, na nějaké sháňky nikdy nebyl a sám si teď hospodaří. Jenom že si myslím, že není dobře bejť tak sám. Do ničeho bych ho nenutila za nic, umříť bych nemohla, kdyby s ním některá měla zle jednať. Je to přeci mého jediného bratra syn!" tetka velmi rozvážně a srdečně hovořila.

„A co já! Já tepervo nikoho nemám a kdyby se mi zle vedlo, musela bych bědovať, co jsem si za svý dření na konec vysloužila!"

Všecka dřívější Máryna řeč byla pronášena málo vlídně, skoro drsně a hřmotně, teprve v posledních slovech se umírnila a zněla tepleji.

„Ach, jojo, jsou všelijaké pády, jenom co já pamatuju," povzdychla tetka. „Každýmu nerozkvetou růže, někdo jen po terní chodí, ale musíme snášeť. Vezměte si u nás placku, nic nejíte — ony vám jsou sprostý, viďte?"

„Bodejť, snad jsem jakživa jedla jen marcipán," zasmála se Máry. Vzala, kousek, ulomila a mlčky jedla.

Přihnal se strýc Doutlík, kořenku v koutku, červený, očima svítě.

„No tak, už je ruka v rukávě?" chechtal se ve dveřích.

Nikdo mu neodpověděl. Lojzl seděl skloněn, Máry zachmuřena jedla, tetka na lavičce u kamen, staré ruce majíc v klíně sepiaty, o všem přemýšlela.

„Viděli jste se, promluvili jste si, tak co říkáte?"

„Těžko rozhodovať," tiše povzdychla tetka, když nikdo se neozval.

„Enu, dělejte, jak rozumíte, ale to vám řeknu oběma: za kastli si vás nikdo nedá jednoho ani druhýho a z Amsterdámu pro vás taky nepřijedou, máte oba pěkný léta na hřbetě!" a Doutlík se zhluboka zachechtal.

„To já, strejče, vím a taky nikde se o to neprosím. Vždyť snad můžu zas do Němec — tady toho mám dost!"

„Nono, taky tam stromy zlatý jabka nenesou, ale dělej, jak myslíš."

„On tuhle pan mister má porád jenom nebožku v srdci!"

Lojzl povznesl hlavu.

„Tak co říkáš, Lojzíku?"

„Já nevím — nejsem už mladík — jsem jen malej řemesník, žádnej pán —"

„Nono — ona snad je!" zvolal strejc. „Ty máš řemeslo, ona pár grošů, snad byste jednou na starý kolena mohli spokojeně sedět. Tak jsme to s tetkou mysleli."

„Tak tak, to jste dobře promluvil!" pochválila tetka.

„Jak pak jináč, jsou tu každej jako kůl v plotě, aspoň by měli jeden druhýho!" a zlostně vyklepával dýmku.

„Vždyť já nic neříkám!" zabroukla Máry.

„No tak, snad by ses tam mohla podívať, nemusíte dnes říkať ani a ani b!"

Na tom zůstalo.

Mladá hospodyně z velké světnice na svých kamnech uvařila všem kávu a po všech hovorech zahřáli se ještě, až jim tváře planuly.

Při odchodu Máry podala Lojzlovi ruku a pravila: „Tak v neděli k vám přijdem' a provedete nás!"

Směje se kýval.

„A po nějakém tom baráku se můžeš poptať," potměšile mrkal strejc.

Tak se rozešli.

Za nějakou chvíli potom stará tetka v jupce, s kretkou na hlavě, Lojzíčka vyprovázela.

„Tak si, Lojzíčku, všecko rozvaž," před rozchodem srdečně ho napomínala.

Lojzl mlčel.

„Víš, že tě nikdo nežene, seš svůj pán."

„No — Kačenka to není!" vyhrkl.

„Není a žádná nebude, s Kačenkou jste byli pro sebe stvořeni."

„Tahle se ještě pansky kroutí —"

„Vždyť není mladice!"

„Kdáká porád jako slepice!"

Tetka se zasmála. „To snad na těch formankách se naučila."

„Nějakou marnost aby nesháněla!"

„Brzy by přestala, má na to léta!"

„A zlá aby nebyla, když má ty peníze!"

„Máš zas svoje — dělej, hochu, jak rozumíš. Tak s Pánembohem!" Podali si ruce. Lojzl jadrně kráčel s návrší, tetka skloněna šourala se domů.

* * *

(Pokračování.)

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Záhoř se napřed zarazil, ale hned se zaškaredil. Než mlčel. Starosta se však urazil. Zahučel cosi o neúctě a k tomu cosi o odměně za to, že šel za svědka, zanedbávaje vlastní práci. A již poslechl Záhořova vybídnutí, aby s nimi zašel na sklenici, a potom společně se vydali k domovu. V hospodě zmizely poslední pochybnosti starostovy o možnosti Záhořovy viny, a když se spolu ubírali k domovu, horlil zle na Podestáta, jakže se mohl odvážiti žaloby a nařčení proti staršímu . . .

— — — — —

Podvečer sešli se sousedé, jak bylo zvykem po každém starostově řízení v městě, u Zimanů na besedu. Každý z nich se třásl nedočkavostí, ale které žádný nechtěl dáti na jevo. Starosta také již by byl nejraději spustil, ale nebylo tu dosud prvního výbora Foukalíka, bez něhož nebylo možno začíti. O každých obecních volbách byl nejvážnějším soupeřem Zimanovým o úřad starostenský, a proto nebylo radno si ho podrážditi. A hněvem Foukalíkovým si mohl býti jist, kdyby nevyčkal jeho příchodu; selská hrdost čítá odedávna mezi pocty, které jí právem patří, i povinné počkání — a toho právě Foukalík zneužíval k nemalé zlosti starostově velmi zhusta. Je v selskosti něco královského — a snad právě proto mezi rovnými šetrně dbáno všech jejích náležitostí . . .

Ještě před Foukalíkem dostavil se k nesmírnému udivení všech — starý Záhoř. Údiv brzo proměnil se v radost, neboť samozřejmě bylo pochopeno, že soud mu na cti neubral, neboť jinak ztěžka by se odvážil přijíti. Nasvědčovala tomu i nepřítomnost Podestátova, který přišel z města mnohem dříve — brzo po poledni — což již samo nebylo právě nejpříznivějším znamením.

Nebyli ještě hotovi s uvítáním příchozího, ještě nestiskli mu všichni po řadě ruku, když tu byl již Foukalík.

Tehdy starosta povytáhl knot v lampě, aby silněji čoudila, zapálil si obřadně dřevěnku a již začal s výkladem. Vykládal, vykládal, jakže to bylo u soudu, ale právě, když s náležitou epickou šíří šťastně doplul až k Záhořově smrtelné přísaze, a každý sotva dýchal nedočkavostí — přerušil ho Foukalík.

„Pomálu, Martine, pomálu!“ — řekl starostovi posměšně, jak bylo jeho zvykem, a již se obrátil bokem ke starému Záhořovi: „Slyšil sem, Tomši — mladyj Porestát mi poudal — že si pryj kakraholtsky pěkně prsty k peklu natahoval . . .“

A obrátiv se poťouchle zpátky k starostovi, dodal vyčítavě: „Ha ty's to teky zapomíl řect!“

„Ehm!“ — odchrchlal starosta, přistižený jsa v stranickosti: „Chtíl, chtíl, snad — těžko je řect — pan sudnyj něco zblyjskl. Snad tera, ale těžko je řect! Dyk von pan sudnyj je teky takuvyj dřízda z Hondova a kouká se na sedláka jako s půnebí. Něhdy teky nemá praudu . . .“

Foukalík se na Zimanovy vytáčky jenom suše zasmál, a když se ozval sám starý Záhoř, připomenul mu velmi obšírně a přesně, kolikže již prodaných a znovu domů se vrátivších holubů zapřel přespolním kupcům-holubářům, když si přišli pro ně znovu . . .

Ďas ho byl dlužen. Zahoukal jako sova, a co z jeho řečí nalezlo sousedům do hlav, nebylo již možno vystrnaditi. I v nejdůvěřivějším zůstal osten pochyb — a starý Záhoř nikterak nebyl před sousedy očištěn z nařčení, jak by si byl přál. Smrtelná přísaha mu příliš nepomohla, naopak, vyrostlo z ní podezření druhé, ještě těžší . . .

Nepodařilo se ani starostovi přesvědčiti shromážděné obšírným výkladem, že Záhoř přece jenom smrtelnou přísahu složil bezelstně — a právě proto musil býti propuštěn ze žaloby.

Jedinou širokou větou, provozenou patřičným gestem, zničil Foukalík i tuto poslední, pracně budovanou stavbu.

„Víme, teky víme,“ — řekl, — „hale počkáme si do roka a do dne . . .“

A jen dořekl, většina v zamyšlení skloněných hlav sedláků přikývla mu na souhlas . . .

Nebylo to nikterak napoprve, kdy starosta prohrál řečnickou šarvátku proti Foukalíkovi. Dělo se tak pravidelně, neboť tento rozený oposičník v posměch starostovu úřednímu tónu obracel se vždy buď k vnitřnímu cítění, anebo i k nectnostem svých spoluobčanů, takže jim věru bylo těžko projeviti nesouhlas s jeho míněním.

Proto byl štikou v rybníce — a starostovi nebezpečnou štikou . . .

VI.

Zbyly mnohé pochybnosti v hlavách i srdcích usedlíků, ale daleko neměly síly, aby mohly přehlušiti vážný klad Záhořovy smrtelné přísahy. Proto většina vesnice, třebaže uvnitř každý zaujal vyčkávací stanovisko, tvářila se jako by byla uvěřila v nevinu a proto i v jeho křivé nařčení Podestátem . . .

Tvářila se tak zprvu; ale potom silněji a silněji domáhala se místa opravdová víra, neboť nikdy nebylo slýcháno, že by si boží požehnání trvale oblíbilo dům křivopřísežníkův. V Záhořuc dvoře pak nebylo počinu, který by nebyl provázen naprostým zdarem. Více ještě. Pojednou začal tichnouti a mírniti se i spor bratří, v němž mnozí viděli pramen příštích nesvárů a počátek rozkladu, o němž se domnívali, že jako neviditelný plamen zachvátí a ztráví až do základů všecko, co jejich otec vybudoval, jestliže se dopustil smrtelného hříchu . . .

Proto pomalu se vytrácely z duší pochybnosti, a místo nich objevilo se jakési mírné zahanbení. Mnozí již se mrzeli na svoji nevíru, jiní přemáhali ji v sobě, anebo, nejzatvrzelejší, snažili se nalézti dosti silný důvod, aby mohli v ní setrvati. Bohužel však nenalézali ničeho, a proto byli nejzamlklejší ze všech. Poznenáhlu doznával vztah sousedů k starému Záhořovi pozoruhodné proměny. Narodila se jakási pozornost a šetrná úcta k němu, jíž jako by se mu omlouvali a nahraditi chtěli opakem všecko pohrdání, které musil přetrpěti . . . Starý Záhoř byl příliš veliký chytrák, aby dal na jevo pocit radosti nad takovým zadostučiněním. Přijímal sousedské vlídnosti jako cosi prostě samozřejmého, nesplácel jich vděčností, ani opětováním pozorností — a tím své sousedy přesvědčoval ještě silněji... Ne tak starosta Ziman, který se nadouval pýchou tím více, čím silněji se rozmáhala víra, již chtěl hned o prvém dnu vštěpovati do srdcí všech. To proto, že bylo mu jí třeba, neboť byl z těch lidí, kteří sobě samým věří teprve tehdy, když donutili uvěřiti své okolí, ale za to jsou potom schopni odevzdaně uvěřiti i lži — své nejvlastnější lži.

Ale přes to přese všecko nikterak nebyla obrácena na novou víru celá vesnice. Mladý Podestát přirozeně nemohl uvěřiti, a nebyl by uvěřil ani tehdy, kdyby již všichni byli uvěřili. — Slova umírajícího byla mu kladem, kterého nemohlo zvrátiti nic na celém širém světě. Nebyl však sám. Stejně věřil i Foukalík — z oposice proti starostovi a proti celé vesnici; jemu bylo nutno státi vždycky na opačné straně — proti starostovi a proti většině. Nedělo se to úmyslně, také tím nechtěl Foukalík nikdy ničeho docíliti, zejména osobního prospěchu už dokonce ne; ale byla taková jeho povaha: vždycky proti proudu — a vždycky pošklebek pro holuby, kteří se točí na báni . . .

A ještě byl kdosi, kdo pojal hlubokou nedůvěru ve spravedlnost přísahy Záhořovy — starý Hadlásek. Uvažoval dlouho dnem i nocí o podivné záhadě vypůjčených peněz, nedada se másti ani Záhořovou přísahou, ani událostmi posledních dnů, ani vírou většiny vesnice. Rozpomínal se na celý život nebožtíka Podestáta i starého Záhoře, neboť dobře věděl, že v takové záhadě jediným rozhodčím mohou býti činy celého života, pouze ony že mohou souditi — a daleko správněji než soudce, který spatří člověka na chvíli a proto může býti snadno oklamán již pouhou dobráckou tváří — natož pak přísahou. Ale čím déle staroch přemýšlel a čím déle se rozpomínal, tím jistěji se mu zdálo, že starý Záhoř k oklamání všech přičinil pouze k starému hříchu nový a neskonale větší...

Potom znenadání roznesla se vsí neuvěřitelná zpráva o vdavkách Drastiluc Nany za Záhořuc Matěje a o jejím vyvdání se na Záhořuc grunt. Vyvolala jenom pochybovačné vrtění hlavami, zejména když starý Záhoř na dotazy pokrčoval rameny, nedávaje zvědavcům nijakého vysvětlení ani kladem, ani záporem. Cosi se u Záhořů dělo, o tom nebylo nejmenších pochyb, cosi podivného a nezvyklého, co patrně starému Záhoři nebylo valně po chuti. Zdálo se tak aspoň, neboť byl v poslední době nehovorný. Avšak pověst, která znenadání vyvřela, nejevila nikterak snahy utuchnouti. Spíše naopak; měla život až příliš tuhý, neboť Záhořuc děvečka vynášela ze dvora pozoruhodné zprávy, z nichž bylo naprosto určitě patrno, že povídání není jenom tak bez podstaty. Naproti vůli otcově radili se bratři, jak nejlépe by bylo zaříditi, aby se mohl Matěj oženiti a převzíti dvůr, aniž by Vondra musil opustiti všechno to, co právem a po dávném zvyku mu náleželo dědictvím.

Sedláci za svět nedovedli chápati cosi podobného. Bylo jich vzdáleno podkládati průběhu událostí citové příčiny, neboť hloupostem podobného rázu vykázán byl v jejich srdcích nejmenší a nejzastrčenější koutek, a za ten se ještě hluboce styděli a svědomitě jej ukrývali před ostatními. Proto rozuměli Vondrovi zcela jinak — a jejich výklad byl jedině správný. Po-

chopili dobře, že Vondra vzdoruje tvrdě životu a osudu, kterým se nezdálo ustoupiti jeho svévolnému chtění, a že jenom proto rouhavě v sobě zapírá nejsilnější cítění, jako by se chtěl na své selskosti vymstíti za všechen nezdar. A jeho vzdor zdál se jim hříšný, neboť byl zřetelným pohrdáním půdou, která jim byla vždy svatá, neboť byla odkazem otců a dědů, jejich prací požehnána a potem pokropena. Vrtěli proto jenom důrazněji hlavami, a poněvadž byli neomylně přesvědčeni, že takový čin nemůže zůstati bez potrestání, vzmáhalo se jim v duších poznenáhla přesvědčení, jako by se přece jenom zatrhla nad Záhořuc gruntem nějaká klička spravedlivé msty boží.

Nemohlo však býti vysloveno hlasitě, poněvadž nebylo v kraji zvykem podezřívati bezdůvodně. Čekali trpělivě, a jediným projevem jejich nejistoty byla palčivá zvědavost a snaha dopátrati se alespoň sebe nepatrnějších zpráv a sebe menší jistoty o tom, cože se vlastně děje mezi oběma bratřími, a na kolik jimi bude překvapena vesnice. Než starý Záhoř byl hluchý a němý, jako les v zimě, na všechny dotazy jenom potrhával rameny a tvářil se, jako by byl natahován na skřipec. Ani jeho synové nebyli hovornější. Starší Vondra se mračil, kudy chodil, jako hrom do potoka, takže bylo nelákavo se ho zeptati. Matěj se zase usmíval jako měsíc v úplňku, ale zeptal-li se ho kdo, nezmoudřel. Každému říkal, že jsou to všecko jenom povídačky, a tvářil se při tom, jako by měl bůh ví jaké tajemství za lubem. Nikomu se však při takovém tvrzení nepodíval do očí — pozoroval důležitě vrabce a chocholouše, poskakující na cestě, anebo honil pohledy oblaka po nebi. Zkrátka vypadal skoro tak hloupě jako ženich před veselkou . . .

A právě když zvědavost vesnice dostoupila nejvyššího stupně, učiněn byl napětí neočekávaný konec. Byl to Vondra, kdo všecko naráz vyjevil. Stalo se tak o nedělní besedě v hospodě, když drahnou chvíli naléhali sousedé žertem i do pravdy na starého Záhoře, který po svém zvyku se jen vytáčel a potrhoval rameny. Vondra, který s ním přišel do hospody, seděl velmi nepokojně — potrhoval sice také rameny, ale jinak než opatrný táta, netrpělivě — a poposedával, jako by bylo pod ním na lavici nasypáno žhavých uhlíků... Doslechl již, jak se o něm vypráví po vsi, a poněvadž sotva půle dohadů byla pravdiva, těžce nesl nespravedlnost celého odsouzení. —

Ťal znenadání a ostře . . .

„Teky byste míl mít rozum!“ — zahartusil na tátu — „ha ne jenom porád šecko tutlat a ramenama vrtít. Cák je to platný? Já ináč nedám, a na konec to přece jenom bure!“ (Pokračování.)

❧

K. Leger.

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Madlenka otřela slzy. A rozumně, opět tak nějak příliš rozumně usoudila: „Neměl jsi to dělat — ne! Těch několik let bys byl na vojně vydržel a já bych na tebe byla čekala. Dočkala bych se, jiní také vytrpěli, dočkali se!“ .

Hoch se pohnul neklidně. „Co ty víš — osm let na vojně, nevíš jak je dlouhý tam rok! umřel bych — nevíš, jak se mi stýskalo!“

Matka mu rozuměla, zavzlykala. Madlenka chtěla ještě něco namítnout, ale objal ji a zlíbal. „Osm let bez tebe, v cizině —! Nebylo možno! Což pak toho nechápeš? Nemáš mne ráda?“

S bolestnou výčitkou pohlédla naň. „Já, Vojtěchu? ty to nevíš? nevíš, jak tě mám ráda?“ Usmál se maně, tak určitě zněla prostá její slova. „Ale bojím se o tebe. Chytnou-li tě —“

„Bůh dá, že nechytnou. Dnes v noci cestou všechno jsem přemyslil. Ale teď už jdi, Madlenko, vrať se domů, pohřešili by tě. A nikomu ani slovíčka, že jsem tu, rozumíš? Jdi!“ Řekl: jdi! ale držel ji dlouho v náručí.

„Jdi už, děvečko!“ pobídla matička.

„Večer přijď! budu ještě zde!“ zašeptal Vojtěch provázeje ji ke dveřím, — přes práh nevyšel. — Venku již se probouzel den, vesnice oživla, pod okny na cestě rachotil nějaký vůz, zapráskal bič, ozývaly se hlasy. —

Matka objala synáčka. „Co teď? co teď?“

Usmál se a rozhodnut již odpověděl: „Tak, matičko: schováte mne pro dnešek na půdě, v seně tam přespím. A vy nic — jako bych doma nebyl, dělejte jako jindy, ať nikdo nepozná, že se něco stalo. Až večer — až se docela setmí. Pak přijde

Madlenka — a já se s vámi rozloučím. Vezmu své staré šaty

A potom půjdu —“

„Kam? jenom kam?“ ustaraná matička zvolala. „Kde by tě nenašli? Nebo budou hledat jistě!“

„Budou! Už jsem promyslil všechno, nebojte se. Do lesů odejdu, ke strýci Klenovcovi, panskému revírníku.“

Matka se zamyslila, pokývla za chvilku hlavou. „Ano, tak! pravdu máš, tam budeš aspoň na čas dobře uschován. Bratr Antonín, — Klenovec, — je hodný, ustrne se, neprozradí tě. Ale pak — jak dále bude?“ starost ji tížila. „Budou-li hledat i tam? prozradíš-li se?“

„Ať bude, jak bude! Ale jsem aspoň na chvilku zas doma! aspoň na chvilku, matičko! nevíte, jak je mi blaze!“ Objal stařenku a zlíbal. Plakala radostí, plakala strachem a hrůzou.

A při tom přemýšlela o všem, co a jak udělat nejlépe. Nakrmila syna tím, co doma měla, v truhle vyhledala staré jeho šaty. Ale byl čas, aby šla do práce, k sousedovi mlátit.

„Ani o chvilku se nezdržte!“ napomínal hoch, „ať ničeho lidé nepozorují! S Pánembohem zatím, matičko!“ Vylezl v síni po žebříku na půdu, unaven padl tam do sena a tvrdě usnul. Matička uklidila, opatřila kravičku v chlévě, vše, čeho třeba v hospodářství, v takové malé chudé chaloupce — pospíchala.

„Nešťastné dítě! nešťastné dítě!“ myslila při každém kroku a zase, aby nic lidé nepozorovali, i na to vzpomněla, že ráno uklízejíc zpívala denně: „Minula noční hodina —“ Pravda, musí zpívat. Zpívala tedy hlasitě, hlasitěji než jindy, ani nevěděla, že zpívá docela falešně a že se jí hlas chvěje.

Šla do práce, mlátit, při každém úderu cepu myslila: „Bože, bože! dítě nešťastné!“ ale smála se s ostatními mlatečkami. A lekla se, když sousedka jí řekla: „Co je vám, Neoralko? jste dnes jaksi nesvá!“

„Já?“ bránila se. „Co bych byla? nic mi není, nic!“

V poledne, když doběhla domů, vyšla na půdu podívat se, co dělá Vojtěch. Spal. Neslyšel, když jej volala. Postála, přemýšlela, povzdychla a nebudila ho. Odešla zase do práce.

Teprve večer se probudil, sešel dolů do světnice. Matka již tu byla, večeři vařila — božíhodovou, slepici zabila, koláč pekla. Syn se jí zasmál:

„Hle, kdyby někdo přišel, co by řekl, že strojíte hostinu? Matičko, nezapomínejte, že o mně nikdo nesmí vědět!“ Byl už převlečen, selský synek v beranici, v šerkovém kabátě, v krátkých kožených nohavicích, punčochy modré na nohách a tvrdé střevíce. I hůl si našel, dubovku. Pojedl stoje, ani mnoho neodpovídal matce. Vyptávala se, co a jak, ráda by mnoho zvěděla, o tom, jak bylo na vojně a pak, co bude? Louč hořela a praskala na ohništi, okna byla pečlivě zakryta, aby nikdo nepovolaný neviděl do světnice. Vojtěch se ohlížel po dveřích. Otevřely se tiše za chvíli, Madlenka vešla.

„Nemohla jsem dříve!“ omlouvala se „naši jako naschvál dnes vzpomněli večer drát peří. Teď konečně —“ Podala ruku Vojtěchovi, do očí si pohlédli.

„Jdu!“ řekl hoch.

Objala jej, hlavu položila na jeho prsa a zaplakala. „Jdi. Pánbůh dá, že všechno jednou bude dobře. Bude, viď?“

„Bude, zlatá duše moje!“

Vojtěch vyšel na dvůr — rozhlédl se, Tma venku, na nebi trochu hvězd jen tak, jako když namátkou něco zrní rozsevač rozhodí — do tmy a do mlhy zimní zapadaly. Ve vsi ticho, jenom pes někde vyl. Žluté světélko kmitalo kdesi v okně. Večerní klid jako jindy.

Uspokojen se vrátil.

A pak už jen skrojek chleba nešťastný hoch vzal do kapsy, s maminkou se rozžehnal, Madlenku políbil. Vyšly obě s ním, aby jej vyprovodily. Ale sotva ze vrátek vyšli, ozvalo se ze tmy volání: „Madlenko! kde jsi, Madlenko?“ Matka její, sousedka, volala, po dceři se sháněla.

Na okamžik stanuli všichni tři na cestě, v nejistotě. Děvče se první vzpamatovalo, odpovědělo volající matce: „Tady jsem, maminko! už jdu! Jenom jsem tu zaskočila k paní kmotře.“

„Kde se touláš? je pozdě!“ ozvalo se mrzutě ze sousedního dvora.

„Nemějte za zlé Madlence!“ chlácholila stará Neoralka. „Madlenka byla tu jen na skok, už jde!“

„S Pánem bohem!“ zašeptal Vojtěch. Objali se s Madlenkou, dlouze se políbili, mlčky, — ani na shledanou si neřekli, neboť kdož ví, shledají-li se. Děvče odběhlo, zmizelo ve tmě.

Matka chtěla syna vyprovodit kus cesty — chalupa jejich stála na konci vesnice, cesta tu vedla do polí a dále k lesům.

„Až tam na rozcestí, ke kříži —" pravila.

„Ne!" vymlouval jí Vojtěch, „vraťte se, maminko! Což kdyby někdo nás potkal."

„Aspoň kousek — na krok —!" prosíc tulila se k synovi.

Kdosi přicházel v šeru proti nim. Výrostek nějaký, mihl se jako stín, pískaje a rychle cupaje rozmoklou cestou.

„S Pánem bohem, maminko. Vidíte sama, že nebylo by rozumno dále jít."

„S Pánembohem, synáčku!" Naklonil se k matičce, políbila jej, udělala mu křížek na čele. „Pánbůh tě ochraňuj! a — buď opatrný! ach, jaké neštěstí hochu! jaké neštěstí! a strýce pozdrav — smiluje se. Tam tě v lesích snad hledat nebudou — —" Sepjaté ruce přitiskla si na oči.

Vojtěch odcházel se sklopenou hlavou. Když se po chvilce ohlédl, viděl matičku ještě stát na cestě, jako v mlze ji viděl. Studený vítr třepotal její chatrnou sukní i šátkem na hlavě. „S Pánem bohem!" zvolal. Vítr donesl mu v odpověď bolestný vzlyk stařenčin.

Bylo i hochovi do pláče. Jako před rokem, když jej na vojnu vzali. Tehdy smutno mu bylo, hrozno. Odváželi ho ještě se dvěma chasníky ze vsi, na voze vyjeli, rychtář s nimi, do města je vezli. Maminka plakala — Ale tehdy přece nebylo tak, jako dnes. Kolik mladých hochů vezmou na vojnu a hoši odcházejí vesele a se zpěvem. Za osm let z vojny se vrátí — aspoň naději jim neberou. Vrátí se. Přečkají ta léta a vrátí se, jako se vrátili také jiní před nimi. Také ve vsi tu byli staří vojáci, proti Francouzům bojovali, proti Napoleonovi, v bitvách byli a v pataliích a Pánbůh je chránil, vrátili se po letech. Vydrželi. Pánbůh je chránil před nemocemi i před kulí nepřátelskou. Ta naděje v boží ochranu sílí ony, kteří jdou na vojnu, jak povinnost káže. Ale on? co teď? — čím je? Skrývat se musí, bůh ví kde bloudit, ve dne i v noci třást se úzkostí. Nesmí se hlásit k domovu, ani k matce ani k Madlence. Nikdy se už nesmí vrátit. Zemře stará matka, aniž by se s ní mohl rozloučit. A Madlenka? — nepůjde za ním, nemůže jít do nejistoty, do bídy. Zapomene. —

Studený vítr zavál Vojtěchovi do tváří, šlehl mokrým sněhem. Metelice přijde na noc. Hoch vykročil rychleji, ještě jednou se ohlédl, matky už neviděl, zmizela v šeru. Znal dobře cestu. Za dědinou na rozcestí černý kříž stál pod lipou. Odtud vpravo zahne do lesa. Noc bude tmavá a nevlídná, ke strýci, k myslivně v zahájském revíru dojde kdysi před půlnocí. Smutná cesta. Ani nevěděl, jak strýc jej přivítá. Pánubohu poručeno! Jde — zpátky nemůže. —

Sníh, ledovou krupici žene vichr přes cestu. Setmělo se v polích, vesnička zmizela, ani světélka v oknech už nepronikala tmou. Vojtěch jde se sklopenou hlavou — zrychluje krok. Kříž u cesty pod lipou — ani by ho nezahledl ve tmě. Jen šelestění větví ve vichřici, která poslední listí rvala, jen zaskřipnutí plechového Krista na kříži Vojtěcha upozornilo. Pokřižoval se a chtěl se dáti cestou vpravo do lesů — —

„Vojtěchu!" ozvalo se tiše pod lipou.

Stanul na okamžik nerozhodně, zdálo se mu, že se přeslechl. „Madlenko — tys to?"

„Já!" Přiskočila, oběma rukama jej objala, políbila. „S Bohem!"

„Tys přišla až sem —?" — „Přišla, abych tě ještě uviděla. Ale jdi už, nezdržuj se — a mne by doma pohřešili. S Bohem!" Ještě dlouhé, dlouhé políbení a Madlenka zmizela v temnu. Hoch zavolal — neozvala se. Jen vítr zašuměl v listí a plechový Kristus na kříži rachotil a skřípal.

Vojtěch ubíral se dále v metelici, do lesa už nedaleko. Nikoho na štěstí nepotkával cestou. Přece — člověk nějaký, Bůh ví, kdo byl, ve tmě naproti němu klopýtal.

„A — a — Pánbůh dobrý večer!" pozdravil, když téměř s Vojtěchem se srazili, „z jarmarku jdu, z Rohožné — slavný jarmark byl —"

Vojtěchovi se zdálo, že poznal podruha z vesnice, ze sousedství. Neodpověděl na pozdrav, aby se neprozradil, jen rychleji vykročil.

„A kam vy — he? tak pozdě?" Člověk se zastavil. „Vida — ani nepoděkuje na pozdravení křesťanské — i Němec poděkuje — a vida ho! on jde jako pohan nějaký!" hlasitě si pohuboval.

Ale Vojtěch už byl daleko, do lesa zašel. Tam bylo klidno, vítr jen ve vrcholcích starých smrků šuměl, zaskřípaly časem kmeny — Cesta vedla průsekem, — tma byla však neproniknutelná mezi stromovím. Mladík šel po paměti, přece se zastavoval, nešel tudy již dlouho, před lety, mátlo jej, když přišel na paseku, která tu nebývala, rozmýšlel se na rozcestích. Nezbloudil — našel známou lávku přes potok, kapličku v lese, mezník u cesty.

(Pokračování.)

LITERATURA.

F. X. Svoboda: „*Lípy u našich cest*". Romány a novely. Vyšlo v XXVIII. svazku Spisů F. X. Svobody, vydávaných nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Jsou ty lípy čtyři a stojí na rozcestí mohutné křižovatky, vedoucí do různých krajů a zákoutí české země: do hlubokých lesů s intimními myslivnami, do lánů polí mezi dvorce a statky, do horských romantických strží s osamělými salašemi i do měst a živých ulic našeho života velkoměstského. A v korunách všech těch lip šveholí to měkkými hlásky opeřenců, zní to a zvučí včelami, písněmi hmyzů a rodné havěti ptačí. Všecko tu zvoní a voní radostným zvukem a radostnou vůní naší — slovanskou, českou.

Ta ryzí česká a domácí nota je největším půvabem knihy. Čtyři románky jsou tu rozpředeny o českých dívčích a ženských srdcích, a všude cítíme, jak Svoboda uměl v ně proniknouti bezprostředně a přímo. A jak jim porozuměl! Chvěje se tu vášeň mladých těl, která v rozčarování smyslů a krutých obavách dovedla odevzdati nejintimnější poklady svých ctností („Márinka z údolí"); očisťují se tu v kajícné upřímnosti nitra žen, jež osud nalomil nárazem vichorných smrští („Krásná Lída"); jako bleskem vzpamatovávají se tu a narovnávají duše, užuž propadlé chvilkovým vášním („Helena Vilímová"); otvírají se nám tu osudy dívek, zapadlých v bahno života, ale vybředající, vyrůstající v čistotu a jas pod vedením pomocné ruky („Krista Řehořová"). Prostě a srdečně otvírá nám tu Svoboda jejich pohnutá životní akta. A jak už jsem jinde poznamenal, co nejvíce dojímá a hřeje při těchto kronikách srdcí — toť jemné umění a vrcholný cit, s jakým básník bere do měkké, přátelské dlaně všecky ty jitřivé osudy svých hrdinek, aby nám přiblížil jejich slasti i žal.

Celý venkov ožívá a okřívá pod jeho sugestivním perem V duchu vidíme čarovné hlubiny lesů s tajemnými vonnými mýtinami, rozkvetlé meze, tiché a půvabné vesničky, rozhozené v zelený polštář krajů, romantické dálavy mýtin a hvozdů. Jsme doma, cítíme to na každé stránce, naši lidé nám pohlížejí v tvář a tisknou nám ruce. I my je v duchu tiskneme spisovateli, jednomu z nejbližších svému srdci, jednomu z nejčeštějších. *Fr. Sekanina.*

*

Karel Šípek: *Mumraj a popelec*. Veselého čtení kniha sedmá. — Nové knihovny humoru a satiry sv XII. Nákladem Hejdy a Tučka v Praze. Illustroval Karel Stroff.

Sedmý svazek přiřaďujeme do knihovny ke spisům Šípkovým. Mají rozmanitou úpravu dle rozmanitých nakladatelů, byly dlouhé časové mezery v jejich nástupu — ale všechny mají týž ráz, čím dále významněji osvětlující osobnost spisovatelovu. Mají společnou barvu, ladící je v jednotný souzvuk — ráz, plynoucí z téhož, pevného a jadrného základu, z ryzí povahy, jíž humor jest schopností, přirozeností; projevuje se dobromyslně povýšeným nazíráním na okolí, jehož realitu ve svém podání sarkasticky přibarvuje, aby nezůstala všedností, a jehož vypozorovanou romantiku neostří, ponechávajíc rozpory tragické i kritické bez následků, v životním rozplynutí. Většina prací má ráz vzpomínkový — memoáry Šípkovy, dotud jen porůznu uveřejňované, mají své obzvláštní intimní teplo, a jeho vliv patrný jest i v povídkách; zde vzpomínka arciť se skrývá za komposici, ale vždy předvádí čtenáři postavy v plné barvě a plném pohybu života, povrch zdánlivě nezajímavý zpestřuje světly svého pozorování. Ostré poznámky vlastní neb vkládané do úst postavičkám jsou zvláštností Šípkova humoru — tu prostupuje jeho osobitost dějem a vyrovnává literaturu se životem. Sedm knih po činnosti spisovatelské více než třicetileté není početně mnoho — ale mají váhu a význam tím, že mají svůj karakter. Ždálo se u nás druhdy po humoru Dickensovském, Gogolovském i jiném; nyní snad je nám jasno, že můžeme býti hrdi humorem Nerudovským, Herrmannovským a vedle nich, samostatně svým, humorem Šípkovským, cenným, a — jako ony — cele českým. — Sedmá kniha Šípkova jest ilustrována — tuším jediný to z jeho souborů povídek takto vypravený; ale nehledě k tomu, že ilustrace — o jichž výtvarné hodnotě úsudku si neosobujeme — neváží se nijak k podstatě prací, považujeme vůbec ilustrování tohoto druhu za překonané, u povídek Šípkových za zcela zbytečné, neboť kresby výraznosti jeho líčení nedosahují a tudíž je spíše zeslabují. *Kaz.*

*

Adolf Velhartický: *Za lásku a za kříž*. Román z dob válek křižáckých. Libuše, Matice zábavy a vědění běh XLV., č. 1. a 2. — Týž: *Lásky rozkoš a muka*. Tři novely. Akvarel na obálce a 12 kartonů provedl Artuš Scheiner. Obě knihy nákladem F. Šimáčka v Praze.

Adolf Velhartický dává se unášeti plným proudem staré, pravé rytířské romantiky; nedávno projevil to knihou drobných arabesek „Věčné ohně", o níž zde bylo psáno, nyní pokračuje románem „Za lásku a za kříž" a souborem tří povídek „Lásky rozkoš a muka". Vnější výbava, líčení nádhery a lesku s použitím podrobností kulturně historických, jsou tu věcí hlavní; příběhy jsou dosti prosté, často dle tradice nově vypravované, vždy k horoucí

milosti se pojící; tato milost — jak bývá osudem příběhů romantických — více oslňuje než přesvědčuje. — Román „Za lásku a za kříž" má za základ příběh trubadúrský, k jehož zakončení jest použito často již zpracovaného příběhu Viléma de Cabestanh, jehož srdce Raimon z Rosilho předložil za pokrm své choti Margaridě, Cabestanhem opěvané; těžiště románu však tvoří poesie křižáckých válek, pojatá zcela v duchu starém, při čemž největší zástupci poesie rytířské, od Ariosta a Tassa až po Waltera Scotta, byli svůdnými vzory. Širokým vrstvám bude proto vítanou četbou, a to nikoli neužitečnou, neboť v hlavních rysech dbá dějepisné správnosti stejně jako v podrobnostech znalostí kulturně historických. Příběh jest osnován tak, aby poskytl půdu k líčením, ve kterých spisovatel nalézá zálibu; fantastický přepych východu s nabízením smyslných požitků střídá se s obšírným líčením hrdinských bitev. A tu jest pozoruhodnou předností auktorovou vypravovatelský klid, kterým ovládá epickou šířku a dociluje v ní pevných obrysů. — V druhé knize, „Lásky rozkoš a muka", prvá povídka zpracovává motiv Parisiny způsobem ne právě zvláštním, aby nové vypravování staré látky jím bylo zdůvodněno. Obě další jsou vybaveny značnou znalostí kulturních dějin doby; z nich však „Ty, ó paní srdcí..." má dějový podklad příliš chabý. Povídka „Vlasy královny Bereniky" umělecky stojí poměrně nejvýše, nevyjímaje ze srovnání ani svrchu vzpomenutý křižácký román; hloubky dodává práci slohově přizpůsobený disput stoika, epikurejce a skeptika. Snaha soustředěná k dokonalé lícni má za přirozený následek, že práce poutají zevnějškem, ale citů nerozezvučí. — Kazimluvy tak nepěkné a hrubé, jako „vraceti se zpět", „nalézají se", „(lodi) jedna za druhou" (místo „loď za lodí"), „beztak" a pod. překvapují v knihách, snažících se po skvělosti slovního podání. *Kaz.*

*

J i n d r a I m l a u f: *Churavec.* Dopisy. — Nákladem vlastním. V Novém Městě n. M.

Kniha Imlaufova jest novou, nesmírně trpkou a těžkou žalobou, pronášenou na osud, jenž křivdí tím, že jednotlivce fysickým nedostatkem zbavuje rovnoprávnosti v životě. Námět zpracován jest způsobem nejprimitivnějším, nikoli promítnutím v objektivní příběh, což by vyžadovalo mimořádné umělecké zralosti, ke které Jindra Imlauf v době, kdy cítil nutnost zpracovati tuto látku, dosud nedospěl, nýbrž rozvedením v přímé, osobní rozklady, ve výměnu názorů v dopisech. Přímé slovo ovšem žalobu nejpalčivěji vystihuje, stesk jím dojímá, utrpení bolí. Ostře také vystupuje rozdíl mezi projevem milované dívky, bytosti zdravé, tím přes všechnu lásku neschopné poskytnouti chápající útěchy, ba i přesvědčiti o své lásce — a milencem churavcem, kterého osud učinil pastorkem života a znemožňuje mu uniknouti z dojmů tělesných k duševnímu povznesení, nebýti nejostřeji sobeckým v posuzování nabízené mu lásky. V důsledku toho spisovatel řeší příběh tak, že v poslední chvíli dostává se trpiteli vykupující útěchy tělesným požitkem, „poslední milostí", neboť jenom tento projev lásky dá mu jisté dostiučinění za prožité bezpráví. — Kniha výmluvně dovolává se pochopení pro odsouzence života, jsouc temnou připomínkou šťastlivcům. — Jest též typograficky (Th. Venta) i vazbou (L. Bradáč) velmi vkusně vypravena. *Kaz.*

TÝDEN.

* Jako voják vydechl svou duši v Mostaru ve věku čtyřiačtyřiceti let český sochař neproznámeného jména, Milan Havlíček, žák Schnirchův a Pirnerův; nějaký čas byl také spíše druhem než žákem Bílkovým, s nímž pobýval v Chýnově. Největšího úspěchu svého dožil se r. 1903 na VII. výstavě „Manesa". Kritika vyčetla tehda z jeho díla mohutné stopy Rodinova vlivu a chválila sílu výrazu i myšlenkovou hloubku jeho děl, z nichž skupina Kladení Krista do hrobu, jež je majetkem Moderní Galerie, je považována za nejlepší práci Havlíčkovu. Z ruky Havlíčkovy jsou také skupiny „Tragedie" a „Komedie" na průčelí Městského divadla Král. Vinohrad a dekorativní socha na nároží Úřednického domu nedaleko Uměl. průmyslového musea, jediné to výtvory, jež nám v ulicích pražských Mil. Havlíčka připomínají. Teprve posmrtná výstava jeho děl, již uspořádati je pietní povinností jeho přátel a druhů, přinese nám úplnější rozhled po jeho díle a s ním konečný soud o tom, o jaké možnosti bylo umění naše smrtí Havlíčkovou ochuzeno. *E. E.*

*

* Vl. S. Solovjev napsal studii o lyrice a za podklad posloužili mu dva ruští lyrikové: Polonskij a Fet. Snaží se o důkaz, že lyrika vůbec není „poesií subjektivnosti", že lyriku netřeba ohraničovati se na nahodilosti svého života vlastního, projevovati naprosto jen svoji náladu, ale může takořka osvojovati si cizí, totiž vcházeti „do duše cizí". Avšak autor studie přes vše zase požaduje, aby lyrik vracel se k sobě, čím oslabuje hlavní tvrzení své a potvrzuje subjektivitu, kterou popíral. Ze studie zbyla však pěkná kritika posledních básní obou básníků, kteří náleží k „velkým rybám" ruského básnictví. O

*

* Feuilletonista „L. N." uváděje některé výtky z „Naší Řeči" myslí, že literární hantýrka ef ix Šalda, ef es Procházka atd. „vznikla zcela přirozeně", jako se říká Karlák, učitelák,

vůbec k vůli usnadnění běžného rozhovoru. Je-li tu nějaká vina, jsou prý „vinni ti, kteří si taková dlouhá jména volí". Podle této, nevím zda žertem či doopravdy míněné výtky bylo těm dlouhým Františkům protestovat hned v peřině, když je nesli ke křtu, aby nebyli tak dlouze pojmenováni.

*

Dojmy slavnostní zvyšujeme hudbou, posvěcujeme zpěvem. Ale co jest slavnostní chvílí? A smíme toho, co ji posvěcuje, dle libosti zneužíti kdykoliv? Často jsme slýchali, jak svatou je Polákům píseň „S dýmem požárů..." a jak zřídka, právě pro její posvátnost jí používají. Naproti tomu náš „Kde domov můj?" jest přes tu chvíli vysazen znesvěcení nadšením z podnapilosti, není chráněn zvykem, kterým by se bylo vkořenilo pochopení jeho významu. Smetanova „Libuše" určena byla jen k největším národním svátkům; skvělá výkonnost opery Národního divadla ovšem činí její provedení svátečním i jindy. Ale co říci tomu, jak to chápati, že možno urvati část této svaté skladby, fanfáry, zahajující předehru a použíti jich jako intrády kdykoli: na plesu, když přichází protektor, při vystoupení borců, vrátivších se z ciziny, při svolávání obecenstva po přestávce v představení operety v divadle v přírodě, při pozdravu děkujícího se skladatele slabé skladby? „Kde domov můj?" jako píseň je nechráněn proti okamžitému zneužití, ale při fanfárách, kde nutno propůjčiti hudebníky, nástroje, je nutno dirigovati — tu jest odpovědno jakési umělecké vedení! Budiž každému přána radost okamžiku — ale zneužívání Smetanovy velké fanfáry považujeme za nešvar, zasluhující příkrého odsouzení! ♫

*

* K žádosti spisovatele J. Vrby potvrzujeme, že práce jeho „Člověk Boží" napsána byla na jaře r. 1914 a týž čas redakci naší poslána. Olbrachtův „Žalář nejtemnější" vyšel v listopadu r. 1915.

*

* Největší knihovnou na světě jest Národní knihovna v Paříži, která má přes dva miliony svazků knih a 160 tisíc děl rukopisných. „British Museum" a Carská knihovna v Petrohradě obsahují po $1^1/_2$ milionů knih. Mnichovská knihovna má 900 tisíc svazků, ale mezi těmi jsou přečetné brožury, Berlínská knihovna obsahuje 800 tisíc knih, Kodaňská jenom polovinu, 400 tisíc, tolik má také Vídeňská knihovna. Maďarská knihovna v Budapešti obsahuje 300 tisíc svazků. O

*

* R. 1917 oslavilo Švédsko 25. ročnici úmrtí spisovatelky F l y g a r é C a r l é n o v é, nar. r. 1807, zemř. r. 1892. Spisovatelka tato je u nás známá z četných překladů románů. Poesií začala se zabývati jako mlaďoučká dívka Emilie Smithová. Otec ji brával na cesty, a měla tím příležitost poznati mořské pobřeží, život tamního lidu, jeho obyčeje, pověsti a báje. Dojmem z toho vkročila do literatury, ale poté nastala dlouhá přestávka. To bylo první období, literární začátek, ale život vše potlačil. Lidé říkali o sedmnáctileté Emilii, že je hezká a roztomilá. Milovala domácí krb, ustalovalo se přesvědčení, že přirozeným působištěm pro ženu je rodina. Emilie Smithová provdala se za lékaře Flygara. Za pět let ovdověla a byla nucena vrátiti se k matce, kde prožila několik let v odvislosti od svých bratří. Měla provdati se, ale její ctitel zemřel, než mohl uskutečniti se sen ženy vyspělé o lásce, a víra v štěstí života byla otřesena. R. 1841 provdala se za spisovatele Carléna. V manželství tom, jak píše ve svých zápiskách, „pocítila touhu, zabrati se do práce, pro kterou nadchla se za mládí". „V pokročilém věku chopila jsem se pera, abych popsala vše, čeho byla duše plna. Črtala jsem život a pravdivě vyprávěla o něm..."

První román z tohoto druhého období, „Valdemar Klein" vyšel ve švédské „Kabinetní knihovně", zabezpečil jí pokračování na dráze spisovatelské. Dalšími pracemi zabezpečeny skvělé honoráře a proslavení jména po celém světě. R. 1888 vyšla poslední její kniha pod názvem „Efterskörd" (Poslední žatva). Za čtyři léta poté zemřela oslepla spisovatelka.

K. V. H.

*

Z n a m e n i t á s a l v a g u a r d a. R. 1634, když vojenští páni, obsazující konfiskovaná zboží zavražděného vévody Frydlantského, vyplenili důkladně, co měli pro císaře zachovati, a odcházeli, dosadili do předních míst — arci za dobrou odměnu — salvaguardie, stráže, které měly chrániti obce před nátisky vojska potomního. Plukovník nad Charvaty Kosecký zůstavil v Turnově k tomuto úkolu — 2 své rejtary. Obec je slušně živila a platila. Ale jakou cenu měla tato stráž bezpečnosti, patrno z potomního účtu jejich plukovníka r. 1635, 14. května, aby Turnov odvedl „těm dvěma Charvatům zde na salvaguardii zůstávajícím, jimž o d p a r t a j í J. M. C í s. l i d u v o j e n s k é i h o v ě c i j e j i c h m o c n ě o d ň a t é b ý t - m ě l y, 200 tolarů". *Šimák.*

(Arch. turn. I. C 7.)

*

P ř í p i t e k.

Ej, ťuknem si: Ať žijem!
Již máme novou pósu:
teď píšem verše kyjem
a veršem — holou prósu.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 24. ledna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel; Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze.

Ant. Klášterský:

VÁNOČNÍ EPISODA.

Den štědrý se již do soumraku chýlil,
a tu tam rozžíhali. Padal sníh.
Jak v mraveništi lid se hemžil, pílil -
neb kupil kolem skříní výkladních.

Šel ulicí jsem, ztracen v města ruchu,
si na trh květinový pro jmelí
a ironicky pousmál se v duchu,
zda asi mně kdo něco nadělí.

Nu ovšem, žena, děti — však to znáte:
nákrčník nový — šála pro mrazy...
Ne, ne, to ne; cos, co v té noci svaté
jak pravý dárek nebes přichází...

V tom trhnu sebou... pozdrav známých zvuků —
můj odpůrce tu stojí přede mnou
a usmívá se... podává mi ruku
a lítostně dí řečí přejemnou:

„Už, prosím vás, se nehněvejte na mě...
co bylo — bylo; jinak vidím teď...
vás vážil jsem si... soudil byste klamně,
že mezi námi nerozborná zeď.

Nu, v mládí divé míhají se blesky,
leč daleko zrak vidí v podzimi,
a že jste zůstal vždy tak cele český,
jste... věřte mně to... vskutku milý mi!“

Já trnu... cosi koktám... kývám němě..
Je sen to jen?... mé fantasie trysk?
Než ruka znovu vztahuje se ke mně —
a já tu ruku z celé síly stisk...

Pak u nás též vzplál stromek — však to znáte:
nákrčník nový — šála na zimu,
leč mne cos hřálo víc, ó tisíckráte
víc hřálo mne až k spánku pozdnímu.

NEVOLNÍ PTÁCI.

Rád nemám žluté kanáry,
již v kleci žít si zvykají,
jimž při vodě a semenci
se zdá snad slunném o kraji.

Jim na konec i milá je
ta klícka jejich nevelká,
a pro ty, kteří vězní je,
zpěv řine se jim z hrdélka.

A pustí-li je přeci ven,
žít neznají a raději
se k vodě své a semenci
do těsné klícky vracejí.

Radš drozdy mám a slavíky
a skřivany a pěnkavy,
ti uvězněni, tlukou v klec,
až hlavičky si zkrvaví.

A zapějí-li v poutu přec,
tu zní to jako kvil a pláč,
a prosí, štkají: Pusťte nás!
a nepustí-li, pojdou radš!

SEDMIKRÁSA.

„Nebuďte smutná!“ děl jsem k dámě milé,
„ta válka přejde... a nám kyne spása...
Již jaro jde... s ním zapomnění chvíle —
hle, zde už kvete bílá sedmikrása!

Kdo myslil by jen na krev za dnů máje,
kdy omládnout se chystá svět ten celý!“
A zachvěl jsem se, květ jí podávaje:
Byl jeho okraj všecek zkrvavělý!

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

A již za hlubokého ticha vyložil sousedům jádro bratrských úmluv, jimž se až dosud starý Záhoř z nepochopitelných důvodů vzpíral ze všech sil. Ukázalo se, že bylo Vondrovi opravdu křivděno, neboť nebylo tu vzdání se dědických práv, nebylo ani hříšného pohrdání půdou — a přece zbývalo velmi mnoho nejasného a nepochopitelného. Podle vzájemného dohodnutí bratří měl býti statek rozdělen na tři rovné díly, jejichž vlastníky měli se státi oba bratří a Matějova nevěsta. Všichni stejným dílem odváděli by otci a tchánu výměnek, Matěj a Vondra by spolu hospodařili, a Naně bylo by starati se o domácnost a dvůr. Vondra tak, třeba by byl zkrácen, nepozbyl by plného domáckého práva na statku, ba neztratil by ničeho ani ze selskosti.

Tak vyložil jasně a zřetelně přede všemi. Potom se hřmotně posadil a spokojeně se napil. Sousedé sice chvíli mlčeli, nemohouce si všecko pořádně v hlavě srovnati, ale brzo, ponechavše si rozvažování o podivné ústupnosti Vondrově na pozdější chvíle, přidali se na jeho stranu proti tátovi, který tu seděl pokrotle a jakoby polit studenou vodou...

Vytáčel se, jak mohl a dovedl, společnému nátlaku a naléhavým poptávkám, ale všecky jeho vytáčky a odkazování na vžité a starodávné zvyky byly příliš slabé, aby mohly býti přijaty. Bylo útočeno na jeho tvrdošíjnost, a jakoby žertem, byl i odsuzován. Záhoř však brzy postřehl skrytou příčinu kvapné sjednocenosti sedláků, kteří vědouce nyní příčinu, rádi by byly poznali také důvody jeho odporu. Neměl však chuti jim je pověděti. Dosti ho zamrzela prudká povídavost Vondrova. Proto velmi brzo zmlkl — a dříve, než bylo jeho zvykem, odešel s Vondrou domů. — — —

Sotva za nimi zapadly dveře šenkovny, obrátil se hovor besedníků právě opačným směrem. Bylo nyní na výsost lhostejno, proč brání starý Záhoř synům v jejich pláně o vytvoření podivného společenského hospodaření, neboť konec konců bylo jisto, že bude nucen povoliti, jak mu přede všemi předpověděl Vondra, setrvají-li oba bratří na svém rozhodnutí. Dohadovali se příčiny až nebratrsky smírného ustoupení Vondrova, v němž vytušili tutéž, třebaže poněkud odchylně utvářenou vzdornou křeč, kterou mu byli již dříve přisoudili. — Ale ještě na více zaměstnal je plán dvou hospodářů na jediném statku.

Starosta Ziman sice prohlásil, proč že by to nebylo uskutečnitelno, je-li jenom trochu dobré vůle. — Ale jen vyřkl, již se zaposmíval Foukalík, tvrdě, že takové hospodaření bude jak orání párem jankovitých koní při měsíčku... Smočil si i mlčelivý jinak a věčně pokuřující si a naslouchající hospodář Bůlevec, který, když byl dlouho přerůzným míněním naslouchal a o nich uvažoval, pronesl velmi rozvážlivě soud, že Vondra za takových poměrů nebude na statku ani hospodářem, ani čeledínem, jak někteří prorokovali, nýbrž železnou kravou, která bude jenom na obtíž a neustále v cestě...

Pouze starý Hadlásek tentokráte mlčel. Od výstupu v kovárně ustanovil si pevně nemíchati se již do věci, nedotýkati se nikoho ze zúčastněných slovem, nýbrž klidně vyčkávati v pevné víře, že sama moudrost boží nalezne čas i způsob, jakým by projevila svoji věčnou spravedlnost. Proto, třebaže se mu zdálo, jako by již všecko vstupovalo do neúprosných kolejí osudu, nepřičinil slova. Poslouchal jenom a kýval hlavou, když se ostatní přeli a dohadovali se bez konce a bez výsledku.

Odešel — jeden z prvních — z této velmi živé besedy a odešel právě tak chytrý, jako pozdě po půlnoci odcházeli poslední, neboť přetěžko je býti dobrým prorokem mezi svými, kde zpravidla je každý raněn slepotou, a ještě tíže uhod-

nouti myšlenky druhého, anebo dokonce to, co se v něm skrývá pro budoucí časy. Než ten rozdíl mezi ním a posledními besedníky přece jenom byl: on odcházel z hospody při svém věku ku podivu zpříma a švižně, kdežto oni krokem velmi nejistým a tuze vratkým. Bývá tomu tak pravidelně, že ti, kdož chtějí prohlédnouti tajemné dráhy osudů a životů svých bližních, nejčastěji nevidí na svou vlastní cestu, po níž tisíckráte přešli . . .

VII.

Starý Záhoř byl tomu velmi nerad, že Vondra ho v hospodě svým prohlášením tak zaskočil a před sousedy označil za příčinu, pro niž nedochází na statku ke skoncování prožklulé záhady. Byl tomu dvakrát velmi nerad, neboť až dosud, třebaže již několikráte s ním mluvil Vondra doma stejným způsobem, jak učinil nyní v hospodě, zdálo se mu a doufal, že činí tak z jakéhosi vzdoru, který časem pomine, a potom nic z toho, co bylo mezi bratřími sjednáno, se neuskuteční. Druhá příčina jeho odporu byla ještě hlubší. Znal dobře svého staršího a milejšího syna, a právě proto ani na chvíli nedovedl uvěřiti, že by skutečně jeho odstup z práv prvenství byl míněn jen tak prostě a bez kličky. Čenichal jakousi čertovinu, kterou Vondra ponechává si pro sebe v tvrdé palici zavřenu. Jí se bál a děsil se pouhé možnosti jejího uskutečnění. Nedovedl sice nikterak označiti tuto hrozící možnost, věřil však v ni zarytě . . .

Jeho odhodlání za svět nepovoliti podvrátil mu však Vondra svým výstupem. Proto byl starý Záhoř celý týden nesvůj. Kudy chodil, uvědomoval si ostře, že nelze již dále setrvávati na p rostémodpírání souhlasu bez udání důvodů, neboť na Chodsku vžito je z dávných dob jakési společenské právo. Sedlák je sice na svém gruntu neomezeným pánem, ale přes to velmi mnoho platí i veřejné mínění obce. Proti němu bezdůvodně se vzepříti znamená dobrovolně se vyloučiti z kruhu ostatních a býti odsuzován, čehož opět nelze jen tak zhola snésti. Zbyloť v Chodech do dneška ostře cítěné vědomí sounáležitosti a jí podmíněného práva celku na jedince. Je to patrný pozůstatek někdejší vojenské organisace strážného lidu, který ještě v přítomnosti začasté způsobuje, že přátelské rokování o činech některého z nich v sousedském besedování má úplný ráz výslechu obviněného — a z úhrnu pronesených mínění přítomných vytváří se jakýsi obecný soud — hlas lidu a hlas boží. Nemá přirozeně právního významu, ale mravní jeho váha jest značná, neboť kdo byl jím jednou postižen, varuje se pečlivě i pouhé možnosti druhého odsudku . . .

O starém Záhoři bylo již jednou v sousedském rokování zapochybováno velmi těžce, a věděl proto naprosto bezpečně, že celá vesnice se zatvrdí proti němu, setrvá-li ve svém odporu proti úmluvě synů, aniž by jej důkladně vysvětlil. A v tom právě byla klička, neboť on pro své jednání neměl důvodů, alespoň ne tak určitých, jasných a pádných, aby musily býti sousedy uznány. Jenom takové byly bernou mincí, všecko ostatní pak považováno za plané žvásty a jalové vytáčky . . .

Již proto bylo nutno rozhodnouti se; a bylo nutno tím více, poněvadž od neblahé neděle byl Vondra jako čertem posedlý. Vyvolával úmyslně hádky, třikrát denně proklínal zatracené hospodářství bez hospodyně, ačkoliv takové bylo na statku již plných šest roků. — Zkrátka bylo patrno, že stůj co stůj chce donutiti otce ke konečnému rozhodnutí, anebo pobouřiti proti němu celou vesnici . . .

Plných čtrnácte dnů setrval starý Záhoř v neproniknutelné uzavřenosti a plných čtrnáct dnů snažil se uhodnouti příčinu Vondrova jednání. Ale marně. Syn měl právě tak křemenitou palici jako táta, a nadto nebyl ve svém úsilí podlamován bázní ze soudu obce, již měl téměř celou na své straně.

A tak se stalo, co byl otci veřejně předpověděl, a več věřili všichni usedlíci. Starý Záhoř rozhodl se učiniti synům po vůli.

VIII.

Bylo právě začato s vyměřováním trati dlouho toužené lokální dráhy, které potom trvalo ještě dlouhých, předlouhých dvanáct let, než došlo k činu — a vypráví se mezi zasvěcenci, že prý toto vyměřování, přerůzné petice, urgence, zakročování a příjemnosti stály právě třikráte co trať sama. Za to ovšem přese všecky nepěkné klevety o lokálkách přejel v ak hned o první slavnostní jízdě stařenu, belhající se přes koleje . . .

Tehdy tedy, když začato bylo s vyměřováním, svolal poslanec Steidl, který dlouhou řadu let zastupoval na zemském sněmu severní polovici chodských vesnic — Chody domažlické, schůzi zájemníků do Trhanova. Bylo nutno rozumně poučiti tyto paličáky, aby snad jich nenapadlo činiti obtíže svou pověstnou neústupností a nepovolností — a znemožňovati tak stavbu

konečně vymodlené a vyběhané dráhy. Přišli po přesném příkaze „našeho pana poslance“ všichni, přes jejichž pozemky trať měla býti vedena, aby byli účastni výkladu a naučení. Schůze konala se v hospodě, vybudované těsně na břehu rybníka, v němž kdysi rebelantští jejich předkové v potupný posměch Lomikarovi utopili o masopustní maškarádě robótu i s drábovým karabáčem a důtkami. Do oken šenkovny zamračeně se díval ponurý a přísný Lomikarův zámek se dvěma obludnými, na jedné noze stojícími železnými kohouty před branou. Snad byly tam tyto nestvůry postaveny v upomínku na onu děsnou půlnoc, v níž zaplatil Lomikar životem svou zločinnou pomstu na Janu Sladkém . . . Snad! Neděsily však již nikoho, a ani znak, který byl zazděn nad portálem, nebyl znakem rodu Lomikarova, třebaže ve dvou jeho polích svítil se bílý kříž v červeném poli. Střední erb se třemi převrženými čluny, původní znak hrabat Stadionů jej zakrýval, naznačuje tak dostatečně jeho mrtvou minulost.

Hospoda byl plna sedláků výrazných tváří, v nichž rýsovala se tvrdost, tuhost a nepoddajnost. Vystouplá čela, silné lícní kosti a nosy u hrbolku ostře nalomené . . . Byli tu z Havlovic, z Pece, z Chodova, z Trhanova, Klenčí i Postřekova. Šumu a ruchu byla plná šenkovna, a vzduch v ní modravě houstl kouřem z nespočetných doutníků a dýmek. Ale všichni čekali trpělivě, až se zvedne pan poslanec, aby jim pověděl, proč byli zavoláni. Seděl za dlouhým stolem v čele místnosti spolu se starosty obcí, s nimiž živě hovořil . . .

Byl z nejstarších politiků českých, ze Staročechů, kteří ještě dovedli svému národu získávati drobečky . . . Svoje silné, kořenité češství odbručel si v mládí za mřížemi, aby se brzy po té stal osobností dobře zapsanou u panovnických dvorů, neboť byl znamenitým a dovedným lékařem. Později se vrátil do rodného kraje, a věnoval jeho prospěchu nejen své nejlepší síly, ale i značnou část jmění, aby se ku posledu dočkal nevděku a spílání . . .

Posléze se zdvihl se židle, vsunul levici do kapsy kalhot a tvrdě vzpřímen s očima přimhouřenýma vyčkával utišení. Šum zvolna uléhal, hlasy mřely, až posléz ozývalo se pouhé pukání rtů kuřáků dýmek. Tu začal vykládati . . .

Ale kozla starého věděl z jeho řeči Tomeš Záhoř. Seděl v protějším úhlu světnice u okna vedle kováře Drastila, a utišení všech mu bylo velmi příjemné, neboť nebyl nikterak vyrušován ze svého přemítání. Hlas přednášejícího byl sice zvučný, ale byl to stejnoměrný, rytmicky uzákoněný hlas řečníka, který Záhořovy myšlenky jenom kolébal. A Tomeš přemýšlel o šlakovité věci, jakže by bylo nejlépe začíti a do jaké míry dohodnouti se s kovářem, neboť dnešní příležitost zdála se mu velmi příhodnou . . . Arciže teprve cestou k domovu možno se dohovořiti, ale právě tu již byla otázka, jak to navléci, aby sám se mohl s ním vydati na zpáteční cestu. Ostatní šlo by již daleko snáze . . .

Náhoda mu přála. Již dávno pan poslanec dořečnil, již i starosta Ziman se vydal se sousedy na cestu, ale kovář pořád ještě seděl a neměl se k odchodu. Ne, že by snad byl pijan, chraň Bůh, Drastil byl člověk střídmý; sešel se však se švakrem z Havlovic, nu — a známo všem, cože bývá řečí, když se potká přízeň. I o dobytku dovedou švakři půl hodiny hovořiti. Již se silně stmívalo, když vzpomenuli návratu . . .

Zaradoval se Drastil, spatřiv starého Záhoře. Nebylo mu jíti samotnému. Ve dvou, a za řeči cesta snáze ubíhá. Cesta, kterou bylo jíti, vedla za Trhanovem mokřinami, potom za Klenčím „na kratší“ bahnitými lukami . . . Ne snad — tento — že by byl strach z babského povídání o bludičkách — kovář se přece ani čerta nebojí — ale nebezpečná byla ta cesta. Snadno člověk sejde s pěšiny — noha sklouzne do bahniska, a když ne právě neštěstí, tož nepříjemnost hotova. Ano, i hloupé povídání posměváčků o podroušenosti lze potom očekávati nádavkem. Nejen příjemněji, ale i bezpečněji se jde domů za tmy ve dvou . . .

Lišák Záhoř přisvědčoval dobrácky a místo kováře kul železo, dokud bylo žhavé. Nemohl se již zdržeti a proto spustil velmi záhy — zrovna před zámkem.

„Habych nezapomíl!“ — začal diplomaticky. „To sem tě chtíl teky řect . . . Náš Matyj, chlapec stakvalenskyj, ňák se tuze do vaší Nankydly zadívál — a ne a ne povolit!“

„Dyk vona je náše Nana divče zlatá“ — začal se po pivu rozněžňovati Drastil — „a pracant k pohledání . . . Vona je to divčka jako lusk“ — a zaškytal pohnutím...

„Prauda, prauda — teky poudám“ — svědčil Záhoř nepředpojatě a již vsunul kováři ruku v podpaždí, aby se jim lépe šlo, neboť právě vcházeli do věkovité lipové aleje, táhnoucí se od Trhanova k Hamrům. Pod krytem jejich mohutných korun byla i za měsíčné noci tma, natož pak nyní, kdy nebe bylo bezhvězdné, a od Čerchova, jako již celý den, bez ustání se valily mraky.

Šli spolu, přátelsky se vedouce, a hovořili o pozemském blahu svých dětí. Kovář neustále pochvaloval si Nanu, zajat v monologu silně rozjařeného, takže mu nezbývalo kdy odpovídati na rozklady Záhořovy. Chápal sice úplně jasně, o čem soused rozpráví a jakého souhlasu se chce domoci — ale to všecko nebylo v té chvíli tak důležité, jako silně a obšírně zdůrazniti oteckou lásku k dceři a s náležitou epickou šíří vypověděti všecky její selské ctnosti a jiné ještě přednosti. Záhoř mu v této snaze velice překážel ustavičným vpadáním do řeči a přednášením svých návrhů a požadavků. Proto byl tomu Drastil nesmírně rád, když v polovině cesty od Trhanova k Hamrům — právě u panské cihelny se zastavil Záhoř a nastavil ruku, žádaje o sousedské slovo a rukoudání. Plácli si právě tak, jako kdyby prodávali krávu anebo bulíka, a hned na místě se smluvili, že příští neděli se dostaví starý Záhoř s Matějem k Drastilům na sjednání.

(Pokračování.)

*

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Po dlouhé cestě vyšel z lesa opět do polí — poněkud se rozjasnilo, v mlhách objevil se měsíc.

„Chvála Pánubohu!“ Vojtěch si oddechl. Vesnice byla tu na cestě — vyhnul se jí, třebaž byla už tichá a temná, raději obešel za humny a šťastně došel až na silnici, která vedla téměř přímo jako bílá pentle mezi černými lesy, rozlehlými revíry, panskými oborami. Před lety Vojtěch jako hošík tudy šel dvakráte — třikráte ke strýci, knížecímu revírníku. Myslivna jeho byla pod bučinou vlevo od silnice. Nalezne ji už!

Vítr rozháněl mraky, plný měsíc chvílemi zasvítil, cesta zatřpytila se drobnými kalužinami v kolejích. Někdy se mihl stín přes ní — srnec to přeběhl. Nic více. Jen vítr ještě šuměl v lesích pomalu umdlévaje.

Vojtěch uvolnil v kroku — noc je už, nikoho nepotká. Přemýšlel, jak asi přivítá jej strýc revírník. Pamatoval se naň, prošedivělý byl už před lety, vysoký, hubený s dlouhými narezlými vousisky pod ostrým nosem, s černýma bystrýma očima. Vždycky v zeleném klobouku s perem tetřevím a krátkou jalovcovou dýmkou v zubech. Mrzout. Tehdy byl vdovcem. Maminka pravila, že se oženil před rokem s nějakou služkou z panského dvora, s nějakou komornou nebo čím byla.

Matka svému bratru zazlívala velmi tento sňatek a rozhněvali se trochu spolu. Strýc byl vysloužilý voják, o francouzských válkách vypravoval a plesuru měl, dva prsty u levé ruky mu chyběly. A křížek mosazný nosil —

Myslivna už kdesi blízko bude a Vojtěch stále pomaleji a pomaleji kráčí, hlavu klopí. Nebylo jisto — teď teprve mu připadlo, — že strýc jej přijme radostně, třebaže byl matčiným vlastním bratrem. A jeho mladá žena? Což odeprou-li mu a nepřijmou ho pod střechu? Co potom?

Ozvali se psi — a hle, tu myslivna! Stála opodál silnice maličká s bílými stěnami za plaňkovým plotem, střecha šindelová leskla se mokrá po dešti v záři měsíční. Na štítě parohy jelení. Okénka maličká, temná. Psi štěkali zuřivě, ucítili patrně pozdního chodce.

Vojtěch stanul nerozhodně. Dvě stě kroků bylo nanejvýš k myslivně ku brance v plotu. A bezděky zvedl ruku, pokřižoval se.

Dej Bůh, aby šťastně vešel, šťastně pořídil. Psi zbudí dojista strýce revírníka, vyjde ven, a Vojtěch se ozve, přihlásí se. Pak — ovšem strýc mu otevře, dovede ho do světnice, — pak teprve důvěrně řekne mu vše, a děj se vůle boží! snad se nezatvrdí strýc, snad přijme nešťastníka, poskytne úkryt aspoň na čas —

„Ticho! čert vás bere! — nevím, co psi mají!“ ozval se za plotem hlas, ženský hlas. „Ticho! Done! Broku! Nero! ticho! slyšíte?“

Vojtěch si pomyslil: Hle, není to strýc! a zamrzelo jej to.

Branka v plotě zavrzla, otevřela se. Bílý ženský šat zamihl se, ale vedle docela těsně muž nějaký — ne myslivec, v panském kabátě šosatém, v klobouku. Vojtěch dobře tam ku plotu neviděl, stál pod bukem ve stínu a již chtěl vykročiti, ozvat se.

„S bohem!“ slyšel v tom, „beruško má zlatá, dobře spinkej!“ V pootevřené brance bílý ženský šat i černý kabát splynuly jako v objetí. „A zítra přijdu!“

„Zítra ne, — až po neděli! Zítra bude starý doma. Ale dost už — jděte! jděte!“ —

„Beruško zlatá moje —“! Hlasy zajíkaly se jako ve vášnivých polibcích.

Vojtěch do široka otvíral oči.

„Jděte už —“ — „Beruško! ještě jednu hubičku, poslední —“

„Jděte! pozdě je, muž se vrátí za chvíli —”

„Ať, ať! nebojím se —“

„Jděte — po neděli zas — Co psi pořád mají?“ Štěkali větříce Vojtěcha.

„S Bohem, beruško!“ Konečně odloučili se ti dva tam. Po cestě v opačnou stranu rychle vzdaloval se vysoký, mladý muž. Ohlédl se několikráte ku brance, rukou poslal pozdrav a pohvizdoval si veselou písničku. Za okamžik po silnici zašel do lesa. Žena v bílých šatech postála v brance, dívala se za ním zdržujíc psy, kteří chtěli vyrazit ze dvora. Okřikla je: „Ticho! ticho! nebo spráskám vás —“

Branka se zavírala. Vojtěch v rozpacích přešlapoval tam pod bukem, ve vlasech se poškrabal, přemýšlel, co dělat? Čert ví, co tu viděl — něco snad, co vidět nemusel a neměl. A snad bylo by dobře, počkat chvíli, snad nebylo teď vhodno okázat se. Bílý šat se vzdaloval po dvoře, ale psi vrhli se znova k plotu v onu stranu, kde stál Vojtěch. Ženská se ohlédla. „Co máte pořád —?“ za okamžik byla opět u branky, vyhlížela ven.

„Kdo je tam?“ vykřikla — zpozorovala pod bukem kohosi.

„Utec!“ pomyslil si Vojtěch.

„Kdo je tam?“ znova se ozvalo s vyhrůžkou „Pustím psy! kdo je tam?“

„Nu, zle!“ pomyslil si Vojtěch, poškrábal se za uchem a vystoupil ze stínu, přiblížil se k plotu.

„Kdo jste? co tu hledáte?“ ostře ozval se hlas od branky.

„Kdo jste, povídám!“

„Vojtěch Neoral z Podlesí!“ odpověděl trochu ulekaně, ten ostrý, řezavý hlas nějak mu všechnu troufalost ubral.

„Jaký Vojtěch? jaký Neoral?“

„Pan revírník je můj strýček. Pan revírník Klenovec.“

„Co? ticho, psi — neslyším pro štěkot — strýček? To by mohl každý říci.“

„Od maminky nesu pozdravení —“ Vojtěch chuďas byl zmaten — nevěděl, s kým m[illegible] Snad je to strýčkova žena, tetička? — snad — U branky chvilku ticho. Zatím se přiblížil skorem až k plotu. Viděl mladou, silnou a zdravou ženu černovlasou, v bílém domácím kabátku, v lehounké sukni. Tušil, že také ona si jej prohlíží od hlavy k patě, bezděky pozvedl k pozdravu čepici.

„Teď jste přišel? teď? v noci? není čas k návštěvám. Jsem sama doma, muž odešel do lesa na obhlídku. Zde chodí tolik tuláků kolem a lidí nebezpečných — nemohu nikoho pustit do dvora — psi by každého roztrhali.“

Nebylo to pranic přátelské uvítání, a Vojtěch nevěděl, co by namítal, čím by přesvědčil tetičku (ona to tedy byla!), že ji nechce obelhat. Po chvilce ozvala se opět sama od branky, trochu přívětivěji.

„Pravíte z Podlesí — Neoral? Vojtěch? Řekl mi muž, že má tam sestru —“

„Moji maminku!“

„Ale nehlásila se k němu už dlouho — A teď jste přišel? právě teď?“ otázka zněla jaksi důtklivě, „právě teď? ne dříve?“

„Teď, tetičko —“

„Proto psi tak se rozštěkali! Vyšla jsem jenom na dvůr podívat se, co se děje, proč se čertí, myslila jsem, že nějaký zloděj tu obchází či pytlák — je takových tady! Nikoho jsi neviděl?“

Všiml si, že mu najednou tyká tetička a spěšně odpověděl: „Nikoho jsem ani nespatřil!“

„To je dobře, Vojtěchu — pravda, že Vojtěch ti říkají? — jsem ráda. Pojď tedy k nám — muž přijde za okamžik — hleďme! však již jde!“ A vskutku z lesa blízkého, ze stínu přicházel po pěšině v polích vysoký muž — zatím jen jako stín v mlhavém světle měsíčném. Jen brokovnice na rameně se zaleskla, jen rudé jiskry zasvítily, jak do dýmky zakřesal. Zahvizdl — strakatý pes běžel za ním.

„Dobrý večer, tatíčku!“ řehtavým smíchem vítala jej zdaleka mladá žena.

„Dobrý večer, Lojzičko!“ odpověděl vesele, „ale noc je už!“

„Pojď rychleji, staroušku, podívej se, kdo k nám přišel!“

„A kdo že, Lojzičko?“ starý revírník pospíšil.

„Já, strýčku!“ přihlásil se Vojtěch, „z Podlesí —“

Strýc jej poznal po hlase. „Nu, vida, Vojtěch — Vojtěch z Podlesí. Že přece konečně si někdo na mne vzpomněl! už jsem myslel, že nemám žádných přátel a příbuzných na světě — jako by se mne štítili!“ bručel, ale ne zlostně, starý myslivec, naopak v tom bublání znělo zřetelně potěšení a z dýmky vyletovaly jiskry. „Pojď sem, kluku, ať tě obejmu a podívám se, jsi-li to opravdu ty — vždyť jsem tě neviděl kolik let. Vyrostl jsi, pravda —“ políbil hocha, popleskal mu po rameni, „vysoký jako já, kluk jako bříza rovný — Co u vás nového? matka

zdráva? Myslil jsem, že se na mne hněvá, protože jsem se oženil — ehm! — no, bylo by to hloupé, hněvat se. Vždyť přece nemohl jsem bez hospodyně být a moje Lojzička —" teď políbil třikráte mladou žínku — „je potěšením pro má stará léta. Proč by mi toho sestra, tvoje máma, nepřála? Ale pojď dále, k nám —" otevřel vrátka. „Bělko! Done! Broku! ticho! ke všem sakramentům!" Psi se porvali mezi sebou. „Ticho! Nu! pojď, pojď, hošíčku, je už pozdě, myslím, že k půlnoci nebude mnoho scházet. To máš naše živobytí myslivecké, ani v noci pokoj. Na hlídce jsem byl — pytláci nám tu řádí."

Teď na dvoře strýc najednou se zastavil. Vojtěch šel za ním, tetička předběhla je napřed do domu, do síně, světlo tam rozkřesávala — ohlédl se starý. „Tos teprve večer vyšel z domova? Proč jsi nepřišel za dne? A šeredné počasí z večera bylo."

Vojtěch mlčel. „A slyš — tys přece byl odveden, povídali mi tu lidé —" Starý se otočil tak zprudka, že pažba brokovnice udeřila o zeď. „Byl jsi odveden?"

„Byl, strýčku."

„Nu, a? pustili tě tedy už z vojny?"

Vojtěch sklopil hlavu. „Nepustili —"

„A jak jsi přišel domů —?"

„Strýčku, chci vám něco říci —" pravil hoch stísněně.

Ve světnici bylo již světlo, tetička rozsvítila olejový kahan a vyběhla opět na práh. „Pojďte přece dovnitř, pojďte — Vojtíšek je unaven po cestě a jistě prostydlý! byl takový nečas! Pojďte!" pobízela.

Strýc zamračen sevřel rty, chtěl něco promluvit, přeměřil Vojtěcha od hlavy až k patě — ani slůvka nepronesl, vešel pod střechu, podkůvkami vysokých bot dupaje o cihlové dlaždičky v síni.

„Jen dál, Vojtíšku! do světnice k nám!" zvala tetička. Hochovi jako by se nechtělo — ostýchal se. „Jen dál!" —

Světnice byla čistá, útulná. Ano, jako panský pokoj i podlahu měla prkennou i záclony v oknech. Obrázky nějaké po stěnách malovaných, zrcadlo, nábytek nový a leštěný. Vysoká pěkná kamna byla vytopená. Jakýsi přepych všady, kterého by člověk nečekal pod nízkou střechou staré myslivny. Dojista mladá žena jej sem přinesla — ovšem bývala služkou v panském dvoře, zvykla už trochu té parádě, chtěla ji mít doma a starý muž poslušně každému přání vyhověl. Konečně — bylo tu hezky a líbilo se i jemu. Dříve, za nebožky první ženy, bývalo tu jako v chudé chalupě, podlaha hliněná, stěny jen obílené, vše po starodávnu chudé a nevkusné. Nová žena dovedla všechno jinak si zařídit, okrášlit, zpříjemnit — Světnici i život. —

Strýc pověsil pušku v síni, vešel do světnice. Vojtěch zůstal na prahu.

„Jen dále!" pobízela ho teta. „A vždyť jsme se ani spolu nepřivítali, jak se sluší — tedy ruku mi podej, synáčku!" sama vzala jej kolem krku, na špičky vystoupila a políbila Vojtěcha. „Tak! vždyť jsem přece tvojí tetou!" zelenošedé její oči zasvítily šibalstvím.

Strýc stál u dubového stolu, na němž hořel kahanec.

„Co že mi chceš říci?" zeptal se ostře.

Vojtěch se zachvěl. „Strýčku — chtěl bych jen vám povědět —"

Starý revírník pohlédl na ženu — znamenalo to: odejdi! ale tetička se zasmála:

„Co chceš povídat, Vojtěchu? Jen pověz přede mnou — co ví muž, mohu také vědět, vždyť přede mnou nic nesmlčí. Ale dříve naleju vám skleničku rosolky, jste oba prostydlí." Přinesla láhev a sklenky — spěšně a lehounce se pohybovala v bílé suknici drobnými krůčky jako lasička. „A sedněte ke stolu, oba jste unaveni!"

Strýc ještě více se zamračil, neusedl. Stál opřen žilnatou pravicí o stůl. Vojtěch sotva se odvážil na dva kroky ode dveří.

„Mluv tedy, co mi chceš říci!"

Hoch se plaše ohlédl — po tetičce. Přistoupila k němu, pohladila jej po tváři. „Jen mluv, synáčku, pověz upřímně, co tě přivedlo, jsi u svých — mluv bez obavy, neboj se, vždyť jsem tvojí tetou, — ne-li? A skleničku vypij, zahřeješ se!" Vnutila mu sklenku rosolky, musel vypít.

„Mluv!" přísně poručil strýc. Hoch mlčel. „Proč jsi přišel? Jak jsi mohl z vojny se vrátit, když tě nepustili?" Mlčel. Teď zvedl strýc ruku, červeným ozáblým prstem namířil na prsa hochova. „Mluv pravdu! Tys —!"

Vojtěch stál se sklopenou hlavou, teď sotva přikývl.

„Vidíš — já uhodl!" řekl starý Klenovec k ženě. Ta ruce sepjala, — pochopila, povzdechla: „Ubohý!"

Vojtěch vycítil ve hlasu tetině soustrast, ale strýc mluvil tvrdě a nelítostně: „Co chceš u mne? co tu hledáš?" a rozkřikl se: „Jdi, jdi hned! vrať se! nemám pro tebe místa! přivedl bys i mne do neštěstí! Jdi —!" ukázal na dveře. Vojtěch zbledl, beze slova se obrátil, aby odešel.

„Počkej!" slyšel tetičku zašeptat. A pak mladičká žena přiskočila ke starému myslivci, zavěsila se mu na hrdlo. „Ah, ty zlý! to jsi strýc? vlastní strýc?" vyčítala. „Kam ho vyháníš? tak daleko šel —

aspoň odpočinout mu dej, přes noc ať zůstane, do rána!“

„Ne, ne, ne! ani hodiny!“ křičel strýc, „utekl! zbabělec! zrádce! ať jde! nechci ho mít pod střechou! což nevíš, nerozumná, že bych sám propadl trestu?“

„Nikdo se nedoví — Odpočine a ráno před svítáním odejde.“

„Kam?“ — Těžká odpověď na tuto otázku, ani tetička nevěděla.

„Uvidíme až ráno, poradíme se!“

Strýc počal přecházet po světnici těžkými kroky, ruce složené za zády — šedivé vousy se mu ježily, černé oči svítily. Dávno měl šedesátku za sebou, ale ještě vypínal statečně široká prsa.

Vojtěch stál u dveří o stěnu opřen. Tetička přistoupila. „Pojď, vyspíš se!“ Vzala jej za ruku, odvedla ze světnice. V síni dohořívala louč, tetička zapálila novou. „Tady —“ otvírala dveře do komory — „přespíš!“ a při tom hořící louč pozvedla, posvítila si Vojtěchovi do obličeje. „Nu, jsi bledý, synáčku! neboj se, Bůh dá, že všechno dobře skončí, strýček tě nevyžene, domluvím mu!“ Hezký hoch! pomyslila si, hezký! škoda ho! — „Spi dobře!“ postrčila jej přes práh komory, „postel je tam, ustel si, jak můžeš. Oknem svítí měsíc, nepotřebuješ ani louče — Já musím ke strýčkovi — je tuze rozdivočen. Dobrou noc!“ zašeptala, dveře zavřela — klíčem otočila. —

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Po té neděli pustil se Lojzl do práce, jak by hořelo. Motanice v hlavě dala aspoň trochu pokoj.

Maulvincová, přinesši mu mléka, hned se ptala, jak pořídil. Pověděl všecko spravedlivě.

„Jsou to starosti,“ pravila, „když člověk do lidí nevidí.“

Za to krejčí, vida Lojzla v poledne sekat pod kůlničkou roští, přišoural se a hned začal: „Ty podšívko jedna, na peníze se chytáš, barák bys chtěl! To bylo pořád: Kačenka, Kačenka — a teď najednou tisíc jednušek!“ a jen se chechtal.

„Mlč, taky jsi nic neměl a dostal jsi barák a jakou ženskou — pohledat by musel!“

Krejčí pokuřuje, chvilku se zamyslil. „To mi nemusíš povídat ty!“ spustil. „Ale barák? Nevídáno, já měl nechat barák barákem a jít, odkud jsem přišel; jaké tady živobytí!“

„Budeš kázat,“ rozhuboval se Lojzl, „nic neděláš — máma tě živí!“

„Kdo mě živil dřív?“

„Proč tam teda nejdeš, drží tě někdo? Ona se uživí a ulehčí se jí!“

Krejčí se vzpřímil a z očí mu zasvítilo: „A co ty budeš popichovat, podšívko! Co ty se budeš mezi nás plést!“ a pokračoval pošklebně: „Ty toho usmolíš! Nejdřív tě živila Kátla, teď sháníš peníze. Jenom že by byla každá blázen, aby si takového křečka vzala. To se podívejme, jak se nadejmá a ještě je nemá! Do kapsy u vesty tě strčím, du bimšr Dummkopf, du!“ a pyšně odcházel.

Lojzl zašel si i na poradu ke Kvitšantonovi. Drobná, bledá, usměvavá žena vítala ho: „I podívejme, jde k nám ženich!“

Anton všechno vyslechnuv pravil jen: „Hochu, nic jiného než to Maulvincovo teď není — říkala mi o prodeji taky: Budete-li chtít, zprostředkuju sám a dám do pořádku všecko; chce za to osm stovek.“

„To by ještě zbylo,“ usmál se Lojzl.

„Zbylo, ale rozmysli si dobře, ty ženskou znáš, já ne!“ —

V neděli Máry s Doutlíkem přišli, Máry v parádě, jako byla na Lhotce. V baráčku se jí nelíbilo a povídala rovnou: „V tomhle bych já nebyla!“ Rozhlížejíc se sedničkou, ptala se: „To je všecko vaše?“

„Všecko — všecko!“

„Je to tuze staré, budeme museť přikoupiť! Já mám plnou truhlu, peřiny a nějaké nádobí — jiného jsem zatím neřídila.“

Ukázal jim Maulvincův baráček, ten že by byl na prodej i s loukou a s tou špičkou pole u silnice.

„Na bandory by bylo dobrý,“ chválil Doutlík.

„Barák bysme museli dáť do pořádku,“ pravila. „A kdo zůstává v tom za ním?“

„Finkovi, on je truhlář ve fabrice, ona, Finktony, šije. Mají jedinou dceru, do Jilemnice se dobře vdala.“

Potom šli na prohlídku městečka.

Zpráva, že za Šustrlojzlem přijde nevěsta, už se roznesla, a lidé jich teď ze světnic pozorovali.

Lojzl vykračuje si s hlavou vzhůru, ukazoval: „Tady je u Sparpohlů, sem jsme chodili kupovať chleba, mouku, kupecké zboží. Tady jsou, pane, peníze, on je umí hrabať, proto mu tak říkají.“

U jiného domku oznamoval: „Tady je Fléšrhannes, Sacher, k tomu jsme taky chodili, ale my tuze nemasovali.“

Ukázal hospodu u Ochsenwirta a zašli až k bělidlu. Bylo tam úplně klidno, nikde človíčka.

„Kdo zůstává v té ville nahoře?“ ptala se.

„Ta je pánova, přijíždí někdy. V tom velkym domě je fabrickej ouřad, zůstává tam správec a jiní páni, tamhle v tom domečku pan Kubišta. Kačenka paničkám dělala všelijakou práci a měli ji všichni rádi.“

„Pěkná hospoda tam je,“ přidal Doutlík.

Potom se vrátili nahoru, do hlavní části městečka.

Lojzlovi se to seznamování velmi líbilo, cítil se při tom moudrým a zkušeným. Koho potkali, toho vážně pozdravil, a každý se také za nimi ohlížel.

„Tady je to přec trochu jako v městě,“ u kamenných domů pravila Máry.

Lojzl zas ukazoval: „Pan představenej, Weisbeke, dobré rohlíčky a žemličky peče — kupec Palme — Adlerwirt — loterie — pošta — četníci — Elefant — mnoho domů je tady v zadu až k lesu, vejš jsou ještě hraničáci.“

U Kvitšantona se stavili, a Doutlík měl hlavní rozklady.

Anton přikyvoval, ale mnoho nemluvil. Máry rozhlížela se úpravnou světnicí. Ujednali, že ještě dají určitou zprávu.

Venku Máry chválila: „Mají hezkej domeček a světnici jako pokoj; něco takovýho kdyby tu bylo.“

„Bylo by to, pane, dražší!“ smál se Doutlík.

„Ale on je divnej kakabus, aby se ho člověk bál.“

„Chytrák, všecko ví, všecko sežene,“ pravil strejc.

Když přišli až ke kostelu, Máry se zasmála: „Snad nás nechcete vést až na hřbitov?“

Lojzl, pohlédnuv na ni, chtěl už říci: „Ukázat, kde je Kačenka a děti!“ ale Máry dodala: „I na to je času dost, až jestli tu budu.“ Když se zas vraceli dolů k silnici, pravila: „Ale čumí to tady všude, oni myslí, že je nevidím.“

Zastavili se ještě u Maulvinců, aby obhlédli trochu domek jejich.

Rézi při té návštěvě velmi plakala, Vinci zahlížel zle — „Proč prodávat, nač prodávat?“ vrčel.

„Protože by dětem nic nezbylo!“ odvětila mu.

Ztichl hned.

Když se vrátili do baráčku, Lojzl honem, že uvaří kafe, ale Máry se zasmála: „Dejte všecko a já ho uvařím, to by bylo pěkný, abyste kuchtil, když je tu ženská!“

Když se ustrojena kolem kamen otáčela a v bledých tvářích zčervenala, když káva zavoněla, Lojzl se usmíval a v duchu si pravil, že by přec jen zas měl lepší pořádek.

K určitému slovu však přece ještě nedošlo. Když se Doutlík před odchodem ptal: „Tak jak, lidičky?“ Máry odvětila: „No, strejče, on tuhle mister si to musí přec ještě rozmysleť. Ať se po mně ptá, jestli co špatnýho uslyší. On mě nezná, vidím, že se mne bojí. Já se šklíbiť neumím. Může ode dneška za čternáct dní přijíť se slovem!“ Řekla to o Lojzlovi, ale myslela na sebe. Kdyby se tak přec ještě našlo něco lepšího . . .

„Nono, jenom to zas tuze nenatahujte — kdo vybírá, přebere!“ —

Lidé potom s Lojzlem hovořívali: „Tak se budete ženit, měl jste tu nevěstu!“

Jen se zacenil a dodával: „Má přes tisíc jednušek!“

Maulvincová mu pravila: „Těžko radit, ale vy jste pořádný člověk, snad to půjde. Já bych pro nás už světnici měla, Schlosserpetr se stěhuje do Studeného Dolu do fabriky.“

I Kvitšanton se u Lojzla několikráte zastavil, starostlivě se doptávaje. Pravil: „Víš, Lojzl, Kátle to nebude, ale byl bys ve svém a mohli byste mít kozu nebo krávu. Kdyby žena byla nějaká, musel bys ji držet, dát se nesmíš!“

„Bodejť bych dal!“ zčepejřil se a stavěl se na paty. —

Když o druhé neděli přišel na Lhotku, byla ujednána svatba . . .

Šel potom i doma na faru.

Farář Sturm, v tlusté vestě s prošívanými, vatovanými rukávy, ještě sraženější, bílých vlasů, červeného obličeje, vítal ho: „A Lojzl — tak se chceš ženit?“

Lojzl se zazubil.

„A bude to dobře?“

„Je šikovná, má přes tisíc jednušek!“

Farář obrátil k němu oči zpod velkého obočí. „Tisíc jednušek — jen aby byla hodná, aby se k tobě hodila, jako bývala Kátla. Brachu, tady taky bývalo pěkně,

když tu byla Sepla s ní!“ a Lojzl spatřil, že se starému knězi v samém koutku oka usadila slza. Zaplakal také.

„Byl jsi vždycky pořádný, tedy se drž, Lojzl, Bůh tě snad neopustí!“ a podal mu ruku.

Na oddavky v Olešnici šli Lojzl s Máry, Doutlík a tetčin zeť Kobera.

V baráku ustrojili jim snídani, oběd chystali u Doutlíkův; tam také měli býti na noc.

Tetka Lojzla i Máry požehnala a pravila: „Buďte, Marijánko, k němu vždycky hodná, on je dobrej hoch!“

Potom s hospodyní vyšly za nimi až na kopeček a tetka slzíc doprovázela jich lítostivým pohledem starých očí.

Lojzl kráčel v černém šosáku, i nový kulatý klobouček černý si zas koupil. Máry měla tmavohnědé kvítkované šaty ke krku, na hlavě velký, světlezelený umělý věnec.

Byl podzimní šedivý den, obloha jako pytel, země na kost ztuhlá, místy zabělená, a vítr prováděl se spadalým listím podél silnice celé divadlo . . .

Diváků ze vsi přišlo do kostela malinko, z hospody ‚na špici‘ nepřiběhl se podívat žádný.

Když se svatebníci vraceli z kostela, postáli u hrobů Lojzlových rodičů . . .

Večer měli na Lhotce v hospodě i muziku, vlastně jen šejdovec. Máry sama zjednala olešnického pajdavého harmonikáře Odvárku. Chasy se ze vsi sešlo dost. Pilo se pivo i rosolka. Strejc Doutlík byl tu i s mámou, oči mu svítily a Máry proháněl v kole jako mladík. Nevěsta po celou dobu věnce z hlavy nesundala. Lojzlovi dávala připíjet a pleskajíc ho po zádech říkala: „To mám kluka!“ Smál se, ale při tanci i po něm všecko se s ním točilo, takže musel se držet lavice. Stojíc před ním, řeholem se až třásla i dupala . . .

VIII.

Toho roku 1898 v létě byl starý důchodní Kühnel raněn mrtvicí na pravou stranu těla. Stalo se to za jitra, když povstav s lůžka, začal se strojit do úřadu.

Po dlouhých letech tiché, vytrvalé práce byl náhle konec.

Továrník Kalenský, obdržev o smutném případu zvěst, vyslovil svoji lítost a žádal správce za další zprávy o postupu nemoci. Čekal měsíc, dva, tři, ale zvěsti zněly stále nepříznivě. Ruka a noha jsou ochrnuty, choditi sice může, ač bídně, ale pravicí vládnouti nikoli. Nejhorší při tom však jest, že i vědomí, dříve bystré a jasné, bylo zkaleno, paměť velmi zeslábla, duševní činnost je zničena, duch zdětiněl.

Nezbývalo, než dáti účetního na odpočinek. Kalenský z toho sice velké radosti neměl, ale po celoživotní věrné práci starcově v závodě nebylo možno vystrčiti ho bez pomoci do světa.

Po praktikantu Hanzelínovi, jenž z Korytné před třemi léty náhle odešel do většího města v severních Čechách, za čas nastoupil mladíček Kocourek, i byl nyní účetním v bělidle jmenován adjunkt hrádecké tkalcovny Karel Slavík.

Stalo se tak po dvanácti letech od jeho prvé návštěvy Krkonoš a od onoho večera, ztráveného v tovární restauraci . . .

Karel Slavík vrátiv se tenkráte z hor do rodné obce Volenic, téměř na samém konci své dovolené seznámil se na studentském věnečku s dívčinou ze sousedních Hořan, Lidkou Vobořilovou. Bylo jí osmnáct roků a rodiče její měli větší krajskou chalupu. Do věnečku přišla s matkou, selskou ženou asi čtyřicetiletou, v obličeji kostnatou, snědou, upracovanou, hledící stále velmi zamyšleně, starostlivě.

Lidka byla v bílých šatech s modrými pentlemi, měla hojné rusé vlasy, podélný obličejíček jako z lístků pukajícího poupěte stolístky, velké blankytné oči, podélný hezký nosík, v bradičce důlek. Na pomněnkové pentličce kolem krku visel jí do čtyřstranného výkrojku pod hrdlem zlatý křížek. Svěží byla jako proutek konvalinky, právě se rozvíjející. Tančili spolu a při hovoru padlo nejedno srdečné slovo. Dívka byla prostá, nepřetvářlivá, bez vyššího školního vzdělání, ale chytrá; zvěděl, že ve dvanácti letech dal ji otec na rok do Hodkovic do páté třídy, aby se naučila německy, a potom na rok do Hradce do druhé měšťanky. Slavík poznával, že rozumu je bystrého, že se ráda směje, dost čte, čiperně švitoří a sice měkkým, lahodným hlasem, jako jarní pěna když se podvečer rozezpívá. Ruku měla malou, ale ne zcela měkkou, patrně si hleděla i práce.

Mezi tancem poseděl s Lidkou vedle matky Vobořilky; pověděl, kdo je a matka kývala, že všecko ví. Se Slavíkovými se znala, jak se lidé z blízkých vesnic znávají. Řečí nenadělala, promluvila, jen co bylo nutno a dívala se stále stejně ustaraně. Zvěděl jen, že Lidka má dvě mladší sestry a bratra staršího. Matka Slavíková, dobrá, starostlivá, dověděla se, s kým syn včera tancoval, hned ráno, když vyšla kousek za stavení nakopat ranných brambor, ale synovi neřekla o tom nic.

Slavík vydal se navečer na obvyklou denní procházku; nešel však se žádným

z přátel jako obvykle, ale sám pustil se k Hořanům. Přál si Lidku spatřiti.

Tužba se mu splnila. Stála u plotu domácí ovocné zahrady a vedle šedého prapisku dívala se do návsi. Čouhala jí jen hlavička v domácím šátku, ale Slavík shlédl ji hned a hned k ní.

Domů vrátil se už za plné tmy, v sedničce se tiše odstrojil a hned ulehl. Neusnul však dlouho; dlaně maje pod hlavou na polštáři, snažil se přemýšlet, ale myšlenky honily se mu jako listí ve větru.

To bylo v pátek; v sobotu se návštěva opakovala právě tak. V neděli byla Lidka jako jiní hořanští ve volenickém kostele; Slavík číhaje doma u branky, viděl ji tam vejít a když potom stál u chrámových vrat, očí s ní nespustil. Měla zas ty bílé šaty jako ve věnečku, ale na hlavě nevelký slamáček s bílým peřím a trochou umělého kvítí.

Vyprovodil ji až domů a u stavení stáli notně dlouho.

Navečer byla schůzka poslední, ráno musel odjeti. Trvala ještě déle než předcházející, dostal na rozloučenou hubičku s dovolením, že jí může psát a se slibem, že také psaníčka dostane.

Tak z domova odjel.

Hrádek je drobný městys stranou Orlických hor, při dráze, a do okresního města je půldruhé hodiny cesty. Kalenského veliká tkalcovna stojí při řece, deset minut pod městečkem. Slavík do něho chodíval zřídka; téměř celý den pracoval v kanceláři, po práci procházel se vůkolím. Zbrousil je všecko. V úřadě byl svědomitý, ředitel mu to řekl nejednou a uslyšel pochvalu i z úst továrníkových. V tichých večerech sedával u novin a u knih. Sledoval všechen český veřejný život a dýchal s ním; vzdělával se dál jazykově i odborně. Do Hořan posílal psaníčka a radostně čítal došlá. Ta jeho bývala vroucnější, ale nemrzel se proto; věděl, že Lidka nenadělá mnoho řečí, že píše prostě, ale že cítí čistě a srdečně. Stačilo mu, když z dopisu vyčetl, že milá dívka vzpomíná a že ho má ráda. V dopisech jí poučoval o národních věcech a radil, co by měla čísti; těšil se, když mu o tom odpovídala a pronášela své skromné úsudky.

Když zas po roce přijel na delší dovolenou, chodívali s Lidkou denně. Procházeli se silnicí v jabloňových alejích, Lidka jen po venkovsku, v halence a v šátku na hlavě; když vyšli za ves, vedli se za ruce. K Vobořilům do stavení nikdo ho nepozval a sám tam nevešel. Při náhodné setkané s rodiči jejími pohovořil, zasmál se s bratrem, zažertoval se sestřičkami. Vobořilka bývala pořád bez úsměvu, vždycky stejně zamyšlena, tatík hovoříval zas jen o polním hospodářství, ledaže suše zeptal se, jak se pan praktikant má ve fabrice.

Za to vlastní matka se ho jednou s mírným úsměvem tázala: „Ty, hochu, opravdu na tu Lidku myslíš?"

Zčervenav až na uši, odvětil: „Myslím, maminko."

„Nechci ti do toho mluvit, jsi studovanej člověk, světu snad trochu rozumíš, ale to ti přece musím říct, že Vobořilka je pořád na tři zámky, se mnou vždycky jen jako s kteroukoli jinou."

„Je už taková, se mnou také řečí nenadělá, ale Liduška je hodná."

„Vobořilka jen pořád o něčem přemýšlí, Pánbůh sám ví, co stále nosí v hlavě, tak mi připadá, že pořád jen počítá. Jen jak všecko nejdráž prodat a nahrabat ještě víc. Pravda, mají ty holky tři, má se co starat."

A již se synem o tom nepromluvila. Měli ho rádi, byl syn dobromyslný a věděli, že se vždycky ve světě držel...

Za rok potom o dovolené Lidka přece jednou Slavíka pobídla: „Pojďte se také podívat k nám!"

Šel s ní do velké jejich selské světnice s trámovým stropem, velkou pecí chlebovou, žlutým měkkým nábytkem, ale čisté a spořádané. Promluvili s ním staří, mladí, ale všecko jen všední věci.

Lidka ukázala mu i svůj pokojíček, s vlastnoručně pletenými záclonkami, se skleníkem, politýrovanou skříní, s háčkovanými bílými pokryvkami na posteli, na stole, na kufru, s bazalkami za oknem.

Panímáma v pootevřených dveřích pozorovala, co tomu říká.

Ležel tam i ročník Květů, a když se tázal, od koho to má, odvětila: „Černínský pan učitel Hlaváček mi to poslal po bratrovi, chodívají někdy spolu."

„Ten taky odbírá Květy?" usmál se. Hlaváčka, správce černínské jednotřídky, znal jako prostého, usedlého muže, vesnicky strejčkovského.

„I to on si někde v městě vypůjčil, kdež pak ten vyhazovat za knihy," ode dveří ozvala se panímáma.

Slavík jen pokývl. Když odcházel, vyprovodili ho před stavení a panímáma pravila: „Tak zas přijďte!" V tom však se nenadále suše zasmála: „A to budete pořád jen tím praktikantem?"

(Pokračování.)

LITERATURA.

Otomar Schäfer: *Starosvětská romance.* Nakladatel Al. Hynek v Praze. Knihovna „Niva".

K řadě nakladatelských knihoven přistupuje nová, nazvaná „Nivou", bez redakce, skromně, bez obzvláštního zdůraznění; vstup její jest v souladu s rázem díla, které ji zahajuje, „Starosvětské romance", unášející v tichou minulost, kde malebný, archaistický povrch zdánlivě jest důraznější než příhody životní, které se jím projevují. Otomar Schäfer představuje se prací tou značně odlišně od svého dřívějšího způsobu; aspoň vnějškem. V hravý rámec starosvětského rázu vkládá řešení těžké životní otázky: přijetí nemanželského dítěte nevěstou otcovou. Velkým odpuštěním, či spíše pochopením lidských slabostí na základě doznání vlastní křehkosti vyrovnává se rozpor v úplné štěstí. Spisovatel vžívá se dobře ve zvolený sloh, rozděluje úměrně jas a stín — jak dobový ráz žádá —, střídá vážnost s groteskou; v kresbě postav i líčení místy ovšem opírá se o vzory, především o starosvětské typy Jiráskovy, přejímá i zvláštnosti jejich řeči. V rozhodných rozhovorech opouští starodávný ráz a mluví samostatnou řečí moderního autora, jakou známe z jiných jeho prací; není to věci na újmu, neboť najde vždy souladný přechod, pronikne hlouběji k jádru — a nemusí se do ničeho nutiti. — Mimo stručný epilog jest celý příběh, dosti složitý, rozvinut s dramatickou živostí jako děj několika pouze hodin; tedy také tím, jako pestrostí nálad a hravostí figur vyhovuje pojmu „romance" v próse. Kniha jest formou poutavá a jádrem milá. *Kaz.*

*

Benjamin Franklin: *Vlastní životopis.* Přeložil Dr. Vladim. Dědek. Nákl. J. Otty v Praze 1918. (Ottovy Naučné knihovny sv. 6.)

Stále zajímavý životopis B. Franklina, proslulého vynálezce hromosvodu, věhlasného, veliké vážnosti ve své vlasti požívajícího státníka, jednoho z tvůrců Spojených států severoamerických, podává se zde českým čtenářům po třetí. První český překlad vyšel prací Dr. Edm. Kaizla v Jonášově Americké bibliotéce, druhý, od A. Molla, u Benediktinů rajhradských. Oba tyto překlady jsou pořízeny podle opisu vlastního životopisu Franklinova; originál, který teprve později v Paříži byl objeven a r. 1868 po prvé v Americe vydán, jest leccíms proti opisu doplněn a má zajímavý dodatek; úplně dokončen není však také. Z osnovy životopisu jest zřejmý poučný ráz života slavného vědce a státníka. Touha po samostatnosti, která dále se pojí s žádostí samostatnosti vlastní země, touha vědecká, spojená s touhou prospěti vlastní zemi a s touhou dosáhnouti úplné vlastní samostatnosti, jest podána zápisky Franklinovými nejen upřímně lidsky, nýbrž i vlastenecky tklivě. Dozvídáme se tu, že veliký fysik byl na konci svého života nespokojen jako člověk proto, že nemohl věnovati při starostech o samostatnost osad amerických větší péči tomu, aby zamezeno bylo otroctví. Mnoho dobrých podnětů pro život, mnoho pokynů filosofických a praktických podává se v této knížce: škoda jen, že při pečlivé věrnosti překladatelské setkáváme se zde leckdes s přehlédnutími a nedostatky jazykovými. Pozorujeme chvalitebnou snahu dobře tlumočiti originál; mohlo býti tedy i čistoty jazyka přesně dbáno. *J. F.*

*

Max Brod: *Tychona Brahe cesta k Bohu.* Román. Přeložil Adolf Wenig. — Topičových dobrých knih přeložených sv. 13.

Jest nám opětně věnovati ví[illegible]sta, ne obvyklo, úvaze o překladu z němčiny. S velkou rychlostí — jako Meyrinkův „Golem" a j. — bylo nám opět přeloženo a vydáno dílo pražského Němce z domácích dějin. Rychlost, s jakou se prací svých krajanů privilegovaného jazyka ujímáme, jest věru ku podivu příznačná, právě v přítomných poměrech. M. Brodovi — dle úvodu knihy — jsme zavázáni pozornosti nejen za to, že z našeho ovzduší pro svá díla čerpá, ale také za to, že česká díla — (Dvořákova „Václava IV." a Preissové „Její pastorkyni") — Němcům překládá. Takovýto závazek pozorné vděčnosti zdál se nám vždy zvláštním. Máme-li své umění, svou literaturu, záleží přec především na tom, aby **nás** povznášely, **našemu** kulturnímu prospěchu sloužily a pro tento cíl je nebo aspoň má býti bezvýznamno, všimne-li si jich „cizina". Učiní-li tak přece — je to jistě v jejím vlastním prospěchu a ne z ohledů k nám. Zajisté však chceme býti zdvořilí k prostředníkům, kteří pro nás mají **upřímné** sympatie, a věnovati pozornost jejich pracím, které z našeho ovzduší vyrostly — v tomto případě romanopisci Maxu Brodovi. A vskutku, již před tím, než jeho román o Brahovi byl vydán česky, dostalo se mu hojné pozornosti, přímo reklamy v českých listech, a každý, kdo se o věc zajímal, snadno mohl se s dílem jeho obeznámiti v originále. Uvažme, bylo-li nutno je překládati.

Jde ovšem o dílo umělecky nepoměrně cennější, než na př. Meyrinkův „Golem". Tyge Brahe, psanec-vědátor, zachycen mohutně, kresbou velkých rysů, pevného základu psychologického ve výjevech dramaticky unášejících, přirozeně ze střetání povah se vyvinujících, s logickým řešením ideovým. Mocně strhuje sympatie čtenářovy k bídě své osamělosti, ke konečnému obratu z vnějška do nitra.

Rovněž postava Kepplerova skvěle je vystižena. Auktor píše mezi vysvětlivkami, sdělenými s překladatelem, že nešlo mu o to líčiti události tak, jak se přihodily — avšak když posléze viděl v hrubých obrysech před sebou pochod děje, který chtěl zobraziti, sáhl teprve k odborné literatuře, by se poučil o době, prostředí a biografii svého hrdiny, a tu shledal, že vlastně vše shodovalo se až do nejpodivnějších podrobností s obrazem, který si utvořil bez reálného podkladu, jen z intuitivního pocitu. Věříme tomu rádi, pokud jde o ideu díla — „vyhnanství duše", jak to spisovatel nazývá. Ale poznáváme, že i práci samotnou obohatil pak velkým množstvím dějinných detailů. Tyge Brahe ožil ve znamenitém a slavném životopise, napsaném anglickým badatelem J. L. E. Dreyerem (i německý překlad výtečného tohoto obrazu dočkal se několika vydání); z něho — nehledě k menšímu spisku Hasnerovu, jehož stopy v díle poznáváme — ssála práce Brodova obrozující životní pravdu, vlastní kombinaci, spojujíc ji přiléhavě s historickou věrností ze jmenovaného spisu přejatou. Ovšem dopřál si auktor vzhledem k sledovanému úmyslu úplné volnosti i v datech nejzávažnějších, což připouštíme jako odůvodněnou poetickou licenci*) — ale v i d e o v é k a r a k t e r i s t i c e je historicky věrný — totiž: p o k u d j d e o D á n y a N ě m c e. Jen z nicotného Tengnagla, zetě Brahova, udělal ač drsného, přece jadrného a přímého chlapa; ostatek opřel přesně dějinami. Úchylku učinil v jediné osobě, která tu vystupuje jako bezkarakterní kreatura a to, hle, jest právě j e d i n ý Č e c h, který v románě hraje větší úlohu! Kdyby se to srovnávalo s pravdou — budiž! Bylo na dvoře Rudolfově dosti ničemných intrikánů, jichž romanopisec mohl použiti. Ale on nejen že dopustil se nesprávného zkreslení vůbec, když šlo o Čecha, dopustil se ho dokonce na postavě rázu zcela mimořádného, na českém učenci Tadeáši Hájkovi z Hájku! Osobnost tohoto velkého vědce a slavného Čecha jest málo známa dnešku a je stále nedoceněna, přece však z pramenů jest jisto, že to byl nejen největší český učenec svého věku, nýbrž i nejdůmyslnější všech hvězdářů českých minulých století; byl znám jako znamenitý vědec všem současným učencům, byl pokrokový, potíraje pověru a bludné předsudky, pokud šlo o proroctví z nebeských zjevů, takže proto byl viněn z čarodějství; i proto byl pronásledován, že pracoval o vědecké zdokonalení minucí (kalendářů), aby z nich vymýtil nesmyslné bludy; s Brahem žil v poctivém přátelství po dvacetpět let, předčil ho však pokrokovým nazíráním, přijímaje Koperníkův systém, kterému Brahe odpíral. Byl na výsost skromný; v pramenech jest nazýván přívržencem „bratří tichého ducha" a byl dle toho buď českým bratrem neb novoutrakvistou. V době, kdy Brahe přišel do Čech, byl již churavým kmetem, neopouštějícím domova. Nečinili bychom námitek proti uměleckým licencím, které uvádíme pod čarou*) — ale pan Max Brod zohavil tuto překrásnou postavu karakterově; z vážného, tichého a poctivého učence světové pověsti, skutečného přítele Brahova, jediného Čecha ve svém českou reklamou podporovaném románě učinil dvorskou stvůru, obojakého pletichaře, ramenáře vzhledem k Brahovi, hladkého dvořana, učenci přezíraného dotěravce, jalového pseudohumanistického krasoducha, škodolibého posměváčka a licoměrníka, ve vědě ochotníka (!! — str. 110), katolicky-klerikálního vyzvědače, žvanivého „mužíčka" — prostě člověka v každé situaci směšného a bezkarakterního. To tedy Max Brod, jehož sympatie k Čechům se zdůrazňují, udělal ze slavného zjevu českých dějin kulturních, lehkomyslně, nespravedlivě, přímo nepoctivě, nebo jako o Dánech a Němcích mohl se z pramenů poučiti též o Češích — kdyby tu bylo upřímně dobré vůle. A tu ovšem jsme na rozpacích se zdvořilými sympatiemi k prostředníku mezi Čechy a cizinou, který na jedné straně česká díla překládá a pro své práce z Čech čerpá — a na druhé straně v díle, které jinak uměleckým těžením z postavy velikého Dána jest s to, aby vzbudilo široký a opravdový zájem, jediného zástupce českého světa vědeckého proti vší pravdě zostudí a zkarikuje. A proto se divíme ukvapenosti, s jakou se nám dílo ihned podává v českém vydání. *K. M.*

*) Dává zemříti Tygovi hned po příchodu z N. Benátek do Prahy v říjnu 1600, po návratu Kepplerově, a k tomuto pronášeti poslední slova, místo k historickému Erikovi Brahe hr. z Visingborgu. — Vskutku působil T. B. s Kepplerem v Praze ještě rok.

*) V řečeném románě Hájek opětovně dojíždí za Brahem do N. Benátek; praví se o něm, že byl svobodný, starý mládenec (ve skutečnosti byl třikrát ženat a měl čtyry děti) a že v říjnu 1600 léčil T. Brahe, — ač v pravdě zemřel 1. září 1600 jako kmet sedmdesátipětiletý.

*

B e d ř i c h F ü r s t: *Obrázky a dojmy z přírody.* Nákl. vlastním v Praze.

Spisovatel, lesní inženýr, milovník a dobrý pozorovatel přírody, podává zde v svých statích, dříve tištěných v Národních listech, jednak líčení přírodní, připomínající prosté práce slohové, jednak také láskou nadané pozorování života zvířat, stromů a rostlin, na jejichž zvláštnosti s pochopením upozorňuje a blíží se takto k populárním podáním poučných lekcí přírodopisných. Po stránce populárně-naučné mají jeho stati značnou cenu; méně

se stanoviska literárního: není tu opravdové tvořivosti a účelného těžení z dojmů vnějších; spisovatel přelétá s předmětu na předmět, leckdes svůj popis okrašluje přiléhavě a původně, ale větším dílem ustrnuje na popise a líčení. Po stránce formální dlužno vytknouti nedostatky jazykové, jichž jest v knize mnoho.

J. F.

★

R. Hichens: *Berberská ovce*, román, a *několik povídek z pouště*. Přel. Anna Plešingrova. 10. kniha Topičova sborníku. — M. Corelli: *Má obdivuhodná žena*. Přel. Máňa Illova. Vilímkovy knihovny sv. 145.

Před několika měsíci podávali jsme v tomto listě zprávu o českém překladě Hichensova románu „Bella donna", jenž upoutával pronikavým zachycením egyptského ovzduší. Také v „Berberské ovci a povídkách z pouště" zajímá především jeho schopnost, se kterou čtenáře přenáší v exotické prostředí — severní Afriku — jejíhož ducha pronikl sympatií nepovrchního cestovatele. Dějově nejsou tyto příhody z pouště složité, ani příliš dobrodružné, a jmenovitě s řešením konců — jako v „Bella donně" — se auktor příliš nenamáhá. Ale poutá rychlým postihem psychologickým, malebným, či spíše přesvědčivým popisem krajinného karakteru, vystihováním postav a vlivu ovzduší na ně. Obsahem většiny povídek jest utkání Evropana s domorodcem, obyčejně v příběhu milostném; všecky mají dobrý psychologický základ a prostý, při tom však osobitý projev, a to obé činí knihu četbou zajímavou. — Vilímkova knihovna pravidelně doplňuje svůj roční výbor spisů domácích, cizích, moderních, sensačních také knihou líbivě humoristickou. Letos jest jí „Podivuhodná žena" — velmi krotká satira na zevní výstřelky ženské emancipace, psané ve slohu novel, oblíbených v cizojazyčných beletristických přílohách k dámským módním listům. Dle všech příznaků jde o případ gynandrie, psychopathologický zjev, ženu s mužskými sklony fysiologickými. Jsou však vypozorovány toliko příznaky, nikoli jádro, proto výsledek nemůže býti věcný, a zůstává jen dobromyslnou karikaturou. Auktorka je Angličanka původu italsko-skotského, adopt. dcera němec. spisovatele Mackaye, vychování francouzského. K práci, která knize dala název, jsou připojeny ještě dvě drobnosti „Dáma s karafiáty" a „Mademoiselle Zéphyr", obsahu sice ne mimořádného, ale přece aspoň ráže poetické. *Kaz.*

DIVADLO.

Jos. K. Tyl: *Slepý mládenec*. Dramatická činohra o 3 dějstvích se 7 obrazy. V Národním divadle po prvé dne 24. ledna t. r. Režisér Karel Mušek, dekoračně vypravil Karel Štapfer, scénickou hudbu složil Fr. Picka.

Jos. K. Tyl zastoupen byl v Národním divadle až dosud pouze hrami báchorkovitými a ze života lidového; třetí skupina jeho dramatických prací — hry historické — jest našemu dnešnímu nazírání uměleckému poměrně nejcizejší. Díla obou prve zmíněných skupin mají životní oporu v lidových typech, šťastně vystižených; hry historické mají pouhé figury, a také těžko se smiřujeme se způsobem, jakým se tu zpracovávají dějinné události. Snad tento poslední důvod přiměl šéfa činohry Národního divadla k tomu, že — doplňuje výbor her Tylových též ukázkou třetí skupiny — vyvolil „Slepého mládence", který neváže se k určité události dějinné, nýbrž jest pouze rytířsko-historickým příběhem — arciť příběhem velice primitivním a tendenčně moralisujícím, jako zastaralá povídka pro mládež. Ale primitivismus práce je přirozený, není úmyslný, a dnes vystupuje jako hlavní půvab díla, když není ochuzen nedbalostí výpravy. Péčí Karla Štapfra, umělce pro tento způsob dekorační výpravy u nás podnes nejlepšího, a Karla Muška, jehož režisérský důvtip je veden obzvláštní láskou ke hrám Tylovým, jest dnes výprava řešena ve slohu, který asi by byl ideálem auktorovým — kdyby tento byl vůbec mohl sníti o takové nádheře českého divadla. Malebnost úpravy jevištní, vkusně vyzvedajíc sloh rytířské hry, byla pevným základem, z něhož vzcházela umělecká přesvědčivost prostého děje. K výpravě družila se svědomitost provedení a vroucnost přednesu, bez které by rytířská hra stala se pouhou panáčkovou komedií. Jako „černý Vít", později „slepý mládenec" vynikal p. Deyl obsáhlou stupnicí tónů, od spurného temperamentu až po smírnou citovost; vedle něho pan Vávra (Žďárský), nacházející případné tóny pro nesmírnost lásky otcovské, dámy Suchánková (Adleta) a Odstrčilová (Milina), pp. Kolár (Záruba), Nový (Oldřich), Tesař (Libín), Matys (Paběnický) a Čepela (Hovora). Přednášeno bylo bez trhání kulis, s dikcí šetrně zacházeno, a tím vynikly dobré stránky díla: stavba, svědčící o povolaném dramatikovi, dojem stupňovaných výjevů a přirozená lahoda mluvy, jejíž archaismy, šetrně přednášené, staly se jí přízdobou. Vedle krásných obrazů krajinných obzvláštním ladem slohovým působil výjev plesový, připomínající fresky hradu Zvíkova. Přiznáváme se, že — znajíce hru z četby — byli jsme v obavách o její účin na jevišti. Tím radostněji jest nám konstatovati, že úspěch byl okázalý a vroucí, třebas nebyly splněny naděje obecenstva, hry neznalého, že finale vyzní vlasteneckým proroctvím legendárního slepého mládence. — Program divadelní poskytoval o hře informace článkem

rež. K. Muška, z nichž nutno uvésti, že hráno bylo dle původního rukopisu Tylova, chovaného v museu, a že hra v prvém tištěném vydání připsána byla dru Riegrovi jako připomínka „na blahé zámysly o divadle národním" — což jest obzvláště tklivou a významnou vzpomínkou při letošním padesátém výročí kladení základního kamene Národního divadla.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava F. Horkého. (Rubešův salon, leden — únor 1918.) — Výstava, nutící nás říci několik slov proti ní. Je předčasná. Co vystavuje, není malování dobré ani individuální, jež by, plníc podmínky dobré malířské práce, dovedlo plně a hotově podati, co si předsevzalo; proto nepřesvědčuje o nadání, jež by dovedlo souborné výstavní vystoupení uhájiti.

Není snadno určiti je charakterově. Je prosto všech dnešních divokých návyků i pravé novosti, jež by mohla průměrného návštěvníka výstavy odrazovati, pohřešuje také oné solidnosti řemeslné práce, jež „staré" vyznačovala. Talent, nezacházející za meze, jež mu jeho rozvoj dosud vytkl; roste planě, bez kázně, bez větších cílů, k nimž by se snažení upínalo. Počíná obrázek za obrázkem, nedochází však k soustředěné umělecké práci, jež by dovedla malířské dílo v trvalý stav uzavřeného a sytého obrazu. Obrazy jsou plny vnitřní i vnější neklidnosti a v práci malířské necítíme pravého života malířských smyslů. Hlediska látková převládají nad úsilím o výtvarné zmožení látky (tak na př. v „Atelieru"), jež se zastavuje hned při prvých krocích. Autor nepokouší se ani zahloubat se do hmotného složení přírody, rozlišit a vyjádřit je výtvarně jako složitý organismus, žijící svým životem. Barvy, nemajíce kvalit představované látky, podobají se sobě, nejsou jadrnou a živou hmotou; příroda není na plátně vybudována, obraz zůstává lehkým, pomalovaným plátnem. Vidění malířovo, na povrchu ulpívající, je mnohostné a roztěkané, barva je lehká a suchá, rozstříklá, bez šťávy a bez života.

Tak povstávají obrazy jako „Podzim na vsi", jež zůstaly motivu vše dlužny; obrazy, na nichž se vše uplatňuje, zneklidňujíc celek nebo část obrazu (tak popředí „Pohledu na Kutnou Horu") nebo rozměrná plátna, jako „Odpočinek v lese", jež jsou jen zvětšenou barevnou ilustrací. Je-li námětem podobná „Siesta" obrazovější, zůstává přece obrazem nesevřeným a barevně suchým a roztřepaným. V malých formátech obrazových poutá malíře aspoň omezená ploška obrazu, nutící k redukci prostředků, k zjednodušování a soustředění motivu i k sestručnění přednesu. Většího zklidnění pohledu a zhuštění prostředků dosahuje F. Horký v „Cirkusu" a v „Rozhazování sena". Neobvyklé kvality hmoty a zmodelování barvy má „Kytice aster", na níž je látka pozadí dobře cítěna a studována.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Národ chorvatský svým umělcům. Záhřebské listy již na sklonku minulého podzimku daly maličký podnět ke sbírce národního daru pro svého básníka a dramatika Iva Vojnoviće, za příležitosti jeho 60. narozenin. Sbírka v těchto dnech uzavřená vynesla 150 tisíc korun. Začátkem ledna letošního zahájena bez dlouhých řečí v novinách druhá národní sbírka ve prospěch veliké tragédky chorvatské Marie Růžičkové-Strozziové, rozené Moravanky, na počest 50. výročí jejího prvního vystoupení na zemské scéně chorvatské. Tato druhá sbírka v necelých čtrnácti dnech dosáhla výše 50 tisíc korun. *vč.*

*

* Při aukci knihovny po zemřelém pařížském bibliofilu Le Petitovi prodán byl výtisk Baudelairových „Květů zla", s básníkovou dedikací příteli jeho Theophilu Gautierovi, za 14.601 frank. Rukopisná tato dedikace Baudelairova zní: „Můj drahý Théophile, dedikace na prvé straně tištěná jest jen velmi slabým stínem pravého přátelství a obdivu, jež jsem k Tobě vždy choval. Víš to. C. Baudelaire." Výtisk tohoto prvého vydání je tištěn na holandu, vázán v hnědém marokinu.

*

* V Sofii pomýšlí se na zbudování nové velké budovy divadelní, která by pěstovala především operu. Jednání o věci — dle zpráv, které čteme v „Míru" a jinde — je v proudu, a počítá se při celém podniku s vydatnou pomocí německého kapitálu. Budou tedy míti v Sofii, vedle dosavadního „Národního divadla", slušné činohry, kterou pomáhal jim organisovati a skutečně ji na poctivé umělecké niveau přivedl nebožtík Josef Šmaha, také operu, která však s německým kapitálem sotva bude moci pracovati k rozvoji umění národního. *vč.*

*

* Ukrajinský Ibsen. V zahraničním tisku, bezprostředněji informovaném o událostech světových, mnoho se v poslední době píše o vynikajícím ukrajinském básníku a dramatikovi Volodymyru Vynnyčenkovi. Tento muž, do vojny známý a vysoce ceněný jako největší a nejoriginálnější ze soudobých literátů kijevských, stal se v posledních měsících hlavním organisátorem Rady Ukrajinské, která representuje tou dobou nejvyšší instanci svobodné a suverénní Ukrajinské re-

publiky. Presidentem této Rady jest profesor Hruševskyj Mychajlo, přední historik rusínský (ukrajinský).

V. Vynnyčenko jest generálním tajemníkem pro vnitřní záležitosti, čili ministrem vnitra. Jako spisovatel a dramatik velmi plodný dobyl si Vynnyčenko věhlasu a brzo i popularnosti svými drobnými pohádkami, v nichž překvapovala hloubka psychologická i břitká analysa soudobého života, takže některé byly překládány i do ruštiny a dychtivě čteny. Tak povídka „Výsměch" — drastické líčení duševního stavu odsouzence na smrt, a překrásná, silně působící studie „Ščos bilše za nas" (Cos nad nás většího): vypravuje o znepřátelení dvou bývalých přátel ve vězení, mezi nimiž vypuknou vnitřní rozpory, přes společné utrpení i útěk společný roste příkré napětí, jež vyvrcholí rozchodem, plným vzájemné nenávisti. Vynnyčenko napsal i řadu dramatických prací, z nichž první ukazovaly vlivy Hauptmannovy a Ibsenovy, ale brzy osamostatněl a projevil rázovitý i mocně básnický talent divadelní. Z dramat jeho největší úspěch literární i scénický měly „Dizharmonija" (1907), z bouřlivé doby prohlášení konstituce na Ukrajině, „Velykyj Moloch" (1907), „Brechňa" (Lež, 1909), drama silně ibsenovské, „Čorna pantera i bilyj medvid" (Černý pardál a bílý medvěd), atd. V poslední době před válkou (1913 a 1914) ochotnická divadla ukrajinská houfně hrála jeho dvojaktovku „Dočka žandarma" (Dcera četníkova), umělecky silné bylo jeho poslední drama „Natuš", v němž pokusil se o problém rodinného života, obsahově zajímavý. Stoupající pozornost a úspěch v ruské (velkoruské) literatuře přiměly V. Vynnyčenka k tomu, že začal r. 1912 psáti i rusky: vydal román „Na věsach žizni" (Na vahách života), jakýsi doslov k revolučním událostem r. 1905 a 1906, v němž psychologicky zajímavě a namnoze dokumentárně vylíčil myšlenkový spor dvou světů — legálního a nelegálního — v mnohé inteligenci. Román Vynnyčenkův, dějově i ideově souvislý s Ropšinovým románem „Čeho nebylo" (známým z českého překladu), byl v ruské literární veřejnosti hojně diskutován a ovšem i překotně čten.

O literární činnosti Vynnyčenkově za války, byla-li jaká, nemáme arci zpráv. *vč.*

*

* Jisté nakladatelství rozesílá listy po českých lidech o příspěvky do jakéhosi prý *národního* „štambuchu", který hodlá autograficky vydati. Ze spisovatelů a žurnalistů vybráno 20 jmen: Jirásek, Heyduk, Krásnohorská, Stašek, Thomayer, Dyk, Březina, Machar, K. M. Čapek-Chod, Kunětická, Herben, Hviezdoslav, Holeček, Svobodová, Sova, Kálal, Černý, F. V. Krejčí, Tyršová a Šalda. Pořadí i výbor na prvý pohled velmi strakatý; kdo jej ustanovil, se nepovídá. Nelze se proto diviti, že někteří z jmenovaných odmítli účast.

*

* V pražském obecním zastupitelstvu jest dle povolání 18 úředníků, 13 advokátů, 12 řemeslníků, 9 obchodníků, 8 profesorů a učitelů, 5 lékařů a lékárníků, 4 hostinští, 4 stavitelé a architekti, 3 továrníci, 2 domácí a 1 korektor. Povinností příštích voleb bude sbor doplniti tím, co v něm chybí, totiž zastoupením spisovatelstva a žurnalistiky.

*

* Nástupcem Octava Mirbeaua v „Akademii Goncourtů" zvolen byl cestopisec a belletrista Jean Ajabert (*1863). Napsal bystré studie a národohospodářská pojednání o marockých městech, o Berlíně, o Auvergni, Indočíně, Javě, Belgii, Španělsku, Anglii. Vydal romány „La Flirt", „En amour", „Coeur gros", „Celles, qui passent", „Sous le salve". Jest ředitelem gobelinové továrny v Beauvais.

*

* Výroční cenu „Akademie Goncourtů" 5000 franků obdržel Henry Malherbe za knihu „La Flamme au poing", podobnou knize Barbussově „Le Feu" („Oheň") i u nás známé. Časopisy „Gaulois" a „Temps" nejsou spokojeny s udělením ceny této knize, která není románem, ale jen snůškou dojmů z války, a to prý častěji dosti libovolných.

*

* Padesáte let navršeno bude dne 16. května t. r. od položení základního kamene Národního divadla. V českém životě zajisté bude tento den zdůrazněn jako obzvláštní svátek. Národní divadlo oslaví pamět svého vzniku cykly oper Smetanových, Dvořákových i jiných oper českých skladatelů. Činohra vypraví třicetosm činoher od dvaceti osmi českých spisovatelů, obsahu z českého života čerpaného.

*

Štěstí.

Snílek dumá:

Štěstí pták je tažný, jenž svým letem
na svobodě, v slasti krouží světem;
snad jej stihneš, chytíš, ale přec
zchlípne, zhyne, zavřeš-li jej v klec.

Praktikus dí:

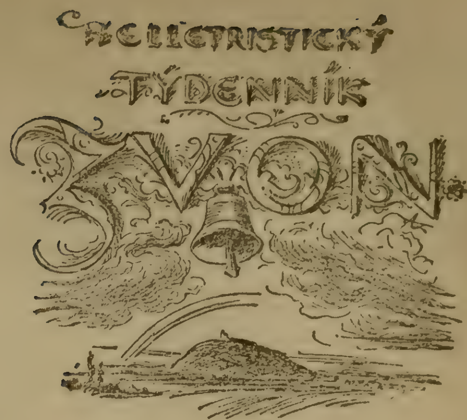
Štěstí — to je zvíře zpurné,
trká, bujné je a durné,
kopá, vždy je nepokojné,
ale je to — zvíře dojné!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 31. ledna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze.

K. Leger.

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Vojtěch sám byl v komoře klenuté, v jakési špižírně, kde sušili semena lesních stromů a zásoby zeleniny uschovávali. Postel tu byla s peřinou — oknem opravdu svítil měsíc. Hoch klekl na kolena, modlil se — dávno už se nemodlil tak upřímně! a jak se modlil, oči po chvilce se mu zavíraly únavou, položil hlavu na postel a usnul tak oblečen s rukama sepjatýma.

Když se probudil, podivil se, že venku již je bílý den. Nevzbudili ho tedy před svítáním, aby odešel. Ve dveřích zaskřípěl klíč — tetička v bílém kabátku, čistá a s hladce učesanými vlasy objevila se na prahu. Smála se, zasvítila očima i zdravými zoubky.

„Dobré jitro, synáčku — vyspal jsi se dobře?“

Vyskočil překvapen, začervenal se.

„Dobře se ti spalo? nu, teď pojď, snídaní jsem připravila. Strýc odešel, pravil, že jde do lesa —“ opět se smála — „vím, že si zalhal, do hospody po ránu k židovi šel zapít zlost a starosti, vždycky tak dělá, když něco mrzutého jej potká. Nic si z toho nedělej, strýček je hodný, popije si borovičky, pohubuje, zaproklíná a zas je dobře! Na konec poslechne a udělá, co chci, — umím to s ním!“ pochlubila se. „Pospěš si, můj synáčku a pojď!“ Otočila se na prahu celá bílá, jen sukýnka zašustila a odběhla. Vojtěch se umyl na dvoře u studny, trochu v rozpacích pohlédl na svůj oblek od večera promoklý, zablácený — ale tetička byla už zase u něho, usmívala se.

„Nech! — však už si tě nějak vyparádím. Myslivce z tebe udělám, po strýci kabát ti přinesu — ale teď pojď do světnice, káva ti vystydne!“

Opravdu kávu, vzácnou ještě tehdy mlsku panskou, připravila tetička. Strýčkovi jí nevaří, také se přiznala. V malovaném hrnečku přinesla ji, když Vojtěch za stůl usedl. Nakrojený bochník měkkého chleba a na misce kousky cukru bílého jako sníh — věc, které Vojtěch z domova neznal. A lžičku z falešného stříbra maličkou, že sotva ji ve tvrdých prstech ucítil. Sama na židli proti němu se posadila, opřela lokte o stůl, růžové tváře do dlaní, zadívala se přimhouřenýma šelmovskýma očima na hosta.

„Jenom jez, chleba si ukroj, oslaď kávu, nic se neostýchej, jsi jako doma, synáčku!“ Řekla mu „synáčku“ sama možno mladší nežli on, mile a mazlivě to znělo. „A pověz —“ po chvilce vyzvídala: „proč jsi utekl?“ Vojtěch ani očí nezvedl, styděl se nějak tetičky, ulamoval chleba po kouscích do kávy. A když tetička žádala, aby pověděl, řekl jí, proč utekl, jaká tesknota jej mučila ve dne v noci, jak tam trpěl a vydržeti nemohl. Nemohl! opakoval, zemřel by, jistě by zemřel steskem.

Tetička se usmívala. „Máš lásku, viď? po milé se ti stýskalo, já vím! Ty — synáčku!“ Začervenal se jako překvapený hříšník, sklopil oči. Najednou ucítil, jak jej hladí měkké ruce — ano, tetička jej hladila po vlasech, po tvářích oběma rukama a ruce měla jako hedvábné a voněly jádrovým mýdlem.

„Vždyť jsem věděla! milou máš, po ní se ti tak stýskalo! ty bláhový synáčku, pro ni jsi tohle udělal — utekl! Což pak nevíš, že dosti je jiných, a takový švarný hoch, jako ty, mohl by mít za jednu deset. Ale vím už, jsou takoví, zakoukají se do jedněch očí a nevidí kolem sebe.“ tetička velmi starostlivě potřásla hlavou. „Co ti je všechno platno, — teď abys jako zloděj se schovával po

celý život, ani k domovu, ani k matce, ani k té své milé hlásit se nesmíš. Rozmyslil sis to?“ Ještě jej tetička pohladila. „Nu, bláhový, slzičky ti stoupají do očí? Víš-li pak — strýček chtěl ještě v noci do vsi k rychtáři udat tě, vydat soudu, ale uprosila jsem ho. Proto dnes vrčí a zapíjí zlost. A já tě nedám! jsi hezký hoch, líbíš se mi, bylo by tě škoda. Vidíš, pro jedny ženské oči jsi nasadil život. Jaké má oči tvá milá? Jako já?“

Vojtěch se bezděky podíval plaše, ostýchavě — zajiskřilo se mu vstříc z divných zelenošedých přimhouřených očí. „Ne, takové ne — hnědé oči má.“

„A jmenuje se Andulka?“

„Madlenka.“

Smála se tetička rozpustile. „Mně říkají Lujs. Když jsem byla malá, říkali mi Lojzka, ale u pánů Lujs, je to hezčí.“ Vstala, vyžehlená sukýnka zašelestila. Sbírajíc hrnček s miskou, ještě jednou pohladila Vojtěcha. Jako panenka byla ta tetička! pod bílou sukní dva drobné střevíčky s červenými podpatky jen se zamihly, jak se otáčela!

Na chvilku zmizela za dveřmi a na hocha padla najednou tesknota. Opřel čelo do dlaní — vzpomínka se ozvala na domov. Co dělá Madlenka? Teď? Na dvoře uklízí v roztrhané suknici, v olšových těžkých dřevácích. Studený vítr tam fičí, chatrnou sukničkou profukuje, třepetá na hlavě vlněným šátkem. Vzpomíná také Madlenka —

A zde to voní jádrovým mýdlem, v kachlových zelených kamnech se topí — teplo a milo je tu. — Na stěně dřevěné hodiny odbíjely, závaží se snášelo rachotíc — osm hodin! Tak dlouho spal! Bůh jenom ví, jak mohl spát? nerušila mu spánek žádná můra, žádná vzpomínka. Až tady v teplé útulné světnici, kde to voní jádrovým mýdlem a čistotou, rozpomíná se — Ale je pozdě, není na to času. Slyší tetičku — v síni klepe podpatky střevíčků — směje se a dveře otvírá.

„Strýček se vrací!“ zavolala. „Je v dobré náladě, zdá se. Pobručuje si zamilovanou písničku. Tedy, synáčku, jen zmužile, neboj se ho, neublíží ti.“

Strýc na dvoře už rozmlouval se psy, cosi jim rozumně vykládal. A vstupuje do síně trošku zakopl o práh.

„A — hochu, Vojtěchu, už jsi vzhůru? lenochu!“ Křikl, ale ne zlostně, byl opravdu v dobré náladě. „Já zatím dávno po lesích bloudil, cos ty spal!“

„V hospodě seděl! Na lačný žaludek kořalku pil!“ šeptala tetička Vojtěchovi smích tajíc.

„Však si pohovoříme!“ starý těžce padl na židli, až zapraskala. Hoch přál strýci dobrého jitra a teď stál před ním jako hříšník. „Tak tys utekl — pěkná věc! Víš-li, co tě za to čeká?“ Vojtěch mlčky přisvědčil. Strýc naň vytřeštil oči, zavrtěl hlavou. Pak si zapálil dýmku a zahalil se oblakem čpavého dýmu. „Vida!“ hučel, „uteče a ví, co ho za to čeká. Ty holobrádku, málo ještě jsi zkusil, co je vojna! Když já byl vojákem — povídám, proti Napoleonovi jsme táhli — do saské země někam — to byly doby, to byla vojna! —“

Tetička přinesla muži chléb a máslo. „Jen poslouchej!“ pošeptala mimochodem Vojtěchovi „je dobré znamení, když se strýček rozpovídá.“

A rozpovídal se. O císaři Napoleonovi, o válečných taženích proti Francouzům. Odložil dýmku, s chutí jedl i zapíjel kořalkou. Tetička stála za jeho židlí, laskavě vlasy mu hladila a po straně usmívala se na Vojtěcha kývajíc hlavičkou. A hoch poslouchal, ale jen slova slyšel, smyslu nechápal. V uších mu hučelo. Myslil na něco zcela jiného. Co bude? co se stane s ním?

„Nu, holobrádku!“ rozkřikl se strýc, „co koukáš, oči vyvaluješ jako zajíc? Jsi ty voják! vida ho! A tys mi sem přišel? z varty utekl! co že? opravdu? Tedy — konec!“ křičel. „Voják, který z varty uteče — konec! Půjdeš se mnou, dovedu tě do panského dvora, dám tě svázat a pošleme tě zpátky. Já vím, co se patří, když voják z varty uteče! Půjdeš!“ Strýček chtěl vstát, ale nepovedlo se mu, tetička ze zadu jej přitlačila na židli.

„Ach, staroušku!“ přimlouvala se mazlivě, „ty bys to provedl! na smrt bys ho snad poslal?“

„Na smrt! zaslouží!“ tvrdě pravil strýc a pěstí udeřil na stůl.

„Vždyť je to syn tvé vlastní sestry, pamatuj přece!“

„Ať! z varty utekl! Já, starý voják, vím, co se patří!“

„Nu, staroušku, však ty nejsi tak zlý, jak se děláš! Hezky dopij ještě skleničku, zapal si dýmku a pak uděláš, jak jsme umluvili. Vojtěcha přijmeš do práce, zavedeš ho do lesa — vždyť potřebuješ přece dělníka? Na lhotecké stráni v pasece pařezy bude vykopávat, jak jsi řekl!“

Strýc poškrabal se za uchem. „Pravda, dělníka potřebuju — ale z varty utekl! víš, co je to?“

„Mlč, staroušku, mlč!“ tetička hladila rozzlobeného revírníka oběma rukama, měkkýma dlaněma hladila jej po drsných

tvářích, do vousů prsty mu mazlivě zajela, ze zadu se nad ním sklonila, do šedivých vlasů jej líbala a smála se při tom na Vojtěcha. „Jdi už raději, staroušku, doveď jej na místo, do paseky, vykaž mu práci. Připravila jsem mu chleba na den a kousek másla, aby měl oběd —“

Strýc nechal se hladit, stařecké oči přimhuřoval a jen hučel: „Vida, vida, jak se staráš! ale povídám: měl bych do dvora jít a v kanceláři oznámit —“

„Mlč, staroušku!“

Revírník vstal. „Dobře! budu mlčet. Ale co potom?“

„Jak to: co potom?“ divila se teta.

Vojtěch rozuměl dobře otázce. Ano: co potom? jak dál?

Strýc svraštil čelo, zvedl prst. „Povídám — budou-li ho hledat? nenechají jen tak, půjdou za ním po stopách —“

„Zde ho nebudou hledat!“

„Neví se! a nebudou-li ho tady hledat, co pak? co potom? Věčně tu v lesích zůstat nemůže a okáže-li se někde, chytnou ho. Zle si poradil. Ztracený je, na vždycky ztracený!“ Strýc zhluboka vzdychl. „Povídám: čert mu tohle napískal! A já vím, že to všechno pro holku nějakou — já vím, to se mu zastesklo a utekl, hlupák!“

Hezká tetička se smála. „Bože, můj staroušku, už je tak, pro holku mužský rozum ztratí, viď, Vojtíšku. A ty, staroušku, už jen jdi, doveď ho na stráň, do paseky. Co bude potom, uvidíme!“

„Lehkomyslná! lehkomyslná!“ hučel strýc. „Což taková ženská ví, co je být vojákem!“ Ale pohladila jej a šel poslušně. „Pojď!“ řekl Vojtěchovi, „v komoře je motyka, lopata i sekyra, vezmi na ramena. Pojď! A sem mi nechoď, rozumíš?“ najednou rozhodně prohlásil. „Tam budeš — v lese! Je tam na stráni po hajném stará bouda prázdná — dobrá je, neprší střechou i stěny jsou pevné. Oprav, kde třeba, i teplo tam bude, mrazy ještě nepřijdou. Tam můžeš spát. Sem mi nechoď! Jídlo ti donesu každý den a studánka je tam blízko!“

Teta se smála — opravdu lehkomyslná jako dítě. „V neděli přijď — aspoň k obědu!“ pravila a na rozloučenou hochovi ruku podala. Vzal ji ostýchavě a tetička rozpustile zvedla mu ji sama až ke rtům — políbil hezounké bílé prstíčky. Voněly mýdlem. Začervenal se a tetička mu pošeptala: „Neboj se!“

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Usmáv se také, pravil: „Taky tomu bude konec, jsem definitivní, už se dočkám — vždyť jsem mladík!“

Přikývla a hleděla zase studeně jako dřív.

Za nějaký den mu matka doma pravila: „Ty jsi byl onehdy u Vobořilů?“ Když přisvědčil, dodala: „Vidíš, jak lidé všecko přinesou, třebaže se neptám.“

„Nic nedobrého o mně říci nemohou.“

„To já vím, hochu, a proto se jen usměju, když někdo přiběhne a povídá o nich. Dobře tě přivítali?“

„Dobře; to víte, že mnoho řečí nenadělají.“

„I jsou to špekulanti — všickni!“

„Proč, maminko?“

Mávla jen rukou a šla po práci.

Myslil na to i potom, ale schůzky s Lidkou každou starost zapudily.

Z dovolené odjel zcela klidně; o Lidušce byl přesvědčen, že je jeho. Jednou nedalo mu přec a píše jí dopis, zažertoval, co dělá pan učitel Hlaváček a nosí-li ještě knihy.

Odepsala pěkně jako jindy. O Hlaváčkovi stálo v dopise jen: „S tím černínským učitelem to nic není.“

Všecko šlo dobře jako dřív.

Až v máji měsíci dostal z Hořan dopis, jehož adresa byla psána neznámou rukou.

Ulekl se — — snad Liduška nestůně! Když jej rozdělával, všecky prsty se mu třásly.

Nejdřív podíval se na podpis: „Barbora Vobořilová, matka.“

Chvěje se četl: „Ctěný pane praktikant! Musím Vám psát, že jsem o Vás a o naší Lidce moc rozjímala. Kady jsem chodila, měla jsem to na mysli. Když ono to s Váma k žádnému konci nejde. Čekali jsme a pořád nic. Tuhle v Černíně pan učitel Hlaváček vzkazoval, chodil, a my proti tomu nejsme. Má hezkou školičku, může mít ještě lepší, má své jisté a taky je pod pensí. Lidka to taky uznává, má rozum, léta jí utíkají. Nemůžeme vědět, co a jak by bylo, Vy jste mladík, máte to pořád nejisté, plat ještě malý, a tak jsme se rozhodli. Holka si vezme učitele, v neděli

je první ohláška. Prosíme Vás, abyste jí už nepsal, nemátl jí zbytečně hlavu a abyste byl tak dobrý a ta její psaní jí poslal. Ona, co má, pošle taky. Nemrzte se proto na holku ani na nás a nepište jí nic. Až se přec budete moci ženit, najdete si jistě nějakou jinou. Tohle by u nás, když to tak dlouho trvá, nedělalo dobrotu. Tak buďte tak dobrý. S úctou BarboraVobořilová, matka.“

Když Slavík dopis přeletěl, byl všecek z kolejí.

Roztřesen, přešel několikráte pokojem a četl opět.

Je to možné?

Vobořilka to jistě ani sama nepsala — — Neudělal to někdo ze zlosti, z rozpustilosti, pro smích?

Psal to snad syn? Není to jen chytrá zkouška?

V tom stavu letěl do lesů a když se už za šera vrátil, nevěděl ani, kde bloudil. Nespal celou noc; přemítal, uvažoval, bořil zas, na čem se ustanovil.

Za časného jitra Lidce napsal, jaký dopis obdržel a co ona tomu říká.

Několik obšírných listů roztrhal, než zůstal jen při těch prostých řádcích.

Za několik dní došel drobný balíček s trochou jeho dopisů a při tom lístek: „Ctěný pane Slavík! Musím Vám psát, že všecko je tak, jak to maminka napsala. Nemůžu nic jiného dělat, rozumím tomu taky. Prosila bych Vás o ta svá psaní a posílám Vám Vaše. Odpusťte, že se některé zamazalo nebo roztrhalo. S úctou Ludmila Vobořilová.“

Dopisy byly skutečně pomazané, ošuntělé, potrhané a z některého zbyl kousek.

Nitro se mu nad tím zatřáslo.

Lidka? Lidka? Tak chovala jeho dopisy a tak sama odepsala?

Vzpomínky přiváděly mu do mysli její slova, jichž přece duše necítící nepronese, chvilky opravdové blaženosti, kdy srdce vzájemně vroucně klokotala. Je možna taková přetvářka nebo lhostejnost? Dívka jako kvítek a srdce že by bylo tak vypočítavé? Celou budoucnost spolu prohovořili!

Či se přece mýlil a jen v poctivosti své, v upřímné lásce viděl u ní vše tak jako u sebe?

Přečetl listy své — přečetl její. Bolelo to, ale musilo to být!

Pravda, nad leckterou její větou se nyní zastavil, připadla mu ledabylá, prázdná, ale na konec přec jen si řekl, že jsou srdečné, psané sice klidně, ale tím hřejivěji. Takové srdéčko nezná přece knihových vroucích výlevů, zaklínání, přísah. A vždyť jich mezi nimi nebylo ani třeba!

Dopisy poslal bez jediného slova. Nutkalo ho sice, aby aspoň připsal: „Moje jsou všecky, čisťounké jsou, leda by byl někde polibek na nich zůstal, ani kousku neschází, protože jsem je choval jako drahé kamení.“ Ale přemohl se a nenapsal nic. Za to odhodlal se mamince všecko povědět . . .

Trvalo řadu dní, než došla odpověď. Matka psala mu svou těžkou rukou, ale jak srdce mluvilo: „Drahý synu! Víš, že jsme Ti pro Tvou známost s tou holkou nic neříkali, protože jsme Ti nechtěli dělat těžkou mysl a mysleli jsme si, že jsi ještě mladý a že se Ti to z hlavy vykouří samo. Jen já jsem si dodala srdce a něco jsem Ti nadhodila. Ty jsi tomu snad nerozuměl nebo jsi nechtěl věřit. My jsme si myslívali, že to tak dopadne. Vobořilovi jsou takoví lidé, ti na nic nejdou se srdcem, ale vždycky studeně, jsou to přemyslové. Před lidmi mlčeli a drželi si Tě, protože si přece jen mysleli, že brzy snad budeš takový pán, aby ses mohl ženit a že by to snad bylo přece něco jiného než ten učitel. Holka sic má hezké tvářičky, štěbotat umí, ale jináč s ní velké ceráty dělat nemůžou, protože mají ještě dvě a tolik bohatství u nich není. Vidíš, že ona je taky taková. Nemysli si, že by byla dělala nějak zle, slyšeli jsme, že jí to bylo jedno a docela spokojeně dala slovo Hlaváčkovi. Vždyť tam chodil už dávno. Bude paní na škole a dobře. Jen Ty se tím netrap a věř mi, že za to nestojí. Sám bys to časem poznal, a mohlo by být pozdě. Ty můžeš jednou dostat jinou paní, která se k Tobě víc hodí. Co mě mrzí, je, že jsem Tě v tom bludu nechala tak dlouho, ale neměla jsem srdce říci Ti to naplno. K nám oni byli vždycky jako k cizím.

Lidé teď pozorují, co tomu říkáme, jistě by se rádi ušklíbli, ale my nic. Když mi onehdy jedna nadhodila, co že teď Karlíček, řekla jsem jí: My jsme se, milá osobo, do jeho věcí nikdy nepletli, on má svůj rozum a dobrý, času taky dost. To víš, že se jen modlím, aby Ti dal Pánbůh na tom světě štěstí.

Svatbu měli dost slavnou, jeli na šesti vozech, výskali a koláčů házeli dost. Lidí se do kostela nahrnulo hodně, naše Málka se taky šla podívat. My dělali na poli jako jindy. Teď je, milý synáčku, všecko odbyto, mají, co chtěli, a Ty budeš mít pokoj. Snad se teď trápíš, ale až si všecko rozvážíš, řekneš, že Tvá matka měla pravdu. Tatínka to dávno mrzelo, a jen já jsem ho vždycky uprosila. Holka za to nestála,

to je ze všeho vidět. Tak Tě prosím, měj rozum a tuze by mě mrzelo, kdybys jim byl snad psal a nějak je prosil; ale jak Tě znám, soudím, že jsi to neudělal. Tak Tě všickni pozdravujeme a do vůle boží Tě poroučíme. Líbá Tě Tvá matka Kateřina Slavíková."

Slavík četl matčin dopis opět a opět. V duchu viděl ji nad papírem skloněnu a zvolna píšící slovo za slovem. Jakou jí to asi dalo práci! Snad i zaslzela nad synem, ale z celého dopisu přece jen vyznívalo pevné přesvědčení, že dobře se tak stalo.

Ach, mamince se to řekne, aby se netrápil! Trápil se, mučil, i když později přece docházel k myšlení, že Lidka byla venkovská duše na vše jen po domácku nazírající a že mu ani plně nerozuměla.

Hlaváček — člověk tak všední! Pouhý sluha své povinnosti, ale dál nic, docela nic. Teď budou spolu žít a snad také začnou mamonit. Ale při myšlence, že ten člověk bude mívat Lidku v náručí — jeho Lidku, kterou sám choval jemňounce jako kvítek, aby si ani dost málo pelu s něho nesetřel, div si vlasů nerval...

Když přišla dovolená, pustil se na Moravu a pěšky hodně ji zvroubil.

Domů přijel až na konci pouze na tři dni.

Nikdo, ani matka, otec, ani sestra a bratr nezavadili slovíčkem, a sám také mlčel.

Všiml si však dobře, jak ho matčiny oči stranou pozorují.

Jezdil s nimi na pole, pomáhal v práci a loučil se s úsměvem. Ačkoli rodný dům miloval, ke všem v něm lnul, tentokráte byl téměř rád, že odjíždí. Pohled na známá místa ránu nezahojenou jenom jitřil.

Útěchy hledal v povinnosti a v knihách. Nemluvily k němu však, jak mluvívaly, jiné myšlenky ho od nich odvracely, četl roztržitě a ráno často nevěděl, s čím se večer obíral.

Bolest i hořkost z těžkého zklamání v něm zůstaly...

Po čase začal si více všímati života v městečku. Přijal volbu za knihovníka čtenářské besedy a ve volných chvílích upřímně se tomu věnoval.

Knihovna byla pestrou sebrankou toho, co kdo daroval, i toho, co se dalo pořídit za peníz nejmenší. Překladů, vystříhaných z novin, byly tu notné snůšky; lidé učinili jimi vlastenecký dar, aby se jich sami doma sprostili. Začal od začátku. Přičiňoval se, aby se výnosy zábav věnovaly knihovně, a objednával, co sám dobře znal, čemu věřil, o čem byl přesvědčen. Zkoumal úsudky čtenářů prostých i tak zvaných lepších. Poznal, že tito honí se již rádi za sensačnostmi, ve kterých neschází i scén choulostivých. Úsudek mladého i starého rozumy býval mu nad nejhlučnější a nejkřiklavější reklamu. Slova: „Ta kniha mi dala co proto, nechce a nechce mi z kotrby!" bývala mu radostí. Miloval knihy, ke kterým se čtenář vracívá, ne ty, které s nechutí dočte, nebo ty, jež se sice přelousknou, ale nikomu již nenapadne, aby se k nim kdy vrátil. Doporučoval rád i knihy poučné: z přírodních věd, cestopisy, spisy hospodářské, průmyslové...

Počal si také všímati osad i měst dál k horám, obci smíšených, českých menšin. Konal tam delší vycházky, pozoroval, vyptával se. V Hrádku založil i spolek turistů, pořádal výlety, označovali cesty, vydali mapku i dobrého průvodce. Poznal, že v obcích menšinových nejdůležitější je, aby v místě byl nadšený pracovník, byť sám jediný, ale opravdový přítel lidu, dobrý organisátor, člověk snášelivý, žádný komandant, přátelský rádce a vůdce, netoužící však jen z marnivosti po tom titulu, ale pracující tiše, opravdově, promyšleně. Takový jedinec že může býti spásou, zachrániti mnoho a postarati se svým milým lidem o pevnou půdu pod nohama spíš, než jenom volání novinové nebo pouhé křiky lidí vzdálenějších, které nadělají sice rámus, ale poškodí více, než prospějí. Nabyl přesvědčení, že nejedna obec mohla býti naše, kdyby byla měla v čas aspoň jedinou takovou hlavu.

Při práci a snahách svých žil dál tichý život mládenecký. V úřadě povýšil, ale veselé narážky, ‚kdy už do toho praští', bývaly mu protivny a neodpovídal na ně. Ve schůzkách mnoho nemluvíval, ale co promluvil, bylo i jeho přesvědčením. Vážili si ho, měli ho rádi staří, mladí, a jisto je, že kde měli dcery, byli by ho všude vítali s největší radostí.

Při tom léta ubíhala. Zmužněl, hruď se mu rozšířila, obtloustl, ale i vlasů vyprchalo, čelo se rozšířilo notně vysoko, líce obrostla nedlouhými rusými vousy, poněkud chundelatými.

Do Prahy radostně vyjel si v létě 1895, v roce Národopisné výstavy, v tom létě líbezném, ačkoli Praha byla dosud v Thunově stavu výminečném, v tom roce tklivých radostí, kdy srdce zachvívala se jako na jaře, když oči o vlahém dni spočinou na širých lukách, rozvitých a zrosených.

Byl v Praze právě o moravských slavnostech, viděl řady skvělých vozů s lidem všech kmenů moravských, vozů pestřících

se jako dlouhé, živé, rozvité makoviště vtemných ulicích lidstva, radostí bouřícího. Oči zalily se mu, když přijeli slovácští šohajové na švarných koních, pentlemi zdobených, jonáci samá stuha a kytka a radostí hořící, vozy s výskajícím lidem, jenž přišel se bratřím ukázat v celé své skvělé, ryzí nádheře domácí . . .

A těšícím pokračováním dojmů toho léta, kdy srdce československého lidu ze všech krajů jeho tulila se k sobě, byl dojem slov, jež ozvala se ze středu nové vlády vídeňské, že Čechům nemůže býti odpíráno právo, aby se v celých Čechách cítili doma a že vláda pomýšlí řešiti české otázky . . .

V tichém podhorském zákoutí svém prožil Slavík i osm měsíců po pátém a dvaadvacátém dubnu 1897, o nichž vyhlášena byla jazyková nařízení ministerstva Badeniho, oněch osm měsíců, kdy srdce rozbušivší se nadějemi, brzy rozhořela se až k prasknutí.

„Pryč s českými menšinami — jediné buď německé území uzavřené!"

„My Němci jsme viděli, že nepotřebujeme se báti méněcenných národností, Čechů, Slovinců, Poláků!"

„Hurrá Germania irredenta — zpívejme Wacht am Rhein!" zaznělo z nacionálních úst na říšské radě.

Lid český, lopotící se v pohraničních krajích staré domoviny své, vypovídán byl z bytů, z obcí, týrán, až krev tekla, školy jeho i společenské útulky vybíjeny.

„Buďte tvrdi! Rozumu není česká lebka přístupna, ale ranám přece!" zvolala i bílá, osmdesátiletá hlava muže, proslulosti světové.

Vídeňská sněmovna chvěla se den za dnem pustými výjevy, lid vyvolán na ulici, davy německých studentů zabouřily před sněmovnou, Wacht am Rhein zazněla do ulic, starosta vídeňský prohlásil, že nemůže se zaručiti, že nepoteče krev . . .

Kus práva českého, uznaného prve i na místě nejvyšším, podlehlo násilí. Badeni padl, přišel Gautsch.

S těmi zvěstmi vídeňskými přiletěly do Prahy zprávy ze Žatce, že vybita byla škola česká i byty soukromé a že poplašený lid náš prchá z města. Němečtí studenti vysokých škol se všemi odznaky svými uspořádali v Praze průvod jako navzdor a posměch — — ale tu již zdvihla se Praha, a hlavní třídy i náměstí pod studeným nebem na samém konci listopadu začernaly se rozbouřeným národem — — hlava na hlavě . . .

Ozval se sám zamlklý starý vůdce: „V této vážné době voláme k stoupencům svým, aby nedbajíce na ten čas zvláštních odstínů v programu vlastní strany, působili k tomu, aby všichni Čechové v zemích naší koruny, dbalí národnosti a milovní vlasti své, sevřeli se v jediný nerozborný šik a s důstojnou i mužnou odhodlaností očekávali, co dnové příští přinesou. Nadějeme se, že násilí na našich menšinách páchané a do nebe volající přinutí ty, jimž také náleží, aby chránili životy, zdraví a statky státních občanů, jakož se sluší na spořádanou společnost státní; jsme přesvědčeni, že menšiny naše nižádným způsobem nezavdají příčiny k útokům proti sobě, ale žádáme také rozhodně, aby tu, kde sami ve většině se nacházíme, zejména pak v našem královském hlavním městě, cit náš národní a vlastenecký nebyl zpupnou menšinou drážděn a urážen . . . Buďme svorni, chovejme se důstojně a nedejme se!"

Pět dní chvěla se Praha bouřemi, až vyhlášen byl náhlý soud a vojsko obsadilo hlavní třídy . . .

Až dne 10. ledna, kdy měl býti zahájen zemský sněm, za jitra bylo stanné právo zrušeno. Klidu však nebylo, lid drážděn byl přes tu chvíli.

Policejní ředitelství vydalo tehdy zákaz nositi demonstrativní odznaky.

„Nechodit do přednášek, dokud zákaz nebude odvolán!" zaburácelo v městech s vysokými školami německými.

Dne 24. února vydána byla jazyková nařízení Gautschova a po několika dnech jeho ministerstvo odstoupilo. Dne 7. března nastoupila vláda Thunova. —

Za posledních dní jarních celý národ vděčně a mohutně oslavil sté narozeniny Fr. Palackého . . .

A toho právě roku 1898 na začátku podzimku byl Karel Slavík jmenován účetním v Korytné.

V Hrádku vyprovodily ho na nádraží celé zástupy.

Loučil se těžce.

Nejprve zajel si na den domů, potom do Prahy, aby poděkoval šéfovi, vyslechl jeho přání i pokyny, navštívil přítele Pejrka a vůbec aby v Praze okřál.

Továrník Kalenský bydlil v pyšném domě v městských sadech. Slavík byl uveden do nádherné jeho pracovny; šéf uvítal ho vážně, ale dosti srdečně. Pravil mu: „Činnost vaši v továrně i mimo ni znám dobře, a právě proto posílám vás na místo po starém Kühnlovi. Vím, jak vás ředitel, kollegové, dělníci i občanstvo měli rádi, protože jste pilně konal všecky své povinnosti a nikdy jste nevystupoval okázale. Tichá práce

je to pravé! Ctižádost, marnivost, křiklounství nezískají si nikoho neb aspoň ne na dlouho. Vážím si vás jako svého úředníka i člověka.

Víte, kam jdete. Korytná je městečko německé, my tvoříme v ní ostrůvek; obchod náš nás nutí, abychom s obcí žili v poměru nejlepším. Otec můj, jenž z malých počátků podhorského faktora obchod svůj znamenitě rozšířil, zakoupil tam před padesáti lety skrovné, nevynikající bělidlo a pílí, vytrvalostí, solidností ve všem jednání přivedl je do krásných poměrů. Pokračovali jsme dál v jeho duchu. S oběma závody odkázáni jsme z valné části na domy německé, nesmíme jich pobouřit. Noviny jejich štvou na všech stranách a láteření i nejpustější dochází povšimnutí. Jste muž uvědomělý a víte tedy, co se kolem nás děje; nikdy nebylo, jako je teď. Národ náš mnoho přátel nemá. Konkurenci jsou ty národní spory vítány — je třeba velké opatrnosti. Pracujte v úřadě tiše a pilně, jako jste pracoval, a budeme spokojeni.

Správce Halwinger je Němec, ale nic proti němu nemám. Jako virilista koná v obecním výboru svou povinnost a mají ho tam rádi. Agitátor není. V závodě shledal jsem vždy vše v pořádku, doufám, že budete dobře vycházeti. Hlavní věc je vždycky takt. Disponent Kubišta je člověk ušlechtilý, škoda jen, že zdraví ho zlobívá, pokladník Mazel je také našinec, usedlý člověk, a praktikant Kocourek potřebuje ještě rady a pomoci. Kdybyste někdy byl sám u sebe v rozporu a nevěděl si rady, obraťte se soukromě ke mně, budu-li moci, pomohu. Byt budete mít po starém Kühnlovi, budete v něm jako král; odstěhuje se do přízemku sušárny, vedle vrchního Zikmunda, mají tam zahradu, může se v ní batolit, dokud bude živ. Byl jste tam někdy?“

Slavík pověděl o své návštěvě před dvanácti lety i jak tam po letech byl vyslán, ale pouze na skok.

„Mnoho se tam nezměnilo, hlavní poměry znáte, ačkoli vím, že jste velkých styků s Korytnou v úřadě svém neměl. Jak jsem pravil: Vždy pravý takt! Neškodí před činem položiti si otázku, stojí-li výsledek za to a nebudou-li nepříjemnosti větší nežli cíl. Pozdravujte správce a přeju vám štěstí!“

Slavík poděkoval a továrník vyprovodil ho až za dveře.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Když tak uprostřed polí, pod šumícími korunami lip byly skoncovány námluvy, oddechl si Záhoř, ale ještě víc kovář Drastil, neboť nyní bylo mu možno nerušeně a podle chuti rozohniti se v chvalozpěvu na jejich Nanu. Ale šlakovitě! Třebaže měl dříve neustále plná ústa i hlavu, nyní za svět nedovedl se upamatovati na spoustu věcí, které ho dříve napadaly samy — a tak neustále otáčela se jeho řeč kolem tří nezvratitelných bodů: že je Nana divče zlatá — že je pracant k pohledání — a že je divčka jako lusk . . .

Ale i to stačilo starému Záhoři, který hořel nadšením a opojením z tak skvělého zdaru. — „Hale, ba — ba!“ — říkal kováři na přisvědčenou. — „To je teky má řeč!“ — A plácal ho spokojeně širokou pravicí po tvrdých zádech.

Před hamerskou hospodou se oba jaksi nerozhodně zastavili. Hlučně se rozesmáli, neboť je pobavila shoda v myšlence i zaváhání, jako by vůbec mohlo býti pochyb o tom, zda nutno skutečnost zdárných námluv oslaviti přátelskou pitkou, třebaže se již čas naklonil silně do noci. Okna hospody byla osvětlena, i vešli do šenkovny. Ukázalo se, že i starosta Ziman se sedlákem Bůlevcem se zastavili na sklenici, kterou již dávno začali násobiti. Nepřišla tato událost nevhod, neboť bylo možno za tepla se pochlubiti, přijmouti sousedská blahopřání — a posléze kynula vítaná jistota společné další cesty . . . Ale nejen že sousedé byli překvapeni a potěšeni tím, že se první dověděli důležitou novinku — i kováři Drastilovi se vrátil při pivě dar jazyka. Začal znovu chváliti Nanu, při čemž vedlo se mu mnohem lépe, neboť nyní nejen Záhoř, ale i Ziman a Bůlevec vydatně napomáhali jeho posláblé paměti . . .

Bylo již hezky přes půlnoc, kdy se vydali k domovu. I tehdy ještě Drastil řečnil. Řečnil vytrvale celou cestu, ba, před Lomikarovými božími mukami nedaleko Klenčí dokonce se rozplakal pohnutě a lítostivě, jakouže to ztratí sílu v hospodářství . . .

Již druhého dne z rána byla novinkou překvapena celá vesnice — ale nejvíce šťastný ženich Matěj, kterému se nechtělo ani sluchu věřiti. Velice pochyboval, že by se byl tatík odhodlal k povolnosti, a proto, třebaže mu sám ohlásil patheticky změnu svého rozhodnutí, a Vondra se tvářil jako vojevůdce po vyhrané bitvě, prožil celý dlouhý týden jako ve snách. Nebylo by ho zhola nic překvapilo, kdyby si byli oba kteréhosi dne z rána všecko rozmyslili — a snad by se nebyl ani příliš mrzel. Jeho láska k Naně nebyla z tvrdošíjných, které stůj co stůj se domáhají svého dořešení; byla pouze vzdorovitá, a stačilo jí prvenství u děvčete a bratrova prohra. Proto se Matěj ocitl nenadálým skoncováním také v koncích. Dosud s Nanou o veselce nemluvil, ani jí manželství nesliboval... Nebylo toho dosud třeba, neboť ještě nezatoužili po hříchu — tož ani jemu nenapadlo sváděti ji a připraviti o věnec takovými sliby. Pravda, líbali se spolu často, tiskli se k sobě, že až těla žhavěla, trnula a roztřásala se žádostivým hladem — ale dosud jim tato rozkoš plně postačovala.

A nyní pojednou tu bylo všecko se závratnou rychlostí, takže se až Matěji zdálo, jakoby nevčas a předčasně, poněvadž v něm dosud ani zatoužení po takovém skoncování neuzrálo pod tlakem nutnosti.

Poslechl sice otcova příkazu a vystrojil se v neděli, jak se sluší na ženicha; uvítal i starostu Zimana, když se brzy po poledni dostavil do statku, neboť uvolil se býti svědkem ženichovým o smlouvách i při svatbě, ale pořád ještě se mu to nezdálo jaksi do opravdy. Usmíval se rozpačitě cestou po návsi a uvnitř byl ukrutně zvědav, jak to vlastně všecko dopadne.

Dopadlo to dobře; právě tak, jako o jiných námluvách. I zevní znaky tomu plně nasvědčovaly... Právě když se vracely ženské z Klenčí z požehnání, a poslední mužští přišli do hospody na nedělní besedu, vyběhla z kovárny děvečka s velikým džbánem — svátečním, který zanechala v hospodě, aby zatím, než bude načepován — jak prozradila hospodská, a jak zcela správně vytušili všichni — doskočila ještě k židu Perelesovi zadem do krámku pro láhev punše a rosolky. To byl ode dávna neklamný znak zdárně skončených smluv — a proto všichni besedníci se o nich rozhovořili jako o hotové události.

Trochu jim bránila ve volnosti soudů přítomnost Vondrova, který tu seděl již od božího poledne — přišel, sotvaže doma lžíci pustil od úst — v rohu šenkovny a pil jako duha. Nevěděl nikdo, zda na radost, či zda zalévá hořkost. Po všem, co se odehrálo, bylo věru těžko mu rozuměti... A Vondra, jakoby pochopil, že je sousedům na obtíž, dopil a vyšel z hospody...

Nikdo se nestaral, kam šel. Zmizel s očí, sešel s mysli. Sousedé pojednou cele byli zaujati důležitou událostí po její nejhmotnější stránce. Nejžádoucnější bylo jim věděti, jaký majetkový přesun bude jejím důsledkem. Nebylo pochyb o tom, že kovář Drastil, který měl pouze dvě děti, mohl by dceři dáti značný přínos. A již bylo počítáno, kolik asi statků předběhne Záhořuc dvůr, pokud se týče majetnosti. Hlavním řečníkem byl tenkráte malomluvný sedlák Bůlevec, neboť on jediný mohl alespoň matně naznačiti hrubé obrysy smlouvy, o níž přirozeně byly učiněny hojné zmínky o podivných dozvucích námluv v hamerské hospodě i na cestě k domovu. Bylo však nutno býti opatrným, neboť jinak hovoří podnapilí, jinak jednají střízliví...

Něco určitějších zpráv dostalo se besedníkům podvečer od hospodské, která poslala děvečku do kovárny na přezvědy. Z nich byla patrno, že starému Záhoři se podařilo vyzískati pokud možno nejvíce. Nikdo o tom nepochyboval ani dříve, neboť věděli dobře, že starý lišák odhodlá se jíti do výměnku teprve tehdy, až statku bude vyplaceno důkladné odškodnění, které je po dávném selském zvyku poslední zásluhou odstupujícího.

Rozhovořili se sedláci uznale; a v proudu řeči nebylo ani lze jinak, než že došli ke zmínce o domnělé křivé přísaze Záhořově. Tehdy se zvedl a odešel mladý Podestát. Věděl, že v hovoru o tomto předmětu by mu znova vzkypěla žluč, a nechtěl rozdmýchati starých hádek a naseti sváru. Po jeho odchodu ztichli sousedé na chvíli, jako by znovu uvažovali — ale brzo se zase rozhovořili, a všichni ku podivu shodně domnívali se viděti v přítomné události neomylné znamení, že pochybováním o jeho spravedlnosti a poctivosti bylo Záhořovi jistě ublíženo...

Ale právě tehdy se ozval starý Hadlásek. Odchrchlal si po svém zvyku a pomaloučku a svědomitě, jako by každé slovo vážil na jazyku, povídal: „Jářku, víme, vona může byjt v našich rozumech myjlka. Vomylnyj je každyj. Ne, že bych snad tento — rád bych bul, jako by bul z vás hdehdo, hdeby takovyj hřích zvostal za humny, hale nevím, nevím. Jenom se nenáhlite! Asli Pánbů' chce trestat, tera zkouší... Vony dycky boží mlyjny melou

pomálu, hale melou ístě! Dejte pozor, vono na mý slova donde!"

Sotva Hadlásek domluvil, bylo patrno, že ubylo valně jistoty. Bylo sice ještě hovořeno, bylo i starému Hadláskovi odpíráno, ale bylo tak činěno pro čest: aby se nezdálo, že bylo dříve hovořeno jen tak do větru bez jakéhokoliv přesvědčení a vnitřní jistoty ....

Brzy však proskočila vesnicí poťouchlá zpráva. Všichni, kdož ji zaslechli, vzpomněli si maní na Hadláskova slova, neboť byla taková, že nutně si vynutila zakroutění hlavou a v prsou probudila jakési zamlklé podezření. Nejhorší pak — nebylo možno neuvěřiti jí. Vyšla z úst klenečského kostelníka, který byl tu osobou věrohodnou a povolanou, neboť bylo naprosto vyloučeno dožádati se jejího potvrzení na osobě ještě povolanější. Pan farář byl by z takového dotazu uhodl podezřívání, a běda tomu, na němž by byl nalezl podobnou nectnost! I veřejného pokárání z kazatelny před hrubou v neděli bylo by se nadíti . . .

Kostelník byl sice šelma chlap, ale žert od pravdy rozezná i sedlák. Ptali se ho i nejstarší a nejváženější z obce, jimž jistě nebyl by mohl selhati — ale odpověď byla vždy stejná. Starý Záhoř obětoval mši na dobrý úmysl. Tři zlaté za ni zaplatil panu faráři a modlil prý se o ní velmi nábožně a celou ji překlečel na kolenou . . .

Bylo sice zvykem v kraji občas obětovat[1] mši za zemřelé ve výroční den jejich úmrtí, anebo v den, zasvěcený památce jejich patrona. Stejně ustáleným zvykem pak bylo platiti za obětování mše panu faráři tvrdý zlatník. Ani nejnábožnější ze vsi nikdy nedal více . . . Zaplatil-li nyní starý Záhoř za mši, obětovanou na dobrý úmysl, tři zlaté, bylo více než jisto, že musily tu býti velmi zvláštní pohnutky. Nikdo nebyl ani na chvíli v pochybnostech, cože donutilo starého lakomce štědře otevříti dlaň. Třebaže nikdo neprojevil nahlas své jistoty, shodli se všichni v myšlení — a na vesnici ulehla podivná tíha . . .

Všichni naráz pochopili. Uvěřili nejenom, že starý Záhoř křivě přisahal, ale také, že se rozhodl v hříchu setrvati — a nyní se pokouší licoměrným předstíráním a přetvářkou podvésti a ošiditi samotného Pána Boha . . .

Toto bylo hrozné, a proto chodili všichni, jako by se děsili již strašlivosti příštích trestů — ale ani jeden se neodvážil pronésti slovo obvinění nebo varování, neboť každý rouhavý smělec, který vešel v tak nerovný zápas s Bohem, požíval pověrečné úcty, byl jim tvorem jaksi vznešenějším, poněvadž nebylo jisto, zdali se mu přece jenom nepodaří nějakým šikovným způsobem Pána Boha napálit.

IX.

Jediný, kdo z celé vsi neuvěřil, byl kovář Drastil. Měl pro svoji nevíru dva důvody. První jaksi rozumový a druhý osobní. Domníval se totiž, že starý Záhoř, kdyby skutečně byl vinen zločinem křivé přísahy, byl by se najisto choval o námluvách mnohem umírněněji a nestál tak nepovolně na splnění všech svých podmínek, o nichž bylo jednáno velmi dlouho a obšírně. Druhým důvodem jeho nevíry byl starý Hadlásek. Kovář Drastil byl vedle Záhoře jediný ze vsi, kdo neuznával Hadláskovy autority, neboť vůči němu měl tento stařec na svědomí hříšek. Za svobodna prý si namlouval nebožku kovářku — Drastilovu matku a zrušil známost tehdy, kdy se již zrušiti nemá. Ale starý Hadlásek obtížil si tak svědomí a způsobil svým činem, že potom byla ráda, vdala-li se na kovárnu. Byl toho času kovář ještě chuďas, který teprve tvrdým úsilím se probil k jakémusi skrovnému blahobytu. Synu bylo již lépe, a poněvadž zdědil otcovu neúnavnou pracovitost, nashromáždil nejen jmění, na vesnické poměry dosti značné, nýbrž také znamenitě rozšířil koupěmi svůj statek. Stejně však, jako otcovu pracovitost, zdědil i matčinu nenávist ke starému Hadláskovi. Nevystoupil sice proti němu nikdy, ale uvnitř si nesl po celý život nechut a byl podezřívavě zaujat proti každému jeho činu.

Setrval proto vůči starému Záhoři v dobré víře naproti soudu celé vesnice.

Marně ho varoval Foukalík, věštecky mu předpovídaje nedobrý osud, který najisto stihne Nanu na gruntu, propadnuvším spravedlivé mstě boží. Ba, nepochodil ani sám starosta Ziman, když v odpor svému dřívějšímu přesvědčení o nahodilém setkání uprostřed návsi mu pověděl s mnohým pokašláváním a posunováním širáku do týla a zpátky k čelu o svých vážných pochybách . . .

(Pokračování.)

LITERATURA.

Louis Křikava: *Škádlivé štěstí a jiný humor.* Ilustroval Jos. Kočí. — Nákladem Jos. R. Vilímka. (Humoristická knihovna.) — Marie Hennerová: *Pod křídly.* Kniha domova. Nákladem Fr. Borového v Praze.

Jest dávno známou skutečností, že humor nalézá v Čechách málo uměleckého projevu; nejenom nyní, ve smutných dobách války — i dříve tomu tak bylo. Představitelé jeho v písemnictví jsou čím dále osamělejší, jen málo nových pracovníků se k nim přihlásilo. Jakýmisi almanachy humoru jsou ročníky humoristických časopisů; mezi nimi po třicet jeden rok měl primát Herrmannův ,,Švanda dudák", jenž soustřeďoval k sobě, co v tomto oboru písemnictví bylo napsáno nejlepšího. Ale i tu nových nástupců bylo málo; a v materiálu, vyplňujícím čísla, nezaslouženě unikla trvalejší pozornosti jména a díla, kterým příslušelo uznání. Z posledních let ,,Švandy" vzpomínáme na výborné humoresky V. Hrubého, vídeňského Čecha, jichž souborné vydání po předčasné smrti autorově bylo jeho přáteli slíbeno — ale k němuž — pokud vím — nedošlo. A vzpomínám velkého hanáckého románu ,,Břehule" od pseud. B. Pelyňka, skutečného díla, prodchnutého širokým dechem národním, ojediněle svérázného, které v samostatném vydání pojistilo by si jistě význam obdobný Holečkovým ,,Našim" a jiným pracím z hloubi domácí půdy vyvřelým. Mytická poesie snoubí se v něm s naturalismem neodolatelné působivosti. — K tomuto kruhu ,,Švandových" spolupracovníků náležel též Louis Křikava. Příznačnými vlastnostmi jeho prací jsou bystré nápady a vtipné vypravování. Neklesá k všednosti ani tam, kde jest jen prchavě zábavným. Společným základním tónem všech prací jest bohémská filosofie, lehkomyslně povýšená; řada jejich je velmi pestrá, invence autorova bohatá, neopakující se. Kniha ,,Škádlivé štěstí" náleží k nejlepším číslům Vilímkovy humoristické knihovny.

Na prvním listě knihy ,,Pod křídly" nalézáme věnování R. Svobodové. I bez něho hned v prvých řádkách textu seznáváme, že jde o epigonku, mimořádně lpící na své velké mistryni. Je to patrno ze způsobu nazírání a především ze způsobu vyjadřování; a jest pravidelnou vlastností epigonů, že v zevním podání rozmnožují a zesilují to, v čem shledávají karakter svého příkladu. Růžena Svobodová zabarvuje svá vypravování parabolickými vsuvkami, metaforickými přívlastky a přídavnými jmény; Marie Hennerová jimi své vypravování přeplňuje, téměř neznajíc jiného vyjádření. Mluva je přepracovaná v podrobnostech. Ale mnohem více než to nabyla žačka od mistryně: nabyla od ní dovednosti samostatného pozorování svého okolí, pronikavého názoru, logické pitvy. V prvé své knize upřela smysly na léta dětská a na nejbližší okolí, na mikrokosmos domácnosti, na rozpory jemňoučké duše dětské s přezíravou psychologií dospělých. Tím podala nejen teplý obraz rodinného života zámožné vrstvy měšťanské, ale i citlivě zrcadlící obraz života dětské duše, otvírající cestu mnohému pochopení se strany dospělých, kteří na vlastní dětství zapomněli a poučení z jeho vývinu nečerpali. Mluva, jak řečeno, je přetížena obrazovým vyjadřováním, druhdy příliš hledaným; ale pod ním kryje se stavba vět logicky stručná, stejně jako hravé okrasy slohové úměrná dětsky něžnému sujetu. Vedle některých výrazů příliš násilně tvořených — ,,až se něco uděje", ,,zapříčiniti", ,,vejali" (od vnímati) atd. — jest užíváno mnoha tvarů a úsloví ryzích a dán tím doklad o péči pro ryzost jazykovou. *Kaz.*

*

Karel Kálal: *Slovenské pohledy.* S mapkou Slovenska. Za vzděláním, sv. 96. — Jindřiška Wurmová: *Mírové hnutí.* Za vzděláním sv. 101.

Málokterá knížka tak dojme čtenáře, jako tato knížka Kálalova, zvláště ve svých posledních kapitolách, které mluví o tom, jak je nutno dívati se na Slovensko v jeho vlastním, neutěšeném postavení. Část třetí, jednající o pomaďaršťování, čtvrtá, pohled literární, a pátá, jednající o programu, co dělat k dobrému vzájemnému poměru Čechů a Slováků, jsou ze všech nejdůležitější, ač dřívější, hospodářské a historické, na svých několika stránkách krátce vyčerpávají možno-li vše, čeho třeba o Slovensku věděti.

Spisovatel leckdes poukazuje i k chybám, s kterými my přistupujeme k Slovákům, čímž velmi často se vysvětluje neporozumění, s nímž se setkáváme, ale zdá se, jako by se přece nejbolavějším místům vyhýbal. A přece je nutno, abychom znali a věděli všecko. Předně o českém spisovném jazyce. Je mnoho dobrých Slováků, kteří souhlasí s myšlenkou jednotného spisovného jazyka, ale uznávají, že doba už minula; je mnoho Slováků, kteří touží po spojení s Čechy, ale je i těch dosti, kteří byli odkojeni Svetozárem Hurbanem Vajanským, který často pokládal sousedství s Čechami za neštěstí pro Slováky a toužil po spojení s větším národem, s národem velkolepé literatury a kultury. Je mnoho Slováků, kteří uznávají silný vývoj český, ale jsou i tací, kteří nemají proň dosti porozumění. Nutno si uvědomiti vše. Síla, založená na množství, které sílu tvoří a je základem demokracie, je významná ve válce a nezmizí ani po ní. Doufejme, že i my vyjdeme se Slováky v tomto směru jako vítězové z této hrozné, nové myšlenky rodící doby.

Dějiny mírového hnutí, staré téměř jako

lidstvo, učí nás tomu, že mírové snažení bylo vždycky konečným výsledkem snah o obnovení celého světového názoru, konečným cílem všech náboženských i společenských reformátorů, poslední odpovědí na otázky o zdokonalení lidstva vůbec. Poněvadž jest možno sledovati je od nejstarších dob, můžeme určitě tvrditi, že jsouce prosloveny na počátku opravných snah všech reformátorů, byly vždycky jakýmsi anachronismem, který mohl se státi skutečností pouze až po zažití všech předchozích slov, plánů a doporučení reformátorských. Všestranné zdokonalení lidstva ve všech jeho ideách, ve všech jeho poměrech, k jiným národům, k jiným společenským třídám, v poměru člověka k člověku, bude míti neodvratně následkem světový, trvalý mír. Zdokonalení spojené s odříkáním, nikoli kultura sama, tvořící kasty mezi jednotlivými národy, jest jeho hlavní podmínkou. Tolstého kulturní askése jest a bude jedinou zárukou míru. — Spisovatelka vyčerpává stručně děje mírových snah od nejstarších dob a podává hlavní zásady, jak jest možno za nynějších okolností mezistátních dojíti k přesvědčení o nutnosti stálého míru. Ale jsou pochybnosti, že by možno bylo jakýmkoli mezinárodním soudem nebo komisí nebo zmodernisováním diplomacie dospěti výsledku. Hospodářské ani politické obrození nebude nikdy prvním počátkem míru. Vždycky se mír poruší, nebude-li před tímto obrozením předcházeti obrození mravní, Tolstého oproštění lidstva, cvičení ducha a omezení lidských potřeb a přemrštěných snah o kulturní výhody a pohodlí. — Spisek, uvedený předmluvou B. Foustky, jest cenný a včasný.

J. F.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Nikde na zeměkouli nebyl vědecký život tak mezinárodní, ve svých představitelích a ústavech tak pestrý a ode dávna ze zahraničí tak štědře živen jako v Římě. Vědečtí pracovníci z různých států nalézali zde historické instituty zahraničními vládami založené, jakési filiálky národních věd. Před státní péčí o domácí vědeckou práci v Římě staral se o organisaci mezinárodních vědeckých vztahů, zvláště o výměnu myšlenek a zpráv, starý „Instituto di corrispondenza archeologica“, mezinárodní vědecké sdružení, založené roku 1829, na němž měli Němci od počátku největší účast. Proto mohlo dojíti k tomu, že r. 1874 byl proměněn v německý státní ústav, „Císařský německý archeologický institut“, bohatě dotovaný. Vlastní budova institutu, stojící na Kapitolu, postavena nákladem německé říše v letech 1874 až 1876 dle návrhů Laspeyresových. Mezi čestnými členy Německého institutu bylo také několik Vlachů (Gian Francesco Gamurrini a j.); referenty nebo debatéry na schůzích byli často italští učenci různých typů a sklonů, počínaje profesorem římské techniky Giovannonini až do vydavatele bojovného polovědeckého listu, vášnivého pana Mattea Piccione. Do války bylo to samozřejmostí zrovna tak, jako když němečtí učenci psali do „Archivio storico dell arte“. nebo pan Giovanni Poggi se svými francouzskými kolegy. panem P. Lafondem a L. Réaucm nebo londýnským Campbellem Dodgsonem do německých umělecko historických revuí. I Prusko mělo v Římě svůj zvláštní vědecký ústav, „Král. pruský historický institut“ na Piazza L. Luigi, ubytovaný nad komnatami velmistra italských zednářů.

Historikové, přicházející do Říma z Rakouska, šlapali prah skromně zařízeného c. k. rakouského historického institutu (Istituto Austriaco di Studi Storici) v postranní ulici Via della Croce, řízeného dvorním radou prof. Drem. L. Pastorem. Starý, mrzutý sluha, jenž nově příchozího nepustil přes práh, dokud se ho plnou svou úřední vážností důkladně nevyptal, co chce, odkud jde atd., sedí dnes jistě někde ve Vídni na odpočinku. Mnohý Slovan z Rakouska nehledal zde nic jiného než úředně vidovanou legitimaci k návštěvě musei, sbírek a archivů.

Němcům, Francouzům a Angličanům bylo z prostředků státních mnohem štědřeji naměřeno. Pro francouzský institut, řízený prof. Msgr. L. Duchesnem, „École Française de Roma“, najala francouzská vláda jeden z nejkrásnějších paláců římských, od Michelangela dostavěný Palazzo Farnese. Anglie spokojila se s příbytkem méně slavným, zabravši pro svůj institut, „British School at Rome“, řízený Drem Th. Ashbym, novodobý Palazzo Odescalchi. V soukromých domech činžovních umístěny americký ústav „American School of Classical Studies“ (ředitel Dr. J. B. Carter) na Via Vicenza a „Nederlandsch Historisch Instituut te Rome“ na Via Federico Cesi.

E.

TÝDEN.

* Před rokem zaznamenali jsme ve svém listě zprávu o smrti spisovatele Petra Klese a také předběžné oznámení o vydání jeho literární pozůstalosti, k němuž mělo dojíti péčí spisovatelů Karla Maška a Karla Sezimy. Vzhledem k poměrům doby a po dohodě s rodinou zesnulého bylo však na ten čas od vydání upuštěno, a materiál, úplně připravený, uchován pro dobu příhodnější.

*

* V charvatské literatuře jevilo se jako u nás v minulém právě roce válečném větší oživení. vzbuzené i silnějším zájmem o knihu, i vnitřní touhou po zachování a povznesení národní

kultury, tak těžce válkou dotčené. Souvislost s dobou předválečnou udržoval v prvních letech evropské vichřice známý literární umělecký měsíčník „*Savremenik*", orgán „Društva hrvatskih književnika", a beletristická knihovna „*Savremeni hrvatski pisci*" (Současní charv. spisovatelé), vydávaná týmž družstvem. K „Savremeniku" připojila se týdenní revue „*Hrvatska Njiva*", jaké ani za doby míru Charvaté neměli. Přihlásili se v ní ke kulturnímu dílu pracovníci různých oborů, směrův i stran a ze všech území, v nichž Charvaté obývají — a dovedli v těžké době projeviti charvatské mínění a ukázati kulturní i národní mety. Tak stala se tato revue vítaným, akutním doplňkem „Savremenika". V nejnovější době přibyl k nim čtrnáctideník „*Književni Jug*", který má býti výrazem jihoslovanské myšlenky v literatuře a umění. Tiskne se latinkou i cyrilicí a přinášeti bude i slovinské přílohy. V prvním čísle jsou příspěvky Iva Vojnoviće, A. Tresće-Pavičiće, Vl. Nazora, D. Šimunoviće, R. Kataliniće-Jeretova, kritiků N. Bartuloviće, Iv. Andriće, Vl. Čoroviće a j. K dosavadním knihovnám (z nichž dobře redigovaná „*Humoristična knjižnica*" dospěla čísla 112.) přibyla „*Svjetska knjižnica*" (v níž poslední svazek přináší Puškinovu „Kapitánovu dceru") a nejnověji „*Prosvjetna biblioteka*" (osvětová knihovna) Dra Ivana šl. Bojničiće, která chce dosavadní beletristické knihovny doplňovati poučením, jemuž dosud sloužila částí svých publikací „Matica Hrvatska". Dosud vyšly dva svazky nové knihovny: překlad z Montesquieua o příčinách velikosti i pádu Říma a Dra Vinka Kriškoviće črta z anglických ústavních dějin „Listy Juniovy."

A. Č.

*

* Padesátiletí svého založení oslavilo jedno z největších a nejlepších museí sibiřských. Je to sibiřské museum v Minusinsku, v Jenisejské gubernii. Ve městě žije asi 11—12 tisíc obyvatel. V okresu přes 170 tisíc lidí. Historie musea se pojí se jménem jeho zakladatele, N. N. Marťanova, jenž po absolvování lékárnického kursu moskevské university převzal uvolněnou lékárnu v Minusinsku a záhy, r. 1867 jal se zakládati museum ono, budil pro ně zájem a získal i pomoci u vlády. Museum má pěkně zařízené historické oddělení a obsahuje ukázky ze všeho, čím Sibiř žila a žije. Knihovna „sibiřská" tam umístěná nemá soupeře v celém Rusku, a vše pořízeno snahou a péčí jediného člověka, jemuž bylo toto museum dílem životním. O

*

* Jako bývalo druhdy v Evropě zakázáno ženám hráti divadlo, podobný zákaz panoval do nedávna v Japonsku. Ženy sice vystupovaly na jevišti, ale nikdy za přítomnosti mužů. Zákaz zrušen teprve po válce rusko-japonské. Platil však toliko pro divadla japonskonárodní, ne pro „evropská", hlavně ovšem anglická. „Echo de Paris" vylíčilo takové výstupy příkladem:

On (vystoupí). Nuže, drahá Lip-Jafo, musím vám vyznati svou lásku. Miluji vás dávno nad všecky květy nebeské. (Odejde za kulisu.)

Ona (vystoupí). Také já, můj milý Tzen-To-Perri, miluji vás láskou žhavého paprsku. (Odejde za kulisu.)

On (vystoupí). Ach, jak vám děkuji, světlý stíne krásných předků, ale podejte mi důkaz své přízně políbením. (Odejde.)

Ona (vystoupí). Prahla jsem po tom okamžiku, jako záře po hluboké noci prahne po jitru. (Přistoupí k budce nápovědově.) Zde mějte pečeť lásky mé. (Nakloní se k budce a odejde.)

On (vystoupí). Ach, jak jsem šťasten tím důkazem . . .

Pro Evropana komické, ale japonské obecenstvo bývalo tím spokojeno. O

*

* Deficit vídeňské dvorní činohry a opery stále stoupá. R. 1910 páčil se na 2,600.000 K, r. 1911 stoupl o 600.000 K, až r. 1914 dosáhl 4 miliony korun. Podle zprávy dvorního vrchního úřadu dostoupil r. 1916 na $4^1/_2$ milionu korun. Z toho připadá okrouhle na dvorní operu čtyři pětiny a pětina na činohru. —

*

A p r o v i s a c e z v á l k y t ř i c e t i l e t é. Což by se usmívali někteří nynější vlastenci, kdyby měli v ruce podobný dokument od slavných úřadů, jako dostali 19. listopadu 1646 — prostřed nejhorších let války — tři sousedé od pánů turnovských! Totiž pascetl, že „koupili v Turnově(!) při mlejních J. Hr. Excellence a od vinopalů 1 4 v e l i k ý c h v e p ř ů a s takovým dobytkem krmným d o l ů d o N ě m e c a d o L u ž i c, tu kdež by týž dobytek zpeněžiti mohli, se vypravují". Ještě prosí páni všecky úřady, aby ty handlíře pasírovali a věřili, „že přicházejí ze zdravého povětří, kdež z milosti boží žádné contagie ani infekcí poenitentiales se nenachází". — Ó, zlaté staré časy!

(Arch. turn., kopiář, str. 24*b*). *Šimák.*

*

K j a r u.

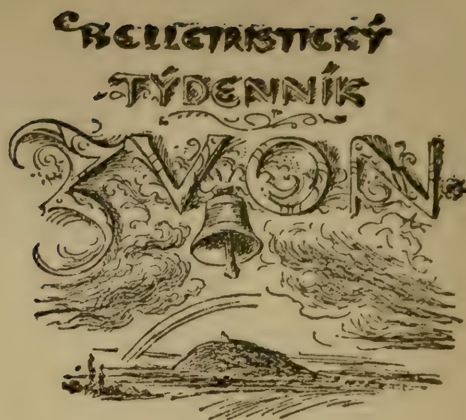
Teď není nouze o písničky,
jak v aprile jich přiváto!
Když po větříku korouhvičky
se otáčejí, vrzá to!
To melodie pro dětičky
je na text: „Hopky přes bláto."

Fra Fidelio.

V Praze, dne 8. února 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc společnost „Unie" v Praze

Tiskem „Unie" v Praze.

Z BÁSNICKÝCH PRVOTIN LAD. QUISA.*)

(Věnováno slečně Emmě Lavantové.)

Více písní — větší touha,
Více lásky — větší žal:
V písni mnohé slova pouhá —
V píseň já svou duši dal.

Du fragtest, ob ich lieben kann
und ich, was soll ich sagen?
Ich möchte es so gern gestehn,
doch muss ich ewig zagen.

Ich habe einst so heiss geliebt,
darauf so tief getrauert,
was ich geliebt, verlor ich bald,
kurz hat mein Glück gedauert.

Die Welt, die wird mir wüst u. leer,
mein Sinn so still u. trübe —
ein schwerer Traum — jetzt wach ich auf,
zu neuem Glück der Liebe.

Wenn einst mein stilles, kühles Grab
tief unter Gras versinkt,
ob dann wol in der Dämmerung
mein Lied daran erklingt?

So fest ich schlief, ich wachte auf
aus meinen tiefen Träumen
und horchend würd' ich keinen Laut
von meinem Sang' versäumen.

Er war ja hier mein ganzes Glück,
er war mein ganzes Leben,
was er mir gab, das konnte mir
Nichts auf der Erde geben.

Lange stand ich an dem Flusse,
Sah den Wellen nach den blauen,
Als könnt' ich in ihrem Spiegel
Sie, die mir so teuer, schauen.

Und ich horchte zu dem Rauschen
Aus des hellen Stromes Tiefen,
Und es ward' mir, als wenn tausend
Stimmen Ihren Namen riefen.

Tak klidné jest to srdce mé,
tak klidné a tak chladné,
jak opuštěný hřbitov je,
kde mrtvým slze žádné.

Proč klidné jest to srdce mé,
proč klidné a tak chladné? —
Vždyť v něm mé blaho pohřbené,
a pro ně slze žádné. —

PROČ?

Proč vadneš růže ve květoucím máji? —
proč lkáš, slavíčku, ve veselém háji? —
proč truchlíš, olše, čilým nad potokem? —
proč zřím tě, dívko, s uslzeným okem? —

Bez vláhy růže v květném máji vadne,
lká slavík zbaven družky růže ladné,
po jasu truchlíc olše v proud se chýlí,
pro lásku prchlou krásná dívka kvílí. —

*) Laskavostí p. vicepresidenta Rudolfa Vyšína byly nám zapůjčeny tyto dosud neznámé básně, které psal Lad. Quis jako student r. 1868 v Táboře a dne 26. ledna je dedikoval slečně Emmě Lavantové, dceři presidenta krajského soudu. Jsou psány na šesti osmerkových listech, obsahují 8 básní německých a 5 českých; německé jsou vesměs bez nadpisů, z českých tři nadepsány „Proč?", „Dvé slunci" a „Před bojem". Otiskujeme z nich ukázky; mají značnou zajímavost, zejména pokud se týká německého, velmi plynného veršování Quisova, kterého Quis těmito pokusy potom úplně zanechal.

Lyro má, kam písně tvé se děly,
proč jsou němé pevné struny tvé? —
proč ty zvuky, z nich jež kdys se chvěly,
proč, rci, ztichly písně, zpěvy mé?
Kde ty city, v útrobách co vřely,
kde ta slova mysle rozchvěné? —
Prchlo vše — jen věčné jsou tu žely,
a zpomínka na sny ztracené.
Lyro má, zda sladké tvoje hlasy
na věky již pro mne umlkly? —
Zda již nikdy nevrátí se časy,
u nichž ráda moje mysl dlí? —
Vrať se zase, dobo jaré krásy,
nová píseň z lyry mé nechť zní. —

PŘED BOJEM.

Již slunko zašlo za hory,
dva v krvi zplály tábory.
Tak ticho vůkol, noc a sen,
a zýtra boj a bouřný den.
Dnes srdce bije, touží, vře,
a zýtra? — vše snad ustane.
Noc jasna, luna vysoko,
a vlasť má, domov daleko.
Můj duch zalétá volně k nim,
jichž snad již více neuzřím.
Tam rodné pláně, víska má,
tam chýže v lipách ukrytá,
v ní matka, milý tatíček,
jim hlavu stříbrem zdobí věk.

Modli se, milá matko má,
ať Bůh ti radosť zachová.
Ty, otče milý, zpomínej,
ač vzdálen, přec mi požehnej.
V boj půjde zýtra synek tvůj,
v boj pro vlasť svou a národ svůj.
Má milá klečí v komůrce,
ve bledé záři měsíce,
za slzou slza kane jí,
a rty se tiše modlejí;
a zýtra boj, zda tuší to,
co v lůně noci ukryto? —
Ty hvězdo tam, ty zářivá,
má dívčina tě dobře zná,
v komůrky její svatý kryt
svůj třepetavý vrhni kmit,
a na paprsku míhavém
jí nes polibek s pozdravem.
Polibek vroucí, citů zjev,
mou touhu, mou jí lásku zjev.
A padnu-li, pak ubledlá
naposled zplaniž záře tvá,
poslední s Bohem mé jí kyň,
pak v klínu noci navždy zhyň.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Málomluvný a ve svém rozhodnutí zatvrzelý Drastil nedal se zviklati... Vyslechl sice sousedské řeči, skoupé, neslané — nemastné slovo prohodil a zase šel svou cestou, anebo si hleděl práce. Byla proto vesnice krátký čas v nejistotách o jeho konečném rozhodnutí. Ale pouze krátký čas, neboť třetí neděle po smlouvách spadl v klenečském kostele před hrubou mší Matěj Záhořuc s Drastiluc Nanou s kazatelny . . .

Zašumělo kostelem, jako když se silný vítr opře do košatých lip na cestě k Trhanovu, hlava se obracela k hlavě, oči významně zamrkaly po okolí, aby hned poté se obrátily do rohu kostela, kde přede dveřmi zákristie, v koutu vyhraženém chase, s vypiatýma prsoma stál Matěj na pravé straně, zatím co na levé klopila oči k zemi a upejpavě se červenala Nana. Ženich a nevěsta . . . Nemohli jednati jinak. Je od nepaměti na Chodsku takový nenapsaný zákon, podle něhož musí si ženich furiantsky přestáti své ohlášky v kostele pod kazatelnou, a nevěsta v nedaleku se červenati. Tímto stáním před obcí i věřícími jaksi povinně dokazuje ženich, že nemá závazků k jiné — neboť této zase je dovoleno němým přistoupením k němu a podíváním se mu zpříma do očí před Bohem i před lidmi pokárati veřejně jeho drzou lež. Nevěsta pak červená se patrně ze strachu, aby se tak nestalo. —

Sotva však první vzrušení pominulo, již vypočítali si zvědaví, že ohláškové šestinedělí uplyne právě včas, aby ještě přede

žněmi mohla býti oslavena svarba. Nebylo již pochyb, že svarba bude, neboť po první ohlášce překaziti ji mohla jenom smrt některého z obou, anebo událost ještě neočekávanější a nemožnější této . . .

Ani největší škarohlíd netroufal si věřiti, že by se něco podobného přihodilo, a proto zájem vesnice se podstatně proměnil. Sedláci, donuceni nezvratnou skutečností, jali se pečlivě uvažovati, o kolik že vzroste význam Záhořuc statku, což bylo velmi významné, neboť jím byla určována závaznost hlasu jeho držitele v sousedských besedách a obecních poradách. Za držitele pak jednomyslně uznáván mladší Matěj, neboť sedlákům se nechtělo za svět uznati Vondrových novot. — Selky opět poklepaly si po večerech na lavičkách před vrátky statků a na konec uznaly, že Drastiluc Naně nelze právě záviděti, poněvadž hospodaření ve statku, kde lakomec a držgrešle výměnkář se bude dívati mladé selce do rukou i pod pukličku, nebude zrovna: med lízat . . . Největší starosti měla však děvčata. Starší záviděla mladší Naně, že se tak časně vdává, mezi mladšími pak vzbudila starostlivý rozruch otázka, kterou že si z nich vyvolí za družičku. Byla by jí bývala jistě Kadlčákuc Hančí, kdyby jejich bába-výměnkářka nebyla před měsícem zemřela. Ale i tato naléhavá starost byla rozluštěna velmi brzo, třebaže bylo úkolem družičky tajiti svého vyvolení až do svatebního dne. Ostražité pozornosti děvčat na vsi neujde zhola nic, a proto prozradilo se brzy, že Vávříčkuc Kadla vyzpěvuje si podvečer na sadě svarbové písničky. A k čemu by se jim učila, kdyby nebyla vyvolena. . .

Poněvadž pak s naprostou jistotou bylo předpokládáno, že družbou bude sám Záhořuc Vondra, vyrostlo naráz v celé vesnici podezření, že i tu provádí starý Záhoř nové chytráctví. Byla totiž Vavříčkuc Kadla „těžká nevěsta“ — jediná dcera na selském statku bez mužského dědice, případ na Chodsku stejně vzácný, jako toužebně vyhledávaný druhorozenými selskými synky, snažícími se o důstojnost hospodáře. Podezření sousedů a sousedek bylo pak zvlášť silně zdůrazněno tím, že společné družbovství odedávna platilo za nejlepší příležitost k započetí známosti. — Ovšem, svobodná děvčata měla jiné starosti. Záviděla mladé družce, předpokládajíce, že snadno bude jí ve svatebním zápolení přemoci rozmarem, veselostí i písněmi družbu a získati si tak pověst zdatné svatebčanky — neboť jak by se mohl veseliti a výskati družba, který sám si brousil zuby na nevěstu . . .

Byla však zklamána ve svém očekávání...

Nadešel den svatby — a vydařil se. Nebe bylo bez obláčku, vysoko po něm se honili ptáci, nad žloutnoucími lány třásl se vzduch, bičovaný osinami klasů rží a ječmenů, a zvonil skřípěním cvrčků, jako by byl ze skla. Dálka byla jasná, temný pás lesnaté Haltravy, strmící nad vesnicí, oblékl se do nejsvátečnějšího tmavomodrého sametu, a svěžím sluncem osvětlené lipky před vraty statků neodvážily se ani pohnouti, jsouce příliš bojácné o takovou řídkou krásu . . .

Stíny jejich byly ještě velmi dlouhé, a v drnu na návsi jiskřily se tisíce krůpějí rosy, když ze vrátek Záhořova statku vyšel ženich Matěj. Za novým černým širákem trčel do výše důkladný rozmarýnový prut, bohatě opentlený fábory, že až širák pod bradou musil býti uvázán černou stuhou, aby mu nespadl s hlavy. Knoflíky dlouhého modrého kabátu — „ženicího“ — blyštěly se ostře, byly stříbrné, a po pravé straně splývaly dolů do mašle svázané dvě svarbové pentle — jedna červená a druhá bílá. Ve výkrojku šohajsky nedopiaté vesty bělela se vyšívaná košile, a vesta sama hrála všemi barvami, jako louka v květnu. Však ji také nevěsta vyšívala plné čtyři neděle . . . Koženky žlutší než hlinka, jíž byly nabarveny, a jako zrcadlo se lesknoucí vysoké boty doplňovaly svatební úbor. Ba, ani na bič, ozdobený fábory — odznak selskosti a vlády nad zděděnou půdou, nemohlo býti zapomenuto . . . Ženich jak obrázek — a ještě voněl krejčířem . . . Za ním vyšel z vrátek neméně vystrojený družba — Vondra, a otec — tlampač i starosvat v jedné osobě. Ten vyšel, zamrkal očima lišácky proti slunci a zkušeně se rozhlédl. Spokojený úsměv rozšířil mu tvář. Nebylo se báti, že by snad svarba zmokla — proto ani ne toho, že by z nového manželství vzešlo mnoho dětí, což venkoncem není zdrávo selským gruntům . . .

Všichni tři se pustili beze slova návsí dolů — ke kovárně.

Bylo v ní dnes tmavo. Oheň nešlehal vesele rudými jazyky vzhůru ve výklenku výhně, kladivo neznělo, a kovadlina zahálela. Měch ležel splasklý, jako hladové břicho — a všechny obruče a rezavá železa choulila se pěkně složena na hromadě v koutku. Kovář sám, oblečen v kroj, stál pod stříškou kovářské kůlny a v pravé ruce držel tlusté čtyrákové cigáro — přepych věru větší než božíhodový.

Před ním se Matěj zastavil a spustil dlouhé říkání o nevěstu.

Drastil však se zatvářil, jak dovedl nejudiveněji — že prý v jeho stavení nevěsty není; ba dokonce nemohl se ani při nejlepší vůli rozpomenouti, že by kdy byl měl dceru.

Ale kurážný Matěj se nedal odbýti. Jenom aby mu dovolil, že už si ji sám najde!

Pochybovačně pokrčil Drastil rameny a přikývl.

Matěj vkročil do domu — ale tu stála první řada na svarbu pozvaných selek z přízně. Zapřely nevěstu stejně jako Drastil, ale když ženich mermo si troufal najíti ji, propustily ho. Rovnou se hnal ke dveřím komůrky . . . Selky se povážlivě udivily, jak to, že tak dobře zná, kudy se chodí na panenská jab'ka. Matěj se vytáčel, vytáčel — až na konec vzkypěla v něm krev, a mocí se domohl přístupu ke dveřím.

Otevřel je prudce a stanul na prahu nejinak, než jako by ho byl zasáhl boží posel . . Za ním se ozval ječivý ženský smích . . . V komůrce seděla na židli u kolovratu svarbovně vystrojená osmdesátiletá Bůlevcova výměnkářka — nejstarší bába ve vsi — a tvářila se nejinak, než jako starodávná pohádková princezna, předoucí zlatou nit a trpělivě čekající až do dneška na svého prince . . . Když otevřel dveře, obrátila se k němu a zasmála se jako majolenka růžovými, bezzubými dásněmi . . .

Jenom úcta k stáří zabránila Matěji, aby si s chutí neodplivl.

Slíbila mu Nana svatosvatě, že o jejich svarbě těchto hlouposti nebude — a zatím — hle! Pochopil, že to selky z přízně jeho i nevěstiny prosadily svoji, nechtíce se připraviti o vzácné potěšení pomučiti mužského . . . Obrátil se zamračeně, ale i ze sence zubili se mu sedláci. Honem zatvářil se lhostejně, odevzdal se do vůle boží a začal se selkami vyjednávati.

Zachtělo se jim, aby přinesl strom s devaterým ovocem. —

Div nepěkně nezaklel do své hloupé důvěřivosti . . . Ale přece na zkoušku vyšel na sad. Ne nadarmo. Ukázalo se, že chlapci, nedůvěřujíce jeho ujišťování, vyzvěděli za jeho zády na mladém Drastilovi nejen, že bude pokoušen, ale také čím. Proto již mu žádané připravili, a dali mu nyní za slib vyčastování v hospodě smrček, asi loket zvýši, a nemálo podobný vánočnímu stromečku. Byl ověšen jablky, suchými hruškami a švestkami, třešněmi, ořechy, fíky, pomoranči, datlemi a jedlými kaštany . . .

Oddechl si a donesl jej selkám, které tak na výsost udivil, neboť řečí a ještě více vzpíráním nevěsty byly přesvědčeny, že se zapomněl na svarbu připraviti. Zklamány ustoupily, neboť pozbyly práva překážeti v hledání.

Ale kdyby se byl uhledal, nevěsty najíti nemohl. Prometl celé stavení od sklepa až pod střechu, ale marně. Mrzutě se podvolil a začal vyjednávati se selkami. Po starobylém zvyku se uvolily vydati mu nevěstu, vyplatí-li se stříbrným řetězem, nataženým na nejdelší příč stolu. Matěj chlubně zacinkal v kapsách koženek stříbrňáky, a již přikročil k dubovému stolu, s trnožem a sázel zlatník vedle zlatníku rovnou čarou z rohu do rohu stolu. Když se tak stalo, shrábly peníze selky, které mu vyčepily nevěstu, aby je o příští neděli protancovaly a propily o muzice v hospodě. Potom přinesly mu za hlaholu smíchu a s veselým pokřikováním nevěstu, nesouce ji, sedící na povřísle.

Požehnání rodičů bylo provedeno zkrátka, neboť starý Záhoř již netrpělivě přešlapoval, neustále vytahuje z kapsy vesty veliké a památeční stříbrné hodinky a pobízeje k spěchu, aby pan farář nemusil dlouho čekat . . .

Konečně se nahrnuli muzikanti i svarbovníci do žebřiňáků, a důkladná dubová vrata dvora se rozevřela do široka. Před nimi na návsi v dlouhém špalíru stálo všecko obyvatelstvo vesnice od stářím pokřivených výměnkářů až do dvouletých batolat. Každý byl žádostiv spatřiti ženicha a nevěstu, družičku . . . A hlavně družbu, neboť přes tisíceré dohady nemohli se lidé shodnouti o tom, jak že se bude tvářiti . . .

Zklamal však nepěkně všechny, kdož očekávali, že bude kysele zamračen a ulehčí tak družičce námahy. Pravý opak se stal!

Sotva se první žebřiňák hnul ze vrat, a dřív než přemohla družička počáteční ostych, zahájil sám písničkové zápolení. Vyhodil jaře širák do výšky, až se pentle na něm zatřepotaly, chytil jej v letu — a již spustil:

„Hdyž sem já šel vod hubičky,
svítily mně dje vězdičky,
jedna jasná, druhá tmavá,
ach, muj Bože, kerá je má?“

„Si-li tmavá, rozjasni se —
má hubičko, rozmysli se!“

Zavřískaly klarinety, zahučely dudy, a muzikanti poctivě spustili předzpívanou písničku. Návsí zašumělo . . . Ženské se rozhorlily, ale mužští spokojeně pokyvovali hlavami. Ba právě! Nač tajiti, bylo-li opravdu mezi nimi něco . . .

Muzikanti dohráli — a již se na voze vztyčila družička, pohněvaná a rozdurděná nedvorným družbovým výpadem. A vybrala si opravdu pichlavou písničku na oplátku:

„Asli máš věrnýho milýho,
pěkně ho vyprovázej —
a hdo tě falešně miluval,
kamením po něm házej!“

Ale co jí bylo platno, když ráz na ráz se jí Vondra zaposmíval tak chlubně, že sama nevěsta se začervenala hněvem:

„Proč pa' by kamením házila,
hdyž vona ráda míla,
hať si mě hde chtíla vidíla,
'dycky se potěšíla!“

Za vsí vjela již veselost do každého ze svarbovníků. Jednak je překvapil neočekávaně veselý družba, od něhož po tak zvláštním zahájení bylo možno očekávati v průběhu veselky ještě mnohou podařenou taškařinu, jednak i proto, že jejich selská srdce se potěšila pohledem na krásnou zrající úrodu, která tu kolem dokola stála po polích v plné slávě pozdního června ... A za poli, nepříliš daleko již, vykukovala červená, jako cibulička kulatá báň klenečského kostela ...

Kovář Drastil odhodil oharek doutníku do příkopu silnice a rozhlédl se po božím světě. Ba, dávno-li je tomu, co sám jel touto cestou za vřískání klarinetů a za hučení dud — a dneska již veze dceru. Nechtělo se mu ani uvěřiti. Dvacet, ano. dvacet tři léta ... Ale nebylo stesku v tomto počítání. Díval se nahoru na tmavou Haltravu, díval se po svazích, kde žloutla pole, i do luk se zadíval na ostře se lesknoucí plochy rybníků ...

Nebylo krásnějšího kraje v celém širém světě. Tak milo, teplo a bezpečno. Chodské vesnice krčily se pod vysokým pásmem hraničních hor, a se všech stran svažovaly se k nim stráně, jako by věděly, že snáze možno vyjeti do vrchu s vozem prázdným, než s obtíženým úrodou. Slunce polévalo teple každý svah, prosvítilo každý dolík, pole kvetla a voněla — a přece nikde nebylo panské změkčilosti. Na všem ležel a do všeho byl vryt tvrdý a těžký rys. Kraj Psohlavců, vždy zamračených mužů, ploužících se lesem s čekanem v ruce a zpod širáků nedůvěřivě vyhlížejících s rozervaného hřebene horského pásma do západních dálek. Potom kraj vzpurných rebelů, kteří nedovedli nad sebou uznati pánem nikoho mimo krále, ale přes to ze samé věrnosti se bouřících i proti jeho rozkazům — a nejpozději kraj sedláků, v němž zrušení roboty nebylo uvítáno bláznivou radostí, nýbrž mlčky a důstojně, jako dlouho čekané zadostučinění, dost nepatrné konečně, aby mohlo nahraditi ukradená starodávná privilegia a práva. — — —

(Pokračování.)

Ferdinand Strejček:

Z MÝCH VZPOMÍNEK NA SVATOPLUKA ČECHA.

(K 10. výročí básníkovy smrti.)

Byl jsem již několikrát vyzván, abych napsal něco ze svých vzpomínek na drahého básníka nebo otiskl některé listy, jež mi psal, ale nemohl jsem se k tomu odhodlati boje se, aby se snad nezdálo, že svou nepatrnou osobu posunuji někam do výše, kam nenáleží, že z jasné záře velikého básníka a člověka chci strhnouti několik paprsků na svoji nehodnou postavu.

Než přítomná doba, která nám znovu tolik přiblížila našeho národního pěvce a proroka, a první desítiletí od jeho úmrtí, stále znovu a znovu nabádají paměť, aby se tím úsilněji vracela v krásné chvíle, které jsem prožil na blízku Toho, jenž pro tak mnohé byl postavou pouze legendární, apoštolskou. Snad se mi leccos podaří zachytiti tak, aby podání moje bylo pouhým záznamem nestranného zapisovatele, k čemuž mne ostatně opravňuje slušná řada poznámek, učiněných kdysi za čerstvé paměti.

Klamnou domněnku, že Svatopluk Čech nerad přijímá a u sebe vítá návštěvy, rozptýlil básník hned při prvém našem setkání. Neměl rád pouze t. zv. officielní návštěvy, které mu přišly vysloviti svůj obdiv, přinesly si památník a pod. Ty však, koho znal nebo s nimiž se seznámil, jestliže se napřed ohlásili — což bylo důležitou podmínkou —, vítal s upřímnou radostí a srdečností. „Říkají o mně, že jsem samotář, ale toho samotáře ze mne udělali vlastně sami. Z přátel sem (t. j. na Havránku) skoro nikdo nepřijde, a když sem zavítá, hovoří se skoro výhradně o mně a to nemám rád. O tom, co mne zajímá nebo co mne může poučit, porozprávím si rád a s kýmkoli.“ Když mne takový-

mito slovy dal na srozuměnou, že nerad o sobě mluví, vyhýbával jsem se pak již svědomitě všemu, co by básníka mohlo uvésti do rozpaků, a ponechával jsem jemu samému, kam si přál hovorem zabočiti.

Ježto jsem filolog-češtinář, nejčastěji jsme se za volných hovorů, když jsme vyčerpali látku, které jsem potřeboval pro svoji práci, dostávali na různé otázky jazykové a literární. Zejména o bojích rukopisných a rukopisech samých Svatopluk Čech rád si porozprávěl.

Ze spisů básníkových je známo, jaký byl duchaplný a nebezpečný odpůrce úzkoprsých brusičů, a tak mne div na prsa nepřivinul, když jsem hned předem prohlásil, že jako vychovanec Gebauerův stojím na stanovisku přísně objektivním a kritickém, které vylučuje každou jednostrannost a autokratické zpátečnictví. Obdivovával jsem se pak, s jakou promyšleností dovedl čeliti básník nevědeckým směšnostem a neoprávněným zákonům různých brusů, které umíval citovat téměř do slova, jak jsem se dodatečně mohl přesvědčovati, kolik míval pro svoje tvrzení praktických dokladů a žertovných poznámek. Uvedl jsem kdysi na jiném místě (ve „Zvonu" 1916, str. 321), jak se zastával předložky „vzdor, navzdor něčemu", které přiznával sice původ cizí, jíž však podle jeho soudu a uváděných příkladů nelze nahraditi předložkou „přes". Nezaznamenal jsem si tehdy rčení básníkových, ale sám jsem se později v praksi nesčíslněkrát přesvědčil o tom, jak jest potřebí někdy celými větami opisovati to, co by se dalo vyjádřiti prostou onou předložkou, přejatou někdy v 1. pol. 19. stol. do češtiny.

Jak již výše řečeno, několikrát měli jsme příležitost hovořiti s básníkem o rukopisech. Z čista jasna zeptal se mne jednou S. Čech, pokládám-li jako filolog otázku rukopisnou za zcela a uspokojivě rozřešenou. Co jsem já o té věci vypravoval, je vedlejší, vděčen jsem byl však básníkovi za vše, co mi sám naznačil ze svých vlastních dojmů žádaje mne, abych neopomíjel jeho možné a nahodilé omyly opravovati a vyvraceti. Zásluhou Čechovou vnikl jsem tehdy v celé dějiny sporů rukopisných dosti podrobně, ježto by mne bylo velice mrzelo, kdybych byl v něčem ukázal povážlivý nedostatek nebo mezeru. A tak jsem se tehdy asi na tři návštěvy u básníka připravoval jako na nějakou odbornou přednášku. Ovšem největší radost jsem míval, když básník mluvíval o předmětě sám. Tvrdíval mi zcela souhlasně se svými vzpomínkami v „Druhém květě", jak se od mládí svého kochával krásami rukopisu, o jehož pravosti byl tehdy nezlomně přesvědčen, jakým hněvem dovedl vzplanouti proti každému, kdo by se byl této chlouby národní nějakým nešetrným slovem dotkl. Dopodrobna znal všecky odpůrce i obhájce rukopisu, leckterý neznámý detail znal z ústního podání, sám leccos poznamenával z vlastních myšlenek, zkušeností a názorů. Vypravoval mi, že r. 1886, když vystoupili proti rukopisům Masaryk a Gebauer, měl v úmyslu také něco podobného napsati, jako to učinil současně Jan Neruda, který mu vlastně převzal nejednu myšlenku. A s úsměvem dodával, že byl pak rád, že se do sporu nevmísil a že mohl později do rozvaděných stran zajeti svou satirou jako člověk nijak neúčastněný. Jak jsem z hovorů vyrozuměl, měly pro Svatopluka Čecha poslední filologické důvody Gebauerovy mnoho přesvědčivosti, ale záhadou mu zůstávalo, jak že se prý mohla tolik mýlit „chemie". Také otázka, kdo asi rukopis padělal, nebyla pro básníka definitivně rozřešena. „Kdyby se to mohlo svést na Čelakovského, ten byl přece chlapík! Ale ti ostatní by něco takového nebyli svedli, leda že by byli měli nějaké předlohy." Že obsahuje rukopis Královédvorský mnoho rusismů a srbismů, o tom byl Svatopluk Čech sám plně přesvědčen a všimal si prý toho dříve, nežli tomuto znaku byla přikládána zvláštní váha.

To byly asi hlavní myšlenky, jimiž se uzavřely rozprávky o rukopisech. Ale i jinak jsme mluvívali o české literatuře dosti často. Mnoho se zajímal S. Čech o „Děvín" Šeb. Hněvkovského říkaje, že má sám takového něco v práci (po smrti básníkově jsem zvěděl teprve, že tím mínil svoji „Dívčí válku", otištěnou v posmrtném vydání SS. XXX., 69). Z českých básníků si nejvíce vážil Vrchlického, prohlašuje ho nejednou přede mnou za největšího básníka českého. „Jednou to teprve uznají, jakého jsme to měli básníka a postaví ho vedle největších geniů světa." Velice rád měl Sládka a tvrdil, že je náš nejsvéráznější básník. Rovněž pro Elišku Krásnohorskou měl jen slova obdivu. Jednou prohodil, že Durdík a Krásnohorská nebyli jako svědomití kritikové nikým u nás předstiženi.

(Dokončení.)

✱

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Potom účetní spěchal navštívit přítele. Dr. Pejrek byl koncipientem v známé advokátní kanceláři a sám již mohl pomýšleti na svou. Začínal být politicky činným a byl pilným členem výboru Národní jednoty severočeské.

Slavík našel ho v soudní budově. Pejrek také zesílil, ale zůstal souměrně statný, snědý elegán; černé, měkké vousy měl moderne přistřiženy, vlasy krátké, nad čelem také prořidlé. Proti Slavíkovi, venkovsky živému, choval se a pohyboval jemně i rozvážně. Smluvili, že se večer sejdou v restauraci Měšťanské besedy a Slavík že bude u přítele na noc. Bydlil na Jungmannově ulici, v domě kloboučníka Durdise. Pravil: „Žádného velkého pohodlí ti sice nepřipravím, mám jen dva mládenecké pokojíky, ale na pohovce vyspíš se pořádně.“

Když se večer sešli a povečeřeli, Slavík pověděl, že byl doma a vypravoval, co je tam nového.

„Tedy do Korytné jedeš,“ pravil Pejrek, „kde jsou ty časy, když jsme tam nocovali! Býval jsi tam potom někdy?“

„Od té doby jedinkrát, před čtyřmi lety, dopoledne jsem přijel, odpoledne i večer pracovali jsme v kanceláři, chvíli poseděl jsem v kasině a nocoval jsem v témž pokoji jako o našem horském výletu. Vzpomínal jsem — vzpomínal! Strýce Kubánka, chudáka, už taky kolik roků hlava nebolí. Jak si tenkrát ještě vykračoval!“

„Vím, vím, Durdisovi pověděli mi všecko. Káděnka tam tenkrát jela a říkala, že si uhonil zápal plic. Durdis plakal při tom jako dítě. Škoda ho, byl to dobrý a přičinlivý člověk.“

Vzpomněli i na Kavána, jenž byl už kolik roků ženat, spravoval podhorskou trojtřídku na Jilemnicku, a Slavík pravil: „Musíte ke mně také přijet na hora.“

„Přijedu, ale kdy to bude, brachu, nevím; s Kavánem to potom smluvím. Sejdou se zas tři známí kocouři a popovídají. Znáš trochu korytenské poměry?“

„I neznám, jen tak co jsem tam slyšel a co k nám někdy přiletělo.“

„Podle posledního sčítání bylo tam prý jenom asi třicet našinců.“

„Snad jich je víc, ale dělnictvo je z českých vesnic a většinou běhá v sobotu domů.“

„Co ten Halwinger dělá?“

Slavík pověděl, co řekl mu Kalenský.

„Dělo se tam loni za bouří také něco?“

„Mnoho snad ne, jenom nějaký prapor se ukázal.“

„Je tam mrtvo, v Studeném Dole jsme silnější, ačkoli i tam je hlavní počet dělnictva z vůkolí.“

„Jsou socialisty?“

„Dost je jich, ačkoli ti vesničtí žijí ještě po svém, po staru, bez velkého přemýšlení o tom, ale dá se předpokládat, že dlouho to trvat nebude, proniká to silně.“

„Jako v Hrádku,“ přikývl Slavík.

„Odříkali se sice státního práva, ale přirozeného práva národního brání pevně. Čtou, jsou uvědomělí a v našich menšinách jsou věrní pracovníci. Myslím, že v Studeném Dole se brzy domohou školy, ačkoli je tam tovární ředitel Röhrich drží vší silou.“

Slavík vypravoval o své návštěvě u Kalenského, o všech jeho pokynech i radách a dodal: „Pilná práce — opatrnost — nic však o našem lidu, o jeho poměrech. Obchodní zájmy pořád nade vše. Jediné, že úředníkovu práci uznává.“

Pejrek poslouchal, přisvědčoval. „Ano, takový je i dle mého doslechu. Čech, ale především továrník, obchodník. Přijímá úředníky české i německé, aby se vzájemným stykem krotili. U nás je vysoce ceněn jako vzor průmyslníka našince, v novinách se jím chlubíme; je Čech, ale jiný než jsme my. Pokud vím, neangažuje se v ničem, kde se musí barva rozhodně přiznat; má velké, přátelské styky i s druhou stranou. Chodí též do německých společností a do německého divadla; choť jeho, dcera, syn jsou doma mezi panstvem německým, to je jim lákavější, nóblejší než naše. V tom, co my češstvím rozumíme, bychom se, myslím, u Kalenských po čertech zklamali. Kdyby s námi o těch věcech mluvil, řekl by snad: Nejsme Švédové ani Norové, Dánové ani Holanďané, jsme národ nesamostatný, ještě slabý, Němci obklíčený. Mé závody potřebují širšího světa, ten malý český mu daleho nestačí. Vystupme doma trochu rozhodněji, rozletí se to novinářskými hlásnicemi k sousedům a uhlídáte následky! Ostatně znáš Kalenského lépe nežli já.“

Slavík svědčil. „Pokud jsem ho za léta mohl poznati, soudím, že zlý není a v nitru že je skutečný našinec. Ani ten takt, jehož

mi několikráte připomněl, mu nemám za zlé, poněvadž jsem nejednu chybu naši v tom případu poznal. Horší je, jaký bude jednou jeho syn, dcera! Myslím totiž na to, co jsi o nich povídal."

„Ano, to je horší, ale děje se tak u podobných lidí u nás skoro napořád. Dcera s matinkou pohybují se nejraději v důstojnických společnostech a šilhají po kruzích šlechtických. Syn studoval sice českou reálku a akademii, ale nijak nevynikal, protože měl mnohé jiné věci v hlavě, a vyhraněného češství v něm není. V Praze se s takovými pány mazlí obě strany, naše víc a oni se chovají podle toho. Při našich slavnostech a podnicích stavíme si je do čela, pyšníme se jimi, obskakujeme je, jim to lichotí, poslouží nám svou vzácnou parádní osobností, ale dál nic, srdce je chladné. Od tamtěch druhých dávají se také zváti, ale cení si toho, váží si té cti, jsou v ní šťastni. Takové to je!"

„Snad se časem všecka naše společnost rozšíří, na všecky strany zmohutní, národně plně vyspěje a potom budou o nás také jinak státi."

„Přejeme si toho, ale je již skoro na čase, abychom se učili rozeznávat, co je ryzí, co jen povrch. Taková přehlídka donutila by konečně i ramenáře řádně přiznati barvy. Teď si mnohé nalháváme, přimhuřujeme oči, a proto my, lidé z venkova, kteří jsme se učili mnohé pány poznávati jen brejlemi novin, býváme potom zde v Praze tolik, tolik zklamáváni."

„Nesmíme zoufat, je líp a líp!"

„I vždyť nezoufám. U sebe, ve svém okolí musí se každý činit. Na každém z nás záleží, aby řádně stál na svém místě. Myslím, že také v Korytné najdeš i mimo úřad práce dost. Napřed pozoruj, zkoumej, abys především trochu poznal nejen jejich, ale i naše lidi — člověk se často mýlívá."

„Mám kus zkušenosti, příteli, poznal jsem leccos."

„Kdybys potřeboval pomoci od nás, jen piš. Zvláště teď nesmíme popustit! Korytná je sic hnízdo nevelké, poměry nejsou tam as ani u Němců skvělé, ale jsou teď všickni jako vosy."

„Uhlídám, co se dá dělat!"

V dalším hovoru Pejrek zeptal se i na Lidku.

Slavík mávl rukou: „Mnoho o ní nevím — sedí na škole, má jedno dítě a skládají prý kapitál."

„Vidíš, že za to nestála!"

Slavík se zamyslil. „Snad by u mne byla jiná — — byla by se dala vychovat."

„Nevěř! Vychovával jsi si ji kolik roků a co jsi vychoval! O tom vychovávání, přizpůsobování si ženy se víc mluvívá, než je pravda; po svatbě obyčejně teprve vylézá z kukličky a ukazuje se víc a více ve své pravé podstatě, zůstává, jaká byla, jak vyrostla a spíš muž se poddá než ona. Vlastnosti zděděné, dojmy mladosti, tehdejší poměry v domácnosti a v okolí vytvářívají člověka nejvíc. My právníci máme své dobré zkušenosti ze skutečných případů."

Slavík mlčel.

„Ostatně — dnes už jistě rozumíš sám. Nejsme ti, kteří jsme tenkráte bývali — zelení mladíci bez nejmenší zkušenosti. Bývali sic už tady na studiích mezi námi hoši s jinými názory, člověk kolikrát udiven poslouchal, ale naše duše tkvěly ještě pevně ve venkovském domově; bylo tak dobře a blahořečím tomu."

„Lidka byla sic venkovské děvče, ale taková jen nebyla, jak si myslíš," skoro stydlavě pronesl Slavík.

„Snad — snad — byla první, s kterou jsi se blíže stýkal."

Slavík zhluboka vydechl. „Co tam, to tam!" a po chvilce zabočil: „Co Durdis dělá?"

„Což ten — daří se mu výborně, v Káděnce našel perlu, pro obchod je jako stvořena a také v domácnosti má všecko komando. Dětí mají pět kousků, všecky jako hřiby." —

Slavík pobyl v Praze dva dni; proběhal ulice, byl na Hradčanech, v divadle, ve výstavě obrazův, navštívil i Durdise. Kloboučník měl radost velikou, hned ho vedl k ženě a pořád jen: „To ti tenkrát na horách bylo! Blesky, hromy lítaly, inu, myslil jsem, že tě víckrát neuvidím!"

Třetího dne, za časného jitra Slavík ujížděl severozápadní drahou k horám.

Nebylo mu veselo, teprve teď plně cítil, že po letech známého, pravidelného života jde do nových, snad zcela jiných poměrů. V divokých, lesnatých horách bude, v zastrčeném, světu ztraceném údolí, v obci německé. Přírodních požitků bude sice mnoho, ale zvykne-li mezi těmi tmavými, rozvalenými obry, odkud není viděti než do nebe?

Poslední tři hodiny konal pěšky. To přijala ho již horská zelená údolí se strmými stráněmi, zlatě postříkanými, jemně zadechnutými, s pěnivými, nazelenalými a jasnými vodami, po nichž se slapy stříbrně bělí a lesknou, s roztroušenými, omšenými, tichými domky.

S volných výšin pod vysokým, bledým nebem obzíral nádhernou, divě rozvlněnou říši Krakonošovu přes mlčící tmavé hřbe-

ty a srázy až k nebetyčné, rozryté, šedě zamžené pohraniční hradbě . . .

Do bělidla přišel, když hodiny v sušárně ukazovaly tři čtvrti na tři. V restauraci dosud činil se bývalý nájemce Brunclík se ženou, on nevysoký, kolébavý, kulaté, vlasaté hlavy, veselého pohledu, ona sice zestaralejší, ale dosud vlídná a bystrá. Vítali ho srdečně vědouce, že bude novým strávníkem. Předložili mu oběd a vypravovali, že páni o něm mluvili a že ho čekají. Pohovořil s nimi, zvěděl, že zůstali bezdětni, v létě že tu přešlo lidí dost, a posilniv se požádal o pokoj na dni, než mu přivezou nábytek a bude moci býti ve svém. Nahoře v bytě upravil se, jak se dalo a šel rovnou do kanceláří.

Za prostrannou předsíní, ve velké místnosti u pultu stál pokladník Mazel, obtloustlý, v turistickém lodenovém šatě, řídkovlasý, naryšavělého plnovousu, v čele u dvou širokých psacích stolů seděli disponent Kubišta a praktikant. Druhý, volný pult uprostřed místnosti čekal na něj.

Zvučně pozdravil a z úst pokladníka i disponenta vyplynulo hlasité: „Á, náš pan účetní!“

Disponent povstav ukázal se v celé délce. Tenký byl, kostnatý, krátce ostříhaný, s bleďoučkým, řídkým knírkem, oděn velmi pečlivě a vkusně. S krátkým, buclatým pokladníkem byli tu jako Dlouhý a Široký v pohádce.

Srdečně potřásli si rukama.

„Náš pan praktikant Kocourek!“ představoval Kubišta.

Kocourek honem se klonil. Byl malý, příjemný mladík s bledými vlásky a s pěkným rusým knírkem v kulatém obličeji. Slavík mu také potřásl rukou a tázal se: „Odkud?“

„Pražan,“ uklonil se Kocourek.

Potom Slavík kráčel ke dveřím správcovým. Zaťukal, ale nikdo se neozval.

„Posaďte se u nás!“ s úsměvem vybídl disponent a odstavil židli.

„Starý je snad u svačiny,“ tlumeně pravil pokladník, „nebo si šel ještě schrupnout.“

Hovořili o Hrádku, o Slavíkově pobytu v Praze, o jeho návštěvách v horách.

„Když jste tu byl poprvé, seděl s námi ještě správce Holejš,“ z myšlenek kýval si Kubišta.

„Ano. Paní je dosud zde?“

„Už kolik roků v Trutnově i se Sofinkou; náramně prý ztloustla, pořád jen sedí.“

„A kde je teď Hanzelín?“

„I někde snad v Oustí nebo v Děčíně. Tahal se s holkou, tahal a pak najednou frr! a byl tentam. Byly s tím rámusy, ale nic platno. Dostal prý strach, že by na její požadavky nestačil!“ a Mazel, zvolna to pověděv, suše se zachechtl. „Už je taky nějaký rok vdaná, kupce a domaře si tam vzala, udělala prý štěstí, jenom že pán není už mladík. Když láska selže, hledí se každá jen honem zaopatřit. Tak to máte, kamaráde, nás neoklame nikdo, viďte?“

V správcově pokoji zavrzaly boty.

Ztichli. Slavík přistoupil ke dveřím, zaťukal a po německé výzvě vešel.

„A — Herr Kollege — na, schönwillkommen — nehmen sie Platz!“

„Dovoluji se představiti jako nový účetní a zároveň vyřizuji pozdrav pana továrníka!“

„Waren sie bei ihm in Prag?“

„Prosím!“ usmál se Slavík a usedl.

„Pamatuji, že setkali jsme se zde dvakráte — tenkrát před lety večer, když jste s námi seděli, vy ještě mlaďoučký praktikant po novotě, a potom když jste sem jednou zajel!“ stále německy hovořil správec. Byl ještě silnější než býval, ale vzpřímen, velmi snědý, černovousý, malinko prokvetlý.

Slavík se uklonil.

„Promluvil s vámi šéf o zdejších poměrech závodu?“

„Ano.“

„Doufám, že budeme přáteli, já jsem člověk snášelivý.“

„Račte být ujištěn, že to bude i mojí snahou.“

„Máte zde již své věci?“

„Dosud nikoli, najal jsem si zatím pokoj u restauratéra, ale myslím, že budou na dráze v nejbližších dnech.“

„Nechtěl byste se podívat na svůj příští byt? Ohlásíme tak u Kühnlův, že jste zde; musí se honem stěhovat.“

„Nebudu-li tím obtěžovati, prosím za to. Pan šéf mi řekl, že se starý pán přestěhuje dolů do sušárny, vedle pana vrchního že bude míti pokoj a kuchyň — nemohli bychom se nejdříve podívati tam?“

Správce podíval se mu do očí a na mžik se zamyslil.

„Proč ne!“ odvětil a vzal klíče.

V čtyrhranném hranolovitém domě, s tmavými dřevěnými dvěma patry, se shrnovacími prkénkovými okny, vešli do bílého kamenného přízemku.

„Zde v levo je ratejna, nechcete se podívat?“

Slavík přisvědčil.

Dělnická předsíň i světnice byly dosud, jak se na ně pamatoval: tytéž jarmárky, stoly, dehtem nabarvené, stejné ‚krámy‘ na oknech, po bidlech i na kamnech.

„Mnoho dělníků zde spává?“

„Patnáct, dvacet jistě, ne-li někdy ještě víc; někteří noclehují po barácích.“

„Mají to smutné, v Hrádku byla ratejna jinačí!“

Správec neodpověděl.

Vrátili se do síně domovní. „Zde v pravo bydlí vrchní Zikmund, tuto je příští byt Kühnlův,“ a otevřel dvéře proti hlavnímu vchodu.

Za šerou, dlážděnou předsíní byla světlá kuchyň s oknem do zahrady a vedle jasný pokoj dvouokenný. Prkenné podlahy byly umyty, stěny nově malovány. Slavík podíval se do všech koutů; byly suché. Zvenčí visely kolem oken zvadající nebo už zcela suché úponky s listím zahradního svlačce. Zelinářská zahrada byla již částečně odstrojena, zbývaly jenom brčálové záhony celeru a něco zelí; kolem prostředního kola dovadala směsice aster, karafiátů a resedy. Z tlusté slunečnice stál tam vysoký stonek s černým terčem na vrcholu.

„Dávali jsme to zde do pořádku, proto se účetní dosud nepřestěhoval. Je to skrovné proti jeho nynějšímu hezkému bytu, ale co je dělat, nároku na byt vůbec neměl,“ pravil správec.

Slavík mlčky byt přehlížel.

Potom vrátili se do panského domu, do prvního patra v levo.

Stará paní, drobná, suchoučká, bílá vyšla jim do kuchyně vstříc; dráty s punčochou držela v rukou.

„Ach — pan správec!“ vydechla.

„Nový pan účetní Slavík,“ představoval Halwinger.

Účetnímu neušlo, jak se stařence paže zaklepaly. Honem práci odložila a podávala hubenou ručku.

„Račte dál — prosím — prosím —“

V staromodním pokoji s pletenými záclonami, s množstvím obrazů i obrázků oválových i čtyřhranných, s košíčky a pouzdry, se stojacími zlacenými hodinami pod skleněným příklopem na dubovém prádelníku, zdobeném žlutým kováním, s prohýbaným, vykládaným psacím stolem, s lampami a porculánovým příborem na tmavé skříni, na pohovce u stolu seděl starý pán vetchý a zhroucený. V bledých tvářích byl šedými vousy všecek zachumlán a bílé vlasy splývaly mu vzadu až na límec domácího kabátku. Košili měl u krku rozepjatu, bez nákrčníku; levice spočívala mu na postranním opěradle, pravice ležela v klíně.

„Vidíš, tatínku, pan správec a nový pan účetní k tobě jdou!“ mazlivě zvěstovala stará paní.

„Hab' die Ehre — hab' die Ehre — Kompliment —!“ těžce, sotva srozumitelně vyráželo z úst starcových.

Podali ruku i jemu, ale jen se levicí dotekl.

„Prosím, račte se posaditi!“ a odstavila červeně vycpané židle se žlutými, vykrojenými lenochy.

Oba usedli.

„Prosím, pane účetní, neračte se hněvati, že jsme se dosud nevystěhovali“ — a třaslavý hlásek stařenčin byl velmi úzkostný.

„Prosím, prosím, toho si neračte ani dost málo připouštěti,“ také německy odpovídal jí Slavík.

„Když ono s naším tatínkem je všecko tak těžké, jsem na všecko dosud sama jen s tou babkou, člověk se sotva drží a přišla na nás taková rána!“

Na husté, drobné vrásky vyplynuly slzičky, a stařena honem se obrátila.

„Nebude se vám stejskat, milostpaní?“ po chvilce tázal se Slavík.

„Ach, bude, Bože, jak by se nestejskalo po tolika letech, a sama nevím, jak to tam ze dvou pokojů složím. Něco už taky odprodávám.“

„Jaja — jaja —“ zahrčelo z vousů chorého, a hlava se mu němě rozkývala.

„Třicet roků jsme tu byli — vždycky jsme si říkávali, že na stará kolena půjdeme do Vrchlabí, máme tam dvě příbuzné, ale člověk se nemohl odtrhnout. Psala jsem tam už dvakrát, abychom některou z nich aspoň na čas sem dostali.“

„Die Uhr — die Uhr — Musik!“ zachraptil stařec a povznesl levici.

„Chce, abych spustila hudbu v hodinách,“ vysvětlovala soucitně, „dovolí pánové?“ Zatáhla za šňůrku, a hodiny cinkavě spustily pochod Radeckého.

Stařec se křečovitě rozesmál a radostně si pokyvoval.

Poslouchali mlčky.

Když hudba ztichla, Slavík povstal. „Prosím vás, milostpaní, dovolí-li to ovšem pan správec, zůstaňte zde, ve svém bytě, mně tamten úplně postačí!“

Stařena sepjala ruce a všecka se chvějíc, hleděla naň užaslá.

Také správec byl překvapen.

„Dovolíte, pane správče?“

„Já?“ a trochu se zasmál — „když vy byste byl spokojen, proč bych nedovolil, ale rozvažte —“

(Pokračování.)

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Strýc kráčel vpředu, Vojtěch za ním s náčiním na rameně. Nemluvili, jenom starý hučel cosi do vousů. A pospíchali. Lesem, průsekem nějakým, šli dlouho a dlouho. Došli konečně na paseku, po příkré stráni se táhla, loňské zimy tam byl vykácen smrkový les, teď pařezy trčely v divoké spleti ostružin, lopuchy, odkvetlých divizen, šalvěje, trní a šípků. Pařezy napolo oloupané z kůry. Jako hřbitov byla ta paseka smutně zamlklá uprostřed vysokých ještě nedotčených lesů.

„Tak ty — nešťastníku —“ strýc promluvil, odplivl, dýmkou okázal na paseku, „tady je tvá práce. Děkuj jen tetě, že jsem tě nezavedl místo sem do panského dvora do kanceláře, zasloužil bys toho. Já vím, co je císařský voják. Když jsme táhli roku třináctého proti Bonapartovi, sám jsem jednoho takového prostřelil, který utekl jak ty!“ Stlumil hlas a jen vrčel. „To ti povídám, přijdou-li tě hledat, na mne nespoléhej. Uteč, kam můžeš. Ztrať se třeba do pekla. Já tě chránit nebudu. Přijdou-li, sám je povedu, okážu jim, kde jsi. Pak se starej sám o sebe. Utíkej! Pamatuj si to — ale teď se dej do práce. Nejsem tu žádným tvým strýcem, rozumíš? jsi jen nádeník, kterého jsem najal. A nejmenuješ se Vojtěch Neoral, ale — počkej! Lebeda! slyšíš? Lebeda z Bohdanče, loni tu nějaký takový Lebeda pracoval.“ Starý Klenovec mluvil teď velmi rozvážně, na všechno pamatoval. „Nahoře na stráni pod bukem je dřevěná bouda, loni když káceli les, hajný ji postavil, je pevná, čistá, mechem vystlaná, tam budeš bydlet. K nám do myslivny nechoď, aby se nevzbudilo podezření!“

Zabafal, odplivl. „No, Bůh s tebou! Jak bude dál, nevím. Chleba ti přinesu každý den, teta na tebe nezapomene. Má zlaté srdce, moje Lojzička! Povídám —“ a starci zasvítily oči, — „povídám, ani nevíš, jak je hodná. Pán bůh sám mi ji dal! je to mé štěstí ve stáří tahle ta tvoje teta!“

Nějací venkovani přešli cestou dole pod strání. Pozdravovali zdaleka pana revírníka. „Vidíš, lidé!“ napomínal strýc, „před lidmi měj se na pozoru. A nezmať se, neříkej mi nikdy ‚strýčku‘!“ Hlasitě, aby ti tam dole slyšeli, nežli zajdou opět do lesa, rozkřikl se: „Tedy do práce, Lebedo! Jak jsem pravil, máš třicet krejcarů denně, žejdlík kořalky a bochník chleba na týden. Ale ať se činíš! ať vidím, co dovedeš!“ Otočil se na podpatku, zapálil si vyhaslou dýmku, a vracel se opět cestou, kudy Vojtěcha přivedl.

Mladý hoch mlčky dal se do práce. Opravdu s chutí a s radostí, bylo tu tak volno v samotě! Jen straky přeletovaly, pokřikovaly, jen veverka vyplašená vyskočila na pahýl, jenom čmeláci ospalí a napolo ztuhlí bzučeli na posledních podzimních květech. Byl tichý říjnový den, pavučiny po trávě se třpytily ve sluneční záři. Vzduch jasný, průzračný daleko, přes lesy bylo vidět vzdálené pohoří s bílými vesničkami na svahu. Chvílemi zadychl větřík svěží a mrazivý, roztřásla se povadlá tráva, zašelestilo suché lupení, vysoké divizny se zakývaly.

Vojtěch odhodil kabát zahřát prací, kopal, kořeny přesekával, pařezy vyvracel. Necítil únavy. A na matku vzpomínal, na Madlenku, — jistě vzpomínají také obě. Vzpomínky přeletují odtud k nim, od nich k němu, tak jako stříbrná vlákna babího léta po větru lehounko se vznášejí nad pasekou. — —

Podivil se, když zapadalo slunce a v lesích šeřilo se. Jak rychle uběhl mu den! Vyšel na stráň, nalezl nahoře pod bukem starou boudu, opravdu dobře stavěnou z borových tyčí propletených suchou chvojí. Chránila před větrem i zimou, vystlána byla mechem a suchou travou, šalvějí to tam vonělo. Docela ohniště v boudě bylo, mohl si oheň rozdělat, ohřát se. Dnes mínil, že není třeba, po teplém dni byl i večer dosti vlažný. Povečeřel, nalezl po sluchu nedaleko bublající pramen, napil se. A to již šero houstlo, mha ploužila se po zemi, za lesem měsíc veliký, červený vycházel. Ticho všady, dokola daleko němé ticho, ani lístek se nehnul.

Beze zvuku zakroužil kolem netopýr. Vojtěch nakloniv ve dveřích hlavu vystoupil pod přístřešek. Ulehl na mech, pokřižoval se před spaním. Skoro omamně tu voněla šalvěj. V koutě kdesi lehounce zapištěla myška. Usmál se: „Hle, nejsem tu sám!“ a sotva domyslil, usnul.

Probudil ho sen — zdálo se mu, že utíká, karabinu zahodil. A za ním běží vojáci. Vousatý strážmistr zlořečí a hromuje, šavlí řinčí. „Stůj! stůj!“ Trubka zaječela – trubač Absolon z Týnice troubí alarm.

Vojtěch vyskočil, probudil se, protřel oči — v uších mu zní. Naslouchá. Ticho, ani hnutí. Vyšel z boudy. Ještě šero, mha po pasece, po lesích jako závoj, ale na východě už se nebe jasní. V trávě, po ostružinách bělá se jinovatka, chladno je. Otřásl se hoch. Ještě mu v uších zní alarm. Vzal motyku a lopatu a šel po své práci, kopal a hrabal. Mlha se zvedla, rozplývala se v lehounké obláčky, které uvázly na černých lesích. Podzimní slunko rozhřívalo jinovatku, probouzelo zkřehlé čmeláky na bodláčí. Vojtěch kopal a hrabal, kořeny vytrhoval. Pot mu vyrážel na čele. Podařilo se mu vyvrátit ohromný pařez, po stráni dolů jej svrhnout. Pak opřen o motyku odpočíval, rukávem otřel čelo a zhluboka oddychoval. Několik černých ostružin utrhl, ochutnal. Hlad měl. Podíval se ve stranu, kde byla asi myslivna za lesem. Strýc by už mohl přijít. Vojtěch neměl ani drobeček chleba, marně prohlížel kapsy. Aby na hlad zapomněl, dal se opět do práce. Marně! hlad se nedal utlumit, ozýval se stále, neodbytně. Ostružinami nemožno se nasytit.

Najednou smích se ozval za ním, veselý, zvonivý. Ohlédl se překvapen. Tetička Lujza tu stála trochu níže pod strání na pěšině, kývala naň. Měla červený šáteček na hlavě do čela pošinutý, pod ním svítily čtveračivě kočičí její oči. Rukou maličko nazvedla strakatou sukýnku, aby rosou si ji nepomáčela. A střevíčky měla s postříbřenými přezkami. Sluněčko ji se strany ozářilo, jak tam na výsluní stála, leskly se perleťové knoflíčky těsného kabátku na vzedmutých ňadrech.

„Pojď ke mně, chasníčku!“ volala rozpustile, „já k tobě nemohu, zarousala bych si střevíce ve trávě. Pojď, snídaní ti nesu!“ Zahodil motyku a rozběhl se k tetičce rozradován, zarděn. „Nu, nu — hlad máš, viď?“ smála se, „vezmi! nezapomněla jsem na tebe. Strýc odešel po ránu do dvora, vzkázali proň, neodkladná nějaká práce je tam — nevím, o pytlácích něco posel mluvil. A já nezapomněla, že čekáš na snídaní, zde v mošně ti nesu chleba i máslo i kousek uzeniny!“

Vojtěch vzal mošnu a políbil tetičce ruku.

„Jdi! nech být!“ bránila se na oko. „Hlad máš, viď? sedni a jez, chasníčku!“

Poslechl, usedl vedle pěšiny do trávy, hltavě jedl kousaje zdravými zuby chrupající kůrku a nedal ani drobečku na zem upadnout. Ani očí nezvedl od jídla. Tetička posadila se proti němu na pařez, svrchní sukničku opatrně vyhrnula, bílou spodničku kolem lýtek shrnula stydlavě jako děvčátko nevinné. Pohlédla, zdali Vojtěch se dívá, vidí-li červené punčošky. Nedíval se. Střevíčkem podupávala. Pozorovala, jak hltavě jí a zasmála se mu.

„Chutná ti? Tady tráví v lesích. A pěkně je tu, viď? hezké místečko, tahle paseka. Nikdo sem nepřijde, na houby už lidé nechodí, ani děti na jahody, ani staré babky na dříví. Všechno je teď v panské práci na brambořišti u dvora. Jak se ti spalo v boudě tam na stráni pod bukem?“ Smála se a šelmovství hrálo jí v očích i v důlkách na tvářích.

„Dobře, tetičko!“ odpověděl sbíraje opatrně drobeček, který z krajíce mu upadl. „Je tam nastláno měkkého mechu a voní tam mateřídouška a šalvěj.“

„Ještě voní?“ do rtů se tetička kousla, aby se nerozchechtala. Pak se zeptala docela lhostejně: „Nešel tu dnes po ránu pan Leopold?“

„Pan Leopold?“ udiven Vojtěch vyvalil oči.

„Ah, tak! ty ho neznáš — pana Leopolda. Víš, ze dvora je, z kanceláře mladý pán. Co se tak na mne díváš, hloupý! Sloužila jsem přece ještě před rokem ve dvoře, znám je tam všechny, od pana direktora až ke starému Petržilkovi, písaři!“ Pohodila mrzutě hlavou. „To přece není pranic zlého!“

Vojtěch sklopil oči. Jedl — teď ne už z hladu, — krájel chleba a kousal, jen aby nemusel na tetičku se podívat. Tušila to a zasmála se mu: „Nesněz všechno! nech si přece také k obědu a k večeři. Nikdo ti dnes už nic nepřinese, až zase zítra ráno přijdu.“ Poslechl, rozpačitě zavřel svůj nůž, chleba schoval do mošny. „Tak, šetři, hošíčku šetři!“ Teta podepřela lokty o kolena, růžovou bradu do dlaní a dívala se naň čtveračivě. „Šetři se vším — i s láskou. Proč pak se červenáš? Pověz, jaká je ta tvoje milá? Ta — Madlenka jí říkají?“

„Co si zase teta vzpomněla?“ myslil si Vojtěch a durdil se v duchu.

„Má vlasy černé? nebo plavé? kaštanové? jaké oči? Myslím si, že je to takové hodné modrooké děvčátko, jak na vesnicích bývají, takové stydlavé, nezkušené. Nevím proč, ale myslím si to.“ Naklonila se, vztáhla ruku — byla blízko, že dosáhla k němu — vzala jej za bradu. „Podívej se přece na mne! pořád jen oči klopíš. Tedy co Madlenka? mám pravdu? je taková? stydlavá, nezkušená? A pověz, jak jste se milovali? Kde jste se scházeli? na louce o senách v kupě, viď? a ve žních v mandeli na poli, v zimě ve stáji — vždyť já vím! A přeju každému!“ Vzdychla. „Co na světě člověk má, než trochu toho

milování!" A smála se opět. „Víš-li, že jsi hezký hoch? Zdali pak líbala tě tvá Madlenka hodně? A ty? neměl jsi na vojně jinou? Co?"

„Ne, neměl!" tiše odpověděl Vojtěch, bylo mu, jako by jej tetička zpovídala. Vstal chystaje se vzít opět motyku a dát se do práce. Pohrozila mu.

„Nelži! vy mužští lžete všichni, já vím. Jedné přísaháte a za deseti se ohlížíte. A jak to bylo s tou vartou? No, mlč, pro maminku ne, ale za tou — Madlenkou jsi se rozběhl. Víš, hochu —" vstala tetička také, ruce sepiala za hlavou a protáhla se lenivě. „Víš—" dívala se někam za lesy, „abych viděla, koho miluji, přes oheň a přes vodu bych šla — jen vidět jej, jen obejmout — Jak hloupě se díváš!" Zasmála se trochu nahořkle. „Můj starý dnes v noci nemohl usnout, pořád jen: Co s tím klukem? co s ním uděláme? co z něho bude? Jakou hloupost provedl. A já mu povídala, že kdybych měla někoho ráda, jako ty tu Madlenku — Ah, ty! nežeň se tak do práce, neuteče ti! Vida ho! jakou sílu máš!" Smála se tetička.

Vojtěch už kopal.

„Tedy mošnu s chlebem si tady nech. Zítra ti pošlu nový krajíc, i polévku ti uvařím, pošlu po strýčkovi. Nebo přijdu sama. Doma mne nic netěší. Odejde-li můj starý, je pusto v myslivně, jenom psi jsou tam. Co mám dělat? Ve dvoře bylo líp, tam bývalo veselo, a zvykla jsem jinému životu. Na piano jsem hrávala, knihy čítala — divíš se? A páni se za mnou ohlíželi, kde jsem se mihla. Sám pan direktor taky a starý Petržilka, písař taky. Paruku má rezavou a šedivé kníry, — když mne potkal, štípl mne do ramena a říkal: „Kočičko!" Tetička vzdychla. „Už je všechno to tam! Přemluvili mne, abych si vzala Klenovce, revírníka. Taky se za mnou ohlížel, kde mohl mi nadbíhal a lichotil, — povídám, tihle staří kocouři jsou nejhorší. Hospodyni potřeboval v myslivně. A hned naše milostivá paní direktorová: Lujs, vezmi si ho! Lujs, budeš se mít dobře, Lujs! Svatbu mi vystrojila. Já vím, chtěla mne mít z domu, bála se o pana direktora. A direktor je plešatý dědek, ošklivý, s vyvalenýma očima jako žába. Myslela jsem si: však z myslivny není daleko do dvora, sotva půl hodinky, zasteskne-li se mi, doběhnu tam, pobavím se ve dvoře. Není tam jen starý direktor s Petržilkou, jsou tam také mladí páni v kanceláři. Hezcí a veselí. Myslila jsem si: vezmu si vdovce revírníka, ať! z těch mladých pánů nikdo si nevezme chudé děvče. Však budu paní v myslivně! dobře mi bude! a do dvora mezi lidi ze samoty přece někdy se podívám!" Zamlčela se na chvilku štěbetalka. „Jenže starý do dvora mne pustit nechce. Zakázal mi tam chodit. A tak tedy chodím po lesích smutná, když není muž doma, uteku. Ale ty neposloucháš? — S Bohem! na shledanou!" řekla tetička už na kvap.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Polský tisk o Češích.

V Lešně v Poznaňsku vycházející deník polský „Kraj" zavedl letos novinku, měsíční přílohy s názvem „Slovanský přehled ‚Kraje'". Příloha k poslednímu číslu lednovému věnována je celá Čechům; má na 30 drobných i větších statí, věnovaných soudobým poměrům národnostním, politickým i kulturním v Čechách, částečně i na Moravě a ve Slezsku. Rozsáhlou přílohu, jejíž obsah by vyplnil vlastně objemnou brožuru 5—6archovou, redigoval náš krajan prof. V. Dresler, žijící nyní v Berlíně, a redakce v úvodní poznámce ještě se omlouvá, že nebylo možno použíti všeho materiálu, a zejména Morava že byla v tomto souboru macešsky odbyta. Slibuje tudíž přinésti po zvláštních číslech chorvatském, ruském, ukrajinském, srbském a slovenském ještě jedno, druhé zvláštní číslo české.

„České číslo", jež máme před sebou, je hodně a většinou i dobře, spolehlivě informační. Začíná „Krátkou lekcí z geografie Čech", pokračuje výkladem historického pojmu „Zemí koruny České", má informační stať o českých politických stranách, o vývoji slovanské myšlenky v zemích českých, o hlavních směrech české literatury, o soudobém umění výtvarném, o hudbě, přináší i statistiku českého tisku, denního i venkovského, zvláštní stať, vřele psanou, věnuje českým polonofilům, velmi uznale oceňuje české školství („nejdokonaleji rozvinuté ze všech národů slovanských, až na školství vysoké, které bylo v Rakousku vždycky otázkou ryze politickou . . ."), hospodářský význam českého rolnictva, obsahuje i trochu dat o českém průmyslu, obchodě a komunikacích,

o hnutí dělnickém, ba nezapomíná ani ideálné české organisace sokolské a turistického ruchu českého.

Nás tu především zajímají stati věnované českému písemnictví, staršímu i současnému, i ostatním informacím z oborů kulturní, osvětové činnosti české. V dějinách českého písemnictví, „nejstaršího ze všech literatur slovanských“, spatřuje (nepodepsaný) autor článku „O hlavních směrech v literatuře české“ tři kulminační body rozvojové: století čtrnácté, šestnácté a devatenácté. V písemnictví století devatenáctého stopuje autor všecky ony hlavní směry, které se i v jiných literaturách evropských za sebou vystřídaly: klasicismus, romantismus, realismus, dekadence se symbolismem, psychologismus, novoromantismus jakož i novorealismus. Tomuto hlavnímu článku přičleněno několik drobnějších statí speciálních; tak o „České moderně literární“, kde konstatováno, že dekadentismus v české moderně přestal již hráti roli, že heslo „umění pro umění“ zaměněno bylo heslem „umění pro život“, že zvlášť v poslední době v české poesii převahu mají motivy nejaktuálnější, že český poeta z věštce a proroka stává se namnoze bojovníkem, propagátorem a činitelem všenárodním. Následují stati o „Soudobé české povídce“, o „Podílu žen v literárních snahách českých“, o „Zásluhách kněží o české obrození“.

Spousta literárních jmen, jimiž doprovozeny a vyplněny tyto informační kapitoly, je snad až přílišná pro polské čtenáře, jimž jména samotná málo mohou pověděti, když nelze je všude doprovoditi aspoň stručnými karakteristikami a bibliografickými údaji. Ale celkem jsou ty informace, jak již nahoře pověděno, většinou správné a spolehlivé, se snahou o nestrannost a úplnost. Zásluhou redaktora Čecha jest i většinou bezvadná transkripce českých jmen, vzácnost ve slovanské publicistice! Že tu a tam uklouzl malý omyl či vloudilo se nedopatření, nutno omluviti snahou o zhuštění obsahové či přehlédnutím. Tak leckdo by as nesouhlasil věcně, je-li řaděn do poetického tábora školy Vrchlického vedle B. Kaminského, Ant. Klášterského, Jar. Kvapila, Aug. Mužíka, E. Čenkova a j. i Lud. Lošťák, mezi psychologické novelisty K. Sezimu, F. Šrámka a F. Langra i Q. M. Vyskočil; ve zvláštní stati, věnované kněžím-spisovatelům, populární Boh. Brodský povýšen na probošta, což by mu zajisté bylo jen přáti, ale chybou je, oceňován-li tu (podle chyb starších příruček) Frant. Doucha pouze jako spisovatel pro mládež, a ještě horší, možno-li řaditi mezi kněze katolické, zasloužilé o české obrození — K. Dostála-Lutinova!

Oproti podrobným informacím literárním příliš stručně odbyty jsou stati, věnované českému malířství (od Josefa Mánesa), a hudbě (od Bedř. Smetany). O L. Maroldovi podivným omylem se tu tvrdí, že „často a se zálibou se vrací k motivům historickým“. Oba článečky vůbec prozrazují, že autoři jejich (nepodepsaní) jen narychlo sestavují povrchní odhady z druhé, či třetí ruky. Tak v článku o hudbě vedle uznalých vět o Smetanovi, Dvořákovi a Fibichovi, vedle pouhé zmínky o Foersterovi, Vít. Novákovi, J. Sukovi a O. Odstrčilovi [„mistru psychologického dramatu hudebního a zároveň komické opery“(?)] se praví paušálně: „Z jiných novodobých skladatelů zasluhují pozornosti ještě Blodek, Kovařovic, Nešvera, Lošťák a j.“

Podrobnou a pečlivě roztříděnou znalostí látky příjemně se odlišuje od těchto povrchních informací nahoře již zmíněný článek „Z obozu polonofilów w Czechach“ (Z tábora českých polonofilů). Vzpomíná již starého Friče, A. Staška, K. Světlé, pak Bol. Jablonského a Václ. Štulce, zvlášť vřele ovšem nezapomenutelného Polákům Edv. Jelínka, po něm Ad. Černého a Fr. Hovorky, plzeňského prof. Hory a řady výborných českých překladatelů z polských básníků, především El. Krásnohorské, Frant. Kvapila, a všech ostatních. Zvláštní stať na článek onen navazující po pravdě připomíná Polákům: „Co všecko z polštiny přeloženo do češtiny“ — a dovozuje: „snad všecko, či aspoň skoro všecko, co má cenu a je důležito. Daleko, neporovnatelně víc, než je tomu naopak.“ A uvádí valný sloupec jmen básníků, romanopisců, novelistův i dramatiků polských, zastoupených v české literatuře překladové, zatím co bibliografie českých překladů do polštiny (na jiném místě uvedená — arci sotva úplná!) je věru víc než chudá. A autor (opět nepodepsaný) praví v závěru: „Překladů polských v české literatuře možno odhadovati na tisíce. Zajímavá by byla úplná jejich bibliografie — bohužel jí není doposud. Po té stránce Poláci daleko tolik neučinili pro literaturu českou, což nejednou loyálně uznali nejčelnější polští literáti, kritikové i publicisté. A nemělo by se na to se strany polské nikdy zapomínati, neboť . . . z překladů nejlíp možno čerpati informace o národě, z jehož písemnictví překládáno; vždyť duch, ideje i snažení národa, ba všecek jeho karakter nejlíp vyniknou z každého lepšího přetlumočení.“

vč.

TÝDEN.

** Sedmdesáté narozeniny Karla Klostermanna, našeho milovaného „básníka Šumavy", připadají na příští pátek 15. února. Český národ si při nich vzpomene svého romanciera tím radostněji, že právě přede dvěma lety měl vážnou příležitost zachvěti se o jeho zdraví nebezpečně ohrožené. Svěží a zdráv dospívá však dnes Karel Klostermann svého jubilejního svátku a s perem v ruce vítá sedmdesátku, která se mu ani v nejmenší míře nestává mezníkem — spíš jenom drobnou, náhodnou staničkou životní pouti, s níž může pohlédnouti v minulost na vykonanou práci. A je to práce úctyhodná, veliká.

Je mnohostranná svým uměleckým i výchovným významem, je však velmi rozsáhlá i svým počtem, přes to, že vlastním spisovatelem Klostermann je teprve od svého 43. roku. V nejútlejším mládí srostl se svojí Šumavou, kterou nepřestával navštěvovati při každé příležitosti prázdnin i svátků; v jejích čarovných lesích trávíval dni i noci na samotách, u dřevorubců, u stád s pasáky, v horských chatrčích mysliveckých, u milířů a drobných stěhovavých skláren. Vášeň lesů, hlubokých hvozdů, třasavisk, jezer a strání jej udolávala, lákajíc v říši šumavských tajemství, jejichž poesii pak zaklel do svých románů a povídek. Až se bude kdys umělecky analysovati hlavní význam autorův, jistě v něm převládne tato básnická stránka uchvacující náladovosti, jíž stal se Klostermann jaksi bezděčným navazatelem na šumavskou poesii Stifterovskou, o půlstoletí starší.*) Ale byla-li šumavská poesie Adalbertu Stiftrovi mrtvým účelem a posláním soběstačným, stala se Klostermannovi mohutným, skvěle výmluvným rámcem, do něhož uměl vkládati živé děje velice ušlechtilých a podmanivých tendencí, často i dramatického vichru. „V ráji šumavském", „Skláři", „Ze světa lesních samot" — trojice prvních šumavských románů Klostermannových — dále i knihy novel a obrazů „V srdci šumavských hvozdů" a „Pošumavské rhapsodie" (abychom volili názvy jen knih nejtypičtějších): všecky stávají se zároveň s náladovou a mocnou stafáží lesů i nositelkami idcí, tu mravních, tu kulturních, tu společenských nebo hospodářských. Milujte rodnou půdu, neodcizujte se svým lesům, svým rázovitým zvyklostem, svému celému ovzduší rodem i tradicemi zpečetěnému! — tak volají děje těch knih. Neodcizujte se jim, neboť zmámí-li vás od nich mamon, vášeň, touha po „lepším" a pohrdnete-li jimi, stihne vás za to trest buď přímo nebo v generaci už nejbližší! Toť oblíbená Klostermannova devisa různě obměňovaná, do mnoha a mnoha faset přibrušovaná a do mnoha odstínů laděná. Prostota a poctivost povahy, láska k půdě, bratrský cit lidský, evangelická jednoduchost přirozeného nazírání rozumu i srdce — toť ideové poslání Klostermannovo, za něž se bije i v románech mimošumavských, tu čerpaných z ovzduší velkoměstské Paříže („Ve světlech i stínech Babelu"), tu z vírů vídeňských („Za štěstím"), tu z ovzduší Prahy před čtvrtstoletím („Suplent"). Neboť velké město a venkovské městečko české (nejraději z jižních nebo jihozápadních Čech) je v řadě Klostermannových prací rovněž bohatě zastoupeno, ač nikdy nedovedlo poskytnouti našemu básníkovi palety stejně svěží a poeticky rozkochané, jaké mu poskytovala Šumava nebo rybničnatý kraj blatský („Mlhy na Blatech"). Šumava, která se stala milenkou básníkova dětství a jeho celého mládí, stala se nejvýraznějším osudem i jeho poslání uměleckého. Ona se nám v mysli vynořuje při pouhém vyslovení Klostermannova jména — a postavili-li kdysi hornorakouští Němci nad Plöckenstejnským jezerem štíhlý obelisk svému Adalbertu Stifterovi, měli bychom my Češi jednou postaviti obrovský pomník Klostermannovi — a to do samého srdce bývalé slavné Šumavy, někam do hlubokých hvozdů okresu hartmanického, kašpersko-horského nebo vimperského. Především ovšem pomník do svých srdcí . . . *S.*

*) Když zemřel německý „básník Šumavy" Adalbert Stifter, bylo našemu Klostermannovi právě dvacet let.

*

* IV. třída České Akademie pro vědy, slovesnost a umění v Praze rozepisuje tyto ceny:

1. Tři výroční ceny (2000 K, 800 K a 500 K) pro literaturu, hudbu a výtvarné umění, za díla r. 1917 vydaná neb provedená.

2. Tři ceny z fondu dvor. rady Matěje ryt. Havelky, jeho choti Růženy a vnuka Karla ryt. Pippicha-Havelky, 1200 K poměrně nejlepšímu českému veršovanému dílu epickému, 600 K sbírce poesie epické menšího slohu, neb vůbec sbírce poesie lyricko-epické nebo lyrické, 600 K na krásnou prósu z posledních dvou let. Lhůta podací těchto šesti cen do 31. května.

3. Cena 1600 K z fondu JUDra Jana Kaňky za hotové dílo literární, básnické nebo románové. Lhůta podací do 1. května.

Mimo to udělí se tři stipendia studijní neb cestovní v oboru literárním, hudebním a výtvarném, po 400 K. Lhůta do 30. dubna.

Lhůta podací pro podpory na určitá, přesně vyznačená díla trvá v letním období do 30. dubna, v zimním do 30. září. ?

*

* Ve Lvově zemřel 14. ledna znamenitý učenec polský a historik dr. Wojciech

Kętrzyński, ředitel Národního ústavu hrabat Ossolińských. (Je to týž ústav, sbírky obrazové i vzácná knihovna, také rukopisná, o němž se svého času [na podzim 1914] rozkřiklo po celém světě, že Rusové při okupaci Lvova všecko pobrali a odvlekli do Ruska. Později se ukázalo, že nic takového se nestalo, že za okupace ruské museum Ossolińských zůstalo vůbec netknuto. Teprve později, za tuhé vojenské správy spojenecké ve Lvově, po opětném jeho obsazení vojsky rakousko-německými, došlo tam k jakýmsi nepořádkům, jak už za vojny bývá...) — Zesnulý W. Kętrzyński, rodák z Východních Prus, byl bezmála osmdesátník. R. 1863 zúčastnil se činně povstání polského, byl nějakou dobu vězněn, pak věnoval se studiu historie a literatury polské. Od let sedmdesátých trvale usídlený ve Lvově, člen krakovské Akademie, vydal řadu vědeckých prací a studií z oboru dějin slovanských a polských v Prusích, Pomořanech, o činnosti křižáckých řádů německých v krajích dříve slovanských. Velmi ceněn je jako spolehlivý a bohatý pramen jeho katalog rukopisův ústavu Ossolińských. *vč.*

*

* V „Poil et Plume" uvádí se řada francouzských spisovatelů, kteří byli zároveň malíři, a kritika odhaduje, jaký podíl v jejich tvorbě literární připadá malbě. V seznamu zastoupení zemřelí i živí, domácí i cizí. Z Němců uvádí se Goethe, jenž výborně kreslil krajiny a dovedl je podbarvovati. Také Friedrich Schiller kreslil a j. Z Rusů kreslil Puškin, jehož perokresba dekabristů odsouzených k oprátce dlouho nesměla býti vystavena, ani do seznamu pojata v literárním museu petrohradském. Lermontov má hojně svých obrázků perem v Lermontovském museu, tak krajinu „Přechod přes Sulak r. 1840", kresbu uhlem „Sosna" atd. Kreslili a malovali Gončarov, Gogol, Ševčenko a j. Z Poláků kresličem byl Mickiewicz, z Francouzů přísný Lamartine. Morganovo museum chová měkké pastely Theophila Gautiera, jenž prý litoval, že vzdal se štětce, nakažen příkladem Victora Huga, jehož fantastické kresby trosek, zřícenin všeho druhu, hradů, klášterů vyjímají prý se zajímavě. Musset, Merimée, Baudelaire, Goncourtové byli malíři a vykazuje se řada jejich genrů, krajin, podobizen a karikatur. Edmond de Goncourt namaloval zdařile podobiznu svého bratra Julesa tak, že pokládá se za nejlepší. Jest tu řada nynějších básníků a spisovatelů, kteří vesměs jsou „básníky zraku i sluchu". Podotýká se, že obrázky spisovatelů nebývají předměty výstav, ale jsou doklady osobnosti pro literární musea, a těch dokladů že nelze přehlížeti.

Mezi českými spisovateli mohla by se citovati také řada těch, kteří byli nebo jsou „básníky zraku i sluchu", kreslili, malovali, nebo kreslí a malují. Máme příklady ze spisovatelů žijících. Alois Jirásek jest dobrý malíř a sám přiznává se ve svých vzpomínkách: „Barvy byly mou vášní," a uvádí, jak a co maloval a tvořil štětcem („Z mých pamětí", str. 153—157). Neprozrazuji tajemství, řeknu li, že malířem jest také F. X. Svoboda, jehož olejku jsem spatřil. Arciže jest řada i těch, kteří jsou malíři a spisují, jako na př. L. Kubaa j.

K. V. H.

*

* Japonsko oslavilo padesátou ročnici vpádu svého umění do Evropy, která sice znala čínské umění, ale zůstávala chladnou vůči němu, nenadchla se pro Čínu tak, jako pro Nipon. Evropa obeznámila se po prvé s japonským uměním na světové výstavě v Paříži r. 1867. Japonci tehdy představili se světu se svou původní, výrazně národní kulturou. Vystavovali malby, akvarely, řezby ze dřeva, z kosti slonové, porculánové a bronzové vásy, vyšívky hedvábné a vzorky pro Evropu podivuhodné krásy. Tehdy stonalo evropské umění, hledajíc nové směry, a tu objevilo se umění japonské. Evropa byla s počátku udivena, překvapena, poté vybuchlo nadšení požárem pro „žaponerie". Co oslnilo starou Evropu, byl výraz národního ducha. V Paříži založeno hned museum japonské a objevil se i časopis „Le Japon artiste" v jazyce francouzském a anglickém. Spekulanti v Paříži, v Londýně a ve Vídni jali se padělávati „pravé japonské" věci a věcičky. Japonsko dobylo uměním vzdělaný svět.

—O—

*

Plaťte a děkujte! Regent valdštejnský Václav Králík z Brocné píše 22. února 1651 do Turnova: Jménem a na místě J. Exc. purkmistru a pánům poroučím, aby mezi spolusousedy své beze vší repliky štik 2 džbery a kaprů 10 džberů rozdělili a pro takové ryby jistotně a konečně v neděli příští na noc fůry do Charvatec vypravili. Povinni budou takové ryby (an je cizí lidé vejšeji hotovými penězi platí) totiž džber štik po 6 zl. rýn. a džber kaprů po 4 zl., při sv. Jiří ½ a při sv. Havle vše nejprve příštích, ½ do důchodu dobrovického zaplatiti. Podžberné vedle obyčeje od každého džberu i s vejnosným po 20 kr. ať vyslaní pro ty ryby s sebou vezmou. — A poněvadž veliká zápověď jest, aby lidé žádného masa přes celý půst nejedli, mohou takové ryby spolusousedé vaši vděčně přijíti. *Šimák.*

(Arch. turn. I. E. 43.)

V Praze, dne 14. února 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

BELLETRISTICKÝ TÝDENNÍK

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Již jsem rozvážil, jenom mohu-li tím posloužit —"

„Ach, Bože, pane účetní, to by bylo příliš velké dobrodiní, čím bychom si toho byli zasloužili — takový krásný byt —"

„Mne onen úplně uspokojuje, jsem svoboden."

„Ale kdybyste se oženil!" usmál se ředitel.

Slavík jen mávl rukou.

„Ach, to zaplať Pánbůh, a kdyby se pan účetní oženil, šli bychom hned!"

„Těší mne, že jsem vám mohl učiniti radost!"

„Tati, slyšíš, tati, můžeme zůstat tady!" nahnuvši se k manželu, radostně mu oznamovala.

„Jaja — jaja —" Hlava se rozkývala a rty se jednostranně zkřivily.

Hosté se loučili.

„Hab die Ehre — Kompliment —" hlučně jako do lesů volal chorý. Stařena cupala za nimi až ke schodům a stále děkovala.

„Nevím, nebude-li vás to mrzet!" před domem pravil správec. „Byli bychom vás tu měli rádi! Tam je to malé a mnohem studenější!"

„Stačí — stačí — člověku je smutno podívat se na ně — jsem rád!" a šli opět do kanceláře. —

Třetího dne přinesl listonoš Klabusay, krátký hrdina s šedými ‚císařskými' vousy, Slavíkovi aviso, a účetní ještě téhož dne odjel s Kalvachem na nádraží.

Vrátný Marvánek se ženou, domovnicí v továrníkově ville, pomohli a za málo dní byl účetní dokonale usídlen: z bývalé kuchyně učinil si pracovnu, z pokoje ložnici.

IX.

Země byla mírně zasněžena, nad zbělenými, mlčícími lesy plazily se mlhy, nebe bylo šedivé, po odpoledním slunci ani památky a vzduch čišel mrazivě.

Ke korytenskému baráku, z něhož se už Maulvincovi vystěhovali na podruží, rachotil nevelký vůz s košatinami, s huňatým, rezavým koníkem u oje.

Vedle sedláčka, oděného běložlutým kožíškem s květy na zádech, kráčel Lojzl, maje na hlavě huňačku s podvázanýma ušima, na rukou palcové rukavice, nohavice do rezavých holínek. Za vozem šla nová žena jeho, zabalená do podvázaného salupu, a za provaz táhla kozu bílou, černohřbetou, černobradou. Stěhovali se do svého . . .

U cesty k domku zastavili a Lojzl s Máry kráčeli napřed. Udělav na domovní dveře kříž, řekl: „Tak teda s Pánembohem!" a otevřel.

S kozou vešli do síně a vedle almárky rovnou do chlívka.

„Tak, hopasino, tady teď budeš mít doma!" a Lojzl zašklíbiv se, poplácal ji po čele.

V chlívku bylo vše pro zvíře již zchystáno: na povalové půdě nastláno slámy, v žlábku nasypáno sena.

‚A teď žer, vymerzla jsi pěkně, tady budeš míť teplo; večír ti nějaké pití přineseme."

Uvázal kozu a vyšel.

Žena stála už v sedničce a obhlížela. Malované obrázky visely na stěně, v rohu mezi tmavými rohatinkami, se zastrčenými květovanými talíři, dřevěný kříž; dole před lavicemi stál stůl, přede dvěma

průčelními okny ševcovská dílna, polička a Lojzlova postel byly u stěny k záspi, bílá lavička u kachlových kamen, almara v levo od nich. Kačenčinu postel složil na půdě.

„No tak, dobře?“ zasmál se na ženu a spustil hodiny u kamen.

„Dobře. Tuhle k almaře dáme mou postel, tam do rohu truhlu,“ odvětila, stále ještě zkoumajíc.

Potom Lojzl vyletěl, aby se sedláčkem složili. Nastěhovali truhlu, novou měkkou postel i uzel ženiných peřin, nůši s drobným harampátím.

„Ale promerzli jsme,“ pravila Máry vyplácejíc sedláčkovi ujednané peníze, „sedněte si u nás trochu — Lojzo, zatop honem — uvařím kápku bryndy.“

„A to pěkně děkuju,“ smál se strejček, „musím hleděť, abych byl zas doma, šťamfalec chleba mám ještě v kapse.“

„Ale zahřejete se! Uchystal's trochu mlíka?“

Lojzl přinesl ze síně přikrytý hrnec.

„Povídám: pěkně děkuju, musím jeť. Máte pěknej baráček, Pánbůh dej, aby v něm bylo dobrý a spokojený živobytí!“

„Ani jste si u nás nesedl!“

„I však já se nasedím — vlezu na vůz a budu seděť až domů.“

Máry, přistavivši hrnec vody na plotnu, vyšla za nimi.

„Tu má koza chlívek — nahoře je půdička se senem, slamou, plevami a tak se vším; skoupil jsem to, naše bude až po jaru,“ vykládal Lojzl.

„Tuhle je náš palouk, tam kousek pole!“ hlásala Máry.

„Stodůlku máme, dřevník —“

„Povídám, pěkný místo, a cože stálo?“

„Osm stojek jsem dala!“

„To jste dobře koupili a mějte se tu hezky!“ a str jček se odkejklal.

Hleděli za ním. Uložil pytel s ovsem, otočil celý povoz a vylezl na vůz. Ještě jednou jim pokynul a již vůz hrčel po silnici. Oba utíkali do tepla; Máry postavila se ke kamnům, Lojzl mna rukama, pobíhal.

„Shoď ten burnus!“ broukla. „Máš kafe? Dej to sem!“

Honem vyndal kornouty s kávou i s cukrem.

Nasypala kávy na dlaň. „Umeleš ji?“

„Umelu, umelu!“ a v minutce v mlejnku zachroupalo.

„To nádobí abys zatím rozestavil dolů do police!“

Když byl s tím hotov, ruce strčil do kapes nohavic a zálibně se rozhlížel. „Tak tady budeš míť doma a budeme hospodařiť!“ a zasmál se na ni.

„Jen aby se mi tu nestejskalo! Ticho je tu jako v hrobě a oknem živý duše neuvidím. To u nás bylo porád nač se dívať.“

„Vždyť tady taky, jen počkej, až půjdou z bělidla, v neděli do kostela a porád se někdo trousí. A mně za celej čas málokdy napadne podívať se oknem.“

„Jaká je ta v domku za náma?“

„Finktony? Ó hodná, už stará, ti si hledí jen svého. Kačenka ji vžpycky chválila — dávala si k ní někdy nějakej ten hadr —“

„Já že, když jsme přijeli, stála v okně. Snad si myslila, že jsem mnoho nepřivezla; to ona neví, že bych si toho mohla pořídiť! Je s ní nějaká rozprávka?“

„Hodná je — hodná — Kačenka —“

„Aby ses podíval ke koze, co dělá, zatím to sleju.“

Když se vrátil, oznamoval: „Už si hoví jako doma!“

Máry seděla za stolem u hliněného hrnka; na něj také čekal.

Usedl, z přivezeného bochníka ukrojil krajíc a drobil.

„To to chutná po tom vejmrazku!“ libovala si. Labužně vybírala sousta a jen jí v ústech mlaštělo.

Když se najedli, pravila: „To v té jarmaře dej všecko do zadu, abych měla v předu místa. Nevím, vejde-li se mi to, snad bude to zadní muset na půdu, mám toho hromadu a pěkné, já jsem vždycky na sebe deržela. Paní v Hiršberku mi říkala: „Marie, es ist wunderbar, wie dir alles passt, mit jeder Haustochter könntest du geh'n!“

Vybírala šaty z truhly, protřásala, zálibně ukazovala. Lojzl s úsměvem přihlížel.

„To's do kostela nosila,“ pravil tázavě.

„Pane, my do kostela neměli kdy, bejvalo nejvíc práce — odpoledne po městě jsem v tom s kamarádkami chodila. Je to velké město, tam se lidé jináč strojí.“

Když bylo všecko srovnáno a rozvěšeno, vyšli na půdu, do stodůlky i do dřevníka.

„Všecko se to ještě urovná,“ pravil muž.

„Je to trochu herhárum, je!“

Potom obcházeli celý baráček.

„Jestli pak nám dětišťata nebudou s pěšiny čuměť do okna? To já nemám ráda. Musím na to dáť nějakej hader.“

„Ať se dívají, sednička je hezká!

„I mívá to zlou hubu. Barák s jara obílíme, je to okopáno. Na louce budeš dělať se srpem a s kůsou, já to taky umím, jenom že už mnoho nevyderžím!

Lojzl s úsměvem na ni pohleděl.

„Člověk se sterhal u cizích!“

„No no, na svém bude jináč a není toho tak mnoho!“

„Není, ale nadřel se člověk, než si to mohl koupiť!“

Přešli palouk a od polí zadívali se k městu.

„Kolik je tu kněžů?‘ tázala se.

„A to jeden, už starej. Vidíš, tam na hřbitově, vedle těch stromů —“

Máry ho přerušila: „Všecko se tady koupí?“ a kráčela s kopečka.

„Všecko, co je potřeba.“

Když mlčky docházeli záspi, pravila: „Nějakou slepici si musíme koupiť a králíky, má to hodně mladejch, jsou dobrý na pekáči — ty nerad?“

„To třeba!“ zasmál se.

„A poslouchej, tak je mi po té zimě a starostech nějak nekalo, mohl bys přinést asi za tři krejcary puškvorcové nebo co mají.“

‚Puškvorcovou, oltfotra, jaloucouku — u Sparpohla se všecko dostane!“

„Jak to umíš jmenovať —“

„I to když přišli hoši s hor!“ a začal o nich vypravovati.

Po chvilce, lahvičku maje v kapse, vykračoval k silnici.

U baráčku, v němž řadu let míval domov, se zastavil, zadíval se mu na okénko, na dvéře a vzpomínky hnaly se hlavou; obrátiv se, zahleděl se na domov nový . . .

„Koukej, koukej, ty smolaři!“ jda od nového domova se silnice volal naň Maulvinci, „už se ti to povedlo, viď, to ty se nafukuješ!“

Lojzl honem uháněl, aby mu byl dál a aby Máry dlouho nečekala, když je jí tak nekalo. Ale slyšel, jak se Maulvinci za ním chechtá . . .

* * *

Následujícího dne Lojzl už seděl u řemesla a Máry ještě rovnala. Každé chvíle postavila se však k oknu a vyhlížela do mračného dne.

„Co pak se díváš?“ tázal se jí.

„Abych přec věděla, kde jsme. Hezky se to dívá z domečku, však na tebe budou taky jináč hleděť, když pan mister sedí tuhle u okna ve svém!“ a pleskla ho do zad.

Poobrátiv se, zacenil se taky.

„Která je tohle?“ tázala se ukazujíc ven.

Lojzl vyhlédl. „Kinderpepi — babička — běhávala k nám — hodná ženská.“

„Takový porád sháněj‘ a našeplají toho. Ženská černá jako cikánka.“

„Ale k dětem jako máma, sama nemá žádný. A pane, nalítá se po těch horách ve dne v noci. Ženská jako houžev, všecko vydrží.“

„Dobře se má, všude se oblizují na křtinách a dají si strojiť!“

„Zůstává tamhle pod lesem ve svým domku, on je v bělidle, starou tetku tam teď mají, dřiu bejval barák kolikrát prázdnej.“

„Že jim nic nevzali!“

„Nikdo tu nekrade!“

„Vědí, že nikde mnoho není.“

„I jednou se, pane, takhle na pervním začátku zejmy sterhl takovej poplach. Holky u Ochsenwirta rozprostřely prádlo na sníh, aby zbělelo, a nechaly ho tak. Zůstává to tu venku kolikrát hodně dní. Za nějakej den na prádlo vzpomněly, a ono pryč. Křik byl velkej a hned že to žádnej nevzal než hoši z hor, že zrouna den před tím šli tady domů a stavili se — tady že nekrade žádnej, tak teda hned špatovali: to oni, to ti Češi!“ a Lojzl potřásal tmavou hlavičkou. „Ale za krátko nastala odleva, sníh slízal a tu se najednou všecko prádlo zas ukázalo. Ono tenkrát hned první noc připadlo hezky sněhu, u Ochsenwirta si toho ani nevšimli a potom hned, že to naši hoši ukradli. Inu, hanba jim tenkrát v hospodě byla velká, každej se jim smál!“

Se silnice loudal se Maulvinci, fajfčičku v zubech.

„Že jde kdákat?“ shlédnuv ho, pravil Lojzl a nepokojně se zachrul.

Maulvinci, postaviv se před okénko, šklebil se na mistra a pitvorně se mu ukláněl. Potom přiškrábotil se do světnice.

„n’ Morgen!“ zdvořile pozdravil. Čepici hodil na truhlu a hned usedl.

„No no, všecko v pořádku, paní mistrová! Naši klazani jsou ve škole, máma ve větru, všecko zůstalo tak.“

„Máma shání živobytí, máš doma dělať,“ klepaje do podrážky broukl Lojzl. Vinci se vyplil. „Jen ty se naparuj! To jste, pane, křečka posadila — my museli odtud — — Ale máme sednici pěknou, velkou, lepší než tady.“

„Mohl ses držeť!“

„Slyšíte ho — kazatele? Najednou má rozumu, ale nepotrhá toho. Já jsem, milá mistrová, býval v jinačím živobytí!“

(Pokračování.)

Ferdinand Strejček:

Z MÝCH VZPOMÍNEK NA SVATOPLUKA ČECHA.

(Dokončení.)

Politických hovorů se mnou S. Čech nikdy nevedl. Jen jedinkrát mi odpověděl na mou otázku, souhlasí-li ve všem s mladočeskou stranou, že prý si to Mladočeši u něho pokazili hlavně r. 1897, když po pádu vlády Badeniovy slevovali stále se svých úspěchů a ani se vlastně náležitě neozvali. „V letech šedesátých měli jsme přece jen jiné lidi. Každý se na poslance nehodí. Nemá na to povahu. Vlastenecké nadšení mají Čechové stále a budou je mít, pokud nebude lépe."

Dvakráte se mnou mluvil básník o svém názoru světovém a tvrdil, že nemohl dáti za pravdu Masarykovi, když vytýkal jeho „Modlitbám k Neznámému" jakousi filosofickou povrchnost. „Myslím, že každý vážný člověk musí si časem utvořiti vlastní představu Boha. Rozum neuspokojí a cit člověka povznáší a přibližuje božství, ať je na venek sebe větším nevěrcem podle názoru obyčejných lidí." Tradici, jak známo, Svatopluk Čech nevěřil, a když bezprostředně před jeho smrtí vycházela v „Rozhledech v oboru víry, vědy a umění", příloze to časopisu „Čech", naivní úvaha „Jest Svatopluk Čech pantheistou?", kterou jsem básníkovi opatřoval (vycházela na pokračování) a jejíhož dokončení se básník nedočkal, neměl pro ni než útrpný úsměv a v posledním listě svém, který mi psal (9. února 1908), stručnou poznámku: „Z pokračování článku v Č. vidím, že ani nebude třeba odpovědi."

Zmíním se na konec podrobněji ještě o tom, jak jsem se domáhal životopisných a podobných zpráv od básníka, který o sobě dosti nerad mluvil. Podle jeho návrhu napisoval jsem svoje otázky buď na zvláštní lístky, a básník mi na ně odpovídal písemně, nebo jsem si je sestavil na zvláštní list pod sebe, a na počátku mé návštěvy diktoval mi na ně básník své poznámky a odpovědi nebo je tužkou k otázkám načrtával sám. Mám několik takových vzácných památek ze svých konferencí s velikým příznivcem svým.

Při tom měl ovšem básník taky svoje podmínky, za jakých mi svoje odpovědi podával. Na př. mi napsal: „Prosím, abyste mých poznámek slovně neužil, poněvadž jsou jen zběžně načrtnuty."

Jinde napsal: „Otázku víry nerozřešil jsem pro sebe ani v „Adamitech" ani kde jinde. O víře positivní nelze tu vůbec mluviti, ale ani volné přemýšlení nevedlo mne k žádnému pevnému výsledku, k žádné určité náboženské filosofii. — — — — Že ani v „Modlitbách k Neznámému" neprojevuje se d e i s m u s ve smyslu představy Boha o s o b n í h o neb vůbec jakékoli u r č i t é filosofické představy božství, nejlépe vysvítá ze slov na str. 88 a 89 toho cyklu: „Co značí lidský spor, zda jedno Jsi či mnoho, zda všechno nebo n i c — to p r á z d n á s l o v a jen" a „Tys hmota, duch i více, tys veškero a n i c." "

Největší ochotu a službu prokázal mi ovšem básník tím, že pročetl téměř celý můj rukopis „O Svatopluku Čechovi", nejen část životopisnou, nýbrž i tu, která v knize nadepsána je „Práce". Ježto si však básník nepřál, abychom se i při tomto oddíle dovolávali jeho revise, „ponechávaje každému volnost výkladu" a nechtěje tedy přejímati spoluzodpovědnost za vše, co o jeho spisech tam napsáno, nebylo na to v „Úvodě" upozorněno.*) Ale i k této části, jako k oběma předchozím „Rodiče" a „Život", napsal mi Svat. Čech svoje podrobné „Poznámky" (jsou několikeré: „Poznámky k oddílu ‚Rodina'.' „Poznámky k oddílu ‚Život'.". Poznámky k oddílu ‚Básníkův vývoj' " atd.).

Kde byla nějaká chyba nebo nedostatek a básník se o věci nechtěl výslovně rozepsati, tam napsal ke stránce červenou tužkou veliké „ústně" a dával mi za návštěvy náležité pokyny ústní. Hned předem mne upozornil na to, abych nepsal tam, kde užívám zkratky, křestní jeho jméno dvěma začátečními písmeny, nýbrž toliko jediným *S.* „Víte, zkratka Sv. znamená svatý, a to já nejsem."

Ono barevné „ústně" stkví se v rukopise básníkově při charakteristice jeho otce, proč opustil službu ve Vraném, dále proč básník sám za svého pobytu v Litoměřicích změnil byt (byl k tomu donucen ředitelstvím ústavu, kterému bylo závadou divoké manželství jeho prvního bytného), proč nevykonal všecka rigorosa, proč jej propustil ze svých služeb Skrejšovský (prozradilť Svat. Čech nějaké tajemství příteli S. Hellerovi), dále všude

*) Psal mimo jiné: „Chtěl jsem idey své projeviti právě jen jako básník, ne jako filosof, politik, aesthetický theoretik atd."

tam, kde si básník nepřál, aby byla uvedena jména a pod.

Poněvadž většina těch, jichž se poznámky týkaly, není také dnes již na živu, a ježto jsem v nejednom případě byl pak zplnomocněn k tomu, abych jmen přece jen použil, uvedu ukázku úzkostlivé péče básníkovy, aby nikdo nějakým „odhalením“ nebyl snad nemile dotčen. V mém tekstu bylo: „I svého komponistu měli v soudruhovi K.(?)“ Čech připsal: „Byl to Krámr; ale poněvadž je nyní knězem *) a vzpomínka moje na jeho rozpustilý výstup v biskupském ornátě mohla by mu škoditi nebo alespoň by mu byla nepříjemna, zůstaňte, prosím, při pouhé začáteční písmeně.“

Jinde poznamenal k větě: „Od dra Vašatého byl odměněn za krásné koncepty zlatým pérem“. „Dr. Vašatý mi daroval při jisté příležitosti zlaté péro, ale nikoli za zdařilé koncepty — v právnictví jsem nikdy nevynikal —, nýbrž, jak se mi zdá, v uznání mých úspěchů literárních. Vždy mne pokládal více za básníka nežli za právníka.“ — Jinde opět: „Bude mi příjemno, odbudete-li věc o potížích s nakladatelem Fr. A. Urbánkem jen stručnou zmínkou. Ta polemika „Lumíra“ s ním stala se tehdáž bez mé vůle a nepamatuji se již přesně na tu záležitost. Dle vysvětlení, jež mi po letech p. Urbánek podal, možno souditi, že se mu tehdáž — alespoň částečně — křivdilo.“

Šlo-li o to přivésti nějakou pověst, domysl nebo zveličenou zkazku na pravou míru, býval Svatopluk Čech neúnavný a opakoval třeba tutéž věc několikrát, písemně i ústně. Tak mi několikrát zdůraznil, že se v jeho životopisech uvádívá, že navštívil na svých cestách také Anglii, kdežto vpravdě v Anglii nikdy nebyl. „To mi namíchal do života Naučný slovník,“ dodával žertem.

Různé historky, které se vyprávěly o básníkově pobytu v Obříství a které jsem mu kdysi předložil shledány a zaznamenány obřístevským řídícím p. Urbanem, podrobil mi rovněž několikeré kritice. Psal mi o nich obšírný list, probíral je ústně a také ještě na okraje rukopisu páně Urbanova připojoval svoje poznámky.

Stálo tam na př., že p. mlynář Polívka daroval básníkovi úl, a když jednou bylo nutno odebráním medu včelkám v úle místo opatřiti, že tomu S. Čech nikterak přivoliti nechtěl uváděje, že jest to hrozná loupež, kterou na tomto nejpracovitějším tvoru nenechá spáchati.

K této anekdotě napsal básník: „V úlu má se včelám ponechati trochu medu do zásoby; chtěl jsem tedy jen, aby se ho nevybralo zbytečně mnoho. Ostatně včelařství valně nerozumím; úl opatroval mi z ochoty p. Polívka.“

Vypravovalo se svého času a i v novinách se objevila zpráva o tom, jak se stal S. Čech obětí vlastní důvěřivosti a přišel tak o značnou částku peněz. Také p. Urban zaznamenal tuto nehodu tvrdě, jak v r. 1896 přišel k básníkovi slušně oděný mladý muž, který vykázal se nějakými papíry a prosil o větší půjčku nebo podporu, aby se mohl vydati do Drážďan, načež prý mu Svatopluk Čech ve své dobrotě udělil podporu 50 zl.*)

K tomu poznamenal Svat. Čech: „Fama crescit eundo!!! Dal jsem mu jen *5* zl.!“

A podobně komentoval nebo vyvracel básník zprávu za zprávou dbaje toho, aby se nikomu nedála křivda a aby se všude ujasnila pravda. Zejména nechtíval, aby k vůli němu padl nějaký stín na někoho, kdo dávno třeba o ničem neví nebo vůbec neměl nijakého zlého úmyslu básníka poškoditi.

Tak došlo jednou i k jakési nepřímé polemice mezi dvěma dávnými přáteli, někdejšími spoluúčastníky „Ruchu“, Čechem totiž a Emanuelem Miřiovským, z nichž každý jinak pohlížel na někdejší účastenství Čechovo při redakci kalendářů Frant. Skrejšovského. Miřiovský tvrdil ve svém listě, jak takovým úkolem Skrejšovský největšího básníka našeho snížil, kdežto S. Čech právem namítal, že tehdy (r. 1871) byl teprve neznámý začátečník a že kalendáře redigovali i vynikající spisovatelé, jako prý Vávra Haštalský a jiní.

Až se jednou odhodlám vydati listy básníkovy, které mi psával, i ty, jimiž odpovídal na moje otázky nebo cizí vzpomínky, vysvitne nejlépe všecka jeho úzkostlivá péče o zjištění pravdy a vypuštění všeho, co by mohlo způsobiti nějakou nevoli nebo polemiku. Ještě o prázdninách r. 1907 zplnomocnil mne básník, abych jednou po jeho smrti shrnul všecky „nepravdy“ o něm v přehledný článek a otiskl jej v některém čelnějším listě, sám že tak učiniti nemůže, ježto by se mohlo zdáti, že svoji osobu staví do popředí, jako by prý na ní zvlášť záleželo. Vyplnil jsem

*) Zemřel před několika lety jako farář v Mníšku.

*) Příhody této dotýká se básník ve svých feuilletonech „Z lidumilných kapitol“ (viz XXIX. sv. Sebraných spisů str. 203—51).

jeho přání věrně hned po básníkově smrti poslav redaktoru M. A. Šimáčkovi do „Zvonu" přehledný článek „Některé nepravdy o Svatopluku Čechovi".

Než to, co asi básníka nejvíce tížilo, že mu nebylo dopřáno vykonati, jsem ani já napraviti nemohl. Míním dokončení „Roháče na Sioně". O této básni zmínil se S. Čech mimo obyčej svůj, ježto o svých pracích nerad mluvíval, přede mnou stručně několikrát, projevuje svoji radost, že k této důležité práci své přece jen dostal chut, a netajil se přede mnou tím, že mým přičiněním. Slíbil mi totiž jednou, když si přečetl v mé práci o „Roháči" to, co jsem tam měl poznamenáno, že mi ukáže, co má ještě napsáno, a tak rukopis brzy vyhledal a zabral se v něj a v pokračování látky tak, že se mu dostavila znovu tvůrčí nálada. Při další mé návštěvě v tehdejší zdánlivé rekonvalescenci své oznamoval mi s upřímným uspokojením, že mi bude brzy moci ukázat rukopis celý, že mu ještě chybí poslední jednání a to že již bude krátké, že v něm bude setkání císaře Zikmunda s Roháčem, který řekne králi několik perných slov, takových, že by je jinak censura nepustila.

Ježto mně tehdy básník nezvykle tolik prozradil, domníval jsem se, že má jistě již i toto jednání v práci a že se co nejdříve potěším vzácným požitkem z četby závěru básně, jíž snad chtěl básník vyjádřiti to, co mu ještě zbývalo říci, neboť jinak o sobě tvrdíval, že ve svých spisech tlumočil již všecky svoje myšlenky, přání a tužby.

Zatím však jsem se závěru „Roháče" nedočkal. Básníkovi bylo na čas odložiti péro, ježto lékař tak nařídil, a choroba sama nutila, a když se pak po nějakém měsíci k práci své vrátil, stihla národního pěvce 23. února 1908 smrt právě nad rozepsaným dílem, které posledními slovy Roháčovými bylo by se stalo nejvýznamnějším básnickým projevem národní vůle a demokratického smýšlení českého národa, jemuž miláček jeho, pokud na něm bylo, nic nezůstal dlužen.

Lze totéž tvrditi i opačně?

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Dole pod strání u lesa kdosi hvízdal veselou písničku. Tetička Lujs nechala Vojtěcha, seběhla dolů přes trávu, přes bodláčí po pasece, nebála se už teď, že si střevíčky zarousá, jen sukénku zvedala přeskakujíc kořeny stromů a výmoly jako srnka. Dole na cestě objevil se mladík štíhlý, naparáděný, v panském šosatém kabátě, v úzkých pantalonech. Sojčí pero měl za kloboukem. Mladou žínku pozdravil zdaleka, poznal ji.

„Dobré jitro, beruško, moje zlatá Lujs! Kde se tu vzala, má holubička?" zavolal, běžel jí vstříc.

„Snídaní jsem nesla dělníkovi, starý ho včera najal vykopávat pařezy!" spěšně odpověděla rozveselená, ruce mu z dálky podávala. „A co vy? kam jdete, pane Leopolde?"

Vojtěch neustávaje v práci ohlédl se. Slyšel, co ti tam dole několik kroků od něho na cestě hovoří.

„Dlouho jsme se neviděli — jak včera večer!" smál se mladý pán, líbaje galantně upejpající se tetince ruku. „Už se mi po ní stýskalo! však jsem tušil, že ji tady někde potkám růžičku svoji roztomilou! A tady ta paseka! Pamatuje se, zlatoušku, jak jsme v létě tam nahoře pod bukem do boudy nanosili mateřídoušky a šalvěje, jak tam bývalo hezky, když jsme se podvečer sešli — moje holubičko!"

Holubička se durdila, ruku mu položila na rty. „Pokušiteli!"

„Poslouchala — když jsem včera z myslivny odcházel, — už bylo hodně pozdě! — div jsem do starého v šeru nevrazil. Co bych mu byl řekl, proč se v noci kolem myslivny toulám? Ale neviděl mne a pes neštěkal, zná mně!"

Vojtěch slyšel, jak tetička šeptá: „Ne! nechte mne! nepokoušejte! Ne! vždyť nás ten člověk vidí! Počkejte až v lese!"

Mladý pán se podíval stranou po Vojtěchovi. „Nějaký chlap sprostý, horák! Kope, nevšímá si nás! A víte-li, co nového ve dvoře, Lojzičko? Četník přišel, hledají pytláka nějakého, Kozderu chalupníka, v sousedním revíru hajného zastřelil. Do našich lesů vede stopa. Proto všichni naši lidé, myslivci, hajní, kde kdo vyšli už na hon za ním, hledají ho. A starý Klenovec, revírník, musí také, proto ho nečekala, drahoušku, nebála se, nespospíchala domů. Proč se pořád upejpá, holubičko? vždyť

sem už ten člověk z paseky nevidí —“ Vzdalovali se do lesa.

Vojtěch slyšel ještě tetiččin veselý smích, ještě přitlumený hovor, až utichlo všechno. Vojtěch kopal, zuřivě kopal se zaťatými zuby zamračen. Snažil se na nic nemyslit, myšlenky tou prací přehlušit. Do smutného ticha v lesní samotě rozléhaly se a duněly rány. Praštěly kořeny, třísky odletovaly. Nechtěl myslet a myslel na tetičku. Hle, jaká je! lehkomyslná, hříšná, ani neslýchal o takových! Strýce podvádí! A tak nevinně se dívá — takové oči má, člověk by neřekl, že v nich peklo hoří. A hoří! peklo! hřích! Otřásl se a bezděky se pokřižoval.

Celý den se činil bez oddechu, notný kus práce udělal. Strýc se tu ani neokázal. A nepřešel kolem ani živý člověk, ticho zde bylo, pusto. Jenom žluva někde křičela. A když zavanul vítr, pavučiny babího léta zachycené na bodláčí zavlály a zatřpytily se ve slunci. Lehounce plynuly po větru dlouhými hedvábnými nitkami. Vzpomínky s nimi letěly. Na Madlenku Vojtěch vzpomínal, na upřímné její oči. Ty neklamou! Ticho kolem. A krásně se vzpomínkami.

Když zapadalo slunce, odešel hoch nahoru k boudě. Ještě nad kopcem svítily poslední červánky, na zelené obloze rýsovaly se černé vrcholky smrkového lesa. U boudy pod bukem stín. Vojtěch odložil lopatu i motyku, usedl na pařez před boudou, dojídal poslední kousek chleba. Však tetička přinese ráno jiný. Únavu cítil v celém těle po těžké práci a nežli dojedl, oči se mu zavíraly, jako by na ně mha šedivá a neprůhledná padala. Přetřel ji rukou, marně! opět se mlhou kalily. Chtěl zašeptat modlitbu před spaním, ale vzpomněl zase na Madlenku, na starou matičku. Vzdychl — však i vzpomínka je modlitbou!

Unaveně vstal, chystal se už vejít pod nízkou střechu boudy — tu cosi tam uvnitř se hnulo, slyšel hlas. Překvapen ustoupil — oči nemusel ani protírat, mlha s nich rázem spadla. Ještě se docela nesetmělo, ještě rozeznával jasně vchod do své skrýše, pootevřené dveře — a za dveřmi na rozestlaném mechu přikrčen seděl kdosi. Neznámý člověk. Bradu opíral o vztyčená špičatá kolena, která rukama objímal a díval se vzhůru k Vojtěchovi.

„Kamaráde!“ zažebral přidušeným hlasem. „Kamaráde — zbyl ti kousek chleba? jen kousek! viděl jsem, že jíš, cítil jsem vůni chleba — oh! — dva dni už jsem nejedl. Máš-li, dej mi!“

Vojtěch překvapen sáhl do kapsy, podal neznámému poslední skrojek, viděl, jak do něj lačně zuby zaťal. A svitlo mu pojednou — uhodl, kdo tu. Pytlák Kozdera, o kterém pan Leopold tetičce povídal. Za nímž panští myslivci, hajní, sám strýc revírník se vydali na hon, po lesích jej hledají. Nikdo jiný!

Kozdera dojedl, poslední drůbek sebral, který mu na zem upadl. Podíval se vzhůru k Vojtěchovi. „Děkuji!“ řekl tiše, „měl jsem hlad, strašlivý hlad! aspoň ten kousek chleba — děkuji! To je tvá bouda tady?“ mluvil rychle, třaslavým hlasem. „Zde spíš? Viděl jsem tě, jak pařezy vykopáváš. Dlouho jsem šel — dva dni po lesích bloudil — jsem unaven. Nevíš, jak nohy bolí — a spát se chce. Zaspím hlad. Dovolíš, abych tu přespal — je místa pro dva dost. Pojď!“ Kozdera ulehl, do kouta na mechu se přikrčil. Vojtěch se nehnul. „Nu, pojď!“ Ten tam v koutě položil ruku pod hlavu, oddechl zhluboka a zdálo se, že rázem usnul.

Vojtěch dlouho seděl před prahem. Měsíc vyšel v bělavých obláčcích, osvětloval mýtinu po stráni, černý les tonul v mlze němý, nehybný. Hoch se zadíval zamyšlen do té mlhavé dálky. Nechtělo se mu spát. Příchod neznámého člověka nějak jej pobouřil. Nebyl rád té návštěvě, mrzelo jej, že někdo se vetřel do jeho samoty. A ten pytlák, který zastřelil hajného. Nešťastný člověk! Vždyť jej honí teď jako zvěř po lesích, chytnou jej! Neštěstí jde mu v patách. Vojtěch se zachvěl, opravdu, jako by hrůza šla z toho neblahého vetřelce. Ještě přinese neštěstí i sem!

Ticho všady. Vojtěch sedí, přemýšlí — zase vzpomínky letí k domovu. S Madlenkou hovoří v duchu, tolik má jí povídat. V polosnění hlavu chýlí. Náhle v uši zazněl mu zvuk, ostrý jak polnice. Vyskočil, oči vytřeštil — hledí, naslouchá. Nerušené ticho kolem. Jen pod skrání jako by prasklo mu cosi —

Host v boudě se pohnul. „Proč nespíš?“ zeptal se odtamtud přitlumeně. Po chvilce bylo slyšet, že vstává. „Proč nespíš?“ opakoval a teď otázka zněla ostřeji.

„Nemohu spát!“ odpověděl Vojtěch.

„Proč?“ tu již Kozdera stál u něho venku před boudou. Maličký mužík přihrbený. Ne starý ještě, ale patrně bídou sešlý. V měsíčním světle dobře rozeznal Vojtěch chatrný oblek jeho. Košili na prsou roztrženou. Byl bos ten nešťastný brach. Zpod čapky do čela padaly mu černé kučery. Obličej měl hubený s vystalými kostmi lícními, samou vrásku, ostrý nos, zarudlý, pod bradou šedivý prořídlý vous. Zapadlé oči se mu zatřpytily. „Proč nespíš?“ mrzutě skoro zlostně zahučel. „Když ty nespíš, nemohu ani já spát. Překážím ti snad?“

„Jen spěte!" odpověděl Vojtěch, „já nemám pomyšlení na spánek."

„A já —" pisklavě se usmál Kozdera — „já oči nezavru, třeba že jsem k smrti unaven, na tebe čekám, až ulehneš a usneš. Myslím si, proč nespí? Hlídáš snad, či co?" Nedůvěra v tom zněla. „Zdálo se mi, že hned usnu, jak se položím, ale vidím tě sedět, nespíš, nemohu také spát."

Vojtěch naň s úsměvem pohlédl. „Což se mne bojíte?" ptal se.

Pytlák se zarazil, potřásl hlavou. „Bojím — nebojím, ale spát nemohu, když nespíš."

„Proč nemůžete?"

Pokrčil rameny. „A tak — myslel jsem si: Proč nespí ten člověk? O čem přemýšlí? Snad čeká, až usnu a pak vrhne se na mne, sváže mě —"

Vojtěch úžasem vykřikl: „Proč bych to dělal?"

„Nevím. Nevěřím nikomu, lidé jsou zlí. Celý svět mne oklamal i vlastní žena! Můj milý, tak je to na světě!" Povzdechl upřímně a hochovi bylo starého ubožáka líto. Řekl mu, aby jej uklidnil:

„Mne se nebojte, Kozdero!"

(Pokračování.)

✱

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Kovář Drastil se díval a v srdci měl podivné teplo. Vyrostl v tomto kraji, prožil v něm všecky hořkosti i radosti života, nikdy se z něho na delší dobu nevzdálil, nepočítaje léta, ztrávená na vojně, která však nezanechala v něm valných vzpomínek; ale přes to nikdy neprocítil svoji náležitost k tomuto kraji a svoji bytostnou souvislost s ním tak ostře, jako právě dnes. Byl to takový slavnostní klid, jako by mu táhlo duší poledne života. Trochu se i roztesknil, neboť všechno jako by mu znenadání připomenulo, že nyní spádně schylovati se bude k večeru a šírati k soumraku věčné noci... Zesmutněti však nemohl. Kraj byl příliš jasný, teplý a milý, zvonily do něho svatební písničky — a kovář se usmál jemně a tiše, jako by se pro svoji pozdní lásku ke kraji usmiřoval s celým životem...

A již vyrostly ze země první klenečské statky. Před nimi zastavily se vozy, jako před nepřekonatelnou překážkou a všichni svarebníci vystoupili, aby se uspořádali v průvod, a dlouhým řadem potom táhli do kostela... Pánbů' nemá rád pýchu — a pýchou by bylo, kdyby sedlák jel k němu na voze. Do kostela nutno jíti pěšky...

Když průvod vyšel na náměstí — Klenčí je městečkem již od časů krále „Toho bohdá nebude!" — mimoděk zrychlil každý krok, neboť uprostřed silnice před farou stál kostelník, v rudé suknici a bílé komži, což bylo neomylným znamením, že pan farář již netrpělivě čeká. Zachvátli si sice nyní velmi svědomitě, ale to ještě neomluvilo jejich viny, neboť sotvaže vešli do kostela, změřil je pan farář s prahu zákristie velmi kárným pohledem... Inu, nevídáno — jako by se každá chodská veselka nezpozdila! Po každé jim sice pan farář hrozil, že, nepřijdou-li včas, odslouží si mši a veselku nechá kaplanovi — ale nikdy toho neučinil, neboť věděl dobře, jak těžce by nesl sedlák, kdyby jeho dceru nebo syna nesezdal právě pan farář. To bylo jakési dávné, mlčky vžité privilegium. Říkalo se dokonce, že páně farářovy veselky jsou šťastnější a trvalejší, neboť prý silněji svazuje štolou ruce, kdežto kaplan to tak ještě nedovede...

Započala mše. Pan řídící stiskl pedály varhan, a hluboký, vzduchem otřásající jejich hlas se slavnostně ozval. Okny svítilo slunce na svatého Martina na hlavním oltáři i na přichystané a bíle prostřené klekátko před jeho stupni. Všichni svarebníci pojednou zezbožněli — nejvíce starý Záhoř, který sepial široké, žilnaté ruce a zakroutil očima po krucifixu nad svatostánkem, jako by chtěl mermo pánaboha přesvědčiti o své neskonalé odevzdanosti do jeho vůle...

Potom se pan farář obrátil na evangelní straně k věřícím, aby promluvil k ženichu a nevěstě. Bylo to tuze krásné říkání, až milo poslechnout. Poslechli si skutečně ženich i nevěsta, poslechli si také všichni ostatní — ale nic více, než poslechli. A kdyby se jich byl někdo za hodinu zeptal, cože pan farář říkal, nebyli by pověděli...

Potom začal obřad. Ženich i nevěsta si klekli na klekátko, postavené právě na náhrobním kameni někdejší milostivé chodské vrchnosti, „pověstného Wolfa Maximiliana Lamingena z Albenreuthu, J. Mti. císaře Leopolda komořího a v království Českém místodržícího, pána na Bělé, Koutech, Klenčí, Rýzmberce, Eisendorfu, Za-

hořanech, Všerubech a na Chodech". A nad zpráchnivělými jeho kostmi požehnal pan farář potomkům někdejších jeho rebelů...

Když bylo všecko skončeno, vyhrnuli se svarebníci z kostela a rovnou před faru. Čekali na pana faráře s pozváním na veselku. A sotva že se ukázal na svahu před kostelem a učinil první krok po kamenném schodišti k faře, již družička jala se obměkčovati jeho srdce písničkou plnou chvály, jenom aby vyhověl. Vyhodila ruce do výšky, zatřepetala šátkem muzikantům na znamení — a sotva kvíkl klarinet a zaječely dudy, zazněla vděčná:

„Náš klenckyj pan falář pěkně káže,
vobrázky rozdává, ruce váže.
Já na to kázaní teky pudu,
vo jeden vobrázek prosit budu.

Náš klenckyj pan falář milostivyj,
von mně dal vobrázek, ten je živyj.
Co já s tím vobrázkem, co dělat mám,
hdyž pro něj místečka nihde nemám?

Dám já ho do truhly? — Hudusí se!
Dám já ho do knížek? — Nevtlačí se!
Dám já ho na lajci, sednu k němu,
von mně dá hubičku, ha já jemu."

Ale bohužel pan farář byl tvrdého srdce a nedal se obměkčiti ani písničkou. Poděkoval pěkně za pozvání a poslal za sebe kaplana. Neurazil však nikterak, neboť všem bylo známo, že na veselky nechodí, nýbrž posílá vždy kaplana. Za mlada chodívával, ale od té doby, co dostal faru, přál vyražení kaplanu — neboť na klenečské faře byl takový vžilý zvyk, že na veselky chodí ten, kdo zaopatřuje umírající. To byl kaplan. I přijali svatebníci vděčně kaplana, a když se ještě byli maličko pozdrželi v hospodě „na zavdanou", nasedali do žebřiňáků a jeli.

Ne příliš daleko. Tam, kde se zahýbala cesta kolem Jouzova mlýna, natažen byl přes ni povijan, jehož konce drželi pevně mládek a prášek. Za ním stál stárek, drže v ruce veliký cínový tác z výbavy panímámy mlynářky — a na něm láhev vína se dvěma skleničkami. Mlýnská chasa využívala svého práva — a zatahovala svým mlečům veselku. Ženich, nevěsta, družba a družička sestoupili, a stárek držel dlouhou oraci o významu povijanu. Potom jim zavdal a přál všeho dobra. Byl štědře obdarován — a veselka konečně vyjela z Klenčí...

Všichni byli tomu rádi; toužili již po plném stolu. A byli důkladně hladoví, neboť většina jich postila se plné tři dny, aby veselky jak náleží užila. Ani ne tak z lačnosti, jako spíše ze zvyku, poněvadž na chodské svarbě je upejpání urážkou nevěstina otce-hostitele, který těžce by nesl pomluvu, že třeba jedinému hostu nechutnalo, anebo dokonce, že se někdo u něho o svarbě nenajedl!

A bylo opravdu nač se těšiti, neboť bylo všem známo, že chystání a strojení zúčastnila se již po tři dny sama panna Bábinka z klenečské fary, která byla kuchařskou dovedností proslulá až k Plzni. — A ráno silná vůně, táhnoucí se z Drastilovic komory, vůně všech možných dobrot dráždila až ke kýchání chřípí dostavujících se hostů...

X.

Tři dny a tři noci bylo nepřetržitě hodováno, neboť Drastila neměl nikdo pomluviti.

Již prvého dne bylo nade všecku pochybnost zřejmo, že Drastil skutečně pomluven nebude, neboť takové hody nebyly již dávno v kraji uchystány. Stůl se prohýbal a praskal pod tíží vrchovatých mis, pivo teklo proudem do mužských hrdel — a do ženských pak sladká rosolička. Kovář chodil ze sence do sence a všude pobízel a nutil do jídla a do pití. Dbal pečlivě toho, aby žádné ze starých zvyklostí nebylo opomenuto, aby vše bylo vykonáno v pravý čas. Neměl stání. Pro větší jistotu sám všude dohlížel. Hned byl ve sklepě přesvědčiti se, zda pivo je dobře opatřeno, hned zase ženským v kuchyni se pletl do řemesla...

A přece. —

Nebylo ovšem jeho vinou, že během celého trvání svarby dělo se cosi, čemu již dávno nebylo pamětníka. Hlavní osobou svarby a středem pozornosti nebyl ženich, nýbrž družba. Po ženichu byly sice metány obvyklé vtipy, ani jediného žertu, ani jediného pomučení nebyl ušetřen, ale přes to nezakusil tolik, kolik by zakusil za pravidelných poměrů. To proto, že všecko toto bylo činěno jako by na něho, kdežto účin byl pozorován na družbovi. Velmi brzo vypozorovali svarebníci — mužští i ženské, že pod zdánlivým Vondrovým klidem bouří ještě stará bolest. Bylo proto nutno jej pomučiti. Dělo se tak sice nepřímo, přesto však zejména selky osvědčily vyzývavou vynalézavost ve výpadech...

(Pokračování.)

LITERATURA.

Ant. Klášterský: *Zaváto.* Básně. Nákl. J. Otty v Praze. — R. Bojko: *Zbytečný!* Druhý díl. Sbírky „Klas“ V. Nákl. Tiskařského a vydavatelského družstva v Přerově. — Jar. Kolmann: *Praha a jiné verše.* Bibl. fondu Jul. Zeyera 16. — Věra Vášová: *Básně.* Týž fond 17. — Maryša B. Šárecká: *Hlasy v proudu.* Verše. Týž fond 18.

Téměř zároveň s lyrickoepickým svým románkem „Ze zápisníku mrtvého“ vydává Klášterský také lyrickou žeň posledního období. Kdyby melancholického dojmu titulu „Zaváto“ nezbavovala hned první úvodní báseň, řekli bychom, že na knize spočívá tíha kruté doby, v níž žijeme, ale básník povznesl se nad ni láskou k životu přítomnému i minulému. Ryzí poesie domova a rodiny zachraňuje jej, jakkoli sám uprostřed města cítí kolemkol hradby ledové a opuštěn vidí cesty zaváty, přece opuštěnosti a smutku nepociťuje. Slyší vedle v jizbě smích svých dětí, jest obklopen teplem domova, jest šťasten uprostřed svých anglických básníků — tak radostná tato hymna samoty je úvodem k celé sbírce i její intonací myšlenkovou. První část knihy věnována dětem a rodině, druhá snění a dumání v přírodě, třetí vzpomínkám na přátele. Tiché smíření a vyrovnání se všemi bouřemi a strázněmi životními je základním tónem celé sbírky. Čtěte na př. „Hřbitov u lesa“, jenž se nabízí přímo melancholické reflexi. Ale A. Klášterský chápe jej jinak, jemu jdoucímu mimo po boku ženině šumí thuje: milujte se, líbejte se! Nebo jásavou „Ztracenou vesnu“, kterou nalézá ve zraku svého dítěte. Básník zvítězil nad životem, přišel k velikému jeho kladu a rozdává jej štědře čtenáři. Nejvroucněji vyslovena je část první, krásné to akordy rodinného štěstí a blaha, básnicky nejryzeji část druhá, více reflektující a náladová, obírající se dojmy přírodními za oněch šťastných okamžiků, které naráz uchvacují básníka svými inspiracemi nutíce ho, aby se vyzpíval ze svého opojení: „Pěj, jásej a zpívej, puč s květy, leť s vánkem, buď bratrem všeho a všech . . .“ Třetí část intonována národně cítěnou „Na pomezí“ a zahrnuje epištoly různým přátelům básníkovým nebo vzpomínky na ně (H. Kvapilová, Boh. Brodský, Sv. Čech, M. Laudová, Jar. Vrchlický, Jindř. Slavinská, Václ. Jansa a j.). „V těch chvílích, kdy vše temno kryje, pocítíš teprv zryt, co je to, v duši poesie studánku slyšet znít“ — pravdivost této závěrečné kadence básníkovy dotkne se mile každého, kdo se důvěrně seznámí s touto knihou a diskretní její musou. — Básník „Zbytečného“ doznává mi, že postavil životní svůj názor na podkladě svých dvou velkých učitelů, Tolstého a Nietzsche, ale přišla válka, která v něm stavbu tu zhroutila. Miliony lidu, celé národy byly vlečeny, byli „zbytečni“, a básník musil vyslovit své nitro, aby nepodlehl zoufalství. Čtenář snadno pozoruje, že takovou niternou úlevou jest celá tato druhá část knihy, o níž jsme zde již jednou mluvili. Říha, obviněný z pokusu vraždy své ženy, jest souzen, a básník rozvinuje tu svou obhajobu, k níž nalezl v sobě jako právník a obhajce nejmocnější popud. Lze-li celému dílu vytknout jistou básnickou disproporci, nutno konstatovati skutečnou vervu, s níž básník obranu svou vyslovuje, zejména tam, kde slova svá adresuje ven ze soudní síně: „Jen tenkráte můžeme býti svým životem jisti, jen tenkráte slavného vítězství dobudem' nad svojí malostí, nad těžkým osudem, jen tenkráte v dějinách opět se zapíšem' slavně, když všichni a všichni, povahově a mravně budeme nezlomně silní a nad krystal čistí . . .“, zhroucený Tolstojovec tu již nenastavuje své tváře druhému políčku zhoubného učení a káže sílu. Drama Říhovo vyzní smírem, Říha odpykav ve vězení vrací se domů, k novému řemeslu, k novému životu. — Z tří knih Bibliotéky fondu Julia Zeyera, které právě vydává, hotovou a zajímavou osobnost básnickou představuje „Praha a jiné verše“ Jaroslava Kolmanna. Prvých pět básní věnováno jest Praze, historické i dnešní, a ač v nich leckde ozve se známý názvuk, celkem nalézá básník vždy osobitou výslovnost, pěkný příměr a originelně tepanou formu. Verše ostatní většinou zazněly z nitra, světovými událostmi dneška rozechvělého, a je milo zaslechnouti tu echo písně o Čínu, která u nás již před třiciti lety zazněla. Silným dojmem zaujme paměť na př. báseň „Hádání z ruky“, jejíž pointa dlaně zbabělé a z bezkrevného bláta mladého žebráka je rozhorleně vržena dnešku v tvář. Některé tvrdosti (V rozvrácené dny zda jeden slovo může(!) děl) nezbavují čtenáře požitku z básnické knihy dobře česky cítěné i vyslovené. — Prvotiny obou básnířek jsou zatím pouhými sliby. Věra Vášová zahloubává se v život, ale co odtud vynáší, nejsou její nálezy, nýbrž častěji jen parafráze. Jest místy nejistá, tápavá, nelogická, na př. chce za velikou jít ideou šírána chtivostí života a hned zas zoufale pláče nade vším její Mládí. Čtenář pozná, že autorka miluje Lermontova (O skálu opřen Demon tmavý zrak upiat v dálku nad obzor), i Vrchlického, a že rázem oproštěna vytryskne jakoby improvisací v pěknou píseň hlubokého poznání (Návrat). Tedy poněkud ještě chaos, který tvořivě snad budoucnost uspořádá. Kazimluvům, jako míjíc, sledními západy, čekat se zdáte, ty budeš růsti, budou kvíst a j., příště se vyhne. — Lyrika Maryše B. Šárecké jest pláčem a steskem duše těžce raněné životem. Smutná melancholie vane z ní a i ta „Píseň radosti“, kterou zpívá mezi svými stíny, smutky a hřbitovy, má slze

v očích. Možná, že bude kniha mladé autorce oproštěním ze zajetí skepse a zoufalosti, jíž propadla, a že ji vrátí jasnému, slunnému mládí a jeho radosti; je třeba život milovat, aby nám dal sílu i krásu. —*pa*—

*

Jan Havlasa: *Šílené lásky.* Tropická romanetta. Nákladem J. Otty v Praze.

K předchozím svým knihám fantastických námětů a cizokrajného ovzduší připojil Jan Havlasa nový, objemný svazek, znamenající vzestup především vyspělostí slovního podání, ale také vnitřní propracovaností. I jednotlivé články knihy ve vzájemném poměru znamenají vzestup; jsou tu čtyři práce, z nichž každá následující je zajímavější a hlouběji vypracovaná předešlé. Námětem jejich jsou — jak v názvu naznačeno — „šílené lásky", končící vždy tragicky pro muže, který jimi vzplane, propadaje záhadnému osudu. V „Bludném pirogu" zachycen je tajemně smyslný vztah ke kněžce lásky, před staletími zahynulé; „Kouzlo hlasu" jest zajímavě fingovanou episodou života Gauguinova. Jeho barevné nazírání kombinuje se tu s barevným vnímáním hlasů, při čemž — snad mimoděk — jest zdvořile polemisováno s teorií jeho malby, s konečnou pointou, že umělec teoriemi jest vždy podveden. „Mimo prostor a čas" rovněž zabývá se smyslným vztahem lásky do dálek časových i prostorových; romanetto jest vypravováno napínavě, v rámci, který realitou jest výhodnou folií tajemnosti obsahu. Konečně „Smutný atoll" má za námět milostný cit ke třem ženám současně, k jakémusi akordu tří žen, a pitvání této citové sensace spolu s bohatým líčením prostředí má tu větší váhu než dějový podklad. Dějištěm všech čtyř romanett jest souostroví Tahitské a spisovatel poutavým způsobem sděluje se se čtenářem o zkušenosti a dojmy, jichž na místě osobně nabyl a jež ve vzpomínce s intensivní malebností mu vyvstávají. V osnování děje nezapře, že v činnosti tvůrčí svůdným příkladem jest mu mistr hrůzy a duchaplné kombinace E. A. Poe, po případě snad i oblíbenost R. Haggarda, avšak v práci zůstává samostatným, třebas v podání slovním nijak osobitým. Milovníkům napínavé četby a tajemných příběhů bude Havlasova kniha vítanou a ovocem ze zažitků cestovatelských cennou. *Kaz.*

DIVADLO.

St. Lom: *Faustina.* Hra o ženě ve čtyrech dějstvích a sedmi proměnách. Po prvé v měst. divadle Král. Vinohradů dne 5. února t. r. Rež. Václav Vydra.

Žena, rostoucí touhou nad konvenční poměry svého okolí, jest předmětem básnického zpracování Lomova. Pudově, zcela bez přípravy, chce ze živočišného živoření povznésti se ke smyslu života; opomíjejíc stránku citovou i smyslnou, zkouší úvahami i zažitky jiné prostředky, které život podává. Jest jí probíjeti se triviálním prostředím — uskutečnění toho na jevišti jest úrazem dramatického zpracování, neboť realita tohoto prostředí příliš ostře bije do očí vedle pásma ideového, jednak těžko postižitelného, jednak poněkud chladného. Faustina, utíkajíc z klece domova k samostatnému rozletu, hledá cíl ve volnosti — (výjev v pokoutní vinárně), v síle zločinu (dle teorie Velesovy přednášené v policejní separaci), v rodové vznešenosti a v bohatství (zápletka s mladým diplomatem a jeho strýcem, v umění (variété), kdež konečně obrací se ve vlastní nitro, poučena činem clowna, jenž opouští úspěch, odvrhuje prospěch obliby i existence, aby nerušeně odevzdal se životu duševnímu. Poněkud triviální ráz reálných episod nevýhodu svou vyvážil tím, že poskytl příležitost k symbolu, který auktorovu řešení byl nutnou pomůckou; provedení bylo jemu i hercům těžkým úkolem. Básník čestně s ním zápasil, ale nezvítězil; zdaru překážela také mluva, příliš hledaná, pro přednes příliš umělá, takže nemohl tímto býti zdůrazněn filosofující názor a posluchači poskytnula příležitost, aby postihl jeho logiku. Ale nezdar tohoto druhu pro auktora cílů směřujících nad prostřednost neznamená neúspěch; neboť jest karakterisován ušlechtilostí tvůrčí snahy a ne všedních cílů. — Úkol herců, jak již naznačeno, byl všemi uvedenými okolnostmi ztížen. Paní Bolešková-Iblová v hlavní úloze plýtvala akcentováním každé věty, každého slova, což bylo by lze míti v tomto případě za stylisaci výkonu, kdyby týmž způsobem nebyla přednášela již Kleopatru, takže jí hrozí státi se manýrou. Ostatní umělci, kteří měli příležitost odlišovati typy v několika obdobách, rovněž většinou pomohli si manýrou. S diskretním vkusem přednesl episodu klenotníka pan Roland, nejvíce výrazu měla pí. Májová jako typ samičí záletnice; „bledého hosta" ve vinárně rozvážně mluvil p. Vydra; působivý jako vždy byl p. Zakopal ve třech typech bonvivantských. Podstata hry přes zevní pestrost — či snad i pro ni — zůstane obecenstvu asi cizí; není však třeba, by auktor proto se rmoutil, že materialistický názor jest vždy ochoten posupně se radovati z nezdaru touhy dobývající se nad prostřednost. Nám, přes všecky námitky i přes chlad, čišící ze hry proto, že tvořena je více kontemplací než srdcem, jest práce sympatickou jako každý pokus, v hrůzném zmatku dneška ukazující cestu pravého obrození k duševnímu vyrovnání lidí. *ŕh*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Výstava obrazů Lády Ehrlicha (Rubešův salon, únor 1918). Po tolika bouřliváčcích, malovaných programech a polemikách, s nimiž se na výstavách shledáváme, jsou obrázky Ehrlichovy něco důvěrného a milého. Nerozčilujeme se, nic nás také nevzrušuje; je nám dobře ve společnosti tohoto mírného člověka a tichého malíře mdlé krve, jehož chtění nesahá výše než k tomu, aby po své chuti maloval obrázky, pěkně zapadající do klidného a skromného rámce měšťanského pokojíku.

„Zima v lese“, „Podzim v lese“, „Předjaří“, „Časné jaro“, „Soumrak“ — tak znějí podpisy jeho obrazů. Není to mocná příroda, dýchající plným, živelným dechem, drsná, plodící země, v níž splýváme a zanikáme. Příroda nemá u Ehrlicha nic majestátního v liniích, nic efektního v barvách; ani v horách nevidí tvrdosti a vrásek přírody. Proto však není jeho neformální zájem o přírodu povrchním; naopak, často překvapuje intimitou pojetí. I když vykrojuje přírodní motiv do šířky a do hloubky, zasněžené svahy kopců zvedají své měkké obrysy klidně do výše nebo klesají v údol; po stráni táhne se rezavá ploška nízkých keřů, a někde v popředí stojí několik láskyplně viděných stromů. Některé z těchto obrázků jsou naplněny vnitřním životem až na pokraj.

S tím založením srovnává se technika. Běl, šeď a zeleň nebo tóny šedozelené, rezavé a žluté, jež rozsvěcuje diskretními zážehy — taková je nejčastěji vždy pečlivě odvážená škála jeho obrazů a obrázků, jež chtí býti uzavřenou, citově vypracovanou skutečností, jejíž citový obsah nese barva jednotně zcelená, měkká a lichotná. I jeho zimy mají vlažnou tóninu. Jeho nejzdařilejší obrazy jsou pevně stavěny, dávají klidnou, jednolitou plochu; zvláště v drobných formátech je malířsky plnější.

Několikráte se s ním rozcházíme. Cestička Ehrlichova běží blízko velké silnice tržní, na níž nejednou sbíhá. Pak ohrožuje své krásné schopnosti běžnou obrázkovostí (na př. č. 14. a 17.), běžnou malířskou režií a upravováním pro předpokládaného diváka. Přímo nevkusné je „Zátiší“; zde hřeší povrchním vztahem k látce a pustým krasobarevnictvím. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* O ruské literatuře za války kromě několika drobností skoro nic k nám nezalehlo. V prvních dvou letech válečných hranice Rakouska byly uzavřeny skoro neprodyšně, později byl ze Švýcar přece povolen provoz knižních novinek (ovšem ryze literárních) francouzských a anglických, ruského však nic. Lépe jsou na tom v Uhrách, neboť maďarská vláda nevidí patrně takového „nebezpečí nákazy“, a proto do Pešti na př. volně docházejí cizojazyčné revues i knižní novinky ze států „nepřátelských“.

Pokud se týče ruské literatury, těží z toho chorvatský tisk v Záhřebě. Odtamtud se přece občas něco dozvíme. Tak chystá se nyní v chorvatském překladu nový román Leonida Andrejeva, vyšlý na počátku roku 1917 (před březnovou revolucí) s názvem „Jařmo“. Je to prý silná umělecká práce, líčící sociální a spolu i morální rozklad v činovnickém světě ruském, který svou nákazou postihuje všechnu společnost. — V nynější době zmatků politických ustala prý produkce literární takřka úplně, omezujíc se na osobnosti, porůznu otiskované v časopisech, a zatlačované ovšem zájmy o převratné události bouřlivé doby. Ohromně stoupla v poslední době opět populárnost Maksima Gorkého, který vydává v Petrohradě deník „Novaja Žizň“ (Nový Život) a pluje úplně ve vodách politických, silně oposičních proti dočasné ruské vládě (bolševiků, socialistických utopistů). *vě.*

*

* Jos. Jahoda v posledním čísle „Čáslavského kraje“ nadhodil nakladatelům téma národní čítanky pro mládež a nastiňuje stručným rysem její program. Jest smutná pravda, že česká mládež dnes nemá učebnice, z níž by se dověděla něco o svém národě a jeho nejslavnějších dějinách. A bude třeba nejen nových čítanek, ale vůbec všech učebnic v duchu národním, neboť vliv dnešních učebnic na mravnost a vzdělání mládeže jest odstrašující; protinárodní demagogie a byrokracie nemůže nikdy nahradit skvělý ideál národní výchovy, v němž záleží krása i mravnost pospolitého života. Takové učebnice a čítanky jsou však otázkou až vyjasněné budoucnosti.

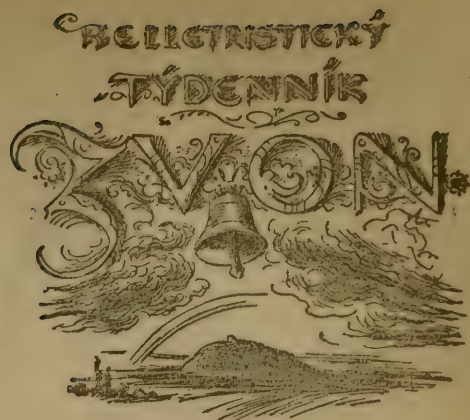
*

* Ve Varšavě založeno bylo z iniciativy Henryka Dziewulského, polského advokáta, konsorcium, které má se starati o likvidaci světoznámého Národního Musea polského v Rapperswylu ve Švýcarech a přenesení jeho do Varšavy. Likvidace definitivní ovšem bude možna až po vojně, ale příprav je prý třeba hned, neboť vše jest obtížné. Vynořily se sice hlasy, aby Museum zůstalo i nadále ve Švýcarech: hlasy ukazující na krásnou tradici ústavu, i na propagandu v cizině, ale mluví proti tomu přesné znění testamentu zakladatele musea, osvíceného hraběte Władysława Platera. Museum dle svého řádu mělo sloužiti heslu neodvislosti Polsky na půdě neutrální, a jakmile tohoto cíle, neodvislosti, bude dosaženo, má přejíti v majetek státu polského a nalézti místo v jeho sídle. *vě.*

V Praze, dne 21. února 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů: — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka: — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ad. Heyduk:

CESTA LESEM.

Jdu lesem, z dálky dětí zpěv
v můj stajený se mísí vzdech,
i stavím se, ač nutí spěch
a srdce vázne v starostech.

A dumám, bloudím, kolem poušť...
kudy z té dostati se ven?
dál pospíchám, a kráčím v houšť.
a klesám chůzí unaven!

Ač stále umdlévám, jdu zas,
už shrbena je moje plec,
svůj hledím v říčce na obraz
a vidím, že jsem šedivec.

Je večer; blízké vísky zvon
se na klekání rozhoupal,
i kloním hlavu, kráčím dál,
až u vrat hřbitova jsem stál.

Tam netušeně dospěl jsem,
ba vrátím se sem brzo as,
už kloním se vždy hrobu blíž,
zvon volá mne: Pojď, už je čas!

ZTRACENO.

Prchly mladé žití taje,
plné rajských zjevů,
daleko jsou vábné kraje
růží, snů a zpěvu.

Ačtě slunnými jsou stále,
přec se v dálce tratí,
chvíle štěstí, vale, vale,
už se nenavrátí!

Života proud zdivočilý
divě v dál se žene, —
Kdo mne rád měl v dávné chvíli,
také zapomene! —

MÉ PÍSNĚ.

Mé písně jsou jen rytmy mého srdce,
jen teskné duše snivý v nebe let,
ba mním a vím, že tenkrát už jsem zpíval,
když Tvůrce ptáky poslal v širý svět.

Mé srdce jest jen vázou mého žití,
z níž voní kytka květů zperlených,
jež trhal cit, když raněná má duše
přívalem krvácela stesků mých. —

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Zděsil se, co způsobilo jméno, které vyslovil. Pytlák uskočil, skrčil se připraven k ráně, v ruce zableskl se mu otevřený nůž a stejně zlým, mrazivým třpytem zasvítily mu oči, zuby zaskřípIy, zasupěl. „Ty mne znáš? věděl jsem to! udáš mne! zradíš!“

„Nezradím! nebojte se!“ Vojtěch se ani nehnul, nevstal, aby nevzbudil podezření. Domlouval mužíkovi: „Mne se bát nemusíte, neublížím vám. Klidně spěte, budu sám bdít, pozor dám. Kdybych něco podezřelého zpozoroval, vzbudím vás. Je ticho po lesích, kdyby někdo přicházel, zdaleka doslechnu každý hlas, každý krok. Nebojte se, kamaráde!“

Ale pytlák se bál, chvěl se po celém těle. „Jak mne znáš?“ ptal se.

„Slyšel jsem náhodou, že hledají po lesích pytláka, který zastřelil hajného, i jméno jsem slyšel a domyslil se už!“

„Nezabil jsem!“ zaúpěl stařík a za hlavu se chytil. „Nezabil! Srnce jsem zastřelil v noci na čekané, a když jsem jej odnášel, přišel hajný, flintu chtěl mi vzít. Byla v ní ještě jedna rána a jak flintu mi z ruky rval, celý náboj mu vletěl do prsou. Nezabil jsem ho! nechtěl jsem zabíjet! Bůh svědek!“ Chraptěl, oddychoval jako uštvaný. Ale konečně se vzpřímil, schoval nůž a v očích mu vyhasly zlé plaménky, uklidnil se poněkud. „A kdo jsi ty?“ optal se.

Vojtěch překvapen otázkou chvilku přemýšlel, co říci. „Lebeda — z Bohdánče!“ nerozhodně odpověděl.

Pytlák přistoupil o krok, naklonil se a do tváří mu zblízka se podíval. „Lžeš!“ vykřikl. „Nejsi Lebeda! Znám Lebedu z Bohdánče, loni tu pracoval. Lžeš! lžeš!“ a opět se přikrčil jako ke skoku. „Proč lžeš?“

Vojtěch se zachvěl — zděsil se. „Hle! prozradím se!“ pomyslil si.

„Proč lžeš? ptám se! chceš mne oklamat?“ Přiblížil se tak, že Vojtěch cítil jeho dech, sípavý, horký dech páchnoucí kořalkou a tabákem. „Pověz, proč lžeš, nebo —!“

„Nech mne!“ pravil Vojtěch odsunuv ruku, která sahala mu po hrdle. Byl mladý, silný, zmohl by snadno toho staříka skrčeného, ani jeho nože se nebál. Ani se nepostavil k obraně, jenom lehce jej odstrčil. „Nech mne a neboj se, kamaráde! Spi klidně — co mi sejde na tom, zdali jsi pro srnce hajného zabil.“

„Nezabil! Bůh svědek! ale spát nemohu, když nevím, kdos ty? proč nespíš? proč se vydáváš za Lebedu?“

Vojtěch neodpověděl. Odvrátil se od pytláka. I ten se odmlčel. Po chvilce přisedl k hochovi na pařez.

„Poslyš —“ začal tiše — „ty jsi mladý, vidím — a skrýváš se tu, své jméno nechceš prozradit, cosi tě děsí, že spát nemůžeš — viď? — děsí tě něco? Jsi zloděj, kterého stíhají! V Záboři, slyšel jsem, vykradli před týdnem kostel — tys tam byl!“

„Nejsem zloděj!“ klidně odpověděl Vojtěch.

„Tedy v nějaké pranici o holku jsi zabil někoho. Já to znám! divoká, mladá krev — —“

„Nikoho jsem nezabil!“

Pytlák přemýšlel. „Tedy — už vím! — z vojny jsi utekl! Slyšel jsem o tom —“

„Co jsi slyšel?“ vyrazil Vojta.

„Včera večer, nežli jsem šel na čekání, stavil jsem se v hospodě. Panský ovčák tam vykládal, jak u božích muk na křižovatce dva dragony potkal, ptali se ho německy, neviděl-li takového a takového člověka, vojáka, od regimentu utekl. Nu, nu, nu, nu! mladíčku, nevyskakuj, neboj se! já tě nevyzradím!“ Teď starý pytlák oplácel Vojtovi. „Neboj se, nevyzradím tě!“

Vojtěch skutečně vyskočil zprvu zděšen, ale pak přemysliv uklidnil se, zavrtěl hlavou. „Ti dragoni včera jistě nehledali mne, nemožno!“

„Ale utekl jsi!“ skoro vítězoslavně vykřikl pytlák a zamnul si ruce. „Nu, ať! ať! neboj se! — A zima je — mrazík bude do rána. Pojď, lehni vedle mne a spi, budu také spát. Jeden druhého už bát se nemusíme!“ Vešel skrčen do boudy, na mech ulehl. Vojtěch váhal. „Jen pojď!“ ozval se.

„Hlupák jsem!“ pomyslil si Vojtěch. „Prozradil jsem se zbytečně!“ A vzdychnuv také se uložil, jak mohl. Ticho bylo v temnu, v těsném prostranství pod dřevěnou střechou. Nikdo víc nepromluvil. Za chvilku slyšel Vojtěch hvízdavý chrapot svého souseda — usnul již, — ale sám probděl noc skoro celou do svítání chvěje se zimou.

Opravdu byl mrazík do rána, na všem jinovatka. Vzduch tichý a čistý, nebe vyjasněné.

Vojtěch potichu vstal, aby nevzbudil soudruha, ale když sebral své náčiní, hotov jít zase po práci, ozval se v boudě za ním: „Tak, tak! jdi jen, hochu, kopej. O mne se nestarej. Jen až ti přinesou snídaní, krajíček chleba mi přines, nic více. Hlad mám — jen kousek chleba a půjdu!“

Hoch stál již před boudou, ohlédl se. Pytlák seděl na zemi, po zvyku pitvorně bradu opíral o vztyčená špičatá kolena v chatrných nohavicích. Palčivé černé oči přimhuřoval dívaje se k vycházejícímu slunci, které již prozařovalo mlhu nad vzdáleným pohořím. Chtěl svému hosti říci: „Dobré jitro!“ ale jaké pak dobré jitro! pomyslil si. Kdož ví, co osudného rozbřeskující se den přinese. Byl sám rozmrzen, unaven po probděné noci, prostydlý. Pospíchal, aby se dal do práce, aby rozkýval ustydlé klouby a zahřál se.

„Slyš!“ zaslechl, když odcházel. „Počkej! — Nu, tak — jen tolik ještě — abys věděl, kam půjdu. Půjdu do města k úřadu, sám se udám, sám se přihlásím. Tys myslil, že spím, nespal jsem celou noc, však jsem věděl, že nespíš také. A přemýšlel jsem, přemýšlel. Jaký život, být honěn jako škodná, skrývat se, bát se každého kroku, každého hlasu, v každém člověku vidět nepřítele, v každé chvíli čekat, že mi padne rána na hlavu. Půjdu, ať mám pokoj! Tak!“ mávl rukou.

Vojtěcha zmocnil se podivný pocit, jako by nohy v kolenou měl najednou přeražené, zachvěly se pod ním. Zahleděl se s hrůzou na pytláka. A ten schýlen, na zemi sedě s bradou o špičatá kolena opřenou, s jakýmsi zoufalým klidem v nesouvislých větách hovořil: „Padl mi k nohám, — celý náboj projel mu prsa — a nic. Svalil se — zachroptěl — veliký takový jako pařez. Ve tmě — v noci spolu jsme se tam o flintu tahali — padl — Jak se zablesklo od rány, viděl jsem mu do tváří — vyjevené oči, rezavé vousy — A pak tma — stál jsem bez dechu — Shýbnu se — povídám: ‚Brachu, což? já nechtěl — odpusť mi!‘ — A nic — ticho — zvedám ho — ohromné tělo, těžké — a cítím teplou krev na ruce. ‚Brachu!‘ povídám, ‚probuď se!‘ — Bez hnutí, těžký jako olovo — z rukou mi vypadl. A tu jsem se pokřižoval —“ pytlák nevědomky palcem dotekl se čela — „zle je! pomyslím. Co dělat? Běžím domů, běžím jako bez hlavy, jen si šeptám: zle je! zle! Doma potichu na půdu, tam je pod hambalky skrýš, tam jsem flintu zastrčil. A ve světnici žena se vzbudila, rozsvítila kahánec, na síň běží. Když jsem s půdy sestupoval, křičí: ‚Co se stalo? pro Boha, muži —!‘ ‚Mlč!‘ povídám jí. ‚Co se stalo? vždyť nejsi sobě podobný, hrůza jde z tebe!‘ — křičí — ‚to tvé pytláctví na šibenici tě přivede!‘ A já jen: ‚Mlč! mlč!‘ rukou jsem jí ústa zakrýval, aby nekřičela, nevzbudila sousedy. A tak jí všechno vyprávím, ale ona jen: ‚Tys ho zabil! nešťastný! na šibenici tě pověsí!‘ a křičí — A děti se vzbudily — pláčou — Mně se hlava zatočila zoufalstvím. Hle, vlastní žena mi nevěří — jak mi uvěří cizí člověk, až mne vyslýchat budou, že jsem nezabil, že jen náhoda nešťastná. A žena —: ‚Do neštěstí všechny jsi nás přivedl — zahubil jsi mne, zahubil jsi děti, ubohá neviňátka!‘“

Pytlákovi po tvářích kanuly slzy, nevěděl o nich, nestíral je — Vojtěch viděl, jak zpod víček očních mu vytryskují, po černých vráskách na tvářích tekou, smývají s nich prach a špínu, na vousech jako rosa visí v krůpějích a vždycky kapka za kapkou spadne mu na kolena.

„Nevydržel jsem doma —“ pokračoval stařík — „vyběhl jsem do tmy, do noci — a běžím, běžím — zdálo se mi, že za sebou slyším kroky — i v lese, v tichu jsem je slyšel — běžel jsem, padal přes kořeny, vrážel ve tmě do stromů. A ráno, když se rozbřesklo, ještě hůř! Bál jsem se někoho potkat, stále jen lesem jdu a jdu — ani jsem neodpočíval, sotva u potoka jsem se napil, palčivou žízeň uhasil, hlavu si omyl — bolela! nějaké ostružiny jsem z hladu natrhal a pořád jen jdu, jdu, běžím — pořád se mi zdálo, že kroky slyším za sebou —“ Pytlák oddychl zhluboka. Rukou si přejel tvář a patrně překvapen podíval se na dlaň, byla mokrá od slzí. Rychle si otřel oči a celý obličej.

„K večeru, unaven, přišel jsem k téhle boudě,“ pokračoval, „rozhlédnu se po mýtině — a hle, poznal jsem ji, ani dvě hodiny cesty za tu noc a za celý den neušel jsem od své chalupy. Jako bych někde překročil bludné koření, jako začarovaný v kruhu jsem běhal. Zlé znamení! — A padl jsem tu bezduch, nohy už nechtěly mně sloužit. Pak jsi přišel ty — večer — díval jsem se na tebe, tys nevěděl, že jsem tady a já se dívám a myslím si: Ten člověk přišel, aby tě chytil a vydal úřadům, četnictvu — proto nechce spát. Až usnu, vrhne se na mne a sváže mne, na provaze povede — tak jsem myslel. Nu, hochu“ — pytlák se usmíval dětinským smíchem a slzy mu opět kapaly s vousů, „vidíš, jak jsem byl hrůzou a strachem smyslů zbavený. Není pomoci

a sám se udám. Budu mít pokoj! — ať mne oběsí třeba! budu mít pokoj!“

Vojtěch poslouchal, ale slovům nerozuměl, — jen ty slzy viděl, slzy starého, zoufalého člověka.

Pytlák se zvedl. „Půjdu. A co ty, hochu?“ najednou se otočil. „Co ty? Vidíš, tak se mi nějak ulevilo, když jsem poznal, žes také takový — takový —“ hledal patrně vhodný výraz — „takový ubohý zajíc, kterého honí psi s vyšklebenými zuby. Běží, běží — přitiskne se k zemi někde pod mezí, myslí, že je spasen — a zase už nad ním štěkot a zubaté tlamy. Zase běží, běží — zaleze strachem do liščího doupěte — nu, pomoci mu není, uštvou ho tak nebo tak, všady ho najdou.“

Vojtěch zamlklý díval se na žvatlavého mužíka a mimovolně opakoval si po něm: „Uštvou ho tak, nebo tak, všady ho najdou!“

„Půjdu!“ řekl pytlák už po kolikáté a stále ještě se nehýbal, neodcházel. Čelo si otřel, bylo zpocené. Oči jeho těkaly bez určitého cíle. „Půjdu — jenom kousek chleba až mi přineseš —“

Ostrý hvizd se ozval daleko, zaštěkal pes, ozvěna zahučela lesem.

Vojtěch vyskočil. „Strýc!“ pomyslil si, „dnes přichází strýc, ne tetička!“ Pytlákovi řekl: „Počkej, přinesu ti chleba, ale ukryj se. Dobře! Což jestli pes tě vyslídí?“

Ani neslyšel odpověď. Běžel, o překot dal se do práce, odkopal namrzlou zem kolem velikého, poloshnilého pařezu, přesekával kořeny, jako by už dávno docela byl zabrán do svého úkolu. Neohlížel se, ale viděl, jak strýc se psem, pušku na rameni, dýmku v zubech, přímo od lesa pasekou blíží se k němu. Už slyšel jeho kroky za sebou, už pes přiběhl mu k nohám. Neohlédl se.

„Tak! tak! čiň se jen!“ jaksi spokojeně pravil starý revírník. „Vidím — ještě nešikovně se máš k té práci, neznáš to, ale už sám se naučíš. A ještě prach ti přinesu a nebozez. Navrtáš vykopaný pařez, nabiješ prach, hlinou zatlučeš, stéblo přiložíš a zapálíš a pařez bez práce rozletí se na kusy. Naučím tě tomu“ — Z myslivecké brašny vyňal chléb i pomazánku. „Teta ti posílá oběd — tu máš!“ Vyhladovělý mladík vděčně se chopil jídla, ale přál si, aby strýc dlouho se tu nezdržel. Starý však jako naschvál stojí, dívá se, jak hoch lačně zakusuje se do krajíce. Ušklíbl se: „Tráví lesní vzduch, viď? Och, lesy! lesy! není nad lesy!“ Křesadlem hubku zapaluje, klade ji do dýmky.

„Lesy! jen kdyby ti čerti, pytláci prokletí, nezlobili. Plno je jich tady, — tyhle vsi okolo —“ rukou dokola okázal, ačkoliv ani chalupy vidět nebylo — „tyhle vsi, samý pytlák. Jdi po poli nebo lesem a všady jen oka z drátu nebo ze žíní. Sto všelijakých flint, brokovnic, štuců jsem už pobral těm lumpům. Flinty, že možno rozložit je na pět kusů a pod kabát schovat, nebo jako hůl je nosit, flinty s křesacím kamenem, flinty, se kterými snad už jejich předkové pytlačili, flinty, které venkovský kovář ukoval s přepodivným mosazným kováním — celou sbírku už jich má pan správce ve dvoře a když přijede milostivá vrchnost na hony, okazuje hostům pěknou tu sbírku. Povídám, nikdo z pánů z takové ručnice ani stodolu by netrefil a pytlák zajíce na sto kroků bezpečně skolí. Už od dětství to každý zná a umí. A kolikrát mi letělo olovo kolem hlavy! také broky mám ještě tuhle pod kůží —“ strýc se dotekl svého levého ramene. „Ale co provedl ve Lhotě ten — jak mu říkají —?“

Vojtěch zakousl se zuřivě do chleba, hnedle by byl neopatrně vykřikl: „Kozdera!“

„Aha, Kozdera! starý pytlák. Předevčírem večer hajného zastřelil. Utekl, darebák, z domova. Však jej najdou a šibenice naň čeká, šibenice. Kam by utekl takový? Se světa neuteče. A kdyby se do země propadl, najdou ho a za uši vytáhnou. Spravedlnosti nikdo neujde!“ dodal velmi vážně potřásaje hlavou. „Přijde-li mi pod ruku, zastřelím ho jako psa a nechám ležet na cestě. Co jiného s ním?“ Revírník vykřikoval zlostně.

Hoch si myslil, že zaslechne-li pytlák, vyděsí se a uteče — tím lépe. Byl rád, že strýc o něm, o Vojtovi, ani slůvkem se nezmínil. Jako by úplně byl mu cizím, nějakým dělníkem, který tu již dávno se trápí dobýváním pařezů. Nic nevyčítá. A konečně odchází přes paseku s obláčkem tabákového dýmu nad hlavou. A jde — jde pasekou přímo k boudě nahoře pod bukem, pes za ním. Zle bude, pytláka najdou, neutekl-li! myslí si hoch.

U boudy strýc postál, i dovnitř se podíval. Pes také pobíhá kolem, větří, ale patrně starý myslivec mu nerozumí. Obrací se a z dálky volá k Vojtovi: „Až tady s prací budeš hotov, boudu dám odklidit a ten mech a trávu uvnitř spálit, myši se tu drží. A nějaký pytlák ještě by v boudě pohodlnou skrýši nalezl. Pojď, Broku! Ticho!“ psa okřikl, „neštěkej! jenom nějaký králík tu bude — nech toho, pojď!“ A dále už odchází — opravdu tam králíka

vyplašil, střelil po něm — a za mladým smrčím zmizel.

Na pasece opět ticho — jen se snětí a s promrzlých keříků pomaličku opadává jinovatka, jak slunéčko vystupuje výš a hřát začíná. Vojtěch si oddychl. Strýc nenašel pytláka, — patrně se dovedl nešťastník dobře ukrýt, nebo utekl opět jako štvaná zvěř, hladov. Ale nežli domyslil, za ním, ze křoví opatrně zvedl se Kozdera. Tiše — ani kroku nebylo slyšet, ani větvička nezašelestila. Usmíval se a hovořil vesele jen trochu přitlumeným zpěvavým hlasem.

(Pokračování.)

L. N. Zvěřina:

ZÁCHVĚV STESKU.

Po moři modrého nebe
obláčků plachty plují.
Vzpomínek roje se tísní
v teploučké srdce sluji . . .

V travách se nítí rosa
v duhově jiskřivý lesk. —
Proč jsem si právě dneska
tak pozastesk'?

PÍSEŇ ELEGICKÁ.

Tak něco jásá
a něco bolí:
sváteční krása,
bolesti doly . . .

A truchlé dny, šedé
ti sudička přede,
však pojednou svítí,
hleď, zlatou to nití!

Pak zas vše jak od bohů kleté
hned je a hned zase není.
Všecko tak pospíchá k Léthe,
k té řece Zapomnění.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Třebaže družička nebyla nikterak nehezká, byl k ní Vondra velmi nedvorný. Téměř si jí nevšímal a očima se neustále točil jenom po nevěstě. O něčem podobném nebylo slýcháno, a proto bylo nutno takovému zbojníku dáti na pamětnou.

Je sice odedávna právem ženicha a nevěsty — jediných ze všech svarbovníků — odebrati se již v prvé noci svarby k spánku, kdežto všichni ostatní musí vytrvati v hodování až do bílého rána, aby znovu mohli oba, vrátivši se do hodovní síně, uvítati přípitky jako muže a ženu, nepochybné již nyní nejen před Bohem, ale i před lidmi. Stejně starodávným zvykem je, že všichni přítomní mužští silně potřásají rukou ženichu před odchodem, a ženy přejí nevěstě noc tak krásnou, jako je kraslice o Červených Svátcích. — Vědí sice dobře, že nebude takové míti, stejně jako jí neměla žádná z nich, neboť jaký by to byl chodský ženich, který by se nedomohl předem závdavku na manželství; ale přejí tak přece — jednak proto, že je zvykem toto přáti, jednak, že se tak alespoň tváří jakoby věřícími, že všecko je v nejpřísnějším pořádku po zákonu a řádu božím i lidském . . .

Ale tentokráte, dík silně již rozjařeným ženským, byla ze starodávného zvyku učiněna slavnostně obsáhlá ceremonie. Přání selek byla protahována dlouhým řečněním i žertovnými písněmi, při čemž narážka stíhala narážku, a každá následující byla rohatější své poslední sestry. Posléze doprovodily ženské nevěstu i ženicha s dudami a klarinety, zpívajíce veselé písně, až ke dveřím komůrky . . .

To všecko dělo se proto, aby byl Vondra jak náleží vytrestán. Ťalo věru do živého. Vondra, již také trochu podnapilý, střídavě bledl a rudl a vyhýbal se pohledům, ale tím jenom přiléval oleje do ohně. Selky, jakmile poznaly, že se jim věc daří, byly

k nenabažení. Neustále si vymýšlely nové výpady a neustále ho nově vydražďovaly. Vondra však zůstával Vondrou. Ani druhého dne neuzdálo se mu nadbíhati družičce a činiti jí úklady a svody, takže bylo příliš patrno, že se asi o bratrově veselce nevyspí; neboť je takový zvyk na Chodsku, že usnouti během veselky dovoleno je družbovi pouze tehdy, stane-li se tak u družičky v komoře...

Je to sice zvyk nevalně chvalitebný, ale omlouvaný, neboť pravidelně bývají družbovstvím pověřeni snoubenci, anebo ti, kteří by se rádi dostali za sebe. A tu, dojde-li k hříchu, bývá náprava pravidelně zjednána nejjednodušším prostředkem — novou veselkou. Ano, často bývají i nepovolní otcové takovým způsobem donucováni dětmi k povolnosti, neboť skutečnost nutnosti sňatku není ještě hanbou, potupou však, která by ulpěla na obou rodech a znepřátelila je do věčnosti, bylo by narození nemanželského dítěte. Proto varují se otcové, aby se tak jejich paličatost stala zřejmou před Bohem i před lidmi, a povolují v rozhodné chvíli, činíce z nouze ctnost. Uchylují se k faráři se svou bolestí, která v krátce poté zhojena je svátostí stavu manželského tak dokonale, že vytušiti její jsoucnost v minulosti mohl by jenom takový šťoura, který by svědomitě počítal měsíce, uplynuvší od veselky do prvních křtin. Takových lidí však na Chodsku není. Jsou tu všichni příliš nábožní a oddaní svému Bohu, aby lidským jazykem připomínali jízlivě, co smírným slovem svého odpuštění přikryl zapomenutím.

Není však toto daleko ještě nejhorším pokleskem proti přísné a neúchylné mravnosti, který je znám v kraji. Chodové sami posmívají se svým sousedům z německých vesnic, vzniklých v pohraničném pásmu bývalého královského hvozdu na vykácených plochách kolonisací pánů z Abenreuthu a ze Stadionu, že mezi nimi teprve, když hoch má s děvčetem třetí dítě, začíná se věřiti jejich opravdové lásce, což opravňuje k předpokladu, že se asi jednou vezmou. Je sice i tato skutečnost pravdivá, ale ani zde není nemravnosti, ba neplatí tu ani průpovídka: jiný kraj, jiný mrav. Pouhopouhá chudoba zaviňuje tento zdánlivě pohoršující a opravdu velmi častý stav. Statečky — vlastně chaloupečky těchto horalů jsou tak skrovné, že jejich sence naprosto by nepojala dvou rodin. Jsou to takové chalupy, v nichž pod jednou střechou sloučena jsou všechna nutná stavení: obývací, chlév i stodola — takže pod touto jedinou střechou žijí v patriarchální shodě lidé, jejich živitelky — pár sporých červenavých kravek — a posléze i okrádající je myši. Nelze za takových poměrů pomýšleti synu na ženitbu před otcovou smrtí a vyvdáním sester. Otcové však mají v těchto horských výškách tuhý život a umírají pravidelně v úctyhodném stáří. Synové naproti tomu jsou stejně zdraví, pud sebezáchovy je v nich dokonale vyvinut — a tak dochází na horách k častým porodům nemanželských dětí. Uvykli však tomu již všichni, a proto není pohoršení. Matky — milenky trpělivě čekají na staříkovu smrt, neboť vědí, že jednou určitě přijde, a za šest neděl po ní že vejdou již na trvale — a ne pouze na besedu, za práh sence svého, již zákonitého muže. Do té doby jest ovšem jejich otcům živiti celé nelegitimní potomstvo svých dcer. Nereptají, neboť zvyklý řád jako by byl nenapsaným zákonem. Konečně každá ruka od šesti roků věku jest zde dělnou silou, na jejíž výkonnost i případnou mzdu má pravoplatný nárok živitel, ať již jest jím otec, muž, anebo děd. Stává se tak dosti zhusta, že se tu žení čtyřicátníci, ba, není ani vzácností veselka, na níž se dostaví na dovolenou syn voják, neboť vojákem tu bývá každý, kdo se právě nenarodil hrbatý, anebo chromý. Tato krajinná podivnůstka působí sice velmi časté zmatky v matrikách, ale faráři v okolí již dávno pochopili její nutnost a nehorlí na ni. Kývají jenom hlavou a mávají pravicí, jako by rozháněli mouchy, když zesmutnělý syn přijde vyjednati současně otcův pohřeb i svoji veselku...

A horáci sami omlouvají tuto šlakovitou věc rozpačitým, širokým úsměvem a jakousi přejícnou stydlivostí — že prý tak aspoň i děti užijí tátovy veselky. — —

Než, buď, jak buď, o veselce Záhořuc Matěje bylo příliš patrno, že nedojde k nejmenšímu přestupku proti nejpřísnější mravnosti.

Vondra s tvrdošíjnou důsledností nevšímal si po celé tři dny družičky, a bylo velmi patrno, že se mu znamenitě ulehčilo, když nade vsí rozbřesklo se ráno čtvrtého dne. V něm ustanoveno bylo převézti v slavnostním průvodu nevěstu do statku, v němž se stala hospodyní.

Je to velmi obřadný úkon. Nejprve na žebřiňák naložena malovaná truhla s výbavou, potom několik kusů nutného nábytku, bednářské nádobí — a na vrchu všeho zakolébaly se pyšně prachovým peřím velice naduté peřiny, které jsou pýchou každé chodské matky, vdávající dceru, neboť na ně spořila ze stád husí po řadu let. Poté rozloučila se dcera s ro-

diči a přijala jejich požehnání na odchodnou na samotném prahu stavení před očima celé seběhnuvší se vesnice... Svatebčané seřadili se podél vozu a za vozem, a každý z nich vypomohl tím, že nesl kus kuchyňského nářadí. Jenom Vondra ujal se čtyř kusů dobytka, jež bratr vyženil. Posléze vzal kovář Drastil přichystaný nástěnný kříž, a kovářka obrazy trním korunovaného Ježíše a sedmibolestné Matky boží — nevěsta s pecnem chleba v jedné a krušcem soli v druhé ruce vyskočila vpředu na vůz — a již se průvod hnul...

Pod obloukem do široka otevřených vrat čekal již starý Záhoř. Uvítal nevěstu, políbil ji a přede všemi pojmenoval hospodyní. Jenom tak mohla vejíti bez nejmenší pochybnosti o svých právech. Vešla první do sence a položila na stůl pecen chleba a krušec soli; to proto, aby bylo obého dostatek, pokud ona bude na statku hospodařiti. Potom Drastil zavěsil na čelnou zeď sence — mezi okna nad stůl kříž, a kovářka pověsila pod rozpiatou jeho příčku po obou stranách své obrazy...

I složení výbavy nevěstiny s vozu a uložení její do komory bylo hladce vykonáno. A již se zase objevily na stole mísy, a mladý hospodář zval první své hosty, aby pojedli u něho, alespoň kousek studeného, kdyžtě hospodyně nemohla dosud nic jiného připraviti. Odmítnouti nebylo možno, a proto každý „na poctu" přisedl, aby požil několika soust. Brzo však se hosté zase zvedali, omlouvajíce se nejrozmanitějšími šprýmy, neboť v hospodě již byla připravena poslední hostina, která měla býti skončena muzikou pro celou vesnici, nepozvanou na svarbu...

Všichni se vyhrnuli ze vrat statku „na vostatky". Pouze mladí směli již zůstati doma. Přirozeně, že jako všichni „sezdaní" před nimi, ani oni nepohrdli touto výsadou. Nana rozloučila se již v senci se všemi, a sotvaže poslední vyšli — hned, hospodyně přepečlivá, ujala se úklidu. Snad bázeň jí nedala, aby se nevyzkoušela v novém prostředí...

Matěj doprovodil hosty až před vrata, rozloučil se s nimi a ještě chvíli postál pod obloukem jejich půlkruhovité klenby, zdvižené vysoko nad zeď hradby. Díval se za nimi s úsměvem, až zašli do hospody. A když se ozval hluboce ječící hlas dud, rozpomenul se na návrat k ženě...

K ženě! — Ano, bylo to tak podivné, skoro neuvěřitelné, jakoby ve snu. Bylo mu skutečně tak, jako by byl prožil poslední dva měsíce v nepřetržitém snu a zdání... Zavíraná jím černá vrata zaskřípěla železnou osou v kamenných stěžejích a zavřela se. Potom vsunul kolík do západu, obrátil se a vykročil k stavení...

Ale jak šel dvorem, přepadl ho znenadání podivný pocit. Takové hluché ticho se rozložilo kolem, že dřevěný srub uprostřed dvora až zastrašil šedí svých mohutných břeven. Neznámý strach sevřel Matěji prsa. Bylo mu tak úzko, že mimoděk zachvátl oněmlým dvorem a po zápraží, aby již byl honem byl v senci...

XI.

Záhy po veselce zavládlo ve vsi napiaté ticho, které bylo plné zájmu. Bylo ovšem hovořeno o pozoruhodných událostech, udavších se během svarby, ale to dělo se spíše o večerním klepání žen před statky než v rozmluvách mužů. Sedláky za to byla velmi pozorně sledována každá sebe menší událost v Záhořuc statku. Podivná, nebývalá a nezvyklá skutečnost dvou hospodářů na jednom gruntu podnítila selský zájem. Nebylo jim zcela jasno, jakže se mají zachovati k oběma držitelům usedlosti — mnohem důležitější však, nedovedli se nikterak shodnouti ani v tom, jaký je poměr obce k oběma bratřím. Ženitba Matějova byla nesporně jednou z nezbytných náležitostí pravého sedláka a představitele statku, naproti tomu však mocně se stavěla práva prvorozeného Vondry, třebaže se jich tento byl jaksi polovičatě odřekl. Byli však oba držiteli statku, a tato neodstranitelná překážka mátla vytrvale i nejrozumnější. Starosta Ziman snažil se sice vší svou výřečností přesvědčiti sousedy, že za představitele rodu i statku musí býti jmín mladší Matěj, jemuž jaksi Vondra ustoupil s prvenství svolením k ženitbě. Snad by byl starosta vnutil během času a pomocí všemožných důkazů sousedům svůj soud, kdyby nebylo bývalo — Foukalíka...

Věčný oposičník hudl si zase svoji. Od stvoření světa nebylo prý slýcháno něco podobného tomu, nač nyní přišel starostův rozum. Vytasil se s Esauem a Jakubem i s jejich pověstnou mísou ryšavého jídla — a na tomto případu přesvědčivě dokazoval, že prvorozenství a jeho práva jsou nezrušitelná a jejich znevážení hříchem před bohem i před lidmi. Mluvil k věřícím a proto nebyla jeho řeč mlácením prázdné slámy. Nepřesvědčil sice nikoho, že obec je povinna za hlavu uznati Vondru, ale nebylo také dáno za pravdu starostovi, který by byl jí rád učinil Matěje. Opatrní sedláci zůstali prostě v polovici cesty, čekajíce, jak utváří se poměry na statku,

aby teprve podle nich, jsouce donuceni tvrdou skutečností, učinili svá konečná rozhodnutí...

Ale na Záhořuc gruntu chodilo vše, jako chodilo dříve — alespoň nápadných změn nebylo, takže již — již hrozilo nebezpečí, že nedojde nikdy k rozřešení sporné otázky. Starý Záhoř, pravda, ustoupil do výměnku, usídliv se v upravené obývací komoře, která dříve sloužila za skladiště nejnemožnější směsice potřebných i nepotřebných předmětů. Vondra se nastěhoval do sence v přístěnku, která zazděním dveří byla neprostupně oddělena od velké selské sence a kuchyně, v nichž se usadili mladí. Tyto změny byly by nasvědčovaly starostovu tvrzení, kdyby nebylo onoho důležitého — a selsky důležitého, že v řízení statku nenastala nejmenší změna. Starý Záhoř vzdal se sice i zde vlády, což konečně bylo nejen pochopitelné, ale i nutné, aby nebylo rozbrojů a svárů, které vždy činí výměnkáři tvrdý chléb. Tím však na věci nebylo změněno zhola nic, poněvadž již řadu let hospodařil vlastně Vondra pod velmi mírným otcovým dozorem. Hospodařil i nyní, aniž mu v tom bylo bráněno Matějem. Rozkazoval stejně, jako dříve, podruhu i děvečce, určoval pořad prací — zkrátka zůstal hospodářem, kdežto ženatý Matěj přes svoji rovnoprávnost, či spíše víceprávnost, neboť jsa muž — vládl po dávném zvyku i ženinou třetinou statku, spokojoval se podružným postavením jakéhosi dobrovolného čeledína, jemuž není sice možno nakázati, ale který také nečiní nepříjemností odporem, nýbrž spíše snaží se zameziti každé nedorozumění mírným vyhovováním, zachovávaje si tak alespoň zdání osobní volnosti.

Tento stav byl přirozeným důsledkem výchovy starého Záhoře, v níž zase nebylo zhola nic nepřirozeného, neboť nikdo nemohl žádati na sedláku, aby byl vševědoucí. Ve Vondrovi, prvorozeném synu, byl jím vychováván příští hospodář statku, které nutnosti nebylo u Matěje. Nelze ovšem říci, že by proto Matěj nebyl dovedl jím býti. Tolik selskosti v něm bylo zcela jistě. Kdyby byl býval po veselce zůstaven sám sobě, jistě že do roka byl by se z něho vyklubal hospodář a sedlák právě takový, jakými byli všichni ve vsi. Vadila mu však přítomnost Vondrova, jehož od mládí uvykl pokládati za mnohem zkušenějšího a rozšafnějšího. Proto v prvých dnech po svarbě nemohl přemoci jistý ostych, neboť se mu zdálo, že jaksi neprávem se rozdírá ve velké senci, kdežto Vondra se musí tísniti v přístěnku. Naproti tomu zase se mu zdálo, že právem mělo by se mu dostati mnohem větší míry účasti na vedení hospodářství. Jakási hrdost zvedala v něm mdle hlavu, a pro ni se i mlčky mrzel na bratra, který příliš samozřejmě si hrál na jediného hospodáře. Několikráte hotovil se k činu, ale vždy v pravé chvíli neměl dosti odvahy. Přemýšlel — až posléze dospěl k podivnému poznání, že vlastně obojí jím cítěná nesrovnalost se navzájem vyrovnává, takže není ani příčiny, ani důvodu na nich něčeho měniti. Bylo i pohodlno tak domysliti, ježto každé jiné dořešení bylo by mělo v zápětí za následek různice a nesváry, jichž chtěl se stůj co stůj uvarovati...

V průběhu žní, v kvapu a shonu práce ušla pozornosti mnohá drobná příhoda. Sedlákům, cele zaměstnaným sklizní, nezbývalo valně kdy, aby se mohli zaměstnávati událostmi v Záhořuc statku, neboť v této době starost o vlastní prospěch vyžadovala plného zaujetí, nepřipouštějíc jakéhokoliv rozptylování. Byl opravdu úrodný rok, jaký se vydaří málokdy. Nejen ve všedních dnech, i o nedělích a svátcích od božího rána až do večera hrnuly se se všech stran do vsi vysoce naložené žebřinové vozy, vrátně stodol byly neustále otevřeny dokořán, ba i na sadech za stodolami začaly ze země vyrůstat stohy — zřejmý důkaz toho, že tentokráte stodoly nemohou pojmouti neočekávaně bohatou úrodu. Ale kdyby ani nebylo bývalo těchto neklamných a viditelných znaků, byly by každého poučily široce rozzářené tváře blažených sedláků. Byly sice tentokráte spojeny žně s nebývalou námahou, ale přes to se hospodáři nikterak nemrzeli. Třebaže ve výhni léta nejen v polích, ale i jdouce návsí neustále zvedali široké rukávce košil, a přejížděli jimi čela i tváře — nepřešlo přes jejich tuhé rty postěžování do úmorné námahy. Když se potkali a promluvili, velebili jenom velikost úrody, znalecky naznačovali na ploše dlaně délku klasů a těšili se již na mlácení, o němž teprve, dle toho, jak budou klasy sypati, měla se objeviti bohatost žní v plné své slávě. — A zachmuřili-li se přece jenom, dálo se tak pouze, když je přepadlo pomyšlení na možnost požáru, jímž mohla by vzíti za své nejenom úroda, ale i stodola — a vzejíti tak místo očekávaného zisku dvojí nenahraditelná ztráta. Proto napomínali neustále čeleď i najaté chalupníky - žence a raději oblomili svoji selskou pýchu a poseděli s nimi večer na zápraží, besedujíce při pivě a nabízejíce nyní všem bachoratě tabákem nadmutou

vlastní měchuřinu, jenom aby si zajistili plnění příkazu a zbavili srdce doléhavého strachu.

Teprve po svážení, když bylo již dávno započato s výmlaty a jedlo se již z nového, vrátil se do jich srdcí zase klid a mužná rozvážlivost. Jak rostly na sýpkách a špýcharech zásoby obilí, rostla i jejich selská hrdost a pýcha, vědomí neodvislých a soběstačných lidí — a tím se již zcela samozřejmě dostavoval nový příliv mocného zájmu o vše, co souviselo s jejich selskostí. Záhořuc dvůr byl první na řadě...

(Pokračování.)

Jan Karník:

NA HRANICI...

Na hranici, kde svět oveček se s vlky stýká,
v nádražní jsem used' restauraci.
Časné jitro ... Jenůfka tu na podlahu stříká
mokré piliny, jdouc za svou všední prací.

Kolem za stoly zvěř všeliká se hemží. V tlamě liščí
lačné špičáky se časem zabělají;
v koutě nakrmený křeček vrtí se a piští;
dravci východní, kde kořist, tiše čenichají.

Kanci divocí, již z pastvy žaludové tyjí,
zvyklí sousedovi plenit zemáky,
po děvečce plaché se skloněnou šíjí
mlsně natahují chtivé čumáky.

Vzteklá smečko dravčí, smečko cizopásná,
Kam se řítíš krvežíznivými pudy?
Temná noc už svíjí roucha svoje řasná,
bdělý kohout plaší nočních příšer bludy!

A z té dívky, která podlahu dnes mete,
zrodí se kdys jinoch s hvězdou v líci,
jehož láskou lípa na vzdor mrazům zkvete
a v ní rojiti se budou včely medující...

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Vy nejste odtud?"

„I jsem, Schweifer, na podruží jsme byli u kostela, táta dělal na pile a ponocoval. Já se v Rokytnici vyučil, v Trutnově jsem byl v znamenitém místě, pán, měla jste mě vidět! Když jsem přišel domů, všecky holky se fantily."

„Teď nelžeš."

„Tak vidíte. Pak táta umřel, máma byla sama. Tady nebožtík mistr Richter, mojí otec, kroňhal; pomohl jsem a uvrtali mě tady."

„Držel se holky," zavrčelo s třínožky.

„Bodejť bych nedržel, stála za to."

„Stála, ženská jako karafiát!"

„A stála o mne —"

„Když měli svarby, byl to párek lidí — pohledať by musel!"

„Vidíš, jak to všecko pamatuješ! Jenom že je tady hadrovina, měli jsme jít jinam."

„Můžeš jít — kdo tě drží?"

„Teď, když už nevím, jak to v městě chodí! On myslí, že se všude smolí jako tady. Je nás pět krků a bývala i panímáma, to se barák špatně drží.“

„Richter ho držel a jak! Ještě peníze byly.“

„Měl jen jednu dceru a byl tu tenkrát sám, teď jsou tu ještě dva, a Geigepetr, dieser verfluchter nacker Bímák, všude ometá a sežere všecko. Nahej přišel, teď má domek. To tak všickni! — přijdou do bělidla, hryzají jen bandory a pak se tu usazují. Geigepetr jen ty oči vykuluje a všecko by schlamst!“

„Dělá dobrou práci.“

„Do kapsy ho strčím! Ty taky děláš dobrou práci — smolí, a nebožka ho musela živit. Naparuje se a když měl půjčit šesták, dělal, jako by šlo o stovku. Přivandrovalci z žebráckých vesnic se tu usazujou a domácí člověk aby chodil prosit.“

„Dělej!“ zvolal Lojzl.

„Odkad vy jste, mistrová?“ krejčík tázal se, jak by byl neslyšel.

„Já — z Tanvaldu.“

„No tak — aspoň jste viděla svět!“

V tom se Lojzl obrátil a hněvivě huboval: „Takovej člověk, radost byla podívať a teď kdyby ona umřela, co by dělal! A Rézi se s tím překupnictvím uhoní — uhoní — kdo by to vyderžel!“

„Jen ty naši mámu nech, ona ví, co dělá a ráda mě má!“ měkounce odvětil krejčí.

„To má!“

„A smol, smolaři!“ Povstal, posadil si čepici a odcházeje zabzučel: „Ei Gott's Noma!“

„Jdi, kdákale!“ broukl za ním Lojzl.

Máry vyprovodila hosta až k záspi. Odcházel zamračen, ale na konci baráku se obrátil a pravil úlisně: „Könntn's mr ne a zwa Sechserl barhen?“

„Bis ondršmol!“ odvětila a dala se do řeholu.

Mrštně se obrátil a hned byl za stěnou. „Kröte!“ vypustil ze zubů. —

V sobotu odpoledne vyšel Lojzl s Máry z baráku, každý koště v ruce a hned dali se do práce. Zametli zásep i dvoreček, pěšinu před barákem i tu k silnici, podél zadních stěn domku, u stodůlky i dřevníku. Když byli hotovi, obešli si ještě, každý koště na rameni, celé stavení.

„Domeček jako klec,“ cenil se Lojzl.

Školáci, vracejíce se právě k domovu, volali na ně: „Gelobt sei Jesus Kristus!“

„In Ewigkeit!“ kývala jim Máry a chvátajíc za Lojzlem do síně, pravila: „Děti jsou tu zdvořilý, mají dobrou školu, někde té utřenosti nemají.“

Když vešli do sedničky, viděla, že hošek s brašnou po boku, ďůče s kabelkou stojí u okna, hlavy u samé tabulky, oči vypuleny. Zasmála se na ně. ale do dětí jako když střelí, hned byly v prachu . . . Potom se Máry uchystala na prvou koupi.

Naškrobena šla, černý košíček v ruce. Lojzl díval se za ní. Bylo mu pořád, jako by to byla Kačenka.

Všedši do Sachrova dřevěného krámku, pozdravila „'n Obnd!“ a žádala půl libry hovězího i kousek jater.

Mistr velký, silný jako hrom, světlovlasý, bezvousý, stálého zádumčivého pohledu, řekl jen: „A — junge Frau!“ a useknuv pěkný červený kousek, přidal jater a kost. „Aby polívka byla dobrá,“ řekl dutě a založiv ruce rozhlížel se po masných čtvrtkách, jako by jí tu už nebylo. Teprve když odcházela, zvolal: „Přijďte zas brzo!“

Už byla ve dveřích, ale ještě se obrátila.

„Jak pak — nějakou jitrničku nebo buřtíka nemáte?“

„Jitrničky mám — kolik?“

„I jen jednu.“

Podal, přijal peníze a dál nic.

Hned na silnici jitrničku vysrkávala.

U Sparpohlů krátká, široká panička vítala celým proudem pozdravů a když se jí Máry prohlásila česky, žvatlala: „I pěkně vítám, to nás těší, já jsem hned nepoznala, nebožka taky k nám pořád chodívala!“ a podala ruku.

„Můj mě poslal!“ zdvořile usmála se Máry.

„Ó co pak pan mistr, všecku kůži bere od nás. Tenkrát o té povodni byli tady s dětmi, my je přijali jako svoje — potom ho to neštěstí potkalo. A odkud pak jste přišla?“ a drobná očka v baculatém líci upřela se na ni.

„Já jsem z Tanvaldu, ale byla jsem pořád v městech, v Jilemnici, ve Smržovce, ve Verchlabí, v Hiršberku, na velkých hospodách, ale ve Verchlabí jsme taky měli kupectví, v Jilemnici mouku,“ Máry odpovídala.

„Ale, ale, u koho pak, ve Vrchlabí my to známe.!“

„Oni jsou teď už dávno v Braunej.“

„Tedy rozumíte zboží, to já mám ráda, u nás je vždycky všecko dobré, my že jsme tu u silnice, je to pořád čerstvé, to není jako nahoře u Palmů, ale někomu je to jedno, co mu kde dají.“

„Ó, to mne neošidí!“ smála se Máry. „Tak za tři kafe a za osm cukru.“

„Aby se vám tady líbilo, domeček máte pěkný!“ vážíc, přála Pohlová.

„Však jsem položila osm stovek!“ a vyhrnula dolní ret přes horní.

„Pan mistr sedí ve svém!“

„Však se divím, jak v tom chlívku tolik let vyderžel, já bych v tom nebyla ani rok. Když člověk zvykl v lepším, chce míť pořádek. Teď je to prázdné, nikomu se do toho nechce.“

„Ona by tam obec každého nedala. Byli v tom jako kuřata, Kátlu měli lidé rádi. Inu, teď budete mít lepší pohodlí!“

Máry vysázela krejcary, panička děkovala a zvala, aby zas brzy přišla. „Nějakou skořici, hrozinky, kvasnice, syrub, mandle neporoučíte?“

Máry přemýšlela. „Já se s těstem tuze neplácám, to jen tak někdy — sladkohořkou bych nemohla dostať za dva krejcárky? Žaludek mě porád trápí!“ a všecek obličej se jí zkrabatěl.

„Žaludek — ó, to je mrška, když začne zlobit. Sladkohořkou máme, z Vrchlabí ji bereme, ale snad by byla lepší kmínka, tu máme zvlášť znamenitou!“

„I dnes jen tu sladkohořkou!“

Když Pohlová do skleničky natočila, Máry lízla, trošku podržela na jazyku a hlasitě polkla.

„Herrgott, ta řeže!“ zajekla a všecka se zaklepala.

„Vždyť jsem povídala,“ smála se kupcová.

Máry potom převálila skleničku rázem a vydechla labužně.

„A jak pak — panu mistrovi do lahvičky byste nechtěla? Abyste napoprvé přinesla něco dobrého. Nasedí se, snad by mu klút byl někdy zdravý?“ a již vybírala lahvičku.

„Lojzlovi? I ten má žaludek dobrej — spořádá všecko!“

„Má — vydrží ten člověk, kolikrát jsem se divila, co se jen toho dříví natahali — pravda, Katla ještě víc — ale někdy neškodí pro zahřátí, když se přijde do zimy.“

„No tak třeba — a co to stojí?“

„Ale to nechte — jen to nechte napodruhé, to by bylo pěkné — na dobré přátelství —“ švitořila kupcová.

„Tak pěkně děkuju!“

Máry loudajíc se domů, klutla si ještě cestou.

„No tak, už jsi nakoupila?“ smál se Lojzl, když vkrocila.

„Že já toho tak nakoupím!“ mračiva odvětila. „Ale ten Flésrhannes mnoho utřenosti k člověku nemá, je on Němec?“

„Čech, až někde z Valteřic. Nemluva je, ale neošidí, maso jsme měli vždycky pěkné a poliuku — Kačenka dělávala s flíčky, tu já rád!“

Máry pohodila hlavou. „Promluviť by mohl, to je Pohlka jiná, ta ví, co se patří. Zvala, abych zas přišla, když jsme tak blízko.“

„Co pak ta toho naštěbotá, za to on by jen porád počítal, latoušiť umí. Ona je taky z našeho Jablonečka!“ a zachychtal se.

Máry kornoutky uložila v poličce, ale lahvičku donesla do almárky v síni. —

X.

O prvé neděli listopadové, po jedenácté hodině šel Slavík vykonat obřadní návštěvu u správců.

Kotlina bělidla byla mírně zasněžena, čista, jak by se byla převlékla. Zmrzlo bylo, jasno, slunce svítilo. Tovární budovy stály pod bílými, lesklými střechami tiché, klidné a zkalenými okny dívaly se na protější zabělené lesy.

Před sušárnou potkal Marvánka v dlouhém, modravém, uniformovém zimníku. Vrátný podával mu došlé Národní.

Slavík strčil je do kapsy a již odcházel, ale znova se k Marvánkovi vrátil.

„Kdo si v bělidle bere noviny?“ tázal se.

„Vrchní Zikmund s Korábem mají Politiku, pan disponent má taky svoje, správec Tagblatt a Reichenberger, Bittner a někteří mandlíři si berou Arbeiterzeitung, i nějaké Právo lidu sem chodí a snad ještě něco.“

„Brunclík neodbírá nic?“

Vrátný zavrtěl hlavou. „Jen pan správec půjčuje tam Reichenberger, to snad pan účetní viděl.“

„České tam nikdy nejsou?“

„Ba to, že ne!“

Slavík pokynuv kráčel zas k panské budově a volně vystoupil do prvého patra; zaťukal na druhé dveře v pravo.

„Bitte!“ ozval se ženský hlas.

Paní Klára Halwingrová v šedém županu s rudými ozdobami stála v pokoji u okna.

„Ruku líbám, milostivá paní, jsem účetní Slavík, račte prominout, že si dovoluji.“

„Es freut mich sehr, bitte, wollen sie nur weiter spazieren!“ a otevřela dveře velkého salonu.

Byl nádherný, temněmodrý, s velikým vzorkovaným kobercem po celé podlaze a se skvělým lustrem pod stropem. Nevysoká, těžká polokruhová křesla, pota-

žená modrou vlněnou látkou, stála opodál kolem drobného stolku, na němž leželo album. Nad pohovkou visel obraz Vera ikon, po jeho stranách dvě velké krajiny v zlatých rámech. Černé, krátké piano stálo mezi okny, ostíněnými plyšovými záclonami, před nimiž na bílých majolikových podstavcích slunily se svěží, dlouholisté rostliny. V čelných koutech na černých etažerech chmuřila se bronzovaná poprsí, Schillerovo a Göthovo. U stěny proti dveřím zářilo trumeau, proti němu tmavá, zasklená skřínka se stříbrem a s milými drobnostmi.

Paní pokynula směrem k pohovce a když si Slavík sedl, uhostila se do křesla proti němu.

Byla dosud krásná, ale pod hojnými, temnými vlasy zdála se bledší, přepadlejší. Hleděla vážně, vznešeně, jako z mramoru.

„Dávno je tomu, co jsme se posledně viděli," pravila německy a jemně se usmála.

„Dvanáct roků, milostpaní!"

„Od té doby mnoho se tu změnilo! Papá odešel navždy, mamá se sestrou odstěhovaly se do Trutnova, sestra Sofi je vdaná, má už roční holčičku, a můj Kurt je přes pět roků, Grétchen čtyřletá. Mladé veselí je to tam!" To pravila také po česku, ale šlo jí to dost těžko.

„Šťastný, uklidněný život je, milostivá, také krásný."

Trošku pomlčela. „Račte odpustit, že můj muž není doma, v neděli před polednem vyběhne si vždycky na chvíli do společnosti."

„Prosím. S panem správcem vídám se denně, ale milostivé jsem dosud nespatřil."

„Změnila jsem se, viďte?" tázala se živěji.

„Jenom k svému prospěchu. Ráčíte zde míti jako v ráji."

„Jsem skoro stále doma, známostí tu nemám, není vlastně s kým, disponentovi žijí jen pro sebe, jedině paní lesní Makovcová že mne časem navštíví, muž je celé dni v kanceláři, přichází domů unaven, mrzut; i na procházky vycházíme málokdy, ostatně jsou stále stejné."

„Neráčíte vyjížděti?"

„Do vůkolí někdy, ale dál zřídka; loni jsme byli jednou v Trutnově, jednou v Liberci u svých. Což tam je veseleji! Sestra je v skvělých poměrech, život je tam báječný. Zda my se také jednou dostaneme jinam? V Hrádku, myslím, také nic není!"

„Tiché místo, nezámožný kraj, ale já jsem tam byl spokojen."

„Stále ráčíte být svoboden — přece tak nezůstanete?"

„Myslím, že zůstanu!" a pohleděl na ni s úsměvem.

„Ach, to by byla chyba — žít sám na takové samotě!"

„Zvykl jsem si a po práci mohu tu lítat po lesích a po horách."

Paní se nad srdečností jeho rozesmála. „To snad brzy přejde!"

V prvém pokoji bouchly dveře, zazněly dětské výkřiky: „Mamá — mamá!' — a dveře do salonu se prudce otevřely.

„Ach, Kinder, ihr kommt schön artig, Herr Buchhalter wird von euch eine traurige Meinung haben. Also — schön grüszen!"

Klučík, v temnomodrém zimníčku s černým beránčím lemováním, v bílém plstěném kloboučku, smekl a uklonil se, až se mu temné kudrny shrnuly, děvčátko v bílém pláštíku s kožišinou, se sněhovým čepečkem, všecko jako bílé medvídě, prohnulo kolínka.

„Už je znám, z okna jsem je pozoroval, ale teď mi snad podají ručky!" a povstav podával ruku. Podali svoje ve vlněných rukavičkách, účetní potřásl a pravil: „Tak na zdar, na dobré přátelství!"

„Ach, moje děti neumějí česky," usmála se paní, „muž říkává, že je na to času dost, nejdřív jedno dokonale!"

„V domě a v okolí snad přece něco pochytí."

„Takové děti jako ony tu teď nejsou, a kuchařka ani děvče neumějí."

„Budeme se učit spolu — mám děti rád; až se setkají s babičkou, budou moci mluvit po česku — dědoušek byl takový Čech —"

„U našich v Trutnově je také všecko německé, papá byl zdola a ještě z jiných časů."

„Máš sáňky?" německy tázal se hošíka.

Kurt přisvědčil.

„Budeme jezdit!"

„Naše Tyna je taky někdy povozí a sestra Ella, když tu loni byla na vánocích, je proháněla, sáňky a brusle to je její, ale byly z toho jen horečky a kašle."

„Musíme se otužovat — bez bázně a vesele do toho!" (Pokračování.)

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Literární Kocourkov.

Již humoristická literatura německá XVI. století seřazovala znovu a znovu v jednotný rámec rozmanité žerty, jimiž se škádlívali obyvatelé různých měst a míst. V XVII. století německý básník a humorista Wieland použil rozmarných „Abderitů“, směšných obyvatelů řeckého „Kocourkova“ Abdery, aby jimi zobrazoval a zesměšňoval copaté převrácenosti současných maloměšťáků německých.

Odtud i u nás počátkem století devatenáctého, kdy obliba německého ironika a nejedna zpozdilost domácí sváděly satiriky k podobnému nadsazování a zveličování současných směšností, počaly se vyskytovati žertovné záznamy, zprávy a dopisy z české „Abdery“, pověstného Kocourkova, kterého bychom na mapě marně hledali, o jehož však čest dělila se přerozmanitá města krásné vlasti naší.

Již roku 1827 začaly Lindovy „Rozličnosti“ přinášeti satirické zprávy a dopisy z Kocourkova a jimi asi povzbuzen vydal r. 1829 podnikavý nakladatel Jan Hostivít Pospíšil podle vzoru oblíbených německých „Bilderbognů“ svoje malované karikatury „Kocourkoviady“, jichž vyšla celá serie s výmluvnými nadpisy, jako jsou: Jeden boháč v Kocourkově se nadýmá; jeden boháč v Kocourkově užívá mnoho bohatství; Jeden měšťan v Kocourkově druhého u pana pulmistra očernil; Jedna matka v K. maže se s dětmi; Jednomu měšťanu v K. pověsili bulíka na nos; Kocourkovská mládež chytá se světa atd. atd.

Obliba malovaných obrazů těchto, které se prodávaly po 3 kr. a byly vlastně prvními našimi karikaturami, rozšířila slávu našeho skromného Kocourkova do té míry, že výborný náš Jaroslav Langer vytvořil r. 1832 celý svůj satirický „Den v Kocourkově“ a po něm v letech čtyřicátých také Rubeš a přítel jeho Filípek vrátili se k lákavému tomuto městu. V. Filípek psal do „Květů“ i jinam svoje rozptýlené „Pamětnosti Kocourkovské“ a Rubeš neodolal, aby k jedné své žertovné míchanici nepoužil aspoň neobyčejné popularity kocourkovské, nadepsav svoje čtení besední „Svědomitý popis láhvičky, která se v Kocourkovském museu za diškrecí ukazuje“.

Brzy po obou těchto humoristech kruhu „Palečkova“ ujal se stále svěží tradice kocourkovské také ještě Prokop Chocholoušek, zvoliv mnohoslibné jméno to pro samostatný podnik humoristicko-satirický, kterým chtěl nejprve v soutěži ohroziti a potom prostě nahraditi oblíbené sešitky Rubšova „Palečka“, který od r. 1844 stále zmenšoval svůj počet, až r. 1847 docela zanikl.

Jako Václavu R. Krameriusovi jeho „Hacafírek“, tak i Chocholouškovi jeho „Kocourkov“ měl pomoci z finanční tísně a nesnází, do nichž se dostali svými podniky literárními. Oběma „redaktorům“ byl též „Paleček“ vzorem, oba byli jeho bývalou slávou uvedeni na svou záchrannou myšlenku, doufajíce, že se jim podaří předchůdce svého v leccem ještě předstihnouti. Ale jako Kramerius, tak zklamal se i Chocholoušek, jehož podniknutí bylo od počátku provázeno různými nezdary a zkouškami.

* * *

Prokop Chocholoušek vydal r. 1844 vlastním nákladem trojdílný román „Templáři v Čechách“, což mu způsobilo mnoho obtíží a mrzutostí s tiskařem i odběrateli. Maje trpké zkušenosti se svými povídkami historickými, usmyslil si zkoušeti svoje štěstí s prósou humoristickou. A tak již v „Květech“ z r. 1845 otiskl svoje rozmarné „capriccio ze života“, nadepsané „Kdy se může s paní mluviti“ (počátek v čísle 20. ze dne 15. února), a povzbuzen patrně vlídným přijetím této humoresky ze života důstojnického, pojal úmysl vydávati vlastním nákladem humoristicko-satirický časopis „Kocourkovské noviny“. Aby si zajistil k tomu účelu finanční podporu, vyzýval dosavadní svoje odběratele a literární přátele k předplacení humoristického podniku a vybíral předem předplatné, což tehdy nebylo ještě tak zvykem jako dnes.

Karel Havlíček Borovský jako strážce literární poctivosti postavil se Chocholouškovu počínání v „České Včele“ na odpor a na jeho vyzvání otiskly také „Květy“, ač byl Chocholoušek jejich pilným přispěvatelem, rázné ohražení proti soukromým jeho obchodům. Přinesly ve svém 119. čísle ze dne 4. října 1845 toto prohlášení:

„Česká Včela podala v čísle 78. následující »Výstrahu:«

»S mnohých stran království Českého docházejí nás nemilé zprávy, kterak p. Chocholoušek, vydávaje se za spoluredaktora Květů, po rozličných městech chodí a předplacení na spis „Kocourkovské noviny“ vybírá. Poněvadž ale p. Chocholoušek po tak dlouhém čase žádných příprav k opravdovému vydávání toho spisu nečiní, a již také mnohým předplatitelům na román svůj „Templáři v Čechách“ výtisky až posud dlužen zůstává, radíme těmito řádky všem milovníkům literatury, kterým povahy jednotlivců a jmenovitě páně Chocholouškova povědomy nejsou, aby svých peněz dobře opatřili.

Havel Borovský.«

Na žádost tamže dále projevenou* sdělujeme

*) Závěr „České Včely“ zněl „Žádáme také váženou redakci „Květů“, aby těchto několik řádků pro výstrahu svých odběratelů do svých listů přijati ráčila.“

výstrahu tuto i našim váženým pp. odběratelům, připomínajíce, že pan Chocholoušek spoluredaktorem Květů není, aniž jím kdy byl."

Skutečně pak nepřinesly „Květy" v celém ročníku jiné práce Chocholouškovy kromě řečené humoresky a do prvého čísla nejbližšího ročníku přispívá Chocholoušek pod pseudonymem Sedlecký. Začíná tam otiskovati další práci svou „Překvapení", která se čítává mezi jeho humoresky, ač v pravdě humoreskou není, nýbrž skutečně jen „novellou" se dvěma třemi komickými postavami a ostatními vážnými. Rovněž námět jest vážný a čerpá látku z doby sedmileté války, kdy poddaní rakouští trpěli vpádem pruským, ale později mírem v Hubertsburce obdrželi náhradu za své škody. Komický, ale nehodný pan správce, neméně směšní pan Franc a zámecký dráb jsou předchůdci četných svých kolegů z dalších prací Chocholouškových, který se k ovzduší zámeckému a vojenskému nejraději uchyloval. Po té stránce i humoreska z r. 1845 i „Překvapení" jsou „Kocourkovským novinám" spolehlivými přípravami i předzvěstmi.

Než uplynul opět celý téměř rok 1846 a předplatitelé dotud neměli slíbených výtisků v rukou. Teprve stručná zprávička Květů ze dne 29. září (v č. 116, str. 468) utěšovala je v oddělení „Literatury", že „co nejdříve tiskárnu opustí „Letopisové Kocourkovští", vydávaní od Prokopa Chocholouška, spis to, jenž vycházeti bude v neurčitých svazcích a od něhož, soudíce podle schopností vydavatelových, něčeho dobrého se naditi můžeme". (Pokračování.)

LITERATURA.

Růžena Svobodová: *Přítelkyně.* Román. „Spisů" sv. 8. Nákl. České grafické akc. společnosti „Unie" v Praze 1918.

Svou knihu, vydanou v r. 1899 s názvem Zamotaná vlákna, podává v sebraných spisech Růžena Svobodová jako Přítelkyně. Pojmenování toto jest potud případnější, že vlákna děje románu zamotávají se pouze složitostí povah obou přítelkyní a že sama spisovatelka přes značný počet ostatních osob činí jejich duševní vlákna vlastním pletivem celého románového děje. Vlákna tato jsou provedena i propletena podivuhodně dokonale, ač román je data dosti starého. Svým koncem, průhledem Heleniným, jejími obavami a nadějemi do nového života žen, uskutečněného v její dceři Lile, malířce do výše spějící, jest román dítětem své doby. Avšak poměrem dvou přítelkyň, z nichž jedna jest pečlivou, nikoli zaostalou, nýbrž pokročilou, ke všemu starostlivě se shýbající a oddávající matkou, druhá ze spisovatelčiny prozíravosti a se zřetelem k době cizinka a krasavice, vychováním líbivá loutka, svými mělkými zálibami a rozmary toužící po změnách a nechápané a nepromyšlené individuálnosti, představuje mnohostranně zaokrouhlený typ ženy nebo i člověka vůbec, který nedovede svůj poměr k nejbližším lidem domysliti do konce a proto nedobře vyvažuje své záliby svými povinnostmi. Směrnicí jest tu první žena, Helena, jejíž ženské, ale nikterak ploché pojetí života vidí v dětech ze sebe vyrůstati nové poslání ženské; je to typ ryze ženského pokroku. Odchylkou je Markéta, která honbou za individuálním životem a zálibou zanedbává dětí, odstupuje od muže, jehož umělecké neúspěchy nejsou příčinou, nýbrž následkem nespokojeného života; Markéta ztrácí vše, aby zachránila svou zálibu. Obě ženy jsou typy: jeden stojí, druhý padá. Oběma jest dokonale výjádřeno věčné ženství v obou hlavních podobách. Náchylnost a sklon k pádu jest u obou: Heleně hrozí pád toho ženství v přechodním stavu ženské samostatnosti, v kterém jest její dcera Lila, dokud nemine u žen nebezpečí této přechodnosti; Markéta jest prostě žena nebo člověk k pádu náchylný, zákony fysickými tak utvořený. Působení těchto dvou typů na sebe jest podáno s takovou jemností a nevyzývavostí, jak jen jemná žena dovede. Helena, silná ve své odevzdanosti, do života úplně vžitá a ničemu se příliš nedivící, vše přijímající jako život, vynakládá všecku sílu svou na to, aby ženu motýlích, pestře krásných křidélek odpudila od ohně její ženské lásky a ženské svéhlavosti, ale marně; Markéta vězí pevně v bludném kruhu, který tvoří její muž, malíř Berger a Steinicová a vymaní se z něho teprve až jako zdrcená, zkrušená, zklamaná bytost nad hrobem. — Zamotaná vlákna (Přítelkyně) patří sice do doby mnohem dřívější než Pokojný dům z r. 1912; spisovatelka se v nich zračí na přechodu od realismu, těžce ji tísnícího, k vznešené ideologii, měkkou formou a případným slovem podávané a řešící smysl života. V Heleně jest už dost i odstínů hlavní osoby Pokojného domu. A právě ten božský klid vzduchu, kmitajícího se za nedělního slunného dopoledne nad jarní loukou, právě rozkvetlou a vonnou, klid bohatý vznešeností myšlenek, klid, který se nese celou touto povídkou, tvoří i jednu polovinu Přítelkyní. Pro psychologa jest zajímavý, pro požitkáře uklidněním, pro každého potěšením. *J. F.*

*

Antonín Matula: *V začarovaném kruhu.* Prósa. Nákl. Fr. Švejdy v Praze VIII.

Kniha povídek literárního diletanta, který vsouvá do svých vypravování rád věci neorganické, aby jimi překvapil a aby omluvil

svou neschopnost, podrobněji původní thema zpracovati. Děj pohybuje se v rodném patrně kraji Moravy, ale ani venkovská psychologie se spisovateli nedaří. Jeho Sousedé jsou sice na mnoha místech odpozorováni očima dobrého, slibného realisty, ale životní příběhy vsunuté jsou podány nabubřelými výrazy a s neporozuměním životu venkovskému; Zlaté, staré časy jsou tuctová povídka s ošumělými náměty, kde spisovatel dosvědčuje, že ani dobře nepozoruje, ani nepřemýšlí, ani neodůvodňuje, pouze vnějšek popisuje. A kde chápe se rozložitější práce a psychologických pokusů, tam selhává úplně. Nemá ani zkušeností, ani slohové potence, ba ani literární poctivosti ani sebekritiky. *J. F.*

DIVADLO.

Jaroslav Vrchlický: *Drahomíra*. Tragedie o pěti dějstvích. V Národním divadle nově studováno dne 20. února t. r. Rež. J. Hurt, scénicky vypravil Jos. Wenig.

K první dramatické práci zlákala Jaroslava Vrchlického postava z českých dějin, zajímavá tím, že se v ní utkávají v rozporu nejvyšší pocity lidské: láska mateřská, láska k vlasti a láska k víře otců. Tuto postavu Vrchlický, ne zcela třicetiletý, učinil rekyní tragedie: vášnivou a silnou Drahomíru, vdovu po knížeti Vratislavu, živelně bránící ony přirozené požadavky života, v něž vykvétá cítění lidu — postavil proti klidné a moudré Ludmile, jíž stranilo podání, řízené zřetelem křesťanskonáboženským. Takto vzniklé první dramatické dílo básníkovo ještě dnes ožívá na jevišti jako jedno z nejlepších v tomto oboru jeho širé působnosti; a to proto, že strhuje k sobě sympatie tím, co bouřlivě tlumočí jako básnický ohlas obratu v dějinném nazírání na vznik období křesťanského v Čechách. Působí arciť také výjevy velké dramatičnosti i poesie, z nichž nejvíce uchvacují nás výstupy Drahomířiny v II. dějství a ovšem též mohutný závěr. Nezkušenost divadelní prozrazuje toto první drama Vrchlického veršem, pro přednes příliš jednotvárně a stejnoměrně akcentovaným; jinak ostatní okolnosti, které nám dnes vadí, jako vysvětlující monology, snadné přesunování se přes události, skoky v povahokresbě — spadají více na vrub doby než na vrub jednotlivcův. Je na umělcích, aby slabiny toho druhu překonali svou přesvědčivostí. A tu jako velkou událost uměleckou lze zaznamenati úspěch paní Dostálové v titulní úloze — úspěch nejen vnějšně okázalý, ale takový, který jistě může umělkyni naplniti vnitřním dostiučiněním nad zdarem vynaloženého úsilí. Bylo patrno, že paní Dostálová s mimořádnou ctižádostí zasadila se o usilovné těžení z tvárné látky, básníkem dané, a tím o zdar celého díla, budujíc postavu Drahomířinu silnými, z nejbohatších hlubin umělecké energie čerpanými prostředky, a to — ve srovnání s dřívějšími výkony — prostředky překvapující novosti. Již v prvém dějství měla nová, silná gesta — zejména však imponovala hlasem, jeho silou i jeho ovládáním, hlasem mohutně zvonícím a přísně přesvědčujícím. Nikde nepodlehla patetické deklaraci — její tóny měly vždy přesvědčivou úsečnost, jako projev povahy silné, vůle nezlomné. Celý výkon měla v moci, ve stálém stupňovaném účinu, vyvrcholujícím v dějství posledním, ve scéně se syny, kde jásá, zoufá, prosí, hrozí, podléhá — a pro vše nalezla umělkyně zcela nové rejstříky hlasové, provázela gestem a pósou, které činily tuto postavu naprosto odlišnou ode všeho, co dosud vytvořila. Ovládala jeviště jako tragédka velkého slohu, vedle níž ostatní účinkující buď měli úlohy nevýhodné, buď neměli s dostatek umělecké energie k jich proniknutí a udržení v přiměřené životnosti; družili se k ní upřímným úsilím. — Nové nastudování „Drahomíry“ bylo opřeno o případnou výpravu (Jos. Wenig), jíž však na prospěch byla by tlumenost barev, a režii, v níž p. Hurt docílil přirozeného splývání ruchu s klidem a se zdarem ovládl výjevy hromadné, jmenovitě v malebném sestavení v dějství posledním. *ℌ*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Roberta Holzera. (Rubešův salon, únor 1918.) — O malíři divadelních dekorací Národního divadla bylo známo, že ve chvílích oddechu sní o svém intimním umění a krajinaří sobě pro radost. Dnes, kdy byly krajiny Holzerovy přeneseny do výstavní místnosti o málo větší než pokoj soukromníkův, bude o nich hovořeno jako o případu typickém; bude vykládáno, co tvoří jich notu, co zde bylo vodítkem. Budou o nich pronášeny úsudky různé, shodující se v tom, co budou chtíti objasniti: že malebné cítění musí se projevovati v obraze jinak nežli v divadelní dekoraci, má-li obraz vyhovovati požadavkům dobrého obrazu deskového.

Divadlo se svými zvláštními předpoklady optickými a technickými žádá si malebnosti zesílené pro ilusi divákovu, pro umělé osvětlení a pohled z dálky. Rutinovaný divadelní dekoratér zvyká si na divadelní efekty, jichž si musí býti jist, na prudké světlo reflektoru, na zběžné natírání velkých ploch a pod. Případ Holzerův dokládá, že tento poměr k věcem stává se časem přirozeností divadelního malíře, jeho denní povolání umělecky osudným: nenaplní jiný záměr umělecký, jakmile jeho zření stanulo, nedovede-li se už odpoutati a odloučiti

od své manýry a svých pro jeviště nadsazených efektů.

Krajinaření Holzerovo je takovým příkladem. Stálý styk s divadlem určil jeho výtvarnou organisaci tak, že i v obraze deskovém zůstává umělecká stránka jeho krajin divadelně malujícím malířstvím. Smysl pro přirozenost a prostotu, schopnost viděti v přírodě věci tiché, zdušené, je zeslaben a s ním prostá skutečnost přírody, prostá „nálada". Holzer nepustil se už do nového boje s přírodou, aby se jí zmocnil; a bez boje se sebou samým, nevarován vkusem, zůstal ve sféře, v níž krajina je efektním kusem, divadelně nalíčeným. Proto připomínají krajiny Holzerovy stále dekorativní styl jeviště; odtud mají svou nekultivovanou barvitost, vnější dekorativnost, hrubě nanášející manýru („Tání), nepřirozené efekty světelné („Zima"). Jsou špatným popisem země. Barvy syrové, nezmodelované, bez tíhy a bez jiskry, nemají jakostných tónů; světlo není pronikáno vzduchem. Divadelní efekty malebné nemají v rámci deskových obrazů vnitřní ani zevní důvodnosti; nejsou bystře zachyceny a metnuty, nevyrážejí bezprostřední malířskou energií, mocnou smyslnou silou; a neodůvodněny ani látkově (nedají se vyrovnati se svým okolím), jsou barbarsky rušivé, přestřelují, selhávají. Pojímat krajinu jako vytvoření přírody, vyjádření rázu a duše kraje, k tomu chybí Holzerovi svěží bezprostřednost přímého pohledu do přírody, pronikavost i jemnost malířského pozorování. Zhotovuje své krajiny s navyklou obratnou jistotou divadelního malíře, spokojuje se s málo hmotnou přibližností, krasobarevnou neurčitostí („Ze Šárky") a zběžností („Hájovna"). Postavičky jsou posazeny do krajiny náhodně („Pasačka", „Pastouška").

Emil Edgar.

TÝDEN.

* V neděli 24. února dovršil padesátku života plodný a sympatický sochař Franta Úprka, mladší bratr Jožkův, rovněž jako on rodák z moravského Kněždubu a věrný syn rodné Slovače, milý stejně jako umělec i jako člověk. Známe všichni jeho sošky, sochy a skupiny zdravého, prsního tónu realistického, jeho vzácně viděné a hluboce oduševněné slovácké maměnky, šohaje, žence a nevěsty v čepcích. Život prostého člověka, prochvěný národopisem — toť asi hlavní kriterion jeho poctivé umělecké práce, trochu drsné a pouze jen nejvýraznějšími, primérními liniemi vyznačované, nikdy však nezapomínající na projevy zúčastněné duše, na živé proudění krve, na řeč srdce. Smutek i radost všednodenního života jsou tu zachycovány pevnou, odvážnou, někdy i hodně tvrďou rukou, ale citem hlubokým, měkkým, umějícím zabírat až do nejspodnějších tonin. Tam, kde mají porozumění pro krásu zdravé přirozenosti a kde rádi vycítují živý tluk srdce často i pod rouchem nejdrsnějším, ti nalézají v nelíčeném realismu Úprkově velikého zalíbení! Je sochařem pravdy a života, zpodobitelem prostého, nevášnivého gesta, nikdy vypočítaného na monumentálnost nebo na efekt, ale vždy kořeněného jemným prolnutím psychologickým. Franta Úprka náleží po této stránce k nejmilejším obesilatelům našich uměleckých výstav a výtvarnickým spolupracovníkům našich obrazových časopisů. Jeho výtvory zdobí i mnohé budovy veřejné, zejména na rodné jeho Moravě. S.

*

* Zajímavá je kritika, která objevila se v tisku za krátký čas po představení „Loupežníků" od Friedricha Schillera, sehraných v Mannheimu. Bylo to po útěku Schillerově ze Štutgartu (22. září 1782).

Kritik „Loupežníků" pokládá jen Karla Moora za dobrou dramatickou osobu. Starého Moora. France ani Amalii nechválí. „Co básník s touto dívkou chtěl, patrně sám nevěděl. Není tu příští osud připraven, ani ohlášen. Milovník nezmiňuje se vůbec o ní, až teprve v poslední řadě třetího aktu. To je smrtelná stránka kusu, básník zůstává tu pod prostředností. K tomu je doložka: Autor kusu je lékařem virtemberského praporu granátníků, což působí ostrovtipu zeměpána všecku čest, ale já svěřil bych tomu lékaři k léčení spíše deset koní, než svoji paní." Kritika tato objevila se tehdy, kdy Carlyle napsal o „Loupežnících", že kus znamená mezník nejen pro život Schillerův, ale i pro literaturu světovou. Avšak třeba věděti, že kritika byla posměchem censurám německých zemí a zemiček a že ji napsal Friedrich Schiller sám.

O

*

Unum necessarium.

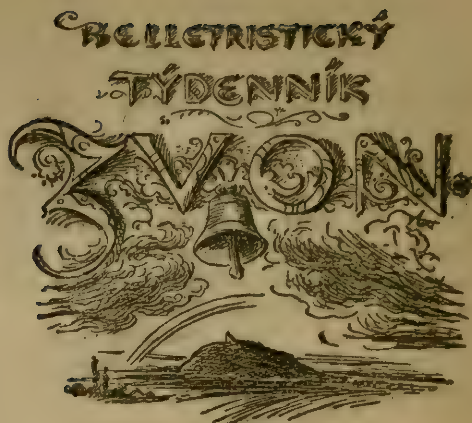
Cíl nezbytný volá, je předůležitý!
My neslevme s něho ni čárky,
neb lidu jest potřeba university —
a vůdcům snad elementárky.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 28. února 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Eliška Krásnohorská:

DRAHÉMU STÍNU SVATOPLUKA ČECHA.

Tvůj orel bílý, výšin velikán,
jenž slunka blížencem se jevil být,
an zvednuv křídlo své, jak rek svůj štít,
se vznášel zvolna s majestátným klidem,
kdež vesmír kol se zdál mu zodmykán
až v modro záhad za pozemským videm;
tam objat září, spouštěl s nebes krajů
v luh země stín svůj, pozdrav dálných tajů:
ten bílý orel z pohádky byl obrem,
jenž kynul jen — a svět již kypěl dobrem;
byl božstvem Tvým — ne z bájí mrtvých dob,
však božstvem z mythu budoucnosti byl,
a kdo se jako kněz mu zaslíbil,
ať paria, ať souzenec, ať rob,
byl prorokem — a před zoufalství dětmi
jak pochodeň šel, vůdce k světlu ze tmy.
Tvůj bílý orel, za nímž víra Tvoje,
ó, básníku! až v zénit slibně slunný
se nesla nad bolestné naše boje,
a k písním Tyrtaiovým pnouc Tvé struny,
v ně orlím spárem velké myšlenky
Ti udeřila k zpěvům nesmrtelným
i vzňala nad vavřínem čelenky
Ti plamen apoštolský: orel bílý —
hle! jak svou zpřeráženou peruť chýlí
v nach jitra, jehož rudě žhavá zoře
v šíř navalila tokem strašidelným
kol přes oblohu zkrvavělé moře
i šlehající plameny a dým,
jak kdyby jícnem sopky ohromným
se malé zemi kosmos dravě šklebil . . .
V tu výheň orel padá, marně tepou
mu křídla obří, aby vzdorem přebil
svůj los! On klesá, ztřísněn popelem
a krví, v porážku svou velkolepou,
jsa hrozným vlastních bludů mstitelem! —

Ó, drahý pěvče! Kdyby z Fata klínu
Tvůj orel sklesl v náruč Tvému stínu:
i v mrtvém srdci Tvém by nadšenosti
a lásky tolik vstříc mu vyšlehlo,
že v nový život by jej rozžehlo
a rozplálo zas k junné bujarosti,
že čist a silen, ne jak bludič chabý,
jak Fénix vítězný by vzlétl k metě,
a Klio, Musa dějin, zbásnila by
své epos nejkrásnější na tom světě!

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Nu, nu! s tím starým nechtěl bych se o samotě potkat. Myslím, že by dovedl celý náboj do těla mi vpálit.“ Najednou přestal se usmívat, potřásl hlavou. „Čert ví! proč vlastně jsem se mu vyhnul? Proč jsem se ukryl před ním jako myš? Vždyť by to bylo docela jedno, kdybych tu v téhle chvilce už někde ležel mezi ostružinami nadobro provrtán broky. Docela tiše a spokojeně bych ležel, cestu bych měl uspořenou, výslechy, žalář a to všechno — konec by byl nejkratší. Čert ví, proč se tak člověk bojí smrti, když nenadále zblízka naň zavolá. Hle, jakou já měl radost, že se mi

podařilo revírníkovi z cesty odběhnout a zmásti jeho psa. Proč? — A dáš mi chleba?"

Vojtěch mu nabídl ochotně vše, co měl. Pytlák usedl na pařez, s patrnou rozkoší dal se do jídla, pomalu, rozvážně jedl, jako by radostný požitek chtěl si prodloužit. Lačně přimhouřenýma očima díval se na ubývající krajíc chleba.

„A víš co?" řekl znenadání a opět se usmíval. „Tady nahoře z vysokého lesa podle příkopu smrčinou chodí srnec špičák — zahlédl jsem ho včera večer. Mít svoji flintu, počkal bych si naň. Nebo aspoň drátěné oko mít — — No vidíš!" zasmál se pisklavým smíchem. „Vidíš, na co myslím! Povídám ti, nevěř nikomu, řekne-li: Chci umřít! Vždycky dozajista si myslí: umřít! umřít! ale ještě tohle, ještě ono, ještě chvilku! Když odsouzence přivedou k šibenici a na krku má již oprátku, ještě si myslí aspoň: kdyby tak oprátka se přetrhla!" Pytlák hovořil dojídaje krajíc. Na Vojtu se díval, jak motykou se ohání. „Dobře, hochu, dobře! jen hlouběji kopni, ještě ten kořínek přetni, ještě ten — a teď se opřeme spolu!" Vstal — maličký, hubený jako veverka, opřel se vší silou o podkopaný pařez, jako by sám z jámy chtěl jej vyvalit. Vojtěch heverem pomohl. Vyvrátili jej s velikou námahou, oba se zadýchali, zpotili.

„Pořádný kus a zdravý!" pochvaloval Kozdera. „Aspoň sto let měl ten stromeček. Zde, hochu, byl starý les, šetřili ho dlouho. A já tu jednou v zimě z rána srnku zastřelil. Tamhle to asi bylo, u cesty — za stromem stojím, čekám — a jde! K lesní studánce tu chodila zvěř. A stojím — ruce se mi třesou zimou, mráz byl, jen praštělo —"

Vojtěch neposlouchal, otíral zpocené čelo. Najednou zdálo se mu, že někde opodál zachrastilo křoví. Vyplašená straka vyletěla, zatřepetala křídly, zavřískla. Ohlédl se po Kozderovi, ale toho tu nebylo, zmizel. „Stůj! stůj!" od lesa někdo zahoukl. A v tom už padla rána — druhá, pod stromy tam modravým oblakem vyvalil se dým. Po tvrdém lupení lopuchy broky zachrastily jako dešť — docela blízko u Vojtěcha. Střelili po pytlákovi! pomyslil si nevěda co činit. Zdvihl motyku a hluboko ji zarazil pod kořen.

Z lesa vyběhl veliký chrt, u Vojtěcha stanul, štěkal zuřivě schlípiv ohon. Dva myslivci panští za ním, udýchaní skákali přes kořeny, ostružinami se proplétali. Pušky v rukou se jim blýskaly studeným třpytem ocele. Křičeli cosi vyhrůžně. Vojtěch nerozuměl, jako by neměl jiné starosti, nežli vyprostit motyku, která uvázla pevně mezi kořeny. Doběhli k němu, pušky oba zvedli k líci, prst na spoušti. Mladík pustil motyku, stál a cítil mrazivé zachvění v celém těle. Nejistě pohlédl na oba myslivce, jen jako v mlze viděl zarudlé tváře, vyvalené oči. Ústí dvou ocelových hlavní docela na blízku před sebou.

„Slyš ty!" křičel starší z obou mužů, prošedivělý, „zde u tebe byl pytlák Kozdera!"

Vojtěch pokrčil rameny. „Nevím. Člověk nějaký přišel, neznám ho."

„Co chtěl?"

„Hlad prý měl, o chleba mne prosil."

„A ty ho neznáš?" — „Neznám ho!"

Oba myslivci promluvili cosi k sobě polohlasem a sklonili pušky. Starší vyňal z kapsy zápisník. „Kdo jsi?" jal se vyslýchat. „Jak se jmenuješ? Odkud?"

Vojtěch zachoval rozvahu, podařilo se mu dosti určitě odpovídat na otázky, jak mu strýc poradil.

„Lebeda — ovšem, Anton Lebeda. — Ne, nejsem zdejší. Z Bohdánče. V práci u pana revírníka Klenovce."

Myslivec zdál se být spokojen, zapsal si jméno do knížky a řekl: „Dobře — zítra tě pozveme k výslechu do dvora. Přijdeš a povíš, jaké jsi měl s ním spolky, s tím pytlákem Kozderou." —

„Nikdy jsem ho neviděl, až tady dnes!" tvrdil Vojtěch zaleknutý.

„Uvidíme! Vzkážeme si pro tebe, revírník tě přivede. Teď musíme dále za škodnou, však nám neujde! Tady jsme našli stopu!"

Běželi dále — chrt s hlavou u země s krvavou tlamou a bílými tesáky napřed. Vojtěch díval se za nimi, až v lese zmizeli. Myslil si: „Nedohoní Kozderu! ne, nedohoní ho!" A sám sobě řekl: „Co ti po Kozderovi?" Slyšel ještě z lesa štěkot, jak se vzdaloval a zněl hned s té, hned s oné strany. „Ztratili stopu asi!" opět si pomyslil a v okamžiku na to: „Co ti po Kozderovi?"

Ale myšlenky v hlavě se mátly a celým tělem přejížděl mu mráz. Chtěl zvednout motyku a zpozoroval, že se mu ruce třesou, neudržel jí. Nohy ho zabolely. Usedl na zem, schýlil hlavu, oběma rukama podepřel bradu. Zdálo se mu, že musí o něčem důležitém uvažovat, ano, o něčem nutno se rozhodnout a jenom šeptal: „Co je mi po pytlákovi starém? Nechytí ho, ztratili stopu!" Seděl tak nehybně dívaje se do země.

Po stráni přes paseku kvapně přicházel strýc revírník zarudlý, s vyhaslou dýmkou v zubech. „Kdo tu střelil?" volal už zdaleka. Vojtěch vyskočil, — sotva mohl povědět, co se stalo.

„Fi!“ odplivl strýc a zaklel. „Myslel jsem si, že někde tu bude ten lotr se potulovat — ti myslivci jsou ze lhoteckého revíru, jdou po stopách. A s tebou mluvil? o čem? co chtěl? proč přišel pytlák k tobě?“ V tom už všechno rozvážil, ruce sepjal, až prsty v kloubech zapraštěly. „Vždyť — vždyť ty, nešťastníku, jsi ztracen!“ vykřikl, s hrůzou a nevylíčitelným výrazem zlosti a nenávisti pohlédl na Vojtěcha. „Ztracen! a já s tebou!“ Dýmka, kterou i při řeči držel v zubech, zaklepala se, i šedivá brada se mu roztřásla. „Čert mi tě sem přivedl! Zavolají tě do dvora, musíš jít, vyslýchat tě budou. Okáže se, že nejsi Lebeda z Bohdánče, ale Vojtěch Neoral, desentér. Chytnou tě! A co pak? chytnou i mne! jak jsem tě mohl vzíti do práce, řeknou — desentérovi že pomáhám, řeknou a — ze služby mne vyženou! Třicet let poctivě sloužím a pro tebe — vyženou!“ Oči mu vystupovaly z důlků. „Že jsem tě nesvázal řemenem, jak jsi přišel a nehnal tě do města před úřad — ty! ty! ty!“

Vojtěch mlčel, jakási zoufalá lhostejnost se ho zmocnila. „Ať bude, jak bude!“ myslil si. Skorem nechápal, proč tu strýc supí a proklíná, proč přešlapuje rozčileně, rukama mává, za hlavu se chytá.

Konečně se uklidnil poněkud. Odplivl, psa, který se k němu lichotil, odkopl. A k Vojtěchovi řekl tvrdě: „Jdi, ať tě nevidím! hleď, abys odtud zmizel. Neznám tě — slyšíš! chytnou-li tě, ke mně se nehlas, neznám tě. Běž! běž! ztrať se odtud někam daleko, ať nezůstane po tobě ani stopy! rozuměl jsi? běž, a čert tě vezmi!“ Odvrátil se. „Půjdu za nimi, za těmi myslivci, pomohu jim pytláka hledat,“ zahučel. S ramene pušku dvojku sňal, prohlédl kohoutky, zdali měděné kapsle jsou v pořádku. „Co s ním? odstřelit ho jako škodnou!“ Zamračen ohlédl se po Vojtěchovi. „Běž, ztrať se odtud z našeho revíru, zde by tě brzy našli jako toho — Kozderu. Uvidím-li tě tady ještě, sám se neslituju — běž!“ Vykročil k lesu za myslivci, ještě však se rozpomněl: „Nádobí, tu sekyru a lopatu schovej do boudy, ať se neztratí, ne do myslivny, rozumíš? Tam se mi neodvaž, mohl by tě zahlédnout někdo. Ať není stopy po tobě — nebo zle bude tobě i mně!“ Potřásaje hlavou odešel přes paseku, za chvíli v lese zmizel.

Vojtěch jaksi bez myšlenky sebral nádobí, motyku, lopatu i sekyru hodil přes rameno. Jen strýcův rozkaz mu zněl v uších: „Běž a ztrať se!“ Kam utéci? Kam? Došel nahoru k boudě, ukryl tam nádobí. Jak pohnul mechem a suchou travou na zemi, zavoněla mateřídouška a šalvěj. „A teď musím jít!“ pravil a zamnul si čelo přemýšleje, na kterou stranu má se obrátit. Tak tam postál chvíli; hlavu měl těžkou, v celém těle cítil ochablost. Nijak nemohl se rozhodnout kam, vpravo či vlevo? Bylo by třeba odpočinout si, oddychnout — pomyslil. Jen chvilku! Sluníčko svítilo otevřeným vchodem do boudy, skulinami mezi starými prkny pronikaly paprsky, pavučiny pod stropem v nich se chvěly a třpytily Vojtovi nad hlavou. Ticho bylo. Ani nevěděl, jak se stalo — usedl na prahu na výsluní jen tak, aby si odpočinul. A oči sotva zamhouřil —

Cosi jej zalechtalo na tváři. Vyskočil zděšeně, div hlavou o strop nenarazil. Vidí: slunce už nesvítí sem, přes paseku, jinam, v opačnou stranu se obrátilo. Jistě už dávno přešlo poledne. Promnul oči. A slyší tlumený smích. Tetička stojí u dveří, stéblo, kterým jej zalechtala, má v prstech. Tetička hezounká jako obrázek, čisťounce oblečená v modré kanafasce. A směje se. Paprsky sluneční jí hrají na svěžích tvářích. Jako malovaná panenka je, bělioučká a růžová.

Vojtovi rázem vrátila se paměť. Dávno měl být odtud pryč, daleko měl být. Zde hrozí nebezpečenství a on zaspal! Proč se směje tetička? Neví, patrně ani netuší, co se stalo. Jak by se mohla smát, kdyby věděla? Přece věděla už všechno, řekla mu to. „Přišel starý domů —“ povídala pořád s tím veselým bezstarostným úsměvem na tvářích i v očích — „o Kozderovi, pytlákovi ze Lhoty vypravoval. Na tebe žaloval, žes do neštěstí sám se přivedl. Po pytlákovi šli a tebe chytili.“ Ptala jsem se ho: Kam uteče Vojtíšek? kde najde bezpečný úkryt? Měli bychom jej někde dobře schovat aspoň na čas! povídám. Zaláteřil, že rozumu nemám! Kam prý schovat? právo prý tě všady najde. Toho pytláka i tebe pověsí! Nic jsem neřekla, ale myslím si: půjdu, podívám se, snad Vojtíšek ještě tu někde na blízku, uvidí mne, přijde. A, hle, tady jsem tě nalezla!“ Smála se. „Ty! šibenice mu hrozí a on spí tady jako nevinné dítě!“

„Byl jsem unaven, chtěl jsem jenom okamžik odpočinout!“ omlouval se Vojta. „Teď však už půjdu!“

Zastoupila mu cestu. „Kam, ty bláhový? kam půjdeš? máš někde známého? příbuzného, který by tě ukryl bezpečně?“

(Pokračování.)

✱

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

V té době bylo již v něm vše jasně vyhráněno, takže nemohlo býti pochyb, kdo jest v něm opravdu hospodářem. Byl to Vondra. — Ale ani tato zcela určitá skutečnost jim nepostačovala. Přesvědčila sice uvnitř každého, ale žádný z nich neodvážil se projeviti tohoto svého přesvědčení na venek. Čekali ještě, bylo jim třeba okázalejšího důkazu, neboť nebylo zcela jasno, zda se Vondra neuspokojí pouze tímto předním postavením v ohradě dvora a neponechá veřejné zastupování statku mladšímu bratru. Kdyby se tak bylo stalo, nebyli by váhali ani chvíli přiznati Matěji tuto důstojnost — pokládajíce ji, společnou úmluvou bratří zpečetěnou, za jakési spravedlivé rozdělení selské osobnosti ve dvě rovnocenné půle. Nebyli by také jistě nikdy Matěji slovem připomenuli poměrů ve statku, neboť sedláci i ve vzájemném styku jsou živel na výsost konservativní, a proto potrpí si na jakousi veřejnostní obřadnost více, než kdo tuší.

Bohužel nestalo se. Nebylo třeba ani obřadného pokrytectví, neboť v krátce dostalo se jim důkazu tak pádného, že naráz byli vyvedeni z pochybností i rozpaků.

Událo se v době, kdy již na sýpkách stály přichystány nasypané pytle obilí. Blížila se doba trhů. A tu, dříve než nastala — v posledních týdnech před ní bylo zvykem zaplatiti daně. Dálo se tak ode dávna, a byl to honosný zvyk selské pýchy, jímž jaksi měl býti na venek ukázán dostatek a blahobyt. Činil tak každý, kdo jen trochu mohl; a kdo neučinil, o tom bylo více než jisto, že povinné berně již nevyrovná penězi, nýbrž kravou o půhonu práva...

Stejně zatvrzelým zvykem bylo, aby zaplacení daní vykonal sám hospodář, neboť tento úkon byl považován za jakési povinné představení se úřadům. Snad byl to zbytek bývalých slavných výročních shromáždění chodských z dob branné povinnosti pohraničních strážců, kdy dostavení se bylo jakýmsi potvrzením všech osobních práv v osadě; snad byla to pro věčnou nenávist dochovávaná upomínka na nucená dostavování se před ryšavého Lomikara, který rád se těšil — pod záminkou přehlídky — pohledem na sevřené pěsti a hněvem zbrázděná čela vzpurných chámů... Kdo ví, jaký byl původ tohoto podivného zvyku — a určiti bez nebezpečí mýlky přetěžko, neboť sedláci sami nevědí již dávno...

Velmi důležité však bylo pro celou vesnici, kdože půjde zaplatiti daně za Záhořuc dvůr.

Šel Vondra. —

Nemohlo býti pochyb o této skutečnosti, neboť byl viděn v berním úřadu sousedy Skovarňákem a Kodrnáčem, meškajícími tam za týmž účelem. A jedva zpráva roznesla se po vsi, bylo řečí jako vody. Sousedé hovořili spolu o ní, potřásajíce hlavami, ale nečiníce žádných závěrů, neboť takové dořešení bylo právem shromážděné obce o nedělní besedě. Zato selky vedly si zcela jinak. Tušily příliš určitě, jakže dopadne konečný soud mužů, a proto horlily již předem, neboť byly uraženy ve své důstojnosti hospodyní. Po jejich rozumu byl hospodářem nesporně ženatý Matěj, a proto čin Vondrův zdál se jim býti drsnou, zpupnou a snad i mstivou urážkou mladé selky. Ovšem, ani Matěj neušel přísnému odsudku. Byla na něm shledána vina nemužné slabosti, a dosti bylo mezi selkami těch, které si v rozhorlení přály býti Nanou jenom proto, aby jak náleží nehodnému muži vycinkaly. — Žel však, význam žen na Chodsku nikdy nebyl a nebude tak mocný, aby mohl působiti na rozhodování obce. Nestalo se ani tentokráte...

V neděli sešli se muži v hospodě. Sešli se všichni, pouze Vondra se nedostavil. Věděl zcela určitě, že bude o něm rokováno — a tu bylo jakousi povinnou obřadní zdvořilostí nejíti na besedu, aby volnost hovoru nebyla zatížena osobní přítomností. Dostavil se však Matěj. Snad z nevědomosti, snad proto, že zaplacení daní bratrem nepovažoval za tak značnou újmu na vlastní důstojnosti, aby jím podmíněna byla nutnost hovoru v nedělní besedě...

Byl skutečně sedlákům na překážku, neboť dlouho se nedovedli v jeho přítomnosti rozhovořiti o tak ožehavém předmětu, ačkoliv všem bylo jasno, že jen o něm dnes má a musí býti jednáno. Několikráte bylo již nakousnuto, ale každý náběh jaksi sám se zastavil v půli cesty. Konečně osvítil Duch Svatý malomluvného sedláka Bůlevce. Zavzpomínal on nedalekých obecních voleb — a tak, snad ani nevěda, ukázal sousedům cestu, jíž jaksi nepřímo a odvozeně mohl býti dořešen naléhavý případ.

Volby na Chodsku, vedle nesčetných jiných svých ctností a nectností, jsou zajímavé i tím, že mají význam jakéhosi sousedského majetkového odhadu, který zpravidla bývá mnohem přesnější než ten, podle něhož jsou vyměřovány daně. Opakuje se každého třetího roku — a proto i možnost oprav a náprav omylů je mnohem snazší. Věc ve své podstatě zakládá se na tom, že volitelnost souvisí vždy těsně s majetkem, právě tak jako volební právo platného volebního řádu. Proto zvolení výboři i jejich náhradníci jsou vždy náležitě odstupňováni i v obecní radě, kde — ačkoliv má býti naprostá rovnoprávnost hlasů — ve skutečnosti hlas držitele většího statku je silnější o tolik menšího — o kolik korců polí více vlastní jeho majitel. — Přímočaře logicky uvažující Psohlavci tu prostě vystupňovali zásady platného volebního řádu obcí k jejich nejlogičtějším důsledkům...

A právě ženitbou Matějovou a setrváním Vondry na statku postoupil Záhořuc dvůr do třídy volitelnosti za náhradníka obecního výboru. Proto sotva sedlák Bůlevec vzpomněl voleb, oddychli si všichni sousedé spokojeně. Pouze starosta jaksi ztichl, ponechávaje diplomaticky — právě z důvodu nedalekých voleb — první slovo Foukalíkovi, aby si ho nerozumně nerozhněval.

Foukalík pak, jako by šlo o věc zcela samozřejmou, začal hovořiti, zda by bylo či nebylo možno zvoliti za náhradníka Záhořuc Vondru...

Když takovou řeč uslyšel Matěj, podíval se vyjeveně po sousedech. Ti však tvářili se úplně vážně, ten i onen slovo pronesl, nebo projevil odlišný názor o podrobnostech, ale jeho—Matěje nevzpomněl žádný...

A tehdy pochopil. —

Zaražen pobyl ještě chvíli, ale neměl již valného stání. Brzy dopil a vyšel, sklíčen poznáním, že ani jediný ze sousedů ho nepokládá za sedláka...

A nebyl tak hloupý, aby nevěděl proč. —

XII.

Nešel z hospody domů. Přešel návsí a stočil se stranou do polí. Klid nejrannějšího podzimu rozložil se vůkol něho, a přihřávavé odpolední slunce přímo zvalo posaditi se na chvíli a užíti posledního laciného tepla. Neodolal. Uvelebil se na suchém svahu úvozu a zamyslil se. Dole v lukách rozléhal se křik chlapců, pasoucích tam krávy, a vítr přinášel od nich známý, ostře čpící kouř ohníčků. Voněla ještě mateřídouška, rostoucí bujně na kopečkách krtin a mravenišť, voněl i řebříček, jehož květné stonky již dávno utuhly a začínaly schnouti. Veliký čmelák, jehož zadeček byl již opatřen na zimu huňatou černou a bílou kožišinou, bručel si monotonně, poletuje s místa na místo, s jednoho trsu kvetoucího vřesu na druhý, neboť nebylo již výběru.

Ve hloubce rozkládaly se zelené plochy luk, protkané zrcadly rybníků. Místy temněly kupy keřů podél potoka — a na pravo pod lesem bělel se mlýn, obklopený po jedné straně před vraty rostoucími vysokými lipami, po druhé ovocným sadem. Na březích potoka táhly se stromořadím mlynářovy olše. — Za mlýnem zvedala se lesnatá stráň „Hora“, majetek trhanovského pána. Vlevo od ní rozkládaly se pole tří sousedních obcí.

Ale nade vším ležel nepohnutý klid počínajícího odpočinku země. Vzduch byl čistý, a proto dovoloval pohledu rozeznati ve spleti na různo běžících polí nejen každou mez a příčnou odvodňovací čáru, nýbrž i každou hroudu. Všechny polní cesty i široká, stromořadím vroubená silnice od Klenčí k Domažlicům, byly liduprázdné. Neozvalo se ani zarachocení vozu, ani zapráskání bičem. Nic nerušilo ticha a klidu nedělního odpoledne, nic nemohlo upoutati a rozptýliti pozornost...

Matěj přemýšlel o svém postavení na statku i ve vsi, ale čím déle přemýšlel, tím byl nespokojenější. Znal dobře důkladnost každého selského rozhodnutí, které vždy dozrává neukvapeně, a proto také, jakmile k němu dojde, bývá velmi těžko dosáhnouti jeho změny. Hůře však ještě. Nemohl se zbaviti ani tísnivého vědomí, že sám je zpříčinil svým jednáním i způsobem života, nepokusiv se zavčas domoci se práva přednosti v rozhodování, které mu náleželo. Proto cítil dvojnásob ostře pohanu, způsobenou mu právě sousedy mlčelivým opomenutím v úradě.

Mrzel se na sebe, ale ještě více na Vondru, který se mu zdál býti nejvlastnějším původcem všeho. Aby pak byla dovršena jeho nespokojenost, vtírala se mu neustále myšlenka na Nanu, neboť nepochyboval, že záhy bude zpravena o důležité dnešní události. Tento osten byl nejostřejší a způsoboval největší bolest; neníť pro sedláka horšího pokoření, než býti sníženu před vlastní ženou.

Přemýšlel proto úsilně, jak by snad ještě bylo lze skutečnost zvrátiti, anebo alespoň napraviti, ale nedostavovala se žádná spásná myšlenka. Vzrůstala jenom jeho hořkost. Jemu bylo by konečně ne-

bylo překáželo podružné postavení na statku, které bylo dokonce i pohodlné, ale znal příliš dobře Nanu, která byla z téhož těsta, z jakého jsou všechny ostatní selky. Muž může jim i vybiti, smí býti pijanem, může přivésti statek úplně na mizinu — ale čeho nesmí: ukázati slabost. Býti neomezeným pánem a vládcem na svém statku je první a nejvýznačnější ctností selskosti. Čím je zpupnější, pyšnější, tím větší úcty požívá u své ženy, která dovede dříti do úpadu a proměniti se na pouhé tažné dobytče, jenom když ví, že má sedláka statného a silného, neochvějného tyrana, který nesnese na svém nejmenšího odporu, a jehož nesmí nikdo v selskosti beztrestně omezovati, anebo dokonce urážeti. Běda však, dojde-li k opaku. Tehdy žena rázem pozbude povinné úcty k němu, ujme se vlády sama — a chodská selka, Bůh mi svědkem, dovede potom tvrdě a krutě vládnouti i svému muži...

Matěj však cítil dobře, že k tomuto dořešení nemůže v jejich statku dojíti, neboť Vondra byl tu neodstranitelnou překážkou. Všecko bylo pustě beznadějné, a nikde nebylo lze nalézti východiska. Jenom tolik bylo jisto, že Nana ponese přetěžce takový stav, a soužití s ní promění se v peklo, nepodaří-li se mu silným vystoupením přiměti Vondru k bratrské povolnosti a rozumným ústupkům. Neoddával se však bláhovému doufání, že dorozumění s bratrem bude snadné a lehké. Věděl, že na statku vždy platila jeho vůle, že nedovede ustupovati nikomu a před nikým — a proto předem již tušil hádky, sváry a rozbroje, které se u nich zahnízdí na trvalo, a jichž se ve své pokojné a pohodlné duši bál, věda dobře, že nikdy se nedomůže svého práva a nikdy nevyhraje nad tuhým Vondrou.

Slunce již bylo nízko nad obzorem, a stromy i keře kladly dlouhé a černé stíny na zeleň luk a teplou hněď polí, když Matěj rozmrzele vstal a pustil se úvozem ke vsi. Z komínů statků se kouřilo, a ze sadů za staveními se rozléhaly dívčí písničky. — I na návsi bylo mnohem živěji než odpoledne. Pod lipami stáli chlapci v hloučcích, radíce se, kam by měli dnes zajíti, a ze statků vycházeli již i čeledínové a děvečky, aby užili po svém svobodné chvíle nedělního večera. Pospravili již dobytek a navečeřeli se, a proto ani hospodář nemohl jim naporučiti.

Matěj přešel návsí rychle a jako stín, nejsa si jist, zda již chlapci nevědí o všem, co se událo odpoledne v hospodě. Teprve za vrátky statku uvolnil krok a po záspi šel nejinak, než jako by měl olověné podešve.

Tušení ho nezklamalo. Sotvaže otevřel dveře sence, spatřil za stolem seděti svého tchána — kováře Drastila. Pochopil ihned, proč přišel; ale kdyby ani toho nebylo bývalo, byl by ho poučil jediný pohled na ženu. Nana se mračila jako škaredá středa, a když vešel, obrátila se k němu po selském — hněv a nespokojenost naznačujícím způsobu — zády.

Nebylo mu však dopřáno, aby se přichystal. Jen pozdravil a dořekl přivítání tchána, již tento bez dlouhých úvodů spustil...

„Cák to, Matyj, děláš? Cák jsi to za sedláka?“ — zahovořil nakvašeně. — „Chtíl jsem ti už dávno řect, a mrzílo mne dneska v hospodě vopraudu, že sem neřek'! Je to teky prauda, jak pa' můžeš chtít, haby tě jmíli za sedláka, hdyž necháš Vondru po sobě šlapat! Mrzílo mne dneska, že sem šel do hospody, hdybych bul tušíl, nebul bych se tam hani vokázal. Darmou vostudu má člověk...“

Matěj pokrčil rameny a mlčky přešel síní, hledaje vhodného slova, jímž by pokud možno kloudnou vytáčkou odpověděl na tchánovy výčitky. Jeho mlčení bylo však příliš dlouhé, aby nedopálilo tchána, který je považoval za mlčelivé pohrdání.

Udeřil proto hněvivě pěstí do stolu, vstal a narazil si na hlavu klobouk, chystaje se k odchodu. Uprostřed sence se ještě zastavil a prohodil hořce směrem k zeti: „Ha to ti poudám, hdybych bul vědíl, jakyj ty bureš sedlák, bul bych si to s Nanou stokrát rozmyslel!“ —

Potom řekl Naně obvyklé „S Pánem Bohem!“ a vyšel ze sence, připrásknuv za sebou dveře...

Po jeho odchodu zavládlo ticho. Nana se vytrvale mračila, otáčejíc se kolem plotny, a Matěj přecházel sem tam sencí, nevěda, jak by měl začíti. Věděl, že naprosto nemůže spustit po selsky zhurta, neboť pak, kdyby mu právem odpověděla stejným způsobem, musil by ji zbíti. Omlouvati se ženě nemohl a nesměl, neboť tím podal by jenom nový důkaz své neselskosti. I přecházel sencí až do setmění a posléze byl tomu rád, že do sence přišli povečeřeti tatík a Vondra. Odložil výklady na noční dobu. Bylo mu sice velmi nepříjemno, že Nana se mračila i nyní, neboť postřehl pošklebný úsměv na rtech bratrových, ale před ním nebylo možno ničeho činiti... (Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Hošík se usmál, děvčátko stálo zadumáno.

„Já bych ráda uměla na klouzačce — frrr! frrrr!“

„Naučíme se, jako vítr budeme lítat!“

„Já se nebojím!“ zvolala a zdvihla pěstičku.

„Jaja — ona se nebojí na klouzačce a na pěšině kvičí!“ vysmíval se jí bratříček.

Slavík opět povstal. „Račte odpustit, milostivá paní, že jsem si dovolil.“

„Es hat mich sehr gefreut — velmi mě těšilo, můj bude litovat, že nebyl doma, račte nás zas brzy navštívit!“ a vyprovodila ho až ke dveřím.

Dole v síni setkal se Slavík s Marvánkem.

„Ráčil jste být na návštěvě?“ tázal se vrátný.

„Ano — pan správec není doma.“

Vrátný pokývl. „Je nahoře na víně. Paní, myslím, mnoho řečí nenadělá —“

„Laskava byla,“ odvětil Slavík.

„Teď je všecko jináč, než bývalo za starého — alles deutsch — alles deutsch!“

„Paní je přec Češka!“

„Jaká pak Češka? Vždycky to švadronilo víc německy a teď na dobro. V Trutnově je to teprve, a ta pražská učitelka není jiná. Český člověk jim tu do domu nesmí, já tam musím taky všecko po německu. Starý pán se jistě v hrobě obrací!“

„Jen aby jednou nelitovali — nikdo neví, do jakých poměrů může přijít!“

„To je pravda, jenom že kam by šli!“ Náhle přihnuv se k účetnímu, pravil s potutelným úsměvem: „Ale ta Pražka, pane účetní, musím říct — krásná, krásná ženská!“ a pozdvihl velký ukazovák.

Slavík se zasmál a zabočil domů. —

V poledne seděl v restauraci s pokladníkem a s Kocourkem.

„Co jste dělal?“ tázal se Mazel.

Slavík zmínil se o návštěvě.

„Vznešenost, viďte, hlava až u nebe, i mně na pozdrav sotva jí pohne a slůvka trousí jako dukáty!“ a naliv si pohárek zlatého vína, vypil je rázem.

„Velmi vážná,“ odvětil Slavík.

„Vážná — je jí to tu hloupé, mrtvé, přála by si někam do života, takhle do Prahy. Není divu, dřív to jezdilo po zábavách a Halwinger na to zrovna není; radostí taky mnoho nepřidá!“

„Proč si ji tedy bral?“

„Nestojí za to? Ženská jako bohyně a k tomu dcera starého zasloužilého správce, věrného služebníka svých pánů!“ a Mazel se syčivě zachechtl.

„Děti neznají česky — Holejš byl přec vlastenec!“

„Byl, ale pro samou službu neviděl, co se kolem něho děje. Ostatně — jaké vlastenectví tady, jsme tu mezi Němci, máme je kolem dokola a člověk je rád, že žije — ostatní nechá běžet! Taky si, kamaráde, zvyknete!“

„Nač?“

„Že vám to také bude jedno!“

„Račte se mýlit — t o mi nikdy jedno nebude!“

Mazel lhostejně pokrčil rameny. —

Po obědě Slavík doma četl a po třetí hodině vyšel si na procházku. Dostoupiv zvýšeniny silniční, přehlížel celé údolí.

Mezi lesnatými stráněmi, měkce posněženými, s ohnutými kraji snětí tmavými, takže celá plocha byla jako melirovaná, byla dolní půda údolí stejně lesklá běl — — jako čistě ustlané dno veliké kolébky.

Kolem staveníček s bílými střechami zela prázdnota; v té holé běli zdála se od sebe vzdálenější nežli jindy. Stromy při chalupách i podél silnic vzpínaly do čistého vzduchu holé, tmavé kostry korun, jež se na blankytném pozadí ostře rýsovaly. Při planoucím, ale nesršícím slunci se celé podlesí jemně zardívalo.

Na rozcestí před ‚bílým volem‘ zabočil ke kostelu a zvolna došel až na hřbitov. Kdykoli přicházíval do neznámého místa, na hřbitově vždycky se rád zastavoval; ten pověděl mu často o obci víc než mnohá lidská slova . . .

Hroby byly zde zapadány a málo jen hrbily se nad rovinou; po vyšlapané stezce nikde památky. Horní plochy pomníčků byly ještě přikryty sněhovými poduškami.

Četl na nich nápisy: jména německá i přetvořená, zkomolená česká, ale vše ostatní jen po německu. Na jedinkém železném křížku, nakloněném nad rovem zcela zapadlým, stálo: Františka Volencová, nar. r. 1824 ve Vítkovicích, zemř. r. 1880 v Korytné. Odpočívej tu v pokoji!

Kráčeje podél rovů při horní zdi hřbitovní, asi uprostřed spatřil zasazenou černou desku mramorovou a na ní četl: „Anton Holeisch, Bleichverwalter“ — —

a pod životními daty stálo: „Ruhe seiner Asche!“

Ani si hned neuvědomil, kdože tu vlastně odpočívá. Anton Holeisch — — totě nebožtík správec! A v té chvíli jakoby mu bylo u hlavy zašumělo: „Podkrkonošáci, sláva jim!“ Dlouho hleděl na tabulku i na zapadaný rov; vzpomínal na veselý letní večer v restauraci i na skvělé ráno, kdy je správec do kopce vyprovázel.

Zadíval se zpět ke stráni nad bělidlem. Ano, tam u toho buku to bylo, když pravil: „A já již zůstanu tady!“

Velkého nákladu mu na hrob nevěnovali...

Antonín Holejš — snad poslední Čech ve své rodině — a ani na té náhrobní desce to již patrno není!

Dcery Češkami nejsou a vnoučata mají už jinou řeč mateřskou. Má se tak dít? Je národnost člověka opravdu tak bezvýznamna? Co vše bylo příčinou této přeměny? S kolika našimi lidmi děje se tu podobně? To byly otázky, o nichž u hrobu starého dobráka přemítal.

Vrátiv se dolů k silnici, pustil se po ní dál. Sníh zvučně vrzal pod nohama, slunce zářilo nad lesem, okna stavení svítila proti němu. Veliká vrána vyletěla z lesa a usadila se na vrcholu vysokého modřínu. Vrtěla se kolem dokola, obhlížela, několikrát hlučně zakrákala a zamířila zase vzhůru do lesa.

Na konci dolu, na rozcestí před hospůdkou U zeleného smrku, klusal k Slavíkovi drobný, šedivý už vandrovní. Měl chatrný burnus, naraženu odřenou huňačku, bílou půlku na krku, nohavice do nízkých rezavých holínek; modrý uzlík nesl si pod paží.

„Prosím, podarujou mě taky něčím, jsem chudý člověk —“

„Odkud jdete?“

„Ale z druhej strany, od leta jsem tam byl, domů do Merklova běžím —“

„Co jste za horama dělal?“

„Aucknechtem jsem tam měl bejt, vápeník prej abych tam jen běžel, tak jsem se pustil; zatím jsem jen pucoval maštele, chlívy, dvůr, kanálky a vymejvať jsem musil všecko, tu nejhorší práci jsem dělal. Teď mě poslali pryč, co mě prej v zejmě budou živiť!“

„Proč jste tam běžel? Takovou práci byste byl doma taky našel!“

„Enu, říkají, že je tam lehčí a lepší živobytí, za mlada jsem tam taky bejval. Tak jim pěkně děkuju, zdrávi došli, musím si tuhle trochu odpočnouť!“ a zabočil k hospůdce.

„Strejček Budižkničemu! Doma se bezpochyby chtěl válet — tam mu krajíc chleba přišel draze!“

Silnice vcházela do borového lesíčka. Ticho vládlo v něm hluboké. V šeru pod stromy byla půda bez sněhu, plna spadaného, šedohnědého jehličí; borovičky choulily se nad ní pod bílými loktuškami a každá skrčena jak by se byla usmívala: To se neptej, jak je pod tím teplo!

Výš u stráně spatřil bílou, mlčící pilku. Hromady kornatých i oloupaných klád, odřezků, hranice dříví i tříštěk kupily se kolem ní. Ulehlý strejček bez kabátu, prostovlasý stál před obytným stavením, díval se do světa, a zvolna si pokuřoval. O kus dál po silnici, v levo, pod samou lesní strání stál patrový, starodávný dřevěný dům, všecek obedněný prkny již zšedlými, nade dveřmi s chvojovým věncem uschlým a s nápisem sotva čitelným: Einkehrhaus zum Paradies. Staré jeřáby, jasany a javory s posledními zbytky vlhkého, zhnědlého, zkrouceného listí vzpínaly se před ním.

Níže směrem silnice, mezi lesním úžlabím, bylo již v dáli viděti trčící komíny továren v Studeném Dolu. Pěkná cesta podél hnědých, ztuhlých luk, v nichž hrčela a žblunkala struha, potom řídkým bílým březovým hájkem a za ním temnou smrčinou chodce lákala.

Asi po čtvrthodince Slavík zpozoroval, že proti němu přichází statný, široplecí muž v světlešedém zimníku a smáčknuté, černé beranici. Kráčel klidně, trochu do široka, krok co krok. Bezvousý byl, plného, vysokého obličeje, s prosivělými vlasy na skráních.

Navzájem upřeně se pozorovali, až se příchozí na několik kroků před Slavíkem zastavil. Účetní smekl a pozdravil.

„Dobrej navečír,“ usmál se neznámý, „tak se mně skoro zdá, jako bysme se měli odněkad znát!“

„A mně také,“ usmál se Slavík, „jsem nový účetní Slavík z bělidla —“

„No bodejť — a já Fiala, mlynář, tak nás pozdrav Pánbůh!“ a podali si ruce.

„Dávno jsme se neviděli —“

„Dávno a myslím, že jen dvakrát v živobytí — kam už běžíte?“

„Jen tak jsem si vyšel, abych se poohlédl —“

„Já byl v Studeném Dole po pekařích, teď zajdu ještě do Korytné.“

„Kde je váš mlýn?“

„Tamhle v levo, za tím vrškem v oupadlině; jsme na jedné vodě tři: Pařezský je nejvejš, potom je Horní a já jsem v Dol-

ním, v Studeném Dole byl čtvrtý, teď je z něho fabrika.“

Vraceli se volně.

„Tak vy jste se ocitl u nás — inu, nevím, nevím, jak vám tu bude veselo,“ pravil Fiala.

„Nějak bude, já mnoho nehledám; arci, tam jsem byl léta, už jako doma.“

„A odkud jste vlastně rodák?“

„Z Volenic, asi dvě hodiny od Hořic — k Nechanicům.“

„To jsme vlastně trochu krajané, já jsem od Bydžova,“ usmál se Fiala a v hnědých očích mu zasvítilo.

„Co je to tady?“ a Slavík ukázal na obstarožní velký hostinec.

„Inu, ráj — zájezdní hospoda V ráji. Bejvala, pane, známa široko, daleko. Všickni formani se tu stavovávali, veselo tu bejvalo, pilo se, karty celé noci jen pleskaly a velké peníze ležívaly v banku. Pašerácká hospoda to byla, jindy zas pohraniční myslivci přicházeli, obchodníci s plátnem, přezáci i krajáci s obilím a s ovocem. Já toho tady už nezastal, ty časy přešly, co jsou železnice a jiný pořádek. Ale vypravujou se příhody všelijaké. Myslivci prej tu pašery nejednou přepadli v skrejši, i krev tékávala, ale taky se prej stávalo, že to karbanilo dohromady. Muziky tu ještě za mých časů bývaly slavné, ale teď je tu jako po vyhoření, zastavuje se málokdo leda na kousek chleba a na sejreček. Šenkuje tu vždycky nějaký chudák, který se neměl kam vrhnout, ale nikdy dlouho nepobude, teď jsem zrovna dole zas slyšel, že sem přijde nový až někde z daleka za Plzní.“

„Komu to patří?“

„Panské je to — Němcům s druhé strany.“

„Teď se už nepašuje?“

„I to ještě, ale slavné to není.“

Potom začal se mlynář doptávati na dosavadní Slavíkův život a vzpomněl i na dávný večer v továrním hostinci, když se tak vesele zpívalo ještě s Holejšem. Slavík se zmínil, jak dnes postál u správcova hrobu a co mu tam proběhlo hlavou.

Mlynář mávl paží. „I tomu se, pane účetní, tolik nedivte, kdybyste šel po hřbitovech tady v horách, našel byste to napořád. Ovšem, u Holejšů tak přece nemuselo být. Našich lidí tady v městech i na vsích s továrnami je! Stěhují se pod hora za živobytím a ztrácejí se skoro všickni. Je to za světem a všecko německé.“

„Ale proč se ztrácejí!“

„Proč — jak povídám a jsme měkké nádoby. Celé rodiny přistěhovaly se do hor a za čas se nadobro přeměnily, děti nejdřív. Ženské z českých vesnic vyvdaly se do německých, i mužští se přiženili, a rodiny byly potom německé. U dětí udělá to škola brzy, rodiče změní okolí a všechen život.“

„Když Němci přijdou mezi nás, nestane se to s nimi.“

Mlynář pokrčil rameny. „Němci se k nám do kraje tuze nestěhují a když, tedy do jiných poměrů než naši lidé sem. Že by se vůbec žádní nebyli proměnili, také není zcela pravda, arci, na starších do smrti je znát, co jsou.“

„Není jich daleko a daleko tolik!“

„Inu, jsou pevnější, mají to víc v sobě, hledají, jak by děti dali cvičit ve svém a nezapomeňme hlavně, že všecka moc je s nimi, podporuje je, nás tady v horách nezastane se nikdo.“

„Co vaše děti?“

„Nemám žádných a sami tu taky nehodláme nadobro zůstat, člověka to pořád táhne dolů k nám. Byl jsem ze mlejna mladší syn, míval jsem dole mlejny v nájmu, až jsem to tady zakoupil, ale nejde to tak, jak bych chtěl.“

„Jste tu dávno?“

„I už patnáct let.“

„A nezměnil jste se!“

„I bodejť bych já! Jsem přece ve svém, mám taky spád dolů a my čeští mlynáři jsme byli vždycky věrni. Něco čtu, všímám si světa, přemejšlím, zkrátka — je to ve mně! Vždyť ono nejvíc našich lidí tady v horách vlastně ani nevědělo, jaká přeměna se s nimi děje a že by ta národnost měla vlastně taky bejt na křestním listě. Víme taky, že bejvala neuvědomělá doba. Někdo měl snad i radost, že bude něčím lepším, doma v českém kraji poznal, kdo panuje a je všude vždycky navrchu. Snad se tím při návštěvě domova ještě chlubili a dívali se tam na všecko s patra. Některé živobytí donutilo, a živobytí bývá, pane účetní, zlá věc, která časem i pevného člověka divně zobracívá. Díky Bohu, něco se přece už změnilo a snad se budou naši lidé víc a víc pamatovat i přicházet zas k sobě.“

(Pokračování.)

★

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Literární Kocourkov.

(Pokračování.)

Z téhož ročníku se dovídáme, že ještě roku 1846 vyšly aspoň čtyři svazečky „Kocourkova“ a že není tedy spolehlivé vročení prvých svazků, které uvádějí všude rok 1847 jako datum svého objevení. „Květy“ ze dne 24. listopadu 1846 (v č. 140, str. 568) přinesly referát o dvou svazcích, dotud vyšlých, pochvalný celkem, jak ani jinak vzhledem k poměru jejich k Chocholouškovi býti nemohlo, ale přesto je v něm zahrnuta i výtka: „Prozatím jen tu radu mu dáváme, aby při líčení výjevů ze života vystříhal se co možná vší karrikatury, an taková více kazí oučinek toho, co opravdu ze života vzato, než aby prospívala.“

Druhý svazeček „Kocourkova“ obsahuje zajímavou obranu Chocholouškovu, která se jednak vrací k citované výše výstraze „České včely“ a „Květů“ a odpovídá také na nový útok „České včely“ za redakce Havlíčkovy z r. 1846. Havlíček počal hned od prvého čísla otiskovati po tehdejším způsobu, i ve „Květech“ obvyklém, fingované listy satirické, jimiž byly zesměšňovány některé výstřednosti tehdejší módy, literární polemiky, šosáctví, společenské nemravy a pod. Poněvadž se ve „Květech“ z r. 1845 v předposledním čísle objevil „Dopis z venku od Pavla Topolovského rychtáři na Kř. . . .ě“, v němž se útočí na Havlíčkovy kritiky, otiskované v „České včele“ za redakce Štorchovy, namířen jest Havlíčkův „Dopis z venku vrchnostenského ouřadu na Kř. . . .ě rychtáři Topolovskému“ a vsunut do rubriky „Žihadlo“ s poznámkou, že „jako každá jiná včela bude mít i naše, co se na včelu sluší, med, vosk, ale i žihadlo“, k čemuž přidáno: „Med a vosk budeme sbírat po celém světě, a koho snad někdy zabodne žihadlo, ať nám již teď dá napřed generální pardon! Jaká by to byla včela bez žihadla! A také rány nejsou smrtelné, brzy se zahojí.“

A tak se objevila později v „Žihadle“ č. 45 ze dne 5. června 1846 v „Odpovědi na list p. Matěje Drahnooujezdského“ nová ona narážka na Chocholouškův „Kocourkov“: „Byl bych Vám již dávno odpověděl, čekal jsem ale, až p. Chocholoušek nám ty Kocourkovské Noviny vydávat bude, chtěje do nich svůj článek umístit, tak ale mi sklaplo a já naposled přece jen do té Vaší Včely psáti musím.“

Tehdy v červnu byl patrně již prvý svazek Kocourkova hotov a v tisku a tak se shledáváme s odpovědí Chocholouškovou teprve ve svazku 2. na str. 43—45:

„Těžký porod Kocourkovských novin. (Líčen v listu pana direktora Locického rychtáři Hluponinskému, rozenému Kocourkovanu.)

Rychtáři! Celý svět vás měl za moudrého, a vy sám sebe za nejmoudřejšího, ale od té doby jsme se přesvědčili, že jste hotový blázen. Co pak vy myslíte, když máte hubu nevymáchanou, že vás každý za moudrého považovat bude? anebo když do všeho svůj veliký nos strkáte, na němžto již notného bulíka nosit můžete: domýšlíte se snad, že vás budou mít za poctivého? — Neznáte přísloví: Co se tě netejče, nestrkej do toho rejče? — he? To vám povídám, ještě jednou se mi budete míchat do cizopanských věcí, tak vás zavolám a dám vám jich vysázet, že budete spokojen. Kdybyste nebyl takto jinak k potřebě člověk a časem svým také jadrnou pravdu pověděti neuměl — já bych vám již nyní — — ale to vám povídám, zapomeňte již jedenkráte na to, že jste z Kocourkova. Ano, co pak vám bylo do Kocourkovských novin? — Buďte rád, že již dříve nevyšly; či myslíte, že byste měl opět po něčem svým karabáčem švihat? Houhou! — křičíte tuším na své spřežení; tedy hou! rychtáři — nezapomínejte, že jiní lidé také dovedou bičem švihat! — Víte vy, co musely Kocourkovské noviny vystát, než na světlo přišly? Čerta víte; vy myslíte, že každému litají pečené holuby do ust, jako se to dělo vám, jemužto milostivé vrchnosti všecko poskytujou, kdykoli jen hubu otevřete. Vy jste šibal, rychtáři, vy sobě znáte protekcí nadhánět, chválíte, kde lze prospěchu očekávati, a haníte, když se ničeho co báti není. To ale není při Kocourkovských novinách tak, které se odevšad s nepřízní potkávaly. Dlouhý čas trpěly na souchotiny t. j. kapesní, a nemohly nikde najít lékaře; ano i vy jste přiťapal a chtěl jste jim zasadit poslední ránu, aby ani božího světa neuzřely. — Vy jste tomu dal! Tím jste dokázal, že jste — pravý Kocourkovan. Tu máte tedy ty své krajany, a že na ně vezmete notný bejkovec, to vím; ale ať o ničem neslyším, sice . . . Buďte s Bohem. N. N.
direktor.“

Jak patrno, nebál se Chocholoušek ani satiry Havlíčkovy, a „Česká Včela“ dala již „Kocourkovu“ pokoj, nechavši jeho polemiku nepovšimnutu a nevěnovavši mu ani řádku reklamy ani kritiky. Odkud se vyskytla v Ottově „Slovníku naučném“ zmínka, že „Kocourkova“ po nepříznivém ozvání se „České včely“ vyšel r. 1847 jediný toliko svazek, když ve skutečnosti vydáno bylo celkem 8 svazečků, nelze vysvětliti než nespolehlivostí zpravodajovou. (Pokračování.)

DIVADLO.

Čechův epický cyklus „Ve stínu lípy“ vypraven byl scénicky v Národním divadle v neděli dne 24. února t. r. dopoledne

na pamět desátého výročí smrti básníkovy, ve prospěch fondu českých žurnalistů. Byl to počin důstojný a šťastný a se zvýšeným nadšením přijatý v dnešním obrozeném cítění národním, majícím za následek též vroucnější přilnutí k vlasteneckému básníku*). Představení bylo v každém směru slavnostní. Po Smetanově předehře, skvěle provedené pod taktovkou Kovařovicovou, přednesl úvod básně J. Seifert, interpret jistě nejpovolanější. Poté jednotlivá vypravování byla přednášena pány Matějovským (rolník), Wiesnerem (krejčík), Deylem (učitel), Kolárem (vysloužilec), pí. Hübnerovou (hostinská), pány Čepelou (pojezdný), Kohoutem (šumař) a Novým (doslov). Hlubokou láskou k veršům ojedinělé plynulosti prochvěny byly všecky recitace. Režie Jaroslava Kvapila, k němuž připojil se Jos. Wenig jako navrhovatel dekorace, vystihla hluboce český ráz básně překrásnou zevní formou. Závěrek povznášejícího představení tvořil přednes národní hymny na varhany, k čemuž obecenstvo vpadlo zpěvem. Jest si přáti, aby s uměleckým tímto činem seznámily se širší vrstvy obecenstva častějším opakováním, — které by bylo samozřejmé, kdybychom již měli pomocné jeviště činoherní.

*

Dne 15. února t. r. uvedeno bylo v Národním divadle v novém nastudování Ibsenovo drama „*Strašidla*". K dřívějším výborným výkonům pp. Deyla (Oswald), Vávry (Mauders), Hurta (Engstrand) a pí. Rydlové (Regina) připojila se v hlavní úloze pí. Alvingové pí. Marie Hübnerová; její bohaté umění dávno jest již na onom vysokém stupni, že zmáhá tuto úlohu, která jest ctižádostivým cílem všech moderních hereček. Napětí, se kterým její výkon byl očekáván, proto nezklamalo. Prozářila postavu nesmírností trpící a bojující lásky mateřské a vnášela tím spasné teplo v drama Ibsenovo, nejvíce bezútěšné všech jeho prací, stejně imponující mistrností stavby jako drtící hrůzou logiky.

HUDBA.

Vinohradské divadlo provedlo Mozartovu slavnou zpěvohru „*Figarovu svatbu*". Za necelá čtyři léta obohatil Ostrčil repertoár této scény v oboru komické opery soustavným a za dnešních poměrů svrchovaně namáhavým studováním tak, že jsou v něm zastoupena téměř všechna vynikající díla nebo aspoň směry. Škoda jen, že mnohá z nich neudržela se trvale na scéně, leckdy ta, o nichž bychom si toho byli vřele přáli, jako na př. Berliozova opera „Beatrice a Benedikt". Vypravení „Figarovy svatby" jest rozhodně jedním z vrcholů této Ostrčilovy snahy, neboť tu jde o skutečné arcidílo komické zpěvohry a současně o operu nesmírně obtížnou, protože složitou, mnohotvárnou a jemnou. Jak Ostrčil tento úkol rozřešil s danými mu silami a prostředky uměleckými, jest hodno pozoru. Souhra i jednotlivé výkony sólistů byly výborné a též výkon orchestru jest hoden vší chvály. Že nebylo znění orchestru vyrovnané, zaviňuje početně slabé obsazení smyčcových nástrojů, což není možno nijak nahraditi. Nejméně již silnějším jejich hraním. poněvadž by tím zvuk orchestru zhrubl — a to by zajisté neodpovídalo právě Mozartově hudbě. Jak dovede Ostrčil jako dirigent zachytiti rušnost a gracii veseloherního ovzduší, zdůraznil jsem již několikráte; mohu tedy jen připojiti též častěji opakované své přání, aby také naše obecenstvo osvědčilo porozumění pro nesmrtelnné dílo Mozartovo hojnou návštěvou Bylo by smutné, aby musila i „Figarova svatba" podlehnouti na Vinohradech konkurenci — operetí Tentokráte však, zdá se, zájem o dílo je veliký; kéž je i trvalý.

Dr. O. Zich.

*) Provozovací právo „Ve stínu lípy" zadává Spolek českých spisovatelů beletristů „Máj" v Praze.

TÝDEN.

* 29. ledna zemřel ve Varšavě polský dramatik Jan Aug. Kisielewski, rodák z Rzeszowa v Haliči, stár teprve 41 rok. Už jako student krakovské university stál J. A. Kisielewski spolu s Lucyanem Rydlem v popředí tamní mladé literární skupiny, vystoupivší v letech devadesátých min. století, jíž v čele stál geniální St. Wyspiański. Ti tři byli považováni také za nejslibnější dramatiky mezi básníky „Mladé Polsky", a první dvě dramatické práce Kisielewského „W sieci" (V síti) a „Karykatury" (hrané s pronikavým úspěchem také v Nár. divadle pražském) oprávňovaly k nejlepším nadějím, jichž bohužel nebylo mu dáno cele splniti. Silně Ibsenovská „Sonata cierpienia" (Sonata utrpení) znamenala již pokles, a tříšť pokusů posledních let znamenala již srázný úpadek. Sklála ho těžká nervová choroba, a varšavský pobyt jeho ztrpčen byl prý i krutou bídou. *vč.*

*

* Přední ze žijících hudebních skladatelů slovinských Viktor Parma dožil se 60 let 21. února. Složil několik oper (nejlepší „Ksenija") a operet, jda poctivě ve stopách národně buditelské hudební činnosti Miroslava Vilhara (1818—71), zhudebnil řadu písní slovinských, a mnohé z jeho skladeb těší se nejširší oblibě v celém národě („Triglavska rože", „Bela Ljubljane", „Gorenjski pozdrav" a j.). Větší část životní činnosti ztrávil V. Parma v Terstu, nyní bydlí ve Vídni. *vč.*

*

* Nejrozšířenější a také **nejpopulárnější kniha na Rusi** je tou dobou loni (r. 1917) vydané dílko **Vladimíra G. Korolenka „Pád carské moci“** (Padenije carskoj vlasti). Je to, jak podtitul výmluvně praví, „výklad prostým lidem o událostech na Rusi“, jehož bylo patrně potřebí loni po březnovém převratu, kdy odstraněn nekrvavým způsobem car Nikolaj II. a usídlen i s rodinou v Carském Sělu jako plukovník Romanov, a kdy Rusko nastupovalo za vedení říšské dumy a nejlepších politických předáků svých s počátku tak slibnou cestu demokratické republiky. Vlad. G. Korolenko, proslulý autor „Sibiřských povídek“, sám typický spisovatel-proletář, jenž mnoho let jako „nespolehlivý“ zakoušel slastí ruské administrace, byl vhodně vybrán, aby jako opravdový básník, ovládající měkké tóny vroucí lásky k národu a víry v něj, dovedoucí i z drsného a temného prostředí životní pravdy čerpati harmonické akkordy uklidňujícího smíření, nakreslil všecky hluboké příčiny a důvody, proč musilo dojíti k pádu carské moci, proč a jak může býti a bude lidu lépe. K napsání knížky přiměl prý Korolenka známý ruský historik a politik **Pavel N. Miljukov**, jenž byl intelektuelním původcem a strůjcem revolučního převratu a v prvních měsících revoluce i zahraničním ministrem ruským. Korolenkův „Pád carské moci“, vyšlý v Petrohradě loni v dubnu nákladem půl milionu exemplářů, od té doby byl vydán poznovu již asi šestkráte. *vč.*

*

* V **Berlíně** vyšla nedávno kuriosní kniha ruských veršů: „**Plěnnik-poet**“ (Zajatec jako básník). Je to „válečná literatura“ v pravém slova smyslu. Chudá a nelákavá. Knihu vydala redakce třikrát týdně vycházejícího časopisu pro válečné zajatce ruské v Německu, „**Russkij Věstnik**“: verše, posílané redakci zajatci samými a jí ochotně otiskované. Mezi statisíci zajatců najde se ovšem dosti lidí, kteří slušné a hladké verše — patrně výběr redakce (ne-li přímo její neostýchavá tendence) bral se tím směrem, že tu převládají veršované výrobky, krčící rameny nad vlastí a velebící germánské pořádky, ve formě více méně nezabalené. Tu a tam ozve se slušný melancholický tón (arci: jen v dovolené patrně míře), místy ozvuk veliké poesie ruské: snad bezděčné reminiscence z Puškina, Lermontova, Kolcova. Jak víme z četby „Ruského Věstníku“, byla redakce několikráte přímo napálena různými feriny; tak jednou otiskla krásnou báseň známého lyrického poety A. N. **Apuchtina** (1849—93), pod níž se statečně podepsal: Praporčík A. N. z vojenského tábora toho a toho, a žil z cizí slávy básnické jen tak dlouho, dokud jiný, poctivější zajatec neupozornil redakci na spáchaný podvod. Takový malér se může arci přihoditi **každé** redakci, ale ten malér, aby vydávala zvláštní knihu básní (za 1 marku) příležitostných veršovců, se redakci berlínského listu při větší dávce vkusu a soudnosti přec jen nemusil přihoditi. *vč.*

*

* Z dotace na podporu literárního umění na Moravě udělí se patero cen, a to: 1000 K, 800 K, 700 K, 500 K, a 500 K za určitá díla opravdu umělecká buď v letech 1914 až 1917 (včetně) vydaná nebo rukopisně předložená a dosud netištěná. Ceny mohou býti uděleny pouze uměleckým dílům spisovatelů na Moravě působících nebo rodilých, neb vůbec uměleckým dílům rázovitě moravským. Žádosti, doložené příslušným dílem slovesným, budtež podány mor. zemskému výboru do konce dubna 1918.

*

* **Spolek ruských dramatických spisovatelů** má, podle V. Baskina, stanovy nedemokratické tím, že některým členům připadá více hlasů než druhým. Skutečných a činných členů jest toliko 81. Roční příspěvek se páčí na 25 rublů. Skuteční a činní členové rozpadají se na tři skupiny. Skutečným a činným členem stává se autor, jehož kusy hrány po tři léta na divadlech nesoukromých. Ten, jehož honoráře či tantiémy dostouply nejméně 300 rublů, má již hlas, ten, jehož příjem z divadla převyšuje 300 až do tisíce rublů, má dva hlasy, a ten, jenž získává více než tisíc rublů, má tři hlasy; dvou- až tříhlasovými mohou býti patrně čtenáři cizích myšlenek. Na př. zakladatel školy „vykrajování“, Krylov, má dva hlasy a s ním: Kliukov, Mansfeld, Palm, Razsochin, Kropivnický, Starický, Sumbatov, Tarnovský a Spažinský. Vyloučíme-li náčelníky maloruské tvorby, Kropivnického a Starického, poté Spažinského, jenž má v hlavě přece ještě něco více než honoráře, zbudou pouze epigoni a ti svými hlasy budou většinou a tím osudem ruské tvorby dramatické. Averkiev, Boborykin, Běskov, Nevěžin, Pleščejev, Potěchin, Salov, Solovjev, Suchovo-Kobylin, Čajev a j. mohou býti přehlasováni, vždyť mají po hlase! Avšak i skuteční a jiní členové mají ještě po hlase. Takovým jiným členem může býti 1. bohatec, 2. lidé podporující divadlo, 3. lidé, kteří zaujímají nějaké důležitější postavení v společnosti, mající vztahy k divadlu. Tedy lidé, kteří nejsou spisovateli, mohou také hlasováním „zasáhnouti do osudu ruského divadla“. V. Baskin směje se těm stanovám, které po jeho mínění, „spočívají na rublu“ a nehodí se do nové doby.

K. V. H.

V Praze, dne 7. března 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Sova:

KDYŽ MLČÍCÍ ZEMĚ USÍNÁ, MUSÍM KRÁČETI TIŠE...

Když mlčící země usíná, musím kráčeti tiše...
Neb vím, že sní o vykoupení a o bolestech všech,
jak jejími póry květin a stromů a kamenů dýše
kdys živoucího, kdys vášnivého, kdys bloudícího dech,
a cítím mateřství zrodů všech se choulit křečovitě,
to každé jak vysílá v svět a tiskne zas k sobě dítě.
A že se vracím, já vím, a v ohromném ukončen kruhu
můj návrat že splývá již se snovým životem družek a druhů.

Syn lásky modlitbě soumraku rozumím večerní chvíle,
když úsměv tvůj svadne, západe, země jde spat,
snad za všecky děti své modlíš se, vzdálené, zabloudilé,
již vlastních svých duší trpěli nedohledností ztrát.
Já na rtech soumraku mrtvých i živých zřím splývat jména,
jak z velikých hoří lidských zří radost utišená
a družnost tolika smrtí, jež pod travinou žijí,
že o mateřském ví štěstí a polibcích, ticho jež pijí.

Zem v mlčení často jsem za dětství šťastného vyposlouchal,
jak o štěstí mateřském snívá, o štěstí tvůrčích dnů,
o zvonících pramenech, šumot jichž svěží šplounal
a o všech svých květinách a jich vůních u věčném snu,
všech lesů svých záhadným temnem jak nekonečnem se chvěla,
všech sýpek, dvorců plemenným bravem bohatá celá, —
teď, úrodu do temna zamženou, klást se zřím v mateřském klínu
k těm, kteří dorostli smrti a pokorně zlíbali její hlínu.

PÍSEŇ.

Hvězd zpívalo stříbro o shledání duší
tolika šípy do krvava proklátých.
Kořistí pýchou zmatení neslyšeli, hluší,
Smrt objímali rameny do dálek rozpjatých.

A život krátký stál v pláči svojich u pramenů,
ty unikaly a v kleteb se měnily tragicky dar
a takto roztříštěny o skály v krvavou pěnu,
v nic, v zoufale vyčítavý se rozplývaly var:

Až zítra dobrotu srdce svého dáš za dobrotu,
jen od duší, věcí všech ji pokorně, vroucně ber.
Dne poslechneš-li mstivou, bolestnou, kořistnou hmotu,
již nikdy se neshledáš s hudbou nebeských sfer.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Neučinil však stejně ničeho, když odešli, nepromluvil ani v posteli, ba zapomněl i přáti ženě dobré noci. A když se ráno probudil, zachmuřil se v rozpomínce. Mračila se i Nana, a tak bylo to v Záhořuc statku, jako by všichni oněměli, neboť i Vondra střehl se dotknouti nedělní události, a starý Záhoř byl lišák. Vypozoroval dobře, že způsobila rozladění mezi mladými, ale za svět nechtěl, aby způsobila trvalé rozladění. Proto pokoušel se nepřímo o nápravu. Tvářil se, jako by o ničem nevěděl, a každého dne a při každé nahodivší se příležitosti pochvaloval selku, klada na toto slovo silný důraz, neboť si přál upřímně, aby byla na statku plně spokojena a nestýskala si. Věděl dobře, že z jediného takového postýsknutí vyrojil by se mandel potměšilých klípků, které by záhy dovedly zničiti jedva získanou vážnost statku. Ale nebyl to jenom ohled na veřejnost, co ponoukalo výměnkáře k takovému jednání. V jeho duši vyrůstal neurčitý strach z čehosi hrozícího, čemu neznal jména, ale co, zdálo se mu, že se usadilo jako stín do všech koutů statku, a jako kočka přikrčeno, číhá jenom na příhodnou chvíli, aby vypadlo a zaútočilo. Byl to týž nepříjemný pocit strachu, který mu seděl v týle, dříve než se rozhodl povoliti Vondrovu naléhání...

Ukázalo se však, že všecky jeho obavy byly naprosto zbytečné. Matěje a Nanu sblížilo cosi mnohem životnějšího a živelnějšího než všecka jeho bázní vynucená slova, byť zněla sebe pochlebněji. Oba byli mladí a ještě plni hladu. Proto zvítězila u Nany ženská ohebnost a povolnost. Mračila se a mlčela sice vytrvale čtyři dny, pátého dne však začala již nakusovat slova. Matěj dobře pochopil, oč jde ženě — a tu na krátký čas probudila se v něm mužská důstojnost. Dva dny ještě setrval v hněvu, ale posléze přemohla příroda i jej.

Smířili se spolu v nedělní noci štědrostí těla...

Ale přece! — Naně nedalo, aby si nepostýskla povzdechem ke stropu, jakého že to má muže, který si nechá jiným na svém rozkazovati...

XIII.

Matěj sice k postýsknutí ženinu mlčel a tvářil se, jako by neslyšel, ale přece ho hryzlo. Podléhaje vděčnosti chvíle, umínil si pevně, že nedá se již zkracovati ve svých právech a rázně se ujme vlády stůj co stůj i naproti bratrově vůli. Skutečně nalezl v sobě tentokráte tolik síly, že začal své rozhodnutí uplatňovati...

Žel však, že činil tak příliš okázale, takže podobal se spíše vzdorovitému děcku, než rozvážlivému sedláku a hospodáři. Hned druhého dne zrána, vyšed na zápraží, nařídil děvečce, která právě vyvážela hnůj ze stáje, aby, jakmile bude s touto prací hotova, přohodila na špýcharu obilí. Byla to práce velmi zbytečná, neboť právě před třemi dny vykonal ji Vondra, ale Matěj byl pln vůle rozkazovati a proto, neuvažuje příliš, nakázal práci, která ho napadla první. Stalo se tak i proto, že Vondra stál na hnojišti, rozhazuje po jeho ploše právě přivážený hnůj, a Matějovi se zachtělo poručiti nahlas a před ním, aby slyšel a pochopil...

Děvečka se sice zastavila a podívala nedůvěřivě na Vondru, ale když tento nepronášel dlouho žádné poznámky, zakroutila jenom hlavou, vyklopila z kolečka hnůj a zaměřila zase do stáje. — Vondra, když uslyšel Matějův příkaz, zastavil se v práci a drže vidle vodorovně před sebou, zadíval se na bratra. Bylo patrno, že uvažuje... Po chvíli však sešpulil rty a jaksi v náznak, že plně pochopil, vysoce a trochu posměšně protáhle si zahvízdl. A potom bez jediné slabiky souhlasu nebo odporu nabral na vidle kupku hnoje a roztřásal ji po hnojišti tak pozorně a svědomitě, jako by je solil.

Matěj postál ještě chvilku na zápraží, nejsa si jaksi jist, zda skutečně je již roz-

kázáno, ale potom zdálo se mu hloupé jen tak státi a zevlovati. Obrátil se tedy a zašel zpátky do sence. Ale třebaže ho přivítala žena úsměvem, neboť dobře slyšela i viděla ze sence oknem, nebyl svým prvním krokem do hospodářství nikterak spokojen. Postřehl příliš dobře zaváhání děvečky i její tázavý pohled, upřený na Vondru, a nelíbilo se mu ani jeho mlčení. Byl by býval mnohem raději, kdyby bylo došlo mezi nimi k hádce, v níž by mu byl nepokrytě pověděl o svém pevném odhodlání. Toužil po pádnějším důkazu své moci, než jakým bylo mlčelivé uposlechnutí, anebo prosté a snad i pohrdavé podrobení se...

Proto jaksi žárlivě hlídal, bude-li jeho rozkazu uposlechnuto. Stalo se skutečně, neboť nedlouho poté se odebrala děvečka na špýchar. Ale ještě nebylo jeho srdce naplněno spokojeností... Přišlo mu velmi vhod, když děvečka se vrátila příliš záhy. Rozkřikl se na ni, sotva vstoupila do síně, obvinil ji z nedbalé práce a znovu hnal na špýchar.

Zabručela sice rozmrzele, ale šla přece..

Sotva však vyšla ze síně, otevřely se dveře bratrova přístěnku, a Vondra se postavil na práh. Zcela mírně, jako by rozzlobeného psa chlácholil hlazením, začal vykládati.

„Ty, Matyj, nebuj blázen! Šak sem sám převčevčírkem vobě hromady přeházel. Dyk je to zbytečná práce. Divče vo tom ví, tera se jí nediv..."

„Tak tera má muknout" — opáčil bratrovou mírností trochu polichocený a trochu pokrocený Matěj — „ha ne mi tady bručít! Cák by to bulo za pořádek?" — —

„To je teky prauda," — odřekl Vondra, a ušklíbnuv se, dodal — „hale míl bys jako pořádnyj hospodář vedět, co je huděláno..."

A než se Matěj vzpamatoval z překvapení, zapadly za Vondrou dveře, za nimi se ozvalo několik kroků a vrznutí židle, na niž poučivší ho usedl. Byl-li nespokojen dříve, byl nyní nespokojen dvojnásob, neboť z čista jasna se mu zazdálo, že on sám je tu vlastně pořád třetí osobou, někým úplně vedlejším, a že i spor, který byl jím dneska zahájen, není ani sporem jeho, nýbrž svářením se ženy s Vondrou. Napověděla mu tuto skutečnost právě Vondrova posměvačná umírněnost, neboť nebylo pochyb, že by byl proti němu vypadl po svém zvyku daleko příkřeji, kdyby spor byl pouze jejich. Byl to jakýsi rozumný a otecky shovívavý tón, s nímž mu Vondra vyšel vstříc.

Rozladěn zašel do sence a mrzutě se postavil k oknu, vedoucímu na náves. Bylo mu hořko z rozuzlení, kterého se mu dostalo tak záhy. Nechtěl býti zprostředkovatelem, ženou nastrčeným; a vyhlížeje oknem na náves zhrozil se pomyšlení, že by o jeho sporu s bratrem měla býti vesnice takto zpravena. Rázem si uvědomil všecky možné následky takové skutečnosti. Nejen, že by nikterak nestoupl ve vážnosti, pravý opak by byl výsledkem. Jemu, který dosud neměl heslíčka, dostalo by se přezdívky, a sám dvůr by byl přezván podle ní. Neříkalo by se již ve vsi ani v kraji jejich statku „U Záhořů", nýbrž „U Nančičáků" — a on sám byl by první Nančičák, jenž potupné heslíčko zůstavil by synu i vnuku a všem, kdož by po něm hospodařili na statku...

Nebylo o tom nejmenší pochyby, neboť je na Chodsku starodávným zvykem sousedů trestati hospodáře, kteří se provinili podvolením ženské nadvládě, hanlivou přezdívkou, utvořenou z křestného jména jejich ženy. Jsou tu taková manželství, v nichž nosí kalhoty žena, velmi nečastá — tvrdá pýcha a hrdost „buláků" jich téměř nepřipouští; ale stane-li se již, tu zaznamenávají se přezdívkou i na grunt, aby na věky bylo patrno, že vládla v něm taková hanba. Během staletí se téměř v každé vesnici vyskytl podobný případ — proto možno v každé nalézti nějaký Maňďákuc, Dodlákuc, Hančičákuc nebo Madleňákuc statek, na němž kdysi dávno — začasté již lidské paměti neznámý první Maňďák byl pod pantoflem. Byla-li pak taková ženská nadvláda příliš krutá, a muž tak zbabělý, že bez dovolení ženina nesměl ani v neděli zajíti si do sousedských besed na sklenici piva, zaznamenala se skutečnost věrně do přezdívky zdrobněním. I slul nehodný sedlák Maňďáček, a statku se říkalo „U Maňďáčků"...

Lze však ke cti chodským sedlákům říci, že podobná pojmenování statků jsou řídká, nejvýše dvě možno nalézti ve vsi — zdrobnělá pak jsou už vzácností...

Není proto divu, že Matěje, když se mu ukázala taková hrůza, popadl vztek. Zazdálo se mu, že Vondra svým jednáním nezamýšlí nic jiného, než aby se stala tato pohana skutkem. A právě naproti jeho domnělé vůli pevně si umínil dokázati, že se tak nestane...

Od té chvíle měla děvečka v Záhořuc statku peklo na zemi. Poroučel jí Matěj, poroučel Vondra, a poroučela i selka, které pojednou se silně zachtělo podporovati muže v boji proti bratru. Rozkazy všech se velmi často zkřížily, takže docházelo

k výstupům — mezi děvečkou a Matějem. Nikdy však nepropukla hádka mezi bratřími, poněvadž Vondru nebylo možno nakvasiti k hněvu. Tvářil se neustále rozumněji a pohlížel na bratrovu hospodářskou horečku jako na pozdní dětskou nemoc. I když hádka propukla v jeho přítomnosti, a děvečka dovolala se jeho svědectví, nečinil nic jiného, než že přisvědčil pravdě a snažil se Matěje poučiti, anebo přesvědčiti o správnosti a nutnosti svého rozkazu. Věděl, že je marná každá snaha, ale činil tak přece. A když Matěj se rozkřikl občas ve hněvu i na něho, pokrčil jen dlouze rameny a usmál se tak, že urazil hůře než nadávkou, anebo ranou pěstí. Matěj alespoň dusil se pokaždé vzteky. — Bylo ve Vondrově jednání cosi tak pohrdlivého a snižujícího, že i děvečka si přestala vážiti hospodáře. A poněvadž dospěla k přesvědčení, že dvěma pánům je těžko sloužiti, zlámala roháč a odešla dva týdny před Martinem ze služby, vynášejíc ze statku mandel klepů a pomluv, jimž bylo všude ochotně věřeno. Již prostě proto, že odešla tak krátce před dosloužením roku, čímž zbavila se výsluhy velikého čtyřrohého koláče a černého, v rozích květovaného šátku, výsluhy, která je tradiční odměnou za věrnou celoroční službu.

Žádná děvečka neopustí na Chodsku služby před časem, neboť „zlámání roháče" je hanbou i pro ni. Stalo-li se tak přece a tak krátce před dosloužením, musila tu býti nesporně závažná příčina.

Její řeči ji objasnily dokonce — a tak, dříve než nastaly první zámrazky, bylo hovořeno v sousedských besedách i na přástkách o dvou kohoutech na jednom smetišti.

Ozval se hlas boží lidovým pořekadlem, neboť jistě že, když se tak stalo, nikdo nepomyslil na hloubku podobenství; ale sotvaže bylo vysloveno, již selky začaly vzpomínati na Matějovu svarbu i na muziku, o níž byl Vondrou do krvava zbit...

XIV.

Nikdo netušil tak dobře nebezpečí, klíčícího potměšile v zarytém mlčení Vondrově, jako starý Záhoř. Znal příliš dobře oba své syny, aby se mohl klamati. Věděl také, že Matěj je vždycky jako pokosené pole, na němž možno shlédnouti prvním pohledem i myš běžící do díry, kdežto Vondra byl od malička jako hluboká ovroubená studna, v níž možno spatřiti blýskající se povrch vody, ale nikdy ne dohlédnouti dna. Proto dlouho váhal, než svolil k uzákonění pořádku, jaký by po jeho vůli měl zavládnouti na statku ženitbou Matějovou. Podezíral ho neustále z jakéhosi druhého, jen jemu dobře známého a dobře tajeného úmyslu, který by mohl ohroziti všecku houževnatou práci, věnovanou statku a jeho prospěchu nejen jím, ale i řadou mrtvých předchůdců. Podobného se starý Tomeš Záhoř opravdově bál, neboť jeho zájem byl mnohem osobnější, než tomu mohlo býti u prostého bývalého hospodáře — u výměnkáře. Takovému bylo by záleželo jenom na prospěchu a hmotném růstu statku. Jemu však záleželo vedle toho i na všem ostatním. Vroucně si přál, aby v životě bratří, ale ještě mnohem více, aby v soužití mladých byl trvalý soulad, který by nebyl porušen žádnou násilností...

Vyrostl ve své vsi a měl zvláštní nedávnou minulost. Tyto dvě skutečnosti podmiňovaly všecky jeho snahy a cítění. Nebyl nikterak tak naivně dobromyslný, aby věřil, že vesnice již zapomněla na jeho smrtelnou přísahu, a stejně dobře věděl, že jí nebylo příliš uvěřeno. Znal své. Proto také nemohl se mýliti v tom, že každý svár a každá nepřístojnost na statku byla by zcela jistě pokládána vesnicí za počáteční znamení hněvu božího. A ničeho více nebylo třeba, než takového počátečného znamení, aby celá vesnice uvěřila v jeho zločin a pojmenovala ho křivopřísežníkem. Přál si proto, aby nic podobného se neudálo ve dvoře za jeho živobytí. Po smrti již, děj se co děj — třeba šídla by mohla padat z modra v červenci, jenom ne za života...

Proto, třebaže od té chvíle, kdy se uchýlil do výměnku, nezavadil ani slovem, ani pohledem o hospodářství a hleděl si jenom svých zamilovaných holubů, svědomitě pozoroval každé hnutí obou synů i snachy, neustále jsa na stráži a neustále zmíraje bázní, aby nějaký prudký výstup neprolomil hráze, a divočina se nerozpoutala v plné hrůze. Žil tak životem uprchlého galejníka, vědoucího dobře, že má na ramenu vypálený cejch, a proto zmírá úzkostí, aby nebyl nešťastnou náhodou prozrazen.

Jednal proto velmi opatrně a hlavně se snažil, aby Nana byla na statku spokojena, neboť z její nespokojenosti mohla nejsnáze býti poučena všecka vesnice, protože byla jediná, kdo by mohl ze statku vynésti jakoukoli zprávu. Nebyla totiž

po odchodu děvečky najata jiná v náhradu. Jednak proto, že bratři za souhlasu Nany se shodli v tom, že jí není třeba, jednak, že sama Nana prohlásila ochotu vykonávati většinu jejích prací. Zbytek jejich přisvojil si Vondra. Starý výměnkář nemohl, než souhlasiti, neboť i jemu zamlouval se takový pořádek, který jednak mu ubíral bázně, jednak i plně odpovídal jeho představám o šetrné spořivosti. Ve vsi ovšem pošklíbli se všichni, kdož byli zpraveni o skutečnosti, záhořovskému mamonu, kterému po jejich přesvědčení propadla již i Drastíluc Nana.

Nemohlo proto býti nikomu nápadno, že si — proti všem zvykům na vsi — zamiloval výměnkář snachu nezřízeným způsobem. Byla zcela dle jeho srdce — na více, než jeho nebožka selka, která si často postěžovala sousedkám do sedlákovy lakomosti. Proto častěji než ve své výměnkářské komůrce meškal ve velké senci, kam chodil ustavičně na hyjtu — a vyšelli již ze statku a pustil se po vsi pobesedovati se soudruhy výměnkáři, trousil všude jenom chválu o Naně, jakáže je to nevěsta, kterou aby zrovna spálil, kosti utloukl na prášek a všechny ostatní nevěsty jím posypal.

Takových pochval nemohli ovšem pronášeti ostatní výměnkáři, kteří většinou žili se svými snachami v neshodě. Za to však ve slovních půtkách vystavovali ji selkám za vzor, čímž se stalo, že vkrátce byla Nana nenáviděna všemi hospodyněmi ve vsi, neboť ty, které měly na statku výměnkáře, nakazily svými stížnostmi všechny ostatní. Nic méně nechtěl doćíliti starý Záhoř svou chválou, než aby rozeštval svou snachu se všemi selkami — a tak jim znemožnil přicházeti do statku na výzvědy. Podařilo se mu skvěle. Ke cti však buď mu řečeno, že nejednal naprosto dvojace. Jak mluvil venku, mluvil i doma. O společných snídaních, obědech i večeřích chválil snachu před oběma syny a bezpočtukráte svolával na její hlavu nejmocnější požehnání nebes...

Ale ku podivu. Vondra tím nebyl nikterak uražen, třebaže otec velmi často a nespravedlivě přičítal pouze jí všechen zdar a prospěch statku. Bylo nesporně jisto, že zásluha patří v prvé řadě jeho přičiňování. Vondra však ani posměškem, ba ani slovem neodporoval otcovým chvalořečím. Právě naopak. Zprvu sice jaksi podezřívavě pozoroval tatíka a mlčel, ale potom pojednou, jako by se byl rozmyslil, začal mu při každé příležitosti přizvukovati ze všech sil. Starého Záhoře tím nikterak nerozradoval, neboť starý lišák vytušil dobře, že syn prohlédl jeho hru a přijal ji, zakrývaje však vytrvale své karty. A nejhroznější při tom: věděl, že Vondra jde čelem proti němu, že oni dva to budou, kteří se jednou spolu srazí v divokém utkání, ale nevěděl, ba neměl ani zdání proč, anebo jak se to stane. Cítil jenom, že oba jsou prot sobě hnáni čímsi mocnějším a silnějším, než jsou všecky jejich selské i neselské vášně, ale také, že ani jeden ani druhý z nich nemůže a nesmí se vzepříti této strašlivé síle...

Zima tak uplynula zcela klidně. Ve vsi pomalu uléhala vznícená zvědavost, neboť na Záhořuc statku nedělo se nic pozoruhodného — nic takového, nač čekala a več věřila vesnice. Dostavilo se proto znechucení a nespokojenost, která zejména ubrala všem ze zájmu. Nebylo také nejmenších zpráv ze statku, a proto bylo těžko usuzovati o poměrech, na něm vládnoucích. Jenom starý Záhoř trousil neustále po vsi svoji chválu, která, věčně stejná, se již přejídala všem — zejména mladším hospodyním...

O její opravdovosti nemohlo však býti pochyb, neboť starý Záhoř dokázal na jaře svoji lásku k snaše činem u něho neslýchaným. První párek holoubat, který se v jeho holubníku vydařil, vybral vlastníma rukama z hnízda a snesl po žebříku dolů, aby jej Naně přinesl darem na znamení své zvláštní spokojenosti.

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

„Jak je to tady?"

Fiala opět pokrčil rameny. „Po domácku si to jakž takž někde drží, ale jináč kale nic."

„Při posledním sčítání napočetli tu něco přes třicet Čechů — sám jich snad znám už víc!"

„Inu, svatá pravda, také jsem o tom přemýšlel a nejednou jsme zde o tom mluvívali. Zkoušel jsem také tu, tam

zaťukat, ale nic to nepomohlo. Jsou porád jiné starosti, někteří jsme rozstřiknuti po okolí, řemeslníci jen rameny krčili a tak zbylo hlavně jen bělidlo.“

„Kdo se k nám přihlásil?“

„I to podrobně nevím, mnoho se o tom nemluvilo. Myslím že pan disponent, snad oba vrchní, bezpochyby také skladník, vrátný, truhlář, páni myslivci, snad některý dělník a Šustrlojzl,“ odpověděl mlynář.

„Od správců nikdo? Ani stará paní?“

„Pochybuju.“

„Kdo je Šustrlojzl?“

„I prtáček ubohej, ale měl ženu Kačenku a ta měla pro všecko smysl.“

„Kdo je tu ještě z našich mimo bělidlo?“

„To máme několik řemeslníků, příkladně krejčí Perko, truhlář Zaplatil, pekař Weis, řezník Sacher, klempíř Zlevák, švec Voves, kožešník Harcuba a snad ještě někdo, potom tu bydlí několik lidí, kteří chodí do bělidla nebo do fabrik v Studeném Dolu, několik našich ženských je tu provdaných, některý snad baráčník, děvečka u sedláků a možná, že ještě bychom někoho našli, ale je to všecko, jak jsem povídal.“

„Kolik, myslíte, že je asi všech?“

„Dle mého s dětmi do sta asi mnoho nechybí.“

„To by tedy byla desetina!“ živě pronesl Slavík.

„Kdyby se opravdu hlásili!“

„Když je už nyní tak, co bude z dětí, z budoucího pokolení?“

„Ano — ano —“ volně svědčil mlynář.

„U správců to vidíme a tam bylo nejméně příčin! Jedná Halwinger proti nám?“

„Kde snadno mohl, nejednoho nového Němečka zastrčil, ale je opatrný, není si přece jist a je dost pohodlný pán; s námi mnoho nemá.“

„Co ostatní páni?“

„Kubišta je dobrý, milý našinec, paní tichá, skromná, rodinu si vychovávají sami; Mazlovi — zdejší Němci mu říkají Macl —“ a mlynář se zasmál, „je to všecko asi jedno, nejmilejší je mu, soudím, žaludek.“

„Oba vrchní?“

„Ti jsou naši, ale přec jen všecko opatrně — nedivme se! Mezi domácími dělníky by se také našli pevnější, ale nikdo si toho nevšímá, jednají spíš s těmi německými, kteří jsou socialisté jako oni a teda v těch věcech mírnější. Mají svoje záležitosti.“

„A páni lesníci?“

„O ty není! Paní Makovcová je sic u správců doma, ale to nic. Pozdník žije v Bradle, jako žil, jenom že let přibylo; je to tuze hodný člověk. Pana starolesního už pochoval, stará sestra nebožtíkova mu dosud hospodaří.“

„Slyšel jsem; ženit se nechce?“

„O ničem nevím.“

„Starolesního už dávno pochoval?“

„Asi pět roků — starý i správce přečkal a tuze si to liboval. Porád se dost držel, až pak poslední zimy přestal mezi nás chodit. Na jaře potom umřel.“

„Jaké tu máte kněze?“

„Jen farář je tu, Sturm, už tuze starý, Němec, ale česky umí.“

„A učitelstvo?“

„Němci jsou všichni; řídicí Schier je už také hodně letný, jen svého si hledí, druhý, Herrnschall, má zas oči všude, plete se do všeho, a dvou mladších blíž neznám.“

Mlčky kráčeli již Korytnou. Na můstku uprostřed obce mlynář ukazoval: „V tom baráčku Šustrlojzl zůstával, teď jsou tamhle s druhou ve svém.“

U Sparpohlů se zastavil: „Musím něco projednat — uvidíme se večer?“

„Uvidíme.“

„Napovídal jsem vám toho, až vám bude v hlavě znít. Ostatně poznáte všecko sám líp, já jsem tu spíš jen host. A nestejskejte si tuze, člověk musí všude žít!“

„Na shledanou!“ a stiskli si ruce.

Večer Slavík poseděl v restauraci notně dlouho. Byli tam Kubišta, Mazel i Kocourek, oba vrchní, skladník, Pozdník a Makovec; panička byla nahoře u správců a přišla až po půljedenácté, to když se správec vrátil od Adlerwirta.

Vypravovalo se zas o životě zdejším, o Hrádku, o Praze, o věcech veřejných, vzpomínali i známých zesnulých a rozcházeli se až o půlnoci.

XI.

Listopadová zima byla suchá, země sic jako kámen, ale sfoukaný sníh bělel se jen v brázdách, v příkopech, v oupadech a na pokraji lesů. Mrazivý vítr však fičíval, až do kostí zalézalo.

Máry hned v sobotu v dřevníku rozhodla, že nashromážděného roští i koupeného dříví — polínek, odřezků, špalíčků — je na zimu málo; Lojzl proto každodenně ráno sebral rohatinku, plachtu a kráčel k lesu.

Staré smrky, rozsochaté, řasné, mocných, vějířovitých skloněných snětí, byly po kmenech i na větvích velmi ovousatělé. Celé dlouhé proudy šedých mechů, hustých

táhlých i kratších huňatých, kudrnatých, viselo jim na sucích i po kůře, porostlé lišejníky všech barev. Tu, tam stojící starý, tlustý, olámaný pahejl byl v těch vousech zabalen jako v kožiše. Rozhlodané pařezy schoulily se pod všelijakou huňačinou a náramné kořeny jako tlusté, kloubnaté chňápy skrývaly v mechových hlubinách. Místy v hlubokém výmolu ležel celý strom; jarní divý proud ho před časem podemlel, s vichrem skácel, a teď tu spal, jak se svalil, s celou korunou. Mech ho čím dál více zabaloval, větve pohroužily se v jeho teplou hlubinu, a vyrůstal z ní i nový podrost. Suchého roští, skolků, klestí ležela všude hojnost. Lojzl za dvě hodinky míval toho na plachtě takovou hromadu, že uvázav provazy kolem sebe, nebyl s to tíži zdvihnouti a musel přerovnávat, ubírati. Vracíval se pod břemenem skloněn a zakryt, že bylo vidět jen plátěnky a boty nebo bačkory. Doma v dřevníku, spustiv se na hřbet, odvázal popruhy a chvíli oddychoval, než se zdvihl.

Krajíc chleba s tvarohem neb s homolkou potom jen hltal. Když šla na roští Máry, přinesla ho hromadu mnohem menší a dva dni potom hekala, jak se polámala. To stávalo se však, jen když měl Lojzl rychlou práci svého řemesla. I říkala: „Jen běž na dříví, pro hodinu zle nebude!"

Přišly mlhavé dni i noci — před barák vidět nebylo. Když se však potom vyjasnilo a mdlé slunce zasvítilo do údolí, bylo všecko změněno. Temno lesů zmizelo nadobro, po zelených řasních nebylo památky, vše třpytilo se křišťálovou, cukrovou bělí, svítilo modravě i narůžověle.

Stříbřité provazy ověsily každou ratolest, propletly větve; stromy podél silnice byly v bílých kožiších, na snětech houpaly se jim třpytné fábory, střechy domů pokryl stříbrný damašek, šírá luka bílý atlas.

Když slunce vystoupilo výš, jiskřily bílé stráně, v údolí planuly všecky barvy duhové, vše bylo jako obrovský sál v diamantovém zámku...

Když Lojzl býval v lese, Máry vycházívala si před dům, někdy až na silnici a pozorovala svět. Domek za domkem z dáli zkoumala. Šel-li kdo vedle a nepozdravil, škroukla: „Taky utřenej — neví, co je zdvořilost." Odrostkům a dětem pořádně vyčinila.

Poznala i sousedy Finkovy. Truhlář nevysoký, širokoramenný, přihnutý, silných, těžkých nohou, v huňačce na šedých vlasech, oděný tmavomodrým kalmukem, chodíval z domova, když Máry ještě ležela, ale kroky jeho slýchala dobře. Vracíval se v poledne. Poobědvav, kráčel zas krok co krok z domova a po šesté se vracel, trochu kolíbavě, ruce maje volně viseti, vždy sám. Jinak ho téměř viděti nebylo, a v pěkném domku, s velikým jasanem v rohu zahrádky před okny, byl stálý klid.

Jednou stála Máry u silnice, a Finktony vysoká, přímá, bledá, prosivělá, už skoro stařena, s šátečkem na hlavě, všecka v temném, skoro městském oděvu, kráčela s košíčkem na ruce na koupi.

„—'n Morgen wünsch' ich!" pozdravila Máry a usmála se.

„Pěkně vítám, paní mistrová," hlasem trochu již vyšeptalým, ale velmi krásně, zdvořile odvětila Finková.

„Děkuju pěkně — podle všeho budeme sousedé?"

„Budeme, já jsem už slyšela, přeju, aby se vám hezky vedlo. S panem mistrem se dobře známe, měli jsme je vždycky rádi, ačkoli nikam nechodíme a hledíme si jen svého."

„To je dobře, aspoň se lidské jazyky neotřou; já jsem taky ráda, že můžu být ve svém, byla jsem zvyklá ve větších městech. Však taky s nějakou prací přiběhnu."

„Ó má zlatá, s tou už je u mne zle, ruce se třesou, posloužím jenom nejstarším známostem!" Pohovořivši velmi vlídně a usmávši se dala S Bohem! a kráčela silnicí dál.

Máry zírala za ní všecka překvapena. V poledne Lojzlovi pravila: „Mluvila jsem s tou Finktóny, ale ta má hlavu tuze vysoko!"

„Paní!" kývl, maje právě horkou bandoru s tvarohem v ústech. „Nejlepší švadlena široko daleko, všecko po módě, i klobouky dělávala," pokračoval vykuluje oči. „Říkávala Kačenka, že mají světnici jako pokoj, i černé kanape tam je. Má taky ještě tu dřevěnou hlavu, na které zkoušela klobouky, Lojzíček s Kačenkou se proto k nim do domku báli."

„Chodí jako Sába, ani o práci nestojí a na přástvu nepozve!"

„I tady je každý tak pro sebe jako ty chalupy. Finkovi žili spolu tiše jako v zámku a dceru měli — slečnu!"

„To je slávy — v Korytnej! Ale mohl bys foukať a ne jísť tak žhavy, ještě si

típek spálíš. Tvarohu naplácáš — teď v zejmě se musí šetřit!"

Lojzl sklopil hlavu a tomu soustu se nechtělo dobře dolů...

Nezůstala Máry při obchodech, které na poprvé poznala, ale šla zkoumat i jinde.

V týdnu byla pro sůl, mýdlo a pro petrolku až nahoře u kupce Palme.

Krám, zaujímající značnou část dlouhého, kamenného domu pod černou lepenkovou střechou, již svou vysokou dlážděnou záspí se schůdky, s firmou, výkladem a velkými skleněnými dveřmi hlásal, že je tu obchod slavnější, hojnější než dole u Sparpohla. V polokruhu nade dveřmi seděla dřevěná, pestře pomalovaná mořská panna s dlouhým, šupinatým ohonem, s vahami v ruce, a nad ní rozpínaly se věnce žlutých dřevěných, hladkých citronů i s plechovými zelenými listy. V koutě u dveří stál svazek parádních bičů, bičišť, přihrada s rozličnými holemi, a dveře samy ověšeny byly popruhy, šandami k nůším a trakařům, porculánovým i železným nádobím. Dvě okna krámu i výkladní skříň byly plny zboží nejrůznějšího: pilníků, pilek, kladivek, motyk, lopat a zas mis, talířů, hrnéčků s malováním květinovým i s černými obrázky měst s nápisy: Karlsbad, Teplitz, Reichenberg, Wien-Kaiserburg. Byly tu i balíčky nití, stužek, knoflíků, školních tabulek, čítanky, dopisní papír, obálky, sirky, sklenice, broušené, pestře malované kalíšky, lampy s porculánovými stínidly.

Když Máry otevřela, zvonek dlouze drnčel.

Paní stála za pultem, na němž tyčily se černé homole cukru, skleněné nádoby s červenými rajskými jablíčky a s kyselými okurkami, a vážila kávu do připravené zásoby režných kornoutů. Byla v podšité šedé jupce a s teplým šátkem na hlavě; svadlé tváře s vysedlými kostmi lícními a zapadlýma očima pravily, že je jí notně přes čtyřicet. Všecek pohled její byl tichý, milý, chvílemi i unavený. V pravo za pultem, blízko okna, seděla dcera její, světlekaštanových vlasů, hezká, modrooká, kulatá, ruměnná, kyprých, červených rtů; háčkovala nahlížejíc při tom do rozevřené knihy.

Máry pozdravivši, objednávala zboží.

Paní naslouchala, kývala a potom německy se otázala: „Která vy jste?"

„Hejkrlíková — zdola."

„Hejkrlíková?" a panička vzpomínala.

„Šustrlojzlova —"

„Šustrlojzlova!" usmála se paní a přikyvovala, že už ví. „Ó, toho známe dobře, tuhle blízko nás dělával, běhával Elefantům kupovat a Katla z fary taky. To byla čiperná holka, poctivá, a potom mi dělávala vložky a kraječky. Ráda jsem si s ní popovídala. A odkud vy jste?"

Máry pověděla dodávajíc: „V Jilemnici, ve Vrchlabí, v Hiršberku jsem byla v místech!"

„V Jilemnici," po česku pomalu spustila paní, „já jsem taky od Jilemnice, statek tam naši měli, bratrův syn tam teď hospodaří," a mírně se usmála.

„Nevěsta něco pěkného dělá," lichotivě se smějíc, k dívce obrátila se Máry.

Dcera na ni pohleděla, ale mlčela.

„Slečinka, myslím, česky neumí," začala německy, „já taky víc po německu, česky jsem už zadrhovala jako tuhle panička, in Honelbe, Hiršberk ist doch alles teutsch, až zas u nás jsem do toho přišla."

Paní odevzdavši zboží a přijavši peníze zvala: „Přijďte zas brzo."

„A oni taky kdyby něco potřebovali, můj všecko dobře udělá!" Máry horlivě pobízela, ale nikdo jí už neodpověděl, panička klidně vážila zas do kornoutů.

Máry zastavila se též u Weisbeke — „Ignatz Weis, Bäcker" měl namalováno nad krámem. Štíhlý mistr, ještě dost mladý, s přizrzlým knírkem a řídoučkou bradkou, oděný jen prádlem a bílou zástěrou, v bledých kudrnách pomoučený, zdvořile ji přivítal a zas také na všecko se jí vyptal. Když koupila dva rohlíky, dvě krušinky a bochník chleba, zval, aby jen přišla, i mouku že má tuze pěknou, a ukázal na celé řady i hranice pytlů. Máry také žádala za práci: „Můj je teď ve svém, všecko bude lepší, dělá pořádně, nic jen pro oko!"

„Jaja," kývl, ale dál nic. Vracejíc se k domovu, dala se do rohlíčka a ukusovala velmi zálibně. Než došla, snědla je oba. Doma zas o všem vypravovala a Lojzl odpovídal: „U Palmů je všeho, polí mají, les, on je pán; i daně v obci vybírá, kšeftoval s vébou, loni pilu nad Studeným Dolem koupil, špekulíruje se vším, přízi posílá a vozí, dvě dcery má, syna doktora, bude prej z něho advokát. Weisbeke je ze Starý Paky, umí to a dobře prej mu tady jde."

„Ale tam ani tam se česky nic nevede!"

„I kde pak to, Palmová už to zle zaderhuje."

Když mu žena podala krušinku, jen se zašklíbil.

„To ty po ní chňapneš, když ji člověk koupí!"

„Bodejť by ne, vždyť nic nemám, všecko ti dávám — jak bych kupoval!"

„Všude jsem ti zamluvila práci, člověk musí umět s lidmi promluviť a ne jen čekať, co kdo přinese. Všímám si lidí, byla jsem mezi nimi."

„I ti jsou všickni u Elefanta — chce to obuj městskou, parádu!"

„A ty ji snad neumíš — vždyť jsi tam dělal!"

Lojzl mlčky ostruhoval podrážku.

„Do všeho tě musí sterčiť — Maulvinci dobře povídal, že jen smolíš."

„Lidi chodili přec, však oni znají!"

„Znají — že jste toho tolik měli! Do fary jste běhali a práci vám nedávali. Vidíš — to je ta láska!"

Kromě takových hovorů bývalo v domku ticho třeba kolik hodin, jen hodiny tikaly, a Lojzl poklepával kladivkem. Máry sedíc před oknem něco zašívala, zívala, jindy zle mrzuta šplouchala se u vaničky, válela prádlo a z dlouhé chvíle převalovala se i za dne na postel. Jednou jí povídal, jak se Kačenka lecčemu u něho naučila a leckdy pomohla, ale jen se oškroukla: „Že by ses nestyděl — a nemáš sám tuze co dělať!"

K snídani mívali svařené mléko nebo vodouku, k poledni vařila bandory, erteplačku, drcenou, kyselo, jahelnou kaši do vody, černé knedlíky, jednou udělala i bandorové placky a v neděli byla káva.

Přišel-li někdo s prací, podávala židli, pobízela, vyptávala se, vypravovala o sobě, ženským šaty ukazovala, děti objímala a hladila, třebaže se mračily a uhýbaly.

O jedné neděli vypravili se oba na ranní. Máry přes kolik sukní oblékla vlněné šaty, těžký salup — šaltuch — si vzala, na hlavu vlněný pruhovaný šátek s těžkým třepením, do ruky knížky se zlatou ořízkou a sponou, s kostěným křížkem navrchu.

Šli na kousek od sebe, vážně a slavně, aby lidé viděli.

Přes celou mši stáli vedle sebe v uličce mezi lavicemi, když klekali, Máry sukně zvolna vysunovala, aby viděli, kolik jich má.

Po mši čekali, aby se ukázali faráři, a jak lidé vycházeli, Lojzl je ženě jmenoval.

S kůru sešel „Obalahra" Schier, vážný už staroch odměřených pohybů, bezvousý, hlubokých vrásek, s černým, nízkým cylindrem na hlavě. Za pozdrav zvolna smekl a pod tmavým zimníkem bylo mu viděti černý kabát s připiatým bílým, lesklým křížkem záslužním.

Když farář v modrém límcovém plášti, s huňačkou na bílé hlavě, vycházel ze sakristie, šli k němu a oba políbili ruku.

„To je Máry," široce smál se Lojzl.

„Jaja — also — aby bylo všecko dobře jako s Katlou."

„Ona bude hodná," svědčil Lojzl a cenil se na ženu.

„Taky bysme prosili, kdyby byla nějaká práce, on můj udělá, je teď ve svém, kůže bude dost a pěkná," a Máry zdvořile se smějíc ukazovala řídko zubů.

Farář upřel na ni vlhké oči a potom ukázal svou těžkou botu.

„Já už neřídím, v těch je beránek, ani to neroztrhám. Also seiet gesund, Kinder — mit Gottes Namen!" a kolíbavě, těžkými kroky kráčel k faře.

Lojzl měl v úmyslu zajít na hřbitov, ale než se vzpamatoval, byla Máry pod kostelem. I chvátal za ní.

„Já myslel, že se stavíme na hřbitově —"

„I vždyť je zima nekřesťanská, až za nehty mi zalezlo," odvětila kráčejíc dál. „Ale ten farář je horák, u oltáře se už těžko hrabe a rozuměť mu kale není."

„Nemá zuby."

„Strejcové a tetky mečeli, hrůza poslouchať! To i v Olešnici písmičku lepší zazpívají a co teprvo v městech!"

Nad hlavní silnicí potkali se s vrátným Marvánkem. Kráčel vystrojen, v dlouhanském, šosatém kožiše, s kloboukem na hlavě, a vida Lojzla, zastavil se.

„Tak to je nová mistrová," zahučelo mu z vousů, „inu, abyste se měli jako s Kačenkou. Umřel nám v noci starej Pulec, hlídač, jdu dát zvonit."

„Chuďas!" překvapen povzdychl Lojzl.

„Mladý?" tázala se Máry.

„Kolik přes sedmdesát," vyplynulo z vousů.

„To už toho mnoho nenahlídal!"

„To ne, chodila na něj zlá dřímota — pán ho nechával, protože měl za to o pár grošů víc a tu sedničku vedle mandlu. V noci tam dodřímal!" a kráčel dál do vršku.

„To se podívejme — starej Pulec! Taky k nám s prací chodíval, Kačenka s ním pěkně uměla, byl už jen sám a chaternej."

Máry už měla na jazyku: „Vždyť jsem si myslila, že to zas uslyším!" ale nepronesla toho. Zamračena už cestou nepromluvila. Až doma jí přece vyjelo:

„Pořád co známostí a nikdo si nás nevším!" —

(Pokračování.)

✱

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

Zavrtěl smutně hlavou. „Nikoho nemám. Jen maminku a —" Zamlčel se. Tetička dořekla sama: „— a svoji milou Madlenku, já vím. Jaká je ta Madlenka? Chtěla bych ji vidět. Hezká? má černé oči? pravda, hnědé oči má, však jsi mi už pověděl. A je hezčí nežli já?"

Vojtěch se podíval na tetičku, bezděky se usmál. „Není hezčí!" pravil upřímně, „ale je hodná!"

Smála se tetička: „Tedy není hezčí, ale hodnější? Dobřes to řekl, hochu. Jenže k mamince a ke své milé teď nemůžeš, tam tě budou nejspíše hledat, doma u nich. A jen tak nazdařbůh světem se toulat také nemůžeš — potká tě četník, zeptá se: kdo jsi, odkud? a viset budeš. Směji se, ale vlastně to nic veselého není, já vím. Ale neklop hlavu, hošíčku!, nějak si poradíme! aspoň na čas tě v ochranu vezmu. Rozumíš — ty! — ty bláhový!" na špičky vystoupila, po tvářích Vojtu pohladila. „Abych ti dokázala, že jsem také hodná, jako tvá Madlenka. Pojď za mnou! Ne hned, počkej, aby nás někdo spolu nezahlédl. Až dojdu tamhle na pokraj lesa, pusť se opatrně za mnou, v lese na tebe počkám, povedu tě, znám tady po lesích úkryty, že o nich žádný myslivec neví. Ani tvůj strýc, třeba byly v jeho revíru. Dobré úkryty!" V rozpustilém smíchu zaťala bílé zoubky do rtu, přimhouřila potměšilé oči a již jako lasička pružně drobnými krůčky ubíhala přes paseku. Shýbla se tu a tam, podzimní kvítek utrhla, písničku nějakou si polohlasem notujíc. Vojtěch hleděl za ní. Bylo mu divno jako ve snu. Kam jej vede tetička? Sluněčko skrze chmury na západě dlouhými prameny rozlévalo oslňující světlo v jasném nehybném vzduchu nad pasekou. Třpytí se v houštinách uvadlé vlhké lupení, stíny zčernaly pod stromy. A tetička běží v tom světle jako motýlek, běží, běží — teď sukýnka jí uvízla v ostružinách. A zase běží — květy trhá. Doběhla k lesu, stojí, čeká — ohlédla se, zakývala. A Vojta jde za ní — opatrně, jak ukázala, oklikou mezi houštinami dostihl lesního kraje. Tetička již dále mezi stromy, ve stínu. Dohonil ji. Vzala jej za ruku.

„Pojď, povedu tě!" pravila. Šero bylo v tichém lese, jen ve vrcholcích stromů v drobounkém zeleném jehličí hrály sluneční paprsky. „Neboj se, hošíčku!" lichotivě se k němu přitulila a smála se. „Strach je zlá věc! Neboj se mne! A neboj se ničeho. Taky jsem se bávala — víš, zdálo se mi vždycky, že už někde tu čeká na mne smrt, že muž, Klenovec, tvůj strýc, číhá někde za stromem s nabitou ručnicí. Vyhrožoval mi častokrát. Bála jsem se. Zapřisahala jsem pana Leopolda — však ho znáš, viděl jsi ho —" hlas se jí trochu zachvěl — „prosila jsem ho, aby mne nechal a — našel si jinou. Neposlechl, za mnou chodil i do myslivny, v lese na mne čekával — a já nešťastná nemohla si pomoci, srdce mne k němu táhlo. A teď už —" pohodila hezkou hlavičkou vzdorovitě — „teď už všechno je mi jedno. Zvykla jsem a nebojím se. Vím, že mne muž zastřelí, uvidí-li mne s ním. Ale ať! Myslím si: raději smrt, nežli takový život bez radosti, s mužem nemilovaným, starým, mrzutým. Ničeho už se nebojím. Když Klenovec nabíjí doma flintu, ptám se: Srnčí broky dáváš? „Srnčí!" řekne, „kdybych s pytlákem se potkal, do prsou mu je vpálím!" a blyskne po mně starýma očima — vím, že mi nedůvěřuje. Ty broky snad budou pro mne, ale směji se mu do očí a flintu sama podávám. A sotva vyjde z domu, rozběhnu se do lesa, můj milý, rozmilý už tam někde čeká. Jdeme, jdeme a schováváme se a já si myslím: teď, teď houkne rána, srnčí broky zafičí — ale nebojím se!"

Smála se tetička divným smíchem, až Vojtovi se zdálo, že ubohá zdravého rozumu nemá. Proč na sebe žaluje? proč se mu zpovídá? „Když tys k nám znenadání přišel, pomyslila jsem si hned: vida, také takový jako já, pro lásku života se odváží, ví, že jej zastřelí nebo pověsí, dostihnou-li ho a jde, aby uviděl svoji Madlenku. Viď?" přitulila se k němu. „Mám tě za to ráda, za Madlenku tvoji — Ale já žvatlám a ty mlčíš. Pověz přece něco, o ní mně povídej — Počkej, teď ne! obora je tu, vidíš, plot je vysoký! ale najdeme přechod i tam!" Našli opravdu schůdky, přes ně tetička jako veverka se vyšplhala, na druhou stranu plotu seskočila. „Pojď!" zavolala. Následoval ji.

Šli bukovým starým lesem, spadané listí šustilo jim pod nohama, vysoko v černých větvích skoro již holých visela havraní hnízda vichrem rozčechraná a zelené chumáče jmelí. Obora byla rozlehlá, všady

dosti stop po zvěři. V jakémsi úpadu stál veliký prastarý dub rozložený do široka proschlými větvemi. Zarudle zvadlé listí šelestilo v koruně. Mohutný peň, že tři lidé by ho neobjali, byl ztrouchnivělý uvnitř, vydoutnalý, jen kora tvrdá, rozjizvená, plná sukovitých uzlů držela. Od kořenů vyrůstal podrost, houštinou jeho byl zakryt otvor zející u země ve starém pni. Tetička rozhrnula houští, kývla na Vojtěcha:

„Vidíš, zde tě schovám, zde nikdo tě nenajde. Sem nikdo nepřijde, vím to, a kdyby přišel, nevšimne si. Můžeš tu v bezpečí být den, dva, jak dlouho budeš chtít. Ničeho se neboj. Postarám se o tebe, přinesu ti jídlo vždycky ráno a ty jen klidně čekej, nevycházej odtud. Nikdo se nedoví, že jsi tu, jako když se světa sejdeš. A já tě neprozradím. Tvůj strýc sice říká, že nic nezůstane pod sluncem tajného, není to však pravda, nebo kdyby všechno mělo se prozradit, co na světě se tají, bože, jak by bylo zle! jaká hrůza!“ a tetička otřásla se. Ale už zase pohodila lehkomyslně hlavou, usmála se. „Podívej se přece, jaký pokoj pěkný budeš tu mít!“ Sklonila se a sama vstoupila do úkrytu ve vyhnilém stromě. Byl dosti prostranný opravdu a dosti přívětivý. Ztrouchnivělé dřevo bylo suché, otvorem v prasklé koře jako okénkem vnikalo světlo. „Vidíš, hezky je tu!“ chválila tetička. „A vystláno je tu mateřídouškou a šalvějí, cítíš, jak voní? Mám ráda tu vůni. To mladý pan Leopold celou náruč mateřídoušky sem nanesl — Ale, ale, proč tak na mne oči vyvaluješ, bláhový? Neboj se, teď mladý pán sem nechodí. To bylo jen jednou v létě. Tehdy můj muž, Klenovec, našel nějak moji stopu — vyčíhal mne, když jsem se náhodou v lese s panem Leopoldem sešla. A za námi s nabitou flintou v ruce. Už jsme neměli, kam utéci, až tady v dutém stromě jsme se schovali. Klenovec přešel okolo, nic netušil. Čekali jsme, až zajde, ani nedýchali. Tehdy byl už večer a ve tmě svítilo ztrouchnivělé dřevo, jako by celý vnitřek dubu hořel nazelenalými studenými ohníčky. Hezky tu tehdy bylo!“ Maličko se zamlčela, přimhouřila oči v milé vzpomínce. „Teď si tady, hošíčku, uprav, jak můžeš nejlépe, svůj byt. Zítra ráno přijdu, neboj se, nezapomenu. Klidně přespi. I teplo ti tu bude. Musím už pospíšit domů, aby muž mne nepohřešil, hned mne podezřívá. Víš, nedůvěřuje mi a hlídá mne, bláhový! Neuhlídá! znám já takových úkrytů po lesích! S Bohem tedy, čekej na mne ráno. Nu, — a hubičku mi nedáš na rozloučenou? Jsem přece tvoje tetička — můj hošíčku hloupý!“ Přitiskla se k němu, na špičky vystoupila, hlavu naklonila. Viděl, jak se jí tváře zarděly, oči zasvítily. „Hloupý! vždyť to tvá Madlenka nepozná!“ Sama jej políbila, otočila se na podpatku a ubíhala, — jen modrá sukýnka se mihla za houštinou.

Vojtěch se zatajeným dechem díval se za ní a když mu zmizela, pokřižoval se. Třikrát se pokřižoval. Jaká to žena hříšná! Jaké oči má! jako žhavé uhlíčky pálí, žhavé uhlíčky odněkud z pekla. Pravdu jí pověděl: hezčí je nežli Madlenka, ale Madlenka je hodnější! Při vzpomínce na Madlenku milou a věrně oddanou jako by kouzlo s něho spadlo. A zcela jasně teď věděl, že nemůže tady zůstati, ani do rána ne! nesmí! Pro toho Kozderu pytláka. Ale ještě více pro tetičku — bál se jí. Připomněl si, jak byly horké její ruce, když jej hladila po tvářích, a pálily její rty, v celém těle jejím hříšně krásném oheň je, který spaluje. Nechce se již s ní setkat, do očí nemohl by jí pohledět, aby neuhodla, jak se jí děsí. Hříšné je každé její dotknutí. Neposlechne jí, nezůstane tu, v její skrýši, kde to voní mateřídouškou a šalvějí nepočká na ni do rána, až by zase přišla k němu s tím lehkomyslným smíchem. Nešťastná ženská! ji ani hrůza před smrtí neodstraší, aby se nevrhala do nebezpečí, aby neklamala hodného muže třeba s každým, koho potká. Podlehla své vášni, jako ten Kozdera pytlák. Nešťastní oba!

Srovnání to docela maně připadlo Vojtěchovi. A Kozdera pytlák řekl mu: Tys taky takový štvaný zajíc, jako já! Ta vzpomínka bodla. Číhá tu nebezpečí, není času dlouho se rozmýšlet.

Pohlédl k obloze — slunko se někde ukrylo za lesem, ale holé větve ve vrcholcích stromů ještě se rýsovaly ostře na jasném nasivělém nebi. Ještě do večera, do tmy dlouho. Vykročil bez meškání, jenom se shýbl, aby si rovný mladý kmen bukový za hůl uřízl.

Nerozmýšleje se nijak, z obory dal se lesem. Po hodné době teprve uvědomil si, kam míří: Domů! Bylo to tak jisté a samozřejmé, že skorem užasl, když namanula se mu bezděčně v duchu otázka: co doma? co tam chceš? nemůžeš přece doma zůstat, odešel jsi z domova, abys jinde hledal bezpečnější úkryt. A doma snad tě už vojáci hledají — vojáci poslaní za desentérem —

Ne, nic! Jen domů, domů! Ještě zrychlil kroky. Dlouhou oklikou přes lesy vyhnul se myslivně. Chvílemi se zastavoval, naslouchal obezřele. Ticho všady, ani větřík

nezašelestil. Po západu slunce obloha se zakalila, těžká mha ležela nad lesy. Někdy z ní v šeru tu a tam snášel se tichounce chomáček sněhový jako vytroušené pírko přelétnuvšího ptáka. Sám sobě domlouval Vojtěch: „Není žádného nebezpečí ještě! nikdo tě nepronásleduje — ještě ne! ještě ti nejdou po stopách ani strýc aniž kdo jiný. Bezpečně a šťastně dojdeš domů, uvidíš zase matku a Madlenku“ — Stanul. „A co potom?“ mihlo se mu hlavou.

Lesy mlčely kolem. Tesklivé ticho v šeru zdálo se být těžším, čím více soumrak houstl a černal. Mlhové chmury dotýkaly se vrcholků borovic a smrků. Pak bílé vločky sněhové začaly hustěji padat, vlhké a měkké, zachycovaly se na větvích, po cestách a v průsecích pokrývaly mech a svadlou trávu. Ale tím bílým povlakem zjasnilo se trochu v lesích, cesta byla znatelnější. A tiše padající sníh stopy za Vojtěchem hned zase přikrýval.

Blížil se už domovu. Nebylo ještě pozdě. Kde od lesa naskytl se rozhled do dálky, viděl tu a tam v chalupách ozářená okénka. Teď rodnou vísku poznal, i tam ještě bdí, ještě světélka se okazují. Sníh přestával padat, jeho popraškem byla však už pokryta všechna pole i doškové střechy chalup, jen holé stromy u cesty a v zahradách se černaly. Před vesnicí na rozcestí kříž pod lipou, vzpomněl, jak tu čekala Madlenka, aby mu dala posledně s Bohem! Přistoupil ke kříži, smekl čepici, zašeptal modlitbu. Pod křížem na klekátku hnul se člověk nějaký, Vojtěch nerozeznal, kdo. Ale jsou oči, které i v hustém soumraku dobře vidí. Od kříže se ozvalo potichu:

„Tys to, hochu? vida, kde jsme se našli!“

Vojta poznal hlas, — Kozdera pytlák tu seděl schoulen na klekátku. Cosi nemilého hoch pocítil z nenadálého setkání, neodpovídal, ale pytlák patrně potěšen postěžoval si hned: „Pěkně mne poznamenali! Hajný — byl to Pelikán ze lhoteckého revíru, znám ho! — střelil po mně, starý pes, ruku mi postřelil, levou, podívej se! Utrhl jsem kus košile, zavázal ránu, i listy z lýčka na ni jsem přiložil a přece krvácí ještě. Nemáš nějaký šátek? pojď, kamaráde, pěkně mi zavaž ruku a silně utáhni tady nad loktem!“

Vojtěch poslechl, odhrnul roztržený rukáv, zavázal ránu. „Bolí?“ ptal se. Pytlák zaklel.

„Pálí, — ale to znám. Nemám po prvé olovo v těle. Nebude tak zle, zdá se, že broky jen proletěly masem, kost není snad poraněna. Kdybych měl jen trochu octa, abych mohl ránu vymýt. Šel jsem do vsi — tady v první chalupě chtěl jsem poprosit o pomoc, ale boží dopuštění je tam, vojáci přehledávají ves od chalupy k chalupě.“

„Vojáci jsou tu již?“ vykřikl hoch.

„Vojáci! bílé pláště mají s červenými výložky — Němci. V hospodě na rychtě sedí tam jejich feldvebl, či jak mu říkají, vodí k němu muže i ženy, vyslýchá je. Rychtáře mají přivázaného ke sloupu. Někoho hledají!“

„Mne!“ řekl tiše Vojtěch.

Kozdera naň pohlédl, usmál se. „Myslel jsem si už!“

„A moje maminka?“ úzkostlivě zeptal se mladík. „Co se s ní stalo?“

„Moc se ptáš, hochu, nevím, jen co mi babička nějaká za humny pověděla, celá ustrašená. Kousek chleba mi dala a já odešel jsem ke kříži, Kristu Pánu si postěžovat. A možná, že do rána bych tu zmrzl. Usnul a zmrzl, bude mráz na noc. Už se mi únavou oči zavíraly, už jsem tu na klekátko hlavu položil, když jsem zaslechl tvé kroky. Strach mne probudil. Pomyslil jsem si: jdou pro tebe, Kozdero! Zatím tys to byl.“

„Pravil jste, že sám půjdete k soudu, sám se udáte!“ prohodil Vojtěch hledě k vesnici, kde snad ve všech oknech svítilo se, neobvyklé to bylo.

Kozdera vzdychl, poškrabal se za uchem. „Pravil jsem,“ pravil. „Ale což? všechno jedno! Oběsili by mne, neuvěřili, že jsem nevinen, vlastní žena neuvěřila. Nevím, co dělat, hochu. Nejlépe tak usnout tady pod křížem a do rána byl by konec. Neměl jsi mne vzbudit.“

„Půjdu, podívám se, co s maminkou se stalo!“ zabrán v myšlenky, se srdcem úzkostlivě tlukoucím řekl Vojtěch. A rozběhl se ke vsi.

„Dej pozor, aby tě nelapili!“ volal za ním Kozdera. „A přijdeš-li zpátky a budu-li spát, nech mne, neprobouzej!“

Vojtěch opatrně běžel pod stromy podél cesty, od stromu ke stromu přebíhal, za kmeny se schoval. Nic podezřelého dosud neslyšel, jen smutné vytí psů. Matčina chaloupka byla na kraji dědiny, zahrádka za ní. Znal tu každý krok. V oknech byla tma, ačkoli v sousedních chalupách všady svítili.

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Eliška Krásnohorská:

Skromné připomínky při velkém ději.

Nemnoho již nás tu zbývá, kteří jsme v mladosti plně zkvetlé, s vyspělým porozuměním prožili slavnou dobu, kdy byl položen základní kámen ke stavbě důstojného Národního divadla v Praze. Jsem z nemnohých pamětníků velkého onoho děje vlastenského, jenž ve mně rozplamenil nadšení srdce dvacetiletého v neuhasitelnou, slunnou vzpomínku. A náhoda v osobních mých příbězích zvýšila můj zájem pro ni.

Slavnostní rok 1868 totiž po prvé sblížil i mou prostomyslnou Musu s divadlem; stalo se tak v lednu téhož roku premiérou operní prvotiny Karla Bendla, Lejly, na jevišti divadla Prozatímního. I má libretistická práce byla prvotinou. Nedopřáno mi býti svědkyní premiéry naší, o jejímž hlučném úspěchu mi vypravovaly jen zvěsti veřejné i soukromé. Dlela jsem trvale v Plzni v kruhu rodinném, tak trapně sklíčena chorobou, že nebylo mi lze se odvážiti cesty do Prahy za mrazů lednových. Vycvičena v odříkání, nahrazovala jsem si i tenkráte skutečnost živou představou, a nosíc skoro celou hudbu Lejly věrně v paměti, prožívala jsem melodické půvaby díla, které uvádělo do tehdejší operní tvorby naší talent svěží, bohatý a pathos silně romantické, jež působilo mocně svými akcenty nebývalé lahody a důraznosti.

V Plzni, v jejímž tehdy nevelkém, ale útulném divadle městském velmi krásně si počínala vybraná, umělecky ukázněná společnost Pavla Švandy ze Semčic, zdávalo se mi při pěkných souhrách operních i činoherních na malém, dobře upraveném jevišti, že se nacházím v Prozatímním divadélku našem nad Vltavou. Zpěvohra ovšem mohla pěstovati hlavně jen obor vlašský a Offenbachův, ale činohra výběrem her uspokojovala i požadavky pražské. Vždyť tehdy také v herectvu Švandově vynikaly síly, které touto průpravou odchovány, staly se později ozdobami jeviště divadla Národního; v době památné, na kterou zde vzpomínám, byli to jmenovitě Seifert, Šmaha a Frankovský. Celkem byla si obě ta malá, nezapomenutelně milá divadla tak příbuzna duchem i zevními prostředky, že mi během let splynuly vzpomínky na obě v jeden celek, a dojmy z jeviště plzeňského se mi staly pokračováním oněch z divadla Prozatímního.

Z dojmů těch nejživěji mi plane v mysli sváteční radost, jež ovládala naše duše české, kdykoliv na oněch prknech, jež znamenají svět, slavila svůj triumf dramatická Musa domácí, uvádějíc před oči naše kus života našinského, obraz lidově národní, děj z velkolepé minulosti naší historické. I vzpomínám živě na ohromné nadšení, jež v nás tehdy rozněcovalo zvláště jedno původní drama hlubokého významu vlasteneckého, jehož jádrem jsou pronikavé otázky českého státu a v něm českého osudu, — drama, jež právě v době nynější by vykonalo veliké poslání v národě — a přece jest, bohužel, opomenuto v pořadu her, kterými založení Národního divadla má býti z piety nového pokolení oslaveno. Drama to velepamátné, dobou svého vzniku blízké prvopočátkům našeho chrámu Mus a myšlenkovou náplní svou tak výmluvně odpovídající vážným úvahám dneška, jest „Eliška Přemyslovna“ od Václava Vlčka. Kdokoliv byl někdy účasten hlubokého dojmu, kterým toto drama se dotýká českého citu a politického vědomí, zajisté přisvědčí, že V. Vlček i v oboru dramaturgickém, i celou svou mnohostrannou činností, plynoucí vždy z poctivého přesvědčení a z nejryzejší víry v nezadatelná práva národa i v sílu nezdolnou našich zápasů za ně, si na výsost zasloužil, aby již k vůli osobě jeho byla mu věnována čestná paměť při historické slavnosti Národního divadla, k němuž lnul nejvroucnější láskou, v jehož úkol věřil tak ideálně a pro něž pracoval s nejupřímnějším napětím svých sil; všaktě byla činohra ve velkém národním divadle zahájena dramatem Vlčkovým, jeho „Lipany“, poctěnými cenou! Ano, nejen nadšený pamětník, i klidný posuzovatel zajisté přisvědčí, že „Eliška Přemyslovna“ z dramat Vlčkových v této době právem náleží na pořad nastávajících her pamětních, o jehož doplnění tímto, jak míním, tam nevyhnutelným dramatem sám výslovně vlastenecký směr výběru původních kusů vzývá uznanou a nepopíranou dobrou vůli pořadatelstva slavnostního. —

Nepřimlouvám se zároveň za operu výše připomenutou, jejíž padesátileté stáří ji činí blíženkou základního kamene Národního divadla, za Bendlovu Lejlu, jejíž cizokrajný děj nevyhovuje slavnostnímu programu, vyžadujícímu námětů domácích. Avšak Karel Bendl, tak nemilosrdně zapomínaný, svého času nás uchvacoval několika operami, jejichž česká neb jinoslovanská látka je oprávňuje ku povšimnutí, ať v době slavnostní, ať mimo ni. Dočkáme-li se, aby i tomuto kdysi tak obdivovanému umělci Národní divadlo vzdalo posmrtní spravedlnost? (Či navždy zapadli „Černohorci“, „Starý ženich“, „Karel Škreta“ a „Dítě Tábora“?)

Zažili jsme v mládí veliké oné, prvořadé slavnosti divadelní s nezkaleným, bohatě plným štěstím v srdcích českých; kéž po půlstoletém pochodu našich dějin příští ta slavnost, vrcholně důležitá, nás nadchne vznešenou krásou bez mezer, bez želů a stínů! Ať jest mohutnou mluvčí nejen za spravedlnost, jíž právem žá-

dáme pro sebe od jiných, ale i za spravedlnost, jíž sami jsme povinni vlastním předbojníkům a věrným dělníkům na české roli, kteří si vděku našeho právem zasluhují!

Pokračování „Kocourkova" příště.

LITERATURA.

Viktor Kamil Jeřábek: *Trýzeň duše a jiné povídky.* Nákl. Emila Šolce v Karlíně. Spisovatel pokračuje tu ve svém směru kresliti postavy moravských vesničanů, nakažených a zbavených své původnosti blízkostí velikého města. Podobnými figurami již pěkně ozdobena byla *„Počestná obec Valčice"*, *„Dílo saně"* a *„Černý chléb"*. Nejobšírnější jest povídka titulní. Mladý, samotářský kovář žije šťastně se svou mladou ženou, ale slyše ji jednou vesele hovořiti se zkaženým svým pomocníkem, pojme k ní nedůvěru a svou samotou v podezření živen, končí svůj život násilně. Povídka jest podávána přísně realisticky, nezabíhá do naturalismu, jako některé další, psychologie moravského lidu jest tu zachycena velmi šťastně, zvláště v poměru vesnického lidu k městskému zhýralci, ale děj vykazuje mezery, zvláště tam, kde spěje k násilnému rozuzlení. Dubová povaha moravského vesničana mnoho kryje v sobě a násilně utlumuje; ale spojena s rozhodující a nejasnou odpovědí ženinou v okamžiku krise jest pravděnepodobná a příliš napiatá. Ostatně narážky a nápovědi vesnických lidí, škodolibě akcentované a mnohé okolnosti, připravující katastrofu, jsou podány dokonale a zdařile. Povídka patří k nejlepším z moravského života a jest možno ji řaditi k nejzdařilejším vesnickým povídkám vůbec. — Kniha jest zakončena chápavou a vyčerpávající statí o spisovateli od Antonína Matuly. Povídky jsou hodny pozoru českých čtenářů; otvírají život moravských vesničanů, stále svérázný a zvláštní, jejž poznati jest nejen zajímavo, ale i prospěšno.

J. F.

*

Martin Kukučin: *Dvě povídky ze Slovenska.* Úvodem a slovníčkem opatřil Dr. Jos. Svítil. Světové knihovny sv. 1298—1300.

V poslední době podává se českým čtenářům poněkud více z tvoření slovenského, denní listy i časopsy zdůrazňují leckdes zjevy kulturní, společenské i hospodářské našich slovanských sousedů, nám téměř tak blízkých jako moravští Slováci nebo Valaši. Martin Kukučin, povídkář z trojice, kterou tvořil s Hviezdoslavem a Svetozárem Hurbanem-Vajanským, podává se tu výstižně úvodem Dra Jos. Svítila a dvěma povídkami z venkovského života slovenského, Keď báčik z Chocholova umre a Mišo. Literární postavu Kukučinovu osvětlil v Dějinách literatúry slovenskej případně Jaroslav Vlček a nově F. Votruba v I. ročníku Prúdů, v úvodě Svítilově užívá se obou těchto prací, jež se rozšiřují daty životopisnými a doplňky o novější činnosti Kukučinově. — V Mišovi podává spisovatel šlechetného, povahou dobrého člověka, měkkého ve všem i v své náklonnosti ke kořalce. Je to postava na Slovácku velmi častá, spisovatelem je podána vyčerpávavě. Charakteristika jest tu dialogem i popisem vykonána velmi obratně. Ale nad ni rozhodně předčí povídka Keď báčik z Chocholova umre, která uvádí nám dvě osoby z různých vrstev společenských; Ondreje Trávu, pustého venkovského obchodníka a člena suché zemanské ratolesti, „pána" Aduše. Úmyslně zabývá se spisovatel na počátku povídky dosti široce postavou cestujícího obchodníka rozličnými věcmi, maje v úmyslu osvětliti jej nejjasněji v jeho poměru k Adušovi, jenž v přátelství k pitce přijme od něho závdavek na ječmen, kterého vpravdě nemá. V poměru dvou těchto osob nabývá sympatií našich postupem děje osoba zemanova, dobrosrdečná, lehkomyslná, vychloubavá, pouze v některých okamžicích, s přemáháním zdůrazňující svůj zemanský původ; Ondrej vedle něho, mluvící a jednající stále jen o svých penězích, jest dobrým protějškem zemana, který by dal, kdyby měl a nemaje aspoň odkazuje k tomu, že dá, „až báčik z Chocholova umre". Spisovatel jeví se tu dobrým pozorovatelem a psychologem, dovedoucím zaujmouti nejen volbou látky ze zajímavého života slovenského, ale i provedením. Jeho mysl jest upiata pevně na tyto dvě osoby a jejich rozmluvu a tímto napětím, které auktor v sobě vyvíjí a ve kterém udržuje čtenáře, dosahuje velké plastičnosti svých postav. *J. F.*

DIVADLO.

Emanuel Bozděch: *Jenerál bez vojska.* Veselohra o třech dějstvích. — Nově studováno a scénováno v Národním divadle dne 4. března t. r. Režisér G. Schmoranz.

„Jenerál bez vojska" nalezen byl v pozůstalosti Bozděchově a na jevišti uveden byl jako posmrtné dílo; nebyl podnes zjištěn časový pořad, který veselohra zaujímá mezi ostatními pracemi svého původce. Považoval je snad za začátečnickou a slabou, jak bývalo tvrzeno? Či odepřel ji veřejnosti pro zatrpklost, kterou choval proti ní a proti divadlu zvlášť? Tomuto názoru a pozdějšímu původu díla by nasvědčovala okolnost, že na př. „Dobrodruhy", nepoměrně slabší, po zákazu jich provozování vydal aspoň tiskem. Stojíce však prostě před dílem, shledáváme, že je mnohem jednodušší v intrikové konstrukci i ve zpracování dialogů než „Světa pán v županu" neb „Z doby kotillonů" — ale jest tím svěžejší a přirozenější.

neníť v něm tolik strojené symetrie ve výjevech i hovorech, ve kterých si Bozděch v obou zmíněných veselohrách tak liboval. Arciť po scribeovském vzoru činí se tu dějinná událost výsledkem malicherných činitelů, ženských intrik. Tři typy žen tu rozhodují o kroku, který uvede Bonaparta na jeho velkou dráhu — a právě výtečné representantky, které dnes má Národní divadlo pro tyto tři typy, mohou hře pojistiti novou, trvalou oblibu. Jest to paní Hübnerová, jež pro Cornelii Poissardovu má s dostatek drastického humoru i jemného vkusu, kterým drastiku řídí; pí. Sedláčková, jež ve zjevu i půvabu má svůdnost i duchaplnou intriku aristokratky z počátku empiru; a pí. Rydlová, jež Josefině Beauharnaisové dovede vdechnouti právě onu jímavou něhu, zakládající kouzlo domova, kterým tu Bonapart je připoután ke svazku. K dámám výborně se družili pp. Steimar (Bonaparte), Nový (Barras) a Čepela (Aristide). Pan ředitel Schmoranz výpravě i souhře plně dal, co sloh doby i sloh intrikové veselohry vyžadují. *Th.*

*

J o s e f J i ř í K o l á r: *Žižkova smrt.* Historická hra o 5 jednáních a 2 proměnách. Melodramatickou hudbu složil F r a n t i š e k Š k r o u p. Po prvé v Městském divadle Král. Vinohradů dne 1. března t. r. Režisér Fr. Hlavatý, dirigent R. Piskáček.

Potřeba vlastenecké hry dějinné patrně vyvolala uvedení Kolárovy „Žižkovy smrti" na jeviště vinohradské. Hra byla proslulá ode vždy svou zápalností, a tradici tuto zvýšil svého času i zákaz jejího provozování, i výjimečné okolnosti, které r. 1866 umožnily její provedení. Zevní působivost její osvědčila se dneska znovu; mimo námět, již napřed získávající sympatie, jest hlavním prostředkem její působivosti dovednost, opřená o zkušenost hereckou, kterou auktor ustrojuje řeči k přednesu a připravuje k zevním dojmům, hraničícím druhdy až na trhání kulis (na př. výstup Divůčkův na hradě přibyslavském). Tato dobře připravená výmluvnost, které přednes herecký snadno se přizpůsobuje, zamlouvá se širokému posluchačstvu a unáší je, takže nepostřehuje, že jak v řeči tak ve výjevech dostavují se stále ozvuky velkých vzorů, Shakespeara, Götha, Schillera. Obecenstvo nechává se nadchnouti horováním a nepátrá, je-li správným toto pojímání husitství i postavy Žižkovy, nevadí mu to, co je úrazem střízlivějšímu pozorovateli: amazonská postava Cidliny, souboj Žižky se Zikmundem, výstup s Korybutem i jiné prohřešky proti duchu dějin — a především ovšem romantická zápletka, kterou J. J. Kolár v duchu své doby i vlastní záliby vynalézavě podložil dějinám.

Výkonní umělci vždy snadno a rádi se přizpůsobují slohu her Kolárových, nalézajíce úlohy vděčné a vnějšně působivé. Proto také provedení tragedie na Vinohradech bylo v jednotlivostech velmi dobré. Žižku hrál pilný a svědomitý p. Jičínský, jehož typu základem jest rozvážná bonhomie, a tou vybavil také šlechetnost Žižkovu. Přes indisposici, kterou byl omluven, ovládl pevně výkon dobře připravený až do posledka. Velmi šťastný večer měla pí. Štěpničková jako Cidlina, znova podávajíc důkazy, že vážné úlohy jsou pravým oborem jejího nadání. Pan Hlavatý (Divůček) měl obzvláštní zdar ve tklivém výjevu dějství třetího; dále vynikli pp. Zakopal (Mikoláš z Husi), Karen (Dětřich) a j. Pro výpravu bylo mnoho učiněno a pořízeny jmenovitě pro dějství na Vítkově i v táboře před Prahou a Přibyslaví vhodné dekorace; také v kostýmní výpravě učiněno, co za panujících poměrů možno. Velká potíž jest nyní ovšem o komparsy, pro které nelze získati přiměřených zjevů, a tak vojsko táborské působilo až trapně směšně. Také melodramatická hudba je skladby pro dnešní požadavky příliš naivní, takže celkový dojem trpěl mnohými nevýhodami, zvyšovanými ovšem také srovnáním s „Žižkou" Jiráskovým, tímto dokonalým obrazem dějinným, vystihujícím s životní přesvědčivostí ducha doby. Znajíce a oceňujíce toto dílo, nemůžeme se již spřáteliti se zpracováním postavy Žižkovy po způsobu Kolárovském. *Th.*

TÝDEN.

* Dne 7. t. m. zemřel na Smíchově u věku 55 let populární pěvec, basista Nár. divadla p. V á c l a v K l i m e n t, podlehnuv srdeční nemoci, která na jeho zdraví dlouho již hlodala způsobivši také jeho předčasné pensionování. Václav Kliment vytvořil v naší opeře řadu nezapomenutelných rolí, v „Psohlavcích", „Prodané nevěstě", „Libuši", „Čertově stěně", „Bouři", „Na starém Bělidle", „Rusalce" atd., a což dlužno zvlášť uvésti, byl umělcem ryzího českého smýšlení, nezlákatelného cizinou, vlastnost to právě u jeho oboru velmi vzácná. Působil u Nár. divadla 25 let. Černý prapor, vlající na Nár. divadle, je znamením opravdového žele, který pociťuje české umění dramatické pro odchod tak výrazného svého představitele. —

*

* Všechen národ chorvatský, a nejen tento národ jediný, nýbrž v radostném uvědomění těsného souručenství kulturního v š i c h n i J i h o s l o v a n é 19. března letošního vděčně budou vzpomínati 100. výročí narozenin chorvatského básníka P e t r a P r e r a d o v i č e. Svou dobou přímo hýčkaný a dosud právem slavený lyrický poeta Petar Preradović (1818—1872), vlastním povoláním voják, kdysi pobočník bána J e l a č i č e slavné paměti, posléze plu-

kovník ryze chorvatského pluku đurděvačského, přišel se svými literárními prvotinami v době, kdy hnutí illyrské mezi Jihoslovany, tak obdobné svým ryzím a činorodým idealismem s naším hnutím buditelským na konci 18. a na zač. 19. století, ale dalekosáhlé svou velkolepou koncepcí pro sjednocení všech jižních Slovanů vůbec, které Chorvatům dalo jednotnou spisovnou řeč, ustálený pravopis a tím vlastně položilo základy k jejich národní literatuře, bylo již úředně zakázáno a pronásledováno stejně krutě Bachovým absolutismem, jako později maďarským vlastenectvím. Už jako mladíček 16—17letý Petar Preradović začal psáti německy, avšak dospěv 25 let, získán jednak knihami illyrskými, jednak nadšením přátel (Kačiće, Kukuljeviće, Šp. Dimitroviće) pro věc svého národa a začal básniti chorvatsky. První číslo „Zory dalmatinské" r. 1844 otisklo první báseň Preradovićovu, jež stala se slavnou po všem slovanském jihu: „*Zora puca, bit će dana*". Cítilo se instinktivně, že tu vystupuje rozený básník, a Preradović také od té chvíle ani řádky nenapsal jinak, než chorvatsky, a pokračoval obrovskými kroky. Ještě téhož roku napsal dvě znamenité básně *Putnika* a *Braća*, věnovanou bolesti nad roztržkou mezi Srby a Chorvaty. Tu po prvé ozvala se silná a nová nota slovanského uvědomění, zvlášť vřelá, jež vyvrcholila později v nádherné ódě „*Slavjanstvo*", a vůbec silně prolnula všechnu jeho činnost literárně buditelskou. Jinak milostná lyrika Preradovićova, romantické epos „*Lopudska sirotica*", dramatická báseň „*Marko kraljević*" a řada jednotlivých básní obsahu vlasteneckého i vzpomínkového, ba i časového — i to vše nese ryzí pečeť básníka, lyrika plného ideálního zápalu, jemného cítění a vážného tónu, jenž v umění básnickém spatřuje především jakýsi druh bohoslužby národní. Proto právem platí podnes Petar Preradović spolu se Stankem Vrazem a Ivanem Mažuraničem za zakladatele a přední sloup obrozené, národní literatury chorvatské. *vč.*

*

* Novinkou ve spolkovém životě českém je ustavení se klubu solistů Nár. divadla v Praze, jenž vzal si za úkol pěstiti vzájemnost kolegiální, dbáti o tříbení odborných vědomostí svého členstva, hájiti jeho práv, pozvednouti divadelní úroveň, snažiti se o to, aby v příští divadelní správě došly uplatnění i poradní hlasy zástupců herectva. Snahy všeobecně sympatické, jimž lze přáti mnoho zdaru.

*

* Poznámku o „*Národní čítance*" pro mládež v čís. 22. dlužno s potěšením doplniti, že kniha taková dle časopiseckých zpráv, právě uveřejněných, za dobré redakce se již chystá. Má býti „vložena do rukou ze škol vycházejícího dítěte" a „každému dospělému poskytnouti bohatého osvětlení všech významných stránek českého žití". Bude to tedy kniha pro mládež škole odrostlou, majíc platiti i dospělým. Měl jsem na mysli však čítanku jinou, která by platila p o u z e mládeži školní, krajně jí potřebné, nynějšími poměry zbavené veškeré národně vlastenecké výchovy. Vlastenecký cit, národní uvědomění, lásku k půdě domoviny, k dějinám národa, k jeho tradici dlužno štípiti již v n e j ú t l e j š í duši, tenkráte, kdy je nejvnímavější a nejtvárnější. Mládež školu opouštějící spíše již najde četbu, která by doplnila její vědění, a tu již bylo lecco dobrého vykonáno na př. vydáním Moravské a Slovenské čítanky. Pro Slezsko se taková kniha připravuje. Tedy: mládež š k o l n í také potřebuje národní čítanky, která by byla psána v duchu její chápavosti a působíc hlavně na její cit pověděla jí to, co chybí ve školních učebnicích. Uvažujme o tom! *—pa—*

*

* „Sdružení pro povznesení památek" v Praze uspořádalo v neděli na Žofíně ve prospěch „Českého srdce" pěkný stylový večer na téma „ve stínu královského hradu" — myšlenka vybrati k recitaci a k předvedení obsah ideově přesně vymezený, setkala se s plným zdarem. Mimo jiné sl. Hanna Kronbauerová, recitujíc z Klášterského a zejména z „Hradčanských písniček" vervně a s pravým pochopením, dovedla roztomile vyzvednouti jemné pointy básní (Vstupní, Čekanka, Sirý trůn) a zažhnouti je v posluchačstvu. Program tak nevšední, s úkolem ne tak baviti jako povznášeti srdce, měl by však dáti výhost všemu, co připomíná kabaret, jeho strejcovské diškursy a vyřvávané odrhovačky beze zbla básnické ceny. Taková čísla se do toho rámce nehodí a kazí požitek lidem, kteří mají vkus.

*

B r u s j a z y k a č e s k é h o. (II.) (R. 1730) Záklasnik (šafář), zástřela (střelné), obročnik (hospodářský), zápřež (korec role), sehnat (vypovědit), pořádnik (revisor), pod palec (tajmo), vejstavek (účet), zaseďalý interes (opožděný), do vývedení (provedení), na cti zloupil (nadal), zámluva (smlouva).

(Protokolum Curiale Alto Mautensis.)

V. V. Š.

*

R a d o s t č i h a n b a?

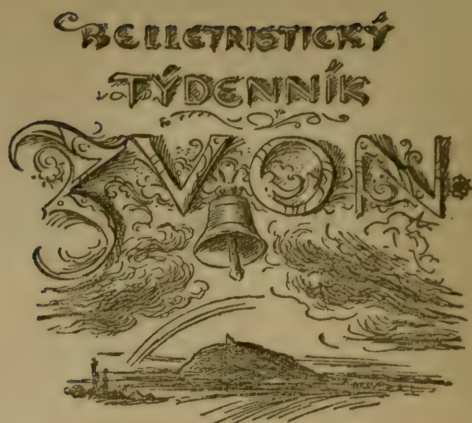
Svět se musel strhat hromoblesky,
div že z kružby své se nevypáčil,
jenom aby mladší výkvět český
drobátko se přivlastenčit ráčil!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 14. března 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Karel Červinka:

STARÁ PÍSEŇ SRPNOVÉHO VEČERA.

Po horkém dnu nastal večer, v poklidno se všecko mění,
z lesů vstaly bílé páry, vůně, chlad a osvěžení,
na závanu větru zase ještě tráva rozdouvá se
v ticho mé a usmíření.

Dočetl jsem staré verše básníka, jenž zbyl mně z mládí,
jeho rým se rozkolébal, po horkém dnu jak to chladí! —
jeho ticho v sluch mně stéká, jeho píseň šumí měkká,
letí, ale nezavadí.

Nebolí, už přebolela, neb co bylo, opustila,
jako vážka blanokřídlá v třeslicích mých odšustila,
kladouc ruce na mé čelo, srdci, které neumřelo,
zpívala, že odpustila.

Jaký večer, jaký sladký, zmizela v něm hudba kroků,
uhasla v něm hořkost žití a zklamání mladých roků:
Rozpustila šedé vlasy, jako milá přilehla si,
tiše pějíc, k mému boku.

Ještě starým rytmem šumí, hlavou mojí bzučíc zticha,
z její vlasů rozpuštěných ještě stará vůně dýchá,
— stará vůně kde se vzala? — a když ztichla a když vstala,
poznal jsem, že nepospíchá — —

Jako list, jenž už se chystá, v spleti větví zvolna žloutna,
zachvěl jsem se její chvěním, zachvěl jako stará loutna,
že je ve mně bytost jiná, něco, co tu nezhasíná,
ale stále, stále doutná . . .

MŮJ MALÍŘ.

Můj malíř snílek zapadlý a chudý,
jenž na předměstí žije, smutný světec,
běl sněhu chytá, západ chytá rudý,
modř barvy, chladno sněhu ve svůj štětec,

barevno vzduchu, v tmě i světle nivu,
má ve svém štětci dálek perspektivu,
střech zapadalých bělost, spilých sněhem,
břeh potoka, vrb dumu nad tím břehem,

travičky zeleň, když se jaro chystá,
let oblaků před bouří, modř zas čistá,
bříz bílé kmeny, větví smutek svislý:

Ač kouli bídy přikutou má k noze,
je zpěvák barev, jimi mluví, myslí,
beránky bílé pase na obloze! — —

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Bylo to po prvé od stvoření světa, kdy Tomeš Záhoř dobrovolně dal někomu něco — a proto celá vesnice zkoprněla údivem. Sedlák Foukalík dokonce z toho jedovatě usuzoval, že buď už starý Záhoř brzo umře, anebo že se blíží konec světa.

Nebezpečí prvého nebylo — a druhého teprve ne.

Zato přineslo jaro do statku z brusu nový pořádek. Byl sice jaksi podmíněn odchodem děvečky, přes to však nepochopitelnou umírněností Vondrovou dostalo se mu tvářnosti, která snadno mohla zvrátiti soud utvořený o Matěji a jeho pochybné hospodářské důstojnosti. Matěj byl nyní skutečně sedlákem a jaksi všemi na statku uznávanou hlavou rodu. Sotvaže zahájeny byly polní práce, dostavil se nový způsob jakoby samozřejmě. Matěj sice, když začínal sníh táti a skřivani se ozvali nad hlavou, podivně zneklidněl, protože se ho zmocnila nejistota. Nevěděl, jakže nyní bude moci uplatniti svá práva, když tě není nikoho, na němž by je mohl zdůrazňovati bez nebezpečí odporu.

Šlakovitou otázku rozluštil sám Vondra kteréhosi dne o polednách. Zeptal se prostě bratra, čím míní zahájiti jarní práce. Matěj se koktavě rozpovídal, ale nevedlo se mu příliš valně, poněvadž, zhola nepřipravený, byl velmi překvapen Vondrovým dotazem. Pomohl mu několika radami tatík, několik rad pronesl i Vondra, takže odpoledne toho dne bylo ztráveno v jakémsi poradném rozhovoru, v němž sice hlavními činiteli byli výměnkář a Vondra, ale jinak bylo jednáno tak, jako by o všem rozhodoval Matěj.

A Matěj se skutečně opil náhle získanou důstojností. Byl na ni nemálo hrd, a třebaže se snažil užívati své uznané hospodářské moci bratrsky mírně a střídmě, či snad právě proto, podobal se tříletému chlapci, kterému byly po prvé navlečeny kalhoty. Jeho rozkazy byly vždy doprovázeny vyslovenou podmínečnou závislostí na vůli Vondrově, kterou zdvořilostní formu oplácel tento záhadným prohýbáním rtů, které mohlo býti stejně dobře posměškem, jako vděčně děkovným pousmáním polechtané ješitnosti...

Zkrátka — Matěj poroučel a Vondra dělal. Často dělal jinak a něco zcela jiného, než Matěj naporučil, ale když se tak stalo, zpravil vždy bratra-hospodáře tak zdůvodněným objasněním, že naprosto nebylo možno něčeho mu vytknouti. Ba zhusta uvedl bratra do takových rozpaků, že nevěděl — má-li se Vondrovi omluviti z opomenutí důležitější práce, anebo se prostě zastyděti...

Bylo v počínání obou něco žertovně veselého, jako v hovoru cirkusového krasojezdce s paňácou. Oba tváří se vážně: paňáca je pánovitý a krasojezdec ponížený. Oba se tváří, jak dovedou nejopravdověji, snažíce se tak přesvědčiti publikum, které je velmi nedůvěřivé a jedva tají smích, neboť ví dobře, že všecko skončí výpraskem, kterého se dostane vznešenému paňácovi od pokorného krasojezdce. A jsou vždycky mezi diváky takoví, jimž

se paňáca svou neupřímností a obelháváním sebe hnusí — a jiní, kteří ho mají rádi z přirozené dobroty srdce, nebo z bratrského vztahu, jaký cítí každý člověk k svému obrazu v zrcadle.

A věru! Nana byla příliš selkou — příliš ženou, aby netrpěla slepotou svého muže. Pochopila velmi brzo neupřímnou Vondrovu hru, vyčetla mu z ústních koutků pošklebek, ale současně probouzela se v ní nechut proti hlupáku Matěji, která v některých chvílích stupňovala se až k nenávisti. Ale přes to nechtělo se jí muže poučovati, spíše v ní rostla podivná chut spráskati ho dříve, než tak učiniti napadne protihráči. Její vážnost k muži, která nebyla nikdy veliká, trpěla den ode dne více. Matěji bylo neustále častěji snášeti nájezdy, kterým se pro pokoj v domě podroboval, nevěda, že tak přilévá oleje do ohně. Nana neustále patrněji nabývala nadvlády nad Matějem, takže již i po vsi začala se trousiti kleveta. Jediný, kdo toho nepozoroval, a proto by se byl s každým přel do krve, byl ovšem Matěj.

Zcela jinak se choval starý Záhoř. Ani jemu nebylo proti mysli, že se Nana domáhá nadvlády na statku, neboť takové vyřešení zdálo se mu býti nejlepší ze všech možných; ale strach mu nedal uvěřiti Vondrovi. Stejně, jako hospodyně, prohlédl i on jeho počínání. A sotva prohlédl, zneklidněl. Jeho strach se znásobil a nutil ho ustavičně býti na stráži. Neměl chvíle klidu. Šukal po celém statku. Hned byl na dvoře, hned zašel do stáje, anebo do stodoly, hned se objevil ve velké senci, aby se uklidnil rozhovorem s Nanou. Byl jako nepokojné svědomí Záhořuc statku. Trpěl při tom, neboť neustále byl mučen náhlými bodnutími strachu, že už tam či onde se provalil dravý proud, že praskla příliš napiatá struna, na niž hraje Vondra svoji potměšilou písničku. Pro něho nebylo pochyb, že Vondra hraje o cosi divoce a odvážně — a proto trnul hrůzou a umíral bázní, až kam tato strašlivá hra dojde, jakých dostoupí mezí — a jakže posléze skončí...

XV.

Vondra sice nebyl z rodu krajně drzých odvážlivců, kteří s nestoudnou nepokrytostí dávají na jevo svůj záměr i konečný jeho cíl, způsobujíce tak, že nebývá jim uvěřeno — a tak oni mohou bez obtíží a bez překážek svoje dílo dokonati k ohromnému překvapení všech, když nedůvěřivě se usmívali a vrtěli hlavami nad jejich šíleností. Nikoli, z rodu těchto Vondra nebyl. — Přes to však mohl starý Záhoř, kdyby byl pozoroval lépe a správněji, spatřiti mnohé drobnosti, postřehnouti četné, byť i tiché skutečnosti — a souhrn všeho jistě by mu byl vnukl správné podezření. Žel však! Ke své škodě byl zaujat příliš osobně a při tom příliš vnějšně. Bál se, aby nebylo ublíženo jemu, aby jeho pověst neutrpěla před vesnicí, a proto všechen jeho zájem soustředěn byl k tomu, aby neudálo se nic rušného a hlučného, co by naráz upoutalo pozornost sousedů. Neustále byl na stráži, aby zakročil plnou silou své, dosud neotřesené otecké autority, jakmile by došlo k výbuchu. Nebylo toho však zapotřebí. Život na statku plynul klidně svým obvyklým řečištěm, takže on, třeba byl velmi obezřelý, a naprosto se nedal zkolébati v bezpečnost, neviděl nikde bezprostředně hrozícího nebezpečí.

Neznal svého staršího syna, přes to, že byl přesvědčen o pravém opaku. Neustále se bál prudkého propuknutí sváru, překypění žluče u Vondry, ale Vondra zatím snad neměl žluče vůbec. Za to bylo mu dáno cosi mnohem nebezpečnějšího: povaha, jaká se málokdy naskytne na Chodsku, v kraji tvrdých lebek a lidí dobrého srdce, kteří se sice dovedou vzrušiti až k nepříčetnosti prchlivým vztekem, v němž zajati, jsou schopni všeho až do krvavého zločinu; ale jakmile se vybouří, vzpěněná krev se v nich uklidní a hlava ochladne, vrátí se k nim všechny dobré kmenové vlastnosti. Potom přiznávají se k vině, kají se, zpovídají — a zcela opravdově a z horoucího srdce touží buď všecko napraviti, anebo — není-li už možno — div se nedoprošují spravedlivého trestu. Jsou to krásná česká a slovanská srdce, která napojena jsou silou boží a krví ďáblovou, která touží po utrpení, jako po nejvyšší zkoušce života, a která milují i hřích jenom proto, poněvadž vědí, že nutně jim bude za něj trpěti.

Bůh sám, anebo ďas ví, odkud zabloudila sem povaha Vondrova, která byla zákeřná, dravčí a dobyvačná, ale nikoliv otevřeně a tvrdě, ráz na ráz, nýbrž pomalu, ale vytrvale a bezpečně, píď po pídi, krok za krokem, bez honu a chvatu, ale také bez zchvácení a zadýchání. Bylo to jako by se tu ve zlo přehodnotila houževnatá pracovitost lidu jeho rodného kraje...

Proto mu špatně rozuměl starý Záhoř, a proto se také zbytečně bál prudkého, nenadálého zvichření. Nic podobného nemohlo nastati.

Vondra spokojoval se dosud tím, že svým zdánlivě lhostejným a líně rozvážlivým počínáním zesměšňoval Matěje a zdůrazňoval sebe. To se mu dařilo neuvěřitelnou měrou, neboť bratr sám mu pomáhal vydatně. Byl jednak slabší postavy a nemohl se proto odvažovati siláckých kousků, jakými hýřil a jaké s jistou okázalostí prováděl Vondra. Začasté stávalo se, že pracujícímu Matěji bral nářadí anebo nástroj z ruky, žertovně se rozhorluje, jakže se nimrá s prací — a již sám se do ní rozehnal, že až radost bylo dívati se na jeho vypracované tělo. Bylo jako z ocele, a když pracoval, bylo pod napiatou košilí zřetelně vidět, jak svaly hrají, jeden přes druhý přebíhá, ten se smršťuje — a ten zas natahuje. Pracující Vondra byl jako vtělená rozkoš z práce.

(Pokračování.

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Ačkoli v den pohřbu starého ponocného vál ledový, ostrý vítr, Máry, v salupu zabalena, šla se podívat; jindy se jí z baráku ani do dřevníka pro roští nechtělo.

Vypravovala potom, že prej stařec umřel v té své díře sám a sám, že nikdo nic nevěděl, až hodně po ránu, funus že mu udělali dost slavný, správec sám že se staral. Bylo kolik muzikantů, před starým učitelem a farářem šli pěkně v páru dělníci, mandlíři, mandlířky, i hasiči mašírovali, kupec Palme v zlaté helmě napřed, Kvitšanton všecko rovnal. Za truhlou šel správec, oučetní, pokladník, bleichmeister, manglermeister, ten brumla Fink i vousatý portýr. Kutscher Hannes byl, Kalvach, starosta, Adlerwirt, Sparpohl, Elefant se nafukoval, Weisbeke, kovář, sedláků dost a paniček taky hromada. Policajt byl v parádě, jako jsou v Hiršberku, Minutka a Schwarzblattel taky běhali kolem a očumovali."

„Ani bych si byla nepomyslila, co je tu pánů."

Lojzl pracoval, ale při ženině hřmotném výkladu obracel se na třínožce víc a víc.

Konečně se tázal: „Kdo ti to všecko pověděl?"

„No vždyť mi snad huba nezamerzla? Za chvili vím víc, než ty mi za tejdny nakdákáš. Když je člověk zdvořilej, lidé rádi povědí. S Ternowanzlovou jsem se tak domluvila. A poslouchej: V bělidle je tolik lidí, jest-li pak přeci taky obuj přinesou?"

„Vždyť jsi už viděla!"

„Nějaké křápy že přinesli — ale ti páni!"

„I taky a kupujou na hotovo, ze skladů objednávají lehkou obuj, to se tady nedělá!"

„Nedělá, já vím, že Elefant dělá!"

„Člověk se se vším poterhať nemůže!"

„Moh' bys třá míť tovaryše!"

Lojzl se zachechtal. „Kdo by ho živil?"

„Kdo — kde se dva najedí, najedl by se třetí taky!"

„Ti mají, pane, zobáky!"

„Snad nedovedu uvařiť — ale ty jen smolaříš za pár špinavejch krejcarů!"

Lojzl již neodpověděl, ale tahal dratve a bušil do floků i do hřebíků až do večera. Celé tělo mu při tom hrálo, div kosti nechrupaly...

Při těch zlých mrazech byl baráček se všech stran ověšen ledovým třepením, jež se za slunce třpytilo jako křišťály. Okna od shora dolů kvetla jinovatkovým kvítím. Noci byly jasné, slavné, širé nebe plno velkých světel, a šindele bouchaly, aby sláva byla ještě větší.

Když mrazy povolily, nachumelily se spousty sněhu, a foukanice nadělala závějí přes zásep až do půl oken. Zmizelo kamenné zábradlí u mostu, zmizely silniční břehy i s křovinami, les byl zahrazen až po sněti.

Lojzl, prohazuje cestičku od síně podél baráku a dál až k silnici, zpotil se někdy i víckrát za den. Jak den za dnem sněhu přibývalo, rostly hradby podél stezky výš a výš, až se už v tom korytě ztrácel. Jednou tam Máry hlučně hubovala: „Co ty se máš v tom pořád hrabať, vždyť i Finkovi tady chodí, snad by jednostpaní taky mohla někdy prohazovať!"

I se střechy sníh shrabovali, aby se jim snad neprolomila. A byl baráček jako v zakletí...

Živá duše se neukázala, kroky venku jen zřídka zaduněly, zvonce koní, zapřažených do těžkých saní, málokdy zahlaholily, a povozu viděti nebylo. Říkávala Máry: „Bože, tady je radost bejť na světě. Čert aby v tom byl!"

Lojzl si pochvaloval: „Teploučko je v baráčku i v krutej slotě!"

Po chumelicích nastaly zas mrazy a na bělоučké, vysoko zasypané zemi zaleskla se kůra modravě třpytivá, křupkavá.

Když pak do podvečerního šera z lesů vylezl velký měsíc a na Korytnou se zasmál...!

Celá stráň se zapadanými poli a lukami od lesa až dolů k silnici začernala se postavami vysokými, nízkými, jež se při modravé záři měsíčné nad třpytivou půdou pitvorně kmitaly. Řady rohaček i drobných sáněk svištěly po zmrzlé hladi a jásot, hovory, ryky hlučely údolím, vnikaly i do zapadlých, tajemných hlubin lesních, do černých skrýší pod těžkými, bílými příkrovy, ale hned s podivnými chechty vracely se zas.

Lojzl s Máry vydali se na podívanou. Postavili se na kraji lesa, pod jeho ledovými krajkami a třepením. Při měsíčné záři, od východu padající, sršel kornatý povrch lesův i širé stráně tisícerými jiskrami, jakoby země oplácela zimní slávu protějšímu hvězdnému nebi.

Šusterlojzlovi, oba krátcí, široce nabalení, pomalu, jako nesmělé děti v pohádce, šourali se k divokému, pitvornému reji; ale jen se přiblížili, každou chvíli kolem nich zaryčelo: Z cesty! a sotva utekli. Máry chytla se také velikých rohaček, dívkami hustě obsazených, ale sedíc na kraji, držíc se jedné kolem těla, při divokém letu měla dušičku na jazyku a pocítila úzkostí náramných. Vracejíc se sama do kopce, jen bublala a odplivovala. Bauerhelmkall pozval je na své sáňky: „Na, Šustrlojzl, kumoka há!“ a když se usadili, sjížděl, kde stráň nejvíce byla rozvlněna, takže sáně až vyskakovaly a Márin vřískot pronikal všecko.

Šli domů brzy, a žena vrčela: „Co je do toho, člověk je cizí, ten pařízek to beztoho udělal naschvál; aspoň kdybys ty člověka povozil a to si ani sáňky nepořídili — v Hiršberku je měla i největší žebrota!“

Doma hned vlezli do postelí, ale bouře hlasů pronikala i stavením, a spát nebylo možno.

Každou chvíli na silnici, ba i vedle baráku něco zadunělo, zahlaholilo, takže Máry poplašena usedala v lůžku hubujíc:

„Harst du diese verfluchte Räuberbande?“

Už se jí oči pěkně zavřely a sen snášel se do kotrby, když v tom někdo z vracející se družiny zavadil zobanem sáněk o nízký žlab, až to barákem zadrnčelo. Vyletěla, hodila na sebe jupku a hnala se ven.

„Spát nedají a ještě baráček otloukají!“ rozječela se do noci.

Směsice postav na stezce udivena hleděla na bílou ženskou, se špičkou vlasů na temeni hlavy, s rukou zlobně vztyčenou — ale již zařičel smích.

„Myslíte, že mám barák zadarmo, abyste mi ho otloukali? Osm stojek jsem musela položiť!“

„I jdi spat, hastrmanko!“ zavřeštělo s cesty.

Máry dál zlostně vrčela, dokud nezašli. Doma zapráskla dveře, až se Lojzl z prvého sna prořídil a dlouho se potom převaloval... Co se poprvé stalo náhodou, opakovalo se v následujících nocech schválně — „aby se bába čertila“.

„Ksindl, nic než Ksindl!“ zlobila se, a Lojzl musel ven, aby té čeládce pověděl.

Naslouchala a když se vrátil, ptala se: „Dal's jim?“

„Snad jsi slyšala!“

„Tys jim toho dal — řeholili se mi tu pod oknem!“

Chvilku bylo ticho, ale ještě se pořádně nezachruli, sněhové koule, upěchované jako kamení, začaly létati komínem.

Ráno na tu nezvedenost zlořečila Maulvincimu, Finktóny, u Sparpohlů, každému, s kým se potkala. Poslouchali, kývali, ale koutky úst se usmívaly.

„To jsem vlezla do pěknýho hnízda,“ hubovala doma, „jakživa jsem neslyšela. Ve Vrchlabí, v Hiršberku, u nás přec taky jezdili, co mě se jen pěkně navozili, ale taková holota nikde nebyla.“

Stávalo se však potom, že když vystrojena, s uzlíčkem v ruce, pyšně kráčela odvádět mužovu práci, někde za dveřmi, za plotem ozval se výkřik: „Hastrmanko!“

Kravičkář Kriegelhannes, zvaný Sprachmeister, teď v zimě trochu pajdavý, jda jí jednou na silnici v ústrety, šklíbil se pod mokrým knírem:

„Kam pak, kam pak, mistrová?“

„Odvádět!“ odvětila, nechtějíc se se strejcem pouštěti do rozprávky.

„A to jo — to jo — proto vy jste to zavázala, aby příštipky cestou neodpadaly!“ vážně pokyvoval, ale dobře viděla, jak mu to koutky škube a oči jak se smějí.

Nemukla a hnala se dál.

I ten Maulvinci jí jednou řekl: „Tak, tak, jen choďte sama odvádět, to je dobře, on by se Lojzl ještě někde stavil na sladkohořkou nebo na jalovec a škoda peněz!“

„Bodejť, vy — kdybych vám tak půjčovala!“

„Já se vás prosím, vydělám si, co chci!“ ještě z dálky volal.

Lojzlovi potom povídala: „Choď si s tím sám, tady pořádnej člověk nemůže hlavu vysterčiť, samej rejhoň je to tady!“ —

O Štědrém večeru měli u Šustrlojzlů houbovou polévku a jahelník s houbami. I pár jablek a suchých sliv od Maulvincové koupila a Lojzl si tuze pochvaloval.

O božím hodě bylo mrazivo, ale jasno, obloha jako z modráčků, slunce svítilo, silnice leskla se jako zrcadlo.

Máry hned po ránu pravila, že se zejtra, na Štěpána, podívá na Lhotku a ‚na špici‘, nějaké drobné harampátí že jí tam ještě zůstalo a aby zas jednou přišla mezi lidi.

Lojzl chtěl s ní, ale pravila: „To by byl rozum, ještě by nám barák vykradli nebo nějakou škodu nadělai a budou přec chodiť s dílem. Můžeš se tam podívať zas jindy!“

Přišla hodně po půl noci, a když se Lojzl, čekáním ustrašen, divil, co tak pozdě a že se nebála, odvětila: „Ale, ‚na špici‘ mě nechtěli pustiť, strejc Doutlík mě daleko vyvedl, uzel mi nesl; všickni tě pěkně pozdravujou, tetka je ještě čipernál“

V následujících dnech však jen škareděla. —

V půli ledna přišlo do baráku děvče od mladého Kobery, Barče, a zvěstovalo, že babička Tarantice včera umřela.

Lojzl vyskočil s třínožky, ústa pootevřena, jako by chtěl promluvit, ale náhle hlasitě zaplakal.

„Mlč, bloude, co bys tak bědoval, vždyť byla už tuze stará!“

„Ale tetička — tetička — nikoho už nemám —“

„Ten dělá, viď, ďúče — sedni si, uvařím ti kafe, aby ses zahřálo!“ vlídně pravila Máry.

Vypravovalo Barče, že se babička pořád dost motala — „však víte, když jste o svátcích byla u tej muziky ‚na špici‘, jak se vás u nás na Lojzíčka vyptávala! Ale pak už pořád jen seděla, moc nemluvila, skoro nejedla a umřela na lajci u kamen. Zejtra má funus!“ a děvče utíralo si tváře.

Lojzl se časně ráno vypravil na pohřeb, Máry zůstala doma hlídat. U tetčiny truhly se zas tuze rozplakal, až se všecko divilo.

„To zrovna jako vlastní syn!“ povídala tetka Boukalka.

„Však ho taky pořád nosila v hlavě!“ odvětila Koberka, dcera.

Ani potom ve světnici s Lojzlem nic nebylo, a strejc Doutlík marně pleskal mu po zádech a pochvaloval: „Vidíš, jak ti všecko dobře dopadlo, sedíš ve svém, koukáš se na svět, a Máry si taky chválí!“

I když na saních s rakví jeli do Olešnice, Lojzl celou cestu buď pokraboval nebo mlčel jako dub.

Na zpáteční cestě ptali se ho Koberovi, jak se pořád má.

„Tak po vůli boží,“ odvětil.

„Všecko jde dobře?“

„Sedíme ve svém a já šeucuju.“

„A co Marijánka? Byla tady, veselá je, tak jsme viděli!“

„Po domácku hospodaří.“

„Tak je, jako Kačenka bejvala?“

Chvilku mlčel zamyšlen. „I to ona všecko udělá.“

„Už se vám teda nestejská!“

Lojzl zalitýma očima podíval se na Koberku, olízl horní ret a z úst mu zvolna vyplynulo: „To ještě dost — takhle v noci nebo při šeucovině, po Kačence, po dětech, nikdo za mnou neštěbotá, nesměje se.“

„I jo o, ale jen když jste si zas zvykl.“

Když zas večer doma Máry všecko pověděl, tázala se: „Dostaneš po ní něco?“

Podíval se na ni zmaten.

„Byla přeci tátova sestra!“

„Ale co měla — a vždyť byla u vlastních už na druhém vejměnku. Nic mi neříkali.“

„No, já jen myslela — —“

XII.

Slavík žil v Korytné svým starým životem. Celý den pracoval v kanceláři, potom se trochu proběhl a večer sedával doma. V úřadě měl práce mnoho a brával si leccos i domů. Kromě vlastní povinnosti obstarával i část francouzské korespondence a když byl disponent na cestách, také jinou; správce jen německou vypomohl.

Někdy za jasných zimních večerů, když se světlé stráně zatemnily sáňkujícími a mezi lesy se rozhlaholilo, veselil se tam s ostatními známými. Správcovy děti nejednou v poledne i navečer s vrchu za továrnou povozil, až mrazem i smíchem zčervenaly. Přidávaly se k nim i jiné děti z bělidla a pomalu povstávalo tam též večer nové rejdiště, z něhož zvučel i český jásot.

Brzy však zpozoroval, že správcova služka vozí děti na místo jiné, na vršíček a na hladkou louku vedle mandlovny, a jednou naň malý Kurt volal, že na staré místo s Grétou nesmí. Také Marvánek mu řekl, že holka povídala: „Milost-

paní nechce, abychom tam chodili, děti od druhých všelico nehezkého pochytily a taky potom doma chtějí žvatlat česky a pořád se na něco ptají. I milostpán už bručel."

Vyslechl to mlčky a již Kurta s Grétou nevozil.

Vrátný Marvánek, přišed k Slavíkovi jednou v neděli s ‚poštou' do pokoje, radostně zasmál se do vousů. Slavík měl pokojík v lidovém slohu: světlé knihovny a skříň s růžičkami a karafiátky, vykrajované židlice se srdéčky v lenoších, dřevěné bílé hodiny s kukačkou, trnožový stůl, po stěnách staré obrázky na skle.

„Tohle je pokojíček!" pochvaloval si Marvánek a prohlížel jednotlivé kusy nábytku. „A těch knih, pane účetní —" i četl nápisy po hřbetech. „Tady by byla pastva pro zimní večery!"

„Chtěl byste číst? Půjčím vám rád, vím, že nepoškodíte!"

„Jako svátost bych je měl. Nebožtík pan správec měl také knih dost, ale člověk se neodvážil požádat."

Slavík otevřel skříň. „Vyberte si!"

„I to je lehko vybírat, začnu hned od začátku."

„Až přečtete, přijďte si zas, a kdyby ještě někdo chtěl, jen mi řekněte, půjčím!"

Vrátný se usmál: „Nevím — nevím —"

„Proč?"

„Soudím, že pana oučetního přejde chuť. Jak to u mne uvidí, bude se jich hlásit hromada. Tady je česká kniha vzácná."

„Jen mi řekněte, dám vám i pro jiné."

Na svých procházkách Slavík docházíval i do Studeného Dolu; zastavil se v hostinci, poslouchal, seznamoval se. Podíval se do továren, prohlédl všecky místnosti, doptával se na všecky poměry. Setkav se s panským lékařem Drem Komárkem, medvědím silákem a vousáčem, zvěděl všelico též o zdejších poměrech národnostních. Čechů bylo tam dost, vrchnostenští úředníci přáli si české školy jako drobní lidé, snahy o ni podporovali, ale továrny bránily vší silou.

„Mají to marné," pravil doktor, „bude jistě, ale našinec musí na to opatrně, sic mi sem někoho nasadí a třebaže tu jsem léta, mohl bych jít!"

Jednou byl se Slavíkem i praktikant Kocourek, a účetní v hovoru poznal, že je bystrý hoch. Měl v Praze chudou matku, vdovu po konduktéru, vystudoval jenom nižší reálku a dvouletní školu obchodní i byl rád, že se přímluvami u pana Kalenského do takového domu dostal. Pokojík měl na kraji zadního křídla úředního domu, pověděl, že je milovník hudby a loni že si z úspor koupil harmonium. Přicházíval potom k Slavíkovi i do bytu a knihovna našla v něm svého ctitele. Také se Slavíkovi pochlubil, že fotografuje, a přinesl pěkné obrázky krajinek, budov i lidí. Když potom někdy spolu vyšli, brávali aparát s sebou.

Jednou v neděli, za mrazivého slunečna, šel Slavík navštívit pana otce Fialu. Za lesnatým, zběleným hřbetem plazila se uježděná hadovitá cesta do lomeného, zachumeleného údolí, v jehož středu pod dlouhou, jiskřivou strání, nahoře také s hřebenovitým okrakem z černých lesů, stál osněžený mlýn. Hlavní roubené stavení bylo patrové, s vyřezávanou pavlačí pod všemi nevelkými okny horními. Vzadu, před pravým bokem jeho, stály dřevěné chlévy, patrový úzký srub a naproti nim přes dvůr stodola. Budova mlýnská přistavěna byla vzadu v levém boku stavení obytného; úzkou, vyčouhlou, zpola nahou střechou svou zasekávala se do střechy jeho a měla také pruhované, roubené patro. Ještě dál vzadu stála velká, zánovní pila.

Pan otec jenom po domácku, bez kabátu, bez čepice chodil na prostranství před pilou, prohlížeje veliké zásoby dřeva, dosud nezpracovaného, i mohutné hranice prken, latí, krovů, trámů i trámců, šindele, kůry.

Spatřiv příchozího, chvátal mu v ústrety a vítal ho radostně. Když vedl ho dál, účetní obdivoval bohatství zásob, ale Fiala posteskl: „Pane, pustil jsem se do toho trochu prudce, a hýbá se mi to zvolna, myslím, že jsem se ukvapil — Praha má být blíž!"

„Konkurrence je tu snad také dost, panská, Palme — jsou Němci —"

„O toho by ani nebylo, nerozumí tomu kale a mám už dost známostí dole, ale doba mi zrovna nepřeje!"

„Snad to přejde —"

Fiala pokrčil rameny.

Slavík poseděl celé odpoledne, pohovořil se švitornou paní mlynářkou, posvačil kávy s velkou buchtou a navečer putovali s panem otcem do továrního kasina...

(Pokračování)

★

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Pokračování.)

A ticho — ani pes na dvorku nezaštěkal. Vojtěch opatrně přeskočil plot — na dvoře po bílém poprašku sněhovém ani šlépěje. První, čeho si všiml, byly dokořán otevřené dveře do síně. V neblahé předtuše pokročil k nim a před prahem zakopl o cosi. Shýbl se — byl to jejich pes, Ořech, zabitý, už ztuhlý, sněhem pokrytý. Zvedl mu hlavu — bílé vyceněné zuby se zaleskly. Kdo tě zabil, chudáku? pomyslil si s rostoucí úzkostí a bez rozvahy vběhl do síně. Tma. Po paměti našel dveře do světnice — otevřeny též dokořán.

„Maminko!" bezděky zavolal. Nikde ani hnutí. Věděl, kde ve výklenku u plotny leží sirky. Rozsvítil jednu — modravý plamének šlehl do tmy. Vojtěch se rozhlédl po světnici. Spousta — vše přeházeno, peřiny s postele po zemi, stůl překocený. Zdálo se, že všady bylo hledáno, slíděno — Sirka zhasla. Bál se rozsvítit znova, aby se neprozradil. Jen: „Maminko!" zavolal znova tlumeně, pak hlasitěji — ve světnici, na síni volal. Marně. Vyšel opět na dvůr. Pootevřel chlév — kravička, jediná, kterou měli, byla tam, zabučela ze tmy. Nahlédl do všech koutů, obešel celý dvorek, nevěda, co teď počít. A zachvíval se mrazem. Kde je maminka? Na Madlenku vzpomněl — snad tam u ní? u sousedů bude? Pohlédl přes plot. V sousední chaloupce svítili. Dvě okénka v průčelí nebyla zakryta záclonou jako jindy bývala. Viděl: kahanec hořel tam na stole, ale světnice byla prázdná. Přes zahrádku přišel až k osvětlenému oknu, chtěl zaklepat, ale tichý hlas jej zdržel.

„Vojtěchu!" Poznal Madlenku, šla mu vstříc ze dvorku.

Chytil ji za obě ruce. „Madlenko! pro Boha, řekni, co se tu děje?"

„Zle je, hochu! neměl jsi se vracet — právě teď!" pravila mu s rozvahou jí vrozenou. „Zle je tu. Přišli, hledají tě. U vás všechno přeházeli, celou chalupu, do sena a slámy pod kolnou šavlemi bodali, zdi oklepávali, není-li někde tajná skrýše. Psa utloukli, protože jako vzteklý na ně dorážel. Nic nenašli. Maminku tvoji vyslýchali. Na rychtu ji odvedli. Chudinka pláče a jak osyka se třese, ale nepoví, kam jsi odešel. Přes noc tu asi zůstanou."

„Ubohá maminka!" povzdychl Vojtěch, zanaříkal. „Hle, co jsem zavinil! Proč jsem raději nezůstal, nepřetrpěl ta léta na vojně?"

„Už se stalo!" opět tak rozvážně řeklo na to děvče, „nemluv o tom, vrátit se nemůžeš. Říkají vojáci, že život by tě to stálo. Vyhrožují celé vsi vypálením, myslí, že se tu někde skrýváš. Musíš pryč, hned! aby nikdo neměl ani tušení, žes tady byl."

„A ty, Madlenko?" ptal se.

„Neměj starosti — nevšimli si mne a já u vás aspoň kravičku nakrmím, aby hladu netrpěla. O nic se nestarej, jen o sebe. Proč jsi přišel? tak znenadání —"

Pověděl proč. Jak jej strýc přijal, práci na pasece mu dal. Jak pytlák Kozdera bezděky jej prozradil, — Kozdera, který teď u kříže čeká. Jaká tetička je divná. Jak jemu, Vojtěchovi, úkryt slibovala v dutém stromě, kde bylo mateřídoušky a šalvěje nastláno a kde by ho jistě nikdo nenašel.

„Proč jsi tam nezůstal?" otázala se s udiveným pohledem. Chvilku v rozpacích přemýšlel, jak děvčeti vysvětlit, proč nemohl či nechtěl zůstati. Přece pověděl.

„Divná je tetička, myslím, že rozumu nemá. Mladá, hezká, lehkomyslná. Jen po mužských se ohlíží, strýce, chudáka, klame. Tam s nějakým panáčkem ze dvora po lesích v těch úkrytech se schází — beze všeho studu sama se mi pochlubila. Špatná je. I ke mně se tiskla!" dořekl tiše a začervenal se, styděl se za tetičku. Viděl v šeru, že Madlenka poslouchá s očima sklopenýma, poslouchá, přemýšlí.

„Slyš!" řekla po chvilce, oči nezvedla. „Měl jsi tam zůstat — u tetičky." Hlas jen trochu se jí zachvěl.

„Zůstat? Madlenko —?"

„Myslím, že bylo by přece tak lépe, byl bys ukryt aspoň na čas, v bezpečí, nežli se ten shon po tobě uklidní —" Držela jej za ruku a stiskla ji. „Já vím, co chceš říci, — já vím. Ale věřím, že bys na mne nezapomněl, že bys mne nezradil —" a teď její rozumné oči jasné a čisté zvedly se k němu ve smutném úsměvu. „Což bys ty, Vojtěchu o mně mohl věřit, že bych se ti stala nevěrnou? že bych jen na chvilku na tebe zapomenout mohla? viď, že ne? viď, že to je nemožné! a já věřím tobě, také tak — A proto měl jsi zůstat tam — v úkrytu."

Objal ji a políbil. „Jsi hodná, Madlenko, že mi tak důvěřuješ. Nebyl bych na tebe zapomněl. Ale bylo mi úzko u tety. Její oči pálily a hříšná je jako ďábel a hezká při tom jak anděl."

Madlenka zoubky zaťala do rtu. Teprve za okamžik řekla: „Měl jsi přece zůstat tam —"

V tom vytrhla se Vojtěchovi z náručí, naslouchala úzkostně s hlavou nachýlenou vpřed upírajíc oči kamsi do tmy k zahradnímu plotu. „Neslyšel jsi?" šeptala. „Teď zase —!"

Opravdu v měkkém sněhu zaskřiply kroky. Vojta bezděky přitiskl děvče k sobě.

„A nic — nebojte se!" ozvalo se od plotu. „To já, Kozdera, šel jsem po stopách ve sněhu za tebou, kamaráde. Není tak snadno zmrznout. Myslíš si: jen usnout! a neusneš! ne a ne, a není vůbec snadno s tím prokletým životem se rozloučit ať tak, nebo tak. Život člověka mrzí až jak! a přece umírat se nechce!"

„Tiše mluv!" okřikl jej Vojtěch, „mohl by někdo zaslechnout!" V sousedním dvoře zaštěkal zuřivě pes, za plotem ozvalo se maďarské či tatarské zakletí. Rychlé kroky, zařinčení kovu.

„Jdou!" šeptala Madlenka zděšená. „Jdou zase hledat!"

Vojtěch naslouchal, zaťal pěstě. „Ale kam jdou? ne k nám, ne do naší chalupy — Jdou sem! už do vrátek klepou! Co tady chtějí?"

Kozdera se pokřižoval, bylo slyšet, jak zuby mu zacvakaly. „Nu, patrně osud! už mne chytí!" zašeptal.

Stáli všichni tři k zahradnímu plotu přikrčeni ve stínu pod bezovým starým keřem. Ze dvora od vrátek ozýval se křik, z chalupy vyšel otec Madlenčin, po hlase jej poznali. Ptal se:

„Kdo tam? kdo tluče na vrata?" a hlas se mu zachvíval.

Zazněla hrubá odpověď, vyhrůžky. „Pusť dědku! Jdeme prohlížet, není-li u tebe ten čertův syn, ten proklatec, však o něm víš! A kdeže je tvá dcera? proč nevyšla nás uvítat?"

„Ptají se po tobě, Madlenko!" šeptal Vojtěch tiskna děvčeti ruku.

„Jsou dva!" poznamenal Kozdera.

Starý tatík odpovídal, vymlouval se: „Nikdo u mne není. O ničem nevím. A dcera Madlenka není doma, odešla k tetě přes pole."

„Mlč!" křičeli a vysmívali se mu. „Viděli jsme ji tu ještě před hodinou. Ať vyjde k nám, nebo my půjdeme k ní, do komůrky. Beztoho s tím proklatcem se scházela — je to v sousedství, známe to! Proklatý chlap, honíme ho, hledáme, ani v noci nemáme pokoje — čert ho má vzít! A snad jej má tvá dcera v komoře schovaného. Podíváme se! V komoře pod peřinou!"

„Lotři!" zahučel Vojtěch.

„Utecte!" tiše pravila Madlenka, „tady přes zahradu do pole, neuvidí vás."

„A ty?" ptal se.

„Půjdu tam, k nim. Slyšíš, vrátka vyvracejí."

„Madlenko — co myslíš? — sama? jim do rukou, zuřivcům —?"

„Jsou napilí!" dodal Kozdera.

„Utec s námi!" radil Vojtěch.

Zavrtěla hlavou. „Ne, chalupu by rozházeli, otce a matku ztýrali, kdyby mne nadarmo hledali. Půjdu k nim raději."

„Madlenko! pomysli —"

„Nestarej se, Vojtěchu. Nebojím se jich!" Madlenka řekla to určitě svým vážným klidným hlasem. Cítila, jak jí hoch křečovitě tiskne ruku. Usmála se, pohlédla mu z blízka do očí. „O mne se nestrachuj!"

„Ale sáhnou-li na tebe —?"

Zavrtěla hlavou. „Myslím, že ne. Odbudu je hezky, přiblížit se jim k sobě nedám."

„Ach, ty je neznáš — vojáky rozzuřené!" varoval Kozdera.

„Nechoď!" prosil Vojtěch.

Dívala se mu upřeně do očí. „Nedotknou se mne, buď jist! Zdržím je tady, nežli vy uběhnete daleko, nežli budete v bezpečí. Ale neboj se o mne, Vojtěchu. Mysli na sebe, prchni. A já —" zachvěla se — „Věříš mi přece? Pravím ti, nesáhnou na mne!" Objala jej a opakovala: „Věříš mi? nesáhnou na mne!" Ozval se třeskot vylomených vrátek. „Slyšíte? už na tatíčka se sápají, maminka pláče." Ze dvorku ozýval se křik, vyhrůžky a nářek. „Jdu!" řekla rozhodně. „Ubili by mně tam snad oba, otce i matku. A ty, Vojtíšku, odejdi — u kříže počkej, přijdu — zdržím je a jak odejdou, přijdu —"

Hoch nechtěl ji pustit, ale v tom se rozlehl zoufalý výkřik matčin. „Slyšíš?" vytrhla se mu a již skokem mihla se kolem chalupy, kde u zdi narovnáno bylo v otypkách suché klestí, ještě se ohlédla. Zahlédl, že se pokřižovala, nežli na dvůr ze zahrádky vstoupila.

Kozdera poškrabal se pod bradou. „Je zle!" prohodil. „Pojď odtud, příteli, zde je nebezpečno. Ale jedno ti řeknu: Statečné děvče máš, statečné!" (Dokončení.)

✱

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Literární Kocourkov.

(Pokračování.)

Než vraťme se k obsahu „Kocourkova"! Poučuje nás o něm spisovatelův „Úvod", který nazývá Chocholoušek jiným slovem „vysvětlení", poněvadž prý „v novější literatuře naší mnohý úvod zvláštního vysvětlení potřebuje" a autor chtěl v úvodu i vysvětlení podati.

Jaký úkol měl Chocholouškův Kocourkov a proč měl svoje jméno,*) jiné ovšem poněkud, než původně zamýšleno (Kocourkovské Noviny), vykládá nejpodstatnější část úvodu slovy:

„Kocourkov jest ono místo, kde skvělí andělové na oblacích smýšlení lidského jasně poletují, a černí diblíci je ousměšně v paty štípají: jest ono místo, kde rozum se v bláto šlape a nesmyslu vítězné brány se staví; Kocourkov jest ono místo, kde bohatí zahaleči plné mísy lahůdek psům a koňům zahazují, anto oškubaná canaille mimojdoucí hladem nehty žvejká; kde zpustlí hejřilové celé noci u karet a děvic promarní a prohejří, anto chuďas mudřec při temné lampě bdí, jak by rozžehl božskou jiskru poznání a osvěty národa svého. A proč asi tak neunavně pracuje? Snad pro zisk vezdejší? — O, bledé líce učeného svědčí o nouzi a propostěných dnech. — Snad píše pro slávu? — Sláva jest mlhavý fantom (přelud, přízrak), jenž co duha se rozplyne; sláva je co Fortuna, ženská, marnivá, nestálá, řídí se dle okamžité příchuti; ona hází bobkové své věnce nazdařbůh, na dračku, a tuť se ovšem často stává, že mnohý slávověnec na rohu bučícího vůdce bravu anebo na dlouhém uchu některého pána z pokolení dlouhonohých hnědoušů se zachytí, a směšné to pak podívání, jak celé stádo v nadšené úctě utichne, když takový ověnčenec rohama potřásaje hlasu svého pozdvihne, anebo jak soudruzi páně ušákovi přizvukují, když tento kopýtkama vyhodě, v nadutosti na svůj slávověnec zajihá!

Víš nyní, laskavý čtenáři, co Kocourkov jest? víš nyní, kde leží? — Ohlédni se vůkol sebe — hle! cnost se blátem plíží a nepravost se čtyrmi veze. Kocourkov — ai! zvrácený to svět!"

A tento „zvrácený svět" měl „Kocourkov" napravovati. Byl tedy myšlen původně jako podnik po výtce s a t i r i c k ý a chtěl pěstovati nejen satiru společenskou a literární, než i politickou, pokud ovšem smělo se tehdy o politice mluviti. Bylať doba přísné ještě censury a satirou tepati mohla se nanejvýš národní vlažnost a šosáctví.

*) Celý titul zní: K o c o u r k o v čili Pamětnosti převelikého města Kocourkova a obyvatelů jeho. Sbírané a pro obveselení veselých i mrzutých na světlo vydané od Prokopa Chocholouška. V Praze 1847. Tisk a sklad Jar. Pospíšila.

Již první svazek prozrazuje, že byl Chocholouškovi hlavním učitelem satiry Jaroslav Langer a jeho „Den v Kocourkově". Ale přes leckterou podobnou vlastnost, zejména opovržení k českému maloměšťáctví, obsahuje „Kocourkov" nejeden povahový rys vlastní. Bylo již výše řečeno, že Chocholoušek nejraději zasahoval látkami svými do života panských úředníků. Hned první obrázek „Roztržitý" uvádí nás do tohoto ovzduší a podává způsobem zábavným, ale, jak „Květy" v prvé kritice správně podotkly, do karikatury zabíhajícím zvrácenou výchovu dítěte nepoctivého úředníka panského a její zhoubné následky. Vedle humoristy a satirika hlásí se i k a r i k a t u r i s t a i m e n t o r. Podobné vlastnosti má i prvý z „O b r a z ů v k u k á t k u", jimiž jest tu zahájena celá serie oblíbeného tehdy satirického druhu.

Prvý snad použil kukátka, nezbytné to kdysi atrakce všech jarmarků a poutí, J o s e f K a j. T y l k zobrazení společenských mravů či spíše nemravů své doby, napsav r. 1839 do „Květů" svůj „Masopust, kukátko postavené v davu pražského života", a nazvav jednotlivé scény dramaticky upravené hříčky „Podíváními". Možno však, že i Tyl vypůjčil si myšlenku od K a r l a V i n a ř i c k é h o, jehož známá „Česká abeceda aneb malého čtenáře knížka první" (z r. 1839) podává svoje názorné poučky ve formě kukátka:

Pojďte hoši a děvčátka,
dívejte se do kukátka;
stojí to za podívání,
způsobí vám radování.
Vizte slona nosatého
a velblouda hrbatého;
medvěd huňatý přichází,
lev ho s tygrem doprovází.

Buď jak buď, nežli náš nejlepší „kukátkář" Václav Kosmák dospěl ke svým oblíbeným svazkům „Kukátek", měl před sebou hezkou řadu vzorů, a z nich Chocholoušek nebyl nejslabším, nýbrž naopak snad nejvlivnějším.

(Dokončení.)

LITERATURA.

J a n V r b a: *Dolina.* Selský román. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Nová kniha Vrbova ukazuje celým provedením, dějem a konečně výmluvnou apotheosou pole D o l i n y na konci románu, že cílem spisovatelovým bylo dokázati, že základem života, zloby i dobra českého sedláka jest láska k půdě; neboť Dolina se do pekel nepropadne, a tím méně sedláku lebka změkne, a srdce jeho tím méně navykne si jiné lásce než lásce k půdě. Naši spisovatelé, jistě asi působením logických i psychologických rozvratů doby válečné, potěšitelně často se vracejí k domácí půdě. Viděli jsme F. X. Šaldu v Loutkách i dělnících božích, ať

instinktem nebo zhola programaticky, připoutávati důležitou osobu pevným zlatým hřebem k domácí půdě, a nyní mladý, dobrý spisovatel věnuje svému počvennictví (náklonnosti k půdě) román, obsahující život tří selských pokolení, ohraničený pevným rámem půdy, který zobrazenému životu dodává jasného osvětlení i výkladu. Rody selské, Maretíkův a Krutinův, žijí odedávna v tvrdém nepřátelství pro majetnictví nejlepšího kusu horské půdy, pro Dolinu. Nabýti Doliny a míti ji jest životním účelem obojího rodu; prostředky k tomu jsou dobré všecky. Před tímto účelem padá úcta k stáří, mizí láska ideální i pohlavní, přechází stud a štítivost nekalých, hrubých, přímo lotrovských prostředků, raffinovaných, pracně nalézaných oklik a úskoků, před tímto účelem beze stopy se ztrácí úcta dceřina k otci, jež u vnuka k dědovi se stupňuje v škodolibost odpor vzbuzující, před tímto účelem mizejí všechna citovost, všecky zřetele: dohání starce až k tomu, že svému stoletému strýci zkruší a zkrátí poslední okamžiky života, neustále po půdě, po Dolině toužícího. Obvyklá hybná páka selského románu našeho, spory mezi dvěma vedoucími selskými rodinami, jest ve Vrbově románě podložena touto láskou k půdě, čímž spor osobní jest pevně opřen ideově. Ostatní ideje, které při pohledu obou rodů na Dolinu mění se ve vůni kypré půdy, která hojně a štědře rodí a svou vlahou vůní rozněcuje žádosti sedláků, vyplývají všecky z té půdy, a jestliže idea dědova oddálí vnuka na čas od ní, vrátí se tento odhodlaně k ní a jako zvíře, uvyklé svému místu a jeho vonnému dechu, vrací se a opíjí se jí a touží po tom, aby s ní splynul i fysicky. Jest tedy děj románu pojat naprosto sensualisticky a naturalisticky a po té stránce jest podán znamenitě slohem a přesvědčivě dějem. Psychologické vložky, osvětlující duši a způsob pojetí života sedlákova, jsou případné a skoro vždy pravdivé, třebaže se přizpůsobují k sensualistickému podmalování románu. — Jak jsme řekli, táhne se děj Doliny po tři selská pokolení. Se zřetelem k této době téměř sta let jest však tato sensualistická theorie románu velmi jednostranná a nespravedlivě zapuzuje naprosto všecky ostatní selské zájmy životní; děj je soustředěn skoupě pouze na Dolinu, jako by ničeho jiného nebylo. Toto soustředění děje jest také příčinou, že spisovatel přestává na jednostrannosti v životě rolníkově, schválně přechází rodinný život, poměr k nepříbuzným sousedům, poměr k ostatnímu světu. A přece hospodárným srovnáváním vnitřního života Maretíkův a Krutinů s životem vnějším byl by spisovatel dosáhl odůvodnění ku podkladu svého románu — půdě — ještě účinněji, než jak se stalo. — Ale spokojme se tím, co spisovatel podává: je to dílo vážné, spisovatele jasně a přesně myslícího, látku svou hluboce znajícího, obratného, slibného. Mluva jeho jest jasná, zřetelná a přesná a postupem času navykne si i tomu, aby vsuvkami, ohlašujícími dějový obrat, čtenáře neorganicky nevyrušoval a nerušil dojmu, který tak organicky dovede způsobiti. Čtenářům „Zvonu" jest román tento znám.

J. F.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V ý s t a v a o b r a z ů † E. K. L i š k y (v Rubešově salonu, březen-duben 1918) byla příležitostí k historickému a obrazokritickému šetření díla malířova, jehož umělecký názor zašel, k němuž nás poutá už zájem uměleckohistorický. Sebravši, co z umělecké pozůstalosti Liškovy zbylo (málo děl, víc počátků prací, náběhů a fragmentů), nedávala celkového pohledu retrospektivního nebo dobrého výhledu do umění Liškova vůbec, nýbrž jen sbírku drobných detailů a dokumentů, učících chápat vývoj umělcův nebo majících jinakou cenu pro charakteristiku umělcovu. Dějinný zájem vyvolává a žádá sobě, co působí dnes zastarale.

Talent Liškův rozvinul se ve směru, jak jej podmiňovala doba, v něm však zosobňoval svůj svět, jejž si zde vyvoláváme spíše vzpomínkou na jeho vrcholná díla, v nichž se dopial větší mocnosti mluvy, než prohlídkou vystavených děl a náčrtů, které rozvinutí talentu Liškova sotva napovídaly; vedly spíše „za kulisy" jeho díla, k tomu, co leželo za života autorova v zásuvkách a mapách, a ukázaly, že dílo jeho mělo nejednu výtvarnou mluvu. Nejstarší kresby byly ze samého počátku jeho mnichovského školení. Přirozeně jsou to náčrty historických komposic, jimž jde o školský způsob správnosti a v nichž je ještě dosti nedokrevnosti. Mánesův slovanský starověk zasáhl do života Liškova už tehdá slabým pramének; přenesen do starých receptů vlysových komposic, leč linie, Mánesem vznícená, stala se citovější, vřelejší i hebčejší. Poslední období Liškovo připomíná velká odlika „Madonny u kříže", typický náboženský obraz Liškův za nočního osvětlení. Postava není životností proniklá; hlava je drsná, modelová, celek nepřesvědčuje také luministicky. Mystický půvab noci dovedeme dnes vystihnouti mocněji a skrovnějšími prostředky. Mezi počátkem a posledkem leží genry a krajiny, taktéž bez vlastností, s nimiž se možno radostně přáteliti. Krajiny mají svou zajímavost, barva však, víc komponovaná než viděná, je suchá, bez tíhy a šťávy. Je to barva atelierová, přes to, že námět na plátno předvedený, není bez osvěžujícího dotyku přírody.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Dne 13. t. m. zemřel u věku 57 let hudební skladatel p. K a r e l S t e c k e r, profesor na pražské konservatoři, rodák kosmonosský, bratr

známého afrického cestovatele dra Ant. Steckra. Skládal motetta, písně, romance, zpěvy církevní, klavírní výtah Smetanova „Tajemství“ pochází z jeho pera, proslul jak odborník hudebních věd, jimž daroval svůj „Všeobecný dějepis hudby“, „Nauku o nethematické improvisaci varhanní“, „Formy hudební“ a j. Články a studie jeho v oboru hudební teorie a esteticko-kritická pojednání a rozbory obohatily cenně naši hudební literaturu. Také učitelská jeho činnost zůstane četným jeho žákům v trvalé paměti.

*

* Hornolužická literatura utrpěla 28. února citelnou ztrátu. Zemřel náhle lubijský farář Jurij Winger (nar. 1872 v Khrósćicích), oblíbený povídkář, bývalý redaktor katolického kalendáře „Krajana“, a byl pohřben ve svém rodišti. Mizí v něm ze řad lužických vlastenec nadšený a vroucí, spisovatel pilný a povolaný. Vnesl do lužickosrbské literatury, chudé zejména v oboru novely a povídky, nový tón domácí povídkou historickou („Ronow“, „Poslednja primicija w Tuchorju“ a j.), v níž jeví se značný vliv Třebízského. „Katolickému Poslu“ odchází v něm horlivý spolupracovník, a beletristické „Lužici“, v jejíž obnovu doufáme, jeden z hlavních sloupů. V malé vlasti, kterou tak velice miloval, že po ní nepřestal z poněmčeného Lubije bolestně toužiti, nebude jeho jména zapomenuto. *A. Č.*

*

Dne 6. března skonal po válečných útrapách ve věku 38 let sochař Ant. Waigant, jejž nám připomíná sochařská výzdoba nejednoho pražského domu. Nástěnná dekorativní plastika byla nejvlastnějším oborem jeho tvorby. Živá, k volnosti se klonící malebnost odpovídala jeho umělecké přirozenosti více než skalistá pevnost monumentální formy. Nevyrůstala z domácích kořenů; byla to soudobá středoevropská dekorativní plastika známého barokního rázu, hlavně v Německu velmi oblíbená, odkud bral A. Waigant prvé přímé popudy. Odtud přes domácí lidové umění docházel k jednotnému slohovému názoru a k vlastní mluvě v těch silně hnětených, z plochy velmi živě vystupujících reliefech, v nichž smyslnost vázána konstrukcí a krocena architekturou. *E.*

*

Dne 10. března zemřel akad. malíř Oskar Fiala, horlivý obesílatel pražských i krajinských výstav. Uplatnil se životně jako pedagog, činovník Jednoty výtvarných umělců, organisátor výstav a autor četných umělecko-výchovných článků. Byl odborným učitelem kreslení na c. k. průmyslové škole pokračovací na Smíchově, odkud přešel na měšťanskou školu v Bubenči jako její ředitel. Narodiv se r. 1860, byl z oné generace krajinářů, jichž prvé kroky vedl Julius Mařák, a skončil jako malíř impresionistního zření a malování. Jako umělec byl matný, do ústraní zatlačen malíři, kteří dovedli přenésti krajinu na plátno silnějším a samostatnějším štětcem. *E.*

*

Na Rusi dekretována byla nařízením lidového komisaře pro veř. vyučování v revoluční vládě petrohradské A. V. Lunačarského reforma pravopisu, o níž dávno již uvažováno bylo zvláštní komisí petrohradské university, ale nebylo lze docíliti shody. Reforma, která jest pouze částečná, má účelem docíliti především zjednodušení. Vylučuje z kyrillské abecedy tři písmena (ѣ, ѳ, і) a nahrazuje je stávajícími již (е, ф, и), a odstraňuje trvale nehlasné ъ (tvrdé jer) na konci slov končících tvrdou souhláskou. *vč.*

*

Slovinské časopisy v Lublani oznamují, že v tamních kruzích literárních vážně se uvažuje o plánu přeměniti přední osvětovou korporaci slovinskou (Slovenska Matice) ve „Slovinskou akademii nauk a umění“. Slovinská Matice, založená r. 1864, má nesporně veliké zásluhy ve směru buditelském i v činnosti publikační; před několika lety prožívala těžké krise, v souvislosti se spory mezi klerikály a liberály v národním životě slovinském, kde posléze vlivy svobodomyslné zvítězily. V čele akce pro zřízení Akademie slovinské stojí přední slovinský spisovatel Ivan Cankar. *vč.*

*

„*Dziennik Kijewski*“ přinesl zprávu, že prý v jisté soukromé sbírce v Kijevě nalezen byl neznámý doposud rukopis Adama Mickiewicze, obsahující cyklus mešních písní. Pravděpodobně jde o mladické práce velkého básníka. S titulem „Mešní písně“ byly prý tyto básně nyní vydány v Kyjevě, který má silnou polskou menšinu. *vč.*

*

* Jednota divadelních ochotníků v Čáslavi rozepisuje soutěž na celovečerní hru z českého života (nikoli historickou) o cenu K 500·—. Konkurující práce, doložené jménem autorovým v zapečetěné obálce, buďtež poslány do konce listopadu 1918 Jednotě výše uvedené. Výsledek konkursu bude prohlášen do 1. března 1919.

*

Nové vlastenectví.

Jen podle cizích lyr své kejdy ladil
a o vlast jakživ ani nezavadil, —
v laciném rozhořčení nyní pluje,
a vlastenecky aspoň — denuncuje.

V Praze, dne 1. března 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktór a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Eliška Krásnohorská:

NAŠÍ CESTOU KŘÍŽOVOU.

Vstal z lůna Velké noci, k žalu narozen,
syn její, stinný olbřím, věků Velký pátek.
Vlá, přes půl zeměkoule přehozen,
však od konce své dráhy na počátek
zpět v kruhu zdá se hnán. Ač chvatně létá
jak rána výstřelu, ač hltá dny a léta,
přec plíživě se plouží chodem vlečným,
z chvil do chvil táhna prokletí a hoře,
až nepřehledný, jako v mlhách moře,
se zdá být nekonečným.
Toť černý světa den, toť smutku přísný svátek.
Vzdor v silných duších kloní nalomené žezlo
své v sebe důvěřivé vůle a své pýchy;
zrak, byť i slzu zapřel, zírá ve zlo
jak v zákon osudný a čte v něm světa hříchy, —
své, lidstva hříchy, ba i nejbolnější
ty hříchy bludných synů národa
k svým vlažných, v klidu pro tep vlastní krve hluchém,
a k cizím vznětům lnoucích zaníceným duchem.
Tůň stojatá však sebou hnula zespoda,
taj svědomí se zdvíhá na svit vnější
a z hloubi ňader touha: káti se.
Hle, v mračné přítmí v šedém obryse
ční kříž, mře na něm Kristus umučený,
jenž hříchy snímal, odpuštění šířil
a Boha s člověkem svou láskou smířil.
Hle, pod ním klesá matka, hořekují ženy,
proud mužů nesčetných se hrne blíž jak řekou,
a všichni hrubé kříže na svých bedrách vlekou;
jdou k utracení svému, poctivci jak vrazi —
vždyť Vykupitel sám pní mezi lotry dvěma!
Jdou křížovou svou cestou, bičováni, nazi,
hruď nemá dechu, ústa vyprahlá jsou něma;
jdou vzhůru na Golgatu. Pod ní šerým dolem
tu, tam se bělá město, křoví kryje vísku,
kdes v dálce žároviště dýmají. A kolem
lid veškeren — i jest ho jako v moři písku —
má po vší zemi Velký pátek, velký půst;
ni matka nemá, co by od lačnících úst
si utrhla i dala hladovému děcku;
vše padlo v obět chmurné slávě doby!
Všech duše trpí lidsky, těla po zvířecku . . .
Kol smutek v myslích všech a v srdcích Boží hroby!
Všem na hlavy se popel pokoření práší,
a na všech plecech visí roztržená roucha,
neb na šlechetníka jak na padoucha
se těžká metla Boží trestem snáší.
Vzduch kvílí, vzdychají v něm pašijové zpěvy,
a beznadějnost jak se k Bohu modlit neví.
Kol v polích vychudlých, kde hruda hrudu střídá,
se klopýtavě pachtí za svým pluhem bída, -
smrt s hejnem havranů si k setbě lichy hlídá.

A jak tam brázdami kru země oráč kruší,
pluh lítosti se zaryl do trnoucích duší.
Kde všichni trpí, všecky bolest v jedno pojí,
všech srdce sblížila se trýzní stejnou,
v nich bije velký soucit, znenadání zvídá,
že sám a sám jest mocí blaze čarodějnou,

jež smutky potěší a rány zhojí.
Zas oko vyschlé slzu nalézá, a ruka
se touhou chví, by měkce pohladila
skráň spolutrpícího, jehož muka
jej s těšitelem sdílně pobratřila.
Jak na bojišti přítel s nepřítelem
si rovni jsou, kde klesli zraněni,
tak lidskost lidi druží v světě celém
a národnost zas národ činí jedním tělem
i duchem jedním! V jednom prameni
proň čerpá nápoj žití nového! — Ó víro
ty nejkrásnější! Zaleť v země širo,
sleť k nám, kde osiřelá česká půda
si žádá díla lásky dětí svých,
by nevzbujela jedovatá zrůda,
leč zdravá žeň jí vzešla z plodných lích!
Hle, mnohý již syn ztracený se vrací,
práh domova tu líbá u noh otcových,
své zemi mateřské svým srdcem a svou prací
se vzdává, potem dělným smývaje svůj hřích —
a v marnivém se strachu neobrací,
zdaž nešklebí se za ním cizomilcův smích!
Dej nám, ty víro, dej nám vykoupení,
dej zapomenutí nám svých i bratří vin,
ať napojí se douškem na smíření
druh s druhem, s domovinou světoběžný syn;
ať s bytostí nám vlastní, pravdivou a prostou,
zas všecka srdce, všecky tužby naše srostou!
Ať za pašijí, po své kajícnosti němé,
v té půdě svojí s plesem poklad nalezneme:
svou spolnou vůli, svorné nadšení —
a krašší zítřek! Až náš Velký pátek mine,
pak nám — i světu! — nechať z noci stinné
svit slavné zoře vzplane! Ať nám z jitra kyne
den Vzkříšení!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Následující neděle kráčel zasněženým údolím k Pozdníkovi; teď v zimě byla k němu skoro hodinka. V lesích i na jejich kraji, kde nebylo zaváto, ale zmrzlá běl křupala pod nohama, pod sněhovými baldachýny a spleteným třepením jinovatkových šňůr, v hlubokém tichu šlo se jadrně. V lese bylo mírné šero, nebe sotva viděti, osněžené vějíře snětí visely mlčelivé, drobný podrost ani nezaševelil. Tu tam byly na sněhu měkké stopy zaječí, veveří i lesního ptactva. Někdy ve výši zapraskala kůra pod nožkami poplašené veverky, šiška, rozklovaná zobcem křivoščiným, padla do sněhu, zachrastily padající šupiny, zašustilo křídlo většího ptáka, sesypalo se bílého pejří, zasykala sýkorka, zatíkal jíkavec, ale jinak bylo ticho, hluboké ticho, vzduch čerstvý a svěží jako doušky horského pramene.

Myslivna, úhledný švýcarský domeček s parohy na lomenici, stála v postranném zákoutí mezilesním, uprostřed velké, oplocené zahrady, teď zasypané sněhem. Nízké, řídké, zkřivené jablůňky s nabílenými, šikmými, tenkými kmeny měly na tmavých, tenkých snětech kypré, bílé, vysoké nákladky a při fialové záři slunečné byl osněžený domeček mezi zachumelenými lesy, s družinou těch jablůněk, s vysokým, zapadaným a jíním ověšeným jasanem nad střechou, obrázek velmi lahodný.

Pozdník seznámil hosta se starou hospodyní, sestrou nebožtíka pana starolesního, stařenou ještě čipernou, a provedl ho celým domem. Pokojík zvěčnělého starce byl dosud, jak býval se vším starým, tmavým nábytkem, se začoudlými stěnami, plnými parohů i parůžků, a s vycpanými dravci rozpiatých křídel a zobanů, namířených po kořisti.

Pozdník vypravoval: „Tady jsme se starým pánem vysedali mnoho hodin a bánívali jsme, že vidět kale nebylo.“

„Dlouho stonal?“ tázal se Slavík.

Pozdník zavrtěl hlavou. „Konec máje bylo tomu pět let, jednou po večeři seděli jsme spolu venku na lávce — rád si tam podejmal. Stromy měly mladé listí a ptáci se rozpovídali. Na našem jasanu má až dosud každoročně hnízdo sedmihlásek a tenkrát spustil taky. Starý pán dejmal a tiše poslouchal. Po chvíli se zdvihl, protáhl se a povídá: „Vidíš, jak jsi mi ještě zazpíval!“ a že se už půjde převalit do postele. Šel jsem s ním a když ulehl, posadil jsem se u lůžka. Hovořili jsme ještě jako jindy, až starolesní z ničehož

nic povídal: ‚A teď už budu spát!‘ a rychle obrátil se ke stěně. Ráno ho tak sestra našla — mrtvého. Odpočívá na hřbitůvku tamhle za lesem, vedle manželky, jak si přával.“

„Krásná smrt!“

„Krásná!“

Zašli potom do pokoje Pozdníkova a hovořili až do prvého soumraku. Slavík zvěděl, že Pozdník nikoho už nemá než sestru, provdanou v Jičíně za berního úředníka. „Mají tři děti, tatík není právě silák i je tedy starostí dost — ještě že mají strejčka!“ a Pozdník dovypravovav to, tiše se zasmál.

„Proto on se nežení!“ pomyslil si Slavík, když se lesní chystal s ním na cestu do Korytné. —

Kdysi za měsíčného večera Slavík, vraceje se z procházky, zastavil se v krámě u Palmů, aby si nakoupil tabáku a doutníky. Panička rozsekávala cukr na drobno, a když ji po česku pozdravil a řekl: „Jsem účetní Slavík z bělidla,“ pokyvla: „Pěkně vítám, já už slyšela,“ a podala mu ruku v pletených polovičních rukavicích, z nichž jí jen holé konce prstů vynikaly.

„Portorika, prosím.“

Když mu krabičku předložila, pravila: „Nevím, jak budou, málo se to kouří, tady nejvíc dlouhý a krátký, málo kuba.“

Vybíraje si řekl: „Slyšel jsem, že paní Palmová je také Češka.“

„Ó ja — jsem z Čech, ale tuse dávno jsem tam nebyla.“

„Odkud?“

„Hodina od Jilemnice.“

„Já jsem z kraje až za Hořicemi, jestli víte.“

„Ó ja, naši tam do Hořic chodili pro dobytek a někdy se tam žito vozilo, já tam taky byla. Já už dost těžko mluvím česky, tady všecko je německy.“

„Aspoň tedy spolu můžeme,“ zasmál se.

„Na, já už to nebudu potřebovat, já už dolů dlouho nechodím, rodiče umřeli, bratr je na vejmenek, cizí ženská tam hospodaří, tak to je konec.“

„Mne i kraj, celá vesnice a ta pole táhnou.“

Palmová hledíc stále studeně, zasmušile, neodpověděla; i zaplatil a poroučel se.

Pokladník Mazel vytáhl Slavíka jednou ve čtvrtek nahoru k Adlerwirtovi. V rohu u panských stolů seděl už farář Sturm, bílou hlavu maje v ramenou a bafče z velké pěnovky, ukryté ve váčku z jelenice; klidně popíjel, chvílemi šňupal a mluvil dost spoře, protože nedoslýchal. Hospodyni Katty s náramnými balíky odvezl ráno Adlerwirtův kočí na nádraží, jela navštívit dceru, i mohl tedy klidně vyjít, aniž by musel poslouchati dlouhanských výkladů o škodlivosti hospodního pobytu pro své zdraví. Seděl s ním i starosta, Halwinger, druhdy radní Palme, řídicí Schier, učitel Herrnschall, poštmistr Burda, již žádný mladík, ale zachovalý čiperka, vedle něho ustaraný, sražený, mračivý obecní písař Chalupner, jenž málo mluvil, ale tuze bánil, dva četníci, finančník, Dukatenandres a obchodník Sparpohl, jenž jediný měl nalitý jenom čtvrtlitr. Také jiné stoly byly obsazeny a na dvou pleskaly již karty; mladší učitelé Weske a Bönisch honili se u kulečníku.

Slavík seznámil se s pány, u nichž po svém příjezdu obřadné návštěvy nevykonal, a přivítali ho všickni dobře. Usedl na kraji vedle Herrnschalla, muže více než třicetiletého, černovlasého, s brejlemi, s tmavým knírem a bradkou. Rozhovořili se o škole; učitel odměřený, škrobený, bez úsměvu, stýskal, jaká je tu práce zvláště v zimě a vypravoval o svém dřívějším pobytu.

„Sem jsem na nějaký rok musel k vůli postupu,“ pravil, „a bylo to zde hodně zanedbáno,“ to pošeptal, nakloniv se k Slavíkovu uchu, „ale dlouho tu sotva zůstanu.“

„Proč? Pan řídicí je přece starý —“

Herrnschall se usmál, pohladil si bradu, narovnal brejle, ale zavrtěl hlavou: „Nechci tu umřít.“

„Máte ve škole také české děti?“

„Ne, na handl sem dávají málokdy, na plat nikdy.“

„Ale děti ze zdejších českých rodin —“

„Zde mluví všecky německy!“ Herrnschall rozpovídal se zas o vůkolí Trutnova, Hostinného, o krásném tamním životě, o kvetoucím sportu. Pochlubil se, že zde je jednatelem čtenářského spolku a že pilně fedruje také turistiku. Slavík seznal, že dává si na té hodnosti velmi záležet; pověděl i něco svých zkušeností z Orlických hor.

Přisedl k nim také Adlerwirt Pohl, potěšen novou panskou návštěvou; poslouchal i ledaco poznamenal.

„Zde asi projde turistů mnoho,“ pravil Slavík.

„Trochu od Liberce, od Jablonce a z těch míst,“ odpověděl hostinský.

„A z české strany?“

„Těch mnoho nechodí a jdou jinými cestami, Korytné se obyčejně vyhnou.“

Slavík si vzpomněl, že se strýcem Kubánkem zahnuli také před samým městečkem. „Škoda, zdejší údolí s lesy, lu-

kami a vodami, s cestou k Studenému Dolu už stojí za to."

„Vůbec česká turistika je na mnohem nižším stupni než německá," pyšně poznamenal Herrnschall.

„Je u nás rovinatější kraj, rolnický život, ale již také kvete," klidně odvětil Slavík. „A což letní hosté?" obrátil se zas k Adlerwirtovi.

Ten mávl rukou. „Vzácní ptáci — a takové byty mám i jinde by byly!"

„Korytná je na to jako stvořena!"

Hostinskému rozzářil se celý tlustý, jehličnatý obličej: „Vidíte, taky toho uznáváte, já to pořád říkám, ale jsme tu jako ztraceni. Nejhorší je, že sem k nám hlavně s druhé strany je daleký příjezd, všecko vrazí jen do Spindelmühle a k Svatému Petru! Víte," a to mluvil velmi tlumeně, „ono se tu pro letní sídlo docela nic nedělá!"

Když hostinský byl odvolán, pravil Herrnschall: „Hostinští by si letních hostí přáli, ale dělní lidé se jich bojí, že by vzrostla drahota."

„Přinesou zas peníze!"

„Ale jenom někomu. Sedláci by také něčeho získali, ale těm je to jedno, žijí naprosto konservativně. Za to v domcích by mohli pronajímat byty, mají čisté pokojíky, velmi si na to potrpí. Už jsem o tom také v novinách psával, vysvětloval, ale dosud skoro marne."

„Vy jste zdejší krajan?" tázal se Slavík.

„Z německého Královédvorska."

„Tedy umíte česky —"

„Trochu."

V tom přistoupil Mazel, aby si tedy Slavík šel zahrát partičku na kulečníku Herrnschall přisedl zase blíže k pánům ostatním. Slavík i od kulečníku slyšel, že se u panského stolu rozproudila politická debata a že Herrnschall s poštmistrem měli brzy hlavní slovo. Farář bafal, řídicí seděl skloněn a přikyvoval, Halwinger se debaty účastnil, Palme, muž v plné síle, seděl za stolem vzpřímen, zachmuřen, volně kouřil, kroutil si černý knír a jen chvílemi pronesl důraznou větu. Bylo slyšeti jména Badeni — Thun — Schönerer — Wolf — Herold — Pacák — Daszyňski — Gniewosz — —

Hovořili o říšské radě, kde byly vůdci německých nacionálů proneseny divoké řeči a jeden z nich nazval Poláky národem cizopasníků. Starý Gniewosz vyzval hanobitele svého národa na souboj, ale byl při něm zraněn.

Pánové u stolu mluvili již jeden přes druhého, takže Slavík naslouchaje hrál velmi nepozorně a Mazel zle broukal. Pronášené náhledy byly pouhé ozvuky protislovanských, germánsky nacionálních řečí říšskoradských i článků novinových a se skutečnými poměry, s pravdou byly někdy zle na štíru.

„Nur Obstruktion wird wieder helfen!" volal Herrnschall.

„Thun musí jít za Badenim i za Gautschem!"

„Jazyková nařízení musí být zrušena, dřív pokoj nebude — pryč s takovým neřádem!"

Když byla hra na kulečníku skončena, účetní Adlerwirtovi zaplatil a soustolovníkům se poroučel. Chystali se právě k hrám v karty a Mazel také si přisedl.

Cestou k domovu si Slavík řekl, že dnešní návštěva dopadla dost dobře, ale že posezení při takové politické debatě, z níž dnes jen úryvky slyšel, bylo by pravou mukou. To jsou lidé jiní, členové tábora protivného, svými novinami naplnění jenom nenávistí, sami nepřemýšlející; marný, zbytečný byl by každý výklad, odpor i nejmírnější. Slavík dosud cítil, jak pálí ho hlava i tváře, jež se prve při poslechu všech těch ohlasů nejnepřátelštějších řečí rozhořely. V takovém ohni bylo by bývalo i nejrozumnější slovo nebezpečno. Kdyby sami, svou hlavou poměry ve svém kraji klidně posuzovali, vše na obou stranách stejně spravedlivě vážili, kdyby nebyli štvanou kořistí lidí, kteří mají svoje osobní zájmičky, kdyby jimi nebyli napojeni pravou německou bohorovností, snad, snad by mluvili jinak; takto nezbývá, než jíti svou vlastní cestou . . .

Někdy večer chodíval Slavík na malou pobytku do dělnické světnice. Dvě chatrné, začazené lampy, jedna u stropu, druhá na kamnech, žlutě tam mrkaly; kouty zůstávaly tmavé. Několik strejčků střehlo kamna, na nichž kuchtili; na velké plotně byla hliňáků i kastrolů celá družina.

Řehořek a Kujal mívali dozor hlavní; byli dobří padesátníci, Řehořek široký, velkohlavý, hojných, rozházených kaštanových vlasů, Kujal drobný, hubený, snědý, krátce ostříhaný, vyčnělých lícních kostí, odstalých uší, špičatých černých oček, živý a mrštný.

Někteří dělníci sedávali již u stolů a z hrnků jedli bramboračku, oukrop, mléčnou, černé knedle, v kastrolu máslem polité, jež si lžicí půlili a nabírali, bramborovou, krupičnou, jahelnou kaši, od oběda ohřáté, brambory na loupačku s tvarohem. Roch, Němec, starý mládenec, povečeřev chleba s homolkou, sedával na židli zády

ke stolu, kamarády mlčky pozoroval a z krátké dýmky zvolna, ale náramně bafal, jiní spravovali si kus mundúru, Šika dělával tříštky na zátop.

Jaňour s Talaváškem, strejčkové také už nemladí, prováděli někdy pro zábavu druhých němohru, jak to vídali doma u komediantů.

Jaňour padl na zem mrtev, Talavášek přišel mu brát míru na rakev. Mrtvý měl ruce i nohy rozhozené; truhlář mu nohy pěkně urovnal, ale když mu šel složit ruce, nohy hned zas byly daleko od sebe; sotvaže mu ruce na prsou krásně složil a šel rovnat nohy, ruce se zas rozložily v pravo, v levo. Když se to několikráte tak opakovalo, strejček Talavášek svázal mu ruce i nohy provázkem. Potom ho začal pídí své ruky měřit; jakmile však zavadil mrtvému o břicho, Jaňour zamňoukl. Talavášek odskočil, šklebil se, posunkoval — hrozně se divil. Začal znova, mňouknutí se opakovalo. Potom truhlář měřil opatrně, aby o břicho nezavadil, ale když došel palcem na ústa, mrtvý se mu do něho zakousl, držel se, povstal a tak spolu chvíli skákali, Jaňour jako medvěd oběma nohama současně, pitvořili se, až se všichni kolem chechtali a tleskali.

Nebo zahráli němohru jinou. Strejček Jaňour přišel k Talaváškovi dát se oholit. Talavášek, usadiv si ho po dlouhých obřadech na židli uprostřed světnice, navlékl mu červený šátek na záda, modrý pod bradu; potom našplíchal mu vody do tváří i pod hrdlo, až Jaňour prskal a zle se ošíval. Talavášek namydlil, takže nebohá obět ani úst ani očí otevřít nemohla a jen mručela. Talavášek holil kusem louče, při čemž se tvářil velmi učeně, ale Jaňour jen se šklebil a sykal. Když měl oholenu půli obličeje, dál trpět nechtěl, vyskočil a tak se spolu tahali; holič naznačoval, že to tak zůstat nemůže, holený kroutil tvářemi, jednou bílou, druhou oholenou, naprázdno klapal ústy, koulel očima a vrtěl hlavou, že se nedá. Konečně povolil, ale když byl oholen, nechtěl platit. Hra skončila výhozem za dveře.

Jindy Slavík vyslechl hojně strašidelných historií o nočních zjeveních, o kostlivcích, ohnivých mužích, bezhlavých rytířích, o hastrmanech, o duších lidí zavražděných, zakletých, nepokojně těkajících, až je někdo křesťanským pozdravením z útrap vyprostil.

„Děkuju ti, člověče, tys mne vysvobodil! a bílá holubička zakroužila k nebi." Tak historie končívala.

Kujal vypravoval pohádku o zakleté rytířské panně, spící v rakvi v panské hrobce kostelní. Byla celá černá. O dvanácté hodině noční vždycky vstala, hrobka se jí otevřela a černá panna lítala chrámem jako divá. Každého hlídače, ať byl, kdo byl, na kusy roztrhala.

Ale přišel krásný, šlechetný rytíř, schoval se za oltář a když panna vyletěla, skočil do hrobky a lehl do otevřené rakve. O hodině s půlnoci se panna vrátila a vidouc, co se stalo, začala žebronit, slibovat. Ale rytíř nic a jenom kropáčem stříkal na ni svěcené vody. Panna prosila, žadonila — rytíř kropil; a hle, zbělela jí jedna tvář, zbělela druhá, zbělela levice, zbělela pravice a konečně stála před rakví panna celá bílá a jak krásná! Rozumí se, že byla svatba.

Jaňour při té pohádce seděl už na zemi na lůžku, zpola rozestlaném, oči měl na špendlíkách, ústa do špičky, ale na konci pohádky protáhla se mu do půl tváří...

Nebo si strejčkové povídali o svých vesnicích, o svém mládí, o vojančině, o tom, jak chodívali za svými potomními ženami, o starostech, kterých s tím poměli, o rodinách, o synech ve světě, na vojně, a rozličných trampotách — a tu Slavík naslouchával zvláště rád. Poznával, jak uzounký je jejich život, jaká nuzota, lopota a nejednou si pomyslil, jaká je v nich statečnost, houževnatost, oddanost životu a jaká síla trpělivě všecko snášeti. Vzpomínal na knihy, plné nespokojenosti, žalob, hořkosti ze života, pessimismu, zoufalosti lidí blahobytných, inteligentních a srovnával s těmi lidičkami, kteří vše přijímají, jak to je a jakoby nemohlo býti jinak.

Jednou tázal se Kujala: „Když jste u vás na podruží, proč se neodstěhujete sem, nemusel byste tak daleko běhat?"

Strejc posunul fajfčičku do koutka, zadíval se na účetního a odpověděl: „Enu, je to prauda, ale dědek, táta tam byli, je tam člověk doma a s radostí tam běhá. Tady je to v Němcích a všecko jiný!"

„Kdyby vás tu zůstávalo víc, bylo by taky jinak," namítal Slavík.

„Snad, snad, ale doma nikdá, tam je i při tej psotě veselejc a máme spád na tamtu stranu."

Na vánoční svátky chystal se Slavík domů. Sháněje, co by svým přivezl, zašel k Palmům tatínkovi koupit tabáku.

V studeném krámě nebylo nikoho, ale panička brzy přichvátala.

„Pěkně vítám, pane oučetní!"

Pověděl, proč přišel, a jmenoval tabákové druhy.

Panička předkládala. „Tak na svátky pojedou? Můj syn doktor taky přijede.“

„Budete mít radost — já mohu jenom na krátko, na Štědrý den tam, na Štěpána zpátky — ale domů to táhne!“

„Ja, ja —“

„Vždycky, když se vánoce blíží, v člověku to hraje jako v ptáku, když se má stěhovat. Pravé vánoce jsou jen doma, v rodném stavení!“

„Mají ještě rodiče?“

„Oba, na vejměnku jsou, bratr hospodaří. Když se mi někdy stalo, že jsem na ty svátky nemohl, trávil jsem Štědrý večer sám a jen jsem vzpomínal. Člověk je v těch chvílích vždycky zas trochu dítětem. Letos pojedu z hor — už se na tu cestu těším!“

Paní poslouchala ho prve zamyšlena, ale teď zasmála se hlasitě.

Pohleděl na ni. „Že nemám pravdu? Jistě také hodně vzpomínáte!“

„Já už to skoro zapomněla, tady je všecko jináč!“

„Máme doma prostý stůl, žádné ryby, žádné lahůdky, jen vždycky jahelník s houbami a se švestkami, kávu se štědrovnicí, ale nic se tomu nevyrovná.“

„My to taky měli tak —“

„Ale pastouškové zpívají pod okny a potom se jde do kostelíčka na půlnoční.“

„Já taky běhala s kamarádkami — Bože, to už ani není pravda!“ a oči se jí ovlažily.

„Arci, vy máte svoji rodinu, to je všecko jinak, ale já jsem sám a doma mám pořád jen tam u nás!“

Když mu tabák zabalila, zaplatil, podal ruku a pravil:

„Přeji krásných svátků!“

„Tak šťastnou cestu — ta bude — ta bude veselá; hned bych taky chtěla jet, kdyby tam všecko bylo, jak bývalo!“

Byl již chvíli z krámu a Palmová ještě hleděla na květované tabule skleněných dveří...

O Štěpáně vracel se Slavík z domova do hor méně rád, nežli když tam jel poprvé.

V lednu pořádali korytenští turisté nedělní zimní výlet na Kotel. Zima byla už nějakou dobu tichá, ale mrzlo vytrvale. Vůdcem výletu byl Franci Pohl, Adlerwirtův syn; Slavík se také přidal. Společnost mužská i ženská bavila se jenom německy, ačkoliv účetní viděl v ní i několik továrních Čechů. Německé písně hlučely do zapadaných lesních hlubin.

Uprostřed nádherné zimní přírody, tou společností obklopen, pocítil Slavík těžký stesk. Pronikavé, vlezlé umění korytenského harmonikáře, jenž po zpěvu spustil, probudilo v rozechvěném nitru vztek. Chlap tahal ten měch plnou silou a vlastním uměním nadšen kroutil tvářemi a vykuloval oči.

Na štěstí už za prvým vrškem spatřil Slavík Pozdníka čekajícho.

„Heil! Heil!“ pozdravovala lesního rozjařená společnost.

Pozdník zamával kloboukem a také tak provolal.

Cesta šla mezi lesní průlinou. Sněhu bylo dost, ale obrnil se hladkou modravou korou, jež jen jen křupala pod nohama. Šlo se těžce.

Bledé nebe klenulo se vysoko, půda i zapadané stráně při ranním slunci červenavě jiskřily; lesy vrhaly na ně fialové stíny. Sněti skláněly se hluboce pod bachratými pokrývkami a visely s nich svítící rampouchy, spleť řasní i celých třapců z jíní. Místy byla na pokraji lesním taková houšť střechýlů, šňůr a stuh z čepýřnaté jinovatky, že celý vchod zastřen byl jako do pohádkového skleněného zámku. Ani snítka se nehnula, ani vrána nezakrákala, jen hejl asi dvakráte z úkrytu zahvízdal.

„Krásné — nádherné!“ velebil Slavík a zůstávali s Pozdníkem pozadu.

Jednou pronikla až k nim poznámka: „Die zvé Bímaken bleiben zurück!“

Uprostřed bílého mezilesního prostranství pod strání stál veliký zástup podivných mrtvých postav — nízkých, bachratých a mezi nimi jiných, velmi vyčouhlých, s krky nataženými, s malými hlavami navrchu. Zapadané smrčky. Všecky byly v těžkém bílém, zprohýbaném, naduřelém oděvu ze zmrzlého sněhu. Některý byl jako tlustý medvěd s prackami zdviženými, jiný jako ohromný, vykrmený zajíc se sklopenýma ušima, širokou tlamou, dva jako by spolu tančili a třetí jim hrál, několik se jich rozvalovalo a zapadalo do bílých hlubin.

Kousky lesa, úplně zasypané, zdvíhaly se jako bílé skály.

Do strání stoupalo se velmi namáhavě, sníh byl tam hrbolcovitě svát, bylo ho mnoho a byl hodně hutný; nohy těžce se vytahovaly. Slavík, všecek zardělý, zhluboka oddychoval.

„Jen vzhůru — vzhůru!“ smál se Pozdník a ve vysokých botách, s těžkou holí v ruce, jaře vystupoval, „kdybyste se v těch kopcích nachodil jako já, ani byste si nevšiml.“

Slavík odpočívaje zíral kolem. Proláklíny a oupady mezi spícími obry byly sněhem hodně vyrovnány a na širých bocích bylo bílých lesů moře, daleké,

mírně rozčechrané, svítící moře, jež ve výši úplně splývalo s oblohou . . .

Kráčeli neširokou plání. Zde byly lesy oprchalé, vichry setřásly jim bílé příkrovy a jenom výseky mezi nimi a strmé cesty mrtvě, studeně se bělaly. Za lesy objevilo se v dáli na sever kus jasného hřebene, na západní, nižší straně čisťounce bílého, dál byl zažloutlý, výš růžověl, fialověl, zhnědl, temně zmodral, do samého nebe se vrýval a mluvil mrtvou hrůzou; na jeho východním kraji seděla Sněžka, chmurná, mlčící, stará kněžka hor s korunkou na bílém temeni — vítr zahaloval a zas odkrýval temné, rozryté skráně bělošedými závoji.

Malá zatáčka cesty stačila a celý obraz zmizel . . .

Slavík s lesním v hovoru vzpomínali, jak před lety s přáteli nahoře po hřebeni kráčeli v blescích a hromových ranách, v špláchotách shora i zdola.

„Bouře a vichřice i níže, v našich lesích bývá pěkná,“ vyprávěl Pozdník, „a než se člověk ostřílí, mívá malou dušičku. Ve výši v hustých snětech hvízdá, šumí, hučí, vrzá, staleté kmeny se kejklají, modré i ohnivé blesky sjíždějí až dolů, osvěcují hlubiny modravou září, nad níž se větve mezi sebou rvou, stenají, hýkají, kňučí, ohniví hadi ztrácejí se v křovinách. Rachotí, duní nebe i země a člověku někde pod smrčky schoulenému srdce buchá, každý nerv se chvěje. A což teprve bouře zimní, horská futeř!“ a zapaluje si lulku zhluboka se zasmál. „Když se nachumelí vysoko sněhu a sletí se na to vichřice! Divoce, bez milosti všecko seberou, roztočí to jako pápeří, a vzduchem se rozkrouží a rozsviští bílé mraky plné chmýří — — pomoz Pánbůh, když to člověka přepadne!“

(Pokračování.)

✱

Dr. Josef Štolba:

DO REPUBLIKY SAN MARINO.

Vzpomínka z cest.

Stranou od běžné cesty, italskými turisty co nejdůkladněji vyšlapané, rozkládá se na východním břehu italském neveliké, tiché a ponuré město, které připadá vnímavému cestovateli jako zkamenělá pohádka z pradávných dob. Město to, částečně ještě starými, pozvolna se rozpadávajícími baštami ohrazené, jest takovou pokladnicí nejskvostnějších, většinou co nejlépe uchovaných a v novější době slohově opravených stavebních a jiných uměleckých památek z přechodní doby pohanství do křesťanství, převážně byzantýnského rázu, že se podobnými nemůže honositi žádné jiné město italské.

Leželo kdysi těsně u moře. Ale proudy mořské, které východní břehy Italie zvětšují pozvolným, ale neustálým nánosem, způsobily, že jest dnes více nežli čtyři kilometry od modré Adrie vzdáleno, a že okolí jeho jest prostoupeno bahnisky, která zdravotnímu stavu jeho sice na prospěch nejsou, která však v dobách stěhování národů byla mu, tehdá arci v mnohem větším rozsahu, vedle silných opevnění mocnou a spolehlivou ochranou proti hrůzným útokům barbarů, kdežto nyní, kdy není jich více třeba, k pozvolnému vysoušení odsouzena jsou.

Město to jest Ravenna, proslavená nejen uměleckými poklady již zmíněnými, ale i tím, že na konci svého života nalezl v něm útulek a poslední odpočinek největší italský a jeden z největších básnických geniů světových, Dante Alighieri, jenž dne 24. září 1321 skončil zde pod pohostinnou střechou Guidona Novelly da Polenta slavný život svůj, plný trpkých osudů.

Byl bych snad Ravennu po příkladě jiných také minul, neboť spojení od Ferrary odbočkou dráhy, všech rychlíků postrádající, jest přímo ubohé. Avšak Julius Zeyer velebil mi při každé příležitosti celý ráz města a jeho umělecké poklady tak nadšenými slovy, zapřisahaje mne přímo, abych při příští své italské pouti ho neopomenul, že jsem se přece jen odhodlal snésti svízele italské dráhy podružné, která směle může se postaviti po bok nejpověstnějším lokálkám českým.

A věru, že jsem žehnal radám Zeyerovým.

Již první krok do města byl nanejvýš zajímavý. Usedli jsme v nádraží do pěkného omnibusu, a ten zavezl nás za krátko do hotelu, jakého jsem na cestách svých dosud nikdy nepoznal. Starý, omšený hrad s jednou věží čtyrhrannou a s jednou kulatou, jehož mocný střed vedle několika arkýřů do půlkruhu vpřed vystupuje, a jehož zdi jsou porostlé bujným, svěže zeleným barvínkem, krásnými žlutými

růžemi a bohatou glycinou, plnou nádherných, fialových hroznů květových.

A což vnitřní místnosti! Široké schodiště vede do hořejších pater, a dvůr, dosti prostranný, obklopen jest vzdušnými arkádami, odkudž vchází se starobylými, nízkými, ale širokými dveřmi do jednotlivých místností, zpravidla neobyčejně prostranných, z nichž vynikají zejména elegantně, ale slohově zřízená jídelna, ve které dlouhé řady vábně upravených stolů s dosti četnými hosty přímo se ztrácejí, jakož i naše, ne o mnoho menší ložnice, kdež mohutný, starobylý nábytek vypadá skoro až titěrně, a v níž mohli jsme konati vydatné promenády!

Jest to Byron Palace Hotel, kdysi rodinný hrad kteréhosi šlechtického rodu, jenž dává tušiti, jak urputně rodové ti dovedli v městě bojovati o nadvládu, a jaké pevnosti si budovali za tím účelem v samém středu města.

V zajímavém hotelu tom byli jsme co nejlépe uschováni, až na to, že po celou noc panoval tam prapodivný a mně dosud nevysvětlitelný šustot, jako kdyby všechny ty rytířské generace, které v hradě byly kdysi vládly, obcházely veškeré místnosti, hrozivě pozorujíce tak neslýchané znesvěcení rodinného svého sídla. A již jsem se nedivil Zeyerově nadšení. To byl hotel, pro romanticky naladěného Zeyera jako zvláště stvořený, hotel, jenž důstojně připravil na to, co nás v Ravenně očekávalo.

Přijeli jsme večer, a časné ráno nalézalo nás již v městě, kdež nejprvé šli jsme se poklonit Dantovu hrobu.

Ale zklamán hleděl jsem na hrob ten. Očekával jsem velikolepý, italského genia, kterého považují také za předchůdce snah po sjednocení celé Italie, důstojný pomník, a nalezl jsem nevelikou, prostou hrobku z tesaného kamene, se stejnou klenutou kopulí, a uvnitř sarkofág s pozůstatky básníkovými.

A nad ním, v mramorové průčelní zdi, v kamenném, prohloubeném rámci Dante, po způsobě obvyklých reliefových epitafů středověkých profesorů zobrazen po pás, vztyčený u stojanu a přednášející z knihy tam rozevřené. Pod obrazem pak latinský nápis končící slovy: „Zde leží Dante, z rodného města vyštvaný, on, jejž zrodila Florencie, matka nevalně milující.“

A v rozích pod kopulí obrazy těch, kdož byli mu v životě oporou, a zejména portret Guidona Novelly da Polenta, jenž poskytl mu v městě svém spolehlivý útulek.

Toť vše, čím Italie uctila památku největšího svého syna v městě, které stalo se mu posledním útočištěm, a v němž krátce před svou smrtí dopsal největší část své „Božské komedie“.

Rod Polentů domohl se vlády v Ravenně, kdež různí šlechtičtí rodové urputně zápasili o nadvládu, koncem 13. věku, a podržel ji v rukou svých po půldruhého století, dle jména pro papežskou kurii, kteréž Ravenna podléhala, ve skutečnosti však jenom pro sebe. Guido da Polenta starší, jenž zesnul r. 1310, vládu tu nejen upevnil, ale i moc Ravenny co nejvíce rozšířil. A dcerou tohoto Guidona da Polenta staršího byla krásná Francesca da Rimini, kterou otec, aby učinil konec nepřátelství, panujícímu mezi rody Polenta a Rimini, provdal proti vůli její za šeredného Gianciotta Malatesta da Rimini, jenž ji, když byla se v lásce naklonila ke krásnému nevlastnímu bratrovi jeho Paolovi, i s bratrem tím zavraždil, a kterou Dante v básni své učinil nesmrtelnou. Vnuk Guidona da Polenta, Guido Novello da Polenta, nejlepší ze všech Polentů, podporoval za vlády své vědy a umění, a ujal se ubohébo Danta co nejúčinněji, když vyhoštěn byl ze svého rodiště a odsouzen na smrt. Panoval sice jen pět roků, ale těchto málo let ztrávil Dante, světem štvaný, v klidu a bez starostí u něho v Ravenně, a zde také dokončil svou slavnou Božskou komedii, ve které episodou o Francesce da Rimini odvděčil se hostiteli a ochránci svému jakož i celému jeho rodu co nejskvěleji za vše dobré, které mu byl prokázal.

Kdy vlastně Dante do Ravenny přišel, nelze zjistiti. Zdá se však, že stalo se tak buď koncem roku 1316 neb začátkem 1317, a že poslední čtyři neb pět roků svého života ztrávil zde ve společnosti několika básníků a učenců, které Guido Novella na školu ravennskou byl povolal, a k nimž přidružil se také malíř Giotto, jenž vymaloval v některých chrámech celou řadu znamenitých fresek.

Dante zemřel ve věku 56 roků, a byl pohřben s velikou slávou. Rakev jeho vyzdobena co nejskvostněji, měšťané ravenští odnesli ji do chrámu San Francesco, kdež byla uložena do kamenného sarkofágu, a po návratu z pohřbu do domu Dantova pronesl dle zvyku ravenského Guido Novello posmrtnou řeč, v níž slavil ctnosti básníkovy, jeho hluboké vědomosti a jeho skvělé nadání básnické.

Kdyby nebyl Guido Novello tak záhy zemřel, byl by zajisté dle slibu svého po-

stavil Dantovi pomník, jeho významu důstojný. Takto však uplynulo plných 180 roků, nežli Ravenna rozpomenula se své povinnosti. A teprv na přímý popud benátského praetora Bernarda Benabos za vlády republiky benátské postarali se o pomník, jenž arci není v žádném poměru k významu Dantovu.

Velice jest však pochybno, jsou-li pozůstatky Dantovy, v mausoleu jeho uložené, pravé. Když Florencie v pozdější době o pozůstatky nejslavnějšího svého rodáka usilovala, a papež Lev X. r. 1519 vyslanci svými je vyzdvihnouti dáti chtěl, nalezen byl sarkofág, do nějž byly původně uloženy, úplně prázdný. Zmizely tajemným způsobem, a není pochyby, že Ravenští, aby nepřišli o slávu, že největší básnický genius italský odpočívá v jejich středu, je z opatrnosti odstranili, když hrozila jim ztráta tak ohromná. A na dlouho nebylo o nich ani potuchy. Teprve když r. 1865 za 600letého jubilea Dantova byla blíže dnešního pomníku nalezena dřevěná rakev s kostlivcem a s nadpisem „Dantis ossa“ (Dantovy kosti), byly kosti ty slavnostně v mausoleu uloženy. Avšak jest dosti těch, kteří pochybují o tom, že jsou to opravdu kosti Dantovy. —

Vykonavše svou povinnost k památce Dantově, spěchali jsme do města, jež působí opravdu hlubokým dojmem. Prastaré, skvostné chrámy, po většině v novější době velikým nákladem upravené a částečně i všech hyzdících přístavků pozdějších věků zbavené, jsou zejména uvnitř nevídané krásy, a plny nádherných mosaikových obrazů, fresek a jiných výzdob, takže vnímavý poutník prochází jimi jako ve snách, nechápaje, jak bylo možno, v městě poměrně tak nepatrném nahromaditi tolik převzácných uměleckých pokladů a uchovati je až na naše doby. Arci třeba uvážiti, že Ravenna byla v V. a VI. století, kdy stala se sídlem císařů západořímských, v největším rozkvětu. Když totiž římský císař Theodosius Veliký před smrtí svou rozdělil říši svou mezi dva své syny Arkadia a Honoria, připadla onomu část východní a tomuto západní, avšak oba císařové zůstali v tak přátelském styku, že možno i pak mluviti o jediné jen říši římské, ale ovládané dvěma císaři. Oba synové Theodosiovi byli slabochové, a poněvadž zuřivé útoky Visigotů, jež směřovaly vždy přímo na bohatý Řím, neustávaly, přeložil Honorius sídlo své do Ravenny, jejíž četné a nebezpečné močály a mohutná opevnění chránily ji proti barbarům na pevné zemi, kdežto s druhé strany bylo mu spolehlivou ochranou moře, kteréž mimo to poskytovalo ještě možnost útěku v době nejhorší.

Císař Honorius ničil ve své říši a zejména v Ravenně co nejusilovněji veškeré chrámy a památky pohanských božstev, buduje z nich neb na místě jejich chrámy křesťanské, jež následkem přátelských styků s říší východořímskou přizpůsobovaly se umění byzantskému. Když pak r. 423 zemřel, krásná jeho sestra Galla Placidia činila nároky na trůn pro svého nezl. synka Valentiniana, jenž také jako jména toho II. trůn nastoupil za vladařství matky své, která si ve vládě velice obezřetně vedla. A císaři Honoriovi a vladařce Galle Placidii Ravenna vděčí za nejskvělejší stavby své, vybudované neslýchaným nákladem.

Nejskvostnější a nejslavnější stavbou jest chrám San Vitale, jenž uvnitř připomíná cařihradskou Aju Sofii, ačkoliv vystavěn byl dříve nežli tato. Chrám není dosud zbaven všech hyzdících jej úprav pozdějších věků, ale vnitřek jeho uchvacuje, unáší. Převysoká smělá klenba spočívá na mocných sloupech, které tvoří prostorný osmihran, a za osmihranem tímto rozkládají se paprskovitě airchitektonicky skvělé kaple, nejnádhernějšími mosaikami a fresky Guidona Reniho co nejbohatěji vyzdobené.

K chrámu tomu druží se důstojně mausoleum Gally Placidie, chrám Santa Maria in Cosmedin s mosaikovými obrazy v klenutém stropě, grandiosní chrám Sant Apollinare nuovo s několika řadami mosaikových obrazů nad sebou, zbytky mohutného paláce Theodorichova, dosud dobře zachovalé, překrásný chrám S. Giovanni in fronte, jedinou velikolepou klenbu tvořící, jednoduchý, ale imposantní chrám S. Spirito, o němž udržela se pověst, že v nejstarších dobách při volbě biskupa duch svatý ve způsobě holubice usadil se na hlavě nejpovolanějšího kněze, zkrátka spousta budov tak skvěle vybudovaných a vyzdobených, že jim není rovno.

Ale i drobných pokladů uměleckých tu plno na všech stranách.

Nevyrovnatelný jest biskupský trůn arcibiskupa Maximiana, císařem Ottou III. v 11. století do Ravenny darovaný, avšak ze 6. století pocházející. Jest celý vytvořen ze slonoviny, a zevnějšek jeho bohatými pruhy rozdělen na čtyrhrany, jež vyplněny jsou mistrovskými řezbami evangelistů a událostí ze života Kristova. Dravé ruce různých dob vyloupily sice celou

řadu čtyřhranů těchto, ale to, co zbylo, naplňuje dosud obdivem.

Skvostné hlavice pilířů a sloupů v jednotlivých chrámech, z nichž mnohé patrně pocházejí ze zničených chrámů pohanských, vynikají nejen vzácně uměleckým, ale i originelním provedením, kamenné sarkofágy, opatřené nejjemnějšími a nejpodrobnějšími reliefy ze života Kristova a svatých, mosaikové obrazy Kristovy a jiné a jiné, ale vždy svrchovaně umělecky provedené obrazy a řezby všeho druhu nutí takořka k delšímu pobytu a naplňují duši hlubokým obdivem. Ano i celá řada památek z nejšťastnější doby Ravenny, kdy od roku 1441 do 1509 podléhala panství Benátek, hlásá slávu umění doby renaissance. Z nich vyniká nejvíce velikolepý náhrobek ravenského válečníka Guidarella Guidarelliho, v budově krásných umění chovaný, představující lože, na němž spočívá Guidarello v plné zbroji rytířské, Tulliem Lombardim v mramoru mistrovsky vytesaný.

Neradi jen opouštíme město západořímských císařů, a v náladě povznesené loučíme se s ním, uneseni vším, co jsme v něm spatřili, a přesvědčeni, že tolik ryzího a velebného umění na tak malém místě tak hned zase nepoznáme.

Od Ravenny, ale dosti daleko za městem› táhne se podél dýn směrem k Rimini až po Cervii piniový les, Pineta zvaný, opěvaný samým Dantem a v novější době i Byronem, jejž pozdržela láska k mladistvé hraběnce Terese Guiccioli téměř po dvě léta v Ravenně. Pineta byla asi v starých dobách velice mohutná, ale dnes? Zklamán rozhlížel jsem se po lese tom. Je řiďoučký, a pinie jeho tak zestárlé a tak opelichané, že dnes by se Dante a Byron sotva pro něj rozehřáli. Má sice dosti podrostu, ale mráz a oheň řádily v něm takovým způsobem, že jest dnes pouhým stínem toho, čím kdysi býval.

A podél tohoto, nyní tak zesmutnělého lesa s jedné strany, a podél dosti značných dýn se strany druhé jeli jsme dále do Rimini, kamž z Ravenny jen nevelký skok. Za nedlouho objevila se nám zase krásně modrá Adrie, v jejíchž čiperných vlnkách světélkuje zářivé slunce italské tak, že až zrak přechází, a pak jsme již záhy v Rimini, v starém, čistě italském městě, stejně asi jako Ravenna velikém, daleko od moře vzdáleném, jež jako každé město italské chová zajímavých památek stavitelských, ač nemůže se ani z daleka měřiti s Ravennou.

Ale památky ty nás do Rimini tak nevábily, jako mořské lázně, k městu náležící. Nádherná, ze čtyř řad skvostných, stinných platanů sestávající alej vede k lázním těm, a plni zvědavosti hledíme před sebe, neboť své Rimini Vlaši pyšně rovnají nejskvělejším mořským lázním evropským, nazývajíce je italským Ostende. A věru, že nemají k tomu daleko. Na konci aleje a kolem zbytku původního, starého lesa, rozhozena jest uprostřed svěží zeleně spousta roztomilých vil a letohrádků s několika obrovskými, neobyčejně výstavnými hotely, těsně na břehu mořském ležícími, a s elegantním koupalištěm do moře vybíhajícím, a celek ten skýtá tak roztomilý obraz, že nedivíme se více pýše, s jakou Vlaši na své Ostende hledí. A dokonce jednu velikou přednost má Rimini před Ostende: tu svou zeleň, která táhne se až k moři, kdežto v Ostende jsou sice hotely velikolepější, nádherněji vypravené a četnější, avšak položené na vysoké hrázi bez těch přívětivých zahrádek, které v Rimini tak mile působí.

Za to však v Rimini ani zdání o skvostném tom vlnobití, jímž může se honositi Ostende.

Scénu nalezli jsme tedy velice půvabn připravenou, ale tou dobou ještě mrtvou. Ital neponoří totiž své choulostivé tělo dříve do moře, dokud nelze v něm, — jak se mu příslušníci otuženějších národů vysmívají — uvařiti vejce na tvrdo. My přijeli po 20. květnu; sluníčko hrálo tak, že ob tu chvíli stírali jsme pot se skrání svých, temperatura moře dosáhla již onoho stupně, kdy koupel je nejrozkošnější, vlny mořské usmívaly se na nás co nejvábněji — ale marny všechny naše touhy. Sezona počíná teprve dne 15. června, a přede dnem tímto není vstup do moře možný. Vše, co ke koupání náleží, jest dosud neurovnáno a nepřipraveno, všude plno dělníků při pilné práci, a proto také nemožno poznati lázeňský život, jenž prý jest neobyčejně skvělý, neboť nejpřednější společnost italská zapadá s oblibou sem. Provedli nás, ochotně všude, ukázali nám veškerá zařízení lázeňská, vším možným komfortem opatřená, poukázali k měkkému, jemným pískem pokrytému břehu, zvouce nás, abychom zavítali později zase, až sezona bude v plném proudu, a slibujíce, že uvidíme zde nejkrásnější ženy Italie a život a ruch, jakého není ani v Ostende. A slibovali dále, že poznáme skvostné plesy, z nichž vynikají zejména plesy v plném lesku, plesy v letošní sezoně bílé a růžové, zvané dle barvy úboru, dámám předepsaného, plesy maškarní, plné bujného

čistě italského veselí, plesy lidové, jichž se účastní ráda i smetánka společnosti, plesy humoristické s kotiliony a bez nich, báječné regaty, benátské noci na širém moři — zkrátka, usilovali vzbuditi v nás touhu po zábavách, jakých jsme dle domnění jejich asi sotva kdy byli poznali, a nikde jinde nepoznáme.

Přijeli jsme do italského Ostende za tím účelem, abychom v něm ztrávili několik příjemných týdnů, abychom užili koupele ve svěžích vlnách mořských, na kterou jsme se byli těšili po celou zimu, a zatím, jaké zklamání! Smutně hleděli jsme kolem sebe, a v rozmaru ne valně příjemném kráčeli jsme k moři, abychom se s ním rozloučili, když pojednou spatřili jsme u dřevěného přístaviště státi mladého muže, jenž patrně přijel do Rimini za tímtéž účelem jako my, neboť v elegantním cestovním obleku lišil se ode všech těch, kteří tu v plné práci sem tam pobíhali. Chudák — litovali jsme ho, pochodil jako my! V tom však se obrátil, a byli bychom hlasitě zajásali: před námi stál milý náš F a P r e s t o, spisovatel K a r e l M a š e k z Prahy, jenž vítal nás se stejně líbezným úsměvem.

Nalézti v okamžiku zklamaných nadějí a v cizí zemi milého přítele z domoviny, znamená, zapomenouti rázem na vše nepříjemné, co nás potkalo, a smířiti se s nepřejícím osudem. Nyní jsme si nic již z toho nedělali, že budeme muset vyhledat jiných mořských lázní, že poznali jsme v Rimini jen prázdné jeviště lázeňské hry mořské, ba odpustili jsme dokonce i to, že nedali nám ani jísti, neboť v kuchyních bylo všude ještě pusto a temno. Nezbylo nám, nežli vrátiti se společně do hotelu „Aquila d'oro“ v starém městě, kdež jsme byli sestoupili, kde však nepochodili jsme valně.

Přišli jsme právě k table d'hôte, která nebyla v mírových dobách právě laciná, ale za to hodně bídná. Polévka — obarvená teplá voda, ryba velice prostřední a patrně úctyhodného stáří, tuhé maso se zeleninou, jen v holé vodě vařené, a ovoce, totiž několik sušených švestek a pomeranč. Ale za to mohli jsme vše zapíjeti zcela slušným švýcarským pivem „Spiess Bräu“, kteréž uvedl sem jakýs čiperný cestující. Objednali tehdá na zkoušku, a od té doby opanovalo celý kraj.

(Dokončení.)

✱

K. Leger:

ZBĚH.

Povídka z dávných dob. (Dokončení.)

Vojtěch vykročil docela neopatrně ze stínu za Madlenkou, přikrčil se k narovnanému klestí, s dechem zatajeným pozoroval, co na dvorku se děje. Kozdera v jakési zoufalé resignaci povzdechl: „Nu, hle! sám do rukou jim leze, hlupák!“ Povzdechl, pohladil raněnou ruku, která pálila, ale neodcházel, na místě přešlapoval v měkkém sněhu. Mrazilo jej po celém těle.

„Tady jsem! proč mne hledáte?“ pravila Madlenka. Byli opravdu dva, jak Kozdera hádal. Stejni skorem, chlapi vysocí v bílých pláštích, s těžkými čákami na hlavách. Čáky pod bradou zapjaty, brady oholené, kníry dlouhé a černé. Pod pláštěm jednomu blýštěla se šavle, po zemi řinčela. Šaržant nějaký to byl, překřikoval druhého, dral se ku předu, starého chalupníka odstrčil.

„Z cesty! a ty, babo, neječ! kde máte dceru?“

„Tady jsem!“ opakovala Madlenka hlasitěji. Vojáci vyvalili oči, zuby vycenili, bezděky nakroutili černé kníry.

„A tady je!“ pravil šaržant, „hezká holka, na mou čest!“ a zakašlal, nevěda, co dále říci. Madlenka dívala se naň klidně, beze strachu a hrůzy. A ptala se:

„Co chcete?“

„Tebe!“ vykřikli oba, zachechtali se, očima zasvítili. Opilí se zarudlými tvářemi zvedli po děvčeti ruce a zakolísali na nejistých nohou.

Madlenka slyšela, jak její otec šeptá: „Nešťastné dítě! přišla pro neštěstí!“ slyšela, jak maminka se hlasitě modlí. Ale řekla klidně: „Nic tady není pro vás, milí páni. Odejděte, prosím vás.“

Onen šaržant se šavlí rozchechtal se, až se ohýbal. Druhý úžasem otevřel ústa — teprve po chvilce pravil: „Vida ji! řekne: nic pro vás tu není! a což ty sama, čertovo děvče?“

Šaržant dosyta se vysmál, přikročil k Madlence, založil ruce za zády a trochu se nachýliv sďábelským úsměškem podíval se jí do očí.

„Nu, ty maličká! co že chceš?“ Stála klidně, snesla jeho pohled, odpověděla

tiše a hlas se jí ani nezachvěl: „Prosím vás, odejděte!“

Zasmál se, ohlédl se po kamarádovi. „Slyšíš ji? vyhání nás. Sotva jsme přišli, máme odejít? Ani nás nepohostíš?“

„Nemám čím. Chudí jsme.“ — Klid její, milý hlas, či upřímné hnědé oči bez bázně k němu pozdvihnuté patrně jej zarazily. Kdyby byla se chvěla, utíkala, plakala, bránila se, jistě by ji zachytil, objal, ale teď nějak nevěděl, co počít, jen vousy kroutil. Zdálo se, že jeho krev rozehřátá vínem či pálenkou vychladla znenáhla v nočním studeném vzduchu. Okřikl kamaráda, který prohodil cosi nestoudného: „Drž jazyk za zuby, Ruprechte, nebo —“

Ten drze odmlouval: „A proč jsme tedy přišli, he? Chtěl jsi, abych tě dovedl k hezké holce — není hezčí v celé vsi nežli tahle ta. Snad půjdeme teď odtud jako zmoklé slepice? dáme se odbýt?“

Šaržant dotekl se rukou Madlenčiny tváře, snad chtěl ji rozpustile štípnout, jak dělával děvčatům, ale nechal toho. „Čert ví, jaké to oči, holka, máš — tak se mi zdají jako z ledu. Třpytí se, ale studí. Jako bys neměla ani v žilách teplou krev. Nemáš trochu ohně, aby se člověk ohřát mohl? Ke čertu —“ Zlořečením chtěl snad zakrýt cosi — snad zklamání, snad mrzutost, ale ohlásilo se tu dojista u něho vystřízlivění. Proklel soudruha: „Kam jsi mne vedl? čert ti napískal! Naši za chvíli odejdou. Pojď rychle, ať nezmeškáme!“

„A co holka?“ namítl druhý.

Šaržant obrátil se k Madlence. „S bohem, panenko! nic s tebou, jako z ledu — nemám rád takové oči, není v nich oheň!“ Otočil se na podpatku, šavle zařinčela, — zahvízdal a vykročil ze vrátek do tiché úzké uličky mezi vesnickými zahradami. Vyšel sám, neohlédl se.

Druhý muž, starší, zůstal na dvorku. Podepřel boky, a přistoupil k Madlence. Nadul zarudlé tváře, oči vyvalil jako výr. „A ty tak?“ vykřikl, „vida, svatou se dělá, jako by neuměla do pěti počítat! Ten tam je zajíc nezkušený, ať si jde! ale já to znám! já se nebojím, že se ti v náručí nastudím!“ zachechtal se surově, „však se rozehřeješ, ty kamenná Jenovefo! A teď: hezky poslouchat! slyšíš? hleď mi hezky do očí a dej mi hubičku!“ nakroutil kníry a směšně našpulil odulé rty mžouraje očima. „Hubičku!“ Vyděšená ustoupila o krok. „Aha! stydíš se, malićká, před starými, viď! Jděte pryč, vy tam! pryč, povídám! nekoukejte!“ zadupal a rozkřikl se na rodiče. „Zalezte někam, nepotřebujeme tady svědků!“ A pak roztáhl ruce, aby Madlenku objal, zachechtal se. „Pojď už, holubičko, nemám mnoho času, proto se dlouho neupejpej! nepřetvařuj se! nevýskej!“

Ustupovala před ním. A na její tváři dosud klidné objevil se najednou výraz hrůzy stále vzrůstající.

„Bojíš se, holubičko? hloupá, neboj se! stůj! neuhýbej! žádné vytáčky! hezky sem! blíž! ke mně! nejsem zlý chlap, nemusíš se děsit přede mnou —“

Něčeho jiného se zhrozila. Za mužem, za jeho zády mihl se Vojtěch, přikrčen se zaťatými pěstěmi. Neodešel tedy! pomyslila si Madlenka, bojí se o mne? ach, Bože, proč neposlechl, mohl už daleko být! Pochopila, proč se o ni bojí. A blíží se! Muž ještě nic netuší, neslyší jeho kroky, jen ruce po děvčeti rozpřahá — „Milý pane, nechte mne! pro Boha vás prosím, odejděte!“ prosila Madlenka, sepjala ruce.

„Odejít? chachacha! nechce se mi! hloupá!“ zašklebil se, chytil ji a sevřel v náručí.

„Aj! aj! aj! zavíráš oči, panenko?“

„Nechte mne! pusťte! odejděte! odejděte!“

Zavřela oči hrůzou bez rady, vidouc, že nemůže zastavit osud. Slyšela výkřik, ruce, které ji svíraly, povolily náhle, byla by skorem klesla, zachytila se o plot. A když se vzpamatovala a pootevřela oči, viděla všechno tak, jak předem s hrůzou tušila. Muž v bílém plášti ležel ve sněhu obličejem k zemi, s rukama široko rozloženýma. Čáka byla sražena s hlavy, černé vlasy v týle byly slepeny krví, několik červených skvrn bylo i na sněhu rozdupaném, pošlapaném. Madlenka bála se zvednout zraky k Vojtěchovi.

Stál nad mužem, s jakýmsi bolestným úžasem na tvářích díval se na nehybné tělo. V pravici křečovitě svíral přelomený těžký oklestek habrový, někde jej cestou zvedl, nevěděl kde. Nevěděl dojista v tom okamžiku, jak se stalo, že tu ve sněhu leží mrtvola.

Ale ne! Muž zvedl po chvilce hlavu, opřel se o ruce, chraptivě zablábolil cosi. Oba staří rodiče Madlenčini stáli na prahu chalupy hrůzou ztrnulí. Pytlák Kozdera přiblížil se, hladil si raněnou ruku, kýval hlavou a říkal jen: „Věděl jsem — takhle! nic jinak! Zabil jsi ho, zabil! nic jinak! Ale co my teď?“

Vojtěch odhodil oklestek, Madlenka zsinalá přiskočila k němu, ruku mu stiskla.

„Pryč! pryč! rychle! Cos to učinil, nešťastný!“ pobízela.

„Pojď!“ vyzval jej též Kozdera.

Ale Vojtěch se nehýbal, hleděl na raněného, na rudé skvrny ve sněhu.

„Než vstane! než svolá ostatní! rychle! jdi! jdi!“ šeptalo děvče. Ohlédl se po ní.

„A ty, Madlenko — zůstaneš?“

„Zůstanu. Zdržím je, vojáky. Zatím ty budeš v bezpečí. Jdi!“ důtklivě domlouvala, když mlčel a neodcházel. „Kam bych já šla — s tebou?“ a ruce k němu sepjala. „Co myslíš! dohonili by nás, jen bych ti byla na obtíž. Sám lépe unikneš —“ Mlčky jen hlavou zavrtěl.

Muž na zemi zasténal, padl opět tváří do sněhu.

„Nevstane!“ usoudil Kozdera. „Jako srnec, když dostal ránu do boku. Padne, ještě pozvedne hlavu, ale na nohy nevstane.“

Vojtěch najednou oddychl zhluboka, řekl rozhodně: „Zůstanu! Nebo lépe: půjdu, sám se jim vydám. Přijdou-li, vezmou tebe, utýrají, za mne bys trpěla.“

„Bože věčný, jaké neštěstí!“ naříkali zoufale staří rodiče.

„Zle, hochu, zle, zapadls do pasti, nic jinak!“ mínil Kozdera.

Před plotem ozvaly se kroky — to šaržant se vracel. „Ruprechte! Ruprechte! hej!“ volal, „kde jsi, k čertu, zůstal?“ A pak — snad nějaké podezření v hlavě se mu ozvalo — u vrátek stanul.

Vojtěch objal Madlenku, políbil ji. „Buď s Bohem, navždy snad — navždy!“

Oběma rukama stiskla si čelo. „S Bohem! s Bohem! milý, zlatý! — ale bez tebe žít nemohu!“ Oči její byly suché a rty ledově chladné.

„Kde je Ruprecht? hola! kdo je tam?“ ptal se šaržant přísně z povzdáleči přes plot, snaže se v šeru rozeznat, co se na dvorku děje. Najednou sebou trhl, oči vytřeštil, patrně uviděl kamaráda ležícího na sněhu. Obrátil se, běžel úprkem do vsi volaje na poplach. Chraptivý křik jeho rozléhal se tichem nočním, psi vyplašeni zavyli. Od rychty z návsi ozvala se v odpověď směsice hlasů, pak dupot kvapných kroků, řinčení zbraně. „Sem! sem!“ křičel šaržant. Přiběhli — šest mužů s karabinami v rukou. „Sem!“ Dovedl je k plotu.

Na dvorku tak jako dříve. Na zemi muž nehybný — ve své ztuhlosti nějak podivně dlouhý. Jenom krvavá kalužina na sněhu pod hlavou se zvětšila.

Vojtěch stál opodál, zamračen díval se k zemi. Madlenka ruce sepjala mu na rameni, přitulila se k němu, hlavu na jeho prsou. Pytlák Kozdera na pohled docela lhostejně seděl u zdi na otýpkách dříví, hýčkal poraněnou ruku a cosi polohlasem k sobě mluvil. Zjasnilo se trochu, měsíc prohlédl šedivými mlhami, v přitlumeném jeho světle zaleskly se přes plot karabiny. Ozval se jek chraptivých hlasů, kletby, vyhrůžky, vylomená vrátka zapraskala.

Madlenka zavřela oči. Věděla — je konec. Odtrhnou jej od ní, odvedou, zastřelí. — Kdosi ji surově odstrčil — zavrávorala, upadla na kolena, sklonila hlavu do dlaní, neviděla, neslyšela, v hlavě jí hučelo. Výstřel z karabiny ozval se docela na blízku, třeskl, zahučel — za okamžik druhý, třetí. Stříleli bez povelu —

* * *

O pět let později, taky za takového zimního večera, vyšel pytlák Kozdera z vězení v krajském městě. Byl nemocen, vyschlý na kost a kašlal. Proto mu páni slevili něco z trestu a vrátili mu svobodu, aby jim tam neumřel. Svlékl špinavou žalářní kazajku a vyšel v těch šatech, v tom chatrném kabátku, ve kterém před lety utíkal po lesích s Vojtěchem. Ještě na rukávě byla zaschlá krev z rány. Vyběhl bez dechu z městečka, za bránu do polí, dýchal otevřenými ústy svěží vzduch, vyvalenýma očima díval se kolem po širém světě, do dálky k horám a lesům, které už tak dávno neviděl. A na zmodralých zvadlých rtech, v zažloutlých tvářích, v očích zkalených a vyhaslých hrál mu úsměv, šťastný úsměv člověka se vším už na světě smířeného.

Zamířil k domovu. Měsíc vycházel v mlhách, sněhový poprašek leskl se kolem cest. Kozdera třásl se zimou. Ruka mu před lety ranou zchromla, slabé tělo rozhlodala choroba, ale necítil dnes ani únavy, pospíchal drobnými stařeckými krůčky. Těšil se na domov jako dítě. Až přijde, ve světnici u plotny sedne — nic, jen sedne přikrčen a bude se hřát. Ať říkají lidé, co chtějí, ať žena láteří — on se bude hřát. Na ohni bude hřát zchromlé prsty — v žaláři bylo vždy tak zima — a doma teploučko! teplo!

Šel po paměti, dobře znal cestu ještě z dob, kdy pytlačil a do města nosil zvěřinu. Bylo už pozdě na noc, když došel k rozcestí, pod bezlistými černými stromy stál kříž s rozpjatými rameny. Nedaleko od rozcestí ležela víska, bělaly se chalupy tiché, zamlklé, sníh na doškových střechách. Nějaká mdlá a nejasná vzpomínka ozvala se v duši Kozderově. Zde to bylo někde — tehdy — ano, v oné chalupě

nejbližší, tam, kde se ještě svítí dvě okénka v průčelí. Stařeček si přetřel dlaní čelo — byl zpocen únavou, ani nevěděl o tom, nohy se pod ním třásly. Bylo by třeba odpočinout, aspoň chvilku. A zde pod křížem fučí chladný vítr. Půjde, zaklepe na okno v chalupě. Vojtěchova nevěsta tam bydlívala, ano, Madlenka se jmenovala, Kozdera se pamatuje. Vojtěchova nevěsta! Vojtěch je mrtev, to věděl. A jeho nevěsta? Zaklepe, zeptá se, snad jej Madlenka pozná, dovolí, aby si v chalupě odpočinul. Na chvilku — nezdrží se dlouho, musí domů, domů!

Okénko bylo záclonou zastřeno, uvnitř svítili. Zaklepal. Pes na dvoře zaštěkal, kdosi ve světnici přistoupil k oknu, zvedl záclonu. Mladá žena s dítětem na rukou stála tam, otvírala široce oči hledíc ze světla do tmy.

Ptala se za oknem: „Kdo tam?“ Mladá žena, ale odkvetlá, bezbarvá.

Řekl své jméno: „Kozdera! starý Kozdera! pamatujete se?“ Viděl jí úžas v očích, nepoznávala, nepamatovala se.

„Kdo že jste?“

Usmál se, pokrčil rameny. „Pravda! kdež byste se pamatovala, mladičká! Byl jsem tu s Vojtěchem tehdy — když jsme utíkali z panských lesů — a zde byli vojáci — už je tomu pět let — tehdy byla také zima — taky tak pozdě na noc jako teď —“ Poznal z tváří, ze zachvění rtů, z vlhkého záblesku v očích, že vzpomněla.

„Jsem sama doma!“ řekla tiše, sotva Kozdera pod oknem slyšel. „Muž se stařečkem šli do lesa. Dlouho se nevracejí. Kam jdete?“

Řekl i to, ze žaláře jej pustili, jde domů se ohřát. Je prostydlý, prostydlý až do kostí, v těch žalářních stěnách je prokletě studeno, vlhko! Doma bude teplo, och, teploučko! sedne u plotny, bude si ruce hřát. — A jde už kolik hodin z města, starý člověk, rád bych si chvilku odpočinul — jen chvilku!“

„Pojďte!“ řekla, položila dítě do kolébky, otevřela dveře, okřikla psa. Kozdera vešel do teplé světničky. Oddechl.

„Sedněte, odpočiňte si!“ nabídla mu židli.

Zavrtěl hlavou a usedl na lavici u plotny. Dítě zaplakalo, matka je zvedla a přiložila k vyschlému prsu bez rozpaků před cizím člověkem. Hodiny na stěně tikaly. Ani host ani Madlenka nepromluvili, nedívali se na sebe.

Po půlhodině vstal Kozdera.

„Děkuji!“ pravil, „ohřál jsem se, odpočinul. Půjdu zas.“

„Chcete-li, zůstaňte ještě, naši už přijdou, budeme večeřet!“ zvala jej. „Snad máte hlad?“

„Ne, děkuji, nemám. Koupil jsem si na cestu, i domů mámě nesu!“ usmál se a podal ženě ruku na rozloučenou. „Spěchám, abych už byl doma, víte, myslím, že dlouho nepobudu na světě. Tak jen se ještě trochu doma ohřát!“

Dítě usnulo, opatrně jej uložila matka do kolébky a vyšla s Kozderou na dvůr, až před vrátka. A tu teprve zeptal se starý pytlák:

„Vy jste se vdala?“

„Vdala. Co jsem měla dělat?“ pokrčila s povzdechem rameny, hledíc někam stranou. „Mám hodného muže — už dvě léta jsme svoji. Je tesařem, vydělá v létě dost.“

Kozdera postál nerozhodně. Chtěl se zeptat na Vojtěcha, nevěděl jak.

„Stonala jsem dlouho —“ řekla Madlenka po chvilce, zvolna jakoby nerada — „ano, celý rok — po tom, víte — Bylo to hrozné —!“ zachvěla se najednou a chytila stařečka za ruku. „Vojtěcha zastřelili — tady na dvorku —“ s tlumeným vzlykem okazovala ke stěně chalupy. „Já nevěděla o ničem, to později mně teprve vyprávěli, na dlouho vědomí jsem ztratila, mnoho neděl jsem o sobě nevěděla. Na rozcestí ho pochovali.“ zaplakala hořce.

Kozdera se jenom suše usmál. „Mlč, bláhová, mlč! dobře se mu tam leží. Všady zem Páně! Pomodlím se tam — pod křížem. Byl hodný hoch, tvůj Vojtěch!“

„Byl!“ přisvědčila. A zamlčela se zamyšlená. „Byl — a myslím, že sám si pro smrt šel. Proč nezůstal tam, víte, v myslivně u tety. Byl tam v bezpečí — proč nezůstal? A kdyby —“ a hlas jakoby se jí zlomil zavzlyknutím, „a kdyby se byl víckrát nenavrátil, kdyby byl zapomněl na mě — já bych vzpomínala — vzpomínala až do smrti!“ Otřela si oči zástěrou, zhluboka vzdychla: „A co takhle? Jdu-li kolem lípy na rozcestí, pomyslím si: Je mrtev, můj Vojtěch! pokřižuji se. Mrtev! Všemu konec!“

Kozdera přisvědčoval: „Tak, tak! všemu konec! Buďte s Bohem, matičko, dítě vám, myslím, pláče. A já se u Vojtěcha zastavím. Je mu dobře tam —“

✱

Adolf Černý:

LÁSKA V POESII PETRA PRERADOVIĆE.

Básník illyrismu a lásky slovanské, jehož památku si Charváti s city slavnostními právě připomínají (narodil se před 100 lety, 19. března 1818 ve vsi Grabrovnici u Gjurjevce v okrese bjelovarském), byl také básníkem lásky k ženě, k rodině i lásky všelidské. Láska ve všech směrech je cit, ovládající jeho srdce a pronikající jeho ducha tou měrou, že se stává hlavním ohniskem jeho tvorby básnické i mocným jejím tmelem, že ji všecku prozařuje i prohřívá a v jednotný, souladný celek spojuje. Tato základní, hluboká mohutnost jeho srdce zachránila jej před odnárodněním, které bylo již takřka dokonáno. Na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, kam přišel jako dvanáctiletý hošík na schylku roku 1830, zapomněl svoji mateřštinu skoro nadobro, takže r. 1838, když se jako mladý poručík vrátil domů, sotva se smluvil s vlastní matkou a sestrou (otce neměl již od svého 10. roku), které kromě charvátštiny jiného jazyka neznaly. Avšak, jak sám napsal v autobiografickém náčrtku z r. 1856, vzájemná láska byla mu zázračnou učitelkou, i mohl do měsíce o všedních věcech dosti dobře charvátsky rozmlouvati. Tak láska rodinná způsobila první puklinu v tvrdém krunýři, jímž jej sevřela cizí výchova, přátelské styky se spisovateli Ivanem Kukuljevićem Sakcinským a Špirem Dimitrovićem puklinu rozšířily — a láska k ženě, spanilé dceři po zaderském soudním radovi Ivanu de Ponte, dílo dokonala. R. 1844, kdy vstoupil do charvátské literatury písní „Zora svitá, den již bude", kterou po naléhání Ant. Kuzmaniće napsal pro první číslo „Zory Dalmatinské", zbásnil sic ještě „Poutníka", „Bratry" a „Píseň slunci" ve směru vlasteneckém — ale teprve následujícího roku, když se rozezpívalo jeho srdce písněmi milostnými, rozezvučela se také jeho struna vlastenecká, jihoslovanská a vůbec slovanská. A odtud v první době jeho básnické činnosti, kterou označují sbírky „Prvenci" (1846) a „Nove pjesme" (1851), zaznívají obě struny souzvučně a harmonicky. Kniha „Prvenci" (Prvorozenci), kterou básník věnoval „krásné pleti jihoslovanského národa v podobě své milé", obsahuje oddíl básní milostných, nazvaný „Kvítím", a oddíl námětů národních a slovanských, nesoucích název „bylin" — a podobně i v „Nových písních" předchází struna erotická v díle prvním akordy národní dílu druhého. A v „Prvencích", jimiž básník sice toužil oslaviti matku Slávu, v básni věnovací („Posvećenje") přece vyznává, že vše, co v této knize shrnul, má pramen v jeho milé Pavle, neboť „on jest strunou, která se ozývá jen tím, co v něm budí její obraz, jest básníkem jen za jejího zpěvu". Třeba to byla básnická hyperbola na oslavu milované bytosti, přece obsahuje mnoho pravdy, kterou dokazuje současné vytrysknutí obou zřídel Preradovićovy poesie v plný proud r. 1845 po několika málo pokusech z roku předešlého, mezi nimiž také již jest první báseň milostná „Jedinica" (Jediná).*)

V první milostné básni Prvenců — v „Kvítí" — vyslovuje Preradović touhu, aby oslavil svoji Pavlu tak, by žila ještě po své smrti. Ví, že není Petrarkou a že nemůže doufati v slávu, která vznesla k ohnivému slunci nesmrtelnost jeho lásky — ale ví také, že umře-li s ním vše, co kdy povstalo v jeho mysli, nezemře s ním přece ona: jako nyní vznikají pro ni v jeho srdci písně, tak budou z jeho hrobu vyrůstati květy, v nichž pokvete její památka, pokud na světě bude zkvétati jaro. A nemýlil se. Většina jeho milostných básní zůstane navždy ozdobou srbochorvátské lyriky a zachová jméno jeho Pavice daleké budoucnosti. Již v Prvencích udeřil několik tónů, které nikdy nepřezní. Pojímá v nich lásku s hlediska věčnosti jako cit posvátný, který posvěcuje milovanou bytost, že ani jména jejího nelze pozemským hlasem vysloviti, že splývá s nevyslovitelným ideálem („Jedinica"). V sonetu „Co jest láska?" odpovídá, že láska pozemská je tajemství, jež teprve naše smrt odhaluje — jest boží pečeť lidských povelů — jest zářivá duha, kterou za deště našich slz vytvořuje slunce stvořitelovy lásky. V jiném sonetu „Počátek lásky" marně vzpomíná, kterého dne po prvé upadl v milostný sen, neboť rovněž tak se nikdo nerozpomene ani na prvý den svého života. Na počátku života i lásky naše pamět spí. A v překrásné básni „Mrtva ljubav", když byl uvážil, že mrtvá láska pohřbena v zemi proměnila by se v drahé

*) Před tím za doby vídeňské psal již milostné básně německé, které pod názvem „Lina-Lieder" z jeho pozůstalosti vydal M. Šrepel, ale nikterak nedosahují básní Prvenců. Obsahují nejednu jiskru, která se později rozhořela, ale celkem jsou to jen verše, kdežto v „Prvencích" již čteme pravé básně posvěceného poety.

kamení, ponořena v moře slila by se v předrahé perly, které by pak lidská lakota vylovila, vykopala a po světě rozprodala, odevzdává ji vzdechům, aby ji vznesly k nebi, kde se stane zářivou hvězdou. Tedy aspoň ji vznáší k věčnosti, kdežto v ostatních uvedených básních hledá v nekonečnosti přímo její vznik a tajemství jejího vlivu na život lidský, přímou její souvislost s Bohem.

Tak také v „Nových básních“ vidí lásku pod zorným úhlem věčnosti, spojuje ji neustále s Bohem i vesmírem a odvozuje z toho její sílu a moc. Tak v „Nočních písničkách“ nebeské hvězdy tiše chodí kolem země, aby ji nevzbudily, neboť „země jest unavena od noh, které chodí, od ruk, které pracují, od srdcí, která bijí.“ V témž cyklu také hvězda padá k zemi, aby navštívila sestru lásku, jedinou hvězdu pozemskou. A v krásném sonetu „Rozum a srdce“, v němž rozum žádá, aby se pokořilo srdce a přestalo jej zneklidňovati, poněvadž on trůní v hlavě, kdežto srdce pod ním v prsou, srdce odpovídá: Také moře jest všude pod holými břehy, ale dosud mu nikdy nemohly zakázati, aby nebičovalo jejich podnoží. Požehnej ti Bůh tvou výsost, ale z mého žáru jsi světlem božím! Při této síle lásky nezbývá, než jen v ní shořet a popelem s ní klesnouti do hrobu, jakož praví v básni „Pozdě“ (Kasno).

Za šťastného manželství, když minula doba písní, jejíž dozvuky slyšíme ještě v „Nových básních“, snažil se Preradović oslaviti lásku většími díly. Tak vzniklo počátkem let padesátých libreto „Vladimír i Kosara“ a zlomek lyricko-epické básně „Lopudska sirotica“. V prvním obklopil svatozáří lásku čistou, nesobeckou, plnou sebeobětování — ve druhém snad chtěl vylíčiti lásku živelnou, silnou jako smrt, která touží shořeti ve vlastním žáru nedbajíc ničeho. První dílo, „Vladimír i Kosara“, k němuž látku mu poskytla lidová pověst, zachycená v 18. století po způsobu národním v písni Andrije Kačiće-Milošiće (1690—1760), je dramatická báseň, která podle skvělé exposice prvního dějství mohla býti opravdovým dramatem, ale v ostatních třech dějstvích je vskutku tím, čím ji básník skrovně sám označil. Mladý dalmatský král Vladimír jest zajatcem bulharského cara Samuela, jehož dceru Kosaru miluje. Ke Kosaře plane vášní také Samuelův synovec Ladislav, ale ta jej odmítá. Zároveň objevuje se Vladimírův přítel Radovan s četou Dalmatinců, aby krále vysvobodil, i žádá jej, aby se s ním vrátil do Dalmácie. Vladimír podstupuje duševní boj, v němž vítězí láska ke Kosaře nad láskou vlasteneckou ne ze slabosti nebo ze sobectví, ale z obětavosti, aby Kosaru ochránil pomsty otcovské. Doufá při tom, že král Samuel bude vzrušen tímto jeho činem i láskou Kosařinou a smíří se s nimi. K tomu sice dojde ve 2. dějství, ale teprve, když oba milenci pocítili blízkost smrti, k níž je byl odsoudil hněv otcův, a když Radovan, přestrojený za guslara, ku podivu náhle dojme otce písní o podobném osudu jiných milenců. Samuel svoluje k sňatku, ba vzdává se i trůnu ve prospěch Ladislavův, aby se mohl s dětmi uchýliti do Dalmácie. Tím však není smířena Ladislavova pomstychtivost. Vyláká nejprve Samuela, a když jej sprovodil se světa, přiláká na jeho pohřeb i šťastné manžely, aby připravil o život svého soka, oslepil Radovana a v zoufalství uvedl Kosaru. Sám pak v náhlém návalu výčitek svědomí béře si život, což slepý Radovan považuje za boží soud — který arci přišel pozdě po tolikerém utrpení a neštěstí spravedlivých.

„Lopudska sirotica“ slibovala státi se romantickou básní velkých krás lyrických, i sluší věru želeti, že zůstala pouhým zlomkem, pouhým krásným náběhem. V hotovém prvním zpěvu vylíčen jest útěk milenců, sličné, chudé siroty Zorky a mladého šlechtice Milovana. Prchají z ostrova Lopudu, kde žila Zorka se svými třemi bratry rybáři, a loď jejich směřuje ke klášteru sv. Benedikta na sousedním ostrůvku, kde by se Zorka ukryla, než by oběma bylo možno odplouti do Italie, „země milujících“. Bratří však zpozorovali uprchlíky, dali se za nimi a sestru si přivedli nazpět domů — ale nejmladší zaplatil to životem. Ve druhém, nedokončeném zpěvu naříká nejstarší bratr nad zhanobenou sestrou, že ji nemůže pohřbiti zároveň s bratrem nebožcem, a starešina ji vyhání z obce, které způsobila neslýchanou hanbu. Když dívka polomrtvá chystá se odejíti, ale nemůže se pohnout s místa, přichází otec Marko, představený kláštera sv. Benedikta, a přijímá ji pod svou ochranu. Z ostatní části zpěvu načrtl básník jen dva úryvky, několik veršů, v nichž se Zorka ptá, je-li Radovan živ, a žádá mnicha: „Rozhřešte mne i ze hříchů budoucích, neboť budu hřešit, je-li láska hříchem.“ Jen z těchto slov lze souditi o milostném problému, jejž chtěl Preradović touto básní řešiti — a nádherné líčení moře, plavby po něm a přímořské přírody ukazuje, o jaký skvost charvátská poesie přišla tím, že báseň zůstala zlomkem.

Jevil-li Preradović v „Prvencích" a „Nových básních", které vznikaly v nejšťastnější době jeho života, náklonnost k metafysickému chápání lásky, dal se zcela touto cestou, když „největší síla ve všemocnosti", smrt, zasáhla nelítostně do jeho životních osudů. Těžko si byl zasloužil štěstí manželské: když po překonání různých překážek dosáhl zasnoubení se svou Pavlou, když právě tiskl své „Prvence", byl náhle přeložen do Pešti; neboť majetník pluku, u něhož sloužil, hrabě Gyulay, byl zásadním odpůrcem důstojnických sňatků — a když po rozhodném prohlášení, že od sňatku neupustí, obdržel Preradović povolení k ženitbě a vracel se s touhou do Zadru, nenalezl tu své snoubenky; provdaná sestra její, u níž, nemajíc rodičů, bydlila, byla zatím zemřela a Pava de Ponte byla nucena uchýliti se ke své druhé sestře do Dubrovníka. K tomu byl v zápětí nato Preradovićův pluk přeložen do Italie. Teprve v říjnu 1848 dostal dovolenou k cestě do Dubrovníka, kde konečně učinil Pavu svou chotí; ale do Italie si ji odvézti nemohl, nebo tam za doby neklidné nesměli míti důstojníci svých rodin. Po roce již zaťukala smrt na dveře jeho domácnosti: zemřel mu prvorozenec. Otec jej oplakal v dojemném sonetu, ale ožil zase trojnásobným štěstím otcovským, ne však na dlouho. R. 1854 po šťastném povití nejmladšího dítěte roznemohla se mu ve Vídni milovaná žena. V Italii, kam se odebrala na zotavenou ke své sestře, počala se pozdravovati, ale když jí tu na jaře následujícího roku odešla dceruška v půltřetím létě, zemřela v květnu nato žalem i ona. Tak bylo záhy ztroskotáno rodinné štěstí Preradovićovo.

Po této ráně se básník odmlčel na několik let, zazpívav ještě velkolepou ódu „Smrt", která stojí na rozhraní dvou období jeho tvorby, uzavírajíc první a vnitřní i formální dokonalostí a velikým klidem zahajujíc druhé. Co tíhou svojí nerozdrtila smrt, udusil s ní absolutismus, který již od r. 1850 tlumil básníkovy tóny. Když pak od r. 1860 po zavedení ústavnosti a po vzpružení národního života v Charvátsku počal Preradović opět psáti, vrátil se po nějaké době zase k lásce v jedné ze svých nejdokonalejších prací, větší básni o čtyřech zpěvech: „P r v i l j u d i" (1862). Básník, jenž hledal ukojení svých bolestí v mravní stránce spiritismu, ponořil se v rajské snění, pro něž vynesl z hlubin své duše nejkrásnější obrazy, jakých byl schopen. Bůh, který „jest láska, vše, co tvoří, pohání k dalšímu zlepšení, k ušlechtilejšímu vzrůstu, všude na stupeň nižší klade vyšší a důsledně povznáší svět k větší dokonalosti", dal andělu z číše života vylíti jedinou krůpěj, z níž a z prachu pozemského vznikl první člověk, oživen božím dechem. Rajský jeho život, plný kouzla a krásy neposkvrněné přírody, vylíčen jest ve druhém zpěvu. Adam je blažen — ale přece teskní. Ve třetím zpěvu trápí jej těžký sen, předvádějící mu hrozné obrazy z budoucnosti lidstva, plné zloby, nenávisti, násilí a hříchu, pokud kříž jí září svou nerozjasní. Zatím Bůh dává zase skanouti na zemi krůpěji života, která se slije s Adamovou slzou a z níž dechem andělským rodí se první žena. A s ní první láska. První lidé „utonuli druh v druhu" a prvními polibky „říkají si nevýslovná tajemství: o mořské pláni, kterou láska plyne do zemí bezmezné rozkoše, o nebesích, jejichž zář jim praví, že jen láskou svítí, o věčnosti, jíž se těší v tomto okamžení, o božství, k němuž jejich myšlenky směle dosahují, aby pily ze zřídla lásky a pravdy". Slepi štěstím a omámeni citem ani netuší, že se k nim přiblížil anděl a žehná jim, jež věčná láska z prachu stvořila bytostmi mezi dvěma světy, z nichž jeden bude je opájeti svými slastmi, ale i ohrožovati temnými propastmi — a druhý bude jim vůdčí hvězdou lásky na cestě dlouhými věky.

To byl Preradovićův poslední zpěv lásky, zasazený sice do rajského rámce na oslavu boží, ale přece ještě zpěv milosti muže a ženy, poslední ohlas básníkovy doby májové, kdy sám kvetl Pavlinou láskou. Rok nato (1863) zazpíval ještě lásce skvělou ódu „L j u b a v" — ale v té cit milosti k ženě jest již jen částí, pouze jedním projevem všeobsáhlé a vše pronikající lásky, jejímž věčným pramenem jest Bůh. Není to již výron blaha, jímž srdce překypuje, jako byly milostné básně „Prvenců"; je to plod přemítání básnické duše, která se vznesla nad život osobní a s výšin nadpozemských, kde jest větší chlad než dole u země, pozoruje život veškerenstva. Proto nevzněcuje ohněm, nestrhuje silou horoucího objetí, nýbrž povznáší a zušlechťuje. Nezkvétá prvosenkami a fialkami nebo jabloňovými květy, ani rudými a opojně vonnými růžemi, nýbrž velkým, bělostným kalichem liliovým, naplněným vůní mystickou. Mluví tu básník, který již nahlédl do bezedných očí smrti, porozuměl z nich životu a chystal se oslaviti nesmrtelnost velebnou hymnou „Bohu" (1868). Proto spatřuje v lásce boží dceru, kterou otec provdal za svět bídný, aby v něm působila štěstí a upomínala na otce. Kamkoliv tvůrčí myšlenka boží se obrací,

tam láska první směřuje a uvádí v život hvězdu, prach, člověka i červa. Jest božím prostředníkem, abychom nekonečností a věčností všickni spěli ke společné metě. Při zrození zahaluje člověku paměť všeho, co bylo před zrozením (jak vyslovil již kdysi v sonetu „Počátek lásky"), přetvořuje mu tvrdou zemi v kolébku a svým políbením jej spojuje s místem, na němž se na zemi narodil, tak pevně, že mu je tam nejlépe a nejkrásněji, ať je to poušť, hora či pole. Uvádí ženu v náruč mužovu, snáší jim nebe na zemi a přetvořuje zemi v nebe, zdobí je padajícími hvězdami, uvádí je v zlaté zámky. Matce nad kolébkou dává zapomenouti na vše jiné blaho, v přátelství zdvojuje lidskou radost a dává lidem cit, který naplňuje celé národy a sourodá srdce v nich spojuje ohnivým žárem, že jim jest blahem za domovinu žít i umírati. Kamkoli zavane její sladký dech, všude se budí jaro. Jest zemská dobyvatelka, vše svou něžností přemáhá, i se smrtí od věků zápasí a jsouc pravou posestrimou modlitby, dostává od Boha vše, oč prosí. Obzor její jest široký, víra její pevná jak ocel, milost její bez mezí a konce. Obejme konečně všecky národy na zemi, že z jednotlivých sobeckých štěstí bude jedno jediné a všemohoucí — jako jedna vůně z kytice různého kvítí. Nenávist, závist, hněv a zloba vyhynou a na jejich hrobech vstane majestát lásky. Nebude oslavován ohlušujícím hřměním děl, neboť jich už nebude, ani kadidlem a planoucími svícemi, aniž jiným leskem uvnitř těsných zdí, nýbrž ve chrámu nebeských dálek čarovným zjevem cizího štěstí: bratrská svornost bude spojovati všecky lidi, pomocí jejich bude vzájemná pomoc, štěstím jejich bude vzájemné oblažování . . .

Tak snil o lásce všelidské tehdejší rakouský plukovník a pozdější generál major — ale ovšem Slovan!

Zazpíval sice ještě jednu píseň osobní lásky k ženě, ale ani ta nebyla písní milostnou, jaké zpívalo srdce jeho v „Prvencích" na jaře života. Byla to spíše píseň oddanosti a vděčnosti, kterou zazpíval r. 1865 „Oné" (O n o j), jež měla jej doprovoditi ke hrobu, byvši prve již vychovatelkou jeho dvou dětí — své druhé ženě, rozené Emě Regnerové.*) Té, „které bylo dáno smířiti jeho minulost a zachrániti jeho budoucnost, jejíž vřelé city odkrvavovaly jeho srdce, kterou miloval a ctil a jíž toužil složiti na kolenou unavenou hlavu, až mu klesne pod tíží k věčnému spánku".

Potom již milostného verše nenapsal — jen velká láska k domovině a Slovanstvu vedla dále jeho ruku, dokud z ní 18. srpna 1872 nevypadlo péro navždy. Básník „Mrtvé lásky", „Jedinice" a jiných perel charvátské poes e milostné zůstal již do své smrti jen knězem a učitelem lásky k národu a lásky všelidské, jejímž nejkrásnějším květem byla óda „Slavjanstvu".

*) Děti jeho, které mu zůstaly po milované, těžce zkoušené a záhy zesnulé Pavle, byly dvě: syn Dušan a dcera Milica, která byla nyní dána do Prahy na vychování k anglickým pannám.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Matějovi nikterak se neprotivila Vondrova horlivost. Byl jí rád, neboť mu dovolovala vyhnouti se každé větší námaze. Často se přihodilo, že sám, příliš si stýskaje do námahy, nepřímo se dožadoval jeho pomoci. Byla to kletba jeho mládí, která neustále se mu věšela na paty. Lenivosti, jíž v sobě vypěstoval druhorozený selský synek, nemohl nyní odvyknouti hospodář, a ta způsobovala, že nikterak se nedovedl vžíti v nové postavení. Příliš spoléhal na Vondru, jehož hned považoval za spoludržitele statku a hned se na něho rozkřikoval jako na čeledína . . .

Pohříchu však všecko toto pozorovala žensky pátravým a pronikajícím zrakem Nana. Byla neustále nespokojenější se svým mužem. A nejhorší! Dostavil se u ní nepříjemný pocit studu. Byla zarmoubována podivně slabošským jeho jednáním, jeho nemužností a neselskostí, neboť pochopila, že kdyby nebylo na statku Vondry, řítilo by se všecko neúprosně do jícnu zkázy . . .

Ale přes to přese všecko Vondru nenáviděla tak dravě, jak dovede nenáviděti jenom žena, pochopivší plný dosah své ztráty. Nenáviděla ho tím více, čím častěji v jeho prospěch byla nucena přirovnávati oba bratří . . .

Za to Vondra necítil proti ní nejmenší nenávisti. Pochvaloval i spolu s otcem neustále a začasté pokusil se i zažertovati

s ní s onou drsnou selskou upřímností, jež dovoluje říci velmi mnoho, aniž by se obávala, že může býti pocítěna nepříjemně anebo dokonce urážlivě. — Ale toto všecko, byť sebe častěji, činil jakoby letmo, jakoby na rychlo. Na pochvalu ani na žert neměl nikdy více času, než právě bylo třeba k vyslovení. Odpovědi se nikdy nedočkal, neboť než mohla býti pronesena, odcházel po své práci.

A právě toto jednání dráždilo Nanu nejvíce...

Bylo to, jako by konečně nalezl pravý smysl svého života v práci — v pouhé práci. Nic mu ji nedovedlo znechutiti anebo zprotiviti. Přeusmíval každé Matějovo poručníkování, jehož poslouchal jen potud, pokud uznal za správné, jednaje vždy tak, jak toho vyžadoval zájem a zdar hospodářství. Byl proti dřívějšku málomluvnější, za to však jaksi zradostněl, ba dokonce objevil se u něho i humor, jímž jakoby si ulehčoval tíhu osudu a trampoty vezdejšího života. Byl to takový široký, zemitý selský humor, který obléká v háv dobrosrdečné bodrosti mnohou drsnou pravdu i žíravý posměšek, avšak nedovoluje napadenému brániti se jinak, než zase humorem. Rozhořčení, hněvivost byla by znakem slabosti a přiznáním, že výtky jsou pravdivé — neboť na Chodsku pevně věří tomu, že jenom pro hořkou pravdu se lidé hněvají... Proto každý, kdo se dosti nenajedl vtipné kaše, musí se tvářiti buď nevšímavě, anebo povýšeně...

Ale všecko nebylo by nikterak rušilo souladu, kdyby nebyl Vondra využíval zjinačeného způsobu svého chování velmi záludně. Bratra spíše přezíral, než aby na něho útočil, za to však změnil se podstatně jeho vztah k Naně. Oblíbil si ji jaksi dobrosrdečně bratrsky, a jeho nebývalá žertovnost uplatňovala se nejvíce vůči ní. Byl to nejbezpečnější způsob navázání určitého poměru, který vzhledem k jejich soužití pod jednou střechou byl nezbytně nutný. A byl to také nejnebezpečnější způsob, poněvadž nebylo dobře možno jej odmítnouti, třebaže dovoloval Vondrovi velmi mnoho, co mohlo býti přerůzně vykládáno. To proto, že příkré odmítnutí Nanino bylo by ji usvědčilo z podezřívání o špatných úmyslech a Vondru oprávnilo k čestnému pocitu uraženého, anebo alespoň k tomu, aby se tvářil uraženým. Naproti tomu odmítání žertovné — oplátka za oplátku — odedávna bylo považováno za obvyklou formu svolení.

Byly sice s počátku nejrůznější projevy upřímné náklonnosti Vondrovy Naně hodně nepříjemné, poněvadž ženskou podezřívavostí a jakousi vnitřní jistotou zcela přesně vytušila jejich pravý podklad. Když později nabývaly neustále srdečnějšího rázu — ba do konce, když Vondra osmělil se tu a tam ji potřepati jakoby spokojeně po širokých zádech — anebo dovolil si jiné, více než švagrovské důvěrnosti, umiňovala si zcela opravdově, že poví o všem muži. To proto, že, vychována v přísně náboženském názoru na manželství, jaký od nepaměti ovládal celý kraj, lekala se možnosti hrozícího smrtelného hříchu zpronevěry — ať již skutečné, anebo pomyslné. Jeť čistota pojmů na Chodsku velmi vytříbena, čemuž konečně nelze se ani příliš diviti při vrozené tvrdé přímočarosti tohoto lidu.

Že však se tak vůbec nestalo — byl vinen zase Matěj. Stačil pouhý pohled na něho, aby se dostavilo naráz rozčarování, a všechna krásná odhodlání a předsevzetí se rozplynula v niveč. Jeho směšná pósa hospodáře byla již sama znechucující — ale on zajat v pocitu domnělé důstojnosti nechápal toho vůbec, ba spíše si zakládal na svém prvenství, z něhož podivnou cestou vyvodil si výsadu pohodlné lenošnosti a spolehnutí na Vondru. Nadto způsoboval svými jalovými rozprávkami, při nichž se tvářil předůležitě a starostlivě, že zcizoval se ženě neustále více. Nemohla nepostřehnouti jeho sebeobelhávání, které bylo pronášeno hlasitě jenom za tím účelem, aby její přisvědčování a souhlas stal se podkladem jeho vlastní víry, která se jinak nedostavovala...

A tak se dělo: — Nana neustále více se odmlčovala a hroužila se do sebe, Matěj neustále více řečnil — a Vondra dělal. Bylo-li již o jarních pracích zcela zřejmě patrno, čím je statku, vynikla tato skutečnost o žních stonásobně...

Nana se narodila na vsi, při jejich kovárně bylo hospodářství — a proto nemohla neviděti. Působila i jiná věc. Vondra byl hromotluk, kypěl silou — a nadto — naschvál po kohoutím způsobu hýřil okázale siláckými produkcemi při práci, byla-li selka na blízku — a nedal ujíti jediné příležitosti k obdivuhodnému výkonu, aniž by jí nepoužil. Bylo to, jakoby se posměšně vychloubal vším, čím Nana v něm kdysi nerozumně pohrdala...

I stávalo se častěji a častěji, že selku navštěvovaly přerůzné nedovolené myšlenky, že zabíhala i do minulosti, přemítala o ní a dohadovala se, cože mohlo býti, aby s tím větší trpkostí a hořkostí vracela se k tomu, co bylo. Zprvu se lekala tako-

vého ďáblova pokoušení, brala do rukou i růženec a hledala útočiště v Bohu — ale zahrada těchto nedovolených zasnívání byla svůdná a její ovoce sladké. Vracela se znovu a znovu, aby okusila tajně neselské rozkoše hříchu myšlenkou. Bylo jí při takovém počínání stydno — palčivě a tělesně stydno, ale právě to byla nejsladší rozkoš... Přistihovala se i při tom, že důvěrné doteky Vondrovy naplňují ji chvějivou smyslností a touhou po hříchu — ale i to bylo sladké, a ona, jakoby nucena nějakou silou, žensky vynalézavě se přičiňovala, aby Vondra nalezl každého dne příležitost k podobnému projevu...

Pomračovala se sice při nich, utrhovala se, poškubávajíc rameny a obracejíc se k němu zády, přesvědčovala se sice uvnitř, že ho z hloubi duše nenávidí, dokonce tomu i věřila — ale přece znovu a znovu vycházela v ústrety dráždivému pokušení a stále více nenáviděla svého slabošského muže....

A hlavně: třebaže si tisíckrát umiňovala ve chvílích úzkosti — o hrubé mši ve klenečském kostele, že o všem poví muži a znemožní tak další nebezpečné důvěrnosti Vondrovy, přece toho nikdy neučinila.

Mlčela, nové a nové strpěla, aniž se slovem zmínila Matějovi.

XVI.

Žně již byly v plném proudu. Pole byla zpola pokosena, a silná vůně dosychajícího obilí naplnila kraj pod horami. Žlutá záře parních letních dnů polévala pole, zesilovala stříbrné blyštění hladin rybníků v úpadu a ostré blýskání kos po stráních. Pohybovaly se v rukou pilných sekáčů, pracujících o překot, zajížděly hbitě do houště stébel — a ustala-li některá v blýskavé hře, stalo se jen na krátkou chvíli, jen proto, aby sekáč si mohl utříti širokým rukávem režné košile potem zarosené čelo. Ale i jejich košile byly nasáklé potem, lípaly se na lopatky zad a svítily do dálky prudkou bělí do obrazu směle vsazených skvrn, k nimž v jásajícím výkřiku družily se jiné — ohnivě červené. To byly rudé suknice žen, svazujících kopky do otýpek a stavících z nich řady ztuhle rozkročených mandelů.

I v Záhořuc statku bylo plno chvatu, šumu a shonu. Byla dosekávána žita, začato již s pšenicí a ječmeny — a současně sváženy již jaře s polí do stodoly. Selka měla plné ruce práce, neboť byli zjednáni dva sekáči a čtyři odběračky. A je-li ke stolu deset lidí, není vaření hračkou. Nana se však plně osvědčila, právě tak, jako již předešlého roku. Otáčela se v práci hbitě a plnila přesně nejen povinnosti hospodyně, ale obstarala i chlév, aby dobytek nebučel hlady za všecku námahu, do níž byl zapřažen. Bylo to nutné, neboť na statku nebylo děvečky — a Vondra, který jindy obstarával polovinu její práce, byl nyní zcela zaneprázdněn mnohem důležitější polní prací. Bylo opravdu s podivem, že se nerozplynul v potu, neboť se na něho shrnula všecka práce čeledína i hospodáře. Vondra však táhl dobře, dokonce s jakousi tvrdou rozkoší. — Ani rázné zaklení uprostřed dřiny mu neslétlo se rtů. — Za to velmi hlasitě si stýskal do námahy Matěj, třebaže dělal jenom hubou, a ruce zůstávaly líné. Stýskal si do dřiny za všechny ostatní, kteří neměli na darmé řeči času. Byl však ve svém živlu, neboť bylo mu možno zvlášť důležitě si hráti na hospodáře. Neustále poroučel a rozkazoval, do všeho se pletl — hned do stodoly, hned na pole zašel dohlédnouti, jako by tu bylo jeho dohledu bůhví jak třeba — ale hlavně se vyhýbal práci, jako čert kříži — jsa tak podoben spíše — neblahé paměti — panskému drábu, než hospodáři...

Bylo to kteréhosi parného dne večer, kdy již i nádobí po večeři bylo sklizeno se stolu, a ženci — se trousili ze světnice a ubírali se do svých domovů. Záhořové seděli ještě za stolem, pokuřujíce labužnicky z dýmek, které zahálely celý den, neboť při práci nebylo kdy na kouření— a dokonce bylo by bývalo také nebezpečno kouřiti uprostřed suché úrody. — Maličký jiskry ani neuhlídáš, ale syna již těžko přemůžeš! — Seděli tak bratři s otcem výměnkářem a nebylo jim ani valně do řeči. Ba, starý toho dne ani selky nechválil. Po rtech se jim toulal spokojený široký úsměv, jaký krášlí tvář každého sedláka, jsou-li zdárné, suché žně a sklizeň, nezdržována nepohodou, klidně se stěhuje s polí pod střechu.

Pojednou však pohnul se Vondra, jako by se byl právě rozpomenul, a nechvátavými větami se rozhovořil o potřebě nového čisticího mlýnku, jehož věkovitý předchůdce minulého roku činil znamenité obtíže. Nebylo také divu. Koupil jej výměnkář za mlada — a nic na světě netrvá věčně. Proto také starý mlýnek vytrvale vypovídal službu, a pracovati s ním bylo leda pro zlost. Starý Záhoř sice namítl obrátkou na Vondrovu řeč, že dělal ještě dobrou službu — než Vondra stejně klidně a rozvážlivě podotkl, že spořivost je sice dobrá věc, a on také že není žádný rozhaza,

ale přes to že by si pro groš koleno nenechal provrtat — a spoření na hospodářském nářadí že není dobré. Mstí se dvojnásob. Již loni vinou mlýnku bylo obilí samá smeť a neřád, takže bylo nutno na něm slevovati; starosta Ziman, který měl daleko lehčí ječmen, docílil na centnýři o čtyřicet krejcarů vyšší ceny, poněvadž měl zrno čisté...

Nebylo však třeba tak širokého zdůvodnění. Hospodář Matěj souhlasil ihned s bratrem, zejména proto, že zdůraznil jeho důstojnost sedláka, přičiniv návrh, že by mohl některého dne zajeti do Plzně, aby tam vyhlédl a koupil vhodný stroj. Námitky výměnkářovy byly zamítnuty, a horlivý Matěj slíbil, že hned zítra zajede ke strojníku, aby učinil příslušnou objednávku.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Literární Kocourkov.

(Dokončení.)

„Kocourkov" podává nám v „Kukátku" zdařilé karikatury obecního zřízení, zpanštělých němčících venkovanů, panského úřednictva, alkoholiků se zřejmou tendencí potírat kořaleční mor (již r. 1846!), hádajících se učenců atd.

Jako ukázka vyhoví nám dostatečně narážka na tehdejší spory pravopisné (au — ou):

„K u k á t k á ř: Zde vidíte kocourkovské radní pány v radě, jak se radějí...

K l u k: Vždyť se perou!

K u k á t k á ř: Tys moudrý hoch, synku! Ukaž pak sem hlavu, co z tebe bude? (sahá mu po hlavě.) Věru! Sám Jan z Hlohova (k tomu poznámka: Jan ze Hlohova učil první tak zvané lebosloví (Schädellehre), nikoli Lavater, který sám sobě slávu tu přiřknul, zamlčev nevděčně jméno slovanského učence toho) by musel říci, že z tebe bude slavný muž, velký muž — neboť již z mládí poznáváš, když ti dal někdo pohlavek, že tě uhodil! — jak pravím, slavný muž!

K l u c i: A proč pak se dali do sebe?

K u k á t k á ř: Pro velikou, důležitou věc, na níž blaho veškerých národů spočívá. Někteří totiž chtěli, aby se psalo v aktách *a* a jiní tam chtěli míti *o*. Nemohouce se přátelsky shodnouti, pustili se na pěstě. Však to je mrzutý obraz, pročež — rrr — jiný obraz! — —"

Jiným druhem karikatur jsou „Ž i v o t o p i s y z n a m e n i t ý c h K o c o u r k o v a n ů", jež počal Chocholoušek otiskovati od svazku 2. a napsal celkem čtyři, totiž „Pan Bochánek" (satira na hospodské vychloubače), „Pan Tiskálek" (satira na nakladatele), „Pan Čmuchálek" (satira na domácí pány), „Pan Umělský" (satira na zbohatlé darmochleby, kteří pěstují umění jako sport). V prvých třech svazcích jest otiskován též „K o c o u r k o v s k ý o z n a m o v a t e l", patrně zbytek původně zamýšlených „novin", v němž se spisovatel posmívá výchově dívčí, materialismu ženichů, hospodským, učitelům nedoukům, světovým poměrům politickým, při čemž „domácí záležitosti" se dotýkají obezřele opět toliko sporu o *au* a *ou* atd.

Každý svazek doplněn jest podle chvalného zvyku tehdejšího řadou anekdot, které mají u Chocholouška svérázný titul „Příležitost pro slečinky, které bílé zoubky mají, aby je okázati mohly". Pro Chocholouška opět je příznačné, že volí většinou události a příhody ze života vojenského a panského, při čemž mu prošla i leckterá anekdota starší a šíře známá, že mu to „Květy" i vytkly ve svém referátku z 24. listopadu 1846, z něhož již výše citováno: „... ve směšných krátkých povídkách přáli bychom bedlivějšího výboru, an se mezi nimi mnohé již vůbec známé nacházejí".

Literárních satir je ve svazečcích Chocholouškových několik, na př. hned v 2. sv. „L á s k a a n e s m y s l. Nejnovější a nejmodnější původní novella podle anglického, francouzského, španělského a německého", dále ve 4. „Divadlo: Z d e n ě k a M i l á d a, aneb Dlouho a strašlivě pronásledovaná, často dotíraná, někdy bezmála kleslá, ale konečně přece s bubny a troubami vítězně na světlo vyšlá a hodně triumfující nevinnost, aneb Kdybych jen ještě ňáký titul věděl!"

Že ani tento způsob literární satiry nebyl tehdy novinkou, svědčí již poznámka „Květů" z r. 1846, věnovaná 3. a 4. svazku „Kocourkova": „I na to měl by více hledět, aby podával věci nové, ne ale tak vymrskané, jako jest d i v a d l o téhož svazku a větší část anekdot" (č. 156. z 31. prosince 1846).

Sem tam vtrousil Chocholoušek satirický šleh na literární poměry tehdejší i do svých jiných prací. Tak čteme na př. ve svazku 7. při „Panu Umělském": „A hle! ku podivu vyšel almanach, což je divotvorný úkaz v naší literatuře, povážíme-li, kolik almanachů již ohlášeno bylo, aniž by se byl kdo porodů jejich dočkal." Nebo jinde (ve svazku 5.): „Na baště nad koňskou branou se potkali onehdy dva redaktoři a

pozdravili se zdvořile. Okolojdoucí zůstali žasnutím jako zkamenělí státi.“

Kromě satirických prací vyplňoval Chocholoušek svoje svazky, z nichž každý má 72 stran, také delšími humoreskami a to i na pokračování. Nebyl mu tu vzorem toliko R u b e š („Nic než maléry“ ve sv. 3.), „Obět masopustní“ ve sv. 6.), ale i H ý b l („Pooučinku zlá rada“. Povídka ze života velikého Kocourkova, připomínající v lecčem „Justýnčin misstrovský kus“ od Hýbla) a hlavně známý tehdy humorista J o s e f B u r g e r s t e i n, potomní vydavatel „Švingulanta“, jehož humoresky, rozvedené to vlastně anekdoty, otiskované v „České Včele“ i v „Květech“, zejména „Dobrodružství mladého houslisty“ a „Švingulanti“ (v Č. Včele 1845), velice se tehdy líbívaly (na př. Proč si Hloupoňský učitel nevzal dceru Kocourkovského představeného [sv. 2. a 3.], Veliký omyl Kocourkovanů [sv. 5.] atd.).

Že nemohlo ani tylovsko-rubešovské „besední čtení“ chyběti, je pochopitelné a pro tehdejší dobu „českých besed“ příznačné. Zejména Chocholouškova „V š e h o c h u ť“ došla tehdy podle současných zpráv značného rozšíření.

I tak možno říci, že Chocholouškův „Kocourkov“ jest dílo po nejedné stránce pozoruhodné a poučné. Není to jen pěkná ukázka starší humoristiky naší, než i dosti věrný a přiléhavý obraz tehdejších poměrů literárních, společenských a kulturních. Co tehdy naším životem hýbalo, co bylo v něm zpozdilé nebo směšné, našlo v Chocholouškovi neohroženého a dosti dovedného kritika a posměváčka.

Dovídáme se odtud, že před 70 lety byla u nás taky nemalá drahota a že hrozila býti ještě větší podle žertovného „Proroctví“, jež otiskl Chocholoušek ve zvláštním oddíle „Kocourkovské noviny“ ve svazku 5.:

„P r o r o c t v í. Jistý kapitalista nám hrozí, že bude ještě nesnesitelnější drahota než nyní. Včera si před námi takto naříkal: ‚To jsou zlí časové! Všechna potrava nesmírně vystoupila v ceně. Strasburské pastyky jsou u ‚velblouda‘ o pět grošů dražší, kaviar u ‚Chlumeckého‘ již není ani k zaplacení a šampaňské stojí hovadskou sumu peněz. Já to prorokuju, že vypukne jistě hlad a mor.“

A toto proroctví z r. 1847 se vyplnilo osudnou náhodou na redaktorovi samém. Měl skutečně čím dále větší hlad a byl nucen dělat stále nové ústupky čtenářstvu, tak že obsah jeho „Kocourkova“ v posledních třech svazcích (6., 7. a 8.) jest již značně přizpůsoben jeho pochybnému vkusu. Objevují se tam i články rázu kalendářového, nejprve (ve sv. 6. a 7.) nesměle, ale v posledním, 8., již převahou. Na štěstí či neštěstí vydán byl poslední svazek na prahu roku 1848 a tak mohl míti zklamaný redaktor-spisovatel aspoň tu útěchu, že by nedaleké poměry domácí jeho literárnímu podniku samy byly také učinily konec, i kdyby se jich byl tak dočkal jako Krameriusův „Hacafírek“, který posledním svazkům „Kocourkova“ dělal vážnou konkurenci.

LITERATURA.

F r a n t i š e k K a š p a r, *Visící roj.* Básně. Nákl. vlast. — F. P e č i n k a, *Vlčí mák.* Přerov 1917. — F r a n t i š e k S t ř í ž o v s k ý, *Půlnoční světla.* Básně. „Eva“, Olomouc 1917.— K. D o s t á l L u t i n o v, *Písně tvorů.* „Nový život“, Prostějov. — A d o l f V e s e l ý, *Život v zákopech.* Básně. Týž autor: *Letec.* Kniha básní. Obé nákl. Fr. Švejdy v Praze. —

Drahota a nedostatek papíru i ztížené poměry knižní výroby nejsou nijak na překážku, aby se nevydávaly věci podřízené důležitosti, ne-li docela zbytečné. Je to znamením, že česká kniha se kupuje, a to tím více, čím méně potištěného papíru dodá cizina. Zbrzdit i pro budoucnost příval překladů znamená podepříti rozvoj literatury domácí. Bude nutno dcmoci se mezinárodním zákonem vzájemné ochrany autorského práva, aby pořízení a vydání překladu bylo dražší než vydání knihy původní. Potom se náležitě uplatní i tvorba původní a z ciziny přijde jen to, co bude znamenati skutečný umělecký zisk. — „*Visící roj*“ F. Kašpara je poesie církevní, Verdaguerovská, lyrika spíše popisná než rozjímavá, která životní události a přírodní jevy vidí okem kněze (rosa — asperges, potok — kněz při oltáři, slunce — hostie atd.) a odříkáním proměňuje var krve v tichou oběť. Proto pointy básníkovy většinou vyznívají biblicky nebo katecheticky, ať mluví o svém dětství neb se obírá dojmy přírodními (Jarní neděle, Večer, Mé dětství, Anděl světla, Jeď na hlubinu a j.). Část druhá „Svátosti“ inspirována úplně duchem dogmatiky a katechese, část třetí „Kalich“ liturgiky. Však básník formou i expresí dovede se udržeti nad bodem mrazu, kde obyčejně v nedostatku křídel právě při těchto nejvýsostnějších věcech přestává poesie. — F r. P e č i n k a ani v této knize, jako již v básnických svých sbírkách předchozích, nezapře silný impresionistický vid, básník má malířovo oko a docilu je tím častěji zajímavých barevných efektů (Západ). Ale netajená předtucha churavce ladí barvité jeho visióny melancholicky, v nocturna žitá a cítěná (Doma), i smyslná erotika kde propuká, láme se v otrávený sarkasmus. Nemá možnosti vybíjeti se živelně, a tak zbývá jen bolestné, churavé gesto. Nejzajímavějším číslem sbírky je „Zpověď“, ne ani svým ne právě novým sujetem, ale vroucí horlivostí, s níž básník hledá ženu rovnou té, již kdysi miloval. Sbírka,

vydána posmrtně, prozrazuje vzestup a budí lítost z odešlého života. — Panu Fr. Střížovskému chybí úplně, čím ve svůj prospěch vyniká lyrika Pečinkova: prostota, přímý vid, určitost. Potřebuje světel neviděných konstelací a astrálních dálek, aby jimi zažehoval plechové operetní blesky, od známých firem vypůjčené. Verš jeho zní dutě, je pln rytmických chyb, přebarvené staré obrazy (duše je orel, který chce do azuru, však řetěz pout jej strhne dolů) působí nudně. Domněle originelní metafory (země je ponorka a člověk na ní periskop) zní groteskně. Ale horší jest, že autor nechce či neumí najíti pravdu. Z rukou vraždících prý nevyrazí meče děl vytrvalost ocelová, ani prázdné špýchary ale miliony drobných ruček dětských, miliony prstů s brilianty a zlatem (snad ne armádních dodavatelů?), tmící se les rukou sepiatých a bušících na srdce Slitovníka. Co se papež již nabušil . . . ! Jak ubohé názory! — P. Lutinovovy „*Písně tvorů*“ mohly být zajímavy, kdyby skutečně byly tím, čím autor je míti míní, totiž glosami in margine válečných kronik z r. 1900—1904, kdy „bojoval“ s panem Rectem stejně smutné paměti proti arcibiskupovi Kohnovi. Jak ony boje neslavně skončily, ještě se pamatuje. Autor dal si sem také svou podobiznu, která prý má výraz „roztrpčeného psance“. Ani toto „psanectví“ dnes již neexistuje. Autor, jak býval velmi chytrý „bojovník“, má tutéž vlastnost i jako pořadatel „Písní tvorů“, nezařadil sem totiž nic, co by znamenalo skutečný boj v arcidiecesi a co by mu mohlo někdy škodit. Jen několik málo básní je zde, které se událcsti té zcela povrchně dotýkají: „Modlitba nadčlověka“ a „Stesk nadčlověka“, při nichž mu musil pomoci Nietzsche, abybyl zakryt pravý výraz, „Píseň korouhevníkova“, kde p. Lutinov volá, aby vlála jeho korouhev, „Píseň ukamenovaného“, nejbojovnější z celého cyklu, v níž zvoní na poplach v boj proti Drakovi (rozuměj arcibiskupa), ale Drak nad ním zvítězil, a z Lutinovových kostí prý povstane Mstitel ! ! ; dále „Píseň odkopnutého přítele“, v níž odkopnutý objímá nohy kohosi, jenž sedí sám na trůně z žuly a „mračí se jak lev“. Tu je tedy ten hrdina! A posléze „Píseň nenávisti“, v níž autor prosí kohosi pro Boha, aby ho pustil od sebe, že chce vše zapomenout, že už i vše chce odpustit (!), jen aby měl — klid. Tak vypadají jako bezzubé babky ty glosy válečných kronik. O ideovém jádře sporu, o mravní jeho podstatě nic. V ostatním obsahu sbírky zpívají autorovi různé věci, borový les, pramen, skřivánek, moře, andělé, cizinec, čmelák, katoličtí básníci a t. d. A tu je opravdu na pováženou, že autor, jako by neměl zbla básnického vkusu, necouvne před nejhorší banalitou, která mu z pera vyřine. Pramen mu duchaplně „žvatlá jako děcko“, p. Lutinov pobízí přírodu, aby v košili (!) z obilí vyšila si charpy, moře — zrcadlo Boha — slouží prý jak mezek, hvězdy zpívají, že milion tančí roků, až mají píchání v boku, andělé zvoní na zvony, světí zákony (!)a hasí plameny (sv. Florián podá protest), Sfingy mluví jako generál Moltke, že lidský nářek, šílení a válčení nutny jsou v epopeji lidstva (tak píše katolický básník!), Boží syn má vytrhat „psovství“ z našich srdcí, alpské velehory jsou vtělení Satani a vyplazují jazyky . . . Zaskví-li se autor tu a tam duchaplností jako: kdo nezná žárlit, nezná milovat, nebo „blankyt se rozkřivanil“, nebo „sláva je tráva“, a zazvoní-li novými rýmy, jako: černá — věrná, charpy — škarpy, a brká-li čtenář o spoustu gramatických chyb někdy až v nesmysly verše komolících, je požitek z této „výpravy za ideálem“ úplný, neboť hodnotnější verše, jako „Píseň padající krůpěje“ nebo „Píseň bolesti“, „Píseň červa“ a „Píseň zrazeného“, celkem čtyři, ztrácejí se ve množství. — Dva svazky válečných motivů Adolfa Veselého mají představovat prvé vlaštovky válečné české poesie. Bohužel, čtenář stojí nad nimi bezradně. Úplná passivnost básníkova zaráží, jako by podléhal rozkazu ve službě, kdežto poesie ukládá něco, co je rozkazu daleko a vysoko. „Život v zákopech“ přináší pořadí genrové lyriky (Upoutaný balon, Osvětlovač, Chrlič plamenů, Polní telefon), popisnou řadu věcí, které zaujaly spíše oko autorovo než srdce. Toto ozve se sice též někdy (Básník a doba, Kůň a jezdec, Hlasy domova), ale cítíte, že tepe ve svěrací kazajce. Ve stejném ideovém okruhu pohybuje se i sbírka druhá „Letec“, zúžena poněkud tématem, vyznačeným titulem. Pozoruhodná jest epištola „Básníku dneška“, v níž autor se bludně domnívá, že vše, co bylo kdysi, má odpočívat a hnít v pokoji, že pro básníka není krásy, než krása přítomné chvíle. Zkušenost učí nás opaku, vzdálené, co bylo, vstává z mrtvých, národy vracejí se k své minulosti nevidouce nijak krásy v dnešku. Zato je správno, nabádá-li autor básníka, aby uvolnil řeč doby, chopil se přítomnosti smělou rukou, dal jí projíti svým srdcem i mozkem — tím více lze litovati, že tak sám neučinil: neboť není dosud doba na válečnou poesii. *—pa—*

*

Martin Rázus: *Z tichých i búrných chvíl.* Nákladom kníhtlačiarskeho účastin. spolku v T. S. Martině 1917.

Nejmladší a zároveň nejplodnější člen slovenské moderny, jež po prvé se přihlásila k slovu asi před deseti lety, vydal svou první knihu veršů, napiatě doma očekávanou. Všichni mladší údové básnického Slovenska, Jesenský, Gall a ovšem zvlášť Krasko, přinesli svůj, barvitý a osobitý zvuk v celkovou náladu slovenské poesie; osobitě vyhraňoval se také Rázus již v prvních svých verších, v nichž klestil si samostatný chodník. Tvoření svrchu řečených moder-

nistů charakterisuje zvláštní něžná plachost, kult tříbené formy a kriticky omezená plodnost — Rázus se od nich liší: má velmi mnoho myšlenek a současně velmi mnoho básnických tvarů na mysli. Píše si soustavně deník dojmů a extasí, nálad z tichých chvil i rozryvů nitra z dnů bouřných; důvěrná lyrika, těžká národní reflexe, a zase jadrná epika balladická, prostý, citově lehce uhozený motiv i vzkypělý pathos — vše, co chvíle přinesla, bez výběru a třídění, zrcadlí se v první básnické žni Rázusově, obsahující bezmála dvacet tiskových archů. Kdo chceš pochopiti správně význam knihy Rázusovy, jež svým vnitřním skladem jest způsobilá vzbudit u nás rozpaky, připamatuj si, že Slovensko po celá čtyři válečná léta úzkostně mlčelo, a že básnicky je oživoval právě jediný Rázus. Jeho kniha je nový hlas života, doklad odvahy, záruka budoucí praxe: její klad jest ideový, ne umělecký. Stačí přečísti si pozorně oddíl „Za pomalého svitu“, v němž je tuším básnické těžiště knihy, a cíl básníka-těšitele, kotvící v naději slovenských „chalup nízkých, svetnic hrdých“, jest objeven.

Básníkově náklonnosti jde k duhu lehký impressionism, dojem, improvisace, poslání — idea nad formu; není dosud s prácí ryze uměleckou. Je básník, hluboký a nadaný, ale malý umělec. Snad polovina čísel mohla za přísnější redakce zatím odpadnout: jsou to čísla nehotová, formálně netříbená, druhdy s velice vratkým rythmem — to jest i u ideového básníka hrubá chyba, pro niž celek opravdu činí dojem látky před výběrem. Ovšem stav, v němž Rázus s vrstevníky, odchovanými neslovenskou školou, probíjí se k umění, je nejkritičtější, v jakém se kdy octl národní a osvětový život Slováků: to vysvětlí mnoho. Slovenský moderní básník podléhá — částečně i z nedostatku slovenské odborné kritiky — našemu soudčímu vkusu; voláme mu upřímně: dlužno vzbudit v sobě i umělce, ukáznit se kriticky, učit a tříbit se zatím podle nejlepších českých vzorů. Taková zákonná synthesa českých a slovenských prvků obohatí potom celou národní oblast v umění.

Fdký.

*

Karel Leger: *Suchý čert.* Historie z osmnáctého století. Sebraných spisů sv. VI. Nákl. Fr. Topiče v Praze.

Ze široké, stejnoměrné plochy českého života v osmnáctém století, neosvětlené jasem šťastných okamžiků, nečleněné význačnými událostmi národního bytí, vyvážil Leger svou historii o „suchém čertu“, posledním potomku zchudlého rodu rytířského. Obraz nesmírně smutný utrpením lidským i národním, probouzející hlubokou lásku ke všem těm tápajícím, zápasícím, chybujícím a rozervaným bytostem, jichž se dotýká. A jenom mimořádně dokonalé pochopení české duše a znalost českého života — což obojí zůstává týmž ve všech dobách, pod jakýmkoli krojem a jakýmkoli řádem světským — mohly býti zdrojem tak úchvatné přesvědčivosti, která nás v tomto díle zcela unáší v zašlou dobu a vyvolává dojem současného prožití. Při tomto vystižení dobové barvy a povšechného karakteru jejích lidí také jednotlivé postavy jsou kresleny se silnou rázovitostí, Legrovi vlastní; vystupuje tu řada jednotlivců značně odlišných a citlivá, však pevná ruka umělcova nakreslí každého z nich naráz několika rysy, ať drsnými, ať něžnými, ať groteskními a postupem propracovává postavu nově a důsledně, až dýše skutečným bytím. Šlechta, vojáci a ubozí lidé poddaní tu vystupují a osudy jejich se křižují v dovolávání se „práva“. A „co jest právo?“ jest záhada, která vede, drtí, a ve starou bezúčelnost života, takořka na útěk ze života pudí též „suchého čerta“ — právo, tento pojem, pro jehož základ právničtí filosofové podnes nenalezli jasného vysvětlení. — Obraz českého utrpení, procítěného srdcem milujícím, tesknícím, doufajícím, přichází právě vhod v nynější dobu, aby vrhl v ni své odrazy, aby varoval před blouzněním a spoléháním v cizí pomoc a vracel střízlivosti a víře v sebe sama. Činí tak velkým, ale úrodným smutkem, který z něho vane; smutek ten jest arciť také zabarven měkkými světly, které v obraz nanáší romantika — ale především vznecuje čtenáře hlubokou, vroucí silou češství, kterým obraz ten je tvořen jako nejlepší malba slavných mistrů, kteří prchavý ráz doby dovedli zachytiti tak, aby provždy byl blízkým všem nastupujícím generacím a tak uchoval živou jejich souvislost s prameny, odkud — třebas po přečetných proměnách — prýští jejich bytí.

Kaz.

*

Jaromír John: *Dojmy a povídky.* Lidové knihovny sv. 105. Nákl. Ústředního dělnického knihkupectví v Praze.

Již jednou menší knížkou — souborem prós „U táborového ohně“ upozornil na sebe sympaticky Jaromír John jako spisovatel, který zpracovávaje náměty a své zažitky z doby válečné, bystře proniká svým pozorováním dějový povrch doby a dopracovává se k hlubinám, v nichž kryjí se prvkové prameny psychologických proudů dneška. Novou knihou, „Dojmy a povídky“, dostává se opět o stupeň výše, silněji zachycuje zájem a předkládá výsledky pororuhodné. Některé črty — „Tetičky“, „Kožich“ „Smutný dům“ — obmezují se na příhody ve světě malých lidí, ovšem příhody, z nichž soucit, leckde maskovaný ironií, čerpá všeobecnou platnost. Poté však následují dva články, „Balkánský Betlém“ a „Bez názvu“, pravé to rhapsodie širokých rozhledů, které však postřehují každou podrobnost, pro celek důležitou. Střízlivě, věcně, spravedlivě zaznamenává spisovatel postup svých pozorování,

doplňuje obraz novými a novými tahy; tu sestavuje jej z postřehu vnějšků, onde zachycuje pohledy z duše do duše; střídá vážnost s humorem, jak to život přináší. A ve čtenáři zůstavuje nejen celkový a plastický dojem, ale také hojně námětů k přemítání, neboť nestranně pitvá jevy a vynáší pak jejich podstatu v jiném způsobu, než běžný názor očekává. Především ukazuje, jak ve velkém proudu válečném mění se měřítko představ, jak věci, považované dříve za veliké, pozbývají významu, a jak malichernosti, pro jednotlivce, vírem událostí zmítané, stávají se důležitými. Často napomáhá si autor ironií — nejpřípadnější formou, jakou lze některé podrobnosti z vojenského života udati; vždyť rozpor „civilisty" a vojáka z povolání, rozdíl jich nazírání a duševního života vůbec jest vlastně velikou ironií osudu. Bohužel, četli jsme o knize Johnově referát, kde nepochopitelným omylem tato ironie byla brána do slova — a bylo by velmi na škodu, kdyby tento názor měl odvrátiti zaslouženou pozornost od spisu, směřujícího k vážným metám. Dospívať ve svém závěru k zajímavým dohadům psychologickým, činěným na základě zdravých poznatků životních, nikoli jen na papírových kombinacích, odhaduje vlastnosti budoucího člověka, ohněm války prošlého a klade požadavek zejména na člověka českého, i toho, který se vrátí z bojiště, i toho, který ho doma očekává. A proto zasluhuje pozornosti vážných myslitelů tato kniha, která náleží k nejlepším ziskům dosavadní tzv. literatury válečné. *Kaz.*

*

B o h u m í r T r e y b a l: *Mlýn.* Román. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze 1918.

Slušnou lidovou četbou možno prohlásiti tuto práci. Spisovateli, který svůj román porušil přílišnou délkou, chybí ovšem mnoho k tomu, aby vystihl a plasticky vykreslil jednotlivé postavy venkovanů: ale přece i zde předstihuje daleko naivní a diletantské práce, které se zpravidla jako četba venkovskému lidu z Prahy rozesílají. Vedle hlavních dvou osob, z nichž dívka svoji moc a povahu celou dala pouze do své lásky, jest velmi slabě podána v svých jiných schopnostech, bez nichž by byla neodolala tolika a tak různým ranám, vystupuje postava jejího otce, jenž s dědičně zaujatým Kamenickým jest dobrým typem českého venkovana, poctivého, ale tvrdého. Dědičná, důvodu nehledající zloba dvou rodin jest sice obvyklým přímětkem téměř všech vesnických rozporů, katastrof a proto i románů, ale spisovatel neomezuje se pouze na tyto tak často probrané zjevy. Má tu i postřehy nové, na př. klade důraz na změnu názorů venkovanů při změně prostředí, které jako by samo svým ovzduším působilo staré bolesti. Není tu obvyklého českého furianta ani škodlivého působení města na venkov. Děj se omezuje na vážné, životní otázky probudilé vsi a s veřejnými zájmy proplétají se nezbytné zájmy osobní, které, jak spisovatel zřejmě ukazuje, podmiňují se navzájem, jdou ruku v ruce, nedávajíce se od sebe odloučiti. Poměr hrdinův k jiné, chudé venkovské dívce, který spisovateli, jak se zdá, nahrazuje nedostatek smyslné lásky v románu, jest mnohde až příliš násilný a hrubý; ruší dobrý dojem, který přes rozvleklost dějovou z románu máme. Spisovatel, znalý dobře věcí, o nichž píše, získává si i zásluhu, že o lecčems novém zpravuje čtenáře městského, ba v sedláku Součkovi představuje takřka nového, vesnické psychologie znalého člověka, realistu, který dobře chápe vesnici i lid, nehloubá, nýbrž čile a prospěšně pracuje s danými okolnostmi i povahami. V společných hospodských rozmluvách, nejen v poměrech rodinných, pozoruje divák a posluchač mnohem více přílišné opatrnosti, uzavřenosti a zahloubanosti, než se nám jí předkládá zde. Přes to však přese vše spisovatel, mající větší schopnosti rozboru a popisu než spádného a břitkého dialogu, podává lidový román značné ceny. Byl by si zasloužil vkusnějšího listu titulního. *J. F.*

*

J. N o v i k o v: *Problém bídy.* Přeložil Dr. Jaroslav Novák. Otázek a názorův sv. XXXVII. Nákl. J. Laichtera v Praze.

Ruský sociolog v tomto důkladném spise řeší otázku sociální, předesílaje zevrubný rozbor jevů přirozených při přizpůsobování prostředí, jevů biologických, hospodářských, mechanismu přizpůsobování; dále pojednává o urychlení mechanismu přizpůsobování po stránce psychologické, technické, organisační, výměnné, k čemuž dodává výklad o pravé podstatě bohatství a definici a poslání národního hospodářství. V části druhé mluví o bludech, které v nazírání na otázku bídy a sociální otázku vůbec zmocnily se nejen lidí prostých, ale i národních hospodářů; rektifikuje názory o banditismu a olupování a velmi pečlivě odpovídá na program a snahy socialistické, které nemají pevného, přirozeného podkladu; nazývá rozpor mezi kapitálem a prací domnělým, probírá hlavní bludy socialismu, stávky a velkou stať věnuje kollektivismu a jeho poměru ke státu. Ve třetí části dává přímo návod k řešení sociální otázky činiteli politickými a hospodářskými. Počíná tu na pohled záhadně prohlášením, že problém bídy bude tak rozřešen spíše opatřeními politickými než hospodářskými. Vychází z jednoduchého předpokladu, že loupežením, vzpourami, stávkami, ničením budov, válkami, zbrojením atd. ničí se každého roku část vyrobeného bohatství na zemi. Poněvadž násilí a bohatství se vzájemně vylučují a poněvadž násilí jest možno potlačiti pouze opatřeními rázu politického, proto jedině tato opatření budou moci rozřešiti sociální

otázku. Kniha jest psána na podkladě hlubokých studií anglických a francouzských národních hospodářů i praktických filosofů a obrazuje jejich názory střízlivými i citlivými vývody člověka ruského. Přeložena je pečlivě a bude velmi dobrou příručkou jak odborníků národohospodářských tak všech lidí, chtících přemýšleti o podstatě této otázky, pro lidstvo nejdůležitější. *J. F.*

DIVADLO.

J a r o s l a v M a r i a: *Torquato Tasso.* Tragedie o čtyřech dějstvích. Po prvé v Národním divadle dne 15. března t. r. Režisér: Jar. Kvapil; vypravil: Jos. Wenig.

Obecenstvo Národního divadla seznává v „Torquatu Tassovi" třetí díl „ferrarské trilogie", již spisovatel vážil ze vzniku, rozkvětu a úpadku renaissance ve spojení se třemi postavami, které již často byly předmětem básnického zpracování; jsou to „Parisina" (v Národním divadle intendancí zakázaná a provedená loni v divadle vinohradském), „Lucrezia Borgia" (chystaná v divadle vinohradském) a „Torquato Tasso". Tohoto — proti Tassovi Göthovu — staví Jaroslav Maria na základ pravdy, skutečností, zjištěných postupem historického badání; a protože toto objevilo básnického genia v člověku vratkého karakteru, nepříjemných vlastností, vytkl si spisovatel zajímavý úkol postaviti špatné jeho vlastnosti „pod vysoký zorný úhel, učiniti je mimo čáru dobra a zla a jakoukoli kritiku pochopitelnými, omluvitelnými, nutnými a jímajícími". Úkol svůj splnil měrou úspěšnou a zajímavou. Ovšem ne prostředky přímo dramatickými, dějem, událostmi, z nichž by výsledek vyplynul, nýbrž debatami, námět spisovatelův rozebírajícími; ale ve formě poutavé, přizpůsobené jevištnímu přednesu, pro účel vytčený snadnější a pro pochopení prospěšnější. Z dosavadních prací Mariových klademe Tassa nejvýše, jak po stránce obsahové zajímavosti, tak po stránce úměrnosti zevního provedení. Také mluva má více umělecké kázně než dřívější dramata, často upadající v banálnost všedních hovorů; jenom nám skřípá v uších i v mysli, když slyšíme, že Tasso sám nazývá svůj psychologický rozvrat „tassovštinou", jako by byl četl Gončarova. Vedle hlavní osoby má tragedie několik postav podružných sice, spisovatelem téměř jen za záminku k dialogu postavených, ale přes podřízenost dost vábných, aby představitel, ponoře se ve studium doby, postavil její typy. Jsou to vévoda ferrarský a markýz Manso, každý jiného druhu „příznivec umění", a inkvisitor, uplatňující moc církve v každém počinu. Význačněji jsou auktorem dány obě postavy žen, hajitelek cti básnické i lidské: Leonory ferarské a Bianky neapolské. Vedle výhod v námětu, dikci, postavách a v soustředěném zpracování má tragedie nevýhodu v tom, že podmiňuje od počátku do konce tempo velice vleklé, tudíž jednotvárné, v němž méně důležité výjevy jsou závažím. Z těchto složek vystavěl Jar. Kvapil obraz celistvý, dojmům spisovatelem zamýšleným nápomocný; Jos. Wenig přispěl výpravou velmi ladnou i slohovou, vystihující ovzduší hynoucí renaissance ve Ferraře, přemrštěný přepych Neapole a zádumčivou vážnost Říma, se zamlženým panoramatem za klášterní loggií. Dámské úlohy měly krásné a přesvědčivé zastánkyně v dámách Naskové (Leonora) a Rydlové (Bianca); větší mužské úlohy zdárně zastali pp. Nový (vévoda), Želenský (inkvisitor), Čepela (Manso), jehož osobitost sama sebou byla vhodným základem pro dojem z představované osoby. Souhra a zdar díla vůbec závisely na výkonu V o j a n o v ě, nad nějž úloha titulní nemohla míti lepšího představitele. Rozvrácenost Tassovu, protichůdné prvky v něm působící spojoval se vzácným uměním a skutečně vtělil ve svůj výkon úmysl spisovatelův „postaviti mimo čáru dobra a zla, učiniti jímajícími" ony vlastnosti, které snižují lidskou schránu geniovu; zdar tedy naprostý a největší, jakého výkonný umělec může dosíci. Obecenstvo zahrnovalo umělce nadšením jak za jeho výkon, tak na pozdrav k prvému vystoupení po delší nemoci, z níž se vrací silen jako vždy. — Dvě okolnosti působily rušivě při premiéře: mimořádně hlasitý výkon nápovědův v prvých dvou dějstvích a pak to, že — bůh ví proč! — bylo důsledně vyslovováno „Torkáto", místo italské výslovnosti „Torkuato". *rh*

*

L u d v í k H o l b e r g: *Muž, který nemá kdy.* Komedie o třech dějstvích. Přeložil Antonín Bláha. V Měst. divadle Král. Vinohrad poprvé dne 14. března t. r. Režisér K. H. Hilar.

Zdravý dech humoru jako zvláštního květu životní filosofie vždy nás ovane z klasických komedií, jež zhýčkané obecenstvo podceňuje pro naivní děj a prostou zápletku, ale v nichž při dobrém provedení potěší nás to nejlepší, co nám divadlo může dáti: čisté lidství, jeho přímé chápání, v odlesku vzdálené doby, ve které dílo vzniklo. Zvlášť rádi uvítali jsme dánského klasika humoru, Ludvíka Holberga, u nás neprávem zanedbávaného. Jeho jadrnost zasluhuje života na jevišti i mimo jeho vlast, nejen mrtvého záznamu v dějinách písemnictví. Vinohradské divadlo se svým výborným souborem veseloherním a s režisérem, vynikajícím hloubavostí a vynalézavostí, jest vhodným prostředím pro humor dobráckého klasika, bujně zabíhajícího ve fraškovitý mumrej. Zejména pak může účinnost staré hry opříti o nejdůležitějšího činitele, to jest o znamenitého představitele stěžejních postav, ve kterých dramatický satirik stíhá vše-

*) Knižně vyšlo nákl. J. Otty v Praze.

lidský typ v projevu své doby, své vlasti. Pan B. Zakopal jako „Křikloun, muž, který nemá kdy“ naplnil uměleckým životem básníkovu postavu a tím právě, že ji žil, nepřekročil nikde meze vkusu a přece nic nezůstal dlužen bujnému požadavku komiky. Kolem něho, těžíce z jeho slabosti a zapřádajíce ho v pletivo frašných intrik, hemžili se laškovná Pernila (pí Baldová), prohnaný Oldfux (p. Tuma), pronásledovaní milenci (sl. Machová, p. Karen), oklamaní hlupáci, otec, syn a hospodyně (p. Hlavatý, p. Sedláček, pí. Micková), rozumný strejc p. Jičínský), a množství podružných postav komických; každý představitel měl příležitost k vděčnému těžení z kresby dávného auktora. Svěže sehraný rej pohyboval se v pestré dekoraci, přizpůsobené tvrdými barvami parodistickému rázu hry právě jako masky, obleky a přemrštěná gesta účinkujících. V posledním směru nebylo by na škodu trochu umírněnosti, aby nepřestávala souvislost s přirozeností, která i pod karikovanou maskou musí zůstati patrným karakterem komedie jádra tak ryze lidského. Vždyť „pana Křiklouna“ i dnes denně potkáváme v domácnostech, obchodech, úřadech — a konečně v čekárnách lékařů, kamž uchýlil se o radu jako těžký neurasthenik. — Obecenstvo bylo na komedii připraveno programem, jenž obsahoval literární informace od prof. Arnošta Krause a poznámky režisérské. Srdečné veselí přemohlo chvílemi i ty, kdož reptali na provedení po jejich soudě příliš fraškovité a pestré, kterým oděna byla historie příliš jednoduchá.

* Sl. Marie Nechlebová, sympaticky známá svou častější činností recitační, již učinila si životním úkolem, sestavila program večera dne 17. března t. r. z básní Jaroslava Vrchlického a další druhý večer téhož básníka měla 24. t. m. Obsáhlá a mnohotvárná tvorba jeho jest beze sporu nejbohatším a nejvděčnějším zdrojem umění recitačnímu a jest krásným úkolem umělkyně, aby volila programy jednak účelně vybrané, jednak svým fysickým a technickým prostředkům odpovídající, v čemž vodítkem mohou býti teprve zkušenosti. Slečna má silný hlas, schopný i mužných tónů, básně však nevyznívají stejnoměrně; vedle čisté plastičnosti jedné překvapí druhá nedostatečnou srozumitelností. O večeru 17. t. m. nejkrásněji působila půvabná báseň „Giotto a duše“, jímající lahodnou prostotou vskutku giottovskou. Vůbec větší zdar provází slečnu v přednesu blancversu než v recitaci básní spjatých formou a rýmem. Večery Vrchlického — jichž pořadu ovšem bude nutným předpokladem systém opřený o postup tvorby básníkovy a její obory — budou zkušebním kamenem slečnina umění, a nepochybujeme, že vyjde se ctí. Jejím snahám, býti prostřednicí mezi básníky a obecenstvem, všestrannou podporovatelkou jich vzájemného vztahu, vždy úrodnějšího, náleží plné uznání.

TÝDEN.

* Polský spisovatel B. Lutomski pojednal o tom, že umění, literatura, filosofie, etika tvoří hlavní složky kultury udržující národ. Avšak ani vysoký rozvoj kultury nedovede národ zachrániti před úpadkem, nepěstuje-li se srdce národa. Řím prvého věku měl mnoho myslitelů a umělců. Epiktet, Seneca, Mark Aurelius, sv. Augustin obsáhli svými výroky geniálními všecky úkoly morální svých dob, a dobro občanů bylo dražší těmto mužům nade vše. Avšak Řím se svým senátem, se svými legiony byl již ve vleku kultury pokažené, nedbající srdce národa. Řím, jenž pokaženou kulturou ztratil síly biologické, nemohl býti již ničím zachráněn, ani filosofií ani evangeliem. Nemohl býti spasen krasořečnictvím, ani uměním, byť nedostižitelným v půvabných svých liniích. Země galská z druhého císařství, Francie z r. 1850 až 1870 měla hojnost krasořečníků, dramatiků, umělců, filosofů a velkých talentů, takže Evropa žije posud z té epochy, která světu zůstavila filosofii positivní, malířské školy, romány psychologické a naturalistní a literární, kritiku umění i poesii demokratisující. Michelet, Thiers, Victor Hugo, Alfred de Musset, Renan, Taine, Flaubert a Goncourtové, Courbet a Meissonier, všicci jsou štíty pro oblasti morální a pro aspirace plastické. Řecká tragedie rozněcovala mysl k mužnosti a heroismu a jako francouzská klasická a jak u Shakespeara měla hrdiny královské a šlechtické. Divák tehdejší nebo čtenář srostl s tímto pojímáním tak, že by nebyl uvěřil mukám Hamletovým, kdyby Shakespeare na místě dánského kralevice byl postavil nějakého soudního kancelistu. V umění je odezva občanského citu a soudu. Leč umění, přes něž plyne potok krásy, není samo přes vše krásou. Písemnictví, umění, to jsou výkvěty ducha národního. Jsou svědky, po jakých cestách záměrů a obraznosti národ ubíral se a jakých prostředků používalo se, aby nastala organisace živlů a přívlastků života společenského. Toť důležité, protože písemnictvím a uměním podává se pravda. Avšak běda umělcům, kteří ve shonu za krásným výrazem, za pěknou a lahodnou frasí ztrácejí s očí, co nesmí býti nikdy ztraceno — pravdivost mluvy. Pochybené složky kultury vyvolávají pochybenou kulturu — zhoubnou pro národ. Vedou k uchvacování moci, k dosažení prostředků k tomu (kdo s koho!), k potlačování vrstev společenských na prospěch druhé nebo druhých, vedou k teorii a k praxi kladiva a kovadliny jako všecko vyvyšování se. Avšak ne povyšovati sebe nad

jiné, ale jiné povyšovati k sobě, toť požadavkem srdce, kultury pravé. Umělci, kteří by se pokládali za bohy a opovrhovali ostatními, byli by směšni, ale svým chováním porušovali by spolu hlavní základ kultury, pracovali by pro kulturu falešnou. Zobrazíme-li si, že by kazatel horlivě s kazatelny brojil proti libování si v blahobytnictví, kázal odříkání, ale bylo známo o něm, že ničeho neodřekne se, co slouží jeho blahobytnictví, jak působila by jeho byť nejkrásnější slova? Vzbudila by pohoršení a názor, že ani sebe krásnějšímu slovu nelze věřiti, že panuje lež, přetvářka — a to vše působilo by pokažení kultury, rozvrat. Totéž uplatňuje se v umění a v literatuře. Za svým dílem stojí člověk — umělec. Jen pravdivé dílo, srovnávající se s duší svého tvůrce, jejímž paprskem bylo posvěceno, jest skutečným dílem uměleckým a marno proti tomu vzpírati se. Právě tu objevuje se co nejpatrněji, že umění a skutečnost se promítají. Promítají se v krásno. *K. V. H.*

*

* Stará gruzínská literatura měla svého Homéra. Byl jím tvůrce „Tariela", Šotta Rusthavel. Gruzie byla výspou křesťanství vůči asijskému barbarství již v 3. století. V X. věku měla překlad bible, v XII. překlady z řečtiny, měla spisovatele, básníky, ale pro nájezdy nepřátel literatura nemohla se rozvíjeti bez přestávek. Kde meč a puška vládne, krásné slovo nemá místa. Teprve v novější době ožila gruzínská literatura, ožila Gruzie. Má zvučná jména básníků: Čavčavadze a Mamia Gurieliho, ale nad ty vyniká Akakij Rostomov Cereteli. Potomek staré rodiny gruzínské, v níž panoval zvyk, že jeden člen věnoval se stavu duchovnímu. Patriarchové bývali voleni z této rodiny knížecí. Akakij Rostomov Cereteli měl jím býti, ale zvolil studie východních jazyků v Petrohradě. Již jako gymnasista psal verše a básně. První verše „Národní písně" byly první prací literární. Neposloužil si ani u kritiky, ani u čtenářů. Vadil národní tón, národní duch, básník přišel s čímsi novým. Nedbal nezdaru, pracoval vytrvale. Jako on, tak soudruzi vystihovali obtíže v práci. Bylo nutno spojiti tři dialekty, vytvořiti jeden — literární. Stálo to padesát let práce, Cereteli tiskl veršem psané feuilletony „Cchelicheli anbavi" (Vroucí slova novoty), ale vyšší třídy nenáviděly novotářského básníka, jenž neúnavně byl činný i v společnosti. Několik desítek let působení — a jeho básně objevovaly se téměř všude, ve všech gruzínských vydáních. Z větších básní jeho vynikaly: „Dva Gruzini" (1875) „Torniki Eristavi", „Bagrat", „Zničení Tiflisu", z dramatických prací: „Kudur Chapum", „Prostředník" (komedie), „Lstivá Tamara", „Patara Kachi". Cereteli byl na vrcholu činnosti a její výsledek vyzníval v tom, že dostalo se mu názvu: „Národní básník". Jméno i básně a písně jeho byly populární. Gruzínský národ vážil si svého básníka, utvořil fond a z něho dostávalo se mu důchodu 1500 rublů ročně. Cereteli se svými druhy vytvořil novou epochu národa, společný jazyk literární. Cereteli narodil se r. 1842 v Saccheri. —O—

*

* William Makepeace Thackeray již povídkou „Doktor Brich a jeho mladí přátelé" prokázal, že jest výborný humorista. Důvtip, satyra a humor jsou tři hlavní složky jeho všeho díla. Pravda, že jeho humor jest někde bolestnější a liší se od humoru Dickensova, jemuž svojí tvorbou staví se po bok. Jeho humor má však tu přednost, že je přirozený a jak životopisci tvrdí, byl Thackeray i v životě „člověkem důvtipu, satyry a humoru". Prokazují to různé příhody z jeho života. Autor „Tržiště života" vyprávěl prý sám rád o tom, jak pobýval na statku jisté mladé miss, které dvořilo se pět gentlemanů, ucházejících se o její ruku. Jako vždy, zamilovaní hodlají oženiti se co nejdříve a miss byla na rozpacích, kterému z nápadníků dáti přednost. Thackeray poradil sehráti komedii. Miss vsedne do člunu, kdy nápadníci budou na břehu moře. Loďka převrhne se s ní. Aby miss neutonula, o to bude postaráno, ale spolu přesvědčíme se, kterému pánu přísluší název „ženicha". Stalo se, avšak miss byla na rozpacích znovu. Čtyři páni skočili pro tonoucí do moře. „Špatně poradil jste," pravila rádci. „Proč?" odvětil týž. „Vždyť jest na snadě, že můžete provdati se za toho, jenž zůstal na břehu. Byl to muž rozvážlivý a moudrý a takový může založiti vaše štěstí." *K. V. H.*

*

Kvalifikace hraběnčiny děvečky. Pan hejtman na Skalách, Frydrych Hubryk z Hendrštorfu, za války třicetileté psával snad co týden turnovským konšelům a někdy velmi naspěch. Ký div, že se mu vpletl do pera leckdy divný anakolut, a že často rozjímám, nežli postihnu pravé jádro. Tak poroučel 26. července 1638 „nicméně poněvadž tam v městě Turnově několik osob, děvek služebných, jak z panství Skalského, též i Svijanského k službě přistaveno jest, že pánům rychtářům o tom nařízeno bude, aby z těch ze všech jednu osobu silnou, která by obojí řeči povědoma byla a dobytka dobře hlídati uměla, vyhledati a ji sem, dá P. Bůh na noc zejtra anebo ve středu velmi ráno i se všemi věcmi jejími na zámek dostaviti, kteráž odtud dle milostivého poučení Její Milosti pí. hrabince do měst Pražských s fůrou odeslána býti má". — Co si asi některý zlomyslný konšel pomyslil?

(Archiv turnov. I. E 8a.) *Šimák.*

V Praze dne 28. března 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Josef Šimánek:

SMRT VINAŘOVA.

VÁCLAVU JANDOVI.

Těhotná země, laskavá a sladká,
milenka věčná, celující matka,
se podzimními květy usmívala
a rudým listím v bouřný říjen plála.
A široširou příkrou strání
šla píseň rození i zrání,
co nabobtnalé plody révové,
modravě brunátné i zlatové,
zpívaly krásu slunečního jasu
i okřídlenou jarost bujných kvasů
a měkkých rukou něhu přelaskavou,
jež probouzeti znaly sílu zdravou
i určovat jí slavný vzlet a růst
pro rozkoš žádostivých úst
po polibku, jenž krví Země voní,
kde měkká zlata o kořeny zvoní . . .
Oh, měkká zlata v šťávy zakletá,
kde srdce v dithyrambech rozkvétá
za hudby jemných vůní doprovodu
při mysteriích záslibův a plodů,
jež Dionysův skromný žák
Démétře odňal pro vzrušený zrak
a horce okřídlenou skráň . . .
Zpěv k slávě Země pěla celá stráň,
co zatím dělníci a dělnice
sbírali v koše plody vinice.
A vůně zašlých roků dole v sklepích
se chvěly v symfoniích velkolepých,
pějíce slávu neznámého tvůrce,
jenž v domku nad vinicí ve komůrce
na chudém loži tiše umíral.
On, který šťavám vzlet a duši dal,
přejemný básník zušlechtěné révy,
jenž chudé půdě bohaté dal zpěvy
féerických vůní, okouzlených chutí
zatrpklých kras a slavné zablesknutí
neznámých, nedosněných inspirací,
v nichž Olymp blíží se a zem se ztrácí,
svou vlastní duši bohům vracel němý —
zladěný akord se Sluncem a Zemí.
A jak táh' krajem vítr říjnový,
šel jemný záchvěv z révy větvoví,
poselství teskné zasněnému chodci,
poslední pozdrav laskavému otci,
jenž do výší, ve slávě října vzplálých,
jak zlatou krůpěj v purpurový kalich
svůj vracel život v klidném vyrovnání.
A tichý zpěv zněl osiřelou strání . . .

— — — — — — — — — — — — —

Co krásnějšího, než když život vyzní
nad radostnou a posvěcenou sklizní,
když s vinicí svou básník zmírající
se loučit může se zjasněnou lící,
když ví, že hudba, kterou vdechl šťavám,
i po letech vzlet umdleným dá hlavám,
by duše, kterou vtělil v silná díla,
nebeskou řečí k srdcím promluvila?

★

Dr. Josef Štolba:

DO REPUBLIKY SAN MARINO.

Vzpomínka z cest. (Dokončení.)

S městem jsme byli brzy hotovi. Složili jsme společně hold svůj nádhernému chrámu San Francisco se slavnou, mramorovou výzdobou, prošli jsme skvostnou, velice dobře zachovalou, a r. 21 před Kristem císaři Augustovi postavenou ví-

těžnou branou Porta romana, stanuli na okamžik před Torre dell' Orologio, jenž připomíná věž s hodinami na Markově náměstí v Benátkách, vstoupili do Palazzo Ruffo, kdež nešťastná Francesca di Rimini manželem svým byla zavražděna, shlédli jednoduchý kamenný podstavec na Piazźa Giulio Cesare Piedestale di Cesare, s něhož prý César oslovil legie své, když byl přestoupil nedaleký Rubikon, a stanuli konečně u velebného antického mostu, jenž vystavěn z mramorových balvanů přes řeku Marecchii v pěti obloucích, nás trochu zklamal, neboť mimo stáří své nevyniká ničím jiným.

Avšak od mostu toho jeví se neobyčejně pěkný pohled na modravé výběžky Apenin a zejména na mohutný Monte Titano, jenž se svými třemi temeny, strážnými věžemi opatřenými, ochrannou ruku drží nad konečným cílem našeho putování, nad nejmenším státním útvarem evropským, nad republikou San Marino.

Pěkná silnice vede čistě italským, morušemi a vinnými girlandami oplývajícím krajem, a dobrý fiakr projede vzdálenost 20 kilometrů za několik hodin.

Byl nádherný den. Hřející květnové slunce polévalo celý přívětivý, smavý kraj zlatitou září, příroda, ranní rosou ještě skropená, jásala ve svěžích barvách, odrážejíc paprsky sluneční čarovným způsobem, a vše kolem nás zdálo se nám ještě půvabnější, nežli snad ve skutečnosti bylo, neboť byli jsme ve společnosti milého přítele, s nímž mohli jsme po delší době zase pohovořiti si česky.

Kraj, s počátku úplně plochý, měnil se ponenáhlu v mírnou pahorkatinu, a za nedlouho byli jsme obklopeni volně se zdvíhajícími návršími, která však vyhlídce vpřed nijak nepřekážela. Monte Titano, jejž viděli jsme stále před sebou, blížil se k nám víc a více, modravý závoj, do kterého jej s počátku halila vzdálenost, ustupoval ponenáhlu, až konečně mohli jsme zcela zřetelně rozeznati jeho úbočí, děsně rozrytá, a tři jeho vysoká temena, hlubokými propastmi od sebe oddělená a na nejvyšších bodech malými pevnůstkami opatřená, jež jako strážcové rozhlížejí se daleko široko do okolí, aby postřehly včas každé hrozící nebezpečí. A nejen Monte Titano jevil se nám v celé své mohutnosti, ale s ním i celá část Apenin, k nimž Monte Titano náleží.

Blížíme se k hoře velikou oklikou a za nedlouho rozeznáváme také již město s plochými střechami, na pravém uboči Monte Titana jako přilepené, a výš a výše se táhnoucí, až ocitneme se v první osadě republiky, Serrevalla, odkudž do hlavního města již jen dvě malé hodinky.

A jedeme dále krajem roztomilým a četným stromovím převážně jižního rázu oplývajícím, po terénu stoupajícím, v němž velikým nákladem vylámána dobrá silnice, až konečně dostoupíme předměstí hlavního města Borgo, kdež soustřeďuje se všechen obchod republiky, a kdež tudíž jedna obchodní místnost vedle druhé, které řídí hlavně vývoz republiky. A vyváží toho na ten malý objem území dosti: výborné muškátové víno, různé jižní ovoce, rýži, vepře, štětiny, tesaný vápenec z těla Monte Titana a hlavně toiletní mýdla a voňavky, z květů horských vyrobené, přivážejíc za to zejména pšenici, která se v území republiky nedaří.

Odtud třeba nastoupiti pouť pěšky.

Mohutnou branou, z 15. stol. pocházející, opatřenou masivním balkonem nade vstupem, vcházíme do města, jehož úzké, stoupající uličky ohraničeny jsou nevzhlednými a nevysokými celkem domy, mezi nimiž však plno malých zahrádek, a s jichž oken visí celé girlandy svislých karafiátů, na jihu velice oblíbených, s květy tak bohatými a plnými, že jsme takových posud nikde nespatřili, které arci velice zmírňují prostý ráz domů. Stoupáme výš a výše, až ocitneme se na hlavním náměstí, Piazza grande, které však právě veliké není. Domy jsou střízlivé a vesměs opatřeny podloubími, jež nesena jsou sloupy místy úplně rovnými.

A zde třeba zastaviti, neboť usmívá se na nás velice svůdně nejpřednější hostinec hlavního města.

Když jsme byli opustili Borgo, připojil se k nám velice výmluvný občan. Nejprvé počal hovořiti s kočím, ale v nejbližším okamžiku oslovil také nás. Kráčel podle vozu, a nabídl nám po chvíli pohlednice, při kterých nás, jak jsme se později přesvědčili, dosti slušně okradl. Pak nabídl nám domácí peníze, které si San Marino jako stát neodvislý sám raziti dává, které však vedle měny italské platí jen v území republiky, a při těch okradl nás zase. Prodávají je turistům s 30% ažiem, ale on samovolně zvýšil si ažio na 50%.

A při tom vykládal neustále italštinou, z které pochytili jsme jen sem tam nějaké slůvko, a ukazoval brzy vlevo, brzy vpravo. Ale co vykládal, vědí bozi, a my netoužili zvěděti to, poněvadž co jsme kolem sebe viděli, žádných výkladů nepotřebovalo.

Když došli jsme různými příkrými uličkami hlavního náměstí, uvedl nás přímo do zmíněného již hostince. Prostá, více nežli jednoduchá místnost, víno sice dobré, ale za to strava čistě italská, která nás valně nepotěšila. Nejhorší byl při tom zápach ze sousední kuchyně do místnosti se deroucí, a veliké množství much, tam poletujících. Ale za to nám nabídli poštovní známky republiky, při kterých nás okradli také.

V hostinci seděla společnost občanů, která bavila se po italsku, to jest tak živě, že měli jsme za to, že pánové ti se hádají, a že v nejbližším okamžiku bude z toho pračka. Ale nebyla. Bavili se jenom přátelsky.

Rozumí se, že jsme dlouho nezůstali. Stoupali jsme po příkré cestě stále užší výš a výše, a každým krokem nabývali jsme většího a líbeznějšího rozhledu. Celý okolní kraj ležel u našich nohou jako reliefová mapa, a skýtal pohled v pravdě úchvatný. Nad námi pevnůstka Rocca, opodál další dvě temena Monte Titana, Penny zvaná a opatřená strážnými věžmi, na východ Rimini se svou směsicí domů, pod námi úrodná rovina Romagnská, kterou probíhá Rubikon, Cesarem proslavený, v pozadí Adrie s mořskými lázněmi, a za námi piroteskní výběžky Apenin.

A lid, s kterým jsme se cestou setkávali, byl pěkného vzrůstu a vzhledu, dobře živený, přívětivý, veselý a bezstarostný. Ale bůh milý ví, co ti lidé dělají. Kdežto v Borgu bylo plno ruchu obchodního a usilovné práce, nespatřil jsem v hlavním městě jediného člověka, který by se byl něčím zaměstnával. Buď koukali z okna, neb seděli před domem a spokojeně pokuřovali. Skoro to vypadalo tak, jako by v Borgu pro ně pracovali, a oni jen klidně ovoce práce té užívali.

V hlavním městě jsou prý tři notáři a několik advokátů, ale nechápu pro koho. Procesů bývá do roka jen několik, obrat v nemovitostech není tak veliký, poněvadž každý lpí houževnatě na své hroudě, co tedy mají asi na práci? Soudní dvůr jest složen z Italů z království, lékaři také z velké části Italové, a četníci, jichž je v hlavním městě osm, musí býti z království, poněvadž kdyby jimi byli domorodci, nemohli by nikomu poručiti, neboť veškeré obyvatelstvo tvoří následkem odvěké uzavřenosti republiky téměř jednu rodinu.

Stojíme před palácem vládním. Pěkná a vkusná, čistě italská budova se čtyřhranou věží a s cimbuřím, a před ní zcela slušná socha Svobody, v levici držící prapor a pravici vztahující jako na ochranu proti městu. Sochu tu darovala republice a postavila svým nákladem jakási bohatá Angličanka, kterou za to učinili vévodkyní, opatřivše mimo to podstavec sochy na zadní straně její podobiznou, v kameni tesanou.

Jako suverenní stát republika San Marino propůjčuje totiž cizincům, kteří se k ní „šlechetně“ zachovali, různé titule, které mají platnost jen v obvodu republiky. „Šlechetné“ chování pak znamená buď peníze nebo dary, republice věnované, a čím větší tato „šlechetnost“, tím větší také titul.

Z prostranné a vysoké síně vládního domu vede pěkné, volné schodiště z tesaného kamene do rozsáhlé, vkusně upravené zasedací síně nejvyšší rady republiky.

Průčelní zeď jest opatřena obrovským, alegorickým obrazem se zakladatelem státu, svatým Marinem v oblacích s dvěma anděly po boku, jak obyvatelstvu, v němž zastoupeny jsou svorně všechny stavy, dává zákony, které ve své hlavní podstatě platí do dnes. Pod obrazem dvě trůnovitá sedadla pro regenty, a podél příčných stran sedadla pro členy nejvyšší rady. A v sále sousedním celá řada portretů. Na prvním místě Napoleon I., jenž republice tak velice přál, že chtěl území její, arci na cizí účet, rozšířiti a darovati jí baterii děl, což však opatrní otcové republiky s vroucími díky odmítli, jsouce si vědomi toho, že nepatrnost republiky jest největší záštitou její, a že činnost vojenská mohla by najisto přinésti jí zkázu. Dále Napoleon III., jenž po příkladě svého velikého strýce byl republice neméně přízniv, královna Viktorie, jejíž zásluhy o republiku však nemohl jsem nijak na jisto postaviti, a jiní, větší a menší potentáti, mezi nimiž také maršálek Mac Mahon, který — nevím zase proč — byl dokonce jmenován čestným občanem republiky.

Občanstvo jest, jak se zdá, velice spokojené, a má také proč. Užívá však výhod království italského, aniž by je tížila břemena jeho, má značné příjmy ze svého vývozu, které zůstávají v zemi, získává značně návštěvami cizinců, a neví, co je státní deficit a co je státní dluh. Jediný snad státní útvar v Evropě, který má větší příjmy nežli vydání. Daně činí asi 1% všech příjmů, a daně ty skýtají každoročně přebytek.

A to nejhlavnější: Obyvatelstvo nezná břemen vojenských. V italské armádě sloužiti nemusí, poněvadž žije v suverenním státě, a vojska stálého není. Ale každý

zdravý muž musí vstoupiti do milice, která nemá však žádného významu, poněvadž republika žádných válek nevede. Milice sestává z řady praporů o 150 mužích, a velí jí jenerál, který má právo, svolati milici nejen včas nebezpečí k obraně vlasti, ale i každoročně ke cvičení. Teprve když povolaní vojínové dostaví se ke svým praporům, obdrží stejnokroje a zbraně, které však musí zase odvésti. Pak také nastoupí 60 až 70 důstojníků, kteří jsou však právě tak osvědčenými vojíny jako celá milice vůbec. A přece vykonala milice tato přes veškeré své nedostatky několikráte již svou povinnost, zachránivši republiku před vpády rozličných útočníků. Veliké nebezpečí hrozilo jí zejména, když 31. července 1849 Garibaldi byl zatlačen Rakušany na území San Marinské, a usaditi se chtěl v městě, aby odtud bránil se s troskou svých stoupenců zničení, jež hrozilo mu se strany Rakušanů. Tomu však se vláda opřela, svolala milici a zabarikádovala vstup do města, následkem čehož usídlil se v klášteře kapucínském, mimo obvod města blíž hlavní brány položeném, kdež zůstal tak dlouho, až kapitáni regenti vymohli mu na Rakušanech volný odchod beze zbraně.

Stálá služba vyžaduje vedle zmíněných již osmi četníků ještě dva malé sbory. Nejprvé 30 vojínů v tmavých stejnokrojích s bílým řemením a s třírohými klobouky s bílými chocholy, kteří tvoří čestný průvod regentů při oficielním vystupování, a dále třicet artileristů v tmavomodrých stejnokrojích a s helmicemi s bílou štětkou, kteří jsouce ozbrojeni ručnicemi, tvoří posádku pevnůstky Rocca.

Že „armáda" tato nevypadá příliš bojovně, rozumí se samo sebou. Mně aspoň připomínala živě statečné členy našich měšťanských sborův. —

Cestou neobyčejně příkrou dostoupili jsme konečně nejvyššího bodu, 750 metrů nad hladinou mořskou se vznášejícího, na němž temná, stará pevnůstka z 13. století, La Rocca, kteráž jest zároveň vězením republiky. Jest to stavba mohutná, neobyčejně pitoreskní, a na celé věky vypočtená. Ale špatně obydlená. Za našeho pobytu byl tam za dlouhou dobu zase jeden zločinec, na několik měsíců odsouzený, jenž hleděl na nás zamřížovaným oknem přímo zoufale, a o němž nám vyprávěl strážník, nás provázející, že se chudák v té samotě bojí, — zejména když severní vítr, Tramontana zvaný, který jest ještě dost příjemný, aneb jižní vítr, Sirocco z Afriky přicházející a velice prudký a horký, zmohutní tak, že počne otřásati okny, zpívaje při tom ve všech toninách.

Republika San Marino měří jen — 61 km², a obyvatelstva má kolem 9000 duší. Zakladatelem jejím byl chudý kameník Marinus, později za svatého prohlášený, který přišel ve IV. století z Dalmacie do Rimini, a v době pronásledování křesťanů za císaře Diokleciána prchl na Monte Titano, jehož divoce rozryté stráně a skryté jeskyně poskytovaly bezpečných útulků. Usadil se v jedné z jeskyň těchto, a vycházel odtud jen, aby kázal učení Kristovo. Pověst o něm a o svatém životě jeho šířila se tak, že mohl založiti za nedlouho klášter, kolem něhož vznikla znenáhla vesnice. A vesnice tato vzrůstala pozvolna, až utvořila se z ní samostatná republika, která nejen následkem své chudoby a bezvýznamnosti, ale i pro nedostupnost svou nevábila nijak nepřátele, ačkoliv papežové usilovali nejednou, arci vždy nadarmo, zmocniti se vlády nad ní. Dnes jest pod ochranou Italie, která na základě pevné smlouvy, r. 1862 uzavřené a r. 1897 obnovené a doplněné, uznává veškerá usnesení veliké rady, směřující k tomu, aby poměry republiky uvedeny byly v soulad s poměry království, aniž by však v něčem bylo dotčeno plné neodvislosti její.

Původně voleni byli dva nejstarší otcové rodin konsuly. Později však svoláváni do rady všichni otcové rodin, a shromáždění otců těchto obdrželo v 14. století jméno: Gran consiglio generale — veliká rada všeobecná, a počet účastníků stanoven na 60. Tito nazýváni Principi, a dělili se na tři sbory o 20 osobách. První sbor tvořila nejstarší šlechta, tak zvaní patriciové, do druhého náleželi občané hlavního města a jeho předměstí, cittadini — měšťané, a do třetího possidenti di Campania — majitelé pozemků, tedy sedláci, kteří, ač bylo a jest jich nejvíce, nemají většího zastoupení nežli sbory ostatní.

Tato veliká rada volí každoročně ze svého středu consiglietto — malou radu, sestávající z 12 členů, také senát zvanou, a sice tím způsobem, že volí se z každého sboru čtyři členové.

Velká rada pak volí každých šest měsíců dva capitani regenti způsobem velice slavnostním. V určený den sestoupí se v zasedací síni vládního paláce velká rada, a zvolí 12 důvěrníků za volitele, a tito zase zvolí 6 členů z patriciů a měšťanů a 6 z venkovanů čili sedláků. Z těchto volí se opětně tři a tři většinou

hlasů, a nyní napíšou se po dvou na tři hlasovací lístky, avšak tak, aby byl vždy 1 z města a 1 z venkova. Tyto tři hlasovací lístky vloží se do tří zlatých dutých kulí, a kule tyto odnesou se v stříbrném osudí a v slavnostním průvodu do katedrály, která se svým sloupovým portálem a nepatrnou věží podobá se více divadlu.

Volba tato jest pro všecko obyvatelstvo republiky velikým svátkem, a při velké mši po vzývání Ducha svatého přistoupí malý hoch k hlavnímu oltáři, a když mu byly zavázány oči, vytáhne z osudí jednu ze zlatých kulí... Jména tam zapsaná přečte nejprvé senát, a ohlásí je pak za slavnostních fanfár obyvatelstvu, jež s jásotem vítá zvolené kapitány.

Volba koná se vždy na 3 týdny před 1. dubnem a 1. srpnem každého roku, aby zvolení mohli v době této vpraviti se do vládních záležitostí. Druhého dne noví kapitáni regenti, kteří teprve po 3 letech mohou zase voleni býti, oděni v starobylý slavnostní španělský kroj s kordem po boku ubírají se u velikém průvodu s několika livrejovanými lokaji vpředu a obklopeni vojenskou svou eskortou do katedrály, usednou na vyhrazeném, slavnostně vyzdobeném místě po pravici hlavního oltáře, a složí při velké mši přísahu na ústavu, načež teprve mohou předchůdce své ve vládě vystřídati.

Zvolení capitani regenti jmenují si ke své pomoci dva státní sekretáře, jednoho pro zevnější a finanční záležitosti, a druhého pro záležitosti vnitřní.

Zastoupení diplomatickým agentem udržuje republika jen u italské vlády v Římě. Jiného zastoupení není, a není ho také třeba. Plat kapitánů obnáší 300 lir měsíčně.

Školství podporuje vláda co nejvíce. V republice jest dostatečně škol pro hochy a pro dívky, co nejlépe vypravených, a mimo to lyceum, Collegio zvané, kde vzdělávají se na útraty státní právníci a theologové. Vyšší vzdělání musí arci na školách italských vyhledáváno býti. Potřebám žactva a obecenstva slouží ještě také bohatá veřejná knihovna, každému přístupná.

A ještě maličkost, která však pro poctivost republikánské vlády jest velice karakteristická. V předměstí Borgo uhnízdily se znenáhla herny, v nichž počalo se hráti velice divoce. Vláda republiky, postřehnuvši ihned hrozné následky heren takových, zapověděla je rázem, a odolala i svodům různých podnikatelů, kteří slibovali obrovské příjmy z veliké herny, již hodlali v San Marinu zaříditi. Marné bylo úsilí podnikatelů, aby podplacením jednotlivých senátorů dobyli většiny hlasů pro svůj podnik v senátě. Zdařilo se jim sice, získati některé, kteří přijetí nabídky vřele doporučovali. Avšak zdrcující většina senátorů odmítla veškeré návrhy podnikatelů, a nejhorlivější z nich chtěli dokonce, aby podnikatelé byli zatčeni a pro podplácení odevzdáni soudu. Na radu italské vlády upuštěno však od návrhu tohoto, a nařízeno jen, že agenti podnikatelů musí území republiky ihned opustiti.

Kníže monacký svodům takovým, jak známo, odolati nedovedl.

Podnebí San Marina je neobyčejně mírné, takže četná ta aloe, která úbočí Monte Titana zdobí, a všechny možné druhy jižního ovoce, zejména pomeranče, citrony, kaštany jedlé, svatojanský chléb, olivy a víno, jimž na vhodných místech Monte Titana co nejlépe se daří, mohou beze všeho nebezpečí přezimovati, poněvadž zpravidla neklesne v zimě thermometr pod 3° C. A mimo to všude, zejména na úpatí hory plno keřů a stromů bobkových, myrt, pinií, rozmariny, tymiánu, šalvěje a oleandrů, bíle i růžově kvetoucích, kdežto z ovoce daří se výborně mimo víno jahody, maliny a ořešiny. Flora tedy celkem přímo subtropická.

Panující náboženství jest katolické, a vláda republiky vymohla si velice obratným způsobem od papeže ustanovení, že veškeří kněží v republice musí býti rodáky jejími, což arci posiluje velice vlasteneckou mysl obyvatelstva. V San Marinu pak sídlí arcikněz, jemuž veškeré kněžstvo jest podřízeno, a jenž sám podléhá biskupovi v Rimini. Arcikněze toho jmenuje papež, avšak senát republiky musí ho schváliti, což praktikuje se, jak obvyklo, tím způsobem, že papež jmenuje jen takového kandidáta, o němž se vyšetří předem, že bude senátu se zamlouvati. —

San Marino jest tedy, jak již řečeno, jeden z nejmenších, ale také z nejstarších a nejstabilnějších státních útvarů evropských, jenž dovedl po tolik staletí s neobyčejnou obratností samostatnost svou proti četným úkladům obhájiti. A proč? Poněvadž veškeré občanstvo jest prodechnuto nezdolnou láskou k rodné své půdě, a poněvadž dále pyšné, republikánské vědomí vžilo se mu již takřka do krve. Obyvatelstvo žije prostě, nezná hazardních her a nemírného pití, a tak přes to, že největší část republiky jest pouhá, obrovská skála, možno směle říci, že nejmenší ten státní útvar Evropy jest zároveň také nejšťastnější.

✱

M. Silén:

PÍSEŇ O SLUNCI.

(Pro mou dceru.)

Nikdy jsem nevěděl, tolik že záře je
v sluneční naseto jiskřivé ručeje,
třpytem že čárným tak hraje,
tolik že rusalek zvábených do tance
v plesu se nahýbá k jasné té studánce
při hudbě máje —

ač tolik písní a úsměvů života
azurem bouří a zefýrem šepotá,
čarovně hoří
hvězdami vesmíru, růžemi, blankyty,
sladkými vesnami, jitřními úsvity
zlatem se noří,

pro žití poklady země ač nestačí,
světem že chudi jdem', největší boháči,
že nám tak prchá a hasne
zázračná života báje, ta neznámá — —
jak když jsi žvatlala tleskajíc ručkama:
Sluníčko! Sluníčko krásné!

KVĚTY.

Oděny v závoj čistoty, jak bílé sníte panny,
duhové rosy klenoty a zlatým svitem tkány,
v nádherném nebe safíru
lichotnou hudbou zefírů
v sen lásky zkolébány.

Večerní klenbou kalichů krásnějších hvězdy nestrou,
než jak ples jara potichu tká setbu vaši pestrou,
vám bratry tiché oblaky
nad vonných luhů zázraky,
zář výšin vaší sestrou.

Čarovných barev básníci, svá čela vzhůru pnete,
po slávě slunce toužící, jež v nedostupnu kvete,
po žhavém jeho objetí,
kořeny k zemi zakletí,
po kráse jeho mřete!

V SOUMRAKU.

1917.

Z tmy rostou města štíty do barev požárů,
jak ze safíru ryty na klenbě z jantaru.
Hasnoucím šperkem svítí večerní samotou,
lesk jeho střech se nítí kouzelnou čistotou.

Ve světel blednou plamu a zas se ruměni
jak plny drahokamů, mdlých perel jiskření.
Tak klidně hledí dolů se šperky ve vlasu,
jak nebylo by bolů, běd, bouří, zápasů.

Jak nezněl by ston lkání kdes v dálích, hrůzy trysk —
mír z nočních vyrost' plání, hvězd úsměv nebem blýsk'.

✱

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Stalo se opravdu, jak bylo rozhodnuto. Za svítání odešel Matěj z domu, aby došel včas do Domažlic, vzdálených dvě hodiny cesty, a stihl ještě ranní vlak. Zdařilo se mu. S plnou tobolkou v náprsní kapse a s plnějšíma ještě prsoma usedl pyšně do železničního vozu a již ujížděl k Plzni...

Celý den neukazovalo nic, že by v Záhořuc statku chyběla silná ruka hospodářova. Stejně jako každého dne, krátce poté, co vyvedl kohout slepičí havěť z kurníku na hnojiště, dostavili se sekáči, nasnídali se a vytáhli do pole. Vondra zapřáhl voly do žebřiňáku a jel na kopec nad Šimaníkuc mlýnem pro žito. Přivezl náklad, složil jej do perny — a již vyjel znovu, aby se ještě o polednách vrátil...

Všecko jako jindy.

Teprve po polednách udála se podivná příhoda... Jako jindy dostavila se jedna z odběraček pro oběd žencům a odnesla jej. Jako jindy přišel k obědu výměnkář, a naobědvav se zase odešel za humna, kde si rád hověl, obstarávaje tu úkol husopasa. Nebylo tu sice valné námahy, neboť husy sbíraly si klasy na svezeném žitném poli, a bylo třeba pouze dohlédnouti, aby se nezatoulaly do sousedního stojatého obilí. Než starý Záhoř pásl husy rád, jak ve žních činí skoro všichni výměnkáři na Chodsku s problematickým vnitřním zadostiučiněním, neboť jsou přesvědčeni, že tak alespoň neujídají mladým chleba zrovna zadarmo...

Po poledni přijel Vondra s novým nákladem. Selka právě krmila dobytek. A tu Vondra, aby zbytečně nemařili času, zavedl voly do stáje a řekl jí, aby jenom dokrmila, že zatím složí obilí. A složil...

Ale když přišel do sence, nejedl rychle a hltavě, jako jindy, nýbrž nehladově pomalu, jako by se bál zadušení větším soustem. Při tom však nespouštěl očí s Nany. Prohlížel si ji tak, že jí až nutil do rudnutí. A mlčel a jedl a díval se. Naně bylo nepříjemně. Posedla ji taková nepojmenovatelná chvějivá nejistota, takže se jí ruce podivně klepaly, když mu po polévce přinášela na stůl mísu s knedlíky. Jaksi vzdorovitě si usmyslila na vzdory vydržeti v senci. Nepodařilo se jí. Přepadala ji stále větší úzkost, až posléze jí bylo, jako by měla hrdlo zadrhnuté ve smyčce. Nevydržela. Sama na sebe rozhněvána vyšla ze sence do předsíně, kde odemkla jarmaru, vytáhla ošatky a začala počítat do kop vejce pro překupnici...

Ještě však nespočetla ani první kopy, když Vondra dojedl a vyšel ze sence. Vida ji skrčeně sedící nad vejci, zastavil se u ní a poplácal ji po širokých zádech... Zvedla hlavu a podívala se na něho nevlídně pomračena... Vondry však nezmátla. Zasmál se široce a povídal: „Nu, nu, na mě se mračit nemusíš, ha teky ze sencí si nemušela hutíkat. Já za to nemůžu, že máš muže takuvýho nekňubu, keryj není hani podruh, hani sedlák... Bula bys holt lepší hudělála, hdyby si si bula vzela mě!“ — —

Dořekl a po svém zvyku odešel, dříve ještě, než se mohla Nana zmoci na náležitě říznou odpověď...

Plna nevole ustala v počítání, zasunula ošatky s vejci do přihrad, zavřela jarmaru a odešla do sence. Mračila se, i slzy jí vhrkly do očí, neboť dobře cítila, že byla pohaněna, ale podivno — necítila nenávisti proti Vondrovi, za to však jí zalomcoval vztek proti vlastnímu muži...

Ve dvoře se ozvalo zapráskání bičem, rozlehlo se mužské pobídnutí potahu a zarachotil žebřinový vůz... Podívala se zamračeně oknem na náves. Silný, ramenatý Vondra šel vedle vozu. Režná košile, nad opaskem vykasaná, zvyšovala ještě mohutnost postavy... Zmizel v zátočce cesty, a všecko bylo zase jako dřív. Jenom jeho slova zůstala — ulpěla ve vzduchu a zvonila jí v uších.

Proti svému zvyku usedla na lavici u kamen a zamyslila se. Byly to hříšné myšlenky, které ji přepadaly. Dávala Vondrovi za pravdu, neboť byla plna hořkosti proti svému muži. Těžkopádnou obrazivostí snažila se vybudovati si představu Vondrou naznačeného stavu. Cítila, že by byla pod silnou mužskou pěstí, ale právě toto bylo by ji učinilo na více selkou, než změkčilá poddajnost Matějova, která z ní udělala pouhou lepší děvečku...

K večeru uvařila, pospravila dobytek, ale škvor, kterého jí nasadil Vondra do hlavy, nedal se zahnati prací. Přišli ženci a ženské s pole, navečeřeli se a odešli. Výměnkář s Vondrou kouříce pobesedovali na záspi, a když se položil do dvora soumrak, a večernice se nachýlila až k levé špici střechy srubu, zvedli se a odešli — každý do své komory... Nana šukala ještě chvíli, vyšla odvázati psa a potom si

ustlala a ulehla. Můra ji však tlačila neustále — za svět nemohla usnouti...

V polodřímotě zaslechla v síni šmatravé kroky, cvakla klika u dveří a kdosi vešel...

V té chvíli jí bylo, jako by ji někdo polil hrncem vřelé vody. Zmocnil se jí podivný úlek, a celým tělem proběhlo hříšně chvějivé ztrnutí. Něco jí nutilo vztyčiti se v loži a zeptati se, kdože tu je — ale cosi mnohem silnějšího nutilo ji přitlačiti se do peřin a přetvářeti se, jako by byla ponořena v nejtvrdším spánku. — Maličko otevřela jedno oko. V senci byla hustá tma. Muž — Matěj to tedy naprosto nemohl býti. Vlak z Plzně přijíždí do města teprve o druhé s půlnoci, proto se nemohl vrátiti před čtvrtou ranní, kdy už je dávno bílý den... Pravda, mohlo se něco přihoditi ve statku. Výměnkář má lehké spaní — uslyšel a přišel... Ale Nana věděla zcela určitě, že se obelhává... Pes ani nezaštěkl... Bylo naprosto jisté, že v senci je Vondra... A Nana, třebaže jistojistě věděla, cože zde chce, neodvažovala se domysliti... Tlačila hlavu do peřin, byla plna žhavého chvění — a spala — pro celý svět spala. — —

Ten, který vešel, se však nezastavoval. Přešel světnicí přímo k hospodářovu loži. Postel pod ním zapraskala, zašuměly peřiny... Ležel...

Míjely těžké chvíle... Nejistota rozlézala se tmou světnice a každým vydechnutím byla větší. Naslouchala pozorně a byla samo tetelivé chvění. Horko se po ní rozlévalo a kůže celého povrchu těla lehce svědila — a přece nebylo možno se pohnouti....

Konečně...

Postel lehce zapraskala, zašeptaly peřiny, a ozvaly se znovu ťápoty bosých nohou...

Zastavily se u jejího lože, a současně se jí položila ruka na rameno...

„Nano!“ — — —

Ticho... Nana spala... Vydechla, nabrala třaslavě vzduchu do prsou... Ale uvnitř, v srdci bouřil jí prudký svár, jakého dosud nezažila. Všecko úlehlo děsivě. Hrozná chvíle šla — doslova šla. neboť Nana cítila, jak jí leze po těle, v němž každá žilka hrála varným napětím. A v tom zachtělo se jí prudce podvésti sebe samu... Spí — spala — neví o ničem. Něco se jí zdálo... Jakási strašlivá síla ji nutila, aby zapomněla na všecko a cele se vzdala jejímu drsnému násilí.. A věru — v hlavě měla prázdno — nevěděla zhola o ničem...

Ruka zatřásla jí lehce ramenem...

„Nano!“

Nana se pohnula a protáhla, jako by se probouzela z nejtvrdšího spánku...

„A' — co pa' chceš!“ — —

„Pojcem!“ — — —

Zrovna jako Matěj! — napadla ji krátkodechá výmluva, jakoby v ospravedlnění a krátkou lež. A třebaže neurvalá pudová síla ji tlačila do ruky, spočívající na jejím ramenu, pohnula se v loži líně — a jako by se jí nechtělo — zvolna uhnula ke zdi —

— — — — — — — — — — — — —

Náhle pochopila, že spáchán byl hřích, nad nějž není strašlivějšího — hřích takový, že o jeho velikosti neměla nejmenšího tušení. Ležela již sama v poduškách s hlavou hluboko zarytou do polštářů, podivně nasycena — ale neopouštělo jí strašlivé vnitřní řezavé chvění.

Vondra ležel zase v posteli, jako by se mu nechtělo odejíti. Slova sice nepronesl, ale ona věděla určitě, že je to on — kdo by také jiný. Mřela bázní, aby ho nenapadlo promluviti. Cosi příšerného se neustále vznášelo ve vzduchu a hrozilo, že spadne a zadusí ji svou ohromnou tíhou...

Náhle se k ní vrátila ženská chytrost.

Zachrápla... Podruhé... A potom neustále chrápala víc a víc, jako když pilou řeže — jako by byla ponořena v nejtvrdší spánek...

Vondra se pohnul na loži. —

Slyšela, ale chrápala dále, jako by byla hluchá...

Postel lehýnce zapraskla — ozvaly se lehké, jakoby kočičí ťápoty, a otevřely se dveře... Zbystřila sluch, jako kočka... Dveře se zavřely... Tu se napřímila na loži a zaposlouchala... Zrudla, neboť se jí zdálo, že slyší tichý smích. — tak, jako by se někdo smál nosem...

A potom cvakla klika v síni — cvakla ještě jednou... Byla to klika Vondrovy komory — znala ji dobře po zvuku... Bylo jisto, nebylo pochyb! — — Jako by jich dříve vůbec mohlo býti! — — Usedla v loži na bobek a rukama objala kolena...

Potom vyjela z postele, jakoby bodnuta šídlem...

Přistoupila k mužově posteli, aby ji přestlala. Byla ještě vlažná...

Uprostřed práce náhle ustala, jako by byla udeřena prutem přes prsty...

Zdálo se jí, že slyší zase takový protivný, tichý smích nosem.

Velmi tiše dokončila práci a podivně zahanbena vrátila se na lože...

Zmocnilo se jí jakési ulehlé, vzdálené a dřímotavé přemítání... Hřích — ano hřích — ale jeho vina byla i na Matěji. Roztesknila se... Jaký je to muž, jaký

sedlák — jaký hospodář... Věru, lépe by bylo — kdyby Vondra...

Přeběhla ji žhavá, nestoudná a smyslná vlna... Vondra! Lépe dovede býti hospodářem, sedlákem i mužem.. Vondra — Matěj...

V komoře zachrchlal dutě ze spaní výměnkář...

Vondra — Matěj... A náhle se jí všecko zmátlo — a ona usnula, jak by spaní na ni hodil — — —

XVII.

Ráno přišel Vondra k snídani jako obvykle, jako by se nebylo zhola nic událo. Sedl si za stůl, ukrojil si z bochníku důkladný krajíc a pustil se do jídla. Matěj chodil po senci a rozespale zíval. Vondra zatím klidně snídal, a bratr neodvážil se ho vyrušiti, třebaže zrovna hořel nedočkavostí, aby mu již mohl s důležitostí hospodáře a po selsku rozvláčně pověděti, jak pořídil. To proto, že na Chodsku, stejně jako kdekoliv na českém venkově, boží dar je především. Jídla nelze rušiti ani hovorem, neboť takové počínání bylo by zlehčováním. Ba, úcta k božímu daru zachází tak daleko, že — ne podle slov, ani podle činů — nýbrž právě podle jídla určují nejcennější složku lidské povahy — pracovitost, říkajíce: jak k jídlu, tak k dílu...

Proto Matěj mlčel a čekal.

Konečně Vondra dojedl. Shrnul šetrně po stole roztroušené drobty na hromádku, aby je hospodyně vhodila do kamen, neboť drobty chleba patří ohni, aby nemohly býti znečištěny pošlapáním. Potom zavřel kudlu, kterou ukrajoval sousta z krajíce, a již se obrátil k bratru, táže se, kdy přišel...

„Za šírání“ — řekl Matěj, rozradován, že konečně může vytáhnouti stavidla na plno. — „Šak bylo v domu, jako by všichní humříli, hani Nana neví, hdy sem přišel!“

Nana, steloucí právě postele, se napřímila, jako by ji někdo šťouchl pěstí do zad, a podívala se nepřívětivě na muže. A hned ji napadla hloupá lež, předstíraní sebeklamu, neboť pochopila, že je nutno se krýti před Vondrou...

„Hdybys nemluvil!“ — povídala. — „Pryj neví! Cák necejtím...“

Matěj se pootočil k Naně — a krátká udivená pomlčka se položila mezi ně. —

Nana podivně zmatena se zamračila a obrátila hlavu stranou.

„Cák se ti zdálo? Ňákyj živyj sen! Míla bys vsadít do lutríje, asli jenom mají teky na tuto lumera“ — zasmál se hlučně...

„Bodeť!“ — odsekla mu rozhněvaně..

Ale Matěj už, pln důležitých věcí, obrátil se k ní zády a široce se rozhovořil o své návštěvě u strojníka i o koupi mlýnku...

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Slavík vrátil se ještě řečí k horské pouti před dvanácti lety a vzpomněl, jak jich tam nahoře mladistvá, hezká zpěvačka překvapila starou vlasteneckou písničkou.

„Až si tam v létě vyletíte, možná, že ji v boudě uvidíte,“ zamyšlen pravil Pozdník.

„Dosud tam bývá?“

Lesní přisvědčil.

„Ještě tak hezká?“

„Ten kvíteček to už není, vy také nejste tehdejší pacholík, ale možná, že se vám bude líbit ještě víc.“

„Vám se nelíbí?“

Pozdník se dutě zasmál. „Všecko chcete vědět najednou — jděte se podívat, potom si to povíme.“

Korytenská společnost, doplahočivši se na široké, bílé, rozjiskřené temeno Kokrháče, zajásala i zaječela, až v protějších zasněžených hvozdech zakvílelo. Někdo tam nahoře začal něco vykřikovati a již všickni táhle, pronikavě volali: Heil — heil! — a hory se všech stran ty ryky vracely.

Mohutné mužské hrdlo spustilo: „Heil dir im Siegeskranz —“ a když zpěv dozněl, začal jiný hlas: „Deutschland, Deutschland, über alles.“

Slavík stoje skloněn, zasmušen poslouchal.

„Jen pojďte, pojďte, tomu si našinec musí zvyknout!“ pobízel Pozdník.

„Ale při tom tady!“ a Slavík ukázal po širém ledovém okolí.

Když se na příkré, zaváté skráni Kotle těžce blížili k temeni, společnost se již vracela a pozdravovala jich ryčným smíchem. Vousy, vlasy, obočí, šály, šátky ověšeny a upleteny měli jíňovými zkroucenými nitkami, šňůrkami; i kousky ledu houpaly se na nich. Harmonikářova hudba

zněla zde, v ledové říši ticha, jako nejodpornější výšklebek.

Stanuli na širém, ztichlém, měkce zasypaném temeni sami dva a vydechnuvše mlčky obzírali.

V pozadí sněhového světa, až u samé bělavé oblohy, bílý, na stráních šedě rozrytý hřeben mlčelivě táhl se k východu a ztrácel se za hradbou lesův. Tichou velebou tlumil každé slovo.

Věžatá bouda nad sněžnými jamami vyčnívala ze závějí jen prvým patrem, tlustě omrzlým, střechu měla rozvátým a zmrzlým sněhem zprohýbanou a jenom několik tmavých oken vyhlíželo z běla.

Pod hřebenem všecko kolem dokola, přes Labskou louku, na Lysou horu až sem k nim spalo pod hlubokánskými závějemi. Labská bouda z těžkých duchen jen pomrkávala. Dál v levo visely se skal nehybné vodopády, do běla zmrzlé, mohutné.

Pohleděli zpět . . .

Kolem dokola — zakletý, ledový kraj světa! Obrovsky rozvlněný, zářivě bílý, až oči bolely, třpytil se široko, daleko; místy bíle zasršel, zas bledá růž ho polila a opět nehnutě, studeně, mlčky snil dlouhý studený sen svůj. Zima nad ním dýchala a lidské trpaslíky opřádala svými stříbrnými nitěmi. Vzdálení šedobílí bubáci vystrkovali široká čela a temena, aby přes bílé skráně a hřbety druhů viděli až sem . . . V polohách nižších čouhaly z běli tmavé kusy lesů. Vpravo dole zasněžená stráň, s černými obrubami lesními na temeni i na úpatí, měla po sobě rozptýlená staveníčka — směšné lidské příbytečky. Zapadány byly, obklíčeny závějemi; choulily se v tom, některý jenom kousek stříšky vystrkoval, jiného vyzírala celá tmavá půle a velký, rozklácený strom rozpínal nad ním větevnou kostru. Štíhlé vrcholy smrků vyčuhovaly z běli jako rozptýlení poutníci. Jinde černaly se z bílých proláklin kusy lesů, tu černá skvrna, tam jiná, onde třetí, každá jinak položená, takže se tam širé, sluncem ozářené úbočí až strakatilo.

Zahleděli se až do vzdálené nížiny, před krajními horskými hvozdy jako propadlé, dál zvolna a mírně vystupující, mizející, pojící se s nafialovělým sklonem oblohy. Tu tam okno až sem žhavě zablýskalo.

Lesní ukazoval vzdálená města, jmenoval chlumy, homole, zříceniny, sedící tam dole v dáli nehnutě jako sudičky. „Tam je Roketnice, Vysoký, tam stojí Ještěd, Ralsko, Bezděz, Trosky, Tábor, Kumburk, Bradlec, Levín, Zvičina.“

Slavík zamyšlen uvažoval si jak, se dole v městech lidé honí za živobytím, starají se, závidí si, nad sebe se vypínají, jeden druhého pronásledují, pýchou se nadouvají — — Jde rod za rodem stejný, každý se svými denními starostmi, aby nasytil a opatřil sebe, své nástupce, poškorpil se s bližními a — zmizel navždy. To je celé lidské pachtění, pýcha, sláva, sebevědomí, zápas! A tady kolem, vysoko pod nebem je ledová, němá ke všemu odpověď . . .

Sestupovali mlčky.

„Ani se mi za nimi do té boudy nechce,“ po dlouhém mlčení ozval se Slavík.

„Proč?“

„Je mi protivný ten halas, křiklavé řeči, písničky i nadutý hovor.“

„Jen si zvykejte!“

„Jsme tu kolem dokola jako v babylonském zajetí — hyneme všickni! Bože, co je tu kolem našich lidí ztracených!“

„Je!“

„Lidé naší krve, potomci českých mam a co už z mnohých je! Jsou snad i horší než ti cizí, plijí snad na rodné hnízdo, hanobí a štvou.“

„Mnozí a mnozí! S druhé strany je sem příliv pranepatrný, od nás celé proudy.“

„Jiní živoří, zmítají se, brání, ale konečně podléhají také. Všecko jim dávají, tělo i duši.“

„Za kus živobytí!“ trpce pronesl Pozdník. „My tu, příteli, jsme také jen za chlebem.“

„Má tak být?“

„Nemá! Dám-li své tělo, aspoň duše mi neber, ta je moje!“

„Proto si musíme pomáhat sami — čert by v tom byl! Vidíme, slyšíme, čteme, co se teď proti nám děje!“

„Jenom ne tak zhorka, byl byste brzo hotov!“

„Jako v té Korytné — každý živoří jen pro sebe, musíme se přece sblížit!“

„Jenom budou-li chtít!“

„Hanba je tak se poddávat, jen zkomírat, zapadat — jsme jednou Češi, při tom ať všude zůstane!“

Docházeli k přízemní boudě, jež uvnitř bouřila.

„Pojďme raději dál!“ žádal Slavík.

„Domů je daleko, potřebujeme oddechu a posily.“

„Ale tam — člověka všecko dusí!“

„Jen se zastavme, učte se znát lidi a poměry.“

„Aspoň počkejte, až si vydychnu —“

Společnost přivítala je jásotem.

„Letzte Kavalerie!“ „Zwei Maroden!“ „Traurige Pilger!“ „Kommen's, kommen's zwischen uns — in Bergen darf man nicht traurig sein!“

Sklenice cinkaly, oblaky dýmu koulely se prostornou místností. Kolem stolů bylo namačkáno. Některé ženské pily již kávu, přikusujíce namazaný chléb. Stoly byly plny sklenic piva i pohárů s likéry.

Před novými hosty objevila se hned také sklenička i sklenice.

Vyprázdnili nejprve číšky.

„Heil dem lustigen Leben — heil — heil — heil!" všecko si s nimi přiťukávalo. Vypité mužské hrdlo spustilo písničku, jiné ho překřikovalo a začalo jinou. Harmonikář natáhl měch, zazněla polka a již se kolo roztáčelo.

Za stoly dupali, tleskali, volali pochvalu.

Konečně donutili do kola i Pozdníka a Slavíka; dívky si samy pro ně přišly. —

Výletníci vraceli se domů při záři měsíčné. Lesem i bílou plání, v úžlabí i v stráni, všude v zákoutích objevovaly se tajemné stíny, dlouhé i skrčené, bílé, šedé, modravé. Objevily se, protáhly, hleděly, hleděly a mizely, kde se vzaly, tu se vzaly.

Z dalekých hlubin a skrýší ozval se buchot, praskot, ševel, vyjelo zavýsknutí, skřek i chechtot . . .

Slavík s Pozdníkem zůstávali opět pozadu. Mnoho nemluvili, oba hroužili se v myšlenky; ale než se rozešli, Slavík pravil: „Nemyslíte, že by se tu také mělo začít?"

„Mělo — mělo! Kolikrát se také ve mně všecko bouřilo, i začal jsem tu, tam aspoň mezi bližšími, ale přestal jsem brzy; lhostejnost srazila. Také pokdy nebývalo, pana starolesního jsem měl a všelijaké trampoty."

„Vy můžete nejspíš, váš hrabě je s námi. Něco dělat se musí, aspoň sbližovat se, pomáhat, ano?"

Pozdník podal mu ruku a sevřel. Z dáli přilétal zpěv — — zastavili se a naslouchali —

„Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
fest steht und treu die Wacht am Rhein!"

— — — — — — — —

V masopustě pořádaly se v Korytné plesy: hasičský, střelecký, veteránský, prvé dva „u orla", třetí u Ochsenwirta. Obecenstvo bylo na všech skoro totéž.

Slavík byl v hasičském a poseděl ve společnosti Pozdníkově a pana otce Fialy.

Na předposlední sobotu masopustní měl se jako každoročně odbývati ples tovární v domácí restauraci. Správce sám stával mu vždy v čele, všecko úřednictvo se zúčastňovalo a pro dělnictvo, hlavně z mandlu, bývala to největší slavnost výroční. Pozvání bývala zasílána i šéfovi, jenž pokaždé zaslal příspěvek.

I sezval správce kolegy, mistry i jiné přední zaměstnance, aby se přípravné práce rozdělily. Schůzka konala se v restauraci.

Zavolali Brunclíka i ji, pojednali o pivě i kuchyni. Dekoraci sálu vzali si na starost oba vrchní a měli si přibrati i skladníka a truhláře. Hudbu vyjedná správec sám. U pokladny bude Mazel s praktikantem, povinnosti hosty uváděti ujme se účetní a disponent. Zváti budou nejčipernější mládenci a dívky z mandlu. Adresy napíší se v kanceláři dle adresáře, jenž se připraví. Vrátný postaví se hned u vrat a bude v parádní uniformě. Podél cesty zavěsí se barevné lampiony, jež jsou od loňska v zásobě.

„Jaké budou pozvánky?" tázal se Slavík.

Správce předložil mu loňskou i předloňskou. Na hladkých, tuhých, po kraji zlacených billetách stálo v čele: Einladung zum Fabriksball.

Slavík přečetl si je celé a obrátil lístek.

„Jenom německé?" tázal se klidně.

„Vždycky bylo jen německé," odvětil správce.

„Proč ne také české?" usmál se účetní.

Správce lhostejně pokrčil rameny.

„Poněvadž majitel závodu je Čech a mezi úřednictvem i ostatními zaměstnanci jsou také Češi, navrhuji, aby pozvánka byla na jedné straně německá, na druhé česká — vše úplně stejné."

Návrh svůj učinil Slavík zvolna, s největším klidem.

Mezi shromážděnými zavládlo hluboké ticho. Konečně ozval se správce: „Pánové, slyšeli jste návrh pana účetního. Rozumí se, že každý z vás je oprávněn učiniti návrh, jenž se vždycky řádně uváží, ale pan účetní je u nás vlastně nováčkem, nezná poměrů, i dovolte mi poznámku: Co pan účetní pravil, je všecko pravda a nechceme nikoho urazit, ale uvažme, že my zde nejsme zvanými, ale zvoucími a že jest nám dbáti těch, které zveme. Obávám se, že dvojjazyčná pozvánka by v obecenstvu nepůsobila dobrým dojmem a že by ples byl poškozen. Račte se o tom vysloviti."

Správce také mluvil klidně, ale tvrdý mužný hlas se přece zachvíval a pod skrání vyskočila červeň.

Mistr Jodas přihlásiv se o slovo, pravil, že navrhuje, aby pro pokoj a dobrou vůli zůstalo při zvyku dosavadním, jenž panoval už i za bývalého pana správce.

Dozorce z apretury Stark souhlasil s Jodasem.

Pokladník pravil, že je mu sic jedno, na čem se páni usnesou, ale jeho náhled že je, že by se mohlo zůstati při starém,

poněvadž pozvánky byly by dražší a na celé věci že vlastně mnoho nezáleží.

Disponent prohlásil, že plně souhlasí se Slavíkem.

Oba vrchní mlčeli; Koráb poslouchaje tahal si černý knír, Zikmund hleděl s jednoho na druhého a rozpačitě pomrkával.

Strojník Bittner klidně řekl, že obou-jazyčnou pozvánkou nikdo pohoršen býti nemůže, protože je to spravedlivo.

„Myslí pan účetní, že návrh jeho nezbudí nelibost našeho šéfa, jenž vždycky klade důraz na pokojné soužití?“ otázal se správce a upřeně se na Slavíka zahleděl.

„Soudím, že nikoliv, při pokojném soužití musí obě strany býti spokojeny, ostatně, je-li libo, dotáži se.“

„Ach, toho není třeba, na čem se usnesete, to bude.“

„Nečiním návrhu svého ani z nejmenší zlé vůle, dokonce ne, abych někoho pohoršil, domnívám se jen, že jsme povinni tak učiniti vzhledem k závodu, k šéfovi a sami k sobě!“ Všecko to mluvil Slavík stále stejně mírně a po česku.

„Pánové, slyšeli jste návrh, slyšeli jste jednotlivé náhledy. Upozornil jsem na své obavy, jež sotva ukáží se zbytečnými, i dám nyní hlasovati a sice dle ustáleného zvyku nejprve o podnávrhu pana mistra Jodasa. Kdo je, pánové, proto, aby pozvánky byly jako vždycky dosud jen německé?“

Ruku pozvedli Jodas, Stark a správce se přidal.

„To jsou tři hlasy. Kdo je, pánové, pro návrh pana účetního?“

Hlasovali: disponent, účetní, Bittner, oba vrchní. Pokladník prohlásil, že se hlasování vzdává.

„To je většina. Budou tedy pozvánky německé i české. Vezmete si je, pane účetní na starost?“

„Když mi to pánové svěří, s radostí. Hned zítra návrh panu správci odevzdám.“

„Prosím. Konče dnešní schůzi, pánové, oznamuji, že dovolím si vás opět dle potřeby pozvati.“

Správce domluviv, povstal, uklonil se a sáhl po zimníku. Jodas honem mu do něho pomáhal.

„Dobrou noc, pánové!“

Také ostatní, kromě pokladníka, chystali se k odchodu. Slavík obléknuv se podával všem ruku. Ucítil stisknutí disponentovo. Následujícího rána správce potkav Koráby, pravil mu vesele:

„Vy jste včera byli na mne smluveni, viďte?“

Koráb potáhl si knír a udiven se naň zadíval. „Čím?“

„Těmi pozvánkami.“

Koráb zavrtěl hlavou. „Ve schůzi jsem o té věci slyšel po prvé!“

„Tedy účetní neagitoval?“

„Ani slovem!“

„No dobře, ale myslím, že jsme si neposloužili!“

„Nebude snad tak zle, pane správče, vždyť v obci také něco platíme!“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Tréval-Viola: *Stříbrné své vlny voda vyleje . . .* Román. Knihy „Zvonu“, roč. I., kn. V., nákl. „Unie“ v Praze.

Po bludech a zmatcích, kterými život se prodírá, vyvře posléze v čistý proud štěstí, jako pramen, který dobyv se z temných slují, ve sluneční jas stříbrné své vlny vyleje. V práci Trévalově, svého času v časopisech uveřejněné, nyní knižně vydané, jest pramenem tím úryvek života mladého lékaře dra Eineigla, jenž zmítá se ve vlivech citových, sociálních i vlivech tělesných neduhů a dochází posléze k požitku prostého štěstí. Kniha přináší jednotlivé fáze života své hlavní osoby tak jako život sám, v nahodilém nástupu příhod a setkání, z nichž všem — i pro něj méně důležitým neb vůbec nedůležitým — věnována jest stejně pronikavá pozornost. Záhy z četby poznáváme, že jest to pozornost nejen spisovatele, ale že tímto spisovatelem jest lékař; diagnosy chorob, úmrtí, tělesných vad a fysiologických zvláštností hrají tu význačnou úlohu. Zprvu nás překvapuje, jak záhy auktor pouští jako bezvýznamné osoby, jichž analyse věnoval značné místa; pak poznáváme účelnost tohoto kaleidoskopu, ve kterém tím samostatněji vystupují pevně viděné a s odlišnou, plnou osobitostí vykreslené postavy hlavní: dr. Eineigl, jeho ušlechtilý strýc, redaktor Hocura, spisovatel Vodvářka, — a ženy: Aurora i její matka, Fregatka, Vlasta, sl. Houdková. Nad osobami i dějem stojí auktor s věcnou nestranností, neklade čtenáři líbivých léček, ale úryvek své doby a společnosti líčí tak podstatně, že upoutává zájem pouhým sledem skutečností. Stručná, přesvědčivá psychologie jednotlivých figur jest nejvýznačnější předností díla. Většina románu děje se ve Vídni, bez

úmyslného zdůraznění národnostních protiv; ale styk českého živlu s německým, vzájemné jich prostoupení vyvolává dojem přirozenosti. Bez okázalých pretensí působí kniha poutavě a úrodně, jako dílo vážného, myslivého pozorovatele života. *Kaz.*

*

E. Sokol: *Příval.* Románové drama. Nákl. Fr. Borového v Praze.

Drama skládá se ze tří knih, před nimiž nás spisovatel seznamuje zevrubně s dějištěm i osobami jeho. Rozdělení jest souměrné a zachovává obvyklá pravidla dramatická. Děj jeho provádí se na moravském městečku, celkem zapadlém a v němž přece se nedají, hlavně pro rozdíly majetkové a společenské, utajiti vše podmaňující reformní myšlenky vývojové a moderní. Jest to románové drama společenské, rozdělením a zpracováním děje zdařilé, vynikající rozborem psychologickým, pěkně řízeným dialogem, pronikavým pochopením venkovského života moravského vůbec, zvláště pak proniknutím do života mladých lidí. Tento předmět, tak oblíbený E. Sokolem, jest tu probrán na některých místech skvěle: dialog mládeže, nevykvašených mladých studentů a naivních dívek, charakteristika mladých, po vývoji vlastním i cizím toužících učitelů, jejich touhy a tuchy, naděje a zklamání, vážné i naivní skutky, mladý oheň a rychlé odhodlání, to vše jsou zjevy, kterým se spisovatel oddal už v dřívějších svých pracích a kterým v tomto románě dodal pravé životnosti a pravděpodobnosti. Studentský dívčí dialog vedle rozmluvy mladých učitelů a společnosti, scházející se u Theodora, jsou vrcholné body spisovatelovy obratnosti slohové a rozboru psychologického. S obratnou negativností, kterou spisovatel doplňuje činy jeho, podána jest postava Marchanova, tvořící příčiny románového děje a působící obrat ve smýšlení obyvatelstva městského a předměstského. Ve vedlejších věcech, jimiž jest hlavní děj obklopován, jeví se auktor dobrým třiditelem věcí důležitých a méně vážných; zabíhá-li v ději někde až příliš daleko, dovede tyto vzdálené věci podávati zajímavě a na základě jasného poznání i promyšlení. Z osob tábora protivného jeví se nedosti propracovanou postava Heřmina, kterou spisovatel skresluje a druhdy schematisuje až zbytečně (při umírání Pavlovy matky), čímž výjevy s Heřmou stávají se rušivými a zhrubělými, ač už toho vzhledem k Pavlovi i k situaci nebylo třeba. — Přes tento poněkud zarážející zjev jest *Příval* dílo pozoruhodné a dosahuje cílů, které si spisovatel byl vytkl. *J. F.*

*

Anna Maria Tilschová: *Ze staré Indie.* Knihovny Besedy s dobrými autory sv. XIV. — Nakl. B. Kočí v Praze.

Svět staré Indie, svět hluboké moudrosti v prostém rouše, žijící ve scenerii výjimečně okouzlující, zvábil Annu Marii Tilschovou tak, jako exotická prostředí a jejich typické příběhy vábívaly Julia Zeyera, by se stal jejich tlumočníkem; dávaje jim procházeti svou duší, pojil cizinu a starověk s námi novými lidmi. Indické povídky, obsažené v knížce „Ze staré Indie", jak vypravovatelka jejich v jediné větě úvodu praví, „nejsou překladem, leč volným zpracováním několika vypravování z „Džátak" a z knihy „Panča-Tantram". Nevíme, jak z pramenů těch to bylo čerpáno, ale vskutku v povídkách nalézáme — jak spisovatelka touží — vůni staré Indie, její naivitu, poesii, vtip i moudrost. Vžíváme se v krásná místa jejich dějů, naznačovaná jen nejstručnějšími, ale významnými rysy (na př. v povídce „O dvou kupcích"), okříváme obsahem jejich lidové moudrosti, v níž shledáváme tak mnohou příbuznost s novodobými hlasateli jasných pravd, jakým byl na př. Tolstoj, a vracíme se s knihou tou k čistým zdrojům života. *Kaz.*

*

* Národopisné Museum československé vydalo první svazek svého vpravdě stěžejného díla „Národopis lidu československého", které po dlouhých a válkou ještě mnohonásob ztížených přípravách konečně uskutečňuje za účasti „Archeologické komise České akademie pro vědy, slovesnost a umění" a za redakce známých odborníků prof. J. Húska, řed. J. Klvaně, prof. L. Niederle a řed. F. A. Slavíka. Kořeny tohoto radostného díla dlužno hledati v pražské Národopisné výstavě nezapomenutelné paměti. Ta nám ponejprv předvedla před oči všecku pestrotu povahovou, krojovou i uměleckou národu československého ve všech jeho lidových skupinách dle různých jeho sídel, projevivši se „hodnotou obsahu i rozsahem jako první největší čin ve studiu národopisném nejen u nás, nýbrž v celé Evropě". Odtud vzniklo i Národopisné museum, a zahájené dílo jest právě velkolepým projevem jeho intensivního, úrodného života. Celé dílo rozvrženo jest na celou řadu ethnických nebo kulturních oblastí, kraj pražský, středovltavský, Pošumaví, západní Čechy, Pojizeří, Podkrkonoší, Polabí, Posázaví, Českomoravskou vysočinu, na Moravě Slovácko, střední Moravu, Hanou, Lašsko, Valašsko, Slovensko, nezapomene se zajisté ani na české Slezsko a na české oblasti pohlcené živlem německým na severu a západě. Vydaný první svazek obírá se oblastí moravského Slovenska, není ještě ukončen, ale podává již dokonalý obraz o celém vrcholně důležitém díle. Text z pera L. Niederle, J. Klvaně Fr. A. Slavíka, J. Húska a j. Nejobšírnější je tu část krojopisná, která vyčerpává svůj materiál do posledního sklínkaře a doložena spoustou znamenitých reprodukcí uměleckých (Manes, Kalvoda, Frolka, Uprka, Gardovská, Bém,

Koudelka a j.) a fotografických snímků, mapami, náčrty staveb, kresleným lidovým ornamentem atd. O díle promluvíme obšírněji, až bude možno úplný první díl posouditi, dnes zatím na ně upozorňujeme.

DIVADLO.

Václav Kliment Klicpera: *Divotvorný klobouk.* Veselohra o třech dějstvích. Nově studováno v Národním divadle dne 27. března t. r. Režisér K. Mušek.

As po třiceti letech vrací se na jeviště Národního divadla populární kdysi veselohra Klicperova, znova nastudovaná pro slavnostní cyklus letošní. Poznáváme v ní kratochvíli, kterou se bavívali naši dědečkové a babičky, šprýmovný kousek studentský — to jest o studentech a pro studenty, hojně jimi hraný po venkově, dokud nenastoupily nové hry, snadností a zábavností pro ochotníky vhodné, jmenovitě hry Šamberkovy. — F. A. Šubertem býval Klicpera právem oceňován a na Národní divadlo vždy znovu uváděn. Jeť to zvláštní, samostatný zjev cenných vlastností a zasluhuje býti zván klasikem dramatu prvé polovice století našeho probuzení; snese v mnohém srovnání s klasiky komedie jiných národů, především italskými. Není psychologem, aniž předvádí odlišné karakterové typy; jest vynalézavý dějově a vždy v nových spletitých utkáních svádí tytéž figury zástupce oborů, nikoli individuality. Hraje si s figurkami i s mluvou, kterou roztomile vypracovává. Vzdaluje se tím od realismu a ježto většinu prací psal bez možnosti uvésti je na jeviště, vzdaluje se též od praktických potřeb jeviště a předpisuje druhdy věci i dnes na velké scéně téměř nemožné! Ale čím prostší, tím je přirozenější a zábavnější — proto jeho „Rohovín čtverrohý“, „Veselohra na mostě“, i „Kytka“, „Dobré jitro!“ zůstanou vždy mile bavícími hříčkami. S nimi též „Divotvorný klobouk“. V mluvě i ději jest mnoho švižnosti, hybnosti, jiskrnosti. V „Divotvorném klobouku“ též jedna z mála postav, odlišně od šablony vytvořených: písničkář Pohořalský, jakýsi zestárlý bohém, úsměvně zatrpklý, na zlé i dobré mající své „zaplať Pánbůh!“ Byl nyní hrán panem Váňou, jenž prostě a srdečně vystihl smutný smír nitra této postavy, kterou Klicpera miloval tak, že ji ještě uvedl v další hru („Poslední prázdniny“). Hráno bylo vůbec svěže; pan Kohout měl příležitost, uplatniti svou křepkost i břitkou výmluvnost jako veselý Strnad, pan Matys dobře zastal vážnějšího Křepelku, svěží dvojicí milenců byli p. Tesař a sl. Engelbertová, pan Wiesner lakomce Koliáše důkladně vypracoval — snad až přepracoval, vzhledem k lehkému ústroji hry; výborné šarže komické podali p. Čepela (Zvonek) a Merhaut (Barnabáš). Hra byla v tempu švižně řízena p. Muškem a pan Jos. Wenig ji případně po starosvětsku vypravil, v kulisách a sufitách někdejší konstrukce.

*

Ve Švandově divadle na Smíchově hrána byla několikráte při vyprodaných domech „*Princezna ze statku*“, hra s dobrým koncem, o 3 dějstvích od Jak. Rydvana, pilného pracovníka divadelního a překladatele z polštiny. Hra tvořena jest tendenčně pro venkov: zpanštělá dcera ze statku se provdá za „pána“ z města, v němž objeví se pak marnotratník a defraudant, jenž zhyne sebevraždou, když mu tchán odepře další pomoc. Mladá vdova teprve se naučí lásce k rodnému statku a ocení též lásku pokrokového rolníka, jemuž posléze se zasnoubí. Hra jest psána tak, aby byla snadnou přednesu sil ochotnických, přece však tak výrazně, že v dobré reprodukci na Smíchově — (kde vynikl jmenovitě pan V. Novák, pevně a prostě karakterisující mladého rolníka) — vydobyla si pěkného úspěchu u obecenstva, které se rádo vžívá v prostou linii sledovaných osudů a v trudech životních jest utěšováno „dobrým koncem“.

HUDBA.

Národní divadlo provedlo operu „*Záboj*“ od Em. Chvály. Nestor hudebních kritiků českých, jenž jako skladatel byl až dosud činný především v hudbě instrumentální, obrátil se teprve v pozdním věku k tvorbě dramatické. Chvála je vrstevník Fibichův a prožil s ním intensivně celou periodu jeho tvorby; devadesátá léta českého hudebního života ovanou nás i při „Záboji“. Volbou mytické látky české ukazuje „Záboj“ přímo k Fibichově „Šárce“ a vedl i skladatele v tomto směru; dramatickou metodou vnější a povahou hudby jeví se Chvála jako Fibichův epigon. Jeho nazírání na sloh operní je vážné a svědčí o znalosti scénických účinků, znalosti pochopitelné z velkých zkušeností autorových jako kritika. Invenčně ovšem nebyl Chvála s úkol, který si předsevzal, k čemuž přistupuje ještě ta okolnost, že libreto Vrchlického jest snad nejslabší z libret Vrchlického vůbec. Dílo, studované Kovařovicem, bylo provedeno velmi pěkně.

„Smetanova společnost“ uspořádala zajímavý koncert, řízený K. B. Jirákem, jedním z nejmladších našich skladatelů, jenž jest té doby kapelníkem opery v Hamburku. Jirák provedl na něm jako novinku čtyřvětou svoji symfonii. Dílo jest zřejmě inspirováno symfoniemi Mahlerovými, slohově i myšlenkově. Svědčí o autorově bohaté invenci melodické, jež leckde, zvláště v první a čtvrté větě,

jde i do hloubky polyfonické. Překvapující je zralost instrumentační; vše zní plně, zajímavě, ba někdy, jako ve scherzu, snad až efektně. Jako host koncertu vystoupila pí Theo Drill-Orridgeova, jež zpívala (česky) Ostrčilovo „Osiřelo dítě" a — zvláště krásně — Mahlerovy „Písně o mrtvých dětech". V podání všech čísel programu objevil se Jirák jako rozený dirigent, překypující temperamentem.

Dr. *Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava Al. Kohoutova. (Prokopcův salon, březen—duben 1918.) Nový výstavní salon pražský zahájil serii svých výstav souborným vystoupením Al. Kohouta, který zde rozvěsil dvaačtyřicet obrazových ukázek svého rázovitého mění, co do času většinou posledního data. Al. Kohout je individualita, jejíž rysy vynikají čím dál jasněji: pravý umělec štětce a barvy, temperament bezohledný, k samostatnosti vyrůstající, už dnes skutečně krásné výsledky vykazující. Už nelze neviděti jednosměrnosti Kohoutovy a důslednosti vlastní, samostatné dráhy. Jeho způsob vidění, dosud kalící oko návykem na svou barvu, jistý okrově hnědý tón, má schopnost viděti věci jako celek, způsob podání smělou a křepkou bezprostřednost. Štětec hněte barvu, tahy štětce sedí bezprostředně vedle sebe, jeden se klade na druhý. V obrazech, v kterých se vášnivá robustnost nemůže vyzuřiti do velkých formátů, působí mnohdy prázdně.

Rozhodnost pojetí a energická práce štětcová, dávající obrazy pevně stavěné, přehledné a jasné, svědčí zvláště jeho staropražským architekturám, obrazům předmětné i umělecké zajímavosti a význačnosti. Nejmalebnější kostel pražský, Mikulášský na Malé Straně a pohledy odtud jsou jeho nejzamilovanější doménou. Formátem malé i nejrozsáhlejší (č. kat. 13. a 11,) jsou kusy mocně vykrojenými, vznikajícími jako jednolitá barevná plocha, plasticky výrazná, mocné tvarové i barevné uzavřenosti. Podstatné složky vyzdviženy, ukázněny do pevných ploch; obraz má celkovou masu i jednotu tónu, je plným celkem.

Takovým způsobem blíží se Kohout také k jiným věcem, nedbaje, že velký a důrazný tah štětce, zvyklý vyjadřovati stále stejnou hmotu zdí a střech se svou špínou časem nanesenou, nehodí se dobře pro věci jemné a křehké, jež klade na židle, pohovky a stoly svých zátiší, jímž není malířsky dosti práv. Nemohu se také smířiti s formátem těchto pláten, motivu a druhu neúměrným. Imponují jako velkorysé komposice, látka předmětů zůstává však nevytěžena; věcem v prostoru chybí přírodnost hmoty, umělecké vylíčení látky. Hmotu zobrazené věci dává nejvíce „Zátiší" (č. kat. 24.), i když těžiště obrazu třeba viděti v barevné svěžesti a tvarovém životu chumáče květin v kameninovém džbáně.

Docela na jiném poli vyrostlo několik figurálných komposic jako „Léto", jež nemají do sebe nic ze svérázu malířova. Podání je velmi povšechné a primitivní.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Národní svátek oslaví dne 16. května celý národ československý zároveň s královskou Prahou, kdy vzpomeneme onoho činorodého nadšení, které vybudovalo zlatou naši kapličku umění nad Vltavou. Nedoporučuje se odkládati oslavu někdo na jiný den. Dovedla se aranžovat tuze krásně generální stávka, jejíž výsledkem byla nula, může si tedy snadno národ uložit také tento svátek, jehož výsledkem bude zpevnění tvrdého a nedůtklivého národního cítění. Větší města a obce mohou připravit divadelní představení některé vlastenecké hry, každá i sebe menší a odlehlejší víska může uspořádat „besedu", na níž by se pronesla vážná přednáška o vhodném tématě, zadeklamovaly vlastenecké básně, zazpívaly národní písně. Duch celého národa musí býti v ten den jednotný, nelze-li pro komunikační nesnáze jinak se zúčastnit pražské oslavy. — *pa* —

*

Slavnosti Preradovićovy. Sté narozeniny velikého chorvatského básníka (19. března 1818—1918) následkem zákazu se strany vládní v Chorvatsku, která nucena byla podrobiti se nátlaku maďarskému, oslaveny byly v Záhřebu samém i v celé zemi v rámci užším, než původně zamýšleno. Odpadly velké zevní manifestace na ten den chystané, odpadlo i slavnostní představení „Kraljevice Marka" v Národním divadle záhřebském (divadlo, nesmělo-li oslaviti básníka, nehrálo v ten den vůbec!), a tak oslava omezila se na slavnostní zasedání chorvatského sněmu s proslovem jeho předsedy dra B. Medakoviće a na přednášky i oslavné vzpomínky intimnějšího rázu ve školách, spolcích, čítárnách a osvětových sdruženích. „Hrvatska Matica", jejíž předseda prof. Kristo Pavletić byl předsedou výboru pro pořádání slavností Preradovićových, vydala k jubilejnímu dni pietní a krásnou publikaci — nový soubor všeho básnického díla Petra Preradoviće: Izabrane Pjesme, redakcí a s literárně-historickou i kritickou studií dra Branko Vodnika. Dr. Vodnik na základě pramenů (čerpaných částečně i z Musea král. Českého) líčí tu i styky Preradovićovy s českými buditeli národními

a slavisty, vzpomíná, že jeho učiteli českého jazyka i vlasteneckého cítění byli na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě Milota Zdirad Polák („český Thomson") a mladý český poručík Tomáš Burian. Cituje tu i zajímavý dopis Preradovićův, vzornou češtinou psaný, jejž poslal mladý básník r. 1846 Burianovi s první svou knihou poetickou „Prvenci" (Prvotiny). „Byv tolik let chovancem Vašnostiným", praví se tu mimo jiné, „jenž jste mne českému jazyku přiučoval a ve mně první jiskru národního vědění povzbudil, chovám onu věčně drahou vzpomínku stále v srdci svém a nemohu ji lépe oživiti, než posláním Vašnosti svých Pervenců; s kterými jako s dílkem samostatným na poli literatury svého národu ponejprv nesměle vystupuju. Od Vás, veledrahý učiteli můj, přiučil jsem se v pravdě, že svému národu všude sloužiti máme, a jeho nigdy nezapomínati..." Tak psal tedy česky Preradović r. 1846.

Kniha přináší portret básníkův dle staré rytiny, grafickou výzdobu pořídil Ljubomir Babić.

Chorvatský sochař prof. Ivo Klodić vydal k jubileu básníkovu uměleckou plaketu v bronzu, v mědi a železe, která na líci přináší poprsí Preradovićovo en face, na rubu pod výmluvným emblemem tří lipových listů, spojených stuhou (Slovinec-Hrvat-Srb) cituje slova básníkova: „K jednoj misli duh uzneste — k jednom činu dajte ruke!" *vč.*

*

* Dlužno s potěšením zaznamenati krásný a šlechetný skutek českého spisovatele, král. zem. rady dra Karla Švandy ze Semčic, jenž složil do rukou měst. rady smíchovské k uctění památky svého otce sto tisíc korun k zřízení nadace k podpoře chudých a potřebných českých herců. Hrdinný tento čin ceníme v dnešních dobách dvojnásobně, neboť má mravní sílu vpravdě dobrého a nezištného příkladu kulturně sociálního. Také ještě spisovatelstvo české samo strádá všemi důsledky hrozné doby, i zde jest pole pro ušlechtilá hnutí dobrých českých duší.

*

O novém ruchu v literárních a uměleckých kruzích slovinských jsme se onehdy zmínili, jak se jeví v úsilí po založení samostatné „Slovinské akademie nauk a umění" v Lublani. Tato akce, ač horlivě propagována a sympaticky přijata, naráží zatím na překážky na ten čas stěží překonatelné. Vyskytly se i hlasy, které ukazujíce na mocné proudy národně-politické, usilující o utvoření samostatného státu jihoslovanského, spojujícího Slovince, Chorvaty i Srby, navrhují, aby otázka akademie řešena byla souběžně, aby totiž vytvořena byla silná a jednotná Jihoslovanská akademie z nynější Akademie chorvatské v Záhřebě která by sdružovala všechny jihoslovanské pracovníky vědecké, literáty i umělce. Toť ovšem prozatím projekt budoucnosti.

Za to však oživena v Lublani samotné akce, aby bylo znovu otevřeno Národní divadlo slovinské (zemské), v němž již několik let se nehraje pro neblahé spory družstva se zemským výborem (klerikálním), vypuklé již před válkou. Jediná velká divadelní scéna slovinská vždycky mívala ve svém souboru řadu českých sil hereckých. Také tentokrát upozornil již „Slovenski Narod" i „Slovenec", že při výběru nových sil bylo by možno i radno poohlédnouti se v českých kruzích hereckých, po případě i hudebních a zpěvních. *vč.*

*

* Společnost Národopisného musea československého rozepisuje dvě literární ceny po 500·— K, věnované k tomu účelu od prof. Dra Jiřího Polívky u příležitosti jeho šedesátých narozenin. Práce mají býti z oboru srovnávací lidovědy, v první řadě o slovanských podáních lidových. Práce buď v rukopise nebo tištěné v době od března 1918 do března 1919 buďtež odevzdány do 6. března 1919 v musejní kanceláři (Smíchov, Kinského zahrada). Nebude-li lze ceny uděliti, bude odměněna částkou 250·— K nejlepší práce z uvedeného oboru, otištěná v XIII. ročníku Národopisného Věstníku Československého.

*

Hořký komentář. Turnovští měli jako jiná města právo varní, až jim je vzal r. 1621 Albrecht z Valdštejna. Nástupce jeho Maximilián propůjčil jim r. 1638 várky opět, ale za 1000 zl. ročního platu. Těžce se sháněly peníze, když co rok městem hospodařila vojska tu švédská, tu císařská, ale přece pivovar byl hlavním zdrojem městských příjmů. Sotva však umřel Maximilián, nástupce jeho Ferdinand potáhl várky ke svému užitku. Hořce potom připsal písař městský k podpisu a pečeti na listu Maximiliánově citát z písma: Slovo Páně zůstává — a várky pryč. *Šimák.*

(Kopiář f. 20.)

*

Nepřeložitelno.

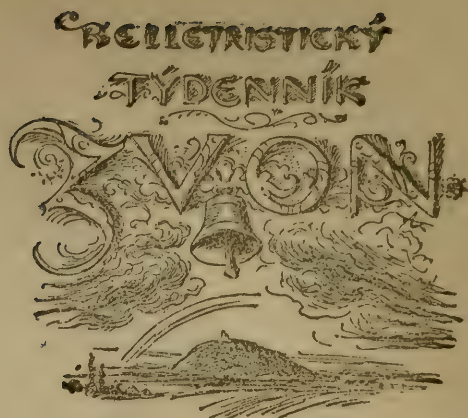
Žák ptá se, chtivý v němčině se slonit:
„Jak zněmčím řčení: *Pozdě bycha honit?*" —
„To nelze," v rozpacích dí lektor zticha,
„toť naše česká zvláštnost: honit bycha".

Fra Fidelio.

V Praze dne 11. dubna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Fr. S. Procházka:

PŘÍSAHA NÁRODA.

Slibujeme dnes pro všecku budoucnost:
Zůstaneme, kde jsme stanuli.
Z proslovení Al. Jiráska dne 13. dubna 1918
v Obecním domě pražském.

Když tisíc rukou vzkynulo
a tisíc srdcí v sále se chvělo,
zpřítomnilo se minulo,
cos neslýchaného se dělo.

Pod jasnou stojím oblohou
a bájná hora tyčí se k výši:
Čech s čeledí svou přemnohou
od bohů bere vlast, svou říši:

Oj, vítej, země svatá, kveť
nám zaslíbená úradou bohů,
roď dary lásky, mléko, streď,
oplývej zlatem klasných stohů!

Na věky věků nám se skvěj
nejsladší krásou pod radlem práce
a úrodou se zelenej,
dej život, stel i hroby sladce!

Nám souzená ty jediná,
ať jakékoli střetnou se děje
a jakákoli sudby hodina,
krev naše tvá jest do krůpěje. —

Viděl jsem s hory kolkolem,
jak širé moře vlní se, míhá,
jak zachvívá se hlaholem,
milion rukou jak se zdvíhá.

Milion přísah k nebi zní,
ó, slavná chvíle, osudně skvělá,
silná jak smrt v děj příštích dní,
neb vlast to přisahala celá.

Milion zraků radosti
slzami hoří, rodina duší
v bratrské zpívá věrnosti
a kroky volnosti své tuší.

Tři sta let ždálo chvíli tu,
jež růže sází a mříže láme,
skřivánků plno v blankytu.
Zde zůstaneme, přisaháme!

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

JAROMÍRKU, KDE JSI?

Pan asistenční lékař doktor Chasník převezme těžce raněné a pátera do prvního vozu, já s ostatním mužstvem zaujmu vůz druhý. Pro sanitu a lehce raněné a šarže fůrka. Je telefon svinut? Dobrá! Nasedat a ku předu!“

Rozkazům setníka Skřivana, velitele polního obvaziště č. 97, dodával důrazu hvizd a praskot střel, dopadajících už na několik jen metrů od obvaziště, rozbitého pod rozložitým plánětem. Vlajka červeného kříže patrně byla nepříteli ne-

viditelnou neb nerespektovanou. Nevěřil asi znaku tomu, sem tam ovšem zneužívanému. A obratem bitevní fronty octlo se obvaziště přímo v dostřelové čáře. Couvnutí bylo nezbytno.

Nikdy nebyly rozkazy rychleji vykonány. Za necelých deset minut byli ranění naloženi a vozy se hnuly.

Jenže polní kurát, páter Tomáš Bambura, octl se místo v prvém ve voze posledním.

Stalo se to prostě tak, že přibzučel šrapnel a zasáhl nasedajícího kadeta Koloucha u fůrky. Asistenční lékař přispěchal, ale viděl hned, že je tu třeba kněze a ne už lékaře. Raněný řekl jen: „Pište —!" a zavřel oči.

Nežli kněz udělil své rozhřešení in articulo mortis, bělohřivý a ještě holobradý kadet skonal.

Položili ho bokem, zarazili nad hlavou dva oklestky křížem do země a zabodli šavli. Kněz vzal legitimaci, aby později psal příbuzným, a vozka práskl do koní.

Ježto první dva povozy byly už hodně napřed, nezbylo páteru než vsednouti do fůrky. Seděl zády ke koňům a měl na očích obvaziště. Na mrtvolu už nemyslil. Co lidí už takto rozhřešoval!

Nad hlavami strhla se hrůza. Cos zavylo, zaburácelo, trhalo ušní bubínky, řítilo se na samý mozek. Planý strom nad obvazištěm jako ohromný pták vznesl se do výše k oblakům, od nichž se černě odnášel. Jako by kdos obra chytil za pačesy, vytrhl ho z kořen a smýkl jím k nebi. Černý mrak vyvřel ze země a rozvětvil se po nebi, co při zemi plamen propláknul dýmem a rozlézal se jako tisíc žhavých hadů. V doznívajícím pekelném hukotu praskaly hořící větve.

Zničení, hrůza, třas.

„Hmoždíř!" řekl hejtman ve voze. Cigareta vypadla mu z úst. Páter se obrátil.

Vozka s otevřenými ústy a vypoulenýma očima šlehal do koní, zranění sykali, jak fůrka drkotala po kamení horské cesty.

Točili se. Brzy zmizelo obvaziště z dohledu. Kraj kolem byl nevlídný, skalistý a jako vymřelý. Ladnější barvy, stopy po lidském obydlí nikde. V úžlabinách zelenaly se šťavnaté pažity.

Válka!

A podivná. Beze zvuku polnic, bez třesku zbraní, bez malebných útoků a bravurních obran, bez vlání praporů a víření bubnů. Žádný obraz mužné statečnosti. Nehybnost, holé nic. Zákopy, jámy, propadla, krtčí práce pod zemí. Hnědými mraky proniklý pablesk jarního slunce bloudí po šerých homolích čedičových. Na jednom místě se rozkrvavěl.

Leč i to jen hrou klidu, zarudlou žilou železnatého pramene. Pod mraky hučelo to rozevlátými lesy, jichž tu nebylo, vylo z tisíců jícnů vlčích, jichž hlad se skrýval a chrlil jen z rozběsněných jícnů železné zuby, zarývající se do tvrdé země, jež doprovázela vryv stenem člověčím neb výsměchem drceného kamení.

Lehce ranění předešli fůrku a záhy dohonili vůz druhý. Zdravotní mužstvo šlo s nimi. A věru, lépe se šlo než jelo. První dva vozy byly už dobrých sto kroků napřed.

Byly to solidní vozy ambulantní, kdežto chatrná fůrka byla povozem z rekvisice. Jen tak že se v houžvích a na osách držela. Nad ní kymácela se režná plachta na obručích.

Koníci byli chundelatí a vychrtlí jako od cikánů. Oves viděli snad jen ve snách, klouby měli oteklé a kulhali na všecky čtyři. Lezli po kamení jako chrousti, házejíce hlavami, mávajíce ohony a zvoníce podkovami, jež nebylo kdy přitáhnouti.

Fůrka neujela ani kilometr, když se na ni svalila lavina mlhová. Předměty kol, pokud je mlha zcela nepohltila, nabyly bizarního, hrozného vzhledu. Ani kroku dále! velely.

Koníci stanuli poslušni povelu přírody. Bití nepomáhalo. Jen vyhazovali přes prostraňky.

Páter kurát prohlížel si své sousedy ve fůrce. Byli čtyři. Nezraněný vozka, setník a dva reservní poručíci. Věkem byl setník — patrně z povolání — nejmladší, ostatní byli už prošediveli.

Poručíky oba kurát náhodou znal z poslední posádky. Jeden z nich, od polních myslivců, byl v civilu továrníkem ohýbaného nářadí a velký ctitel vdovy Cliquotovy, karet a okázalý atheista. S kurátem mluvil jen ironicky, jmenuje úřad jeho obchodem. Krásná, mladá ještě choť jeho přijela za ním, než šel na frontu. Byli bezdětní. Paní továrníková plakala, muž těšil ji buršikosně. Když odjela, líbal podobiznu jiné ženy.

Nyní kouřil cigaretu a cedil zuby kletby, omakávaje raněnou nohu. Měl ji v prozatímním obvazu. Chvílemi zapomínal dýmat — snad v myšlenkách na svou illegitimní.

Druhý důstojník byl dragoun. V civilu byl sládek, muž kavalírských manýr, pěstitel rukou. Chodil zpříma jako jedle. Uniforma výhodně štíhlou, elegantní po-

stavu jeho vyznačovala. Nebyl ženat a radostmi světa nikterak nepohrdal. Nyní byl zasmušen. Ne tak střelnou ranou v klíční kosti, jako pocitem nečistého prádla na těle. Byl zvyklý třikráte týdně se převlékat. Fronta mu dobrodiní to už přes týden odpírala.

S továrníkem seznali se v posádce při šampaňském. Stokláska jmenoval se sládek, továrník pak Zörnig, Karel Zörnig. Setník měl bezvýraznou tvář s kníry do výše zahrocenými. Pouze vlasy měl hezké. Byly kučeravé a měly běl zralého, vlnícího se žita. Na prsou měl medalii statečnosti ve válce, na rukou odřené, hnědé rukavice.

Přivedli ho včera z potyčky s prostřeleným ramenem. Na výložcích měl vyšitou protěž. Představil se jménem Schaupl.

Do hovoru nikomu nebylo. Střelba, jako by mlhou tutlána, umlkala. Koně stáli klidně, jen postroj na nich zazvonil, kdykoli sehnuli hlavy, aby uškubli několik stébel trávy.

Konečně vysvítilo slunce. Mlha se rozptylovala. Země ji pila, výše provívala. Ukázala se cesta, pak úbočí a na konec kraj.

Přední povozy nadobro zmizely, fůrka osaměla. A k tomu na rozcestí. Vozka se tu naprosto nevyznal.

Z toho ve fůrce válečná porada. Setník, v hodnosti nejvyšší, komandoval vozku po svahu vlevo. Směrem původním cesta vystupovala do plného výsluní. K čemu nabízeti se bezohlednému nepříteli za terč?

Ale ostražitost byla marná. Nejen že neunikli dostřelu, ale podobalo se, že vběhli zrovna do rány. Neujeli ani sto kroků, když nad nimi praskl šrapnel. Na štěstí roztrhl se radiálně,.

Vozka zaklel a mlátil koně. Vyhodili dva-, třikráte a zabrali rychleji. Napětí — vypoulené oči — zaťaté rty — zatajené dechy. Uniknou?

Nový hvizd a výbuch. Čerti! Vzali si opravdu fůrku na mušku. Povoz zakolísal, vozka někam zmizel. Koně s položenýma ušima skákali poplašeně. U náručního přetrhl se prostraněk. Povoz počal se točiti. Důstojníci se krčili. Déšť ocele a olova padal na ně. Strojní pušky zuřivě se rozštěkaly. Fůrka udržovala se na kolech jen dopady střel s obou stran. Jako štulcovaná. Pekelné komíhání.

Setník sebou škubl a něco zavolal. Nebylo rozuměti. Pak se schoulil a zabořil ruce do života. Ústa jeho se protáhla v příšerném smíchu. Krvavé bubliny vyskočily mu z chřípí. Kurát znal takové úsměvy. Rána do břicha.

Střelba na okamžik polevila. Strojní pušky blkaly, jako když v kotli voda vře a bubliny hází, děla dusala jako buchary parní.

Vůz stanul v kroužení nakloněn bokem. Loukoť předního pravého kola byla roztříštěna. Náruční kůň klesl říče. Zdvíhal zkrvavělou tlamu do vozu o pomoc. Sedlový kůň škubal chvíli povozem. Vida však marnost námahy, stanul. Třásl se na celém těle.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Vondra ho však poslouchal tak na půl ucha a oči měl jenom pro Nanu, která zarytě si hleděla své práce. Ale Vondra čekal trpělivě. Občas bratru jednoslabičně přisvědčil, jako by byl bůhví jak zaujat jeho výkladem, očí však nespouštěl s Nany... A jí skutečně nedalo. Jakoby jeho pohledem hypnotisována, zvedla hlavu a pátravě se po něm podívala. Její pohled střetl se s jeho upřeným, podivně určitým a zřetelným. Zrudla jako divoký mák a sklopila hlavu. A v téže chvíli se ozval senci tichý a přece ostře úsečný smích nosem...

Mohl jistě platiti i vyprávění Matějovu, který právě holedbavě líčil příhodu u strojníka v Plzni. Chytrák chtěl mu vnutiti starý opravený a přebarvený stroj za nový. Ovšem, Matěj dobře poznal léčku, a proto ho ani nenapadlo sednouti na vějičku...

Přijal zasmání bratrovo jako mírnou pochvalu a sám se hlučně rozesmál.

Ale Nana je pochopila správně. Zamračila se, a že právě dostlala, přistoupila k oknu a zadívala se na náves, jako by se tam právě dělo cosi nesmírně zajímavého. Bylo tak nejlépe učiniti. Byla obrácena do světnice zády, takže jí nebylo viděti do obličeje — a její planý zájem o náves zbavil ji povinnosti zaměstnávati se čímkoli ve světnici, anebo jí přejíti, dokud by nenabyla zase rovnováhy...

Bylo jí však velmi nepříjemně. Jakýsi neodbytný hlas jí neustále říkal, že všecka tato hra je již zbytečná a marná, že jí neoklame ani sebe, ani Vondry. Ona noční událost, které nebylo již lze zapříti a tím méně odčiniti, proměňovala se v cosi těžce závazného, co poutá strašlivě mlčelivým společenstvím proti každému řádu, ba i proti samotnému svědomí. Byla čímsi, čeho prozrazení se bylo hrozně báti před mužem i před lidmi — takovým hříchem, který bude asi nutno občas upláceti stejným hříchem... Pravda, nebylo jí nikterak příjemně při takovém pomyšlení, ale ku podivu přece jen bylo, že nedostavila se ona těžká hrůza, která ji přepadla včera a ulehla na hlavu, jako ohromný kus olova. Přemýšlela, přemýšlela — ale jenom tak, jako by šlo o nepříjemný a nevýhodný prodej másla nebo tvarohu. Snad proto nalezla v sobě dosti síly umíniti si, že setrvá nezvratně a dokud bude možno na svém předstírání klamu, které se jí zdálo dosti mocným prostředkem, aby udrželo Vondru na uzdě. Ano, stalo se... Ale stalo se pouhým omylem v rozespalosti... Prozrazení se musí Vondra báti... A toto prozrazení, jeho možnost spočívá v jejích rukou... Div, že se jí nezmocnila pýcha, jakže to lehce dostala i Vondru v područí...

Obrátila se a vykročila sebevědomě do sence. — Žel však, nebylo jí již dopřáno, aby se zaradovala ze své moci. Nemohla si Vondru ani přeměřiti tvrdým pohledem, jak se jí zachtělo... Právě v té chvíli mužští dohovořili. Prohodili ještě několik slov o denní práci a již vyšli ze sence, aby připravili nářadí a vozy, dříve než přijdou ženci a žnečky...

Ale ani v poledne nezdařilo se jí slaviti chtěného vítězství.

Mužští hovořili spolu o práci a úrodě, sešedše se toho dne v stejný čas, najedli se chvatně a zase se rozešli, každý po své práci...

Teprve k večeru se dostavila toužená chvíle. Vondra, jak se dělo každého dne, dostavil se s pole dříve než ostatní, aby připravil řezanku k večernímu krmení. Přešel dvorem, vešel do řezárny, a po chvíli již se ozval pravidelný chrupot. K obsluze nové, krátce před veselkou Matějovou zakoupené řezačky nebylo potřeba dvou lidí, která výhoda se znamenitě osvědčila po propuštění děvečky...

Ale — třebaže vhodná chvíle nadešla, opustila pojednou Nanu všecka odvaha. Zachvívala se při pouhém pomyšlení, že nyní nezbytně se musí s Vondrou sraziti, neboť bylo nutno zajíti k němu do řezárny pro píci. Tušení prohry ji zmohlo. A více? Do týla jí sedla nepojmenovatelná obava, že vlastně nyní teprve dovršen bude včerejší čin jakýmsi neznámým ujasněním — zřetelnou jistotou, které až dosud nebylo... Alespoň ona se přesvědčovala, že dosud jí není...

Proto, když šla ze stáje s košem v ruce do řezárny, šla jako by měla nohy svázané. Kolena se pod ní třásla, rozráželo ji horko, a srdce cvakalo v prsou, jako by ochořelo zimnicí. Jedva vešla, zarazil Vondra řezačku, napřímil se, a pohledy jejich se setkaly.

Nana se v ten ráz zapálila do nachova, aniž by dosud bylo proč...

Vondra se rozkročil.

„Nano!“ začal — „cák si to ráno říkála? Dyk dobře víš, že včíra...“

Ale Nanu přepadla podivná, třesoucí bázeň...

„Kuš!“ zašeptala, těžce a prudce oddechujíc, aniž by bylo příčiny k šeptání. „Nekřič! Co pa' vím? — Nic nevím...“

„Nano!“ – řekl Vondra nějak křečovitě s podivně zjinačenou tváří a přistoupil k ní tak blízko, až jí jeho dech ožehl tvář...

„Nu, co pa' chceš?“ — zašeptala všecka rozpálená a na celém těle se neudržitelně třesouc, jako by nevěděla a netušila – — a zatím příšerná živelná síla ji už přemohla a učinila hladově nedočkavou...

Vondra ji stiskl beze slova v náručí a zvrátil na hromadu jetele, přichystaného k řezání – — — — — — — — – — — —

A potom... Ku podivu! Narovnala koš vrchem řezankou, a když se napřímila, podívala se na Vondru, který stál opřen o řezací stolici, jako by ještě na něco čekal. Oběma přelétl tváří úsměv míjivý, ale přece velmi zřetelný. Bylo mezi nimi jasno... A bylo v nich ticho... Dostavilo se poznání sladkosti hříchu...

Vondra přistoupil k ní, a jak se znovu nakláněla, aby vzala koš, pohladil ji, jak dovedl nejněžněji po zádech...

Zasmála se tiše, a jak šla dvorem do stáje, přepadla ji dokonce taková jasná veselost, jako by tu vůbec nebylo provinění, nýbrž naplnění čehosi samozřejmého, co už léta bylo předurčeno, léta čekalo — a nyní se stalo, poněvadž se státi musilo...

Ozval se za ní pravidelný chrupot řezačky. Usmála se znovu, vcházejíc do stáje, kde loktem dloubla krávu, aby uhnula... Když naložila dobytku, opřela se o žlab a zamyslila se... Ráno! Všecka tíha, která se na ni nahrnula, byla nyní daleko — skoro k smíchu. Nepřepadlo ji ani podivení, jakže se tak rychle vzdala své síly před-

stíráním klamu. Bylo jí prostě bezpečno, neboť nade vším, co se již událo — a co snad ještě bude, ležela Vondrova síla. Věděla jistě, že dovede ji ubrániti proti všemu a proti všem. Toto bylo, čeho nenalezla u Matěje — a čeho se jí až dosud nedostávalo...

Proto se pomračila, když zaslechla rachot přijíždějícího vozu. Matěj se vracel s pole. Připomenul jí nepřívětivou skutečnost a rozčaroval... Sečkala ještě chvíli ve chlévě, a potom vyšla, aby přinesla píci právě přibylému dobytku.

Matěj stál mezi vraty stodoly, kam zajel s vozem, a utíral si upocené čelo, stýskaje si bratru do psího vedra — neboť on, čeho Vondra nečinil nikdy, stýskal si do každé námahy. Vondra však se beze slova obrátil, vzal podávky a vzkřikl na podruhyni, která přijela spolu s Matějem s pole a vracela se právě z chléva, kam odvedla krávy, aby se přichystala k odebírání. Sám pak se vyšvihl na kolo, vylezl na žebřiňák a začal jí podávati snopy do perny...

Nanu zalila pýcha. Ohlédla se ještě jednou se zalíbením po Vondrovi, který se zdatně tužil na voze, neboť jistě toto byl neomylný důkaz jeho mužné síly...

A když se vracela z řezárny s plným košem dvorem do stáje, a Matěj se k ní přitočil a poplácal ji po zádech, obořila se na něho nevalně přívětivě řkouc, aby jí nepřekážel v práci...

XVIII.

Z nenadání nastal na Záhořuc statku zcela nový pořádek, který byl příliš odlišný, aby nebyl postřehnut vesnicí a nevydráždil znovu již již usínající pozornosti. Vondra pojednou, aniž byla zřejma toho příčina, začal se příčiti bratru a vyvolávati sváry. Nejprve pouze potrhoval rameny a ušklíbal se všem jeho přáním, ale brzo přikročil k slovům a činům. Matěje zprvu zarážela náhlá bratrova nepovolnost. Uvykl však příliš v uplynulé době sladké důstojnosti hospodáře a ještě sladšímu právu lenivého hovění si, aby se neulekl možnosti ztráty obojího. Vypadl prudce proti bratru, ale byl odražen neslýchaným posměchem... Vondra postavil se na zápsi proti němu, povytáhl se jaksi do výše a rozložil do široka ramena, a v tomto postoji chlubivé pýchy tělesnou zdatností a silou pověděl mu selsky jadrně a rozvláčně svůj názor. Řekl mu, že každá roztřesená výměnkářka ve vsi, ačkoliv již nemusí, vykoná větší kus práce, aby si zasloužila svého krajíce, ale přes to, že jí ani ve snu nenapadne, aby poroučela ostatním. Potom jízlivými posklebky zvážil všecku jeho práci, a když byl skončil nezvykle obsáhlou řeč, obrátil se k němu zády a šel po své práci. — Matěj zkoprněl a ztratil řeč. A nejhorší! Svědkem prvního výbuchu mezi nimi byla Nana. Stála na prahu obytného stavení, a Matěj zpozoroval její přítomnosti, teprve když se rozmrzele obrátil... Ulekl se jejího zamračení a pochopil, že nutno jednati. Přemohl proto svůj úlek a neklid, a vešed do sence, začal hlučně hartusiti a zasypávati nepřítomného pohrůžkami, o nichž sám musil býti přesvědčen, že jsou hluchými květy jeho jalového hněvu, a proto nemohou se dočkati slávy dozrání...

Ale Nana nepřestávala se mračiti. Slova sice neřekla, ale v jejím mlčení choulilo se cosi, čemu sedlák neznal jména. Něco děsivého a výhrůžného současně. Zesiloval proto svoje hartusení, aby přehlušil a překonal škrtivou úzkost, která v něm rostla a zveličovala se — ale marně. Posléze nespokojen se na ni rozkřikl... A Nana, jako by se od Vondry naučila tomuto nezpůsobu, obrátila se k němu zády a vyšla ze sence, aby zaměřila dvorem ke kurníku. Díval se za ní oknem a viděl, jak tam z košíkových hnizd vybírá vejce. Nespokojen setrval ještě chvíli v senci, kde ho všecko dusilo a skličovalo. Potom vyšel ze statku a pustil se do polí, kde svatosvatě si umiňoval ujati se tvrdě nebojácnou rukou hospodářství a domoci se uznání všech svých práv. Bylo mu sice jasno, že nebude to snadná práce, cosi mu dokonce našeptávalo, že nikdy se mu nepodaří odhodlání vtěliti v čin, ale on přehlušoval tento vnitřní hlas a sebe sama přesvědčoval o své síle...

Bohužel však! Každým následujícím dnem rostla naprostá jistota bezvýslednosti jeho počínání. Vondra hospodařil na statku dále, jak se mu líbilo, zpurněl víc a více, a když Matěj znovu bouřlivě vypadl proti němu, naznačil mu zřetelně, že je pevně odhodlán vymoci si uznání svého prvenství a prvorozenství na statku třeba pěstním právem...

Tehdy se již vyprávělo ve vsi, že byl ponížen Vondrou, který všemi byl jmín hospodářem. Dík tomu, umřelo nebezpečí, že dvoru bude přezděno „U Nančičáků", neboť nevládla na něm žena, nýbrž muž — Záhoř, ať již jím byl starší, anebo mladší z obou bratří. Byla to prostá spravedlnost a čistota pojmů, které dvě ctnosti jsou od nepaměti domovem v těchto vesnicích, co znemožnilo pohanění gruntu nespravedlivým činem proti Vondrovi. Přes to však

skutečnost vydráždila kováře Drastila ke druhému zakročení.

Přišel do statku v nedělním odpůldnu, ale nezastihl zetě doma. Toulal se kdesi za vsí po mezích, jak činil v poslední době velmi často. Přijat byv dcerou, rozhovořil se nespokojeně o pořádku na statku, o vzájemném poměru bratří a zle horlil na Matěje. Selka mu přisvědčovala. A nejen že přisvědčovala, dokonce pověděla mu i mnohé, co dosud nebylo známo nikomu ve vsi. Naproti mínění otcovu velice zapochybovala, že by bylo lze ještě docíliti nápravy, ale na konec slíbila, že poví muži o návštěvě a věrně s ním sdělí všechny kárající i nábadné věty, které byla vyslechla.

Ale nepověděla...

Naopak, příští neděle sama zašla do kovárny, aby si tu trpce postěžovala do nových ústupků a slabostí mužových — a činila tak znovu a znovu, až konečně kovář Drastil se rozpálil spravedlivým hněvem proti zeti. Hněv jeho položil se jako balvan mezi obě rodiny, takže pěšinka mezi nimi, beztak málo vyšlapaná, zarostla dokonale travou. Ale to Naně ještě nestačilo. Jako by ji zlý duch byl posedl, roznášela své stesky po vsi. Žalovala na muže každému, koho potkala, zveličovala jeho slabosti, že až se proto na ni horšily ostatní selky. Sedláci však plně schvalovali její počínání, poněvadž se jim zdálo, že jsou Matějovým jednáním uráženi ve své hospodářské důstojnosti. Výsledek byl prostý. Matěj byl němým pohrdáním vyobcován z kruhu hospodářů, a jeho místo pro vždy zaujal Vondra...

Po ničem jiném Nana netoužila. Matěj se jí znechutil. Pomračovala se doma neustále, ale ještě více než to — přestávala mu býti ženou... Její hřích s Vondrou rostl a násobil se — a proto přestal býti hříchem. Ona, selka, přiznala uvnitř Vondrovi právo hospodáře až do posledních důsledků a závěry ženský křivolaké logiky došla k poznání, že její poměr je naprosto zákonitý. Provdala se za hospodáře v Záhořuc statku, a nebylo její vinou, že Matěj jím nedovedl býti. Ovšem, v jejím zápase byl nepřekonatelnou překážkou kostel. Byla v něm oddána s Matějem, byla před Bohem i před lidmi Matějovou ženou. Toho nebylo lze popříti a zvrátiti. A proto, aby jí kostel příliš nepřekážel, vyhnula se mu. Svůj čin omluvila prací. Nebylo na statku děvečky, a všecka starost o ženské hospodářství spočívala na ní. Nebylo času na kostel... (Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Slavík ráno přišel do kanceláře, jako by se nebylo nic stalo. Pokladníka pozdravil přátelsky jako jindy.

„To jsem já nevěděl, že jste taková horká hlava," pravil mu Mazel.

„Proč?"

„Včera — s těmi pozvánkami."

„K tomu přece není třeba horké hlavy, kousek národního sebevědomí dostačí."

Když správce přišel do kanceláře, Slavík předložil mu oba texty pozvánky. Přečetl a pokývl.

„Měl jste to na mne připraveno!" zasmál se.

Slavík zavrtěl hlavou: „Ani mi dřív nenapadlo, že se tak s pozvánkami neděje."

„Co byste byl činil, kdybych byl náhodou pozval více Němců?"

„Bittner je Němec, Jodas Čech!" klidně poznamenal Slavík. „Byl bych bránil svoje, až bych byl pány přesvědčil."

„A kdyby ne?"

„Byl bych se odvolal k šéfovi."

„Chce tu pokoj a mír, jistě vám to také řekl."

„Ano, ale doufám, že je také spravedliv. Ostatně se nebojím, že by obojjazyčná pozvánka slušné lidi pobouřila a na nějakém výstředníkovi přece nezáleží.

„Uvidíme."

Zpráva o dvoujazyčných pozvánkách k továrnímu plesu rozlétala se Korytnou ještě téhož dne a večer mluvili již o tom v hostincích. U ‚orla' byl starosta, Palme, poštmistr, tři učitelé, Jodas, několik sousedů a také Adlerwirt účastnil se debaty. Všickni byli provokačním návrhem Slavíkovým rozhořčeni.

„Podívejme, podívejme, na oko milý člověk!" divil se Adlerwirt.

Poštmistr se zachechtl: „Toho znám dávno! Už když poprvé přišel si na poštu pro poukázku, zobracel ji a ptal se, nemám-li dvoujazyčné. Adresy píše vždycky jen česky a také jen takové dostává."

Palme kupec už už chtěl také vypravovati, že přijde-li si k nim Slavík pro doutníky, hovoří s paní také jen po česku, ale nechal si to pro sebe.

Po všech hovorech názor učitele Herrnschalla, že by se pozvánky měly vracet, všeobecně opanoval . . .

Za týden potom obdržel účetní nové číslo krajinského listu „Rübezahl“. Nevěděl kdo a proč mu to posílá. Když je rozložil, spatřil hned zprávičku, modře tlusté zaškrtnutou.

„Tedy proto!“ usmál se a počal čísti:

„Z Korytné. Naše tiché krkonošské, ryze německé městečko bylo dosud ušetřeno jakéhokoli národnostního sporu. Skrovničký počet Čechů, zaměstnaných hlavně v zdejším bělidle pana Kalenského, nikdy nezapomínal, kde žije a přizpůsoboval se zdejším poměrům. Až v poslední době objevil se tu nový, nezkušený úředníček, jakýsi Slavík, a zdá se býti horká hlava. Bude třeba trochu ho ochladiti. Jak už to takoví pánové umějí, začal nejprve rozšiřovati české noviny a půjčovati knihy. Bohužel, našli se jednotlivci, kteří mu šli na lep; české knížky z jeho knihovny vetřely se do příbytků zaměstnanců v bělidle i bývají vídány u mužů, žen i dívek. Ale těm ubohým přáli bychom radosti kochati se krásami tak zvané české literatury, přejde je to jistě brzy samo sebou.

Úředníček p. Kalenského vyhledává i zdejší Čechy, na př. několik řemeslníků, zcela závislých na zdejším občanstvu německém, a některé drobné lidičky, snaží se jim vtíravou hovorností svou zalíbiti a získati jich pro své účely. Pozdravuje se s nimi přímo ostentativně po česku a kde může, uplatňuje svou ‚světovou‘ řeč.

V posledních dnech vystrčil jmenovaný pán česká tykadla — drzeji. Na jeho návrh bylo přijato, aby pozvánky k zdejšímu továrnímu plesu byly letos dvoujazyčné. Koncilianlní našinci vykonali sice svou povinnost, nedbajíce pohrůžek úředníčkových, že zakročí u samého majitele bělidla, ale byli přehlasováni panoši drzého navrhovatele. Ptáme se: ví o tom továrník Kalenský, jenž odkázán je na německé domy obchodní a na německé odběratelstvo? Doufáme, že všecko obyvatelstvo zdejší vykoná svou národní povinnost a drzou troufalost vetřelcovu zkrotí rázem. Či snesl bys, německý Michle, tuto ránu mezi oči? To by tak ještě scházelo, aby prastarý, ryze německý ráz Korytné kalen byl václavským idiomem. Pozvánky povandrují, odkud přišly, a ples ať si těch několik přivandrovalců odbude samo. Smělému štváči budeme se však stále dívati na vtíravé prsty. Pozor!“

Slavík přečetl si dopis jednou, podruhé, usmál se a zavřel Rübezahla do stolu.

„Pan Herrnschall — vida!“

Nezmínil se však o ochotné zásilce nikomu ani slovem.

Mezi přáteli ujednáno vůbec heslo: Mlčet a vytrvat!

Z rozeslaných pozvánek nevrátila se ani jediná. Na ples dostavili se všickni obvyklí hosté, jenom ze školy nepřišel nikdo a starosta Wanka poslal jen vstupné.

Kalenský poštovní poukázkou zaslal obvyklý dar a přál plesu plného zdaru.

Disponent s paní správcovou zahájili tanec. Zábava byla velmi živá, mluvilo se česky i německy. Slavíkovým přátelům oči svítily radostí; činili se, jak mohli. Správcovi usadili se sice brzy v sousedním pokojíku, ale to životu v sále neublížilo. Pokladník propotil se naskrz, Slavík také tančil až do rána . . .

XIII.

O poslední neděli masopustní vypravili se Šusterlojzlovi do všeobecné taneční zábavy. Byla v zájezdní hospodě ‚u bílého vola‘.

Lojzlovi se k muzice nechtělo; s Kačenkou nikdy nechodili a za svobody postál tu někdy pod oknem nebo v síni na podívanou, ale stačilo pobídnout ho: Lojzl, do kola! a již upaloval, jak jen nohy stačily. Máry však přes tu chvíli kňourala, jak je v té vesnici smutno.

Vystrojili se oba jak o svatbě, Máry si i salup přehodila.

V osvětlené síni hospodní, v pravo ode dveří, aby nepřekážel, stál bíle prostřený Minutčin krámek a na něm vyloženo perníkové a cukrové zboží. Při krámku shrnula se drobná čeládka, dorážející otázkami i rozpustilostmi na Minutku, ale té úsměv z plných, růžových rtů nevymizel; za to Schwarzblattel na ně vrčel a zlostně je odháněl.

Sem se silnice zamířil Lojzl se ženou, on napřed, ona za ním, Lojzl krok co krok, a nožky stavěly se velmi pyšně.

Minutka se na ně zasmála, Schwarzblattel se zachmuřil, z dětí Kriegelhannes-Séf zvolal: „Á — á — Schusterlojzl!“ a pošklebně se kloně dělal cestu.

Lojzlovi vkročili do tančírny. Nebyla vysoká, ale rozlehlá, a kouře se v ní již teď válelo. Podpíral ji tlustý, válcovitý sloup, olepený papírovými obrázky. Dvě velké petrolejové lampy ozařovaly „kolo“,

tři malé, s lesklým plechovým pozadím, visely uprostřed každé stěny, po jejich stranách temněly se barvotisky honebních výjevů a dvojí setkaná švarného myslivečka s dívčinou, dělající lesní trávu. V průčelí zářilo zrcadlo v zlaceném rámu a po jeho stranách byly podobizny císařských manželů.

Hned v levo ode dveří stál veliký stůl se sklenicemi a skleničkami, s talíři a talířky, jídelním náčiním, dole s několika zásuvkami, za ním u stěny police také s nádobím a vedle visela tabulka s čísly sklenic a čárkami, kolik ze které již bylo vypito.

Při levé boční stěně sálu i v pravo ode dveří v koutě byly stoly, prostřené barevnými ubrusy, dál kolem stěn jen lavice, žlutě nabarvené.

V levém čelném koutě sálu zdvíhala se kruchta s jedním dlouhým a s dvěma malými pulty, za nimiž na židlích trůnilo šest hudebníků ‚kapely‘ Ťoupalíka z Říčné: dva houslisté, dva klarinetisté, trubač a basař, všickni Češi, po všech vůkolních muzikách dobře známí.

Kapelník Ťoupalík, obstarožní, plesnivý, bezvousý, měl kostěné, kolem hlavy uvázané brejle na špičce nosu, klarinetista prim byl také už starší, lící popelavých, zapadlých úst, ostatní byli však z pokolení mladšího; basař jediný měl silný, převislý knír, trubač chuchvalec pod bradou.

Bylo již hodně plno; že muzika právě nehrála, tanečníci i tanečnice stáli v hloučkách po sále, seděli na lavicích nebo na židlích. Mužští měli v natažených dvou prstech doutníky nebo v koutcích úst krátké porculánky, byli všickni v nedělním, v botách vysokých nebo s nohavicemi přes holínky, v pestrých oknoflíčkovaných vestách a v soukenných bundách, ba i v starých bruclecích. Tanečnice měly široké, naškrobené, nažehlené kartonky, bluzy, vlasy téměř napořád hlaďounce učesané, v týle velké drdoly, pod bradou zlaté křížky a v ruce držely si bílé šátečky.

U dlouhé řady stolů seděli sousedé i jiní mužští s ženami, někteří měli doutníky, ale většinou dýmky.

Bouřil tu jediný chumel hlučných hlasů; muži nemluvili, ale křičeli, ženský chechtot, jek, hlasy knikavé, zpívavé, křaplavé pletly se mezi tím. Hovořilo se jenom německy.

Kromě Ochsenwirta, jenž stál za svým stolem, nikdo neslyšel, jak Lojzl zdvořile pozdravil: „Gutnomt wünsch ich!“

Kdo uslyšel buchnout dveře, pohleděv spatřil, jak se Lojzl chmouří, nadýmá, a Máry že se širokými ústy rozpačitě směje.

„Gutnomt,“ houkl Ochsenwirt „schönwillkumma! to — to is noch Platz!“ a ukazoval v levo, na začátek prvého stolu.

Hostinský byl širokého, lesklého líce, s vousky jen pod ušima, obtloustlý, nevysoký, až ke krku opásaný bílou zástěrou řeznickou a černá čepička seděla mu na holém temeni.

Lojzl pověsil klobouček a sedl si do čela, Máry, vysoukavši vrchní sukni, od rohu v pravo. Ochsenwirt postavil před každého sklenici.

„Á — á — Schusterlojzl, na schön, schön!“ a soused za stolem podával velkou ruku. To byl krátkokrký sedlák Buchbruch, snědý, hustých, rozházených černých vlasů, maličko prošedlých, velkého černého obočí, temných zapadlých očí, s věnečkem vousů kolem líce. Zůstával až nahoře v stráni a měl u chalupy starý buk, jemuž blesk či vichr srazil vrchol.

Od stolu v pravo u dveří úlisně přilezl Maulvinci, dnes sváteční, blýsknavý v zardělých, trudovitých tvářích, a také oběma podával ruku.

„No, to jsou hosté přec — to je dost, že se dáte také vidět!“ a štíře se, šel zas na své. Seděl tam se ševcem Vovsem, s Ternowanzlem a Sprachmeistrem u piva. Dál u stolů byli samí lidé z bělidla, starší, mladší. Mandlíři byli nejvystrojenější, načesaní, napomádovaní, s vykrojenými náprsenkami a pestrými kravatami.

Lojzl sedě skloněn, chvilkami jen mžouraje, viděl známé občany, jejich ženy, dcery i syny. Lachtonl tu seděl, chalupník, nazývaný tak, protože se každou chvíli pronikavě chechtal, při čemž velkou, kulatou, snědou hlavu zvracel do týla, ústa široce otvíral a vyrážel zvuky jako velkonoční klepačka; ženu měl hubenou, bledou, rtů stále kysele sevřených. Vedle ně o byl Geigepetr, krejčí, hrávající na kůru na housle, pravým příjmením Perko, hubený, městsky oděný s černým knírkem, za ním Serbuspech, ramenatý sedlák už nemladý, hladce oholený, učísnutý, tenkého, tahavého hlásku. Když jednou před lety byl obecním výborem zdejším, zvolen radním a přišel na hejtmanství k slibu, všecko bystře pozoruje, všiml si dobře, že pan hejtman každého příchozího nebo z kanceláře odcházejícího pozdravoval: Serbus! I pozdravoval tak potom doma v Korytné a když po čase podruhé přišel na hejtmanství volit poslance do říšské rady, volal tak hned ve dveřích hejtmanské kanceláře. Schulmeister mu sic honem vysvětlil, jak to s tím slovem je, ale přezdívka uvízla.

Byl za stolem i nejbohatší sedlák Dukatenandres, kulaťoučký, usměvavý, oček jako trnky, a doutníček si pokuřoval švitoře s nastrojenou ženou svojí, stejně širokou, kulatou, usměvavou, šveholnou.

Za nimi zvolna bafali Bauerhelm i Bauerfritz, houžvovití, kostnatí horáci, bratranci, se ženami sedřenými, ustaranými; dále Pauselwanzel, jenž prvou půli jména dědil už po dědkovi, jejž tak pokřtili, hlučně a důkladně vykládal sousedovi, Dreiminutenschmiedovi, vrtaje mu chvílemi pěstí do červené vesty, takže zardělý, světlovlasý kovář měl prsa i hlavu stále odchýleny až na samé rámě své statné manželky.

Dreiminutenschmied, příjmením Milfeit, zůstával až ve středu východní části obce, a měl proto u rozcestí nad hospodou ‚u bílého vola' kůl s tabulkou a na ní nápis: „Zum Schmied drei Minuten", pod tím namalovanou ruku s velikým ukazovákem nataženým. Odtud — Dreiminutenschmied. Pokuřoval tu i Weisbeke se šveholnou, zardělou paničkou, hezkou, městsky oděnou, vedle nich sedlák Wanzeltoni, obchodník s dřívím Sparpohl Meckernacl, trošku připražený, zakoktávající, a kdo všecko.

Meckernacl, chalupník, maje prý kdysi u soudu podepsati protokol, koktal, že neumí; i povídal mu pan soudce, že musí tedy udělat tři křížky. Meckernacl honem byl na kolenou a vrtal tři křížky na čele, na ústech, na prsou.

„Also wie geht's, Schusterlojzl, wie geht's?" krátkou dýmku přidržuje k ústům, jadrně tázal se Buchbruch.

Lojzl se našpulil: „Gut, danke, gut!"

„To je nová panička?"

„Je — je, šikovná, že?" a Lojzl popleskav ženu po zádech dodal: „Měla tisíc jednušek!"

„A cakrment — tisíc — tos udělal štěstí, Lojzl!" a Buchbruch vyplivnuv se prudce pod stůl, Lachtonlovi, jenž také počal naslouchati, znova vykládal: „Tisíc jednušek vyženil a ženskou šikovnou!"

Lachtonl už měl hlavu v týle, ústa otevřena, ale vzpamatoval se.

„Což pak Lojzl, domek si koupil, louku, a teď tam sedí jako Dukatenandres!" a teprve teď klapačku spustil.

Máry zamračena poslouchala.

Lachtonl opakoval to Serbuspechovi a tak šlo to pomalu kolem dokola stolů. Někdo se usmál, jiný jen přikývál, ale oči obracely se k Lojzlovým.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Šimánek, *Propasti a plameny.* Básně 1910—1916. Hovory básníků III. Nákl. F. Topiče v Praze. — **Miroslav Rutte**, *Zjasněné oči* (1915—1917). Nákl. B. Kočího v Praze. — **Maryša B. Šárecká**, *Mistr Bohuslav.* Nákl. Edv. Leschingra v Praze.

Lyrická kniha Šimánkova i Rutteho zapadají obě do dlouhého řetězu umělého básnictví přírodního, které od básníků alexandrinských a Theokritových bukolik zaznamenává několik význačných etap a obměn až do začátku století dvacátého. Jeho milníky jsou v XV. stol. Ariosto, v XVIII. stol. Rousseau, André Maria de Chenier, v XIX. A. Theuriet, u nás Čelakovský, Hálek, Vrchlický. Sklonek tohoto století plyne ve znamení varu a úsilného hledání, což se přenáší i do začátků století našeho, v němž nabývají pozvolna vrchu hesla návratu k tradici s mohutnými akcenty národními. Pojmy země a národa jaksi se ztotožňují, i vzniká nové období lyriky přírodní nejen u nás, i v Německu (na př. „Mutter Erde" Ludv. Finckha). Ideovou tuto situaci vystihuje případným výmezem F. X. Šalda jako „nový smysl skutečnostný mytická láska k zemi a jejímu dílu tvořivě hutnému a sladkému, věrnost ideová rasovému typu minulostnému, toť znaky nového umění". Josef Šimánek i Miroslav Rutte podléhají tomuto skutečnostnému smyslu, neboť oba ocitají se jinde, než kam směřovala výslednice předchozích jejich nápovědí. „Propasti a plameny" jsou krásným květem smyslné pohanské antiky, která u nás rozkvetla Vrchlickým. Šimánek přemísťuje se takořka skokem na opačný pól ze své spiritistické a okkultní mystiky, zde hýří a plane život pod žhavým sluncem, jeho lesy zalidňují svěží, nazí, silní efebové, tam smějí se satyrové a nymfy tančí při Panově flétně. A básník cítí se nejšťastnější na travnatém břehu u Matky Země, kdež přijímá vesmírné lásky nekonečný dar. Nechce se vrátiti ke svému všednímu lidství, jako titánský Prometheus vysmívá se zhoubnému blesku bohů, zdvíhaje k nebi své pohanské a hříšné rytmy. Ó, antiko, ó, zlatý sne, jenž kvet jsi dřív! apostrofuje své okouzlení, které má tu sílu, že uchvátí čtenáře rozkošným snem illuse. Přispívá k tomu měrou nemalou i vybroušená básnická forma knihy, Šimánkova znělka je jako křišťá-

lové prisma rozkládající myšlenku, úzkostlivá jazyková ryzost, vkusná dekorativnost výrazu, melodičnost rytmická, vše to, čeho si vážím u básníka, ctitele krásy. V břitkém „Zasláně", pyšně ironickém s postojem šermíře gentlemana, vidím velmi originelní a nový rys básníkovy osobnosti. Ničím neporušený, plný požitek z knihy jest vzácným darem v dnešních dobách, a dlužno si ho vážit. — Ne tak jednotným a mocným dojmem zapůsobila na mne druhá pozoruhodná lyrická novinka „Zjasněné oči", ač její náplň je totožná: rozkoš a opojení z krásy země, ze života s ní v těsném svazu žitého. Svat. Čech vyslovil tutéž základní myšlenku takto: „Tys hmota, duch i více, tys veškero a nic". Motiv země, hroudy, brázdy je dominantou v každé z 23 básní sbírky, ale básník blíže nenaznačuje, která to země jest. Z básně „Arabie" na str. 25. zdá se, že nemá vždy na mysli zemi vlast, neboť kdosi mu řekl: „hle, Arabie! Tam se as krásně a horoucně žije," a básník dodává: „A náhle jsem zatoužil rozbíti stan a žíti tam se ženou, se sluncem sám." V obou začátečních básních má básník zajímavý dualismus duše — srdce; duše se vzdává, s tou bylo žití neplodné, ale radši má srdce. Dává duši s Bohem, ne na shledání! Ale v básni „Má duše" úplně na tuto rozluku zapomněl. Tam jest mu duše vinice pokorná, srdce pak mladý strom, který sbratřuje vítr a hlínu. V kratších, pastelově měkkých malbách (Ranní procházka, Pohoda v srdci, Hra míčem) dociluje mocnějšího výsledku než v rozvedených reflexích nebo eklogách (Žena, Jitřní chvalozpěv, Zrající žena), kde ob čas zazní rušivě myšlenkové anakoluty, znak jakoby narychlo hozeného a neprovedeného náčrtku. Ruší mne také častější opakování téhož příznaku, čím ztrácí sílu charakteristiky (plavá země, plavá zvěř, plavá hlava, plavé zvířátko, plavá síťka, plavý příval jara; pokorná pole, pokorná vinice, pokorné kvetení, pokorná láska, pokorné odpouštění hříchů; hluboké věci, jež raní, tělo je hluboké; osmahlý junák, červnový den, život, osmahlý tulák v červencovém dni). Častěji nutí nás básník zamysliti se, ale stanete nad prázdnotou a inkoherencí domněle silných obratů: pohled můj poklekne usmířen na vzdornou šíji mých ramen, cesta je rovná za večera, v loktech zrozených polibky, ukrutná šíře poledních cest, má noc byla pohybem, pohyb byl dnem, vlak je jako bláznivý buben, jak na chvíli zažehlý duben a j. Jindy na př. v časově palčivé sensitivě „Nemocnice" představíte si, jak na břichu leží čtyřicet zlomených těl, čtyřicet ohromných zvířat, ale nemožno si představit, jak mohou tato na břiších ležící těla čtyřiceti páry očí zírat do šera, dívat se k oknu . . . Velmi zajímavý je básníkův názor na ženu v stejnojmenné básni březinovské intonace a stál by za obšírný rozbor. Žena jest mu záhadou nevystižitelnou a nejkrutějším nepřítelem ze všech nepřátel, blízkým Heineovu peklu, zmírající smyslností, zmámená mužem (Polední vítr). Formálně nelze připustit adjektiva dálavá plocha, vazby dobudu svět, rýmů prosící — líto dní. Odvrat básníkův od bývalé bezradnosti života, vysněných smutků a žalů ke kladu, jasu, slunnu a kvetení je další potěšitelný krok vývoje, na jehož definitivní výsledky dlužno čekati. — V lyricko-epické básni „Mistr Bohuslav" drží se autorka známé pověsti pražské o staviteli Karlova, jak ji vypravuje ve svých „Starých pověstech českých" Alois Jirásek, nebo jak ji stručně zazanamenal Jos. Svátek. Anorganicky vsunuté Oliverovo vypravování o mudrci Saadim a jeho svůdnici je spíš dekorativního významu než podstatnou součástí děje, v němž převládá silně lyrismus, reflexe a sebezpyt nad vlastním epickým nervem. Autorka podložila pověst o smělém stavitelském činu mistra Bohuslava jeho láskou ke krásné Anežce, dceři purkmistra Václava z Rokycan, která mu uloží jako podmínku lásky sklenouti klenbu hvězdnou. Báseň odlišuje se od pověsti svým závěrkem, mistr stavitel v domněnce, že se klenba sřítila, nesáhne si na život, ale prchne ze světa do samoty, z níž se po čase vrátí a s úžasem spatří dílo své neporušené a vedle chrámu nový hrob, v němž odpočívá jeho Anežka, uvadlá zármutkem. Krásný je zpěv čtvrtý, „Smutek Karlův", v němž královský milenec krásné Prahy, otec vlasti, sní a rozjímá o Praze a její budoucnosti. „Mistra Bohuslava" oceňujeme zejména proto, že svědčí o vroucím obdivu královského města, jeho krásy a slávy. *—pa—*

*

J a n H a v l a s a: *Zahrada splněné touhy.* Kniha japonerií. — Topičovy dobré knihy původní, sv. 7. — Nákl. F. Topiče v Praze.

Jan Havlasa jest dnes zajisté nejplodnějším spisovatelem českým — a patrně také u čtenářstva a tím též u nakladatelů oblíbeným; neboť nikdo druhý nevydává ve lhůtách tak krátkých svazek za svazkem. Spisovatel získal si v našich menších poměrech obdobné postavení, jako angličtí a američtí romanopisci, náhle v oblibu se vyšinuvší, kteří — majíce obrovské kruhy čtenářstva, nemají obav, že stanou se jednotvárnými a hoví stále jedinému vkusu literaturou, pohybující se na hranici mezi uměním a sensací, a přiklánějící se spíše této než onomu svou dovedností. Zkušenosti Havlasovy jsou bohaté a na jejich spolehlivém základě vypravuje nám příběhy nyní vesměs rázu exotického. Po japonském románě „Okna do mlhy", o kterém zde bylo již psáno, přichází nyní s knihou drobných japonerií, rozdělenou ve tři díly: povídky, pohádky, zápisky. Tento třetí díl považujeme za nejcennější, neb nám v něm podává nejvíce z Japonska moderního,

onoho, které bychom rádi podstatněji seznali pod malebným povrchem, stále nám líčeným ve zkazkách námětů fantastických — a předpokládáme, že by tak Havlasovi kynul všecek zdar. Neboť povídky a pohádky vypravuje nám vždy jako zpravodaj, přesný ale střízlivý, nepronikaje vždy jejich filosofie poetickým prožitím. Ovšem i tak je vždy zajímavo čísti jeho knihu, seznamovati se s krásnými náměty povídek „Jak se Urašima vrátil“, „Zahrada splněné touhy“, „Malíř kamelií“, „Dobrodružství potulného rytíře“. Naproti tomu „Pramen věčného mládí“ příliš připomíná anekdotu.

Kaz.

*

Marie Gebauerová: *Rod Jurija Klemenčiče.* Román. Nákl. Jana Laichtra v Praze. (Laichterova sbírka krásného písemnictví.)

Nové dílo Marie Gebauerové jen místy působí jako román, umělecky procítěný a ovládnutý. Více jest kronikou, psanou duší, která hledajíc útulek k odpočinku ve vzdáleném kraji nalezla tu druhý domov a sdílí se se čtenářem o svou lásku k němu, kreslíc mu jeho obraz, přibližujíc mu jeho lid. Místy proniká jistá tendenčnost i záznamy podrobností národopisných, jichž spisovatelka nedovede tak podrobiti uměleckému celku jako její velký vzor v tomto směru, Božena Němcová; ale obraz, který nám podává, jest úplný, ač ovšem mosaikou, bez přechodů hladce splývajících. Vyprávění uvádí velkou řadu zajímavých typů, dotýká se proudů duševního života, které vytvářejí projevy života národního a poměry sociální mezi venkovským lidem slovinským v Krajině. Krásné, výrazně kreslené postavy mužů i žen, odlišných selských typů, jsou — vedle suggestivního líčení přírodního — hlavním půvabem knihy. Všem jest příznačno klidné podrobování se osudu, smiřování se s neštěstím a konečné odpouštění vin — a co jest příčinou těchto krásných rysů, to bychom rádi seznali z hlubšího proniknutí. — Kniha Marie Gebauerové jest důležita pro sblížení s jihoslovanským krajem a zvláště milou bude přečetným českým návštěvníkům Jezerska, kterým tento milovaný a dočasně nepřístupný kraj ožívá tu v obrazech, kreslených rukou, vedenou láskou a pochopením. *Kaz.*

*

Jihočeský sborník. Vydán „Budivojem v létě roku 1917 u příležitosti čtyřicetiletého trvání, za redakce členů výboru, nákladem spolku.“

Sborník cenných příspěvků vydal „Budivoj“ na pamět svého čtyřicetiletí. Jsou v něm zastoupeni pracemi věhlasní synové českého jihu a vedle krásné prósy uloženo jest několik statí vzpomínkových a odborných, které přinášejí dobrý materiál ke kulturním dějinám jižních Čech. Sborník zahájen jest apostrofickou básní Adolfa Heyduka, k němu přidružují se karakteristickou poesií Jaromír Borecký, Ant. Klášterský, Ant. Sova, Richard Weiner; Karel Klostermann přispěl jadrnou črtou„ Tu ti a a onino tam“ z oněch vrstev lidových, které umí líčiti neodolatelným pochopením; zemřelý Karel Šarlih zastoupen jest drobnokresebným úryvkem „Dívky malého města“. Statěmi vzpomínkovými obohatili knihu prof. Fr. Mareš, Fr. Herites, Jos. Holeček, jenž vroucně oživuje ušlechtilou památku biskupa Jirsíka, a ředitel Mrnávek. Velmi cennou studií historickou jest článek Kamila Krofty: „Jižní Čechy v dějinách náboženských“, českým jihem jako pramenem obrození jmenovitě uměleckého zabývají se články A. Dřízy, Jar. Jeremiáše, P. M. Haškovce; dr. R. Procházka na případě jihočeského studenta ukazuje zhoubnost klerikálního vychování, články odbornými doplnili všestrannost knihy dr. E. Chalupný („Povaha česká a zvláště jihočeská se stanoviska anthropogeografie“) a dr. Fr. Šimek („O podřečí doudlebském“), závěr tvoří J. M. Starostova epištola „Jihočeskému studentstvu“. Žádný z článků nemá rázu pouze povrchního, jaký bývá příznakem příspěvků publikací příležitostných; všechny jsou věcné a obsažné a tím realisují památný mezník ve vývoji snaživého a v plném vědomí svého poslání pracujícího akademického sdružení. *Kaz.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava několika tvrdošíjných (ve Weinertově aukční síni) ukazuje, co se u nás zrodilo ze styků s kubisty, futuristy a expresionisty. „Tvrdošíjní“ nevystupují už na venek ojediněle, nýbrž v celém souboru, v jakém se dosud na výstavy nedostali. Sdružili tu obrazy, jež se svými nepřirozenostmi protiví očím návštěvníků, pozastavujících se nad tím, co tito malíři nazývají malbou. Je v tom mnoho nesrozumitelnosti a nejasnosti, věcí neodpovídajících našim představám. Postavy jsou neurčitě přetvořeny nebo jsou hranaté, přebarvené, prodlužované, nemožných barev.

O takových výstavách lze vytknouti leda rozpor stanovisek. „Tvrdošíjní“ snaží se posunouti vývojovou linii umění na levo až k nemožnosti. Východisko těchto nejkrajnějších zjednodušujících snah, revisi hmoty a prostředků, jimiž malíř tvoří, lze chápati; nesympatické jsou však důsledky, do nichž svou methodu zavedli. — Přímo konservativně působí mezi nimi Rud. Kremlička, který se nutí do násilných novostí tím, že zkarikuje některou částku svých postav, čině tak bez příčiny a nutnosti. Zrovna ozdravující moc má zde jeho „Děvče v bílém živůtku“, kus mocné malby v prvém nahození.

Tu platí ještě stanovisko dojmového impresionismu. Také O. Marvánek provozuje své umění ještě přirozeně. Jeho krajiny syrových, čistě vedle sebe kladených barev, krajiny bez atmosféry, bez polostínů předpokládají ještě přírodu jako základ. Také v krajinách Vlastislava Hofmanna je ještě styk s přírodou. Pevně stavěny jsou tyto krajiny velmi stručným přepisem přírody. Je vidno, že nejde o hromadný ideál. Všichni tito malíři liší se navzájem výrazem, osobními vlastnostmi i záběhy.

U ostatních přestává už umění v tomto smyslu slova. Látka zmizela, s ní sledování hmotné jakosti a plastiky věcí, všechen styk s přírodou, jak mu rozumíme. Co produkuje Václ. Špála, jsou pro člověka bez vyspělé gymnastiky zrakové rebusy, smělost a krajnost nejvýstřednější. Všechny tvary jsou přetvořeny v jakési písmo místo malby, v několik základních prvků vedle sebe řazených; výtvarná práce schematická, theoretická je zmechanisována. Jsou to jakési formulky, donucovací prostředky. Víc smyslně výtvarné práce, méně nihilismu v soustavě formální spatřuji v obrazech Jos. Čapka, spíše chápu, co chce: aby mu obraz vyzněl silněji než skutečnost. Obrazy mají obsah a jistý osobitý názor, třeba nám cizí, technika a barva je souvislejší a sepiatější. Je-li Jos. Čapek osobitě sílícím umělcem, byť z jiných světů, je Jan Zrzavý, z celé družiny nejliterárnější, výtvarné kuriosum. I nejvzdálenější čtenář může si pomysliti, do jakého rozporu přicházejí tito malíři v podobizně, kde nelze malíři jinak, než z bezprostřední blízkosti pohlížeti přírodě do očí a neodchylovati se od ní, má-li býti obraz portretem. Pak je to (na př. u J. Zrzavého) hlava přibližně naznačená s rukama podobnýma končetinám brouka — ne, popisovati se to nedá.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* V Bronowicích u Krakova zemřel 8. dubna nezcela 48letý polský básník a dramatik Lucjan Rydel, dobře známý v českých literárních kruzích jak osobně, častějším pobytem mezi námi, tak svým básnickým dílem. Silné a scénicky dokonalé působivé drama Rydelovo „*Na vždy*“ (Na zawsze) bylo s velkým úspěchem repertoirní hrou Národního divadla, jiné scény české vypravily jeho pohádkovou alegorii virtuosní formy básnické „*Začarované kolo*“ a jeho drama „*Z dobrého srdce*“. Jako lyrický básník mocné fantasie i virtuosní formy byl Lucjan Rydel z nejpřednějších členů krakovské skupiny moderní literární generace (kruh Wyspiańského), která kolem r. 1900 vyhrála na celé čáře a svými pronikavými úspěchy zastínila i Varšavu. Velké popularitě těšil se Rydel právem ve všech kulturních střediscích polského živlu (ve svém rodném Krakově jako v Paříži, ve Lvově jako ve Varšavě) i jako ohnivý přednašeč a konferencier o dějinách literatury a umění. Dokladem jeho jemného smyslu pro kulturní historii je jeho krásná parafráse z doby hellenské „*Matka a syn*“ (v Praze 1910, u Ottů).

Poslední velký Rydelův úspěch básnický i scénický znamená jeho trilogie „Zygmunt August“, vypravená ve třech večerech krakovským divadlem r. 1913 — opravdové básnické dílo ze života posledního z rodu Jagellonců, látkou tak blízké polskému srdci, nesené vlasteneckým duchem a psané krásným jazykem. V době světové války Lucjan Rydel déle jednoho roku žil jako uprchlík v Čechách, v Pardubicích a pak v Praze, kterou znal a miloval již z dřívějších svých zájezdů a kde měl řadu dobrých přátel v kruzích literárních i divadelních. *vč.*

*

* Ve Varšavě zemřel 4. dubna člen krakovské Akademie věd, vynikající literární historik polský Bronisław Chlebowski, stár 71 rok. Napsal mnoho charakteristik polských spisovatelů na základě horlivého studia jejich děl i prostředí a doby, zprvu žák, později odpůrce Taineových theorií. Chef d'œuvre jeho je nevelká rozsahem ale velká celou strukturou „*Historya kultury polskiej*“. *vč.*

*

* Bolševická vláda petrohradská začíná po úspěších válečných působiti také kulturně. Tak mezi první její kulturní počiny náleží neobnovení smluv s francouzským petrohradským divadlem „Théâtre Michel“, které tím po stoletém trvání, byvši dosud carskými vládami značně podporováno, přestává existovati. Padlo za oběť německému vlivu, a Francie tím ztrácí význačný propagační orgán své kultury v Petrohradě.

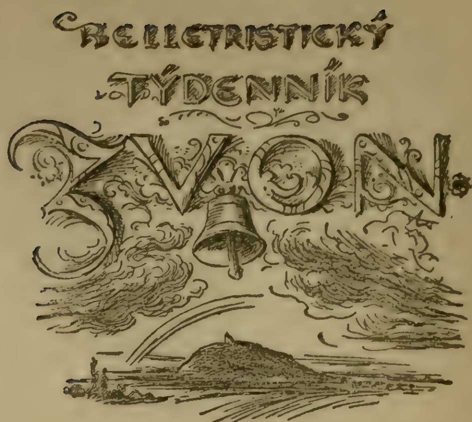
*

* Nedávno zemřelá dcera Théophila Gautiera, spisovatelka Judita Gautiérová, byla horlivou šiřitelkou Wagnerovy hudby v Paříži a sama přeložila „Parzivala“. Když v srpnu r. 1914 ocitlo se jméno Siegfrieda Wagnera v Paříži na listině mezi 94 německými učenci a umělci i utekla se z Paříže zdrcena zármutkem na svůj bretoňský statek v Saint-Enogatu. „Lit. Echo“ dodává, že nikoli manifest německých učenců a umělců, ale propuknutí války ji zdrtilo ztroskotavši její životní sen o dohodě francouzsko-německé.

V Praze dne 18. dubna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

El. Krásnohorská:

SPRAVEDLNOST?

Ta doba žasů, jež své orakuly
v zdi tvrzí řve a dlabé třeskem kulí,
tak drtíc je jak lidská srdce měkká;
ta saň, jež stotisíci jícnů štěká,
z tlam s pohrdáním plijíc žhavé sliny
v líc lidskosti, a k hnusu prokletá
jak zvíře smraďoch mefitické plyny
svým chvostem po stihačích rozmetá;
jež drápy svými mraky na krev drásá
a k zápolení s Jovišem se pásá,
s chmur, hromům v posměch, blesky běsné palby
v dol soptíc lidem na střechy a na lbi;
tu ryje v zemi propasti a trhá
jak Samson sloupy jejich podzemní,
jež satanským svým vztekem k nebi vrhá,
až troskami z nich slunce potemní;
ta Gorgo, hrozným kouzlem svého hledu
si podmanivší důvtip, um a vědu;
když jedem lauru zpila silné vůle,
bič její v rej štve chabost země půle, —
bič-had, z těch lesklých, rostoucí jí z hlavy,
z nichž umí lživou svatozář si plést,
an hlásá kejklířsky ret její dravý,
že spravedlnost do světa chce vnést!
Ta doba, jež se pyšně velkou zove,
zda zrodí přislíbené věky nové?
Zdaž to, co svět si vykoupil tak draho,
dá poctivě: mír, svobodu a blaho?
Či nebetyčné horstvo její chlouby
zas porodí jen starou, směšnou myš? —
Nuž, dokud anděl k soudu nezatroubí,
ty čekej, červíčku; pak teprv slyš . . .

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Meckernacl, jenž seděl v pravo vedle Máry, špule tenké rty, podíval se na ni, potom na Lojzla obrátil očka, blikající pod nízkým čelem, a směje se vyrážel: „Du — du — Lojzl, du bist a verfluchter kluger Pímak. Povídala o tom moje — ninic neřekneš a práskneš do ženitby. Nana, gut, teď můžeš dělat pána!“ a ušklíbnuv se, strčil zas dřevěnku mezi zuby.

„Bodejť, pána,“ pleskavě ozvala se Máry, „to je malej pán! Řemeslo se musí dělat, já chtěla pořádnýho řemesníka!“

„Sa, sa, junge Frau, sa isa racht,“ velmi vážně kýval Buchbruch.

„Mně se zdá, Lojzl, že je přísná!“ zachechtl se Lachtonl.

„Bodejť bych nebyla, takových ševců jsem mohla mít!“ odvětila Máry a smějíc se pohodila hlavou.

Lachtonl hned měl lavu v týle.

Podívala se v levo, v pravo a pokračovala: „No bodejť, ve Vrchlabí, v Hiršberku na velkých hospodách jsem byla, něco jsem viděla, veselo tam bylo —“

„So, so,“ vážně klonil se Meckernacl, „a k tomu tisíc jednušek, to stojí za to!“

V tom kapela Ťoupalík zaklepal a všickni hoši svorně spustili Bertapolku šoupavou.

Tanečníci, stojící uprostřed kola, honem strčili fajfky do kapes a začali se točit, jiní s tanečnicemi povstávali. Páry měly spojené levice nataženy, pravicemi držely

se kolem boků; muži poddávali se celým zkrouceným tělem houpavým zvukům, mladé tanečnice šouply nohou v pravo, v levo a hned se zas rozhopkaly, starší párky držíce se dost od těla, jen vážně se pohupovaly, při čemž ženy, když se přece rozskákaly, počínaly si opatrně, aby tance nepopletly. Boty po podlaze šustily jako kosa na bruse, ale také jako na struhadle.

„Also, Schusterlojzl, hinein! Panička se chce vytočit!“ vysokým, tahavým hlasem volal Serbuspech a zdvihnuv ruku s dýmkou, za stolem vesele si zajuchal.

Lojzl povstav, hleděl velmi vážně. Vstala i Máry, urovnala si šaty, Lojzl položil jí ruku na bok, druhé spojili a začali se točit.

Byli na krok od sebe, a muž kroutil se opatrně, dávaje dobrý pozor na nohy. Točili se jako panáček s panenkou na dětském jarmarečním kolovrátku a drželi se na pokraji kola, aby se v tom chumlu něco nestalo. Ostatní, zpozorovavše jich, dělali jim místo a přihlíželi s úsměvem, jak moudře se Lojzl vrtí a jak Máry poskakuje. V tom se do sálu přihnal Kvitšanton.

Byl všecek v černém i zarostlá líce a hlava, krátce ostříhaná, byly jako uhel. Stoje přede dveřmi, celou hospodu bystře přehlédl.

„Á — Lojzl — Lojzl!“ vyjekl na hostinského. Zuby a oči zabělely se z vousů.

Máry právě broukla Lojzlovi do ucha: „Už dost!“

Nepustil jí, v tanci sice ustal, ale držel ji pevněji než prve; hlava se mu ze všeho motala.

Sama dotáhla ho ke stolu a posadila ho. Židle se s ním rozhoupala, hlavu honem položil na stůl. Všickni kolem se smáli, Lachanton na celou hospodu.

Máry toho neviděla; Kvitšanton ji chytil a již byli v kole, on velký, štíhlý, s hlavou vzhůru, ona krátká naškrobená; nohama hlučně šoupal, tuze se kroutil, ona tím více poskakovala.

„Bravo, bravo!“ zvučně, ale lahodně volal Dukatenandres a zatleskal. Mnozí učinili tak po nejbohatším sedlákovi. Kolo se rozstupovalo, aby párek měl místa, a Kvitšanton roztočíval se tím víc. Konečně chytil Máry pod paží a vyhupoval ji do výšky, až se jí sukně nadýmaly. Potom podal jí rámě a ohnut, hlavu však stále pyšně vzhůru, dovedl ji na místo.

Chechtala se, ale vidouc, že se všickni dívají na ni a smějí se, zamračila se zle.

Usednuvši, napila se z hluboka. Potom nahnuvši se k Lojzlovi, zaškroukla: „Du bist a Tanzmeister — s tebou nekam jít!“

Seděl jako oukropek; ruce maje v klíně, tupě hleděl do stolu.

Hudba ztichla, hostinský nosil nové sklenice naplněné i lahvičky s rosolkami a skleničky. Kouřem bylo tu jako v mlze i světla mdle, tupě do toho blikala.

Kvitšanton kmital se tančírnou, brebentil, rozesmával a výkřiky jeho vyrážely z rvanice hlasů.

Po chvíli přisedl ke stolu vedle Maulvinciho a napiv se, pravil krejčímu: „Ty jsi tu taky — a co Rézi?“

„I dřepí doma, nechtělo se jí.“

Kvitšanton tiše pokyvoval: „Uhoněna je, proto se jí nechce!“

Krejčík lhostejně vybafl.

Ternowanzel, fajfčičku drže od těla, olizuje si drobné rty a mrkaje, zažvatlal: „Tu Šustrmáry jsi protřásl, ta bude pamatovat!“

„Však je to dobře,“ breptavě odvětil Šprachmeister a olízl roští kníru, „aspoň do Lojzla nepojede, že se málo vytočila. Jedák má a nadávat umí, když jí někdo o barák zavadí. Lojzl, myslím, má kázání od rána do večera, kouká jako spráskaný!“

„Ale je ve svém — měla tisíc jednušek!“ zašklebil se Maulvinci.

„Moh's tam sedět posud!“ stranou zavrčel naň Kvitšanton.

„I já moh' sedět jinde!“ odbroukl Maulvinci a lhostejně zahleděl se po tančírně.

„Ty bys toho byl spořádal — — dát se živit!“

Krejčí se všecek nepokojně pohnul: „A co ty do mne jedeš?“ spustil břitce. „Sám jen lítá, švadroní a balamutí lidi. Každá nevydrží sedět doma jako královna nebo sejen batolit po baráku. A proč nejedeš do toho ševčíka, toho Kátla živila a teď si sebral jinou s penězi.“

„Dělá, co dovede, ale dělá!“ odsekl Kvitšanton.

„A já snad nedělám — kdo pak může za mizerné hnízdo.“

„I mlč a nemluv, snad tě neznáme!“ a Kvitšanton šel zas k sousedům.

„To se podívejme,“ pokračoval Maulvinci, „člověk jde snad v neděli do hospody, aby ho tu takový běhoun tejral!“

„Mlč, Vinci, mlč, toho nepřemůžeš!“ napomínal ho Ternowanzel.

Když hudba opět spustila a kolo bylo v proudu, Máry nahnula se k Lojzlovi a bručela: „Tohle je pěkná muzika, jen to do sebe tluče. To jsem já bejvala u jinačích muzik a jaký se dělaly tance!“

Lojzl se usmíval, přikyvoval, ale neozval se.

„A pij, vždyť ti to zteplá!“ Sama dopila a Ochsenwirt načepoval novou.

Do tance dali se i hosté za stolem, a když i Dukatenandres s tlustou panímámou vstoupili do kola, zazněly hlučné pokřiky: Solo! Solo!

Dukatenandres i panímáma dali si na té cti záležet a točili se pomaloučku, vznešeně; líce jí jen svítila.

V přestávce byl v sále nový divoký halas; v směsi brykavých, hřmotných hlasů mužských pronikaly hlasy ženské, a slova nebylo rozumět. Kdyby byl cizinec šel vedle hospody, byl by se ulekl bouřlivé, divoké matenice uvnitř, ale kdyby byl přistoupil k oknu, byl by spatřil nejpřátelštější veselou shodu.

Dukatenandres čiperně vyprávěl o Langenhonlovi, starém pijáku, jenž v kořalce utopil chalupu. Minuté neděle ho Adlerwirt vyhodil z hospody, takže se chvíli hrabal ve sněhu, než se postavil. „Sebral se, dopletl se na silnici, ale tu vidí, že po silnici jde starý farář. Honem se rovnal, čepici smekl, náramně se klonil a vrčel: Mit dani Wirtshaus gíhn ist nischt mie, jetze gíh ich ei die Kercha!

Schön, schön, Honl, kýval farář, aber knien sollst du in der Kirche, nicht vor dem Wirtshaus."

Posluchači se chechtali.

Bauerhelmkall i Bauerfritzkall, oba velcí jako tátové, oba se stříbrným cvočkem v pravém uchu a s rudými nákrčníky, dávali připíjet tanečnicím svým Serbuspechsofě i Pauselwanzeltoni, přes tu chvíli vztyčili pravici nad hlavu, zadupali, zavýskali. Tanečnice jejich jen hořely a Serbuspechsofi měla horní polovičku čela plničkou krůpějí potných, jakoby jí čelo skleněnými perličkami pošil.

Wiesenmüllerkall, nevysoký souček, bledovlasý, krvavě zardělý, nepohodl se s Buchbruchsepem a Bauerhelmfranclou, hlavní tanečnicí obou; seděl hrozně zabejčilý, doutník měl zle rozkousaný, stále plil a zas pil zuřivě. Kdo si všiml, jak se čepejří, usoudil, že se mezi těma dvěma dnes něco šustne, při čemž mohou padati rány.

A Ťoupalíkova družina hrála polku za polkou . . .

Kvitšanton přistoupil i k Lojzlovi, poplácával mu po zádech a pobízel: „Do kola, do kola, Lojzl, mladá paní se chce vyskákat!" a manželé se zas roztočili jako panáček s panenkou.

Když opět usedli, přistoupil k Máry Maulvinci, fajfku strčil do kapsy a žádal za tanec.

Zasmála se, šátečkem utřela si ústa a šla. Nejdřív proháněl ji pořádně, že jen jen ítala a se natřásala, potom začal pomalu, jen kolébavě a při tom spustil lahodně: „To je hezké, že tak s Lojzlem jdete a přejete mu. Co je potom, nic neužít, ne? Člověk je jen jednou na světě!"

Když viděl, že se Máry usmívá, pokračoval ještě měkčeji: „Poslouchejte, mistrová, nepůjčila byste mi tři šestáky? Znáte naši mámu, ta člověku do hospody krejcaru nedá, a já jí všecko pořádně odvedu!"

Zamračila se, ale pravila: „Až potom u stolu!"

Dovedl ji na místo a Lojzlovi pravil: „Ty máš, škaredo, veselou ženu, ta se nemračí pořád jako ty a jako ta moje!"

„Aby tě Bůh netrestal, Vinci," odvětil mu Lojzl.

Máry při tom krejčímu podstrčila, zač žádal. Zapáliv si, usměvav šel zas na své.

Ochsenwirt mu hned prve při prvé sklenici řekl, že víc nedá, že toho už dluhuje mnoho; teď bylo po starosti.

Usednuv k přátelům, zacinkal do sklenice a dvacetník položil na stůl.

Kvitšanton přisedl i k rozdurděnému Wisenmüllerovu součkovi, šňupec mu podal, po rameni ho hladil, smál se, breptal a konečně mu šeptal: „Komm, Honl, komm mit mir hinaus — mám něco pro tebe, bude se ti to líbit!" a rozčepejřený chasník vykejklal se za ním.

Zabřinčel kvapík a pro Máry přišel i Sprachmeister. Popiv si prve, dal se do tance a provedl už kovářku i Meckernáclovou. Máry měla všecky vrásky staženy, rty nadmuty. Strejc dupaje, rozháněl se zkroucen, až se mu dlouhé šosy rozhazovaly.

Dreiminutenschmied přišoural se po prázdné lavici až k Lojzlovi, pohladil ho po zádech a bafče lahodil mu: „Nana, Lojzl, máš novou paničku, ale, tento, víš, jest-li vrčí, nedej se, povídám ti, nedej se, Lojzl!"

„Však já se nedám!" zabublal Lojzl a mračil se tuze.

„Víš, Kátla — dos war a Weib — nic neříkej, já vím, já všecko vím — tisíc zlatejch sem, tisíc zlatejch tam!" a zchmouřiv obočí, v obličeji i na krku tmavě zarudlý, zase se odsunul na své a dlouze se po té vážné řeči napil.

Po desáté hodině přišly do sálu Ochsenwirtová a dvě dcerky s jídlem. Hostinská byla vysoká, kostnatá, života právě požehnaného, takže bílá zástěra, ač dobře uvázaná, jí v předu poklesla. Bledá byla, světlých vlasů hladce přičesaných, horního těla hubeného a v lících tkvěl jí ztrnulý, hořký úsměv.

Stála-li, ruce měla vždy teskně složeny nad životem.

Lojzl se nepamatoval, že by ji kdy byl viděl nepožehnanou. Roznášela s pomocníky talíře s jitrničkami, na každém jednu, dvě i tři, chléb a nůž k nim.

Máry poručila také dvě. Každý svoji rozpůlili, půlku vzali do ruky a vysrkávali, jakož i jiní tak činili. Sedláci poručili si i pečeni a dostali vepřovou s brambory a se zelím. Všecko se činilo, rty svítily mastnotou a tváře se leskly.

Muzikanti vyšli ze sálu do protější šenkovny, aby se posilnili a prach s prahnoucích hrdel řádně spláchli.

Kvitšanton vraceje se zvenčí, hned u dveří vzpřímil hlavu, nos nakrčil jako větřící zajíc a do řinkotu i mlaskotu se náhle rozkřikl: „Hergott, Sprachmeister — hoří ti kapsa!“ Z kapsy strejcovy se kouřilo, a puch spálené látky pronikal tančírnou.

Strejc honem vytáhl pejpu a kapsu zamačkával i vyklepával. Všecko se mu chechtalo. Máry s plnými ústy pravila Lojzlovi: „Podívej se, ještě jsem mohla s ním shořet — sterčí on to žhavé do kapsy!“

Wiesenmüllerhonl motal se zvenčí ke stolu. Zpocené vlasy měl rozházeny, rozkousaný doutník v koutku a oči jeden oheň. Kvitšantonova řeč ho nezměnila. Seděl skloněn, zpod víček hledě do sálu. Bafnuv a odplivnuv na podlahu, vzal s okna svoji naplněnou sklenici, přistoupil k Francle, sedící vedle Sepa, zadupal, zajuchal a podal dívce připít.

Vzala, napila se, ústa otřela šátečkem, pěkně se na chasníka podívala a sklenici s usměvem vracela.

„Víc — víc —“ chraplavě volal Müllerhonl.

„Ale já nemůžu!“

„Bodejť, nemůžeš — od toho šmajdy piješ pořád!“

Buchbruchsep vyskočil a vzepjal paže: „Řekni to ještě jednou!“

Müllerhonl na krok odstoupil, doutníkem práskl ke dveřím, Sepa chytil za paži a mezi zuby drtil: „Jest-li se hneš, přetrhnu tě v půli wie a Kotz!“

„Sep, loss ihn, 's jo besuffa!“ za stolem, skoro lhostejně napomínal tatík Buchbruch.

Ale Sep chytil již protivníka druhou paží za krk.

V tom však již u nich stáli Bauerhelm i Bauerfritz, Pauselwencel, Sprachmeister, chumel mladíků, i sám Ochsenwirt.

„Ruhe! Pokoj! Ty sem — ty tam! Francla ke mně!“ a tatík roztrhnuv kohouty, odváděl dceru za stůl.

Mladíci mnuli si ruce stavějíce se po bok kamarádům, ale staří postavili se mezi ně.

Kapela Ťoupalík zaklepal — začal tanec.

Sparpohl vyšourav se z hospody, uháněl už k domovu. Dreiminutenschmied, dosud zamlklý, začal popěvovat s muzikantskou hrou. Máry poručila sklenku sladkohořké.

V tom ozvalo se za ní: „Juch — juch — junge Frau, gschwind — verflucht noch amol!“

Obrátila se polekána. Lojzl povstav, škareděl zlostně.

Wiesenmüllerhonl rozcuchán, divokých očí, rozpínal ruce, aby ji pojal k tanci.

Buchbruch kýval a mrkal, aby jen šla.

„Ale pořádně!“ volal Lojzl a na Honla hrozil.

„Na frálich — gonz ordentlich!“ a Honl objav ji kolem těla, vzal ji za ruku.

„Juch — juch — juch!“ a vrazil do středu kola.

Juchot, vřeskot a výskot mu odpovídal. Drže ji pevně, v kříži opile prohnut, drkal na všecky strany. Ustupoval mu pár po páru.

Honl cítě více volnosti, opět zajuchal a chytiv Máry pod paží, vyhodil ji, až zavřískla.

„Und kommen's, wa wos kófa!“ a vzav ji za ruku, vedl ji do síně k Minutce nakoupit.

Bauerhelmfrancla, sedíc vedle tatíka skrčena, v lících jen hořela a oči měla plny slz.

Když se vrátili, Honl zachraptěl: „Also, danke!“

Máry položila na stůl kusy marcipánu.

„Jez, Lojzl —“

„Ani chuti nemám, spal bych!“

„I ty jen chrápat!“

Honl usedl do kouta, ukousl špičku doutníku a hleděl si už jen sklenice. Seděl, jak by tu byl sám.

Byla už skoro půlnoc. Kolem Dukatenandresa rozproudil se hovor o koních a Lachtonl hýkal jako bělouš nebo hnědka.

Máry zacinkavši na sklenici, platila. Potom dávajíc Lojzlovi tři desetníky, pravila: „Dones to muzikantům, ať vidí, že jsme pořádní lidé!“

„I dej jim to sama, ještě bych škobert!“

Donesla, a kapela Ťoupalík se zdvořile uklonil.

Když se kolo opět rozvířilo, Lojzl podal jí salup, dali dobrou noc! a odcházeli.

„Gute Nacht, junge Frau, schlafen sie wohl!“

„Sa gsund, Lojzl!“ volali za nimi Buchbruch, kovář a Meckernácl, ale koňaři se nevyrušili.

„Kommen's bald wieder!“ loučil se hostinský.

Minutka a Schwarzblattel ještě byli v síni, ale místo dětí stálo tam několik mandlířů s dívkami a chroupali cukroví.

Lojzl s Máry šli po silnici kus od sebe.

Noc byla sněhem dost světlá, nebe poroseno hvězdami.

„To byla muzika,“ broukala Máry, „jen se to terdluje. U nás ani o jarmarce se tak nesterkali, v bálech se i ta kadryla tancovala, co jsem já se nalítala. Mnoho utřenosti to tady nemá!“

„Jojo — copak v městě!“ odvětil a zhluboka zívl.

„Kdybys mlčal — ty jen chrápat! Jakživ nikde nebyl, točí se jako snovadla!“

„S Kačenkou jsme nechodili!“

„Pořád s tou Kačenou — bodejť byste chodili, když nebylo zač. Ti pak myslí, že je to tak pořád a jen by se pošklebovali.“

„Kačenku měli rádi — co bys říkala!“

„Rádi — — tady máš tu boudu, můžeš do ní jíť, žádnej do toho nechce, čeká na tebe!“

„Takyže půjdu, nedáš-li pokoj, pořádnýho mistra všude najdou!“

„Ty seš mistr!“ zachechtala se za ním.

Ve chvilce dvéře doma za nimi zaklaply.

Koza probudivši se zamekala.

„I mlč, taky bys pořád jen žrala!“ a Máry vešla do světnice.

(Pokračování.)

Josef Kratochvíl:

MÁ MODLITBA.

Z CYKLU „BABÍ LÉTO“.

Všemohoucí Bože, Pane světů všech,
vyslyš, prosím vroucně, modlitby mé vzdech.
Chraň tu drahou hlavu, která v dobách zlých
nese za mou hlavu tíhu strastí mých.
Chraň tu čistou duši, která něhou svou
posilňuje zoufající duši mou.
Chraň to zlaté srdce, které, sám jak víš,
mění bouři mého srdce v sladkou tiš.
Chraň to krásné oko, které žití tmou
plane mému oku jasnou světluškou.
Chraň tu dobrou ruku, která mořem běd
pevně vede moji ruku v lepší svět;
kterou rty mé ani líbat nestačí,
protože mi jednou oči zatlačí.

ZA SOUMRAKU.

Vidím, jak často pohlížíš k dalekým hvězdám zlatým
se slzou v oku, s modlitbou na rtech a bolem svatým
v raněném srdci. Chvěješ se při tom a na lících zbledáš.
Jistě to mezi hvězdami těmi svou hvězdičku hledáš!

Jindy zas v dlouhé hodině útrap a těžké tísně
nasloucháš tiše, radostně jásavým slokám písně,
kterou ti drobná ptáčata v houštině vesele pějí.
Jistě bys ráda zachytla alespoň ozvěnu její!

Ubohá duše, jak s tebou cítím! Jak mi tě líto!
Až budeš v ráji, Bůh vševědoucí ti potvrdí to.
Zde konec všemu. Planou jen pohřební světla a svíce...
Chceš volat z hrobu, co v něm už leží a nevstane více?

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Potom již razila si cestu hříšně zdravá nechuť k vlastnímu muži. Hnusilo se jí sloužiti současně tělem dvěma mužům — a nadto dvěma bratřím. Všecko ji táhlo k silnému a zdatnému Vondrovi. Zneužívala proto svého hněvu a vzdalovala od sebe muže, jak jen bylo možno. Podvolovala se mu pouze tehdy, když napětí hrozilo již vybuchnouti — ale i tehdy poddávala se s nechutí a odporem. Mučila Matěje, a nevědouc ani o tom, zeslabovala ho ještě více, činila ho ke každému svému přání slabošsky povolným, aby si ho tím více zhnusila.

A bylo jí třeba býti v tomto poměru k muži krajně opatrnou, neboť v ohradě statku vyrůstalo nové, prudké a nepoměrně větší nebezpečí...

Byla jím dravá žárlivost Vondrova, jenž byl mučen Naninou láskou stejně jako Matěj neláskou. Pouhá skutečnost, že je ženou druhého, byla mu pramenem surových utrpení. Zarytý zdrželivec, jímž až dosud Vondra byl, došel svého cíle — a vytoužená sladkost proměnila se mu v nejpalčivější trýzeň. Podezíral Nanu přílišnou štědrostí k Matějovi, dusil se vášní, které bylo třeba nového a nového přesvědčování, jímž však byla jenom ještě více rozplameňována. Soužití s oběma pod jedinou střechou proměnilo se mu v peklo. Jeho noci byly žhavě nepokojné, a on v nich myšlenkami bičován k zešílení...

Jeho pohrdání bratrem proměnilo se v palčivou nenávist. Ponižoval Matěje úmyslně a užil k tomu každé naskytnuvší se příležitosti. Činil tak vždycky před Nanou, aby současně povýšil sebe. Vládl neomezeně, odsunuv Matěje naprosto stranou, a nedovoluje mu vykonávati ani čeledínských prací, jenom aby dokázal Naně svoji sílu a větší cenu.

A při tom trpěl jako zvíře...

Nana snažila se ovládnouti oba muže. Vondru poddáváním se a netajenou nechutí a příkrostí vůči Matějovi, a tohoto ustavičnými výčitkami, hněvem, mračením a vzdorem. Žili tak všichni pod jařmem společného zločinu, z něhož nebylo uniknutí. Bylo to, jako by se položila jakási ohromná tíha na krov Záhořuc statku a prohnula k prasknutí všechny jeho trámy, krokve i podpěry. Všichni, kdož v něm byli, žili jakoby v horečce očekávání čehosi nutně se blížícího, čeho si současně přáli i báli se. Každý nový den přinesl nové, poněkud zjinačené napětí.

Matěj, Nana i Vondra octli se pojednou v začarovaném kole, které se s nimi otáčelo tak prudce, že jim až přecházel zrak i sluch, ale oni si nežádali vysvobození. Jim bylo třeba žhavosti muk a bolestí, jimiž trýznili druh druha i sebe sama. Netoužili po umírnění, spíše po vyhoření. Jediný rozdíl byl v tom, že Vondra se rval čím dále prudčeji s osudem, a Matěj umdléval, že Vondra bolestí syčel skrze zaťaté zuby — a Matěj uboze plakal... Nana, jsouc nejklidnější, tíhla k silnějšímu; musila, nemělo-li dojíti k prudkému výbuchu a rozpoutání všech selských i neselských vášní, které jsou zaklety v člověku.

Záhořuc grunt byl jako sud prachu...

Výměnkář Záhoř byl čtvrtý mezi nimi. Tušil, cítil všecko. A přece chodil do sence, chodil k Vondrovi, chodil po dvoře, jako by nevěděl o ničem. Číhavě hlídal každého. Dávno už věděl, cože se děje, dávno pochopil, že byl Vondrou zaskočen. Mlčel však, jako by byl slepý, hluchý i němý. Tisíc hříchů mohlo býti, tisíc nepravostí, všecko se smělo díti pod střechou gruntu, jenom když nepronikla zpráva o tom na náves. Chodil mezi svými, nutil se do ledajakých hovorů, objevoval se mezi nimi, když tušil, že se schyluje k bouřce. Byl ustavičně na stráži. Poznal také sílu svého mlčení, kterou jim vládl, neboť jeho objevení uzamykalo ústa všem.

A uprostřed takového napětí rostlo v něm veliké, neselské odhodlání...

Pokaždé, jakmile odešla chvíle nebezpečí, uchyloval se do výměnku a vytahoval z přístolku starý ohmataný „nebesklíč“, sepiatý mosaznou sponou.

Potom se podíval do tváře na zdi visícímu Pánu Kristu, a když se tak byl přesvědčil, že má zavřené oči, rozevíral „nebesklíč“ — a jektaje zuby přepočítával znovu a znovu své nastřádané desítky...

Bylo jich právě za dvě stě padesát zlatých...

XIX.

Právě ve chvíli, kdy se zdálo, že nutně musí dojíti k prudkému výbuchu, dostavil se úder, který zarazil všechny v prudkém rozběhu, donutil je zaváhati a přiměl k nerozhodnému vyčkávání. Po období

bouří a výstupů zavládl v Záhořuc statku napiatý klid.

Nana zavinila prudkou bouřlivost prvních čtrnácti dnů, ale také její zásluhou bylo náhlé utišení. S počátku bylo to, jako by ji posedl nějaký nevysvětlitelný vrtoch. Z nenadání začala se vyhýbati Vondrovi, a třebaže nezměnila svého poměru k muži, zakousla se drsnému milenci do týla krutá bázeň, že mu uniká všecko, čeho se byl domohl dlouhým odříkáním a trpělivým postem, aby se znovu vrátilo k bratru. Za svět nemohl k tomu přivoliti. Proto se obrátil se zdvojenou nenávistí proti domnělému škůdci. Všechny své výpady zesílil k takové tvrdosti a ostrosti, že v žádném dvoře nezakusil čeledín tolik ústrků, kolik v Záhořuc hospodář. I utiskovanému a odstrkovanému Matěji se zdálo takové ponižování přílišné, a vzkypěla mu žluč. Ozval se prudce, a slovné potyčky bratří byly den ode dne prudší a hlučnější. Již nepomáhala ani častá zakročení starého Záhoře, který o jedné z nich byl Vondrou odkázán do své výměnkářské světničky, když mu již dříve bylo upřeno právo míchati se do hospodářství. Byloť ono trvale předstíranou příčinou všech bratrských sporů, které uměl Vondra vyvolávati se zvláštní dovedností...

Ale pojednou ustalo vše, a zavládl ztuhlý klid...

Kteréhosi dne, když Vondra ve stodole spravoval před zimním uložením hospodářské nářadí, přišla za ním Nana. Přišla, opřela se o prkenné pažení perny, zadívala se na něho a mlčela. Venku pršelo, a v okapové rýze před otevřenými vrátky stodoly žvachtala tichým a neustálým cupotem voda. Vondra zvedl hlavu od práce, nevstávaje se špalku, na němž seděl, a zadíval se na ni, nevyslovuje otázky. Za ním červenal se rudě natřený čisticí mlýnek jako němý pamětník jejich prvního hříchu.

Bylo příliš zřejmo, že Nana přišla mu cosi pověděti. Proto mlčel a čekal, nechápaje a netuše, zejména po jejím odcizení v poslední době. Ticho, které se prostřelo mezi nimi, bylo příliš plné a těžké, aby mohlo trvati dlouho.

Přerušila je Nana...

„Cák íčko koukáš?“ — řekla, jako by chtěla kousnouti, ale ve zvuku hlasu třásla se nepojmenovatelná úzkost a bázeň z příští chvíle.

Vondra pustil z ruky hrablici, poposedl na špalku a dlaně opřel o kolena. Byl pln napiaté zvědavosti, ale nepronesl slova. Čekal, příliš dobře znal Nanu, aby nepochopil, že přichází mu říci cosi důležitého. Věděl dobře, že každá, jím vyslovená věta, znamenala by zbytečné oddálení noviny, a proto, třeba hořel nedočkavostí, nemluvil a jenom vyčkával. Věděl, že tak se dočká nejspíše. Nemýlil se. Uplynula krátká chvíle hlucha, a již Nana kousla znovu do hořkého ořechu.

„Je to tu! Co mušelo přijít, přišlo...“ řekla a odmlčela se...

A když se Vondra ještě díval nechápavě, dořekla...

„Nu, sem samodruhá!“ — — —

Chtěla to říci rozhněvaně, snad i prchlivě, ale hlas jí selhal uprostřed přiznání, takže věta dozněla dutě a chraplavě, jako by ji něco škrtilo. Sotva vyslovila, oddychla si a napřímila se. Očima ulpěla na tváři Vondrově a byla plna vzrušeného vyčkávání.

Vondra vstal se špalku nějak rozložitě a zvláštně, jako by dorůstal vlastní velikosti. Zadíval se na ni upřeně — a potom se zeptal: „A cák, Matyjovi už si poudala?“

„Ne.“ — —

V té chvíli Vondra k ní přistoupil, zchvátil ji v silné objetí a políbil...

Nana vyvalila na něho oči, neboť podobné něžnosti se jí od něho dosud nedostalo. Pochopila na ráz, že není se jí čeho báti, že Vondra stojí při ní a věrně vytrvá děj se, co děj. Všecka bázeň ji opustila, tíha spadla se srdce a úsměv zatoulal se po rtech. Pochopila proto úplně, když jí radil, aby pověděla také svému muži. Všecko jí bylo jasné a samozřejmé.

Jenom jaksi, aby nebylo mezi nimi pouhé slavné odmlčení, prohodila usmířeně: „Hale hdybych aspoň vedéla, čí to bure!“ — —

„Stakva, cák to nevíš?“ — odřekl Vondra se širokým, samolibým úsměvem na lících...

Rozešli se jako spiklenci, vědoucí dobře, že minula chvíle, v níž začíná se uskutečňovati čin, před nímž až dosud cítili nejasný záchvěv hrůzy. Nyní se již dálo, již nebylo možno ničeho zvrátiti ani napraviti, a proto zavládl hluboký klid...

Nana pověděla Matějovi, ale ku podivu — legitimní otec nenarozeného dítěte se nikterak zvlášť nezaradoval. Spíše bylo to, jako by se ulekl čehosi nenadálého a neočekávaného. Ale ani starý Záhoř, když se dověděl o svém nedalekém dědovství, se příliš nerozradoval. Zamrkal silně očima, podíval se na Nanu, Matěje i Vondru — a jenom zakýval hlavou.

(Pokračování.)

Gabriela Kavková:

LIDSKÁ RADOST.

Křeč úsměvů a slzy v něm,
a srdce bije jako pták
křídly.
Nic nevidíš, neb vášní zrak
máš zjihlý.
To lidská radost vtrhla v tvoji krev,
hřeje a mrazí nitrem její zpěv.

Co záleží na motivech,
co na chvílích, jež přijdou pak?!
Je zde!
Nechť vítěz žití jsi, neb vrak,
tě vyzve.
A zboří v ráz, co zbudoval
si rozum v chladných výpočtech,
jemuž je cizí Úsměv, Slza, Vzdech.

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

JAROMÍRKU, KDE JSI?

(Pokračování.)

Setník zanaříkal. Oči měl zapadlé, čelo operlilo se mu potem. Na oholené bradě škubaly sebou svaly drobounce, jako utajovaným pláčem.

Kurát se nad ním sklonil. Žvýkavě, slabým hlasem úpěl raněný. Blouznil.

„Stůj — z boje se neutíká — hleďme chytráka! Nazpět nebo střelím — pakáž! — Což nemáte cti?“

Kurát mísil do toho svá latinská rituální slova.

„Slyšíte mne, pane setníku?“

Žádná odpověď. Ruce setníkovy třely se o sebe, jako by zbaviti se chtěly rukavic.

„Pane setníku, dovedete vzpomenouti si na toho, jenž za nás trpěl na dřevě kříže?“

Ruce v rukavičkách se třaslavě sepialy, z klesajících víček vykulily se slzy a utkvěly hustě, nehybně.

Měl také matku, která učila ho ruce spínati k modlitbě. Za to svět naučil ho — tomu, co v blouznění prozrazoval.

Horní ret setníkův, dosud zaťatý, se otevřel, pruh zubů se objevil. Vyraženým, krvavým otvorem v horních zubech syčel dech. Ústa se otevřela zcela, chtěla promluvit — ale jen to zakloktalo v hrdle. Hlava klesla ku předu. Zalil se krví.

Kněz vzhlédl k oběma zbylým. Dragoun zastrkoval nervosně špinavé manšety do rukávů a kašlal, myslivec, bled jako sníh, šoural se ke kozlíku, aby zachytil opratě. Čelist mu visela, slinil.

Nová salva. Ohlušující praskot, štěpiny, plachta nad vozem rozlétla se v cáry.

Konec! pomyslil si kurát, zavíraje bezděky oči a drže se postranice vozu. Kolem vyskakovaly plaménky, pršely kameny a písek.

Ve vřavu mísilo se pronikavé řičení sedlového koně. Zasažen padl podle svého dokonávajícího soupřežence a hrabal nohama.

Dragoun stál, myslivec klečel. Oba měli ruce sepiaté a oči k nebi obrácené. Popelavé rty něco šeptaly, slzy kanuly z očí.

Myslivec vyňal z pouzdra na prsou podobiznu a vroucně ji líbal. Tentokráte podobiznu své ženy.

On revient toujours à ses premières amours! prosvitla ztrnulostí knězovou vzpomínka.

V tom uhodilo ho cos do holeně, klesl v kolena. A zároveň zapraskalo pod vozem, začpěl dusivý dým. Kolem se zatmělo, těžká hmota povalila kněze, dusila.

Vzpíral se pudově, odstraňoval tíži rukama, aby mohl dýchati. Něco sebou nad ním škubalo, mezi prsty mu lepkavě mokvalo. Do holení zakousl se ostrý chrup krokodila bezčetnými špičáky. Zdvojil úsilí oprostiti se. Hmota nad ním se utišovala, škubání se zvolňovalo, přecházelo v nehybnost, mrtvolnost.

Pak znovu zahryzlo se to do holení, vylo, drtilo, chroustalo, až mráz všemi kostmi pronikal.

Vůz se rozpoltil, zvrátil, vše řítilo se k zemi.

Kněz byl zasypán. Sláma, šat i cizí prsty draly se mu do úst, do chřípí. Vyplivoval, házel sebou, vzpíral se celým tělem, plazil se někam, odhazoval vše bezohledně, šíleně, kousal, lapal vzduch — konečně první volný vdech — a mdloba.

Když vrátil se očím jeho den, ležel mezi balvany jakési strže, pod lískou.

Střelba se odmlčela.

Kurát zdvihl hlavu. Byla těžká, krk jako pokroucen.

Tři kroky od něho ležely mrtvoly. V troskách vozu. Domyslil se, že vůz zasažen střelou se rozsypal, vyklopil mrtvoly i jeho.

Oba koně byli mrtví.

Jak on unikl smrti?

Patrně zabily střely oba důstojníky a mrtvoly jejich pádem svým pokryly ho tak, že jen nohy zasaženy byly střelami.

Kurát chtěl vstáti. Nemohl. Strašná bolest ho ohromila. Od kolenou dolů byly nohy jeho jediná rána, kamaše rozbity, proděravěny jako kropáč.

Stěží usedl. Hmatem spíše než zrakem napočítal jedenáct vstřelů do holení. K šlapadlům nedosáhl a ohnout v kolenou nebylo lze. Oba klouby měl roztříštěny. Ohledávající prsty jako by měnily se ve žhavé úhly. Pokusil se rozepnout kamaše. Dva tři knoflíky našel — dále nemohl. Byly vmáčknuty do masa, při každém jako by zub z čelisti vypačoval. Cáry soukenné ucpávaly vstřely. Z nohou zbývala beztvárná, krví, třískami z kostí, hadry a cucky promíšená kaše.

Omdlel znovu.

Zimou procitl. Byla noc, neboť na nebi plály hvězdy.

Kolik hodin ležel v bezvědomí?

Vztyčil hlavu naslouchaje. Ticho. Jen v dáli broukání a na blízku zpěv. Snad ohluchl a má sluchové přeludy? Nikoli! Je to slavík a zcela na blízku. Rozpomenul se, že je duben. Proč nezapěl by slavík, když dořvaly smrtonosné jícny slavíků Belloniných? Po žertvě Smrtonoši má své právo i Krasopaní, po zničení i vznik.

Sladkou žalobou linul se život z dusivého objetí smrti.

Kurátovi zachtělo se pohlédnouti na ty, kteří ho předešli. Zatušil, že píseň slavičí o vzniku netýká se už jeho, že sbratřen je už více se smrtí než životem.

Rozlítostnil se a pak napial síly k obraně. Usedl. Zkusil obrátiti se, otočiti tělo kol pánve, aby byl mrtvolám na dosah. Nešlo to, nohy překážely. Jako ohromné závaží zatěžovaly pohyby, vyssávaly svou setrvačností, svou mrtvolností všecky síly.

Jak se sem od povozu dostal?

Patrně v podvědomém děsu, v bezcitnosti smrtelné paniky dovlekl se sem, aby zde — pomoc!

Křičel, až mu selhal hlas. Ani ozvěna mu neodpovídala. Hlucho.

Co nyní? Kde jsou bitevní ambulance? Líná holota, alkoholici, zákupná čeládka!

Ale v zápětí spílal sám sobě. Což je v bitevní čáře? Kdo ví, kolik kilometrů odtud to vře bojovným kolotem!

Co činiti?

Volal zase. Nikdo se mu nehlásil. Jen z dáli donikal napjatého sluchu šum. Jako padající vody.

Palčivá žízeň zaprahla v hrdle. Sluch napial se ještě více. Směrem k šumotu. Voda! Opravdu, zcela jistě!

Zběsile rozhoupal se celý ke vzchopu. Jako když ryba vymrštiti se chce nad hladinu.

Ale byl přibit — za nohy k zemi. Přibodnut jako motýl neb brouk na klobouku sběratelově. Zatím si ho jen připíchla velká Sběratelka. Zcela ještě nezabila.

„Vodu! Vodičku!“ zaskuhral, klesaje vysílen. Krev, bijící přívalem do temena lebky, usazovala se. Ruce jeho bloudily po těle. Něco objemného v kapse. Breviář. Mrštil knížkou o zem. A v zápětí knihu přitáhl a políbil. Jak dlouho v ní už nečetl?

A znovu hledal. Ach, zde! Baňka. Zcela na ni zapomněl. Černá káva. Není to voda — ale kdyby to byl jed — jen když na chvíli zavlaží, ukonejší.

Třesoucími se prsty odšrouboval zátku, nadzdvihl hlavu a opatrně, aby jediné drahocenné krůpěje nezmarnil, pil. Ach jaká úleva! Balzám na živou ránu. Rosa na vadnoucí bylinu.

Baňka byla už dávno prázdná a kurát nemohl ji odtrhnouti od úst. Hltan jeho pohyboval se na prázdno v příjemném pocitu polykání.

Žízeň přestala mořit. Za to zima a bolesti se přihlásily.

Zimy nedbal a na nohy škubal listí lískové a kladl je na rány. Chladily jejich palčivost.

Chtěl usnouti. Nemožno. Zatínal zuby, probodával pohledy šedivé temno vůkol. Noc byla plna hvězd, však bezměsíčná.

Čas se vlekl. Pro boha, snad přece tu nezhyne? Někdo přijde, najde ho, musí najít.!

Což jest psem, aby nestál za hledání, za námahu? Neslituje se ani člověk ani bůh? Pak věru by bylo lépe bývalo, kdyby už byl hotov — jako ti tam u vozu. Ti mají už klid, na věky.

Pod nebem letěl velký stín. Čáp. Posel jara. Vracel se z jihu.

Návraty! I umírající myslivec se vrátil před smrtí ke své legitimní. Kdy on se vrátí. A kam?

Ale co je mu po tom? A proč již účtuje? Což nevěří už v život? Ve dvaatřiceti letech? Dosti času!

Nohy jeho rozšílely se bolestí. Ohnivé dráty se jimi provlékaly. Zdlouhavě a příšerně hluboko. Tisíce jisker roztančilo se před očima. Kosti vylézaly z masa, aby unikly žhavým tryznitelům. Což nikdo se neukáže? Kriste Ježíši! Kněz začal ne volati, ale řváti. Oči vystupovaly mu na vrch hlavy.

Něco se kmitlo v mlze — vlk? Pes? Rychle to zmizelo. Šedá hluš to pozřela.

A pořád jitro nepřichází! Kněz se napřed modlil, pak se dal do zpěvu. Přehlušoval bolesti světskými, církevními, vážnými písněmi i odrhovačkami a divoce klátil k tomu rukama takt.

Při tom učinil nález. Zavadil o pouzdro s cigaretami. A v příštím okamžiku už kouřil.

Úleva a přemýšlení. Blahoslavený nikotin!

Člověk dokud dýchá, nesmí malomyslnět. Ujasněme si situaci!

Jest raněn, těžce raněn, ale nejsou zničeny ústroje ušlechtilé, k životu nezbytně potřebné!

Nohy! Nevídáno! Kdyby jednu obětoval, obě mu snad nevezmou. A kdyby obě — jen když tu zůstane. Nebude věru jediným invalidou po válce. A stát, společnost má k němu též jakési povinnosti.

Proleží tu noc. Tak zima není, aby zmrznul.

Tedy resumoval: Okamžitého nebezpečí tu není a ráno, kdo přijde, ať přítel nepřítel, na toho zavolá. (Pokračování.)

Boh. Bauše:

MLUVA MIMICKÁ.

Tvář lidská jest schopna vyjádřiti nekonečnou řadu hnutí duševních, bezděčně, namnoze bez kontroly naší vůle. Člověk kulturní jest veden ovšem k tomu, by ovládal své vášně a všeliké afekty; kamenná tvář diplomata, soudce, hráče jsou zjevy podobného ovládání zjevných projevů duševní nálady, nicméně jest každý znalec lidí trochu fysiognomikem, jenž soudí z dojmů cizí tváře nejen na okamžitou náladu, ale celou povahu bližního. Řeč mimiky jest první mluvou mezi kojencem a matkou; usmívá-li se matka na své robě, povzbuzuje jeho první výraz v tváři, svraští-li čelo ve vrásky, působí káravě. Mimika dítěte jest jiná nežli u dorostlých; působí u těchto napodobení, jisté konvencionální pohyby; prvotní pramen hry mimické jest pohyb reflektivní a jeho irradiace; teprv druhotný pramen jest přidružení (associace) pocitů nervových, které stávají se impulsy mimovolných pohybů neuvědomělých.

Mravem a zvyky různých národů vznikají konvencionální pohyby, jako jsou na př. sepiaté ruce při modlitbě jakožto výraz poddanosti, pocházející od spoutání rukou. Orientálové místo toho křižují bezbranně ruce přes prsa. Tvář ve svých měkkých částech a sídlo hlavních smyslů jest nejvýraznější sídlo mimiky, ač i ostatní pohyby rukou, chůze a držení těla přispívají ke karakteristice či symbolice lidského individua. Častým opakováním mimických pohybů stávají se rysy trvalými, jsouce řízeny innervací svalstva v tváři a zanechávají v kůži obličejové vrásky, když již kůže není dost pružná, aby po každém pohybu opět se vyhladila. Karakteristické jsou rysy ovšem jen, jsou-li bezděčné a bezúčelné; mimika strojená a chtěná nese ráz nucenosti, dělanosti, lživosti, až komičnosti.

U všech lidí, které nás zajímají, snažíme se poznat jich fysiognomii. Čteme-li zajímavé dílo autora třeba časem a místem sebe vzdálenějšího, toužíme znáti jeho podobiznu. Chceme znáti tvář Homera, Shakespeara, Máchy. Jsme-li v divadle (odvozeno ze slova dívám), nespokojíme se jen slyšeti slova neb zpěv, chceme především viděti na jeviště a účinkující umělce, u nichž výrazné pohyby dodávají mluvenému slovu živosti a energie. Děje se tak i v koncertech, že chceme viděti účinkujícího umělce, ač může to býti i na úkor soustředěného sluchového dojmu. Smysl zrakový má nejširší pole; světy vzdálené i blízké vnímáme jím rychleji, ale též povrchněji, neboť zatlačuje v mnohém ohledu i význam druhých našich smyslů; vždy dojímá nás více to, co vidíme, nežli to, co slyšíme. Göthe proto kdesi radí, aby zpěvák a řečník při svých výkonech zůstávali neviditelnými, jako se děje při přednáškách s projekcemi obrazů v zatemnělém prostoru, neb s orkestrem v novodobé opeře.

V umění hereckém tvoří vhodná mimika v tváři i v celém držení těla důležitý moment, ačkoli v tom ohledu vkus i podání dobou se mění.

V divadle antickém, prostranném a rozsáhlém, náležela maska divadelní, jak se dnes v architektuře dosud udržela, k podstatné části starořeckého herce; bylť tedy herec zbaven námahy působiti mimikou obličeje, které by ostatně na tehdejší dálku nebylo viděti; kukátek divadelních se ještě neužívalo. Na portrétu Hogarthově, slavného herce Garricka v úloze Richarda III. ve scéně, jak zmizely příšery zavražděných a tyran ze strašného snu se probouzí s výkřikem: „ó svědomí ocháblé, jak jsi mě tu zděsilo!" jeví se neobyčejný takt a umírněnost v podání vášní, což tradicí účinkovalo jako vzor dlouho po jeho smrti na scéně anglické. Hogarth na jiném listu (analysa krásy) paroduje podání úlohy Caesara hercem Quinem za Ludvíka XIV.

Svého času zde v Praze velikého úspěchu v úlohách hrdin Shakespearových dodělali se Rossi a Salvini. V jich virtuositě cítili jsme s Hamletem, jak rozumuje o umění hereckém: „Není-li to hrozné, že ten herec zde již v pouhé smyšlence, jen v snění vášně svou duši v zdánlivost tak ponořil, že jejím dojmem celý v tváři zbled'? V očích měl slzy, pohled zmatený, řeč strhanou, a každý posunek byl klamu přiměřen. A vše to pro nic! — Pro Hekubu! — atd.

Ale i Rossi i Salvini se později přežili, interpreti, snad duchem času. stali se střízlivější, podání prohloubenější, řekl bych vědečtější.

Herec, má-li docíliti životního dojmu, a napodobiti mimikou duševní hnutí, musí studovati povahu svého hrdiny a vyhnouti se všemožně dojmu neprocítěné dělanosti. V biografu cítíme mnohdy až odporně toto napodobení mechanismu fysiognomiky zvětšením a isolováním tváře herce.

Biologický význam a estetická cena mimiky záleží právě v tom, že jest skutečnou mluvou, nepovědomou, někdy pravdivější nežli slova pronášená, která mohou býti klamná, neupřímná. Již stoikové ve starověku libovali si v „afektované bezafektovanosti". Badatelé o původu bezděčných projevů hnutí duševních berou proto doklady své z pozorování dětí, u nichž vznikají projevy bezprostředně, u národů primitivních, neznalých přetvářky, u duševně chorých, kteří projevují vášně bez kontroly vůle, a konečně u zvířat, pokud hlavy jejich nekryje nehybná maska chytínová.

Klasickým v tom smyslu zůstane dílo Darwinovo „Expression of the emotions in men and animals". (Výraz hnutí duševních u člověka a zvířat.) Stručné, věcné poučení o tomto oboru nalezne čtenář ve spise prof. dr. Matiegky „Duše a tělo" v Topičově sbírce Duch a svět.

Darwin hledá původ bezděčných projevů fylogeneticky. Plodná myšlenka vývoje ze tvorů nižších leccos vysvětluje. Mimika jest jakous řečí mezinárodní, u všech plemen vyvinuly se jisté konvencionelní pohyby dorozumívající, které jsou dokladem pro jednotný původ lidstva. Projevy náklonnosti, odporu, lásky, hněvu, bolesti opakují se u různých plemen, jen zřídka s Evropany se stýkajících; jsou vrozené a instinktivní. Ale nejen lidé se řečí posunkovou dorozumívají; i zvířata žijící družně s člověkem pochopují výrazy blahovůle, hněvu, pohled káravý, vyhrůžný, rozkazovací a jiné.

Dle první zásady Darwinovy vznikly jisté složité pohyby užitečné v tom, že jimi určité pocity se usnadňují a uspokojují. Jakmile se tento duševní stav dostaví, již mocí zvyku a associace doprovázen jest těmiže pohyby, když i nejsou k žádnému prospěchu. Zvyky tyto jsou dědičné, jako onen zvláštní způsob letu jistých plemen holubů, chůze koňů, způsob, jak psi stavěcí „stojí" na zvěř a pod.

Padáme-li, nastavujeme ruce; padáme-li na měkké lůžko, kde bychom nijak nenarazili, neubráníme se zvyku nastavovati též ruce. Děti, učí-li se psáti, pohybují někdy komicky jazykem souhlasně s pohybem nepoddajných prstů. Člověk, jenž odmítá nějaké tvrzení, zavírá neb odvrací oči; souhlasí-li, kývá hlavou a oči silně rozevře; jedná, jakoby věc, o kterou běží, viděl. Darwin sám na sobě zkusil mocnost zvyku, když přistoupiv ke kletce s jedovatými hady, pevně si předsevzal neuhnouti se, kdyby jedovatý had naň vyrazil; bylť had od něho oddělen tlustou skleněnou stěnou. Když však veliká zmije vrhla se proti němu, uskočil přes své předsevzetí úžasnou rychlostí stranou. Vůle a rozum byly tu bezmocny proti hrozícímu nebezpečí, jehož tu nebylo.

Jiná zásada. Jisté výkony, původně účelné, ustálily se zvykem. Dostaví-li se stav duševní přímo opačný, nastane bezděčná náklonnost k výkonům opačného rázu, bezúčelným, ale karakteristickým. Pes blíží se bojovně k soku neb muži, kterého nepoznává; jde na nohách do tuha napiatých, s hlavou vztyčenou, ocasem zdviženým, srstí zježenou, boltci ku předu namířenými, zrakem utkvělým. Najednou pozná, že muž není cizí, nýbrž přítel. Okamžitě změní celé držení těla, krčí, kroutí se, ocasem vrtí, srst uhladí, boltce, pysky schlípí, oči pozbudou ztrnulosti.

Vše to jest jen výrazem radosti a oddanosti, opak dřívějšího tváření nepřátelského.

Dle třetí zásady jsou zjevy, mající přímo původ v rozechvěné soustavě nervové, nepodléhají naší vůli a nezávisí na žádném zvyku. Nejzjevnější doklad jest náhlé zbělení vlasů při silném leknutí neb zármutku; rozechvění svalů při otravách, horečce ze strachu; mráz probíhá po zádech mnohým osobám při tklivé hudbě. Zblednutí, červenání, t. zv. „husí kůže" jsou zjevy bezděčné z duševních afektů.

Darwin cituje za doklad ze Shakespeara, jak Norfolk králi Jindřichu VIII. líčí počínání kardinála Wolseleye, nad nímž stahují se mraky nemilosti královy:

Stojíce tu, Milosti, hleděli
jsme na něj. V jeho mozku musí být
podivná bouře: on si ústa hryze
a trhá sebou; v tom se zastaví,
pohlíží k zemi, klade k spánku prst;
pak vyskočí, a dá se do běhu;
zas stojí a tluče se do prsou;
hned na to zdvíhá oči k měsíci.
My jsme se dívali, jak podivné
posunky provádí. (Jedn. III. výj. 2.)

Dle zásad výše uvedených probírá Darwin různé způsoby výrazu duševní nálady, jak se zejména projevují při utrpení, pláči, stísněnosti, starostlivosti, zármutku, zoufalství, radosti, lásce, zbožnosti, rozmarnosti, odhodlanosti, nenávisti, zlosti, opovržení, bezradnosti, pýše, trpělivosti, údivu, strachu, hrůze, studu . . . Jaká to řada hnutí lidské duše, vyjadřující se prostředky tak jednoduchými, jaké jest svalstvo tváře lidské. Řeč krále Jindřicha V. ke šlechtě anglické obsahuje vylíčení litice válečné. (Jedn. III. výj. 1.)

V čas míru zdobí muže nade všecko
tichounká pokora a skromná mysl;
však válka-li nám ve sluch zabouří,
tu vezměte na sebe způsob t y g r a:
napněte šlachy, vzvolejte krev,
zakryjte pěknou tvář obludným vztekem
Do zraku vložte pohled strašlivý —
zatněte zuby, chřípí rozevřete,
zatajte dech a síly vypněte
až na vrch! — Vzhůru, šlechto anglická!

Není snadno zachytiti trvale řeč mimickou střídající se bleskem v tváři lidské. Duchenne svého času podrážděním svalů proudem galvanickým způsobil umělé výrazy hrůzy, radosti atd., jež fotograficky zachytil. Darwin, zkoumaje přírodovědecky výrazy, sliboval si hojnou žeň též z fotografií děl malířství a sochařství velikých mistrů; nezískal však takto mnoho pro svou věc. Příčina leží v tom, že v dílech uměleckých jest nejhlavnější a nejvyšší cíl k r á s a; silně stažené svaly obličejové ruší krásu. Umělci vypomáhají si obratně připojením vedlejších okolností. Doklady umírněného výrazu bolu poskytují již na sousoší Laokoona neb Nioby. C. G. C a r u s ve svém díle „*Symbolik der menschlichen Gestalt*, ein Handbuch zur Menschenkenntniss" 1853, snažil se pokusy v různých vědách o významu vnějšího útvaru lidské postavy pro výklad vniterního duševního života uvésti v jakýs zákonitý celek, jenž by měl býti vodítkem pro studium poznávání a posuzování lidské individuality. Dílo sloužiti mělo předem pedagogům pro pravé posouzení dospívajícího člověka k výchově mu svěřeného; lékaři, jemuž všechny vnější zvláštnosti tělesné okazovati mají cestu k zdárnému léčení individuálnímu; soudci, jenž posuzovati má souvislost tělesných i duševních zvláštností, pokud spolupůsobí při zločinnosti. Neposlední prospěch však má přinésti studium symboliky umělci, jenž při tvoření vnořiti se má do celého karakteru předmětu ať básně neb výtvarného díla, a jemuž vnější znaky, založené na fysiologické soustavě individuální, mohou býti vodítkem pro duševní zvláštnosti předlohy.

Lavater ve svých mysticko-pietistických spisech nazval fysiognomiku prostředkem k šíření lásky k bližnímu. — Není pochybnosti: fysiognomika není dosud přesnou vědou, a přece každý vnímá z bezprostředních dojmů sympatie, antipatie neb dojmy lhostejné z tváře lidí, s nimiž se stýká, a jest vydatnou pomůckou pro znalost lidí. Každé duševní hnutí působí na neuvědomělé pohyby naší tváře, našich údů. Rozumíme mimice druhých, neboť k této němé mluvě přidruží se v našem nitře příbuzné pocity inervační, které vzbuzují soustrast a jiné nálady zrcadlící se mimikou. Že jest mimika skutečnou mluvou, dokazuje vzdělávání hluchoněmých, kteří sice neslyší, ale pozorujíce pohyby ústrojů mluvy lidí normálních, naučí se vlastní pocity inervační tak seskupiti, že pronášejí řeč zvukovou i neslyšenou.

Mluva mimická hraje tedy v životě pospolitém od prvního hnutí duševního nemluvněte až po spolužití občanské značnou úlohu. Čím méně družnosti, vzájemnosti a lásky pospolité, čím více egoismu a uzavřenosti, tím více potlačuje se tento přirozený bezprostřední výraz duševního života, jenž má lidi sbližovat, k soustrasti a spoluradování povzbuzovat, tedy lásku k bližnímu šířiti.

★

FEUILLETON.

Emil Edgar:

Činžák.

Činžáky našich měst vystupují nejčastěji s nároky zkaženého paláce. Z paláce mají karikaturu jeho zevnějšku. Stavěny z obyčejného levného staviva napodobují aspoň omítkou a štukem kámen, kvádry a tesané ozdoby; každé okno je dekorací, každé patro rozděleno těžkou, hrubě vystouplou římsou, celek polepen pleskanicí laciných, neuměleckých „ozdob". Většina nájemných domů zachovává určitý typ façady, zdobené dle jedné šablony. Jsou to stále tytéž římsy a římsičky, polosloupy a kanelury, obelisky, koule, štítky a věžičky — dekorace nemírná, nesrovnalá a těžkopádná. To není umění, to je pouze neumělý zevní bytový luxus.

Podívejte se do takového vyfintěného a při tom zanedbaného domu na předměstí. Za „monumentálním" vchodem ocítáme se na malém dvorku. Do dvora obrací se špinavá okna a světlíky temných komůrek, jež tvoří zadek několika krámků; jediná temná komůrka je příbytkem hokynáře, holiče. Na pavlačích dveře těsně vedle dveří, řada bytečků vedle sebe a nad sebou. Je to vždy úzký pokojík s jedním oknem do ulice, s tím dekorativním palácovým oknem; do kuchyně zapadá světlo pouze světlíkem dveří. Několik bytečků a kuchyní do dvora, zastíněných chodbami, nemá vůbec denního světla. Na špinavém dvorku stojí několik vozíků, u zdi polorozbité bedny; na pavlačích je plno dětí, u vodovodu hlouček rozprávějících, hodně domácky oděných žen. Za chvíli odhádnete, jaký život zde vládne.

V sousedství je ještě hůře. Za zkaženým palácovým zevnějškem činžáku krčí se celá řada bytů s okny polo pod zemí, vlhkých, temných, málokdy větraných sklepních bytů, tajemných rodinných hnízd. Nahlédnete-li do těchto hnízd, spatříte leckdy nejhorší obrázky bytové a lidské bídy. V těžkém vzduchu, plném výparů, shlédnete třeba pět dětí, podivně schoulených na jednom lůžku.

Vidíte: všechna ta laciná a směšná palácovitost činžákům nepřísluší. Ta směšná i smutná nesrovnalost, kterou jme nazvali zevním bytovým luxem, je často krutou lží z cihel a štuku.

Srovnejte v duchu palác a nájemný dům. Palác stavěn pro honosný aristokratický či vladařský život, pro jeho representační a bytové potřeby, leckdy i pro jeho družinu i úřad, byl přirozeně monumentální representací stavebníkovou. I soukromý občanský dům mohl býti dříve jakýmsi stavebním znakem majetníka domu. Dokud si stavěl každý dům sám pro sebe, jen pro své potřeby a dle svých náklonností a představ, dotud rozhodovala v stavebním životě vůle a osobnost jednotlivcova, myšlenka osobnosti; i sama radost z vlastnictví projevovala se navenek pojetím a ozdobností domu, leckdy i průpovědmi a všelikými odznaky. Tehda byl dům projevem moci a osobnosti.

Jinak dnes, kdy jsme odkázáni na byty nájemné. Nájemný dům je útvarem zcela jiného pořádku, kryje jinou skutečnost, jiný život, v němž osobnost a vůle jednotlivcova nerozhoduje. Je to naopak budova neosobní, obývaná lidmi nejrůznějšími za stejných podmínek, přístřeší stěhovavých lidí bez vlastní střechy. Tato neosobnost, jistá uniformita, podmíněná smyslem a účelem nájemného domu, má býti poctivě vyjádřena i na venek.

Nájemný dům, který zjedná platnosti všem zřetelům užitečnosti a nezapře rázu svého druhu, bude domem bez zvláštních, vypínavých „forem" a jeho hladká, dobře zpracovaná a čistitelná omítka nebude tak záhy zanesena sazemi a prachem jako činžák-palác, zohyžděný černými potůčky, stékajícími po každém dešti z jeho „ozdob". Až se stane činžák architektonicky útvarem opravdovějším a prostějším, až bude jediné činžákem, pak se bude více mysliti na vnitřek nájemného domu, na jeho praktickou užitečnost, zdravé a pohodlné bydlení. Zatím jsou to bezhlavě a lhostejně stavěné a bezhlavě a lhostejně obývané lži-paláce, zničené nesmyslnou parádou neporozuměné palácové architektury a neinteligentní i bezohlednou ziskuchtivostí lidí, kteří chtí rychle mnoho vydělati.

Je-li zde řeč o tom, tož proto, že ozdravění, oproštění a zdokonalení nájemného domu jako městského bytového útvaru považujeme za nejpřednější a nejdůležitější úkol socialisace umění.

LITERATURA.

S e b r a n é s p i s y. Pátý svazek „*Spisů Terezy Novákové*" (nákl. Jos. R. Vilímka) obsahuje souborné, nové vydání spisů z prvých let spisovatelčiny činnosti literární; nejvýznačnějších z nich jest sedm satirických črt se společným názvem „Z naší národní společnosti", dotýkajících se bystře zjevů podnes ožehavých; (po prvé v „Libuši" 1886). Novelety z „Kreseb a črt" („Libuše" 1891) v tento svazek pojaté z chronologicky starších prací svrchu zmíněných, připodobňují se více povšechnému rázu ženské tvorby literární své doby, než velkorysé románovitosti, k níž Teréza Nováková dostoupila ve svých pozdějších osobitých dílech. Nejen jako souvislý článek celé činnosti spisovatelčiny, ale také mnohou biografickou souvislost mají tyto práce trvalé zajímavosti místo ve „spisech",

účelně řízených a správně vydávaných. — Spisy Ignáta Herrmanna (nákl. F. Topiče) dospěly ke svazku dvacátému třetímu; obsahuje druhý díl práce „*Z notýskův Pavla Čamrdy*", o níž přinesli jsme zprávu po vydání dílu prvého. „Notýsky" staly se populárními vycházejíce v Nedělní příloze Národních listů; více však upoutávají v knižním vydání, kde přichází k platnosti rozmyslná a pevná jejich stavba. — Knih Václava Štecha svazek osmý (nákladem J. Otty) přináší soubor feuilletonů nadepsaný „*Do komína černou křídou*". Jsou to causerie většinou časové, hojně rozmarné a žahavým vtipem zasahující vždy pravou adresu. Řada jich zabývá se jevy českého života povšechného rázu, některé zasahují český venkov (Letní melodie), jiné čerpají z ovzduší pražského (Pražské nezabudky), jiné ironisují české ovzduší pod průhlednou rouškou ciziny („Co se děje na Islandě") a skupina pěti črt — „Mimosy z Riviery" — jsou cestopisnými vzpomínkami jiskrně podanými. Slovní pohotovost Štechova jest známa, též jeho překvapující, až překotný vtip; obé jest i příznačnou vlastností feuilletonů a v nich nejlépe na svém místě. *Kaz.*

*

Jan Vrba: *Les:* Kniha prós, poctěná výroční cenou České Akademie. Nákl. J. Otty v Praze 1917.

Přírodní nálady Vrbovy, obsažené v této sbírce, jež jest orámována lesem, produševněna přírodou a bytostí „ani ženou ani mužem", liší se podstatně od tak zvaných básní v prose, jak jsme jim uvykli u spisovatelů, kteří tento slovesný druh pokládají za příležitost rozbíhati se po všech kulturách světových a zaváděti čtenáře do neurčitých, nekontrolovatelných prostředí. Vrba nachází v pantheistické duši přírodní a v duši člověka, v ní ukojení hledajícího, předně mnoho motivů, jimiž se jeví duše lidská politování hodně oddálena jak pravého vnímání krásy přírodní, která dovede vnášeti klid do duše, dále klade důraz v mnohých svých náladách na to, že mysl lidská vnáší pochmurné výsledky přírodních dojmů do svého stavu a kazí i nejčistší vjemy lidskou rozumovostí. Čistá, radostná smyslnost málokde jest zachována; celé dílo doprovází nějaké ale, které jest dokladem odcizení člověkova přírodě. — Spisovatel, zručný v malbě svých dojmů, obratný v kresbě náladové, výstižný ve výrazech a výmluvně vyjadřující dojmy i nezvyklé, uchyluje se i k tradičním zjevům poesie lidové i umělé a pointy jeho bývají zdařilé. I zde setkáváme se se starými, uznanými známými a poznáváme v jejich podavateli českého člověka, nepotřebujícího k označení svého duševního stavu aparátu cizího a kulturních zjevů celého světa, nýbrž člověka lpícího na svém okolí, u své půdy, u svého lesa, jehož krásy dobře a jasně poznává teprve ten, kdo svého ducha prosil nejjemnějším řešetem poznání věcí cizích, jež překvapují odlišností, rozlehlostí i majestátností, ale které poznáváme důkladně teprve tehdy, prožijeme-li je do nejmenších podrobností. V těchto podrobnostech a v sdělování jich záleží kouzlo rozdílu a samobytnosti, kouzlo těžko určitelné, kouzlo, jež se pouze cítí. Jím spisovatel dovede čtenáře opřísti. *J. F.*

*

Karel Čapek: *Boží muka.* Kniha novel. — Nákl. J. Otty v Praze.

Pracím, které Karel Čapek v knize „Boží muka" označil jako novely, jest příznačným ráz docela opačný, než jaký byl hlavní karakteristikou novely v původním slova smyslu. Kdežto podstatou této byl námět dějově bohatý, stručně a prostě vypravovaný — jest v pracích Karla Čapka událost věcí vedlejší, záminkou, v neurčitosti zůstavenou, jen potud použitou, aby spisovatel měl popud udávati vnější postřehy, k induktivním debatám, sylogistickým závěrům. Osoby mají jména, ale nemají těl ani vlastností, jsou neosobní a zůstávají proto čtenáři lhostejnými, nepřitažlivými; jako výslední dojem zůstává rozumářský povrch bez niterného zaujetí, ba, celá místa působí jako pouhá cvičebnice logiky. Co přes to činí knihu nejen zajímavou, ale cennou a upoutávající, jsou lícně, jemně a přesvědčivě vystihující okamžikové stavy — tak stav úzkostlivého čekání (v „Lídě"), nerozhodnosti, těkavých vjemů, lákavosti náhody („Pokušení"); pak vyjadřování snů krásnými myšlenkami („Odrazy"), ironisování marnosti („Šlépěj" — jejíž pokračování, „Elegie", nejvýrazněji ukazuje na vliv André Gidea), a klimaktické stupňování v „Pomoci". Jinde — nejvíce ve „Ztracené cestě" — jest slovní konstrukce příliš složitá pro prosté thema, symbolisující životní souvislosti. — Kniha — jako práce bratří Čapků vůbec — jest vážnému čtenáři vítaná, že jde nad všednost, na cestu mimořádnou, ale nikoli nerozmyslně výstřední. Arciť ukládá povinnost změny a vzestupu. Čísti druhou knihu téhož rázu nebylo by zajímavo. *Kaz.*

*

Bohumír Distl: *Duha lásky.* Sedmero milostných povídek. — Nákladem vlastním.

Kniha Distlova, vkusně vydaná, na slušném papíře prostě, ale dobře tištěná a při tom levná, věnována jest „všem, kdož milují". U čtenářů předpokládá tedy určitou disposici, přístupnost sugesci. Čtenář, který není zamilován, nebude asi míti dosti soucítění s milostnými příběhy v ní líčenými, budou se mu zdáti ne-li banální, tož aspoň příliš hledanou a nápadnou stafáží pro rozmanitá prostředí, dosti šťastně zachycená,

která spisovatel z vlastního názoru seznal a z nichž vzpomínky zužitkovává. Jsou to Londýn, Paříž, Benátky, Arco, ovzduší švýcarské, sedmihradské, a konečně Praha, obrážející se ve Vltavě, oživované sportovním životem na této své řece. V tomto příběhu, jehož děj však jest nejchatrnější a nejpovrchněji podán, jest reálné okolí vystiženo nejpřípadnějšími prostředky, vskutku životními. Jsou to zde i ve všech ostatních povídkách postřehy praktického člověka, dívajícího se přímo, bez literárních brejlí; to jest předností knihy — avšak závadou jest vyjadřování, a to nejen podání neosobité, ale vůbec neukázněné, právě také jen hovor praktického muže bez oné stylisace, která z myšlenek, názorů a pozorování projevem činí umělecké dílo. A tato okolnost s nedostatkem původnosti příběhů samých — odmyslíme-li si jejich prostředí — i s nedostatkem psychologického i etického prohloubení, učiní knihu méně zajímavou těm, kdož nemilují.

Kaz.

*

Emil Zola: *Jeho Excellence Eugen Rougon.* Přeložil Boh. Jirsík. Illustr. Stanislav Hudeček. V Praze nákl. Jos. R. Vilímka.

Jako pokračování první části cyklu Rougonů-Macquartů, líčí tento román osudy hřmotné, hroší postavy syna rodiny Rougonů z Plassansu, Eugena, v jeho státnické kariéře monarchistické Francie. Vynikal-li první díl, *Štěstí Rougonů*, naturalistickým líčením pletich monarchistických v menším městě francouzském, podává se zde způsobem nanejvýše drastickým jakýsi vrchol státnických pletich, způsobovaných lidmi nejpochybnější pověsti, kde nahota, duševní i tělesná, hýří v orgiích krátkodechého sobectví, beze zřetele ke všem zájmům lidským i vlasteneckým. Dějem románu prochází hranatá, býčí postava bývalého advokáta plassanského, jenž hrubostí a krutou přímočarostí se domáhá uznání velikého, vyvoleného člověka, který stojí i padá v svém okolí buď příznivými nebo nepřátelskými pletichami. Jest s podivením v tomto románě, jak spisovatel, který tak důkladně i psychologicky probral poměry v menším městě v díle *Štěstí Rougonů*, zde staví své osoby jako loutky na jeviště bez pozadí myšlenkového, odpovídající pouze na podněty vnější, takže i souvislost a účelnost často se ztrácí. Postava císařova se rozplývá ve svém okolí, zkaleném fysicky i morálně, ač tyto zjevy nejsou nijakými ideami podloženy. Dokladově pro vývoj Zolův je román zajímavý, ač nejméně vyniká z cyklu Rougonů-Macquartův. Překlad není zcela ryzí, ale přece se vynasnažuje co nejlépe zachycovati rozmluvy těchto lidských nestvůr, v nichž nenalézáme jediné potěšující.

J. F.

*

DIVADLO.

Bohumil Adámek: *Salomena.* Tragedie o pěti dějstvích. V Národním divadle nově studováno dne 16. dubna t. r. za režie Gustava Schmoranze.

Dvojím poetickým půvabem jest nám milá Adámkova „Salomena"; jeden z nich ovšem kotví mimo věcnou hodnotu díla. Jest to lesk slavnostního okamžiku, který na ní utkvěl jako na první činohře a novince, která zazněla s jeviště Národního divadla. Druhým jest onen, který podnes jest a zůstane pro vždy hlavní hodnotou díla: renaissanční ráz, který básník snažil se vtisknouti české hře historické — a jistě jen proto volil dobu Ferdinanda I. a z něho politickou episodu, tvořící hře pozadí podřízeného rázu, aby nalezl příležitost, krásu renaissance obraziti v českém, jinak vždy ponurém, italskému jasu renaissančnímu protichůdném ovzduší. Docílil zamýšleného účinku, bohatě vyplniv dějové obrysy vlivem lesklé společnosti šlechtické, pestrými typy uměleckými, ozvuky českého humanismu. Tato kladná a nejlepší stránka tragedie patrně básníku, dotud neznámému, získala vítězství v soutěži o cenu na zahajovací hru, silně ji odlišila od veškeré do té doby vzniklé dramatické tvorby české a podnes uchovává její význam, jsouc první naší historickou hrou plně se opírající o jasné prostředí kulturně historické; a jest s podivením, že dobrého příkladu jejího nebylo hojněji následováno. Pro tuto dobrou její stránku smiřujeme se se strojeností děje a pod jejím zorným úhlem chápeme zápas, který sváděl básník s veršovanou mluvou, nejen rozmyslně a účelně skládanou, ale i krásnou a barvitou, ač — jak z představení znova jsme seznali — těžko mluvitelnou. — Náležitému dojmu hry jest potřebí, aby její renaissanční ráz byl reprodukcí všemožně vystižen. To plně zdařilo se režii p. řed. Schmoranze, jenž upravil souladné obrazy dekorační a vkusně diktoval kostymy a barvy. Méně se to dařilo v jednotlivých výkonech, z nichž největší úspěch měla právem pí. Vrchlická v úloze titulní. Její hlas nemá sice síly, které si žádají některá velká slova a tragické výkřiky Salomeniny, ale měla poetický zjev, půvabnou něhu, rozechvělý cit a okouzlující dívčí důstojnost. Jejího žárlivého chotě Zoana vypravil pan Hurt s inteligentním rozmyslem; po našem názoru však jeho výkon, značně realistický jmenovitě ve scéně umírání, nesrovnával se se slohem, jehož hra žádá. Snad nám, starým pamětníkům, původní reprodukce — (Šmaha) — vsugerovala požadavek na určité pojetí postavy. — Velký počet ostatních osob hry byl vesměs pečlivě opatřen.

*

TÝDEN.

* Ve Vilně zřízeno bylo za války, vlastně teprv po obsazení tohoto města Němci, veliké židovské divadlo, v němž hraje se v žargonu. Ensembl, původně amatérský a jen několika profesionály doplněný, během doby tak se dohromady sehrál, že podává prý výkony umělecky velice pozoruhodné. Ve varšavském tisku čteme nadšené posudky o premiéře, kterou na židovské scéně měli 1. dubna t. r. : „Kovář Jankel“ je tříaktový kus, jehož autor Daniel Pinski líčí dost všední historii, jak venkovský kovář (žid), lehkomyslník a piják, seznámí se a ožení se statečnou, energickou Tamarou, která ho napraví a udělá z něho pořádného člověka. Hra zajímá prý velmi prostředím drobného živnostnictva a řemeslnictva židovského — specialita ruského Polska a zvlášť vilenské gubernie — šťastně a barvitě zachyceným, především však znamenitou režií a souhrou vilenského židovského ensemblu. Pravou metlou diváků, kteří po prvé přijdou do židovského divadla, je však prý hlediště, nesmírně hlučné, které vlastně „hraje s sebou“, a nervosního diváka bylo by schopno z divadla vyhnati. *vč.*

*

* Sestátněné umění. Ruský malíř-modernista a výtvarný kritik Aleksander Benua (foneticky z pův. francouzského rodinného jména Benois) byl nynější vládou ruskou povolán do komisariátu pro kult a vyučování jako ochránce zájmův uměleckých. Al. Benua, býv. redaktor obrazové části listu „Těatr i iskusstvo“ (Divadlo a umění), však nesouhlasí s názory bolševické vlády na umění, která chce je všecko sestátniti. Zakazuje volný obchod obrazy a skulpturami, žádá, aby umělci svoje díla prodávali výhradně státu, a ten má je prý vystavovati v museích, ve školách atd. Al. Benua napsal proti těmto názorům hořkou epištolu do švédských listů, v níž uznává sic dobrou vůli nynějších lidových komisařů, ale vytýká jim nedostatek kulturní chápavosti a neznalost poměrů. Tvrdí, že sestátněné umění znamenalo by úpadek, a konstatuje, že proti této utopii protestují jak petrohradská Akademie umění, tak Akademie věd. Plán bolševické vlády nedal by se provésti ani v zemi vysoce vyspělé, natož v Rusku negramotném a temném, kde lid pro výtvarné umění nemá pochopení tak širokého, jak by vláda chtěla dekretovati.

Potěšitelné pro evropskou veřejnost je rozhodné vyvracení všech přemrštěných zpráv německých i jiných žurnálů, které do světa hlásaly o spoustách, jakých za revoluce naděláno v petrohradské Eremitáži (proslulé obrazárně ruské), v mnohých museích, na dílech uměleckých atd. Poškození jsou poměrně neznačná, většina uměleckých památek historické ceny již za vlády Kerenského odpravena do Moskvy a tam bezpečně opatřena. Všecka musea v Petrohradě i v Moskvě jsou tou dobou uzavřena a nepřístupna. Většina výtvarníků ruských nezahálela za dob válečných ani za revoluce, a četné výstavy ještě během loňska pořádané svědčí o potěšitelném pokroku. Z význačných umělců soudobých, pokud byli ve válce, nepadl bohudíky, pokud známo, žádný. *vč.*

*

* Zaznamenáváme zprávu o novém hnutí, které přichází z Německa a jmenuje se „aktivismus“. Propagatorem jeho jest spisovatel Hans Natonek, jistě Praněmec dle jména. Cílem aktivismu není rozstříleti Paříž a Londýn, ale „změniti svět duchem“ — tedy opačný pól militarismu, a heslem jeho „činný duch“. Mnoho význačných hlav prý již získala tato myšlenka, i jmenují se mezi nimi Heinrich Mann, Walter Hasenclever, Alfred Kerr, Max Brod, Franz Werfel, Frederik van Eeden a j. Hlasatelé aktivismu jsou přesvědčeni, že náleží k veliké obci, všude rozšířené, ale dosud němé, nehlásící se k životu a nerealisované. Hans Natonek má pravdu. Tato obec je dávno na světě na př. ve spisovatelstvu českém od dob probuzení až po naše dny, totiž onom, které nikdy se neuchýlilo od své víry v pokojné určení národa a lidstva. Není tedy tato německá ideová novinka ničím novým. Všude již dávno jsou duševní lidé, kteří trpí strašlivým poblouzením, v němž lidstvo úpí. Jest posláním ducha, nikoli kanonů, učiniti svět lepším. Mravní uspořádání světa jest jen tehdy možno, promění-li se idea ve skutek a stane-li se duch mocností. Etický povel k tomu, aby se duchové shromáždili, je tu, probuzeno je také vědomí, že jen duch je odpověden za utváření světa. Duše je na cestě, aby se zmocnila vlády nad světem a vytrhla lidstvo z beznaděje a zoufalství, kamž zapadlo, poněvadž řízení světa svěřeno jen silám mechaniky. Volání duše je celým světem slyšitelno, slyší je i ten, kdo ho nechce slyšeti, ale vzdá se mu každý, aby přišla spása, nový Mesiáš, jenž nebude ukřižován. Jest opravdu pozoruhodno, zaznívají-li taková slova právě z Frankfurtu. *—pa—*

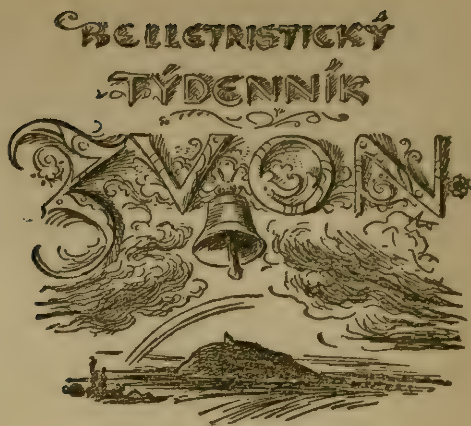
*

Oprava. Ve zprávě o slavnostech Preradovičových v Záhřebě (č. 29, str. 408) jméno autora umělecké plakety má zníti správně: Ivo Kerdić.

V Praze dne 25. dubna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Ant. Sova:

BOLESTI SVĚTA.

Háj meze všecky měl prostřeny vonící mateřídouškou
a sluncem tak chladnoucím, mírným.
Mne zval v své ticho, bych odtud líp slyšel vzdech smutného světa,
proklátého srdce jeho bolestí a zkouškou,
jež vykoupit nelze slovem ni pohledem lásky smírným.
Jen obětí novou, jež krvavá, strašná zas bude, kletá.

Háj vadnoucích květů hnědnul. Slyš, městys vymřelý zdola
jak zadých' by bezmoci morem.
Jen vítr kvílí a vzdouvá se, kroutí se, rušně křepčí.
Lze lidí se dovolati? Bys rozvířil vzpomínky kola
a zdání života v hnízdě tom vymírajícím, chorém,
své dětství si do něho vkládáš, dávné, sladší a lepší.

A rád bys svou obloudil bolest. Ať prapory vlají!
Hostince vřavou
nechť prasknou! Selská pýcha nad kravami a býky
nechť hlučně se smlouvá. Mládež nechť tančí. Bud řadami kolotají
hlučící zástupy změnou stínů kolébavou!
Zvon třeštivě čivům zvoní a nezvykle zadují rohy,
vřav horečku skřípavou zanese vítr bosonohý,
trub, basy, změtené třeštění řvavé harmoniky!

Bych stony ty přehlušil daleké... Svět zítra se neutěší.
Propasti hrůzy
nepřejdou, nepřeklenou ubozí chodci strašní,
zatížení lupem a vraždami, nikdo je nerozhřeší,
ta srdce se nepřiblíží po znavené chůzi, —
zas odveta krvavá stojí tu dobyvatelských vášní.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Podivné a neradostné jednání obou, tak příliš odlišné od počínání Vondrova, dohřálo Nanu. Zmocnil se jí tvrdý vzdor proti oběma. A již druhého dne zcela okázale obrátila se k Vondrovi s několika dotazy, z nichž bylo příliš zřejmě patrno,

že i ona ho uznává po způsobu celé vesnice za hospodáře na statku. Učinila tak před výměnkářem i mužem, a polekala svým činem více onoho než tohoto. Starý Záhoř pochopil, že se již začíná neviditelně valiti, čeho se nejvíce bál; cosi, čeho nelze ovládnouti otěžemi, proti čemu nelze postaviti hráze. Pohrbil se jenom a zašel na sad za stodolu, aby tam, usednuv na chladný již trávník pod očesanou hrušní, uvažoval se strachem o možném tvaru a podobě hrozícího nebezpečí...

Zcela jinak bylo Matějovi. Nechápal již několik týdnů ničeho. Všecko bylo zjinačeno, všecko se obracelo proti němu — a dříve, než mohl nalézti pravý tón a poměr k událostem, přikvačila nová zpráva, která ho sice překvapila, ale nerozradovala. V jeho srdci se sice ozvala temná struna — něco jako nedůvěra a podezření, ale obojí nemělo dosud vyhráněného tvaru, pouze rostlo, převalovalo se v něm a hledalo si pravé podoby, v niž by se mohlo vtěliti. Byl v něm dusný a ulehlý klid, jaký bývá v zamračené krajině před bouří, kdy není dosud jisto, zda vyšlehnou blesky z vlastních nehybných mračen, anebo z těch, které přižene odkudsi z daleka znenadání se pozdvihnuvší vichřice.

Jediný, kdo rázem se vpravil do skutečného stavu věcí, byl Vondra. Jemu bylo úplně jasno, jaké jsou jeho povinnosti — a proto počínal si rozhodně a neúchylně. Zmátl nadobro bratra a ještě více přestrašil starého výměnkáře, neboť mu tak jenom potvrdil jeho určité podezření — a zesílil jeho bázeň z věcí budoucích... Bylo nepochopitelno, a na vesnici neslýcháno, aby muž příliš dbal těhotenství ženy. Selky tu odjakživa rodily jako kočky — uprostřed shonu a práce, aniž by kdo dbal toho, přiblížila-li se již jejich hodinka. Hovadu bylo věnováno vždy poměrně více péče — neboť: druhou ženu dostane sedlák i s přínosem zdarma, ale krávy, kdyby pošla, mu nedá nikdo...

Ale Vondra byl z jiného kraje. Asi pátého dne poté, co oznámila Nana muži a tchánu své těhotenství, rozhovořil se o něm v poledne. A jako by se jednalo o věc zcela samozřejmou, vybídl bratra, aby najal děvečku, poněvadž za zjinačených poměrů nelze žádati na Naně, aby se prací strhala... Zaplatil jí tak skvěle nedávné její uznání, a současně si ji zavázal psovsky oddanou vděčností.

Za to Matěj se ocitl s rozumem v koncích. Překvapen takovým nenadálým výpadem a klidem bratrovým, nedovedl zhola nic jiného, než přisvědčiti. Bylo mu, jako by se s ním zatočil celý svět do kolečka — a on v nenadálé závrati ztratil rozvahu. Vondrův zájem o Nanu, její neustálé odcizování, zmlknutí a jakési přikrčení se otcovo — to všechno vnukalo mu nepříjemný pocit nejistoty, dojem hluchého, kolem něhož lidé hovoří — o něm — a on vidí pouze strašlivý pohyb němých úst, která jsou jako osudová pohrůžka i lichocení zároveň...

Učinil Vondrovi po vůli. — Ve statku objevila se o Martinu děvečka, ale nezměnilo se nejmenší. Nastalo jenom ještě hlubší utišení, ještě mrtvější klid. Vondra i Nana byli zamlklejší, než kdykoliv dříve, ale při své zamlklosti také nepřátelštější. Vondrovi po lících neustále se toulal podivně výsměšný úsměv, který Matěje studil i rozpaloval zároveň. Nana se zase utekla za hradbu svého těhotenství, které omlouvalo všechny její rozmary. Alespoň Vondra, který jí přiskakoval pokaždé ochotně na pomoc, hájil jí touto výmluvou...

Když napadl první sníh, bylo v Záhořuc statku hluboké ticho. Vondra, jako by se byl vybouřil z prudkého návalu vznícené vášnivosti, nevyhledával příčin k hádkám. Byl by jich také stěží nalezl, neboť kvapných hospodářských prací nebylo, a jiné záminky byly vzácné. Stranil se dokonce jaksi všeho. V stejně číhavém klidu byl zajat i výměnkář, který ve své komoře byl podoben pavouku sklípkanu, v jehož síti znenadání objevila se vyhladovělá křižáčí samička — a on v zoufalém napětí čeká, brzo-li se vrhne na něho z nedostatku potravy. Takový sklípkan by jistě samičce dal včera ulovenou mouchu, kdyby ji ještě měl...

Statkem chodila nová děvečka. Její přítomnost jaksi udržovala všechny na uzdě, nejvíce hospodáře, neboť jím tvářil se ještě neustále Matěj. Nebylo také překážky, neboť Vondra se zase pohrouzil do ulehlého mlčení...

Ale přes to nezmizel pocit krajního napětí. Všichni chodili kolem sebe velmi ostražitě, jako kolem kousavého psa; druh hleděl se vyhnouti druhu, aby ho zbytečně nedráždil, a sám uchoval si všecku sílu do chvíle, v níž popadnou se v křížku. A že tato chvíle neodvratně a neodvolatelně se blíží — věděli všichni.

Míjela zvolna zima. Dny se dloužily o slepičí kroky. Byly třeskuté lednové mrazy, za nichž rybníky zamrzaly na dva lokte do hloubky, a šindele praskaly na střechách, přišly únorové oblevy, které sháněly sníh se střech a ulamovaly dlouhé ledové střechýle, visící nad okapovými rýhami záspí. Na silnici a na návsi bylo

o polednách bláto, a ráno blýskala se malá ledová zrcátka...

Všecko jako jiná léta...

Ale vesnice nevěřila. Nedala se zmásti dutým tichem v Záhořuc dvoře.

Celá ves čekala trpělivě...

A dočkala se!...

Co na tom, že se dočkala teprve z jara...

XX.

Zima na vsi je dobou hlubokého klidu a odpočinku. Jaro, léto i podzim má svoje práce, a proto v jejich měsících nemohou venkované věnovati plného zájmu ani svému prostředí, ani obecním věcem. Za to v zimě je každá vesnice malou republikou. Je odloučena od celého světa, ale zvědavost všech je právě v té době největší, neboť je silně podněcována nezaměstnaností. Proto zima je dobou politikaření mužů, které ovšem — dík okolnostem — nezbytně musí zůstati upoutáno na místo a jeho nejbližší okolí. Ženy opět pilně si hledí klepů, klípků a klevet, pro něž v tu dobu jeví zájem i muži...

I špitalo se ve vsi o Záhořuc gruntu. Mluvilo se tak i onak, veškery zprávy, prodravší se na veřejnost, byly podrobovány pečlivým rozborům, až na konec byl jim dán jediný směr. Zprvu od úst k uchu, potom mezi čtyřmi stěnami sencí v statcích, ale posléze již veřejně na návsi a v hospodě bylo s posměchem hovořeno o tom, že Matěj přivedl do statku Nanu Vondrovi. Selky zapamatovaly si dobře všecky nepříjemnosti, které jim dříve způsoboval starý Záhoř velebením Nany výměnkářům — nezapomněly ani jejích žalobnických pochůzek do kovárny. Zahryzly se do lákavého sousta, jako štika do udice, a tepaly Nanu zlými jazyky...

Na jaře zpívali již vrabci po střechách stodol, jakže to chodí v Záhořuc statku, kde nejen že není hospodář hospodářem, ale ani ne mužem své ženy...

Byl by býval zázrak, aby Matěj nebyl zaslechl, o čem bylo povídáno již nahlas. Musil zaslechnouti, již proto, že bylo hovořeno často, jako by hlásnou troubou. Pravda také, že se v něm narodilo mnohé černé podezření, mnohá pochybnost zvedla hlavu; ale on z vrozené touhy po klidu, z jakési pohodlné lenivosti a bázně před prudkými výstupy, neustále přesvědčoval sebe sama o zachmuřené sice, ale přece jenom pohodě. Ovládala ho cele nepochopitelná únava a nechut ke všemu, čemu dobře nerozuměl a co neustále tušil na blízku. Věděl, že se cosi ve statku zvedá, že proudí jím dravý živel, který mu rve půdu pod nohama, kus po kusu — ale on by byl nejraději neustále couval, ustupoval, jenom aby si nemusil přiznati tuto skutečnost.

Teprve úder zvenčí ho vzpružil a vzpamatoval.

Poděsil se, když zvěděl, neboť rázem pochopil všechny pošklebky, které velmi často vídal, mnohé narážky — a proto také bez váhání uvěřil. Děsivá hrůza mu pojednou zacivěla přímo do obličeje — a on pochopil svoji nízkou ubohost...

Bylo to právě v době, kdy se otvírala první třešňová poupata na stromech.

Rozhazoval na louce pod vesnicí krtiny a upravoval zavodňovací stružky — a tehdy se dověděl.

Šel kolem Foukalík odkudsi s polí a zastavil se u něho...

„Ty, Matyj!“ — povídal — „Ty si vopraudu Matyj! Asli ti to nihdo neřekne, tak tera já ti to poudám. Cák si slepyj? Pryj máš Nanu s Vondrou na půl — zanáší ti pryj — ha ty jako hdyby nebulo nic. Dyk je to vostuda i pro nás vostatní! Cákra, čechmante — tak bych ji zvalchoval na modro, ha to by bulo, haby nedělála dobrotu! — Nebo si vopraudu taková buchta? — — —“

Dořekl, postál ještě chvíli — a když Matěj neustále před ním stál s otevřenými ústy, jako solný sloup, a slova neodpovídal — zamračil se a odplivl si, jako by velmi litoval zbůhdarma pronesené řeči. Potom se obrátil k němu zády a těžkou, klátivou chůzí se sunul pomalu ke vsi.

Když se tak stalo, naklonil se Matěj k zemi a bezmyšlenkovitě rozhrnul ještě tři krtčí hromádky. Potom se však vzpřímil, opřel o hrábě a zamyslil se. Myšlenka stíhala myšlenku — a jedna byla horší a prudší prvé. Nebylo pochyb. Celá vesnice již dávno prohlédla nekalou bratrovu hru i Naninu nízkost. jenom on chodil kolem nich jako slepý, žil s nimi pod jednou střechou — a zůstával hlupákem.

Ohromné ponížení ho tlačilo k zemi, něco ho dusilo — a bylo mu tak, že by byl nejraději zaplakal. Chápal, že je nutno jednati rychle a rázně, že musí býti v krátce zjednáno jasno, že žíti tak dále je nemožno. A přece byl pln strachu z příštích chvil a hodin, poněvadž chápal dobře, že Vondra ani Nana nejsou z těch, kteří by dovedli ustoupiti, jimž by bylo možno vnutiti cizí vůli a jí je podříditi. Věděl, že to nepůjde po dobrém...

Přemýšlel, přemýšlel — ale nedařilo se mu, nenalézal východiska.

Pojednou se v něm něco zlomilo.

Ryze mužský pocit jím zatřásl...

Nana, jeho majetek, žena, která v kostele mu slíbila všecko, čím je žena povinna muži, tato Nana se mu zpronevěřila! Ostrá vlna pokoření a ponížení pronikla jím od paty až k hlavě – a Matějem zalomcoval vztek. Prudký, nerozumný vztek, jakým trpívají slaboši, vztek, který šílí, nepostaví-li se mu nic v cestu, ale který se shrne před první vážnou překážkou, aby se rozpadal v bezmoci a vnitřním rozvrácení svého nositele...

Matěj pojednou ucítil v sobě býčí sílu. Zachmuřil se, zadrtil v ústech zuby, div že si jich nepřeskřípil. A že mu bylo třeba jakéhosi zevního, okázalého projevu, mrštil hráběmi o zem ze vší síly. Hrábě dopadly na hranu příče, a že tato byla vzepřena silným pružným prutem, odskočily, vylétly do výše tří lidských délek a přemetly se ve vzduchu v ohromném oblouku. Toto se Matějovi líbilo. Zapomněl na chvíli všeho a usmál se při pohledu na takový přemet. Potom si zase vzpomněl, zaťal pěsti, že až se mu nehty vryly do dlaní, zamračil se a vykročil rázně k vesnici, zanechávaje na louce hrábě i lopatu, neboť se mu zdálo vkusné učiniti tak na znamení svého hněvu.

Sotva ušel dvacet kroků, napadlo ho — co už ho vlastně mučilo tuze dávno: že snad ani dítě, které se má naroditi, není jeho...

A potom se v něm rozhoříval těžký a spravedlivý hněv k větší prudkosti a síle. Ještě než došel do vsi, zbrunátněl v tváři, na čele naběhla mu žíla, silná jako husí brk, a dech začal supěti v hrdle. Nozdry se mu rozšířily.

Řítil se silnicí k statku jako splašený býk...

Vrátka za sebou připráskl úmyslně hlučně.

Jejich úderem vyrušen, otočil se Vondra, který, zvlášť příjemně naladěn, stál na záspi s kudlou a krajícem chleba v ruce. Ukrajoval z krajíce a házel kusy chleba psu. Matěj spatřiv ho se zastavil, jako by chtěl vybuchouti již zde. Ale jenom se zastavil, již se rozhodl jinak. Změřil bratra rozhněvaným pohledem, mlčky ho přešel a vešel do stavení. — Ano, o tom nemohlo býti pochyb, že vlastním vinníkem je pouze Nana...

Štěstí mu přálo. Selka byla právě ve světnici. Prosévala mouku řešetem do okřínu, a ke kamnům přistavená díž zřetelně nasvědčovala tomu, že se chystá k zadělání chlebového kvásku. Taková je vždy předehra k zadělávání chleba, které děje se v noci současně s roztápěním chlebové pece, načež pak ráno mezi vařením snídaně vsazují se vykynuté bochníky do vymetené pece. Práce tato, právě tak, jako první jarní setí sedlákem, musí býti konána výhradně selkou — i kdyby měla smrt na jazyku. Je to skoro obřad, cosi posvátostného, neboť úcta venkovského člověka k chlebu přešla na Chodsku až k zbožnému uctívání. Lidé, stejně jako tažná zvířata, mají zde pouze hubu, ale již chlebová pec má „husta" — a chleba se dává „do hust"... V jiném smyslu není na Chodsku pojem úst vůbec znám... Rušiti pak hospodyni z této práce není dovoleno nikomu, neboť možné nedopatření při zadělávání anebo pečení může míti za následek „nepodařený chléb", který zase je špatným znamením.

(Pokračování.)

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

JAROMÍRKU, KDE JSI?

(Pokračování.)

Dokončil, podložil si čapku pod hlavu a zavřel oči. Bude spáti! Leželo se tvrdě — ve voze je houní až až — ale marné pomýšlení! Tři kroky jen a přece zrovna tak, jako by byly tři míle.

Tiše! Spát!

Ale právě hlas ticha nedovoloval. Zrádné, záludné ticho, plné vnitřních hlasů. Fantomy sluchové znepokojují mozek, zvyšují neb snižují jeho normální zakrvení.

Jest tu někde cvrček? K smíchu! V dubnu! A přece takový cvrček, co umlkává, když se zvedne hlava. Nebo loskoty krůpějí v listech lískového keře. A přece mnuly prsty listí zcela suché. Kdo podložil ho kolejí železniční a tepal do ní rytmicky kladivem? Jest možno, že to jest jen bušení vlastního srdce? Tak kovově znící?

I cit si zahrával s jeho čidly. Do podnebí zadíraly se mu dřevěné štěpiny, v prstech rozbíhalo se mu brnění a poškubávání. Křeč pohrála si i s nohama, až úlomky kostí zabodávaly se do země. Ohavný, bolestně lehtavý pocit!

Jazyk dřevěněl a otékal v ústech a nechtěl už ovlažovati prýskající rty.

Horečka! Jistě že má horečku. Z hlavy ssála mu vývěva myšlenky, prometala dutinu dechem studeným jako z hrobu.

A nyní slyš! Zpěvy, dálné hlasy. Responsoria, A porta inferi...!

V očích kmitají se hořící voskovice — vůně dehtového oleje z nátěru rakve — pak zatočilo se vše jak ve víru vodním — zavařilo se, zakalilo — chaos zakolotal, mizel, vracel se — obzor se nížil, vydouval v nálevku, v příkrov — ulehal — tlačil — tak se umírá...

Škubnutí. Podle něho někdo dýcha. Tedy není sám. Vše byl jen sen.

Zaradoval se.

Chvíli ležel tiše — naslouchal dechu spáče — pak vztáhl ruku — jednu — pak druhou.

Nic.

Byl to jeho vlastní dech, jenž ho oklamal.

Otevřel oči. Nikdo! Pozvedl hlavu. Přece někdo.

Nedaleko, v šeru samého rozbřesku pohyboval se stín. Člověk! Konečně!

V prsou to radostně zachroptělo, oči vylézaly dychtivostí z důlků.

Zjevně se člověk krčil, blížil. Zvolna — velmi zvolna. Opatrně postával, couval, unikal.

Kurát zavolal. Žádný ohlas lidský. Jen se mu zdálo, že se stín skrčil.

A zase loskoty, bušení do železa. Pazvuky! Šálení! Vari!

Kněz neodvracel očí od člověka. Houkl znovu a zas a zase.

Ptactvo se probouzelo. Kos, drozd i pěnkava, ve výši skřivan. A jako by den i démony vzbudil. Ropot vzdálené střelby sem donikl — leč žádný hlas lidský.

Jasnilo se. Pojednou rozpoznal, že co považoval za postavu lidskou, jest tmavý dřík olše s ustřelenou korunou.

Noc i den stejně klamaly. Jeho život je už jen v přeludech. Žije-li vůbec?

A zase napnul se vzdor, ale už chabě. Hruď rozpáčila se vzlykem. Přemáhal se, styděl se sám před sebou. Což je děckem!

Překonal lítost. Snad otravoval ho výpach z mrtvol. Odvrátil hlavu od nich.

Bolesti odlehly. Měl náhle pocit, že mu nic není.

Vítal tuto bezcitnost. Znal ji z lazaretů. Bývala při nejtěžších zraněních. Mortifikace nervů. Nohy jsou navždy ztraceny, obědvě. Nejlépe na ně nemysliti.

Kde jsou asi první vozy? Tam bude jistě pohřešen. Plukovní lékař Würz jest jeho dobrý přítel. Bude se poptávati, vyšle někoho, aby po něm pátral.

Naděje vzplála, ale nedlouho svítila. Ve zmatené vřavě, nebylo by divu, kdyby i plukovní lékař na něho nevzpomněl. Řekne: Zabloudil a basta! A vyslati někoho bylo by zbytečno a nebezpečno. A kdyby na krásně vyslali hlídku, v této ztracené dolině ho ani nenajde. Prožluklý setník! Co ho to napadlo odbočiti od přímé cesty?

Pes aby ho čenichem hledal, ale ne člověk. Lasciate ogni speranza!

Den byl už jasný a slepý konec doliny výsměšně ryl do obzoru.

Nenajdou ho, nemožno! A přece pocítil, že život jeho je tak důležitý, jedinečný, že by stál za výpravu záchrannou. Zasypou-li zedníka, nechají všeho a mobilisují celou partu na záchranu. Jen on, člověk inteligentní zahyne tu v skrytu jako raněný vlk. Opuštěn, zanechán.

Ovšem zanecháváni jsou nyní tisícové — ale to nezmenšovalo hrůzu před nebytím. Tisícové nejsou on, a moje já je nejprvnější osoba. Bude bez něho svět světem? Nikoli. Vše zemře s ním. Pro něho nebude ničeho.

Slepota živelného egoismu ho ranila, panika z nebytí řvala o pomoc. Za každou oběť!

Ne, nesmí zahynout! Sliboval si to. Některý uprchlík, zbloudilý vojín snad ho nalezne. Ale i kdyby našel, pomůže též? Což kdyby mu neposloužil, kdyby ho dorazil a oloupil? Toulá se po krvavém poli hojně lidských hyen. Marodérům na životě nezáleží. Ale on by ho uprosil, vše by mu dal a mlčel by.

Jisto jest, že jsou tu možnosti záchrany. Není přece docela skryt, ani v lese, ani v obilí, ani pod sněhem, ale v otevřeném prostranství, pod širým nebem. A je tu fůrka, kupa mrtvol zdaleka viditelná.

A on něco vydrží. Ještě neřekl poslední slovo. Jen trpělivost!

Vytáhl hodinky. Deset. Natáhl stroj. Pohybem pocítil zimu ve ztuhlých prstech. Zuby se mu srazily, poranily jazyk. Vyplivl krev. Nebe nad ním bylo surově sivé a hluboké jako ledná propast. Pohled potácel se závratí a tonul jako mládě koroptví na rybníku.

Slunce svítilo, ale zubatě, ptactvo ozývalo se zachříple. A oči zavírala těžká dřímota, hluchá bezesnost.

Horko raněného probudilo. Slunce bylo v zenitu, sálalo. Okolí ostrými, určitými obrysy ranilo oko. Balvany, stromy, keře, mrtvoly i mrchy, stráně s obou stran šikmo vystupující jako postranice rakve, vše jako by člověka střásalo. Nic lahod-

ného, přátelského v tom nebylo. Hlasy skřivanů s výše jako jehličky zabodávaly se o rozdrážděný vzduch.

V týle zasvěděl pot, elektrická vlna kmitla tělem a v nohách zavrtaly žhavé nebozezy. Má on ještě vůbec nohy? Jakým právem odumřelé ještě bolí? Ty krvavé špalky, cizí už jeho organismu, se mstily s opilou krutostí osvobozených otroků. Zažehly, zkáze vydaly celý dům.

V ústech zaprahlo, v hrdle dusilo, chřípí plnil odporný pach praženého rohu. Kurát vyškubl kus trávy. Vzal ji do úst, ssál, ale nebylo už na ní rosy.

„Žízním!" volal zoufale a pronikavě. Pak ochabl. Jazyk ho už neposlouchal. Líně a v bolestech ležel v ústech.

I hlad se hlásil. Tělo špatné, žíti chce, svého si žádá, ale službu vypovídá.

Kurát přejel si dlaněmi po bluze. Po nějakém soustu, doušku. Třásl prázdnou baňkou a nepochopoval sám sebe. Jak mohl být tak lehkomyslný a vypít obsah její najednou?

Protože nemyslil, že tak dlouho si tu poleží. Už celý den tu leží — či déle? Ve tři hodiny po poledni opustili obvaziště a nyní jest — vytáhl hodinky, navlas tři. Tedy čtyřiadvacet hodin.

Znovu konal cestu z obvaziště až sem, jen aby ducha něčím zaměstnával.

Proč se už nestřílí?

Naslouchal. Už i ten dálný rachot zanikl. Není to ovšem ještě důkazem, že vojska jsou daleko. Můj bože, v horách se zvuky tlumí neb zesilují. Malá převlaka je s to pohltiti zvuky. Třeba ležel on za ní, směrem obráceného sluchátka, tlumícího zvuky.

Ptáci pěli z plných hrdel, slunce hřálo, jaro se zelenalo, sasanky a podléštky i nezabudky se smály, dymnivky rudly a přece strašná grimasa znetvořovala vše. Kdosi tu číhal, tajil dech, cenil zuby, svištivě klouzlo chvílemi železo po bruse.

Němo, pusto. Nebylo tu člověka, bez něhož barvy nesvítí, hlasy nezvučí a krása zůstává nepostřežena — ba mění se v šaškovinu, výsměch.

Jen ne zoufat! Byl by to hřích!

Zasmál se. Nebyl tak nevolný, jak myslil. Mohl ještě hřešiti.

Zasmál se znovu. Chroptivý, slabý, ubohý checht. Vložil prsty do úst a zahvizdl. A zas a zase. Se strání vysmívala se mu ozvěna. Mouchy bzučely, sedaly na nohy, ruce, obličej. Nad mrtvolami vznášel se jich celý mrak, kovově žíhaných. Země dýchala omamně, kořenitě a zatuchle. Střevlíci, stonožky rozběhli se po kamenech čile, radostně.

Byli zdrávi, zdrávi!

Záviděl, že není hmyzem. On, člověk! Pán tvorstva! Otrok zraněné hmoty.

Kdyby aspoň trpěl z přesvědčení! Jako mučedník! Vzpomněl si na asketu Šimona Stylita. Světec stál na sloupu. On, Tomáš Bambura, vrostl též do kamene, ale ne dobrovolně, nýbrž poražen slepou náhodou, kousky olova.

Pískal, až v uších mu praskalo i bolelo a oči se zalévaly. Hlad ryl jako zlé svědomí.

Ve voze jsou potraviny. Věděl o nich. Nutno pro ně. Kdož ví, kdy ho najdou. Snad dnes, možno však až zítra, snad vůbec nikdy.

Hodinu se namáhal zoufale. Točil se kol své osy. Ale ani se nepřevrátil, ani nohou neuzdvihl, ani se nepřiblížil k fůrce. A nakonec se vzpamatoval, že vyčerpává své síly bezúčelně. Vždyť potraviny byly v prvém ambulantním voze, kam původně byl určen. Zapomněl zcela, že přijel sem ve fůrce. V té nebylo ničeho.

Mdloby ho přepadaly, pot zaléval, nohy jako by prorůstaly kořáním.

A přece snad i ve fůrce, snad u mrtvol v kapsách bude něco k snědku. A znovu a znovu se hmoždil, vzpíral lokty, trhal tělem, houpaje se do rozmachu. A výsledek? Že na noc vůz byl stále na tři kroky od něho. Přiblížil se snad o několik jen centimetrů. Tak za pět, šest dní by vozu dosáhl.

Noc prožil v mrákotách.

Skřek vran ho z rána probudil. Jako by se mu přímo do uší rouhaly. Seděly na mrtvolách v hnusné blízkosti a dívaly se na něho po očku. Neunikneš!

Vítr se obrátil a puch z mrtvol šel na něho. Slyšel sekání zobanů do hnijícího masa. A příšerný, radostný krákot.

Memento mori! Neunikneš nám!

V knězi se vše vzepjalo protestem. To přece není možno! Jak se v ty konce dostal? Sám, dobrovolně se k válečným úkonům přihlásil. Nic nezapuzovalo ho ze života občanského. Ctižádost? Dobrodružnost?

Rozebíral nyní své motivy jako cizí, zajímavý problém.

Považoval za svou lidskou povinnost nabídnouti své služby. Předvídal úmornou práci, strázeň i nemoc.

Ale též úspěchy. Že setká se tu s duchy ušlechtilými, kteří ho ocení. S osobami vlivnými — ejhle, čertovo kopýtko lidské dobrotivosti! Prospěch z toho předvídal. Snil o uznání, vyznamenání, o příznivém obratu svého života. A když nic jinak,

tož o hrdém vědomí, že poskytl trpícímu lidstvu v pravý okamžik svých sil a podpory. Vůbec nadál se všech možných výsledků, jen jednoho ne. Smrti.

Nebyl přece kombatant, nezacházel s mečem, aby mečem zašel. Což vykonal již svůj úkol životní? Své poslání? Četl kdesi, že smrt nepřichází nikdy v nevčas. Řekl tedy už, ani o tom nevěda, své poslední slovo a neměl na světě co pohledávati?

Kostnatý prst ťukal na jeho hruď a srdce protestovalo marně: Neotevru!

(Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

XIV.

Toho roku 1899 sluníčko dlouho nechtělo se jarně rozehřáti. Krakonoš mračil se stále zle; nechumelilo-li, nesvištěl-li mrazivý vítr s ostrým štiplavým deštěm, aspoň těžké, popelavé mlhy obalovaly lesy, z nichž čišel vlhký chlad.

Až po půli dubna zavály teplejší větry, a s lesů začaly spadávati cáry potrhaných, rozvlhlých přikryvek. Padaly a rozmáčely se na měkkou, bělošedou rozbředlinu. V polích bělaly se ještě kusy ledové kory, ale také kalná voda plnila již brázdy. Silnice ztemněla vysokou vrstvou kašovité ssedliny z tajícího sněhu, ledu i bláta, choditi se jí nedalo, cachtala vysoko a povozům skákala až do košatin; lidé vyhýbali se až na změklé hráze. Všemi příkopy, úžlabinami, stružkami hrčela voda, kde jaká bystřina naplnila se přes vrch, hučela, bublala, šplouchala, vířila, stříkala, dováděla všecka jarem rozdivělá, zpěněná.

Koryty na stráních prudce valily se napěněné proudy, rozhupovaly se vysoko, vzpínaly se hladkými, jasnými, třpytnými vzmachy, leskly se slunečnou září jako nejhladší zrcadla, hrály všemi barvami, ječely, bouřily. Luka v podlesí byla jediná, čeřící se, kalná zátopa. Se střech domků tekly celé proudy a při svítícím slunci leskly se kolem stavení clony z jiskrných šňůr.

Slavík, nemoha pro močály a bahnitou půdu na delší procházky, aspoň z okolí továrny pozorovával rozmlazenou horskou přírodu Ale jak jen trochu bylo možno, pouštěl se do šumících hvozdů; mechem a po vrstvě zvlhlého jehličí chodilo se jako po pápeří. Ve vlhkých úžlabinách stráňky nad crkavými stružkami i břehy jejich bělaly se sněženkami, jakby se samy poslední zbytky sněhové byly proměnily v tato tisícerá kvítka, visící ještě sklesle, zimomřivě. Straky, vrány i sojky vítaly ho svými krákoty i skřeky. Korytná stála v šıru zahnědlých luk odstrojena, pruhované stěny staveníček jasně zíraly v dol. S budek po vrcholech nejvyšších stromů špačkové radostně hvízdali si veselou.

Volno, jasno bylo pod vysokým blankytem . . .

Jednou po ranním úředním hovoru ve správcově kanceláři Slavík již na odchodu ještě se zastavil pravě: „Neráčíte, pane správce, souhlasiti, že je již třeba zříditi trochu dělnickou světnici?"

Správec hleděv do papíru, zvolna pozvedl hlavu a usmál se: „Reformen?"

„Ne, na žádné zvláštní reformy nemyslím, ale račte sám říci, není-li naše bleichštubna hotový škandál. Vím, jaké byly ty světnice v Hrádku, a viděl jsem je také v továrnách Studeného Dolu; ta naše je až hanba!"

Správec přimhouřenýma očima zíral do protější stěny a mlčel.

„Podlaha je samý suk, rozštípaná, celé díry se v ní černají; bíleno nebylo léta, nábytek je ubohý, rozbitý a plný hmyzu, kolem oken vyhlédají otlučené cihly —"

„Říkali něco dělníci?"

„Mně ani slova o tom, pronáším jen svůj náhled. Zvykli tomu jistě tak, že se domnívají, že ani jinak býti nemůže."

„Šéf se při svých návštěvách dívává také tam a nikdy nic nevytýkal."

„Když nikdo nic neříká, myslí snad, že je to v pořádku."

„A co byste chtěl?"

„Především mám za to, že by se měla zvětšit; za předsíní je v rohu budovy prázdná místnost k ničemu, jen rozličné haraburdí je tam složeno, mohlo by dobře být někde v kolně, a zeď by se probourala."

„A dále?"

„Nové podlahy, oprava a nabílení stěn, řádná správa oken, jiný nábytek, kamna, skládací lůžka."

„Snad ne dokonce zřídit nějakou spolkovou místnost — čítárnu?" a oči správcovy v snědých tvářích výsměšně zasvítily.

Slavík se usmál; rozuměl hned, nač správce bije.

Už před časem hovoře jednou s hostinským Brunclíkem tázal se ho: „V dělnické kantině novin nemáte?"

„I kdež pak noviny, pane oučetní, to tady nevynáší, Reichenberger Zeitung v restauraci je taky správcova; ostatně našim lidem ani nenapadne číst tady noviny, raději si hodí karty."

„Kdybyste dovolil, dával bych sem noviny svoje, bylo by to lepší než karban."

„Inu, když by chtěli — ale budou vidět, že to bude jen viset!"

Slavík pořídil dva rámy: pro Národní a také Švandu dudáka tam dával.

Vrátnému řekl: „Dám vám noviny, jakmile je přečtu, buďte tak dobrý, vyvěšujte je v hospodě a staré dávejte druhého dne do ratejny; můžete si je při tom také dobře přečíst!"

„A to jo, to rád!" smál se Marvánek.

V brzku Slavík uslyšel, že si toho správce při náhodné návštěvě hospody všiml.

„Vy sem předplácíte noviny?" tázal se překvapen.

„Já ne, pan oučetní nám to sem dává a odtud jdou do ratejny," odvětil hostinský.

Správce již neřekl nic, ale prohlédl si vyvěšené listy. Za nějaký den přišel zas a pravil, že sem bude posílati Riesenberger Bote; číslo přinesl s sebou.

Tak měla dělnická hospůdka časopisy tři, a Slavík se v duchu usmíval. „Ať jen si naši lidé přečtou také ty německé, aspoň poznají."

Ta příhoda proběhla mu teď hlavou.

„Na nic takového nemyslím," odpovídal na jízlivou poznámku, „ale aby dělníci měli přece lidský příbytek a nespali po špinavé zemi!"

„Ale náklad!"

„Tak zlé to snad nebude a šéf jistě uzná. že za dlouhá léta se také něco musí stát, Aspoň to zkusme!"

„Mohl byste učiniti návrh?"

„S radostí, pohovořím s mistrem Finkem, požádám ho, aby se šel se mnou podívat do Studeného Dolu, uděláme náčrtky nábytku, a dovolíte-li, pojednám se zdejším polírem, co by stála všecka úprava místnosti; shotovíme plánek a předložím rozpočet všeho. Račte si to potom prohlédnout a schválíte-li, račte to předložiti šéfovi s přímluvou, že je toho nutná potřeba. Pan Kalenský snad vašemu přání vyhoví a získáte si o ty lidi skutečné zásluhy."

„Když si chcete dát práci s návrhy, budiž, prohlédnu to, a nebudou-li náklady příliš veliké, požádám šéfa."

„Děkuju uctivě, nic jiného jsem nechtěl!" a Slavík s úklonou odešel.

Správce díval se ztrnule na dvéře.

„Kerl wie eine Brillschlange!" vypustil mezi zuby. —

Osiky podél silnice ověsily se šedavými třapci a po zemi leželo jich jako tlustých housenek; kočičky jív i vrb při vodě a na kraji lesů byly obaleny jasnéžlutým chmýřím a v temné zeleni lesní koruny bříz jasně zasvítily.

Slavík, procházeje omládlé lesy, stezkami stoupal i vysoko do strání.

Spatřiv jednou s paseky šedý, plazivý kouř, vystupující z tmavozelených hlubin, pustil se tím směrem. Po chvíli pochodu uslyšel rány, dál i hlasy a crčivý zvuk pily.

Dřevaři — Češi! a zamířil k nim.

Pozdraviv pověděl, kdo je a sedl si na kládu. Zeptal se, odkud jsou i jak tady žijí. Byli to Neškudlové. S počátku mžourali po něm nedůvěřivě a slova jen skrovně trousili, potom však se rozpovídali, ukázali mu své budky a celé hospodářství. Poseděl u nich dlouho a teprve když slunce šlehalo jen přes vrcholy smrčin, kráčel jaře k domovu.

Jindy zašed hluboko do lesů, dostal se ani nevěda až „na druhou stranu". Uslyšev hřmící rány, jež chvíli válely se po horách, šel opět po zvuku.

Skaláci — opět Češi! Z českých podhorských vesnic byli a zde, na pruské straně, konali tvrdou, nebezpečnou svoji povinnost: trhali balvany i skalky na štěrk krásným německým silnicím. Život měli tu podobný jako drvaři . . .

Podomci — drvaři — skaláci . . . Které, ještě snad těžší práce vykonávají tam naši lidé? Jaký je jejich život, jaká odměna? Mzdy jim jistě nepředají a jinak odplácejí jim opovržením a pošklebkem. Podle nich soudívají i o celém národě.

V neděli večer vypravoval o svých setkaných přátelům a pronesl svůj náhled.

Kubišta mu odpověděl: „Proč máme tolik lidí, kteří k jiné práci nejsou než k té nejhorší? Proč oni tam sami nemají dosti vlastních takových a najímají proto naše?"

Fiala přikyvoval.

„Odpusťte tvrdým slovům, kterých užiji: „Mnoho nedbalosti, lenosti, lajdáctví je ještě v našem lidu. Drobný Němeček sám už od malička, na otázku čím chce být, odpovídává: „Pánem!" nebo „Werkführer — Buchhalter — Obermeister — Verwalter — Direktor." Vyrůstaje, už se na to připravuje. Zde to ani tak nepozorujeme

jako v městech. Zedničina, tesařství, práce v dolech nebo dokonce nádeničit jim snad do mysli nevstoupí, ani ševcovina, krejčovství jim tuze nevoní, proto je tolik našich řemeslníků těch oborů v německých městech a za hranicemi. Pravda, domáhají se tam někdy jmění, samostatnosti, ale zpravidla se národu svému ztrácejí — aspoň v druhé generaci. Podívejte se do našich krajů. Přemnohý kluk dá se do školy honit a když dochodí, lajdá, ničemu se neuče. Ve velikých městech je množství takových! Kdybych byl zákonodárcem, uložil bych správám obcí přísně dbáti, aby každý otec děti své nejen řádně do školy posílal, ale když povinnosti školní dobře dostojí, aby je dal dokonale vyučit, pro život připraviti. Trestal bych otce, jenž by těch povinností k dětem svým neplnil a uložil bych obci, aby v takovém případě dala na otcův náklad výrostka učit, aby netrpěla lenochů. V povinnosti školní mnoho, velmi mnoho se již obrátilo k dobrému, ale poškolní lajdáctví bují dál. Co národní síly se tak ztrácí, co zla roste!"

Všickni s ním souhlasili.

„Jednou vypravoval mi o těch věcech ředitel nižší průmyslové školy v severočeském městě. Byl našinec a rodu svého mezi cizími nikdy nezapomněl. Pravil: Jak smutno mi bývá, když vidím, že německý učeň ani hodiny večerní školy pokračovací nezamešká, kdežto naši učňové vyhnou se, kdy jen mohou, a třeba ve chvíli, kdy my se ve škole učíme, lajdají jen po ulici, drží se vzájemně kolem krku a pod oknem nám řvou české písně. Projevují tak svou národní statečnost, ale vzdělání svého nedbají zatím ani dost málo."

„Jenom že někdo hrubou práci taky konat musí," poznamenal pokladník.

„Zajisté a dokonce žádné poctivé práce neodsuzuji a nesnižuji, neznám řemesla lepšího a špatného, snaživec ve všem se může osvědčit a uplatnit. Soudím tak: na tu hrubší práci vždy všude najdou se lidé, kteří skutečně k ničemu jinému nejsou, ale nač máme my právě tyto lidi dodávat cizině? Proč i ve veškeré mládeži naší není již od malička touha něčím kloudným se stát? Proč nesnaží se o to všichni rodiče? Chválím dělníka, řemeslníka našeho, jenž v cizině na svůj prospěch se uplatní, zesamostatní, jen to přání mám, aby vždy zůstal Čechem, jako Němec zůstává Němcem i v našich krajích. Jděme na příklad do Vídně, čtěme firmy a ptejme se! Horlím jen proti tomu, abychom my byli jen sluhy, tamti pány, my jen dělníky, oni majiteli závodů. Po snaze vzdělávati se volám, po touze dostati se v před a výš!"

„Svatá pravda!"

„Je to tak, je!" — —

Na procházkách svých Slavík seznamoval se i s českými lidmi v obci. Kde který je, vyzvěděl už od známých a pořizoval si seznam.

Jednou k večeru, vyběhnuv z lesa na pešinu mezi palouky, spatřil Šustrlojzla s kozou. Už ho znal, ale dosud s ním nemluvil.

„Dobrej večír přeju!" pozdravil ho smeknuv.

„Dobrej večír!" broukl Lojzl a dotkl se kloboučku.

„Vy jste pan Hejkrlík?"

Lojzl povznesl hlavy, zchmuřil obličej a přisvědčil.

„Já jsem oučetní Slavík," a podával ruku. „Jak se tu máte?"

„Tuhle máme barák —" a Lojzl pohodil hlavou.

„Já vím, pan otec Hamáček mi o vás povídal!"

Teď se Lojzl zacenil.

„Měl vás rád!"

„Ale poláčka tenkrát prodávat neměl, byl to dobrej kůň."

Slavík se usmál. „Slyšel jsem o tom, ale byl už starý."

„I to oni říkali, ale neuměli s ním."

„Máte taky pole —"

„Tuhle to a tam bandory, všecko mám na starosti!" a ústa se mu nadula.

„K tomu řemeslo. Hodně práce?"

„Ještě dost, ale mohlo by bejť víc. Z fabriky taky mnoho nepřinesou."

„Snad nepotřebovali, však oni přijdou. Vy jste Čech?"

„Čech — Čech — ze Lhotky, tamhle v tu stranu."

„Chodí k vám Češi?"

„Češi, Němci —"

„Měl jste ženu Kačenku, slyšel jsem o ní samou chválu."

Lojzl se podíval na Slavíka, pohleděl k baráku a mlčel.

„Teď se taky máte dobře?"

„Máme barák — osm stojek položila."

„Je taky Češka?"

„Ona je z Tanvaldu."

„Ale mluvíte doma česky."

Lojzl opět naň pohleděl; bylo mu divno, co se cizí člověk tak vyptává.

„Česky, německy," odškroukl. „Však už tamhle kouká." (Pokračování.)

LITERATURA.

* Světová knihovna pokračuje plánovitě v pečlivých kritických otiscích starších básníků, a tak vedle Čelakovského, Erbena, Hálka, Havlíčka, Šolce, Poláka, Nebeského, Kollara, Jablonského a j. vydává také „Vybrané básně Vincence Furcha (redakcí Dra Karla Svobody), velmi epigonského a málo originelního básníka probouzející se Moravy. Na Furcha působily vzory souvěkých básníků německých (Platen, Lenau, Rückert), Královédvorský rukopis, Mácha, Nebeský i poesie prostonárodní. Jeho úsilí formální není bez zajímavosti, prvý v českém písemnictví užil ghazelu a některých metcr antických. R. 1848 mohl ještě účetní rada vídeňské komorní účtárny velebiti po zdolání uherského povstání (r. 1848—49) Rakousko „jako ochránce slovanských národů proti příkořím maďarským“. Výběr p. dra K. Svobody snaží se charakterisovati Furchovu tvorbu všestranně a přináší dobře volené ukázky ze všech čtyř básnických sbírek jeho i z časopisů. Úvod i poznámky doplňují účelně sbírku. — Pěkný, pietní svazek z básní nešťastného ironika a posměváčka Jaroslava Langra pod titulem „Srdce mého hlasy“ (u Em. Šolce) vydal prof. Jos. Pešek dodav mu sedmdesátým výročním datem smrti Langrovy (1846) jubilejní příležitosti. Langer, vrstevník Šemberův. Tomíčkův, Tylův, stoupenec metrických zásad Dobrovského a následník Čelakovského, jest originelní zjev v české literatuře let třicátých. Romantik životem i svou fantastickou láskou (viz „Zvon“ 1906, str. 691) vyprostil se úplně z neplodné anakreontiky Puchmayerovců, a možno v jeho studiu národní písně a národních obyčejů i v jeho „Selankách“ tušiti předchůdce Erbenova. Vzdav se ze záhadných příčin rušného života v Praze, uvadl záhy ve svém rodišti Bohdanči, nedopiav se oněch výšin, k nimž směřovaly prvé jeho lety. Spisy Langrovy vyšly po prvé r. 1860 a 1861, pak redakcí K. Riegra ve „Světové knihovně“ (1908). Pořadatel „Srdce mého hlasů“ přihlížel i k originálům rukopisným v Museu, některé básně zde po prvé otiskuje. Předmluvou připojil vzpomínku J. K. Tylovu na Jar. Langra a Jar. Kalinu a knihu končí obsažným životopisem i poznámkami. — „Novočeská knihovna“, vydávaná Českou Akademií, pokračuje ve vzorných otiscích starých českých básníků, a č. 2. obsahuje „Sebrání básní a zpěvů“, vydané od Antonína Puchmayera“, díl I. z r. 1795 péčí prof. Jar. Vlčka. — Vydavatel přidržel se důvodně i vnější úpravou originálu, který náleží mezi vzácné, nesnadno přístupné knihy české a je bibliografickou raritou. Almanachů Puchmayerových vyšlo pět svazků, prof. J. Vlček slibuje vydati všecky, věrně, jak vyšly v podobě původní. Vrátíme se k této zajímavé reedici, až bude úplna. — U Fr. Borového vyšlo přebásnění ‚Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského‘ novočesky a rytmicky v upomínku stoletého jubilea nalezení rukopisů těch (1817) z péra dra Ant. Frinty. Nejcennější částí knihy jest přehledný úvod, vyličující historii záhadných pergamenů, ale transkripce sama, jistě dobře míněná, věci nijak neposloužila, poněvadž stírá mnoho, ne-li vše, co originály charakterisovalo. Nebylo jí třeba ani vědecky ani básnicky, a nemůže přirozeně nahraditi ničím původní texty. Tedy celkem knižní zbytečnost. — Prvý svazek nové „Národní knihovny“ přináší výbor z J. V. Pokorného-Pikulíka „Švec básníkem“ redakcí F. S. Frabše. Pořadatel stručnými rysy zapisuje životopis kutnohorského obuvníka a registruje literární jeho dílo. Kutná Hora slyne řadou znamenitých rodáků, o nichž chystá Frabša samostatné monografie. Výbor pečlivě zvolený přináší 13 básní a charakterisuje dobře autora v jeho písničkovém, lidovém sklonu. — Nového vydání dostalo se opětně Máchovu „*Máji*“, tentokráte u Ottů; vystrojil je umělecky O. Štáfl několika náladovými pérokresbami, iniciálami a drobným ornamentem. Tiskárna mohla dbáti zarážek a odstavců prvotního vydání, což se vždy neděje, též mohl býti zachován starý způsob začátečních versálek. Kniha ve vkusné „válečné“ vazbě bude milá jako dárek. *—och—*

DIVADLO.

Fernand Vanderém: *Mistr.* Komedie o třech dějstvích. Přel. Arnošt Procházka. Po prvé v měst. divadle Král. Vinohradů dne 23. dubna t. r. Rež. Fr. Hlavatý.

„Mistr“ jest proslulý advokát, bývalý ministr, příští člen akademie; unášen sobectvím své slávy a ovšem také využívaje milostných dobrodružství, která mu nabízejí zbožňující ho ženy, přezírá úplně svou choť, která skromnou oddaností jest základem intimity a ladu jeho života a tím jeho kariéry vůbec. Když však tato žena povznesena jest k sebevědomí láskou jiného muže a postaví se svému slavnému muži na odpor vlastním životním požadavkem — poznává „mistr“, jak ve svém sobectví je směšný a malomocný. Když pak jeho pýcha jest naprosto zlomena, takže podvolí se i „skandálu“ rozvodu, zželí se ho choti, v níž ozve se stará láska; skončí svou šťastnou milostnou episodu a novou oddaností poskytuje „mistru“, nyní ji oceňujícímu, novou vzpruhu k další činnosti životní. Hra jest sympatická vážným názorem, úsilím po etickém jádru. V provedení je nesrovnalá; dějství druhé je břitké, silně poutavé, překvapuje dramatickými obraty a působí ostrou ironií, chvílemi — snad mimovolným zdůrazně-

ním na jevišti — až fraškovitě; dějství třetí je náhle téměř tragické a sentimentálně nudné. Přes to však je celek myšlenkově hutný a povznáší se nad běžný frivolní názor francouzských komedií na manželskou nevěru. Vnitřní ceně hry odpovídala výborná reprodukce. Paní Friedlové-Štěpničkové v hlavní úloze dámské dostalo se příležitosti, by rozvinula nejlepší složky svého talentu: citovou vážnost, půvabnou srdečnost, jasné tóny radosti i jímavé přízvuky smutku. Celku dala jednotné obrysy; v tónech i zjevu velmi případně znázornila rozkvétání ženy, dříve v oddanosti sebe podceňující, v ženu hrdě si vědomou krásy vnější i vnitřní. — Pan Tůma jako mladistvý milovník projevil značný pokrok tím, že příznivé dary přírodou mu uštědřené podrobil umělecké kázni; prohloubením přednesu i zmírněním gest docílil úspěšných dojmů. V úloze titulní pan Pražský osvědčil znova pevný rozmysl, snažil se jím odpomoci rozeklanosti postavy, v prvém dějství světácké, v druhém směšné, v třetím téměř tragické. Množství dalších členů činohry doplňovalo zdařilou souhru, již řídil rež. p. Hlavatý, umístiv ji v ladné interieury. ♘

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Rudolfa Béma (v Rubešově galerii, duben-květen 1918). — Rudolf Bém je z těch, jichž nových prací jsme vždy žádostiví. Umělec podivuhodně jednotný, „dobrý malíř" velké přísnosti pracovní; v jeho obrazech není nic ošizeno, žádný nedostatek zakryt povrchností malby. Co podává, jsou obrazy pevné a hotové, výtvory platné, těžkozrnné a poutavé, jimž lze zřídka kdy co vytýkati (je-li to úkolem kritikovým). Na sochaře upomíná jeho pevná kresba i štětec, tvar pevně a hutně modelující. V jeho krajinách cítíte, že barva není přidělána, že pod barvou je země, živý kraj s celým svým hmotným rázem a složením. Maluje chudý český kraj s kopci položitých ploch, pod nimi dvorec nebo plošky políček, vedle sebe běžících, nad tím velké tiché nebe. Jihočeský kraj tichem zalehlý, stromy bez pohnutí stojící... (V „Jihočeském dvorci" tento typ kraje monumentalisuje). Nemaluje je však člověk pasivně tichý. Rud. Bém je malíř mužný, a jeho umělecké vlastnosti a přednosti jsou v důvěrné rozhodnosti pojetí, pravdivosti a v pevném technickém vystižení předmětu. Máte-li v paměti Bémův způsob podání z loňské výstavy, pak třeba říci, že to jsou dnes krajiny zachmuřenějšího osvětlení, v němž pozbývají cosi ze své bývalé plastické důraznosti a vystouplosti; přírodní hmota je víc shrnuta v jednu barevnou plochu, držena víc v jedné obrazové rovině. Bémův loňský ideál plastické krajiny připomínají „Chalupy v Truskovicích" a „Stará chalupa"; obě v plném slunci stojící, dávají skutečnost úžasně plastickou. K námětům lehce zvlněného dozrávajícího žita s půdou tuhou, udupanou v pozadí, nebo pruhů políček větrem vlajících pod kopcem s hájkem měkce košatým, k těmto oko i hmat dráždícím zamilovaným kontrastům se Bém podnes rád vrací.

Obrazů figurálních v díle Bémově ubývá. Portrét pí. R., malířsky velmi jemný, je podobizna, jejíž duše a charakter každým rysem svítí. „Žlutá růže", akt přirozeně komponovaný, je po technické stránce kus mistrné jistoty.

Několikaleté úsilí věnoval Rud. Bém zobrazení Jana Žižky jako představitele oné zašlé doby českého hrdinství. Je těch Žižků Bémových už celá řádka, leč ani nejnovější nejsou po mém soudu zastavením posledním. Na výstavě má dva, oba heroické portrety zcela ve shodě se svou výpravou, nebohatou po stránce zevnější. Je to lidový vojevůdce v obyčejném šatě, postava velké důraznosti, rázovitá a vzrušená hlava na mohutném poprsí, oko blesky metající. Co získává na tělesnosti, nedostihuje duševností.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Nápisy na základních kamenech Národního divadla, z nichž první vyňat byl z hory Řípu, druhý z vrchu Žižkova z místa vedle starodávné kaple, kdež ve válkách husitských sveden byl nejúpornější boj vítězstvím korunovaný, zní: na řipském:

Ze Řípu Čech svůj domov vzal,
na Bílé Hoře dokonal,
v matičce Praze z mrtvých vstal

Na žižkovském:

Nejmladšímu strážci národu
nejstarší strážce Prahy.

*

* Proslovení Fr. Palackého při poklepu na základní kámen: „Ve jménu národu v Čechách i na Moravě jednotného požehnej pán Bůh dílu svatyně této, na které národu českému zjevovati a před oči stavěti se má všeliká mravní pravda i krása." Proslov Riegrův: „Jako národ náš v tuhém boji kráčí k vítězství a oslavě, tak i Národní divadlo zdvihni se per angusta ad augusta". Dra Pražáka, předsedy klubu moravských poslanců: „S hor českých a moravských položeny byly sem základy tyto. Budiž to závazek našeho znaku zemí české a moravské!" Purkmistra pražského dra Klaudyho: „Právo hajme, pravdu mluvme, svorně stůjme. Tak kráčejme ku předu ku zdaru národa!" Bedřicha Smetany: „V hudbě život Čechův!"

*

* Přípitek Fr. Palackého na slavnostní hostině dne 17. května 1868. „Dovolte, pánové, mně jako jednomu z nejstarších dělníkův na poli národa, abych dnes vás

upozornil na nedávnou minulost, pohlédl na přítomnost a vyvodil z těchto obou vyhlídku na budoucnost. Znovuzrození české stalo se v posledním půlstoletí. Když jsem po prvé přišel do Prahy, bylo vskutku pravda, co jeden z našinců pověděl, že kdyby všichni byli se shromáždili v jednom místě jako my zde, byl by zmařen býval celý národ, kdyby náhodou střecha na ně se byla sesula. Včerejší den přesvědčil nás ale, že by to více nestačilo a že by zbořiti se musila celá obloha nebeská, aby pohřbila nás v ssutinách svých (hlučné Sláva!), a pak byli by pohřbeni s námi nepřátelé naši. (Sláva!) Pokrok národa, jejž pozorujeme, musí nás naplňovati radostí a blažeností a proto dovolte upozorniti na způsob, jakým výsledek ten docílen byl. Ani kapky krve jsme nevyronili, ani nejmenšího násilí nepoužili, ba ani žalářování jsme nemusili trpěti, abychom přispěli k výsledku tomuto. My vždycky šetřili zákona, a sice více ještě zákona mravního nežli positivního. Kristus pán pověděl: Hledejte nebeské království, a vše ostatní bude vám přidáno. Ti, kdo mne předcházeli, měli také toto heslo, a nebeským královstvím byla jim říše osvěty a ducha. (Sláva!) Pánové, že se dílo podniknuté podařilo i nade všechno očekávání, za to děkujeme nejprve duchu národa českého a moravského, kteří jsou jeden národ. (Sláva!) Nám nebylo sice bráněno, vstupovati do chrámu osvěty, ale dvéře k témuž otvírány jsou nám klíčem německým, cizím. (Výborně!) Každý z dělníků národních musil pracovati s namáháním a překonávati ústrky i snášeti muka. Jeden z takových mučenníků byl i náš nezapomenutelný Jungmann, dále Šafařík a Kollar, kteří spojili nás myšlénkou slovanského sbratření. Na této tiché, neúhonné cestě docíleno bylo více, nežli jsme mohli se nadíti. Kéž tato mravní, bezúhonná, úplně legální, zákonní cesta zachová se i nadál. Není potřebí, předstihovati příští úsudky národa samého. Dovolte, pánové, abych připil na tichý ale stálý pokrok na dráze k osvětě a vzdělanosti!"

*

* Návrh St. Žeromského. Ve varšavském časopise „*Mysl Polska*" navrhuje nejlepší soudobý romanopisec polský Stefan Žeromski přetvoření nádherného nového katedrálního saboru ve Varšavě (pravoslavného) na Saském náměstí, jenž teprve nedávno před válkou byl dokončen, v jakési národní museum polské, v museum osvobození a neodvislosti. Vedle saboru vztyčená zvonice má býti dle plánu Žeromského stržena, všech pět bání zlatých sneseno, budova saboru samotného, vyzdobená nádhernými freskami ruského malíře A. M. Vasněcova, má být zachována, aby do ní byla přenesena polská koruna z Petrohradu, polský korunovační meč, z Rapperswylu pak ve Švýcarech srdce Kościuszkovo, hetmanská hůl Czarnieckého, válečné trofeje polské z Vídně, od Raclawic, Malogośce atd., rukavice Żólkiewského, meče vynikajících válečníků polských, ale také provazy, na nichž oběšeni byli Traugutt a jiní slavní povstalci polští. *vč.*

*

* Z básní M. J. Lermontova, přeložených Fr. Táborským a vydaných právě ve „Sborníku světové poesie" nákladem J. Otty v III. svazku, citujeme jako kuriositu zvláštního básnického jasnovidectví sloky, jimž dal M. J. Lermontov název „Věštba":

Rok, pro Rusko rok černý nastane,
kdy carů koruna v prach upadne,
dav zapomní k nim starou lásku svou,
a smrt a krev jen bude potravou;
kdy dětí, nevinných kdy žen v ty dny
už nezaštítí zákon svržený;
kdy mor, mor od mrtvých těl smradlavých
se bude toulat po vsích zoufalých
a šátkem z chatrčí vše svolávat;
a bude bídný kraj ten mořit hlad;
a rudé nebe řeky zakrví . . .
V ten den se mocný člověk objeví,
a ty ho poznáš — pochopíš,
proč v ruce jeho ostrý nůž, to zvíš.
I běda tobě! Pláč tvůj a tvůj sten
se zazdá jemu tehdy směšný jen;
a bude hrůza, tma jen v něm a s ním,
jak dlouhý plášť je s pérem klátivým.

To předpovídáno bylo r. 1830 a vyplnilo se doslova za 90 let hrozněji, než si snad básník představoval. Ani ten mocný člověk s ostrým nožem a „pérem klátivým" nechybí . . .

*

* Sboru obecních starších k udělení cen z nadání architekta Al. Turka navrženi F. X. Svoboda s románem „Kašpárek", Karel Sezima s knihou novel „Za přeludem", Jan Vrba s románem „Dolina" a R. Jesenská s knihou „Ivana Javanová". Z děl vědeckých nebylo dostatečné přihlášky. Mezi navrženými výtvarníky uvádějí se Boh. Číla, Frant. Kobliha, K. Dvořák a Ant. Odehnal. Cena z nadání Rob. L. Nováka při Čes. akademii udělena Ant. Mackovi za sbírku veršů.

*

Naše štěstí.

Ó, kdyby Němci na nás chytři byli,
nám trochu přáli, trochu lahodili
a časem též nás kavalírsky svezli:
my sami bychom pod kramflek jim vlezli.
Však nemohou — dík slepé nenávisti!
A dokud rvou nás, pevni jsme a jisti.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 2. května 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

REGATA NA VLTAVĚ DNE 15. KVĚTNA 1868.

BUĎ OSLAVEN, NÁŠ ZLATÝ CHRÁME...

Buď oslaven, náš zlatý chráme,
buď oslaven, buď veleben,
vždyť v Tobě svoji pýchu máme,
náš v div jsi vzrostlý touhy sen!

Nás těšíval jsi v době trýzně,
i vcházeli jsme ve Tvou síň,
zde za osudu štědré přízně
nás těšil nebes Hospodin.

Zde vzpomínal Čech těžké doby
a různých utrpení všech,
zde vzpomněl na svých otců hroby
i na pohanu rodných Čech.

Dnes tomu století je půle,
co Tebou sláva vzešla nám
a tužila se naše vůle
od niv až k horským končinám.

Čech po půl věku těžké strázně
vstoup' jako vítěz k bratřím kol,
mohutně, oddaně a rázně,
výš touže práv svých na prestol.

Chce býti svým, svá žádá práva,
svůj na vývoji lidstva díl
a v činu, v lásce neustává,
a zázrak ten ty's způsobil.

Jsme šťastni, bratři, stůjte s námi,
Čech vyplul z hloubky nad propast
výš nad lže, týrání a klamy
a volá: „Bože, žehnej Vlast!“

Adolf Heyduk.

OD NÁS.

V našem českém Podzvičinsku se vždycky žilo s národem. V době policajtské vlády Bachovy se tam aspoň pilně četlo, u nás knihovna Slovanské Lípy měla i v chudých sedničkách hojně přátel, a také známé, hlavně přeložené knížky školní knihovny, umístěné na faře, blažívaly malé i velké. Nejedna otevřenější čtenářská hlava nořívala se i do Havlíčkových novin, jež chovala jako nejvzácnější památku. Když r. 1859 Bach padl, když Praha svlékla Päumannovská pouta, oddychl si se starou královskou mateří i náš venkov. Obnovou a rozšířením samosprávy rozvanul se potom vlastí vzduch opravdu jarní. Šimáčkův hlavně hospodářský Posel z Prahy (zal. 1858), nové politické listy Čas (1860) a Národní listy (1. ledna 1861) zalétaly i k nám.

Pražský Hlahol (zal. 1861), Sokol (1862), přípravy k otevření českého divadla zatímního (1862) vyvolaly spolky zpěvácké, sokolské a ochotnické i po venkově.

Podzvičinská města Hořice a Nová Paka stala se mladým ruchem národním i šíře chvalně známa a naše útulné dřevěné městečko Bělohrad, mající 118 čísel, s přilehlými obcemi Horní, Prostřední a Dolní Novou Vsí i s jinými vískami vůkolními nezůstávalo nijak pozadu.

S divadlem u nás začali r. 1861, zpěvácký spolek Vlastivoj založen byl r. 1864. Počátek tohoto již pamatuji, bylo mi tenkrát pět let, o začátcích divadla jsem jen slýchal. Byla u nás právě tenkrát jará družina studentská, jinoši jako jiskry, a majíc i mezi domácími lidmi několik čilých, bystrých přátel a hezkých přítelkyň, připravovala o prázdninách r. 1861 prvé představení, k němuž zvolili Klicperův Divotvorný klobouk.

Konaly se zkoušky, ale jeviště nebylo. I vypravilo se poselství do Lužan, malé dvě hodiny — na půl cestě k Jičínu — vzdálených, aby tamní ochotnictvo, jež řídil místní kaplan, zapůjčilo, čeho bylo nutně potřeba. Pořídili dobře a přivezli si dvě opony a kulisy. Podium zřízeno bylo snadno a rychle: na osm soudků položilo se sedm prken vypůjčených.

Přiletěla však hrozná zvěst, že packý pan okresní hry nepovolil. I putovala k němu výmluvná dvoučlenná deputace, aby ústně zakročila; ale nepořídila. Následujícího dne vypravila se tedy deputace tříčlenná, ještě výmluvnější, ale snaha její byla přece marna.

To bylo v sobotu, a v neděli, dne 14. srpna se mělo hrát. I dáno bylo heslo: Hrát se bude, ať se děje co chce! Plakáty, byly hotovy, páni ochotníci je na půlarších krásně provedli.

V neděli za časného jitra vypravila se ještě deputace do Jičína k panu krajskému; tam to konečně dopadlo lépe, hra byla povolena. Večer byl Divotvorný klobouk slavně proveden. Po prvém zdaru se ochotníci zorganisovali a starali se o jeviště vlastní. Maloval je Ant. Šulc, domácí umělec, samouk, později v širém kraji známý padělatel papírových peněz. (R. 1874 byl zatčen, odsouzen a po letech zemřel v trestnici kartouzské.) Na hlavní oponě namaloval Bělohrad, obraz, jenž po léta poutával potom tolik moje mladé oči.

O těch prázdninách 1861 hrály se ještě kusy: Pometlář, Pan Čapek, Rekrutýrka v Kocourkově a na rozloučenou Sládci; poslední dvě představení konala se již na vlastním jevišti.

Takové byly u nás divadelní začátky — na kolika místech dělo se podobně? Z prvých ochotníků jich už mnoho nežije, z mužů snad jediný — bělohlavý kněz . . .

Já jsem se do našeho divadla dostal ovšem později a tuším, že Slepý mládenec byla hra, již poprvé jsem spatřil. Dosud však slyším a vidím starého rytíře, šlechetného hradníka i slepého mládence, jak s plným pathosem deklamuje, jak se mu ruce velkým citem třesou, ba jak se mu i vlasy v týle při té horlivosti zachvívají.

Do divadla jsme my kluci platívali tři, čtyři krejcary a svatá pravda je, že je tatínek někdy dost těžko na tu zábavu dávával, ale na konec dal přec. Byl také čtenář, rozuměl, co divadlo je a sám se také rád šel podívat . . .

Náš zpěvácký spolek „Vlastivoj“ měl heslo: „Český zpěv kde zaznívá, bodrá mysl přebývá“ a nápěv k němu složil místní „starý“ pan učitel, výborný hudebník, a toho spolku ředitel. Vidím jej, jak při slavnostních příležitostech před sborem pěvců stával, krásnou taktovkou mával i sám prvý tenor prozpěvoval. Slyším, jak švarně znívala pochodová skladba jeho: „Jak vesele ten pochod plyne přes květnaté lučiny, tak radostně to srdce bije pro blaho své otčiny. Bratři, pějme české písně vesele, buďme spolu vždycky svorní přátelé!“

A tento náš sbor pěvců vypravil se také v máji 1868 na velikou slavnost pražskou — kladení základního kamene k Národnímu divadlu. Nevěděl jsem tenkrát o celé slavnosti ničeho bližšího, ale to pamatuji, že se mladí pěvci vrátili domů v přemyslovkách. Tak se potom u nás říkalo krásným čepicím z tmavorudého sametu s lemem beránkovým, s výstřihem v předu, v něm s bílým lvíčkem na červeném poli a za ním se vztyčeným pérem sokolím.

Jak se mi ty čepičky líbily! O mnoha lidech se tenkráte říkalo: „To je národovec!" ale kdo nosil takovou čepici, byl mi národovec zvlášť znamenitý, nepochybný.

A dlouho, dlouho milí pěvci vzpomínávali a snad někteří dosud vzpomínají na obrovský sbor zpěváctva českého u staveniště Národního divadla, na mohutný sbor, hřímající pod taktovkou Smetanovou. Tváře jim při tom vypravování svítily a oči zalévaly se přeblaženou vzpomínkou.

Není divu — — Co všecko po dlouhanské zimě napadalo v těch letech a zvláště onoho máje do českých srdcí!

„Císařské" čepice se zlatou prýmkou a s takovoutéž růžičkou (jinde jí říkali jablíčko), dříve náramně oblíbené, mizely, přibývalo přemyslovek a sokolek.

Přemyslovku dostal jsem tenkrát také já — tatínek mi ji koupil. Neměla sice beránčí tak krásného jako ony z Prahy, neměla péra, ale jinak byla pravá i s tím lvíčkem. Když mě pak otec r. 1869 odvezl do Vrchlabí „na handl", v té čepičce jsem jel a celý rok jsem tam v ní v neděli a ve svátek chodil. Němečkové si ji prohlížívali, zkoušeli si ji a líbila se jim tuze. Jen někdy nějaký „verfluchter Bímck" zavadil o ucho.

Byla tenkrát ještě jiná doba. Sám jsem toho roku o „Schützenfestu" na vrchlabské střelnici slyšel, jak kapela hrála směs z našich národních písní a paměť mi praví, že bylo v tom i Hej, Slované... Obecenstvo na konci velmi tleskalo. Či nevědělo tenkrát, jakou hrůzu to vlastně vyposlechlo?

Toho roku jsem ještě na vrchlabských nárožích několikrát spatřil i dvoujazyčné plakáty, jmenovitě byl též tak v létě ohlašován smiřovací tábor lidu mezi Horní Brannou a Jilemnicí. Byl jsem na něm také, ale nepamatuji se na víc, než že tam bylo mnoho lidí a že se řečnilo. Na tábory v naší krajině chodilo se s jinou slávou!

Když dnes na ty doby vzpomínám a dojmů jejich si připomínám, myslím si, že pražská slavnost kladení základního kamene k Národnímu divadlu byla v onom čistém, krásném jaru českém dnem nejradostnějším, nejskvělejším, opravdu májovým!

Karel V. Rais.

PO SMETANOVĚ LIBUŠI.

Opona spadla, proroctví spásy
doznělo ze rtů Libuše lepé.
Vracel se zástup ze chrámu krásy
v bludiště žití do noci slepé.

Z nádherných vidin vítězných zjevů
do stínu pochyb vrženi opět
prahli jsme sudbu věšteckých zpěvů
neznámým zítřkům uslyšet dopět!

Budoucna taj nám opona těžká
před zraky kryla černě jak smutkem...
Nezjeví-liž nám soudkyně-kněžka,
co v nás je sněním, co bude skutkem?

Národa věštko! Co bude s námi?
Co s naším příštím? — Slyš, kdesi tiše
tmou zazněl nápěv dojemně známý..
Odkud? Či z našich duší jen dýše?

Nápěv to slavný slov, která pěla
Libuše, čtouc je z osudů desky;
s ním naše srdce slova ta hřměla:
„*Neskoná drahý národ náš český!*"

El. Krásnohorská.

Nepatrnou svou působností literární nejsem nikterak blízek Muse dramatické a v Národním divadle bývám pouhým divákem, jako na tisíce jiných. Ale jako na tisíce jiných Čechů pohlížím na ně s úctou a zbožností, docela jinak nežli na divadlo pohlížívá se v cizině. Kdykoli tam měl jsem příležitost pobýti v divadle, vždycky bezděky jsem srovnával s divadlem u nás. Ne co do zevnějšku. Jinde možná že je více nádhery, více zlata a mramoru, více umění, ale nikde není tolik

krásy a tolik lásky jako v Praze v Národním a pro Národní. Vzpomínáme teď českých vlaků divadelních, ojedinělých v historii divadelnictví vůbec, kterými šířívalo se nadšení pro Národní po všech vlastech českých. Od těch dob asi málokterý uvědomělý venkovan do Prahy zavítavší na delší chvíli než na několik denních hodin opomene „jíti do Národního" i kdyby pro nic jiného, tož aspoň, aby doma říci mohl, že „byl v Národním". Třeba by kus právě neodpovídal jeho vkusu, — ale je to takovou naší národní slabostí a svatou povinností. Už sama chůze do Národního jest u nás jakousi posvátností, a na Ferdinandově třídě neb na Nábřeží poznati lze mezi obyčejnými procházeči zdaleka osoby, které „jdou do divadla". Jinde je divadlo zábavou, osvěžením, nám jest národní baštou velmi mohutnou, protože v něm se má zocelovati domácí umělecká tvorba a vyvíjeti česká společnost. Proti cizině však nám chybí samostatná velká opera, ale ta se samostatností národní přijde sama sebou.

Dr. Jiří Guth.

NAŠE „NÁRODNÍ".

Narodilo se r. 1868 a dosáhlo letos 50. roku svého věku. Vyrůstalo s počátku téměř bez lásky a muselo se protloukati životem těžce — zejména první jeho léta byla plna bídy a strádání. Ale dobrý jeho kořen a zdravé tělo přemohly všechny počáteční nesnáze, a nadšení jeho zvítězilo nade vším protivenstvím osudu, tak že stojí dnes v plném rozmachu svých sil na vrcholu své neúnavné činnosti, ozářené láskou k domácí produkci, na vrcholu, s něhož může hleděti se zadostiučiněním za sebe, a s plnou důvěrou před sebe.

A proto: Ať žije naše „Národní"!

Dr. *Josef Štolba.*

Nevím, mám-li psáti o svých vzpomínkách na Národní divadlo, anebo o svém vztahu k němu. Ani první, ani druhé se nedá odbýti několika slavnostními řádky.

Moje nejkrásnější a nejideálnější pouto k němu bylo vlastně přerváno, když Národní divadlo vyhořelo. Po té následovalo jen literární dobývání jeho scény radostné i hořké, vítězné a bolestné. Můj poměr k Národnímu divadlu nemůže býti objektivní. Nejlépe mi bývalo, když neznáma a nikým nepovšimnuta sedala jsem tiše někde na balkoně a předla si sny o velkém národním umění hereckém i dramatickém. Pamatuji se, že večery české dramatické tvorby hluboce mne dojímaly.

A milovala jsem naše herce a herečky, myslím, že všecky a ze všech nejvíce pravdivou bytost paní Hübnerové, milovala jsem ovzduší Národního divadla, jeho scénu, jeho přítmí o zkouškách a byla jsem s ním spiata tisíci vlákny své neklidné duše.

Padesát let jeho významu?

Přejme mu, jako jubilantu, nových padesáti let, která jsou již určena pro národ svobodný. A pak věřím, že budeme mít vše, co potřebujeme: velká díla, velké umělce, velké obecenstvo a velký cíl.

Svobodu umění, slova, duše i srdce. —

Bož. Viková Kunětická.

„NÁROD SOBĚ!"

Naše „Národní divadlo" nemohlo být opatřeno vhodnějším a výstižnějším nápisem. Ano, „Národ Sobě!" Sbíral krejcárek po krejcárku, a bylo by se našlo málo lidí, kdo by nebyli přispěli. Osvědčili jsme i v tom demokratického ducha, jenž buduje nejen politiku, ale i umění a s ním i veškerou svou kulturu na nejširších lidových základech. Jsme v tom snad nejdemokratičtějším národem pod sluncem. Zbudovali jsme si svou „Kapličku nad Vltavou" ne z přízně mocných a bohatých tohoto světa, ale z lásky všech vrstev našeho lidu.

Vzpomínám jedné události svých mladších let.

Bylo to nedělního letního odpoledne r. 1875 v Hančově hostinci v Jeseném blíže mého domova, kde jsem tenkráte dlel na prázdninách. Tamější rodák a můj přítel Karel Zeman, nápotomní vynikající zeměměřič, o němž se pochvalně

BANDERIUM BENEŠOVSKÉ.

zmiňuje i Ottův „Naučný Slovník“, uspořádal mezi přítomnými hosty sbírku příspěvků. Naši horáci rádi žertují.

Voláno naň: „Vypočítejte, co stojí jedna cihla.“ Trvám, že určil cenu tu na tři krejcary. A nyní se ozývaly hlasy: dávám na pět cihel . . . na šest . . . na sedm . . . Opakovalo se to dle toho, co jednotlivci chtěli uštědřit.

Jakýsi zámožnější rolník hodil několik krejcarů se slovy: „Na deset.“

Sotvy to vyřkl, zdvihl se od stolu, jenž stál v dolením konci světnice blíže dveří, starší muž v černých koženkách a v modré kazajce. Měl vráskami rozoraný a sluncem neobyčejně do sněda opálený obličej. Přiblížil se těžkopádným krokem k sběrateli, vyndal z kapsy sáček, a vysypav z něho do sbírací nádobky své krejcárky, pravil čtveráčky:

„Když dal můj hospodář na deset, to já dávám na jedenáct cihel.“

Občané se dali do smíchu. Ale nezdálo se, že by býval hospodář uražen. Smál se spolu a hodil opětný příspěvek, volaje na čeledína: ‚Josko, nepřetrumfneš mne . . . dávám ještě na deset.“

Z takových krejcárků zbudováno naše „Národní“.

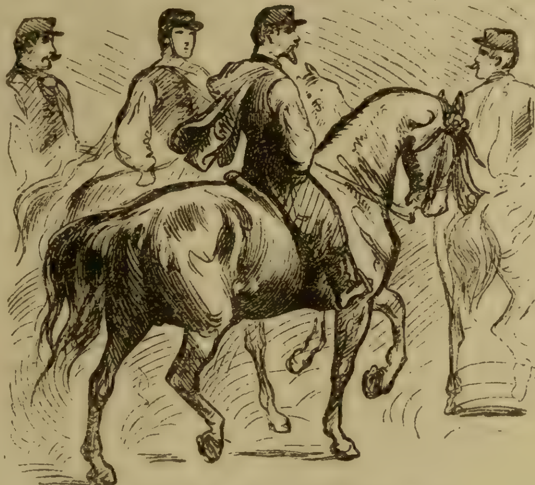
Antal Stašek.

★

Čtvrt století, půl svého života, ztrávil jsem s Národním divadlem. Nejprve novinář a dramatik, později — už osmnáctý rok! — v službách jeho činohry. Dvakráte ženat, a mou ženou pokaždé herečka Národního divadla. Kterak nevzpomínati v jeho roce jubilejním, kdy i mým letům nastává padesátka?

Jaké to bylo citové vzrušení, když venkovský studentík poprvé uviděl pozlacenou kopuli jeho nedostavěné budovy, jaký to byl bolestný úžas, když nás o příštích prázdninách stihla zpráva o jeho požáru! A za tři roky další, zas o prázdninách, první představení v Národním divadle — a za dalších šest let stával v jeho parteru mladý vlasatý poeta, po uši zamilovaný do líbezné dívčí bytosti na jevišti. Minula čtyři léta, a líbezná dívčí ta bytost zvala se Hanou Kvapilovou . . .

Mluvil jsem s ní poprvé v zákulisní chodbě Národního divadla, kamž mne nebožtík J. V. Frič poslal sjednat recitaci pro Uměleckou besedu. Hráli toho večera nějakou výpravnou hru, a Hana měla růžový kostym víly, umělé květiny ve vlasech, ale tolik svěžího, upřímného úsměvu na rtech i v pohledu! Ten úsměv ji provázel, přes všechny bolesti, celým živo-

BANDERIUM KRALOMĚSTSKÉ.

BANDERIUM KOLÍNSKÉ.

tem, a ještě v rakvi měla na lících jeho dívčí políbení...

Vzpomínám na líbeznou bytost v růžovém kostymu víly i na mrtvou její tvář, zahalenou závojem Blaženy Shakespearovy, uprostřed kvetoucích hyacintů a fialek... Bože, je možná, že už jest jedenáct let nebožka? Po smutku ztráty nanovo se mi život rozjasnil, dožil jsem se i toho, po čem jsem si v prvním manželství několikráte veršem zasteskl: do sedmého roku dorůstá mi dcerka — a někdy mluvívá o „tetě Haně". Kdo ji tomu naučil? Zaslzel jsem, když to řekla po prvé, a bylo mi teplo u srdce...

Mramorový pomník „tety Hany" v Kinské, kamž jsme před čtyřmi roky i její popel pochovali, bývá zasypán květinami. Hladím v myšlenkách ty dobré, milé ruce... Dnes už tam chodí generace, jež ji sotva znala, ale vděčně vzpomíná, jako by ji byla znala opravdu. Zvěst o líbezném tom duchu přečká nás všechny — jakž bych ve dnech svátečních nevzpomenul i já, a víc než všeho jiného?

Jaroslav Kvapil.

Doba vzniku Národního divadla dokázala, co zmůže nadšení, láska k národu, jednomyslnost. Zbudován chrám umění, jenž jest epochou našeho výtvarnictví. Připravena proň díla básnická, jež položila základ českému dramatu, díla hudební, která jsou chloubou českou před celým světem, vycvičen soubor herců a pěvců, jenž mohl se měřiti s divadly nejpřednějšími. A nebylo tehdy odměn přiměřených přineseným obětem. Národní divadlo spojilo všechny vrstvy a strany národa k jednomu cíli. Nyní jest nám stavěti budovu daleko významnější. Vraťme se k oněm starým ctnostem. Dovedou nás k novým metám!

Jaromír Borecký.

KAMENY MLUVÍ.

Dům zlatý, který stavěl národ sobě,
v nebesa hvězdná kopuli svou zvedá.
Je ticho tu, zář pohasla v něm bledá,
leč z hlubin, slyš, zní hlasy v noční době:

„Jsem kámen z Řípu, jehož prvně patou
se dotkl Čech, a já se nezachvěju
ni zemětřasem! Symbol jsem, že v dějů
jen vlastních knize lid má cestu zlatou!"

„Já s Hostýna jsem, z krajů žírné Hané,
a nade mnou když ruch a zpěv zní živý,
chvím blahem se, jak zřel bych dosud v nivy,
kde obilí se vlní, slunce plane."

„Ó, často jásot proniká až ke mně —
dí jiný hlas — a tu mně vždycky zdá se,
že otvírá se Blaník v jitřním jase,
kde spal jsem kdys, a spasena že země."

„Já blažen jsem, že hrdý dům ten nesu —
děl kámen z Práchně — lásky žár mne hřeje.
Kéž pravdy duch tu prodchne bájí děje
a hudbu vůně našich lad a lesů!"

„Jsem s Radhoště — hlas vážný v hovor skanul —
kam dávných žreců scházely se řady,
ó, přál bych si, by nade mnou i tady
vždy oheň svatý jak s mé hory planul!"

„V boj, který dál vždy vlní se a šílí —
z Trocnova balvan mohutný teď vpadl —
i v páž i v hruď, kde svatý plamen zchladl,
zde třeba nabrat nadšení a síly!“

„Tak věru!“ — kámen s Vítkovy vzkřik' hory —
by po dnech krutých útisku a zhouby
zpěv vítězný i nás tu rozechvěl v hloubi,
jak zpívávaly husitské jej sbory!“

„Půl století čekáme marně — běda!
Zda den se blíží radosti té bezdné?“ . . .
Kol hluboké je ticho. V nebe hvězdné
dům zlatý tiše kopuli svou zvedá.

Ant. Klášterský.

Velkolepá národní manifestace, v jakou vyrostla slavnost založení Nár. divadla, zastínila na dlouhou dobu všecky sebe významnější události v životě našeho národa. Rozdělení university, založení Akademie, otevření moderní galerie oslaveny více méně jen oficielně. Pouze slavnost založení pomníku Jungmannova upomínala poněkud na r. 1868 a teprve zase obě výstavy, jubilejní a národopisná, dovedly probuditi v naší veřejnosti podobné radostné nadšení, jehož svědky byli jsme při založení divadla. Snad hlavně proto tak přilnul národ k svému divadlu a k výstavám, že byly skoro výhradně jeho dílem. S podobnou láskou, jako když si člověk staví vlastní svůj krov, stopovali jsme tehdáž bělostné zdivo, zvedající se z hlubokých základů, s radostnou chloubou vítali jsme každou jeho ozdobnou římsu, s nedočkavostí v pravdě mladickou těšili se na dokončení nádherné stavby. Že jsme tehdáž význam divadla Národního snad až trochu přeceňovali, bylo od té doby nejednou vysloveno, ale naši generaci, která zároveň s divadlem Národním, abych tak řekl, vstupovala do života, nikdy to nenapadlo. Pamatuji se, jak jsem se tehdáž pyšnil, že s Alešem, Ženíškem, Myslbekem a jinými, jimž bylo dopřáno pracovati na výzdobě stavby, jsem sedal v kavárně za jedním stolem, a s jakou radostí vítal jsem každý nový oddíl „Pantheonu“*), který po nešťastném požáru tak vydatně pomáhal znova budovati vyhořelou naši svatyni. Snad nikdy jsem nebyl na svého bratra tak hrd jako toho památného dne listopadového r. 1883, kdy po Smetanově slavnostní předehře jeho slova po prvé rozlehla se ústy pí Bittnerové s jeviště obnoveného divadla Národního.

Že i mně samému mohlo by býti někdy dopřáno vejíti v bližší styky s Národ. divadlem, jsem se ovšem nikdy nenadál — a přece stalo se tak ještě dříve, nežli brány jeho po druhé definitivně byly otevřeny.

Jednou potkal mne totiž tehdejší dramaturg Stroupežnický a za řeči si stěžoval na veliký nával práce, že totiž vedle běžných funkcí musí chystati také repertoir pro divadlo Národní. Pojednou obrátil se ke mně se slovy: „Poslyš, ty bys mi mohl trochu pomáhati.“ — „S radostí, ale jak?“ tázal jsem se. „Mezi cizími kusy, které budeme v Národním divadle hráti, jsou některé texty příliš „ctihodné“ (rozuměj zastaralé), abychom s nimi mohli vyrukovati. Mohl bys je trochu probírat s originálem v ruce a zároveň také jazykově opravovat. A ostatně,“ doložil, „když překládáš stále pro „Lumír“, mohl bys překládati také pro nás. Vždyť máme s těmi francouzskými překlady stálé mrzutosti. Chceš?“ Ovšem, že jsem s radostí přisvědčil. „Sláva!“ liboval si a jako by se obával, abych si to jinak nerozmyslil, zatáhl mne ihned do divadelní kanceláře — tehdáž byla nad nynější kavárnou „Imperial“ proti kostelu Uršulinek — a představil mne řediteli Mayrovi jakožto člověka, který prý rozumí dobře francouzsky a vlašsky, který umí také správně česky psát a který by byl ochoten pro divadlo překládati. „Ale musíte mu to slušně zaplatit, pane řediteli,“ dodal, „aspoň 40 zlatých za kus.“ Ředitel se kroutil, to že jsou „hrozné peníze“, ale když jej dramaturg upozornil, že budou všecky gáže v Národním jiné nežli dosud, a že také spisovatelé se právě domáhají lepších

*) J. Vrchlického „*Pantheon*. Prvé vydání z r. 1880, definitivní (sedmé) v knize „Hlasy v poušti“.

honorářů, že „za nějakou buchtu mu již nikdo pracovati nebude,“ svolil a hned zavolal tajemníka Sklenáře, aby se mnou sepsal smlouvu. Tak jsem byl angažován k Národ. divadlu za stálého pracovníka. Přeložil jsem pro divadlo více nežli šedesát her. — Po smrti Stroupežnického r. 1892 bylo mi nabídnuto místo dramaturga, které jsem pak zastával až do svého zvolení ředitelem vyšší dívčí školy. Jak se mi v divadle vedlo, to jest jiná, delší kapitola — o té povím jindy.

Když jsem se s divadlem loučil, prorokovala mi pí Kvapilová, že se mi bude zcela jistě jako každému po divadle stýskati. Ne — nestýská se mi, ale rád na ně vzpomínám — a těm několika tehdejším kolegům svým a kolegyním, kteří ještě po Praze chodí a tyto řádky moje snad čísti budou, posílám srdečný pozdrav.

Bedřich Frída.

ŘEZNÍCI V SLAVNOSTNÍM PRŮVODĚ.

ZE TŘÍŠTĚ VZPOMÍNKOVÉ.

Loni v Chrudimi zemřel akademický malíř starý Müller. Věku osmdesáti čtyř let se dožil.

Byl lokální chrudimskou veličinou, maloval portréty, krajinky a také divadelní dekorace.

Byl člověk z míry dobrý, skromný a plachý.

Jednou hovoře o svém umění, řekl se zlobným přízvukem: „Mně to jde až semhle,“ ukázal na zápěstí, „ale z prstů to, potvora, nechce!“

Neslyšel jsem nikdy plastičtějšího označení bídy polotalentů. Také tou chorobou stůňu. Je to dětská nemoc, která se člověka drží až do zplesnivění. Teprve však od starého Müllera vím, v čem pozůstává: Z prstů to, potvora, nechce.

*

Když otvírali Národní divadlo před vyhořením, hrála se druhý večer truchlohra Lipany.

Seděl jsem na sedadle v přízemí. Vedle mne mladá, hezká panička, vedle ní její muž-výtvarník, chvalně známý otevřhuba. Panička byla ze sorty žen měkkohubých na pláč. Slzavé oudolí se jim také říká.

Stačí nepatrná dojemlivost, citovost, pohnutý akcent, aby cedily. Moje sousedka byla v tváři vlhká od slz od prvního aktu. Bylo to tím nápadnější, an v hledišti daleko široko nikdo neplakal. Leda že v skrytu tu a tam slzička ze zívnutí ukápla. Čím se na jevišti děj víc zachmuřoval, tím byl paniččin pláč šelestivější, místy ozvalo se i tlumené zavzlyknutí. Pojednou utrhl se na ni manžel. Polohlasitě pravil: „Prosím tě, nech už toho breku! Támhle vzadu v loži sedí autor. Všimne-li si tě, bude myslet, že pláčeš nad ním.“

*

V Národních Listech pod čarou vedle Nerudy psal svého času pravidelně také Hálek. Neruda měl neděle, Hálek čtvrtky,

SLÁDCI V SLAVNOSTNÍM PRŮVODĚ.

STUDENTI V SLAVNOSTNÍM PRŮVODĚ.

TYPOGRAFICKÁ BESEDA V SLAVNOSTNÍM PRŮVODĚ.

Neruda znamenal kroniku trojúhelníkem, Hálek čtvercem.

R. 1874 na jaře v sérii feuilletonů, dle materiálu odjinud dodaného, dovozoval Hálek, že i Magelóna z většího dílu je padělek. Moniku odpravili jinde už dřív.

Kolár reagoval na útok po čarou v Pokroku dosti ledabyle a povýšeně. V té odpovědi užil po prvé památného svého dělidla řka, že český národ, jak známo, v poslední době rozpadl se na mladovepře a starovepře.

Kolár byl pevně přesvědčen, že série útočných feuilletonů je z péra Nerudova. Národní četl málokdy, jen byl-li na něco upozorněn, o šifry se nestaral; toliko slyšel zvonit, že Neruda je mladočeského orgánu feuilletonistou.

Kolárovým tělesným orgánem byla Politik, do ní psal výtvarnické referáty, znamenané Medardus. A jako Staropražan čítal také Bohémku.

Za letního podvečera téhož roku kráčel Kolár po Václavském náměstí od Ovocné ulice nahoru a současně od Vodičkovy po témž chodníku dolů bral se Neruda. Kolár, uznamenav Nerudu, vzal jej na mušku, Neruda vydržel jeho pohled. Když došli k sobě na dotek loktů, obrátil Kolár zprudka hlavu k tváři Nerudově, div že se nosem svým nedotkl nosu jeho a udělal: Vrrr!

Neruda natočiv hlavu rovněž na pravo hleď, odpověděl: Brrr!

A již opět se ubírali oba matadoři svými směry.

Budiž poznamenáno, že Neruda nesdílel stanovisko Hálkovo v otázce plagiátu Magelóny.

*

K osmdesátým narozeninám Kolárovým uchystali v Národním divadle cyklus vybraných jeho dramat. Starý pán celý ten cyklus vychodil.

Totiž divadelní sluha Špaček přivezl po každé jubilanta k divadlu v kočáře, doprovodil jej do ředitelské lože a po představení dopravil kmeta domů.

Když tak jednou jeli k divadlu, nakroutil Špaček nábožně oči a toužebně řekl:

„Vědí, milostpane Kolár, co je mé nejtoužebnější přání?“

„Aby vyhrráli z lutrrije terrno,“ ušklíbl se kmet.

„Ne. Abych se směl vedle nich, milostpane, ukázat z jeviště obecenstvu.“

„No — prroč pak ne. To se může stát. Čekají na mne po drruhém aktu v kulise. Já jich vezmu na jeviště sebou.“

„Ježíšmarjá . . . milostpane . . . já radostí umřu.“

„To nesmějí, Špačku! Zasmrrádli by a pan ředitel Šubrt by huboval. — Ale v té kulise čekají.“

Kolár sic našel Špačka v kulise, ale byl smrtelně bledý a na jeviště nechtěl za živý svět. Že se mu třesou kolena.

„Holečku,“ povídá starý mim, „mně se kolena t a k y třesou. Ale u mne je to horší. U mne mají p r o č se třást. Já jsem a u t o r r r — a voni ne.“

Nicméně šel Josef Jiří na jeviště bez Špačka.

K. Šípek.

NÁRODNÍ DIVADLO.

Kdož přešli tu kolem, krev z naší krve, kost z našich kostí,
znak vpaluji jim mateřský národa o věrnosti.
Jsem mohutné zavlátí praporu barvy červenobílé!
Jsem první sepětí tisíců rukou, jež v jedno se vinou.
Mé zrození hrdé a šťastné v demokratické síle!
Jsem vytrvalosti dítě — nemluvím mluvou jinou.

Jsem první slovo, jež vzletně básní o probuzení.
Jsem první chrám národa dlouhých temnot po vězení.
Jsem družné jeho probuzení sil.
Jsem první zkušenost jeho moci:
Sám Sobě,
když nepřátelé k prachu tě tisknou a do temné noci,
si udržet božstvu urvaný oheň, k lidstvu a k době
se přiblížit jím a promethejský si duchů zasloužit díl.

Antonín Sova.

V ČASOVÉM OBZORU.

Jako studentík spatřil jsem vystupovati první kvádry zdiva naší Zlaté kapličky nad obrubu stavební ohrady.

Nebylo dne, abych nepřihlížel postupu díla a netrpěl v nedočkavé mladé duši steskem nad jeho zdlouhavostí, nad nedostatečným výsledkem sbírek a národní neuvědomělostí mnohých. Časový obzor náš, který provází naše kroky nekonečnem, jest opravdu směšná jepičí míra pro díla veliká a dokonce pro něco tak obsáhlého, jako je vývoj života národního.

Obzor ten sestává z přítomného jasného okamžiku ve světle vněmů smyslových, pak z vadnoucího dojmu několika minulých dnů a dále již jen z mlhavé vzpomínky vlastních i získaných dojmů. Do tmy budoucnosti promítá záři hlavně nálada doby přítomné. Vidíme budoucnost celou zlatou a růžovou ve chvilce štěstí, černou, zoufalou v okamžiku smutku.

Stačí několik dnů deštivých, a my přes všechnu zkušenost téměř zoufáme, že ještě kdy vysvitne slunce. Řada dnů prahnoucího vedra a již skoro zase pochybujeme, že by kdy ještě mohlo sprchnouti. Tak klesáme hned na mysli i nad každým balvanem překážky v národním našem řečišti, který zdrží, zpění a ztříští proud náš, jako by nás neučila zkušenost celých dějin, že se voda za jeho zlobou zase klidně spojí a dále poteče. Padesát let dívá se naše Zlatá kaplička, první zkušebné dílo a plod naší sebevědomé síly, na náš národní život a něco již pamatuje. Tehdy, když stavba její patrnou se stávala chodci pouličnímu, když obrovské kvádry zvolna se sunuly do výše a dláto sochařovo tesalo antické masky v kámen říms, ubolívalo srdce nad vnitřními boji, nad neuvědomělostí a chudobou naší.

Po české škole marně toužila i města jako Budějovice a Brno, a celé zněmčené území. V Praze samé a Plzni byla ještě národně smíšená obecní zastupitelstva. Co říci o městech moravských? Nemusilo-li se zdáti mladičkému horlivci, že ani jinak již nebude a nemůže býti? Ve zlato snů, jimiž jsem se opájel až nad všechnu míru i ve školních lavicích, přibyl námět zvláště hřející: býti milionářem — především pro tu Zlatou kapličku.

Planý optimismus mnohých, jemuž se usmíváme, má přece někdy prospěch. Aspoň v útěše, neboť staví slabým a umdleným duším zlaté mosty do temné budoucnosti, když nestačí smysly postřehnouti sílu všude pracující na jejím rozkvětu.

Našemu obzoru časovému uniká i tak bohatý vývoj roční proměny v přírodě. Je třeba mezery celé řady dnů, abychom pozorovali změnu a postup v práci přírodních sil, jinak při denním sledování jejího díla máme za to, že se nic nemění, že vše ustrnulo v přítomném stadiu. A tak překvapovaly nás po čase i výsledky utajených sil národních, nenápadně pracujících. Přejeli jsme šťastně divoké peřeje vnitřních bojů let 70tých. Přes všechny chyby naše jako by samostatně pracoval za nás genius národa — roztávaly ostrovy cizoty a neuvědomělosti v národním našem těle, dovršilo se naše školství a rostoucí svépomocí rozšířilo se za dosavadní meze. Národ bohatnul vlastní prací, rostl ve vzdělání, a národní uvědomění zastavilo odtok krve naší do cizích žil.

Heslo „Národ sobě" svítilo se Zlaté kapličky naší daleko do celé vlasti. Nezlomil nás ani její požár. Poznali jsme již své síly a spolehli na ně. Rostlo sebevědomí a obětavost.

„Vlastní silou" stalo se heslem našeho života.

A dostavěný chrám náš národní pamatuje nové peřeje našeho národního života, nad nimiž opět zoufati se chtěla duši v úzkém jejím časovém obzoru. Přišla doba kosmopolitické lhostejnosti, okázalého individualismu, hnilobné hromadné korupce, přirozeně bující v této půdě — a roztříštění i odcizení sociální.

Vše to zdálo se namířeno na sám kořen národního vývoje, ohrožený i nezdary politickými.

A hle — opět jsme náhle za peřejemi, jsme sloučeni v jediný mohutný proud a zdáli hučí nám vstříc příliv proudu bratrského, dávno odcizeného.

A v slavný ten okamžik září nám jubileum našeho zlatého chrámu.

Národ sobě!

Vlastní silou!

Kéž nikdy se nezpronevěříme heslu tomu po svých zkušenostech! Kéž nikdy nehledáme již osud svůj v milosti a pomoci cizí!

Nedávejme se nikdy strhovati okamžiku přítomnému, ať jakkoli nešťastnému, abychom zoufali nad budoucností! „Živá

hlava klobouku dobude," říkali předkové. Přemysl Otakar II. kdyby byl nezoufal nad porážkou svou na poli Moravském, mohl po málo letech založiti říši daleko mocnější, než měl za doby své slávy. Chorý syn jeho na to nestačil. Kdyby byl národ náš nezoufal nad porážkou po bitce bělohorské, byla by se ukázala jen zcela nepatrnou episodou a ne ranou, která bezmála zahubila národ. Tenkráte se bohužel spoléhalo jen na pomoc cizí. Ovšem byla by musila obětavost česká sypati peníze do společných kádí, jako činili sedláci Žižkovi, a ne posměšně klásti na oltář vlasti čapátkové peří s klobouku rytířského. V těžké škole jsme se učili. Kéž jsme se z ní něčemu naučili!: Svornosti aspoň, lásce ke svým a nedbati milosti cizí. Jen vlastní silou nabyté má stálost. Nač dar jakýkoliv, jehož nestačí udržeti pěst?

Padesát let života našeho hledí na nás z Národního — díla našeho srdce. Kéž jeho zkušenosti nezmizejí s naší mysli v žádné těžké chvíli!

Přijdou, možná, zase nové velké peřeje, snad i přiměřené velikým jevům současným.

Při žádném neklesejme na mysli!

Primum vivere. Někdy i to již znamená všechno, učí nás dějiny naše. Není života bez bouří, ale také není bouří bez konce. Především žíti. A vždy vlastní silou.

Franta Župan.

POHLED Z HRADČAN.

Vzpomínka přišla sama . . V teskný den . .
S hradčanské výše jak jsem hleděl dolů . . .
Ze zahrad stoupal vůní květů sen
jak tichá píseň úzkosti a bolu.

Šeřil se večer . . . Usínala zem —
a větřík sotva pohnul chudou travou . . .
Proč ve chvíli té, děde, vzpomněl jsem
na větu tvou o dómu nad Vltavou?

Na večer zimní, v němž jsi u kamen
veď se mnou dosud neslýchané řeči
a sliboval, že všecko shlídnu — jen —
až vyrostu a budu o drobet větší . . .

Z těch řečí věta jedna, jediná
teď zní mi v sluchu, zvoní nad střechami . . .
„Ha každýj, kde kdo — město, dědina —
co chtíli jsme, to dali sme si sami!"

Na klenčské stráni spíš svůj pyšný sen —
a já se světem bez domova tluku . . .
Však nestýskám si, horce toužím jen,
bych tvoji větu směl říc' svému vnuku . . .

A naplniv svůj nejslavnější sen,
v kraj rodný vrátil bych se za šírání
a k spánku věčnému leh' spokojen
pod pásmem Haltravy na klenčské stráni...

Jan Vrba.

SMETANOVU „DALIBORU" K 50. NAROZENINÁM.

Dne 16. května t. r. bude tomu právě půl století, když na oslavu kládení základního kamene k Nár. divadlu spatřil nešťastný rytíř — pěvec „Daliborky" v nádherném hávu Smetanovy hudby po prvé světlo divadelních lamp. Onomu představení jsem ovšem ještě nebyla přítomna. Mám však vzpomínku na jiné jeho neméně pamětní provedení. Míním premiéru Smetanova „Dalibora" v c. k. dvorním divadle ve Vídni. — Na podzim r. 1894 prolétla Prahou zpráva, že Gustav Mahler, kapelník a reformátor dvorní zpěvohry vídeňské, hodlá tamtéž provésti „Dalibora". Mahler byl z nejzajímavějších uměleckých zjevů své doby. Původem z Čech, z Kaliče poblíže českomoravských hranic, z kraje národnostně smíšeného, slučoval v sobě silné hudební nadání českého „muzikanta" s podnikavostí svého kmene. Jeho vloha dirigentská jej vedla do širého světa; až se konečně přes Prahu navrátil do Vídně, kde nastalo jeho nejvydatnější působení. Umělecká pout světem jemu vtiskla mnoho mezinárodního, vůči české hudbě jevil však nápadný zájem. Kladný toho důkaz byl, že zvolil k slavnostnímu představení na počest jmenin zesnulého císaře Františka Josefa I. nám Čechům přemilého „Dalibora". Tato zvěst vyvolala ve mně touhu býti přítomna oné premiéře. Ježto ústav, na kterém působím, pražská konservatoř hudby, měl za uvedenou příčinou den prázdnin, umínila jsem si jeti do Vídně. Ale jakým způsobem měla jsem

sobě zabezpečiti vstupenku ku představení, o němž se dalo předpokládati, že bude předem vyprodáno? Na radu svých přátel ve vídeňských divadelních kruzích obeznalých objednala jsem telegraficky v kanceláři dvorního divadla lístek a to s kýženým výsledkem. — Když jsem dne 3. října na nádraží Frant. Josefa se blížila k polednímu rychlíku odjíždějícímu do Vídně, spatřím nedaleko sebe státi kapelníka Adolfa Čecha. Volám polohlasitě „Dalibor", kapelník se ohlédne a praví svým silným, zvučným hlasem: „To jsem si hned myslel, že jste to vy, tuto cestu by každý nepodniknul." Měla jsem patrně u něho renomé statečné cestovatelky.

Nával k onomu slavnostnímu představení ve Vídni byl ohromný. Před průjezdem dvorní opery předjížděl kočár za kočárem, v chodbách a šatnách tísnilo se přečetných návštěvníků. V ranních vídeňských novinách byly uveřejněny zprávy, že se dostaví hosté ze všech končin říše. Společnost poblíže mne se bavící se vespolek žertem tázala, zdali nepřijel ten onen z nich schválně do Vídně si poslechnout „Dalibora". Jak ráda bych jim byla řekla: „Ano, jsem jedna z poutnic za uměleckým cílem oslavy české hudby!" Hlediště skýtalo v onen večer nádherný, leskuplný obraz. V ložích se objevila nejpřednější dvorní a šlechtická společnost, dámy ve skvostných úborech a třpytících se šperkcích, vojenští hodnostáři v parádním stejnokroji, zdobení řády a odznaky — všude lesk a přepych. Při prvních zvucích Smetanovy hudby jsem se arci zachvěla pohnutím, pohled na jeviště mne radostně překvapil. Nádvoří Hradčan bylo malebně upraveno. Nejvíce mne dojalo, že lid naslouchající královu rozsudku nebyl, jak tomu zpravidla na našem jevišti bývá, odloučen od volného prostranství před trůnem žoldnéři, nýbrž zábradlím natřeným č e r v e n o - b í l o u b a r v o u! Soudní síň hradu pražského byla věrná kopie vladislavského sálu, bohatě zdobená českými znaky, zejména českém lvem. Ze solistů nejvíce mne zajímali tenor Winckelmann v titulní úloze a „Milada" pí. Sedlmayerové. Zpěvně byli tito umělci na výši nejpřísnějších požadavků, ale jejich dramatické pojetí se značně odlišovalo od výkonů našich pěvců, jimž přináleží primát podání jakožto původní a národně procítěný. Winckelmannův „Dalibor" byl co do zevnějšku (měl úplně maďarský kroj) i do mimiky horkokrevný magnát a nikoliv český rytíř, jemuž nelze v tomto případě upříti sklon k lyrismu. Pí. Sedlmaeyrová provedla svou úlohu zcela ve slohu Wagnerovských valkýr. Naše Milady liší se hloubkou ryze lidského cítění. V úloze Jitky se osvědčila znamenitě slč. Michálková. Rodem Moravanka byla povaze české dívky ovšem zcela blízka. Ve svém úboru naznačila rovněž správné pochopení svého úkolu, měla bílou halenu, jejíž široké rukávy byly zdobeny národním vyšíváním. Vyvrcholením uměleckého podání byl Hešův žalářník Beneš. Tak výborně, jak Heš zpíval v onen večer, jsem jej vskutku nikdy neslyšela pěti. Zdálo se mně, jak by slavila jeho duše jakýs svatvečer umění, jakési posvěcení celého jeho nitra, zápalnou obět na oslavu české hudby. Bylo to vskutku „Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti!"

O celkovém provedení „Dalibora" možno jen projeviti upřímný obdiv. Byl to opětně z mistrných výkonů Mahlerových jakožto dirigenta-inspirátora. Orkestr zněl pod jeho taktovkou zvukovou plností neobvyklé krásy, rovněž i sbory. Úchvatný byl dvojzpěv Milady s Daliborem v žalářním výjevu. Pouhými slovy nedá se vylíčiti, s jakými odstíny vyšperkováno ono číslo. Patrně založeno vídeňské pojetí na základě gradace, hudba i slova stoupala roztouženě, rozjařeně na výši hymnu lásky, který strhl obecenstvo k bouři potlesku i v oněch místnostech málo známého. Duetto bylo arci důkladně připraveno, konáno k němu na 35 zkoušek, o jejichž přesnosti svědčil fakt, že je „Milada" často opouštěla — s pláčem.

Byl to krásný, nezapomenutelný večer, ona premiéra Smetanova „Dalibora" ve Vídni. Mé myšlenky tehdáž často zalétaly do Čech, vzpomínala jsem především geniálního zakladatele naší české národní hudby, Bedřicha Smetany. „Náš drahý, ubohý mistře," pravila jsem v duchu, „jak by ses těšil z tohoto skvělého úspěchu svého ‚Dalibora' v cizině, ty, který jsi po jeho pražském prvoprovedení slze doznal, že jej tehdáž pochopili a ocenili pouze tvoji přátelé, a těch prý bylo dle tvého vlastního výroku sotva třicet . . ."*)

K. Emingerová.

---

*) Autentické podání zesnulé pí. Žofie Podlipské při návštěvě Smetanově několik dní po premiéře „Dalibora" r. 1868.

✱

„PÁN PŘIPRAVIL NÁM DEN VELIKÝ!"

Jsou slova i věty, kteréž utkvívají v paměti na nejdelší život, jestliže byly vyvolány událostí kromobyčejnou, mimořádnou. K takovému ději v českém životě schylovalo se v květnu 1868. Chvěla se všecka Praha radostnými přípravami, ale snad ještě více rozechvíval se český venkov, který vždycky vzhlížel ku Praze jako k mateři a rodičce velikých dějů národních. Mohutné vlnění myslí zachvacovalo i mládež sotva škole odrůstající. A naše chlapecká srdce stonala bolestnou touhou: Kéž můžeme všichni do Prahy! — Ale jen málokomu z nás toho bylo dopřáno.

A potom se probudil den 16. května. Hradecké naše zvony hlaholily jako jindy v ten den, vůně šeříku rozestírala se v každém příbytku, lidé putovali v seminářskou zahradu, která v ten den byla otevřena domácím i přespolním, ale vše to nemělo půvabu dřívějších let. Srdce naše letěla za šťastnými poutníky, kteří včera a předevčírem byli odjeli do Prahy.

O polednách toho dne vrátil se otec z kanceláře. Cestou přijal od listonoše dnešní číslo Národních Listů, které bylo vytištěno na červenavém papíře. Otec usedl, všichni jsme jej obstoupili. Rozvinul číslo, ale jedva že na ně upřel zraky, rty jeho se rozechvěly a hlas mu selhal, když přečetl nadpis úvodního, slavnostního článku, vytištěný velikými písmeny: „Pán připravil nám den veliký!" Ještě několik slov, zraky otcovy zaplavily se, slzy kapaly na list, nemohl nahlas čísti dále. — —

Druhý den odnesl číslo N. L. do kanceláře, a mně několik těch slov nadpisu, pronesených u velikém jeho pohnutí, utkvělo v paměti nesmazatelně na celý život.

V Praze kladli základní kámen k vybudování Národního divadla a tehda všichni jsme se domnívali, že jsme již již u samého cíle snah a tužeb národních. Ale uplynulo půl století a my stále vyčkáváme onoho dalšího slavného dne, kdy k nám veškerým českým vzduchem, uchvacujícím šumem veškerých lesů českých i z proudů českých potoků a řek, ve všech duších a srdcích podruhé zahlaholí šťastná, velebná, blahověstná slova:

„Pán připravil nám den veliký!"

Dočkáme-liž se toho dne i my, kráčející již soumrakem života, než se před námi rozevře hrob, jenž pohltil již tolik doufajících a čekajících, kteří příští velikého toho dne očekávali po všechen svůj život a musili odejíti nedočkavše se?

Ignát Herrmann.

NEPŘÍSTUPNÁ SKÁLA.

Jak nadoblačných krajin Bůh se k slunci hrdě dívá
a silné vichry žulovitou leb jí ovívají.
Jí svoje drsné skřeky orel vzdorovitě zpívá,
těch nedostupných říší suverén,
a jeho křídla v červáncích jak rubíny dva plají,
a v sousedství těch obrovitých stěn
na kapku krve se západním umíráním splývá.

I hromy kdesi pod ní ve hluboku burácejí,
jen plachý, fialový zákmit v její čelo šlehne,
dozvuky jejich jak řev vzdáleného lva tu hřmějí,
jak příboj vln, když do útesů štěk',
jak balvanu jek, který se zalkáním v propast lehne.
Pro její skráň však jest to pouze polibek,
jejž drobní skřivani tam dole na pozdrav jí pějí.

A dole přívaly jsou, lijavec tam těžce bije,
strach prchajících úpěnlivě letí pod oblaky,
životy kosí šílených vln dravá melodie,
v níž kdys i lidští obři hynuli.
Zde orosí ji polibkem jen bílé mraky
a snivě k obryni se přitulí,
jak perleťová muška když se skryje pod lilije.

Tam dole metelice jako Satan ve svět duje
a život halí bědný rubáš lavin do závějí,
divoce každý vzdor a vzmach a rozlet ubičuje
i plachý útěk ptáka dohoní, —
zde věčné ledy leb jí stříbrem obtáčejí,
časem tu démant kapek zazvoní
a slunce paprskem v nich duhovitě zalaškuje.

A také větry zoufale se oprou v tvrdé stěny,
jak nadpozemských ořů vlaje jejich tuhá hříva,
vztek jejich viděti chce vrchol skály rozdrcený
a jásá, obryni že udáví, —
však hrdá skála nehnutě se na šílence dívá,
svá ocelová ňadra nastaví,
a vichr zlomen zaječí jak šakal poraněný.

A nový nával v její skráň se opře zdivočile,
jak nadpozemský komoň proti skále rozběhne se
a ránu za ranou k ní metá dravě, zarputile,
jak mladých gigantů by bouřil tlum.
A tvrdá skála, nehnutá, se ani neotřese,
jen pyšně k bratrským zře nebesům!
Oh, mít tě, národe můj, v bezpečí tak, v obří síle!!

J. Jahoda.

HVĚZDA SMETANOVA.

Smrt! — — Byl to život, byl to sen? — Vše, co kdysi bolelo a tížilo, všecko to dusivé okolí, plné neuznání a záští, všecky zápasy a spory, jimiž tak často krvácelo jeho srdce — všecky klamy a stíny rozprchly se pojednou. Vše bylo to tam, to tam!

Duše byla jasna, plna záře, svěží jako bílý květ, v němž rosa stkví se v jasných paprscích.

Bylo mu tak volno, tak nesmírně blaze. Jako by byl zase ve svých dvaceti letech, krásný a mladý, vykračoval si svěže a vesele v šedé své čamaře kvetoucím, jarním luhem. Na kterém byl světě? Ve kterých sférách?

A nejkrásnější bylo, že zase slyšel. Ó, slyšel, jasně slyšel, jako nikdy na zemi! Slyšel ševelení vysokých trav, slyšel tichou hudbu rozvitých květů a jemnou, stříbrnou harmonii, plynoucí stále azurovou sférou.

Nebylo třeba brýlí, těch tlustých skel, s kterými po léta byl se skláněl nad své drahé noty, nad své čarovné partitury, v nichž spoutal nejkrásnější i nejbolestnější sny své harmonické, věčně znějící duše.

Sňal brýle a viděl zase jasně, ó, daleko jasněji, než na zemi, kvetoucí, zelenou krajinu pod zlatým azurem, překrásnou krajinu, zastíněnou prastarými, stříbrně rozkvetlými stromy a protkanou safírem harmonických pramenů.

Kráčel tak lehce, pln něhy a blaha a bzučel si písničku, krásnou písničku, která by byla uvedla v úžas celý jeho dřívější svět.

Pojednou stanul u vysoké a bílé zdi nějaké prastaré zahrady. Dveře byly pootevřeny, i vešel.

Podivuhodné, dávné stromy, rozkvetlé azurovými a bílými květy, skláněly se nad svěží trávníky, poseté duhovitými drahokamy květů. Neviditelní ptáci zpívali čarovně v hlubokých korunách. Vonný větřík vanul a ševelil blahé písně, jako by kol stále šuměly peruti andělů.

Bylo to nebe? Byl to ráj?

Starý mistr zaslechl pojednou zvuky hudby. Věru, staré, známé zvuky několika hudebních nástrojů, a starý mistr rozeznával dobře všecky. Bylo to kvarteto.

Starý mistr, zváben hudbou, kráčel k malému pahorku s vavřínovým hájem, odkud hra vycházela.

Podivuhodná melodie zazněla mu nyní zcela zblízka, a mistr, jako očarován, stanul za starým vavřínem, odkud viděl dobře čtyry hudebníky, skloněné nad partesy a hrající v nejvyšším zanícení podivuhodnou, neznámou skladbu.

Ten, který seděl uprostřed při malém klavíru staré soustavy, podobajícímu se miniaturním varhanám, byl oděn v kroj ranního baroku a měl na hlavě ohromnou bílou vlásenku, překrásně načechranou, jaké se nosily okolo roku 1700 a ještě půl století potom.

Starý mistr poznává dobře, poznává s radostí, že to nemůže být nikdo jiný, než Jan Šebastián Bach, věru nikdo jiný, nežli veliký kantor lipský, „královský dvorní pan varhaník a svatotomášský".

A vedle něho třese se druhá, ne menší a neméně krásná vlásenka jeho souseda. Je oděn podobně jako veliký varhaník a hraje zaníceně na housle, ač je vidět, že jeho prsty neuvykly příliš jemným strunám. Byl by dovedl zajisté daleko krásněji zahráti na spinet, nebo ještě lépe na varhany — věru, nejlépe na obrovské varhany v kathedrále svatého Pavla v starém Londýně, neboť, jak náš mistr vidí, je to sám Händel, velký a dobrý Händel, básník posvátných harmonií.

S pravé strany sedí velmi roztomilý, mladý muž v modrém šosatém kabátě a s pudrovanou parukou s malým copánkem, jak ji nosíval císař Josef.

Mladý muž bezvousé, sličné tváře, se usmívá a hraje graciosně na žlutou flétnu. Věru, ovládá velmi roztomile svůj nástroj, zvoní veselými trylky, ševelí a laškuje, jako by dělal z prchajících tónů samé kudrlinky a sladké šprýmy.

Starý mistr vztáhl ruce. Oh, ano, ta podoba, ta drahá, krásná hlava! Může-li to být někdo jiný, nežli Mozart — veliký maëstro Wolfgang Amadeo Mozart, sladký, rozkošný kouzelník tónů, jehož jediný graciosní menuet uváděl v tanec všecky střevíce a střevíčky celé Evropy!

Se strany levé, proti Mozartovi, seděl poslední z hudebníků, kontrabasista. Byl oblečen po starosvětsku, à la biedermayer, měl šosatý kabát a velký cípatý límec, jako by sem právě byl přišel z roku 1830. Vlasy měl rozčechrány, jako by byl nevěděl vůbec o hřebenu, a přetahuje veškerou silou struny svého kontrabasu, kabonil se a tvářil tak zamračeně, jako by nevěděl, že slunce svítí a růže kvete. A tento muzikant byl Beethoven.

Starý mistr poznával ho tak dobře, jako byl poznal tři jeho velké druhy. Byl to vskutku van Beethoven, veliký podivín staré Vídně, genius nesmírných tónů, bouřlivý orel, snící v měsíčních paprscích.

Starý mistr naslouchal očarován neznámé, nové hudbě. A když v jásavém finale jakoby sterými paprsky se třpytícím dozněla, neodolal, zatleskal, upřímně a od srdce zatleskal, až se kolem rozléhalo.

Hudebníci povstali a vyšli mu vstříc, usmívajíce se. Věru, i zamračený Beethoten se rozjasnil a podávaje příchozímu ruku, řekl: „Buďte vítán, milý druhu, buďte vítán!"

Oba pánové ve velikých vlásenkách se uklonili a podali srdečně pravici. Zatím Mozart, nejveselejší všech, zahvízdal arii z nejrozkošnější opery starého mistra a přistupuje pak k němu, objal ho přátelsky:

„Však vás tu všichni dávno dobře známe, mon cher. Tleskali jsme často vašim podivuhodným melodiím. Jste náš, celý náš, drahý pane královský český kapelníku!"

A Jan Šebastián Bach řekl vroucně: „Zahrajete-li nám něco, budeme vám vděčni."

Händel ukázal na klavír a Beethoven přisunul sedadlo.

„Něco českého, něco tak podivně, smutně krásného!" řekl Mozart, klada ruku starého mistra na klávesnici.

A starý mistr, v šedé své čamaře, všecek rozechvěn, usedl si k nástroji a zahrál. Hrál krásně, hrál podivuhodně, celou duší, vzpomínaje na svou dalekou, pozemskou vlast, na krásnou, smutnou zemi, kterou, jako by mlhami spatřoval v dálce, žehnající mu zelenými ratolestmi. Odpouštěl nepřátelům a žehnal v dálku všem, kteří ho pochopili. A hrál, a v jeho písni hučely zádumčivé české hvozdy, ševelily rodné háje, chvěla se všecka ta podivně, jímavě sladká píseň rodných niv. Jako by z nesmírné dálky vanuly z jeho improvisace prastaré národní zvěsti, zašuměl v ní stříbrný hlas Vltavy a zádumčivé písně dávných dob. Zazvučely fanfáry dávné slávy Čech a jako by v chorálu zahlaholily vítězné zpěvy božího vojska. A zase zašumělo jako víno z poháru, ozvala se veselá píseň dud a klidné zpěvy venkovské, jak zní pod rodnými lipami. A hrál, vroucně a krásně hrál starý náš mistr, vzpomínaje na svou drahou, rodnou zemi, ne už s hořkostí, leč pln vděku a něhy, a přál si, aby jí mohl věčně žehnati, věčně státi jí na stráži v jasu sfér. A zatím co hrál, všecek ztracen v moři tónů, chvěly se nad ním staré vavříny a lupen za lupenem padal na čelo Smetanovo. A když dobouřil poslední, jásavý a radostný akord mistrovy improvisace, čtyři geniové hudby nadšeně zatleskali, tiskli mu ruce a objali svého soudruha, plni vděčných slov.

PRŮVOD KOLEM STAVENIŠTĚ NÁRODNÍHO DIVADLA.

„Ó, jak vás za to odměnit, čím vás vyznamenat, drahý pane královský český kapelníku?“ volal graciosní maëstro Mozart — „Kde jaký vavřín, kde jaký řád?“

Byl večer, nebe se zešeřilo a velké, nesmírně zářivé hvězdy zaplály nízko nad jich hlavami.

A tu Beethoven, největší všech, sáhl do výše, mezi hvězdy, a sejmuv nejkrásnější a nejzářivější z nich, zatkl ji na prsa Smetanova. Byl to největší řád všech řádů! — Bach a Händel tleskali. Mozart nadšením zpíval.

Leč starý náš mistr sňal hvězdu s prsou a pln něhy, v očích maje slzy, vrhl ji do dálky, v hluboký azur prostoru. A hvězda letěla — letěla hluboko a hluboko, až zasvítila nad rodnou jeho zemí, nad krásným, smutným královstvím.

A svítí, věčně svítí...

Buď požehnáno, zářivé, sladké světlo! Buď požehnána, hvězdo harmonie a písně! Hvězdo Smetanova! *Karel de Wetter.*

Zakoupení staveniště pro Národní divadlo stalo se německou smlouvou trhovou ze dne 13. září 1852, kterou „zmocněnci komitétu ku zřízení českého národního divadla v Praze“, pánové: *Maxmilián Berger*, JUDr. *Václav Porth* a JUDr. *Mikuláš Horáček* zakoupili od paní *Eleonory šlechtičny ze Schlosserů* staveniště to i s budovou na něm se nalézající za 45.000 zlatých. Na cenu tuto složili hotově 25.000 zlatých, a zbytek per 20.000 zl. byl splatný v ročních lhůtách po 5000 zl., dnem 15. června r. 1853 počínajících.

Smlouva trhová byla patrně proto psána německy, poněvadž paní prodávající byla Němka.

Jako svědci byli na trhové smlouvě podepsáni pánové *Ferd. Fingerhut*, bratr Vojty Náprstka, *Jan Slavík* a *Jan Jungmann*, a bylo na základě smlouvy této v knihách veřejných sub praes. 2. srpna r. 1852 č. 11964 vloženo vkladem německým právo vlastnické: „Für das Comité zur Errichtung eines böhmischen Nationaltheaters in Prag und eventuel an das, künftig an die Stelle dieses Comités tretende Organ.“

Následující, taktéž německý vklad de praes. 9. října 1852 č. 14461 zní takto:

„Auf Grund der Erklärung dto Prag 26./9. 1852 wird das Pfandrecht für die Verbindlichkeit der Hypotheksbesitzer und Besitznachfolger, die Pläne vor Beginn eines Baues dem ständischen Landesausschusse zur Approbation vorzulegen, und die hierauf ergehenden Bestimmungen genau zu befolgen, für die böhmischen Herren Stände einverleibt."

Další vklady a poznámky jsou již české, a zasluhuje zmínky ještě vklad de praes. 17. listop. 1884 č. 45118, kdy stala se budova Národního divadla majetkem země. Vklad tento zní takto:

„Podle prohlášení Zemského výboru v Čechách a sboru pro zřízení českého národního divadla v Praze dne 28./10. 1884, pak notářského osvědčení listinného ze dne 13. srpna 1884 a vysvědčení c. k. policejního ředitelství ze dne 29. srpna 1884 č. 7479 P. P. poznamenává se, že království České (fond domestikální) svým výborem zemským jest tím organem, jenž nastoupil vedle smlouvy ze dne 13. září r. 1852, sub. praes. 2./8. 1853 č. 11964 zanesené, na místo výboru pro zřízení českého národního divadla v Praze ve vlastnictví domů 223 a 224-II. v Praze s tím věnováním, aby v nich dávána byla dramatická představení v české řeči (to jest, aby prováděny byly československé činohry, zpěvohry, opery, frašky atd.) a s tím vedlejším účelem, že tam bez ujmy onomu hlavnímu účeli, též provozovány býti mohou pantomimy, tance, oratoria, všeobecné koncerty a podobné koncerty umělecké."

Dle vysvědčení pol. ředitelství ze dne 29./8. 1884, shora uvedeného, byli tehdá členy výboru tito pánové: předseda sboru pro zřízení Českého národního divadla v Praze JUDr. *František Ladislav Rieger*, velkostatkář v Praze, jednatel JUDr. *Jan Růžička*, advokát v Praze, členové výboru: *Václav Černý*, *Ludvík Hainz*, Dr. *Otakar Hostinský*, Dr. *Jan Jeřábek*, *Josef Klička*, *Jiří Pecold*, *Soběslav Pinkas*, Dr. *Zdeněk Strobach*, *Karel Urbanec*, *Ferdinand Vališ*, *Achill Wolf*, *Gabriel Žižka*, JUDr. *Karel Havelka*, spolu tajemník, *J. V. Schwarz*, spolu účetní a *Ad. B. Stýblo*, spolu pokladník.

Dr. *Josef Štolba.*

PADESÁT LET.

Před padesáti lety kladli jsme základní kámen pro palác našeho Národního — a jak jsme byli šťastni, že jsme se domohli svého kulturního ústavu! A dnes! Vším úsilím pracujeme, abychom zajistili na věčné časy lepší budoucnost národa celého. Padesát let! Kolik jsme prožili ústrků, křivd, násilí, ponižování! Ale kolik jsme též prokázali houževnatosti a nezlomnosti! Ty nechať jdou s námi s neochvějnou bratrskou svorností — a úspěch bude náš. A nechať rozkvetou naše naděje jako rozkvetlo naše Národní v padesáti letech!

M. Jahn.

Mám ve velice živé upomínce položení základního kamene ke stavbě Národního divadla. Nepamatuji se za celý život, že by jaká národní slavnost byla celý český národ vzpružila tak, jako položení základního kamene onoho. Bylatě stavba Národního divadla najisto nejdůležitějším požadavkem národa našeho po dlouhou dobu. Stavba musea, zřízení české university, založení České akademie nehnuly nikdy myslí nejširších vrstev národa našeho tou měrou jako stavba Národního divadla. Přemýšlel jsem nejednou o zjevu tom a vysvětluji si jej takto. České hry divadelní, kdekoliv byly před tím v minulém století hrány, vždy značně přispívaly ku vzkříšení, anebo aspoň obrození českého lidu. Takovým způsobem stalo se divadlo velice důležitým činitelem v národním našem životě a každý osvícený Čech si toho byl vědom a proto vrchol českého divadla — stavba velikého, nádherného divadla národního, byl po dlouhou dobu nejdůležitějším postulátem naším. Když Národní divadlo vyhořelo a noviny následujícího dne roznesly smutnou zprávu o požáru do všech krajů českých, předčítány v mnohých místech českých zprávy o požáru před poštou na ulici, a nejeden posluchač dal se, slyše zprávy ty, do usedavého pláče. Však také peníze na novostavbu sešly se tak rychle, že to budilo všeobecný úžas. Dnes by se as taková summa tak rychle k témuž účelu sotva sešla.

Josef Thomayer.

ČESKÉMU SVATOSTÁNKU KE DNI 16. KVĚTNA 1918.

Ty svatostánku nad Vltavou!
Tvůj obraz děcku kynul už,
kdy první tužby šlehly hlavou!
Jej v srdci jinoch měl, má muž.
Byls Mekkou, vidinou mi smavou . . .
a když Tě sžehl požár děsný,
my doma propukli jsme v pláč . . .
A přec Jsi dál mi zářil ve sny,
ač nejasny pak vzpomínky mé.
Pár let, jež přešly, paměť dříme . . .
Však šťastně probudil se spáč.

Neb teple vlahý pocit blaha
mou duši zalil po letech,
když prvně hostila mne Praha
v svých svatých, starobylých zdech:
že chrám zas pne se, výše sahá
než v děcka snech, já viděl, žasna!
A což, když ještě později
pak zlatá svatyně ta krásná
se věřícímu otevřela!
Tu vzhůru srdce, vzhůru čela,
jsem volal s vírou, s nadějí!

A léta plynou, léta běží.
V co nesměl jsem ni doufat dřív,
hle, ve sbor noviců a kněží,
již v chrámu svatý oheň střeží,
svou duši kráse zasvětiv,
jsem vstoupiti směl k svaté hrůze.
Byť v sboru velkých mdle se třás,
a jenom na posměch byl luze,
přec v nocích svatých mysterií,
jež povznášejí, blahem spijí,
směl zpívat i můj slabý hlas!

A dneska, v koutečku se skláně,
už venkovský zas poutník jen,
vzpomínek růží plny dlaně,
chci věnčit chrám ten zlatých stěn!
Ó, české nivy, české stráně,
sem dejte lip svých svěží sněti!
Sem českých polí, hájů květ!
Ať oběť této vlasti dětí
nebledne vedle cizích laurů!
Pak s klidem, s díkem oči zavru.
Chrám tisíce stát bude let!

Lothar Suchý.

Praha je zase jednou hodně naivní, že věří doslova, že Dvořák „není nic proti Smetanovi“, že „Šmaha umírá jako Rossi“ a že paní Bittnerová je veritabl Wolterová. My Čecháčkové se svého dětinství nemůžeme zprostiti, ačkoli úřední listy zcela bez obalu pověděly, že máme do Vídně blíže než do Nancy nebo do Ruska. Za našich dnů nemůže se umění obejít ani na chvilku bez politické omáčky. Mne sama Wiener Zeitung traktovala jako nějakého mladého začátečníka, o kterémž připustila, že snad může míti talent, a Dornekrona považovala za imitaci Ibsenova Bervika, ačkoli faktický poměr jest, že Služebník svého pána byl nejméně deset let dříve psán, než Ibsenovy Podpory společnosti. Jestliže tedy nám má býti Vídeň blíže než Nancy, je za to Norvéžsko blíže Vídni než Čechy, zvláště když jedná se o spisovatele, jenž si nelibuje v psaní kusů podle vzoru Zkoušky státníkovy.“

Z dopisu Fr. V. Jeřábka r. 1892.

Emil Tréval.

ROZHRANÍ DĚJIN.

Slavíce padesáté výročí národního svátku, kdy položen byl základní kámen k Národnímu divadlu, končíme druhé období svého národního znovuzrození, jehož období prvé v letech šedesátých se vyvršilo. Ti, kdož pamatují dobu prozatímnosti divadla, kdo prožili přechod z ní do divadla Národního a dočekali se dneška, mohou právem říci, že prožili krásnou dobu, šťastnou a významnou periodu kulturní, mohou sytě procítiti dějinnost této své minulosti i přítomného okamžiku. Končíce toto padesátiletí v chaosu současnosti poznáváme, že uzavíráme rozhraní dějinné.

Jest nám dnes jasno a přirozeno, že ke zbudování Národního divadla soustředily se naděje české všeobecnosti jako k silnému, samostatnému, výmluvnému projevu národního bytí, projevu ne sice prvnímu, ojedinělému, ale na venek nejokázalejšímu a v nejširší vrstvy nejúčinněji působícímu. Proto nabylo divadlo vlivu na život veřejný, na rozmach kulturní, proto s ním spjato národní smýšlení statisíců. Před samostatnost českého divadla, do polovice minulého století, sahá doba prvního probuzení; a třebas dějiny podrobně nás učily o velkých činech, kterými tu byly opevňovány

základy nové národní existence, přece byla to tehdy více doba snů a nadějí než přesvědčení a víry. Velcí představitelé té doby jsou buditeli, připravovateli — po nich teprve nastupují bojovníci; a mezi prvními činy, ke kterým přikládají srdce a ruku, jest budování samostatného, velkého divadla Národního.

Nejprve připraven byl vlivnému umění dramatickému útulek prozatímní. Bylo to v době neutěšené, v době politické persekuce, v jejíž nepřízni končily se práce přípravné a ozývali se první velcí dělníci nových časů. V poesii nastupovali oni, jichž korouhev podnes vlaje našim snahám a cílům: Neruda, Heyduk, Krásnohorská, Čech, Sládek, Vrchlický; ozvaly se mocným slibem, ale záhy zhynuly velké talenty Václav Šolc, Bohumil Havlasa, Bohdan Jelínek. Všichni znamenali vítězný, rychlý přechod v nový var duševního života, v nové myšlení kulturní, v nový jeho projev. Připravovali hladinu, v níž měl se shlížeti rozvoj umění dramatického.

V Prozatimním divadle řadili se zvolna výkonní umělci, jimž bylo souzeno, aby jako silná generace přešli v slavnostním okamžiku do divadla Národního a stali se představiteli jeho bohatýrské, první doby: Sklenářová, Šamberková, Seifert, Fr. Kolár, Šimanovský, Bittnerovi, Mošna, Sedláček, Slukov, Frankovský, Volfová; Sittová, Fibichová, Laušmannová, Reichová, Vávra, Lev, Čech, Stropnický. — Výraz tvorby dramatické nenabyl dotud samostatnosti a vliv vzorů cizích byl paralysován vlasteneckým historismem. Genius Smetanův byl nedozírný současníkům a byl podceňován klamným předpokladem, že v hudbě následovati bude tak rychlý vzrůst, jako byl silný její počátek. Jako ze země vydupána stanula tu nová generace výtvarná, a řízena všestranným krasoduchem Tyršovým, posvěcená po většině — i mimovolně — tvůrčí osobitostí Mánesovou, přikročila k výzdobě nové budovy, k níž vzpínala se statisíce českých srdcí. Veliký závod duchů byl zahájen, kvas příštích rozletů. —

Otevření Národního divadla po stránce tvorby dramatické dálo se ve znamení historismu, ve kterém vynikající spisovatelé doby viděli hlavní cíl i povinnost: k J. J. Kolárovi družili se stejným směrem Vlček, Jeřábek, Šubert, Stroupežnický i Bozděch, a vypisování cen, které mělo býti vzpruhou tvorbě, směřovalo vždy k námětům dějinným. Starosvětská veselohra Klicperova, nové pokusy veseloherní Šamberkovy, Sokolovy, Štolbovy, byly do jisté míry přezírány, nebo nebylo ocenění pro realistické prvky, které se tu hlásily a které humoru jsou nevyhnutelnou podmínkou. Změnu, přiměřenou osobitým schopnostem a vyhovující novým požadavkům, vynucovala si doba, učíc prvním krokům samostatným. Šubert a Pippich přiklonili se dramatu společenskému, Štolba a Stroupežnický budovali realistické drama selské; poslední z obou, ač sám realista, kladl silný odpor novému proudu tohoto směru, ve kterém zvítězili posléze F. X. Svoboda a Šimáček, zatím co Vrchlický a Zeyer uhajovali kothurnu a zápasili o výraz dramatický pro své básnické sny — a co konečně Jirásek dostavil se s přesvědčivou moderní tragedií historickou i s půvabnou veselohrou.

V hudbě jako tvůrčí duchové Smetanovi po bok se postavili Dvořák a Fibich. Soubor výkonný nalezl nové síly v Benoniové, Laudové, Šmahovi, Matějovském, Želenském; Foerstrové, Maturové, Veselé, Kavalárové, Koldovské, Florjanském, Benonim, Hynkovi, Hešovi; Veselém.

Postup času i změna požadavků vyměnily výkonné síly, změnily způsob práce. Kvapilová, Vojan, Danzrová, Grégrová, Hübnerová, Vávra ztělesňují novým autorům jejich postavy, k nim z dřívějších generací čestně se druží Mošna, Volfová, Ryšavá, a pod jejich vlivem rozkvétá nový dorost, který v novém století cele zaujímá místo v Národním divadle; na rozhraní století nastává i výměna společnosti, divadlo vedoucí, nástupcem iniciativního a energického Šuberta stává se Schmoranz, muž mimořádnou láskou k divadlu lnoucí, zpěvohra pod vedením Kovařovicovým, jehož umění dirigentské jest u nás bez soutěže, dostupuje nebývalé výkonnosti, nová generace svěžích hlasů a nejslibnějších talentů dobývá si obliby a uznání, a především dílo Smetanovo proniká a vítězí ve svém nejryzejším lesku. V činohře významným převratem jest nové umění režisérské, kterým Jaroslav Kvapil přes překážky nepochopení dobývá úspěchu dílu uměleckému.

Tohoto nového rozkvětu, jmenovitě utěšeného rozvoje jednotlivých umělců, jsme svědky a pozdravujeme v něm počátek doby nové, stejně jako v nebývalém množství nových prací původních, které divadlo ohlásilo. Nedotýkáme se současnosti blíže, sestavujíce součet minulosti a kreslíce si hlavní obrysy retrospektivy. Jest nám však vzpomenouti čestného a radostného vyrovnání, které jest součástkou jubilea: městské divadlo Král. Vinohradů, jež svého času vstoupilo v život jako soupeř Národního divadla, po prvních letech

zápasu o uměleckou existenci, kterými je řídili zkušení divadelníci Šubert a Štech, zaznamenávajíc dnes uznané úspěchy, ke kterým je dovedli v činohře dr. Hilar, v opeře O. Ostrčil, spojuje se v umělecké soutěži, ale svorné práci k oslavě onoho dne, kdy položen byl základní kámen středisku českého národního života a českých uměleckých snah. —

Šťastni jsou, kdo byli účastníky a činiteli této doby, jsou šťastni, uvědomujíce si její význam, ať její dny a snad i roky byly zakaleny smutky, trpkostí, bludy. V době neutěšené kladen byl základní kámen k naší velké naději, v době strašné vrší se nad ním půl století; ale zpod kamene toho pramení věčně živý zdroj probuzeného, nezničitelného sebevědomí. Přehlížejíce minulost, nabýváme víry v budoucnost v pravdě spasitelného slova:

Silný jest, kdo jest sám!

Karel Mašek.

Když v květnu před padesáti lety vrátil se můj otec z Prahy domů, byl svátek v celé vesnici. Jedni záviděli, druzí byli chtivi výkladu o viděném. A ti se scházeli a posedávali na schůdkách před naší kovárnou, a tatínek v hnědé čamarce se širokými prýmy vypravoval dvacetkrát totéž. Mně sedmiletému zdálo se, že má zář kolem hlavy, a že z něho vychází vůně bájné, mytické dálky. Ukazoval přes náves, jak široká je Vltava, jaký most se sochami přes ni, jaký zámek nad ní ve výši s kostelem českých králů a světců, jak držel „v této své ruce" bronzový kruh, kterého se chytil probodený sv. Václav, jak plno bylo praporů a písní po celé Praze, jak viděl a slyšel mluvit Palackého a Riegra, jejich hlasy i slova, jak z očí každému radost čistá řinula a z úst jásoty jakoby ohromného vítězství. A večer potom znova jak přikradl se k ověnčenému staveništi, jak se vypial přes ohradu a rozhodil po základech jako rozsevač hrst černé hanácké hlíny, kterou tajně vezl do Prahy, aby prý dařilo se stavbě, budově i jejím úkolům, jako se daří hanáckému žitu tíhou ohnutých klasů. A jak potom pozdě v noci stopoval řvoucí burše po Příkopech, aby i o nich mohl vykládat. V odlehlém, tehdy neprobuzeném městečku hanáckém tři ohromně vzrušující momenty otřásly životem: převezení koruny svatováclavské z Vídně do Prahy, kdy lidé v zástupech stáli na výšině pohlížejíce směrem ke dráze tři hodiny cesty vzdálené, kladení základního kamene k Nár. divadlu a nejmohutnější otřes: požár Nár. divadla, kdy spořiví a opatrní sedláci sami nosili nám studentům desítky jako vstupné k divadelnímu představení, narychlo v prospěch Nár. divadla sehranému.

Toto hluboké, až v podstatu duše pronikající dojemné cítění dosud nevymizelo z našeho lidu. Bylo jen přitlumeno politickými šarvátkami a hesly. Dnešní jubilejní příležitost je způsobilá k všeobecnému očistnému otřesu novému. Kéž zasáhne co nejšíře!

Fr. S. Procházka.

ČTVERO POHLEDŮV.

Kdykoli si vzpomeneme, čím vším nám mělo býti, bývá a může být naše Národní divadlo, vždy se nám vynoří významná slova v jeho čele: N á r o d s o b ě.

Jak též nevzpomenout, že ten národ má stíženo svoje postavení tím, že jeho sídla leží v středu jednoho dílu světa? Ale kterak bychom mohli zneuznávat, že tato poloha dává mu také řadu výhod? Není-li mu tím usnadněno na širších a hlubších základech budovat vlastní osvětu? Právě protože je křižovatkou vzdělanosti i plemen! A nemůže-li zvláště umění v první řadě z toho těžiti? I umění dramatické!

Hledíš k s e v e r u! Vnitřní zor ti odestírá zemi, jíž provívá přísný vzduch prochladavé zimy! Zříš duše přísné, tuhé, železně důsledné, odhodlané, nekymácející se, bez marných meditací nebo pošetilého snění, za nímž by nešel čin! Nahlížíš v ducha, jenž má tu vnitřní přísnost, než vidíš, že není jí nutno, aby byla ztrnulou strohostí, poznáváš tvrdost, železnou sebekázeň, jíž netřeba chmurnosti, sílu a odhodlanost boje životního, jež se obejdou bez zbytečného nadšení vnějších projevů! Proč by nemohl tento duch zavlát v český stánek umění? Proč by se z této severské atmosféry nenaučil vážnosti, která přece zůstává nebo aspoň dovede býti radostností životní? Jak se z něho neučit životním výbojům, velkým výbojům, jež však nežádají krutých bolestí a krve? A zdali

nedovedl tento životný, ba i důvěřivý duch, ukázněný však, také najíti soulad mezi uměleckou disciplinou formální a vlastním osobním i osobitým výrazem? Kdo by nevěděl, kolik přísné formy a tuhé kázně umělecké ztajeno i v nejosobnějších scénách Ibsenových?

Pozři však i tam, o d k u d s l u n c e v s t á v á! Z hlubin záhad, ze svaté vody čistého živlu, z nesmírné sláně obrozeno vychází! Máme si opakovati „ex oriente lux“? Neslyšel's odtud znít mnoho nových tónů, neviděl's nových barev, jež se ti odtud zaleskly? Umění by mělo zavírat oči před těmito ryzími, nepotřísněnými paprsky? Připomínáš si moskevské umění, kde bylo vše zapiato, a přece individuum, každý umělec tvořil, umění to, v němž byl všude soulad, že nejposlednější tón nezapadl, umění, jež bylo odleskem života i poesií, tvořením, jež se ti před zrakem právě vytvářelo, i hotovým, dokonalým výtvorem!

Pro to vžití se v srdce a duše jiných vzpomínáš i techniky dramatické. Mluví na př. u Tolstého třeba dcera s matkou; jsou to otázky denní, na věci všední, tak jak jich jde na tisíce co hodinu, že se ani nad nimi nepozastavíš. Ale tu se ti jimi, tónem, umístěním, doprovodem otevře propast mezi dvěma povahami, dvojím světem duševním ve vztahu k nejživotnější otázce druhé dcery: opustit muže či nic? Cítíš tu propast, dříve než rozhovor zabočí v tu stranu! Neboť ty osoby arci nedeklamují, avšak ani sebe nevykládají (jak činívá tolik i dobrých realistických her), jich ústy nekreslí je autor, nýbrž ony žijí, jich duše žijí, svými dušemi se projevují, jak žhavý var vnitřní nutí ústa, aby promlouvala, nikoli však podle programu, jak potřebuje skladatel, nýbrž prostě ve shodě s vlnami proudu životního, pod jehož hladinu vede tvůj zrak — paprsek svatého umění.

A vzpomeneš-li nálad Čechovových her!? V nich tradiční představa dramatičnosti zatlačena, ale přece v duši vzbouzí tolik citů, tolik bouří, rozněžňují, zmítají a nechají pevný dojem výsledný jako silně stavěná sonata! Maní vzpomínáš při nich citové a scénické dramatičnosti her indských, tak odlišné od architektonické dramatičnosti, jaké učí nesmrtelná Hellas! A není takový dramatický lyrism, má-li sílu, stejně potřeben? Nový svět — proč nenechat jeho van plným proudem přejít naším jevištěm a prolnout pracemi?

A obracíš se k teplu j i ž n í h o nebe! Zevšad jako by na tě dýchal nesmírný žár. Ten žár vášně, žár výmluvnosti, žár prudkých duší a nespoutaných srdcí opojených slastnou melodičností jazyka, vzduchu a celé přírody, jako lahodou vín a šťavnatého ovoce. Což nepřipomíná to, že vnitřní ten žár sám nemusí ještě roztaviti v měkkou ohebnost kovovou pevnost niter, aby snadno podléhala? Že sladká melodičnost není ještě vždy rozmařilým slabošstvím, které se samo zkolébává rozněžňováním v opojivé zapomnění povinností a bdělé síly? Proč by žár nemohl prostě doprovázet velký vznět a vysoký vzlet? A proč by melodie nebyla nutným odpočinkem, jenž rád požívá chvíle nevinných radostí života, maje na ně právo, čím více ony odměňují trvalé napětí! Časem jedině žhavost a žár probudí z nevděčné lethargie vnitřní a druhdy jen libozvuká melodie uklidní vnitřní bolest, smíří, co trpělo rozvratem — zahojí bolavou duši. Proč by tento jih nedružil se s východem, jemuž tak blízko leží sever, opačný pól jihu!?

Arci na z á p a d myslíš, hledáš-li harmonii. I nejprudší barvy v jakémsi zešeření, zjemnění, vyrovnávají se v něm, od žhavého zlata a krvavě rudé červeně až k posledním odstínům žluti a zarůžovělé běli splývajíce v ladný souzvuk! A nejburnější tóny, ty přirozené, denní zvuky, uléhají v něm jakoby znaveny. Před posvátnou hloubkou tajemné noci, z jejíhož chaosu roste východ, jakoby před smrtí, všemu dovede dáti vyrovnanou, poklidnou a jistou, poslední formu. Forma! Není bez jejího vnitřního řádu umění, buď si on prostý, prvopočáteční či hutný a vyspělý — svatý řád velkého umění! To země klassiků! Tam na západě, jenž vyrovnává a usmiřuje v umělecký soulad, najdeš dědičku a dnešní nositelku i strážkyni posvátného ohně uměleckého řádu hellenského! Neznáš-li uměleckého ducha francouzského? A od těch stran souladu a vyrovnání uměleckých, ať v spontánní kázni síly, jakou znal Shakespeare, ať v pevné kázni uměleckého výběru a dobré stavby, jichž mistrem byl Molière, vždy bude bráti podněty naše umění dramatické. Nebude možno toho zapomínati!

Srdce Evropy zaujal náš národ. Srdcem toho srdce je náš střed osvětný — Praha. Nesbírá-li živé a chtivě bijící srdce tvořivou, životem kypící krev z celého těla? A jenom, aby je tou krví podle tepu svého znovu oživovalo!

Po padesáti letech minulosti přejeme si ovšem, aby se Národní divadlo stalo takovým středem, srdcem našeho života uměleckého. Aby neodmítalo z kteréhokoli

U ZÁKLADNÍHO KAMENE.

předsudku, z jakékoli zaujatosti poučení od žádné ze všech stran světa. A když přidá k tomu v poctivosti oddaného srdce uměleckého všechny dary genia národního schopného, aby skutečně tvořil — zakvete jím v luzích uměn nový květ.

Nebude pak se musiti naše hlavní scéna ubíjeti výdělkem — a k tomu třeba jí dopomáhati. Nebude tedy ani směti vábiti obecenstvo lákavými hrami, při nichž se toliko opíjejí vnějškem oblouzené smysly, aby večer ušel. Pak bude srdcem uměleckým, až bude naopak vytvářeti posluchačstvo, které v odevzdanosti niterné bude přijímati požehnání pravého, hlubokého a posilujícího umění. A stržena i unesena větry umění ode všech zemí, a naplněna duchem toho všeho, co již předkové vytvořili, i opojena vůní otčiny, zraky stále majíc upřeny k jejím potřebám, snahám a cílům — nebude moci nevytvořiti na těchto cestách českou tradici uměleckou.

A toho dnes, v památných dnech, Národnímu divadlu nejvíce přejeme, neboť pak naplní a v skutek uvede heslo, jehož nesmí nikdy a pro nic zapomenout: Národ sobě.

P. M. Haškovec.

Plni nadějí hledíme vstříc lepší budoucnosti, k níž cesta dle světového řádu jest pokryta trním a prosycena krví; jsme přesvědčeni o tom, že mnohá slova, která nyní u nás v Čechách mají nepravý význam a mnohé pojmy, jichž obsah našimi poměry se změnil anebo zvrhl, nabudou v blízké budoucnosti významu i obsahu pravého. I Národnímu divadlu, slavícímu významné jubileum, změnil se význam slova „národní“ poněkud příkřeji než v českém pojetí význam slova „národ“.

Zasáhly rušivě v tento nestejnoměrný postup těchto dvou významů mnohé vlivy: na místě neposledním zvýšené požadavky velkoleposti umělecké, které neúměrně s postupem blahobytu národu zvyšovaly ceny divadelní, místo aby tuto neúměrnost vyrovnávaly prostředky státní nebo zemské! V rozlehlosti a přístupnosti pokud možno nejvšeobecnější leží ona umění, tedy i divadla; umění, jako náboženství, musí býti majetkem každého bez rozdílu a potom teprve bude významnou soutěží nebo náhradou za prázdné formy kultu. Naším jubilejním přáním jest, aby Národní umělecký chrám v budoucím svobodném životě byl opravdu pro všecky, aby byl to chrám silné, neukojitelnou touhou a pravou uměleckou zbožností dýšící demokracie.

Jos. Folprecht.

VÝZVA K PLESÁNÍ.

(K SLAVNOSTI NÁRODNÍHO DIVADLA.)

Uprostřed lomozu, děsu a běd,
uprostřed moře slzavého,
jímž oblěván jest usoužený svět,
zelená se výspa našeho bytu osamělého,
zelená se naše česká země.

Zelená se, neboť jarní vítr zadul jemně
do té přítomnosti zledovatělé,
jež marně, marně čeká jaro veselé.
Není to však dosud jarní vítr, který vane,
zavála to pouze jarní vzpomínka
z minulosti draze milované.

Zavála vzpomínka, s ní radost se bratří.
Přišla nám s ní sladká černá hodinka,
kdy lomoz uléhá a starost utichá,
kdy pod křídly míru duše jak ptáče pípá . . .

Radujme se a plesejme, bratří!
Radostí rozkvétá člověk jako lípa,
hořem hyne a usychá.

František Tichý.

POZDRAV Z TROSEK.

Kapličce ke svátku
kytičku nesu,
z bílých jen chudobek,
z rudého vřesu,
víc tady neroste
na Troskách v kamení —
co však tu vypučí,
ze skal až kořenı́.

Nestavěli tě králové,
jenom lid z chudoby, nouze,
ale co stavěl, potrvá
na časy, na věky, dlouze.
Hluboké Tvoje základy
nad kámen tvrdší jsou skály;
srdce svá jsme tam pokladli,
slzami lásky je spiali.
Dokud ta u nás potrvá,
smějem se láni zlobě!
Ty síly a lásky symbole,
dej nám, co národ dal v Tobě!

B. Jarovec.

ZÁZNAMY B. SMETANY

O SLAVNOSTI KLADENÍ ZÁKLADNÍHO KAMENE NÁRODNÍHO DIVADLA.

Bedřich Smetana psal si již za svých studentských let (r. 1840—1843) zápisky o příhodách, jež uznával za hodny, aby si je zaznamenal pro svou osobu. Svým tehdejším zápiskám, osmerkovým sešitkům svěřoval tehdy obšírně svoje příhody a dojmy, veškeré své slasti a přečasto i strasti svého nitra. Na konci posledního sešitku zapsal souhrnně a stručně, patrně tedy dodatečně své paměti do koncer. 1847, tudíž za dobu, kdy žil v domě hrab. L. Thuna jako učitel hudby jeho dítek.*)

Od té doby přestal Smetana psáti své paměti, ale později za svého pobytu ve Švédsku jal se opět zapisovati si občas do zvláštního zápisníku události, týkající se jeho činnosti umělecké, života občanského i jeho života rodinného. Činil tak ve způsobě denníku v zápisníku formátu obchodní knihy. Tehdejší svoje zápisky zakončil dne 2. května 1861.*)

Vrátiv se ze Švédska do Čech, činil si záznamy své osobní do obyčejných kalendářů rodinných, a to na prázdných místech, jež v kalendářích jsou určena pro

*) O těchto zápiskách pojednali jsme již ve „Zvonu" r. 1906 a pak v denníku „Union", kde jest otištěno původní jich znění. (Čís. 104, 117, 121, 132, 146, 157, 166, 174, 188, 199, 208, 220, 243, 259, 338 a 359 z roku 1915 a čís. 20, 48, 77, 121, 131, 144, 152, 157, 168 a 177 z roku 1916.)

*) Zápisky ty psány jsou jazykem německým a výňatky z nich uveřejnil J. S. Debrnov v hudeb. časopise „Dalibor" a r. 1902 také knižně pod titulem: „Z denníku Bedřicha Smetany".

poznámky. Tu zapisoval si bilanci svých příjmů a vydání za příslušný měsíc, a potom do kalendářních okének vpisoval si chronologicky různé události svého života rodinného, jakož i uměleckého a začasté i politického — zcela porůznu, jak právě se události vyskytovaly. V těchto zápiskách Smetana činíval — jakoby mimochodem — pravidelné zmínky také o proměnách počasí, které též bedlivě zapisoval již za svých let studentských.

Kalendářní záznamy Smetanovy mají opravdový význam pro poznání jeho duše, neboť svým kalendářům se Smetana svěřoval i s nejdůvěrnějšími svými věcmi; tam jsou zachovány mnohé vzácné doklady o tom, co jej obveselovalo, co jej tížívalo, co se mu v životě dělo. Smetana sám posuzoval tyto svoje konfesse jako tajné; své záznamné kalendáře ukrýval pečlivě a nikomu nedovoloval do nich nahlédnouti; nikdy jich nedával z ruky. Teprve když jej zachvátila tragická porucha duševní,*) vyňal je v nestřeženém okamžiku z úkrytu a začal je páliti v kamnech. Členové rodiny mu je proto, ovšem bez jeho vědomí, odňali a uschovali. Jen tak byly zápisky Smetanovy způsobem jistě záslužným zachráněny od zničení. Některé Smetanovy kalendářní zápisky zejména z r. 1882 neunikly však zmíněné zkáze.

Smetana, obratný kreslíř, v některých ročnících kalendářů načrtal v záhlavích měsíců tužkou obrázky krajinné**) (myslivna, senoseč, vesnice, řeka s parníkem, jezero a pod.), nebo někdy dosti zručně a podrobně nakreslil ulice s řadou domů, kresby, jimiž se zálibou zaháníval dlouhou chvíli, odpočívaje po práci.

V zápiskách Smetanových obsaženy jsou vedle zaznamenaných dějův a událostí mnohdy také i jeho úsudky o nich. I jsou proto velecenným dokladem pro poznání Smetanova ducha. Kalendářní zápisky Smetanovy z roku 1868 — dosud nijak neuveřejněné — vepsány jsou do „Kalendáře koruny české na přestupný rok 1868“ (vyd. Dra Ed. Grégra) a po předeslaných běžných účetních zápiskách za květen následují pak v tomto měsíci tyto Smetanovy záznamy:

„15. 16. 17. Slavnostní dni základu kamene pro národní divadlo. Přes 6000 lidu cizého ze všech slovanských zemí bylo přítomno.

16. Slavnostní představení nové moji opery: D a l i b o r.

Ráno slav. průvod od invalidovny až na stanoviště.

Banderie, cechy, studentstvo, zpěvácké a jiné spolky na tisíce lidu se zúčastnilž. Velkolepá nevídaná to slavnost.

Až do konce května panovala horka a skorem vedra 23—24 stupňů velká. Od počátku měsíce nic nepršelo, ani kapka.

M o n i u s z k o v Praze, slyšel zde svou *Halku.*“

Nelze se ubrániti zvláštním pocitům při čtení tohoto Smetanova privatissima o slavnosti položení základního kamene Národního divadla.

Smetana zúčastnil se co nejúčinněji koncertů a podniků pořádaných hned od vzniku příprav ke zbudování Národního divadla. V době, kdy se konala slavnost položení základního kamene Národního divadla, stál Smetana jako skladatel populárních již zpěvoher: „Braniboři v Čechách“ a „Prodané nevěsty“ v čele produkce a reprodukce české hudby. Byl duší všech příprav pro slavnost položení základního kamene Národního divadla, byl vrstevníkem a účastníkem všech prací a událostí se slavností spojených a činně do nich zasahoval. Při slavnostním představení divadelním, jež tvořilo součást slavnosti, provozován byl jeho Dalibor, opera, kterou Smetana psal krví svého srdce, a která tvoří zvláštní metu v jeho tvorbě. Při poklepu byl jedním z vyvolenců, kteří klepali na základní kámen Národního divadla. A o celé slavnosti té, dosahem zevním i celým vlivem svým v novověkých dějinách našich nejvýznačnější — napsal Smetana do svého kalendářního zápisníku nemnohá, nesporá, suchá slova. Snad mu věta nejprostěji zaznamenaná na celý život úplně stačila pro vyvolání vzpomínek na všecku velkolepost a celý význam slavnosti té. V prostých, krátkých a málomluvných oněch slovech jest však mnoho řečeno. Obráží se v nich neobyčejné sebezapření, prozrazující, že Smetana nedával se uchvátit zevnějškem byť sebe okázalejším a byl na hony dalek vší samolibosti a všeho posérství. Celý jeho život také proniknut je pravdou, jež myšlence a jejímu provedení dávala přednost přede všemi zevními ději — znak to ducha vysoko povzneseného, psychy pravého velikána.

Dr. *Alois Hnilička.*

*) Viz článek náš „Poslední léta Bedř. Smetany“ ve „Světozoru“ 1898 na str. 456.

**) Reprodukci některých těchto náčrtů přinesla „Hud. Revue“ r. 1913 příloha 26 u str. 421.

PŘI VZPOMÍNCE NA PRVNÍ DĚLNICKÉ PŘEDSTAVENÍ.

Svou lásku, kterou na životě lpíme,
jsem vyřkl kdysi s míst těch z duše davu,
i pýchu vyděděných, hněvu lávu,
i naději, z níž sen svůj vytvoříme;

co věděli jsme, i oč více víme,
tu tíhu poznání, jež chýlí hlavu,
i nepoznanou všecku žití slávu,
k níž snad se nikdy, nikdy nevzchopíme.

A nad tu marnost živoření všeho
zvěst hlasem kovovým mně v duši zněla,
ne otroka zpěv — muže vztyčeného,

jenž tvrdý, klidný nese muky těla,
z úst sevřených mu neozve se vzdech,
neb kde stál, státi bude vezdy Čech.

Antonín Macek.

PRVNÍ NÁVŠTĚVA VE ZLATÉ KAPLIČCE.

Když mně bylo 24 let, napsal jsem první tříaktovou divadelní hru a protože jsem ji chtěl darovati celému národu, poslal jsem ji rovnou Národnímu divadlu. Že bych měl začít někde níž, ani mne nenapadlo.

Počkal jsem si několik měsíců na odpověď, ale dočkal jsem se jí. Býchorský poslíček Tumlíř mlsně se olizuje a potrhuje ramenem, podával mně otevřeným oknem do třídy tuhý dopis, a zároveň oznamoval, abych se snad příliš neulekl: „Tuhle jim někdo píše z Národního divadla, je to na obálce vytištěno.“

Lekl jsem se přece trochu a teprve v pokojíčku přečetl jsem si stručné psaníčko. „Ctěný pane, zaslal jste mně pozoruhodnou práci. Až pojedete příležitostně do Prahy, navštivte mne v mé kanceláři v N. d., rád bych si o ní s Vámi pohovořil. Ladislav Stroupežnický.“

Počkal jsem trpělivě týden, oblékl jsem černé šaty (ještě ty od maturity), uvázal jsem si bílou vázanku na krk a v Kolíně jsem si koupil bílé rukavičky za hříšně velké peníze. Kdybych měl čekati na „příležitost“, musel by se na mou návštěvu těšit pan dramaturg několik let!

Přijel jsem do Prahy jako „jelen“, t. j. jako člověk, který neví nic, ani to, že se do naší zlaté kapličky „ve věcech vnitřních“ musí zadem.

Vešel jsem nesměle, ale šťastnou náhodou padl jsem do rukou páně Špačkových. Jeho livrej mně neimponovala, ale nad jeho patrným úšklebkem, když mi stručně popsal cestu, jsem se přece trochu zamyslil. Nevystupoval jsem příliš vysoko, ale na každém schodu ztratil jsem trochu odvahy a když jsem vstoupil do chodby, byla všecka odvaha tatam.

Hledal jsem navštívenku pana Stroupežnického na různých dveřích, ale v tom jsem si vzpomněl, že se pan Špaček zmínil o krátkém a úzkém schodišti a hle, tamto jest. Vskutku, stojím u cíle. Ruka se mně chvěla, chtěla zaklepat, ale neťukala, jen se chvěla, právě tak jako palička elektrického zvonku při slabém proudu. Domnívám se, že pan Stroupežnický zaslechl spíše tepot mého srdce než zaťukání, protože se náhle ozvalo řízně: „Vstupte!“

Vešel jsem ostýchavě do malého pokoje, v němž stály dva stoly: velký uprostřed a malý po straně. U toho malého seděl muž nevelký, slabý a jaksi sehnutý nad písmem.

Slušně jsem pozdravil, ale náhle div jsem neupadl. Muž obrátil ke mně hlavu. Spatřil jsem nezdravý obličej, brýle a nos, falešný růžový nos, právě takový, jaké jsme si nastrkovali za mlada o maškarách! Ne, nebylo to směšné, bylo to strašné pro mne podívání. Bezděky jsem o krok ustoupil. Nevěděl jsem o tomto defektu dramaturgově, proto bylo mé překvapení tím větší. Cosi jsem zakoktal.

„Čeho si přejete?“ ptal se pán přísně.

Řekl jsem své jméno.

„Ah, to jste vy? Těší mne. Posaďte se!“ zval mne Stroupežnický a bystré, světlé jeho oči zvlídněly. „A jak jste mlád!“ řekl po chvilce, „ale tušil jsem to. Nuže, napsal jste dobrou věc, to jest skoro dobrou, ale . . .“

Uklonil jsem se, o pětadvacet procent tíže se mne spadlo.

„Kdy jste četl Ohnetova Majitele hutí?“ zeptal se pan dramaturg náhle.

„Asi před čtyřmi, pěti lety.“

„Tak. Hm, hm. Musím vám, milý pane,

říci, že vaše hraběnka mluví jako hokynářka z Ovocného trhu...“ ráčil podotknouti.

Dovolil jsem si namítnouti, že jsem dosud nikdy ctihodné té dámy z trhu neslyšel, ale pan dramaturg nedbal mé námitky, nýbrž dal mně hned druhou pilulku: „Váš advokát je vystřižen z pařížského žurnálu...“

„Jak bych mohl stříhat pařížský žurnál? Toho u nás není...“ Odvaha klesla o 75% rázem.

„Zkrátka, vaše práce je knižní, papírová, výsledek četby.“ Protože pan dramaturg vstal, vstal jsem také, klopě oči, neboť nemohl jsem se dívat, jak se mu falešný nos odchlipuje od tváře:

Podal mně hubenou ruku na rozloučenou.

„A což má práce?“ dovolil jsem se zeptat stísněným hlasem.

„Ah, pravda!“ Na chvilku se zamyslil. „Kdybyste mně mohl dát záruku, že napíšete věc lepší. Ale,“ rozhodl se náhle, sáhl do zásuvky a vytáhl svazeček mně velmi dobře známý.

Záruku jsem zapomněl doma, nemohl jsem jí panu dramaturgovi nabídnout; bylo mně tuze horko a hořko. Svíral jsem svazek a koktal „díky za laskavost“.

Pan dramaturg daroval mně už na prahu radu na cestu: „Všímejte si života; žijete mezi lidem, napište hru po bezprostředním pozorování — — —“

Seběhl jsem po schodech a nedbal jsem posměšného pohledu (nejspíš jsem se toho jen domýšlel) páně Špačkova, který nejspíš už věděl — — —

* * *

Po půl roce poslal jsem panu Stroupežnickému novou hru „po bezprostředním pozorování života“. Tenkrát jsem dlouho nečekal na odpověď. Moje hra se kajícně vrátila domů a s ní přiletěl lístek: „Vaše koženkové drama je starožitnost. Pozoruji, že nesledujete dosti horlivě novou tvorbu, jak ji pěstuje Národní divadlo atd.“

Tato rána přilehla výborně; takovou ránu může zasadit jen svatá pravda. Tenkrát jsem ještě podučiteloval, měl jsem po zkoušce 26 zl. 40 kr. měsíčně, k nejbližší stanici skoro dvě hodiny a na výlet do Prahy jsem potřeboval dvou dnů. Vskutku zanedbával jsem hanebně novou tvorbu, jak ji pěstovalo N. d. Péro mně vylétlo z ruky kamsi oknem na dvůr. Ale v zimě přišla ještě jednou paní dramatická Musa a diktovala mně novou biblickou hru, ale biblické hry nebyly tenkrát v módě, proto jsem poprosil ctihodnou tu dámu, aby se už neobtěžovala neplodnými návštěvami — —

Fr. Flos.

*

Jsou divadla, jež slouží jen zábavě davu — a jsou také divadla, která nabyla posvěcení neskonale vyššího.

Nám Čechům stalo se Národní divadlo složkou a článkem národního ústrojí, vzpruhou uvědomění, pilířem kulturního mohutnění. Dávno a dávno toužili jsme po něm, uhádajíce předem jeho význam; s obětavostí, která neměla příkladu a mezí, přispívali jsme jedenkaždý, jemuž české srdce v prsou bilo, občan, dělník, učitel, kněz, student, k jeho zbudování a otevření.

Vydáno bylo druhdy heslo: „na zdar důstojného“! — a mělo zvuk oněch hesel pohádkových, jež dovedou z ničeho vykouzliti zlaté zámky.

Dočkali jsme se splnění svého krásného snu — a poněvadž od nás Čechů ani ve chvílích zdánlivě nejvyššího štěstí nesměl býti odňat kalich trpkosti, dožili jsme se hned v zápětí také osudného dvanáctého srpna 1881. Tehdá, když nám plameny Národní divadlo zničily, celý národ plakal. Ale než slzy ještě byly setřeny, věděli jsme již, že si musíme postaviti divadlo nové. A opět, s energií a radostnou nadějí, dali jsme se do práce a nesložili rukou v klín, dokud na nábřeží Vltavy brány domu nebyly hotovy k otevření.

Přinesli jsme Národnímu divadlu v obět vše, co neveliký, ale probudilý národ dáti mohl: nadšení, inteligenci, důmysl, píli, hmotné statky — a především horoucí, zářivou lásku.

Ale kdo v projevech národa poznávati dovede duši jeho a kdo stal se v nynějších těžkých dnech někdy svědkem jásotu, jímž duše ta se rozehřívá při závěrečných akordech Smetanovy „Libuše“, dosvědčí, že nepřinesli jsme divadlu ty oběti nadarmo...

Frant. K. Hejda.

*

DVOJÍ JUBILEUM.

Slavnost položení základního kamene k Národnímu divadlu dala podnět k jiné významné události národní, jejíž padesátiletí spadá rovněž do května letošního roku: k vydání památného almanachu „R u c h u“, který uspořádal Josef V. Sládek a jímž se mnohoslibně ohlásila nová družina básnická, mající od těch dob přiléhavý název „Ruchovci“.

Básníci, kteří vystoupili v řečeném „Ruchu“, byli by se stejně uplatnili v naší literatuře i bez řečeného vnějšího podnětu, ale jest nesporno, že jim nadšené ovzduší druhé polovice let šedesátých bylo stejně nejdůležitější směrnicí jako zakladatelům Národního divadla. Po předbřeznové škole vlastenecké přišli noví vyznavači domácího evangelia, ale jaký byl rozdíl mezi oběma skupinami! Celkem podobný jako mezi divadelními představeními doby Štěpánkovy a Tylovy a skvělou, moderní výpravou českého divadla novodobého. Vzpomeňme jen několika drahých literárních jmen, která nám uvedl „Ruch“, jména Čechova, Sládkova, Quisova, Červinkova, Mířiovského, Čermákova, Gollova, abychom si představili štědrost roku 1868, událostmi bohatého.

Obdrželi jsme tehdy zvláštní přízní Štěstěny nejen vzácný dar prvního kamene k Národnímu divadlu, než i z á k l a d p r v n í m o d e r n í n á r o d n í š k o l y b á s n i c k é.

Ferdinand Strejček.

1868—1918.

(Jubilejní paralela.)

Dnes před větším stojíme chrámem.
Zas kameny k základům se všech hor lámem,
jen z Kriváně dosud schází.
A v tympanon pyšný, věř, vpíšeme znova
ta královsky stručná dvě slova
a zas bude zářit z nich tak tako dříve
to naše, to hrdé, to vždycky posilivé
národ sobě.

L. N. Zvěřina.

MALÝ NÁŠ STÁT.

JAROSLAVU KVAPILOVI UPOMÍNKOU Z ROZMLUVY.

Posměch cizí i přísné změření sebe často zjevilo Slovanům pochybu, jsou-li „státotvorni“, t. j., mají-li schopnost a sílu do krajní důslednosti sloučiti všechny projevy i podmínky svého veřejného života v ústrojnou jednotu, naplniti ji živou vývojností a obhájiti vnitř i zevně proti všem v nerušené její platnosti.

My máme slavnou vzpomínku z dávné minulosti, kdy si český národ vybudoval stát z nejmocnějších v Evropě. „Není větší bolesti, než vzpomínati v neštěstí na doby šťastné,“ ale je vzpomínka proto méně naléhavější? Nikdy nezapadly nám v zapomenutí časy minulé a nebyly nám „knihou sedmkrát zapečetěnou“. V době, kdy českou kulturu bylo třeba uprostřed záplavy německého ducha a německé hmoty ne-li nově tvořiti, tedy jistě pracně a úmorně část po části dobývati z naplaveniny cizí, kdy horoucí úsilí nadšených pracovníků v desítiletí vtěsnávalo podniky, hodné několika lidských věků, bylo to státně tvůrčí vědomí účastníků, které dílu, vzrůstajícímu bez vlastní domácí tradice, nebo navazujícímu na tradici porušenou anebo (v nejlepších a nejšťastnějších případech) na neuvědomělé fondy lidové duše, dalo ústrojné zcelení a vysoký plamen jednoty.

Tak vidíme, že i Národní divadlo dal národ sobě nejen z potřeby kulturní, ale, a to v řadě prvé, z potřeby politické, aby byl na tomto malém ostrůvku doma, aby realisoval, viděl a prožíval své národní ideály aspoň ve světle ramp, když ještě nevyšlo slunce na nebi politické skutečnosti. Zde otcové naši i my žili jsme politické sny, pevni s Husem, pádni se Žižkou, zde jsme věřili a žili své slunné

češství, zde jsme s naivní a udychtěnou účastí sledovali i Shakespearovy cizí děje, zapadající v naše sny. Proto se stalo nám Národní divadlo tak drahým, proto jsme byli v něm spojeni a neviděli, že divadlo zůstává divadlem a naše uvědomění a činné účastenství politické víc a více se zříká denního světla.

Byl to úder zvenčí, který nás vyrušil. Ach, vždyť sníme jen v divadle, vidíme pomalovaná plátna, nalíčené masky, slyšíme slova, slova, slova, a to ještě prošlá karanténou bdící censury. Ne, ani zde nejsme doma.

A tu jsme se teprve rozhlédli. Znedůvěřivěli jsme k vlasteneckému nadšení, vybíjejícímu se v náladě divadelního večera. Nový příboj politického vědomí vypořádal nás nejen s celou dosavadní naší politikou státní, ale i veřejnou vůbec. Zlepšený oběh krevní celého organismu napravuje i funkce jednotlivých jeho částí. Cítíme tak jasněji a jasněji naléhavost, aby bylo dáno, což jest divadelního divadlu a což je politického politice.

V divadle buď sídlo umění a jen jeho. Nehledejme v něm víc, ale nespokojujme se také něčím menším. Kdo není šťasten, nenajde štěstí v divadelní idyle, kdo je chud, nepomůže si bohatstvím, jež vidí ve hře, kdo nebyl za mořem, nedostane se tam přes jeviště. Umělecké dílo podává jen sebe. Není tím menší. Ale život, má-li býti žit plně (a to je u národního celku politického jeho svrchovanost), nesmí býti romanticky rozštěpen na trudnou šeď a lesklé divadlo. Ať jen se život rozvije plně. Nebude to ztráta umění. Naopak!

Nebudeme jistě méně vděčni a oddáni dobrému dílu, omezíme-li i svoji účast v něm na to, v co vtělil i své v ý s o s t n é v l a s t e n e c k é cítění poctivý autor: v uzavřené, samo sebou žijící dílo umělecké. Politického cítění a jeho aspirací v divadle ukájeti nemůžeme a nesmíme. Bylo by v něm jen chudou náhražkou na škodu svoji i na škodu divadla. Náleží ven, na náměstí, do sněmoven, do politických schůzí. Chceme politiku bez theatrálních gest a póz a chceme i divadlo nepodpírané (vlastně nepodvracené) ideami politickými, ba stranickými (neboť i přesvědčení o tom, co je dobrá národní politika, je často výsledkem stranických zápasů).

Pak dáme i divadlu, což jeho jest: místo, fondy, umělce, čas. A — věřte! Pak teprve ukážeme i v divadle plnou měrou, jakými jsme činiteli tvořícími stát a navážeme účinnou vlastní účastí na čin velikých předchůdců. Může-li dobrý stát považovati organisaci svých duchových možností za druhořadou?

Co je nám minulých padesát let národního divadla? Kyklopská práce, které ve shonu pokračujícího života nikdy dosti nedoceníme, projev nezměřitelné snad síly a práce herců, režie, dramatiků, oheň ducha, který nevyšlehl z chorého a slabého těla; je to průkaz mimořádné organisační schopnosti národa, který požívaje malého zlomku z příjmu svých daní, postrádaje téměř opory oficielní veřejnosti státní, sám ze sebe a pro sebe tvoří.

Ale příkaz dnešku? Osvědčme na Národním divadle pravou svoji dnešní vyrostlou a vytříbenou schopnost tvůrčí. Učiňme je dokonalým, jak právě chceme, aby se jevilo na výši uskutečněných politických ideálů zrakům našim i cizím. Nemluvme již příliš o nedostatečnostech toho či onoho. Budova — vedení — soustavná práce režijní i dramaturgická — revise uměleckých sil —? Známe ty výtky a nedostatky již příliš dobře z vlastní zkušenosti, z veřejných projevů i rozprav. U č i ň m e, aby nebyly!

Vší silou, všemi prostředky vymáhejme plnou moc a podporu pro ty, kdo prokázali, že jsou nejen povoláni, ale i vyvoleni! Přivzetí nových schopných! Odmrštění všeho, co není hodno prvořadého ústavu uměleckého vyspělého národa! Do deseti, do pěti, do dvou let? Ihned! Výsledky se dostavují zvolna, ty si časem neodměřujme! Ale skutečná práce, c h t ě n á o p r a v d u a z e v š í v ů l e, n e s m í b ý t i odložena, má-li náš malý stát obrazný státi se skutečným a velikým, živým výrazem české národní svéprávnosti.

Stanislav Lom.

Je po abiturientských prázdninách. Vlak projíždějící Moravu od Přerova přes Olomouc k České Třebové veze kupu studentův. Jsou veselí, rozjařeni: Hanáci, Slováci, Valaši. Jedou do Prahy, kterou z nich většina posud zná jen dle slavného a milovaného jména jejího. Starší vyprávějí zkušenosti svého akademického života, mladší dychtivě poslouchají a těší se, jaké radosti je očekávají při prvém vstupu na universitu. Než hlavně je rozplameňuje myšlenka, že se blíží Praze, zlaté, stověžaté Praze, nejdrahocennějšímu předmětu jejich touhy. Co všechno uvidí: Hradčany, Karlův most, museum a Národní divadlo. Ano, hlavně Národní divadlo. „Hoši, zítra

tedy do Národního," volají na sebe, když se z nádraží rozcházejí hledati své chudobné byty. Jsou léta devadesátá. Studenti přinášejí už z gymnasií v hlavách plno nových myšlenek, ideí, problémů, národního citu, kulturní uvědomělosti. A divadlo je jedním z ohnisek těchto duchovních paprsků.

Vidím se mezi nimi na poslední galerii. Jsou tu, ač je ještě přes půl hodiny do začátku, opřeni o zábradlí ssají zraky krásu budovy, o které slyšeli a která, jak se zdá, převyšuje jejich očekávání. Divadlo je posud prázdné, ale jim tato prázdnota nevadí. Vykládají si o překot: hleď, Ženíškovy musy, tam je lóže královská, tam primátorská, ona zase patří řediteli — počkej, až uvidíš Hynaisovu oponu — a Aleše uvidíme, hoši..." A začíná představení. Zdá se jim, že vstupují do hlubin hory blanické. Ano, nemůže, nesmí být nijakého konce! Jejich víra nalezla nové způsoby. Tu je to vysloveno. Všechno, co posud bylo jejich srdcím pověstí, je skutečností. Ani nechápou, že prožívají radost nového uvědomění. Taky nechápou ani jeho významu. A není ani třeba. Duše i srdce nabývá čehosi zcela mimovolně. A v tomto mimovolném působení je hlavní životní síla a národně lidový význam divadla v prvé řadě. Sta a tisíce lidí naplňují jeho prostory a sta a tisíce nepřicházejí sem s nijakým vědomým cílem cokoliv niterně získati, duši zbystřiti, vůli zpevniti a přece z nich každý vychází obohacen ať už o radost, ať o žal, ať o nadšení, ať o jemnější rys citový. Na studentech, na mladých prostých lidech vidíme to nejlépe. Pozorujte jejich tváře, posunky, hovory, když jdou do divadla a všimněte si jich dobře, když jdou z divadla! Nemusíte být ani zvláštními dušeznalci, abyste cítili rozdíl. Není u každého stejný zisk, ale denně se množí, hromadí: jednou vzbudí lepší cit pospolitosti národní, jindy rodinné, jindy osvítí jinou sociální ctnost nebo neřest, jindy ukáže záhadu lásky k ženě, pak zase k vlasti, příteli — a tyto drobné mince zvolna a jistě množí národní duchovní majetek, rostoucí v národní i osobní sebevědomí. Byli bychom dnes tak daleko bez Národního divadla? Je to vůbec potřebí vykládati? — Divadlo nás budilo k životu, divadlo v nás budí život dál, divadlem žijeme. Z malého prostoru ohraničeného třemi plátěnými stěnami, svítícího jako magická komora do setmělého hlediště — jaká se to přenáší v nás síla, krása, pravda, jaké nanebevzetí! Jakou prostě docílenou názorností učíme se tu být lepšími a svými! Z národa našeho vyšel genius, který první hledal v názornosti snazší cestu k uvědomění životnímu. Nezdá-li se vám, že právě tu je onen tajemný bod, který vysvětluje tajuplné působení divadla na naše zmrtvýchvstání? A nehledíme-li proto s náboženskou přímo úctou k našemu Národnímu? Není-li ono posvěceno účastí našich nejvlastenečtějších t. j. nejlepších srdcí? A známe-li národy, kteří hynuli v tu chvíli, kdy byly udušeny v nich jejich vlastní náboženské city, nemáme-li si pomysliti, že bychom i my dlouho nepřečkali chvíle, kdy by nám vzal nebo zničil osud všechny city, které nás pojí k Národnímu? Ano, je palladiem naší víry. A kde bychom dnes všichni byli bez této víry, jejíž chrámem je Národní divadlo? *F. Skácelík.*

KDYŽ SE NA CHVILKU ZAMYSLÍM..

Když se tak člověk zamyslí a v intimní chvilce jarního podvečera chtěl by si zopakovati řadu největších dojmů, které si dosud odnesl z našeho drahého Národního divadla, promění se mu takový podvečer v nejkrásnější svátek duše. Jako by si usedl v červnu na louku mezi kvítí. Září a voní to odevšad, zblízka i zdáli se to vše hlásí, rudě i bíle to svítí, opojně voní. A tak jak vánek či bujnější větřík rozpustilý zaduje travami, co mžik se mění scenerie —: hned je těch květů víc tuhle, hned zas jich více tam...

Ale ať duje ten bujný větříček rozpustilý jakkoli, vždycky mi na té louce nejvíce odhalí květů bílých. Jsou to květy ryzího, pravdivého a z duše tryskléno lyrismu scény. A jsou to květy pro mne, jediné z nezapomenutelných v tom skutečném slova smyslu.

Vždycky pokládám za největší křivdu na divadlech páchanou, myslí-li se o nich a píše-li se, že na ně patří jen „dramatičnost" chápaná s oné povrchní dějové stránky. Vím dnes, že na ně patří především lyrická ozvěna duší a že tato ozvěna — jsouc dobře připravena a trysknuvši v pravou chvíli, mohutněji uchopí a stane se nezapomenutelnější než sebe hlučnější třesk rány do hrdinova srdce.

Vždyť co je to vlastně „dramatičnost“? Dramatické je vše, co je tak připraveno, by v danou, dobře založenou chvíli mohlo přivésti k varu posluchačovo srdce. Dnes je to třebas onen třesk revolveru, zítra jen tichý a významný pohled očí dvou milenců, pozítří dvojverší národní písně. Či myslíte, že nebyla a není pro danou chvíli nejvýše dramatickou i sloka naší národní hymny, zazpívaná ve staré Tylově „Fidlovačce“?

Fr. Sekanina.

Každé velkoměsto má svá divadla, v nichž se obráží jeho umělecký a společenský život. Jeť divadlo velká miniatura života. Stíny i světla, žaly, vášně, sílu i úpadek promítá zhuštěným, horkým, znásobeným tempem. Každé divadlo má své obecenstvo, své umělce, autory, premiéry. Neskonale mnohotvárnou, barevnou spleť zájmů, od leskuplné zevnosti až k šerým skrytům zákulisí s nedopatratelnými dramaty lidské radosti i bídy.

Mezi evropskými scénami Národní divadlo zaujímá zcela mimořádné místo. Zrozeno nadšením, živeno teplou krví lidu, bezprostředně, bezvýhradně, stalo se vyšším činitelem, nežli bývá jinde pouhá první scéna hlavního města. Co národ vydá krásného, silného, ušlechtilého, projde jeho prostorami jako velikým zrcadlem, jež vrhá syntetický odlesk do všeho národního života, aby zapaloval nové naděje a touhy, oplodňoval vůli k činům ve všech oborech tvoření.

Máme své obecenstvo, umělce, své slavnostní večery i svá zklamání. Je zajímavo, z jak pestrých se skládá složek tento sbor divadelních činitelův. Kdo ze zasvěcenců neznal by jeho bohaté, různorodé povahy? Jsou návštěvníci divadla, jsou autoři, herci, kritikové, kteří se blíží k divadlu s cynismem a řemeslnictvím, prossátým hmotou a všedností. Jsou nadšenci, věřící doslovně allegorii na oponě divadelní, prožívající se zatajeným dechem průběh premiér nebo výkony umělců, které si zamilovali. Jest konečně veliký střední proud kulturně školený, cílevědomý, s dobrou tradicí, znající přednosti i stíny divadla, hodnotící všecky jeho složky a jevy s láskou a zájmem prozářeným vyšším hlediskem, nejspolehlivější zárukou každého uměleckého vzestupu a rozkvětu.

Národní divadlo zaujímá zcela mimořádné místo mezi evropskými scénami. S láskou, vírou, nadějemi téměř nábožensky založenými patří k němu národ. Posvěcený poměr. Chraňme jej pro všecku budoucnost. Jsme na rozhraní velkých dob, do nichž se prochází výhní, která ničí nebo obrozuje. Bude potřebí čistoty, vysokých cílů, odvahy a nadšení, bez něhož není umění, lásky, pokroku, ba ani života.

Jan Patrný.

MYŠLENKA.

Slavíme jubileum doby našeho národního rozmachu a vzrůstu, za hlaholu trub, znění bubnů, dithyrambických řečí a suggestivních vzrušení, kdy potekou slzy davu jako májová prška osvěžujících a zúrodňujících krůpějí. Potrhanou, mračnou clonou chmur svítí rozjásané slunce, obzor překlenut spektrem duhy, v němž nejzářivěji planou dvě z barev slovanských: červená a modrá... nuže, a slunce... jeho bílý, oslepující žár... Jaký to symbol naděje! Jest možno, abychom zahynuli, když sama příroda vykřikuje své vítězství nad soumrakem bouře pod touto vlajkou naší pospolitosti?

Ne, nepadneme. Byli jsme a budeme. Ti, kterých dnes vzpomínáme, dnes, o vigilii všenárodního svátku, věřili v budoucnost slovanské krve ještě pevněji než my, kdož oddychujeme přece svobodněji než naši zemřelí bratří. Hleďme jen, v jaké zbrani spatřovali oni záruku vítězství: v živém slově, v divadle a knize. Letošní oslavy jsou hymnickou apostrofou živého slova a knihy... a jdeme-li dále, jsou v podstatě oslavou autora a herce, neboť tam směřovalo všechno úsilí: dáti důstojný stánek, důstojný útulek myšlence českého autora a umění českých herců.

Důstojný stánek myšlenky jsme postavili společnou rukou národa.

Zpytujme dnes ve svém svědomí, jak těsným stykem s nimi stali jsme se lepšími lidmi, kolik útěchy nám podali, kolik síly probojovat se utrpením a bolestmi ke světlu a pokornému životu, kolik lásky k bratru, člověku, kolik soucitu s veškerenstvem nassáli jsme z jejich dobrodějných zdrojů, zpytujme v důsledku tohoto

poznání, kolika díky jsme povinni dvěma původcům své mravní obrody, jakou vděčností jsme zavázáni autoru a herci, a konečně, co jsme učinili, abychom alespoň částečně splatili svůj nekonečný dluh?

Málo, maličko.

Vzpomeňme jen, kolik z našich nejlepších lidí zemřelo nemocí proletáře, kolik z těchto světlých bytostí zhynulo privilegiem bídy: tuberkulosou? Kolik z těchto národních proroků živořilo v naprostém nedostatku až ke smrti?

Kolik je mezi námi literáty magnátů, již tráví dny svého bytí v blahobytu a bezstarostnosti, aby mohli vykořistiti všechno své nadání ke slávě národa a zušlechtění lidstva?

Málo, maličko. Z perspektivy stáří šklebí se bída a zoufalost.

Prožil jsem všechny fáse probíjejícího se literáta a dnes, kdy na zbytek dnů svého života domnívám se býti jedním ze šťastnějších druhů v tomto božském posvěcení — pokud se týče hmotných prostředků k existenci — cítím dvojnásob svoji povinnost oplatit část onoho závazného dluhu těm, kdož mne učinili tím, kým jsem, kdož mi otevřeli oči k pochopení světla a pravdy: zrnkem písku dávám základ k mohyle, jež bude štěstím nemocných a potřebných kamarádů: nechť dýchají čistý vzduch našich lesů a zahrad nad svým královstvím bez bázně před vrahem tuberkulosou, jež vyvraždila celou moji rodinu, nechť nad domovským krovem sní a spřádají tu své básně, aby odtud vyšli zdrávi a posilněni k zápasu o naši slávu a naši duševní obrodu.

Usmějete se snad nad výší částky, kterou skládám k dosažení oné těžké mety.. ale uvažte, že tu dává srdce a ruka českého spisovatele.

Skládám tisíc korun svých úspor a dle své příští výdělečné schopnosti — prominťe mi ono trpké slovo — zavazuji se každoročně přispívat nejméně pěti sty korunami k uskutečnění své myšlenky až do té doby, kdy bych snad sám byl potřeben pomoci, nebo ... hodie mihi, cras tibi.

Z tohoto mizivě maličkého základu, který jistě štědrou pomocí národa vzroste k potřebnému obnosu, položme první kámen k sanatoriu a útulku **českých spisovatelů**, položme první kámen k dílu lásky pro své proroky, pro své kněze světla.

Platíme zemské dávky ze zábav na orgie ocele a krve... plaťme také dluh slavnosti ducha a myšlenky.

A po tu dobu, než bychom všichni jako jeden přikročili k slavnosti položení základního kamene tohoto nového stánku milosrdenství, užijme částky peněz k zabezpečení chorých nejpotřebnějších: zakupme lůžko v nemocnicích a sanatoriích.

Hle, herec Zöllner... živoří kdesi v koutku, zapomenut, odstrčen, churav, zbídačelý...

Nebyl velikán... ale hrál přece po celé české vlasti.

Spravedlivý Bůh, ne Bůh, zahalený v škrobeném ornátě a spoutaný dogmaty ztrnulých, vývoje neschopných církví, ale Bůh lásky, milosrdenství a soucitu žehnej naší nové, rodící se vlasti a našemu novému podnikání!

V Praze dne 12. dubna 1918. *S.*

Četl jsem první rukopis svého přítele pro slavnostní číslo „Zvonu" a projevuji svůj upřímný souhlas tím, že skládám k témuž účelu částku 1000 korun. Vivant sequentes! *) *V. J.*

***)** *Tento základní počin obou nejmenovaných spisovatelů převzala redakce „Zvonu" a odevzdá jej svým časem účelu naznačenému. Také další příspěvky, jež lze pro záměr tak ušlechtilý očekávati, přijme a bude s díky kvitovati. Zajisté i denní listy české a časopisy otevrou ochotně rubriku pro dary na útulek českých spisovatelů.*

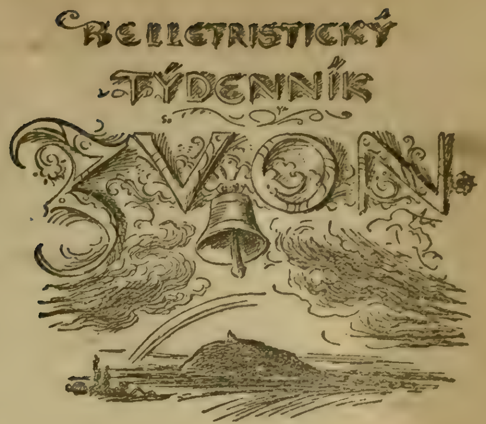
REDAKCE „ZVONU".

Obrázky v tomto dvojčísle převzaty ze slavnostního listu „Národní slavnost v Praze dne 16. května 1869" vydaného nákladem dra Edv. Grégra r. 1869.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Příští číslo vyjde 23. května.

Tiskem „Unie" v Praze.

Z BÁSNÍ EM. ČENKOVA.

ODPOVĚĎ PŘÍTELI MALÍŘI.

(F. ENGELMÜLLEROVI.)

Sni denně nad Prahou v své jasné dílně! . .
Tvé české krajiny nechť mluví sdílně
k těm duším přátelským, jež s krajem splývají,
když v žáru poledne se v pole dívají,
jež s ptáky hovoří i s šumem lesů,
jež víly dosud zří na stráni vřesu,
jež s krajem jedno jsou, jím cele dýší
a z knihy přírody své verše píší!

Sni denně nad Prahou! . . . nechť vichr letí
kol oken dílny Tvé ve mračen spleti,
Vít, harfa gotická, když zní jak v modlení
a bouře nad Prahou se žene v běsnění —
ty slunné kraje tvoř, kde chléb náš voní,
kde oráč brázdou jde za párem koní,
kde pastýř s stádem svým se ke vsi blíží,
když v lesy modravé se mlha níží . . .

Sni denně nad Prahou! . . . v Tvé české kraje
si zajdu podvečer s pocitem otroka,
jenž řetěz odhodil . . . při čísce čaje
v Tvé zajdu Polabí, v kraj, kde to zraje,
luk, lesů parfumy ssát budu z hluboka,
van jarních větérků, jenž v břízách hraje . . .
A před Hradčany v sled — tak jako vždycky —
se v dumách zastavím — tak romanticky —

Chór dějů velikých pak hlavou táhne
a touhou po slávě to v duši prahne!

EPIGRAM NA OKRAJ HISTORIE.

Když shrblý nevolník se léta modlil darmo,
by bůh jej vykoupil a střás'mu s šíje jarmo,
tu, bez knuty, jest jemu těžko žít . . .
Když v konec dramatu přec pána robot skolí,
jest blízek šílenství . . . nejtěžší vína volí
si v sklepě pánově, chce v hrdlo lít
tak plným douškem svobodu, až na zem padne . . .
Jeť vzácným vínem svoboda a na rtu sládne,
však umějí je gourmandi jen pít.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Máry v kanafasce stála na záspi a hleděla sem.

„To je dobře, že vzpomínáte, že jste ze Lhotky, tam jsou samí Češi. Buďte s Bohem, pane Hejkrlíku — ať se vám dobře vede — a přijďte taky někdy do bělidla.“ Pozdraviv, kráčel vedle Finkových k silnici... Vida starého truhláře v okně, přátelsky naň zakýval...

Za skvělého jitra, ve svátek na konci máje vydal se Slavík na hora.

Ranní slunce dštilo zátopy záře, vlaho bylo, vonno, louky svítily velikými krůpějemi. Z lesů dýchala pryskyřičná kůra i mladé, bujné světlé letorosty, v zeleni podél cesty rozvíjely se již i drobné kvítky svěží a čisté, po výslunných stráních jaro rozestřelo slavnostní roucha z bílých sasanek, lačně lokajících nebeskou zář.

Pevnou pěšinou kráčelo se jaře, hruď vydychovala z hloubi, duši bylo radostno.

Nahoře pak v lehkém vzduchu všecka tíže padala s těla, starosti a smutky vyletěly z hlavy, duši bylo volno a byla by se nejraději vznesla výš k blankytu a zakroužila nad svěžími pláněmi, nad zryhovanými hřbety i temeny, nad hlubokými údolími i zapadlinami, nad šírem brčálových hvozdů.

Ohromná podívaná, nadzemské ticho...

Omladlými lukami a zas mezi rozcuchanou klečí dostoupil až ke skalce, na níž před lety dívčina zpívala „Tážete se, proč jsem Slovan —“

Usedl na balvan a dojat rozhlížel se po rozvalených kolosech. Vzpomínky ožívaly...

V duchu viděl čtyři druhy, stojící kolem balvanu, na němž se spanilá pěvkyně stydlavě choulila a skrývala bosé nožky.

Řada roků uplynula, z bezstarostného mladíka stal se muž, jenž ledacos už zkusil, hodně poznal a střízlivě dívá se životem. Srdce zabolelo — smutky přeletěly — práce zůstává.

Jak změnila se asi hezounká dívčina tmavých proudů vlasových, — zářivých, podivuhodných očí? Je-li tu opět? Spatří-li ji? Písčitou pěšinou loudal se k rozlehlé, šedé budově pod omšenou střechou.

As po čtvrthodince viděl, že ze dveří vyběhl tam drobný hošíček v modrém námořnickém kostymku, zlatovlásek bez kloboučku, a za ním vykročila dáma ve volných šedých šatech, s bílou zástěrou. Černé vlasy měla hladce učesány, rulíky vzadu stočeny.

„Berti — Berti — lauf' nicht so sehr, komm da, neben mir!“ volala hlasem lahodným.

Slavík překvapen uvolnil v kroku. Dychtivě pozoroval.

„Není to snad ona?“

Vznosná je — bledá — — ona byla přisnědlá, zdravé barvy — —

Povznesla oči... Ano, ano, ona je to, jsou to ony podélné, velké, jiskřivé zraky, totéž zklenuté, hladké čelo. Ale jak sestárla! Jak uvadly, zbledly krásné rty — tenkrát poupě v rozpuku.

Smekl, pozdravil, usmál se.

Zpozorovavši, že již z dálky zkoumavě si ji prohlížel, odpověděla také tázavým úsměvem. Nebyl to však mile dětinný, rozpačitý úsměv jako tenkráte.

„Wünscht vielleicht der Herr etwas?“ tázala se vlídně.

Setkaná po tolika letech, na témž skoro místě a po nejedné pěkné, srdečné vzpomínce Slavíka rozchvěla.

„Račte odpustit, snad se mýlím!“ odvětil po česku. „Jsem účetní Slavík z korytenského bělidla.“

„Moje jméno Fröhlich, můj muž je prokurist továrny ve Vrchlabí,‘, odpovídala, a Slavík pozoroval, že česky mluví těžce a zadrhuje do němčiny. Překvapen a rozpačit tahal si světlou bradu.

„Snad se, milostpaní, mýlím — přes dvanáct roků jsem tudy nešel. Tenkrát bylo nás pět, ale všickni byli jsme stejně okouzleni zvonivým zpěvem české písně — tam na tom balvaně to bylo —“ a vypravoval další podrobnosti.

Poslouchala a v lících vykvétala jí jemná červeň.

„Už vím — pamatuju trošku —“

„Tedy jste to ráčila být vy?“

Přisvědčivši dodala: „Pan Kaván o tom také povídal.“

„Kaván? Ano, byl tenkrát s námi.“

„Já vím — Berti, gib doch Ruh', sei nicht ausgelassen — on tady bejval každý rok a mluvil někdy se mnou. Ó, to bylo už dávno, teď už tu nebyl!“

„Lesního Pozdníka z Bradla neráčíte znáti?“

„Pozdnyk? Taky u nás býval!“ a jemně zapýřena, zamyšlena hleděla do země.

„Ještě na té skalce ráčíte zpívávat?“

Škubla sebou a nepokojně povznesla hlavu: „Ne nikdy — — nezpívám —“ trhaně odpovídala.

„To je váš synáček! Tomu se to skáče, viď, Bertíčku?“ zabočil. Hošík naň modrýma očima dobromyslně pohlížel.

„On neumí česky, kde pak u nás, tam není příležitost, loni byl ještě maličký a teď jsme tu teprv několik dní. Je tu teta, a muž nás vždycky sem pošle, tady se odpočne.“

Slavík opět tahal si bradu a nevěděl, co honem říci.

„Já myslela, že pán chce se snad zeptat na cestu —“

„Ne, děkuji, račte odpustit, že jsem si dovolil!“ a pozdraviv, kráčel dál.

„Also komm, Berti, hübsch langsam hinauf!“

Slavík ještě od boudy se za nimi dlouze zahleděl . . .

Vešed, poručil si vína a vody a zapáliv si doutník, seděl zamyšlen. Setkaná dávná i dnešní, vše, co slyšel, nechtělo mu z hlavy. Když se vločky modravého dýmu chvilku vznášely kolem čela, kde se vzal, tu se vzal, do hlavy vedral se zpěv veršů: „český otec, česká máti učili mě národ znáti —“ a tatáž melodie stále, vytrvale opakovala se a ne se jí zprostiti.

Dámu s hošíkem spatřil ještě jednou před okny a slyšel kroky její na síni i na dřevěných schůdkách do podstřeší. Když však z boudy odcházel, již jí ani nezahlédl.

„Moje jméno Fröhlich — můj muž je prokurist — — Berti česky neumí.“

„Český otec, česká máti učili mě národ znáti — —“ jako by se byl ten refrain, zapěný stříbrným jásavým hláskem, teprve před chvilkou nad hlavami rozletěl a nejvyšší zvonivý tón pronikl do lesních hlubin.

Slavík se už ani neohlédl . . .

Kráčeje už po páté hodině údolím proti západnímu slunci, na tiché lesní cestě spatřil přítele Pozdníka. Provázen hnědobílým Karem, pušku maje na zádech, pokuřuje z lulky, vracel se z obhlídky.

„Kde jste chodil?“ volal překvapen.

„Nahoru jsem se ráno rozběhl.“

„Proč jste nedal vědět, byl bych šel s vámi.“

„Nebylo po kom a sám jsem přijít nemohl.“

„Kde jste všude chodil?“

Slavík vypsal mu celou cestu a pověděl všecko.

Lesní kráčeje na stezce před ním, mlčky poslouchal a ještě když účetní dopověděl, chvíli se neozval.

„Zajděte se mnou k myslivně, půjdu potom s vámi,“ pravil.

„S radostí.“

Mlčky šli stezkou mladým lesem, jarně vonícím. Nenadále se lesní obrátil a pravil rychle: „Víte-li, že jsem — — že se mi ta slečna nahoře líbila a že bych si ji byl vzal, kdyby byla chtěla?“

Slavík srdečně se mu zahleděl do měkkých modrých očí.

Rty Pozdníkovy se chvěly.

„Ano — jistě —“ a opět vykročil.

„Viděl jsem ji jen tenkráte před lety, byla dívčina rozkošná a věřím, že vyrostla v krasavici. Nejednou jsem si na ni vzpomněl jako na krásný horský zjev. Myslím, že takových očí jsem nikdy nikde nespatřil. Je dosud hezká, ale jako uvadlá,“ vyprávěl Slavík.

„Milá byla, když promluvila, byla radost poslouchat. Měla přirozenou bystrost a vrozený smysl pro krásu.“

„Odpusťte, že vyzvídám, ale snad po prvějších vašich slovech smím: Zmínil jste se jí o svých citech?“

„Nikoli, ani slovem, jen jsem si někdy vyběhl nahoru potěšit oči.“

„A srdce —“

„Snad. Pohovořili jsme, zasmáli se — to bylo všecko. Snad to tušila, žena má v tom případu oči náramně bystré.“

„A co Kaván?“

„Rád běhal časem na hory a vždycky se tam také stavoval jako u mne. Několikrát byli jsme tam i spolu.“

„Víc nic?“

„Ne — myslím, že už měl v hlavě slečinku ze sousední školy, svůj nynější poklad. O mně to věděl.“

„Proč jste se jí nevyslovil?“

„Kaván mi to také říkal, ale nevyciťoval jsem u ní víc než trochu přátelské srdečnosti — to se pozná. Kromě toho jsem brzy zvěděl, že ten Němeček tam běhá snad každou neděli. Byl hezký, mladý kluk a švadronit uměl — to platívá — víte, že já toho neumím a byl jsem také mnohem starší. Před pěti lety na podzim odešla jako obyčejně a v létě vrátila se už vdaná.“

Hlavu maje skloněnu, kráčel zase zamlklý . . .

(Pokračování.)

✱

Jan. Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Ale Matěj ve svém spravedlivém hněvu nedbal ničeho. Sotva zavřel dveře, zahulákal jako na lesy. Nešel po pěšinkách, neobcházel oklikami — udeřil přímo. A zašel ještě dále, než bylo nutně třeba. Nejen, že ji obvinil z manželské nevěry, ale již se zříkal i otcovství nenarozeného dítěte... Nana při jeho prvních výkřicích ustala v práci a podívala se na něho nejistě a pokřiveně. Bylo příliš patrno, že si není jista přítomným stavem věcí. V mžikajících očích bylo přiznání viny, na lících se zapaloval ruměnec, ale čelo bylo ještě pomračené. Ale i tento vzdor byl příliš nejistý, byl jenom jaksi hradbou, za niž se utekla v náhle přikvačivší chvíli prozrazení. Nebyla naprosto odhodlána vzepříti se mu, nebyla konečně ani připravena...

Její zaleknutí podivně posílilo Matěje; tak ho posílilo, že zazdálo se mu velmi vkusné na znamení svého hněvu a jeho velikosti udeřiti ji plnou dlaní do tváře. To proto, že neodpověděla na jeho výpad, nýbrž se zadívala vzdorovitě ke stropu. Již se rozkročil a nadzvedl ruku . . .

Ale nedozvedl a neudeřil...

Zastavil se uprostřed kroku, neboť v téže chvíli cvakla klika dveří sence, a na prahu se objevil Vondra. Přelétl pohledem světnici. Nebylo pochyb... Ale Vondrovi nebylo třeba ani uvažovati. Již dávno byl na tuto chvíli připraven, čekal ji a skoro se zaradoval, že konečně přišla. Byl proto důstojný, klidný a silný. Jako by by nevěděl, o čem se jedná mezi Matějem a Nanou, zahovořil káravě.

„Nevidíš, že zadělává? Cák tera děláš rámus?" —

Po těch slovech se v senci všecko na chvilenku zastavilo, a uprostřed hlubokého ticha se ozvalo ulehčující Nanino oddychnutí. Pochopila, že nejhorší chvíle minula, a není se jí už čeho báti. Ale právě toto příliš zřetelné oddychnutí ještě více rozpálilo Matějův hněv. Pochopil, že prohrál všecko, ale přes to zarytě se mu zachtělo zvrátiti na jinak kolečka osudu.

„Ty koukej, habys bul v komoře, hin je tvý místo — tady se mi nebureš rozdírat!" — odsekl prudce a na znamení nevole se k němu obrátil zády. A současně zase zvedl ruku a vykročil proti Naně.

V téže chvíli však zapraskalo za ním prkno podlahy pod prudkým kročejem, a rázným trhnutím za rameno obrácen byl tváří v tvář bratru. Vondrova tvář nevěstila zhola nic dobrého. Oči se leskly, nozdry byly rozšířeny, a mezi rozchlípenými rty svítily se dvě řady k sobě přimknutých zubů. A než si mohl Matěj uvědomiti příkré vystupňování chvíle, tlesklo to silně, až mu zuby zacvakly a hlava se zatřásla. Vydechl a všecka krev se mu proudem hnala k hlavě. Zaťal obě ruce v pěsti a vypadl proti Vondrovi...

Chytli se v křížky . . .

Nana, nucena jakousi strachlivou, ale přece jenom ohromnou zvědavostí, vypjala se na špičky a očí nemohla s nich spustiti... Viděla, jak Vondra podrazil Matějovi nohy, takže se oba octli na zemi, ale Vondra byl navrchu. Matěj se mu zahryzl do levé ruky v zápěstí. Vondra zasyčel a pravicí začal bušiti do bratrova týla, ztuha napjatého...

Bylo to odporné. Dávno již ne dva bratři, ale dva samci se spolu hnusně rvali o samici. Nana vzrušena stála u stolu na špičkách, dívala se na ně s výšky a rostla sama před sebou. Srdce jí bilo závratně rychle, oči se jí rozsvítily pýchou — na Vondru...

Matěj už dávno ustal v marných pokusech, již jenom krčil hlavu mezi ramena, ale rozběsněný Vondra ještě neustále do něho řezal pěstí, neohlížeje se nikterak, kam rány dopadají. Klečel mu na prsou, a Matěj již začínal chroptět.

Nana se polekala...

„Nech už ho!" — řekla — ale v jejím hlase nebylo soucitu, zazněl tvrdě — tak tvrdě, jako samo pohrdání.

Vondra poslechl. Vstal, ale než se mohl kdo čeho nadíti, bez řečí popadl Matěje za límec — a vlekl marně snažícího se povstati ke dveřím. A když je byl prudkým trhnutím otevřel, smýkl jím ke schodům na půdu na cihlové dláždění předsíně . . .

Potom byly dveře sence zase prudce připrásknuty, a za nimi se ozval smích — zvláštní, hlučný a rozčlánkovaný, v němž na rovno s posměchem otřásalo se i syté uspokojení — smích, jímž dovede se rozesmáti jenom chodský chasník po vyhrané pranici . . .

Jedva se stalo — a dříve než se mohl Matěj zvednouti — zacvakla klika výměnkářovy komory. Starý Záhoř se zadíval na vstávajícího Matěje, mrkaje silně očima. Bylo se čemu diviti. Matěj byl v obličeji poznamenán bělavými napuchlinami,

jaké zůstávají po prudkých úderech, a z nosu mu tekla krev, jíž měl poskvrněny ruce i košili...

Matěj vstával, napřímil se již, ale starý ještě pořád jenom klepal hlavou, mžikal očima a mlčel. Matějovi nebylo pěkně. Tělo ho bolelo, hlavy nemohl napřímiti — a v ní pletlo se mu páté přes deváté. Hlavně však nevěděl, cože bude dále...

Ze sence pronikal šepot dvou hlasů.

Ale třeba bystřil starý Záhoř sebe lépe sluch, nerozuměl ani slabice.

Pojednou se v síni setmělo, a na práh domovních dveří stoupla děvečka. Byla bosa a měla oči jako bazilišek. Šla patrně na zvědy, zvábena křikem, a aby jí nebylo slyšeti, zanechala kdesi dřeváky. Shlednuvši v síni výměnkáře a hospodáře, ulekla se a ucouvla.

Sotva se tak stalo, zopatrněl starý Záhoř.

Věděl dobře, že děvečce nelze zavázati úst — a jakmile z nich vyjde slovo: — chytej ptáka na větvi, když má křídla...

Nadto věděl také zcela bezpečně, že všichni sousedé hladově číhají na každý klep, který proklouzne vrátky dvora na náves...

Zakýval proto na Matěje a pokynem ruky ho pozval k sobě do výměnku na hyjtu. Matěj poslechl a šel. Byl by konečně poslechl každého, neboť se ocitl úplně v koncích. A sotvaže za ním zapadly dveře výměnku, již začal vyzvídati.

Dověděl se vše — od hovoru s Foukalíkem až k vyhození Vondrou ze sence...

Řekl jenom: „Ježíši Kriste! Kriste Ježíši!" — a podíval se na starý vyřezávaný kříž, visící na stěně. Ale dřevěný Kristus visel na něm nějak ochable, unaveně, hlavu měl nakloněnu na stranu a oči přivřeny tak, jako by tvrdě spal...

Starý Záhoř přešel sencí sem a tam...

Potom se ohlédl po Matějovi.

Seděl naproti oknu u jarmary na nízké podnožce s nohama široce roztaženýma do světnice a hlavou zapřenou do dlaní. Byl cele pohroužen v těžký, bezmyšlenkovitý klid, který zachvátí každého po prudkém osudovém úderu.

Starci se nezadržitelně rozklepala brada, a kolem ústních koutků začaly se váleti vlny, jako když se vítr opírá o napiaté plachty... Ještě jednou se podíval po kříži, a potom již nevydržel... Bylo mu třeba opory, posily... Co se právě bylo událo, příliš ho překvapilo — ale on věděl, že ještě více překvapí vesnici, poněvadž nejen potvrdí, ale přímo ukáže chlubivě všecko, co až dosud bylo šeptanými klepy... A Záhoř znal dobře své, s naprostou jistotou věděl, jakže bude o všem hovořeno... Bylo mu třeba opory...

Usedl za stůl, vytáhl z přístolku „nebesklíč", otevřel jeho sponu, a v rukou zašelestily mu desítky... Počítal...

Suchý šelest papíru probudil Matěje ze ztrnulosti. Zněl příliš ostře v tichu světnice po ulehnutí kroků a zašramocení židle.

Matěj se zadíval na tatíka zprvu bez myšlenky a zcela tupě... Potom pojednou si uvědomil: desítky! —

Zadíval se pozorněji...

Bylo jich mnoho. — Tatík naslinil prst mezi počítáním. Bylo jich dobře za sto, za dvě stě zlatých — bylo jich ještě víc... Možná, že za tisíc!

Díval se na tatíka, ale neuvědomoval si více, než že počítá peníze, že jsou to desítky, a že je jich mnoho. Nenamáhal se valně přemýšlením...

Díval se na tatíkovy desítky pouze proto, aby na čemsi soustředil pozornost, a nemusil se vraceti k hrozné skutečnosti, ke všemu, co se dnes událo. Musil se na cosi dívati, musil cosi pozorovati. A kdyby zde nebylo bývalo tatíka, jistě by se byl se stejnou důležitostí zadíval na velkou černou mouchu, která neustále lezla po okenní tabulce zdola nahoru, a když dospěla až k rámu, hlučně se rozzlobila na dřevo, vstavivší se překážkou do cesty. — Pokaždé, hněvivě bzučíc se vrátila zpátky a znovu lezla trpělivě nahoru — nejinak, než jako by byla zdědila Sysifův osud.

(Pokračování.)

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

JAROMÍRKU, KDE JSI?

(Dokončení.)

Rád by se zapřel jako insolventní dlužník věřiteli. Byl dlužen hrobu své tělo, ale ještě nechtěl platiti. Ať si ho smrt třeba poznamená, jako revírník strom, ale ať ho ještě nekácí!

Něco vynutila si blízkost velké Neúplatné. Jasnovid. Pravdu.

Šlechetné motivy jeho válečného odhodlání praskly jako bubliny. Pryč s obelháváním sama sebe, pryč s pozlátkem! Holý egoismus!

Ale což není život sebe ctnostnější egoismem? Činím dobro za živa z lásky k dobru, to jest v naději, že budu po smrti

za to blažen, to jest zaplacen. Jest nutno revidovati celý život, aby vypátrán byl smysl jeho.

Nic není stvořeno bezúčelně.

Tomáš Bambura pocházel z úřednické rodiny. Bylo pět dětí, Tomáš z nich nejmladší. Prvorozený bratr Josef vstoupil do kláštera a podporoval potom celou rodinu. Tomáš, vystudovav gymnasium, chtěl na práva. Ale v tom zemřel bratr klášterník. Otec už byl dávno mrtev. Matka s dcerou, zbylou na ocet, živořila z pense a ještě aby podporovala druhou dceru nešťastně provdanou. Jiný bratr Dolfa dal se k námořnictví. Při plavbě kolem světa zmizel někde v Indii. Patrně zahynul.

Aby matka Tomáše na studiích podporovala, nebylo pomyšlení. Mohla přesídliti do Prahy. Ale tomu bránila sestra Katka, že na venkově snadněji se žije a levněji šatí než v Praze. Také byla na venkově přece ještě naděje, že se vdá, než v neznámé Praze.

Tlouci se po kondicích a bezplatných obědech, všude poklonkovati a ruce líbati Tomášovi se nelíbilo. K ženskému pohlaví nikdy neměl sklonu. Vše to usnadňovalo mu volbu povolání.

Dal se na theologii. Krátké studium, dlouhý blahobyt a klid. Před kněžskými prvotinami zemřela Katka souchotěmi a brzy po primici i matka. A zbylá sestra, od muže umořena, hynula též. Za dvě léta ustlali i jí na hřbitově. Zbyl páter Tomáš z rodiny sám jako prst.

Jak si vedl v životě? Povahou nebyl ani záludný ani škodolibý. Úmrtí v rodině změkčila jeho mysl ještě více. Byl k lidem vlídný a trpělivý. Nestrašil duše úzkostlivé, neradoval se z konfliktů v rodinách, nezáviděl lásce manželské, nepřidával přetíženým a nedorážel klesající. Ale stačily negativní tyto vlastnosti ke správnému životu? Nebylo třeba též iniciativních činů? Ne vždy činil, co poznával za svou povinnost, čekal na jakýsi rozkaz k tomu, rozkaz, jenž nepřicházel. Dobrou vůli měl vždy, skutek jen někdy, vděku nedočkal se nikdy. Trpně bral život, jak se mu podával, neměl prudkých choutek ani záchvatů ctižádosti. Nedomlouval lidem rád a přesvědčoval spíše snášelivostí než horlením a žalobami. Pobýval někdy u nepříjemných farářů, přizpůsoboval se však dle možnosti. A resumé: Nebyl ani zcela zlý ani zcela dobrý. Kyvadlo.

Napadlo ho připravovati se k doktorátu theologie. Studoval církevní otce, filosofii a přírodní vědy. Hleděl dokázati dogmata i racionelně, až narazil na úskalí, na němž už mocnější plavidla, než bylo jeho, ztroskotala. Počal kolísati. Bývalý pevný, bezstarostný výkrok jeho vázl. Pod nohou cítil náhle vrátké dno prkenné místo skály, na níž vzdělána byla církev.

Určité a dosud zářící obrysy ideí jako ledovce v přívalu hlodavých vod zubatěly a kalily se. Augustin, Komenský, Pascal ho utvrzovali, Spinozza, Darwin podvraceli.

Filosofie a život! Víra a rozum! Hledal mosty, hledal oporu v živých dějích. Byl by vděčen i za sebe menší projev nezkaleného citu, odezvu dogmat, v krev přešlou víru. Ale nenalézal, co hledal. Vše se při doteku rozpadalo, sebe vábnější plody jako sodomská jablka pod slupkou naplněna byla popelem.

Jaká ironie! Jiným měl v nejkritičtějších chvílích života býti duševní oporou, jemu však nikdo v pochybách jeho ruky nepodával. Duše slábla, odmlčela se.

Sem tam nějaká žena měla upřímný zápal víry. Ale když páter Tomáš analysoval konkretní případy, shledával silnou zakaleninu erotickou, méně pravého unesení v bohu, více surrogátu, aby víra taková byla živným pokrmem duše. Bral se představitel místo pouhé abstrakce, lidské místo božského.

Vykonal-li něco dobrého, jaká byla při tom jeho zásluha? Pouhá přirozenost. Nemohl jinak jednati než jednal. Dobrák. A mimo to, laskavým být, nebylo to jeho metier? Zač tedy vděk, když není zásluhy?

Cítil, že se propadává do hlubiny, avšak zároveň že stál dosud na omylu. Kam dopadne, zda dosáhne dna, nového zjevení, bylo u boha.

Ach, proč bránil se sladkému klamu? Zatoužil, aby se k němu zase vrátil. Třeba jen na chvilku před smrtí, třebas ve snu, blouznění. Aby poznal ještě odlesk štěstí.

Nedovedl se v duševních rozporech svých přemáhati. Netajil svého skepticismu a nenáviděli ho pro to. Znelíbil se všem. Horlivcům i nevěrcům. Těmto snad ještě více než oněm. Kněz bez víry! Protivná disonance. Zavrhuje cit, jenž byl vírou, žel, i mnohou krásnou ilusi zavrhl. Umění si znevážil naprosto. Dorývaje se až k samým kořenům myšlenek, kategoriím, ztrácel se v chaosu. Myšlenka složiti úřad, k němuž poslání ztratil, zrála v odhodlání, když vypukla světová válka.

Tedy nezbytnost a nikoli lidumilnost byla pohnutkou jeho vstupu do vojska. Také prospěch duševní. Naděje, že mocné dojmy, hlavně změna všech podmínek životních pokryjí rány jeho nitra, ne-li hojivě tož aspoň chránivě. Že tu zapo-

mene hloubati, zabředati do bludiště, z něhož ztrácel návrat nadobro. Věřil ještě v čas, neurčitou, zoufalou vírou, v čas, jenž vše mění a rozpory jeho nějak vyrovná. Provisorní klid zbraní. Žil přítomným okamžikům, nedovoluje si pohledů ani do budoucna ani do minulosti.

Nyní po dlouhých měsících zase po prvé oddal se hloubání, pokud světlé okamžiky mezi záchvaty mrákot tomu připouštěly. Jak míjel čas, odumíral úd po údu, co se kolem děje, o tom ztratil vněm i pojem. Ležel tu divák vlastního boje, vyvřelého z podvědomí. Vyproštění ode všeho, jediné to heslo svítilo nad temnou změtí představ. Utkal se samojediný v boji s celou nepřátelskou přírodou, s fysiologií. Cítil, že ji musí buď překonati, neb ztotožniti se s její rozkladnou silou, státi se mrvou pro její rostlinné organismy, částí jejích neustálých proměn.

Kol něho dštila na zemi zář. Nebozezy v nohou ustaly vrtati, mrákoty se rozplašovaly v prudkém vanu, ne zvenčí, ale z vlastního nitra. Žilami zaproudila vlažná krev až do samých konečků prstů, z nichž jako by jiskry vyskakovaly. Duhová kola zasvítila před ním blaze, měkce. Hned by se smál.

Chtěl promluviti, slyšeti svůj hlas. Ale jako by těžkým cepem v ústech válel. A ani to nebylo nepříjemno.

Oněměl.

Zkusil rukou, hlavou. Pohyb ten mu ještě zbyl. Hnul trupem. Nebylo možno. V pasu jako by ho přeťal, jen půl člověka už z něho zbylo.

Stylites vrostl už ve svůj sloup, zkameněl až po pas. Odevzdal vše osudu, jako staří Řekové.

Rozsah jeho pocitů se ztemnil, obsah vybledl do mátožných znaků. Obzor poznávání se zúžil a zároveň prosvětlil. Ale jen do minulosti. Zato intensivně.

Vracel se do dětství. Byl osmiletým hošíkem, bez vědomí o nějakých hrůzách ve světě. Hlava lehká, dětská. Výjevy dávno vyprchalých barev plasticky a na dosah vyvstaly před ním v prvotní svěžesti, inkarnátu a vůni. Zjevil se otec. Hubený, černý úředníček, stále uspěchaný, ustrašený, co tomu řekne pan president. Nervosní puntičkář, jenž někdy o půlnoci se budil, když napadlo ho, že ten neb onen kus lhůtový není dosud vyřízen. Úzký duch, nevidoucí mimo úřad žádný jiný cíl v životě.

Skromné byly osobní jeho záliby. Hudby, poesie neznal. Jen rád luštil hádanky a šachové úlohy. V neděli odpoledne, nevycházel-li s rodinou, vysedával do noci před šachovnicí sám a sám.

Měl čtyři gymnasijní třídy a chtěl napřed vyučovati své děti sám. Ale scházely mu pedagogické vlohy. Nedovedl nic vysvětliti a osopoval se na nechápavé, naříkaje, proč on zrovna má hloupé děti. Tyto vzdorovaly. Nechal vyučování a šlo to též.

Jeden výjev něhy otcovské vystoupil z propadliště nepaměti.

Děti dostaly postupně tyf střevní. Nejstaršímu synu, pozdějšímu klášterníku, v konsalescenci přinesl otec ananas. Neřekl od koho lahůdku drahou dostal, ale sotva ji koupil. Josef popadl ovoce oběma rukama a přitiskl je k prsům. Oči mu zářily.

On, Tomáš, díval se na to ze svého „šuplete“, v němž ještě s horečkou ležel. Závist vzbudila se v něm, zlá, nepřejná. Hlásil se, že chce též ananas. Škemral s neústupností chorých dětí, nedávaje nic na konejšení a sliby otcovy. Až Josef ho utišil, postoupiv mu velkomyslně svůj dar. Dojatý otec pohladil prořídlé vlasy obětavého prvorozence a políbil ho vřele na ústa, ač lékař líbání nemocných co nejpřísněji zakázal. Jaké to vyznamenání! Ani matku, která s dcerou vedle v pokoji ležela, rovněž s hlavničkou, otec nelíbal. Co byl ananas proti polibku otcovskému!

Milý, dobrý tatíčku, shlédni od radostí věčných na své dítě! I ty, blažená duše věrného bratra, přispěj přímluvou k utišení bolu svého pokrevence!

Ruce odumírajícího těla opakovaly stále jedno gesto. Rozpřahovaly se do prázdna, hledajíce.

Slunce dávno minulých dnů jasně zase svítilo v hlubokém míru. Očím ne muže, ale dětským. Čas zvrátil svůj postup a plynul, jako některé zdánlivě potoky proti spádu. Bývalé stalo se přítomným, zmizelé vyvstalo, ožilo.

Tělo zmenšilo se ještě více, svíjelo se, jako by vzrostlá bylina zavíjela se znovu v poupě, v kel . . .

Byl chlapečkem, děckem v sukénce a nad ním vznášela se měsíčně bílá tvář matčina. Vznášela a rozerdívala se vráceným životem.

Byla starší otce a Tomáš pamatoval ji za svého nejrannějšího mládí už vrásčitou. Z rodiny byla řemeslnické, na dědy a báby se Tomáš ani se strany matčiny ani otcovy nepamatoval. Otcovo příbuzenstvo bylo v jiné zemi než matčino. Oženil se jako vojenský šikovatel a zanechav vojančiny, přestoupil k civilním úřadům. Matka měla tvrdé ruce, upra-

cované a tíži jejich pocítil rozpustilý Tomášek častěji na zádech. Zvláště když vybíral si v jídle. Však také matka nevařila zrovna pansky. Kdo pak by byl spokojen s jahelnou kaší, vystřídanou hrachem, čočkou, oukropem a brambory s omáčkou? To dětskému nosu nevonělo a na cukrové dorty, které tak rád, nebylo.

Matka vařila, šila na děti, prala s pradlenou a žehlila. Z obnošené kleriky nejstaršího syna ušila Tomáškovi bundu. Kluci uličníci posměšně mu líbali ruce jako velebníčkovi.

Někdy matka zpívala, ale až bůh bránil. Nic se Tomáškovi nelíbily její zpěvy a kritikou svou se netajil.

„Vždyť ty chraptíš, mami!“

Zasmála se, špička nosu jí zčervenala. Nechala zpěvu a dala se do spravování suknice Tomáškovy. Rozestírala ji proti oknu a vzdychala: Samá díra!

Samá díra! přikyvoval vážně Tomášek.

Matko laskavá, kde jsi? kam povolal duši tvou Pán? Kam odvanula ze světa?

Van se zdvihl kolem a pronikal do minulosti, v níž choulilo se vše a smršťovalo. Jako by mrazné obruče svíraly údy, ruce pevně přivazovaly k tělu. Povijany zavinující nemluvně.

Už je živého v něm ne více, než v novorozeněti, tak málo pohybu a ještě méně síly. Třepotavé světélko nad zhasínajícím knotem, dušička plamene.

Temno. Kde jest? Neleží doma u mami? Kam zabloudil?

Stíny poletují, jako když stromy se klátí. Kdosi těžce, chrčivě dýchá.

Pak zase přemet do slunečna. Radosti se zjevily. Opentlený máj na vsi, děvuchy se točí, výskají, sukně jim červeně plápolají. Hudba — žesťové nástroje vysílají střely zvukové, že zabodávají se tóny do sluchu jako šípy a škubou jak udice. Ozvěna s oblak mění veselé rytmy v žalobné chorály . . . s bohem, Tomáši! — — buben mění se údery zvonu — hrany — miserere mei Domine!

Výpisk pikoly — a pak hlucho. A úzkostlivo.

A zase míhají se štíhlé, vysoké stíny. Stromy. A člověk je mezi nimi tak malý! Človíček!

Cos blesklo se ve tmě mezi kmeny. Fosforečně. Vlci? Kočky? Klekánice?

Jaromírek zabloudil v lese.

Jedinou pohádku vykládala matka dětem. O všetečném Jaromírkovi, jak zabloudil v lese. Šel do lesa právě proto, že mu to rodiče zakázali. V lese trhal květiny, mlsal jahody, brouzdal se potokem a bral se dál a dále, zapomínaje na vše, hloub a hloub, až ztratil cestu k domovu, zabloudil. A zatměl v lese. Neviděl oblohy, ani hvězd, jen strašnou spleť tmavých větví nad hlavou.

Jaromírek zaplakal strachem, sepja ručky a zavřel oči. Matka říkávala, když má strach, aby se pomodlil k anděli strážcii Jaromírek se tedy modlil. Ale prosbam. ne dětskými, nýbrž slovy dorostlého muže.

„Otče, jenž stvořil jsi duši mou podle podobenství Svého, vinen se dávám, že přestoupil jsem zákon Tvůj. Znaje nedostatečnost smyslů našich, zakázal jsi nám vstup do nesmírného lesa tajemství Svých svatých. Hřešil jsem proti zákazům Tvým a vešel do okrsku ne povolaným, ale bludným krokem. A ztratil cestu k návratu k Tobě, jenž jsi východisko i návrat nás všech stvořených, jako jsi Ty jediný počátek a konec všech záhad a rozřešením všech otázek lidského ducha. Dítě pustilo se lemu svaté řízy Tvé a slabé nožky spěchaly za šalebnými motýly, za kývajícími květinami, za sladkou jahodou v temnotě lesní, neosvícené leskem Tvého vševidoucího oka. Avšak všudypřítomnosti Tvé neuzavřela se ani sebe ztracenější houšť plná spánku a ducha těžkosti. Hvozdem pronikl jsi ke mně, jak mocné dutí ve vrcholech a vzbudil mne hledáním zemdleného a klesajícího ve spánek, abych před konečným zesnutím vstana, nalezl pravou cestu k svému nocležišti. Přej Pane, ať je skonání mé ve Tvém odpuštění, usnutí mé ve Tvé lehkosti a ne v hrůze marného volání. Sešli anděla Svého svatého, aby vezma za ruku dítě Tvé, vedl je k východu z bludiště tohoto života k slávě a síle Tvé. Sešli déšť Svých balsámů na zkrvavenou duši, ať čistou vrátím ji věčnému zřídlu, z něhož jedinou krůpějí kdysi vytryskla. Čistou a zbožnou! Vždyť ne má vůle řídila kroky mé, ale Tvá od věčnosti jediná, jejíž jsem jen částečkou, z níž bezejmenný jsem vyšel a bezejmenný zase se navrátím. Oprosť mne záhad, zběl svým ysopem pozemní rmuty na mém těle, vrať ztracené a přijmi kajícné! Spomoziž a vysvoboď mne, pane, z bludů! Svatý, silný!“

Ještě se modlil a hle, světlo ve tmách blížilo se a za ním bílá postava. A nebylo to světlo z očí vlčích, nebyla to klekánice, co je nesla, ale bylo to žluté, dobré světýlko. A dávný, sladký hlas ozval se toužebně:

„Jaromírku, kde jsi?“

Jaro bylo kolem. V přírodě i v duši. Prvopočátek jara, vznik jeho, dětství samo. A mír, ten bývá odměnou po boji, jenž je životem. A tak spojeno v jedinou har-

monii, dětství se stářím, jaro s mírem, v zázračném návratu.

Jaromír!

Matka andělem strážným! Zda přirozenější blaho posmrtné mohla si vyprositi, než býti neviditelna kolem svého dítěte? Prositi za něho u Boha?

Blíž a blíže zaznívalo mateřské volání: Jaromírku, kde jsi?

Všecky bolesti dobolely, hlava dítěte klonila se v důvěře do náručí mateřského.

Tma v lese nejprve modrala, pak průhledněla jako mořská voda, až nabyla mléčného jasu. Kmeny prosvítaly, měnily se v sloupy krápníkové čistoty, pojily se nahoře klenbou, zdobenou freskami otevřeného nebe — zlaté hvězdy zazářily. Vše těžké okřídleno odlétalo, úzkost, vzdor, pochyba, tušení a ve vysvobozujícím návratu tálo celé tělo v cosi nevýslovně blahého, nepochopitelného.

Jak blaze je dítěti v péči otcově!

Dítě moje!

Dítě! Duše prostá, věřící. Dítě, vítěz nad rozumem, srdce nad mozkem, nevinnost nad mudráctvím. Dítě překonává, co nedovede muž, nalézá pravý poměr k přírodě i jejím dějům.

Matka si přišla pro své holátko a odnáší si je domů.

Prosvětleno jest celé jeho bloudění, spleť všech záhad v nejjemnějších vláknech odhalila mu své souvislosti, útky, osnovu, že přirozeně pojil i různorodé děje, jako sen to činí. Viděl smysl vznětů, prameny lidské touhy a pravdu jako základ všech rozkoší i bolestí.

Mrtvolnost zvrhla se v nepokoj, lehký, jiskrnatý, v planutí, v němž všecek se stravoval, duší i tělem.

Jaromírku, kde jsi?

Duše ozývala se duši, láska lásce.

Hlaholy jako vzdálených zvonů — šumění mateřských vod — v temnotách teplého — tajemného znovuzrozování doznívalo:

Jaromírku — Tomášku — kde jsi . . .?

FEUILLETON.

Český humorista.

Za příležitosti 60. výročí narozenin F. Procházky-Župana, 24. května t. r.

Právě, když jsem byl redakcí tohoto listu poctěn vyzváním, bych napsal pozdrav k šedesátým narozeninám Fr. Procházky-Župana a když přemýšlel jsem o tom, jakým způsobem za této jubilejní příležitosti zdůrazniti jeho význam v českém písemnictví, jak osvětliti jeho skromnou postavu, vždy nenápadně ustupující před hlučným tržištěm veřejnosti — dočetl jsem se ve feuilletonu velkého denního listu těchto slov, napsaných vážným spisovatelem v úvaze o starém francouzském románě:

„Proč náš humor učí se tak málo od velikých mistrů a proč tak houževnatě je poplatný manýrovanému, nepřirozenému a nevkusnému humoru německému? Proč přejímá německou grimassu místo úsměvů velikých klasiků románských, anglických, ruských? Proč tím v kořeni zasahuje a ohrožuje národní naši bytost? Mechanický, řemeslný, citově hrubý humor podává se těm, kteří by potřebovali velikých utěšitelů a velikých vůdců.“

Tento názor, svrchovaně nespravedlivý ve své všeobecnosti, jest důsledkem předsudku, již téměř po třetí desetiletí přejímaného; jest opět a opět vyslovován, ale jest pouze důkazem toho, že ti, kdož o českém písemnictví píší, buď ho neznají — nebo nejsou schopni oceniti jeho ráz, pokud jest samorostlé. Předsudek ten vznikl s generací let devadesátých a jest správný potud, že t a t o generace vskutku nedala českému písemnictví p r a v é h o humoristy; neboť humor raší ze života, nikoli z papíru — a tímto způsobem ona generace nepostupovala. A předpokládá zrak jasný, nikoli matený cizími teoriemi; především však předpokládá všestrannou znalost vlastního ovzduší, aby bylo dosaženo ocenění jeho karakteru, pochopení českého kraje a českého člověka, a to zejména tam, kde zůstal nejryzejším, na venkově. Ale kolik našich vskutku významných spisovatelů z mladší a nejmladší generace zná dnes český venkov, jenž dal hluboké zdroje štědrému umění Boženy Němcové a všech umělců — spisovatelů, výtvarníků i hudebníků — jichž dílo má ryzí ráz národní? Novější generace v náhlém převratu odchýlily se od tohoto pramene a odchovány byly jednostranně, knihou. Příroda nahrazena byla kavárnou; venkov a lid, nerafinovaných nervů, dokonce počali jim páchnouti — a spisovatel, který jim zůstal věren, byl přezírán, ne-li tupen. Papírové prostředky stačily také k udržení nadvlády vlastního směru, k výchově nových generací — i k tomu, aby udrženy byly v nevědomosti o tom, co předcházelo. Kritika i nakladatelská reklama soustředí se kol zjevů, kteří dovedou jí nadbíhati.

Spisovatel, který prostě vytvoří a podá dílo a nedbá ostatních spolupůsobících vztahů, nezůstane sice bez ocenění u čtenářstva, ale oficielně jest neznám. Není autoritou.

Pravíme toto všechno, abychom osvětlili zjev, že v době, kdy znova zdůrazňujeme své češství, mluvíme o národním rázu, kdy básníci dříve nepokrytě kosmopolitičtí a národnostně lhostejní začínají okázale vlastenčiti, kdy horujeme o samostatnosti, o vzrůstání z vlastní půdy, z vlastních kořenů — že v této době právě mluvčí a hlasatelé těchto myšlenek nemají citlivé schopnosti pochopiti podstatu češství, ať přímo ze života či z díla uměleckého; a že kterýsi nemístně horlivý pisatel, neznaje patrně osoby ni díla, urážlivě se pozastavil nad tím, že za člena akademie navržen byl jakýsi autor „Pepánka nezdary", jako by — nehledě k ostatnímu jeho dílu — tato klasická práce byla nějakou jalovou, kratochvilnou historií, jaké se buď u nás doma píší pro okamžitou potřebu humor. listu, buď se překládají pod renomovanou markou ciziny.

A proto za jubilejní příležitosti opakujeme tyto trpké úvahy, abychom v protivě k nim tím důrazněji mohli zaznamenati, že ve Fr. Procházkovi-Županovi máme humoristu českého vzácné a jadrné ráže, na jakého nejen můžeme býti hrdi v řadě svých nejlepších spisovatelů, ale kterého směle můžeme postaviti i vedle oněch lákavých vzorů ciziny, které se nám předhazují; a on nejen že vedle nich neztrácí na ceně, ale září v jejich řadě svým vlastním světlem, nejsa souputovníkem, přijímajícím světlo cizí, nezakalen ani umělým světlem manýrovaného humoru německého, ani pomísen odlesky románských, anglických a ruských klasiků. Má s nimi jen to společného, že sestoupil s nimi tam, kde vyvěrá pramen vody živé — k duši lidu.

Fr. Procházka počal svou spisovatelskou činnost téměř před čtyřiceti roky, a to povídkami historickými; záhy však přešel k současnosti a v jeho pracích převládl humor, nikoli však vnějšně kratochvilný, nýbrž z hlubokého citu pramenící, z citu, který jest výsledkem národního, raçového založení. Vedle knih humoresek a satir, dotýkajících se nejrozmanitějších stránek života, zvláště to dokazují kniha bajek pro velké, „Po stopě pravdy", a kniha „Dle přírody", poučující čtenáře o druhém mohutném prameni, ze kterého spisovatel čerpá samorostlou sílu; jsou to obrazy z „němé přírody", jimž auktor vdechl řeč, projevy velkého bratrství všeobecného bytí a trvání.

Ale největší umění Procházkovo tkví v těžbě z látky nejnesnadnější: z duše dětské. Nalézáme stopy toho v humoreskách — (vzpomínám třebas jen rozkošné „metodické črty" „Mlsný Fricek") — ale zcela se k oboru tomu připoutal v „Pepánkovi nezdarovi", v němž, spojuje nejvýznačnější vlivy, kterými vzniká český venkovský člověk, pronikavý obraz venkova, základ všeho češství vůbec, podal národu svému dílo nejvýš samorostlé, hluboké podstaty a schopné, by jím české umění ve světové soutěži tak vítězně bylo representováno jako „Babičkou" Boženy Němcové. Stejně obstojí vedle klasiků cizích a překoná díla jiná slavná, nám příkladem přeložená, ale daleko nedosahující jeho psychologické hloubky vůbec a jeho pronikavosti ke kořenům národní povahy zvlášť. Kniha ovšem našla své čtenáře a pokračuje ve vydáních; jest málo spisů, které tak po česku dovedou mluviti od srdce k srdci.

A šťasten jest spisovatel, který duši lidu, z něhož pošel, tak dovede zrcadliti, který svým uměním přetvořuje v broušené krystaly skrytě krystalickou rudu, uloženou v povaze národní. A tímto tichým štěstím tvorby lze si vysvětliti, proč spisovatel zůstal mimo okázalý ruch literárního života. Zajisté v práci, která jest mu totožna se životem, nalézá mnohem většího dostiučinění než v poctách veřejných, a jako Čech pravé krve a tudíž skutečný demokrat netouží po šaržích akademických. V den své šedesátky nechť jest přesvědčen, že sémě, které rozséval, nevzešlo na zmar, ale že se rozvlní v krásné úrodě, až český kraj zalije se požehnáním míru. Přejeme mu, by krásy té pak dlouho a šťastně užil. *K. M.*

Fr. Procházka narodil se 24. května 1857 v Běštíně na Hořovicku. Působil jako profesor v Praze, pak na Moravě, od r. 1901 v Kolíně. Práce jeho: Miroslava z Lestkova (1881), Z Přeslavského dvora (1885), Humoresky (1885), Z jednoroční vojny (1888), Z dětských snů (1891), Létací Slovan (1891), Dle přírody (1894), Upomínky (1893), Z různých pamětí (1894), Talafúsova postel (1898), Po stopě pravdy (1904), V pavučině satiry (1905), S průvodem rolniček (1908), Pepánek nezdara (I. — 1907, I. a II. — 1917).

DIVADLO.

N á r o d n í d i v a d l o. Ze slavnostního cyklu, ve kterém od počátku května nastupují původní hry české, o kterých již dříve jsme referovali, střídajíce se s cyklem oper Smetanových a Dvořákových, jest nám zaznamenati nové uvedení J e ř á b k o v a „*Služebníka svého pána*" (11. května t. r.). Hra za výborné režie pana Hurta, jehož schopnosti v tomto oboru rozvíjejí se s velkým zdarem, opětně působila na obecenstvo svými silnými, ač primitivními rysy. Zůstane nám vždy zajímavou jako prvý český pokus o dramatické zpracování rozporu mezi zaměstnavatelem a dělníkem, třebas dnešní obecenstvo nesnese naivnosti, s jakou se tu zachází se záhadným strojním vynálezem a která nebyla překážkou před čtyřiceti lety, kdy zužit-

kování síly elektrické bylo v plenkách. Ale své zápalné dojmy dílo má a má také vroucí podklady citové, které udržují jeho cenu. Archaická výprava, jak v dekoracích, tak jmenovitě ve vkusných damských úborech, dílu velmi svědčila; čelné úlohy s celým zdarem vypracovali p. Vávra (Dornenkron), pí. Násková (Mína), p. Steimar (jenž Budila nehrál jako šablonovitého reka, ale jako neurasthenického vynálezce; po našem soudu velmi případně) a sl. Odstrčilova (Josefina). Též menší úlohy byly pilně podány. — Dne 12. května následovaly tři staročeské aktovky Stroupežnického, z nichž zejména obraz „*V panském čeledníku*" rozkošně působí jako dobová malba, rovnajíc se svou mosaikou výjevů komposicím Brueghelovým neb Teniersovým. Hráno bylo výborně; jubilejní cyklus nad to jest příležitostí, by oblíbení umělci, kteří zanechali již činnosti na scéně, znova sblížili se s obecenstvem. Tak „V panském čeledníků" s upřímnou radostí pozdravili jsme pana ze Steinsberku, jejž často na jevišti pohřešujeme, jako hejtmana Taláska, v němž vždy podával jeden ze svých nejjadrnějších výkonů. A v „Paní mincmistrové" shledalo se obecenstvo se svým dávným miláčkem, p. Al. Sedláčkem, jenž Dačického zahrál opět svěže a s jadrnou srdečností. — V úterý, 14. května t. r., reprodukovány hry Svobodovy, „*Směry života*" a „*Poupě*", které obě svým teplým životem a českým citem jsou posvěceny za základní kameny moderní české tvorby dramatické a opětně cele zaujaly obecenstvo; v úloze panímámy Černé vrátila se na jeviště pí. Marie Pštrossová, jež od otevření Národního divadla se svým zvěčnělým chotěm Adolfem Pštrossem náležela k nejprvnějším oporám činoherního souboru; podala opětně důkaz o svém jistém umění, které znova obecenstvem bylo vítáno s vroucím uznáním. — V den slavnostní, 16. května t. r., odpoledne zastoupena byla činohra největším básníkem českým Jaroslavem Vrchlickým, v jehož „*Noci na Karlštejně*" vystoupil jako Karel IV. J. Seifert, nejúže spjatý s dějinami českého divadla, neméně pak s úlohou, kterou znova svým mistrným způsobem tlumočil, právem přijímaje podíl na nadšení velkého dne. Tak radostným způsobem sune se řada vzorných činoherních představení původní české tvorby, vždy víc připoutávajíc obecenstvo a zajišťujíc si — jak doufáme — trvalý, pevný svazek.

Městské divadlo Král. Vinohradů, připojujíc se k oslavám Jubilea Národního divadla, pro cyklus her při této příležitosti uváděných získalo svolení k provedení Jiráskovy „*Vojnarky*", a majíc po prvé příležitost uvésti na své jeviště dílo spisovatele, jenž svým uměním, mluvícím nejvýraznější řečí za všecka česká srdce, vítězně stanul nad literárními zmatky doby, vynasnažilo se býti mu právo. „Vojnarka", první dramatická práce svého původce, před třiceti lety překvapila jako hotový umělecký čin a zůstala jím v nepromĕnném významu. Opíráť se o prvky nejjistější; námětem svým jest ve všeobecných rysech příznačna českému životu selskému, každá její postava jest individualitou, ale zároveň typem celé třídy. Prostě a přirozeně rozvíjí se a plyne událost, jímá hloubkou soucítění a smiřuje s životním smutkem. A rázovitou, barevnou řečí srdce okřívá. Představitelům jest jistě radostno splynouti se životností těchto postav. Také při prvém představení na Vinohradech (4. května t. r.), které uplynulo za bouřlivých ovací milovanému auktorovi, lze zaznamenati krásný zdar. Paní Ptáková v úloze titulní podala důkaz vzácné umělecké vyrovnanosti a podložila postavu vroucím citem. Znamenitý každým oka mžiknutím byl p. Zakopal jako zpěvák Hruška, a p. Karen, zjevu výborně upraveného, jako Antonín snažil se najíti příznačné tony pro těžkého vesnického furianta; při premiéře zněly však příliš hlučně. Také správnému jinak výkonu páně Vydrovu (starý Vojnar) vadila přílišná hlučnost. Episody svým způsobem se zdarem provedli pí. Baldová, pp. Sedláček, Faltys a j. Režii vedl pan Vydra velmi bedlivě a případně a nálady, jmenovitě v dějství druhém, byly vyvolávány velmi případně. — Obecenstvo správně z krásné, jednolité hry vycítilo zlaté české srdce, rozdávající každým dílem oheň života. —

✠

*

✠ V předvečer prvního máje Jednota Svatopluka Čecha s Marií Nechlebovou uspořádala recitační večer Karla Hynka Máchy. V prvý oddíl bylo zařazeno sedm drobných básní, z nichž nejlépe vyzněly „Neroztál sníh . . ." a „V přírodě jak vše se jindy smálo . . ." Druhou částí večera byla recitace „Máje" — úkol nejvýš choulostivý. Mámeť všichni drahou báseň Máchovu v srdci, každému zní tam určitým tónem, ozvuky vlastního procítění, tak že každá cizí recitace hrozí nebezpečím zklamání. Slečna Nechlebová snažila se čeliti mu především zevrubným prostudováním, které z přednesu bylo patrno. A zdařilo se jí vyhověti dlouhodechým pasážím, táhlým pásmům vět; tu vystihla ráz básně dosti dobře. Zato, kde nanášela tóny něhy neb hrůzy, vyznívaly nepřirozeně, až primitivně. Návštěva krásného a významného večera, pořádaného pod ochranou důležité jednoty, byla tak slabá, že nelze to omluviti ani špatným počasím. Příznačno jest těmto večerům i to, že v době, na kterou stanoven jest začátek, jest sál pravidelně ještě prázdný. Začne se pak dobře o půl hodiny později — a

pak mezi recitací se trousí obecenstvo! Čemu přičísti tuto indolenci? Kritice jistě ne, neb tato vychází slečně vstříc zcela výjimečně. Tedy buď jednotvárnosti programů, buď nedovednosti pořadatelstva!

TÝDEN.

Dne 27. dubna zemřel, doživ mužného věku 46 let, Jan Preisler, malíř velké původnosti, umělec naší úcty a obdivu. Ve vývoji českého moderního umění náleží mu kapitola krásná a čestná. Od r. 1909, kdy vystavuje své „Jaro", známe Preislera v úplné celistvosti jeho uměleckého zjevu. Jako jeden z nejsilnějších zjevů prvého spolkového pokolení „Manesa" byl jedním z vůdců této družiny, jež bojovala zaň jako za jednoho z těch, v nichž spatřujeme zabezpečení přítomnosti i budoucnosti českého výtvarného umění. Jan Preisler, největší básník mezi našimi malíři, byl novoidealistou velmi osobitého rázu. Předmětový obsah obrazný byl vždy v úplném souladu s intensivním a vyhraněným cítěním tohoto tichého a zádumčivého člověka. Jeho obrazy zasněných jinochů a dívek v jarních krajinách byly tajemnými a smutnými pohádkami mládí; dýchaly touhou, jistá tesklivost vzlétala v nich širokými perutěmi. Léty přibylo jeho představovému i formovému světu jen zesílení, ne změny. Byl svým i v nejmenší kresbě, jíž bychom byli rozeznali snad i mezi tisíci soudobých kreseb. Od r. 1909, kdy posledně vystavoval, se veřejně odmlčel. Jana Preislera želíme také jako dobrého a nabádavého učitele naší umělecké mládeže i jako člena českého odboru Moderní galerie království Českého, jež jej pověřila uměleckým dohledem nad sbírkami českého odboru. *E.*

*

* K otázce „Shakespeare či Bacon" připojil se Paul Louis Hervier tím, že odsunuje pochybnosti pokud se týče hlavního bodu, kdo byl původním autorem dramat, ale požaduje rozřešení, kdo jest autorem znělek, Shakespearovi připisovaných. Znělka tvoří již formou v poesii cosi povzneseného. Kromě několika forem exotických není lepší formy k jemnému, delikátnímu vyslovení se básnicky i tehdy, vyslovuje-li morální ostře. A znělky Shakespearovy nesou se všemi znaky a přednostmi znělek v tom smyslu, jsou zajímavé i svým znakem filosofickým a po tři věky poskytují literárnímu světu — záhadu. Rozřeší-li se, kdo psal tyto znělky, ať Shakespeare, ať Bacon, bude rozřešena všecka záhada další. Slavný Shakespearovec Grant White praví: „Mysterium znělek Shakespearových nebude nikdy vysvětleno." Avšak jaká podivnost vyskytuje se tu, připisují-li se člověku, jenž sotva byl s to, aby je napsal. Známe podrobnosti ze života Shakespearova. Narodil se v Stratfordu, jeho rodičové byli bez vzdělání, on navštěvoval školu elementární. Jako osmnáctiletý oženil se s Annou Hathawayovou, syn narodil se mu šest měsíců před sňatkem. Víme, že měl tři děti, jež opustil r. 1585 a šel do Londýna. V Londýně byl sluhou u divadla, poté hercem. R. 1597 bohat vrátil se do Stratfordu, kde zakoupil se a stal se jakýmsi právním pohaněčem neplatících dlužníků, stal se lichvářem. Zemřel u věku 52 let. Nezanechal po sobě jediné knihy, jediného rukopisu, ani nejmenších poznámek. Pochybovalo se, dovedl-li psáti. Máme jenom jeho podpis, pravopisně odchylující se od běžného. Všecky jeho děti nedovedly se podepsati a místo jména na listinách črtaly křížky. Jinak Bacon, o němž literární historie píše jako o muži probudilém a duchem vyspělém. Kdo mohl tedy býti tvůrcem znělek? *K. V. H.*

*

* Ze života El. Krásnohorské zajímati bude zpráva, jež splývajíc časově s jubileem divadelním stojí za příležitostnou zmínku. Do schrány v základním kamenu Nár. divadla vloženo mimo jiné také červeně tištěné číslo „Plzeňských Listů", kdež v koncertním referátě uvedena Eliška Krásnohorská jako pěvecká debutantka před plzeňským obecenstvem, slibně se zamlouvající přednesem ariosa a modlitby Váňovy z Glinkovy opery „Život za cara". Za padesát let vidno, že se pěvectví svému nezpronevěřila, arci jiným, trvalejším způsobem.

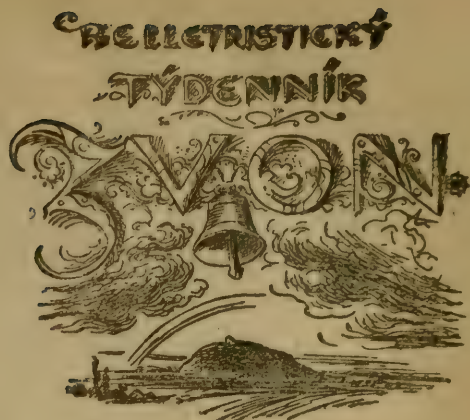
*

* Myšlenka zříditi útulek ve stáří nebo nemoci pro české spisovatele doznává dojemného ohlasu. Kvitujeme toto: Nakladatel Jos. R. Vilímek upisuje 5000 K „ze srdce rád na účel tak šlechetný, tak potřebný a tak důležitý", nejmenovaná paní z Hodolan posílá 5 K ve známkách, poněvadž měla „muže pěkného jako kvítek, dobrého jak chlebíček, který položil svůj život za český stát hned u Krasníka", nakladatel Přemysl Plaček v Pacově upisuje 1000 K, poněvadž byl dojat „čta slavnostní dvojčíslo Zvonu. Sami spisovatelé kladou prvé základy k vybudování útulku a jest na veřejnosti, aby vzácného toho příkladu následovala a štědrou rukou přispěla". Spisovatel Ladislav Vašek věnuje honorář za příští své práce ve „Zvonu" témuž účelu. Dále zaslal p. Al. Zlatník z Kr. Dvora K 500·—, pí. Helena Svátková K 20·—, nejmenovaný spisovatel K 10·—, pseudonym Albatros K 20·—. Další příspěvky přijímá redakce tohoto listu.

V Praze, dne 23. května 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Ant. Klášterský:

Z NAŠÍ DOBY.

I.

Je silné v nás to jako bylo kdysi.
Chodí to s námi, bdí to s námi v noci,
sen plní nám to čarovnou svou mocí,
leží to na nás, jí to s námi z mísy.

Hned chmuří to, hned zlatí naše rysy,
nás k písním táhne to, jež pěli otci,
nutí to spory malicherné zmoci,
duhy to klene, jako mrak to visí...

Říkáme: „Pěkný den!“ neb „Dnes je ledno,“
když potkáme kdes přítele a bratra,
leč zatím v mysli máme jen to jedno.

O hladu řeč je, o lichvářské sběři,
leč mezitím druh druhu v očích pátrá,
zda nezoufá, zda také ještě věří.

II.

Chcem vytrvat přes moře zla a žluči
v té zemi, krví vykoupené draze,
a sami být jí hradby chcem a hráze,
kdy příboj řve a nebe plné tučí.

Chcem ku předu jít křepčí tak a ručí,
pro její volnost žít i mříti blaze —
ó, na tisíce ruk, hle, ku přísaze
jak zdvíhá se, a „Přisaháme!“ hučí.

Cos jako svatá hrůza jímá duši,
má ruka zvedá se, mé oko svítí,
a slyším, srdce jak mi hlasně buší.

Je mi jak druhům Hamletovým, temně
když slyšeli hlas mocný z hlubin zníti,
jak „Přisahejte!“ volal by Duch země.

III.

Dík, že mi přáno dožíti se jara,
kdy v kořenech to praská, v snětech raší,
kdy pro to, co nám nad vše bylo dražší,
procitla v dětech síla naše stará.

Zas v mladých duších hoří to a hárá
jak kdysi v nás; jak za mladosti naší
dlaň tiskne dlaň, zrak vysoko se vznáší,
kde hvězdný cíl nám plá již od Kollára.

Hle, jak jdou v řadách nadšeně a směle,
jak zrak jim svítí, z úst se řinou písně,
hruď pýcha dme, že nad řád vzlétli plochý!

Ó, Mentorové, rádci, učitelé,
vím, musíte se tvářit trochu přísně,
leč v duchu také líbáte ty hochy!

IV.

Pryč, stíny, s čela, dolů s duše, tího!
Znám studánku, a není skryta v lese,
jež hrudi zprahlé vždycky úkoj nese:
otvírám zase verše Petőfiho.

Ty plná lásky ke svobodě kniho!
Ty jarý duchu, jenž jak skřivan vznes' se
a národům všem volnost zpíval v plese,
než sražen byl jsi s letu nejvyššího!

Ó, zřím tě, zřím... Tu stojíš krásný, mladý,
jak pro svobodu padl's v čele řady
a ve tvém oku hoří výheň celá.

Teď k hrudi sáh' jsi — rána tě tam pálí?
teď smutně jsi se zahleděl kams v dáli —
Ó, Bože můj, proč laur svůj rveš si s čela?

V.

Volnosti naše! Ty jsi nad domovem
jak hvězda našim dědům tajně plála,
jim v temnu byla's těšitelka stálá,
zářila's — zhasla — svitla v lesku novém.

Zprv myšlenka, pak stala jsi se slovem,
leč ústa sotva šeptnout je se bála,
a přece, jak by třásla se jím skála,
trpěli smělci za ně, spiati kovem.

Zdeptána stokrát, vstala's vždy a žila,
jak punkva časem v podzemí se skryla,
leč znova v běhu vyrazila prudkém.

Volnosti naše! Ne již skrytě zpola,
dnes celý národ hlasně zve tě, volá
a čeká chvíli, kdy se staneš skutkem!

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

Vy, občané Pisanští, kteří denně vídáte mne ubírati se z ulice Santa Maria za časného rána ke campo santo; kdož víte, že tam po celý den — a to již po dlouhou řadu let — pracuji, pokrývaje rozsáhlé stěny zdiva barvami; a pak vídáte mne večer jak večer, touže cestou jako ráno, vraceti se k domovu — vy myslíte si: Jaký to divný tvor chudého života, tenhle ser Gozzoli. Nezná jiného, než chladnými barvami malovati na chladných stěnách, ve společnosti nebožtíků až příliš tichých, nebo rozpustilců až příliš hlučných, kteří bez ohledu na svaté místo, malířovu práci i úřední vyhlášky v rozlehlých loubích campo santo hrají ryčně v koule, často svévolně poškozujíce malby, již dříve zde vzniklé! Zdaž úcta, kterou mu za to naše signorie vzdává, nahradí mu všecky radosti života?

Ale vy, kdož bedlivěji se zadíváte do mých maleb, kdož snad náhodou jste slyšeli o výtvorech mého štětce, kterými jsem ozdobil kostely jiných měst, nebo dokonce jste je i viděli — namítnete: „Je to asi liška, tenhle ser Gozzoli! Nebyl to patrně vždy takový suchý patron. Nebo nádheru světskou, kterou maluje, nemohl si vymysliti — tu nejen viděl, nýbrž jistě také prožil. Byl to veselý druh, užívající světa a teprve když zestárl, a nemůže si zahřiti jako praotec Noe, kterého nám zde tak znamenitě vymaloval — usadil se mezi námi v Pise, a kdož ví, na co vzpomíná, když den jak den, po léta, maluje na stěnách ohrady svatého pole.“

Mýlíte se obojí — a obojí máte pravdu. A to proto, že vždy byl rozdíl mezi tím, jak jsem si přál žíti — a jak jsem musil žíti. Povím vám o tom. Ale především vám pravím, že nejsem ani tak stár — a věnovala-li mi signorie Pisy již dneska čestný hrob a čestný nápis na významném místě v loubí pod mými vlastními malbami, neznamená to, že se chýlím již k smrti, ale jen poctu za to, že vykonal jsem již dvě třetiny svěřeného mi díla, úkolu nad jiné obrovského. Vždyť jest mi teprve padesátosm let — a vypadám-li stár, není to sešlostí věkem, nýbrž prací.

Ach ano, prací! Nebo celý život jsem jen a jen sloužil, pracoval a tím stárnul, ač jsem si nepřál nikdy nic jiného, leč užívati vesele světa a zůstati svobodným a mladým.

Slyšte tedy!

Narodil jsem se ve Florencii, krásném městě na březích Arna, který i vaším městem spěchá, přinášeje mi ustavičným proudem pozdravy z mého milovaného rodiště, a přijav za ně moje vzdechy, unáší je v nekonečnost moře. — Rodiče moji byli velice chudí, ale bylo již samo sebou bohatstvím, naroditi se ve Florencii, jak během svého života jsem poznal. Mátě toto město nesmírné množství pokladů, takže mezi nimi moje dětství bylo krásné; nové a nové krásy viděl jsem vznikati, a tak jsem s nimi srostl a naučil jsem se je i milovati. Pak shlédl jsem města jiná a poznal jsem, že žádné z nich nemůže se měřiti s Florencií — a posléze bylo mi přáno vlastní prací rozmnožovati umělecké bohatství mého rodiště a to mi jest největším štěstím. —

Vedle nádherných kostelů a výstavných paláců má Florencie také čtyři pevné,

krásné mosty, již před staletími postavené. Z nich nejpůvabnější jest most zvaný starým, a přijdete-li na něj z města, ani nepoznáváte, že jste vyšli nad řeku a domníváte se stále býti v ulici. Nebo po obou stranách mostu jsou nastaveny malé domky, a v nich ve všech jsou krámy zlatnické; nepřetržitá řada jejich oken, plných pestrého zboží, lemuje chodcům cestu. Každý může si zde dle svých prostředků vybrati roztomilou věc, na památku sobě či pro radost milé osobě, bohatý i chudý. Nebo vedle krámů, kde nabízejí se ozdoby a šperky cizokrajné, od kupců zdaleka přivezené, jsou dílny, kde zhotovuje se přeumělá práce domácí, která může býti ozdobou vznešeného panstva — a jiné, nepatrnější dílny, kde pracují se skromné prstýnky pro štěstí, řetízky a jehlice, jakými se rádi zdobí prostí lidé a vesničané; je to zboží levné, a přece hezké, třebas netřpytí se drahými kameny jako náhrdelníky, čelenky, jílce a pochvy pracované v dílně sousední.

A na tomto mostě záhy byl můj pravý domov; učil jsem se zde zlatníkem.

Můj otec tomu arci původně nechtěl; byli jsem velice chudí, a rodina byla četná. Chtěl, abych se učil punčochářem, nebo v tomto řemesle záhy mohl jsem dospěti tak daleko, abych uživil aspoň sám sebe, nebyl-li bych i na podporu rodině. Ale mně chtělo se býti zlatníkem a doufal jsem, že uče se jím, mohu to přivésti ještě jinam; nebo mi smysly obluzovala sláva, jakou byli zahrnováni tvůrcové obojích dveří kostela sv. Jana Křtitele, zejména pak mladičký Masaccio, k jehož malbám v karmelitském klášteře, znázorňujícím život svatého Petra, právě celá Florencie v úžasném podivu putovala. Mně, přiznávám se, líbily se lépe starší malby, které Cimabue, Giotto a Orcagna v kostelích florenckých provedli, a ztrávil jsem mnoho času jejich prohlížením; při tom se ve mně upevňovala myšlenka, že i z chlapce určeného na punčochářství mohl by se časem státi chválený mistr malíř, když pastucha Giotto a otrhanec Masaccio, jenž ani pořádného jména neměl, tak vysoko došli, že každý s úctou o nich hovořil. Mimo to také sochaři Donato, Filippo di ser Brunellesco, Lorenzo di Cione di ser Bonacorso Ghiberti a Lucca della Robbia byli předmětem hovorů ve Florencii, oživujíce z kovu, kamene a hlíny postavy podivuhodné dokonalosti — ti všichni prý počínali tím, že u zlatníků se učil kresliti a kovy zpracovávati, a proto jsem přes četné výprasky neustával brániti se punčochářství a žadoniti, by otec mne dal do učení k zlatníkovi.

Otec by byl přece prosadil svou, ale já jsem za jeho zády provedl cosi, co nejen mne přivedlo k cíli, ale nad to bylo mé rodině velice ku prospěchu. Můj otec měl totiž bratra, jménem Gozzolo; byl to starý a jak říkali, nevlídný samotář a byl právě jedním z nejhledanějších zlatotepců na ponte vecchio. Otec můj žil s ním ode dávna ve hněvu, protože prý strýc, ač zámožný, nechtěl nás chudáky nijak podporovati. Já, nedbaje toho a sleduje jenom svou touhu, bez otcova vědomí rozběhl jsem se kdysi k strýci a odvážně jsem ho poprosil, by mne přijal do učení, upřímně přiznávaje, že tak činím proti vůli otcově a jen podléhaje mocné zálibě.

Přišel jsem ve šťastnou chvíli. Strýc mne nezapudil, pohovořil se mnou a snad jsem se mu zalíbil; jistě byl se mnou aspoň trochu spokojen — a možná dost, že toužil zbaviti se své samoty a sblížiti se trochu s rodinou a že proto byl jsem mu vítán. Jak jsem později seznal, byl srdce velmi dobrého; vzkázal po mně otci, nemá-li nic proti tomu, že mne do učení a vůbec k sobě přijímá. Můj tatík byl tím velmi překvapen, došel k bratrovi a smířil se s ním, a to nikoli na svou škodu. Já pak všecek šťasten byl jsem u strýce a náležel jsem mu více než rodině, tak že mne potom vždy po něm, Gozzoli, a nikoli po otci — di Lese — nazývali; a já jsem jméno to hrdě a s radostí přijal a nosil.

Byl to veselý život na ponte vecchio! Ovšem, ani dříve moje dětství nebylo smutné. Od maličkosti jsa nucen ať tak či onak pomáhati v úlevě rodinných starostí, dostal jsem se do rozmanitých proudů životních a v nich jsem se vyvinoval, maje oči otevřené a mysl vždy jasnou. Přisluhoval jsem mnichům valombrosským v kostele San Trinita a ti mne mnohému užitečnému přiučili. A jinak, když nebylo mi hlídati mladších sourozenců, pomáhal jsem rodičům v jejich obchodech s venkovany, dostal jsem se i z města, do údolí Mugnony, za Fiesole, do Vallombrosy a tu jsem se naučil znáti život venkovský, a zkrátka něco jiného, než ve Florencii.

Ale v strýcově dílničce na mostě začal mi život krásnější, než jsem si byl představil. Především mohl jsem se věnovati zaměstnání, ke kterému jsem choval lásku — a prospíval jsem v něm velmi rychle, tak že získával jsem strýcovu chválu a podiv jeho přátel, kteří ho na-

vštěvovali. A tyto besedy s nimi byl další půvab malé místnosti na mostě, nebo vzhledem k tomu, že můj strýc byl dovedný umělec, obcovali s ním vynikající mužové, a to nejen ti, pro které někdy pracovával, jako Lorenzo Ghiberti a s ním mladý Bernardo Rossellino, ale i vynikající malíři, Andrea z Castagna, učitel Masacciův Masolino a Paolo Ucello. Tito oba zvláště také mé práci věnovali pozornost, chválili mne, opravovali mi výkresy a dávali mi rady, které mi byly velmi na prospěch. Se strýcem pak rozmlouvali o běžných událostech a já jsem měl vždy uši otevřené a duch můj se bystřil poznáváním. (Pokračování.)

Viktor Hánek:

BÍLÉ HORY.

Za chvíli mlhy klesnou, a dole, v údolí,
vesničky bílé uzřím, uslyším zvonky krav...
A snad si tiše řeknu: Vzpomínka nebolí,
když tady se mnou touží tolik mladých hlav...

Snad zapomenu všeho, co bylo v oněch dnech,
když s lačným srdcem šel jsem tam dole po cestách,
když byla jenom úzkost a trýzeň v pohledech,
když neskonalý smutek mou duší jenom táh'...

Leč když se mlhy snesly do hlubin propastných,
zazněla píseň druhů, zahořklá, zavilá —
ten starý smutek znovu se vtíral do snů mých,
a se vzpomínkou znovu se bolest vrátila...

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

XXI.

Došlo na starého Záhoře. Nic na světě nemohlo zvrátiti sousedy a sousedky v přesvědčení, že spravedlivě trestající ruka Páně se mstí na dětech za otcův hřích. Zprávy, které roztrousila po vsi Záhořuc děvečka, byly sice kusé a neúplné, ale vesničanům postačily úplně, neboť jim potvrdily vše, co již dávno vytušili. Bylo naprosto jisto, že starý Záhoř je křivopřísežník — a jeho křivá přísaha přímou příčinou dokázaného cizoložnictví Nanina a Vondrova, neboť logika vesnického člověka řízena jest i nerozumovými zákony, a silné lpění na pověrách je jedním z nich. Uvěřil nyní i kovář Drastil, který rozhněvaně ukázal dceři dveře, když přišla zase na besedu, a na věky jí zakázal překročiti práh jeho stavení...

Vsí rozložilo se ulehlé dusno, a Záhořuc statek byl jako začarovaný hrad. Styk jeho obyvatel s vesnicí ustal téměř úplně. Výměnkář zalezl do své komory, jako hlemýžď do ulity, a vycházel jenom na sad. Třebaže neslyšel, věděl zcela jistě, co se vypráví ve vsi. Ale proto se neuzavřel. Byl jako veliké odhodlání, které v dusném tichu čeká svého dozrání. Žádný vítr, ani úder nemohl jím pohnouti. Matěj byl nyní jeho častým hostem ve výměnku. Hostem němým, neboť přišel, usedl na podnožku u zdi, nebo na lavici u kamen, vklínil hlavu do dlaní a zamyslil se. Bylo patrno, že také on dospívá k jakémusi rozhodnutí. Starému nebyla na překážku synova zamlklost. Hovor a stýskání si byly by rozhodně nepříjemnější. Tak sedali spolu, každý se díval před sebe, pohroužen do vlastních myšlenek, a byli si touto němou podobou bližší než kdykoliv dříve.

Matěj také netoužil po okázalosti. Cítil příliš ostře svoje ponížení a hanbu, aby se odvažoval za světla na náves. Bylo

mu tím hůře, poněvadž věděl, že náprava možna není a také nikdy nebude docílena. Proto jeho dny se vlekly líně. Nebyly ničím vyplněny. Přestal si hráti na hospodáře, přestal rozkazovati a také pracovati. Složil ruce v klín a všecko pustil mimo. V tšinu svého času proseděl v otcově kovoře, na sadu, anebo na prázdných hamb alkách stodoly, kam vylézal po žebříku — a jakmile kdekoliv usedl, zapřel lokty o kolena a bradu do dlaní. Jinak se už ani nedovedl posaditi. Zamiloval si samotu. Do sence chodil jenom se vyspat a najíst. Lože mu Nana odstavila ke zdi — a u dveří v rohu se objevilo lože Vondrovo. Nenamítal ničeho proti těmto změnám, věda dobře, že všecko je marné. Nemluvil již vůbec...

Nana a Vondra si ho také nevšímali, Chodili tak všichni kolem sebe a mezi nimi bylo ticho tak hluboké, že se mohlo z něho naroditi samo šílenství. Dík ještě, že byla v statku děvečka, jíž bylo časem nutno cosi naporučiti. Kdyby té nebylo bývalo, nebyla by snad Záhořuc sence slyšela živého slova...

Dny se strašně vlekly a byly nekonečně dlouhé...

Potom objevila se ve statku porodní bába, a také z jiných příznaků bylo zřejmo, že radostná událost je nedaleko. A skutečně. Nedlouho přede žněmi Nana porodila. Zcela lehce a bez obtíži, jak zdravé selské ženy rodí skoro bez výjimky. — Narodil se chlapec, kterého Vondra přivítal na svět s netajenou radostí. Naproti tomu Matěj pohrbil se ještě více a dokonale se do sebe zhroutil, neboť mu bylo, jako by byl teprve nyní dokonale pokořen. Tím si znepřátelil Nanu úplně, která z jakési nepochopitelné ženské ješitnosti se domnívala, ba dokonce by byla ráda viděla, aby se alespoň trochu hlásil k dítěti, neboť sama nemohla nikterak jistiti, čí že je. Bylo by jí tím bývalo ulehčeno, vesnici vnuknuta přece jenom jakási pochybnost. Snad bylo by mohlo dojíti i k smíru, nebo alespoň k dohodě mezi nimi — alespoň na čas...

Ale Matěj promeškal všecko. Byl naprosto netečný, a od chvíle porodu svoji nevšímavost ještě zvýšil. Chodil nemluvě, jako náměsíčník se ploužil statkem, po mezích a po humnech — a zdálo se, jako by byl zajat v nějakém snu, anebo celou vnitřní silou pracoval na nějakém pevném odhodlání. Bylo tak bez obtíží zrušeno poslední pouto, a Nana zanevřela na svého muže jako na nejhoršího nepřítele, který ji nejen vydal na pospas vesnici, ale také naprosto znemožnil sblížení s rodinou, k němuž, doufala, že dojde o křtinách. Takto ovšem nebylo možno požádati kováře Drastila o kmotrovství, neboť na prstech bylo možno spočítati, jaký že by byl výsledek prosby. Stejně nebylo možno požádati žádného ze sedláků, poněvadž odpovědí dožádaného byl by jistě býval pohaněn dvůr, rod, Nana i dítě. Taková přísnost zde byla domovem.

Ku podivu však. Co zkrušilo Nanu, rozradovalo Vondru, neboť mohl jí ulehčiti a zbaviti ji kruté starosti. Vytasil se se svým již dávno usmysleným plánem. Nic nepřekáželo, aby byl dítěti sám kmotrem. Nana sice vyvalila oči na vrch hlavy, když vyslechla jeho návrh, ale byla ihned srozuměna, neboť tato skutečnost zdála se jí jakýmsi zadostučiněním vzhledem k vesnici. Vše bylo vykonáno v tichosti, takže sousedé dověděli se o hotové události. Byli mravně pohoršeni, neboť se jim zdálo, že tu byl spáchán hřích snad ještě horší křivé přísahy starého Záhoře. Nalezli kdesi ve svých pamětech, buď ze školy, anebo z katechismu před veselkou utkvělé tam naučení, že otec nesmí býti kmotrem svému dítěti. Rozuměli pak Vondrovu činu tak, jako by chtěl podvésti samého Pána Boha a zapříti mu hříšné otcovství. Jejich pobouření bylo tím mocnější, že unikla jim dlouho toužená možnost pokořiti Záhoře náznakem obecného odsouzení, když jim bude odepřena úsluha kmotrovství, jíž se ochotně vychází vstříc na prosté požádání i podruhům.

Rozhořčení jejich bylo tak mocné, že starý Hadlásek se odhodlal zakročiti dodatečně na faře. Farář ale pokrčil rameny a vyložil Hadláskovi, že v tomto případu je rada velmi drahá, poněvadž nejprve by musilo býti popřeno otcovství Matějovo, což mohlo se by státi pouze na jeho žádost. Ale hned dodal, že v tomto případu je velmi pochybno, zdali by mohlo býti vyhověno. Snažil se i vymluviti starci jeho přesvědčení, zdůrazňuje, že často nalézáme na bližních viny a těžké hříchy, jichž na nich vůbec není...

Starého Hadláska ovšem nikterak nezviklal v jeho víře, a výsledek všeho byl, že vrátil se do vsi s nezvratnou jistotou, že se ustavičně zveličují špatnosti tohoto světa, na nějž věru by měla již padati síra, jako kdysi na Sodomu a Gomorhu. Neboť jistě je hrozné, napomáhá-li zákon sám přerůznými těžkými obtížemi udržeti hřích a brání zjevení pravdy, která by přivodila vinníkům veřejné opovržení a hanbu.

V důsledku zašlo příští neděle po hrubé několik starších sedláků na faru, aby ujistili faráře o pravdivosti hříchu Nanina

a Vondrova naproti Matějovi. Odešli odměněni slibem, že farář se pokusí věc napraviti příležitostným zavoláním vinníka k sobě, aby mu vyložil celou hloubku a dosah jeho hříšného skutku i poměru . . .

Bohužel však nedošlo k tomu vůbec. Nebylo však vinou farářovou, že nedošlo. Znenadání a neuvěřitelně spádně za sebou začaly se hrnouti události, z nichž jedna byla závratnější druhé, a vesnice, stržena do jejich bouřícího víru, zmítala se jako planá hruška ve vichřici. A když se mračna přehnala, a lidé se vzpamatovali, nebylo již třeba ničeho více činiti, neboť všecko bylo již rozřešeno, odsouzeno a potrestáno tak strašným způsobem, že z paměti lidu nikdy nezmizí sled nekonečné hrůzy, a několik desítek let bude vládnouti mezi nimi až do samého kořene bytosti vniklá příšerná bázeň před neúprosnou krutostí spravedlivých soudů božích...

Tak náhlého zakončení ovšem nikdo netušil a také nemohl tušiti.

Všichni se spokojili farářovým slibem a měli dosti na tom, že přerušili všechny styky se Záhořuc dvorem, a každému z jeho obyvatel se vyhýbali na hon cesty, jako prašivé ovci. Jenom starý Hadlásek si počínal poněkud vzrušeněji. Hřích Vondrův poděsil ho přespříliš, a snad i vysoké jeho stáří spolu se sklonem k náboženskému hloubání zavinilo, že upadl v jakési trvalé prorocké vzrušení. V něm zajat procházel vesnicí, zacházel ve všedních dnech do statků a v neděli do hospody a nepřetržitě věštil, že nejsou daleko hrozné tresty, které postihnou nejen Záhořuc dvůr, ale i celou dědinu. Slovům jeho bylo nasloucháno pozorně, a jenom tomu, že právě nastaly žně, bylo děkovati, že vesnice nebyla jimi a vlastní bázní dohnána k nepředloženostem...

Ale nejen Hadláskovy řeči — také pohoda mocně vzrušovala všechny hospodáře. Bylo bouřlivé léto s prudkými a silnými dešťovými přívaly, takže bylo zhola nemožno určovati předem postup prací a sklizně. Dostavil se jakýsi neúměrný horečný chvat, podmíněný bázlivou starostí. Hospodáři chodili jako bezhlaví, nemohouce se na ničem soustřediti. Chtěli býti všude a nebyli nikde; proto jejich silná ruka a dohled chyběl všude, zatím co oni vystávali uprostřed dvorů, anebo před vraty na návsi, rozhlížejíce se kolem dokola po obzoru, jako by čekali, že pojednou se jim objeví na nebi nějaké strašlivé znamení. Sledovali směr větru — a neustále se přesvědčovali, nevylézá-li od Čerchova, nebo nad Haltravu, anebo z „Hanzlova kouta“ zlověstné rudé mračno, chrastící ledem a kroupami. (Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

HORY.

I.

Zmítána městem, toužím se rozběhnout
k nim.
Jsou modré, jsou čisté, mne zkonejší, vím,
jizvy mé zcelí
růžovou jitrocelí.

Řeknu jim: „Údolí malost mne mučí.
vemte mne do náručí!“

Pod jejich ochranou dobře mi bude.
Pohladím hlavičky jetelů rudé,
od rána do noci plnými doušky
pít budu plachý dech mateřídoušky.
K studánkám schýlím se, omyje, očistí
mne voda,
bílé růže mi podá.
Ticho mne políbí chladnýma rtoma.
Ucítím sladce: jsem doma.
Pokleknu do mechu. Políbím zem.
Blažena budu. V životě mém
nebude viny, zlé síly.
Jak oblak budu bílý.

II.

Hory, královny pokoje, posestřit toužím se s vámi!
Blah, kdo se srdcem čistým blíží se k vám.
K výši vaší a síle kéž dorůstám,
mír váš v duši kéž vstoupí mi navoněn lučinami.

✱

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Když se jim v zahradě mezi lesy objevil švýcarský domeček, zastíněný starým, světlezeleným jasanem, Pozdník opět se obrátil a nutě se do smíchu pravil: „Nic se nestalo — — byl jsem jako zamilovaný student. Pak se žeňte, kamaráde — čert to vzal!“

„Je šťastna?“ tázal se Slavík.

„Nevím, ale je jisto, že pan Fröhlich za jejího letního pobytu v horách již každou neděli nahoru neběhá. Ale — zůstane to všecko mezi námi.“

„Vy tam již nebýváte?“

„Ne.“

Slavík podal mu ruku.

„Buďte bez starosti — rozumím vám dobře; jednou vypovím vám svoji starou hloupou historii.“ Podívali se vzájemně do očí a stiskli si pravice. Slavík z každého Pozdníkova slova vycítil, že zklamané city jeho byly hluboké a upřímné . . . V myslivně musel Slavík s lesním povečeřet, a bělovlasá hospodyně, nutíc ho do jídla, hladila si ho také jako synáčka.

Při hořícím západu kráčeli potom do Korytné.

Planoucí slunce bylo již skryto za lesy, ale oheň jeho prosvítal z hloubek, jak by tam zuřil ohromný požár. Horní kraje lesův ostře rýsovaly se na rozpálené obloze a zarudle se třpytily.

„Pokladník dnes asi mezi námi nebude,“ ozval se Pozdník.

„Proč?“

„Každoročně z jara zapadá k svatému Petru. Čiperná dáma, Němka, prý až někde z Budějovic, má tam vždy na léto najatý malý pensionek, a pokladník si tam oslazuje život.“

„Podívejme se! Svobodná?“

„Říká, že je vdaná, muž je prý cestujícím velké firmy, ale nevím, není-li to s ním jako s konduktorem v Nerudových Figurkách.“

Slavík se zasmál. „Hezká?“

„Už ne zrovna nejmladší, ale jako pivoňka.“

„Aspoň budeme moci o všem hovořit.“

„Mazel je sic lhostejný poživač, ale že by byl zlý, nesoudím!“ mírně pravil Pozdník.

„Ale vážnějších hovorů rád nemá. Celé knihy, myslím, dávno nepřečetl.“

„I to věřím,“ usmál se lesní, „říká, že si nalámе hlavy dost v kanceláři. Co dělají vaši čtenáři?“

„Přibývá jeden za druhým. Psal jsem Pejrkovi, aby na nás teď pamatovali knihami.“

„Co čtou?“

„Jak který! Belšán leží v historických povídkách, u Sachrů mívali Tyla — děvče jim čítalo nahlas — Anče od Ochsenwirtů chtěla něco o rytířích. Přivedla také Dukatenandresovu Báru a ta se zubila, že by ráda ‚něco hodně zamilovanýho‘.“

„Má už na to léta,“ zasmál se Pozdník, „co jste jí půjčil?“

„Němcovou — Divou Báru, Karlu —“

„Byla spokojena?“

„Chválila si, ale přec jen prosila, abych jí taky půjčil, kde by bylo hodně mnoho o pánech, ne jen o selském.“

„Podívejme na Báru!“

„To už znám, i v Hrádku vesničtí chtívali čtení o pánech z velkých měst, o králích a královnách, o princích a princeznách — je to pro ně jiný, krásný svět, oblaží se tím.“

„Kdy ty holky čtou?“

„Anče na pastvě, Bára prý si na komoře poříká. Weisův učedník se ondy přištrachal hned po ránu, když přinesl Brunclíkům rohlíky. Viděl jsem ho potom číst cestou, když vezl chleba do Studeného Dolu.“

„Jen aby od mistra nedostal!“

„Šklíbil se, že si dá pozor.“

„Můžete si s lidmi pěkně pohovořit!“

„Mohu — a také hovořím!“

„Jen opatrně —“

Slavík naň tázavě pohleděl.

„Víte — že ty panny přicházejí — jste mládenec!“ a Pozdník se zasmál.

„Ach, to je bez starostí, přivádí je Marvánek, samy se stydí!“

„To je dobře, lidské huby jsou zlé — a paní správcová má oči!“

Docházeli k bělidlu . . .

Pokladník v dnešní společnosti skutečně scházel, ale o půljedenácté přišel přec.

Klidně pozdraviv, objednal si večeři. Zardělý byl, na prvý pohled po cestě.

„Z daleka — z daleka?“ s úsměvem tázal se ho Fiala.

„I jen ze Studeného Dolu — vlastně z Ráje.“

„Ale — sám?“

„Ba ne, s Palmem, s poštmistrem, Herrnschallem, a ze Studeného Dolu byla tam velká společnost.“

„Ráj tedy za nových lidí žije," pravil Kubišta.

Pokladník, napiv se z hluboka, ubrousek založil si pod krk.

„Znáte ty lidi?" tázal se a přehlédl společnost.

„Jen jsem slyšel," usmál se Fiala.

„Bratr se sestrou, lidé jako z jiných zemí, oba jako cikáni."

„Svobodná?"

„Prý vdova, holčinu má. Pánové — ženská ze statisíc jediná. Velká, černovlasá, tváře jako zarudlý samet, krk jako laň, oči velikánské a jako plamen — jakživ jsem to neviděl!" a podával ústům sousto za soustem.

„Češi? Němci?"

„Němci. Báječná ženská, jediná nádhera! Ti to tam zdvihnou, zdvořilí, ochotní jsou, pivo, jídlo dobré — — všickni kocouři ze Studeného Dolu se tam táhnou!" a pokladník počal ohryzovati kuřecí kosti.

„Ale karty se tam prej taky hodně mastí," pravil Fiala.

„Taky!"

„Ať žije ráj — Eva je tu!" zasmál se Slavík.

„Bažе bude žít, věřte mi, pánové!" a pokladník dopil do dna.

XV.

Širé, daleké, vysoké horské hvozdy v záři sluníčka měkkými jehličnatými letorosty přímo svítily; v mladé, bujné zeleni palouků planuly jako rozseté zlaté jiskry kvítky pryskyřníků, ve vlhkých úžlabinách z temnozelených, lesklých listů hleděly poslední, velké, plně rozvité květy blatouchů, plné zlatého čmejří. I jásavě žluté bulvy jeleních ok rozpukávaly již v trávě a kostival u struhy ozdobil se temněmodrými, dlouhými korálky.

Byly svatodušní svátky.

Mladá žita vyhřívala se každou zelenou pentličkou, houšť jejich byla jemně rozčeřena, jak by se v nich byla neviditelná ruka prohrábla jako ve vlasech. Jiná pole měla temněhnědou půdu polinkovanou zelenými řádky — brambory i mák byly již okopány.

Korytenské domky smály se novou jarní bělostí. Šusterlojzlův baráček byl též omlazen, i ze staré, omšené střechy porůznu vynikaly nové správky.

O druhý svátek, když Lojzl odpočinuv si po obědě, vyšel s kozou na mez, Máry osaměvši, honem opláchla nádobí, vodu ze škopíčka vylila se záhrobně na palouk a otřevši lavičku byla s prací hotova. Stojíc uprostřed světnice zhluboka si zívla, protáhla se a šla si do police pro placku. Prohlédnuvši ji zálibně se všech stran, zakousla se do ní a jedla plnými ústy. Pohled její byl při tom pln tiché spokojenosti. Nebyla však s plackou ani v polovici, když se před čelnými okny kmitla ženština.

„Koho zas čerti nesou, zrovna jsem si chtěla zdřímnout!" letělo Márynou hlavou, když kroky duněly po záspi. Placka honem byla v polici, a ruka hřbetem otřela rty.

„Jen dál, jen dál!" zdvořile pobídla, když příchozí zaťukala.

„Dej Pánbůh dobrý odpoledne!"

Máry hledíc na dveře, vyjekla: „I Bože, Frantino, vítám tě holka, kde pak se tady bereš!" a podaly si ruce.

Příchozí byla přes třicet, snědá, hojných černých vlasů, nad čelem vysoko načesaných, vyhraněných kostí lícních, tvrdých černých očí, jadrná jako hrom, široká, naškrobená.

„Ale přišla jsem na tejden domů, k přátelům jsem se dnes vyškrábala přes kopec, a teď se stavuju, abych tě zas jednou viděla!" a zasmála se ukazujíc řady pevných zubů.

„To seš hodná, tak si u nás sedni!" a Máry vedla hosta ke stolu.

„Tak jsem letěla, až jsem celá řícná — nemáš tu drobek vody?"

„I mám, hned, máme ve sklepě svou, jen si sedni, holka!" Máry na podiv mrštně chytila hrnek a letěla.

Frantina zatím vysunula vrchní sukni parádní, pod ní bílou a sedla si na kanafasku. Podívavši se do kapesního zrcátka, přihladila si vlasy a rozhlížela se světnicí.

Máry vrátivši se, byla upravenější a křížem přes hruď měla červený, strakatý šátek.

„Tak, holka, tady máš vodu!"

Frantina uchopila hrnek a napila se zhluboka. Postavivši nádobu na stůl, ústa utřela si do dlaně.

„Hezky to tu máš," smála se zase tak široce, a pochvalně přikyvovala.

Máry přistoupivši až k ní, začala si ji podrobně prohlížeti. „Ty jsi, osobo, celá nová, zrovna šustíš, jak jsi vymóděná, to jsi sama žehlila?"

„To víš, kdo by mi to udělal!"

„A šátek máš poloherbábnej, těžkej — jaký francle —" a zálibně se probírala třepením. „Kde jsi ho koupila, prosím tě."

„U nás na jarmarce, kde jinde."

„Hodně tancuješ, viď?"

„Pane, moc ne, jen o poutě, to jsme točili do rána."

(Pokračování.)

★

FEUILLETON.

K 30. květnu.

Třicátého května minulého roku po letech mlčení vyslovena byla česká myšlenka. Jest to zásluhou českých spisovatelů, že se tak stalo, neboť dali k tomu před tím popud svou výzvou v době, kdy vládlo přesvědčení, že hlasité slovo toho druhu má v zápětí žalářování, potlačení, persekuci. Tato musila se zastaviti, když nešlo o projev jednotlivců, nýbrž o myšlenku všeobecnou.

Vyslovená myšlenka znamenala pro optimistického idealistu — mimo projev odvahy a síly — dvojí nadějný úspěch. Především vítězství názoru, že ať se děje kdekoliv cokoliv, my Češi jen sami sobě pomůžeme úmyslem, odhodláním, soustředěním, vnitřní obrodou. A po druhé, že v tomto názoru jsme svorni, a že svorně chceme své vnitřní obrodě.

Heslo svornosti ihned bylo na praporech. Svornost však není slepou poslušností autorit. Svobodně myslící duchové nemohou uniformovati svá přesvědčení, ke kterým dospěli rozličnými cestami, a tím své skutky. Ale rozdíly takto povstalé nemohou vaditi společnému cíli, není-li odchylnost názorů podložena malicherností a sobectvím. A že ve veliké době a po vyslovení osvobozující myšlenky zmizí malichernost a sobectví, to jsme doufali. Že nastane tím reforma veřejných poměrů. Že převládne smýšlení vznešené a dobré, sbratřující dobrá vůle. Doufali jsme — nadarmo.

Jest pochopitelno, že reforma veřejných poměrů dála se bez organisace. Českým spisovatelům, kteří měli odvahu vysloviti myšlenky, k nimž s nadšením přihlásil se celý národ, ihned byla vyčítána nepříslušnost a podnes krok jejich jest jim vyčítán těmi, kdož zasahování do veřejných poměrů, činný projev politického přesvědčení mají za výsadu politiků „z povolání" a žurnalistů a jimž činnost umělecká — de facto tvořící základ politického bytí národa — jest idyllickým soukromým koníčkem. Výčitka ta byla prvním znamením, že obrodě etické stanou na odpor držitelé ne-li sinekur, tedy aspoň posic, jimž sobecký neb výlučně stranický zájem jest nad dobro celku.

Na druhé straně arciť povstali samozvaní reformátoři, jejichž kvalifikaci prostě stačilo, že po tři roky byli zalezlí, že nijak se neexponovali. Nikdo se jich nesměl ptáti, kde dříve byla jejich odvaha, která nyní se tak hlasitě ozvala, když nebylo již nebezpečenství. Začalo pak velké národní policajtství: projevy osobní nelibosti, hašteřivost, klepaření, šlapání na paty, zálibné vymýšlení cizích vin, lehkomyslné dopouštění se křivd, vynášení ortele beze slyšení vinníků — falšování dějin přítomnosti, toť dojem, který plyne ze čtení novin. Není rozdílu mezi kritikou a závistí, mezi spravedlností a sobectvím. A jednotlivec, který si zůstal důsledným, který ani před památným třicátým květnem nesložil ruce v klín, především spisovatelé, kteří psali a uveřejňovali, ač jejich činnosti nejvíce jsou dokladem stránky censurou vybílené, srovnávajíce ve vzpomínkách předválečnou minulost s přítomností, podivují se přemnohým, kdož dneska se ozdobují vlasteneckou modou a češství mají na rtech — češství, jehož nepochopení, neprožití přes tu chvíli nějaký čin prozradí.

Jedině vznik a zmohutnění „Českého srdce" jest radostným, silným a pro budoucnost slibným zjevem. To jest p r á c e, která — nelekajíc se obšírnosti přímo nezměrné — jde od případu k případu a tím jistě, třebas pomalu, pracuje k sociálnímu vyrovnání, k celkovému p o v z n e š e n í v b r a t r s t v í. Jinak — zdá se — je nám vždy potřebí rány bičem, abychom se vzpamatovali. Tak Černínův projev nenávisti vyvolal nejen památnou národní přísahu, ale způsobil také vzpamatování ze stranických malicherností a dočasně povznesl úroveň projevů denního tisku.

Ale jsou-li noviny zrcadlem národního karakteru — pak nelze než opakovati názor tuto jednou již, jiným pisatelem vyslovený: není to karakter státotvorný. Rozhodně ne pro ideální stát demokratický, podmíněný bratrstvím, tudíž snášenlivým altruismem. — *K. M.*

LITERATURA.

O. S c h ä f e r : *Ubohý Fricek* a jiné povídky. „Knih Zvonu" sv. 4. Nákladem České grafické akc. společnosti Unie v Praze.

„Knihy Zvonu" vedle Liera, Štolby, Havlasy a Trévala podávají nyní, majíce na zřeteli pouze českou tvorbu původní, povídky Schäferovy. Spisovatel jest dobře znám už jako realistický povídkář, ba naturalistický představovatel života venkovského, buď ryze českého nebo s pomezí, kde se češství stýká se svými kmeny sousedními. Jest zaujat, jako bezprostřední popisovatel, hlavně vnějškem, ukazovaným rázem postav venkovských, který však velmi často právě svými vnějšími znaky může zavésti na nepravou cestu. Již první seznámení se s osobami venkovskými dokáže každému možnost zklamati se o pravém vnitřku venkovanově. O. Schäfer přistupuje ke svým osobám jako přesný diyák a pozorovatel, nanáší na ně barvy a děje hrubé a nejostřejší, dosti často se vrací k pravé, dobré podstatě, pevně souvisící s půdou a přírodou, druhdy drsnou a nepřátelskou, vždy však životodárnou a pohostinnou. I tu autor podává většinou pouze fakta, z nichž čtenáři vyplývá niterný život. Spisovatel, vedle toho, že se rád dává upoutati vnějškem, obklo-

puje jej takovým množstvím dobře postřehnutých a bohatě vyjádřených příznaků, okolností, přívlastků, že vedle nich napínavé a drsné výjevy ještě tím spíše přitlumují podstatu věci. Tak se děje hlavně v nejzdařilejší povídce, Tereze. Celá tato malá tragedie jest při vírném chvatu dějů obtočena takovou spoustou okolností, že vlastně podstaty povah obou dívek i mužů, kteří se k nim pohlavně přibližují, mizejí, a se ztrácejí, ježto spisovatel, obratný v hledání motivů i v popise, nenalézá dosti často ani příležitosti k analyse a popisům nitra. Ještě více toužíme po stránce vnitřní v takové povídce, jako jsou Otcové a děti, která není pouze venkovská. Málokterý realista nebo naturalista obešel se, dříve či později, aspoň bez nejnutnější analysy, která jest vlastním podkladem děje, neboť ona jedině čtenáři děj přivlastňuje a jej k němu přibližuje. Při obratném stilu spisovatelově bude v tom případě jeho podání tím zajímavější. *J. F.*

*

Opět se sešla nadílka pro mládež, hodná literární pozornosti. Škoda, že nedostatek místa umožňuje nám zmínky jen zcela stručné. — P. Ed. Štorch v knížce „*Bohatýr Vratislav*" (nakl. B. Kočí) měl dobrý úmysl, ale zapomněl, jak povstává umělecké dílo, že nemůže býti lepeno a konstruováno. Není možno vyráběti starobylé české byliny, bohatýrské, hrdinné příběhy na způsob ruských a srbských, když jich národ náš v té formě nemá. V bohatýrském vypravování p. Štorchově kus je vybrán z králeviče Marka, kus z Ilje Muromce, kus z Kulihráška, kus z Chotena, kus ze Svatobora, kus z Volžanina a j., různorodé i různobarvé tyto látky nejsou jednolitě ztaveny, takže vznikla nemožná strakatina, kterou rozmnožují stejným způsobem náhodně sesbírané obrázky Alšovy, něco zcela jiného zobrazující, než o čem se píše. Nutno říci, že takové náhražky jsou literárním omylem, který nelze opakovati. — Kalendářní absurdnost, ryze demagogicky propagační tiskovinu sestavil a vydal K. Dostál-Lutinov pod titulem „*Student*". Je to vlastně sbírka modliteb ranních, večerních a mešních, latinských hymen, neboť p. Dostál si umínil „vyrvati mládež z rukou pohanských". Propaguje tu úsilně akademickou ligu, „Orla" a své spisy, tedy štvanice v národě a poučuje mládež ne o české, ale o „nové katolické literatuře", do níž zakroužidloval i Otakara Auředníčka, Jaroslava Kvapila, Jaromíra Boreckého, Alfonsa Bresku, Karla Hlaváčka, Fr. Sekaninu, A. Racka, Růženu Svobodovou, Vrchlického, Sládka, kteří prý všichni „podlehli kouzlu gotické poesie katolické". K neuvěření, co vše dnes může se tisknout a bez námitek kolportovat na ústavech mezi mládeží! — Druhé, rozmnožené vydání „*Bajek*" V. Říhy v Laichtrově „Žni" sleduje dle svého rozmanitého výběru i účel výchovný, nabádajíc přemýšleti o „němé tváři" jako Turgeněv, Maeterlinck, Loti, zda bychom neměli také snažiti se „porozumět tomu životu, který na nás hledí očima zvířat a ne jen užívat jejich těl ke své potřebě a výživě". Bajky jsou pestře vybrány, svěže a bystře vypravovány, kus vývoje od Puchmajera, Chmely a Douchy. — Nakladatelství B. Kočího zahájilo sbírku „*Loutkové hry*", jimiž chce býti zpestřen loutkový repertoár, po stránce umělecké u nás ještě značně chudý. Bude však třeba přísnějšího a hodnotnějšího výběru, aby se mohlo o pestrých vnějškem knížečkách literárně mluvit. Snad jen jediná hra Rudlofova „Kašpárek a hastrman" vyniká nad prostřednost. Ani dvě hry Ant. Fischerové „Za živa do nebe" a „Vesnin hřích", týmž nákladem vydané, nejsou značným ziskem dramatické literatury mládeže. Prvá hra je přeplněna nebeskou i pozemskou sentimentalitou, a musí přece přijíti čas, kdy Slovensko začneme si jinak zpodobovat nez zmrzlými dráteníky; druhá má strojenou a těžkopádnou symbolíku přírodních abstrakcí, zeje nudou a nesrozumitelností. — Pěkně a účelně vypravena jest „*Kytice z českých her pro loutkové divadlo*", kterou vydal dr. Jindřich Veselý, obsahující Klicperova „Rohovína", Tylovo „Jiříkovo vidění" a Kolárova „Pražského žida" ve zpracování pro loutky. Dobře napsaný úvod dra F. Tichého poučuje děti o trojici autorů. Takové předělávání her jevištních neukazuje sice pravou cestu k naší tvorbě loutkové, ale v nouzi může zatím dobře vypomoci. — V Topičově „Osení" vyšla zvlášť zajímavá kniha „*Povídky o dětech*" dra Fr. Skácelíka, která jest vlastně paedopsychologickou beletrií pro učitele a rodiče. Autor umí se pohrouzit v nitro dětské, prosvětlit pochopením dětinné srdce ve všech jeho hnutích, porozuměti nejkrásnější a nejzáhadnější bytosti, jíž jest dětská psycha. Dovede býti básníkem, kde je ho nejvíce třeba. Povídky tyto upoutaly k sobě pozornost, hned když před lety vycházely v „Čase", shrnuty v knihu mohou býti velmi vážnym mementem všem paedagogům, že věk dětský nelze bráti lehce, řekl bych dětinsky, že je to zvláštní svět logiky a úsudku, především pak spravedlnosti a morálky. Dětem samým, jímž se sbírka určuje, sotva půjde k duhu. Z téhož psychického ovzduší vznikla roztomilá povídka známého švédského naturalisty G. af Geijerstama „*Moji hoši*", kniha o krásném létě pro velké i malé, kterou pěkně přeložil a u Koníčka na K. Vinohradech vydal Gustav Pallas. Obsahem jejím jsou různá dobrodružství, která zažijí dva městští hoši o prázdninách u moře na letním bytě. Lví spár autorův je tu patrný, třeba si zdánlivě jen pohrával. Proč u nás jsou dary dobrých autorů mládeži tak řídké? Kniha básníka R. Bojka, kterou vydal s titu-

lem „*Naše večery*“ v Přerově, napovídá hodně, že by i náš dorost mohl z ruky povolaných literárně bohatnout, třeba by připouštěla zejména po formální stránce partií veršovaných námitky jisté těžkopádnosti. To leží v podstatě volného verše, který děti nebudou nikdy dobře číst. Prosou psaná část zaujme mladá srdce, jsou to dokonce i některé mistrné drobnůstky, jako na př. pohádkový žertík „Tatíček a lev“. — K Ježíšku opozděně vyšla v Děd. Komenského jak „*Perníková chaloupka*“ R. Matasem pěkně prokreslená a ornamentovaná, tak i básnicky nejcennější dárek minulých vánoc, obrázková kniha Ant. Klášterského „*Slunný den a jiné verše pro děti*“ s obrázkovou výzdobou Fr. Schneiberka, vydadá u Přemysla Plačka v Pacově. Zpěvné, slunnou poesií mládí prozářené verše Klášterského, z části lyrické, z části epické, vystrojeny i barevnými obrazy vkusně a oku mile. Kniha obírá se radostmi mládí, příhodami a událostmi dětského světa a uzavřena jest šesti baladami, z nichž zejména „Čert a Švanda“ vesele bude deklamována. —

DIVADLO.

Otakar Fischer: *Přemyslovci*. Hra o pěti dějstvích. — Po prvé v Národním divadle dne 26. dubna t. r. Režisér Jaroslav Kvapil, vypravil Josef Wenig.

Zcela zvláštní zájem upínal se k nové hře z českých dějin, a to proto, že jejím původcem jest básník, jenž zahájil činnost literární jako spisovatel německý, mimo to kritik moderních požadavků, jenž však jako dramatik nevzbudil právě důvěry, zpracovav prostou, ale půvabnou dikci „Noci na Karlštejně“ za libretto v podivných jakýchsi „Knittelversích“. Námětem jeho velké hry historické nad to jest dějinná episoda, druhdy považovaná za zvlášť osudnou pro národ český a jeho státní útvar: zánik rodu Přemyslovců. Často byla umělecky zpracována, nejvýznačnější zůstala z toho Mikovcova tragedie, kdysi populární; s oprávněnou zvědavostí bylo tedy očekáváno, jak se látky zmocní moderní auktor.

Jeho dílo, které jsme nyní poznali ze sličného vydání*) a po té s jeviště v lesku Kvapilovy výpravy, jejímž základem a pramenem neochabující účinnosti je vybroušený vkus, soulad barev i tvarů, jest práce vyspělá, rozmyslná, působící pevným klidem, někdy rozvahou, která chladem jest až na úkor básnické vroucnosti; nemá nijak rázu zvlášť českého, jakého bychom žádali na původním dramatě ze svých dějin od českého tvůrce. Neoživuje a nepřibližuje nám minulosti takovým pochopením jako díla Jiráskova a Wintrova, nýbrž má k ní týž poměr, jako práce spisovatelů předchozích, od Mikovce přes Hálka a další až k Vrchlickému. Líčí politické dějiny, kombinované podružným dějem, ve výjevech více méně po shakespearovsku soustředěných; ale místo starého krasořečnění a zaklínání nastupuje mluva plná, podstatná, ladná i jasná, výhodná k přednesu, v čistých, prostě plastických verších. Tato mluva jest nejlepší stránkou hry; vedle ní pak velkým poetickým půvabem jest pochopení a jemné podání mladických vznětů v postavách Václava III., Jana Švábského a Štěpána z Lomu. Tím napravuje básník též křivdu, páchanou až dosud dějepisci i umělci na Václavu III., kterému kladeno šmahem za vinu, že — hoch šestnáctiletý — neměl mužné moudrosti.

Otakar Fischer ve své hře spojil poslední léta Václava II. se záhadným zavražděním posledního Přemyslovce. První tři dějství, až do smrti Václava II., jsou hybná, místy přirozeně, místy uměle vzrušená — (kdekoli dostavuje se vzruch, vždy působí dojmem forçovaným); vyvrcholením jest ve III. dějství kvas Václava III., kronikářem zaznamenaný; výjevy jsou však již méně organicky sestavovány. Další čtyry obrazy jsou jen sdělováním politických událostí a jmenovitě Konradova řeč ve hrobce zbraslavské jest jen dějepisným výkladem. Příběh dějinný jest prostupován zasahováním Petra z Lomu, mstitele, kterého si básník vytvořil pro konečný účel jako Mikovec Přecha a Pottenštejna, Kolár Jetřicha a (v „Královně Barboře“) Procidu, vychovávajícího k pomstě Janoše a pod.; při četbě hry jest tato postava velmi matná a nejistá, na jevišti ji zachránil Eduard Vojan, propůjčiv jí železnou sílu zjevu i výrazu; v moci představitele arciť nebylo objasniti záhadné základy této bytosti, která teprve od třetího dějství, kdy objevuje se jako tendenční hlasatel moderních názorů, jest pochopitelnější, ne však organicky s látkou srostlá. — V dalších čelných postavách výborné výkony podali pp. Nový a Deyl (Václav II. a III.), Tesař (Jan Švábský), Steimar (Štěpán z Lomu), v úlohách dámských, celkem malých, pí. Dostalová jako Rejčka tvrdého a krásného majestátu, zejména v závěru IV. dějství, sl. Suchánková jako Eliška hlubokého citu a něžného půvabu, a pí. Rydlová, jako Viola připomínající způsobem až překvapujícím, zjevem, hrou i tónem bytost Hanny Kvapilové. — Wenigovy dekorace prostých, ale účinných dojmů přimykaly se vhodně klidnými rysy k pevnému rázu hry, sehrané plynně, s žádoucí rozmanitostí tempa výjevů rušných i klidných. *rh*

*) Nákladem J. Otty.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava. Al. Kalvoda a Fr. Úprka (v Topičově salonu, duben 1918). V Topičově salonu ožilo k novému životu populární místo

častých výstav. Nové období Topičova salonu zahajují dva umělci, jichž uměleckou fysiognomii máme dobře v paměti. Alois Kalvoda je krajinář proznámený, jehož jméno a chvála obíhá léta v českém světě. Také Fr. Úprka vykročil už z první zralosti svého umění.

Obrazy Kalvodovy znáte. Nemalá plátna, malovaná s velkým rozpřáhnutím. S kopce v popředí pohlíželi jsme do širého kraje, do dálky rozprostřeného jako veliká ubledlá, pestrá, plachta. Popředí velmi hmotné, stromy, oblaka nad nimi táhnoucí, vše se kupilo ve velkých tvarech. Nebo to byly dekorativní obrazy gobelinového stylu: bílá těla řídkých bříz na lukách a pod.

Jinak na této výstavce poslední tvorby Kalvodovy. Po velkých plátnech přišly dekorativní obrazy jednoduchých námětů a přirozené a prosté obrázky drobných formátů. Malíř se lety uklidnil, stal se věcnějším; romantická rozlétlost a malířská furiosnost se kamsi uložila. Tou měrou změnilo se jeho obrazové organisování ploch a malby. Dekorativnost krajinného obrazu stala se intimnější, je v něm víc vhloubání se v námět; na místo bývalé šířky nastoupil prohloubenější, víc k jádru jdoucí malířský výkon a větší jemnost machy. Stětec, který dříve tesal velké tvary a natíral velké plochy, dnes víc kreslí, modeluje a mazlí se s věcí. V malých obrázcích, jako „Při slunce západu", „Pole a lesy v zimě", vhloubal se malíř do hmotného složení přírody tak, že vedle nich nepůsobí dekorativní obraz („Vchod do slovácké chalupy").

Také Franta Úprka má svou dávno již ustálenou fysiognomii, co však z jeho plastik jaksi jen k doplnění výstavy maně vybráno, nepřidává nových rysů k dosavadní jeho činnosti, spíše je zamlčuje. Každá plastická práce Úprkova charakterisuje jeho svět a obor látkový, ne však vždy hned celé jeho umění a celého umělce. V dílně Úprkově zůstaly kusy mocnější, kusy výraznějších poloh, pohybů a gest, promlouvající větší intensitou citu a života, než ty drobné plastiky, v nichž pojímá svou práci jako umělecký národopis, v němž klade nemalou váhu na věcnou dokumentárnost. Jako mu záleží na tom, aby bylo uvedeno, odkud model je, z které vsi, stejně podá všechno cifrování kroje, když zachytil dříve plastickou výraznost zjevu těch svých pevně rozkročených furiantských šuhajů nebo stařeckých gajdošů. Racovému roztoužení a rozněžnění Úprkovu odpovídá po jeho soudu drobná barevná plastika, pro porculán zamýšlená, v níž může zpěvným způsobem vypověděť, co jeho duší hýbe. V „Písni milostné" trefil citově i formálně na pravou strunu; jindy vypadl detail poněkud těžkopádně. Když chce vyříci v tomto genru věci vážné nebo heroické, jako v „Písni junácké", stává se někdy pathetickým, což zamýšlené hmotě, jemné a křehké, omalované a glazované, méně se hodí.

Emil Edgar.

TÝDEN.

Když dne 13. dubna na památné schůzi v městském domě pražském mohutně a slavně zazněla píseň „Bývali Čechové", vzpomněl jsem na jejího skladatele. Byl jím Jan Nepom. Škroup, bratr Františka Škroupa, skladatele písně „Kde domov můj". (Slova písně Bývali Čechové jsou od V. J. Picka.) Jan N. Škroup byl také syn z vosické školy na Pardubsku (nar. dne 15. září 1811), také se muzice vyučil u svého otce, českého kantora, také stal se kapelníkem něm. divadla pražského; r. 1845—87 byl ředitelem kůru u sv. Víta. Složil českou operu Švédové v Praze (slova od Pečírky a Züngla), mnohá díla církevní a řadu písní na Pickova slova. Poněvadž bývá tiskem uváděno, že Jan Škroup zemřel dne 16. listopadu 1865, což jiným datům odporuje, dotázal jsem se u p. dra Al. Hniličky, jenž potom u sl. Škroupové, dcery po Frant. Škroupovi, zjistil, že Jan Škroup zemřel dne 5. května 1892. Nepamatuji se, bylo-li tehdy o tom v našich listech psáno. Syn jeho Hans Škraup, něm. universitní profesor, pohřbil jej na hřbitově vinohradském v VIII. odd. č. 13. V letech devadesátých byl jsem nejednou u jeho hrobu —— nápis na pomníku skladatele písně Bývali Čechové byl jen německý. Dle sdělení hřbitovní správy staralo se potom o hrob jeho pražské kasino; správa proto netušila, kdo vlastně Johann N. Škraup je. Už před více lety byl hrob vykopán a znova prodán — nikdo ho již na další dobu nezakoupil. Všecko je to smutné, jen ta píseň Škroupova zní nám dosud slavně, jako znívala otcům našim... *K. V. R.*

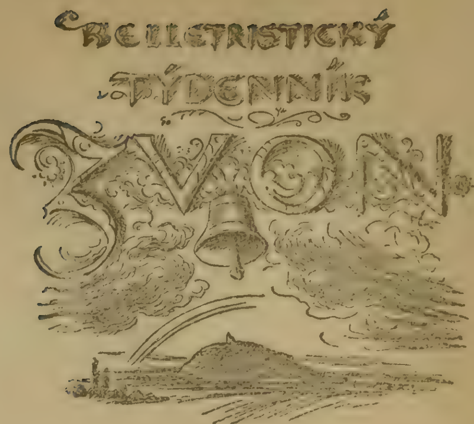
*

* „Svatobor" konal dne 17. t. m. svou výroční valnou schůzi, již v náladě povznesené zahájil předseda Dr. Karel Mattuš. Také na tento ryze humanní stavovský sbor dolehla tíseň nekonečné války, ale přece ne tak, aby nemohl značným poměrně dílem přispěti k úlevě nesnází a běd, jichž spisovatelstvo české zakouší víc než kterýkoli jiný stav. Největší číslicí příjmů tvořily r. 1917 členské příspěvky (K 9720·—), členstvo tedy je nejmocnější oporou jeho dobročinnosti. Jest si přáti, aby počet členstva se zdvojnásobnil, neboť „Svatobor" jest jediným podpůrným sborem spisovatelským pro země koruny svatováclavské a prostředky jeho nijak nedostačují, aby všude a vždy mohl vyhověti, kde potřeba. Do ředitelstva aklamací byli znovu zvoleni odstupující pánové dv. rada Fr. Bílý, spisovatel Fr. Herites, spisovatel Ig. Herrmann, spisovatel vl. r. Al. Jirásek, spisovatel F. X. Svoboda a spisovatel Boh. Zahradník-Brodský. Nově zvolen p. prof. Fr. Mareš. Za přehlížitele účtů opětně pp. R. Kutina, Jar. Šimáček a Jos. Urban.

V Praze, dne 30. května 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka, — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

El. Krásnohorská:

NEZTRATÍ SE.

Král rytíř, Lucemburský Jan,
choť Přemyslovny na prestole českém,
byl z cizích krajů povolán,
kde zářil bohatýrské slávy leskem
co rek i skvělý dobrodruh;
však v zemi české — běda nám!
zle hrabivým se znectil zisku chtíčem;
byl samá berně, samý dluh
a žezlo činil zlatým klíčem
ne k srdcím, ale k pokladnám.

Jak někdy Ota Branibor
bral světskou kořist, plenil Jan i chrámy;
jej chtíč hnal jako hladomor;
i poblíž hrobek světců hrabal jámy;
co drahocenno, památno,
soch stříbrných i zlata skvost,
vše na oltářích třáslo se, kam vstoupil;
nic nebylo mu posvátno!
I v synagoze hřivny loupil,
a nikdy lupu neměl dost.

I byl by nejradš' rozprodal
zem českou, kdyby moci dost měl na to;
snad lidu hruď by zprobodal,
jen kdyby místo krve teklo zlato,
Leč korunní kam klenoty
as. přišly? Zdaž je vítr svál,
když choť svou druhou v májový den slunný
jak obraz divné prostoty
dal korunovat bez koruny
a bez ornátu slavný král!?

Až Jan když padl jako rek,
syn jeho moudrý, Karel, jal se vlády,
svým Čechám dal zas blahý věk,
a vzkřísil právo v nich i platné řády,
žel bylo mu té nuzoty,
a ke korunování v čas
dal novou urobit co nejskvostněji
si korunu i s klenoty.
Leč jak ji chránit před zloději,
by někdy zas ji nevzal ďas?

Tož svatému vzdal Václavu
tu korunu svou ve svatyni hradní
i vstavil mu ji na hlavu,
by na vždy nosil ji a bděl vždy nad ní.
Dost jisto nebylo tu však:
i v chrámech ďas je na nohou!
Líp zdi a zámky korunu teď hájí!
Teď lišky tvrdí, že je brak,
a kdo jim věří, pohrdá jí,
však svatý s věrnou zálohou,
tak slavnou ve blanické báji.
náš patron přece ostříhá jí —
a zloději k ní nemohou.

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Stejné napětí a nervosní chvat vládl i u Záhořů.

Zde více, než kdekoli jinde, poněvadž nebyl dostatek pracovních sil. Nenávist a pověrečné zaujetí vesnice projevilo se i v tom, že lidé zdráhali se přijmouti práci — a tak nezbylo Vondrovi než přemoci jejich nechut vysokou mzdou. Přes to však

nepodařilo se mu sehnati potřebný počet dělnic. Zaťal tedy zuby a pracoval sám za tři, neboť Matěj — krom té drahé duše — žil již jako krmné hovado. Stébla křížem nepřeložil...

Nikdo ho také nenutil do práce. Šum žní plynul kolem něho, jako kolem mezníku na rohu pole. Chodil do výměnku vysedati s otcem hodiny, nebo s ním pásal husy na sadě, anebo bloumal zamyšleně po humnech. Dvakráte, nebo třikráte odešel také ze vsi kamsi přes pole...

Zdálo se, že se chystá k nějakému rozhodnému činu. Avšak vesnice, tolikrát již jím zklamaná, přestala dávno důvěřovati jeho jednání. Nenapravitelný slaboch, jakým byl, nemohl podle jejího soudu přivoditi rozhodujícího obratu.

Jeho počínání bylo věnováno tím méně pozornosti, že právě uklidnila se pohoda, a ve čtrnácti krásných dnech snažil se každý, seč byl, aby svezl pokud možno největší část úrody pod střechu. Všude bylo plno práce. Náves otřásala se rachocením žebřiňáků, ujíždějících do polí, i skřípěním a vrzáním jejich kol, když vracely se obtížené do stodol. Obličeje sedláků, třebaže se leskly potem, jasněly den ode dne; z ústních koutků zmizel tvrdě bolestný rys, a místo něho objevil se na rtech sebevědomý široký úsměv, jaký o žních jedině sluší sedláku. Je to pyšný a soběstačný úsměv člověka, který je sám svým pánem, a kterému, když země vydá jenom trochu úrody, není třeba se báti ničeho. Selský bůh, kdyby ho někdo namaloval, musil by míti nezbytně na lících tento široký úsměv...

Potom zase sprchlo, a dostavilo se nevlídné počasí. Nepolekalo již nikoho, poněvadž pršelo již jenom do brambořišť, tuřínových a zelných polí, v nichž nemohla nepohoda natropiti přílišných škod. Leda ještě otavám mohla ublížiti, ale ani tato možnost nenaháněla valného strachu, poněvadž senoseč byla vydatná. Dostavila se chvilka svobodného oddychnutí, několik hodin spokojeného poklidu, v nichž opět bylo lze rozhlédnouti se kolem sebe a pobesedovati s druhy...

A tehdy právě roznesla se vsí první šeptmá zpráva, že Záhořuc Matěj odjede do Ameriky. Přinesli ji sousedé Bůlevec a Kodrnáč z Trhanova, kde jim ji pověděl mladý Jírovec z Chodova, který se také chystal na cestu za bludičkou amerického štěstí. Všichni, kdož slyšeli, zakývali jaksi teskně hlavami. Zpráva jim rozhodně nebyla po chuti, nepřáli si takového rozluštění, které zdálo se jim býti ještě silnějším potvrzením slabosti Matějovi. Ale přes to ho všichni politovali, soudíce podle sebe samých, neboť teprve tato skutečnost jim naznačila, jak velké musilo býti utrpení a ponížení, když ho dohnalo k vystěhování. Není totiž na Chodsku, a nikdy nebyla Amerika čímsi lákavým. Za moře jezdili pouze ti, kdož neměli co dáti do úst, anebo selští ztroskotanci, jimž pýcha nedovolila žíti v chudobě tam, kde všichni věděli o jejich dřívějším blahobytu i příčinách jeho zániku... Ostatní, třeba byli sebe chudší a sebe nuzněji se protloukali životem, byli nedůvěřiví vůči každému skvělému líčení a nadto příliš milovali svůj kraj a modré pásmo hor, než aby mu mohli dáti ze srdce výhost. Žili zde i řemeslníci, ponejvíce zedníci a tesaři, kteří odjížděli z jara do ciziny na práci a teprve v podzimu se vraceli s úsporami ke svým ženám a dětem; ale nikoho z nich nenapadlo ani ve snu, že by se mohl do ciziny odstěhovati. Srdci by se příliš stýskalo, a krom toho nikde nebylo tak útulně bezpečno, jako zde pod horami, které pradědové věrně uhlídali a uhájili, a které za to je dodnes chrání před zlými větry.

Proto všichni politovali a odmlčeli se. Zloba, která byla v jejich srdcích proti Matějovi, uhasla, aby za to zesílila nenávist vůči Vondrovi...

Vondra však se všemu jenom smál. Naprosto se mu nechtělo věřiti, že by mohl Matěj své odhodlání uskutečniti. Objevil se u nich ve statku mladý Jírovec a besedoval s Matějem celé odpoledne na sadě. Podvečer vešel do sence a jsa hovorný, vykládal obsáhle selce i Vondrovi nekonečnou chválu, již byl vyčetl z verbířské knížky kterési mořeplavecké společnosti, napsané pouze proto, aby se chytlo několik hejlů na vějičku.

Ale Vondra se vysmál i jemu.

Ztichl teprve tehdy, když posměchem dohřátý zcela přesně naznačil nepříliš daleký již den odjezdu. Zvážněl maličko, poškrábal se za uchem a po dlouhém čase obrátil se zase jednou k Matějovi s dotazem. Ale ten se hněvivě zamračil a obrátil se k němu zády. Neměl jednak naprosto chuti pouštěti se s bratrem do hovoru, jednak velice ho mrzela druhova povídavost...

Jedva se tak stalo, položil Vondra prst na ústa, hloubavě se zamyslil — a potom jaksi chápavě vysoko si zahvízdl... Ale to také bylo vše, co učinil...

XXII.

Nejpodivuhodnější v těch dnech byla proměna, která se dála s Matějem. Bylo to, jako by se rozpolcoval do dvou rozdílných bytostí, z nichž jedna byla ona pokořená a v sebe uzavřená, zamlkle vysedávající ve výměnku a jinde v koutech statku — vedle ní však, a možno říci: nad ní, rodila se a utvářela se bytost nová, mnohem radostnější a slunečnější. Matěj přilnul celou silou své rozbolavěné duše k svůdnému přeludu zámořského štěstí, které mu bylo druhem i jeho knížkami vymalováno v nejohnivějších barvách. Všecky jeho pochybnosti byly vyvráceny přečetnými poukazy na řadu chuďasů, o nichž bylo každému známo, že odjeli za moře do zaslíbené země s holýma rukama — a dnes jejich dopisy svědčí o znamenité jejich zámožnosti. A nejen dopisy — docházejí i zásilky peněz, tu starým rodičům na přilepšenou, tu sourozencům, ocitnuvším se v bídě. Ba, mnozí z vystěhovalců poslali již svým příbuzným i lodní lístky a zvábili je tak k následování. O žádném pak nedošla zpráva, že by se mu dařilo za mořem zle.

Nebylo třeba přílišné námahy, aby Matěj zcela uvěřil. Bylo mu třeba na něčem ulpěti, vytvořiti si jakousi osobní silnou víru v nejvyšší spravedlnost. Jejím symbolem učinil Ameriku. Bylo mu pojednou zcela jasno, že je nezbytně třeba opustiti nejen domov, ale i tuto zemi, a odejíti kamsi daleko, kde ho nikdo nezná a neví ničeho o jeho minulém ponížení. Tam, rovnému mezi rovnými, bude možno začíti nový život, žíti svobodně, pracovati pilně a hospodařiti, aby...

Ano v selském slabochu vyrazila v květ i krotká romantika. Pro drsnou skutečnost přítomnosti neměl porozumění, jsa v ní zajat nevěděl si rady — ale budoucnost ležela před ním zcela zřetelná, jako stránka v knize. Cože bude v Americe činiti, jakže tam bude pracovati, toho nevěděl — to také nebylo nikterak důležité, ale za to bylo samozřejmé, že tam zbohatne jako všichni ostatní — a potom se vrátí domů — právě do rodné vsi. Přijde s plnými kapsami peněz a koupí si tu dvůr. Usadí se zde, ale o rodný statek nezavadí ani pohledem a bude se tvářiti, jako by neznal ani bratra ani ženy... A Matěj ve svém zbohatlickém snění div že si již nevybíral statek, který potom koupí — — —

Když se tak zasníval, dostavoval se pocit osvobození. Bylo mu, jako by mu narůstala křídla. Svým sněním podivně zdůstojněl a oddálil se od svého prostředí. Naučil se pohrdati Vondrou. Chodil kolem něho jako kolem někoho mnohem nižšího, ale Vondra byl příliš zaměstnán, aby si všímal z brusu nové Matějovy vznešenosti. — Jinak bylo s Nanou. Postřehla velice brzo ženskýma očima tichou mužovu proměnu, zahlédla několikráte na jeho rtech bloudící šťastlivý úsměv a ucítila jeho němé pohrdání. Žena, nedovedla přezírati po způsobu Vondrově klidnou Matějovu duševní pohodu. Byla jí nepříjemná a zdála se jí i nebezpečná. Proto ráda by byla zvěděla něco bližšího. Jsouc si jista Vondrovým zastáním, kdyby snad se Matěj odhodlával k násilí, začala na něm vyzvídati. Ale Matěj mlčel jako dub k jejím výpadům i neupřímným úlisnostem...

Ale právě jeho zamlklost dráždila Nanu. Uchylovala se proto k přerůzným kličkám a zchytralostem. Zašla i do výměnkářské světnice, aby vyzvídala na starém Záhoři. Nedověděla se ovšem ničeho. Potom pokoušela se přiměti muže ke sdílnosti navazováním hovorů, jejichž předmět byl velice vzdálen všeho, co toužila vyzvěděti. Matěj s nechutí odpovídal, překousl dvě, tři věty, a když její dotazy nebraly konce, vstával pravidelně od stolu a vycházel ven. V jeho srdci nebylo nenávisti, potlačilo ji snění, ale tím větší byla jeho nechuť. Poznal u Nany všechny ony stinné stránky, kterých dříve nedovolovala mu uzříti láska...

Objevila se však u něho zádumčivost. Již dříve proseděl celé hodiny ve výměnku anebo kdesi v ústraní, ponořen zcela v sebe — ale tehdy mu bylo třeba samoty, anebo alespoň ticha otcovy komory, aby se mohl pohrouziti v rozjímání. V poslední době však nabývala jeho záliba chorobného rázu. Sedě za stolem ve světnici, nebo uprostřed jídla se zahloubával s pohledem upřeným na jediné místo, kterého neviděl.. Bylo to, jako by se o něčem zasníval, anebo usilovně o čemsi přemýšlel. Stalo-li se tak při obědě, byl pohled na něho velmi směšný. Tu nejčastěji býval probuzen hlučným Vondrovým smíchem. Vyrušil se vždy prudce a ulekaně, zamžikal víčky a očima rychle zatěkal po všech přítomných, jako by se chtěl přesvědčiti, zda nikdo nevytušil jeho myšlenek. A jako by byly příliš drahocenné, a on se bál, aby mu nebyly vzaty, vycházel z místnosti a zalézal v ústraní, aby tam dosnil a domyslil...

Jeho podivná roztržitost a záliba v lenošském meškání v zastrčených koutech byla nekonečným pramenem Vondrovy veselosti. Znepokojovala však znamenitě

Nanu i starého Záhoře. Nana vytrvale, ale přes to marně snažila se vyzvídati, kdežto starý mlčelivě pozoroval syna a pokoušel se uhodnouti. Ale ani jeden, ani druhý nedospěl k nejmenšímu kladu.

Tu udála se taková příhoda.

Ve čtvrtek Vondra odvezl poslední vůz žita, pokud bylo určeno k prodeji, do Domažlic židovskému obchodníku obilím a obdržel výplatu. Druhého dne z rána zašel k otci do výměnku. Rty zatrhl mu pošklebný úsměv, když spatřil Matěje seděti v zadumání na podnožce u stěny. Potom obřadně sáhl do náprsní kapsy kabátu, vytáhl koženou tobolku a položil před otce na stůl pět desítek. Byl to peníz, který po společné úmluvě všech měl mu býti každoročně po žních vyplácen za odstoupení statku. Výměnkář vzrušeně přepočetl papírky, zneklidněl a rozzářil se. Skoro slavnostně otevřel zásuvku stolu, vytáhl ohmataný „nebesklíč" a téměř obřadně uložil právě obdržené peníze k ostatním. Nikdo neřekl slova. Vondra se díval na otce účastně, a Matěj nejinak. Vondra však první zrušil sváteční mlčení, které vždy je náležitým doplňkem selské vážnosti ve chvíli výkonu čestné, nebo úřední povinnosti. V takové chvíli sedlák zdůstojní, a poněvadž pojem důstojnosti se mu těsně přimyká k faráři a kostelu, není divu, že mimoděk napodobí obřadná gesta a odmlčuje se. Vondra však podíval se znovu na Matěje, a v prsou se mu probudila pýcha. Uvědomil si, že vypláceti výměnek náleží pouze hospodáři. A jak tak Matěje viděl přikrčeně seděti na podnožce, zachtělo se mu zdůrazniti tuto skutečnost, trochu ho poníižiti...

Povytáhl ramena do výše a tobolku s bankovkami, již držel ještě v rukou, zastrčil do náprsní kapsy širokým gestem, za něž nemusil by se podle jeho názoru styděti ani milionář. Ještě nebyl s tímto úkonem hotov, když prudce mžikl víčky, a široký úsměv se mu rozlil po lících. Rozpomenul se...

„Nu, tak, Matyj, hdypa' se přichystáš do tý Hameriky?" —

A neodolal. Spatřiv jak bratr uleknutě trhl rameny, hlučně se rozesmál, jako by byl vyslovil bůhví jak podařený vtip...

Matěj ulekl se opravdu velice, neboť slova Vondrova byla jako neočekávaný úder palicí do hlavy. Zapomněl již skoro, že Vondra je v místnosti, neboť se byl pozorně díval na radostně rozechvělého otce. Zrudl — a Vondrovi se zdálo, že velmi dobře uhodl příčinu tohoto zrudnutí. Proto se rozesmál. Byl toho dne pátek — a nedaleká neděle byla, podle řečí mladého Jírovce z Chodova, ustanoveným dnem odchodu z vlasti...

Ale Matěj bratru slovem neodpověděl. Zmocnila se ho podivná úzkost. V zádech ho silně zamrazilo, a v prsou jako by mu rozrůstalo podivné tetelivé chvění. Vstal s podnožky a rychle, jakoby utíkal před bratrovým pohledem, vyšel z výměnku.

Vondrův smích táhl za ním... Zaváhal v síni, ale potom nějak velmi pevně a skoro vzdorně vešel do sence...

Ve výměnku smích utichl.

Starý Záhoř, vyrušen z podivné své blaženosti, zasunul zásuvku stolu a zadíval se na Vondru, jako by se ho němě ptal po vysvětlení. Ale Vondra byl příliš nadšen, aby se mohl druhému svěřiti. Zdálo se mu, že nalezl novou možnost jak občas pozlobiti Matěje a lacino se rozveseliti. Sděliti ji s druhým? Za svět se mu nechtělo, neboť tak by nebyla již nadost úplná, ztratila by dráždivou příchuť tajemnosti, neudivovala by ostatních... Proto pokrčil pouze rameny a vyšel, plný jsa vnitřní radosti a spokojené pohody.

Přešel dvorem, zašel do stáje — a neustále se mu po lících toulal ješitně sebevědomý úsměv... Pojednou zatoužil pozlobiti Matěje před Nanou, poníižiti ho a pouhým slovem vyhnati ze sence. Cestou po záspi ho napadlo, že Naně by potom mohl říci, proč se Matěj dopálil, aby i ona se mohla zveseliti, kdykoliv by on znovu... A konečně, i ona sama mohla by časem stejným způsobem dobrati si Matěje. Zdálo se mu, že si ji tak ještě více přiblíží a oddálí Matěji...

Před vchodem do domu szul dřeváky, přešel síní a otevřel dveře sence.

U okna stála Nana s Matějem a šeptmo se s ním o něčem domlouvala. Zahlédl ještě její zvláštní nutkavě domlouvavé gesto levé ruky... Potom — jako by uťal — bylo po hovoru. Nana podívala se ke dveřím, a spatřivši ho, odstoupila od Matěje — a skoro rozpačitě přešla sencí ke kamnům... Matěj podíval se také na příchozího, a potom otočil se zády do světnice a začal bubnovat prsty po okenních tabulkách...

(Pokračování.)

✱

J. Jahoda:

SVÉ VLASTI!

Chtěl bych tě míti vzhůru nataženou dlaní,
v níž dítě nebi obětuje holubici,
chtěl bych tě míti mladým sluncem za svítání,
když pokyne mu v pozdrav párek milující,
chtěl bych tě míti všehomírem ve svém nitru,
kde každé slunce jednou bratrskou je duší,
chtěl bych tě míti hymnem, vyzpívaným jitru,
jenž k životu a lásce každý atom vzruší!

Zpívej mi v duši náboženstvím rodné krve
a její var až k nejvyššímu žáru hřej mi,
a v dětském zažvatlání mateřštiny slovo prvé
jak nejvzácnější klenot do vzpomínek dej mi,
mou duši prolni bohatýrskou zkazkou dědů,
jich silnou vůlí k svobodě a cti a dobru,
svou rodnou vůní rozplaš zahořklou v nás bědu,
z národa slabochů nám vytvoř národ obrů!

Chtěl bych tě míti hnízdem, kde se ptáci tulí,
však ptáci s pařátem a silou v pružném křídlu,
chtěl bych tě míti skalou s ocelovou vůlí,
kam orli letí jako k bezpečnému sídlu,
chtěl bych tě míti sluncem ve hvězd čisté říši,
jež paprskem se ke každému červu shýbá,
chtěl bych tě míti bohem v nedostupné výši,
jenž netrestá, však všechno svojí láskou líbá!

*

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Máry stojíc před ní, prohlížela ji stále. Ruce měla na životě sepjaty, svrasklá líce samý obdiv.

„Bylo moc?"

„To víš — o poutě — natřískáno, jen se z nás lilo — to jsem se s pivem nalítala!"

„Ó, u vás na hospodě je veselo! Tady je, holka, jako na poušti, od rána do noci tu sedím jako v kukani."

„Ale jsi svou paní, barák máte hezkej, světnici taky, co bys teda —"

„Ale smutno."

Frantina pohodila hlavou. „I vždyť u nás taky nic není, jako bys to nevěděla. Člověk se nalítá od rána do noci, to je porád práce s dobytkem, na poli, ve stodole, v kuchyni, v noci jsme rády, když se s Pepkou zahrabeme."

„Aspoň se ti nestejská."

„Není na to kdy, ale jináč nic."

„I to jen povídáš!"

„Proč bych povídala? Kdybych mohla, taky bych hned vyrazila, třebaže ještě tak stará nejsem. Tobě bylo dobře, když jsi naskládala peněz, ale teď už na formankách není, co bejvalo. Kdo teď přijede? Jenom domácí strejcové kdákají!" a Frantina zamračena opět sáhla po hrnku a pila plným douškem.

„Však jsem se našetřila a na sobě tolik let uterhovala. Ale počkej, holka, uvařím ti trochu bryndy!" a Máry už byla u kamen

„Bodejť bys nevařila, viděla jsem tě a zas půjdu!"

„Jen seď, však dojdeš, a měsíček svítí."

„Doma by měli strach. Zejtra odpoledne zas musím letět, stará by škroukala a on sakroval — slečinky na nic nesáhnou!"

„Nebudou se ještě vdávat?“ u prsku tázala se Máry.

„Nesoudím; za Tóny chodí pořád ten Mádlů ze statku, ale ještě to, myslím, nebude, třebaže je starý na to dost, ale táta na tom ještě sedí jako vejr a nechce se hnout.“

„A co ty — nic?“

„Prosím tě, já! Kdyby ono se mi povedlo jako tobě a přišel přeci řemesník!“

Máry honem byla u ní. „To se ti řekne, vždyť jsem za barák musela položit osm stojek. Prauda, máme kozu, kus pole a ještě peníze na intresu, mohli bysme třeba koupit krávu, ale ať taky dělá, ne?“

„Má hodně práce?“

Máry mávla rukou a pohled byl velmi škarediv. „I jsou tady tři —“

„Je tu tolik roků!“

„Je, ale s nebožkou to cuckovali k ničemu.“

„Tohle všecko je tvoje?“ a Frantina ukázala po světnici.

„Truhla, postel, nádobí — ostatní měl ještě po rodičích.“

„Buď ráda, že tak sedíš, či není hodný?“

„I to je, bačkora, udělá všecko, ale žádnej vejpada, aby sis myslela. A všecko na něj kouká, jako když měl tamtu, žádnej rozdíl se nevidí, že jsem přeci tolik přinesla a že teď sedí ve svém. Zůstávali v takové kleci tamhle u silnice. Vždyť on taky chtěl, abych se zaučovala i něco ševcovat, nebožka že s ním také dělávala. Ale to jsem mu řekla, že já skoro s jedenácti stojkama ševcovat nepotřebuju, k tomu že dobrá nejsem!“

Od kamen rozlévalo se horko a vůně. Frantina rozpalovala se ještě víc, šátek sundala, několikráte přešla světničkou, jen podlaha rupala.

„Horko tu máte, měla bys otevřít okno nebo dveře.“

„Klazani nám čumí do stavení, je to u cesty a nízko, kocoura mi sem onehdá hodili. A tady je, pane, vždycky na večír zima!“

Připravujíc u kamen kávu tázala se: „Co je tam u vás nového? Žádné svatby?“

„Svatby? Co bych ti řekla — Novotnů si vzal Martinkovo Mařče, on je jako bidlo, ona jako kadečka. A počkej — Petrmichl má Bětku Sirůčkovu z chalpy, ta si popadla, je proti ní dědek!“

„Ale sedlák.“

„To je, ale tři cikáni k tomu. Bože, kdybych já se tak mohla vdát jako ty! Nebylo by tady něco?“ a Frantina stála až u ní u kamen.

„I kde pak, vdává se to ze stavení do stavení a co jsou fabričtí, má každý svou nebo to běhá přes kopce domů.“

„Takhle si pěkně sedět ve svém, dělat si pro sebe, na člověka by nikdo nehulákal a moci se vyspat podle libentu!“ a oči Frantininy byly plny touhy.

„Řekni si taky takovýmu Doutlíkovi, snad ti nějakého vdouce sežene!“ a Máry se rozesmála.

„Vdouce, nevdouce, to by mi bylo jedno!“

„Jen dočkej, zmeškáno nemáš, ještě můžeš pořádně dělat, však on ti taky přijde!“ a smějíc se nalévala kávy do dvou bílých hrnéčků.

„Kde je tvůj?“

„Pase.“

„Tak vidíš, i to ti udělá!“

„Snad by neudělal — Tak pojď, holka, sedni si, včera jsem pekla placky, je to jen po sprostu, my nestrojíme, ber si, jez!“ a přistavila talíř se třemi plackami povidlovými.

Máry také přisedla, každá vzala si placku, ulamovaly, zapíjely.

„Věř mi, kolikrát mě chytne tesknota a hned bych běžela někam na staré místo,“ s plnými ústy pravila Máry.

„Co bys tam chtěla? Snad by se ti nestejskalo po dobytku?“

„I tak po všem!“

„Tys už, pane, zapomněla, jak jsi byla ráda, když jsi mohla utéct. Víš, co jsi tenkrát ‚na špici‘ o posvícení říkala!“

Na záspi a na síni ozval se rupot.

Frantina pohleděla na dveře.

„To ho máme, ucejtil kafe až na mezi a honem kozu žene.“

Lojzl objevil se na prahu. Bos byl, jen v kazajce, čepice seděla mu v týle. Překvapen zahleděl se na hosta, na hrnky, na placky a zasmál se: „Pěkně vítám!“

„Koukej, to je Frantina, bejvaly jsme spolu v Brannej, byla doma a přiběhla se podívat!“

Frantina přehlédla si ho od hlavy do paty a podávala ruku: „Tak pozdrav nás Pánbůh!“

„To jste hodná, že jste přišla!“ a napřimoval se, jak mohl nejvýš.

Máry vstala a Lojzlovi uchystala hliňák i suchou placku.

„Na, jez! Nedávno obědval, ale chut má pořád. Sní toho a je přec jen hromádka kostí!“ šklíbila se na Frantinu.

„I jen když jste zdrávi a pěkně si tu hospodaříte!“

„Tak po vůli boží,“ kývl Lojzl a drobil do kávy.

„Kozu musíš ještě dopást, byli jste tam chvíli, kde by měla dost!“

„Toť — k víčerou zas poženu.“

„Chodíte taky k muzice?“ tázala se Frantina. „Jste sami, můžete chodiť.“

Máry utírala si líce zástěrou. „I nechodíme, byli jsme jednou na konec masopustu, ale hrnclovalo se to, jeden byl celej otlučenej.“

„Nikam nechodíte?“

„Leda trochu po silnici že v neděli jdeme a v hospodě jsme se asi dvakrát stavili. Tady není možná někam jíť, sedí to všecko v těch chalupách a jen se to ohernuje.“

„Ale s obují k vám běhají, porozprávíte!“

„S těmi se narozprávíš! Naporoučeli by si toho a nic za to nedali. Všecko to běhá po vlastní podrážce, nejvejš v dřevácích a v křampetlích, obuj porád přištípkujou. On si to tu dřív pokazil, zrovna zadarmo dělal, ti potom myslí, že to tak půjde porád.“

„I to ty jen říkáš a já vím, že pěkně ukládáte, tys to uměla!“

„Ukládáme —“ a zasykla.

Lojzlovy bledé tváře prokvetly při jídle červení. Hleděl si hrnce a mlčky poslouchal. Teprve teď se ozval: „Živobytí je!“

„Je, ale bandorujem. Ty máš na hospodě jinou zdravu!“

„No bodejť, aby se člověk za všecko dření ani nenažral! Ale já musím, lidičky, jíť, tak jsem se usadila a domů mám daleko.“

„Nevídáno, jen seď —“

„Půjdu —“ a Frantina povstala.

„Počkej, něco na sebe hodím a půjdu tě vyprovodit, beztoho teď skoro nevylezu.“

Vystrojila se do světlých šatů kartounových, vzala zástěrku a polohedvábný šáteček na hlavu.

„Ty seš, Máry, paní!“ chválila Frantina.

„Vždyť je to všecko ještě ze svobody, tady jsem nic neřídila. Tetky chodí porád po staru a mezi mladší nejdeme.“

„Tak se tu, lidičky, mějte hezky,“ s Lojzlem loučila se Frantina, „věřte mi, já bych taky chtěla tak být!“

Lojzl stoje, napřímil se a ústa se nadula.

„To by sis popadla!“

„To ona porád rejsní,“ zahuboval, „a zatím má časy od rána do večera.“

„Bodejť, já snad nic nedělám — uklízím, peru, vařím, pasu, do lesa chodím —“

Lojzl už už měl na jazyku: „Ty ses napásla a nachodila!“ ale spolkl to.

Máry hosta ještě prováděla: ukázala půdu, chlívek, dřevník, stodůlku.

„Dvě krákorky mám, králíky — podívej!“

„Bude pečeně,“ smála se Frantina.

„Bude, ale klukům taky prodám.“

„Ó ty to umíš shánět!“

„Ta louka je naše, ty bandory taky.“

„To jsem všecko udělal,“ klusaje za nimi, pravil Lojzl, „nasázel, okopal, trávy potom nadělám, usuším — víme, na zejmu.“

Když už samy kráčely silnicí, díval se od baráčku za nimi. Máry Frantině ukazovala, kde Lojzlovi dříve bydlili, a pověděla, jak mu všecko pomřelo. „Ta se jim tady líbila, ženská od farských krav, porád je chvály, že to už poslouchať nemůžu. Hadrů měla pár, myslila jsem, že si něco budu moct dáť přešíť, ale k ničemu to není, tak to po domácku doterhávám. A to se mu líbí, vždycky obskakuje — To je Kačenčino, to je Kačenčino!“

„Ale zlý na tě není.“

„Bodejť by byl — za všecko!“

„Ševci bejvaj vzteklí!“

„Snad bych se dala! Tolik peněz jsem přinesla —“ v tom se ostře rozesmála: „Strejci Doutlíkoj jsem za něj musela vyplatit dvacítku!“

„Taky bych dala.“

„Však ty bys jináč vybírala, nepovídej!“

Cestou Máry ukazovala, kam chodí kupovat maso, kam jiné potřeby a Lojzl kůže. Vypravovala o zboží i o lidech.

„Dáš uteržiť jako paní.“

„Dám, ale zdvořilí k jednomu nejsou.“

Před bělidlem zabočili v pravo do lesa.

„A poslouchej — chovať nic?“ potutelně tázala se Frantina.

Máry mlčela.

„Bylo by vám veselejc —“

„Už nejsem mladá — člověk by se nevyspal — — a vždyť jsi ho viděla!“

„On děti nechce?“

„I to on by chtěl, už kolikrát o tom začal, jak bejvalo u nich veselo, ale pro mne není se škverňaty se párať, jakživa jsem na službách nerada tomu sloužila, to jsem radši dřela u dobytka.“

„Ale s vlastními!“

Máry už neodpověděla.

Když horskou cestou došly nahoru, a při západním slunci rozevřela se před nimi vrchovina s lesy, poli, vesnicemi v údolích i po stráních, loučily se.

„A přijď zas, Frantino, přijď, člověk je jako v zakletí. Od velkonoc jsem nikde nebyla; chtěla jsem dnes ‚na špici‘, ale tuze se sotil.“

„Jděte spolu!“ (Pokračování.)

*

Jan Karník:

TIŠÍ HOSTÉ.

PANÍ MARII BAŽANTOVÉ.

Noc letní... V smrčin úkradí
rozkvétá zlaté kapradí.
Háj zdřímlý listem nezachvěje,
křepelka z žit se nezasměje,
zmlk' písklat štěbot rozverný,
když Červánek zhas' lucerny.

Čas tichou plavbou v půlnoc míří...
A vlahou nocí šelest víří
jak hebká křídla netopýří.
To letí, letí v soumraku
na bílých ořích oblaků
dav zkrvavených přízraků.

Člun luny tone v siné záři,
ze sadů voní růží vzdech.
Jak hejno tažných ptáků v září
teď spiati touhy v okovech
se domů na mžik navracejí,
jichž těla v cizí zemi tlejí.

Mrak černý lunu pohltil;
už přeletěli tři sta mil.
Ves rodná když se zjevila,
slyš! — jedenáctá odbila!

Vzplá luna skrze mraků mříž —
a je tu známý dvorek již,
a Jirka Lukšů, stínu stín,
— pad' raněn sočských do roklin —
se v maštal brankou z latěk dívá,
zda rozčesána vrance hříva
a zdali jeho bělouš milý
se leže vyspat může chvíli,
zda pohůnek — však dost mu kázal! —
ho příliš zkrátka neuvázal.
Ó, chtěl by strojit žebřiny,
pak tryskem vyjet z dědiny,
však jistě budou s neděle
už svážet zlaté mandele!

Tam Tomeš statku přede vrátky
již stanul, hledí do zahrádky,
kde jako svíce hromniční
za plůtkem slezy v květu ční
a jako monstranc Husitů
terč slunečnic ždá úsvitu.

Noc plyne tichým příbojem...
Pod lehkým šera závojem
— hle — okénko se rozletělo,
v něm zastkvělo se sladké tělo,
dva kaštanové pletence
laskají ňader pupence,
zrak srní slzy operlily —
ach, k útěše zda dostačily
hochovi, jenž kdys v souzvuk těl
i duši láskou rozechvěl,
a dnes v té noční hodině
je stínem v stínů vidině.

I Jambor kolář domů spěl,
oknem se v jizbu zahleděl,
— plá luna pohřební jak svíce —
hle, mladé ženě zvadly líce,
a peřinku má odkopánu
hoch, jehož choval v povijánu,
než střela na vždy zlomila
ta pouta, jež ho pojila
s domečkem v potu budovaným
a s hochem jako malovaným,
u jehož drahé kolíbky
se loučil s ženou polibky.

Teď s oblak smek' se lehýnce
a chvátá k vdově mamince
jediný synek po mlynáři.
(Hrob jeho v Gorlic okolí
stříbrné střehou topoly,
kopretin hvězdy na něm září,
jak spad' by v trávník peřestý
bělostný závoj nevěsty.)
Dnes maminčiným steskem vzbuzen
sem z karpatských byl rovů puzen,
sem, kde v stín olšin tesklivých
mlýn otcův stulen, něm i tich.

Vzplál sinavými znova lesky
stříbrný v mraku lampion.
Na „Nebeklíče" svítí desky,
jež skropil slz už milion.
Na mlynářčině klíně leží
ta kniha nyní zavřena —
oh, Bože, matce vlas se sněží,
je vetchá z ní už stařena,

bol krutě oral v jejím líci —
i teď ji vidí žalem bdící,
shroucenu v starém lenůšku,
sen míjí její podušku.

A světlou nocí cvalem v cval
Čas, tichý jezdec, harcoval...

Již Zora měla vzplanouti —
však proč dnes mlčí kohouti?
Manové strážní vísky naší,
co zpěvem bludné duchy plaší,
dnes pausu svoji prodloužili, —
nechť potěší se hosté milí,
jež cizí hrouda pod hlavou
v pouť pudí noční dálavou.

*

A ráno — celá ves se diví:
„Mně zdálo se, stál zde jak živý...“
„Ba, budem letos žně už třetí
bez Jirky svážet, milé děti...“

A kolářka, když den se vzbouzí,
se marně novým mukám vzpouzí:
„Můj sirotečku, Bůh to ví,
máš věrné oči tátovy,
byl ve snu zde, zřím každý rys,
jen smutnější byl nežli kdys...“

Když baňatá věž kostela
se v ranním slunku zarděla,
spanilá dívka ze statku
jde zvolna v květnou zahrádku.
Blouznivá jiskra tlí ji v zraku
jak utonulá hvězda v mraku,
když ve vzpomínek záplavě
květ sbírá k vínku úpravě.
Jím obrázek pak ověnčen,
kde před huculskou chatou křivou
hoch stojí s tváří odvážlivou, —
dnes krásný o něm měla sen.

A drobným krůčkem podle struhy,
skráň utrpení zrytu pluhy,
růženec drolíc rukama,
jde z mlýna ke vsi pajmáma.
Ó, marně před zrak šedé hlavy
se jako švarný šohaj staví
den letní, voně poutěmi!
Ji krása světa nepomate,
co těšilo, je pod zemí...
Dnes pomodlí se o mši svaté,
by Bůh ji v rajskou zahradu,
až opustí duch mlýnské krovy,
za bolestí všech náhradu
vzal k tátovi a k Jozífkovi.

A hudbou včel, žit šelestem
vysmáv se marným bolestem,
lip květnou vůní opíjen,
hod zrání slaví letní den...

*

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

Bylo tehdy o čem hovořiti a mysli Florenčanů byly často rozčileny. Velkolepá kopule dómu dospívala ukončení, přes to však neustávalo občany a jmenovitě umělce zajímati soupeřství, ve kterém vždy znova se utkávali prostý a šlechetný budovatel kopule, Filippo di ser Bruneleschi, a jeho sok, domýšlivý Ghiberti. Zejména byly to však proměny ve správě obecní a vlivy válečných poměrů, které zadávaly podnět k hovorům. Starší vypravovali, jaký nepořádek, hlad a bída, ba i mor a vzpoury lidu hubívaly naši milovanou Florencii; jaká prospěšná změna nastala od třiceti let, kdy obecní správy ujali se občané Rinaldo Albizzi, Niccolò da Uzzano, Palla Strozzi. Naše vojska zvítězila proti Milánu i Neapoli, bylo dobyto Pisy, Livorna, Cortony. Proto blahobyt města nesmírně stoupal, a proto přán byl mohutný vzrůst umělcům, kteří se narodili pro tuto slavnou dobu.

Velikého vlivu získal si také peněžník Giovanni Medici; žárliví Albizziové způsobili později vypuzení jeho syna Cosima do Padovy; ale obliba tohoto rodu v lidu byla již tak velká, že záhy byl umožněn návrat dobrotivému Cosimovi, a ten pak stal se přímo pánem města, ačkoliv nezastával žádného vůdčího úřadu a v ničem neporušil svobodných řádů obce. Není možno, že byste nikdy nebyli slyšeli o tomto slavném muži, kterého v horoucí lásce nazvali jsme otcem vlasti.

Pamatuji se dobře na vzruch ve městě, který vznikl zatčením Cosimovým, na

úzkostlivé napětí, když roznesla se zpráva, že byl uvězněn, že jeho přítel, hejtman Niccolò da Tolentino, táhne na město. Signorie svolala lid ke sněmu na náměstí, obklíčeném zbrojenci Albizziů — a soud vyzněl na deset roků vyhnanství v Padově. I došly pak zprávy, že se odebral do Benátek, kde byl uvítán nikoli jako psanec, ale jako vznešený vyslanec mocné říše. Bydlil po té v Padově u messer Jacopa Donata jako na dvoře vévodském.

Pak mluvilo se mnoho o rozporech mezi signorií a stranou Albizziů; tou dobou meškal ve Florencii též jeho svatost papež Eugen. Ten sám, ač ve vlastních věcech bezmocný, mísil se ve věci místní — ale prohrál těm, kterým chtěl pomoci. I byly tu bouře bez krveprolití a výsledkem bylo povolání Cosimovo zpět do vlasti. Za rok a den vracel se z vyhnanství; spousty lidu vyšly mu vstříc — již v Pistoji všecko obyvatelstvo očekávalo ho před branami, a také ve ville Careggi čekaly naň nesčetné davy; ještě více však se jich tísnilo ve městě, ve via larga. Cosimo s bratrem Lorenzem a synem Pierem objeli však — po přání signorie — podle hradeb a téměř nepozorovaně octli se v palazzo vecchio, vroucně vítáni městským zastupitelstvem. Odtud počala slavná moc tohoto rodu, podnes trvající.

Bylo mi tehdy čtrnácte let. Bylo již téměř rozhodnuto, že nezůstanu pouze zlatníkem. I starý Lorenzo Ghiberti volal si mne na výpomoc do dílny, i jeho žák Paolo, jemuž Ucello říkali, protože si doma množství ptáků živil, zaměstnával mne při svých malbách v S. Maria Novella. Byl to velký podivín, který se mne mnoho natrápil, stále vypočítávaje vzdálenosti a zkráceniny perspektivy — čímž trápil kde koho — a zlobě se, když jsem si hned vše nepamatoval. Ale také jsem mnoho od něho pochytil, a jen proto jsem zde v Pise na oběti Abrahamově dovedl namalovati osla tak, že se zdá obraceti se na všecky strany, což vzbuzuje všeobecný podiv.

Lákalo mne to na všecky strany, a otec můj mi zcela nechal na vůli, nebo jsem přinášíval domu čas od času hezkých pár soldi; ale přece ještě nejraději dlel jsem u strýce na starém mostě. Tam mimo práci byl i vroucí život, jehož alespoň jako divák mohl jsem býti účasten.

Od časného rána, jak jsme okenice otevřeli, bylo tam živo, Nejprve venkované spěli na trh, nesouce v koších bohaté náklady zeleniny, ovoce; velké nádoby s mlékem a košatiny sýrů kývaly se po bocích oslům a mezkům; a na houpavých vozíkách přiváželi tudy měchy dobrého vína z Chiantského pohoří, křižovali tu dělníci, ubírající se na četné stavby, v městě prováděné; zpívající dívky nosily květiny a zastavovaly se u vykladců zboží, hlasitě vyslovujíce své záliby a svá přání; mniši a poutníci přecházeli, navštěvujíce chrámy, žoldnéři bez zaměstnání tu hlomozili a zevlovali. Měšťané a panstvo ubírali se tudy k paláci signorie, velmoži s průvody spěli k porta romana a tudy na své letohrádky nebo cestou do Umbrie a k Římu; krásné, vznešené dámy se objevovaly se sluhy a služkami, vybíraly si a objednávaly zboží; i bodré měšťanky se dostavovaly pro naše výrobky, na krev smlouvajíce. Tesknýn pohledem provázel jsem mladé umělce, kteří chodili si okreslovati malby Masacciovy v S. Maria del Carmine a vraceli se buď v nadšení buď v nesvárech... jak rád byl bych za týmž cílem chodíval!

Tento neustálý proud života trval až do večera a ještě v noci, kdy střehl jsem v dílně naše zboží, vídal jsem průlinami okenic světla pochodní, slyše při tom množství kroků, chřest pobočních zbraní a někdy i dusot koní — znamení to, že některý velmož s průvodem jde k večerní pitce, nebo se od ní vrací k domovu.

Ano, bylo to krásné, i lákavé, tak že často mi bylo náhle teskno a těsno v malé dílně a zatoužil jsem po tom, dáti se unášeti proudem života, jehož částí byly tyto pohyblivé obrazy na starém mostě. Ale ani mne tak nelákaly bujné skupiny veselících se vojáků, ani nádhera vznešených kruhů, ba ani hloučky malířů, spěchajících za dílem Masacciovým, jako křepké družiny mladých lidí, venkovanů i měšťáků, o nichž nebylo mi známo, odkud a kam jdou — ale na nichž přes chudobu, patrnou v obleku, znáti bylo pravé veselí mladosti, radující se štěstí, které plyne ze spokojenosti, nezkalené myšlenkami do budoucna. Byli to mladí rolníci, pomocníci vinařů a zelinářů, lidé jistě chudobní a těžce pracující — ale ze všech ostatních lidí, které jsem vídal, nikdo neměl oči tak jasné, tváře tak sluncem kvetoucí a těla tak pružná a křepká.

Snad proto tak mi se líbili, že sám přišel jsem zřídka mezi mladé lidi svého věku. Přátelé strýcovi, v dílně ho navštěvující a mne svou pozorností též poctívající, byli vesměs již usedlého věku a umění nastoupilo u nich na místo osobního půvabu mládí. A když jsem měl volno — tu bloudil jsem jako opuštěn, nenalézal jsem kruhu, ve kterém by se mi zalíbilo; druhové mého dětství byli surovi a prací

předčasně dospělí; dobrovolně za práva života dali rozkoš mládí. A kdykoli jsem zašel k radovánkám ostatních, ke hrám v koule, nebo na prostranství, kde hrála hudba, či dokonce při zvláštních příležitostech za město, na oslí dostihy — vždy jsem zůstával sám a neuspokojen, ze všeho utkvěl mi v mysli jen vnějšek — obrazy, které časem stávaly se hezčí skutečnosti.

Proto chodíval jsem zřídka za marnými pokusy o družnost — i proto, že jsem mnoho pracoval. Neboť zaměstnávaje se nějakým dílem, neustal jsem nikdy, dokud nebylo dokončeno, nedopřávaje si odpočinku. A po něm hned načínal jsem nové, neboť stýskalo se mi po práci, jež skýtala mi náhradu za všecky radovánky. A strýc i jeho přátelé mne chválili a otec byl spokojen, a ještě k větší horlivosti mne nabádal, neboť dychtil po mých výdělcích, a běda mi, kdybych byl polevil. —

Čas míjel rychle, a za několik let po návratu Cosinově do Florencie nesmírně se rozmohl ruch v městě a zpestřil jeho život. Papež Evžén IV. svolal jakýsi církevní sněm do Ferrarry — ale záhy, před morem prchaje, jej přeložil do Florencie; sám usídlil se v klášteře S. Maria Novella a rodné naše město přeplnilo se cizinci. Byl tu i byzancký císař, i patriarcha cařihradský a s nimi nesmírné množství jejich lidí z východní říše; byly to podivné a krásné postavy zajímavých tváří, mimořádných zvyků ve zvláštních krojích pestré nádhery. Neustával jsem je pozorovati, kdekoli jsem měl příležitost, a doma jsem si je po paměti kreslil; i patriarchu jsem vykreslil, a strýc v dílně všude nacházel moje kresby; měl jsem jich tolik, až mne huboval. Ale přišel-li pak Masolino nebo Paolo, přece jim je s pýchou ukazoval a pak mne chválili všichni. —

Také se tou dobou provádělo ve Florencii mnoho staveb — neboť byla to jedna ze dvou velkých zálib Cosima Medicejce. Jednak sbíral a za veliké peníze kupoval rukopisy slavných spisů, jimiž založil veliké knihovny kláštera sv. Marka a opatství ve Fiésole, jednak — poslouchaje pokynů svatého Otce, — dával zřizovat stavby posvátným účelům. Jednou z nejprvnějších byla přestavba kláštera svatého Marka, jenž měl býti odevzdán bratřím kazatelům — psům páně, jak sami se nazývali — přebývajícím až dosud v San Domenico ve Fièsole. A této události hleděl jsem s velikou touhou vstříc.

Byltť tehdy mezi těmito mnichy dominikány jeden, o němž počínala se šířiti pověst jako o malíři zvlášť dovedném, umění nevystihle jemného, jakého dosud nikomu nepodařilo se dosáhnouti. Pocházel z hor Mugellských, jako velký náš mistr Giotto; přijal v klášteře jméno Jan, ale pro jeho život obzvláště zbožný, i pro jeho svatý způsob malby začali záhy nazývati ho bratrem „andělským". V San Maria Novella viděl jsem relikviáře, které maloval tento fra Giovanni z Fièsole; bylo to něco docela jiného a mnohem lépe se mi to líbilo než velebené právě malby Andrey z Castagne, tak silácké a hrubé, i než proslulé, nevyrovnatelné malby Masacciovy — neboť tyto zrcadlily životní prostotu, kdežto z madon, svatých a andělů, kterými Fra Giovanni relikviáře ozdobil, svítilo nebe. Vynikající členové malířského cechu arciť mluvili o nich pohrdlivě, všichni přisahali na Masacia a bylo jim špatné vše, co namalováno bylo před ním neb co se tomu podobalo. Ale mně se právě líbilo, že mnich ten maloval zcela po svém, jako by nevěděl, co se ve světě děje, jak jiní umělci nyní tvoří, a cítil jsem velikou lásku, se kterou vyhýčkal v barvách drobné postavy svého nebe.

Velice jsem toužil po tom, abych viděl více jeho maleb; a proto, když jsem od mistra Paola zvěděl, že frate vymaloval nový obraz pro oltář v S. Domenico di Fièsole, opustil jsem nejbližší neděle město, a vydal jsem se do tohoto kláštera. Ve Florencii byla onoho dne jakási veliká slavnost, hudby hrály, hry byly pořádány na náměstí před S. Croce, dokonce stálo tam kdesi lešení, kde se mělo provozovat nevídané dosud mysterium; ulice byly plny ruchu, a ze všech končin okolí soustředil se lid do města. Ale já šel jsem sám jediný proti proudu, nemysle na nic jiného, než jaký asi může býti oltářní obraz andělského mnicha. Zapomínal jsem zcela na zjevy radostného mládí, k nimž vždy jsem toužil družiti se jako bratr v projevech radosti, cítil jsem se úplně cizím lidem, které jsem potkával a jaké jindy jsem se zájmem pozoroval; ničeho si nevšímaje bral jsem se dědinami a neměl jsem téměř ani pohledu pro čarokrásnou kotlinu, horami vroubenou, jejíž srdcem bylo mé rodné město. (Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Fr. Frýdecký:

Prešpurští „Počátkové českého básnictví“ a Josef Jungmann.

Na prešpurské „Počátky českého básnictví“, anonymní společný spisek dvacetiletého Fr. Palackého a o tři léta staršího P. J. Šafaříka, od jehož vzniku minulo letos v prvních dnech dubna sto let, literární dějepis dívá se s příkrou nedůvěrou. Historie vzniku i význam jejich, dík velmi obsáhlé a dokladné literatuře, jsou zcela jasné; příčina literární nedůvěry vězí jinde. Vedle pragmatického výkladu „Počátků“ vznikla v novější době filiace jejich vnitřních dějin na základě tradic a dohadů, jež pohlížejí na „Počátky“ jako na podvržené dílo Josefa Jungmanna a jako na zákeřnou, krajně nenávistnou invektivu jeho vůči Dobrovskému. Stoletá tradice, velmi změtená a mlhavá, kříží se s moderním předsudkem protijungmannským; přihlédněme stručně, co chtěli r. 1848 „Počátkové“ a kterak choval se k nim Jungmann.

„Počátkové“ jsou myšleni jako úvod do vědecké literatury české (česky psané); obírají se theorií české prosodie, otázkou tehdy palčivou. Úroveň české poesie byla velmi mělká; hledajíce kořene jejího zla Palacký i Šafařík poznávají, že ve způsobě prosodie je na scestí. Dobrovský uzákonil pro ni r. 1795 v Pelclově české mluvnici (německy psané) míru přízvučnou; kdyby byl doporučil časomíru, úroveň českého básnictví byla by bývala stejně žalostná: neduh byl ústrojný, tkvící v netříbenosti českého verše i v nevzdělanosti jeho dělníků. „Počátky“, opírajíce se o cizí příklad, zejména homérský, dále o radu cizích metrikův-vrstevníků (Hermanna, Apla) strojí se odpomoci druhým principem prosodickým, časomírou; byl to blud doby a omyl ideálních jednotlivců, kteří především hleděli překonat českou kulturní nevyspělost v básnictví — novou prosodií.

Oč usiloval Jungmann? Ještě před Stachovým pamfletem, „Starým veršovcem“ (1805), píše své „Nepředsudné mínění o české prosodii“ (1804); obrací se tam ostře proti theorii Dobrovského, již viní ze zaostalosti české poesie; i jemu časomíra zdá se vhodným nápravným prostředkem. Jungmann je představitelem mladých Čech, píše vědecká díla svá česky, tvoří nový básnický jazyk; Dobrovský je představitelem vrstvy starší, píše jen německy a latinsky, nemá již mladického ohně víry — vyvstává tu prostě generační antagonism. Táž doba, jež s počátku uveličovala národní skepsi Dobrovského, upřílišnila i osobní pohnutky Jungmannovy v zahrocení proti Dobrovskému. Názory Jungmannovy byly obecně známy, stať jeho o prosodii kolovala v rukopise po českých básnících a literátech, nespokojenost doutnala dlouho; když konečně r. 1818 v „Počátcích“ útočným plamenem vyšlehla — byl za jejich mravního původce pokládán Jungmann.

Literární dějepis nemá vůbec diplomatických dokladů o Jungmannově účasti na prešpurském spisku. Že „Počátky“ mu hověly, je přirozené — dávno před nimi Jungmann byl již prosodický konvertita; že i Jungmann hověl „Počátkům“, je rovněž přirozené — „Počátkové“ nemohli zapříti muže, jenž první vztyčil jejich opravnou ideu. Jungmann byl snad — neboť právě není po ruce nejmenších důkazů — posledním podnětem, jenž kolísavý tvar mravním vlivem ustaluje, nikoli však mocí, jež jej činnou účastí tvoří. Ovzduší doby bylo od prvního Stachova výstupu proti Dobrovskému z r. 1797 prosyceno zápornou elektřinou nesouhlasu s domněle zněmčilou theorií Dobrovského — nebýti tohoto odporem prosyceného prostředí, nebyla by anonymní práce dvou skoro neznámých mladých horlivců, věcně úplně pochybená, pronikla tak hladce, jako načas zvítězili „Počátkové“.

Moderní kritika pracuje v otázce Jungmannova podílu v „Počátcích“ — až na velmi skrovné výjimky — stranickou metodou. Užívá zhola nevědeckého slova, že „Počátky“ (jejich i d e a!) Jungmanna kompromitují; Jungmann byl bázlivec, zákeřník, jenž neodvážil se změřiti své síly s Dobrovským s otevřeným hledím, vyslal do boje dva nezkušené mladíky a po straně mnul si ruce; byl pomlouvač, na cti utrhač — poslední studie Vášova v Čas. Mat. Mor. 1910 stylisována úmyslně tak, jakoby sám Jungmann byl původcem „Počátků“ („Kdo byl původcem „Počátkův?“). Takto mluvit má kritika povinnost, má-li po ruce pro každé tvrzení, každou domněnku, každý dohad — jasný, vědecky určitý důkaz; tak si počíná také všude jinde, jen u Jungmanna — „Jungmann je totiž taková záhadná povaha!“ — činí výjimku: bez dokladů odsuzuje.

Z „Počátků“ mluví docela nejungmannovská bojovnost, útočnost a bezohledná přímost, jež je výsadou mládí; uvážíme-li podle skutečnosti, že „Počátkům“ nejde o osobu Dobrovského, nýbrž o jeho domněle pochybenou prosodii, o věc, ihned polemická stránka „Počátků“ ocitá se v jiném, příznivějším světle. Jungmann, odsouzený v „Počátcích“ bez diplomatických dokladů — a těch není v literatuře i podle závažného svědectví Jar. Vlčka (ve sp. P. J. Šafařík) — je těžký literární incident moderní naší kritiky, jehož neospravedlní ani přísně vědecká akribie hlavního

Jungmannova soudce, J. Krále. Proti žádnému velikému muži našemu — a spisovatel „Slovesnosti“, „Historie české literatury“, tvůrce Slovníku a básník Miltona zajisté j e s t z našich velikých duchů — nepracovalo se tak soustavně a s takovou chutí na základě pouhých dohadů a domněnek, jako proti Jungmannovi; nikdo nebyl také jako člověk hustěji a ošklivěji podezříván nežli tichý hudlický rodák.

Snahy o Jungmannovo odsouzení jsou staré jako „Počátky“ — dnes sto let. Hned při vzniku „Počátků“, Čelakovský, Palkovič, V. Nejedlý, Puchmajer a jiní si šeptali — lze jejich soukromé slechy a všelijaká důvěrná „prý“ v listech nazvati šeptem — o jakési „záhadě“ (vždyť spisek anonymní k „záhadám“ přímo sváděl!); moderní dějepis učinil bludný krok, jestliže v tomto podezřívání metodicky pokračuje. Neboť v případě Jungmannově jde o metodu. Zprvu hledalo se horečně, není-li snad Jungmann zasvěcen v anonymní dílnu rukopisnou; vědecký výsledek musil býti — bez důkazů — záporný. Pátralo se tedy a pátrá se dosud, příliš horlivě a příliš zbytečně, zda Jungmann nebyl činný v anonymní dílně prešpurské. Důkazů rovněž zde není; protože však tradice je neobyčejně rozšířená (fama crescit eundo . . .) a stále láká slibem kořisti — Jungmann v „Počátcích“ jest odsouzen bez důkazů. Zatím, ne trvale; brzká budoucnost bohdá ortel Jungmannův lépe přečte.

Pro Jungmanna nezaslouženě trpí i prešpurští „Počátkové“, významný, dnes jubilejní spisek. Utkvěl na nich stín podezření z nekalého díla, nepoctivé snahy. Čteme je však bez předsudků: spor o prosodii je dávno pohřben, kritická úroveň české slovesnosti, jež byla vedlejším cílem „Počátků“, je dávno nad očekávání zvýšena — čím hovoří „Počátkové“ k dnešnímu čtenáři?*) Je to h r d é, n e b o j á c n é, a n o v ý b o j n é č e š s t v í a s l o v a n s t v í, první živé slovo mladého Palackého a Šafaříka; češství v národním cítění, češství ve vědeckém přesvědčení, češství v humanitní snaze o pokrok, ryzí slovanství v celém duchu spisku. Česká a slovanská struna „Počátků“ je natolik mužná, že podnes je schopna posily srdce i ducha: „Počátkové“ jsou prvním svěžím literárním slibem velikého tvůrce českých Dějin a stejně velikého tvůrce Slovanských Starožitností. Vštípil-li mladým dobyvatelům i tuto ideu vzdorného češství a slovanství — odsouzený „tichý genius“ —?

*) Kritické vydání „P o č á t k ů v“ vyšlo právě ve „Světové knihovně“ redakcí Fr. Frýdeckého.

LITERATURA.

J. R. H r a d e c k ý : *Čekatelé štěstí*. Román. Nákl. F. Topiče v Praze.

Román Hradeckého by se měl jmenovati obrozením neb obnovením; čekateli štěstí pak jsou dcera Hedva a prabába, která umírá, když tělesné obrození rodiny nastalo s obou stran, když chátrající rodině dostalo se k děvčátku ještě mužského, zdravého, selského potomka. Myšlenka románu je sociálně-pathologická: v rodině lesmistrově děti se zvrhly po nervosním, rozptýleném otci, který ani do své rodiny, ani do svého okolí se nehodí; zdravá venkovská jeho choť nerozumí jemu a on nerozumí jí. V rodině není lásky, příchylnosti, vzájemných vlivů ani soudržnosti. O svůj život se nepřičiňují i ztroskotávají se téměř všichni: Irena, Rudolf, Hedvika i otec. Tematicky násilným způsobem řeší spisovatel svůj úkol, dostati do moci a vlivu zdravé matky jednak pusté hospodářství a mlýn, jednak oba mladé, nové potomky, zárodky nového života rodiny Tomanovy. Matka Tomanová není čekatelkou štěstí, nýbrž přesvědčenou pracovnicí k štěstí, Rudolf a Irena štěstí už neočekávají, jsouce pohlceni rozkladnou rodinnou vlnou. — Spisovatel, který románem od románu se slibně vyvíjí, přechází takto od sociálně-dělnického románu o Vantovi do prostředí jiné společenské třídy, která staví svou budoucnost na základech přirozené venkovské síly a zdravé práce. Jeho psychologické vsuvky nejsou nové ani revoluční, ale jsou postaveny v děj nevtíravě, na pravém místě, bez gesta a přirozeně. Jakýmsi tajemným duševním vývojem měla býti obklopena Hedva se svou touhou celkem nevyjasněnou. Zdá se, že spisovatel této své postavy nezmohl právě proto, že pro její přílišnou abstrakci učinil z ní neživé schema, loutku, která musí činiti vše, poněvadž tomu auktor chce; schematem je Rudolf i Irena, kteří však při poněkud větší pečlivosti auktorově mohli býti doklady živými. Ani positivní představitelé myšlenky spisovatelovy nejsou jasní a plastičtí (Ema a Toník); vše jest pracováno spěšně a s chvatem, v němž jen postava Tomanové poněkud uceleněji vyniká. Po stránce jazykové jeví se v tomto románě proti dřívějším knihám Hradeckého sice pokrok, ale stále jest ještě mnoho očekávati. *J. F.*

*

J o s e f Č a p e k: *Lelio*. — Knih dobrých autorů sv. 142. — Nákladem Kamily Neumannové v Praze-Olšanech.

„Lelio“ jest kniha, kterou mimoděk posuzujete s nedůvěrou, jako byste tušili augurský úsměv na tváři toho, kdo vám ji podal. Ne proto, že byste ho podezřívali z mystifikace neb nevážili si spisovatelových snah; tomu zabraňuje množství bystrých pozorování a duchaplných i povýšeně ironických myšlenek v knihu uložených. Ale jednak jádro, kterého konečně dobudete, není úměrné složitému ústrojí, do kterého bylo zakukleno, objevená pravda — často zajímavá jen způsobem vy-

jádření neb hledání — drtí se pod namáhavým vyjadřováním, a tím celá kniha neskýtá požitku za soustředění, které jste jí věnovali. Ale zejména jest do té míry subjektivní, do té míry odpírá předpoklady tvůrčích či jen logických postupů a vylučuje účastenství, že se zdá věcí čistě soukromou, budící podiv, proč vydáním činí nárok na okruh čtenářstva. Myšlenkové souvislosti zůstávají tajemstvím spisovatelovým, a kniha i každá z jejích kapitol vyvolává dojem jako rozptýlená futuristická malba, zůstávající neinformovanému diváku v důvodech záhadnou. Proto nemůžeme se na ni dívati jinak, než na císařovy nové šaty v Andersenově poučné báchorce. Nepodceňujeme jí, neodpíráme jí respektu jako každé snaze po nové cestě, ale byli bychom pokrytci, kdybychom si dali vnucovati její názor a viděli v ní více než kuriositu. — *Kaz.*

*

Anna Ziegloserová: *Tmy a svítání.* Novely. — „Pestré květy“ sv. 5. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neuberta v Praze. Táž: *Úsměvy.* Črty a humoresky. Šolcovy knihovny humoru a satiry sv. I. — Nákl. Emila Šolce v Karlíně.

Prvá ze jmenovaných knih Anny Ziegloserové obsahuje pět povídek, uvádějících čtenáře každá v jiné ovzduší. Prvá — „V příboji“ — má dějiště na malém dalmatském ostrově, kde v prostředí, spisovatelkou prostě, ale výstižně kresleném, mladá, sličná poštmistrová trpí za milostný svůj sen a dobývá si odvety na milenci odpírajíc mu pohled na jeho syna. Druhá — „Jako pohádka“ — jest romantický příběh o hynoucím rodě šlechtickém, jehož romantika však nemá unášivé přesvědčivosti. Další — „Mimosa“ — jest jemným zachycením delikátního okamžiku, který se dostavuje a prchá ušlechtilé duši prostřed banální společnosti; jest nejlepším číslem knihy. „Vyrovnání“ jest povídka z českého mlýna, snad životní námět, o zhrzené lásce a trestu vinníkově — ne nový, ale s prostou srdečností vypravovaný. Závěreční „Most“, o osudech ušlechtilých snaživců v podezíravé, závistivé a sobecké společnosti maloměstské, jest románová látka, jejíž stručná forma, které se jí dostalo, vyznívá příliš zpravodajsky, nemine se však se zamýšleným účinkem na široké vrstvy čtenářstva. — Kniha druhá, „Úsměvy“, obsahuje jedenácte drobných črt krotkého humoru a nevinné satiry; spisovatelka míří své střely na maloměstskou společnost a ženské slabosti i na citovou výbojnost žen, maluje „černou hodinku“ po spiritistickém sedánku, připojuje sentimentální vánoční povídku „Vejde jimi štěstí“. Jiskrně jsou psány satiry o záletných ženách „Od tří do pěti“ a „Muří noha“. *Kaz.*

*

Stefan Žeromski: *Kouzlo života.* Román. Z ruštiny přeložil Václav Kredba. Nákl. J. R. Vilímka v Praze.

Polský realista, známý u nás románem „Popel“ a „Povídkami“, procházející pesimismem k uspokojujícímu názoru životnímu, podává v tomto pozoruhodném, poněkud rozvláčném románě kus politického a společenského života ruskopolského, proplétá tu vlastnosti těchto dvou slovanských plemen, doplňuje je hlasem krve u mladého ruského důstojníka, jenž cítí v sobě poněkud původ polský. Román, založený na poměrech národnostních, předválečných, jest ovšem také ostře zahrocen v tomto směru; i konec, kde hrdina, Petr Rozlucki, ocitá se uprostřed německých důstojníků, kteří jej, s aeroplanem se sřítivšího, zachránili, jest přibarven rasovou nenávistí. Cena románu leží v podrobnostech polského života v království a v zevrubném líčení hrubé síly ruské, potlačující život polský a odcizující se od polského života čím dále více a úporněji. Druhý a třetí díl líčí také „ztracené“ duše polské, emigranty, rozseté po všech částech země: ubozí vyděděnci scházejí se v cizině s boháči polskými, kteří pouze z pohodlí anebo z okázalosti přenášejí svá sídla do ciziny; spisovatel, znající velmi dobře vše, o čem píše, rozhovořuje se stejně důkladně o podrobnostech stavby ruské pevnosti, jako o zajímavých momentech sočení společensko-náboženského v samém lůně nespokojené polské společnosti. S realistickou důkladností popisuje život studentů polských, vše své nejkrásnější pečlivě skrývajících, stejně jako líčí poměr a život polských emigrantů v Paříži a v Londýně. Vedle těchto vzácných podrobností vyniká román neobyčejně výraznou, bohatou mluvou, kterou překladatel tlumočí celkem správně a výstižně; tím spisovatel dospívá též výrazu opravdu uměleckého, které s pojetím celého románu tvoří dílo opravdu význačné. Avšak stavba románu jakožto celku není ani úměrná ani jednotná; jest taková, jako dílo spisovatele, který kypí myšlenkami a cítí potřebu je vychrliti. I není divu, že potom ani postava Petra Rozluckého ani Taťánina není jasně a ostře osvětlena, neboť oni sami se utápějí v tom, co bylo ryzí tendencí auktorovou: vytvořiti relief společnosti ruskopolské. Duše lidské jsou kresleny fakty, které vyznačují tento relief; proto také jsou kresleny v hrubých rysech. Není tím řečeno, že spisovatel není schopen líčiti nejjemnější záchvěvy srdce: činí tak velmi účinně v druhém díle, při vzpomínkách Rozluckého na mrtvou Táňu; ale v třetím díle opět duše mizí za vnějšími událostmi. *J. F.*

*

Dr. Jiří Guth: *O jídle a pití jindy a jinde.* Duch a svět č. 33. Nákl. F. Topiče v Praze.

Dosti zajímavých i poučných věcí najde čtenář v této malé knížce, jež jest výsledkem značného studia domácích i cizích pramenů, podávaným s výběrem a jemností člověka kulturního. Zatím podává spisovatel pouze poznámky všeobecné, zabíhající do temného dávnověku a dohadů předhistorických, které jsou svými odůvodněnými možnostmi nejzajímavější a nejzvláštnější; k tomu dodává vývoj jídel a nápojů jednotlivých, způsoby požívání, jaké byly a jaké nyní jsou. Další část jedná o známějších věcech, o hodech starých a o jídle a pití ve středověku. Chování při jídle a při stole vůbec jest spisovateli Společenského katechismu předmětem nejdůležitějším. Věnuje mu v knize právem hustě místa a zvláště obšírně cituje Erasma Rotterdamského. Spisek jest psán poutavě, přímo povídkovým, příjemným slohem. *J. F.*

*

Karel Kálal: *Rozhled po dějinách Slovenska.* Sbírky Za vzděláním sv. 107. Nákl. J. R. Vilímka v Praze.

K Slovenským pohledům, nedávno (jako č. 96) v téže sbírce vyšlým, připojuje v této knížce opravdový a zanícený znalec Slovenska, Karel Kálal, tuto novou, prostě, ale poučně psanou knížku o dějinách slovenských. Obě jsou dětmi své doby a věcnými doklady činorodého nadšení. Jsou doklady tím cennější, čím přístupnější a lidovější. Jsou doklady upřímné práce vnitřní, nikoli pouze slovního zanícení a podivu. Znalosti Slovenska, ba i Moravy a Slezska, mají prostoupiti českou krví a každý Čech má míti o ostatních zemích českého jazyka znalost co nejhlubší. Kálalova knížka jest abecedou dějin slovenských, která jest bezpodmínečně každému nutná. Konec knihy tvoří smutná kapitola rostoucího maďarského útisku v druhé polovině XIX. a na začátku XX. století. Několikerá politická jednota, stálá jednota kulturní odůvodňují v přehledu této dobré knížky touhu po společném životě dvou větví násilně roztržených. *J. F.*

*

Hřbitov. S 5 illustracemi. Sbírka illustrovaných umělecko-výchovných knížek „Vkus a nevkus", píše a vydává Emil Edgar, Žižkov.

„Projděme na př. hřbitovy," nabádal před devíti lety Vilém Mrštík. „Jen studie o náhrobcích, na kterých po většině nejméně se penězi šetří — stála by za zvláštní přednášku odborníka a zvlášť po stránce hospodářské. Tu na úkor umění jedině povolaného, aby takové věci tvořilo, vyhazují se miliony. Krásné, cenné náhrobky i na nejrozsáhlejších, velkoměstských hřbitovech jsou velkou vzácností." Výpočet všech těch věcí a jejich protiv čeká teprv ve věci důkladně honěného odborníka, aby posouzení, odsouzení a zas pochvala a ocenění nic neušlo — ani jedna darebnost, ani jedna část . . ." Čeho si Vilém Mrštík přál, splnil nyní měrou nemalou jeho druh a náš referent v oboru umění výtvarného slovem i obrazem. Vkus a nevkus, klad a zápor — s těchto hledisek probráno umění náhrobkové i celková úprava našich hřbitovů. Poslední slova věnována vojenským pohřebištím na našich hřbitovech a příštím památníkům našich padlých spoluobčanů.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

32. výstava Jednoty výtvarných umělců (Obecní dům, duben—květen 1918). — Kdo trochu nahlédl do dílny světa, do malířské práce soudobé, bude tímto obrazem výtvarné práce ne dosti uspokojen. Stejně naši tradicionalisté, vzpomenou-li obrodných počátků J. U. V., všech těch slovních výprav proti cizotě v našem umění, jež odtud vycházely. Tito naleznou sotva, co by připomínalo domácí stránku v umění, druzí budou znepokojeni J. U. V. jako výstavní institucí. Celek i někteří jednotlivci zůstávají dlužni více, než smíme očekávati; zůstávají stejní, nového obohacení uměleckého valně nepřinášejí, s touto větou možno vystačiti u mnoha vystavujících. Spokojování se s hodnotami jakýmikoliv, slevování z nároků zvýšených nesmí býti ztotožňováno s umělecky přímým konservatismem, nevypovídajícím válku minulosti, naopak hledajícím připojiště k ní a vyznění v něm. Konservatismem nesmí býti zvána převaha obrazů chudého barevného názoru, převaha obrazů suchých, vyprahlých, barev tlumených a zalomených, při tom studeně křehkých, kde se už barva ztrácí a zůstává suchá barevná kaše (čís. kat. 98); kde není při nich vnitrnosti, hledí na nás barevná chudoba, jíž se strachujeme.

Muchův útěk od barevnosti lze pochopiti převážně kreslířskou povahou proslulého elegantního dekoratéra. Dnes nesou značku Muchovu podivuhodně apartní, s distinguovaným vkusem prokreslené obrazy, jichž nuance jsou stále více obmezovány. Jemný dekoratér pelikátní kresby, který se v nich dostává ke slovu, libuje si v měkkých zmírajících akordech, v zdušených a mdlých barvách bělošedě laděných. I podobizny překládá do toniny zjemnělých gobelinků. V „Písni" trpí dobrá myšlenka jistou mdlobou barevnou, křídovostí a umělostmi. Přímo nevkusný je J. T. Blažek v „Přípitku", v němž nedovede dodati předmětnosti myšlenku uměleckou, tvrdým formám jiskru života, barvě plynulost. Za to v obrazech č. kat. 1. a 3. zjednodušením zevnější interesantnosti dospěl k intensitě vnitřní i malebné výraznosti. Také F. Naske ukazuje novou tvářnost. „Paridův soud" a větší měrou „Zuzana v lázni" jsou obrazy staré látkou, nenové slohem, sympatičtějším je, kde není figu-

ralistou myšlenkovým, kde nehledá posunů a pós, kde nic nesestavuje. Milým drobným obrázkem je „Vidění Dona Quijota“ od Jos. Kočího. „Podobizna pí. N.“ je technicky zdárná i dobrým pokusem o psychologickou analysu; už usazením zjevuje svoje nitro.

Nejlepšími krajinářskými kusy je O. Bubeníčkův obraz „V březnu“ a „Tání“ od Ciny Jelínka, v pohledu daleko do krajiny zahleděný, kde obrysy kraje blednou, spojité tóny šepotají. Také J. Holan důvěřuje vlastnímu oku. Co dává z ruky, jsou vlahá umělecká díla, i když ulpívají na stupni skicovosti. Více pokroku v malířském podání třeba přáti krajinám Konst. Stuchlíka; nejsympatičtější je v prostém motivu „Z Nového Města n. M.“ Starý kout městský je šťastně vykrojen, malířské vyjádření hmotou podloženo. I ve svých číslech nejchabějších je Konst. Stuchlík vždy malířem sympatičtější značky než V. Trsek se svou tvrdou, neživou malbou, než A. A. Zahel jednou s obrazy přestilisovanými, po druhé v ponuré tónovosti utopenými, i než zvětšené pohlednice J. Vochoče (č. kat. 94). *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* V Lublani na samém skoro sklonku minroku 1917 založena byla „*Zadruga Tiskovna*“ (Tisková Zádruha) na podporu a oživení vydavatelského ruchu dobré beletrie slovinské především, a slovanské specielně. První čin její, šťastný a včasný, byl, že ujala se dalšího vydávání nejlepšího literárního časopisu slovinského „*Ljubljanski Zvon*“, jenž vychází již 38. rok, a byl blízek úpadku. Hodlá vydati postupně jednak sebraná, jednak vybraná díla dobrých slovinských autorů starších, a dobré, směrodatné výbory z literatur ruské, polské a české. Tak velké romány Dostojevského, Turgeněva, Gogola, z mladších Čechova, Garšina, Korolenka, Gorkého, Andrejeva a j., z Poláků Orzeszkowou, Žeromského, Weissenhofa, Reymonta, Zapolskou, z Čechů Al. Jiráska (nejdřív je na programu „*Filosofská historie*“), Jul. Zeyera, K. V. Raise. Podrobnější program bude teprve stanoven a rozšířen. *vč.*

*

* V posledním čísle „Června“ prozrazuje p. S. K. N. pod nadpisem „Cizopasné pauměníčko“, jakým způsobem se chovají v dnešní době recitátorky ke spisovatelům a tito navzájem k nim, aby nalezli se svými verši milosti v jejich očích a dostali se do jejich úst na podia. Poněvadž toto pachtění se po podiové slávě v jeho zákulisí nám je docela terra incognita, uvedeme ze žahavého článku pana S. K. N. toto: Básník, chce-li být recitován, musí se recitátorce představit, poněvadž prý mu tím činí reklamu Nestane-li se tak, je X . . .ová uražena a vyhne se básníkovi. Tyto recitující dámy jsou prý v nynější době tak rozmazleny, že mohou považovati za urážku, jde-li spisovatel mimo ně svou cestou. A „naši zženštilí, ješitní, žárliví poetové zasypávají prý představitelky tohoto cizopasného pauměníčka mnohými důkazy vděčné přízně, od dedikovaných knížek až po velké podobizny s autografy, a svými poklonami, sotva z vlaku vylezou . . .“ X . . .ová nebo Y . . .ová recitatorka je nad to zahrnována se strany nakladatelů všelijakou literaturou, slouží jim tedy za jakousi modní mamselku pro tento obor. To je divadlo pro bohy — dodává pisatel. Ano, je.

*

* Pan prof. Alois Lisický nám oznamuje, že zjistil bibliografický omyl, pokud se týká J. W. Pohlovy české mluvnice. Nalezl v knihovně musejní pod sign. 56 F 58 vydání z r. 1776, které znal již Dobrovský, takže řečená mluvnice vyšla vpravdě pětkrát: 1756, 1764, 1773, 1776 a 1783. Tím dlužno opraviti záznam Gebauerův a jiných, kteří uváděli jen čtyři vydání.

*

* Obzory po slovanských literaturách hodlá vydávati ve volných lhůtách skupina mladších polských literárních pracovníků v Poznani. Slibují se pečlivé překlady jenom vynikajících básníkův a beletristů slovanských, také českých. Z těchto oznamuje předběžná zpráva výběr drobné prózy z Jana Nerudy, Sv. Čecha, Jul. Zeyera, Al. Jiráska, K. V. Raise, F. X. Svobody, krom toho výbory českého novodobého básnictví epického i lyrického od Jana Nerudy, Ad. Heyduka, El. Krásnohorské počínaje až „k Vrchlickému a jeho bohatě rozkvetlé škole“. *vč.*

*

* Na útulek českých spisovatelů dále věnovali: pp. Fr. Novák, c. k. profesor v Opavě K 10·—, Václ. Černý, říd. učitel v Čes. Čermé K 15·—, pí. Zděna Slavíková v Slavičíně k památce zemřelého chotě K 10·—, rada král. města Němec. Brodu K 104·40 (jako dar sl K. Šusrové K 50·— a sbírku téže slečny K 54·40 na večírku Jihoslovanů). Další příspěvky přijímá redakce tohoto listu.

*

Skepse.

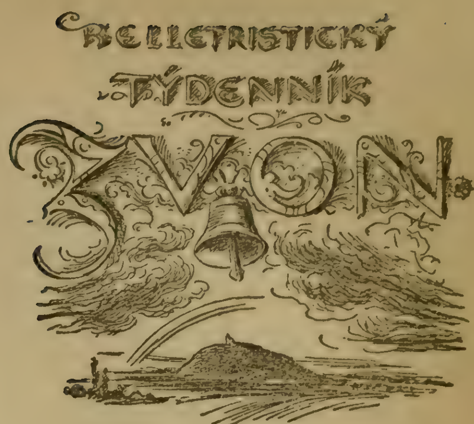
Když kol je strašno, tu svou skepsí
bys přivedl nám vše snad ve psí;
však svítá-li nám slibně cos, pak skepse
nám prospěje, díc: „Bloude, nezaslep se!“

Fra Fidelio.

V Praze, dne 6. června 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka, — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

M. Jahn:

LETNÍ VEČER.

Den sláb', leč netich'. Jemný hlas
tak tajemně se lesem třás,
jak nezřeného božstva dech
by šeptal v sosen vrcholech.

Co rovno tady této hře,
kdy letní den v svém skonu mře,
kdy v stráň už sedá rosy chlad
a tichnou zvonce horských stád,
kdy zmlká vše, jen lesa šum
tak jemně mluví ke smyslům?

Jak sladký souzvuk přírody,
pln zralosti a lahody
a pln těch tajných zemských sil
by z nekonečna sem se lil
a hrál a šuměl hudby pln
jak ohlas dávných, dávných vln,
jak sama duše těchto dřev
by zpívala ten sladký zpěv.

Já ssál jej zrovna se rtů těch,
ač táhla noc, já neměl spěch
a naslouchal mu k stmívání,
jak lil se dolů se stráni
jak loutna, která dále zní,
ač hráčova dlaň v umdlení.

S ním v jednotě jsem v duši chyt'
jas letního dne, jeho třpyt
a teplo, vůni večera,
jíž sálala zem bezměrá,
že božský mír, jenž kolem táh',
tak mému srdci věčně drah,
zas u mne byl a srdci nes'
dnů letních plnost, hod a ples.

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

On pro to není a musí bejť doma. To víš, musí si pamatovať na vejdělek, jak pak kdyby umřel, co bych dělala!“

„On to neudělá, je sic drobnej, ale sporej!“ —

Když se Lojzl navečer s kozou vrátil, Máry seděla zas u kávy.

„Vyvedla jsem ji až na kopec — hnáty mě bolí. Holka bláznivá, chtěla by se honem vdávať.“

„Proč by nechtěla!“

„Kdyby on někdo bral!“

„Proč by nebral, jen se kroutí a je jí kus!“

„Kroutí, jak ty si všimneš, ale v kapse mnoho není, ona každá nemačkala groše jako já. A poslouchej,“ pokračovala náhle štiplavě, „měla jsem v jarmárce kápku sladkohořkej pro žaludek, když mě přes tu chvíli bolí, a ty's mi na ní byl!“

„Bodejť — bodejť —“

„Snad ne, já to nepoznám — jen paty vytáhnu, už všecko vytlouká — pořádně jsi si nawáhl! Člověk to má pro nemoc a on to vypije — opeslej!“

Když potom vyšla, Lojzl vrčel: „Rebeka — ani ten klút člověku nepřeje!“ —

V druhé půli června zavonělo celé korytenské údolí senem.

Svěží, lahodná vůně pronikala do všech úžlabin, do lesů i do stavení. V širých lukách, v nichž seděly chalupy v rovině, výš i v podlesí i na stráních vyrostla hejna sterých kupek a lidé se mezi tím činili. Malí, rousnatí kohoutkové i vysocí, vykrmení, lalokatí kokrháči zpívali celé boží dni a vlaštovice kmitaly se jako černé šipky.

Obloha byla vysoká, jasná, hladká jako zrcadlo, a slunce se v krátkých, sršivých paprscích třáslo, jakby se srdečně smálo. Hřálo do osekaných lučin, jež vydechovaly kořennou vůni.

To byly svátky horského údolí, sláva jeho přírody.

Vůně — vůně — vůně . . .

Lojzl za dva dni celou louku krásně posekal; s Máry seno přehrabovali, sušili, dali do kupek. Byli venku celé dni. Běhal mezi tím jako hošek, očka jiskřila, ústa se smála; radoval se z prvé hojné sklizně. Polovičku prodali kováři, druhou odnosil na půdu. Máry po dvou plachtách naříkala, že s tím dřením do schodů nemůže, a raději mu na plachty předem nakládala.

Když večer seděli při mléce, liboval si, jka po tom potu chutná a hrdlo jak se ochladí.

Hartigův Náci, hvízdaje si, šel se silnice, podíval se do okna a honem upaloval.

„Kluk protivná!“ broukla Máry. „Ale poslouchej,“ pravila náhle zamyšlena, „mně se zdá, že tyhle dni Fink kolem nebrousil, ani jednou jsem ho nezahlídla — tys ho viděl?“

Lojzl vzpomínal. „Ani nevím, člověk si při práci nevšimne, chodí, nechodí — snad nešel.“

„Schválně si dám pozor, chodil přec jako hodiny — snad nestůně?“

Ráno Finka nespatřili. V domku jeho bylo klidno jako jindy.

„Snad je v Jilemnici u dcery,“ pravil Lojzl.

Téhož dne navečer zastavil se na silnici vozík továrního doktora Komárka ze Studeného Dolu. Lékař, veliký, širokoramenný vlasáč, vousáč, v šedých moherových šatech, s placatou čepicí na čupřinách, mohutnými kroky kráčel k Finkům.

„Podívej, že on ten Fink opravdu stůně!“

Asi po půlhodině lékař dupal zas podél baráku, vyhoupl se do vozu a zas to hrčelo po silnici dál. To bylo ve středu. V pátek Máry upozornila, že k Finkům kráčí pán s mladou paní, on s kufříkem, ona s brašnou.

Vyhlédnuv pravil: „To je Finktony dcera se zťou.“

Máry vyšedši, zkoumavě obcházela baráček. Najednou za dřevníkem slyší u sousedů vrznout dveře a již zazněl úpěnlivý pláč. Honem klusala do světnice. „On ten Fink snad umřel, pláčou tam!“

Lojzl obrátil se na třínožce, jako když ho bodne. „To snad ne!“

„Proč by plakali?“

Popoledni Finkova dcera s mužem kráčeli k silnici a dál do městečka. Když Lojzl potom pásl nahoře vedle polí, do letního ticha rozklinkal se zvonek umíráček.

„Slyšíš, Máry, slyšíš?“ volal do stavení.

Vystrčila oknem hlavu: „Co hulákáš?“

Lojzl jen povznesl ruku, nataženým ukazovákem naznačuje, aby poslouchala.

Umíráček suše, bez resonance, jednotvárně crnkal.

Máry se pokřižovala. „Opravdu, ten nemluva umřel . . .“

V sousedstvu bylo pořád ticho, jen ráno tam kluci truhláře Zaplatila pod kostelem nesli rakev.

Máry po dvě noci nemohla spát a Lojzla přes tu chvíli volala. Také ze spaní vzdychal . . .

Byl od Finků pohřeb, celé městečko na něj přišlo. Máry jen hlavou vrtěla, jak se to tak rozneslo, když oni, tuhle vedle, jenom náhodou zvěděli. Z bělidla bylo všecko, páni, nepáni.

Lojzl s Máry šel taky, ona v černém salupu, on v kloboučku.

Údolím, zalitým nejkrásnější opojivou vůní, nesli mandlíři starého truhláře ke hrobu. Plíce se mu prej zapálily. Celé bělidlo a hojně lidstva ze vsi ho doprovázelo. Dcera a zeť vedli za rakví štíhlou starou ženu, velmi zhroucenou . . .

V pondělí dcera i zeť odjeli, Finktony zůstala v domku sama. Klidno bylo, jak by se nic nebylo stalo . . .

„Jak tam té ženské je!“ v poledne pravila Máry. „Sama v baráku — co bude dělať?“

„Snad to prodá a půjde za dcerou.“

„Pane, to by byl bejval domeček pro nás!“

„Není u silnice,“ klidně odvětil.

„Tobě je to platno — u silnice, nesilnice! Vidíš, ani střevíce ti pro něj nedala udělať — my jsme jí sprostí!“ —

Finkovou smrtí a pohřbem rozjitřily se Lojzlovi rány v srdci — rány nezacelené, jenom navrchu povlečené! —

XVI.

Za teplých, jasných dní na podletí bývalo nebe nad údolím jako dlouhá louka, plničká rozvitých zvonků; slunce v ní

radostně planulo. Lesy, bujně omladlé, jemně oddychovaly, ze světlých pasek voněla pryskyřice i jarní býlí. Voda rokotala v potoku i v lučních struhách, údolí byla jedna zeleň. Vlaštovky létaly nad střechami, lejskové mlaskali si po stromech i na podstřešních trámech, strnadi a pěnkavy zpívali u silnice, čížkové na temnolistých olších při vodě pod lesem.

Slavík rovnou z kanceláře chvátával do přírody. Měl-li i Kocourek pokdy, sebral aparátek a šel také. Na všecky strany chodili a skoro vždycky si něco zachytli: tetku Zajíčkovou, nesoucí roští na zádech, Meckernácla vedle páru kravek před vozejkem, na němž naloženo bylo trávy, Buchbruchovo hospodářství i s bukem, bleskem sraženým, hospůdku „Waldschenke" u lesa na stráni pod Buchbruchovými, stádo ‚na obci', pasáčky na balvanu ztulené, tetky okopávající bandory, kostel, Holejšův hrob, baráčky, partie lesní, osamělé břízky na stráni, Palmovu pilu s pilařem strejcem Machytkou a s druhem jeho Krolouškem, tesaře Doubalíka, zdlouha kráčejícího ze Studeného Dolu — co se kdy naskytlo.

Jednou, jdouce vedle Schusterlojzlových, lapli i Lojzla s kozou; byli právě nahoře u bandor, Lojzl ve svém rezavém kloboučku, dlouhém kalmuku, ohrnutých štrukskách a bos.

Za nějaký den potom se u něho zastavili a Kocourek podal mu obrázek. Lojzl pohleděl, zachmuřil se, nadul rty a obrátil zraky na Slavíka, jakoby se ptal, co to znamená.

„Na památku, mistře — pan praktikant vás ofotografoval."

Máry zahlédla je oknem a hned hnala se k nim. Lojzl zubě se ukazoval, co dostal. Vzala fotografii, zadívala se a broukla: „I vždy si z tebe páni dělají blázny!"

„Proč? Na památku jsme mu to přinesli." vlídně odvětil Slavík.

„Namoutě duchou, že je jako opravdický — Lojzl i koza. To bude strejc Doutlík koukat, až se k nám přiškrábotí. Zrovna abych to dala za rámeček. Kdy to, prosimich, udělali?"

„Šli jsme tudy ondy."

„A ty nic neřekneš!"

„Nic jsem nevěděl."

„Člověče, jsi jen promluvit — aspoň kdyby páni byli řekli, aby sis byl na to vzal jinej mundúr a kozy taky k tomu nebylo potřeba."

Pérko cvaklo a Kocourek už ji měl.

Máry sklonila se ke kozině hlavě a ukazujíc jí obrázek, smála se: „Koukej, hopasino, jak seš trefená!" Ale koza jen pohodila hlavou a div že Máry netrkla.

„No, ty seš utřená!" škroukla na ni.

„Což, paní Hejhrlíková, máme vás taky vyblejsknout?" tázal se Slavík.

Máry se zasmála. „V tomhle? To Pánbůh chraň, aby se mi snad lidé pošklebovali, to leda v neděli, když jsem přeci ustrojená."

I slíbili, že tedy některou neděli odpoledne přijdou.

Jdouce již po silnici, ještě pozorovali, jak Máry hledíc na obrázek, vykládá.

„Máte ji?" tázal se Slavík.

„Mám."

„Tu si necháme pro sebe."

Proti Finkovým vzpomněl si účetní na nebožtíka truhláře a zasteskl: „Chudák Fink! Dávno-li tomu, co jsme spolu dělali plány na ratejnu!"

„Šéf už o tom psal?" tázal se Kocourek.

„Správec teď nic neříká."

„Kdo ví, zda to poslal!"

„Povídal, že ano, ale šéf si dá asi na čas — to víte!"

„Co Finková?"

„Chce to prodat a půjde k dceři. Kvitšanton k ní proto běhá, ale slíbila, že to Němci neprodá; sama od sebe to řekla, toť se ví, že jemu ne, měla by ještě na konec peklo."

Tu spatřili, že po silnici kráčí proti nim listonoš Klabusay.

Malý strejc měl ouřední čepici k uchu, uniformový starý kabát, velikou brašnu na boku; na krátkých nohou vykračoval bystře, v kolenou sotva je ohýbaje, a holí se rozpřáhal. Vánek povíval mu konci našedlých ‚císařských' vousů.

„Dnes nic pro mne?" tázal se ho Slavík.

„Ništ — ništ —" a zamával rukou.

„Nechtěl byste, abychom vás vyfotografovali?"

„Nač?" po německu tázal se přísně.

„Pro vás, na památku dětem!"

Ještě trochu váhal, ale potom řekl: „Na, konna se's mocha!" a hrdě se postavil.

„Až k nám přijdete do kanceláře, fotografie bude čekat," pravil Kocourek, když ho měl.

„Budu se těšit," vážně odvětil listonoš a obrátiv se na Slavíka, o hůl opřen, dodal: „Víte, pane účetní, můj děd byl taky z české strany."

„Snad ne — odkud?"

„Ze Sklenařic — aber die Kinder waren alle deutsch und wir sprechen nur deutsch! Also danke sehr — adieu!" a zase vážně vykračoval, podpatky tluče silnici. —

V lahodné době prvého léta zajel si Slavík navštívit přítele Kavána. Přijel

tam v sobotu navečer a chtěl zůstati na neděli.

Pěkná ves, ještě v pahorkatém podhoří, s bílým kostelem a patrovou školou, seděla v údolí při dráze.

Kaván i s paničkou přivítali ho velmi srdečně a hned také přivedli čtyřletého okatého kloučka Oldáčka.

Panička byla menší než muž, hezká, šveholná, modrooká a svědčilo jí. Klučík byl po tatíkovi zavalitý, ale jinak celá maminka.

Kaván už také nebyl jako před lety na horách, trochu zeselštěl, obličej mu zpřísněl, vousy byly delší a hustší, ale oči ještě stále hleděly vesele. Večer seděli při pivě kouříce, Slavík doutník, Kaván z dlouhé dýmky, až se kolem lampy tvořilo šedé kolo. Když Slavík na to rozpačitě ukázal, panička pravila: „I co na tom, otevru potom okna — náš táta pejpá jindy taky dost.“

Kaván vypravoval o svém působišti, Slavík o Korytné.

„A ženit ne?“ živě tázala se ho paní.

Mávl odmítavě: „Není kdy.“

„To by bylo pěkné — šťastnou můžete některou učinit.“

Ale Slavík se smál, že ještě počká, Kaván že také nepospíchal a jak je vidět, že dobře udělal.

Vzpomněli i na Pozdníka a Kaván vypravoval o svých, ještě svobodnických návštěvách v myslivně na Bradle.

„Ta slečna nahoře v boudě neměla rozumu, že si ho nehleděla,“ pravil, „mohla být šťastna a on také, myslil na ni tenkrát vroucně.“

„A není šťastna?“ zvídal Slavík.

„Nic o ní nevím, snad je, aspoň zpejchla, Němkyně je z ní.“

Slavík vypravoval, jak se s ní setkal.

„Tedy jsi ji poznal; se mnou potom také mluvívala hodně s vrchu a co jsem se s ní za svobody nahovořil a nasmál!“

„Pan Pozdník nemá nové lásky?“ ptala se paní.

„O ničem nevím, ale soudím, že ne. Žije pro sebe a vdané sestře pomáhá.“

„Kdož ví ještě — divná náhoda se někdy stane.“

Též o Pejrkovi mluvili a že je také dosud sám.

„O tom bych tak nepochyboval,“ pravil Kaván.

„Najde on si nějakou bohačku,“ mínila choť.

„I mlč, holka, čeho nám krom peněz schází? Práce je pořád dost a najíme se taky.“

Před spánkem přinesla paní řídicí láhev s medovinou. „Vlastní výroba našeho táty,“ smála se a nalévala do číší.

„Jen okus, hošíčku, neboj se!“ pobízel i muž.

Slavík okusil a chválil.

„Tak vidíš! Máme ještě jiné truňky — z jablek, z ostružin, borůvek, ale ty až zítra, není dobře tuze míchat. Nemysli si však, že tomu holdujeme, je to jen lahoda pro slavnostní chvíle, když přijdou milí hosté!“

Dopivše, šli spolu do zadního pokoje. —

Za třpytného jitra prohlédl si Slavík Kavánovo království. V třídách bylo všecko pěkné, čisté, v oknech řady květin, a Kaván vypravoval, že obec škole přeje.

„Jistěže k vůli tobě.“

„Inu, děláme, co můžeme.“

Slavík spatřil i pěknou sbírku vycpaných zvířat, skřínky s hmyzem, mapy kreslené ba i plastické, a na fysikálních přístrojích poznal také, že většinou není to práce tovární, ze skladů.

„To s pány kollegy robíváme,“ lhostejně poznamenal Kaván, „mám tu dva, hudbou a tím se bavíme.“

Zašli i do zahrady. Před školou byla květinová, při jedné straně s úly, v zadní bylo nízké i vysoké stromoví, školka a záhony zeleniny.

„Máš to rád, jak vidím,“ chválil Slavík.

„Mám, sloužím tomu. Co mám po školské práci dělat? Zahradničím, včelařím. Taky pár kousků pole mám, krávu si chováme,“ a Slavík musel se i na tu a na králíky, na holuby podívat.

„Tak se mezi tím vším s Oldáčkem batolím, ať má hoch z domova památku!“

„A což jestli vás ještě přibude?“ zasmál se přítel.

„Bude se nás batolit víc! Jen aby mi hošek nestonal — dosud je jako trn!“

Potom Slavík doprovodil přítele do kostela, měltˇ řídicí na starosti i kůr. Ves byla nedělně klidna, nebe nad ní jasné a slunné. Hojné stromoví se po ránu lesklo; mezi listy jabloní a hruší špulily se droboučké mladistvé plody. Na zahrádkách byly keře a strůmky kaliny obaleny kulatými bílými okvětími, i hloh počínal růžověti, Lidé, svátečně odění, volně vycházeli ze stavení a pana řídicího přátelsky i s úsměvy pozdravovali.

(Pokračování.)

St. Cyliak:

V HRAČKÁŘSKÉM KRÁMĚ.

V hračkářském krámě vyřezán z dřeva
Götz von Berlichingen, Siegfried a Tell.
Walhalla v malém z prava i z leva. —
Kopecký žít — by záviděl.

Tellovi řezbář naostřil šípy,
zvláště ten Gessleru určen jenž byl.
Landgráf se směje hračce té z lípy
landgráfským smíchem ze všech sil.

Opravdu právem Gessler se šklebí,
srdce, to není přec jabloně plod.
Šíp, který srdce proklát se zlíbí,
fleuretu musí míti hrot.

A ten pak bleskem, což přece jasné,
trefiti musí sám jeho střed.
Jinak se Tellu a zvěsti krásné
vyšklíbí landgráf naposled.

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

S velikou zvědavostí a s jakousi bázní před zklamáním vstoupil jsem konečně do klášterního chrámu a zamířil k hlavnímu oltáři; tam na zlaté půdě rýsovaly se obrazy čtyř světců, mezi nimiž na trůně madonna, anděly obklopená; nic velikého, překvapujícího nebylo na tom obraze — tak že mne zabolelo jakési zklamání. Dívaje se déle, teprve jsem vycítil svatý klid ze skupiny vanoucí a jistě požehnaně působící na ty, kdož přicházejí k obrazu se modliti a nikoli podivovati se mu jako malbě. Ve mně ovšem převahu měl malíř, a touže poznati z blízka způsob práce, požádal jsem frátera, po bohoslužbě poklízejícího, bych směl přistoupiti zcela blízko. A učiniv tak, radostně jsem užasl. tu teprve mohl jsem oceniti nejen způsob malby, ale též podstavce pod obrazem, sestávajícího ze tří dílů, jichž prostřední mne uchvátil. Byl tu zobrazen triumf Kristův v nebesích; k postavě Spasitelově hrnuly se z obou stran zástupy andělů hudoucích na všeliké nástroje a zpívajících — byly to postavy tak něžné krásy, pohybů tak vzdušných, že dosud jsem neviděl nic podobného, co by ruka lidská byla vytvořila, a nabyl jsem přesvědčení, že fra Giovanni poznal krásu nebes a jest povolán o ní vypravovati.

Zmocnila se mne taková radost, že musil jsem ji projeviti — i promluvil jsem o svém obdivu k uklízejícímu fráterovi. Přikyvoval mi s úsměvem, zachovávaje mlčení řádem předepsané, a po té poukázal mi k oltáři po levé straně kostelního vchodu. Hned jsem poznal, že tu je nové dílo zbožného mistra — a přiblíživ se k němu a pojav je v mysli jediným pohledem, uchvácen klesl jsem před ním na kolena.

Tento obraz představoval korunování Marie Kristem; před trůnem, na němž se tak děje, klečí svatí a světice; kolem něho a za něj se ztrácejíce jsou seskupeni opět pějící a hrající andělé. Věru, Tvůrce jejich nemohl býti nazván jinak než andělským — bylť zajisté jejich bratrem s něhou, jako dovedl je zjeviti lidem.

Nebyl bych snad očí od tohoto díla odtrhl, kdyby frater nebyl mi znova pokynul, bych ho následoval; uvedl mne do jedné z postranních kaplí — a tu bylo na oltáři dílo nejkrásnější: pozdravení andělské! S nevídanou něhou klaněl se anděl Gabriel, duhových křídel, příští matce boží, vzhlížeje k ní jasným pohledem, zatím, co ona pokorně ruce křížíc a hlavu chýlíc, sklopeným zrakem zatěkala v neurčito. Byla zobrazena sedící v loubí před svou světničkou; na tyči, spojující oblouk sloupoví, usedla malá vlaštovička — stranou pak viděti louku, nádherně kvetoucí před rajskou branou, z níž archanděl Michael vyhání naše prarodiče, jichž hřích byl příčinou Kristova vtělení. Ale opět byla to něha andělská, která tuto malbu činila tak nevyrovnatelnou.

Vám, kteří jste neviděli maleb fra Angelicových, je marno slovy líčiti jejich krásu, vypravovati vám o dojmech, které mne přemohly, o pocitech, se kterými jsem se za soumraku vracel do Florencie. Přišed tam, nalezl jsem slavnost v plném proudu, ulice přeplněny hudbou, zpěvem, křikem, a všemi projevy radosti; všem lidem bylo štěstím vrhnouti se do toho víru — i strýc i otec v něm kdesi zmizeli, nenalezl jsem

nikoho doma. Ale já, který tolik jsem toužíval po světské radosti, byl jsem vším tím urážen, rozbolestněn — byl jsem jako na mučidlech a přál jsem si jen samoty a klidu, kde bych mohl přemýšleti o tom, co jsem viděl — a sníti o tom, co uvidím příští neděle v kartouze ve Val d' Ema, kde, jak mi v S. Domenico bylo řečeno, fra Giovanni namaloval obraz ještě mnohem krásnější.

Veselí, známí hoši, se kterými jsem se střetl, zvali mne do svého kruhu — ale ač byli to právě ti, se kterými bych byl nejraději besedoval, odmítl jsem, vyvolal jejich pokrčení ramen nad sebou — a šel jsem domů, kde — v zastrčené ulici, v níž dnes jen nejbídnější chudáci a neduživci setrvali — v malomocné opuštěnosti jsem se poddal zmatku svých myšlenek; ale kdykoli sáhl jsem po rudce, abych pokusil se vykresliti postavu přibližně tak, jak viděl jsem dnes . . . vždy beznadějně nechal jsem ji klesnouti. Bylo mi nevýslovně smutno, jako dosud nikdy v životě.

Ale v povaze mé, bohudíky, nebylo truchliti na dlouho. Příštího dne jsem sice tesknil, jako vždy teskníme vracejíce se ze svátečních dojmů do všední práce, ale odvaha se již vracela. Prohlížel jsem své kresby a viděl jsem, že nejsou nejhorší . . . a pak: bylo mi teprve sedmnácte let! Jako jsem měl sil, místo učněm punčochářským státi se učněm zlatnickým, tak snad dospěji k většímu mistrovství v malbě . . . a rozhodně budu lepším malířem, než messer Paolo, jehož obrazy mi nyní připadaly velmi nemotornými. Pracoval jsem opět na všem, co mi strýc přidělil, přímo zuřivě, aby čas rychleji ubíhal a aby byla již neděle, kdy půjdu zase za dílem toho, kterého v duchu již nazýval jsem svým mistrem.

Ano, jeho velikost seznal jsem zcela v klášteře ve Val d' Ema! Je marno vám líčiti, té krásy představiti si nikdo nemůže. Viděl jsem tam opět vyobrazeno korunování Madonny — ale tu ztrácelo se všecko pozemské a svatý malíř objevil krásu otevřených nebes. Země úplně zmizela — Spasitel se svou matkou trůnili na oblacích, zlatý svit prýštil od nich na všecky strany a prozařoval všecky postavy: světce a světice se svatozářemi kol skrání, a sbory andělské do nekonečna se ztrácející. A tu k cherubům a serafům, mávajícím vykuřovadly, hrajícím na varhany, housle, kytary, nadýmajícím tváře do dlouhých, slavnostních trub, přidružili se andělé tančící, podávající si ruce k slavnostnímu chorovodu,podepírajíce si boky v oblačném, nebeském kroužení . . .

Bylo to pro mne jako zázrak — tu teprve otevíralo se mi skutečné nebe, nebe umění; neboť třebas bych připustil, že aspoň vzdáleně podobnou něhu v kresbě osob jsem viděl již na obraze, znázorňujícím klanění tří králů, které pro Pallu Strozziho maloval Gentile z Fabriana, jehož umění bylo stejně roztomilé jako jeho jméno — tož nikdy, nikde jsem nespatřil tak vzácného souladu jásavých barev, světlých, kvetoucích, jako na tomto nebeském vidění. Nic ani zdaleka podobného nezdařilo se dosud žádnému malíři!

Neměl jsem od té chvíle jiných myšlenek než na krásná díla andělského mnicha, neznal jsem jiných cest, než do obou jmenovaných klášterních kostelů, jiné touhy, než státi se jeho žákem. Arciť, tajil jsem to před strýcem i jeho přáteli, neboť jsem záhy vycítil, že nemají smyslu pro tyto něžné výtvory, ale s palčivou netrpělivostí dychtil jsem po chvíli, kdy „psi páně“ pod svým dobrotivým převorem Antonínem zaujmou klášter svatého Marka.

Na ostatní svět jsem při tom docela zapomněl; pestrý pruh života, který se mi dříve zdál tak vábným a krásným, sunoucí se po starém mostě, vůbec mne nyní nezajímal a byl jsem pro něj slep.

Ovšem bylo tou dobou také mnoho práce, která nejen mi brala možnost, zaměstnávati se pozorováním zevnějšího světa, ale také vzdalovala příležitost, přiblížiti se klášternímu umělci. Velké události děly se ve Florencii: svatý Otec vysvěcoval náš dóm, S. Maria del Fiore, jemuž jistě na celém světě není rovno; a později tamtéž bylo slavnostní prohlášení výsledku sněmu — že spojeny jsou církve západní a východní. To vše dělo se s náramným leskem a všickni dovední umělci a zlatníci byli překotně zaměstnáni. Také v naší dílně bylo zpracováváno množství drahého kovu, Ghiberti, otec i syn, i jiní sochaři přinášeli nákresy, dle kterých jsme bohatému panstvu pracovali spony, řetězy, tepané pásy, rukojeti dýk a mečů, přasky i množství klenotů pro jejich dámy. Strýc Gozzolo mimo mne nenalézal dovedného pomocníka, a tak sami dva pracovali jsme dnem i nocí, by vše bylo včas dohotoveno k slavnostním příležitostem.

Konečně však tento vír práce tak upoutal mé myšlenky, že vzpomínka na malby Fra Giovanniho ustoupila mimoděk do pozadí; a když mi byla přána chvíle oddechu, opět se probouzela touha — bylo to snad pokušení? — užíti svého mládí a radovati se s radujícími se; míti

veselé druhy, býti jim roveň bezstarostností, spěti s nimi večer za zpěvu ulicemi, vyjíti za bránu, spáti pod širým nebem — a žíti pak někde venku, v sladké toulce, nevraceti se do města.

Ale když jsem se někdy přidružil ke skupině mladých lidí, nelíbilo se mi mezi nimi; tu mizela svěží jarost, kterou jsem na nich viděl jako vzdálený pozorovatel; mluvili surově, libovali si v bezúčelné pitce, v honosivosti a vychloubání, které vedly k hádkám a ranám. Smuten jsem se od nich odlučoval — a od otce dostávalo se mi výtek, že marním čas, který bych mohl zužitkovati v jeho prospěch. Miloval a ctil jsem svého otce — ale druhdy se mi zdávalo, že na mně žádá příliš mnoho, více než na ostatních svých dětech, které rovněž své výdělky domů nosily, a že mne využitkovává více, než by právo otcovské a povinnost synovská vymezovaly. Ale poddával jsem se vždy bez reptání, třebas nebyl jsem odměňován něhou a láskou. —

Nastala pak chvíle, kdy klášter svatého Marka odevzdán byl bratřím dominikánům, když zbytek mnichů silvestrianských, nevalně hodných, vlivem svatého Otce odstraněn byl do jiného, menšího kláštera. Uvedení „psů páně" stalo se slavnostním způsobem a za radostných projevů lidu. Tísnil jsem se též mezi davy — ale průvod viděl jsem jen z daleka, a nemohl jsem mezi mnichy bíle a černě oděnými odhadnouti, který z nich jest asi fra Giovanni a který jeho bratr Benedetto, rovněž prý malíř a písař kancionálů.

A když slavnostní den přešel, marně jsem přemýšlel o uskutečnění svého snu — jak vejíti do kláštera, předstoupiti před Fra Giovanniho a přednésti mu prosbu, že bych se rád stal jeho žákem. Zdálo se mi to nyní zhola nemožným. Snad bylo by nutno, abych se rovněž stal mnichem? Poraditi nemohl jsem se s nikým, neboť úmysl můj byl mým šťastným tajemstvím, a tak jsem se jen rozpakoval a obával — a čas ubíhal, aniž bych viděl možnost, uskutečniti svou touhu. Stal se mi pak věru již jenom snem, v jehož splnění jsem nedoufal, ani jsem se o to již nesnažil.

Svitla mi sice naděje, že najdu příležitost, setkati se s Fra Giovannim, když v dílně strýcově pracovali jsme i předměty pro klášterní chrám a tam je odváděli — ale naděje byla záhy zklamána; nikdy tam mniši s námi nejednali, nýbrž jenom lidé, které ser Michelozzo, chrám přestavující, k pracím v kostele určil. —

(Pokračování.)

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Vondra zapomněl, proč přišel. Všecko se mu v hlavě zmotalo a srazilo v chumáč, v klubko... Bylo toho příliš mnoho najednou... Matěj... Nana... Nové a nové myšlenky se tlačily do hlavy... Pociťoval jakési podivné vzrušení, jako by se mu uvnitř hlavy zvedal kroužívý větrný vír, který zdvíhá a nese do výšky zežloutlé listí, dávno spadlé se stromů. Dávno zapomenuté věci přicházely pojednou jako blesk, na tisíc věcí se rozpomenul, tisíc jiných si připamatoval... A právě jako když člověk vkročí do větrného víru, nutně zavírá oči, neboť náhle je má plné písku — tak bylo i Vondrovi. Nechápal... Bylo toho příliš mnoho... Bylo třeba uvážiti...

Nana stála u kamen a míchala měchačkou hlasitě se škvařící jíšku, nepochybně znovu přisunutou na prudký oheň. Matěj bubnoval po skle, jako by chtěl cosi zastříti, ale Vondrovi se přece zdálo, že nějak pánovitě...

Zastavil se u dveří, učinil několik bezradných kroků do sence směrem ke stolu — a zase se zastavil. Nana se od kamen po něm ohlédla, ale zase horlivě míchala dále jíšku, kdežto Matěj bez přestání bubnoval do okna... A tu pojednou se Vondra obrátil a slova nevyřknuv, vyšel ven.

Na dvoře vzal vidle, vystoupil na hnůj, ale tam je zabodl a opřel se o ně v zamyšlení. Vzpomněl hrdého a povýšeneckého počínání Matějova v poslední době, kterého ve své upřílišené jistotě přezíral, vzpomněl i toho, že častěji již přistihl Nanu v Matějově blízkosti... Ale přes to přese všecko nedovedl si ještě myšlenky v hlavě srovnati. Jenom tolik cítil: že je mu uvnitř podivně hořko, a že jeho úsměv, který jaksi úmyslně a s nucením vydržuje na rtech, je pokřivený a zahanbený...

Bylo mu na kraj třeba pohovořiti s Nanou, přesvědčiti se... Ale marné bylo jeho usilování. Nana nevycházela ven,

jako by se hovoru s ním bála — a ve světnici nebylo možno s ní pohovořiti, poněvadž Matěj neodcházel. Přešel den, přešel večer — přišla noc...

Tehdy již ve Vondrovi kvasila hořkost. Leže v posteli hryzl se do rtů. Byl nějak ponížen, napálen a podveden... Zdálo se mu, že se nechal přelstíti... Přísně si umiňoval, že zítra si zjedná jasno stůj co stůj, i kdyby mělo dojíti k násilí. Ale nikdy dosud se neprobudil tak sláb a tak nerozhodný, jako tenkráte. Styděl se skoro sám před sebou...

Ani toho dne nepodařilo se mu přistihnouti Nanu o samotě...

Tím se jeho podezření proměnilo na jistotu — a do prsou zakousla se mu žárlivost, nekonečně horší té, kterou tak dlouho statečně přemáhal. A nebyla to jenom žárlivost, byla to také uražená pýcha a stud...

Ponížení!

Vondra skřípal zuby, kudy chodil, třásl jím bezmocný vztek, dusil se jím...

Ale co bylo všecko platno. Cítil příliš určitě, že tu nerozhodne on, nýbrž Nana. A toto ženské panství, pochopil dobře, že nezmizí, že tu bude neustále, dokud si bude moci vybírati ona na chvíli toho a na chvíli zase onoho...

XXIII.

Ani třetího dne nebylo lépe. Jakýsi nepochopitelný vír hučel mu bez ustání v hlavě, strhoval každou jeho myšlenku k sobě a nutil ho neustále vraceti se k jedinému předmětu. Nebylo pochyb o tom, že Nana hraje s ním nepěknou hru, že mezi ní a Matějem došlo k jakémusi dorozumění. Ale bylo nesmírně záhadné a proto také na výsost důležité, o čem že se spolu dohodli. A třebaže se snažil, seč byl, uhodnouti, domysliti se — chápal, že všecko úsilí je marné, pravdy že se nedobéře. Ne jednou, ale stokrát snažil se přistihnouti Nanu samotnu, nepodařilo se mu to nikdy. Pokaždé byl v senci, nebo v síni, nebo někde na blízku Matěj, takže nebylo ani pomyšlení začíti důvěrný hovor. Zrazovala ho možnost prohry, která přítomností, anebo objevením bratrovým by se proměnila v jakési ohromné ponížení...

Co tak tápal v hrozných nejistotách, rozpomínal se na každou maličkost, na každý pohyb Nanin a Matějův, na každý jejich vzájemný pohled a všemu, zajat jsa ve své žárlivosti, okořeněné silně smyslností, přikládal zveličený význam. Rozpomenul se na Matějovu vznešenost — kterou pohrdavě míjel — a pojednou jí rozuměl zcela jinak... Drtil zuby v ústech, div že si jich nepřeskřípil a spílal si hlupáků. Bylo to, jako by ho trestala Věčná spravedlnost, neboť přišla k němu všechna muka, kterými kdysi trpěl Matěj. Výbušnější a prudší Vondra zakoušel však jejich hryzení neskonale silněji...

Cítil také, že tento napiatý stav hrozné nejistoty nemůže trvati dlouho, nemá-li dojíti k výbuchu prudšímu a horšímu všech předešlých. Hořkost, hněv a nenávist se v něm hromadily a neměly odtoku. Vnitřní napětí bylo neustále vyšší a vyšší, k žádné práci nedovedl se soustřediti, neboť myšlenky ho přepadaly, vracely se k němu v sterých obměnách a vytrvale ho bičovaly. Byl zvyklý jíti vždy sebevědomě za svým cílem — a tento cíl byl vždy v dosahu jeho moci a vůle. Tentokráte však mu unikl, postavil se mimo něj a vložil se do rukou jiné osoby. To byla pravá příčina jeho vzteku, který jím zmítal tak, že až se mu třásly ruce a chvěla kolena...

Byla toho dne neděle...

Již dvakrát pokusil se od rána přiblížiti se k Naně, aby se domohl žádoucího vysvětlení, ale vždy marně. Po prvé i po druhé se srazil v síni s Matějem, který tu slídil nejinak, než jako by hledal včerejší den. Proto se po každé vrátil bez výsledku... Děvečka již dávno odešla ze statku do Klenčí na hrubou mši, již odešel i tatík za ní, ale Matěje jako by dnes uvázal k domu, jako psa řetězem k boudě. Na krok se nevzdaloval. Nebylo sice obavy, že by mohla také Nana odejíti, neboť dávno si již odvykla choditi do kostela. Konečně bylo by neskonale lépe, kdyby šla, neboť Vondra by byl šel s ní a cestou zcela určitě se domohl vysvětlení. Takto však... Chýlilo se již k desáté. Za chvíli začne vařiti oběd... Každou vteřinou umenšovala se pravděpodobnost, že by mohla ještě před polednem vyjíti z domu do stáje, ke kurníku, nebo kamkoliv... Nebylo také příčiny. Všecka práce byla vykonána děvečkou před odchodem...

Vondra, pln jsa nevole, div neklel, že ji najal.

Stál nyní v kůlně opřen o pluh, vbodával zrak do země a mračil se. Pojednou sebou prudce trhl a vzpřímil se. Bylo to, jako by se mu dostalo milosti zjevení. Vzpomněl si, že dneska je den ustanoveného odjezdu Matějova, a současně proniklo jím podezření — ale hned již to nebylo podezření, nýbrž nezvratná jistota, že se domluvil s Nanou o nutných penězích na cestu. Ráz na ráz utvořil si ve své těžkopádné

obraznosti jakousi neurčitou, ale zrůdně velikou představu o těchto penězích, představu právě tak neohraničenou, jakou měl také o Americe...

Nebylo pochyb. Přemluvil Nanu, bůhví co jí namluvil, a ona mu vydá, nebo již vydala peníze — snad spořitelní knížku... Možná, že ji na ní vyloudil ve jméno svého podílu... Jejich šeptmé hovory — odstupování od sebe, kdykoliv on vešel — Matějova povýšenecká nevšímavost, obracení se k němu zády — to všecko pojednou byly naprosto pevné a nezvratné důkazy... Zaskřípěl zuby, a v ten ráz ozvala se v něm dědičná lakomost všech Záhořů, co jich bylo od stvoření světa. Více ještě než lakomost. Většinu těchto peněz vydřel on vlastníma rukama po řadu let, o tom naprosto nemohlo býti pochybováno — a nyní mají býti vhozeny do chřtánu lenochu, který sotva si zasloužil chleba, jehož v poslední době darmo ujídal...

Pojednou bylo mu, jako by ho všecko táhlo k stavení. Utvrdl hněvem, a podivný vír, který až dosud proháněl jeho myšlenky neustále dokola, jako by pojednou ustal v uzavřeném pohybu a vyřítil se určitým, zacíleným směrem. Zachtělo se znemožniti, překaziti toto zlodějství... Ještě se mu mihla hlavou myšlenka, že by tak bylo okradeno i jeho a Nanino dítě...

Vykročil pevně jsa odhodlán. Byla pryč všecka nerozhodnost, kolena se mu nezachvěla, a pěsti se tvrdě sevřely. Vyšel z kůlny a zaměřil dvorem přímo ke stavení...

Jak šel kolem srubu, zarazil se, neboť dvířka levé místnosti dřevěného stavení, byla pootevřena. Místnost tato sloužila za špýchar, a byly tam nyní uloženy dosud málo dotčené zásoby obilní. Proto zrušil směr chůze, aby dvířka uzamkl a klíč vzal s sebou do stavení. Ale jen tak učinil, jen jak mrkl okem mezerou pootevřených dveří dovnitř, zatrnul uleknutě, napřímil se a zvedl hlavu do výše. Oči se mu zaleskly, nozdry se rozšířily, a spodní oblouk zubů vťal do hořejšího rtu...

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Dozvuky a zlozvuky.

Když loni po prohlášení českých spisovatelů a po prohlášení českého poselstva na radě říšské, které z oné výzvy napojilo se sebevědomím, prolomeno bylo tříleté mlčení, dostavovali se ponenáhlu dokonalejší kritikové i reformátoři, kteří — po činu — věděli, co a jak se mělo státi lépe, a co — téměř všecko, z čeho národ se radoval — bylo vlastně provedeno veskrze špatně.

Tak také nyní, po jasných dnech slavností divadelních, vynořuje se množství zneuznaných veličin, jimž na tom záleží, by dojem těch dnů byl zakalen, výsledek jejich oslaben. Mají pádné důkazy pro to, že vše bylo špatně aranžováno, v základech pochybeno. „Mělo se státi to a ono — očekávali jsme, že bude to a ono provedeno! K veliké škodě, na velkou hanbu — nestalo se tak!“

Ale kde byli tito karatelé dříve? Kde byla jejich iniciativa, jejich návrhy, jejich ochota k práci? Tito karatelé jsou lidé (známí ostatně od dob Kolumbova vejce), kterých napřed nikdy nic nenapadne, kteří sami nikdy nehnou ani prstem — a jejich působnost začíná teprve dodatečně závistí a nenávistí, že jiný měl myšlenku, že jiný dovedl pracovati, a dodatečně by rádi aspoň pošpinili dílo, protože o ně nemají zásluhy.

Jsou u nás nejen jednotlivci, ale celé stavy lidí, respektive korporace je zastupující, které nikdy nechopí se iniciativy v uskutečnění důležité myšlenky, ba, neprojeví ani ochoty ani účinnosti spolupracovati, když díla se chopí jiní; ale jakmile dílo roste a jest uznáváno, tu zmocní se jich vědomí jejich důležitosti a přijdou s pyšnou obžalobou, že jsou přezíráni, že jejich význam jest zneuznán. A jsou to právě kruhy, hlásající českou demokratičnost, které důsledně si takto žádají, aby se k nim přišlo s kloboukem v ruce a prosbou: „Račte přijmouti podíl na výsledku, račte naši myšlenku, naše dílo přijmouti za své!“ A přec jich nikdo z účastenství nevylučoval, leč vlastní netečnost.

Běda tomu, kdo spoléhaje na čistotu své myšlenky a poctivost své práce nehledal úlisných cest, aby získal jim náklonnosti; běda tomu, kdo nehledá zisku a slávy a má na mysli toliko zdar věci všem prospěšné. Proti němu vzplane nejhorší stranictví, právě proto, že svou čistotou se liší od korybantů a demagogů a jí jest silný v práci. Nejhorší potupu musí snésti za to, co podnikl, co by jinému vůbec nebylo na mysl připadlo a co — kdyby mu to bylo uloženo — byl by hleděl svaliti na bedra cizí aneb otálením by byl promeškal. Závist a z ní pramenící zášť malých duší — toť celé „děkuji“, které obdrží. A z toho na nás jde hnus, dnes větší než kdy jindy, že po novém obrození národním jest u nás tolik obmezeného

stranictví, tolik osobních zájmů, tolik neústupného velikášství osobností, stavů i organisací dobou překonaných. Tolik sobectví se chce přiživiti v nesmírném zmatku doby a na vítězství, které z něho má vyplynouti, že žádná idea nemůže zvítěziti čistá. A to je to, co v nás musí podlamovati víru v budoucnost.

*

Podobným úkazem, příznačným pro zálibu v povrchním, sobeckém shonu, bez přilnutí k jádru věci, stává se také poměr Čechů ku Praze. Naše hlavní město má spoustu něžných a slavných epitet, je opěváno básníky a obráží se vždy více ve výtvarném umění; o významu Prahy a lásce k ní mluví se nejzvučnějšími frázemi. Ale ve skutečnosti jest Praha stále tupena, urážena a její hospodářská existence podkopávána. Máť Praha správu, vedenou lidmi smrtelnými; od některých z nich odvrátily se sympatie a obec — trvalá a v podstatě neproměnná — ztotožňuje se s osobami. Plivnouti po správě obecní, bez rozeznávání mezi spravedlivými a nespravedlivými, toť dnes příznak vlastenecké popularity. Není to projev kritiky, čelící k nápravě, nýbrž pouze libůstka, která pokrytecky krmí onen nešvar, jehož jest parasitem, bez něhož by nebyla. Povinnosti se ukládají Praze obrovské — vše musí Praha, prostě proto, že tu není nikoho jiného, kdo by to učinil. Práv se jí vůbec nepřizná. A všemožným snižováním se při tom podkopává trvalý zdar obce právě proto, že útoky se dějí bez praktických znalostí věci, bez odborné zkušenosti v tom, proti čemu se vystupuje, a na úkor věcného a správného řešení vítězí se hlukem. Vše tak, protože bez lásky k městu, kterým se tak honosíme. Jest to nízká úroveň bezmyšlenkovitých názorů pseudohumoristických výrobků.

*

V dozvucích ke slavnostním chvílím vždy nejpříznačněji vystupují škaredé stránky české povahy. Jde z toho hrůza, co otravné malosti se objeví a jako jedovaté plyny dusí všechnu probuzenou ušlechtilost. Touha podrážeti nohy, strhávati s výšin, tupiti činnou snahu, a všecky příznaky nejnižší závisti jsou, zdá se, trvalejším a všeobecnějším znakem národní povahy, jakožto projevy individualit, než všeobecné nadšení, které v krásných okamžicích zachvacuje celek, jako projev hromadný. Nemůžeme budovati vskutku svobodnou budoucnost na těchto povahách; nemůžeme ani vejíti v zápas o ni, dokud jsme nepoznali a neočistili sami sebe.

K. M.

DIVADLO.

Lze se nám toliko stručně, v přehledu zmíniti o dalším průběhu slavnostních cyklů Národního i vinohradského divadla; především s radostí zaznamenáváme, že hry těšily se nejhojnější účasti obecenstva, takže domy byly několik dní napřed vyprodány a na zpravodaje druhdy nedostalo se vstupenky. Tak především při Jiráskově „*Janu Husovi*", jenž byl dne 15. května t. r. součástkou vyvrcholení oslav a poskytl vítanou příležitost vzdáti nadšený hold milovanému spisovateli národnímu. Dne 21. května t. r. provedena byla nově nastudovaná „*Zkouška státníkova*" od Bozděcha, dosud příkladná svou ušlechtilou formou a ciselovaným dialogem. Provedení za režie G. Schmoranze obráželo pravý dvorský lesk, jehož skvělým představitelem byl p. Vojan jako Kounic, vedle něho pí Nasková jako Marie Terezie a p. Matějovský (císař František), jenž svým temperamentem vhod přinášel rozmanitost v tempo příliš vleklé. Tatáž hra Bozděchova byla následujícího dne oživena též v divadle vinohradském, kdež provedení mělo ráz více měšťansky veseloherní; statečně představitelům Národního divadla se vyrovnávali pí Májová (císařovna) a p. Zakopal (Podevils), kdežto Kounic páně Jičinského, ač působivý, byl více karakterisován přirozenou bodrostí umělcovou než žádoucí distinguovaností. Před tím sehrán fragment „*Roháč na Sioně*" od Svatopluka Čecha, věc epicky mohutná, ale pro jeviště těžkopádná. Jejímu provedení věnována byla velká péče, ale fortissimo, kterým verše od počátku do konce, celkem půldruhé hodiny, byly přednášeny, působilo drtivě. — Dne 25. května t. r. uvedlo vinohradské divadlo Šubertovy „*Probuzence*"; přes všechnu neobratnost ve stavbě — (odbývání diplomatických porad před hájovnou, násilné příchody a odchody osob, nelogické hemžení se v dějství čtvrtém) i přes všecku romantiku, používající pytláctva a divokých kanců, zůstávají nám „Probuzenci" nejsympatičtějším dramatem Šubertovým, jež myšlenkovým základem, jeho rozvedením a zejména také nestrojeností dikce předčí populárnějšího „Výravu". Hra byla provedena přiměřeným slohem a čelné postavy probuzenců — Tomeš Vítek a hrabě Deym — měly výborné zastance v pp. Karenovi a Jičinském, jemuž tento diplomat mnohem lépe se zdařil než Kounic. Pro vášnivou a nešťastnou Lídu Vránovou měla pí Iblová přiléhavé a přesvědčivé tóny; ale hrála tuto dcerku nejbídnějšího baráčníka ve šněrovačce z kostymního věnečku, v červených punčoškách a lakových střevíčkách s vysokými podpatky. — V Národním divadle k cyklu byly přiřaděny na ten čas „*Přítěž*" od Vikové-Kunětické — z nejlepších českých veseloher vůbec; „*Radúz a Mahuléna*" od Zeyera, kteréž pohádce prospělo obsazení Radúze panem Kohoutem, Štechův „*David a Goliáš*", v episodách nově obsazený a opět s oblibou přijatý, a dne 1. června t. r. Kolárův „*Pražský žid*",

v němž Mydláře hrál p. V. Budil, na kteréž představení však referent již se nedostal. Poté přišly na řadu Svobodovy rozkošné „*Čekanky*", v nichž opět jako milý host vystoupil pan Steinsberg v jedné ze svých nejlepších úloh.

V toto slavnostní období počátkem června zapadla dvě osobní jubilea. Jest tomu třicet let, co Eduard Vojan, po skvělých úspěších u menších společností, a zejména po vynikajících saisonách s Rubešovou a Procházkovou u společnosti Švandovy byl přijat ve svazek Národního divadla. První léta tohoto svazku přinesla trpké zkoušky jeho umělecké ctižádosti; správa divadla nedovedla uplatniti jeho vloh a obecenstvo ho nechápalo. Léta pozdější za to mu dala plnou satisfakci, dopřála mu nejbohatšího rozkvětu a zrání, stále ještě mohutnějícího, aj eho umění s pýchou řadíme mezi své nejlepší kulturní prospěchy. Šířiti se o jeho významu, všeobecně uznaném, znamenalo by vskutku nositi sovy do Athen, zejména když nemůže býti pochybnosti o úctě, obdivu a uznání, které pro umělce chováme. — A dne 1. června t. r. bylo tomu 25 let, co členem Národního divadla stal se p. Frant. Matějovský; stal se nástupcem jmenovitě Slukovovým, kterému rovná se zjevem, skvělým hlasem, přímostí tónu. Jeho umění ovšem jest mnohotvárnější a pokračuje s duchem času. Jmenovitě v posledních letech podal mnohé důkazy o všestrannosti svého talentu — (vzpomínáme doktora ve „Třech sestrách" a zejména mlynáře „Ve stínu lípy" z dnů nejposlednějších) a vzhledem ke svému mládí a své svěžesti bude zajisté ještě po dlouhá léta přední oporou činohry Národního divadla. Sympatie obecenstva měly příležitost osvědčiti se umělci při představení Jiráskovy „*Lucerny*", této nejrozkošnější idyly v mistrově tvorbě, která v jubilejní cyklus byla zařaděna 4. června t. r.

* ♄

Nový pokus o umělecké divadlo loutkové byl uveden v život za řízení sl. Liběny Odstrčilové, člena Národního divadla, za pomoci jejích divadelních kolegů a četných odborníků, zejména dra Jindř. Veselého, jenž pro tento případ upravil „Doktora Fausta" dle starých tradic loutkářských. Pokus setkal se s největším zdarem; text hry byl vhodně upraven (značně zkrácen proti knižnímu vydání), Karel Štapfer pořídil výpravu nejvýš přiléhavou, vyhovující jak tradici, tak vkusnému požadavku uměleckému, a jeho originelní fantasie ovšem neskrblila rozkošnými efekty. Účinkující mluvili za loutky se zřejmým zalíbením a s rozmyslným zřetelem na operatéra, který řídí pohyby loutek. Tímto operatérem byla sl. Odstrčilova, jež dosáhla v tom směru největší dovednosti, jakou až dosud jsme u nás poznali, a loutkám původně vypraveným dala karakteristické pohyby, postoje i skupiny. Hra o doktoru Faustovi, pojíc myšlenku faustovskou s naivním názorem i humorem lidovým, působí vskutku poeticky, zasluhuje, aby byla viděna a aby úsilí jejích představitelů bylo oceněno. „Umělecká loutková scéna" bude prý míti od podzimka stálé působiště, a lze podniku takto vedenému přáti plný zdar. ♄

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Posmrtná výstava sochaře Václava Nováka (Obec. dům, duben-květen 1918). Václav Novák zemřel loni ve vojenské nemocnici ve Vídni stár 37 roků. Mladá, osudy prokreslená tvář svědčila o tom, že nebyl mazánkem osudu. Málo kdo o něm věděl. Uhájil život, jak se dalo; živil se prací sochaře dekoratéra na fasádách domů, ve volných chvílích snil svůj umělecký sen. Trocha uformované sádry, několik plaket a keramik, jež vdova jeho sebrala dohromady, to je také vše, co po něm zůstalo, aby poznamenalo krátkou dráhu jeho uměleckého letu, zjevilo sochařův sen.

Byla to tichá a mírná individualita, plastická síla její vyvíjela se klidně, bez revolučního zmítání. Nehledal nových předmětů a nových forem, nepohrdal hladkou formou; i úhlednost prací upomíná na učitele Suchardu. Dosti dlouho postrádají jeho sochařské zprávy o věcech tohoto světa osobitých akcentů. Mnohé plakety (jako Podobizna rodičů) jsou víc kreslířské než medaileurské koncepce. Kráčíme-li od jedné postavy žen, roušek prostých, zpříma stojících nebo sedících, od divokých kozonohů, od jedné drobné sošky ke druhé, můžeme sledovati, jak od počátečního, jen vnějšího zmožení modelu plastickou formou lety stává se jeho sochařské zaujetí živějším, celková forma zaokrouhlenější (Matka s děckem), smysl pro zrno povrchu citlivějším, sochařský styl až energickým (portret pí. N.) — když se duše vytrhává z malátné unavenosti a z podléhání běžnosti. To je už sochař zaujatý jemností linií, půvabem pohybu, křehkými tvary až delikátně protvářenými. Drobná glaçovaná keramika „Příchod jara" mohla jen v tomto materiálu, s ním v přirozený organism srostlá, nabýti svého jasného a poetického výrazu.

„Salome", jediná větší práce jeho, je také nejvyšší umělecká meta umělcem dosažená. Skupina představuje nahou ženu rázovité hlavy těžkých víček, ženu k zemi přisedlou a kupředu vykloněnou nad hlavu Janovu, jíž si položila na kolena. Snažení po zamyšlené a hledané odlišnosti, zde po prvé silněji vystupující, neztroskotalo. Před touto sochou želíme hluboce, že dílo V. Novákovo smrtí přerváno a přetrženo, že mu nebylo souzeno rozvinutí a rozpučení.

Emil Edgar.

TÝDEN.

* Po květnovém provolání slavnostního výboru Národního divadla dostává se snaha po brzkém postavení Národního divadla v Brně na pole praktického řešení, které má vésti k brzkému cíli. V pátek, dne 7. t. m. utvořil se v Praze činný výbor čelných zástupců politických, finančních, literárních, uměleckých, divadelních a žurnalistických, jemuž běží o rychlé sebrání chybícího ještě asi milionu korun, aby stavba nového důležitého stánku uměleckého v Brně mohla býti uskutečněna. Pronesena tu krásná základní myšlenka, že zbudování brněnského divadla není snad otázkou místní, ale všenárodní jako druhdy stavba Národního divadla v Praze. Jest kulturní povinností celého národa, zvláště i Čechů v království, aby sesterské dílo všemi silami podporovali a dali Moravě, čeho pro svou národní budoucnost nutně potřebuje. Čím stala se zlatá kaplička nad Vltavou celému národu, jest dostatečně známo. Tytéž velké úkoly nastávají Národnímu v Brně. Činnému sboru pražskému běží především o větší sumy českých peněžních ústavů všech oborů, českých měst a zámožných jednotlivců, kteří včasnou a rychlou pomocí mohou uskutečniti podnik. Sbor rozvine svou činnost za předsednictví Dra K. Kramáře s jednateli Jaroslavem Kvapilem a V. Štechem v nejbližších dnech. Dokažme, že v zemi, kde skládají se hravě miliardy, najde se také peníz, kterého máme třeba s a m i p r o s e b e, pro svůj příští svobodný kulturní život, a dejme Brnu bez dlouhých řečí milion během měsíce. Zdar dobrému dílu a na brzkou shledanou u základního kamene! *-pa-*

*

-O- Nejmenovaný český skladatel uveřejnil stesk, že jubileum Národního divadla nebylo uctěno r o z e p s á n í m c e n y na české drama a zpěvohru; předpokládá, že mecenášem měla býti země, Praha, akademie. „Dnešní stav naší tvorby operní volá po nápravě. Není snad třeba oddávati se opět naději, že pokračovatel Smetanův zase se zrodí z bídy.“ — Nám zdá se zase podivným tento názor, že pokračovatel Smetanův mohl by býti vydupán vypsáním cen. Jest možno, že myšlenku tu vyslovil umělec? Jest vypsání ceny zvláště zázračným podnětem uměleckého tvoření? Odstraňuje ono bídu? Arbes již před třiceti lety právem psal proti rozpisování cen, vyvolávajícímu marné vyvinování energie, v každém případě nedostatečně honorované. Měli jsme u nás s dostatek takových konkursů — a kolik znamenitých děl uměleckých z nich vzešlo? Který náš přední umělec nalezl v takovém vítězství základnu pro svůj výkon? Odpověď vyzní záporně. Co máme nejlepšího, vzniklo mimo takové umělé podněty. A vypsané ceny, dosti značné, zůstaly neuděleny. A také fiasko, se kterým se setkalo vypsání cen na Žižkův pomník, jest vhodným poučením.

*

* N o u z e o c h l e b a v P r a z e r. 1791. V městských knihách zachovány zprávy o velmi slabé sklizni r. 1790, jež měla v zápětí pro první polovici roku příštího drahotu a hlad v hlavním městě. Poučné i časové jest srovnání, kterak zle bylo tenkrát a kterak zle je nyní. Žito se prodávalo až po 7 zl. za strych; masa téměř nebylo, protože dobytek z nedostatku pícnin byl před rokem vybit. Hlad tlačil se dotěrně do zdí Prahy; vysoká zemská správa dostala proto rozkaz, aby ve všech třech městech pražských (v Starém, Novém i Menším městě pražském) pečen byl jednotný chléb z uherské mouky, v krámech zvláště k tomu určených a aby chudým lidem byl prodáván na zvláštní osvědčení; pecen tohoto jednotného chleba z erární mouky o váze 3½ libry prodával se za 6 kr. v. č. Nouze o chléb trvala však jen do nových žní; úroda r. 1791 byla již nad obyčej sporá, takže metrický cent bílé pšeničné mouky platil se po 3 zl. 40 kr. v. č. — „i byla zase hojnost božího požehnání“. — V Praze měli tedy již r. 1791 „jednotný chleba“, „obecní prodejny“, patrně i předchůdce dnešních „chlebenek“, uherskou výpomoc (tenkrát ovšem pšeničnou mouku) — n a p r v n í p o h l e d vše navlas, jako dneska . . .

*

* Na útulek českých spisovatelů věnovala septima c. k. vyš. gymnasia v Praze, Resslova ul., na popud kolegy vojáka V. Hlocha K 28·—. Vivant sequentes!

*

D i s t i l l a t o r u m ě n í c h y m i c k é h o pan Tomáš Moller ženil se r. 1647 v Turnově s nevěstou Kateřinou, dcerou po nebožt. Jiřím Buršovi, někdy sousedu ve vsi Řepíně, jež byla v městě u příbuzných. Svatební smlouvou 11. listopadu zadali si navzájem všechno své jmění, s vyjímkou 4 kop pro ženicha, 2 kop pro nevěstu k svobodnému kšaftování. *Šimák.*
(Manual z r. 1636, 257.)

*

Z a č á t e k b a l l a d y.

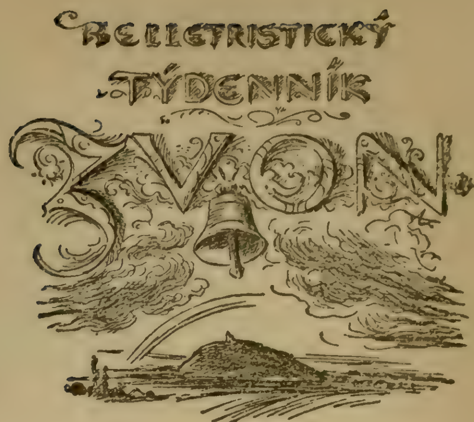
Můj Čecháčku v kolébce, jsem tvoje Sudička;
zde dárek můj pro tebe, malý, jsem chudička:
hle, míhavá, zlatová, lákavá bludička
a číhavá, chytavá na tebe udička.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 13. června 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka, — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Jan Rokyta:

DCEŘI.

Dítě mé drahé, rozmilá dcerko moje,
co ti mám napsati na tento bělostný list?...

Na prahu dní tvých, u tvojí kolébky stoje
cítil jsem, že jsem, jako jsem nebýval, čist,
tak jako v snění vždycky jsem žádával býti,
jakým jsem jen se vídával v mladické touze,
jakým jsem vídal zářiti lilie kvítí,
jakým jsem byl, když v kolébku zřela mi nouze,
když byl můj hlas jen, jako je ptáčete hvizd.
Jako by na mne padalo přečisté světlo
s jiného světa, nežli je tento náš svět,
jako když v rosnou krůpěji paprskem slétlo —
tak jsem se cítil planout a zářit a stkvět;
tak jsem se, září tou naplněn, blaženým cítil,
jako když náhle najdeme neznámé štěstí.
Života zázrak, zjev děcka tu záři mně vznítil,
otevřel bránu, v niž marně jsem bušíval pěstí
otázky volaje, zíraje k předu i zpět.
tajemství života, po němž jsem marně se ptával,
očima dítěte mého mi hledělo v líc,
hruď mou a srdce citů mi přeplnil nával,
že bych byl radostí zvolal z plničkých plic;
Tajemství bytí, které mou děsilo duši,
kynouc jí k hranici, za kterou smrt nás vodí,
za niž jen bájí stínové bloudí hluší,
náhle mne dovedlo k mezi, kde život se rodí,
smějíc se na mne z dítěte zvědavých zřítelnic...

Potom tvé slabé ručičky třepetavé
trhaly chmury, jež nebe mé halily v šeď,
potom tvé dětsky růžové tvářičky smavé
hřály mne v chladu života, zvouce mne: „Hleď
v červánky jitřní, ne v šedivé, tížívé mraky,
v modré zři nebe oček dítěte svého,
od bouře, jež se stahuje, odvrať své zraky,
neptej se starostně, co ti přináší zlého,
s mateří skloň se nad moji kolébku teď!..."

První pak slova žvatlala drobounká ústa,
od matky k otci veď nejistý první tě krok,
potom jsem zřel, jak peruť tvé dušičce vzrůstá,
co míjel dětství zvolna ti za rokem rok,
později se mnou zkoušela's peruť svou v letu,
tak jako nad střechou rodnou vlaštovka mladá,
nového dne vždy další sis volila metu,
výš jsi se vznášela nad nivy, lesy a lada
při písni matčině, při rytmu otcových slok...

Co bude dále? Nechci, ach, oponu zvednout.
Dnes ještě dítě, zítra jsi pannou již snad,
zasněným zrakem v tajemném budoucnu hledat
budeš svých tušení kraj a v něm tužby své hrad —
zda ho však dojdeš? Zda ti své otevře brány,
zdali ti přes propast hlubokou spustí své mosty?
Či se ti zavře? Či zřítí a zasadí rány?...
Neznámo — marně by pátral rozum náš prostý.
Vím jen, že přál bych ti život nebeských vnad.

Uzřím ten šťastný tvůj život tělesným okem?
Či budu viděti smutek tvůj, bolest a stesk?
Nevím; jen vím, že půjdu s každým tvým krokem,
třeba v mých očích pohasl života lesk:
krev jsi z mé krve, život svůj sdělil jsem tobě,
částečku vesmírné duše, již chovám v své hrudi,
tobě jsem vštípil, má dcero, mé dítě, mé robě,
v tobě by budila, co se i v nitru mém budí,
v tobě by žila, i kmen můj až porazí blesk.
Jako děl Kristus: Já s vámi jsem do konce světa —
tak dím, že s tebou jsem celý tvůj života běh!
Kamkoli obrátíš kroky za zimy, léta,
všude tvým dechem vanouti bude můj dech;
kamkoli duše tvá zamíří bělostným křídlem,
kamkoli vzedmutou plachtou popluje v dáli,
kdekoli bude se napájet křišťálným zřídlem,
kdekoli volat je bude z pouště a skály —
všude ji já budu pohánět v úprk a spěch.
Tak jako v bylině žije pohřbené símě,
tak jako zkosená rostlina žije v ní,
žít budu v tobě, dne horko nést s tebou a břímě,
snít budu všecko, co tvá duše sní,
zkvétati budu v tobě v nové květy,
uzrávat budu v tobě v nové plody,
odkrývat budu s tebou nové světy —
a všude, v města, dědiny, na hory, vody
bude tě provázet otcovo žehnání!...

✱

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

Konečně však, aniž jsem se byl nějak připravil nebo nadál se toho, co přijíti mělo, nastoupil jsem mimoděk tutéž přímou cestu, jako kdysi, když požádal jsem strýce, by mne vzal do učení. Donesl jsem kteréhosi dne tepanou zlatou okrasu do chrámu — a když byla ode mne převzata, dodal jsem si odvahy, proklouzl jsem z kostela do sakristie a odtud do křížové chodby. A tu na několik kroků ode mne stál mnich v běločerné říze, prováděje na stěně malbu. Toužící srdce mne ihned přesvědčilo, že jest to Fra Giovanni.

Všecek jsem se chvěl posvátností okamžiku — a jistě byl jsem všecek zmámen, nevěda o sobě a nemoha si ničeho ujasniti. Teprve nyní, po letech, rozeznávám, co vše na mne působilo při nenadálém střetnutí s obdivovaným mistrem; bylo to hluboké ticho dvora, sluncem zalitého, které vše činilo svátečním obrazem: i cedr uprostřed nádvoří, i široká, klenutá loubí, i mnicha — pohyb jeho pracující ruky bylo to jediné, co na tomto obraze prozrazovalo život; zvuků zde vůbec nebylo.

Mimoděk vzhlédl jsem nejprve k malbě, puzen malířskou zvědavostí i netroufaje si ulpěti pohledem na tváři tvůrcově. Byl to veliký, až ke klenbě sahající obraz ukřižovaného; u kříže klečel svatý Dominik — a frate maloval právě krev, řinoucí se z rány na noze Spasitelově. Po pracující ruce sunul se můj pohled ke tváři malířově, ten zatím, vycítiv mou přítomnost, obrátil ke mně hlavu — i viděl jsem, že pláče. Bohaté, klidné slzy řinuly se mu po tvářích. Zadíval jsem se naň pln zbožnění, v dětském údivu, zapomínaje, že jest mou povinností, křesťansky pozdraviti. Ale dobrotivý frate, jenž byl nejen nevyrovnatelným malířem, ale také bratrským pomocníkem chudých, jistě poznal, že se se mnou děje něco mimořádného; tvář jeho se vyjasnila, postoupil ke mně a ptal se, čeho si přeji?

„Býti vaším žákem!“ vyhrkla ze mne všecka má touha jediným výkřikem, a také mně rozčilením se oči zalily.

A moje touha došla splnění!

Předcházely ovšem mnohé otázky a vysvětlivky — ale Fra Giovanni velmi záhy prohlédl mé upřímné nitro, a patrně pro ně mi vyhověl; a pomocníků měl zapotřebí, neboť v obnoveném klášteře měly býti prováděny malby četné a veliké.

Doma mi arciť nastaly nesnáze. Otec zvykl si již na velkou pomoc, kterou můj výdělek do domácnosti přinášel, a nechtěl ani slyšeti o tom, bych opustil umění zlatnické a stal se malířem. Neustával vyčítati mi nevděk a nešetrnost; avšak strýc Gozzolo stal se mým přímluvčím, asi správně tuše, na základě toho, co jsem již dovedl, že jako malíři mi kyne dobrá budoucnost. Získal otce zejména tím, že poukázal k tomu, jaké přízni se těší klášter sv. Marka u Cosima Medicejského, jaký vliv na tohoto mají jeho mniši a co znamená přízeň jejich i jeho; nějaký plat za práci mi rovněž měl býti vyplácen — a mimo to jsem se zavázal, že po všecken čas mimo hodiny plného světla, pro malbu příhodné, budu pracovati u strýce, tak že mé výdělky zůstanou nezměněny. Tak jsem dostal otce na svou stranu. —

Nastaly nyní nové časy.

Ovšem — s bohem radosti života, s bohem požitky, po kterých dychtívala moje polochlapecká mysl: bláhové zábavy, svobodné, bezúčelné toulky, rozmarné plavby, s bohem družnosti let, která zakládají přátelství pro všecek další život! Nastala práce a jen práce!

Přes to byl jsem spokojen, šťasten — a žil jsem jako ve dvojím snu: v klášteře, kde letem chvíle míjely jako v blaženém vidění, v záři dobroty andělského bratra, pro nějž jsem pracoval — i v dílně strýcově, kde v myšlenkách jsem zpracovával dojmy v klášteře zažité.

Nezáviděl jsem, jako dříve, mladým umělcům, kteří mohli celé dny tráviti v kostele S. Maria del Carmine a učiti se okreslováním obrazů Masacciových; dostávaloť se mi nyní živého poučení, a sám — jako jiní pomocníci Fra Giovanniho, řádoví bratři i světští hoši — mohl jsem přiložiti ruku k dílu na velikých malbách. Záhy byl jsem jeho hlavním pomocníkem. Bratři malíři zabývali se buď pracemi ve vlastních celách malujíce „zvěstování“ neb sv. Dominika pod křížem, nebo konečně miniatury v kancionálech; a ostatní hoši z města, kteří se tu střídali, byli spíše tříči barev, nikoli dovednými kreslíři.

Pomáhal jsem na mnohých, překrásných obrazech; na madonně se svatými a na novém, krásném „Zvěstování“ v chod-

bě k dormitáři; na klanění králů v cele, která byla zřizována pro Cosima Medicejce; na obrovské malbě v kapitulním sále, znázorňující Krista a lotry na křížích a dole veliký zástup svatých; a na dojímavých malbách ve výklencích nad vchody do křížové chodby, představujících Krista-poutníka, Krista s ranami, sv. Dominika s důtkami a svatého Petra mučedníka, připomínajícího příkaz mlčení.

Mimo to maloval Fra Giovanni mnohé obrazy, které zámožnými osobami byly žádány pro kaple a chrámy: Madonny s Jezulátkem a anděly, klanění tří králů, výjevy ze života světců a mučedníků, poslední soud, a veliký, snad nejznamenitější svůj obraz snímání Krista s kříže. Mimo postavy maloval k výjevům vhodné stavby, zahrady a louky plné květů, po nichž k nebi tančili v řadách blažení vyvolenci, a půvabné krajiny, ve kterých bylo lze poznávati drahé a známé nám okolí Florencie. Také peklo maloval a hrůzy, kterými trpí zatracenci; ale nevanul děs z tohoto pekla. Myslím, že v ně Fra Giovanni nevěřil, jsa příliš dobře přesvědčen o milosrdenství božím. Byla to arciť jen mimovolná nevěra, neboť říkával, že hlavní snahou člověka má býti uniknouti peklu a přiblížiti se ráji. Ale představiti si hrůzy pekla nebylo jeho čisté duši možno.

Byl velmi pokorný, a všecky malby mimo klášter určené prováděl jen tehdy, když převor Antonino dal objednavateli své svolení. Řádová pokora jeho byla tak veliká, že kdysi odmítl jisti maso, které mu sám svatý Otec nabízel — odvolávaje se na to, že nemá převorova svolení. Zapomněl v pokoře své, že svatý Otec více může dovoliti, než převor. Peněz, které za jeho obrazy klášteru plynuly, necenil, říkaje, že bohat jest pouze ten, kdo je málem spokojen. Kdykoli maloval ukřižovaného, vždycky plakal — a před početím malby vždy se modlil.

Bylo to zcela jiné ovzduší než u strýce v dílně — byl to svět pokory a ticha, klidných myšlenek, uzavírání se v sebe sama, úplného zapomínání na ostatní svět, který neměl moci porušiti zdejší mír svými marnými zmatky.

Ale ač jsem se tu cítil šťastným, spokojeným v nerušeném klidu duševním a byl jsem tu milován — přece nepomýšlel jsem na to, vstoupiti do řádu, zůstati zde na vždy; a také na mne nebylo v tom směru působeno. A také myslím,že podobným rozhodnutím nebyl bych přišel vhod hmotným zájmům svého otce.

Tímto způsobem uplynulo několik let, klášter i jeho chrám byly již zcela vyzdobeny malbami a nebylo již práce pro větší počet pomocníků; Fra Giovanni jen sám maloval malé obrazy madon pro ty, kdož po jeho dílech toužili. A já čím dále tím více zase jsem se zaměstnával zlatotepectvím.

A v této době, čím méně jsem měl příležitost věnovati se malbě, čím méně přicházel jsem v klidné ovzduší klášterní a čím více jsem opět měl příležitost pozorovati koloběh života — tím více vzmáhal se zase neklid v mém nitru. Můj život zdál se mi pustým, bezúčelným, protože — bezradostným. Uvědomoval jsem si, že nemám žádných požitků mládí — všecko u mne vyvažovala jen práce. Byla mi arciť také potěšením, ale příliš jednostranným, jsouc vlastně jen společnou náhradou všem, kdo nemají příležitosti radovati se jinak ze svého vezdejšího bytí. Jest přána starým jako mladým, a nemajíc protiváhy v rozmanitosti, stává se jhem.

Bývalo mi z toho velmi smutno. Proč mám vyplniti všechny své mladé dny sezením v dílně, nad prací zlatnickou, nebo i třebas před tichou malbou — ale vždy jen se obklopuje a zaměstnávaje mrtvými předměty? Proč nemám žíti volně a radostně, jako — aspoň na pohled — žili jiní mladí lidé? Jistě jen proto zářilo jim z očí tolik potěšení ze života, že okamžik přítomnosti byl jim vším a právě vždy příležitostí k radosti, a nijak se nedali zabavovati myšlenkami o dílech uměleckých, se kterými bylo zápasiti a na něž vzpomínka podkalovala každý požitek, vždy připomínajíc: já jsem hlavní tvůj zřetel! — a svou vábností ponižujíc vše ostatní, činíc mimoděk vypínavým toho, kdo ji v nitru přechovával. A zároveň ho odcizovala jeho rostencům, kteří vycíťovali rozdíl, a bránice se — třebas zbytečně — mimovolnému ponížení rozdílem schopností, obviňovali se chladem i zatvrzelým pohrdáním.

Opět — a často — uznamenával jsem, že propásl jsem příležitost, naučiti se družnosti. Měl jsem nyní dosti pokdy opouštěti dílnu strýcovu, a — když jsem uspokojil otce výdělkem — užití svobody, jak mi bylo libo. A vždy jsem se vydával do ulic s nadějí, že stane se jakási příhoda, kterou očekávám, a která dá smysl mému životu anebo aspoň mi jej naplní rozmanitostí — ale vždy jsem se vracel neukojen a marným čekáním umdlen. Co mne mohlo potkati? Nedovedl jsem se nikde připnouti s účastenstvím v zábavách, které

jsem viděl; zblízka rozpadaly se v nicotu — bylo mi souzeno, míti požitek ze života jen jako z obrazu, viděti všecky jeho výjevy jen jako malbu, povrchem. Jakmile jsem nahlédl do nitra — půvab mizel, zbyla jen všednost.

Vina asi byla ve mně; příliš jsem si představoval, příliš jsem žádal — a vedle toho byl život arci chudý. A čím déle, tím obrazněji jsem toužil. Když v rodišti nenalézal jsem uspokojení, vytvářil jsem si krásné představy o horách a lesích, o veselých štvanicích a honech, představoval jsem si rozkoš lovu za zvuku rohů, v trysku na koních, se sokolem na ruce, jenž se skřekem jako šipka dává se v let za kořistí, s hlaholivým štěkotem psů — a s konečným návratem rozjařených lovců k domovu; anebo představy o mořských plavbách, o tichých rybářských výpravách při západu slunce, o životě naprosto volném mezi vodou mořskou a pískem pobřeží, o rozkošných pocitech, které by se probudily při změně v úplné dítě přírody.

Nenalézaje milých druhů vůbec, tím méně mohl jsem nalézti někoho, kdo by se mnou stejně snil a chápal. Proto jsem se stával samotářem, ač v nikom nebylo tolik touhy po družnosti jako ve mně, a ač při tom — jak jsem byl přesvědčen — mé požadavky byly tak přirozené a tak skromné!

Arciť, tu mi jest také podotknouti, že nejenom jako společník svými názory a touhami, v samotě vypěstěnými, nebyl jsem milý, ale také jsem nebyl vábný zevnějškem. Podivoval jsem se leposti a křepkosti mládí v každém zjevu a cenil jsem ji snad proto tak značně, že mým údělem nebyla. Byl jsem suchý jako louč, tvář moje nebyla příjemná a pozbyla svěžesti ve stálém připoutání k nehybné práci. Oči uvykly zpytavě ulpívati na všem, co pozorovaly, a ztratily jiskrnou těkavost, která obráží i vyzařuje krásu, soustředící se v mladé bytosti. Lepšího šatstva také jsem si nemohl věnovati — byltť by mi otec nesčíslněkrát vyčetl každý takto vynaložený groš; a ostatně by mi ani nebylo slušelo.

Ve své nespokojenosti měl jsem jen jedinou útěchu: že vytvořím kdysi znamenité dílo umělecké, které mne proslaví a získá mi — ne-li lásku a přátelství, o nichž jsem snil — aspoň obdiv a věhlas, jenž mohl být pochopením a soucitem. Ovšem také zvyšovalo můj smutek, že dosud nemohl jsem provésti žádného samostatného díla; vždycky byl jsem pouze spolupracovníkem. V klášteře byl jsem pochvalován, i Cosimo Medicejský si mne všímal a vyslovoval naději v moji uměleckou budoucnost — ale byl jsem vždy tak připoután k cizí práci, že k vlastnímu tvoření jsem se nedostal. Zmeškáno sice nebylo — bylo mi málo přes dvacet let, ale mladistvá snaha je nedočkavá, tím spíše, je-li pobádána žárlivostí.

Ve Florencii nebylo tou dobou malířů, nově vynikajících — dokonce jich tam nebylo tolik, jako nyní, kdy tam maluje téměř každý desátý člověk; všecko ovládali staří mistři, a přátelé umění stranili buď Fra Giovannimu, buď Castagnovi neb Masolinovi. Ale náhle počal na se upoutávati pozornost nový zjev, jistý mnich řádu karmelitského, Fra Fillippo; maloval velmi něžné madonny, skloněné nad novorozeným děckem; na rozdíl od mistrů dosavadních, kteří obrazy zaplňovali budovami nebo volnou širou krajinou, obyčejně rázu okolí toskánského, měl tu zvláštnost, že umísťoval své madonny v houštině lesní, což vypadalo velmi půvabně; a nadto se snažil zachytiti lesní přísvity, v čemž vynikal vskutku podivuhodnou umělostí.

Tento Fra Filippo budil mou žárlivost od prvé chvíle, kdy jsem o něm slyšel, — a to do té míry, že se mi až malba znechucovala. A tak neměl jsem nic, co by mne těšilo — zejména neměl jsem živé duše, o jejíž přátelský cit byl bych se opřel, bráně se rozmrzelosti a steskům, které zakalovaly můj mladý život; doma nebylo mluveno leč o hmotných starostech a stále jen na mne naléháno co nejusilovněji, bych zvyšoval svou pomoc rodině — míti přátele nebyl jsem schopen, a v klášteře vlídnost, které se mi dostávalo, bylo křesťanské bratrství náboženstvím přikázané, tedy jakási zdvořilost, nikoli soucítění, které zvyšuje požitek radosti i vášní.

Stálému naléhání otcovu, bych stal se rodině bezpečným pramenem příjmů, vyhověl jsem tedy tím, že přijal jsem nabídku, kterou mi učinil starý Lorenzo di Bartoluccio Ghiberti, bych pracoval s ním na kovových dveřích pro kostel S. Giovanni. Uzavřel jsem s ním smlouvu na tři roky.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

U větracího otvoru ve stěně srubu stál Matěj. Oblečen byl do svátečního šatu, hlavu měl nakloněnu kupředu a v rukou držel papírové peníze. Byl jich silnější svazeček, a Matěj je přepočítával.

Vondra zvedl hlavu jako kůň při zaržání. — Hle, přišel právě včas, o minutku později, a snad již by... Nedomyslil. Železně silný vyskočil na povýšený práh, vkročil a přirazil za sebou dveře. Náhlého zablesknutí světla a úderu dveří ulekl se Matěj. Trhl rukama a bankovky přitiskl na prsa. Stáli proti sobě v přítmí špýcharu, bratr proti bratru. Pojednou bylo mezi nimi děsivě ulehlé — nepřátelské ticho, které oba dobře znali z hospodských pranic. Druh díval se druhu do očí, a oběma hučelo neustále prudčeji v hlavě. Náhle pochopil Matěj, že je jaksi nevýhodno státi tak s penězi v rukou. Učinil pohyb, aby je vstrčil do kapsy v podšívce kabátu...

V téže chvíli zachytil mu Vondra ruku a zeptal se ho hlasem, v němž se rvala jízlivá radost se škodolibostí: „Počkej! Hdepa si ty peníze vzel!?"

Matěj se napřímil, ruky neutrhoval, jenom se zostra a zblízka díval bratru do tváře. Chvilku trvala tato mlčelivá hra nenávistných pohledů, snad krátkou chvilku, ale v ní cítili oba, jak jim krev vře v žilách, jak se všechna žene do hlavy, a v srdci nezůstává ani kapka. A zdálo se jim, jako by jim nad hlavami rvala střechu srubu nejprudší vichřice...

V tom, zcela neočekávaně naplil Matěj prudce Vondrovi do obličeje.

Bylo to učiněno s takovou ošklivostí, že Vondrovi bylo, jako by se mu nejprudším vztekem rozskakovala lebka. Volnou rukou hmátl po obličeji, aby utřel slinu — a jak ruku snižoval zahlédl na Matějově tváři úšklebek. Současně ostře zasvítil mu do očí límec bratrovy vyšívané košile, tak ostře, že až Matějova hlava i s krkem, jako by byla odříznuta od trupu, vznášela se nad ním... V téže chvíli přepadla Vondru jediná myšlenka, že Matějův krk je právě tak široký, aby mohl býti obsáhnut rukou... A ještě takový obraz se mu kmitl před očima: chňapnout, stisknout, zakroutit, utrhnout a hodit psu — za víc beztoho nestojí...

„Ha tak — ty tak!" — zadrtil mezi zuby a již ho popadl za chřtán a stiskl mu ohryzek prsty tak silně, jako by jej chtěl mezi palcem a kloubem ukazováku rozdrtiti na prach...

Matěj zasípěl a volnou rukou udeřil Vondru do obličeje, až se mu zajiskřilo v očích...

Obratem se mu Vondra odměnil nebratrským kopnutím kolenem do břicha...

Matěj zajekl a ve svrchované úzkosti ho praštil znovu.

Vondra jen více přitiskl a prsty zaryl hlouběji.

Matěj rozevřel druhou ruku, chtěje jí užíti k zoufalému zápolení... Vzduchem se zatřepetaly modravé papírky, padající k zemi — a po nich hrubými podpatky začali tančiti oba v křížku se držící. Potom se shrnuli na zem. Vondra byl na vrchu a klekl koleny na prsa Matějovi, který již jenom cloumal bratrovýma rukama a sípěl, jako husa v době housat na mimojdoucího chodce. Vondra oddychoval prudce a supivě a nadskakoval koleny po bratrových prsou, znaje tento zaručeně oslabující prostředek již z dětských let, kdy pásával krávy a často se tak pral s pasáky ze sousední obce na sousedících spolu obecních pastvinách...

Potom Matěj vyvalil oči z důlků...

Vondra se až zakuckal smíchy, jaká nerozumná radost se ho zmocnila. Bylo to jako opilost z vlastní síly; ukrutný, posměvačně mstivý vír mu zabouřil hlavou, prsa překypěla vědomím dokonalého zadostučinění... Nevěda náležitě ani, co činí, začal prudce cloumati a otřásati bratrovou hlavou, jako by ji skutečně chtěl odtrhnouti od trupu...

„Já ti dám peníze! — Já ti dám Hameriku!" — vydychoval supivě, otřásaje hlavou a nadskakuje neustále po prsou...

Potom, jako by uťal, náhle se nabažil... Pustil Matěje... Ale ten se nezdvíhal... Jak ležel na hromadě ječmene, zvrátil hlavu nazad a otevřením úst vycenil zuby. Těžký, velký a zmodralý jazyk vylezl z nich pomalu jako hlemýžď...

Vondra se na něho díval chvíli bezmyšlenkovitě. Po chvíli se zamračil a nějak nejistě a rozpačitě začal sbírati po zemi a po hromadě obilí roztroušené papírky. Když je sebral, stoupl si k větracímu průduchu a dal se do počítání. Bylo jich právě za tři sta... Zavrtěl hlavou a podíval se na Matěje... Nehýbal se dosud..

Nedalo mu, i sáhl mu na ruku... Prudce se napřímil a vytřeštil oči na ležícího... Ruka byla chladná... Hmátl mu po hlavě... I ta byla studená...

Vondrovi pojednou začalo v uších drobounce zníti, jako by slyšel zvoniti tisíce malých zvonečků, jaké bez ustání cinkají na staniční budově před dveřmi přednostovy kanceláře v Domažlicích na nádraží. — — —

Nu, Matěj byl bezpochyby nebožtík. Ale uvěřiti se tomu jaksi nechtělo. Díval se na něho a přemítal, zdali přece jenom ještě neobživne. Schoval peníze do náprsní kapsy, sehnul se k němu a sáhl mu na ruku a na čelo. Obojí bylo studené...

Bylo mu nějak nepříjemně těsno, a napadlo ho, že čas kvapí. Chtěl odejíti, ale přede dveřmi se zastavil. Vrátil se. Ještě jednou sáhl na Matěje — a potom si klekl k hromadě a rozhrnoval pod ním ječmen... Matěj klesal do hromady... Potom začal hrnouti na něho se všech stran zrna... A když již byl úplně přikryt, takže ani špička boty nečouhala ven, vzal lopatu a hromadu ječmene pěkně po vrchu uhladil. Odstoupil a zadíval se na ni. Věru nikdo nemohl ničeho poznati. Hromada byla právě taková, jaká byla dřív, jenže o kapánek — o poznání vyšší...

Vondra si oddechl zhluboka a vyšel ze srubu. Seskočil do dvora, dvířka za sebou pozorně uzamkl a klíč vsunul do kapsy u kalhot. Vykročil směrem k stavení... Na záspi maličko zaváhal, ale přemohl se a vešel do síně a do sence...

Nana stála právě u plotny a otočila k němu hlavu. Bylo patrno, že se maličko udivila. Vondra se silně zachmuřil a přešel sencí k oknu. Teprve nyní ho napadlo, že mezi nimi není úplně jasno, že je třeba domluviti se. Zapomněl na to docela... Ale ticho, které vládlo v senci, bylo velmi hloupé a dráždilo ho. V tom si vzpomněl na peníze, a třebaže se vlastně rozradoval, svraštil zamračeně tvář, vrátil se od okna ke kamnům a obrátil se k Naně.

„Poslouchej! Hdepa' máš peníze?" — řekl tónem vyšetřujícího soudce.

Nana zvedla hlavu a zadívala se na něho užasle a nechápavě.

„V truhle..." — povídala, a nechápavý úžas, který se zrcadlil v obličeji, odrazil se i ve zvuku hlasu...

„Hukaž!" — nevěřícně dožadoval se Vondra.

A Nana skutečně bez váhání šla k posteli, vytáhla z pod polštáře klíč, otevřela vedle lože stojící malovanou truhlu, a než by deset napočítal, podala mu koženou tobolku. Vondra ji vzal, rozevřel a spočítal... Ku podivu! Ani pětka nebyla z ní vzata...

„Máš teky spořitelní knížku?" — zeptal se ještě, vrtě hlavou.

Nana se znovu naklonila nad truhlu a již rozmotávala černý hedvábný šátek s ohnivými květy v rozích, do něhož byla knížka zabalena. Vondra ji rozevřel — a skutečně — vkladem nebylo ani hnuto... Hlavou letělo mu snad tisíc myšlenek, ale žádná z nich nebyla chytrá. Stál před truhlou, v jedné ruce drže tobolku a v druhé knížku, díval se na Nanu a Nana na něho, oba jako by se druh druha na něco němě ptal, ale kdeže byla odpověď...

Chápal sice, že je nyní nezbytně nutno něco říci; ale co jenom. Slovo nepřicházelo, a kdyby se byl rozkrájel na kousíčky, nevěděl co říci... Byl naplněn podivným, hluchým a bezeslovným údivem, jako každý, kdo znenadání stane před ohromnou a nepochopitelnou záhadou.

A náhle, co tak stál, pronikl vzduchem, celým stavením zatřásl a do zdí se vryl až do kostí mrazivě vnikající výkřik. Byl to vzkřek nelidský, neslýchaný, nebylo možno uhodnouti, z čí úst vyšel — jenom tolik bylo jisto, že byl vyražen z prsou nějakým příšerným úděsem...

Vondra se lekl, zbledl, knížka mu vypadla z ruky, a zuby zacvakly jako v zimnici...

Nana, třebaže se ulekla také, byla mnohem duchapřítomnější. Obrátila se a chvátala ke dveřím...

Vondrovi bylo, jako by ho někdo vyzdvihoval za vlasy do výšky, a přece cítil, jak se pod ním zimničně třesou kolena. Zdálo se mu, že naprosto určitě padne, jestliže hrozné a vysilující napětí hned, na ráz nepovolí, děj se již, co děj...

Ale Nana nedošla ještě do poloviny světnice, když se tu prudce otevřely dveře, a na prahu se objevil výměnkář.

Byl v obličeji bílý jako křída, vybledlé modré oči měl vyvaleny na vrch hlavy a třásl se neudržitelně na celém těle, jako by byla na něho sáhla smrt.

Udělal krok do světnice a zablekotal:

„P — pe — peníze!" — —

A potom ještě s největší námahou ze sebe vyrazil:

„Zlodě — ji..."

XXIV.

Toho dne ráno odešel starý Záhoř z domu, nesa v prsou svátostné odhodlání. Šel do Klenčí na hrubou mši jenom proto, aby se utvrdil ve svém rozhodnutí a zpeče-

til je modlitbou a příslibem před oltářem božím. Byla proto jeho chůze uprostřed polí vznešená a vážná — skoro slavnostní, neboť dobře vycítil ve svém selském srdci, utvrdlém kopuletou lakomostí, že čin, k němuž se odhodlává, je spravedlivý a proto osvobozující.

Slunce viselo za ním na bezoblačné obloze, takže jeho stín se sunul vážně krok před ním. Jasné světlo opíralo se mu do zad, hrálo zlate v polích kolem po strnech svezených žit, ječmenů a ovsů, ale bylo již zestárlé a vyšeptalé, nemělo tepla. Starý Záhoř byl však úplně spokojen, líbilo se mu takto venku. Bylo dopoledne raného podzimu, chladné a čisté, a proto jaksi plně odpovídalo vnitřní jeho náladě. Díval se po stromech, na nichž místy ještě bylo ovoce. Koruny byly dosud zelené, jenom tu a tam, jako věštec blížícího se opravdového podzimku, blýskal se žlutý, anebo rděl se zčervenalý list. Tráva v příkopu cesty kvetla bohatě chudobkami, krčícími se zimomřivě k zemi a šípkové keře na kraji polí byly opředeny stříbrnými vlákny babího léta, která vlála a poletovala i vzduchem — a bylo to, jako by skleněné sluneční paprsky se rozlámaly ve vzduchu a padaly na zem.

Bylo ticho a klid. Svátečně oblečení sousedé, kteří ho míjeli, byli již oděni v kabáty z bělavé šerky, které je činily vysokými, stejně jako starodávné široky s černými pentlemi jim dodávaly slavnostního rázu. Naproti tomu selky v bílých, vyšívaných plenách a děvčata s černými, ohnivě květovanými šátky na hlavách zdály se býti menší a drobnější, než tomu bylo ve skutečnosti. Jejich kroj se jen pestřil, a celá dlouhá silnice podobala se pruhu všemožně barevných květů. Všichni byli slavnostně vzrušeni, všichni chvátali, neboť šli do chrámu Páně, který zde ještě nepozbyl ani páperky ze své vysoké ceny. V hovoru smělejších „neznabohů-pokrokářů“, a to je hanlivé slovo, se sice časem ozvalo nesmělé dloubnutí, ale i při něm seděla v srdci bázeň, aby přece jenom tento .. Neboť Pánbůh je podle katechismu všudypřítomný . . . V hospodě snad však přece nebývá, a proto jenom zde padlo občas takové rouhavé slovíčko . . .

I starý Záhoř se oblékl do svátečního. Jeho kožíšek byl starodávný, na zádech pěkně květovaný sedmi tulipány — a sloužil již třetímu kolenu. Děd Záhořův jej koupil, otec nosil — a nyní on, vnuk jej dotrhává. Barvy tulipánů již sice znamenitě vybledly, ale kožíšek byl dosud dobrý — poctivá práce, jaké už nynější krejčíři nedovedou, a snad se již ani nerodí tak rounatí a kožnatí beránci. A čechmanta — hřeje ještě dobře, ledy by v něm mohl starý sekat . . . Záhoř již jej dávno rozepial docela, neboť se byl zahřál chůzí . . .

Ve farním kostele, jakmile vstoupil do lavice na své místo, hned si klekl na obě kolena. Zadíval se nábožně na obraz svatého Martina nad hlavním oltářem a sepial ruce. Ani nevytáhl z kapsy modlitebních knížek, neboť hovor, jaký měl se díti dnes mezi ním a Pánem Bohem, nebyl doposud napsán v žádných. Ale ještě, než se začal modliti, zazdálo se mu, že je vlastně nevhodno vzhlížeti na obraz svatého Martina, byť byl patronem kostela. Nebyl dosti důstojný, neboť byl jenom svatý, kdežto on přicházel se svou modlitbou přímo k Pánu Bohu. Věc byla velmi choulostivá, a v takové není radno míti prostředníků. Proto svezl se pohledem níž a ulpěl očima přímo na svatostánku . . .

A již se začal s Pánem Bohem domlouvati v myšlenkách.

Pomaloučku a oklikami, aby si Ho nerozhněval hned na počátku, sděloval Mu, že tenkráte o přísaze u soudu skutečně lhal. Totiž — Pán Bůh jistě ví, jaké jsou starosti v hospodářství. Může se dostaviti neúroda, nebo krupobití roztříská všechno na padrť — i mor může padnouti na dobytek — a v takovém případě je hospodář nadobro v koncích, nemá-li zahospodařených peněz, po nichž by mohl sáhnouti. Synové byli dorostlí, a on věděl, že brzo mu bude postoupiti statek. I chtěl jim zanechati, aby se jim snáze hospodařilo, takovou zabezpečující zálohu . . . Ano, dokonce nebylo tehdy jisto, zda přece jenom nebude nutno vyplatiti mladšímu Matěji podíl, aby se mohl někam přiženiti. Taková ztráta byla by zle zatížila hospodářství. Proto tedy se stalo. On, Záhoř si těch peněz nenechal, jenom polovičku . . . Ale již tehdy, když si ji nechával, klíčilo v něm dnešní rozhodnutí. Celá tři léta odtrhoval si od úst, ničeho si nedopřál, jak činí ostatní výměnkáři — na příklad starý Hadlásek, který je každé neděle v hospodě — nýbrž celý peněžitý výměnek uchovával, aby — až peníz bude dovršen — poctivě vrátil půjčku synu zemřelého věřitele. Stalo se tak právě tento týden. Plné tři stovky má uschovány doma v nebesklíči . . A nyní slavnostně zasliboval v duši své Pánu Bohu, že ještě dnes dlužný peníz vrátí mladému Podestátu . . . — —

Toho však Pánu Bohu neřekl, že krásné dnešní odhodlání vykvetlo v něm z bázrě. Že se mu nelíbí nic z toho, co se nyní děje na statku, a že na dně duše se mu choulí

mrazivé podezření, zdali vším tím nedozrává k těžkému úderu Jeho spravedlivý hněv. Nezdálo se mu toho třeba, neboť nač odkrývati všech karet najednou. Pán Bůh by se mohl domnívati, že si Ho chce koupit . . .

Domodlil se a vyčkával. Marně . . . Neozval se v něm žádný vnitřní hlas, o němž slýchával, ba nepřepadlo ho ani žádné vnuknutí. Namluvil si posléze, že je asi Pán Bůh trochu rozhněván, nicméně však, mlčky souhlasí. Zbyla v něm arci pochybnost, ale chlácholil ji cestou o návratu příslibem, že jistojistě odpoledne peníze vrátí. Bylo tak nutno učiniti, již také proto, aby si Pán Bůh nemyslil, že Ho chce i tentokráte podvésti.

Umínil si pevně, že slib uskuteční, jakmile se naobědvá. Proto, přišed domů, otevřel zásuvku stolu, aby vzal peníze k sobě a po obědě přímo od stolu zašel k Podestátovi. Vytáhl „nebesklíč“, otevřel desku — a z hrdla vydral se mu příšerný ryk do kostí zmrazujícího úděsu.

Peníze byly pryč! —

Vyrazil v úleku dveře výměnku, vyrazil i dveře sence — zastavil se na prahu a vykřikl zoufalá dvě slova . . .

Sotva se stalo, shýbl se Vondra k zemi a zdvihl s podlahy spořitelní knížku, která mu byla vypadla z ruky. Potom se napřímil, zoufale se přemáhaje. Bylo však málo platno. Kolena se mu třásla a poklesávala pod ním, a brada se mu klepala tak, že znělo chrastění zubů . . .

„Cák děláte takuvyj randál, jako hdyby hořílo“ — chtěl říci tvrdě a pohněvaně, ale dopadlo to velmi rozdrkotaně. Potom sáhl do kapsy, vytáhl svazeček bankovek, a podávaje peníze otci dodal káravě: „Podruhý si je lepčí skovejte, habych je nemušel sbírát po předsíni, ha nemíl darmou starost, hdo je hin vytrousil!“

Starý Záhoř lapl po penězích jako luňák. Vydechl si zhluboka, jako by vyvázl z nějakého příšerného nebezpečí. Ulehčilo se mu, ale podivný děs ho již neopouštěl. Třesoucíma se rukama počítal bankovky, klada jednu za druhou na stůl a podezřívavě si je prohlížel. Byly dříve všecky hladké, ale nyní — ta byla pomačkána — ta zase ušpiněna — ona odřena, jako by se na ní někdo podpatkem otáčel . . . Potřásal hlavou.

Ale ještě nedopočítal, když se ozvala Nana.

„Že teky Matyj nejde“ — povídala — „bulo by už na čase jist . . .“

Vondra sebou trhl, jako by ho bodl sršeň. Obrátil se k ní a povídal velmi úzce, skoro zasípal: „Možná, že hani nepříde! Šel vokolo desátý někam pryč, a hdyž sem se ho ptál, kam ’de, poudal, že do Hameriky . . .“

Až zrudl nad silou vyslovené lži, a radostně uspokojené udivení nad sebou samým se mu rozložilo v prsou . . .

Nana se prudce po něm otočila, a také výměnkář zvedl hlavu, jako starý vojenský kůň, když zaslechne hlas trubky. Vondra však byl již silný a sebevědomý. Vydržel statečně udivené pohledy obou a doložil přesvědčivě: „Inu poudal, poudal — tera bychom třeba darmo čekáli. Jenom nos na stůl!“

Nana zavrtěla sice hlavou, ale poslechla . . . (Pokračování.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Na kůru usedl si Slavík vedle varhan a když se chrám plně rozezpíval, až se mu oči zalily.

Vzpomínal na Korytnou, na její ztracené české lidi . . .

Po třetí hodině odpolední doprovodili ho Kavánovi i oba mladí učitelé na nádraží. Slavík děkuje za vše, zval, aby také brzy přijeli k němu.

„Ač se to jednou dá dělat,“ slibоval Kaván.

Když Slavík ve vlaku osaměl a jel zase do svých hor, přemýšleje o dnešní návštěvě, o všem, co viděl a slyšel, skoro — skoro Kavánovi záviděl. Ten výlet ho oblažil a kolik dní bylo mu jako po prvé letní vlahé koupeli . . .

Následující neděle odpoledne hodlal proto dojíti ještě notný kus za Studený Dol, až tam, kde se úzký horský svět trochu otvírá.

Na silnici dohonil Palmovou. Šla sváteční, v lehkých světlých šatech, v černé jupičce a na hlavě měla lehoučkou šálu, přehozenou přes ramena. Bílý proutěný košík nesla na ruce.

Pozdraviv ptal se s úsměvem: „Kam pak paní Palmová spěchá?“

Odvětivši na pozdrav, vypravovala: „U našich Machytků byla zas liška tuhle

z horských lesů a něco maličkého jim tam nechala. Nesu mamince něco pro posilu."

„To je milá starost," svědčil, „ale mají jich tam, myslím, už kolik a strejc není zrovna mladík, bude se mít co ohánět."

„Ona je mladší," usmála se, „pořád nějaké živí a ty větší nechá samy batolit se, je to jako ti ptáci, jen že jim dá najíst."

„Jako to kvítí polní, Otec nebeský sám je odívá," smál se.

„Zdravé je to a kvetou také," přisvědčovala, „mundúr nosí jeden po druhém, ale mnoho toho všeho dohromady není."

„Jak se stále máte?"

„Děkuju, stejně; už jste u nás dávno nebyl."

„Méně kouřím, všechen volný čas proběhám, po horách bloudím a na těch toulkách nekouřívám, volněji se dýchá."

„Rád běháte!"

„Když je tak jako dnes, hrozně rád. Dnes chci až kus za Studený Dol, je tam dál vidět. Kdybych mohl, vyletěl bych přes ty kopce až někam k nám. Aspoň když se podívat mohu do kraje!"

Palmová hledíc k zemi, jen se suše zasmála.

„Mám hory rád, ale teď mě svírají, nevidím než v pravo v levo a do nebe. Trochu výš nahoru mohu málokdy, v továrně je mnoho práce. Co bych za to byl dal, kdybych se byl mohl v máji, když kvetly stromy, podívat k nám, k Hořicům, je tam podívánka, jaká je snad málokde na světě. Když kvetou třešně, jsou stráně Chlumů, sady a vesnice samá květná bílá závěj a vůně, když rozkvetou jabloně, je všecko v bledých růžích; staré štěpy u silnic a cest jsou jako obrovské kytky, bělorůžový kvítek na kvítku, kytka vedle kytky, sluníčko prozařuje každý lupínek a tisíce včel nad tím radostně bzučí. Je to neobyčejná, přenádherná sláva našeho kraje, vystrojená našim lidem."

Šli chvilku mlčky, oba zamyšleni.

„U nás taky kvetly stromy," ozvala se z myšlenek, „na zahradě měli jsme náramnou hrušku, makovku, ta byla vždycky celá bílá jako panna."

„Tady v Korytné bylo květů málo," usmál se.

„To není nic."

Po chvilce Slavík vypravoval: „V neděli jsem byl navštívit přítele," a jmenoval ves, „však se mi zdá, že je to blízko vašeho domova."

„Je — je — hodina cesty, taky jsem tam někdy byla v kostele. Pěkná vesnice, u nás je to taky tak, ale menší. Vy jste tam byl — — —"

„Ano, a ještě mi krev v žilách hraje. Hezká výstavnost, kostel, spořádaný hřbitov, škola, zahrady a kolem louky, pole, všecko se to zelená. Stromy už odkvetly, ale toho kvítí na zahrádkách, na oknech! Povídal mi přítel, nejkrásněji že se teprve celá ves rozvoní, až budou kvést lípy."

„Lípy — u nás taky kvetly. U kapličky na návsi stály tři, veliké, staré, s kamarádkami jsem tam sedávala, povídalo se, zpívalo."

Zamlčevši se dodala skoro studeně a mrzutě: „Už to snad není."

„Také mi už napadává, jak to se mnou bude ve žních," pokračoval Slavík, „nevím, nevím, jestli to vydržím a nerozletím se tam. Jaké pak tady mohou být žně — trochu kousků polí — u nás jsou lány široko, daleko, v nich nasázeno mandelíků a těch lidí a vozů všude. Tam, co jsem dřív býval, bývaly také žně hojné."

„Tady je všecko skoro pořád stejné, jen co zima s létem se vystřídá."

„Je tu mnoho krásného, co zas u nás není, ale když člověk v něčem vyrostl, táhne ho to jen tam."

Došli k pilce a Slavík se odporoučel.

Palmová podala ruku a skloněna, zasmušena kráčela zvolna do kopečka. Ještě se však zastavila a hleděla za ním.

„Také bych běžela!" tkvělo jí v hlavě.

V Studeném Dole se Slavík nahodil k malému divadlu. Kráčeje silnicí, spatřil, že se mládež i velcí sbíhají k tovární struze.

„Forelle!"

„Fritz, Tonl, láfa há, a Forelle is to!"

Při kraji struhy u zábradlí stál už notný zástup a všickni poulili oči do jasné vody. Přistoupiv, spatřil také, že u samých stavidel, nevysoko nade dnem je pstruh; slušně velký byl, nehýbal se, hlavu měl hloub než ocas a voda proudíc stejnoměrně mu jím pohybovala.

Tu z domku vyletěl muž více než třicetiletý a v pravici nesl tyčku, na jejímž konci byla přivázána vidlička.

„Wart — wart —" odstrkoval kluky a dostoupiv kraje vody, zahleděl se na pstruha; tyč povznesl jako kopí a již vidličku pohružoval.

„Na hřbet miř!" tlumeně radil mu kamarád.

Vidlička pohružovala se hloub a hloub, krky se natahovaly, oči byly vypouleny, ale pstruh ani se nepohnul, jen ten ocásek se mírně kejklal. Ryba snad spala.

V tom strýc prudce dorazil a vidličku vítězně vytáhl. Pstruh třepal se na ní, za hlavou železnými hroty proboden. Mládež zařičela radostí. Slavík krutým

divadlem dojat rychle odcházel. Lesklou, nazelenalou probodnutou rybu, v povětří zápasící se smrtí, měl chvíli před očima.

O tomto způsobu lapání krásných ryb horských vod nejednou slýchával, teď to spatřil. Ohavné divadlo...

Ani si nebyl vědom, jak uhání, teprve dech a horko jej vzpamatovaly. A vzpomněl si na jiný drsný zjev. Když na Bílou sobotu kráčel k vlaku, aby se podíval domů, v lučinách třpytně vlnily se jarní vody. Uprostřed zatopené louky stál snědý strejc s černým kartáčkem pod nosem, s naraženou beranicí, v tlustém rezavém burnuse, přes nějž měl travnou plachtu uvázanou k boku, jako mívají sadaři, když česají ovoce. Nohavice měl vyhrnuty do půle zrudlých stehen a zpytavě hleděl do vody. V tom chňap! levicí a již hnědého žabího skokana držel v pěsti, takže jenom zadní nožky mu z ní visely. Strejc z kapsy burnusu vytáhl rozevřený zavírák a šmik! šmik! uříznuté nožky s celými stehýnky vpustil do loktuše; žábu bez nich hodil zas do vody a brouzdal se dál, pátraje po jiné.

„Co vás to napadá, strejče, zvíře tak mučit!" zvolal naň se silnice.

Strejc povznesl hlavu, vyplil se, ale dál nic.

Tenkrát si Slavík pomyslil, kdo si as večer bude na smažených stehýnkách pochutnávat... A nyní si představoval, jaké by to byly obrázky pro lidské oči, kdyby je byl v té chvíli fotograf zachytil: Řičící mládež a před ní chlap, držící zdviženou tyč s vidlicí a nabodnutým pstroužkem — krvelačný necita, uřezávající skokanní nožky a odhazující krvavý trup žabí...

Jaký je cit těch lidí! Za chvíli budou si snad děti toho rybáře pochutnávati na pečeném pstruhu, politém máslem! A žabař přinese snad penízky, za stehýnka stržené, aby o svátcích nasytil své děti... Možná však také, že strejc rybář sní pstruha sám a dětem nedá nic, a žabař snad stržené peníze někde v židovně utratí za sprostou kocuřinu. —

Někdy po takovéto procházce na zpáteční cestě zastavoval se Slavík U zeleného smrku. Hospodský Růžička byl živý švitora a také žena jeho, mluvící těžce česky, ráda se rozpovídávala. Růžička míval najatou hospůdku u silnice pod Studeným Dolem a přiženiv se sem, zdejší zanedbanou obnovil. Nepřátel měl proto dost.

Večeře Slavíkova bývala tu skromna: chléb s máslem, se sýrem nebo salámem a pivo. Někdy seděli tu strejčkové z horních domků korytenských, řezník Sacher se zastavoval a také někteří z českých lidí, chodících dolů na práci: bednář Lukeš, tesař Ďoubalík se synem, Kynčl, Holubec, Harcuba, starý Nekvinda, mandlíř Zajíček. O Sachrovi Slavík seznal, že je sic nemluva, ale člověk zkušený a dobrý.

Se všemi si tu rád porozprávěl...

Za těch pěkných, vlažných dní běhávali strýčkové z bělidla domů i mezi týdnem. Navečer při jasném západu stoupali vedle vonícího lesa do stráně a zas časně z jitra po slunce východu vycházeli ze svých vsí na tvrdé polní stezky, vinoucí se mezi travou a kvítím, s velkými krůpějemi rosnými v kalíškách. Čiperně se jim běhávalo. Ti, kteří v bělidle zůstávali na noc, vzali si po práci krajíc chleba s homolkou, s máslem a tvarohem a šli si ven na zadní břeh oježené louky, z něhož vypínalo se několik starých topolů.

Kráčeli, mutlali, hovořili.

Budina nasytiv se lehl na břich a na zeleni roztáhl noviny. Nejdříve čítal jim zprávičky, nadepsané: Oheň, Vykradený chlév, Lupiči v pasti, Usmrcen pod koly vozu, Nebezpečný zlosyn, Srážka na ulici, Napálený filuta, Poplach na parníčku, Podvodnice, Přepadený hajný, Tele s dvěma hlavami, První třešně a Zprávy ze soudní síně. Ukrajovali, chroustali kůrky, pronášeli náhledy, smáli se, hubovali. Poslouchával také Roch, ačkoliv slova nerozuměl, zastavoval se tu i Bittner. Slavík také někdy přišel, postál nebo usedl na břeh a poslouchával s nimi.

Budina zabočoval i do zpráv politických a čítal: Vždycky stejni. Také spravedlnost, Dvojí loket, Lojálnost na výpověď, Nacionální zuřivec, Divná rovnoprávnost...

Broukali, vrtěli hlavami, nemohouce ani věřiti, odplivovali, dotazovali se účetního. Strejc Kujal, na hřbetě natažen, ruce maje pod hlavou, rozvažuje o tom, co Budina přečetl, vrčel: „Říkám dycky — kluci špatný!"

Účetní vysvětloval a zapřádal s nimi hovory o českém dělném lidu v podhorských městech. Zvídal o poměrech dělnictva v přádelnách, v tkalcovnách, i slýchal též, jak si tam nejeden člověk na lepším místě pěkně pomohl.

Slavík říkával: „Jistě šetřili, pamatovali na budoucnost, tak to má být!"

„Jojo," mrkal dlouhý, malohlavý strejček Talavášek, „jenom když je z čeho šetřit, ale když má člověk kolik krků, má porád jednu prázdnou, druhou vysypanou."

„Aspoň má vědomí, že rodinu poctivě a jak může, živí. Horší jsou sobci, kteří

jenom hubují, sobě přejí a na doma zapomínají.“

„Jojo, chlast a karban,“ kýval malomluvný Řehořek.

„Právě,“ svědčil Slavík, „kdo má málo, dělá s tím, jen co může, ale kdo vydělá víc, má pamatovat na zadní kola a na rodinu. Každý táta u nás má se dle možnosti snažit, aby se dětem jeho vedlo líp, než jemu. Nemá jen myslit: Jsem dělník, mám jen psotu, jaká mi pomoc, ale může-li trochu, má se snažit, aby měl kus pevné půdy pod nohama, aby se nemusel bát, že ho pán každou chvilku může vyhodit. Kdo si pořídí kousek půdy nebo domeček, obchůdek, z dětí vychová dovedné pracovníky, řemeslníky, víc tam také potom platí, jinak se na něj lidé dívají.“

„Inu, je to pravda svatá, jenom že se každému nepovede — co můžeme my!“

„A když se mu povede, bejvá z něho Němec.“

„A kolikrát takovej, že je horší než ten pravej!“ a Kujal z fajfčičky rychle zabafal.

„Každý člověk má se na svém místě snažit, aby šel vpřed, ne zpátky, tak se bude celý národ zmáhat. Poroste-li všecko v našich krajích, zaměstnáme si více svých lidí doma. Nevidíme toho u Němců tady v horách a zvláště za hranicemi? Ubude-li dole našeho přebytečného, pohyblivého dělnictva, budou se muset němečtí páni o své dělnictvo jinak starat, budou je muset více shánět a nebudou si myslit jako teď: Ty mi dělat musíš! Dělníci mohli by si potom také diktovat jiné podmínky mzdové i národnostní, na příklad: „Chcete-li, abychom u vás dělali, postarejte se našim dětem o české školy a nám neberte, čím jsme od narození.“

„Inu, pravda je to, ale my nemáme to štěstí!“

Rozpovídali se o lidech, kteří se rychle zmohli, o podhorských boháčích, kteří nejdřív jezdili světem s trakaři, potom v kočáře.

„Štěstí — ano, obyčejně se tomu říká štěstí,“ začal opět Slavík, „a vím také, že šťastné náhody, nahodilé světové poměry obchodní hrají při těch podnicích velikou úlohu. Ale těm pánům pomáhalo ještě něco jiného: píle, vytrvalost, znalost věci, důmysl — jenom že toho lidičky obyčejně nevidí a mluví jen a jen o štěstí. Proč by to štěstí měli jen Němci, proč ne také my?“

„Chytli tu v horách lepší dobu,“ pravil strejc Patočka.

„Proč jí nechytli naši?“

„Ó, taky se některým povedlo, našemu zrovna.“

„Ale Němci i teď továrny zvětšují, staví nově a nové, lezou podél vod z hor dál a dál ke kraji a my z našich vesnic, ze starých českých obcí pěkně klušeme k nim a prosíme za práci. Odedřeme, ruce složíme v klíně, hlavu skloníme a vedeme svou: Chudáci jsme, nuzota je u nás a ti mají štěstí!“

„Něco na tom štěstí přeci je!“ zahovořil zase starý Patočka. „Naši příkladně nastavěli v kraji cukrovarů, ale nehýbalo se to, nešlo to nikam, až to zas prodali a přišli o peníze. Koupil to žid nebo Němec, a fabrika roste, člověk bohatne.“

„Znám českého boháče,“ klidně spustil i Budina, „který měl cukrovar, ale nemohl s ním nikam; prodal ho židům, to se ví, že lacino. Židé prodali mašiny a stržili za ně tolik, kolik dali za všecko, a náramné stavení jim zůstalo zadarmo. Koupili stavy, udělali z toho tkalcovnu a máte to teď vidět, továrna náramná!“

„Všecko to potvrzuje, co jsem povídal. Nemyslete, že ti židé měli jen štěstí, ale chytří byli, rozumějí poměrům, obchodu, podnikaví jsou, pilní, mají všude oči —“

„I s tou pilností to taky nebylo zrouna — ve Vídni žili a rozhazovali jako baroni!“

„Rozuměli tomu přec a dovedli si nalézt ředitele, úředníky, kteří pracovali za ně. Znalost, důmysl neb chytrost být musí. Chvála Bohu, také to u nás začíná a čert by v tom byl, aby to nešlo vpřed. Dosud jsme jen dělali pro jiné, rolničili a řemeslovali, musí to jít dál i k velkému průmyslu. Obojího je nám nutně třeba.“

„Ale co my z toho?“ a Řehořek zadejmal.

„Také vám se povede líp. Všecko se organisuje za lepším, pevnějším, zajištěnějším životem i v starobě, o budoucnost rodin se pečuje a bude pečovat.“

„Mnoha se už nedočkáme —“

„Lecčeho jste se už dočkali, při nedostatku práce, v chorobě, při úrazu nejste tak jako dříve bez pomoci. Český národ musí vždy svůj dělný lid mít na mysli, z něho rostl a roste —“

„Dření bude porád a člověk by taky rád jednou pořádně narovnal hřbet!“ broukal si Patočka.

„Mlč, v hrobě se natáhneš!“ ušklíbl se Kujal. —

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Dr. *Josef Svítil:*

„Pan Tadeáš".

Ve dnech, kdy celý národ vděčně a se zbožnou přímo úctou oslavoval sedmdesáté narozeniny Elišky Krásnohorské, veliké hlasatelky národního sebevědomí, objevilo se z neumdlévající její ruky na literárním trhu našem třetí vydání Mickiewiczova „Pana Tadeáše".

Čím je tato velebáseň polské literatuře, to zplna pochopiti věru není snadným tomu, v jehož žilách nekoluje polská krev. Ale když jsem v tlumocích polských vojáčků vídal červené desky lidového vydání „Pana Tadeáše" a setkal se s nimi přečasto i u lůžek nemocných a raněných synů těžce navštívené Polsky, bylo mi dvojí jasno. Jednak, že veliký Adam dočkal se měrou vrchovatou toho, po čem toužil známými verši:

Ó kdybych někdy té se dožil těchy,
by zbloudil zpěv ten pod slaměné střechy —

podruhé, že epos Mickiewiczovo stalo se skutečně novověkou biblí polskou, která vzniknuvši v době pro národ nejtrapnější, tajila v sobě a chová po dnešní den zázračné símě duševního znovuzrození. Našel tudíž i národ polský v „zajetí babylonském" velikého proroka, mluvícího slovy bouře, útěchy a povzbuzení.

Není ani u nás neznámo, jak vysoce si cení polská literární historie poslední a nejzralejší básnické dílo Mickiewiczovo. Víme, že jemnocitný aesthetik Jul. Klaczko neostýchal se napsati honosná slova: „Homerem nie jest, ale sie do Homera zbliża." Víme, že St. Tarnowski a Ign. Chrzanowski, oba učitelé všechnice (university) Jagellonské, staví epos Mickiewiczovo hned vedle „Aeneidy", „Osvobozeného Jerusalema", „Ztraceného ráje" a „Šíleného Rolanda". A kongeniální vrstevník, člen slavného trojhvězdí velikých romantiků polských, napsal o něm lapidárně: „Don Quijote splynul tu s Iliadou. Básník stál na rozhraní dvou pokolení, zacházejícího a nynějšího; ono viděl vymírati — a dnes ho již není, a to jest právě stanoviskem epika. On mrtvé plémě zvěčnil — a ono již neumře." U Vl. Spasowicze čteme pak ve známém díle tuto stručnou a vystihující charakteristiku: „Jestli v básni té zkrystalisována celá minulá kultura národa historicky živého, se všemi stránkami jeho života, plně, živě, plasticky a malebně, zobrazen tu i veškeren život polské třídy zemanské, jak se jevil na počátku tohoto století netoliko při domácím krbu, v rodině, ale i při polním hospodářství, v lese, na honbě i v nepřátelském utkání, od jídla, pití, a šatstva až do modlitby, do neshladitelných vzpomínek a nejvnitřnějších tužeb a nadějí."

Básnické dílo Mickiewiczovo nezůstalo bez hlubokého vlivu na českou poesii. Víme bezpečně, jak milováno bylo nejdražšími hlavami našeho znovuzrození i předními koryfey literárního rozkvětu. Působilo mocně na F. L. Čelakovského, ústy Štúrovými tlumočeno ohnivě učňům prešpurského „ústavu", a sám patriarcha Kollár vyznává v dopise Mickiewiczovi: „Z vašich spisů, které jsem pilně čítal, poznal jsem na vás nejen ducha spanilého, básníře výtečného, muže šlechetného, ale i horlivého milovníka našeho společného národu." Svou láskou k poesii Adamově netajili se ani Sv. Čech, ani Vrchlický, a od Fr. Kvapila známe výrok: „Celého Mickiewicze jsem přečetl ve dvou dnech."

A přece trvalo téměř půl století, než objevil se „Pan Tadeáš" v českém rouše, úplný a důstojný významu tlumočeného arcidíla.

Když pak po mnohaleté a svízelné práci El. Krásnohorské vyšel r. 1882 ve „Světové poesii", Schulzem a Nerudou redigované, uvítán byl tehdejší literární kritikou vesměs nadšeně.

Od té doby mnoho jsme prožili a nový rmut zakalil nejednou poměr českopolský. Ale přes to vše četli jsme nedávno z péra nad jiné povolaného předsevzetí, že „propast mezi sebou a Poláky zasypeme", jelikož vývoj událostí svědčí přesvědčivě, že i mezi Poláky „těžisko vlády nachýlilo se opravdu na stranu lidu, že polské stančíkovství a slepý konservatismus krakovský vymírají, že se rodí demokratické Polsko".

Ducha té lepší, nám málo známé Polsky poznáme z její literatury. Z nejpovolanějších mluvčích je tu právě veliký Adam. Cílem, básnickým jeho dílem hlásaným, jest dobro a svoboda všeho lidstva. Nebyla jeho ideálem převaha jednoho národa nad druhým, nehlásá nikde vítězství moci nad právem, nýbrž bratrství národů a jejich společné dobro. Vizme jen, jak v „Panu Tadeáši" oslabuje i dvojsečný hrot nenávisti polskoruské, kreslé dobráckého důstojníka ruského celkem sympaticky a omlouvavě. Svobodu pak ve svobodné Polsce nepřiznává jenom třídám privilegovaným, nýbrž krásným činem Tadeášovým, uvolněním chlopů, otvírá brány volnosti a důstojnějšího lidství také třídám dosud bezprávným a vyděděným. Odkazuje tak budoucnosti veliký program, povznesení lidu na výsluní pravé kultury, aby lid mohl státi se svéprávným, vymaniv se z područí panovačných vrstev neb národů.

Takový jest duch veškerého díla Mickiewiczova, nevyjímaje ani „Pana Tadeáše". Překlad tohoto veledíla slovanského genia, již v prvém vydání obecně za výborný uznávaný, získal ještě svědomitou péčí, kterou neunavná básnířka věnovala vydání nejnovějšímu. Souddím, že by dnes ani kritický mračnopozor nejúzkostlivějšího pedanta neodhalil v rozsáhlém

díle míst předlohu nedostatečně vystihujících. A že zjevuje se v době, která k znovuzrozené Polsce a v ní k vítězně se probíjejícím ideám národní demokracie obrací účastnou pozornost všech národů, toužících po radostnějším jitru všech zdeptaných a pokořovaných, netřeba zvlášť vytýkati. Vítáme ho radostně jako triumf opravdového genia i jako zářivý příklad umění ryzího, k národu a životu obráceného.

LITERATURA.

František Kvapil: *Bělohorské melodie* (1873—1875). Nákl. „Veraikonu" v Praze.

Nemá ani retrospektivní příchuti tato sbírka, kterou autor skromně a s omluvou jako dokumenty let sedmdesátých předkládá veřejnosti. Tolik je v ní aktuelního varu, dnešní bolesti, duševního utrpení, že by mohla býti napsána dnes básníkem té umělecké tradice jako Frant. Kvapil. Připojený „dvojzpěv" básníkův, který vznikl bezpochyby nedávno, aspoň napovídá příliš hlasně, že „Bělohorské melodie" vydány účelně, ba skoro tendenčně. Nezní z nich nadarmo „Bílá hora" jako krutá výstraha. Před lety viděl chmurně, jak matku vlast pochovali, a lkal nocí temnou. Skláněl hlavu nad vlasti hřbitovem, viděl černý průvod ke hrobu v žalném pláči s mrtvolou Matky. Viděl, jak červánků záře na špalku líbá rudou krev, v blátě korouhev. Sleduje vyhnance pod štítem Sněžky, kteří jdou mřít a snášet rabství bědy. Básnický reflex bělohorské historie z knihy jasně vyzařuje. Ale napomíná-li básník a varuje, vidí-li všude černé stíny a beznaděj, je jeho dvojzpěv" hymnickým korektivem: Jen víru mějme, jen vůli mějme, jen lásku mějme! Ten vrhá jasný paprsek do básníkova temna i do čtenářova srdce. Postup reflexí národních proložil básník místy dojmy osobními, jež vytryskly z mladistvé duše láskou raněné a osudem nešťastné (Večerní píseň zoufalého, Tvůj hrob je pust, Nemohu zapomenout a j.), náladou svou velmi dobře zapadají v celek. I po stránce formální je sbírka hodně zajímavá jako jedna z prvotin básníka, v němž tenkrát zápolil západ s východem, a v němž i Mácha vzbudil mocný ozev. Svazek, ozdobený leptem Jar. Konůpka, tištěn je velmi vkusně na dobu příšerných papírových náhražek. —*pa*—

*

Růžena Svobodová: *Pěšinkami srdce.* Povídky. Spisů R. Svobodové sv. X. Nákladem České grafické akc. společnosti Unie v Praze 1918.

Povídky, do této knihy shrnuté, po prvé vydané r. 1902, jsou nestejnorodé a jasně se liší od sebe rámec jejich, utvořený *Povídkou o mladém mnichu, O krásné Marii* a *Co mluvil domov* od ostatních dvou. První a poslední přebíhají do pokračujícího, symbolického tvoření auktorčina, kdežto dvě povídky ostatní, na př. *Hluchavky*, připomínají realistické povídky, podobné románu *Na pisčité půdě*, nebo jsou odezvami cest spisovatelčiných po Slovensku, věrně popisujícími (*Cikánská svatba*). Povídka *O krásné Marii* jest náladovou, jemně a poněkud přelétavě vystiženou charakteristikou vědomé, přirozeně chytré a krásou povzbuzované dívky, mistrovsky opředené přirozenou záhadností dívčí povahy. Tyto tři povídky, první, prostřední a poslední, první poněkud romanticky zabarvená, střední přirozeně osudově, poslední zasazená do rámce u spisovatelky často probíraného, do sporu mezi okrasami umění a přirozeným životem, tvoří směrnici spisovatelčina vývoje jak od reality prosté k zpracování symbolickému, tak od otázky ženské k řešení záhad všelidských a všeobecných. Prostřední povídka jaksi napovídá, že výsledkem tohoto řešení bude všelidský klid a zkonejšení srdcí, napovídá odevzdané jaro, přirozeně slibující, přirozeně dávající, svou přirozeností ovládající a podmaňující. Krásná Marie šepce a švitoří, nevědomky slibuje jaro, kterého poskytne, ale přesazena do cizího ovzduší, hyne starým zárodkem nemoci. Netendenční tato povídka vpadá do rámce povídek všech, zde podávaných, svým výběrem látky; v jedné je to rytířské rozřešení smyslu života mnichova, v druhé nespoutaná vůle cikánčina, ve čtvrté obvyklé, zlé důsledky rychlého, vzdorného, třeba trudného výběru, v poslední výběru nedosaženého, dříve pochybeného. Závoje smutku a trudu životního není zbavena z těchto povídek ani jediná; pouze krásná Marie napovídá i svou smrtí klid a pokoj budoucnosti. I slohem a podáním blíží se tato povídka *Posvátnému* spisovatelčinu *jaru*. Je v ní přitažlivá a nakažující, podmanivá prostota, tím účinnější, čím prostší a nestrojenější, tím životnější a bezpečnější. Dokonale zdařilé nálady této povídky jest dosaženo prostředky mírnými, odstupem a s pravou uměleckou povýšeností odpozorovanými, svědčícími o pravém, neodolatelném umění. *J. F.*

*

Karel Mašek: *Břehy věčného jara.* Nákl. F. Šimáčka v Praze 1917. Časová myšlenka, která právem ovládla naším myšlenkovým životem a zmocnila se ho živelní, stále rostoucí silou, myšlenka a přesvědčení o těsném splynutí lidí s rodnou půdou, druhdy tragická, jindy radost nesoucí přitažlivost půdy rodné, z níž příslušníci národa nabývají sil a vzpruh k dalšímu životu, jest rozhodující složkou síly nového románu Maškova. Jest tu spojena s narozením syna hrdinova, který pokračováním života otcova, jenž toužil po věčném jaře, uvidí toto věčné jaro uskutečněno v životě svého syna. Mašek ukazuje k upoutání k rodné hroudě jako k citu tak silnému, že mu nemů-

žeme odolati, ať se mu bráníme jakkoli a ať sebe usilovněji odhazujeme ze sebe značky národní individuality. Půda rodná s narozením synovým jsou v souvislosti vnější i vnitřní a touto samozřejmostí tím silněji doléhá na Otara, uzdraveného tělesně, a uzdravuje jej duševně. Jeho podiv nad vznešenou, mezinárodní, uměleckou osobností, Doris Harwardovou, jež patří k osobám už i v naší literatuře častěji podávaným, nepřestává tímto hrdinovým uvědoměním. Ba tu vězí tragika této souvislosti s půdou, kterou Mašek líčí ne příliš mnohými slovy, zato však výstižně: jest v ní kus osudovosti a u Otara kus nacionálnosti, dosud nedobře uvědoměné, skryté pod rouškou internacionalismu uměleckého a neméně pod milostným roztoužením nad hlubokou a přece těkavou uměleckou včelkou, ssající na světě krém kdekoli a kdykoli. Toto věčné jaro, jež si uměle upravuje mezinárodní ctitelka umění, u Maška vhodně stává se jarem méně dokonalým, méně podstatně podloženým, než věčné jaro žité na domácí půdě a cítěné v povinnosti k půdě a potomstvu. Problém, který si Mašek ve svém románě předsevzal, je vážný, důležitý i časový; spisovatel jej řeší s dobrým proniknutím věcným, formálně jasným, ne příliš složitým a přece vyčerpávajícím. Jak pouto umělecké, tak pouto národní má u něho ráz opravdovosti a upřímnosti. *J. F.*

*

Třetí svazek „*Sborníku společnosti Jaroslava Vrchlického*“ znamená mocné a zvýšené úsilí po vytvoření tradice a po růstu v cestě za pevnou, nezapomínanou myšlenkou: přiblížit se k dílu a tím k obdivu a úctě básníkově. Je nesporno, že třetí svazek značí dosud vrchol této velké a zbožné snahy: spojují se mnohá dobrá jména, aby dala základy, podněty a příklad. Rozdělení látky zůstalo v celku shodné s druhým svazkem, doba omezila jen rozsah a zdražila cenu. V čele je poselství Hwiezdoslavovo, pozdrav bratrskému národu, jejž povýšilo jméno V-ého do řady národů světových, pýcha a hold. Z tříšti nov zmiňuji se jen o šelmovství Cesty ořeším s dobrou pointou a kreslířským rámcem; hlemýžď má skoro alšovskou lehkost. Překvapují 2 juvenilia. Středem Sborníku jsou jeho studie. I kdybychom nečetli nad rozborem „Soudu lásky“ jména P. M. Haškovcova, poznali bychom spisovatele, který se v práci projevuje celý v souhrnu dobrých vlastností: v jeho zdánlivě suchém a skládaném slohu, který nabývá života, propracujeme-li se k psychologii práce, v úporném úsilí po vědecké přesnosti, klidu, úměrnosti, opatrné rozvaze, v zvolněném, metodicky organisovaném logickém postupu, opíraném o množství fakt a podivuhodnou sčetlost, dávající práci skoro chirurgicky chladnou krev, který dovede bezpečně a spolehlivě k závěru, zahrocujícímu induktivní pochod důkazu. A tak studie, první část zamýšleného celku, rozbírá a probírá kriticky vztah V-ého k románskému světu a určuje básníkův vnitřní románský základ na první veselohře z románského ovzduší. Závěr je kladný, hra, i když má některé nedostatky, je pohár silného, opojného, nezapomenutelného básnického kvasu. O Jiráni pokračuje v látkovém rozboru antických dramat J. V., tragedií historických, Juliana Apostaty a Epponiny. Odborné hluboké vědění Jiránìovo dalo práci vše, co mohlo býti dlužno. Jiráni nesnaží se o estetické vlastní hodnocení dramat, určuje pouze prameny pro dějový základ, co je přejato, co je původní: závěr nevyznívá příznivě pro Juliana. Drama nevystihlo a nevybudovalo exponovaného tragického konfliktu, přesunuvši příliš brzy zájem a těžiště z všelidského zápasu a myšlénkového vření na prostředí osobní a soukromé, příběh rodinný. Tragedie o Epponině se přichyluje věrně k ant. tradici, kreslí dobře dobové prostředí, šťastně doplňuje a nalézá. Přece však se vrátí naše láska k dramatu Apostatou, jde o vysoký let Ikarovský, který strhuje obdiv i když ztroskotává. Miloš Weingart uvádí se do Sborníku šťastnou látkou: Praha v poesii J. V. Podává v úvodě důvody závažnosti takových látkových rozborů; přispívají k psychologickému výkladu a poznání díla, názorů, vlivů, původnosti, k odhalování a vývoji svérázné literární tradice; specielní případ exponuje otázky, zda poesie vyčerpala ideový obsah Prahy, jak se jeví inspirační síla města, a všeobecněji: je-li V-ého poesie prožitá nebo odvozená. V. je elegický romantik, passivní, blízký Zeyerovi, je však přece vřele a oddaně český a má své velké místo mezi českými národními básníky. Jos. Bartoš pokračuje v studii o estetice J. V., uveřejňuje kapitolu 3. „Z poetiky“, určuje dokladně básníkův poměr k hudbě, uměním výtvarným, probírá jeho názor na epiku, drama, lyriku, rým a pevně přejaté poetické formy definicemi, jež V. obrazil v některých číslech těchto forem. V. Brtník vrací se v poznámkách ke genesi „České trilogie“, snáší mnoho dobrého materiálu, provádí revisi pramenů a vlivů a určitě hraní závěr: trilogie vrcholí v „Bratřích“, kteří jsou ryzí, původní dílo, umělecky málo cenná jsou efektní, dovedně inscenovaná „Knížata“, která se příliš zvrhají v povrchový verism bez vnitřní hloubky. Hrst dopisů (red. Borecký), přináší 13 listů básníkových v dlouhém rozpětí básníka 13letého a muže přibliživšího se k tragické chvíli ubohého umírání: zarazí nás předčasná rozumová vyspělost 13letého chlapce v tklivém napomenutí o lásce k rodičům a zas ony otřesy konce, kdy se písmo lomí a trhá, slovo vypovídá službu jako dítěti, kdy se střídají zoufalé krise s chvilkovými jasny. Zprávy a drobnosti jsou dobře sneseny a zpracovány a obsahují mnoho dobré látky. Bibliografie za-

vírající sborník omezila se na rejstřík básní, vydaných knižně, podle začátků až do písmene Č. *ld.*

TÝDEN.

Vojnovičův večer na rozloučenou uspořádal 14. června Klub solistů Národního divadla ve svých klubovních místnostech v „Louvru". Byl to poslední a věru důstojný dozvuk jubilejních slavností, poslední vzácný host loučil se s Prahou — a to ještě nedobrovolně. Společnost umělců, literátův a přátel umění a Jihoslovanstva loučila se s autorem „Dubrovnické trilogie" tklivě, srdečně, ale beze vší stísněnosti. Spojení naše již je tak blízké a těsné, že nám zkracuje i dálku, která nás dělí; loučíme-li se, víme, že nikoli na dlouho, že vzájemná láska magnetickou silou nás přitáhne při nejbližší příležitosti, buď jedny do Prahy, buď druhé do Záhřeba, do Lublaně či do jiného ohniska života jihoslovanského; a že i v době rozdělení zůstaneme spolu duchem a srdcem. Proto nebylo při loučení smutku, jako jindy bývá, proto všichni účastníci oddávali se jen milému vědomí přítomnosti jihoslovanského básníka i uměleckému požitku z jeho díla. Významné ideové a umělecké složky toho díla vystihl prof. dr. O. Fischer v přednášce poutavé, myšlenkově obsažné a náladově působivé, v níž zachytil i velký dech moře, vanoucího z „Ekvinokcí", i smutek odumírání bývalé panské velikosti, uložený v „Dubrovnické trilogii", i národní a lidský heroismus jihoslovanský, zosobněný v matce Jugovičů. Nakreslil celkový obraz básníkův, a sl. Hana Suchánkova jasně a poeticky zachytila ušlechtilou duši jeho, jak se jeví v dramatické básni „Imperatrix", která dosud v Praze nebyla provozována, ale objeví se na jevišti Národního divadla v době příhodné, bohdá nedaleké. Zatím po přípravě oběma přednáškami uslyšeli účastníci krásného večera část básnického tohoto díla z úst samého básníka. Recitace IV. aktu „Imperatrice", jak ji posluchači slyšeli z úst Vojnovičových, zůstane všem nezapomenutelna. Jako v díle samém podal nejvniternější své jádro, duši své duše, tak v recitaci dal poznati všecek svůj umělecký temperament. Dílo ožilo v jeho ústech, ožila vznešená, symbolická Imperatrix, ožilo její okolí — posluchač byl uchvácen scénou, kterou mu recitace vykouzlila, a oddával se i půvabu hudebného charvátského verše a rytmu, který zněl z úst autorových plnozvučně a v živém pohybu. Recitace přiblížila básníka srdcím přítomných svrchovaně — a nikdy neznělo volání „na shledanou" vřeleji než na konci tohoto večera.

A. Černý.

* V neděli dne 9. t. m. konala „Společnost Jaroslava Vrchlického" svou výroční valnou schůzi za předsednictví prof. dra Jos. Thomayera a za hojné účasti členstva. Předseda v stručné promluvě uvedl, jak neblaze důsledky válečné doby zatěžují činnost spolku tak výlučně kulturního, že nebylo ještě možno odevzdati veřejnosti museum Jar. Vrchlického, tím méně míti naději na brzké postavení pomníku velkého našeho básníka. Přírost zakládajícího a přispívajícího členstva v minulém roce byl potěšitelný, ale kromobyčejné dnes náklady spojené s tiskem důležité spolkové ročenky „Sborníku", jehož pouhá výrobní cena přesahuje nyní značně výši členského příspěvku, přiměly valnou schůzi, že schválila zvýšení roč. příspěvku činných členů již pro rok 1918 na K 10·—. Usneseno zahájiti novou obšírnou akci k získání členstva zejména mezi profesorstvem vysokých a středních škol a na podzim pořádati na poctu Jaroslava Vrchlického důstojnou tryznu. Přednášeti při ní uvolil se prof. dr. J. Máchal. Nebude zajisté chyběti pozornosti v české inteligenci pro ideální snahy „Společnosti J. V.", jejíž činnost v samém začátku zmražena událostmi, za nichž umlkají Musy. *—pa—*

*

* Museum Jeane d'Arc v Paříži má býti založeno dle zpráv listů francouzských, aby byly v něm soustředěny všecky památky na Pannu Orleánskou, národní hrdinku a světici francouzskou. Anatol France, jeden z iniciátorů návrhu a nejvřelejší jeho publicistický zastánce, v besedě s redaktorem pařížského listu „Excelsior" prohlásil, že nejvhodnější místo pro příští museum Panny Orleánské byla by budova Hôtel de Sens, kdysi residence metropolitních biskupů pařížských, architektonicky krásná stavba z let kolem r. 1500, odpovídající slohem době Jeanny d'Arc. Má tu nalézti místo také všecka světová literatura o Panně Orleánské, jež od dob Voltairových byla ve Francii samé dost podceňována. Také všecka díla malířská, sochařská gobeliny, umělecký průmysl atd. — vše, co souvisí s francouzskou národní hrdinkou, jejími současníky a dobou. *vč.*

*

Proti nouzi o papír.

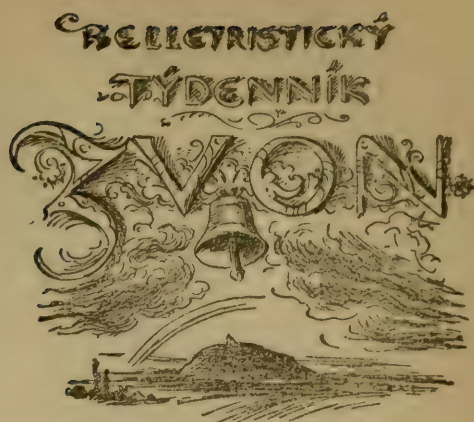
Censuru druhou, brusičskou, a z knih
bělostná budou alba, bohudíky,
pro hospodyňky vhodné zápisníky.
Budou-li správně zapisovat v nich
mléko a máslo, uhlí, cukr, chleba,
hadry a nitě, všecko, čeho třeba:
zůstane papír liliově bílý;
bude ho dost pak všude v každé chvíli.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 20. června 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Jan Opolský:

MARIA A MARTA.

Tak němý večer byl, báň nebe zesinala,
jak kámen lazurit, když hasne v přísvitu,
a ticho mystické jak obrovitá skála
svou vahou poutalo dým snů a pocitů.

A poklid Sabathu se sladce snášel k duchu,
vír světa zahaliv jak vonné plachtoví,
i voda cisteren se leskla beze vzruchu,
čněl v rysech obzoru háj dusný, myrtový.

Již ke žni krajina se zabělela z vedra,
klas prosa, pšenice se v proudech zlata myl,
kmen vinných rév, jejž váhla tíha štědrá,
dnům vlastním žehnaje, se k zemi naklonil,

Brav z pastvy hojný pojaly už sruby,
hlas zvonků žalný zaplakal a zhas'
v snu omamném tál význam žití hrubý
a dechem přírody byl okamžik a čas.

Dům sladkých sester — Marty dům a Maří
kryt stínem fíků, rév a loubince,
jak zvoucí úsměv ve přátelské tváři
vstříc pocestnému tanul prostince.

Dým bledý, vláčný tiše z krbu vyšel,
noc plnil neklidem zpěv jejích slavíků,
a poutník — chtěl-li — celý vesmír slyšel
jak jeví vysloven se v plachém výkřiku...

Zde stanul Kristus. Pokojný a bosý,
pln sdílné síly čarný jeho hled,
hlas maje svěží od duchovní rosy,
dávaje slovům bouřit se a chvět.

„Oh, Marto“—řekl—„pečliva jsi ke mně,
věčné se časným lstivě zabíjí;
chápeš svou lásku příliš mdle a temně.
Duše má plane k sestře Marii!“

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Při jídle bylo ticho, jak obvykle, ale jiné, než obvykle. Starému Záhoři se zdálo, že se na něho tlačí stěny se všech stran a samy trámce stropu byly nebývale nízko. Ticho zrovna dusilo... Proto mu také valně nechutnalo — a sousta jako by mu rostla v ústech. Asi třikráte si hmátl mezi jídlem po náprsní kapse, v níž měl peníze... Velmi brzo položil lžíci a zvedl se. Podíval se na Vondru a Nanu. První seděl zamračen, a selka ani nedutala. Byla zaražena, a jako by o něčem úsilně přemýšlela...

Výměnkáře hnalo všecko ven. Uposlechl svého nutkání a vyšel...

Sotva však učinil, podíval se Vondra na Nanu a zdvihl se také. Cítil, že ona přemýšlí o Matějově zmizení, že přemílá v hlavě všecky události dne — a že každou chvíli se ho může na něco zeptati. Tomu bylo nutno předejíti, neboť podobný hovor byl by velmi nepříjemný a nebezpečný. Snadno by se mohl hloupě podřeknouti... A především bylo nutno kdesi v ústraní dobudovati svou lež, utvrditi se v ní, aby mohl na každou otázku směle a tvrdě odpověděti bez nebezpečí, že bude zaskočen... Vyšel beze slova ze sence a stoje na záspi, zahleděl se za tatíkem, který právě procházel brankou na cestu. Bylo

mu divno, kam jde tak záhy po poledni... Ale hned pohodil hlavou a rozhlédl se dvorem. Srub mu zacivěl do očí nějak vyhrůžně, a v téže chvíli ho přepadla strašlivě příšerná myšlenka... Rozhlédl se kolem jako zloděj — a uvědomil si, že každou chvílí může přijíti děvečka. Jeť výsadou čeledě v neděli vymknouti se z přísného jinak pořádku...

Opatrně přešel dvorem a několikráte se rozhlédnutím ujistil, než zašel za roh srubu. Tam otevřel dvířka, vskočil dovnitř špýcharu a rychle zamkl za sebou. Potom se rozhlédl... V zápětí si spokojeně oddychl. Hromada ječmene byla nedotčena, pěkně uhlazena, jak ji byl před hodinou zanechal. Zahmatal po ní; hrábl dovnitř... Nahmátl prsty ruky... Sevřel je v dlani... Byly studené... Oddychl si spokojeně po druhé a dřevěnou obilní lopatou zase uhladil hromadu zrní... Potom podepřel si bradu pravicí, její loket podchytil levou dlaní, opřel se zády o dřevěnou stěnu srubu a zamyslil se...

— — — — — — — — —

V té době již byl starý Záhoř v Podestátově stavení. Chvilku sice přešlapoval nerozhodně před statkem, ale potom si dodal odvahy a vešel. Mladý Podestát, vysvlečen jsa z kabátu, seděl právě za stolem a přebíral se v nějakých papírech. Když spatřil vešedšího výměnkáře, shrnul papíry dohromady a vstal. Čelo sice pomračil, ale celá tvář vyprávěla o nehorázném překvapení. Překvapena byla i selka, Dodla, sedící na lavici u kamen s dítětem u prsu. Jiné, půldruhého roku staré, motalo se kolem kolébky mladšího sourozence...

Podestát vstal sice od stolu, ale nepodával příchozímu ruky. Bylo mezi nimi těžké nepřátelství — a nepřátelství na Chodsku nezná ani slušnosti, ani společenských ohledů. Každý z těchto tvrdých lidí pohrdal by druhým, o němž by se rozhlásilo, že podal ruku člověku, s nímž se rozešel v neshodě. Jejich přímočarý mravní názor jde často v nenávisti až za hrob — a stejně často až do třetího kolena...

V senci bylo ticho, a starému Záhoři bylo nejinak, než jako by se stropu padaly centnýřové balvany, a jeden po druhém se mu věšel na záda. Až se přikrčoval pod neviditelnou tíhou. — Pozdravil, ale sedlák pozdravu neopětoval. Vyčkával chvíli, zdali se někdo zeptá, proč přichází, ale když nikdo nepronášel jediného slova, začal velmi nejistě a roztřeseně sám.

„Porestáte!" — povídal — „Víš, spravedlnost nade všeckó... Tenkrát si míl praudu. Já sem nebožtíkovi tatíkovi chtíl zaplatit, a teky jsem si to huž napsál. Hale potem sem to ňák odložil a zapomil na všecko. Hdyž si tenkrát přišel říkat, myslel jsem vopraudu, že jsem zaplatíl — a teky sem to míl napsáno. Proto sem vodpřisáh'... Hale potem sem si vzpomíl, hale to víš — stydíl sem se... Do hrobu na břítov bych hale teky nerád vodnes' nepravost... Vony ti patří ty tři stouky, tak hin je máš!" — — —

Oddychl si, vytáhl z kapsy přehrštel bankovek, a nejistě mžikaje očima podával je sedláku...

„Hale jenom si je nechte!" — zahovořil patheticky Podestát, napřáhnuv proti němu ruku v odmítavém gestu. A již vznešeně se vzpřímil a skoro rostl do výšky. Pochopil, že nadešla chvíle odplaty za všecko ponížení vlastní i neslýchanou urážku nebožtíka otce. Pochopil dobře, a nebyl by se směl naroditi na Chodsku, aby si nechal ujíti takovou příležitost...

„Jenom si je nechte!" opakoval znovu... „Chvála Pánu Bohu za všecko požehnání! Požehnával, požehnával, z nejhoršího jsme se protloukli... Ičko nám netřeba takuvyjch peněz, na keryjch je hřích! Jenom si je nechte, a svůj hřích si vemte do hrobu a vypořádejte se s Pánem Bohem sám! Boztoho vám nepožehnává... S takuvyjma penězi nepřichází požehnání do domu, a proto mně pod střechu nesmí!"

Dořekl a oddychl si. Málokdy se zmohl na tak dlouhou řeč...

„Hale Porestáte!" — zažebronil Záhoř a šoural se ke stolu, aby tam peníze položil.

Mladý Podestát mu však zastoupil cestu. „Už jsem poudal!" — vykřikl a očima nepěkně zablýskal. „A asli je hin necháte, vyhodím je za váma na náves!" — —

Záhoř se přikrčil, jaksi neochotně a nerad se otočil, vmáčkl bankovky do čepice a ztěžka se vlekl ke dveřím... Jakoby měl v nohou olovo. —

Ještě nebyl před vraty statku, když mladý Podestát se již chvatně oblékal do svátečního kabátu — a než došel Záhoř do svého statku, seděl již mladý sedlák v hospodě a vykládal...

Potom vyběhl hospodský, vyběhla i hospodská, a každý vklouzl do jiného statku. Brzo oživla náves. Nastalo přebíhání ze statku do statku — mužští po dvou i po třech chvátali záhy do hospody na nedělní besedu, a než uplynula hodina, trousily se návsí svátečně vystrojené selky, jakoby oférou. Jedna za druhou chvátala k Podestátuc statku, aby za tepla vyzvěděla

na Dodle, jakže se to vlastně všecko událo . . .

A když se vracely nasyceny, hlučela již hospoda, jako včelí úl . . .

XXV.

Starý Záhoř zalezl do svého výměnku, jako spráskaný pes do boudy. Měl v hlavě pusto a prázdno, jako po vyhoření. S počátku nechápal vůbec nic. Seděl bez hnutí na židli za stolem, na jehož desce ležel rozevřený „nebesklíč" — a v něm se modrala hromádka desítek . . . Díval se na ně zblízka a pokyvoval pomalu hlavou. Potom velmi těžce pochopil, že je opravdu zle, že je neskonale hůře, než bylo včera a předevčírem, neskonale hůře, než bylo ráno . . . Že pro hanbu nebude možno vyjíti na náves, ba ani ne vystrčiti hlavy ze stavení . . .

Pomalu, pomaloučku, krůček za krůčkem vzmáhala se v něm jistota, že s Pánem Bohem nelze žertovati, že Ho nelze napáliti anebo ošiditi — krátce, že je naprosto neúprosným . . .

Šeřilo se již, a soumrak houstl. Světnice se plnila stíny . . .

Nana ho zavolala k večeři. Šel. Jenom tak pro jméno. Jedva vpravil do úst několik soust, ustal. Jídlo se mu ošklivilo. Ale ani Vondrovi se nevedlo lépe, a také Nana byla, jako vejce, uvařené na měkko. Jenom děvečka byla při chuti. Před chvílí pospravila dobytek a nyní chvátala s jídlem, aby byla brzy hotova a mohla jíti na náves a k muzice. Brzy odešla — a po jejím odchodu se hluché ticho v senci jenom prohloubilo. Rostlo, proměnilo se v samu tmu, která byla jako zející jícen nestvůrně ohromných úst. Vyhnalo posléze výměnkáře . . .

Bylo sice hluboké ticho i ve výměnku, ale již ne tak krutě uléhavé . . .

Přešel světnicí a podíval se oknem. Nebe bylo pod mrakem, ve výši hvězdy neviděti, a ve dvoře tma jako v pytli. Lože bylo již odestláno, ale jemu nebylo do spánku. Chvíli stál, chvíli chodil, chvíli seděl. Posléze však se přece odstrojil a ulehl . . .

Ale usnouti za svět nemohl. Jak tak ležel, přepadaly ho všelijaké myšlenky. Jedna za druhou přicházela, jedna přiváděla druhou za ruku — a bylo to, jako když za větru se dělají vlny na hladině rybníka a dorážejí na kamennou hráz. Posléze přišla jedna, a u té se stařec zastavil, neboť se mu v ní velmi zalíbilo . . .

Napadlo ho, že by mohl zlořečené tři stovky obětovati na nějaký nábožný účel. Na opravu kostela, na zakoupení nového ornátu panu faráři, nebo na něco podobného . . . Myšlenka se mu zalíbila, a proto ji rozvíjel dále . . . Bude ovšem nutno rychle jednati — hned zítra ráno, aby snad zatím někdo nedonesl na faru zprávu, z níž by farář uhodl pravou příčinu jeho překvapující štědrosti . . .

Z přemýšlení ho vyrušilo klepnutí branky a kroky. Ozvaly se po záspi, v síni a stoupaly po dřevěných schodech na půdu. Děvečka se vracela od muziky. Nad ním ozvalo se tápání a šmatlání kroků, potom zavrzala postel — a zase bylo ticho . . .

Kdesi ve vsi, někde v pátém dvoře odtud, zaštěkal pes . . .

Znovu zavládlo ticho . . .

Tma začala býti přátelštější a teplejší. Snížila se až k loži, podivně se schoulila na peřinu, že až skoro cítil její dotek, vlahý a sametově hebký, jako bývá srst živé kočky . . .

Z první dřímoty ho vyrušilo tenké zaskřípnutí dveří a měkké, šmatlavé kroky bosých nohou v síni . . . Zaposlouchal . . . Kroky vyšly ze síně a ztichly na záspi . . . Potom bylo chvíli ticho, do něhož odkudsi zalehlo vzdálené zašramocení . . . Za chvíli se ozvaly kroky znovu, těžší, šťavnaté, jakoby do bláta se zabořující . . . A již bylo slyšeti žuchnutí, jako když se svalí pytel obilí do kaluže . . . Starý Záhoř se třásl v posteli nepojmenovatelným děsem. Přikrčil se trochu, kolena povytáhl výše k sobě a zvedl hlavu. Všechny smysly v něm jako by odumřely, a zůstal jediný sluch — který byl ostražitě zjitřený, jako vpřed posunutá hlídka, vědomá si toho, že na jejím pozorném bdění visí tisíce životů spících bratří, jako těžké závaží na tenké praskající niti . . . A slyšel — pravidelné žvachtání, jako by někdo kydal hnůj . . . Znělo bez přestání, zvuk za zvukem se rodil pravidelně v hluchých mezidobích a stoupal do řady svých předchůdců. V obrazivosti starce podobaly se tyto zvuky tmavým postavám, kupícím se v hrozivě němý dav . . . Potom na chvíli ustaly — rozlehlo se blátivé žuchnutí po druhé — a již znovu se ozvaly strašlivé žvachtající zvuky . . .

(Pokračování.)

✱

Pavel Sula:

SOBOTNÍ ZVONY.

Daleko zašly mé bludné sny za zlatým květem,
jedinkrát v životě kvete jen!
Domova ruka mi na pozdrav kývá,
v sobotní podvečer hvězdou se dívá,
přes hory doly mi šátečkem zamává světem.
Za zvonů ohlasem domů jdu opojen.

V pokyvu kolébky zněly mi, v matčině vzdechu,
častokrát na rtech jí zavanul!
Tlukotem srdcí se ukrýval v domě,
matčinou písní zněl ohlasem skromně
zvonů mých pozdrav — já naslouchal tesknému echu
v rozpuku srdce a láskou jsem zaplanul.

Daleko po horách zvony zní, ve světa kraje,
jediný vyzní jen v srdce mé!
Hluboko v bytosti člověka vnořen
rodného stromu se zachvěje kořen,
rozšumí korunu souzvukem sladkého máje
zvonů hlas sobotní — dokavad budeme.

K oltáři duše se nakláním za zvonů zvuku,
v jediné povděčné oběti!
Za sílu těla i krve mé dary
vigilní sabat mi srdcem chví starý:
Bože můj, k našim všem štědrou vždy natáhni ruku,
pokyn nechť žehravý domov můj posvětí!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Když jednou večer Slavík přišel z takové schůzky do restaurace, Mazel tam už seděl.

„Už jste dopovídali?“ ptal se.

„Už — vy jste byl se správcovými, viděl jsem vás.“

„Člověk někdy musí, aby neřekli. Povídala paní správcová, když vás tam všecky viděla: Á, sněm už zasedá, maršálek zahájil schůzi!“ a z podobočí pohleděl na Slavíka.

„I ť ať se směje — vídám ji i z okna pozorovat.“

„No, nic zlého!“

„Ani si nevšimnu — —“

Ve středu před Petrem a Pavlem dopoledne vydal se Slavík s Kocourkem „nahoru“. Chtěli přes Geiergucke a Pece Obřím důlem na Sněžku. Slavík si tu cestu z mapy vybral. Už minulé soboty po úřadě vydal se proto také k Pozdníkovi, aby ho též na tu cestu vyzval; ale lesní nemohl, přijelť k němu švakr na zotavenou.

Official Vlasák byl čtyřicátník, prostřední výše, a na prvý pohled zdravý muž. Ramena měl široká, statná, ač hřbet poněkud oblý a hruď nezklenutou. V obličeji zdál se zdravě snědý, zardělý, a tmavý knírek i vousek v kulaté bradě dobře mu slušely. Jen velké modré oči horečně svítily z hloubi a při bližším styku Slavík pozoroval, že pleť je spíš popelavá, červení jen místy proniklá.

Když s Pozdníkem Slavíka vyprovázeli, Vlasák vyprávěl, že ho od jara dvakráte pozlobilo chrlení krve — podruhé ovšem

jenom slaběji — ale potom že se opět sebral znamenitě.

„Tady v horách a v lesích spraví se všecko dokonale, už teď cítím blahou změnu — měl jsem kancelář jako lednici, ta to způsobila! Půjdete-li někdy později zas na výlet, půjdeme s vámi oba, už se na to těším!“

Slavík však nyní na volném vzduchu slyšel, že hlas Vlasákův je suchý, bez vnitřní síly a dech že je zrychlený, slyšitelný. S tesknotou o něm přemýšlel a také z očí Pozdníkových vyčetl starost a smutek...

Že ve středu přišly zas jednou po delším čase do kanceláře myčky, mohli účetní s Kocourkem vyjíti ještě před polednem a obědvali už ve Spindelmühle.

Když se potom před hospůdkou u Sv. Petra ptali dvou občanů, jak dlouho ještě půjdou, jeden z tázaných, Čech, podle bílé zástěry, načesané hlavy a pohybů snad holič, rozesmál se nejdřív na celé kolo a potom spustil švadronivě: „Kam by vás čerti nesli, máte jiné, pohodlné cesty nahoru, tady se budete kodrcat dlouho do noci, jestli se někde nesvalíte!“ Ale šli přec, třebaže se občan za nimi chechtal a výsměšně pokřikoval. Dostoupivše velmi příkrého vrchu, viděli před sebou volnou, travnatou pláň. Několik kravek se na ní popásalo a zvonci rušily čiré ticho. Opodál v levo, v pravo stály modrozelené zamlklé lesy; jasné nebe vysoko se klenulo. Cesta byla dobrá, vzduch čistý, sluncem vyhřátý a po dlouhém, úmorném stoupání krásně se dýchalo i kráčelo vesele a pohodlně.

Až po delší pouti se lesy přiblížily a nastávala divočina. Cesta byla kamenitá, neurovnaná, vlnitá, rozervaná, kroutila se v pravo, v levo, nahoru, dolů, mezi skalisky, balvany, stráněmi, rozsedlinami. Potom byla v levo vysoká, příkrá stráň s křovinami, s pestrotou voňavého kvítí, v pravo divoká údolí, koryta, úžlabiny, kusy lesů s vousatými starými kmeny, s korunami potrhanými, oškubanými, s pahýly, rozčeřenými větvemi, visícími až k zemi; příkré, omšené skalní stěny a skaliska zdvíhaly se z koryt, nahoře ozubené, hrotité, podobné i zříceninám hradním, a zas tu byly strže s hromadami kamení, hlíny a písku, tmavé rozsedliny, hluboké výmoly. Pusté křoviny, opelichané, hlinou zarousané smrčky, divoké kvítí, vybujelá tráva zachytily se, kde se dalo.

Poutníci se těšili: až vylezeme na ten hřbet, bude jistě jinak — ale když po dlouhé době dostoupili, spatřili nové rozborcené údolí s rozsedlinami, hlubinami, pahrbky, novou divočinu ještě hroznější; cesta se mezitím províjela velikými zákruty a v dáli viděli ji prudce, příkře stoupati a prokusovati se mezi nízkým smrčím, balvany a skalami do náramné stráně, aby se zas na boku široké, zprohýbané, rozbrázděné hory zahnula a zase právě tak prodírala se v levo, k temeni blíž. Když to zas všecko po dlouhé trampotě vytlapali a přišli na sivou planinku, otvíralo se před nimi nové, rozvlněné koryto, snad ještě pustší, než kterým prošli.

Touha je prve pobízela nahoru, ale teď kráčeli volněji, protože nohy tlapaly hrbolovitou, křivou cestu a klouby v nich začínaly bolet. Z vlhkých míst crkala po balvanech voda, kapala, žblunkala do neviditelných, tmavých hlubin, do nichž viděti nebylo. Cesta jako do podzemního zámku dvanáctihlavého draka...

Jedinou živou duši potkali — vytáhlého horského člověka s dlouhou holí v pravici, s kořenkou v zubech, na zádech s vysokou putnou.

„Daleko ještě do Petzru?“

„Ó, ještě hezky daleko — do večera.“ Zastavili se, aby vydechli.

„Co to nesete?“ tázal se Slavík.

„Máslo — do Spindelmühle.“

„Často tudy chodíte?“

„Třikrát týdně.“

„V zimě také?“

„Také, aspoň jednou za týden.“

„Prosím vás, jak tudy můžete v zimě chodit — to jde o život!“

„Líp než v létě. Sníh tohle zaváje všecko,“ a ukázal po všech stržích, skalinách, hrbolatinách, rozčeřených tmavým porostem stromovým, velkým dole, menším, rozkláceným nahoře. „Na lyžích se shora pustím a letím dolů!“ smál se a zapáliv kořenku, opíraje se o hůl, klidně zas kráčel dál.

„Jináč se mu chodí, zná každý kámen,“ pravil Kocourek.

Vystoupivše na horu, měli kolem sebe i před sebou dalekou pláň, tu tam s kusem černého lesa a s tmavými, huňatými plachtami rozlezlé kleče. Otvíral se nový svět...

Geiergucke byla tedy za nimi.

V osamělé boudě posilnili se kusem chleba s máslem, sklenkou hořcové a vykročili klidněji.

Do dáli v pravo zastíraly pohled lesy — — jako černé smolné hradby stály tam v prvém šeru a pojily se s popelavým nebem.

Ale tam v levo vzadu... Černá, strašná, zubatá rozsedlina Obřího Důlu, nahoře se Sněžkou, široce zdvíhající z jeho hlubin

až do nebe divě rozjízvené boky a stráně, a v levo němá, černá Studničná! Nehnutě, mrtvě, příšerně tam stály a chmuřily se v pláň.

Z ev děsivý jako z Doréova obrazu k Dantovu Peklu...

Šli mlčky. Cesta byla již dobrá, rozlehlé boudy hrbily se před nimi, ale ústa bála se promluvit, oči upíraly se stále na obrovské tmavé zjevení, srdce hlasitě klokotala v prsou.

Říše Krakonošova. — — —

Šero temnělo, tiše, ale chladně fučelo, hvězdička se neukázala, ale strašidelní obři stále prozírali temnem...

XVII.

Na konci jara, když řídká, šedivá žitka rozkvétala, jeteliny dostávaly paličky, když luka u vody zelenala se zas omladlou travou, jednou před polednem Lojzl vleka se z lesa, na hřbetě nesl takovou otep roští, že ohnut viděl si při každém kroku jen velké palce nohou. Jasno bylo, slunno, horko, bílá pěšina rozpraskaná, v palouce plno vůně jetýlku a mateřídoušky.

V levici nesl uzel hříbků a těžce pohekával; smeknout se a klesnout, byla by ho ta hromada roští přirazila k zemi, že by ho bylo vidět nebylo. Tu proti sobě uslyšel máminy šámy — — znal ji už po kroku i po zvuku té obuvi.

„Co že vylezla naproti?“ kmitlo se mu pod čepicí, ale již se ozvala.

„Hárst tu, Lojzl?“

„Na, wuos ten?“

„To bys, člověče, nevěřil, celá se ještě klepu. To si považ, Finktony prej už minutej tejden prodala domek a my nic nevíme!“

„Ale — ale —“ bublalo pod otepí.

„O to by nebylo, prodala, neprodala, vždyť ji, babu, nebylo beztoho celej den viděť, ale že prej to prodala nějakému ševci, až prej z Jilemnice, ještě mladýmu!“ Při té zprávě přibývalo ženině skřehotu síly i zlosti, která z něho skřípala. Byla jen v modračce a chuchvaleček prošedivělých vlasů na temeni se jí potřásal.

Lojzla i při té horké lopotě projela zima; ani hlásku nevyrazil.

„Kvitšanton mi to pervo povídal, klátil se odněkud ze svareb, a vostala jsem ti celá zternulá. Huboval taky, proč nečekala, až jí kupce přivede a tak že sem zas novej Bímák vleze. Však jsem bábě dala, jen hlavu vysterčila!“

„Ševci — co tady chce, dyť jsme už tři!“ hekal, až se usupal.

„Bába dlouhá jen vylezla pro dříví, už jsem jí řekla, co tím myslí!“ pokračovala Máry. „Povídala: Co bych si myslila, půjdu k dceři, jsem ráda, že se to prodalo! Řku jí: A ševce nám sem nasadíte, aby nám všecko vydrápal? To vy nevíte, že jsem musela položiť osm stojek za barák a že tu kale práce nejni? Ale šeplala, že z Jilemnice jí ho poslali.“

To již došli k dřevníku a Lojzl pozpátku vlezl dovnitř. Převalil se na roští, jen to žuchlo, a honem rozvazoval popruhy, na prsou svázané.

Uvolniv se, nemohl ani hned povstati. Zhroucen usednuv, hlavu maje skleslou, jen pohekával.

Žena stála u vchodu zamračena. „To ti povídám, ať jí dáš, co proto!“ Povstávaje, smetal se sebe udrolené snítky a jen pro sebe bublal.

„A jdi na ni hned!“

„Hned — hlad mám jak pes!“

„No, vždyť snad vydržíš!“

„Tady máš houby, nasbíral jsem jich zas!“

Naraziv placatou čepici, se štítkem zpola utrženým, vyrazil z dřevníku, ale venku se ještě zamotal. Otřev rukávem pot, dýchal z hluboka. Náhle však, sekaje nohama hnal se do domku sousedčina.

Žena loudala se za ním. Brzy uslyšela hlasy: nejdřív Lojzlův rozkřapaný, zlobivý, potom druhý suchý, naříkavý, plačtivý. Chtěla již běžeti na pomoc, ale v tom Lojzl rozsápán vyrazil a rukama ještě teď házel.

„Co ti řekla?“

Neodpověděv hnal se do baráčku.

Na záspi, na předokní ležela hojná prkna s pokrájenými houbami: s hřiby slunečnými i krásně bílými, s tmavými modráky i s pokrájenými kropenatými kořínky křemeňáčků.

„Bába nekřesťanská!“ křičela ještě Máry a zahrozivši pěstí, nemotorně klusala za mužem.

Práskl čepicí na lavici a ruce maje v kapsách, odfukuje, až se mu všecky vrásky nadouvaly, přebíhal sedničkou.

„Povídám, co ti řekla?“ tázala se, jedva otvírala.

„A že jí nemá nikdo co poroučeť, že je svá paní.“

„To se podívejme, pořád byla jako svatá Jenovefa a najednou! Co jsme jí udělali? Proč bába nesedí anebo proč nečekala na Kvitšantona? Byl by jí přivedl jiného člověka!“

Že Lojzl stále přebíhal, broukla: „Sedni a nelítej!“ a ukrojila mu krajíc. Zastavil

se a hledě na ni, bublal: „Že prej co! Že snad jsem starej mister, známost že mám, ten že tu bude novej!“

„Bodejť, mister, a von snad nejni mister? Cák teda je? Máš toho — a ještě ti to vyškrábne! Řek's jí to?“

„Řek' — všecko jsem jí řek!“

„Ty's jí toho asi řek', hned jsi byl z baráku venku!“

„Spustila brek — já nadávat neumím, já nikdá nenadával!“

„Však jsi z toho měl!“

Vrče, sedl za stůl a zlostně zakousl se do krajíce. —

Asi za čtrnáct dní potom přijela veliká fůra s naloženým nábytkem; v předu měla pár koní, v zadu přivázanou krávu červinku a koš, ze kterého se ozývaly slepičí krákory i kohoutí kokot. Kolem fůry šlo pět lidí: nový mistr, člověk městský, dobrý pětatřicátník, štíhlý, se světlým knírkem, velkooký, s přehojnými, droboučkými kudrnami na hlavě; mistrová, nevysoká, zdravá, červená, s kartounovým šátečkem a v černé halence, s ní dvě holčičky, jedna asi osmiletá, druhá o hodně mladší, obě světlovlásky, ruměné, čipených očí, vzadu kluk odrostek v kazajce, rozbité čepici a s podhrnutou zástěrou. (Pokračování.)

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

A nastaly tři roky úplného otroctví, vyplněné úmornou prací na nepatrných podrobnostech díla, o kterém již se mluvilo jako o zázraku umění; ale zda obdivem, který se mu dneska vzdává, vyváženo bude duchamorné sebezapření, jehož k jeho dokonání bylo třeba? Kdo vzpomene mimo na tvůrce také na neznámé pomocníky, kteří dokonalosti díla obětovali mládí, radost, svěžest? —

Byla to pro mne veliká zkouška trpělivosti... ale čím byla ta tři léta proti dlouhé řadě roků, kterými svému dílu otročil Lorenzo? Dvacetiletý počal pracovati na dveřích, jimiž převýšil krásu prvých, téhož kostela od Ondřeje z Pisy — dvacet let mu práce trvala a nyní překročil již druhé desítiletí doby, kdy překonával sama sebe i všecky ostatní umělce, tvoře kovové obrazy a ozdoby pro dvéře třetí... a práce dosud nebyla skončena. Dlouhé pásmo čtyřiceti let, téměř všechny myšlenky jejich dnů, věnoval této práci, připoutal k ní své syny a nyní jsem také já, opět mladší nástupce, byl zajat v kruh tohoto kletého zaměstnání. Jak jsem je nenáviděl! a jak jsem byl neschopen se mu vymknouti! Jak upoutávalo a umořovalo svou jednotvárnou zajímavostí!

Byly zhotovovány ovšem i jiné předměty v dílně Lorenzově; povstaly tam náhrobky a sochy a křtitelnice pro florencké chrámy... ale to byla období vzdorů a odpočinků ve víru, který se soustřeďoval a přitahoval k obrazům dveří.

Tři roky v této veliké dílně proti S. Maria Nuova byly nejsmutnějším obdobím mého života; bylo to tam jako ve vězení — vedle obrovské pece jako vedle jícnu pekelného. K úmorné práci v ponuré místnosti přistupoval chladný styk s lidmi — pravý opak bratrské vlídnosti v klášteře sv. Marka. Ghibertiové byli rodina zámožná — již Bartoluccio, Lorenzův otčím, byl mohovitý zlatník; Lorenzo s uměleckým vítězstvím v soutěži na druhé dvéře k S. Giovanni získal i blahobyt, který se množil stejně jako jeho sláva; synové jeho rostli v dobrých poměrech a měli jenom pohrdání pro chudobu, z jaké já jsem vyšel a se kterou stále jsem zápasil, jsa přímo obírán o všechen výdělek svým otcem. Chovali se ke mně proto pánovitě, třeba jsem v práci byl dovednější než oni; ale tato dovednost byla dělníkovou povinností za to, že mu poskytovali příležitost, uplatniti ji — doplniti jí jejich práva jako pánů. A otec jejich, Lorenzo di Bartoluccio, byl honosivý, ješitný, věhlasem povýšený k veliké samolibosti a přezíral úplně vše ostatní.

Tehdy často jsem litovával, že přece jen po vůli otcově nestal jsem se punčochářem! Mohl jsem snad život poznati s jiné stránky — s té, která se mi lépe líbila, která byla přirozenějším pramenem projevů i požitků tohoto bytí; nemusil jsem poznati trudů, plynoucích ze zápasů s prací, která chce cosi mimořádného a musí za to platiti při nejmenším radostí života, ne-li horším utrpením.

A přece — přece jen můj los zdál se mi lákavým; život ostatních umělců, které jsem pozoroval, aspoň povrchem vždy ještě vyhovoval mým představám — a

proto posiloval mou naději, že i se mnou kdysi bude lépe. —

Život, jaký jsem po ta tři léta vedl, se mi do té míry zprotivil, že jsem si umínil, postaviti se otci svému ze vší síly na odpor, bude-li na mně žádati, bych ještě na dále setrval v tomto námezdném poměru, který ovšem ještě po dlouhou dobu mohl poskytovati jistý pramen příjmů. Mého otce však patrně ani nenapadlo, že bych mohl chovati takový úmysl a mluvil jako o věci samozřejmé o tom, že u Lorenza setrvám; tím obtížnějším bylo mi, úmysl můj provésti, a s obavami jsem hleděl vstříc chvíli, která hrozila vzbuditi veliký rodinný svár. Rozmýšlel jsem se dlouho, jak věc provésti, a teprve když rozjímáním byl jsem všecek ustarán, přišla mi myšlenka nejpřirozenější: bych se uchýlil o radu ke svému milovanému mistru, fra Giovannimu.

Dávno již nebyl jsem u něho! Bylo mi bolestno, navštěvovati tato místa klidného štěstí, když nitro mé bylo tak rozháráno. Též nebyl bych si mohl troufati, postěžovati si fra Giovannimu, neboť stesk podobný po jeho názoru byl by snad hříchem proti pokoře a poslušnosti. Ale nyní byla tíha mé bolesti již příliš veliká, byl jsem přesvědčen, že smím prositi o jeho moudrou radu a pomoc. —

Jakmile jsem překročil práh klášterní, již naplnila se duše moje mírem — ucítila zde domov, kde bývala šťastna aspoň klidem. Široké klenby křížové chodby, cedr uprostřed dvora zalitého sluncem a tichem, malby, na nichž jsem spolupracoval, vzbudily ve mně sváteční pocit mé první návštěvy. Mlčenliví bratří vítali mne vlídnými pohledy, a já jsem stoupal do patra, k celám, po schodech, proti nimž na stěně poutala oči klidná svatá malba fra Giovanniho, jedno z jeho zvěstování, označené nápisem: Salve, mater pietatis et totius Trinitatis nobile triclinium! Stanul jsem před obrazem, poslušen dalšího nápisu: Virginis intactae dum veneris ante figuram praetereundo cave ne sileatur Ave! a pomodliv se po zvyku řádových bratří dal jsem se k cele učitelově.

A za hodinu opouštěl jsem klášter nesmírně šťasten — šťastnější, než jsem doufati mohl. Andělský fra Giovanni pochopil můj smutek a měl pro mne ihned lék. Byltě právě vyzván svatým otcem Eugenem, jenž seznal jeho umění i osobnost za svého vyhnanství ve Florencii, aby přišel do Říma, aby tam jeho apoštolský palác svým uměním vyzdobil. Fra Giovanni chystal se na cestu a potřeboval pomocníky k velkým pracím, které ho čekaly. Já měl jsem býti prvním z nich, což nejen bylo mně více než splněním nejkrásnějšího snu, ale také mému otci dávalo záruku podpory aspoň tak veliké, jaké mu poskytovala moje mzda u Lorenza. A naprosto byly jeho pochyby a námitky potlačeny vyhlídkou, že svou prací vyznamenávám se na místě nejvyšším — nehledě ani k tomu, že i vlivuplný Cosimo vyslovil u fra Giovanniho přání, bych se vrátil k malířství.

Měl jsem přece jen štěstí!

*

Ó, přátelé! Jak vám mám vylíčiti radost onoho nejkrásnějšího všech jiter, když římskou branou opouštěl jsem Florencii, náhle volný a svobodný, maje před sebou dny rozkošné cesty půvabnými krajinami, dny, které slibovaly tolik požitků a nových dojmů? Nyní konečně měl jsem okusiti něco z oněch radostí, o kterých jsem sníval, o kterých jsem četl z očí venkovanů, pozorovaných žádostivými pohledy na starém mostě. Měl jsem poznati nové kraje, neznámé lidi, sblížiti se s novými dušemi — a mohl jsem zcela zapomenouti na špinavou dílnu Lorenzovu, na chlubné chování jeho synů a doufati v potěšení!

Putovali jsme v zástupu dosti četném; mimo mne, jemuž fra Giovanni svěřil správu dílny, byli přijati za pomocníky Jacopo da Forli, Giovanni Antonio della Cecca, Carlo di ser Lazzaro da Narni a Jacopo d' Antonio da Poli; dále šli s námi sluhové, kteří opatrovali mezky, na kterých jsme jeli, a osly, nesoucí naše nářadí, potraviny na cestu a všeliké potřeby.

Byla to skutečná pouť, jejíž účastníkům přáno bylo pohostinství cestou v klášteřích; tyto tím ochotněji se otevíraly tam, kam vniklo slavné jméno našeho mistra a vůdce — a my jsme v nich seznávali díla svých předchůdců. Bylo to nejprve Arezzo, odkudž sv. František ďábly vypudil, po té Cortona, kam vstupovali jsme s obzvláštním dojetím, neboť zde náš mistr, fra Giovanni, ztrávil svůj noviciát a později ještě deset let řeholního života — a nalezli jsme tu jeho díla, nám dosud neznámá. Po té Perugia, konečně Assisi, kolébka i hrob sv. Františka — a tu zdrželi jsme se nejdéle, nemohouce nabažiti se maleb, kterými zdejší chrámy vyzdobili nejslavnější naši předchůdci. Toskánci Cimabue a Giotto, Sieňané Simone a Lorenzetti — a jistě není v širokém světě svatyň tak nádherně malířskou prací okráš-

lených, jako v obou chrámech nad hrobem serafského otce.

Po několikadenním pobytu v tomto místě připadala nám další pouť již smutnější a namáhavější. Únava se hlásila, a to, co jsme až dosud shlédli a zažili, nebylo již ničím převýšeno. A třebas mezi námi fra Giovanni sám jediný byl mnich — přece tak celá družina byla podrobena jeho duchu, že naše cestování bylo jakousi svatou výpravou, nikoli volnou toulkou, jak já jsem po ní toužil, která poskytne množství příležitosti k malým dobrodružstvím, zažitkům, vznikajícím ze setkání s neznámými lidmi v neznámých krajích. Ostatní druzi jistě nesdíleli mých představ; šli prostě za výdělkem, za řemeslem a viděli vždy jen jednu stránku života: ať zbožnost, ať peníze, ať nestřídmost. A konec konců všichni jsme toužili, abychom stanuli již u cíle, v Římě, sídle svatého otce, někdejším městě světovládném.

Ach, jak jsem byl smuten a zklamán, když jsme tam dospěli! Řím, toto město, kde postaven byl Petrův stolec, odkud vycházely rozkazy do všeho světa, kde dlela vůle, žádající všeobecné poslušnosti, odkud vycházely kletby na hlavy panovníčí i celé říše, kam soustředila se poselstva králů a kde pobývaly hlavy korunované — toto město bylo velmi smutné a ubohé, a ani zdaleka nemohlo se rovnati naší rodné Florencii. Nikde tu nebylo staveb tak ladných jako naše chrámy S. Maria Novella, Santa Croce, jako palazzo vecchio a palazzo del popolo, jako loggia dei priori, Giottova campanile a podivuhodný chrám Or. S. Michele; ba, nebylo tu ani dlážděných ulic, jako ve Florencii — jen množství prachu nebo bláta na cestách, kde jen místy ostrovem byl cihlový chodník. Město bylo zpustlé, domy nevzhledné, nevlídné, paláce ponuré jako pevnosti, a pokud se v chrámech vyskytovala výzdoba, poskytující osvěžující pohled, byla dílem Toskánců: Masacia, Gentile da Fabriana, Pisanella.

Více podivuhodné než krásné, druhdy přímo strašidelné, byly trosky prastarých časů, které se na nás vynořovaly v ulicích, — pobořené, přestavěné chrámy pohanské, pokácené, rozbité sloupy, zvetšelé slavobrány, zříceniny domů, torsa soch a obrovský amfiteatr. Ale krásu jejich ocenil jsem záhy — poutaly mne ladem tvarů a podrobností výzdob více než bezvýrazné domy nové. Žel však, mizely mnohé takořka před očima, neboť z jejich skvostného mramoru bylo páleno vápno pro nové stavby. Ale i neviditelny nedaly na sebe zapomenouti ty trosky zapadlých dob — tušil jsem je stále pod zemí, pod každým krokem a v noci strašil mne obrovský ten hřbitov minulosti ve snách. Na pohanském chrámě vztyčen byl klášter, ve kterém jsme bydlili, a vědomí toho nikdy mne neopouštělo a zakalovalo všecky dny mého římského pobytu.

Bylo mi smutno v Římě, ba více než smutno — bylo mi pusto; byl jsem v jakémsi stavu, kde ani pocit tesknoty nedovedl jsem si ujasniti a nebylo oč se opříti, nebylo k čemu připnouti sen, aby duše získala trochu osvěžení. Nemohli mi ho dáti ani lidé ani věci. Neboť ty z věcí, které dávaly ráz místu — nesly znak smrti, a já jsem miloval život, od něhož jsem stále cosi krásného doufal; šel jsem za ním z města do přírody — ale nemohl jsem uvyknouti rázu kraje; nebylo tu pahorků Toskány, posetých cypřiši a piniemi, s osadami, nad které čněly štíhlé kampanile, nebylo tu hustých vinic, veselých venkovanů, s nimiž bych dovedl pohovořiti — byly tu jen roviny a svahy, na nichž se pásla stáda koní, a v pozadí obrysy hor, probouzejících nemilý pocit, jako by se v nich skrývaly zlé bouře.

A lidé?

Stýkal jsem se jen s mnichy a malíři.

Bydlili jsme v klášteře, zbudovaném z trosek pohanského chrámu, při kostele S. Maria sopra Minerva. Náležel řádu Dominikánskému — a žili jsme tedy způsobem jeho bratří, třebas měli jsme více volnosti než oni. Ostatní malíři dovedli si arciť i zde nalézti své surové požitky a radovánky, tak že zase mi bylo milejší, býti sám, než býti s nimi. Býval jsem za to chválen, že — ač mlád — jsem tak rozumný a usedlý muž; a mně to bylo líto, neboť jsem byl nucen býti rozumným, aniž jsem kdy užil štěstí z nevázané pošetilosti.

Co se jinak v Římě dělo, nevěděl jsem; neboť mimo svět mé nedobrovolné samoty vše ostatní byla práce.

Práce — kletba i štěstí.

Čím méně jsem měl důvodů doufati, že nastane v životě mém jakási změna — ať úspěchem, ať láskou, ať dobrodružstvím, změna, zvyšující radostným požitkem cenu života — tím více jsem ji očekával. (Pokračování.)

★

LITERATURA.

Teréza Nováková: *Démon a jiné ženské podobizny.* Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Sedmý svazek sebraných spisů Terézy Novákové přináší soubor čtyř prací, označených jako „ženské podobizny". Jsou to — jako v obou svazcích předchozích — práce z prvého období činnosti spisovatelčiny, ale již v jejím vzestupu, v druhé polovině let osmdesátých. Již mají pevnější rysy, životnější základ, osobitější výraz. Tři z nich — „Démon", „Baronessa", „Sfinx" — dosud se přimykají ke vzorům, kterým podléhala ženská tvorba u nás; při tom v „démonu" Adě neshledáváme nic démonického, ve „sfinze" Míle nic záhadného — označuje je tak pouze nechápavá společnost, jejíž předsudky jsou v rozporu s jejich svobodným duchem. Jsou výrazy tendence, která nechtíc býti okázalou, směřuje k cílům ženské emancipace. Vedle nich drobnokresba „Baronessa" jest vhodnou folií, vystihujíc společenskou malomoc ženy ze starosvětského, ač privilegovaného ovzduší. A s touto tendencí souhlasí i čtvrtá práce knihy, „Lojzička Hendrychová, dívka z lidu" — ale tu jest již spisovatelka zcela svá, tu shledáváme již hluboce pronikavou pozorovatelku života, silné tvůrčí schopnosti, která posléze vykvetla ve velkých románech z vrstev lidových. Lze říci, že i tu vedl ji vzor, že Karolina Světlá učila ji dychtiti po modelu mimořádné dívky z lidu — ale nelze tu již mluviti o vlivu učitelky, nýbrž vhodno prováděti srovnání výsledků. A tu Teréza Nováková dobývá velkého úspěchu; přejímajíc postavu, příběh i s podrobnostmi, přímo ze života, nezpracovává látku po způsobu své slavné předchůdkyně, neokrašluje jí podivem její mimořádnosti; podává prostou pravdu, které neochuzuje, nezbavuje krásy, líčíc ji prostě, naopak, zachvacuje tím přesvědčivější zájem čtenářův a vyvolává v něm plodný dojem. — V řadě „spisů", s obezřelou systematičností vydávaných, jest sedmý svazek novým ušlechtilým článkem řetězu úrodné četby. *Kaz.*

*

František Taufer: *Horská zahrada.* Prósy. — Úvod napsal dr. Jan V. Sedlák. — Nákladem Emila Šolce, sp. s r. o. v Praze.

Péčí Moravsko-slezské besedy v Praze vydána byla kniha prós Fr. Taufra, moravského básníka, jehož poslední stopa zmizela v polích u Lublína. Po pěti předchozích svazcích veršů sám chystal knihu prós, vzniklých v letech 1911—1915. Pořadatelstvo v publikaci pojalo všechny jeho prósy, i ty, které by auktor asi byl ponechal pro soubor jinak ucelený; a tak se tu seznamujeme s pracemi velmi různorodými, také nestejné vyspělosti, ale vesměs pozoruhodnými, ne-li hotovostí, aspoň snahou, kterou mnoho slibují. Nejméně jistou ruku prozrazují črty „U Macochy" a „Kouzelné noci", mimo vůli původcovu snad upadající v romanticky přepiatý výraz, ale zajímavé využitkováváním terénu moravského Krasu. „Píseň mrazu" a „Maminka Marta" jsou přechodem od tohoto tónu k onomu, který zdá se nám základním rysem spisovatelovy podstaty, nejsilnější složkou pro budoucí tvorbu, v niž bychom tak rádi doufali: k tónu nejušlechtilejšího soucitu — a vlastně více než to: k lásce v úplném spoluutrpení. Vyspělými pracemi uměleckými toho směru jsou „List odsouzeného", „Antoš" a překrásná črta „Matka", kde mocný dojem se dostavuje bez okázalé úmyslnosti, jemným zachycováním vnějších postřehů. Že v takovémto líčení, dosvědčujícím silnou schopnost romancierskou, tkvěla by síla auktorova, dosvědčují malby „Opilá dědina" a „Ječmínkovo narození", široký, teplem a jasem sálající obraz hanáckých žní. Naproti tomu nejdelší práce, která knize dala i jméno, „Horská zahrada", přináší sice mnoho zajímavých prvků, mnohoslibných rozběhů psychologických, originelně podaných, má složky sociální, citové, drastické, humorné, ale vše na základě realisticky nejistém. Ostatní, dříve zmíněné práce jsou toho důkazem, že spisovatel by začátečnictví, patrné v této povídce, záhy přemohl. Soubory drobných povídek však zřídka přinášejí nám tolik těžkého, trvale zajímavého zrna jako kniha Taufrova. *Kaz.*

*

Překlady. Ottovo nakladatelství v nedlouhé lhůtě k šestému z dosavadních svazků, kterými Anton Pavlovič Čechov jest zastoupen v „Ruské knihovně", přiřadilo svazek sedmý, „*Slep a jiné povídky*", vynikající obzvláště šťastným výborem prací vážných i zrale humorných. Je málo spisovatelů, po jichž souborech drobných prací můžeme sáhnouti s tak bezpečným přesvědčením, že chvíle jim věnovaná bude chvílí úrodného požitku. Náměty druhu nejrozmanitějšího podávány jsou způsobem mile prostým a jen z velké, plodné půdy může umělci vzrůsti tolik rozkvětů úchvatného životního tepla. — Nakladatelství Jos. R. Vilímka velmi rychle za sebou vydalo několik svazků spisů E. N. Čirikova v překladech Emericha Čecha; po souboru „Tánino štěstí" následovaly „*Na prahu života*", „*V rozpuku lásky*", „*Spoutaný život*" — vesměs soubory drobných povídek, psaných solidně, bez obzvláštní výraznosti neb uměleckého povznesení, ale také bez jalovosti a bez sensačního šarlatánství nalíčeného na široké vrstvy čtenářstva. Jsou to prosté zrcadelné odrazy, prohřáté tu soucitem, pro který hledají ozvuk, onde radostí z mládí, k jehož svěžesti upoutávají

pozornou lásku. Nutno-li uznati pro velkou spotřebu t. zv. četbu lidovou bez zvláštních uměleckých nároků, mohou býti tyto knihy jejím dobrým příspěvkem. — Mnohem význačnější pozornost zasluhuje týmž nakladatelstvím vydaný román „*Strach ze života*" od H. Bordeauxa, přeložený pečlivě Gabrielou Suchou a opatřený informativním úvodem od Lothara Suchého. Jest to dílo, glorifikující lásku mateřskou, nesobecké štěstí, sílu obětovnosti a odříkání. V této zřejmé tendenci poněkud jednostranně shrnuje jas, stín i bolest na určité osoby, také k typům románovým vůbec nepřipojuje postav zvláště význačných; ale hladká jistota výrazu a spolehlivý francouzský vkus ovládají jednotné zpracování obrazu, že chápeme jeho přečetná vydání v originále a předvídáme, že ušlechtilá vroucnost učiní jej oblíbeným také u nás, jmenovitě v kruzích dámských, kde „strach ze života", zakuklený v požívačné sobectví, bude poučnou výstrahou. V „Knihách dobrých autorů" (nákl. Kamily Neumannové) jako sv. 144. vydáno bylo drama o třech dějstvích „*Výměna*" od Pavla Claudela (přel. A. P.). Jest to zajisté akt piety k zesnulému příteli Čechů, kdysi za svým povoláním v Praze meškajícím. Práce sama daleko nedostihuje poetické síly a okouzlující krásy „Zvěstování" téhož básníka, které jsme seznali s jeviště a jest spíše originelním pokusem, působícím víc bizarně než poeticky. — Zemědělské knihkupectví A. Neubertovo vydalo román E. Marriotové „*Smrt duchovních*" (přel. A. Špale), historii svobodomyslného, vzdělaného kněze, trpícího mezi předsudky německého alpského lidu, a utiskovaného zpátečnickými instancemi klerikálními. Útěchou jest mu ideální láska k šlechetné ženě, za kterou však je trestán přesazením do nezdravého místa, kdež hyne jako jeho předchůdci, tímto způsobem církevními úřady k trestu smrti odsouzení. Román, jak vidno, rovněž tendenční, psán jest po staru, věcně, ale suchopárně, slohem téměř ‚kalendářovým", jako by srozumitelnost širokým vrstvám podmíněna byla všednosti; také postavy i celé scény jsou šablonovité, známé z tuctových výrobků německých spisovatelek. Přece však má práce tolik jádra, že jest s to zachvěti duší onoho čtenářstva, k němuž publikace Neubertova nakladatelství mají hojný přístup, i bude jemu četbou prospěšnou. A dotýkajíce se možnosti, kterou zmíněné nakladatelství má a usuzujíce na hojný odbyt v nejširších vrstvách dle hojného počtu vydávaných knih, vyslovujeme přání, by zvýšilo umělecký požadavek na úroveň prací, které vůbec v náklad přejímá. Jest tím povinno svému čtenářstvu, jehož duše jest zajisté dostatečně vnímava.

Kaz.

*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

I. výstava českých umělců-grafiků „Holar" (v Topičově salonu, květen—červen 1918). — Nový umělecký spolek, omezující svůj kruh vytyčením určitých měřítek práce jakostné, sdružuje několik předních našich umělců, vystupujících už delší dobu jako kreslíři. Ti hledají ve spolku odbornou vzájemnost, resonanci pro své snahy, přispění a zprostředkování. Sdružení, v němž jsou soustředěni grafikové, o jejichž významu nelze pochybovati, bude bohdá více než výstavní místností. Má těch úkolů nemálo. Vidíme je hned na prvé výstavě členské. Skoro všichni drží se leptu, ostatní druhy grafiky výstava zanedbává, zvláště barevný dřevoryt a barevnou litografii. Nečítáme-li sem visionářské dřevoryty Fr. Bílka, dřevoryt matného, jakoby pilovaného povrchu, je tu Boh. Jaroněk jediným pěstitelem barevného dřevorytu. Jeho nové návrhy pro dřevoryt jsou oproti dřívějším dřevorytům Jaroňkovým upraveny víc do tónové plošnosti, barevné plochy jsou uzavřenější a klidnější.

Jméno Ad. Kašpara, Zd. Kratochvíla, jemuž je karikatura životním povoláním, Maxe Švabinského, Jaroslava a Viktora Stretiho, z nichž zvláště druhý představen po všech význačných a podstatných stránkách své tvořivosti, a jméno T. F. Šimona jako grafiků získalo dávno osobitý a silný zvuk; každý z nich znamená svůj typ a své duchové území. Do velikosti vyzrálá komplikovaná a raffinovaná umělecká osobnost M. Švabinského, představena vedle listů z „Pralesa" a známé velké dřevorytové podobizny J. Mánesa několika leptovými miniaturami, jež podávají impressi umělcovu ve vší primární svěžesti. V několika podrobnostech, takřka v několika polétavých dotycích jehly je zhuštěno celé vidění kraje, zachycen i nejslabší záchvěv nejtišší nálady přírodní.

Karel Vik je už jedním z našich nejvyspělejších dřevorytců. Jeho tisky mají osobitou charakterisující linii, již mu v této síle a energii zaručuje jen dřevoryt. Jan Konůpek je z těch, již se tváří, jako by byli ochotni pro svůj názor podstoupiti smrt mučednickou. Jeho slohovost zůstává příliš formalitní; v komposici i v kresbě vyšinuté je více známek nucenosti než nutnosti a ducha výtvarného vyjadřování.

Kr. Kysela a V. H. Brunner, oba víc k illustrační a knižní grafice obrácení, odlišují se od ostatních už jaksi povoláním. Knižní illustrace Kyselovy jsou pracovány od počátku se zřetelem k tisku, využívajíce jistých obmezení a podmínek diktovaných technikou konečného provedení. Není-li styl Kyselův bez trochy úmyslného archaismu, in. p. rovaného na starém knih-

tisku, přechází modernita Brunnerova v jednoduchost násilnou a v změtenost celku. V „Obálkové kresbě“ má jeho primitivismus krásný lad, sílu i čistotu slohu. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Veliký plastik J. V. Myslbek dovršil dne 20. června sedmdesát let. Sedmdesátka zastihla ho v plné práci se špachtlí a hlinou v ruce, obklopena řadou jeho soch. Pozdravila klasika čisté plastiky, cizinou vyznamenaného a v řadu velkých sochařů 19tého století přičteného, muže osamoceně stojícího, rázovitého a jadrného, člověka řeči přímé, nehledané. Celek jeho úsilí máme takřka denně před očima, od prací na Národním divadle, velkých profilů zvířecích nad vchodem Ústředních jatek, přes Krucifix a Kardinála Schwarzenberga, této sochy podmaňující památníkové velkorysnosti, až k pomníku sv. Václava, k pomníku Máchovu a Riegrovu. Kdo stojí léta uprostřed našeho uměleckého života, zná i okolnosti, za jakých vznikaly; vídal nebo slýchal, jak vzrůstaly, jak Myslbek při své práci postupoval, jaká přání rozhodovala o obměnách.

Jméno Myslbekovo bude vyryto na úhelných kamenech naší národní umělecké kultury jako patriarchy novodobého našeho sochařství, zahajovatele nového období sochařské tvorby, české nejen příslušností svých tvůrců, nýbrž i duchem svým. Našemu srdci postavil se J. V. Myslbek nejblíže jako příslušník pokolení Mánesovského. Tehdy, jsa v nejužším styku s tradicí a duchem domoviny, nesen tužbami generace Národního divadla, plnil vlastenecké tužby po národním umění ve svém oboru. Lety se nezměnila valně duše doby, cíl Myslbekův však poměrně se zúžil. Stal se klasikem za živa. Sochař stále přísnější plastičnosti vyrostl v mohutnou uměleckou bytost vzácně jednotnou, v každém díle svém dokonale soustředěnou, jež nám dala busty a pomníky, jež jsou při vší zevrubnosti a úpravnosti své Musy pokojné a mocné práce, Musy utužené hodnoty a stylové ocelovosti.

Byla chvíle, kdy se poslední naší generaci sochařské zdál Myslbek málo vnitřním, jeho umělecké vyznání víry i morálka výtvarná příliš přísnou. Dnes i ti odchovanci Myslbekovi, kteří se na čas odvrátili k vzorům ciziny, vzpomínají, zač jsou Myslbekovi zavázáni a staví se do jedné řady s literárními přáteli mistrovými, aby se poklonili jeho mužnosti, síle, kázni a přísnosti umělecké.

* *Emil Edgar.*

Polské Pantheon. Zaznamenali jsme (v č. 32.) návrh St. Žeromského na zřízení polského nár. musea ve Varšavě. Kruhy umělecké v shodě s politickými pozměňují a modifikují nyní projekt tak, aby na památku vzkříšení Polsky zbudováno bylo Polské Pantheon ve Wawelu krakovském, kde odpočívají beztoho velcí králové polští, kde pochován i A. Mickiewicz a národní hrdina T. Kościuszko. Do příštího Pantheonu, projektovaného po vzoru pařížském, musel by ovšem býti přenesen i popel Chopinův, Słowackého a Sienkiewiczův, dále ostatky největšího polského filosofa Lelewela a předního paedagoga Konavského. Dojde-li na stavbu Pantheonu v Krakově, činí za to Varšava nárok na zřízení Národní bibliotéky polské po vzoru „Německé knihovny“ v Lipsku, plán snazší k provedení. *vč.*

*

* Rodinný statek Lva N. Tolstého Jasnaja Poljana v Tulské gubernii padl úplně za obět revolučním zmatkům, byl vydrancován sedláky z okolí, a pozemky rozdělili si sousedé mezi sebe. Ruské listy, které o tom přinesly zprávu, zdůrazňují oproti různým pověstem, že při drancování nepadlo za obět nic významného z pozůstalosti Tolstého, ani zbylé rukopisy nebo korespondence, neboť všecko bylo už dříve jednak hraběnkou Sofií Tolstou věnováno museu Tolstého v Moskvě, jednak se nalézá v majetku dra Tolstého a jiných příbuzných i přátel.

Zajímavo je, že rodinný statek Tolstých prvý v celé gubernii stal se obětí revoluční „expropriace“. Mezi sedláky totiž již od smrti Tolstého (vlastně od jeho záhadného odchodu od rodiny krátce před smrtí) kolovaly pověsti, že Tolstoj v závěti své všechen svůj statek sedlákům odkázal, a proto že se s rodinou rozešel. Když se po smrti jeho ona závěť nenašla, byli zdánlivě ošizení pevně přesvědčeni, že jen za pomoci carské vlády závěť byla odstraněna. Když pak carská vláda padla v revoluci březnové 1917, tvrdili sedláci, že nyní samozřejmě původní závěť Lva N. Tolstého nabývá platnosti, a přes všechny výklady revolučních úřadů konečně provedli svou na vlastní pěst. Vdově velkého spisovatele, hraběnce Sofii Tolsté, která zůstala úplně bez prostředkův a přestěhovala se do Moskvy, vyměřila vláda lidových komisařů „v uznání zásluh mužových“ doživotní pensi ročních 2000 rublů. Což ovšem není mnoho v době, kdy žold prostého vojáka revoluční červené gardy obnáší denních 30 rublů.

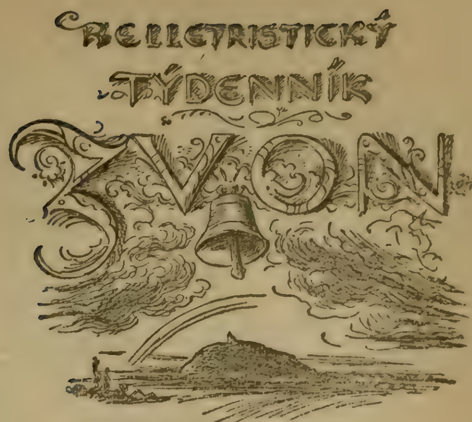
* *vč.*

* Podle přání zakladatele fondu pro útulek českých spisovatelů odevzdala redakce „Zvonu“ veškerou hotovost, která se jí sešla, Spolku českých spisovatelů beletristů „Máj“ v Praze, Ferdinandova třída 18., jenž byl požádán, aby příspěvky tyto opatroval až k uskutečnění podniku. Lze tedy posílati dále příspěvky na útulek přímo „Máji“. Pí Jóža Peřinová, choť lékárníka ve Velimi, věnovala 10·— K.

V Praze, dne 27. června 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Eliška Krásnohorská:

ZA SLAVNÝCH DNŮ.

Ó, slavné dni! Vzduch zlatem slunce zvonil,
z nás každý v srdce záchvěvu
měl harfu královskou, z níž hymnu ronil
tu sladkou, v jejímž nápěvu
nám roste v sílu česká duše měkká
a v smělý vzruch se povznáší,
jenž ani vzdorů mstných se nepoleká,
co nám jich škůdci napáší!

Šel národ jarý, radostnou šel cestou,
slast v oku, oheň ve tváři,
jak junák šťastný kráčí za nevěstou,
již družba vede k oltáři.
Tam sloučili svůj osud pro věk celý.
I zaduněly varhany
a zdálo se, jak andělé by pěli
tam v chrámě s pěvců burany.

Ó, bylo nám tak velebno, tak zbožno,
jak Bůh, ne my, by přísahal,
že brání našich práv! Zdaž bylo možno
se báti snad, že Bůh by lhal?
Ó, slastné dni, kdy jásaly kol davy
v tom hřmění mocně líbezném
a národ přimil hlavu vedle hlavy
jak ve věnci již vítězném!

Spiat se snoubenkou nejsvětějším slibem,
muž-národ vedl si ji zpět;
tvář klonila jak v studu jemně libém,
šla bílá jako jarní květ.
Zdaž byla krásna? Zdaž jí líčko zalil
nach štěstí, lásky horoucnost?
Kdož ví? — Ji bílý závoj celou halil,
jen vím, že slula: Budoucnost.

* * *

Ó, skryta pod závojů mysteria,
ty, neznámá i proroku,
ty, tajemná: jsi Rachel nebo Lia,
jež Jakubu jdeš po boku?
Ty, osudná! Jsi šalebná, jsi stará,
jsi zlá, jak hrozíme se tě?
Či vedeš, v mladé kráse slibně jará,
si miláčka v ráj na světě?!

PO SLAVNÝCH DNECH.

Dohřměl jásot, ztichly fanfáry,
věnců prosty trčí stožáry
nad zástupů vlnícím se mořem.
Spasný div byl včera zaslíben,
svátek minul, nastal všední den
se svým starým klopotem a hořem.

Přívalem jdou zvěsti Jobovy,
a jak zatopené ostrovy
bortí se nám pod kročeji břehy;
zem se drolí přes noc do rána,
pídí po pídi nám trhána!
Již nás bičují vln dravých šlehy.

Z chmur co chvíle zašklebí se blesk.
„Cha cha cha!“ se řehtá hromu třesk,
vichr výsměchem jak zpitý ječí.
Sůva skuhrá s blízké mohyly:
„Snem jste holou pravdu přesnili,
přejásali jste své nebezpečí!“

Mlč, ty sůvo, ptačí strašidlo!
Stvůro, již k nám peklo vykydlo!
Pochybnosti, jež nám srdce rdousíš!
Zla i zkázy pustá hadačko,
proti sladké víře rouhačko,
na lup sváteční si zoban brousíš?

V slunci slepá, po tmě vidoucí,
poulíš oči v taje budoucí, —
co tam vidíš v temnu záhad jejich?
Zraky tvé-li oslňuje zář,
nebo v tmách čtou starý slabikář
o hrozebných, zkázných Fata rejích?

Houkáš-li nám věštbu neblahou,
nuž, ta buď nám zdravou výstrahou!
Rázně vztyčíme se, probuzeni
ze chvil opojných a ze slávy;
vykasáme sobě rukávy
zmladlou silou k tuhé práci denní!

Udeřily do nás hrozby ty;
zříme hráze své kol rozbity,
cítíme však ztvrdlé svoje svaly;
navalíme balvan k balvanu,
stmelíme svým břehům ochranu
z hlubin moře vyzděnými valy.

Neb co dravé moře uchvátí,
nikdy ze dna samo nevrátí!
V zápol s mořem napněm všecku sílu!
Stráže bdí; jen huč si, příboji!
Jsme tu v zástěrách a s nástroji,
po svátku je k práci den! Ej, k dílu!

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Tehdy již Záhoř neodolal. Třebaže se klepal hrůzou neznající příčiny, vstal s lože a blížil se k oknu. Třesoucí se rukou odsunul vorbičku okna a otevřel pravou půli. Vyklonil se ven a očima pronikavě zahledal v husté tmě. Na hnojišti stála světlá postava, která se nakláněla a zase napřimovala, a hlasitým doprovodem těchto pohybů byly ony žvachtavé zvuky...

„Hdo pa' je to hin?“ — řekl do tmy, a hlas se mu třásl tak silně, že čelisti klapaly o sebe zbylými v nich zuby...

Postava na hnojišti se uleknutě napřímila. Ozvalo se odplivnutí a potom hlas...

Byl to Vondra.

„Sákra! Duši byste vytřísl z jednoho leknutím!“ řekl a znovu si odplivnul.

„Cák tam děláš?“ ptal se Záhoř znepokojeně dále...

Ale Vondrovi došla patrně trpělivost. Zaklel nekřesťansky a přidušeně houkl na tatíka: „Porád je vám něco, vod rána čert s váma šíje. Lehnite si a spite, hdyž je noc!“ — —

Starý Záhoř polekaně zatáhl hlavu do sence a zavřel okno. V úleku ho ani nenapadlo, že by mohl stejnou radou posloužiti synu... Odplížil se k posteli a ulehl... Hlavou se mu hnaly nejrůznější myšlenky — jedna přeludnější druhé — ale žádná z nich nebyla pravdě podobna... Potom na dvoře umřel poslední zvuk, v síni se ozvaly kroky bosých nohou, otírání jich o svazek slámy a tenoučké a pomalé hvízdnutí dveří...

Poté zavládlo trvalé ticho...

Stařec ležel v posteli, ale bylo mu, jako by byl v ohnivé peci. Po celém povrchu těla rozlézalo se podivné chvějivé teplo, třáslo se, jak lezlo, neustále víc a víc a bylo krutě nepříjemné. Převaloval se s boku na bok — i naznak se položil, ale nadarmo. Nebylo mu lépe...

Krom toho přicházela myšlenka za myšlenkou — a každá následující byla protivnější a nepříjemnější předešlé. Každé uvnitř odpovídal, ale ony byly neustále dotěrnější a neustále bylo hůře jim odpovídati. Na konec pustil se do hovoru s Bohem. Rozkládal široce, zdůvodňoval a hájil se, nevěda o tom, že proti sobě samému, neboť selská tvrdost a pýcha a všechny ony neohebné a neoblomné povahové vlastnosti, které činí sedláka sedlákem, bránily, aby jeho srdce dozrálo k sladké a osvobozující pokoře.

Až do ranního šírání neodstoupila od něho tato muka, takže povstal s hlavou těžkou a rozbolavěnou, nezamhouřiv té noci ani na chvíli oka...

XXVI.

Sotva se rozbřeskl den, byl i Vondra na nohou. Spalo se mu proklatě špatně. Pod očima měl nafialovělé pruhy, a bylo mu mdlo. V ústech se mu bez ustání hromadily sliny, a opakované polykání jich ho popouzelo k rozmrzelé vzteklivosti proti sobě samému. Usedl za stůl, aby vyčkal snídaně, kterou dnes vařila Nana k omrzení dlouho. Všecko bylo podivně hloupé, a samo ráno syrové a kalné . . .

Potom Nana zavolala, a výměnkář přišel k snídani. Každý usedl a naklonil se nad svým hrníčkem. Všichni byli — Vondrovi se tak alespoň zdálo — nějak zločinecky nahrbeni, že až ho to popouzelo k výbuchu. Ze všech sil se ovládal, aby neřekl něco hrubého . . . Přišla i děvečka, najedla se chvatně u kamen a zase vyšla. Odešel i výměnkář, a Nana začala poklízeti. V senci bylo protivné, hluché ticho přese všechen šramot, který vznikal šukáním hospodyně — a Vondrovi zarytě se zachtělo toto ticho přerušiti . . .

Nadzvedl se na židli a řekl: „Tak sme hin íčko sami dva . . .“

Nana, sotvaže pronesl svoji větu, obrátila se tváří k němu a podívala se na něho nepříjemně prohloubenýma očima.

Uhnul pohledem stranou, a v téže chvíli zazdálo se mu, že řekl něco velmi neobratného, že promluvil hloupě — a tak pokazil neskonale více, než chtěl svojí větou napraviti. Rozhněval se proto prudce, vstal se židle, a neříkaje již ani á ani bé, vyšel ze sence . . .

Ale jen překročil práh stavení, ulekl se strašlivě. Mráz mu sáhl do týla a kolena se pod ním zaklepala . . . Bylo proč se uleknouti. Na hnojišti stála děvečka a rozhazovala hnůj vidlemi. Zbledl jako stěna, ale již v druhé chvíli se vzkřísil. Pokročil k ní a zhurta se zeptal, cože tu dělá. Podívala se na něho překvapeně . . .

„Nu, vyvážím hnuj — 'dyk je pondělí...“ řekla udiveně sice, ale přece jenom s jakousi rozvážlivostí. Zůstala státi s vidlemi v rukou a dívala se na něho, jako by vyčkávala, cože jí řekne. Vondrovi se zdálo, že její pohled je zvídavý, a proto hněvivě zrozpačitěl . . .

„Dej sem a voz!“ — řekl, bera jí vidle z rukou, a sám si stoupl na její místo.

Děvečka zavrtěla hlavou, úkosem se na něho podívala, ale potom se již ohnula, popadla držadla kolečka a odjížděla do chléva, nepronesši slova. Podezříval ji Vondra správně, jenže na jinak, neboť ona měla plnou hlavu výměnkářovy křivé přísahy, o níž si včera vyprávěla celá dědina, a domnívala se, že hospodář je tak nakvašen jejím prozrazením . . .

Vondra zatím o tátově křivé přísaze neměl ani zdání.

Zamračeně roztřásal vidlemi hnůj po celé ploše hnojiště a díval se kradmo a nejistě na jediné místo. Děvečka přivážela kolečko za kolečkem, vyklopila vždy náklad a zase jela zpátky. Potom ustala a začala nositi ze stodoly do chléva dlouhou a dosud pěkně vonící žitnou slámu, která je k podestlání dobytku nejvhodnější — ani příliš tvrdá a tuhá, jako pšeničná, ani příliš měkká, jako ovesná a ječná, které se příliš rychle spalují na mazlavý hnůj — a jichž krom toho byla by věčná škoda, neboť zužitkují se mnohem lépe do řezanky, jako suché krmivo . . .

Vondra zatím neustále roztřásal navezenou kupu . . .

Ještě daleko nebyl s prací hotov, když za zády ozvalo se klepnutí petlice vrátek branky . . . Otočil se po zvuku a zamračil se ještě víc. Na dvůr statku vešel a po záspi k němu zaměřil Jírovec z Chodova. Pozdravil po sousedsku a již se zeptal, kdeže je Matěj . . .

Vondra se zaškaredil, ruky mu nepodal a utrhl se na něho, jako pes ze řetězu . . .

„Cák já vím? Cák ho hlídám? Každyj se mne jenom ptá, hde je Matyj! Vod včíra není doma. Ráno šel z domu, a hdyž sem se ho ptál „Kam?“ — poudal, že do Hameriky . . . Eště si blázny dělal z jednoho . . .“

Jírovec se zarazil, podíval se překvapeně na Vondru a rozvážlivě povídal: „Hinu míl, míl přijit, míli sme smluveno ject, hale nepřišel do města, hani na nádraží!“

„A cák tera já vím . . .“ odrazil Vondra a obrátil se k němu naprosto nesousedsky zády . . .

Jírovec rozpačitě postál, ale potom sebou hnul a zašel do stavení, aby se zeptal selky. Než ani tam se příliš dlouho nezdržel. Vyšel brzo znovu na zásep a zastavil se před prahem stavení, pohlížeje nerozhodně směrem k Vondrovi, který s úžasnou a nepochopitelnou důkladností si hleděl svého díla. Ale pojednou mávl rozmrzele rukou, pustil se po svahu záspi k brance a vyšel ze statku.

Vondra podíval se za ním, pošklíbl se, když vrátka zase zapadla, a hned si hleděl mnohem čileji díla. Po prvé od včíra mu bylo veseleji. . .

Nebylo však veselo starému Záhořovi, který vyslechl ve výměnku jejich hovor — a slyšel také, jak selka povídá Jírovci na vlas totéž, co mu byl již řekl Vondra. Zarazil se a zamyslil. Až dosud byl příliš zajat ve svém vlastním pokoření a skoro si ani nevšiml Matějovy nepřítomnosti. Teprve nyní mu napadla tíha do týlu. A třebaže byl již uchystán vydati se na cestu do Klenčí, neučinil tak. Bránilo mu v tom cosi, čemu neznal jména, jaková bázlivá předtucha — nebo, ano — jako by se v něm ozval vnitřní hlas, vnuknutí, kterého si včera tak naléhavě žádal . . . Svlékl kožíšek, pověsil jej na dřevěný hřebík jarmary a usedl za stůl . . .

Matěj mu nešel z hlavy. Přece by byl něco řekl, aspoň s ním se rozloučil . . . Nu, Naně by byl snad také pověděl . . . A potom již se mu honily hlavou přerůzné vzpomínky . . . Zatanula mu na mysli příhoda dnešní noci — vzpomněl na ztracené peníze — na Vondrův úlek a jeho podráždění . . . To všecko přicházelo, pojilo se k sobě v jakýsi řetězec, který ho obemykal v kruhu . . . S příšernou určitostí vzmáhalo se v něm přesvědčení, že všecko toto je v jakémsi neznámém spojení se záhadným Matějovým zmizením . . . Vzpomínal, vzpomínal — potom se již nutil do vzpomínání, protože se bál přemýšleti a domýšleti . . .

A pojednou, jako by sjel blesk, přepadla ho strachuplná myšlenka, zdali to již nedozrává neúprosný trest a spravedlivá msta boží. Ulekl se této myšlenky, honem od ní utíkal, ale hned se k ní zase vracel nerad, nevolně, jako by ho někdo přitahoval za vlasy . . .

— — — — — — — — — — — —

V té době rostlo již v dědině nové pobouření. Jedna ohromující událost nebyla ještě ztrávena, a již se šířila zpráva o nové, ještě daleko větší, protože záhadné a neproniknutelné . . .

Záhořuc Matěj se ztratil! —

Poplach způsobil mladý Jírovec . . . Nevrátil on se přímo domů, nýbrž zašel do hospody a tam, jsa nakvašen, postýskl si šenkýři, jakže se k němu choval Vondra. Slovo dalo slovo, až na konec rozpovídal se host o včerejším zbůhdarmém čekání na Matěje, který se však nedostavil, čímž se pozdržel i jeho vlastní odjezd do Ameriky. Vondra mu nyní řekl, že Matěj včera odešel . . . Doma není, ale do Ameriky jeti vůbec nemohl, poněvadž by se nedostal přes hranice. A na důkaz svého tvrzení vytasil se s Matějovým cestovním pasem . . .

Hospodský vykulil překvapením oči na vrch hlavy, poprosil Jírovce, aby se pozdržel, a již se opakovala včerejší historie pouze s tím rozdílem, že dneska se scházeli po výtce obecní hodnostáři. Přichvátali, třebaže byl všední den, všichni jako na povel. Jim nyní Jírovec znovu vyprávěl všecko od Adama až k příhodě s Vondrou . . .

Nastalo úsilné vzpomínání, ale nikdo si za svět nemohl vzpomenouti, že by byl viděl včera v naznačenou dobu přejíti Matěje návsí . . . A současně v myslích všech začalo klíčiti soumračné podezření, které — byť nebylo vysloveno — projevilo se v opatřeních, na nichž se ihned usnesli. Jenom Foukalík, zdálo se, že ho s nimi nesdílí. On, oposičník a proto jaksi pokrokový člověk, varoval sousedy před hloupou ukvapeností, a dokonce — když se mu ozval nedávno zase znovu zvolený starosta Ziman — poradil mu přede všemi, že by vůbec udělal lépe, kdyby si hleděl více svého a nestrkal příliš zhurta prsty tam, kde by si je mohl připálit. Nepochodil ovšem, neboť byl tentokráte v naprosto osamocené menšině . . .

Před polednem odešel ze vsi Jírovec a vydal se k Chodovu.

Zanedlouho po něm, sotva se nachvat naobědvali, vyšli společně po dopolední úradě tři mladší sedláci k Dražinovu, aby se tam poptali, nebyl-li viděn Matěj, neboť kdyby byl šel do Domažlic, nezbytně musil projíti touto obcí . . . Když došli do vsi, rozešli se po staveních, ale nechť pátrali a vyptávali se sebe úsilněji, nikdo jim nedovedl přisvědčiti. Matěje neviděl nikdo . . .

A když se podvečer vrátili domů a pověděli v hospodě ostatním, dověděli se od nich, že ani v dědině Matěje nikdo neviděl . . .

Potom za šera začaly se před vraty statků hromaditi hloučky hovořících, začaly proskakovati soudy a dohady, které — byť byly sebe ztřeštěnější a fantastičtější — nepostrádaly nikterak jádra — a byly pravdě blíže, než si sami jejich tvůrcové myslili . . .

Největší z hloučků byl seskupen před Hadláskuc statkem, neboť tam starý výměnkář vytvářel nejsmělejší a nejdivočejší podezření. Ukazoval na podivnou shodu odpovědi Vondrovy a Kainovy, který také, když byl Bohem otázán po zavražděném bratru, drsně a s tváří zamračenou boží dotaz opáčil, řka: „Zdaliž já jsem jeho hlídačem?“ — — —

A tak, dík starému Hadláskovi, dříve než se setmělo, vyrostl v očích vesničanů nad Záhořuc statkem přízrak bratrovraždy . . .

XXVII.

Tehdy již také starý Záhoř dospěl k pravé a lítostné kajícnosti. Ulekl se tak hrozně možnosti trestu božího, že opravdově začal uvažovati o prostředcích, jak jej odvrátiti. Čím déle přemýšlel, tím určitěji cítil, že se ocitl ve slepé uličce, z níž bude těžko nalézti pohodlného východu. I začal uvažovati o nepříjemně nepohodlném. Odkudsi ze spoda ozvala se v něm dávno zasypaná a umlčená struna čistoty pojmů — a zněla neustále silněji a silněji, zřejmě naznačujíc, že nutno s Pánem Bohem jednati víc než po selsku zpříma a čestně... Záhoř pokyvoval hlavou, neboť chápal velmi jasně, třebaže mu při tom bylo, jako by kousal do šťovíku. Ale co platno... Ano, on obelhal Pána Boha před úřadem — a proto patrně nebude usmířen dříve, dokud se mu nedostane stejně úředního zadostiučinění... Záhořovi bylo velmi krušně, neboť soudu se bál, věda, že by z jeho drápů nevyvázl neporušen, leda že by si zase pomohl novou lží — a toho nechtěl učiniti. Přemýšlel, přemýšlel, ale ničeho se nedomýšlel — až pojednou zase přišla taková myšlenka, která osvítila jasně všechnu nejistotu, a proto byla jako vnuknutí. Vzpomněl si znovu na faráře...

Pojednou bylo všecko prosté a samozřejmé, že až se zaradoval jako dítě. Farář byl zajisté právě tak ustanoveným správcem božím, jako soudce císařovým. Napadlo ho také — a již vytáhl „nebesklíč" a přesvědčil se, že skutečně řekl jednou Kristus: „Dávejte, co je císařovo, císaři, a co je božího, Bohu!" A jeho hřích byl věru hříchem proti Pánu Bohu. Vzpomněl i včerejšího svého odhodlání — a již měl sestavený celý plán... Hned zítra ráno, jakmile vstane, vezme do kapsy proklaté tři stovky a půjde do Klenčí ke zpovědi. Všecko pěkně poví panu faráři od „a" až do „zet" a na konec ho pěkně poprosí, aby přijal ony tři stovky a naložil s nimi, jak uzná za dobré a spravedlivé... Napadla ho i taková myšlenka, že snad faráři se podaří přemluviti Podestáta, aby peníze přijal, ale i když ne, na něm již nebude viny. Peníze budou svěřeny do ochrany Páně, a potom se děj s nimi cokoliv...

Když dospěl až k tomuto závěru, bylo již pozdě v noci. Měsíc byl právě v úplňku a svítil plným proudem oknem a kreslil na podlaze stínové kosočtverce rámu a příček. Sence byla plná studeného šera, a bylo to, jako by se v ní vznášel jemný modravý kouř, jaký stoupá z mosazné kaditelnice v neděli při hrubé o pozdvihování... Starý Záhoř znovu vznešeně uklidněn se odstrojil a ulehl a — spánek dostavil se k němu, dříve než po něm zatoužil...

Zcela jinak bylo Vondrovi v senci. Usnouti nechtěl, ale také ne převalovati se v posteli, aby neprobudil Nany. Zprvu se zaměstnával pozorným nasloucháním. Věděl, že otec ještě nespí, a jeho bdění bylo mu překážkou. Byl venku, než ulehl, a viděl ho seděti za stolem. Potom zaslechl kroky, posunutí židle a neurčitý šum. Otec patrně ulehl... A tu se Vondra vrátil k myšlence, která ho přepadla odpoledne. Za dva, za tři týdny bude nutno vyvážeti hnůj na pole... A vůbec hnojiště nebylo vhodným pohřebištěm. Již ranní příhoda dokázala to zcela zřetelně. Mnohem příhodnější se mu zdála hromada záleže, která již druhým rokem ležela v rohu loučky za sadem. Není daleko — několik kroků od stavení — a proto může býti vše snadno vykonáno... Zlobila ho sice jasná měsíčná noc, která jakoby naschvál přišla v nepříhodný čas... Již se zdvíhal, aby se přioděl a vyšel, když tu Nana se začala převalovati na loži, jako by ji tlačila můra. Přitiskl se zase do peřin a čekal. Ale Nana se dala do tlumeného vzdychání a převalovala se neustále... V něm bouřil proti ní hněv, který však nesměl propuknouti. Tvářil se, jako by spal, zatím co noc se vlekla do nekonečna, takže se mu zdálo, že není již daleko do rána. Čím déle trval Nanin nepokoj, tím naléhavěji se mu v srdci ozýval strach. Byl by již rád odpustil noci její světlost, jenom kdyby mohl do ní vyjíti. Nebylo zbytí, musil ještě této noci vykonati příšernou svoji práci, protože ho napadlo, že snad již zítra se začne mrtvola rozkládati. A při tom pomyšlení zachvátila ho prudká ošklivost. Potom, cítil zcela jistě, že za svět by se již neodhodlal k práci... Zatím spádně míjely vteřiny, a Nana neustávala ve svém vzdychání. Jeho strach již zesílil do děsu, a všemi údy začalo mu probíhati lehké, tetelivé, ale nezadržitelné chvění.

Posléze ztichla...

Vondra vstal, potichu oblékl kalhoty a opatrně vyšel ze sence. V síni přistoupil ke dveřím výměnkářovým a ostražitě zaposlouchal... Uvnitř ozývalo se pouze pravidelné dýchání spícího... Vyšel na zásep. Měsíc ho polil klidným jasem — a jemu se zdálo, že je světlo skoro jako ve dne.

(Pokračování.)

✱

Růžena Schwarzová:

POBOŽNÉ MLČENÍ.

RŮŽENĚ SVOBODOVÉ.

V tu chvíli zlatého posvěcení, kdy hlava má ležela na Vašem klíně,
kdy ticho bylo mezi námi výmluvnější než slovo, hlubší než myšlenka,
modlitba mého srdce stoupala k nebi jak vonný obětní dým:
„Ne, Pane, vavřínů pýchu, ne slávy paláce sklené,
jen jednu milost mi přej:
ó dej,
ať se mi dostane moudrosti světelné duše,
chudobkou skromnou dej mi růst v Jejím palmovém stínu,
jak ovečka k pastýři svému kéž se k Ní přitulit smím,
k drahému Vůdci, jenž pouští mne povede pochyb do země zaslíbené.

Jsem budoucností, jsem úsvitem, ne, nejsem ještě ránem,
— Tvá moudrost, Pane, to vidí — ——
jsem plna pramenů skrytých a neprobuzených sil,
jak hostii dej mi pobožně přijímat milostnou duši,
po Jejích úrodných stopách kráčet mne nech
v blažené víře a předjitřních snech.
Kéž denně rostu k Tvé slávě a pro pokoj lidí!
Chci dobrého mistra dobrým být dílem,
výmluvným vykladačem učení Jeho.
Chci Janem být Evangelistou, tichým a pokorným Janem.

Ó, Bože, nedej mi zemdlít, a dej mi hrdinství v boji,
vím: život můj nebude tichý, symfonií bude tisícipramennou.
Kéž je mým domovem pokojný dům
a láska mi prosvěcuj temnotu zrání.“

Tak tiše se modlilo mládí, stojíc na prahu své dráhy
v tu chvíli zlatého posvěcení, kdy hlava má ležela na Vašem klíně.
A jako chvění nadzemských lyr
znělo mi z doteků hladících dlaní.
„Vytrvej, doufej a věř — — “
Nejsladší hudbou zní mi to v života vír.
Doufám a věřím. Den bude záhy.
Můj mistr ráno mé chrání.
Ne, není záště v mém srdci, jen mír — jen mír . . .

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Lojzl, jsa v té době skoro bez práce, byl opět v lese; Máry, stojíc v baráku dál od okna, celou výpravu pozorovala.

Mladá mistrová s dětmi běžela napřed do nového domova.

Vozka, nachystav koním, s klukem odvazovali provazy, aby se mohlo skládati.

Tu již si Máry honem vzala šátek, uvázala zástěru a chvátala před barák.

„Co pak vás to, lidé, napadá, sem na nás lézt? Nevíte, že tuhle je taky švec?“

Mladý mistr, přijav právě od vozky na voze uzel peřin, překvapen se obrátil.

Vyslechl, trošku pozoroval a potom

řekl klidně: „Dobrytro přeju, no, vždyť snad budeme živi oba!“ a usmál se.

„Budete — nemá jeden kale co žrát, teď tu budete sedět dva. Snad vám to přeci Finktony řekla!“

„Povídala, že je tu starší mistr, soudil jsem, že už má svou známost. A my budeme dělat hlavně na jarmarky a do skladů.“

„Snad jste se tenkrát mohl stavit, on by vám byl můj pověděl, co a jak je. Já musela tuhle za barák položit osm stojek, aby přec měl lepší místo, a teď se nám usadíte na zádech!“

„Nono, snad nebude tak zle, každý si živobytí shání. Pověděli nám o tom a domek se mi líbil. Tam nás teprve bylo — jeden vedle druhého.“

„Tak to znáte a přeci sem lezete, do skladů jste mohli dělat tam taky.“

„Je tu laciněji, chtěli jsme být ve svém, žena chtěla mít krávu, a pole budeme držet sami.“

Mladá mistrová přišedši, aby odnášela, zůstala stát polekána.

Máry obrátila se i na ni. „To jste si pěkně vybrali, tady toho chytíte — — přihernclujete se, mně nic, tobě nic, jako byste z jednoho cechu nebyli. Počkejte, jak zas brzy potáhnete!“

„A to nepotáhneme!“ usmál se mistr.

„Tolik kerků!“ a Máry smějíc se zlostně, šla zas do baráku.

Než se Lojzl z lesa vrátil, měli všecko složeno, vůz odjel, takže neměl o ničem potuchy.

„Člověče, panstvo je tady!“ přivítala ho, sotva vkročil, a hlavou mykla směrem k sousedům.

Brada se mu zaklepala.

„Mají ti harampátí hrůzu, fůru náramnou, peřin dva uzly, jarmar kolik, jedna se sklem, dvě ďúčata, učedníka, krávu přitáhli, slepice. Ale já jsem jim hned řekla!“

„Co jsi řekla?“

„Co — co — snad jsem je neměla pěkně přivítat? To oni nevědí, jaká je tu cuckota, ona je jako kadečka, jen kyne, on byl v kloboučku a jak si vyšlapuje! Povídal, že bude dělat na hotovo, do skladu, Bůh ví, kam, tebe jakživo nic takového nenapadlo!“

Lojzl si dlaněmi zakrýval uši. „Naderněíš toho, a člověk sotva dejchá. Nenapadlo — do toho musej bejt peníze!“

„Snad je nemáš!“

„Mám — mám — jednu prázdnou, druhou vysypanou!“

„I dyť bys nic nedoveď!“

Lojzl vyletěl ze světnice a za stodůlkou přebíhal, aby se trochu vzpamatoval...

Finktony ze sousedstva zmizela, ani nevěděli kdy. Máry se s ní loučila už celých čtrnáct dní. —

V následujících dnech u Lojzlů jenom pozorovali.

„Vždyť ona si ti, člověče, pověsila krajkové záclony na okna!“ zvěstovala mu jednou.

„Ten panák s klukem přivezli odněkud na vozejku kůží kolik otepí! Sparpohlka se smála, co s tím tady chce — a bude prej mít i tovaryše.“

„Nemá sám ještě co dělat!“

Jednou po ránu přidělávali u sousedů i tabulku na lomenici. Lojzl pasa, stavěl se, jakoby si nevšímal. Ale jen odešli do stavení, hnal domů i s kozou.

„Podívej, co si přibili na barák!“ volal již ve dveřích.

Vyhlédnuvši, slabikovala: „Fr. Lorenc, hotovitel obuvi.“ Zařehonila se hlasitě: „Koukej — hotovitel obuvi — stydí se za to, že je švec.“

„Voves má taky tabulku s Schuhmachrem a co je mu platná! Já tuhle nemám nic, a lidé člověka najdou. Ani nebudou věděť, co to je!“ a zase s kozou uháněl.

Když se Lorencová zas jednou s Máry potkala, pěkně pozdravila. Máry ani hlavy nepovznesla a Lojzlovi potom zvěstovala: „Dyť ona ti mně dala pozdravení — já se jí můry prosím!“

* * *

I šli o srpnovém svátku marijánském na ranní dva sedláčkové, bratři Nixové: Nixenáci a Nixesef.

Chalupy jejich stály v šíru luk až na západním konci Korytné, na návrší pod lesem. Byly jedna jak druhá, obě žlutě a bíle natřeny, a dvě průčelní okénka dívala se z obou bujnem luk až dolů k silnici.

Pozemky a dobytek zaměstnávaly oba bratry zcela, takže dál z domova vylézali zřídka. Do kostela chodívaly obyčejně jejich ženy, Nixeanna a Nixefrancla, obě ustarané, hubené, sedřené. Dnes, ve svátek, šli tátové.

Oba byli v prostředním věku, vytáhlí a ohnutí, nohatí, oba stejně oděni, takže byli jak stará dvojčata.

Osmahlé tváře měli leskle vyholeny, uprostřed každé hlubokou svislou brázdu, malé hnědé, kmitavé oči, hustá obočí, široké, ostré brady. Na hlavě měli pytlíkovitou pletenou čapku, Michlmitzi, se střapečkem stranou dolů, na nich široké, měkké klobouky, do týla, na osmahlých

krcích červené šátky na uzel, vroubené bílými okrajky přehrnutého límečku, tmavé sametové vesty s dvěma řadami kovových knoflíčků, krátké tmavomodré brucleky, na nohou praskavice a boty s měkkými, úzkými holínkami, vytaženými do půl stehen.

Náci šel v levo, Sef v pravo, oba stavíce špičku proti špičce, v kříži sraženi, ruce oběma volně visely, ale Náci měl přehnutý vrchol Michlmitze třapcem na levém, Sef na pravém uchu, Náci měl stříbrný cvoček v levém ušním laločku, Séf v pravém, Nácimu visela krátká, houpavá dřevěnka v levém, Sefovi v pravém koutku úst.

Šli nemluvíce, před sebou toužený cíl jediný, a jen očka v pravo, v levo mžourala.

Najednou se Náci zastavil a Sefa při tom šťuchl loktem. Stáli na silnici proti Lorencům.

„Sikste!“ Náci dřevěnky ze zubů nepustiv, to slovo jen přežvýkl a pokračoval: „cho-to-fi-tl o-pu-fi — wosis ten tós?“

„Chotofitl opufi —“ právě tak mezi zuby a velkými vlhkými rty propouštěl slova Sef, „na tasis holt a Schuster.“

„A sua!“ pokývl Náci.

Ještě chvilku dívali se upřeně na tabulku a zas vykročili svorně a shodně jako dřív. Současné poklepy okovaných bot zněly dál po prašné silnici.

K hospodě ‚u bílého vola‘ natahovaly se krky jejich jako velbloudům na poušti k oase. Široká, rozkleslá, ustaraná, ale mohutná vábila zdaleka.

Po stranách Ochsenwirtova krámu visely dvě náramné hovězí čtvrtky, na kamenné obrubě půl prasátka hladkého a lesklého, a na veliké liště, k veřejím nahoře připoutané, tiše ležely dvě řady skromných, bledých jitrnic, dvě tmavých, nadutějších jelit.

Zraky Náclovy a Sefovy jen popatřily a ústa hned byla plna slin.

V hlavních dveřích hospodních překročily právě práh dlouhánské nohy ohnutého plesnivky v rozhaleném, odřeném kalmuku, s opelichanou čepicí, naažrenou do týla. Langehonl.

Zamžourav na příchozí, pokorně a skromně pozdravil:

„Márchen — ei die Kerche geh' ich!“ a dlouhými opatrnými kroky kráčel k silnici.

„Jaja, Honl, wir gehn a!“ odvětil mu Náci a oba se zasmáli, vzpomnělit na Langehonlovu příhodu s farářem. Vstoupivše do prostranné síně, zamířili do dveří v levo, Náci napřed, Sef za ním, podle věku. Z šenkovny vyvalilo se mračno páry a dýmu.

Proti vstupu byly tam menší dveře do krámu, a v pravo od nich veliká plechová kamna s plotnou, na níž kouřilo se z několika hrnců. Podél stěn stálo po třech stolech, červeně prostřených; pravá řada byla obsazena.

U kamen hospodařila hostinská, a děvče s hochem pomáhali.

„Márchen!“ pozdravili oba Nixové a usednuvše proti sobě za prázdný stůl v levo, klobouky položili na vedlejší židle, dřevěnky k nim.

Ochsenwirtsfrau pokývla, ale jinak zůstala nehybna, za to děti hned šukaly. V minutce stálo před Nácim i před Sefem po talíři husté dršťkové polévky a lžíce.

Dvojí chřípí se toužebně nakrčilo; ústa honem dala se do jídla.

U protějších stolů seděli domácí známí: Bauerhelm a Bauerfritz, Ochterbarsch a Fünferbarsch, chalupníci Barschové z čísel osmého a pátého, Wiesenmüller, Pauselwenzel, Kriegelhannes, Dukatenandres, Serbuspech, všichni u piva, jenom před Maulvincim, jenž pokuřuje seděl na rohu sám, stála sklenka s tmavým obsahem.

Rozpráveli o senách, jak kde sušili a jak je dostali domů, ale hulákali ty všední, nevinné rozprávky, jakby se rvali neb aspoň nejprudčeji se hádali. Jeden přes druhého mluvil, oči se jim vesele kmitaly, tváře zářily, vlhká ústa však i při tom křiku klidně pobafovala.

„Also, wosis noies, Nexi?“ když hlasová rvanice náhle ztichla, se sladkým úsměvem ozval se Dukatenandres. Seděl široký, zářící, ruce maje před sebou na stole sepjaty.

„Wés kór nischt!“ ústa maje plna odvětil Náci a skloněné hlavy nepovznesl.

„Kór nischt,“ široce usmál se Andres, „vielleicht doch wos!“

„No, hón wr noien Nachbar, ba Finktóny dort!“ pověděl Séf, a hned zas měl ústa plna.

„Nu, jo, diesen sakrmentsky Lorenz — Schusterlorenz,“ pořád stejně klidně hovořil Andres.

„Chotofitl opufi,“ ušklíbl se Náci a vysrkl novou lžíci.

„Woas?“

„Chotofitl opufi — so stíts ovn Dach dort!“

„A bimscher Šuster!“ lhostejně vybafl Bauerhelm a mocný šedý oblak zaclonil mu celý rudohnědý obličej.

„Ja soa!“

„Also für Schusterlojzl ane Konkurenz!“ a Dukatenandres široce se zasmáv, ukázal řady bílých zubů.

„Wieder a Bímak, — 's sein schun dreie do!“ zabreptal Kriegelhannes.

„Nu jo, dieser Wówes, Schusterlojzl und jetzte da dritte!“ zvolna pravil Pauselwenzel. Všichni mluvili široce, nedělajíce valného rozdílu mezi *o* a *a*.

„Schusterlojzl is a armičker, konn schun ne bímsch ne teutsch!“ štířil se Dukatenandres.

„Pímsch konn ha gut, ober teutsch ward a niemols könn,“ pomalu, břitce ozval se Maulvinci, „obr Schustermary hot ane gude Zunge!“ a vykulenýma světlýma očima rozhlédl se po všech.

„Chechecheche —“ zarachotilo ze všech hrdel. I hostinská se usmála.

„Da kala hot racht!“

„Diesem Lorenz wirds' also ne gut gíhn — a soll schon da Mary larn könn!“

Nixové polkli právě poslední lžíci polévky a blaženě si vydechli. Hoch bystře odnesl talíře a přinesl jiné s párem jitrniček a s nožem.

„Soll a guter Meister sein,“ s kouřem vyplulo se rtů Bauerhelmových.

„Olles nach der Moude,“ ušklíbl se zas Maulvinci.

„Nu, mr hón Elefonten du, das is a eleganter Schuster!“ a měsíčkovitá hlavička Andresova si pokyvovala.

„Na freilich — wos will so ener chotofitl opufi!“ a Bauerfritz se hluboce napil.

Ochsenwirt, odbyv lidi v krámu, na chvíli odskočil sem a hned počal hlučně vypravovati, že byl až v Hořicích na trhu a co tam bylo na prodej čuňátek.

„Na každém voze kolik; na každém trakaři, v nůši to v pytlích kničelo. A frfluchte Muzik! Zvířátka krásná jako děťátka.“

„Koupil's?“

„Šest jsem jich přivezl a dva staré na porážku.“

Rozvířil se nový bouřlivý hovor o čuňátkách, co kde platila, jak se kdy komu s nimi povedlo; jeden přes druhého vykládal, hrčivý chechtot a hýkot mísil se do radostných výkřiků.

„Zahlen!“ vysrkávaje poslední půlku zvolal Náci a zaklepal na sklenici. „Muss mr ai die Kerche gíhn, 's is schon Zeit!“

Hostinská spustila ruce se života a přistoupila ke stolu.

Bratři Nixové zaplatili a vstali. Ostatní činili po nich, jen Maulvinci zůstal kliden. —

O témž svátku před polednem vydal se mistr Lorenc v plné parádě k hlavě obce, aby se přec ukázal. Jda do úpravného domečku, s dvěma jasnými okny po každé straně dveří, zastavil se u bohatých zahrádek pod okny. Byly plny rozvitého kvítí: rudých fijal, macešek, karafiatů, a obruby z rozvité resedy silně voněly.

Vešed do jizby, byl úpravou její překvapen. V čele, pod velikými rytinami a zrcadlem v dubovém rámci stál dlouhý, široký psací stůl s velikými knihami a s balíky listin; postele při pravé stěně byly pokryty modrými vlněnými pokrývkami, při protější stěně stály dvě zasklené skříně, jedna s knihami, druhá s hojným nádobím skleněným i porculánovým, mezi nimi v úzké skříni, sahající téměř od stropu až k zemi, visely hodiny s šedým kovovým číselníkem a s dlouhanským kyvadlem, na jehož konci leskl se vyleštěný kotouč, velký jako měsíc. Stěny byly malovány, po čisté podlaze ležely pásy koberců s rudými okraji.

V starodávné lenošce, potažené černým lakovaným plátnem, zády ke dveřím seděl pan starosta, takže mu bylo viděti jen bílou hlavu, a na lavičce u bílých kachlových kamen jeho panička, babička už vetchoučká.

Lorenc, přihladiv si přílbu kudrn, klonil se a pozdravoval: „Má úcta — má úcta!“

Babička němě přikývla.

Starosta povstav, obrátil se. Byl tenký, přihnutý, čistě oholen, s těžkými brejlemi, kolem hlavy uvázanými, na dlouhém, hrbolatém nose.

Lorenc pověděl, kdo je a proč přichází. Starosta přišoupl si brejle blíže k očím, hosta si zvolna přeměřil a pravil: „Ja — aber já topše nerosumi.“ Řeč měl ještě zvučnou.

Mistr opět přihladil si vlasy a udiven pohleděv na starostu, zahovořil, ale víc jako k paničce: „Já myslel — povídala nám Finková, že pan zeť je taky Čech — mistr v továrně —“ a usmíval se.

„Na ja, aber já nerosumi — hier ist doch eine deutsche Stadt — nemecky mesto.“

„Prosím — já také německy umím, ale ne tak jako česky,“ odpovídal Lorenc a trochu se zasmál.

„Natürlich, ale jak povídám — also nehmen sie Platz!“ a ukázal na židli.

Potom se starosta vážně vyptával, odkud do Korytné přichází a proč, na rodinu se zeptal a má-li již hodně práce. Stál při tom stále vážný, téměř bez pohybu.

„Dosud toho mnoho není, ale myslím, až se uvidí —“

„Na ja, na ja, ale vy jste na domě napsal ‚chotofitl opufi‘ — tomu nikdo tady nerozumí!“ starosta německy klidně vysvětloval a přívětivě se usmíval.

„Ne — já myslil, že jsou tady taky Češi.“

„Ach ja, ale město je německé, to není jako v Jilemnici.“

Lorenc mlčel.

„Když bude dobrá práce, budou snad zákazníci, ale teď se nerozumí, to není pořádek,“ stále německy pokračoval starosta.

Lorenc zamyšlen přikyvoval.

„My jsme lidé dobří, ale jak kdo k nám, tak my k němu a pokoj musí být. Tak s Bohem, s Bohem — a aby se vám dobře vedlo!“

Mistr ani nevěděl, jak se octl před stavením.

„To se podívejme,“ povídal si cestou, „žádnej nic a najednou taková řeč!“

Když to doma vyprávěl ženě, divila se také, ale potom pravila: „Snad to budeš muset dát namalovat německy.“

„Víš, Fany, to tak hned neudělám! Sotva jsem to pověsil, sundávat zas nebudu — však je čerti nevezmou!“

„Přec má zetě Čecha a u českých pánů!“

Tabulka zůstala viseti.

Pozorovali však, že kdo šel po silnici nebo pěšinou, zastavil se, na tabulku se upřeně zahleděl, přečítal.

Žena mistrovi jednou vypravovala: „Povídala naše Františka, že dvě děti toho zetě starostova, Jodasa, jsou s ní ve škole, ale česky neumějí nic!“

„Tak! Pro Krista Pána, aby se to taky stalo s našimi!“

„Ale jdi, snad s nimi doma nebudeme mluvit česky,“ usmála se mistrová. —

Přiletěly bouřlivé dni s lijavci a s vichřicí, až v lesích praštělo.

Lorencův učedník druhého jitra zvěstoval, že tabulka je plná a plná naházeného bláta.

Vzali žebříček, hadry a mistr umýval. Ale teprve teď viděl, že tabulka je v půli široce puklá a rozštípena.

„Že jsme nic neslyšeli, museli dát ránu náramnou!“ divil se kluk.

„Vítr hučel, cedilo!“ a tabulku sundávali.

„Viďal's, Lojzl? Tabulka je pryč!“ v poledne Šustrmáry oznamovala muži.

„Tak snad potáhnou odtud!“ a letěl se podívat. —

Ale asi za čtrnáct dní visela na lomenici tabulka nová s nápisem: Fr. Lorenc a pod tím namalována byla trojí obuv — velká bota s holinkami, střevíc a ženská botička s podpatky i s knoflíčky, jež při slunci svítily jako skleněné.

(Pokračování).

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

Při každé vycházce z domu, při každém návratu ovládalo mne přesvědčení: nyní to musí přijíti . . . a přišla vždy zase jen práce a práce: povinnost, svědomitost, o kterých ostatní oplývali chválami, ale které v duchu jsem proklínal, protože byly bezradostné, protože jsem se jim nedovedl vymknouti — nedoveda proniknout svou povahu a nevěda, v jaký určitý směr bych vtělil svá neukojená přání.

Práce střídala se — v zimě v Římě ve Vatikáně, v létě v Orvietě, kde malovali jsme kapli madonny di S. Brizio. Byl jsem prvním, nejlépe placeným pomocníkem Fra Giovanniho; měl jsem sedm dukátů měsíčně, nad to vína a chleba, kolik se mi zachtělo, k tomu barvy, a ještě několik liber denárů měsíčně na potřeby životní i malířské. Ale protože dostávali jsme vše, čeho bylo třeba, posílal jsem všechen svůj výtěžek do Florencie otci, tak že tento byl mnohem spokojenější než kdy jindy a nikterak se mu nestýskalo po synovi, jako tomuto po rodném, jasném, svěže dýšícím městě.

Tak míjely dny — a byla z nich léta, o nichž nemohu víc vám vypravovati, neboť byla prázdná. Míjela pomalu — ale nyní zdají se jediným rokem. Bylo mnoho práce, zbylo málo vzpomínek. Postupem času již jsem ani necítil, že ztrácím i svou touhu, ze které se odvozovala má naděje, moje svěžest; málo mne naplňovalo pýchou, když opustil jsem svého mistra a počal jsem malovati samostatně — na jeho doporučení byly mi svěřeny malby legendy sv. Rosalie ve Viterbu. Byl jsem již tak zpokornělý, jako bych byl mnichem; neuvědomělé vzpoury mého nitra vyhasly, nejsouce nijak živeny, a přikryla mne studená vrstva klidu, vanoucího z řádových bratří, se kterými jsem se neustále stýkal.

Zcela vžit v jejich zanícení maloval jsem pak četné, velké a velmi chválené malby v kostele sv. Františka v Monte Falco; maloval jsem je tak, jak na mne bylo působeno příkladem Giottovým, jehož dílo jsem poznal v Assisi. A byl jsem přesvědčen, že není možno uchýliti se od

jeho vzoru, který tak hověl postavě a životu světcovým a podle něho způsobu života bratří, řídících se jeho řeholí chudoby a prostoty.

Ale můj odlišný duch patrně přece pronikl i touto malbou; mniši i mistři shledávali mé barvy mnohem živějšími, roucha, jimiž jsem postavy odíval, mnohem nádhernějšími, než bylo na obrazech Giottových; budovy zobrazené byly výstavnější a mimoděk podobaly se jako zceleným troskám pohanského Říma — tak bez mé vůle se prozrazoval můj světácký, neukojený duch. Ale s obzvláštní zálibou a zdarem maloval jsem vzdálené krajiny za osobami světce a jeho druhů. V tyto krajiny vmalovával jsem své milé vzpomínky na pouť z Florencie do Říma — maloval jsem pahorky Toskány a pohoří Umbrie na setkání sv. Františka se sv. Dominikem, také Arezzo, odkudž Assiský světec vyhnal ďábly; a tam, kde káže ptactvu, zobrazil jsem širou krajinu u Foligna, kde jsem umístil i Assisi i Monte Falco. Toto zachycení skutečnosti velmi se všem líbilo a byl jsem za ně tuze chválen.

Bylo mi ovšem zcela soustřediti se v práci, když jsem maloval samostatně, napnouti všecky své síly, vyčerpávati všechny myšlenky a schopnosti — a tak nejen že úplně zakrněly nepokoje nitra v umdlení z toho plynoucím, ale také jsem ani nepozoroval, jak rychle míjí čas. A kdyby nebylo oněch četných maleb, které mojí rukou vznikly a vydávají svědectví o dlouhém čase s nimi ztráveném, ani bych nevěřil, že tak rychle uplynulo osm let.

Osm let! Po tomto období jsem se probudil, abych je poznal jako dobu zkoušky, ztrávenou v cizím městě, v němž marně jsem kdysi doufal nalézti radost života, po níž touhu ve mně zaselo mé radostné, horkou krví žijící rodiště.

Probuzení nastalo tehdy, kdy byl jsem zavolán zase k fra Giovannimu do Říma; můj mistr hasl tam ve svém útulku v S. Maria sopra Minerva, tiše a pokorně, ničím neprozrazuje, zda nezalétá posledními myšlenkami v milovaný klášter sv. Marka a do Fiesole, kde pozemsky byl jistě nejšťastnější. Ale snad pokorou života vykoupil si sílu, že v posledních okamžicích připjal se zcela k Bohu, ocitaje se s důvěrou v ráji, k němuž usiloval. Byl jsem s mnichy při jeho posledním vydechnutí, spojil jsem se s nimi v modlitbách za jeho svatou duši — ale když byl pohřben v klášterním chrámě a já jsem povstal od jeho hrobu, cítil jsem, že nemůže býti mého pobytu na dále v těchto končinách, ač mi se tu nabízelo dosti práce, ale že jest mi vrátiti se do Florencie, zdroje mého života, třebas v nejistotu, ale s odvahou pokusiti se tam o čin osvobozující, který by mne zbavil neklidu z kolísání mezi úsilím uměleckým a prostou radostí ze života.

* * *

Návrat ze Říma k domovu nastoupil jsem sám — totiž nikoli jako člen družiny malířské, pod společným vedením, jako tomu bylo na cestě z Florencie, ale jako cizí, osamělý cestovatel, který připojil se k několika kupcům, zprostředkujícím obchody a poštu několika domům florenckým a římským. Ti mi pronajali mezky, na které naložil jsem sebe i svoje zboží, hlavně své kresby; ti znali směr cesty, kterou již mnohokráte proputovali, a ti mi do jisté míry poskytli též ochranu. Byla to pro mne společnost zcela nová a tou novostí zajímavá, ale zpočátku nemilá; byli to lidé, kteří neznali leč počty, kupecké praktiky, lsti a podskoky a neměli řečí o jiném. Přes den se dřeli, plahočili, kupčili a smlouvali, večer se hašteřili, ožírali, hřešili a druhdy lehkomyslně promarnili desateronásob více, než přes den namamonili. A ráno táhli břímě života trpělivě dále. Myslím, že nebyli věkem starší mne — ale byli mnohem sešlejší a duchem ustaranější.

Šli jsme přes Viterbo a Orvieto; tu při odpočinku zavedl jsem je do kostelů a ukázal jim díla svého mistra i svoje, pomodlili se tu, někteří se i vyzpovídali; malby prohlédli zcela lhostejně — a pak šli dále, ve dne kupčili a v noci večer hýřili.

Já ve Viterbu po prvé poznal jsem podivný pocit loučení s vlastním dílem. Nezmocnil se mne v Monte Falco, odkudž jsem pospíchal k úmrtnímu loži mistrovu; ale nyní, jsa naprosto sám a sám, a opouštěje malby, které jsem spolu tvořil, a které mně mým odchodem mizely na léta, na věky — cítil jsem, jak pevnými svazky spjala mne práce s výtvorem, kolik jsem v ně vtělil myšlenek vlastního života — a neubránil jsem se slzám, jsa nucen přervati toto pouto blízkosti, přervati je odchodem, odříci se vlastnictví díla a přenechati je cizím očím budoucích. A přece sobectví, které mne k nim poutalo, bylo pokorné, neboť nevzpomněl jsem útěchy, že budou díla má žíti déle mne — netoužil jsem po slávě.

Postupem cesty se teskný pocit můj rozptyloval. Přivykal jsem svým cestujícím, poznával jejich povahy a spřátelil

se i s tím, co jsem na nich dříve příliš přísně posuzoval; dostavovaly se příjemné dojmy nových krajin, kterými jsme putovali — a hlavně bylo mi volno v pocitu zahálčivé svobody, kterému mi bylo teprve zvykati. Teprve jsem si uvědomoval, že jitro po jitru se probouzím, aniž bych byl nucen za chvíli postaviti se na lešení před chladnou stěnu kostelní a nanášeti na ni barvy. Teprve nyní pocítil jsem uvolnění starých závazků a s rozkoší seznával, že na ten čas nekynou mi nové. Přestával jsem býti malujícím strojem a zase jsem se vracel k člověčenství; tím jsem se také sbližoval s novými druhy, opouštěl jsem mimovolné měřítko, které jsem na jejich povahy přikládal po svém dlouholetém styku s mnichy, a snažil jsem se pochopiti jejich prostě přirozený způsob života. Byli po určitou dobu dne také jen stroji a jindy propadali neřestem, mně nechutným — ale chvílemi také se osvobodili od toho i onoho, měli své dětinské radosti, svá pošetilá přání anebo projevovali zkušenost i vědychtivost, kterými mně byli na prospěch.

Čím dále jsme postupovali na sever, tím byla cesta zajímavější a radostnější. Krajina byla vždy hezčí, lidé přívětivější. Cesta trvala déle než třeba, neboť kupcům bylo se zdržovati za obchodem v určitých místech třebas po několik dní. Nenoclehovali jsme arciť v klášteřích, jako na mé první cestě, ale v hospodách u obchodních přátel nebo na hradech, kde nám byla přána ochrana. Tu všude sešlo se pravidelně četně lidí, takže viděl a slyšel jsem mnoho zábavného, seznal mnoho lidí a tváří. Nejvíce vábili mne dobrodruzi, kteří prošli veliký kus světa, plavili se po moři, účastnili se bitev, znali kraje, lidi a mravy naprosto odlišné, zakusili mnoho trampot i radostí a dovedli o tom mnoho vypravovati nebo — lháti. Byli to kupci, žoldnéři a třebas i kejklíři a tuláci, jimž dychtivě jsem naslouchal a jejich život jim záviděl, vida jenom jeho pestrou, malebnou stránku, jen povrch utrpení i veselí. Vznikal ve mně zvláštní cit bratrství s těmito lidmi bez domova, zdálo mi se, že oni žijí tím životem, který jsem přál sobě — životem velké volnosti, na jejímž základě jedině vyrůsti může velká radost. Lnul jsem k nim a přál jsem si jejich náklonnosti, bych v ní našel pomoc k podobnému vykročení do pestré nevázanosti dobrodružného života; čím jsem dříve byl spoutanější a pokornější, tím horečněji nyní ve mně se bouřil tento pošetilý vzdor. A za ním hlásila se lítost, že zůstávám i se svým pochopením, svým soucítěním, těmto vykořisťovatelům životní rozmanitosti cizím a malým, že jsem jim druhem nežádoucím. Byl bych si přál — nemaje sil a odvahy k samostatnému činu — by některý z nich unesl mne nějakým závazkem s sebou do víru svých dobrodružství, jejž bláhově jsem si představoval nepřetržitým; a nestalo-li se tak dnes, bude snad zítra, konejšil jsem se. — —

Nikde jsem se neprohlásil, že jsem malířem, a moji soudruzi, neceníce valně umění malířského, rovněž se o tom nezmiňovali. Přál jsem si tak, abych nerušeně mohl dokončiti cestu — neboť snadno mohlo se státi, že v klášteřích nebo na hradech měst, kudy jsme se ubírali, by mne znali z pověsti, která se slávou Fra Giovanniho roznášela již i moje jméno jako tvůrce maleb v Monte Falco; snad byl bych dostal nabídku, bych vypracoval to neb ono ve starých chrámech a nových kaplích — a moje poddajná ochota, moje protivná svědomitost i ohled na otce, jenž dychtil po mých výdělcích tím více, čím více jsem jich měl, byly by mne přiměly, bych na se vzal nové jho, přerušující příjemný tok volných dnů, který jsem si přál dokončiti, jak jsem jej byl začal.

Na hradech, kde jsme se stavěli, mohl jsem neznám pozorovati život panstva i služebnictva. Opět viděl jsem jenom obraz povrchu, a obě vrstvy se mi líbily, jak čeleď, chvílemi překotně činná, jindy shnile zahálčivá, tak panstvo, krásné v radostné zábavě, ve tvrdé zpupnosti i ve vznešené pánovitosti. Tu vedle práce v polích, v sadech a na vinicích viděl jsem směs povinností, které ukládala služba velkým pánům: chov koní, cvičení sokolů, ošetřování zbroje a přípravu zbraní, shon při ohništích ve velikých kuchyních před panskou hostinou. Viděl jsem příjezdy hostí, jejich uvítání a zábavy pro ně nachystané — hlavně přípravy k lovům, kdy vyjížděly skvělé družiny na honbu za jelenem, se smečkami psů i s rozmanitými dravci, či na lov ptactva se sokoly. Jaký to byl ruch! Povely pánů, pokřik sluhů, dusot koní, hlasy všech těch rozmanitých zvířat, netrpělivých a dychtivých, zvuky polnic, rohů, píšťal i bubnů; směsice zvuků vycházela ze směsice barev a tvarů, neb na ušlechtilých koních třpytily se postroje, pestře se střídaly barvy oděvů, rozmařile šitých a přepychově zářících, leskly se a křížily se zbraně — mezi tím kmitala se těla zvířat, teplých barev a ladných čar, nad hlavami vály praporce a tyčila se lesklá kopí; a všemu vládly lidské tváře, ruchem zkrásnělé a zvýraznělé.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Fr. Sekanina:

RŮŽENA SVOBODOVÁ.

(Jubilejní lístek.)

Jsou básníci per stále mládnoucích, jimž každou knihou přibývá na svěžesti a kouzlu viděti, cítiti jasněj a zjemněněji. Jdou od mety k metě stále křehčím, stále pružnějším krokem: nuž, možno kdy u nich mluviti o ‚jubileu', když tě už sama podstata tohoto pojmu uzavírá v sobě předpoklad dospívání? A nutno-li přes to kdy mluviti o něm, neubráníme se jistému podivu nad tím.

Paní Růžena Svobodová mládne svou tvorbou. Její umění nabývá půvabů stále křehčích, svěžesti podmanivější. Pětadvacet let nedřetržité, věčně nespokojené a stále hledající i hloubavé práce literární vykvétá u ní dnes nejčistším, panensky svěžím květem jarého Mládí.

Je zajímavá ona vývojová linie jejího díla. Od prvního ženského románku „Ztroskotáno" přes „Zamotaná vlákna" a „Milenky", kolem „Černých myslivců" k „Posvátnému jaru" a k „Zahradě Irémské" a odtud až k posledním redakcím některých povídek a románů starších — jaká to mocně vypjatá a skvěle vroubená cesta tvůrčího utrpení i tvůrčích slastí vine se spisovatelčiným krajem snů! Byl to ‚zolovský' naturalismus, v němž ulpívaly a kotvily prvky prvního úsilí autorčina? Literární kritik to tvrdí, poukazuje ke všem těm podrobně a trpělivě studovaným znakům společenského prostředí, jimiž jsou už první povídky a romány Růženy Svobodové vyznačeny. Či byla už i v těchto pracích převážným elementem snaha, která tak prudce a výmluvně se hlásí ke slovu ve tvůrčích periodách dalších — tož snaha citového, mravního a myšlenkového zušlechtění duše, osvobozené od tíživého rmutu dní? Kloníme se k tomuto názoru podepřenému skutečností, že už i tenkráte, ve „Ztroskotánu", v „Písčité půdě", v „Přetíženém klase" i v řadě menších povídek o ženské duši převažovalo spisovatelčino úsilí o přísnou, vášnivou kritiku společnosti, o zdolání problému sebeurčovacího ve smyslu ženina odpoutání, o vše, čím ostatně by se také na druhé straně projevila i ona živá, žhavá, tolik osobitě výmluvná a přímá pečeť autorčiny vlastní vášnivé duše.

Znak naturalismu nebyl základním prvkem prvního tvůrčího úsilí autorčina, neboť již tentokráte mohl bystrý hodnotitel díla pozorovati, jak se ta mladá a dychtivě do niter zadívaná spisovatelka uměla vybíjeti bleskem spontánního zaujetí. Naturalista — toť trpný, třeba že sebe neúnavnější pozorovatel, toť horlivý sběratel podrobností, jež odhaduje a umělecky rovná, ukládaje a třídě je v životný obraz více nebo méně blízký pravdě. U Růženy Svobodové již tehdy jsme potkávali vysokou a ryze osobitostní zájmovost, prudký var krve. Nebyla lhostejna k osudům svých žen, jež si předsevzala vykreslit; nebyla však lhostejna ani k té neživotné kulise, z níž její osoby vyrůstaly. Prostředí, realisticky prokreslené — toť u ní součást jedinců, spolutvůrce a utvařovatel nejen osudů, ale i povah. A proto tolik vášnivého zájmu i na něm, proto tolik útočné a ryze osobní energie, tolik tryskajícího citu, tu oddané a pokorně vyzařující lásky, tu krvavé ironie, sarkastického posměšku! Celá vzbouřená nebo zněžněně rozradostněná, teple jihnoucí bytost autorčina je rozlita do těch kreseb. A byla opravdu již v románových počátcích, snad ztajenější, méně impresionisticky zladěná, rozvedená, méně sebevědomá a tvůrčí rozkoší ze sebe samé odechnutá — ale byla, prozařovala! Jak teprve jí přibylo léty, jak rozvila postupem práce, kdy vlna citových výbuchů nabyla vrchu, kdy veškeren skvělý rozvoj autorčin vědomě přešel na cesty symbolismu a jarého opojení životem, a kdy všecko její tvůrčí i umělecké tíhnutí vyústilo, přeteklo do zahrad pevně řízených snů, životní povýšenosti, jasné radosti z obrazu, z představy, z podobenství!

To, pokud se prostředí týká — ale což osoby, hrdinové a hrdinky! Vždyť k těm spělo všecko úsilí paní Růženy Svobodové především, jim především tíhla nahlédnout v nitra, prozářiti je svým zrakem, vyvést je z přítmí, osvoboditje! Rafaela Staňková z „Jívy" (Ztroskotáno) jakožto první z větších žen básnířčiných je už velmi jasnou předzvěstí celé té veliké a slavné galerie, která po dvou, po třech či pěti postavách v každém jednotlivém dalším románě počíná rozsévati, zapouštěti semena svých neblahých existencí, vplétati a ‚zamotávati vlákna' svých osudů do zúčastněných skupin společenských. Rafaelin osud — toť osud oklamaného snu, jehož zlomením hyne (v první versi „Ztroskotána"), ale z něhož se v triumfu osvobozuje ve versi druhé („Jíva"). A tento poměr „Ztroskotána" k „Jívě", toto vrcholné vyústění životních ideálů v projevy hlubokých a vítězících mravních sil na místě v pokleslou malátnost — zdaž onen poměr sám není už jakýmsi symbolem autorčina uměleckého zrání i po stránce myšlenkové, zdaž není obrazem celého jejího vzestupu, vítězného tíhnutí k nejvyšším metám mravním?

Růžena Svobodová směřuje svou beletrií k oněm vysokým, zářivým cílům, jaké si v oboru obrodné essaystiky vytyčilo několik moderních duchů emancipačních, zejména skandinávských. Laura Marholmová, Charlotta Lefflerová, především však mohutný a vášnivý zjev Elleny Keyové obrážejí se myšlenkově i citově v tom díle — ovšem prohloubeněji, v lidštěj-

ším a víc n a š e m zrání. Je to duch díla, který dostoupiv zákonů lidské tragiky, pokloniv se řádu vesmírnému a dav se prochvěti jeho strašlivou harmonií, jak citlivě vyšetřil Šalda, napial veškeru sílu slovesných možností nejpodmanivějších, aby připravil půdu k novým a slavným zítřkům, v nichž bude sloužena tichá, ale tím dojímavější, velebnější mše ženina osvobození. Za ním kráčí vědomě a důsledně Růžena Svobodová. Zklamaná dívčí naivka z „Písčité půdy" (jistá obměna Rafaely ze „Ztroskotána"), hrdinka jemné portretní studie „Přetíženého klasu", hrdinky „Zamotaných vláken", ať již je to vášnivá a krutě rozmarná sebezbožnitelka Markéta, ať pedanticky klidná a naivně soběstačná Helena, ať diletantní esthétka a labužnice života Steinicová —: všecky nesou v sobě prvky zápasů, jejichž vybojováním má lidstvo získati citově, mravně, společensky. Básnířka naše kráčí za znamením s í l y. Sonduje křehké slabosti, aby nastavila zrcadlo síle; zpytuje nitky duševních tragedií, aby jimi vychovávala k síle; odechuje své postavy tesklivým smutkem a žene je k pádu, aby vlivem tragických světel zaněcovala ohně rodících se podpůrných sil. Požitkářská, ale altruistní Malva z „Milenek", pasivní Marie, pod návaly citů se dusící Ryčinka, cílů vědomá Emma a nebohá Aglaja —: zdaž nejsou tu schválně proti sobě stavěné živé dvojice osudů i povah veskrze kontrapólných — a to jen proto stavěné, aby z nich cestou samozřejmé a největší přirozenosti vyrostl čtenáři obraz životní síly, která vítězí nad slabostmi a dovede podmanit svět?

Tím stává se Růžena Svobodová básnířkou zítřků, budovatelkou forem vyššího a silnějšího života, ovládnutého harmonií a jasem duší. Slavná rovnováha života krásné budoucí společnosti září z těch zmatených a nerovnovážných ohlasů společnosti dnešní. „Irémská zahrada" celá je výrazem těchto harmonických zítřků, z nichž zvoní touha po spravedlnosti a jasném vyžití chvil v kráse a v pravdě. Postavy takové bohatýrské mohutnosti a zářící vyrovnanosti zjevu, jakou je na příklad kníže Rudolf z „Černých myslivců", jsou této touhy nejvyšším zosobněním. Celá rozkoš a idylická prostota „Pokojného domu", všecko to vzácné a podmaňující ovzduší této selanky je symbolem, nejskvělejším růžovým zrcadlem tohoto příštího štěstí lidstva. A jak sugestivním, jak mocně jiskřivým zrcadlem!

Naše básnířka je umí vysoko pozvednouti nad hlavy dnešních lidských červíků, umí je obrátit k slunci a o jeho plný jas opřít jako monstranci, aby toho štěstí, toho tepla paprsků musilo pochytat nejvíc. Její umění transponační je po této stránce mohutné a přináší v sobě plno sugesce, plno výmluvných jasů. Zcela dle slova Flaubertova, že umělec má býti vyšším přehodnocovatelem skutečnosti a nikoli jejím kopistou, že jeho duše má býti zrcadlem, v němž se život obráží zvětšeněji, barvitěji, třebas že i při zvýšeném ostří hran a ploch typicky vybraných, uměleckému účelu přizpůsobených. —

Za tímto ideálem, tak čistým a svěže odechnutým, kráčí umění paní Růženy Svobodové krok za krokem, od knihy ke knize. Její umění se prohlubuje, její umění mládne, stále nabývajíc křehčích a kouzelnějších odstínů. Nuž, nezdá se býti za těchto okolností jubilejní zastavenícko, jež jí v těchto dnech česká literární veřejnost oddaně pod okny zapěje — nezdá se býti právě u ní podivným anachronismem?

LITERATURA.

Ludmila Grossmannová-Brodská: *Očarovaný Nikolaj.* Veselé a vážné obrázky z Petrohradu a okolí. Nákl. R. Prombergera v Olomouci r. 1918. — Ladislav Hájek: *O záhadách srdce* a jiné povídky. Nákl. časopisu Svět zvířat v Praze 1918.

Těmto obrázkům, které spisovatelka utvořila z toho, co sama na Rusi prožila a viděla, možno přiznati značnou cenu nejen po stránce věcné, nýbrž i po stránce formální se zřetelem k tomu, ke komu spisovatelka má úmysl svoje črty obraceti. Je tu mnoho poznámek poučných ze života ruského, do vypravování vkládaných, dobře zpravujících jakožto lidová četba čtenáře o domácích poměrech ruských. Důležitější úlohu než v literatuře ruské hraje u Grossmannové mnich a kněz, jakož i kostel ruský, který auktorku pochopitelně obestřel měkkým a nadšeným podivem. Vedle toho není zde vtíravých poznámek turistických, jež jinde tak často ruší děj vyčtenými znalostmi. Spisovatelka oddala se jednotlivým silnějším dojmům, opředla je jednoduchým, nenáročným dějem, takže druhdy podařilo se jí vyjádřiti nejen vnější dojem, nýbrž i hlubší ideu, podmaňující nejen zaostalý lid, nýbrž i vrstvy inteligentní.

Téměř všecky povídky L. Hájka probírají se záhadami duševními a mnohé z nich překonávají první, programovou novelku, v níž členové společnosti podávají každý ze své zkušenosti doklad záhadnosti lidské povahy. Některé z nich čerpají z novel romantických (Slavíci, Láska bláznova), jiné zabíhají do realismu přítomnosti (Kobylka strýčka Vaška, Michal Stojko, Domino, Kouzlo přírody) a konečně některé opakují mnohokráte probírané, už všední příběhy milostné (Krásná Nella, Ubohý živote, Kvarteto). Spisovatel namáhá se sice, aby každé své povídce dodal původnosti, daří se mu

však věc pouze v nepatrnostech, maličkostech, které rázu povídek nepozměňují. Pokud se jazyka a formy týká, jest spisovatel daleko šťastnější než ve výběru svých námětů, ač ani zde si nevytyčuje nijakých vysokých cílů: pohybuje se úplně v ovzduší obyčejného vypravování, v němž jest klid i vzruch pouze průměrný. *J. F.*

*

Prof. dr. M. Weingart: *Vývoj českého jazyka.* „Za vzděláním". Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

První díl stručného populárně-vědeckého spisku Weingartova podává nejen vnější dějiny českého jazyka a šířku jeho oblasti, jeho platnost v jednotlivých stoletích, slávu, povznesení i úpadek, nýbrž shrnuje v sebe i dějiny českého pravopisu a nejdůležitější vnitřní proměny jazyka českého. Promluviv o působení Cyrilla a Metoděje a působení církevně osvětového vlivu západního, latinskoněmeckého, na jazyk český a zmíniv se o drobtech českých slov v památkách latinských, přichází spisovatel ke germanisaci Přemyslovců. Tu bychom očekávali zmínku o tom, jaký důvod Přemyslovští králové měli ke kolonisaci německé, neboť druhdy je omlouvá, vedle toho pak rádi bychom zde viděli poukaz ke germanisaci klášterů a šlechticů, kteří si poněmčovali jména i osadníky německé na své statky přiváděli. Obratně spisovatel vykládá o změnách hláskoslovných i tvaroslovných ve XIV. století, o rozkvětu jazyka za doby Karlovy, za Tomáše ze Štítného, za Husa, za doby husitské; vkládá sem data o povýšení češtiny za jazyk úřední, uvedení do zápisů v zemských deskách moravských. Tu bylo zajímavo zajisté zmíniti se o českých zápisech v slezských deskách krnovských, opavských, těšínských a ratibořských. O češtině a její oblibě ve šlechtě polské bylo možno podati satirické svědectví Lukáše Húrnického z r. 1565, jenž se posmívá šlechticům polským, že v cizí zemi ihned si přisvojují jazyk cizí a překročí-li hranice české, že hned mluví česky a jazyk český vychvalují nad svůj polský. Probrav hnutí humanistické a oceniv jeho směry, dochází vrcholného rozkvětu českého jazyka v druhé polovici století šestnáctého: je tu Jana Blahoslava Deklarací, Bible králická, prosa zlatého období. Zároveň však zeslabuje se síla česká luteránstvím a rána r. 1620 dopadá tím účinněji. V nové době českého písemnictví probírá spisovatel stručně a jadrně působení buditelů jak na poli národním, tak jazykovém, v básnictví, ve vědě i v krásné prose a věnuje kapitolu separatistickým snahám slovenským a odtržení slovenštiny od spisovného jazyka českého. Bylo by zajímavo ukázati k podobným, ovšem daleko bezvýznamnějším snahám moravských separatistů (Fr. Trnky a Vincence Ziaka). — Spisek svůj auktor zakončuje oceněním jazykozpytců českých, hlavně Jana Gebauera, a touhou po české jazykové čistotě a ryzosti. Knížka Weingartova jest psána po svědomité průpravě, s odbornými znalostmi, dobře rozlišuje věci důležité od méně významných a jest opravdu velmi dobrým úvodem do studia českého jazyka. *Jos. Folprecht.*

DIVADLO.

Národní divadlo v jubilejním svém cyklu oživilo Dykova *„Posla"* (26. června t. r.), který svého času po původní premiéře záhy zmizel s repertoaru. Jsme žádostivi, bude-li mu příznivějším dnešní názor obecenstva, podporovaný popularitou, které se auktor těší. Hra náleží k dílům literárně svrchovaně zajímavým, výbojně stavíc v rozpor názor renaissanční s duchem českobratrským, jehož představitelé — jistě mimoděk a jen z nemožnosti vžíti se v jejich duchovní svět — jsou tu stavěni k samému ostří karikatury. Chybný přízvuk herců — a bylo by zle. Prvé dějství mocně zachycuje náladu samoty zatížené listopadem i významem doby politicky vážné; druhé sestává vlastně jen z milostného dueta, provedeného s pravou Dykovskou slovní bravurou; třetí rozptyluje se v plytké debatě a hovorech, v nichž herecká reprodukce není s to, aby dosáhla záchranné soustředivosti — a rozbíjí zájem obecenstva. V novém provedení účin druhého dějství povznesli pan Deyl a pí. Dostalová mistrovskými výkony. Pp. Vávra, Matějovský, Tesař a Třebovský byli maskou i přednesem povolanými představiteli Tomáše Roha, jeho bratra, Ondřeje, Petra Skalníka. V úloze ženy Rohovy vystoupila jako host pí Karla Slavíková-Welsová, kdysi člen Národního divadla. Její dráha divadelní svého času nebyla příznivá; umělkyně nebývala zaměstnána ani dosti často, ani v úlohách svému typu vhodných, takže nenabyla praktické síly dáti přesvědčivý výraz úmyslu, inteligentně pojatému. Dlouhá vzdálenost od jeviště arciť nemohla tento nedostatek vyrovnati a zavinila spíše trému; nicméně znova podala umělkyně důkazy o své promyšlené snaze, najíti nové vnější prostředky výrazové. — Režie p. Hurtova vystihla plně náladu besedy prostých lidí na samotě podzimního večera a vhodně upravila vnitřek komory. *A.*

*

O Mahenově *„Mrtvém moři"* přineseme referát dodatečně, ježto referentu pro nahodilé překážky nebylo lze zúčastniti se některého z dosavadních představení. —

Jubilejní vzpomínku na dosavadní činnost pana Fr. Matějovského opravujeme v ten smysl, že umělec ve „Třech sestrách" hrál Soleného, „Ve stínu lípy" pak souseda (nikoli mlynáře)

Při této příležitosti vzpomínáme ještě obzvlášť jadrného výkonu — Manka Konavljana v „Dubrovnické trilogii“.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Fr. Ondrúška (Rubešova galerie, květen-červen 1918). — Fr. Ondrúšek zapadl před lety do Mnichova. Tam má také své publikum. S domovinou pojily ho občas domácí výstavy. Přichází-li nyní se souborem, jejž si sám shledal a sestavil, je to prvá větší příležitost oceniti dílo a určiti osobnost Ondrúškovu.

Jeho oborem je podobizna, síla jeho záleží ve tvorbě podle skutečnosti. Pojímá-li portret jako obraz člověka, pak chválíme jeho jednoduchou upřímnost a nehledanost, s jakou staví člověka bez násilné úpravy, beze všeho zesilování a úmyslného stupňování obrazu. Jeho postavy stojí pevně, jsou z masa a krve: v nejlepších kusech dávají podobizny klidné jistoty, velké silhuety a pevné malby. Ondrúšek má rád hlavy od všeobecné normy se odchylující, jež podává jako kus přírody neuplatným zrakem s neúchylnou věrností reprodukované.

V uspořádání skupinových podobizen je Ondrúšek bezmocný. V „Jaroslavu Vrchlickém“, obrazu básníka posazeného v nejkrajnější popředí obrazu před krajinou, až jistá hrubost uráží náš krasocit. Postava básníkova v pádné tělesnosti své postrádá psychické pádnosti a dráždivého života, uspořádání celku pak je hledané; krajina, příliš oko zaměstnávající, nemluví k duši, různorodost mezi krajinou a postavou je velmi citelná.

Má-li malířství Ondrúškovo jinou tvářnost než soudobé české malířství, lze to vysvětliti povahou malířovou a růzností prostředí. Fr. Ondrúšek, hodný a skromný, selsky nehybný pracovník je z těch malířů staršího smyslu, kteří řemeslnou stránku malířství nebrali na lehkou váhu. V překotném vývoji našem připadá mi jako jeden z těch starověkých malířů, kteří byli nejdříve učedníky, potom pomocníky, a když byli s to, aby objednávky sami vyřizovali, stali se mistry malířskými, jichž je víc v onom koutě Mnichova, kam nezasáhl svěží vítr, nezvířil prach a moly. Osobností a z půdy, na níž se usadila, vysvětlena, je technika Ondrúškova důsledkem hotové, do sebe uzavřené povahy a důsledkem prostředí. *Emil Edgar.*

TÝDEN.

* Dne 26. m. m. zemřel u věku 75 let štýrský povídkář samouk Petri Kettenfeier Rosegger, pilný podněcovatel národnostní zášti v Rakousku a nepřítel našeho národa. Vedle své kvantitativní produktivnosti a všestrannosti nedostihl výše, na níž počíná se literární umění. Narodil se v Alplu u Krieglachu v Hor. Štýrsku, první knihu básní vydal r. 1870 v hornoštýrském podřečí (Zither und Hackbrett), psal povídky, novely, cestopisy, v nichž obráží se život okolního lidu i přírody. Ve svém okolí těšil se ze značné popularity, takže nedávno proklamována i jeho nobelovská kandidatura, která však přirozeně nevedla k cíli.

*

Politikové mezi německými výtvarníky pomýšlejí také na anexe či reanexe. Hlavní výbor Deutsche Allgemeine Kunstgenossenschaft podal říšskému kancléři petici, v níž žádá, aby při uzavírání příštích mírových smluv byl vznesen požadavek, aby všechna umělecká díla za posledních sto padesát let uloupená byla opět navrácena. Na tomto požadavku má býti pevně trváno. Německým historikům umění nebude prý za těžko tato díla zjistiti. Německý říšský kancléř má také pamatovati na to, aby německým výtvarníkům, budou-li opět konati svá studia v zemích nyní nepřátelských, nebylo v tom výminečnými zákony bráněno.

*

Museum — past na české knihy. Dne 15. dubna r. 1818 hrabě Kolovrat v úřadě nejvyššího purkrabí království Českého podepsal provolání „Vlasteneckým přátelům věd“, jež potom otiskly úřední „Pražské Noviny“ — činem tím vlastně prohlášeno veřejnosti založení českého Musea. Ústav, nadaný sbírkami a penězi „české šlechty“, hleděl shromážditi všechno, co týkalo se jakkoli duševního života lidu v Čechách; řečené provolání vyzývalo i český venkov, aby podle sil přispíval. Ale náš venkov pro ústav, jemuž stála v čele „národní“ šlechta (mezi ní na př. i hr. Desfours, Ledebour, z Millesima, Cavriani, Kn. Klary, ryt. André a j. vedle řady ryzích Němců), spočátku se nikterak nerozehřál. V Nebeského „Dějinách Musea král. Českého“ jest o tom kulturně historicky cenný doklad. Plzeňský profesor Vojtěch Sedláček, jenž s úvěrným listem purkrabským jezdil po Čechách a zvlášť horlivě působil pro museum, podává v listopadě r. 1819 musejní společnosti zprávu, „že zvláště v okolí královéhradeckém mnoho starých a vzácných kněh českých se nalézá a za drahé peníze prodává (jedna i po 50 až 100 zl.), avšak majetníci nechtějí prý ničeho do musea odevzdati, jsouce toho mínění, že „museum jenom past jest, aby se do ní poslední zbytky literatury pradědů dostaly, aby je pak jedním rázem zničiti mohli“. Tato nedůvěra prostých českých lidí k „české“ šlechtě je svrchovaně příznačná: český sedlák-písmák s počátku minulého věku nezapomněl dosud na nebezpečí druhého Koniáše...

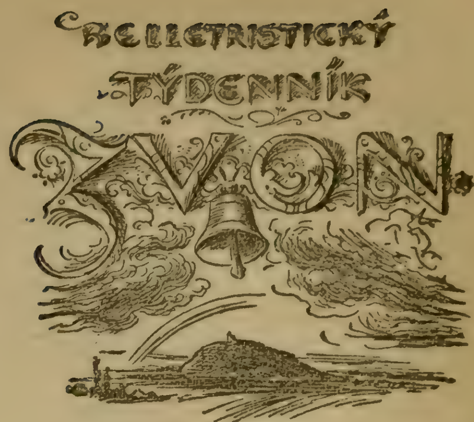
* *Fdký.*

Oprava. Ve zprávě o sedmdesátinách Myslbekových v č. 40. čti „kusy pokojné a mocné práce. Kusy utužené hodnoty“ atd. místo „Musy“.

V Praze, dne 4. července 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Xaver Tejřov:

PŘÍPITEK.

(A. E. MUŽÍKOVI.)

Tož, příteli, dnes po letech zas jednou zdvihni výš
mělnickou číš
a chutě ťukněme si již!

Na lepší vlasti: luhy nechť, zelené nadějí,
se zastkvějí
lví svébytnosti trofejí!

A druhou lidu: Bůh s ním buď, by nezmožen a zdráv
přes krve splav
oblasti doplul lidských práv!

Tu druhům v paměť, za černou již zašli oponu,
dne po shonu
svůj obol nesše Charonu!

A z živých tomu, jak my jej, kdo vzájem rád má nás,
ať trudu kvas
nezkalí vlídné bulvy jas!

A sobě samým . . . Ej, že tu snad lépe mlčet, mníš? —
Nuž, zdvihni číš
a zapiti to hleďme již!! —

ŠUMAŘI.

S jablíčkem a prýmkem zašlým kašket v bujné houšti kštice,
tváře brunát, kosmonosské kolem krku půlky květ,
pod lipami u zvonice pět jich: žestě dvě, dva smyčce,
pátý kápo klarinet.

Čapky sňali, pod páž' dali, kápo máv', a již se line
z údolu slz dumně, vroucně zlatým vzduchem k výši siné:
„Hospodine, pomiluj — — —!!"

Z tetelného zvuk vzrost' tvrdý v spěž jak úder: slavně, břitce
„Kdo jste boží bojovníci...“ struna, kovový hřměl ret,
v ráz však zlom, a z nástrojů v chřest pouta lkají sklaných nice
Bílé Hory tři sta let...

Do třetice zahráli teď, a slyš, jak to jásá, cinká,
skočná zduní krajem volným, v přípitku se tříští sklínka:
„Země česká, domov můj!!“

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

Ach, jak jsem si přával, býti unášen takovouto směsicí barev, tvarů, zvuků, takovým klubkem radostného — téměř bezpříčinného rozjaření; byl jsem přesvědčen, že při tom opojivěji se dýchá vzduch, že úrodněji se přijímají paprsky sluneční, že mnohem důrazněji tělem prolíná vůně přírody! A tou radostí, tím shonem a požitkem že způsobeno jest jaré bratrství všech těch lidí, láska k svobodě, oceňující život jako celek v přítomném okamžiku — a tím jej činící tím, čím býti má: plným vědomím života.

Nepřál jsem si býti velmožem, některým z těch bohatých a poroučejících — ale jedním z těch, kteří se tu zúčastňují jako součástky bez vlastní odpovědnosti a přece s plnou radostí; jedním z panošů, sličných mládím, bohatých křepkými svazky sourodých přátelství — v úhledném loveckém šatě, na svěžím koni v trysku honby, v zahálčivém odpočinku při zpěvu a hudbě za soumraku v zadním dvoře, a ve studené koupeli mezi zelenými břehy rybníka ráno po východu slunce.

Jaké to bylo příjemné blouznění! Zcela jsem zapomněl na svou vytáhlou, vyzáblou postavu v ošumělém šatě temných barev, na své tělo, sešlé v jednotvárné práci v uzavřených místnostech, na svou tvář, která připodobila se kněžskému okolí a kterou hyzdil vyčnělý špičatý nos, a na své nemotorné nohy, tenká, chlupatá lýtka, která neladně se klátívala po bocích najatého mezka, nejvhodnějšího nositele takovéhoto zjevu. Vše to jsem si musil zase připomenouti a připomínkou tou rozžhaviti bolestné poznání, abych ve snech nezašel příliš daleko a neměl pak návrat ke skutečnosti ještě smutnější. Vyburcován opět klidněji jsem pozoroval všecko okolí.

Přes tento nově probuzený závistivý stesk, vznikající z touhy urvati životu požitky tak sladké jako vábným byl jejich malebný vzhled, byl jsem na této cestě velmi šťasten. Snad právě ten stesk zvyšoval její krásu, rozněcuje její jas svým stínem. Toužil jsem, aby cesta se protáhla co nejdéle — a nebyl bych si přál jejího konce, byl bych se vyhnul konečnému cíli, kdyby tím cílem nebývala Florencie. Každým krokem rostlo moje rozechvění nad tím, že opět spatřím své rodiště, a jako se požitky mé cesty stupňovaly, tak věřil jsem, bude návrat do Florencie jejich vyvrcholením.

* * *

A vskutku jím byl! Ó, jaký to byl vstup jako do ráje, když po Římu ponurých ulic a staveb i chmurného života přišel jsem opět do Florencie, města rozkošných paláců, štíhlých věží, vzdušných chrámů — do ulic, kde se vše usmívalo čistým proudem života. Sám ten rozdíl byl by mi Florencii činil krásnější než vzpomínka, která mi ji v mysli hýčkala. Avšak za řadu let mé nepřítomnosti moje rodiště zbohatlo a zkrásnělo novými poklady, neboť provádění nových, nákladných staveb bylo vášní Cosima Medicejského, a jeho příkladu následovali mnozí šlechtici a bohatí občané, a stavitelé Michelozzo a Leon Battista Alberti prováděli tu budovu krásy dosud nevídané. Moudrou správou, kterou Cosimo řídil svým vlivem, město rychle bohatlo a nabývalo vlivu; soustředily se v ně obchod, průmysl i jednání politická, nalézali tu pochopení a půdu pro svá badání učenci, básníkům, spisovatelům sochařům a malířům kynul zlatý věk.

To vše arciť jsem seznal teprve postupně, ale vím, že hned při návratu jsem to vyciťoval z dechu města, jejž poznávati a znáti mne naučila má láska k Florencii — již tehdy, v prvých dnech po svém ná-

vratu; v rušných ulicích byl jsem jako v obrozující koupeli, byl jsem opět ve svém přirozeném ovzduší a pouť mého návratu končila řadou svátků.

Přispívalo k tomu také to, že v domě otcovském byl jsem přivítán s neobvyklou láskou a něhou. Konečně byla tu uznána moje dobrá vůle, dáti rodině vše, co mám, nad to však počínal si otec ceniti mého vynikajícího věhlasu, většího, než jsem sám tušil. Vrátiv se ze samot a cizích kruhů, slyšel jsem teprve zde chválu svých maleb v kostele sv. Františka v Monte Falco, které spatřili již mnozí cestující a o nichž podávali zprávu řádoví bratří, do klášterů ve Florencii přicházející; v dílně strýcově na ponte vecchio bývaly prý o nich časté hovory, a více než nákresy, z nichž mnohé jsem s sebou přivezl, přesvědčila mého otce o ceně mého díla již dříve značná odměna za ně, která se stala jeho podílem; hmotný zisk byl měřítkem, kterému otec můj nejvíce věřil.

Rozkvětem poměrů stalo se, že moji krajané, již dříve vždy se zajímající o výtvory umělecké a důvody při té či oné příležitosti je vyvolávající, v době rostoucího přepychu ještě více se starali o nové umělce a nová díla, jak ze skutečné záliby, tak ze žárlivosti, žádající ve všem prvenství rodnému městu, jehož sláva překotně rostla. Tento zájem, se kterým jsem se setkával, byl značně rozdílný od pokorného mlčení klášterů a od netečnosti římské, kde jedině z poslušnosti ke svatému Otci jeho nejbližší okolí jevilo účast pro jeho plány na přestavbu paláce vatikánského a basiliky sv. Petra. Proto mne to radostně překvapovalo a ve vlastních očích povznášelo, když staří i nově se hlásící známí přes tu chvíli mi opakovali chvály, které slyšeli o mých obrazech, rozpřádali se mnou hovory o římské činnosti fra Giovanniho, vyptávali se na vše, co jsem o něm věděl, a chtěli zvěděti novinky o umění v Římě i jiných městech, která jsem navštívil, a také o tom, jaké já mám zámysly a čím hodlám soupeřiti s domácími umělci.

O tom však neměl jsem sám ještě ani potuchy. Byl jsem ještě ptákem, šťastným svým volným letem k domovině, dýchal jsem ještě štěstím svobody, necítě, že poměry již mi podvazují křídla a že mne sevrou do pout, která jsem na sebe sám ukul rozhodnutím, že se stanu malířem.

V době mého návratu, jak již řečeno, kvetlo ve Florencii nejvíce stavitelství a s ním sochařství; v malířství ke slavným předchůdcům nenastoupilo dosud četně následovníků. Mimo mistry, které jsem znal z dřívějška, těšili se jakési pověsti Pesellino a Alessio Baldovinetti; nejproslulejším všech byl však nyní fra Filippo, zvaný Lippi, a to jak svým uměním, tak svým životem.

Byl to mnich řádu Karmelitského, jak jsem se již prve o něm zmínil, syn florenckého řezníka; do kláštera byl dán již jako hoch, ale povahou se málo hodil k tomuto svatému povolání, — kterého ovšem sám, dobrovolně, nevolil. Jak jiný to byl mnich, než andělský můj mistr, fra Giovanni! Fra Filippo tuze málo se staral o ráj i peklo; mimo své malby miloval jen peníze a ženy!

Maloval ovšem velmi krásně a těšil se proto veliké přízni Cosimy Medicejského i jeho synů. Vytvořil mnoho obrazů, jak pro ně samotny, tak za dary, které posílali svatému Otci, králi neapolskému i jiným cizím knížatům; jeho obrazy byly jim poctou nejvítanější. Ale velmi těžko bylo získati od něho práci — a to pro jeho život náramně rozháraný. Ačkoli mnoho peněz si vydělal, tonul přece stále v nesnázích, a to především proto, že zanedbávaje práci, honil se za krásnými ženami, pro něž byl s to obětovati vše, co měl, a zaplésti se pro ně do nejhorších závazků. A pak doprošoval se milodarů od Cosima vymlouvaje se, že jest mu třeba podpory pro jeho šest neteří, které jsou všecky na vdávání, ale jinak nicotné, a jichž jediným majetkem jest prý chudý strýc mnich! Aby pojištěn mu byl stálý důchod, opatřili mu jeho příznivci hodnost rektora a komendatora farního kostela S. Quirico a Legnaja — toho však byl po několika letech zbaven pro nemravný život, stálé soudy, žaloby pro dluhy, dokonce pro uvěznění, které naň bylo uvrženo za falšování podpisů; přece však i po tom zůstal kaplanem při kostele S. Margherita v Prato.

Kdož chtěl od něho získati obraz, tomu bylo vyzbrojiti se důkladnou trpělivostí a nedostali ho leč po průtazích, mrzutostech a soudech. Ani svým příznivcům Medicejským nestál lépe v slově. Byl stále posedlý láskou, pronásledoval krasavice rodů nízkých i vznešených, horoval o nich, snažil se oblouditi je slovy a na konec je aspoň maloval. Kdysi Cosimo, aby se dočkal obrazu od něho, dal ho zavříti v pokoji svého paláce; fra Filippo vydržel tam dva dny před rozpracovanou Madonnou pro novou kapli paláce medicejského, Michelozzem právě dobudovaného. Ale druhého dne večer rozstříhal prostěradlo, z pásů jeho svázal lano, po němž se spustil z okna — a několik dní byl nezvěstný.,

oddávaje se radovánkám a stíhaje lásku, kterou byl právě zblázněn.

Když jsem se vrátil do Florencie, bylo mu již přes padesát let, a právě bylo o něm plno řeči. Meškal tou dobou již v Prato, kde maloval v kostele S. Margherita. Tam zahořel pro mladou jeptišku Lucrezii, kterou její bratr v klášteře umístil, aby jí nemusil vypláceti věna; usiloval o ni tak dlouho, až mu abatyše dovolila dle mladistvé řeholnice malovati. On však Lucrezii obloudil, až svolila s ním uprchnouti, a to právě prvního máje, v den slavnosti pásu madonina. Při tom prchla i její sestra Spinetta a jiné tři řeholnice, tyto rovněž s milenci; avšak později prý se zase do kláštera vrátily a sliby složily. Ale Lucrezie povila fru Filippovi synka a dceru, a pohoršení z toho bylo tím větší, že fra Filippo odmítl dispens, nabízenou mu svatým otcem, aby mohl se oženiti, řka, že volí si raději zůstati mnichem, aby si mohl žíti, jak mu libo. Jako malíř zůstal přes to velice ctěn — neboť díváme-li se na dílo, nesmíme znáti tvůrce; zemřel, jak jsem zvěděl, před několika lety ve Spoleto, a ač ohyzdný kmet, přece až do posledních let zůstal podroben křehkostem lásky. Jeho synka Filippina ujal se jeho znamenitý žák, Sandro Boticelli, o němž jde pověst velmi pochvalná. —

To vše bylo mi pověděti, abych naznačil rozdíl mezi tímto slavným malířem a mým mistrem, o němž rovněž jsem vám vypravoval, a proto, že s tímto nejslavnějším malířem své doby bylo mi nyní soupeřiti; neboť dle získané své pověsti byl jsem z mladších umělců hned stavěn jemu po bok a uslyšíte, že moje dovednost měla s jeho dílem závoditi v jedné a téže místnosti.

Povím to hned:

Piero Medici, syn Cosimův, oblíbil si mne, přesvědčiv se záhy o mém umění, neboť zajímal se o každého nového umělce a mimo to hledal malíře, který by v novém paláci pokryl malbami stěnu kaple. Fra Filippo vypracoval pro ni oltářní obraz — ale nyní byl v Prato, a mimo to pohoršení z únosu jeptišek bylo právě největší. Proto dal si Piero ode mne vypracovati návrhy, které jsem pak dle jeho přání upravil, načež mi byla malba kaple svěřena.

Byla to velká čest pro mne, malovati pro dům Medicejců, kteří volili si jen pracovníky nejvíce vynikající; a byl to těžký úkol, připojiti se k malbě Fra Filippově, vskutku krásné. Představovala madonnu, v lesním zátiší klečící nad Jezuletem, položeným v plénky na trávníku mezi rozkošným kvítím. Nad nimi vznášel se velebný Bůh Otec, stranou, jako roztomilé buclaté pachole s pootevřenými ústy, jimiž prokmitaly zoubky, stál Jan Křtitel. Celek byl nevýslovně půvabný, dýchal svatostí a nic neprozrazovalo hříšnou ruku, která jej malovala.

A k tomuto obrazu na oltáři měl jsem připojiti malbu nástěnnou: podle oltáře sbory andělů, oslavující zrození spasitelovo, dále pastýře, jimž bylo zvěstováno, a na dalších stěnách průvod tří králů k svatému novorozeněti.

(Pokračování).

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Vondra udělal několik kroků po záspi, a pes v boudě zachrastil řetězem. Vystrčil čenich a zavrčel potichu. Vondra zůstal státi na jedné noze jako čáp, otočil hlavu směrem k boudě a skrze zuby procedil tiché, ale významně pohrůžné: „Ku - ůš!“ — Pes poznal po hlasu známého. Zadrkl ještě tlumeně řetězem a zase se položil v boudě . . .

Dvorem rozlévalo se jasné a nehybné měsíční světlo. Šindele na střeše stodoly se v něm leskly, jako by byly mokré. Vůkol i do dálky — nad celou vsí leželo hluboké ticho, které vlastně ani nebylo tichem, poněvadž bylo plné dřímajících zvuků, které jako by cosi šeptaly ze sna. Vondra jich nikdy dříve neslýchal — až dnes naposprvé, a každý z nich zdál se mu býti podezřelý a číhající.

Mnohem opatrněji, než včera, vstoupil na hnojiště a začal zticha vidlemi rozhrnovati hnůj . . .

— — — — — — — — — — — —

*

Oddychl si zhluboka, když nahrnul poslední hromadu hlíny na vrch záleže a silně ji přišlápl nohou. Obezřele ještě obešel celou hromadu, obhlédl ji a podíval se na všecky strany. Bylo ticho, ani větérek nehnul lístkem. Šíralo k ránu. Pustil se zarosenou travou podél silně nakloně-

ného plotu sadu. Ale právě když vstoupil do vrátek, udeřila ho do temene hlavy proklatá myšlenka. Opřel lopatu o plot a těžce se posadil na bělavý, dešti do hladka ošlehaný, křemenitý balvan, který tu již ležel kopu let, aby se vrátka neotvírala na více, než právě třeba, a který sloužíval za jejich závoru, když se na sadě pásávaly husy bez dozoru ve žňových dnech . . .

Ano! I záležť bude nutno odvézti na podzim, anebo nejdéle z jara na pole k lesu, pro něž byla určena i založena . . . Toho nevzpomněl! — Bude nutno znovu . . . Ještě jednou! . . . Otřásl se hnusem při pouhém pomyšlení, a bylo mu mdlo . . . Zoufale se mu zachtělo věc ihned rozřešiti, na místě se ustanoviti na něčem, ale současně si vzpomněl, že musí ještě zaházeti jámu na hnojišti. Vzchopil se, a teprve nyní zpozoroval, že má hnojem potřísněnou košili. Zamrazilo ho chladem . . . Ale nebylo již valně času. Svítalo . . . Měsíc se skulil až na samý okraj obzoru, a všechny předměty vystupovaly určitěji. Byly nějak přišedlé, ba samo jitro zdálo se mu mdlé a šeré, třebaže svítání bylo z nejkrásnějších, jaká předcházejí slunečné podzimkové dny, plné světla, lesku babího léta po polích a poklidné pohody i shovívavého tepla.

Ale Vondra, i kdyby byl chtěl, nedovedl již vnímati ani toho, z čeho dříve dovedl uhadovati. V něm uvnitř bylo jako v jeskyni, věčně temné, veliké, duté a hluché s bezedným jezerem dole, do něhož se stropu, který je někde ohromně a neznámo jak vysoko, neustále kape voda . . . Kapka za kapkou a kapka za kapkou, nekonečně, bez ustání, jako by to neviditelné kyvadlo měřilo věčnost, která tu nic neznamená, poněvadž je tu tma, příšerně jednotvárný zvuk a strach a děs z vlastní hloubky a neznámosti . . .

Došel do dvora, stoupl si na hnojiště a dal se do práce. Naplňoval jámu . . .

Ještě nebyl hotov, když ze síně vyšla na zásep Nana.

Zastavila se, zadívala se na něho, a potom se zeptala: „Cák tu děláš?“ — —

Vondra vzhlédl nechápavě a zadíval se na ni, jako by byl nedoslechl. A pojednou ho všecko omrzelo. Zabodl vidle do hnoje a sestoupil na zásep. Strašlivě se mu zachtělo spát . . .

A jak šel proti Naně, zpozoroval, že se dívá na něho zvídavě a podezřívavě. Její tvář byla nepříjemná, široká, byla neumytá — a z celé Nany bylo ještě cítiti teplo peřin. Bylo mu, jako by se v něm něco provalilo, jako by vysvitla nová pravda. — A v té chvíli bylo mu jasno, že pouze ona je příčinou všeho neštěstí. Zalomcovala jím prudká nenávist a vztek. Došel až k ní a náhle a neočekávaně vyťal jí tak rázný políček, až jí vystříkla krev nosem . . .

Potom, slova neprones, se obrátil a zašel do stavení . . .

XXVIII.

Nebyl Vondra, nebyl jediný v dědině, kdo měl neklidnou noc . . .

Také starý Hadlásek téměř oka nezamhouřil. Když se rozešel zástup před vraty, a on se odebral do výměnku, vytáhl z truhly starodávnou, do vepřovice vázanou bibli a pustil se do čtení. Nejprve si přečetl příběh o Kainovi a Abelu — a potom vyhledal si místo, kde bylo vylíčeno proroctví proroka Daniela o spravedlivém trestu božím, který stihl ničemného krále Balsazara za to, že rouhavou rukou sáhl po statku, jenž byl národu vyvolenému drahý nade všecky. Zakýval hlavou, neboť jistě i Vondra porušil nejsvětější zvyklosti a urazil cítění kmene, z něhož byl vzešel. Stejně učinil i jeho otec Tomeš Záhoř. Proto trest boží nemohl býti daleko . . . Byl Hadlásek písmák a dlouhým čtením kronik a písem naučil se vnikati pod povrch slov a vět a chápati ukrytý a utajený v nich hlubší smysl . . . Uvážil také, že Pánbů' sice shovívá dlouho, ale konečně že nezbytně musí přetéci i míra jeho trpělivosti . . .

Potom se pomodlil a ulehl. Zdřimnul si maličko, ale záhy se zase probudil. Bylo sice ještě daleko do rána, ale jemu se již nechtělo spat. Nebylo po prvé, neboť již dlouho trpěl nespavostí a říkal, že na večer je jako netopýr a ráno jako vlaštovka. Věděl, že je to stářím a předzvěstí nedalekého konce, ale nereptal. Sám pro sebe našel tiché přirovnání a říkal si, když ho přepadla nespavost, že svíčka také, když dohořívá, spaluje se nejvíce. Odevzdal se zcela do vůle boží a byl na zemi jako pozapomenutá stráž, která trpělivě vyčkává svého odvolání.

Toho dne však uvítal rané procitnutí radostněji než jindy. Již včera večer mu bylo, jako by se v něm probudilo svědomí celé vesnice, a všecko ho nutilo neustále přemýšleti o záhadném zmizení Záhořuc Matěje . . . Pomodlil se a potom uvažoval. Zopakoval si všecko, co včera říkal lidem, a zalekl se maličko, zdali se nedopustil nepravosti, obviniv těžce, třebaže jenom obrazně, Vondru. Bylo mu třeba ještě jednou všecko přemysliti . . . Ale do

myšlenek zaléhal mu dech spících a rušil ho. Také místnost byla mu těsná, poněvadž hovořil s Bohem v myšlenkách nejraději pod volnou oblohou . . .

Oblékl se proto do kožíšku, vzal v síni na nohy dřeváky a vyšel na sad. Šíralo právě a po nebi se rozlévala vlna za vlnou: první byla temně modrá, potom přišla zelená, zahořela dole žlutí — a již stoupala oranžová a rudá — — a již, již se objevovaly nad horami tryskající prameny jakoby hořícího bílého světla . . . Přemýšlel, díval se na nebe a chodil sadem sem a tam. Zarosená tráva se ohýbala pokorně pod jeho kroky a dusila jejich zvuk . . .

Pojednou ho vyrušilo nepříjemně skučivé zavytí psa. Skoro polekán se obrátil v tu stranu, neboť psí zabědování není nikterak dobrým znamením. Obrátil se a ulekl se ještě více. Napříč přes tři loučky viděl, jak kdosi pracuje lopatou na hromadě záleže u Záhořuc statku . . . Ano, bylo to za Záhořuc sadem. . . Ten zde byl Dvořákuc, druhý Skovarňákuc, třetí Levcuc a potom Záhořuc . . . Konečně — u žádného sadu nebyla zálež, jenom u Záhořuc . . . Nemohlo býti tedy mýlky . . . Ramenatá postava na hromadě — to byl Vondra . . . Nikdo jiný . . . I chůze byla jeho . . . Starý Hadlásek se přitiskl k rohu stodoly a viděl, jak se člověk obezřele rozhlíží, jak obchází hromadu a odchází. Pootočil se a zády se opřel o roh stodoly . . .

Nebylo pochyb, cože tam Vondra dělal. Hadlásek zadrkotal zuby při takové hrozné myšlence; ale současně pochopil, že nutno stůj co stůj se přesvědčiti. Napadlo ho, že sám Bůh ho probudil ze sna a řídil jeho kroky až sem na sad, aby skrze něho vyšlo na jevo, co mělo býti potrestáno . . . A třebaže se ještě náležitě nevzpamatoval z úleku, již chvátal domů . . . Zavolal syna — hospodáře a požádal ho, aby se s ním vydal po snídani k starostovi.

Jakmile tam přišli, vybídl starý Hadlásek starostu, aby svolal na rychlo obecní výbor. Ziman vyhověl, a třebaže hořel zvědavou nedočkavostí, nezadal si v důstojnosti. Přecházel dlouhými kroky sencí, nevyptával se a trpělivě čekal. Teprve když sousedé se shromáždili, začal starý Hadlásek vyprávěti, cože byl viděl za svítání . . . Vyprávěl potichu a důvěrně, takže za dveřmi naslouchající selka nepochopila ani zbla pro přílišné ticho . . . A když domluvil, teprve neslyšela ničeho, neboť v senci hlasitě rušno jako o stavbě babylonské věže, když zmátl Pán Bůh lidem jazyky . . . Jenom jednotlivá slova, jako: zálež, Záhořuc, vykopání, Vondra — doléhala až k ní do síně. Ale z těch nebylo možno vybrati si nic určitého . . .

Sotva Hadlásek domluvil, již prohlásil starosta Ziman důležitě, že bude nutno rozkopati hromadu záleže, aby vzešlo jasno a vyšla pravda na jevo. Všichni hlučně přisvědčovali, ba sám málomluvný Bůlevec vypravil ze sebe asi pět přitakavých vět . . . Jenom Foukalík si postavil hlavu a začal v nesouhlas a naproti všem vykládati kdesi cosi o rušení držby takovým samovolným činem, o nutnosti vyšetření případu soudní komisí, nebo nejméně za účasti četníka . . . Byl však překřičen projevy odporu . . . Pobouření rostlo — a uprostřed něho, posílen souhlasem všech, důstojně vyložil starosta Ziman Foukalíkovi obsáhlost své úřední pravomoci a prohlásil, že zálež bude rozkopána na jeho rozkaz a zodpovídání.

Potom vyvedl sousedy na dvůr, vyhrabal z kůlny několik rezavých lopat, krompáč a tři motyky, které nářadí rozděloval nejmladším ze sedláků. Několik horlivců si dokonce odběhlo do statků pro vlastní nářadí . . .

Ale tehdy již nebylo Foukalíka v starostově statku. Dříve než vyšli ostatní, vyběhl již ven, práskl dopálen vrátky starostovy branky — a tak, jak byl, se pustil přes náves. Nikoli však k svému statku. Vyběhl ze vsi za humna a již pelášil cestou — necestou, přes brázdy bramboříšť, přes pole a luka rovnou ke Klenčí, jako by mu někdo hlavu zapálil . . .

XXIX.

V té době nebylo již dávno starého Záhoře ve vsi. Ba, byl již i vyzpovídán a seděl právě na faře o samotě s farářem. Naslouchal jeho radám. Měl plná prsa hřejivého tepla a bylo mu nějak lehko, neboť všechnu tíži již svrhl se sebe . . . Vyšed z domu brzy ráno, přišel právě včas k ranní mši — a po ní se vyzpovídal faráři ze své hříšné přísahy, pověděv mu věrně i o svém nedělním nezdaru u mladého Podestáta, který se proti němu zle zatvrdil.

Farář znal velmi dobře svěřené mu stádo, znal i tvrdé palice a vryté do nich předsudky. Proto jenom zakýval hlavou, věda dobře, že velmi těžce se mu podaří přiměti mladého sedláka, aby přijal peníze, na nichž lpěl hřích křivé přísahy — a dokonce smrtelné křivé přísahy. Ale také nemohl souhlasiti s restitucí, jakou navrhoval starý Záhoř. Hluboká znalost povah lidu kraje mu bránila, neboť pochopil, že vlastně Záhoř chce tak nabídnouti úplatek Pánu Bohu, aby přimhouřil oči

nad jeho hříšným skutkem. Proto udělil sice starci rozhřešení, ale současně pozval si ho na faru k úradě.

Zde pověděl mu, že nelze těchto peněz užiti ve prospěch kostela, ani tehdy, kdyby Podestát znovu odepřel je přijmouti — a současně navrhl jiné jich použití. Byla v obecní pastoušce dědiny bába, dávno již přes devadesát let stará. Říkali jí Hadrnice. To proto, že se živila sbíráním a prodejem hadrů v Domažlicích, dokud jí sloužily síly. Potom se roznemohla a byla dopravena do své domovské obce, aby nebyla městu na obtíž. Byla ubytována v obecní pastoušce. S počátku chodila po střídě, ale záhy ustala, neboť nastuzením získaná dna jí bránila v sebe nepatrnějším pohybu. Žila tak, odkázána na milosrdenství vesnice, které, jako každé milosrdenství, bylo velmi tenké: umříti při něm nešlo tak rychle a žíti také nebylo lze. Živořila tak den ode dne a volala k sobě smrt . . . A farář navrhl, aby pak znovu odmítnuté peníze byly uloženy pro ni u obce, a získána jí tak lepší péče a ošetření...

Starý Záhoř souhlasil — byl by konečně souhlasil se vším, neboť byl rozradován a spokojen, jak již nebyl dávno. Nezáleželo mu na tom, cože se bude s penězi díti; byl rád, že se jich již zbude, neboť byl pevně přesvědčen, že jimi sňata bude i kletba se statku . . . Ujistil faráře, že hned o návratu zajde k Podestátovi, aby mu pověděl páně farářův vzkaz — a nepřijme-li peněz, že mu je zítra ráno před přijímáním odevzdá, aby sám podnikl poslední pokus, anebo zařídil všecko další.

Ba, přikyvoval i tehdy, když farář vykládal, že by bylo spravedlivo přiznati se i soudu k vině, a tak učiniti i světské spravedlnosti zadost. Záhoř kýval, kýval — a byl by kýval do večera, neboť o slovech farářových vůbec nepřemýšlel . . . Tonul v blaženosti . . .

— — — — — — — — — — — —

(Pokračování.)

★

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

XVIII.

Kolem poledne o poslední srpnové neděli vycházeli z lesů na všech stranách Korytné členové hudebního sboru zdejšího kapelníka Bradlera, zvaného Muzikbradler. Žili roztroušeni po vůkolí, po vsech i na samotách a bylo-li třeba, Muzikbradler vzkazoval i běhal k nim sám. Byli mezi nimi i dva nejbližší členové sboru ‚kapely‘ Ťoupalíka, jenž tady hrával jen o menších muzikách, protože to dělal laciněji. Bradler měl pohřby, větší svatby, spolky a vůbec všecko slavnější; živil se jen hudbou, k čemuž přispívala i družina učedníků, platících po zlatce měsíčně, kdežto Ťoupalík vydělával hlavní živobytí doma na vsi za stavem tkalcovským.

Scházející se hudci nesli si nástroj svůj buď v ruce nebo ho měli na řemeni na zádech a jakmile vystoupili z lesů a sluneční paprsky zašlehly jim v ústrety, zasvítily a zajiskřily ‚plechy‘ jako malá sluníčka. Potom se ta ršící světla se všech stran blížila k středu obce pod kostelem, k hostinci U černého orla, shromaždišti ostrostřelců, veteránů, hasičů, spolku čtenářského. Byl den slavného výletu do Ráje, jehož nový hostinský Muk dobyl si v krátku takové známosti a přízně, že i výletní komitét zvolil si Ráj za cíl slavné pouti.

Před ‚Orlem‘ sběhly se již hloučky nedočkavých dětí, jež vyletěly z domova, sotvaže lžíce položily.

Náčelník hasičů Johann Palme, kupec, druhý radní, seděl ještě doma při obědě. V čelné čtyřokenné světnici hrbila se hned v pravo ode dveří černá plechová kamna, obvěšená nádobím a náčiním kuchyňským; velký stůl stál v horním levém rohu a byl teď obsazen, v pravém rohu byla postel, vysoce vystlaná, přikrytá bílou háčkovanou pokryvkou, dál vedle dveří do pokojíka skříň, tmavě leštěná. Police stála hned v levo ode dveří hlavních a vedle ní visela cínová kropenka se zastrčenými kočičkami. Světnice byla jednoduše malovaná, poněkud začouzená, uprostřed stropního trámu visela holubička z papíru a vaječného výdunku a nad šicím strojem a stolkem mezi čelnými okny korálový košíček. Na stěnách byly barevné obrazy svatých, v průčelí zrcadlo v širokém zlatém rámu, nahoře ozdobeném kyticí z umělých květin; v oknech zelenaly se košaté fuksie, pelargonie, mučenka i růžička. Otec Palme, statný, tmavovlasý, s černým knírem, bez kabátu seděl v čele stolu, proti němu syn Rudolf, doktor práv, po pravici otcově starší, hezká dcera Fanny, proti ní mladší Anna a stará hospodářova matka, vejměnice, stařena hubená, kostnatá.

Dojídali oběd: telecí pečeni s brambory a s pečenými jablky. Jedli s talířů a uprostřed stolu byl velký černý pekáč, odkud si prve nabírali.

Hospodyně zchystavši celý oběd a připravivši na stůl, sama jedla teď na lavičce u kamen; aby nezdržovala ostatních, dlouho se se svým nepiplala. Pod lavičkou černý kocour vylizoval svou hliněnou misku.

Když hospodář dojedl, povstal, protáhl se a podívav se z okna, dvakráte vážně přešel světnici. Byl velký, zdravý muž pronikavých očí, přísného pohledu, pansky oděný. Potáhnuv si obě půle kníru, tázal se: „Půjdete už všichni?“

„Jen se ustrojím,“ odvětila rusovlasá Fanny a syn také přisvědčil.

„A co ty?“ a otec usmívaje se zastavil se před Annou.

Pohlédla naň, usmála se a pokrčila rameny.

„Snad bys nešla, je to jednou za rok!“

„Bezahl's Gott!“ pronesla stařena a povstavši dlouhá, málo přihnutá, těžce, volně kráčela do své sedničky vzadu stavení.

„Budou tam také ti z bělidla?“ tázal se syn.

Otec pokrčil rameny.

„Měli jste napsat, že se mluví jen německy.“

„I vždyť jich je hrstka.“

„Ale také ze Studeného Dolu — aby nebyli drzí!“

Otec mávl paží a šel se do pokojíku přistrojit.

Hospodyně, naslouchajíc tomu hovoru, tiše sbírala nádobí se stolu. Nalivši hrnkem vodu z měděnce do dřezu, dala se do práce.

Byla ustaraná, krk měla žilnatý, lopatky velmi vysedlé. Černovlasá byla, prosivělá, na dvě strany rozčísnutá, nevysokého, lesklého čela, několikráte přerytého, tmavého obočí, temněmodrých očí v hlubokých důlcích, z nichž hleděly zádumčivě, ale ne nevlídně. Oblečena byla v kartonové světlé haleně, vyhrnutých rukávů, a v takovétéž kvítkované sukni s prostou zástěrou.

Syn povstav, cídil si skřipec. Byl o málo menší otce, statný, vtělené zdraví; snědý byl, kulatých tváří zardělých, žhavých očí, krásných úst s jemným černým knírkem, pod nímž leskly se dvě řady pravidelných, bílých, třpytných zubů. Byl také bez kabátu, nohavice i vestu měl světlé, moderně ušité, na stojatém límci světlou vázanku, na vestě tenký zlatý řetízek u hodinek a černou stuhu od skřipce.

„Půjdeš hned?“ tázala se ho Fanny, rovnajíc si před zrcadlem kudrnky na čele.

„Stavím se u Herrnschalla,“ odvětil a přistoupiv k matce tázal se: „Ty nepůjdeš?“

Srdečně naň pohlédla a odvětila: „A kdo by hlídal?“

„Vždyť je tu babička.“

„I ta si třeba zdřimne.“

„A kdyby — krám je zavřen.“

„Můj synu, budu ráda, když si sednu.“

„Pořád jen sedíš doma, mezi lidi nepřijdeš!“

„Ach, Bože, já se s lidmi nahovořím!“ zasmála se.

„Otec by měl radost —“

„Prosím tě, na mně záleží!“

Mrzutě pohodil hlavou a šel ze světnice; v krátku bylo slyšeti, jak schody na půdu pod ním praskají. Byl od čtvrtka doma na čtrnáctidenní dovolené a bydlil v podstřešním pokojíku.

Také Fanny vyšla, aby se uchystala, a Anna nadívavši se ven, přistoupila k matce. Byla nejmladší, ale nejméně úhledna, spíš jen venkovská holčina, přisnědlá, kaštanových vlasů, očí temných, ale bezvýrazných, obličeje matce trochu podobného. Chodila plnou nohou, takže chůze byla těžké a poněkud kolébavé.

„Tak myj, holka,“ vlídně pravila jí matka, „půjdu podojit.“ V síni vzala si dojačku i nádoby a záspí podél dvora kráčela do chléva.

V pokojíku ještě chvilku vrzaly boty přecházejícího otce, až po chvilce ticha vstoupil do světnice. Byl už v hasičské plátěné uniformě se zlatým výložkem, přepásané lakovaným černým pasem, na němž visela nevelká ozdobená sekyrka; na hlavě seděla mu přílba, všecka bledězlatá, se stříbrnými květy po stranách. Přešel světnicí, pozoroval se ještě před zrcadlem a urovnav si kníry, pravil Anně: „Jen se ustroj!“

Usmála se naň, ale neřekla slova.

„Ani se mi také tuze nechce, horko tam je,“ pravil. „Kde je matka?“

„Dojí.“

„Tak servus!“ a vyšel do síně. Ještě se přehlédl, zamyšlen postál a potom zvolna kráčel do dvora. Na záspi se zastavil a přes pole hleděl do údolí. Smálo se v slunečné záři. Vzduch byl jasný, projiskřený, blankyt bez poskvrny, lesy brčálové a nic se nehnulo. Po silnici, vinoucí se zelení lučin, trousili se lidé. Žitka v polích dozrávala, jeteliny se bělaly i růžověly, nad rozčárkovanými brambořisky tu tam strměly ještě zbytky makových květů. Kosovy

jásavé hvizdy pronikaly od lesa až sem, ve vzduchu kroužilo hejno holubů, jejichž spodky křídel v ladných vlnách letu zářily stříbrně; na telegrafních drátech vyhřívaly se vlaštovky.

Palme zabočil v pravo k otevřeným dveřím kamenného chléva, z jehož hlubin zněl pravidelný crkot. Zastaviv se u dveří, hleděl dovnitř. Čtyři krávy tam stály a za prkennou přepážkou leželi dva koně. Žena, sedíc na nízké stoličce, dojila.

„Ustrojíš se taky?“ tázal se vlídně.

„Já? Zůstanu doma,“ odvětila, v práci neustávajíc.

„Proč bys nešla? Aspoň na chvíli se podívej, bude tam všecko.“

„Je horko.“

„Neuškodí ti, když se trochu proběhneš, je den, jakých málo.“

„Ach, já se za celý týden naběhám!“ usmála se.

Když zachmuřen mlčel, dodala: „Bude tam mnoho lidí.“

„Tím líp, veselo bude.“

„Pro mne to už není.“

„Každá matka jde s dcerami!“

„Ty se neztratí, budou veselé beze mne.“

„Bodejť bys nemrzoutila,“ broukl, netrpělivě přešlápl a potáhl vousy.

„Bude tu ticho, hezky si odpočinu.“ Povstavši, prolévala nadojené mléko z dojačky ceďákem do okrouhlíka. Krávy chroustajíce, pleskaly ocasy po mouchách.

„Tak nepůjdeš?“ tázal se důrazněji.

„Prosím tě, co bych tam dělala!“

„Každou radost zkazíš — syna máš doma, jiná by se chlubila.“

„Darmo byste měli se mnou starost — pro mne to není.“

„Tvrdá palice!“ zahučel, rychle odcházeje.

Žena přelivši mléko, sedla si na kamenný práh. Ruce složila v klíně, hlavu i rámě opřela o prapisek a tupě hleděla do šerého chléva, do modravého pruhu světla, jež proudilo tam okénkem. Slyšela, jak kroky mužovy ztichly, později schody zarupaly pod kroky synovými a zas bylo ticho.

Otřevši si líce zástěrou, odnášela dojení do sklepa. Když vrátila se do světnice, již i Anna se dostrojovala. Měla hnědou sukni, světlou bluzku, na hlavě polohedvábný jasný šátek, sluník v ruce.

„Co budeš dělat?“ tázala se matky.

„Sednu si na dvůr na lavičku a budu se dívat,“ matka mírně odvětila.

„Mohla jsi přec také jít, otec se bude zlobit.“

„Proč by se zlobil? Kromě cest do polí a do kostela běhám jen po domě. Až budeš tak stará jako já, taky si ráda sedneš.“

„Vždyť nejsi ještě tak stará!“ a dcera objavši matku, políbila ji na tvář.

Matka se vzpřímila a vesele zvolala: „Hodně se nasmějte a taky si skoč!“ V tom venku buben třikrát zaduněl a hudba spustila.

Zástupy dětí, nedělně oděných, vykročily první, za nimi dvě řady hudebníků v střeleckých uniformách, se zeleným peřím na kloboucích, nástroje zářily jim před ústy. Za vlajícím praporem velitel Adlerwirt, prsa maje samé zlato, povznesl vytasenou šavli a již pyšně stavěl nohy v čele pěti párů členstva; za nimi, za praporem veteránským velitel Jodas vedl své čtyry páry. Následovali hasiči, v čele velitel Palme, po levici maje podvelitele Korába, vrchního z mandlu, za hasiči Leseverein, s předsedou Wankou, s místopředsedou řídicím Schierem a s jednatelem Herrnschallem, za nimiž švarně vykračovala řada mužů panských i prostších, dívky a paní v kloboucích i v šátečkách.

Drobná i větší chamraď klusala všude po stranách, valný zástup mužů i žen zavíral průvod. Kvitšanton kmital se podél řad udržuje pořádek, Schmollersep krotil chásku před hudebníky.

Palmová, když konec průvodu před okny zmizel, šla si sednout na lavičku na dvoře. Slunce tam hřálo, jadrný pochod hudby donikal až k ní. Ruce majíc v klíně, zasmušile hleděla v dál. Myslila ještě na muže, jak přišel k chlévu přímý, statný, v plné parádě. Pán je — vždycky pán — za radovánkou jde — stavil se beztoho jen proto, aby neřekla; dávno s ní tolik slov nepromluvil!

Přes práh síně tiše vykročila panímáma, vysoká, hubená, šedohlavá, s obličejem plným drobných hnědých vrásek.

„Proč tu sedíte a nejdete taky?“ tázala se. Hlas měla ještě zdravý, drsný, až křiklavý a mračila se.

„Budu doma.“

„Doma, nevím proč, všecko to táhlo!“

„I nechce se mi.“

„Dejte pokoj — co vám je?“

„Vždy dávno nikam nechodím.“

„Vidím to na vás, něco nosíte v hlavě.“

„Starosti — co jiného bych nosila.“

„Nechte starosti, ty jsou pořád, ustrojte se a zas jednou jděte!“

„Nepůjdu, jsem raději doma.“

(Pokračování.)

✠

LITERATURA.

Fr. S. Procházka: *Mistr Jan Hus.* Dramatická báseň o třech oddílech. Dle skizzy Karla Pippicha. Zhudebnil Jaroslav Jeremiáš. Nákladem „Unie" v Praze.

Tato dramatická báseň určena byla k slavnostem Husovým r. 1915 a svou skladbou, úvodem, třemi svými oddíly a závěrem určena byla zhudebnění, které provedl a v rukopise jako dílo neobyčejně hluboké dosud chová nadaný mladý hudební skladatel Jaroslav Jeremiáš. Jak báseň sama, tak zhudebnění její právem se očekávají toužebně jakožto poeticko-hudební požitek velmi nadějný. Báseň Procházkova oplývá jak barvitostí a hutností obsahu veršového, tak i účinností dramatickou. Předzpěv její jest těžké a plné znázornění situace před upálením Mistrovým, do něhož se mísí mystické hlasy světla, temnot a vítězící pravdy. V básni samé záblesky hněvu a nespokojenosti Čechů přítomných v Kostnici vyrážejí nad povrch hrozivé nálady fanatických Husových nepřátel a pojí se k tušení Husovu, jenž snil v noci o vítězství své myšlenky. Zjevení Husovo v táboře odcházejících českých pánů jako zjevení Mistrovo učedníkům jest symbolem svatosti Mistrovy a Husův nový, posmrtný vzkaz do Čech krajanům jest předzvěstí těžkých tónů a slov písně Boží bojovníci. Praha objevivší se v modravém závoji par Vltaviných hlásá dobré naděje pánů českých, kteří mají vyříditi smutné poselství králi Václavu a královně Žofii, Praze a všem věrným Čechům. Účinek jejich zprávy vybíjí se proti Zikmundovi a posiluje se hlasem českých paní, konšelů, mistrů, bakalářů, lidu a studentů. Průhledem k pomstě Božích bojovníků se báseň zakončuje. — Ačkoli jest báseň zřejmě velmi obratně psána za účelem, aby byla zhudebněna, vyznačuje se poctivou obsažností, při obratech dramatických opravdovostí, ryzostí veršovou, obsahovou sytostí a vroucím nadšením národním. Jest dílem nadšení, podivu a pravdy. *J. F.*

*

Antal Stašek: *Přelud.* Román. — Knihy „Zvonu" ročník I., sv. 6. Nákladem „Unie" v Praze.

Smělý, pro národnostní cítění mnohých až snad rouhavý jest námět Staškova nového románu, vytrysklého z hloubi bolesti, které v těžkých okamžicích neubrání se muž, vážně svůj národ milující, nespokojující se s jeho povrchním úspěchem, tkvícím často jen v nadšeném domnění. Román jest zbudován na otázce: Není náš národní zápas pouhým zápasem o přelud? Stojí zachraňování našeho národního bytí, zejména zachraňování našich menšin, za to obrovské vyvinování energie, která většinou přijde nazmar — kdežto za jiných poměrů nesla by bohaté kulturní ovoce? Ústřední postavou, těmito pochybnostmi zmítanou, je stavitel Jambor, jedinec silný schopnostmi fysickými i duševními; udoláván malostí svého okolí, zneuznán, upadaje v beznaděj nad možností pokroku k lepšímu odpovídá si na otázku prve uvedenou záporně; a váben nadto svůdnou krasavicí, posilující a vznécující v něm nové přesvědčení, opouští své působiště v českém prostředí, jda do rodného města své milenky. Právo na její lásku a částečně i osobní úspěchy dobývá si hájením střízlivého, rozumového názoru proti názoru národnostního citu; jmenovitě působí k upuštění od zápasu o právo české menšiny, jejíž snahy vyvrací jako marné. Podrobnosti, kterých tu spisovatel nanesl, svědčí o bolestných zkušenostech, o znalosti utrpení českých lidí i jejich vzácné vytrvalosti; živě vyvolává částky onoho martyria, nespravedlivě trpěného, jehož pásmo v dálce se sune a o kterém my ostatní jen časem zvídáme, neznajíce jeho velikosti. — Zavilá, nevykořenitelná urputnost odpůrců, nespravedlivost i těch, kteří hlásají rovné právo všem, překonávají posléze Jambora. Jeho milenka hyne, chráníc ho po bouřlivé schůzi v den vraždy sarajevské; v nastavší poté válce Jambor jde do pole, kdež nalézá smrt. Otázka, která jest základem románu, zůstává nezodpověděna tím neb oním řešením, ale kniha jest tím úrodnějším popudem k přemýšlení o světě, který čtenáři otevřela. *Kaz.*

*

John Galsworthy: *Bratrství.* Román z londýnského života. Přeložil Zdeněk Franta. Laichtrovy sbírky krásného písemnictví svazek XXII. Nákladem Jana Laichtra na Král. Vinohradech.

„Bratrství" jde stopou těžce řešitelných záhad sociálních jako hry téhož auktora, „Stříbrné pouzdro" a „Holoubě", které se kmitly i jevištěm Národního divadla. Román má ovšem více přitažlivosti pro čtenáře, než obě hry měly pro posluchače, budí silnější ohlas myšlenek, jimiž si vynucuje pozornost. Hlavním znakem všech tří prací svrchu jmenovaných jest znepokojivost. Galsworthymu jde o to, znepokojiti společnost dobře situovanou, uspalého svědomí, objevením její „stínů" — jak v „Bratrství" výslovně i jinotajně vysloveno — odkrytím propasti, nepřekročitelné těm, kdož by nějakou nápravou, pomocí snažili se bez vlastní újmy usnadniti bědné postavení druhých. Toto znepokojení má patrně za prvý stupeň sociální reformy; k řešení nepřikročuje. „Bratrství" je v tom směru obzvláště význačným. K rodinné skupině zámožné společnosti staví skupinu „stínů" z proletariátu; existence těchto znepokojuje ony, z nichž každý je dotčen v jiném zájmu a každý zaujímá ke „stínům" stanovisko dle své povahy. A vše soustředí se v ko-

nečné marnosti. Jest zvláště zajímavým a jistě úmyslným příznakem románu, jak jeho osoby nedovedou se přímo rozhovořiti o věci, na níž jim nejvíce záleží dotknouti se jí nejpřirozenějším způsobem; všechny se uhýbají, schovávají, obávají. Tím zdá se znázorněna bezúčelnost povrchních snah reformních vzhledem k nesmírnosti sociální bídy. Tak jest román důsledně veden; typy v něm se utkávající jsou přes to odlišně hraněny. V zevní konstrukci vadí jednotvárná snadnost, s jakou spisovatel své osoby svádí dohromady: jakmile potřebuje, by dva spolu promluvili neb se viděli, hned se — v hemžení londýnském! — setkají za nejbližším rohem. Okolnost ta ostatně jest bezvýznamná vzhledem k obsažnosti díla, které — nejevíc okázalé tendence — pronikavou tendencí působí. Mezi četnými zajímavými figurami vyniká originelní postava starce Stone, pomateného spisovatele knihy o bratrství, z níž úryvky jsou mluvčími i vůdci ideí auktorových. *Kaz.*

*

Dr. Vladimír Hoppe: *Příroda a věda.* Noetika přírodních věd. V Praze, nákladem „Unie" v Praze.

Rozvojem věd přírodních do šířky a hloubky cítí se stále více potřeba filosofického prohloubení a snaha uvésti nekonečnou rozmanitost přírodního dějství k jistému vrcholnému vědeckému závěru sestrojením jednotného názoru světa. Po tisíciletí snaží se nejbystřejší duchové rozluštiti uspokojivě záhady a meze všeho poznání, aniž docíleno dosud rozluštění jednotného.

„Pocity nespokojenosti s nynějším stavem kultury vytvoří tužby," praví autor, „jimž v patách jdou plány a projekty, jež, jsou-li ony tužby dosti mocné, dojdou nezvratně splnění."

Dějiny věd jsou velice poučné; ukazují, jak duch lidský se propracovává z hrubé empirie, čerpající vjemy jen z obmezených našich smyslů, tvůrčí silou ku pojmům vyšším. Spis Hoppeův svědčí o důkladných studiích a obeznalosti autorově ve světové literatuře o tomto předmětu. Ve význačných citátech poznáváme názory starších i moderních filosofů všech kulturních národů, vřaděných do rámce ušlechtilé tendence celého díla zdůrazniti „duševní realitu, jež nám dává nejpádnější důkaz aktu tvoření, činí z nás skutečné tvůrce a budovatele lepších a nadějnějších kulturních období, jež dnes chováme pouze ve své duši". Nesouhlasí as s výrokem Mečnikova, že „význačným rysem vědy jest, že povzbuzuje ke zvýšené činnosti, kdežto různá vyznání náboženská i soustavy metafysické filosofie setrvávají v pasivním stavu fatalismu a němé oddanosti".

Kniha pojednává ve zvláštních kapitolách o světě kvalit a kvantit, o podstatě geniální tvorby a povaze vynálezce, o hodnotě identity, o postulátu zákonitosti, kausality a noetické hodnotě theorií, o intuitivním předvídání, o logice, kausalitě a teleologii, mechanismu a vitalismu a pod. Zde podáváme jen upozornění na bohatý obsah díla, posudek ponechávajíce povolanějším; vzdělaný čtenář nalezne v něm bohatou studii poučení i povznesení. Vzhledem ke snaze, aby nauková naše literatura šířila se více do lidových kruhů, do nichž vniká spíše četba povrchní, bylo by snad možno v menší míře užívati vědeckých terminů, ovšem precisnějších; kde se však dají nahraditi případným českým názvem, účinkují intimněji. K formální stránce knihy bylo by žádoucno, aby k publikacím podobným připojen byl vždy věcný i jmenný index. *Boh. Bauše.*

DIVADLO.

Městské divadlo Král. Vinohradů uvádějíc na svůj pořad klasická díla Molièrova, pro která nalezlo šťastný způsob výpravného řešení, slavilo opětně velký úspěch provedením „*Amfitryóna*" (15. června t. r., režie dra K. Hilara). Hra dějově jest mnohem zajímavější dnešnímu obecenstvu než jiné komedie Molièrovy, slavnější a dříve mu provedené. Námětem má příběh mythologický, ale nepojímá ho vážně, nýbrž dává již popud k onomu blasfemickému nazírání na antiku, jaké vyvrcholilo v operetě Offenbachově. Nám arciť z anekdoty lehkomyslně podané, jak Zeus v podobě Amfitryónově oklamal manželku tohoto a zplodil s ní Herakla, mimoděk vyniká ethické jádro, trpké příchuti, a vrhá zpětný odlesk na dobu vzniku díla a její feudální názor. Příznačným a až po naši dobu znovu a znovu v písemnictví francouzském a dílech jeho vlivu podléhajících se vyskytujícím jest rozlišování vášně milenecké od manželské a bažení po oné i v manželství, s podceňováním tohoto. Velký úspěch hry v prvém českém provedení kotvil mimo cenu díla také ve výborném, vpravdě životném překladu Petra Křičky, pružném, lehce mluvném, barevně karakteristickém a v temperamentním provedení, jehož živelným středem byl Sósias páně Zakopalův, klasický až po poslední podrobnost němé mimiky a pohledů, strhujících souhru ostatních. Jako jeho napodobitel Merkur osvědčil p. Tůma znova pravou divadelní krev; pánové Jičínský a Vydra byli důstojnou dvojicí Dia a Amfitryóna v klasické masce; dámy Iblová (Alkmene), Májová (Noc), Ptáková (žena Sósiova) snadno svou routinou zastaly méně obtížné úlohy dámské. *ch*

*

TÝDEN.

Soukromý docent vídeňské university Dr. Max Eisler, rodák z Boskovic, objevil v Haagu dva staropražské pohledy od známého vlámského mistra z umělecké družiny Rudolfa II., Roelanda Savery, roku 1639 v Utrechtu v chudobě a šílenství zemřelého. Fotografické snímky jsem shlédl v umělecko-historickém institutu vídeňské university při stolici prof. Strzygowského (ve Vídni jsou obě stolice této vědy vybaveny každá samostatným vědeckým ústavem). představují dvě kresby odlišného druhu i velikosti. Prvá je studijním materiálem kreslířovým, tužkovou črtou malostranských mosteckých věží; vlámského mistra zaujalo zvláště nesrovnané okolí. Druhá kresba je samostatným kusem, jejž vydal malíř z rukou jako hotové umělecké dílo. Je to minuciosně prokreslený pohled ze západního břehu Vltavy odkudsi pod Letnou na protější břeh pražský směrem ke kamennému mostu. Způsob, jak je pohled upraven obrazově, jak je uspořádán kraj výhledu, prozrazuje svým rázem vyspělého vlámského malíře. Obě kresby budou na žádost prof. Dra Maxe Dvořáka, vicepresidenta státního památkového úřadu, objevitelem uveřejněny ve Zprávách ústřední komise pro ochranu památek a doprovozeny srovnávací studií o poměru těchto kreseb k soudobým rytinovým pohledům na Prahu. Několik listů Roelanda Savery je v českém majetku. Dříve měli jsme jich v Praze celé „hnízdo" ve sbírce Lannově, jíž potomci rozprodali. Zdali se aspoň některý z těchto staropražských listů navrátí do Prahy? V této souvislosti: nejsou snad z nich obě kresby Eislerem v Holandsku objevené? Nebude těžko zjistiti to. *Emil Edgar.*

*

* Dne 5. t. m. konal „Spolek českých spisovatelů beletristů Máj" v Praze svou výroční valnou schůzi za předsednictví spisovatele Fr. S. Procházky a za hojné účasti i přespolního členstva. Úsilí výboru za minulý rok podařilo se i materielně přeplouti všecka úskalí, která v minulých válečných letech zle ohrožovala činnost spolkovou. Vděčí za to „Máj" četným novým svým příznivcům, kteří přihlásili se s pomocnou rukou se všech stran českých vlastí. Tohoto zájmu nebude zajisté chyběti ani nadále důležitému tomuto středisku spisovatelskému, rozvíjejícímu se v národních tradicích svých velkých předsedů a členů, Jana Nerudy, Sv. Čecha, Ig. Herrmanna, Jar. Vrchlického, za oddaného vedení nynějšího předsedy Fr. Heritesa a předsedy pensij. fondu Václava Štecha, a majícímu na starosti nejdůležitější organisaci stavovskou, totiž pensijní fond pro starobu svého členstva. Umožniti zvýšení dnes ještě skrovných pensí tak, aby bylo zabezpečeno stáří spisovatelům, náleží k důtklivým úkolům všech věrných Čechů, kteří oceňují význam knihy v našem národě. Znovu spravedlivě upraveny a přizpůsobeny poměrům poplatky za provozované divadelní hry dle procent hrubých příjmů, čímž spisovatelstvu zabezpečena zvýšená účast. Z jiných, úžasnými poměry vynucených opatření „Máje" je zřízení spisovatelského konsumu, který právě vstupuje v činnost. Zajisté nezapomenou na české spisovatele ti, jimž se urodilo a kteří pomoci mohou prodejem jakýchkoli výživin neb jiných životních potřeb. I zde bude cit českých srdcí na svém místě. Do výboru znovu zvoleni Aug. Eug. Mužík, Fr. Sekanina, Dr. Jos. Šimánek, za náhradníka Jan Patrný, za revisory Vít. Markus a Dr. F. X. Tejřov.

*

* Na útulek českých spisovatelů nám zaslal p. J. Čerych, továrník v Mitrovici, 100 K.

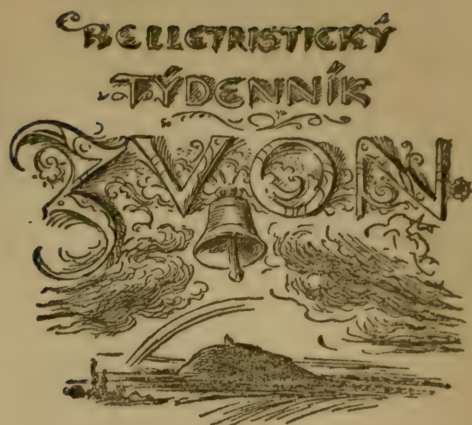
*

„Železné a papírní časy" před stem let. V Zápiscích Jeníka z Bratřic (ČČM 1907) zajímavě se líčí přípravy a následky státního úpadku r. 1811. Patenty o výměně známých „černých bankocetlí" za běžné vídeňské číslo, ovšem v pětině původní hodnoty, tiskly se v „největší tichosti a mlčenlivosti": typografové již několik dní před tím byli schytáni, v dílnách zamčeni i stravováni, aby nejmenší zpráva o chystaném překvapení nepronikla předčasně na veřejnost. 15. března byly tyto patenty ve všech zemích stejně ráno v 9 hodin prohlášeny. Vyvolaly úžas a zmatek; „neb nebylo dosti na tom, že každý z obyvatelův 4 díly na každém a každém majícím zlatým ztratil a jemu pročež místo plného zlatého jen 12 krejcarů pozůstalo, ale také z všech v knihách vtělených kapitálů, jenž od leta 1799 uložené byly, podle kursu přišli k smutnému ztenčení a přenáramnej ztrátě; na př. kdo měl 5000 fl. právně v hypotece nejlepší uložený, o 4000 fl. přišel a jemu jen 1000 fl. zůstalo. Jaký pláč, jaký nářek! od přenešťastných familiích (!) těch, jenž 4 díly jejich spravedlivé mohovitosti nezasloužile ztratili (!) a nyní k žebrotě odsouzené se vidět museli (!)". Staří lidé se upamatovávali, že r. 1732 „taky nějaká devolvací, ale jen na krejcary přišla", a kterak tenkráte v latinských verších lamentoval jakýsi poet nad peněžní pohromou. Pan Jeník z Bratřic k tomu významně podotýká, že za zlé pokládáno být nemůže, „když my za našeho železného a papírního času nad jeho naříkáním se potutedlně zasmějeme . . ." *Fdký.*

V Praze, dne 11. července 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Adolf Heyduk:

SVÉ ŽENĚ.

Už všichni jste mně odešli
a jsem tu sám a sám,
jen Tebe, ženo rozmilá,
jen Tebe už tu mám!

Už všecko odnes' času chvat
a žití divý rej,
jen Ty, má ženo rozmilá,
se tady dobře měj!

Až omrzí Tě život snad,
pak narychlo jej změň
a na všecko a na mne též
pak navždy zapomeň!

PTÁK.

Slyš, duše, poslouchej, pták na stromě zas zpívá,
snů mlžné postavy v šat zvučný přiodívá;
spíť v srdci láska mu jak vůně v poupěti,
chce vínek hnízda vít kdes v stromu doupěti.

Ó, zpívej, raduj se, než touhy ochabnou,
než krev ti vychladne a sny tvé prozábnou,
než v dumách starosti, jak čas a život velí,
smrt, střelec podloudný, tě vyčíhá a střelí.

STESK V LESE.

Ve staré lípě pláče severák,
a kolem lesa těžké bloudí mraky,
na hnízdě skryl se osamělý pták,
a deště krůpějemi vlhnou zraky.

Mlh netvor vlhký ovívá mi tvář,
a vřes mi brání v podvečerní chůzi,
jen v oknech myslivny je posud zář,
a z houští sova volá hlasem hrůzy.

Slyš, z temné dálky slyšet těžký vzdech,
pak plaché kroky; někdo v dálku pádí
a jedle teskně šumí, stená mech — —
to mimo letí s pláčem moje mládí!

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Zatím co se toto dělo na klenečské faře, bylo již rušno na Záhořuc loučce za sadem. Právě sem přitrhl dav — skoro všecko mužské obyvatelstvo vesnice, neboť hrůzná zpráva roznesla se bleskem dědinou a vnikla do všech statků i chalup. Selky a domkářky, děsící se hrůzného podívání, neběžely sice s muži, zato však se shrnuly na návsi v hlučně brebentící chumel, nedbajíce nikterak, zdali se jim co na pekáčích připálí, anebo vykypí z hrnců . . .

U Záhořů však nevěděl dosud nikdo o tomto vzrušení a zmatku. Děvečka odjela s kravami pro jetel, selka vařila — a Vondra polooblečen ležel napříč postele. Usnouti však nemohl. Napřed se mu neustále míhala před očima Nana s tváří od políčku silně napuchlou — a když odvrátil hlavu na druhou stranu, slyšel nepřetržitě její kroky, přistavování hrnců na plotnu, škrabání bramborů — a bůhví co ještě . . . Nenáviděl ji od rána na smrt, a ošklivost v něm rostla každou vteřinou. Posléze vstal prudce s lože, vyšel na zásep, kde vklouzl do dřeváků, a zaměřil ke stodole, aby se tam na hambalkách položil do otepí slámy a prospal se o samotě . . .

Ale právě když stál na mlatě a kladl nohu na první příčku řebříku, zarazila ho změť hlasů a železné skřípání, jakoby lopatou, které zvuky, zdálo se, že přicházejí odkudsi ze sadu. Znepokojen jsa, stáhl nohu zpátky. Všechna krev se mu nahrnula do hlavy a zahučela tam tak silně, jako vítr, když se v lese opře do jedlových korun. Váhavými, jakousi zlou předtuchou zdržovanými kroky přešel klátivě mlatem k zadním vratům stodoly . . .

Došed naklonil se a podíval se škvírou mezi prkny ven . . .

A hned se zase prudce napřímil . . .

Ulekl se tak, že kdyby mu byl hrom udeřil z čista jasna zrovna za patami, nebyl by se více ulekl . . .

Kolem hromady záleže stál dav lidí, a někteří z nich lopatami a motykami rozhrabávali, co byl ráno zahrabal. Ziman tam stál, starý Hadlásek, Bůlevec . . .

Ale než mohl vůbec něco pochopiti, než mohl si uvědomiti celý dosah skutečnosti, ozval se z loučky prudký a vysoký výkřik — a hned za ním, docela bezprostředně rozlehl se ryk, jako by z tisíců a tisíců hrdel . . .

„Se vším je konec!“ — napadlo ještě Vondru . . .

A náhle kolem bylo příšerné hlucho, před očima tma, ve které se točila ohromná zlatá kola . . . Ta zmizela, a místo nich začaly pršeti hustě sršící roje modrých a zelených jisker . . . Potom se blížil z ohromné dálky nejasný zvuk . . . A na konec objevila se zase kolem stodola: zeď, bednění perny a vrata . .

V té chvíli přepadla Vondru taková hrůza a slabost, že se jedva držel na nohou . . .

Řev lidských hrdel byl však velmi blízko, zcela blizoučko — jakoby před samými vraty stodoly. Již bylo možno rozeznati i hlasy: Hadlásek — Podestát — Kadlčák . . .

Přiklonil se ke škvíře a celým tělem se položil na vrata . . . Kolena se pod ním klepala, jako by měl zimnici . . . Zahlédl štěrbinou: lidé již byli na sadě, všichni byli v tváři zrudlí a vylamovali tyčky z plotu . . . Někteří měli lopaty, jiní motyky — i motyčky . . .

A v téže chvíli — Bůh suď, jak se stalo — snadže vrata nebyla dobře upevněna kolíkem — pojednou pod tíží jeho těla povolily vrátnice, rozevřely se a Vondra padl mezi vraty obličejem k zemi . . .

Zahlédli ho . . . Ozval se řev . . . Rozlehly se výkřiky . . .

„Mordýř!“ —

„Matyje zabil!“ —

„Vrah!“ —

„Zbíte ho!“ —

Vondra se vzpamatoval a vyskočil . . . Všichni se hrnuli proti němu, a každý měl něco v rukou . . . Zachvěl se bázní o život a rozhlédl se kolem sebe. Za ním stál vůz . . . Přiskočil k němu a ulomil těžkou bukovou klanici, jako by to byl vrbový prut . . .

Ale lidé již byli za ním ve stodole . . . Byl jich zástup . . .

Vondra rychle proběhl uličkou mezi vozem a pernou, vyrazil dvířka předních vrat a vyběhl do dvora . . .

I sem ho následovali hlučíce a spílajíce . . .

Přeskočil hnůj a hnal se k dveřím stavení . . .

Ale na prahu se objevila Nana. Ztrnula, zdvihla ruce do výšky a vykřikla . . .

Spatřiv ji, Vondra se jaksi vztekle zastyděl a zastavil se. Potom se otočil, zády

se opřel o zeď stavení a s klanicí v ruce se postavil naproti všem...

Nana vykřikla ještě jednou vysokým hlasem: „Ježíš — Marjá — Józef!“ — a zmizela ve stavení.

Sousedé doběhli až k němu, obklíčili ho půlkruhem, a již se zvedly tyčky i lopaty do výše. Rozlehly se nadávky...

Vondra se rozhlédl po tvářích, zalitých krví, po blýskajících se očích a supících chřípích — a jako stroj zvedl svůj těžký obušek a ohnal se jím dokola...

V téže chvíli práskla vrátka branky, a dvorem se rozlehl ječící Foukalíkův hlas: „Lidičky! — Mějte rozum! — Pro Pána Boha! — Sousedé!“ — — —

Za Foukalíkem se objevil klobouk s chocholem a vedle něho bodlo.

Byl to klenečský četnický závodčí. Rázem přehlédl celou situaci, bleskurychle sňal s ramene pušku a třemi rychlými skoky byl u chumlu lidí...

„Ve jménu zákona!“ — vykřikl do uší nejbližším, a již si razil pažbou pušky cestu k Vondrovi...

Sedláci, vidouce četníka, se rozestoupili, ucouvli — takže na zápraží zůstala volná prostora. Hluk a nadávky utichly, a z davu naproti četníku vystoupil starosta Ziman.

Vondra se podíval napravo i nalevo, chvíli jako by maličko váhal, ale potom odhodil klanici na hnojiště, opřel se o zeď a ruce založil vysoko na prsou. Zamračil se, zadíval se do neurčita k zemi před sebe — ale ani nehlesl...

Začal řečniti starosta Ziman — a do řeči mu vskakoval Foukalík...

XXX.

Krátce před jedenáctou vyšel z klenečské fary starý Záhoř. Podíval se naproti na báň kostelní věže, ale náhodou nebylo na ní ani jediného holuba. Učinil tak z pouhého zvyku. Potom se pustil kolem staré radnice se šindelovou věžičkou po svahu dolů. U „doktorovny“ se zatočil nalevo a kolem Jouzova mlýna vypadl do polí. Na všech stranách byl mírný slunečný klid a ticho. Lidí bylo na polích velmi málo, neboť ti, kteří vyjeli pro píci, dávno se již vrátili domů — a oráčů dosud nebylo viděti... Všeho všudy, kam mohlo oko dohlédnout, dva nebo tři orali v dálce na luženických polích. To proto, že nebyla dosud skončena doba omlatů a bylo dosti práce doma. Také brambořiště byla ještě sirá, neboť nať teprve začínala žloutnouti. Nad hlavou bylo jasné nebe s bělostnými, ostře ozářenými hrady, které bez ustání vylézaly nad Čerchovem, podobny obrovitým chumáčům pěny.

Teprve nyní, uprostřed ticha polí, začal starý Záhoř přemýšleti o farářových slovech. Usmál se samolibě, neboť mu bylo, jako by byl vyhrál znamenitě těžkou při. Ani ho nenapadlo přemýšleti, zdali přijme či nepřijme Podestát peněz. Bylo to nedůležité. Nepřijme-li, budou uloženy u starosty pro starou Hadrnici. Zazdálo se mu sice, že je věčná škoda tolika peněz pro scvrklou bábu — vzpomněl i své tříleté šetrnosti, ale hned ku podivu přejícně mávl rukou, neboť hlavního účelu bylo dosaženo, a toto bylo naprosto vedlejší... Nabízel faráři na kostel, ale on si usmyslil jinak... Nic není po tom starému Záhořovi... Vykoná prostě vše, co mu bylo uloženo za pokání...

V tom se uleknutě zastavil, jako by ho někdo ze zadu udeřil holí pod koleny.

„Stakva!“ — vyjelo mu z úst a levice mimoděk se zvedla, aby počechrala vlasy v týle na důkaz, že jejího vlastníka přepadla nějaká velmi mrzutá myšlenka...

A věru, že přepadla... Starý Záhoř si vzpomněl, že farář vykládal také cosi o přiznání soudu... A přiznati se soudu znamenalo zcela určitě kriminál. To věděl starý Záhoř dobře, a proto se poděsil, neboť kriminál a kriminálník jsou na Chodsku pojmy velmi strašlivé. Člověk, který byl zavřen na déle než na týden, je jako prašivá ovce. Každý se mu vyhýbá a nikdo mu nepodá ruky...

Ne, toho starý Záhoř neučiní. V ten ráz se mu zazdálo, že něčeho podobného nemůže na něm žádati ani Pán Bůh. A honem si připamatoval, že mu toho neřekl farář ze zpovědnice, nýbrž teprve o poradě na faře — a také ne, že musí, nýbrž že by měl... Záhoř zakroutil hlavou, jako ptáček krutihlav, neboť tato rada se mu právě dvakráte nelíbila. A již uskočil, a jako tonoucí se chytá stébla, chytil se v kraji zakořeněné čistoty pojmů. Upamatoval se na výklad katechismu, který slyšel kdysi o křesťanském cvičení — že kněz, jakmile opatřen štolou usedne do zpovědnice, je na místě božím... Ale právě, že mu toho farář neřekl ve zpovědnici, nýbrž až na faře, kde již žádným způsobem nebyl na místě božím...

Ulehčilo se mu po tomto logickém důkazu, jímž farářova rada pozbyla závaznosti. Vykročil zase spokojeně, umiňuje si pevně, že toho nikterak neučiní. Naprosto mu není třeba na stará kolena kriminálu! Farář ovšem... Nu, nač by o tom vyprá-

věl? — A zeptá-li se? — I tehdy možno faráři říci, že jest odhodlán tak učiniti... Konečně — rozhřešení mu nebylo odepřeno, zítra půjde k přijímání — je tedy jistojistě s Pánem Bohem vyrovnán... Světské soudy... Co je mu do domažlického soudu, a co jemu do něho... Pohvizdl si a chutě vykročil silnicí...

Ze vsi ozval se mu vstříc zvonek s vížky, stojící na návsi před kovárnou...

Poledne že by už bylo? Otočil hlavu k slunci, měře pohledem oblouk od východního lemu obzoru až k sluneční desce... Ale, kdeže by bylo — dobře ještě půl hodiny do poledne... Patrně někdo umřel. Zavzpomínal, kdože by mohl, nevěděl však o nikom z celé vsi, kdo by byl vážně churav. Znepokojil ho poněkud hlas umíráčku, ale ne přílišně. Bylo mu tuze lehko, aby dovedl zaměstnati se tmavými myšlenkami...

Teprve, když dohonil na návsi Skovarňákuc výměnkářku, která hnala právě husy s pastvy domů, zeptal se jí, kdo umřel, udivuje se žertem, že ji potkává, poněvadž prý myslil na ni, když zaslechl vyzvánění...

„Inu, každyj tam muší," řekla, — „dneska ten a zyjtra hinten; starou Hadrnici si Pánbů' zavolál..." — A již hnala husy dál, nestarajíc se o Záhoře, neboť byl to křivopřísežník, a co by kdo měl s takovým člověkem...

Starý Záhoř opravdu zkoprněl...

Hadrnice! — Nohy měl těžké, jako by byly z olova, a hruď se mu sevřela, že nemohl ani vydechnouti. Ani chvíli nepochyboval o tom, že je to nový úder rozhněvaného Boha, který nechce přijmouti jeho hříšných tří stovek, a proto kázal Hadrnici umříti dříve, než čin mohl býti vykonán... Také ani vteřinu nepochyboval o tom, že mladý Podestát i po druhé odmítne nabízené peníze. Stál uprostřed návsi jako solný sloup... Napadlo ho, že snad Pán Bůh slyšel, jakže si cestou umiňoval oklamati faráře falešným předstíráním. — Se vší vroucností, jaké byl schopen, začal slibovati a ujišťovati Pána Boha, že se tedy udá, je-li to již tak krajně nutná věc... Ale ani tehdy strašlivá tíseň nepolevovala...

Mimo něj, rychle jdouce, přešli četník a Foukalík...

„Kam pa' tak lermo?" zeptal se přiškrceně, pln jakéhosi zmrazujícího úděsu.

„Hale..." — nakousl Foukalík udýchaně, mávl rukou do široka a nedopověděv běžel za četníkem. Dole pod návsí uhnuli oba s cesty a zašli do vrátek jeho statku... A současně dolehla až k němu zmatenina hlasů a výkřiky...

Nové leknutí mu vjelo do nohou, a on, jako by ho někdo ze zadu postrkával, trhaně a klopýtavě chvátal k domovu. Kolena pod ním poklesávala, ale nedbal... Ve statku se cosi dělo... Několik myšlenek zatetelilo se mu hlavou, ale nebylo času se jimi zaměstnávati...

Když vstoupil do branky, viděl, že na dvoře je shromážděna celá vesnice. Na zápsi stál četník, Vondra, starosta Ziman a radní výbor Foukalík. Četník právě připínal Vondrovi na ruce pouta.

U svrchovaném zděšení zachvátl po zápsi a zastavil se těsně přede dveřmi do stavení. Dále již nemohl. Opřel se rukou o veřej dveří a zabědoval nepříjemně vysoko přeskakujícím hlasem...

„Panenko Marjá sedmibolestná! Vondro, cák jsi ty hudělál?" — vyjekl na konec a zadíval se na něho, vyvaluje oči hrůzou...

„Matyje zabil!" vykřikl někdo ze zástupu.

A již se ozvaly podezřívavé hlasy, a jiné popouzely četníka proti výměnkáři, žádajíce, aby také jej zatkl a odvedl do vězení...

V té chvíli po prvé promluvil Vondra...

„To není prauda! Já sem ho uškrtil sám — 'dyk já se přiznám!" — řekl a podíval se tvrdě, vzpurně a zamračeně do zástupu...

Nastalo náhlé utišení — a po něm zahlučelo v davu mručení hrůzného úděsu.

„Tak jděte, jděte!" zavelel již netrpělivě četník, a Vondra se skloněnou hlavou se hnul a šel před ním po zápsi, brankou ven — a zahnul po novém četníkově příkazu směrem k Domažlicům...

Starý Záhoř ustoupil jim z cesty do síně a díval se vytřeštěně před sebe na dvůr, nechápaje ještě zhola ničeho a nemoha si všecky vzrušující události dne náležitě srovnati v hlavě.

Lidé hrnuli se brankou ze statku, dívali se za Vondrou a četníkem a odhazovali tyčky, které vylámali z plotu Záhořuc sadu. Nastavěli se po návsi do hloučků, živě hovoříce a rozkládajíce. Ze stavení vyběhly i ženské, vyposlechly ohromující zprávy a jaly se spínati ruce. Již dávno bylo po poledni, které kovář toho dne zapomněl odzvoniti, neboť právě když se k této práci chystal, byla mu donesena zpráva o smrti Matějově a o všem, co se událo v Záhořuc statku... Ale lidé stáli dosud v hloučcích, rozkládali, hovořili, přebíhali od hloučku k hloučku... Kdeže

by také někomu přišla myšlenka na jídlo, které dávno již stydlo v hrncích na plotnách, pod nimiž vyhasl oheň...

Ničeho o tomto nevěděl starý Záhoř...

Když sousedé vyšli ze statku, a zmatený šum se vzdálil, otočil se v síni a skoro tápavě došel ke dveřím výměnku. Opatrně a zpolehoučka, jako by šel krást, otevřel dveře a vstoupil... Ale jen za sebou zavřel dveře, stanul před nimi nejinak, než jako by byl přimražen k zemi. Vytřeštil oči a díval se přímo na protější zeď, na níž visel černý kříž a na něm Kristus. Byl již hodně sešlý, lak po těle byl dávno oprýskaný a místy odřený až na dřevo. Nebylo divu — stářím, neboť tento kříž přinesla do statku Záhořova nebožka žena... Ale stařec díval se na kříž vytřeštěnýma očima, nehýbal se s místa, a brada se mu klepala hrůzou...

Bylo ticho, hluboké ticho v celém stavení — jenom v senci někdo dušeně plakal. Bezpochyby Nana...

Záhoř však tohoto pláče neslyšel. V uších mu hučelo, jako by za ním tekla voda širokým proudem z jezu do kamení. Díval se neustále na kříž, oka s něho na chvíli nespouštěl a pohnouti se nemohl; všecek jako by zdřevěněl... V prsou měl ulehlé ticho, srdce sotva tlouklo hrůzou, neboť...

Ano! — Když vstoupil do výměnku, udála se taková podivuhodná věc:

Při vstupu ulpěl pohledem na kříži — a tu viděl, jak Kristus, spatřiv ho, zamračil čelo a pomaloučku zavřel oči. Starý Záhoř ztuhl v té chvíli na rampouch. To nebylo divné, že se Kristus mračil a měl oči zavřené, ale přehrozné bylo, že se napřed díval. Oči měl zavřené a mračil se celou řadu let, po kterou visel na stěně ve statku — dříve v senci, a od Matějovy veselky ve výměnku. Ale nikdy, nikdy se dosud nedíval...

Nekonečně dlouho stál výměnkář u dveří s vypoulenýma očima. Jak dlouho, nevěděl sám. V hlavě měl prázdno, v uších mu hučelo, ale on se díval a jenom díval...

Potom, všecek se třesa a nastupuje na špičky, plížil se jako kočka ke stolu, nad nímž kříž visel. Podíval se dlouze a pozorně pátrajícím pohledem Kristu do tváře... Potom odstoupil, přikrčil se poklesnutím kolen a podíval se z pravé strany stejným způsobem... Obešel stůl a podíval se zleva... Marně. Kristus měl oči zavřené a mračil se vytrvale... Ale srdce starého Záhoře se neupokojilo. Cvakalo, jako by se chtělo utrhnout — a v jeho duši pomalu se proměňoval prvotní úděs na bezmeznou a nekonečnou hrůzu, která neustále rostla a zvětšovala se a rostla a rostla, až byla vysoká a rozlehlá jako hora, a hluboká jako na ní vyrostlý les...

Nebylo divu — starý Záhoř se po prvé v životě podíval ve tvář rozhněvaného Boha...

„Dyk ty vidíš!“ — řekl rozdrkotaně, cvakaje zuby. „Já to vím, že vidíš!“

Ale Kristus na kříži se mračil mlčky dál a očí neotvíral...

Starý Záhoř se mu díval do tváře a nemohl zraku odvrátiti. Malomocně sepial ruce na prsou, jakoby k modlitbě, ale hned je prudce utrhl od těla, jako by byl sáhl na horké železo... Jak položil ruce na prsa, zašustěly mu v kapse papírové peníze... Zamžikal očima po kříži — a po zádech přeběhl mu mráz... Jeho hrůza vzrostla ještě více...

„Já si je nechci nechát, a teky že nenechám!“ — vyrazil ze sebe skoro plačtivě a stáhl rty do oblouku koutky dolů, jako malé dítě, dříve než propukne v pláč...

A současně ho napadlo: — „aby viděl!“—

Zahmatal po kapse kalhot. Zachrastila v nich plechová krabička se sirkami... Podíval se ke kamnům... U kamen však nebylo jediné louče. Kde by se tam také vzala! Šest měsíců již nebylo v nich topeno... Bezradně se rozhlédl a bylo mu hrozně, neboť cítil, že čas kvapí a kvapí — a za chvíli snad již bude pozdě...

„Na půdě je seno“ — vzpomněl si...

A již neváhaje přistavil ke stolu židli, stoupl si na ni, poklekl na stůl a snímal se stěny kříž. Vzal jej v podpaždí a vyšel z výměnku. Po točitých dřevěných schodech, zapuštěných na jedné straně do zdiva a na druhé do dřevěného sloupu, vystoupil do podstřeší a zaměřil, překročuje mohutná a začernalá trámová břevna, k ohromné haldě sena...

Bylo ho zde několik vrchem naložených žebřinových vozů, všecko — pokud se nevešlo pod střechu stáje.

Došed až sem, opřel Záhoř kříž o hromadu sena a vzal z ní důkladný chuchvalec suchého krmiva. Položil jej před kříž a sáhl do kapsy pro sirky. Vytáhl krabičku, rozškrtl sirku dlouhým tahem o koženky a položil ji do sena. A již vytahoval z náprsní kapsy hrst bankovek...

(Pokračování.)

✱

R. Těsnohlídek:

ÚSVIT.

I.

Těch očí jasnou hloubkou rozechvěn,
jež chápat chtěly žal i radost moji,
zas hříčkou větru stávám se, a jarní den
ran starých nechtě jizvu nejčerstvější dvojí.
Jak muka boží jsem já samoten,
jež na rozcestí stojí.

A pohled závratný, jímž svítá žen
červánek jitřní světa panenského,
mne oslepuje, aniž ví, že roztoužen
za krásu chvíle platím krví srdce svého.
Je marný, nenávratný sen
z bran rajských vyhnaného.

Vím, kdybych teď se oněch očí ptal,
zda milují, že z kořen duše vzplanou,
jak s těla dívčího bych bílou roušku sňal,
jak vzal bych kolem šíje srnu ulekanou.
Já mlčím však jak útes holých skal,
z nichž kapky rosy kanou.

Neb očí jasných hloubka ukazuje
mi výši nebes, jichž jsem nedostihl
na bludné pouti, která život sluje.

II.

Výšino nebes, jichž jsem nedostihl,
myšlenky všecky k tobě nyní letí
jak hejno tažných ptáků. Veškeren svět zjihl
a květy sněžnými zas obalí se sněti.
Květ přečistý se v očích jasných mihl . . .
Rci, duše má, smíš za ním spěti?

Tak zaražen byl pohled jich a plach!
V nich holubici vidím rozjásanou
nad modrem oblohy a sluncem po střechách,
nad vlastní krásou svou a věcmi, jež se stanou.
Och, holubičko sivá, neměj strach,
sny tvé se mlhou nerozvanou.

Však moje už se dávno rozlétly
a za nimi se těžce hlava točí,
kde který jako list na podzim spadlý tlí;
jak chodci v pohádkách, když světlo v dálce zočí,
tak vámi naposled se rozsvětlí
můj večer hluboký, vy jasné oči!

O lásce nepromluvím, kterou shléd
já v třpytu vašem. Hlubších stop kéž nezůstavím v něm
než v skalní tůni potáplice let.

III.

Již pochopily. Již se třesou
zajaty v hebkých tenatech,
jež lásky ruce neviděny nesou
a měkčí jsou než starých lesů mech . . .
To bojí se, zda jitro zářné snesou,
jež kouzlily si v dávných snech.

„Co říci teď?" se samy sebe ptají,
„zda vzhořeti, či býti z kamene,
či přiznati, že milujeme v taji?"
Než rozhodnou, z jich vyčtu pramene
— zornička s večerkou se po něm ligotají —
sám jejich ano, jejich ne.

A odejdu pln růžných poupat
pod plenou tmy, by nikdo neviděl
jich křehké pupeny se mlčky houpat
za vánkem západním, jak mimo šel.
Tak dívky v letní večer jdou se koupat
dech tajíce, by nikdo neslyšel.

A půjdu cestou svou, jakž bylo souzeno,
po rolích dědovských a blahořečím, úsměv na rtech svých,
že v stínu tvém jsem spočal, strome — ženo!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

„Udělal vám někdo něco?“ a oči stařeniny se zkoumavě zchmuřily.

„Neudělal, ale není mi do vesela.“

„Máte tam muže, syna, dcery.“

„Ti mají svoje.“

„Můj Bože, bodejť by neměli!“

Palmová chvilku mlčela. „I já se k nim nehodím,“ řekla potom mrzutě.

„Nehodím — nehodím — to bych nevěděla!“

„Jsem k nim sprostá!“

Stařena spráskla ruce. „Co vám to vlezlo do kotrby — jste máma!“

Palmová pokývala hlavou.

„Když jsme starší, je s každou tak — já byla ještě sprostší!“

„Ale já jsem tu cizí!“

Stařeniny zapadlé oči se rozšířily. „Najednou — po tolika letech! Tenkrát, když jste sem přišla, nedivila jsem se, ale teď!“ a ostře se zasmála. „Dělala jste tu, jak by žádná druhá nedělala, nevídáno, jde-li táta a děti po svém, to jináč není, to má tady každá. Ustrojte se a jděte se aspoň projít za nimi, slyšíte, jak hrajou.“

„Budu doma, panímámo, nechte mě, tak se mi nějak zastesklo, ani nevím, proč.“

Stařena rozvrtěla hlavu podivem. „Inu, jak chcete — podívejte se na mne, co bych já měla říkat, ale tak jde svět!“ a kráčela zase do svého.

Dole na silnici břeskný, pronikavý, vysoký zvuk trubky zajásal z celé hudby obzvláště ostře, zajel do lesů a dvakráte vrátil se odražen o protější stráně, takže v uších výletníků povstala na chvíli celá míchanina zvuků; ale to trvalo jen chvíli, pokud celý průvod nezahnul před hospůdkou ‚U zeleného smrku‘ k jihu, mezi mladý borový les, teple vonící. Všecky kroky dlouhé řady byly při hudbě pružny, všecky tváře hořely, oči planuly.

Za lesíky po obou stranách silnice zdvíhaly se stráně, nahoře lesnaté, dole vykácené, porostlé vysokou travou ještě zelenou, jen místy prohnědlou, z jejíž houšti bílé pařezy tu a tam vystrkovaly hlavy jako obrovské hřiby z podrostu bujného mechu, a vysoké vrbice svítily skvělými, růžověfialovými květy. Lesík v pravo dříve byl u konce a zaleskla se hladina rybníčka, zdáli jako rozteklé stříbro, zblízka temněmodrá — to jak se v něm zhlížely nebe i stráň. Před Palmovou pilkou stáli pilaři Machytka a Koloušek jen tak po domácku a bafajíce z krátkých dýmek pozorovali průvod. Údolí se šířilo, lesík i po levici zmizel a bujné, prokvetlé louky pod stráněmi, teď až dolů lesnatými, obestíraly silnici. Lesklá struha, nad níž honily se vlaštovky, vinula se v zeleni.

Ukázal se Ráj a kolem něho staré košaté jeřáby, jasany, kaštany, javory, lípy, i hruše drobných, lesklých listů. Hned v pozadí budovy zdvíhala se stráň s vousatými smrky i borovicemi. Zástup dětí nejdřív zabočil pod stromy a s křikem rozbíhal se mezi prostřenými stoly dál na volný, širý palouk.

Na kraji zahrady čekal hostinský Muk, nevysoký, všecek v černém, sám černý jako cikán; načesané vlasy se mu leskly, velké černé oči zářily, havraní krátký plnovous měl na bradě rozčísnutý, kravatku pod ním jako sníh. Dvě nažehlené holčiny v bílých zástěrách a starý mužík s prošedivělými císařskými vousy, krátce ostříhaný, v blýsknavém fraku, s ubrouskem na levici, stáli pokorně za ním. Byla to přijednaná výpomoc na výlet.

Hudebníci postavili se čelem k silnici, zazněly povely velitelů a spolkové řady bystře zabočily za prapory na písčitou cestu, mířící k hostinci, potom z ní vpravo

po jiné až na volné prostranství, v jehož středu stálo náramné, tlusté a hladké bidlo s vlajícím trojbarevným německým praporem na vrcholu. Níže pod praporem bylo kolem bidla dřevěné kolo, ověšené zbožím nejrůznějším: šlemi, šátky, vázankami, řemeny, knížkami, tobolkami; visel tam i nožík, zrcátko, sešity, marcipánové kousky, kornouty i jiné zboží jarmareční a krámkové. Spolky se seřadily, velitelé promluvili s členstvem a veleli rozchod. Ostatní výletníci tlačili se u stolků s pokladnami.

V stínu starých stromů bylo potom chvilku lidské zmatené mraveniště, ale pestrý chumel rozstřikoval se brzy na všecky strany: velcí k stolům, drobní na volné prostranství k hrazdě, k houpačce, k Minutčině krámku za pravým rohem budovy; jinoši a dívky rozcházeli se po písčitých cestách. Palmova Fanny v bílém kloboučku vodila se tu s Adlerwirtovou slečnou Bertou, černovlasou, kulatých snědých lící, velkých, černých planoucích očí, dost vzrostlou, ale trochu nepřiměřeně plnou, a provázel je Franci Pohl, jenž doma vedl celý smíšený obchod, mladík mrštný, švitorný, načesaný, v bílém rovném slamáku s pruhovanou pentlí.

Služební duchové obletovali stoly zvídajíce, čeho si panstvo přeje. Hasiči usadili se v středu prostranství při dlouhém stolu, ostrostřelci při druhém, veteráni ještě dál, ostatní obecenstvo kolem nich. Číšník a číšnice letem zmizeli, ale v minutce byli zpátky přinášejíce v každé ruce chumáče sklenic s pivem, vysoko napěněných. Rozdělili je po stolech a uháněli zas.

V pravo od Minutčina krámku byl širý, zdupaný už trávník připraven pro tanec. Hudebníci usadili se v pozadí kolem velikého stolu a spustili sladkou Suppého ouverturu, čímž byla slavnost zahájena.

U tyče s praporem seřadilo se osm pánů v spolkových uniformách i v civilu, mladých i starších, každý s partýskou v ruce a Herrnschall s brejlemi na pronikavých, svítících očkách, oděný v černý kabát a světlé spodky, taktovku v pravici, postavil se před ně. Když ouvertura i potlesk dozněly, foukl do ladičky, tlumeně zazpíval rozložený akord, povznesl pravici a již zahlaholil Mendelsohnův sbor na Eichendorfova slova:

„Wer hat dich, du schöner Wald
aufgebaut so hoch da droben?
Wohl den Meister will ich loben,
so lang noch mein' Stimm' erschallt:
Lebe wohl, du schöner Wald!“

Hned na počátku ozvalo se na několika stranách syknutí, promenující se zastavili, kolem stolů ztichli, před pěvci nastavily se davy dětí, jež s pootevřenými ústy zíraly na ně.

Sbor jaře hlaholil, ozýval se o stráně, takže ozvěna mísila se v zpěvný proud, a melodii i souzvuk trochu pletla — jen pianissimmo: Lebe wohl — lahodně se vinulo. Vypoulené oči dětské upíraly se při tom na ohryzek prvého tenoristy, Geigepetra, krejčího Perka, prováděl na hrdle mistrově celé představení.

Když i druhá sloka písně byla dopěna, ozval se hlučný potlesk, dirigent poklonil se na všecky strany a pěvci se rozešli.

Zabřinčela polka a mláď hrnula se do kola. Také u stolů hlavně ženské povstaly a chvátaly se podívat na taneční rej; muži si při mrštné hudbě přiťukávali, jen to řinčelo.

V kole byla pestrá směsice: studenti, mandlíři, chasníci prováděli slečny okloboučkované, dívky v šatečkách i Francle, Sefky, Tony, Anny z chalup i baráků, v šátkách i prostovlasé, hladce učesané, s tlustými rulíky, vzadu stočenými.

Drobné, hopkavé pohyby mísily se mezi houpavými, skákavé mezi měkkým komiháním. Trávník, prach nepřekážely ani divým rozletům. Tváře se zardívaly, ústa zela pootevřena, krůpěje zaleskly se na čelech i na skráních. Dr. Palme i Herrnschall, oba s pořadatelskými stužkami na límcích, také byli v kole; Palme prováděl slečnu Bertu Pohlovou, Herrnschall nejprve svou statnou, rusovlasou, ruměnnou choť, potom paní Jodasovou, dceru starosty Wanky. Mladý Pohl na pokraji víru pohupoval se s Fanny Palmovou a libě se pod temným knírkem usmívaje, šveholil jí do ouška.

Po silnici z obou stran přicházely nové hloučky hostí, zvláště od Studeného Dolu blížili se mnozí tovární mladíci i dívky načesané, v světlých bluzách, nažehlených kartounkách, každá zlatý křížek nebo broži pod hrdlem, v rukavičkách, lesklé slunečníky nad sebou; přicházeli i starší dělníci s ženami, páni z kanceláří s paničkami, řemeslníci a jiní sousedé. Správce Halwinger s chotí, se starostou Wankou, s řídícím a jeho obstarožní manželkou, s Mazlem, poštmistrem, také obsadili stůl, k němuž přisedl i lesní Makovec s chotí.

Slavík byl na výletě také, ačkoli jíti nemínil....

Srpnové noviny stále přinášely zprávy, které mysl jitřily a zde, v horském ztraceném koutě, duši i skličovaly. Německo-nacionální odpor proti jazykovým naří-

zením i proti ministerstvu Thunovu rostl. Proti Čechům všemožně bylo štváno a menšinám vedlo se zle . . .

Ale odpoledne přišli pro Slavíka Pozdník, disponent a Kocourek. Když odpíral, disponent mu pravil: „Je to na chudé děti, pojďte s námi!"

„Jaká zábava, když v člověku všecko kvasí!"

„Nemusíte s nikým jednat, sedneme si někde pospolu a budeme hovořit o svém."

„Všude nás kopají, nač se vtírat? Třeba i hrubostí užijeme."

„Pořádají to spolky, ve kterých jsou i naši lidé — nač bychom se vyhýbali a krčili?"

Vydal se tedy s nimi.

V zahradě sedli si k prázdnému stolu u lískového loubí hned u domu a za krátko přišli k nim i Fiala s pařezským Hamáčkem a vrchní Zikmund; Mazel a Makovec přicházeli také na skok. Mezi třetí a čtvrtou hodinou přihrčel od Studeného Dolu k výletišti zánovní, elegantní kočár s párem grošatých běloušů. Na kozlíku povýšen seděl a koně řídil mladičký poručík v modrém kabátku a rudých nohavicích, s čapkou na lesklých světlých vlasech a vedle něho kočí v temnomodré uniformě se stříbrnými portami a s šedým cylindrem na hlavě. V kočáře vzadu, do rohu opřen, hověl si obtloustlý pán světlekaštanový, se širokou bradou, maličko prošedlou, krásně rozčísnutou, v slamáku a černém kabátku mohérovém, vedle něho vzpřímená vznešená dáma v lehkých bělavých šatech s jemným přehozem, v klobouku s bílým, širokým, chvějícím se pérem, už nemladá, snědá, hojných vlasů jako poprášených, přimhouřených očí; proti ní krčil se tenký pán asi třicetiletý, bezvousý, s panamským kloboučkem na krátkovlasé hlavě, ve světlém oděvu, vedle něho rozvitá už zlatovláska, všecka bílá, bez klobouku, hojných třpytných vlasů, jen lehce spoutaných.

Výletní výboři uniformovaní i civilní se všech stran hnali se k silnici.

Noví hosté byli Gustav Röhrich, ředitel veliké studenodolské tkalcovny, patřící vídeňské společnosti, muž v průmyslových a finančních kruzích známý i ceněný, jeho choť, dcera, syn poručík a host jejich, společník liberecké firmy Heide a syn.

(Pokračování.)

Josef Pelišek:

OTCI A SESTŘE.

Už nebolí mne, že vy mrtvi jste,
vždyť nad hrobem vám bílé růže září
a šťastný úsměv se vám zajisté
rozložil nyní do zsinalých tváří.

Ni závist k vám, jichž boj už skončen jest,
nejtěžší není v hořkých dnech mně mukou,
vždyť jdete se mnou úpalem mých cest
a stíníte mne žehnající rukou.

Leč všecko, co bych dnes vám toužil říc'
své lásky nikdy nevyřčeným slovem,
mne rozrušuje, duši bičujíc,
když upomínek chodím nad hřbitovem.

A do prázdna pak aspoň vašich jmen
zvuk sladký se rtů třesoucích se vane.
Nad hrobem růží dech je rozptýlen — —
Dej věřit, že mne slyšeli, ó Pane!

CESTA K DOMOVU.

Byť úzkostný křik měl a podobný pláči,
jak šíp letí racek a korábům stačí:
Tak, bílá má naději, věčně loď mou
provázej tmou.

Když zabloudí plavec a hrůzou krev stydne,
směr cesty mu udá hvězd záření klidné:
Tu, víro má, nalezni nadmračnou výš
a neklid můj ztiš.

A naděj-li zemdlí, a víra-li šálí,
pouť skončí-li smrtí kdes o tvrdé skály,
ty, lásko, mne přežij: Buď mrtvého snem,
že v svobodnou vrátil se zem.

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Pokračování.)

Piero Medici mne vyznamenával, svěřený úkol budil ve mně nadšení i ctižádost, otec mne nabádal, tuše zisk větší, než kdy před tím — a tedy jsem se v práci uvázal. Byly mi dodány barvy i zlato — a tak přijal jsem na sebe znova jho, pod nímž znova trpěl jsem rozporem mezi uměním a životem.

Pochopte to: Florencie vřela právě radostnou a pyšnou nádherou, jíž bych byl rád užíval, jsa její součástkou. Již pravidelný život byl tu sám sebou rušný, neboť ani v Římě, ani v Bologni, ani zde v Pise aniž v jiném z větších měst nebylo toho obchodního rozkvětu jako ve Florencii, nebylo tolik obchodů peněžních, tolik skladů suken a hedvábí, tolik zlatníků, zlatotepců a stříbrníků, řezbářů, sochařů, kameníků, lékáren, voskařů, řezníků, zvěřinářů i vinárníků. Byly tu slavné a bohaté trhy, které největších rozměrů dosahovaly při slavnosti svatojanské; a bylo jmenovitě soupeření bohatých rodin ve výzdobě domů a příbytků, což podporovalo průmysl a vábilo cizince, chtivé napodobení. Dnes, po dvaceti letech, jistě pravidelné tepny města bijí zvýšenou silou, avšak není to již tak nápadno jako tehdy v náhlém rozvoji.

Ale v době, kdy jsem měl počíti své dílo, byl ruch Florencie zvýšen obzvláštním leskem. Sieňan Eneas Sylvius, nově zvolený svatý Otec, ubíraje se do Mantovy, kde sjezd knížat připravoval křižáckou výpravu proti Turkům, stavěl se na čas v našem městě; následkem toho dostavilo se ještě mnoho jiných vzácných návštěv, zejména syn milánského vévody Galeazzo Maria Sforza s velikým průvodem, Sigismondo Malatesta, Ordelaffi da Forli, Pio di Carpi, Feltriere da Urbino, gonfaloniere Agnolo Vettori, kteří všichni s družinami svými vyjeli vstříc svatému Otci. A na počest hostí pořádány byly nevídané dosud slavnosti, hry a turnaje: v ulicích a na náměstích postaveny byly slavobrány a příležitostné budovy, v mercato nuovo byl ples a holdování, na náměstí před Santa Croce uspořádána byla honba, při níž předvedeni také lvi a žirafa a po té následovaly slavnostní průvody. Hudba a zpěvy takořka neumlkaly a ve chrámech nebo na strojích s oblaky, anděly a svatými byla hrána mysteria, která složil slavný Feo Belcari. Přepych rozvinut byl nesmírný.

V tomto oslňujícím životě jako krůpěj v řece zanikla truchlivá příhoda — smrt arcibiskupa Antonina, někdejšího převora kláštera sv. Marka. Také jeho pohřeb stal se jen součástkou řady slavností, ale jiní pro něj plakali a truchlili, než ti, kteří se dostavili k slavným bohoslužbám. Velmožové a zpupní boháči ho nemilovali, neboť je káral a pronásledoval; ale chudí ho želeli jako otce, neboť přilnuli k jeho svatému životu, plnému míru a slitování. Jediný z mocných, který ho upřímně želel, byl Cosimo Medici, jeho oddaný přítel, jenž v ticho jeho kláštera rád se uchyloval. A já, vzpomínaje svého pobytu v klášteře, dobroty svatého převora ke mně i toho, že jeho prostřednictvím nabyl jsem nynější přízně Medicejských, vroucně jsem ho oplakával. —

Mimo lakadla světská ještě jiný vliv tou dobou působil na můj život a vyvolal v něm náhlou změnu.

Můj otec, značně již zestárlý, churavěl. Matka zemřela za mého pobytu v Římě, bratří a sestry rozešli se po svém — a já jsem mu zbyl jedinou, vždy spolehlivou a úpěnlivě drženou oporou. V těchto poměrech stalo se jeho usilovným přáním, abych si založil rodinu, ve které on by nalezl útočiště pro poslední dny života — i naději, že já nezůstanu opuštěným. A ovšem, jako vždy si osoboval právo, říditi můj život, nalezl mi již ženu; já sám jsem na to vlastně nikdy nepomyslil, oddávaje se vždy buď práci, buď záměrům na radosti z volného, mladého života. Měl jsem se těchto nyní zcela zříci, kdy — mimo pouť z Říma k domovu — ničím nebyly dosud ukojeny? Ale měl jsem dosud naději na jejich ukojení? Bylo mi málem čtyřicet let... co tu zbývalo doufat? Nebylo rozumnější pomýšleti na rodinné štěstí než bude zmeškáno?

Tyto úvahy více mne naklonovaly úmyslu otcovu než jeho naléhání. A pak ještě jedna myšlenka: že náruč věrné ženy bude mi útěchou a náhradou za vše, co mi ubývá nemožností vyžíti ony radosti života, o nichž jsem sníval. Nepomyslil jsem, že bude zároveň závorou, navždy cestu k nim uzavírající, okovem a těžkou koulí na noze.

Nepřilnul jsem dosud nikdy k žádné ženě. Klášterní styky tu vykonaly svůj vliv. Nebyl jsem sličný, aby ženy samy

mi projevovaly přízeň. Ale nyní jsem byl takořka pánem a k tomu schopným slušných výdělků, a mohl jsem si vybírati. Jak jsem však již pověděl, otec volil místo mne. Určil mi za ženu Bartolomeu, dceru svého přítele, postřihače, a s ním vše smluvil. Bartolomea byla pěkná, pracovitá, pobožná a zdála se tichou; byla mi příjemná a dojímala mne příchylností. A tak jsem vstoupil v manželství jako v životní nutnost, ničeho nežádaje, ničeho nečekaje, leč spořádaný domov — a to se mi také vyplnilo. Myslím, že především mou vlastní zásluhou.

Zvláštního vzrušení událost ta v životě mém nevyvolala; můj otec rozhodně více se radoval než já. Já jsem byl úplně zaujat již novou prací — a opouštěje pro ni radostný a skvělý ruch ulic florenckých, abych zapomněl na všechno jeho lákavé a zářivé štěstí, uzavíraje se v nepatrném prostoru kaple nového paláce v Široké ulici na dlouhou řadu dní, poznával jsem, co jest mým nezbytným údělem: malovati to, co není mi přáno žíti. Tím jest vysvětlen rozpor mého života a mé práce; a pozastavuje-li se někdo nad tím, že já, žák andělského mistra, nemaluji obrazů té svatosti jako on — jest to proto, že místo blaženství nebes jest mi bližší veselí země, které s upřímnou radostí vyhledávám a znázorňuji, jsa vypravovatelem přítomnosti. Nemohl jsem v životě žíti tak, jak jsem chtěl já, ale bylo mi vždy činiti to, co chtěli jiní — proto aspoň na obrazy jsem připojoval to, co jsem si přál sám.

A v tom směru byla mi práce v kapli největším dosavadním štěstím, pokračovala rychle a se zdarem a již za svého postupu vynesla mi chválu Piera Medici i jeho otce Cosima. Nemohu jinak, než pověděti vám, jak jsem vše vymaloval.

Na dvě boční, úzké stěny kaple zobrazil jsem skalnatou krajinu, kde pastýři střehou stádo; někteří z nich stojíc spí. Na širších bočních stěnách podle oltáře vymaloval jsem daleký, širý kraj, kde za stromy, mezi horami, rozkládají se města a vesnice. V oblacích, snižujících se až do vrcholků pinií a cypřišů, sletují se andělé s duhovými křídly, zbožně shlížejíce k zemi, kde vtělil se Pán světa. Krajina dole v popředí mění se v rozkošný sad, kde chvatně pobíhají jiní andělé, shromažďujíce růže a kvítí do košů a klínů a vinouce věnce. Ale četné, až nepřehledné zástupy andělů seřadily se již po obou stranách oltáře ke zpěvu, bližší z nich se sepiatýma rukama poklekli do trávy, mezi rozmanité kvítí, a k nim slétli se i ptáci nebeští. Půvab nejkrásnějšího mládí, které jsem tak miloval, jeho nevinnost i prostou radost snažil jsem se vtěliti v tváře těchto andělů, z nich někteří oči klopí, jiní se usmívají, jiní horlivě ve zpěv se noří, opět jiní zvědavost projevují, snažíce se spatřiti božské dítě; jeden z nich v pozadí rukou dává takt, jiný v prvé řadě celou duší zpívaje tajně na prstech takty počítá. Ve svatozáře napsal jsem slova, která ústa jejich vypouštějí: Adoramus te! Glorificamus te! Gloria in excelsis et in terra pax! A protože zrození Spasitelovo znamená zaslíbení věčného jara lidstvu, namaloval jsem vše v krajině jarní.

S velkou láskou ponořil jsem se pak v malbu průvodu tří králů — vždyť mi poskytoval příležitost, vžíti se úplně v nádherný proud života, na jehož březích jsem vždy stál, jako touhou schvácený obdivovatel. Tu mohl jsem vyjádřiti vzpomínky na vše, co nejkrásnějšího jsem viděl a prožil; vzpomínky na slavné dny florenckého koncilu, kdy dlel tu byzancký císař Paleologus, vzpomínky na svou svobodnou pouť z Říma k domovu, i dojmy z přítomných slavných dnů svého rodiště. Snažil jsem se zachytit oslňující nádheru, kterou královské průvody zajisté rozvinuly, ubírajíce se k účasti na události tak svaté, i křepkost jejich družin, i radovánky, kterými jistě si krátili dlouhou cestu. —

Průvody přicházely zdaleka přes hory a do nových hor vystupovaly — krásnou krajinu, kterou klikatily se cesty, vroubené háji, míjející města a hrady a směřující k horám, vystihl jsem dovednou perspektivou, které Paolo a Lorenzo mne naučili. V pozadí na cestách umístil jsem podřízenější části průvodu, jízdné zbrojnoše a služebnictvo, střehoucí náklad, nesený koňmi, soumary a velbloudy; ale v divoká skaliska zachytil jsem též jezdce ženoucího se s ohaři za jelenem, a levharta, stíhajícího srnce. Také v popředí seskupil jsem loveckou družinu, sestávající z pážat a panošů šlechtického rodu v bohatých kabátcích, plných vyšívání, na koních, vyšňořených zdobnými čabrakami; koně stáčejí se porůznu, jak právě sestavuje se družina, jejíž jeden člen, krotitel levharta, staví teprve nohu do třemene; jiný švarný krotitel vzpřimuje se na vzpínajícím se koni a jeho ochočený levhart na řetízku trpělivě sedí za ním; sokol s ukořistěným lesním králíčkem sedí dole na zemi. Kdekoli možno bylo, umístil jsem kvetoucí křoviny, hojné stromy, květiny a ptáky.

Jako tři krále vyobrazil jsem bělovousého, stařičkého patriarchu cařihradského, byzanckého císaře Paleologa, a dvanáctiletého vnuka Cosimova, Lorenza, všecky na nádherných hřebcích, běloušich. Na oba mladší soustředil jsem všecku nádheru. Byzancký císař byl nádherného, snivě zasmušilého vzhledu, snědý, s černými vlasy a vousy. Má temné roucho se světlými květy a jeho kůň řemení, plné zlatého kování a drahých kamenů. Proti němu světlým zjevem mládí jest chlapec Lorenzo s plavými kučerami, v jasném, přepychovém rouše jemného vzoru, a jeho oř má postroj ještě mnohem nádhernější — nejskvělejší, jakou jsem po svých zkušenostech ve strýcově dílně dovedl sestaviti. Oba provázeni jsou čestnou stráží mladých zbrojnošů s kopími a lučištníků. Mnozí ze sluhů mají na kabátech nápisy „Semper," což bylo heslo Piera Medici, objednatele díla.

Za Lorenzem počíná hlavní průvod vznešeného panstva, krále provázejícího, sestupující s hor. A tu mezi velmoži zobrazil jsem ty, kterým jsem chtěl projeviti poctu. V čele, rovněž na brůně, jede Cosimo Medici, podle něho oba jeho synové Piero a Giovanni — ubírající se tak za ušlechtilým Lorenzem, nadějí svého rodu — a v družině za nimi mnozí z učenců a umělců, kteří k rodině Medici se kupili; v tísnivém zástupu v pozadí i sebe jsem zobrazil, jako původce díla. Vždyť i v domě Medicejců býval jsem s nimi hostem, ovšem zřídka, neboť přes všecku svou touhu, býti účastníkem rušného života, byl jsem neobratný a příliš prostý, jakmile jsem se v něm octnul; a nad to mi v nezvyklém tom okolí bývalo nudno, neboť nepanovala tam zábava; hlavní slovo měli mladí učenci, Marcello Ficino a knihomol Vespasiano da Bisticci, a jejich řečem jsem naprosto nerozuměl.

A také má touha po zábavě a požitcích byla ochablá prací, do které, jak pochopitelno, jsem se celou bytostí ponořil... vždyť zde po prvé jsem práci vskutku miloval a ve vznikajícím díle jsem žil; tvořil jsem jím svůj život, vkládaje v ně, co nebylo mi přáno prožíti. Pokud jsem nebyl zaměstnán v kapli, vypracovával jsem doma nákresy, nemaje myšlenek pro nic jiného a ani mne nenapadlo zajíti večer někam do ulic, kde bratrstva zpívala laudi před obrazy madon nebo i světské písně, anebo kde hudba hrála, osvěžujíc klid večerů.

Když dospívalo dílo k svému ukončení, zmocňovala se mne lítost, že bude mi s ním se rozloučiti. Dal jsem v ně tolik dechu, tolik vlastního živobytí — tolik veselých i smutných tajných svých myšlenek jsem v ně vtělil, jemu svěřil. Zda je vyčte někdo z těch mladých a radostných lidí, jimž jsem takto vše o svém cítění vypravoval? Tím pochopením dostalo by se mi náhrady za mé nedobrovolné odříkání! Ale bál jsem se, že nepřijdou sem ti, ke kterým jsem se družil radostí ze života, a že mou malbu stihne týž osud, jako spisy, které opisovači Vespasiana da Bisticci pořizovali pro knihovnu svatého Marka a v nichž čísti budou zase jen mniši a nikoli ti, kdož měli by soucítiti se steskem v ně uloženým. Ne, ne! Ti mladí, krásní a radostní lidé nemají příčiny choditi do kaplí a zamýšleti se před malbami samotářů.

Konečně byla malba hotova a Cosimo i Piero oplývali uznáním a chválou; jednomyslný byl soud, že je to nejznamenitější dílo toho druhu, které ve Florencii v posledních letech bylo vytvořeno. A když kaple stala se též veřejně přístupnou, byly denně k mé malbě kladeny básně, složené k její chvále. Jedině má žena byla s ní nespokojena; vyčtla mi, že v takovém množství lidí nezobrazil jsem ani jediné ženštiny. Sám jsem o tom ani nevěděl, a teprve nyní jsem si toho všiml. —

Stal jsem se slavným, byly mi činěny nabídky, byl jsem ctěn — a to mne opájelo tak, že jsem si neuvědomil, že moje štěstí není skutečné, nýbrž pouze namalované... jenom na obraze žil jsem s krásnými, ušlechtilými lidmi v rozkoši a radovánkách, v nepomíjejícím očekávání čehosi blaženého...

A když opojení to minulo, byl jsem velmi, velmi osiřelý. Nebyl jsem schopen, zabývati se jinou prací, neboť žádná nebyla tak hodna lásky, se žádnou nemohl jsem se tak sžíti... a po prvé, jemně, ale tísnivě ucítil jsem pouto — že nejsem sám, že jsem svázán se ženou a zatížen odpovědnějšími povinnostmi.

Nastaly pak také smutné doby těm, k nimž jsem přilnul, protože byli příčinou mého dočasného povznesení.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Cyril A. Straka.

K „Rukopisnému jubileu".

V provolání pana inženýra Jos. Bareše z Čes. Budějovic „Rukopisné jubileum" ze dne 21. pros. 1917, jímž činí se výzva k novému zkoumání rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, uveden jest ke konci odstavec tohoto znění: „Na Strahově nalézá se vzácný staročeský rukopis, kterýž se stal nepřátelům Rukopisu Královédvorského nepohodlným. Jistý středoškolský profesor vyžádal si týž za účelem prozkoumání domů. Když byl navrácen, shledal bibliotekář v ozdobném rámečku iniciálky vepsáno jméno: V. Hanka, kteréž dříve tam nebylo, čímž zajisté tento rukopis byl již připravován na padělek Hankův. Varujeme v čas a voláme: Ruce pryč od našich starých památek!" Táž slova citována jsou znovu v olomouckém deníku „Našinec", dne 12. dubna 1918 s dodatkem nepodepsaného recensenta. Poněvadž v poslední době s několika stran dotazován jsem byl po bližších okolnostech nemilého objevu, v provolání páně Barešově pouze napověděného, podávám o té věci veřejnosti nestrannou zprávu.

Strahovská knihovna čítá mezi své nejvzácnější rukopisy svazek pěti rukopisů, češtině psaných, z polovice XV. stol., obsahující na 268 listech kroniku Trojanskou z r. 1437, cestu Jana Mandevilly po světě, Tristrama z r. 1449, kroniku Dalimilovu a Tkadlečka. Že by některý z uvedených rukopisů byl padělkem, jest naprosto vyloučeno. Nejen že nikdo z četné řady badatelů, kteří za dobu více než stoletou rukopisů těch hojně používali, nikdy žádných pochybností o pravosti jich neprojevil, nýbrž i všecky zevnější známky starobylosti, jako ráz písma a celé úpravy, inkoust, takové množství starého papíru s vodovými značkami XV. století a původní, gotická vazba knihy, nesporné moderním kritikům vydávají svědectví, že jde tu o rukopisy skutečně úcty hodného stáří. Ještě méně však mohla by přičítána býti domnělá snad podvrženost Hankovi, poněvadž rukopis byl v knihovně strahovské již značně dříve, nežli Hanka vůbec literárně vystoupiti mohl. Jireček při vydání kroniky Dalimilovy v Pramenech dějin českých (svazek III., úvod, str. XXII.) uvádí podle staré poznámky na přední desce svazku, že rukopis náš dostal se směnou z klášterní minoritské knihovny u sv. Jakuba v Praze Josefu Bartschovi, bývalému administrátoru kláštera Voršilek na Hradčanech (nyní kasárna), a ten zase že prý jej podle svědectví strahovského bibliotekáře Adolfa Fischera daroval ještě za života svého knihovně strahovské roku 1833. V posledních slovech tkví omyl, jenž povstal tím, že Jireček rok 1833., pod podpis Fischerův připsaný, považoval za rok úmrtí Bartschova. Bartsch však, jak týž bibliotekář Fischer ve své sbírce životopisů slavných mužů uvádí, zemřel již 23. února r. 1803 v Praze.*) Poněvadž Hanka narodil se 10. června 1791, rukopis však náš — nejpozději čítáno — již počátkem r. 1803 byl majetkem knihovny strahovské, nemůže býti o podvržení se strany Hankovy žádné vážné řeči. Pravda, na třinácti listech kroniky Trojanské (list 3. až 16.) a na čtvrtém listě kroniky Dalimilovy**) vyskytují se přípisky, doplňky a opravy rukou Hankovou psané, které učinil v té době, když shledával a srovnával texty k vydání svých „Starobylých skládání" (1817—1824, Dalimila až 1851), ale i při tom zjevu nelze Hankovi falsifikátorského úmyslu přičítati, protože poznámky jeho psány jsou (až na nepatrné výjimky) po straně sloupců, písmem nehledaným a rázovitým, s jakým potkáváme se v jeho dopisech, a nad to inkoustem červeným, který od černého inkoustu textu nápadně se odlišuje.

Poněvadž tedy jakákoli úmyslná mystifikace se strany Hankovy v strahovském rukopise jest vyloučena, nevím, čemu více diviti se jest, zdali nešťastnému nápadu kteréhosi individua vpašovati do rukopisu jméno Hankovo, jako by on v těchto rukopisech nějakých padělků se dopustil, či spíše nejapnosti a naivnosti, s jakou tento nápad byl proveden. Do tří iniciálek totiž, vodovými barvami v rukopise malovaných, vtisknuto jest vyzlacením tiskacími písmeny (ležatou versálkou) jméno HANKA, asi tím způsobem, jakým knihaři zlatí nápisy na knihách. Učiněno tak vždy stejně, nejprve v středním, příčném pruhu iniciály A, zeleně zbarveném, na 22. listě kroniky Trojanské (na počátku osmé knihy „**A** kdyz sie ti wieczi stali, to unos Eleny . . ."), po druhé v příčném pruhu iniciály A, růžově zbarveném, na 108b listě téže kroniky (počátek třicáté čtvrté knihy: „**A** ze dosawad o Pirrowy, synu Achilovu nebila zmiena . . ."), a konečně po třetí ve dříku iniciály B, na arabeskové rozvilině šedé barvy, na listě 183a v rukopise Tristrama („**B**rangenyena rucze swogi spynagycz . . ."). Po prvé a po druhé jest vyzlacení dosti matné, zúmyslně růžovou barvou přetřené, aby nápadně do očí nebilo, ale v třetím případě rýsuje se zlacení na iniciále poněkud otřelé velmi jasně. Kdo byl pachatelem nerozvážného tohoto skutku a kdy se tak stalo, nelze se dnes dohádati, a pochopitelně sotva kdy bude původce odhalen. Rukopis půjčován byl od bibliotékářů, mých předchůdců, k vědeckým

*) Narodil se r. 1731 ve slezské Lehnici. Smrt jeho přerušila dílo, o kterém pracoval, „Český slovník učenců". Po jeho smrti koupil klášter strahovský české knihy z jeho knihovny za 600 zl., kdežto cizojazyčná díla připadla koupí děkanovi sv.-Vítské kapituly Bubnovi.

**) Zde slovo „svět" ve verši „nebo taynye s Wlastu swiet myegiechu" vykládá podle slovanštiny, ruštiny a srbštiny na „radu".

studiím různým badatelům častěji, od Hanky a Jirečka počínajíc až na naši dobu. Ano, půjčován byl i na výstavy a jiným veřejným knihovnám pražským. Sám půjčil jsem jej na delší dobu do soukromí pouze jednou, v místnostech knihovny ovšem několikráte. Mohl bych uvésti podrobná data o půjčce tehdejší, ale nečiním tak proto, aby snad z toho důvodu, že rukopis měl posledně, nebyl z falsa toho podezříván badatel, který — jak za to mám — skutku toho jest dalek. Na nedůstojné to falsum přišel jsem již r. 1909, kdy po vrácení rukopisu napadlo mi spočítati listy, zdali některý neschází. Před tím měl jsem rukopis, ukazuje vzácnou tuto památku milovníkům literatury naší, často v rukou, ale teprve tehdy, při zevrubnějším prohlížení odkryl jsem tuto zlomyslnost. Tím ovšem není řečeno, že by vyzlacení jména Hankova nebylo se stalo už značnou řadu let před tím. Tolik jest však po skutku tom jisto, že falsator, neuváživ dobře počínání svého, ochotnému zapůjčování rukopisů do rukou soukromých nikterak neposloužil.

LITERATURA.

Jan z Wojkowicz: *Tmy a světla.* Básně (1911—1917). Hovory básníků 5. Nákl. F. Topiče v Praze. — Beda Beneš Buchlovan: *Prastrýce Jáchyma Beneše, houslařského tovaryše, cesta na zkušenou.* Sbírky „Klas" 5. V Přerově. — Jar. Naumann: *My a jiné básně.* Nákl. Jos. Springra v Praze. — Viktor Ocel: *Písně z galeje.* Nákl. Čes. deníku v Plzni. — Frant. Kašpar: *Vexilla regis.* Nákl. vlastním v Nicově. — Fr. Frýdecký: *Hlas Tatry.* Anthologie z básníků slovenských od Jána Hollého po dobu nejnovější. Hovory básníků 4. Nákl. F. Topiče v Praze.

Autor sbírky „Tmy a světla" se zálibou uvádí své svazky informativními úvody, čehož neopomněl ani tentokráte, připojiv i obšírný výklad filosofické idee balady „Noční Milenec", do čela této sbírky umístěné. Jest známo, že takové vignetování: totoť jsou svíčky, totoť jest mýdlo, někdy bývá doznáním, že autor sám nepovažuje své dílo za dostatečno, aby mluvilo samo za sebe, jasně a nesporně. Obdobně asi totéž, je-li nutno připojiti k sochařskému monumentu průvodce, aby se mu rozumělo. A tak se dovídáme od autora, že „Tmy a světla" nejsou svazkem definitivním ale jen ukázkou zralé ideové lyriky jeho, aby se vyvrátilo bludné mínění o něm, že jest jen subjektivním lyrikem sensitivem a impresionistou. A přece by umělci měli vydávat jen díla hotová, nikoli jen ukázky. Autor předvídavě vysvětluje svou „Poznámkou" k „Nočnímu Milenci" filosofické jádro básně, kteréhož by si z ní jinak nikdo nevyloupl. Autor míní, že ve „Svatebních košilích" je tragickou vinou rouhání se Prozřetelnosti, kdežto v jeho baladě je vinou „povolení nadměrné touze po Věčnosti". Pochybuji, že měl Erben na mysli při prosté lidové fabuli takovou filosofii; jeho panna touží po milenci, nevědouc, že je mrtev a snad v hříších mrtev dle lidové morálky. Milenec pro ni přijde a vede ji ke svému hrobu na daleký hřbitov, kde se má státi obětí zlých sil. Kde je tu nějaké rouhání se prozřetelnosti? Naopak, panna je zbožná, modlí se a proto je zachráněna. Ani z balady p. Wojkowiczovy nevyplývá tragická vina, jak ji autor uvádí. Jeho symboly metafysických principů: prostá dívčina selská, již láká do dáli tajemný svět, a jíž se znechutilo sedět u přeslice, sít a žnout, a mefistovská figura Nočního Milence, jenž se objevuje za blesku a hromu, jsou zjevy neživotné a neživotně zkonstruovaní, nositelé metafysických problémů, jimiž se autor více filosoficky než básnicky zabývá. Jest jisto, že nebýti „Svatebních košil", nemohl vzniknouti „Noční Milenec", jenž je metafysickou transposicí oněch. Celá stavba básně, kadence rytmická (když teď mu v oči pohledla — až láskou celá pobledla) i postup dějový poukazují k předloze. Ostatní lyrická čísla sbírky potřebovala by častěji také komentáře (Moudrost Göthova „Fausta"). Pěkně vyslovena paralela mezi hmotou a duchem ve „Dvou zpěvích", didaxí zatížena epištola „Umělci", ale vyřešena mohutně a také rytmicky, je nejlepším číslem sbírky. Panteistická parafrase „Otče náš!" o Jediném, jenž je spolu Vše, vúsťuje nelogicky v blaženost lidstva spojením s Praduší a v nanebevstoupení; filosofie končí se dogmatikou. Chyby jako: démoni krev upíjí (m. upíjejí), hloží její nohy bílé krvácí (krváceti není přechodné), zná cest svých (m. cesty své), a j. není dnes příjemno vytýkati. — Lyrickoepický kaleidoskop Bedy Beneše Buchlovana čte se velmi svěže, jakž byl asi také bez dlouhých úvah a rozvah hozen na papír. Mohlo z této tříšti povstati pěkné dílo, kdyby byl autor k sobě přísnější a nepodléhal tolik vzorům, které mu udělaly (Milá sedmi loupežníků). Kapitola „Zámky", kde potulný tovaryš vypravuje, kudy všudy bloudil, prozrazuje, že měl autor více za lubem než pouhou básnickou hříčku, ze sedmi zámků zejména Praha to zřejmě napovídá: „Druhý zámek Praha, tam ač nejkrásněji, cizí jsme si byli já a mistři její . . . Jsou mé skřipky prosté, nejsou pro koncerty . . . Ohlas v nich se chvěje písní mého kraje . . ." Škoda, že si básník usnadnil práci a cíle doběhl jen na polovic. — Mužná, sebevědomá nota zní z knihy Jaroslava Naumanna, jenž ponořen v osudové dění doby promítá je svým smýšlením. „Na přídi pravda, na palubě my", toť základní tón, který se chvěje celou knihou velmi časových přízvuků. Vlast, hymnus jí zpívaný jako parafraze národní hymny, oslava domoviny, svobody, národa,

apostrofy k dorostu, nálady a úvahy válečných let, politické epištoly poslancům, básnické výzvy k statečnosti, několik motivů husovských (Na Krakovci, V Černém Kostelci, Ve chrámě dvou Janů a j.), pak několik refleksí přírodních. toť asi stručné vytyčení cesty, po níž se básník ubíral. Pozoruhodná báseň třetího oddílu „Moklina" vybízí přímo básníka, aby hledal své mety mnohem výše, než si je celkem tu postavil jak po stránce věcné tak i formální. — Nejistotu a nerozhodnost pěkně ilustrují „Písně z galeje" od V. Ocela, jenže tato nejistota básníkem měla být dávno rozřešena. Autora, silně Bezručem opojeného, zajímají sociální problémy, očekává zavelení národa, aby zčernalí rebeli se ukázali, vítá vojsko z Blaníka, ale nad tímto národním prý probuzeným vojskem dává vláti rudému praporu. Když národ, tož národ, ten zná jiné barvy: Havlíčkovy a Nerudovy. Zde nutno se rozhodnout, buď anebo! Autor neobešel se místy bez hodně dutých frazí a také nesprávnosti opakuje. „Kolem nás (rozuměj dělníků) básník sic bez sluchu jde", — zná autor Jeřábka, Šuberta, Lešana, Pflégra? Není snad u nás básníka, aby nebyl o problém socialismu aspoň zavadil. Formálně potřebovala by kniha brusu. Česky nemohu říci: budeš letět bystře na turbinu, zůstal hrůzou němý a j. — O nové knize Frant. Kašpara „Vexilla regis" nelze podstatně říci více, než co jsem tu nedávno napsal o prvé knize autorově: poesie theologická, která se ani nesnaží býti jinou a povznésti se nad dogma. Ani poesie přírodní, k níž se básník uchyluje jako k osvěze, nemůže se osvoboditi od andělských a jiných pod. příměrů. Mnoha místy je autorova reflexe temná a nesrozumitelná, abych stručným příkladem doložil: básník prý oct (!) se na vrchu žití, je zajat přírodou, vrostl do samoty, jest navrácen v klín Matky (?) své, která ho zrodila pod křížem (?), a do této samoty ukládá mu Láska uvádět zástupy duší, v předsíň jejich Domova, kamž je má přitáhnout polní lilie jako všecky vůní svých magnetem. Kdo je Matka, co je Domov, co lilie polní? Nedohádatelno. Anebo: v básni „Vzpomínka" oslovuje autor kohosi v druhé osobě, jehož slova byla jak láva, jenž byl jak svěží výhonek (kdežto básník byl jak odumírající vykotlaný strom), jehož ruce vyzvedly ze dna kalných vod poklad (jaký?), jehož šťastné oči plály dlouho nad básníkovým dětstvím — a čtenář se nedoví, koho to básník oslovuje. Přítele, přítelkyni, matku? Jinde cítí, jak přilétá Orlice a na křídlech stříbrných ho nese k výši, ale čtenář marně hádá, jaká to Orlice? Nebo uprostřed lesa (Zápas) básník stojí s dravcem v strašném zápasu, má zkrvácenou kytku u pasu, chvíli je vítěz, chvíli přemožený, ale nedovíte se: symbolisuje tu smyslnost, nevěru či jiného morálního nepřítele. Originelně je myšlena „Česká mše", kterou básník slouží ve svatováclavské kapli, ale provedení opětně uvízlo na písčině liturgiky. A přece má Fr. Kašpar všecky kvality, aby jim unikl. Chyby: vrah mává meč (m. mečem), v vzpomínání, háje se tmí (m. tmějí), hlasy se ztrácí (m. ztrácejí), být stavitely (m. staviteli), k nohoum a j. neslouží k ozdobě. — Slovenská antologie Fr. Frýdeckého „Hlas Tatry" je prvý šťastný pokus předvésti nám zblízka bratrskou tvorbu Slováků, k níž se za Tatry kupodivu nesnadno dostáváme. Čí vinou?! Pořadatele vedla při výběru určitá idea národních přízvuků, a dle toho řídil rozvážně i volbu autorů od Jána Holého, mohutného věštce Slovenska, jenž těžce se probíjí dialektem, tvoře z něho písemnictví, až k mladému pěvci dnešku Martinu Rázusovi, jehož lyriku možno považovati formálně za vrcholnou metu básnického jazyka slovenského. Jest zajímavo konstatovati, že z patnácti v antologii uvedených básníků je šest kněží, z těch pět evangelíků. A jiná věc bije do očí: poesie mladých básníků Slovenska, od Jesenského počínaje, ztrácí čím dále více formální zvláštnosti dialektické, takže je od ní malilinký již krůček k spisovnému jazyku celého národa československého. Chtěl bych na př. čísti Ivana Galla nebo Vladimíra Roye bez přítěže dialektické. Co pěkných, svérázných, myšlenkově odlišných tónů přibylo by tím české literatuře! Kdy konečně to nahlédnou básníci slovenští? *—pa—*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstavka starožitností (v Prokopcově salonu, červenec 1918 ve prospěch „Českého srdce"). —

Aby byla výstavní kronika úplná, třeba zaznamenati, že salon Prokopcův na Ferdinandově třídě loučí se se svými dosavadními výstavními místnostmi malou výstavkou starožitností. Do koutů rozestavili starší ozdobný nábytek, ke stěnám přistavili vážné kusy empirové, vyvrcholené sloupkovými hodinami, vedle nich skleníky, naplněné sklem a porculánem. Staroměšťanské podobizny, skromné krajinky z polovice devatenáctého století, staré tkaniny vzácných barev dodávají celku domácky přívětivého rázu. Hmotná váha výstavky není veliká, velké sběratelské touhy nenaleznou zde mnoho vzácného. Vzácnosti stávají se pomalu nekupitelny. Úhrnně charakterisováno, jsou to věci a věcičky z posledních dvou století, po většině materiál přístupný a nevzácný, stále v oběhu jsoucí, přesunovaný z ruky do ruky. Nebylo by však dosti upřímné, kdyby bylo smlčeno, že i člověk umělecko-historicky dobře poučený a nemálo vybíravý postojí nad leckterým kusem silné kulturně-

historické vůně i umělecké zajímavosti s úvahami, že pro to a ono našel by přece ještě místečka na stěnách svých pokojíků i ve svých vitrinách. *E.*

TÝDEN.

Pozůstalost Ivana S. Turgeněva. Nezcela určitá, ale přes to hrozná zpráva rozšířila se z Ruska do zahraničních listů: obětí selských bouří stal prý se dědičný statek Ivana Sergějeviče Turgeněva Spassk (sělo Spasskoje-Lutovinov poblíž Mcenska, asi na rozhraní guberníí Tulské a Orelské), při čemž prý úplně zničeny byly četné památky po slavném romanopisci, s pietou sem po léta schráněné: tak knihovna Turgeněvova, valná část jeho rukopisů a ohromná většina jeho proslulé korespondence. Ve Spassku, dědictví po matce, Turgeněv rád pobýval za svých občasných návštěv na Rusi, v druhé polovici života bohužel jen řídkých, co si ho podmaňovala nešťastná, až chorobná náklonnost k paní Viardotové, která ve všem žití jeho hrála tak osudnou roli — jak známo je dobře z četných životopisů, z korespondence s přáteli i z vlastních „Literárních vzpomínek“ Turgeněvových, od jejichž vzniku letos právě uplývá 50 let.

Statek Spassk zdědil J. S. Turgeněv po matce, a v letech, kdy zimy zpravidla trávil v Paříži, léto v lázních, zajížděl sem vždy na podzim na hony, neboť lnul dojemnou láskou k lesům a nivám rodného kraje, zde vznikly také jeho nesmrtelné „Lovcovy zápisky“. Naposledy ztrávil Turgeněv trochu radostných chvil, jichž měl v životě tak málo, ve Spassku na sklonku leta r. 1881, dva roky před svou smrtí, a tehdy těšil se, že se brzo vrátí a usadí se tu nadobro. Ale pojednou dostal z Paříže „list od paní Viardotové, že ji píchla moucha do nosu“ — vypravuje nejlepší přítel Turgeněvův básník Jakov Polonskij, — a tak se polekal, že ihned ujížděl do Paříže, kde se brzy vážně roznemohl, a ačkoli se tu cítil „osamělý jako prst“, ačkoli ho to „nikoli táhlo do Ruska, nýbrž přímo jím to škubalo“, nemohl se již vrátiti a nikdy již neuzřel svého Spasska.

Velká část korespondence Turgeněvovy byla sic dávno vydána, a literární historie ji právem vysoko cení. Ale je-li v plném dosahu správná smutná zpráva o úplném zničení a vyplenění Spasska, pak je nenávratně ztracena i bohatá knihovna Turgeněvova, v níž se obrážely hojné známosti básníkovy s literárním světem ruským, francouzským i německým (navázané za pobytu v Paříži v letech 1870—83 a v Baden-Badenu 1863—70), a ztraceny jsou ta é velmi zajímavé dopisy jeho přátel literárních, ruských i mimoruských, z nichž výběry byly, pokud nám známo, ještě těsně před válkou chystány a slibovány. *vč.*

*

* Byly a jsou vztahy také mezi krásnou literaturou a řemeslem, z nedostatku literatury odborné. Před válkou stýskal si mi malý živnostník, malíř pokojů: „Ta a ta řemesla u nás mají praskrovnou literaturu odbornou, my však nemáme pražádnou. Svůj odborný list jsme si teprve nedávno založili. Řeknu vám, jak jsem si dosud vypomáhal. Prohledával jsem romány a povídky, zdali bych v nich nenalezl něco pro malíře pokojů. V zimě bylo k tomu dosti času. Při četbě historických románů na př. přišel jsem nezřídka na popisy síní a komnat zámeckých či palácových, někdy na popisy dost podrobné. Jaká to byla práce, jaká sestava barev a ornamentů, k jakému nábytku voleny. Dalo-li se to použíti, pak jsem si takové popisy vypsal a základní myšlenky také užil.“ *E.*

*

* Popřáváme místa návrhu p. rady zem. soudu K. Frypésa na vydání almanachu českých spisovatelů všech oborů, v obdobích aspoň 2—3letých na způsob známého „Kürschner's Deutscher Litteratur-Kalender“, „v němž by uvedeni byli aspoň všichni žijící spisovatelé (a to jak z vědecké, tak i krásné literatury, žurnalisté, kritikové) se stručným životopisem, udáním bytu a úplným výčtem posavadních prací tištěných a chystaných, pseudonymův a pod. To by usnadnilo velice vzájemný styk spisovatelstva, vzbudilo zájem obecenstva i nakladatelů; příručka by jistě vítána byla milovníkům literatury i knihkupcům“.

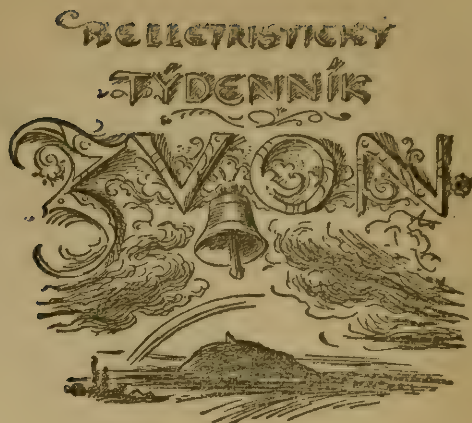
*

Nezdvořilý vlastenec. R. 1538 měl soud statečný Jan Boryně ze Lhoty na Místovicích s administrátorem arcibiskupství pražského a biskupství míšeňského Arnoštem ze Šlejnic. Pan administrátor poslal Boryňovi dopis německý. Jak poslové byli přijati, mluví v soudě komorním: „Když sme k němu přišli i dali sme mu pozdravení a on — s odpuštěním — pověděl, abychom v k. p. šli, s huory. Potom sme šli za niem přes most a on ten list vzal. Potom pohleděv naň pověděl: „Já německých listuov přijíti nechci, nechť ty listy píše do Míšně, kdyby mi český list psal, toho bych já přijal.. Já jsem v Čechách, jděte zase upřímo,“ pověděl škaredě, „a utřete jím p....“ I šli sme pak zase do Nelahozevsi. (Reg. komor. soudu 755 C 9.) *Šimák.*

V Praze, dne 18. července 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Emil Pauer:

BALLADA Z R. 1918.

✱

K. Šipek:

SLEPCI.

Tré kapitol nespojitých.

1.

U nás v městečku zemřela stařena dvaadevadesátiletá, která byla slepá dvacet let. Před deseti lety ovdověla. Manžel její dlouho a těžce stonal, vyseděla u jeho lože dny a noci, když pak naplnili se dnové života jeho, její vyhaslé oči ani se nezarosily, jenom šeptala navlhlým hlasem: „Tak si pro mne, Honzíčku, brzy přijď!" A věřila, že přijde do týdne, nejdýl do měsíce. A když se tak nestalo, nermoutila se proto. Stesk oslábl, život zachutnal a vnitřní hlas ji nadobro utěšil řka: Však on Pánbůh dobře ví, co dělá. Život její šinul se dále v smutné tmě, ale jí uvnitř ani tak smutno nebylo. Žila se svou nejstarší svobodnou dcerou, která ji krom všeho večer předčítala z novin a knih po sousedstvu sehnaných, nejčastěji však z biblické dějepravy, z evangelií a ze staré Postily, švabachem tištěné, která léta letoucí byla u nich v rodině. Čtení z těchto knih nepoutalo ji ani tak nábožným obsahem jako připomínkou na holčenská léta, když sama v nich čítávala v dívčím domově vetchému dědovi. Slova známých příběhů a rozprav, sdružená s přízvuky zapadlých dob, vybavovala v kmetské duši představy z doby dávno minulé, vyvolávala vzpomínky na osoby a věci jejích jarých, radostných let.

Když prožívala devadesátý druhý rok, přišla na ni chorobná ochablost, která ji porazila trvale na lože. Čekali jí do dne, do hodiny, nemluvila, zájmu na ničem

neměla, jen spala a spala. Dcera měla všechno k pohřbu schystáno, rozeslala pokrevencům zprávy, aby byli připraveni na zavolání, a sousedky říkaly jí s útěchou: „Nepláčou, panno Katynko! Jí se, chudákovi starému, odlehčí a jim také.“

Ale stalo se něco překvapujícího, než došlo k poslednímu věcem. Jako když se v truchlohře před koncem zdánlivě vyjasní. Jenže tady vyjasnilo se skutečně. Stařena probrala se ze svých smrtelných dřímot, procitla a — viděla. Co ostatní organismus chystal se k věčnému klidu, odpočaté oči obživly. „Maminka vidí! Maminka vidí!“ křičela z okna do ulice Katynka s výrazem rozradostněným a vyděšeným zároveň, jako by v tom okamžiku byla bývala účastna zázraku. A v městečku skutečně považováno to bylo obecně za zázrak. Do tichého domku, do světnice, v níž po několik dnů již obcházela smrt, putovali lidé jako s procesím. Stařenina postel obstoupena byla tlačenicí jako zázračná studánka. Všichni byli rozčileni, udychtěni, ustrašeni, Katynka telegrafovala pokrevencům: „Přijeďte!“, a věřila, že jediným tím slovem sdělí depeše příjemcům, proč mají přijeti, že ne na pohřeb, nýbrž na radostné shledání.

V tom rozvíření, které vyvolala, stařena jediná zachovala úplný klid. Nebyla ani překvapena tím divem divoucím věříc, že vymodlila si jej na Pánubohu jako milost poslední v tomto slzavém údolí. Radost to byla ovšem veliká, když prozřela, když stala se po dvaceti letech opět účastna dobrodiní světla. Ale hned počáteční radostné dojmy promíšeny byly kapkou hořkého zklamání. Svou ošetřovatelku a společnici, nejstarší svoji dceru, obnoveným zrakem na první ráz nepoznala. Nevěděla, co se to k ní naklání za babku šedivou, svraskalou, až teprve hlas dceřin ji upamatoval. Katynka zahrnovala matku něžnostmi, laskavostmi dětinských projevů nevědouc, jak by nejlíp dala svou radost na jevo. Ale kmetyně ji radost radostí opláceti nemohla, nedovedla. Každé podívání na dceru stupňovalo dojem pohledění prvního. „Jak ta holka zestárla, jak se změnila! Ale jaká pak holka, Pane Bože! Vždyť je to bába o málo mladší nežli já. Ani bych se k ní nehlásila, nebýt toho hlasu. Ten zůstal, jak byl. Ten nezestárl.“ A stařena sumýrovala v hlavě, kolik dceři může být, ale v jejím mozku bylo jako v polámaných, červotočivých hodinách, nedopočítala se. Před lidmi dcery se ptát bylo jí hanba. Návštěvníků tlačilo se v světničce od rána až v samý soumrak a všem nešlo na rozum, že stařena pranic se neraduje ze zázraku, že nevrle se kabousí a ani nic nemluví. Unavovala ta nehorázná účast ji, která zvykla za léta samotě, a když poslední zvědavec za sebou dveře zavřel, nakázala Katynce, aby už jí sem nikoho nepouštěla, že si zdřimne. Ale neusnula. Když dcera před samým večerem chystala se vyjíti z domu za obstarávkou, zastavila ji stařena na samém prahu otázkou, kolik že je jí let. Katynku dotaz překvapil a naladil do vesela. Zachechtala se jako hrdlička, řkouc: „A už hromadu, maminko, na Jiřího bylo mi čtyryašedesát!“ A se smíchem vyšla zatočivši klíčem za sebou.

Kmetyni však smíchem nenakazila. Zposupněla ještě víc. Pobzukovala mezi bezkrvými rty: „Čtyryašedesát a ještě má komu říkat maminko. Maminko! Jí tak nikdo nikdy neříkal a říkat nebude. Chudák holka! Bude to starý sirotek, až já přece jednou odejdu. Však už bylo by vrchovatě na čase. Vrchovatě!“ Stařeně zalilo se nitro černým, hlodavým smutkem. Vyčítala si, že Pánaboha pokoušela prosbami o prozření. Co tím získala, že zhaslé světlo znova se jí rozžehlo? Potěšila se? Zhola nic. Z těch lidí, co se sem nahnali, neznala nikoho. Jak pak také! Vždyť neznala ani vlastní dcery v té škrabošce, kterou jí nasadil věk. A teď z toho má jen hlod zklamání v srdci a to bude se obnovovati každým podíváním. Jen ať člověk Pánaboha nechá, ten jediný ví, co dělá a proč! Ať ho nesužuje škemráním. Darmo se tím hněvá, zatvrzuje. A udělá-li přece za vůli, dopadne to tak, jako to dopadlo teď jí. Když se Katynka vrátila z nákupů, našla stařenu spící. Neprozřela ani ráno, vůbec neprocitla. Máloslabičné depeše, rozeslané přátelstvu, radostně myšlené, zvaly konec konců přece jen na pohřeb.

2.

Když jsem byl poslední rok na předposlední štaci svého pražského učitelování, přidělena byla mi prvá třída. Za těch čtrnáct let tam prožitých po prvé a jaksi tedy na rozloučenou. Prvá třída není nikterak medovou sinekurovou pomazánkou, třeba má nejmíň hodin. Z těch je však každá za dvě, alespoň do vánoc. Ale v žádné třídě neděje se rozvojový postup takovými skoky, jako v nejnižší. Od měsíce k měsíci, ba od týdne k týdnu. Je to housenka, která se svléká a tím roste, která se zapřádá a mění v kuklu, z níž vyletí motýl, jara živý květ.

V zápisových dnech povídal mi ředitel: „Vzkazuje vás pozdravovat profesor Merunka. Znali jste se prý za mlada. Přivedl synka k zápisu a měl radost, že se dostane k vám. Přijde zítra s hošíkem do třídy. Málo vidí chlapec, chudáček, zcela nepatrně, téměř nic. Ale je prý nadaný, učení chtivý, školy dočkat prý se nemůže.“ Ředitel se odmlčel a dodal: „Nu, musíte se opásat andělskou trpělivostí. Rodiče takových nepravidelných dětí zpravidla čekají od školy zázraky a dělá jim dobře, že se mají v potomním zklamání svém po čem svézt.“

Merunka, Merunka, hledal jsem v přihrádkách paměti, až z nich konečně vypadl junošík štíhle urostlý, kadeřavé hlavy, bezvousé, úsměvné, ruměně baculaté tváře. Když jsme se druhdy seznámili, podučiteloval jsem na malostranské škole a on byl zapsán na filosofické fakultě. K lokálnímu věhlasu na levém vltavském břehu pomohl mu jeho tenorový hlas. Lyrický, sladký tenórek, lehce do výšky se nesoucí, učinil jej nepostradatelnou oporou pěvecké jednoty malostranské a nejhodnotnějším členem stolové večerní společnosti naší v pivovarské hospodě. Vojtíškovo sólové pění stalo se jí přitažlivostí nemenší než odedávna bylo její černé pivo a čtvrteční špekové knedlíky traktérovy kuchyně.

Všeobecně se věřilo, že Merunka z filosofických škamen přesedá na podium operní. V lehké jeho krvi bylo hodně sklonu k dobrodružné existenci, ale byla podstatná závada, která zadržela jej od tohoto odhodlání. Jeho krátkozrakost. Nosil skřipec ostrých skel, bez nichž byl nemožný. Sám říkával: „Představte si Jeníka v Prodané s cvikrem! A kdyby mi spadl, nerozeznám Mařenky od Kecala.“ Merunka vyseděl na fakultě předepsaná léta a zapadl potom kdesi na venkovské suplentuře. Nespatřil jsem ho od těch dob, až teď se s ním setkám po letech letoucích. Z větroplašného junošíka stal se jistě ustaraný otec asi, mučený vědomím, že jeho neduh stupňoval se v potomkovi na úplnou nevidomost téměř. Nic jsem se na to setkání netěšil. Ale dopadlo nad očekávání. Na Merunkovi zestárlo sic viditelně všecko, jen jeho letora ne. Ta se smála v jeho vráskách, v jeho očích, mžourajících nyní za důstojnými okuláry, zlatem vroubenými, smála se i lysinou ze zpustošeného hvozdu zplihlých, zřídlých kudrn. A jeho hlas zněl jen radostnými kadencemi. Těšil se, že konečně zas dobyl Prahy v hodině dvanácté téměř, kdy už sám věřil, že nadobro zkejsne na čackém venkově. Už se dal zapsat do Hlaholu, abonoval se v divadle, jeho nejstarší bude chodit na Vyšší dívčí. Ale nejvíc, že přijde Praha k duhu tuhle Vojtovi (naklonil hlavu k synovi), tomu přišla jako na zavolanou. Už byl u prohlídky na klinice. Pan profesor doporučil docházku školy naprosto a ubezpečil nás, že se neduh dojista zlepší. Teď ovšem nelze o vidění téměř mluvit. Zatím tedy bude Vojta jenom naslouchat A to on umí. Viď, Vojto? — Hošík radostně přisvědčil. Byl urostlý nad normál svých let. Kučeravost zdědil po otci a podobalo se, že i jeho letoru. Tichým usmíváním zářila jeho tvářička. Z očí nevyčetls jejich neduh. Hleděly jasně, ba se i usmívaly. Hlásek měl zvonivý, vesele zladěný, bez prostořekosti. Mluvil, jen když byl tázán, vyjadřoval se prostě dětsky, bez triviálnosti. Bylo patrno, že je rád na světě, třeba že zrakově nevnímal z něho pranic. Usadil jsem jej do prvé lavice na kraj, nejblíž dveřím. Netrefil do nich bez cizího přispění. Netrefil k věšáku, k stupínku, ba ani k oknu. Do učebny vodila jej matka a čekala naň po vyučování před budovou. Učebna byla v přízemí, ale z dveří chodby vedlo několik stupňů k vratům, jimiž se budova zavírala, a od nich na chodník pak ještě stupně tři. Na této cestě byla mu oporou moje pravice, do níž vkládal svoji ručku pokaždé s prosebným „smím?“. Ale to bylo jen první čas, dokud jeho paměť v nových poměrech se neorientovala a dokud se neseznámil se sousedem v lavici. Potom jej vodíval on. Spolužáčkové hleděli zprvu na slepečka jaksi cize, chladně, nepřilnavě, jeho abnormita jej odpuzovala, vyvolávajíc v nich pocit nevolnosti, ne-li hrůzy. Ale hroty zaujatosti ohlazovaly se ode dne ke dni uvykáním nezvyklému a hlavně tím, že v rozvoji školské práce Vojtíšek drobotině v škamnech přečasto zaimponoval. V počtech nebylo nad něj. V průpravě ke čtení, kde cvičí se výslovnost členěním slov a vět, kde se rozhojňují a prohlubují poznatky věcné, cviky paměti říkadly, veršíky, příběhy a pohádkami, křesání soudnosti a ostrovtipu hádankami, v tom všem vynikal Vojtíšek nad ostatní.

Značnou zásobu poznatků přinesl si z domova, nerozptylovanou, soustředěnou pozorností odnášel si ze školní práce kořist co největší. Vnímal sice jen sluchem, ale za to ukládalo se to v něm do hloubky, a zaseté pohotová jeho paměť věrně vydávala. V jeho jasném, planém pohledu nebylo nadnášivé honosnosti, prostá jeho dušička neznala řevnivé pýchy. Všecko vynášení bylo mu cizí, ale pokořovalo ho, když jeho nemohoucnost odsuzovala jej

v učebných hodinách k nečinnosti. Součástkou průpravy ke čtení jsou počáteční cviky písařské a kreslířské, prováděné kamínkem na břidlicové tabulce. Čáry přímé i obloučkové vznikaly zpod skřípajících píšátek, jen tabulka Vojtíškova ležela na lavici netknutá, kamínek na zahálce. Nerozžaté oči těkaly bezradně, vědomí přespočetnosti znepokojilo nitro školáčkovo. Teprv když ucítil dlaň učitelovu němě konejšivou na hlavě, osmělil se k prosbě: „Prosím, pane učiteli, veďte mi ruku, jestli bych to také dovedl.“ A při této methodě zůstalo, neboť se osvědčila. Po paměti naučila se ruka rejsovati nejen čáry, ale posléz i tvary písmen, zrak zastoupen byl hmatem, jenž prostředkoval dodání rudimentů abecedních do ústředí mozkového. Čtení na slabikáři nepůsobilo už nikterak beznadějně. Představy hmatem získané pojily se s vjemy sluchovými, ten pravý slabikář odnášel si Vojta ne v torbě, nýbrž ve své paměti. Byla tak podivuhodná, jako jeho vůle a jeho vytrvalost. Byla mezi nimi příčinná spojitost, zahřívaná důvěrou, že bude kdysi lépe, když ne dobře zúplna. Okamžik ten dostavil se jednoho jitra květnového, kdy Vojta vstoupil do učebny s tváří zářící a rovnou ke mně: „Pane učiteli, prosím vás, přesaďte mne k oknu, já už začínám vidět.“ A bylo tomu tak.

Nezažil jsem ve svém učitelování momentu radostnějšího. (Dokončení.)

Růžena Líbalová-Zátková:

SVÉMU KRAJI.

Já vrátím se k tobě
a jako bych nebyla nikdy odcházela,
tak tvá.
Zatoulám se na svých cestách,
plna tvé blízkosti,
tvou dálku zavolám.
A celá stanu se Čekáním.
Nepohnu ani brvou,
jenom usmívat se budu
nekonečným úsměvem těch nejšťastnějších.

A pak
usednu pod stromem nejmilejším
a ticha
zadívám se na tebe. —
„Můj kraji milý a dobrý,
úsměvné slzy oddanou pokorou
skanou s očí mých na tvoji půdu —
Až se vrátím k tobě.“

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Většina společnosti na výletní zahradě také již stála a hleděla k silnici, panstvo pozorujíc.

Sotvaže kočár zastavil, Heide mrštně seskočil, podal ruku paní a potom houpavým krokem tenkých nohou, v kříži prohnut, obešel vůz a stejným elegantním pohybem přispěl i slečně. Shopkla lehce. Ředitel bystře sestoupiv ještě si trošku poskočil.

Byl prostředně velký, rozklenutých prsou, mužný, sympatický zjev. Pospíšil k choti, podal jí rámě a dáma vznosná, s hlavou poněkud uchýlenou, lorgnet přidržujíc k očím, plavně, vznešeně kráčela s ním do zahrady.

Dr. Palme a učitel Herrnschall, klobouky majíce v pravicích úplně skleslých, poklonivše se jim, vedli je v pravo k dlouhému stolu, pokrytému sněhovým ubrusem. Dívce u pokladny podal Röhrich složený peníz. Heide, nabídnuv rámě slečně, hlavu vzhůru, stále tak v kříži prohnut, kráčel s ní za rodiči. Slečna Röhrichová byla velká jako matka, velkých, modrých očí, tváří oblých, poněkud protáhlých, ruměnných jako rozkvetající stolístka. Z podálí byl obličej její rozkošný, zblízka jevil se ztrnulejší a byly v něm patrny pihy zcela však jemninké. Štíhlá byla, ne však jako proutek, ale slečna rozvitá, bohaté hrudi i boků.

Syn poručík nesestoupil, ale volně jel silnicí dál, aby si bělouši po prvějším letu vydechli.

Správce Halwinger od svého stolu upiatě pozoroval, brzo-li ředitel k nim pohlédne, a když se tak stalo, povstav, hluboce smekl.

„Servus — servus — küsz die Hand!" lahodně volal Röhrich a rukou půvabně kynul.

Také dámy se vzájemně klonily, líbezně se usmívajíce.

Sotvaže se panstvo usadilo, hostinský tázal se uctivě, čím má posloužiti.

„Můžeme dostati čokoládu?" ptala se paní a znavený pohled obrátila k tazateli.

„Ó prosím, prosím."

„A co ty, Gusti?"

„Mně pivo," žádal manžel.

„Máte vína? Moselské? Tedy prosím lahvičku," objednával si Heide.

Muk ukloniv se, bystře odkvapil.

„Náramné množství lidí!" lorgnonem volně se rozhlížejíc pravila paní. Trůnila v čele stolu, manžel v pravo, dcera v levo, Heide vedle slečny.

„Těším se, že podařilo se mi pobýti na pěkné lidové zábavě," měkce žvatlal Heide. Na svou postavu i věk měl hlas vysoký, nevyspělý, podobný chlapeckému.

„Líbí se vám tu?" usmála se.

„Dávno jsem nic takového neviděl!" a modrošedá očka si slastně pomrkávala.

„U vás nebývá podobných slavností?"

„Ach, bývají, ale daleko větší, zde je všecko en miniatur, vše prosté, roztomilé," a rty, lícem i bílou ručkou jemně naznačoval, jak je to vše líbezno.

„My zde v zastrčeném koutě horském užijeme jenom podobných drobných slavností."

„Ale svědčí o jemném citu, že ráčíte se jich účastniti a potěšíte lid svou přítomností. Vím dobře, že ráčila jste působiti i v pražských slavnostech v zahradě německého domu, v císařské zahradě, a rozumím, že má to zde pro vás půvab něčeho mile domácího."

Hostinský postavil před ředitele pivo, před mladšího továrníka tác s otevřenou, zelenou lahvičkou a broušenou sklenku, řekl: „Prosím!" a opět uháněl.

Heide si nalil, ovlažil rty, lehynce ochutnával, potom upil.

Ředitel pozoruje ho pravil: „Říkali u nás v kanceláři, že zde má dobrou zásobu vín. Ze svých cest máte arci vzácnou zkušenost."

„Ujde," usmál se Heide a opět svlažil jazyk.

„Ráčíte mnoho cestovati?" víc obdivně než tázavě pravila paní a plné rty se jí usmály.

„Mnoho, milostivá," unyle odvětil, „jsem víc ve světě než doma. Dlouhanské trati k Cařihradu, Římu, k Paříži, Berlínu, Petrohradu jsou mi, čím jinému procházkové městské trotoiry," žvatlal, jako by každé slovo na jazyku ochutnával.

„Rozmanitý život!"

„Ano, jenom že ztrávený hlavně v rychlících," kýval ostříhanou hlavou a měkce se chychlal.

„To bývala také moje radost!" a šíře otevřené oči paniny byly teď plny teskné touhy. „Můj papá ji znal a několik krásných cest jsme spolu vykonali. Býval vysílán i ke dvorům. Herminka zdědila tu touhu po mně a projela s mým mužem notný kus Evropy," vyprávěla zvolna, velmi vážně.

Heide se slečně uklonil a sladce se usmál.

Zacvrnčely ostruhy a poručík Röhrich zpocen přišel ke stolu. Zapaluje si cigarettu, spatřil Halwingrovy; honem srazil paty a salutoval.

Usedl vedle Heideho.

„Správce Halwinger od Kalenských — krásná dáma — což?" nakloniv se mu k uchu vysvětlil, koho pozdravoval.

„Češi?" tázal se Heide.

„Ach ne!"

Mladý Röhrich byl vysoký asi jako otec, ale podoben spíše matce; byl mdlého pohledu, plných, bledých rtů s měkkým knírkem, pleti spíše popelavé než snědé. V těle byl sice dost kostnatý, ale jinak útlý.

Číšnice přinášela táce s čokoládou a s talířky nakrájené zlatové bábovky, těžce ocukrované.

„Co ty budeš píti, Gustl?" syna tázala se paní.

„Dobré víno?" obrátil se k Heidemu.

„Jsem s ním spokojen."

„Mně tedy také takovou lahvičku."

„Není libo snad také kousek pečiva?" Heidemu nabízela paní.

„Küsz die Hand, Gnädige, když ráčíte dovoliti, posloužím si, vypadá dosti vábně," a vzav si kousek, pohroužil zoubky v cukrovou návěj.

Mezitím sbor pěvců s partesy v rukou opět seřadil se na trávníku, Herrnschall vydechl *a*, povznesl paže a sbor rozlehl se pod korunami:

„Der Gott, der Eisen wachsen liesz,
der wollte keine Knechte,
drum gab er Säbel, Schwert und Spiz
dem Mann in seine Rechte — —"

Bylo ticho. Dámy zvolnička pily, Heide ukusoval . . .

Mladé tovární tanečnice se mračily, ušklíbaly, že ten zpěv jen zdržuje tanec. Kluci zas měli oči na Geigepetrově ohryzku.

Když zpěv skončil, ředitel Röhrich prvý zatleskal a volal: „Bravo!" Choť ručkama v šedých rukavičkách také zvolna,

jemně tleskala, ale Herma, Heide, Gustl tleskali jaře jako ostatní obecenstvo.

Mladý Palme stál opodál zpěváků a tváře se velmi vážně, jako by sbor napiatě poslouchal, stranou pozoroval stůl ředitele Röhricha.

Herrnschall, usmívaje se, klonil se na všecky strany.

„Stará Arndtova píseň, ale dobře zpívali,“ znalecky chválil Heide.

„Velmi dobře,“ kýval i Gustl.

Hudba opět spustila . . .

V tom s prava zaburácel ryčný smích, a všickni pohleděli, co se děje. Venkovský hoch bos, bez kabátu, těžce šplhal po vztyčeném tlustém, hladkém bidle, aby doškrábal se nahoru k vyvěšeným odměnám. Ustál, naplil si do pravice, zas do levice a drápal se výš. Ale šlo mu to bídně, zástupy diváků, hlavně dětí a výrostků, chechtali se a pokřikovali; od stolů spěchali tam mnozí. Ředitel Röhrich povstal a šel se také podívat blíž.

„Papá již jde,“ usmála se paní, „dívat se na takové dětské radosti je jeho záliba — poslal jim toho balík.“ Ale dívali se všichni.

Hoch šplhal, ustával, zíral nahoru, dolů, utíral si dlaň o nohavici a drápal se zas, až nehty skřípaly. Hlavy malé, velké obráceny byly vzhůru, ústa pootevřena.

Konečně byl nahoře. Obecenstvo tleskalo, křičelo, smálo se, bouřilo. Kluk pozoroval, co by si měl strhnouti — konečně rozhodl se pro gumové šle a za jásotu i tleskotu prudce spustil se dolů.

„Bravo — bravo!“ burácelo se všech stran.

Pod bidlem nastala strkanice vejrostků, každý chtěl štěstí zkusiti co nejdříve, dokud tam nahoře je na vybranou. Konečně se jeden vyhoupl — ale došplhav sotva poloviny bidla, znaven musel dolů. Zástupy se mu smály. Zardělý, hlavu maje schýlenu, snažil se zmizeti v davech.

Začal třetí . . .

Schusterlojzl s Máry byli na výletě také, Lojzl v kloboučku a šosáčku, Máry nažehlená v světlé kartounce, bílé bluzičce, s polohedvábným šátečkem na hlavě. Seděli prve zcela stranou, každý před sklenicí piva, ale teď tlačili se mezi ostatními.

(Pokračování.)

✱

Maryša B. Šárecká:

POHLED ZPĚT.

Jediným pohledem vše obejmout,
co v životě ti bylo drahé,
jediným skokem zpět se rozběhnout
v dny, jež jsou jitřní rosou vlahé!

Je ti, jak by kdos pohled přesladký
vysílal z dálky, jím tě líbal,
a vždy ti třeba je té pohádky,
jíž by ses ve sny ukolíbal.

Vždy obracíš se, chceš cos zachytit,
ač smrt již nemá probuzení,
vždy zříš ten přelud před sebou se chvít,
jak pozdrav šátku při loučení . . .

✱

Karel Mašek:

BENOZZO GOZZOLI.

(Dokončení.)

Nejprve zemřel Cosimův mladší syn, Giovanni — puklo mu srdce nad úmrtím synáčkovým. A nedlouho po něm zemřel otec jeho, slavný, dobrotivý, milovaný Cosimo. Smutek v celé Florencii byl nesmírný a dotekl se i širších vrstev — všude, kam sahal jeho mocný, dobrý, povznášející vliv. Signorie ustanovila zvláštní komisi, aby navrhla, jak zesnulého znamenitého občana uctíti. Donato Acciainoli přednesl její návrh, aby byl nazván „otcem vlasti“. A tak se také stalo, a byl tento čestný název napsán na jeho hrob v S. Lorenzo. Žil sedmdesátpět let, tři měsíce, dvacet dní. Odpočívej v pokoji!

* * *

Ani bych nemusil vám vypravovati, jak žil jsem dále — než přece vám po-

vím, jak jsem se dostal sem k vám, do Pisy, kde já, milovník života a jeho radostí trávím všechen svůj čas na poli mrtvých.

Záhy poznal jsem, že přešly dny, ve kterých mohl jsem živiti naděje; dostavilo se poznání, že své nejšťastnější dílo jsem vykonal — a že jsem u konce. Co mi zbývalo, byla povinnost bez radosti, jen práce a práce — a ve tvorbě návrat k těm starým, svatým výjevům, které se mi tolik zprotivily na Ghibertiových dveřích a které si pestřím aspoň po svém způsobu, dávaje jim mizeti v rozmanitém proudu života přítomného. Bylo mi pracovati, abych ve cti a pohodlí svého otce dochoval k smrti — a víte, že zemřel zde u mne teprve před několika lety, — abych uživil ženu a děti. Neboť má žena tvrdí, že počestní lidé mají míti mnoho dětí, a porodila mi jich, chvála Bohu, sedm. Ale všecky již mimo Florencii!

Ach, bylo mi opustiti mé drahé rodiště; sláva, kterou jsem získal svým šťastným dílem, učinila mne otrokem. Dostalo se mi skvělé nabídky, ani má čest, ni otec můj a žena nepřipustili, bych ji odmítl. Ctihodný Domenico Strambi získal mne, bych maloval život svatého Augustina v kostele téhož světce v S. Gimignamo — a tak opustil jsem krásnou, životem vroucí Florencii, když vyspívala v nejbujnější rozkvět, opustil jsem závodění s umělci, kteří tu vyrůstali, a jako do vyhnanství odstěhoval jsem se do jmenovaného malého místa, vzdáleného všeho proudu životního, abych maloval vážné, neradostné, neskvělé výjevy mezi chladnými budovami. Arciť také zde, kdekoli jsem mohl, připojil jsem utěšenou krajinu, tak zejména na cestě Augustinově z Říma do Milána, i při jeho přistání v Italii; a jinde hleděl jsem vážnost výjevu zpestřiti zrcadlením skutečného života, k čemuž poskytlo mi příležitost zejména přijímání Augustina do školy, kde zobrazil jsem veselé hochy, i to, jak učitel metlou vyplácí malého nezbedu.

Také tyto obrazy vynesly mi mnoho chvály a uznání, a má dovednost, píle i rychlost, s jakou jsem tolik maleb tak dobře za málo let provedl, byla toho příčinou, že byl jsem pozván sem k vám do Pisy, abych nastoupil v řadu malířů zašlých věků, a pokryl dvacetičtyřmi velkými malbami severní stěnu na campo santo. Byl to úkol, který byl s to, nahnati strachu a polekati celé zástupy malířů. Ale já jsem se v něj uvázal — neboť bylo mi jasno, že nezbývá mi jiného, než vzíti na se veliké břímě nějaké a trpělivě, pomalu je nésti, zápasiti s ním, pokud život stačí. A tak zde žiji již na desátý rok, pohřbil jsem zde otce, má žena tu povila čtyři děti a namaloval jsem již osmnácte velikánských maleb, a ve spokojenosti s jejich provedením byla mi prokázána vysoká, mimořádná pocta a před obrazem, znázorňujícím Josefovo povýšení, byl mi věnován hrob s čestným nápisem. A tak Benotius Florenčan, milovník života, žije a sní zde mezi svatými obrazy, nebožtíky a vlastním hrobem.

Mé zdejší malby nejsou tak skvělé a svěží, jako průvod králů z východu k novorozenému Spasiteli — vždyť jsou malovány bez naděje v budoucnost, ve smutku a osamělosti. Úděl práce, pouhopouhé povinné práce je trpký, není-li prostoupen volností, poznati i jiných darů božích, jimiž jsou i nádhera a projevy veselé mysle. A můj všecek život mimo práci záleží v tom, že se doma zlobím se sedmi dětmi a poslouchám nářky ženiny; že beseduji s měšťany a trpce poslouchám jejich pochvalu za to, že celý život jsem se v ctnosti staral, bych měl spokojené stáří, a svou velkou, vytrvalou prací dal najevo, že nedbám světských radovánek; nebo v tom, že postávám nad Arnem, dívaje se v jeho vlny, či v přístavu, dívaje se přes lodi do dálky — a marně myšlenkami snažím se uniknouti v jiné prostředí.

Chci-li užíti onoho způsobu života, k němuž pravou podstatou své povahy se připínám — jest mi opět si jej malovati. Proto znázornil jsem obžerství Noemovo jako bujaré vinobraní na svazích toskánských, kde muži na řebřících česají hrozny s bohatého révoví na loubích, kde ženy v koších snášejí je ke kádím, v nichž těžký muž je našlapuje, kde vše raduje se z bohaté krásy jeseně. Proto sestavil jsem stavbu věže babylonské z dohadů a vzpomínek, jak bylo asi ve Florencii, když ser Filippo Bruneleschi za všeobecného napětí a uměleckých rozporů budoval kopuli dómu S. Maria del Fiore; aby nebylo o tom pochyby, umístil jsem v přihlížející davy občanů opět drahé podoby Medicejců, i jiných vynikajících osob Florencie. Avšak město Babylonii vpravo sestavil jsem z památných staveb Florencie a Říma, kdežto vlevo zříte širou, dalekou krajinu — údolí mezi horami, kde protéká Arno. Protiví se mi malovati příšerné triumfy smrti, hrůzné poslední soudy a strašidelná pekla plná hnusných nestvůr, jakými protější stěny campo santa pokryli moji předchůdci přede dvěma sty lety. A jest mi nudno a již z dob zaměstnání v dílně Lorenzově

protivno, zabývati se stále Izáky, Jakuby, Josefy a sábskými královnami. A proto zasnoubení Jakuba s Ráchel jsem zobrazil jako rozkošnou svatbu florenckou, s tabulí bohatě pokrytou, kde shromažďují se hosté v nejbohatších oděvech a kde hraje sbor hudebníků — a po dobu malby mi bylo, jako bych sám na svatbě byl hostem a rozjařoval se vínem, hudbou a všeobecným veselím. Ani mezi hroby a mrtvými, v pusté samotě a v úplném nepochopení mého nitra neopustila mne láska k životu, i na hřbitovních zdech jsem hlásal její krásu.

Je to hřích?

Dost možná, že já, požívající pověst nejctnostnějšího muže a velmi vážený — jsem velký hříšník. Neboť vážným a ctnostným nejsem z dobré vůle; a snad tato má dobrá pověst i se slávou a z nich pocházející moje nespokojenost jsou trestem za to, že jsem nechtěl se státi punčochářem, ale proti vůli otcově zvolil jsem dráhu skvělejší. Otci mému dostalo se dostiučinění, že mohl zemříti žehnaje mi, šťasten, že jsem u zdroje bohatých příjmů. A já pykám, dávaje za pravdu jeho původní vůli.

Avšak věřím ve smír a odpuštění. Můj andělský mistr maloval krásu nebes — já, maluje krásu tohoto světa, byl jsem jen jeho pokorným doplňovatelem. A vy, kterým jsem vypravoval běh svého života, uplynulý prostě a nenápadně v době rušné a skvělé, čtouce v mých malbách, přidružte se ke mně pochopením aspoň ve vzpomínkách, aby aspoň tímto pomyslným způsobem bylo mi přáno, po čem jsem vždy marně toužil: radovati se s radujícími se!

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Pokračování.)

Seno zaplápolalo jasným plamenem, a po jednotlivých stébélkách, roztroušených po zemi, utíkaly malé, docela drobounké plamínky k veliké kupě sena, jako by jí běžely povědět, cože se stalo s onou hrstí, která byla z ní vzata.

Výměnkář však jich neviděl. Zcela zaujat ve svém očistném odhodlání, položil právě první desítku do plamene . . .

„Abysi tera vidíl!“ — řekl a položil druhou . . .

„Tu máš!“ — dodal . . .

Papírky vzplákly plamenem, zkroutily se, zřežavěly a zčernaly . . .

„Tu máš!“ — drtil mezi zuby starý Záhoř, podávaje nenasytnému plamenu desítku za desítkou. A oheň žral a žral, jako by byl již hladověl a se postil nejméně padesát let. Podával mu asi osmnáctou, když z prava ožehla mu tvář prudká tepelná vlna. Hnul hlavou, a peníze mu vypadly z rukou . . .

Celá hromada sena byla jediný plamen, proudící sterými, tisícerými pramínky zdola nahoru. Uprostřed ní, dole, obklopen věncem plamenů stál nepohnutě kříž, a Kristus na něm měl oči zavřené a mračil se . . . Záhoř rozpřáhl ruce do široka a zaťal dlaně v pěsti . . . Podíval se nahoru do krovu a ke střeše . . . Ale i tam za latěmi uvázlé chomáčky sena hořely a řežavěly pod šindeli, jsouce tak podobny ohnivým hnízdům . . .

Starý Záhoř se rázem vzpamatoval. Hrůza ho opustila, a místo ní pronikl jím pouhý úděs. Pochopil, co se stalo . . . Zaklel . . . Do temena lebky udeřila ho myšlenka, že až zavrávoral . . . Vzpomněl, že půda stavení je oddělena od půdy chléva pouhým prkenným bedněním. Chlév nebyl klenut, měl pouze trámy podložený povalový strop, a na něm byla vrstva lepenice. Ale podstřeší bylo plné sena — brzo-li tu lepenice neprohoří? — A ve stáji je čtrnáct kusů dobytka!

A již se mu zase v hlavě zatemnilo . . .

Jednati, rychle jednati se mu chtělo — věděl, že je nutno . . .

A jako by chtěl nebezpečí přetrhnouti u samého kořene, přiskočil k hromadě sena — právě tam, kde přiléhala k rozhraničujícímu bednění, a nedbaje nebezpečí ani ohně, jal se odhazovati celá náručí sena stranou — přímo ohni do jícnu. Pot se mu jen lil s tváří, a oči měl vypouleny . . . Začal mu doutnati kabát . . . Nedbal . . . Vlasy se mu spekly na hlavě . . . Nedbal . . . S příšernou zarytostí pokračoval ve svém marném díle . . .

Ze zadu otevřeným vikýřem dul sem plným proudem vzduch, a seno jen, jen řežavělo. Hukot plamenů se neustále zvětšoval . . . Žárem nebylo možno vydržeti . . .

Ale také v práci nemohl již pokračovati, neboť byl popálen na obou rukou. Odstoupil a zoufale se ohlédl po východu . . .

Ale ten byl zatarasen kupou hořícího sena... Ucouvnul až k prkennému bednění, aby měl místo k rozběhu. Byl odhodlán proběhnouti kruhem živého ohně, uprostřed něhož byl zavřen...

V téže chvíli nad ním silně zahučelo... Podíval se vzhůru — a viděl, že ohromný kus hořícího sena, který neměl dole opory — poněvadž on odtud vybral seno, chystá se zřítiti v místo, kde stál. Již, již se nakláněl...

Šílený strachem a děsem uskočil...

Ve skoku zakopl se o hořící kříž a upadl...

A již se sřítila kupa hořícího sena na kříž i na Záhoře...

Zatočil se po ní bělavý, do zelena zažloutlý dým; zmizel pod plameny, které se po ní vítězně rozlily... Kupa se zvedla a zase klesla... Zvedla se, klesla... A ještě jednou se zvedla...

Potom již bylo jenom hučení, tanec zlatých plamenů a běsnící žár...

XXXI.

Po střeše stavení Záhořuc statku začal se rozlézati bělavý dým. Na dvoře nebylo nikoho, pouze z řezárny se rozléhal pravidelný chrupot řezačky.

Potom na šikmé ploše střechy na straně dvora objevil se na šindelech řežavý věnec, a již vyrazil do výše sloup plamenů. Byl rovný, přímý — neustále rostoucí, jako by se chtěl dotknouti klenby nebes. Tam, kde končil plamen, začínal sloup zlověstně černého dýmu, který byl tak přímý a rostl ještě výše, než sloup plamenů. Dvorem rozložilo se ono zvláštní napiaté ticho, jaké předchází vždy mocnému vzrušení... Ale již se ozvalo lehké praskání hořících šindelů, sloup plamenů se jaksi přetrhl, rozšířil a proměnil ve výheň, z níž draly se v různo vyšlehující plameny...

V té chvíli vyšla z řezárny děvečka s košem řezanky... Spatřivši hrůzné divadlo, poklesla v kolenou, pustila koš a v úleku sepiala ruce. Vykřikla a utíkala do stavení...

Venku na návsi vykřikl někdo silným hlasem: „Hoří!"

Rozlehly se četné jiné hlasy, které se blížily... Do nich ozvalo se poplašné klinkání zvonečku...

Potom zapraskala vrata. Člověk vběhl brankou do dvora a vytáhl z nich kolík. Vrátnice se rozevřely do široka, a několik lidí se rozběhlo po dvoře. Zastavili se, podívali se na střechu stavení a bezradně se rozhlédli kolem. Bylo věru na pováženou, čeho se chopiti proti rozpoutanému živlu, který již zmohutněl tak, že síla pouhých lidských rukou byla slabá k jeho zdolání. Polovina střechy obytného stavení byla zahalena v plameny, střecha stáje chytala po vrchu a z jejího vikýře fučely daleko šlehající plameny...

Ze stavení vyběhla Nana s dítětem na rukou. Přeběhla zásep, rozběhla se do dvora — a teprve když se octla mezi lidmi, obrátila hlavu nazpět. Zabědovala a začala svolávati všecky svaté na pomoc... Sotva se však objevila, proměnily se tváře všech přichvátavších. Bylo to, jako by se byli rozpomenuli na všecko, co předcházelo...

Usedla na podezdívku srubu, ale v bědování neustávala. V náručí začalo jí naříkati i dítě. Srdce sedláků však tuhla a tvrdla na kámen. Pomračili se, jaksi zlobně se postavili do hloučků a umlkli... Bylo ticho, jenom plameny praskaly a hučely děsivě...

Zdálo se, že bude ještě hůře...

Do dvora vběhl starosta Ziman a mladý Podestát. V patách jim přibíhal Foukalík, a za ním klopýtal starý Hadlásek...

Podestát byl v tváři rudý rozčilením, oči se mu leskly jakýmsi vnitřním vytržením, a celý jeho zjev byl jako proroka a mstitele. Zatřásl pěstí proti hořícím krovům, a potom se obrátil proti sousedům. Rozpřáhl ruce do široka a prudce je sepial nad hlavou...

„Sousedí!" — zavolal tak silně, že přehlušil i praskání a hukot plamenů. — „Sousedí, se semknutýma rukama vás prosím, nehaste! Pro nebožtíka tatíka vás prosím, keryj humřil v necti, jako lhář! Nezbraňujte, hdyž Pánbů' trestá! Nehaste!" — — —

V davu ozvalo se souhlasné mručení — a oheň, jako by zapraskal silněji a vyhrůžněji...

Jenom Foukalík sebou hnul, jakoby na znamení nevole...

Ale dříve než mohl pronésti slova, ozval se mladému Podestátovi na pomoc starý Hadlásek. Pokřižoval se přede všemi obřadně a začal hrůzou třesoucím se hlasem vykřikovati zpěvavě, jak byl zvyklý činiti o poutních průvodech, procesích a pohřbech, při nichž zastával úřad improvisatora — předříkavače modliteb, jaký je v každé vsi na Chodsku.

„Ve jméno otce — i syna — i ducha svatýho! — Vod pokušení smrtelnýho hříchu uchovej nás, Pane! — Trestající rukou nestihej nás, Pane! — Hale jako na nebi, teky na zemi bujt Tvá vůle!" —

(Dokončení.)

FEUILLETON.

K. Emingerová:

K poslednímu provedení Dvořákovy symfonie „Z Nového Světa“.

Po skvělém podání Dvořákovy t. zv. americké symfonie orchestrem Nár. divadla, řízením Karla Kovařovice, vzpomínáme mimoděk námětu, který dodal popud k této skladbě. Známo, že Dvořák hned prvním rokem svého zaoceánského pobytu (1892—95) se pilně zabýval studiem černošských písní. Z onoho pozorování vyvěral pak jeho názor, že v černošských melodiích má americká skladatelská škola hledati základ pro budoucí hudbu domácí. „Tyto melodie,“ zněl Dvořákův o nich výrok, „jsou vřelé, jemné, vášnivé, zádumčivé, vznešené, smělé — jest v nich všecko, čeho si přejete.“ Jakožto kladný důkaz o možnosti provedení této své myšlenky, napsal mistr sám tři skladby, z nichž symfonie „Z Nového Světa“ vyvolala v Americe pravou bouři obdivu. Přes námitky, že hudebně nadaní černoši jsou vlastně přistěhovalci, že jejich nápěvy jsou prastarého afrického, ba možno ethiopského původu, doznali američtí hudební znalci, že černošská lidová píseň, pěstovaná po staletí na americké půdě, zdomácněla tam tou měrou, že jí nelze už upříti občanského práva. „Zpívávali jsme ji za doby míru, za děsu hřmění děl z pevnosti Sumter (v občanských válkách). Americký lid ji miluje nejen samu o sobě, nýbrž i pro její historický význam.“ *)

Provedení nové Dvořákovy symfonie mělo, jak řečeno, zejména její reprise (16. prosince 1893) hlučný úspěch. Sehrána newyorskou Filharmonií řízením kapelníka Antonína Seidla. Veškeré americké časopisy, jako: New York Tribune, N. J. Times, N. J. Herold, N. J. World, The Sun, The Press, Cincinatti Tribune, Chicago Tribune, Evening Post, The World a Musicale Weekly uveřejnily obšírné, odborné statě, v nichž Dvořákova nová práce posouzena až do nejmenších podrobností, nadšeně, případně i nepřípadně. Tyto články byly zdobeny podobiznami auktorovými a dirigentovými, jakož i ukázkami z rukopisu. Nejzajímavější, nejzávaznější jsou však slova o věci pronesená skladatelem samým. Přikládám překlad interviewu, který popsal zpravodaj New York Heraldu ze dne 12. prosince 1893.

„Ve své residenci č. 327 ve Východní devatenácté třídě**) podal mně včera večer Dr. Antonín Dvořák několik detailů, týkajících se jeho posledního díla.

„Co jsem v této zemi, zajímám se opravdově o národní hudbu černochů a Indiánů. Povaha každé rasy jest obsažena v její národní hudbě. Protož jsem obrátil svůj zřetel směrem na ony domorodé melodie. Shledávám, že hudba obou těchto kmenů má značnou podobu s národní hudbou skotskou. V obou jest zvláštní stupnice (durová) za vyloučení čtvrtého a sedmého citlivého tónu. V obou (národních úkazech) má mollová stupnice nezměnitelný (v naší stupnici) sedmý stupeň mollovou (malou) septimu, čtvrtý stupeň jest vřaděn a šestý stupeň vyloučen. Této skotské stupnice, jak jsem ji nazval, bylo upotřebeno, aby dodala hudební skladbě jakési barvitosti. Uvádím jakožto příklad Mendelssohnovy „Hebridy“. Felicien David upotřebil jí v „Poušti“, Verdi v „Aïdě“, jednu z nich jsem upotřebil ve své symfonii z d-moll. Nalézám, že indiánská a černošská hudba jest identická. Studoval jsem indiánské melodie, přítelem mně dodané, a seznámil jsem se s nimi nadobro, s jejich duchem důkladně. Je to duch, kterého jsem se vynasnažil reprodukovati ve své nové symfonii. Neupotřebil jsem jednu z oněch melodií. Napsal jsem prostě svérázná themata, vtěluje jim zvláštnosti indiánské hudby a upotřebuje těchto themat jako námětu, vyvinul jsem je pomocí veškerých vymožeností moderního rhytmu, harmonisace, kontrapunktu a orkestrálních barev. Tato symfonie jest z e-moll. Jest psána dle klasických vzorů a má čtyři věty. Zahájena jest krátkým úvodem, adagiem asi třicet taktů. Toto adagio uvádí přímo v allegro, ve kterém jsou vtěleny zásady, s nimiž jsem pracoval své Slovanské tance, bych zachoval a převedl v hudbu ducha rasy význačného ve svých národních melodiích neb ve svém lidovém zpěvu.

Druhá věta jest adagio. Jest však jiné nežli bývá klasická práce této formy. Je to ve skutečnosti studie neb náčrt k delší práci, pro kantátu neb zpěvohru, kterou míním napsati, jejíž podkladem bude Longfellowova „Hiawatha“. Měl jsem již dávno úmysl upotřebiti jednou tuto báseň. Seznal jsem ji po prvé, je tomu již třicet roků, pomocí českého překladu.*) Působila silně na moji fantasii a onen dojem byl nyní stupňován mým zdejším pobytem.

Scherzo této symfonie bylo vyvoláno (vsugerováno) výjevem z „H awathy“, slavnost v lese, kde tančí Indiáni; a je to též črta, kterou jsem naznačil místní kolorit indiánské hudby.

Poslední věta jest allegro conferace. Veškerá dřívější themata se navracejí a jsou zpracována různým způsobem. Potřebné nástroje (v ní) jsou pouze ony, které nazýváme orchestrem Beethovenovým, sestávající ze smyčců, 4 hornů,

---

*) „The Musical World“ (Hudební Svět) ze dne 20. prosince 1893.

**) V Novém Yorku se počítají ulice směrem od moře k západu, čím vzdálenější, tím elegantnější jest pak ona třída.

*) Patrně Sládkového.

3 trombonů, 8 polnic, 2 fleten, 2 hobojů, 2 klarinetů, 2 bassonů a tympanů. Není tu ani harfy a shledal jsem, že není zapotřebí přidati nového nástroje k docílení dojmu, kterého jsem si přál.

Byl jsem vskutku pilný po dobu, co jsem přišel do této země. Dokončil jsem dvojici skladeb pro komorní hudbu, která bude sehrána Kneislovým kvartetem v Bostonu v lednu. Jsou vesměs psány stejným směrem jako ona symfonie a obě dýší téhož indiánského ducha. Jedna z nich jest smyčcové kvarteto z F-dur a druhá jest kvinteto z E-dur pro 2 housle, 2 violy a čelo.“ —

Uvádím překlad (dle sbírky výňatků amerických časopisů dosud neuveřejněných, mně ochotou dědiců Dvořákových propůjčených) bez poznámky. Slovo a skladba Dvořákova mluví sama o sobě ve svůj prospěch. Není tedy třeba dalších „kritických komentářů“.

LITERATURA.

Jevgenij Nikolajevič Čirikov: *Vyhnanství*. Prvé pokračování románu Mládí. — *Návrat*. Oba romány přeložil V. Podhorský. Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze.

Čirikov určil si úkolem vylíčovati na rozdíl od Veresajeva, jenž rád popisoval život inteligenta velkoměstského, život inteligenta na venkově, jeho „život v kleci“, jak jej nazývá ve svém „Románě v kletbě“. V románě *Mládí*, který jest jakýmsi typem jeho tvoření, jež velmi často své zření obrací k lidem mladým, studentům, studentkám, lidem, kteří mají v duších ještě neujasněné touhy a choutky, našel všecky motivy, které jej povzbuzují k práci románové: studenty, jejich mladé, prchavé lásky, boj smyslnosti s ideálem, zde řešený dvěma různými ženskými typy, černým a plavým, smyslným a nevinným, jejich „ideje“ a roznášení jich po venkově mezi lidem, naivní pojetí práce i naivní uklidnění zklamané touhy v náručí milující matky. V této knize, která jest pokračování *Mládí*, jež dospělo svými ideami na nehostinné Rusi do žaláře a konečně do vyhnanství v sibiřském městě, kde mimo hrdinu románu *Mládí*, Tarchanova a jeho přítele Kasjanova, žije společně několik jiných politických provinilců a vypověděných studentek. Již z mnohých přehledů známe tento život lidí, přesvědčeně a s hrdostí snášejících důsledky svých ideálů, nejen z Dostojevského Zápisků z mrtvého domu a z Melšinova díla Na Sibiři. Tento román přináší do našich poznatků o životě v říši překvapení a neočekávaností mnoho nového osvětlení. — Život internovaných líčí Čirikov bez jakékoli dramatické námahy: život ten plyne prostě a zajímá čtenáře hlavně nezvyklými podrobnostmi, nikoli dějem, který jest takřka od počátku dán: mladý Tarchanov, odpykav si žalář, proživ svůj ideální i smyslný román, naivní a zároveň ostře revolučně naladěný, zabývá se nejvznešenějšími myšlenkami sociálními, stejně jako si hraje dětsky s lidmi a s obrázkem cudné Zuzany; víme, že se zamiluje do Kozočky, rovněž internované, i že nebude v své lehce zapálené lásce stálý. Ale podrobnosti, jeho poměr k matce v poslušnosti i v samostatnosti, i povaha matčina, oddaná synovi a souhlasící se vším, odstíny poměru mezi jednotlivými internovanými, jejich hovory o nejvyšší sociální politice, názory na manželství, zralost a zelené mládí v jedné osobě, třebas u starých lidí: to jsou věci, které zaujmou čtenáře, jenž se zábavně zde dozví mnoho o společenských poměrech ruských. Osnova románu, neanalysujícího, ale dobře popisujícího, není tak umělecky pevná jako v *Mládí*, ale jednotlivostmi jest román cenný. — Překlad jest sdělán pečlivě; není v něm příliš cítiti ruské předlohy; jazykově celkem správný, ale slohově jest až příliš prostý.

„Návrat“ je třetí díl onoho románu pěkně členěného, vnímavě popisujícího duše mladých, nadšených, neklidných a toužících studentů a studentek, doplňujících své dychtivé síly výbuchy politickými a schlazujících své mladé vášně činy lidí dospělých. Jak dospívají hrdinové Čirikovovi, tak klesá hloubka psychologie a pozorování spisovatelova: *Vyhnanství*, ač mu nelze upříti originality, neboť popisuje život ruský, málo v literatuře se jevící, život na určité město odkázaných, přece nedostihuje *Mládí* ani úkolem, jejž si spisovatel vytkl, tím méně však zpracováním látky: cena jeho záleží v mnohých, dobře postižených podrobnostech a jest spíše kulturní než literární. V *Návratu* zabředl však auktor do schematu: sleduje svého Gennadije Tarchanova, politického provinilce a uznávaného spisovatele za účelem, aby ukázal, že dospělý mladý muž čím dále (do určitého stáří, snad třiceti let) tím se stává blaseovanějším a hrubším v poměru k ženám. Přelomení povahy hrdinovy vlastně stává se v polovině románu *Vyhnanství*, když hrdina se žení; od té chvíle ideální láska nejen klesá, nýbrž hrubne a mění se až v necitelnost, v něco snad ještě horšího, než byl Arcybaševův saninism, který aspoň si rád a vděčně vzpomíná na dívku, která jej milovala. Pojetí ruské říše dostává se názory auktorovými do extrému, lidstvu nejnebezpečnějšího, beroucího z nitra člověka nejelementárnější podmínky dobrého charakteru. Nepomáhá zde ani okolnost, že Tarchanov, stále více zabřídající ve svůj zlhostejňující subjektivism, osamocuje se nejen před svou rodinou, nýbrž i před svými přáteli, neboť spisovatel přes to udržuje stále svého hrdinu na jisté, a to veliké výši, obklopuje jej slávou spisovatelskou a dává mu moc své nakažlivé názory rozšiřovati ve ve-

řejnosti. Že spisovatel staví hrdinu na místo společensky vlivné, není pouze hra s ohněm, nýbrž prosté paličství, lidstvím neřest omlouvající. *Návrat* jest předzvěstí nynějšího ruského rozkladu: ruská říše jest klam ruský, poněvadž není říše na zemi, která by neměla hranic. Spisovatel však rozšiřuje ji k bezmeznosti, tak jako vytváří svého hrdinu nereálně neomezeného, neohraničeného, ničím nespoutaného, pravého maximalistu v negativním pojetí. V tomto smyslu jest *Návrat* charakteristický a dokladový a stál za překlad jako předběžný, ale výstražný obraz. Překlad je podán pečlivě a zachovává i slohovou těžkopádnost originálu i těžkou náladu okolních lidí tam, kde hrdina mizí do své osamocenosti.

J. F.

TÝDEN.

* Ve vzpomínkách na Paula Verlaina vypravují jeho přátelé F. A. Cazals a Gustave le Rouge o jeho nápadech, jež míval ve své bídě. V té mizerii bylo proň ideálem pohodlně a přepyšně bydliti. Často vyslovoval se o tom vroucně, že by chtěl míti klidný útulek, vzdálený žen a krčem, kde po vůli mohl by pracovati. R. 1892 po svém návratu z Holandska prohlásil, že hodlá svůj ideál provésti. Spatřovala se u něho jakási výstřednost v kavárnách a vůbec při styku s lidmi. Přátelé byli znepokojeni a když jim řekl důvěrně, že se stěhuje, každý byl přesvědčen, že se zbláznil. Ale jeho nejdůvěrnější přátelé tušili, že to je přetvářka. Vzpomněl si, že existuje ve Francii ústav, v němž mohl by dojíti odpočinku, po němž toužil, i všeho pohodlí užíti. „Hledám místečko pro blázna," svěřil nejlepším druhům, kteří nápadem byli překvapeni. Líčili mu, že se mýlí, hledá-li místo klidné v blázinci, kde ho očekává mrazivá sprcha a úzká kazajka. Usmál se, podivil a — hrál komedii dále. Jednoho dne pravil však druhům: „Jsem zneuznaný blázen. Nepohlíželo se na mne vážně! A bývalo by to přece pěkné," doložil jako lítostně. „A jaký pěkný titul byl bych měl na bristolu navštívenky: „Paul Verlaine, blázen. Asile Sainte Anne, Paris." Neměl jsem štěstí... Jsem zatracený básník..."

K. V. H.

*

* Na spisovatelský útulek zaslal nám p. Edm. Kaizl, ředitel banky v. v., K 20·—.

*

Z „ú s t ř e d n y" z a v á l k y 30 l e t é. Píše 16. dubna 1639 Jan Arnberger, správce profianthauzu (ústř. skladu) kraje Boleslavského, do Turnova: „K žádosti V. Opatrností činím a dokud ještě v profianthauze co zůstává, 25 korců mouky po 5 věrt. (kterou Turnovští zásobárnu založili) odsílám, obávajíce (se), že mně poručeno bude — jako již pro zprávu ke mně posláno, mnoho-li forotu před rukama mám, včerejšího dne sem musil počet poznamenání složiti — cokoliv před rukama jest, k Mělníku na vodu odsílati, jsem srozuměl. A poněvadž soldateskou, jak dobrá naděje vede, ostatek i tý hlůzy musí se odbírati. V opatrnosti v té příčině k dobrému oznamuji, aby ještě před těmito božími hody pro ostatek mouky odeslati nestížili; bude-li všechno na vodu z Boleslavě posíláno, kde by k svému budoucně mohli přijíti?" Objednává-li ihned týmž listem p. profiantmistr 3—4 páry jeřábků „zač-koli budou", je jasno na bílý den, že věděl proč. Je něco nového pod sluncem? (Arch. turn. 1 C 41.)

Šimák.

*

S t o l e t á „p o h á d k a". Jako jiné obrozenské časopisy otiskoval také „Dobrozvěst" V. R. Krameria ob číslo „p o h á d k y", t. j. veršované hádanky, na nichž čtenáři tehdejší rádi brousili svůj ostrovtip. Byl to „magnet" listu. Veršované věci byly často vtipně a obratně skládány (řešení byla uveřejňována vždy v druhém i třetím čísle pokračujícím). Na ukázku otiskujeme jednu staletou „pohádku" z „Dobrozvěstu" na r. 1819; původce její není podepsán, ale auktorem jest — jak z ostatních podepsaných „pohádek" vysvítá — Joz. Al. Dlabač.

Čtenáři hádej:

Dvě sestry, tobě dobře známé,
jen v tom své zalíbení máme,
když tě před větrem mrazovým
a upálením sazovým
ochotně chráníváme.
My máme velkou tlamu
a často též pět úst,
jež v nejpřísnější půst
veřejně, ba i v chrámu
člověčím masem cpáváš.

Ač nás odívá vlčí srst
i medvědí, přec nahý prst
nám dát se neobáváš,
a mimo naši stravu
jsme veždy mírných mravů,
a milovnice pokoje;
jen v zaslepeném čase
rytířstva chlubné chase
jsme svedly mnohé souboje.
(Co je to?)

Fdký.

*

Znovuzrození.

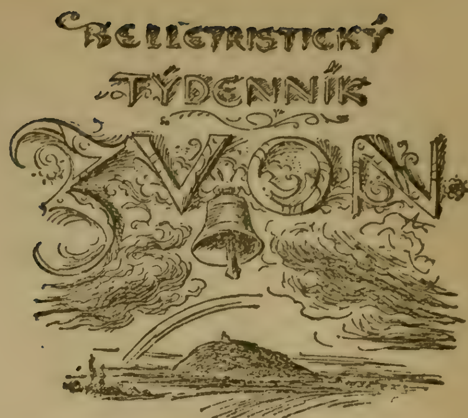
Že zítřek dá nám spásu, svobodu,
den znovuzrození a práva svátek:
v to věříme! Jen při tom obrodu
ať nejsme — národ novorozeňátek...

Fra Fidelio.

V Praze, dne 25. července 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Ant. Sova:

SRDCE ODVÁŽNÝCH.

Na srdci nám dlouho neležívá sníh.
Na srdci nám slunce dlouho neprodlévá.
Svadlým listím v nocích podzimních
nechřestívá dlouho jeho réva.
V plamenech a v chladech svých se tráví,
zralé tíží svou chce spadnout v květ a v trávy.

Noc svých temnot hvězdy promodrává,
soumrak na něm stín svůj zanechal.
Jarních ledů na něm tají tříště.
Tlukotem svým v každý čas se prokopává
v tvůrčích zřídel božské prabydliště.
Nikdy nemoh' zardousit je žal...

OD DUŠE K DUŠI.

Od duše k duši stezka
zarostlá, daleká.
Do trnů nohy bílé
zavléká.
Ale v čas, u křižovatky,
průvodce čeká sladký.

Rány s trny již srostly
i ta, v boku již měl.
V mlčení dlouhém s tebou
osaměl.
S tebou-li bude se bráti,
láskou se cesta ti zkrátí...

Daleko od duše k duši
plání krvavou.
Všecko je hrůzy a smrti
záplavou.
Rci, kdo jej zabil znovu
za zradu Jidášovu?

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

LUXUS.

Nervosně přecházela paní Stanislavová pracovnou syna Herberta. Chvílemi odhrnula portiéru a vstoupila do jídelny ve světlém národním slohu upravené, dotkla se lakovaného nábytku z lipového dřeva a zase vracela se po kobercích, imitujících zelený, mechový drn, do pracovny.

Zrak její nevšímal si solidního a moderního zařízení, ale zalétal tvrdošíjně na amerikánský stolek synův. Žalusie jeho nebyla spuštěna. Na rudé plošině šedl mramorovaný dopis. Doporučený, objemný dopis.

Znala rukopis na obálce. Čisté, poněkud nevyrovnané písmo, bez interpunkce a roztažené po celé šíři, takže známkami pokryta byla polovina jména Herbertova. Docházely podobné dopisy Herberta, ale jen malé, několik řádků. Zprávy, pozvání. Ale tahle zásilka vypadala — podivně.

Herbert byl už druhý den na nenadálé inspekci venkovské filiálky banky B. Za hodinu čekala ho od vlaku.

Paní Stanislavová nemíchala se do korespondence synovy, ale poměr jeho k Filipině Rakové byl jejím dílem a pro ni závažný. Skládala naň celou svou budoucnost.

Dívala se na dopis nepokojně, brala jej do rukou a zase ukládala a srdce jí podivně bušilo. Do úzkosti a nemilých dohadů. Těžce a zlověstně jako by se ryl dopis do rudé kůže psacího stolu.

A zas a zase se ruce Stanislavové po něm bezděky natahovaly. Unikala tomu magnetismu útěkem do jídelny a ložnice, v starofrancouzské gotice zařízené.

Ztrnula v přítmí ložnice jako kamenná socha královny, štíhlá, bledá pod korunou šedivých, ještě neprořídlých vlasů. Na stěně tikaly hodiny hlubokým, kovovým zvukem z lomeného arkýře, jenž stroj jejich obklopoval.

Jindy procházela se paní Stanislavová bytem jako svým královstvím, svou klenotnicí, znehybnělým výrazem své duše. Vše mělo tu své místo dle jejího vkusu. I obrazy a nippy byly přizpůsobeny okolí, v jídelně dobré kresby Alešovy, v písárně žhavé mariny, v ložnici Schwaiger a kopie Clauda Lorraina, potemnělých, vážných barev.

Dopis! Dopis!

Bzučelo to v hlavě a zrychlovalo tep. A už byla paní Stanislavová od okamžiku, kdy dopis došel, aspoň po desáté v pracovně synově.

Dosud odolávala, ale palčivá zvědavost žehla stále prudčeji. Až jí v hrdle vysýchalo.

Náhle se rozhodla. Což není matkou?

Zaťala rty, svraštila obočí, popadla dopis a nehledajíc ani nožíku, jenž ležel někde na stole, vlásinkou otevřela obálku.

Čtyři popsané strany. Co je to? A již stála paní Stanislavová u okna a četla.

„Herberte, milý příteli, budete asi tímto dopisem překvapen a bojím se, že Vám způsobí velkou bolest. Váhala jsem dlouho, ač cítila jsem, že to, co činím, státi se musí. Vážím si Vás příliš, abych lehkomyslně uzavírala svazek, jenž nás poutati má po celý život.

Máme se vzíti, tak přejí si naši rodiče, tak přejete si i Vy — věřím, že mne z celého srdce milujete — a ani já nejsem sňatku s Vámi odkloněna. Můžeme tedy říci, že taková jest vůle osudu.

Avšak nechci vstupovati do nového života se lží. Věřte, drahý, není mi snadno říci Vám to, co nesvěřila jsem dosud nikomu, o čem snad jen máti má úzkostlivé má tušení a co ji pudí (otec dělá vše, co my dvě ženy chceme), aby sňatek s Vámi poháněla způsobem, jenž až zaráží. Matka doufá, že to bude má záchrana.

Celé noci jsem proplakala, než odhodlala jsem se Vám říci pravdu.

Předně nejsem jista, zda mne milujete pro mne samu, ať bych byla i chudá, ať jsem i jinaká než se zdám. My zámožné nevěsty těžko zbavujeme se nedůvěry, že jen naše věna, ne však my jsme žádány. Počtářsky uváženo je sňatek náš pro obě strany rovnocenný. Jsem jediné dítě bohatých rodičů, mohu Vám poskytnouti vše, čeho si muž, jenž se stane bankovním ředitelem, ne-li bankéřem sám, přáti může, blahobyt, representační postavu i přiměřené společenské vzdělání. Vy, svými znalostmi odbornými, mládím, elegantním zjevem jste s to, abyste splnil dívčí sny o ideálním milenci i muži. A jak jsem pravila, vím, že není to výpočet, nýbrž vřelejší cit, jenž vás ke mně víže.

Jiná by na mém místě byla na výsost šťastna, a já, býti chudou dívkou a zcela volna, snad jiného bych si nezamilovala než Vás, milý Herberte. To pravím z upřímného srdce. A i když totéž nemyslím o Vás, tím ceny v mých očích neztratíte. Jste muž vážný, jenž bez účelu nevykročí, u něhož rozum s citem je v záviděníhodné rovnováze. A podceňovala bych Vás, kdybych nevěřila, že i nehody a zklamání jsou ve Vašem životním rozpočtu a že konečný závěrek účtů životních vždy bude u Vás aktivní a nikdy passivní.

Ale zároveň vím, že i rovnodušnost má své meze, že o jedno úskalí tříští se člun i sebe obratnějšího plavce.

Herberte, jsem Vám nevěrna.

Vidím v duchu Váš úděs, a první myšlenka Vaše bude asi otázka, proč že jsem tedy připustila, aby naše matky sblížení naše způsobily? Aby probudily ve Vás naděje, jež nejsem s to plně ukojiti?

Může býti šťasten muž, jenž nevezme si ženu nedotknutou? Může taková žena ještě vůbec dáti někomu štěstí?

Slyším, jak s rozhořčením sám si odpovídáte: Proč si tedy nepojmu za muže toho, jemuž náležím?

Podivná, osudná záhada! A podivná, zlomocná síla! Jsem kořistí muže, jehož jména nikdy neprozradím. Nejen proto, že se za něho nemohu nikdy provdati, ale ještě více proto, že ho nemiluji. Bližší mi ušetřte! Faktum jest, že kdykoli octnu se v jeho demonickém okruhu, jsem bez vůle, hříčkou v jeho rukou.

Ale nemyslete, že okrašluji cetkami démonismu věc špatnou. To nechci. Čirou pravdu máte zvěděti! Ať jsem trestána, hodnocena dle své ceny! On mne sám nevábí, jsem to já, která vzplane, jako chladný kámen z mezisvětí, dotkne-li se naší atmosféry. Sama beze smyslů letím mu v objetí, hypnotisována úchvatem, proti němuž, jsouc vzdálena od onoho muže, bojuji s takovým úspěchem, že jest mi zcela lhostejným. On jest mi oddán, vášnivě a přes to myslím, že ani u něho to není láska. Alespoň nikdy nepřišlo mu na mysl, aby se oprostil od té druhé, a já si toho ani nepřeji.

Vidíte, Herberte — nevím, zda po tomto vyznání Vás smím ještě nazývati přítelem — když setkali jsme se a já viděla, jak jste vzplanul, napadlo mne hned: Osud proti osudu! A nebránila jsem ničemu. A od té doby jsem se také s ním nesetkala. Ale bojím se, sblíží-li nás příležitost — vidíte, že nečiním se lepší než jsem. Že sama sobě nedůvěřuji.

Co nyní učiníte, Herberte? Píši Vám to, ne abych Vás ranila, ale protože máte právo na plnou pravdu a právo to Vám vždy budu přiznávati. Píši to, abyste mi poskytl pomoci, neb je-li, co jsem učinila neprominutelno, abyste včas ještě mohl ustoupiti, bez skandálu a hněvu. Uznáte též, že něco takového nesvěřuje se muži, jenž je lhostejný a jehož si snad žena kupuje. A má-li náš život býti snesitelný, je nutností, aby bylo jasno mezi námi. Budu-li vzhlížet já k Vám jako k bytosti vyšší, bude to jen poměr přirozený, jak má v každém manželství býti. Rozhodně Vás, Herberte, nepovažuji za muže, který by tajemství svěřeného mohl zneužíti. A proto vím, že pochopíte tento list. Budete tak veliký, jakým si Vás představuji, jakým si Vás přeji? Dovedete se povznésti k nejvyššímu hledisku a dívati se na bludy lidské jako na efemery, vyšinutí jediného živočicha v nesmírném mraveništi světa? Odjíždím na venek, do Okrouhlice. Překonáte-li zklamání své, urážku, kterou žádný všední muž neodpouští — pak mne vyhledejte. A čiňte jako byste tento dopis vůbec byl nedostal. Ani já nebudu o tom mluviti. A tolik slibuji: Octnu-li se v nebezpečí, oznámím Vám to a Vy každé chvíle, a ve dne a v noci přispějete mi ku pomoci. Není-li pravda? Neboť jednou Vaše, chci Vám zůstati věrnou. Čekám! Filipina."

Dopis suchým šelestem dopadl na perský koberec.

Paní Stanislavová sáhla si oběma rukama k hlavě, cítíc nával krve. V jamce srdeční zdvíhalo se jí hnusem. Před očima se jí tmělo.

Po paměti šla do jídelny a z dřevěné, národním ornamentem zdobené skřínky vyňala éter, nalila na kapesník a vdechovala ostrý pach.

„Ubohý! Ubohý!" šeptala.

Hlavou šumělo to jako odplývající krásný sen.

Ubohý Herbert! Uznávala, že je naprosto nemožno, aby si takovou ženu vzal. Zapomenout se s jiným mužem! A ženatým!

Pocit hrdosti napřímil postavu paní Stanislavové ještě více.

I ona byla mimo svým mužem ještě i jiným milována. Ale krásně a čistě. Důstojníkem, rytmistrem v malé garnisoně, v níž muž její byl stavitelem. Rytmistr přinášel jí svůj hold jakožto jediné dámě celého venkovského hnízda. Přijímala jej jako náležitost. Ctitel její byl rytíř, rodem i smýšlením. Nikdy si ničeho nedovolil. Pouze zbožňoval. Ani ona nikdy nezakolísala. Jednak z pocitu povinnosti, jednak z vrozeného citu pro pořádek a čistotu kolem sebe.

A vášeň ztotožňovala vždy s nepořádkem, rozvratem, opakem krásy, kterou shledávala jen v klidném souladu.

Neměl by Herbert doma pořádek, ani pohovu. Aby bál se domů neohlášen choditi, aby nestihl tam vetřelce, příživníka. Toho její nebožtík chválabohu nikdy se obávati nemusil. Zachovala mu domov čistý, jen jemu jedinému náležející.

Vzpomínala velmi na svého muže. Nikdy jí nerozuměl. Viděla ho před sebou, drobného, převyšovala ho vzrůstem bezmála o hlavu. Sháněl pro ni, sloužil jí, vyhovoval všude a ve všem. Syn nádražního zřízence dopracoval se vlastní pílí váženého postavení společenského. Zamiloval se jako absolvent průmyslové školy, a když zařídil si živnost stavitelskou, následovala ho do jeho působiště. Byla rozena v Praze, dcera malého úředníka, nejstarší z devíti dětí. Věna nedostala, ale byl v ní cit pro krásno. Obešla se bez nutných potřeb, aby měla zbytečnosti, jedla by co nejméně, ale za to na stříbrných podnosech. Zbožňovala luxus. Napřed zjednávala si jej v drobnostech, pak v oděvu, nářadí a uspořádání bytu. Bez ustání měnila a stylisovala své okolí. Muž, jenž měl živnost výnosnou, sotva stačil vyhověti jejím požadavkům. Nedovedla srovnati příjmy své s vydáním, stále měla své tajné dloužky. Cestovala. Napřed do lázní, pak s přítelkyní po kontinentě. Muž seděl doma, nejsa přítelem „cikánského života". Jeho

svět byl jiný nežli její. Byly srážky, pak se hrany obrousily a našel se modus vivendi mezi manžely. Žili příjemně, třeba bez lásky. V kamarádství. Druh druhu povoloval. Paní Stanislavová vytvořila si kroužek vybraných, krasocitných lidí, jež k sobě zvala. V obyčejném okolí cítila se nešťastnou. Ne že by neměla citu. Chudinu podporovala, nebyla-li příliš špinavou, plakala při dojemných scénách v divadle neb v románu, ale nejvolněji bylo jí doma, v bytě, jejž vyzdobila si jak klenotnici.

Rytmistr řekl kdys, že paní Stanislavová je jako zářivý kolibřík, žijící z omamně vonících orchideí.

Nyní po prvé v životě a jistě jen účinem hanebného dopisu od Filipiny, připadalo paní Stanislavové, že v souladu jejím chybí trochu tepla a ruchu životního, že má spíše museum než byt. Skutečně užívala krásy kol sebe osaměle, nikoho tím neoblažila. Ani Herbert, ač vysoce vzdělán, nezdědil její vášnivou zálibu pro přepych. Ba dokonce se poslední čas uskrovňoval až nemístně. Zalitovala, že neměla smyslu pro mužovu šetrnost, aby Herbertovi zachovala kapitál. Neboť kapitál, toť nejen nezávislost, ale i proslulost.

Vynořila se jí z mlh ustaraná tvář jejího nebožtíka, se smutnýma resignovanýma očima a jako by na okamžik pochopovala tajenou trýzeň jeho, že není s to z práce svého života zabezpečiti budoucnost rodiny. To lámalo jeho sebevědomí, činilo ho nepatřičně skromným, až protivně poníženým. I ona zvykla si ho přehlédati.

Ale rychle se paní Stanislavová vzpamatovala. Kdyby se byla setkala s mužem, jenž by měl souhlasnou povahu, mohli si vzájemně dáti svrchované štěstí. Kdo může za omyl?

Po náhlém skonu mužově — byl zabit padajícím trámem — ukázalo se, že vdově a osmnáctiletému synovi, absolventu obchodní akademie, dobrý tatíček přece něco zachoval. Pojišťovna vyplatila peníz, stačící na čtyři roky života v Praze. Jiná vdova uskrovnila by se s bytem. Paní Stanislavová obývala pět pokojů. Ale raději by nejedla, nevycházela, netopila, nesvítila, jen aby byt mohla podržeti. A také podržela.

Herbert zdědil po matce postavu i lásku k úpravnému životu, po otci vytrvalou pracovitost a důkladnost. Chování jeho i schopnosti získaly mu záhy přátele i ochránce v kruzích obchodních. Dostalo se mu hned po smrti otcově místa v přední bance. A právě, když vyčerpala paní Stanislavová úspory mužovy, postoupil Herbert tak, že možno mu bylo z platu udržovati drahý byt, ač ovšem ne platiti „příležitostné" nákupy matčiny.

Všecky libůstky paní Stanislavové byly příležitostné. Dle plánu kupovati, obmyslně upravovati své obydlí, smrti se jí rovnalo. Snad bezděky měla v úpravách svou methodu. Proto působil celek tak ‚neprobudile', jak řekl profesor Lauterbach.

Ve foyeru divadelním setkala se paní Stanislavová s Amálkou Rakovou, bývalou spolužačkou. Byla v Praze provdána za bohatého ženského krejčího. Paní Raková byla prostá, upřímná duše a hned naponejprv postěžovala si paní Stanislavové na svého manžela. Pan Rak, dobromyslný, zavalitý a krevnatý silák, zahazoval se s děvčaty ze své dílny, a to trápilo paní Rakovou i jedináčka Filipinu. Rodiče Rakovi dali dceru vzdělati v cizozemsku. Filipina, obtloustlá, dráždivá bruneta, znala hudbu i cizí řeči a měla malířský talent.

Nejvíce imponovalo paní Stanislavové, že jest Filipina dědičkou značného jmění.

To by byla partie pro Herberta. O takové vždy snila. I ona se přiživí, bez veškerého ponížení. Znala Herberta, že matce ve všem vyhoví. Skoro mu záviděla. Jak dobře bude mu, že ve vkusu svém nebude obmezován ohledy finančními!

Seznámila Herberta s rodinou Rakovou. Vše zdařilo se i nad očekávání mateřské. Paní Rakové se Herbert rázem zalíbil a hned dívala se na něho jako na nápadníka dceřina. (Nyní chápala paní Stanislavová, jak vhod přišel matce i dceři. Aby zapudil toho nedovoleného. Možno, že o tom i Amalie věděla.) Panu Rakovi Herbert svou distinguovaností imponoval. Nepřál si ani míti lepšího zetě. Rodiče tedy byli za jedno a čekali, jak rozhodnou děti.

Herbert se i Filipině líbil. Paní Stanislavová kochala se už v líbezných snech. Bude vyjížděti v automobilu, doplní své stylové interieury, bude i mladým zařizovati byt — a jak ráda! Herbert musí míti byt o šesti pokojích, dosavadní si ovšem podrží sama. Ani ji nenapadá přenechati mladým něco ze svého nábytku. Nemohla by ničeho, ale praničeho oželeti. Mladý si koupí nábytek nový, umělecký, profesor Lauterbach, přítel Herbertův, slíbil, že mu nákresy na nábytek stylový sám vyhotoví. Na léto bydliti budou mladí ve vile. I tu jim sama zařídí a do vjezdu zahradního opatří dva pávy. — — Ach, bude to krása!

Tak skvostně to bylo už sestaveno — a nyní takový dopis! Fuj!

Paní Stanislavová vrátila se do pracovny. Dopis ležel na zemi. Taková našedlá, bělavá, nesnesitelná skvrna!

Z gotické skřínky v ložnici vzala paní Stanislavová rukavice, a štítivě zdvihla dopis se země a vsunula zase do obálky. Položila jej na stolek.

Ubohý hoch!

I jeho naděje rozvane drsný a nečistý dech tohoto dopisu. Aby Filipinu ještě chtěl, je nemyslitelno. Sama by Herbertovi bránila. Taková špína nesmí přijít do rodiny Stanislavovy.

Po otci asi má neblahá Filipina nedovolené choutky. Kdo je ten její démon? Vlasatý virtuos, světoběžník, nebo básník mořící ženu hladem, nebo tenor hlupák? Být Amálkou, však by Filipince ty roupy vyhnala. Slečinka prostě nechce, v tom je celý demonismus.

Škoda jejího věna! Shrábne je nějaký kramář, uzenář nebo spekulant, neb i idiotický synek bohatého tatínka. A to by bylo ještě nejlepší. A budou kupovat drahé a nevkusné braky, to jim paní Stanislavová prorokuje.

Vykročila do vedlejšího pokoje, své ložnice. Balkon její byl pln líbezně kvetoucích rostlin. Stanula jako v úleku.

Její konsoly!

Starobylé, barokní konsoly na květiny! Už dávno je měla vyhlédnuté. Čekala jen na oficielní zasnoubení Herbertovo. Vlastně na to čekal starožitník, aby je dal na úvěr. Paní Stanislavová už to s ním měla ujednáno. A nyní! Proč jen tak bláhově se svěřovala?

V očích paní Stanislavové palčivě zasvědělo. Vše rozplývalo se do dáli, do nedohledna. Zatím někdo konsoly koupí. A již vykulily se paní Stanislavové slzy z očí. Lítost ji zalila. Byla zvyklá hověti svým žádostem rychle. Nedovedla dlouho čekati, trpěti.

Což když Herbert nenajde za Filipinu rovnocenné náhrady? Neb kdyby se zamiloval do — chudé?

Pesimistická nálada jako černý mrak snášela se nad budoucností. Snad je to počátek obratu. Dosud se jí vše dařilo. Ale nejsou na světě nemoci, nehody? Snad místo rozmnožovati bude třeba odprodávati nábytek, obrazy, vzíti menší byt, jezditi v elektrice, oblékati laciné šaty, nositi prsteny simili — hořké pomyšlení!

A přece, přinese obět, vždyť je matka! A srdce její je zlomeno, ať ztratí vše, co jí těšilo. Jen když dům a rodina synova zůstane čista.

Ale zůstane čista skutečně? Jest tolik přetvářky na světě a mezi dívkami tolik obílených hrobů! Jest tolik manželství, kde muž a žena žijí každý pro sebe a společenství jejich jest jen etiketou na prázdné láhvi ve výkladu. Byl by Herbert na tržišti života v četné společnosti.

Tedy nejen nejisto jest, zda by Herbert nepadl z bláta do louže, kdyby si vzal jinou než Filipinu, ale je otázka, co jest horší, žíti pohodlně v manželství řekněme průměrném — neb strádati bídou. Herbert je její syn, totiž zaujat zrovna tak jako ona pro vše krásné. Noblesa je mu vrozena. A konečně, kdož ví, jak on se na takové skandální věci dívá? Aby zůstal svoboden, žil se starou matkou, to žádati by bylo nesvědomito. Aby sdílel s ní, která má už život za sebou, nedostatek, aby trpěl vida matku strádající, toho od něho žádati nelze. A aby zapřel své záliby a vzal si dceru z dobré rodiny, která zůstala počestnou, že jí nikdo nepokoušel, která neumí se obléci a řídí se dle vkusu krejčířek, čalouníka neb nábytkáře a nemá smyslu pro rady lidí zkušených — hloupé bývají umíněné — to by bylo hrozné.

Bylo by třeba dlouhé, předlouhé doby, než by našel Herbert za Filipinu vhodnou náhradu. A co by zatím její konsoly . . . ?

Filipina má povahu upřímnou, její dopis to až příliš dokazuje. Vkus má vytříbený a co je hlavní věcí, podrobuje se ve všem názorům své nastávající tchyně. Jen ten škraloup!

Horko rozrazilo paní Stanislavovou. Chvatně pokročila ke květinám a schýlila k nim hlavu.

Slunce studilo jako falešný úsměv přítele, jenž chce odepříti půjčku.

Paní Stanislavová nevědomky pokrčila rameny a vrátila se do pracovny.

Dopis! Což musí Herbert čísti tento hloupý list? Podepsala jej za něho a kdyby mu jej nedala? Divila se Filipině, takto přece chytré a vtipné dívce. Což se takové věci mužům svěřují?

Jediná rozumná věta byla v dopisu. Aby ji Herbert navštívil a činil, jako by list její neexistoval. Filipina se jistě po něm ptáti nebude. A není povinností mateřskou ochrániti syna od každé bolesti a zatajiti i tak zvané urážky jeho mužství? Více by trpěl, kdyby dostal ženu nejapnou, kdyby sleviti musil ze svých požadavků krásna a elegance, z toho, co pošetilí lidé zvou luxus.

Představovala si, jak by zmizel jeho krásný infantilní úsměv spokojených lidí, jak vyhloubily by se kol úst trpké rýhy, oči pozbyly jisker, zapadly . . . Nikoli! Raději obětuje matka svůj odpor proti skvrně v rodině, zapře se, zakryje vše do neviditelna. A svou autoritou, celým svým bezúhonným životem zaštítí Filipinu před světem i před ní samou.

Ostatně Filipina je moudré děvče, bude se sama vyhýbati příležitosti k hříchu. Ano, jest zřejmo, že byla to jen všetečnost, která vězí v každé dceři Evině. Žádná démoničnost. Mladé dívky vykrašlují naučenými, exotickými slovy své poklesky. Předsevzala si pevně, že dobude si důvěry své snachy, že jí bude druhou matkou. A pak je tu Herbert. Všetečnost již Filipina ukojila a ostatní bude věcí synovou. Muž jest, jenž ženu chrání od zpronevěry, jenž však též ji k hříchu strhuje. Syn její je moudrý a korektní. A jemnocitný. Dá si pozor na svůj poklad i bez matčiných pokynů.

Ostatně si mladí po svatbě beztoho vše řeknou a mezi sebou vyrovnají.

Paní Stanislavová octla se zase v rohovém pokoji a zrak její padl na místo, kde měly stávati konsoly.

Budou! Budou!

Oddechla si a vrátila se k dopisu. A vzala jej se stolu bez rukavic. V kuchyni roztrhala jej na drobné kousky a zapálila je v plotně.

Vyrazil dusivý zápach. Protivný, jako od spáleného rohu.

Zvonek se ozval. Herbert. Byl čas, kdy ho očekávala od dráhy.

Vkročil a políbil matku. Rozhovořili se.

„Došel nějaký dopis?“ tázal se po chvíli.

„Žádný,“ odpověděla paní Stanislavová klidně. „Jen vzkázali Rakovi, že tě Filipina očekává v Okrouhlici.“

Herbertovi zaleskly se oči.

„Kdy?“ tázal se dychtivě.

„Jdi tam hned zítra a pozdravuj ji ode mne.“

„Díky, mamá!“

L. N. Zvěřina:

JEDENÁCTI ORENBURSKÝM.

PÍ. DRAG. HOFMANNOVÉ.

Tam pod bažinami pod pinskými,
pod bažinami zasesklými,
kde Pripetu vlny k nebi truchlí,
jedenáct ulehlo hlav,
jedenáct narostlo křížů.

Poutníče,
kaž ticho krokům svým
a úctu srdci svému!
neb lehce spí, kdož těžce žili!
Važ slunce si, trav i květů
a všeho, co k zemi tě víže,
a širému zvěstuj světu,
co psala tu neznámá ruka
jedenácti orenburským
v dřevo kříže:

„My byli!
Včera nám hořelo slunce
a stříbrné zvonily hvězdy —
dnes tma a nic.

Vy jste!
Dnes nad vámi zlaté plá slunce
a stříbrné zvoní hvězdy —
vám světlo a mír!“

ZE SADŮ.

Lavička.
Zdola šum zaléhá města.

Pojednou do snů mi zatiklo ptáče.
Současně jakoby střeleno sneslo se do cesty,
sypané pískem.

Pst! Ticho! Ať je nikdo nezaplaší!

Hop — hop — hop.

Droboučká pěnkavka.
Nadzvedla hlavičku stranou ji kloníc.
Černého očka bod upřela na mne:

Pst! Ticho! Ať ji nikdo nezaplaší!

Hop — hop — hop... Ještě blíž.

Co pak chceš ode mne,
drobečku, hozený ve vesmír taky jen láskou?

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Když se na tyči vystřídala řada lezců nejlepších, pořadatelé ponechali ostatním volné pole a připravili zábavu jinou.

Stranou, na volné prostoře postaven byl plechák dnem vzhůru a pod něj vložena zabalená odměna: uzenáč se slaným rohlíkem. Diváci utvořili veliké kolo. Meckernáclův Hannes, prvý vybraný zápasník, v štruksovém munduru, bos, s ohrnutými nohavicemi, s kabátem zapiatým o knoflík výš, takže mu límec u pravého ucha stál jako chomoutek, v čepici po starším bratrovi, odveden hodný kus od plecháku, a učitel Weske, s prvými přizrzlými vousky pod nosem i na bradě, mu vykládal: „Teď stůj a očima rozměř si celou cestu k plecháku. Dobře si naměř! Do pravice vezmi si tuto hůlku, tou musíš do plecháku trefit, ale na ráz, jinak nedostaneš nic. A teď ti zavážu oči!“

Kluk při té řeči jen pomrkával. Když měl oči zavázané, hůlku v ruce, rozcenil ústa, až se všecko kolem rozesmálo. Chvilku stál nehybně, ale v lících mu škubalo, to jak si hleděl pod šátkem uvolniti stažené oči. Konečně zvolna, po špičkách, ruku s hůlkou maje před sebe nataženu, začal kráčeti. Kolem bylo teď úplné ticho, ale tváře diváků se víc a více stahovaly a ústa rozesmávala. Hannes skrčen, po špičkách, jakby se bál, že něco splaší, šel stále velmi opatrně, líce měl krabatá, ústa semknuta — zabočoval však stále víc a více v levo.

Obličeje diváků se šířily, ústa jenjen vybuchnout.

V tom Hannes pyšně uhodil — smích se již nedal držeti, všecko zaburácelo. Hoch odsunul si šátek na čelo, vykulil oči, pohleděl na trávník a všecek obličej se mu zkrabil. Vábná kořist byla ztracena. Žalostiv, krvavě zardělý odplížil se stranou.

Učitel Weske vázal již šátek Schmollerfritzovi. Ten se jen usmíval, hrál si hůlkou a maje vykročiti tvářil se, jak by si říkal: „Počkej, jak tě napálím!“ a dolní ret olízl horní.

Dopadlo to však podobně. Vše se smálo, tatík Schmollersep volal: „Ist dos a dumma Kalla!“

Máry, šáteček majíc v pravici, loktem šťouchala do Lojzka a chechtala se, až se ohýbala.

Heide s Hermou byli se také podívat; když se vraceli, továrník zažvatlal: „Milostivá slečno, vaše toiletta je úchvatná! Mám u dam velice rád světlé barvy, ale k vašim zlatým vlasům je to báječné. Ozdoby prosté, ale ten blankyt je rozkošný — hotové umělecké dílo!“

„Ráčíte je přeceňovat,“ usmála se Herma a pohleděla při tom stranou, kde stál Dr. Palme s Herrnschallem.

„Ó prosím! Bývalo mým sladkým sportem obírati se toilettami krásných, mladých dam, v modních listech byl jsem trochu odborník, mamán se sestřičkou mívaly ve mně svého rádce. Zvláště teď je dámská móda kouzelná, postavy dam jsou v ní skutečně junonské — báječný nápad!“

Vyndav stříbrné pouzdro s cigaretkami nabídl: „Není libo, slečno? Tak rád bych spatřil, jak se z vašich korálových rtíčků vinou blankytné kroužky! Udělejte mi tu radost!“

Slečna zasmávši se vybrala si cigaretku a Heide honem rozevřel krabičku se zápalkami a škrtl.

„Prosím, slečno — chtěl bych se na každém tom, vámi vykouzleném kroužku vznésti až k azuru! Ráčíte dovolit, abych také cigarety užil?“

„Ó prosím, je výborná!“

Paní ředitelová vítala je vlahým pohledem . . .

Dr. Palme, stoje s Herrnschallem, ředitelův stůl stále měl v evidenci.

„Vidíš, jak se zase sběhli,“ pravil mu učitel, „ten člověk se jen objeví a hned jsou všickni u něho.“ To upozorňoval na společnost Slavíkovu.

„Ano — povídal jsem otci, že přijdou —“

„A jsou hned, jakoby tu byli doma, slyšet je je kolem dokola, ostatně nic tu pro ně neexistuje — hudba, zpěv, zábava — ani se nehnou! Kdyby se v zástupu rozešli, nebylo by je tak vidět a slyšet. Je tu i dost jiných jejich lidí od nás, ze Studeného Dolu, ale všickni jsou krotcí — jen oni!“

„Oddělují se — dávají příklad —“

„Kolik je jich proti tomu davu! Studenodolští si netroufají, je tu Röhrich!“ a Herrnschall se suše zasmál.

„Právě — Halwinger by se mohl učit —“

„Co je proti Röhrichovi a k tomu má nad sebou Kalenského!“

„Prosím tě — znám to panstvo z Prahy!“ a Palmův pohled, stále dost tvrdý, byl pln pohrdy.

„Vím!“ a Herrnschall ohrnul rty. „Ale už i ten mlynář ukazuje rohy — bude potřeba trochu mu je otlouci!“

Lidé hrnuli se k nové zábavě na louce i zamířili tam také Palme s Herrnschallem.

Učitel Bönisch, krátký, ale úlehlý, bezvousý, krom těch brejlí spíš selský chasník než pán, postavil uprostřed kola židli a na ní uchystal talíř s jablky, hruškami, marcipánem. Zápasníci měli si pro odměnu dojíti zavázáni v pytli, aniž by však cestou padli.

Pauselwenzelkall začal. Hrabal se, hrabal, ale brzy svalil se do trávníku. Strejcové s klobouky v týle, fajfky držíce v koutcích, jen se ohýbali a hýkali, tetky chechtaly se široce.

Mraky prachu vznášely se nad lidským rejem. Kvitšanton, dělaje pořádek na všech stranách, měl zrudlé čelo a spánky plné krůpějí. Máry tahala Lojzla s místa na místo; mračil se a nadmuté rty se mu zlostí pohybovaly. Náhle na volnějším prostranství chytla Lojzla za rukáv a překvapena dívala se na muže, asi padesátníka, jenž si od souseda zapaloval doutník. Byl lesklého, vyholeného obličeje, oděn zpola po městsku.

„I servus, Anton, kde ty se tu bereš?“ ryčně vykřikla a přikročivši, smějíc se podávala mu ruku.

Ještě dvakráte zhluboka bafl, potom vzal doutník z úst a tupýma očima podíval se na Máry, potom na svého druha.

„No, co koukáš, Anton, snad už mě neznáš — vždyť jsem Máry —“

Muž díval se všecek zmaten.

„Wos will den diese olte Schachtel?“ polobezzubými ústy zasmál se na přítele.

„Ale, ale — olte Schachtel — jen se dělej, snad já tě neznám, jsi přeci Schwebke — Anton Schwebke — v Hartě jsi jezdil s koňmi a k nám jsi do Vrchlabí chodil — ke mně —“

„Im ganzen Leben hob' ichs ne gsáhn!“ zase tak udiveně pravil sousedovi.

„Ne — to je dobré — inu, tak mladá už nejsem, ale z tebe je taky košťál — no, jsi Schwebke nebo nejsi —“

Kolem stálo už velké hejno posluchačů.

„Jděte mi s cesty, jakživ jsem vás neviděl —“ broukl a sousedovi pravil: „Komm, ich wes ne, wos sie will —“

„Co chci, nic nechci, hlásím se k tobě, co pak jsme se spolu málo natancovali a napili? Už nevíš? V Dolením Vrchlabí jsem přeci sloužila U bílé hvězdy — nevíš, jak jsi tam chodil a vždycky jen: Máry! — kde je Máry!“

Lojzl škubal jí paží: „Pojď — pojď — ke stolu pojď —“

Ale Máry vyjevena hleděla jen na starého známého.

„Gehn's fort!“ dušeně, ale zlostně zahučel teď druhý a Máry odstrčil — „vidíte, že vás ani nezná, jsme oba z Lanova.“

Máry zadržela známého za paži. „Nezná —“ zachechtla se pronikavě, „ale znával a jak znával! No, ty jsi pěkný, Anton, to bych já si byla jakživa nepomyslila — dyť já jsem taky vdaná, tuhle je —“ a rozdivena, zmatena hledala Lojzla. Ten však zmizel.

V tom starý známý škubl rukou, odstrčil ji a již se oba prodírali zástupem.

Máry stála s rozevřenými ústy.

„I je to kus lumpa,“ vyjekla, „neznat člověka!“ odplivla si a podívala se kolem na posluchače. „Nezná mě a co se ke mně nalítal!“

„Jojo, so is es auf der Welt, junge Frau,“ zabreptal Kriegelhannes a ostatní se smáli.

Máry zabejčilá, ohnutá zvolna prodírala se odtud.

Lojzl seděl u stolu skrčen; když přistoupila, ani hlavy nepovznesl.

„No, tady sedíš!“ škroukla a usednuvši dopila půl sklenice.

Lojzl mlčel.

„Lump jeden, najednou člověka nezná.“

„Patří ti to, cos ho nenechala — ostudu děláš —“

„Jakou ostudu, co budeš rejsnit —“

„Ostudu, snad já tomu, Rebeko, nerozumím — dobře tomu rozumím, dávno tomu rozumím!“ a klepal se.

„Schwebke — Anton Schwebke — snad já ho neznám!“

„Dobře ti udělal, co ho chytáš, jsi vdaná —“

„A snad je to něco zlýho, hlásit se k starému známému!“

„Bodejť by se k bábě hlásil!“

„Snad od něho něco chci!“

„I vždy já tomu rozumím — dávno tomu rozumím —“

„Co budeš verčet, pojďme domů, co tady budeme čumět na hlouposti. A já neměla chut sem jíť, ale člověk pro tu ševcovinu všecko udělá. Víckrát bych tady nikam nešla!“ a povstala.

Lojzl zůstal skrčen.

„Slyšíš — pojďme domů!“

„Proč už domů, hezky je tu, děti si pěkně hrajou.“

„I tak půjdu sama!“

„To můžeš!“ broukl.

„Bodejť, a ty tu budeš sám utrácet peníze!“

„Však si je vydělám.“

„I podívejme, podívejme, on si je vydělá, jako bych já je byla nenaškertila!“

„Naškertila — byl jsem dřív taky živ a budu zas — však já tomu rozumím!“

Máry mlčky usedla.

Lojzl krčil se stále tak zamračen, když však spustila hudba, odcházel.

„Kam jdeš?“ tázala se udivena.

„Dívat se!“

„I tak jdi, já si dám teda nalejt.“

Ani se neohlédl. Vzpřímen, přísně se mrače, ruce maje složeny vzadu, loudal se výletníky, pozoruje vše vpravo, v levo. Vyhnul se stolu, u něhož Maulvinci, cigárko maje v koutku úst, s kamarády mastil karty.

Dukatenandres se ženou, oba kulatí, červení, Bauerhelm a Bauerfritz s kořenkami v zubech, s manželkami po boku, Serbuspech se ženou, Wiesenmüller, Ochterbarsch, Erben, Buchbruch, Justinsefl, Dreiminutenschmied, všickni nedělní, seděli při dlouhém stolu, na němž stály sklenice s pivem, láhve s malinovkami i skleničky rosolek. Chumáče dýmu se vznášely a rozptylovaly se až v koruně starého javoru. Strejcové hovořili velmi hlasitě, chechtali se, takže slova kale rozumět nebylo, a plili kolem sebe zle.

Dukatenandres, spatřiv Lojzla, zasmál se jako měsíček, rozkýval hlavu a volal: „A, Lojzl, na, schönwillkumma, to je hezké, že jsi taky přišel, tak jak se máš pořád, jak?“

„Děkuju, tak, tak.“

„Bodejť, budeš povídat, v baráku si sedíš s paničkou, řemeslueš — a pojď se napít, Lojzl!“ a podával mu sklenici.

„Děkuju, nebudu, už jsem pil —“

„Co budeš mluvit, tu máš a napij se!“ břitčeji volal sedlák.

Lojzl vzal sklenici, řekl: „Tak na dobré zdraví!“ utřel si rty, napil se trochu a zase utřev rty podával sklenici.

„Tys tomu dal, pořádně se napij, sic mě rozhněváš!“

Lojzl napil se ještě.

„Ty se, myslím, bojíš, aby ses neopil! A co Máry, dělá dobrotu či škrouká? Jsi nějak zamlklý a vyklepal by tě z mundúru!“

Lojzl stál zamračen a jen ústa se mu nadýmala.

„Snad by ses nebál, mistře? Máš hodně práce?“ ptal se Bauerhelm.

„I jen tak píchám.“

„A to by bylo, přece starej mistr — na ja, du host jetzt gleich neben eine Konkurrenz, diesen bimschen Schusterlorenc, však už se tamhle slezl s těmi ostatními. Jen se nedej, Lojzl, du bist unser deutscher Schuster — pamatujeme na tě všickni.“

Lojzl mlčel.

„Also sei gsund, Lojzl, procházej se pěkně a potěš se tady, je tu veselo.“

„Na, trink' auch von mir, oba besuffa dich ne,“ šklíbil se Serbuspech a také podával zavdané.

„Danke — danke — hob genug!“

„Pij, když ti dávám!“

Lojzl znánko upil.

„No also, a přijď si k nám, nějaká správka čeká!“ a strejc se nadul.

„Přijdu —“ a Lojzl posmeknuv klobouček, loudal se dál.

„Ormer Kall,“ zabručel za ním Dukatenandres.

„Jojo, diese Máry hält ihn streng, mit da Katla hot a gut gelebt!“ vážně svědčil Bauerfritz.

„Verfluchtes Weib diese zweite, hubu má na každého, nadávat umí a najíst mu prej nedá,“ klidně bafal Buchbruch.

„Dala osm stovek,“ zachychlal se Dukatenandres a tělo se mu rozklepalo.

„Ten dře, ona zívá, nadává každému, kdo jde vedle stavení,“ zaštěbetala Bauerhelmová, ze všech ženských u stolu nejřečnější.

Druhé přikyvovaly.

Skrčený Ochterbarsch, doutník drže mezi nataženými prsty, jen rameny vrtěl: „Is Wohr, oba da Lorenc konn a schöne Arbeit, holky si chválí, naší Francle ušil botky, ani starý Elefant takové neudělal.“

„Gíh weg mit dem Bímak, sikst du, isa schon a mit dem Slávik.“

„Dos is a bimše Dickschädl.“

„Da wa do nöthich!“ přikyvoval Dukatenandres.

Lojzl maje stále ještě plnou hlavu hovoru s Máry, loudal se dál. Postál u tyče, kde se noví a noví chasníčkové pokoušeli vyškrábat se nahoru, podíval se na zápasníka se zavázanýma očima i na toho v pytli, šklíbil se s ostatními diváky, ale ani pořádně nevěděl, co se kolem děje.

V tom vzduchem projel trubačův trojí signál a hned po něm Adlerwirt, velitel střelců, ohlašoval: „Střelba mládeže!“

Odrostlejší školáci se seřazovali a Herrnschall vedl je k plátěné boudě, z níž mělo se střílet do terče. Před boudou velel: čelem! a pravil: „Nastává zápas v střelbě. Tam pod strání je terč a kolem něho kruhová pole — miřte dobře! Schmollersep bude praporečkem dávat znamení, do kolikátého kruhu bylo trefeno. Na konci rozdíleny budou odměny; hlavní vítěz dojde nejen ceny, ale trubač ránu jeho oslaví. V pravo bok — pochod!“ a vešli do boudy. Trochu „přednějších“ vstoupilo za nimi, ostatní hleděli pod stráň, kde ve výseku stál terč. Policajt Schmollersep schoval se tam v připravené skrýši.

Po chvíli bouchla prvá třaskavá rána a Schmollersep vyskočiv, praporkem dvakrát zatočil. Kolem boudy ozval se smích.

Lojzl se také chtěl dívat, ale pro houšť větších nespatřil nic. „Ještě by mě umačkali," pomyslil si a zamračen odcházel. Zahleděl se na tančící, postál u krámku Minutčina, jejž Schwarzblattel střehl přísnýma očima, a již již chtěl Máry koupit bílých marcipánových koleček, ale hned zase si v duchu řekl: „Nic jí nekoupím!" a plížil se dál. V tom za lískovím spatřil obsazený stůl a kolem něho —

„Mistře, vítám vás, stavte se přec taky!" od stolu volal naň Slavík.

Lojzl pohleděl kolem; vida pana otce Hamáčka, zazubil se, ale hned mu zas líce zvraštělo — — vedle mlynáře seděl Lorenc.

Pan otec z Pařezského mlýna hned se kolébal k němu. „No, Lojzíku, jak se pořád máš, jak?" směje se, poklepával mu po zádech.

Lojzl mlčel.

Pan otec vzal si ho pod paží a radostně hovořil: „Už jsem tě kolik časů neviděl — co děláš?" a chtěl si ho vésti zpět k svému místu.

Lojzl podíval se mlynáři do očí. Byl stále ještě kulatý, úsměvný, ale tváře také mu již hodně svraskly a pod očima visely mu rudomodré váčky.

„I tak po vůli boží," odvětil na otázku.

„Máš hodně práce?"

„Není toho kale."

„To já musím tuhle našim říct, aby na tě nezapomínali! Máš novýho souseda, ale to je dobrej člověk, našinec —"

„Ale všecko by vydrápli!" zavrčel Lojzl.

„To snad ne, to si jen myslíš. A co žena?"

„E — pořád buble."

„Buble, tak to není Kačenka!"

„I kdepak to!" a zhroucen hleděl do země.

„Nesmíš se dát, vždyť jsi byl vždycky hodnej, co by tě mučila. A co ti dělá?"

„Pořád něco má!"

„A víš ty co, Lojzíku, kdyby ti dělala zle, přijď k nám, vždyť můžeš bejt u nás jako tenkrát, je tě sic, chuděro, hromádka, ale živobytí bys přeci našel!"

„Máme domek, pole, kozu," zabublal Lojzl.

„A to jo," usmál se pan otec, „a ty tomu rád sloužíš! Inu, já tě nechci svádět, to Pánbůh chraň, jen jsem to povídal — — a nesedneš si k nám? Jsi přec taky Čech!"

„Ale jen švec!"

„No bodejť, Lorenc snad taky," zasmál se pan otec.

„Ale pán, já jsem sprostej člověk."

„Vždyť my taky nejsme víc a tak se pojď aspoň se mnou napít!" a vedl ho k svému místu.

„Děkuju, nebudu, dost jsem pil —"

„Budeš dělat, tu máš a napij se! A podívej, tuhle máš souseda, pana Lorence!"

Lorenc podával ruku a pravil s úsměvem: „Pan mistr se na mne zlobí!"

Lojzl ruku podal, ale stoje zamračen, neřekl bé ani cé.

„Vždy já vám, mistře, neublížím, můžem' oba být živi, každý máme svoje!"

Lojzl stál stejně mračiv, půda pálila ho pod nohama. Náhle sebou škubl, podal ruku a vyhrkl: „Musím běžet —"

„Nono, nic nezmeškáš! A jak jsem ti povídal, když budeš chtít, přijď!" a Hamáček potřásl mu rukou.

„S Bohem, mistře — na shledanou!" volali i jiní.

Hudba spustila polku . . .

Mladý Palme, ať kdekoli bylo ho třeba, Röhrichův stůl nepouštěl s očí. Nyní, urovnav si klobouk, skřipec, přitáhnuv rukavičky, vzpřímen zamířil k němu.

Smeknuv, ruku s kloboukem maje úplně skleslou, uklonil se paní ředitelové: „Ruku líbám — smím milostivou prosit za dovolení, abych vzácné slečny směl poprositi o tanec?"

Paní Röhrichová povznesla lorgnon, pohleděla na tazatele, usmála se a volně pronesla: „Ach, pan doktor!" a podávala skloněnou ruku.

Palme jemně vzal ji za prsty a políbil.

„Chceš, Hermičko?" s úsměvem obrátila se k dceři.

Líce dceřina planula. Usmávši se, povstala a vydechla: „Prosím!" a Heidemu pravila: „Pan továrník odpustí!"

„Ó prosím, prosím," klonil se Heide. Dívaje se potom za nimi pravil: „Hezký muž!"

„Mladý Palme z Korytné — doktor práv —"

„Elegantní, jak by nebyl z nich."

„Velmi vzdělaný — můj muž mu ze známosti pomohl v Praze k místu," a jmenovala velký peněžní ústav, „je tu bezpochyby na dovolené."

„S tím tu lze ještě jednat," a Gustl pootevřenými ústy vypustil modrý kroužek.

„Někdy se tu přece musíme zúčastnit některé zábavy," opět zvolna pravila paní, „a ten býval poměrně nejslušnější — míval v Praze přístup do dobrých domů — už dávno ho známe —"

(Pokračování.)

*

Jan Karník:

DĚTI V LESE.

Z oblak v les i v modrou dál zlatovlasý Děd se smál,
jahody když sbírali jsme v seči, kdeční Devět skal.

V dálce zvony zahrály... A než jsme se nadáli,
červánek už lucerničky věšel na skály.

Na les hustý soumrak pad' jak zlých duchů řasný šat,
tmou jen svítí suchý pařez jako zlatý kolovrat.

Hory, doly, černý les... Kde je naše milá ves?
Kdo to chodí nočním šerem? Pod čí nohou šustí vřes?

Kdo to vzdychá pod křovím? V houšti vlčí oči zřím,
hoří ohněm jedovatým, ohněm krvavým.

Sova houkat začíná... Kde je naše dědina?
A kde naše roztomilá maminečka jediná?

Měsíčku, kde tvůj je svit? Ztratili jsme stezky nit,
otčim zlý nás zaveď v les a nechal zabloudit.

Čím se zachvěl sivý buk? Tmou se píšťal ozval zvuk,
divoženky na palouku tančí — Ticho! Ani muk!

Kam se jenom schovati? Přes kořeny vývratí
pádí k ženkám kozonozi, skřeti rohatí.

Zpátky! Plot a dvoreček... za dvorkem zřím domeček,
z okna vykouk' Ježibabin bílý čepeček.

A ta baba kostnatá rozestírá tenata,
čichá, čichá člověčinu... pec už vyhřáta!

Slyšel's vyžlat štěkot zlý? Honzo, vylez na jedli,
rozhlédni se, kudy bychom cestu nalezli!

Nebyl to zlé strygy smích? Honzo, šplhej po větvích,
neuzříš-li světýlka zář v sousedních kdes hájemstvích?

Kde jen složit údy mdlé!... V noci temné, v noci zlé
zjev se v dáli světlo krbů, zachraň zbloudilé!

Zjev se, svatý plameni, všem, kdo touhou zmámeni
prahnou zlíbat otcovského prahu kamení!

NOVÁ SNŮŠKA DOPISŮ Z DOBY PROBUZENSKÉ

Z pozůstalosti starého vlastence inž. Jos. Wetta otiskuje J. V. Šimák.

Josef Wett narodil se 11. října r. 1813 v Kamenné Vodě, německé obci u Žatce, v č. 23. Otec František se živil nádeničinou, máti Anna Marie byla rozená Bertlová ze Světce u Teplic. Byla-li rodina německá či česká, nelze zjistiti; udržovala se v ní tradice, že pochází z Anglie a že si odtud přivezl jejich předka do Čech nějaký šlechtic (myslili, že hr. Desfours, ač v tom jistě omyl) za šafáře, aby mu na panství zdokonalil chov ovcí. První ovzduší Josefovo bylo však jistě německé, k národnímu cítění se probudil až později; sotva na gymnasii, jehož první třídu vychodil r. 1827 v Litoměřicích, další gramatické r. 1828—31 v Hradci Králové, leda až ve třídách humanitních v l. 1834—36 na akad. gymnasiu v Praze. V mezeře těchto let učil se zednictví prakticky, v l. 1833—35 (na konec jen podle jména) u stavitele Jos. Novotného v Mnich. Hradišti, načež dostal za vyučenou v sousedním Bakově; proč došlo k této odbočce ze studií, možno jen hádati.

R. 1837 vstoupil na českou techniku, kdež studoval odbor stavitelský a zemědělství, současně však — a to je dokladem, že již byl národním nadšencem — poslouchal po kolik semestrů přednášky (tehdy Vávrovy) o jazyce a literatuře české na pražské universitě. Studoval s výborným prospěchem, jeho vysvědčení jsou skvělá. Dosáhl inženýrské hodnosti, přijal místo vrchnostenského stavebního inženýra u hraběte Desfoursa na Hrubém Rohozci, v jehož službách trval od 15. května 1840 do 3. června 1844. Potom přestoupil do služeb proslulé podnikatelské firmy bratří Kleinů (vlastně strýce Alberta a synovce Františka) a pracoval návrhy a tracování železničních tratí, zejména z Brna do Prahy (otevř. 20. srpna 1845), na dráze Frant. Josefa a j.; opustil je 15. září 1846. V ten čas se oženil 1. července 1846 s Koronou, dcerou pražského velkokupce Jana Křt. Rolla (narodila se r. 1827 na Kr. Vinohradech v Kravíně č. 69) z č. 391—I., z manželství toho se narodil r. 1847 jediný syn Bohuslav. Od r. 1846 pracoval Wett zase v Uhrách v Pešti, stavě jako inženýr II., později I. třídy na uherské ústřední dráze trať ze Solnoku do Aradu; tu se seznámil důvěrně se slaveným pěvcem Slávy dcery, při počátcích však revoluce r. 1848 přesídlil na rychlo do Čech, kdež už r. 1847 si byl zakoupil statek v Kunraticích u Prahy. Zde žil po 14 let, zaměstnávaje se zemědělstvím a stavebními podniky. Od r. 1861 asi zanechal venkova a stěhoval se do Prahy, aspoň bydlil r. 1861 v čís. 1006-I., r. 1865 v č. 583-II., r. 1869 v čís. 231-II.

Přilnuv za mládí ke snahám národním, W. se sblížil záhy s předními osobami české společnosti tehdejší, staršími učiteli a vzory svými i s mladšími spolužáky a vrstevníky; dopisoval si potom prý i s Jungmannem. Literárně, pokud víme, činný nebyl, ale ve svém oboru měl jméno nevšední a když se zmohl postavením, jeho vlastenectví se nejevilo jen projevy a horováním. Zakupoval kde který spis český pro bohatou svou knihovnu, dal syna zapsati mezi zakladatele Matice České (1861), přispíval Museu (vyměřil pro ně zdarma jeskyni kterous, tuším Chýnovskou,) a pro každý národní účel, pro českou vědu i pro české umění měl ruce štědře otevřeny. Povahy byl rázné, přímé, ale přísné a hrdé; za své ochotné práce nepřijal nikdy poct ani odměn, leda nemohl-li se jim vyhnouti. Dlouhá léta právě za doby tuhého absolutismu spravoval úřad starosty v Kunraticích, který vedl obezřetně a svědomitě, i získal si všudy lásky i úcty. Na rozdíl od mnohých současníků dovedl i syna svého (třeba máti byla Němka) vychovati ve svém cítění a snahách. Umřel r. 1873 na odpočinku u něho, tehdy sládka v Kostelci nad Orlicí.

Památkou W.-ových styků a svazků vlasteneckých byla obsáhlá korespondence, z níž se bohužel zachovaly jen nepatrné zbytky, ježto se za častého stěhování rodiny synovy i vnukovy mnoho poztrácelo a zničilo. Avšak i za tyto zbytky jsme vděčni; vždyť každá i sebe menší upomínka probuzenských tužeb jest potomstvu vzácným pokladem. Tím víc, zachoval-li nám W. i dopisy opravdu pozoruhodné. Celkem jest listů všech šestnácte: 3 od Jana Dalibora Kopeckého, 1 od Karla Podhajského, 7 od básníka Jana Kollára, 2 od Karla Jar. Erbena, 1. od Dra Filipa St. Kodyma, 2 od Jana Slavomíra Tomíčka.

Panu Bohusl. Wettovi, sládku v Turnově, jenž mi dopisy tyto i doklady svého děda laskavě propůjčil, pí. choti jeho i matce, i p. Tomášovi, úř. zem. výboru, jenž mne upozornil, vzdávám upřímné díky.

1. — 1839, 19. března v Praze. — Jan Dalibor Kopecký W.-ovi; přeje žertovně k svátku.

Na den Sw. Josefa leta páně 1839.

Milý brachu!

Ty sis myslil, že to newjm
Že dnes swětjš swátek swůg;
Bys wšak poznal smysl můg,
S gratulací se Ti zgewjm.
Wždyť mě znáš;
Tu gi máš,
Z brusu nowau, schwálnj
Gratulacj kapitálnj!
Nikdy sem Ti nepřáwáwal
Nauzi žádnou, gak sám wjš,
An sem wždycky řjkáwáwal:
„Gen si Pepku nevbliž!"
Nech ge křičet,
Holobrádky
Nech ge břičet
Kolowrátky:
Pro ně sladce spj,
A teď raděg pj.
Gest-li dobře, prozpěwugme.
Gest-li zlé, si postěžugme!
Bylo dobře — přišla psota;
Přišlo dobré — prchla zlota.
Ať si duše we dne smutná,
Gen když wečjr pjwo chutná...
A tabáček k duhu gde.
Proto, Pepku, ty budaucně
drž se genom obau wroucně,
Dokud gsi na swětě zde.

Zachowáweg mysl zdrawou
Zažjwage maudrost prawau,
Genž nemučj,
Nýbrž učj
Lásku s wjrou
Wšecko s mjrou,
Rozum mjti,
Zdrawj pjti,
Dlauho žjti
Wesel býti,
I při mále
A tak dále.
Pak Ti přegu do pytljčku
Hodně mnoho dwacjtnjčku,
Tučný wáček
Na tabáček
Na žbánečky
Na slanečky,
Na gelitka, na syrečky
gak se ty zefjrečky,
Co k wečeři býwagj,
Wšeligak nazjwagj
když někdy slyšet budu,
e gsi bašem neb sultanem,
Aneb giným welkým pánem,
Genž má pjwa mnoho sudů
Pak Tě nawštjwiti přijdu.
Pak nyněgšj wšecku bjdu
Zapigeme
Bez starosti
Zažigeme
U radosti
Gako stařj kamarádi
Mjwagjce se wždy rádi
Od počátku. —
A to gsau ty wěci wšecky.
Co Ti k swátku
Přege přjtel Twůj
Kopecký.

Pánu Josefu Wetovi.

Jan Dalibor Kopecký, nar. 1815 v Poličce, studoval v Hradci Král., potom v Praze filosofii a medicinu a stal se později r. 1841 doktorem lékařství. Přispíval do Květů, Včely, Jindy a nyní a jinam, též německy do Ost und West, s Bol. Jablonským sebral a složil Slova vděčnosti k svátkům (1836) a samostatně zpracoval Pověsti z nové romantiky (1839). Vtipnou samorostlostí i nadáním vzbuzoval mnohé naděje, ale potom byl zachvácen chorobou duševní i dostal se do ústavu choromyslných, kdež tuším i skonal r. 1859.

*

2. — 1841, 2. července v Praze. — Jan Dalibor Kopecký W.-ovi do H. Beřkovic; paroduje učený výklad kárá jej žertem pro nedbání titulů; utvrzuje v lásce vlastenecké; o nesnázi v rigorosu.

W Praze, 2. Červenče 1841.

Milý Josefe! — Copak si mně nemohl řjcť aneb alespoň psáť, gakého praedikátu pán gsi, abych Tobě slušný titul na obálku tohoto psánj dáti mohl? Že pán gsi, to wjm; neb kdybys pán nebyl, gak medle bys párem konj (gestlis nelhal!) do Prahy přigeti a tam wjno pjti byl mohl? Ale pán sem, pán tam; kdo gen pouhý pán gest, ten u mně není žádný pán, takowý bjdný pán lecgaký logicus: ale jemnost pán doktor, gako pán Kalaš (nebo někdo giný w naděgi —) nebo milost pán, či welebný pán (gako wáš farář s tjm kropáčem), aneb urozeny pán; to gest přece pán! a že i Ty něgaký podobný pán gsi, o tom pochybowati ani se neopowažugu. Komu čest, tomu čest, gá na ni držjm; a že oprawdu na čest držjm, to sám sobě doswědčiti můžeš a kdybys wlastnjmu swědectwj za wjru dáti nechtěl: nuže celau Prahu na Tebe wyzjwám, aby doswědčila, zdali na čest držjm či nedržjm! Poněvadž tedy, gak swrchu dokázáno gest, na tu čest držjm a gi podle zásluhy i ginému udělugu; následowně wšjm práwem na Tobě i na každém giném i pro sebe žádám, aby mně od gednoho každého a tudy i od Tebe, slušná čest wzdáwána byla. Ty však, negenom že lehkomyslně w podezřenj se wy-

dawáš, gako bys o čest nedbal, ano dokonce mně samému zasloužėnau čest wzdáti se zpjráš. Že sám pro sebe o čest nedbáš, toho si patrný důkaz tjm dal, že si ani praedikát swůg, kterým bys se honositi měl, w známost mau neuwedl; a že ginému, ano mně samému, zasloužėnau čest wzdáti se zpjráš, zřegmě z toho wyswjtá, protože mně na obálce psánj swého gen pauhým „kandidátem mediciny“ nazjwáš. Což pak newjš, že mezi kandidátem mediciny a kandidátem medicinského doktorátu (prawjm doktorátu!) takowá mezera gest, gako mezi pauhým towaryšem zednickým a Tebou samým, který gsi pán mnohem wyššj než pauhý towaryš zednický. Kandidát mediciny může i ten práwem guž slauti, který newj geště, kolik zubů člowěk w hubě má, aneb čjm se laxir způsobuge; ale gá, který wšecky tyto wěci guž z gruntu wjm a mnohem wjce ginych geště známostj mám, gá, který sem skrze tři léta špitálský smrad počuchal, gá, který sem pět a třidcet zlatých střibra guž prorigorosiroval a střjbrný desjtník za kulirowanj francouzů od gednoho zlatníka (prawjm zlatnjka, pamatug si to!) sobě wypracowal: gá negsem žádný kandidát mediciny, ga gsem sice kandidát a hodný kandidát, zasloužilý kandidát, ale kandidát doktorátu a k tomu medicinského.

Tolik prozatím na dorozuměnou. Nebyl bych o tom ani psal; poněvadž wšak, gakožto skutečný a tagny přjtel Twůj, srdečného podjlu na osudu Twém beru, a s Tebou se radugu; tak bych předce rád widěl, aby z Tebe, neli gemnost pán, tak alespoň něgaký c t i h o d n ý pán učiněn byl; a tolik sám nahlжjš, milý Josefe, že nikoli ctihodným slauti nemůžeš, pokuď mně čest kandidáta medicinského doktorátu newzdáš, a pokuď sám čest swého praedikátu mně neoznámjš. Tak pak gen guž milý přjteli, sobě řjcti deg, a radu mau uposlechni; řjkeg mně podruhy kandidát doktorátu medicinského, a neřjkeg mně wjce kandidát mediciny. Ty ani newjš, gak gest to škaredy; Tobě se owšem zda, že to není nic zlého, ale pomysli gen, co tomu lidé řeknau. Ty musjš předc trochu na čest dbát. Lidé nekaukagj na to, co w Tobě gest, oni gen hleděgi na to, co mluwjš a co děláš. Wezmi si gen za přjklad ostatnj spolužáky swé; oni třeba nic neuměgi, ale magj mrawy, gak řjkame; a ty Tobě scházegj; oni wzdáwagj čest ginym a sobě samému, a lidé ge magj za to rádi, a skrze to udělagi oni někdy štěstj. Polepši se, za to Tě prosjm, milý Josefe; vždyť pak to není tak těžká wěc, a když chce člowěk, tak může wšecko, co chce. Odepiš mně, co neydřjw, a piš mně, zdali sis radu mau k srdci wzal, a gestli budaucně čest mně wzdáwati slibuješ, a kdybys přjležitostně do Mělnjka přigiti měl, neopomeň mně lahwici wjna sem do Prahy d a r e m poslati. Tjm neylepšj dokážeš, že si se guž polepšil, a že mně čest wzdáwati začjnáš. Zde ge wjno drahé, a když geho člowěk kaupiti má, koštuge to hned penjze; prázdnau lahwičku Tobě w krátkém čase zpátkem pošlu.

Co se powzbuzenj Twého, abychom wlasť swau milovali, ale maudře a wydatně milowali, týče: ruku s to, Jozefe! Ano, budeme gi milowati, na wzdor lecgakým utrháčům budeme gi milowati, kteřj myslegj, že gi nemilugeme aniž milowati nebudeme. Blaudové, ať si pozor dagj, aby, když saudce přigde a aučty prohljdne, listy se neobratili (!): aby totiž se nedokázalo, že oni, mysljce gi milowati, nikdy gi milowati neuměli, gjnj pak, o kterých oni utrhačně saudili, že proti wlasti gsau, tito že práwem gi milowali.

Wčera bych se byl s našjm děkánem Drem Grünwaldem málem zle byl setkal: Ejhle gegich swéwolné wladařenj! nechce mne na žádný způsob před feriemi k druhému rigorosum připustiti; proč prý sem dřív o to nedbal, an poručenjm pána Direktora poslední měsjc žádného wjc nepřigme. W kterém pak zákoně to psáno stogj? A proč lonského roku geště na konec měsjce přigjmali? — Pro mně, welemocnj wladařowe! gá se kořjm mocnosti Waší! — Zlořečený náwod! Budaucně wjce a krásněgi, nebo sem dnes špatné péro a neostrý nožeyk měl. Bůch (!) Tě chraň! Twůg stálý

Jan Dalibor K.

Adresy není. — MDr. Martin Kallaš byl r. 1841 člen medické fakulty, bytem v Praze I. 380; míní-li se on či kdo jiný, nelze rozhodnouti. Děkanem med. fakulty byl Dr. Leopold Wander rytíř z Grünwaldu. — V Beřkovicích pobýval Wett maje na starosti stavbu dvora hr. Desfourse v sousedních Kostomlatech.

(Pokračování.)

Maryša B. Šárecká:

KLEKÁNÍ.

Proč srdce náhle chvěje se a tiše vzlyká?
Toť klekání jen z venkovského kostelíka.

Zvuk tklivý s radostným se v klekání tom střídá,
a srdce rozechvěné jenom odpovídá.

Zná dobře hudbu tu, zná každý úder zvonu,
vždyť ohlasem je jeho vlastních snů a stonů.

Je život jeho v ní, to sladké kouzlo ranní,
illuse mládí oplakává při klekání.

Den, který uplynul, již nevrátí se zpátky,
i v klekání však někdy zvuk ti zazní sladký.

Chceš slyšet hudbu tu, jež hudbou tvého mládí,
v ní cítíš drahý hlas a ruku, která hladí.

Poklekáš náhle, mlčky spínáš svoje dlaně,
a zbožně modlíš se zas vespol „Anděl Páně...“

Jan Vrba:

BOŽÍ MLÝNY.

(Dokončení.)

Tetelivé chvění proběhlo zástupem sedláků, neboť starého Hadláska ctil a vážil si každý.

I Foukalík sklonil hlavu a jaksi rozpačitě ustoupil z popředí do davu...

V téže chvíli vrazil vraty do dvora kovář Drastil se synem. Oba nesli v rukou dlouhé trhací háky... Drastil, spatřiv sousedy, stojící netečně podál hořícího stavení, zrudl hněvem a rozkřikl se na ně, jako na lesy...

„Cák tu stojíte a koukáte? To ste křesťaní! Cák hdeby hu vás něketýho hořílo, teky byste tuto rádi vidíli?“

Z davu se ozvalo mručení a výkřiky. Ten připomínal křivou přísahu starého Záhoře, onen Vondrovu vraždu — a jiný vykřikoval cosi o božích trestech...

„Hímoles!“ — přehlušil všechny tuřím hlasem kovář. — „Cák ste všickní mrtohlaví? Hdo pa' vám tuto poudal...“

Nedomluvil, neboť v téže chvíli do nenadálého utišení a do praskání hořících krovů zalehla ostrá quinta hasičské trubky. Přijížděli klenečtí k požáru... Ještě nedozněla — a již, jakoby ozvěnou, ozvala se z dálky druhá... To byli trhanovští...

„Cákra!“ zahřímal sousedům do svědomí osmělený Foukalík, v němž se probudila žárlivá žehravost velitele místního hasičského sboru, jímž byl... „To by bulo krásný! Naposled přídou domácí k vohni nakonec!“ —

A již vypjal prsa a zavelel zvučně: „Hasiči — pro třikačku!“

Vyhrnul se vraty — a asi osm sousedů se hnulo za ním...

Sotva se tak stalo, rozpomenul se i Ziman na svůj úřad. Za svět přece nemohl zůstati za Foukalíkem..

„Lidičky — sousedí...“ řekl rozumným basem, ale dále se již v řeči nedostal...

Před vraty zahrčela stříkačka, zastavila se — s ní seskočil klenečský četnický závodčí, za ním sedlařuc Jozef ve stříbrně se lesknoucí helmici na hlavě, potom Psutkuc Vojta s trubkou a dva hasiči — lezci. Dva hasiči zůstali na stříkačce, která se zase hnula prudce s místa a odjížděla návsí k potoku. Ostatní hasiči, kteří sestoupili, chopili se ruče kola s hadicemi, a již je kladli přes náves od hořícího statku směrem, jímž odjela stříkačka...

Sedlařuc Jozef se podíval na pravo i na levo — a nekřesťansky zaklel. Bylo již nejvýš na čase, aby bylo začato s prací. Stavení i stáj byly úplně v plamenech, a střecha stodoly chytala po celé šířce štítu ... Ve stáji bučely poděšené krávy... Rozkázal je vyvésti. Ale jen byly vyraženy dveře stáje, vyřítilo se pět kusů do dvora...

Tam již popadl četník za rameno sedláka Bůlevce, rozkazuje mu, aby vyvedl jednu z poplašených krav...

„Cák zrouna já bych...“ — řekl odpírajícím tónem Bůlevec.

Se závodčím však nebylo žertů. Setřásl pohybem ramene pušku a vyhrůžně zahřímal. — Bůlevec, nevida zbytí, popadl

krávu za přetržený řetěz a vlekl ji ze dvora. A četník hnal k práci druhého i třetího... Potom sňal klobouk, opřel pušku o loket a šátkem utíral zapocené čelo. Zaklel hřmotně, aby hrom uhodil do zatraceného živobytí a ještě zatracenějšího gruntu, na němž kdyby člověk seděl od rána do večera, přece jej neuhlídá... Měl plné právo býti nespokojen. Neobědval toho dne vůbec, a bylo patrno, že nebude ani večeřeti. Přicházel právě z Domažlic, kam odvedl Vondru do vězení, když tu v ústrety vyhrnula se mu stříkačka. Zeptal se, vsedl na ni a jel...

Sotva umlkl četník, začal klnouti sedlářuc Jozef. Ukázalo se, že klenečtí nevzali s sebou dostatečné množství hadic — a stříkačka že špatně vytlačuje vodu.

A když posléze po nekonečném troubení došla voda k požařišti, a proud se zapraskáním vyrazil proti plamenům, byla již dávno proměněna ve výheň nejen stodola, napěchovaná slamou a dosud nevymláceným obilím, ale také srub hořel jako svíčka. Na záchranu obilí v něm uloženého nebylo pomyšlení. Se tří stran prudce sálající žár vytlačil lidi i ze dvora.

Mezi tím hleděl se závodčí dopátrati zpráv o příčině vzniku požáru; ale nikdo nemohl mu pověděti nic určitějšího... Jenom tolik bylo jisto: nikde nebylo starého Záhoře, ať se po něm sháněli sebe úsilněji. Ani selka o něm nevěděla více, než věděli sedláci... Již, již vznikalo jakési nejasné podezření žhářství, když tu zase všechen zájem byl rozptýlen nepříjemnou skutečností...

Vítr, jenž až dosud vál na humna, obrátil se s večerem do vsi...

Mezi rozněcujícími se hvězdami objevily se poletující a rudě zářící samohaše. Valná část lidí se rozběhla od ohně a stříkaček k vlastním stavením, které se tak octly v nebezpečí, byť byly i dosti značně vzdáleny. Byly znovu polévány doškové a šindelové střechy, na jejichž hřebeny rozkročmo usedli mužští s mokrými pytli. Ti se dívali pozorně po obou plochách střechy a pozorovali vzduchem letící oharky, uhadujíce, kamže asi dopadnou. A neustále byli připraveni hned na tu, nebo na onu stranu střechy plaziti se po stehně, anebo po kolenou s mokrým pytlem k uvízlé jiskérce, a zameziti tak, aby z ní nebyl velký oheň...

Po jedenácté hodině noční nebezpečí valně polevilo; rudé jiskry poletovaly již velmi řídce, ale přes to přese všecko opatrnosti nezbývalo. Mužští sice již slezli se střech k hovorům do dvora, ale neustále ještě byli připraveni vrátiti se — hovořili s ostatními takřka s nohou na žebříku...

Oheň již ustal v běsnění, také zář nad střechami zbledla, kdežto na obloze skoro zmizela. Hvězdy, až dosud jí zeslabované, vysvitly jasněji a začaly se jiskřiti. Časem sice zvedla se ještě zář prudčeji, ale to byl již jenom marný hněv ohně, kterému nebylo dovoleno rozšířiti se...

Ale teprve po půlnoci bylo jisto, že se oheň již nerozšíří, a nebezpečí že pominulo... Na stříkačky byly pověšeny svítilny, a lidé se zvolna trousili domů. U dohořívajících trosek zůstaly jenom noční hasičské hlídky — dobrovolní horlivci, kteří ulévali řežavící trámy a ohnivé výdutě, zvlášť zřetelné nyní v houstnoucí tmě na zčernalých hromadách...

XXXII.

Mezi těmi, kdož setrvali na požářišti až do ranního šírání, byl také kovář Drastil — a Nana. Stejný sice byl čin, ale rozdílná příčina. Kovář přiběhl k ohni, nedbaje toho, u koho hoří; stejně by byl běžel pomoci do kteréhokoliv statku. Teprve po půlnoci, když již poslal syna domů, uvědomil si náležitě všecko, co předcházelo... Zamračil se však, a aby nemusil o věcech dále přemýšleti, chopil se vědra a vytrvale uléval každou řežavící skulinu a každý oharek, který mu právě zasvítil rudě do očí...

Nana po přestálé hrůze usedla na hromadu tyček, naházených k plotu sousedova sadu, a zadívala se tupě před sebe. Dítě jí usnulo na klíně. Nahrbila se nad ně, jako by je chtěla krýti tělem, a zamyslila se. Před ní se kouřilo ze tří velikých hromad trosek. Stodola vyhořela do základů, srub do podezdívky, ale ani s obytným stavením a stájí nebylo lépe. Jejich zdivo bylo valně poškozeno, než aby mohlo posloužiti za základ nových budov — střechy i stropy zmizely, ba i komín se sřítil krátce po půlnoci s temným bouchnutím. Vyjma vyvedený dobytek nebylo zachráněno zhola nic. Byla zničena úroda, hospodářské nářadí i nábytek ve stavení...

Když polevil oheň, zatoužila po spánku — po odpočinku... Ani ne tak pro sebe, jako pro dítě. Ale jenom zatoužila, již pochopila, že nikde není pro ni místa. Doprošovati se u sousedů? — Věděla, že by byla odmítnuta, neboť nikdo nepřijme bez bázně pod střechu toho, na němž spočinula mstící se ruka Páně. Zajíti domů? — Věděla, že nemá domova. Otcem byly jí před časem ukázány dveře a zakázáno přestoupiti práh.

Beznadějně se rozhlédla . . . Nebylo vůkol sebe nepatrnějšího přístřeší. I kůlna padla za oběť dravému živlu . . . Za kouřícími se troskami stodoly stály smutně ožehnuté stromy sadu. Tráva byla tam pošlapána a plot rozlámán . . . Jak rostl do jitra chlad, čpělo spáleniště ostřeji a ostřeji, že až se jí rozbolela hlava . . .

Tu pojednou jí bylo, jako by se jí zaklesla na ramena ohromná a nepojmenovatelná tíha. Pochopila, že šel tudy kdosi zamračený a neúprosně trestající, že snad neodvrátil dosud pohledu od svého díla . . . Zachvátila ji úzkost, a poněvadž nevěděla si jiné rady, nahrbila se ještě více, a propukla v tichý, skučivý pláč, aby se jí poněkud ulevilo . . . — —

Právě šíralo k ránu . . .

Drastil byl již dosti unaven, aby se mu zachtělo ustati v práci. Praštil vědrem o zem, napřímil se a prohnutím narovnal v kříži. Stál právě na podezdívce srubu, a proto nezbytně musil spatřiti Nanu. Seděla silně nachýlena kupředu, na klínu chovala spící dítě, ale nevěděla o ničem, co se dělo kolem ní. Spatřiv ji, zamračil se kovář silně, a chvíli jako by váhal. — Potom prudce se k ní obrátil zády a seskočil s podezdívky. Dlouhými a pádnými kroky vyšel ze dvora . . .

Nezastavuje se přecházel již návsí přímo ke kovárně, a každým krokem houstly mu zlostné vrásky na čele i v tváři. Podobal se mračnu před bouřkou . .

A věru! V prsou mu bouřil z nenadání propuklý hněv a vztek. Nevěděl sám na koho, proti komu, anebo proti čemu. Bylo mu tak, že by byl nejraději popadl perlík a jedním rázem roztřískl svět na čtyři kusy . . .

Místo do stavení zašel do kovárny . . .

Obklopilo ho ticho a chlad. Výheň vyhasla již včera, měch ležel splasklý, a stěny tměly se více, než kdykoliv jindy. Jenom začouzená okna kalně sivěla a popelavěla do rána. Uprostřed kovárny leskla se horní plocha kovadliny, zapuštěná do mohutného dubového špalku, odrážejíc proud polosvětla, dopadajícího sem otevřenými dveřmi. Jinak bylo tu přítmí...

Drastil došel až ke kovadlině a pravicí zachytil její špici.

Zamyslil se . . .

Bylo nerušené ticho, a jenom kohouti kokrhali ve vsi. V prsou pojednou začal mu uléhati hněv, a odkudsi ze spoda ozvala se dávno již umlklá struna. Cosi ho zachvacovalo . . . Ne strach, nýbrž bázeň — jaké zakouší každý bohabojný, pocítí-li blízkost ohromné oné Síly, kterou lidské jazyky pojmenovaly tisíci jmény, a žádným z nich ji nevystihly . . . Drastilova bázeň neustále rostla, neboť pojednou nalézal na sobě viny — nekonečná jich byla řada . . .

„Proti boží pěsti nihdo nic nezmůže!" — zadrkotal mezi zuby a v téže chvíli pochopil, že nikdo na celém širém světě nemá práva souditi svých bližních, vyjma toho, který vidí až do ledví lidských, a jehož nemůže proto oklamati žádná sladká řeč, ani hladká tvář, ani sebe pokornější farizejská modlitba. Pochopil, že není na tomto světě ani spravedlivého trestu, vyjma ten, který pochází od Boha . . .

Taková hrůza zchvátila kováře Drastila, že se shrnul před kovadlinou na kolena, čelo na ni složil tak prudce, až to buchlo — ruce sepjal v zátylí, a již odříkával těžce nazpamět naučené věty:

„Otče náš, jenž si na nebesích — posvěť se meno Tvé — přiď království Tvé — buď vůle Tvá, jako v nebi teky na zemi . . ." — — —

A slzy jako hráchy koulely se mu po lících a padaly pod kovadlinu do černých okují. — — — — —

Potom vstal, odešel do sence a tam přikázal synu Jozefovi, aby hned šel do Záhořuc statku a přivedl do domu Nanu s dítětem. Jakmile tak učinil, obrátil se do rohu světnice, položil se jak široký, tak dlouhý napříč postele a obličej otočil ke zdi . . .

XXXIII.

Ráno, sotvaže bylo na spáleništi započato s odklízením trosek, nalezen byl starý Záhoř — jeho zbytky, neboť jinak nebylo možno pojmenovati několik zuhelnatělých hnátů, které byly objeveny pod kupou trámců zříceného krovu.

Zpráva o nálezu roznesla se vsí . . .

Mladého Podestáta zastihla ve stodole, kde připravoval k čištění vikvové semeno. Ihned zanechal práce, neboť prsa se mu vzedmula takovou radostí a blažeností, že nikterak nemohl zůstati nakloněn. Vyšel ze stodoly na dvůr, ale i zde měl málo volnosti. Zaskočil si proto do stavení, oblékl kabát a šel do polí . . .

Šel úvozem, potom stoupal návrším k pásmu Haltravy, a cestou mu neustále rozrůstala v srdci radost. Teprve tam, kde začínala „Dílská pole", se zastavil, obrátil se a zahleděl do kraje. Pod ním rozkládala se vesnice, na jejímž dolním konci lehce se kouřilo z místa, kde ještě včera stál Záhořuc dvůr. Dnes bylo z něho pár opálených a rozpraskaných zdí, několik hromad doutnající slámy a ohořelých trámců — a nade vším žalostně str-

měl vzhůru obnažený a pod údery větru lehce se chvějící zbytek komína. — Nebylo již statku, nebylo starého Záhoře, nebylo Matěje — a Vondra ve vězení...

Přetěžce, ale spravedlivě dolehla trestající ruka Páně!

Podestát byl s jejím dílem úplně spokojen.

Nad hlavou měl slunce, v prsou pýchu a blaženeckou spokojenost.

Díval se do kraje.

Pode vsí v lukách blýskal a kroutil se potok mezi vrbičkami a olšemi. Leskly se tam také nesčetné plochy drobných selských rybníků, takže s výšky to bylo, jako by někdo na veliké louce bělil obří prádlo...

V neveliké dálce pnula se po pravé straně do výše červená báň klenečského kostela, pod ní se tměla věžička radnice — a kolem nich utíkaly domky dvěma řadami po stráni dolů... Ještě dále krčily se nízko k zemi doškové střechy Chodova, a níže v lukách ležel Trhanov... A zase tam byla červená věž kostela — avšak vedle ní zčernalý ponurý dům — zámek Lomikarův... Nejzáze na obzoru, až tam pod samými lesy, ještě jedno hejno chalup — jako zabloudilých kuřat, anebo kuřat některého lesního ptáka. To byla Pec, vesnice chodských drvoštěpů. Nad ní již vypínal se tmavý Čerchov, vysoký a vzdutý, jako ohromný a dešti ošlehaný balvan, ležící tu od věků závorou mezi dvěma národy rozdílného jazyka...

Poněkud v levo vypínal se vršek předhoří — Hrádek. Na jeho temenu stávala kdysi hlídková věž, z níž ohněm bylo dáváno do kraje znamení, kdykoliv se blížil nepřítel. Dnes stojí tam věčnou stráží nejstrážnější z Chodů — strážce svobod svého lidu: Kozina...

A Podestát věděl dobře, že za vrškem se krčí hnízdo rebelů Oujezdo, o maličko dále prápořiště Chodů — Dražinov... A ještě dále že jsou Luženice, Havlovice, Petrovice, Stráž a Nevolice — Tlumačov, Mrákov a Kyčov — Starec — Zahořany — celé Chodsko...

Ano, po celém tomto kraji rozletí se snad již zítra — a možná, že již dnes se vypráví o tom, jak přísně potrestal Bůh urážku, učiněnou starým Záhořem proti němu a nebožtíku tatíkovi. Ne deset, ne dvacet — sto let se bude vypráviti, jak Bůh silnou pěstí vybil v jediném dnu skoro celý rod za jedinou křivou přísahu pro příklad a na výstrahu všem...

Podestát byl o tom skalopevně přesvědčen, že všecko se stalo pouze proto — ale nebylo pochyb, že stejně jako on věřiti budou všichni Chodové, čemuž dík nebude nejméně padesát let zneužita pověstná jejich smrtelná přísaha, k nemalému pohodlí a radosti všech, kdož budou v Domažlicích soudci.

Mocná blaženost mladého sedláka žádala si odtoku...

Podestát sepial vděčně ruce na prsou, očima zakroutil k nebesům a již se začal modliti:

„Otčenáš, jenž si na nebesích — posvěť se meno Tvé — — —“

Ani o slovo dál se nedostal.

Zatrnul, jako v lehkém úleku, zopakoval si druhou větu otčenáše a blaženě se usmál. Po prvé v životě zpozoroval, že si s Pánem Bohem tyká...

A pojednou bylo mu, jako by se byl utvořil mezi Bohem a jím zvlášť vroucí vztah, že on je Bohu jaksi blíž a u Něho ve zvláštní oblibě...

Ne, ještě nikdy dosud nebyl tak krásný svět, jako toho dne, v němž sestupoval mladý Podestát s pocitem oblíbence božího od temně zelené Haltravy dolů ke vsi. Břízy byly ozdobeny zlatými listy, všecka pole byla potažena stříbrnými vlákny a drny posypány spoustou chudobkových květů...

Vlastní dvůr, když do něho vešel, zdál se mu nezvykle veliký. To proto, že nebylo na něm nespravedlivě nabytého krejcaru. Dodla byla krásnější a žádoucnější než jindy, a chléb sám, když z bochníku si ukrojil, byl ku podivu sladký.

A tehdy Podestát pochopil, že nade vším životem vládne Nejvyšší Spravedlnost, pro ni že je krásný — a jenom pro ni, přese všecko trní a hloží, které roste na pozemských cestách, že přece stojí za to, aby byl žit. —

Svat. Karmen:

MÉ MALÉ DCERCE.

Ať je tvůj osud jakýkoli,
jej klidně vždycky nes!
Ten zvítězí, kdo nepovolí,
a ztracen ten, kdo kles'.

A máš-li smutek, slovem ani
nevyzraď nikdy jej;
a máš-li štěstí, plnou dlaní
je světu rozdávej!

PÍSEŇ DOMOVA.

Na stráži stál jsem. Padal sníh
a večer zvolna k zemi splýval,
když z baráků v tmě ztracených
se kdosi teskně rozezpíval.

A jak se nápěv tichem třás',
mě zaujal jak žádný jiný,
vždyť poznal jsem v něm sladký hlas
vzdálené mojí domoviny.

A jak se hlas ten teskně nes'
do dálky smutnou polskou zemí,
na rodnou jsem já myslil ves
a na své děti přede všemi...

K. Šípek:

SLEPCI.

Dokončení.)

3.

Když jsem jel po prvé a naposled do Benátek, byl mým společníkem odborník, jenž měl Italii v malíku. Vnímal ji však jedině a toliko jako kulturní historik, jako výtvarně umělecký chutnatel, jemuž čerta starého na tom záleží, že se v ní daří citrony, risoto a svatojanský chléb. Jenom k vůli mně svolil k zastávce v Postojné a v Terstu. Nestál o podzemí, ani o moře, jeho zajímalo jen, co skýtal výtvarně uměleckého zemský povrch, jsa z kategorie kratochvílníků, pro něž zdvořilejší výtvarníci mají pojmenování Kunstbramín, méně zdvořilí Kunstesel. Sotva že jsme na postojenské stanici ucítili pod nohama pevnou půdu, oslovil nás po česku muž, jenž sahal zároveň po našich tlumocích. Představil se nám jako kočí omnibusu z hotelu Národní dům, a když se v nádvoří hotelovém sesmekl s kozlíku, zastrčil čapku do kapsy a s poklonou patheticky-obřadně-ironickou představil se po druhé jako sám hotelír. Tatík Franje Paternos byl z lidí, kteří se zamluví naráz i škarohlídovi. Byl vtělená ochota, vtělený takt. Instinktivně vyciťoval, kdy začít, kdy přestat. Byla v něm figarovská ohebnost, pružnost, pohyblivost, svému pohostinskému povolání oddán byl cele. Jeho tak zvaný hotel byl tenkrát ještě v plénkách. Venkovské patrové stavení s ovocným primitivním sádkem. Pokoje pro hosty připomínaly zařízením přístěnky českých chalup. Postele vysoko vystlané tlustě naďátými duchnami, na stěně svaté obrázky jarmareční provenience. Ale všude čisto. V přízemí jídelna rovněž českého maloměstského střihu, s vyloučením pokapaných ubrusů. Sklep výborný, kuchyně dokonalá, ceny příkladně levné. Paternos byl uvědomělý slovinský patriota, ale snad více ještě než bílou Lublaň miloval zlatou slovanskou Prahu, kterou do té doby tělesným okem nespatřil. Tuto lásku přenášel na Pražany a na hosty českého jazyka vůbec. Od nich se i česky velmi ohebně naučil. Mnozí pobývali v jeho domě týdny, měsíce jako turisté a snad i jako břichopáskové, jiní vázáni byli na pobyt povoláním. Za našeho pobytu bydlili u Paternosa inženýři a montéři brněnské firmy Bartelmusovy, která prováděla ve světoznámé jeskyni instalaci elektrického osvětlení.

Paternos se na Čechy specialisoval. Proto v saisoně cestovní stával mezi kolejemi nádražními v hávu kočovském a nastrkoval ouška. Ale kvality jeho tabule přiváděly mu hosty i bez lovení. V neděli slyšeti bylo na sádku i v šenkovně hovor německý, taliánský a ovšem i slovinský a český.

Velebný, úchvatný, nezapomenutelný dojem z podzemního divadla krápníkových zázraků postojenské sluje vystřídán byl na cestě do Terstu pohledem na moře, jež objeví se nedočkavým očím u Nábřežiny. Chvělo se jasným blankytem ve svitu letního odpoledního slunce, oživené kocábkami a čluny s plachtami oranžové barvy. Když vstupovali jsme z nádraží na terstské prostranství, zadul nám v ústrety proud omamně žhavého větru odkudsi od severozápadu a sluníčko rozesmálo se škodolibě na plné kolo, jako by volalo: Tu máte na přivítanou, vy zmrzlíci od padesáté rovnoběžky! Rozloučení s Terstem rozpočteno bylo na třetí den, kdy nás výletní parník Thalie plavbou noční odnese k městu na lagunách. Leč již o den dříve svěřili jsme se slané vodě, plavíce se na

drobném parníčku lokálním k Miramare. S palu y plavidla nevysoko nad hladinu zdvižené skýtal se pohled na přístav, jeho nábřeží, mola a lodi ze žabí perspektivy. Zaujaty nezvyklou podívanou otáčely se zraky přes ohražení palubní k mokroslanému živlu, k životu na něm i v něm. Pojednou však stržena byla pozornost hudebními zvuky k středu paluby. Pod lodním komínem na lavici seděli čtyři muži s nástroji, které byly zdrojem, z něhož hudba vyvírala. Čtyři nástroje, vesměs strunné. Dvoje housle, kytara a mandolína. U lavice skládací sedátko rozložené, na něm talíř polokrytý partýskou. Byla to p rtýska jediná v dohledu. Hudci hráli bez not. Po prvním čísle zašelestil mírný potlesk, na talíř skanulo nehonosně několik měďáků. Při druhém čísle ozval se k hudbě i zpěv, jenž řinul se z hrdel hudců. Zpívali sentimentální jakousi píseň s refrainem, za n ž sklidili potlesk celé paluby. Úspěch ozval se i na talíři s partýskou vydatným crnkajícím deštěm. Píseň se opakovala, soudruh-kunstbramín upozornil mne, řka: „Všimni si! Ti muzikáři jsou slepci. Zpívají píseň o slunci. Poslouchej, jak v refrénu toužně vyrážejí sole... sole!“

Zatajil se ve mně dech. Slepci a píseň o slunci! Jaká to krvavá ironie! Kamarád se zachychtl. „A taliánská mazanost na víc. I neštěstí je jim k tomu dobré, aby je ziskně šrotovali. Viděls, jak posluchači hmátli hned hloub do kapsy.“ Zastyděl jsem se, že nehmátl jsem do kapsy ještě vůbec a když bylo po písničce, donesl jsem na talíř liru. „Grazia tanti, signor!“ uklonil se sladce kytarista, sedící talíři nejblíž a vedle mandolinář řekl: Tankerechtsér, mein Herr!“ Ejhle, dvojjazyčnost i v Terstu, pomyslil jsem si. Či snad poznali po čichu ve mně širšího krajana?“ Třetím číslem pořadu bylo intermezzo z Kavalerie rustikány. Po něm opět šumné nadšení, provázené sprchou štědrosti. Závěr tvořila píseň v Italii populární, o lanovce na Vesuv, kterouž koloraturky pražských šantánů zpívaly tou dobou s refrénem: „Onufrius byla moje láska.“ Píseň rozjařila na lodi náladu. Velká část paluby pěla ji horlivě s muzikanty, jejichž tváře, do té chvíle slepecky posmoušené, očividně se vyjasnily. Opouštěje plavidlo, vložil jsem na tácek s partýskou druhou l ru. Parníček přist l v drobné zátoce griňanské u primitivního můstku, od něhož nedaleko byla malá plovárnička, vlastně jen bouda na svlékání, a několik naháčů ve vodě. Na břehu, podchyceném kamennou terasou, byla hostinská zahrada se stoly a židlemi, u ní hodně omšelé šenkovní stavení, kdež zamluvili jsme si oběd. Načesaný, pomádou blyštící se číšník rozhazuje rukama a nohama, s pathetickou emfásí, ironisující a parodující vlastní slova, prohlašoval, že u nich v Grandhotel Grignano je všecko k dostání, co hrdlo ráčí a nač nejrozmlsanější gourmandský jazejček si vzpomene. Obstaravše objednávku, vydali jsme se k vlastnímu cíli cesty. Dobrou hodinu zabrala zběžná prohlídka luzného letohradu a parku, jímž k němu se jde. Kořenitou, těžkou vůní dýše vegetace a vnitřek zámku je pln teskných připomínek na historické události středních let minulého věku. Architektura zámečku, zařízení komnat, nábytek, obrazy, gobeliny, skulptury rozvázaly jazyk kunstbramínův, krasoduché jeho výklady zatlačily a rozptýlily dojem dějinné reflexe.

Zahrada grand-hotelu Grignano byla značně naplněná, když jsme se do ní vrátili. Jedlo se, pilo, hovořilo, jediný stůl ze všech vynikal nad normál živostí, ba hlučností projevů. Čtyři mužové hráli na něm domino. Před každým byla vinná láhev v proutěném košíčku s příslušnou sklenkou. Na dvou neobsazených židlích ležely dvoje housle, na opěradlech zavěšeny byly kytara a mandolina. Zkoprněv údivem upozornil jsem soudruha šťouchnutím. Zamžikl jen na okamžik naznačeným směrem a hned zase sklopil oči k talíři.

„Ale slepci a hrát domino. Je to možné?“ zaúpěl jsem vyděšeně.

„Co možné? Je to jisté. Vždyť to přec hmatatelně vnímáš zrakem,“ řekl kunstbramín lhostejně pedantsky a dodal: „Ostatně, když se jí ryba, dlužno mlčet. Aniž je vkusně přípustno užívati při tom nože.“

Odpověd mne arciť neuspokojila. Obrátil jsem se o vysvětlení na pana óbra, vonícího pomádou. Poskytl mi je se smíchem. Že tito slepci trpí černým zákalem toliko tehdy, když cítí pod nohama kolísavou půdu paluby. Jakmile však octnou se na pevnině, ihned že prohlédnou.

Vrchní odvolán byl obchodně a slova ujal se zas kunstbramín:

„Vidíš, vysmál se ti, to ti patří. Ještě ses měl pochlubiti, že jsi jim dal dvé lir a že ti stříbrňáků je teď líto.“

„Dovol!“

„Nic dovol! Teď popatř na mne, abys pochytil, jak se jedí spangheti. Bude ti to pro Italii užitečnější průpravou, než ten tvůj Vymazal.“

Lekce kulinárská přerušena byla mlaskavým zvukem, jenž ozval se od stolu

hráčů domina. Stalo se totiž, že mandolinář vyťal kytaristovi mlčky mastný políček, načež usedl.

V zápětí povstal obdarovaný, dárci náplast vrátil a usedaje, řekl: „Et adesso possiamo giocare avvanti.“

„Chceš vědět, co mu řekl?“ ptal se kunstbramín: „A teď můžeme zas hrát dál...“ Skutečně: kostky domina chrastily zvedajíce se k nové partii.

Do Terstu parníčkem vrátili jsme se ovšem bez muziky.

FEUILLETON.

Poznámky k divadelnímu podání.

Po slavnostních dnech divadelního jubilea, které vyvolalo mnoho vzpomínek a mnoho materiálu k dějinám divadla, považujeme za vhodno dotknouti se některých dosti význačných jednotlivostí z minulosti českého divadla, které bezmyšlenkovitě přecházejí podáním z pokolení na pokolení, působíce jakýmsi zevním leskem, při čemž pravá podstata jejich není známa.

Jedním z takových případů jest výprava Národního divadla na výstavu do Vídně r. 1892. Vítězství Smetanovy hudby před cizinou bylo tehdy současně s úspěchem kterési výpravy sokolské a českého zájezdu k Polákům; v zápětí následovala strašná katastrofa příbramská. Od těch dob datuje se stále nová éra Smetanovy hudby; nutno však bohužel poukázati na trapnou okolnost, že tohoto úspěchu Smetanova bylo především třeba, aby ne v cizině, ale doma byl oceněn. Měl tu sice svou obec ctitelů, ale reprodukce, jaké dostávalo se „Braniborům“, „Libuši“, „Čertově stěně“ a najmě „Tajemství“, nijak nebyla s to, aby tuto obec rozšířila.

Ale úspěch vídeňský byl výsledkem náhody, nikoli úmyslu.

Výpravu do Vídně uskutečnil Šubert přes značný odpor divadelního družstva. Byl to jeden z husarských kousků této iniciativní osobnosti, které se někdy zdařily, jindy ztroskotaly. Výprava do Vídně se zdařila — ale zcela jinak, než si její osnovatel představoval. Teprve po úspěchu „Dalibora“ a „Prodané“ poznali podnikatelé sami, co vlastně do Vídně přivezli nejlepšího — a v posledním okamžiku ve Vídni měnili repertoar, se kterým přijeli, vypustili z něho věci připravené, pro které přivezli materiál, aby se mohl dávati Smetana. Byli tedy sami úspěchem překvapeni — a jest vidno, že zásluha přísluší pouze uměleckému dílu samotnému, které si zjednalo satisfakci, především pro svůj domov.

S tímto zřetelem nutno tedy posuzovati výpravu do Vídně.

*

„Prodaná“ byla tehdy hrána v režisérské výpravě Šmahově, která — všeobecně — podnes bývá dávána za vzor, právě jako režie Kolárova; neprávem se při tom zapomíná na Ant. Puldu, stejně výborného režiséra jako učitele herců. Všichni tři byli pro české divadlo své doby znamenitými činiteli, úplně ve smyslu požadavku ducha času a zcela na jeho výši. Kolár byl velký aranžér, výtvarnicky vzdělaný, navazující na Meiningenské a dával souhře velké obrysy; Šmaha naproti tomu propracovával podrobnosti a „Prodanou“ i „Hubičku“ přímo přetížil episodními postavami, vlastními přídavky, což dneska považujeme za nemístné zasahování v dílo. Chápeme, když jednotlivci tvrdí, že v minulosti — t. j. když byli mladší — vše bylo lepší; ale toto mínění nesmí se apodikticky vštěpovati nové generaci. Režie minulého století navazovala stále na technický efekt divadelní, sváděna vynálezy, které učinil Wagner pro své zpěvohry; my dnes vidíme, že tímto směrem nelze jíti dále, a mašinerie, kterou cítíme za pohyblivými dekoracemi, plovoucími dcerami Rýna atd., po případě efekty, za které po dějstvích na potlesk chodil se děkovati strojmistr, nám překážejí svou složitostí, víme, že ladnějších dojmů lze docíliti přirozeněji. A kdyby se dneska Shakespear hrál tak, jako se hrával v Národním v prvním jeho období, s hlomozným změnami při otevřené scéně a těžkopádným aparátem celkovým, prostě vraždícím text — nudilo by se při něm obecenstvo právě tak jako tehdy.

Proto bylo nutno opustiti tradici, na které budovali Kolár a Šmaha, třebas své doby podali nejlepší, co bylo možno.

*

Zmínil jsem se o Ant. Puldovi jako učiteli herců. Jeho žákem jest Jan Vávra, jeden z našich nejlepších herců moderních. Ale nejokázalejší jeho žačkou byla Marie Pospíšilová. Ve svazku Národního divadla setrvala nedlouho. A nebylo tuším dosud nikde výslovně uznáno, že její odchod, dosti často vzpomínaný, byl jednou z nejšťastnějších příhod pro budoucnost české činohry. Jeť dostatečně známa energická osobitost Pospíšilové; svým vymáhavým sobectvím by jistě byla mívala značný vliv na repertoár v neprospěch moderního

rozvoje. Byla herečkou slohu Charlotty Wolterové, jednou z posledních tohoto směru, vyžadujícího her s jednou okázalou ženskou úlohou. Rozvoj dramatické literatury ovšem odchýlil se od tohoto směru, a jen divadla druhého řádu se ho přidržují, jichž soubor herecký jako celek nemůže býti dosti silný, aby jím byl udržen kasovní úspěch, a proto se musí opříti o jednu silnou individualitu. Pospíšilová byla heroinou starého stylu, s hlučnými zevními efekty, jak ještě po letech její Magda a Fedora dokázaly, a stála daleko za hlubokou, vroucí duší Sklenářové, za poesií Bittnerové. Bohudíky, že se odrodila; pro českou činohru byla by znamenala zpátečnictví.

*

I bez Pospíšilové dosti trpěl rozvoj činohry Národního divadla ženskými pletichami, právě vlivem tehdejšího směru, libujícího si ve hrách s parádními úlohami, rozhodujícími o vyniknutí před obecenstvem a budícími řevnivost umělkyň. Divadelní správa hověla ovšem vkusu doby a cizí repertoár měl mnohem větší převahu nad domácím než v dobách pozdějších. Tím spíše, že první dramaturg Národního divadla, Stroupežnický, byl vzhledem k domácí produkci nejvýš jednostranný, nepříznivý jmenovitě hrám vznosu poetického, nevyjímaje díla Vrchlického a Zeyerova, kdežto Ruthovy všednosti byly provozovány. Tato činnost prvního dramaturga, ač krátká, nezůstala bez škodlivého vlivu na vývoj české činohry po značnou řadu let.

Když zanikal systém her s „hvězdami" a ovládal repertoár moderní, výkon ensemblový, nestalo se to nijak na újmu vývoji uměleckých individualit, nýbrž na jeho prospěch. Opačné tvrzení, které jsme kdesi četli, může pocházeti jen od toho a býti podáváno jen tomu, kdo stavu dnešní činohry nezná. Nikdy nemělo Národní divadlo tolik samostatných individualit uměleckých jako dnes, tak poměrně prostých manýry; a při tom bez křiklavé řevnivosti, kterou jindy veřejnost stále byla obtěžována, jsouc stále volána za soudce zákulisních intrik. Naopak, dříve sváděly k manýrovanosti jednak „parádní úlohy", jednak „obory", dle kterých staré hry dělily úlohy a pro které bývali herci angažováni. Nepodceňujeme slavné družiny herecké z první doby Národního divadla — ale nesmíme vedle ní ponižovati generace dnešní. I tu se nám zdá mnohé dokonalejším než dnes, protože to bylo za našich mladších let. Ale kdyby nám dnes přišli zahráti Slukov, Šimanovský, de Pauli, Bittner — nevím, nepodivila-li by se dnešní generace našemu vkusu. Ceníme si podnes Bittnera jako jednoho z nejmodernějších herců své doby — ale mezi individualitou a manýrou, velmi podivnou, druhdy nebýval ani vlas rozdílu; a způsob, jakým de Pauli hrála své oblíbené naivky, byl by dnes vůbec nemožný. Doba přináší změnu, návraty jsou nemožné.

*

Hájíme novou dobu proti staré, poukazujíce na několik předsudků, které na prospěch této bývají uváděny. Víme arci, že nová doba Národního divadla není dokonalou, že má své chyby a omyly, k jichž poznání a nápravě přichází dosti pozdě, po trpkých zkušenostech a s jistým pokáním. Ale rozhodný pokrok, a to veliký pokrok znamená, to jí přizná budoucnost, která se zbaví osobního zaujetí, kalícího úsudek ještě dnes a upírajícího zásluhu často právě tam, kde jest tak značná, že závist její dílo zmařiti nemůže. *K. M.*

*

Cyr. Merhaut:

Douchovy zápisky.

Na zámečku v Brnkách bylo smutno, když důstojný pan P. Doucha nevycházel do zahrady. A ač zářijové slunce v roce 1880 ještě mile prohřívalo, starému pánovi se nechtělo příliš z útulné pracovny[1]). Na stole ležely přečetné projevy úcty a přízně, jež ho v ty dny došly k sedmdesátým narozeninám. Ač těšily jej upřímně, přece se zas děsil, co tu bude odpovídání, co námahy pro jeho levou ruku, kterou už celá desetiletí výhradně psal, když pravá ztratila vládu a marno bylo všechno léčení. Neklesal tím na mysli, a mužně si určil heslo: „Prapor do levé, pravá-li bojem klesla!"

Slečna vychovatelka dětí pana hraběte Zdenka z Thunů byla upřímně ráda, když konečně důstojného pána uzřela vycházet. Poptala se za paní hraběnku po zdraví[2]) a vyřídila, že se zde včera poptával pan kaplan Beneš z Klecan[3]) a nechal zde časopisy, jež odevzdává. Hned gratulovala, co chvály všude o panu P. Douchovi: v „Lumíru" že Vrchlický, ve „Světozoru" Bílý,[4]) všude vroucně oceňují jeho velikou práci. A hned dodala, že Vrchlický zas připo-

[1]) P. František Doucha trávil leto v roce 1880 od června v zámečku v Brnkách na Karlínsku, kamž byl pozván od nájemce pana hr. Zděnka z Thunů, jenž zámeček naja od Lobkoviců pro svou četnou, upřímně česky vychovávanou rodinu. — Zde 31. srpna slavil své sedmdesáté narozeniny.

[2]) Doucha toho roku kromě nemoci v pravé ruce trpěl zánětem průdušek, zápalem očí a chorobou žaludku.

[3]) Václav Beneš Třebízský byl v Klecanech v letech 1876—1884; Brnky patřily ke klecanské kollatuře.

[4]) Lumír z 10. září 1880 str. 400, krátký článeček Jar. Vrchlic ého o Douchovi; ve Světozoru z 3. září 1880 oceňoval Douchu Frant. Bílý; ve Květech str. 351 Otok. Mokrý, jenž podotkl: „Doucha zanáší se již delší dobu též spisováním ‚Pamětí svého života', čímž podán bude vzácný příspěvek k seznání literárních a společenských dějin domácích."

míná něco o „Pamětech“, tak, aby důstojný pán pamatoval, aby sepsal, co tak krásně často vypravoval.

P. Doucha, ač pln radosti z nového uznání, připomínkou o „Pamětech“ byl vyčítavě dotčen. Již osm let se o nich mluvilo a psalo, a on tak málo z nich vykonal.[5]) Rozhovořil se o nich znovu se slečnou a jak chvalná jména mu létla myslí, tak znovu se rozpovídal: Jak byla krásná paní Božena Němcová; jednou u Staňků pozorovali s Nebeským její obraz; náhle Nebeský sebou trhne a zvolá: „To Romeo a Julie, jsem Romeo!“ Později několikráte přišla k němu na návštěvu do kláštera sv. Jakuba[6]); právě jednou, když žádal jej redaktor Kouble o příspěvky a o adresu Němcové. Tehdy Doucha, právě bolestmi pravice zchvácen, nemohl psáti a jen diktoval a paní Němcová za něho sama psala.[7]) — Purkyně měl často o Douchu starost a často jej vybízel, aby si pro deklamace volil jiné jméno, aby se nevydával v nebezpečenství. Když již byl při censuře, zmínil se Šafaříkovi, jak měl obavy, když odjížděl do Berlína, projde-li jeho překlad Thomsonových „Počasů“ a jak je zástupce Šafaříkův, křižovník Havránek‘ zachránil[8]); také Mácha měl štěstí s „Májem“, že censor Zimmermann neovládal češtiny; tím se stalo, že na př. prošly verše: „ten lotr musí kolem být lámán“[9]) „V živé a veliké památce,“ pokračoval Doucha — „trvá mi chvíle, když jsem poslední delší rozmluvu měl s Josefem Jungmannem. Ležel tehda již na lůžku, s kterého nepovstal více v život činný, ale přímo pak přestoupil ve svou rakev. Pečlivostí obětovnou ošetřován ležel v pokoji, jehož okna šla na dvůr, kde nebylo šramotu z ulice . . .“

Stařičkému Douchovi zvlhly oči při těch slovech. Slečna viděla jeho pohnutí a za chvíli se vzdálila. Doucha odešel do zámecké kaple, Narození P. Marie,[10]), aby se tu vroucně pomodlil za svou těžce nemocnou sestru. — —

S chvatem otvíral potom ve své pracovně časopisy. S pohnutím četl slova Vrchlického a zas bodavá výčitka ozvala se při slovech: „ukazujeme . . . hlavně k jeho ‚Pamětem‘, kteréž — kéž by už byly v rukou našich — zajisté budou neocenitelným příspěvkem k historii celé doby Jungmannovské . . “[11]). Pokoušel se o to jednou[12]), napsal skutečně na několik lístků osnovné poznámky, tu a tam doplnil i citáty z tisknutého, ale k souborným „Pamětem“ dosud se nedostal. A dnes se všech stran je o ně upomínán! A toliku vzácným druhům z mládí rád by splnil svou povinnost. Jen vzpomene-li na Havlíčka. Vyňal s úctou lísteček — jediný dopis od něho — který měl pečlivě uschován v zásuvce[13]) a, bůh ví, po kolikáté si jej znovu četl: „Pan Šafařík by rád, kdybyste ho navštíviti ráčil. Je tam něco Lužického. Prosím o to pak Wašnost. P. Š. mi to již přislíbil. — P. Čejka žádá Wás o překlad Romeo a Julie.[14]) — K. Hawlíček w 1 hodinu.“ Nad tím dopisem znovu se zamyslil, ano, viděl jej dosud před sebou, jak se s ním seznámil u Palackého, když rozmlouvali o redakčních věcech, a pak se mu mihl před očima celý jeho život, i Julie i nešťastné Zdeňky.[15]) Nenapsal o nich dosud ničeho, ač to sliboval i paní Podlipské.[16]) A léta ubíhala, ubývalo i pamětníků.

Vyňal řadu útržků papírových i novinových a tak, jak ponenáhlu ponořoval se do dálných vzpomínek, tak úryvkovitě znamenal i tužkou na připravené papírky. K Václavu Hankovi vděčně zalétla jeho mysl; i roztesknil se vzpomínkou na poslední dvě shledání. Bylo o Sylvestru 1860, kdy vyšel naposledy do vědecké společnosti. Sešli se jen tři: Hanka, Bezděka a Doucha. A všichni byli plni žalob: Hanka si stěžoval na útoky, ty že jsou mu odměnou za vše, zdraví mu podkopávají; podobně stěžoval si i páter Bezděka pro svou „Modlicí knihu“[17]) a Doucha připojil, kolik utrpení snesl pro svůj překlad Shakespeara[18]); vždyť

[5]) Paměti Douchovy poprvé byly avisovány ve Věstníku bibliografickém z r. 1870 str. 214, později v Národ. Listech 1872 č. 17. K jich sepsání nedošlo nikdy. Osnovné pokusy k nim učinil Doucha na několik nepatrných 16⁰ lístků a ústřižků (i novinových), jež uloženy jsou při jeho korrespondenci v bibliothece Musea král. Českého. Podle obsahu některých z nich je kombinován tento článek.

[6]) Bydlil u sv. Jakuba v minoritském klášteře, kdež mu zdarma poskytován byt. Tu také umřel r. 1884. V klášteře již tehdy byla obecná škola a hluk mládeže mu v posledních letech valně rozrušoval mysl při duševní práci.

[7]) Bibl. musejní. Dopis Douchův Koublemu, psaný Němcovou, z 31. března 1860.

[8]) Thomsonovy „Počasy“ vyšly v Časop. Čes. Musea 1838, 279.

[9]) V tomto znění, ovšem, v „Máji“ není žádný verš; censor, křižovník Jan Zimmermann, byl skriptorem c. k. veřejné biblioteky.

[10]) Kaple tato zrušena r. 1892. Viz o tom Podlaha, Posvátná místa I. 258.

[11]) Lumír 1880, str. 400.

[12]) Dopis Douchův Zoubkovi; otištěn r. 1916 drem O. Stehlíkem ve Vlasti.

[13]) Jest rovněž v Museu při věcech Douchových. Quis jej patrně neznal, v „Korrespondenci Havlíčkově“ neotištěn, proto tu uveřejněn celý. —

[14]) Doucha pilně překládal z lužické srbštiny do Čas. Čes. Musea i do Havlíčkových novin. — „Romea a Julii‘ přeložil Doucha po prvé v roce 1842, tiskem vyšel r. 1847, vyňatky ve Květech 1843 č. 33 a ČČ Mus. 1844 str 323—348. — Druhé zcela přepracované vydání v r. 1872; tu srov. na str. 108 „Připomenutí“

[15]) K. Havlíček a jeho choť Julie zemřeli r. 1856, jejich dcera Zdeňka 1872.

[16]) Srov. Zlatá Praha 1915 str. 521.

[17]) Frant. Bezděka (1788—1871) vlastenecký a bohoslovecký spisovatel, vydal Novou knihu modlicí (1845).

[18]) Od roku 1846 přeložil a vydal nákladem Matice České devět dramat Shakespearových.

jedni přímo prohlásili, že jej musí od něho „odehnat". Proti nim však Jungmann Šafařík a hlavně Tyl říkávali mu, aby zanechal literatury pro mládež a pracoval o Shakespearovi, a Rieger podotýkával: „Pro mládež psát, to může leda-kdos jiný, raději zůstaňte při Shakespearovi, to pak s literaturou sroste." — Dnes vzpomínal Hanky dlouze i jeho posledního dne, kdy mu Vinařcký poskytl náboženské útěchy; přišel po něm, pohlédli na sebe, ale Hanka již nemohl promluviti.

A zas mysl jeho vracela se k velikému tvůrci „Slovníku", k Josefu Jungmannovi. Jak se s ním po prvé sešel v Tuchoměřicích, jak jej patriarcha české literatury otcovsky políbil, jeho, drobného mladíka, jaký vzrušující pocit zahořel při tom jeho nitrem. Až k smrti provázel při tom v myšlenkách jeho žití a tužka smutně zobrazovala v několika slovech, co by jednou rád podrobně sdělil potomstvu: „... Na smrtelném jeho loži — svobodomyslnost — snad mi brzo z tohoto světa, kde samý boj — ale v zápasu ku předu — kde předsudky zvláště vás duchovních, dlouhé budou ještě zápasy..."

V myšlenkách o Jungmannovi nebylo daleko k Otci národa, k Palackému. Vždyť po prvé jej uzřel u Jungmanna, když mu přinesl zásobu k „Slovníku" a zde mu radili, aby Thomsona přeložil v hexametrech. V roce 1861 byl u Palackého den před odjezdem do panské sněmovny; Otec národa mluvil o naší budoucnosti, porovnával s dobou, kdy sám počal zápasiti, a pln veliké víry pronášel předzvěst o tom, že živel náš se vzmůže. A zdravá ruka Douchova psala trpký stesk Palackého: „... Nemáme ani práva prosby — ani o nejsvětější věc, jako školy — Čím jsme, jsme sami sebou, bez pomoci jejich, ba proti jejich vůli."

Mínění Palackého o školách bylo Douchovi zvlášť drahým, jemu, jenž celou duší sledoval snahy, jak přední mužové národa usilují právě o založení Matice Školské,[19]) jemu srdce plnily hlavičky českých dítek, pro jichž potěchu tak rád veršoval.

Zalétal myslí do učeben školních, vzpomínal Čítanek dětských i těžkých dob Čelakovského, kdy slovutný pěvec „Růže stolisté" trpěl z Vídně, když českým dítkám uvíti chtěl školní knihu,[20]) jež by se srovnávala s naším národním cítěním. Co instrukcí přicházelo z Vídně, kolikrát již tištěné archy zničeny i Puchmajerova óda na Žižku vyhozena, že prý — jak pravil ministr — vede k národní hrdosti! Rozechvěn odpověděl mu Čelakovský: „Národní hrdost považuji za ctnost a ve všech procitlých národech jí se největší skutky provedly." A tak nedivno, že pořádání Čítanek bylo mu křížovou cestou. Doucha chápal jeho bol a myslí mu linula i krásná vzpomínka na jeho Bohuslavu,[21]) jak ji u Staňků poznal „statečnou, zdravou, plnou, okrouhlé tváře, živého černého oka" a později, v jejich bytě v Široké ulici, nalezl ji „mdlou, bledou, ale velkého ducha — s klidným výrazem trpělivosti..."

Celý život těch velkých lidí ležel před Douchovým zrakem; mládí, věk mužný i životní závěr nad bohatou žní. Tak snadno se přehlíží nástupcům a tak mnoho zjevů z mládí vysvětluje. Jako u Klicpery! V roce 1817, když byl ve „fysice", tajně s jinými studenty zaběhli do soukromého divadla Zehova v Platýze nebo u Hubálků, tu své vášni popustili uzdy a zahráli jako ochotníci. Dobrého, onemocnělého P. Bolzana suploval tehdy premonstrat Pfeifer, který věc nesmlčel a Bolzano po svém návratu zle studentům vyčinil. Ale nic platno, umělecká jich láska nebyla k potlačení a raději to zaplatili nižší známkou z mravu. „Jak často, co sluje scestím, u genia bývá zárodkem činnosti slavné," zapisoval pomalu Doucha a vzpomínal dobrého ředitele akademického gymnasia, s nímž procházíval se po Karlově náměstí a jenž vypravovával, že píše ráno již od čtyř hodin, hlavně zkušenosti ze života. Kam se to as podělo? Zrušil to před smrtí, obávaje se o rodinu?

Širokou ulicí rád se procházíval i s poctivým archivářem Erbenem, mluvívali o sbírání písní a stařičká matka Douchova často mu zpívávala nápěvy. Erben líčíval obtíže, jež mu při otiskování pověstí činí censura, že prý mu ve Včele škrtla i slova „Pán Ježíš chodil se sv. Petrem světem", poněvadž prý to není pravda. V myšlenkách těch zapsal Doucha: „... Tu jsem mu pravil, než vydá ty pověsti, že by snad dobře bylo, vybrati a metricky vzdělati ty, co se k tomu hodí — tak se zachová pověst a též literatura obohatí pěknou básní. Tak pak povstala Kytice."

Dále již Doucha psáti nemohl. Z umdlené levice odložil pero a znovu se dlouze zamyslil. Taková námaha, jen několik lístků popsat! Slečna vychovatelka přinesla dopisy i obrátil se k ní se slovy: „Kdyby byli moji nepřátelé tušili mé veliké neštěstí, kterak jsem dávno v největší bolesti psával i tehda, když ještě nebyla zúplna zničena pravice má, tuším, že by byli mívali trochu více srdce ke mně." Slečna jej laskavě těšila, připomínajíc, že již nemá nepřátel a že mu Bůh ještě dopřeje splniti všecky veliké plány, jež jí sděloval rád a s nadšením.

Utěšil se poněkud a odcházel v lepší náladě k obědu k paní hraběnce. Beztoho slíbil pro dnešek dětem novou pohádku a musí dostáti slovu s příjemnou tváří. A zazářilo mu v očích

[19]) Konečné ustavení Ústřední Matice Školské stalo se 5. prosince 1880.

[20]) K vyzvání ministra Lva Thuna složil 3 díly Čítanek pro střední školy.

[21]) Bohuslava Rajská (1817—1852), druhá choť Čelakovského, známá vlastenka a vychovatelka dívek ve směru zásad hlásaných Amerlingem.

o chvíli později, když se hraběcí drobota kol něho sesypala. Slavný pedagog byl ve svém živlu. — —

LITERATURA.

Knihy Václava Štecha: *Pražské klevety.* Humoresky. Illustroval Artuš Scheiner. Nákl. J. Otty v Praze.

V zápětí za svazkem feuilletonů vydává Štech novou knihu — soubor humoresek. Bude jistě vítána — jako všecky předchozí. Štech píše humoresky stručně a jadrně; každá věta pevně přiléhá a nenuceně vyvíjí dojem celku. Nikde není zúmyslné umělosti, napomáhající vtipům, pointám. A touto přesvědčivostí slohu jsou humoresky nejen poutavé, ale druhdy přímo napínavé. Tak hned prvá z nich — „Sukně". Jest ovšem z těch, které Štech vypravuje s největší zálibou: jest z ovzduší divadelního. V črtách tohoto druhu, aniž se dotýká určitých míst neb osob, přece auktor zachycuje ovzduší skutečnosti, ovládá typy, a jejich slabůstek a podivnůstek v temnosvitu zákulisí využívá k působivým příběhům. Patří k nim ještě „Role" a „Vstupenka". Ale také společenské satiry jsou podány tímto napínavým způsobem („Ječmen, automobil a žena", „Deštník" a j.). Pointou pak bývá vítězství střízlivého rubu života, ironicky vyloupnuté. — Humoreskám výborně přiléhají Scheinerovy ilustrace, doplňujíce satiru zostřenými typy a vystihujíce ovzduší chicem. Nejznamenitější, dokonale na svém místě jest futuristická kresba, znázorňující návrat podroušeného malíře do atelieru, ve kterém spí jeho model. *Kaz.*

*

Stanislav Jarkovský: *Vlastějovské koření.* Knihy Zvonu. — Roč. I. sv. 7. — Nákladem „Unie" v Praze.

Čtyři příběhy z pomyslného, idylického městečka Vlastějova sloučil Stanislav Jarkovský v novou svou knihu; příběhy nikterak složitých dějů, aniž zvláštních námětů, ale poutavé vypravováním, které jako jasná hladina správně obráží a přece zušlechťuje skutečnost, vyzvedajíc z ní právě útulné teplo idyly. Všechny čtyry povídky podány jsou humorně, ale mimo poslední, o pozdních námluvách, jsou vlastně smutnými příběhy o zklamaných nadějích, o marném čekání životním, o bludech, stíhaných posměchem i utrpením. Ale smutek jejich nenaříká hlasitě, nerozplývá se v sentimentálnost, ale hlásí se jako neúprosnost osudu; hluboce dojímá — ale také smiřuje se svou neodvratností, uklidňuje. Vypravování vyniká plností, poutavostí slohu, rozveselujícího náhlými výpady vtipných jisker, bez násilností vyvinutých; jest výsledkem pečlivého pozorování, zralých, uklidněných názorů, pevného opření o životní zkušenost. „Vlastějovské koření" jest kniha, která potěší čtenáře jako milá, večerní beseda — plodný a posilující odpočinek v proudu práce. *Kaz.*

*

Felix Téver: *Bílá a rudá* a jiná prósa. Vilímkovy knihovny sv. 152.

V nové knize Felixe Tévera zasluhuje zvláštní pozornosti postava malíře Severina v povídce, dle které jest kniha nazvána. Tento Severin, toť český typ, obzvlášť dobře vypozorovaný a výrazně zachycený, stručně a přirozeně: tvrdošíjná duše, která za trochu technického umění, které ovládá, domnívá se míti právo na věčnou klackovitost, právo, pohrdati kulturním zušlechťováním. Cosi jemnějšího tu duši sice přitahuje, vábí — ale její typická lenost a vzdorovitost jest příliš velká, aby se podrobila kázni. Spoléhá na to, že do jisté míry jest milá, zapomíná, že na trvalo stává se odpornou. Domýšlivá, omylná „samorostlost", která mnohým českým typům je tak příznačná, jest zde výtečně vystižena a práce touto okolností nabývá zvýšené ceny. I ve vedlejších postavách — malíře Vacka a jeho krupařky — vznítil auktor teplo a krev; strojenější — jako kontrasty zúmyslně stavěné — jsou obě dívky, bílá i rudá, ač i tu znáti oživující vliv zkušenosti životní na práci tvůrčí. — Dobráckým humorem, rovněž na život spoléhajícím, jest povídka o kolovrátkáři („Model"), velmi zajímavé jest „Odpoutání", vypravující o bolesti ženy věčně osamělé v rušném toku dní; a sympatie stesku vyvolává „Lago nostalgico". — Naproti tomu „Vůně nedostupna", ač rozvádějící krásnou myšlenku, a „Když padal sníh" nejsou té podmanivé působivosti jako práce ostatní, neboť jejich uměle strojené postavy i způsob podání slábnou vedle živých barev prací prve zmíněných. *Kaz.*

*

Anna Marie Tilschová: *Hříšnice* a jiná prósa. — Vilímkovy knihovny sv. 153.

Po velkém úspěchu románu „Stará rodina" zajisté každý čtenář sáhne zvědavě po nové knize Anny Marie Tilschové. Shledá se tu s tříští přípravných prací a studií této slibné spisovatelky se souborem, přimykajícím se k pracím, známým před románem zprvu jmenovaným. Vedle drobností, které jsou vskutku jen studiemi a upomínají druhdy na rozličné vzory — (črta „U Primasů" základním tónem připomíná jednu z prací zapomenutého povídkáře Ed. Justa) — je hlavní součástkou knihy malý román „Hříšnice". Spisovatelka vrací se tu k oněm vrstvám, z nichž čerpala látku pro svůj román „Fany" — k vrstvám měšťáckým, zámožným, ale ubohým a smutným nedostatkem duševního života, žijícím jen a jen povrchem; jejich příslušníci nejsou schopni uvědomiti si

svých stavů, své bídy, a uvědomí-li si, nejsou schopni o nich promluviti, z nich se vyprostiti. Je tu matka, žena konvencí proměněná přímo ve stroj, mladší dcera — jejíž svatbou děj se začíná — naprostá loutka; starší — „hříšnice“, hlavní osoba románu — zmítaná neschopností, dostati se z mělkých pocitů; její muž, suchý odborník, bez pronikavého intelektu, bez teplého pochopení pro rodinu; a jejich děti, rostoucí rovněž v loutky, bez péče o květ duše toť kruh, do kterého práce uvádí. Spisovatelka má pro vše výborný způsob l čení, zaznamenávajíc stále vnější postřehy, připojujíc osoby podružné, prostředí takovému typické; postavám, které v životě byly by vám lhostejny, svým zpracováním dává právo k jakési existenci, třebas mrazivě výstražné. — V podrobnostech, zachycujíc vnějšnosti, zachází spisovatelka až k nesouvisícím nahodilostem; také sloh v několika případech překvapí nelogičností. — Z ostatních prací jest nejzajímavější „Prázdný byt“, kde žena, tajně vklouznuvší v opuštěný byt, kříší v něm lepší minulost vzpomínkami.

Kaz.

*

Fr. S. Procházka: *Černý orel.* Listy odvahy a důvěry. Knihy Zvonu 8. Nákladem Unie v Praze.

Je zajisté velmi obtížno psáti lehké, volně plynoucí verše, naplněné myšlenkami o těžké době dnešní. Básník podává v této sbírce, rozdělené na části Včera, Předvečer a Dnes, jednak tušící rozjímání, jednak už doléhající hrůzu nejbližší budoucnosti, jednak červenou záři l dské osvěty na čas zapadající. Jeho myšlenky nejsou pouze osobní, nejsou to také jen nálady; motivy k nim dostávají se do básnické duše také ze scenerie krajinné a z retrospektivy dějepisné, která v přítomnosti je nahrazena důvěrou a nadějemi. Písně, zpívané včera, jsou bezprostředními odrazy pohledů d h storie. Básník při vroucím citu vlasteneckém nezapomíná historických chyb i jiných nedostatků, jak svědčí velmi zdařilá ballada Vyslanec. Celkem lze říci, že nálada minulosti jest básněmi první části vyjádřena velmi sytě, verši plnými, příliš hutnými a obsažnými. Bezprostřední minulost před počátkem války, vzrušující zajisté mocněji nyní, ve vzpomínkách, než v tehdejší době, diplomaticky zahalované, jest také výmluvně vyjádřena svými osmi básněmi, které však nevyčerpají úplně znaků a předzvěstí nachylující se bouře, ač Březen povšechně naznačuje všecko. Ve formě písně národní a v ozvěnách za vynikajícími představiteli českých předválečných dějů, mužů a jejich snah krátce nám básník charakterisuje dobu napětí, aby po ní přešel k dnešku, jejž vyzpíval v dvaceti pěti básních, dotýkaje se jak svého osudu, tak osudu národa a země. Zajetí Psychy, Muž se hledá, Svědomí a zvláště Těm, kteří trpěli jsou básně, psané těžkým povzdechem, se stísněným hrdlem, které propouští pouze stažený úsklebek a sarkasmus, nemohouc vyjádřiti to, co básník v srdci chová. Tím napětím a t lakem prýští z porů nezadržitelně krev, jež tím více leptá rozcitlivělou kůži. Celý tento stav má v básních vliv na formu jejich, těžkou a ponurou, a na hluboké myšlenky, druhdy tupou bolestí, druhdy pevnou odhodlaností vyjadřované. Ale přece některé z těchto jednotně pějících básní zaviřují lehkým veršem, slibujícím bezstarostnost ptáčete a lehkostí národní písně oprávněné naděje do budoucnosti a volný, klidný, svobodný budoucí život. Sbírka Procházkova patří k pozoruhodným, opravdu vážným zjevům českého válečného básnictví a podává vhodnou synthesi válečných citů a myšlenek českých.

J. F.

*

Jack London: *Syn slunce.* Příběhy z tropů. Přeložil Ivan Schulz. Knih dobrých autorů roč. XIII., sv. 1. a 2. Nákladem Kamily Neumannové v Žižkově.

„Knihy dobrých autorů“ byly tušim první, které v českém rouše představily Jacka Londona, přinesše překlad slavného románu o vlčáku „Bílém Tesáku“. K umělecké úrovni a zvláště niternosti tohoto díla má daleko „Syn slunce“, soubor povídek s ústřední postavou hrdinného, zchytralého, dobromyslného a bohatého podnikatele a dobrodruha Davida Griefa; zrcadlí více dobrodružnou povahu svého původce, pestré zažitky a smělé kombinace z pozorování jeho cest. Jednotlivé povídky jsou arciť nejvýš napínavé i zajímavé prostě kreslenými typy, — ale napětí, jež četba vyvolá, jest také jediný dojem, n c více nezbude; a tak jsou na samém ostří dobrodružné, sensační literatury, před kterou názor vpravdě umělecký vždy varoval. Některé arciť široký humor povyšuje nad prostou četbu sensační. Všecky však předpokládají množství znalostí zeměpisných, odborných, nad to pak oplývají popisy, které jen fantasie chlapeckých čtenářů dovede si doplniti na skutečnost; i bylo by třeba překladu takových prací v seriosní knihovně hojně vysvětlivek a poznámek, aby byly četbou vskutku věcnou a nikoli jen dráždivou, aby potvrzen byl jejich literární základ a aby chráněny byly před podezřením, že mají sloužiti jen povrchnímu požitku. — Překlad — zajisté obtížný — snaží se po dokonalé ryzosti jazykové, tak že v důslednosti genetivů se nevyhýbá ani přepjatostem (na př. „chybělo hlavy, chybělo kusu přídy“ a pod.), ale pak zase upadá v tvary jako „chybělo čtyřech (!) očí“, „stejně mnoho“ (místo „tolikéž“), užívá hrubého germanismu „nalézati se“ (m. být.).

Kaz.

*

Peter Kompiš ml. — Elena Petrovská: *Slovenské rozprávky*. Tlačiarska a vydavatelská spoločnosť v Prerove.

Slovenské písemnictví okřává po tuhé zimě; vyhnalo již nové puky, jiné slibuje — život začíná v něm proudit. Minule ozval se nový básník (Rázus), dnes vystupují v společné (proč?) knize dva noví beletristé. Petr Kompiš, známý z dřívějška jako veršovec, má v „*Slovenských rozprávkách*“ devět prací, většinou črt a feuilletonistických skizz, kreseb prozatímných, svědčících o bystrém daru pozorovacím, současně však obnažujících (pro nový dorost) příznačnou bídu uměleckého diletantismu. Jedinou ucelenou, psychologicky prokreslenou prací jest povídka úvodní o „trenčianskej růži“, Vilmě Lobodášovej, jež po rozvratném manželství se oběsí — v této manželské tragedii, podané realisticky, jak spisovatel ujišťuje formou zbytečně sousedskou („Ostatným mojim pp. čitateľom prezradzujem dôverne, že čo som napísal, to je pravda od slova do slova“ — uprostřed děje!!), klíčí již slušný talent vypravěčský. Ostatním lehčím črtám Kompišovým nechybí druhdy na úsečné charakteristice i břitu, ale chybí jim úplně literární úroveň; cvik bude tu učitelem. Od jeho soudělnice, Eleny Petrovské, zatím lze slibovat si méně: napsala věcičky beznáročné, konvenční i nenové, hladce a vtipně; seč jest, ukáže další vývoj. České čtenáře, jichž kniha, vydaná českým nakladatelstvím na Moravě, bude mít snad s dostatek, ovane z ní zvláštní společenské ovzduší, vnějškově okázalé, hladké, ale plytké: maďarizace zvyková a mravní, jíž propadá část slovenské městské inteligence. Chce kniha být zrcadlem? Prospěla by. *Fdký.*

*

* Topičovy kulturněhistorické monografie „*Doby, postavy a díla*“, o nichž jsme se zde již jednou zmínili, nemohly býti vhodněji zahájeny než spisem „*Česká koruna královská*“ z péra dra Karla Chytila. Česká koruna dnes není jen tematem k ponaučným kapitolám, ale symbolem daleko výraznějším pro každé české srdce. Autor dovolává se příležitosti, kdy dne 17. srpna 1911 byly korunovační klenoty české opětně ohledány, vědecky prozkoumány a ofotografovány přičiněním archaeologické komise při České akademii. Pojednává pak o rozmanitých korunách panovnických až do XIV. stol., kamž spadá i původ české koruny svatováclavské, a promlouvaje dále o korunách do stol. XVII. končí popisem korunovačních slavností pražských v XVII.—XIX. věku. Obsažné a zajímavé poznámky zavírají dílo, psané formou populární a doložené mnoha pěknými ilustracemi. Druhým svazkem této sbírky jest spis Dra F. X. Harlasa „*Rudolf II., milovník umění a sběratel*“, psané stejně účelně pro širší obeznámení se s povahou a choutkami korunovaného amatéra a sběratele. Spisovatel, obeznámen dokonale s kulturněhistorickým svým materiálem, rozšiřuje svou monografii i o jiná temata historická, popisuje život na pražském hradě i ve městě za doby Rudolfovy, líče umělecké proudy soudobé i sběratelské snahy XVI. věku, z nichž bohužel v Praze, jako jejich ohnisku, nezbylo dnes pranic leda právě velmi zajímavá historie. Také tento spis provází spousta pečlivých reprodukcí a vemlouvá jej v nejširší přízeň. Lze říci, že „*Doby, postavy a díla*“ volily co nejšťastněji, a že možno těšiti se na pokračování. — Jistá shoda obsahová druží k oběma výše vzpomenutým spisům knihu Cyrilla Merhauta „*O dětech českých králů*“ (nákl. B. Kočího v Praze), v níž autor s pílí opravdu mravenčí shrnul z přerozmanitých pomůcek vše, co se tématu daného dotýká. Tak se poučujeme obšírně o narození královského dítěte, o jeho křtinách a dalším životě, o jeho výchově a vyučování až k snoubení a sňatku. Ne nadarmo zdůrazňuje tu autor kapitolu o tom, jak platil český jazyk v královských rodinách a proč královské děti byly přidržovány k pobytu v Praze, uprostřed svého národa. Osudná bělohorská tragedie končí historii českých dětí královských, neboť po ní vychováváni jsou dědicové koruny svatováclavské již jinde. Autor opírá se o spoustu přesných dokladů, které umísťuje na konci knihy, a uzavírá ji citátem Komenského kšaftu umírající Matky Jednoty Bratrské, jenž mocně prochvívá zvláště dnes každým srdcem českým. Přál bych si, aby kniha C. Merhauta byla hodně čtena, aby putovala po všech školách a neušla dospívající mládeži, pro niž je širokým oknem do volné a důstojné minulosti našeho národa. *—och—*

TÝDEN.

* Boleslaw Latomski v obšírné studii „Sztuka i rzeczywistość“ (Umění a skutečnost) mluví sice výhradně o umění polském, ale pronáší četné pravdy i povšechné a zajímavé pro nás.

„Těžká, krvavá jest jednostejnost našeho národního života,“ praví úvodem, „jenž přerušován jest světlými jevy umění a literatury. Jsou to díla citu a obraznosti, která jsou čarována ve vděky jazyka, v úkoly stylu, ve formy plastiky a v harmonii barev.“ Jinde, kde mluví o křivdách osudu Polsky, praví: „Krasiński mluvil o boji, o stříbrném orlu a podivné ctnosti, v níž koupala nás Opatrnost. Těm říkalo se, že zbyl nám duch. Za jeho mladosti vše věřilo v šavli. Poté zbyl duch. Není s podivem, že v středu nedostatku hmotného blaha zaujímaly uprázdněný trůn poesie a umění. Když kníže Prusimowski pohřební řečí tlumočil význam Mickiewiczův, vyřkl příčinu vlády poesie a umění: „Bůh na místě sesazených králů, na místě knížat ze svých krajů vypuzených, na

místě, kde božství čerpá se z vlastních studní, poslal nám krále myšlenky a slova, velekněze srdce a jeho písní, abychom v porobě nesli dále svou naději, že nezahyne duma v hrudi, abychom uvědomili si, že po ztrátě velkosti našeho národa národ náš tou duší stává se velikým!" Z četných posudků dospívá autor k větě: „Umělecké dílo musí nutně spočívati na skutečnosti. Tato skutečnost jest základem a proto nelze tak snadno národ vehnati na jiné dráhy, neboť chce zůstati národem. Jistě, že národové uspokojení a sytí mohou vyslati hloučky ze svého hostince, aby ubíraly se po cestách i neobvyklých, ale nikdy národové neuspokojení a hladovějící i žíznící, pro něž poesie, umění, literatura má vyšší význam a palčivější než u těch druhých. Polská poesie měla posud jedinou výsadu — tragiky, jako každá národa porobeného. Avšak také v Polsce na velké skále vznikla produkce jalového artismu, uměleckého estétství, které dokonce mělo na vážných ústech i pohrdání pro nejzávažnější otázky a palčivé rány současnosti." Jinde dí: „Umění bude čerpati životní šťávy vždy jen z matky země, z kořenů i z květů živých, z lesů a pramenů, jako ze srdce lidského puzeno vědou, filosofií a historií, vybírajíc nepřebrané tvary krásna. Nejlepší díla dokonávají však jen ti umělci, kteří vedle vroucnosti citu uchovají si hlavu v chladnosti . . ." *K. V. H.*

*

* Velkou literární cenu Francouzské akademie (10.000 fr) obdržela pí Henri de Régnier, rozená Herédiová; velkou cenu Broquette-Gonin (10.000 fr), udělovanou vždy za pět let, obdržel Emil Male za dílo „Études sur l'art religieux", cena Gobertova (9000 fr) přisouzena Petru de Nolhac za dílo „Histoire du château Versailles".

*

* Pan Jan A. Širůček, četař, poslal nám z fronty jako výtěžek loutkových představení c. a k. polní nemocnice 805 — K 100 pro útulek čes. spisovatelů a K 100 pro „Jednotu čes. herectva".

*

Povaha spisovatele. „Vídeňské učené noviny", literární příloha Hromádkových „Prvotin pěkných umění", určují ji v samostatném aforismu takto: „Spisovatel časopisu má býti muž neohrožený, neuplacený, svobodně smejšlející, přítel zjevné pravdy, tak že jak básníř praví: nesmělce nesmělcem a troupu troupou jmenuje; který se ani nenávistí, ani příznivostí neřídí, šanování a outrpnosti nezná, ani tupost a bázlivost; nestranný soudce, dobře smejšlející s každým, až na to jediné, že žádnému ničehož nepřidá, než což sluší; jako spisovatel cizozemec a bez vlasti, veden svými pravidly a zákony, nižádného knížete slouha, an nehledí, co by se tomu neb onomu líbilo, ale sprostě vypravuje, což se bylo stalo." Pěkná theorie; praxe byla dlouho stranická a pochlebná. *Fdký.*

*

O rodině Antonína Jarosl. Vrťátky. O předcích Ant. J. Vrťátky vědělo se pouze z Riegrova „Slovníku Naučného", že otec jeho byl usedlým měšťanem v Nových Benátkách. Rada okresního výboru v Nových Benátkách, p. Jos. V. Bayer, vypátral loňského roku v archivu a v matrikách novobenáteckých tyto zajímavé podrobnosti:

Děd spisovatele Ant. J. Vrťátky jmenoval se František. Roku 1782 koupil za 65 zl. spáleniště č. d. 82 v Nových Benátkách se zahradou od Alžběty Vernerové. Téhož roku koupil 5 korců polí. Obé ujal r. 1795 dle kšaftu otce Františka syn jeho Josef. Kde prv bylo spáleniště, František Vrťátko nákladem několika set zlatých domek postavil (č. 82, později na číslo 100 přečíslovaný). Josef bude povinen vyplatiti matce Eleonoře 50 zl. a mladšímu bratru Františkovi „artileristovi" též 50 zl.

Josef Vrťátko, otec spisovatele A. J. Vrťátky, byl mistr hrnčířský. Za manželku měl Annu Linnertovou († 4./3. 1806), s níž měl 8 dětí. Druhá manželka jeho se jmenovala též Anna, byla dcerou Františka Pešty, mistra kožišnického v Brandýse. Věnem mu přinesla 57 zl. 36 kr. a on ji obvěnil 100 zl. „na svých gruntech" a kdyby ovdověla, má míti v č. 82 výměnek. (Svatební smlouva ze dne 12./1. 1807.) Z druhého manželství byly děti dvě: Jan, narozený 18./2. 1810 (zemřel jako chlapec 9./5. 1817) a Antonín, narozený 29./5. 1815. Brzy po narození Antonínově otec jeho Josef zemřel (15./12. 1816). Vdova Anna Vrťátková, matka spisovatelova, domek č. 100 (dříve č. 82) v Nových Benátkách ve veřejné licitaci r. 1817 za 2200 zl. r. č. prodala. Zemřela 21./3. 1850 v č. 61 v Nových Benátkách.

*

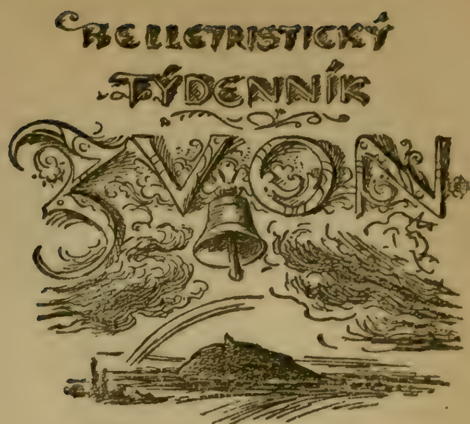
Puchmajer-Žižka. V zápiscích bývalého profesora řeči a literatury české, plzeňského vlastence J. V. Sedláčka, jež jsou dosud v soukromém majetku v Plzni, jest poutavá zmínka o Puchmajerovi. Vyprávěl prý o sobě, že již v hodině zrození měl psáno ve hvězdách, aby byl druhým Žižkou. Matku jeho přepadly prý porodní bolesti v širém poli — jako matku trocnovskou; odtud čím dále více nabýval přesvědčení, že má býti Čechům literním Žižkou: co onen byl pochodní války a palcátem, to on chce být perutným slovem a bleskem básnířství. Drobný záznam Sedláčkův je cenný i potud, že nám lépe a osobněji vysvětluje, proč Puchmajer byl u nás prvním slavitelem Jana Žižky z Trocnova (v známé své ódě): zdravil v něm snad svého předchůdce a duševního bratra. *Fdký.*

V Praze, dne 1. srpna 1918.

Příští číslo vyjde dne 15. srpna.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

J. Jahoda:

NÁRODE MŮJ!

Nechvěji se o Tě! Nevěřím v Tvé ponížení!
V ošlehaných skalních bedrech Tvých je čisté zlato,
pod hladinou Tvojí vidím zdravé, burné vření,
křídlo Tvé je vždycky ku rozletu rozepiato,
v žilách Tvých je krev, jež nezapomínáním pění,
v svalech Tvých je pružnost, v morku vzdor a v očích záře!

Národe můj, příliš mnoho čítal's ze žaltáře.
slova žalostná a sloky velmi odevzdané!
Příliš nastavoval's k ráně pokorné své tváře,
čekal's bezmocně, že jakýs Mesiáš ti vstane
zaslíbený, plný vítězící slavozáře,

Nenadzvedala se proroků Tvých šerá clona,
Tvé však zaslzené oči jen víc clonili Ti!
Jasný paprsk svobody Ti netrysk' se Siona,
hrobním puchem spájelo Tě hřbitovní jen kvítí,
po němž nejsilnější duše vysílením stoná,
aby jednou ztratila se v tichém zatracení.

HRDÁ MODLITBA.

Když bouře jdou a žárem blesků roztavená obloha
se každé vteřiny v změť dravých šlehů tříští,
v nichž na obzoru vstává černých lesů obří mátoha,
a ramena svá rozevírá pro blesk příští,
neznámý Bože, zvedni naše srdce nad zděšenou zem,
tam vzhůru, blesk kde nejkrutějším kvapem svišti,
jak v smrtelném by boji titán válčil s titánem!

Když ulekanou zemi rozbičoval divý uragan
a hladnou příšerou se přes ni střemhlav žene,
když jeho silou olbřím doubravin se shýbá rozedrán
a spíná tvrdých snětí ruce rozdrcené,
neznámý Bože, vystav uraganu klenbu našich čel
tam proti nejstrašnější smršti rozlícené,
kde nával uraganu v zuření svém sešílel!

Když rozběsněný vulkán chrlí dým a žár a plameny,
když zem se jak list bledul v pozdním sněhu chvěje,
když kráter metá jiskry, stříká lávou, plije kameny,
a orli ve výškách se třesou hrůzou bez naděje,
neznámý Bože, nastav výbuchům těm naši hruď,
vnoř naše svaly obřích žárů do ručeje
a s námi, v ocel zkalenými, jako rovný s rovným buď!

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Dr. Palme vedl si Hermu mlčky, vzpřímen; věděl, že přemnohé oči jsou k nim obráceny. Lidé se jim vyhýbali, ustupovali. Na pokraji kola vzal dívku kolem boku a počali volně tančiti.

Velitel Palme, pokuřuje viržinku, zálibně jich pozoroval, sestra Anna schválně chvátala blíž, ba ani Fanny, jež byla v kole, neušlo, s kým bratr tančí.

„Proč tak zamlklý?“ při mírném tanci tázala se Herma.

„Obávám se, že jsem vás snad rozmrzel.“

„Mne? Proč?“

„Že jsem si dovolil.“

„Viděla jsem vás dobře — stále —“ vydechla.

Jemně stiskl jí ruku. „Tedy snad víte, že já také.“

„Tančil jste dost.“

„Jsem z pořadatelů, musím — a ze známosti —“

„Pro mne jste nepřišel.“

„Netroufal jsem si rušit, čekal jsem, že snad dříve ten pán —“

„Ach ten! Je to továrník Heide z Liberce — otcova známost —“

„Tedy ne vaše?“

„Moje?“ a trpce se usmála. „Kolikrát jsem vám to již řekla! Je přece moje povinnost baviti se s hostem.“

„Díky! Jsem tu již tři dni a dosud jsem vás nespatřil, až dnes. Ani na procházku nechodíte!“

„Ó vyšla jsem, ale marně.“

„Také já jsem chodil. Tedy jste se chtěla setkati?“

„A to se ptáte?“

Palme přivinul ji blíž. „Budu moci s vámi mluvit?“

„Vždyť spolu mluvíme,“ zasmála se.

„Zde — v takovém šumu — k vám přece dnes nemohu, co by milostpaní —“

Cítil, jak se jí ruka chvěje — ale mlčela.

„Nuže?“

„Ve čtvrtek po páté, bude-li možno, přijdu.“

„Sama?“

„Jak pravím.“

„Díky, budu choditi denně, kdyby mi šťastná náhoda přála.“

„Ale teď mne odveďte, znáte mamá —“

„A usmějte se tam přece také na mne, vždyť vás s očí nespouštím —“ a již ji odváděl.

Heide se při Hermině tanci bavil s paní a s Gustlem. Ředitel Röhrich stál teď opodál, hovoře s Halwingrem.

„Milostivá paní,“ velmi živě zašvitořil Heide, „netroufal jsem si dříve milostivé slečny o tanec požádati, ale když je učiněn začátek, osměluji se prositi také já.“

„Ó prosím, Herminka bude jistě potěšena. A co ty, Gustl?“

Poručík se zachychtl: „Znáš mě, mamá, jaký jsem vždycky býval do tance — ačkoliv ta muzika dost vábí!“

„Skutečně, na podiv dobrá hudba!“ pochválil i Heide.

„Ráčíte také pěstovati hudbu?“

„Nyní málo, velmi málo, ale pěstovával jsem, s mamá jsme čtyřručně hrávali, dvakráte i na koncertním podiu jsem vystoupil, sestřičku jsem doprovázel, ale teď času není.“

„Ve Vídni neráčíte do opery?“

„Zřídka, velmi zřídka, tak jako do Burgu — podívat se na Odilonku, na Kallinovou —“

„Na Girardiho, to je přece hamúr, duše Vídně. A což do Collosea — nikdy? Tahle Coco — to je — ne?“ a Gustl vycenil zoubky. „Toiletta jenom nejnutnější —“

„A klobouk jako dům!“ rozesmál se i Heide.

„A ten refrén: Ach, jak jsi chic a jak jsi feš, ty přec mně jen salutuješ!“

Gustl polohlasně zazpíval.

„Ale chlapče, co je to?“ užaslá zvolala mamá.

Gustl směje se, jen mávl paží. Vzav Heideho za ruku, pravil: „Pojďme jim naproti!“

Heide se dámě poklonil a šli. Když setkali se s doktorem a s Hermou, továrník pravil: „Milostivá slečno, netroufal jsem si dříve poprosit o tanec, ale ráčíte-li nyní dovolit —“

„Prosím — pan továrník Heide, pan doktor Palme — děkuji vám, pane doktore!“ a slečna se jemně uklonila.

Páni podali si ruce a párek odcházel k tanci.

„Tak jak jdou časy, pane doktore?“ a Gustl kamarádsky poklepal Palmovi po rameni.

„Díky, pane lajtnante!“

„Jste tady na dovolené? Já taky, ale je tu po čertech nudno.“

„Netančíte?“

„Pah, takové zábavy pro mne nejsou — nudím se tu — budu rád, až zas budu ve Vídni!“ Gustl pootevřenými rty plosce, unuděně vypouštěl slova s obláčky kouře. „Na chvilku jsem od stolu odrazil, pojďte se se mnou trochu projít. Vás to nenudí?“ a zavěsil se Palmemu pod paží.

„Jsem zde doma,“ usmál se doktor.

„Já taky, ale prosím vás, léta jsem odtud, s tou společností už ani jednat neumím, všecko je mi tak hloupé! Vy jste přece také v Praze — ovšem, Praha je také vesnice proti Vídni, tam jsou jiné poměry, velký svět — finanční, šlechta z celé říše — a teď tady! Doma nudno, venku ještě víc. Papá má jen svoje, zfilistrovatěl, maman je sic generalstochter, ale zevšedněla tu taky dost, a Hermi teprve, ta jen sedět při nějakém vyšívání nebo při knize — a já v tom mám dejchat. Díky nebi, že tomu bude hnedle konec!“

V tom se zastavil a paž doktorovu sevřel. Vypoulené šedavé oči hleděly na prostranství před hostincem.

Stála tam ženština zjevu neobyčejného: Velká, krásně urostlá, kyprá, hlavy přímo nádherné. Snědá byla, sametových zardělých tváří, hojných vlasů černých a lesklých, očí velkých, žhavých, čela krásně rozklenutého; hrdlo měla jako bohyně, tmavomodré řasné šaty s čtyřstranným výstřihem a opásána byla zástěrou jako sníh. Za ruku držela děvčátko asi osmileté a stranou od ní stáli velitel Palme a pokladník Mazel; hovořila s nimi, ale při tom se rozhlížela jako heroina s jeviště.

„Kdo je to?“ vydechl Gustl.

„Neznám jí, ale nejspíše sestra hostinského — slyšel jsem o ní —“

„Kdo to s ní mluví?“

„Pokladník Mazel a můj otec.“

„Ah, pardón, neznám pana otce. Báječná ženská, hotová královna!“ a Gustl prudce svíral rámě doktorovo.

Ženština stála stále stejně vzpřímena a zkoumavě pozorovala obecenstvo. Gustl maně se také ohlédl a viděl, že všecky oči jsou obráceny k ní. V tom zraky neznámé utkvěly i na něm. Zastavily se — měkká, rudá ústa se jemně usmála.

Gustl stál jako přimrazen.

„Promiňte, povinnost mě volá,“ omlouval se Palme.

„Ah pardón — půjdu k našim — tak servus, servus!“ a břinče ostruhami chvátal zpět.

Palme vracel se k tančícím. Ale Heide s Hermou již v kole nebyli.

Tu k doktorovi přistoupili Herrnschall s Jodasem . . .

Za chvilku potom přihnal se k Slavíkovu stolu Kvitšanton. Pohodiv rameny, pravil: „Bitte um Verzeihung, meine Herren, aber hier ist ein deutscher Ausflug, ganz deutsche Gesellschaft —“

Všichni hleděli naň překvapeni.

Disponent s úsměvem se k němu obrátil: „A co se stalo?“

„Bitte um Verzeihung, aber nicht so laut — so laut — es stört zu sehr, die Gesellschaft ist nicht zufrieden damit —“

„Prosím vás, která společnost? Kdo vás poslal?“ volně tázal se Pozdník.

„Mnoho pánů povídalo, taky pan starosta.“

„A kdo vás poslal?“

„Komité —“ a Kvitšantonem všecko hrálo.

„Máme odejít?“

„Ach to ne, to ne, ale mírněji, prosím, neračte se na mne hněvat, vyřizuji, co mi bylo nařízeno!“ a ukloniv se, odkvapil.

„Půjdeme?“ zamračen tázal se Slavík a povstal.

„Proč — vždy je tu veřejný hostinec!“ klidně odvětil Kubišta.

„Bavíme se a nikomu nepřekážíme — s tad bychom nesměli mluvit po svém,“ přidal se Pozdník.

„Ani si toho nevšimněte, nevídáno — pány! Vždyť se tu i jinde mluví česky!“ pravil Fiala.

„Mnoho ne, všímal jsem si,“ usmál se Kocourek.

„Kdo ho asi poslal?“

„Kdo — snad jich neznáme!“ Pozdníkovi odvětil Slavík.

„Inu, musíme se teda mírnit,“ usmál se pan otec Hamáček.

„Jaktěživo se nám nic takového nestalo a přece jsme všude chodívali,“ tahaje si bradu, huboval Zikmund.

„Inu, víc si nás všímají,“ mírně usmál se Kubišta.

Slavík seděl všecek nepokojný. „Já bych, pánové, odešel, kde nejsem rád vídán, tam nejdu. Ostatně jaká ztráta!“ pravil suše.

„Odpusťte, ale v tom s vámi nesouhlasím,“ ozval se mu Fiala. „Nevídáno, že si nějací nafoukanci vzpomněli — jsme přece také korytenští občané. Hned o tom promluvím s Palmem a s Pohlem.“

„Snad byste nežaloval,“ zamračen odvětil Slavík, „buď hned odejdeme anebo si nesmíme všimnout. Já bych udělal to prvé, když chtějí, abychom se oddělili, oddělil bych se, vždyť k tomu beztoho dojde, jaké tedy skrývačky!“

„Nepotřebujeme se uhýbat! Spolky pořádají výlet, jsou v nich i naši lidé — a jsme také přispívajícími členy hasičův!“

„Kde nemohou snést mé mateřštiny, tam se netlačím — jsme lidé z českého závodu, snad ten závod také něco platí, a Halwinger má snášelivost každou chvíli na jazyku.“

„Není v komitétu,“ pravil Zikmund.

„I ten o tom ví!“

V tom třeskla rána a hned za ní projel vzduchem ryčný zvuk trubky.

„Trefa!“ zahlučelo pod stromy a hejna lidí hnala se k střelecké budce. Herrnschall právě v ní zmizel.

Jodaspepi, synek mistra mandlíře, stál v kole malých i velkých a vítězně se rozhlížel. Byl asi dvanáctiletý, pěkně rostlý rusovlásek v slamáčku, oděn světlým, přepásaným kabátkem, krátkými nohavicemi, žlutými botkami.

„Bravo, bravo, Pepi — ausgezeichnet!“, volal Herrnschall a hoška objal. Také jiní ho velebili, chválili, hladili. Pyšně se usmíval, ale vztyčenou hlavou nepohnul.

Střílelo se dál, aby se všickni hoši vystřídali.

Herrnschall chvátal starostovi Wankovi zvěstovat, že vnouček jeho jest nadějným vítězem . . .

Lojzl, vraceje se prve od pana otce Hamáčka k Máry, byl velmi zamračen a schválně k svému stolu nepohleděl.

„Abys věděla, že taky můžu chodit sám,“ myslil si, „a nedáš-li pokoje, to se podíváš, co udělám!“ Když však pohleděl zblízka, Máry již u stolu nebyla; i sklenice byly tytam.

Projelo to jím velmi nelibě. Dopálila se a utekla? Či někde chodí po zahradě? Honem spěchal, aby se podíval. Křížem krážem výletiště procházel, ale Máry nebyla nikde.

„Šla sama — jistě — ta zas bude doma činit!“ hučelo mu v hlavě a nevida, neslyše pustil se na silnici a chvátal ke Korytné . . . (Pokračování.)

Ant. Trýb:

A TAK JSME ŽILI SVÉ MLÁDÍ . . .

A tak jsme žili své mládí
jak zbytečný květ, jenž svádí,
co šeptá o svém zrání
a vadne, umře v dlani.

A tak jsme žili své mládí:
plakali, smáli se rádi,
láska a prokletí spolu
s námi si sedaly k stolu —
což, toho málo jsme dbali,
co život dal, to jsme brali,
úsměvy rozdávali.

Kdos jiný šel to tak s námi
a platil vzpomínkami,
my za to měli ho rádi —
on prožil naše mládí.

Růžena Čechová:

SVĚTLUŠKY.

I.

Osud je velký král, skoro bych řekla, že jsme jeho otroci. Bože, s jakou chutí hrávala jsem si na pokraji potoka na našem venkově s hrstkou oblásků, to byla moje velká samostatnost v dětství, semknutém příkazy dospělých. Chytala jsem motýlky v rozruchu jarního srdce a zase je s polibky propouštěla do vzduchových říší. Přála jsem všemu žití, o obláscích jsem věděla, že je nese proud, ale já se klamala povídkou, že jsou živé a pádí svou vůlí po velkých a malých vlnách k moři. Že jsou nedočkavé jako motýli a ptáci, jako já sama.

Do devíti roků skládala jsem v krásných snech malou hlavu na trávníky a hostila se jimi jako královna. Nedala jsem se tak snadno vyplašiti burácející mládeží. V desíti letech stalo se něco, co mne probudilo z radostného snění. Velký Petr, bratr, největší z nás, nikoli nejstarší, jediný hoch v rodině, o němž děli pyšně rodičové, že povznese náš rod, poněvadž měl duši neohroženou, krásnou a tělo sličné, silné, tedy tento Petr na cestě do Dánska, kam ze zvědavosti pospíchal, neboť chtěl znáti celý svět, zahynul na moři a moře jej pochovalo, když vraceli se ptáci z jihu.

Doma začaly trudy. Otce poznenáhla přemohla lítost o syna, sám silák a dobrota, rozpadal se a ztrácel a než druhé jaro přišlo, pohřbily jsme jej pod vrbou na venkovském hřbitově, kde lesy a řeky neustále zpívaly.

Matku začala uhlodávati dlouhá, nepoddajná nemoc. Máme ji, ale ztrácíme ji. Tedy to je dnešní náčrtek rodinného obrázku. Se mnou staly se zázraky. Od desátého roku do sedmnáctého rostla ve mně křídla a já úprkem letěla k cíli. Byla jsem velmi mladá, ale již úplně hotova vydělávati si chleba. Nemohu o letech své výchovy ničeho říci. Byl to jakýsi úprk, spěch mimo mne. Musela jsem matce postaviti se po bok v jejích starostech. Bylo to osudové a nutné. Doma jsou ještě Míla a Dyna. S Dynou je kříž, prahne strhnouti hvězd zlatých s nebe, je patnáctiletá a dělá matce starost. Dyna utíká k divadlu. Bůh ví, co dělá a jak se zapírá, aby získala na místo k stání. Moje povolání přivedlo nás do města, kde je k tomu příležitost. Chlubívá se, že kdesi komusi šije lemy na koberce a někde s dětmi si hraje za vytoužené vstupné. Ach ano, hlas má jako slavík, je to konečně pochopitelno, že chce zpěvem snít a žít. A je krásná. Mezi námi nejhezčí. A skotačivá jako malý hoch.

Míla je zcela jiná. Zahynula by s duší v myšlence. Nevím ani, kam až chce, co chce. O mně povídá trpce, že jsem v kleci pták. Hladíc mi ruce, říká: „Založím se, uvidíš, jen co v srdci naleznu své místo, nejsem zdlouhavá, jenom přesná, to mne zdržuje od dohotovení.“

Buď bude z ní učenec nebo sesešlí a ztvrdne, i k tomu má nadání.

Otec, knížecí zahradník, zakládal si na Míle a určoval, že bude z ní jeho nástupce. Na polích i v sklenících byla znamenitá. Co otec zemřel, zavřela knihu přírody, aby otevřela knihy vědecké. A s toutéž žádostivostí, jako nad dospívající magnolií, zadumává se nad Pythagorovou větou.

Míla je nejstarší. Na venkově zanechala Jášu. Je to hoch milý a statný. Po našem otci dědil místo zahradníka. Chce Mílu. Lichotí jí a vyhrožuje jí. Bojí se o ni ve veliké Praze, zoufá si nad její nerozhodností. Přijíždí za ní. Nabývá jí a zase ztrácí. Rady se od ní odstřeďují, nelze z ní vytvořiti snadno libovolnou bytost. Jest svoje a silná, jako my všechny.

Přeji i dnes všemu jeho žití, šťastné žití. O obláscích zachovávám si klam, neboť nemohu na nic zde na světě ukázati jako na zbytečnou věc, bez duše, bez cíle — Moje křídla létla dobře. Jsem ve škole, učím děti a kromě toho maluji na látky, co v srdci mám a tak dociluji prvního místa doma u maminky. Téměř si mne váží, snad mne přeceňuje. S radostí vyzvídá na mně pohádky o škole, o dětech, o velkých dámách, jimž svatební a plesové šaty pokrývám květy a ptáky. Miluje všechno z mého tovaryšení, kulaté zlaté oči dětí, mé barvy, štětce, i moje těžké botičky (škorně), jistě jen z lítosti, že při velké mé práci nemožno mi zaopatřiti si Popelčiny zlaté střevíčky. Je to moje maminka. Vlastně jsem s ní maminkou. Dyna a Míla jsou naše děti, obě bláhové a těkavé, milé a dobré. Dyně nemohu zhasnouti její radost přídavkem na místo k stání. Zapálila by se jako krocan a odmítla by.

Vědí všechny ty milé duše, že dost jim dám, když jim dám na chleba a na botky. Matčina pense je na byt a na to druhé. Nikdo mi neublíží. Připadá mi, že chodíme k sobě, od sebe a zase k sobě po

špičkách. Je v nás všech ještě mnoho z venku, mnoho slunce a mnoho míru. Otec a Petr jako by neubyli, nezapomínáme jich a béřeme na ně při všem ohled. Matku nebolí její nemoc, necítí ji na výsluní našeho rozkvétání a budování svých životních cest.

Dyna hraje nám divadlo v rozkošných posunkách a pósách s překrásnými oheby a spirálami svého nadaného hlásku. Představuje nám všechny herce a herečky předměstského divadla a v opojení béře maminku okolo krku a ujišťuje ji: to že všechno nic není, ale až ona . . .

Každého dovede sehráti výborně: Jášu, Mílu, mé děti, vránu i slepici, neunikne její pozornosti nic z tváře a pohybů, je jako píďalka ve své herecké horečce. Míla, zdánlivě neobratná, ale v duši s obratností obdivuhodnou, bývá vděčným divákem i karatelem, postrašujíc Dynu, že se vtělí ve své karikatury z trestu božího. Maminka z lásky řekne Dyně „čertovské dítě" a Míle „bubáčku", jenom pro mne není v zlatých jejích ústech jiného jména než „Bětuška". —

II.

Osení kvete, všechno se zelená, je konec března. Malá sluněčka pokyvují se pod stříškou červenobílých krovek na snítkách probuzeného bezu, a srdci chce se žíti a zpívati. Školu dali mi bohové v nejsvětlejší své chvíli. Patřím dětem a děti mně, to zajištění mne blaží a upevňuje. Jest až směšno, jak vzrůstám pro svou práci a povinnost, zdá se skutečně, že ze mne vroucí snahy vytvoří obra, jenž svým čelem prorazí oblaka, jak Dyna mne škádlí. Zápasím statečně s překážkami a chci je zmoci a vládnouti bez obav na zlatém stolci. Srdce mi buší rychle, když otevru třídu a malí poddaní vstávají a klaní se mi, aspoň tak pozdraví, tak se usmějí a dívají se, že je to asi tolik, jako by poutníci klekali před světicí. Ale lépe, když mne milují. horoucně milují, jako já je. Stášová nosí sukni od maminky až po kotníčky svých bosých nožek, téměř ji vleče, ale v očích je tolik děckosti, že to až svádí, dítě semknouti do náruče. Jedné chybí kajda a jedné taška a zase jedné pentle. Ta je nejnešťastnější ze všech. Ale vnitř jsou všecky před zrcadlem své čisté dušičky vykrášleny a obléknuty, jako by denně kráčely k stolu Páně. Kaja se liší od ostatních. Je to jediný vlk v ovčinci. Přičiňuje se o to, aby řády školní mařila. Co s ní? Jediná odpověď. Mám ji ráda. Pro tu křehkost její ponechávám jí místo v srdci. Děti navádím, aby Kaje odpouštěly. Nemůžeme si vymysliti větší trest na buřňáka než lásku. Mnoho veselosti a svobody přeji četě svých malých vojáčků, ať se třeba i poperou, jen když jsou zdraví a šťastní. Moje škola je na předměstí, jsme v ní kromě ředitele tři učitelky a dvě podučitelky. Je to starý, dávný zámek, do něhož svítí slunce odevšad a okolo kvetou v máji kaštany a střemchy. Inspektor je největší náš pán, ale přesvědčuje se, že všechny obléhá nás společná touha po vyplnění jednoho úkolu a tím se vyrovnáváme s rozličnými dekrety. S Lídou, druhou podučitelkou, jsme si nejpodobnější věkem i žárem pro své učitelování. Starší kolegyně zovou nás novicky. Halová je z venkova, lesníkova dcera, horuje o lesích a hraje úložky zajatého ptáka. Králová naopak nezná venkova a zastává před Halovou promenády Příkopové a Růža je zamilovaná do všeho na světě, má před svatbou a slibuje mně i Lídě svůj v brzku uprázdněný učitelský stolec. —

Dyně jsem zaopatřila hodiny zpěvu a hry u proslulé umělkyně. Létá do nich jako ztřeštěný šťastný pták. „Dítěti bude třeba co nejdříve jeviště," praví o ní její učitelka, „téměř v ní nalézám, co jí dáti chci. Je to jedna vyvolená mezi tisíci." — Matce se nezamlouvá pro Dynu divadlo, raději by ji vdala anebo posílala k příbuzné Martě do šití, tomu se však brání Dyna: „Na klobouky bych se ještě hodila, ale k trpasličím sešívkám to ne, mami, za nic na světě!" A tedy už maminka ničeho nenamítá, jenom si ke mně posteskne: „Co s její krví, vaří se v ní varem, není možná, aby dělala něco jiného než hrála." A Dyně v přikyvování hlavička div se neutrhne a slibuje hory doly: „Maminko, to uvidíš, co ze mne bude, v jaké drahocennosti se budu oblékati, a jaké kytice mi budou lidé házet na jeviště za moji hru. Herečky jsou tolik jako kněžny, mají peněz a jezdí po celém světě, až hodně zbohatnu, dám Petrovi na moři postavit skvostný náhrobek." Sliby jsou zalévány strží polibků a přísahami šťastných pohledů . . . Od dětí chodívám na pozvání k šlechtičně Ovsové na Malou stranu. Zamilovala se do mé ruky. Nad mými náčrtky sklání se tolik mužských a ženských hlaviček, že mi to způsobuje rozpaky. Jeden z pánů, černý a krásný, jehož zovou Daňou, nejvíce se zadívává na mé malby. Nikdy se mnou nemluví jako druzí, ale v očích vždy naleznu něco pověděného a jistě se nemýlím. Až budu jinde malovati na látky, myslím, že mi napadne kresba jeho hlavy. —

Míla svědomitě zakončuje gymnasium. Říkává mi: „Dolétni až tam, Beto, stálo by to za to!“ Ale mně se prozatím líbí ten menší svět. Stojím ostatně teprve na prvním schůdku k velké učitelské budoucnosti. Míla je zaryta do svého učení. „Co je, co je?“ vztyčuje se jako ze spánku, oslovíme-li ji při její knize. Nejedla by a nespala, kdyby nebylo nás na stráži, hlavně Dyny, která z „kabousů“ dovede Mílu probouzeti svým nevysýchajícím čtveráctvím. — A tak se každá zálibně na svém slunéčku zahříváme jako tři velkomožné ještěrky. Mamince bělají vlasy, ale růžoví líčka, ku podivu, z velmi houževnaté choroby se zvedá a zotavuje. Klade zázrak na vrub svým dětem, jimž jako celku dává jméno „Světlušky“. —

Ve všech nás plane touha, zůstati co nejvíce pohromadě. Jenom Dynina křídélka někdy prudce se zachvějí, jako by přišla jejich velká chvíle ... o té nemožno předpovídati ode dneška do zítra. Opravdu dějí se u nás třeba volné, přece jen jisté rozlety z hnízdečka rodného.

III.

Přišlo to jako blesk. Bylo zase jaro. Brzké, únorové. Vzduch dotýkal se čela jako jarní svěží koupel. Na venkově snad již pupeny rašily na procitlých haluzích. Kosi spouštěli na římsách městských domů šeptem svoje vzkříšené zpěvy ... Míla se proměnila. Nezdálo se, že výhradně poutá ji učebnice. Odcházely oči její v dál, jistě přemýšlela o kraji. Podívala se do knihy a hned od ní odspěchala pohledem k oknu. Jednou jsem ji přistihla, když prudce zavřela knihu, položila na ni hlavu a rozeštkala se. Neosmělila jsem se jí tázati, co ji potkalo. Až později, mnohem později pochopila jsem, že tento okamžik měl pro Mílu ohromný význam. Dlouholeté úvahy vyspěly tu v určitou odpověď. Byla to krise, která Mílu z minulosti přenesla do budoucnosti. Vysvětlení o ní nepřišlo mezi nás záhy. Zkoumala patrně přihlášené rozhodnutí v duši úporně, než svěřila je svému okolí.

Jednou mne uchopila za ruku: „Beto,“ řekla stísněně, „ty všecko víš. Ty víš, jak mne jaro omráčilo a jak jsem ztratila v něm hlavu. Snad ještě venku luhy ani nevoní, snad ještě tříště ledové bloudí po řekách, ale moje srdce slaví již své vzkříšení. Beto, budu se vdávat.“ —

Bledá, vztyčená, se ztemnělýma očima stála proti mně jako zjevení.

„Jáša to ví?“ otázala jsem se.

„Píši mu, čti,“ podala mi dopis.

Stálo v něm: Jášo, hochu! Zavřela jsem knihy na věky. Nenalezla jsem v nich, co jsem hledala. Jaro mi ukázalo cestu k Tobě. Vidím Tě v kvetoucím světě a nemohu odolati touze. Cítím, že otec kladl v srdce moje pevný základ k lásce k přírodě. Nehněvej se, že píši tak. Chceš mi přijíti vstříc? Odpusť, že jaro, květy a ptáci byli volajícími. Snad i Ty jsi v nich přítomen. Pak-li Tě i zklamu, od přírody již nikdy neodejdu. Tvá Míla.

„Vyhráno!“ zvolala jsem, „jdi si k nim, k oblakům a stromům, pramenům a lesům, k skleníkům a k tomu všemu, co dohromady slove Jáša. Dal ti pro tvou vládu, tam u nich korunu na hlavu tatínek, dobře jsi zvolila. Ví o tom maminka?“

„Ne, ne, šla jsem dřív k tobě s vyznáním.“

Toho dne večer objímala se srdce naše s Míliným. Byl to začátek loučení, smutná a přece blažená slavnost. Jáša, opojený štěstím, postaral se o brzké vysvobození Mílino z gymnasia a ze spousty zrazených knih. Zasnoubení a hned svatba a úprk do jarního světa ... Odtamtud Mílino bojácné psaní:

Mami, Beto, Dyno! Nestýská se Vám, nehněváte se? Jsem u Vás denně několikrát. Dávám si hladit od maminky vlasy a říkat jim „černé bubáčky“, a oči líbat, líbat s nich od maminky maminčin obrázek, jenže ten zatím s očí do srdce vklouzl — dávám si od Bety přistřihovati bílé šaty k velkonocům, cítíc z doteků jejích prstíčků tu nesmírnou trpělivost s námi — dávám si od Dyny z čertovských jejích posunků sestavovati svoje „kabousy“ u zpropadené knihy — jsem s Vámi vždy a všude! Až přijdou prázdniny, Beto, seber maminku a Dynu a přijeďte. Podivíte se, v jaké kráse žiji. Všechno voní, žije, blaží. Jáša je v svém oboru divotvorce. Nelze jej opravovati. Stavím se pokorně po jeho bok jako jeho žák. Nová kniha otevřena. Nestarejte se, maminko a Beto! Příroda a Jáša, to je jedno. První fialky s lesního palouku pozdravují Vás s Vaší

celou Mílou a jejím Jášou.

(Dokončení.)

✱

NOVÁ SNŮŠKA DOPISŮ Z DOBY PROBUZENSKÉ.

Z pozůstalosti starého vlastence inž. Jos. Wetta otiskuje J. V. Šimák. (Pokračování.)

3. — 1841, 5. prosince v Praze. — Jan Dalibor Kopecký W.-ovi do H. Beřkovic; plísní jej žertovně, že odešel nerozloučiv se a zve jej na svou promoci.

V Praze dne 5. Prosince 1841.

Milý Wete! — Pročpak si se gako šelma ztratil, nedage mně ani s pánem Bohem, ani hubičku přátelskou nepřigma? To pak si neučinil poneyprv, guž podruhy takowý nemraw na Tobě nacházjme. Gednau sem to prominul; nynj wšak nezdwořilým, Tě proto nazjwám, poněwadž si lhal, a podle systemu moralického, genž u Tebe platj, lež sám zatracugeš. Nuže polepši se, a tam w Beřkowicjch za to, co si zde prowinil, zkraušenau ljtost wzbuď! Na mně nagdeš wždy saudce, genž hotow gest odpustiti tomu, který hřešil proti mně. Awšak na zadostučiněnj Tobě přikazugu, abys w pátek do Prahy přigel; ginak ljtost Twá platu mjti nemuže. Hle, milý Wete, guž guž sem doktorský klobauk a palaš wčera w rukau držel, guž jsem dišputaci odbyl, a bohda w sobotu [11. pros.] po těch třech stupničkách, které w malém sále — či w malé sjni karolinské z podlahy na lešenj doktorské wedau, zawolán gsa, wstupowati budu. Gediná žádost má gest, aby toho dne, když za doktora powyšen budu, naše staré přátelstwj se také ozwalo. Co sem tedy na prwnj straně Tobě přikázal, to zde za slušné pozwanj wyhlašugu, doufage, že osobau swau rozmnožjš počet swědků, djwagjcjch se na oslawenj mé. Psalbych dnes wjce a krásněgi, awšak předně na mne wolagj wšeligaké ty přjprawy, které dřjw než hosté přijdou, wykonány býti musegj; za druhé psacj mug material dnes tak darebný gest, že se sám za swé pjsmo skoro stydjm. Ostatně pak přeswědčen gsem, že duch Twůg maličkostj si newšjmá, a že pro wšecko wšudy zůstaneme ti, kteřj sme býwali a kteří se za tři neb čtyry dny gistotně schledagj. Buď zdráw, gakož gest

přítel Twůg Kopecký.

Neyuctivěgšj poroučenj na pána Doktora.

v. Prag. Herrn Joseph Wett, Bau-Adjunkten in Ober-Beřkowic p. Melnjk (přeškrt. poštou a opraveno Budin.)

Kterému doktoru se Kopecký dává poroučeti, nelze zjistiti.

4. — 1847, 3. února v Bohdanči. — Karel Podhajský W.-ovi do Březové; žádá, aby mu vyjednal dodávku dříví pro dráhu z Brna do Prahy; o vlasteneckých snahách v Bohdanči, o svých dětech.

Drahoceny Přjtely! — Dlauho sem na Waš dopys čekal, a proto se ninj na Was pisemně obracym aby ste tak dobry byl a mne strany těch sleeprů, dubových fošen a toho ostatnjho něyakau sprawu dal, obzwlašte ale proto, že dosleycham že zde na Pardubském panstwý gisty bratřj Eisler z Bizence dubowe dřjwy w hrubem stawu y s odpadkama za 12 kr. kub. stř. kaupyt hodlagj aneb snad gjž kaupily. Mam teť na pýle asy 30 dub. klad rozlyčne delký, wyce sylnych, pak gešte bých mohl neyake duby skaupyt, neradbych techdy aby se z těch samych klad takowe wecy daly řezat, ktere bych odbeyt nemohl. Budte techdy tak dobry a pyšte mne zdaliž se neco na tu Brnenskau drahu odbyti necha. Cenu odewšeho chcy dle Wašy uznalostj určjt. Sleepru mám asy 100 hotowych, též y těch wzlaštnych dřev 6/12 a 10′ dlauhych k přegjškam.

A njnj k wlasteneckym zaležitostem. Bude Wám snad powědomo že se w Praze Česka průmyslowa wzornj Škola založy a ze všech stran se dobrowolny přispěwky do Prahy zasylagj tak syce že z mnohých malych Měst 60—70 až 80 fl. c. m. se zašle, y zde wybiram a mam gjž 28 fl. c. m. pohromadě, daufám že to do 40 fl. přivedu — My zde bereme časopysy gak Wám powědomo Nowyny a Wčelu, Kwěty, Pražský posel a Děgepisy Kocaurkowské od Chocholauška. Praž. posel platí P. kaplan Wlček sam pro městskau knjhownu, na ostatnj dostawam 10 zl. v stř. od některých P. sausedů ost(at)ně ale doplatjm sam. Též školnj knjhowna gest založena a djtky y welky čtau pýlne. Do Matice pristaupily roku 845 P. Snetiwy, P. Kautnik, wel. P. kapl. Wlček a ga, lytugi že sem o tom dřiwe lepšy wyučen nebyl a hned při začátku nepřistaupil. Gestly pak u Was w Březowy take česky neb morawsky radj mluwyte? W Morawě snad wyce němčina panuge nežly w Čechach. — Tam se mně zda že wyce žide panuyou nežly křestane a tudy take narodnost hyne a gen šmeydu se hledj.

A nynj neco o me rodjne, syn Jan gest w druhem roku v Realce, w lonj mel z Mathematiky, z Krasopsanj, z Naboženctwy Em. a ostatnj I klassy, druhý syn Stanislaw gest w Praze fundatistau u P. Škraupa na hradě, ma prey čystey hlas, a dela prospech w hudbe, chodj do 3 třjdy na hlaw. wzornj škole na male straně. Ostatnj djtky sau zdrawy. Moge syce gest nekdy churawa, tomu se ale neyni co diwiti neb nam schazy obaum z kopy groš.

Pan Snetiwy gešte se wodau lečj, zdaliž gemu lepe gest nemohu určit.

Budte zdraw Přitely srdečne Was lybage ostawam s uctjwostj

Waš přitel

Karel Podhagsky.

w Bohdančj dne 3 Vnora 847.

Gak pak to dopada s Kelbingrem? Na Pana Kleina prosym uctjwe poraučenj, též tem ostatnim Panum mogi uctu.

Z Bohdanče. Weleváženemu Pánu Panu Joz. Wettowy, Jnžinýru při Brnenske železne drahy (!) w Březowy na Moravě.

(připsáno jinou rukou: derzeit in Pesth)

K. Podhajský, zámožný kupec v Bohdanči (1800 až 1871), jeho choť Antonie Sedláčková, roz. Vinařová (1799—1874), děti Jan (1831—1900), potom staveb. rada ve Vídni, Stanislav (1834—1882), c. k. major, Antonie (1836—1911), vdaná za Jana Klímu, řed. školy v Mnich. Hradišti, Josefa (n. 1838), vdaná za Jana Andrese, Karolina (n. 1839) vd. Šrůtková (Lask. sdělení přítele prof. Jiř. Klímy). Sleeper = pražec. Panství Pardubské náleželo tehdy koruně. Bratří Eislerové, obchodní firma v Bzenci na Moravě. Průmysl. školu v Praze snažila se zaříditi Jednota pro povzbuzení průmyslu v Praze, ale založena byla teprve r. 1857 jako pouhá pokračovací škola při české reálce pražské. Pražské Noviny a zábav. jejich přílohu vydával v Praze od r. 1834 Schönfeld, v těchto letech redakcí Havlíčkovou, Květy (od r. 1846 redakcí Jak. Malého) a Posla z Prahy (1846 red. J. K. Tyl) vydával Pospíšil. Romanopisec Prokop Chocholoušek vydal r. 1847 humoristický spis „Kocourkov čili pamětnosti města Kocourkova a obyvatelů jeho“, 1. sv., ale další svazky nevyšly pro nepříznivé přijetí. Měšťané bohdanečtí Jan Snětivý a Václ. Romed Koutník zapsáni jsou mezi zakladateli Matice Č. v Čas. Č. Musea 1846 str. 513 a 136, Podhajský str. 142, kaplan Jan Vlček (1805 až 1879), asi známý veršovec a překladatel Homéra (Vlčkovský), již r. 1845 (str. 694). Jan N. Škroup (1811—1865) proslulý hudebník a skladatel, řídil kůr na hradě Pražském od r. 1845. V Bohdanči jsou lázně slatinné. Bratří Kleinové byli chefové Wettovi, kdo Kelbinger, nepodařilo se mi zjistiti.

*

5. — 1848, 14. října v Pešti. — Jan Kollár W.-ovi; děkuje, že mu opatřil uložení peněz; o svém ohroženém osudu.

14. Říjen 1848.

Přemilý Příteli! — Psaní Waše, první z Čech, s potěšením sem přijal. Děkujeme Wám spolu i s mau manželkau za onen skutečný důkaz prokázaného nám přátelství co do spořitelnice. Knižečku wšak nyní sem neposílejte, zadržte to jenom u sebe na lepší časy. — Wždyť k Wám neobmezenau důwěru máme.

Co do našeho trpkého položení, o tom jindy. Zdá se mi, že wšickni přátelé na mne zapomněli, an nepřátelé nejžiwěji na mne myslí. Moje těžce wydobyté Herkulanum a celau Staroitalii snad tento wůkol soptící Vesuw na wěky zasype a zničí na wzdor wšemu skrýwání. — Zde na jistý čas wšechno wystěhowání zákonem zakázáno*) — Naše dcerečka od některého času jest pro bezpečnost na wenkowě a my co osiralí — Potěšte nás opět brzi swým psaním ale občanských zpráw se netkněte. Či ste prosím s knihkupci o oné Wám swěřené důležitosti mluwili; Ržiwnatz mi na mé psaníčko ani odpowědi nedáwá, tak jako i přítel Š. a P. Srdečné pozdrawení Waší paní manželce. Mějte se blaze. Wáš

upřímný přítel.

Dopis nemá podpisu, místa ani adresy, ale vše lze snadno doplniti. Proč psáno tak opatrně, zjevno z data, neboť několik dní před tím revoluční Uhry přetrhly poslední pásku s Vídní. Kollárovi jako známému odpůrci radikálních tendencí již v březnu t. r. byla vytlučena okna, a nyní byl stále v nebezpečenství života. Wett seznámil se s K-em osobně patrně v Pešti a odjížděje, odvezl jeho peněžitou jistinu, aby ji uložil v České spořitelně. Herkulanem míní K. obrazně své výzkumy ve Vlaších, jimiž, jak byl přesvědčen, objevil pod popelem věků slovanskost dávné předřímské Italie; uložil je ve svých dvou „Cestopisech“ a zejména ve „Staroitalii slavjanské“ (která však vyšla až po jeho smrti r. 1853); na nich si velmi zakládal, ač jsou dílem spíše citu nežli kritiky. Odtud obava, aby při rozjitření proti němu nebyly rukopisy jeho zničeny, jakž se vskutku stalo některým rovněž nenáviděným předákům slovenským; skrýval je, ba později chtěl je i zazditi. Vesuvem rozuměj bouři uherskou. Kde byla pohostinu dcerka K-ova Ludmila (nar. 17. ún. 1837), není známo. Wett odjížděje, přijal asi ještě jiný úkol (o němž víme z dopisu K-ova 20. kv. dr. Staňkovi), pojednati s Řivnáčem neb jiným knihkupcem pražským, aby zakoupili zbytek nákladu básní K-ových, jež byl vydal svým nákladem, čehož se však nestalo. Přátelé Š. a P. jsou Šafařík a Palacký. — K listům těmto přihlédni do Sborníku Kollárova, vyd. r. 1893 ve Vídni.

(Pokračování.)

*) leda že by v tom snad nějaké určité powolání někam wýminku učinilo.

J. R. Hradecký:

STROMY.

I.

Svítalo již, ale kraj dosud spal. Cihelna byla ostatně o samotě, u lesa, vzdálená od vesnice čtvrt hodiny. Bylo jitro Bílé soboty. Země dýchala rozmrzlou prstí, žíznící po zrnu, a po stráňkách a mezích bylo již zeleno, a svítily tam sedmikrásy.

Cihlář Kohoušek spěchal první a za ním jeho patnáctiletá dcerka Pepina. Vyběhla prostovlasá a jak spěchala, zapínala si v běhu ještě bluzku a kabát, který jí byl velký a v jehož rukávech se jí ruce stále ztrácely. Byl to kabát jejího otce.

„Abychom byli zpět, než se rozední,“ šeptal cihlář. Přeběhli louku a zmizeli v lese. Byl to les panský a mezník, rozdělující půdu panskou od selské, byl nedaleko cihelny. I Kohouškova cihelna patřila ještě nedávno k panskému. Že náležela nyní Kohouškovi, který ji měl kdysi jen v nájmu — bylo zásluhou jeho mrtvé ženy a ponuré historie, která se tu před její smrtí odehrála. Říkalo se, že Kohoušek, nemoha se kdysi ženy dočkati, vyšel jí lesem ke Kamenici naproti. A jak šel pěšinami, uslyšel její hlas. Avšak dříve než ji, uzřel hraběte. — Nepustil ho.

Za několik dní stal se Kohoušek majitelem cihelny, kterou mu hrabě prodal — za sto korun — jak se v okolí tvrdilo. Od tohoto času však cihlářova žena churavěla a později zemřela, zanechavši tu Kohouškovi chlapečka.

Od této doby bylo však mezi hrabětem a jeho lidem a mezi cihlářem nepřátelství. Kohoušek měl tři děti a Pepina, jež mu vedla domácnost, byla nejstarší. Spěchali nyní na panské, kde nedaleko školky, jak tam dělnice jídávaly jablka a hrušky, rostly krásné stromky, hrušky a jablůňky. Kolem cihelny bylo pusté, prázdné prostranství, které chtěl Kohoušek osázeti ovocnými stromy. Avšak, že takových stromků nikde v okolí nebylo ani za peníze, vydal se dnes pro ně na panské.

Udýchaní a naslouchajíce na všecky strany, stanuli u stromků. Cihlář začal ihned kopat, zatím co dcerka držela stromek, trhajíc jej ze země. Když tak vytrhali i s kořeny sedm stromků, Pepina náhle pustila osmý a zašeptala: „Jde sem fořt. Budeme utíkat?“

„Ty utec!“ vyjekl Kohoušek. A jak se napřímil, spatřil fořta. Pepina učinila několik skoků, ale pak se zastavila: nedovedla svého otce v této situaci opustit.

„Tak kolik jich je?“ ozval se fořt ironicky a jízlivě.

„Nestojí to za řeč,“ pravil cihlář. „Řekněte, kolik za stromky dáme a je po slávě.“

„Tak rychle to nejde, ale po slávě bude, máte pravdu.“

Nebylo s ním řeči.

„Stromky si vezměte, co teď s nimi,“ ozval se po chvíli a s náhlou vlídností. „Bylo by jich škoda, kdyby tu teď uschly. Nějak se to urovná!“

A fořt měl se již k odchodu. Pohlédl na dívku a optal se: „Tys dcera?“ A jmenuješ se?“

„Pepina,“ odpověděla vzpurně. Zdálo se jí, že je to mnoho starostí a mnoho slavnostnosti pro těch několik stromků, které by tu byly v tomto prostředí tak jako tak pohynuly. Avšak ani cihlář netušil, jaká historie se touto příhodou počíná.

Donesli stromky domů. Byly již trochu zelené a všechny vysoké ke dvěma metrům. Cihlář, toho dne již zamlklý a nemluvný, vykopal odpoledne kolem cihelny jámy. A sázeli pak ty stromky mlčky, za temného hlaholu zvonů z kostelů za lesy, jež zvaly na slavné vzkříšení.

II.

Kteréhosi dne ke konci dubna vyběhla Pepina před cihelnu. Běžela ke stromkům. Žily, ujaly se; a jablůňky již měly nalité pupence. Toliko jeden stromek, stojící nejblíže k lesu, uschl, jak bylo již patrno. Pepina spěchala, aby o tomto objevu zpravila otce. A jak se otočila, spatřila jít k cihelně listonoše. To byla událost; chodil sem řídce, nechávaje jim vše, co nosil, ve vesnici. Nosil sem jen to, co bylo nutno podepsat. Pepina se ulekla. A jak hleděla, spatřila na okamžik cosi podivného: nad lesy, nad vršky stromů plálo žluté světlo. Šlehalo ze stromů tak, jako stoupá v létě z vod duha. Byl to jen okamžik, pak vše zmizelo.

„Něco od soudu,“ řekl listonoš.

Objevil se cihlář. Otřel ruce, podepsal. A položiv obsílku na okno, neřekl slova. Tu se listonoš vracel.

„Co pak to? — mám ještě něco — tuhle pro slečinku.“

„Podepíši to sám,“ ozval se cihlář podivným hlasem. A když podepsal, odložil

i obsílku své dcerky na okno a vyhrkl: „Překážíme tady — začne vojna. Ale že nenechají ani tebe?“

„Tatínku — však se nebojím.“

Cihlář pohlédl na dcerku, která právě prala, a vyběhl rychle ven, ke své hlíně. Pepina ještě věci nerozuměla, nechápala, že každý takový styk s úřady, vyslýchání, vyhrožování vězením vyšetřujícími, kteří nemají psychologické a výchovné soudnosti — že to vše působí na mladou mysl jako kouř na traviny, a že to má následky na celý život. On, Kohoušek to věděl. Kdysi v raném mládí musel jíti k soudu, jsa v podezření z krádeže králíků, nařknut a žalován zlou, hubatou bábou. Ačkoliv věc se vyjasnila, zůstal od té doby Kohouškovi na duši stín. A od té doby v spravedlnost soudu nevěřil, zůstal v něm dojem, že vše to je hračkou a že si musí pomoci každý sám. Jak jinak, když soud je pro každou hubatou bábu? Proto pro Kohouška soud a zákony jaksi neexistovaly. Avšak i vytrhání stromků z paseky považoval za věc nikterak trestnou. „Zhynou tam tak jako tak,“ usuzoval. Nyní však cítil, že se rozhoupává nad ním nějaký tajuplný, slepý, ale přece silný obr nějakým klackem a že se může státi, že trefí jeho i Pepinu přímo do hlavy.

Kolem cihelny vlály stromky v jarním větru. Byly již zelené a okolí cihelny jimi zkrásnělo. Cihlář dal ke každému stromku kůl, pln vůči nim otecké starostlivosti.

Několik dní přede dnem soudu spatřila Pepina na kraji lesa před cihelnou pana Adolfa, dvacetiletého syna fořtova. Kýval ná ni a usmíval se. Když Pepina ztrnula nevšímavě, šel blíže. „To jsou ty stromky?“ pravil kamarádsky, a v jeho hlase bylo ono porozumění a ona sympatie, která mimoděk sbližuje mladé lidi stejných let. Vycítila tu sympatii a řekla na adresu jeho otce pohrdavě: „Ten nám toho udělá!“ Zarděla se a blýskla očima. Připadala mu jako lesní ženka. Však ji pozoroval už často. Byla už bosa a bluza jí byla všudy těsná. Byla právě v oné době, kdy se dívčina mění přes noc v ženu.

„Povídal, že budete oba zavřeni,“ ozval se zahanbeně a ostýchavě, cítě, že se staví vlastně proti svému otci. „Proto myslím, abyste ty stromky zničili. Bude vám těžko, mít je tu pořád na očích. To jsem vám chtěl poradit.“

Hleděl na děvče ostýchavě a zamilovaně. Myslil, že musí uznat jeho službu a jeho soucítění s nimi. Ona však od něho odskočila. „Jak to můžete chtít! Je tu tak pusto — a někdy tolik smutno. A jak ty stromky se zazelenaly, bylo tu ihned veseleji. Jsou jako lidi. Jak můžete oba chtít, aby se zničily? — Všude je země boží — povídal tatínek, a u naší cihelny, na slunci a za našeho ošetřování bude se dařit stromkům líp než v lese. Nedáme si je vzít!“

Hleděl na jakoby smolný cop, tančící jí po zádech, jak prudce mluvila. Ačkoliv i on byl narozený v lesích, tuto lásku k stromům pochopit nedovedl. Než se vzchopil k odpovědi, děvče zmizelo.

U cihelny čekal na Pepinu otec. Volala již z dálky, ustrašena, že myslí, že šlo snad o schůzku: „Volal na mne, chce, abychom stromky porazili; myslí prý to s námi dobře.“

Tu Kohoušek zvedl pěst a zasykl: „Ať přijdou! Jen ať sem přijdou!“

III.

Šli do Kamenice k soudu již jako dva odsouzenci. Cihlář nemluvil, mlčela i Pepina. Teprve u samého města Kohoušek, blýsknuv očima, jak to uměla již i jeho dcera, řekl: „Jo, kdyby ty stromky byly zmařené, že bysme je byli chtěli pro spálení!“

Vyslýchal je starý člověk, a bylo zřejmo, že jich skrze velké brýle nevidí. Tyto brýle propůjčovaly jeho vzhledu cosi strašidelného. Upomínal na bezohledné automobilisty, kteří se časem kmitnou silnicí, zanechávajíce za sebou kotouče prachu, zápach a zděšení ptactva, květin i zvířat, a stísněnou nevraživost lidí.

Šlo hlavně o zjištění, zda se dopustila činu i Pepina.

„Odnášela je — a dbala, aby se kořínky nepotrhaly“ — vyrážel ze sebe cihlář, hledě na svou dceru hrdě.

Tož bylo jim řečeno, že věc je velmi zlá a že tedy jim bude jeti až ke krajskému soudu, do Budějovic.

Tu propukla v Kohouškovi všecka zášť z minula. A fořt stal se mu odpovědným nepřítelem. Za večerů, když dělník odešel a když Pepina zmizela do vsi nakoupit, vybíhal cihlář před stavení ke stromkům. Několikráte měl již v ruce sekyrku. Avšak stromky vzhlížely kolem sebe a k nebi tak nevinně a tak radostně, že cihlář neměl odvahy seknouti.

Žil tu uprostřed lesa mezi stromy, i byly mu přáteli a druhy. A tyto, stojící nyní na jeho půdě, stromky ovocné, malých, košatých korunek, zamiloval si ihned, jak je přesadil k svému obydlí. Jak je zničiti? Avšak každý pohled na ně připomínal mu současně i mstivost lidí, jeho soud a to nej-

palčivější: že chtějí potrestat i děvče, jeho čilou hospodyňku, Pepinu.

Když odjížděli ke krajskému soudu do Budějovic, stály stromky v zahradě ještě. Museli pozvat do cihelny cizího člověka z vesnice, aby jím zatím stavení a děti hlídal. Tak jeli oba poprvé ve svém životě pro svou náklonnost ke stromkům dále do světa. Kohoušek jen mručel a nic nejedl. Oděn v starý, odřený svrchník, rozvátých vousů, pohledu neklidného a zamračeného, připomínal starého jestřába; a dívka, všecka v šatech po mamince, s pohyby a pohledy vzdorovitého mláděte, svěží, se smolným copem po zádech, vydychující vůni lesa, zeleně, smůly a kouře, jak se u nich topilo pod cihly pařezy — Pepina byla svého druhu dryadou, která se zjevuje ubohým pozemšťanům — sama z toho všecka udivena a zneklidněna. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Karel Mašek:

Sny v bouři.

Když bouře již dlouho trvá tak, že mizí vzpomínka i naděje na jas a klid, které vládly před ní, když v jejím šeru den i noc splynuly v jediné, stejné pásmo, když hukot vichřice a hřmící umot vln ovládly a prostoupily úplně všechen prostor, když ztratilo se plavcům uvědomění místa i času — tu ustává jejich zoufalá námaha o záchranu, ustává bázeň a počíná klidné vědomí nesvobodného letu nekonečnem; tu plavci zanechávají modliteb i kleteb a jako věřící děti vypravují si báje, žijící starým podáním, o propadlých pevninách, o podmořském bytí, o nesmírných pokladech utonulých lodí, které září nedostupnými hlubinami, o ráji vodní říše.

A ti, kdož na břehu je očekávají, vysíleni touhou, podrobují se novým délkám čekání a opouštějíce pobřeží, kde každá změna zvuku v nekonečném hukotu moře i vichrů byla jim nadějí, jdou hledati vyšší schopnost života, novou sílu k souzenému bytí; malomocni pomoci sobě i svým drahým vracejí se k víře nekonečného trvání bytostí, tušení jeho shledávají ve starých písmech a kronikách, neboť ocitajíce se tak v jiných časech a mezi jinými lidmi poznávají, že tam zapuštěny jsou kořeny jejich bytostí, kořeny nepřervané, zárodky příštích rozkvětů.

Plavci i čekající, dychtíce v nekonečnu bouře po ostrovech světla, toužíme prožíti okamžiky dávno zaniklé, kterým patří naše duše, cítíc v nich uloženo svoje štěstí, svůj pravý život.

Toužíme viděti Sokrata s Faidrem, ani přebrodivše Ilissos, se smočenýma nohama usedli na jeho břehu pod platanem, několik stadií výše nad svatyní Artemidinou, postavenou v místech, kde Boreas uchvátil Oreithyiu — a hovoří spolu o kráse.

Dychtíme zúčastniti se onoho zářivého okamžiku, kdy divotvorný malíř Cimabue ve své florencké zahradě u brány svatého Petra odevzdal dokončený obraz Madonny, na zlaté půdě, obklopené anděly, a kdy tento dosud nevídaný div malířství v slavném průvodu, za hlaholu trub a provázen kněžstvem, šlechtou i nesčetnými davy občanstva i venkovanů odnášen byl za dne růžově slunného, jak jen Florencie je má, do krásného chrámu S. Maria Novella.

Snažíme se proniknouti ve šťavnatý stín českých doubrav kdes v okolí Zvíkova, když král Václav Jednooký, hlučný a vesel, s četnou družinou vesměs v nádherných a pestrých krojích, za zvuku loveckých rohů, štěkotu smečky, ržání zpěněných koní dychtících po stáji, v jasu nádhery a v radosti ze zdařilého lovu vrací se na hrad, aby naslouchal písním potulných pěvců rytířských a sám s nimi závodil; prožíti večer oné šťastné doby, bezstarostné proto, že zrodila pořekadlo: „Ten válči s Čechy, kdož nechceš živ býti."

Stanouti na Karlštejně, v kapli svatého kříže v oné chvíli, kdy ruce pracující na její okrasách klesly, nemajíce již čeho přičiniti! Množství Dětřichových obrazů umístěno je na stěnách, pod nimi lesknou se plochy hlazených drahokamů, spojovaných zlatem, na klenbě stropní slunce, luna a tisíce hvězd . . . a budovatelé svatyně šeptajíce čekají, až vejde Karel, moudrým okem shlédne jejich dílo, sám vloží za umělou, zlacenou mříž královskou korunu vedle zemských privilejí a mezi ostatky svatých a posvětí tak kapli na nejsvětější místo krásných, drahých Čech.

Po té octnouti se v Římě, kde s novým a novým poznáváním staré krásy roste umělecká rozmařilost. Tam uniknouti společnostem marnivě nádherným, proklouznouti mezi zešeřenými domy bankéřů v zátiší jednoho z těchto příbytků, kde hostitel, Luigi Ricciò, hovoří s dějepiscem Donatem, Gianottim a se svým slavným krajanem Buonarottim o událostech a prácech dne; pak přemlouvají Michelangniola, aby svěřil tisku své básně. Hovorům naslouchá mladičký, krásný synovec hostitelův, Cecchino Bracci, a veliký umělec, noře se v půvab jeho ušlechtilosti, přemítá o kráse a smutku pomíjejícího mládí.

A přejeme si přenésti se v srpnovém rozednění na ostrov Hven, v onu vyvolenou chvíli, „kdy slunce s Jupiterem současně u Regula vycházelo a měsíc u Vodnáře zapadal". Mnoho vznešeného panstva jest shromážděno kolem porfyrového balvanu, na kterém nápis hlásá, že jest základním kamenem nebeského hradu, který má býti věnován filosofii a zejména pozorování hvězd. Francouzský vyslanec řídí slavnost a učený hvězdář Tyge Brahe počíná úlitby rozličnými víny, při kterých hosté přejí podniku zdar a kámen zapouští se do země.

A s jakou dychtivostí proplétali bychom se spletí zaprášených či blátivých ulic londýnských, abychom co nejdříve dospěli v rušné okolí divadla „Globe" a vmísili se tam mezi lid, pozorující občanstvo, vznešené dámy s maskami na tvářích, šlechtice ode dvora, slavné válečníky i honosivé šviháky, kteří ubírají se k představení . . . či abychom již před nimi dobyli se do hlučného parterru divadla a zde mezi pokřikujícími výrostky, večeřícími venkovany a kouřícími měšťáky očekávali hru o ztracené a opět nalezené sicilské princezně Perditě, či o blížencích Viole a Sebastianovi, k nerozeznání si podobných — či fraškovité výstupy aténských řemeslníků, přerušující reje Oberona, Titanie a jejich elfů.

A šli bychom šumivou horou, po stráních a přes raztoky, až tam, kde na vysokém kopci vatra plápolá — tam na Královĕ holi sedí kolem ohně jedenáct dobrých chlapcův, Jura Janošík sám dvanáctý; kdo jich vidí — nerozezná jich, všichni mají zelené košile, bílé nohavičky, krpce černými řeménky připásané, vybíjené širáky, v opasku nůž a dvě pistole. Spřísahali se, že budou křivdy po světě napravovat, bědných a nešťastných ochraňovat. Ale nyní jejich pušky samopalky leží pohozeny opodál, oněměl jejich ret, který — když kupce na cestách představají — volá: „Vzdej Bohu duši a nám peníze!"

Mluvil k nim kumpán, student zbloudilý, kterému Janošík poručil, míti kázání; i velebil jejich život svobodný, velebil je za to, že ujímají se chudých, sliboval, že vstane tisíc Janošíkův potříti bezpráví.

Ale svědomí jejich není spokojeno s tím kázáním. Přemítají. Proč svoboda jenom v junácké samopaši? Právo jen u zbojníka? Proč ta touha nepřemožitelná vždycky z jara, když začne se bučina rozvíjet?

A pak uslyšeli Janošíkovo kázání, kterým pokáral kumpána.

Janošík je nepřítel člověka božího, jako každý, kdo páše násilí. Dokud bude Janošíkův, bude křivda, budou nešťastní. A jejich mstitel žíti bude nepožehnaně, bez ženy a dětí, úrody života. Kristova víra zvítězila, protože trpěla příkoří a nemstila se. Násilí samo se hubí. Není pravdou, není spravedlností, co vítěziti chce surovým násilím.

A dobří chlapci dodávají své amen.

Kumpánovi pak, třeba nedobře byl kázal, Janošík dává naměřiti na nové roucho sukna. od buku do buku.

A Gajdoščík hraje a Hrajnoha tančí a búčky přeskakuje; zapomněli dobří chlapci na postýlku — šibeničku, která je jim slíbena . . . vatra šlehá, hora šumí . . . ano, toť hukot našeho moře, světlo našich blesků.

A slyšíme v nich radostné výkřiky, se kterými spojíme svůj hlas, a velebné zpěvy, ke kterým se přidružíme.

Nabyli jsme nové víry, že vznešená krása není snem, ale světem, z něhož ssají mízu kořeny všeho dobrého bytí. Tmavá bouře jest živlem pirátů a pobřežních lupičů, z nichž každému je třeba smrti sta lidí, aby on jediný byl pomíjejíčně živ. My smíme v této bouři míti své posvěcující sny, své jarní vidiny, své přesvědčení o malomocnosti rozpoutaného zla — a máme právo zapomínati s pohrdáním na toto zlo a ve snech krásy věřiti v nepřemožitelnou věčnost dobra.

LITERATURA.

Antonín Sova, *Zpěvy domova*. Básně. Spisů sv. XI. Nákl. Hejdy a Tučka v Praze. Antonín Macek, *Mé Čechy* a jiné básně. Nákl. Al. Srdce v Praze. —

Nová kniha Ant. Sovy jest ovocem věrného básnického srdce, které se ozvalo svým tlukem v době nejosudovější. Básník a národ splynuli v jedno, jako tvoří nerozdílnou, živelnou jednotu země a národ. Té myšlence oddána jest krásná báseň úvodní „Zpěv domova", v níž básník vytváří jakýsi nacionální anthropomorfism z vlastní své bytosti, v níž je vše, a jež je vším, co tvoří vlast. Oba díly sbírky, v něž rozdělena, nemají zvlášť charakteristického dělidla; pouze v části prvé převládá básnický genre, kdežto část druhá věnována je dojmům, vyvěrajícím z osudového dění dneška. Ant. Sova má expresionistický vid; jeho slovní malba městečka, vesnice zpívající píseň, lodi, venkovského hřbitova, předměstí jest jedinečná. Koří se přírodě, ale jen té, která leží před jeho roztouženým zrakem, přírodě domoviny (Země, Černozemní síla, Naše pole), proto dovede krásně vystihnout problem české duše, o níž hlásá, že jest posvěcena zemi, že jest jí vzdálen ruch měst, že věčně musí tu stát po velkých zkouškách přikována k svému Bohu nahoře a dole k zemi připoutána osudem oráčův a dobrých pastýřů. Několik válečných motivů, pojatých sem, je ideově rovnocenno. Básník nemohl minout svou hořkou ironií bursu, aby nepranýřoval několik hebrejských kupčíků, v jejichž rukou je všecka bída i neřest. Velkolepá reflexe „Zápas bohů" psána je týmž chrabrým perem jako epištola Mommsenovi, dobré paměti. Tři bohy básník rozeznává:

boha Robinsonova, volnosti, důvtipu a píle, boha loďstva a hrdých kupčíků nad Londýnem, dále boha harcovníků a nevkusu, metodických dříčů nad Berlínem a pak hlas boha nad Washingtonem, hlas svobodné demokracie, jak ji družně vyzpíval Walt Whitmanův zpěv, a věří v spravedlivou odměnu. Část druhá mocného vzrušení, horce tepající krve, jest výkřikem bolesti i heslem povzbuzení, soudem křivd i jásotem naděje. Zamyslete se nad básníkovým protestem proti imaginárně reelnímu Bábelu, kamž Mamon stáhl všecko zlato a za ně dává hlad. Ale věž jeho se houpá, a my prcháme od ní. Zapějte si s ním „Píseň z hlubin" chmurné zoufalosti, ale zároveň i pevné důvěry! Dejte se s ním cestou ke svobodě! Vy veliká jedna rodino, jíž třeba vytrvalosti! Pokloňte se s ním symbolu vlasti, vidění milujícího syna, jenž jí prorokuje, že bude tak veliká a oslavená, jak ji snil. Jděte s ním k životu, k životu! Budujte z důvěry, bratrství, krásy, síly, k zaslíbenému cíli otců našich!! Zároveň s touto knihou vydal Ant. Sova druhé vydání svých „Zápasů a osudů", básnické sbírky z let 1907, kterou zahájil své Spisy. — Ještě před pěti lety nebyla v nové tvorbě básnické u nás naděje, že by kdy mohla vytrysknouti k nebi nacionálním plamenem tak mocným, jak na všech stranách dnes s radostí vidíme. Před pěti lety národní tradici u nás udržovali tři, čtyři básníci a věnčeni proto zrovna nebyli — dnes nacionální cit, vypiatý do nejsmělejších výšek, zachvacuje srdce bezmála všech našich básníků, dnes je radostno žít v nadějích obrozeného příští, nezvrtne-li se cítění toto zase nějak jinak závanem ze záhraní, pro nějž jsou u nás lidé vždy na číhané s napiatými slechy. Také nevelká, ale myšlenkově těžká knížka Antonína Macka je poctivým básnickým tributem dnešní nutnosti. Jen tři básně obsahuje. Prvá je vyznáním lásky vlastenecké tiché Kanaan, Čechám. Zvolá-li básník to jméno, dýše ze slova toho nejčistší oběť, a je mu tak, jako by znělo: má lásko. Druhou básní symbolisuje národ podobou stromu, vyrostlého na rozhraní dvou sfér, mezi říší mlh a bojovných bohů a krajem slunce dobrého a smavého. Sekera nedotkne se jeho kmene ani smutné umírání. Třetí báseň je jakýsi básnický kšaft synu básníkovu („Mému dítěti"); básník chce zabít v nitře jeho otroka, aby se stal milencem svobody, aby bolest vychovala a zjemnila jeho bytost. Chce, aby bylo jeho pýchou, že se Čechem narodil, aby bohu rabů a mocným všem díval se ve zrak tvrdě, žil krásně a plně. V ráj života vejde jen ten, kdo ráj srdce stvoří napřed v sobě — českobratrsky cítěno. Doporučuje mu zdroj ryzí poesie, nechť miluje básníky, z jejichž řádků tryská vroucí duše, krásná, vzdorná, a zhrdá těmi, jejichž řeč jen prázdná hádka neúmorná. A setká-li se na životní dráze se ženou, nechť je to bytost volná, jež nechce zotročit. Knihy tak vroucího obsahu nepsávaly se u nás moderně před válkou. Proti nim každá přelítá verhaerenovština vypadá jako vyčichlý flakon, který anno domini snažil se zavonět novotou proti vůni české, domácí orané prsti. —*pa*—

*

* Autor básnické sbírky „Tmy a světla", p. Jan z Wojkowicz, zaslal nám k naší zprávě o knize této v čís. 43. své poznámky, jež milerádi otiskujeme. Autor trvá na tom, že Erben ve „Svatebních košilích" sledoval hlubší ethickou myšlenku (my jsme napsali filosofickou), ale doznává o sobě, že užil silnějšího slova, nazývaje to, čemu Erben řekl zhřešení, rouháním. A to jsme tvrdili, nepoukazujíce k Bürgerově „Lenoře". Formální vliv Erbenův autor doznává, ale nepřipouští ho v tom stupni, aby nebyl mohl jeho „Noční milenec" vzniknouti bez „Svatebních košil". Že i jiný kritik soudí stejně jako my, toho dokladem referát v „Čes. Revui" (str. 636.), kde se praví, že „Noční milenec" ve formě přejat z Erbenových „Svatebních košil" nebo z Bürgerovy „Lenory". Čtenář ostatně posoudí sám. Konečně autor prohlašuje svou báseň „Otče náš!" za theistickou + pantheistickou, kdežto my jsme ji nazvali jen pantheistickou. O tomto odstínu dalo by se šíře mluviti, snad se příležitost naskytne. —*pa*—

DIVADLO.

Městské divadlo Král. Vinohradů oznámilo pro letní období cyklus veseloherních pokusů původních. Zahájen byl dne 26. července t. r. tříaktovou komedií „Libellula" od Viléma Skocha, spisovatele líbivé „Naší babičky". Jako tato má i nová práce hlavní svou přednost ve snaze po hladkém dialogu, povzneseném nad všední povídání, a tento důležitý požadavek plní se zdarem mnohem větším než v práci prvé, nepomáhajíc si zneužíváním laciných paradox. Ovšem i tu všechny osoby promlouvají týmž slohem, čímž nastává jakési celkové zploštění v povahokresbě; jinak — i přes častou zbytečnou obšírnost jest hovor dosti poutavý, tak že pomáhá přes nesrovnalosti v technické stavbě. Námětem hra není nová: do měšťácké společnosti na letním bytě přichází oslnivá varietní zpěvačka; hrubě vyloženou intrikou má poplésti hlavu učenci, kterého společnost má za podivína a chce si s ním ztropiti žert. Ale zpěvačka podléhá jeho produševnělému citu, on navzájem upoután jest její svěžestí — a láska již již vede k sňatku, když poznání rozdílu prostředí, kterým zatížena jest minulost její a podmíněna budoucnost jeho, úmysl překazí. Proti řešení tomu nebylo by námitek,

kdyby vyvinulo se psychologicky, ze zkušenosti obou hlavních osob (jako v Bahrově „Divadelní hvězdě"); avšak auktor přivodí je dialekticky a to na základě zakročení paničky, sestry profesorovy, kterou před tím ve hře vylíčil jako obmezenou měšťačku — a následkem toho, po celé literatuře, zejména dramatické, která dokazuje právo společenské rehabilitace ženy s „minulostí", jest nám toto řešení měšťácky pruderním. Auktor k němu dospěl jen proto, že pracuje pouze s dojmy vnějšími, okamžikovými, pomíjeje postupů psychologických. Ve třech velkých výjevech obou hlavních osob nahrazuje je výklad aspoň částečně; pro postavy doplňující (Nyly Bartíkovou, dra Svobodu a Karla, její nápadníky) jest nedostatek ten osudný tak, že postavy jsou jím vůbec zničeny. Přes to, a přes technické drsnosti — (na př. v prvním dějství společnost pozve si proslulou zpěvačku, pak jí zcela nezdvořile poví, k jaké intrice jí potřebuje a konečně ještě nezdvořileji ji nechá v zahradě samotnu; v druhém zbytečné úvody, na sklonku pak blesk a hrom na každou důležitou větu milenců jak v kouzelné hře) — ceníme „Libellulu" nad „Naši babičku" a s jistotou čekáme auktorův pokrok i po stránce vnitřního prohloubení. Tentokráte jeho práci v tomto směru prospěla pí. Důrasová, jež tu podala nejpádnější dosud doklad svého činoherního talentu; hlavní úloha, ač vděčná, nepodporuje představitelku (jako tomu jest i v „Tatrmanu" i v „Tanci smrti"), naopak, žádá si doplnění, kteréhož jí umělkyně dodala citovým prohloubením a zejména pro rozechvění milostného boje v dějství druhém nalezla tóny zcela nové a vskutku uchvacující. Množství ostatních úloh bylo hráno hladce a s péčí, náležející původní novince; případnou režií na celkovém dobrém dojmu spolupracoval pan Hlavatý. *rh*

TÝDEN.

Korespondence Šlejharova je zrcadlem neradostného života. Z několika listů, jež Šlejhar psal svému příteli asi rok před smrtí, citujeme s adresátovým svolením úryvek jednoho, literárně zajímavý. Je to jen střepina zrcadla, ale v ní obraz Šlejhara, člověka i literáta, celý, analyticky ostře rýsovaný: „Mají mě u nás za ultrapessimistu, ultranaturalistu, literárního kydače životního hnoje. Buďsi; kydám hnůj, ale ne proto, že ten hnůj je něco pro mě vábného — duhami hrající pták (viděl jste ho někdy u nás?) je ovšem docela jiná pochoutka na stůl českých demokratických gourmandů — ale že ten hnůj je, je ho všude a u nás zvlášť, skoro na export. Čechy jsou pařeniště všech nehorázností a nesmyslů. Všechny mé zdravé kdysi ideály nakazily se tu influencí. Nač lhát? Komu? Je to brutální, surové v životě, řekl bych zvířecí, kdybych nebyl přesvědčen, že zvířata žijí daleko čistěji a mravněji. Držím zrcadlo svým bližním: nenadávej zrcadlu, máš-li křivou hubu, praví výborné ruské přísloví... Vím, že to nadarmo, že kr(i)t(i)ci budou dál rejpat, ale tomu jejich navoněnému umění nijakž nerozumím. Mé dílo je lidským protestem, křikem; jeden čtenář, který ho slyší, jde mi nad ošatku těch kritických paňáců s pomádovanou frizurou..." — Onen „duhami hrající pták" je snad narážka na Zeyera („Duhový pták"); jinak z řádků čiší plným dechem temná šlejharovská hořkost...

Fdký.

*

* Louis Biernawski sepsal studii o Flaubertovi, určenou k definitivnímu vydání jeho sebraných spisů. Studie opírá se o dokumenty a svědectví těch, s nimiž Flaubert pěstoval styky. Dovídáme se, že Flaubert nepracoval „na čisto", že měl náčrty díla a rozmanité poznámky. Biernawski uvádí charakteristické ukázky. K „Výchově sentimentální" na př. jsou patrné poznámky z postřehů, nálad a dojmů: „Suché listí dubu rozmetané po zemi. Tam sluneční zlato jako na hnědém koberci. Ticho. Kdesi pták slabě zacvrliká. Nebe modré. Vrcholky stromů v záři a dole stín se ukládá..." Hotovou práci svěřoval příteli. Byl jím Maxime du Camp, jenž opravoval chyby v rukopise, mluvnické, slohové, literární, podivnůstky, přehlédnutí atd. V románu „Výchova sentimentální" vytknuto jich 251. Du Camp vytýká na př. označuje stránku a řádku rukopisu. „Str. 71. řádka 18. píšeš: Jedna hodina zvolna odbíjela. Toť fraška! Jediná hodina, úder a zvolna odbíjet!" Jinde vytýká mu používání žargonu a j. „Výchova sentimentální" byla bolestnou ranou pro Flauberta a lze říci, válečný rok (1870) zabil tuto práci, kterou pokládal za chef-d'oeuvre, kdy zlomyslně byla kritisována. „Chtěl bych na burse vyhráti hodně peněz," pravil du Campovi. „Nač?" ptá se ten. „Abych zkoupil všecky výtisky ‚Paní Bovaryové' a spálil je, aby mi veřejnost nepřipomínala ustavičně toto dílo."

Že dával přednost „Výchově sentimentální", vysvětluje se. V práci té je výsek z jeho života. On, jako hrdina díla, miloval paní Arnouxovu. Poznal ji jako jinoch r. 1838 v Trouvillu na prázdninách, kde prodlévala jeho rodina. Té paní Arnouxové bylo dvacet osm let, kdy dvořil se jí se žárem dospívajícího jinocha. V románě je dosti podrobností, týkajících se Flauberta. Krajem Frédérica Moreauho je Nogent nad Seinou. Tam byla kolébka jeho rodiny a Flaubertovy. Když Frédéric je v Paříži, rozpoznává se, že autor popisuje a líčí svůj pobyt tamní. Avšak román ten nelze pokládati za prosté dílo autobiografické. Flaubert kreslí zde společnost na sklonku vlády

Ludvíka Filipa a za druhé republiky. Kreslí a líčí vliv romantismu na tuto společnost. Pessimismus tu vyslovený nebyl po vkusu paní de George Sandové: „Všecky osoby té knihy jsou trpasličí a slabošské," napsala Flaubertovi, „s výhradou těch, jež jsou špatné. Přinésti mi tvou knihu bez podpisu, ptala bych se tě, jsi-li nemorální, bez srdce, skeptik..." Avšak pessimismus byl základem povahy Flaubertovy. On byl by vyslovil asi tento názor: Nikdy neviděl jsem děcka, abych nepomyslil si, že bude jednou starcem, nikdy kolébky bez pomyšlení na hrob. To byl Flaubert knižní ať v životě. *K. V. H.*

*

Literární Kocourkov. K stati, již Ferd. Strejček otiskl ve „Zvonu" v minulých číslech, dlužno doplniti, že česká sláva Kocourkova má starší protějšek na Slovensku, a to ještě český protějšek. Brezniansky farář Jan Chalupka byl rozený satirik; napsal československy řadu kocourkoviád ve formě divadelních her; slovenský jadrný vtip je v nich nepopěrný, třebaže časem ztratil na břitu. Chalupka od r. 1832 žil jen kocourkovské satiře. Napsal „Kocourkovo alebo len abysme v hanbě nezostali", kus nejzdařilejší; podle samolibých slov Chalupkových, jenž byl nemálo ješitný na úspěch, rozebrali rázem 500 výtisků jeho hry, „a boly príklady, že kde kto mal sposob a príležitosť, i za päť prstov kúpil". A dále: „A čo Wikar of Wakefield je anglickým a Telemaque francúzskym učitelom a učencom (= žákům) reči anglickej a francúzskej, to bolo hladiac k češtine Kocúrkovo", z něhož prý sám arcikníže učil se češtině. A Kopitar napsal prý po přečtení kusu Kollárovi: „Kocurkovistae dic: Euge! macte! ultro! Gratulamur Slavis nasci Voltairios". Chalupkovi ovšem chybělo trochu do slovanského Voltaira, ale satiry jeho obrodnou práci doma vykonaly. Dlužno uvésti dále velmi zdařilý a slovesně cenný „Výlet do Kocourkova" od Lad. Paulinyho (Podolinského) v „Mitře" I (1842), a jiné slovanské napodobitele ze stejné doby: v údobí, kdy v Čechách satira abderitská byla pěstována tolika vrstevníky, Slovensko z týchž příčin vykazuje úplnou literární parallelu. Literární souvislost obou oblastí, české a slovenské, jest opravdu kdykoli a kdekoli nepřerušená: v dvou spisovných prostředcích projevuje se duch jediného společného písemnictví. *Fdký.*

*

Turnovští na Turka. Když r. 1663 vpadl Turek, krve křesťanské žíznivý nepřítel, do Moravy, sbíralo se vojsko se všech stran. I sněm český povolil vojsko, a tu na Turnov připadlo postaviti 10 osob. Zverbovali je 15. září, 28. září dodali na zámek Skály, aby s panskými lidmi byli posláni ke krajské přehlídce do Ml. Boleslavě. Šli: Václav Fabricius, jako forýr, Jan Šimákův a Daniel Fendrych, Daniel Gross, frajtři, a mušketýři: Samuel Cibulák, Jan Oxenštern, Mik. Kudrnáč, Dan. Vítek, Jan Černý; platu měli měsíčně: forýr 8 zl., ostatní po 6 zl. Na jejich „zmundirování" koupili páni od vrchnosti kopu plátna tenkého za 11 zl., z čehož ušito pro každého košile, punčochy a „holstuch", od ušití po 6 kr., činí 1 zl. 12 kr.; za tolikéž ranců vzal sedlář po 33 kr., celkem 4 zl. 57 kr. Krom toho dostal každý kord (stál okolo 2 zl.) a mušketu po 3 zl. Všeho vydání napočítáno 99 zl. 12 kr., na což dalo město hotových 60 zl., v ostatním zbroj a práci; sám pan primátor věnoval vůj kord v ceně 2 zl. (Arch. turn. 1 C. 254.) *Šimák.*

*

Dvojsečná satira. V českém Hyllosu 1819 čteme anekdotu: „Mladý začátečník v básnířství přinesl znamenitému básníři báseň, načež sobě úsudek vyžádal. Když básníř chvilečku četl, řekl: ‚Zde jsou některé verše, které o jednu sylabu víc mají!' Bez rozpaku odpověděl mladý básníř: ‚To nic neškodí, později najdete, které o jednu méně mají — a tak se to vyrovná'." Hyllos nic netuše vyvedl pěknou věc svým básníkům-přispěvatelům. V témž ročníku, jen několik stránek před touto žahavkou, je Dlabačova „sonetta" „W. Hankowi", jež má v jednom verši o slabiku méně a v dalším o slabiku více — a tak se to vyrovná. „U nás ještě na satiru o sto let brzo" psal skoro současně Čelakovský Kamarýtovi, a byla to pravda. *Fdký.*

*

Musae inter arma. R. 1649 ženil se v Turnově Pavel Černovický s Verunou vdovou. Svatby nešly před se hladce, paní bylo prve sháněti doklady, žeť opravdu se vdáti smí, neboť manžel její první Václav Menšík zahynul daleko kdesi na Rýně v přípřeži od francouzské partaje. Teprve pomohlo vysvědčení rytmistra pluku Kapounského Jaroslava Kapouna ze Svojkova, kterýž Menšíka na tu přípřež komendiroval, z 18. dubna 1645. I jiní soldáti téhož pluku smrt Menšíkovu dotvrzovali. Při tom nás nejvíce zajímá, že mezi těmito svědky byl „obzvláště nějaký Jareš Palingenius, malíř, byvši toho času pod tím regimentem za markytána". *Šimák.*

(Arch. turnov., manuál z r. 1636, str. 246.)

*

Zvony.

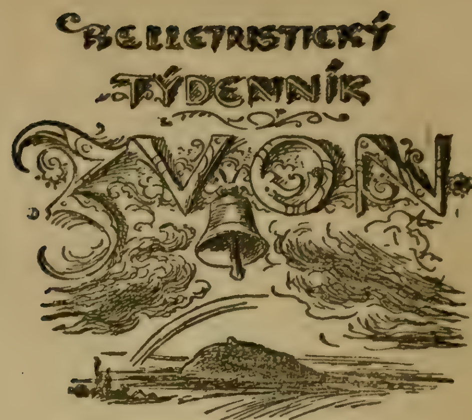
Když naše zvony hřmí teď v dálce
a chrlí oheň jako z dračí tlamy:
kéž brzy po vítězné válce
k Te Deum zazvoníme řehtačkami!

Fra Fidelio.

V Praze, dne 15. srpna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Eliška Krásnohorská:

PĚVEC NÁŠ A BARD.

Oblakoplavců sourodák,
svobody syn jak zpěvný pták
básník je ve své zvůli!
Ohnivou záři Helia
přijímá křídlem genia,
v zpěvech ji srší k důli.

Nesmí mu velet všední dav:
„To, po čem prahnem, písní slav!
Pěj, v čem se kochá množství!" —
Básníkův kraj — to vesmír jest,
země i ráj i říše hvězd,
život i sen i božství.

Jen co ti v srdci plá, to pěj,
perly nám z vlastní duše lej,
vynořené jí z hlubin,
démanty duhou hrající
ze slzí tvých se rodící,
krvavý ran tvých rubín!

Nemůže pěvcův majestát
víc nežli v pravdě sebe dát,
vyššího kouzla není!
To chceme znáti, co v něm vře,
když srdce své nám otevře
v nejhlubším roznícení.

Trnem však sladkým úžasem,
když jeho duše ohlasem
odpoví duši naší,
když jeho srdce, zpěvný chrám,
uctívá svátost, jež i nám
nade vše též je dražší.

Plane-li vroucí jeho cit
pro naši zemi, pro náš lid,
pro naši slast i muku!
Nám že je srdcem nejbližší,
když naše touha uslyší
v strun jeho družném zvuku.

Ó, nebuď vám pak na podiv,
k pěvci že lnem, jenž pěl co živ
národu a své zemi!
Nádherný zpěv, byť věštecký,
k národu chladný, sobecký,
žeť srdci lidu němý.

Radostně smíme říci přec,
náš že jest věrný onen žrec,
k němu že jdem jak domů!
Bardům však, cizím v srdci nám,
tínnoucím k dálným končinám,
říci, že t a k j e s t t o m u.

J. R. Hradecký:

STROMY.

(Dokončení.)

Tento pár lidí vzbudil také vskutku již v chodbě soudu všeobecnou pozornost. Přistoupil k nim jakýsi pán se zlatým skřipcem a ptal se vlídně s živým zájmem: „Co pak — proč v á s sem volají?"

„K vůli stromkům," zabručel Kohoušek

a otočil se. Tu muž ve skřipci pravil druhému: „Upomínají na zjevy z obrazů prvních křesťanů; myslil jsem, že jsou to sektáři, vyznavači nějakého nového náboženství.“

Při líčení objevil se i fořt. Když vypověděl, jak oba obžalované přistihl při činu, žádal o nejvyšší trest, „neboť stromek je tolik co děcko a kdo se takto pustil do stromů, může se někdy pustit tak i do lidí“. Řekl ještě něco o blahodárné kultuře stromů, jež zaslouží si ochrany co největší, o tom, že on zasvětil stromům svůj život a že strom je nejvyšším kulturním majetkem každého národa. Uměl to krásně, a vnucovala se myšlenka, že se učil téhle řeči doma zpaměti.

Když domluvil, ozval se řídící líčení: „A kde jsou ty stromky teď?“

Tu předstoupil cihlář. „Rostou a — dobře rostou. Jsou před cihelnou a — a taky je zalejváme. Vo ty strach nemějte; je tam země dobrá a nepohynou. Jen jeden...“

Tu Kohoušek svěsil dolní pysk a zarazil se. Zesmutněl a zneklidněl. Jeden stromek vskutku byl zničen, uschl; snad jeho vinou. Tu se zalekl a po prvé za všecku dobu tohoto procesu se ucítil vinen. A myslil, že půjde nyní jen o ten jeden uschlý stromek; a stále cítil, že tu jde o jakési nedorozumění.

„Ty stromky tedy zničeny nebyly a rostou,“ pravil řídící a pohlédl na myslivce.

„Byly vykopány z naší půdy a odneseny. Více nevím. Ale jsou-li někde, rostou-li, chci, aby byly podříznuty.“

„Snad by tedy mohly býti vráceny; nebo byste chtěl nabýti k těmto stromkům vlastnictví tam, kde jsou? Zákon nežádá, že stromky musí býti nutně podříznuty.“

Myslivec sebou trhl. Myšlenka, míněná snad žertem, hodila se sem znamenitě. Ano, to by chtěl. Stromky nechť patří jeho vrchnosti a nechť má kdokoliv, vrchností k tomu splnomocněný, právo, tyto stromky kdykoliv poraziti a jejich ovoce užívati.

„Co o tom soudíte?“ optal se řídící cihláře.

Ten uvažoval, obrátiv se trochu ke stěně, aby soustředil myšlenky. Když slyšel o tom, že stromky by měly býti poraženy, div nevykřikl. Černé obleky soudců, vysoká okna místnosti a zraky upřené na něho, vadily mu v přemýšlení. „Tak ať,“ souhlasil těžce. „Šlo mi beztak hlavně o to, abych nebyl s chalupou v lukách tak sám, jen u samých lesů. Jen když tedy zůstanou a porostou. Podříznout ne, to ne. Jak byste mohli chtít tohle?“ koktal.

Očekával, že tímto svolením bude věc vyřízena. Myslil jen, aby už byl venku z této místnosti. A Pepina, hledící na vše kolem sebe směle a zvědavě, myslila na bratříčka a sestříčku doma a na to, dostanou-li se domů ještě dnes.

Několik mužů zmizelo za vedlejšími dveřmi; Kohoušek myslil, že i on může odejít; obrátil se k dceři a řekl: „Jdi.“ A chtěl odejít. Museli ho zadržet a vysvětliti mu, že jest mu čekati na rozsudek. Podivil se, ale čekal.

A když muži vešli znovu do místnosti, uslyšel, že je odsouzen k osmi týdnům vězení a jeho dcera k měsíci vězení — zde, v Budějovicích. Tu se ohlížel po myslivci; ale toho tam již nebylo.

Vyšel ze soudní budovy podoben omámenému dobytčeti, jež udeřili do hlavy palicí. Pepina pozorovala, že otec nevidí na cestu; i vzala ho za ruku a stále opakovala: „Tatínku! Tatínku!“

IV.

Cihlář i Pepina odešli kteréhosi rána, ještě za tmy, k nádraží. A když se ona za měsíc vracela, byla již rovněž tma. A hned ti, kteří ji spatřili, poznali, že to již není ta Pepina, jež před měsícem do Budějovic odcházela. Tato již neměla v pohledu nic dětského; naopak, v jejích pohledech a jednání bylo cosi, co lze postřehnouti u žen životem protřelých. Nazítří vyšla před cihelnu a hleděla chvíli na stromky kolem zamyšleně.

Když k večeru vyjela s trakařem do luk pro trávu, vyšel jí z lesa vstříc pan Adolf. Uzardělý, nesmělý a pokorný, koktal: „Já — já za to nemohu. Myslil jsem po celou tu dobu jen na vás.“

Pohlédla na mladého myslivce nenávistně. Ale on jí začal vřele vykládat, že jim dvěma není nic po tom, co si udělali jejich rodiče, a aby mu dala aspoň najevo, že se na něho nehněvá. Točil se kolem ní jako holub na báni. A ji stále podivně dojímala jeho růžovost, jeho vymydlenost a uspořádanost. „Je asi mazlíčkem doma — u obou,“ myslila si a náhle se optala: „Vás asi mají oba rodiče tuze rádi?“

„Až moc — až moc,“ zahanbeně a rozpačitě, nehledě na ni, odpovídal. „Jenže já nejsem k uhlídání,“ dodal hrdě.

„Mohou nás tu vidět. Ve dne nikdy se u mne takhle nezastavujte.“ A než se vzpamatoval, už ujížděla s trakařem k cihelně.

Když se za měsíc vrátil z Budějovic i Kohoušek, jeho dělník mu řekl: „Měli jste tam být stejně dlouho, za Pepinou tu

zatím chodil pan Adolf." Dodal významně: „Mladý fořt."

Cihlář optal se na tu věc dcery ještě toho večera. Blýskla očima a mlčela. Přiskočil se vztaženou rukou. Tu nazvedla hlavu, pohlédla na otce láskyplně. Ale pak vykřikla: „Vím, co dělám! Nevšímejte si toho. Což myslíte, že bych mohla zapomenout?"

A od této chvíle ztratil Kohoušek moc nad svou dcerou a počínal si vůči ní tak, jako kdysi vůči své ženě. A v cihelně začala vládnouti Pepina.

Stromky opadaly. A když se blížila zima, objevily se kteréhosi rána obvázány slamou. „Kdo to udělal?" optal se cihlář dcery.

„Kdo to má vědět spíše?" Ale její oči blýskly a obličej jí znachověl; a byla ihned jako podrážděná a bdělá samice, k jejímuž hnízdu s mladými se blíží nepřítel.

Časem přešel kolem cihelny fořt. Zahleděl se na stromky, zastaviv se. Blíže se patrně neodvažoval. Pepina se lekala, že snad poznává kolem stromků svou slámu, a že tuší, kdo je takto ošetřil. Když se na to optala hocha, jenž sem přibíhal za večerů jako očarován, řekl, že otec doma nic neříkal.

Tak uplynul rok. A pak na jaře již stromy z lesa kvetly. Mladý fořt přibíhal nyní zase častěji. Kdysi ho zastihl Kohoušek u chalupy, stojícího před jeho dcerou jako prosebník. Šel k Pepině. Ale tu si všiml, že ona již nenosí cop po šíji, že je neklidnější než on a odešel tiše, nepromluviv. Teprve večer, než odešel do cihelny, která dýmala, řekl: „Lepíš-li se na něj, chceš-li se ho držet — uvidíš."

Pepina se však jen zasmála. Byl to smích zlý, u ní nebývalý; smích lidí životem protřelých, těch, kteří již mnoho prožili a kteří se dovedou citově ovládati.

Pan Adolf měl odejeti do města ještě něco studovati; ale neodjížděl, předstíraje churavost. A zdálo se, že je churav skutečně. Tak nadešel podzim. Ukázalo se, že stromky, ač kvetly hojně, ovoce nemají. Jen na jediném, na jabloňce, stojící nejblíže u cihelny, uzrál plod. Jediné jablíčko, teprve nyní trochu červenající.

A kterési neděle spatřil cihlář otvory cihelny zvláštní výjev. U lesa, kde se vzal, tu se vzal — jako obyčejně objevil se pan Adolf. Tu vyšla před chalupu Pepina. Šla volně ke stromům. U jabloňky se zastavila. Kývla na toho u lesa a on tu byl okamžitě. Ukázala na jablko. A ihned se vzepjala, aby jablko utrhla. Jak sáhla po plodu, napjavši se, tu jako by sálala elektrickými vlnami. Hoch uzřel ji náhle jako bez obleku. A v té chvíli měl podivné vidmo — takové, jako Pepina kdysi, když k nim šel listonoš s obsílkou, kdy se tolik ulekla, tušíc to, co potom následovalo. A hledě na Pepinu, proti slunci, jak se vzepjala pro jablko, spatřil na okamžik lesy žluté, jako by z nich šlehaly plameny. I všudy kolem bylo plno plamenů a plno záře. Trvalo to jen okamžik. Vidí zase Pepinu. A viděl ji tak i její otec skrze otvory cihelny. Podávala jablko panu Adolfovi, svítíc zuby, ačkoliv se nesmála.

A mladý fořt sáhl po jablku.

V.

Dlouho — dlouho nešla tato scéna Kohouškovi z hlavy. Ale neptal se již dcery na nic. Až si kdysi uvědomil, že k nim dochází listonoš velmi často, a že nosí pořád něco pro Pepinu. A tak se v neděli při obědě optal: „Letos nám nikdo stromy na zimu neováže?"

„Nevím," odpověděla nejistě, vyhýbajíc se jeho pohledu. On však se v té chvíli na dceru rovněž nedíval. Vykonávala své práce trochu jaksi zaražena a již nikdy od chalupy neodcházela sama. A pak se zase objevil pan Adolf až u chalupy. Ona však nevyšla. I poslal hocha s papírkem. Byla na něm tato věta: „Letos již nemám naše stromy ovázat?"

Řekla hochovi, aby počkal. Vyhledala v zásuvce stolu otcovu zednickou tužku a napsala na týž lístek pevně a tvrdě: „Ne." Bylo to po prvé, kdy psala něco hochovi, její první milostný dopis.

A druhého dne k večeru, sotva se setmělo, třeskl za cihelnou u mladých stromů výstřel. Když tam cihlář doběhl, našel tam myslivcova syna. Umíral již.

Spěchal do chalupy pro vodu, nebo pro co — a ve dveřích se setkal s Pepinou. Byla bledá a držela se veřejí.

„Tohle jsi chtěla?" vyjekl otec.

Pepina však hleděla před sebe zjitřeně a mlčela. Teprve po chvíli vykřikla: „Ne, ne!" Když však viděla oknem přicházet přivolaného fořta, zaplálo v jejích očích vítězně.

Přiklekl pod mladé stromy k synovi a zůstal tak, i když byl mladík naložen a odvážen do myslivny. Tu cihlář, hledící oknem na svého nepřítele, jenž mu ublížil tak hrozně, zakoktal: „Jdi tam přece, pomoz."

Pepina však přiskočila k oknu a hledíc rovněž ven, vydechla: „Jděte vy — — já už své — — "

Nedořekla. Tu cihlář vytřeštil na dceru oči. „Ty — — ty?" mumlal, míře ke dve-

řím. A spěchal pod stromy, kde fořt právě vstával a rozhlížel se kolem jako opilec. A pak se přihodilo, že oba, cihlář i fořt, mumlali současně tutéž větu: „Co se to stalo . . . co se to stalo?“

A jak fořta odváděli za vozem se synem, pomáhajíce mu, spadávaly s mladých stromů na jejich hlavy poslední listy — jeden za druhým, volně a jaksi rozmyslně.

Avšak v té chvíli propukla Pepina za oknem chalupy v křečovitý, zoufalý pláč, plný hrůzy.

Za chvíli tato samota zase ztichla, uzavřela se, a začal tu zase vládnouti šumot stromů.

NOVÁ SNŮŠKA DOPISŮ Z DOBY PROBUZENSKÉ.

Z pozůstalosti starého vlastence inž. Jos. Wetta otiskuje J. V. Šimák. (Pokračování.)

6. — 1849, 31. ledna v Pešti. — Jan Kollár W.-ovi; o svém smutném a hrozivém postavení, touží po bezpečí mimo Uhry a rád by do Prahy; zvou jej sic do Záhřebu, ale tam by proň nebylo vhodného působení. Horší se na Vocela, že mu ze zaslaných vyňatků otiskl v Musejníku jen maličkost a špatně. Děkuje za opatření peněz svých ve spořitelně.

Přemilý Příteli! — Opravdu, jako z mrtvých vstalí můžeme se teď zase pozdrawiti a powažowati, obzwláště já, nad jehož hlawau tak dlauho onen hrozný meč Damoklesů wisel. — Mezi wšemi přátely zawítalo Waše psaní k nám nejprwé, a proto i welice nás po tak mnohých žalostech potěšilo. Žádáte we Swém psaní popis wšech těch nehod, které nás od Wašeho odchodu přikwačily: odpusťte, Příteli, že to, nyní aspoň, učiniti mi nelze, dílem pro jakausi pořád ještě trwající zmámenost a lekawost ducha i srdce, jehož bolavé rány ještě se nezahojily, dílem pro nemožnost samé věci anť se něco takowého ani líčiti nedá. Blahoslawili jsme Wás stokráte, že ste k odjetí odsud ještě příhodné doby užili. I my sme naši dceru Ludmilku na několik neděl v oněch hrozných dnech pryč z Peště na wenkow k jednomu známému pro bezpečnost byli odeslali: anobrž já sám několikráte oddáliti sem se musil před wztekem ztřeštěné zběři která prej weřejně o tom rokowala: co s K. dělati má. Nejsmutnější při tom okolnost je ta, že se mé položení zde i nyní ještě po wítězstwí cís. wojska nezlepšilo, nybrž téměř zhoršilo. Maďarů wzteklost zdá se sice načas weřejně potlačena, ale potutelně a podtají tím nebezpečnější, zwláště an spatřují, že to téměř samí Slawjané, Čechowé, Morawané, Chorwati jsau, kteří nyní je přemohli. Pročež moje tužba po wyswobození se odtud nejen neuhasla, nýbrž wíce se roznítila. Pro mne zde není wíce poklidu a bezpečí. Přejteže, šťastnější bratři Slawjané, aspoň mému prachu pokojného místečka, jehož by zde ani po smrti neměl. Psal ſem w tyto dny o tom ještě jednau našemu Šafaříkowi do Prahy; teď ſe otwírají tam nowé ústawy, kathedry a školy aneb jiné auřady, byť by i welmi wýnosné nebyli (!). Někteří zde nyní přítomní Chorwati, mezi nimiž i znamenitý p. Kukuljewić, jakoby minister oswěty a škol, zowau mne do Záhřebu, kde prej kathedru ſlawiſtiky zaraziti hodlají. Ale já necítím se býti k tomu způſobným, anť illyrského nářečí natolik powědom a mocen nejſem, němčině pak a latině ne wšickni posluchači rozumějí. K tomu cobych w Chorwatech dělal s mojími českými rukopisy a tištěnými knihami? Což wšecko w Praze lépe by šlo. Na každý případ hodlám letos, snad zjara, Čechy nawštíwiti buď sám neb i s rodinkou; radowalbych se, kdybych se tehdáž i s Wámi oſobně setkati a smlauwati mohl. Mezitim (!) budeteli mítí (!) příležitost, můžete i předběžně o tom s přátely a Šafaříkem mluwiti.

Minulého léta, před baufemi ještě, poslal ſem asi dwa neb tři archy psané wyňatků z mé Staroitalie p. Wocelowi pro Časopis. Teprw předewčírem doſtal ſem ten ſwazek 6. Dílu I. Lituji welice, že ſem to učinil. Nebo z toho wšeho, co ſem byl poslal, pan Wocel jen malý kauſek — i to snad nejméně zanímawý, owšem bez toho co naň následuje i nesrozumitelný — wybral a tisknauti dal. I tyto tištěné drobty chybami tisku welice zprzněny jsau, jako k. p. hned prwní řádek: Toknu Os*a*onci místo Os*l*onci. Mnohem milší by mi bylo býwalo, kdyby p. Redaktor z toho wšeho raději n i c nebyl dal tisknauti. Proč pak wynechal ty oſtatní články k. p. o dívčím boji, ó Pontinſkých kalužech atd. Wždyť ſe w tomto Čaſopiſu tolik prázných ba mizerných věcí nalézá, že to až hrůza!

Co ste o pražské Spořitelnici psali, to

nám milé bylo: ale prosíme Wás aby ſte sobě z auroku to wynahraditi ráčili, co ſte při zápisu a jiných wěcech k. p. za knižečku autrat měli. Knižečku neračte po počtě posílati, přijdeteli Wy k nám, doneſte to se sebou.

Kde pak jest p. Kazda a jak se mu wede?

Moje paní i Ludmilka wzkazují srdečné pozdrawení jak Wám tak i Waši drahé paní manželce.

Mějte se blaze.

Wáš upřímný přítel
Jan Kollár.

w Pešti 31. ledna 1849.

Adresy není. K tomuto i dalším listům podávají vhodné doplňky dopisy K-ovy choti Bedřišce, otištěné v Čas. Č. Musea 1893, str. 194—244. K. byl od revoluční vlády asi v prosinci 1848 zatčen a uvězněn i běželo mu o hrdlo a teprv opanování Budapešti od cís. vojska 5. ledna 1849 mu otevřelo volnost; v čele vojska byli z Čech Windischgraetz i hr. Fr. Šlik, Jihoslované Jelačič, Kničanin, Todorovič, a jejich vojsko převážně z Českých zemí a z Chorvatska. — R. 1847 byla proměněna mimořádná profesura českého jazyka a literatury v řádnou, tu zastával Koubek; Kollár snad by si byl přál stolici slavistiky nebo archeologie slovanské, jež vskutku potom zřízena r. 1850 pro J. Er. Vocela; mimo to téhož roku 1848 reorganisována česká gymnasia a reálky, po Praze touží ještě K. v dubnu t. r. — Ivan Kukuljević Sakcinski (1816—1889), chorvatský dějepisec a básník, byl v letech 1848—9 zemským archivářem, ředitelem a organisátorem školství v král. Chorvatském; list náš vyvrací mínění, že K. sám chtěl do Záhřeba. — Úryvky ze „Staroitalie slavj." vyšly v Čas. Č. Mus. 1849 str. 619—630; „Toknu Oslonci" vykládá K. za „vztočnu, iztočnu, vycházejícímu slunci; jest nápis na etrurském zrcadle, které měl kterýs milovník starožitností v Pešti. Pontinské bažiny byly pověstné močály jižně Říma, i v nich viděl K. upomínky slovanské, a rovněž únos Sabinek srovnával s „dívčím bojem" v báji staročeské; proč kritičtější redaktor a sám archeolog Vocel tyto a jiné fantastické výklady jen u výboru a zkráceně otiskl, jest ovšem na jevě; že by v ČČM (zej. r. 1849) byly prázdné, ba mizerné věci, jest opět nekritický výrok podrážděné sebelibosti, neboť čteme tu významné stati od Šafaříka, Erbena, Nebeského, Tomka, Krejčího, Petřiny, publikace listů Husových a j. ukázky staré literatury. Kazda byl vídeňský přítel K-ův i Wettův, o němž však zatím víc nevíme.

*

7. — 1849, 21. června ve Vídni. — Jan Kollár W.-ovi; psal mu, ale patrně listy nedošly; o svém zaměstnání nynějším a nebezpečenství v Pešti; míní v srpnu jeti k příbuzným do Sas. Prosí, aby se mu W. pohlédl po realitě v Čechách, na níž by zajistili si kapitál; spořit. knížku ať ponechá u sebe.

Přemilý Příteli! — Owšem wěru měli by ſte příčinu diviti se mému mlčení dlauhému, kdyby ono skutečné bylo. Ačkoli pak rázem do wíru náramně mnohých a těžkých prací a péčí pohřížen jsem byl po Wašem odchodu: nic méně nikdy nezapomenul sem na Wás a odpowěď na Waše milé přípisy. Zdali sem Wám poštau psal, nyní se jiſtotně na to pamatovati nemohu: ale jistá a neomylná wěc jest, že sem Wám skrze p. Šemberu, jenž zde we Wídni před několika týdny byl, nejen psal, ale i několik žádaných exx Sláwy Dcery (tuším 6) do Brna poslal; což on Wám odewzdati swatě přislíbil. Nepochybně tedy nenalezl Wás již p. Šembera wíce v Brně a liſt i knihy u něho ležejí: snad to w krátce doſtanete.

Já teď dwa auřady zaſtáwam: důwěrníka u Miniſterſtwa a professora na univerſitě, oba auřady padly mi jako s nebe. anť já žádného nežádal a nehledal ſem. Kdyby jen čas přízniwější byl, aby se něco dobrého půſobiti dalo; ale při tomto zmatku a nepokoji wšechno rozptyleno. Já ještě tiše a pokojně z Peště sem ſe odebral, ale moje rodinka o měsíc později, ledwa se již z osidel a pazaurů těch draků wytrhnauti mohla. Gá sem se mezitím dosti naměl ſtrachu pro ně slyšew ty hrozné powěſti. Geště w poslední den wzkázáno mé paní od těch ztřeštěnců, že prej, jestli já nejsem v Pešti, tedy že mau manželku a dcerku zardausiti chtějí. W noci o 11 hodině odešla má rodinka z Peště anť druhého dne tam již Maďaři wtrhli. Naše jmění, nářadí, knihy slowem wšechny wěci ještě tam w rukau nepřátel, co ſe s nimi děje, newíme. — Moje čtení na univerſitě trvati má do konce měsíce čerwence, potom hodláme, budeli možno, ceſtowati do Peště pro naše wěci, a odtud nawrátiwše se opět skrze Čechy a Prahu do Saska k našim příbuzným, kdež i Wás nawštíwiti naději máme.

Nyní srdečnau prosbu k Wám. Co sme retowali z našeho horce těžce nadobytého jmění, rádiby sme to nějak ubezpečiti w tomto nejiſtém ſtawu statních financí. Snad by nejlépe bylo nějakau realitu kaupiti, moje pak přání byloby w Čechách a w sauſedſtwí Prahy. Račte ſe tedy Wy, co w tom zkušený muž, ohlednauti, zdali by tam okolo Prahy nebylo nějaké hospodarſtwí, dům s rolemi, laukami na prodej, jenžby ſe pro náš ſtarý wěk hodil, prozatím pak do pronájmu dán býti mohl. Máme nyní hotowých mezi 3000—4000 zl. stř., s tím pak, co w Pešti ještě pozůſtáwá (ač nepropadne-li to) asi 8—9000 zl. Zde okolo Wídně jest dosti podobných ſtatečků: ale zde mezi pauhými Němci žíti nechceme. Několik let bych ještě auřadowal: pak bych se do pokoje oddal k wydáwání mojích Rukopisů, na jejichž tilk teď pomysliti nelze. Pište nám co asi

w Čechách *1 jitro* dobré půdy rolní stojí. Onu knižečku spořitelniční račte snad ještě jen u Wás zadržeti a co přichází, auroky wyzdwihnauti: wždy to časem, přijdeme-li do Čech, wyrownáme.

Moje paní i Ludmilka wzkazují též pozdrawení i Wám i Waší paní manželce, já pak zůſtáwám Wáš

upřímný přítel
Jan Kollár,
Dr v libomudrctví a professor slawské Archeologie na Univerſitě Wídenské.

we Wídni dne 21. Čerwna 1849.

Můj byt nyní jest: Innere Stadt, Wallner-Strasse, Nro 265, in 3 Stock.

Sr. Wohlgeboren Herrn Joseph Wett, Ingenieur in Kunraticz, per Prag.

Do Vídně byl K. povolán od vlády v březnu t. r. a poč. dubna pověřen úkolem „důvěrníka c. k. ministerstva ve věcech uherskoslovenských"; chtěliť tehdy odměniti Slováky za předešlou věrnost jistou samostatností, zej. ve správě, církvi a školství; K-ovi uloženo vypracovati návrhy. Koncem dubna byl jmenován profesorem slovanské archeologie na víd. universitě, o čemž věděl již 13. dubna; pravda, že se neucházel o tuto stolici (čině si naději spíše na profesuru slavistiky), ale upozornil vládu na důležitost slov. starožitností, arci ve svém blouznivém smyslu; že četl již v letním semestru 1849, nebylo dosud známo, v zimním 1849-50 přednášel o nápisech a památkách umbrických podle svých staroitalských badání. — Alois V. Šembera byl t. č. profesorem řeči a literatury české na stavovské akademii v Brně, avšak v létě byl pozván do Vídně do názvoslovné komise, o níž viz v listě dalším. — „Slávy dceru" ve 3. vydání vydal sám Kollár r. 1845 v Budíně vlastním nákladem, do r. 1849 rozprodal na 1000 ex. — V Uhrách nastal záhy obrat, cís. vojsko couvalo a 16.—21. května Görgey opět opanoval Budapešť; Kollárově rodině přispěl při odjezdu bar. Pronay; rukopisy K-ovy také byly uchráněny maďarskými jeho příznivci; byly to především „Staroitalia" (asi 150 archů se 14 obrazy in folio a mnohými v textu), „Retra a její modly", „Paměti ze života, sbírka přísloví a pořekadel a sbírka nejstarších listin ze Slovenska ze 14.—16. století. — Příbuzní v Sasku byli se strany choti Kollárovy Frideriky Schmidtovy v Kamenici ujec, v Lobdě u Jeny kupec Geissler, někdejší její poručník, a jiní ve Výmaru. — K zakoupení reality v Čechách potom nedošlo.

(Pokračování.)

Růžena Čechová:

SVĚTLUŠKY.

(Dokončení.)

IV.

Zase nový oddíl v knize rodinné. Zpronevěřují se nám milá děcka. Pomalu již sesmekám s beder název druhé maminky. Nebude již o koho pečovati než o maminku. Maminka bude moje děťátko. Zestarala a zmenšila se. Budu ji radostmi zalévati a štěstím, abych si ji zachovala do své smrti. Ale těch mraků zevně se obávám. Aby nic od moře a za mořem nezadunělo, co by jí srdce proklálo. Stalo se to asi tak jako s Mílou. Nenadále od chvíle k chvíli. Dyna přišla z hodiny temně zardělá s hořícíma očima. Byla jako květ žhavé růže.

„Mami," spustila bez okolků, „pusť mne do světa. Já to tady nevydržím, nezlob se. Nebudu už divákem, chci být herečkou!" -- „Dítě!" bylo vše, co matka odpověděla. Co bylo v tom slově! Úder hromu a pád stromu.

„Maminko," škemrala o smilování Dyna a ovíjela ruce kolem matčina krku a poklekala před ní a tiskla ke rtům její šaty. Prvně v žití uhlídala jsem v očích Dyniných pláč. „Beto, Beto!" dovolávala se mé pomoci, „popros maminku!" Co činiti s probuzenou touhou? Žádné opevnění nebylo by ji zdrželo. Svolující smutné přisvědčení maminčino vrátilo Dynu Dyně. Zaleskla se celá jako slunce. Byla překrásná. „Víte, víte," k nám oběma se obracela, „to je vzácné, když sám mistr, ředitel divadelní společnosti, vyzval mne na pouť za okean. Užasl, co je ve mně za herecké nadání. Mým hlasem je unesen. Nedá si mne již odebrati, marně bychom zápasily. Podívejte se, co mám na dekretu přislíbeno! To bude výstupů a to bude peněz! Jásejte se mnou, mami, Beto! Nic mi nedávejte, dostanu všechno. A pojedu přes moře, přes Petrovo srdce. A za mořem, co bude látky pro mé skotáctví. Tam budou jiné vrány a slepice a děti a lidi. Já vám budu psát to své šibalství a ty své žerty, neztratím se vám." — „Právě to, že jsi ty takové dítě, bojím se o tebe." přerušila ji matka — „Co ti to napadá, moje maminečko. Z dítěte hned je velký člověk, stojí-li na prknech a krásně hraje a zpívá, přijde to o mně do novin, pošlu vám to, a zas se přijedu na vás podívati a povídat vám, co se ani napsat nedá. Přece důvěřuješ řediteli, takovému umělci, půjde s ním jeho paní a dcery, ty všechny také hrajou, budu mezi nimi jako jejich, odpoledne si přijde ředitel pro tvoje svolení. Víte, tam v Kodani, nebo já nevím, kde to je, ale daleko za mořem, chtějí české zpěváky. Nepoveze přece sebou veteš, potřebuje něco dobrého, výborného, abychom tam Prahu vyznamenali. — —"

A tak se zavřely dveře i za Dynou. Dlouho po odletu Dynyně přišlo prvé její psaní: Mami, mami, maminko! To tvé jméno do zalknutí bych opakovala a ještě by srdce toho dost nemělo! A přece, vždyť ani píď od Vás nejsem vzdálena. Duše jsou labutě, vsednou na vody a již jsou pohromadě. Jedna od severní točny, druhá od jižní. Že se tak setkáváme ve vzpomínkách, maminko moje sladká? . . . Beto, ty nevíš, jak pevně jsi se mi zasadila s maminkou do srdce. Co vy dvě pro nás jste se naobětovaly! Teď to vím ještě lépe, než když jsem byla u vás. — Všecko se splnilo, co jsem očekávala. Jsem unášena zpěvem, štěstím, to je málo, když jsem se srovnávala s princeznami, jsem královna, aspoň na jevišti mne tak všichni jmenují i když hraji úlohu chudé holky. Peněz mám dost a šatů ještě víc a všeho, co vůbec může dostati se lidskému tvoru k jeho oblažení. Chovám tuleně v náručí a velké albatrosy mám i s hnízdem v komnatě, vavříny mám dvoje: divadelní a potom ty, které si mohu libovolně natrhati v sklenících bohaté hraběnky. Od té dostáváme dukáty a zve si nás k obědům a mne vyznamenala závojem utkaným ze zlata, je to jedna krása . . . Bůh ví, co mám za hlavu. Umím všechno, i to, čemu jsem se ještě neučila. Táže-li se mne ředitel, odkud jsem to vzala, řeknu jednoduše „od své maminky“. Vidíš, že už nejsem dítě a že vám dělám čest. Ti tuleni mají oči kulaté a sladké jako hrozny a srdce jistě ještě sladčí, neboť ty staré ty malinké lížou a líbají a laškují s nimi v sněhu na sluníčku. Vidíš, mami, že nekončí svět v Praze, že jde do nekonečna, a ty lásky matek k dětem že jsou na celé zeměkouli, všude, že jsme dětmi svých maminek. Že pro mne nevzdycháš? — Na moři bouřilo. Ale tvou, vaši Dynu chránilo rámě Petrovo. Poznala jsem, mami, to místo, kde spí věčně jeho srdce. Tam se voda zlatila a zelenala jako lučina v poledne. Nabírala jsem vodu do dlaní a ejhle, tu zbělela a oteplela. Líbala jsem ji, líbala a krásné pomerančové květy, které mi dal kapitán lodi, hodila jsem do hloubky Petrovi. A od té chvíle byl se mnou, je se mnou, bude u mne. A tak se nic, maminko, o mne neboj! Chrání mne tisícero náručí, náš ředitel dělá si na mne otcovské právo, ale maminku nezastupuje mi nikdo, nebo to jsi jen ty jediná na světě moje maminka . . .

Tvoje, Vaše Dyna, zpěvačka.

V příštím psaní poslala výstřižky z novin o své slávě a kráse. K jednomu chvalozpěvu připsala: to jsem se nejvíce líbila. A na jiný výstřižek připsala a podtrhla: byla jsem oblečena v šatech s diamanty. A k jinému připojila: Hrajeme královně, považte si. A zase jinde: Pokládají mne za chloubu Kodaně! Kdybych vás tu měla! Takto činím zázraky přece jen pro cizí. Však nedomýšlej se, maminko, že mne to slovo někdy zabolelo, představ si Kodaň jako velkou rodinu a mne v té rodině jako malého mazlíčka . . . Tvoje, Vaše Dyna, herečka.

Douška: Měla by zde být Beta se svou vkusnou rukou, aby všechno namalovala, co se tu vidí, nebe, hory, květy, ledy, celý kraj a město, lidi v kroji, rybáře u moře, to všechno, nač mi nezbývá místo v mých dopisech.

V.

S maminkou samy. Ale povídáme si tolik o dětech, že jsme stále v jejich společnosti. Míla v zimě psala: Bože, lekala jsem se polí pod sněhem. Ale bylo to zbytečno. Příroda neumírá. Holé ratolesti jsou také živé srdce. A tak jsem nezchladla v svém zápalu pro zahrady a pro Jášu. V sklenících jsme vypěstovali obdivuhodné karafiáty, za které můj pán a učitel (ale já také trochu) dostal výstavní první cenu. Co řekneš o mně, ty skromná, tichá Beto, že se dovede jedna z Tvých sester honositi a to právě ta, která bez srdce všechny vědecké knihy zahodila. Dyna mi píše z dálek tolik toho o sobě a svém štěstí, že nevím, kde začíti, abych něco opakovala, ale jistě píše i Vám a byla bych zbytečným zpravodajem. Maminko zlá, hodná, Ty tedy u mne se nikdy neusadíš? Stále se jenom omlouváš, že Ty a Tvoje Bětuška patříte už tak na tom světě k sobě. Což nejsme všechny Tvoje Světlušky? Za to Vás obě nenávidím, ale doopravdy miluji a zbožňuji. Míla s Jášem.

Ve škole se také obracejí listy. Růža se provdala. Pozvala nás na svatbu, vlastně z nás dvou mladších udělala družičky. Svatebčané říkali nám holubičky. Oblékly jsme se úplně stejně do bílých šatů, na které jsem namalovala slováckou okrasu. Byla obrovská hostina a tančilo se. Do Lídy zadíval se krásný hoch. Postěžovala si mně: „On myslí, že je lepší než mé děti, považ si! Nedáme se, viď?“

Starý pan ředitel, náš hodný tatínek, hned popohnal mne a Lídu, bychom se ucházely o uprázdněné místo. U nás dvou je to možné, že sázíme krk na jednu kartu. Sokyně z nás neudělá ani výhra ani prohra. A přece vše skončilo tak výborně a nenadále. Dostaly jsme obě dekrety. Já od zemské školní rady na místo po Růže a

Lída od toho hrdopýška ze svatby. Gratulovala mně a já jí. Ona se asi takto vysvětlila: „Víš, on je víc dítě než mé děti, co mohu činiti, než ho vzíti do ochrany.“ — A jsou z nich šťastní manželé. Dvě starší kolegyně nehodlají dělati ústupem do manželství místo pro mladší novou stydlavou Hátu, která přišla na školu po Lídě. Soptí se obě velmi zle, že si počkají tady na té hroudě na tučné výslužné. Shodují se v tom, že již léto jim uteklo, a že kde síly v létě, tam ať v jeseni žnou. Jsou obě řízné, veselé, rozumné a hodné. Háta mezi námi se nemůže oboulati, je jako ztracené jablíčko pod velikými stromy v začáteční svojí praksi.

Ve škole mi jde k duhu. Vykládám-li něco, co v srdci mám, třeba české dějiny, cítím, že stojím na svém místě a že jsem šťastný člověk. A proutky zlatých dušek ohýbám libovolně a ráda a vítězně. Kaje shodila jsem šťastně růžky, netrká již, ale spřáteluje se. Významně zlé hledí dobrým zastříti, není-liž to k nápravě jistá pěšinka? Všechny své děti představuji mamince. Dělá jí to radost. Má je též za své. Plete pro ně vlněné punčochy a čepce. Žije tedy už kus babičky. Všechny se dostavují jako světičky, čisté, zdvořilé, jemné. Také došlo na Kaju. Pomohla mi nést sešity k opravě. Maminka řekla: „To jsi hodná.“ A ona: „Co pak já, ale slečna, ta je hodná.“ Jak si mám zakládati na uznání té, která v první den našeho setkání vrhla mi v oči: „A já se nedám!“

A tak je nás pořád plný dům. Mamince se nestýská. Lída a druhé slečny konají též návštěvy u maminky, zvlášť se stydlivou Hatou ukulo se pevné přátelství. Potřebuje malý střízlíček útočiště, je chudá sirota ze vsi a churavá. Kam to až dovede? Ta druhá nová, co dostala po mně místo podučitelské, Lejla, kvete zcela jinak, jistě a kvapně, je dcerkou profesora z Prahy, má pozadí,má domov. — K šlechtičně docházím stále. Kreslím o přítrž. Proč mne tolik utahuje? Jsem k ní zamluvena na každou svou volnou hodinu. Krásný Daňo, němý divák, byl do nedávna jako kus mého malířského souboru, vždy při mně. Jednou promluvil k mému úžasu: „Udělejte jinak tuto větev.“ — „Není správna?“ otázala jsem se. „Není dost přirozena!“ — „Jak ji chcete?“ — Ujal mne za ruku a přinutil, abych se mu podívala do očí. Byly plné smutku a plné vyznání. „To je choroba našeho domu, že není zde přirozeno, než vy a vaše květy. Bojím se o vás i o ně v našem vzduchu — Nemohla jsem nic namítati, nebo pustiv mou ruku, odešel. A od toho dne nikdy ho již nevídám. Kde je, co je, nevím. Neptám se, ale jisto je, ať mi kytky nebo kříže sázeti bude život v cestu, vždy si ho připomenu a nikdy jej nezapomenu.

VI.

Smutky, ohromné smutky zacloňují mé oči. Proč v životě nejsou radosti trvalé? A proč ze žalu musí se dobývati síla tím silnější k životu. Od Dyny došel list: Moje zlaté, mami, Beto! Chystáme se po vítězném hodokvasu domů. Po oddechu zase se rozletíme k točně opačné. Těším se jako dráče na Vás, těšte se se mnou na mne. Vaše Dyna, královna a maminčina Světluška. — — A po měsíci na to přikvapila zpráva od ředitele na mne do školy: Velectěná slečno! Konám trapnou povinnost a sděluji Vám, že sl. Dyna, naše hvězda, Vaše sestra, zahynula v moři. Nedovedu tu příhodu popisovati a vysvětliti. Na palubě ukláněla se moři s roztomilostí jí vlastní a než se kdo nadál, než mohl kdo pochopiti skutečnost, řítila se královna naše v náruč moře. Je to hrozné, smutné a nepochopitelné. Píši Vám to do školy, byste na Jobovou tu ránu dle svého uznání připravila paní matku. Zastavujeme se na pouti, nedolétajíce do Čech. Podávám tedy zprávu písemně. Co se po sl. Dyně zachovalo, vše ku svému přání dostanete. Jenom tuleně, malou její hračku, zadržují mé děti. Zvláštní je, že slečna zmizela na tomtéž místě v moři, kde pohádkově si bájila Petrův hrob. Na záchranu pomyšlení nebylo. Nečiňte mne vinníkem. V hluboké úctě oddaný R. V., ředitel.

Matce nesdělila jsem pravdu. Udržuji ji v domnění, že Dyna v Kodani dále zpívá a okouzluje. Bude-li se jí prudce stýskat po zprávě o dítěti, dopustím se lži a budu psát za Dynu na „mami a Betu“ veselá psaní. Moře je osud naší rodiny.

VII.

První svit do zahaleného žití smutečným závojem je dítě Mílino. Petr. Co k němu přistupuje maminka blíž a blíže, já od své lži odstupuji dál a dále. Připravuji ji na bolestnou událost. S Petrem v náručí snese snad ohromnou ránu o ztracené Dyně, která by ji dříve byla zabila.

Konečně si vnouček babičku zcela osvojil. Maminka přestěhovala se nadobro k Míle. Zdá se mi přirozeným, že stulila se v starodávné obydlíčko, kde s tatínkem prožila ráj, kde jsme jeden po druhém přicházeli na svět — a kde mezi minulostí a přítomností vytvořil spojku hrdina nového období, malý Petr. Osiřela jsem. Ale v samotě nejsem sama, nebo jsem v duchu

stále pohromadě s těmi, co jsou a co byli. Přičítám mezi ně ovšem i Petra — a přízrak, který z duše nevymizí, Daňu. Místo u šlechtičny jsem vypověděla, snad k rozhodnutí přispěl Daňův pokyn a spolu i učitelské dobře placené místo. Šlechtična loučila se se mnou slovy: „Vaše květy přinesly štěstí do mého domu, všechna děvčata se zasnoubila a — teta, která se trápila léta, zemřela a své ohromné jmění odkázala mojí nejstarší Maryši. Jsem šťastna. Děkuji vám.“ — Ano, v tom výparu, kde se z peněz štěstí rodí, opravdu se svými květy byla jsem mimo srdce. — Děti jsou moje sladká a postačitelná přítomnost, která se přetíná občas, jako ty louky smavým potokem, zájezdem k skupince lidí na světě mi nejdražších . . .

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Přátelé Slavíkovi také dlouho neposeděli. Slavík se mračil, skoro nemluvil, a druhým se vzkaz, Kvitšantonem zvěstovaný, také v hlavě rozležíval. Konečně pan otec Fiala pravil: „I máte pravdu, co tady, pojďme domů!“

Slunce stálo ještě nad strání a po trávnících pod starými stromy Ráje, žlutě, temně i duhově zestrakatělými, kmeny natahovaly široké stíny.

Lesní Makovec zahlédnuv, že přátelé odcházejí, chvátal k nim.

„Proč tak brzy?“ volal.

Pozdník pověděl mu, co se přihodilo.

„I to jistě mladý Palme s Herrnschallem a ten Jodas!“ pravil Makovec. „Škoda, chystal jsem se taky s vámi déle posedět.“

„Proč jste nepřišel? Nemusíte pořád dělat dvůr paní Halwingrové.“

Makovec se zarděl. „Prosím vás —“ ale nedopověděv, jen rameny pokrčil.

Všickni se s ním rozloučili a šli na silnici.

„Na, den gefällt's to nicht!“ dívaje se za nimi, sousedům pravil Dukatenandres

„Mocht nischt — sa sind holt Bímaken!“ lhostejně broukl Bauerhelm.

Když se Makovec vrátil k choti, paní správcová usmívajíc se pravila:

„Mně se zdá, že vám přátelé utekli!“

„Ano, zle tu pochodili!“ břitce odvětil.

„Proč?“

Makovec pověděl, co od Pozdníka slyšel.

„Snad to nebylo tak zlé,“ pravila správcová, „aber Herr Slavík ist gleich sehr piquirt!“

„Bylo toho dost, milostpaní, jsme tu přece hosté jako jiní!“

Starosta Wanka, usmívaje se vpadlými bezzubými ústy, ozval se sladce:

„Na ja, aber hier ist doch eine deutsche Gegend, německé město, německé spolky, obecenstvo!“

„Naší řečí se to nezboří!“ zasmál se Makovec a vjel si do hustých kštic.

V tom ucítil, že choť ťukla ho špičkou botičky.

„Páni Češi se tuze vylučují,“ pronesl Halwinger.

„Ach, Čechů zde je!“

Halwinger zakašlal, jako by byl polkl kouře. „Ale právě těch několik pánů staví se schválně zvlášť!“

„Nic nikomu nedělají, ledaže mluví, jak je matka naučila!“

Panina botička ťukla důrazněji.

V tom přichvátal Herrnschall žádaje, aby pan starosta šel rozdílet odměny. Nejlepší střelci stáli již seřazeni před boudou, Kvitšanton držel tác s odměnami: na černých destičkách, žlutě věnčených, vlepeny byly čistě nové bílé stříbrňáčky, nejmenší cena měla jich pět, největší deset a korunku uprostřed.

Jodaspepi obdržel odměnu prvou a když zavzněla intráda, pan starosta mu ji špendlil na kabát. Herrnschall řečnil: „Milý hochu! Při dnešních střeleckých zápasech zasloužil jsi si prvou cenu. Buď ti krásnou památkou do budoucího života. Zůstaň vždy silen tělem i duchem, pilně se vzdělávej, aby z tebe byl jednou věrný německý muž, který by byl svému velkému národu ke cti, rodnému městu k chloubě. Miluj svůj statečný národ, svou mateřskou řeč, jimi chlub se vždy a všude, je haj a chraň proti každému smělému nepříteli. Heil!“

Obecenstvo tleskalo i volalo. Jodaspepi stál vzpřímen jako hrdina . . .

Po této slavnosti ubíralo se i studenodolské panstvo k domovu. Celé slavnostní komité vyprovodilo ji až k silnici, doktor Palme políbil milostivé paní i slečně ruku.

Gustl, louče se s ním, pravil: „Teď je tu teprv živo, ale co platno, musím s našimi.“ Užuž měl na jazyku slova „však se sem zítra podívám“, ale nepronesl jich, mamá čekala. Zasalutovav kráčel s ostatními.

Tanec opět bujně se rozvířil, spouštěli také ti, kteří prve nezačali. Octla se v kole i hostinská a všickni jí ustupovali; chodili pro ni mladí, staří, provedl ji i Mazel, ba sám velitel Palme.

Dcera Anna, stojíc s kamarádkami opodál, hrdlo měla staženo, takže slova nemohla vypraviti a jen se tupě usmívala...

Už za šera strhla se hádka v hloučku studenodolských dělníků, Čechů a Němců, rozneslo se, co se prve Korytenským stalo a proč odešli. Ale přistoupil celý slavnostní komitét a Dr. Palme rázně jim domluvil, aby nerušili zábavu a vyřídili si to jinde. —

Lojzl chvatem k domovu rozpálen, myslil cestou na svůj příchod do baráčku. Jakou Máry spustí? I ať začne, jak chce, dlužen jí nezůstane — proč dělala ostudu? Už není žádná mladice a potřebuje chytat člověka, kdo ví, odkud! Má tuhle muže, ale ten jí je jen oušlapkem. Dnes jí pověděl, a sám si potom pěkně chodil, jistě se divila. Snad by bez ní nemohl být živ — měla slyšet, co Dukatenandres a jiní říkali!

I po záspi kráčel bystře a do světnice vpadl prudce a tuze zamračen.

Seděla za stolem a z hliňáku dopíjela kávu; ani naň nepohlédla.

„Že jdeš!" škroukla, když hrnec postavila.

„Jdu."

„Mohl sis tam zůstat!"

„No, vždyť já můžu jíť, pan otec Hamáček říkal, abych jen přišel, že tam můžu bejť jako dřív!"

Máry se široce zasmála.

„Co se směješ — prauda je to!"

„Tobě se směju! Člověk hloupej nerozumí, proč mu to povídal. Snad jsem neviděla, že sedí s panem Lorencem. Rádi by tě dostali odtad, abys tomu pánovi nepřekážel. A ty si myslíš, Bůh ví, co!"

„Ó to ne — pan otec Hamáček mě má rád, byl jsem tam tolik let! A zdejší také všickni ruce podávali a jen: Lojzl, Lojzl, tu máš, připij si — a pro práci abych si přišel!"

„Prosím tě, kam?"

„K Serbuspechoj zrovna!"

„Tam toho nahrabeš! Že sis tam nezůstal, když jsi se tam měl tak dobře — tuhle ženu nechá jíť domů samotnou!"

„Nemusela's tak dělat!" vykřikl, ale náhle zcela klidně, bublavě dodal: „A chci jíť s kozou!"

„Snad bych já jí nenapásla, snad já tě potřebuju!" a šla ke kamnům.

Lojzl rychle přebíhal.

„I sedni si, tu máš kafe, ať jdeš pást! Je to člověk, každej vychejtralec ho dostane a věří hned!" — —

U Schusterlojzlů už byli v posteli, když tichou, hvězdnou nocí zahlaholila hudba.

„Blázni, teprvo to jde domů — člověka proříděj!" v lůžku škroukla Máry a zlostně se obrátila.

Po rozvřískané hudbě ozval se zpěv, po něm výkřiky: Heil, heil!

„Bodejť byste nekřičeli!"

Zmatená směsice dunivých kroků, vln hlasů, výkřiků, smíchu přeplula a ztrácela se v dáli.

Buben opět zaduněl, ale to bylo již jen jako slabá ozvěna... (Pokračování.)

TÝDEN.

* Uveřejňují-li Poláci důvěrné dopisy svých velkých lidí, činívají to nejen taktně, ale i s velkým porozuměním. Tak byly uveřejněny jenom některé dopisy Krasińského a Slowackého z pozůstalosti paní Bobrowé pro široké obecenstvo, ostatek jako „intimní literatura" uveřejňovalo se v listech jenom literárních a vědeckých. Uveřejněno několik listů Slowackého v „Bibljotece warszawské" a 14 listů Krasińského v „Przewodniku naukowym". Listy jsou obsahu milostného. Paní Bobrowa bývala as opravdu půvabná dáma, když dovedla okouzliti oba velké básníky Polsky a když oba, zbožňujíce ji, velkou úctu jí prokazovali, jak z dopisů se vidí.

Paní Bobrowa, nar. 1807 v Krakově, spřízněná s rodinami knížat a domů Jablonowskich, Radziwillů a j., byla ženou duchaplnou. Zemřela r. 1889 ve Varšavě. Dopisy obou básníků chovala jako vzácnou památku, bedlivěji je opatrujíc než své skvosty; kdykoliv opouštěla dům na delší dobu, listy ty brávala s sebou. Krasiński jí psal většinou francouzsky. V dopisech obou básníků je mnoho obdivu krásy a půvabu té paní a horování. Nejzajímavějším jest dopis Krasińského z Říma z příčiny té, že oznamuje počátek svého největšího díla. Jest to velmi pěkný příspěvek pro historii tvorby Krasińského. Psávali jí oba básníci vzletně a také upřímně. R. 1834 píše jí Krasiński z Milana: „Paní, proč nemohu ti poslat hrst těch květů kolem mne se rozvíjejících, výsek z toho bezmračného blankytu, který se

klene nad hlavou mojí. Přispělo by to snad k příjemnému kontrastu s městem, kde, paní, obyčejně prodléváš pod šerými chmurami, any ty krásy poskytují pro mne málo požitku. Někdy moji mysl povzbuzovala naděje, ale minuly časy dojmů naivních, dřívější víry v šťastné jitro. Vše uchvátil začátek hořkosti, vše zhynulo v touze marnosti, která posléze mi praví, že blankyt nebe vlašského zasluhuje týž pohled jako vykládaný, zaprášený strop hostinského pokoje, který obývám."

V jiném listě přirovnává se k rostlině úponkovité, kterou vyryli z půdy a dali do salonu. Za osm let po té píše v jednom listě: „Kdybys, paní, věděla, jak vzdálenost okrášlí každý zvuk hlasu, je-li bez klamu, pravdivý a srdečný!"

V jednom listě z Říma odpovídá jí na obvinění z nejasnosti, přisvědčuje, že výtka je spravedlivá, ale dokládá: „Spravedlnost je tím v atmosféře duševní, čím těleso v matematice. Obé je surové a obě jsou dcery rozumu, ne srdce. Rozum pokládám za nižší než je srdce, což netýče se spravedlnosti Boží, neboť láska Boží a milost je nekonečná..."

Později píše o chystaném díle. „V Římě více trpím a více velebím. Neobyčejně trpí, co je v hrudi, méně oči, a to dovoluje mi někdy číst a psát. Tu i tam několik jisker z obraznosti oblévá mne slávou a zase zanikají jako všecka ta moje pravda. Než oheň zanikne docela, chtěl bych cosi zůstaviti i pro ty, kteří jména mého nikdy nezaslechli. Do několika stránek chtěl bych vtěliti všecky své myšlenky, všecky zmary, oddálené ambice, což, cítím, všecko nikdy se neuplatňovalo. Chtěl bych vše, co určovalo cíl mých myšlenek, vtěliti v jediný, majestátný výraz, potom ať se vůle Boží plní. Na čem pracuji, odehrává se v Římě, v hlubinách katakomb, v středu mučedlníků, na vyšinách Kapitolu, vedle purpuru césarů, a proto volím Řím k pobytu před Neapolí. Proto v Římě, jak jsem, paní, řekl, více trpím a více velebím..." Dále: „Řím tak jako já — zřícenina v horké poušti hořkosti. Řím odvážil se požadovati od nebes vše — vládu nad tělem i duchem. A potom nastal den. Ocitl se uprostřed trní a hadů. Klesl k zemi, poražen cizinci, žoldnéři a příchozími, uhněten svými vzpomínkami zmalátnělý, zemdlený. Když utápí se v krásných obměnách slunce, Řím, zahalen v modro svých nebes, umírá. A na každém jeho kameni je nápis: Bez naděje!..."

L. Meyel slíbil pokračovati v uveřejňování významných dopisů, ale nedošlo již k tomu.

K. V. H.

*

* O poctách, kterých Flaubertovi se dostalo za jeho života, jen dvakráte děje se zmínka v jeho „Vzpomínkách". Dne 2./1. 1877, kdy Zola jménem cénaclu (kroužku spisovatelů) poslal mu „lichotivý dopis", a 19./4. 1880, kdy Zola, Céard, Huysmans, Hennique, Alexis atd. poslali mu „Les Soirées de Medan" s pochlebnou dedikací společnou. Ale do všech společností býval zván, a řada skvělých jmen, tvořících světlo Francie, byla jeho známosti. Seznam osob jest obsáhlý. Sám zmiňuje se o nich zhusta. Byli to nejen umělci, učenci, literáti zvučných jmen, ale i osoby dvoru blízké, které zajímaly se o autora znamenitých románů.

R. 1862 píše, že obědval u paní Cornyové, která byla kmotřenkou Hortensie a družkou dětství Napoléona III. Její salon byl otevřen duchům osvěty, aristokracii duševní i dvorní. Navykla si mluviti volně u dvora i před císařem a mívala prý velký vliv na něho, ač zůstávala stále „ve stínu". R. 1863 byl hostem u pí Tourleyové, která psala o literatuře a soustolovníky byli: Sainte Beuve, Girardin, poslanec Darimon, prefekt Cabaru a princ Napoléon. „Princ", píše, „nazýval mne svým ‚cher ami'," a podotýká, „ale neprosil jsem ho za nic, ani za řád ani za nějakou trafiku." To bylo správné. Flaubert nikdy nestaral se o sebe. Dne 17./11. 1864 oznamuje, že jde do Palais Royal, ale není nadšen přepychem dvora. „Rouenští (bydlil v Croissetu poblíž Rouenu) užasli by, kdyby dověděli se o prokázané mi poctě v Compiègne." (Pozván Napoléonem III. na zámek v Compiègne, pobyl tam a mluvil s císařem jako host, jemuž popřáno volnosti slova.)

R. 1865 poslala mu princezna Primoli album, aby jí napsal několik svých myšlenek. Vyhověl jí. (Princezna Primoli, rozená Charlotta Bonapartova.)

R. 1870, kdy princezna Mathilda prchala z Francie, svěřila Flaubertovi své skvosty k uschování, aby nestaly se „válečnou kořistí". Dne 9./12. r. 1876 píše: „Holandská královna, sestřenice princezny Mathildy, vzkázala mi, že lituje, nespatřivši mne za pobytu ve Francii na své cestě." Avšak všecky tyto známosti nejen že Flaubertovi nic hmotného nepřinášely, uváděly ho i do situací komických. R. 1866 pí de Chausée prosila ho tklivě, aby přimluvil se za jejího chotě, jenž by se byl rád stal chefem bataillonu. Pí Morinová přibyla do Croissetu s prosbou, aby jí dopomohl k výhře v právní rozepři. Sta dopisů dostával s prosbou za opatření protekce. A tu Flaubert psal neteři: „Je to sice pěkné, působí mi nehoráznou poctu, že mne pokládají za mocného pána, ale připisuje se mi moc, které nemám a netoužím po ní. Neprosím za nikoho, ani za sebe. Mluvím toliko o umění a literatuře. Tomu rozumím, jinému ne." Bezmála 60tiletý starý mládenec měl přítelkyň mnoho, ale z těch vážil si nejvíce „matky" Sandové, jak četné dopisy tomu nasvědčují. Vážil si duchaplnosti Renana, důkladnosti Micheleta, ale před Victorem Hugem

skláněl se v obdivu z lásky. Ctil v něm laskavého, přívětivého člověka a umělce vysoké potence. Hugo dovedl lidem prospěti a nikdy škoditi — to bylo pro Flauberta rozhodujícím. Nebyl člověkem marnivé msty ani domýšlivosti. Když se Hugovi syn těžce roznemohl, Flaubert ho navštívil a spatřiv otcovo pohnutí, byl dojat velmi. U Victora Huga pobýval rád, byl-li pozván k obědu. Ostatně Flaubert nebyl ctitelem „pocty“. Když nakladatel Conquette požádal ho za autorisaci k vydání jeho podobizny, odvětil odmítavě. Napsal neteři: „Pospíšil jsem odmítnouti návrh takového ‚ctitele literatury a umění‘.“ —O—

*

Jak oznamovány české noviny před dvěma sty lety. Dne 22. listopadu 1718 obdržel Karel Frant. Rosenmüller povolení k vydávání „Pražských poštovských novin“, jichž úplný titul zněl takto: „Outerní a sobotní pražské poštovské noviny z rozličných zemí a krajin přicházející, s obzvláštním povolením Jeho cís. a kr. Milosti nadáním obdarované“. Jako ukázku tehdejšího způsobu oznamování českých novin uvádíme věty, jež přináší prvé číslo jako článek úvodní:

„Oznamuje se všem tento list čtoucím (jednomu každému s náležitou uctivostí), kterak já, maje na to od vysoce vzácné Vrchnosti milostivé dovolení, jakož i od Jeho Mil. císařské obzvláštné privilegium, neboližto nadání, oné lásky, kterou jakožto pravý Vlastenec k mé nejmilejší vlasti, t. j. národu a jazyku českému po vše časy zachovávám pro ty vše Spoluvlastence mé, kteří (jak na pravé syny sluší) a jazykem matky své milé nepohrdají, nýbrž jej zachovati, rozmnožiti a v květ uvésti vinšují, noviny aneb sepsaní příběhů nových v dotčeném jazyku tisknouti a na jevo vydávati jsem sobě umínil. Jakož i od mnohých let již od moudrých a vzácných lidí vinšováno bylo, a zajisté mnozí až posavád slušně a náležitě se divili, jak by se to vyrozuměti mělo, že když ve Vlaších žádné skoro jiné noviny než vlašské, ve Francouzích francouzské, ve Španělích španělské atd. slyšeti, v Čechách ve všech jiných téměř jazycích, kromě toliko samého našeho českého, čteny a slyšány bývají. Poněvadž nicméně tato řeč naše netoliko ve vzácnosti, obšírnosti a libosti všem jiným rovná, ale i nad mnohé jiné přednější a našemu milému Patronu a dědici Svat. Václavu nadevše milejší jest, tak že i od starých předkův a otcův našich nejináč než řeč Svato-Václavská uznávána bývala: pročež abych jednou úmysl svůj v skutek uvedl, vysílám list tento přítomný jak nějakého předchůdce a všecky pravé vlastence, jmenovitě pak všecky vzácných a staročeských rodů vysoce urozené potomky, všecky staročeských měst slavné magistráty a obce, všecky jazyka našeho pravé milovníky a učené Čechy k čtení novin těchto, respective poníženě a služebně zůvi“.

*

Ke shodě česko-slovinské. V polovici minulého věku oživovaly již nadějně styky českých literátů se slovinskými spisovateli; veliký význam kulturní i politické vzájemnosti Čechů s Jihoslovany pomalu svítal mnohým hlavám. Dokladem je názor slovinského buditele Oroslava Cafa, horlivého přítele Čechů, těchto „vojvod Slovanstva“, jak je jmenuje pro památný rok 1848; v letech padesátých udržoval písemné styky zejména s Hankou, jehož korespondence, mezi ní i listy Cafovy, uchována jest v archivě musejním. R. 1850 píše Hankovi, československy, vřelá slova: „O da by nam Bog dal doby učekati, da by se my Jugosloveni ješče bolje i bolje (= lépe) se svojimi zazsvěčenymi i hrabrymi bratry Čechy seznamili i sprijaznili, ter (= i) duhovně spojili, onda by se nam nebylo za svoja narodnost bati.“ Oroslav Caf se vytoužené doby nedočkal; přece svítá.

Fdký.

*

Káznička otcovská. Jan Čejka z Turnova zhřešil s Marianou pastuchy starého proti 6. přikázání. Za to seděl po dvakráte v šatlavě pod rathouzem drahný čas, potom se kál a prosil o milost. Páni konšelé „jsouce více k milosrdenství nežli k přísnosti nakloněni, vynašli mu mírnou a právě otcovskou kázničku. Nejprve, aby z hříchu spáchaného pokání svaté činiti, P. Boha rozhněvaného za milost a odpuštění té nepravosti zkroušeně žádati, života svého ponapraviti, pobožně a poctivě na tom světě živ býti hleděl, item aby kázeň církevní podniknouti, totiž v chrámu Páně, když se v den nedělní služba boží vykonávati bude, přes celou mši a kázaní proti voltáři literátskému konec stolic klečíc, k Bohu se modliti povinen byl. Pro tertio: poněvadž chrám Páně velkej po vypálení jeho zase s pomocí boží k vyzdvižení přijíti má a tu se nemalého forotu všelijakého potřebovati bude, aby byl povinen 100 kop šindele na jisté terminy koupiti a odvésti.“ Což oblíbeně k sobě přijal. — Káznička otcovská, mírná a — praktická! *Šimák.*

(Arch. turnov., manuál z r. 1636, fol. 174.)

*

Za drahoty mýdla.

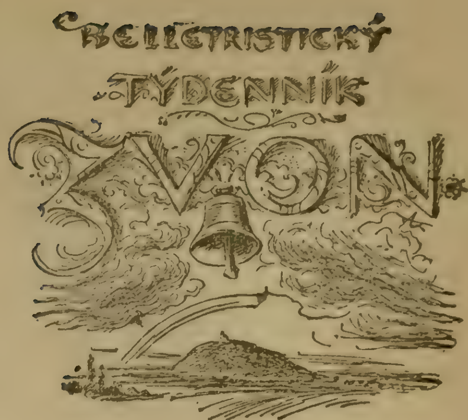
Mýdlo je drahé, špíny varujme se!
Takový luxus bída těžko snese!
Nejdražší však je přepych panských zvyků,
z mýdlových bublin dělat politiku.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 22. srpna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka, — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

R. Líbalová-Zátková:

CESTY.

Jdu cestami země své.
Ó, země vrásčitá cestami člověka —
Jdu stopami,
tisknu v ně stopy své.
Šlépěje lidí
vyorané láskou a vzdorem, věrou a zoufalstvím,
ssaji kročeji svými,
široce přijímajícím dechem
hodnotím ve své krvi.

Houpám se v kolébce písní rodných
posunem neviditelných mateřských rukou,
bezpečnou pohodou raduji se dětsky —
procházím růžencem nesčíslných klnoucích dlaní,
  v zajetí stydnou kroky mé —
jdu znameními lásky,
krystaly srdcí všude rozhořelými,
  kanu v ně krůpějí svého lidství —
jdu vanutím obrodných větrů víry,
  v perutě země rozlétá se náruč má. —

Jdu a jdu —
  Zmocněným rodným životem
  rostu a šířím se. —
Tajemstvím zaslíbení
  naslouchám v sobě
  tepotu věčného zvěstování,
  naslouchám všemi smysly:
Raduji se, vzdoruji, pláči, zoufám, miluji, věřím —

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

XIX.

Ve středu dopoledne Palmová majíc v chlévě i ve světnici všecko v pořádku, připravovala si vařivo na oběd. Dcery byly v krámě.

V tom shora přišel syn, na vycházku připraven.

„Kde je otec?“ tázal se.

„Nejspíš u starosty — a kam ty jdeš?“

„K Herrnschallovi, účty z výletu uděláme.“

„Budete asi mít hodný výnos, říká každý, jak se to vydařilo.“

„Jako snad ještě nikdy.“

Stoje před zrcadlem urovnával si klobouk, nákrčník, skřipec i vousky.

Matka přistoupila k němu blíž a rozpačitě se usmívajíc tázala se:

„Prosím tě, Rudi, řekni mi, proč jste tam těm pánům zakázali mluvit česky?“ Slova nesměle splynula jí se rtů.

Pohnul hlavou a nedívaje se na ni odpovídal chladně: „Jsme Němci, je tu německé město, nedáme si to přec líbit!“

„Dělali něco zlého?“

„Švadronili, až to bylo slyšet kolem dokola. Schválně se tak slezli, jen aby provokovali. Odkud to víš?“

„Vždyť jste s otcem mluvili a v krámě si to ženské povídali — Geigepetrová, Kvitšantonka, Elefantka.“

„Někdo není spokojen?“ a stranou na ni pohleděl.

„Ne, jen tak povídaly — a že ti páni odešli.“

„Odešli — dobře udělali — podruhé si dají pozor!“

„Ale vždy jsou Češi, nemohou za to a jsou tu přece na službě,“ usmála se.

„Ať se krotí, vědí, kde jsou. Není to jen zde u nás, rozlézají se všude v našem kraji; za chlebem přijdou a potom dělají jako doma.“

„Víš, můj synu, tomu dobře nerozumím. Já jsem přec taky z Čech!“ trpce vydechla.

„Ty?“ a obrátiv se, studeně se zasmál. „Prosím tě, pomalu třicet let jsi tady a nikdy jsi toho neříkala. Jsi naše, už ani pořádně česky neumíš.“

„To je pravda, a ani jsem si toho dřív nevšímala, až teď to přes tu chvíli slyším. Otec o tom mluvívá, ty také a Fanny též někdy. Ty přece taky umíš česky!“ a všechen pohled měla jasný.

„Umím, v úřadě je toho někdy potřeba, ale jináč —“ a odmítavě mávl rukou.

„V Praze je přec skoro všecko české —“

„I není, a my toho nepotřebujeme.“

„Jak je to možno?“

„Jsme mezi sebou, je nás tam dost a ne ledajací — všecka lepší společnost.“

Matka minutku mlčela. „Já jen co slyším a doma to také říkávali.“

„My raději od nich dál!“

„U nás jsme byli všickni Češi, celý náš rod!“

„Ale ty jsi dávno od nich — nehlásíš se k nim, oni k tobě také ne, tak co!“

„Nic jsme si s nimi neudělali, jen to tak přišlo; ale je mi přece divno, že to teď tak slýchávám — nikdy tak nebylo. V Lanově jsem byla na handlu, Čechy jsem vyhledávala, mluvila jsem s nimi a nikdo nic neříkal, rádi mě měli, bímše Tónyčka mi říkali.“

„Tenkrát byly jiné časy. Ti zdejší to také dřív nedělali, teprve tenhle Slavík to sem zanesl, to je pěkná štěnice.“

Pohled matčin ztuhl, obličej ještě více zbledl. „Jdi — vždyť ho znám, chodívá si k nám pro doutníky!“

„Vím, povídal mi otec, vždycky prý vencluje. Dělal to v krámě někdo dřív?“

„I také se česky mluvívalo, kteří věděli, odkud jsem, leckdy tak začali a nikdo si nevšiml — ani ty ne! Vždyť se u nás v Čechách s Němci také vždycky dobře jednalo!“

„Ono je jednat a jednat!“

„Nic zlého nemluví, vždycky pěkně. Na domov vzpomíná, na otce, na matku a na všecky, toho zlí lidé nedělají.“

„Ať sedí a vzpomíná, v tom mu nikdo nebrání, ale jiným ať dá pokoj,“ odvětil studeně. „Vždyť my těm jeho řečem rozumíme, slyšeli jsme o nich už od jiných. Přece, matko, nebudeme spolu o těch věcech jednat. Jsme tu Němci a to je konec. Ať si oni v těch svých vesnicích dělají co chtějí, ale začnou-li něco v našich krajích, dostanou přes prsty. Myslím, že je už přejde chuť, mají toho dost všude.“

„Rudi, Rudi, vy jste zlí!“ povzdechla a odstoupila zas ke kamnům. Syn se hlasitě zasmál.

„Tak tvrdí být!“

„Po německu! Matko, ty mluvíš, jako bys tu byla od včerejška!“

„Ba ne, to mi leckdy napadlo a zvyknout jsem tomu nemohla.“

„A vidíš, zvykla jsi — oni také zvyknou!"

„Ale vždycky jsem byla mezi vámi cizí!" Řekla to smutně, teskně, takže na ni pohleděl; byla však odvrácena k plotně.

„Cizí? To máš jistě od toho —"

„Od nikoho, ale vždycky jsem to cítila!" odvětila rozhodněji.

„Sama jsi povídala, že dřív nikdy nic takového nebylo."

„O české řeči — jináč jsem u vás vždycky ve všem stála stranou."

„Divná řeč!" a zamyšlen přecházel světnicí. „A byla jsi přece naše starostlivá matka!" zvolal náhle tepleji a přistoupil až k ní.

Truchlivě naň pohleděla. „Starostí mám dost, to máš pravdu, o vás o všecky — vždyť nikoho jiného nemám — a teď jsem už stará!"

„Babička je stará, ale ty! A snad tvoje starost nebyla nadarmo, přičinil jsem se, jak jsem mohl."

„Ach, to já vím!" odvětila láskyplně. „Modlím se za tvé štěstí, jako bych byla odtud."

Mrzutě pohodil hlavou. „Zbytečných starostí nech, ty pro tebe nejsou; s tím Slavíkem nejednej, je to vlezlý člověk. Jsme německá rodina, držíme k sobě, a Korytná je také německá."

„I vždyť s ním nejednám," zasmála se, „náhodou jsme promluvili a vždycky pár slov. Ale slýchám vás, v obchodě leccos přeslechnu a když sem někdo přijde k otci, a tak jsem si přec zas vzpomněla, z čeho jsem. Když je člověk starší a sám, vždycky víc vzpomíná na mladá léta — budeš taky jednou vzpomínat! A jdi si k tomu učiteli, jdi, abyste si to dali do pořádku."

„Půjdu —"

„Jen jsem se tě prve tak zeptala, neměj za zlé matce, ale do ničeho vám mluvit nechci. Moje nebožka matka leckdy říkávala: Každý člověk je náš bližní, přítel i nepřítel."

Syn ještě minutku otálel, ale potom řekl: „Tak s Bohem, matko!" a vyšel.

Stála chvilku nehnutě. V hlavě tkvěla jí slova, kterých mu nedořekla: „Ale vy jste si vždycky rozhodovali sami a já jsem jen poslouchala a vykonávala to!" —

Následujícího dne odpoledne Palme, prospav se po obědě, přišel z pokojíka zardělý a zívaje pravil: „Půjdu na pilku."

Žena s dcerou Annou seděly u stolečku a spravovaly paty bílých punčoch, jichž měly na židli celou kupu.

Žena po mužových slovech jen pohnula hlavou. Zapáliv si viržinko, odešel.

Ve světnici bylo ticho, jenom staré, velké pendlovky těžkým zvukem je rušily. Černý kocour žlutých očí, s čárkovitou zorničkou, líně vyšel z pokojíka, podíval se na pracující, mňoukl a když si ho nevšimly, protáhl se a ťapkal lehnout si do kouta u kamen. Zaduněly schody, zarupaly pod těžkými kroky a v minutce Rudi přešel vedle oken. Anna vyhlédla za ním.

„Podívej se, jak mu to sluší!" upozorňovala. Matka poslechla. Syn v světlých šatech, slaměném klobouce, pokuřuje, vzpřímen kráčel ulicí.

„Hezký pán, ani jeden tady se mu nevyrovná," velebila dcera.

Matka se mírně usmála.

„Ten to přivede daleko, je to už na něm vidět!" a dcera podepřevši si hlavu, hleděla zamyšlena.

„Když já si vzpomenu, co jsem se mu těch balíků a škatulí nachystala," a matka zasmála se hlasitě.

„Co jsi se nasháněla, našila!"

„A našetřila!"

„Ale matko, ta slečna ředitelova je dáma!"

Matka pohleděla na ni očima zamyšlenýma.

„Těch krásných vlasů co má a jako zlatá příze! Když s ní v neděli tančil, všecko se dívalo a holky samy říkaly: „To by byl párek!"

„I jdi, dětino!"

„Proč by ne? Rudi — takový člověk — a dávno s ní mluví!"

„Jsou velcí páni, kdo se k nim tady může blížit, jen do Prahy a do Vídně to jezdí!"

„Co na tom — když mají, mohou jezdit. Ona — generálova dcera a fon!"

„Ale něco se tam spotřebuje!" pokyvovala matka.

„Nevídáno — takový ředitel — Bože! A říkají, jak je na groš opatrná!"

„Snad když ho má dát zdejším lidem! A je to platno, když se tak žije! Samé jízdy — a každou chvíli je tam nějaký ženich — sama jsi povídala!"

„Tomu se Rudi jen směje."

„On se ti zpovídat nebude."

„Ona má oči jenom na něm, viděla jsem to dobře."

„Někdy."

„Ó to Rudiho neznáš!"

Matka pokrčila rameny.

„Jen si nemysli, lidé už teď o tom mluví a závidí nám. Tam bude peněz!"

„Je také zvyklá vysokému živobytí. A co by kdo záviděl?"

„Vždyť slyším! Včera mi povídala Ochsenwirtlice: „Ten váš Rudi kouká vysoko, ten má štěstí!“

„I štěstí, milá holka, nebývá vidět, leckdy se zdá, zdá a není!“

„Jen když je hodně peněz!“ a prostá líce i oči dceřiny byly plny nadšení.

Matka se zasmála: „Ty bys je chtěla?“

„Bože!“

„A co bys s nimi dělala?“

„Měli bysme se spolu taky dobře, ať by si Rudi a Fanny dělali, co chtěli.“

„Co Fanny — budete mít stejně, my žádné neošidíme.“

„Vdá se —“

„A ty?“

„Já od tebe nepůjdu.“

„Jen počkej — co bys dělala?“

„Pomáhala bych ti a když by Fanny potřebovala, jí taky.“

„I to si myslíš, já si taky myslívala, že z domova nepůjdu a vidíš, šla jsem.“

„Za otcem —“

Matka přikývla. „A bylo to dost daleko, k tomu do Němec; u nás bylo všecko česky, ani jsem to kale neuměla.“

„Musela jsi?“

„Musela, nemusela! Jeden bratr byl ženat vedle ve vsi, druhý se oženil doma, sestry byly vdány, maminka na vejměnku, co má taková holka dělat?“

„Hezká jsi byla, viď, a měla jsi peníze?“

„Měla, půl páta tisíce!“

„Tolik, v takové malé vesnici!“

„Měli jsme hromadu korců a dole to víc platí.“

„Tam v Čechách nebyli ženiši?“

„I byli,“ usmála se matka, „přes tu chvíli se někdo hlásil.“

„Tobě se nelíbili?“

„Líbili, nelíbili, musí se taky počítat, maminka měla rozum a bratr taky, rozvažovali všecko. Mně se do chalupy nechtělo, byla jsem z většího, ale na velké jsem přec jen měla málo.“

„Až přišel otec —“

Matka přisvědčila.

„Býval on hezký, viď, ještě teď mu to sluší a je pán, ne takový strejc jako ti tady.“

„I ty jsi brepta,“ usmála se matka.

„A snad to není pravda — jistě se ti líbil!“

Matka mlčela. Učinivši ještě trochu stehů, vyšla se podívat k Fanny do krámu. Když se vrátila, pravila: „Tak pěkně spravuj, půjdu na paseku pod pilkou, trochu trávy nadělám, Sep to večer vezme domů.“

„I taky bys zrovna nemusela, mohly jsme si povídat; Sep to mohl udělat sám, víš, že se otec zlobívá!“

„Je toho potřeba a čeledín má jinou práci,“ odvětila matka. Oblekla kartonovou sukni a jupku, vzala si šátek na hlavu a usmávši se na dceru šla si do stodoly pro srp a pro hrábě. Potom po stezce rovnou od stavení pustila se mezi pole.

(Pokračování.)

Z LIDSKÝCH DOKUMENTŮ LADISLAVA VAŠKA.

ŽENA, KTERÁ SE SMĚJE.

Viličku! Hochu drahý!“ Cize a drsně prorývaly výkřiky Elsy Marzyovy zahluchlým pokojem, s nakyslou atmosférou nemocenskou.

Pod bloudícíma rukama jejíma chladlo tělo dětské. Její Vilík, její duška.

Nepochopitelno vlálo kol ní. A nemožno! Zajíkavý kašel! Což se na ten umírá? Děti jej překonávají, ozdravují — jen Vilík by měl býti zhuben?

Elsa Marzyova zaúpěla, ba zavyla. Jako ostříž zaryla se hlavou do dítěte, přissála se k voskově nažloutlé pleti a v zápětí ústa odtrhla. Mrtvolný chlad jí prolnul. Majestát smrti zamrazil.

Obrátila se ke dveřím. Tměl se tam stín muže. Nebyl jejím manželem a přece byl otcem Vilíkovým.

Stál jako by zkameněl, jen chocholek našedlých vlasů chvěl se nad ním jako stříbrná bludička. Z kouta zapadaly do šera a ticha vzlyky Vilíkovy pěstounky.

Pěstounky! Cizí ženy! Proč nemohla Elsa své dítě míti u sebe? Nebylo by se to stalo. Vyrvala by je smrti, ukázala by, co láska mateřská zmůže.

Proklaté ohledy! Proklatá bázeň, co tomu řekne svět! Svobodná herečka a má dítě u sebe! Co je komu po tom? A proč on — otec, bránil? Proč ho poslechla — sobce? Aby ho nekompromitovala, aby o tom nezvěděla jeho žena — on se tak bál eklatu! Avšak jaké právo má on slouti bezúhonným, těšiti se z rodinného klidu, tepla, když její domov jest pustý a chladný?

Nenávistnými zraky vpíjela se Elsa Marzyova do vysoké postavy Viktora Winterfelda. Kdo je příčinou smrti tohoto nevinného? Nikdo jiný než on. Nedal mu ošetření, nedal mu ani patřičnou sílu ži-

votní. Nemiloval jí dosti, nedal se jí v žádném ohledu tak cele, jako ona dala se jemu. Jen částečně, velkopansky udílel, ponechávaje si celé oblasti pro ni neznámé, jí nepřístupné. Proklatý aristokratismus duše! Jak se mohla tak ponížit, spokojiti se odpadky, jak vůbec si mohla, ona ne ještě třicetiletá, tohoto starce zamilovati?

Zcizil se jí nyní, kdy přetrhla se zlatá nit života Vilíkova, dítěte, v němž soustředěny byly všecky ženské její city. Proč umělkyně zabíjela v ní ženu a matku? Čím ji žid ten oslnil? Opředla si ho čarovným závojem ilusí, zdál se jí býti žádoucnějším než mnozí mladší, sličnější. Oh, nebyl to obchod, ani ctižádost umělecká. Dala se nezištně v každém ohledu. Byl Winterfeld ovšem duchaplný, měl uměleckou rubriku denního listu k disposici, měl jméno velikého literáta, estéta. Ale i ona nebyla bez talentu ani beze vnad. Neměla toho potřebu, aby tak velmi a na tolik roků se mu oddala. A aby pro něho tak trpěla.

Počínal si chytře a byl vytrvalý. Napřed ucházel se pouze o její přátelství. Lichotil jí v referátech divadelních, dobýval jí duchaplnostmi a pósou geniálnosti. Ale věděla, že by i bez jeho záštity se uplatnila. Vždyť pronikla už, než se s Winterfeldem seznámila. Nanejvýš že pod patronancí jeho umění její rychleji vyspělo, ale je otázkou, zda je jí to k duhu. Kdo ví, zda v rychlém vzrůstu její popularity není něco nezdravého, zárodek tím rychlejšího úpadku? Mívala migrény, závratě i křeče srdeční. A nepochopitelné nálady.

Není konečně i celá vášeň její k Winterfeldovi též chorobnou?

Myšlenky její válely se jako slzami promáčená roucha těžce vlají v nárazech větrných. Nosiči mrtvoly dupotali zemitým krokem po její nivě a v uších zněly dunivé pazvuky hrud dopadajících na rakev. Plakati by chtěla. Úlevně a z plna srdce. Ale ručeje slz vsákly se do nitra a zalévaly je hořce, co oči práhly v žáru.

Vilík! Její zlatý anděl!

Mateřské, svaté žaly! Všecky vzpomínky na chvíle s děckem zažité jako rány se otvíraly a jitřily. Co bývalo sladké, zatrpklo, co teplé, zestudenělo, co harmonické a celistvé, rozpadávalo se v popel.

A zase vracely se protesty. Divoce a trýznivě. Proč byla tak malomocná, tak nevšímavá, tak zbabělá? Měla míti své dítě u sebe, všem na vzdory. Hřála by je svým tělem, vlila mu své zdraví tak neužitečné, zbytečné. Jak ráda by dala život, jen Vilík aby byl zůstal!

Podlézala, kde měla hrdě kráčeti v posvátném právu matky. A trest se dostavil. Ano, trest!

„Elso!"

Neobrátila hlavy na jeho volání, nezdvihla ani víček. Neviděla, ani nechtěla. Mlha byla kol ní, suchá jako za příliš horkých dnů, spíš prach než mlha, nad rozpukanou tišinou země.

„Elso!"

A už cítila muže u sebe. Vzal ji za ruku a líbal. Ruka zvlhla. Jeho slzami. On může plakat! Vyskočila a vzkřikla mu do obličeje:

„Náš syn!"

Přikývl.

„O pohřeb se postarám sám," řekl měkkým a dosud mladým hlasem.

Přisvědčila, nevědouc ani k čemu. Teprve při následujících slovech se probrala ze ztrnutí.

„Nezapomeň, Elso, že máš dnes premiéru."

„Premiéru!" opakovala mechanicky.

„A že máš vytvořiti novou roli! Umělecký čin!"

Roli! Čin!

Hněv v ní zabouřil. Až jí to hrdlo stáhlo. Co se to od ní žádá? Kdo se odvažuje? Nyní, kdy svíjela by se nejraději bolestí na veřejné ulici, přede všemi — nyní že má tvořiti novou šaškovinu, aby se hlupci smáli! A smáti se s nimi. To že je cílem její ctižádosti? Triumfem jejího povolání?

Ale ano! Proč by ne? Což, pochopili by, že není pouze komediantkou pro kratochvíli, že má také srdce a to srdce že též cítí?

Dvojí život a dvojí duši měla. A pouze jedna z duší byla populární, byla suverenkou v oboru frašky, miláčkem domácích pánů a bařtipánů, hledajících ze zdravotních příčin otřesy bránice v smíchu. Byla přece ženou, která se směje. A je za to placena.

A jako representant veřejného mínění masy stál u ní Winterfeld se svým: Vytvořiti novou roli!

Zaťala pěstě a vycenila na něho zuby. Ustoupil. A vztáhl k ní konejšivě ruce. A mluvil. Mírně a diplomaticky. Jako had v ráji. Hypnotisoval ji jeho hlas? Utišovala se, ani o tom nevědouc.

Oh masko! Masko kamenná! Zas kladeš se na vřelé srdce lidské? Zas vzrůstáš do samého nervů pletiva, deptáš, tlumíš, umrtvuješ vše ostatní svým dotykem, svou tíží, svým jedem?

A on, tak hladce, tak nevědomě, tak v rukavičkách podával jí, jako katan

trpícímu Kristu houbu plnou žluči a octa. A ona pila — pila —

Duševně ji opájel, zpěvem o povinnosti ku vštípenému daru nebes, o uměleckém posvěcení, o vznešenosti a nesmrtelnosti umění. Nazýval je nejušlechtilejším extraktem všech slastí, pravým a jediným štěstím života, neklamným, protože nehmotným a nezůstavujícím hořké pachuti a pocitu přesycení.

Sirena! Pohlédla na Viktora, zda neuzří ošklivé dravčí spáry pod moderním úborem. Zda neobjeví v obličeji jeho znaky obchodníka s lidským srdcem, otrokáře? Ale hlas jeho zněl upřímně, rozpaloval se a uchvacoval sám svými vývody. Tedy svůdce bezděký, oběť vlastní manie. Nežil mezi lidmi, ale mezi fantasmaty, sochami, malbami, hereckými maskami, dekoracemi, zaschlými věnci vavřínovými. I on oslepen byl bezkrevnými blyskotkami slávy umělecké, žil pro zdání a nalíčený obraz života, nikoli však pro život pravý. Jako by inkoust proudil jeho žilami, rýmy jeho větami a neživá řeč, teplá, červená krev. A srdce — z písku.

Odstrčila zase jeho ruku. Cítil on vůbec něco lidsky normálního?

I slzy jeho, jak shodly se se žádostí, aby ještě dnes hrála? Winterfeld pohladil jí rameno.

„Pojď!"

Vyrvala se z kouzla a klesla k dítěti. Tvář Vilíkova změnila se výrazem cizím, odmítavým. Jako by někdo stíral, vyrovnával známé milé rysy, vzdaloval dítě od ní. Veliký retušér položil ruku svou na dětskou tvář, vymazal důlek na bradě, zhasil oheň, jenž zkroutil tahy do bolestných křečí, změnil trýzeň v napjatou jakousi pozornost, v naslouchání vzdálené jakési písni, nepostřežitelné duchu živoucímu. Kamenné napětí, pootevření zamodralých rtů, jako u nedobře slyšících. Dech se tajil, hlas vázl, aby nepřerušoval tušenou ukolébavku smrti.

Už není zbytí. Vše mizelo, co milovala matka, vyprchávalo jako vůně z rozbité lahvičky, chladlo a vpíjelo se do syré země.

Třesavka rozehrála žilami Elsy Marzyové. Vstávajíc, opřela se těžce o ruku Winterfeldovu. Ještě křížek na čelo, ještě si ustřihne světlý pramének vlasů — a pak —

Dvě horké slzy vyronila, když stříhala vlasy a již vybírala se Elsa Marzyova od svého dítěte.

Zhloupla žalem, řekl by známý přítel divadla Jelimáš, v občanském zaměstnání obstaravatel pohřbů. Pozůstalým, kteří „zhloupli" žalem, posílal dvojnásob vyšroubované účty.

A brzy objala ji známá atmosféra divadelní, směs výparů lepenky, klihu, červotočiny, dřeva, olejů a fermeže. Pitvorná a přec tak známá, opojivá, drahá směs.

Veliký automat chopil se Elsy Marzyové, podmanil ji, že konala vše, co se od ní očekávalo. Silhouetta mrtvého děcka vzdalovala se, průhledněla, tratila se jako plápol voskovice v oslnění ohně bengálského.

Převlékala se, líčila, opakovala si roli, představovala si pohyby, přízvuky slov a vět. Každý výjev vybavoval se jí plasticky a v intensivním světle, věty zazněly jí v nejpřípadnějším dvihu a spádu, kol ní byl pohyb, děj, jiný život a v ní jiná duše, netrpící mimo jediné, žádného jiného božství. Myšlenky připlývaly s kučením jako příliv mořský, vlnky krabatily se, zapadaly, splývaly do sebe a pojily se v svítivé obrazy, postupné scény a idea kusu, v němž měla hráti, vystoupila jako krystalisační bod v přesyceném toku myšlenek a již tyčily se první hráně nad proudem a hroty jejich zlaceny byly paprsky, vycházejícími z ní, z centra uměleckého ingenia.

Pevná, lehká síla jí prolnula, šlehala. Nikoli bičem dompteura, nýbrž slastnými, vzrušujícími úbory, živelnými a tak přizpůsobenými jejímu temperamentu, jako nárazy vln tělu rybímu.

Oh ne, není v tom nevolnictví, neboť pak by bylo sladší svobody. A byla-li v tom hra, byla životnější než skutečnost, bylo to její zduševnění, její stylisace neskladných linií, zidealisovaná příroda, nejjemnější extrakt její.

Byla v tom krása, bylo v tom nadšení, byla v tom radost, teplo a záře.

Před zahájením hry dostavil se Viktor Winterfeld do garderoby Elsy Marzyové.

„Už se směji!" přivítala ho herečka a vypukla v lehký, zvonivý smích, jímž tak působila na posluchačstvo.

A hrála toho večera s takovou vervou, že kritika jednomyslně uznala nový výtvor její za vrcholnou ukázku rozmarného a smavého umění jejího.

Utvrdila své renomé nepřekonatelné interpretky veselých, bezstarostně naivních žen. A to dovede, jak hlubokomyslný kritik jeden vysvětlil, jen umělkyně olympického klidu a všestranně vyrovnaného ducha. Neboť hodnost a krása uměleckého výkonu prýští jen ze srdce, nepřipouštějícího si žádných rryvných starostí, vášní a trýzní. — —

✱

Božena Fřídová:

DIVOTVORNÉ OČI.

Valerius byl snílek.

Básnická duše jeho, podobná harfě Aeolově, zachvívala se jako tato i při nejjemnějším popudu, a každé drsné, ba jen nevlídné slovo dotýkalo se ho nemile.

Přátelé jeho říkali mu netýkavka.

A Valerius měl prudkou, vášnivou ženu. Zamiloval se do ní osudovým určením, přikazujícím, aby protivy se spojovaly.

Zaujala ho tmavou krásou očí a vlasů, vábnou, smyslně vypiatou postavou, žárným temperamentem, nezkrotnou živelností.

V první době po sňatku, opojen vášní, miloval Jiřinu zrovna blouznivě. Živost její vyrovnávala výhodně jeho přílišná mírnost, její bujné veselí jeho zádumčivou zamlklost; a když ho přece někdy divoké, nevázané chování ženino rozlaďovalo, vinil sám sebe z přílišné citlivosti.

Avšak znenáhla, skoro nepozorovaně, s vystřízlivěním smyslů, dostavovalo se rozčarování, a Valerius začínal k jejímu bouřlivému způsobu řeči a vystupování pociťovati odpor.

Byl příliš dobrý a jemný, aby jí dal znáti svoji nelibost, ale odcizoval se jí nitrně čím dál více.

Zprvu snažil se nenápadně působiti na zjemnění jejího drsného temperamentu, ovšem marně, a když poznal, že na místě pochopení sklízí jen výsměch, uzavřel jí svou duši úplně.

A nebyl to jen její bezohledný způsob, ale veškeré její nazírání na život, na jeho povinnosti, na jeho radosti a žaly, vše, vše lišilo se naprosto od jeho chápání a cítění.

Že toho dříve nepozoroval, zůstalo mu hádankou.

Zapomněl, že prudké vzkypění smyslů zaslepilo a ohlušilo jeho soudnost nadobro; převalilo se přes něj jako mohutná vlna, pod níž zmizelo vše, co se neneslo k zbožňované ženě.

Přátelé jeho divívali se zpočátku, jak se jí přizpůsobil, avšak oslnivá její krása a rozmarná mysl, vymýšlející stále nové a nové zábavy, šířící kolem sebe bezstarostné veselí, vysvětlovaly dle mělkého jejich rozumu vše. A kdyby nyní byli mohli nahlédnouti do jeho nitra a nalezli tam hlubokou nespokojenost, byli by se jistě s nepochopením od něho odvrátili.

Každý z nich byl by býval šťasten nazývati skvělou a duchaplnou Jiřinu svojí ženou. Kořili se jí všichni a ona se všemi flirtovala.

Valerius nepodezíral svou ženu z nevěry, věřil, že její bezostyšný styk s muži je přirozeným následkem jejího volného vychování, a přece byla duše jeho prostoupena hořkostí.

Toužil vždy po bytosti sourodé, oduševnělé a nechal se zaslepiti pozlátkem krásy a živelným temperamentem, v jehož blyskotném žáru duše ženy zdála se býti ryzím kovem, kdežto při bližším poznání byla pouhou bezcennou slídou.

Uznával, že mnoho mužů bylo by s Jiřinou šťastno, ale nyní již dobře věděl, on že není jedním z nich. Ji nevinil nikterak; ona ho nepodvedla, byla stále táž, do níž se zamiloval. Sám sobě spravedlivě přičítal svoje zklamání, a súčtovav s životem bez štěstí, dal se úmorně do práce a klidně a resignovaně kráčel po boku ženy, již nemilované.

Doprovázel ji do divadel, koncertů, tanečních zábav, a poněvadž zůstal pozorným a shovívavým manželem, nepozorovala ani ona, ani kdo jiný, co se v nitru jeho zvolna změnilo.

Jednoho večera byl s Jiřinou v koncertě; proslulý umělec hrál Beethovena.

Valerius, vášnivě milující hudbu, seděl zahloubán a naslouchal s celou duší mistrné hře, tlumočící slavné sonaty geniálního skladatele.

Ani v přestávce neprovázel své ženy, jež s několika známými vyšla do foyeru. Nechtěl se banálním hovorem vytrhnouti ze svého okouzlení. Nevšímal si svého okolí, a hukot kolem něho působil naň jen jako šumění vzdálených vod.

Těsně za ním ozval se náhle stříbrný zvuk mladistvého hlasu, který, ač tichý, pronikl vřavou jako chvějný tón houslí z celého orkestru.

Překvapeně se obrátil; hlas již ztichl, nemohl však patřiti nikomu jinému než mladé dívce, sedící za ním, jež napolo odvrácena naslouchala výkladu staršího pána.

Byla asi sedmnáctiletá, prostě bíle oděná, s jediným růžovým poupětem za štíhlým pasem.

Profil útlého jejího obličeje, jehož průzračnou pletí prozařovala slabá červeň, byl graciósně skloněn, jako by se obávala, aby jí neušlo ani slovíčko jejího souseda.

Valerius vstal a postavil se stranou, aby se mohl nenápadně dívati na líbezný zjev, avšak zaznění zvonku, ohlašující pokračování koncertu, vyrušilo jej záhy z pozorovací pósy. Skoro nevlídně ustupoval

vracejícím se do sálu a teprve v posledním okamžiku zaujal své sedadlo. Ještě naposled podíval se na dívku, jež ho tak zaujala, a setkal se s jejím pohledem.

Violově modré oči její, zastíněné dlouhými, temnými řasami, s černým, úzkým, krásně nad nimi sklenutým obočím, byly hluboké, a přece krotké jako oči holubice.

Jen mžik bylo mu dopřáno se do nich zahleděti, věděl však s nezvratnou jistotou, že nikdy nezapomene čistého jejich jasu.

Bylo mu jako žíznivému, když se napije z nezkalené, horské studánky. Také on, snad ani o tom nevěda, nepochopen svojí světáckou ženou, žíznil po bytosti, která by mu lépe rozuměla.

Dnes ji našel, byl si tím jist. Jediný pohled do jejích vděkuplných očí jej o tom přesvědčil.

Netrpělivě čekal na konec appassionaty, které přece vždy naslouchal s neutuchajícím nadšením a na niž se dnes zvláště těšil, a sotva dozněly poslední akordy, vstal a rychle, aby nezmeškal odchodu krásné neznámé, chtěl vyjít ze sálu.

Než sotva se zdvihl, požádala ho Jiřina, aby jí pomohl přehodit kožišinu přes obnažená ramena, a když tak učinil, třesa se nedočkavostí, musil hledati upuštěnou rukavici.

Když se protlačil zástupem, zahlédl dívku, oblečenou již v bílý plášť, jak po boku svého souseda odchází. Nedbaje ženy, která se zastavila před šatnou, pospíchal za nimi. Předešel je, aby, až se bude vracet, ještě jednou mohl pohlédnouti do těch blankytných očí, slibujících ráj tomu, koho by milovaly, a snad zaslechnouti melodický její hlas.

Oči spatřil, a také zlaté, nad bílým čelem zkadeřené vlasy, ale hlasu jejího již nezaslechl. Dověděl se však, když kráčel mimo ni, že se jmenuje Lea.

Vraceje se ke své choti, která ho již netrpělivě očekávala, opakoval si stále v duchu: Lea... Lea...

Nepochyboval, že ji opět spatří.

Tázal se po ní nenápadně známých, o nichž věděl, že byli v koncertu, ale nikdo z nich jí neznal. Chodil horečně do divadel, navštěvoval všechny koncerty a výstavy, ale dívky s modrýma očima a stříbrným hlasem nenašel.

Konečně vzdal se hledání. K čemu také? Ten čistý dívčí zjev vylučoval každé sblížení i kdyby Valerius byl býval schopen svou ženu klamati, kteroužto myšlenku s odporem odvrhl.

Vzpomínal na ni jako na krásnou vidinu, která se mu jen zjevila, aby jej utvrdila ve víře, že poesie ze světa nevymizela.

Nikdy s nikým o ní nemluvil a zavřel obraz její do srdce, jako zavíráme drahý ostatek do relikviáře. —

Po dvou letech narodila se mu dceruška. Měla krásné modré oči — oči jeho neznámé.

Přes protest ženy i všech příbuzných dal jí říkati Lea.

Ani slzy Jiřininy tenkráte nic nezmohly, ač jindy jí ve všem povolil.

Cítil neochvějně a s neskonalým blahem, že dítě je částí bytosti, na niž nepřestal mysliti.

NOVÁ SNŮŠKA DOPISŮ Z DOBY PROBUZENSKÉ.

Z pozůstalosti starého vlastence inž. Jos. Wetta otiskuje J. V. Šimák. (Pokračování.)

8. — 1849, 13. nebo 14. srpna ve Vídni. — Jan Kollár W.-ovi; žádá, aby mu vyhledal v Čechách hospodářství, — snad v Č. Brodě — jehož zakoupením by zajistil svůj kapitál, kdyby se změnila hodnota peněz; pracuje s jinými o práv.-politickém názvosloví z úkolu ministerského. Majetek má dosud v Pešti.

Přemilý Příteli! — Že já od měsíce března již we Wídni bydlím, to Wám, jakž sem z posledního psani Wašeho wyrozuměl, známo jest: ale to sotwa ještě wíte, že já Wám již z Wídně dwakráte psal sem, jednau do Brna skrze p. professora Šemberu, který prej list ten do Wašeho obydlí a auřadu v Brně zaslal, druhýkráte poštau skrze Prahu do Kunratic, na žádné wšak posawad odpovědi nedostal jsem. W posledním psaní prosil sem Wás spolu i s mau manželkau, aby ſte ſe laskawě ohlednauti ráčili, zdali by někde w Čechách, zwláště w blízkosti Prahy, nebyl ku prodání nějakowý stateček neb hospodarstwí (dům s rolemi) pro nás v ceně okolo 8—10 tisícû stř. Rádiby sme zajiſté tímto způſobem naši malau jiſtinu peněžitau ubezpečiti, jestli by snad opět změna finanční naſtala. Na čas by sme to dali do pronájmu, potom ale u wečer žiwota našeho slaužiloby nám za utočiště.

W ty dny slyšeli sme, že se v Českém Brodu něco podobného práwě nyní ku prodání nalézá, dům s rolemi a laukami; dům stojí prej w předměsťí u brány, jest o jednom poschodí a má pawlač čili altan, w sauſedſtwí p. Čermáka. Rodina to, jejž patří, má se o dědictwí děliti, proto chce to prodati. Jeden kupec že přej již za to 12.000 stř. podáwá. Račte ſe tedy příležitě ptáti, jakž ſe wěc má; není-li to daleko, snadby ſte tam i wýběh učiniti a oſobně to hospodarstwí ohlednauti a oceniti mohli. Wy w tom potřebnau známost a zkušenoſt máte a my auplnau důwěru we Wás skládáme.

Pracujeme nyní na utwoření práwnicko-politické terminologie pro wšechna slawjanſká nářečí w říši rakauské; powoláno k tomu od miniſterſtva asi 20 osob ze wšech krajů a kmenů; máme každodenně dwojí sezení, před poledním sekcie každého nářečí, odpoledne wšeobecné shromáždění. Jest to práce trudná aspoň z počátku, ale welmi potřebná a užitečná. — Naše wěci, nářadí, knihy atd. posawad ještě w Pešti. Cestowati tam ještě nemožno. To nám denně ſtaroſt působí. Srdečné pozdrawení Waší milé paní manželce. Mějte ſe blaze.

Wáš upř. přítel
Jan Kollár, professor slaw. archäol.

Wien, Innere Stadt, Wallnerstrasse, Nr. 265, Stock 3.

Sr Wohlgeboren Herrn Joseph Wett, Ingenieur und Gutbesitzer in Kunratiz bei Prag (To na poště opraveno v „Jessenitz), per Prag.

Data není, jen razítko poštovní. Wien, 14. Aug., rok patrný z listu předcházejícího, jejž srovnej i pro výklad. Komise právnicko-politické terminologie svolána byla ministerstvem po návrhu dvor. rady Ant. Jar. Becka, zasedala od srpna do listopadu, v prosinci se rozešla. V českém oddělení byli Beck, Šafařík, Erben, Rybička, Šembera (jenž potom ve Vídni zůstal, byv jmenován profesorem řeči a literatury české na universitě; bydlil v témž domě co Kollár), za Slováky Kollar a Kuzmány. — Cís. vojsko a kníže Paskijevič byli tehdy již pány většiny Uher, ale ovšem civilisté nesměli do Pešti. — Stavení v Č. Brodě byl veliký dům Čermákovský, jenž vskutku tenkrát pro uspořádání podílů dědických byl prodán (lask. sdělení p. red. Miškovského).

*

9. — 1850, 8. června ve Vídni. — Jan Kollár W.-ovi; jede přes Prahu do Střelice na zkum sošek prilvických, rád by ho při tom navštívil.

Welectěný Pane a Příteli! — Dříve než sem chtěl a nadál se, navštívím Prahu, pozván jsa od jeho král. Výsoſti Velkovojvody Meklenburského do Meklenburku k archäologickému zpytování staro-slávských retranských model. Vyberu se z Vídně spolu i s rodinkou mezi 16—20. t. m. V Praze se jenom asi dva dny zdržovati mínime; odtudbychom rádi výběh k Vám do Kunratic učinili ku spatření Vašeho hospodářství a tamního okolí (!) zdali by se tam něco pro nás příhodného nenašlo. Toto psaníčko posílám skrze paní Doležálkovau vdovu, ona Vám je buď skrze Vašeho p. bratra v Praze (ač najdeli jeho dům a krám), buď poštou zašle. Do Prahy přijdeme po železnici a budeme bytem v hostinci u Modré Hvězdy.

O tomto jen krátce a předběžně Vás uvědomiti sem chtěl; pozdravení od mojich Vašim. Mějte ſe blaze do uvidění. Váš

upř. přítel
Jan Kollár.

ve Vídni 8. června 1850.

An des Herrn Ingenieur und Gutbesitzer Wett Wohlgeboren in Kunratitz — (na rubu) bei Kaufmann Leopold Roll in Prag.

Prilvické sošky je sbírka kovových figurek, jež v XVII. stol. vykopal na své zahradě tamní pastor; byly potom vyhlášeny za podoby bůžků dávných slovanských Rotarů a chovány jako vzácnost ve sbírkách velkovévodských v Meklenbursku-Střelicích. Superintendent Masch vydal o nich obrazové dílo, jež vzbudilo souhlas i odpor. Kollár viděl při nich shodu se starožitnostmi staroitalskými, i hájil je, sepsav české pojednání, zmíněné v listě 6. Ještě v Pešti 15. bř. z. 1849 žádal velkovévodu Jiřího o podporu na cestu, jež mu slíbena, jenže potomními událostmi cesta Kollárova se oddálila do r. 1850. Ve Střelicích pracoval 9 neděl a vrátil se naprosto jsa přesvědčen o pravosti model. Svou prvotní práci přepracoval potom německy a měla vyjíti nákladem velkovévody, jenže K. zemřel dřív, než dílo ukončil. Vláda střelická jednala potom se vdovou, ale nedohodli se; není známo, kam se rukopis poděl. Dnes arci víme, že sošky jsou podvrhem. Velkokněžna Helena Virtmberská, choť bratra carova Michala Pavloviče, velmi se zajímala o dílo, chtěla na ně přispěti a později se nabízela koupiti rukopis, kdyby nedošlo k tisku. (Vond ák ve Sbor. Koll. 243—246). — Jan Eman. Doležálek (1780—1858) z Chotěboře, proslulý hudebník a skladatel českých písní ve Vídni, přítel Palackého i Kollárův, u něhož v první době bydlil; paní tato je patrně jeho švakrová. — Leopold Roll byl bratr Wettovy choti.

*

10. — 1850, 19. června v Praze. — Jan Kollár W.-ovi; omlouvá se, že ho nemohli navštíviti, ježto se jim dcera cestou roznemohla, a vycházeti nesmí, oni pak pospíchají dále. Slibuje návštěvu koncem září.

Přemilý Příteli! — Člověk míní a Bůh mění. Těšili ſme ſe s mau rodinkau že Wás nyní budeme moci ve Vašem Tusculanum

navštíviti. Ale právě když ſme se ku Praze na železnici přibližovali — roznemohla ſe moje Ludmilka, vrhala, zimnici doſtala a byli ſme v nemalém strachu. Ale chvála Bohu pražští přátelé lékaři pomohli nám a dceruška naše již jakž tak uzdravila ſe. A však všeliké vyjití a ceſtování včera a dnes doktor zapověděl. Nelze tedy nám nyní k Vám přijeti; a však daufám, že při návratu mém déle ſe zde budeme moci zdržowati a pak neomylně výběh k Vám učiníme. Stane ſe to s koncem měsíce Září. Teď pro nemoci v Praze panující a pro samo moje povolání pospíchám jen dále.

Srdečné pozdravení Vaší milé rodince.

Váš upřímný přítel

Jan Kollár

w Praze 19. Juni 1850.

An Seine des Herrn Ingenieur Wett Wohlgeboren in Kunratitz (Zálepka: K).

*

11. — 1850, 14. října ve Vídni. — Jan Kollár W.-ovi; omlouvá se, proč přece ho nenavštívil za návratu ze Střelic; slibuje však, že přijede brzy do Čech a dcerku tu zanechá ve cviku.

Přemilý Příteli! — Kdybych Vás neznal co muže i upřímného i upřímnost milujícího, věru bych na rozpacích byl při psání tohoto listu. Mám však naději že mi uvěříte, že mi při návratu, na vzdor slibu, nebylo physicky možno Vás v Kunraticích nyní navštíviti. Až do 4 Října musel sem ve Vímaru čekati na příchod ruské Velekněžny Heleny ana mi o tom psala a o výsledcích mého archeologického zpytování ve Strelicích poučena býti žádala. Já pak již 6ho Října z mého starého bytu do nového přestěhovati sem se musil a to dle městského zákona, anť mi jináče moje věci z domu na dvůr neb ulici vyvrženy býti měly od nového obyvatele. V této péči a auzkosti já s mou rodinkou ve dne i v noci pospíchal jsem do Vídně a v Praze jen několik hodin do odchodu železnice sme ſe zdržovali. Přišedše do Vídně ještě toho dne naše přestěhování ſe začalo: zůstáváme pak nyní v Uherské Ulici číslo 364 v druhém poschodí, v sauſedſtmí p. Šembery.

Co se vleče, to neuteče. Hodláme ještě Čechy schválně navštiviti a tam se něco déle pozdržeti, ovšem i naši dcerku Ludmilu tam několik měsíců zanechati, aby se v češtině pocvičila.

Výsledky mé cesty čísti budete bohda brzo: oni jsou vážné a mnohé. Dílo vyjde s obrazy a s textem ode mne.

Srdečné pozdravení Vašim milým domácím. Mějte se blaze.

Váš upřímný přítel

Jan Kollár.

14. Řijna 1850 ve Vídni.

Sr. Wohlgeboren Herrn Joseph Wett, Ingenieur und Gutbesitzer in Kunraticz, per Prag.

O díle Kollárově viz list 9. Že by byla K-ova dcera Ludmila přišla vskutku do Čech na cvičení, není doloženo, zůstalo asi pouhým přáním.

*

12. — 1853, 16. dubna v Praze. — Karel Jaromír Erben W.-ovi; žádá, aby mu vynašel v Kunraticích letní byt, aby mohl choditi do lesa na zotavení chorého zraku.

Vážený pane a příteli! — Když někdo doſtane neočekávaný liſt, obyčejně ſe tomu podiví a jaksi s nedůvěrou ho přijme, věda dobře, že lidé rádi jinak nepíší, leč když něco potřebují. Toto platí také o liſtu mém, neb i já píšu Vám z potřeby. Avšak potřeba má jeſt taková, že Vám žádných nesnází neudělá; a proto ſe také liſtu mého příliš nelekejte.

Již několik neděl mám zapálení očí, což mne v pracích mých mnoho zdržuje, ano při ſvětle nyní dokonce pracovati nemohu. Jest to jen oslabení zraku z přílišného namahání; a jiné pomoci proti tomu není, nežli z práce na několik neděl dokonce se vytrhnouti a bývati v zelenu, zvláště v lese. Mohl bych ovšem do hor, do své otčiny; ale nemám chuti daleko z Prahy zacházeti pro některé věci, které se nalézají v tiſku, a ježto bych nerad zastavil. I vzpomněl jſem ſi na Kundratice a na tamnější les, a tu obracuji se k Vám s prosbou, abyste ſobě neobtěžoval mi oznámiti, nebylo-liby možné v Kundraticích někde nějakou ſvětničku as na 4 neb nejdéle na 6 neděl najmouti a zač? a doſtal-li bych také dovolení do Kundratického leſa choditi? ovšem že bych tam ani větvičky nepřelomil, než jen pro poſílení zraku bych se tam procházeti chtěl. Při tom též dokládám, žeby taková světnička jen pro mne ſamého byla; neb rodina má zůſtala by v Praze, a jen některé dítě — kdyžby k tomu byla příležitoſt — vzal bych na některý den s ſebou ven. Času, kterého bych ſe tam odebral, napřed ještě určiti nemohu, ale nejraději bych to učinil aſi u proſtřed měſíce Června, když

je totiž nejdelší den. Co ſe týče stravy, bude tam zajiſté hospoda, která mi v tom poslouží, neb já mnoho nepotřebuji.

Buďte zdráv! V jistém očekávání, že prosba má oſlyšena nebude, zůſtávám

Váš starý přítel
Erben.

(Byt můj: v Žitnobranské ulici číslo 566-II).

V Praze, dne 16. Dubna 853.

Adresy není. Na druhém listu počátek odpovědi W-ovy: „Drahocenný příteli! — Těším se s (!) toho velice, že jste se v záležitosti na mne obrátil, v které Vám po vůli býti mohu. Kdyby prostranství mého domku tomu dovolovalo . . .“ — Erben byl od r. 1851 archivářem král. hlav. města Prahy, zrak si pokazil namáhavou prací při přepisování listin pro vzácnou svou publikaci „Regest“ čili výtahů z nejstarších listin týkajících se čes. dějin, jejichž I. díl (do r. 1253) vydal r. 1855. Miletín, rodiště Erbenovo, leží pod Zvičínou, ne sic právě v horách, ale v podhoří.

*

13. — 1853, 24. června v Praze. — Karel Jar. Erben W.-ovi; ujednává nájem letního bytu v Kunraticích na 6 neděl.

Vážený Příteli! — Přede vším děkuji Vám za laſkavé obſtarání bytu mého letního v Kundraticích; i rád bych ſi byl jednou ſám tam vyšel a oſobně ſe Vám poděkoval, ale dílem toto letošní deštivé počasy dílem pak také jiné neodkladné práce mne zdržovaly, tak že ſem ſotva letos dvakráte na Lišku ſe vypraviti mohl. Krom toho bych ſe byl také rád napřed dozvěděl, doſtanu-li jakého povolení a kdy? aby to celé vyjednávání nebylo marné. I mluvil ſem dnes o to s panem purkmiſtrem, i řekl mi, že mne již ſám k tomu chtěl vybídnouti, abych šel na nějaký čas ven. Tím lépe. — František Šírůw mi oznámil, žebyste rád věděl jiſtotu, zdali přijdu, tak že kdybych přijíti nechtěl neb nemohl, aby ſe ten byt jinému pronajal. Za tou příčinou chtěl ſem ſi dnes vzíti fiakra a s dětma si sem vyjeti, abych s Vámi promluvil — tu máš, ono prší! Utíkám ſe tedy k poſlednímu proſtředku — k liſtovnímu návěští, kterýmž Vám věděti dávám, že na každý spůſob na některý čas ven ſi vyjdu. Protož buďte tak laſkav a objednejte mi ten byt na 6 neděl, počínajíc od 1ho Července až do polovice Srpna; budeli k tomu jakého závdavku potřebí, račte mi proſím oznámiti, a pošlu ho bez prodlení. Já ſi vezmu ſice dovolení jen na 4 neděle, ale poněvadž nemohu udati dne, kterého mé povolení počne, protož chci raději na delší čas bytem ujištěn býti, a tak tedy těch 6 neděl nájmu zúplna platí. Buďte zdráv! K opětným ſlužbám se zavazuje zůſtávám Váš

starý přítel
Erben.

V Praze dne 24ho Června 1853.

Z Prahy. Jeho Blahorodí pánu, panu Vetovi, majetníku statku a představenému slavné obce v Kundraticích. Kundratiz.

*

14. — 1856, 15. května, na Tetíně. — Dr. Fil. St. Kodym W.-ovi; zve jej k účasti při návštěvě faráře sedleckého, výborného včelaře.

Milý příteli! — Čekal jsem pořád, jestli mne navštivíte, ale nedočkal sem se. Píšu Vám tedy. Jak pak příteli, neměl byste chuti zajet si se mnou do Sedlic u Kutné Hory? Sedlický p. farář jest výtečný včelař — po Dzierzonsku; byl u mne as před 4 nedělmi a co sem z jeho vypravování seznal, nemáme nad něj. Ve 4 letech udělal si z jednoho oule přes 30 a v loni z jedné vlaské královny povlaštil si 10 oulů. Dzierzonské ouly má zvláště zřízeny — s ohledem na vynálezy i jiných včelařů, jmenovitě barona Berlepsche. Přál bych si tedy prvé než o Dzierzonských oulech tisknouti dám, abych mohl Sedlické ouly shlídnouti. K tomu cíli těšilo by mne velice, kdybych mohl návštěvu tu ve Vaší společnosti vykonati. Slibuju si z návštěvy té mnoho pěkného poučení. Jak tedy, příteli, nechtěl byste s sebou? Jízda tam je snadna. Po dráze jede se až do Kolína a odtud jede dvakrát za den dostavník do Kutné Hory. Sedlice pak jsou od Kutné Hory tuším jen as půl hodiny vzdálené. Kdybyste chtěl, mohl byste si den ustanoviti sám.

Nalézám se nyní na Tetíně u Berouna s celou svou rodinou a do Prahy vrátím se prostřední dni (tuším ve středu) příštího téhodne. Což tedy nemohlo-liž by to býti poslední dni následujícího potom téhodne, počna od 29. května a dále. Jak myslíte? Můj byt v Praze jest nyní na Malé Straně u Vlaského špitálu naproti Lobkovickému paláci číslo 333 v druhém poschodí.

Proč pak jste si neposlal pro kukuřici? Schovával jsem si pro Vás a mnoho mně jí zbylo. Leží posud přichystána.

Mou srdečnou úctu Vaší paní manželce, a budu se těšiti, že, jak do Prahy přijedu, brzo od Vás nějakou zprávu dostanu.

Váš
F. S. Kodym.

Na Tetíně, dne 15. května 1856.

Panu Josefu Vettovi, držiteli statku v Kunraticích u Prahy.

Dr. Filip Stanislav Kodym (1811—84), známý a šťastný popularisátor věd přírodních i hospodářských; r. 1857 vydal „Knihu včelařskou“ a „Včelaření v úlech dzierzonských“. — Jan Dzierzon (1835—69) farář v Karlovicích ve Slezsku, reformátor včelaření, zařídil nynější úly o pohyblivém díle, r. 1853 zavedl do Slezska pěstování vlaské včely a odkryl zásady, jak zušlechťovati a rozmnožovati tuto odrůdu. Baron August Berlepsch (1815—77), německý pěstitel včel, byl velmi horlivý stoupenec Dzierzonův. — V Sedlci (nesprávně Sedlicích) u Kutné Hory farářoval tohoto času Jos. Pitra.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Ferdinand Strejček:

Literární mlynář český.

Na poesii mlýna upozornil německý romantik W. Müller svými romantickými „Müllerlieder“ a hlavně Goethe svými čtveráckými balladami „Der Edelknabe und die Müllerin“, „Der Junggesell und der Mühlbach“, „Der Müllerin Verrat“, „Der Müllerin Reue“.

Do naší umělé poesie dostal se mlynář hned na počátku českého obrození, kdy Antonín Jar. Puchmajer ve svém „Jiřím královi a Vaňku Všebojovi“ přebásnil Bürgerovu německou romanci „Der Kaiser und der Abt“, při čemž z opata učinil rytíře, z císaře krále Jiřího a z ovčáka mlynáře Strýce snad vlivem jedné z novel Sacchettiho, kde na vtipné tři otázky odpoví také mlynář.

Již v Puchmajerově podání je mlynář šelma, k němuž Vaněk Všeboj, pán nedalekého hradu, chodí do šalandy na besedy.

V tom mu všecek pomoučilý,
čiperný a zčtveračilý
mlynář Strýc
vyjde vstříc.
Všeboj pro své vyražení
začasté se k mlejnci brával
a se v řeč a v hovoření
s Strýcem, rád ho maje, dával.

Počátkem století devatenáctého, kdy se české snahy obrozovací počaly šířiti přátelským životem „pospolitým“ a zdařilými produkcemi „milovníků českého divadla“, nezůstávali mlynáři, dávní to představitelé uvědomělého živnostnictva českého, nijak pozadu. Vyslali dokonce i na české „herčiště“ i do literatury zvláštního zástupce svého, který neměl ovšem od mistrů svého cechu na papíře plnou moc, za to však tím více vtipu a podnikavosti.

Byl to uvědomělý František Pleskot, „mlynář ouvalský“, jak poznamenává Jungmann ve své „Historii literatury české“ na str. 612, neuváděje o něm bližších dat, než že otiskoval svoje příspěvky v Hýblových „Rozmanitostech“. Ale dovídáme se o Pleskotovi odjinud. Ant. Rybička uvádí ve „Světozoru“ z r. 1871 v jubilejním článku „Josef Havelka“, jak se kolem roku 1812 spojili studenti, většinou přišlí z venkova, s některými úředníky městskými i stavovskými a mladšími měšťany k ochotnickým hrám. Mezi měšťany zvlášť jmenován Pleskot. A z vydání Štěpánkova „Čecha a Němce“, kde jsou uvedeni jmenovitě první představitelé jednotlivých úloh, dovídáme se, jak důležité role hrával Pleskot. Při prvém představení „Čecha a Němce“ r. 1816 vytvořil dosti obtížnou úlohu studenta Javorníka. Byl tedy tehda ještě mladý muž.

Poněvadž se „milovníci českého divadla“ scházívali i mimo představení k družným hovorům „na starou rychtu“, můžeme bezpečně usuzovati, že tu byl i František Pleskot častým hostem a účastníval se nápady svými veselých besed stolové společnosti „třebovského Kacafírka“ Jana Hýbla. Tam asi byl také získán za přispěvatele „Rozmanitostí“, do nichž napsal vedle drobné prósy poučné hlavně zdařilou deklamovánku „Na mou milou“ („Složená dle německého v Svojsicích dne 25. listopadu 1816) a pak první náběh k mlynářské humoresce „Podivný zloděj“.

Je to vlastně první mlynářská humoreska česká, zajímavá již také tím, že hlavní osobou její je krajánek, potulný příslušník mlynářského řemesla, který se stal později hlavním představitelem typického humoru mlynářského.

František Pleskot vyslechl asi žertovné vypravování v šalandě některého mlýna a oděl je pro „Rozmanitosti“ slohovým rouchem, ne příliš vyspělým. Jeho zájem pro divadlo jeví se snad v tom, že z části je v humoresce použito dramatického dialogu.

Poněvadž se mlynářská humoreska stala později druhem zvlášť oblíbeným a vyhledávaným a nabyla hlavně vtipnou úpravou Tůmovou ustálené formy jakési, nebude snad na škodu, uvedeme-li zde první nesmělý pokus o rázovitý humor český doslovně:

Podivný zloděj.

Nedaleko Nových hradů v Chrudimském kraji stojí mlejn, kamž před samým večerem zloděj v způsobě mlynářského krajánka přišel a o nocleh žádal. Když při večeři na všelicos od mlynáře tázán byl, vyjevil mu i to, že sice nejde po řemesle, nýbrž že si jde pro svůj podíl po zemřelém otci, a jmenoval místo, kam jde, kterého snad ani na světě není.

Po večeři bylo mu okázáno, by sobě na seno lehl, neb to letního času bylo. „Tím lépe," odpověděl on, a šed, na stáj si lehl. O půlnoci, když všickni dobře spali, zloděj vstal, mlynářovi dva pěkné voly, jež si byl dřív vyhlídl, z chlíva vyvedl, do tamních hustých křovin zavedl, je tam uvázav, zase do téhož mlejna se navrátil, a na své místo se položiv, až do bílého rána spal.

Ráno byl po volích shon, on slyší naříkání, až také k němu nahoru mlynář přijde, a sotva ho zbudiv, řekl: „Milý krajánku! což jste nic v noci necítil? Vždyť mám dva voly pryč!" — Krajánek protíraje si oči, odpověděl: „Jeli možná! Já jsem nic necítil, mně se dnes dobře spalo; jak jsem lehl, jakoby mne do vody hodil." — A tu měl sám také outrpnost s mlynářem a též mu všelijak (však na křivo) radil. Zatím byla snídaně, po kteréž krajánek se poděkovav, odešel a zrovna tam, kde voli byli, se bral, jež odvázav, pořád těmi huštinami a lesy je vedl, až přišel k jinému mlejnu. Tu stál mlynář ve vratech, jemuž se ti voli hned na první pohled zalíbili, i tázal se, jsou-li na prodej?

„Proč by nebyli," odpověděl zloděj, „já je bez toho musím prodat. Byl jsem si pro dědictví po svém zemřelém otci, měl jsem však čekat půl léta na peníze, jichž potřebuji; vzal jsem tedy raději ty voly, jež nemám čím živit.

I smluvili voly za 300 zl.; mlynář vysázel peníze, a zloděj je přijav, po chvílce odešel.

V několika dnech přišel zloděj tajně nočním časem do téhož druhého mlejna, a ukradnuv mlynářovi pěknou čtyřletou hřebici, jel na ní zrovna k tomu mlejnu, kde byl prv voly ukradl. Náhodou vyšel mlynář přede mlejn, a poznav hned krajánka, co si byl pro svůj podíl šel, vítal ho a se tázal, jak by byl pořídil?

K r a j á n e k. Inu dobře, jen že jsem žádných peněz nedostal. Měl jsem na ně půl léta čekati, anebo si tuto klisnu v penězích vzíti. Já se tedy rozmyslil, a vzal jsem ji v 400 zlatých.

M l y n á ř. A co s ní budete dělat?

K r a j á n e k. Co bych s ní dělal? prodám ji; já jí nemám čím živit, a peněz potřebuji.

M l y n á ř. Milý krajánku, když jsem tak o ty voly přišel, prodejte mně ji, co vám za ni dám?

K r a j á n e k. Inu, povídal jsem, že ji mám v 400 zl.; ale když jste tak do škody přišel, a k vůli penězům, že jich potřebuji, 100 zlatých vám slevím.

Mlynář pln radosti (neb za to bratru stála) hned mu peníze vysázel, kteréž on také přijal. Ještě tak některou chvíli spolu rozmlouvali, až krajánek mezi řečí, když již odcházet měl, jakoby se upamatoval, řekl: „Já jsem se onehdy zapomněl optat, jak ti vaši voli vyhlíželi?"

M l y n á ř. Jeden byl morovatý a měl trochu skleslé rohy; druhý byl červený s pěknými rohy; ostatně byli oba statní, velicí a mladí voli.

K r a j á n e k. Na mou pravdu! nevím, nebudou-li to ti! já jsem zouplna takové voly viděl, odtud as půldruhé míle, v tom mlejně na konec lesů. — Dobře uděláte, když se půjdete na ně podívat."

Mlynář sotva ho odbyl, již spěchal, aby tam byl; vsednuv tedy na tu koupenou klisnu, jel tam, a právě k mlejnu přijížděl, když soused mlynář voly z lesa mrtí vezl.

Tu zhlídnou jeden druhého, a ostanou oba jako omámení. Ten vidí své voly, druhý svou hřebici. I ptá se jeden druhého: „Kde jste koupil, pane bratře, ty voly?" — „A kde jste koupil vy, pane bratře, tu hřebici?" — Posléz se oba domluvili, že od k r a j á n k a.

Když se tomu dost nadivili, vzal každý své, a krajánek mezi tím s 300 zl. od každého se zmizel.

Frant. Pleskot,
mlynář Ouvalský.

Autor této první humoresky z ovzduší mlynářského byl kolem r. 1816 důvěrným přítelem našeho proslulého dramatika V á c l a v a K l i m e n t a K l i c p e r y, s nímž se nejen scházíval „na staré rychtě", nýbrž i hrával na ochotnickém divadle (na př. v „Čechu a Němci", kde Pleskot hrál studenta Javorníka, svěřena byla Klicperovi úloha desátníka), a tak si možno již vysvětliti, proč výborný náš dramatik zvolil si k první své deklamovánce, jež bývala dlouhá léta vítanou součástkou většiny českých besed, opět vděčnou postavu českého mlynáře, připsav jí žertovnou obranu „M l y n á ř o v y o p i č k y". Deklamovánka Klicperova vyšla po prvé v „Almanachu aneb Novoročence", vydané v Hradci Králové r. 1823, a byla patrně inspirována výše dotčenou deklamovánkou Pleskotovou „Na mou milou", s níž má podobno konečné rozuzlení. V Pleskotově básničce prozrazuje se teprve posledními verši, že onou milou není nic jiného než „fajfka tabáková", deklamovánka Klicperova odhaluje teprve na konec, že nejde o ochočeného živočicha, nýbrž o opičku z piva, vína a kořaličky.

Mlynář, který sešedivěl,
a o p i č k u n i k d y neměl,
ten se teprv narodí.

Poněvadž, jak řečeno, byla deklamovánka Klicperova velice oblíbena a všude přednášena, šířila se s ní sláva mlynářského humoru po všech krajích československých a byla by snad stačila zachovati popularitu staročeského řemesla, i kdyby jí nebyli na pomoc přispěli dva naši nejznámější humoristé starší doby F r a n t. H a j n i š a F r a n t. J a r o m í r R u b e š. Roku 1834 otiskl Hajniš, který pocházel ze mlýna a rád se v pracích svých do mlýna vracel, v Tylových „Květech" žertovný „M l y n á ř s k é h o k r a j á n k a d o p i s n e v ě r n é m i l e n c e", načež se přihlásil Rubeš v témž ročníku vtipnou hříčkou „S l a d o v n i c k ý m l á d e k p ř í t e l i s v é m u p r á š k o v i v e m l ý n ě

pana H." Rubeš obohatil r. 1837 také repertoir českých besed novou deklamovánkou „Mlynářova chlouba". Vůbec dávaly pivovar a mlýn novelistický rámec pracím celé spisovatelské skupiny Rubešova „Palečka".

Typ bodrého pana otce zvěčnil Rubeš i ve svém nesmrtelném „Panu amanuensisovi" a stal se tak vzorem pro podobné sympatické postavy naší prósy, výborného pana otce v „Babičce" Boženy Němcové nevyjímajíc.

Z předních básníků našich nejvíce přilnuli k mlýnům a typickým jejich postavám hlavně Adolf Heyduk, jehož dědeček s matčiny strany, rychmburský mlynář Jan Čejka, vzbudil nejvřelejší sympatie básníkovy ke mlýnu, a Josef V. Sládek, který zvěčnil v nejedné práci své nejmilejší útulek svého mládí, starodávný mlýn „u Zikmundů" pod Zbirovem.

Kdežto oba tito dobří znatelé ovzduší starých mlýnů českých neodchýlili se ve většině svých prací od ustáleného typu mlynářského, vybavil Svatopluk Čech svého mlynáře v cyklu „Ve stínu lípy" mohutnou silou vlasteneckého uvědomění.

Slávu českého humoru mlynářského nanovo utvrdil a rozhojnil nadšený publicista český Karel Tůma svými osmi svazky humoresek „Z českých mlýnů", které se staly vzorem humoreskám dalším a to nejen z ovzduší mlynářského, nýbrž i jiného, na př. pivovarského, lesnického atd.*)

Podle líčení Tůmova syna Ladislava (v Národních listech ze dne 13. května 1917 č. 130) vzbuzena byla v jeho otci láska a zájem pro české mlýny a jejich život v studentském mládí. Po několik prázdnin pobýval mladý gymnasista u svého strýce Václava Tůmy v Zadní Třebáni na Berounce, kam byl zván štědrým panem otcem a dobrou „paňmaminkou", ježto měl otec Tůmův, soudní rada v Písku, sedm dětí a tím mu chtěli aspoň na prázdniny ulehčiti. Veselý, zdravý studentík byl jim za to vděčen a při čiperné, pracovité povaze své nebyl jim na obtíž. Svážel s polí, pomáhal ve mlýně i na pile a prožíval tak i všechen ruch, jaký ve mlýnech bývá, od zasypání na koš až do večerních táček v šalandách. Tehdy — v letech padesátých — arci ještě žily mlýny české v plném květu a starosvětská poctivost byla v nich domovem. K strýci mlynářovi, široko daleko známému dobráku, táhli se po Berounce věční krajánkové, často několik najednou jich tu hnízdilo, a více než k práci měli se k povídání s chasou a k popíjení z korbílku. Vyprávěli svá zažitá i vymyšlená dobrodružství, veselé historky ze svých bludných cest, ztropili s chasou nejednu taškařinu. To vše zapamatoval si Karel Tůma a po letech se k těmto vzpomínkám vrátil, aby je oděl formou slovesnou.

Původně zamýšlel vydati toliko dva díly humoresek, které vyšly souborně v letech 1886—1887, ale později, když jeho humoresky došly takové obliby, že byl stále vyzýván, aby pokračoval, připisoval humorista obrázky nové a nové, až jich bylo do celých osmi svazků, které ilustroval karikaturista Karel Thuma.

Úsudky o humoristické činnosti Tůmově se velice rozcházejí. Estetik, který hledá v díle literárním především uměleckou krásu, myšlenkové i jazykové bohatství, nemůže ovšem býti uspokojen ani jedinou prací celých osmi svazků, ale zato čtenář, který touží jen po obrázcích veselého genru, po osvěžení vtipným, čiperným vypravováním, neodloží ani jediné knihy Tůmovy neuspokojen. Třeba se v humoreskách leccos opakovalo, třeba zpracovávaly znovu starší anekdoty, třeba leckterá vyzněla na prázdno, přece jest v nich podán a zachycen skutečný život, ne sice přítomný (ač některé děje zasahují i do dob nejnovějších), ale veselý ruch minulý, jaký býval v českých mlýnech, když náš humorista býval jejich hostem.

Postavám svým vtiskl Tůma veškeré teplo a jas svého dobráckého ducha, plného zdravého optimismu a humoru, charakterisoval svoje lidičky jejich řečmi a skutky tak přiléhavě a důsledně, že i u čtenáře s malou pozorností a obrazností musí býti vzbuzena iluse skutečného života a že pro všeobecnou oblibu Tůmových humoresek rostla nejen chuť psáti a vydávati, než také kupovati a čísti další.

Svůj utkvělý obraz mlýna narýsoval Tůma i v jedné básničce své, nadepsané „Ve mlýně" a připojené k prvému svazku „Z českých mlýnů" z r. 1886.

Když Vás tak dopálí ten svět,
že z kůže chcete vyletět,
jen do mlejna si jděte! —
Tam přece život kýs a ruch,
až člověka přechází sluch:
tam jistě okřejete!
V tom rachotu a lomozu,
v tom kol a živlů víru
nejlepší máte písničku
o zlatém světa míru!

Avšak v básničce své nechtěl Tůma znovu opěvovat přednosti mlynářského života, nýbrž šlo mu o vtipné zobrazení nadějného optimismu vlasteneckého a zdravé soběstačnosti, jimiž byla prosycena veškerá tehdejší poesie našich národních básníků, Čecha, Heyduka, Sládka, Krásnohorské atd.

Hoj, chutě, bratři! Křešme dál!
Do práce, kde kdo líně stál;
pryč se vší ospalostí!

*) Buďtež tu uvedeny aspoň sbírka Fr. Bukovského „Ze šalandy" s humoreskami Oldř. S. Kosteleckého, Václava Patejdla, F. K. Krouského, Jantarova kniha „Nade mlýnem, pode mlýnem" a Patejdlova „Klapy—klapy—klap", dále Červinkovy humoresky „Zelená krev", Klecandovy „Prach a broky", Hrubého „Pytlácké spády", Málkovy „Myslivecké taškařiny", dva svazky „Kde se pivo vaří" od Vratislava Tůmy atd.

Však vysvitne nám slunko zas,
nadejde jarní vláhy čas,
a bude vody dosti!
Pak vzhůru všechna stavidla,
ať proud se v kolech vaří!
Pak potuchne ten cizí smích,
a za to nám se zdaří. —
Ve vlastním mlýně semelem'
si opět žito svoje,
a v rytmu jarém, veselém,
jak bubny hřměly v boje,
kdy cep i mlat bil na poplach,
až škůdce vlasti prohnal strach, —
zazní to z Čech zas do světa:
Po starodávnu: ratata!

Karel Tůma vtiskl svému literárnímu mlynáři obojí pečeť vlastního ducha svého: vlasteneckou i čtveračivou, jak poznáváme také z nejedné humoresky, v níž uvědomění Čechova mlynáře z cyklu „Ve stínu lípy" nejjasněji proniká. Šťastný spisovatel sloučil tak ve svých knížkách obě vlastnosti historického mlynáře českého, které vyznačovaly sympaticky již našeho milého pana otce ouvalského, Františka Pleskota, který byl tedy nejen prvním předchůdcem Tůmovým, nýbrž i bezděčným jeho vzorem.

TÝDEN.

* Polský literát Stanislav Kozlowski zabýval se otázkou, náleží-li povídka a román do literatury. Známo, že promlouvalo se druhdy o tom, není-li verš zbytečností, lze-li myšlenky pronášeti i pěknou prósou, a nyní děje se opak. Jenom veršem lze prý tvořiti díla nesmrtelná. V studii „Život motýla" dialogickou formou snesl důvody „pro" i „proti". Jenom drama, lyrika a epika náleží do literatury! V umění neběží o talent, ani o věc, především jen o tvorbu a formu. Ne o to, co tvoří se, ale jak tvoří se. Drama, lyrika, epika musejí býti uspořádány architektonicky, zatím kdy kasárny mají více architekoniky než povídka a román, nedbající ani rozdělení. Tu kapitola delší, tam kratší, ať! Jsou to balvany z vlhkého písku, tak tvoří se, tak rozkládají se. Řekové neznali prósy v umění literárním. Walter Scott, tvůrce historického románu, jenž měl školu, i Dumas starší učil se u něho, byl mistrem, stal se četbou stálou u našich babiček i matek, ale kdo sáhne po něm dnes? Povídka, román, to prý je tvorba ženská, ne mužská. Pobledly prósy tak Victora Huga, Dickense, Eugena Sueho, Kraszewského atd. Ten, arci, vychovával, ale zásluha nemá s uměním pranic společného. Že každé pravidlo má své výjimky? Chyba! Připustí-li se výjimka, pravidlo umře. A což zemřelý Sienkiewicz? Hm, ano, největší z našich prósistů. Najdeme u něho cosi z Homéra, ze Shakespeara, ale škoda, že nepoužil verše, té žuly, proč pracoval z hlíny! Byl by pracoval pro věčnost, nesmrtelnost a tak v druhém, třetím pokolení bude četbou mládeže, poté jenom žen a posléze musí sdíleti se o osud druhých povídkářů a románopisců pobledlých. Za fakty mluví nejvěhlasnější dílo světa „Chata strýce Toma". Paní Beecher Stoweová objala věcek svět, ale dílo nezařadí se do literatury. Kdo může dnes čísti tuto autorku? A hle, přece dnes můžeme čísti Krasińského „Nebožskou komedii", jako ji četli lidé před lety. Umění neumírá. Arci, pohasly komedie, které vytvořili na př. Sardou, Scribe, Dumas syn. Avšak jen proto, že nebyly to práce dramatické, nýbrž scénické feuilletony. Umění tvoří arcidíla, ne dílečka. Veršotepec není básníkem a nepozná-li se to hned, pozná se to později, až odpadne technicky upravené pozlátko, vypůjčené a osvojené krásy, až objeví se lepič. Heineho „Kniha písní" nepozbyla podnes svěžesti, „Pan Tadeusz" je živý dnes jako druhdy. Kdyby byl Mickiewicz napsal to dílo prósou, kdo pokochával by se jím? Avšak Cervantes, na příklad, má posud své obecenstvo. Ustaňte! Kdo to je toto obecenstvo? Ach, tak! Kdo je toto obecenstvo? Lid, národ. Mohli bychom ptáti se právě tak: Kdo jest to „umění"? Umění není oblačné, roste pěkně při zemi a hodně srůstá s hroudou. A nesmrtelnost díla? Nemluvme, čemu nevěříme! Víme přece, že každá nesmrtelnost jest — smrtelná. Všecko stárne, vše žije život motýla, svět, lidé a jejich tvorby. Umírá vše. Jako malý povídkář umírá Hafiz, Dante, Petrarka, všeci. Po smrti, tomu věříme, může býti „Vzkříšení". Literární historie nám to hlásá. A pro koho tvoří se umění, ne-li pro lid, pro národ? Příkazem přirozeným jest, aby obráceno bylo k národu. Do národa zapadají jeho jiskry, tam vzniká teplota, udržující život. A mluví-li se vážně o věčnosti, co pro tu znamená „dříve" či „později"? Vlastními zbraněmi potírá se odpůrce povídky a románu, jenž nezná půvabu rozmanitosti krásy na luzích božích, kde arci, poletují motýlové. A jsou barevní tak, jako květy.

K. V. H.

*

Ohlas českých táborů a Slováků. Politický kvas v Čechách před padesáti lety, jenž vyšlehl živelně na četných táborech, po prvé v květnu r. 1868 na Řipu, potom po celém českém venkově, sledován byl na Slovensku velmi pozorně. Svědčí o tom současná slovenská literatura. Andrej Sládkovič, zakladatel moderní slovenské poesie, zdraví politický ruch český vzletnou a mohutnou básní „To české tábory!", v níž cení zvláště ryze demokratickou základnu českého hnutí, oslavuje je v předposlední sloce účinnými antithesemi: „Šlechta bez erbov a znakov, moc válečná bez bodákov, odpor víťazný bez hradov, mysel' jedna bez pokladov, štátnictvo

bez diplomatov, súd bez žalárov a katov — ľud, čo s vrahmi len zná spory! Kto to? To české tábory!“ Ohlas českých táborů z r. 1868, „zrcadel a vzorů“ pro Slováky, oznívá i jinde u veršujících vrstevníků, zejména u politického temperamentu V. Paulinyho-Tótha. Slováci tehdy pozoru hodně okřívali s českou politickou nadějí. *Fdký.*

*

* Obšírnou práci o Puškinovi vydal P. E. Ščegolev. Vyhýbá se všemu, co nesouvisí s literaturou. Na 150 stránkách pojednává o láskách Puškinových. Biografové, posledně Geršenson, tvrdili, „že básník přivezl si na jih touhu po severní krásce, po kněžně M. Arkaděvně Golicynové, ale Ščegolev vyvrací tu domněnku, prokazuje, že láska Puškinova vznikla na jihu, dokazuje, „že tajemné posud „Poslání v Poltavě“ r. 1828 svědčí kněžně Marii Nikolajevně Volkonské. Tím pro biografa dostává se nového materiálu. Již z Kiškinových „Rodoslovných razvědků“ vysvítá, že rod Vyndomských byl spřátelen s Puškinem. Věc se má takto: P. Aleksandra Vyndomskaja provdala se za Vuljfa, a tuto rodinu Puškin navštěvoval zhusta a popsal ji ve své básni „Evgen Oněgin“. Podle zpráv Evpraksije Vuljfová byla vzorem pro básníkovu Taťánu, její sestra Anna pro Olgu. Ve svých listech rodinného archivu to potvrzují bratr dívek a syn Evpraksije E. Vuljf, baron Vrevskij. Vnuk E. P. Bakuninové daroval museu Puškinskému básně Puškinem babičce věnované. Bakuninová Ekaterina Pavlovna byla zamilovanou „frajlicí“ carevny Jelizavety, a tuto dívku Puškin zbožňoval za pobytu v Petrohradě.

Zajímavá je zpráva o společnosti „Zelené lampy“ v Petrohradě, jejíž členem Puškin byl. Žil u rodičů a podle Korfa „neměl ani řádného fraku“. „Zelená lampa“ byl kroužek bratří Vševoložských. Přičiněním Barteněva a Annenkova vznikla legenda, že to je kroužek hráčů hazardních, kde Puškin pobývá. Ščegolev prostudovavší archiv dekabristů praví, že to byl kruh vzdělanců pracujících pro osvětu. Bylo to místo propagandy a tam objevovali se také Jakov Tolstoj, Glinka, Tokarev a j. Ve spisu svém autor podává podrobnosti o Puškinovu souboji tak, že ničí rázem všecky legendy posavadní, zvláště Žukovského líčení „posledních dnů Puškinových“. Ani nitky nezbývá tu spravedlivé. Až posud připisovaný nekrolog Krajevskému: „Zhaslo žárné slunce naší poesie“ objevuje se, že napsal B. F. Odoevskij. Ščegolev ze všech životopisců Puškinových jediný dovedl spojiti osobnost básníka s dobou, a tu praví kritika: kniha ta vzrostla na monografii ruské kultury. *K. V. H.*

*

* Museum v Antverpách chovalo četné památky literární, mezi nimi po flamándském spisovateli Hendriku Consciencovi, spoluzakladateli novější literatury svého národa. Mezi těmi je také dopis Alexandra Dumasa, jenž byl obviněn, že plagoval „Odvod“ flamandského básníka. Autor d'Artagnana snaží se ospravedlniti se v listě, který byl uveřejněn, a chválí dílko Consciencovo. Vysvětluje, co ho pohnulo použíti dvou kapitol. Píše: „Dvě kapitolky novely Consciencovy připletly se do mého díla tak, že neměl jsem již jiného východiska. Dopsal jsem Consciencovi, aby mne navštívil, a prosil jsem, aby mi ty dvě kapitoly daroval, když rozhodl jsem se adoptovati dítky jeho pera a chovati se k nim jako ke svým, ponechávaje jim však rodinnou původnost v šatě francouzském. Conscience mi odvětil vroucně.. On dal mi obě ty kapitoly a nevím, jak bych děkoval svému soudruhu flamandskému za jeho milost. Hle, jak byl sepsán můj první román v Belgii a proč měl název: „Conscience l'Innocent“. O

*

S o u s e d s k á č e s t. R. 1643 vypálen byl Turnov od Švédů skoro nadobro, a při tom shořelo i mnoho spisů městských i soukromých. Teprve po letech shledávali účty a zápisy a urovnávali platební povinnosti. R. 1651 v březnu stál v městské radě pan písař Svijanský Tomáš Lišovský, v prosinci primátor Jan Vocloň. Písař před požárem přijímal od sousedů kontribuce, primátor spravoval účty pivovarské, obojí registra však shořela, a když se účtovalo, písař položil 2 zl. a některý krejcar, Vocloň 4 zl. a některý kr., jako veškerý zbytek příjmů po vydání. Poněvadž počty přesahovaly kolik set, zdálo se sousedům peněz těch málo, ale těžky byly důkazy. Uložili jim tedy oběma jurament, aby odpřisáhli, že hospodařili dobře. Oba páni se však vzpírali, ukazujíce, že ve svých povinnostech městských zestarali a věrně se chovali, aby jim bylo věřeno jen na jejich čest a svědomí. Dosáhli toho po některých rozpacích — i dána jim víra. Opět si pomyslí některý dnešní úřadník: „Staré zlaté časy!“ *Šimák.*

(Manuál z r. 1636, fol. 261, 268.)

*

D r a h é l á t k y.

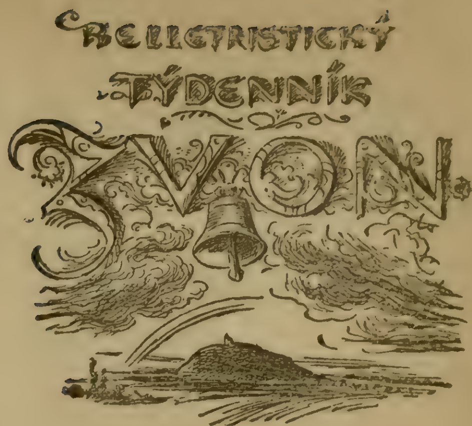
Obrácené, přebarvené,
přešívané, nastavené
za válečné drahoty
často zříš teď toalety dam,
obrácené, přebarvené,
přešívané, nastavené
smýšlení i kalhoty
muži též si kladou na program.

Fra Fidelio.

V Praze, dne 29. srpna 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Antonín Macek:

SONETY.

I.

Můj národe, ty velký v minulosti,
ty Bolestný, jenž dopil's kalich na dno,
hle, myslím na tebe, když v duši chladno
a stínů tragických rej nitro hostí.

Ty měl jsi sílu říci mužně „Dosti!“
kdy bázlivec se táže: „Zda je radno?“
kdy mudřec ptá se: „Těžko je, či snadno?“
leč tvůrce bez pochyb, pln vznešenosti,

jde k dálným břehům, jež jen sám zří, silný
zří v slunce rudé, nad moře jež vstává,
a vodstvem kráčí velký, neomylný.

Neb víra s ním jde, ve dnů příštích sláva;
kol moře zrádné, propast, klam a lež —
ty, tvůrčí duše národa, dál jdeš!

II.

Můj uražený Bože opuštěný,
proč musím stále vraceti se k tobě —
a marně čekám, že kdos ruce obě
mně podá něžně, láskou rozzářený.

Je třeba čehos nám, co nezná změny,
je třeba čehos v lásky věčné zdobě,
co v živém srdci stejně jako v hrobě
plá jak jas hvězdný v noci rozsvícený.

Ty, jenž jsi žití tajemstvím, ó Pane,
ty, jenž jsi lékařem i mesiášem,
ó velký, nesmírný, v nás živých všech!

Svůj paprsek mi sešli; dej, ať skane,
ať hudbou světla zpívá v temnu našem
a smírem sladkým v našich bolestech!

III.

Na rty tvé bledé, na tvou duši chladnou
jsem položil žár nocí svých i snění;
vím, pro mé srdce milující není
ráj tropický již s barev vůní vnadnou.

Ta srdce, jež vzal jsem v své ruce, zchladnou,
ty rty, jež daly žárná políbení,
se v noční stíny bledé, smutné změní
jak růže planoucí, jež záhy zvadnou.

A přece v strašném věku žalů, stonů
již nenaříkám, žal své touhy nesa,
svět mám své krásy, světel, hudby tonů.

Jdu v záhadnou hloub kouzelného lesa,
svou lásku najdu spící v znoji dní:
Smrt, sestru, milenku svou poslední.

IV.

Ó, smilování, smilování! Věčně
má láska nezkrocená bouří ve mně;
jdou bílá oblaka i zpívá země,
a bolest lásky trvá nekonečně.

Jdu k tobě, lidstva milenče, a vděčně
tvé ruce líbám krvavé, jež jemně
kdys konejšily bolest mou, když temně
zvon smrti duněl nocí, neskutečně

jak duchové zlí bili by v něj; smích
zněl z mračen, blesků divokého voje,
a svět byl plný příšer krvavých.

Ó, vím, že vstaneš, mrtvá lásko moje,
můj bílý Vzkříšený, ne mrtvý již,
jenž bolest lásky mojí zkonejšíš.

(Velký pátek 1918.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Pokračování.)

Bylo vlaho a ticho, jen konipasi a cvrčkové si pohudlávali. Slunce sršíc krátkými, hustými paprsky, bylo bledé, jako zemdlené, ale pražilo. Hnědnoucí paličky jetele bílého i červeného s hojným rozvitým heřmánkem suše voněly, a jak na mezi zašustily kročeje, drobní konipasi se rozskákali po paličkách. V bílých kláscích nízkého a řídkého žita jemně praskalo, šedozelené i namodralé ovísky vdechujíce teplý vzduch, blaženě zachvívaly jednotlivými visícími zrny. Na dvou kouscích pole ležely již žitné snůpky, a lidé vozili si je na trakařích i nosili na nosítkách do stodol. Do ticha rozvolala se křepelka a když ztichla, skřivan vyletěl si vysoko a třepotaje se pod čistým blankytem z hrdélka sypal zurčivé trylky.

Lesnaté hradby údolí se zamžívaly, i nad vzdálenějšími poli a lukami byl vzduch modravě zkalen.

Palmová, majíc šátek stažený nad oči, kráčela povýšenou pěšinou vedle cesty vozové; hledíc poli, po hovoru s dcerou maně vzpomněla si na vůkolí rodné vsi. Viděla ji v mírném úvalu tichou, šedivou, hojnými stromy zacloněnou, s patrovou školou a věžatou kaplí uprostřed, a kolem ní na všech stranách lány a luka. Sebe v duchu viděla klusající po mezi, již skloněné žito, prostříkané temněmodrými květy chrp a růžového koukole, zastíralo, takže šustilo jí kolem sukní. A viděla se na mírné výšině, jak dělajíc trávu na mezi náhle od práce ustala a zpocena rozdívala se kolem. Křepelka také tam volala i skřivan zpíval, koroptve občas kyrykaly. V lánech bělala se záda skloněných, pracujících vesničanů, hnědý kůň, zapřažený do vozu, kráčel na vysokém kraji obzoru před pozadím blankytné oblohy. Při té vzpomínce slastně pocítila, jak jí tam bylo pěkně i zatoužila, aby se to vrátilo — že by se tam všem lidským zrakům ukryla nadobro . . .

Sběhla k silnici a potom přes ni do lučin na podlesí. Tvrdě a hladce utlapaná, rozpukaná pěšinka províjela se zelenem a před šedavou borovinou, z níž čouhalo i několik starých stromů s nevelkými korunami, do paseky; až nahoru k temeni bylo znát, kudy se vine — paseka byla jí rozčísnuta.

Na kraji stráně byla Palmova travnatá porostlina.

Položila srp a hrábě, shodila halenu i vrchní sukni a sklonivši se k zemi dala se do práce. Rychlými šlehy žala travnou houšť, při zemi zelenou, ale plnou vybujelých, teď už zaschlých stonků s drobnými šedými klásky neb latami. Jak po kolenou postupovala, mateřídouška i hřebíček rozvoněly se kolem ní. Myšlenky na minulost, na chvíli přerušené, stále se rozvíjely . . . Vzpomínala na rodnou živnost ‚u topola‘, na vejměnickou sedničku, kde s matkou žila, i na všecku svou práci po stavení. Nedělní cestu do kostela si připomněla, jak s kamarádkami vystrojena švarně kráčela silnicí, jak veselý hovor i smích jejich rozléhal se široko daleko; a zas muziku na sále viděla, bujné, husté kolo, v horku a kouři pohybující se dle veselých zvuků muzikantské družiny. Kde jsou všickni ti, kteří ji prováděli!

V duchu kmitlo se jí několik mladíků, kteří s ní tancovávali, s nimiž na návsi nebo cestou do kostela mluvívala, žertovala — i mladý učitel Kubát s brejličkami, v černém klobouku a šosáku kráčel s nimi vážně, důstojně. Líbíval se jí, myslívala si naň často, ale kdež — on a Tonka Juklíčkova! Usmál se na ni, krásně promluvil, pochválil, jak jí to sluší, ale po prázdninách odešel a nebylo po něm slechu, do školy přišel jiný, ženatý . . .

Rok za rokem utíkal, až přišlo nedělní odpoledne, kdy se k nim přihnal strejc až někde z Vítkovic a zvěstoval, že by pro nevěstu něco měl, že je to sic v Němcích, ale člověk, jakých málo a celá domácnost ne ledajaká, že kdyby to dopadlo, dobře by se měla, jináč než tady v selském dření. Má hospodářství, obchod a hledá peníze, potřebuje pro vdanou sestru, tam v horách peníze nejsou a taky by každou nechtěl. Ujednal schůzku na jarmarce ve Vysokém.

S ženatým bratrem se vypravili a tam se poprvé viděla — s Palmem. Až se ho lekla, jak byl vzrostlý a jako pán vystrojený. V černém klobouku přišel, panskou hůl měl a svrchník nesl si přes ruku. Když si podali ruce, projelo ji to až do špiček nohou. Česky mluvil tuze těžko, s bratrem hovořil hlavně německy, ale slovíčka jí neušlo a rozuměla dost. Poseděli v hospodě, Palme byl vesel, kouřil cigárko, hladil si vousky a na ni se jen usmíval. Viděla, že se mu líbí. Bratrovi všecko vypověděl, co a jak má doma, že byl i dva roky v Trutnově na školách, potom na učení, krám že

má se vším kupeckým zbožím, že obchoduje s přízí a s vébou, a ujednali, že přijde brzy k nim do vsi. Při rozchodu podali si ruce a do sud cítila, jak jí pravici podržel, ba sevřel, dívaje se při tom do očí. Pěkným pohledem . . .

A přišel. U bratra ve velké světnici mu strojili, ona s matkou byly také u stolu. Zašel i na vejměnek, poseděl, pohovořil, vyšli také po vsi a do polí, nejprve všickni pohromadě, potom šli spolu zvlášť. Slíbili mu, že se za tejden podívají také k nim do Korytné . . .

Maminka říkala: „Tóna, vidíš, to bys neměla špatné, je to člověk víc panský, žádný mluvka a světák, snad by ses nenadřela jako někde tady v lepší živnosti.“

Bratr jí nenutil, ale také chválil, že je s Palmem řádná rozprávka, že sic hledá peníze, ale ty že hledá ženich každý; ostatně se uvidí až v Korytné.

Vypravili se tam a vejstavnost i obchod se jim líbily. Palme byl sám s matkou, sestra byla vdaná v Dolním Dvoře, potřeboval ji vyplatit. Matka byla sic trochu nemluva, mračila se, ale povídal bratr, takové že jsou ty Němkyně všecky, zvláště starší.

Palme provedl je městečkem, potom zašli i k polím.

Tam se jí líbilo nejméně, myslívala si, že bude jednou v hospodářství jako jsou u nich, lány že budou také takové, ale tady bylo to mezi hroznými kopci a lesy, pole jen jako když je lukám a paloukům ukradne. I zeptal se jí, zda by tedy za něj chtěla.

„Nevím, jak bych to u vás ve stavení a v krámě dovedla,“ se strachem mu odpověděla. Ale tomu se jen usmál, to že je to nejmenší, že by ji tomu brzy a dokonale naučil.

„A já nejsem panská, jsem jen selská,“ pravila mu ještě.

„Moje matka také není žádná paní, ze vsi byla, ale vy byste mohla být i ve větším městě než je Korytná!“ pochvalně odvětil a stiskl jí ruku.

Odcházeli domů spokojeni. Lichotilo jí, že tak o ni stojí a že má býti paní kupcovou. Když Palme opět k nim zavítal, byly už jednány svatby.

Po vsi bylo o tom řeči hojně, leckde i závist, a kdo záviděl, říkal: „Je to Němec! Snad se bude mít dobře, ale s Němcem!“

Tóna od topola nebyla v krajině první, jež se měla vdáti do Němec, ale přec jen se o tom pokaždé více mluvilo, protože bylo to něco mimořádného, vstup do jiného světa.

„No co, jaké flauzy, potáhne od nás, bude z ní Němkyně a děti Němci!“ soudilo se podle jiných zkušeností.

„Ztratí se tam, jako se jiné ztratily, i česky zapomene a domů se přestane hlásit!“

Tak dělo se ve vůkolí v podobných případech skoro napořád.

Strejc Komeda, družba v jejich farnosti, ze vzteku, že se jemu s takovou švarnou a majetnou nevěstou nepovedlo, že jiný bude mít pomazánku, švadronil: „I bodejť by nešla, když přijde do Němec — ti mají všecko větší než my: kopce, koláče, myši i volata!“

Dolétaly ty řeči až k nim do stavení a Tóna se na vejminku dost a dost narozvažovala i naplakala. Matka však říkala: „Jsou snad také lidé! Nejdeš kraj světa, můžeš přiběhnout a my se k tobě taky podíváme. Přijdeš do dobrého, budeš se mít lepší než my, snad i v klobouku budeš chodit, proč bys nešla. Nač ještě čekat, já jsem stará, ty už žádná holčina nejsi, tady nikdo kloudný nešel a když přišel, nelíbil se ti.“

A Palme se Tonce líbil . . .

Bratr byl rozvaha, ale hovořil také podobně.

Protože se měla dostat do městečka, do kupectví, do panštějšího života, běhala na porady k paní učitelové. Byla už dřív dívka ne ledajaká, všímavá, ale bylo toho přece ještě třeba.

Pořídily na všecky peřiny i jedny bílé cejchy, nábytek dali dělat olšový, temně politýrovaný, a Tóna se ve škole učila i lépe vařit. Dřív uměla na hovězí maso udělat jen bílý křen, cibulku a koprečku, teď naučila se ukuchtit i omáčku rajskou, houbovou, dobře usmažit řízky, připravit sekanou a závin, dolky, lívance a buchty dělati menší. Věděla, že nebude se tam jíst jen ze společné mísy, ale s talířů. S paní učitelovou koupily ubrusy na stůl, pokrývky na postele, ba i nějaké ty ‚hadry‘ na zem; naučila se mužské prádlo škrobit i žehlit, ba i ten klobouk pro jistotu koupili, aby nebylo o nic. Když si ho Tóny v neděli jen tak na zkoušku před zrcadlem posadila, matka jí pravila: „Jsi jako každá paní, jakobys to jakživa byla nosila!“

Palme jí o poslední návštěvě své před svatbou přinesl krásné, modlicí knížky, ale když je otevřela a viděla, že jsou německé, smála se: „Vždyť já tomu dobře nerozumím, jak z nich budu říkat!“

Smál se, že se tomu brzo naučí, jako se naučily jiné Češky, které se na hora vdaly.

A byla svatba . . .

Palmová, dospěvši v myšlenkách až sem, ustala v práci a klečíc hleděla v prázdno. V duchu viděla, co se tehdy u nich dělo. Hostí, mužů i ženských, byla plná světnice, ona sama stála mezi nimi v šedivých hedvábných šatech, s věnečkem na černých, krásně učesaných vlasech, ba i se závojem. Všickni ji chválili, jak jí to sluší, jaká je hezká.

V tom přijel on — — vešel přímý a statný, všecek v černém, snědý, s vlasy jako uhel a ty vousky pod nosem krásně mu slušely. Černé oči mu svítily a když jí podával ruku v bílé rukavičce a zasmál se, zuby zabělely se mu z plných červených rtů . . .

Práskla srpem, povstala a zmateně obzírala kolem. Hodivši na sebe šaty, skoro klusem chvátala do borovinky a po její měkké půdě, plné napadaného šedého jehličí, dál na silnici a nahoru k pilce. Šátek shrnul se jí k týlu a cítila, jak v tvářích hoří.

Slunce ještě pálilo, lesy po stráních stály zamžené a ani se nehnuly, pila do ticha jednotvárně srčela i buchala. Vzduch byl tu pln suché vůně prahnoucího dříví.

Uvolnivši v kroku, šla mezi kladami, hranicemi prken, fošen, tříštěk vzhůru. Tři děti pilaře Machytky, klučík jen v nohavicích, děvče v krátké sukynce, třetí jen košiláček, dováděly před bílým domečkem s třemi okénky v průčelí, se střechou do zelena omšenou; honili se, smáli, výskali. Spatřivše ji však, ustaly ve hře, odplížily se blíže k stavení a upřeně ji pozorovali: klučík, maje ruce za zády jako dospělý muž, bříško vypjaté, děvčátko rozkročeno, s vypoulenýma očkama, vyhrnutým rtíkem a ta nejmladší košilanda hned těžce cupala do stavení k mámě.

Pilař Machytka, ramenáč, bez kabátu, v režné zástěře, smeknuv šel jí v ústrety, druhý, veliký hranatý Koloušek s hora jí pozdravoval.

„Pěkně vítám, paničko,“ po česku vítal ji Machytka, „to jsou k nám hosti!“ a přihladiv si rozházené pačesy, cenil polobezzubá ústa.

„Dobry odpoledne,“ pokynula, „jdu se na vás podyvat,“ zvolna odvětila upravujíc si šátek.

„No, to je hezký, však by měli přijíť častěji, celá cestou zčervenali.“

„Tak porad deláte?“ usmívala se.

„Dost se dělá, dost —“

Sedla si na kládu a rozhlížela se kolem. „Dřeva mate tost —“

„I jo, ale bejvalo ještě víc!“ a stoje před ní, ruce vsunul za poprsí zástěry.

„Je horko.“

„Pane, je, pěkně to ještě hřeje, však to už asi dlouho nepotervá.“

„Hodně se vozí do města?“

„No, jak je kdy, to vědí.“

Chvilku mlčela a jen se zvolna rozhlížela.

„Můj tady nebyl?“

„A to byl, není tomu tak dlouho; vybíral všecko zas na pondělek. Teplo je, soudím, že si zaskočil do Ráje na skleničku. Člověk by tady porád jen lábal, jenom že nám je vodička dobrá,“ a hrkavě se zasmál.

„Jaja —“

„Při tom prachu u pily zvlášť jednomu v chřtánu prahne!“ a hlasitě se vyplil.

Sáhla do kapsy a vyndavši trochu drobných, podávala mu je: „Tu máte, kupte si!“

„A to se pěkně děkuje!“ Směje se obrátil se na strejce Kolouška a volal: „Koukej, Vášo, co jsme dostali!“ a sevřenou dlaní naznačil, že se to proleje hrdlem.

„On můj už nepřijde?“

„I to on snad přijde, za nějakou chvíli může zas bejť tady Bude se diviť, kdo přišel pobejť.“

„Já musím jít, nemůžu čekat, mám dole u paseka trochu trávy, až sem přijede Sep, aby se tam stávil a vzal domů.“

„To jo, to my vyřídíme a třeba sám mu to pomůžu naložit.“

„No tak!“ Vstala, zvolna šla až nahoru na pilu, chvilku zamyšlena pozorovala stejnoměrný pohyb lesklého čepele i jak se piliny sypou jako mouka ve mlýně.

„Jako chleba se to krají, vědí, paničko,“ pravil jí Koloušek. Obličej měl osmahlý a všecek rozvlněný, tuhou vrásku vedle vrásky.

Neodpověděla, ale po chvilce rychle řekla: „Tak s Panembóhem!“ a sehnuta chvátala k silnici.

Strejcové mlčky hleděli za ní; až když zmizela v borovině, Machytka loudal se zase na pilku a suše se zasmáv pravil: „Páne, nějak se už ohejbá a má přec život dobrej!“

„Cák že tak najednou přišla?“

„E, má dole u paseky trávu, Sef to má vzíť!“

„A to jo,“ a Koloušek vyndáv si kořenku, zvolna nacpával. Fajfka se mu v náramné hnědé dlani ztrácela. „Víš, on dělá velkýho, ale ona byla vždycky máma sprostná,“ bručel při tom.

(Dokončení.)

✱

Stanislav Cyliak:

OBNOVA.

My lidstvu vše jsme nedali, co dát jsme měli,
aniž vše jsme vzali, co jsme měli vzít;
my byli dlužníky i byli věřiteli
a upadnuvše, na čistý svůj upadli jsme štít.

My pasivními nebyli jsme, věru,
dluhů nepoměrně vyšší byla aktiva,
o čemž přesvědčí se každý, v uzávěru
kdo „Konfiskací“ Bílkových se zadívá.

A přece úpadek náš v světě vyhlásili,
masy konkursní což nemalý byl um,
jež ze průčelí sňavši štít náš starobylý,
nový, jiných barev, zavěsila na náš dům.

Ale ta historie úpadku jest známa,
novinkou jest to, že chceme revisi,
a vhodný okamžik že rovnou pod rukama
a sám že takořka se nabízí.

My lidstvu chceme dáti, co jsme dáti měli;
vzít od něho chcem', co jsme měli vzít,
a dům až odejmem' svůj nepříteli,
zas zavěsíme naň svůj starobylý štít.

Jindra Imlauf:

PUCMACHERKA.

Nade dveřmi domu ve vchodu do starodávného náměstí podnes zelená se strom, znak domovní, zbytek časů, když si náš dědeček babičku bral.

Rez plechového štítu nezničil a poctivě fermežovou barvu ani slunce ve spojeném úsilí s leptavě ostrým písčitým prachem silničním nesetřely. Milosrdné deště umyjí vždy zaschlou kůru špíny a obraz prohlédne tak vesele a svěže jako opravdický strom v nejkrásnějším jaře.

Zato dům je šerý a mnoho veselosti nevyzírá z oken a dveří. Střecha, pokrytá již novodobými taškami, smutně hledí mechem a sazovitou černí na četné chodce.

Dům spí snem starých věcí a ústa jeho jsou sluchu lidskému něma. Jak střídali se obyvatelé, tak měnil se částečně i dům přestavbami a změnami vnějšími. Jenom štítek nad vchodem domovním zdaleka povídá chodci, zde že jest dům u zeleného stromu.

Ale málo jest již vzpomínek o době, kdy mlád byl tento strom, jenž měl snad býti symbolem nadějí v srdcích dávných obyvatelů.

Byli mladí a zakládali hnízdečko rodiny. Jak by se nezelenaly naděje? Vzroste mladý strom rodiny a v jeho stínu staří, životní povinnost naplnivší, budou si odpočívati plni jistoty, že novými haluzemi ještě zmohutní jejich zelený strom a pevněji ukoření.

Věru, strom vytrval, přetrvav obyvatele.

Ale jenom onen namalovaný na plechovém štítku nade dveřmi.

Rodinný strom vyťat jest dávno a spálen byl na ohni zkázy a zbylo-li co z něho, ve skrytu někde živoří . . .

Z rodiny nezbylo ničeho. Ani skoro vzpomínky. Trochu nejistých domněnek, záhada skutečnosti ničím nemotivované. Mezera zeje ve vzpomínkách, přes ni se táhne mlha, kterou nikdo již neprohlédne, aby dopátral se červa, jenž podhlodal zdravý kmen tak, že mohl pak shníti nadobro.

Těžko odpouští zneuctěný rod a proto i vzpomínka slabší než ozvěna je trpká. Za hrob ještě neslo se prokletí, které odpustí Bůh a jehož tíži na váhu soudu svého nepřidá, neb vytrysklo z bolesti raněného srdce oteckého. Je strašná bolest podobná, tím strašnější, když nikde důvodu se nenalezlo, aby vznik zkázy zavčas mohl býti léčen, aby k důsledkům, jež jsou trapnou historií zeleného stromu, vůbec bývalo nedošlo . . .

Maloměstské rody starousedlické jsou mnohdy citlivější na svůj rodokmen nežli šlechta. Zakládají si na poctivém zvuku svého dobrého jména. Chlubí se, že jejich slovo a ruky stisk platil nad pergameny. Zapíše-li se pak některý z rodu na zadní list nebeklíče místo novou slávou ošklivou nějakou kaňkou, které nelze vymazati

ničím na světě, hněvají se a zatracují ho ještě v kolikátém koleně.

Odsoudí a nedovedou odpustit, obzvláště když nepochopili duše zakalené pokleskem a nehledali v rumisku, zda onen červ zkázy nebyl z domova již přinesen. Ani po letech ještě nepolitují, neb nepováží, že ke zlu blíže je nežli k dobru a každý může klopýtnouti. Uhodiv se zapomene snadno vědomí a nepozvedne-li ho zavčas někdo soucitný a neobmyje po vzoru Kristově, poleze již po čtyřech jako lidské zvířátko — —

Kdo je bez viny, nechť udeří!

* * *

Za mládí nikdo mudrácky nehledí. Jen smíchem stíhá moudré rady zkušených. Všecko jak trávník po zimě kvete štěstím jara, kdo pomýšlel by při první chudobce na kosu sekáčovu? Krásné je mládí a o kráse sní, ze snů svých nedá se budit. Jarní míza bujaře proudí, vyhání pupeny, kam se jí zachce, a rozrůstati dává rostlině směle za sluncem.

Je tak s chlapci a děvčaty rovněž.

V blahobytu vyrostla dívenka u modrého lva, ne však v zahálce, neb časným ránem probouzel se tento dům, aby uléhalo se k odpočinku s pozdním večerem. Nebylo zde smutno, ale také veselého zpěvu slyšeti pramálo. Ještě tak na zádomí, ve skrytu šanců, zazněl tichý popěvek toužícího srdce. Jinak nezbývalo času k rozhovorům se srdci. V hospodářství byly obzvláště všechny ženské připoutány k práci právě v nejplesnějších dnech slunečných. Staré ženy, zkušené, kolik pohrom čihá na každé zrnko i každé telátko, posílaly více modlitby uvadlými rty do sousedního kostela, nežli aby přály světským choutkám mládí. A v řemesle, jež opanovalo i ovzduší vůní třísla i koží a puchem zahnívajících odpadků, byla teprve přísná vláda pana mistra, otce a majetníka domu modrého lva. Při práci rukou pracoval též hlavou, počítaje a uvažuje, kam se vrtnouti pro dobrý zdar a zisk.

Těžká vůně třísla i vydělaných koží sílí plíce a chrání před nákazami. Síla zdraví vládla celému domu. Nebylo tu souchotin jako v rodech tkalcovských a jiných sedavými řemesly vysilovaných. Není tedy vlastně pravda, že zde nebylo veselosti a písně. Vždyť zdraví samo již pěje veselými pohyby svalů největší píseň života. Od úsvitu do západu zní tu hlaholný chorál všech vespolek pevným taktem jako pod perlíkem kovadlina. Co jiskra, to tvárný čin pro dobro všech. Pro jejich zítřky.

Nikdo nevybočoval ze zpřízněného zvyku dní. Ani otec ani matka, čeládka neb děti. Hlava rodiny vládla svým nezměnitelným řádem, jenž nikdy dosud nezklamal a o němž nikdo nevěděl, jak a kdy byl vypěstěn. Patrně sám vyrostl a sestavil se z potřeby domu. Jeho účelnost ctěna, neb dědil se z otců na syny. Práce jednotlivcova nebyla přesně vymezována. Koželužské dělnictvo obratem ruky stávalo se čeledí rolnickou a naopak služka poslána od své práce v kuchyni neb chlévě přehazovati tříslo. Synové postupně, jak dorůstali, učili se řemeslu oteckému. Tak tradičně jméno spialo se s koželužstvím, že celé okolí nedovedlo si toho ani jinak představiti. Časem vznikly tak ovšem nové závody o nic méně řevnivě konkurenční a větve jednoho kmene sotva se chtěly pak znáti.

Mylně by tedy byla hledána v domě modrého lva tichá idyla starodávných dob, jak často se myslí, kdykoliv je vyprávěna vzpomínka podobná. Žilo se čistěji, poctivěji, ale tíže, vše se v těchto domech příliš prožívalo, každé neštěstí pamatovalo se ještě v druhém koleně. Již tradice sama plodila málo míru tím, že všichni synové, jak řečeno, stávali se konkurenty otcovými. A ke všemu, bohatý, vážený rod koželužský, hrdý, neústupný ve zvycích se jménem srostlých, byl postižen, že více již býti nemohl: zvrhla se dcera . . .

Tak v zdánlivé vlahé idyle byl vlastně žal, palčivá rána na těle modrého lva. Stín osudu vlekl se v sledu majetkového štěstí.

Děvčata podléhala tradiční střízlivosti stejně.

Přišel-li ženich poněkud přijatelný, vdala se a byla vybyta podle poměru sourozenců. Dcera pak netíhla obyčejně příliš domů a domov za ní.

jmenována byla většinou již pouze jménem svého muže. Tak někdy sotva s matkou v hovoru bylo užito jména křestního; neb nezdálo se to již místným, protože bylo dívčí.

Touto dobou začíná vlastní život domu u zeleného stromu a snad vše, co bylo: příští pád a odumírání.

Mládí, jež tehdáž právě živilo zelený strom, je nejšeřejší dobou v pamětech i nejznamenitějších. Jako báje jakási příkladně poučná i varovná leží na době této. Je jisto, že mladá paní přistěhovala ve svých truhlách i štěstí píle, jak byla zvyklá z domova. Vtipná, mající vkus ve velkých svých očích, přiložila ruku, kde se zdálo nejvhodnější podle cti svého jména. Stala se modistkou, čili jak se tehdáž všeobecně

říkalo, pucmacherkou. V domově jejím chodily sice všecky ženské vesměs v šátcích. Staré halabala vázaných, mladé pěkně vábně na pokos. I panímáma, zaskočila-li si k sousedce, běžela zahalena v loktušku. Jediné v neděli a svátcích, a to pouze na služby boží, pokrývaly se hlavy zdobněji. Pro léto měly služky tibetáčky, pro zimu těžké hedvábné neb vlněné nebo ručně vyšívané po krajích, s drhanými třásněmi, když některá se v ruční práci vyznala. Matrony nosily čepce a prapodivné kapotky pod bradu pentlemi uvazované, šlo-li o vznešenou dámu připravenou do velké společnosti kostelní nebo — kávové. Děvčata bývala v létě nejkrásnější v ozdobě svých vlasů propletených stužkami a nějakou květinou. Mnohé urobily si též kloboučky podle pověsti nebo pracně získaného obrázku módy velkoměstské. Páni otcové na tyto, po jejich zdání zbytečné světskosti, neradi nákladu povolovali. Proto tu a tam neživý, ale stejně dravý tchoř hospodyniny nebo dceřiny ruky řádil na špýchaře, aby ochotný žid za tajný přínos tento dal potřebné věci k parádě, neb měl na skladě všecko na světě.

Mladá paní od zeleného stromu již jako děvče dovedla spíchnouti po večerech cosi pěkného na svou hlavičku. A nyní, popustivši uzdu své přirozené ženské znalosti, hotovila podobné titěrnosti kamarádkám za odměnu. Líbilo se, došly brzy též vážné matrony zámožné i strojilky nevážné, toužící doplniti ozdobami, čeho scházelo na poutavosti osobní.

Divno, podivno, proč vše to nevedlo k dobrému, když i pantáta-stárek, vesele mela, vydělával, panímáma šila dobře placené klobouky honoraci ze zámku a úřednicím? Proč požehnání prchavého štěstí nemohlo se zde usaditi, vždyť i klučík červenal se v kolébce, zpívaje za deset ptáčků ohniváčků? Snad zelený strom příliš libě šuměl, ukolébávaje do sladké požívačnosti? Nebo scházela přísná stráž modrého lva, jenž by střehl zisk práce, aby s vydáním v rovnováze zůstával? Patrně veškerá práce nebyla kvádrem pro stavbu budoucnosti, nýbrž jenom pro záminku styku s honoracemi a dole ve mlýně pod strání pro rozpustu s mleči a mlečkami.

Domovní vrata byla z tvrdého dřeva a dobře přiléhala, okna dvojitá. Nevyšlo ven, co dělo se v soukromí mladé rodiny a nikdo správně neví z těchto dob, proč a z jakého zárodku rozrostla se všeničivá houba kmenem i mladou ratolestí. Od šanců vzadu na zádomí spouštěla se stráň prudce do údolí řekou v dávnověku vyrytého, k největší černé mlýnské hlubani. Za tím lesnatá kopcovatina s dalekým výhledem do horského sedla. Zdali sem volaly velké oči panímáminy svou lítost, nebo k té lákavé tiché zátoce, která tolik zklamání ukryla na svém dně, lily se slzy její, kdož mohl nevida uhádnouti? A jestli snad hádka, nebo dokonce rána prudké mlýnské krve zde rozbíjela křehkou krásu štěstí, rovněž kamenné zdi nevyzradily. Byla-li nějaká otravná chvíle v pantátovi-stárkovi, dole se ztrácela v klapotu mlýna i žertech mlečů a nad propastí hlubších dvoulitrech na poctu pivem vrchovatě plněných.

Přelom, bylo-li jakého, neboť možno, že nebylo vůbec pevného celku, udál se v skrytu a překvapil všeobecně. Tím více, že nikdo této katastrofě nerozuměl a nechápal jí, aniž se důvodného motivu dopátral.

Zelený strom se octl na bubně.

*

Hněvu bylo dost a zatracování ještě více. Modrý lev dovedl býti zlý, bráně svého domu proti útokům, byť vycházely z přízně. Mladá panímáma, všeobecně již Pucmacherkou zvaná, domašlovala. Arciť, kam jinam mohlo takovéhle řemeslo vésti? Vždyť vlastně ani řemeslem to není. Ze sebe si tak vymyslila, pro hračku. Na útratu svou vlastní, jistě hříšnou mlsotu nějakou, rozumovali staří cechovníci. Doslechla nebo dočtla se patrně, že ve velkých městech se podobně ženské samostatně živí, a chytila se světa, sama milujíc parádu, i práci svou. Ženské za ní jako očarované. Pořád bylo okolo ní plno milostpaniček a milostslečinek, ale kolik přinášely na penězích — naznačovali karatelé posunky nad slova srozumitelnými. Přáli Pucmacherce, že jí sotva kytlice zbyla, uštěpačně radíce, aby si jen jednu, ale hodně pevnou stuhu zachovala, která by jí posloužila za mašli kolem krku, až bude před bídou utíkat na cestu ke Všem Svatým, ale ne do řady zelených hrobů, tam k plotu do kopřiv a střepů...

Nestalo se tak. Nebylo třeba. Dvacet stovek zbylo. Pro tehdejší časy jistě dosti, aby bylo lze ještě dále žíti. Vždyť málo kdo ze zámožných sousedů s tolika začínal, a ženský svět byl parády chtivý, nové proudy pořád ze světa přinášely nové, nákladné ústroje ženské.

Pucmacherka ještě posud cítila se paní. V neděli se hrnula ve vikleru na slavnou velkou do kostela celou šíří oživené podsíně. Jedním prstem v kropence omočeným dotkla se ve vzduchu jen tak čela,

druhé dva kříže, na ústech a ňadrech, naznačila puntíky zavrtanými do prázdna. Pak podkasavši vpředu zemi zametající sukni oběma rukama, stoupala do vysokých, vydrolených schodů nahoru ke kruchtě. Úzkou chodbou prošla plavně, majestátně, pořád ještě jako sousedka, na červené, t. j. oratorium vyhrazené určitým osobám, s poduškami červeně, v postě fialově potaženými. Do prvé řady se již nedostala. Sousedky semkly se jako zeď a ohluchly, oslepły; nevěděly, že kdosi, jenž mezi nimi zde vždycky poklekal, opět přišel. Zůstala v pozadí. Poslední vyšla, sama, bez řečného doprovdou přítelkyň. Kývalo se jí pozdravem, ale s vysoka; služebně dnes zdravila, nikoliv sousedsky. Byla honorací již jen pucmacherkou, řemeslnicí... A sousedkám panímámám, jimž vlastně byla rovna, byla odcizena, nyní více nežli kdy dříve, neb vycítila, že jí pádu přejí a čekají, až jen zbylý kapitál dohoří, neb tušily, že vzplál již a hoří...

Dočkaly se záhy.

Více nežli se kdo nadál. Život sehrál komedii tak strašlivě tragickou, že žádný spisovatel by se neodvážil podobně osud sepřísti.

Pantáta stárek mizí ze světa, jako by se do země propadl, a Pucmacherka vleče se městem plžím krokem v hadrech...

Nezbylo jí ničeho, jen krásné veliké oči, hrdě vzpřímené tělo a pohled mířící někam do daleka přes všechno a všecky...

Takto byla známa, tak vlastně žila, nebo v tomto stavu byla podstatná část jejího života i vnitřní bytost všecka.

Přirozeně, čím nejasnější byl pád, tím více zvyšovala se zvědavost, obzvláště mladších, vychovaných školami, hledati ve všem důvod. Nedopracovali se ho, jako na vzdory teoriím. Příšerné mlčení se zde smálo, že v životě působí často skryté vlivy podvědomé proti všem kritickým námitkám a rozborům. Starci prostě a zcela správně přijali novinu pokrčením ramenou řkouce: vůle Páně.

Jediný starý strážník, jehož oči všemu přihlížely, co se za leta v městečku dálo, jenž svět viděl vojnu vyslouživ a na vandru pobyv, dříve nežli z barvířství přešel k lehčí službě polopanské, holedbal se, že události rozumí. (Dokončen.)

NOVÁ SNŮŠKA DOPISŮ Z DOBY PROBUZENSKÉ.

Z pozůstalosti starého vlastence inž. Jos. Wetta otiskuje J. V. Šimák. (Dokončení.)

15. — 1857, 20. dubna v Praze. — Jan Slavomír Tomíček W.-ovi; oznamuje, že počal vydávati „Zábav. čtení v slov. jazycích“, vykládá o jeho významu a žádá, aby odebíral po 1 ex pro syna.

Drahý Příteli! — „Zábavného čtení ve slovanských jazycích“, jehož první svazek tyto dni vyšel, posílám jenom list korrektury špinavé, věda, že ani času nemáte, byste něco čísti mohl. Pokud na jevo dávané hlasy svědectví toho dávají, došel první svazek a methoda věci mezi přátely Slovanstva velmi velikého účastenství, a jakž dosti veliká jest naděje, najde spis ten svým časem i úplného odbytu. Musil jsem to na svůj náklad dáti, nebo chodě od knihkupce k druhému, shledal jsem u toho strach, druhý nechtěl ani slyšeti a třetí se mi vysmál. I myslím si: milý Bože a milé Slovanstvo! zkus toho sám, třeba peněz nemaje, snad se to nějak prodere! snad se zde onde přítelíček nebo přítel najde, jenž žíti pomůže. Zkusil jsem, a pomoc aspoň na dva na tři první svazky zůstavuju svým a Slovanstva přátelům, mezi nimiž rovněž Vy, drahý Příteli, obsaženi jste. Potřebu toho nebudu doličovati. Jednou už aspoň písmo znáti, čísti uměti věru svrchovaný čas, a tímto, zdá se mi, že by mládež prozatím snad plně bylo posloouženo. Nejméně šest svazečkův (po čtyřech arších) myslím nyní jen ruských vydati, aby se čtenáři v nářečí tom poněkud upevnili, pak přikročil bych k polskému a potom k jihoslovanskému. V prvním svazku jsou obsaženy dvě novely ruské a začátek mluvnice ruského jazyka pod svou zvláštní paginací, takže, až v několika svazcích úplně vyjde, každý si ji bude moci zvlášť dáti svázati. Dnes dostal jsem dopis o výtisky až z Djakova, ani nevím, kde to jest, snad někde v Banátě. Myslím, že byste mohl pro svého syna výtisk zachovati, já bych vždy svazek jemu nebo do Kunratic odeslal. Uděltež, Drahý Příteli, věci té také svého požehnání a dílo, Bůh dá, půjde dobře.

V ochranu Všemocného Vašnost odevzdávaje jsem v hluboké šetrnosti a úctě nejoddanější

Jan Slav. Tomíček.

V Praze, dne 20. dubna 1857, číslem 587-2.

(Adresy není.)

Jan Slav. Tomíček (nar. 1806 v Branné, † 28. dubna 1866 v Praze) vystudoval sice filosofii, ale neměl pevného postavení, živě se spisováním, žurnalistikou a soukromým vyučováním; sice velmi pilný, ale nadání prostředního, takže na konec octl se v postavení dosti trpkém. Odtud scházel tělesně i duševně. Znal důkladně slovanské jazyky, nejvíce však horlil pro ruštinu. „Zábav. čtení" vydal t. r. první a jediný svazeček (str. 74 v 8⁰, cena 20 kr.), obsahující ruské povídky „Taman" a „Jarmolaj a mlynářka" s přídavkem stručné ruské mluvnice. (Ohlášena v Č. Č. Musea 1857, str. 139.) — Djakovo ve Slavonii; dopis asi byl od biskupa tamního proslulého J. J. Strossmayera.

*

16. — 1859, 21. února v Praze. — Jan Slavomír Tomíček W.-ovi; staví s bratrem u Kr. Dvora příbytek, ježto v Praze mu nesvědčí, i žádá o zjednání půjčky; o soudu Hankově s redakt. Kuhem.

Druhu můj! — Mluvil jsem s Ochočem, chtícím pozeptati se na Vašeho synátora; i řekl jsem mu, co jsem u nich vám dříve už přezvěděl, a což on také od právě přišlého prof. Erbena slyšel, že jsou spokojení, že byť to nebylo na nejvyšším stupni dokonalosti, nic přece nepřekáží dalšímu jeho vývinu, aby stupně toho došel. Ohledem toho nemějte mnoho starosti. Na jaře navštívím zase bratra svého u Králové Dvoru, a tudy doufám, že si aspoň na několik hodin pohovoříme zase a v Králové Dvoře neb u bratra častěji se budeme moci scházeti, nebo staví se mi v něho jakýsi příbytek, abych léto a podzim tam stráviti mohl. Vepřovice, kamení jest už hotovo. S počátku měli jsme to ovšem jen na čtyři, nejvýš pět set zlatých stř. vypočteno, když ale bratr se vyjádřil, že už místa nemá pro snopy, brambory, zelí, seno atd. že chlév také mal jest, plán se zvětšil, a tu přijde nyní stavba na osm a snad devět set, tak že by nám 3 neb 4 sta chyběla. Před novým rokem byl bratr u mne a mluvili jsme o tom, i vzpomněl si důvěrně na Vašnost, jestli byste věděl o stu nebo o dvou podmírnými úroky, že by se to mohlo na jeho živnost dáti upsati na dvě nebo tři léta, v kterémž čase by se to zas oplatilo. Co jsem já se své strany na to vynaložiti slíbil, to mu nyní posílám, totiž 300 zl. stř., on sám má také něco v záloze, něco bude ale scházeti. Prosím, ohlédněte se po některé kapse, a jestli sám ničehož nenajdete, poproste Milostpaní, aby též hledati pomohla. Snad se něco vypátrá.

Což nového ve světě, to Vám bez toho známo, vojna, a v literatuře naší? začne se nyní proces s redaktorem Kuhem o pravost kralodvorského rukopisu, aneb vlastně o na cti utrhání pana Hanky. Že odsouzen bude, o tom není pochybnosti, a také přijde na jevo původce oněch hanebných článkův v „Tagesbothe". Abych tělesně byl churav, nikoliv, duševní ale síly nechtí už stačiti, nebo při vší chuti a vůli nelze mi déle než dvě hodiny bez přítrže pracovati; protož těším se na venek; jest tam krásná krajina, vzduch velmi zdravý, tři sta krokův do pěkného lesa, tisíc k řece Labi, ¾ hodiny do Králové Dvoru, a jsem pevně přesvědčen, že si tam dvakrát tolik vypíšu, než zde v Praze, kde člověk, nemaje za drahý peníz pohodlnějšího bytu, v bídnějším jen se mrzeti musí na všelijaké překážky a hnusné klepařky na chodbě a na dvorečku a domácího pána kvočny, kohouty a krůty pod okny. Těch a takových příčin dosti, abyste, laskavý druhu můj, nám také popřál, by stavba naše k úplnému cíli a konci přišla. Začata jest, ještě jen konec. S Bohem.

Milostpaní líbám ruku a Vy buďte zdráv pod ochranu ducha všehomíra.

Ve vší šetrnosti a úctě

Jan Slav. Tomíček.

V Praze dne 21. února 1859.

Srdečné pozdravení od Špatného.

Adresy není. Syn Wettův Bohuslav studoval na pražské reálce, kdež měl profesorem zeměpisu dra Josefa Erbena. Ochoč jest osoba neznámá. Kde bydlil bratr Tomíčkův (také nepovědomý), není zjištěno, ale vytčenému popisu se nejspíš hodí Bílá Třemešná. Vojna r. 1859 byla v Italii s tehdejším králem Sardinským Viktorem Emanuelem, jemuž pomáhal francouzský císař Napoleon III. V „Tagesbote", redigovaném Davidem Kuhem, vyšly r. 1858 v čís. 276 a dalších anonymní stati „Handschriftliche Lügen und paläographische Wahrheiten", v nichž Hanka byl přímo označen jako padělatel rukopisů. Hanka žaloval, odpřisáhl, Kuh byl odsouzen, ale dostal amnestii; původce článků vyzrazen nebyl. O Tomíčkovi shledal jsem ještě tato data, dosud tuším v literatuře neuvedená. Rodiče jeho byli: Ignác, tkadlec, nar. r. 1777 v Branné u Jilemnice, matka Veronika 1780, † 1863, 11. prosince; přestěhovali se r. 1842 k synovi do Prahy, tu bydlili r. 1842 v čísle 612-II., r. 1845 v č. 592-II. r. 1853 v č. 587-II., r. 1857 v č. 637-II. (nové č. 8. v Jámě, tu psán tento list; dnes je na místě tom nový dům, dříve byl tu nízký, patrový domek o křídle do tmavého dvorku, asi v tomto zadním domě T. pobýval). Od r. 1862 stěhoval se do r. 1392-II. (Záznam v popisním úřade pražském); patrně tedy úmysl přesídliti do Podkrkonoší se nesplnil.

*

DIVADLO.

Národní divadlo ještě po svých prázdninách, v mezidobí před zahájením nové saisony, pokračuje v jubilejním cyklu, který založen byl tak rozsáhle, že nebylo lze všecky zvolené hry nastudovati a zařaditi v repertoar jarního období. Dne 17. srpna přišly na řadu dvě aktovky, Dykova „Smuteční hostina“, zábavný příběh, ironicky vybroušený, jenž zejména panu Novému poskytl příležitost k vděčnému výkonu, ve kterém znamenitě pojil žádoucí ironii s dobrodušným humorem a světáckou povýšeností; dále „Dceruška hostinského“, již — vzhledem k tomu, že pochází od referenta tohoto listu — toliko pro úplnost lze zde zaznamenati, přece však snad jest dovoleno oceniti výbornou souhru křepkých sil, oslnivě poetický výkon paní Vrchlické a hluboce vroucí přednes pí. Rydlové. — Dne 25. srpna následoval nově nastudovaný „Jiný vzduch“ M. A. Šimáčka; provedení, jehož souhra za režie pana Muška byla znamenitá a jmenovitě v tempech a tónech dialogu výhodně vypracovaná, znova podalo důkaz, že „Jiný vzduch“ jest naší nejlepší činohrou realistické tvorby, neselhávající psychologie a svěží a působivou přes archaistický ráz, který jí vtiskuje částečné použití žargonu své doby. Helu hraje pí. Rydlová skvěle, majíc ji vypracovánu do posledního záchvěvu; nikde nepodléhá svodům realismu, chrání se přízvuků příliš zdůrazněných a pracuje na ztělesnění postavy celou duší. — Jako starý Elis vystoupil pohostinsku pan Vendelín Budil a podal výkon jadrný, z něhož mluvilo srdce a jejž v prostředcích ovládala pravá umělecká rozvaha. Týž vystoupil dne 30. srpna t. r. jako Zoan v Adámkově „Salomeně“, a také v této postavě osvědčil svou pružnou mohutnost hereckou; tvořil postavu ve velkých obrysech a imponoval ovládáním veršů. V. Budil stejně jako Karel Lier a Marie Ryšavá náleží k našim velkým umělcům dramatickým, kteří neprávem byli přezíráni divadelní správou v prvém rozkvětu Národního divadla, když stáli na vrcholu své tvořivosti. *Ah*

*

Městské divadlo Král. Vinohrad po delší přestávce — zaviněné patrně pochopitelným váháním — vypravilo dne 24. srpna t. r. druhou hru z letního cyklu původních českých komedií, „Velký styl“ od Rud. Krupičky. Hra jest označena jako satirická komedie, a také jako překreslená satira byla přijata kritikou. Ale není satirou, neboť jednak nemá souvislosti s reálným základem životním — zdá se, že auktor nemá zkušeností, o které by skutečnou satiru opřel, a představitele samosprávy, které má za terč, zná leda z představ nabytých četbou paušálních frasí novinářských, nikoli na základě skutečného hospodářství — jednak nezaujímá ke zvolenému případu ethického stanoviska, není k němu niterně zaujat, a tudíž sám se zbavuje možnosti přiostřiti satiru tak, aby naplnila svou podstatu. A tak hra o nepoctivých funkcionářích města, kteří navzájem se kompromitují za příležitosti zřizování hampejzu velkého stylu, je pouhou švandou, již si auktor tropí z věcí velmi smutných — tomu se přiučil právě od Sternheima, jenž mu byl všemi referáty vyčten jako vzor. Švandu tu tropí jen sobě, neb obecenstvo se nudí měrou od aktu k aktu stoupající, nejvíce při deputaci v dějství posledním. V říznosti nedosahuje spisovatel domácích předchůdců, Štolby a Štecha, právě proto, že nemá souvislosti se skutečným životem. Hledáme-li ve hře jádro, nalézáme dvojí: korupce vedoucích osob nezasluhuje odsouzení, když město jimi spravované při tom nejen netrpí, nýbrž zkvétá. A nevěstince — jsou-li ve „velkém stylu“ — nejsou sociálním zlořádem, nýbrž zátiším životního štěstí, oasou rozkoše. Rozhodně nejsme pruderní, ale probírání této otázky na jevišti po celý večer, s „morálkou“ volnější než ji má na př. ve svém závěru Lehárova „Veselá vdova“, se nám vskutku hnusilo — to předpokládá berlínské neb vídeňské ovzduší doby předválečné. Volba takovéhoto drastického námětu náleží ovšem ke karakteristice „velkého“ či spíše „nehorázného“ stylu literárního, který auktoru a dílu má dopomoci k působivosti, pro niž jiných prostředků nemá; R. Krupička měl by si však dáti práci, nalézti je a jistě by se mu to podařilo, jak některé vtipné nápady — arci vždy daleké realismu — i snaha po plné dikci nasvědčují. Z toho též soudíme, že představil se tu seriosní a slibný literát, kterému dobře míněný odmítavý úsudek neuškodí. Hra také trpí přemírou začátečnických neobratností technických, zejména v bezdůvodných odchodech a příchodech; z toho vyplynula také malomocnost režie, jmenovitě v dějství třetím. Z ostatních nedostatků hry vyplývá, že představitelé při vší snaze nemohli se v úlohy vžíti; zejména postava tajemníka Sekavce, kolísajícího mezi korupcí a počestností, jest nemožná následkem nedostatku životního základu. — Dne 28. srpna pokračoval cyklus komedií „Motýlek“ od Jiří Živného, o níž jsme zde již svého času podali zprávu po provedení jejím družinou Budilovou v „Uranii“. Námět hry — neschopnost muže, dáti se zaujmouti trvalým citem k jediné ženě, a řešícího poznání této své snahy sebevraždou — jest nejvýš vážný a zajímavý; zpracování však obecenstvu zastírá pochopení, poutajíc rozhovory o něm s dějem ne-

podajně primitivním. Přes to hra upoutala obecenstvo, jehož zájem se stupňoval do posledního výjevu. Souhra byla bystrá a jmenovitě dámy Iblová a Májová vyplnily skutečným životem své úlohy, poslednější zejména jemným taktem mírníc závěr druhého dějství, působící až trapně svou krutou ironií.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Letohrádek královny Anny. Po několik dní vzrušoval Prahu osud střechy letohrádku královny Anny. Byla vydána v nebezpečí, že v obrazu Prahy nebude už svítit zářivou zelení jeho slavná silhuetta, že zmizí z malebnosti města. Vojenským pánům padl do očí její měděný kryt.

Letohrádek královny Anny byl darem z lásky, darem Ferdinandovým královně Anně. Proto by měl býti zván milohrádkem. Tomuto osobnímu vztahu vděčíme za sličnou stavbu, ten rozhodl také o volbě místa. Letohrádek povstal v letech 1535—1559 na pozemcích, jež koupil Ferdinand od kláštera sv. Jiří, aby je dal upraviti v zahradu, jež pražskému dvoru scházela. Královna Anna nedočkala se úplného dokončení stavby, jejíž postup i dokonání dá se dobře sledovati. Známe stavitele i sochaře, víme odkud přišli se svými kameníky a pomocníky, víme, kolik činila mzda na penězích, o něž byla každého týdne nouze. Byli to Vlaši, již přenesli na sever kus italského ráje. Tolik je v ní vlašské blaženosti a radosti ze života, tolik svrchované vyspělosti a zjemnělosti ducha, smyslů a rukou lidských. Je třeba letohrádek pozorně obejít, zajít na galerii, dobře si povšimnout každého políčka kamenného zábradlí, ostění portálů, abyste seznali, jak vyšperkovali tuto líbezně s půdou spojenou, krásnými jónskými sloupy do výše vznesenou, sličnou stavbu, a jak lehce a půvabně klene se nad ní jako lodice zaoblená, světle zelená střecha. Přišli umělci a umělečtí řemeslníci z jiného světa, hbití ornamentisté a dekoratéři nových názorů uměleckých a překvapující hybnosti fantasie; s ornamentálními a dekorativními nápady hýřili až k marnotratné bohatosti, rukopis práce, stopy dláta prozrazují podnes úžasnou dovednost, umělost a cit. I to, jak zacházeli s domácím kamenem, jemnozrnným pískovcem (jak by pracovali zlatníci a klenotníci s drahocenným materiálem), už sám způsob práce kontrastuje velice s pozdně gotickou, po výtce tvarově povšechnou dekorací domácích střízlivých a těžkopádných kameníků.

Přes to, že letohrádek královny Anny je nejpřednější a nejslavnější památkou ranní renesance severně Alp, mělo býti pro několik kilogramů mědi sáhnuto na zvětralou pokožku její střechy, bez níž by letohrádek ztratil svou pohledovou hodnotu v rámci Prahy. Snětí krytu střechy bylo by hříchem, jenž by se nedal odčinit; dnešní atmosféra Prahy už měděnky netvoří.

Je zásluhou zemského památkového úřadu, že k snětí krytu nedojde. Ministerstvo války povolilo, spokojivši se pouze stržením měděných žlabů a odpadních rour, součástí bez umělecké hodnoty.

Kdybychom nebyli odděleni od ostatního světa bodáky, byly by se ozvaly k obraně hlasy z nejrůznějších vědeckých středisk Evropy. Letohrádek královny Anny je památkou zvláštního umělecko-historického významu, popularita její může se měřiti s nejslavnějšími stavebními památkami střední Evropy. K ní putovali milovníci umění z nejrůznějších končin světa, generace architektů a historiků umění ji horlivě studovali a psali o ní vzletné superlativy. Dnešní pokus rekvisiční bude zaznamenán v historii letohrádku jako doklad úřední nekulturnosti, jak málo byly úřady ve shodě s kulturním světem a dnešním stavem myslí, když zapisovaly kryt této památky do rekvisičních archů jako jedno numero vedle starých van, hmoždířů, kotlíků a hrnců. *E.*

TÝDEN.

Ilja Rěpin a Jan Matejko. Poplašné zprávy přes Finsko došlé do Evropy, že nejslavnější z historických malířů ruských Ilja Jefimovič Rěpin umírá a dokonce již umřel hlady — zprávy, které se bohudíky nepotvrdily, — vyvolaly množství vzpomínek a reminiscencí na velikého umělce, oceňujících jeho význam a glossujících i jeho soukromý život a činnost literární, často zabíhající proti srsti všemu oficiálnímu mínění a duchu ruskému. — Polské listy za té příležitosti vzpomínaly i srdečných styků, jaké pojily Rěpina s kongeniálním mu historickým malířem polským Janem Matejkou, rodákem krakovským (1838—1983), jenž po otci pocházel z českého selského rodu, z okresu mechanického. Rěpin svým svěžím a bravurním koloritem vskutku upomínal často až nápadně na Matejku, a ač v začátcích své umělecké činnosti a svého rychlého vzrůstu polského mistra, jenž byl jeho vrstevníkem o 6—7 let starším, vůbec ani dle jména neznal a nemohl znáti, v pozdějších letech však si bedlivě všímal jeho pokroků malířských a dokonce sám přiznával do jisté míry vliv, jakým na něho plátna Matejkova působila. Počátkem let devadesátých, na vrcholu svojí slávy, chystal se Rěpin Matejku navštívit v Krakově. Návštěvu však nucen byl z různých příčin několikrát odložit, a divnou shodou okolností stalo se, že se vypravil na cestu teprve na samém sklonku října r. 1893, aby konečně svého polského ko-

legu osobně poznal, a — přibyl do Krakova právě na jeho pohřeb, konaný 3. listopadu 1893.

Výtvarnické kruhy krakovské přijaly tehdy arci slavného ruského malíře nejen okázale, nýbrž i srdečně. Do srdcí polských zapsal se Ilja Rěpin tím, že první výlet jeho do okolí platil — mohyle Kościuszkově, k jejímž patám složil ohromný věnec s nápisem: „Rěpin — Kościuszkovi“. Již za dnů pobytu Rěpinova v Krakově, pod čerstvým dojmem ztráty Matejkovy, vznikla tehdy myšlenka založiti museum jeho jména a shromážditi v něm dle možnosti jeho obrazová plátna a památky z atelieru, k čemuž později také došlo. Rěpin byl tenkrát právě presidentem carské akademie umělecké v Petrohradě, a za platného kursu protipolského se mu v oficielních kruzích zle zazlíval jeho zájezd krakovský. Rěpin však toho nedbal a po návratu do Petrohradu napsal serii feuilletonů, oplývajících nadšením pro historii výtvarného umění polského a specielně kultury krakovské, jejích staveb a uměleckých památek ve vycházevší tehdy „Těatralné Gazetě“ (v Divadelních novinách) r. 1894. Nějaký čas pěstoval i písemný styk s některými výtvarníky polskými ale prodlením doby ten styk pominul, neboť Rěpin, jako mnoho geniálních lidí, nerad „plýtval časem“ na soukromou korespondenci. *vč.*

*

H y m n a s l o v a n s k é h o s b r a t ř e n í. Redakce deníku „Slovence“ v Lublani rozepsala soutěž na cenu 5000 K na nejzdařilejší hudební skladbu k básnickému textu, který pořídil slovinský spisovatel S a m o S t a n e c. Báseň apostrofuje společný postup česko-polsko-jihoslovanský, a soutěž vypsána na pamět slovanských porad politických, které se konaly v polovici srpna 1918 v Lublani. — Soutěže mohou se zúčastniti skladatelé čeští, polští, slovinští, srbští a chorvátští. Lhůta do 15. listopadu t. r. do redakce „Slovence“. *vč.*

*

Záhřebský „Obzor“ oznámil minulý týden předčasnou smrt mladého chorvátského básníka E u g e n a M a t i ć e. Byl z nejtalentovanějších mezi mladými, většinu svých veršů publikoval pod pseudonymem N a r c i s J e n k o. *vč.*

*

V Krakově vychází polský překlad *„Písní otroka“* Svatopluka Čecha (v časopise „Głos Narodu“) s titulem *„Pieśni niewolnika“*, který pořídil velmi výrazně a zvučně básník M a c i e j S z u k i e w i c z, kustos Matejkova Musea v Krakově, starý přítel a znalec českého písemnictví, jenž dříve již přeložil i Jiráskovu *„Lucernu“*. Již otec Szukiewiczův A l e k s a n d r, spisovatel a redaktor polský (1816—1886), věnoval soustavnou pozornost českému písemnictví, a přeložil již r. 1841 Fr. Lad. Čelakovského *„Ohlas písní českých“* do polštiny. *vč.*

*

„S l u n c e R u s k a“. Po válce bude nám leccos doháněti, také v oboru literatury a umění. Neboť zprávy, které nás docházely z „nepřátelské“ ciziny v tom směru, byly příliš zlomkovité a kusé. Některé polské žurnály přinášejí nyní úryvky z ruského časopisu, který je již dnes a tím spíš v budoucnosti bude dozajista bibliofilskou zvláštností. V Petrohradě hned na úsvitě první revoluce ruské (vedené známým historikem prof. P. A. Miljukovem), poč. března 1917 začal vycházeti bohatě illustrovaný časopis literárně-umělecký a politický, řízený ve směru ryze demokratickém, s názvem „S o l n c e R o s s i j e“ (Slunce Ruska). Každé číslo přinášelo bohatou galerii portrétů vůdců revolučního hnutí, mezi nimiž byla i většina ruských literátů, umělců, žurnalistů, hudebníků, ba i herců nejzvučnějších jmen. Svorně byli tu vedle sebe přední politikové z dumy a vůdcové stran dělnických i skupin a kroužků literárních. Příspěvky ve verších i v prose byly tu od předních jmen spisovatelského světa. Také mnoho časového materiálu, dokumentárního, zejména z prvních, historických týdnů převratu. „Slunce Ruska“ však přestalo vycházeti již počátkem června, z nedostatku papíru, štočkův a vůbec následkem „technických obtíží“, také u nás známých. *vč.*

*

L i t e r á r n í h o n o r á ř v C h o r v á t s k u. Úctyhodná záhřebská „M a t i c a H r v a t s k a“, založená v době chorvátského národního probuzení r. 1835 původně jen jako skrovný literární fond a vyrostší pak v přední kulturní instituci jihoslovanskou, usnesla se letos zásadně na důstojné úpravě poměrů honorářových, která by leckde (také u nás!) mohla sloužiti vzorem. Honorář za 1 tiskový arch původních veršů za první náklad 2000 výtisků činí 140 K, za práci vědeckou či beletristickou 120 K, za překlad veršů 100 K, za překlad prósy 80 K, za každý další tisíc stejný honorář, jako základní. — Na ochranu drobnějších publikací, arci literárně či vědecky tak hodnotných, že výbor „Matice“ je přijme k publikování, usneseno dále zásadně, že za původní práci, pokud přesahuje 1 tiskový arch, nemá honorář úhrnný být menší než 1000 K. *vč.*

*

* Na útulek českých spisovatelů nám dále zaslali: nejmenovaná paní K 1000·—, spisovatel Jindra Imlauf v N. Městě K 28·50, A. Fransècová, žákyně měšť. šk. v Praze, K 10·—.

V Praze, dne 5. září 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Růžena Schwarzová:

DÁLKA MNE VOLÁ.

K bouřnému srdci cizích měst toužím se přivinout,
něco dalekého, dalekého mne volá —
barevná světla, zahrady, moře a jižních větrů proud. —
Ó, všecko to obejmout
touhy mnou protéká rozvodněná řeka.

Nosím v sobě obrazy krajů, které bych chtěla zřít.
Svět! Ryčnou hudbu v slově tom slyším znít.
Slyším, jak pískají vlaky. Perrony hemží se lidmi.
Světu chci v náručí ležet — chci barevný život, ne střídmý,
umřela bych.
Tam v myrtách a růžích znovu se zrodí můj zbojnický smích,
neb tam se setkám s tím, jenž roztouženě mne čeká.

S tajemstvím v očích neznámý jižní muž
dávno mne čeká už.
Pohledem, mlčením mi poví,
co jiní, omýlení, neuměli říci slovy.
Položím oddaně ruce do jeho spolehlivých dlaní.
Ne loupežnou vášeň, vlahou něhu laní
v očích mu budu blažena číst.
Když promluví neznámou řečí, zazvoní jeho slova
jak nejsladší melodie básníkova.
Chléb života budeme spolu lámat a jíst.

Mé oklamané mládí se zveselí,
mládí mé omyly bohaté, vzácnými setkáními chudé.
Život bude splněním, úžasem, dny jedinou nedělí —
a nebude už žádného „bude“ . . .

Jindra Imlauf

PUCMACHERKA.

(Dokončení.)

A vykládal ji svou nepodařeně učenou, z vybubnovávaných vyhlášek přivyklou mluvou:

„Jářku, rozumíme, to bylo tak!“ lehce tleskl do dlaní a pohladil si řídký knír, smačkl nos stále rýmou zabarvující jeho

řeč. „Já tomu rozumím dobře,“ udeřil pro důraz několikráte do šavle chůzi jeho ztěžující a ze široka se rozkročil, jako by naznačoval pevný základ svého výkladu. „S dvaceti stovkami ujeli oba do Uher. Místo štěstí pečených holubů našel však stárek v Pětikostelí pětadvacet lískovkou na lavici a putoval, víme, prosím, po šňůře domů. Ano, prosím, po šňůře domů. A byl, víme, ano, konec nadobro. Skončil jako když ho sfoukne, byl beztoho i tak mrtev. Rozumějme, prosím, úpadku dobře. Jinak se státi nemohlo, protože, víme, já to, prosím, povím, jak je pravda, oni byli, prosím, rozumějme, h y p o c h o n d ř i. Ano, hypochondři, prosím. Ano, tak to bylo!“

Zasalutovav, hrnul se důstojně s listinami pod paží a tužkou za uchem, skřipec na šňůrce na břicho spuštěný, do nejbližšího domu.

Co slovem hypochondři myslil, kterak mu rozuměl, nepověděl, trvaje prostě na něm.

A snad bezděky uhodil nejblíže tajemné pravdy: byla to choroba, proti níž nebylo lékaře aniž léků, kterou se zvolna, bolestně umírá...

*

Dávno již za Pucmacherkou zapadly těžké dveře u zeleného stromu a neotevřely se u modrého lva.

Modrý lev nepoznával již své bývalé dcerky, živého velkookého děvčete; cize na ni pohlížel se štítu a zle vrčel, kdyby bývala chtěla přejíti jeho práh.

Ale nemířily sem kroky Pucmacherčiny.

Vzpřímena, v jedné roztrhané sukni, nezáplatované, nošené, dokavad se nerozpadne, vlekla se ke svému bytu — do sirkárny. Je to bídné, vlhké stavení pod strání, na louce u vody, vedle Beranova mostu, kudy málo kdo přejde. Chudobinec nazýván je proto sirkárnou, že kdysi učiněn zde pokus továrenské výroby sirek, dokud ještě v síře se smáčely. Po nezdaru stavení přejato městem a bez podstatnějších oprav učiněno útulkem chudých. Sousedé zbavili se takto naléhavé potřeby, aniž městskou pokladnu příliš obtížili, neboť jí dbali více nežli hlasu svědomí odpovědné dobročinnosti... Byla tu divná čeládka. Muži a ženy, manželské i nemanželské rodiny, a dětí vždycky hojnost. Nudu krátili si obyvatelé vádami, slovními potyčkami začínajícími a pěstním právem rozhodovanými. V příliš pohnutých dobách docházelo na přestřelky skrovným nádobím, proto se zde pořád válely střepy. Pak vycházely deputace na radnici se stížnostmi a prosbami. Dozorčí rameno spravedlnosti — strážník, soused a spolužák většiny těchto otrapů — zakročoval zjednávaje pořádek. Ovšem těžko poroučeti bývalým sousedům a kamarádům. Zbytečně řinčel šavlí a dovolával se zákona. Prut spravil to lépe a rychleji, třeba exekuci vykonávajícímu strážníkovi zle spíláno a zpotvořeným křestním jménem vyčítáno, aby nezapomínal, že ze stejného pošli. Zákon je těžká služba, proto nedbal a čistil sirkárnu od revolucí a ještě častěji ode vší... Blechy nepřicházely vůbec v úvahu. Ale vši, na ty občas podnikána výprava, když některý choulostivý příslušník sirkárenské obce, obyčejně nováček ještě, jenž nezapomněl dosud lepších časů svých, zle si stěžoval, že světnice spolubydlitelem znečištěna.

Jediná Pucmacherka snad nikdy. Jako by zde odjakživa byla i zde synka zrodila. Nelitovala sebe ani dítěte, jež bylo postrachem každého učitele, do jehož třídy právě chodil. Hoch byl obrazem své matky. Nemluvný, statný, s velkýma očima do dálky upřenýma, lhostejný k chvále i haně zrovna jako k bití, taktéž i k obleku a čistotě. Kterýsi dobrodinec daroval chlapci na oblek látku podle pořekadla: darovanému koni nehleď na zuby. Kus dobrého, starého díla rukodělného, aby hošík si v tom přece pochodil. O vyhovění modě tu nešlo, jen o účel, a tomu vyhověla látka plnou měrou přes to, že bylo to hrubé bílé plátno... V létě v zimě chodil hoch v bílém, rovněž milosrdnou rukou ušitém šatě. Co na tom, že zprvu podobal se v dlouhé, po kolena sahající bundičce pohyblivému pytli, pod nímž dva druhé pytle se pletly okolo bosých (i když v botách byl, lezly prsty ven) nohou? Rukávy a nohavice nosil zatím založeny, než doroste. Z bílého šatu stal se brzy černý. Dřív než chlapec do míry dorostl, vlály z látky cáry a ze švů padala ve škole na lavici neřest. Napomenutí, aby se čistil, bylo marno, proto pomáhal si učitel svépomocí. Koupil mýdlo a kartáč, zavolal strážníka, s nímž poslal chlapce k řece. Exekuce zlá, jíž se dítě bálo a zuřivě se bránilo. Co platna však násilná očista těla i šatstva, když doma ve společnosti matčině nebylo čisto? Nadarmo horlivý strážník, dokavad byl v ráži, zakročoval u chlapcovy matky, Pucmacherky. Když nespomohla hrozba šatlavou, obávanou více pro bezprostřední sousedství s bytem strážníkovým, takže rákoska byla hlavní stravou delikventovou, nezbylo nežli stejně si poraditi jako s hochem. Vybrány tři statné ženské ze sirkárny, které přímou očistu u řeky vykonaly pod dozorem a za pomoci prutu stráž-

níkova. Rozkročen, majestátně ruce v bocích, se šavlí a prutem, křičel, až otylé tváře mu rudly a břicho se třáslo ozvukem bouřného hněvu. Nadával nejprve všemi jmény zvířat milujících špínu. Nehrozil se ani zvěře vídané jediné u nás ve zvěřincích, ba mnohdy pokřtil ubožačku živočichem, jehož boží slunce nezřelo, o němž slýchal vyprávěti v hospodě staré sousedy-vojáky, lháře z přesvědčení. Plil při tom a tloukl občas do šavle, aby řinčela o kamení říčního břehu. Chvílemi šlehl prudce prutem nad vodu. Ale zůstával v uctivé vzdálenosti, nikoliv ze studu, neb vyprávěl pak vždycky velmi podrobně, jaké zachovalé vděky má ta set- zatrolená sviňka, nýbrž z opatrnosti, aby nepřinesl domů, čeho zbavoval Pucmacherku.

Nejprve se bránila. Nechtíc jíti, hodila po strážníkovi vztekle nadávkami, avšak přes to líně, asi jako když slina bez síly prskne. Pak po ženských vespolek jednou kletbou uhodila zrovna tak bezradně, namáhavě. Ani rukama se potom vydatněji nebránila, neb každé úsilí jí bylo na obtíž. Oddavši se osudu, jediné vzdorovala svým volným plžím krokem, jejž nezrychlila ani pod šlehy strážníkovými. Běda, jestliže umyvačky nepustily starou košili a šatstvo — život s kytlicí — po proudu řeky! Jistě jim to pak sebrala, zničivši veškerou očistnou práci. Bylo nutno násilně navléci na ni novou košili a novou sukni s čistým životem, na hlavu pak uvázati nový šátek nákladem obecním nebo některého dobrodince pořízený. Bývalo umývání toto zároveň pomstou spoluobyvatelek. Nenáviděly paní Pucmacherku, jak s babskou šeplavou jízlivostí tahavě říkaly. Nemohly jí prominouti, že cítila se pořád čímsi lepším, přehlížejíc je a hovoru jejich se vyhýbajíc. Samy chodily shrbeny, poníženě zdravíce každého chodce. Almužen sobě vyprošovaly skučivou, naučenou falší, svolávajíce všechny kůry andělské s celým královstvím nebeským na hlavu dárců. Pomlouvaly obec od starosty až k policajtovi, vysmívaly se dobrodincům a klevetily navzájem o sobě samých. Hrdá mlčelivost nebo jednoslovnost Pucmacherčina, naprostá lhostejnost k okolí a běhu času vůbec je dráždila tak, že těšily se vždy na tuto chvíli odplaty.

Nemyly ubohou, dřely ji kartáčem a věchtem. Mydlíce, nehleděly na oči, ústa i nos, vše šmahem jako podlahu braly pod ruce. Vlasy, zmuchlané její nedbalostí, promydlením ještě více zapletly. A pak jako kdyby hřebelcovaly dobytče, pročesávaly. Polévaly z konve, šplíchaly prudce tvrdým proudem z kbelíka vržené vody. Ponořovaly ji pod vodu, strhujíce ji pod rameny, načež třetí umyvačka na ni sedala, by se jen trochu andělíčků napolykala, to že neškodí, vypere-li si taky svůj nóbl žaludek... A dovršiti chtějíce ponížení její, poplacovaly ji po ňadrech, hladily silné nohy a posud pěkné boky s posměškem, proč se nevrhla na lásku, ta že je výnosná... Připomínaly dobré časy a volaly do ticha luk a strání jména bývalých jejích známých, proč nejdou se s ní vykoupat a pobaviti se?

Stála mrtvější nežli socha. Jenom na prsou hluboce vydechujících a zachvívajících se trhavě přerušovaným dechem bylo znáti, že trpí, a odpor, zlostná nenávist prosycuje studenou její krev.

Všechny žebračky, ale ona při tom paní, neboť klesla, zapadla, ubila se tělesně i duchovně, ale neponížila se aniž ohnula. Sloup na bludné cestě. Vítr do něho pere a deště jej ošlehávají, větry a mrazy po kusech z něho drobí. Kdo jde mimo, udeří do něho neb alespoň pohrdlivou slinou po něm metne. Leč stojí, neb nelze mu jinak, dokavad nepadne sražen ranou zániku. Proto vynikala nad nositelky svého osudu a vzbuzovala vždy soucit přes všechny výčitky a odpor. Však také její žebrota lišila se od jejich jak ony od ní.

V krámech pootevřela dveře a vsunuvši hlavu současně s nataženou pravicí, otevřenou dlaní nahoru obrácenou, dutě, bezpřízvučně zaprosila. Nikdy celou větou, vždy kratičce, nanejvýš dvěma slovy. A to jistě druhé nevyřkla celé. Nebyla-li jí podána almužna ven, nýbrž položena na pult, vešla dlouhým krokem, zpříma, očí nesklopivši. Hleděla přes dárcovu hlavu, neúčastně. Peníz sebrala, pohnula díkem rty a trpně hrdě vyšla. Byla-li odbyta, při čemž často udeřena poznámkou o minulosti, otočila se a cosi pro sebe povídajíc odešla. Leč příští soboty přišla zase... Někde, v bohatších domech, poskytováno jí jídlo. Dlouho, ještě po prodeji domu, mašlovala rodině páně notářově, na dcery bohaté. Často tam tedy vzpomenuto dobrých jejích služeb. A tu milostpaní notářová, kuchařka znamenitého jména, ráda Pucmacherce podstrčila něco k jídlu. Soudíc, že doma nasytí se matka se synem, dala jí jídlo do hrnečku. Paní žebračka přijala, odnesla. Však nádoby nevrátila. Upomínána byvši, mrzutě broukla, že ten střep ani za to nestojí, aby se s ním nazpět nosila a myla. Bylo zle, neb která hospodyně pochopila by její náhled, že škoda námahy nádobí umývati? Ona nemyla; dokavad bylo lze, hrnku používala, pak prostě jej pohodila..

I jiné pokusy, dáti jí obživu, naprosto selhaly. Zjednána, by umyla podlahu půdy, na níž měla zakleknouti společně s jinou umyvačkou, vydržela neplné půldne. Zle hekala, vynášejíc na schody putýnky s vodou. Zadýchala se, přiklekši nad kartáč a podlahu.

Nemohla. Nebylo v ní vůle, která by poroučela síle, aby živila svalstvo. Práce se tvrdošíjně vzpírala její ruce, a co šlo jiným, slabším, hravě, stávalo se jí složitou námahou, s kterou nebyla. Vše, čím drží se člověk na své lidské výši, vyjádřené nejpodstatněji mohutnou značkou chtěním, chybělo této ženě. Ona nechtěla ničeho, žila prostě z nutnosti bytí. Ani pudově zmítána nebyla, neb živelné vášně nikdy patrněji nezažíhaly jejího statného těla. Necítila dokonce ani pudu sebezáchrany, neb nebylo lze, aby tělesně nepozorovala, že zvolna, nezadržitelně však, šine se k smrti vysílením. Nevyžebrala-li dostatek peněz, aby si nakoupila, nebo nedostala-li tolik, aby se nasytila, nelamentovala jako jiné žebračky. Tyto, když neměly, pokládaly obec za povinnu, aby se postarala, by nezemřely hlady. Vymohly si, čeho jim bylo třeba, právem svých bezprávných životů. Pucmacherka strádala mlčky. Nelitovala chlapce, nestarala se o něj. Kde a kdy shořely i tyto prapůvodní přirozené vztahy? Záhada, kterou lidstvo řeší nadávkou a kamenem zatracení. Nelze, věru nelze rozřešiti, jen sledovati jako v zrcadle, jež zadní strany obrazu nikdy neukáže. Ale nutno pomáhati podobně mlčelivě, nenáročně, podle zákona Kristova.

Bylo úzko, zasnil-li se člověk do tohoto prostého a přece nad jiné složitého obrázku lidských tvorů, matky a syna.

I na chlapci bylo znáti lepší původ blahobytný, jejž arci poznal jsa nemluvnětem.

Nebyl hloupý, zabedněný jako jiný sirkárenský chlapec, vyrostlý bez mateřského slova. Zlý ani surový k lidem a zvířatům rovněž nebyl a rval-li se, dělo se tak jedině v sebeobraně, neb ostatní chlapci sirkárenští zrovna tak mu vyčítali panský původ, jako jejich rodiče matce. Nežaloval však nikdy, aniž se hájil proti žalobám na něj vznášeným. Trestu se podřizoval mlčky, s podivným trpně hrdým rysem okolo úst a klidně přezíravým pohledem očí pláče snad neznajících, jako by chtěl říci: pro mne, za mne, dělejte, co chcete, když vás to těší... To však urážело učitele a dráždilo povznesenost k výkladům jistě nevinně nespravedlivým, neb opravdu bylo třeba svaté trpělivosti proti takovéto nepovolitelné bezvýraznosti, příčící se veškerým zvyklostem, předpisům, ba i pouhé dětské přirozenosti. Hoch byl a zůstal tupý k jakékoliv činnosti vůbec. Byv vyvolán, zvolna vstal a pomalu četl. Dobře, ale většinu slov cele nevyslovoval plným hlasem, jako by dechu neměl pro přízvuk. Ani k jídlu se nehnal, dostal-li od spolužáků, ačkoliv bylo zřejmo, že hladoví. Kusy chleba, rohlíků, buchet, homolek, salámů i nakousnutých jablek, sušené ovoce i cukrátka nacpal do kapes ušpiněné své plandy a zvolna pak pojídal, dokavad měl, nechť byla přestávka nebo vyučování. Nespěchaje nikdy do školy, ani když v zimě milého tepla slibovala, jehož v světnici sirkárenské nazbyt nebylo, nehnal se také nedočkavě domů. Neměl snad pojmu času, jako neznal ctižádosti. Dětských zábav a radostí zbojnických, právě jeho chudobinecké společnosti vlastních, nepoznal, vyhýbaje se, pokud mohl, všem stykům s lidmi. V zimě proležel prázdna v pelechu nazývaném postelí. V létě odpočíval v trávě u řeky. Leže na břiše, ruce pod bradou, hleděl do proudu na čilé rybky, jichž nerušil. Nanejvýše krátil si dlouhou chvíli tím, že plival do proudu. Ale to dělo se bez klukovského, prudce vysyknutého vrhu z mezi zubů. Klidně čekal, až naschráněná slina vlastní tíží skane se rtů. Pak zvolna ztočil oči sleduje, kterak plyne pod most, kdy s vodou se smísí nebo jak dalece se udrží, až kam dohlédal se svého ležení.

K obžalobám, které měly býti omluvou nepřátelství a odepřených almužen, přidružila se, že Pucmacherka pije. Nebylo to novinkou, pouze poslední dobou stalo se pití její zřejmým a budilo pohoršení. Nalézaly často paní Pucmacherku v příkopku u stráně, kudy vytékala z ulice dolů stoka, jak ležela v bezvědomém spánku. Spoluobyvatelé všelijak se jí při tom pomstili, když na své cestě do sirkárny ji nalezli. Poházeli ji blátem nebo necudně obnažili, načež s opovržením rozkřičeli událost městem a přiváděli zvědavce popatřiti na ohavnost zpuštění.

Zlé jazyky tvrdily, že pití toto jest památkou z lepších dob jejího mašlování. Jenže tehdáž prý to bývaly sladké rosoličky, a žaludek, naplněný dobrým jídlem a sladkostmi, jinak nápitky snášel. Zveselovala se jenom nálada, takže oči nepozorovaly blížícího se úpadku. Nynější pití ovšem smutnější má následky, protože zjevné, když na prázdný, nevymaštěný žaludek přijde kořalička.

Leč nikdo nehledal viny jinde a hodilo se hned po ní odsudkem, že nezaslouží vůbec podpory. Proč nezamýšleli se soud-

cující a dveře před ní zavírající, že většina kupců podarovává žebráky místo krajícem chleba nebo kusem masa pro psa uschovaného, sklenkou kořalky? Proč konečně, když již sama tato ztracená žena zajde do židovy kořalny a mlčky položí čtyrák na pult, nalévají jí silné lihoviny, která chlapy přemůže? Stačilo by pro úkoj pobloudilé chuti, snad opravdu ozvěny z lepších dob, kdyby jí dali sklenku sladotiny. Mysl i útroby ošizeny by byly chvílí blahého opojení, o něž vlastně jde, bez otrav skoro čistým lihem, jenž jenom žízeň žádosti vzněcuje. Žel každé duše ztracené v příboji lihovém, nad mořský zhoubnějším! Ale tisíckráte žel, k pláči se vzmáhá lítost, jde-li o ženu.

Zatím občané místo odpuštění a politování ztráceli trpělivost. Pucmacherka spěla k zániku příliš zvolna, a v životě jejím nebylo dostatek vzrušujících nových scén.

Ba spíše jich ubývalo, neb chřadla. Plží krok se zvolňoval až do dlouhodobých odpočinků po několika krocích. Veliké, statné tělo hledalo všude opory, nechť byla po ruce zeď nebo strom. Ale neohýbalo se, jen vadlo, stávajíc se stínem v obleku čím dále zašlejším. A co horšího, nebylo lze jí už mýt v řece jako dříve. Stávalo se, že po mnoho dní nevyšla ze světnice, ležíc nebo sedíc ve svém pelechu na hadrech a peřinách, jež kdysi byly peřinami, nyní naplněných místo peřím — hmyzem...

Spořádaní mravokárci prorokovali, že jí sežerou vši... Tak hovořilo se v nejprvnějších společnostech a hnusem stahovány rty a přimhuřovány oči, zatím co si duše libovaly nezvyklou drsnost příchuti této novinky z městského sousedstva, jak jízlivě bývalo připojováno.

A bylo tomu bezmála tak. Smutno bylo v jizbě Pucmacherčině, která se vzdávala osudu, končícímu s klidem smrtí zrovna takovým, jako se vzdávala podivnému šeru svého života. Veliká odevzdanost bránila jí alespoň doma se zbaviti svých příživníků. Koušou, zatrápené, více nežli dokavad chodila venku. Ale což dělat? leželo v té otupělé lebce pod vysokým čelem, z pod něhož hleděly velké, pěkné oči, aniž by viděly. Což lidé jsou lepší nežli sžírající ji hmyz? Ukoušou tě, uhoní, nenassají se krve bližního nikdy. Eh, co by, pletlo se hlavou pustou, jak poslední dnové jsou, k čemu ruce zvedat? Napijí se, dají pokoje; ale tam ti? Ráno zde byli, do dveří nahlédli a slova nepromluvivše odešli. V poledne vstrčily do dveří hlavy baby spolubydlitelky, zanadávaly, že je už na čase, aby pošla, všivárna jedna prokletá, ubírající pořádnějším byt i almužnu. Nadávajíce, drbaly se samy v hlavách o nic čistějších ve vlasech; ale mnohem nečištější byly jejich mozky, plny nenávistných myšlenek proti sobě navzájem i proti dobrodincům, jimž království boží slibovaly. Večer opět přišla nějaká přehlídka, však za celý den k posteli se živá duše nepřiblížila, natož aby po některé zůstalo něco k snědku na stole.

Divné se honily záchvěvy hlavou Pucmacherčinou. Nepřemýšlela nikdy mnoho, ani nyní ne více, ale přece pojednou mátohy jakési, trapné svou neodbytností, kmitaly se myslí. Bůh suď, zda viděla obraz svého života navíjeti se na cívku zániku, od dětství do dneška, nebo co dělo se v podlebí slábnoucí ženy? Byla sama. Hoch někde patrně venku ležel, neb lépe mu bylo v trávě, dokavad panovaly teplé noci nad krajem. Bolelo matku srdce? Bylo ženě líto zmařeného života? Čím chvěl se poslední dech?

Není čtenáře, jenž by spolehlivě přečetl ze ztuhlé tváře mrtvoly.

Hrdě natažena, se zavřenýma očima a rukama, beznáročně již podle těla složenýma, ležela v posteli. Taktéž tiše a lhostejně, jak žila, byla uložena u Všech Svatých. Hrobaři ji zasypali hrudami hlíny, z nichž vyrostla tráva. Lidé městští kamením, z něhož nemohlo vyrůsti nežli zapomenutí té smutné cesty životní, jež nikam nevedla ani Pucmacherku ani jejího chlapce.

Bůh s ní!

Dr. Em. Fait:

V MAKEDONSKÉM KARAVANSERAJI-HANU.

Dráhy u nás zničily život vozků tak výrazný ještě před šedesáti lety a stejný osud se připravuje také pro dopravu karavanní, pokud se uchovávala v bývalém území tureckého sultanátu. V době mohutného rozvoje vzduchoplavby nedá se ani mysliti, aby se dopravovalo zboží na větší vzdálenost po soumarech a člověk aby se odkazoval na svá lýtka a sedlo oři. Co před tisícem let za pohodlí a pokrok

bylo vychvalováno, vrstevníky našimi jako přezralé se odkládá, vždyť je to starý nepotřebitelný šat.

Cesta z Bitolje, bývalého hlavního města západní Makedonie. do Rěsenu poskytovala zvláště za podzimních měsíců rušný pohled. Za hodinu potkávali jsme 50—100 koní nebo mezků a neobratných, skřípajících vozů, nesnadno v pohybu udržovaných buvoly nebo voly. Dodávali na místo částky evropského průmyslu, vesměs špatné jakosti, pravý bovl. Bylo to střelivo, železné zboží, petrolej v plechových, čtverhranných nádobách i mlýnské výrobky všeho druhu. Domácí venkovské mlýny, mezi nimiž jako v Dalmácii také jistý druh ručních v občasném pohonu se udržuje, nestačí zvýšeným požadavkům. Vedle povozů nedbalou chůzí se klátí vozkové-kiridžijové, jenom občasně si prohlížejí spřežení, nepovoluje-li jho na čele dobytčat připoutané. Postraňků, chomoutů a jiných součástek postroje marně hledáte, jsou neznámy. Ani biče se nepoužívá, aby váhavý tahoun k většímu napětí sil se poháněl. Místo něho spatříte v ruce kiridžijově dlouhý prut, jímž se spřežení pouze nabádá ke spěšnějšímu chodu, nikterak prudce nebo podrážděně.

Loudavé potahy snadno předstihují pěšáci a jezdci. Albánec se vyznačuje bílým fesem, opánky na konci zahrocenými v střapec, jak vyžadoval ve středověku španělský vkus. Řekové a Cincaři z okolí Korice, Kosturu a druhých sousedních městeček mívají krátké anterie — vesty s rukávy a rovněž fes, ale červený s modrým střapcem. Bulhaři z Rěsenu a Ochridu si libují v červených kalhotách, černými šňůrami zdobených. Obchodníci albanští a cincarští jedou na koních, možní begové dopřávají si na nich čabraky, nezřídka zlatem vyšívané. Poslední bývají provázeni služebnictvem, jehož počet a výstroj výmluvně o bohatých důchodech velitelových svědectví vydávají. Mnozí z obchodníků, jež provází štěstí v jejich podnicích, stěhují se se ženou a dět..i, obloženými pokrývkami a rozmanitým kuchyňským nářadím na koních nebo mulech. Od pradávna mají své vyměřené stanice, den ode dne. Na cestě z Bitolje do Korče přenocuje se v Rěsnu, dále ve Stenji na západním břehu jezera Prespanského, ve Zvezdě, mezi močálem Zvirinem a Prespou, v poalbánštěné Korče, za války r. 1916 silně zpustošené. Hany ve jmenovaných stanicích jsou vesměs největší jejich budovy.

Han musel se chrániti před možným přepadem nepokojných živlů z okolí a proto uzavřen vysokou zdí a těžkými dřevěnými vraty. Tato se hned po večerní modlitbě-akšamu zavírají, aby se za soumraku nikdo nepovolaný dovnitř nevplížil a v koutě nočního klidu nevyčkával. Nepřihodí-li se nic neočekávaného, že kolo se vyvrátí, kůň podkovu ztratí, náhle onemocní — vždy se ještě za denního jasu do hanu uchylují. Po akšamu, když muezin se štíhlého minaretu sestoupil, zřídka kdo vymáhá si vstup. Hlavní částí každého hostinského útulku jsou dlouhé stáje — konjušnice. Spíše sobě pravý kiridžija odepře všelikého pohodlí, jenom ví-li, že jeho soumar nebo vůl náležitě je opatřen. Pravidlem budova je o jednom poschodí; v přízemku je ohniště, na němž se celý den a skoro celou noc vaří černá káva. Na řeřavé uhlí přistaví se malá plechová konvička, jakmile se varem voda v pohyb uvede, nasype se do ní semletá káva, stále v pytlíku připravená, po chvilce se nalije do drobných čísek a předkládá hostům, počítá se za několik par, 6—8 haléřů. Příchozí se při platu střídají, neboť na jednotlivce připadá příliš nepatrný podíl, aby se zvláště odpočítával. Patří to k dobrému mravu a jistému druhu pohostinství. Káva se necedí a pije se s usazeninou.

V lepších hanech může se koupiti tabák, zápalky, chléb, vejce, zřídka maso. Mnohdy tyto nejnutnější věci nabízejí se na prodej ve zvláštních krámcích, dukjanech, vedle hlavních budov zřízených. Jídla sama upravují si vozkové a není to nijak na závadu dobrému řádu. Jenom mimořádně jídlo na požádání přichystají hostinštíhandžijové. V západní Makedonii, v Albánsku, ano i na Černé Hoře a v Starém Srbsku tomuto řemeslu téměř výhradně se věnují Cincaři neb Toskové čili severní Albánci, kteří vesměs osvojují si mimo svou mateřštinu ještě osmanštinu, srbštinu neb bulharštinu dle místní potřeby a pravidelně v nedlouhé době slušného jmění se domáhají. Ovšem jejich požadavky jsou skromnější. než u nás se obvykle předpokládají. Vozkové spějí v hanu u ohně aneb ve stájích vedle svých koní nebo potahů. Obchodníci, begové a jiní lepší poutníci mají vykázané pokoje v prvním poschodí, s okny obrácenými k silnici. Vyjma důležitá města jako Ochrid, Janinu i Korču není žádných postelí, obyčejně si upraví lůžko sám dle možnosti a své dovednosti na holé podlaze, na níž přehozena rohožka nebo dvě. Spáti v takové místnosti znamená podrobiti se mukám trpělivosti. Husí kůže naskakuje na těle při pomyšlení, co se musí snášeti od rozmani-

tých příživníků, kterými se stěny přímo černají a červenají. Zřídka se pokládají na zemi slamníky, na které se prostírají koberce a podhlavnice — jastuci. Vedle hostů pravidelnými návštěvníky těchto špinavých a zamaštěných místností bývají pacovi-krysy; jejich tepot a svištění někdy po celou noc se může slýchati. Hlodavci projevují se odvážnými: bez ostychu zmocňují se zásob potravin aneb jejich ostatků a co nespotřebují, roznesou v dovádivosti po podlaze. Najdou-li mastné kapsy u kabátu, prohlodají je, aby na jejich tuku si pochutnali a vesele si poskakují přes spící. Zvláště v paměti mi utkvěla první noc pobytu v Ochridě, kde noční rej a svištění pacovů neobyčejně hlučně se provádělo. Ráno jsem pátral po příčinách zpupného shonu hlodavčího plemene a shledal jsem, že si nevolaní přehlížitelé potravin upravili pohodlné průchody podlahou, odkud z dolejších stájí byl zcela zřetelně slyšeti dupot koní. Rovněž hany, které jako důkaz neobyčejného pokroku si opatřili postele-krevety, o nic lepším pořádkem se nehonosí. Je to možno? Domorodci jsou tomu zvyklí, domnívají se, že to ani jinak býti nemůže, a cizinec z ostatní Evropy se objevuje ve zdech hanu jako bílá vrána. Rus si praví: „Trp, kozáče, budeš atamanem.“

Na dvoře hanu, někdy vedle něho, vypěstován odvěký strom, nejčastěji platan aneb druh dubu, kolem něho upěchována půda v podobě sedadla nízkého, jak na východě zvykem. Tam se uchylují po příjezdu k svému „teferiči“ lepší návštěvníci, aby si oddechli a kávy dopřáli. Takové přírodní, košaté slunníky nalézáme též v Dalmácii, na jejích ostrovech i v Quarneru. Doplňkem pravého teferiče arci je studánka — bunar neb čezme čili pramen do potrubí podchycený, v němž nejen člověk svou žízeň může ukojiti, ale i svému dobytku téhož požitku poskytnouti.

Povozy se nemohou pro svůj veliký počet do nádvoří směstnati, pro jistotu bývá jich pravidlem celá řada pospolu. Jakmile ke svému hanu dospějí, seskupí vozy — kola — tak do kruhu, jako by malá hradba Táboritů se měla sestrojiti, arci bez řetězů a palcátů. Ve středu se rozdělá vatra — oheň, k němuž se seskupí kiridžijové, aby skrovné večeře pojedli a kávy popili. Vince rumeno — červené víno, zřídka se nalévá, neboť lid celkem je střízliv a jeho důchody nepřipouštějí nemírných požitků. Maso se připravuje často s paprikou, též její lusky se nadívají sekaninou, což za lahůdku se prohlašuje. Nejhojněji arci na mísu se dostává skopové. Místo našeho sýra vyplňuje ajver — bílé jikry, dýně a melouny-arbusy nahrazují naše příkrmy. I vejce-jajčnica, na rychlo se upravují. Každý užívá svého nože, vidličky se uznávají za zbytečné. Bílá káva je neznámá představa.

Na noc se odkládaji opinci-opánky i pás, jinak se spí v šatech na houních, otepi sena neb slámy i rákosí. Oheň se musí po celou noc udržovati a v hlídce u něho kiridžijové se střídají. Jsou jednotlivci, že při černé kávě a kuřivu celou noc vydrží pozorovati klidné své okolí, ale spánku si nedopřávají. Pod rouškou temnoty přátelé cizího majetku se plíží a bývají dle pokroku také dobrými opakovačkami-Martinkami vystrojeni. Proti dravé zvěři v Makedonii se oheň dnes udržovati nemusí. Doby Herakleovy dávno již minuly, že lev tu býval domovem, ani psi nejsou tak divocí, aby chodce roztrhali, jako se přihodilo básníku Euripidovi.

Gabriela Kafková:

POSEL.

VĚNOVÁNO SLEČNĚ O. F.

Večerní větřík pospíchal bohatými korunami stromů a rozkolébal růže na záhonech před starodávnou vilou, pozakrytou mnohaletou zelení. Byl svěží a vlahý jako v létě velmi deštivém.

Na otevřeném balkoně seděla mladá dívka, podepřená lokty o vysoká podpěradla rákosového křesla, majíc zamyšlena propletené prsty něžných rukou. Prosté, volné šaty letní splývaly jí kolem vysokých, štíhlých nohou ke špičkám bílých střevíčků. Rysy podlouhlého obličeje ztrácely se v houstnoucím šeru a pouze šíji dívčinu, vysokou a skvělou, ozařovaly paprsky světla, prýštícího balkonovými dveřmi z ozářeného pokoje. Její na prsa skloněnou hlavu s bohatým uzlem kaštanových vlasů, zdálo se, že tíží myšlenky. Kdykoliv vítr zdvihl se skřipotem písek na pěšině, vztyčila hlavu a trhla rameny. — Posud nepřicházel . . .

Bylo tomu čtrnáct dní, co přijala pozvání provdané přítelkyně, aby ztrávila léto u ní, v jihozápadních Čechách. Mladá paní musila však záhy odjeti do lázní s hošíkem ochuravěvším náhle, a zůstavila družku pod ochranou svého muže a bratra. Manžel její též často odjížděl za záležitostmi továrními, a tak osaměla dívka s mladým mužem na dlouhé letní dny a večery. Spatřila jej po prvé na nádraží městečka, kde spolu se sestrou svou ji uvítal. Vracela se ráda ve vzpomínkách k tomu prvnímu dni svého pobytu v „Lesnatém údolí". Skončil universitní rok a dívka toužila po klidu a přírodě. Rozhlížela se kolem sebe, jako by si tím toužebným pohledem chtěla zajistit ty lesy, objímající údolí temným prstenem, ta pole a luka, vlnící se pod nimi takřka na dosah, a bohatou zeleň štěpných sadů. Šli polní cestou, mezi obilím, rozlitým zlatými proudy kolemkol. Vůně dozralých třešní táhla se nad poli ze sadů a alejí. Přítelkyni objala kolem pasu, na mladého muže usmála se radostně. Pudilo ji to k lidem. Knihy v mládí nenahrazují lidí, vnukajíce jen vášnivější žízeň po člověku. Pak ji zavedli do tohoto salonu s otevřeným balkonem, vedoucím přímo do zahrady, který pomocí zástěn upravili hostu k přebývání. Odpolední slunce zalévalo pokoj. Mladá dívka odhodila klobouk a slunečník na divan a vběhla do otevřených dveří balkonu, do samého přítoku svěžího vzduchu a dštění slunečních paprsků.

Stál opodál, prodlévaje v pokoji, ač již bylo slušno, aby odešel, překvapen jejím zjevem. Vše bylo svěžejší a líbeznější u mladé dívky, než očekával. Líbila se mu její tmavá hlava s hrdým profilem, hluboký hlas, tichý, upřený pohled bez koketerie, lehká vznosná chůze i dívčí nepokoj úzkých poněkud ramenou. A protože mladý tento muž nepohlížel na ženu jako na jedince-člověka, ale podle světácké methody roztřiďoval ženy na druhy, podle pleti, vlasů, vůní až po zvyky úsměvů a pláče, vzrušila ho též ona především jako typ novosti svého druhu. Pohrdal doposud ženami studovanými.

Když večer poté zhasla elektrické světlo a rozhrnula záclonu, aby se nadýchala večerního vzduchu, zašelestily keře, zaskřipěl písek pod kroky mladého muže, jenž prošel mimo jakoby náhodou. Oslovili se současně a rozmlouvali dlouho. Když odešel, uvědomila si náhle, že zapomněla, jak mladý muž vypadá. Obrátila se do pokoje. A tu pojednou tlumeně vykřikla. Pod sklem obrazu ozářeného v šeru pokoje objevila se jí v charakteristických rysech až do podrobností věrně jeho tvář. Snědá, úzká, s bystrýma, šedomodrýma očima pod tmavým, sbližujícím se takřka obočím. Když přistoupila blíže, poznala pod sklem lept s noční krajinkou. Nevěřila znamením a se svojí plachou obrazností nedožila se posud ničeho dobrodružného. Přicházel každého večera. I tehdy, když pršelo, zahalen v nepromokavý plášť. Nosil jí květiny, natrhané po rose, na lukách, polích, záhonech, po nichž za dne se procházeli. Mladá dívka rozkvétala v bezstarostnosti. Všechny šaty nové jí slušely. Tvář mladého muže nikdy jí už nepoděsila. Všechny její záhyby a stíny poznávala zas a zase s plachým uspokojením. Byla jí často bližší než jeho slova, než jeho pohledy. Ty ne vždy ji potěšily. Avšak nikdy posud jí jimi neporanil jako dnes.

Bylo odpoledne. Ztichl ryk tovární. Když zavřela mladá dívka oči, posud přecházely jí ohnivé kruhy od sklářských pecí, příšerných, tichých žíznivých jeskyní, sesouvajících se tiše ve škváru a nenasytně znovu vzrůstajících, aby vysušily do pevného tvaru sklovinu, jejíž beztvarou hmotu s napětím sil nafukují rozpálené tváře dělníků. Provedl dívku podnikem, generacemi zabezpečeným, který řídil nyní muž sestřin, odborník. Stanuli na chladivých kamenných schůdkách tam vlevo, pozarostlých planou révou, kudy majetníci scházeli do své širé zahrady. Zde byl podvečerní smír, na nějž se dívka tak těšívala. Bystrý větřík vysoušel namoklou půdu. Hluboká svěžest vanula z blízkých lesů. Vyšli si procházkou po polní cestě mezi očesanými stromy třešňovými a poli, porůznu žněmi proměněnými jakoby v ležení zlatých stanů snopných. Mladý muž se rozhovořil o sobě a svých plánech. Studoval zvolna práva, aby se stal jednou titulárním zástupcem závodu. Zatím spokojoval se nečinným, ač výhodným společnictvím. Práce přestávala mu býti účelem, pokud jí nepotřeboval k zajištění vezdejšího blahobytu. Mnoho cestoval. Poznal mládí na severu a podivil se jeho jaré přičinlivosti a zdraví, poznal mládí jihu a neméně se nadchl jeho vášněmi kultur vymírajících. A milenky měl mezi Španělkami i Dánkami. Co jí vyprávěl, byl barvitý kaleidoskop zažitků. Dovedl slovy oživovat krajiny, úsměv žen, pohyb nicejského karnevalu i býčích zápasů, že mladé dívce připadalo, jako by všeho s ním byla bývala účastna. Jeho cestovní anekdoty měly původnost. Jeho mladá, bezstarostná vitalita jiskřila v očích mladé dívky jako jižní víno v křehkém poháru. Avšak pod-

stata všeho, co říkal, dívce unikala. Neboť zúmyslně si odporoval paradoxy a mátl ji.

Odmlčela se zamyšleně po jeho pohyblivém boku, a když jí to připomněl, trhla raménky a nevědouc co říci, otevřela maně knihu, kterou vinula k sobě v zamyšlení předloktím, zahaleným v šál. Domnívala se, že vybrala si pokračování rozečteného díla, a nyní poznala omyl svůj. Byl to svazek Turgeněvův začínající novelou s názvem „První láska". Neznala povídky a spatřivši na prvním listě knihovní značku mladého muže, otázala se ho po obsahu povídky. Nemohl se dobře rozpomenout, neboť léta příběhu nečetl. Zeptal se jí však po jméně hrdinčině. Přemetla listy, pátrajíc po jméně, jež nejčastěji by se opakovalo po řádcích. „Zinaida, asi . . ." řekla s tázavým úsměvem.

(Dokončení.)

Karel V. Rais:

O ZTRACENÉM ŠEVCI.

Horský obraz. (Dokončení.)

Palmová proběhnuvši kus boroviny, sedla si pod starou sosnou. Horko jí bylo. Opřevši záda o narůžovělý, rozpraskaný kmen, hlavu o paži, seděla nehnutě. Chládek tu nebyl; prohřátý vzduch voněl jehličím a bylo tichounko. Šedé borovičky stály mrtvě.

Přes dlouhou louku, jetel, brambořiska a ovísky bylo viděti Ráj, budovu i zahradu, velikými korunami stromů zaklopenou.

„Je tam — klidně sedí, pije, směje se —" táhlo jí hlavou. „Doma kale nepromluví, to má pořád co psát a počítat. Inu, já se neumím stavět, kroutit, chechtat, mámit, nikdy jsem se tomu nenaučila."

Nahrnulo se jí do hlavy myšlení, jak Palme už před výletem býval samá chvála, jaký je teď v Ráji pořádek, to že jsou jednou lidé do hostince. V krámě také slýchala, že korytenští páni chodí teď rádi do Ráje na pivo, a leckoho i spatřila kráčet silnicí dolů a hůlkou vesele si točit.

Jednou, když přišel domů už hodně pozdě večer, otázala se: „Kde pak jsi se opozdil?"

„I šel jsem z pilky a potkal jsem Macla, kasíra, a že abych s ním šel na holbu piva."

Jindy sám řekl: „Byl jsem v Studeném Dole u správce platit za dříví, ale nebyl doma, a když jsem se vracel, seděl před Rájem s naším poštmistrem a se strážmistrem, tak jsem se stavil. Ti tam ještě sedí a hrajou."

Bodlo ji to, protože už slyšela, jak se v Ráji karbaní.

V krámě také zvěděla, že hostinský Muk je svoboden, se sestrou že je, a to že je ženská jako cikánka, však to tam prý běhá se všech stran. Jednou v neděli přišed večer z pilky, vypravoval, že je v Ráji muzika, lidí mnoho, páni, nepáni. „Člověk se diví, jak ta ženská všemu stačí, hned je v kole, hned v kuchyni, hned zas jídla roznáší."

„Ta se ti nějak líbí," zasmála se tenkrát.

„Líbí, nelíbí, povídám, co jsem viděl!" ostře odvětil.

„Prosím tě — co se hned zlobíš!"

„I protože nemám rád hloupé řeči."

„Já vím — já jsem vždycky měla jen hloupé řeči — měl jsi si nalézt nějakou chytřejší!"

„I s tebou je řeč!" Povstal, prudce se vyplil a vyšel prásknuv dveřmi.

Potom však do Ráje nešel.

Až zas nedávno poznala, že tam znova vkročil, planoucí oči a nejisté jednání jí to prozradily. Byl potom doma mluvnější, veselejší než jindy, i s ní dával se do větších hovorů a všelijakou laskavost a ochotu prokazoval. Nebylo jí to však milé, vědělať, že chce jen zakrývat; vymlouvala si však, že shánějí ten výlet . . .

Ale v neděli vzal tu ženštinu k tanci.

Zvěděla to hned večer, Fanny vrátivši se, se smíchem vypravovala, jak se rozhoupal a roztočil.

Matka div nevykřikla, jaká úzkost ji náhle zachvátila, sotva vydechnout mohla a nohy jí zrovna zledovatěly. Vzpamatovavši se však z prvého dojmu, zvolna, suše odpověděla: „Byl ve výboru, ze zdvořilosti musel."

„To já vím," zasmála se dcera, „všichni ji prohnali — ale náš otec! kdo ho kdy viděl v kole! Jak já se mu vysměju!"

„Nic neřekneš, to ti povídám — ani slova!" vybuchla matka a zahrozila. Fanny překvapena od ní odstoupila. „Ale matko, co se zlobíš?" tázala se udivena.

„To ti povídám, ať se ani nezmíníš! Víš, jaký bývá prudký, rozhněval by se třeba."

„Vždyť já bych se jen zasmála!"

„Právě — je hned vzhůru!"

„Ale co ti napadá, zasmál by se taky."

„Jen toho radčji nech."

Muže z výletu nedočkala, zůstali ještě s Rudim u Adlerwirta; i šla si do pokojíka vedle krámu lehnout. Marně však se snažila usnout, srdce jí bouchalo a rozblázněné myšlenky skákaly v hlavě.

Už i před lidmi do kola s ní šel a nestyděl se!

Spolu u žádného tance nebyli již od těch čas, co chodila s prvým dítětem, s Rudim. A byla by v mladších letech o to stála, aby ji byl někam vodil...

Do domácnosti jeho vpravila se tenkrát brzy a sloužila jí od rána do večera; on mohl si hleděti jen obchodu svého, jen když jí objednávky pro krám obstarával. Mnoho něžností za to od něho nikdy neužila, vždycky býval vážný a řečí nenadělal.

A přece věděl, že s počátku se jí tu notně stýskalo... Několikráte se proto podívala domů a také matka přiklusala ji potěšit.

Všecko tu bylo jiné než u nich, lidé ne tak veselí jako známí doma, mužští i ženské malomluvnější nebo křiklaví. Studení, vážní, ale i drsní byli jako ty hory kolem — žádná písnička, žádný výskot a smích. Ale domácnost ji zajala, i když děti přišly, všecko sama zastávala, panímáma jen chlév obstarávala.

Domů zašla již málokdy a když matka umřela, byla tam naposled. Odvykla, oni také nepřišli, a tak pocítila, že je tam už cizinkou, že život její je jiný než jejich a tam už nepatří.

S mužem mrzutostí neměla, znala už jeho klidnou povahu a viděla, že se také stará. Pohovořili spolu hlavně při jídle, pověděli si všecky starosti z hospodářství, z obchodu, novoty v obci, vždycky klidně a moudře.

Laškovat, žertovat muž snad ani neuměl. Někdy zašel si mezi jiné mužské k Adlerwirtovi nebo k bílému volu, časem zajížděl do Vrchlabí, do Hostinného, do Trutnova, ba až do Jablonce a do Liberce, ale vracel se vždy řádně a přivážel peníze. Také od lidí poznávala, že Palme má v městečku všecku vážnost.

Žila dál domácnosti, obchodu, dětem, jimž byla by krve nacedila. To měla z domova...

Když hoch byl už v Liberci a druhé chodily do školy doma, panímáma stýskávala, že už je na větší pomoc stará, slabá a hospodyně vzala si tedy děvečku. Němkyně byla, holka velká, pevná jako houžev, černá, mračivá, malomluvná. Práci konala dobře, ale chodila stále jako kakabus.

Jednou vstupujíc do světnice, byla hospodyně překvapena vidouc a slyšíc, že muž stojí nedaleko holky, usmívá se a ona že se zachechtala. Bylo jí to divno, ale neřekla nic. Ucítila však, že v prsou zachvělo se jí mrazem, srdce že se sevřelo a do hlavy že se položilo něco jako stín...

To že by Palme?

Co jí povídal?

Byla ostražita, zkoumava, ale neprojevila se.

Později, jdouc jednou za prvého večerního šera z krámu do síně, spatřila, že muž setkav se s Franclou ve dveřích, vzal ji kolem boku a přitiskl. Holka ani nepískla.

Žena honem couvla, ale ani mužovi neušlo, že zahlédla...

Tenkrát v noci hořce, bolestně zaplakala. V hlavě zasvítilo jí do celého prošlého manželského života...

Chodila potom jako v mátohách.

Stará panímáma, zpozorovavši na ní tu změnu, pravila jí jednou:

„Co je s vámi, Tóny?" Suše a dost drsně to řekla, jak bylo jejím zvykem.

„Se mnou? Proč?" odvětila s úsměvem.

„I vždyť vidím, oči mám sic staré, ale dobré!"

Hospodyně mávla paží a mlčela.

„Mně to můžete říct, víte, že jsem pořád zalezlá."

Potom si Palmová nad tím, co viděla, posteskla. „Nic jsem nežádala, mlčela jsem, léta jsem se neozvala, ale teď —" a zástěru povznesla k očím.

Stařena se však zachmuřila a skoro hubovala: „Co byste se pro tohle trápila, takoví jsou mužští všickni, ženská musí zvyknout — dejte si s tím pokoj!" a zamračena odešla zas do svého.

Hospodyně mluvila potom s mužem ještě méně, s Franclou skoro nic. Holka brzy dala výpověď a šla. Palmová najala si jinou, Češku, holku nevzhlednou.

Zaražený osten za čas přestal páliti, život spěl dál, ale tupě a studeně. Pokoj byl u nich úplný, ač stíny na duši zůstaly. Přibývalo let a s nimi lhostejného klidu.

Až teď zas...

Byl Palme takový? Byl jen doma usedlý, rozvážný a ve světě snad — —

Seděla v borovině hlavu majíc v dlani a tupě zírala v dál. Co na tom světě měla? Jakých radostí zde užila? Krom těch dětí nic — — Muž nikdy se nesnažil, aby jí trochu potěšil, aby jí do stálých denních starostí přinesl časem aspoň trochu úsměvu. Jinde ho snad měl... tam snad i rozhazoval, čeho ona tak těžce pomáhala snášet! Obchody s přízí a s vébou přestaly se dařit i koupil pilku. Dost se jí to tenkrát zamlouvala, poznávalať, že se stále stará, shání — běhá — — a zatím snad?

V tom sebou škubla — — hle, muž vyšel z Ráje. Kráčí zvolna, zapaluje si a jiný, menší mužský, loudá se za ním.

U silnice ještě chvilku postáli, podali si ruce, Palme posmekl a již sám, vzpřímen kráčel po silnici. Modravé chumáče kouře odletovaly mu od úst. Očí s něho nespustila. Klidně kráčel nehledě v pravo, v levo, až zamířil stranou k pilce.

Byl na pivě — opravdu, v tom horku si tam zaskočil, hostinský ho vyprovodil — víc nic — nic — —

Oči se jí zalily, rozplakala se, ale byl to pláč měkký, ulehčující.

Co se to s ní děje? Jaký divný pronásledek vlezl jí zas do hlavy?

S očima ještě zalitýma šoulala se pod paseku a živě pustila se do práce. Přes tu chvíli se však ohlížela.

Asi po půl hodině spatřila muže, jak volně pokuřuje, klidným krokem poli vracel se k domovu.

Žala dále bystře, až sluníčko bylo nad samými západními lesy a stíny natáhly se i přes palouk. Honem shrabovala a byla trávy kupa notná. Oblékla se, zpocena usedla, upravila šátek a dýchala vonný, chladnoucí vzduch.

Vracela se do lučin při jasném předvečeru, kdy západ krásně vyhoříval, domečky v podlesí svítily bělí a okna vzdálenějších domů planula ještě žhavě, jak by za nimi zuřily plameny.

Kohoutci si v paloučkách zpívali, na Leitnerově lomenici rachotil mlýnek v dřevěné kleci křivonoščině, kos na kraji lesa táhle si hvízdal. Syrový chlad, čišící z luk, dýchal jí do tváří, vlhnoucí tráva mokřila obuv, chladila nohy. Z vlhkých míst lučních vylézaly šedé chomáče par a při zemi vlekly se dál. Z hloubi lesní přiletěly skřeky strak, jeden přehlušoval druhý, rvaly se, mísily v řehtavou hádku, jak by byl mezi těmi ptáky vypukl divý boj.

Zvolna vystupovala k silnici. Jedvaže však povznesla zraků, byla by s chutí skočila zpět. Dech se jí zarazil a nevěděla honem, co počít. Proti ní už nedaleko přicházel syn Rudi se slečnou Röhrichovou. Zlatovlasá Herma, všecka bíle oděná, přímá, kráčela vedle něho při druhé straně silnice a hovořili.

Palmová honem schýlila hlavu a vykročila.

Co bude? Zamíří oba k ní? Budou s ní mluvit?

Těžce kráčela svou stezkou, ale ani oni se neuchýlili. Jsouc jim už zcela blízko, pohlédla v levo na syna — srdečně naň pohlédla. Neušlo jí, že pohnul hlavou a trošku se usmál. Dívka toho nepozorovala a ani si nevšimla.

Minuli se beze slova . . .

Palmová přidala do kroku — tou setkanou rozechvěna, pospíchala. Až na kopečku ohlédla se za nimi.

Jdouce stále tak vedle sebe, zahýbali do boroviny. Teď syn vzal dívku za ruku . . .

Palmové ještě srdce bušilo a nabírala dechu. Byla ráda, že setkaná minula, ale — —

Neměl se přece zastaviti? Neměl říci: To je moje matka? Dívka jí jistě neznala, nemluvily spolu nikdy.

Minuli jí jako cizí, jen že on se trošku usmál. Upozornil snad potom? Jistě že ne, kráčeli klidně dál. Styděl se za matku? Za to snad, že nese srp a hrábě? Či nechtěl té slečny uváděti do rozpaků?

Stojíc, hleděla stále tam, kde zmizeli.

„Jistě se styděl, jsem mu sprostá!“ rylo jí v hlavě.

Nemohla tak jíti dál; usedla na břeh, aby vydechla a z překvapení se vzpamatovala.

Či se Rudi ještě hněvá pro ten hovor včera?

Což ona je krasavice — princezna vznešená! A syna jejího má ráda — schází se s ním, za ruku se vedou. Vědí-li to rodiče její?

Z těch myšlenek vyskočila náhle vzpomínka.

Dávno — dávno je tomu — Rudi byl studentík, primu měl odbytou. Studenodolští pořádali koncem prázdnin v Ráji dětský ples a pozvali i mládež korytenskou. Téměř každoročně se takový Kinderbal odbýval a vždycky zvali i korytenské.

Palmová šla tenkrát s Fanny a Rudi také se přidal. Ta Herminka Röhrichova také tam byla, panská ji doprovodila. Byla děvčátko jako květ, v tylových nažehlených šatečkach, kvítím zdobených, vynikala nade všecky. Princezna — královna plesu!

Tančilo se, Rudi hlavně s ní. V přestávkách i rozličné hry se pořádaly se šátečkem, s prstýnkem. Zástavy musely se vykupovati, hochům byly ukládány všelijaké pokuty, ale povinnost dívek byla pokleknouti před hochem, jehož si samy vyvolily, dáti mu polibek a zatančiti s ním.

Palmová podnes viděla, jak spanilá světlovlasá dívčina, modrooká, rozpaky růžová, sklonila se před Rudim — šatečky se jí při tom naduly, a rozpjala krásné ručky. A Rudi, hoch štíhlý, snědý, černovlasý, s očima jako jiskry, bez rozpaků vzal ji za ručky, povznesl jí a krásně se polibili. Všecka mládež kolem spustila divý, radostný potlesk.

Snad už od té doby nosili se ti dva v srdci . . .

Léta proběhla Palmové ve vzpomínce. Nastarala se o hocha, nasháněla se pro něj, každý měsíc potřebných peněz posílala, buchet, koláčů napekla, prádla se našila a nažehlila. Všecka ta péče spočívala jenom na ní, ledaže muž časem k hochovi dojel. Odměnou bývala jí radostná shledaná o svátcích, o prázdninách a výborná synova vysvědčení. Ráda ho měla, třebažc doma býval nemluva a pána že rád dělal. „Po tatíkovi!“ myslívala si.

Vzpomněla si také, jak se syn, abiturient, vypravoval k Adlerwirtům do studentského plesu, jehož už byl také pořadatelem. Jakou práci si tehdy dala, aby měl náprsenku co nejkrásnější! Dosud ho vidí, jak dlouho stál před zrcadlem upravuje si bílou kravatku.

Röhrichova slečna také v tom plesu byla a matka viděla, jak jí z kočáru pomáhal. V noci sama sedíc doma, rozjímala, jak léta uběhla, dítě vyrostlo a teď že už šel do plesu jako dospělý a jistě myslí i na jiné věci než na studie. Je hezký mladík, vzdělaný, mluvit umí, všude je oblíben. Komu zadá své srdce? Věděla, že někdy s dcerou ředitele Röhricha mluvívá, ale hovoříval také s jinými zdejšími. Když Fanny chodívala s Bertou Pohlovou, chodíval s nimi, smával se a napovídal toho dost a dost. S Bertou nejednou i před Pohlovými stával . . . Teď půjde do Prahy — co se tam s ním stane? Dosud je jejich, ale přijde chvíle, kdy bude náležet jiné, snad cizí. Bude šťasten? Bude se žena jeho cítiti také členem rodiny jejich? Bude i ji — matku — trochu mít ráda? Či bude tuze panská a bude se dívati s vrchu?

Studentské plesy o prázdninách se opakovaly, ale to Rudi už byl právník. Jaká léta starostí byla se studiemi pražskými! Syn sice pomáhal, ale co to přece stálo! Co se napečovala, aby všecko měl v pořádku, aby nikde nezakusil pohany a přec aby ani dcer nezkrátila!

Konečně měl promoci. Byla by se tam tak ráda podívala, ale chystal se muž s Fanny, nechtěla jim radost kaliti a konečně — nikdo jí, matky, ani vlastně k té cestě nevyzval . . .

Ovšem, všickni odjeti nemohli!

Sama zůstala doma a sedíc odpoledne u šicího stolu, mané ruce sepjala a začala se za syna modlit.

A tenkrát si, divnou náhodou, uvědomila, že ačkoliv je tak dlouho zde v Němcích, modlí se ještě po česku. Otčenášky, zdrávasy, Anděle boží, Zdrávas královno . . .

V kostele si sice v knížkách, jež jí muž před svatbou daroval, pořikala, ale doma ráno, večer před spaním jen ty modlitbičky z domova táhly jí hlavou. Podivno, přec i děti své jen německým modlitbám učívala . . .

Pomodlivši se za syna, až do večera vzpomínala.

Osten však, že jí muž do Prahy nevzal, že syn jí za to slovem nepožádal, v srdci zůstal a potom leckdy zabolelo. Pociťovala, že otec a sestra jsou synovi blíž než ona, prostá hospodyně, shánějící, starající se. Či snad také proto — že není z nich?

Slova však neřekla a radostně poslouchala, když po návratu vypravovali. Syn teď už má krásné místo a právě ho zase spatřila s dívkou, v okolí nejkrásnější, nejvznešenější . . .

Zamyšlena povstala a kráčela dál k domovu.

Na vršku za Šusterlojzlovými spatřila náhle proti sobě Slavíka; na procházku teprv kráčel.

„Dobrý večer, paní Palmová,“ volal, „s pole jdete?“

„S pole,“ pokývla, ale hlavy nepovznesla a nezastavila se.

Jdouc však dál, rozjímala: „Jistě si myslí, že se nezastavuji taky pro ten výlet!“

Doma se o tom, co na vycházce své na trávu viděla a myslila, o setkané své se synem nezmínila nikomu, ani znáti toho nedala.

Muž jí jen řekl: „Povídali, že's byla na pilce.“

„Byla,“ odvětila, „aby Sef odvezl trávu.“

„Také by toho byl nasekl sám, kdybys byla řekla.“

„Zapomněla jsem a neměla jsem zrovna co dělat,“ usmála se.

Rudi se před příchodem matčiným otci o včerejším hovoru s ní zmínil a divil se, že matka z ničehož nic tak mluvila; ale otec mlčky ho vyslechnuv pravil: „Má pořád nějaké věci v hlavě — inu, v těch letech to u ženských bývá — ale stará se jen o vás!“

A matka v následujících dnech sháněla zas, aby Rudi, odjížděje z dovolené, vezl si všecko s sebou v nejkrásnějším pořádku. Když se s ním loučila, pravila: „Přeju ti štěstí a pamatuj si, že vaše matka měla pro vás v mysli vždycky jen to nejlepší!“

(Konec části prvé; část druhá, konečná, vyjde v ročníku příštím.)

LITERATURA.

Překlady. „Knihy dobrých autorů" (nákl. Kamily Neumannové) zálibně se vracejí k některým zjevům literárním, doplňujíce jejich rysy českému čtenářstvu novými překlady. K význačným svazkům, kterými jest ve sbírce zastoupen E. A. Poe, přistupuje nový soubor, nazvaný „*Odcizený dopis*", dle práce mnohem méně hluboké a bystré než ony, které založily věhlas jeho původce. Vedle drobností, rovněž méně význačných — („Von Kempelen a jeho objev" a „Mystifikace") — jest hlavní součástkou knihy slavný „Zlatý chrobák". Stálo by již téměř za studii, kolikrát a jak byla tato sensační práce česky vydána, počínaje překladem v Mikovcově „Lumíru", až po nejnovější tento překlad J. Živného a další, právě vydaný V. Rytířem. — Nakladatelství Vilímkovo řadu knih Balzacových, dosud vydaných, doplňuje „*Historií třináctí*" (v překladu a s vroucím úvodem Eugena Lederera). Tento zlomek velikého cyklu — jemuž by nasvědčovala auktorova předmluva o záhadných třináctí přísežnících — přes oblibu, které se těší u čtenářstva pro svou napínavost, nenese niterného karakteru velkého psychologa a pronikavého pozorovatele; jest prací plodného spisovatele, kterému jest hračkou i bohatá kombinace, přizdobená ovšem skvělostí jeho slohu. „Ferragusa, náčelníka přísežníků" a „Vévodkyni de Langeais" by mohl podepsati spíše auktor „Tří mušketýrů" (aspoň pokud jde o dějovou invenci) než auktor „Otce Goriota" a „Eugenie Grandetové". Dočetše „Ferragusa" přímo se zlobíme, co skvělého aparátu zevního vyplýtváno na zbytečnou zápletku — zcela po Dumasovsku. Teprve v jemně podané záhadě „Zlatooké dívky" — jakémsi protějšku novelky „Sarrasine" — hlásí se duch, který tak všestranně pronikal a v díle uměleckém mnohotvárně zrcadlil lidskou duši. Všecky práce mají arciť svůj úchvatný tok vypravovatelský, jímž nedostižně vystupují nejen nad všednost běžné četby, ale i nad umělé pachtění moderního slohu. — Totéž nakladatelství v pečlivém překladě Aug. Spáčila vydává poslední práci Sienkiewiczovou „*Legie*"; dílo zůstalo torsem, kniha jest jenom náběhem k nové velké epopeí z polských dějin, o velké touze a velkém zklamání za válek Napoleonských. Ale majíc všecky přednosti, kterými se vyznačovaly práce jeho tvůrce a zejména podávajíc názorně plný obraz doby, jejího života i smýšlení, jest i jako zlomek uměleckým činem, který zasluhuje poznání; převod Sienkiewiczova díla do češtiny se tím vhodně doplňuje, a ovšem zajímavost jeho se zvyšuje časovou obdobností. *Kaz.*

*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Architekti. V zahraničních uměleckých listech shledáváme často, že ke jménu architektově bývá připojováno několik začátečních písmen. Je to zkratka jména uměleckého spolku, k němuž náleží, zároveň značka povolání a smýšlení. V Rakousku jsou chráněny tituly jistých povolání. Kdo se setká se jménem „lékař" nebo „advokát", ví, že mu je jednati s mužem, který se podrobil zcela určitým předpokladům vzdělání a způsobům svého povolání. Jinak je tomu se slovem „architekt". Rakouská vláda odmítala dosud všechny pokusy, jež chtěly stanoviti pojem tohoto slova a „chrániti" je. Jméno „architekt" může si přivlastniti každý, kdo navrhuje nebo chce navrhovati, nehledě na to, jak pracuje, jak je vzdělán a jak si počíná.

To má nemilé následky nejen pro architekty, nýbrž i co do poměru obecenstva k stavebním a architektonickým výkonům dnešní doby. V nejširších kruzích je nejistota. Při objednávce stavebních návrhů i při posuzování dnešních architektonických zjevů je naprosto porušen a smyt cit pro to, je-li nám ve věcech architektonických jednati s mistrem nebo fušerem. Takový stav skýtá volné pole stavebním spekulantům. Vlastní architekti trpí však dvojím směrem: tím, že místo nich je zaměstnán často břídil nebo spekulant; za druhé, že výkony takto povstalé bývají často odsuzovány a stavěny na pranýř jako doklad neschopnosti dnešních architektů. Obecenstvo ztrácí pak důvěru v opravdovou uměleckou výkonnost dnešní architektury.

Za těchto poměrů jsou stavební umělci odkázání výhradně na svépomoc. Tak povstávají za hranicemi svazy architektů, jež chtí sdružiti ony živly mezi soukromými architekty, které vykonávají své povolání s vážnými cíli uměleckými a po stránce obchodní bez škodlivých vedlejších zájmů podnikatelských, t. j. nepřijímají a nevymáhají od dodavatelů a řemeslníků provisí a pod. Těmito tendencemi jsou prodchnuty čestné podmínky, jimž se musí podrobiti každý člen, chce-li k svému jménu připojiti začáteční písmena Svazu. Takové zevní znamení svých zásad provedli nejdříve s úspěchem architekti angličtí a američtí, po nich architekti němečtí („Bund deutscher Architekten"). Snad tak učiní i čeští stavební umělci, podobnými poměry k tomu donuceni. Už vlastně právě před vypuknutím války ustavil se „Spolek českých architektů", k nějaké činnosti však za války nedošlo.

Důležito je, že tyto „Svazy" nežádají od svých členů určitého předběžného vzdělání, nýbrž že jsou pro ně směrodatny pouze tato fakta: vážné umělecké výkony a poctivé obchodní vedení, nedotčené nečistými nebo vedlejšími hmotnými

příjmy. Nejde tedy o roztřídění na architekty akademické a neakademické, nýbrž o hlediska vážnější. Toto zevní označení přispěje zajisté k tomu, že se obecenstvo konečně naučí rozeznávati stavebního umělce od stavebního spekulanta a břídila. To je pro nás kulturně důležito, neboť v otázce, jak vysvoboditi ohromný počet běžných staveb z potupného znetvoření stavebními spekulanty, připadá rozhodnutí nakonec vzdělanému obecenstvu. *E.*

TÝDEN.

* Padesáté narozeniny Wład. St. Reymonta, vedle St. Žeromského nejvýznačnějšího z moderních polských romanopisců, připadly na letošní květen (Reymont narodil se 6. máje 1868 v gubernii petrokovské, polsky piotrkowské v Ruském Polsku, ve vsi Kobiele Wielkie). Polský tisk však skoro vesměs pozapomněl jubilea básníka tak významného, leckde ho ignorovali úmyslně, neboť jde o člověka, jehož politická organisace a silně národní, skoro revoluční demokratism srovnává se stejně málo s oficielním duchem polským, vládnoucím tou dobou v Haliči, jako s prusofilským opatrnictvím, jemuž holdují ve Varšavě z politiky, v Poznani z přinucení. A přece jde o spisovatele a umělce, jehož ilterární dílo je dnes silně aktuální svou silnou notou národní a demokratickou, nekompromisní, ať vzpomeneme jeho velkého sociálního románu „*Ziemia obiecana*" („Země zaslíbená", přel. do češtiny dr. B. Prusík, nákl. Beaufortovým), jehož dějištěm jsou zpola americké poměry v průmyslové Lodži, polském Manchestru, kde se sráží bojovně trojí raça: židovská, německá a polská, — ať agitačního a tendenčního spisu „*Z ziemi chełmskiej*" (Ze země cholmské), čerpaného z dějin náboženských sporů polskoruských a pronásledování ruské administrace, ať nejrozsáhlejšího díla Reymontova, čtyřdílného eposu „*Chłopi*" (Sedláci). Je to velké a dokumentární dílo, realisticky sevřené, v němž auktor vylíčil život a přírodopis polské vsi ze samého konce devatenáctého století, dílo svojí fakturou upomínající na „Rok na vsi" bratří Mrštíků (jednotlivé svazky Reymontových „Chłopů" nesou také názvy: Jaro — Léto — Podzim — Zima), některými partiemi i na Holečkovy „Naše". Syrový, osvětově temný, nábožensky pověrčivý, půdy lačný a přece slovansky měkký polský chłop Reymontův vylíčen tu v celé spoustě typů, v různorodé směsici zájmů — jichž výslednicí do budoucna však zůstává, že tento chłop obrodí upadlou Polsku, šlechtou vyssátou a rozdrobenou. Rok před válkou (1913) začal Reymont psáti svou velkou trilogii historickou „*1794*", v jejímž prvním díle vylíčil úpadek samostatnosti státu polského, poslední neblahý sněm konfederátů v Grodně (má název: „*Ostatni sejm rzeczy pospolitej*", díl druhý („*Nil desperandum*") vyšel již za války a třetí, letos na jaře vyšlý („*Insurrekcya*", Povstání) zobrazuje pozdvižení všech lepších živlů v národě, vzbouřených druhým dělením Polska, vyústivší posléze v povstání za vůdcovství Košciuszkowa.

Velký jeho, virtuosně komplikovaný román z hereckého života a jeho provinciální špíny, jeho nelákavého rubu „*Komedyantka*", přel. do češtiny dr. B. Prusík (rovněž u Beauforta).

Na půdě exotické, skoro orientální mystiky, pohybuje se jeho román „*Upír*", přeložený do češtiny Jar. Rozvodou (nákl. J. L. Švíkala v Ml. Boleslavi).

Ve třicátém roce stihl ho bolestný úraz a nervový choc při srážce vlaků kdesi u Varšavy; léčil se z něho v Italii, pak v Paříži, kde žil delší dobu, a zde začal psáti také svoje velkolepé „Sedláky", pokračuje v nich pak střídavě v Zakopaném a ve Varšavě, kde žije dosud. Padesátka stihla Reymonta na vrcholu tvůrčí činnosti, v genru ryze historickém, dnes tak vděčném. *vč.*

*

Slovinské Národní divadlo v Lublani po několikaleté přestávce bude znova otevřeno slavnostně 26. t. m. Hry zahájeny budou českou operou „Prodaná nevěsta". Finžgarovo původní drama „Naše krev", pro zahájení určené, bylo z censurních důvodů odloženo. K druhému představení určena Jiráskova „Lucerna". Správa slovinského Národního divadla pozvala ke znovuzahájení umělecké činnosti zástupce a představitele všech slovanských scén monarchie. *vč.*

*

Krakovské Městské divadlo přijalo pro příští sezónu k provozování Jiráskovu „*Lucernu*" v překladu Macieja Szukiewicza, a vypraví ji jako z prvních novinek letošního podzimu. Některé listy krakovské prozrazují, že ředitelstvo hodlá k premiéře pozvati českého autora, jehož by polská veřejnost krakovská jistě ráda osobně seznala, aby mohla vzdáti zasloužený hold slavnému českému básníku historickému. *vč.*

*

* Záložna Vinohradská rozepisuje soutěž umělců na získání návrhů pro postavení pomníku Svatopluka Čecha na Král. Vinohradech. Soutěže mohou se zúčastniti výhradně jen umělci české národnosti. Ceny za nejlepší práce: I. K 1500, II. K 1000, III. K 600. Návrhy přijímá ředitelství Záložny Vinohradské do 31. prosince 1918 do 12. hod. polední. Bližší podmínky, případně s polohopisným plánem zašle na požádání Záložna Vinohradská.

*

I. J. Rěpin a jeho sídlo. První zprávy o jeho soukromí nedávno mylně zjišťovaly, že Rěpin umírá následkem podvýživy kdesi na finském

venkové, v Kuokkale. Pisatel těchto řádků měl příležitost již před lety několikrát zmíniti se o tomto venkovském tuskulu proslulého umělce, který trávil v Kuokkale, finské letní vilegiatuře sotva 35 km od Petrohradu vzdálené, vlastně skoro neustále od té doby, kdy vzdal se profesury na petrohradské malířské akademii. Ilja Rěpin, umělec velmi robustní a temperamentní, druhdy i polemický (také ve svých kritických článcích a statích o výtvarném umění), leckdy i tvrdohlavý až k svéhlavosti, ukončil náhlým odchodem spory, do nichž dostal se s činovnickým vedením akademie, a žil v Kuokkale dosti samotářsky, přijímaje pouze omezený kruh svých nejbližších přátel a žáků, ctitelů, mezi nimiž byli vždycky i přední zástupci literárního a politického světa, rozhodně liberálních názorů. Trochu podivín, v posledních letech před válkou stal se Rěpin přísným vegetariánem, a u své dače (vily) v Kuokkale pěstoval sám zeleninu v rozsáhlé zahradě, takže bylo by s podivem, aby právě na finském venkově, kde těšíval se vždycky široké oblibě a popularnosti, trpěl svízely v nynější době snad hůř než ve velkoměstě. Ale třeba arci považiti, že jde o starce bezmála 75letého (Rěpin narodil se r. 1844), jenž různá omezení a strádání těžké doby zajisté obtížně snáší.

Finské sídlo Rěpinovo leží v malebné krajině, necelou hodinu pěšky vzdálené od říčky Sestry, která odděluje oblast ruskou (petrohradskou gubernii) od Finska. Na t. zv. vyborgské trati (z Petrohradu do Vyborgu) je právě při řece Sestře poslední stanice ruská Běloostrov, v několika minutách pak vlak dospívá krajin řídkých sosnových a březových hájků ke skupině několika drobných stanic již finských: Ollila, Kuokkala, Kellomjaki, o něco dále pak k větší stanici Terioki. Tato všecka místa, s oblibou vyhledávaná letní sídla Petrohraďanů na půdě volného Finska, hrála od mnohých let již před válkou zajímavou roli ve společenském i veřejném životě ruském: byla jakýmsi útulkem a volnější tribunou literárních, uměleckých, žurnalistických a politických kruhů z Petrohradu. Tak v Ollile nebo v Teriokách bydlíval v létě i Maksim Gorkij, bydlil tu i Leonid Andrejev, Jevg. Čirikov a jiní. Zde konávány i důležitější schůzky politické a literární, potřebovaly-li volnějšího, čistšího vzduchu, než jaký poskytoval Petrohrad . . . *vč.*

*

* Sté výročí polské národní hymny. Letos je tomu právě sto let, co vznikla polská známá hymna „Boże, coś Polskę przez tak liczne wieki. . .“ (Bože, jenž's Polsku po tak dlouhé věky . . .). Zbásnil ji Alojzy Feliński (1771—1820), býv. tajemník Czackého a polského národního hrdiny Tad. Kościuszky, jenž po skončeném povstání žil na Volyni a zanášel se pracemi literárními, na sklonku života svého pak přednášel polskou literaturu na lyceu v Krzemienci. Feliński složil svou píseň (nápěv pochází od K. Kurpińského) vlastně z vděčnosti k „anděli míru“ carovi Aleksandru I. za vzkříšení Polsky: podivuhodným pochodem psychologickým posléze z loyální národní hymny stala se píseň národní vzpoury, zbožné víry polské ve příští volnost otčiny, hymna revoluce, kterou zpíval národ celý v nejtěžších chvílích života i v nejslavnostnějších okamžicích, za kterou stíhaly jej druhdy i těžké tresty!

Nadšená píseň velebného nápěvu doznala jen něco málo změn, celkem nepatrných, aby z hymny, dýšící loyálností, vznikla trochu jiná, s níž na rtech táhly houfy do boje r. 1831 a poznovu r. 1863, s níž tisíce vyhnanců se ubíralo na Sibiř . . . (Tak místo původního: „Vrať nové Polsce slávu starožitnou“ — zpíváno: „Vrať bědné Polsce atd.“). Naposledy před válkou hřměla tou hymnou celá Varšava v prvních dnech listopadové revoluce r. 1905, za války pak stala se oficielní hymnou polských legií. Dnes, ve 100. výročí vzniku své hymny mohou Poláci doufati, že není daleká doba, kdy vyplní se vroucí přání jejího refrainu: „Otčinu volnou rač nám vrátit, Pane!“ *vč.*

*

* Pařížský umělecký list „L'art et les artistes“ není u nás neznám; před válkou psal v něm William Ritter o nejednom českém umělci, ve zprávách tohoto listu referoval pravidelně o českých uměleckých výstavách a publikacích. Proto setká se u nás se zájmem zpráva, jak vypadá tento vážný umělecký list za války, kdy k nám nepřichází. Vydal několik souborných válečných čísel. Lednový svazek roku 1917 věnován Rumunsku, únorový svazek výstavě uměleckých děl ve válečném francouzském území od Němců zničených nebo poškozených, jež uspořádána v „Petit Palais“. Text tohoto svazku je vášnivou obžalobou Němců. Účelem svazku, praví redakce, je: „utvrditi vzpomínku na neužitečné zločiny moderních vandalů jako obhajobu proti odpouštění a zapomínání na ničemné chování německých vojínů a jich představených, již je vedli jako bandu otroků a divokých netvorů k loupežím, k žhářství, k vraždění dětí.“ Březnové číslo věnováno „Slavnému Srbsku“. Steinlein nakreslil titulní list „Utrpení Srbska“, Gabriel Millet uložil do tohoto svazku pojednání o svých umělecko-historických studiích na půdě Srbska. Čtvrté souborné číslo, věnované starému umění Ruska, napsal Louis Réan, bývalý ředitel „Institutu Français“ v Petrohradě. Je v něm studie o ikonách a o ruské architektuře do

Petra Velikého, od studie Viollet-le-Duca z r. 1877 opět prvá francouzská práce o staré ruské architektuře. *E.*

*

* Dvě slovenská jubilea. Slovenský tisk i široké kruhy národně uvědomělé počátkem t. m. připomněly si za příležitosti kněžských padesátek životního díla dvou vlasteneckých slovenských kněží-jubilantů: Jsou to monsignor Pavel Blaho (strýc známého slovenského pracovníka, lékaře P. Blaho z Uh. Skalice), statný dosud kmet téměř 75letý, farář ve Gbelích v Nitranské stol., jenž od let studentských již literárně činný, přispíval od r. 1866 do Bobulova časopisu „Junoš", a od té doby nepřetržitě byl činný jako organisátor, spisovatel lidovýchovný ve mnohých poctivě slovenských listech. — Druhý, administrátor fary v zapadlé dědině Hnilci na hranicích spišsko-gemerských, Štefan Mišík, byl po smrti Andreje Kmeťa zvolen předsedou „Muzeální Slovenské Společnosti", jediného tou dobou kulturního ústavu slovenského. Již tím určen význam Mišíkův, jehož obsáhlá činnost literární v oboru slovanských starožitností i cenné jazykozpytné práce učinily jeho jméno známým i za hranicemi. Sebral i vzácnou sbírku „Spišských písní". — Oba katoličtí kněží, vzácné výjimky z většiny, svou činností národně-uvědomovací a ušlechtilou svobodomyslností netěšili se pochopitelně oblibě vysokého kléru maďarského: proto také oba na samé hranici kmetských let při své vynikající inteligenci nedotáhli to dál, než první na faráře malé vsi, druhý dokonce jen na administrátora bídné dědiny. Za to má v nich slovenský lid poctivé a vřele ceněné rádce! *vč.*

*

* Dopisy M. J. Lermontova obsahují velmi důležité věci k poznatku, jakým byl člověkem. V jednom listě Vereščaginové praví o sobě: Nic nedotkne se mne, ani hněv, ani něžnost, ale bývám ohnivý a prudký (empressé et bouillant) a srdce zůstává ledové. V jednom dopise jest jeho zpověď. V. Čujko praví o tomto dopise Vereščaginové, že sotva najde se druhá taková zpověď, jako jest tato, ba i „Dojmy samotářského chodce" a všecek J. J. Rousseau zůstává tu v pozadí. Lermontov vypravuje o svém styku, nebo „poměru" s jakousi E. A. Suškovovou, později Chvostovovou. Píše:

„Vstoupiv do světa, spatřil jsem, že každý tam měl svůj podstavek (piedestal), ať jmění, jméno, titul či cokoliv. Viděl jsem, že zdaří-li se mi někoho zaujmouti, druzí zaujmou se mnou. Tak setkal jsem se se Suškovovou. Pochopil jsem, že bude-li mne loviti, může kompromitovati se. A zatím já ji zkompromitoval, jak bylo jen možno. Veřejně choval jsem se k ní jako k osobě mně blízké a dával jsem jí na srozuměnou, že tak by mohla ovládnouti mnou. Sotva postřehl jsem zdar, věděl jsem, že i krůček ještě malý a budu zničen. Zahájil jsem manévr. Především pojednou stal jsem se k ní ledovým před očima světa, abych prokázal, že ji nemiluji, ale ona mne zbožňuje. Když to zpozorovala, chtěla dostati se z kličky. Předešel jsem všemu, byl k ní nevšímavý, drzý, tropil si z ní šašky. Chodil jsem za jinými a vyprávěl o ní, co se mi zlíbilo. Nedovedla si vysvětliti změny, byla ohromena a ponížila se k smírnosti. Dojem u druhých byl mně přízniv, já byl vítězem! Zatím vzpamatovala se, mluvila o mně špatně. Zaskočil jsem ji poznámkami, že tak mluví rozjizvená láska pomlouvačná. A konečně, když nevěděla kudy kam, přiznávala ze zoufalství, že mne miluje, ale já se k ní nevrátil, opustil ji."

V. Čujko praví, že v té historii nás zajímá ne osoba Suškovové, ale Lermontov, mladý muž, rozumný, rozhodně dobrý a často velkodušný. Co přimělo ho přiznati se k takovému cynismu, když cynikem nebyl nikdy a nikde? Možno, že Lermontov měl pravdu, vylíčil-li Suškovovou jako netopýra, jehož křídla zavěšují se na vše, co se nahodí. Přiznával, že se mu líbila, ale po té: „V jejím hlase i v chování jest cosi hrubého, křiklavého, nesouměrného..." Možno, že měl tu pravdu, ale přes to nevysvětlitelný byl by jeho cynismus, kdybychom nevěděli, že mladý muž dával se uchvacovati vnější a vždy nesympatickou stránkou byronismu a snažil se ji ukazovati. *K. V. H.*

*

* Siegmund Münz ve své knize „Vom Bismarck bis Bülow" dotýká se také historie s pomníkem Heineho. Císařovna Alžběta, ctitelka tohoto básníka, byla by si přála postavení pomníku v Düsseldorfu a požádala Bismarcka, aby básníku tomu v jeho rodišti byl pomník postaven. Kancléř sice o to usiloval, ale městská rada většinou hlasů žádost zamítla. Za dnešních poměrů nelze uváděti důvodů městské rady düsseldorfské, která posléze ocitla se před kancléřem, jenž se vyslovil takto: „Nevím, proč se rozčilujete? Zapomínáte, že Heine byl básník, vedle jehož jména možno postaviti jen Goetheho." Avšak ani to nespomohlo, jak známo, pomník Heinemu v rodišti nebyl postaven. O

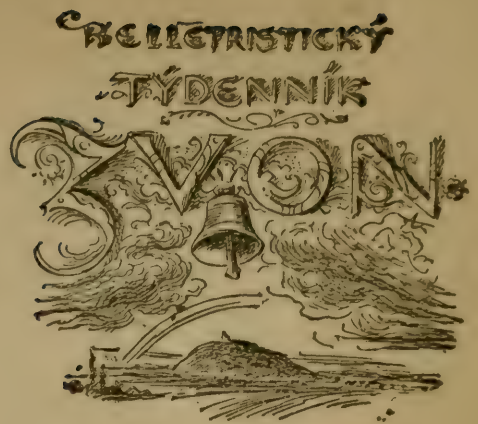
*

* Knihovna v Belfastu, hlavním městě irského hrabství Antrimského (Ulstery), odňala veřejné čítárně četné spisy německé, mezi nimi i spisy Nietzscheho v anglickém překladě, které jsou přístupny jen ke studiu a toliko v originále, ne v překladě. O

V Praze, dne 12. září 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

AGAMEDES A TROFONIOS.

Duo antické.

Agamedes:

Je konec — dílo dokonáno,
hle, slavný, krásný ční tu chrám.
Paiane — v poslední to ráno
ó, přibliž se a usměj nám!

Trofonios:

Viz — nemá větší krásy země,
tak pyšně volám zbožným rtem;
neb vše, co božstvím plálo ve mně,
já v naši stavbu vložil jsem.

Agamedes:

Jak matka, která v muce rodí
a sténá v tvůrčí bolesti,
tak moje dílo strach mi plodí,
ač o slávě sním, o štěstí.

Trofonios:

Slyš, otče náš, slyš, Apollone —
hle, mijí čas, den poslední — —
již sedmá půlnoc v moři tone,
a východ v ráz se rozední.

Agamedes:

Kde má je mzda? Co's bože, slíbil,
zda tehda jsi, ó Jasný, lhal?
A já jsem proklet, že jsem chybil,
když tobě v své jsem víře stál?

Trofonios:

Oj, co to náhle hruď mi svírá,
to nad rozkoš je, nad bolest?...
Je jako oheň, jenž mne sžírá,
a nesmírná v tom krása jest!

Agamedes:

A já — své dílo v posled zírám —
kdos velký tak — toť bůh — jde sem!...
Bratře, mně ruku podej!... Zmírám!...

Trofonios:

Toť naše mzda. Já mrtev jsem.

*

(Slavní stavitelé — bratři — chrámu Apollonova v Delfech, jimž bůh slíbil nejskvělejší odměnu. Oba v ten den zemřeli. — Paian, příjmí Apollonovo.)

*

Gabriela Kafková:

POSEL.

(Dokončení.)

Živě se zastavil. „Již vím! Takovou půvabnou dívku popisuje zde Turgeněv. Kdysi hraje se v zástavy a hrdina s krasavicí musí ukrýti hlavy společně pod ubrusem. A tu v umělém polosvitu upoutá mladíka třpytící se zuby dívčiny v pootevřených ústech. To bylo velmi živě líčeno.“

„A více jste si nezapamatoval?“

„Pravil jsem již, že jsou to léta. Avšak vzpomínám si nyní, že když po prvé jsem vás spatřil, vyvstala přede mnou scéna ta, aniž jsem věděl, kam s ní. Máte, slečno, podobnou svěžest úst, jako ona dívka. A k ženám s takovým běloskvoucím přísvitem na rtech poutá nás vždy

jakési kouzlo — cudnosti. Zažil jsem to, podivno i vůči bytostem, jež předpoklad onen vyvracely celým svým životem.“

Jakoby větrem odvanut, prchl úsměv s dívčiných rtů. Na zpáteční cestě oddělila se mané od mladého muže, jak mohla nejdále. Jako by ponechávala mezi nimi místo pro stíny žen, jež prošly jeho životem. V předsíni omluvila se únavou a sychravým večerem a rozloučivši se chladně s mladým mužem, odešla do svého pokoje. Postála před obrazem, kterého oči nevnímaly, sklonila se nad knihou na stolku otevřenou, pohlédla do okna. Nepřicházel!

V koloběhu stodvaceti minut přesypávají se naděje a pochybnost, pochybnost a naděje, až náhle vše rozmete strhující touha po štěstí.

Přišel velmi pozdě, tedy ve chvíli, kdy o tom již nepochybovala, že přijíti musí, zaměstnána zdánlivě něčím v opačném koutě pokoje.

„Dobrý večer, slečno Stano!“ Byl to on, jenž promluvil, ač ho již chvíli tušila opřeného lokty v otevřeném okně. Obrátila k němu hlavu s tlukoucím srdcem. „Dobrý večer, Sylvo!“ a pohnula sebou pružně, s účastenstvím všech sil, jako by měla vyjíti k němu do veliké dálky.

Zapomněla odpoledního rozčarování. Zapomněla, aby vše bylo zas jako včera.

Pod oknem rozezpíval se cvrček. Vlhké záhony voněly růžemi. Stana připiala si za pás kytičku karafiátů, jež ležela před ní na okenním pažení. Jako jindy hodiny věžní v městečku odzváněly příliš rychlé, vteřinou ubíhající čtvrti. Jako jindy trhlo Stanou chvílemi, když v odmlčení zapraskal za ní nábytek nebo parketa v tichém, růžovým svitem lampy ozářeném pokoji. Čtrnáct dní uplynulo od Stanina příjezdu, a mladí lidé posud v ničem se nedohodli. Milovali různé básníky, malíře, skladatele i přírodní zjevy, měli různé morální sklony a cíle, a přece hlasy, jimiž si o nich vyprávěli, splývaly, doplňujíce se.

Když odešel, posvítila si mladá dívka na svůj obraz v zrcadle. Široce a neznámé ulpěly na ní večerem zvětšené oči. Úzká ramena skryly rozpustivší se bohaté vlasy a svěží rty pootevřely se dychtivě. Odstranila světlo uzarděvši se. Stana měla tvrdé, do vysílení pracovité mládí, které jí nedalo uvědomiti si vlastní tělesné krásy a nestrpělo zahrávání s tímto nebezpečným plamenem. Odlesk plamene toho spatřila zahořeti v očích mnohých mužů, ale nikdy tak blízce a osudně jako v očích Sylvových.

„Odjedu . . .“ zašeptala si, uléhajíc rozmrzena večerním chladem, za šelestivým hedvábím, napiatým mezi vysokými tyčemi bambusové zástěny. A přece věděla, že zůstane. Dříve však musí stůj co stůj prodrati se k jeho duši těmi paradoxy a léčkami.

„Jak pěkně se vyjímá v lese červená barva,“ řekl mladý muž, rozložen u dívčiných nohou na stoupajícím svahu lesní mýtiny za dusného odpoledne. Pozoroval Staninu postavu, oblitou září rudého slunečníku sluncem proniknutého. Na dívčiných ramenou, profilu, bohatých vlasech i štíhlé ruce, položené klidně na holi slunečníku, spočíval rozkošný přísvit. „To si často myslívám. A polím sluší zase sytě modrá,“ odpověděla dívka živě a rozhovořila se vážně o předmětu. Mladý muž, jenž spočíval bokem na trávě a vztyčen pružným trupem podepíral se o zemi napiatou paží, náhle ochable a mrzutě se položil na znak, jako by jí neposlouchal. Počal hvízdati. Stana umlkla uprostřed věty, udivena a poraněna. Přerušil svůj surově synkopický tanec černošský a řekl jí: „Odpusťte, ale býváte tak neženská. Člověk málem zapomene . . . těžko je s vámi.“ A posadil se opět způsobně s výrazem nudy. Dívka se dotkla lehce jeho rukávu a řekla tiše, jako by se bála, aby jí neslyšeli ani motýli nad její hlavou letící: „Což je-li to sebeobrana, Sylvo, něco, co vycítit a ctít má pravý muž!“ Zavřel oči a lehký záchvěv trhl mu obličejem. Seděli tak několik vteřin, až dívka vyskočila a mladý muž, vyňav cigaretové pouzdro, zapálil si papirosu. Když se utekla tázavě k jeho očím, zůstaly neobjasnitelné — jako vždy. Za bystrého, bezvýznamného hovoru sestoupili na lesní cestu. Před nimi zářilo slunce, proskakovalo stromy, třpytilo se na mechu, a za nimi spěla tma, šerá křídla mraků dotýkala se samých lesů. Ač dostihli zavčas nejbližší vesnice a odtud v kočárku dojeli domů, přece promokli. Nehodu snášeli vesele, a Stana pozvala mladého muže po večeři na čaj. Přišel záhy, přímo balkonovými dveřmi, odkud ho Stana neočekávala. Dívčiny umáčené šaty ležely posud na židli, jak je byla odložila při převlékání do jiných, mladému muži právě v cestě. Opodál stály schnoucí střevíčky. Jedna z bílých punčoch shrnuta ležela v koutečku na zemi, jak byla sňata, a druhá visela se židle, rýsujíc jemně obrys dívčiny nohy. Než přiběhla, aby vše odstranila, zastavil se před židlí. Nemohl nepopatřit na dívčin pohozený šat, a špičkou nohy dotýkal se vyzutého, na boku spočívajícího střevíčku.

Stoje se skloněnou hlavou, nepozoroval, že Stana již promluvila. Neviděl její ruky, vztažené k němu. Náhle jí vzhlédl přímo v tvář a ohnivý ruměnec polil ho od čela až po šíji.

Posud nikdy nespatřila ho Stana tak krásného.

Jeho tvář omládla až dětsky. Byl jí pojednou blízký jako bratr, jejž nikdy neměla. Nebylo možno, aby měl vskutku tak světácké srdce, jak předstíral. Věřila ovšem, že rozpaky z cudnosti nehnaly mu ve tvář známý jí horký, slastný plamen uzardění. Zapomněla ovládati svoji tvář v přílišné radosti. Nejala se odklízeti šatů s koketním chvatem, aniž omlouvati se malicherně. Odstrčivši poněkud židli, pobídla mladého muže k čajovému stolku. Usedli po prvé proti sobě v tomto pokoji za večera. Za přivřeným oknem šelestil déšť, věžní hodiny odtloukaly tak blízce, jako by sídlily v domě samotném. A mladý muž nepozvedl lhostejného obličeje a nepromluvil doposud. I přivřenými víčky zřel Staninu rozzářenou tvář, jež neměla pro něho již tajemství. Pochopil, co se děje v její duši a jak se — omýlila. A jeho srdce, uvyklé dobývati žen pýchou svého mužství, neodpouštělo dívce tohoto omylu. Protivila se mu úloha Cherubínova.

Když osaměla, dříve než se nadála, užasnuvši, že se tak již stalo, „jako všichni meditativně citliví lidé, jimž chvíle přítomné jako voda rukama ubíhají", přelistovala několik knih. Marně hledala v Shakespearovi soustředění roztěkaných myšlenek. Následujícího jitra probudila se později nežli jindy, jakoby zburcována vlastní odloženou myšlenkou, jež se k ní drala snem. Rychle přehodila šat a rozhrnula okenní záclonu. Na pěšině pod oknem kladly se šlépěje nevelkých, útlých nohou mužských. Zeleň kolkolem byla klidna, avšak na blízku zazpíval zvolna se vzdalující hlas. „Ach, Táňo, Táňo, proč blouzníš jen a sníš?! To já mám jinou krev . . ."

Vtáhla se prudce do pokoje. Proč to zazpíval? Poháněna nepokojem ohroženého srdce pustila se za šlépějemi ve vlhkém písku. Přišla v neznámý zahradní kout. Zkušební terč střelecký stál opřen o dveře starobylé besídky. Na stupních ležela ručnice a mladý muž, usazen na lubu basinu, prohlížel krabičku s náboji. Musila jíti až k němu a osloviti jej, než ji pozdravil, nevzhlédnuv od svého zaměstnání. Instinktivně pochopila, že stala se s ním změna. Zahrnula jej přebytečnými otázkami. Zajikla se. Nedal se vyrušiti, jako by toho nepozoroval. Pozorovala u něho nonchalantní pohyby, jichž se doposud střehl. Omluvil se jí pro toto jitro, a ona odešla s pochýlenou hlavou. Usedla u okna. Když utichly střelné rány, jež jaksi hluše a umíněně zněly do vlahého, oteplenébo rána, Stana se odtrhla od okna. Marně se ukryla za záclonu balkonových dveří. Sylva se navrátil od besídky druhou stranou, pěšinou dívce neznámou. Teplý vzduch, prohřátý sluncem, prosycený pylem květin, tetelil se venku. Blankytný motýlek proletěl pokojem a usedl na květu bělostné bethunie pod oknem. Červenec na samém sklonku se vyčasil. Nebe bylo zářivé právě jako ten kroužící modrásek jetelový. Stana, patřící na všechnu tu něhu a pohodu letního jitra, zpytovala marně svojí dívčí myslí, čím Sylvovi ublížila.

Odpoledne odjel se švakrem do blízkého města, jež bylo známo veselým, zábavy plným životem. Vrátil se po dvou dnech, chladný, jak byl, odjel.

Nikdy jí sám nevyhledal. Zaváděl frivolní hovory, tváře se, že zapomněl, s kým hovoří. Mluvil věci, které dívku přimrazovaly na místo a vybodávaly z něho současně. A přece nenacházela sil odejíti. Volil svá mučidla rafinovaně. Hovořilo se povšechně o mladém malíři, jehož Stana nemilovala. Vhroužil se se vší individualitou v krásu nahých těl ženských, zapomínaje pro odstíny pletí, barvy čajovek, jasmínů a růžových růží, obličeje, jež zůstaly neoduševnělé a bezvýrazné. Sylva nazval jej svým miláčkem, dodav, jako by mimochodem: „Nezajímá se arci o dívky. Maluje ženy za poledne, na sklonku léta, pokožku, která žhne a mrazí. Jiný chlapík nežli váš bledý Watts." A slůvko „váš" mělo pichlavý přízvuk, který zabolel více než vše, co předcházelo.

Večer nepřicházel. Chodil hrát v karty s veselou společností letních hostí v městečku. Do kořán zotevíranými okny a dveřmi vlévala se do pokoje letní noc. V záři měsíce bylo zbytečno rozsvěcovati lampy. Stana mohla při ní čísti. Knih na stolku denně přibývalo. Kdysi, na večer, právě když hodiny v dálce odbily devátou, Sylva se objevil za oknem. Nezavřela před ním okna, jak očekával, touže po vzrušující scéně. Beze vzdoru a upejpavosti rozhovořila se s ním o posledním listě, který dostala od jeho sestry. Pohlédl letmo na ni.

„Jsem šťasten, že se vám u nás líbí."

„Též já jsem zde velice šťastna."

„Přála byste si, aby tak bylo stále?"

„Nevím! Nejsem rozhýčkána životem. Přítomnost mne těší, ale jsem prosta chti-

vosti. Není to marné, neustále si štěstí pojišťovati do budoucna, jako hlodavec na zimu? Můj osud jest volný, jako sokol v povětří.“

„A není vášně, jež by jej srazila?“

„Myslím, že není!“

„Mysliti jest málo. To musila byste věděti, o tom se přesvědčit.“

Neodpovídala.

„A kdybyste se zamilovala, smýšlela byste také tak — vlažně?! Nebála byste se o milence?“

„Nevím, jak bych se chovala, kdybych milovala, ale strachovati a bát se jest ponižující a bylo by zbytečné, kdyby i on mne miloval.“

„Ale vždyť není věčné lásky. To uznává i váš Lermontov.“

„A váš Arcybašev, především.“

Zmlkli unaveni bojem, až Sylva pokračoval, opřev se oběma rukama o pažení okenní a patře k zemi.

„Vy, nové dívky! Už mně nejste záhadou. Pyšníte se, že jste se zbavily marnivosti, smyslnosti a koketerie. Ač jste snad méně ženami, ale lidsky dokonalejšími bytostmi. Jak klamete sebe i nás! I vy jste marnivkyně. Největší vášeň člověkovu poznáš podle jeho nejúhlavnějšího nepřítele. Nejúhlavnějším nepřítelem ženiným je čas. Jest jím i vám. Což neprodlužujete si věděním uměle mládí?! Věčně se máte čemu dětinsky divit. Každý čtvernožec, brouček vás dojímá. Život skýtá vám denně něco nového. Básníky jste si přivlastnily, jako by psali jen pro vás. Ale v jednom jste pochybily, mé dámy. Zapomínáte na přirozenost, toho, pro nějž jste uchystaly ty velkolepé reformy — na muže. Snažíce se býti zajímavějšími, ztrácíte. Béřete se k cíli oklikami, se sklopenou hlavou, kde ženy před vámi letěly s otevřenou náručí a očima planoucíma. Unavujete naši touhu, vyčerpáváte trpělivost. Jděte, jste jako ona horlivá chůva, jež v dětství schovávala mně první jahody až na večer, před spaním, kdy potmě a ospalý, nemoha se již kochati jejich svěžestí a barvou, o ovoce jsem nestál.“

Stana, podepírající se o okno, zbledla. Neměla co odpověděti na tato sofismata. Padla na lůžko a jeho obviňování prodchla její mysl se starou nakažlivostí všech sofismat.

Je vskutku taková. Primerní divoška byla by věděla, co učinit před chvílí. Nebyla by jej takto od sebe pustila. Snad byla by jej objala?! Proč tedy její vlastní instinkt budoucí ženy nepromluvil vůči muži, o němž věděla, že ji miluje?! Anebo byl moudřejší jí samé? Vyčetl jí její práci, lásku ku přírodě a mládí, jež nežilo posud. Což byla lží a lstným afektem ta čistá jitra nad studiem, ten vděk za každou objevenou pravdu, za každý vzlet? Vše, co řekl jí tento Shakespeare a Molière o člověku v nádherném a hrozném divadle jeho běd a vítězství?!

„Zítra vše složím a odjedu v neděli,“ řekla si usínajíc klidně, však těžce a beze snů. Uplynulo několik dní beze změn. Neodjela doposud. Seděla po jitru u toiletního stolku, opírajíc se oběma lokty o mrazivou hladkost mramorové desky. V klíně jejích světle šedých, skromných šatů ranních ležel list nepřítomné přítelkyně, jež konečně ohlašovala svůj příchod s pozdraveným synkem, horoucně se těšíc na svého muže. Provdala se za člověka staršího sebe o polovinu svého věku, jenž nikoli zděděnými výhodami, ale vlastním přičiněním došel cíle v neúnavné práci, a byla si vědoma svého výjimečného štěstí po jeho bezpečném a věrném boku.

Bratr její v ničem se mu nepodobal. On nebyl z výjimek, ale z průměru věčného mužství. Takoví muži milují nás jako novou hračku. Baví se námi jako tančícími vlčky, na něž děti házejí vždy nové výstřižky barevného papíru v duhovém víření. Dnes pojistí nám jejich srdce úsměv, napínající tětivu jejich zvědavosti. Zítra to bude polibek, jemuž dala bohyně lásky sprchnouti v pravý čas. Pak vypomohou nám, doufejme, nové šaty, které šalebně vtiskují našemu tělu linii, jež zdá se jim být neznáma. Nevíme však nikdy, čí úsměv vyhlazujeme z jejich paměti svým pousmáním, ani čí pousmání vyhladí památku naši.

V pokoji se uhostilo šero svítání, ač nebylo právě časně již. Zbloudilý čmelák přebzučel občas mrtvým tichem. Flanel v rukou uklízející služky neslyšně se ploužil po parketách. Slunce od rána zápasilo s mraky, vyrostšími po obzoru za osm parných dní bez vláhy. Jedva že zlatistě třísnilo bělavý lem oněch těžkopádně vzdušných balvanů, jež hrozily zavaliti je docela. „Blíží se bouře,“ řekla poklízející dívka otírajíc bílé rámy balkonových dveří. Stana sebou trhla polekaně, neboť již zapomněla, že není samotna. Pohlédla do zrcadla, před sebou spatřila svoji bledou tvář na pozadí zchmuřené oblohy a temné, nehybné zeleně. Pohubla v líčku a ztratila svěžest nabytou za prvních dnů svého pobytu v „Lesnatém údolí“.

Propustila dívku a podepřela se o dveře dokořán otevřené celou tíží svých zamyšlených údů. Osvěžujícího dechu však

ani zde se nedočkala. Květiny na záhonech stály ve mdlé ztrnulosti. Slunce bylo jakoby navždy zahaleno šerou oponou. Její srdce již se unavilo zápasem. Večer co večer ulehala s bázlivou nadějí, že budoucí jitro přinese rozuzlení. Avšak maska, již mladý muž do tváře si vtiskl, zapadala v ni vždy hlouběji. K nerozeznání splývajíc s jeho vlastní tváří...

Sesedli se ve velké jídelně, vsunuté mezi pokoje ostatní, tak že nejméně trpěla venku zuřící nepohodou. A přece i zde okna neustávala se otřásati. Jednu okenici vítr odrazil a za ní zjevil se sám jícen rozeřvaný nebes. Byla to bouře, jíž podobné nepamatovalo se dávno v „Lesnatém údolí“.

Jakoby z jiných krajů a dob vtrhl tento horský samozvaný vichr a nedbaje uzmítavých keřů, ošlehaných záhonů a květin blednoucích jakoby hrůzou v sirném svitu blesků, prolétal se smrtonosným hvizdem nejtěžšími korunami a nejotrlejšími pni stromoví po sadech, lesích a zahradách. Hromové rány sledovaly se tak ohlušivě, že nebyli si jisti, neuhodí-li jim nad hlavou, nebo zdali se tak již nestalo. Vždy hutnější dešťový mrak obkličoval dům, od základů se otřásající. Vteřiny vlekly se minutami a hodiny dávaly čekati na sebe do nekonečna.

Bouřný sněm konečně dozuřil. Poslední nejdivější bouře odcházela vyhrožujíc ropotným rachotem, kterého se už příroda ni lidé nebáli. Současně polevil liják a znenáhla ustal docela. Vlhká svěžest prostupovala všecek dům.

Byl večer již. Den pohasl za dešťovou clonou. Na vysokém nebi rozzářily se hvězdy. Stana zašla do svého pokoje, kde služebná měla co uklízeti na podlaze, polou zatopené. Vyšla na balkon. Sylva vyšel se podívat, svítě si elektrickou lampičkou na vše, co bylo nutno přívalu obětovati. A náhle divný výkřik zaletěl tichou nocí k zamyšlené dívce, opírající se o vlhkou mříž balkonu. Blíže se k ní, volal zdaleka:

„Lapil jsem sokola!“

„Není možná. Žertujete!“

„Uvidíte sama! Je to chlapík!“ Mladý muž rozhrnul nepromokavý plášť. Třímal pod ním vskutku ušlechtilého dravce, ale jak zuboženého! Voda crčela mu se slepených křídel, jeho bílý, skvrnitý břich byl všecek pokryt uchycenými krůpějemi dešťovými. Vtažená křídla rýsovala se až příliš ostře. Zachvíval se. Divoce a plaše se rozhlížel zahanbeným, bystrým okem, rozkolísán ve vší své dravčí přirozenosti. Spáry svými, ovinutými drsným šatem, z posledních sil se bránil člověku.

Stana dotkla se něžně hlavy dravcovy a řekla: „Osušíme jej, dopřejeme mu oddechu, a pak se pustí.“

Nechal ji čekati několik vteřin a pak odtušil, nepohlédnuv na ni.

„Ne tak, slečno. Uložíme ho do klece v besídce a zítra bude zastřelen. Přírodopisný kabinet naší školy v městečku nesmíme oloupiti přec o tak vzácný exemplář. Jeho předchůdce pamatuje na dětství a bude už řádně vypelichaný.“

„To je žert!“

„Za jakým účelem? Právo nálezcovo je starodávné. Kdybyste byla vy sokola vypátrala...“

Dívka vybuchla: „Hanba! Kdybyste se spolu byli střetli ve volném poli, oba v plném vědomí svých sil, kdybyste jej byl dostihl s namáháním, trefil po nesnázích, budiž, právo by bylo vaše. Ale takto, chvějícího se ve vašich rukou — toť zbabělé a pošetilé vraždění.“

„Náleží mně!“

„A smrti.“

„Jste na omylu. Přírodopisnému pokroku mládeže tohoto staroslavného městečka.“

„Poslední slovo, Sylvo!“

„Prosím?!“

„Nehubte pro vzplanutí vlastní vášně nevinného tvora. Náš vzájemný poměr objasníme sobě jinde a jinak.“

Poklonil se jí pouze a sestoupil s balkonu. Šla za ním z pozdálí, v nepopsatelném rozechvění. Necítila máčejících se střevíčků ani šatů. Pršelo na ni s větví. Tu zakopla o kořen stromu, tam o výkroj trávníku pod větvemi. Zmizel ve starosvětské besídce s okénky, kam Stana již jednou zabloudila. Světélko vyhouplo se uvnitř. Stana pospíšila k jednomu z okének rozdělenému v několik tabulek. Viděla, jak setřásl sokola do prázdné klece po hloupém papouškovi, jak ho přivázal za titěrný řetízek, zahrozil na něho prstem a obrátil se ke dveřím. Ve mžiku stála u něho na prahu. Uzavřel ji na dva západy.

„Sylvo, dejte mně okamžitě klíč!“

„Nedám, Stano!“

„Zítra odjedu a nikdy už mne neuvidíte.“ Oči mu zaplály, cize, ukrutně.

Ještě se nevzdávala: „Nejde jen o sokola. Usmrtíte-li ho, ponížíte navždy něžnost, která byla mezi námi.“ Sestoupil s prahu s vítězným úsměvem.

„Dejte mně klíč,“ zahrozila z posledních sil, „můj cit se naposledy k vám obrací. Nevyslyšíte-li jej, budete pro mne napotom cizím člověkem. Z nejcizejších, jak zasluhujete.“

„Nedám!" vykřikl skoro, ponořiv ruku hluboko do záňadří, jako by jí bránil. Pak položil obě dlaně ploše k jejím omoklým pažím, přitáhl ji jimi k sobě a dechl jí vášnivě a krutě do tváře: „Co je mi po sokolu! Nechť zhyne! Nezlomím-li tvé přecitlivělosti, zlomím tebe samu!" Odkvapil...

Vrátila se prokřehlá a jako zchvácená. Nerozsvítivši, dovlekla se k lůžku. Usedla na ně za hedvábnou zástěnou. Spánek byl daleko. Myslila na vězně v besídce, dokud unavena a hluboce rozrušena neusnula.

Červánky, rozhořené za vilou, zaplavily šedou jitřní oblohu, dvěma proudy se v sebe vlévajíce. Probudila se střelhbitě, jakoby na zaznění polnice. Dvěma pohyby smočila ve vodě obličej a šíji, přehodila šaty, obula střevíčky a vyběhla otevřenými dveřmi. Po několika krocích stanula. Nejprve jako by ji byl udeřil, pak objal a vždy těsněji ovíjel nekonàle sladký vzduch. Slunce posud neprohřálo jeho chladného dechu po bouřích, ale blízkostí svou zmírnilo čišící ostrost. Rozhlédla se kouzelným jitrem. Ptáci se tiše rozepěli a zase ustávali, neviditelni v těžké letní zeleni. Vdechla zhluboka obrozené vůně záhonů a listoví, smíšené s prachem zkypřené země. Všeho zapomněla, co ji tížilo. Když tu náhle připomněla si vše. Proč vstala jako na povel, proč vyšla tak časně. Zahrada zplošila pod těžkými mraky, ptáci umlkli, květiny zářily jen ve fialových zásvitech blesků. Úprkem se rozběhla v zapadlý kout zahradní. S bušícím srdcem stanula na prahu besídky. Zatřásla klikou, opřela se o dveře a zalomcovala jimi. Marně! Oběhla altán a vyhoupla se na špičky. V rozčilení si nepovšimla, že se nedívá sklem, ale prostřední, vyraženou tabulkou a že do střevíce se jí zadírají skelné střepiny. Jedva nahlédla dovnitř — vykřikla radostí! Klec, povalena se stolu, válela se na zemi s vyraženými dvířky, řetízek přetržen visel na okénku. Uletěl! Prudce se obrátila a vzhlédla proti slunci, jako by doufala, že spatří v nedozírnu mizející tmavý bod. Kde asi spočinul, na které výšině, tak sám, svět maje hluboko pod sebou, bohatší o zkušenost a zapomínaje na ni současně na novém slunci?! Jen perutě jeho nezapomenou! A její s nimi!

Vrátila se do pokoje. Byla v něm bezeslunná, však vlídná ranní nálada. Stana se rozhlédla, jako by zde byla poprvé. Všechny předměty zdály se jí procitlé a nové. Spadlo se stěn milostné očarování. Podepřela se o okno. Jitro stoupalo výbojně, červencová zahrada plesala po bouři. Stíny létajících ptáků míhaly se střelhbitě po pěšinách. Stanina přepadlá tvář byla mléčně bílá, jako rám, o nějž se opírala, avšak klidna. Pojednou se dívce zdálo, že slyší v podjezdu známé, ač nevšedně chvatné kroky. Nepohnula se. Srdce se jí nesevřelo při jejich zvuku. Nezahořela ruměncem, aniž silněji pobledla. Obrátila se do pokoje s potlačeným úsměvem. Nadarmo spěchal!

JAROSLAV KVAPIL.

(Nar. 25. září 1867.)

Před třiceti lety přihlásil se české veřejnosti nový básník, Jaroslav Kvapil, knihou „Padající hvězdy".

Verše ty byly nezvyklou a proto zarážející četbou české čtenářské obci, a nejen jí, nýbrž i mluvčím literatury; přes nové obzory, ve které průhledy otevíral Jaroslav Vrchlický, byli vedeni tradicí v jiné směry, a debut Kvapilův setkal se s chladem, ne-li s protesty. Jedině sám velký mistr Vrchlický uznal ryzost nové poesie a hájil volnost básnického projevu.

Prvý čin Kvapilův byl prvou předzvěstí nových proudů, které záhy následovaly. Kvapil sám, ač rozdílný od svých předchůdců, jinak tvořící a jiným směrem jdoucí, nepostavil se nepřátelsky proti předchozí generaci, také nezapíraje domácí půdy své tvořivé síly; proto stihla ho zášť moderny let devadesátých, jež schopnost rozvoje opírala o naprostý odpor ke všemu předchozímu, o přerušení styků jak s minulostí, tak s domácím ovzduším.

Po „Padajících hvězdách" následovala řada knih lyrických, velkého vznosu citového, téměř vesměs básní milostných, básní ojedinělé hudebnosti, plynulosti a ryzí ucelenosti verše; poesie čistá a vznešená, nezatížená verbalismem, dokonalý výraz citový a myšlenkový.

Knihy „Trosky chrámu" a „Andante" s cyklem „Závoje", který Kvapil připojil k soubornému vydání svých prací, ukončují lyrické období jeho činnosti.

Krásný román života, který básníka spojil s výjimečným zjevem Hanny Kubešové, jeho pozdější choti, zajal Jaroslava Kvapila pro divadlo; po šťastném debutu „Bludičkou" dobyl velkých úspěchů „Princeznou Pampeliškou", pohádkou, která se vzácnou, pronikavou jemností postihuje rozpor české duše. Hra „Oblaka", právě opět hraná, která pro pochopení si zašla až do Belgie, prohřáta je posvěceným citem, vykvetši ze vzpomínky na šťastnou episodu z mládí; křehká poesie výpravné pohádky „Sirotek" drtila se pod tíhou scénického aparátu.

S novou správou Národního divadla na rozhraní století vešel Kvapil do divadla jako režisér a vyrovnával náš první dramatický ústav s cizinou v pokroku doby, pokud jde o důležitost režie pro celkový dojem reprodukovaného díla básnického. Nové proudy, ovládnuvší v tvorbě dramatické, vyžádaly si v tom směru změn. Základem Kvapilovy kvalifikace pro tuto činnost jest vedle výtvarného cítění zejména čistý, lze říci klasický vkus. Od výpravy her moderních, přes realistické hry ruské, dospěl Kvapil nejvýše ve výpravě a úpravě Goethova „Fausta", Schillerova „Valdštejna", především však v řešení režie shakespearovské. Byli jsme svědky tohoto rozvoje od první výpravy „Romea", „Makbetha" a „Hamleta" před patnácti lety až po vytříbené zdokonalení jejich — jmenovitě „Hamleta" — v předloňském cyklu; od komplikovaného „Caesara" po žhavou malebnost „Othela" tak jednoduše řešenou, od komplikovaného „Caesara" přes nová a nová řešení „Večera tříkrálového", až dosáhl poslední podmanivě opojné reprodukce.

Ovšem opírá se schopnost Kvapilova také o široký, bystrý rozhled, sahající přes hranice; z toho žabí perspektiva lidí, kteří neviděli nikdy jiného divadla mimo domácí a tudíž nemají práva jakéhokoli srovnávání, vyvodila si předsudek, že Kvapil jest napodobitelem cizích vzorů, kterážto křivda se od let bezmyšlenkovitě papouškuje.

Jaroslav Kvapil byl pro Národní divadlo původně získán jako dramaturg; láska k přímé tvořivosti režisérské a zdar na tomto poli vyloučily činnost v oboru původně mu určeném. Za zdar režisérský jest mu odměnou tato svízel: nestačí-li vypraviti sám všecky významné novinky, dostává se mu výčitek, že nepřipouští a nevychovává si zástupců; vypraví-li novinku někdo z těchto, předhazuje se Kvapilovi, že ji nevypravil sám. Ale jako ve své poetické tvořivosti básník odpovídal jen činy, tak i zde režisér nepolemisuje, ale přechází k nové činnosti.

Kvapil jest duch kladný, tvořící, tudíž povahových základů, jakými dařena jest jen nepatrná menšina českých lidí. Kde jiní uvažují a plýtvají slovy, tam on se chápe práce; kde jiní čekají — (a takového „čekání" jest pro českou „demokratičnost" obzvláště příznačné!) — že budou požádáni, aby se zúčastnili na díle a přijali podíl na výsledku, tam on chápe se iniciativy, houževnatě spěje k cíli a spokojuje se se zdarem pro obecné dobro, ničeho pro sebe nežádaje, dokonce ne popularity.

K památnému prohlášení českých spisovatelů vyšel popud od něho. Ohlas veškeré české veřejnosti jako projev pravého a všeobecného smýšlení národního, který ovšem zkřížil cesty oficielní politiky a její privilegovaných mluvčích — stal se zdrojem neutuchajících výtek, že spisovatelé nemají práva zasahovati v řízení života veřejného, a především zdrojem nové nevraživosti proti Kvapilovi se strany ať držitelů politických sinekur, ať jich žurnalistických mluvčích.

Také veliký základ, jehož se dostalo letošní jubilejní slavnosti Národního divadla, byl dílem Kvapilova plánu, pro který on první počal pracovati a kterému — mimo jiné — přispěl návštěvou v Záhřebě, přes překážky, které jak tamní slavnost tak cestu k ní měly zmařiti, po té pak návštěvou v Pols u. Bez jeho popudů a přičinění nebyly by slavnosti Národního divadla nabyly takového rozsahu a rozšířeného významu, ze kterého pak celý národ se radoval. Jako veřejného díku dostalo se Kvapilovi několikerého okřiknutí se strany politické žurnalistiky, aby se radši staral o divadlo a zanedbávanou režii. Nejzjevnějším měřítkem zásluh jest u nás vždy nevraživost, pracující malichernostmi, těch, kdož sami nemajíce buď duševní pružnosti, buď píle, buď iniciativní samostatnosti, hlavně však sami nijak se nepřičinivše nikam nedospěli — a nesnesouce pak výsledků dosažených jiným, utěšují se snižováním tohoto.

Kvapil však má šťastnou povahu, že nezachvěje jím závist a nepřízeň, které jsou příliš věrnými průvodkyněmi jeho života. Ať svým druhdy arci trochu brysknim způsobem vychází vstříc nesčetným jednotlivcům nejrozmanitějších nároků, či úporně pracuje pro obecnou věc — spokojí se s výsledkem, odzbrojuje útok nevděku ignorováním, po případě leda humorem. Nepracoval pro osobní prospěch a proto mu není líto, že se nedosta-

vil lichotivý vděk. Postačuje mu přesvědčení o poctivosti práce.

Po velkých smutcích v životě soukromém, po fysickém utrpení nemocí, i po dosavadním nedocenění svého díla nalezl Jaroslav Kvapil znovu vtělené štěstí v ženě a dítěti. To mu budiž spolehlivým základem další činnosti pro českou věc v druhé padesátce, do vysokého a pevného věku jeho předků, jichž zdárné vlastnosti zrodily jeho energický typ.

K. M.

TÝDEN.

* Tichý samotář, básník a filosof Otakar Březina, vlastním jménem Václav Ignác Jebavý, učitel měšť. školy v Jaroměřicích na Moravě, dovršil dne 13. t. m. své abrahamoviny, jež veškerý literární svět náležitým způsobem uctívá. Otakar Březina patří k oněm řídkým tvůrcům literárním, kteří se dočkali ještě za svého života ovoce uznání a vděku za své dílo, má kruh nadšených ctitelů, má i řadu rozmanitých vydání svých šesti knih, které dosud literatuře věnoval. Německý překlad E. Saudkův jeho básnické sbírky „Ruce" zanesl věhlas jeho i do ciziny. U nás podstatně ocenili jej obšírnými úvahami a rozbory F. X. Šalda, Arne Novák, F. V. Krejčí, Mil. Hýsek, E. Chalupný, Ot. Fischer a jiní. Narodil se jako jediný syn obuvníka v Počátkách a již jako student patnáctiletý tiskne své verše, inspirované četbou Hálka a Sv. Čecha, v brněnské „Vesně" pod pseudonymem Danšovský a později r. 1892 v Roháčkově „Nivě" pod básnickým jménem Otakara Březiny. Reálku vystudoval v l. 1883 až 1887 v Telči, učitelskou maturitu vykonal v Soběslavi, pak působil v Nové Říši. První kniha jeho vyšla r. 1895 s titulem „Tajemné dálky", r. 1896 následovala lyrika „Svitání na západě", po roce „Větry od pólů", r. 1899 „Stavitelé chrámu", r. 1901 proslulé „Ruce" a r. 1904 kniha úvah „Hudba pramenů". Od té doby se odmlčel sklíčen churavostí. O. Fischer prozrazuje, že chystá novou knihu úvah, kdež promluví i o otázkách národních, že zabývá se literaturou indických Ved, kterýžto sklon již z překladů Rabindranáta Thákura u nás vyšlých byl patrný, zabývá se odbornými vědami filosofickými, miluje Welsa a Dickense, polskou poesii pro její vybroušenost formální, Puškina a spisy o výtvarnickém expressionismu. Těžké a hluboké dílo jeho rostlo z bolesti a samoty, pro niž jsou ještě jiné příčiny než ztráta rodičů, které vroucně miloval. Nezapomenutelná báseň „Matka" je toho dokladem. O. Březina vytepal si charakteristickou mluvu básnickou, která plyne jako hudba. Český jazyk zní mu jako mnohostranný nástroj, mistrnou rukou ovládaný. Nevezpíval se v popularitu národu, ale dílo jeho zajistilo mu čelné místo v řadě našich básníků. Nechť vkročí z bolesti a z utrpení duševního v nové síle do nového života našeho národa, s nímž protrpěl vše, třeba volil jinou formu k vyslovení toho. Myšlenky jeho, v nichž objímá světy vykoupené, zúrodní příští jejich život. *—pa—*

*

* Dne 16. t. m. dovršil šedesátku ředitel Národního divadla v Praze p. Gustav Schmoranz, rodák slatiňanský, jehož činnost, dříve věnovanou odbornému školství, architektuře a uměleckému průmyslu, připialo k sobě od r. 1900 Nár. divadlo, aby pod jeho vedením a správou dostoupilo umělecké výše, na níž se nalézá. G. Schmoranz, obeznámen s divadelnictvím anglickým, ruským a německým, uplatnil svou činnost především režisersky, zreformoval scénu, zmodernisoval její vzhled a třeba v prvních dobách nebylo vždy vše na výši národních požadavků, čemu dával přes jeviště přecházeti, přece časem pevnou rukou dovedl ovládnouti nejen hospodářskou a technickou stránku divadla, ale i veškerý výkonný aparát a nalézti cestu, která vedla bezpečně k rozkvětu materielnímu i uměleckému. Dnes je Národní divadlo národním nejen v titulu a na prosceniu, a přispěly-li k tomu osvobození i jiné příčiny, je zásluhou Gust. Schmoranze, že je pochopil i jim se dovedl přizpůsobit. Doufejme, že zůstane tak i nadále, a že Nár. divadlo bude vždy ohniskem, dílnou, představitelem a podporovatelem naší umělecké tvorby dramatické, jak jest jeho úkolem. G. Schmoranz vedle své odborné literatury tiskl četné studie divadelní a umělecké časopisecky, přeložil řadu her zejména francouzských a s K. Šípkem napsal frašku „Růžové okovy". Přejeme mu všeho zdaru k dalšímu dílu.

*

* *Ukončujíce ročník v době pro technickou výrobu časopiseckou a vůbec knižní za nedostatku papíru, nezřízených a libovolně zdražovaných jeho cen, za vylidněných sazáren a rozmanitých potíží tiskařských, děkujeme spisovatelstvu, které s námi šlo a bohdá i dále půjde, i všemu odběratelstvu, jemuž list náš stal se potřebou. Vytrváme společně, abychom se dočkali jitra, které se rozednívá.* *Redakce.*

V Praze, dne 19. září 1918.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Odpovědný redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

